پوختەی تەفسیری قورئان

لێکۆڵینەوەی هاتنە خوارەوەو ئەرموودە دەربارەی ئایەتەکان

ئامادەکردنی
محمد ملا صالح

چاپی هەشتەم

لتحميل كتب متنوعة راجع: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

بۆدابەزاندنی جۆرەها کتێب:سەردانی: (مُنْتَدى إِقْرَأ الثَقافِي)

براي دانلود كتابهای مختلف مراجعه: (منتدى اقرأ الثقافى)

www. iqra.ahlamontada.com

منتدى اقرأ الثقافي
www.iqra.ahlamontada.com

پوختەی تەفسیری قورئان

لەگەڵ هۆی هاتنە خوارەوەو ئەرموودە دەربارەی ئایەتەکان

ئامادەکردنی
محمد ملا صالح

چاپی هەشتەم

سورة الفاتحة ١

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

﴿٢﴾ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣﴾ مَالِكِ يَوْمِ

الدِّينِ ﴿٤﴾ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ

نَسْتَعِينُ ﴿٥﴾ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

﴿٦﴾ صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ

غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ

وَلَا الضَّالِّينَ ﴿٧﴾

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان ١)

﴿الحمد لله﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوای ﴿رب العلمين﴾ پەروەردگاری جیهانیان ٢) ﴿الرحمن الرحيم﴾ بەخشندەی میهرەبان ٣) ﴿مالك يوم الدين﴾ خاوەنی رۆژی سزا و پاداشت دانەوە ٤) ﴿إياك نعبد﴾ (خوایە) تەنها تۆ دەپەرستین ﴿وإياك نستعين﴾ وە تەنها لە تۆ داوای یارمەتیی دەکەین ٥) ﴿اهدنا الصراط المستقيم﴾ رێنمووییمان بکە بۆ رێگای ڕاست ٦) ﴿صراط الذين أنعمت عليهم﴾ رێگای ئەوانەی کە چاکەت لەگەڵ کردوون ﴿غير المغضوب عليهم﴾ نەک (رێی) ئەوانەی خەشمی (تۆیان) لێ گیراوە (بەهۆی تەوەوە دەیزانن لایان داوە وەک جولەکەکانیو هاوکردارییان) ﴿ولا الضالين﴾ وە نەک (رێی) گومڕایان (بەهۆی لاساریو نەزانینیانەوە وەک گاورەکانیو هاوکردارییان) ٧).

سوڕەتی (الفاتحة) ، قال رافع بن المعلى قال لي رسول الله (ﷺ) : «ألا أعلمك أعظم سورة في القرآن قبل أن تخرج من المسجد؟» فأخذ بيدي فلما أردنا أن نخرج قلت: يا رسول الله إنك قلت: لأعلمنك أعظم سورة في القرآن ! قال: «الحمد لله رب العالمين هي السبع المثاني والقرآن العظيم الذي أوتيته» (رواه البخاري). رافیعی کوڕی مەعڵا (بەڕای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی پێم (ئایا گەورەترین سورەتی قورئانت فێرکەم پێش ئەوەی لەمزگەوت بچیتە دەرەوە؟) ئەمجا دەستی گرتم ، کاتێ کەویستمان بچینە دەرەوە پرسیم: ئەی پێغەمبەری خوا تۆ فەرمووت گەورەترین سورەتی قورئانت فێرم دەکەی، فەرمووی (الحمد لله رب العالمين که ئایەتی حەوت ئایەتی دووبارە بووە و قورئانی گەورەیە کە پەسن پەخشراوە).

عن أبي بن كعب قال: قال رسول الله (ﷺ) : «والذي نفسي بيده ما أنزلت في التوراة ، ولا في الإنجيل ، ولا في الزبور ، ولا في الفرقان مثلها ،وإنها سبع من المثاني والقرآن العظيم الذي أعطيته» (رواه الترمذي والنسائي). ئوبەی کوڕی کەعب (بەڕای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (سوێند بەو خوای گیانی منی بە دەستە ، نەلە تەورات و نەلە ئینجیل و نەلە زەبوور و نەلە قورئاندا وێنەی سورەتی فاتیحە دانەبەزێنراوە. بێگومان فاتیحە حەوت ئایەتی دووبارە بووە و ئەو قورئانە گەورە و پیرۆزەیە کە بە من دراوە).

سُورَةُ البَقَرَةِ ٢

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿١﴾

الٓمٓ ﴿١﴾ ذَٰلِكَ الْكِتَٰبُ لَا رَيْبَ ۛ
فِيهِ ۛ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَوٰةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ
﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ أُنزِلَ
مِن قَبْلِكَ وَبِالْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰٓئِكَ
عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰٓئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾

بسم الله الرحمن الرحيم

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف ، لام ، میم) دەخوێنرێتەوە * ١) ﴿ذَٰلِكَ ٱلْكِتَٰبُ﴾ ئەم قورئانە ﴿لَا رَيْبَ﴾ هیچ گومانێکی تێدا نی یە ﴿هُدًى﴾ ڕێ نیشاندەرێ ﴿لِّلْمُتَّقِينَ﴾ بۆ پارێزکاران ٢) ﴿ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوانەی کە بڕوا دەهێنن ﴿بِٱلْغَيْبِ﴾ بەشتە پەنهان و نادیارەکان ﴿وَيُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ وە نوێژ دەکەن ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ لەوەی کردووومانە بە پۆنی یان دەبەخشن (لەبەر خوا) ٣) ﴿وَٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ وە ئەوانەی کەبڕوا دەهێنن بەو قورئانەی کە بۆ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نێردراوە ﴿وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ﴾ وە بەو کتێبانەی کە بۆ نێراوانی پێش تۆ نێراوانیشەتە خوارەوە ﴿وَبِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ وە بڕوایان هەیە بەڕۆژی دوایی ٤) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ﴾ ئەوانە لەسەر ڕێی ڕاستن لەلایەن پەروەردگارییانەوە ﴿وَأُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانن ڕزگارن *)

سورەتی (البقرة) قال رسول الله (ﷺ): (لا تجعلوا بيوتكم مقابر، إن الشيطان يفرّ من البيت الذي تقرأ فيه سورة البقرة) (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت (مالەکانتان مەکەنە گۆڕستان، بێگومان هەر مالێک سورەتی (البقرة)ی تێدا بخوێندرێت شەیتان لێ ی ڕادەکات).

---

* ئەم پیتانەی لەسەرەتای هەندێ لە سورەتەکانی قورئاندا هاتوون تەنها خوای گەورە دەزانێت مەبەستی پێیان چی یە ئەمە ڕاستترین تەفسیرە بۆ ئەم پیتانە، بەڵام بە چەندچۆنی تریش تەفسیرکراوە لەوانە: ئەم پیتانە تاوون بۆ ئەو سورەتانەی کە سەرەتایانەوەن، یان تاوون بۆ خوای گەورە، یان بۆ دەستەواژەیەکی عەرەبی بۆ بارەیەکانە کەدەیان وێت ئەم قورئانە لەخۆبگرێت دەفانتوە، پێیان دەگێت دەی وێنەی قورئان بڵێن کە هەر لەم پیتانە پێک هاتوە تۆیە بەکاری بێنن.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ خَتَمَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ ۖ وَعَلَىٰٓ
أَبْصَٰرِهِمْ غِشَٰوَةٌ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٧﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ
مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَبِٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ ﴿٨﴾
يُخَٰدِعُونَ ٱللَّهَ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ
وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ ٱللَّهُ مَرَضًا ۖ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ
لَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ ﴿١١﴾
أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْمُفْسِدُونَ وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا قِيلَ
لَهُمْ ءَامِنُوا۟ كَمَآ ءَامَنَ ٱلنَّاسُ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ كَمَآ ءَامَنَ ٱلسُّفَهَآءُ ۗ
أَلَآ إِنَّهُمْ هُمُ ٱلسُّفَهَآءُ وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا لَقُوا۟
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْا۟ إِلَىٰ شَيَٰطِينِهِمْ قَالُوٓا۟ إِنَّا
مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِءُونَ ﴿١٤﴾ ٱللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ
فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ
بِٱلْهُدَىٰ فَمَا رَبِحَت تِّجَٰرَتُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ ﴿١٦﴾

ئایەتی (٢٩) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (ما من يوم يُصبحُ العبادُ فيه إلا ملكان ينزلان، فيقولُ أحدُهما: اللهمَّ أعطِ مُنفِقاً خلفاً، ويقولُ الآخرُ: اللهمَّ أعطِ مُمسِكاً تلفاً) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (لەهەموو ڕۆژێکدا کەڕۆژ دەبێتەوە دوو فریشتە دادەبەزن یەکێکیان دەڵێت خوایە هەر کەسێک بەخشندەیە شوێنەکەی بۆ پڕبکەرەوە دووهەمەکەشیان دەڵێت خوایە ئەو کەسەی چروکەو نابەخشێت ماڵەکەی لەناو بەرە.

ئایەتی (٣٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لو كنتُ آمراً أحداً أن يسجدَ لأحدٍ لأمرتُ المرأةَ أن تسجدَ لزوجها) (رواه الترمذي). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئەگەر فەرمانم بکردایە یەکێک سوژدە بەرێت بۆ یەکێکی تر، فەرمانم دەدا ئافرەت سوژدە بەرێت بۆ مێردەکەی).

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ﴾ بۆ ئەوان چوون بەکە ﴿أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾ بیانترسینیت یان ئەیان ترسینیت ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بڕوا ناهێنن. ٦) ﴿خَتَمَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ﴾ خوا مۆری ناوە بەسەر دڵ و گوییاندا ﴿وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةٌ﴾ وەپەردە بەسەر چاویانەوەیە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە سزای زۆر گەورەیان بۆ هەیە. ٧) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ﴾ وەئەو تاقە خەڵکیدا هەندێ کەس هەیە کە دەڵێ: ﴿آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بڕوامان هێناوە بەخوا بەڕۆژی دوایی ﴿وَمَا هُم بِمُؤْمِنِينَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بڕوادار نین. ٨) ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ (بەڵای خۆیانەوە) خوا و ئەو کەسانە دەخەڵەتێنن کەبڕوایان هێناوە ! ﴿وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ﴾ کەس ناخەڵەتێنن تەنیا خۆیان نەبێت ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن. ٩) ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ لە دڵیاندا نەخۆشی (ناپاکی) هەیە ﴿فَزَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا﴾ خوایش نەخۆشیی یەکەی زۆرتر کردن (بەهاتنی قورئان) ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ وەسزای سەختیان بۆ هەیە بەهۆی ئەو درۆیانەوە کەدەیانکرد (وەیان ووت بڕوامان هەیە). ١٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ وە کاتێک پێ یان بووترایە ﴿لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئاشوب مەنێنەوە لەزەوی دا - ئاژاوە بەرپا مەکەن لە وڵاتدا ﴿قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾ وەیان ووت: ئێمە هەر چاکەکارین (ڕێکخەرین). ١١) ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ﴾ ئاگادارین کەبە ڕاستی هەر ئەوانن ئاشوبگێڕ ﴿وَلَٰكِن لَّا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن. ١٢) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ وە کاتێ پێی یان بووترایە ﴿آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ بڕوا بێنن وەکە ئەو خەڵکانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿قَالُوا أَنُؤْمِنُ﴾ وەیان ووت: چۆن ئێمە بڕوا بێنین ﴿كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ﴾ وەکە ئەو گێل و نەفامانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ﴾ بێدارین کەبە ڕاستی هەر خۆیان گێل و نەفامن ﴿وَلَٰكِن لَّا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام ئاگادارن. ١٣) ﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە کاتێ (ناپاکان) بگەشتنایە بەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿قَالُوا آمَنَّا﴾ دەیان ووت: ئێمەش بڕوامان هێناوە ﴿وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ کاتێکیش بەتەنیا بووناید لەگەڵ گەورە فێڵبازەکانیان ﴿قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ﴾ دەیان ووت: ئێمە هەر لەگەڵ ئێوەین ﴿إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾ بێگومان ئێمە هەر گاڵتەکەرین (بەوان). ١٤) ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ خوا گاڵتە بەوان دەکات (لەبەرانبەر گاڵتە کردنەکەیان) ﴿وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ وە ماوەیان دەدات تا لەسەر کەشیی خۆیاندا سەر لێ شێواو بن. ١٥) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ﴾ ئەمانە ئەوانەن کە گومڕاییان کڕی ﴿بِالْهُدَىٰ﴾ بە ڕێنموونیی ﴿فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ﴾ جا نە بازرگانی یەکەیان قازانجی کردو ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ نە ڕێبازی ڕاستیان گرت. ١٦)

مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ ٱلَّذِى ٱسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّآ أَضَآءَتْ مَا حَوْلَهُۥ
ذَهَبَ ٱللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِى ظُلُمَٰتٍ لَّا يُبْصِرُونَ ﴿١٧﴾ صُمٌّۢ
بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿١٨﴾ أَوْ كَصَيِّبٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فِيهِ
ظُلُمَٰتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِم مِّنَ ٱلصَّوَٰعِقِ
حَذَرَ ٱلْمَوْتِ ۚ وَٱللَّهُ مُحِيطٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾ يَكَادُ ٱلْبَرْقُ يَخْطَفُ
أَبْصَٰرَهُمْ ۖ كُلَّمَآ أَضَآءَ لَهُم مَّشَوْا۟ فِيهِ وَإِذَآ أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا۟ ۚ
وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ
وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ
بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ
تَعْلَمُونَ ﴿٢٢﴾ وَإِن كُنتُمْ فِى رَيْبٍ مِّمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا
فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ مِّن مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ شُهَدَآءَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟ وَلَن تَفْعَلُوا۟ فَٱتَّقُوا۟
ٱلنَّارَ ٱلَّتِى وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ ۖ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٤﴾

ئایەتی (٣٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (استوصوا بالنساء خيراً فإنّ المرأة خُلقت من ضلع، وإنّ أعوج ما في الضلع أعلاه، فإن ذهبت تُقيمه كسرته، وإن تركته لم يزل أعوج، فاستوصوا بالنساء) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (چاك بن لەگەڵ ئافرەتاندا چونكە ئافرەت لەبەشە لارەكەی سەرووی پەراسوو دروست كراوە، ئەگەر بتەوێ ڕاستی بكەیتەوە دەیشكێنیت وەئەگەر وازی لێ بێنیت بەلاری دەمێنێتەوە، لەبەر ئەوە چاك بن لەگەڵ ئافرەتاندا).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (الصلوات الخمس، والجمعة إلى الجمعة، ورمضان إلى رمضان مُكفرات لما بينهنّ إذا اجتُنبت الكبائر) (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت =

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ (دوو ڕووەکان) وێنەیان وەک یەکێک وایە کە (لەشەوێکی تاریکدا) ئاگرێک هەڵگیرسێنێت ﴿فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ﴾ کەلەگەڵ دەوروبەری ڕووناک کردەوە ﴿ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ﴾ خوا (خێرا) ڕووناکی یەکەیان لێ بکوژێنێتەوە ﴿وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾ وە بیبانهێڵێتەوە لەناو چەند تاریکیەکی وادا کەهیچ نەبینن. ١٧)

﴿صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ﴾ کەڕو لاڵ و کوێرن ﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ بۆیە (لە گومڕایی خۆیان) ناگەڕێنەوە. ١٨) ﴿أَوْ كَصَيِّبٍ مِنَ السَّمَاءِ﴾ یا وەک (کەسانێک لە چۆڵییەکدا) بارانێکی لێزمەو بەخوڕیان (لێ داکات) لە ئاسمانەوە ﴿فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ﴾ کەتاریکی زۆرو تریشقەو بروسکەی تێدا بێت ﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ﴾ (بەجۆرێک کە) پەنجەکانیان دەکەن بە گوێیاندا لەبەر گرمەی هەورە تریشقە ﴿حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ بۆ خۆ پاراستن لەمردن ﴿وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ وەخودا دەوری بێ بڕوایانی داوە. ١٩)

﴿يَكَادُ الْبَرْقُ﴾ نزیک بێ ئەو بروسکەیە ﴿يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ (بینایی) چاویان بفڕێنێ ﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ﴾ هەر کاتێ ڕووناکیی بۆ بدانایەتەوە ﴿مَشَوْا فِيهِ﴾ تیایدا بڕۆشتنایە ﴿وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ﴾ وەکاتێ تارییکیشی بکردایە لێیان ﴿قَامُوا﴾ لەجێگەی خۆیان ڕادەمان (دەوەستان) ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ ئەگەرخودا بی ویستایە ﴿لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ (بەو گرمە و بروسکانە) کەڕو کوێری دەکردن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەسەر هەموو شتێکدا دەسەڵاتدارە. ٢٠) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿اعْبُدُوا رَبَّكُمُ﴾ پەروەردگارتان بپەرستن ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ کەئێوەو ئەوانەی پێش ئێوەشی دروست کردووە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو بەو پەرستنە خۆتان بپارێزن. ٢١) ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا﴾ ئەو (خوایەی) کە زەوی بۆ ڕاخستوون ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ وە ئاسمانی بۆ کردوون بە کۆشک -ئاسمانی بۆ گیڕاون بەگومەزی ﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ وە ئاوی (بارانی) لەئاسمانەوە هێناوەتە خوارەوە ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ﴾ ئینجا دەری هێناوە بەو ئاوە هەموو جۆرە میوەو بەرێک بۆ ڕۆزیی ئێوە ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا﴾ کەواتە هاوتا بۆ خوا پەیدا مەکەن ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ کەئێوە خۆتان دەزانن (بێ هاوتایە). ٢٢)

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ﴾ وە ئەگەر ئێوە لەگومان دان ﴿مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَى عَبْدِنَا﴾ لەم (قورئانەی) کەناردوومانەتە خوارەوە بۆ بەندەی خۆمان (موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِنْ مِثْلِهِ﴾ دەسوڕەتێک بێنن بەوێنەی ئەو ﴿وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ وە بانگی هاوکارەکانتان بکەن (لەڕەوان بێژان و شاعیران) بێجگە لەخوا ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن (بەفەرموودەی خوای نازانن). ٢٣) ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ ئینجا ئەگەر ئەمەتان نەکرد؟ ﴿وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ وەهەرگیز نایشی کەن (ئیتر بێ بڕوامەین) ﴿فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي﴾ دەی خۆتان بپارێزن لەو ئاگرەی ﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ کە سووتەمەنییەکەی خەڵک (ی بەدکار) و بەردە ﴿أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾ بۆ بێ بڕوایان ساز کراوە (ئامادەکراوە). ٢٤)

وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ كُلَّمَا رُزِقُوا۟ مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ
رِّزْقًا ۙ قَالُوا۟ هَٰذَا ٱلَّذِى رُزِقْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَأُتُوا۟ بِهِۦ مُتَشَٰبِهًا ۖ
وَلَهُمْ فِيهَآ أَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَهُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٥﴾
۞ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَسْتَحْىِۦٓ أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا بَعُوضَةً فَمَا
فَوْقَهَا ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن
رَّبِّهِمْ ۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَيَقُولُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ
بِهَٰذَا مَثَلًا ۘ يُضِلُّ بِهِۦ كَثِيرًا وَيَهْدِى بِهِۦ كَثِيرًا ۚ
وَمَا يُضِلُّ بِهِۦٓ إِلَّا ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٦﴾ ٱلَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ
ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مِيثَٰقِهِۦ ۚ وَيَقْطَعُونَ مَآ أَمَرَ ٱللَّهُ بِهِۦٓ أَن يُوصَلَ
وَيُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٢٧﴾
كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِٱللَّهِ وَكُنتُمْ أَمْوَٰتًا فَأَحْيَٰكُمْ ۖ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٨﴾ هُوَ
ٱلَّذِى خَلَقَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى
ٱلسَّمَآءِ فَسَوَّىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ ۚ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٩﴾

- (پێدانی خۆیەتی قەرزەکان و خۆیەتی هەینی تا خۆیەتی هەینی و رەمەزان تا رەمەزانی ماڵیەتی لێ خۆش بوونە بۆ گوناهەکانی نێوانیان ئەگەر لە گوناهە گەورەکان خۆ بپارێزێت).

ئایەتی (٦٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لا ترتكبوا ما ارتكبت اليهود، فتستحلوا محارم الله بأدنى الحيل) (رواه أبو عبدالله ابن بطة).

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت: (ئەو خراپانە مەکەن کە جولەکەکان دەیان کرد، ئەوەی ئەوەیە کە بە بچوکترین فێڵ حەرامەکانی خوا حەلاڵ بکەن).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (البقرة): جاء رجلٌ إلى رسول الله (ﷺ) فقال: يارسول الله، مَنْ أحقُّ الناسِ بحُسْنِ الصحبة؟ قال: (أمك ثم أمك ثم أمك ثم أباك ثم أدناك فأدناك) (متفق عليه) پیاوێک هات بۆ لای -

﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مژدە بدە بەوانەی ﴿آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کە باوەڕیان هێناوەو کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿أَنَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ کە بێگومان بۆ ئەوان هەیە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە جۆگە ئاوی زۆر بەژێریاندا دەڕوات ﴿كُلَّمَا رُزِقُوا مِنْهَا مِن ثَمَرَةٍ رِّزْقًا﴾ هەر کاتێ لەوێ خواردەمەنی یەکیان بدرێتێ لە میوەهات ﴿قَالُوا هَٰذَا الَّذِي رُزِقْنَا مِن قَبْلُ﴾ دەڵێن: ئەمە ئەوەیە کە لەمەو پێش پێمان درا ﴿وَأُتُوا بِهِ مُتَشَابِهًا﴾ ئێستا وێنەیان هێناوە ﴿وَلَهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ وە لەو بەهەشتانەدا بۆ ئەوان هەیە ژنانی پاکیزە ﴿وَهُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ وە ئەوان لەو (بەهەشتانە) دا هەتا هەتایین. ٢٥) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي﴾ بێگومان خوا شەرم ناکات ﴿أَن يَضْرِبَ مَثَلًا مَّا﴾ بەوەی کە (بۆ تێگەیاندنی خەڵک) هەر نموونەیەک بهێنێتەوە ﴿بَعُوضَةً فَمَا فَوْقَهَا﴾ بە مێشوڵە و بچوکتر (یا گەورەتر) لەویش ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئینجا ئەوانەی کەباوەڕدارن ﴿فَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ ئەوە چاک دەزانن کە ئەو (نموونە هێنانەوەیە) راست و دروستە لە پەروەردگاریانەوە ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەش کە بێ باوەڕن ﴿فَيَقُولُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا﴾ دەڵێن: خوا چی ویستووەبەم نموونەهێنانەوەیە ﴿يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا﴾ زۆر کەسی پێ گومڕا دەکات ﴿وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا﴾ وە ڕێنموونی زۆر کەسیشی پێ دەکات ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ وە گومڕاناکات بەو نموونە هێنانەوەیە مەگەر بەدکاران. ٢٦) ﴿الَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ﴾ ئەوانەی کەپەیمانی خوا دەشکێنن (هەڵدەوەشێننەوە) ﴿مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ پاش بەستنی ﴿وَيَقْطَعُونَ﴾ وە ئەیپچڕێنن ﴿مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ﴾ ئەو (پەیوەندیانە)ی کە خوا فەرمانی داوە بە پەیوەستیی کردنی ﴿وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە لە زەویدا خراپە دەکەن ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوانن زەرەرمەند. ٢٧) ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ بِاللَّهِ﴾ چۆن پێ باوەڕ دەبن بەخوا!؟ ﴿وَكُنتُمْ أَمْوَاتًا فَأَحْيَاكُمْ﴾ لە کاتێکدا کە ئێوە بێ گیان بوون، و گیانی بەبەردا کردن ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ لە پاشان دەتان مرێنێ دوای ئەوە زیندووتان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ ئینجا بۆ لای خۆی دەگەڕێنرێنەوە. ٢٨) ﴿هُوَ الَّذِي﴾ خوا ئەو خوایەیە ﴿خَلَقَ لَكُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ کە هەرچی لە زەویی دایە دروستی کردووە بۆ ئێوە ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ﴾ پاشان ویستی ئاسمان دروست بکات ﴿فَسَوَّاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ ئینجا ڕێکی خستن بە حەوت ئاسمان ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە ئەو ئاگادارە بە هەموو شتێک. ٢٩)

وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي ٱلْأَرْضِ خَلِيفَةً ۖ
قَالُوٓا۟ أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ ٱلدِّمَآءَ وَنَحْنُ
نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ ۖ قَالَ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ
﴿٣٠﴾ وَعَلَّمَ ءَادَمَ ٱلْأَسْمَآءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ
فَقَالَ أَنۢبِـُٔونِي بِأَسْمَآءِ هَٰٓؤُلَآءِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟
سُبْحَٰنَكَ لَا عِلْمَ لَنَآ إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَآ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٣٢﴾ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ أَنۢبِئْهُم بِأَسْمَآئِهِمْ ۖ فَلَمَّآ أَنۢبَأَهُم بِأَسْمَآئِهِمْ قَالَ
أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٣٣﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ أَبَىٰ وَٱسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٣٤﴾ وَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ ٱسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ ٱلْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا
حَيْثُ شِئْتُمَا ۖ وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ ٱلشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٥﴾
فَأَزَلَّهُمَا ٱلشَّيْطَٰنُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ ۖ وَقُلْنَا ٱهْبِطُوا۟
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ وَلَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَٰعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٣٦﴾
فَتَلَقَّىٰٓ ءَادَمُ مِن رَّبِّهِۦ كَلِمَٰتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٣٧﴾

* پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەڵێ: ئەی پێغەمبەری خوا کێن لە هەموو کەسێک شیاوترە بە جێگای هاوڵێیەتی لەگەڵ بکرێ؟ فەرمووی: (دایکت، پاشان دایکت، پاشان دایکت، پاشان باوکت، پاشان خزمە نزیکەکانت پاشان ئەوانەی دوای ئەوان دێن لێنیما دوانیان لەوان).

ئەیەتی (٨٢) سورەتی (البقرة)ە

قال رسول الله (ﷺ): (إنّ روح القدس نفث في روعي أنّ نفساً لن تموت حتى تستكمل أجلها و تستوعب رزقها، فاتقوا الله وأجملوا في الطلب) (رواه الحاكم وأبو نعيم). (پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (جوبریل یەکێ لە دڵمەوە دڵنیای کردم کە هیچ کەسێک نامرێت تا ماوەی ژیانی تەواو نەکات و هەموو ڕزقێکەی (نەخوات و) وەرنەگرێت کەواتە لە خوا بترسن و ڕێگەچن لە پەیدا کردنی دا).

﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ﴾ (بیریان بێنەوە) کاتێک کەپەروەردگاری تۆ بە فریشتەکانی وت﴿إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ بە راستی من جێ نشینێک دروست دەکەم لەسەر زەوی ﴿قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا﴾ (فریشتەکان) وتیان: ئایا کەسێکی وای تیا دروست دەکەیت ﴿مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا﴾ کە خراپەو بەدبەی تیدا بکات ﴿وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ وە خوێنی تیا بڕێژێ؟ ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ﴾ لە کاتێکدا کە ئێمە یادت دەکەین بەستایش کردنت ﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ وەبەپاک ڕات دەگرین ﴿قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ (خوا) فەرمووی:بێگومان ئەوەی من دەیزانم ئێوە نایزانن. ٣٠﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ (خوا) ناوی هەموو شتێکی فێری ئادەم کرد ﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ لەپاشان ئەو شتانەی نیشانی فریشتەکان دا ﴿فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ﴾ وە (خوا یفی) فەرموون: ناوی ئەمانەم پێ بڵێن ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن (کە ئێوە لە ئادەمی باشترن). ٣١﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ (هەموو) وتیان: خوایە تۆ پاکیت لەهەڵە ﴿لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا﴾ ئێمە هیچ نازانین، مەگەر ئەوەی کە خۆت فێرت کردووین ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر تۆیت زانای دانا. ٣٢﴿قَالَ يَا آدَمُ﴾ (خوا) فەرمووی: ئەی ئادەم ﴿أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾ ناوی ئەو شتانەیان پێ بڵێ ﴿فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ﴾ جاکاتێک کە ناوەکانی پێ ووتن ﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ﴾ (خوا) فەرمووی: ئەی پێم نەووتن؟ ﴿إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بێگومان من ئاگادارم بەنهێنیی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ﴾ وە ئاگادارم بەوەی کەئاشکرای دەکەن ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ بەشەوەش کەدەیشارنەوە. ٣٣﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ﴾ (بیرنەوە بێر) کاتێک ووتمان بە فریشتەکان ﴿اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ سوژدە ببەن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوا﴾ جا (هەموو) سوژدەیان برد ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَى وَاسْتَكْبَرَ﴾ شەیتان نەبێت کە گوێی نەدایەو خۆی بەگەورە زانی﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ وەلە بێ بڕوایان بوو. ٣٤﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ﴾ وە ووتمان: ئەی ئادەم ﴿اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ خۆت و ژنەکەت نیشتەجێ بن لەم بەهەشتەدا ﴿وَكُلَا مِنْهَا﴾ وە لە هەموو خواردەمەنی یەکی بخۆن بەئیزنو تەسەلیی ﴿حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ لەهەر شوێنێک کەحەز دەکەن ﴿وَلَا تَقْرَبَا هَذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ وە نزیکی ئەم درەختە مەکەوون ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ تا لە ستەمکاران نەژمێردرێن -تا نەبنە ستەمکار-. ٣٥﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا﴾ شەیتان هەڵی خەڵەتاندن لە بەهەشتا ﴿فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ وە لەو خۆشگوزەرانییەی کەتێیدا بوون دەری بەڕاندن ﴿وَقُلْنَا اهْبِطُوا﴾ وە ووتمان: (بەئادەم و حەواو شەیتان) بچنە خوارەوە (بۆ سەرزەوی) ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ هەندێکتان دوژمن ئەبن لەگەڵ هەندێکتانا ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ وە بۆتان هەیە جێگیر بوون لەسەر زەوی﴿وَمَتَاعٌ إِلَى حِينٍ﴾ وە بەهرە مەندی (و ئارەزووی دونیا) تا ماوەیەک. ٣٦﴿فَتَلَقَّى آدَمُ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ﴾ ئینجا ئادەم چەند ووتەیەکی (پاڕانەوەی) لە پەروەردگاریەوە وەرگرت﴿فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ (ئەویش) لێی گێڕا کردەوە ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەرئەو گێڕاکەرەی میهرەبانە. ٣٧)

قُلْنَا اهْبِطُوا مِنْهَا جَمِيعًا ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى فَمَنْ تَبِعَ
هُدَايَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٣٩﴾
يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي
أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ ﴿٤٠﴾ وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ
مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ ۖ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي
ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴿٤١﴾ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ
وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤٢﴾ وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا
الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ۞ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ
وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٤٤﴾
وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ ۚ وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ
﴿٤٥﴾ الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿٤٦﴾
يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ
عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾ وَاتَّقُوا يَوْمًا لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا وَلَا
يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ ﴿٤٨﴾

فەرمانی (٣٨) سورەتی (البقرة): قسەی پێغەمبەر ﷺ: (مَنْ أحب لقاء الله أحبَّ الله لقاءه ومن كره لقاء الله كره الله لقاءه) (متفق عليه). واتە: هەر کەسێک حەز بکات بەدیدەنی خوا تەعالا خواش حەز بەدیدەنی ئەو دەکات، وەهەر کەسێک حەزی نەدیدەنی خوا بێت، خوایش حەزی نە دیدەنی ئەو دێ.

فەرمانی

(٣٨) سورەتی (البقرة): قال رسول الله ﷺ: (المتبايعا السمح المتقاضي) قالوا: يارسول الله، وما هنّ؟ قال: (القدرة بالله والسمح والقلّ النفس التي حرم الله إلا بالحق، وأكلّ الربا، وأكلّ مال اليتيم، والفرّ يوم الزحف والقذف المحصنات المؤمنات الغافلات) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی (خۆزگان لە هەبوونی ئەو خەسڵەتانەدا کڕیار و فرۆشیار بن) پرسیان: ئەی پێغەمبەری خوا ئەو خەسڵەتانە چین فەرمووی: ١-

﴿فَلَمَّا أَهْبَطُوا مِنْهَا جَمِيعًا﴾ ووتمان: هەموو بچنە خوارەوە لەبەهەشت ﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ مِنِّي هُدًى﴾ ئنجا ئەگەر لەمنەوە ڕێ نموونی یەکتان بۆ هات ﴿فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ﴾ ئەوکەسەی دوای ڕێ نموونیی من کەوت ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نە ترسیان لەسەرەو نەخەم دەخۆن. ٣٨)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی کەبێ بڕوابوون و نیشانە و ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ زانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵ و هاودەمی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیایدا ئەمیننەوە بەهەتا هەتایی. ٣٩)﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل (یەعقوب) ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ بیری ئەو چاکانە بکەنەوە کەڕشتوومن بەسەرتاندا ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ وە پەیمانی من بیەنە سەر ﴿أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ تا منیش پەیمانی ئێوە ببەمەسەر ﴿وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ﴾ وەهەر لەمن بترسن. ٤٠)﴿وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ﴾ هەروەها بڕوا بهێنن بەو قورئانەی کە ناردوومەتە خوارەوە ﴿مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾ کە پشتیوانی پەیامەکەی لای ئێوەیە (تەورات و ئینجیلی دەستکاری نەکراو) ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ وەمەبن بەیەکەمین بێ بڕوا پێی ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وە نیشانە و ئایەتەکانی من مەگۆڕنەوە بەشتێکی کەم نرخ ﴿وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ﴾ وەهەر لە(بێ فەرمانی) من خۆتان بپارێزن ٤١)﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ وەڕاست و ڕەوا تێکەڵ مەکەن بەناڕەوا و درۆ. ﴿وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ حەق و ڕاستی مەشارنەوە. لە کاتێکدا کە خۆتان ئەمە دەزانن. ٤٢)﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ وە لەگەڵ کڕنوش بەراندا کڕنوش بەرن. ٤٣)﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ﴾ ئایا فەرمان بەسەر خەڵکیدا دەدەن بەچاکە؟ ﴿وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ وە خۆتان فەرامۆش دەکەن ﴿وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ (لەگەڵ ئەمەشدا) کەئێوە دەوری پەڕاوەکە(تەورات) دەکەنەوە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایاژیرنابن وتێ ناگەن؟. ٤٤)﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ وَالصَّلَاةِ﴾ پەنابیەنەبەر ئارام گرتن و نوێژ(بۆ گەیشتن بەمەبەست) ﴿وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ وە بێگومان نوێژ (ئەرکێکی) گەورەو گرانە ﴿إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ مەگەر لای ئەوانە نەبێ کە لەخوا ئەترسن (خۆیان بەزل نازانن). ٤٥)﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ أَنَّهُمْ مُلَاقُوا رَبِّهِمْ﴾ ئەوانەی دڵنیان بەخزمەت پەروەردگاریان دەگەن ﴿وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ وە ئەوان دڵنیان بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە. ٤٦)﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل (یەعقوب) ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ یادی ئەو بەخششانە بکەنەوە کەڕشتوومە بەسەرتاندا ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ وە من (کاتی خۆی) ڕێزی ئێوەمدا بەسەر هەمواندا. ٤٧)﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ وە خۆتان بپارێزن لەڕۆژێک ﴿لَا تَجْزِي نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ شَيْئًا﴾ کە کەس هیچ سوودێک بەکەس ناگەیەنێ ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا شَفَاعَةٌ﴾ وە هیچ تکایەکی بۆ گیرا ناکرێ ﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ وە بارمتەی لێ وەرناگیرێ ﴿وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ﴾ وە ئەمانە یارمەتیی نادرێن. ٤٨)

وَإِذْ نَجَّيْنَاكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ
يُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ
مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٤٩﴾ وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ ٱلْبَحْرَ فَأَنجَيْنَٰكُمْ
وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٠﴾ وَإِذْ وَٰعَدْنَا مُوسَىٰٓ
أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ
﴿٥١﴾ ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٢﴾
وَإِذْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْفُرْقَانَ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿٥٣﴾
وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم
بِٱتِّخَاذِكُمُ ٱلْعِجْلَ فَتُوبُوٓا۟ إِلَىٰ بَارِئِكُمْ فَٱقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ذَٰلِكُمْ
خَيْرٌ لَّكُمْ عِندَ بَارِئِكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ
﴿٥٤﴾ وَإِذْ قُلْتُمْ يَٰمُوسَىٰ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ نَرَى ٱللَّهَ جَهْرَةً
فَأَخَذَتْكُمُ ٱلصَّٰعِقَةُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿٥٥﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰكُم مِّنۢ
بَعْدِ مَوْتِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٥٦﴾ وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ
ٱلْغَمَٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا
رَزَقْنَٰكُمْ ۖ وَمَا ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٥٧﴾

سەرەتای یەھودا کردن بۆ خوای جیاوی، کوشتنی کەسێ کە خوا کوشتنی یاساغ کردبێت، مەگەر (لە کاتێکدا) کوشتنی دروست بێ د، ڕیبا و سوود خواردن، خواردنی مالی هەتیوو، پشت هەڵکردن (یاکردن) لە شەڕ، تۆمەتی دانوستن پیسی دروست کردن بۆ تاقیکردنەوەی دانیشتن پاڵکی تیماشەکاری بێ ئاگا).

تێبینی (٢٠٨) سورەتی (البقرة) قال ڕەسوڵ ﷺ: (الزموني ما تركتكم، فإنما هلك من كان قبلكم باختلافهم وابتداعهم على أنبيائهم، فإذا أمرتكم بأمر فأتوا منه ما استطعتم وإذا نهيتكم عن شيء فاجتنبوه) ڕواه مسلم، واتە: هەتا من وازتان لێ هێناوم وازم لێ بهێنن، چونکە گەلانی پێش ئێوە لەبەرئەوەی زۆر پرسیار کردنیان و جیاوازی بیان لەگەڵ پێغەمبەرانیان، وا بۆتە هۆی لەناوچوونیان".

﴿وَإِذْ فَرَقْنَا﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کەڕزگارمان کردن ﴿بِكُمُ الْبَحْرَ﴾ لەدەست و پێوەندی فیرعەون ﴿فَأَنجَيْنَاكُمْ وَأَغْرَقْنَا﴾ کەسزای سەختیان پێ نەچەشتن ﴿آلَ فِرْعَوْنَ﴾ کۆرپەکانتانیان سەر دەبڕین ﴿يُقَتِّلُونَ أَبْنَاءَكُمْ﴾ وە کچەکانتانیان دەهێشتنەوە ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ وەلەمەتانا (لەم سزا سەختەی بەسەرتاندا دا) ﴿بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ تاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەپەروەردگارتانەوە. ٤٩)﴿وَإِذْ فَرَقْنَا بِكُمُ الْبَحْرَ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە دەریامان بۆ لەت کردن ﴿فَأَنجَيْنَاكُمْ﴾ و پزگارمان کردن ﴿وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ﴾ وەدەست و پێوەندی فیرعەونمان خنکاند ﴿وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە تەماشامان دەکردن. ٥٠)﴿وَإِذْ وَاعَدْنَا مُوسَىٰ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کەبەڵێنی چل شەومان دا بە موسا ﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِن بَعْدِهِ﴾ لە دوای ئەو (ڕۆشتنی موسا بۆ کێوی طور) گوێرەکەکەتان کرد بە پەرستراو﴿وَأَنتُمْ ظَالِمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە ستەمکار بوون. ٥١)﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا لەوای ئەو (گوێرەکە پەرستی پەتان) لێبتان خۆش بووین ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ تا سوپاسی (خوا) بکەن. ٥٢)﴿وَإِذْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَالْفُرْقَانَ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک تەورات و جیاکەرەوە (لە نێوان دروست و نادروست)مان دا بە موسا﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێنمووئیی پێ بکەن. ٥٣)﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کەموسا بەگەلەکەی ووت ﴿يَا قَوْمِ إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ أَنفُسَكُم﴾ ئەی گەلەکەم بەڕاستی ئێوە ستەمتان کرد لە خۆتان ﴿بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ بە گوێرەکە پەرستیەکەتان ﴿فَتُوبُوا إِلَىٰ بَارِئِكُمْ﴾ کەواتە بگەڕینەوە بەپەشیمانیی بۆ لای بەدی هێنەرتان ﴿فَاقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ﴾ و خۆتان بکوژن (بێ تاوانتان تاوان باربتان بکوژێت) ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەمەتان باشترە بۆ خۆتان ﴿عِندَ بَارِئِكُمْ﴾ لای بەدیهێنەرتان ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ ئینجا (خواش) پەشیمانیەکەی لێ گیرا کردن ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر خوایە گێڕاکەرەی پەشیمانی و میهرەبانە. ٥٤)﴿وَإِذْ قُلْتُمْ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێ ووتتان ئەی موسا ﴿لَن نُّؤْمِنَ﴾ بڕوات پێ ناهێنین ﴿لَكَ حَتَّىٰ نَرَى اللَّهَ﴾ تاخوا نەبینین بەئاشکرا ﴿فَأَخَذَتْكُمُ الصَّاعِقَةُ﴾ لەپڕ هەورە تریشقەیەک لێ ی دان ﴿وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە تەماشامان دەکرد. ٥٥)﴿ثُمَّ بَعَثْنَاكُم﴾ لەپاشان زیندووەمان کردنەوە ﴿مِّن بَعْدِ مَوْتِكُمْ﴾ لەدوای مردنتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاسی (خوا) بکەن. ٥٦)﴿وَظَلَّلْنَا عَلَيْكُمُ الْغَمَامَ﴾ وە بەهەور سێبەرمان کرد بەسەرتانەوە ﴿وَأَنزَلْنَا عَلَيْكُمُ الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ﴾ وە گەزۆ شیلالەمان بەسەردا ڕشتن و بۆ ناردن ﴿كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ (وە پێمان ووتن) بخۆن لەو خواردنە پاکانەی کە کرمسان بەڕزیتان ﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ (ئەوانەی ناسوپاسی یان کرد) ستەمیان لە ئێمە نەکرد ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو ستەمیان لەخۆیان کرد. ٥٧)

وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا
وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا وَقُولُوا حِطَّةٌ نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطَايَاكُمْ
وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا قَوْلًا
غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا رِجْزًا مِّنَ
السَّمَاءِ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ
لِقَوْمِهِ فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ فَانفَجَرَتْ مِنْهُ
اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ كُلُوا
وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٦٠﴾
وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ
يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ مِن بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا
وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ
بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ اهْبِطُوا مِصْرًا فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ
وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ
اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ
النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ ﴿٦١﴾

* بەخشینەکە ئەوەندەی دەتوانن جێی بەجێی بکەن وە ئەگەر لە دەشتی هەر شتێکتان لێ کڕین لێی دوور مەکەونەوە.

لەبەشی (١١٣) سورەتی (البقرة) دا هاتووە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (قال الله تعالى: الكِبْرِيَاءُ رِدَائِي وَالعَظَمَةُ إِزَارِي فَمَنْ نَازَعَنِي وَاحِدًا مِنْهُمَا أَلْقَيْتُهُ فِي جَهَنَّمَ وَلَا أُبَالِي) واتە خوای گەورە فەرمویەتی: (کەمەیەتی و گەورەیی جلوبەرگی منن، هەرکەسێک لە یەکێکیان هەڵگرێت فڕێی دەخەمە ناو دۆزەخەوە و باکیش بە هیچ ناکەم) (رواه البخاري). بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) فەرمویەتی: (لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ مَنْ كَانَ فِي قَلْبِهِ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ مِنْ كِبْرٍ) واتە ناچێتە بەهەشتەوە ئەو کەسەی لە دڵیدا بە قەدەر تۆزقاڵێک کەمەیەتی هەبێت. (رواه مسلم). ئەم دوو فەرموودەیە دژ بە یەک نین، چونکە مەبەست لە فەرموودەی یەکەم ئەوەیە کە ئەگەر کەسێک کەمەیەتی هەبێت بەڵام بە ئیسڵامەتی بمرێت ئەوا ناچێتە دۆزەخەوە، بەڵام ئەگەر کەمەیەتی هەبێت و بە بێ ئیسڵامەتی بمرێت ئەوا دەچێتە دۆزەخەوە.

﴿وَإِذْ قُلْنَا ادْخُلُوا هَٰذِهِ الْقَرْيَةَ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە ووتمان: بچنە ئەم شارە (کەقودسە) ﴿فَكُلُوا مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ رَغَدًا﴾ ئینجا لەوێ (هەرچی ئارەزوو دەکەن) بخۆن بەتێرو تەسەلی لەهەر لایەک کە حەز دەکەن ﴿وَادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا﴾ وەلە دەرگاوە بچنە ژورەوە بەمل کەچی (بە کڕنوشەوە) ﴿وَقُولُوا حِطَّةٌ﴾ وە بڵێن (خوایە) لە گوناهەکانمان خۆش ببە ﴿نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيئَاتِكُمْ﴾ ئەوسا لەگوناهەکانتان خۆش دەبین ﴿وَسَنَزِيدُ الْمُحْسِنِينَ﴾ وەلە ئایندەدا پاداشتی چاکەکەران زۆرتر دەکەین. ٥٨) ﴿فَبَدَّلَ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ کەچی ئەوانەی ستەمکار بوون (ئەوەی پێیان ووترا بوو) گۆڕییان ﴿قَوْلًا غَيْرَ الَّذِي قِيلَ لَهُمْ﴾ بە قسەیەک کەپێیان نەوترا بوو ﴿فَأَنزَلْنَا عَلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئیتر ئێمەش ڕشتمان بەسەر ئەوانەی کەستەمیان کرد ﴿رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ سزا لە ئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بەهۆی ئەو نافەرمانی یەی کە کردیان. ٥٩) ﴿وَإِذِ اسْتَسْقَىٰ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە مووسا داوای باران بارینی کرد بۆ گەلەکەی ﴿فَقُلْنَا اضْرِب بِّعَصَاكَ الْحَجَرَ﴾ ئێمەش پێمان ووت: گۆچانەکەت بدە بەو (تاشە) بەردەدا ﴿فَانفَجَرَتْ مِنْهُ اثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ (کە لێی دا) لەپڕ دوانزە کانیی لێ هەڵقوڵا ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ بێگومان هەموو تیرەیەک چاوگەی (ئاوە خۆرەی) خۆی ناسی ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا مِن رِّزْقِ اللَّهِ﴾ (ئینجا ووتمان) بخۆن و بخۆنەوە لە ڕۆزی خوا ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ وەبڵاومەبنەوە لەزەویدا بە خراپەکردن. ٦٠) ﴿وَإِذْ قُلْتُمْ يَا مُوسَىٰ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێک کە ووتتان: ئەی مووسا ﴿لَن نَّصْبِرَ عَلَىٰ طَعَامٍ وَاحِدٍ﴾ هەرگیز خۆمان ڕاناگریین لەسەر یەک جۆر خۆراک ﴿فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ کەوانە داوامان بۆ بکە لە پەروەردگارت ﴿ادْعُ لَنَا مَا تُنبِتُ الْأَرْضُ﴾ بۆمان دەربهێنێ لەوەی کەزەوی دەیڕوێنێ ﴿مِن بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا﴾ لەسەوزەواتی و ترۆزیی و خەیاریی ﴿وَفُومِهَا وَعَدَسِهَا وَبَصَلِهَا﴾ و سیریی و نیسکی و پیازی ﴿قَالَ أَتَسْتَبْدِلُونَ الَّذِي هُوَ أَدْنَىٰ بِالَّذِي هُوَ خَيْرٌ﴾ (مووسا) فەرمووی: ئایا داوای ئەو شتە خراپانە دەکەن لە جیاتی شتی باشتر لەوان ﴿اهْبِطُوا مِصْرًا﴾ دابەزن بۆ شارێک (لەم شارانەی فەلەستین) ﴿فَإِنَّ لَكُم مَّا سَأَلْتُمْ﴾ ئەوسا بەڕاستی چیتان داوا کردووە دەستتان دەکەوێت ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ وَالْمَسْكَنَةُ﴾ وە درا بەسەریاندا ڕیسوایی و بێ نەوایی (هەژاری) ﴿وَبَاءُوا بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ وە خەشمی خوایان بۆ خۆیان هێنایەوە ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەمە لەبەر ئەوە بوو کەبێ بڕوابوون بە نیشانە و فەرمانەکانی خوا ﴿وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ وە پێغەمبەرانیان دەکوشت بەناڕەوا ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەوە بوو کەسەرپێچی و دەست درێژی یان دەکرد. ٦١)

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلنَّصَٰرَىٰ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ
مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ
عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٢﴾ وَإِذْ
أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم
بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّنۢ
بَعْدِ ذَٰلِكَ ۖ فَلَوْلَا فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَكُنتُم مِّنَ
ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ ٱلَّذِينَ ٱعْتَدَوْا۟ مِنكُمْ فِى ٱلسَّبْتِ
فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا۟ قِرَدَةً خَٰسِـِٔينَ ﴿٦٥﴾ فَجَعَلْنَٰهَا نَكَٰلًا لِّمَا
بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٦٦﴾ وَإِذْ قَالَ
مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تَذْبَحُوا۟ بَقَرَةً قَالُوٓا۟ أَتَتَّخِذُنَا
هُزُوًا قَالَ أَعُوذُ بِٱللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟
ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِىَ ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ
وَلَا بِكْرٌ عَوَانٌۢ بَيْنَ ذَٰلِكَ ۖ فَٱفْعَلُوا۟ مَا تُؤْمَرُونَ ﴿٦٨﴾
قَالُوا۟ ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا ۚ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ
إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَآءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا تَسُرُّ ٱلنَّٰظِرِينَ ﴿٦٩﴾

ئایەتی (١٢٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (الرجلُ على دينِ خليلِه فلينظُرْ أحدكم من يخالِلُ) (رواه الترمذي). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت (مرۆڤ لەسەر دینی هاوەڵەکەیەتی جابا هەریەک لە ئێوە سەیر بکات و ووردبێتەوە هاوەڵێتی کێ دەکات).

ئایەتی (١٢٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (من تشبَّهَ بقومٍ فهو منهم) (رواه أبو داود وأحمد). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەر کەسێک خۆی بچوێنێت بە کەسانێک ئەوە لەو کەسانەیە).

ئایەتی (١٢٢) سورەتی (البقرة): قال زيد وقف رسول الله (ﷺ) خطيباً، فحمد الله وأثنى عليه، ووعظ وذكّر، ثم قال: (أمّا بعدُ، ألا أيها الناسُ، إنما أنا بشرٌ يوشكُ أن يأتي رسولُ ربّي فأجيبَ، وأنا تاركٌ فيكم -

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی ئیمانیان (موسڵمانان) وە ئەوانەی جولەکەن ﴿وَالنَّصَارَىٰ وَالصَّابِئِينَ﴾ وە گاورو ئەستێرە پان فریشتە پەرستەکان ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ هەر کامێک لەمانە بڕوای هێنا بەخوا بڕۆژی دوایی ﴿وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ وە کردەوەی چاکی کرد ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ ئەوە پاداشتیان بۆ هەیە لەلای پەروەردگاریانەوە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ کەترسیان لەبەرەو نەخەفەت دەخۆن. ٦٢)﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ وە (بیریکەنەوە) کاتێک پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ وە (کێوی) طوریمان بەسەرکردەوە بەسەر سەرتانەوە ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُم بِقُوَّةٍ﴾ (وە پێمان وتن) ئەوەی پێمان داوون (لەتەورات) باش کاری پێ بکەن ﴿وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ وەبیر بکەنەوە لەوەی کە تێیدایە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو خۆتان بپارێزن و لەخراپەبڕسن . ٦٣)﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ دیسان پشتتان هەڵکرد دوای بەیمان وەرگرتنەکە ﴿فَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ ئینجا ئەگەر بەخشش و میهرەبانی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە ﴿لَكُنتُم مِّنَ الْخَاسِرِينَ﴾ ئەوە ئێوە لە زەرەرمەندان دەبوون. ٦٤)﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێوە (دەنگ بۆ باسی) ئەوانەتان زانیبوو ﴿اعْتَدَوْا مِنكُمْ فِي السَّبْتِ﴾ لەخۆتان کەدەست درێژیان کرد لەشەممەدا ﴿فَقُلْنَا لَهُمْ﴾ ئینجا پێمان وتن ﴿كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ ببن بەمەیموونی دوور خراوە لەبەزەیی خوا. ٦٥) ﴿فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا﴾ ئینجا ئەم سزایەمان کردە پەند بۆ خەڵکانی ئەو سەر دەمەو ئەوانەی دوای ئەوان ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وەبەئامۆژگاریی بۆ پارێزکاران. ٦٦)﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ وە (بیریکەنەوە) کاتێک کەموسا بەگەلەکەی وت ﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ﴾ بێگومان خوا فەرمانتان پێ دەدات ﴿أَن تَذْبَحُوا بَقَرَةً﴾ کەمانگایەک سەر ببڕن ﴿قَالُوا أَتَتَّخِذُنَا هُزُوًا﴾ وەتیان: ئایا گاڵتەمان پێ دەکەیت؟ ﴿قَالَ أَعُوذُ بِاللَّهِ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ وەتی: پەنا ئەگرم بەخوا کەلە نەفامان بم. ٦٧)﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ وەتیان: داوامان بۆ بکە لەپەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ﴾ پێمان بڵێ ئەو مانگایە کامەیە؟ ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ﴾ وەتی: بێگومان خوا دەفەرموێ: ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا فَارِضٌ وَلَا بِكْرٌ﴾ مانگایەک بێ نە زۆر پیربێ نەتازە جوان ﴿عَوَانٌ بَيْنَ ذَٰلِكَ﴾ ناوەندی بێ لەنێوان ئەم دوانەدا ﴿فَافْعَلُوا مَا تُؤْمَرُونَ﴾ زوو بیکەن ئەوەی فەرمانتان پێ دراوە. ٦٨)﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ وەتیان: داوامان بۆ بکە لەپەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا لَوْنُهَا﴾ پێمان بڵێ ڕەنگی مانگاکە چۆن بێ؟ ﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ﴾ وەتی: بەڕاستی خوا دەفەرموێ: ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ صَفْرَاءُ فَاقِعٌ لَّوْنُهَا﴾ مانگایەکی زەردی تیژ بێ ﴿تَسُرُّ النَّاظِرِينَ﴾ دڵی تەماشا کاران خۆش بکات. ٦٩)

قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ إِنَّ الْبَقَرَ تَشَٰبَهَ عَلَيْنَا وَإِنَّا
إِن شَآءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالَ إِنَّهُۥ يَقُولُ إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ
تُثِيرُ الْأَرْضَ وَلَا تَسْقِى الْحَرْثَ مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا قَالُوا
ٱلْـَٰٔنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ ﴿٧١﴾ وَإِذْ
قَتَلْتُمْ نَفْسًا فَٱدَّٰرَٰٔتُمْ فِيهَا وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ ﴿٧٢﴾
فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا كَذَٰلِكَ يُحْىِ اللَّهُ الْمَوْتَىٰ وَيُرِيكُمْ
ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٧٣﴾ ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ
فَهِىَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ
مِنْهُ الْأَنْهَٰرُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَآءُ وَإِنَّ
مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ
﴿٧٤﴾ ۞ أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ
يَسْمَعُونَ كَلَٰمَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُۥ مِنۢ بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا قَالُوٓا ءَامَنَّا
وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوٓا أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ
اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَآجُّوكُم بِهِۦ عِندَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٧٦﴾

- ﴿الَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿أُوتُوا﴾ کتاب ﴿هُدًى﴾ ڕێنمایی ﴿وَالْفُرْقَانَ﴾ جیاکەرەوە ﴿آمَنُوا﴾ باوەڕیان هێنا ﴿بِالْكِتَابِ﴾ بە قورئان ﴿وَاسْتَمْسَكُوا بِهِ﴾ چنگیان پێوە گرت ﴿فَسَيُدْخِلُهُمْ﴾ ئەوا دەیانخاتە ﴿فِي رَحْمَةٍ﴾ بەزەیی ﴿مِنْهُ﴾ خۆی ﴿وَفَضْلٍ﴾ و چاکەیی ﴿وَيَهْدِيهِمْ﴾ و ڕێنمایی دەکات ﴿إِلَيْهِ﴾ بۆ لای خۆی ﴿صِرَاطًا﴾ ڕێگایەک ﴿مُسْتَقِيمًا﴾ ڕاست و دروست ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێگومان ئەوانەی ﴿كَفَرُوا﴾ بێباوەڕ بوون ﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ﴾ یەکسانە لەلایان ﴿أَأَنْذَرْتَهُمْ﴾ ئایا ئاگادارت کردنەوە ﴿أَمْ لَمْ تُنْذِرْهُمْ﴾ یان ئاگادارت نەکردنەوە ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ باوەڕ ناهێنن ﴿خَتَمَ اللَّهُ﴾ خوا داخستووە ﴿عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ لەسەر دڵیان ﴿وَعَلَىٰ سَمْعِهِمْ﴾ و لەسەر گوێیان ﴿وَعَلَىٰ أَبْصَارِهِمْ﴾ و لەسەر چاویان ﴿غِشَاوَةٌ﴾ پەردەیەک ﴿وَلَهُمْ﴾ و بۆ ئەوانە ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە ﴿وَمِنَ النَّاسِ﴾ و لە خەڵکی ﴿مَنْ يَقُولُ﴾ هەیە دەڵێ ﴿آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ باوەڕمان بە خوا هێناوە ﴿وَبِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بە ڕۆژی دوایی ﴿وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾ بەڵام باوەڕدار نین ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ﴾ فێڵ لە خوا دەکەن ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ و لە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَمَا يَخْدَعُونَ﴾ فێڵ لە کەس ناکەن ﴿إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ تەنها لە خۆیان ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ و هەستی پێ ناکەن ﴿فِي قُلُوبِهِمْ﴾ لە دڵیاندا ﴿مَرَضٌ﴾ نەخۆشییەک هەیە ﴿فَزَادَهُمُ اللَّهُ﴾ خوا زیادی کردووە ﴿مَرَضًا﴾ نەخۆشییەکەی ﴿وَلَهُمْ﴾ و بۆ ئەوانە ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی بەئێش ﴿بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی درۆیان دەکرد ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ و کاتێک پێیان دەوترێ ﴿لَا تُفْسِدُوا﴾ خراپەکاری مەکەن ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەسەر زەوی ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿إِنَّمَا نَحْنُ﴾ ئێمە تەنها ﴿مُصْلِحُونَ﴾ چاکسازین ﴿أَلَا إِنَّهُمْ﴾ ئاگادار بن ئەوان ﴿هُمُ الْمُفْسِدُونَ﴾ خۆیان خراپەکارن ﴿وَلَٰكِنْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ و کاتێک پێیان دەوترێ ﴿آمِنُوا﴾ باوەڕ بهێنن ﴿كَمَا آمَنَ النَّاسُ﴾ وەک چۆن خەڵکی باوەڕیان هێناوە ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿أَنُؤْمِنُ﴾ ئایا باوەڕ بهێنین ﴿كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ﴾ وەک چۆن گەمژەکان باوەڕیان هێناوە ﴿أَلَا إِنَّهُمْ﴾ ئاگادار بن ئەوان ﴿هُمُ السُّفَهَاءُ﴾ خۆیان گەمژەن ﴿وَلَٰكِنْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام نایزانن ﴿وَإِذَا لَقُوا﴾ و کاتێک دەگەڵ ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿آمَنَّا﴾ باوەڕمان هێناوە ﴿وَإِذَا خَلَوْا﴾ و کاتێک تەنها ﴿إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ﴾ لەگەڵ شەیتانەکانیان ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿إِنَّا مَعَكُمْ﴾ ئێمە لەگەڵتانین ﴿إِنَّمَا نَحْنُ﴾ ئێمە تەنها ﴿مُسْتَهْزِئُونَ﴾ گاڵتە دەکەین ﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ﴾ خوا گاڵتە بەوان دەکات ﴿وَيَمُدُّهُمْ﴾ و مۆڵەتیان پێ دەدات ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ﴾ لە سەرکێشییەکەیان ﴿يَعْمَهُونَ﴾ سەرلێشێواو بن ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانەن ﴿اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ﴾ گومڕایی کڕی ﴿بِالْهُدَىٰ﴾ بە ڕێنمایی ﴿فَمَا رَبِحَتْ﴾ ئەوا سوودی نەکرد ﴿تِجَارَتُهُمْ﴾ بازرگانییەکەیان ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ و ڕێنمایی نەبوون ﴿مَثَلُهُمْ﴾ نموونەیان ﴿كَمَثَلِ الَّذِي﴾ وەک نموونەی ئەو کەسەی ﴿اسْتَوْقَدَ نَارًا﴾ ئاگرێکی هەڵکرد ﴿فَلَمَّا أَضَاءَتْ﴾ کاتێک ڕووناکی دایەوە ﴿مَا حَوْلَهُ﴾ دەوروبەری ﴿ذَهَبَ اللَّهُ﴾ خوا بردی ﴿بِنُورِهِمْ﴾ ڕووناکییەکەیان ﴿وَتَرَكَهُمْ﴾ و جێی هێشتن ﴿فِي ظُلُمَاتٍ﴾ لە تاریکستانی ﴿لَا يُبْصِرُونَ﴾ نەیانبینی ﴿صُمٌّ﴾ کەڕن ﴿بُكْمٌ﴾ لاڵ و بێدەنگن ﴿عُمْيٌ﴾ کوێرن ﴿فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ ئیتر ناگەڕێنەوە ﴿أَوْ كَصَيِّبٍ﴾ یان وەک بارانێکی بەهێز ﴿مِنَ السَّمَاءِ﴾ لە ئاسمانەوە ﴿فِيهِ ظُلُمَاتٌ﴾ تێیدا تاریکستان هەیە ﴿وَرَعْدٌ﴾ و هەورە تریشقە هەیە ﴿وَبَرْقٌ﴾ و بروسکە هەیە ﴿يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ﴾ پەنجەکانیان دەخەنە ﴿فِي آذَانِهِمْ﴾ ناو گوێیانەوە ﴿مِنَ الصَّوَاعِقِ﴾ لە ترسی هەورە تریشقە ﴿حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ لە ترسی مردن ﴿وَاللَّهُ مُحِيطٌ﴾ خوا دەورەدەرە ﴿بِالْكَافِرِينَ﴾ بە بێباوەڕان ﴿يَكَادُ الْبَرْقُ﴾ نزیکە بروسکە ﴿يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ﴾ چاویان ببات ﴿كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ﴾ هەر کاتێک ڕووناکی دایەوە بۆیان ﴿مَشَوْا فِيهِ﴾ هەنگاویان تێدا دەنا ﴿وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ﴾ و کاتێک تاریکی دادەهات بەسەریاندا ﴿قَامُوا﴾ ڕادەوەستان ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ﴾ گوێیانی دەبرد ﴿وَأَبْصَارِهِمْ﴾ و چاویانی دەبرد ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەسەر هەموو شتێکدا دەسەڵاتدارە ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿اعْبُدُوا رَبَّكُمُ﴾ بپەرستن پەروەردگارتان ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ ئەوەی دروستی کردوون ﴿وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ و ئەوانەی پێش ئێوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو بپارێزن ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ﴾ ئەوەی زەوی بۆ ئێوە ڕاخست ﴿فِرَاشًا﴾ وەک جێگا ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ و ئاسمانی وەک بینا ﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ﴾ و لە ئاسمانەوە ئاوی باراند ﴿مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ﴾ و بەهۆیەوە دەرهێنا ﴿مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ لە بەرهەمەکان ﴿رِزْقًا لَكُمْ﴾ ڕزقێک بۆ ئێوە ﴿فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ﴾ ئیتر بۆ خوا دانەنێن ﴿أَنْدَادًا﴾ هاوتا ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە دەزانن ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ﴾ و ئەگەر ئێوە ﴿فِي رَيْبٍ﴾ لە گومانێکدان ﴿مِمَّا نَزَّلْنَا﴾ لەوەی ئێمە ناردوومانە ﴿عَلَىٰ عَبْدِنَا﴾ بۆ سەر بەندەکەمان ﴿فَأْتُوا بِسُورَةٍ﴾ ئەوا سورەتێک بهێنن ﴿مِنْ مِثْلِهِ﴾ وەک ئەو ﴿وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ﴾ و بانگی یارمەتیدەرانتان بکەن ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ جگە لە خوا ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاستگۆن ﴿فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ ئەگەر نەتانتوانی ﴿وَلَنْ تَفْعَلُوا﴾ و هەرگیز ناتوانن ﴿فَاتَّقُوا النَّارَ﴾ ئەوا بپارێزن لە ئاگر ﴿الَّتِي وَقُودُهَا﴾ کە سووتەمەنییەکەی ﴿النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ خەڵک و بەردن ﴿أُعِدَّتْ﴾ ئامادەکراوە ﴿لِلْكَافِرِينَ﴾ بۆ بێباوەڕان ﴿وَبَشِّرِ﴾ و مژدە بدە ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوەی چاکیان کردووە ﴿أَنَّ لَهُمْ﴾ بێگومان بۆ ئەوانە ﴿جَنَّاتٍ﴾ بەهەشتێک هەیە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا﴾ ڕووبارەکان لە ژێرەوە ﴿الْأَنْهَارُ﴾ دەڕۆن ﴿كُلَّمَا رُزِقُوا﴾ هەر کاتێک ڕزقیان پێ دەدرێ ﴿مِنْهَا﴾ لە بەهەشتەکان ﴿مِنْ ثَمَرَةٍ﴾ لە بەرهەمێک ﴿رِزْقًا﴾ ڕزقێک ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿هَٰذَا الَّذِي﴾ ئەمە ئەو شتەیە ﴿رُزِقْنَا مِنْ قَبْلُ﴾ پێشتر ڕزقمان پێ دەدرا ﴿وَأُتُوا بِهِ﴾ و پێیان دەدرێ ﴿مُتَشَابِهًا﴾ لە شێوەدا وەک یەک ﴿وَلَهُمْ فِيهَا﴾ و بۆ ئەوان لەوێدا ﴿أَزْوَاجٌ﴾ هاوسەرانێک هەیە ﴿مُطَهَّرَةٌ﴾ پاک ﴿وَهُمْ فِيهَا﴾ و ئەوان لەوێدا ﴿خَالِدُونَ﴾ هەمیشەیی دەبن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَسْتَحْيِي﴾ بێگومان خوا شەرم ناکات ﴿أَنْ يَضْرِبَ﴾ لە هێنانی ﴿مَثَلًا﴾ نموونەیەک ﴿مَا بَعُوضَةً﴾ هەر پشێلەیەک ﴿فَمَا فَوْقَهَا﴾ یان گەورەتر ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوا ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿فَيَعْلَمُونَ﴾ دەزانن ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ﴾ بێگومان ئەوە ڕاستییە ﴿مِنْ رَبِّهِمْ﴾ لە پەروەردگاریان ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ و ئەوانەی بێباوەڕ بوون ﴿فَيَقُولُونَ﴾ دەڵێن ﴿مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ﴾ خوا چی ویستووە ﴿بِهَٰذَا مَثَلًا﴾ بەم نموونەیە ﴿يُضِلُّ بِهِ﴾ بەهۆیەوە گومڕا دەکات ﴿كَثِيرًا﴾ زۆرێک ﴿وَيَهْدِي بِهِ﴾ و بەهۆیەوە ڕێنمایی دەکات ﴿كَثِيرًا﴾ زۆرێک ﴿وَمَا يُضِلُّ بِهِ﴾ و بەهۆیەوە گومڕا ناکات ﴿إِلَّا الْفَاسِقِينَ﴾ تەنها فاسقەکان ﴿الَّذِينَ يَنْقُضُونَ﴾ ئەوانەن کە دەیشکێنن ﴿عَهْدَ اللَّهِ﴾ پەیمانی خوا ﴿مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ﴾ دوای پەیمان بەستنی ﴿وَيَقْطَعُونَ﴾ و دەیبڕن ﴿مَا أَمَرَ اللَّهُ﴾ خوا فەرمانی پێ کردووە ﴿بِهِ أَنْ يُوصَلَ﴾ بە پەیوەندی پێوە بکرێ ﴿وَيُفْسِدُونَ﴾ و خراپەکاری دەکەن ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەسەر زەوی ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ ئەوانەن خۆیان زیانبارن ﴿كَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾ چۆن بێباوەڕ دەبن ﴿بِاللَّهِ﴾ بە خوا ﴿وَكُنْتُمْ أَمْوَاتًا﴾ لە کاتێکدا ئێوە مردوو بوون ﴿فَأَحْيَاكُمْ﴾ ئەوا زیندووی کردنەوە ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ پاشان دەتانمرێنێ ﴿ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ پاشان زیندووتان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاشان بۆ لای ئەو دەگەڕێنرێنەوە ﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ لَكُمْ﴾ ئەوە ئەوەیە دروستی کردوون بۆ ئێوە ﴿مَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لەسەر زەوییە ﴿جَمِيعًا﴾ هەمووی ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ﴾ پاشان ڕووی کرد ﴿إِلَى السَّمَاءِ﴾ بۆ ئاسمان ﴿فَسَوَّاهُنَّ﴾ ئەوا ڕێکی خستن ﴿سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ حەوت ئاسمان ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ و ئەو بە هەموو شتێک زانایە ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ و کاتێک پەروەردگارت فەرمووی ﴿لِلْمَلَائِكَةِ﴾ بە فریشتەکان ﴿إِنِّي جَاعِلٌ﴾ بێگومان من دادەنێم ﴿فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً﴾ لەسەر زەوی جێنشینێک ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿أَتَجْعَلُ فِيهَا﴾ ئایا دادەنێی تێیدا ﴿مَنْ يُفْسِدُ فِيهَا﴾ کەسێک خراپەکاری تێدا بکات ﴿وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ﴾ و خوێن بڕێژێ ﴿وَنَحْنُ نُسَبِّحُ﴾ ئێمە تەسبیح دەکەین ﴿بِحَمْدِكَ﴾ بە ستایشی تۆ ﴿وَنُقَدِّسُ لَكَ﴾ و تۆ بە پاک ڕادەگرین ﴿قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ﴾ فەرمووی بێگومان من دەزانم ﴿مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەوەی ئێوە نایزانن ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ﴾ و فێری ئادەمی کرد ﴿الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾ هەموو ناوەکان ﴿ثُمَّ عَرَضَهُمْ﴾ پاشان پێشکەشی کردن ﴿عَلَى الْمَلَائِكَةِ﴾ بە فریشتەکان ﴿فَقَالَ أَنْبِئُونِي﴾ فەرمووی هەواڵم پێ بدەن ﴿بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ﴾ بە ناوی ئەمانە ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاستگۆن ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ دەڵێن پاکی بۆ تۆ ﴿لَا عِلْمَ لَنَا﴾ هیچ زانیارییەکمان نییە ﴿إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا﴾ تەنها ئەوەی تۆ فێرت کردووین ﴿إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان تۆ زانایت ﴿الْحَكِيمُ﴾ دانایت ﴿قَالَ يَا آدَمُ﴾ فەرمووی ئەی ئادەم ﴿أَنْبِئْهُمْ﴾ هەواڵیان پێ بدە ﴿بِأَسْمَائِهِمْ﴾ بە ناوەکانیان ﴿فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ﴾ کاتێک هەواڵی پێ دان ﴿بِأَسْمَائِهِمْ﴾ بە ناوەکانیان ﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ﴾ فەرمووی ئایا پێم نەوتن ﴿إِنِّي أَعْلَمُ﴾ بێگومان من دەزانم ﴿غَيْبَ السَّمَاوَاتِ﴾ نادیاری ئاسمانەکان ﴿وَالْأَرْضِ﴾ و زەوی ﴿وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ﴾ و دەزانم ئەوەی ئاشکرا دەیکەن ﴿وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ و ئەوەی شاردوتانەتەوە ﴿وَإِذْ قُلْنَا﴾ و کاتێک فەرمانمان کرد ﴿لِلْمَلَائِكَةِ﴾ بە فریشتەکان ﴿اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ سوجدە بۆ ئادەم ببەن ﴿فَسَجَدُوا﴾ ئەوا سوجدەیان بۆ برد ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ جگە لە ئیبلیس ﴿أَبَىٰ﴾ ڕەتی کردەوە ﴿وَاسْتَكْبَرَ﴾ و خۆی بەگەورە زانی ﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ و بوو بە بێباوەڕ ﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ﴾ و فەرمانمان کرد ئەی ئادەم ﴿اسْكُنْ أَنْتَ وَزَوْجُكَ﴾ تۆ و هاوسەرەکەت ﴿الْجَنَّةَ﴾ لە بەهەشت نیشتەجێ بن ﴿وَكُلَا مِنْهَا﴾ و هەردووکتان لێی بخۆن ﴿رَغَدًا﴾ بە فراوانی ﴿حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ لە هەر شوێنێک ویستتان ﴿وَلَا تَقْرَبَا﴾ بەڵام نزیک مەکەونەوە ﴿هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ لەم دارە ﴿فَتَكُونَا﴾ ئەوا دەبنە ﴿مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لە ستەمکاران ﴿فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ﴾ شەیتان هەڵیخڵیسکاندن ﴿عَنْهَا﴾ لەو دارە ﴿فَأَخْرَجَهُمَا﴾ و دەریکردن ﴿مِمَّا كَانَا فِيهِ﴾ لەو شوێنەی تێیدا بوون ﴿وَقُلْنَا اهْبِطُوا﴾ و فەرمانمان کرد دابەزن ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ هەندێکتان دوژمنی هەندێکی تر ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ و بۆ ئێوە لەسەر زەوی ﴿مُسْتَقَرٌّ﴾ شوێنی نیشتەجێبوون هەیە ﴿وَمَتَاعٌ﴾ و بەهرەمەندبوون هەیە ﴿إِلَىٰ حِينٍ﴾ بۆ ماوەیەک ﴿فَتَلَقَّىٰ آدَمُ﴾ ئەوا ئادەم وەریگرت ﴿مِنْ رَبِّهِ﴾ لە پەروەردگاری ﴿كَلِمَاتٍ﴾ وشەیەک ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ﴾ ئەوا تۆبەی لێ وەرگرت ﴿إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ﴾ بێگومان ئەو زۆر تۆبە وەرگرە ﴿الرَّحِيمُ﴾ میهرەبانە ﴿قُلْنَا اهْبِطُوا﴾ فەرمانمان کرد دابەزن ﴿مِنْهَا جَمِيعًا﴾ هەمووتان لێی ﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ﴾ ئەگەر بێگومان هات بۆ ئێوە ﴿مِنِّي هُدًى﴾ لە لایەن منەوە ڕێنمایی ﴿فَمَنْ تَبِعَ هُدَايَ﴾ ئەوا هەرکەسێک شوێن ڕێنمایی من کەوت ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ئیتر هیچ ترسێک لەسەر ئەوان نییە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ و ئەوان خەمبار نابن ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ و ئەوانەی بێباوەڕ بوون ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ و درۆیان بە ئایەتەکانمان دەکرد ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانەن هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوان تێیدا هەمیشەیی دەبن ﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی یەعقوب ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ﴾ بیر لە نازونیعمەتەکانم بکەنەوە ﴿الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ کە بەسەرتانمدا ڕژاند ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِي﴾ و بەڵێنەکەم بەجێ بهێنن ﴿أُوفِ بِعَهْدِكُمْ﴾ بەڵێنەکەی خۆم بەجێ دێنم ﴿وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ﴾ و تەنها لە من بترسن ﴿وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ﴾ و باوەڕ بهێنن بەوەی ناردوومە ﴿مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ﴾ کە ڕاستکەرەوەی ئەوەیە لەگەڵتانە ﴿وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ﴾ و یەکەم بێباوەڕ مەبن پێی ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي﴾ و ئایەتەکانم بە ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەهایەکی کەم ﴿وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ﴾ و تەنها لە من بپارێزن ﴿وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ﴾ و ڕاستی تێکەڵ مەکەن ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ بە ناڕاستی ﴿وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ﴾ و ڕاستی مەشارنەوە ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە دەزانن ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ و نوێژ بکەن بە ڕێکوپێکی ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ و زەکات بدەن ﴿وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ و لەگەڵ ڕکوعکەراندا ڕکوع بکەن ﴿أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ﴾ ئایا فەرمان بە خەڵک دەکەن ﴿بِالْبِرِّ﴾ بە چاکە ﴿وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ﴾ و خۆتان لەبیر دەکەن ﴿وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە کتێبەکە دەخوێنن ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ئایا بیر ناکەنەوە ﴿وَاسْتَعِينُوا بِالصَّبْرِ﴾ و یارمەتی لە خۆڕاگری وەربگرن ﴿وَالصَّلَاةِ﴾ و نوێژ ﴿وَإِنَّهَا لَكَبِيرَةٌ﴾ بێگومان نوێژ قورسە ﴿إِلَّا عَلَى الْخَاشِعِينَ﴾ تەنها لەسەر خاشیعەکان ﴿الَّذِينَ يَظُنُّونَ﴾ ئەوانەن گومان دەبەن ﴿أَنَّهُمْ مُلَاقُو رَبِّهِمْ﴾ بێگومان ئەوان دەگەنە پەروەردگاریان ﴿وَأَنَّهُمْ إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ و بێگومان ئەوان بۆ لای ئەو دەگەڕێنرێنەوە ﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی یەعقوب ﴿اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ﴾ بیر لە نازونیعمەتەکانم بکەنەوە ﴿الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ کە بەسەرتانمدا ڕژاند ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ﴾ و بێگومان من ئێوەم بەسەر ﴿عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ هەموو گەلانی تردا ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ و بپارێزن لە ڕۆژێک ﴿لَا تَجْزِي﴾ کە ناتوانێ ﴿نَفْسٌ عَنْ نَفْسٍ﴾ کەس لە جێی کەسێکی تر ﴿شَيْئًا﴾ هیچ ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا﴾ و لێی وەرناگیرێ ﴿شَفَاعَةٌ﴾ شەفاعەت ﴿وَلَا يُؤْخَذُ مِنْهَا﴾ و لێی وەرناگیرێ ﴿عَدْلٌ﴾ هیچ بەرامبەرێک ﴿وَلَا هُمْ يُنْصَرُونَ﴾ و یارمەتی نادرێن ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُمْ﴾ و کاتێک ڕزگارمان کردن ﴿مِنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ لە بنەماڵەی فیرعەون ﴿يَسُومُونَكُمْ﴾ کە ئازاری سەختیان دەدان ﴿سُوءَ الْعَذَابِ﴾ ﴿يُذَبِّحُونَ﴾ سەربڕینی ﴿أَبْنَاءَكُمْ﴾ کوڕەکانتان دەکرد ﴿وَيَسْتَحْيُونَ﴾ و ژنەکانتان ڕادەگرت ﴿نِسَاءَكُمْ﴾ ﴿وَفِي ذَٰلِكُمْ﴾ و لەوەدا ﴿بَلَاءٌ﴾ تاقیکردنەوەیەک هەیە ﴿مِنْ رَبِّكُمْ﴾ لە پەروەردگارتان ﴿عَظِيمٌ﴾ گەورە ﴿وَإِذْ فَرَقْنَا﴾ و کاتێک جیامان کردەوە ﴿بِكُمُ الْبَحْرَ﴾ بۆ ئێوە دەریا ﴿فَأَنْجَيْنَاكُمْ﴾ ئەوا ڕزگارمان کردن ﴿وَأَغْرَقْنَا﴾ و نوقمی کردن ﴿آلَ فِرْعَوْنَ﴾ بنەماڵەی فیرعەون ﴿وَأَنْتُمْ تَنْظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە سەیر دەکەن ﴿وَإِذْ وَاعَدْنَا﴾ و کاتێک بەڵێنمان دا ﴿مُوسَىٰ﴾ بە موسا ﴿أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ چل شەو ﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ﴾ پاشان ئێوە گرتتان ﴿الْعِجْلَ﴾ گوێرەکە ﴿مِنْ بَعْدِهِ﴾ دوای ئەو ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە ستەمکار بوون ﴿ثُمَّ عَفَوْنَا عَنْكُمْ﴾ پاشان لێمان بوردن ﴿مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ دوای ئەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو سوپاسگوزار بن ﴿وَإِذْ آتَيْنَا﴾ و کاتێک دامان بە ﴿مُوسَى الْكِتَابَ﴾ بە موسا کتێبەکە ﴿وَالْفُرْقَانَ﴾ و جیاکەرەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بەڵکو ڕێنمایی ببن ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ﴾ و کاتێک موسا فەرمووی ﴿لِقَوْمِهِ﴾ بە گەلەکەی ﴿يَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِنَّكُمْ ظَلَمْتُمْ﴾ بێگومان ئێوە ستەمتان کرد ﴿أَنْفُسَكُمْ﴾ لە خۆتان ﴿بِاتِّخَاذِكُمُ الْعِجْلَ﴾ بەهۆی گرتنی گوێرەکە ﴿فَتُوبُوا﴾ ئەوا تۆبە بکەن ﴿إِلَىٰ بَارِئِكُمْ﴾ بۆ لای دروستکەرتان ﴿فَاقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ خۆتان بکوژن ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ ئەوە باشترە بۆ ئێوە ﴿عِنْدَ بَارِئِكُمْ﴾ لای دروستکەرتان ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوا تۆبەی لێ وەرگرتن ﴿إِنَّهُ هُوَ التَ

﴿قَالُوا ادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ ووتیان: داوامان بۆ بکە لە پەروەردگارت ﴿يُبَيِّن لَّنَا مَا هِيَ﴾ بۆمان ڕوون بکاتەوە چۆن بێ ئەو مانگایە؟ ﴿إِنَّ الْبَقَرَ تَشَابَهَ عَلَيْنَا﴾ بەڕاستی مانگاکەمان لێ تێک چووە ﴿وَإِنَّا إِن شَاءَ اللَّهُ لَمُهْتَدُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە ئەگەر خوا بیەوێ ڕێنموونی وەردەگرین. ٧٠)﴿قَالَ إِنَّهُ يَقُولُ﴾ ووتی: خوا ئەفەرموێ ﴿إِنَّهَا بَقَرَةٌ لَّا ذَلُولٌ تُثِيرُ الْأَرْضَ﴾ بەڕاستی مانگایەک بێ ڕانەهێنرابێ نە بە کێڵانی زەوی ﴿وَلَا تَسْقِي الْحَرْثَ﴾ وە نە بە ئاودێری کشت وکاڵ ﴿مُسَلَّمَةٌ لَّا شِيَةَ فِيهَا﴾ بێ نەنگ و بێ پەڵەیێ ﴿قَالُوا الْآنَ جِئْتَ بِالْحَقِّ﴾ ووتیان: ئا ئێستا هەواڵی ڕاستت هێنا ﴿فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُوا يَفْعَلُونَ﴾ ئینجا سەریان بڕی و خەریک بوو ئەو (سەربڕینە) نەکەن. ٧١)﴿وَإِذْ قَتَلْتُمْ نَفْسًا﴾ (وەبیربکەنەوە) کاتێک کە یەکێکتان کوشت ﴿فَادَّارَأْتُمْ فِيهَا﴾ وە هەموو لە خۆتانتان دوور دەخستەوەو ئاژاوەتان بوو ﴿وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَّا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ وە خوایش ئاشکرای کرد ئەوەی کەئەتان شاردەوە. ٧٢)﴿فَقُلْنَا اضْرِبُوهُ بِبَعْضِهَا﴾ ئینجا ووتمان بە ئەندامێکی (مانگا سەربڕاوەکە) لەکوژراوەکە بدەن ﴿كَذَٰلِكَ يُحْيِي اللَّهُ الْمَوْتَىٰ﴾ ئاوا خوا مردووان زیندوو دەکاتەوە ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ وە نیشانەکانی خۆیتان پیشان دەدات ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن. ٧٣)﴿ثُمَّ قَسَتْ قُلُوبُكُم مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لە پاشان دڵتان ڕەق بوو دوای ئەم (هەموو) موعجیزانە ﴿فَهِيَ كَالْحِجَارَةِ أَوْ أَشَدُّ قَسْوَةً﴾ دڵتان وەک بەردە بەڵکو زۆر ڕەقترە ﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ﴾ بەڕاستی بەردی واهەیە لەچەند لاوە جۆگە ئاوی لێ هەڵ دەقوڵێ ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَّقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ﴾ وەبێگومان هی وایان هەیە کەلەت لەت دەبێ و ئاوی لێ دێتە دەرێ ﴿وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾ وە بەڕاستی هی وایان هەیە لەترسی خوا (لەلوتکەی شاخەکان) بەر ئەبێتەوە ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بێ ئاگا نییە لەوەی کەدەیکەن. ٧٤)﴿أَفَتَطْمَعُونَ أَن يُؤْمِنُوا لَكُمْ﴾ جا ئایا بەئەمان (ئەی موسڵمانینە) کە (جوولەکە) بڕوا بێنن بە ئایینەکەتان ﴿وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ﴾ لەکاتێک دا کەدەستەیەک لەوان ﴿يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ فەرموودەی خوایان ئەبیست (لەتەورات) ﴿ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِن بَعْدِ مَا عَقَلُوهُ﴾ کەچی لەپاش تێ گەیشتنی دەست کاریان دەکرد ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وە ئەوان دەشیان زانی (کە کارێکی ناڕەوایە). ٧٥)﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا﴾ (جوولەکەکان) کاتێک تووشی موسڵمانەکان ببونایە دەیان ووت: ﴿آمَنَّا﴾ ئێمەش بڕوامان هێناوە (بە پێغەمبەرەکەتان) ﴿وَإِذَا خَلَا بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا﴾ بەڵام کاتێک لەپەنایەکەوە هەندێکیان بەهەندێکیان بگەشتنایە دەیان ووت: ﴿أَتُحَدِّثُونَهُم بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە ئێوە ئەو شتانە بە موسڵمانەکان دەڵێن کەخوا بۆ ئێوەی باس کردووە (لەتەورات دا)؟ ﴿لِيُحَاجُّوكُم بِهِ﴾ تا بۆڕتان بدەن بەوتەوراتە ﴿عِندَ رَبِّكُمْ﴾ لای پەروەردگارتان (لەڕۆژی دوایی دا) ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ ئنجا ئایا ژیر نابن و تێناگەن؟. ٧٦)

أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٧﴾
وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ وَإِنْ هُمْ
إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٧٨﴾ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ
ثُمَّ يَقُولُونَ هَٰذَا مِنْ عِندِ اللَّهِ لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا
فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ
﴿٧٩﴾ وَقَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً قُلْ
أَاتَّخَذْتُمْ عِندَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ
عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٠﴾ بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً
وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ
فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٨٢﴾ وَإِذْ
أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ
إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا
لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ
تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ ﴿٨٣﴾

فەرمانی خوای گەورە لە سورەتی (البقرة) دا (وَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ...) بۆ ئەو جولەکانە دەگەڕێتەوە کە بەدەستی خۆیان دەقەکانی تەورات دەگۆڕی و دەیانوت: ئەم ئایەتانە لە لای خواوەن بۆ ئێمە نەک بۆ ئێوە.

ئایەتی (١٣٦) سورەتی (البقرة) لە ئەبی هوریرەوە (ﷺ) هاتووە کە فەرمووی: کاتێک ئەهلی کتێب بە عیبرانی قسەیان بۆ موسڵمانان دەکرد و بە عەرەبی وەڵامیان دەدانەوە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (مەڕۆن ئەهلی کتێبەکان بڕوا بکەن و بڵێن: ئامنا بالله وما أنزل إلينا ... الآية) [رواه البخاري]. ئەبو هوریرە (رضي الله عنه) دەڵێت: جولەکەکان بەزمانی عیبری تەورات دەخوێندەوە و بەعەرەبی وەڵامیان دەدایەوە بۆ موسڵمانەکان، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (مەڕۆن ئەهلی کتێبەکان نە باوەڕیان پێ بکەن و نە

﴿أَوَلَا يَتَذَكَّرُونَ﴾ ئایا ئەوان نازانن ﴿أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ کە بەڕاستی خوا ئاگادارە بەوەی کەبەنهانی ئەکەن و ئەوەی ئاشکرای ئەکەن. ٧٧ ﴿وَمِنْهُمْ أُمِّيُّونَ﴾ وە هەندێکیان ئەخوێندەوارن ﴿لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيَّ﴾ لەبەرئەوەکە (ئەورات) نازانن، تەنها ئاوات و هیوای هیچ و پوچ نەبێ ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ وە ئەوان هەر دوای گومان دەکەون. ٧٨ ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ﴾ ئینجا هاوار وتیاچوون بۆ ئەوانەی ﴿يَكْتُبُونَ الْكِتَابَ بِأَيْدِيهِمْ﴾ کە ئەورانە (تێکدراوە) کە بەدەستی خۆیان دەنوسنەوە ﴿ثُمَّ يَقُولُونَ﴾ پاشان دەڵێن: ﴿هَٰذَا مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ ئەم (نامەیە) لە خوایەوەیە ﴿لِيَشْتَرُوا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ تا شتێکی کەمی پێ بکڕن ﴿فَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا كَتَبَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ ئا هاوار و تیاچوون بۆ ئەوان لەبەرئەوەی کە دەستی ئەوان نووسیویانەتەوە ﴿وَوَيْلٌ لَّهُم مِّمَّا يَكْسِبُونَ﴾ وە هاوار بۆ ئەوان لەبەرئەوەی کەپەیدای دەکەن. ٧٩ ﴿وَقَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ﴾ وە (جوولەکەکان) دەڵێن: ئاگری دۆزەخمان لێ ناکەوێ ﴿إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَةً﴾ مەگەر چەند ڕۆژێکی ژمێردراو ﴿قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِندَ اللَّهِ عَهْدًا﴾ بڵێ: ئایا پەیمانتان لەخوایە وەرگرتووە؟ ﴿فَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ﴾ تا خوا پێچەوانەی پەیمانی خۆی نەکات؟ ﴿أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ یان شتێکی وا هەڵدەبەستن بەدەم خوایەوە کەئایزانن. ٨٠ ﴿بَلَىٰ مَن كَسَبَ سَيِّئَةً﴾ ئەخێر وانییە: هەر کەسێک خرابە بکات ﴿وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ﴾ وە تاوانەکەی خۆی دەوری دایێ و داپگرێتەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ تا ئەوانە هاوەڵەی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیایدا دەمێننەوە بە تێچگاری. ٨١ ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی کە بڕوایان هێنار کردەوەی باشیان کرد ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ ئەوانە هاوەڵەی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیایدا دەمێننەوە بە تێچگاری. ٨٢ ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (وە بیریکەنەوە) کاتێک کەپەیمانمان لە جوولەکە وەرگرت ﴿لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ کە هیچ شتێک نەپەرستن جگە لە خوا ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ وە چاکە بکەن لەگەڵ باوک و دایک ﴿وَذِي الْقُرْبَىٰ﴾ و خزمان ﴿وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ﴾ و هەتیوان و بێچارەان (بەستەزمانان) ﴿وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا﴾ وە قسەی جوان بکەن لەگەڵ خەڵکیدا ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ وە نوێژ بکەن ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ وە زەکات بدەن ﴿ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنكُمْ﴾ ئینجا پشتتان هەڵکرد کەمێکتان نەبێت ﴿وَأَنتُم مُّعْرِضُونَ﴾ وە ئێوە بەر بەرەکانێکەرن (پشت هەڵکەرن). ٨٣

وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَآءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ
أَنفُسَكُم مِّن دِيَٰرِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٨٤﴾
ثُمَّ أَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا
مِّنكُم مِّن دِيَٰرِهِمْ تَظَٰهَرُونَ عَلَيْهِم بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ
وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَٰرَىٰ تُفَٰدُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ
إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ ٱلْكِتَٰبِ وَتَكْفُرُونَ
بِبَعْضٍ فَمَا جَزَآءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ إِلَّا خِزْىٌ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يُرَدُّونَ إِلَىٰٓ أَشَدِّ ٱلْعَذَابِ
وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٨٥﴾ أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا بِٱلْءَاخِرَةِ فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ
يُنصَرُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ وَقَفَّيْنَا مِنۢ
بَعْدِهِۦ بِٱلرُّسُلِ وَءَاتَيْنَا عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ ٱلْبَيِّنَٰتِ وَأَيَّدْنَٰهُ
بِرُوحِ ٱلْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَآءَكُمْ رَسُولٌۢ بِمَا لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُكُمُ
ٱسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟
قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ بَل لَّعَنَهُمُ ٱللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾

= ئەبـــەدیان بەئەوەی بڵێن (یارمەتمان مەدە بە خواردن و بەرگ (قوربـــان)ە کە ئێوارەتە خواردەوە بۆمان تا کاتێکی تایبەتکە).

لێکدانەوەی

(٨٤) ســـوورەتی (البقـرة)ە قـــاڵ ڕەســـوڵ اللە (ﷺ) (صـدقی) ئـوڕ ڕۆژی قیامەتە، فیقـول: لبیـک وســعدیک یارب، فیقول هل بلّغت؟ فیقول: نعم، فیقال لأمتـه هـل بلّغکم؟ فیقولون: ما أتانا من نـذیر، فیقول من یشهد لک؟ فیقول محمد و أمتـه، فیشهدون أنه قد بلّغ، ویکون الرسول علیکم شهیداً، فذلک قوله عزوجل ﴿وکذلک جعلناکم أمة وسطاً﴾ (رواه البخاري)، پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لە ڕۆژی قیامەتدا نووح بانگدەکرێت، ئەویش دەڵێ: بەڵێ پەروەردگارم بە دەم فەرمانڕەوەکەتەوە، و لە خزمەت تۆدام خوای گەورەش دەفەرمووێ: ئایا ئەوەی پێوەت گەیاندووە؟ نووحیش دەڵێ: بەڵێ، ئەمجا بەگەلەکەی دەوترێت: ئایا پێغامی ڕاگەیاندە. =

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ وە (بیربکەنەوە) کاتێک پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ﴾ کە خوێنی یەکتری نەڕێژن ﴿وَلَا تُخْرِجُونَ أَنفُسَكُم مِّن دِيَارِكُمْ﴾ وە خۆتان دەربەدەر نەکەن لە وڵاتتان ﴿ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ پاشان بڕیارتان دا (لەسەر ئەم پەیمانە) وە ئێوە (خۆتان) شایەتی لەسەر ئەدەن. ٨٤) ﴿ثُمَّ أَنتُمْ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئینجا ئێوە هەر ئەوانەن ﴿تَقْتُلُونَ أَنفُسَكُمْ﴾ کە یەکتری دەکوژن ﴿وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِّنكُم مِّن دِيَارِهِمْ﴾ وە هەندێک لە خۆتان دەربەدەر دەکەن لە وڵاتیان ﴿تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِم﴾ پشتیوانی (بێگانە) دەکەن دژی ئەوان ﴿بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ بە بەدی و دەست درێژی ﴿وَإِن يَأْتُوكُمْ أُسَارَىٰ﴾ وە ئەگەر دیلتان بۆ بێنن (لەخۆتان ئەیانکڕنەوە و) ﴿تُفَادُوهُمْ﴾ بریتی یان بۆ دەدەن ﴿وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ﴾ لەگەڵ ئەمەشدا کە دەربەدەر کردنیان قەدەغە کراوە لێتان (بۆچی کار بەوەیان دەکەن و بەمەیان ناکەن) ﴿أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ﴾ جا ئایا بڕوا دەهێنن بەهەندێک لە تەورات ، و بێ بڕوا دەبن بەهەندێکی تری ﴿فَمَا جَزَاءُ مَن يَفْعَلُ ذَٰلِكَ مِنكُمْ﴾ جا تۆڵەی ئەو کەسانەکەوا بکەن لەئێوە ﴿إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ هەر ڕیسوایی و بەدناوی یە لە ژیانی دونیادا ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە لەڕۆژی دوایشدا ﴿يُرَدُّونَ إِلَىٰ أَشَدِّ الْعَذَابِ﴾ دەگەڕێنرێنەوە بۆ ناو سەخت ترین سزا ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بێ ئاگانییە لەوەی کەدەیکەن. ٨٥) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەمانە ئەوانەن ﴿اشْتَرَوُا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ کە ژیانی جیهانیان کڕی بەدوا ڕۆژ ﴿فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ﴾ ئیتر نە سزایان لەسەر سووک دەکرێت ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە نەیارمەتیی دەدرێن (نەپشتگیریی دەکرێن). ٨٦) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ سوێند بەخوا بە ڕاستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿وَقَفَّيْنَا مِن بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ﴾ وە دوا بەدوای ئەو پێغەمبەرانمان نارد ﴿وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ وەچەند نیشانەیەکی ڕۆشنمان دا بە عیسای کوڕی مەریەم ﴿وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ وە پشتیوانیمان کرد بە جوبرەئیل ﴿أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ﴾ جا هەر کاتێ پێغەمبەرێکتان بۆ بهاتایە ﴿بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُكُمُ﴾ بە جۆرێک کەڕێکی ئارەزووتان نەبوایە ﴿اسْتَكْبَرْتُمْ﴾ لووت بەرزبوون و خۆتان بەگەورە گرتووە ﴿فَفَرِيقًا كَذَّبْتُمْ﴾ جا دەستەیەکتان (لە پێغەمبەران) بەدرۆ زانیوە ﴿وَفَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ وە دەستەیەکتان کوشتوون. ٨٧) ﴿وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ﴾ وە (جوولەکەکان) ووتیان (بە پێغەمبەر (ﷺ)) دڵمان داپۆشراوە (لەپۆرگایە قسەی تۆی ناگاتێ) ﴿بَل لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو خوا نەفرینی لێکردن بەهۆی بێ بڕوایی یانەوە ﴿فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ﴾ بۆیە کەم جار بڕوا دەهێنن- کەمیان هەیە بڕوا بهێنن. ٨٨)

وَلَمَّا جَآءَهُمْ كِتَٰبٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا۟
مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَلَمَّا جَآءَهُم
مَّا عَرَفُوا۟ كَفَرُوا۟ بِهِۦ ۚ فَلَعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٩﴾
بِئْسَمَا ٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦٓ أَنفُسَهُمْ أَن يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ
ٱللَّهُ بَغْيًا أَن يُنَزِّلَ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ
فَبَآءُو بِغَضَبٍ عَلَىٰ غَضَبٍ ۚ وَلِلْكَٰفِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ
﴿٩٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ ءَامِنُوا۟ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ نُؤْمِنُ بِمَآ
أُنزِلَ عَلَيْنَا وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَآءَهُۥ ۚ وَهُوَ ٱلْحَقُّ مُصَدِّقًا
لِّمَا مَعَهُمْ ۗ قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنۢبِيَآءَ ٱللَّهِ مِن قَبْلُ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿٩١﴾ ۞ وَلَقَدْ جَآءَكُم مُّوسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ
ثُمَّ ٱتَّخَذْتُمُ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَنتُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿٩٢﴾
وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَكُمْ وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ ٱلطُّورَ ۖ خُذُوا۟
مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱسْمَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا
وَأُشْرِبُوا۟ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ ۚ قُلْ
بِئْسَمَا يَأْمُرُكُم بِهِۦٓ إِيمَٰنُكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٩٣﴾

فەرمووی ئایەتی (٨٩) سورەتی (البقرة)، [وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا] ئەوین ئیستاش لە ماسی کەوی مریشکی کەوی ئەتلەسەوە ئەویش لە بەرئەوە لە ساوای خۆیانەوە دەگێڕنەوە کەوا دەڵێن پەیامبەری کۆتایی لەسەر ئێمە دێت و بێباوەڕان لە خۆمان دەکوژین و ئەویش لە ئێمە دەبێت و ئێمە بەسەریان سەردەکەوین و بەو شێوەیە هەڕەشەی لێدەکەن، بەڵام کاتێک هاتووە ئەوەی پێشتر دەیانزانی و ئاگاداری بوون کە ئێمە لەسەرانی بووین کە بەڵێنمان پێدابوو کە پەیامبەرێک دێت ئێمە لەگەڵیدا دێرە دەکەوین بەڵێنەی کوشتاری هاد و ئێوەمە ئێمە کەوا بووینەوەمان ئێد ئێ دەبێستن ئێستا -

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ﴾ کاتێک کە نامەیەکیان بۆ هات (کە قورئانە) ﴿مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ لەلایەن خواوە ﴿مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ﴾ کە پشتیوانی تەوراتەکەی ئەوانە (پەسەندکەری ئەو تەوراتەی کەلایانە) ﴿وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ﴾ وە ئەوان (جوولەکەکان) لەوەپێش ﴿يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ داوای زاڵ بوونیان ئەکرد لە خوا بەسەر ئەوانەی کەبێ بڕوابوون ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا﴾ کەچی کاتێک ئەو (پێغەمبەر)ەی دەیان ناسیی بۆیان هات ﴿كَفَرُوا بِهِ﴾ بێ بڕوابوون پێی ﴿فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ کەواتە نەفرینی خوا لەبێ بڕوایان بێ. ٨٩) ﴿بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ﴾ شتێکی زۆر خراپ بوو کە خۆیانیان پێ فرۆشت ﴿أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ (ئەو خراپەش) بێ بڕوایی یان بوو بەو قورئانەی کە خوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿بَغْيًا أَنْ يُنَزِّلَ اللَّهُ﴾ بە هۆی حەسوودیانەوە بوو بەوەی کە خودا بڕێژێ ﴿مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ﴾ لە بەخششی خۆی بەسەر هەر کەسێکدا کە خۆی بیەوێ ﴿مِنْ عِبَادِهِ﴾ لە بەندەکانی (کە موحەممەدە (ﷺ)) ﴿فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ﴾ ئینجا تووشی خەشم و رقی یەک لە دوایەکی خوا بوون ﴿وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾ وە بۆ بێ بڕوایان هەیە سزای ڕیسواکەر. ٩٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا﴾ کاتێک پێ یان بووترایە: بڕوا بهێنن ﴿بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ بەوەی کە خوا ناردوویەتیە خوارەوە (کە قورئانە) ﴿قَالُوا نُؤْمِنُ بِمَا أُنْزِلَ عَلَيْنَا﴾ ئەیان ووت: ئێمە بڕوا بەوە دەهێنین کە بۆ خۆمان نێردراوەتە خوارەوە ﴿وَيَكْفُرُونَ بِمَا وَرَاءَهُ﴾ وە بێ بڕوا ئەبوون بە ئەوانەی کە دوای (تەورات) تێراوە (وەک قورئان) ﴿وَهُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَهُمْ﴾ لە کاتێکدا کە ئەو قورئانە راستەو پشتیوانی تەوراتەکەی ئەوانە و بەڕاستی دەزاتیت ﴿قُلْ فَلِمَ تَقْتُلُونَ أَنْبِيَاءَ اللَّهِ مِنْ قَبْلُ﴾ بڵێ: بۆچی لەمەو پێش پێغەمبەرانی خواتان دەکوشت ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر بڕوادار بوون. ٩١) ﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ مُوسَى بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سوێند بە خوا بەڕاستی مووساتان بۆ هات بەچەند نیشانەیەکی ڕۆشنەوە ﴿ثُمَّ اتَّخَذْتُمُ الْعِجْلَ مِنْ بَعْدِهِ﴾ کەچی لەدوای ئەو گوێرەکەتان پەرست ﴿وَأَنْتُمْ ظَالِمُونَ﴾ بێگومان ئێوە ستەمکارن. ٩٢) ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ﴾ (وەبیربکەنەوە) کاتێک کە پەیمانمان لێ وەرگرتن ﴿وَرَفَعْنَا فَوْقَكُمُ الطُّورَ﴾ وە کێوی طوزمان بەزر کردەوە بەسەرتاندا ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ (وە ووتمان) ئەوەی پێمانداوون (تەورات) باش کاری پێ بکەن (توند دەستی پێوە بگرن) ﴿وَاسْمَعُوا﴾ وە گوێ بگرن ﴿قَالُوا سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ (بەزبان) ووتیان: بیستمان و (بە کردەوە) بێ فەرمانیمان کرد ﴿وَأُشْرِبُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْعِجْلَ بِكُفْرِهِمْ﴾ وە بەهۆی بێ بڕوایی یانەوە دڵیان ئاودرا بوو بەخۆشەویستیی گوێرەکە کە ﴿قُلْ بِئْسَمَا يَأْمُرُكُمْ بِهِ إِيمَانُكُمْ﴾ بڵێ: بڕواکەتان فەرمانێکی بەدتان پێ دەدات ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئەمەتان داناوە بە بڕوا. ٩٣)

قُلْ إِن كَانَتْ لَكُمُ ٱلدَّارُ ٱلْآخِرَةُ عِندَ ٱللَّهِ خَالِصَةً مِّن
دُونِ ٱلنَّاسِ فَتَمَنَّوُا۟ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٤﴾
وَلَن يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًۢا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ
﴿٩٥﴾ وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ ٱلنَّاسِ عَلَىٰ حَيَوٰةٍ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ
أَشْرَكُوا۟ ۚ يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ سَنَةٍ ۖ وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِۦ
مِنَ ٱلْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قُلْ
مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ فَإِنَّهُۥ نَزَّلَهُۥ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٩٧﴾ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَجِبْرِيلَ
وَمِيكَىٰلَ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٩٨﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ
إِلَيْكَ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ وَمَا يَكْفُرُ بِهَآ إِلَّا ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٩٩﴾
أَوَكُلَّمَا عَٰهَدُوا۟ عَهْدًا نَّبَذَهُۥ فَرِيقٌ مِّنْهُم ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٠﴾ وَلَمَّا جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ
مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ
كِتَٰبَ ٱللَّهِ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ كَأَنَّهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٠١﴾

- کاتێ خوای گەورە پێغەمبەر (ﷺ) ی نارد کە بانگی کردین بۆ لای خوا تێمەش باوەڕمان پێ هێنا ئەم هەڕەشانەی جولەکەکان بەهاتنی ئێمە پێغەمبەرە ئێمان دەگرین (ئەیهودان) ڕوویە بەیەکە یاخۆتین بەیەکەوەو باوەڕمان پێ هێنا (جولەکەکان) باوەڕیان پێ نەهێنا جا دەربارەی تێمە و ئەوان ئەم ئایەتانە هاتنە خوارەوە

فَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِن قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُم مَّا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٧ سورەتی البقرة) (قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ...) ئیمامی ئەحمەد و بەیهەقی لە ئیبن عەبباسەوە دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی دەستەیەک لە جولەکەکە هاتنە لای-

﴿إِن كَانَتْ لَعْنَةُ اللَّهِ أَكْبَرَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ئەگەر ماڵی دونیا (بەهەشت) بۆ ئێوەیە لای خوا (وەک خۆتان دەڵێن) ﴿خَالِصَةً مِّن دُونِ﴾ بەتایبەتی بێ ئەوەی کەسی بێ بە هاوبەشتان ﴿فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ﴾ کەوتە داوای مردن بکەن ئەگەر ڕاست دەکەن. ٩٤ ﴿وَلَن يَتَمَنَّوْهُ﴾ وە هەرگیز داوای مردن ناکەن ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی ئەو (گوناهانە) کە بەدەستی خۆیان پێشیان خستووە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ئاگادارە بە ستەمکاران. ٩٥ ﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ﴾ سوێند بێت ئەو (جوولەکە)انە دەبینیت ﴿أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَىٰ حَيَاةٍ﴾ لە هەموو کەسێ زیاتر حەز لەژیان دەکەن ﴿وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ وە لەوانەش کە هاوبەش بۆ خوا پەیدا دەکەن ﴿يَوَدُّ أَحَدُهُمْ﴾ (لەبەر ئەوە) هەر یەکێکیان ئارەزو دەخوازێ ﴿لَوْ يُعَمَّرُ أَلْفَ﴾ کە هەزار ساڵ بژیایە ﴿وَمَا هُوَ بِمُزَحْزِحِهِ مِنَ الْعَذَابِ أَن يُعَمَّرَ﴾ وە ئەو تەمەنە (کەبەسەری دەبات) ڕزگاری ناکات لە سزا ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بینایە بەوەی کە دەیکەن. ٩٦ ﴿قُلْ مَن كَانَ عَدُوًّا لِّجِبْرِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: هەر کەسێک دوژمنی جوبرەئیل بێت (ئەوە دوژمنی خوایە) ﴿فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَىٰ قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ چونکە ئەو بە فەرمانی خوا قورئانی هێناوەتە خوارەوە بۆ سەر دڵی تۆ ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بە پشتیوانیی نامەکانی پێش خۆی ﴿وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەڕێنموونیی کەرو مژدە دەر بۆ بڕواداران. ٩٧ ﴿مَن كَانَ عَدُوًّا لِّلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ﴾ هەر کەسێک دوژمنی خوا و فریشتەکانی خوا ﴿وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ﴾ و پێغەمبەرانی و جوبرەئیل و میکائیل بێت (ئەوە بێ بڕوایە) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِّلْكَافِرِينَ﴾ وەبێگومان خوالێ دوژمنی بێ بڕوایانە. ٩٨ ﴿وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان بۆمان ناردووێت ﴿آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ چەند نیشانەیەکی ڕوون و ئاشکرا (کە قورئانە) ﴿وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾ وە کەس بێ بڕوا نابێت پێ یان، مەگەر بەدکاران. ٩٩ ﴿أَوَكُلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا﴾ ئایا (بێ بڕوا ئەبن بە ئایەتانی ئێمە) هەر جارێک پەیمانێک بەستن (لەگەڵ پێغەمبەردا) ﴿نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ﴾ دەستەیەک لەوانە پەیمانەکەیان هەڵوەشاندۆتەوە؟ ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵکوو زۆربەیان هەر بڕوا ناهێنن. ١٠٠ ﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ﴾ کاتێک کە پێغەمبەرێکیان بۆ هات لەلایەن خواوە ﴿مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ﴾ بە پشتیوانی تەورات‌ەکەیان ﴿نَبَذَ فَرِيقٌ مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ دەستەیەک لەوانەی کە خاوەن نامە بوون نامەکەی خوایان فڕێ دایە ﴿وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ پشت خۆیان (پشت گوێیان خست) ﴿كِتَابَ اللَّهِ﴾ وەک نەزانن (کەئەوە نامەی خودایە). ١٠١)

وَٱتَّبَعُوا۟ مَا تَتْلُوا۟ ٱلشَّيَـٰطِينُ عَلَىٰ مُلْكِ سُلَيْمَـٰنَ ۖ وَمَا كَفَرَ
سُلَيْمَـٰنُ وَلَـٰكِنَّ ٱلشَّيَـٰطِينَ كَفَرُوا۟ يُعَلِّمُونَ ٱلنَّاسَ
ٱلسِّحْرَ وَمَآ أُنزِلَ عَلَى ٱلْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَـٰرُوتَ وَمَـٰرُوتَ ۚ
وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّىٰ يَقُولَآ إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ ۖ
فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِۦ بَيْنَ ٱلْمَرْءِ وَزَوْجِهِۦ ۚ
وَمَا هُم بِضَآرِّينَ بِهِۦ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَتَعَلَّمُونَ
مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ ۚ وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ
مَا لَهُۥ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنْ خَلَـٰقٍ ۚ وَلَبِئْسَ مَا شَرَوْا۟ بِهِۦٓ
أَنفُسَهُمْ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟
وَٱتَّقَوْا۟ لَمَثُوبَةٌ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ خَيْرٌ ۖ لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ
﴿١٠٣﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقُولُوا۟ رَٰعِنَا وَقُولُوا۟
ٱنظُرْنَا وَٱسْمَعُوا۟ ۗ وَلِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾
مَّا يَوَدُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ وَلَا ٱلْمُشْرِكِينَ
أَن يُنَزَّلَ عَلَيْكُم مِّنْ خَيْرٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ يَخْتَصُّ
بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٠٥﴾

- پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتیان: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) وەڵاممان بدەرەوە دەربارەی چەند پرسیارێك لێت دەکەین کە هیچ کەس وەڵامەکانیان نازانێت کەسێك نەبێت کە پێغەمبەر بێت ئەویش فەرمووی: هەر پرسیارێکتان هەیە لێم بکەن تینجا پرسیارەکانیان لێ کردوو وەڵامی دانەوە پاشان ووتیان کێ دۆست و خۆشەویستی تۆیە لە فریشتەکاندا لەم خاڵەدا لەگەڵتدا دەبین یان لێت جیادەبینەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی دۆست و خۆشەویستی من جوبرەئیلە وە خوا هەر پێغەمبەرێکی نارد بێت تەنها هەر جوبرەئیل دۆست و خۆشەویستی بووە ووتیان کەواتە تێمە لێت جیادەبینەوە ئەگەر فریشتەیەکی تر جگە لە جوبرەئیل خۆشەویستت بوایە شوێنت دەکەوتین و باوەڕمان پێ دەهێنای، پێغەمبەر فەرمووی: چ شتێك بەرگری کردوون لەوەی-

﴿واتبعوا ما تتلو الشياطين﴾ (جوولەکەکان) دوای ئەو (شتانە) کەوتن کەشەیتانەکان دەیان خوێندەوە(بۆ جەلگی) ﴿على ملك سليمان وما كفر سليمان﴾ لە سەردەمی پاشایەتی سولەیمان دا، وە سولەیمان بێ بڕوا نەبوو ﴿ولكن الشياطين كفروا﴾ بەڵام شەیتانەکان بێ بڕوابوون ﴿يعلمون الناس السحر﴾ جەلگیان فێری جادوو دەکرد ﴿وما أنزل على الملكين ببابل هاروت وماروت﴾ هەروەها ئەوەی نێردرابوەتە خوارەوە لە بابل بۆ سەر هاروت و ماروت (دوو فریشتە بوون) ﴿وما يعلمان من أحد حتى يقولا﴾ وە (ئەمانە) کەسیان فێرنەدەکرد تا پێیان نەوتایە ﴿إنما نحن فتنة فلا تكفر﴾ ئێمە هەر تاقی کەرەوەی (تادەمیزاد)ین کەوابێ بێ بڕوا مەبە ﴿فيتعلمون منهما ما يفرقون به بين المرء وزوجه﴾ ئینجا فێری جادووی وا دەبوون لێیانەوە کە ژن و مێردی پێ لەیەک بکەن ﴿وما هم بضارين به من أحد﴾ شەوان بەم جادووە ناتوانن زیان بە کەسی بگەیەنن ﴿إلا بإذن الله﴾ مەگەربەویستی خوا ﴿ويتعلمون ما يضرهم ولا ينفعهم﴾ وە فێری شتێک دەبن کە زیانیان پێ دەگەیەنێ نەک قازانج ﴿ولقد علموا لمن اشتراه﴾ بێگومان زانیان هەر کەسێ جادو بکڕێ ﴿ما له في الآخرة من خلاق﴾ (بە فەرموودەی تەورات) لەڕۆژی قیامەتدا بێ بەش دەبێ ﴿ولبئس ما شروا به أنفسهم﴾ بە ڕاستی زۆر بەدە ئەو شتەی کە(بەرامبەر) خۆیانیان پێ فرۆشت ﴿لو كانوا يعلمون﴾ ئەگەر وەیانزانیایە-١٠٢)﴿ولو أنهم آمنوا واتقوا﴾ ئەگەر بەڕاستی شەوان بڕوایان بهێنایە و پارێزکار بوونایە ﴿لمثوبة من عند الله خير﴾ ئەوا پاداشتێکی چاکتر لەلایەن خوایە بۆ شەوان دەبوو ﴿لو كانوا يعلمون﴾ ئەگەر بیانزانیایە. ١٠٣)﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕوتان هێناوە ﴿لا تقولوا﴾ مەڵێن ﴿راعنا﴾ ووشەی جوین و بێ ڕێزیيە بەلای جولەکەوە﴿وقولوا﴾، وە بڵێن ﴿انظرنا﴾ پەلەمان لێ مەکە و چاوەڕوانیمان لەسەر بکە ﴿واسمعوا﴾ و ببیستن ﴿وللكافرين عذاب أليم﴾ وە بۆ بێ بڕوایان هەیە سزای سەخت. ١٠٤)﴿ما ننسخ من آية أو ننسها نأت بخير منها أو مثلها﴾ هەرزنانەکەن ئەوانەی کە بێ بڕوان لە خاوەن نامە و هاوبەشی پەیدا کەرەکان ﴿أن ينزل عليكم من خير من ربكم﴾ کە هیچ شتێکی باشتان لەخوارەوە بۆ بنێردرێتە خوارەوە ﴿والله يختص برحمته من يشاء﴾ بەڵام خوا بەتایبەتی خۆی بۆ کەسێک کە بیەوێ تەرخان دەکات ﴿والله ذو الفضل العظيم﴾ و خوا خاوەنی چاکەی گەورەیە. ١٠٥)

۞ مَا نَنسَخْ مِنْ ءَايَةٍ أَوْ نُنسِهَا نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَآ أَوْ مِثْلِهَآ
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٠٦﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ
مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِن
وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٠٧﴾ أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْـَٔلُوا۟ رَسُولَكُمْ
كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ ۗ وَمَن يَتَبَدَّلِ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ
فَقَدْ ضَلَّ سَوَآءَ ٱلسَّبِيلِ ﴿١٠٨﴾ وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ
ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا
مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْحَقُّ ۖ فَٱعْفُوا۟
وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ
﴿١٠٩﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم
مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ عِندَ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ
﴿١١٠﴾ وَقَالُوا۟ لَن يَدْخُلَ ٱلْجَنَّةَ إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَٰرَىٰ ۗ
تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ ۗ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿١١١﴾ بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ
فَلَهُۥٓ أَجْرُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٢﴾

* بەڵێ بەو جوولەکە و گاورانەی دەڵێن: ئەو ئیسلامی تێکەڵ کردووە لەگەڵ کاتێکدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿قُلْ مَن كَانَ فِى ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠٩) سورەتی (البقرة): ﴿فَاعْفُوا۟ وَٱصْفَحُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦٓ ...﴾ ئەو فەرمانە لە ئایەتی (الأنفال)دا لە ئەرکی سەرشانی کەسوکاری زیندەبەچاڵکردنەوە گۆڕدرا بۆ جەنگ.

(١١٠) جاوێژی ئەوە دەکا بۆ ئەوەی ئەوان بزانن کە ئەوەی ئەو پێیان دەڵێ هەڵەیە و ئەوەی ئەو پێیان دەڵێ هەڵەیە.

(١١١) سوارچاکی گەورەی ئەزەلی ﷻ بەسەر بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتوویەتی؟ ئەوەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٢) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٣) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٤) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٥) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٦) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٧) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٨) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١١٩) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١٢٠) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١٢١) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن. (١٢٢) بێگومان ئەوەی خۆی بەندەکانی گەورەی ئەوەی ووتووە بەڵگەیان وەرگرە ئەگەر ڕاستگۆن.

﴿مَا نَنسَخْ مِنْ آيَةٍ أَوْ نُنسِهَا﴾ ئەگەر ئایەتێک (لە ئایەتەکانی قورئان) بسڕینەوە یان پشتگوێی بخەین ﴿نَأْتِ بِخَيْرٍ مِّنْهَا أَوْ مِثْلِهَا﴾ یەکێکی تری باشتر لەو، یان وەک ئەو دەهێنین ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئایا نازانییت خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەدەسەڵاتە. ١٠٦)﴿أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئایا نازانیت کە موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ خوایە؟ ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ وە هیچ پشتیوان و یارییدەدەرێکتان نی یە، خوا نەبێت. ١٠٧)﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَن تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ﴾ یا ئێوەش دەتانەوێ داوا (ی شتی ناقۆڵا) بکەن لە پێغەمبەرەکەتان؟ ﴿كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ﴾ وەک لەمەو پێش داواکرا لە مووسا ﴿وَمَن يَتَبَدَّلِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ﴾ وە هەر کەسێک بێ بڕوایی بگۆڕێتەوە بە بڕوا ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ئەوە بێگومان ڕێی ڕاستی وون کردووە. ١٠٨)﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ زۆر لە خاوەن نامەکان ئاواتە خوازن ﴿لَوْ يَرُدُّونَكُم مِّن بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا﴾ کە بتانکەنەوە بە بێ بڕوا، دوای بڕواهێنانتان ﴿حَسَدًا مِّنْ عِندِ أَنفُسِهِم﴾ لەبەر حەسوودییەک کە لە سرووشتیانەوەیە ﴿مِّن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ﴾ (ئەمەش) دوای ئەوەی کەڕاستیەکەیان بۆ ڕوون بۆتەوە ﴿فَاعْفُوا وَاصْفَحُوا﴾ بەڵام ئێوە لێیان خۆش بن و چاو پۆشیان لێ بکەن ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ تا خوا فەرمانی خۆیتان بۆ دەنێرێت ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٠٩)﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ نوێژ بکەن وزەکات بدەن ﴿وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی پێشبخەن لەچاکە بۆ خۆتان ﴿تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ﴾ لای خوا دەستتان دەکەوێتەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بێگومان خوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ١١٠)﴿وَقَالُوا لَن يَدْخُلَ الْجَنَّةَ﴾ (جوولەکە و گاورەکان) ووتیان: کەس ناچێتە بەهەشتەوە ﴿إِلَّا مَن كَانَ هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ﴾ مەگەر یەکێک کە جوولەکە یا گاور بێت ﴿تِلْكَ أَمَانِيُّهُمْ﴾ ئەمە ئاواتیانە ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ پێیان بڵێ: بەڵگەتان بهێنن ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن. ١١١)﴿بَلَىٰ مَنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ﴾ (نەوانییە) بەڵکو هەرکەسێک بەڕاستی ڕوو بکاتە خوا ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ و لە هەمان کاتدا چاکەکار بێت ﴿فَلَهُ أَجْرُهُ عِندَ رَبِّهِ﴾ ئەوە بۆی هەیە پاداشت لەلای پەروەردگاریەوە ﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نەترسیان لەبەرەو نە خەمیش دەخۆن. ١١٢)

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ لَيْسَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ عَلَىٰ شَىْءٍ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَىٰ
لَيْسَتِ ٱلْيَهُودُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ ٱلْكِتَٰبَ كَذَٰلِكَ قَالَ
ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ ۚ فَٱللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَٰجِدَ
ٱللَّهِ أَن يُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ وَسَعَىٰ فِى خَرَابِهَا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ مَا كَانَ
لَهُمْ أَن يَدْخُلُوهَآ إِلَّا خَآئِفِينَ ۚ لَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ
وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١٤﴾ وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ ۚ
فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾
وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا سُبْحَٰنَهُۥ ۖ بَل لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿١١٦﴾ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ
وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿١١٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا ٱللَّهُ أَوْ تَأْتِينَآ ءَايَةٌ ۗ كَذَٰلِكَ
قَالَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّثْلَ قَوْلِهِمْ ۘ تَشَٰبَهَتْ قُلُوبُهُمْ ۗ
قَدْ بَيَّنَّا ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿١١٨﴾ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ
بِٱلْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۖ وَلَا تُسْـَٔلُ عَنْ أَصْحَٰبِ ٱلْجَحِيمِ ﴿١١٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (۱۱۶) سورەتی (البقرة): ﴿وَلِلَّهِ ٱلْمَشْرِقُ وَٱلْمَغْرِبُ فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ...﴾ ئیمامی موسلیم لە عەبدوللای کوڕی عومەرەوە دەگێڕێتەوە کە ئەمەیان بۆ ئاشکرا کردووە کە ئایەتەکە بۆ (نافلە) لە مەککەوە دەمەات بۆ مەدینە بەسەر وڵاخەکەیەوە ئوتومبێلی دەکرد بەرەو لای خۆرهەڵات کەوابوو ئەمەش ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا۟ فَثَمَّ وَجْهُ ٱللَّهِ...﴾.

= ئەوانیش دەڵێن: مەبەستیان یەهودا و نەسارا بێت. جا ئەوا دەفەرموێت: کێ گەورەترە لە دەدات؟ (نووح) دەڵەرموێ: مەحەمەد و شوێنەکەی. تۆنیا ئەوانیش گەورەی دەدەن کە پاسپارد دەکەی گەیاندووە، وە پێغەمبەرایەتی خاتەم پەسەندکراوەیە، ئەمە ئەوەیە دەگەی خوایە =

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ جوولەکە ئەڵێن: گاوور لەسەر هیچ (ئایینێک) نین ﴿وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ وە گاوور دەڵێن: جوولەکە لەسەر هیچ (ئایینێک) نین ﴿وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان دەوێی نامەکان (یان) دەکەنەوە. (یەکێکیان تەورات و ئەوی تریش ئینجیل) ﴿كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ هەر بەم رەنگەیان دەووت، ئەوانەی کە ئەزانن (لە بت پەرستەکان) ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ئینجا خوا لەرۆژی دوایی دا لە نێوانیاندا بڕیار دەدات ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەی کەتیایدا جیاواز و ناکۆکن. ١١٣) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ﴾ کێ ستەمکارترە لەو کەسەی ﴿مَنَعَ مَسَاجِدَ اللَّهِ﴾ کە قەدەغەی مزگەوتانی خوا دەکات ﴿أَنْ يُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ لەوەی کە ناوی خوایان تێدا ببرێ ﴿وَسَعَىٰ فِي خَرَابِهَا﴾ وەهەوڵ دەدات بۆ وێران کردنیان ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە (کەقەدەغەی خواپەرستی دەکەن لەمزگەوتەکاندا) ﴿مَا كَانَ لَهُمْ أَنْ يَدْخُلُوهَا إِلَّا خَائِفِينَ﴾ بۆیان نی یە بچنەمزگەوتەکانەوەمەگەریە ترسەوە ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ هەیە بۆ ئەوان لە دنیادا ریسوایی ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە لەرۆژی دواییدا سزای گەورە. ١١٤) ﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ رۆژهەڵات و رۆژئاوا هەر بۆ خوایە ﴿فَأَيْنَمَا تُوَلُّوا فَثَمَّ وَجْهُ اللَّهِ﴾ کەواتە ڕووبکەنە هەر لایەک (لە نوێژکردندا) ئەوە ڕووگەی خوا لەوێیە ﴿إِنَّ اللَّهَ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا (بەزەیی و میهرەبانی) فراوانەو زانایە. ١١٥) ﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ (گاوور و جوولەکە و بت پەرستەکان) ووتیان: خوا منداڵی بۆ خۆی داناوە ﴿سُبْحَانَهُ﴾ ئەو (خوا) پاک و بەدوورە لەوە ﴿بَلْ لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بەڵکو هەرچی هەیە لە ئاسمانەکان و زەوی دا هی ئەوە ﴿كُلٌّ لَهُ قَانِتُونَ﴾ هەموو فەرمان بەری ئەون. ١١٦) ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (خوا) بەدی هێنەری ئاسمانان و زەوی یە ﴿وَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا﴾ وە کاتێ کەویستی شتێ بکات ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾ هەر ئەوەندەی پێ ئەوێ کە پێ ی بڵێ: ببە ئیتر ئەبێ. ١١٧) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ﴾ نەزانەکان ووتیان: بۆچی خوا خۆی قسەمان لەگەڵ ناکات ﴿أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ﴾ یا نیشانەیەکمان بۆ نایەت ﴿كَذَٰلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ﴾ ئەوانەی کە لەپێش ئەمانیش دا بوون هەمان شتیان دەووت ﴿تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ دڵ و دەروونیان لە یەک دەچێت ﴿قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ بێ گومان نیشانەی زۆرمان باس کردووە بۆ کەسانێک بە شوێن دڵنیایی دا دەگەڕێن. ١١٨) ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بێگومان ئێمە تۆمان نارد بە ئاینێکی راست و دروستەوە بە مژدەدەر و ترسێنەر ﴿وَلَا تُسْأَلُ عَنْ أَصْحَابِ الْجَحِيمِ﴾ وە تۆ بەر پرسیار نیت لە یارانی تۆزاخ. ١٢٩)

وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ ٱلْيَهُودُ وَلَا ٱلنَّصَٰرَىٰ حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ قُلْ إِنَّ
هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ وَلَئِنِ ٱتَّبَعْتَ أَهْوَآءَهُم بَعْدَ ٱلَّذِى جَآءَكَ
مِنَ ٱلْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ ٱللَّهِ مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿١٢٠﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ
ٱلْكِتَٰبَ يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِهِۦ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٢١﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتِىَ ٱلَّتِىٓ
أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَنِّى فَضَّلْتُكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢٢﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا
لَّا تَجْزِى نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْـًٔا وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ وَلَا تَنفَعُهَا
شَفَٰعَةٌ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٢٣﴾ ۞ وَإِذِ ٱبْتَلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ رَبُّهُۥ بِكَلِمَٰتٍ
فَأَتَمَّهُنَّ ۖ قَالَ إِنِّى جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا ۖ قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۖ قَالَ لَا
يَنَالُ عَهْدِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٢٤﴾ وَإِذْ جَعَلْنَا ٱلْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ
وَأَمْنًا وَٱتَّخِذُوا۟ مِن مَّقَامِ إِبْرَٰهِـۧمَ مُصَلًّى ۖ وَعَهِدْنَآ إِلَىٰٓ إِبْرَٰهِـۧمَ
وَإِسْمَٰعِيلَ أَن طَهِّرَا بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْعَٰكِفِينَ وَٱلرُّكَّعِ
ٱلسُّجُودِ ﴿١٢٥﴾ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا ءَامِنًا وَٱرْزُقْ
أَهْلَهُۥ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ مَنْ ءَامَنَ مِنْهُم بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ قَالَ وَمَن كَفَرَ
فَأُمَتِّعُهُۥ قَلِيلًا ثُمَّ أَضْطَرُّهُۥٓ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلنَّارِ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٢٦﴾

هۆی هاتنە خواردودی ئایەتی (١٢٠) سورەتی (البقرة): ﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ...﴾ ئەعلەیی لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: جووڵەکەکانی مەدینە و گاوورەکانی نەجران بە تاوانەوە بوون کە پێغەمبەر (ﷺ) ڕووبکاتە قیبلەکەیان، کاتێک کە خوای گەورە ڕووگەی گۆڕی بۆ (کەعبە) بەمە زۆر ناڕەحەت بوون و دڵگرانی کردن، وە بێ ئومێد بوون لەوەی کە دینەکەی پێغەمبەر (ﷺ) لەگەڵ دینەکەیان یەک بگرێتەوە و یەکانگیرین، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا النَّصَارَىٰ...﴾.

هۆی هاتنە خواردودی ئایەتی (١٢٥) سورەتی (البقرة): ﴿وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى...﴾ -

﴿وَلَن تَرْضَىٰ عَنكَ الْيَهُودُ وَلَا الْنَّصَارَىٰ﴾ هەرگیز نەجوولەکە و نەگاوور لێت رازی نابن ﴿حَتَّىٰ تَتَّبِعَ مِلَّتَهُمْ﴾ تا دوای ئایینیان نەکەویت ﴿قُلْ إِنَّ هُدَى اللَّهِ هُوَ الْهُدَىٰ﴾ (پێ یان) بڵێ: هەر ڕێنموونیی خوایە ڕێنموونی راست ﴿وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم﴾ وە ئەگەر دوای ئارەزووەکانی ئەوان بکەویت (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿بَعْدَ الَّذِي جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە (لەخواوە) بۆت هاتووە ﴿مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ سەرپەرشتی کەرو یارییدەدەرێکت نابێ لەلایەن خواوە. ١٢٠) ﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئەوانە کەنامەمان پێداوون ﴿يَتْلُونَهُ حَقَّ تِلَاوَتِهِ﴾ بەڕاستی دەوری دەکەنەوە ﴿أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ ئەوانە بڕوا ئەهێنن بەرێ نموونیی خوا (کە ئیسلامە) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِهِ﴾ وەئەوانەی بێ بڕوابن پێ ی ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوانن زەرەر مەند. ١٢١) ﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ﴾ ئەی نەوەی یەعقوب ببری ئەو چاکانە بکەنەوە کەڕشتوومن بەسەرتاندا ﴿وَأَنِّي فَضَّلْتُكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ وەبێگومان من (پێشتر) ڕێزی ئێوەم دا بەسەر هەمووواندا. ١٢٢) ﴿وَاتَّقُوا يَوْمًا﴾ وە خۆتان بپارێزن لەڕۆژێک ﴿لَّا تَجْزِي نَفْسٌ عَن نَّفْسٍ شَيْئًا﴾ کەکەس لەبری کەس تۆڵەو پاداشت نادرێتەوە ﴿وَلَا يُقْبَلُ مِنْهَا عَدْلٌ﴾ وەبارمتەی لێ وەرناگیرێت ﴿وَلَا تَنفَعُهَا شَفَاعَةٌ﴾ وەهیچ تکایەک کەڵکی ناگرێ ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وەبارمەتیی نادرێن و سەرناخرێن. ١٢٣) ﴿وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ رَبُّهُ بِكَلِمَاتٍ﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک خوا ئیبراهیمی تاقی کردەوە بەچەند بڕیار و فەرمایشتێک ﴿فَأَتَمَّهُنَّ﴾ کە ئەویش بەجێ ی هێنان ﴿قَالَ إِنِّي جَاعِلُكَ لِلنَّاسِ إِمَامًا﴾ (خوا) فەرمووی: بێگومان من تۆ دەکەم بە پێشەوای خەڵکی ﴿قَالَ وَمِن ذُرِّيَّتِي﴾ (ئیبراهیم) ووتی: لەنەوەشم ئەکەیت؟ (بەپێشەوا) ﴿قَالَ لَا يَنَالُ عَهْدِي الظَّالِمِينَ﴾ فەرمووی: پێغەمبەریەتیی من ناگات بەستەمکاران. ١٢٤) ﴿وَإِذْ جَعَلْنَا الْبَيْتَ مَثَابَةً لِّلنَّاسِ وَأَمْنًا﴾ (بیربکەنەوە) کاتێک کە کەعبەمان گێڕا بەپەناگای خەڵکی و جێ ی ئاسایش ﴿وَاتَّخِذُوا مِن مَّقَامِ إِبْرَاهِيمَ مُصَلًّى﴾ (پێمان ووتن) شوێنی ئەوبەردەی ئیبراهیم (علیه السلام) لە سەری رادەوەستا (کاتی دروست کردنی کەعبە) بکەنە جێگای نوێژ ﴿وَعَهِدْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ﴾ وە سپاردمان بە ئیبراهیم و ئیسماعیل ﴿أَن طَهِّرَا بَيْتِيَ لِلطَّائِفِينَ﴾ کە ماڵەکەم پاک بکەنەوە بۆ ئەوانەی کە بەدەوری کەعبەدا دەسوڕێنەوە ﴿وَالْعَاكِفِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ وئەوانەی کە تیایدا ئەمێننەوە هەروەها کڕنوش بەران و سووژدە بەران. ١٢٥) ﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ اجْعَلْ هَٰذَا بَلَدًا آمِنًا﴾ (وە بیربکەنەوە) کاتێک کەئیبراهیم ووتی: خوایە ئەم شوێنە (کەمەککەیە) بکە بەشارێکی پڕ لەئاسایش ﴿وَارْزُقْ أَهْلَهُ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ وەڕۆزی دانیشتووانی بدە لەمیوەهات ﴿مَنْ آمَنَ مِنْهُم بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ ئەوانەیان کەبڕوایان بەخواو بەڕۆژی دوایی هەیە ﴿قَالَ وَمَن كَفَرَ فَأُمَتِّعُهُ قَلِيلًا﴾ (خوا) فەرمووی: ئەوەش بێ بڕوا بێ ڕۆزی پێ ئەدەم بۆ چەند ڕۆژێکی کەم ﴿ثُمَّ أَضْطَرُّهُ إِلَىٰ عَذَابِ النَّارِ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ لە پاشان ناچاری دەکەم بە سزای ئاگری دۆزەخ کە خراپترین سەر ئەنجامە. ١٢٦)

وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ رَبَّنَا تَقَبَّلْ
مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿١٢٧﴾ رَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ
لَكَ وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا وَتُبْ عَلَيْنَآ
إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٢٨﴾ رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا
مِّنْهُمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ
وَيُزَكِّيهِمْ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٢٩﴾ وَمَن يَرْغَبُ عَن
مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا
وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٣٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ
قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٣١﴾ وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ
وَيَعْقُوبُ يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا
وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ
ٱلْمَوْتُ إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى قَالُوا۟ نَعْبُدُ
إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا
وَٰحِدًا وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٣﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا
مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٤﴾

سوپاسی ئەو خوایەی دەفەرمێت: وبرئنا م
لەسەر خوێندنا
دەنگێ وبێ دەنگ بووە
لەگەڵ وبڕینی
خوای گەورەدا،
بڕم ئەی
پێغەمبەر (ﷺ)
خۆزگە (مقام
ابراهیم)ت بکردایە
بە شوێنی نوێژ
(مصلی)، ئایەتی
﴿واتخذوا من مقام
إبراهيم مصلى...﴾
هاتە خوارەوە، وە
بڕم ئەی
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) جەنگ و
خراپ سەر دەکات
بە هاڵەت ئاو دێنێ
هاڵەکەتەوە. خۆزگە فەرمانت بەخۆزانەکانت بکردایە بەحیجاب کردن شیرۆ، ئایەتی حیجاب هاتە خوارەوە وە خۆزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) لای پێغەمبەر کۆبونەوە فەرمانیان دەبوویت خۆزانەکانی ئێوی طەلاق بدات و ئەنها خۆی هاوسەری بێت و ساویلی پێم بوت: (عسى ربه إن طلقكن أن يبدله أزواجا خيرا منكن) هەمان قسەی من بەئایەت هاتە خوارەوە.

﴿وَإِذْ يَرْفَعُ إِبْرَٰهِـۧمُ ٱلْقَوَاعِدَ مِنَ ٱلْبَيْتِ وَإِسْمَٰعِيلُ﴾ (بیرێکەرەوە) کاتێک کە ئیبراهیم و ئیسماعیل بناغەکانی کەعبەیان بەرز دەکردەوە ﴿رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّآ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ﴾ (دەیان ووت) خوایە ئەم کردەوەیەمان لێ گیرابکە بەراستی هەرتۆی بیسەری زانا. ١٢٧) ﴿وَرَبَّنَا وَٱجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ﴾ خوایە هەردووکمان بکە بەفەرمانبەری خۆت ﴿وَمِن ذُرِّيَّتِنَآ أُمَّةً مُّسْلِمَةً لَّكَ﴾ وە لەنەوەکمان گەلێک بکە بەفەرمان بەرێ خۆت ﴿وَأَرِنَا مَنَاسِكَنَا﴾ وە ڕێگاکانی خوا پەرستیمان نیشان بدە ﴿وَتُبْ عَلَيْنَآ﴾ وە پەشیمانی مان لێبورا بکە ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلتَّوَّابُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەراستی هەر تۆی لێبورانەری پەشیمانی و میهرەبان. ١٢٨) ﴿رَبَّنَا وَٱبْعَثْ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾ خوایە لەنار نەوەکانماندا پێغەمبەرێک بنێرە لەخۆیان ﴿يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِكَ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ﴾ ئایەتەکانی تۆیان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ قورئان و زانایی یان فێر بکات ﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ بێ گومان هەر تۆی بەتوانای دانا. ١٢٩) ﴿وَمَن يَرْغَبُ عَن مِّلَّةِ إِبْرَٰهِـۧمَ﴾ کێ ڕوو وەرنەگێڕێ لەئایینی ئیبراهیم؟ ﴿إِلَّا مَن سَفِهَ نَفْسَهُۥ﴾ مەگەر کەسێک کە خۆی هەرزە کردبێت؟ ﴿وَلَقَدِ ٱصْطَفَيْنَٰهُ فِى ٱلدُّنْيَا﴾ سوێندمێ بێ گومان ئیبراهیم مان هەڵبژارد لە دونیادا ﴿وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە بێ گومان ئەو لە ڕیزی دوایی دا لەچاکانە. ١٣٠) ﴿إِذْ قَالَ لَهُۥ رَبُّهُۥٓ أَسْلِمْ﴾ (هەتی بزانە) لەکاتێک دا خوا پێی ی ووت: فەرمانبەرەڵ بە ﴿قَالَ أَسْلَمْتُ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ (ئیبراهیمیش) ووتی: داخۆم سپارد بە پەروەردگاری جیهانیان. ١٣١) ﴿وَوَصَّىٰ بِهَآ إِبْرَٰهِـۧمُ بَنِيهِ وَيَعْقُوبُ﴾ ئیبراهیم و یەعقوب ئامۆژگاری کوڕەکانی خۆیانیان کرد بە ئیسلامی بەت ﴿يَٰبَنِىَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ﴾ (وە هەر یەکەیان پێی یان ووتن) ڕۆلەکانم: خوا ئایینی ئیسلامی بۆ هەڵبژاردون ﴿فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ کەواتە مەمرن بەموسڵمانێتی نەبێت. ١٣٢) ﴿أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ ٱلْمَوْتُ﴾ (ئەی خاوەن نامەکان) ئایا ئێوە ئامادەبوون کاتێ کەیەعقوب لە سەرمەرگدا بوو ﴿إِذْ قَالَ لِبَنِيهِ مَا تَعْبُدُونَ مِنۢ بَعْدِى﴾ کاتێ بەکوڕەکانی ووت دوای من کێ دەپەرستن؟ ﴿قَالُوا۟ نَعْبُدُ إِلَٰهَكَ وَإِلَٰهَ ءَابَآئِكَ﴾ (ئەوانیش) ووتیان: خوای تۆو خوای باوو باپیرانت دەپەرستین ﴿إِبْرَٰهِـۧمَ وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا﴾ کە ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاقە کەتاقە خوایە ﴿وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە فەرمانبەردارێ ئەوین. ١٣٣) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ ئەو پێغەمبەرانە دەستەیەک بوون تێ پەڕیون ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ﴾ هەرچی بۆ خۆیانیان کردوە (ئیوەش) هەرچی بکەن بۆ خۆتانی دەکەن ﴿وَلَا تُسْـَٔلُونَ عَمَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ﴾ وە ئێوە بەرپرسیار نین لە کردەوەی ئەوان. ١٣٤)

وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا ۗ قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ
حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٣٥﴾ قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا
أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ
مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ ﴿١٣٦﴾
فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدِ اهْتَدَوْا ۖ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا
هُمْ فِي شِقَاقٍ ۖ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ
﴿١٣٧﴾ صِبْغَةَ اللَّهِ ۖ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً ۖ وَنَحْنُ لَهُ
عَابِدُونَ ﴿١٣٨﴾ قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ
وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ ۖ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ ﴿١٣٩﴾ أَمْ
تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ
وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ ۗ قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ ۗ
وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ ۗ وَمَا اللَّهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٠﴾ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ ۖ لَهَا مَا كَسَبَتْ
وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ ۖ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٤١﴾

- کە دەفەرموێت: ﴿وكذلك جعلناكم أمة وسطاً...﴾ واتە: ئیبن مەردوێە گێڕاوەتەوە کە ئایشەی خاتوون دەڵێت: ﴿ئایەتی (١٤٨) سورەتی (البقرة) بەڕاستی پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (ألا أدلكم على ما يمحو الله به الخطايا ويرفع به الدرجات؟ قالوا: بلى يا رسول الله، قال: إسباغ الوضوء على المكاره، وكثرة الخطا إلى المساجد، وانتظار الصلاة بعد الصلاة فذلكم الرباط). (واتا: پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (ئایا پێتان نیشان بدەم شتێک کە خوا تاوانەکانی پێ بسڕێتەوە و پلەکانی پێ بەرز بکاتەوە؟ وتیان بەڵێ ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ. فەرمووی: هەست بوونە گرانی لە کاتی نوێژەکانی دا، زۆر هەنگاوان بۆ مزگەوتەکان و سواری کاتی نوێژێک چاوەڕوان کردنی نوێژێکی تر ئەوە بە تێپەڕ کردن).

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ تَهْتَدُوا﴾ (جوولەکە و گاوورەکان) ووتیان: (بەموسڵمانەکان) ببن بەجوولەکەیان گاوور تابکەونە سەرڕێ ی ڕاست ﴿قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ بڵێ: بەڵکو پەیڕەوی تایبێتی پاکی ئیبراهیم دەکەین ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ کە لە هاوبەش پەیدا کەران نەبووە. ١٣٥) ﴿قُولُوا آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ بڵێن: (ئەی موسڵمانیینە) بڕوامان هێنا بە خوا و ﴿وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ بەو قورئانەی کەبۆ خۆمان نێرراوەتە خوارەوە ﴿وَمَا أُنزِلَ إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ وە بەو نامەیەی کە نێرراوە بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕەکانی یەعقوب ﴿وَمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾ وە بەوەی کەدراوە بەمووسا وعیسا ﴿وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ﴾ وە بەوەی کەدراوە بەهەموو پێغەمبەران لە لایەن پەروەردگاریانەوە ﴿لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ جیاوازی ناکەین لە نێوان هیچ کامێکیان دا ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە فەرمانبەری خواین. ١٣٦) ﴿فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنتُم بِهِ﴾ ئینجا ئەگەر بڕوایان هێنا بەو وێنەیەی کە ئێوە بڕواتان پێ هێناوە ﴿فَقَدِ اهْتَدَوا﴾ ئەوا بێ گومان ڕێ ی ڕاستیان دۆزی بەوە ﴿وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ﴾ وە ئەگەر پشتیان هەڵکرد ئەوا ئەوان لە دوو بەرەکیی دان ﴿فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ﴾ وە خوا ئاگاداریی تۆ ئەکات لەوان ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە هەر خوایە بیسەری زانا. ١٣٧) ﴿صِبْغَةَ اللَّهِ﴾ خوا ڕەنگی کردبین بەڕەنگی خۆی (کە ئیسلامە) ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً﴾ و کێ باشترە لە خوا لەڕەنگا ڕشتن دا ﴿وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ﴾ وە ئێمە پەرستش هەر بۆ ئەو دەکەین. ١٣٨) ﴿قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ﴾ بڵێ: ئایا دەمەوەریمان لەگەڵ ئەکەن لە کاری خوادا ﴿وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ﴾ لە کاتێکدا ئەو پەروەردگاری ئێمەو ئێوەیە ﴿وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ﴾ وە کردەوەی خۆمان بۆ خۆمانە و کردەوەی خۆتان بۆ خۆتانە ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ﴾ وە ئێمە تەنها دڵسۆزی ئەو خوایەین. ١٣٩) ﴿أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ﴾ یاخود ئێوە ئەڵێن: ئیبراهیم و ئیسماعیل ﴿وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕەکانی یەعقوب ﴿كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَىٰ﴾ جوولەکە بوون یا گاوور؟ ﴿قُلْ أَأَنتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ﴾ بڵێ: ئایا ئێوە زاناترن یاخوا؟ ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ﴾ کێ ستەم کارترە ﴿مِمَّن كَتَمَ شَهَادَةً عِندَهُ مِنَ اللَّهِ﴾ لەو کەسەی کە شایەتیەکی لە خوا وەرگرتبێ و بی شارێتەوە ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ خودا بێ ئاگا نی یە لەوەی کە ئێوە دەیکەن. ١٤٠) ﴿تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ﴾ ئەو پێغەمبەرانە دەستەیەک بوون تێپەڕین و ڕۆشتن ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُم مَّا كَسَبْتُمْ﴾ هەرچی یان کرد بۆ خۆیانیان کرد، وە ئێوەش هەرچی بکەن بۆ خۆتانی دەکەن ﴿وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وە ئێوە بەرپرسیار نیین لە کردەوەی ئەوان. ١٤١)

۞ سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا
عَلَيْهَا ۚ قُل لِّلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ ۚ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٤٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِّتَكُونُوا
شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا ۗ وَمَا
جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ
مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ ۚ وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ
هَدَى اللَّهُ ۗ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ
لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٣﴾ قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ ۖ
فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا ۚ فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ ۗ وَإِنَّ الَّذِينَ
أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ ۗ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ
عَمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٤٤﴾ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ
آيَةٍ مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ ۚ وَمَا أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ ۚ وَمَا بَعْضُهُم
بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ ۚ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم مِّن بَعْدِ
مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٤٥﴾

فەرموی خوای گەورە ئایەتی (١٤٢) سورەتی (البقرة):
﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ.....﴾ شوین و پەیمانی دەدایت ئیسماعیلی کوڕی ئیبراهیم کە باوکی هەموو پێغەمبەرانە (ﷺ) بەرەو قودس نوێژی دەکرد، وە ئێستا سەرلەنوێ ئاسمانی دەکرێت و جارێکیتر فەرمانی خوای دەگەڕێ، ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە:
﴿قد نرى تقلب وجهك في السماء فلنولينك قبلة ترضاها فول وجهك شطر المسجد الحرام﴾ دەمێنن لە موسڵمانەکان وتیان: هەڵبەت دەگەڕێ فەرمانی بەرەوکابەمان بۆنایابە پێش ئەوەی بڕۆی بگەڕێینەوە نوێژەکانی پێش ڕوو لە قودس کردەمان چۆن بێت؟! خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارد خوارەوە: ﴿وما كان الله ليضيع إيمانكم﴾ کە بەقبەکان وتیان: ﴿ما ولاهم عن قبلتهم التي كانوا عليها﴾

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ﴾ هەندێ نەزان و بێ ئاوەزا لەخەڵک دەڵێن ﴿مَا وَلَّاهُمْ عَن قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا﴾ چی موسڵمانەکانی وەرگێڕا لەو ڕووگەیان کەجاران لەسەری بوون ﴿قُل لِّلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ بڵێ: ڕۆژ هەڵات و ڕۆژئاوا هی خوایە ﴿يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ کێ ی بوێ ڕێنموونیی دەکات بۆ ڕێبازی ڕاست. ١٤٢ ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا﴾ هەروەها کردمانن بەگەلێکی میانەڕەو (ی هەڵبژاردە) ﴿لِّتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾ تا ببنە چاودێر بەسەر خەڵکەوە، وە پێغەمبەریش (ﷺ) چاودێر بێت بەسەر ئێوەوە ﴿وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنتَ عَلَيْهَا﴾ ئەو ڕووگەیەی کەجاران لەسەری بوویت نەمانگێڕا (بە ڕووگەو لەپاشان گۆڕیمان بەکەعبە) ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يَتَّبِعُ الرَّسُولَ﴾ تەنها بۆ ئەوەی دەربکەوێت کێ شوێن پێغەمبەر (ﷺ) دەکەوێت (وەجیا دەبێتەوە) ﴿مِمَّن يَنقَلِبُ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ﴾ لەوانەی کەپاشگەز دەبنەوە ﴿وَإِن كَانَتْ لَكَبِيرَةً﴾ وەبەڕاستی (ئەم گۆڕینە) کارێکی زۆر گەورە و گران بوو ﴿إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ مەگەر لای ئەوانەی کە خوا ڕێنموونیی کردوون ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ وەخوای گەورە بڕوا (و نوێژەکانی جاران) تانی بەزایە نەداوە ﴿إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ خەڵکیدا ﴿لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ دڵسۆزی میهرەبانە. ١٤٣ ﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ﴾ بەڕاستی ئێمە گەڕانی ڕوخسارت ڕوو بەئاسمان دەبینین ﴿فَلَنُوَلِّيَنَّكَ﴾ دەی سوێند بەخوا ڕووت دەکەینە ﴿قِبْلَةً تَرْضَاهَا﴾ ڕووگەیەک کەپەسەندت بێ ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ئیتر ڕووت وەرچەرخێنە بەرەو لای کەعبە (مسجد الحرام) ﴿وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ﴾ ئێوەش ئەی موسوڵمانان لەهەر لایەک بوون ﴿فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ (لەنوێژدا) ڕووتان بکەنە ئەوێوە (مسجد الحرام) ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی پەڕاویان پێدراوە ﴿لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّهِمْ﴾ چاک ئەزانن کەئەمە شتێکی ڕاستە لەپەروەردگاریانەوە ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ﴾ وەخودا بێ ئاگا نی یە لەوەی کە دەیکەن. ١٤٤ ﴿وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ﴾ سوێند بێت ئەگەر هەرچی بەڵگەو نیشانە هەیە بی هێنیتەوە بۆ ئەم خاوەن نامانە ﴿مَّا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ﴾ دوای ڕووگەی تۆ ناکەوون ﴿وَمَا أَنتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ﴾ وەتۆش دوای ڕووگەی ئەوان ناکەوییت ﴿وَمَا بَعْضُهُم بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ﴾ وەئەوان دوای ڕووگەی یەکتری ناکەوون ﴿وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم﴾ سوێند بێت ئەگەر تۆ دوای ئارەزوەکانی ئەوان بکەویت ﴿مِّن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە (بەسرووش) بۆت هاتووە ﴿إِنَّكَ إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە تۆ لە ستەمکاران دەبییت. ١٤٥)

ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّ
فَرِيقًا مِّنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤٦﴾ ٱلْحَقُّ مِن
رَّبِّكَ ۖ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿١٤٧﴾ وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ هُوَ مُوَلِّيهَا ۖ
فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ أَيْنَ مَا تَكُونُوا۟ يَأْتِ بِكُمُ ٱللَّهُ جَمِيعًا ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٤٨﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ
وَجْهَكَ شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ ۗ وَمَا
ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٤٩﴾ وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ فَوَلِّ وَجْهَكَ
شَطْرَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ ۚ وَحَيْثُ مَا كُنتُمْ فَوَلُّوا۟ وُجُوهَكُمْ
شَطْرَهُۥ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ إِلَّا ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
مِنْهُمْ فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَٱخْشَوْنِى وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِى عَلَيْكُمْ وَلَعَلَّكُمْ
تَهْتَدُونَ ﴿١٥٠﴾ كَمَآ أَرْسَلْنَا فِيكُمْ رَسُولًا مِّنكُمْ
يَتْلُوا۟ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِنَا وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحِكْمَةَ وَيُعَلِّمُكُم مَّا لَمْ تَكُونُوا۟ تَعْلَمُونَ ﴿١٥١﴾ فَٱذْكُرُونِىٓ
أَذْكُرْكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لِى وَلَا تَكْفُرُونِ ﴿١٥٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱلصَّبْرِ وَٱلصَّلَوٰةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٥٣﴾

- جـی موسـڵمانەکانی وەرگێڕا لـەو رووگەیـەی کـە جـاران لەسـەری بوون؟ ئیتر ئـەم ئایەتـە هاتـە خوارەوە: ﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ﴾ تـا کۆتایی ئایەتەکە.

هـۆی هاتنـە خوارەوەی ئایەتی (١٤٣) سـورەتی (البقرة): ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾ بوخاری لـە بەرائـەوە دەگێڕێتـەوە دەڵێـت: پێغەمبەر (ﷺ) شازدە مانگ یان حەڤدە مانگ بوو بە (بیت المقدس) نوێژی کرد حەزی کرد کەعبە رووگەی بێت وە یەکەم نوێژێک کە بوو بە کەعبە کردی نوێژی عەصر بوو کۆمەڵێک موسڵمان لەگەڵیا نوێژیان دەکرد ئینجا پیاوێک لەو ئیماندارانەی لەگەڵی نوێژی کرد بوو لە مزگەوت هاتە دەرەوە و دای بە لای کۆمەڵێک ئیماندارا لە مزگەوتێکدا کە روو بە (بیت المقدس) نوێژیان دەکرد و لە (رکوع) دا بوون پێی ووت: شایەتی دەدەم بە

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئەوانەی کە پەرتووکمان پێ دابوون ﴿يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمْ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) دەناسن وەک چۆن کوڕانی خۆیان دەناسن ﴿وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ﴾ بێگومان کۆمەڵێک لەوان ﴿لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ﴾ ئەو ڕاستی یە دەشارنەوە ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان دەزانن (مرجەمعەد (ﷺ) پێغەمبەرە). ١٤٦ ﴿الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ ڕاست ئەوەیە (کە بوت هاتووە) لەپەروەردیگارتەوە ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ کەوانە لە گومانداران مەبە. ١٤٧ ﴿وَلِكُلٍّ وِجْهَةٌ﴾ وە هەموو گەلێک ڕووگەیەکی هەیە ﴿هُوَ مُوَلِّيهَا﴾ کە ڕووی تێ دەکات ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ دەی دەست پێشکەری بکەن لە کردارەچاکەکاندا ﴿أَيْنَ مَا تَكُونُوا﴾ لەهەر کوێ بن ﴿يَأْتِ بِكُمُ اللَّهُ جَمِيعًا﴾ خودا هەموتان کۆدەکاتەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خودا بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٤٨ ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ لە هەر کوێ چوویتە دەرەوە (بەسەفەر) ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ڕووت وەربگێرە بەڵ لای کەعبەی پیرۆز ﴿وَإِنَّهُ لَلْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ﴾ وە ئەم ڕووکردنەت ڕاستەو لە پەروەردیگارتەوەیە ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە خودا بێ ئاگا نیی یە لەوەی کە دەیکەن. ١٤٩ ﴿وَمِنْ حَيْثُ خَرَجْتَ﴾ لە هەر کوێ چوویتە دەرێ ﴿فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ (لەکاتی نوێژ کردندا) ڕووت وەربگێرە بەڵ لای کەعبەی پیرۆز ﴿وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ﴾ وە ئێوەش (ئەی موسڵمانینە) لە هەر کوێ بوون ﴿فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ﴾ ڕوو وەرگێرن بۆلای ئەو (کەعبە) ﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَيْكُمْ حُجَّةٌ﴾ تا بیانوی خەڵکتان نەبێتەسەر ﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ مەگەر ستەم کارەکانیان ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ﴾ جا لێیان مەترسن ﴿وَاخْشَوْنِي﴾ و لە من بترسن ﴿وَلِأُتِمَّ نِعْمَتِي عَلَيْكُمْ﴾ بۆ ئەوەی بەخشینی خۆمتان بەتەواوی بەسەرما بڕژم ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ وە بەڵکو ڕێبازی ڕاست بگرن. ١٥٠ ﴿كَمَا أَرْسَلْنَا﴾ وەک ڕەوانەمان کرد ﴿فِيكُمْ﴾ لە ناوتانەدا ﴿رَسُولًا مِنْكُمْ﴾ پێغەمبەرێک لە خۆتان ﴿يَتْلُوا عَلَيْكُمْ آيَاتِنَا﴾ کەئایەتەکانی تێمەتان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَيُزَكِّيكُمْ وَيُعَلِّمُكُمُ﴾ وە پاکتان بکاتەوە وە فێرتان کات ﴿الْكِتَابَ﴾ قورئان ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ و دانایی (فەرمووەی خۆی) ﴿وَيُعَلِّمُكُمْ﴾ وە فێرتان کات ﴿مَا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ ئەو شتانەی کەتەتان دەزانی. ١٥١ ﴿فَاذْكُرُونِي﴾ کەوانە یادم بکەن ﴿أَذْكُرْكُمْ﴾ تامنیش لەبیرتان نەکەم ﴿وَاشْكُرُوا لِي﴾ وە سوپاسم بکەن ﴿وَلَا تَكْفُرُونِ﴾ پێ نەزان و ناسوپاسیم مەکەن. ١٥٢ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿اسْتَعِينُوا﴾ یارمەتی بخوازن ﴿بِالصَّبْرِ﴾ بەخۆڕاگرتن ﴿وَالصَّلَاةِ﴾ و نوێژ (کردن) ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ بەڕاستی خودا لەگەڵ خۆڕاگرانە. ١٥٣)

وَلَا تَقُولُوا لِمَن يُقْتَلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتٌ ۚ بَلْ أَحْيَاءٌ وَلَٰكِن
لَّا تَشْعُرُونَ ﴿١٥٤﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ
وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ
﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ
﴿١٥٦﴾ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَرَحْمَةٌ ۖ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُهْتَدُونَ ﴿١٥٧﴾ ۞ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ ۖ
فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ أَوِ اعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ
بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ
يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالْهُدَىٰ مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ
لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ ۙ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ
﴿١٥٩﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَبَيَّنُوا فَأُولَٰئِكَ أَتُوبُ
عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ
كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ
﴿١٦١﴾ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ
﴿١٦٢﴾ وَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ ﴿١٦٣﴾

- خوا کە لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) نوێژمان کرد ڕوویە کەعبە ئەدجا نوێژ گەرەکانیش سوڕانەوە و ڕوویان وەرچەرخان بەرەو کەعبە وە ئەو کەسانەی کە شەهید بوو بوون و مرد بوون پێش گۆڕینی ڕووگە لە (بیت المقدس)ەوە بۆ کەعبە ئەمان دەزانی دەربارەیان چی بڵێین خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِيعَ إِيمَانَكُمْ﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤٤) سورەتی (البقرة): ﴿قَدْ نَرَىٰ تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ.....﴾

ئیمامی بوخاری لە بەراتەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) شێزدە ناحەڤدە مانگا ڕوویە (بیت المقدس) نوێژی کرد، بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) حەزی دەکرد ڕووبکاتە کەعبەی پیرۆز خوای گەورەش -

﴿وَلَا تَقُولُوا﴾ هەرگیز مەڵێن ﴿لِمَن يُقْتَلُ﴾ بەو کەسانەی دەکوژرێن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێگەی خوادا ﴿أَمْوَاتٌ﴾ مردوون ﴿بَلْ أَحْيَاءٌ﴾ بەڵکو زیندوون ﴿وَلَٰكِن لَّا تَشْعُرُونَ﴾ بەڵام ئێوە هەستی پێ ناکەن. ١٥٤)﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ﴾ سوێند بە خوا تاقیتان دەکەینەوە ﴿بِشَيْءٍ﴾ بە هەندێک ﴿مِّنَ الْخَوْفِ﴾ لەترس ﴿وَالْجُوعِ﴾ و برسێتی ﴿وَنَقْصٍ﴾ و کەم بوونی ﴿مِّنَ الْأَمْوَالِ﴾ مال و دارایی ﴿وَالْأَنفُسِ﴾ و خەڵکی (کەس و کارتان) ﴿وَالثَّمَرَاتِ﴾ و بەهۆی بوونی جا مژدەبدە ﴿وَبَشِّرِ﴾ بە خۆڕا گران ١٥٥)﴿الَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ﴾ کە لەگەڵ تووشبوونی سەختی یەک بوون ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ئێمە هەر هی خوائین و هەر بۆلای ئەو دەگەڕێینەوە١٥٦)﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿عَلَيْهِمْ صَلَوَاتٌ مِّن رَّبِّهِمْ﴾ درووەو بەزەیی بەسەر ئەواندا دەبارێ لە لایەن پەروەردگارییانەوە ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُهْتَدُونَ﴾ و ئەوانە ئەو کەسانەن هیدایەتیانە وەرگرتووە. ١٥٧)﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ﴾ بەڕاستی سەفا و مەروە ﴿مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾ لە دروشمەکانی (دینی) خوان ﴿فَمَنْ حَجَّ الْبَيْتَ﴾ جا هەر کەسێک حەجی ماڵی خوای کرد ﴿أَوِ اعْتَمَرَ﴾ یا عومرەی کرد ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ﴾ هیچ تاوانی ناگات ﴿أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ کە تەوافی ئەو دووانەش بکات ﴿وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا﴾ وە هەر کەسێک بە ئارەزووی خۆی چاکەیەکی کرد ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ﴾ ئەوە بێ گومان خودا سوپاسگوزارێکی زانایە. ١٥٨)﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەوانەی ﴿يَكْتُمُونَ﴾ دەیشارنەوە ﴿مَا أَنزَلْنَا﴾ ئەوەی کە ناردوومانەتە خوارەوە ﴿مِنَ الْبَيِّنَاتِ﴾ لە ئایەتانی ڕوشن و ﴿وَالْهُدَىٰ﴾ ڕێنمایی ﴿مِن بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ﴾ دوای ئەوەی کە ڕوونمان کردۆتەوە ﴿لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە نامەی (ی تەورات و ئینجیل) دا ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ﴾ خودا نە فڕەتیان لێ دەکات ﴿وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾ وە نەفڕەتکەرانیش نەفڕەتیان لێ دەکەن. ١٥٩)﴿إِلَّا الَّذِينَ﴾ مەگەر ئەوانەی ﴿تَابُوا﴾ کە پەشیمان بوونەوە ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ وە کردەوەی چاکیان کردبێ و﴿وَبَيَّنُوا﴾ (ئەوەی شاردبوویانەوە) ئاشکرایان کردبێ ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿أَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ پەشیمانیان لێ گیراوەتەوە ﴿وَأَنَا التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ وە هەر منم گیرا کەری میهرەبان. ١٦٠) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿وَمَاتُوا﴾ و مردوون ﴿وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ و بێ بڕوا بوون ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ﴾ لەسەریانە نەفرینی خوا ﴿وَالْمَلَائِكَةِ﴾ و فریشتەکان ﴿وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ خەڵکی بە تێکڕایی. ١٦١) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا دەمێنەوە بە هەمیشەیی ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ﴾ سزایان لەسەر سووک ناکرێتەوە ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وە مۆڵەتیش لەسزا. ١٦٢)﴿وَإِلَٰهُكُمْ﴾ پەروەردگارتان ئێوە ﴿إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ پەروەردگارێکی شاک و تەنهایە ﴿لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەروەردگارێکی ڕاست نی یە تەنیا ئەو نەبێت ﴿الرَّحْمَٰنُ الرَّحِيمُ﴾ کە بەخشندەی میهرەبانە. ١٦٣)

إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ
وَالْفُلْكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِمَا يَنفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنزَلَ اللَّهُ
مِنَ السَّمَاءِ مِن مَّاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَثَّ فِيهَا
مِن كُلِّ دَابَّةٍ وَتَصْرِيفِ الرِّيَاحِ وَالسَّحَابِ الْمُسَخَّرِ
بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿١٦٤﴾ وَمِنَ
النَّاسِ مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ اللَّهِ أَندَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ
وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ
الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ ﴿١٦٥﴾
إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتُّبِعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوُا الْعَذَابَ
وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ ﴿١٦٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا لَوْ أَنَّ
لَنَا كَرَّةً فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ كَمَا تَبَرَّءُوا مِنَّا كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ اللَّهُ
أَعْمَالَهُمْ حَسَرَاتٍ عَلَيْهِمْ وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنَ النَّارِ ﴿١٦٧﴾
يَا أَيُّهَا النَّاسُ كُلُوا مِمَّا فِي الْأَرْضِ حَلَالًا طَيِّبًا وَلَا تَتَّبِعُوا
خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿١٦٨﴾ إِنَّمَا يَأْمُرُكُم
بِالسُّوءِ وَالْفَحْشَاءِ وَأَن تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٦٩﴾

- ئەم ئایەتەی خوارەوە، پەیوەندیی بەو ئایەتەی پێشووەوە کردووە کە دەیە کەسانێکی بێ ئاگا دەزانن کە جووڵەکە بوون و دوژمنایەتی و شتێکە موسڵمانانی پەرگیری لەسەر بووگەیان کە جاران لەسەری بوون ﴿قل لله المشرق و المغرب يهدي من يشاء الى صراط مستقيم﴾ ئەمجا بەیانێک لەگەڵ پەیوەندیی کرد پاش ئەوەی نوێژی کرد لەرێگەوت جووە دەرەوە ڕاڤەت

بەڵای چەند کەسێکی ئەنصاری دا کە پێیدە (بیت المقدس) لەنوێژی عەسردا بووبن، پێش دوانزە : مانگی دەدەم نوێژم کرد لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ) دڵنیابن کەوروی کردە کەعبە ئەمجا ئەوانیش (ئەنصاریەکان) سوڕانەوە، هەتا ڕووبان کردە لای کەعبە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی ١٥٨ سورەتی (البقرة): ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ...﴾ بوخاری و موسلیم -

﴿إِنَّ فِي﴾ بەڕاستی هەیە لەدروستکردنی ﴿ٱلسَّمَٰوَٰتِ﴾ ئاسمانەکان ﴿وَٱلْأَرْضِ﴾ و زەوی ﴿وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وجیاوازی شەو و ڕۆژ (بەگۆڕان و دواکەوتن) ﴿وَٱلْفُلْكِ ٱلَّتِي﴾ و ئەو کەشتیانەی ﴿تَجْرِي فِي ٱلْبَحْرِ﴾ کەدێن و دەچن لەدەریادا ﴿بِمَا يَنفَعُ ٱلنَّاسَ﴾ بەوشتانەکە قازانج دەگەیەنن بەخەڵکی ﴿وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ وە ئەوەی کە خوا لە ئاسمانەوە باراندی ﴿مِن مَّآءٍ﴾ لەئاو (باران) ﴿فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ﴾ پاشان زەوی پێ زیندوو کردەوە (پاش بوونەوە) ﴿بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ پاش مردنی ﴿وَبَثَّ﴾ وەیبڵاوی کردەوە ﴿فِيهَا﴾ تێیدا ﴿مِن كُلِّ دَآبَّةٍ﴾ لەهەموو جۆرە زیندەوەرێک ﴿وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ﴾ وەگێڕانی بایەکان (بەهەموو لایەکدا) ﴿وَٱلسَّحَابِ﴾ وە ئەو هەورانەی ﴿ٱلْمُسَخَّرِ﴾ ڕام کراون ﴿بَيْنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لەنێوەندی ئاسمان ﴿وَٱلْأَرْضِ﴾ و زەویدا ﴿لَءَايَٰتٍ﴾ جەند بەڵگەن ﴿لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ کەسانێک کەتێبگەن. ١٦٤ ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ﴾ وە کەسانی وا هەیە لەخەڵکی ﴿مَن يَتَّخِذُ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَندَادًا﴾ کە هاوبەشی زۆر بۆ خوا پەیدا دەکەن ﴿يُحِبُّونَهُمْ﴾ خۆشیان دەوێن ﴿كَحُبِّ ٱللَّهِ﴾ وەک خۆشەویستی (ئیماندارانِ بۆ) خوا ﴿وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَشَدُّ حُبًّا لِّلَّهِ﴾ بەڵام ئەوانەی بڕوایان هێناوە زۆر زیاتر خوایان خۆش دەوێت ﴿وَلَوْ يَرَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟﴾ ئەگەر ببینن ئەوانەی ستەمیان کردووە (بەهاوبەشی پەیدا کردن بۆخوا) ﴿إِذْ يَرَوْنَ ٱلْعَذَابَ﴾ کاتێک کە چاوپان دەکەوێت بەسزا (بۆ خوا دەزانن) ﴿أَنَّ ٱلْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ کە هەرچی دەسەڵات هەیە هەموویی بۆ خوایە ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعَذَابِ﴾ وەبێگومان سزای خوا زۆر سەختە. ١٦٥ ﴿إِذْ تَبَرَّأَ ٱلَّذِينَ ٱتُّبِعُوا۟﴾ کاتێک کەپێشەواکان بەخەڵتەکێنن ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟﴾ لەوانەی (لە دنیادا) شوێنیان کەوتوون ﴿وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ وە سزایان (بەچاوی خۆیان) بینی ﴿وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ ٱلْأَسْبَابُ﴾ وەهەموو پەیوەندی یەکیان بچڕایەوە. ١٦٦ ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوا۟﴾ وەئەوانەی کەشوێنیان کەوتبوون ووتیان ﴿لَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً﴾ خۆزگە ئێمە بگەڕایناینەوە (بۆ دنیا) ﴿فَنَتَبَرَّأَ مِنْهُمْ﴾ ئایەخەمان لێ هەڵ بتەکاندنایە ﴿كَمَا تَبَرَّءُوا۟ مِنَّا﴾ هەروەک (ئەوان) یەخەیان لەئێمە هەڵتەکاند ﴿كَذَٰلِكَ يُرِيهِمُ ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ﴾ خوا کردەوەکانیان نیشان ئەدات ﴿حَسَرَٰتٍ عَلَيْهِمْ﴾ بەداخ لەسەر دڵیان ﴿وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ﴾ وەئەوان دەرچوونیان نی یە ﴿مِنَ ٱلنَّارِ﴾ لەئاگر. ١٦٧ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿كُلُوا۟﴾ بخۆن ﴿مِمَّا فِي ٱلْأَرْضِ﴾ لەوەی کەلە زەویی دایە ﴿حَلَٰلًا﴾ بەحەڵاڵی و ﴿طَيِّبًا﴾ پاکی ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ﴾ وە دوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەوون ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ﴾ بەڕاستی شەیتان دوژمنێکی ئاشکرایانە. ١٦٨ ﴿إِنَّمَا يَأْمُرُكُم﴾ بەڕاستی (هەیتان) فەرمانتان پێ دەدات ﴿بِٱلسُّوٓءِ﴾ بەخراپان ﴿وَٱلْفَحْشَآءِ﴾ و خراپە ﴿وَأَن تَقُولُوا۟﴾ لەگەڵ هەڵبەستنی شتی وا ﴿عَلَى ٱللَّهِ﴾ بەدەم خوارەوە ﴿مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ کەنازانن. ١٦٩

وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ
ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا
يَهْتَدُونَ ﴿١٧٠﴾ وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ كَمَثَلِ ٱلَّذِى يَنْعِقُ
بِمَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَآءً وَنِدَآءً ۚ صُمٌّۢ بُكْمٌ عُمْىٌ فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ
﴿١٧١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ
وَٱشْكُرُوا۟ لِلَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١٧٢﴾ إِنَّمَا حَرَّمَ
عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ أُهِلَّ بِهِۦ
لِغَيْرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ
ٱلْكِتَٰبِ وَيَشْتَرُونَ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ مَا يَأْكُلُونَ
فِى بُطُونِهِمْ إِلَّا ٱلنَّارَ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٤﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ بِٱلْهُدَىٰ وَٱلْعَذَابَ بِٱلْمَغْفِرَةِ ۚ فَمَآ
أَصْبَرَهُمْ عَلَى ٱلنَّارِ ﴿١٧٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ
بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿١٧٦﴾

- گێڕاوەیانەتەوە لە عوروەوە دەڵێت: پرسیارم لە عائیشە کرد و وتم: ئایا ئەم بڕیارە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الصَّفَا... أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ پێم وایە ئەو کەسەی (ی حەج دەکات) ناوانی لەسەر نی یە لە نێوان صەفا و مەروە دا هات و چۆ نەکات عائیشە وتی: ئەی خوشکەزای خۆم ئەتکی نەکرد خراپ وتت، ئەگەر وابوایە وتی مانای کرد دەبوو بەم جۆرە بێت ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن لَّا يَطَّوَّفَ بِهِمَا﴾ بەڵام ئەم ئایەتە بۆیە هاتە خوارەوە، چونکە باوەڕدەرەکان (الأنصار) پێش ئەوەی موسڵمانان بێن حەج و ئەنبیەیان لای (مناة)ی گۆڕەکەر دا بوو، جا هەر کەسێک ئەم کارەی کرد بێت پێی ناخۆش بوو لەنێوان صەفا وەمەروەدابێت و بچێت وەهۆسیاری ئەوەیان لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ئێمە لەکاتی نەفامیدا -

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ کاتێک، پێیتان بووترێت ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ شوێن ئەو (قورئان)ە بکەون کە خوا ناردویەتە خوارەوە ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا﴾ دەڵێن: نەخێر بەڵکو شوێن ئەوە دەکەوین ﴿أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ کە باو و باپیرانمان لەسەری بوون ﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ﴾ ئەگەرچی باو و باپیرانیشیان ﴿لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا﴾ هیچ تێ نەگەیشتبن ﴿وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ و گومڕا بووبن (ڕێنمایش وەرنەگرن)، ١٧٠)﴿وَمَثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە نموونەی ئەو بێ بڕوایانە ﴿كَمَثَلِ الَّذِي يَنْعِقُ﴾ وەک یەکێک وایە کە دەنگ لە ئاژەڵێک بکات ﴿مَا لَا يَسْمَعُ إِلَّا دُعَاءً وَنِدَاءً﴾ تەنیا دەنگ و هاوارەکە نەبێ هیچ نابیستێ ﴿صُمٌّ﴾ ئەمانە کەڕن ﴿بُكْمٌ﴾ لاڵن، (لە ووتنی قسەی دروست) ﴿عُمْيٌ﴾ کوێرن (لە بینینی ڕێ ی ڕاست) ﴿فَهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بۆیە تێ ناگەن و ژیر نین. ١٧١)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوکەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿كُلُوا﴾ بخۆن ﴿مِنْ طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ لەو خواردەمەنی یە پاکانەی کردومانە بەڕۆزیتان ﴿وَاشْكُرُوا لِلَّهِ﴾ وە سوپاسی خوا بکەن ﴿إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر ئێوە هەر ئەو دەپەرستن. ١٧٢)﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ﴾ ئەوەی (کەخوا) قەدەغەی کردووە لێ تان تەنها ﴿الْمَيْتَةَ﴾ مردارەوە بوو ﴿وَالدَّمَ﴾ و خوێن (ی ڕەوان) ﴿وَلَحْمَ الْخِنْزِيرِ﴾ و گۆشتی بەراز ﴿وَمَا أُهِلَّ بِهِ﴾ و ئەوەی کەسەر بڕابێ ﴿لِغَيْرِ اللَّهِ﴾ بەناوی غەیری خواوە ﴿فَمَنِ اضْطُرَّ﴾ ئینجا هەر کەسێک ناچار بوو (بەخواردنی یەکێک لەمانە) ﴿غَيْرَ بَاغٍ﴾ بەبێ یاخی بوون ﴿وَلَا عَادٍ﴾ و دەرچوون لەسنوور ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکی لەسەر نی یە ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێ خۆشبووی میهرەبانە ١٧٣)﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بێگومان ئەوانەی ئەو ئایەتانە دەشارنەوە کەخودا ناردونیەتە خوارەوە ﴿مِنَ الْكِتَابِ﴾ لەتەورات ﴿وَيَشْتَرُونَ﴾ و دەیگۆڕنەوە ﴿بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی کەم ﴿أُولَئِكَ﴾ ئەوانە ﴿مَا يَأْكُلُونَ فِي بُطُونِهِمْ إِلَّا النَّارَ﴾ ئاگر نەبێت هیچی تر ناچێتە سکیانەوە ﴿وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە خوا لە ڕۆژی دوایی دا قسەیان لەگەڵ ناکات ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾ و پاکیان ناکاتەوە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و سزای سەختیان دەبێت. ١٧٤)﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ﴾ ئا ئەوانە کەسانێکن کە گومڕایی یان کڕی ﴿بِالْهُدَى﴾ بەڕێنموونیی ﴿وَالْعَذَابَ بِالْمَغْفِرَةِ﴾ وە سزا (یان کڕی) بەلێ خۆشبوون ﴿فَمَا أَصْبَرَهُمْ عَلَى النَّارِ﴾ ئای چەند خۆڕاگرن لەسەر ئاگر. ١٧٥)﴿ذَلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ نَزَّلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ ئەمە (هەمووی) بەهۆی ئەوەوەیە کە خوا کتێبە (پیرۆزە)کانی ناردۆتە خوارەوە بەڕاستی ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ اخْتَلَفُوا﴾ وە بێگومان ئەوانەی دووبەرەکی کەوتن ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە تەوراندا ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ لە دووبەرەکی یەکی (وادان) کە دوورن (لەیەک کەوتن). ١٧٦)

لَيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَلَٰكِنَّ
الْبِرَّ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالْكِتَابِ
وَالنَّبِيِّينَ وَآتَى الْمَالَ عَلَىٰ حُبِّهِ ذَوِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ
وَالْمَسَاكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ وَالسَّائِلِينَ وَفِي الرِّقَابِ وَأَقَامَ
الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُوا ۖ
وَالصَّابِرِينَ فِي الْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ وَحِينَ الْبَأْسِ ۗ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
صَدَقُوا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ
عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ فِي الْقَتْلَى ۖ الْحُرُّ بِالْحُرِّ وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ وَالْأُنثَىٰ
بِالْأُنثَىٰ ۚ فَمَنْ عُفِيَ لَهُ مِنْ أَخِيهِ شَيْءٌ فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ وَأَدَاءٌ
إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ ۗ ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ ۗ فَمَنِ اعْتَدَىٰ
بَعْدَ ذَٰلِكَ فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٨﴾ وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ
يَا أُولِي الْأَلْبَابِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧٩﴾ كُتِبَ عَلَيْكُمْ
إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ إِن تَرَكَ خَيْرًا ۖ الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ
وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ ﴿١٨٠﴾ فَمَن بَدَّلَهُ
بَعْدَمَا سَمِعَهُ فَإِنَّمَا إِثْمُهُ عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٨١﴾

- بەیەکان کوردی بەوەیە لەخۆیان هەڵدا و هەروەها بڕیار و بەڵێنی خوایی کەوتوە ئەم ئایەتانەی ناردە خوارەوە ﴿إِنْ قَتَلَا ... هەتا ... يَخَافُ﴾ بوخاری لە عاصمی کوڕی سولەیمانەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: پرسیارم دەربارەی هەڵاوە هەروە کردە لەئەنەس ووتی: ئیمە بە کارێکی ئاسایی دەزانی، وەکاتێک ئیسلام هات وازمان لێ هێنان.

ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿إِنْ قَتَلَا وَقُتِلَ مِنْ هَٰكَذَا قَتْلٍ﴾ حاکیم لە ئیبن عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: لەسەردەمی نەفامیدا ئەگەر یەکێکیان بەرزبوایەوە ئەی ئەمان و ئەچوون لەخۆیان هەڵاو هەروەها بڕیان لەخۆیانا هەبوو وە کاتێک دینی ئیسلام هات موسڵمانەکان ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) هاتو چۆی خۆیان (هەڵاو و هەروە) ئاگەیین چونکە ئێستە بوو -

﴿لَيْسَ الْبِرَّ أَن تُوَلُّوا وُجُوهَكُمْ﴾ چاکە ئەوە نی یە کەڕوو بکەنە ﴿قِبَلَ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ﴾ بەرەو رۆژ هەڵات و رۆژ ئاوا ﴿وَلَٰكِنَّ الْبِرَّ﴾ بەڵکو چاکە ئەوەیە ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ کە مرۆڤ بڕوای ببێ بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و رۆژی دوایی ﴿وَالْمَلَائِكَةِ﴾ و فریشتەکان ﴿وَالْكِتَابِ﴾ و کتێبەکان ﴿وَالنَّبِيِّينَ﴾ و پێغەمبەران ﴿وَآتَى الْمَالَ﴾ و دارایی خۆی ببەخشێ ﴿عَلَىٰ حُبِّهِ﴾ لەگەڵ ئەوەی کەخۆشی دەوێت ﴿ذَوِي الْقُرْبَىٰ﴾ بەخزمان ﴿وَالْيَتَامَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَالْمَسَاكِينَ﴾ وبێ نەوایان (هەژاران) ﴿وَابْنَ السَّبِيلِ﴾ ڕێبوارانی کەم دەست ﴿وَالسَّائِلِينَ﴾ وسواڵکەران ﴿وَفِي الرِّقَابِ﴾ ولەڕێ ی ئازاد کردنی کۆیلەکاندا ﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ﴾ وەنوێژی بەچاکی کردبێت ﴿وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ وزەکاتی دابێت ﴿وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ﴾ و پەیمان بەجێ هێنەران ﴿إِذَا عَاهَدُوا﴾ کاتێک کەپەیمانیان دابێت ﴿وَالصَّابِرِينَ﴾ وخۆڕاگران ﴿فِي الْبَأْسَاءِ﴾ لەکاتی تەنگدەستی ﴿وَالضَّرَّاءِ﴾ ونەخۆشی ﴿وَحِينَ الْبَأْسِ﴾ ولەکاتی جەنگدا ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ ئاتەوانەن کەراستیان کرد ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ وەهەر ئەوانەن پارێزکاران. ١٧٧) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوکەسانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِصَاصُ﴾ پێویست کراوە لەسەرتان تۆ لەسەندن ﴿فِي الْقَتْلَىٰ﴾ لە کوژراواندا (بەیەکسانی) ﴿الْحُرُّ بِالْحُرِّ﴾ ئازاد بەئازاد ﴿وَالْعَبْدُ بِالْعَبْدِ﴾ وبەندە بە بەندە ﴿وَالْأُنثَىٰ بِالْأُنثَىٰ﴾ وژن بەژن (مێینە بە مێینە) ﴿فَمَنْ عُفِيَ لَهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک بەخشرا ﴿مِنْ أَخِيهِ﴾ لەلایەن برایەکی دینی یەوە ﴿شَيْءٌ﴾ بەبەشێک (لەخوێنەکە) ﴿فَاتِّبَاعٌ بِالْمَعْرُوفِ﴾ ئەبێ (خزمەکانی تر) پەیڕەوی بکەن بەباشی ﴿وَأَدَاءٌ إِلَيْهِ بِإِحْسَانٍ﴾ (بکوژیش) بەچاکی خوێنەکە بدات ﴿ذَٰلِكَ تَخْفِيفٌ﴾ ئەمە سوککردنە ﴿مِّن رَّبِّكُمْ وَرَحْمَةٌ﴾ لەپەروەردگارتانەوەو میهرەبانی یە ﴿فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەرکەسێک دوای ئەمە دەست درێژی کرد ﴿فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بۆئەو هەیە سزای بەسوێ (بەئازار). ١٧٨) ﴿وَلَكُمْ فِي الْقِصَاصِ حَيَاةٌ﴾ لە کوشتنەوە دا ژیان بۆ ئێوە هەیە ﴿يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ ئەی هۆشمەندان ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو خۆتان بپارێزن. ١٧٩) ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمْ﴾ پێویست کراوە لەسەرتان ﴿إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ کاتێک یەکێکتان لەسەرەمەرگدا بوو ﴿إِن تَرَكَ خَيْرًا﴾ ئەگەر ماڵی لەپاش بەجێ ما ﴿الْوَصِيَّةُ لِلْوَالِدَيْنِ﴾ وەسیەتکردن بەباشی بۆ دایک وباوک ﴿وَالْأَقْرَبِينَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ و خزمان (یک کە کەلەپوریان بەرنەکەوێ) بەجوانی و ڕێک وپێکی؟ ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ پێویست کراوە لەسەر پارێزکاران. ١٨٠) ﴿فَمَن بَدَّلَهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک وەسیەتەکەی گۆڕی ﴿بَعْدَمَا سَمِعَهُ﴾ دوای بیستنی ﴿فَإِنَّمَا إِثْمُهُ﴾ ئەوە گوناهی (تاوانی) ﴿عَلَى الَّذِينَ يُبَدِّلُونَهُ﴾ هەر لە ملی ئەو کەسانەدایە کە دەیگۆڕن ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خواش بیسەری زانایە. ١٨١)

فَمَنْ خَافَ مِن مُّوصٍ جَنَفًا أَوْ إِثْمًا فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ فَلَآ إِثْمَ
عَلَيْهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُتِبَ
عَلَيْكُمُ ٱلصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ
لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٨٣﴾ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم
مَّرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ ۚ وَعَلَى ٱلَّذِينَ
يُطِيقُونَهُۥ فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ ۖ فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ
لَّهُۥ وَأَن تَصُومُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٤﴾ شَهْرُ
رَمَضَانَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ فِيهِ ٱلْقُرْءَانُ هُدًى لِّلنَّاسِ
وَبَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْهُدَىٰ وَٱلْفُرْقَانِ ۚ فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ ٱلشَّهْرَ
فَلْيَصُمْهُ ۖ وَمَن كَانَ مَرِيضًا أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ فَعِدَّةٌ مِّنْ
أَيَّامٍ أُخَرَ ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ بِكُمُ ٱلْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ
ٱلْعُسْرَ وَلِتُكْمِلُوا۟ ٱلْعِدَّةَ وَلِتُكَبِّرُوا۟ ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا
هَدَىٰكُمْ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٨٥﴾ وَإِذَا سَأَلَكَ
عِبَادِى عَنِّى فَإِنِّى قَرِيبٌ ۖ أُجِيبُ دَعْوَةَ ٱلدَّاعِ إِذَا دَعَانِ ۖ
فَلْيَسْتَجِيبُوا۟ لِى وَلْيُؤْمِنُوا۟ بِى لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ ﴿١٨٦﴾

= لە نەفامی دا دەمان کرد، خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ مِن شَعَائِرِ اللَّهِ﴾.

ئایەتی (١٥٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: أنا عند ظن عبدي بي، و أنا معه إذا ذكرني، فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي، و إن ذكرني في ملأ ذكرته في ملأ خير منهم) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: خوای گەورە دەفەرموێ: (من لەگەڵ گومانی بەندەکەی خۆم دام وەمن لەگەڵی دام هەر کاتێک یادم بکات جائەگەر لەدەروونی دا یادی کردم منیش لەدەروونی خۆمدا باسی دەکەم، وەئەگەر لەناو کۆمەڵێکدا باسم بکات ئەوە من لەناو کۆمەڵێکی لەوان باشتردا باسی دەکەم).

﴿فَمَنْ خَافَ﴾ ئینجا هەر کەسێک ترسا ﴿مِن مُّوصٍ﴾ لەوەسیەتکار ﴿جَنَفًا أَوْ إِثْمًا﴾ کەهەڵە یان گوناهێک بکات ﴿فَأَصْلَحَ بَيْنَهُمْ﴾ جا (ئەو کەسە) میراتگرانی پێک بێنێ ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکی لەسەر نی یە ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خودا لێخۆش بوو بەبەزەیی یە. ١٨٢)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ﴾ ڕۆژووتان لەسەر نووسراوە ﴿كَمَا كُتِبَ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ هەروەک نووسراوە لەسەر ئەوانەی لەپێش ئێوە دابوون ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی خۆتان بپارێزن. ١٨٣)﴿أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ﴾ (ڕۆژووتان لەسەر دانرا بۆ) چەند ڕۆژێکی دیاری کراوی ژمێراو ﴿فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا﴾ جا هەر کەسێک لەئێوە نەخۆش بوو ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوو (وە بەڕۆژوو نەبوو)﴿فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ ئەوە پێویستە بە ئەندازە ئەو ڕۆژانە (بەڕۆژوو نەبووە) قەزای بکاتەوە لە ڕۆژانی تردا ﴿وَعَلَى الَّذِينَ يُطِيقُونَهُ﴾ وەپێویستە لەسەر ئەوانە کە زۆر بەناڕەحەتی ئەتوانن بەڕۆژووبن (و بەڕۆژوو نابن) ﴿فِدْيَةٌ طَعَامُ مِسْكِينٍ﴾ بریتی (یان لەسەرە)، کەخۆراکی هەژارێکە ﴿فَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ﴾ ئینجا هەر کەسێک زۆرتر بریتی بدات ئەوە باشترە بۆی ﴿وَأَن تَصُومُوا خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ و ئەگەر بەڕۆژووبن بۆ خۆتان باشترە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بزانن. ١٨٤)﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ﴾ مانگی ڕەمەزان مانگێکە قورئانی تێدا نێرراوەتە خوارەوە ﴿هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ﴾ بەرێنما بۆ خەڵکی وە بەڵگەیانی ڕۆشن ﴿مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ﴾ بۆ ڕێنموونیی و جیاکردنەوە (ی دروست و نادروست) ﴿فَمَن شَهِدَ مِنكُمُ الشَّهْرَ﴾ ئنجا هەر کەسێک لەئێوە مانگی ڕەمەزانی بینی ﴿فَلْيَصُمْهُ﴾ بابە ڕۆژوو بێت ﴿وَمَن كَانَ مَرِيضًا﴾ وە هەر کەسێک نەخۆش بوو ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوو ﴿فَعِدَّةٌ مِّنْ أَيَّامٍ أُخَرَ﴾ بابە ئەندازەی ئەو ڕۆژانە قەزای بکاتەوە لەچەند ڕۆژێکی ترد ﴿يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ﴾ خوا ئاسانی ئەوێ بۆ ئێوە ﴿وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ﴾ وە گرانی ناوێت بۆتان ﴿وَلِتُكْمِلُوا الْعِدَّةَ﴾ (قەزای ڕەمەزانتان لەسەر دانرا) تا مانگەکە (بگرن) بەتەواوی ﴿وَلِتُكَبِّرُوا اللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَاكُمْ﴾ وەبەگەورە ناوی خوابەرن لەسەر ئەو ڕێنموونی یەی کە کردوونی ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وەتا سوپاسی (خوا) بکەن. ١٨٥)﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي﴾ هەر دەمێ بەندەکانی من پرسیاریان لێ کردیت دەربارەی من ﴿فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ ئەوە بێگومان من لێیانەوە نزیکم ﴿أُجِيبُ دَعْوَةَ الدَّاعِ﴾ گێرا دەکەم نزای نزاکاران ﴿إِذَا دَعَانِ﴾ هەر کاتێک هاوارو نزام لێ بکەن ﴿فَلْيَسْتَجِيبُوا لِي﴾ دەی با ئەوانیش بەدەنگا منەوە بێن ﴿وَلْيُؤْمِنُوا بِي﴾ وە بڕوام پێ بهێنن ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْشُدُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێ ی ڕاست بدۆزنەوە. ١٨٦)

أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ ٱلصِّيَامِ ٱلرَّفَثُ إِلَىٰ نِسَآئِكُمْ ۚ هُنَّ لِبَاسٌ
لَّكُمْ وَأَنتُمْ لِبَاسٌ لَّهُنَّ ۗ عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَخْتَانُونَ
أَنفُسَكُمْ فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا عَنكُمْ ۖ فَٱلْـَٰٔنَ بَـٰشِرُوهُنَّ
وَٱبْتَغُوا۟ مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ ۚ وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ
ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ مِنَ ٱلْفَجْرِ ۖ ثُمَّ أَتِمُّوا۟ ٱلصِّيَامَ
إِلَى ٱلَّيْلِ ۚ وَلَا تُبَـٰشِرُوهُنَّ وَأَنتُمْ عَـٰكِفُونَ فِى ٱلْمَسَـٰجِدِ ۗ
تِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ فَلَا تَقْرَبُوهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ ءَايَـٰتِهِۦ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٨٧﴾ وَلَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم
بِٱلْبَـٰطِلِ وَتُدْلُوا۟ بِهَآ إِلَى ٱلْحُكَّامِ لِتَأْكُلُوا۟ فَرِيقًا مِّنْ
أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ بِٱلْإِثْمِ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ يَسْـَٔلُونَكَ
عَنِ ٱلْأَهِلَّةِ ۖ قُلْ هِىَ مَوَٰقِيتُ لِلنَّاسِ وَٱلْحَجِّ ۗ وَلَيْسَ ٱلْبِرُّ
بِأَن تَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِن ظُهُورِهَا وَلَـَٰكِنَّ ٱلْبِرَّ مَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ
وَأْتُوا۟ ٱلْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَٰبِهَا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُفْلِحُونَ ﴿١٨٩﴾ وَقَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ يُقَـٰتِلُونَكُمْ
وَلَا تَعْتَدُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿١٩٠﴾

من أنس قال: مر النبي على امرأة تبكي عند قبر فقال: (اتقي الله واصبري) فقالت: إليك عني، فإنك لم تصب بمصيبتي -ولم تعرفه- فقيل لها إنه النبي (ﷺ) " فأتت النبي (ﷺ) فلم تجد عنده بوابين، فقالت: لم أعرفك فقال (إنما الصبر عند الصدمة الأولى) (متفق عليه).

ئەنەس دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) بای بەسەر ئافرەتێکدا دەگریا بەسەر لەدەستدانی

فەرموری: (لەخوا بترسە و ئارام بگرە) - دوای وتم ئێ بۆنە، تۆ وەکو منت نەناسیەوە، پێغەمبەری (ﷺ) نەناسی پێیان بوت ئەوە پێغەمبەرەیە (ﷺ) ئەویش هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) کەمالی لەبەر دەرگای ما پاسەوان نەبوو و دوای: هیچ نالیت. ئەویش فەرموری (بە ڕاستی ئارام گرتن دەبێت هەر لەسەرەتای بەسەرهاتە کانیەوە بێت).

﴿ إِنَّ الصَّفَا وَالْمَرْوَةَ ﴾ پێتان پێ دراوە لەشەرانی بتپەرستی (ڕەمەزان) ما ﴿ الزَّلْزَلَةُ ﴾ دڕووست بوون لەگەڵ ژنەکانتان ﴿ مِنْ لِبَاسِ ﴾ ئەوان بۆ ئێوە پۆشاکن ﴿ وَأَنْتُمْ لِبَاسٌ ﴾ وە ئێوەش بۆ ئەوان پۆشاکن ﴿ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ كُنْتُمْ تَخْتَانُونَ أَنْفُسَكُمْ ﴾ خوا دەیزانی کەئێوە ناپاکیتان لەخۆتان دەکرد ﴿ فَتَابَ عَلَيْكُمْ ﴾ جۆبە پەشیمانی لێ گیرا کردن ﴿ وَعَفَا عَنْكُمْ ﴾ وەلێتان خۆش بوو ﴿ فَالْآنَ بَاشِرُوهُنَّ ﴾ ئیتر لەئێستاوە (بە شەوان) بچنە لایان ﴿ وَابْتَغُوا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ ﴾ وە بەدڵ بخوازن ئەوی کە خوا بۆی نوسیوون (لە منداڵ) ﴿ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا ﴾ وە بخۆن و بخۆنەوە ﴿ مِنَ الْفَجْرِ ﴾ هەتا بۆتان جیا دەبێتەوە ﴿ الْخَيْطُ الْأَبْيَضُ ﴾ ڕوشتەی سپی (ڕۆژ) ﴿ مِنَ الْخَيْطِ الْأَسْوَدِ ﴾ لەڕوشتەی ڕەش (ی شەو) ﴿ مِنَ الْفَجْرِ ﴾ لەشەبەقدا ﴿ ثُمَّ أَتِمُّوا الصِّيَامَ إِلَى اللَّيْلِ ﴾ لەپاشان بڕۆنە سەرکەتان تەواو بکەن تاشەوی دوایی ﴿ وَلَا تُبَاشِرُوهُنَّ ﴾ وەهەچنەلای ژنەکانتان ﴿ وَأَنْتُمْ عَاكِفُونَ فِي الْمَسَاجِدِ ﴾ لەکاتێکدا کە لەمزگەوتدا مابنەوە بۆ خواپەرستی ﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ﴾ ئەمانەسنوورانی خودان و ﴿ فَلَا تَقْرَبُوهَا ﴾ نزیکیان مەکەونەوە ﴿ كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ ﴾ ئاوا خوا باسی فرمانی خۆی دەکات بۆ خەڵکی ﴿ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴾ تا خۆیان بپارێزن. ١٨٧) ﴿ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ ﴾ مالی یەکتری مەخۆن لەناو خۆتاندا بەناڕەوا ﴿ وَتُدْلُوا بِهَا إِلَى الْحُكَّامِ ﴾ وە بە(بەرتیل) مەیدەن بەفەرمانداران ﴿ لِتَأْكُلُوا فَرِيقًا مِنْ أَمْوَالِ النَّاسِ بِالْإِثْمِ ﴾ بژێوەی بەشێک لەمالی خەڵکی بخۆن بەگوناە ﴿ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ لە کاتێکدا ئێوەش دەزانن. ١٨٨)﴿ يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَهِلَّةِ ﴾ پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی نوێ بوونەوەی مانگ نۆیکان ﴿ قُلْ هِيَ مَوَاقِيتُ لِلنَّاسِ وَالْحَجِّ ﴾ بڵێ ئەمانە نیشانەی کاتەکانن بۆ خەڵکی و بۆ حەج ﴿ لِلنَّاسِ ﴾ وەچاکە ئەوە نی یە ﴿ بِأَنْ تَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ ظُهُورِهَا ﴾ کەلەپشتی خانووەکانەوە بچنە ژوورەوە ﴿ وَلَكِنَّ الْبِرَّ مَنِ اتَّقَى ﴾ بەڵکو چاکە ئەوەیە ئەو کەسە پارێزکار و لە خوا ترس بێت ﴿ وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا ﴾ وەبچنە ماڵەکان لەدەرگاکانیەوە ﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴾ وە لەخوا بترسن تا ڕزگار ببن. ١٨٩) ﴿ وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ﴾ جەنگ بکەن لەڕێ ی خوادا ﴿ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَكُمْ ﴾ لەگەڵ ئەوانەی جەنگتان لەگەڵدا دەکەن ﴿ وَلَا تَعْتَدُوا ﴾ وەدەست درێژی مەکەن ﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴾ بەڕاستی خودا دەست درێژی کەرانی خۆش ناوێت. ١٩٠)

وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ وَأَخْرِجُوهُم مِّنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ ۚ وَالْفِتْنَةُ
أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ ۚ وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ
فِيهِ ۖ فَإِن قَاتَلُوكُمْ فَاقْتُلُوهُمْ ۗ كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ ﴿١٩١﴾ فَإِنِ انتَهَوْا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٢﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ
الدِّينُ لِلَّهِ ۖ فَإِنِ انتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٩٣﴾ الشَّهْرُ الْحَرَامُ
بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ ۚ فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ فَاعْتَدُوا
عَلَيْهِ بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَعَ
الْمُتَّقِينَ ﴿١٩٤﴾ وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ
وَأَحْسِنُوا ۛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٩٥﴾ وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ ۚ
فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۖ وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ حَتَّىٰ يَبْلُغَ
الْهَدْيُ مَحِلَّهُ ۚ فَمَن كَانَ مِنكُم مَّرِيضًا أَوْ بِهِ أَذًى مِّن رَّأْسِهِ فَفِدْيَةٌ
مِّن صِيَامٍ أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ ۚ فَإِذَا أَمِنتُمْ فَمَن تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ إِلَى الْحَجِّ
فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ ۚ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ وَسَبْعَةٍ
إِذَا رَجَعْتُمْ ۗ تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ ۗ ذَٰلِكَ لِمَن لَّمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي
الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٩٦﴾

قسۆی هاتنه خوار، دوای ئایەتی (١٨٢) سورەتی (البقرة): ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ ...﴾ بوخاری لەبەرئەوەی دەگێڕێتەوە دەڵێت: هاوەڵانی پێغەمبەر ئەگەر بەکێکیان بەرنقدد بوایەوە پێویش بەرپانکا بەدوایدا ئەوا ئەو شەوە و ڕۆژەکەیش هیچی ئەدەخوارد هەتا ئێوارە، قەیسی کوڕی صرمەی ئەنساری بەرنقدد بوو کاتی بەرپانکا بەژنەکەی ووت: هیچ ئەخوارەنێکت لایە؟ ووتی: نەخێر، بەڵام دەچم بۆت بەهیدا دەکەم، ئەویش ڕۆژەکەی ئیشی کردبوو ماندوو بوو خەوێی لێ کەوت، ژنەکەی هاتەوە بینی خەوی لێ کەوتووە ووتی: بەختت نەبوو، ئەمجا (ڕۆژی داهاتوو) کە ڕۆژ نیوە بوو لە هۆشەوی چووبووە دەرەوە بیهۆش کەوت، جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿أُحِلَّ لَكُمْ لَيْلَةَ الصِّيَامِ...﴾ تفسیر بن بە خۆشی بوون، مەبەستیان ئایەتی: ﴿وَكُلُوا وَاشْرَبُوا حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ...﴾ هاتە خوارەوە -

﴿وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ﴾ بیان کوژن (کافران) لەهەر شوێنێ دەستان کەوتن و زاڵ بوون بەسەریاندا ﴿وَأَخْرِجُوهُمْ﴾ وە دەریان بکەن ﴿مِنْ حَيْثُ أَخْرَجُوكُمْ﴾ لەو شوێنانەی کە ئێوەیان لێ دەرکردوە ﴿وَالْفِتْنَةُ أَشَدُّ مِنَ الْقَتْلِ﴾ لادان لە ڕێ ی ئاین (ڕێی ئایین گرتن) لە کوشتن سەخت ترە ﴿وَلَا تُقَاتِلُوهُمْ﴾ جەنگیان لەگەڵ مەکەن ﴿عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لەلای مزگەوتی کەعبەدا ﴿حَتَّىٰ يُقَاتِلُوكُمْ فِيهِ﴾ تا ئەوان لەوێدا نەجەنگن لەگەڵتاندا ﴿فَإِنْ قَاتَلُوكُمْ﴾ ئینجا ئەگەر جەنگین لەگەڵتاندا ﴿فَاقْتُلُوهُمْ﴾ ئێوەش بجەنگن لەگەڵیاندا ﴿كَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ ئەمەیە تۆڵەی بێ بڕوایان. ١٩١) ﴿فَإِنِ انْتَهَوْا﴾ بەڵام ئەگەر دەستیان هەڵگرت (لە جەنگ) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ ئەوا خوای گەورە لێخۆشبوو مێهرەبانە. ١٩٢) ﴿وَقَاتِلُوهُمْ﴾ جەنگیان لەگەڵ بکەن ﴿حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ تا دوژمنایەتی ئاین نەمێنێ ﴿وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾ وە ئاین و ملکەچی هەر بۆ خوا دەبێت ﴿فَإِنِ انْتَهَوْا﴾ ئینجا ئەگەر دەستیان هەڵگرت ﴿فَلَا عُدْوَانَ﴾ ئیتر دەست درێژی نی یە ﴿إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ مەگەر لەسەر ستەم کاران. ١٩٣) ﴿الشَّهْرُ الْحَرَامُ بِالشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ ڕێژی حەرام بەرانبەر بەڕێژگرتنی ئەوان بۆمانگی حەرام ﴿وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ﴾ شکاندنی هەر ڕێزێکیش تۆڵەی هەیە ﴿فَمَنِ اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ جا هەر کەسێک دەست درێژی کردە سەرتان ﴿فَاعْتَدُوا عَلَيْهِ﴾ ئێوەش دەست درێژی بکەنە سەری ﴿بِمِثْلِ مَا اعْتَدَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بە وێنەی دەست درێژ کردنەکەی ئەو بۆ ئێوە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ وە بزانن کەخوا ﴿مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ لەگەڵ پارێزکارانە. ١٩٤) ﴿وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە دارایی خۆتان بەخت بکەن لە ڕێ ی خوادا ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ وە بەدەستی خۆتان خۆتان مەخەنە تیاچوونەوە ﴿وَأَحْسِنُوا﴾ وە چاکە بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ بە ڕاستی خوا چاکەکارانی خۆش دەوێت. ١٩٥) ﴿وَأَتِمُّوا الْحَجَّ وَالْعُمْرَةَ لِلَّهِ﴾ حەج و عومرە(تان کە دەست پێ کرد) تەنها بۆ خوا بە تەواوی بیکەن ﴿فَإِنْ أُحْصِرْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر هەر ڕێگە نەدران (قەدەغەکران) ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ ئەوسا چیتان بۆ هەڵسوڕا لەقوربانی (سەری بڕن) ﴿وَلَا تَحْلِقُوا رُءُوسَكُمْ﴾ وە سەرتان مەتاشن ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْهَدْيُ مَحِلَّهُ﴾ تا قوربانیەکە دەگاتە جێ ی دیاری کراوی خۆی ﴿فَمَنْ كَانَ مِنْكُمْ مَرِيضًا﴾ ئینجا هەر کامێک لە ئێوە نەخۆش بوو ﴿أَوْ بِهِ أَذًى مِنْ رَأْسِهِ﴾ یان ئازارێک لەسەریدا بوو ﴿فَفِدْيَةٌ مِنْ صِيَامٍ﴾ (ئەگەر سەری تاشی) بریتی یەک بدات کە ڕۆژوو(ی سێ ڕۆژە) ﴿أَوْ صَدَقَةٍ أَوْ نُسُكٍ﴾ یان خێرێک یان قوربانیەک بکات ﴿فَإِذَا أَمِنْتُمْ﴾ جا کاتێک دڵنیا بوون (ترس نەبوو) ﴿فَمَنْ تَمَتَّعَ بِالْعُمْرَةِ﴾ ئینجا ئەو کەسەی بەهرەمەند بوو بە بەجێهێنانی عومرە ﴿إِلَى الْحَجِّ﴾ تا کاتی حەج ﴿فَمَا اسْتَيْسَرَ مِنَ الْهَدْيِ﴾ ئەوە چی بۆ هەڵسوڕا لە قوربانی (بیکات) ﴿فَمَنْ لَمْ يَجِدْ﴾ وە ئەگەر یەکێک نەیبوو ﴿فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ فِي الْحَجِّ﴾ با سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بێت لە کاتی حەجدا ﴿وَسَبْعَةٍ إِذَا رَجَعْتُمْ﴾ وە حەوت ڕۆژ کاتێ گەڕانەوە ﴿تِلْكَ عَشَرَةٌ كَامِلَةٌ﴾ ئەمە دەبێتە دە ڕۆژی تەواو ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ لَمْ يَكُنْ أَهْلُهُ حَاضِرِي الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ ئەمە بۆ کەسێکە کە (خۆی) و کەس و کاری دانیشتووی دەوروبەری (مسجد الحرام) نەبێت ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ کە بە ڕاستی خوا خاوەنی تۆڵە و سزای دەشەخەتە. ١٩٦)

ٱلْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَٰتٌ ۚ فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ ٱلْحَجَّ فَلَا رَفَثَ
وَلَا فُسُوقَ وَلَا جِدَالَ فِى ٱلْحَجِّ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ
يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَتَزَوَّدُوا۟ فَإِنَّ خَيْرَ ٱلزَّادِ ٱلتَّقْوَىٰ ۚ وَٱتَّقُونِ
يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٧﴾ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن
تَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ ۚ فَإِذَآ أَفَضْتُم مِّنْ
عَرَفَٰتٍ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ عِندَ ٱلْمَشْعَرِ ٱلْحَرَامِ ۖ
وَٱذْكُرُوهُ كَمَا هَدَىٰكُمْ وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِۦ
لَمِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿١٩٨﴾ ثُمَّ أَفِيضُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ
ٱلنَّاسُ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٩٩﴾
فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَذِكْرِكُمْ
ءَابَآءَكُمْ أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا ۗ فَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن
يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا وَمَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ
خَلَٰقٍ ﴿٢٠٠﴾ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا
حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿٢٠١﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٠٢﴾

= بڕگـــــــاری
ئەبەرانـــــــەوە
دەگێڕێتـــــــەوە و
دەڵێت: ئایەتێک کە
باسکردنی حـــــاڵەتی
ڕەمەزان نەبێ بوو
بەدوایی ئەم ئایەتە
نەدەچوونـــــە لای
خێزانەکانیان، بەڵام
هەندێک پیاو خۆیان
نەدەگرت و هاتنیان
لە خۆیان دەکرد،
خوایی گەورە ئەم
ئایەتـــــــەی
ناردەخوارەوە:
﴿عَلِمَ ٱللَّهُ أَنَّكُمْ كُنتُمْ
تَخْتَانُونَ أَنفُسَكُمْ
فَتَابَ عَلَيْكُمْ وَعَفَا
عَنكُمْ﴾. بوخاری
دەگێڕێتـــەوە لە
ســـەعلی کـــوڕی
سەعدەوە دەڵێت:
کاتێن ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿وَكُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكُمُ ٱلْخَيْطُ ٱلْأَبْيَضُ مِنَ ٱلْخَيْطِ ٱلْأَسْوَدِ﴾ پیاوەی
﴿مِنَ ٱلْفَجْرِ﴾ دەستانێوە خوارەوە . کەسانێ هەبوون کاتێ بیان ویستایە بەڕۆژووبن هەیوو دەزووەکی ژێر و
دەزووەکی سپی دەبەست بەخۆیی یەوە، دەستی دەکرد بەخواردن و خواردنەوە هەتا بۆی بوون دیاریدەبوو و
لەیەکی جیادەکردنەوە، ڕەنگە بۆیەیە ﴿مِنَ ٱلْفَجْرِ﴾ هاتە خوارەوە تاوەکاتە زانیان بەبەست شەوی بۆدە.

﴿الْحَجُّ أَشْهُرٌ مَّعْلُومَاتٌ﴾ (کاتی) حەج لەچەند مانگێکی دیاری کراودایە ﴿فَمَن فَرَضَ فِيهِنَّ الْحَجَّ﴾ ئینجا هەرکەسێک لەم مانگانەدا حەجی لەسەر خۆی پابووست کرد ﴿فَلَا رَفَثَ﴾ پاشتر نەچێتە لای ژن ﴿وَلَا فُسُوقَ﴾ وە بەکاری نەکات ﴿وَلَا جِدَالَ﴾ وە نەمەڵێ لەکات ﴿فِي الْحَجِّ﴾ لەحەجدا ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی بکەن لەچاک ﴿يَعْلَمْهُ اللَّهُ﴾ خوا پێی دەزانێ ﴿وَتَزَوَّدُوا﴾ وە توێشوو(ی پارێزکاری) هەڵبگرن ﴿فَإِنَّ خَيْرَ الزَّادِ التَّقْوَىٰ﴾ کەباشترین توێشوو لەخوا ترسانە ﴿وَاتَّقُونِ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ وەلە من بترسن ئەی خاوەنەقڵان. ١٩٧)﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ گوناهتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ﴾ کەسوای ڕازی بوونی پەروەردگارتان بکەون ﴿فَإِذَا أَفَضْتُم مِّنْ عَرَفَاتٍ﴾ ئینجا کاتێک گەڕانەوە لەصەرەفات ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ ناوی خوا بهێنن ﴿عِندَ الْمَشْعَرِ الْحَرَامِ﴾ لەلای (مشعر الحرام) دا ﴿وَاذْكُرُوهُ كَمَا هَدَاكُمْ﴾ وەیادی خودا بکەن کەڕێ نمووتی کردن ﴿وَإِن كُنتُم مِّن قَبْلِهِ لَمِنَ الضَّالِّينَ﴾با لەپێش ئەوەشا ئێوە لە گومڕایان بووین. ١٩٨)﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ﴾ لە پاشان بگەڕێنەوە لەوشوێنەی خەڵکی لێ ی دەگەڕێنەوە ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾ وەداوای لێ خۆشبوون بکەن لەخوا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێ خۆشبوو میهرەبانە. ١٩٩)﴿فَإِذَا قَضَيْتُم مَّنَاسِكَكُمْ﴾ ئینجا کاتێک کردەوەکانی حەجتان تەواوکرد ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ یادی خوا بکەن ﴿كَذِكْرِكُمْ آبَاءَكُمْ﴾ وەک ناوبردنتان بۆ باوو باپیرانتان ﴿أَوْ أَشَدَّ ذِكْرًا﴾ یان زۆرتر لەناوی تەوان ﴿فَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ﴾ ئینجا می وا هەیە لەخەڵکی (هەر داوای دنیا دەکات و) دەڵێت ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا﴾ خوایە بمانددەرێ لە دنیادا ﴿وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ﴾ وە (ئەوانە) هیچ بەشێکیان نی یە لەڕزقی دوایی دا. ٢٠٠)﴿وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ﴾ وەهی وایش هەیە دەڵێت ﴿رَبَّنَا آتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً﴾ خوایە هەم لەدنیا و هەم لە ڕزقی دوایدا خێرو خۆشیمان پێ بدە ﴿وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ وە بمان پارێزە لەسزای ئاگر. ٢٠١) ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿لَهُمْ نَصِيبٌ﴾ بەشیکیان هەیە ﴿مِّمَّا كَسَبُوا﴾ لەوەی کە کردوویانە ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ وە خوا لێ پرسینەوە بەزووی دەکات. ٢٠٢)

۞ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْدُودَٰتٍ ۚ فَمَن تَعَجَّلَ فِى
يَوْمَيْنِ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ وَمَن تَأَخَّرَ فَلَآ إِثْمَ عَلَيْهِ ۚ لِمَنِ ٱتَّقَىٰ ۗ
وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَمِنَ
ٱلنَّاسِ مَن يُعْجِبُكَ قَوْلُهُۥ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَيُشْهِدُ ٱللَّهَ
عَلَىٰ مَا فِى قَلْبِهِۦ وَهُوَ أَلَدُّ ٱلْخِصَامِ ﴿٢٠٤﴾ وَإِذَا تَوَلَّىٰ سَعَىٰ
فِى ٱلْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ ٱلْحَرْثَ وَٱلنَّسْلَ ۗ وَٱللَّهُ
لَا يُحِبُّ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٠٥﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُ ٱتَّقِ ٱللَّهَ أَخَذَتْهُ ٱلْعِزَّةُ
بِٱلْإِثْمِ ۚ فَحَسْبُهُۥ جَهَنَّمُ ۚ وَلَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٢٠٦﴾ وَمِنَ
ٱلنَّاسِ مَن يَشْرِى نَفْسَهُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ
رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱدْخُلُوا۟
فِى ٱلسِّلْمِ كَآفَّةً ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ
إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٠٨﴾ فَإِن زَلَلْتُم مِّنۢ بَعْدِ
مَا جَآءَتْكُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿٢٠٩﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن يَأْتِيَهُمُ ٱللَّهُ فِى ظُلَلٍ مِّنَ ٱلْغَمَامِ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَقُضِىَ ٱلْأَمْرُ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٢١٠﴾

فەرمانی خاتمە فیواربوون لەیەکتی (١٨٩) سورەتی (البقرة) ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا﴾ بوخاری لە بەرائەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: هەرمەبەکان لە دەرگای خانووەوە نەدەچوونە ژوورەوە بەڵکو لە پشتەوە دەچوونە ژوورەوە. خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارد و خوارەوە: ﴿وَأْتُوا الْبُيُوتَ مِنْ أَبْوَابِهَا...﴾ ئیبن ئەبی حاتیم و حاکیم لە جابیرەوە دەگێڕنەوە، کە دەڵێت: هەرمەبەکێک قسەی بەیان پەیوەندی دەوترا ﴿الحمس﴾ کە لە ئیحرام دا لە دەرگای خانووەوە دەچوونە ژوورەوە بەڵام باپیرەدەرمەکان و هەموو هەرمەبەکانی تر کە ئیحرامیان بەستبایە لە دەرگای خانووە وە نەدەچوونە ژوورەوە، لە ناوماڵدا پێغەمبەر (ﷺ) لەباخێکدا بوو لە دەرگاکەیەوە هاتەدەرەوەو قوڕێکی بەسەر قوڕێکی ئەسارێی لەگەڵیدا هاتە دەرەوە - بوخاری ئەی پرسیەسەبەری بۆرا (ﷺ) بەراستی قوڕێکی بەسەر قوڕێکی هاتبێ ئەر لەگەڵ نوزا لە دەرگاوە -

﴿وَكَبِّرْهُ﴾ ناوی خوا بەرز (اللە اکبر بکەن) ﴿وَلَا تَمْنُنْ﴾ لە چەند رۆژێکی دیاری کراودا ﴿تَسْتَكْثِرُ﴾ هەرکەسێک پەلە بکات لەدوو رۆژدا (شەیتان رەجم بکات) ﴿فَلَا إِثْمَ﴾ گوناهی ناگات ﴿وَمَنْ تَأَخَّرَ﴾ وە هەر کەسێکیش دوا بکەوێت (سێ رۆژ رەجم بکات) ﴿فَلَا إِثْمَ عَلَيْهِ لِمَنِ اتَّقَىٰ﴾ گوناهی لەسەر نی یە بۆکەسێک پارێزکاری بکات﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ لە(سزای) خوا خۆتان بپارێزن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ بۆلای ئەو (ئەگەڕێنەوە و) کۆدەکرێنەوە. ٢٠٣)﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ﴾ وەهی وا هەیە لەخەڵکی﴿يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ﴾ کە یە قسە سەرسامت دەکات ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەم ژیانی دنیادا ﴿وَيُشْهِدُ اللَّهَ﴾ وە خوا دەکات بەشاهید ﴿عَلَىٰ مَا فِي قَلْبِهِ﴾ لەسەر (پاستیی) ئەوەی لە دڵیایەتی ﴿وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ﴾ کەچی ئەو دوژمنێکی سەر سەختە. ٢٠٤)﴿وَإِذَا تَوَلَّىٰ﴾ وەکاتێک پشتی هەڵکرد ﴿سَعَىٰ﴾ هەوڵ دەدات ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەوی دا (لەسەروالاندا) ﴿لِيُفْسِدَ فِيهَا﴾ بۆ ئەوەی خراپەی تیدا بکات ﴿وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ﴾ وەکشت وکاڵ و وەچە و نەوە لەناو ببات ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفَسَادَ﴾ وەخوا خراپەکاری خۆش ناوێت. ٢٠٥)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُ﴾ وە کاتێک پێ ی بووترێت ﴿اتَّقِ اللَّهَ﴾ لەخوا بترسە ﴿أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ﴾ دەمار دەیگرێ بۆ بەد کردارێی ﴿فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ﴾ جا ئەو دۆزەخی بەسە ﴿وَلَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ کە بەدترین جێگایە. ٢٠٦)﴿وَمِنَ النَّاسِ﴾ وەهی وان هەیە لە خەڵکی ﴿مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ﴾ کە گیانی خۆی دەفرۆشێت ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ بۆ ڕەزامەندی خوا ﴿وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ وەخوا میهرەبانە بەبەندەکان. ٢٠٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی بڕواداران ﴿ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً﴾ هەموو بچنە ناو ئیسلامەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾ وەدوای هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون ﴿إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ﴾ چونکە بێگومان ئەو دوژمنێکی ئاشکرایانە. ٢٠٨)﴿فَإِنْ زَلَلْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر لاتانداو (هەڵخلیسکان) ﴿مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْكُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ دوای ئەوەی ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ کە بیخەنە ئاشکرایانتان بۆ هات ﴿عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ئەوە چاک بزانن کە خوا ﴿عَزِيزٌ﴾ زاڵ و کار درووستە. ٢٠٩)﴿هَلْ يَنْظُرُونَ﴾ ئایا ئەوانە چاوەڕوانن ﴿إِلَّا أَنْ يَأْتِيَهُمُ اللَّهُ﴾ خوایان بۆ بێت ﴿فِي ظُلَلٍ﴾ لە ناو چەند پارچە ﴿مِنَ الْغَمَامِ﴾ هەورێکی سپی دا ﴿وَالْمَلَائِكَةُ﴾ هەروەها فریشتەکان (بەناو بۆیان) ﴿وَقُضِيَ الْأَمْرُ﴾ وە کارەکە کۆتایی پێ بێت ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ وە هەموو کارێک هەربۆ لای خوا دەگەڕێنەوە. ٢١٠)

سَلْ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ كَمْ ءَاتَيْنَٰهُم مِّنْ ءَايَةٍۭ بَيِّنَةٍ ۗ وَمَن يُبَدِّلْ نِعْمَةَ
ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢١١﴾ زُيِّنَ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَيَسْخَرُونَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۘ وَٱلَّذِينَ
ٱتَّقَوْا۟ فَوْقَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ وَٱللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ
﴿٢١٢﴾ كَانَ ٱلنَّاسُ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَبَعَثَ ٱللَّهُ ٱلنَّبِيِّۦنَ مُبَشِّرِينَ
وَمُنذِرِينَ وَأَنزَلَ مَعَهُمُ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِيَحْكُمَ بَيْنَ ٱلنَّاسِ
فِيمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۚ وَمَا ٱخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ أُوتُوهُ مِنۢ بَعْدِ
مَا جَآءَتْهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۖ فَهَدَى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لِمَا ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلْحَقِّ بِإِذْنِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ يَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢١٣﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا
يَأْتِكُم مَّثَلُ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِكُم ۖ مَّسَّتْهُمُ ٱلْبَأْسَآءُ وَٱلضَّرَّآءُ
وَزُلْزِلُوا۟ حَتَّىٰ يَقُولَ ٱلرَّسُولُ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ مَتَىٰ نَصْرُ ٱللَّهِ ۗ
أَلَآ إِنَّ نَصْرَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ ﴿٢١٤﴾ يَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلْ
مَآ أَنفَقْتُم مِّنْ خَيْرٍ فَلِلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ
وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢١٥﴾

* هاتنه دەرەوە پێغەمبەر (ﷺ) یەن ی فەرموو: بۆچی وات کرد؟ پرسی: بیانیم تۆ وات کرد مشیلی وەکە تۆوم کرد. فەرمووی: من (أحسن) بم - شەویش پرسی: تایبەتکەی من هەر تایبەتکەی تۆیە. خوای گەورە ئەم تایەتەی نارد، خوارەوە (وَإِنْ طَآئِفَتَانِ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱقْتَتَلُوا۟...).

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٥) سورەتی (البقرة) بوخاری لە جوزەیفەوە دەگێڕێتەوە و

دەڵێت: ئەم ئایەتە لەسەر مال بەشکێن هاتەخوارەوە. ئەبو داوود و تیرمزی و ئیبن حیببان و حاکم دەگێڕنەوە، لە ئەبو ئەیوبی ئەنساریی وە دەڵێت: ئەم ئایەتە لە ئیمەی پارچەسەر (أنصار)ما هاتە خوارەوە، کاتێک کە ئیسلام سەرکەوت و پەرەی سەند، هەندێکمان بە پەنهانی بە هەندێکمان دەووت: مال و سامانمان لەدەست دەر خوانی ئیسلامی سەریەرز هێکڕبار کردووە، با لەسەر مال و سامان بەجێبهێڵین و لە دەستی -

﴿سَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەنەوەی یعقوب بپرسە ﴿كَمْ آتَيْنَاهُم مِّنْ آيَةٍ بَيِّنَةٍ﴾ چەند بەڵگەو نیشانەی رۆشنمان داوە بەوان ﴿وَمَن يُبَدِّلْ﴾ وەهەر کەسێک بیگۆڕێت ﴿نِعْمَةَ اللَّهِ﴾ بەهرەی (رێنموونی) خوا ﴿مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُ﴾ دوای ئەوەی کەدەستی کەوت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ئەوە بێگومان خودا تۆڵەی زۆر سەختە. ٢١١) ﴿زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ جوان کراوە بۆ بێ بڕوایان (ناسوپاس کەران) ﴿الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ ژیانی دنیا (بە جۆرێک) ﴿وَيَسْخَرُونَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ کە گاڵتەدەکەن بە بڕواداران ﴿وَالَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ (بەڵام پایەی) ئەوانەی لەخوا ترسن ﴿فَوْقَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ گەلێ بەرزترە لەوان لە رۆژی دواییدا ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ﴾ وە خودا رزق و رۆزی دەدات ﴿مَن يَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێک کەبپەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ شومار. ٢١٢) ﴿كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ ئادەمی یەک کۆمەڵ بوون (بە سرووشت) ﴿فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ﴾ ئینجا خودا پێغەمبەرانی نارد ﴿مُبَشِّرِينَ﴾ بە مژدەدەر ﴿وَمُنذِرِينَ﴾ و ترسێنەر ﴿وَأَنزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ وەکتێبی راستی و دروستی لەگەڵدا ناردونە خوارەوە ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ﴾ تا بڕیار بدات لەناو خەڵکی دا ﴿فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ لەو شتانەی کە دووبەرەکی بوون تیایدا ﴿وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ﴾ وە کەس دووبەرەکی نەکرد لە کتێبی ئاسمانیدا ﴿إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ﴾ مەگەر ئەوانەی کە کتێبیان پێ درا بوو ﴿مِن بَعْدِ﴾ دوای ئەوەی ﴿مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ نیشانە و بەڵگەی رۆشنیان بۆ هات ﴿بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ بە هۆی حەسادەتی ناو خۆیانەوە ﴿فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئینجا خوا خۆی رێنموونی بڕوادارانی کرد ﴿لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ﴾ بۆ ئەو رێگا راستەی کە دووبەرەکیان تیادا دەکرد ﴿وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ وە خوا کێ ی بوێ رێنموونی دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ رێبازی راست. ٢١٣) ﴿أَمْ حَسِبْتُمْ﴾ ئایا واتان زانیبوە ﴿أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ﴾ کە دەچنە بەهەشت ﴿وَلَمَّا يَأْتِكُم مَّثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُم﴾ کەچی هێشتا نەهاتۆتە رێتان ئەوەی تووشی ئەوانە بوون کە لە پێش ئێوەدا تێپەرین ﴿مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ﴾ (کە لە رێی خوادا) دووچاری سەختی و زەرەر و زیان بوون ﴿وَزُلْزِلُوا﴾ وە زۆر بە توندی تەکان دران ﴿حَتَّىٰ يَقُولَ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ بەرەنگێک کە پێغەمبەر و ئەوانەی کەبڕوایان هێنا بوو لەگەڵیدا دەیان ووت ﴿مَتَىٰ نَصْرُ اللَّهِ﴾ سەرکەوتنی خوا کەی دێت ﴿أَلَا إِنَّ نَصْرَ اللَّهِ قَرِيبٌ﴾ ئاگاداربن و دڵنیابن بە راستی سەرکەوتنی خوا نزیکە. ٢١٤) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿مَاذَا يُنفِقُونَ﴾ چی ببەخشن (لە رێ ی خوادا) ﴿قُلْ مَا أَنفَقْتُم﴾ بڵێ: ئەوی دەیبەخشن ﴿مِّنْ خَيْرٍ﴾ لە ماڵی پاک و حەڵاڵ ﴿فَلِلْوَالِدَيْنِ﴾ با بۆ باوک و دایک ﴿وَالْأَقْرَبِينَ﴾ و خزمانی نزیک ﴿وَالْيَتَامَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَالْمَسَاكِينِ﴾ و هەژاران ﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ و رێبوارانی کەم دەست ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ وە هەرچی بکەن لە چاکە ﴿فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئاگادارە لێ ی. ٢١٥)

كُتِبَ عَلَيْكُمُ ٱلْقِتَالُ وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تَكْرَهُوا۟
شَيْـًٔا وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَعَسَىٰٓ أَن تُحِبُّوا۟ شَيْـًٔا وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ ۗ
وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢١٦﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلشَّهْرِ
ٱلْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ ۖ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ ۖ وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ
وَكُفْرٌۢ بِهِۦ وَٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِۦ مِنْهُ أَكْبَرُ
عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَٱلْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ ٱلْقَتْلِ ۗ وَلَا يَزَالُونَ يُقَٰتِلُونَكُمْ
حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ إِنِ ٱسْتَطَٰعُوا۟ ۚ وَمَن يَرْتَدِدْ
مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ
أَعْمَٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ
هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢١٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ
هَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ
ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢١٨﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْخَمْرِ
وَٱلْمَيْسِرِ ۖ قُلْ فِيهِمَآ إِثْمٌ كَبِيرٌ وَمَنَٰفِعُ لِلنَّاسِ وَإِثْمُهُمَآ
أَكْبَرُ مِن نَّفْعِهِمَا ۗ وَيَسْـَٔلُونَكَ مَاذَا يُنفِقُونَ ۖ قُلِ ٱلْعَفْوَ ۗ
كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمُ ٱلْـَٔايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١٩﴾

- ئەمەمین ئەگەر
مال و سامانمان
پارێزرا
دەتوانین قەرەبووی
ئەوە بکەین کە لە
دەستمان داوە،
خوای گەورەش
بەرپرسیی ئەم
ووتەیەمانی دابەزاند
و ئەم ئایەتەی
ناردە
خوارەوە (وَأَنفِقُوا
فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا
تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى
التَّهْلُكَةِ)،
ئیتر چیرۆکەکە
(التهلكة) ئەوە بوو
کەلە ئاو مال و
سامانەکەمان
دابمەزێنێ و
چاکسازی نەکەین و
وازمان لەعومرا نەکرایە
بووبایە). هەڵەیەکی دەگێڕێتەوە بە سەندەیکی صحیح لە (أبي جبيرة)ا کوڕی ئەنسار دەڵێت: ئەنسارەکان
پەکان مال بەخشین و خێرمان زۆر دەکرد، ئیتر مالێکی نەبوونی و گرانی هاتن، ئیتر خێرمان نەدەکرد،
خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارد و خوارەوە (وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ).
ڕوای هاکمە خوارەوەی ئایەتی (١٩٦) سورەتی (البقرة) ئیمامی ئەحمەد لە کەعبیرە دەگێڕێتەوە دەڵێت-

﴿كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ جەنگتان لەسەر پێویست کرا ﴿وَهُوَ كُرْهٌ لَّكُمْ﴾ کەلاتان ناخۆشە ﴿وَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا﴾ وەئەگەرچی شتێکتان پێ ناخۆش بێت ﴿وَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ وباش بێ بۆتان ﴿وَعَسَىٰ أَن تُحِبُّوا شَيْئًا﴾ وەئەگەرچی شتێکتان پێ خۆش بێت ﴿وَهُوَ شَرٌّ لَّكُمْ﴾ وخراپ بێ بۆتان ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وەخوا (چاک و خراپی ئێوە) ئەزانێ ﴿وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ وئێوە نایزانن. ٢١٦) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾ دەربارەی مانگی حەرام ﴿قِتَالٍ فِيهِ﴾ جەنگ کردن نیایدا ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ﴾ جەنگ لەمانگی حەرام دا گوناهێکی گەورەیە ﴿وَصَدٌّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بەڵام بەرهەڵستیی ڕێبازی خوا ﴿وَكُفْرٌ بِهِ﴾ وەبێ بڕوایی پێ ی ﴿وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ وە (ڕێ گری موسوڵمانان) لەمزگەوتی حەرام ﴿وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ﴾ ودەرکردنی خەڵکی ئەو مزگەوتە لێ ی ﴿أَكْبَرُ عِندَ اللَّهِ﴾ گەورە ترە لای خوا (لە جەنگ کردن لە مانگی حەرامدا) ﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾ وەهەوڵ دان بۆ پەشیمان کردنەوەی موسڵمان گەورەترە لە (پیاو) کوشتن (لەومانگەدا) ﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ﴾ بەردەوام دەست هەڵناگرن و جەنگتان لەگەڵدا دەکەن ﴿حَتَّىٰ يَرُدُّوكُمْ عَن دِينِكُمْ﴾ تاپەشیمانتان بکەنەوە لەدینەکەتان ﴿إِنِ اسْتَطَاعُوا﴾ ئەگەر بتوانن ﴿وَمَن يَرْتَدِدْ مِنكُمْ عَن دِينِهِ﴾ وەهەرکەسێک لەئێوە لەدینی خۆی هەڵ بگەڕێتەوە ﴿فَيَمُتْ وَهُوَ كَافِرٌ﴾ وە بەبێ بڕوایی بمرێ ﴿فَأُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ ئا ئەوانە هەموو کردەوەیەکیان پوچ ئەبێتەوە ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لە هەر دوو جیهاندا ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ وەئەوانە یارو هاوەدەمی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تێیدا دەمێننەوە بە ئێجگاری. ٢١٧) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بە راستی ئەوانەی بڕوایان هێنا ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ وئەوانەی کۆچیان کرد ﴿وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و تێکۆشان لەرێ ی خوادا ﴿أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَتَ اللَّهِ﴾ ئائەوانە چاوەڕوانی میهرەبانی خودان ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆش بوو میهرەبانە. ٢١٨) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ دەرباره‌ی عەرەق و قومار ﴿قُلْ فِيهِمَا إِثْمٌ كَبِيرٌ﴾ بڵێ لەم دوانەدا گوناهی گەورە ﴿وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ﴾ و چەند قازانجێک هەیە بۆ خەڵکی ﴿وَإِثْمُهُمَا أَكْبَرُ﴾ بەڵام گوناهەکەیان گەورەترە ﴿مِن نَّفْعِهِمَا﴾ لە قازانجەکەیان ﴿وَيَسْأَلُونَكَ﴾ وە پرسیارت لێ دەکەن ﴿مَاذَا يُنفِقُونَ﴾ چی بیەخشن ﴿قُلِ الْعَفْوَ﴾ بڵێ ئەوی لێتان زیادە ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ ئاوەها خودا بەڵگەکان روون دەکاتەوە بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ تا بیربکەنەوە. ٢١٩)

فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۗ وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْيَتَامَىٰ ۖ قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ
خَيْرٌ ۖ وَإِن تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ
الْمُصْلِحِ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٠﴾
وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ ۚ وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ خَيْرٌ
مِّن مُّشْرِكَةٍ وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ ۗ وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ حَتَّىٰ
يُؤْمِنُوا ۚ وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ ۗ أُولَٰئِكَ
يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ ۖ وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ ۖ
وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٢١﴾ وَيَسْأَلُونَكَ
عَنِ الْمَحِيضِ ۖ قُلْ هُوَ أَذًى ۖ فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ فِي الْمَحِيضِ ۖ
وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ ۖ فَإِذَا تَطَهَّرْنَ فَأْتُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ
أَمَرَكُمُ اللَّهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ ﴿٢٢٢﴾
نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ ۖ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ ۖ وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ ۚ
وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا أَنَّكُم مُّلَاقُوهُ ۗ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ
﴿٢٢٣﴾ وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً لِّأَيْمَانِكُمْ أَن تَبَرُّوا
وَتَتَّقُوا وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٤﴾

٣٥

= له سەرەمیبەدا له خزمەت پیغەمبەردا بەردەوام نیەوەستان بەستبێت، بەڵێ بەڵام وایان دابنێن کە تەسبیح بەدەم و جاوەدا هاتنە خوارەوە، پیغەمبەر (ﷺ) لێی پرسیوە بەڵامدا و فەرمووی: تەسبیح ئاسایی سەرت دەدەمێ؟ فەرمانی کرد سوودی سەرەوە بتاقێنەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَيْسَ كَانَ مِنْكُمْ شَيْئًا أَنْ يَأْتِيَهُ الَّذِي مِنْ رَأْسِهِ ...﴾ بوخاری لە کەعبی

کوڕی مالیکەوە دەگێڕێتەوە کە پەرسیاری کرد دەربارەی (قصة من سبايا) دەڵێت: مەبەستی ئایەتی لە ئایی پیغەمبەر (ﷺ) تەسبیح بەدەم و جاوەدا هاتبێتە خوارەوە جوابیان دەکرد. فەرمووی: ئەمەیان ئاسایی نەبێت، ئایا دەتوانی مەبەستت بێ بە سەری ببڕێت؟ وتی: نەخێر. فەرمووی: سێ جار بەسەدەر بە باشوارەتی هەڵی هەڵگرە بۆ ماڵەکەیان (نیوەسایی) خوارەوە. وە سوودی سەرت بتاقێنەوە، ئەجیا =

﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لەکاری هەردوو جیهانتان ﴿وَيَسْأَلُونَكَ﴾ وەپرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ الْيَتَامَىٰ﴾ لەبارەی هەتیوان (کەچۆن بن لەگەڵیاندا) ﴿قُلْ إِصْلَاحٌ لَّهُمْ خَيْرٌ﴾ بڵێ چاکسازی (تێکەڵاوی کردن) بۆ ئەوان چاکترە ﴿وَإِن تُخَالِطُوهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ﴾ وەئەگەر تێکەڵ ببن لەگەڵیاندا (قەیناکات چونکە) براتانن ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ الْمُفْسِدَ مِنَ الْمُصْلِحِ﴾ وەخوا دەزانێ کێ خراپەکار و کێ چاکەکارە (لەگەڵ هەتیوان) ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَأَعْنَتَكُمْ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە دوچاری رەنجی دەکردن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەراستی خوا زاڵ و کار دروستە. ٢٢٠) ﴿وَلَا تَنكِحُوا الْمُشْرِكَاتِ﴾ ژنانی هاوبەش پەیداکەر مارە مەکەن ﴿حَتَّىٰ يُؤْمِنَّ﴾ تابڕوا دەهێنن ﴿وَلَأَمَةٌ مُّؤْمِنَةٌ﴾ کەنیزەکێکی بڕوادار ﴿خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكَةٍ﴾ باشترە لەژنە (ئازادێکی) هاوبەش پەیداکەر ﴿وَلَوْ أَعْجَبَتْكُمْ﴾ با (هاوبەش پەیدا کەرەرکە) سەرسامیشی کردین ﴿وَلَا تُنكِحُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ وە ژنانی موسڵمان مارە مەکەن لەهاوبەش پەیداکەران ﴿حَتَّىٰ يُؤْمِنُوا﴾ تابڕوا دەهێنن ﴿وَلَعَبْدٌ مُّؤْمِنٌ﴾ وەکۆیلەیەکی بڕوادار ﴿خَيْرٌ مِّن مُّشْرِكٍ﴾ باشترە لە(ئازادێکی) هاوبەش پەیداکەر ﴿وَلَوْ أَعْجَبَكُمْ﴾ با سەرسامیشی کردین (بە دارایی یا جوانیان) ﴿أُولَٰئِكَ يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾ ئەوانە بانگا (ی خەڵک) دەکەن بۆ ناو ئاگر ﴿وَاللَّهُ يَدْعُو إِلَى الْجَنَّةِ﴾ بەڵام خوا (خەڵک) بانگا دەکات بۆ بەهەشت ﴿وَالْمَغْفِرَةِ بِإِذْنِهِ﴾ ولێخۆش بوون بەفەرمانی خۆی ﴿وَيُبَيِّنُ آيَاتِهِ لِلنَّاسِ﴾ وە نیشانەکانی خۆی رۆشن دەکاتەوە بۆخەڵکی ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بەشکو بیربکەنەوە. ٢٢١) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الْمَحِيضِ﴾ وەپرسیارت لێ دەکەن دەربارەی حەیز ﴿قُلْ هُوَ أَذًى﴾ بڵێ حەیز ئازارە ﴿فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ﴾ کەواتە دوور بکەونەوە لەهاوسەرەکانتان ﴿فِي الْمَحِيضِ﴾ لە کاتی حەیزا ﴿وَلَا تَقْرَبُوهُنَّ﴾ وەنزیکیان لەگەڵدا مەکەن ﴿حَتَّىٰ يَطْهُرْنَ﴾ تاپاک دەبنەوە ﴿فَإِذَا تَطَهَّرْنَ﴾ کەخۆیان شت (دوا پاک بوونەوە) ﴿فَأْتُوهُنَّ﴾ ئینجا بچنە لایان ﴿مِنْ حَيْثُ أَمَرَكُمُ اللَّهُ﴾ لەو شوێنەوە کە خوا فەرمانی پێداون ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ﴾ بەراستی خوا تەوبەکارانی خۆش دەوێت ﴿وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ﴾ وپاکانی خۆش دەوێت. ٢٢٢) ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾ ژنەکانتان کێڵگەی خۆتانن ﴿فَأْتُوا حَرْثَكُمْ﴾ جا تۆو بوەشێننە ناو کێڵگەکەتانەوە ﴿أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ بەهەرشێوەیەک دەتانەوێ (لەشوێنی تایبەتی خۆی کە پێشەوەیە تەک دواوە) ﴿وَقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُمْ﴾ وەپێش بخەن بۆ خۆتان (کردەوەی باش) ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ لەخوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُم مُّلَاقُوهُ﴾ وەبزانن دڵنیابن کەبەخزمەتی دەگەن ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وەمژدە بدە بەبڕواداران. ٢٢٣) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا اللَّهَ عُرْضَةً﴾ (سوێند بە) خوا مەکەن بەبەرهەڵستی ﴿لِّأَيْمَانِكُمْ﴾ ئەوشتانەی سوێندتان لەسەری خواردووە ﴿أَن تَبَرُّوا وَتَتَّقُوا﴾ کەچاکیی و پارێزکاری ﴿وَتُصْلِحُوا بَيْنَ النَّاسِ﴾ و ڕێکخستنی نێوان خەڵکی یە ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەرو زانایە. ٢٢٤)

لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا كَسَبَتْ
قُلُوبُكُمْ ۗ وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿٢٢٥﴾ لِّلَّذِينَ يُؤْلُونَ مِن نِّسَائِهِمْ تَرَبُّصُ
أَرْبَعَةِ أَشْهُرٍ ۖ فَإِن فَاءُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٢٦﴾ وَإِنْ عَزَمُوا
الطَّلَاقَ فَإِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٢٧﴾ وَالْمُطَلَّقَاتُ يَتَرَبَّصْنَ
بِأَنفُسِهِنَّ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ۚ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ أَن يَكْتُمْنَ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي
أَرْحَامِهِنَّ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ بِرَدِّهِنَّ
فِي ذَٰلِكَ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ۚ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۚ
وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٢٨﴾ الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ۖ
فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ ۗ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن
تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ شَيْئًا إِلَّا أَن يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ
اللَّهِ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا فِيمَا افْتَدَتْ
بِهِ ۗ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ فَلَا تَعْتَدُوهَا ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٢٩﴾ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ حَتَّىٰ تَنكِحَ
زَوْجًا غَيْرَهُ ۗ فَإِن طَلَّقَهَا فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا أَن يَتَرَاجَعَا إِن ظَنَّا أَن
يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ۗ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٢٣٠﴾

- ئەم ئایەتە پەئایەت لەسەرمن هاتەخوارەوە، وە بڵێ شێوەیە بە گشتی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٢) سورەتی (البقرة): ﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: خەڵکی پەسەن هەبوون دەکرایە تۆڵەکەریان لەکەل خۆیاندا نەدەهێنا دەیان وت: ئێمە پشتمان بە خوا بەستووە، جا کاتێ دەگەڕێنەوە مەدینە

هۆی خوارەنیان لە خەڵک دەکرد خوای گەورە ئەم ئایەتەی ئاپەدە خیارەوە. ﴿وَإِنْ عَزَمُوا الطَّلَاقَ﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٨) سورەتی (البقرة): ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَبْتَغُوا فَضْلًا﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت (عکاظ و ذوالمجاز و ذوالمجنة) بازاڕی بوون لە سەردەمی نەفامی بوون جا کاتێ ئایینی ئیسلام هات بەخۆیانەوە دیتیان لەکاتی حەجدا بازاڕەکانی بکەن خوای گەورە ئەم -

﴿ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ ﴾ خوا سوێندی بێ هووده (لەدەم دەرچوون)ئان ئی ژنانگرن﴿ وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ ﴾ بەڵام سوێندیکتان ئی دەگێرێت﴿ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ ﴾ بەدڵ بتانەوێ﴿ وَاللَّهُ يَعْلَمُ ﴾ وەخوا ئیغوش بوو لەسەرخۆیە. ٢٣٢) ﴿ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ مِنكُمْ ﴾ هەیە بۆ ئەوانە سوێند دەخۆن لەگەڵ ژنەکانیان دروست نەبێ﴿ وَإِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم ﴾ چارەڕوانی چوار مانگا بکەن﴿ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ ﴾ ئینجا ئەگەر گەڕانەوە (بۆ لای ژنەکانیان)﴿ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴾ ئەوا خوا ئیغوش بوو میهرەبانە. ٢٢٦﴿ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ ﴾ وەئەگەر بیاری تەڵاق دانیان دا﴿ وَاللَّهُ يَعْلَمُ ﴾ ئەوا خوا بیەسەرو زانایە. ٢٣٢﴿ وَالْمُطَلَّقَاتُ ﴾ وەژنە تەڵاق دراوەکان﴿ يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ ﴾ دان بەخۆیاندا دەگرن﴿ ثَلَاثَةَ قُرُوءٍ ﴾ ئاماوەی سێ حەیز﴿ وَلَا يَحِلُّ لَهُنَّ ﴾ دروست نی یە بۆ ئەوان﴿ أَن يَكْتُمْنَ ﴾ کەبیشارنەوە﴿ مَا خَلَقَ اللَّهُ فِي أَرْحَامِهِنَّ ﴾ ئەوەی خوا لە منداڵدانیانا دروستی کردووە (لە حەیز یا منداڵ)﴿ إِن كُنَّ يُؤْمِنَّ بِاللَّهِ ﴾ ئەگەر بڕوایان هەیە بەخوا﴿ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ﴾ و بەڕۆژی دوایی﴿ وَبُعُولَتُهُنَّ أَحَقُّ ﴾ وەمێردەکانیان شایستەن﴿ بِرَدِّهِنَّ فِي ذَٰلِكَ ﴾ بەگێڕانەوەیان لەعیدەدا﴿ إِنْ أَرَادُوا إِصْلَاحًا ﴾ ئەگەر بیانەوێ بەباشی بژین﴿ وَلَهُنَّ مِثْلُ الَّذِي عَلَيْهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ﴾ وە بۆ ژنان هەیە بەسەر مێردیانەوە وەکو ئەوەی کەبۆ پیاوانە هەیە بەسەر ژنانەوە بەپێی باو ونەریتی (پەسەند)﴿ وَلِلرِّجَالِ عَلَيْهِنَّ دَرَجَةٌ ﴾ وە پیاوان پلەیەکیان هەیە بەسەر ژنانیانەوە﴿ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴾ وەخوا زاڵ و کار دروستە. ٢٢٨) ﴿ الطَّلَاقُ مَرَّتَانِ ﴾ تەڵاق (یەک کا بریتەوەی لەنوا وەیێ) دووجارە﴿ فَإِمْسَاكٌ بِمَعْرُوفٍ ﴾ دوا ئەوە ڕاگرتنە بەخۆشی﴿ أَوْ تَسْرِيحٌ بِإِحْسَانٍ ﴾ یان بەرەڵا کردنە بەباشی﴿ وَلَا يَحِلُّ لَكُمْ ﴾ وەدروست نی یە بۆ ئێوە﴿ أَن تَأْخُذُوا مِمَّا آتَيْتُمُوهُنَّ ﴾ کەلەبەر بەستنەوە﴿ شَيْئًا إِلَّا أَن يَخَافَا أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ﴾ هیچیک لەو شتانەی کەداوتانتێ﴿ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ﴾ هەر دوولا بترسن (لەوەی)﴿ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ﴾ کە ستوونی خوا ڕانەگرن﴿ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ﴾ جانەگەر ترسان﴿ أَلَّا يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ﴾ لەوەی ستوونی خوا ڕانەگرن﴿ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ﴾ ئەو پیاو و ئافرەتەکە گوناهیان ناگات﴿ فِيمَا افْتَدَتْ بِهِ ﴾ بەوە کە ژنەکە لەبریتی خۆی بیەدات﴿ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ﴾ ئەمانە (ی باسکران) سنووری خوان﴿ فَلَا تَعْتَدُوهَا ﴾ لێیان دەرمەچن﴿ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ ﴾ وەهەر کەسێک لە سنووری خوا دەرچێت﴿ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴾ ئەوانە ستەمکارن. ٢٢٩﴿ فَإِن طَلَّقَهَا ﴾ ئینجا ئەگەر تەڵاق (سێیەمین)یدا﴿ فَلَا تَحِلُّ لَهُ مِن بَعْدُ ﴾ ئیتر لەو ژنە بۆیەوە دروست نی یە﴿ حَتَّىٰ تَنكِحَ زَوْجًا غَيْرَهُ ﴾ هەتا شوویەکات بەمێردێکی تر (بە ئیجگاری)﴿ فَإِن طَلَّقَهَا ﴾ ئینجا ئەگەر (مێردی دووەم) تەڵاقی دا (یا مرد)﴿ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا ﴾ ئیتر گوناه نی یە لەسەر ئێن یەکەم﴿ أَن يَتَرَاجَعَا ﴾ کە یەکەژنەوە لای یەکتر (بەمارەکردنێکی یانزە)﴿ إِن ظَنَّا ﴾ ئەگەر بزانن﴿ أَن يُقِيمَا حُدُودَ اللَّهِ ﴾ کە لەسنووری خوا دەرناچن﴿ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ ﴾ ئەمانە سنووری خوان﴿ يُبَيِّنُهَا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴾ ڕوونیان دەکاتەوە بۆ گەلێک کەتێ بگەن. ٢٣٠)

وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ
سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا لِّتَعْتَدُوا وَمَن يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ وَلَا تَتَّخِذُوٓا ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا وَٱذْكُرُوا
نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمَآ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ وَٱلْحِكْمَةِ
يَعِظُكُم بِهِۦ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٣١﴾
وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ أَن يَنكِحْنَ
أَزْوَٰجَهُنَّ إِذَا تَرَٰضَوْا بَيْنَهُم بِٱلْمَعْرُوفِ ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِۦ مَن كَانَ
مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٣٢﴾ ۞ وَٱلْوَٰلِدَٰتُ يُرْضِعْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ
حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ لِمَنْ أَرَادَ أَن يُتِمَّ ٱلرَّضَاعَةَ وَعَلَى ٱلْمَوْلُودِ لَهُۥ رِزْقُهُنَّ
وَكِسْوَتُهُنَّ بِٱلْمَعْرُوفِ لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا لَا تُضَآرَّ
وَٰلِدَةٌۢ بِوَلَدِهَا وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُۥ بِوَلَدِهِۦ وَعَلَى ٱلْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ
فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا وَإِنْ
أَرَدتُّمْ أَن تَسْتَرْضِعُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُمْ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِذَا سَلَّمْتُم مَّآ
ءَاتَيْتُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٣﴾

- ئایەتەی دیارە، خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا﴾ تیهامی ئەحمەد و حاکیم دەگێڕنەوە لەئیبنی ئومامەی تەیمی یەوە دەڵێت بە عەبدوڵلای کوڕی عومەرم وت: ئیمە لەکاتی حەجدا کرێمان دەکرد ئایا حەجمان بۆهەیە؟ عەبدوڵلای کوڕی عومەر وتی ئەیانوێ هاتەخوارەوە (لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ) و هەمان پرسیارەی لێ کرد، ئەویش وەڵامی دایەوە هەتا جوبرەئیل هات و ئەم ئایەتەی بۆهێنا، پێغەمبەر (ﷺ) بانگی کرد و پێی فەرموو ئێوە حاجین.

فێری هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٨) سورەتی (البقرة): ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَبْتَغُوا فَضْلًا﴾ بخاری لە ماتیەدە، دەگێڕێتەوە کەفەرموری: ئوکازیش و ئەرەی وەک ئەوان بوون لەکاتی حەج کردنا لە (سوق ذی المجاز) دەرەستان وە پێیان دەوترا (المحس) و لەهەمان کاتدا هەرەبەکانی ترلە هەرەفاتدا دەرەستان جا کاتێک -

﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ کاتێک ژنانی هاوسەرتان تەڵاق دا و ﴿فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ گەیشتن بە ئاخر و ئۆخری عیددەیان ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ رایان بگرنەوە بەخۆشیی ﴿أَوْ سَرِّحُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ﴾ یان بەرەڵایان بکەن بەباشی ﴿وَلَا تُمْسِكُوهُنَّ ضِرَارًا﴾ ڕایان مەگرنەوە بەئێش و ئازارەوە ﴿لِتَعْتَدُوا﴾ بۆئەوەی ستەمیان لێ بکەن ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ هەرکەسێک کاری وا بکات ﴿فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ﴾ ئەوەستەمی لەخۆی کرد وە ﴿وَلَا تَتَّخِذُوا بِسْمَ اللَّهِ هُزُوًا﴾ وەگاڵتە بەفەرموودەکانی خوا مەکەن ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ وبیریکەنەوە لە چاکەی خوا لەگەڵتاندا ﴿وَمَا أَنزَلَ عَلَيْكُم﴾ و ئەوەی کەبەسەریدا ڕشتوون ﴿مِّنَ الْكِتَابِ وَالْحِكْمَةِ يَعِظُكُم بِهِ﴾ لەقورئان و فەرموودەی بەجێ بەوە ئامۆژگاریتان دەکات ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ وەبزانن کەخوا ﴿بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەهەموو شت زانایە. ٢٣١ ﴿وَإِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ﴾ کاتێک ژنتان تەڵاقدا ﴿فَبَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ﴾ عیددەیان تەواو بوو ﴿فَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ ئیتر قەدەغەیان (بەرگرییان) مەکەن ﴿أَن يَنكِحْنَ أَزْوَاجَهُنَّ﴾ کە شوویکەن بەمێردە کانیان ﴿إِذَا تَرَاضَوْا بَيْنَهُم﴾ ئەگەر ڕێک کەوتن لەناوخۆیاندا ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی ﴿ذَٰلِكَ يُوعَظُ بِهِ﴾ ئەمەپەندی پێ دا ئەدرێ ﴿مَن كَانَ مِنكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بۆئەو کەسەی کەبڕوای بەخواو بەڕۆژی دوایی هێت لە ئێوە ﴿ذَٰلِكُمْ أَزْكَىٰ لَكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ ئەم پەندوەر گرتنەتان باشترەو پاکترە ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ چونکە خوا دەزانێ و ئێوە نایزانن. ٢٣٢ ﴿وَالْوَالِدَاتُ﴾ دایکان ﴿يُرْضِعْنَ أَوْلَادَهُنَّ﴾ شیر دەدەن بەمنداڵە کانیان ﴿حَوْلَيْنِ كَامِلَيْنِ﴾ دووساڵی تەواو ﴿لِمَنْ أَرَادَ﴾ (ئەمە) بۆکەسێکە کەبیەوێت ﴿أَن يُتِمَّ الرَّضَاعَةَ﴾ شیری تەواو بدات ﴿وَعَلَى الْمَوْلُودِ لَهُ﴾ لەسەر باوکەکەیە ﴿رِزْقُهُنَّ وَكِسْوَتُهُنَّ﴾ ڕۆزی و کاڵای دایکەکان ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی ﴿لَا تُكَلَّفُ نَفْسٌ إِلَّا وُسْعَهَا﴾ هیچ کەسێک لەتوانای خۆی زیاتردا وای لێ ناکرێت ﴿لَا تُضَارَّ وَالِدَةٌ بِوَلَدِهَا﴾ بازیان نەگەیەندرێ بەهیچ دایکێک بەهۆی منداڵەکەیەوە ﴿وَلَا مَوْلُودٌ لَّهُ بِوَلَدِهِ﴾ وە بەهیچ باوکێک بەهۆی منداڵەکەیەوە ﴿وَعَلَى الْوَارِثِ مِثْلُ ذَٰلِكَ﴾ وە (ئەگەر باوکەکە مرد) لەسەر کەلەپوور گرە وەکو ئەوەی (پێشوو) ﴿فَإِنْ أَرَادَا فِصَالًا﴾ ئینجا ئەگەر ویستیان (منداڵەکە) لە شیر ببڕنەوە (لەپێش دوو ساڵەکەدا) ﴿عَن تَرَاضٍ مِّنْهُمَا وَتَشَاوُرٍ﴾ بەڕەزامەندیو ڕاوێژی هەردوولایەکیان ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ئەوە گوناهیان ناگات ﴿وَإِنْ أَرَدتُّمْ﴾ وەئەگەر (ئێوەی پیاوان) ویستان ﴿أَن تَسْتَرْضِعُوا أَوْلَادَكُمْ﴾ دایەن بگرن بۆ منداڵەکانتان ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە گوناهتان ناگات ﴿إِذَا سَلَّمْتُم﴾ ئەگەر بیان دەنێ ﴿مَّا آتَيْتُم بِالْمَعْرُوفِ﴾ ئەوی بۆتان داناوون بەخۆشی ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْلَمُوا﴾ وە لە خوا بترسن و بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بینایە بەوەی کە دەیکەن. ٢٣٣)

وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا يَتَرَبَّصْنَ بِأَنفُسِهِنَّ
أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَعَشْرًا ۖ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِيمَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ بِالْمَعْرُوفِ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ
﴿٢٣٤﴾ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِيمَا عَرَّضْتُم بِهِ مِنْ خِطْبَةِ النِّسَاءِ
أَوْ أَكْنَنتُمْ فِي أَنفُسِكُمْ ۚ عَلِمَ اللَّهُ أَنَّكُمْ سَتَذْكُرُونَهُنَّ
وَلَٰكِن لَّا تُوَاعِدُوهُنَّ سِرًّا إِلَّا أَن تَقُولُوا قَوْلًا مَّعْرُوفًا
وَلَا تَعْزِمُوا عُقْدَةَ النِّكَاحِ حَتَّىٰ يَبْلُغَ الْكِتَابُ أَجَلَهُ ۚ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي أَنفُسِكُمْ فَاحْذَرُوهُ ۚ وَاعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَّلِيمٌ ﴿٢٣٥﴾ لَّا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ
مَا لَمْ تَمَسُّوهُنَّ أَوْ تَفْرِضُوا لَهُنَّ فَرِيضَةً وَمَتِّعُوهُنَّ عَلَى الْمُوسِعِ
قَدَرُهُ وَعَلَى الْمُقْتِرِ قَدَرُهُ مَتَاعًا بِالْمَعْرُوفِ ۖ حَقًّا عَلَى الْمُحْسِنِينَ
﴿٢٣٦﴾ وَإِن طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ وَقَدْ فَرَضْتُمْ
لَهُنَّ فَرِيضَةً فَنِصْفُ مَا فَرَضْتُمْ إِلَّا أَن يَعْفُونَ أَوْ يَعْفُوَ
الَّذِي بِيَدِهِ عُقْدَةُ النِّكَاحِ ۚ وَأَن تَعْفُوا أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۚ
وَلَا تَنسَوُا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٣٧﴾

- ئایەتی ئیسلام خوا فەرمانی کردە بەپیغەمبەر (ﷺ) کە بچێتە هەرەفات و لەوێ راوەستێ ئینجا لەوێوە بگەڕێتەوە تەنیا بەمەبەستی ئەم ئایەتە بچێتە ﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٠٢) سورەتی (البقرة): ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ ...﴾ هاتووە کە عەبدوڵڵای کوڕی عومەر و عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس و هەروەها کاتێ سوهەیب کۆچی کرد

لە مەککەوە بۆ مەدینە، بێ باوەڕانی مەککە شوێنی کەوتن تەویش لەو تێنسیەی ئیرمکانی ئێدا بوو چل ئیری دەرهێنای ورتی ئەوێند بەخوا ئاگەن بەمن مەدا مەریەکەتان ئیرێک لەم ئیرانەی لێ نەدەم پاشان بەقسەتیرەکەم دەمێنەنگم لەگەڵتاندا و ئیرەش دەرئاتن من چۆن پیاوێکم لە شەرباد وە من لە مەککەدا سامانەکەم لە ئیرە مەفرا بەجێ هێشتووە هەردووکیان بۆ ئیرەم(ئەگەر بڕیارم نەبێ لە بڕیشتم بۆ مەدینە و نەتوانیش بڕیارەیان پێ دا) جا -

﴿الذين يتوفون منكم﴾ئەو پیاوانەی کەدەمرن لەئێوە ﴿ويذرون أزواجا﴾وهاوسەران جێ دەهێڵن﴿يتربصن بأنفسهن﴾ هاوسەرەکانیان چاوەڕوانی دەکەن ﴿أربعة أشهر وعشرا﴾چوار مانگا ودەشەو ﴿فإذا بلغن أجلهن﴾ ئینجا کەعیددەیان تەواو بوو ﴿فلا جناح عليكم﴾ ئیتر گوناهتان لەسەرنی یە (ئەی کەس و کاری ژن) ﴿فيما فعلن في أنفسهن بالمعروف﴾ لەوەی کە (ئەوژنانە)دەیکەن لە خۆیاندا بەپێی ی یاسای شاو کۆمەڵ ﴿والله بما تعملون خبير﴾ وەخوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ٢٢٤)﴿ولا جناح عليكم﴾وەگوناهتان ناگات﴿فيما عرضتم به من خطبة النساء﴾لەخوازبێنی ژنانی (مێرد مردوو)یە ئاراستەوخۆ پێیان بڵێن﴿أو أكننتم في أنفسكم﴾یا لەدڵی خۆتان دا (بریار بدەن) دەیانخوازن﴿علم الله أنكم﴾ خوای گەورەزانیویەتی کە بێگومان ئێوە ﴿ستذكرونهن﴾ لەمەو دوا ئاوڕیان دەبەن ﴿ولكن لا تواعدوهن سرا﴾ بەڵام بەنهێنی بەڵێنیان پێ مەدەن﴿إلا أن تقولوا قولا معروفا﴾ مەگەرقسەیەک کەباش بێت﴿ولا تعزموا عقدة النكاح﴾ وەبڕیاری مارە کردنیان مەدەن ﴿حتى يبلغ الكتاب أجله﴾ تاعیددەکەیان تەواو دەبێت ﴿واعلموا أن الله يعلم﴾ وە بزانن بێگومان خوا دەزانێت ﴿ما في أنفسكم﴾ بەوەی کە لە دڵتانایە ﴿فاحذروه﴾کەوابێ خۆتان بپارێزن ﴿واعلموا أن الله﴾ وە بزانن ودڵنیابن کە خوا ﴿غفور حليم﴾ لێخۆشبووی لەسەرخۆیە. ٢٣٥)﴿لا جناح عليكم﴾گوناهتان لەسەرنێیە﴿إن طلقتم النساء﴾ ئەگەر ژنانێک تەڵاق بدەن﴿ما لم تمسوهن﴾ کەهێشتا نەچوو بنەڵانیان ﴿أو تفرضوا لهن فريضة﴾یانمارەییتان بۆ دانەنابن ﴿ومتعوهن﴾ وە بەهرەمەندیان بکەن (شتێکیان لە مانی خۆتان بدەنێ) ﴿على الموسع قدره﴾ دەوڵەمەند بەپێ ی خۆی ﴿وعلى المقتر قدره﴾ وە هەژار بەپێ ی خۆی ﴿متاعا بالمعروف﴾ بەهرەو پارەیەکی دانێک کە باو و نەریت بێت ﴿حقا على المحسنين﴾ ئەوە پێویستە لەسەر چاکەکاران. ٢٣٦)﴿وإن طلقتموهن﴾ وەئەگەر ژنانتان تەڵاق دا ﴿من قبل أن تمسوهن﴾ پێش ئەوەی بچنەڵانیان ﴿وقد فرضتم لهن فريضة﴾ وە مارەیی ئان بۆ دانابوون ﴿فنصف ما فرضتم﴾ ئەوە نیوەی مارەیی یەکەیان دەکەوێ ﴿إلا أن يعفون﴾ مەگەر ئەوان (ژنان) خۆش بن ﴿أو يعفو الذي﴾یان ئەو کەسە(مێرد)خۆش بێت ﴿بيده عقدة النكاح﴾ کە مارەبڕینەکەی بەدەستە ﴿وأن تعفوا أقرب للتقوى﴾ وە لێ خۆشبوونتان لە پارێزکاریەوە نزیکترە ﴿ولا تنسوا الفضل بينكم﴾ وە ئەوچاکەیەی کە لە نێوانتاندا بووە لە بیرتان نەچێتەوە ﴿إن الله بما تعملون بصير﴾ بێگومان خوا بینایە بەوەی کەوا دەیکەن. ٢٣٧)

حَٰفِظُواْ عَلَى ٱلصَّلَوَٰتِ وَٱلصَّلَوٰةِ ٱلْوُسْطَىٰ وَقُومُواْ لِلَّهِ
قَٰنِتِينَ ﴿٢٣٨﴾ فَإِنْ خِفْتُمْ فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا فَإِذَآ أَمِنتُمْ
فَٱذْكُرُواْ ٱللَّهَ كَمَا عَلَّمَكُم مَّا لَمْ تَكُونُواْ تَعْلَمُونَ
﴿٢٣٩﴾ وَٱلَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ وَيَذَرُونَ أَزْوَٰجًا وَصِيَّةً
لِّأَزْوَٰجِهِم مَّتَٰعًا إِلَى ٱلْحَوْلِ غَيْرَ إِخْرَاجٍ فَإِنْ خَرَجْنَ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ فِى مَا فَعَلْنَ فِىٓ أَنفُسِهِنَّ مِن
مَّعْرُوفٍ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٤٠﴾ وَلِلْمُطَلَّقَٰتِ مَتَٰعٌ
بِٱلْمَعْرُوفِ حَقًّا عَلَى ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٤١﴾ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ
ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٤٢﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ
إِلَى ٱلَّذِينَ خَرَجُواْ مِن دِيَٰرِهِمْ وَهُمْ أُلُوفٌ حَذَرَ ٱلْمَوْتِ
فَقَالَ لَهُمُ ٱللَّهُ مُوتُواْ ثُمَّ أَحْيَٰهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى
ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٢٤٣﴾
وَقَٰتِلُواْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٤﴾
مَّن ذَا ٱلَّذِى يُقْرِضُ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَٰعِفَهُۥ لَهُۥٓ أَضْعَافًا
كَثِيرَةً وَٱللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُۜطُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٤٥﴾

= ئـەم ئايەتـە
دابـەزی بۆ سـەر
پـێغەمبەر (ﷺ)
﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن
يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ
مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ [illegible]
[illegible]
[illegible] و پێغەمبەر
(ﷺ) [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
پێغەمبەر [illegible]
بۆ خوێندەوە.
[illegible]
[illegible]
(٢٢٠) سـورەتی
(البقرة) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ
عَنِ الْيَتَامَىٰ﴾ ئەم
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]: كاتێك ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ و ئایەتی ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَالَ الْيَتَامَىٰ﴾ [illegible]
[illegible]
[illegible] پێغەمبەر (ﷺ) [illegible] ئەم ئایەتەی =

﴿حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ﴾ ئاگاداری نوێژەکانتان بکەن ﴿وَالصَّلَوٰةِ الْوُسْطَىٰ﴾ وە (بەتایبەتی) نوێژی ناوەڕاست (کە نوێژی عەسرە) ﴿وَقُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ﴾ وەلە نوێژدا بوەستن بۆ خوا بەگەردن کەچی (بێ قسەکردن). ٢٣٨) ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر ترسان ﴿فَرِجَالًا أَوْ رُكْبَانًا﴾ (نوێژ بکەن) بەپیادە یان بەسواری ﴿فَإِذَا أَمِنتُمْ﴾ کە ترستان نەما ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ ئەوسا یادی خوا بکەن ﴿كَمَا عَلَّمَكُم﴾ بەوڕەنگەی کە فێری کردوون ﴿مَّا لَمْ تَكُونُوا تَعْلَمُونَ﴾ ئەوەی جاران نەتاندەزانی. ٢٣٩) ﴿وَالَّذِينَ يُتَوَفَّوْنَ مِنكُمْ﴾ ئەو پیاوانەی دەمردن لەئێوە ﴿وَيَذَرُونَ أَزْوَاجًا﴾ و ژنانی هاوسەر بەجێ دەهێڵن ﴿وَصِيَّةً لِّأَزْوَاجِهِم﴾ (خوا فەرمانی کردووە) بە وەسیەت کردن بۆ ژنەکانیان ﴿مَّتَاعًا إِلَى الْحَوْلِ﴾ تاساڵێک بەخێو بکرێن ﴿غَيْرَ إِخْرَاجٍ﴾ بێ ئەوەی دەربکرێن (لەماڵی میردیان) ﴿فَإِنْ خَرَجْنَ﴾ ئینجا ئەگەر خۆیان چوونە دەرەوە ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئیتر هیچ گوناهتان لەسەر نی یە (ئەی کەس و کاری میرد) ﴿فِي مَا فَعَلْنَ فِي أَنفُسِهِنَّ﴾ لەوەی کە ئەو ژنانە دەیکەن دەربارەی خۆیان ﴿مِن مَّعْرُوفٍ﴾ بەباشیی ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زاڵی کار دروستە. ٢٤٠) ﴿وَلِلْمُطَلَّقَاتِ مَتَاعٌ﴾ بۆ تەلاق دراوان هەیە (بەسەر میردەکانیانەوە) بەهرەمەند کردن ﴿بِالْمَعْرُوفِ﴾ بەباشی ﴿حَقًّا عَلَى الْمُتَّقِينَ﴾ (ئەوە) پێویستە لەسەر پارێزکاران. ٢٤١) ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ﴾ ئاوا خوا ئایەتانی خۆیتان بۆ روون دەکاتەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ تاتێ بگەن و ژیرین. ٢٤٢) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا ووردنەبویتەوە لەوانەی ﴿خَرَجُوا مِن دِيَارِهِمْ﴾ کەلە وولاتی خۆیان دەرچوون ﴿وَهُمْ أُلُوفٌ﴾ لەکاتێکدا کەئەوان هەزاران (کەس) بوون ﴿حَذَرَ الْمَوْتِ﴾ لەترسی مردن ﴿فَقَالَ لَهُمُ اللَّهُ مُوتُوا﴾ ئینجا خوا پێ ی ووتن بمرن ﴿ثُمَّ أَحْيَاهُمْ﴾ لە پاشان زیندووی کردنەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ﴾ بەراستی خوا خاوەنی چاکەیە ﴿عَلَى النَّاسِ﴾ بەسەر خەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵک ﴿لَا يَشْكُرُونَ﴾ سوپاسی خوا ناکەن. ٢٤٣) ﴿وَقَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ جەنگا بکەن لەرێ ی خوادا ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەراستی خوا بیسەری زانایە. ٢٤٤) ﴿مَّن ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ﴾ کێ یە ئەو کەسەی قەرزبدات بەخوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ بە قەرزێکی باش ﴿فَيُضَاعِفَهُ لَهُ﴾ ئینجا خوا بۆی زیاد دەکات ﴿أَضْعَافًا كَثِيرَةً﴾ بەزیاد کردنێکی زۆر ﴿وَاللَّهُ يَقْبِضُ وَيَبْصُطُ﴾ وە خوا (رۆزی خۆی) ئەگرێتەوە وە فراوانی دەکات ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنەوە. ٢٤٥)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ إِذْ قَالُوا
لِنَبِيٍّ لَهُمُ ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۖ قَالَ
هَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ أَلَّا تُقَاتِلُوا ۖ
قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَقَدْ أُخْرِجْنَا
مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا ۖ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ تَوَلَّوْا
إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٢٤٦﴾ وَقَالَ
لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا ۚ
قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ عَلَيْنَا وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ
مِنْهُ وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ ۚ قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ
عَلَيْكُمْ وَزَادَهُ بَسْطَةً فِي الْعِلْمِ وَالْجِسْمِ ۖ وَاللَّهُ
يُؤْتِي مُلْكَهُ مَنْ يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٤٧﴾
وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ
التَّابُوتُ فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ وَبَقِيَّةٌ مِمَّا
تَرَكَ آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ ۚ
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿٢٤٨﴾

- ئاردە خوارەوە: ﴿بِسْمِ اللَّهِ مِنْ فِئَةٍ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤٦) سورەتی (البقرة): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ...﴾ ئیبن موناذر و ئیبن ئەبی حاتیم و واحیدی دەگێڕنەوە لە موقاتیلەوە، دەڵێت: ئەم ئایەتە لە (ابن أبي حدرد الأسلمي) دەربارەی خوارەوە، مۆڵەتی خواست لە پێغەمبەر (ﷺ) هیلاق بخوازێت کە ئافرەتێکی بێ بارەیە، جوان بوو، خوای گەورەش ئایەتی ﴿وَلَامْرَأَةٌ مُؤْمِنَةٌ...﴾ ی ناردە خوارەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤٧) سورەتی (البقرة): ﴿وَبَسْطَةً فِي الْعِلْمِ...﴾ موسلیم و ئیبنی دەگێڕنەوە لە ئەنەسەوە، دەڵێت: جوولەکەکان لای پێغەمبەر ﷺ باسیان لە پێغەمبەرێک دەکرد بەناوی (شمویل)، خوارەوەش بۆ ئەو هاتە خوارەوە، ئەسباتیش لە ئەلیاوە دەڵێت: پێیسپاردن کرد لەپێغەمبەر (ﷺ)، خوای گەورە ئەم ئایەتەی -

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الْمَلَإِ﴾ ئایا وورد نەبوویتەوە لەپیاو ماقوڵان ﴿مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ لەنەوەی یەعقوب ﴿مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ﴾ لەدوای مووسا ﴿إِذْ قَالُوا لِنَبِيٍّ لَهُمْ﴾ کە بەپێغەمبەرێکی خۆیان ووت ﴿ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا﴾ پاشایەکمان بۆ بنێرە ﴿نُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ تا جەنگا بکەین لەڕێ ی خوادا ﴿قَالَ هَلْ عَسَيْتُمْ﴾ ووتی ئایا نزیک نییە ئێوە ﴿إِنْ كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْقِتَالُ﴾ ئەگەر جەنگتان لەسەر فەرز و پێویست بکرێ ﴿أَلَّا تُقَاتِلُوا﴾ جەنگا نەکەن ﴿قَالُوا وَمَا لَنَا أَلَّا نُقَاتِلَ﴾ (لەوەڵامدا) ووتیان چ سودێکمان پێ دەگات ئەگەر جەنگا نەکەین ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿وَقَدْ أُخْرِجْنَا﴾ لەکاتێکدا کە دەرکراوین ﴿مِنْ دِيَارِنَا وَأَبْنَائِنَا﴾ لەووڵاتمان و ماڵ و منداڵماندا ﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ﴾ کەچی کاتێک جەنگیان لەسەر پێویست کرا ﴿تَوَلَّوْا﴾ پشتیان هەڵکرد ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ کەمێکیان نەبێت ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ خوایش ئاگادارە بەسەر ستەمکاراندا.

٢٤٦) ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ وە پێغەمبەرەکەیان پێ ی ووتن ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدْ بَعَثَ لَكُمْ طَالُوتَ مَلِكًا﴾ بێگومان خوا طالووتی بۆ ناردن بە پادشا ﴿قَالُوا أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ الْمُلْكُ﴾ ووتیان ئەوچۆن ئەبێ بەپادشا ﴿عَلَيْنَا﴾ بەسەر ئێمەوە ﴿وَنَحْنُ أَحَقُّ بِالْمُلْكِ مِنْهُ﴾ کە ئێمە لەو شایستە ترین بەپادشایی ﴿وَلَمْ يُؤْتَ سَعَةً مِنَ الْمَالِ﴾ وە داوایی ئۆوی نەدراوەتێ ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاهُ عَلَيْكُمْ﴾ فەرمووی: بەڕاستی خوا ئەوی هەڵبژاردووە بەسەر ئێوەدا ﴿وَزَادَهُ بَسْطَةً﴾ وە بەشی زیاتری داوەتێ لە فراوانی ﴿فِي الْجِسْمِ وَالْجِسْمِ﴾ لەزانین و توانایی جەستە ﴿وَاللَّهُ يُؤْتِي مُلْكَهُ﴾ وەخوا پاشایی خۆی دەدات ﴿مَنْ يَشَاءُ﴾ بەهەر کەس خۆی بیەوێ ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا (بەهرە) فراوان و زانایە. ٢٤٧) ﴿وَقَالَ لَهُمْ نَبِيُّهُمْ﴾ وە پێغەمبەرەکەیان پێ ی ووتن ﴿إِنَّ آيَةَ مُلْكِهِ﴾ نیشانەی پادشایی یەکەی ئەوەیە ﴿أَنْ يَأْتِيَكُمُ التَّابُوتُ﴾ کەدارەمەیتەکەتان بۆدێتەوە ﴿فِيهِ سَكِينَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ کەمایەی ئارامیتانە لەپەروەدگارتانەوە ﴿وَبَقِيَّةٌ مِمَّا تَرَكَ﴾ لەگەڵ هەندێک لەکەلەپووری ﴿آلُ مُوسَىٰ وَآلُ هَارُونَ﴾ خانەدانی مووسا و هاروون ﴿تَحْمِلُهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ فریشتە هەڵیدەگرن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَكُمْ﴾ بێگومان لەمەدا نیشانەو بەڵگە هەیە بۆ ئێوە ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارین. ٢٤٨)

فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم
بِنَهَرٍ فَمَن شَرِبَ مِنْهُ فَلَيْسَ مِنِّي وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ
مِنِّي إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً بِيَدِهِ فَشَرِبُوا مِنْهُ إِلَّا قَلِيلًا
مِّنْهُمْ فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ قَالُوا
لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ ۚ قَالَ الَّذِينَ
يَظُنُّونَ أَنَّهُم مُّلَاقُو اللَّهِ كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ
غَلَبَتْ فِئَةً كَثِيرَةً بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴿٢٤٩﴾
وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ قَالُوا رَبَّنَا أَفْرِغْ
عَلَيْنَا صَبْرًا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ
الْكَافِرِينَ ﴿٢٥٠﴾ فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ
دَاوُودُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ
وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم
بِبَعْضٍ لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو
فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٢٥١﴾ تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ
نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۚ وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٢٥٢﴾

- ئینجا دەفەرمووێ:
﴿إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم﴾ ئەوە بەڕاستی
هەروەها ئەوانەی
لەگەڵ بکەن، بەڵام
لەگەڵیان
کۆنەبنەوە. ئەم
ووشەی پێنجەمجار
هاتوە (٥٥)
کەهاتووە
بەمجۆرەکە کاتێ
ئەرانیش ووتیان
ئەم پیاوە لەهەموو
هێزێکدا پێویستی
بەمە دەکات جا
ئەوسا بڕی کەرێ
هەڵدەبڕێ و دەیداتی
کەرێ بێهێزەکان و
ووتیان:
جووڵەکەکان ئازا و
ئازا دەڵێن لەبەر

ئەوە ئێمە ئێگەڵاری (جماع) هاوسەرەکانمان ناکەین، پێغەمبەرێش دەسەڵاتی ئێگە جوڕێ لە جارێدا وامان دەزانی ئیمان نەهێنن بووە، لەدوا هەڵبژێرەکیان لاڕ پێغەمبەرێش (ﷺ) پارێزەرن و گەشتن بە کەسێک کە هەندێ شتیان بە دەڵیا هێنابێ بێ پێغەمبەر (ﷺ) ئەوەش قازانجی بە دوای ئەوسەوە و خوا دا ئیتر هەر دوورکیان زانیان کە پێغەمبەر (ﷺ) ئیمان نەهێنن.

﴿فَلَمَّا فَصَلَ طَالُوتُ بِالْجُنُودِ﴾ ئینجا کاتێک کە طالووت بەخۆی و لەشکرەکەیەوە (لەشار) دەرچوون ﴿قَالَ إِنَّ اللَّهَ مُبْتَلِيكُم﴾ پێ ی ووتن بێگومان خوا تاقیتان دەکاتەوە ﴿بِنَهَرٍ﴾ بەچەمێک (ڕووبارێک) ﴿فَمَن شَرِبَ مِنْهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک لێی خواردەوە ﴿فَلَيْسَ مِنِّي﴾ ئەو لە (لەشکری) من نی یە ﴿وَمَن لَّمْ يَطْعَمْهُ فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ وە هەر کەسێک لێی نەچەشت ئەوەلەمنە ﴿إِلَّا مَنِ اغْتَرَفَ غُرْفَةً﴾ مەگەر کەسێک کەلوێچێکی لێ بگوێ ﴿بِيَدِهِ﴾ بە دەستی خۆی (و بیخواتەوە) ﴿فَشَرِبُوا مِنْهُ﴾ جا هەموو تێریان لێ خواردەوە ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِّنْهُمْ﴾ مەگەر کەمێکیان نەبێ ﴿فَلَمَّا جَاوَزَهُ هُوَ﴾ کاتێک طالووت لێ ی پەڕییەوە ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ ئەوانەش بڕوایان هێنا بوو لەگەڵیدا (بێ ئەوانەی کە تێریان لێ خواردەوە) ﴿قَالُوا لَا طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ ووتیان: ئەمڕۆ ئێمە دەرەقەتی جالووت و لەشکرەکەی نایەین ﴿قَالَ الَّذِينَ يَظُنُّونَ﴾ ووتیان: ئەوانەی کە پێیان وابوو ﴿أَنَّهُم مُّلَاقُوا اللَّهِ﴾ بە خزمەت خوا دەگەن (لەڕۆژی دوایی دا) ﴿كَم مِّن فِئَةٍ قَلِيلَةٍ غَلَبَتْ﴾ زۆر دەستەی کەم زاڵ بووە بەسەر ﴿فِئَةً كَثِيرَةً﴾ دەستەی زۆردا ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ وە خوا لەگەڵ خۆڕاگرانە. ٢٤٩) ﴿وَلَمَّا بَرَزُوا لِجَالُوتَ وَجُنُودِهِ﴾ کاتێک کەڕووبەڕووی جالووت و لەشکرەکەی وەستان ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا﴾ خوایە خۆڕاگری بڕێژە بەسەرماندا ﴿وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا﴾ وە پێمان قێنگیز بکە ﴿وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ﴾ وە زاڵمان بکە بەسەر گەلی ﴿الْكَافِرِينَ﴾ بێ بڕوایاندا. ٢٥٠) ﴿فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ئەوسا بەفەرمانی خوا شکاندنیان ﴿وَقَتَلَ دَاوُودُ جَالُوتَ﴾ وە داوود جالووتی کوشت ﴿وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە خوا پاشایەتی و پێغەمبەرێتی دایە ﴿وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ﴾ وە ئەوەی ویستی فێری کرد ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ﴾ ئەگەر خوا خەڵکی لەناو نەبردایە ﴿بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ هەندێکیان بەهەندێکیان ﴿لَّفَسَدَتِ الْأَرْضُ﴾ هەموو سەر زەوی پڕدەبوو لە خراپە و تاوان ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ﴾ بەڵام خوا خاوەنی بەخششە ﴿عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ بەسەر هەموو جیهانیانەوە. ٢٥١) ﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ﴾ ئەم (بەسەرهاتانە) نیشانەکانی خوان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ﴾ دەیان خوێنینەوە بەسەرتدا ﴿بِالْحَقِّ﴾ بەڕاستی ﴿وَإِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بێگومان تۆ لە پێغەمبەرانیت. ٢٥٢)

۞ تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۘ مِّنْهُم مَّن كَلَّمَ اللَّهُ
وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ ۚ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ
وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ ۗ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ
مِن بَعْدِهِم مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا
فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ ۚ وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا اقْتَتَلُوا
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ﴿٢٥٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَنفِقُوا
مِمَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خُلَّةٌ وَلَا
شَفَاعَةٌ ۗ وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٢٥٤﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
الْحَيُّ الْقَيُّومُ ۚ لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ۚ لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا
فِي الْأَرْضِ ۗ مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِندَهُ إِلَّا بِإِذْنِهِ ۚ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ
أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۖ وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ مِّنْ عِلْمِهِ إِلَّا بِمَا
شَاءَ ۚ وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ ۖ وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا ۚ
وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٢٥٥﴾ لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ ۖ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ
مِنَ الْغَيِّ ۚ فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللَّهِ فَقَدِ
اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ لَا انفِصَامَ لَهَا ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥٦﴾

فەرموی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (۲۲۳)ی سورەتی (البقرة): ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾ بوخاری و موسلیم و ئەبوداوود و تورمزی دەگێڕنەوە لەجابیرەوە دەڵێت: جولەکەکان دەیانووت ئەگەر ژنەکانی ئاڵوگۆڕ لەپاشەوە بێت ئەوا منداڵەکە خێڵ دەردەچێت، لەبەر ئایەتی: ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ﴾ هاتنە خوارەوە. ئیمامی ئەحمەد لە تورمزی دەگێڕنەوە لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت:

عومەر هاتە لای پێغەمبەر (ﷺ) وتی: ئەتار چووم (لیا چووم)، فەرمووی: چی ئەتاری بردی؟ وتی: ئەم شەو لەپاشەوە چوومەتە لای خێزانم - خوای گەورە ئەم ئایەتەی داڕشتووەتەوە ﴿نِسَاؤُكُمْ حَرْثٌ لَّكُمْ فَأْتُوا حَرْثَكُمْ أَنَّىٰ شِئْتُمْ﴾ لەپێشەوە و لەپاشەوە بچۆ بەڵام خۆت بپارێزە لەکاتی ڕ ڵاتی بێ خوێنی) تیرمزی و ئیبن ماجە و ئەحمەد و طەبەرانی ڕوایەتیان کردووە، ئەلبانی فەرمویەتی دەڵێت: پیاوێک لەسەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ)

﴿تِلْكَ الرُّسُلُ فَضَّلْنَا﴾ ئەو پێغەمبەرانەی (کە باسکران) ڕێزمان داوە ﴿بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بە هەندێکیان بەسەر هێندێکیاندا ﴿مِنْهُم مَّنْ كَلَّمَ اللَّهُ﴾ لەو پێغەمبەرانە هی وایان بووە کە خوا قسەی لەگەڵ کردووە (بەبێ پەردە) ﴿وَرَفَعَ بَعْضَهُمْ دَرَجَاتٍ﴾ وە هێندێکیانی بەرز کردۆتەوە چەند پلەیەک ﴿وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ﴾ وە دامان بەعیسای کوڕی مەریەم چەند بەڵگەیەکی (موعجیزەیەکی) ئاشکرا ﴿وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ وە پشت گیریمان کرد بە فریشتەی سرووش (کە جبرییلە) ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا اقْتَتَلَ الَّذِينَ مِن بَعْدِهِم﴾ ئەو گەلانەی کەلە دوای پێغەمبەرەکانیان دەهاتن لەگەڵ یەکدا نە ئەجەنگین ﴿مِّن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ﴾ دوای ئەو نیشانە ڕۆشنانەی کەبۆیان هاتبوو ﴿وَلَٰكِنِ اخْتَلَفُوا﴾ بەڵام دووبەرەکی یان تێ کەوت ﴿فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ﴾ ئینجا هی وایان بوو بڕوای هێنا ﴿وَمِنْهُم مَّن كَفَرَ﴾ وە هی وایان بوو بێ بڕوا بوو ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا اقْتَتَلُوا﴾ یەکتریان نەدەکوشت و شەریان نەدەکرد ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ﴾ بەڵام ئەوی خوا بیەوێت دەیکات. ٢٥٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ببەخشن لەو ڕۆزی یەی کە پێمان داوون ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ يَوْمٌ﴾ پێش ئەوەی کە ڕۆژێ بێ ﴿لَّا بَيْعٌ فِيهِ﴾ کە نە کڕین و فرۆشتنی تێدایە ﴿وَلَا خُلَّةٌ﴾ و نە دۆستایەتی و ئاشنایەتی تێدایە ﴿وَلَا شَفَاعَةٌ﴾ وە نە تکای تێدایە (تا ڕزگارتان کات لە سزا) ﴿وَالْكَافِرُونَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ وە هەر بێ بڕوایانن ستەمکاران. ٢٥٤) ﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوا ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە بێجگە لەو ﴿الْحَيُّ﴾ هەمیشە زیندووی ﴿الْقَيُّومُ﴾ تەدبیرکەر وڕاگر(ی بوونەوەر)ە ﴿لَا تَأْخُذُهُ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ﴾ نە وەتەوز ئەیگرێ و نە خەو ﴿لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ هەر هی ئەوە هەرچی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ و هەرچی لە زەوی دایە ﴿مَن ذَا الَّذِي يَشْفَعُ عِندَهُ﴾ کێ یە ئەو کەسەی لەو ڕۆژەدا بتوانێ تکای لەلا بکات ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ مەگەر بە ڕێ پێدانی خۆی ﴿يَعْلَمُ﴾ ئاگادارە ﴿مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ بە ئەوەی لە بەردەمی (ئادەمی) یەوەیە (لەدنیا لە بەردەستیاندایە) ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ وە ئەوەی لە دواوەیەتی (لە ڕۆژی دواییدا بۆیان ئامادەکراوە) ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِشَيْءٍ﴾ وە کەس ئاگای نی یە لەهیچ شتێک ﴿مِّنْ عِلْمِهِ﴾ لە زانین و زانیاری ئەو (خوا) ﴿إِلَّا بِمَا شَاءَ﴾ مەگەر بەوەی کە خۆی بی بەوێ ﴿وَسِعَ كُرْسِيُّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کورسی یەکەی خودا هەموو ئاسمانەکان و زەوی گرتۆتەوە ﴿وَلَا يَئُودُهُ حِفْظُهُمَا﴾ وە پارێزگاری کردنی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا ئاسانە (گران نیە) ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ﴾ وە هەر ئەوە بڵند پلەی پایە گەورە. ٢٥٥) ﴿لَا إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ﴾ بە هیچ جۆرێک زۆر لێ کردن لە دین دا نی یە (بۆ هاتنە ناو ئیسلام) ﴿قَد تَّبَيَّنَ﴾ چونکە بەڕاستی لە یەک جیابۆتەوە ﴿الرُّشْدُ﴾ ڕێنموونی و شارەزایی ﴿مِنَ الْغَيِّ﴾ لە گومڕایی و سەر لێ شێواوی (ئەم ئایەتە تایبەتە بەئەوانەی ئایینی ئاسمانی یان هەیە). ﴿فَمَن يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ﴾ ئینجا هەر کەس لە ڕێ ی بێ بڕوایی بگەڕێتەوە (بێ باوەڕ بێ بە هەر پەرستراوێک جگە لە خوا) ﴿وَيُؤْمِن بِاللَّهِ﴾ وە بڕوابهێنی بە خوا ﴿فَقَدِ اسْتَمْسَكَ﴾ ئەوە بێگومان بە توندی دەستی گرتووە ﴿بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ﴾ بە دەستەگیرەیەکی قایمی بەهێزی وا (کە ئیسلام، یان ئیمانەکەیەتی) ﴿لَا انفِصَامَ لَهَا﴾ کە پچڕان و بەربونی بۆ نی یە ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەری زانایە. ٢٥٦)

اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ ءَامَنُوا يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۖ
وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَوْلِيَاؤُهُمُ الطَّاغُوتُ يُخْرِجُونَهُم مِّنَ
النُّورِ إِلَى الظُّلُمَاتِ ۗ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا
خَالِدُونَ ﴿٢٥٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِي حَاجَّ إِبْرَاهِيمَ فِي رَبِّهِ
أَنْ ءَاتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ إِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّيَ الَّذِي يُحْيِي
وَيُمِيتُ قَالَ أَنَا أُحْيِي وَأُمِيتُ ۖ قَالَ إِبْرَاهِيمُ فَإِنَّ اللَّهَ يَأْتِي
بِالشَّمْسِ مِنَ الْمَشْرِقِ فَأْتِ بِهَا مِنَ الْمَغْرِبِ فَبُهِتَ الَّذِي
كَفَرَ ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٢٥٨﴾ أَوْ كَالَّذِي مَرَّ
عَلَىٰ قَرْيَةٍ وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا قَالَ أَنَّىٰ يُحْيِي هَٰذِهِ اللَّهُ
بَعْدَ مَوْتِهَا ۖ فَأَمَاتَهُ اللَّهُ مِائَةَ عَامٍ ثُمَّ بَعَثَهُ ۖ قَالَ كَمْ لَبِثْتَ ۖ
قَالَ لَبِثْتُ يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ ۖ قَالَ بَل لَّبِثْتَ مِائَةَ عَامٍ
فَانظُرْ إِلَىٰ طَعَامِكَ وَشَرَابِكَ لَمْ يَتَسَنَّهْ ۖ وَانظُرْ إِلَىٰ
حِمَارِكَ وَلِنَجْعَلَكَ ءَايَةً لِّلنَّاسِ ۖ وَانظُرْ إِلَى
الْعِظَامِ كَيْفَ نُنشِزُهَا ثُمَّ نَكْسُوهَا لَحْمًا ۚ فَلَمَّا
تَبَيَّنَ لَهُ قَالَ أَعْلَمُ أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٥٩﴾

- لەپشتەوە چووە لای خوێندکەرەکەی، شەویش دڵ و بیری داری تەرخان دا، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە: ﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ﴾ هیچ هاڵەیەک نەبوو لەو ئایەتەی (٢٢٢) سورەتی (البقرة)، کە ﴿فَاعْتَزِلُوا النِّسَاءَ...﴾ بوخاری و شەیخ مەزهەب و تیرمزی دەیگێڕنەوە لەسەر مەبانی کەدیری پەیمانەوە کە خوێندکەی مارە بڕی لەسەر ئەوەی کە ئەگەر پاشان یەک نەکەوتن

مار نەیویستایە، ئەخاوەنکار هیچ شتێکی نەدەبوو بڕی، ئەوانیش یەیەک دەکرد، خوێی کرد لەسەعیل ببەخشێ، ئەویش ووتی: بۆم مارە بڕیت و تەڵاقت دا، بەشوا دارێی تایبەتەوە بڕۆشت بۆ ئەوەی ئەم ئایەتەی لەبارەیەوە خوارەسە ﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا...﴾ وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِسْمَاعِيلَ ئەویش بیست ووتی: گەرچی زاوایەکی خەیاڵی پەروەردەکارم پاشان باشکی کردووە ووتی: دەت دەبیرە و رازیبوت لێ دەگرێ.

﴿الله﴾ خوا دۆست و کارسازی ﴿الذين﴾ ئەوانەیە کە بڕوادارن ﴿يخرجهم﴾ دەریان دەهێنێت ﴿من الظلمت﴾ لە تاریکستانی بێ بڕوایی ﴿إلى النور﴾ بۆ ڕووناکی باوەڕ ڕێنموونیی ﴿والذين كفروا﴾ وە ئەوانەی کەبێ بڕوان ﴿أولياؤهم الطغوت﴾ هەڵبژاردەی دۆستیانە ﴿يخرجونهم﴾ دەریان دەهێنێ ﴿من النور﴾ لە ڕووناکی (و بێ و باوەڕ)ەوە ﴿إلى الظلمت﴾ بۆ تاریکستان ﴿أولئك﴾ ئەوانە ﴿أصحاب النار﴾ هاوڕێی دۆزەخن ﴿هم فيها خلدون﴾ تیایا ئەمێننەوە هەتا هەتایە. ٢٥٧ ﴿ألم تر إلى الذي﴾ ئایا ئاوڕێک نادەیتەوە بەلای ئەو(ئەمرود)ەی ﴿حاج إبرهم﴾ کەدەمە قاڵیی کرد لەگەڵ ئیبراهیم (پێغەمبەرەا (عليه السلام)) ﴿في ربه﴾ دەربارەی بە پەروەردگاری ﴿أن آتاه الله الملك﴾ لەبەر ئەوەی خوا پادشایی داپووبە ﴿إذ قال إبرهم﴾ کاتێ کە ئیبراهیم (لە وەڵامی ئەمرود دا) ووتی: ﴿ربي الذي﴾ پەروەردگاری من ئەو زاتەیە ﴿يحيي﴾ ژیان ئەبەخشێ ﴿ويميت﴾ ژیان دەستێنێتی ﴿قال﴾(ئەمرود) ووتی: ﴿أنا أحيي﴾ منیش ژیان ئەدەم ﴿وأميت﴾ وە ژیان دەستێنم (دوو زیندان کراوی هێنا بەکیانی ئازاد کردبو ئەویانی کوشت) ﴿قال إبرهم﴾ ئیبراهیم ووتی: ﴿فإن الله يأتي بالشمس من المشرق﴾ بێگومان خوا خۆر لە ڕۆژهەڵاتەوە هەڵدەهێنێ ﴿فأت بها من المغرب﴾ دە(ئەگەر دەتوانیت) تۆ لە ڕۆژئاواوە هەڵی بێنە ﴿فبهت﴾ ئەنجا دەم کوت بوو ﴿الذي كفر﴾ ئەو بێ بڕوایە ﴿والله لا يهدي القوم الظلمين﴾ وە خوا ڕێنموونیی گەلی ستەمکاران ناکات. ٢٥٨ ﴿أو كالذي﴾ یا وەک ئەو کەسەی (عوزەیر) ﴿مر على﴾ کە ڕابوورد بەلای شارێکا (بیت المقدس) ﴿وهي خاوية على عروشها﴾ لە کاتێکدا ئەو(شارە) دیوارەکانی ڕووخابوو بەسەر سەربانەکانیدا ﴿قال﴾ (عوزەیر) ووتی: ﴿أنى يحيي هذه الله﴾ خوا چۆن ئەم شارە ئاوەدان دەکاتەوە ﴿بعد موتها﴾ پاش مردنی؟ (واتە پاش وێران بوونی) ﴿فأماته الله مائة عام﴾ یەکسەر خوای گەورە سەد ساڵ مراندی ﴿ثم بعثه﴾ پاشان زیندوی کردەوە ﴿قال كم لبثت﴾ (خوای گەورە) فەرمووی: چەندە ماوینەتەوە لێرەدا؟ ﴿قال لبثت يوما أو بعض يوم﴾ ووتی ڕۆژێک یا بەشێ لەڕۆژێک ماومەتەوە ﴿قال بل لبثت مائة عام﴾(خوای گەورە) فەرمووی: نەخێر بەڵکو سەد ساڵ ماوینەتەوە ﴿فانظر إلى طعامك﴾ جا ئەماشای خواردن و ﴿وشرابك﴾ خواردنەوەکەت بکە ﴿لم يتسنه﴾ تێک نەچووە ﴿وانظر إلى حمارك﴾ وە ئەماشای گوێدرێژەکەت بکە ﴿ولنجعلك﴾(وە زیندووبمان کردبێتەوە) تا بتگێڕین ﴿آية للناس﴾ بە سەرمیزە(بەڵگە) بۆ خەڵکی ﴿وانظر إلى العظام﴾ وە ئەماشای ئێسقانەکانی (گوێدرێژەکەت) بکە ﴿كيف ننشزها﴾ چۆن بەیەکیان دەگەیێنەوە (لە شوێنی خۆیان) و بەگیان دەخەینەوە ﴿ثم نكسوها لحما﴾ پاشان گۆشتی بەسەرەوا دەهێنین ﴿فلما تبين له﴾ ئینجا کاتێ ئەمانە دەرکەوت بۆی (عوزەیر) ﴿قال أعلم﴾ووتی: بەجاکی تێگەیشتم ﴿أن الله على كل شيء قدير﴾ بەڕاستی خوا خاوەن دەستەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٥٩)

وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِـۧمُ رَبِّ أَرِنِى كَيْفَ تُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ قَالَ أَوَلَمْ
تُؤْمِن ۖ قَالَ بَلَىٰ وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِى ۖ قَالَ فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ
ٱلطَّيْرِ فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ ثُمَّ ٱجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا
ثُمَّ ٱدْعُهُنَّ يَأْتِينَكَ سَعْيًا ۚ وَٱعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦٠﴾
مَّثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ
أَنۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِى كُلِّ سُنۢبُلَةٍ مِّا۟ئَةُ حَبَّةٍ ۗ وَٱللَّهُ يُضَٰعِفُ
لِمَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦١﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمْ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَآ أَنفَقُوا۟ مَنًّا وَلَآ أَذًى ۙ لَّهُمْ
أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
﴿٢٦٢﴾ ۞ قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ وَمَغْفِرَةٌ خَيْرٌ مِّن صَدَقَةٍ يَتْبَعُهَآ
أَذًى ۗ وَٱللَّهُ غَنِىٌّ حَلِيمٌ ﴿٢٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تُبْطِلُوا۟
صَدَقَٰتِكُم بِٱلْمَنِّ وَٱلْأَذَىٰ كَٱلَّذِى يُنفِقُ مَالَهُۥ رِئَآءَ ٱلنَّاسِ
وَلَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۖ فَمَثَلُهُۥ كَمَثَلِ صَفْوَانٍ عَلَيْهِ
تُرَابٌ فَأَصَابَهُۥ وَابِلٌ فَتَرَكَهُۥ صَلْدًا ۖ لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ
شَىْءٍ مِّمَّا كَسَبُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦٤﴾

هەروەها فەرمووی لەبەرئەی (٢٦٤) سورەتی (البقرة): «وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ» بوخاری لە عائیشەوە گێڕاویەتی کە پێغەمبەر ﷺ لە ماڵی ئەبووبەکر دەیگوت: لە زەمەنی کوفرێ ئایەتەکە دەنێرێت: پێغەمبەر ﷺ فەرمانی کرد کە گرفتارەکان فرێ بدرێ بەسەر ماڵەکانیەوە، ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە «وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ...».

لەبەرئەی (٢٦٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله ﷺ: (المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده، و المهاجر من هجر ما نهى الله عنه). (متفق عليه) پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (موسڵمان ئەو کەسەیە موسڵمانان لە دەستی و زمانی پارێز راوبن، وە کۆچبەریش ئەو کەسەیە واز بێنێ لە هەڵانەی خوای گەورە قەدەغەی کردووە).

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ﴾ (بەیادبهێنە) کاتێک کە ئیبراهیم وتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿أَرِنِي﴾ نیشانم بدە ﴿كَيْفَ تُحْيِ الْمَوْتَىٰ﴾ چۆن مردوو زیندوو دەکەیتەوە؟ ﴿قَالَ﴾ (خوا) فەرمووی: ﴿أَوَلَمْ تُؤْمِنْ﴾ بڕوات پێ ی نەهێناوە؟ ﴿قَالَ﴾ وتی: بەڵێ بڕوام پێ هەیە ﴿وَلَٰكِن لِّيَطْمَئِنَّ قَلْبِي﴾ بەڵام (ئەمەوێ ببینم) بۆ ئەوەی دڵنیابم ﴿قَالَ﴾ (خوا) فەرمووی: ﴿فَخُذْ أَرْبَعَةً مِّنَ الطَّيْرِ﴾ کەواتە چوار مەل بگرە ﴿فَصُرْهُنَّ إِلَيْكَ﴾ ئینجا (سەربڕیان بدرە) و پارچە پارچەیان بکە ﴿ثُمَّ اجْعَلْ عَلَىٰ كُلِّ جَبَلٍ مِّنْهُنَّ جُزْءًا﴾ هەر پارچەیەکیان لەسەر شاخێک دابنێ ﴿ثُمَّ ادْعُهُنَّ﴾ لە پاشان بانگیان بکە ﴿يَأْتِينَكَ سَعْيًا﴾ دێن بۆ لات بە هەڵەداوان ﴿وَاعْلَمْ﴾ وە چاک بزانە و ﴿أَنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ دڵنیابە بێگومان خوا بالادەستی کاربەجێ یە. ٢٦٠)﴿مَّثَلُ الَّذِينَ﴾ وێنەی (خۆڕی) ئەوانەی ﴿يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ کە مالی خۆیان بەخت دەکەن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێی خوادا ﴿كَمَثَلِ حَبَّةٍ﴾ وەک دەنکێک (تۆو) وایە (پوابێت) و ﴿أَنبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ﴾ هەوت گوڵی گرابێت ﴿فِي كُلِّ سُنبُلَةٍ﴾ لە هەر گوڵێکدا ﴿مِّائَةُ حَبَّةٍ﴾ سەد دانەی تێدابێت ﴿وَاللَّهُ يُضَاعِفُ﴾ وە خوا لەمەش زیاتری دەکات ﴿لِمَن يَشَاءُ﴾ بۆ هەر کەسێک کە خۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا خاوەن بەهرەی فراوانی ئاگادارە ٢٦١)﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئەوانەی کە مال و دارایی خۆیان بەخت ئەکەن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿ثُمَّ لَا يُتْبِعُونَ مَا أَنفَقُوا﴾ دوای ئەوە هیچ منە تێک ناخێن و ئازارێک (بەدڵی هەژاران) ناگەیەنن ﴿مَنًّا﴾ بۆیان هەیە ﴿وَلَا أَذًى﴾ پاداشتیان ﴿لَّهُمْ أَجْرُهُمْ﴾ لای پەروەردگاریان ﴿وَلَا خَوْفٌ﴾ وە هیچ ترسێکیان لەسەر نی یە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وە هیچ خەفەتێکیان نیە. ٢٦٢)﴿قَوْلٌ مَّعْرُوفٌ﴾ قسەیەکی خۆش ﴿وَمَغْفِرَةٌ﴾ و چاو پۆشی (لە هەڵەدا) ﴿خَيْرٌ﴾ چاکترە ﴿مِّن صَدَقَةٍ﴾ لەخێرێک ﴿يَتْبَعُهَا أَذًى﴾ کە ئازارو دڵتێشاندنی بەدوادا بێ. ﴿وَاللَّهُ غَنِيٌّ﴾ وە خوا بێ نیازێکی لەسەرخۆیە. ٢٦٣)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ﴾ ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿آمَنُوا﴾ پووچەڵی مەکەنەوە ﴿صَدَقَاتِكُم﴾ خێر و بەخشینەکانتان ﴿بِالْمَنِّ﴾ بەمنەت نان ﴿وَالْأَذَىٰ﴾ و ئازاردان و دڵ ئێشان ﴿كَالَّذِي﴾ وەک ئەو کەسەی ﴿يُنفِقُ مَالَهُ﴾ مال و سامانی خۆی بەخت دەکات ﴿رِئَاءَ النَّاسِ﴾ بۆ پووپیامایی خەڵک ﴿وَلَا يُؤْمِنُ﴾ وە باوەڕی نی یە ﴿بِاللَّهِ﴾ بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿فَمَثَلُهُ﴾ جا وێنەی ئەو ناپاکە ﴿كَمَثَلِ صَفْوَانٍ﴾ وەک بەردێکی لووس وایە ﴿عَلَيْهِ تُرَابٌ﴾ کە کۆمەڵێک بەسەریەوەبێت ﴿فَأَصَابَهُ وَابِلٌ﴾ ئینجا بارانێکی لێزمەی لێ بدات ﴿فَتَرَكَهُ صَلْدًا﴾ وە بەردەکە بەجێبێتەوە بەڕووتی ﴿لَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ ناتوانن دەستی بخەن هیچ لەوەی کە کردوویانە ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي﴾ وە خوا ڕێنموونی ناکات ﴿الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ گەلی بێ بڕوا و خوانەناس. ٢٦٤)

وَمَثَلُ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُمُ ٱبْتِغَآءَ مَرْضَاتِ ٱللَّهِ
وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ كَمَثَلِ جَنَّةٍۭ بِرَبْوَةٍ أَصَابَهَا وَابِلٌ
فَـَٔاتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ فَطَلٌّ ۗ
وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢٦٥﴾ أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ أَن تَكُونَ
لَهُۥ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ لَهُۥ
فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَأَصَابَهُ ٱلْكِبَرُ وَلَهُۥ ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَآءُ
فَأَصَابَهَآ إِعْصَارٌ فِيهِ نَارٌ فَٱحْتَرَقَتْ ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ
لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٦٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ أَنفِقُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا كَسَبْتُمْ وَمِمَّآ أَخْرَجْنَا
لَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ ۖ وَلَا تَيَمَّمُوا۟ ٱلْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ وَلَسْتُم
بِـَٔاخِذِيهِ إِلَّآ أَن تُغْمِضُوا۟ فِيهِ ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ
﴿٢٦٧﴾ ٱلشَّيْطَٰنُ يَعِدُكُمُ ٱلْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِٱلْفَحْشَآءِ ۖ
وَٱللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٦٨﴾
يُؤْتِى ٱلْحِكْمَةَ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن يُؤْتَ ٱلْحِكْمَةَ فَقَدْ
أُوتِىَ خَيْرًا كَثِيرًا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٦٩﴾

نایەتی (١٧٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم ولهم عذاب أليم: شيخ زانٍ وملك كذاب وعائل مستكبر) (رواه مسلم)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سێ کەس لە ڕۆژی دوایی دا خودا نە قسەیان لەگەڵدا دەکات و نە سەیریان دەکات و نە پاکیان دەکاتەوە لە گوناه وە سزای سەختیان هەیە: پیری داوێن پیس (زیناکەر)، پادشای درۆزن، هەژاری خۆ بەزل زان)

نایەتی (١٧٧) سورەتی (البقرة): عن وابصة بن معبد (رضي الله عنه) قال: أتيت رسول الله (ﷺ) فقال: (جئت تسأل عن البر؟) قلت: نعم، فقال: استفت قلبك، البر ما اطمأنت إليه النفس و اطمأن إليه القلب، و الإثم ما حاك في النفس و تردد في الصدر، وإن أفتاك الناس و أفتوك) =

﴿وَمَالَ الَّذِينَ﴾ نموونەی ئەوانەی ﴿يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمُ﴾ کەماڵ و دارایی خۆیان دەبەخشن ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ لەپێناو ڕەزامەندی خوا ﴿وَتَثْبِيتًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ وە بۆ دامەزراندنی دڵ و دەروونیان (لەسەر چاکە) ﴿كَمَثَلِ جَنَّةٍ﴾ وەک باخێک وایە ﴿بِرَبْوَةٍ﴾ کە بە شوێنێکی بەرزەوەبێت ﴿أَصَابَهَا وَابِلٌ﴾ بارانی دڵۆپ گەورەی لێ بدات ﴿فَآتَتْ أُكُلَهَا ضِعْفَيْنِ﴾ ئینجا میوەی خۆی بدات بەدوو چەندانە ﴿فَإِن لَّمْ يُصِبْهَا وَابِلٌ﴾ وە ئەگەر بارانی دڵۆپ گەورەشی لێ نەدات ﴿فَطَلٌّ﴾ بارانی وردی لێ بدا (وانە بێ بەرهەم نابێت) ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وەخوای گەورەش بینایە بەوەی کە دەیکەن. ٢٦٥) ﴿أَيَوَدُّ أَحَدُكُمْ﴾ ئایا کەس لەئێوە حەز دەکات ﴿أَن تَكُونَ لَهُ جَنَّةٌ﴾ کە باخێکی ببێت ﴿مِّن نَّخِيلٍ﴾ لەدرەختی خورما ﴿وَأَعْنَابٍ﴾ وە جۆرەها درەختی ترێ و ڕەز ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ چەند جۆگە ئاو بڕوایە ژێریاندا ﴿لَهُ﴾ بۆ خاوەن باخەکە ببێت ﴿فِيهَا﴾ لەناو ئەو باخەدا ﴿مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ لەهەموو جۆرە میوەیەک ﴿وَأَصَابَهُ﴾ لەکاتێکدا (خاوەنەکە) دوو چاری ببێ ﴿الْكِبَرُ﴾ پیری ﴿وَلَهُ﴾ وە ببێ ﴿ذُرِّيَّةٌ ضُعَفَاءُ﴾ چەند منداڵێکی ووردی بێ دەسەڵات ﴿فَأَصَابَهَا إِعْصَارٌ﴾ ئینجا گەردەلوولێکی لێ هەڵبکات ﴿فِيهِ نَارٌ﴾ گڕ و سەموومی تێدابێ ﴿فَاحْتَرَقَتْ﴾ یەکسەر باخەکە بسوتێ ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئایەم ڕەنگە ﴿يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ خوا نیشانەکانی (میهرەبانی) خۆیتان بۆ ڕوون دەکاتەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە. ٢٦٦) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿أَنفِقُوا﴾ بەخت بکەن ﴿مِن طَيِّبَاتِ﴾ لە پاکترینی ﴿مَا كَسَبْتُمْ﴾ ئەوەی پەیداتان کردووە ﴿وَمِمَّا أَخْرَجْنَا لَكُم﴾ وە لەوەی کە بۆمان دەرهێناوون (ڕوواندوون) ﴿مِّنَ الْأَرْضِ﴾ لەزەوی ﴿وَلَا تَيَمَّمُوا الْخَبِيثَ مِنْهُ تُنفِقُونَ﴾ مەڕۆن لەوەی ببەخشن کەخراپە ﴿وَلَسْتُم بِآخِذِيهِ﴾ لەکاتێکدا کە خۆتان ئەوشتە خراپە وەرناگرن (ئەگەر بتاندرێتێ) ﴿إِلَّا أَن تُغْمِضُوا فِيهِ﴾ مەگەر چاوی لێ بپۆشن ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ وە چاک بزانن کەخوا ﴿غَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ بێ نیازێکی شایستەی ستایشە. ٢٦٧) ﴿الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ﴾ شەیتان دەتان ترسێنێ بە هەژاری ﴿وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ﴾ وە فەرمانتان پێدەدات بەخراپە ﴿وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا﴾ وە خوا بەڵێنی لێخۆشبوون و چاکەتان پێدەدات ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ خوا فراوان میهرەبانی زانایە. ٢٦٨) ﴿يُؤْتِي﴾ ئەی بەخشێ ﴿الْحِكْمَةَ﴾ ژیری و دانایی ﴿مَن يَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێک کە بیەوێ ﴿وَمَن يُؤْتَ الْحِكْمَةَ﴾ وە هەر کەسێک ژیری و دانایی پێدرا ﴿فَقَدْ أُوتِيَ﴾ ئەوە بەڕاستی پێی دراوە ﴿خَيْرًا كَثِيرًا﴾ چاکەیەکی زۆر ﴿وَمَا يَذَّكَّرُ﴾ پەند وەرناگرن ﴿إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ تەنها خاوەنانی ژیریی و بیر نەبێ. ٢٦٩)

وَمَآ أَنفَقْتُم مِّن نَّفَقَةٍ أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ
يَعْلَمُهُۥ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٢٧٠﴾ إِن تُبْدُوا۟
ٱلصَّدَقَٰتِ فَنِعِمَّا هِىَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا ٱلْفُقَرَآءَ
فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ وَيُكَفِّرُ عَنكُم مِّن سَيِّـَٔاتِكُمْ ۗ
وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٧١﴾ ۞ لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَىٰهُمْ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ
فَلِأَنفُسِكُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُونَ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ ٱللَّهِ ۚ
وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ
﴿٢٧٢﴾ لِلْفُقَرَآءِ ٱلَّذِينَ أُحْصِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
لَا يَسْتَطِيعُونَ ضَرْبًا فِى ٱلْأَرْضِ يَحْسَبُهُمُ
ٱلْجَاهِلُ أَغْنِيَآءَ مِنَ ٱلتَّعَفُّفِ تَعْرِفُهُم بِسِيمَٰهُمْ
لَا يَسْـَٔلُونَ ٱلنَّاسَ إِلْحَافًا ۗ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِنْ خَيْرٍ
فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٢٧٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَٰلَهُم
بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ سِرًّا وَعَلَانِيَةً فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ
رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٤﴾

فەرمووی خاتەم هاوارەوە ئایەتی (٢٧٢) سورەتی (البقرة)ەوە ﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ﴾ ئەمانای وەهایە کە هیدایەت دەکەیت بەوانەی کە خۆیان هەیانبێت دەگەیەنیت و هیدایەت هاوەڵان پێیان ناخۆش بوو ئەت بیەوێت بەخشین بەمنداڵە کافرەکانیان، پرسیاریان کردو وتیان ئێمە هاتەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ.....وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ ئێمەن ئەبی هاتایە هەمیشەلای کۆی هەیانبێت دەگەیەنیت دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی داوە کە هیچ نەدا بە موسوڵمانەکان بدرێت، بۆیەفڕێدەم ئایەتە هاتەخوارەوە: ﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ هُدَاهُمْ﴾ کەئایا فەرمانی کرد هەرکەسێک داوای لێ کردن پێی بێ بەخشین لەسەر هەر دینێک بێت.

- (رواه أحمد والدارمي) واتەسەدی کۆی هەموو گێڕاوەتەوەو دەڵێت: هاتم بڵاوی پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی-

﴿وَمَا أَنفَقْتُم﴾ ئەوەی بەختتان کردبێ ﴿مِّن نَّفَقَةٍ﴾ لە چاکە ﴿أَوْ نَذَرْتُم مِّن نَّذْرٍ﴾ یانەزرێکتان بڕیاردابێ ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئاگای لێ یە ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ﴾ وە بۆستەمکاران نی یە ﴿مِنْ أَنصَارٍ﴾هیچ یارمەتی دەرێک. ٢٧٠) ﴿إِن تُبْدُوا﴾ ئەگەر ئاشکرای بکەن ﴿الصَّدَقَاتِ﴾ خێرەکانتان ﴿فَنِعِمَّا هِيَ﴾ ئەوە کارێکی باشە ﴿وَإِن تُخْفُوهَا﴾ وە ئەگەر بیشارنەوە ﴿وَتُؤْتُوهَا﴾ و بیدەن ﴿الْفُقَرَاءَ﴾ بەهەژاران ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە باشترە بۆ ئێوە ﴿وَيُكَفِّرُ عَنكُم﴾ وەخوا هەڵی ئەوەرێنێ لێتان ﴿مِّن سَيِّئَاتِكُمْ﴾ هێندێ لە گوناهەکانتان ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا بەوەی کە دەیکەن ئاگادارە. ٢٧١)﴿لَّيْسَ عَلَيْكَ﴾ لەسەر تۆ نی یە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿هُدَاهُمْ﴾ ڕێنموونیی و موسڵمان کردنی خەڵکی ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ﴾ بەڵکو خوا ﴿يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ هەر کەسێکی بوێ هیدایەتی دەدات ﴿وَمَا تُنفِقُوا﴾ وە ئەوەی تێوە دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لە دارایی (چاکە) ﴿فَلَا تُطْعِمُكُمْ﴾ ئەوە(قازانجە کەی) بۆ خۆتانە ﴿وَمَا تُنفِقُونَ﴾ ئێوە هیچ نابەخشن ﴿إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ﴾ مەگەر بۆ ڕەزای خوا نەبێ ﴿وَمَا تُنفِقُوا﴾ وە ئەوەی دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لەسامان (چاکە) ﴿يُوَفَّ إِلَيْكُمْ﴾ ئەتان درێنەوە ﴿وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ و ئێوە ستەمتان لێ ناکرێ. ٢٧٢)﴿لِلْفُقَرَاءِ الَّذِينَ﴾ (ئەم خێرە) بۆئەو هەژارانەیە﴿أُحْصِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ کە دەست و پێ بەستراون لەڕێی خوادا ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ناتوانن ﴿ضَرْبًا فِي الْأَرْضِ﴾ (بۆ ڕۆزی پەیدا کردن) بگڕێن بە زەویدا ﴿أَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ﴾ نادانی بێ خەبەر وا هەست دەکات ئەوان ﴿الْأَغْنِيَاءَ مِنَ التَّعَفُّفِ﴾ کە دەوڵەمەندن بە هۆی بێ نیازی یانەوە (سواڵ نەکردنیانەوە) ﴿تَعْرِفُهُم﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دەیان ناسییت ﴿بِسِيمَاهُمْ﴾ بە شێوەیاندا ﴿لَا يَسْأَلُونَ النَّاسَ﴾ داوای هیچ لەکەس ناکەن ﴿إِلْحَافًا﴾ بە زۆر (وەک سواڵکەرانی تر) ﴿وَمَا تُنفِقُوا﴾ وە ئەوەی دەیبەخشن ﴿مِنْ خَيْرٍ﴾ لە ماڵ و سامان ﴿فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا ئاگادارە لێ ی. ٢٧٣) ﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُم﴾ ئەوانەی **کە ماڵ و دارایی خۆیان دەبەخشن﴿بِاللَّيْلِ﴾** بە شەو ﴿وَالنَّهَارِ﴾ و بەڕۆژ ﴿سِرًّا﴾ بەپەنهانی ﴿وَعَلَانِيَةً﴾ و بە ئاشکرا ﴿فَلَهُمْ أَجْرُهُمْ﴾ ئا ئەوانە هەر پاداشتیان﴿عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لای پەروەردگاریانە﴿وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾وە هیچ ترسێکیان لەبەرنیە (لەداهاتوودا)﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾وە ئەوان خەفەتبار نابن(بۆ رابردوو). ٢٧٤)

ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰا۟ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى
يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْبَيْعُ
مِثْلُ ٱلرِّبَوٰا۟ ۗ وَأَحَلَّ ٱللَّهُ ٱلْبَيْعَ وَحَرَّمَ ٱلرِّبَوٰا۟ ۚ فَمَن جَآءَهُۥ مَوْعِظَةٌ
مِّن رَّبِّهِۦ فَٱنتَهَىٰ فَلَهُۥ مَا سَلَفَ وَأَمْرُهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ وَمَنْ عَادَ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٧٥﴾ يَمْحَقُ
ٱللَّهُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَيُرْبِى ٱلصَّدَقَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ كَفَّارٍ أَثِيمٍ ﴿٢٧٦﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ
وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٢٧٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَذَرُوا۟ مَا بَقِىَ مِنَ ٱلرِّبَوٰٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٧٨﴾ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا۟
فَأْذَنُوا۟ بِحَرْبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۖ وَإِن تُبْتُمْ فَلَكُمْ رُءُوسُ
أَمْوَٰلِكُمْ لَا تَظْلِمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴿٢٧٩﴾ وَإِن كَانَ
ذُو عُسْرَةٍ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ۚ وَأَن تَصَدَّقُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ
إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٢٨٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى
ٱللَّهِ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٨١﴾

* (مانديت بيسيار دەرياردى چاكە بكەيت؟) يوقسا يەلىن قىلىپدۇرۇپ (ئاللاھ بكەرە سەدىقىلەك چاكە ئەرمەيدۇ ئاللاھ ئەرمەن ئاتام بويۇق ئەرقايتا ئەرمەيدۇ ئاللاھ رازىلىق ئەرمەيدۇ بىكار ھەرىكەتلەر ئەتراپ بولىدۇ).

ئايەتلەر (٢٧٥-٢٨١) سورىسى (البقرة)؛ قىلىدۇ رەسۇلۇللاھ (ﷺ): (ئاللاھ ئەزەلدىن ئاخىرغىچە ھەممە نەرسىنى بىلگۈچى) (بۇ ھەدىسنى ئەھمەد ۋەئەسھابى سۈننەت يازغان).

* دەقەدىمۇت: (خوا مالنى ھەسرو مالدارلىقى مۇمىن بەندىدىن كۆتۈرۈۋەتسە، ئاخىرقى ئەسىرەتتە ئۇنىڭغا بىر خىزمەت بۇيرۇلماسلىقى).

ئايەتلەر (٢٧٥) سورىسى (البقرة)؛ قال رسول الله (ﷺ): (قال الله عزوجل: كل عمل ابن آدم له إلا الصيام فإنه لي وأنا أجزي به، والصيام جنة فإذا كان يوم صوم أحدكم فلا يرفث ولا يصخب فإن سابه أحد أو قاتله فليقل: إني صائم، والذي نفس محمد بيده لخلوف فم الصائم أطيب عند الله من ريح المسك للصائم فرحتان يفرحهما: -

﴿ أَلَّا تَسْتَكْبِرُوا ﴾ ئەوانەی کە دەخۆن ﴿ أَتُونِي ﴾ سوورە ﴿ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ڕاست ناینەوە(لە گۆڕەکانیاندا) ﴿ إِنَّمَا يَعْلَمُ اللَّهُ ﴾ مەگەر چۆن کەسێ ڕاست دەپێچنەوە ﴿ يَتَخَطَّفْ مِنَ الْإِنسِ ﴾ کە شەیتان دەستی لێ وەشاندبێ (وە تووشی فێ بووبێ) ﴿ وَأَنَّهُ بِأَنْهُرٍ ﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەوبە سوورە خۆزان ووتیان: ﴿ إِنَّا لَنَبْغِ ﴾ کوێن و فڕۆشتن ﴿ بَلْ أَتَوْا ﴾ وەک سوورە وابە ﴿ وَأَنَّ اللَّهَ لَنَبْغِ ﴾ لە کاتێکدا خوا پێی داوە بەکڕین و فڕۆشتن ﴿ وَحَرَّمَ الرِّبَوا ﴾ بەڵام سوودی قەدەغە کردووە ﴿ فَمَن جَاءَهُ ﴾ ئێتیا ئەو کەسەی پێی گەیشت ﴿ مَوْعِظَةٌ ﴾ ئامۆژگاری بەک ﴿ مِن رَّبِّهِ ﴾ لەپەروەردگاری یەوە ﴿ فَانتَهَىٰ ﴾ وە خۆیا دەستی لێ هەڵگرت ﴿ فَلَهُ مَا سَلَفَ ﴾ ئەوا ئەوەی کە وەپێش چەری گرتوە بۆ خۆیەتی (لە سوود خواردن) ﴿ وَأَمْرُهُ إِلَى اللَّهِ ﴾ وەکاری ئەوەوانە بە خوایە ﴿ وَمَن عَادَ ﴾ وە ئەوەی گەڕایەوە (بۆ سوود خواردن) ﴿ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ﴾ ئاگرەوانە هاوڕێی ئاگرن ﴿ هُمْ فِيهَا ﴾ تیا دەمێننەوە ﴿ خَالِدُونَ ﴾ بە ئێبگاری. ٢٧٥ ﴿ يَمْحَقُ اللَّهُ الرِّبَوا ﴾ خوا پووچ و بەرەکەتی سوود ئاماڵێ ﴿ وَيُرْبِي الصَّدَقَاتِ ﴾ وە بەرەو بە خێر و بەخشین ئەدات ﴿ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ ﴾ وە خوا خۆشی ناوێ ﴿ كُلَّ كَفَّارٍ ﴾ هیچ ئاسوپاسێکی ﴿ أَثِيمٍ ﴾ تاوانکار. ٢٧٦ ﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ﴾ وەکردەوە باشەکانیان کردوە ﴿ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ ﴾ وە نوێژیان بەجۆش و گۆشەوە کردووە ﴿ وَآتَوُا الزَّكَاةَ ﴾ وەزەکاتیان داوە ﴿ لَهُمْ أَجْرُهُمْ ﴾ ئەنها پاداشتیان ﴿ عِندَ رَبِّهِمْ ﴾ لای پەروەدگاریانە ﴿ وَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ ﴾ وەهیچ ترسێکیان لەبەر نی یە (بۆ داهاتوو) ﴿ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴾ وە هیچ خەفەتێک ڕوویان نێ ناکات (بۆ ڕابردوو). ٢٧٧ ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە (بە خوا) ﴿ اتَّقُوا اللَّهَ ﴾ لە خوا بترسن ﴿ وَذَرُوا ﴾ وەدەست هەڵگرن ﴿ مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَوا ﴾ لەو سوودەی کەلای خەڵک ماوەتانە ﴿ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ٢٧٨ ﴿ فَإِن لَّمْ تَفْعَلُوا ﴾ ئێتیا ئەگەر دەستان لێ هەڵنەگرت ﴿ فَأْذَنُوا ﴾ کەوانە بزانن و ئاگادارین ﴿ بِحَرْبٍ مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ ﴾ بەجەنگێک لەلایەن خوا وپێغەمبەری خوایە ﴿ وَإِن تُبْتُمْ ﴾ وە ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿ فَلَكُمْ رُءُوسُ أَمْوَالِكُمْ ﴾ ئەوا تەنها سەرمایەکانتان هی ئێوەیە ﴿ لَا تَظْلِمُونَ ﴾ ئەستەم بکەن (لەخەڵکی) ﴿ وَلَا تُظْلَمُونَ ﴾ وە ئەستەمتان لێ دەکرێ. ٢٧٩ ﴿ وَإِن كَانَ ذُو عُسْرَةٍ ﴾ وە ئەگەر قەرزدار ئەداڕوو ﴿ فَنَظِرَةٌ إِلَىٰ مَيْسَرَةٍ ﴾ ئەوە با مۆڵەتی بەسەر ئا دەوڵەمەند ئەبێ ﴿ وَأَن تَصَدَّقُوا ﴾ وە ئەگەر (لە قەرزەکە) تاڕادەیان بکەن ﴿ خَيْرٌ لَّكُمْ ﴾ باشترە بۆ تان ﴿ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ ئەگەر تێ بگەن. ٢٨٠ ﴿ وَاتَّقُوا ﴾ وە بترسن ﴿ يَوْمًا ﴾ لە ڕۆژێک ﴿ تُرْجَعُونَ فِيهِ ﴾ دەگەڕێنرێنەوە ﴿ إِلَى اللَّهِ ﴾ بۆ لای خوا ﴿ ثُمَّ تُوَفَّىٰ ﴾ لە پاداشتی تەواوی ﴿ كُلُّ نَفْسٍ ﴾ بە هەموو کەسێک ﴿ مَّا كَسَبَتْ ﴾ (پاداشت و سزای) ئەوەی کردوویەتی ﴿ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێ. ٢٨١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا تَدَايَنتُم بِدَيْنٍ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى
فَٱكْتُبُوهُ ۚ وَلْيَكْتُب بَّيْنَكُمْ كَاتِبٌۢ بِٱلْعَدْلِ ۖ وَلَا يَأْبَ
كَاتِبٌ أَن يَكْتُبَ كَمَا عَلَّمَهُ ٱللَّهُ ۚ فَلْيَكْتُبْ ۚ وَلْيُمْلِلِ
ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ وَلْيَتَّقِ ٱللَّهَ رَبَّهُۥ وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْـًٔا ۚ
فَإِن كَانَ ٱلَّذِى عَلَيْهِ ٱلْحَقُّ سَفِيهًا أَوْ ضَعِيفًا أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ
أَن يُمِلَّ هُوَ فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُۥ بِٱلْعَدْلِ ۚ وَٱسْتَشْهِدُوا۟ شَهِيدَيْنِ
مِن رِّجَالِكُمْ ۖ فَإِن لَّمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ فَرَجُلٌ وَٱمْرَأَتَانِ
مِمَّن تَرْضَوْنَ مِنَ ٱلشُّهَدَآءِ أَن تَضِلَّ إِحْدَىٰهُمَا فَتُذَكِّرَ
إِحْدَىٰهُمَا ٱلْأُخْرَىٰ ۚ وَلَا يَأْبَ ٱلشُّهَدَآءُ إِذَا مَا دُعُوا۟ ۚ وَلَا تَسْـَٔمُوٓا۟
أَن تَكْتُبُوهُ صَغِيرًا أَوْ كَبِيرًا إِلَىٰٓ أَجَلِهِۦ ۚ ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ
عِندَ ٱللَّهِ وَأَقْوَمُ لِلشَّهَٰدَةِ وَأَدْنَىٰٓ أَلَّا تَرْتَابُوٓا۟ ۖ إِلَّآ أَن تَكُونَ
تِجَٰرَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ
أَلَّا تَكْتُبُوهَا ۗ وَأَشْهِدُوٓا۟ إِذَا تَبَايَعْتُمْ ۖ وَلَا يُضَآرَّ كَاتِبٌ
وَلَا شَهِيدٌ ۚ وَإِن تَفْعَلُوا۟ فَإِنَّهُۥ فُسُوقٌۢ بِكُمْ ۗ وَٱتَّقُوا۟
ٱللَّهَ ۖ وَيُعَلِّمُكُمُ ٱللَّهُ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٢٨٢﴾

- إذا الفعل فسح يفسح، وإذا الفعل فرح يفرح) (ناقل عليه). پسپلەمەیی (ﷺ) دەفەرموویت (خوای گەورەو بالا دەفەرموویت): هەموو کارەکانی تادەمیزاد بۆ خۆیەتی جگە لەبڕۆ وکەسە بگرمان بڕۆن بۆ منە وهەر من پاداشتی دەدەمەوە. وەبڕۆ قسەکات (لەناوان) تەگەر بەخۆیتان بڕۆنێک بەبڕۆن جوو باوڕنەبی خوای تەلیت و عەلەیە تەکات، جا تەگەر

یەکێک جنێوی پێدا بان شەڕی لەگەڵ کرد یا بڵێت: من بەڕۆژوم، سوێند بەو زاتەی گیانی موحەممەدی بەدەستە بۆنی دەمی بڕۆژوان لەلای خوا خۆشترە لەبۆنی میسک بڕۆژوان دوو خۆشی هەیە پێیان دڵخۆش دەبێت کاتێ بڕۆژوەکەی شکاند دڵخۆش دەبێت بەبڕۆژو شکاندەکەی، وەکاتێ دەگات بە پەروەردگاری-لە فەرمایەت دا- بەڕۆژوەکەی دڵخۆش دەبێت).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا تَدَايَنْتُمْ﴾ ئەگەر قەرزێکتان
لە یەکتری کرد ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ بۆ ماوەیەکی ناوبراو (دیاری کراو) ﴿فَاكْتُبُوهُ﴾ ئەوە
بۆی نووسن ﴿وَلْيَكْتُبْ﴾ وەبا بینووسێ ﴿كَاتِبٌ﴾ لە نێوانتاندا ﴿بِالْعَدْلِ﴾ نووسەرێک
﴿بِالْعَدْلِ﴾ بە ڕاستی (بەداد) ﴿وَلَا يَأْبَ كَاتِبٌ﴾ وە هیچ نووسەرێک با سەرپێچی نەکات
﴿أَنْ يَكْتُبَ﴾ لە نووسینی (سەندی قەرز)دا ﴿كَمَا عَلَّمَهُ اللَّهُ﴾ هەر وەک خوا ئەوی فێری
نووسین کردووە ﴿فَلْيَكْتُبْ﴾ بابێ نووسێ ﴿وَلْيُمْلِلِ الَّذِي﴾ وە با ئەو کەسەدەلی
سەندەدەک بڵێ ﴿عَلَيْهِ الْحَقُّ﴾ کە قەرزەکەی بەسەرەوەیە ﴿وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ وەلە
پەروەردگاری بترسێ ﴿وَلَا يَبْخَسْ مِنْهُ شَيْئًا﴾ وە هیچی لێ کەم نەکاتەوە ﴿فَإِنْ كَانَ الَّذِي﴾
ئینجا ئەگەر ئەو کەسەی ﴿عَلَيْهِ الْحَقُّ﴾ قەرزەکەی بەسەرەوەیە ﴿سَفِيهًا﴾ بێ عەقل بوو
﴿أَوْ ضَعِيفًا﴾ یان تا تەواو بوو ﴿أَوْ لَا يَسْتَطِيعُ﴾ یانەی دەتوانێ ﴿أَنْ يُمِلَّ هُوَ﴾ خۆی دەڵی
سەندەدەک بڵێت ﴿فَلْيُمْلِلْ وَلِيُّهُ﴾ ئەوە با گەورەکەی بیڵێت ﴿بِالْعَدْلِ﴾ بەڕاستی
(بەڕێکی) ﴿وَاسْتَشْهِدُوا شَهِيدَيْنِ﴾ وە دوو شاهید بگرن ﴿مِنْ رِجَالِكُمْ﴾ لە پیاوانی خۆتان
(موسڵمان) ﴿فَإِنْ لَمْ يَكُونَا رَجُلَيْنِ﴾ ئینجا ئەگەر نەبوو پیاو نەبوو ﴿فَرَجُلٌ وَامْرَأَتَانِ﴾ ئەوە با
پیاوێک و دووژن بن ﴿مِمَّنْ تَرْضَوْنَ﴾ لەوانەی کە پەسەندیان دەکەن ﴿مِنَ الشُّهَدَاءِ﴾ لە
شاهیدەکان ﴿أَنْ تَضِلَّ إِحْدَاهُمَا﴾ بۆ ئەوەی ئەگەریەکێکیان لەبیری چوو ﴿فَتُذَكِّرَ إِحْدَاهُمَا
الْأُخْرَىٰ﴾ یانەوی تریان بیری بخاتەوە ﴿وَلَا يَأْبَ الشُّهَدَاءُ﴾ با شایەتەکان سەر پێچی
نەکەن ﴿إِذَا مَا دُعُوا﴾ کاتێک بانگ کران (بۆ شایەتی دان) ﴿وَلَا تَسْأَمُوا﴾ وە بێزار مەبن ﴿أَنْ
تَكْتُبُوهُ﴾ لەوەی کە بۆی نووسن ﴿صَغِيرًا﴾ بچووک بێت ﴿أَوْ كَبِيرًا﴾ یان گەورە ﴿إِلَىٰ أَجَلِهِ﴾
تا کاتی خۆی ﴿ذَٰلِكُمْ أَقْسَطُ عِنْدَ اللَّهِ﴾ ئەم نوسینەتان ڕاست تر وە لای خواوە ﴿وَأَقْوَمُ
لِلشَّهَادَةِ﴾ وە چەسپێنەرتر بۆ شایەتی دانەکە ﴿وَأَدْنَىٰ أَلَّا تَرْتَابُوا﴾ وە نزیکتر لەوەی کە
نەکەونە گومانەوە ﴿إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً﴾ مەگەر کاتێک ئەو کردەوەیە بازرگانیەکی
﴿حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ﴾ دەست بەدەست بێ بێگرین لەناو خۆتاندا ﴿فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾
ئەوە لەم کاتەدا گوناهتان ناگات ﴿أَلَّا تَكْتُبُوهَا﴾ ئەگەر نەیبنووسن ﴿وَأَشْهِدُوا﴾ وە شاهید
بگرن ﴿إِذَا تَبَايَعْتُمْ﴾ کاتێک کڕین و فرۆشتنتان کرد ﴿وَلَا يُضَارَّ كَاتِبٌ وَلَا شَهِيدٌ﴾ و بازیان
بەنووسەرو شاهید نەگەیەنرێ ﴿وَإِنْ تَفْعَلُوا﴾ وە ئەگەر زیانتان گەیاند ﴿فَإِنَّهُ فُسُوقٌ بِكُمْ﴾
ئەوە بێگومان گوناهتان دەگات ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿وَيُعَلِّمُكُمُ اللَّهُ﴾
وەخوا فێرتان دەکات ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وەخوا بەهەموو شتێک زانایە. ٢٨٢)

﴿ وَإِن كُنتُمْ عَلَىٰ سَفَرٍ وَلَمْ تَجِدُوا كَاتِبًا فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ
فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ وَلْيَتَّقِ
اللَّهَ رَبَّهُ وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ وَمَن يَكْتُمْهَا فَإِنَّهُ
آثِمٌ قَلْبُهُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨٣﴾ لِّلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ
وَمَا فِي الْأَرْضِ وَإِن تُبْدُوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ
يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ
وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٨٤﴾ آمَنَ الرَّسُولُ بِمَا أُنزِلَ
إِلَيْهِ مِن رَّبِّهِ وَالْمُؤْمِنُونَ كُلٌّ آمَنَ بِاللَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَكُتُبِهِ
وَرُسُلِهِ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّن رُّسُلِهِ وَقَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ لَا يُكَلِّفُ
اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ
رَبَّنَا لَا تُؤَاخِذْنَا إِن نَّسِينَا أَوْ أَخْطَأْنَا رَبَّنَا وَلَا تَحْمِلْ
عَلَيْنَا إِصْرًا كَمَا حَمَلْتَهُ عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا رَبَّنَا وَلَا
تُحَمِّلْنَا مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ وَاعْفُ عَنَّا وَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا
أَنتَ مَوْلَانَا فَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٢٨٦﴾

قسوی هاتنه قوارهوه ی ئایه تی (٢٨٥) سورهتی (البقرة): ﴿آمَنَ الرَّسُولُ...﴾ ئیمانی ئهحمهد و موسلیم دهگیرنهوه له ئهبی هورهیره وه دهڵێت: کاتێک که ئهم ئایهته هاته خوارهوه: ﴿إِن تُبْدُوا مَا فِي أَنفُسِكُمْ أَوْ تُخْفُوهُ يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ...﴾ زۆر قورس و گران بوو لهسهر هاوهڵان، بۆیه چوونه خزمهتی پێغهمبهر ﷺ و لهسهر ئهژنۆ دانیشتن و وتیان: ئهم ئایهتهت بۆ هاتووهته خوارهوه له توانامانا نی یه جێ بهجێ بی کهین. فهرمووی: ئایا دهتانهوێت وهک خاوهن کتێبهکانی پێش خۆتان بڵێن: ﴿سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾؟ وا دهڵێن بهڵکو بڵێن: ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا غُفْرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ ئهی پهروهردگارمان بیستمان و گوێڕایهڵین داوای لێبوردنت لێ دهکهین ئهی پهروهردگارمان وه ههر بۆ لای تۆیه گهڕانهوهمان-

﴿إِن تَمْسَسْكُمْ﴾ ئەگەر لەسەر سەفەر بوون ﴿وَلَمْ تَجِدُوا﴾ و دەستتان نەکەوت ﴿كَاتِبًا﴾ نووسەرێک ﴿فَرِهَانٌ مَّقْبُوضَةٌ﴾ ئەوە بارمتەیەک وەربگرن ﴿فَإِنْ أَمِنَ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ جا ئەگەر هێندێکتان لە هێندێکتان دڵنیا بوون ﴿فَلْيُؤَدِّ الَّذِي اؤْتُمِنَ أَمَانَتَهُ﴾ با ئەو کەسەی کە بە ئەمین زانراوە سپاردە کە بداتەوە ﴿وَلْيَتَّقِ اللَّهَ رَبَّهُ﴾ وە با لە پەروەردگاری بترسێت ﴿وَلَا تَكْتُمُوا الشَّهَادَةَ﴾ وەشایەتی مەشارنەوە ﴿وَمَن يَكْتُمْهَا﴾ وە ئەو کەسەی بیشارێتەوە ﴿فَإِنَّهُ آثِمٌ قَلْبُهُ﴾ ئەوە بەڕاستی بەدڵ گوناهبارە ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بە هەموو کردەوەیەکتان. ٢٨٣) ﴿لِّلَّهِ﴾ هەرهی خوایە ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکانایە ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ و ئەوەی لە زەویدایە ﴿وَإِن تُبْدُوا﴾ ئەگەر ئاشکرای بکەن ﴿مَا فِي أَنفُسِكُمْ﴾ ئەوەی لە دڵتاندایە ﴿أَوْ تُخْفُوهُ﴾ یا بیشارنەوە ﴿يُحَاسِبْكُم بِهِ اللَّهُ﴾ خوا محاسەبەتان دەکات لەسەری ﴿فَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ ئەوسا خۆش دەبێت لەوکەسەی کە بیەوێت ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ وەسزای کە سبەک دەدات کە بیەوێت ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا توانایە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٨٤) ﴿آمَنَ الرَّسُولُ﴾ پێغەمبەر بڕوای هێنا ﴿بِمَا أُنزِلَ إِلَيْهِ﴾ بەوئامەیەی کە بۆی نێردراوە ﴿مِن رَّبِّهِ﴾ لە پەروەردگارییەوە ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ لەگەڵ بڕواداراندا ﴿كُلٌّ آمَنَ﴾ هەموو بڕوایان هێناوە ﴿بِاللَّهِ﴾ بەخوا ﴿وَمَلَائِكَتِهِ﴾ وفریشتەکانی ﴿وَكُتُبِهِ﴾ و نامەکانی ﴿وَرُسُلِهِ﴾ پەیامبەرانی ﴿لَا نُفَرِّقُ﴾ جیاوازی ناکەین ﴿بَيْنَ أَحَدٍ﴾ لەنێوان هیچ یەکێک ﴿مِّن رُّسُلِهِ﴾ لە پەیامبەرانی ﴿وَقَالُوا﴾ (بڕوا دارەکان) وتیان: (پێغەمبەر ئایینی خوای پێ گەیاندین ئێمەش) ﴿سَمِعْنَا﴾ بیستمان ﴿وَأَطَعْنَا﴾ فەرمانبەربیمان کرد ﴿غُفْرَانَكَ﴾ داوای لێخۆشبوونت لێدەکەین ئەی پەروەردگارمان ﴿وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆ لای تۆیە گەڕانەوە. ٢٨٥) ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ﴾ خوا داڕا لە هیچ کەسێک ناکات ﴿إِلَّا وُسْعَهَا﴾ مەگەر بەئەندازەی توانای خۆی ﴿لَهَا مَا كَسَبَتْ﴾ (سوودی) بۆ خۆی هەیە هەرچاکەیەک بکات (باهەر بەدڵیش بێت) ﴿وَعَلَيْهَا اكْتَسَبَتْ﴾ وە (زیانی) بۆ خۆیەتی هەر خراپەیەک بکات (بەهەمدی وئەندامی لەش) ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿لَا تُؤَاخِذْنَا﴾ لێمان مەگرە ﴿إِن نَّسِينَا﴾ ئەگەر گردەوەیەکی پێویستمان لە بیر چوو ﴿أَوْ أَخْطَأْنَا﴾ یا بەهەڵە گوناهێکمان کرد ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگار ﴿وَلَا تَحْمِلْ عَلَيْنَا إِصْرًا﴾ لەسەرمان دامەنێ بارێ قورس ﴿كَمَا حَمَلْتَهُ﴾ وەک دڵتناوە ﴿عَلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِنَا﴾ لەسەرمان ئەوانەی پێش ئێمە ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿وَلَا تُحَمِّلْنَا﴾ بەڵێ واسان بەسەردا مەدە ﴿مَا لَا طَاقَةَ لَنَا بِهِ﴾ کە بۆمان مەلێنەگیریت ﴿وَاعْفُ عَنَّا﴾ وە گوناهەکانمان بسڕەوە ﴿وَاغْفِرْ لَنَا﴾ وەلێمان خۆشبە ﴿وَارْحَمْنَا﴾ وە میهرەبانیمان لەگەڵدا بکە ﴿أَنتَ مَوْلَانَا﴾ تۆی پارێزەردەر و کارسازمان ﴿فَانصُرْنَا﴾ کەواتە سەرمان بخە ﴿عَلَى الْقَوْمِ﴾ بەسەر گەلی ﴿الْكَافِرِينَ﴾ بێ بڕوایانەدا. ٢٨٦)

سُورَةُ آلِ عِمْرَانَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ
بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَأَنزَلَ التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ ﴿٣﴾ مِن
قَبْلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ الْفُرْقَانَ ۗ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ
عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ ﴿٤﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ
شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ﴿٥﴾ هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ
فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ ۚ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٦﴾ هُوَ
الَّذِي أَنزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُّحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ
وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ ۖ فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ
مِنْهُ ابْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ وَابْتِغَاءَ تَأْوِيلِهِ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ ۗ
وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ ۙ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ
إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ
لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ ﴿٨﴾ رَبَّنَا إِنَّكَ جَامِعُ
النَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ ﴿٩﴾

- جا ئەمانێ ئەم هاوڵاتیە ئەم ووتەیان خوایندەوە و ڕەمانهێنان پەیڕەوی ڕاهاتە خوایی ئەکەوە بەڵگەوانی ئایەتەکەی پێشووی وتە ﴿إِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ..﴾ ئایەتی ﴿مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ..﴾ ی ناردە خوارەوە. جا ئەمانێ وایان ئەزانی خوا هەوکەی ئەم ئایەتەی نەسخ ئەکردەوە ئەم ئایەتەی نارد خوارەوە ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە.

ئایەتی (١٨٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) لمعاذ و أبي موسى حين بعثهما إلى اليمن (يسرا ولا تعسرا ..) رواه البخاري ومسلم. پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە مەعاز و ئەبو موسای فەرموو کاتێ کە ناردنی بۆ یەمەن (مژدە بدەن و خەڵک مرور مەکەنەوە، وتت ئاسان بکەن و قورسی مەکەن)

ئایەتی (١٨٦) سورەتی (البقرة): قال أبي موسى الأشعري كنا مع رسول الله (ﷺ) في غزاة فجعلنا لا نصعد شرفا

سورەتی ﴿ آل عمران ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الم﴾ تەنها خوا ماناکەی دەزانێت بە (ئەلیف ، لام ، میم) دەخوێنرێتەوە بۆ ماناکەی سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿الله لا إله إلا هو﴾ خوا ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە جگە لە خوا ﴿الحي القيوم﴾ زیندووی ڕاگری بوونەوەرە. ٢) ﴿نزل عليك﴾ ناردوویەتیە خوارەوە بۆت ﴿الكتاب﴾ قورئان ﴿بالحق﴾ بەڕاستی و دروستی ﴿مصدقا﴾ بەڕاست دانەری ﴿لما بين يديه﴾ هەموو ئەو(کتێب)انەیە لە پێشیدا بوون ﴿وأنزل التوراة والإنجيل﴾ وە تەورات و ئینجیلی ناردە خوارەوە. ٣) ﴿من قبل﴾ لە پێش قورئاندا ﴿هدى للناس﴾ بە ڕێنموونی خەڵکی ﴿وأنزل﴾ وەناردی یە خوارەوە ﴿الفرقان﴾ قورقان (واتە: جیا کەرەوەی ڕاست و ناراست – مەبەست پێ ی قورئانە) ﴿إن الذين كفروا﴾ بێگومان ئەوانەی کەبێ بڕوابوون ﴿بآيات الله﴾ بە ئایەتەکانی خوا ﴿لهم عذاب شديد﴾ بۆیان هەیە (لەقیامەتدا) سزای سەخت ﴿والله عزيز﴾ وە خوا باڵادەست و بەتوانایە ﴿ذو انتقام﴾ خاوەنی تۆڵە و سزایە. ٤) ﴿إن الله لا يخفى عليه شيء﴾ بەڕاستی خوا هیچ شتێکی لێ وون نابێت ﴿في الأرض﴾ نە لەزەوی ﴿ولا في السماء﴾ وەنەلە ئاسماندا. ٥) ﴿هو الذي﴾ ئەو خوایە زاتێکە ﴿يصوركم﴾ شێوەتان ئەکێشێ ﴿في الأرحام﴾ لە منداڵدانەکاندا ﴿كيف يشاء﴾ چۆنی بووێ ﴿لا إله إلا هو﴾ پەرستراوێکی ڕاست نیە تەنها ئەو نەبێ ﴿العزيز الحكيم﴾ زاڵی کاربەجێ یە. ٦) ﴿هو الذي﴾ ئەو خوایە ﴿أنزل عليك﴾ ناردوویەتی یەخوارەوە بۆت ﴿الكتاب﴾ قورئان ﴿منه آيات محكمات﴾ هێندێکی ئایاتی (کە مەبەستەکانیان) ڕۆشنن ﴿هن أم الكتاب﴾ ئەو ئایەتانەبنەڕەتی قورئانن ﴿وأخر متشابهات﴾ وە ئەوانی تر (ئایەتانێکن کە مەبەستەکانیان) ڕۆشن نین ﴿فأما الذين﴾ ئینجا ئەوانەی ﴿في قلوبهم﴾ کە لەدڵیاندا ﴿زيغ﴾ لادان وچەوتی هەیە ﴿فيتبعون﴾ دوای ئەو ئایەتانە دەکەون ﴿ما تشابه منه﴾ کە لە قورئاندا موتەشابهن (هاوشێوەن) ﴿ابتغاء الفتنة﴾ بۆ تێکدانی بیروباوەڕی موسڵمانان ﴿وابتغاء تأويله﴾ وە بۆ ڕاڤەکردنی بە ئارەزووی ناپاکی خۆیان ﴿وما يعلم تأويله﴾ لە حاڵەتێکدا کەس ڕاڤەکردنی نازانێ ﴿إلا الله﴾ تەنیا خوانەبێ ﴿والراسخون في العلم﴾ وە دامەزراوان لەزانیین دا ﴿يقولون﴾ ئەڵێن ﴿آمنا به﴾ ئێمە بڕوامان هێناوە بە (متشابه) ﴿كل من عند ربنا﴾ هەمووی لەپەروەردگارمانەوەن ﴿وما يذكر﴾ بیر لەقورئان ناکەنەوە ﴿إلا أولوا الألباب﴾ تەنها خاوەنانی ژیریی وبیرنەبێ. ٧) ﴿ربنا﴾ ئەڵێن ئەی پەروەردگارمان ﴿لا تزغ﴾ لای مەدە (لەڕێ ی ڕاست) ﴿قلوبنا﴾ دڵەکانمان ﴿بعد إذ هديتنا﴾ دوای ئەوەی کە ڕێنموونیت کردین ﴿وهب لنا﴾ وە پێمان بیەخشە ﴿من لدنك﴾ لەلای خۆتەوە ﴿رحمة﴾ بەزەیی یەک (میهرەبانیەک) ﴿إنك أنت﴾ بەڕاستی هەر تۆی ﴿الوهاب﴾ بەخشندە. ٨) ﴿ربنا﴾ ئەی پەروەدگارمان ﴿إنك﴾ بێگومان تۆ ﴿جامع الناس﴾ کۆکەرەوەی خەڵکیت ﴿ليوم﴾ بۆ ڕۆژێک ﴿لا ريب فيه﴾ کە هیچ گومانی تێدانی یە ﴿إن الله﴾ بەڕاستی خوا ﴿لا يخلف الميعاد﴾ بەڵێنی خۆی ناشکێنێت. ٩)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم
مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ وَأُولَٰئِكَ هُمْ وَقُودُ النَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ آلِ
فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ
وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا سَتُغْلَبُونَ
وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ
لَكُمْ آيَةٌ فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ ۚ وَاللَّهُ
يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِ مَن يَشَاءُ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي
الْأَبْصَارِ ﴿١٣﴾ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ
وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ
وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَاعُ
الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ عِندَهُ حُسْنُ الْمَآبِ ﴿١٤﴾ ۞ قُلْ
أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿١٥﴾

- ولا تضر شيئاً ولا
تهبط وادياً إلا رفعنا
أسرتنا بالتكبير،
قال فسمعنا منادياً
فقال: يا أيها الناس
اربعوا على أنفسكم
فإنكم لا تدعون
أصم ولا غائباً إنما
تدعون سميعاً
بصيراً إن الذي
تدعون أقرب إلى
أحدكم من عنق
راحلته) (رواه
البخاري ومسلم).

ئەبو مووسای
ئەشعەری
گێڕاویەتیەوە
دەڵێت: ئەم
فەرموودەیە
لە خۆی
پێغەمبەرەوە
وەرگیراوە
هەر کاتێک

سەرکەوتنیان بەسەر بەرەیەکدا بان جەنگیان بەرز دەکردەوە بەڵگە (کتابی)
پێغەمبەر (ﷺ) ئیمان نێنان بووبێتە هۆی ئەوەی ئەوانی لەسەر خۆیان
هاوار نە کەن وە ئەگەر ئەمە شتێکی مومکن نەبێت بەڵکو هاوار لە زانێکی
بیستەرێ نیشتەر دەکات ئەوەتا
کە هاواری لێ دەکەن لەسەلی وەڵامی هەر کام لە ئێوە نزیکترە ئیتاعەت).

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێگومان ئەوانەی بێ بڕوابوون ﴿لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ﴾ هەرگیز کەڵک و سوودیان پێ ناگەیەنێت ﴿أَمْوَالُهُمْ﴾ نە ماڵیان ﴿وَلَا أَوْلَادُهُم﴾ وە نەمنداڵیان ﴿مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ لە (سزای) خوا بەهیچ شێوەیەک ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمْ﴾ وە ئا ئەوانە ﴿وَقُودُ النَّارِ﴾ سووتەمەنی دۆزەخن. ١٠) ﴿كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ (داب و باوی ئەم بێ بڕوایانە) وەک دابی دەست و پێوەندەکانی فیرعەون ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ و ئەوانەی لەپێش ئەواندا بوون وایە ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ کە نیشانەکانی ئێمەیان بە درۆزانی ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ﴾ ئینجا خواش گرتنی ﴿بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی تاوانە کانیانەوە. ﴿وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ وە خوا تۆڵەی سەختە. ١١) ﴿قُل﴾ بڵێ: ﴿لِّلَّذِينَ﴾ بەوانەی ﴿كَفَرُوا﴾ کە بێ بڕوان ﴿سَتُغْلَبُونَ﴾ لەمەولا ئەشکێن و ژێر دەکەون ﴿وَتُحْشَرُونَ﴾ وە کۆدەکرێنەوە ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ﴾ بەرەو دۆزەخ ﴿وَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ کە ناخۆشترین شوێنە. ١٢) ﴿قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ﴾ بێگومان نیشانەیەکی گرنگا ڕوویدا بۆ ئێوە (ئەی موسڵمانینە یان ئەی کافرەکان) ﴿فِي فِئَتَيْنِ الْتَقَتَا﴾ لەو دوو دەستەی (کە لە جەنگی بەدردا) دایان بەیەکدا ﴿فِئَةٌ﴾ دەستەیەکیان ﴿تُقَاتِلُ﴾ دە جەنگیین ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لە ڕێی خوادا ﴿وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ﴾ وە ئەوەی تریان بێ بڕوابوون ﴿يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ﴾ موسڵمانەکانیان ئەدیی بەدوو ئەوەندەی خۆیان ﴿رَأْيَ الْعَيْنِ﴾ بە بینینی چاو ﴿وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ﴾ وە خوا پشت گیری دەکات ﴿بِنَصْرِهِ﴾ بە یارمەتی خۆی ﴿مَن يَشَاءُ﴾ بۆ هەرکەس بیەوێت ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەم یارمەتیەدا ﴿لَعِبْرَةً﴾ پەند هەیە ﴿لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ بۆ خاوەنانی ژیریی. ١٣) ﴿زُيِّنَ﴾ جوان کراوە ﴿لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی (دنیا پەرست) ﴿حُبُّ الشَّهَوَاتِ﴾ خۆشی و ئارەزووانی نەفسی ﴿مِنَ النِّسَاءِ﴾ لە ئافرەتان ﴿وَالْبَنِينَ﴾ و کوڕان ﴿وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنطَرَةِ﴾ و دارایی زۆری کەڵەکە کراو ﴿مِنَ الذَّهَبِ﴾ لە ئاڵتون و زێڕ ﴿وَالْفِضَّةِ﴾ و زیو ﴿وَالْخَيْلِ﴾ و ئەسپ و ماینانی ﴿الْمُسَوَّمَةِ﴾ نیشانەدار (بەسپێتی ناوچەوان و هەر چوار پەلی) ﴿وَالْأَنْعَامِ﴾ هەروەها ئاژەڵ و چوارپێ یان ﴿وَالْحَرْثِ﴾ و کشتوکاڵ ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمانە ﴿مَتَاعُ﴾ بەهرەو (کەل و پەل)ی ﴿الْحَيَاةِ﴾ زیندەگانیی (ژیان)ی ﴿الدُّنْيَا﴾ دنیان ﴿وَاللَّهُ عِندَهُ﴾ وە لای خوا هەیە ﴿حُسْنُ الْمَآبِ﴾ خۆشترین جێی پا شەڕۆژ. ١٤) ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿أَؤُنَبِّئُكُم﴾ خەبەرتان بدەمێ ﴿بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ﴾ بە باشتر لە مانەتان ﴿لِّلَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ بۆ ئەوانەی کە پارێزیان کرد ﴿عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ﴾ لای پەروەردگاریان چەند بەهەشتێک هەیە ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا﴾ کە بەژێر درەختەکانیاندا دەروات ﴿الْأَنْهَارُ﴾ ڕووبارەکان ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بە ئێجگاری تێیدا دەمێننەوە ﴿وَأَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ وە (بۆیان هەیە) ژنانی پاکیزە ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ وە ڕەزامەندی لە خواوە ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ وە خوا بینایە بە بەندەکان. ١٥)

الَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا إِنَّنَا آمَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا
عَذَابَ النَّارِ ﴿١٦﴾ الصَّابِرِينَ وَالصَّادِقِينَ وَالْقَانِتِينَ
وَالْمُنفِقِينَ وَالْمُسْتَغْفِرِينَ بِالْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ
اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ الدِّينَ عِندَ
اللَّهِ الْإِسْلَامُ وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن
بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَن يَكْفُرْ بِآيَاتِ
اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿١٩﴾ فَإِنْ حَاجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ
وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ
أَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا فَقَدِ اهْتَدَوا ۖ وَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا
عَلَيْكَ الْبَلَاغُ ۗ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ
الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُم
بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ ﴿٢٢﴾

(١٨٨) موزتى (البقرة) (كان لأبي بكر الصديق (رضي الله عنه) غلام يخرج له الخراج وكان أبو بكر يأكل من خراجه، فجاء يوماً بشيء فأكل منه أبو بكر، فقال له الغلام: أتدري ما هذا؟ فقال أبو بكر: وما هو فقال: كنت تكهنت لإنسان في الجاهلية وما أحسن الكهانة فلقيني، فأعطاني بذلك هذا الذي أكلت منه، فأدخل أبو بكر يده، فقاء كل شيء في بطنه) (دواه البخاري). (ئەبو بەكرى صديق (خوا لێ ی رازی بێت) خزمەت کارێکی هەبوو، ئەو خزمەتکارەی پەیدای دەکرد خێتی دەعوەتا بۆ ئەبو بەکر، ئەبوبەکریش لێ ی دەخوارد، ڕۆژێک خۆشکی بۆ هێنا و ئەبو بەکر لێ ی خوارد ، خزمەتکارەکە پرسی: ئەزانی ئەوە چی بوو؟ ئەبو بەکر پرسی: چی بوو؟ پرسی: لە سەردەمی نەفامیدا فاڵم بۆ مرۆڤێک گرتەوە، بەڵام من خەڵەتاندم دوایتر بەمن گەیشت لە بریتیدا ئەوەی پەیدام کە تۆ لێت خوارد ، جا ئەبو بەکر دەستی کرد بە قوڕگیدا و هەرچی خواردبوو هەڵی هێنایەوە).

﴿اتقوا﴾ (لە خوا بترسن) ئەوانەی کە دەڵێن ﴿ربنا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿إننا﴾ بەراستی ئێمە ﴿ءامنا﴾ بڕوامان هێنا ﴿فاغفر لنا ذنوبنا﴾ دەی خۆش ببە لە گوناهەکانمان ﴿وقنا﴾ وە بمانپارێزە ﴿عذاب النار﴾ لە سزای ئاگری دۆزەخ. ١٦) ﴿الصابرين﴾ ئەوانە بڕیتین لە) ئارام گران ﴿والصادقين﴾ و ڕاستگۆیان ﴿والقانتين﴾ و فەرمانبەران ﴿والمنفقين﴾ وەدارایی بەخشکەران ﴿والمستغفرين﴾ و ئەوانەی کەداوای لێ خۆش بوون دەکەن ﴿بالأسحار﴾ لەپێوەی بەیانیاندا ١٧ ﴿شهد الله﴾ خوا شایەتی ئەداتەوە ﴿أنه لا إله إلا هو﴾ کە بەڕاستی هیچ پەرستراوێک نی یە ئەو ئەبێ ﴿والملئكة﴾ وە فریشتەکانیش شایەتی ئەدەن (وائە ئیقرار ئەکەن) ﴿وأولوا العلم﴾ وەخاوەن زانستەکانیش شایەتیئەدەن (وائەباوەڕی چەسپاویان هەیە) ﴿قائما بالقسط﴾ (خوا) هەمیشە دادپەروەری ڕاگرتووە ﴿لا إله إلا هو﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لە خوا ﴿العزيز الحكيم﴾ کە بالادەستی کاریەجێ یە. ١٨) ﴿إن الدين﴾ بەڕاستی دینی پەسەند کراو ﴿عند الله﴾ لای خوا ﴿الإسلام﴾ ئیسلامە ﴿وما اختلف﴾ نووبەرەکی نەکەوتن ﴿الذين﴾ ئەوانەی ﴿أوتوا الكتب﴾ کەئامەیان بۆ هاتبوو ﴿إلا من بعد﴾ دوای ئەوە ئەیێ ﴿ما جاءهم العلم﴾ کە زانینی بەڕاستیان بۆهات ﴿بغيا بينهم﴾ (ئەم لادانەشیان) لەڕووی ستەم و هەساسەتەوەبوو لەنێو خۆیاندا ﴿ومن يكفر بئايت الله﴾ جا هەر کەسێک ئێ بڕوایێ بە ئایەتەکانی خوا (کە قورئانە) ﴿فإن الله سريع الحساب﴾ ئەوە بەڕاستی خوا زوو حسابی لەگەڵ دەکات. ١٩) ﴿فإن حاجوك﴾ ئینجا ئەگەر (خاوەن ئامەکان) دەمەقاڵی یان لەگەڵ کردیت ﴿فقل﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆش بڵێ ﴿أسلمت وجهي لله﴾ ڕووی خۆم سپارد بەخوا (ملکەچی ئەوم) ﴿ومن اتبعن﴾ لەگەڵ ئەوانەی پەیڕەوی من ئەکەن ﴿وقل للذين أوتوا الكتب﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەوانە کە ئامەی ئەورات و ئینجیلیان دراوەتێ (کە جوولەکە و گاوورەکانن) ﴿والأميين﴾ وە بە ئەخوێندەوارەکان (هاوپەش پەیدابکەرەکانی گەلی عەرەب) ﴿ءأسلمتم﴾ ئایا ئێوە موسڵمان بوون؟ ﴿فإن أسلموا﴾ ئنجا ئەگەر موسڵمان بوون ﴿فقد اهتدوا﴾ ئەوا ڕێنمونی یان کرد ﴿وإن تولوا﴾ وە ئەگەر ڕوویشیان وەرگێڕا ﴿فإنما﴾ ئەوە بەڕاستی ﴿عليك البلغ﴾ تۆ هەر ڕاگەیاندنت لەسەرە ﴿والله بصير بالعباد﴾ وە خوا بینایە بە بەندەکان. ٢٠) ﴿إن الذين يكفرون﴾ بێگومان ئەوانەی ئێ بڕوان ﴿بئايت الله﴾ بە ئایەتەکانی خوا (بە نیشانەکانی خوا) ﴿ويقتلون النبيين﴾ وە پێغەمبەران ئەکوژن ﴿بغير حق﴾ بە ناڕەوا ﴿ويقتلون الذين﴾ وە ئەو کەسانە ئەکوژن ﴿يأمرون﴾ کە فەرمان ئەدەن ﴿بالقسط﴾ بە داد ﴿من الناس﴾ لە خەڵکی ﴿فبشرهم﴾ ئەوە مژدەیان بدەرێ ﴿بعذاب أليم﴾ بە سزای پڕ لە ئازار. ٢١) ﴿أولئك الذين﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿حبطت﴾ پووچ بووەتەوە ﴿أعمالهم﴾ کردەوەکانیان ﴿في الدنيا﴾ لە دنیا ﴿والآخرة﴾ وە لە ڕۆژی دوایی دا ﴿وما لهم﴾ وە ئەوان نیانە ﴿من ناصرين﴾ هیچ یارێدەدەرێک. ٢٢)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ كِتَابِ
اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَن تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَّعْدُودَاتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ
فِي دِينِهِم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَاهُمْ
لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۖ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ
مَن تَشَاءُ وَتَنزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ
مَن تَشَاءُ ۖ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ اللَّيْلَ
فِي النَّهَارِ وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ
وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَن تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾
لَّا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن
يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ إِلَّا أَن تَتَّقُوا مِنْهُمْ
تُقَاةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ ۗ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ
إِن تُخْفُوا مَا فِي صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ اللَّهُ ۗ وَيَعْلَمُ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾

ئایەتی (١٩٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (اغزوا في سبيل الله قاتلوا من كفر بالله اغزوا ولا تغلوا ولا تغدروا ولا تمثلوا ولا تقتلوا وليداً) (رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەرگیز بکەن لە ڕێگەی خوادا، بەڵکو جەنگ لەگەڵ ئەو کەسانەدا بکەن کە کافرن بە خوا، هەرگیز بکەن و دەست درێژی مەکەن، لەبەر و گوناه و تەماحکاری لەگەڵ هەرکەسدا مامەڵە مەکەن)

ئایەتی (١٩٢) سورەتی (البقرة): (سئل النبي (ﷺ) عن الرجل يقاتل شجاعة ويقاتل حمية ويقاتل رياء أي ذلك في سبيل الله؟ قال (من قاتل لتكون كلمة الله هي العليا فهو في سبيل الله) (رواه البخاري ومسلم). (پرسیاریان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد: پیاوێک بۆئازایەتی هەڵدەستێت و بۆ دەمارگیری و خۆنمایەتی هەڵدەستێت، یا بۆ خۆرەت هەڵدەستێت، کام لەمانە لە ڕێگەی خوادایە؟ فەرمووی:-

﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا وورد نابیتەوە ﴿إِلَى الَّذِينَ﴾ لەوانەی ﴿أُوتُوا﴾ پێیان دراوە ﴿نَصِيبًا﴾ بەشێک ﴿مِنَ الْكِتَابِ﴾ لە تەورات ﴿يُدْعَوْنَ﴾ بانگ دەکرێن ﴿إِلَى كِتَابِ اللَّهِ﴾ بۆ لای کتێبی خوا (تەورات) ﴿لِيَحْكُمَ﴾ بۆ ئەوەی بڕیاریدات ﴿بَيْنَهُمْ﴾ لە نێوانیاندا ﴿ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ﴾ لە پاشان دەستەیەک لەوان پشت هەڵدەکەن ﴿وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾ لە حاڵێکدا ئەوان ڕوو وەرگێڕن. ٢٣) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەوەیە کە بێگومان ئەوان ﴿قَالُوا﴾ دەیان ووت: ﴿لَنْ تَمَسَّنَا﴾ هەرگیز بەر لەشمان ناکەوێت ﴿النَّارُ﴾ ئاگر ﴿إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ﴾ تەنها چەند ڕۆژێکی ژمێرراو نەبێت ﴿وَغَرَّهُمْ﴾ وەخەڵەتاندنی (و فریبی دان) ﴿فِي دِينِهِمْ﴾ لە دینەکەیاندا ﴿مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەو درۆیانەی کە هەڵیان دەبەست ٢٤) ﴿فَكَيْفَ﴾ ئینجا دەبێ حاڵیان چۆن بێت ﴿إِذَا جَمَعْنَاهُمْ﴾ ئەو کاتەی کە کۆیان دەکەینەوە ﴿لِيَوْمٍ﴾ بۆ ڕۆژێک ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە گومانی تێدا نی یە ﴿وَوُفِّيَتْ﴾ و پاداشتی تەواوی دەدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێک ﴿مَا كَسَبَتْ﴾ ئەوەی کردویەتی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمێکیان لێ ناکرێت. ٢٥) ﴿قُلِ اللَّهُمَّ﴾ بڵێ ئەی خوای: ﴿مَالِكَ الْمُلْكِ﴾ خاوەنی دەسەڵات ﴿تُؤْتِي الْمُلْكَ﴾ دەسەڵات دەدەیت ﴿مَنْ تَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێک کە بتەوێت ﴿وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ﴾ وە دەسەڵات ئەسێنیتەوە ﴿مِمَّنْ تَشَاءُ﴾ لە هەر کەسێک کە بتەوێت ﴿وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ﴾ وە بەڕێزی دەکەیت ئەوەی بتەوێت ﴿وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ﴾ وە بێ ڕێزی دەکەیت ئەوەی بتەوێت ﴿بِيَدِكَ﴾ تەنها بەدەستی تۆیە ﴿الْخَيْرُ﴾ هەموو چاکەیەک ﴿إِنَّكَ﴾ بەڕاستی تۆ ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا ﴿قَدِيرٌ﴾ بەتوانایت. ٢٦) ﴿تُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ شەو دەکەیت بەناو ڕۆژدا ﴿وَتُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وە ڕۆژ دەکەیت بەناو شەودا ﴿وَتُخْرِجُ الْحَيَّ﴾ وە زیندوو دەردێنی ﴿مِنَ الْمَيِّتِ﴾ لەمردوو ﴿وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ﴾ وە مردوو دەردێنی ﴿مِنَ الْحَيِّ﴾ لەزیندوو ﴿وَتَرْزُقُ﴾ وە ڕۆزی دەدەیت ﴿مَنْ تَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێ کە بتەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ شومار. ٢٧) ﴿لَا يَتَّخِذِ الْمُؤْمِنُونَ الْكَافِرِينَ﴾ نابێ بڕواداران پێ باوەڕان بگرن ﴿أَوْلِيَاءَ﴾ بە دۆستی خۆیان ﴿مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەجیاتی بڕواداران ﴿وَمَنْ يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ وە هەر کەسێک وایکات ﴿فَلَيْسَ مِنَ اللَّهِ فِي شَيْءٍ﴾ ئیتر پەیوەستی لەگەڵ خوادا نامێنێ ﴿إِلَّا أَنْ تَتَّقُوا مِنْهُمْ تُقَاةً﴾ مەگەر بۆ خۆپاراستنتان بێت لێ یان ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ نَفْسَهُ﴾ وە خوا دەتان توسێنێت لەسزای خۆی ﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆلای خوایە گەڕانەوە. ٢٨) ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بڵێ ﴿إِنْ تُخْفُوا﴾ ئەگەر بیشارنەوە ﴿مَا فِي صُدُورِكُمْ﴾ ئەوەی لە دڵتاندایە ﴿أَوْ تُبْدُوهُ﴾ یان ئاشکرای بکەن ﴿يَعْلَمْهُ اللَّهُ﴾ خوا پێی دەزانێ ﴿وَيَعْلَمُ﴾ وە دەیزانێت ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لەزەوی دایە ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ﴿قَدِيرٌ﴾ بەتوانایە. ٢٩)

يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ
مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ أَمَدًۢا بَعِيدًا وَيُحَذِّرُكُمُ
ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ
فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٣١﴾ قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ
وَءَالَ عِمْرَٰنَ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ ۗ وَٱللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ
مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا
وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ
وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ ۖ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ
وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ
حَسَنٍ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا
زَكَرِيَّا ٱلْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا ۖ قَالَ يَٰمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا ۖ
قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

(هەر کەسێک بچەنگێت بۆ بەرزکردنەوەی ووتەی خوا **هەر** ئەوە **لە** پێناوی خوادایە).

نایەتی (١٩٥) سورەتی (البقرة): قال **رسول الله** (ﷺ) **(إذا سمعتم** الطاعون بأرض فلا تدخلوها وإذا وقع بأرض وأنتم **فيها فلا تخرجوا منها) (متفق** عليه) **پێغەمبەر** (ﷺ) **دەفەرموێت (ئەگەر بیستتان** تاعوون لەشوێنێکدا بڵاوبۆتەوە مەچنە ئەو شوێنە، وەئەگەر لەوشوێنەدا بڵاوبووبەوە کەئێوەی تێدا بوو لێ ی دەرمەچن).

نایەتی (١٩٧) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (يصبح على كل سلامى من أحدكم صدقة، فكل تسبيحة صدقة، وكل تحميدة صدقة، وكل تهليلة صدقة، وكل تكبيرة صدقة، وأمر بالمعروف صدقة، ونهي عن المنكر صدقة ويجزىء من ذلك ركعتان يركعهما من الضحى) (رواه مسلم).

﴿يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ﴾ (بترسن) لەو ڕۆژەی هەموو کەسێک ئەبینێت ﴿مَا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ﴾ هەر کارێکی باشی کردبێت ﴿مُحْضَرًا﴾ ئامادەیە ﴿وَمَا عَمِلَتْ مِنْ سُوءٍ﴾ وە هەر کارێکی خراپی کردبێت ﴿تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُ﴾ ئاوات دەخوازێت کە لە نێوان ئەو و کارە خراپەکەیدا ﴿أَمَدًا بَعِيدًا﴾ ماوەیەکی زۆر دوور ببوایە ﴿وَيُحَذِّرُكُمُ اللَّهُ﴾ وە خوا دەتان ترسێنێ ﴿نَفْسَهُ﴾ لە سزای خۆی ﴿وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾ وە خوا میهرەبانە بە بەندەکانی خۆی. ٣٠)﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ﴿إِنْ كُنْتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە ﴿تُحِبُّونَ اللَّهَ﴾ خواتان خۆش دەوێت ﴿فَاتَّبِعُونِي﴾ کەواتە دوای من بکەون ﴿يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾ تا خواش ئێوەی خۆش بوێت ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ وەلە گوناهەکانتان خۆش ببێت ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ﴾ وە خوا لێخۆشبووی ﴿رَحِيمٌ﴾ میهرەبانە. ٣١)﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ﴾ فەرمانبەری خوا ﴿وَالرَّسُولَ﴾ و پێغەمبەر بکەن ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر پشت هەڵکەن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ﴾ ئەوە بێگومان خوا ﴿لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ بێ بڕوایانی خۆش ناوێت. ٣٢)﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَى﴾ بێگومان خوا هەڵی بژاووە ﴿آدَمَ وَنُوحًا﴾ ئادەم و نووح ﴿وَآلَ إِبْرَاهِيمَ﴾ وە خانەوادەی ئیبراهیم ﴿وَآلَ عِمْرَانَ﴾ وە خانەوادەی عیمران ﴿عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ بەسەر هەموو جیهانیاندا. ٣٣)﴿ذُرِّيَّةً﴾ نەوەیەکن ﴿بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ﴾ هەندێکیان لە هەندێکیان کەوتوونەتەوە ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ﴾ وە خوا بیسەری ﴿عَلِيمٌ﴾ زانایە. ٣٤)﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ﴾ (بێنەوە بیر) کاتێک کە ژنی عیمران ووتی ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ﴾ بێ گومان من نەزرم کردوە بۆ تۆ ﴿مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾ ئەوەی کە لەسکم دایە ئازادکراو بێت (بۆخزمەتی خانەی تۆ کە بیت المقدس)ە ﴿فَتَقَبَّلْ مِنِّي﴾ دە تۆش (ئەم نەزرەم) لێ گیرا بکە ﴿إِنَّكَ أَنْتَ﴾ بەڕاستی تۆ ﴿السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بیسەری زانایت. ٣٥)﴿فَلَمَّا وَضَعَتْهَا﴾ جا کاتێک کەسکەکەی دانا ﴿قَالَتْ﴾ ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَى﴾ خۆ من کچم بوو ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خوا زاناترە ﴿بِمَا وَضَعَتْ﴾ بەوەی کەبوویەتی ﴿وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَى﴾ کوڕیش وەک کچ نی یە ﴿وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ﴾ وە بێگومان منیش ناوم نا مەریەم ﴿وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا﴾ وە من خۆی و نەوەی ئەپارێزم بە تۆ ﴿مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ لە شەیتانی دەرکراو. ٣٦)﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا﴾ ئینجا پەروەردگاری مەریەمی وەرگرت ﴿بِقَبُولٍ حَسَنٍ﴾ بەوەر گرتنێکی جوان ﴿وَأَنْبَتَهَا﴾ وە ڕوواندی ﴿نَبَاتًا حَسَنًا﴾ بە ڕوواندنێکی جوان ﴿وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا﴾ وە زەکەریا دەستەبەریی کرد ﴿كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ﴾ هەر کات زەکەریا بڕۆشتایە بۆ لای مەریەم لە شوێنی خواپەرستیەکەیدا ﴿وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا﴾ خواردەمەنی لەلا دەبینی ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی: ﴿يَا مَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿أَنَّى لَكِ هَذَا﴾ ئەمەت لە کوێ بوو ﴿قَالَتْ﴾ (مەریەم) ووتی: ﴿هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ئەوە لەلایەن خواوەیە ﴿إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ﴾ بەڕاستی خوا ڕۆزی دەدات ﴿مَنْ يَشَاءُ﴾ بە هەر کەسێک کە بیەوێت ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بە بێ شومار. ٣٧)

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُ ۖ قَالَ رَبِّ هَبْ لِي مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً
طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ وَهُوَ قَائِمٌ
يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًا بِكَلِمَةٍ مِّنَ
اللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ
أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ ۖ قَالَ
كَذَٰلِكَ اللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾ قَالَ رَبِّ اجْعَل لِّي آيَةً ۚ
قَالَ آيَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا ۗ وَاذْكُر
رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ
الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ
عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي
وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ
إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ
مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ إِذْ قَالَتِ
الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ
عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

- پێغەمبەر (زەکەریا) دەڕوانێتە: کەوڕەدەبێتەوە لەسەر جێگەیەکان خۆیەک پێویستە، جامەدوو پاک و بێ گەردی بەکی خوا (سبحان الله) خێرە، هەموو سوپاس کردنێک (الحمد لله) خێرە، هەموو (لا إله إلا الله) یەک خێرە، هەموو (الله أكبر)یەک خێرە، فەرمان بەچاکە خێرە، بەرگری لەخراپە خێرە، خوو رەفتارەکانی چێشتەنگاو جێگای هەموو ئەوانە دەگرێتەوە).

فایدەی (٢٠٩) سورەتی (البقرة): عن أنس بن مالك قال: كان النبي (ﷺ) يقول: (اللهم ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار) رواه البخاري ومسلم. ئەنەس دەگێڕێت پێغەمبەر (ﷺ) هەمیشە دەیارایەوە دەیفەرموو: (اللهم ربنا آتنا في الدنيا حسنة وفي الآخرة حسنة وقنا عذاب النار).

فایدەی (٢١٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ) (يقول الله تعالى: ابن آدم أنفق أنفق عليك) -

﴿هُنَالِكَ﴾ ئا لەو کاتەدا ﴿دَعَا﴾ پاڕایەوە ﴿زَكَرِيَّا رَبَّهُ﴾ زەکەریا لە پەروەردگاری ﴿قَالَ﴾ ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿هَبْ لِي﴾ پێم ببەخشە ﴿مِن لَّدُنكَ﴾ لەلایەتی خۆتەوە ﴿ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً﴾ کوڕێکی سرووشت پاک ﴿إِنَّكَ سَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾ بەڕاستی تۆ بیسەری پاڕانەوەیت. ٣٨) ﴿فَنَادَتْهُ الْمَلَائِكَةُ﴾ جا فریشتە بانگی لێکرد ﴿وَهُوَ قَائِمٌ يُصَلِّي فِي الْمِحْرَابِ﴾ لەکاتێکدا کە زەکەریا لەمیحرابەکەدا وێستابوو نوێژی دەکرد ﴿أَنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكَ﴾ بەڕاستی خوا مژدەت دەداتێ ﴿بِيَحْيَىٰ﴾ بە (کوڕێک ناوی) یەحیایە ﴿مُصَدِّقًا﴾ کەبڕواهێنەرە ﴿بِكَلِمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەعیسای ووتەی خوا ﴿وَسَيِّدًا﴾ و پێشەوایە ﴿وَحَصُورًا﴾ وەجڵەوگری نەفسی خۆیەتی ﴿وَنَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ وەیەکێکە لەپێغەمبەرانی چاک کردار. ٣٩) ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی: ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَامٌ﴾ من چۆن کوڕم دەبێت ﴿وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ﴾ لە حاڵێکدا بەڕاستی پیری بەخەگیپرم بووە ﴿وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ﴾ وە ژنەکەشم نەزۆکە؟ ﴿قَالَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی ﴿كَذَٰلِكَ اللَّهُ﴾ ئیشی خوا وایە ﴿يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾ چی بوێت دەیکات. ٤٠) ﴿قَالَ﴾ (زەکەریا) ووتی ﴿رَبِّ اجْعَل لِّي آيَةً﴾ ئەی پەروەردگارم نیشانەیەکم بۆ دابنێ ﴿قَالَ﴾ (خوا) فەرمووی: ﴿آيَتُكَ﴾ نیشانەکەت ئەوەیە ﴿أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ﴾ کە ناتوانیت قسە لەگەڵ خەڵکیدا بکەیت سێ ڕۆژ ﴿إِلَّا رَمْزًا﴾ مەگەر بەئاماژە (هێما) ﴿وَاذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا﴾ وە زۆریادی پەروەردگارت بکە ﴿وَسَبِّحْ﴾ و تەسبیحاتی خوا بکە ﴿بِالْعَشِيِّ﴾ بەئێواران ﴿وَالْإِبْكَارِ﴾ و بەیانیان. ٤١) ﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ﴾ (یادی ئەوە بکە) کاتێک کە فریشتە (جیبرییل) ووتی: ﴿يَا مَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿اصْطَفَاكِ﴾ تۆی هەڵبژارد ﴿وَطَهَّرَكِ﴾ و پاکی کردیتەوە (لەهەموو خوو ڕەوشتێکی ناشیرین) ﴿وَاصْطَفَاكِ﴾ وە هەڵی بژاردوی ﴿عَلَىٰ نِسَاءِ الْعَالَمِينَ﴾ لەناو هەموو ژنانی جیهاندا. ٤٢) ﴿يَا مَرْيَمُ اقْنُتِي لِرَبِّكِ﴾ ئەی مەریەم فەرمانبەری پەروەردگارت بکە ﴿وَاسْجُدِي وَارْكَعِي﴾ وە سوژدەو کڕنووش بەرە ﴿مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کەسوژدەو کڕنووش دەبەن. ٤٣) ﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنبَاءِ الْغَيْبِ﴾ ئەوی ووترا لە هەواڵە پەنهانەکانن ﴿نُوحِيهِ إِلَيْكَ﴾ بەسرووش بۆت دەنێرین ﴿وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ﴾ وە تۆ لەلای ئەوان نەبوویت ﴿إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَامَهُمْ﴾ کاتێک کە قەڵەمە کانیان هاوێشت ﴿أَيُّهُمْ﴾ کامیان ﴿يَكْفُلُ مَرْيَمَ﴾ دەستەبەرێتی مەریەمیان بەردەکەوێت ﴿وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ﴾ وە تۆ لەلایان نەبوویت ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ کە دەمەقاڵییان دەکرد (لەم ڕووەوە). ٤٤) ﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ﴾ کاتێک کە فریشتەکە ووتی: ﴿يَا مَرْيَمُ﴾ ئەی مەریەم ﴿إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ﴾ بێگومان خوا مژدەت دەداتێ ﴿بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ﴾ بەووتەیەک لەوەوە ﴿اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ کەناوی مەسیح (عیسا)ی کوڕی مەریەمە ﴿وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ بەڕێز و پایەبەرزە لە هەردوو جیهاندا ﴿وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ وە لەنزیکانی بارەگایە. ٤٥)

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِى ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾
قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِى بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ
ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾
وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾
وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ
أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ
فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ
وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ
فِى بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾
وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم
بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ
هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ
ٱلْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ
أَنصَارُ ٱللَّهِ ۖ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ ۖ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾

- (متفق علیه) پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرموێت: ئەمی ئادەمزاد بەخشنده بێت دەبەخشم).

لەهەشتی (٢٧٢) سورەتی (البقرة)، قال رسول الله (ﷺ) (اللهم رب جبريل وميكائيل وإسرافيل فاطر السموات والأرض عالم الغيب والشهادة أنت تحكم بين عبادك فيما كانوا فيه يختلفون اهدني لما اختلف فيه من الحق بإذنك إنك تهدي من تشاء

إلى صراط مستقيم) (رواه مسلم) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئەی خوای پەروەردگاری جوبرەئیل و میکائیل و ئیسرافیل پەدیدەرێ ئاسمانەکان و زەوی زانای پەنهان و ئاشکراکان تۆ دادوەری دەکەیت لە نێوان بەندەکانت ما لەوەی کەتیایدا جیاوازن ، بەفەرمانی خۆت ڕێنموونیم بکە بۆ حەق و ڕاستی لەو شتانەدا کە جیاوازی تێدایە بێگومان تۆ هەرکەست بوێ ڕێنموونی دەکەیت بۆ ڕێگای ڕاست) . . .

﴿وَيُكَلِّمُ النَّاسَ﴾ وە قسە دەکات لەگەڵ خەڵکیدا ﴿فِي الْمَهْدِ﴾ لەبێشکەدا و ﴿وَكَهْلًا﴾ لە (کاتی) گەورەیی دا ﴿وَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وەلە پیاوچاکانیشە. ٤٦)﴿قَالَتْ﴾ مەریەم ووتی: ﴿رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ﴾ ئەی پەروەردگارم من چۆن ڕۆڵەم دەبێت ﴿وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ﴾ لە کاتێکدا کە پیاو نەهاتۆتە لام (لێم نەکەوتوە)؟ ﴿قَالَ﴾ (جیبرییل) فەرمووی ﴿كَذَٰلِكِ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ وایە (کە ئەڵێیت) خوا چی بوێت دروستی دەکات ﴿إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا﴾ کاتێک کە بڕیاری شتێکی دا ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ﴾ هەر ئەوەندەی دەوێت پێی بڵێت ﴿كُن فَيَكُونُ﴾ ببە، ئیتر دەبێت. ٤٧)﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ﴾ وەخوا فێری کتێب و دانایی و تەورات و ئینجیلی دەکات. ٤٨)﴿وَرَسُولًا﴾ وە بەپێغەمبەر (دەینێرێت) ﴿إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ بۆ نەوەی یەعقوب ﴿أَنِّي قَدْ جِئْتُكُم بِآيَةٍ﴾ (پێ یان دەڵێت) بەڕاستی من نیشانەیەکم بۆ هێناون ﴿مِّن رَّبِّكُمْ﴾ لە پەروەردگارتانەوە ﴿أَنِّي أَخْلُقُ لَكُم﴾ کەمن بۆتان دروست دەکەم ﴿مِّنَ الطِّينِ﴾ لەقوڕ ﴿كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ﴾ (شتێک) لە وێنەی باڵندە ﴿فَأَنفُخُ فِيهِ﴾ ئنجا فووی پیا دەکەم ﴿فَيَكُونُ طَيْرًا﴾ یەکسەر دەبێت بە باڵندە ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَأُبْرِئُ﴾ وەچاکی ئەکەمەوە ﴿الْأَكْمَهَ﴾ کوێری زکماک ﴿وَالْأَبْرَصَ﴾ و بەڵەک ﴿وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ وە مردوانیش زیندوو دەکەمەوە ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بە فەرمانی خوا ﴿وَأُنَبِّئُكُم﴾ وە خەبەرتان دەدەمێ (لە خواوە) ﴿بِمَا تَأْكُلُونَ﴾ چی ئەخۆن ﴿وَمَا تَدَّخِرُونَ﴾ چی بەزەخیرە هەڵئەگرن ﴿فِي بُيُوتِكُمْ﴾ لە ماڵەکانتاندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی هەیە لەم موعجیزانەدا ﴿لَآيَةً لَّكُمْ﴾ بەڵگەی بەهێز بۆ ئێوە (لەسەر ڕاستی پێغەمبەریەتی من) ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ٤٩)﴿وَمُصَدِّقًا﴾ وە (من هاتووم) بەبڕوا هێنەر ﴿لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ﴾ بەو تەوراتەی کەلە بەردەستمدایە ﴿وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ الَّذِي﴾ وە هاتووم بۆ ئەوەی حەڵاڵ بکەم هێندێ لەو شتانەی ﴿حُرِّمَ عَلَيْكُمْ﴾ کە قەدەغە کراوە لێتان ﴿وَجِئْتُكُم بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ وە بەڵگەم بۆ هێناون لەلای پەروەردگارتانەوە ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ کەواتە بترسن لە (بێ فەرمانی) خوا ﴿وَأَطِيعُونِ﴾ وە فەرمانبەریم بکەن. ٥٠)﴿إِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ﴾ بەڕاستی خوا پەروەردگاری من و ئێوەیە ﴿فَاعْبُدُوهُ﴾ دەی بیپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَاطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ ئەمەیە ڕێی ڕاست. ٥١)﴿فَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَىٰ﴾ ئینجا کاتێک کە عیسا هەستی کرد ﴿مِنْهُمُ الْكُفْرَ﴾ بە بێ بڕوایی گەلەکەی ﴿قَالَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ ووتی: کێ لەگەڵ منداپارمەتی دەری دینی خوایە ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ﴾ شاگردەکانی (حەوارییەکانی) ووتیان ﴿نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ﴾ ئێمە پارمەتی دەری دینی خواین ﴿آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ بڕوامان بەخوا هێناوە ﴿وَاشْهَدْ﴾ و تۆ ئەی عیسا شاهید بە ﴿بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ کە ئێمە فەرمانبەری ئەوین. ٥٢)

رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ
ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ
ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَٰعِيسَىٰٓ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ
إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ
فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۖ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ
فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمَا
لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾
ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ ٱلْءَايَٰتِ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ إِنَّ
مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ
لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾
فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ
أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ
ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦١﴾

لەپەشتی (٢٧٤)
سورەتی (البقرة):
من غيرك، يسن
لأرث قلنا يا
رسول الله (ﷺ):
ألا نستنصرلنا؟ ألا
ندعرلنا؟ فقال (إن
من كان قبلكم كان
أحدهم يوضع
المنشار على مفرق
رأسه فيشق إلى
قدميه لا يصرفه
ذلك عن دينه
ويمشط بأمشاط
الحديد مادون لحمه
وعظمه لا يصرفه
ذلك عن دينه)
(رواه البخاري)
خەبابی کوڕی
ئەرەت دەڵێت:
پرسیمان بە
پێغەمبەری

خوا (ﷺ) ئایا داوای سەرکەوتن مان بۆ ناکەیت؟ ئایا پۆمان ناپاڕیتەوە لە خوا؟ ئەویش فەرمووی: (بەڕاستی باوەڕی دارانی پێش ئێوە کەسی وایان بووە مشارێیان لەسەر سەری دانراوە بۆ خوارەوە دنا هەریوو لەبیی کرێوویانە بەسوو لەئەوە ئەم سزا وازی پێ نەهێناوە لە ئایینەکەی وە بە ئاشانی ئاسن دڵیان دڕاوە و گۆشت و ئیسقانەکەیان لەبەنگ جیاکراوەتەوە ئەم سزایە وازی پێ نەهێناوە لە ئایینەکەی)

﴿رَبَّنَا آمَنَّا﴾ ئەی پەروەردگارمان باوەڕمان هێنا ﴿بِمَا أَنزَلْتَ﴾ بەوەی کە ناردووتە خوارەوە ﴿وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ﴾ وەپەیڕەوی پێغەمبەری تۆمان کرد ﴿فَاكْتُبْنَا﴾ دەی خوایە ناومان بنووسە ﴿مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ لە دەفتەری بڕواداران (شایەتی)دا. ٥٣ ﴿وَمَكَرُوا﴾ (جولەکەکان) پیلانیان گێڕا (بۆکوشتنی عیسا) ﴿وَمَكَرَ اللَّهُ﴾ خوایش لە بەرانبەردا پیلانی بۆ گێڕان ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ وەخوایش چاکترین پیلاگێڕە (لەبەرانبەر پیلان گێڕانەدا). ٥٤ ﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَىٰ﴾ (بیهێنەرەوە یادت) کاتێ خوا فەرمووی ئەی عیسا ﴿إِنِّي مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَيَّ﴾ من تۆ دەمرێنم و (گیانت) بەرز دەکەمەوە بۆ لای خۆم ﴿وَمُطَهِّرُكَ مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە پاکت کەرەوەی تۆم لە(ماردەمی) ئەوانەی کە بێ باوەڕبوون ﴿وَجَاعِلُ الَّذِينَ اتَّبَعُوكَ﴾ وەیەیرواتی (پاستەقینەی) تۆ بەرز دەکەمەوە ﴿فَوْقَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەسەر بێ بڕواياندا ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان بۆ لای منە ﴿فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ ئینجا بڕیار دەدەم لەنێوانتاندا ﴿فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ لەوشتانەی کە تیایاندا جیاواز و ناکۆکن. ٥٥ ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ جا ئەوانەی بێ بڕوابوون ﴿فَأُعَذِّبُهُمْ﴾ سزایان دەدەم ﴿عَذَابًا شَدِيدًا﴾ بەسزای سەخت ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لە دنیاو ڕۆژی دوایش دا ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾ وە ئەوانە هیچ یارمەتیدەرێکیان نی یە. ٥٦ ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڵام ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ﴾ ئەوە خوا بەتەواوی پاداشتیان دەداتەوە ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان خوا ستەمکارانی خۆش ناوێت. ٥٧ ﴿ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ﴾ ئەم بەسەرهاتانەی کە ئەیان خوێنینەوە بەسەرتدا (ئەی موحەممەد ﷺ) ﴿مِنَ الْآيَاتِ﴾ لەئایەتان ﴿وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾ و قورئانی پڕ لەحیکمەتن. ٥٨ ﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی وێنەی (دروست بوونی) عیسا لای خوا ﴿كَمَثَلِ آدَمَ﴾ وەک وێنەی ئادەم وایە ﴿خَلَقَهُ مِن تُرَابٍ﴾ کە دروستی کرد لەگڵ ﴿ثُمَّ قَالَ لَهُ﴾ لەپاشان پێی ی ووت ﴿كُن فَيَكُونُ﴾ ببە. ئەویش ببوو. ٥٩ ﴿الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ قسەی ڕاست ئەوەیەکەلە خوارەوە بەتۆگەیشت ﴿فَلَا تَكُن مِّنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ کەوانە لە گومانداران مەبە. ٦٠ ﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ﴾ ئینجا هەرکەسێک دەمە قاڵیی لەگەڵ کردیت (لەبارەی عیساوە) ﴿مِن بَعْدِ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ﴾ دوای ئەو زانینەی کە(بەسروش) بۆت هات ﴿فَقُلْ تَعَالَوْا﴾ ئۆش پێیان بڵێ وەرن ﴿نَدْعُ أَبْنَاءَنَا﴾ با بانگی کوڕەکانمان ﴿وَأَبْنَاءَكُمْ﴾ و کوڕەکانتان ﴿وَنِسَاءَنَا﴾ وە ژنەکانمان ﴿وَنِسَاءَكُمْ﴾ و ژنەکانتان ﴿وَأَنفُسَنَا﴾ وەخۆمان ﴿وَأَنفُسَكُمْ﴾ و خۆتان بکەین ﴿ثُمَّ نَبْتَهِلْ﴾ لەپاشان لەخوا بپاڕێینەوە ﴿فَنَجْعَل لَّعْنَتَ اللَّهِ﴾ ئینجا نەفرەتی خوا بکەین ﴿عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾ لە دروزنان. ٦١

إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾
قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ
أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا
بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا
مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِىٓ
إِبْرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ وَٱلْإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ حَٰجَجْتُمْ فِيمَا لَكُم بِهِۦ
عِلْمٌ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ
لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ إِبْرَٰهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِن كَانَ
حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ
بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِىُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ وَلِىُّ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ وَدَّتْ طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ
وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَهْلَ
ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾

فایدەتی (٣١٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (حجبت النار بالشهوات، وحجبت الجنة بالمكاره) (متفق عليه)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئاگر چواردەور دراوە بە ئارەزوات، وە بەهەشت چواردەور دراوە بەئارەحەتی و ناخۆشی).

فایدەتی (٣١٦) سورەتی (البقرة): قال رسول (ﷺ): (رباط يوم في سبيل الله خير من الدنيا وما عليها، وموضع سوط أحدكم من الجنة خير من الدنيا وما عليها، والروحة يروحها العبد في سبيل الله تعالى أو الغدوة خير من الدنيا وما عليها) (متفق عليه) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (رۆژێک ئێشک گرتن لەرێی خوادا چاکترە لەدونیا و ئەوەی لەسەریەتی، وەشوێنی قامچی بەکایکتان لەبەهەشتدا چاکترە لەدونیا و ئەوەی لەسەریەتی، کەسێک -

﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ﴾ بێگومان هەر ئەمەیە داستانی ڕاست و دروست ﴿وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی بەڕاستی نی یە ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ تەنها خوا ئەبێ ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ تەنها خۆی بالادەستی کار دروستە. ٦٢﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر پشتیان هەلکرد ﴿فَإِنَّ اللَّهَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا ئاگادارە ﴿بِالْمُفْسِدِينَ﴾ بەکردەوەی بەدکاران . ٦٣﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿تَعَالَوْا﴾ وەرن ﴿إِلَىٰ كَلِمَةٍ﴾ بۆ لای وتەیەکی ﴿سَوَاءٍ﴾ ڕاست (یەکسان) ﴿بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ لە نێوان ئێمە و ئێوەدا. ﴿أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ﴾ کە جگە لەخوا نەپەرستین ﴿وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا﴾ وە هیچ شتێک نەکەین بەهاوبەشی ﴿وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ وە هیچمانیکمان هیندیکمان بەپەروەردگار دانەنێین ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر پشتیان هەلکرد ﴿فَقُولُوا﴾ ئێوەش بڵێن ﴿اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾ ئێوە شاهیدبن کە ئێمە فەرمانبەرانی خوائین. ٦٤﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ﴾ بۆ چی دەمەقاڵێ دەکەن دەربارەی ئیبراهیم ﴿وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَاةُ وَالْإِنْجِيلُ﴾ لە کاتێکدا کە تەورات و ئینجیل نەئیرراونەتە خوارەوە ﴿إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ﴾ لەدوای ئیبراهیم نەبێت ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی بۆ تێ ناگەن؟ ٦٥﴿هَا أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئاگادارین ئێوە ﴿حَاجَجْتُمْ﴾ ئەوانەن کە دەمەقاڵێتان کرد ﴿فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ لەوەی کە شتێکتان لێدەزانی ﴿فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ شەی بۆ دەمەقاڵێ دەکەن لە شتێکدا کە هیچی لێ نازانن ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وەخوا دەیزانێ ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە ئێوە نازانن. ٦٦﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ﴾ ئیبراهیم نەجوولەکە بووەو ﴿وَلَا نَصْرَانِيًّا﴾ نەگاوور ﴿وَلَٰكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا﴾ بەڵکو پاک و خوانەرست و فەرمانبەر بوو ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وەلە هاوبەش بەیەکەران نەبوو. ٦٧﴿إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ﴾ بێگومان شایستەترین کەس لە ئیبراهیم ﴿لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾ ئەوانەن کەوەختی خۆی پەیڕەویان کرد ﴿وَهَٰذَا النَّبِيُّ﴾ وە ئەم پێغەمبەرەو ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وەخوا دۆستی بڕواداران. ٦٨﴿وَدَّتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ دەستەیەک لە خاوەن نامەکان ﴿لَوْ يُضِلُّونَكُمْ﴾ کە گومڕاتان بکەن ﴿وَمَا يُضِلُّونَ﴾ لەکاتێکدا کەس گومڕا ناکەن ﴿إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ خۆیان لەبەر ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەستی پێ ناکەن (ئێ ناگەن). ٦٩﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تَكْفُرُونَ﴾ بۆ بێ بڕوادەبن ﴿بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بە ئایەتەکانی خوا ﴿وَأَنْتُمْ تَشْهَدُونَ﴾ لە کاتێکدا کەشایەتی دەدەن (لەسەر ڕاستی ئەوان). ٧٠

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لِمَ تَلۡبِسُونَ ٱلۡحَقَّ بِٱلۡبَٰطِلِ وَتَكۡتُمُونَ ٱلۡحَقَّ
وَأَنتُمۡ تَعۡلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٞ مِّنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ ءَامِنُواْ
بِٱلَّذِيٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَجۡهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكۡفُرُوٓاْ ءَاخِرَهُۥ
لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٧٢﴾ وَلَا تُؤۡمِنُوٓاْ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمۡ قُلۡ إِنَّ
ٱلۡهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤۡتَىٰٓ أَحَدٞ مِّثۡلَ مَآ أُوتِيتُمۡ أَوۡ يُحَآجُّوكُمۡ
عِندَ رَبِّكُمۡۗ قُلۡ إِنَّ ٱلۡفَضۡلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤۡتِيهِ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ
عَلِيمٞ ﴿٧٣﴾ يَخۡتَصُّ بِرَحۡمَتِهِۦ مَن يَشَآءُۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلۡفَضۡلِ
ٱلۡعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ مَنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِقِنطَارٖ
يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ وَمِنۡهُم مَّنۡ إِن تَأۡمَنۡهُ بِدِينَارٖ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيۡكَ إِلَّا
مَا دُمۡتَ عَلَيۡهِ قَآئِمٗاۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمۡ قَالُواْ لَيۡسَ عَلَيۡنَا فِي ٱلۡأُمِّيِّـۧنَ
سَبِيلٞ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلۡكَذِبَ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿٧٥﴾
بَلَىٰ مَنۡ أَوۡفَىٰ بِعَهۡدِهِۦ وَٱتَّقَىٰ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلۡمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ يَشۡتَرُونَ بِعَهۡدِ ٱللَّهِ وَأَيۡمَٰنِهِمۡ ثَمَنٗا قَلِيلًا أُوْلَٰٓئِكَ لَا
خَلَٰقَ لَهُمۡ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيۡهِمۡ
يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمۡ وَلَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿٧٧﴾

ڕوونی هاڵقه

فهرموودهی ئایهتی (٧٢) سورهتی (ئال عمران): ﴿وَلَا تُؤْمِنُوٓاْ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ....﴾ بوخاری و موسلیم دهگێڕنهوه که ئهمهیان وتووه: پارچه زهوییهک له نێوان من و جوولهکهیهکدا (کێشهمان بوو) ئهو جوولهکهیه ئهمانای لهمانی من دهگێڕه ئهیدا منیش پێم وتم بۆڵای پێغهمبهر (ﷺ) و فهرموویی: شایهتت ههیه؟ وتم: نهخێر، فهرموویی به جوولهکهکه:

ئاسمانیت دهخۆی (کهعبی ئهڵێن)؟ منیش وتم: ئهی پێغهمبهری خوا! (ﷺ) ئهو سوێندهی دهخوات ماڵهکهم لهدهست دهچێت جا خوای گهورهش ئهم ئایهتهی ناردهخوارهوه: ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَٰنِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا ...﴾ههتا کۆتایی ئایهتهکه. ههروهها بوخاری له عهبدوڵڵای کوڕی ئهبی ئهوفا وه دهگێڕێتهوه دهڵێت: پیاوێک شتێکی له بازاڕدا داناوه (بۆ فرۆشتن) سوێندی خواردو و وتی بیگومان ئهوهندهی -

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی خاوەن نامەکان ﴿لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ﴾ بۆ پۆشاکی درۆ ئەکەن بەبەر ڕاستی دا ﴿وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ﴾ وە ڕاستەکە دەشارنەوە ﴿وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا خۆشتان ئەمەدەزانن. ٧١ ﴿وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ وەدەستەیەک لەخاوەن نامەکان ووتیان (بەهەندێکیان) ﴿آمِنُوا بِالَّذِي﴾ بڕوابێنن بەو قورئانە ﴿أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا﴾ کە نێراوەتە خوارەوە بۆ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَجْهَ النَّهَارِ﴾ سەرلە بەیانیان (بەفێڵ) ﴿وَاكْفُرُوا آخِرَهُ﴾ وە بێ بڕواببنەوە دەمەو ئێوارە ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بەڵکو ئەوانیش پەشیمان ببنەوە. ٧٢ ﴿وَلَا تُؤْمِنُوا﴾ باوەڕتان نەبێت ﴿إِلَّا لِمَنْ تَبِعَ دِينَكُمْ﴾ مەگەر بەکەسێک کەدوای دینی ئێوە کەوتبێت ﴿قُلْ إِنَّ الْهُدَى﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: بەڕاستی ڕێنموونیی ﴿هُدَى اللَّهِ﴾ هەر ڕێنموونیی خوایە ﴿أَنْ يُؤْتَى أَحَدٌ مِثْلَ مَا أُوتِيتُمْ﴾ (ئەی خاوەن نامەکان ئێوە پێتان گرانە) کە بدرێ بە یەکێکی تر وێنەی ئەو دینەی کەبەئێوە دراوە ﴿أَوْ يُحَاجُّوكُمْ﴾ یادەمەقاڵێتان لەگەڵ بکەن (بۆ ڕێتان بدەن) ﴿عِنْدَ رَبِّكُمْ﴾ لای پەروەردگارتان ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەو بەهرەیە (واتە پێغەمبەرایەتی) بەدەستی خوایە ﴿يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ دەیدات بەهەرکەسێک کەبیەوێت ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی زۆر و زانایە. ٧٣ ﴿يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِ﴾ ئەو (خوایە) ڕەحمەت و میهرەبانی خۆی تایبەت دەکات ﴿مَنْ يَشَاءُ﴾ بۆ هەر کەسێک بیەوێت (شیاوی بێت) ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخشش و بەهرەی گەورەیە. ٧٤ ﴿وَمِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ وە لە ناو خاوەن نامەکان هی وا هەیە ﴿مَنْ إِنْ تَأْمَنْهُ بِقِنْطَارٍ﴾ ئەگەر خەزنەیەک بە سپاردە لای دابنێی ﴿يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ﴾ دەتداتەوە ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ﴾ وە هی واشیان تیایە ﴿إِنْ تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ﴾ ئەگەر دیناریکی لا دابنێیت ﴿لَا يُؤَدِّهِ إِلَيْكَ﴾ ناتداتەوە ﴿إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَائِمًا﴾ مەگەر بەسەریەوە بوەستیت ﴿ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەم ناپاکی یە بەهۆی ئەوەوە بوو ﴿قَالُوا﴾ کە دەیان ووت: ﴿لَيْسَ عَلَيْنَا فِي الْأُمِّيِّينَ سَبِيلٌ﴾ گوناهمان ناگات لەخواردنی ماڵی ئەم نەخوێندەوارانە (واتە عەرەبەکان) ﴿وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ وە درۆ بەدەم خواوە دەکەن ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وەخۆیان دەزانن (کەدرۆ دەکەن). ٧٥ ﴿بَلَى﴾ نەخێر وانی یە (وەک دەڵێن) ﴿مَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ﴾ هەرکەسێک پەیمانی خۆی بەجێ بێنێت ﴿وَاتَّقَى﴾ وە پارێزگاری بکات ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا پارێزکارانی خۆش دەوێت. ٧٦ ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ﴾ بێ گومان ئەوانەی دەیفرۆشن ﴿بِعَهْدِ اللَّهِ﴾ پەیمانی خوا ﴿وَأَيْمَانِهِمْ﴾ و سوێندەکانی خۆیان ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی کەم ﴿أُولَئِكَ﴾ ئەوانە ﴿لَا خَلَاقَ لَهُمْ﴾ بێ بەشن (لەبەهرەی خوا) ﴿فِي الْآخِرَةِ﴾ لەڕۆژی دوایی دا ﴿وَلَا يُخَاطِبُهُمُ اللَّهُ﴾ وە خوا قسەیان لەگەڵ ناکات ﴿وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ﴾ وە تەماشایان ناکات ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿وَلَا يُزَكِّيهِمْ﴾ و لە گوناهیان خۆش نابێت ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای بەئازار. ٧٧)

وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَٰبِ لِتَحْسَبُوهُ
مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ
مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن
دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِن كُونُوا۟ رَبَّٰنِيِّۧنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَٰبَ
وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ
وَٱلنَّبِيِّۧنَ أَرْبَابًا ۚ أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾
وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلنَّبِيِّۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَٰبٍ
وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ
بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ
قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٨١﴾
فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾
أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

" پەس دوایە کە
چەن ئەی ئەیهود بۆ
ئەوەی بەگیلە لە
موسڵمانانی پەس
بخەڵەتێنن، بەم
جۆرەی، ئەم ئایەتە
هاتە خوارەوە ﴿إِنَّ
ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ
ٱللَّهِ وَأَيْمَٰنِهِمْ
.....﴾.

حاکمی ئیبن‌ئەبەک
یا ئاڵی بەیانیەک
بەرەو بۆ ئەوا
لەبەر ئی خوادا
شەوە، چاکترە
لەدونیا و ئەوەی
لەسەرەتی).

ئایەتی (٢٢٢)
سورەتی
(البقرة)ە قال
ڕەسوڵ اللە (ﷺ)
(لو أن لمحكم إذا
أراد أن يأتي أهله

قال بسم الله اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا فإنه إن يقدر بينهما ولد في ذلك لم يضره الشيطان أبدًا) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت ئەگەر یەکێک لەئێوە، ئەگەر ویستی بچێتەلای خێزانی بڵێت: (اللهم جنبنا الشيطان وجنب الشيطان ما رزقتنا) ئەگەر منداڵیان بوو شەیتان هەرگیز زیانی پێ ناگەیەنێت).

﴿وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا﴾ بەڕاستی لەخاوەن نامەکان دەستەیەک هەیە ﴿يَلْوُونَ أَلْسِنَتَهُم بِالْكِتَابِ﴾ (ناو بەناو نامەکەیان تێکدەدەن و) زمانیان با ئەدەن و ئەپێچنەوە بەخوێندنەوەی کتێبەکەیان (تەورات) ﴿لِتَحْسَبُوهُ مِنَ الْكِتَابِ﴾ تاتۆ وا بزانیت لە نامەی خوایە ﴿وَمَا هُوَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ (لەکاتێکدا) کەئەوە لە نامەی خوا نی یە ﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە دەڵێن ﴿هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ ئەوە لە خواوەیە ﴿وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ لە کاتێکدا کە ئەوە لەخواوە نی یە ﴿وَيَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ وە درۆ بەدەم خواوە دەکەن و ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ خۆشیان دەزانن (کە درۆیە). ٧٨) ﴿مَا كَانَ لِبَشَرٍ﴾ نابێ بۆ هیچ ئادەمی یەک ﴿أَن يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ کە خوا نامە و شەریعەت و پێغەمبەرێتی دابێتێ ﴿ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ﴾ پاشان بەخەڵکی بڵێت: ﴿كُونُوا عِبَادًا لِّي﴾ بین بە بەندەی من ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿وَلَٰكِن كُونُوا رَبَّانِيِّينَ﴾ بەڵکو (پێیان دەڵێت): خوا پەرست بن ﴿بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ﴾ چونکە ئێوە دەرسی نامەی ئاسمانی دەڵێنەوە ﴿وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ﴾ وەئێوە خۆشتان دەیخوێنن. ٧٩) ﴿وَلَا يَأْمُرَكُمْ﴾ وە خوا فەرمانتان پێ نادات ﴿أَن تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ﴾ کەفریشتە و پێغەمبەران بکەن ﴿أَرْبَابًا﴾ بە پەرستراوی خۆتان ﴿أَيَأْمُرُكُم بِالْكُفْرِ﴾ چۆن فەرمانتان پێ دەدات بێ بڕوابن (کافرین) ﴿بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دوای ئەوەی کە ئێوە بڕوا دار بوون؟!. ٨٠) ﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ﴾ (بهێنەوە یادیمان) کاتێک کە خوا پەیمانی وەرگرت لەپێغەمبەران ﴿لَمَا آتَيْتُكُم﴾ کە هەرچیم دانێ ﴿مِّن كِتَابٍ﴾ لە نامەو ﴿وَحِكْمَةٍ﴾ حیکمەت (شەریعەت) ﴿ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ﴾ لەپاشان پێغەمبەرێکتان بۆ هات ﴿مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ﴾ بەبڕوا هێنەر بەو نامەی کە لە لاتانە ﴿لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ﴾ دەبێ بڕوای پێ بهێنن ﴿وَلَتَنصُرُنَّهُ﴾ وەیارمەتی بدەن ﴿قَالَ﴾ خوا فەرمووی: ﴿أَأَقْرَرْتُمْ﴾ ئایا دانتان نابەم پەیمانەدا؟ ﴿وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي﴾ وە لەسەر ئەوە پەیمانی منتان وەرگرت ﴿قَالُوا﴾ پێغەمبەران ووتیان: ﴿أَقْرَرْنَا﴾ بەڵێ دانمان پیا ناو پەیمانمان بەست ﴿قَالَ فَاشْهَدُوا﴾ خوا فەرمووی کەواتە ئێوە بەشاهید بن ﴿وَأَنَا مَعَكُم﴾ وە منیش لەگەڵ ئێوە ﴿مِّنَ الشَّاهِدِينَ﴾ بەکێکم لەشاهیدان. ٨١) ﴿فَمَن تَوَلَّىٰ﴾ جا ئەوەی پشتی هەڵکرد (لەم پەیمانە) ﴿بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ دوای ئەم دان پیانانە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ کەواتە هەر ئەوانن دەستەی دەرچوان لەفەرمان. ٨٢) ﴿أَفَغَيْرَ دِينِ اللَّهِ يَبْغُونَ﴾ ئایا (بێ بڕوایان) داوای غەیری دینی خوا دەکەن؟! ﴿وَلَهُ أَسْلَمَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لە کاتێکدا کە هەرچی لە ئاسمان و زەوی دایە فەرمانبەری خوان ﴿طَوْعًا﴾ بی یانەوێ (بەڕێکتی خۆیان) ﴿وَكَرْهًا﴾ ئایا نەیانەوێ (بەناچاری) ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ وە هەموو هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە. ٨٣)

قُلْ ءَامَنَّا بِاللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ
وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ
مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ
مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ
دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾
كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟
أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ
وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ لَا يُخَفَّفُ
عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ
بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ
وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ
كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ
ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

سوێ خاتمه
فهرموودهی
ئایهتی (٨٦-٨٩)
سورهتی (آل
عمران): ﴿كَيْفَ
يَهْدِي اللَّهُ
قَوْمًا...﴾ تهمانی
و تیین حیبان و
حاکیم له عهبدوللای
کوڕی عهباسهوه
دهگێڕنهوه دهڵێت:
پیاوێکی ئهنصاری
موسڵمان بوو،
پاشان پاشگهز
بووهوه، دوانزه
پهخشان بووهوه بۆ
ئهنصاری بڵێن
بڕۆنهوه و بڵێن
دوێنێ کهسێک
باڵێن بۆ خزمهتی
پێغهمبهری خوا
(ﷺ) و بڵێی

ڕابگهیهنن ئایا دهتوانم تهوبه بکهم؟ یهکێکیان ئایهته هاتهخوارهوه: ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا...إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ شهتر خزمهتهکهی پهیامهکهیان بۆ ناردهوه و موسڵمان بووهوه.

ئایهتی (٢٢٥) سورهتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (من حلف على يمين فرأى غيرها خيراً منه فليكفر عن يمينه وليفعل الذي هو خير) (رواه مسلم) پێغهمبهر (ﷺ) دهفهرموێت:-

﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿ءَامَنَّا بِاللَّهِ﴾ ئێمە بڕوامان هێناوە بە خوا ﴿وَمَا أُنزِلَ عَلَيْنَا﴾ وە بەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆمان ﴿وَمَا أُنزِلَ عَلَىٰ إِبْرَٰهِيمَ﴾ وە بەوەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ ئیبراهیم ﴿وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ﴾ و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب و کوڕانی یەعقوب ﴿وَمَا أُوتِيَ﴾ وە بەوەی کە دراوە ﴿مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ﴾ بە مووسا و عیسا ﴿وَالنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ﴾ وە پێغەمبەرەکانی تر لەپەروەردگاریانەوە ﴿لَا نُفَرِّقُ﴾ جیاوازی ناکەین ﴿بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ﴾ لە بەینی هیچ کامێک لەم پێغەمبەرانە ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە بۆ خوای گەورە گەردن کەچین. ٨٤) ﴿وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَٰمِ دِينًا﴾ هەر کەسێک دوای دینێک بکەوێت جگە دینی ئیسلام ﴿فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ﴾ ئەوەلێی وەرناگیرێ ﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە ئەو لەڕۆژی دوایی دا ﴿مِنَ الْخَٰسِرِينَ﴾ لە زەرەرمەندانە. ٨٥) ﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا﴾ چۆن خوا ڕێنموونیی گەلێک دەکات ﴿كَفَرُوا﴾ بێ بڕوا بوون ﴿بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ﴾ دوای بڕوا هێنانیان ﴿وَشَهِدُوا﴾ وە شایەتی یان دابێ ﴿أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ﴾ کە ئەو پێغەمبەرە ڕاستە ﴿وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَٰتُ﴾ وەنیشانەی زۆریان بۆ هاتبێ ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّٰلِمِينَ﴾ وەخوا ڕێنموونیی گەلی ستەمکاران ناکات. ٨٦) ﴿أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ﴾ ئەوانە سزایان ئەوەیە ﴿أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ﴾ کە لەسەریانە نەفرینی خوا ﴿وَالْمَلَٰئِكَةِ﴾ و فریشتە ﴿وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ و هەموو خەڵکی. ٨٧) ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَا﴾ لەو (نەفرینە)دا دەمێننەوە بە ئێجگاری ﴿لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ الْعَذَابُ﴾ سزایان لێ سووک ناکرێت ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وە مۆڵەت نادرێن. ٨٨) ﴿إِلَّا الَّذِينَ﴾ مەگەر ئەوانەی ﴿تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ تۆبەیان کردبێ دوای ئەوە ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ وە کردەوەی چاکیان کردبێت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێ خۆشبووی میهرەبانە. ٨٩) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بێ بڕوابوون ﴿بَعْدَ إِيمَٰنِهِمْ﴾ دوای بڕوا هێنانیان ﴿ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا﴾ پاشان زیاتر بێ باوەڕ بوون ﴿لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ﴾ هەرگیز تەوبەیان لێگیرا ناکرێت ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الضَّالُّونَ﴾ وە ئەوانەن گومڕایان. ٩٠) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ وە بە بێ بڕوایی مردن ﴿فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ﴾ ئەوە هەرگیز (فدیە) لەهیچ کامێکیان وەرناگرێ ﴿مِّلْءُ الْأَرْضِ ذَهَبًا﴾ با پڕ بە هەموو زەویش زێڕبێت ﴿وَلَوِ افْتَدَىٰ بِهِ﴾ بیبەخشێت لە بریتی دا ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزای بە ئازاریان بۆ هەیە ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ وە هیچ یاریدەدەرێکیان نی یە. ٩١)

لَن تَنَالُوا الْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُوا مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ
فَإِنَّ اللَّهَ بِهِ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾ كُلُّ الطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِي
إِسْرَائِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَائِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ
التَّوْرَاةُ ۗ قُلْ فَأْتُوا بِالتَّوْرَاةِ فَاتْلُوهَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
﴿٩٣﴾ فَمَنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩٤﴾ قُلْ صَدَقَ اللَّهُ ۗ فَاتَّبِعُوا مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا
وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي
بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَالَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ مَّقَامُ
إِبْرَاهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُ كَانَ آمِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ
مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ
﴿٩٧﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ
عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٨﴾ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن
سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَاءُ ۗ وَمَا اللَّهُ
بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تُطِيعُوا
فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ ﴿١٠٠﴾

٣(هەر کەسێک سوێندی لەسەر شتێک خواردبێ پاشان لەوە چاکتری بینی با کەفارەتی بدات و چاکترەکە بکات). فەیلەقی (٣٢٨) حەدیسی وایە (البقرة) عن جابر قال: قال رسول الله (ﷺ) في خطبته في حجة الوداع (فاتقوا الله في النساء فإنكم أخذتموهن بأمانة الله واستحللتم فروجهن بكلمة الله ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحداً تكرهونه فإن فعلن ذلك

فاضربوهن ضرباً غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف) رواه مسلم) جابر دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) لە وتارەکەیدا لەحەجی ماڵئاواییدا فەرمووی: (لەخوا بترسن لەژیانەوەی ئافرەتان، چونکە بەڕاستی ئێوە بەڕاسپاردەی خوایی وەریانگرتوون جەستەی خۆیان حەڵاڵ بووە بۆتان، مافی ئێوەیە لەسەریان هیچ کەسێک نەهێنن بێجگەلتانەخۆشە کە ئێوە پێیدا ڕازیبن بەگەشەوپێیان.

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ﴾ ئەوە هەرگیز بەخێر چاکە ناگەن (وە دەستگیرتان نابێت) ﴿حَتَّىٰ تُنفِقُوا﴾ تا بەشتی نەگەن هەندێ لەو دارایی یەی کە خۆشتان دەوێت ﴿وَمَا تُنفِقُوا﴾ وە هەرچی ببەخشن ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ﴾ ئەوە بێگومان خودا ئاگای لێ یە (بەپێی دڵ و دەروونتان پاداشتان دەداتەوە). ٩٢ ﴿كُلُّ ٱلطَّعَامِ﴾ هەموو جۆرە خواردەمەنیەکان حەڵاڵ بوون ﴿كَانَ حِلًّا﴾ بۆ ئەوەی یەعقوب ﴿إِسْرَٰٓءِيلَ﴾ بێجگە لەوەی کە یەعقوب هەرامی کرد ﴿عَلَىٰ نَفْسِهِۦ﴾ لەسەر خۆی ﴿مِن قَبْلِ﴾ لە پێش ﴿أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ﴾ تاوردنە خوارەوەی تەورات ﴿قُلْ فَأْتُوا۟ بِٱلتَّوْرَىٰةِ﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ: دەی تەورات بهێنن ﴿فَٱتْلُوهَآ﴾ و بیخوێنەوە ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٩٣ ﴿فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ﴾ ئینجا هەر کەس درۆ بەدەم خوایە هەڵبەستێ ﴿مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوە ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ﴾ کەوانە ئەوانە خۆیانن ستەمکار. ٩٤ ﴿قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ: خوا ڕاستی فەرموو ﴿فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ﴾ کەوا بوو بەپەیڕەوی ئایینی ئیبراهیم بکەن ﴿حَنِيفًا﴾ کە پاکە (بەویستی خۆی لەبیرو باوەڕو کردارێ هەڵە لای داوە بۆ بیرو باوەڕو کردارێ ڕاست) ﴿وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ وە هیچ کاتێک لە هاوبەش بڕیارەدەران نەبووە. ٩٥ ﴿إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ﴾ بەڕاستی یەکەم ماڵێک ﴿وُضِعَ لِلنَّاسِ﴾ دانراوە بۆ (خوابەرستی) ﴿لَلَّذِى بِبَكَّةَ﴾ ئەو ماڵەیە کەلە بەککە (مەککە) دایە ﴿مُبَارَكًا﴾ پڕبەڕەکەت کراوە ﴿وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ وەڕێنموونی یە بۆ جیهانیان. ٩٦ ﴿فِيهِ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ﴾ تیایدا هەیە چەند بەڵگەیەکی ڕوون ﴿مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ﴾ (کە بەکێگیان) شوێن وەستانەکەی ئیبراهیمە ﴿وَمَن دَخَلَهُۥ﴾ وەهەر کەس چوبێتە ئەو شوێنە ﴿كَانَ ءَامِنًا﴾ بێ ترس بووە (لەزیان و ئازاردان) ﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ﴾ بۆ خودا هەیە بەسەر ئادەمی یەوە ﴿حِجُّ ٱلْبَيْتِ﴾ حەج کردنی ئەو ماڵە ﴿مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا﴾ هەرکەسێک کە توانای گەیشتنی (بڕیشتنی) هەبێت بۆی ﴿وَمَن كَفَرَ﴾ وە هەر کەس باوەڕی نەبێ (بان توانای هەبێت و نەچێت) ﴿فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا بێ نیازە لەهەموو جیهانیان. ٩٧ ﴿قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ بڵێ: ئەی نامەداران ﴿لِمَ تَكْفُرُونَ﴾ لەبەرچی بێ بڕوان ﴿بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بە بەڵگەکانی خوا ﴿وَٱللَّهُ﴾ لەکاتێکدا خوا بینەر ئاگادارە ﴿شَهِيدٌ﴾ بەسەرەی کەدەیکەن. ٩٨ ﴿قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ بڵێ: ئەی خاوەن کتێبەکان ﴿لِمَ تَصُدُّونَ﴾ لەبەرچی بەرگری دەکەن ﴿عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەڕێی خوا ﴿مَنْ ءَامَنَ﴾ کەسێک کەبڕوای هێنابێ ﴿تَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ دەتانەوێ بەناڕاست بیخەنە بەرچاوی خەڵک ﴿وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ﴾ لەکاتێکدا ئێوە زانادن ئاگادارن (بەوەی ڕێ ی خوایە) ﴿وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ﴾ وەخوا بێ ئاگا نی یە ﴿عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ لەوەی کە ئێوە دەیکەن. ٩٩ ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەبڕوایانن هێناوە ﴿إِن تُطِيعُوا۟﴾ ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی دەستەیەک بن ﴿فَرِيقًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ﴾ لەوانەی کەنامەیان پێدراوە ﴿يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ﴾ دەتانگەڕێنەوە بەکافر دوای بڕوا هێنانەکەتان. ١٠٠)

وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ
رَسُولُهُ ۗ وَمَن يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿١٠١﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم
مُّسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا
وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ
فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ
فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ
﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا
تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ ۚ
وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ
وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ
وُجُوهُهُمْ فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ آيَاتُ
اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ ۗ وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ ﴿١٠٨﴾

هەڵە ئایان بەمن بەایەتانەکی سادە، وە مانی ئەوانە لەسەریتان دابین کردنی خواردن و پۆشاکیان بەجاکی).

لەهیچ (٢٣١) سورەتی (البقرة)ا، قال رسول الله (ﷺ): (أتدرون من المفلس؟) قالوا: المفلس فينا من لا درهم له ولا متاع. فقال: المفلس من أتي من يأتي بصلاة وصيام وزكاة، ويأتي وقد شتم هذا، وقذف هذا، وأكل مال هذا، وسفك دم هذا، وضرب هذا، فيعطى هذا من حسناته، وهذا من حسناته، فإن فنيت حسناته قبل أن يقضى ما عليه، أخذ من خطاياهم فطرحت عليه ثم طرح في النار. (رواه مسلم).

پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئایا دەزانن موفلیس کێیە؟ وتیان: ئەوەتا موفلیس ئەو کەسەیە پارە و مانی نەبێت، فەرمووی: موفلیس لە ئومەتی ئەمە ئەو کەسەیە، -

﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾ چۆن بێ بڕوا دەبن؟ ﴿وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ لەکاتێکدا دەخوێنرێنەوە بەسەرتاندا ﴿ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوا ﴿وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ﴾ وە پێغەمبەرەکەی لەناوتاندایە ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ﴾ وە هەرکەس دەست بگرێ بە (ئایینی) خواوە ﴿فَقَدْ هُدِىَ﴾ ئەوەبەڕاستی ڕێنموونیی کراوە ﴿إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێبازێکی ڕاست. ١٠١) ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ بترسن لەخوا ﴿حَقَّ تُقَاتِهِۦ﴾ ترسانێک کەشیاوێتی ﴿وَلَا تَمُوتُنَّ﴾ وە مەمرن ﴿إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ هەر بەمسوڵمانی نەبێ. ١٠٢) ﴿وَٱعْتَصِمُوا۟ بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووتان دەست بگرن بەهۆی پەیوەستیتان بەخواوە (کە قورئانە) ﴿وَلَا تَفَرَّقُوا۟﴾ چەند بەرەکە(ولێک جیا) مەبن ﴿وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیبر لە بەهرەو چاکەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً﴾ لەکاتێکدا کە ئێوە دوژمنی یەکتربوون ﴿فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ﴾ بەڵام خوا هۆگری خستە نێوان دڵەکانتان ﴿فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا﴾ ئیتر بوون بەبرای یەکتر بەهۆی ئەو چاکەی خواوە ﴿وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ﴾ وە ئێوە لەسەر لێواری چاڵێ بوون لەئاگر ﴿فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا﴾ بەڵام خوا ڕزگاری کردن لێ ی ﴿كَذَٰلِكَ﴾ تا بەو جۆرە ﴿يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ خوا بەڵگەکانی خۆی ڕوون دەکانەوە بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ تا بەردەوام بن لەسەر ڕێنموونیی (یان لەسەر شارەزایی). ١٠٣) ﴿وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ﴾ ئەبێ لەناو ئێوەدا کۆمەڵێک ببێت ﴿يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ﴾ بانگەواز بکەن بۆ چاکە ﴿وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان بدەن بەهەموو چاکەیەک ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ وە بەرگری بکەن لە هەموو خراپەیەک ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوانە خۆیانن سەرکەوتوو. ١٠٤) ﴿وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ﴾ بەوێنەی ئەوانە مەبن ﴿تَفَرَّقُوا۟﴾ کە بەش بەش و ﴿وَٱخْتَلَفُوا۟﴾ جیاواز بوون ﴿مِنۢ بَعْدِ﴾ لەپاش ئەوەی ﴿مَا جَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ﴾ ئەو بەڵگانەی بۆیان هات ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزایەکی گەورەیان بۆ هەیە. ١٠٥) ﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ﴾ ڕۆژێک دێت کەچەند ڕوویەک سپی دەبن ﴿وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ وە چەند ڕوویەک ڕەش دەبن ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ﴾ جا ئەوانەی ﴿ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ کەڕوویان ڕەش بووە ﴿أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ﴾ (پێیان دەووترێت) بۆچی بێ بڕوا بوون لەپاش بڕوا هێنانتان ﴿فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ﴾ کەوانە بیچێژن سزا ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ بەهۆی بێ بڕوایی تانەوە. ١٠٦) ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ وە ئەوانە کە ڕوویان سپی دەبێت ﴿فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ﴾ ئەوە لەناو بەزەیی خوادان ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوانە تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١٠٧) ﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ ئەمانە ئایەتەکانی خودان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ﴾ دەیان خوێنینەوە بەسەرت دا ﴿بِٱلْحَقِّ﴾ کەڕاستن ﴿وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ﴾ خواش نایەوێت ﴿ظُلْمًا لِّلْعَٰلَمِينَ﴾ هیچ ستەمێک بۆ جیهانیان. ١٠٨)

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ
﴿١٠٩﴾ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ
وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۗ وَلَوْ ءَامَنَ
أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ
وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى ۖ
وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ
عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ
وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ
بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ
حَقٍّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ ۞ لَيْسُوا۟ سَوَآءً ۗ
مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ
وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ
وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ
فِي ٱلْخَيْرَٰتِ وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا۟
مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوهُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٣) سورەتی (آل عمران): ﴿لَيْسُوا۟ سَوَآءً...﴾ طەبەرانی لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە، کەدەڵێت کاتێک کەعەبدوڵڵای کوڕی سەلام و ئەعلەبەی کوڕی سەعیە و ئوسەیدی کوڕی سەعیە و ئوسەیدی کوڕی هوبەید و هەندێکی تر لەجوولەکە کەلەگەڵیاندا موسڵمان بوون و بەڕاستی و ڕاستگۆیی بوونە ئیماندار و بەحەزو ئارەزووی زۆرەوە باوەشیان کرد بەئیسلام دا، لەم کاتەدا ڕاهیب و زاناکانی جوولەکە و ئەوانەی کە گەردن گیری بێ باوەڕی و کوفر بوون ئیایاندا ووتیان: کەسێ لەئێمە بڕوای نەهێناوە بە موحەممەد جگە لە خراپەکانمان، چونکە ئەگەر ئەوانە چاک و باشەکانمان بوونایە وازیان لەدینی باو و باپیرانیان نەدەهێنا و شوێن دینێکی تر بکەون خوای گەورەش=

﴿وَلَهُ مَا فِي ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ تەنها بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکاندایە ﴿وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ﴾ وەهەرچی لەزەوی دایە ﴿وَإِلَى ٱللَّهِ﴾ وەهەر بۆلای خودا ﴿تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ﴾ دەگەڕێنەوە هەموو کارەکان. ١٠٩) ﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ﴾ ئێوە (موسڵمانان) باشترین گەلێک بوون ﴿أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ بۆخەڵکی هێنرابێتە بێ ﴿تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەدەن بەچاک ﴿وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ وە جڵەو گیری دەکەن لەخرایە ﴿وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ وەبڕوا دەهێنن بەخودا ﴿وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەگەر نامە دارەکان بڕوایان بهێنایە ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ئەوە باشتربوو بۆیان ﴿مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ﴾ هەندێ لەوان بڕوادار ﴿وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ بەڵام زۆرەیان لەفەرمانی خودا دەرچوون. ١١٠) ﴿لَن يَضُرُّوكُمْ﴾ هەرگیز ئەوان زیانتان پێ ناگەیەنن ﴿إِلَّآ أَذًى﴾ مەگەر زیانێکی کەم ﴿وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ﴾ وەئەگەر بجەنگین لەگەڵتاندا ﴿يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَٰرَ﴾ پشتان تێ دەکەن ﴿ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ﴾ دواتریش سەرکەوتوو نابن. ١١١) ﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ﴾ دراوە بەسەریاندا سەر شۆڕی وڕیسوایی ﴿أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا﴾ لەهەر شوێنێک بین ﴿إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ مەگەر بەهۆی بەڵێن لەلایەن خوداوە ﴿وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ﴾ وەبەڵێنێک لەلای خەڵکەوە ﴿وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ﴾ شایستەی خەشمێکی گەورەبوون لەلایەن خواوە ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ﴾ وە دراوە بەسەریاندا هەژاری (دەروون و چاو برسێتی) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا﴾ ئەوەلەبەر ئەوەبوو ئەوان ﴿يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ بێ بڕوابوون بە بەڵگەکانی خودا ﴿وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ﴾ وەپێغەمبەرانیان دەکوشت ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بەناڕەوا ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا﴾ ئەوەش بەهۆی ئەوەبوو کەئەوانە سەرپێچی ﴿وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ و دەست درێژیان دەکرد. ١١٢) ﴿لَيْسُوا﴾ هەموو (نامەدارەکان) چوون یەک نین ﴿مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ﴾ لەنێو خاوەن نامەکاندا ﴿أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ﴾ دەستەیەکی ڕاست و ڕێک هەن ﴿يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ ئایەتەکانی خودا دەخوێنن ﴿ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ﴾ لە(کاتەکانی) شەودا ﴿وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾ وەلە (کاتەکانی) کڕنوش بردنیان دا. ١١٣) ﴿يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ﴾ بڕوایان هەیە بەخودا ﴿وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾ وە بە ڕۆژی دوایی ﴿وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ و فەرمان دەدەن بەهەرچی چاکەیە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ وەبەرگری دەکەن لە هەرچی خرایەیە ﴿وَيُسَٰرِعُونَ فِي ٱلْخَيْرَٰتِ﴾ وە پێشبڕکێ دەکەن لەهەموو چاکەکاندا ﴿وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە ئەوانە لە کۆمەڵی چاکان. ١١٤) ﴿وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ هەر خێر و چاکەیەک بکەن ﴿فَلَن يُكْفَرُوهُ﴾ ئەوە هەرگیز بێ بەش ناکرێن لە پاداشتەکەی ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ﴾ خوداش بەئاگایە لە پارێزکاران. ١١٥)

إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم
مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا ۖ وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١٦﴾
مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِي هَٰذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا
صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا
ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا
وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ ۖ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي
صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾
هَا أَنتُمْ أُولَاءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ ۖ
وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ
مِنَ الْغَيْظِ ۚ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ ۗ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾
إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُوا
بِهَا ۖ وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا ۗ
إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ
تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾

- لەسەر ئەمانە ئیمانی ناهێنن، خواردەوە ﴿لَيْسُوا سَوَاءً ۗ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ..﴾ هەروەها ئیمانی نەهێنان بە هەموو ئەو کتێبانەی دەگرێتەوە دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی پێدراوە، بانگەشە بۆ ئیسلام بکات و مژدەدەر بێت و ئەگەر چاوەڕوانی فڕێدانی کردەن، ئەوەندە ئەوەندا جگە لە تێوە هیچ کەسێک ئەوانە

ئەوەن ئایەتەکان باسی خوای گەورە ئاگادار لەم کاتانە خوا ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسُوا سَوَاءً ۗ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ﴾ هتد تەمیدە.. ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ﴾.

- خۆڵ و پاشماڵ و زەکاتی مەبەست، لەمسەران کاتدا جیاوازی بەدەست دێت، بەڵگەش بۆ ئەو کارەوە، مانای ئەوی خوارەوە، خۆزانی ئەوەن پاشتر، لەدەستی دێت، جا (لەقیامەت دا) چاکەکانی دەبینێت -

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون ﴿لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ﴾ سوود بەوان ناگەیەنێ ﴿أَمْوَالُهُمْ﴾ نەماڵەکانیان ﴿وَلَا أَوْلَادُهُم﴾ وە نە منداڵەکانیان ﴿مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ هیچێک لەلای خواوە ﴿وَأُولَٰئِكَ﴾ تا ئەوانە ﴿أَصْحَابُ النَّارِ﴾ هاوەڵی ئاگر دەبن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوان تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١١٦)﴿مَّثَلُ مَا يُنفِقُونَ﴾ وێنەی ئەو ماڵ و داراییەی کەبەختی دەکەن ﴿فِي هَٰذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەم ژیانی دنیایەدا ﴿كَمَثَلِ رِيحٍ﴾ بە وێنەی بایەکە ﴿فِيهَا صِرٌّ﴾ سەرما و سۆڵەی تێدابێت ﴿أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ﴾ بدات لەکشت و کاڵی ناقمێک ﴿ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ کەستەمیان لەخۆیان کردبێت ﴿فَأَهْلَكَتْهُ﴾ جا ئەو باو سەرمایە کشت و کاڵەکەی لەناو بەرێت ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ﴾ وە خوا ستەمی لێ نەکردوون ﴿وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەکرد. ١١٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێ کە بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا﴾ مەگرن بۆ خۆتان ﴿بِطَانَةً﴾ دۆستی گیانی بەگیانی ﴿مِّن دُونِكُمْ﴾ جگە لەخۆتان ﴿لَا يَأْلُونَكُمْ﴾ درێغیتان لێ ناکەن ﴿خَبَالًا﴾ لەهیچ شەڕ و خراپەیەک ﴿وَدُّوا﴾ ئاوانە خوازی ﴿مَا عَنِتُّمْ﴾ ناخۆشیتانن ﴿قَدْ بَدَتِ﴾ بێ گومان دەرئەکەوێت ﴿الْبَغْضَاءُ﴾ خەشم و قین ﴿مِنْ أَفْوَاهِهِمْ﴾ لە(قسەکانی) دەمیانەوە ﴿وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ﴾ وەئەوەی لەدڵیاندا شاردویانەتەوە گەورەترە ﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ بەڕاستی بەڵگەکانمان بۆ ڕوون کردونەتەوە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر تێوە ژیرین. ١١٨)﴿هَٰأَنتُمْ أُولَاءِ تُحِبُّونَهُمْ﴾ بێدارین ئاتەوە تێوەن کەئەوانتان خۆش دەوێت ﴿وَلَا يُحِبُّونَكُمْ﴾ وەئەوان تێوەیان خۆش ناوێ ﴿وَتُؤْمِنُونَ﴾ وەباوەڕتان هەیە ﴿بِالْكِتَابِ كُلِّهِ﴾ بەهەموو نامە ئاسمانی یەکان ﴿وَإِذَا لَقُوكُمْ﴾ کاتێ ئەوان پێتان بگەن ﴿قَالُوا آمَنَّا﴾ دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَإِذَا خَلَوْا﴾ وە کاتێ تەنها بونەوە ﴿عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ﴾ سەرە پەنجەکانی خۆیان ئەگەزن لێتان ﴿مِنَ الْغَيْظِ﴾ لەڕقدا ﴿قُلْ مُوتُوا﴾ بڵێ بمرن ﴿بِغَيْظِكُمْ﴾ بەداخ و ڕقی خۆتانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا زانایە ﴿بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەوەی لەناو دڵەکاندایە. ١١٩)﴿إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ﴾ ئەگەر چاکە و خۆشیەکتان پێ بگات ﴿تَسُؤْهُمْ﴾ غەمبار دەبن ﴿وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ﴾ بەڵام ئەگەر ناخۆشیەکتان پێ بگات ﴿يَفْرَحُوا بِهَا﴾ دڵخۆش دەبن پێ ی ﴿وَإِن تَصْبِرُوا﴾ ئەگەر تێوە بەئارام بن (لەسەر گوێڕایەڵی خوا) ﴿وَتَتَّقُوا﴾ و لەخوا بترسن ﴿لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ پیلانی ئەوان هیچ زیانێکتان پێ ناگەیەنێت ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ بەڕاستی خوا تەواو ئاگادارە بە هەرچی ئەوان دەیکەن. ١٢٠)﴿وَإِذْ﴾ وە (بێنەوە بیریان) کاتێ ﴿غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ﴾ کە بەیانی زوو دەرچوویت لەلای ماڵ و خێزانت ﴿تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بڕوادارەکانت نیشتەجێ ئەکرد ﴿مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ﴾ لە چەند شوێنێکدا بۆ جەنگ کردن ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بیسەری زانایە. ١٢١)

إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى
ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ
أَذِلَّةٌ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ
أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَٰثَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ
مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ
هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَٰفٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ
﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ وَمَا
ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا
مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ
مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ
﴿١٢٨﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ
وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ
﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٢) سورەتی (آل عمران): ﴿إِذْ هَمَّت طَّائِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا ....﴾ بوخاری و موسلیم لە جابیری کوڕی عەبدوڵلاوە دەگێڕنەوە کە دەڵێت: ئەم ئایەتە لەسەر ئێمە لە (بەنی سەلەمە و بەنی حارثە) هاتە خوارەوە: ﴿إِذْ هَمَّت طَّائِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا ....﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٨) سورەتی (آل عمران): ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ....﴾ ئیمامی ئەحمەد و موسلیم لە ئەنەسەوە دەگێڕنەوە کە پێغەمبەری پێشەوا (ﷺ) دەدانێکی شکا لەغەزای ئوحود دا و دەم و چاوی بریندار بوو هەتا خوێن بەدەم و چاویدا هاتە خوارەوە فەرمووی: چۆن گەل و نەوەیەک ڕزگاریان دەبێت کە ئاوا بکەن بەپێغەمبەرەکەیان؛ لەکاتێکدا کەئەو بانگیان بکات بۆلای پەروەردگاریان؟ خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ ...﴾ -

﴿ [illegible] ﴾ لەو کاتەدا کە دوو کۆمەڵ لەئێوە خەریک بوون ﴿ [illegible] ﴾ سست بن (بگەڕێنەوە) ﴿ [illegible] ﴾ بەڵام خوا دۆست و یارمەتی دەریان بوو ﴿ [illegible] ﴾ وە بڕوا داران بایشت تەنها بەخوا بپەستن. ١٢٢ ﴿ [illegible] ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خوا ئێوەی سەرخست ﴿ [illegible] ﴾ لە (جەنگی) بەدر ﴿ [illegible] ﴾ لە کاتێکدا ئێوە کەم و لاواز بوون ﴿ [illegible] ﴾ دەی لەخوا بترسن ﴿ [illegible] ﴾ بەڵکو سوپاس گوزاری بن. ١٢٣ ﴿ [illegible] ﴾ (بیریان بخەرەوە) ئەو کاتەی دەت ووت بەبڕوادارەکان ﴿ [illegible] ﴾ ئایا بەستان نی یە ﴿ [illegible] ﴾ پەروەردگارتان کۆمەکتان بکات ﴿ [illegible] ﴾ بە سێ هەزار ﴿ [illegible] ﴾ لە فریشتە دابەزێنراوەکان. ١٢٤ ﴿ [illegible] ﴾ بەڵێ ئەگەر ئارام بگرن ﴿ [illegible] ﴾ وەلە خوا بترسن ﴿ [illegible] ﴾ پەلامارتان بدەن لەم کاتانەدا ﴿ [illegible] ﴾ پەروەردگارتان کۆمەکتان بکات ﴿ [illegible] ﴾ بەپێنج هەزار ﴿ [illegible] ﴾ لەفریشتە نیشانەدارەکان. ١٢٥ ﴿ [illegible] ﴾ وە خوا تەنها ئەو (کۆمەکی) ی کرد ﴿ [illegible] ﴾ بە مژدە بۆتان ﴿ [illegible] ﴾ وە بۆ ئەوەی دڵەکانتانی پێ ئارام بێت ﴿ [illegible] ﴾ سەرکەوتنیش تەنها لەلایەن خوای ﴿ [illegible] ﴾ یالادەستی دانارەیە. ١٢٦ ﴿ [illegible] ﴾ (وە ئارەزی فریشتەکان) بۆ ئەوە بوو دابڕێت (لەئاوی بات) بەشێک ﴿ [illegible] ﴾ لەوانەی کە بێ بڕوان ﴿ [illegible] ﴾ یان خەفەت باریان بکات (بە تێشکانیان) ﴿ [illegible] ﴾ تنجا بگەڕێنەوە بەئانومێدی. ١٢٧ ﴿ [illegible] ﴾ (دەربارەی هەڵوێستەکانی شەڕی ئوحود) بەڕاستی بەدەست تۆ نی یە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿ [illegible] ﴾ هیچ شتێک لەو کارەدا ﴿ [illegible] ﴾ چ (خوا) تەوبەیان لێ وەرگرێ ﴿ [illegible] ﴾ یان سزایان بدات ﴿ [illegible] ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوانە ستەمکارن. ١٢٨ ﴿ [illegible] ﴾ هەر بۆ خوایە هەرچی لەئاسمانەکانداییە ﴿ [illegible] ﴾ وە هەرچی لە زەوی دایە ﴿ [illegible] ﴾ خۆش ئەبێ لە هەرکەس خۆی بوێ وەسزای هەر کەسێش ئەدات خۆی بوێ ﴿ [illegible] ﴾ وەخوا لێ بوردەی میهرەبانە. ١٢٩ ﴿ [illegible] ﴾ ئەی کەسانێ کەبڕوایان هێناوە ﴿ [illegible] ﴾ سوود مەخۆن ﴿ [illegible] ﴾ چەند بەرامبەر ﴿ [illegible] ﴾ و لەخوا بترسن ﴿ [illegible] ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگارتان. ١٣٠ ﴿ [illegible] ﴾ وەخۆتان بپارێزن لەئاگرەی ﴿ [illegible] ﴾ کەئامادە کراوە بۆ بێ بڕوایان. ١٣١ ﴿ [illegible] ﴾ وەگوێ ڕایەڵی خودا و پێغەمبەر بن ﴿ [illegible] ﴾ بێ گومان میهرەبانیتان لەگەڵ ئەکرێت. ١٣٢

۞ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ
فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ
عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا
فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟
لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ
مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ
مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ
فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ
﴿١٣٧﴾ هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾
وَلَا تَهِنُوا۟ وَلَا تَحْزَنُوا۟ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ
﴿١٣٩﴾ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُۥ ۚ
وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾

= هەروەها ئیمامی ئەحمەد و بوخاری لە هەبدوڵڵای کوڕی عومەرەوە (رەزای خوایان لێ بێت) دەگێڕنەوە کە دەڵێت: گوێم لێ بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیلەرەوو: خوایە نەفرەت بکە لەفلان کەس، خوای گەورە نەفرەت بکە لە حارثی کوڕی هیشام خوای گەورە نەفرەت بکە لە سوهەیلی کوڕی عەمر خوای گەورە نەفرەت بکە لە صەفوانی کوڕی ئومەییە جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە، جا (ئیمانیان هێناو) خوای گەورە لە هەموویان خۆش بوو.

=بەئەو و ئەو، وەئەگەر چاکەکانی تەواو بوو پێش ئەوەی ئەو مافانەی لەسەریەتی بیدانەوە، لەخراپەکانیان وەردەگیرێت و دەدرێت بەسەریدا و پاشان فڕێ دەدرێتە ناوئاگری دۆزەخەوە).

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ﴾ پێشبڕکێ بکەن بۆ لێ بووردنێکی گەورە ﴿مِن رَّبِّكُمْ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا﴾ وە بۆ بەهەشتێک کە پانییەکەی (بەئەندازەی) ﴿السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾ کە ئامادە کراوە بۆ لە خوا ترسان. ١٣٣)﴿الَّذِينَ يُنفِقُونَ﴾ ئەوانەی ماڵ دەبەخشن (لەڕێ ی خوادا) ﴿فِي السَّرَّاءِ وَالضَّرَّاءِ﴾ لەکاتی خۆشی (دەوڵەمەندێ) و ناخۆشی دا ﴿وَالْكَاظِمِينَ الْغَيْظَ﴾ و ڕقی بەتینی خۆیان دەخۆنەوە و ﴿وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ﴾ دەبوورن لەخەڵکی ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ خواش چاکەکارانی خۆش دەوێت. ١٣٤) ﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً﴾ وە ئەوانەی کە کاتێ کردەوەیەکی ناشیرین دەکەن ﴿أَوْ ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ یاستەم لەخۆیان دەکەن ﴿ذَكَرُوا اللَّهَ﴾ کە یادی خوایان کردەوە ﴿فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ﴾ ئینجا داوای لێ بووردن دەکەن بۆ گوناهەکانیان ﴿وَمَن يَغْفِرُ الذُّنُوبَ﴾ ئایا کێ دەبووری لە گوناهەکان ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ بێجگە لە خوا؟ ﴿وَلَمْ يُصِرُّوا﴾ وە بەردەوام نابن ﴿عَلَىٰ مَا فَعَلُوا﴾ لەسەر ئەوەی کە کردوویانە ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا بزانن (گوناهە). ١٣٥)﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿جَزَاؤُهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ پاداشتیان لێ بووردنە ﴿مِّن رَّبِّهِمْ﴾ لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿وَجَنَّاتٌ﴾ و چەند باخاتێک (بەهەشتێک) ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕوبارەکان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ ئەمێننەوە لەو بەهەشتانەدا بەهەمیشەیی ﴿وَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾ چەند چاکە پاداشتی چاکەکاران. ١٣٦)﴿قَدْ خَلَتْ﴾ بێگومان رابورد ﴿مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ﴾ لە پێش ئێوەوە چەند رێ و یاسایەک (باوێک) ﴿فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئینجا ئێوە بگەڕێن بەزەویدا ﴿فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ﴾ و سەرنج بدەن ئایا چۆن بوو ﴿عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ سەرئەنجامی بێ بڕواکان. ١٣٧)﴿هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ﴾ ئەمە ڕوون کردنەوەیە بۆ هەموو خەڵکی ﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ﴾ و ڕێنموونیی و ئامۆژگاری یە ﴿لِّلْمُتَّقِينَ﴾ بۆ لە خوا ترسان. ١٣٨) ﴿وَلَا تَهِنُوا﴾ سست و دڵ لاواز مەبن ﴿وَلَا تَحْزَنُوا﴾ وە غەمبار مەبن ﴿وَأَنتُمُ الْأَعْلَوْنَ﴾ هەر ئێوە بەرز و بڵند ترن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر بڕوادار بن. ١٣٩)﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ﴾ ئەگەر ئێوە (لە توحوددا) زام و برینتان تووش بووە ﴿فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ﴾ ئەوە بێگومان ئەو هۆزە (لە بەدردا) زام و برینیان توش بووە ﴿مِّثْلُهُ﴾ بە وێنەی زامی ئێوە ﴿وَتِلْكَ الْأَيَّامُ﴾ ئەو چەرخ و ڕۆژانەی (زاڵبوون و سەرکەوتنانە) ﴿نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ﴾ دەیگێڕین لە ناو خەڵکیدا ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ لەبەر ئەوەی (لەدنیادا) خوا دەری بخات ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ﴾ و لە ناو ئێوەدا هەڵبژێرێت ﴿شُهَدَاءَ﴾ چەند کەسێک بە شەهید ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ستەم کارانی خۆش ناوێ. ١٤٠)

وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ ﴿١٤١﴾ أَمْ
حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا
مِنكُمْ وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ مِن
قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ
إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِيْن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ
انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ
اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ
لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُّؤَجَّلًا وَمَن يُرِدْ
ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ
مِنْهَا وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ قَاتَلَ مَعَهُ
رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا
وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ ﴿١٤٦﴾ وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ
إِلَّا أَن قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ
أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَآتَاهُمُ اللَّهُ
ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾

جەنگیش و ئەو، وەختەکەی چاکەکانی ئەوان جێ پێناس ئەوەی ئەو ماڵانەی لەدەستیان بیدات، لەخزمەکانیان وەرە دەگیرێت و دەدرێت بەدروا و پاداشتی قورئانخوێنەکان دەدرێتەوە ئایەتی (٢٣٢)ی سورەتی (البقرة)، فەرمووی پێغەمبەر ﷺ: (دینار أنفقته في سبيل الله ودينار أنفقته في رقبة ودينار تصدقت به على مسكين، ودينار أنفقته على أهلك أعظمها أجراً الذي أنفقته على أهلك)(رواه مسلم) پێناسەیەی (ﷺ) دەفەرموێ: (دینارێکت بەخشیبێ لەڕێی خوادا، دینارێکت بەخشیبێ لەئازاد کردنی بەندەیەکدا، وە دینارێکت کردبێت بەخێر بۆ هەژارێک، وە دینارێکت خەرج کردبێت بۆخێزان و ماڵی خۆت، ئەوەیان پاداشتی گەورەترە کەخەرجت کردبێت بۆ خێزان و ماڵی خۆت).

﴿وَلِيُمَحِّصَ اللَّهُ﴾ وە تا خوا (لەناوان) پاک بکاتەوە﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوادارن﴿وَيَمْحَقَ الْكَافِرِينَ﴾ وەبێ باوەڕان بنەبڕ بکات. ١٤١﴾﴿أَمْ حَسِبْتُمْ﴾ ئایا ئێوە وا گومانتان دەبرد﴿أَن تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ﴾ کەدەچنە بەهەشت﴿وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ﴾ لە کاتێکدا هێشتا خوا دەری نەخستوە﴿الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنكُمْ﴾ ئەوانەی تێ دەکۆشن لەئێوە﴿وَيَعْلَمَ الصَّابِرِينَ﴾ وهێشتا دەری نەخستوە خۆڕاگران. ١٤٢﴾﴿وَلَقَدْ كُنتُمْ﴾ سوێند بێ بێگومان ئێوە﴿تَمَنَّوْنَ الْمَوْتَ﴾ ئاواتی (شەهیدی و) مردنتان ئەخواست﴿مِن قَبْلِ﴾ لەپێش ئەوەی ﴿أَن تَلْقَوْهُ﴾ پێ ی بگەن ﴿فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ﴾ خۆ بەڕاستی مردنتان بینی﴿وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە زەق سەیرتان دەکرد. ١٤٣﴾﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ﴾ موحەممەد (ﷺ) تەنها پێغەمبەرێکە (نەمر نی یە) ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ بێگومان لەپێش ئەو پێغەمبەرانی تر رابوردون﴿أَفَإِن مَّاتَ﴾ جا ئایا ئەگەر وەفاتی کرد ﴿أَوْ قُتِلَ﴾ یان کوژرا﴿انقَلَبْتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ﴾ دەگەڕێنەوە بۆ دواوەی خۆتان (پاشگەز دەبنەوە) ﴿وَمَن يَنقَلِبْ﴾ هەرکەس هەڵگەڕێتەوە﴿عَلَىٰ عَقِبَيْهِ﴾ بۆ دواوەی خۆی (بت پەرستی)﴿فَلَن يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا﴾ ئەوە هەرگیز (ئەو کەسە) هیچ زیانێک ناگەیەنێت بەخوا ﴿وَسَيَجْزِي اللَّهُ﴾ وەبەزوویی خوا پاداشتی﴿الشَّاكِرِينَ﴾ سوپاس گوزاران دەدائەوە. ١٤٤﴾﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ﴾ هیچ کەسێک نەبووە ﴿أَن تَمُوتَ﴾ کەبمرێت ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەفەرمانی خوا ﴿كِتَابًا مُّؤَجَّلًا﴾ نوسراوێکی کات دیاری کراوە ﴿وَمَن يُرِدْ﴾ هەر کەسێک دەیەوێت ﴿ثَوَابَ الدُّنْيَا﴾ پاداشت و دەستکەوتی دنیایی ﴿نُؤْتِهِ مِنْهَا﴾ لەو (پاداشتی دنیا) هەندێکی پێ دەدەین ﴿وَمَن يُرِدْ﴾ وەهەرکەسێک دەیەوێت ﴿ثَوَابَ الْآخِرَةِ﴾ پاداشتی پاشەڕۆژ ﴿نُؤْتِهِ مِنْهَا﴾ لەو (پاداشتی پاشەڕۆژە) هەندێکی پێ دەبەخشین﴿وَسَنَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾ وەبەزووی پاداشتی سوپاس گوزاران دەدەینەوە. ١٤٥﴾﴿وَكَأَيِّن مِّن نَّبِيٍّ﴾ زۆر لەپێغەمبەران ﴿قَاتَلَ مَعَهُ﴾ جەنگ و کوشتاریان کردووە لەگەڵیاندا ﴿رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ﴾ زۆر لەزانایان و خوا ناسان ﴿فَمَا وَهَنُوا﴾ جا سست و دەستە پاچە نەبوون ﴿لِمَا أَصَابَهُمْ﴾ بەهۆی ئەوەی کەدووچاریان بووە ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لە ڕێ ی خوادا ﴿وَمَا ضَعُفُوا﴾ وەبێ هێزو لاواز نەبوون ﴿وَمَا اسْتَكَانُوا﴾ وەسەریان شۆر نەکرد بۆ دوژمن ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾ وەخوا خۆڕاگرانی خۆش دەوێت. ١٤٦﴾﴿وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ﴾ هەر ئەمە ووتەی ئەوان بوو﴿إِلَّا أَن قَالُوا﴾ کەدەیان ووت ﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان لێمان ببورە ﴿ذُنُوبَنَا﴾ گوناهەکانمان﴿وَإِسْرَافَنَا﴾ وەزیادە ڕەویمان﴿فِي أَمْرِنَا﴾ لەکارووبارماندا ﴿وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا﴾ وپێکانمان جێ گیر بکە (لە جەنگدا)﴿وَانصُرْنَا﴾ وسەرمان بخە﴿عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ بەسەر کۆمەڵی بێ بڕوایاندا. ١٤٧﴾﴿فَآتَاهُمُ اللَّهُ﴾ بەهۆی ئەوەوە خوا پێ ی بەخشین ﴿ثَوَابَ الدُّنْيَا﴾ پاداشتی دنیا ﴿وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ﴾ وە پاداشتی چاک و شیرینی ڕۆژی دوایی ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ خوا چاکەکارانی خۆش دەوێت. ١٤٨﴾

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ
يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾
بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِى
فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ
مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ وَبِئْسَ
مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾ وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ
وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ
وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم
مَّا تُحِبُّونَ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم
مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ
وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٥٢﴾ ۞ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ
وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ فَأَثَٰبَكُمْ
غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُواْ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ
وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

ئایەتی (٢٢٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لايحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخر أن تحد على ميت فوق ثلاث ليال إلاّ على زوج أربعة أشهر وعشراً) (رواه البخاري ومسلم)؛ پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموویێ: (هەر ئافرەتێك باوەڕی بەخوا و بەڕۆژی دوایی هەبێت دروست نی یە سێ ڕۆژ زیاتر تەعزیەبار بێت بۆ مردوو، مەگەر مێردی بێت دروستە چوار مانگ و دە ڕۆژ بۆی تەعزیەبار بێت).

ئایەتی (٢٢٨) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله وإقام الصلاة وإيتاء الزكاة وحج البيت وصوم رمضان) (متفق عليه). وقال (ﷺ): إن بين الرجل وبين الشرك والكفر ترك الصلاة) (رواه مسلم)؛ پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: -

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە﴿إِن تُطِيعُوا﴾ ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی بکەن﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بۆ ئەوانەی بێ بڕوان ﴿يَرُدُّوكُمْ﴾ ئەتان گێڕنەوە﴿عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ﴾ بۆ دواوەی خۆتان (بت پەرستی)﴿فَتَنقَلِبُوا خَٰسِرِينَ﴾ ئینجا ئەگەڕێنەوە بە زیانباری. ١٤٩)﴿بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ﴾(ئەوانە دۆستان نین) بەڵکو خوا یارمەتی دەر و دۆستی ئێوەیە﴿وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّٰصِرِينَ﴾وەخواباشترینی هەتوو یارمەتی دەرانە. ١٥٠)﴿سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ﴾بەزوویی دەخەینە دڵی﴿ٱلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ بڕوان ﴿ٱلرُّعْبَ﴾ ترس و بیمی بەتین﴿بِمَآ أَشْرَكُوا بِٱللَّهِ﴾ بەهۆی ئەوەی کرد بوویانە هاوبەشی خوا﴿مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا﴾ شتانێ کە خوا هیچ بەڵگەی نەناردۆتە خوارەوە لەسەری﴿وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ﴾ کە جێ و شوێنی ئەوان ئاگرە ﴿وَبِئْسَ مَثْوَى﴾ وەچەند نیشتە جێیە کێ خراپە ﴿ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ (جێگەی) ستەمکاران. ١٥١)﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ سوێندبێ بێ گومان خوا بەجێ هێنا بۆتان﴿وَعْدَهُۥٓ﴾ بەڵێنەکەی﴿إِذْ تَحُسُّونَهُم﴾ کاتێک (سەرەتای جەنگی ئوحود) هەستتان لێ بڕین (دەتان کوشتن)﴿بِإِذْنِهِۦ﴾بەفەرمانی خوا﴿حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ﴾هەتا کاتێ (لە ناکاو) سست بوون﴿وَتَنَٰزَعْتُمْ﴾ ئاژاوە و دووبەرەکیتان کرد﴿فِى ٱلْأَمْرِ﴾ لەکاری جەنگدا ﴿وَعَصَيْتُم﴾وەبێ فەرمانیتان کرد ﴿مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم﴾ لەپاش ئەوەی کەخوا نیشانی دان ﴿مَّا تُحِبُّونَ﴾ ئەوەی (لە جەنگەکەدا) پێتان خۆش بوو (کەسەرکەوتن لەسەرەتایی جەنگەکەدا) ﴿مِّنكُم﴾ هەندێک لە ئێوە ﴿مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا﴾ (دەسکەوتی)دنیایی دەویست﴿وَمِنكُم مَّن﴾وە هەندێکتان ﴿يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ﴾ پاداشتی ڕۆژی دوایی دەویست﴿ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ﴾ پاشان (خوا) ئێوەی گێڕایەوە لە(جەنگی) ئەوان(و تێ شکان)﴿لِيَبْتَلِيَكُمْ﴾ تاناقیتان بکاتەوە (لەخۆڕاگرتندا) ﴿وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ﴾ سوێندبێ بێگومان خوا لێتان بوورا ﴿وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ﴾ و خوا خاوەنی بەهرەو چاکەیە ﴿عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ بەسەر بڕوادارانەوە. ١٥٢) ﴿إِذْ تُصْعِدُونَ﴾ کاتێ دووردەکەوتنەوە(سەردەکەوتن بەکێوی ئوحوددا) ﴿وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ﴾ وەبەڕێ ی کەس نەئەوەستان ولاتان نەدەکردەوە بەلایدا ﴿وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ﴾ لەکاتێکدا پێغەمبەر بانگی لێ دەکردن ﴿فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ﴾ لە دواتانەوە ﴿فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ﴾ جا (خوا) پاداشتی غەم و خەفەتی هەر بە غەم و خەفەت دانەوە ﴿لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا﴾ بۆ ئەوەی غەمبار نەبن ﴿عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ﴾ لەسەر ئەوەی لە دەستان چووە ﴿وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ﴾ وە (غەمبار نەبن بە) ئەوەی دووچارتان بووە ﴿وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ﴾ خواش ئاگادارە ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کەدەیکەن. ١٥٣)

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَائِفَةً
مِّنكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ
الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِن شَيْءٍ
قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ
يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُل لَّوْ كُنتُمْ
فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ
وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ
وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنكُمْ
يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا
كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا
ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ كَانُوا غُزًّى لَّوْ كَانُوا عِندَنَا مَا مَاتُوا وَمَا
قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ
أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾

قسوی خاتمه
خوارەوەی ئایەتی
(١٥٤) سورەتی
(آل عمران) ﴿ثُمَّ
أنزل عليكم ....﴾
ئیمەالی کردبوو
باسەکەمەیی لە
نێوبردنەوە
دەگێڕێتەوە،
دەڵێت: بیوم دڵت
لە پاڵت جەنگی
ئوحود دا تۆرس و
بیم نکدی بۆ
هێنابووین، خوای
گەورە خەوی لێ
خستین، هەر
کەسێك لە ئێمە
چەناکەی لەسەر
سنگی بوو، سوێند
بە خوا وەك خەو
بیبینم گوتوێتی لە
وڵامی مزەمەتیی
کەرێی قوڕەیز بوو کە دەیووت ﴿لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَاهُنَا﴾ مەبەس لەوەیە ئەیەوێ
کرد، خوای گەورەش وەڵای دایەوە کەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً
نُّعَاسًا...﴾ هەتا گەیشتە ﴿...وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾.

* (ئیمامی ئەحمەد پێنج پایە هاتووە، هەڵبەتی هەر یەکەی بەرسڤێکی تێدایە جگە لە یەک -

﴿لَن نُّؤْمِنَ﴾ پاشان دابەزاند بە سەریاندا (بۆی نارەن) ﴿مِّنَ السَّمَاءِ﴾ لەپاش ئەو غەمەی کەچەشتتان ﴿أَمَنَةً﴾ ئارامیی ﴿نُّعَاسًا﴾ کە وەنەوزێک بوو ﴿يَغْشَىٰ طَائِفَةً مِّنكُمْ﴾ بەسەر دەستەیەک لە ئێوە دلەات ﴿وَطَائِفَةٌ﴾ بەڵام دەستە و تاقمێکی ئێکەتان ﴿قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ﴾ بەراستی هەرخۆیان مەبەست بوو ﴿يَظُنُّونَ﴾ گومانی ﴿بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ ناراست و ناهەقیان بەخوا دەبرد ﴿ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ وەک گومانی نەفامیێتی ﴿يَقُولُونَ﴾ ئەیان ووت ﴿هَل لَّنَا﴾ ئایا بۆمان هەیە (بە دەستهێنانە) ﴿مِنَ الْأَمْرِ﴾ لەم کارەدا (زاڵ بوون) ﴿مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێک ﴿قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ﴾ بڵێ بێگومان کاروبار ﴿كُلَّهُ﴾ هەموی بەدەست خوایە ﴿لِلَّهِ﴾ دەیشارنەوە ﴿يُخْفُونَ﴾ لە دەروونیاندا ﴿فِي أَنفُسِهِم﴾ ئەوەی کە دەڵێن ئاشکرا بوو ﴿لَا يُبْدُونَ لَكَ﴾ دەڵێن ئەگەر بەدەست ئێمە بوایە ﴿مِّنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ لەم کارەدا شتێک (لە سەرکەوتن) ﴿مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا﴾ ئێمە لێرەدا نەدەکوژرابین ﴿قُل لَّوْ كُنتُمْ﴾ بڵێ ئەگەر ئێوە ﴿فِي بُيُوتِكُمْ﴾ لە ماڵەکانی خۆشتاندا بوونایە ﴿لَبَرَزَ الَّذِينَ﴾ هەر دەردەچوون ئەوانەی ﴿كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ﴾ کە کوژرانیان لەسەر نووسرا بوو ﴿إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ﴾ بۆ جێگای کوژرانیان (پاکشانیان) ﴿وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی خوا شاقی یەکانەوە ﴿مَا فِي صُدُورِكُمْ﴾ ئەوەی کەلە سنگتاندایە ﴿وَلِيُمَحِّصَ﴾ وە بۆ ئەوەی پاڵفتەو پاکی یەکانەوە ﴿مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ ئەو (بڕوایە)ی کەلە دڵتاندایە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانایە ﴿بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەوەی لە سینەو دەروونەکاندایە. ١٥٤ ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بەراستی ئەوانەی ﴿تَوَلَّوْا مِنكُمْ﴾ پشتیان هەڵکرد لەتاو ئاشدا ﴿يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ﴾ لەو ڕۆژەی کەهەردوو کۆمەڵ گەیشتن بەیەک (لە ئوحود دا) ﴿إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ﴾ بێگومان تەنها شەیتان هەڵی خلیسکاندن ﴿بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا﴾ بەهۆی هەندێ لەو گوناهانەی کەئەوەبەر کردبوویان ﴿وَلَقَدْ عَفَا اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ سوێند بێ بێگومان خوا لێی یان خۆشبوو ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ چونکە بەراستی خوا ﴿غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ لێبووردەی پەلە نەکەرە (لە تۆڵە سەندن دا). ١٥٥ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێ کە بڕوایان هێناوە ﴿لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وەک ئەوانە مەبن کە بڕوایان نەهێناوە ﴿وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ﴾ وە دەیان ووت دەربارەی براکانیان ﴿إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ﴾ کاتێ سەفەریان بکردایە ﴿أَوْ كَانُوا غُزًّى﴾ یان غەزا یان بکردایە ﴿لَّوْ كَانُوا عِندَنَا﴾ ئەگەر لای ئێمە (نیشتەجێ) بووناید ﴿مَا مَاتُوا﴾ نە دەمردن ﴿وَمَا قُتِلُوا﴾ و نە دەکوژران ﴿لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَٰلِكَ﴾ تا خوا ئەوە بکات ﴿حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ﴾ بە داخ و مەراق لە دڵیاندا ﴿وَاللَّهُ يُحْيِي﴾ وە خوا (مرۆڤ) دەژێنێ ﴿وَيُمِيتُ﴾ و دەمرێنێ ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وە خودا بینایە بەهەر کردەوەیەک کەئێوە دەیکەن. ١٥٦ ﴿وَلَئِن قُتِلْتُمْ﴾ سوێند بێ ئەگەر ئێوە بکوژرێن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَوْ مُتُّمْ﴾ یان بمرن ﴿لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٌ﴾ ئەوە بەراستی لێبووردن و میهرەبانی لەلایەن خواوە ﴿خَيْرٌ﴾ چاکترە ﴿مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ لەوەی کەکۆی دەکەنەوە. ١٥٧)

وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ
ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ
فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ
فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾ إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ
فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا ٱلَّذِى يَنصُرُكُم مِّنۢ
بَعْدِهِۦ ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِىٍّ أَن
يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ
نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَ
ٱللَّهِ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ
﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَٰتٌ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾
لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ
يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَٰبَ
وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾
أَوَلَمَّآ أَصَٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَٰذَا ۖ
قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (١٦١) ســـورەتی (آل عمران) ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ...﴾ ئـــەم فەرمووە و ئایـــەتـــانە دەگێڕنـــەوە لـــە مەیـــدانگای گـــەورەی مەیباســـەرە دەڵێت: ئـــەم ئایەتـــە دەربـــــارەی قیامـــــەتـی مەغـــەلی ســـوور هاتە خوارەوە کەوا پێغەمبەر ﷺ وتی بـــوو هەندێک کـــەس دەیان وت ئەی دەدەجـــێ پێغەمبـــەری خـــوا (ﷺ) مەڵێ گرتمن، یا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ...﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە. مەبەستمان لە (سەیید ئاکرێی) دەگێڕێتەوە، لە مەیدانگای گەورەی مەیباسەرە دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوپایەکی نارد و ناوەکەی گەیاندبوو، پاشان ئاردی و گەیاندبوو پاشان ئاردی و گەیاندبوو (واتە سێ جار مۆڵەتیان کرد و سەرنەکەوتن) بەمۆی مزینی سەرە ئاسکاڵکی- ئاگادارمان کرد جا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَغُلَّ﴾.

﴿وَلَئِن﴾ سوێند بێ ئەگەر ئێوە بمرن ﴿مُّتُّمْ﴾ یان بکوژرێن ﴿لَإِلَى اللَّهِ﴾ هەر لای خوا ﴿تُحْشَرُونَ﴾ کۆدەکرێنەوە. ١٥٨﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەهۆی بەزەیی خوارەوە ﴿لِنتَ﴾ بۆ ئەوان نەرم و نیانی بووی ﴿وَلَوْ كُنتَ﴾ ئەگەر تۆ ﴿فَظًّا﴾ بەدخوو قسە پەق ﴿غَلِيظَ الْقَلْبِ﴾ دڵ پەق بوویتایە ﴿لَانفَضُّوا﴾ ئەوە هەموو بڵاوەیان دەکرد ﴿مِنْ حَوْلِكَ﴾ لەدەورت ﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ﴾ کەواتە ئ بان ببورە ﴿وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ و داوای ئ ببوردنیان بۆ بکە لەخوا ﴿وَشَاوِرْهُمْ﴾ و پاوڕیان پێ بکە ﴿فِي الْأَمْرِ﴾ لە کاروبارەدا ﴿فَإِذَا عَزَمْتَ﴾ جا کاتێ (دوا پاوڕکردن) بڕیارت دا ﴿فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ ئەوە پشت بە خوا ببەستە﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئەوانەی خۆش دەوێت کەپشت بەخوا دەبەستن. ١٥٩﴿إِن يَنصُرْكُمُ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا سەرتان بخات ﴿فَلَا غَالِبَ لَكُمْ﴾ ئەوە هیچ کەس ڕێ ناگرێ بەسەرتاندا ﴿وَإِن يَخْذُلْكُمْ﴾ وە ئەگەر یارمەتیتان نەدا (پشتتان بەربات)﴿فَمَن ذَا الَّذِي﴾ کێیە ئەو کەسەی؟ ﴿يَنصُرُكُم مِّن بَعْدِهِ﴾ لەپاش خوا سەرتان دەخات ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە با بڕواداران پشت هەر بەخوا ببەستن. ١٦٠﴿وَمَا كَانَ لِنَبِيٍّ﴾ وە بۆ هیچ پێغەمبەرێک نەبوو ﴿أَن يَغُلَّ﴾ کەخیانەت بکات ﴿وَمَن يَغْلُلْ﴾ وە هەر کەس خیانەت بکات ﴿يَأْتِ بِمَا غَلَّ﴾ بەو خیانەتەوەی کردوویەتی دێت (بەکۆڵیەوە)﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە ڕۆژی هەستانەوە) ﴿ثُمَّ تُوَفَّىٰ﴾ پاشان پاداشت دەدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێک ﴿مَّا كَسَبَتْ﴾ هەرچی کردبێت ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێت. ١٦١﴿أَفَمَنِ اتَّبَعَ﴾ دەی ئایا کەسێ کەشوێنی ﴿رِضْوَانَ اللَّهِ﴾ ڕەزامەندی خوا کەوتبێت ﴿كَمَن بَاءَ﴾ وەک کەسێک وایە بگەڕێتەوە ﴿بِسَخَطٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ بەڕقەسێکەوە لەلایەن خواوە ﴿وَمَأْوَاهُ﴾ وە جێ و شوێنی ئەو ﴿جَهَنَّمُ﴾ دۆزەخ بێت ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ کە سەرئەنجامێکی چەند خراپە؟ ١٦٢﴿هُمْ دَرَجَاتٌ﴾ (چەند کاران و خراپە کاران) خاوەنی چەند پلەی جیاوازن ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ لای خوا ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ﴾ وە خوا بینایە ﴿بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ بە ئەوەی کەدەیکەن. ١٦٣﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ﴾ سوێندمێ بێ گومان خوا چاکە و منەتی ناو﴿عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ بەسەر بڕواداراندا﴿إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ﴾ کاتێ کەپەوانەی کرد لەناویاندا ﴿رَسُولًا﴾ پێغەمبەرو نێردراوێک﴿مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ لەخۆیان ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ﴾ کە دەیخوێندەوە بەسەریاندا ﴿آيَاتِهِ﴾ بەڵگەکانی ﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ و پاک و خاوێنیان دەکاتەوە ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە قورئان و فەرمودەیان فێردەکات ﴿وَإِن كَانُوا مِن قَبْلُ﴾ ئەگەر چی ئەوان لەپێشدا ﴿لَفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ لەگومڕایی یەکی ڕوون و ئاشکرادا بوون. ١٦٤﴿أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُم﴾ ئایا بۆچی کاتێک دووچارتان بوو ﴿مُّصِيبَةٌ﴾ ناخۆشیەک (لەئوحود دا) ﴿قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا﴾ بێگومان ئێوە دووقاتی ئەوەتان دووچاری ئەوان کرد (لەبەدردا) ﴿قُلْتُمْ﴾ ووتتان ﴿أَنَّىٰ هَٰذَا﴾ ئەمە لە کوێوە هات ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿هُوَ مِنْ عِندِ﴾ ئەوە لەلایەن ﴿أَنفُسِكُمْ﴾ خۆتانەوە بوو (کە فەرمانی پێغەمبەرتان شکاند) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١٦٥)

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٦٧﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۖ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّا ٱتَّبَعْنَـٰكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ
يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ
فِى قُلُوبِهِمْ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٨﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ
وَقَعَدُوا۟ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا۟ ۗ قُلْ فَٱدْرَءُوا۟ عَنْ أَنفُسِكُمُ
ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٦٩﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٧٠﴾ فَرِحِينَ
بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟
بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧١﴾
يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٧٢﴾ ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعْدِ مَآ
أَصَابَهُمُ ٱلْقَرْحُ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ وَٱتَّقَوْا۟ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٣﴾
ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ
فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ ﴿١٧٤﴾

هەروەی فەلەقە
فەرموویەتی لەیەکەی
(١٦٨) سورەتی (آل
عمران): ﴿الَّذِينَ
قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ
وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا
مَا قُتِلُوا ۗ قُلْ فَادْرَءُوا
عَنْ أَنْفُسِكُمُ
الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ
صَادِقِينَ﴾ ئەوەن
کەسانی حاڵیان
لەدوورەوە کەوتبێ
هەڵەکانیان
دەگێڕێتەوە، دەڵێت:
هەروا ئەو کەسانەن
لەبەدگی ئەوجەنگا -
بەدڵیان وەرگرتنی
فێڵەکەی ئەحوڵ
کەوتبێتەوە لەسەر
ئەوەی بڵێن
ئەگەر گوێڕایەڵی
ئێمەبوون لەجەنگی
ئوحوددا هەرگیز
کەسیان لێ شەهید
و هەڵەی ئاڵی
پێغەمبەر ﷺ
هەڵنەهاتن و پاشان
کەوتنە دانی پەچەڵەی
شکاندن و ئەو کارە
ناشیرینەی لەسەری
کەوتبوون شکاندن خۆیان
بەسەر دەستەجەماوەرا

هەڵەشەوەیە. خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ ...﴾.

- هەڵبەتتی ئەو کە دەیەوێت ﷺ پێغەمبەری خوایە، وەحیی لێ دابەزێ ئەوان وەسفی بکەن وە
وە بەڵگەیە دوورنی ماندگی بەسەرانەوە وە دەڵەیەوەیە: (بەڕاستی ئەوەی لە ئیمان سڕاوە. و هاوەڵی
مەکان بۆ خوا و پێ باوەڕی دێنە نووڵ نەکردەنە).

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ﴾ ئەوەی کەبووچارتان بوو ﴿يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ﴾ لەو رۆژەدا کە هەردوو کۆمەڵ بەیەک گەیشتن (لەئوحوددا) ﴿فَبِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ئەوە بەویستی خودا بوو ﴿وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی بپوادارانی دەرخات. ١٦٦) ﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ نَافَقُوا﴾ و بۆ ئاشکرای دووڕوەکان ئاشکرا بکات ﴿وَقِيلَ لَهُمْ﴾ وپێیان ووترا ﴿تَعَالَوْا قَاتِلُوا﴾ وەرن بەەڵگن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَوِ ادْفَعُوا﴾ یابەرگری (لە وڵاتی خۆتان) بکەن ﴿قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا﴾ ووتیان: ئەگەر بمانزانیایە جەنگ دەبێ ﴿لَاتَّبَعْنَاكُمْ﴾ شوێنتان دەکەوتین ﴿هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ﴾ ئەوانە لەو رۆژەدا لە بێ بپوایەوە ﴿أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ﴾ نزیک تر بوون تا بپوار ئیمان ﴿يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ ئەوانە بەدەمیان شتێک دەڵێن ﴿مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ کەلەدڵیاندا نی یە ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ﴾ وەخوا (لەهەموو کەس) زاناترە ﴿بِمَا يَكْتُمُونَ﴾ بەوەی کە دەیشارنەوە. ١٦٧) ﴿الَّذِينَ قَالُوا﴾ ئەوانەی کەووتیان ﴿لِإِخْوَانِهِمْ﴾ دەربارەی برادەرەکانیان ﴿وَقَعَدُوا﴾ لە کاتێکدا خۆیان دانیشتن و دەربەچوون ﴿لَوْ أَطَاعُونَا﴾ ئەگەر ئەوان گوێڕایەڵی ئێمە بووبایە ﴿مَا قُتِلُوا﴾ نەدەکوژران ﴿قُلْ فَادْرَءُوا﴾ بڵێ کەوابە بەرگری ﴿عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ﴾ مردن لە خۆتان بکەن ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٦٨) ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ﴾ هەرگیز وا گومانی مەبەن ﴿الَّذِينَ قُتِلُوا﴾ ئەوانەی کە کوژران ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێ ی خوادا ﴿أَمْوَاتًا﴾ مردوون ﴿بَلْ أَحْيَاءٌ﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئەوانە زیندوون ﴿عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ لای پەروەردگاریان ﴿يُرْزَقُونَ﴾ ڕزقی دەدرێن. ١٦٩) ﴿فَرِحِينَ بِمَا﴾ شادمان و دڵخۆشن بەوەی ﴿آتَاهُمُ اللَّهُ﴾ کە خوا پێ ی بەخشیوون ﴿مِنْ فَضْلِهِ﴾ لەبەخشە و فەزڵی خۆی ﴿وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ﴾ هاوەڵانی بەوانەی ﴿لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ کە هێشتا نەگەیشتوون پێیان ﴿مِنْ خَلْفِهِمْ﴾ لەدوای (کەمەیدانی) ئەمان ﴿أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ نەمیچ ترسێکیان لەسەرە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ و نە ئەوانە هیچ غەم و خەفەتێک دەخۆن. ١٧٠) ﴿يَسْتَبْشِرُونَ﴾ شادمان و دڵخۆشن ﴿بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ﴾ بەو بەهرەو زیادە فەزڵەی لەلایەن خوایە (پێیان دراوە) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ﴾ وە بەڕاستی خوا ﴿لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ پاداشتی بپواداران وون ناکات. ١٧١) ﴿الَّذِينَ﴾ ئەوانەی ﴿اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ کە وەڵامی خوا پێغەمبەریان دایەوە ﴿مِنْ بَعْدِ﴾ لەپاش ئەوەی کە ﴿مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ﴾ (لەئوحوددا) تووشی برینداری بوون ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ﴾ بۆ ئەوانەیان هەیە کەکردەوەی چاکیان کردوە ﴿وَاتَّقَوْا﴾ وەخۆیان پارێستووە ﴿أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ پاداشتێکی گەورە. ١٧٢) ﴿الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ﴾ ئەوانەی کەخەڵکی پێیان دەووتن ﴿إِنَّ النَّاسَ﴾ بە ڕاستی خەڵکی (بێ باوەڕ) ﴿قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ﴾ لەشکر و کۆمەڵی زۆریان کۆکردۆتەوە لە دژتان ﴿فَاخْشَوْهُمْ﴾ کەوابە بترسن لێ یان ﴿فَزَادَهُمْ إِيمَانًا﴾ کەچی ئەوان (ئیمانداران) بەمە باوەڕیان زیاد بوو ﴿وَقَالُوا﴾ وە ووتیان ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ﴾ هەر خوامان بەسە ﴿وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾ چەند باشت پێ بەستراوێکی چاکە. ١٧٣)

فَانقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَٱتَّبَعُوا۟
رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ ﴿١٧٤﴾ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ
يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧٥﴾
وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ
شَيْـًٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّوا۟
ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ
وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ
أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ
عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ
وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾ وَلَا
يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا
لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ
وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾

هەروەها مەلەکە
خواپەرستی لەپێناو
(١٦٩ و ١٧٠ و ١٧١)
هەروەها (ال
عمران): ﴿وَلَا
تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
.....﴾ تەماشای
بکەن و شەهید
داوەر و حاکیم
لەمەیدانگای گەورەی
مەیدانەکەدا
دەگێڕنەوە،
دەڵێت: پێغەمبەری
خوا (ﷺ)
دەفەرموێت:
(کاتێک کەبرایانتان
شەهید بەسەرهات
لەشکری ئوحوددا
خوای گەورە
گیانیانی خستنە
ناو سنگی باڵندەی

سەوزەوە کە بەسەر پووبارەکانی بەهەشتەوە دێن و دەچن، وبانگاوەر بووبی بانگی بەهەشت دەکەن و لەکۆشکە بەناآئرۆن دروست کراوەکانی بەر سێبەری عەرش دا دەمەسێنەوە، کاتێک دەبینن خۆشی وئاسایشی ئەو خواردنەی کەدەیخۆن و دەیخۆنەوە، لەگەڵ ئەو سەر نەخستنەوە و پاشەپاژە، چاکەیان بۆ دەکرێن، خۆزگە برایانمان دەبوانزانی کەخوای گەورە چی بۆ ئامادە کردووینەتەوە و پاداشتی لە گرانبەها بۆ ئەوەی -

﴿انقلبوا﴾ ئینجا گەڕانەوە(بۆ مەدینە) بە بەهرەی گەورەوە (کەسەلامەتی یە) ﴿من الله﴾ وەفەزڵ و پاداشت لەلایەن خواوە ﴿لم يمسسهم سوء﴾ هیچ زیان و ناخۆشیەکیان تووش نەبوو﴿والله﴾ ئەوانە شوێنی﴿رضوان الله﴾ پەزامەندی خوا کەوتن﴿والله ذو فضل عظيم﴾ وەخوا خاوەنی بەهرەی گەورەیە. ١٧٤)﴿إنما ذلكم﴾ بەڕاستی ئەوەی ئێوە (سارد دەکاتەوە) تەنها﴿الشيطان﴾ شەیتانە﴿يخوف أولياءه﴾ کەدۆست و (برادەرانی) خۆی دەترسێنێ ﴿فلا تخافوهم﴾ جائێوە لێیان مەترسن﴿وخافون﴾ وەلەمن بترسن﴿إن كنتم مؤمنين﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١٧٥)﴿ولا يحزنك الذين﴾ یانڵ غەمگینت نەکەن ئەوانەی﴿يسارعون﴾ پێشبڕکێ و پەلە دەکەن ﴿في الكفر﴾ لەبێ بڕوایيدا ﴿إنهم﴾ بێگومان ئەوانە﴿لن يضروا الله شيئا﴾ هەرگیز هیچ زیانێك ناگەیەنن بەخوا ﴿يريد الله﴾ خوا دەیەوێت﴿ألا يجعل لهم حظا﴾ کەهیچ بەشێکیان بۆ دانەنێ﴿في الآخرة﴾ لەڕۆژی دوایی دا ﴿ولهم عذاب عظيم﴾ وەبۆ ئەوان سزایەکی گەورە هەیە. ١٧٦) ﴿إن الذين﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿اشتروا الكفر﴾ کەبێ بڕوایيان کڕی (لەم جیهانەدا) ﴿بالإيمان﴾ بەبڕوا ئیمان ﴿لن يضروا الله شيئا﴾ هەرگیز هیچ جۆرە زیانێك ناگەیەنن بەخوا﴿ولهم عذاب﴾ بۆئەوانە سزایەکی ﴿ألیم﴾ بەئێش و ئازار. ١٧٧)﴿ولا يحسبن﴾ هەرگیز واگومان نەبەن﴿الذين كفروا﴾ ئەوانەی کەبێ بارەون ﴿أنما نملي لهم﴾ ئەو مۆڵەت دانی ئێمە بۆ ئەوان﴿خير لأنفسهم﴾ چاکە بۆ خۆیان ﴿إنما نملي لهم﴾ بەڕاستی ئێمە مۆڵەتی ئەوان نەدەین﴿ليزدادوا إثما﴾ بۆ ئەوەی گوناهی زیاتر بکەن ﴿ولهم عذاب مهين﴾ وە بۆ ئەوانە هەبە سزایەکی ڕیسواکەر. ١٧٨)﴿ما كان الله ليذر المؤمنين﴾ خوا وا لەبڕوادارانی ناهێنێ ﴿على ما أنتم عليه﴾ لەسەر ئەو بارەی کەئێوەی لەسەرن (کەجیا نەبوونەوەی موسڵمان و دوورو و کافرە) ﴿حتى يميز﴾ هەتا جیا دەکاتەوە ﴿الخبيث من الطيب﴾ پیس لەپاك ﴿وما كان الله ليطلعكم﴾ وەخوای گەورە ئێوە ناگادار ناکات ﴿على الغيب﴾ بەسەر نهێنی (غەیب)دا ﴿ولكن الله﴾ بەڵام خوا ﴿يجتبي من رسله﴾ هەڵی ئەبژێرێ لە ئێردراوەکانی دا ﴿من يشاء﴾ هەرکەسێکی بوێت ﴿فآمنوا بالله﴾ جا بڕوای ڕاستەقینە بێنن بەخوا ﴿ورسله﴾ وەبەئێردراوەکانی ﴿وإن تؤمنوا﴾ وە ئەگەر بەو جۆرە بڕوا بێنن ﴿وتتقوا﴾ وخۆتان بپارێزن﴿فلكم أجر عظيم﴾ ئەوە پاداشتێکی نلەر گەورەتان بۆ هەیە. ١٧٩)﴿ولا يحسبن الذين﴾ هەرگیز واگومان نەبەن ئەوکەسانەی ﴿يبخلون﴾ کەچرووکی دەکەن ﴿بما آتاهم الله﴾ بەوەی کە خوا پێی بەخشیوون ﴿من فضله﴾ لەڕێز و بەهرەی خۆی ﴿هو خيرا لهم﴾ کەئەو (چرووکی ی)ە چاکترە بۆیان ﴿بل هو شر لهم﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئەوە خراپە بۆیان﴿سيطوقون ما بخلوا﴾ بە زەبری ئەوەی چرووکیان پێ دەگرێ وەك تەوق دەگرێتە ملیان﴿ولله ميراث السموات والأرض﴾ لەهاشە بڕۆدا (بۆی هەستانەوە) ﴿والله﴾ وە هەر بۆخوایە ﴿بما تعملون خبير﴾ کەلەبوور و میراتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿والله بما تعملون خبير﴾ وە خوا ئاگادارە بە هەرچی کە ئێوە دەیکەن. ١٨٠)

لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ
سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ
ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ
وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ
اللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَا أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ
تَأْكُلُهُ النَّارُ قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِي بِالْبَيِّنَاتِ
وَبِالَّذِي قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٨٣﴾
فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَاءُو بِالْبَيِّنَاتِ
وَالزُّبُرِ وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَمَن زُحْزِحَ
عَنِ النَّارِ وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا
إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ ۞ لَتُبْلَوُنَّ فِي أَمْوَالِكُمْ
وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَذًى كَثِيرًا
وَإِن تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾

- وانيان له جيهاد و تيكؤشان له پيناوى خوادا هه‌يه، بهشتيان له‌جه‌نگ نه‌كرديه، خواى گه‌وره فه‌رموويه: من ئه‌مه‌ى ئێوه‌يان پێ راده‌گه‌يه‌نم، به‌ڵام خواى گه‌وره ئه‌م ئايه‌ته‌ى [لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا...] و دوو ئايه‌ته‌ كه‌ى دواى ئه‌وه‌ى ناردوه خواره‌وه.

هۆى هاتنه خوارەوەى ئايەتى (١٧٢ و ١٧٣ و ١٧٤)

سورەتى (آل عمران) ﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ...﴾ ئه‌نجامگرانى ئه‌و هه‌واڵه‌ى گه‌ڕى هه‌ڵبه‌ستەوه، ده‌گێڕنه‌وه، ده‌ڵێت: كاتێك كه ئه‌بو سوفيان و يێ هاوبه‌شكان له غه‌زاى ئوحوده گه‌ڕانه‌وه، وێستاده له‌ڕوحاء له‌ناوخۆيان دا پێيان: نه هێرشمان كرده‌سه‌ر نه‌كوژتمان، ئه‌وا ئێمه‌ به‌ده‌ستمان گرتبوو، ئه‌گه‌ڕانه‌وه ئێمه‌كانيانمان له‌ناوده‌برد، خۆزگه‌ده‌خوازن سوار كرد كاڕێكى تر خۆيان گرد، پێغه‌مبه‌ريش خوا كه‌مه‌ى پێبوو، خۆزا سوپاكه‌ى -

﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا بیستی ﴿قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا﴾ ووتەی ئەو (جوولەک)انەی کەووتیان ﴿إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ﴾ بێ گومان خوا هەژارە ﴿وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ﴾ وئێمە دەوڵەمەندین (چونکە داوای قەرزمان لێ دەکات) ﴿سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا﴾ ئەوەی کەووتیان دەینووسین ﴿وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ﴾ (وە دەینووسین) کوشتنی ئەوانە بۆ پێغەمبەرەکان ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بەناڕەوا ﴿وَنَقُولُ ذُوقُوا﴾ وە (پێیان) دەڵێن بچەژن ﴿عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ سزای ئاگری سووتێنەر. ١٨١) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەو (سزا سەختە) ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ بەهۆی کردەوەی (خراپی خۆتانەوەیە) کەپێشتان خستووە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ هیچ جۆرە ستەمێک ناکات لەبەندەکان. ١٨٢) ﴿الَّذِينَ قَالُوا﴾ ئەو (جوولەکانە)ی کەووتیان ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَهِدَ إِلَيْنَا﴾ پەیمانی داوە بەئێمە ﴿أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ﴾ کە بڕوا نەهێنین بەهیچ تێرراوێک ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ﴾ هەتا قوربانی و خێرێکمان بۆ نەهێنێت ﴿تَأْكُلُهُ النَّارُ﴾ کە ئاگر (بێتە خوارەوەو) بیسوتێنێت ﴿قُلْ قَدْ جَاءَكُمْ﴾ بڵێ بێ گومان هاتن بۆلاتان ﴿رُسُلٌ مِنْ قَبْلِي﴾ چەند پێغەمبەرێک لەپێش منەوە ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿وَبِالَّذِي قُلْتُمْ﴾ و بە ئەو (موعجیزەیەی) کەووتتان ﴿فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ﴾ دەی بۆچی ئەو (پێغەمبەر)انەتان کوشت ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٨٣) ﴿فَإِنْ كَذَّبُوكَ﴾ جا ئەگەر باوەڕیان پێ نەکردی ﴿فَقَدْ كُذِّبَ﴾ ئەوە بێگومان بڕوا نەکراوە ﴿رُسُلٌ مِنْ قَبْلِكَ﴾ بەپێغەمبەرانی لەپێش تۆوە ﴿جَاءُوا بِالْبَيِّنَاتِ﴾ هێناویانە بەڵگە ڕوونەکان ﴿وَالزُّبُرِ﴾ ونامەی ئاسمانی (نامەی پەندو ئەمێ کەر) ﴿وَالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ ونامەی ڕوون کەرەوە. ١٨٤) ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو (خاوەن) گیانێک ﴿ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ مردن دەچێژێت ﴿وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ﴾ وە بەڕاستی بەتەواوی پێتان دەدرێت ﴿أُجُورَكُمْ﴾ پاداشتەکانتان ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی قوایی دا (هەستانەوەدا) ﴿فَمَنْ زُحْزِحَ﴾ ئینجا هەر کەس دوور خرێتەوە ﴿عَنِ النَّارِ﴾ لەئاگری دۆزەخ ﴿وَأُدْخِلَ الْجَنَّةَ﴾ وبخرێتە بەهەشتەوە ﴿فَقَدْ فَازَ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوکەسە سەرکەووتوە ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ ژیانی دنیاش هیچ شتێک نیە ﴿إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ بێجگە لەبەهرەو ئارەزوویەکی فریودەر. ١٨٥) ﴿لَتُبْلَوُنَّ﴾ سوێندبێت بێگومان تاقی دەکرێنەوە ﴿فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ﴾ لەسامان و دارایی و گیانی خۆتاندا ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ﴾ سوێندبێت بێگومان دەیبیستن ﴿مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ لەوانەی کەنامەیان پێ دراوە ﴿مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ لەپێش ئێوە ﴿وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ وە لەوانەی هاوبەشیان بۆ خوا داناوە ﴿أَذًى كَثِيرًا﴾ (ئازار و) قسەی ناخۆشی زۆر ﴿وَإِنْ تَصْبِرُوا﴾ جا ئەگەر ئێوە ئارام بگرن ﴿وَتَتَّقُوا﴾ و پارێزکارین ﴿فَإِنَّ ذَٰلِكَ﴾ ئەوە بێگومان ئەوە ﴿مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾ لەکارە بەهێز و گەورەکانە (لەو کارانەیە لێ بڕانی دەوێ). ١٨٦)

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ
وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ ثَمَنًا
قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ
بِمَآ أَتَوا۟ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُوا۟ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا۟ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم
بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِى
خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ
لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا
وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾
رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ
أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِلْإِيمَٰنِ أَنْ
ءَامِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ فَـَٔامَنَّا ۚ رَبَّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا
سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا
عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾

- بەناگ کەرە و شەرابیش مانن مەنا گەیشتنە (حمراء الأسد)یان بوو ئەمی مرۆیە جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ...﴾ وە ئەبو سوفیان رۆیشتن بە پێغەمبەر(ﷺ) گاڵتە بیاریی کرابو (موحمەد)یان سازکردۆتەوە بەدەم کەمەڵەی ئێمەدان نێستا کوشت، ئێمەیا شەرمەزار بکەرەوە ئەمەش ترسنۆک بوو لەسوپای مسڵمانان گەڕایەوە و پاشگەز بووبەوە

لەناماوە بوون، ئەمەش کە تازا و چاونەترس بوو پێغەمبەرمان جەنگ و بازگانیان لەگەڵ خۆیان مێنا و لەگەڵ پێغەمبەریا (ﷺ) ماننە ئەوانە بەیابیارەکە، کەسیان ئەمیانی ئەمرۆمان، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿فَانْقَلَبُوا بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨٦) سورەتی (آل عمران) ﴿وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ...﴾ -

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا﴾ (بیننەوە بیریان) کاتێک کەخوا وەری گرت ﴿مِيثَاقَ﴾ پەیمان لەوانەی ﴿الَّذِينَ﴾ کەنامەیان پێ بەخشرا بوو ﴿لَتُبَيِّنُنَّهُ﴾ دەبێ ئەو نامەیە پووت بکەنەوە بۆ خەڵکی ﴿لِلنَّاسِ﴾ وە نەیشارنەوە ﴿وَلَا تَكْتُمُونَهُ﴾ بەڵام ئەو (پەیمانەیان) فڕێ دایە ﴿فَنَبَذُوهُ﴾ پشت خۆیانەوە ﴿وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ﴾ و کڕیان بەر نامەیە ﴿وَاشْتَرَوْا بِهِ﴾ نرخێکی کەم ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ ئای چەند خراپە ئەوەی کڕییان. ١٨٧﴿فَبِئْسَ﴾ وەگومان مەیە ﴿مَا يَشْتَرُونَ﴾ ئەوانەی کەشادمانن ﴿بِمَا أَتَوْا﴾ بەوەی کەکردیان ﴿وَيُحِبُّونَ﴾ و پێیان خۆشە ﴿أَنْ يُحْمَدُوا﴾ کەسوپاس بکرێن﴿بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا﴾ بەشتێک کە نەیان کردووە ﴿فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ﴾ ئەوە هەرگیز گومانیان پێ مەبە ﴿بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ﴾ بەڕزگار بوو لەسزا ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ﴾ و بۆ ئەوانە هەیە سزایەکی ﴿أَلِيمٌ﴾ ئازاردەر. ١٨٨﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ﴾ هەر بۆخوایە پادشایەتی ﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ﴿شَيْءٍ﴾ دەسەڵات دارە. ١٨٩﴿إِنَّ فِي﴾ بەڕاستی لەدروست کردنی ﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَاخْتِلَافِ﴾ و لەجیاوازی و گۆڕانی ﴿اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ شەو و ڕۆژدا ﴿لَآيَاتٍ﴾ چەندەها بەڵگە هەیە ﴿لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ بۆ خاوەن ژیری بەکان. ١٩٠﴿الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ﴾ ئەوانەی کەیادی خوا دەکەن ﴿قِيَامًا وَقُعُودًا﴾ بەڕۆەو بەدانیشتنەوە ﴿وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ﴾ بەڕاکشانەوە ﴿وَيَتَفَكَّرُونَ فِي﴾ وەبیر دەکەنەوە لەدروست کردنی﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿رَبَّنَا﴾ (ئەڵێن) ئەی پەروەردگارمان ﴿مَا خَلَقْتَ هَٰذَا﴾ ئەمە(جیهان)ت دروست نەکردووە ﴿بَاطِلًا﴾ بەبێ هودە ﴿سُبْحَانَكَ﴾ پاک و بێگەردی بۆ تۆ ﴿فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ﴾ دەسا ئۆش بمان پارێزە لە سزای ئاگری دۆزەخ. ١٩١﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّكَ مَنْ تُدْخِلِ النَّارَ﴾ هەرکەس تۆ بیخەیتە ئاگری دۆزەخەوە ﴿فَقَدْ أَخْزَيْتَهُ﴾ ئەوە بێگومان ڕیسوات کردووە ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنْصَارٍ﴾ وە هیچ پشتیوانێک نیە بۆ ستەمکاران. ١٩٢﴿رَبَّنَا إِنَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی ئێمە ﴿سَمِعْنَا﴾ گوێمان لە بانگخوازێک بوو ﴿يُنَادِي لِلْإِيمَانِ﴾ بانگی نەکرد بۆ بڕواهێنان ﴿أَنْ آمِنُوا بِرَبِّكُمْ﴾ (دەی ووت) بڕوا بێنن بە پەروەردگارتان ﴿فَآمَنَّا﴾ دەست بەجێ بڕواسان هێنا ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ﴿فَاغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا﴾ دەی لە گوناهەکانمان خۆش ببە ﴿وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّئَاتِنَا﴾ وبیسڕەوە لێمان ﴿خَطَايَانَا﴾ خراپەکانمان ﴿وَتَوَفَّنَا﴾ و بمان مرێنە ﴿مَعَ الْأَبْرَارِ﴾ لەگەڵ چاکاندا. ١٩٣﴿رَبَّنَا وَآتِنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان پێمان ببەخشە (لەپاش مردن) ﴿مَا وَعَدْتَنَا﴾ ئەوەی بەڵێنت پێ دایین ﴿عَلَىٰ رُسُلِكَ﴾ لەسەر زوبانی پێغەمبەرەکانت ﴿وَلَا تُخْزِنَا﴾ و ڕیسوامان مەکە ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا (هەستانەوە) ﴿إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾ بێگومان تۆ بەڵێن ناشکێنیت. ١٩٤)

فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَٰمِلٍ مِّنكُم مِّن
ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَأُخْرِجُوا۟
مِن دِيَٰرِهِمْ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى وَقَٰتَلُوا۟ وَقُتِلُوا۟ لَأُكَفِّرَنَّ
عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا
ٱلْأَنْهَٰرُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾
لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿١٩٦﴾ مَتَٰعٌ قَلِيلٌ
ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟
رَبَّهُمْ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا
نُزُلًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّلْأَبْرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنْ
أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَمَن يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُمْ وَمَآ
أُنزِلَ إِلَيْهِمْ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشْتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا
قَلِيلًا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ
سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱصْبِرُوا۟
وَصَابِرُوا۟ وَرَابِطُوا۟ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

سُورَةُ النِّسَاءِ

- ئینجا ئەمری
حەقایەق و ئایین
دیانەت لەمەبدەئاکان
کەریم مەبیاسەرە
دەگێڕێتەوە کە ئەم
ئایەتە بە هۆی
ئەوەوە هاتە
خوارەوە
کچێکیان پێوە
دا لەئێران ئەبێ
بەکار و کەسانی
جوولەکەدا لەسەر
ئەوە ڕوایدەوی ﴿إن
لله فضل وحسن
الجزاء﴾ ئەبێ
بەکرداری لە
ئەوپەڕی بێ
عەیبی و
ئەبێ دڵوەر
عەیبی دڵ
دەگێڕێتەوە لە
عەبدوڵڵای

کەریمی مالیکەوە دەڵێت ئەم ئایەتە لەسەر کەسێکی کەریمی ئەشعەف هاتەخوارەوە کاتێک کە پەشیمان
هاتبێوە دەدا و کاتێکی دەکرد بەپێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵە بەڕێزەکانی.
هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨٨) سورەتی (آل عمران) ﴿لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ....﴾
بوخاری و موسلیم دەگێڕێتەوە لە حەدیسی کەریمی عەبدوڵڵای کەریمی مەروانەوە کەسەروان بوو -

﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ﴾ ئینجا پەروەردگاریان وەڵامی (نزاکانی) دانەوە ﴿أَنِّي لَا أُضِيعُ﴾ (فەرمووی) بێگومان من زایە ناکەم ﴿عَمَلَ عَامِلٍ مِنْكُمْ﴾ کردەوەی (هیچ) خاوەن کردەوەیەک لە ئێوە ﴿مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَىٰ﴾ لە نێر یان مێ ﴿بَعْضُكُمْ مِنْ بَعْضٍ﴾ هەندێکتان لە هەندێکی ترتان بوون ﴿فَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ جا ئەوانەی کە کۆچیان کرد ﴿وَأُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ و دەرکران لە جێ و شوێنی خۆیان ﴿وَأُوذُوا فِي سَبِيلِي﴾ و ئەشکەنجە و ئازار دران لەرێی مندا ﴿وَقَاتَلُوا﴾ و جەنگیان کرد ﴿وَقُتِلُوا﴾ و کوژران ﴿لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ﴾ سوێند بەخوا دەسڕمەوە لێ یان ﴿سَيِّئَاتِهِمْ﴾ خراپەکانیان ﴿وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە بێ گومان دەیان خەمە بەهەشتانێکەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە رووبارەکان دێن و دەچن بە ژێریاندا ﴿ثَوَابًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ئەمە پاداشت دانەوەیەکە لەلای خواوە ﴿وَاللَّهُ عِنْدَهُ﴾ وە لای خوایە ﴿حُسْنُ الثَّوَابِ﴾ جوانترین (چاکترین) پاداشت. ١٩٥) ﴿لَا يَغُرَّنَّكَ﴾ لەخشتەت نەبات (فریوت نەدا) ﴿تَقَلُّبُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ هات و چۆی ئەوانەی بێ بڕوان (بەخۆشی و ئاسوودەیی یەوە) ﴿فِي الْبِلَادِ﴾ لە وڵاتدا. ١٩٦) ﴿مَتَاعٌ قَلِيلٌ﴾ (ئەو ئاسوودەییەی ئەوان) خۆشییەکی کەمە ﴿ثُمَّ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ پاشان جێ و شوێنیان دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ ئای چ شوێنێکی بەدە. ١٩٧) ﴿لَٰكِنِ الَّذِينَ﴾ بەڵام ئەوانەی ﴿اتَّقَوْا رَبَّهُمْ﴾ لە پەروەردگاریان دەترسن ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ﴾ بۆ یان هەیە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بە ژێریان دا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿نُزُلًا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ ئامادەکراوە لەلایەن خواوە ﴿وَمَا عِنْدَ اللَّهِ﴾ وە ئەوەی کە لای خوایە ﴿خَيْرٌ لِلْأَبْرَارِ﴾ چاکترە بۆ پیاوچاکان. ١٩٨) ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ بێ گومان لەناو نامەدارەکاندا هەیە ﴿لَمَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ﴾ کەسانێک کە بڕوا دەهێنن بەخوا ﴿وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْكُمْ﴾ و ئەو نامەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْهِمْ﴾ وە بەو نامەی کە نێرراوەتە خوارەوە بۆ خۆیان ﴿خَاشِعِينَ لِلَّهِ﴾ مل کەچن بۆ خوا ﴿لَا يَشْتَرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوا نافرۆشن ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی کەم ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەو نامە دارانە ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ﴾ بۆیان هەیە پاداشتی خۆیان ﴿عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ لە لای پەروەردگاریانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ لێپرسینەوەی خێرایە. ١٩٩) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿اصْبِرُوا﴾ خۆ گرین ﴿وَصَابِرُوا﴾ و (لەخۆگری دوژمن) خۆگر ترین ﴿وَرَابِطُوا﴾ و لەسەنگەردا ئێشک بگرن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ و لە خوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگاریبن. ٢٠٠)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا
زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالًا كَثِيرًا وَنِسَاءً ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ
بِهِ وَالْأَرْحَامَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيبًا ﴿١﴾ وَآتُوا الْيَتَامَىٰ أَمْوَالَهُمْ
وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ ۖ وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ ۚ إِنَّهُ
كَانَ حُوبًا كَبِيرًا ﴿٢﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ فَانْكِحُوا
مَا طَابَ لَكُمْ مِنَ النِّسَاءِ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ ۖ فَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تَعْدِلُوا
فَوَاحِدَةً أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَلَّا تَعُولُوا ﴿٣﴾ وَآتُوا
النِّسَاءَ صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً ۚ فَإِنْ طِبْنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ
هَنِيئًا مَرِيئًا ﴿٤﴾ وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ أَمْوَالَكُمُ الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ
قِيَامًا وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا وَاكْسُوهُمْ وَقُولُوا لَهُمْ قَوْلًا مَعْرُوفًا ﴿٥﴾ وَابْتَلُوا
الْيَتَامَىٰ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ فَإِنْ آنَسْتُمْ مِنْهُمْ رُشْدًا فَادْفَعُوا
إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ ۖ وَلَا تَأْكُلُوهَا إِسْرَافًا وَبِدَارًا أَنْ يَكْبَرُوا ۚ وَمَنْ كَانَ
غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ ۖ وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ۚ فَإِذَا
دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٦﴾

- بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

ئەی خەڵکینە! بترسن لە پەروەردگارتان کە هەمووتانی لە یەک کەس دروست کردووە و هاوسەرەکەشی لە جۆری خۆی دروست کردووە و لە هەردووکیانەوە پیاو و ژنێکی زۆری بڵاو کردووەتەوە، بترسن لە خوا کە هەندێک لە هەندێکی تر داوای شتی لێ دەکەن و بترسن لە پەیوەندی خزمایەتی، چونکە خوا چاودێرتانە.

وە بە هەتیوەکان بدەن مەڵ و سامانیان، خراپەی خۆتان لەگەڵ مەڵ و سامانی باشیان مەگۆڕنەوە، مەڵ و سامانی هەتیوەکان مەخۆن بە مەڵ و سامانی خۆتانەوە، چونکە ئەمە گوناهێکی گەورەیە.

ئەگەر ترستان هەیە کە لە کاروباری هەتیوەکان دادپەروەر نەبن، ئەوا ئەو ژنانەی کە حەزتان لێیانە دوو دوو و سێ سێ و چوار چوار بخوازن، ئەگەر ترستان هەیە دادپەروەر نەبن ئەوا تەنها یەک ژن بخوازن یان ئەو کەنیزانەی کە خاوەنیانن، ئەمە لە ستەم نەکردن نزیکتر دەکاتەوە.

وە مارە بڕی ژنان بە دڵخۆشییەوە بدەنێ، ئەگەر بە دڵخۆشییەوە شتێکیان لێ بەخشین بە خۆشی و هێمنییەوە بیخۆن.

وە مەڵ و سامانی خۆتان کە خوا کردوونی بە هۆی ژیانتانەوە بە سەفیهەکان مەدەن، بەڵکو بەشی خۆراک و پۆشاکیان بدەن و قسەی باشیان پێ بڵێن.

وە تاقیان بکەنەوە لە کاروباری ژیان تا گەیشتنە تەمەنی هاوسەرگیری، ئەگەر بینیتان ژیرن و توانای بەڕێوەبردنی کاروبارەکانیان هەیە ئەوا مەڵ و سامانیان بدەنێ، مەڵ و سامانیان مەخۆن بە زیادەڕۆیی و بە پەلە پێش ئەوەی گەورە بن، هەرکەسێک دەوڵەمەند بێت با خۆی بپارێزێت لە خواردنەوە، هەرکەسێکیش هەژار بێت با بە شێوەیەکی باش بخوات، کاتێک مەڵ و سامانیان دەدەنێ ئەوا شایەتیان لەسەر بهێنن، خوا بەسە بۆ لێپرسینەوە.

سورەتی ﴿ النساء ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿اتَّقُوا رَبَّكُمُ﴾ خۆتان بپارێزن لە (سزای) پەروەردگارتان ﴿الَّذِي خَلَقَكُمْ﴾ ئەوەی کە دروستی کردوون ﴿مِن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ لەیەک کەسەوە (کە ئادەمە) ﴿وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ وە هەر لەئەویش هاوسەرەکەی دروست کردووە ﴿وَبَثَّ مِنْهُمَا﴾ و بڵاوی کردۆتەوە لەو دووانە ﴿رِجَالًا كَثِيرًا﴾ پیاوانی زۆر ﴿وَنِسَاءً﴾ هەروەها ئافرەتان ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي﴾ خۆتان بپارێزن لەو خوایەی کە ﴿تَسَاءَلُونَ بِهِ﴾ بەناوی ئەوەوە داوادەکەن لەیەکتر ﴿وَالْأَرْحَامَ﴾ وە (خۆتان بپارێزن لەبچڕاندنی) خزمایەتی ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿عَلَيْكُمْ رَقِيبًا﴾ چاودێرە بەسەرتانەوە. ١) ﴿وَآتُوا﴾ بیدەنەوە ﴿الْيَتَامَىٰ﴾ بە هەتیوان (دوای باڵغ بونیان) ﴿أَمْوَالَهُمْ﴾ ماڵ و سامانیان ﴿وَلَا تَتَبَدَّلُوا الْخَبِيثَ بِالطَّيِّبِ﴾ وە پیس (لەماڵی خۆتان) مەگۆڕنەوە بەپاک (لەماڵی ئەوان) ﴿وَلَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَهُمْ﴾ وە ماڵەکانیان مەخۆن ﴿إِلَىٰ أَمْوَالِكُمْ﴾ لەگەڵ ماڵەکانی خۆتان ﴿إِنَّهُ كَانَ﴾ بێگومان ئەو خواردنە ﴿حُوبًا كَبِيرًا﴾ گوناهێکی گەورەیە. ٢) ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ﴾ وە ئەگەر ترسان ﴿أَلَّا تُقْسِطُوا﴾ دادپەروەر نەبن ﴿فِي الْيَتَامَىٰ﴾ لە (مارەیی) ئەو ئافرەتە بێ باوکانەدا (مارەیان مەکەن) ﴿فَانكِحُوا﴾ ئەوە مارەبکەن ﴿مَا طَابَ لَكُم مِّنَ النِّسَاءِ﴾ لەو ئافرەتانەی حەڵاڵن بۆتان ﴿مَثْنَىٰ﴾ دوو دوو ﴿وَثُلَاثَ﴾ یا سیان سیان ﴿وَرُبَاعَ﴾ یا چوار چوار ﴿فَإِنْ خِفْتُمْ﴾ جا ئەگەر ترسان ﴿أَلَّا تَعْدِلُوا﴾ دادگەر نەبن ﴿فَوَاحِدَةً﴾ ئەوە یەک ئافرەت (مارەبکەن لەئازادان) ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ یان ئەو کەنیزەکانەی کەموڵکتانن ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ﴾ ئەوە نزیک ترە ﴿أَلَّا تَعُولُوا﴾ کەستەم نەکەن (یاهەژار نەکەون). ٣) ﴿وَآتُوا النِّسَاءَ﴾ بیدەن بە ئافرەتان (نەک کەس و کاریان) ﴿صَدُقَاتِهِنَّ نِحْلَةً﴾ مارەبیەکانیان وەک بەخشین (نەک وەک کرێ) ﴿فَإِن طِبْنَ لَكُمْ عَن شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا﴾ ئینجا ئەگەر بەدڵ پێ یان خۆش بوو بەخشینی شتێک لەو (مارەیی یە) بەئێوە ﴿فَكُلُوهُ هَنِيئًا مَّرِيئًا﴾ ئەوە ئێوە بیخۆن بەخۆشی و حەڵاڵی (نۆشی گیانتان بێ). ٤) ﴿وَلَا تُؤْتُوا السُّفَهَاءَ﴾ مەیدەنە گێل و کەم هەقڵەکان ﴿أَمْوَالَكُمُ﴾ ماڵەکانتان ﴿الَّتِي جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ لە حاڵەتێکدا خوا ئەو (ماڵانە)ی بۆ کردوون ﴿قِيَامًا﴾ بەهۆی راوەستانی ژیانتان ﴿وَارْزُقُوهُمْ فِيهَا﴾ وە (بێ ئەقڵەکان) رۆزی و خۆراکیان بدەنێ لەوماڵە ﴿وَاكْسُوهُمْ﴾ و پۆشاکیان بۆ بکەن ﴿وَقُولُوا لَهُمْ﴾ و گفت و گۆیان لەگەڵ بکەن ﴿قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ بەگفت و گۆیەکی باش. ٥) ﴿وَابْتَلُوا الْيَتَامَىٰ﴾ هەتیوان تاقی بکەنەوە ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغُوا النِّكَاحَ﴾ هەر کاتێک گەیشتنە (نەمەنی) ژن هێنان و شوو کردن ﴿فَإِنْ آنَسْتُم﴾ ئینجا ئەگەر هەستان کرد ﴿مِّنْهُمْ رُشْدًا﴾ لەواندا ژیری (و پێ گەیشتن) ﴿فَادْفَعُوا إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئەوە سامان و ماڵەکانیان پێ بدەنەوە ﴿وَلَا تَأْكُلُوهَا﴾ و ماڵەکانیان مەخۆن ﴿إِسْرَافًا﴾ بەزیادەڕەوی ﴿وَبِدَارًا أَن يَكْبَرُوا﴾ و بەپەلە نەوەک گەورە ببن (و لێتان وەرگرنەوە) ﴿وَمَن كَانَ فَقِيرًا﴾ وە هەر کەس (لە سەرپەرشتیاری هەتیوان) دەوڵەمەند بوو ﴿فَلْيَسْتَعْفِفْ﴾ باخۆی بگرێتەوە (لەخواردنی ماڵیان) ﴿وَمَن كَانَ غَنِيًّا﴾ وە هەر کەس لەوان هەژار بوو ﴿فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ با (لێ ی) بخوات بەئەندازەی پێویست ﴿فَإِذَا دَفَعْتُمْ إِلَيْهِمْ أَمْوَالَهُمْ﴾ ئینجا هەر کات ماڵی هەتیوەکانتان دایەوە پێیان ﴿فَأَشْهِدُوا عَلَيْهِمْ﴾ ئەوە شایەتیان لەسەر بگرن ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ حَسِيبًا﴾ بەسە خوا بۆ لێپرسینەوە (بەسەر تانەوە). ٦)

لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ
مِّمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ وَٱلْأَقْرَبُونَ مِمَّا قَلَّ مِنْهُ أَوْ كَثُرَ نَصِيبًا
مَّفْرُوضًا ﴿٧﴾ وَإِذَا حَضَرَ ٱلْقِسْمَةَ أُو۟لُوا۟ ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ
وَٱلْمَسَٰكِينُ فَٱرْزُقُوهُم مِّنْهُ وَقُولُوا۟ لَهُمْ قَوْلًا مَّعْرُوفًا
﴿٨﴾ وَلْيَخْشَ ٱلَّذِينَ لَوْ تَرَكُوا۟ مِنْ خَلْفِهِمْ ذُرِّيَّةً ضِعَٰفًا
خَافُوا۟ عَلَيْهِمْ فَلْيَتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْيَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٩﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ أَمْوَٰلَ ٱلْيَتَٰمَىٰ ظُلْمًا إِنَّمَا يَأْكُلُونَ فِى
بُطُونِهِمْ نَارًا وَسَيَصْلَوْنَ سَعِيرًا ﴿١٠﴾ يُوصِيكُمُ ٱللَّهُ
فِىٓ أَوْلَٰدِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ٱلْأُنثَيَيْنِ فَإِن كُنَّ نِسَآءً
فَوْقَ ٱثْنَتَيْنِ فَلَهُنَّ ثُلُثَا مَا تَرَكَ وَإِن كَانَتْ وَٰحِدَةً فَلَهَا
ٱلنِّصْفُ وَلِأَبَوَيْهِ لِكُلِّ وَٰحِدٍ مِّنْهُمَا ٱلسُّدُسُ مِمَّا تَرَكَ إِن
كَانَ لَهُۥ وَلَدٌ فَإِن لَّمْ يَكُن لَّهُۥ وَلَدٌ وَوَرِثَهُۥٓ أَبَوَاهُ فَلِأُمِّهِ ٱلثُّلُثُ
فَإِن كَانَ لَهُۥٓ إِخْوَةٌ فَلِأُمِّهِ ٱلسُّدُسُ مِنۢ بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِى
بِهَآ أَوْ دَيْنٍ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ لَا تَدْرُونَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ لَكُمْ
نَفْعًا فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١﴾

-ڵ شاردەوە و
تەیان دوکاند،
هەروەها بوخاری
و موسلیم
لەڕێگەی ئەبو
سەعیدی خودری
یەوە دەگێڕنەوە،
کە چەند کەسێکی
دوو ڕوو عادەتیان
وابوو کاتێک
پێغەمبەری خوا
بڕۆشتایە بۆ غەزا
خۆیان دەدزیەوە
و نەدەچوون و
دڵخۆش دەبوون
بەم نەچوونەیان
لەگەڵ پێغەمبەری
خوادا (ﷺ) بۆ
جیهاد و غەزاکردن
کاتێک
کەدەهاتەوە خێرا
دەچوونە لای و
عوزری بەشداری نەکردنیان بۆ دەهێنایەوە و سوێندی درۆیان بۆ دەخوارد. وە حەزیان دەکرد
سوپاس بکرێن بەکارێک کەنەیان کردووە، ئیتر ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ
بِمَا أَتَوا...﴾. هەروەها عەبدوڕەزاق لە تەفسیرەکەیدا لە زەیدی کوڕی ئەسلەمەوە
دەگێڕێتەوە کە ڕافیعی کوڕی خودیج و زەیدی کوڕی ثابت لای مەروان بوون، مەروان وونی:-

﴿ [illegible] ﴾ بۆ پیاوان هەیە بەشێک ﴿ [illegible] ﴾ لەئەو (میراتەی) بەجێ ی دێلن دایک و باوک ﴿ [illegible] ﴾ و خزمە نزیکەکان ﴿ [illegible] ﴾ وە بۆ ئافرەتانیش هەیە بەشێک ﴿ [illegible] ﴾ لەئەو (میراتەی) بەجێ ی دێلن دایک و باوک ﴿ [illegible] ﴾ و خزمە نزیکەکان ﴿ [illegible] ﴾ لە ئەوەی (بەجێ ی دێلن) کەم بێت یان زۆر ﴿ [illegible] ﴾ بەبەشێکی بڕیار دراو. ۷) ﴿ [illegible] ﴾ جا ئەگەر کاتی دابەش کردنی (کەلە پووەکە) ئامادەبوون ﴿ [illegible] ﴾ خزمە نزیکەکان (کەمیرات ناگرن لەمردوو) ﴿ [illegible] ﴾ و هەتیوو و هەژارە (بێگانە) کان ﴿ [illegible] ﴾ ئەو لەو کەلەپووە بەشیان بدەن (ئەم بەشی دانە سوننەتە ئەگ واجب) ﴿ [illegible] ﴾ وە قسەیان لەگەڵ بکەن ﴿ [illegible] ﴾ بەقسەکردنێکی جوان و چاک. ۸) ﴿ [illegible] ﴾ ئەوانەی (سەرپەرشتیارن) با بترسن ﴿ [illegible] ﴾ ئەگەر بەجێ ی بهێڵن ﴿ [illegible] ﴾ لەپاش خۆیانەوە (پاش مردن) ﴿ [illegible] ﴾ منداڵانی لاواز (بچوک) ﴿ [illegible] ﴾ دەترسن لێیان (بفەوتێن) ﴿ [illegible] ﴾ دەبا لەخوا بترسن ﴿ [illegible] ﴾ و قسەی ڕاست و ڕەوا بکەن. ۹) ﴿ [illegible] ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی ﴿ [illegible] ﴾ کەماڵی هەتیوەکان دەخۆن ﴿ [illegible] ﴾ بەستەم و ناڕەوا ﴿ [illegible] ﴾ بەڕاستی ئەوانە بەس لەسکی خۆیان ئاگر دەخۆن ﴿ [illegible] ﴾ وە لەمەو پاش دەچنە ئاگرێکی بەتین و هەڵگیرساوەوە. ۱۰) ﴿ [illegible] ﴾ خوا ئامۆژگاریتان دەکات ﴿ [illegible] ﴾ دەربارەی (کەلە پووی) منداڵەکانتان ﴿ [illegible] ﴾ بۆ نێرێک هەیە (لەمیرات) بەوێنەی بەشی دوو مێ ﴿ [illegible] ﴾ خۆ ئەگەر (منداڵەکانتان) تەنها ئافرەت بوون ﴿ [illegible] ﴾ (دوان و) زیاد لەدوان ﴿ [illegible] ﴾ ئەوا بۆیان هەیە ﴿ [illegible] ﴾ دوو بەشی لە سێ بەشی ﴿ [illegible] ﴾ ئەوەی (مردووەکە) بەجێ ی هێشتووە ﴿ [illegible] ﴾ بەڵام ئەگەر یەک ئافرەت بوو ﴿ [illegible] ﴾ ئەوە نیوەی (میراتەکەی) بۆ هەیە ﴿ [illegible] ﴾ وە بۆ هەرکام لەدایک و باوکی مردووەکە هەیە ﴿ [illegible] ﴾ شەش یەک ﴿ [illegible] ﴾ لەوەی کە بەجێ ی هێشتووە ﴿ [illegible] ﴾ ئەگەر مردووەکە منداڵی هەبوو ﴿ [illegible] ﴾ بەڵام ئەگەر مردووەکە منداڵی نەبوو ﴿ [illegible] ﴾ و دایک و باوکی میرات گری بوون ﴿ [illegible] ﴾ ئەوە سێ یەک بۆ دایکەکەیەتی ﴿ [illegible] ﴾ بەڵام ئەگەر (مردووەکە) چەند برایەکی هەبوو ﴿ [illegible] ﴾ ئەوا شەش یەک بۆ دایکەکەیەتی ﴿ [illegible] ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێک ﴿ [illegible] ﴾ وەسیەتی پێ کرا بێ (لەلایەن مردووەکەوە) ﴿ [illegible] ﴾ یان داینەوەی قەرزێک (کەلەسەری بێت) ﴿ [illegible] ﴾ باوکەکانتان ﴿ [illegible] ﴾ و کوڕەکانتان ﴿ [illegible] ﴾ نازانن ﴿ [illegible] ﴾ کامەیان بەسوودتر بۆتان ﴿ [illegible] ﴾ (ئەو دابەشی کردنە) لەلایەن خواوە پێویست کراوە ﴿ [illegible] ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿ [illegible] ﴾ زانای دانایە. ۱۱)

۞ وَلَكُمْ نِصْفُ مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ إِن لَّمْ يَكُن
لَّهُنَّ وَلَدٌ فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ فَلَكُمُ الرُّبُعُ مِمَّا
تَرَكْنَ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصِينَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ
وَلَهُنَّ الرُّبُعُ مِمَّا تَرَكْتُمْ إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ
فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ فَلَهُنَّ الثُّمُنُ مِمَّا تَرَكْتُم
مِّن بَعْدِ وَصِيَّةٍ تُوصُونَ بِهَا أَوْ دَيْنٍ وَإِن كَانَ
رَجُلٌ يُورَثُ كَلَٰلَةً أَوِ امْرَأَةٌ وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ فَلِكُلِّ
وَاحِدٍ مِّنْهُمَا السُّدُسُ فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ مِن ذَٰلِكَ
فَهُمْ شُرَكَاءُ فِي الثُّلُثِ مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ يُوصَىٰ بِهَا
أَوْ دَيْنٍ غَيْرَ مُضَارٍّ وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَلِيمٌ
﴿١٢﴾ تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ
يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٣﴾
وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ يُدْخِلْهُ
نَارًا خَالِدًا فِيهَا وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٤﴾

- ئەی پاشیەی لەسەر و هێنێ ئەم تایەتە عاتەخوارەوە ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ ..... پاشیەی ووتی: لەسەر کۆمەڵێک خەڵکی دروودو عاتە خوارەوە کاتێک پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیوجوابە بۆ ئەوا بروایان دەهێنایەوە و دەیان ووت: تەنها شوێن و کاری پێویست نێمەی دواخست لەئێوە، بەخوا هەرزمان دەکرد لەگەڵتان

بروبنایە، خوای گەورەش ئەم تایەتەی لەسەر نارینە خوارەوە، مەبەستی ئەوەیە ئاگادار و ووتی: (وانی یە پاشەکیش پێوی ئاخۆش بوو و پێوی گرد) زەحمەت و ووتی: سوێندت دەدەم بەخوا ئایا هیچ دەزانی و گرێت لێ بووە ئەوەی کەدەیڵێم؟ ووتی بەڵێ راست دەکەیت) ئینجا هەمیشە دەڵێت: دەتوانین ئەم فەرموودە و فەرموودەکەی دەبیاڵی کۆبکەینەوە و بڵێین:-

﴿وَلَكُمْ نِصْفُ﴾ بۆ ئێوە هەیە نیوەی ﴿مَا تَرَكَ أَزْوَاجُكُمْ﴾ ئەو (میراتەی) کەژنەکانتان بەجێ یان هێشتووە ﴿إِن لَّمْ يَكُن لَّهُنَّ وَلَدٌ﴾ ئەگەر ئەو ژنانە منداڵیان نەبوو ﴿فَإِن كَانَ لَهُنَّ وَلَدٌ﴾ جا ئەگەر منداڵیان هەبوو ﴿فَلَكُمُ الرُّبُعُ﴾ بۆ ئێوە هەیە چوار یەك ﴿مِمَّا تَرَكْنَ﴾ لەوەی (ژنەکانتان) بەجێیان هێشتووە ﴿مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿يُوصِينَ بِهَا﴾ کەکردبێتیان ﴿أَوْ دَيْنٍ﴾ یان قەرزێك (کەلەسەریان بێت) ﴿وَلَهُنَّ الرُّبُعُ﴾ بۆ (ژنەکانتان) هەیە چوار یەك ﴿مِمَّا تَرَكْتُمْ﴾ لەوەی بەجێتان هێشتووە ﴿إِن لَّمْ يَكُن لَّكُمْ وَلَدٌ﴾ ئەگەر ئێوە منداڵتان نەبوو ﴿فَإِن كَانَ لَكُمْ وَلَدٌ﴾ جا ئەگەر منداڵتان هەبوو ﴿فَلَهُنَّ الثُّمُنُ﴾ ئەوەبۆ ئەوان هەیە هەشت یەك ﴿مِمَّا تَرَكْتُمْ﴾ لەوەی بەجێتان هێشتووە ﴿مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿تُوصُونَ بِهَا﴾ کەکردبێتتان ﴿أَوْ دَيْنٍ﴾ یان دانەوەی قەرزێك (کەلەسەرتان بێت) ﴿وَإِن كَانَ رَجُلٌ يُورَثُ كَلَالَةً أَوِ امْرَأَةٌ﴾ وە ئەگەر پیاوێك یان ئافرەتێك کەمیراتی لێ ئەگیرا (مردبوو) نەباوانی هەبوو نەمنداڵ ﴿وَلَهُ أَخٌ أَوْ أُخْتٌ﴾ وە تەنها برایەك یان خوشکێکی (لەدایکەوە) هەبوو ﴿فَلِكُلِّ وَاحِدٍ﴾ ئەوە بۆ هەر یەك ﴿مِّنْهُمَا﴾ لەو دووانە هەیە ﴿السُّدُسُ﴾ شەش یەك ﴿فَإِن كَانُوا أَكْثَرَ﴾ بەڵام ئەگەر ئەوان زیاتر بوون ﴿مِن ذَٰلِكَ﴾ لەبرایەك یان خوشکێك(ی دایکی) ﴿فَهُمْ شُرَكَاءُ﴾ ئەو کاتە ئەوانە هەموویان هاوبەشن ﴿فِي الثُّلُثِ﴾ لەسێ یەك(ی میراتەکە)دا ﴿مِن بَعْدِ وَصِيَّةٍ﴾ لەپاش (دەرکردنی) وەسیەتێك ﴿يُوصَىٰ بِهَا﴾ کەکرابێت ﴿أَوْ دَيْنٍ﴾ یان قەرزێك ﴿غَيْرَ مُضَارٍّ﴾ کە(وەسێتەکە یاقەرزەکە بۆ میراتگران) بێزیان بێ ﴿وَصِيَّةً مِّنَ اللَّهِ﴾ ئەمە بڕیارە لەلایەن خواوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ﴾ خواش زانای لەسەرخۆیە. ١٢) ﴿تِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ﴾ ئەو (یاسایانە) سنورەکانی خودان ﴿وَمَن يُطِعِ﴾ هەر کەسێك گوێ ڕایەڵی ﴿اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ خوا و پێغەمبەرەکەی بێت ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ﴾ (خوا) دەیخاتە ناو بەهەشتانێك ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ وەئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ١٣) ﴿وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ هەر کەسێکیش سەرپێچی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿وَيَتَعَدَّ حُدُودَهُ﴾ و سنورەکانی (خوا) ببەزێنێت ﴿يُدْخِلْهُ نَارًا﴾ دەیخاتە ئاگرێکەوە ﴿خَالِدًا فِيهَا﴾ هەمیشە دەمێنێتەوە تیایدا ﴿وَلَهُ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ وەسزایەکی ڕیسواکەری بۆ هەیە. ١٤)

وَٱلَّٰتِي يَأۡتِينَ ٱلۡفَٰحِشَةَ مِن نِّسَآئِكُمۡ فَٱسۡتَشۡهِدُواْ
عَلَيۡهِنَّ أَرۡبَعَةٗ مِّنكُمۡۖ فَإِن شَهِدُواْ فَأَمۡسِكُوهُنَّ فِي
ٱلۡبُيُوتِ حَتَّىٰ يَتَوَفَّىٰهُنَّ ٱلۡمَوۡتُ أَوۡ يَجۡعَلَ ٱللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلٗا
١٥ وَٱلَّذَانِ يَأۡتِيَٰنِهَا مِنكُمۡ فَـَٔاذُوهُمَاۖ فَإِن تَابَا
وَأَصۡلَحَا فَأَعۡرِضُواْ عَنۡهُمَآ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ تَوَّابٗا رَّحِيمًا
١٦ إِنَّمَا ٱلتَّوۡبَةُ عَلَى ٱللَّهِ لِلَّذِينَ يَعۡمَلُونَ ٱلسُّوٓءَ بِجَهَٰلَةٖ
ثُمَّ يَتُوبُونَ مِن قَرِيبٖ فَأُوْلَٰٓئِكَ يَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَيۡهِمۡۗ وَكَانَ
ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا ١٧ وَلَيۡسَتِ ٱلتَّوۡبَةُ لِلَّذِينَ
يَعۡمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ حَتَّىٰٓ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ
قَالَ إِنِّي تُبۡتُ ٱلۡـَٰٔنَ وَلَا ٱلَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمۡ كُفَّارٌۚ
أُوْلَٰٓئِكَ أَعۡتَدۡنَا لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا ١٨ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ لَا يَحِلُّ لَكُمۡ أَن تَرِثُواْ ٱلنِّسَآءَ كَرۡهٗاۖ وَلَا تَعۡضُلُوهُنَّ
لِتَذۡهَبُواْ بِبَعۡضِ مَآ ءَاتَيۡتُمُوهُنَّ إِلَّآ أَن يَأۡتِينَ بِفَٰحِشَةٖ
مُّبَيِّنَةٖۚ وَعَاشِرُوهُنَّ بِٱلۡمَعۡرُوفِۚ فَإِن كَرِهۡتُمُوهُنَّ فَعَسَىٰٓ
أَن تَكۡرَهُواْ شَيۡـٔٗا وَيَجۡعَلَ ٱللَّهُ فِيهِ خَيۡرٗا كَثِيرٗا ١٩

- دەکرێت لەسەر هەردوو کۆمەڵەکە ئەم ئایەتە هاتبێتە خوارەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٥) سورەتی (آل عمران): ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ...﴾ تورمزی و حاکیم لە ئوم سەلەمەوە دەگێڕنەوە کە ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نابیستم خوای گەورە باسی ئافرەتانی کردبێت بەهیچ شێوەیەک لەکۆچ کردن (هیجرەت) دا، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿فَاسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّي لَا أُضِيعُ عَمَلَ...﴾ هەتا کۆتایی ئایەتەکە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩٩) سورەتی (آل عمران): ﴿وَإِنَّ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ...﴾ نەسائی و حاکیم لە ئەنەسەوە دەگێڕێتەوە، دەڵێت: کاتێک هەواڵی مردنی نەجاشی هات بۆ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی نوێژی لەسەر بکەن، ئەولنیش ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) نوێژ بکەین لەسەر -

﴿إِلَى مَا أَمَتْ النَّسَدَ﴾ ئەوانەی کەکاری زۆر پیس و ناشیرین (زینا) دەکەن ﴿مِن نِّسَائِهِنَّ﴾ لەئافرەتان(ی بیوادار)تان ﴿فَاسْتَشْهِدُوا عَلَيْهِنَّ أَرْبَعَةً مِّنكُمْ﴾ ئەوە چوار شایەت لەخۆتان لەسەریان بگرن ﴿فَإِن شَهِدُوا﴾ ئیتجا ئەگەر شایەتییاندا ﴿فَأَمْسِكُوهُنَّ﴾ ئەوە ئەو (ژنە زیناکار)انە بەند بکەن ﴿فِي الْبُيُوتِ﴾ لەمالەکانتاندا ﴿حَتَّىٰ يَتَوَفَّاهُنَّ الْمَوْتُ﴾ هەتا (فریشتەی) مەرگ گیانیان دەکێشێت ﴿أَوْ يَجْعَلَ اللَّهُ لَهُنَّ سَبِيلًا﴾ یان خوا ڕێگایەک(ی دیکە) بۆیان بکاتەوە. ١٥ ﴿وَاللَّذَانِ﴾ وەئەو دووانەی (کوڕو کچەی) ﴿يَأْتِيَانِهَا مِنكُمْ﴾ ئەو کارە پیسە(زینا) دەکەن لەئێوە ﴿فَآذُوهُمَا﴾ ئەوە تازاریان بدەن ﴿فَإِن تَابَا﴾ جا ئەگەر گەڕانەوەو تەوبەیان لێکرد ﴿وَأَصْلَحَا﴾ وە چاک بوون ﴿فَأَعْرِضُوا عَنْهُمَا﴾ ئەوا وازیان لێ بێنن ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ﴿تَوَّابًا﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ١٦ ﴿إِنَّمَا التَّوْبَةُ﴾ بێگومان وەرگرتنی تەوبە ﴿عَلَى اللَّهِ لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السُّوءَ بِجَهَالَةٍ﴾ لای خوا تەنها بۆ ئەوانەیە کە گوناە دەکەن بەنەفامی ﴿ثُمَّ يَتُوبُونَ﴾ پاشان پەشیمان دەبنەوە ﴿مِن قَرِيبٍ﴾ بەزووبی (پێش مردن) ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿يَتُوبُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ خوا گەڕانەوەیان لێ وەردەگرێت ﴿وَكَانَ اللَّهُ﴾ خواش هەمیشە ﴿عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ زانای دانایە. ١٧ ﴿وَلَيْسَتِ التَّوْبَةُ﴾ پەشیمانی (وەرگرتن) نی یە ﴿لِلَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ بۆ ئەوانەی تاوانی زۆر دەکەن ﴿حَتَّىٰ إِذَا حَضَرَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ﴾ هەتا کاتی سەرهەڵدانی بەکێکیان دێ ﴿قَالَ إِنِّي تُبْتُ الْآنَ﴾ دەڵێت: بەڕاستی من ئێستا تەوبەم کرد ﴿وَلَا الَّذِينَ يَمُوتُونَ وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ وە بۆ ئەوانەشی نی یە کەدەمرن بەبێ بڕوایی ﴿أُولَٰئِكَ أَعْتَدْنَا لَهُمْ﴾ ئەوانەی (بەس کوژران ئامادەمان کردووە بۆیان ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزایەکی تازاردەر. ١٨ ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿لَا يَحِلُّ لَكُمْ﴾ حەڵاڵ نییە بۆتان ﴿أَن تَرِثُوا النِّسَاءَ﴾ کەئافرەتان بەزۆر (بەناچاری) بەمیراتی بەرن (بۆ خۆتان) ﴿وَلَا تَعْضُلُوهُنَّ﴾ وەبەرگری شووکردنیان لێ مەکەن ﴿لِتَذْهَبُوا بِبَعْضِ مَا آتَيْتُمُوهُنَّ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەو (مارەیی یەی) کەپێتان داون بیبەن (بۆ خۆتان) ﴿إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ﴾ مەگەر کاتێ کەئەوەیەکی زۆر ناشیرین (زینا) بەئاشکرا بکەن ﴿وَعَاشِرُوهُنَّ بِالْمَعْرُوفِ﴾ وەڕەفتاریان لەگەڵ بکەن بەچاکی (و ڕێنانیان لەگەڵ بپەتە سەر) ﴿فَإِن كَرِهْتُمُوهُنَّ﴾ جا ئەگەر حەزتان لێیان نەبوو (حەزلێیان مەکەن) ﴿فَعَسَىٰ أَن تَكْرَهُوا شَيْئًا﴾ چونکە لەوانەیە ئێوە حەزنەکەن لەشتێک ﴿وَيَجْعَلَ اللَّهُ فِيهِ﴾ و خوا لەوەدا دابنێ ﴿خَيْرًا كَثِيرًا﴾ چاکەیەکی زۆر. ١٩)

وَإِنْ أَرَدتُّمُ اسْتِبْدَالَ زَوْجٍ مَّكَانَ زَوْجٍ وَءَاتَيْتُمْ
إِحْدَىٰهُنَّ قِنطَارًا فَلَا تَأْخُذُوا مِنْهُ شَيْـًٔا أَتَأْخُذُونَهُۥ
بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿٢٠﴾ وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُۥ وَقَدْ أَفْضَىٰ
بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ وَأَخَذْنَ مِنكُم مِّيثَٰقًا
غَلِيظًا ﴿٢١﴾ وَلَا تَنكِحُوا مَا نَكَحَ ءَابَآؤُكُم مِّنَ
ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً وَمَقْتًا
وَسَآءَ سَبِيلًا ﴿٢٢﴾ حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ أُمَّهَٰتُكُمْ
وَبَنَاتُكُمْ وَأَخَوَٰتُكُمْ وَعَمَّٰتُكُمْ وَخَٰلَٰتُكُمْ وَبَنَاتُ
ٱلْأَخِ وَبَنَاتُ ٱلْأُخْتِ وَأُمَّهَٰتُكُمُ ٱلَّٰتِىٓ أَرْضَعْنَكُمْ
وَأَخَوَٰتُكُم مِّنَ ٱلرَّضَٰعَةِ وَأُمَّهَٰتُ نِسَآئِكُمْ
وَرَبَٰٓئِبُكُمُ ٱلَّٰتِى فِى حُجُورِكُم مِّن نِّسَآئِكُمُ
ٱلَّٰتِى دَخَلْتُم بِهِنَّ فَإِن لَّمْ تَكُونُوا۟ دَخَلْتُم بِهِنَّ
فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ وَحَلَٰٓئِلُ أَبْنَآئِكُمُ ٱلَّذِينَ
مِنْ أَصْلَٰبِكُمْ وَأَن تَجْمَعُوا۟ بَيْنَ ٱلْأُخْتَيْنِ
إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٣﴾

حەدەدەکەی هەبەشی ئاپاشان خوای گەورە ئەم ئایەتەی شاردەوە ﴿وَإِنْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَيُؤْمِنَنَّ بِهِ...﴾

قسەی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣) سورەتی (النساء) ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا فِي الْيَتَامَىٰ...﴾ بوخاری و موسلیم لەعائیشەوە (خوا لێی رازی بێت) گێڕاویانەتەوە فەرموویەتی: پیاوێک کچێکی بێ باوک (خزمی بوو) لە

مالی ئەودا بوو کچەکەی مارە کرد، کچەکە چەند دارخورمایەکی هەبوو پیاوەکە لەبەر ئەو دارخورمایانە مارەی کردبوو بەڵام کچەکە هیچ مافێکی هاوسەرێتی نەبوو لەگەڵیدا بۆی هۆیەوە ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ أَلَّا تُقْسِطُوا ...﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦) سورەتی (النساء) ﴿وَمَنْ كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ ....﴾

﴿وَإِنْ أَرَدْتُمُ﴾ ئەگەر ویستتان ﴿أَسْتِبْدَالَ زَوْجٍ﴾ گۆڕینی ژنێك ﴿بِكَانَ زَوْجٍ﴾ لەشوێن ژنێك (کەحەزی لێ ناکەن)﴿وَتَأْتِيَكُمْ إِحْدَاهُنَّ﴾ و دابێتتان بەیەکێکیان ﴿قِنطَارًا﴾ ماڵێکی زۆر (بەمارەیی) ﴿فَلَا تَأْخُذُوا﴾ ئەوە مەی سەننەوە ﴿مِنْهُ شَيْئًا﴾ لێی هیچ شتێك (لەوماڵە زۆرە)﴿أَتَأْخُذُونَهُ بُهْتَانًا﴾ ئایا ئەو(مارەیی یە)یان لێ ئەسەننەوە بەبوختان کردن﴿وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ و تاوانێکی ئاشکرا(بەرامبەری ئافرەتەکە). ٢٠)﴿وَكَيْفَ تَأْخُذُونَهُ﴾ جا چۆنی وەری دەگرنەوە؟ ﴿وَقَدْ أَفْضَىٰ بَعْضُكُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ لەکاتێکدا چوونەتەلای یەکتری (تێکەڵاوی ژن و مێردایەتیتان لەگەڵ یەك کردووە) ﴿وَأَخَذْنَ مِنكُمْ﴾ وەئەو ئافرەتانە وەریان گرتووە لێتان ﴿مِّيثَاقًا غَلِيظًا﴾ پەیمانێکی پتەو بەهێز (کەوا بەستنی نیکاحە). ٢١)﴿وَلَا تَنكِحُوا﴾ (پیاوەکان) مارە مەکەن ﴿مَا نَكَحَ آبَاؤُكُم مِّنَ النِّسَاءِ﴾ ئەو ئافرەتانەی کەباوکەکانتان مارەیان کردوون ﴿إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾ مەگەر ئەوەی پێش لەم(حەرام کردنە) کرابێت ﴿إِنَّهُ كَانَ﴾ بەڕاستی ئەو مارەکردنە ﴿فَاحِشَةً﴾ کردەوەیەکی زۆر پیس و چەپەڵە ﴿وَمَقْتًا﴾ زۆر بێزراو ﴿وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ وڕێبازێکی زۆر خراپ و بەدە (کەگیراوەتە بەر). ٢٢)﴿حُرِّمَتْ عَلَيْكُمْ﴾ قەدەغە کراوە لەسەرتان ﴿أُمَّهَاتُكُمْ﴾(مارەکردنی) دایکانتان﴿وَبَنَاتُكُمْ﴾ و کچەکانتان ﴿وَأَخَوَاتُكُمْ﴾ و خوشکەکانتان ﴿وَعَمَّاتُكُمْ﴾ و پورەکانتان (کەخوشکی باوکتانن)﴿وَخَالَاتُكُمْ﴾ و پورەکانتان (کەخوشکی دایکتانن)﴿وَبَنَاتُ الْأَخِ﴾ و کچانی برا ﴿وَبَنَاتُ الْأُخْتِ﴾ و کچانی خوشك ﴿وَأُمَّهَاتُكُمُ اللَّاتِي أَرْضَعْنَكُمْ﴾ ئەو دایکانەتان کەشیریان پێ داوون ﴿وَأَخَوَاتُكُم مِّنَ الرَّضَاعَةِ﴾ وخوشکەکانتان لەشیرەوە ﴿وَأُمَّهَاتُ نِسَائِكُمْ﴾ و دایکی ژنەکانتان (خەسوو) ﴿وَرَبَائِبُكُمُ﴾ و کچانی ژنانتان کە لەمێردی تریان بن ﴿اللَّاتِي فِي حُجُورِكُم﴾ ئەوانەی کەلە ماڵی ئێوەدا دەژین ﴿مِّن نِّسَائِكُمُ اللَّاتِي﴾ لەو ژنانەتانن ﴿دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ کەچوونەتە لایان ﴿فَإِن لَّمْ تَكُونُوا دَخَلْتُم بِهِنَّ﴾ جا ئەگەر نەچوویونە لایان (دایکی کۆڵەبەسەکان) ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە (لەمارە کردنی کچەکانیاندا) ﴿وَحَلَائِلُ أَبْنَائِكُمْ﴾ وە (حەرامە بۆتان) هاوسەری کوڕەکانتان(بووك) ﴿الَّذِينَ مِنْ أَصْلَابِكُمْ﴾ ئەوانەی کەلە پشتی خۆتانن ﴿وَأَن تَجْمَعُوا﴾ وە (قەدەغەکراوە لەسەرتان) کۆکردنەوەتان ﴿بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ﴾ لە نێوان دووخووشك (لەمارەکردندا) ﴿إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ﴾ مەگەر ئەوەی پێش ئەم (حوکمە لەنەقامیدا) کرابێ ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ بێگومان خوا هەمیشە ﴿غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ٢٣)

۞ وَٱلْمُحْصَنَٰتُ مِنَ ٱلنِّسَآءِ إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۖ
كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ وَأُحِلَّ لَكُم مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ أَن تَبْتَغُوا۟
بِأَمْوَٰلِكُم مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ ۚ فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ
مِنْهُنَّ فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ
فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا
حَكِيمًا ﴿٢٤﴾ وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا أَن يَنكِحَ
ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ فَمِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن
فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۚ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم ۚ بَعْضُكُم مِّنۢ
بَعْضٍ ۚ فَٱنكِحُوهُنَّ بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
بِٱلْمَعْرُوفِ مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ وَلَا مُتَّخِذَٰتِ
أَخْدَانٍ ۚ فَإِذَآ أُحْصِنَّ فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ
مَا عَلَى ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ
ٱلْعَنَتَ مِنكُمْ ۚ وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٢٥﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُبَيِّنَ لَكُمْ وَيَهْدِيَكُمْ سُنَنَ ٱلَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٢٦﴾

- بوخاری گێڕاوێتیەوە لەعائیشەوە (خوا لێی ڕازی بێت) فەرمووی ئەم ئایەتە ﴿مَن كَانَ غَنِيًّا فَلْيَسْتَعْفِفْ وَمَن كَانَ فَقِيرًا فَلْيَأْكُلْ بِالْمَعْرُوفِ﴾ دەربارەی ماڵ و سامانی هەتیو هاتووەتە خوارەوە جائەو کەسەی سەرپەرشتی دەکات ئەگەر هەژار بوو دروستە لەماڵی هەتیوەکە بخوات لەجیاتی سەرپەرشتی کردنی هەتیوەکە بە پێ ی عادەت و بێ زیادەڕەوی.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١) سورەتی (النساء): ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ...﴾ هەر شەش پێشەواکەی فەرموودە دەگێڕنەوە لە جابیری کوڕی عەبدوڵڵاوە دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) و ئەبو بەکر بەپێ هاتن بەتاو بەنی سەلەمەدا بۆ لام لەکاتێکدا نەخۆش بووم: پێغەمبەر (ﷺ) بینیمی کەبێ هۆشم ، جا داوای ئاوی کرد و دەست نوێژی پێ کرد، پاشان پڕژاندی بەسەرم دا -

﴿ٱلْخَصْمُ﴾ (هەروەها هەرام کراوەلێتان) ئەوانەی کەمێردیان هەیە ﴿مِّنَ النِّسَآءِ﴾ لە ئافرەتان ﴿إِلَّا مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ﴾ جگە لەوانەی کە بوونەتە موڵکتان (کەنیزەک) ﴿كِتَٰبَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ (ئەو حوکمانە باسکران)پێویست کراوو نوسراوی خوایە لەسەرتان ﴿وَأُحِلَّ لَكُم﴾ وە بۆتان حەڵاڵ کراوە ﴿مَّا وَرَآءَ ذَٰلِكُمْ﴾ بێجگە لەوانە (کە باسکران هەموی حەڵاڵە بۆتان تا چوار) ﴿أَن تَبْتَغُوا بِأَمْوَٰلِكُم﴾ کە بەمافەکانتان خوازبێنی (ئافرەتان) بکەن ﴿مُّحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَٰفِحِينَ﴾ (بەمەرجێ) کە داوێن پاک بن و داوێن پیس نەبن ﴿فَمَا ٱسْتَمْتَعْتُم بِهِۦ مِنْهُنَّ﴾ جا ئەوەی کە لەژنەتان لێ وەرگرت لەو ئافرەتانەی حەڵاڵن ﴿فَـَٔاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ فَرِيضَةً﴾ ئەوا مارەیی یەکەیان پێ بدەن کەفەرزکراوە لەسەرتان ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ تاوانتان لەسەر نی یە ﴿فِيمَا تَرَٰضَيْتُم بِهِۦ﴾ لەوەی کە لەسەری پێک هاتن (لەگەڵ ژنەکانتان دا لەکەمکردنەوەی مارەیی)﴿مِنۢ بَعْدِ ٱلْفَرِيضَةِ﴾ لە پاش دیاریکردنی مارەیی ﴿إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ بەڕاستی خودا هەمیشە زانای کاردروستە. ٢٤)﴿وَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ مِنكُمْ طَوْلًا﴾ وە ئەوەی لە ئێوە نەیتوانی لەبەر هەژاری ﴿أَن يَنكِحَ ٱلْمُحْصَنَٰتِ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ کە ئافرەتانی ئازادی ئیماندار مارەبکات ﴿مِن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم﴾ئەوە با لەوانە مارە بکات کەبوونەتە موڵکتان ﴿مِّن فَتَيَٰتِكُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ لە کەنیزەکە ئیمانداڕەکانتان ﴿وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَٰنِكُم﴾ وە خوا زاناترە بەباوەڕەکەتان ﴿بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ﴾ هەندێکتان لەهەندێکی ترتانن (هەموتان ئەوەی ئادەمن) ﴿فَٱنكِحُوهُنَّ﴾ لەبەرئەوە مارەیان بکەن ﴿بِإِذْنِ أَهْلِهِنَّ﴾ بەڕەزامەندی خاوەنەکانیان ﴿وَءَاتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ و مارەیی یەکەیان پێ بدەن ﴿بِٱلْمَعْرُوفِ﴾ بەشێوازێکی چاک ﴿مُحْصَنَٰتٍ غَيْرَ مُسَٰفِحَٰتٍ﴾ لەکاتێکدا ئەو کەنیزەکانە پاک داوێن بن داوێن پیس (و زیناکاری بەئاشکرا) نەبن ﴿وَلَا مُتَّخِذَٰتِ أَخْدَانٍ﴾ و دۆستیان نەبن (بەنهێنی بۆ زینا کردن) ﴿فَإِذَآ أُحْصِنَّ﴾ جا ئەگەر ئەو (کەنیزەکانە) شوویان کرد ﴿فَإِنْ أَتَيْنَ بِفَٰحِشَةٍ﴾ پاشان خرابەیەکی ئاشکرایان کرد (زینا) ﴿فَعَلَيْهِنَّ نِصْفُ مَا عَلَى ٱلْمُحْصَنَٰتِ مِنَ ٱلْعَذَابِ﴾ ئەوە نیوەی سزای ئافرەتە ئازادەکانیان لەسەرە(ئێیان درێ کە ٥٠ جەلدە) ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِىَ ٱلْعَنَتَ﴾ ئەو (مارەکردنی کەنیزەکە) بۆ کەسێکە لەئێوە لە ئاوان کردن (زینا) بقرسێ ﴿وَأَن تَصْبِرُوا۟ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ بەڵام ئەگەر ئارام بگرن (و کەنیزەک مارە نەکەن) چاکترە بۆتان ﴿وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ خوا لێبوردەیی بەبەزەیی یە. ٢٥)﴿يُرِيدُ ٱللَّهُ﴾ خوا دەیەوێت ﴿لِيُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ بۆتان بووت بکاتەوە ﴿وَيَهْدِيَكُمْ﴾ وە ڕێنموونیتان بکات ﴿سُنَنَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ بۆ ڕێگا وشوێنی ئەوانەی لە پێش ئێوەوە بوون (لەخواناسان) ﴿وَيَتُوبَ عَلَيْكُمْ﴾ و لێتان خۆش ببێت ﴿وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٢٦)

وَٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يَتُوبَ عَلَيْكُمْ وَيُرِيدُ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلشَّهَوَٰتِ أَن تَمِيلُوا۟ مَيْلًا عَظِيمًا ﴿٢٧﴾ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُخَفِّفَ
عَنكُمْ ۚ وَخُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ ضَعِيفًا ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوٓا۟ أَمْوَٰلَكُم بَيْنَكُم بِٱلْبَٰطِلِ إِلَّآ أَن
تَكُونَ تِجَٰرَةً عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ ۚ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٢٩﴾ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ عُدْوَٰنًا
وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ
يَسِيرًا ﴿٣٠﴾ إِن تَجْتَنِبُوا۟ كَبَآئِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ نُكَفِّرْ
عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾
وَلَا تَتَمَنَّوْا۟ مَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بِهِۦ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ لِّلرِّجَالِ
نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبُوا۟ وَلِلنِّسَآءِ نَصِيبٌ مِّمَّا ٱكْتَسَبْنَ ۚ
وَسْـَٔلُوا۟ ٱللَّهَ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَىْءٍ
عَلِيمًا ﴿٣٢﴾ وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا مَوَٰلِىَ مِمَّا تَرَكَ ٱلْوَٰلِدَانِ
وَٱلْأَقْرَبُونَ وَٱلَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَٰنُكُمْ فَـَٔاتُوهُمْ
نَصِيبَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدًا ﴿٣٣﴾

- و هۆشم هاتەوە سەر خۆم و وتم: دەربارەی ماڵ و سامانەکەم چ فەرمانێکم پێ دەکەیت؛ ئیار ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿يُوصِيكُمُ اللَّهُ فِي أَوْلَادِكُمْ لِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ .....﴾ هەروەها تیمامی تەحمەد و تەبو داوود و تیرمزی و حاکیم لە جابیرەوە دەگێڕنەوە؛ دەڵێت خێزانی سەعدی کوڕی ڕەبیع هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوانە دووکچەکەی سەعدی کوڕی ڕەبیعن؛ کەباوکیان لەگەڵ تۆ لەشەڕی ئوحود دا شەهید بوو؛ مامەکەیان هەموو ماڵەکەیانی بردووە؛ ئەوانیش مارە ناکرێن ئەگەر ماڵیان نەبێت؛ پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: خوای گەورە دەربارەی ئەمە بڕیار دەدات ... ئیتر ئایەتی (میراث) دابەزی و پێغەمبەر (ﷺ) ناردنی بەدوای مامەکەیان داو هات؛ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (دوو لەسەر سێ ی ماڵەکەی سەعد بدەیە -

﴿وَلَقَدْ نَبَذْ﴾ وەغوا دەیەوێت ﴿أَن يَتَخَطَّفَ﴾ کەلێتان بیبڕێت ﴿وَنَبَذْتُمُ﴾ بەڵام ئەیانەوێ ئەوانەش ﴿يَتَخَطَّفُونَ﴾ کەخەڵکی تارەزووات کەرتوون ﴿أَن يَبْرَأَ﴾ کە لاتان بدەن ﴿نَبَذًا﴾ بەلادانێکی گەورە. ٢٧﴿نَبَذَ﴾ خوا دەیەوێت ﴿أَن خَفَّفَ عَنكُمْ﴾ کەئەرکتان لەسەر سووک بکات ﴿وَخُلِقَ الْإِنسَانُ ضَعِيفًا﴾ چونکەئادەمی بە لاوازی دروست کراوە. ٢٨﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَسْفَكُوا الدِّمَاءَ﴾ سامانی یەکتری مەخۆن ﴿بِالْبَاطِلِ﴾ لەنێوانتاندا بەناڕەوا ﴿إِلَّا أَن تَكُونَ تِجَارَةً﴾ مەگەر بازرگانی یەک بێت ﴿عَن تَرَاضٍ مِّنكُمْ﴾ بەڕەزامەندی لەنێوان خۆتان ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ﴾ وە خۆتان مەکوژن(یان خۆتان مەفەوتێنن بەتاوان)﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ بەڕاستی خوامەیشە بەبەزەیی یە پێتان. ٢٩﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ وە هەرکەسێک ئەو کارە بکاتەوانە یەکێک بکوژێت)﴿عُدْوَانًا وَظُلْمًا﴾ بەدەست درێژی و ستەم ﴿فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا﴾ ئەر لەسەردا دەیفەینە ناو ئاگرەوە﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾وە ئەوەش هەمیشە بۆ خوا ئاسانە. ٣٠﴿إِن تَجْتَنِبُوا كَبَائِرَ مَا تُنْهَوْنَ عَنْهُ﴾ ئەگەر دوور بکەونەوە لەو تاوانە گەورانەی کەلێتان قەدەغەکراوە﴿نُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ئەوە تاوانە بچووکەکانتان بۆ دەپۆشین ﴿وَنُدْخِلْكُم مُّدْخَلًا كَرِيمًا﴾ وە دەتانخەینە شوێنێکی جاک و پێزانراوەوە. ٣١﴿وَلَا تَتَمَنَّوْا﴾ وە تاوات مەخوازن﴿مَا فَضَّلَ اللَّهُ بِهِ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بۆ ئەو پلەیەی کە خوا باوی هەندێکتانی داوە بەسەر هەندێکی ترتانا ﴿لِّلرِّجَالِ نَصِيبٌ﴾ بۆ پیاوان بەش هەیە ﴿مِّمَّا اكْتَسَبُوا﴾لەوەی بەدەستی ئەمێنن ﴿وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ﴾ وە بۆ ئافرەتانیش بەش هەیە ﴿مِّمَّا اكْتَسَبْنَ﴾ لەوەی بەدەستی ئەمێنن ﴿وَاسْأَلُوا اللَّهَ﴾ وە داوا لەخوا بکەن ﴿مِن فَضْلِهِ﴾ لەبەخشو بەخششی خۆی ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەهەموو شتێک زانایە. ٣٢﴿وَلِكُلٍّ جَعَلْنَا﴾ وە داسان داوە بۆ هەموو (مرۆڤێک بان میراتێک) ﴿مَّوَالِيَ﴾ چەند میرات گرێک(کە بەشی ئەگرن) ﴿مِمَّا تَرَكَ الْوَالِدَانِ وَالْأَقْرَبُونَ﴾ لەوەی کە دایک و باوک و خزمانیان بەجێیان هێشتووە﴿وَالَّذِينَ عَقَدَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ وە ئەوانەش کەپەیمانتان لەگەڵ گرێ داون (کە میرات لەیەکتر بەن) ﴿فَآتُوهُمْ نَصِيبَهُمْ﴾ ئەوە بەشی خۆیانیان بدەنێ ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارو چاودێرە. ٣٣)

ٱلرِّجَالُ قَوَّٰمُونَ عَلَى ٱلنِّسَآءِ بِمَا فَضَّلَ ٱللَّهُ بَعْضَهُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ وَبِمَآ أَنفَقُوا۟ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ ۚ فَٱلصَّٰلِحَٰتُ
قَٰنِتَٰتٌ حَٰفِظَٰتٌ لِّلْغَيْبِ بِمَا حَفِظَ ٱللَّهُ ۚ وَٱلَّٰتِى تَخَافُونَ
نُشُوزَهُنَّ فَعِظُوهُنَّ وَٱهْجُرُوهُنَّ فِى ٱلْمَضَاجِعِ
وَٱضْرِبُوهُنَّ ۖ فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ فَلَا تَبْغُوا۟ عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا ﴿٣٤﴾ وَإِنْ خِفْتُمْ شِقَاقَ
بَيْنِهِمَا فَٱبْعَثُوا۟ حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِۦ وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَآ إِن
يُرِيدَآ إِصْلَٰحًا يُوَفِّقِ ٱللَّهُ بَيْنَهُمَآ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا
﴿٣٥﴾ ۞ وَٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ
إِحْسَٰنًا وَبِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْجَارِ
ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْجَارِ ٱلْجُنُبِ وَٱلصَّاحِبِ بِٱلْجَنۢبِ
وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن
كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا ﴿٣٦﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ
ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ
مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿٣٧﴾

- ئەوەتا پیاوان لەسەر ئەرکی پێدانی نەفەقەی ژنان و منداڵەکانیان و ڕاهێنانیان بۆ ئەدەب و ڕەوشتی باش و ڕێزگرتن لە مافەکانی یەکتر.

- ئەوەتا فەرمانکردن بە چاکەکاری و خۆڕاگری و ئاگادارکردنەوە لە خراپەکاری و ڕەوشتی نالەبار.

- ئەوەتا فەرمانکردن بە پەرستنی خوای گەورە و ئاگادارکردنەوە لە خراپەکاری و ڕەوشتی نالەبار.

(٣٤) سورەتی (النساء) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ أَن تَرِثُوا النِّسَاءَ كَرْهًا...﴾ بوخاری و موسلیم دایڕشتووە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: کاتێک پیاوێک لە خزمانی مردووەکە لەپێشتر بوون بە

بۆیە ئەگەر هەندێکیان وێستیان لەسەر بوایە مارەیان دەکرد لەیەکێک لەخۆیان، جا ئەگەر بیان وێستایە بەخۆیان دەدا چونکە ئەوان لە پێشتر بوون بە ژنەکە لە کەسی و کاری ژنەکە بەم جۆرەی ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَحِلُّ لَكُمْ ....﴾ هەروەها ئیبن جەریر و ئیبن ئەبی حاتیم لە ئیبن ئەبباسەوە ڕێوایەتی هەندێکجار دەگێڕێتەوە دەڵێت: کاتێک ئەبوو قەیسی کوڕی ئەسلەت-

﴿الرِّجَالُ قَوَّامُونَ عَلَى النِّسَاءِ﴾ پیاوان سەرپەرشتیارن(کاربەدەستن) بەسەر ئافرەتانەوە ﴿بِمَا فَضَّلَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ﴾ بەهۆی ئەوەوە خوا باوی هەندێکیانی داوە ﴿عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ بەسەر هەندێکیاندا ﴿وَبِمَا أَنفَقُوا مِنْ أَمْوَالِهِمْ﴾ هەروەها بەهۆی ئەوەی کە (پیاوان) لەسامانەکانیان خەرج دەکەن ﴿فَالصَّالِحَاتُ﴾ جا ئافرەتە چاکەکان (ئەوانەن) ﴿قَانِتَاتٌ﴾ گوێرایەڵانی بەردەوام (بۆ خواو پاشان مێردەکانیان) ﴿حَافِظَاتٌ لِّلْغَيْبِ﴾ پارێزەرانی (داوێنی خۆیان وسامانی مێردەکانیانن) کە مێردەکانیان لەماڵەوە نەبن ﴿بِمَا حَفِظَ اللَّهُ﴾ بەهۆی ئەوەی خوا فەرمانی پاراستنی داوە ﴿وَاللَّاتِي تَخَافُونَ﴾ وەئەو ئافرەتانەش کەئێوە دەترسن ﴿نُشُوزَهُنَّ﴾ سەرپێچیتان بکەن ﴿فَعِظُوهُنَّ﴾ ئەوە ئامۆژگاریان بکەن ﴿وَاهْجُرُوهُنَّ فِي الْمَضَاجِعِ﴾ و جێگەیان لێ جیابکەنەوە (و لەگەڵیان مەخەون) ﴿وَاضْرِبُوهُنَّ﴾ و لێیان بدەن (لێدانێک کەلەشی عەیب دار نەکات) ﴿فَإِنْ أَطَعْنَكُمْ﴾ جا ئەگەر گوێرایەڵیان کردن ﴿فَلَا تَبْغُوا عَلَيْهِنَّ سَبِيلًا﴾ ئەوە ئیتر هیچ رێگەیەک لەدژیان مەگرنەبەر ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيًّا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەرز وباندی گەورەیە.

٣٤) ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ﴾ وە ئەگەر ترسان ﴿شِقَاقَ بَيْنِهِمَا﴾ لە تێکچونی نێوانیان (ژن و مێرد) ﴿فَابْعَثُوا حَكَمًا مِّنْ أَهْلِهِ﴾ ئەوە ناوبژیوانێک بنێرن لەخزمی پیاوەکە ﴿وَحَكَمًا مِّنْ أَهْلِهَا﴾ و ناو بژیوانێک لە خزمی ئافرەتەکە ﴿إِن يُرِيدَا إِصْلَاحًا﴾ ئەگەر (دوو ناوبژیوانەکە) ئاشتییان بوێ ﴿يُوَفِّقِ اللَّهُ بَيْنَهُمَا﴾ خوا نێوان ژن و مێردەکە چاک دەکاتەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا خَبِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە زانای ئاگادارە. ٣٥) ﴿وَاعْبُدُوا اللَّهَ﴾ بەس خوا بپەرستن ﴿وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ و هیچ شتێک مەکەن بەهاوبەشی ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ هەروەها لەگەڵ دایک و باوکتاندا چاک بن ﴿وَبِذِي الْقُرْبَىٰ﴾ وە لەگەڵ خزم و نزیکان ﴿وَالْيَتَامَىٰ﴾ و هەتیوان ﴿وَالْمَسَاكِينِ﴾ و هەژاران ﴿وَالْجَارِ ذِي الْقُرْبَىٰ﴾ وهاوسێی خزم ﴿وَالْجَارِ الْجُنُبِ﴾ و هاوسێی بێگانە یا دوور ﴿وَالصَّاحِبِ بِالْجَنبِ﴾ و هاوڕێی هەمیشەیی یا هاوڕێی سەفەر ﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ و ڕێبوار ﴿وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ و ئەوانەی بوون بەموڵکتان (چاک بن لەگەڵیاندا) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ بەڕاستی خوا خۆشی ناوێت ﴿مَن كَانَ مُخْتَالًا فَخُورًا﴾ ئەو کەسەی کە خۆ بەزل زان و شانازی کەر بێ. ٣٦) ﴿الَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ ئەوانەی کە چرووکن ﴿وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ فەرمانیش دەکەن بەخەڵکی بەچرووکی ﴿وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ﴾ وە دەیشارنەوە ئەوەی خوا پێ ی بەخشیوون ﴿مِن فَضْلِهِ﴾ لە بەخششی خۆی ﴿وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا﴾ وە ئامادەمان کردوە بۆ بێ باوەڕان سزایەکی ریسوا کەر. ٣٧)

وَالَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ
بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ ۗ وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ
قَرِينًا ﴿٣٨﴾ وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنفَقُوا
مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ ۚ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا ﴿٣٩﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ
مِثْقَالَ ذَرَّةٍ ۖ وَإِن تَكُ حَسَنَةً يُضَاعِفْهَا وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ
أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٤٠﴾ فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ
وَجِئْنَا بِكَ عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا ﴿٤١﴾ يَوْمَئِذٍ يَوَدُّ الَّذِينَ
كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ وَلَا يَكْتُمُونَ
اللَّهَ حَدِيثًا ﴿٤٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ
وَأَنتُمْ سُكَارَىٰ حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ وَلَا جُنُبًا إِلَّا عَابِرِي
سَبِيلٍ حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا ۚ وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ
أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً
فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ ۗ إِنَّ
اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٤٣﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ
الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ ﴿٤٤﴾

- مرد کۆمەڵەی
دووەمی (ئەگەری
مارەبڕکاندنەوە
کەلەسەرەمەی
نەقامی دا باسکردووە
و بڕیاری هەیبوو
کاری وابکەن،
خرابی گەورە تەم
تایەتەی نازلبوو
خوارەوە ﴿لَا يَحِلُّ
لَكُمْ أَن تَرِثُوا
النِّسَاءَ كَرْهًا ...﴾

هۆی هاتنە
خوارەوەی
ئایەتی (٢٢)
سورەتی
(النساء) ﴿وَلَا
تَنكِحُوا مَا نَكَحَ
آبَاؤُكُم...﴾ ئیبن
جەریر لە
عەبدوللای کوڕی

عەبباسەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت خەڵکی سەردەمی نەفامی ئافرەت بەمیراتی
ئافرەتانیان لە نێوخۆیان حەرام دەکرد، جگەلەوەی زۆربەی باوکانیان دوو خێزانیان
دەبوو، کەبابیان پێدەکرد، خێزانی بێ خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿وَلَا تَنكِحُوا مَا نَكَحَ
آبَاؤُكُم مِّنَ النِّسَاءِ إِلَّا مَا قَدْ سَلَفَ..... وَأَن تَجْمَعُوا بَيْنَ الْأُخْتَيْنِ﴾.

﴿وَالَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ﴾ وە ئەوانەی ماڵەکانیان دەبەخشن ﴿رِئَاءَ النَّاسِ﴾ لەبەر پۆپاسایی خەڵکی ﴿وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ باوەڕیان نەبەخوا ﴿وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و نەبەڕۆژی دوایی ﴿وَمَن يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا﴾ وە هەرکەس هەبێتان هاوڕێی بێت ﴿فَسَاءَ قَرِينًا﴾ ئەوە (شەیتان)هاوڕێیەکی زۆر خراپە. ٣٨)﴿وَمَاذَا عَلَيْهِمْ﴾وە ئەوانە چ زیانێکیان دەکەوێتە سەر؟ ﴿لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ﴾ ئەگەر باوەڕیان بهێنایە بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ وە بەڕۆژی دوایی ﴿وَأَنفَقُوا﴾ وەببان بەخشی بایە ﴿مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ﴾ لەوەی کەخوا پێی بە بەخشیبوون ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زانایە پێیان. ٣٩)﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ بەڕاستی خوا بە ئەندازەی گەردیلەیەک ستەم ناکات ﴿وَإِن تَكُ حَسَنَةً﴾ وە ئەگەر چاکەیەک هەبێت ﴿يُضَاعِفْهَا﴾(خودا) چەندانەی دەکاتەوە ﴿وَيُؤْتِ مِن لَّدُنْهُ﴾ و دەیبەخشێت لەلایەن خۆیەوە ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٤٠)﴿فَكَيْفَ إِذَا جِئْنَا﴾ ئینجا (حاڵی کافران) چۆن بێت کاتێک هێناسان﴿مِن كُلِّ أُمَّةٍ بِشَهِيدٍ﴾ لە هەموو ئومەتێکدا شایەتێک (کە پێغەمبەرەکەیانە) ﴿وَجِئْنَا بِكَ﴾ ئێوەشمان هێنا(ئەی موحەممەد ﷺ) ﴿عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ شَهِيدًا﴾ بەشایەت بەسەر ئائەوانەوە. ٤١) ﴿يَوْمَئِذٍ﴾ ئەو ڕۆژەدا﴿يَوَدُّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوُا الرَّسُولَ﴾ ئاوات دەخوازن ئەوانەی کافر بوون و سەرپێچی پێغەمبەریان کرد﴿لَوْ تُسَوَّىٰ بِهِمُ الْأَرْضُ﴾ کە زەویان بەسەردا تەخت بکرێ (وەک بەرزنە کێو زەوی و تەختوڕێنە دەرەوە) ﴿وَلَا يَكْتُمُونَ اللَّهَ حَدِيثًا﴾ وە(لەو ڕۆژەدا) هیچ قسەیەک ناشێرن لەخوا ناشارنەوە. ٤٢)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێ کەبڕوایان هێناوە ﴿لَا تَقْرَبُوا الصَّلَاةَ وَأَنتُمْ سُكَارَىٰ﴾ نزیکی نوێژ مەبنەوە کاتێک تێرە سەرخۆش بن ﴿حَتَّىٰ تَعْلَمُوا مَا تَقُولُونَ﴾ هەتا بزانن چی دەڵێن ﴿وَلَا جُنُبًا﴾ وەهەروەها نزیکی (جێگای) نوێژ مەبنەوە لەکاتێکدا لەشتان پیس نوێژە (لەشتان پیسە) ﴿إِلَّا عَابِرِي سَبِيلٍ﴾ مەگەر تێپەڕبن (بە مزگەوتدا) ﴿حَتَّىٰ تَغْتَسِلُوا﴾ هەتا خۆتان دەشۆن ﴿وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰ﴾ وە ئەگەر تێرە نەخۆش بوون ﴿أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوون﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنكُم﴾ یان کەسێک لەتێرە هاتەوە﴿مِّنَ الْغَائِطِ﴾ لەشوێنی دەست بەتاڵ گەیاندنەوە ﴿أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ یان جووت بوون لەگەڵ خێزانەکانتاندا (یاخە یەک کەوتن لەگەڵ ئافرەتانی نامەحرەمدا) ﴿فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً﴾ ئینجا ئاوتان دەست نەکەوت ﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ ئەوە بەخۆڵێکی پاک تەیەمووم بکەن ﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ﴾ جا بەر ئێوەر خۆڵە پووخسار و دەستەکانتان تەیەمووم بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُوًّا غَفُورًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە سڕەرەوەی ئاوانە و لێبووردەیە. ٤٣) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەکردووە ﴿أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ﴾ کە بەشێک لەئاسمانەکەیان پێ دراوە (کە تەورات) ﴿يَشْتَرُونَ الضَّلَالَةَ﴾ گومڕایی هەڵدەبژێرن (دەگۆڕنێ) ﴿وَيُرِيدُونَ أَن تَضِلُّوا السَّبِيلَ﴾ وە دەیانەوێت ئێوەش لەڕێبازی ڕاست گومڕابێن. ٤٤)

وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ ۚ وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيرًا ﴿٤٥﴾
مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ وَيَقُولُونَ
سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ وَرَاعِنَا لَيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ
وَطَعْنًا فِي الدِّينِ ۚ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا وَاسْمَعْ وَانظُرْنَا
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ
إِلَّا قَلِيلًا ﴿٤٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا
مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُم مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا
عَلَىٰ أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ ۚ وَكَانَ أَمْرُ
اللَّهِ مَفْعُولًا ﴿٤٧﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ
ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا
﴿٤٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم ۚ بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ
وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٤٩﴾ انظُرْ كَيْفَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ ۖ
وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا ﴿٥٠﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا
مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ
لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا ﴿٥١﴾

هـــــوای هاتنـــــه
خوارەوەی ئایەتی
(٢٤) ســـــورەتی
(النـــــساء)ا
﴿وَقُلْنَا مَا مِن
قَبْلِ﴾ مەبەستیم
لە ئەمر سەعیدی
خـــــواربی بـــــەرە
دەگێڕێتەوە دەڵێت
لـــــەکاتی پەروەردی
جەنگی ئەحزابدا نا
بەند (ڕێگە گیران و
بەندکران و کەرتنە
بەنـــــد
بەندکردن)مکانەوە،
ئـــــەو زاتـــــە
مێـــــردی کافرەیان
هـــــەبوو وەیانـــــدان
ئـــــاخۆڕی بـــــوو
بۆیانـــــە ئایـــــان
لەبـــــەر ئـــــەوە کـــــە
مێردەیـــــان هەبـــــە

ئەوە پرسیاریان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد یاخۆ پرسیاریگەلان ئایەتی ﴿وَقُلْنَا مَا مِن قَبْلِ﴾ مەبەستی دەڵێت ﴿إِلَّا مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ وەک ئەو مێردەبەندکراوانەی لێ هەڵاوە بەدەست ئەنسارەکان کەوتبێت دەستکران لەجەنگی نێو بەکافرانەوا ئەمیان لەگەڵیان بڕیوەت بڕوون. هەبەرانی لە هەبەرلاکی گێڕەی هەبەاسەی دەگێڕێتەوەو دەڵێت: ئەم ئایەتە لەهەبەرێ حوەیەین دا هاتە خوارەوە کاتێک خەڵکی گەڕە سەرکەوتنی لە -

﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ﴾ وەتەنها خوا چاك ئاگادارە بەدوژمنەكانتان﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَلِيًّا﴾ وە تەنها خوا بەسە دۆست بێت ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ نَصِيرًا﴾ تەنها خواش بەسە یاریدەدەر بێت. ٤٥)﴿مِّنَ الَّذِينَ هَادُوا﴾ هەندێك لە جوولەكەكان﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَن مَّوَاضِعِهِ﴾ فەرموودەكانی خوا دەگۆڕن لەشوێن و مەبەستی خۆی﴿وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا﴾ وە دەڵێن: بیستمان و سەرپێچیمان كرد!! ﴿وَاسْمَعْ غَيْرَ مُسْمَعٍ﴾ گوێ بگرە قەت گوێت لێ نەبێ!! ﴿وَرَاعِنَا﴾ وە دەڵێن (راعنا) چاك گوێمان بۆ بگرە (بەڵام بەزمانی جوولەكە واتە تۆ خراپترینمانی ئەوان ئەم مانایان مەبەست بوو) ﴿لَّيًّا بِأَلْسِنَتِهِمْ﴾ دەمیان لاردەكردەوە (بۆ ئەوەی مەبەستە خراپەكە بگەیەنێت) ﴿وَطَعْنًا فِي الدِّينِ﴾ وە بۆتانەو تەشەردان لەئایینی (ئیسلام)﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا﴾ وە ئەگەر ئەوان بیان ووتایە ﴿سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ بیستمان و گوێرایەڵین ﴿وَاسْمَعْ وَانظُرْنَا﴾ و (قسەمان) ببیستەو پەلەمان لێ مەكە ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَقْوَمَ﴾ ئەوە چاكترو ڕاست تر بوو بۆیان ﴿وَلَٰكِن لَّعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ بەڵام خوا نەفرینی لێ كردن ﴿بِكُفْرِهِمْ﴾ بەهۆی بێ باوەڕییەكەیانەوە ﴿فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ بۆیە بڕوا ناهێنن كەمێكیان نەبێ. ٤٦)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ﴾ ئەی ئەوانەی ﴿أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ كەنامەتان پێ بەخشراوە ﴿آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا﴾ بڕوا بهێنن بەو (قورئانە)ی ناردوومانەتە خوارەوە ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا مَعَكُمْ﴾ كە بەڕاست دانەری ئەو(تەوراتە)ی ئێوەیە ﴿مِّن قَبْلِ أَن نَّطْمِسَ وُجُوهًا﴾ پێش ئەوەی ڕوخسارانێك ساف بكەین (لەپێشەوە) ﴿فَنَرُدَّهَا عَلَىٰ أَدْبَارِهَا﴾ ئینجا بیبەینە پشت سەریان ﴿أَوْ نَلْعَنَهُمْ﴾ یان نەفرەتیان لێ بكەین ﴿كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ﴾ وەك چۆن نەفرەتمان كرد لە خەڵكانی شەممە ﴿وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾ وەبڕیاری خوا هەمیشە یەدی دێت. ٤٧)﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا﴿لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ خۆش نابێت گەر هاوبەشی بۆ دابنرێ، بێجگە لەوە خۆش ئەبێت لەهەر گوناهێكی تر﴿لِمَن يَشَاءُ﴾ بۆ هەركەسێك كە بیەوێت؛ ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ وە هەركەسێك هاوبەش بۆ خوا دابنێت﴿فَقَدِ افْتَرَىٰ إِثْمًا عَظِيمًا﴾ ئەوە بێگومان گوناهێكی زۆر گەورەی هەڵبەستووە. ٤٨)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەكردووە﴿يُزَكُّونَ أَنفُسَهُم﴾ كەخۆیان بەپاك و چاك دەزانن ﴿بَلِ اللَّهُ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ﴾ (وانی یە) بەڵكو خوا هەر كەسێكی بوێت پاك و خاوێنی دەكات ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ و كەمترین ستەمیان لێ ناكرێت (بابەئەندازەی ئەو دەزوە باریكەی ناوكی خورماش بێت). ٤٩)﴿انظُرْ كَيْفَ﴾ سەیری بكەن چۆن ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بەدەم خواوە درۆ هەڵدەبەستن﴿وَكَفَىٰ بِهِ إِثْمًا مُّبِينًا﴾ وە بەسە ئەو درۆیەكە گوناهێكی ڕوون و ئاشكرایە. ٥٠)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا ئاوڕێكت نەداوەتەوە لەوانەی﴿أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ﴾ بەشێك لەنامەی خواییان پێدراوە ﴿يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ﴾ بڕوا ئەهێنن بەشتی بێ نرخ و بەرنامەی غەیری خوا (بە جادووگەران و بەشەیتان) ﴿وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەڵێن بەوانەی كەبێ بڕوان﴿هَٰؤُلَاءِ أَهْدَىٰ﴾ ئەوانە رێبازیان ڕاسترە﴿مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا﴾ لەوانەی كەباوەڕیان هێناوە. ٥١)

أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ ۖ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا ﴿٥٢﴾
أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا ﴿٥٣﴾ أَمْ
يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ۖ فَقَدْ آتَيْنَا
آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا ﴿٥٤﴾
فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ بِهِ وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ ۚ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا
﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا كُلَّمَا نَضِجَتْ
جُلُودُهُم بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ ۗ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿٥٦﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ
سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ
لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ ۖ وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا ﴿٥٧﴾ ۞ إِنَّ
اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَن تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ
النَّاسِ أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ ۚ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ ۗ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا
بَصِيرًا ﴿٥٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي
الْأَمْرِ مِنكُمْ ۖ فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِن كُنتُمْ
تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٥٩﴾

- ئەوانەیان بەدین هێنا لەئەنجامی ئەم بڕوایەدا مسوڵمانەکان چەند ڕێگەیەکی خراپەن کتێبەکانیان گۆڕیوە کە مژدەیان دەبوو هەر گاڵتە مسوڵمانێک بەپێغەمبەر بێڕێگە لای ڕێگەیەکە دەیووت من مژدەم هەیە دەبا ئەویارمەتی بدەم یارمەتیان لەپێغەمبەر (ﷺ) کرد بەڵام هۆیەکەی ئەبێ فرێشتەدا بێن فەرمووی ئەیەتی

(٥١) سورەتی (النساء) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِّنَ الْكِتَابِ﴾ ئەمانە لە سەدەر و ژوورتر ئەمن مانەم لەسەدەرڵاڵی گێڕی، جەبیباسەر، دەڵێ: کەعبی کوڕی ئەشرەف هات بۆ مەککە، ئەو جولەکانی ووتیان تۆ چاکترین کەسی لە مەدینەدا و ئایینەکەی ووتی بەڵێ ووتیان. ئایەتی ئەم دوایانە، لەگەڵکەسی بڕوانێتە ئەم ئایەتە باشترە، لەگەڵیدا ئایەتە سورەتەکەی جولەی یان و مەرگیرانی کەعبەی ئاوگێڕی جولەی یانێن -

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ ئا ئەوانە کەسانێکن کە خوا نەفرینی لێ کردوون ﴿وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ﴾ هەرکەسێکیش خوا نەفرینی لێ بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا﴾ ئەوە هەرگیز دەست ناکەوێت بۆی هیچ یارمەتی دەرێ. ٥٢)﴿أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ﴾ ئایا ئەوانە (جوولەکەکان) بەشیان هەیە ﴿مِّنَ الْمُلْكِ﴾ لە دەسەڵاتی پاشایەتی (خاوەنێتی بوونەوەر)؟ ﴿فَإِذًا لَّا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا﴾ (جا ئەگەر بیانبوایە) ئەو کاتە بەخەڵکی یان نێدەبەخشی (بە ئەندازەی) توێکڵی دەنکە خورمایەک. ٥٣)﴿أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ﴾ یان ئێرەیی (حەسوودی) دەبەن بەخەڵکی؟ ﴿عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ﴾ لەسەر ئەوەی خوا پێ ی بەخشیوون (کە پێغەمبەرێتی یە) ﴿مِن فَضْلِهِ﴾ لە فەزڵ و بەهرەی خۆی ﴿فَقَدْ آتَيْنَا﴾ ئەوەبێ گومان داوەمانە ﴿آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ﴾ بەنەوەی ئیبراهیم کتێب ﴿وَالْحِكْمَةَ﴾ و پێغەمبەرێتی ﴿وَآتَيْنَاهُم مُّلْكًا عَظِيمًا﴾ هەروەها پێمان بەخشین دەسەڵاتێکی گەورە. ٥٤)﴿فَمِنْهُم مَّنْ آمَنَ بِهِ﴾ جالەو خەڵکەدا هەبوو بڕوایان بە (موحەممەد (ﷺ)) هێنا ﴿وَمِنْهُم مَّن صَدَّ عَنْهُ﴾ هەشیان بوو بەرگری لێ کردووە ﴿وَكَفَىٰ بِهِ سَعِيرًا﴾وە دۆزەخ بەسە(بۆیان) کە ئاگرێکی هەڵگیرساوە. ٥٥)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿بِآيَاتِنَا﴾ بە ئایەتەکانی ئێمە ﴿سَوْفَ نُصْلِيهِمْ نَارًا﴾ لەمەولا دەیانخەینە ناو ئاگرێک ﴿كُلَّمَا نَضِجَتْ جُلُودُهُم﴾ هەر کاتێک کە پێستیان سووتا (بوڕا) ﴿بَدَّلْنَاهُمْ جُلُودًا غَيْرَهَا﴾ بۆیان دەگۆڕێن بە پێستێکی تر ﴿لِيَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ بۆ ئەوەی سزاکە بچەژن ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە زاڵی کار دروستە. ٥٦) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێنا ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کاری چاکەیان کرد ﴿سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ﴾ لەمەولا دەیانخەینە چەند بەهەشتێ ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان دەچن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿لَّهُمْ فِيهَا أَزْوَاجٌ مُّطَهَّرَةٌ﴾ بۆیان هەیە تیایدا هاوسەرانی پاک وخاوێن ﴿وَنُدْخِلُهُمْ ظِلًّا ظَلِيلًا﴾وە دەیانخەینەژێر سێبەری چڕو بەردەوامەوە. ٥٧)﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ﴾ بەڕاستی خوا فەرمانتان پێ دەکات﴿أَن تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ﴾ بەدانەوەی گشت سپاردەکان ﴿إِلَىٰ أَهْلِهَا﴾ بۆ خاوەنەکانیان ﴿وَإِذَا حَكَمْتُم بَيْنَ النَّاسِ﴾ وە کاتێک دادوەریتان کرد لەنێوان خەڵکیدا ﴿أَن تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ﴾ بەداد حوکم بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُم بِهِ﴾ بەڕاستی خوا بە چاکی ئامۆژگاریتان دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بیسەری بینایە. ٥٨)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێک کەباوەڕتان هێناوە ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ گوێڕایەڵی خوا و گوێڕایەڵی پێغەمبەر بن ﴿وَأُولِي الْأَمْرِ مِنكُمْ﴾ وە پاشانیش گوێڕایەڵی کاربەدەستە (عادیلە)کانی خۆتان بن ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ﴾ جا ئەگەر دووبەرەکیتان هەبوو لە شتێکدا ﴿فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ ئەوە بیگێڕنەوە بۆ لای خواو پێغەمبەر (ﷺ) ﴿إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هەیە بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ ئەوە باشترە ﴿وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ وە ئاکام و ئەنجامی چاکارە. ٥٩)

أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ ءَامَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ
وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَن يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّٰغُوتِ
وَقَدْ أُمِرُوا أَن يَكْفُرُوا بِهِۦ وَيُرِيدُ الشَّيْطَٰنُ أَن يُضِلَّهُمْ
ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿٦٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَآ أَنزَلَ
ٱللَّهُ وَإِلَى ٱلرَّسُولِ رَأَيْتَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ يَصُدُّونَ عَنكَ
صُدُودًا ﴿٦١﴾ فَكَيْفَ إِذَآ أَصَٰبَتْهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا
قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ ثُمَّ جَآءُوكَ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّآ
إِحْسَٰنًا وَتَوْفِيقًا ﴿٦٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ يَعْلَمُ ٱللَّهُ مَا
فِى قُلُوبِهِمْ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَعِظْهُمْ وَقُل لَّهُمْ فِىٓ
أَنفُسِهِمْ قَوْلًۢا بَلِيغًا ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ إِلَّا
لِيُطَاعَ بِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلَوْ أَنَّهُمْ إِذ ظَّلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ
جَآءُوكَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ ٱللَّهَ وَٱسْتَغْفَرَ لَهُمُ ٱلرَّسُولُ
لَوَجَدُوا۟ ٱللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا ﴿٦٤﴾ فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ
حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ لَا يَجِدُوا۟
فِىٓ أَنفُسِهِمْ حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ وَيُسَلِّمُوا۟ تَسْلِيمًا ﴿٦٥﴾

- کەسب ووتی: ئایەت باسی ئەو کەسانە دەکات کە بانگەشەی ئیمان دەکەن بەو شتانەی کە بۆ تۆ و پێش تۆ دابەزیون، بەڵام ئیمانەکەیان ڕاست نییە، چونکە ئامانجیان لە ڕۆیشتن بۆ لای دادگای ئیسلامی ئەوە نییە کە دادپەروەری بەدەست بهێنن، بەڵکو ئامانجیان ئەوەیە کە ئەو دادگایە بەرژەوەندی ئەوان بسەلمێنێت، ئەگەر بەرژەوەندی ئەوان لە دادگای ئیسلامیدا نەسەلمێت ئەوا ڕوو لە دادگای جاهیلی دەکەن، ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەوان ئیمانیان نییە بە ئیسلام، چونکە ئیمان بە ئیسلام بەو مانایە دێت کە ئیسلام بکەیتە سەرچاوەی یاسا و دادگاکانت و ڕازی بیت بە بڕیارەکانی ئیسلام، ئەگەر ئەمە نەبێت ئیمان نییە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٥) سورەتی (النساء): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ ...﴾ بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە ڕیوایەتی کردووە کە ووتوویەتی: ئەم ئایەتە دەربارەی عەبدوڵڵای کوڕی حوزافەی کوڕی قەیس دابەزیوە کاتێک پێغەمبەر ﷺ لەگەڵ سەریەیەکدا ناردبووی بۆ جەنگ.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٠ / سورەتی النساء): ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ﴾ ئیبن ئەبی حاتیم و عەبدبن حومەیدیش لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت: ئەبو بەرزەی ئەسلەمی کاهینێک بوو ئیوان جوولەکەی ڕێک دەخست و دادگایی دەکردن لەگەڵیانا کە ئیوەیەکی یەکەمجار بێت ئیوانیان، هەندێ لە سیوڵحانە کاهینی جوولە ئای -

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا ئاوڕێکت نەداوەتەوە بەلای ئەوانەی ﴿يَزْعُمُونَ﴾ وا خۆ نیشان دەدەن ﴿أَنَّهُمْ آمَنُوا﴾ کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێناوە ﴿بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ بەوەی دابەزیوە بۆتۆ (کە قورئانە) ﴿وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ﴾ و بەوەش کە پێش تۆ دابەزیوە (کە تەوراتە) ﴿يُرِيدُونَ أَن﴾ دەیانەوێت کە ﴿يَتَحَاكَمُوا إِلَى الطَّاغُوتِ﴾ داد بەرن بۆلای یەکێک کە حوکم بەبەرنامەی خوا ناکات ﴿وَقَدْ أُمِرُوا﴾ لە کاتێکدا بەڕاستی فەرمانیان پێ کراوە ﴿أَن يَكْفُرُوا بِهِ﴾ کە بڕوایان پێی نەبێت ﴿وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ﴾ وە شەیتان دەیەوێت ﴿أَن يُضِلَّهُمْ﴾ کە گومڕایان بکات ﴿ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ بە گومڕایی یەکی دوور لە ڕاستی. ٦٠)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا﴾ وە ئەگەر پێ یان بوترێ؛ وەرن ﴿إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بۆلای ئەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَإِلَى الرَّسُولِ﴾ وە بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ﴿رَأَيْتَ الْمُنَافِقِينَ﴾ دەبینی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دووڕووەکان ﴿يَصُدُّونَ عَنكَ صُدُودًا﴾ ڕووت لێ وەردەگێڕن بەوەرگەڕانێکی تەواو. ٦١)﴿فَكَيْفَ إِذَا أَصَابَتْهُم مُّصِيبَةٌ﴾ ئایا حاڵیان چۆن ئەبێت کاتێک بەسەرهاتێکی ناخۆشیان تووش بێت؟ ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی ئەوەی دەسیان پێشی خستووە (کردوویانە)﴿ثُمَّ جَاءُوكَ﴾ پاشان دێنەوە بۆ لات ﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ﴾ و سوێند دەخۆن بەخوا﴿إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا إِحْسَانًا وَتَوْفِيقًا﴾ تەنها نیازی چاکە و یەک خستنەوەمان بووە (کاتێک کە حوکم دەبەین بۆلای غەیری خوا). ٦٢) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَعْلَمُ اللَّهُ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ ئەوانە کەسانێکن خوا دەزانێت چی لە دڵیاندا هەیە﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ کەواتە ڕوویان لێ وەرگێڕە﴿وَعِظْهُمْ﴾ وە ئامۆژگارییان بکە ﴿وَقُل لَّهُمْ فِي أَنفُسِهِمْ﴾ وە بڵێ پێیان دەربارەی خۆیان ﴿قَوْلًا بَلِيغًا﴾ ووتەیەکی ڕەوان و کاریگەر ٦٣)﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن رَّسُولٍ﴾ وە هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە ﴿إِلَّا لِيُطَاعَ﴾ تەنها بۆ ئەوە نەبێت گوێڕایەڵی بکرێت﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ﴾ وە بێگومان ئەگەر ئەوان ﴿إِذ ظَّلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ کاتێ ستەمیان لەنەفسی خۆیان کرد﴿جَاءُوكَ﴾ بهاتنایە بۆلات ﴿فَاسْتَغْفَرُوا اللَّهَ﴾ و داوای لێ بوردنیان بکردایە لە خوا ﴿وَاسْتَغْفَرَ لَهُمُ الرَّسُولُ﴾ پێغەمبەریش داوای لێ خۆش بوونی بۆ بکردنایە﴿لَوَجَدُوا اللَّهَ تَوَّابًا رَّحِيمًا﴾ بێ گومان دەیان بینی خوا پەشیمانی وەرگری بەبەزەیی یە. ٦٤)﴿فَلَا وَرَبِّكَ﴾ نەخێر (وانی یە کەخۆیان بە باوەڕدار نیشیان دەدەن) سوێند بەپەروەردگارت ﴿لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ﴾ بڕوا دارنین تاتۆ نەکەنە دادوەر﴿فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ﴾ لەهەر ئاژاوە و دوویەرەکی یەکی نێوانیان دا ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُوا فِي أَنفُسِهِمْ﴾ لە پاشان هەست نەکەن لە دەرونیاندا ﴿حَرَجًا مِّمَّا قَضَيْتَ﴾ بەهیچ بێزاری یەک لەو بڕیارەی تۆ داوتە ﴿وَيُسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ و مل کەچ نەکەن بەملکەچی یەکی تەواو. ٦٥)

وَلَوْ أَنَّا كَتَبْنَا عَلَيْهِمْ أَنِ اقْتُلُوا أَنفُسَكُمْ أَوِ اخْرُجُوا مِن
دِيَارِكُم مَّا فَعَلُوهُ إِلَّا قَلِيلٌ مِّنْهُمْ وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا مَا يُوعَظُونَ
بِهِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا ﴿٦٦﴾ وَإِذًا لَّآتَيْنَاهُم مِّن
لَّدُنَّا أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٦٧﴾ وَلَهَدَيْنَاهُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا ﴿٦٨﴾
وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم
مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ
أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴿٦٩﴾ ذَٰلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ عَلِيمًا ﴿٧٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا خُذُوا حِذْرَكُمْ
فَانفِرُوا ثُبَاتٍ أَوِ انفِرُوا جَمِيعًا ﴿٧١﴾ وَإِنَّ مِنكُمْ لَمَن لَّيُبَطِّئَنَّ
فَإِنْ أَصَابَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ إِذْ لَمْ أَكُن مَّعَهُمْ
شَهِيدًا ﴿٧٢﴾ وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِّنَ اللَّهِ لَيَقُولَنَّ كَأَن
لَّمْ تَكُم بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ يَا لَيْتَنِي كُنتُ مَعَهُمْ فَأَفُوزَ
فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧٣﴾ ۞ فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ الَّذِينَ
يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ ۚ وَمَن يُقَاتِلْ فِي
سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٧٤﴾

- بەڵێ بەڵگەستنی ئایەتەکانی قورئان، خوای گەورە لەم ئایەتەدا بەراورد دەکات لەگەڵ ئایەتی (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا) تا کۆتایی ئایەتەکە، کە پێشتر باسکرا.

- هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٥) سورەتی (النساء) ئەوە بوو کە (الزبير) دەیگێڕێتەوە کە پیاوێکی ئەنسار دەیەوێت کێشەیەک لەنێوان خۆی و پێغەمبەر (ﷺ) دا یەکلا بکاتەوە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سێبەری دیوارەکەت بدەرێ پاشان بەردەکە بگەڕێنەوە)، پیاوە ئەنسارییەکە (لەم جۆرە) وەڵامی دایەوە:

ئەی پێغەمبەر (ﷺ) هەر لەبەر ئەوەیە کە پەیدای خۆت؟ پێغەمبەریش (ﷺ) پەنگی گۆڕی فەرمووی: -

﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ﴾ وە بێگومان ئەگەر تۆیە پێویستمان بکردایە لەسەریان﴿أَنِ اقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ﴾ کە یەکتری بکوژن (وانە باوەڕداران بێ باوەڕان بکوژن)﴿أَوِ اخْرُجُوا مِنْ دِيَارِكُمْ﴾یان لەماڵەکانتان دەربچن﴿مَا فَعَلُوهُ﴾ ئەوەیان نەدەکرد ﴿إِلَّا قَلِيلٌ مِنْهُمْ﴾ کەمێکیان نەبێت﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ فَعَلُوا﴾وە ئەگەر بەڕاستی ئەوان کاریان بکردایە﴿مَا يُوعَظُونَ بِهِ﴾ بە پێی ئەو ئامۆژگارییانەی دەکران ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَهُمْ﴾ ئەوە باشتر بوو بۆیان ﴿وَأَشَدَّ تَثْبِيتًا﴾ وە دامەزراوتر دەبوون (لەسەر ئایینەکەیان). ٦٦)﴿وَإِذًا لَآتَيْنَاهُمْ﴾ جا ئەو کاتە بێگومان پێمان دەبەخشین ﴿مِنْ لَدُنَّا﴾ لەلایەن خۆمانەوە ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٦٧)﴿وَلَهَدَيْنَاهُمْ﴾وە ڕێنموونیمان دەکردن ﴿صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾بۆ ڕێگای ڕاست. ٦٨)﴿وَمَنْ يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ وە هەر کەسێک گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەر بکات ﴿فَأُولَئِكَ مَعَ الَّذِينَ﴾ جا ئەوانە لەگەڵ کەسانێکن ﴿أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ کە خوا بەهرەی پێشووە بەسەریاندا ﴿مِنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ﴾ لە پێغەمبەران و ڕاستگۆیان﴿وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ﴾ و شەهیدان و پیاوچاکان ﴿وَحَسُنَ أُولَئِكَ رَفِيقًا﴾ وە ئەوانە چ هاوڕێ و هاوەڵێکی چاکن. ٦٩)﴿ذَلِكَ الْفَضْلُ مِنَ اللَّهِ﴾ ئەو بەهرەیە تەنها لەلایەن خواوەیە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ عَلِيمًا﴾ وە بەسە کە خوا زانایە (بەهەموو شتێک). ٧٠)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێک کە باوەڕتان هێناوە ﴿خُذُوا حِذْرَكُمْ﴾ ئاگاداریی خۆتان وەرگرن ﴿فَانْفِرُوا ثُبَاتٍ﴾ ئەوسا تاقم تاقم هێرش بەرن (دەرچن بۆ جیهاد) ﴿أَوِ انْفِرُوا جَمِيعًا﴾ یان هەموو پێکەوە هێرش بەرن (دەرچن بۆ جیهاد). ٧١)﴿وَإِنَّ مِنْكُمْ﴾ وە بێگومان لە ئاوتاندایە ﴿لَمَنْ لَيُبَطِّئَنَّ﴾ کەسی وا بەڕاستی خۆی دوا دەخات ﴿وَإِنْ أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ﴾ جا ئەگەر تووشی بەسەرهاتێکی خراپ هاتن ﴿قَالَ قَدْ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيَّ﴾ دەڵێ بەڕاستی خوا بەهرەی پشت بەسەرمدا ﴿إِذْ لَمْ أَكُنْ مَعَهُمْ شَهِيدًا﴾ کە لەگەڵیانمدا ئامادە نەبووم. ٧٢)﴿وَلَئِنْ أَصَابَكُمْ فَضْلٌ مِنَ اللَّهِ﴾ وە ئەگەر تووشی بەهرەیەک بوون لەخوا﴿لَيَقُولَنَّ كَأَنْ لَمْ تَكُنْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُ مَوَدَّةٌ﴾ بێگومان دەڵێت وەک لەنێوان ئێوە و ئەوا هیچ نۆستایەتی یەک نەبوو بێت ﴿يَا لَيْتَنِي كُنْتُ مَعَهُمْ﴾ ئەی خۆزگە لەگەڵ ئەواندا بوومایە ﴿فَأَفُوزَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ تا قازانجێکی زۆر گەورەم بکردایە. ٧٣)﴿فَلْيُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ کەواتە با **بەهەنگاوت لەڕێی خوادا** ﴿الَّذِينَ يَشْرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ﴾ **کەسانێک کە ژیانی دنیا دەفرۆشن بەڕۆژی دوایی** ﴿وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ جا هەرکەسێک بەهەنگاوت لەڕێی خوادا ﴿فَيُقْتَلْ﴾ ئینجا بکوژرێ (شەهیدبێ) ﴿أَوْ يَغْلِبْ﴾ یان زاڵ بێت ﴿فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ﴾ ئەوە دواتر پێی دەدەین ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٧٤)

وَمَا لَكُمْ لَا تُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلرِّجَالِ
وَٱلنِّسَآءِ وَٱلْوِلْدَٰنِ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ
ٱلظَّالِمِ أَهْلُهَا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا وَٱجْعَل لَّنَا مِن لَّدُنكَ
نَصِيرًا ﴿٧٥﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱلطَّٰغُوتِ فَقَٰتِلُوٓا۟ أَوْلِيَآءَ ٱلشَّيْطَٰنِ إِنَّ كَيْدَ
ٱلشَّيْطَٰنِ كَانَ ضَعِيفًا ﴿٧٦﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوٓا۟ أَيْدِيَكُمْ
وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ
مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ ٱلنَّاسَ كَخَشْيَةِ ٱللَّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً ۚ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا لِمَ
كَتَبْتَ عَلَيْنَا ٱلْقِتَالَ لَوْلَآ أَخَّرْتَنَآ إِلَىٰٓ أَجَلٍ قَرِيبٍ ۗ قُلْ مَتَٰعُ ٱلدُّنْيَا
قَلِيلٌ وَٱلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ ٱتَّقَىٰ وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧٧﴾ أَيْنَمَا
تَكُونُوا۟ يُدْرِككُّمُ ٱلْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِى بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ ۗ وَإِن تُصِبْهُمْ
حَسَنَةٌ يَقُولُوا۟ هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ يَقُولُوا۟
هَٰذِهِۦ مِنْ عِندِكَ ۚ قُلْ كُلٌّ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ فَمَالِ هَٰٓؤُلَآءِ ٱلْقَوْمِ لَا يَكَادُونَ
يَفْقَهُونَ حَدِيثًا ﴿٧٨﴾ مَّآ أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ أَصَابَكَ مِن
سَيِّئَةٍ فَمِن نَّفْسِكَ ۚ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٧٩﴾

= (زوبەیر ئاوەکەت بدێرە **پاشان ئاوەکە** بگرە تا جۆگەکان پڕ لە ئاو دەبێت)؛ پێغەمبەر (ﷺ) **مافی** ئەواوی **ئاودێرانی** بەزوبەیر بەخشی بەڵام پێشتر رایەکی نیشان زوبەیر دا کە **بۆ زوبەیر و** ئەنصاریەکەش باش بوو. **جا کاتێ** ئەنصاریەکە دەستی لەماف هەڵنەگرت، پێغەمبەریش ماف ئەواوی ئاودێرانی دا بە زوبەیر بەپیارێکی روون و بێ پێچ و پەنا ئینجا عوروە دەڵێ: زوبەیر دەڵێت: وا دەزانم ئەم ئایەتە لەسەر من و ئەو ئەنصاریە دابەزی کە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَلَا وَرَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ حَتَّىٰ يُحَكِّمُوكَ فِيمَا شَجَرَ بَيْنَهُمْ ...﴾

هۆی هاتنە خواردودی ئایەتی (٦٩) سورەتی (النساء): ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ ...﴾

طەبەرانی دەگێڕێتەوە لە عائیشەوە دەڵێت: پیاوێک هات بۆلای پێغەمبەر (ﷺ) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەخۆم و لەکوڕەکەم و ماڵ ومنداڵم زیاتر تۆم خۆش دەوێت، هەندێ جار =

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە (بەچ بیانوویەك) جەنگ ناکەن لەپێناوی خوادا ﴿وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ وَالنِّسَاءِ وَالْوِلْدَانِ﴾ و لەپێناوی چەوساوەکان لەپیاوان و ئافرەتان و منداڵان ﴿الَّذِينَ يَقُولُونَ﴾ ئەوانەی کە دەڵێن ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ﴾ ئەی پەروەردگارمان ڕزگارمان کەی لەم شارە ﴿الظَّالِمِ أَهْلُهَا﴾ کە خەڵکەکەی ستەمکارن ﴿وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا﴾ وە لەلایەن خۆتەوە دڵسۆزێکمان بۆ بەدی بهێنە ﴿وَاجْعَلْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ﴾ وە لەلایەن خۆتەوە بەدی بهێنە بۆمان ﴿نَصِيرًا﴾ یارمەتی دەرێك. ٧٥)﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوە ﴿يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەپێناوی خوادا دەجەنگێن ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕن ﴿يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ الطَّاغُوتِ﴾ لە پێناوی نارەوا (یان شەیتان) دا دەجەنگێن ﴿فَقَاتِلُوا أَوْلِيَاءَ الشَّيْطَانِ﴾ کەواتە شەڕبکەن لەگەڵ دۆستەکانی شەیتاندا ﴿إِنَّ كَيْدَ الشَّيْطَانِ كَانَ ضَعِيفًا﴾ بەڕاستی پیلانی شەیتان هەر لاواز بووە. ٧٦)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ﴾ ئایا سەیری ئەو کەسانەت نەکردووە کەپێیان ووترا ﴿كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ﴾ دەستان بگێڕنەوە (لەجەنگ و کوشتار) ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ و نوێژ بکەن ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ و زەکات بدەن؟﴿فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ﴾ کەچی کاتێك جەنگیان لەسەر پێویست کرا ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ﴾ یەکسەر دەستەیەکیان لە خەڵکی دەترسان ﴿كَخَشْيَةِ اللَّهِ﴾ وەك ترسان لەخودا ﴿أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً﴾ بگرە زیاتریش دەترسان ﴿وَقَالُوا رَبَّنَا﴾ دەیان ووت ئەی پەروەردگاری ئێمە ﴿لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ﴾ بۆچی جەنگت لەسەرمان پێویست کردوە. ﴿لَوْلَا أَخَّرْتَنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ خۆزگە دوات دەخستین (لەجەنگ کردن) بۆ ماوەیەکی کەم ﴿قُلْ مَتَاعُ الدُّنْيَا قَلِيلٌ﴾ بڵێ خۆشی و لەزەتی دنیا زۆر کەمە ﴿وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ﴾ و ڕۆژی دوایی باشترە ﴿لِمَنِ اتَّقَىٰ﴾ بۆ کەسێك لەخوا بترسێت ﴿وَلَا تُظْلَمُونَ فَتِيلًا﴾ وەستەمتان لێ ناکرێت بە(ئەندازەی) تاڵی ناوکە خورمایەك. ٧٧)﴿أَيْنَمَا تَكُونُوا﴾ لەهەرشوێنێك بن ﴿يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ﴾ مردن پێتان دەگات ﴿وَلَوْ كُنْتُمْ فِي بُرُوجٍ مُشَيَّدَةٍ﴾ بالەناو قەڵاو کۆشکی بەرزو قایمشدابن ﴿وَإِنْ تُصِبْهُمْ حَسَنَةٌ﴾ وە ئەگەر (ناپاکان) خۆشی و چاکە هاتە ڕێیان ﴿يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ دەڵێن ئەمە لەلایەن خواوەیە ﴿وَإِنْ تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ وە ئەگەر تووشی نا خۆشی و خراپەیەك هاتن ﴿يَقُولُوا هَٰذِهِ مِنْ عِنْدِكَ﴾ دەڵێن ئەمە لەلایەن تۆوەیە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿قُلْ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ﴾ بڵێ: هەمووی لەلایەن خواوەیە ﴿فَمَالِ هَٰؤُلَاءِ الْقَوْمِ﴾ ئەوە ئەو خەڵکە چی یانە؟ ﴿لَا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ حَدِيثًا﴾ وەکو لە هیچ قسەیەك تێ نەگەن وایە. ٧٨)﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ﴾ هەر چاکەیەکت تووش بوو ئەوە لەخواوەیە ﴿وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ﴾ وە هەر خراپەیەکت تووش بوو ﴿فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ ئەوە لە خۆتەوەیە ﴿وَأَرْسَلْنَاكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا﴾ و ئێمە تۆمان ناردووە بەپێغەمبەر بۆخەڵکی ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ وە خوا بەسە شایەتی ئەوە بدات. ٧٩)

مَّن يُطِعِ ٱلرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ ٱللَّهَ ۖ وَمَن تَوَلَّىٰ فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ
عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ﴿٨٠﴾ وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ ۖ فَإِذَا بَرَزُوا۟ مِنْ
عِندِكَ بَيَّتَ طَآئِفَةٌ مِّنْهُمْ غَيْرَ ٱلَّذِى تَقُولُ ۖ وَٱللَّهُ يَكْتُبُ
مَا يُبَيِّتُونَ ۖ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا
﴿٨١﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ ۚ وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ ٱللَّهِ لَوَجَدُوا۟
فِيهِ ٱخْتِلَٰفًا كَثِيرًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَا جَآءَهُمْ أَمْرٌ مِّنَ ٱلْأَمْنِ
أَوِ ٱلْخَوْفِ أَذَاعُوا۟ بِهِۦ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى ٱلرَّسُولِ وَإِلَىٰٓ أُو۟لِى
ٱلْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ ٱلَّذِينَ يَسْتَنۢبِطُونَهُۥ مِنْهُمْ ۗ وَلَوْلَا فَضْلُ
ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُۥ لَٱتَّبَعْتُمُ ٱلشَّيْطَٰنَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٣﴾
فَقَٰتِلْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ ۚ وَحَرِّضِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ
عَسَى ٱللَّهُ أَن يَكُفَّ بَأْسَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَٱللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا
وَأَشَدُّ تَنكِيلًا ﴿٨٤﴾ مَّن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً حَسَنَةً يَكُن لَّهُۥ
نَصِيبٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن يَشْفَعْ شَفَٰعَةً سَيِّئَةً يَكُن لَّهُۥ كِفْلٌ مِّنْهَا ۗ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقِيتًا ﴿٨٥﴾ وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ فَحَيُّوا۟
بِأَحْسَنَ مِنْهَآ أَوْ رُدُّوهَا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَسِيبًا ﴿٨٦﴾

- ئەمالی خۆسا
بێت دەگەم و ئارام
ناگیم ئا ئەڵم سەیرت
دەگەم و ئاتێکیش
بێ لە بڕیاری خۆم و
تۆ دەگەمەوە، دەزانم
کە ئاڵۆ جووڕە
بەدەست پڵسی
جێگەت بەڕێ
دەکاڕێنەوە، لەگەڵ
پێغەمبەرانا، مێیش
ئەگەر بهمە بەدەست
دەتریسم ئەتبینە
پێغەمبەریش (ﷺ)
هیچ وەڵامی نەدایەوە
ئا جووڕەئیل بەم
ئایەتەوە دابەزی
بۆڵای﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ
وَالرَّسُولَ ...﴾
قسۆی هاتنە
قسواوەوەی ئایەتانی
(٢٢) سووڕەتی
(النساء)، ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ...﴾ ئەسانی و حاکیم دەگێڕنەوە، ئەمبەولای کوڕی عەباسەوە،
ووتی: عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف و چەندێ لەهاوەڵانی هاتن بۆلای پێغەمبەر(ﷺ) و ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا
ئێمە سەربەڕێز خاوەن عیزەت بووین لانێی کە بێ بڕوا بووین، بەڵام کەمێوامان مێتا سەرخۆر بووین پێغەمبەریش(ﷺ)
فەرمووی: (من فەرمانم پێ کراوە بەلێبووردن وەئاین شەڕ کردنتار بەڕێ بکەن لەگەڵ مۆرەکانتان) -

﴿مَن يُطِعِ الرَّسُولَ﴾ هەر کەسێك گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بکات ﴿فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ ئەوە بەراستی گوێڕایەڵی خوای کردووە ﴿وَمَن تَوَلَّىٰ﴾ هەرکەسێکیش پشت هەڵبکات ﴿فَمَا أَرْسَلْنَاكَ﴾ ئەوە ئێمە تۆمان ڕەوانە نەکردووە ﴿عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ بە چاودێر و پارێزەر بەسەریانەوە. ٨٠)﴿وَيَقُولُونَ طَاعَةٌ﴾ (دووڕوەکان) دەڵێن گوێڕایەڵین (مل کەچ و فەرمانبەردارین)﴿فَإِذَا بَرَزُوا مِنْ عِندِكَ﴾ بەڵام کاتێك لەلای تۆ دەرچوون ﴿بَيَّتَ طَائِفَةٌ مِّنْهُمْ﴾ کۆمەڵێك لەوان شەو دەکەنەوە بەپیلان گێران ﴿غَيْرَ الَّذِي تَقُولُ﴾ بەپێچەوانەی قسەکانی تۆ ﴿وَاللَّهُ يَكْتُبُ مَا يُبَيِّتُونَ﴾ وەخوا دەینووسێت ئەو (پیلانانەی) شەو کردویانە ﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ کەواتە وازیان لێ بێنە ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ و پشت بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ خوا بەسە پشتیوانت بێ. ٨١)﴿أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ الْقُرْآنَ﴾ ئەوەبۆ بیبیر ناکەنەوە لەقورئان؟ ﴿وَلَوْ كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ اللَّهِ﴾ خۆ ئەگەر لەلایەن کەسێکی ترەوە بوایە جگەلە خوا ﴿لَوَجَدُوا فِيهِ﴾بێ گومان دەیانبینی تیایدا ﴿اخْتِلَافًا كَثِيرًا﴾ جیاوازیی زۆر. ٨٢)﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ﴾ وە کاتێك هەواڵێکیان پێ بگات ﴿مِّنَ الْأَمْنِ﴾ دەربارەی ئاسایش و هێمنایەتی﴿أَوِ الْخَوْفِ﴾ یان لەبارەی ترسەوە ﴿أَذَاعُوا بِهِ﴾ بڵاوی دەکەنەوە ﴿وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ﴾ بەڵام ئەگەر بیانگەڕانایەتەوە بۆ لای پێغەمبەر(ﷺ) ﴿وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ﴾ و بۆ لای کاربەدەستانی خۆیان ﴿لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنبِطُونَهُ مِنْهُمْ﴾ ئەوە ئەوانەی راستی هەواڵەکان دەردەهێنن دەزانن هەواڵەکە (راستە یان درۆیە)﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ وە ئەگەر چاکەو بەزەیی خوا نەبوایە بەرامبەر بەئێوە﴿لَاتَّبَعْتُمُ الشَّيْطَانَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ بێ گومان شوێن شەیتان دەکەوتن کەمێکتان نەبێت. ٨٣)﴿فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەپێناوی خوادا بجەنگێ ﴿لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ﴾تۆ تەنها ئەرکی خۆت لێ داوا کراوە (یا تۆ تەنها ئەرکی خۆت لەسەرە) ﴿وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ هانی بڕوادارانیش بدە(بۆ جیهاد) ﴿عَسَى اللَّهُ﴾ تومێدە خوا ﴿أَن يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەرگری هێزی بێ باوەڕان بکات ﴿وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا﴾ وە خوا بەهێزترە﴿وَأَشَدُّ تَنكِيلًا﴾ و تۆڵەی بەتین ترە. ٨٤)﴿مَّن يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً﴾ هەرکەسێ تکایەکی چاکە بکات ﴿يَكُن لَّهُ نَصِيبٌ مِّنْهَا﴾ بەشێکی لە(پاداشتی) ئەو چاکەیە بۆ هەیە ﴿وَمَن يَشْفَعْ شَفَاعَةً سَيِّئَةً﴾ وە هەرکەسێ تکایەکی خراپە بکات ﴿يَكُن لَّهُ كِفْلٌ مِّنْهَا﴾ ئەویش بەشێکی دەبێت لە(سزای) ئەو خراپەیە ﴿وَكَانَ اللَّهُ﴾ وەخوا هەمیشە ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقِيتًا﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە (چاودێرە). ٨٥)﴿وَإِذَا حُيِّيتُم بِتَحِيَّةٍ﴾ هەر کاتێك سڵاوێکتان لێ کرا ﴿فَحَيُّوا بِأَحْسَنَ مِنْهَا﴾ ئەوە بەچاکتر لەو سڵاوە سڵاو بکەن ﴿أَوْ رُدُّوهَا﴾ یان وەکو خۆی بیسەننەوە﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَسِيبًا﴾ بێ گومان خوا هەمیشە پرساو چاودێرە بەسەر هەموو شتێکدا. ٨٦)

اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۗ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا ﴿٨٧﴾ فَمَا لَكُمْ فِي الْمُنَافِقِينَ
فِئَتَيْنِ وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا ۚ أَتُرِيدُونَ أَنْ تَهْدُوا مَنْ
أَضَلَّ اللَّهُ ۖ وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿٨٨﴾ وَدُّوا لَوْ
تَكْفُرُونَ كَمَا كَفَرُوا فَتَكُونُونَ سَوَاءً ۖ فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ
حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ
حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ ۖ وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٨٩﴾
إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ أَوْ جَاءُوكُمْ
حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ ۚ وَلَوْ شَاءَ
اللَّهُ لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ فَلَقَاتَلُوكُمْ ۖ فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ
وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا ﴿٩٠﴾
سَتَجِدُونَ آخَرِينَ يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ ۖ كُلَّ
مَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ أُرْكِسُوا فِيهَا ۚ فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ
السَّلَمَ وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ
ثَقِفْتُمُوهُمْ ۚ وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا مُبِينًا ﴿٩١﴾

- كاتبێك خەوای گەورە پێغەمبەری تێهەڵی گوزارەی، وڵ بەمبێنە فەرمانی جەنگی پێن گرتین و بەڵام ئەوان جیاجیان ئەکرد ئیتر ئایەتی ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّوا أَيْدِيَكُمْ ....﴾ دابەزی.

فەرمان هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٢) سورەتی (النساء): ﴿فَإِنْ جَاءَ أَمْرٌ ...﴾ موسڵمان لە عەرەبی کۆری خەڵکی بەرەو پەرەپێدانی گەورەوە ڕۆیشتن، کاتێك پێغەمبەری خوا (ﷺ) جێگای جیا کردەوە لە

خێزانەکانی، پاپشتمە مزگەوت دەیبینم هەندێ کەس بارێ بەبەردە دەرێ دەکەن و دەڵێن پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکانی تەڵاق داوە، بۆیە عەیبێکی ئەبێ دەرگای مزگەوت دا دەستم و بەدەنگی بەرز هاوارم کرد: ئەغێر پێغەمبەر (ﷺ) خێزانەکانی تەڵاق نەداوە، جا ئەم ئایەتە دابەزی: ﴿وَإِذَا جَاءَهُمْ أَمْرٌ مِنَ الْأَمْنِ أَوِ الْخَوْفِ أَذَاعُوا بِهِ ۖ وَلَوْ رَدُّوهُ إِلَى الرَّسُولِ وَإِلَىٰ أُولِي الْأَمْرِ مِنْهُمْ لَعَلِمَهُ الَّذِينَ يَسْتَنْبِطُونَهُ مِنْهُمْ ...﴾ ئەوە من بووم ڕاستی ئەم هەواڵەم دۆزیەوە.

﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەخوا ﴿لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کۆتان دەکاتەوە بۆ (لێپرسینەوەی) ئەو ڕۆژی دواییەی ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە هیچ گومانی تێدا نیە ﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ حَدِيثًا﴾ جا کێ لە خوا قسە(و بەڵێنی) ڕاست ترە. ٨٧)﴿فَمَا لَكُمْ﴾ ئەوە چیتانە ﴿فِي الْمُنَافِقِينَ فِئَتَيْنِ﴾ دەربارەی دوو ڕووەکان بوونەتە دوو دەستە ﴿وَاللَّهُ أَرْكَسَهُمْ بِمَا كَسَبُوا﴾ لەکاتێکدا خوا ئەوانەی گەڕاندۆتەوە بۆ بێ باوەڕی بەهۆی کردەوەکانیانەوە﴿أَتُرِيدُونَ﴾ ئایا دەتانەوێت ﴿أَنْ تَهْدُوا مَنْ أَضَلَّ اللَّهُ﴾ ڕێنموونی کەسێك بکەن کە خوا گومڕای کردووە؟ ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ وە هەرکەسێ خوا گومڕای بکات ﴿فَلَنْ تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا﴾ ئەوە هەرگیز ناتوانی ڕێگای ڕاستی بۆ بدۆزیتەوە. ٨٨)﴿وَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ﴾ ئەوان ئاواتە خوازن ئێوەش بێ باوەڕین ﴿كَمَا كَفَرُوا﴾ وەك چۆن خۆیان بێ باوەڕ بوون﴿فَتَكُونُونَ سَوَاءً﴾ تا ئێوەو ئەوان بەکسان بن ﴿فَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ أَوْلِيَاءَ﴾ کەواتە ئەوان بە دۆست و یارمەتی دەر هەڵمەبژێرن﴿حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ هەتا (پەشیمان دەبنەوەو) کۆچ دەکەن لەڕێ ی خوادا ﴿فَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕاو پشتیان هەڵکرد ﴿فَخُذُوهُمْ﴾ ئەوە(بەدیل) بیانگرن ﴿وَاقْتُلُوهُمْ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ﴾ و بیانکوژن لەهەر شوێنێك تووشیان بوون ﴿وَلَا تَتَّخِذُوا مِنْهُمْ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ وە هیچ دۆست و یارمەتی دەرێك لەوان هەڵمەبژێرن. ٨٩) ﴿إِلَّا الَّذِينَ يَصِلُونَ إِلَىٰ قَوْمٍ﴾ جگە لەوانەی پەیوەندی دەکەن بە کەسانێکەوە﴿بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ﴾ کە لەنێوان ئێوەو ئەواندا پەیمان هەیە﴿أَوْ جَاءُوكُمْ حَصِرَتْ صُدُورُهُمْ﴾ یان هاتوون بۆ لاتان لەسەر دڵیان ناڕەحەتە (حەزناکەن) ﴿أَنْ يُقَاتِلُوكُمْ أَوْ يُقَاتِلُوا قَوْمَهُمْ﴾ لەوەی کە جەنگتان لەدژ بکەن یاجەنگ لەدژی خزمەکانیان بکەن﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَسَلَّطَهُمْ عَلَيْكُمْ﴾ زاڵی دەکردن بەسەرتاندا ﴿فَلَقَاتَلُوكُمْ﴾ و جەنگیان دژتان دەکرد ﴿فَإِنِ اعْتَزَلُوكُمْ﴾ جا ئەگەر ئەوان کەنارگیر بوون لە ئێوە﴿فَلَمْ يُقَاتِلُوكُمْ﴾ و جەنگیان لە دژتان نەدەکرد ﴿وَأَلْقَوْا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ﴾ و پێشنیاری ئاشتیان کرد بۆتان (مل کەچ بوون) ﴿فَمَا جَعَلَ اللَّهُ لَكُمْ عَلَيْهِمْ سَبِيلًا﴾ ئەوە خوا ڕێگەی نەداوون کە دەستیان بۆ بەرن و (نایێ شەڕیان لەدژ بکەن). ٩٠)﴿سَتَجِدُونَ آخَرِينَ﴾ لە مەولا کەسانێکی تر دەبینن ﴿يُرِيدُونَ أَنْ يَأْمَنُوكُمْ﴾ دەیانەوێت لەئێوە ئەمین بن ﴿وَيَأْمَنُوا قَوْمَهُمْ﴾ وە لە هۆزەکەی خۆشیان ئەمین بن ﴿كُلَّ مَا رُدُّوا إِلَى الْفِتْنَةِ﴾ هەر کاتێك بانگ کرابن بۆ بێ باوەڕی و بت پەرستی ﴿أُرْكِسُوا فِيهَا﴾ گەڕاونەتەوە بۆی ﴿فَإِنْ لَمْ يَعْتَزِلُوكُمْ﴾ جا ئەگەر کەنارگیر نەبوون لێتان ﴿وَيُلْقُوا إِلَيْكُمُ السَّلَمَ﴾ وە جڵەوی ئاشتیان نەدایە دەستتان ﴿وَيَكُفُّوا أَيْدِيَهُمْ﴾ وە دەستیان نەکێشایەوە (لەجەنگ کردن) ﴿فَخُذُوهُمْ وَاقْتُلُوهُمْ﴾ ئەوە بەدیل بیانگرن و بیانکوژن ﴿حَيْثُ ثَقِفْتُمُوهُمْ﴾ لەهەر شوێنێك کە بەردەستتان کەوتن ﴿وَأُولَٰئِكُمْ جَعَلْنَا لَكُمْ﴾ ئەوانەی (باسمان کرد) داومانەبە ئێوە ﴿عَلَيْهِمْ﴾ لەدژیان﴿سُلْطَانًا مُبِينًا﴾ دەسەڵاتی ئاشکرا. ٩١)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ أَن يَقْتُلَ مُؤْمِنًا إِلَّا خَطَـًٔا ۚ وَمَن قَتَلَ
مُؤْمِنًا خَطَـًٔا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ وَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ إِلَىٰٓ
أَهْلِهِۦٓ إِلَّآ أَن يَصَّدَّقُوا۟ ۚ فَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ عَدُوٍّ لَّكُمْ
وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ وَإِن كَانَ
مِن قَوْمٍۭ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُم مِّيثَٰقٌ فَدِيَةٌ مُّسَلَّمَةٌ
إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ وَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مُّؤْمِنَةٍ ۖ فَمَن لَّمْ يَجِدْ
فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ تَوْبَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَكَانَ
ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٩٢﴾ وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا
مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآؤُهُۥ جَهَنَّمُ خَٰلِدًا فِيهَا وَغَضِبَ
ٱللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُۥ وَأَعَدَّ لَهُۥ عَذَابًا عَظِيمًا ﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا ضَرَبْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُوا۟ وَلَا تَقُولُوا۟
لِمَنْ أَلْقَىٰٓ إِلَيْكُمُ ٱلسَّلَٰمَ لَسْتَ مُؤْمِنًا ۚ تَبْتَغُونَ
عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فَعِندَ ٱللَّهِ مَغَانِمُ كَثِيرَةٌ ۚ
كَذَٰلِكَ كُنتُم مِّن قَبْلُ فَمَنَّ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ
فَتَبَيَّنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٩٤﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (٩٢) سورەتی (النساء) ﴿وما كان لمؤمن أن يقتل مؤمنا إلا خطأ...﴾ بوخاری و موسلیم له زەیدی کوڕی ئابیتەوە دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەیبینێ بۆ غەزا بۆ جیهاد و چەند کەسێک کەلە کەلێدا دەبێ بەدن کەرەستەوە، جا هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) دەڵێن بەو بڕوایەدا نین بەوەی کەسێک کەلیمەی شەهادەتی بێژێ دەبێ بەدەستی بکوژێ و کارەکانیان دەبێ بەدەستی خوا، ئینجا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿يا أيها الذين آمنوا إذا ضربتم في سبيل الله فتبينوا ولا تقولوا لمن ألقى إليكم السلام لست مؤمنا تبتغون عرض الحياة الدنيا فعند الله مغانم كثيرة كذلك كنتم من قبل فمن الله عليكم فتبينوا إن الله كان بما تعملون خبيرا﴾ بوخاری و تیرمزی و حاکیم لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە پیاوێکی ئایەتی بەنی سوڵەیم بەدوای مەڕو ماڵاتی خۆی دەکەوێ بەر پەلاماری چەند کەسێک لەهاوەڵانی پێغەمبەر-

﴿وما كان لنبي أن يغل﴾ بۆ هیچ باوەڕدارێك رەوانی یە باوەڕداربێك بكوژێت ﴿إلا خطأ﴾ مەگەر بەهەڵە ﴿ومن قتل مؤمنا خطأ﴾ وە هەر كەسێك ئیماندارێك بە هەڵە بكوژێت ﴿فتحرير رقبة مؤمنة﴾ ئەوە(لەسەریەتی) ئازادكردنی كۆیلەیەكی باوەڕدار ﴿ودية مسلمة إلى أهله﴾ و (نرخی) خوێنبێكیش بدات بە كەس و كاری كوژراوەكە ﴿إلا أن يصدقوا﴾ مەگەر ببەخشن (لە خوێنەكە بەخێری خۆیان) ﴿فإن كان من قوم عدو لكم﴾ بەڵام ئەگەر كوژراوەكە لەگەڵێك بوو كە دوژمنتان بوون (كافری شەڕ كەر بوون) ﴿وهو مؤمن﴾ وە كوژراوەكە ئیماندار بوو ﴿فتحرير رقبة مؤمنة﴾ ئەوە (هەر لەسەریەتی) ئازادكردنی بەندەیەكی ئیماندار ﴿وإن كان من قوم﴾ وە ئەگەر (كوژراوەكە) لەگەڵێك بوو ﴿بينكم وبينهم ميثاق﴾ كە لەنێوان ئێوە وئەواندا پەیمان هەبوو ﴿ودية مسلمة إلى أهله﴾ ئەوا(نرخی)خوێنێك بدەنەكەسی كوژراوەكە ﴿وتحرير رقبة مؤمنة﴾ لەگەڵ ئازادكردنی كۆیلەیەكی ئیماندار ﴿فمن لم يجد﴾ جا ئەو (بكوژ)ەی دەستی نەكەوتبێت(یان نەی بوو) ﴿فصيام شهرين﴾ ئەوە (لەسەریەتی) رۆژووگرتنی دوو مانگ ﴿متتابعين﴾ لەسەریەك ﴿توبة من الله﴾ (ئەم بڕیارە) لێ بوورینە لەلایەن خواوە ﴿وكان الله عليما حكيما﴾ وەخوا هەمیشە زانای كاردروستە. ٩٢)﴿ومن يقتل مؤمنا متعمدا﴾ وەهەركەسێك ئیماندارێك بەدەس ئەنقەس بكوژێت ﴿فجزاؤه جهنم﴾ ئەوە تۆڵەی ئەو كەسە دۆزەخە ﴿خالدا فيها﴾ بە هەمیشەیی تیایدا ئەبێت ﴿وغضب الله عليه﴾ وخوا خەشمی لێگرتووە ﴿ولعنه وأعد له عذابا عظيما﴾ و نەفرینی لێ كردووەو سزایەكی گەورەی بۆئامادە كردووە. ٩٣)﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئەی كەسانێك كەبڕوایان هێناوە ﴿إذا ضربتم في سبيل الله﴾ كاتێك دەچوون (بۆ جیهاد كردن)لەڕێگەی خوادا ﴿فتبينوا﴾ هەموو شتێك ڕوون بكەنەوە ﴿ولا تقولوا لمن ألقى إليكم السلام﴾ وە نەڵێن بەو كەسانەی﴿ألقى إليكم السلام﴾ كە سڵاوی(ی موسڵمانانە)یان لێ دەكەن ﴿لست مؤمنا﴾ تۆ بڕوادار نیت؟ ﴿تبتغون عرض الحياة الدنيا﴾ بەدوای شتوومەك و سامانی دنیاییدا بگەڕێن ﴿فعند الله مغانم كثيرة﴾ ئەوە لای خوا دەسكەوتی زۆر هەیە ﴿كذلك كنتم من قبل﴾ ئێوەش لەهەر پێش هەروەها بوون (ئیمانەكەتان دەشاردەوە) ﴿فمن الله عليكم﴾ ئینجا خوا منەتی نا بەسەرتاندا (بە هێز و زاڵی كردن) ﴿فتبينوا﴾ دەی كەواتە هەموو شتێك ڕوون بكەنەوە ﴿إن الله كان بما تعملون خبيرا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە ئاگادارە بەوەی ئێوە دەیكەن. ٩٤)

لَّا يَسْتَوِي الْقَٰعِدُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ غَيْرُ أُولِي الضَّرَرِ وَالْمُجَٰهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ فَضَّلَ اللَّهُ الْمُجَٰهِدِينَ بِأَمْوَٰلِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ عَلَى الْقَٰعِدِينَ دَرَجَةً ۚ وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَفَضَّلَ اللَّهُ
الْمُجَٰهِدِينَ عَلَى الْقَٰعِدِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٩٥﴾ دَرَجَٰتٍ مِّنْهُ وَمَغْفِرَةً
وَرَحْمَةً ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٩٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّىٰهُمُ الْمَلَٰٓئِكَةُ
ظَالِمِيٓ أَنفُسِهِمْ قَالُوا۟ فِيمَ كُنتُمْ ۖ قَالُوا۟ كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ ۚ
قَالُوٓا۟ أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَٰسِعَةً فَتُهَاجِرُوا۟ فِيهَا ۚ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمْ
جَهَنَّمُ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ﴿٩٧﴾ إِلَّا الْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الرِّجَالِ
وَالنِّسَآءِ وَالْوِلْدَٰنِ لَا يَسْتَطِيعُونَ حِيلَةً وَلَا يَهْتَدُونَ سَبِيلًا ﴿٩٨﴾
فَأُو۟لَٰٓئِكَ عَسَى اللَّهُ أَن يَعْفُوَ عَنْهُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَفُوًّا غَفُورًا ﴿٩٩﴾
۞ وَمَن يُهَاجِرْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يَجِدْ فِي الْأَرْضِ مُرَٰغَمًا كَثِيرًا وَسَعَةً ۚ
وَمَن يَخْرُجْ مِنۢ بَيْتِهِۦ مُهَاجِرًا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ يُدْرِكْهُ الْمَوْتُ
فَقَدْ وَقَعَ أَجْرُهُۥ عَلَى اللَّهِ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٠﴾ وَإِذَا ضَرَبْتُمْ
فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَقْصُرُوا۟ مِنَ الصَّلَوٰةِ إِنْ خِفْتُمْ
أَن يَفْتِنَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ ۚ إِنَّ الْكَٰفِرِينَ كَانُوا۟ لَكُمْ عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿١٠١﴾

﴿لا يستوي القاعدون من المؤمنين﴾ یەکسان نین دانیشتوان (لە جیهادی ڕۆژی خودا) لە باوەڕداران ﴿غير أولي الضر﴾ جگە لە خاوەن هۆزەکان (نەخۆش، کوێر، شەل) ﴿والمجاهدون في سبيل الله﴾ لەگەڵ تێکۆشەرانی ڕێگەی خوادا ﴿بأموالهم وأنفسهم﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿فضل الله﴾ خوا باوی داوە ﴿المجاهدين بأموالهم وأنفسهم﴾ تێکۆشەران بە ماڵ و گیانیان ﴿على القاعدين درجة﴾ بە سەر دانیشتوان (لە جیهاد)دا بە پلەیەک ﴿وكلا وعد الله الحسنى﴾ وە هەر یەک لەو دوو تاقمە خوا بەڵێنی پاداشتی نێک چاکی پێ داوون (کە بەهەشتە) ﴿وفضل الله المجاهدين على القاعدين أجرا عظيما﴾ وە خوا ڕێزی تێکۆشەرانی داوە بەسەر دانیشتووەکاندا بە پاداشتێکی گەورە. ٩٥﴿درجات ومغفرة ورحمة﴾ لەلای (خوا)وە پلەی نێک و لێ خۆش بوون و میهرەبانیان بۆ هەیە ﴿وكان الله غفورا رحيما﴾ وە خوا هەمیشە لێبوردەی میهرەبانە. ٩٦﴿إن الذين توفاهم الملائكة﴾ بە ڕاستی ئەوانەی کە فریشتەکان گیانیان دەکێشن ﴿ظالمي أنفسهم﴾ لە کاتێکدا کەستەمیان لەخۆیان دەکرد(بە کۆڕ نەکردنیان) ﴿قالوا فيم كنتم﴾ (پە ئەشەڕەوە پێیان) دەڵێن (دەربارەی ئایینەکەتان) لەچیدا بوون؟! ﴿قالوا كنا مستضعفين في الأرض﴾ دەڵێن ئێمە چەوساوە بوون لەسەر زەوی دا ﴿قالوا ألم تكن أرض الله واسعة﴾ (پێیان) دەڵێن مەگەر زەویی خوا فراوان نەبوو؟ ﴿فتهاجروا فيها﴾ تا کۆچتان بکردایە تیایدا ﴿فأولئك مأواهم جهنم﴾ جا ئەوانە شوێنیان دۆزەخە ﴿وساءت مصيرا﴾ ئای چ پاشە ڕۆژێکی خراپە. ٩٧﴿إلا المستضعفين من الرجال﴾ بێجگە لەو چەوسانەوەی کە لە پیاوان ﴿والنساء﴾ و ئافرەتان ﴿والولدان﴾ و لە منداڵان ﴿لا يستطيعون حيلة﴾ کە توانای هیچ چارەیەکیان نی یە (لەبەر بێ هێزی و پچڕپیان) ﴿ولا يهتدون سبيلا﴾ وە بەهیچ شێوازێک ڕێ دەرناکەن. ٩٨﴿فأولئك عسى الله أن يعفو عنهم﴾ ئا ئەوانە ئومێد هەیە خوا لێ بان خۆش بێت ﴿وكان الله عفوا غفورا﴾ وە خوا هەمیشە چاوپۆشیکەر و لێ خۆشبووە. ٩٩﴿ومن يهاجر في سبيل الله﴾ وە هەر کەسێک کۆچ بکات لە ڕێ ی خوادا ﴿يجد في الأرض﴾ دەستی دەکەوێت لە زەویدا ﴿مراغما كثيرا﴾ جێگە و ڕێگەی زۆر (کە دوژمن پێی ناخۆشە) ﴿وسعة﴾ وە فراوانی (لە ڕۆزی (ئیاندا) ﴿ومن يخرج من بيته﴾ وە هەرکەسێک لە ماڵی خۆی دەرچێت ﴿مهاجرا إلى الله ورسوله﴾ وە کۆچ بکات بۆ لای خوا و پێغەمبەرەکەی ﴿ثم يدركه الموت﴾ پاشان مردن پێی بگات ﴿فقد وقع أجره على الله﴾ ئەوە بێ گومان پاداشتی ئەو کەسە کەوتۆتە سەر خوا ﴿وكان الله غفورا رحيما﴾ وە خوا هەمیشە لێ بوردەی بە بەزەیی یە. ١٠٠﴿وإذا ضربتم في الأرض﴾ هەر کاتێک سەفەرتان کرد (بۆ گەڕان) بەزەوی دا ﴿فليس عليكم جناح﴾ ئەوە هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە ﴿أن تقصروا من الصلاة﴾ کە هەندێ لە نوێژەکان کورت بکەنەوە ﴿إن خفتم أن يفتنكم الذين كفروا﴾ ئەگەر ترسان ئەوانەی بێ باوەڕن جەنگتان لەگەڵ بکەن ﴿إن الكافرين كانوا لكم عدوا مبينا﴾ بە ڕاستی بێ باوەڕان هەمیشە بۆ تۆوە دوژمنێکی ڕوون و ئاشکرانە. ١٠١)

وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ فَلْتَقُمْ طَآئِفَةٌ
مِّنْهُم مَّعَكَ وَلْيَأْخُذُوٓا۟ أَسْلِحَتَهُمْ فَإِذَا سَجَدُوا۟ فَلْيَكُونُوا۟
مِن وَرَآئِكُمْ وَلْتَأْتِ طَآئِفَةٌ أُخْرَىٰ لَمْ يُصَلُّوا۟
فَلْيُصَلُّوا۟ مَعَكَ وَلْيَأْخُذُوا۟ حِذْرَهُمْ وَأَسْلِحَتَهُمْ وَدَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ وَأَمْتِعَتِكُمْ فَيَمِيلُونَ
عَلَيْكُم مَّيْلَةً وَٰحِدَةً ۚ وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ
أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَن تَضَعُوٓا۟ أَسْلِحَتَكُمْ ۖ
وَخُذُوا۟ حِذْرَكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٠٢﴾
فَإِذَا قَضَيْتُمُ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ
جُنُوبِكُمْ ۚ فَإِذَا ٱطْمَأْنَنتُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ ۚ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ
كَانَتْ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ كِتَٰبًا مَّوْقُوتًا ﴿١٠٣﴾ وَلَا تَهِنُوا۟
فِى ٱبْتِغَآءِ ٱلْقَوْمِ ۖ إِن تَكُونُوا۟ تَأْلَمُونَ فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ كَمَا
تَأْلَمُونَ ۖ وَتَرْجُونَ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا يَرْجُونَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا
حَكِيمًا ﴿١٠٤﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ
ٱلنَّاسِ بِمَآ أَرَىٰكَ ٱللَّهُ ۚ وَلَا تَكُن لِّلْخَآئِنِينَ خَصِيمًا ﴿١٠٥﴾

﴿وَإِذَا كُنتَ فِيهِمْ﴾ کاتێک تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ) لەجەنگدا) لەناو بڕواداراندا بوویت ﴿فَأَقَمْتَ لَهُمُ الصَّلَوٰةَ﴾ و پێش نوێژیت بۆ کردن ﴿فَلْتَقُمْ طَائِفَةٌ مِّنْهُم مَّعَكَ﴾ ئەوە با تاقمێک لەوان لەگەڵ تۆ نوێژ بکەن ﴿وَلْيَأْخُذُوا أَسْلِحَتَهُمْ﴾ و با چەکەکانیان پێ بێت ﴿فَإِذَا سَجَدُوا﴾ جا کاتێک سوژدەیان برد (وکاتێکیان تەواو کرد) ﴿فَلْيَكُونُوا مِن وَرَائِكُمْ﴾ با (بچنە دواوە) لە پشتانەوە بن (پاسەوانتان بن) ﴿وَلْتَأْتِ طَائِفَةٌ أُخْرَىٰ﴾ وە باتاقمەکەی تر بێن ﴿لَمْ يُصَلُّوا﴾ کە نوێژیان نەکردوە (وپاسەوان بوون) ﴿فَلْيُصَلُّوا مَعَكَ﴾ و لەگەڵ تۆ نوێژ بکەن ﴿وَلْيَأْخُذُوا حِذْرَهُمْ﴾ وە با ووریای خۆیان بن ﴿وَأَسْلِحَتَهُمْ﴾ و چەکەکانیشیان پێ بێت ﴿وَدَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ باوەڕان ئاواتە خوازن ﴿لَوْ تَغْفُلُونَ عَنْ أَسْلِحَتِكُمْ﴾ کە ئێوە بێ ئاگابن لە چەکەکانتان ﴿وَأَمْتِعَتِكُمْ﴾ و شت و مەکەکانتان ﴿فَيَمِيلُونَ عَلَيْكُم﴾ تا پەلامارتان بدەن ﴿مَّيْلَةً وَاحِدَةً﴾ بە پەلامارێکی یەکجارەکی (بدەن بە سەرتاندا) ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ وە ئاوانتان لەسەر نی یە ﴿إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ﴾ ئەگەر بەهۆی بارانەوە ناڕەحەت بوون ﴿أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰ﴾ یان نەخۆش بوون ﴿أَن تَضَعُوا أَسْلِحَتَكُمْ﴾ کە چەکەکانتان دانێن ﴿وَخُذُوا حِذْرَكُمْ﴾ بەڵام ووریایی خۆتان بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئامادەی کردوە بۆ بێ باوەڕان ﴿عَذَابًا مُّهِينًا﴾ سزایەکی ڕیسواکەر. ١٠٢)﴿فَإِذَا قَضَيْتُمُ الصَّلَوٰةَ﴾ ئەنجا کاتێک نوێژەکانتان بەجێ هێنا ﴿فَاذْكُرُوا اللَّهَ﴾ ئەوسا یادی خوا بکەن ﴿قِيَامًا وَقُعُودًا﴾ بەپێوە و بەدانیشتنەوە ﴿وَعَلَىٰ جُنُوبِكُمْ﴾ وە لە سەرتەنیشتان (بە پاڵکەوتنەوە) ﴿فَإِذَا اطْمَأْنَنتُمْ﴾ جا هەر کاتێک دڵ ئارام بوون (و ترس نەما) ﴿فَأَقِيمُوا الصَّلَوٰةَ﴾ ئەو کاتە نوێژەکانتان بە ڕێک و پێکی بکەن ﴿إِنَّ الصَّلَوٰةَ﴾ بەڕاستی نوێژ ﴿كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ هەمیشە لەسەر باوەڕداران ﴿كِتَابًا مَّوْقُوتًا﴾ فەرز کراوێکی کات بۆ دیاری کراوە. ١٠٣)﴿وَلَا تَهِنُوا﴾ سست مەبن ﴿وَابْتِغَاءِ الْقَوْمِ﴾ لە بەدوا گەڕانی دوژمنتاندا (یان لە بەدوا گەڕانی ئەو قەومە کافرانەدا) ﴿إِن تَكُونُوا تَأْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە ئێش و ئازارتان پێ بگات ﴿فَإِنَّهُمْ يَأْلَمُونَ﴾ بێگومان ئەوانیش ئێش و ئازاریان پێ دەگات ﴿كَمَا تَأْلَمُونَ﴾ وەک چۆن ئێوە ئێش و ئازارتان پێ دەگات ﴿وَتَرْجُونَ مِنَ اللَّهِ﴾ وە ئێوە ئومێد دەکەن لەخوا ﴿مَا لَا يَرْجُونَ﴾ ئەوەی ئەوان ئومێدی ناکەن (کە پاداشت و سەرکەوتنە) ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە بەڕاستی خوا هەمیشە زانای کار دروستە. ١٠٤)﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ﴾ بێگومان ئێمە دامانبەزاندۆتە سەر تۆ ﴿الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ ئەم قورئانە بەڕاستی ﴿لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بڕیار بدەی لەنێوان خەڵکیدا ﴿بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ﴾ بەو بڕیارەی کەخوا ئیشانی داویت ﴿وَلَا تَكُن لِّلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ وە بۆ ناپاکان مەبە بەپارێزەر و داواچی. ١٠٥)

وَٱسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٠٦﴾ وَلَا تُجَٰدِلْ
عَنِ ٱلَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنفُسَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ مَن كَانَ
خَوَّانًا أَثِيمًا ﴿١٠٧﴾ يَسْتَخْفُونَ مِنَ ٱلنَّاسِ وَلَا يَسْتَخْفُونَ
مِنَ ٱللَّهِ وَهُوَ مَعَهُمْ إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَىٰ مِنَ ٱلْقَوْلِ ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا ﴿١٠٨﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ جَٰدَلْتُمْ
عَنْهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ فَمَن يُجَٰدِلُ ٱللَّهَ عَنْهُمْ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ أَم مَّن يَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿١٠٩﴾ وَمَن يَعْمَلْ
سُوٓءًا أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُۥ ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ ٱللَّهَ يَجِدِ ٱللَّهَ غَفُورًا
رَّحِيمًا ﴿١١٠﴾ وَمَن يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُۥ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَكْسِبْ خَطِيٓـَٔةً أَوْ إِثْمًا
ثُمَّ يَرْمِ بِهِۦ بَرِيٓـًٔا فَقَدِ ٱحْتَمَلَ بُهْتَٰنًا وَإِثْمًا مُّبِينًا ﴿١١٢﴾ وَلَوْلَا
فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُۥ لَهَمَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْهُمْ أَن
يُضِلُّوكَ ۖ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ ۖ وَمَا يَضُرُّونَكَ مِن
شَىْءٍ ۚ وَأَنزَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَعَلَّمَكَ
مَا لَمْ تَكُن تَعْلَمُ ۚ وَكَانَ فَضْلُ ٱللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا ﴿١١٣﴾

- کەوری
هەیاسەوە
دەگێڕێتەوە: کە
هەندێ لە
مسوڵمانان لەگەڵ
موشریکەکاندا بوون
زمارەی شەوانیان
زۆر دەکەوە
لەبەرامبەری
پێغەمبەری خوادا
جا لەو حالەتەدا
ئایەتە دەهسان و
بەکەک لەوانی
دەگوشت یا
هەڵبژێری لەسێ
دەبڕاو دەکەوێتەوە،
خوای گەورە
دەیەوێ بیسان شەم
ئایەتەی خوارەوە
خوارەوە ﴿إِنَّ الَّذِينَ
تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ
ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتەکانی (١٠٠) سورەتی (النساء): ﴿وَمَنْ يَخْرُجْ مِنْ بَيْتِهِ...﴾ ئیبن ئەبی حاتیم و ئەبو یەعلا لە عەبدوڵلای کوڕی عەباسەوە دەگێڕنەوە کە ووتوویەتی: هەسەرەی کوڕی جوندوب لەحاڵ دەرچوو کۆچ بکات و بەمزمە نزیکەکانی خۆی پێ ووت هەڵم گرن و لە خاکی بت پەرستان دەرم کەن بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) بەڵام پێش ئەوەی بگاتە لای پێغەمبەر (ﷺ) لەڕێگادا مرد.

﴿وَاسْتَغْفِرِ اللَّهَ﴾ داوای لێخۆشبوون لەخوا بکە ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بە بەزەیی یە. ١٠٦) ﴿وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ﴾ بەرگری مەکە لەوانەی ﴿يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ﴾ ناپاکی دەکەن دەربارەی خۆیان ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ بێگومان خوا خۆشی ناوێت ﴿مَنْ كَانَ خَوَّانًا أَثِيمًا﴾ ئەوانەی کە بەردەوام زۆر ناپاک و گوناهبارن. ١٠٧) ﴿يَسْتَخْفُونَ مِنَ النَّاسِ﴾ (تاوانەکانی) خۆیان دەشارنەوە لەخەڵکی (لەترساندا) ﴿وَلَا يَسْتَخْفُونَ مِنَ اللَّهِ﴾ و نایشارنەوە لە خوا (شەرم ناکەن لە خوا) ﴿وَهُوَ مَعَهُمْ﴾ لەکاتێکدا خوا لەگەڵیاندایە ﴿إِذْ يُبَيِّتُونَ مَا لَا يَرْضَى مِنَ الْقَوْلِ﴾ کاتێ (کە بەنهێنی) لەشەودا تەگبیر دەکەن و قسەیەک دەکەن خوا پێ ی ڕازی نی یە ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطًا﴾ وە خوا هەمیشە زانا و ئاگادارە بەهەر کردەوەیەک کە ئەوان دەیکەن. ١٠٨) ﴿هَٰأَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ جَادَلْتُمْ عَنْهُمْ﴾ (ئیمانداران) بێدارین وا ئێوە بەرگریتان لەناپاکان کرد ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿فَمَنْ يُجَادِلُ اللَّهَ عَنْهُمْ﴾ دەی ئایا کێ بەرگرییان لێ دەکات (لە سزای خوا) ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا ﴿أَمْ مَنْ يَكُونُ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا﴾ یان کێ کارو باریان دەگرێتە دەست. ١٠٩) ﴿وَمَنْ يَعْمَلْ سُوءًا﴾ وە هەرکەس کردەوەیەکی خراپ بکات ﴿أَوْ يَظْلِمْ نَفْسَهُ﴾ یان ستەم لەخۆی بکات ﴿ثُمَّ يَسْتَغْفِرِ اللَّهَ﴾ پاشان داوای لێ خۆش بوون لەخوا بکات ﴿يَجِدِ اللَّهَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ دەبینێت خوا لێبوردەی میهرەبانە. ١١٠) ﴿وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا﴾ وە هەرکەسێک گوناهێک (ی گەورە) بکات ﴿فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ﴾ بێگومان (زیانی) ئەو گوناهە هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە زانای کاردروستە. ١١١) ﴿وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً﴾ وە هەرکەسێک گوناهێک بکات (بەهەڵە) ﴿أَوْ إِثْمًا﴾ یان گوناهێک بکات (بەقەست) ﴿ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا﴾ پاشان (ئەو تاوانە) بخاتە سەر بێ تاوانێک ﴿فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا﴾ ئەوە بێ گومان خستویەتیە ئەستۆی خۆی (سزای) بوهتانێک ﴿وَإِثْمًا مُبِينًا﴾ و تاوانێکی ئاشکرا. ١١٢) ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ وَرَحْمَتُهُ﴾ وە ئەگەر بەخشش و بەزەیی خوا بەسەر تەوە نەبوایە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿لَهَمَّتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ﴾ بێ گومان دەستەیەک لەو ناپاکانە بە نیازبوون ﴿أَنْ يُضِلُّوكَ﴾ کە گومڕات بکەن ﴿وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ﴾ بەڵام ئەوانە بەس خۆیان گومڕا دەکەن ﴿وَمَا يَضُرُّونَكَ مِنْ شَيْءٍ﴾ وە ئەوانە هیچ زیانێ ناگەیەنن بە تۆ ﴿وَأَنْزَلَ اللَّهُ عَلَيْكَ﴾ وەخوا ناردوویەتیە خوارەوە بۆ سەرت ﴿الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ قورئان و دانایی ﴿وَعَلَّمَكَ مَا لَمْ تَكُنْ تَعْلَمُ﴾ وە ئەوەی کەنەتئەزانی فێری کردی ﴿وَكَانَ فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكَ عَظِيمًا﴾ وە هەمیشە بەخششی خوا بەسەر تۆوە (زۆر گەورەیە. ١١٣)

﴿ لَّا خَيْرَ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ
أَوْ مَعْرُوفٍ أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ
ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١١٤﴾ وَمَن
يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ وَيَتَّبِعْ غَيْرَ
سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ ۖ وَسَاءَتْ
مَصِيرًا ﴿١١٥﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ أَن يُشْرَكَ بِهِ وَيَغْفِرُ مَا دُونَ
ذَٰلِكَ لِمَن يَشَاءُ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا
﴿١١٦﴾ إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ إِلَّا إِنَاثًا وَإِن يَدْعُونَ
إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا ﴿١١٧﴾ لَّعَنَهُ اللَّهُ ۘ وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ
مِنْ عِبَادِكَ نَصِيبًا مَّفْرُوضًا ﴿١١٨﴾ وَلَأُضِلَّنَّهُمْ وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ
وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ وَلَآمُرَنَّهُمْ
فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا
مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا ﴿١١٩﴾
يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ ۖ وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا ﴿١٢٠﴾
أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا ﴿١٢١﴾

- ئەیار نیگا
دەربارەی دابەزی
﴿وَمَن يَخْرُجْ مِن
بَيْتِهِ مُهَاجِرًا...﴾
هۆی هاتنە
خوارەوەی ئایەتی
(١٠٢) سورەتی
(النساء)، ﴿وَإِذَا
كُنتَ فِيهِمْ فَأَقَمْتَ
لَهُمُ الصَّلَاةَ﴾
تەبەرانی و
ئەسائی و ئیمامی
ئەحمەد و حاکیم
لە ئەبو عەیاشی
زەرقی یەوە
دەگێڕنەوە، کە
ڕۆژی: ئیمە
لەگەڵ
پێغەمبەری خوادا
(ﷺ) بووین لە
عوسفان
مرشریکەکان

بەرانبەریان بووین بە سەرکردەیی خالیدی کوڕی وەلید، ئەوان لەنێوان ئێمەو پێوگە (قبلە)
دابوون، پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی نیوەڕۆی بە جەماعەت بۆ کردین جا مرشریکەکان ڕوبیان بەرانبەری
مسڵمانەکان لەحاڵەتێکدا بوون ئەگەر باڵی بوو ئەگەر بەسەرماندا بدابایە، یاخود ڕوبیان ئێمەت
ڕزگاری فەرمان کە نوێژی خۆف لە منداڵان و خۆشەویستان دەسووک تر جوبریلیل -

﴿إِلَّا خَيْرٌ فِي كَثِيرٍ مِّن نَّجْوَاهُمْ﴾ هیچ چاکەیەك نی یە لەزۆریەی چیەو سرتە کردنەکانیان دا ﴿إِلَّا مَنْ أَمَرَ بِصَدَقَةٍ أَوْ مَعْرُوفٍ﴾ مەگەر یەکێك فەرمان بکات بەماڵ بەخشین یان چاکە ﴿أَوْ إِصْلَاحٍ بَيْنَ النَّاسِ﴾ یان چاککردنی نێوان خەڵکی ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ جا هەر کەسێك ئەوە بکات ﴿ابْتِغَاءَ مَرْضَاتِ اللَّهِ﴾ بەنیازی ڕەزامەندی خوا ﴿فَسَوْفَ نُؤْتِيهِ﴾ ئەوە لە داهاتوودا پێ ی دەبەخشین ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتی زۆر گەورە. ١١٤)﴿وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ﴾ وەهەرکەسێك دژایەتی پێغەمبەر(ﷺ) بکات ﴿مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَىٰ﴾ پاش ئەوەی کە ڕێبازی ڕاستی بۆ ڕوون بوویەوە ﴿وَيَتَّبِعْ غَيْرَ سَبِيلِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وشوێنی ڕێگایەکی تر بکەوێ بێجگە لەڕێگای بڕواداران ﴿نُوَلِّهِ مَا تَوَلَّىٰ﴾ ڕووی وەردەگێڕین بۆئەو ڕێبازەی کەهەڵی بژاردووە ﴿وَنُصْلِهِ جَهَنَّمَ﴾ و دەیخەینە دۆزەخ ﴿وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ ئای چ پاشەڕۆژێکی خراپە. ١١٥)﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغْفِرُ﴾ بەڕاستی خوا خۆش نابێت ﴿أَن يُشْرَكَ بِهِ﴾ لەوەی کەهاوەڵی بۆ دابنرێت ﴿وَيَغْفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ بەڵام جگە لەوە هەرچی بێت لێ ی خۆش دەبێت ﴿لِمَن يَشَاءُ﴾ لە هەرکەسێك کە(خوا) بیەوێت ﴿وَمَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ وە هەرکەسێك هاوەڵ بۆ خوا دابنێت ﴿فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بە گومڕابونێکی دوور لەڕاستی. ١١٦)﴿إِن يَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ جگە لە خوا نزاو هاوار ناکەن (نابپەرستن جگە لەخوا) ﴿إِلَّا إِنَاثًا﴾ تەنها لەچەند (بتێکی ناولێنراوی) مێ ینەیە نەبێت ﴿وَإِن يَدْعُونَ إِلَّا شَيْطَانًا مَّرِيدًا﴾ وە نابپەرستن جگە لە شەیتانی باخی و سەرکەش نەبێ. ١١٧)﴿لَّعَنَهُ اللَّهُ﴾ کە خوا نەفرینی لێ کردووە ﴿وَقَالَ لَأَتَّخِذَنَّ﴾ وە(شەیتان) ووتوویەتی سوێند بێت هەڵدەبژێرم (بەبەندەی خۆم) ﴿مِنْ عِبَادِكَ﴾ لەبەندەکانت دا ﴿نَصِيبًا مَّفْرُوضًا﴾ بەشێکی دیاری کراو. ١١٨)﴿وَلَأُضِلَّنَّهُمْ﴾ سوێند بێت گومڕایان دەکەم ﴿وَلَأُمَنِّيَنَّهُمْ﴾ و بەئاوات و خەیاڵی درۆینە سەرگەرمیان دەکەم ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُبَتِّكُنَّ آذَانَ الْأَنْعَامِ﴾ وە فەرمانیان پێ دەدەم جا بێگومان ئەوانیش گوێچکەی ئاژەڵەکان دەبڕن ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ﴾ وە فەرمانیان پێ دەدەم ﴿فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ﴾ ئەوسا ئەوانیش دروست کراوی خوا دەگۆڕن ﴿وَمَن يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ وە هەرکەسێك شەیتان بکات بەدۆستی خۆی بێجگە لەخوا ﴿فَقَدْ خَسِرَ خُسْرَانًا مُّبِينًا﴾ ئەوە بێ گومان زیانی لێ کەوتووە بەزیانێکی دیارو ئاشکرا. ١١٩)﴿يَعِدُهُمْ وَيُمَنِّيهِمْ﴾ (شەیتان) بەڵێنیان پێ دەدات و ئاوات و ئومێدیان دەخاتەبەر ﴿وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ إِلَّا غُرُورًا﴾ دڵنیاین شەیتان هیچ بەڵێنێکیان پێ نادات جگە لەخەڵەتاندن نەبێت. ١٢٠)﴿أُولَٰئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ ئەوانە شوێن و جێگەیان دۆزەخە ﴿وَلَا يَجِدُونَ عَنْهَا مَحِيصًا﴾ و هیچ شوێنی ڕاکردن و لادانیان دەست ناکەوێت لێ ی. ١٢١)

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَنُدْخِلُهُمْ
جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ وَعْدَ
ٱللَّهِ حَقًّا ۚ وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ ٱللَّهِ قِيلًا ﴿١٢٢﴾ لَّيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ
وَلَآ أَمَانِىِّ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ۗ مَن يَعْمَلْ سُوٓءًا يُجْزَ بِهِۦ
وَلَا يَجِدْ لَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٢٣﴾ وَمَن
يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا ﴿١٢٤﴾ وَمَنْ
أَحْسَنُ دِينًا مِّمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُۥ لِلَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ وَٱتَّبَعَ
مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۗ وَٱتَّخَذَ ٱللَّهُ إِبْرَٰهِيمَ خَلِيلًا ﴿١٢٥﴾ وَلِلَّهِ مَا
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ
مُّحِيطًا ﴿١٢٦﴾ وَيَسْتَفْتُونَكَ فِى ٱلنِّسَآءِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ يُفْتِيكُمْ
فِيهِنَّ وَمَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فِى ٱلْكِتَٰبِ فِى يَتَٰمَى ٱلنِّسَآءِ
ٱلَّٰتِى لَا تُؤْتُونَهُنَّ مَا كُتِبَ لَهُنَّ وَتَرْغَبُونَ أَن تَنكِحُوهُنَّ
وَٱلْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ ٱلْوِلْدَٰنِ وَأَن تَقُومُوا۟ لِلْيَتَٰمَىٰ
بِٱلْقِسْطِ ۚ وَمَا تَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِهِۦ عَلِيمًا ﴿١٢٧﴾

- ئەم ئایەتانەی هێنایە خوارەوە کە تێیدا دەفەرمێ و بەسەرما قُرِئَ عُلِمَ فِيهِمْ فَالْفَتْ لَهُمُ السَّلَامُ.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٧) سورەتی (النساء) ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰ أَن تَضَعُوٓا أَسْلِحَتَكُمْ ...﴾. حاکیم لە عەبدوللای کوڕی عەباسەوە دەگێڕێتەوە کە ووتی: ئایەتی ﴿إِن كَانَ بِكُمْ أَذًى مِّن مَّطَرٍ أَوْ كُنتُم مَّرْضَىٰ﴾ دەربارەی عەبدوڕەحمانی کوڕی عەوف ئایەتی کە بریندار بوو.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٥) سورەتی (النساء) ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا ....﴾ تێیدایە و حاکیم لە قەتادەی کوڕی نوعمانەوە دەگێڕێتەوە کە ووتی: مالێک هەبوو لەناو تێهەڵدا پێچیان دەوترا (أبيرق): بیشرو بوشەیرو مبەشەر بوشەیر پیاوێکی دوو ڕوو بوو شیعری دەوت و هاوەڵانی پێڕەهێنەری -

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿سَنُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ﴾ لە داهاتوویەکی نزیکدا دەیانخەینە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان بە ژێر درەختەکانیان دا دەڕۆن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ دەمێننەوە تیایدا بە هەمیشەیی ﴿وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا﴾ بەڵێنی خوایە و ڕاستە (بەدی دەهێنرێت) ﴿وَمَنْ أَصْدَقُ مِنَ اللَّهِ قِيلًا﴾ وە کێ لە خوا ڕاست بێژترە. ١٢٢)﴿لَيْسَ بِأَمَانِيِّكُمْ وَلَا أَمَانِيِّ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ (بەرزی و پاداشت) نەبە ئارەزووی ئێوەیە و نەبەئارەزووی خاوەن کتێبەکانە ﴿مَنْ يَعْمَلْ سُوءًا يُجْزَ بِهِ﴾ هەر کەسێک خراپەیەک بکات پاداشتی دەدرێتەوە ﴿وَلَا يَجِدْ لَهُ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ وە دەستی ناکەوێت بێجگە لەخوا ﴿وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ هیچ دۆست و پارمەتی دەرێک. ١٢٣)﴿وَمَنْ يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ﴾ کەسێکیش کردەوە چاکەکان جێ بەجێ بکات ﴿مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى﴾ لە نێر یان لە مێ ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ لە هەمان کاتدا ئەو کەسە بڕوادار بێت ﴿فَأُولَئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ﴾ ئەوە ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ نَقِيرًا﴾ و بچووکترین ستەمیان لێ ناکرێت (هێندەی توێکڵی ناوکە خورمایەک). ١٢٤)﴿وَمَنْ أَحْسَنُ دِينًا﴾ کێ ئایینی چاکترو جوانترە (وە کێ دیندارترە) ﴿مِمَّنْ أَسْلَمَ وَجْهَهُ لِلَّهِ﴾ لە کەسێک کە ڕووی خۆی یەکلا کردبێتەوە بۆ خوا ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ لە هەمان کاتدا ئەو کەسە چاکەکار بێت ﴿وَاتَّبَعَ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ و شوێنی ئایینی ئیبراهیم کەوتبێ بەڕاستی و پاکی (کە بە وییستی خۆی لە بەتاڵ لای داوە بۆ لای ڕاست)﴿وَاتَّخَذَ اللَّهُ إِبْرَاهِيمَ خَلِيلًا﴾وە خوا ئیبراهیمی هەڵبژارد بەدۆست و خۆشەویستی خۆی. ١٢٥)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دا هەیە ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ مُحِيطًا﴾ وە خوا بەردەوام ئاگاداری هەموو شتێکە. ١٢٦)﴿وَيَسْتَفْتُونَكَ فِي النِّسَاءِ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێدەکەن دەربارەی ئافرەتان ﴿قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِيهِنَّ﴾ بڵێ خوا وەڵامتان دەدانەوە دەربارەیان ﴿وَمَا يُتْلَى عَلَيْكُمْ﴾ وە ئەوەی بەسەرتاندا دەخوێنرێتەوە ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە قورئاندا ﴿فِي يَتَامَى النِّسَاءِ﴾ (وەڵامێکە) لەبارەی کچانی هەتیوەوە ﴿الَّتِي لَا تُؤْتُونَهُنَّ﴾ ئەوانەی پێ یان نادەن ﴿مَا كُتِبَ لَهُنَّ﴾ ئەوەی نووسراوە بۆیان (وانە میراتی باوکیان) ﴿وَتَرْغَبُونَ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ﴾ وە حەز ناکەن مارەیان بکەن (لەبەر میراتەکەشیان ناهێڵن شوو بکەن) ﴿وَالْمُسْتَضْعَفِينَ مِنَ الْوِلْدَانِ﴾ وە لە بارەی ئەو منداڵانەی کە بێ دەسەڵاتن ﴿وَأَنْ تَقُومُوا لِلْيَتَامَى بِالْقِسْطِ﴾ وە (خوا فەرمان دەدات) بە دادگەری لەگەڵ هەتیوان دا بجوڵێنەوە ﴿وَمَا تَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ وە هەر کردەوەیەکی باش بکەن﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِهِ عَلِيمًا﴾ ئەوە بێگومان خوا بەئاگایە لێ ی. ١٢٧)

وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا فَلَا جُنَاحَ
عَلَيْهِمَا أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا وَالصُّلْحُ خَيْرٌ وَأُحْضِرَتِ
الْأَنْفُسُ الشُّحَّ وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٢٨﴾ وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا
بَيْنَ النِّسَاءِ وَلَوْ حَرَصْتُمْ فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ
فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ اللَّهَ
كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا ﴿١٢٩﴾ وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا
مِنْ سَعَتِهِ وَكَانَ اللَّهُ وَاسِعًا حَكِيمًا ﴿١٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِي
السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَقَدْ وَصَّيْنَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ
مِنْ قَبْلِكُمْ وَإِيَّاكُمْ أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ وَإِنْ تَكْفُرُوا فَإِنَّ لِلَّهِ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا ﴿١٣١﴾
وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَى بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿١٣٢﴾
إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ أَيُّهَا النَّاسُ وَيَأْتِ بِآخَرِينَ وَكَانَ
اللَّهُ عَلَى ذَٰلِكَ قَدِيرًا ﴿١٣٣﴾ مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا فَعِنْدَ
اللَّهِ ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿١٣٤﴾

- بەڵێ ئەگەر
دەگەڵ هەندێ لە
هاوسەرەکانیان
هیچ‌وەکانی نەبوون
دەستی دەم پێ
دەگرێو دەبوان دوور
فڵانە کەسی وای
بوون، مانای
خۆزانەکەی بوونەبێ
لە ساردبوونی
خەڵکی و پاشان
ئیمانیشیدا هەر
پەیوەندی و هەوڵ
بۆون تێدا
خۆزانیان جوان و
خوڕما بوو، ئەگەر
دەڵێت: ڕیواسەی
گەورەی نەبێ کە
مانای من بوو
هەندێ خۆزانی
کەڕی وگەستە
جاروبارەکانی

ئازەرە کە ئەڤانان و هەستێر و چەکیشی ئێیانبوو. ئەوێر خانوەکەدا مێیانبوو جاروبارەکە لە بنەرە کەرن کرابوو هەرچی چەڤە بەخۆزانی ئێیانبوو بڕابوو. کاتێک بڵاڤ بوویەوە، ماشەم هات و پرسی: بەزانی خۆم ئەم شەر لێیان ئێ کردبە و جاروبارەکەسان کەرن کردبوو خۆزانە و چەکەسان بڕیبە، ئێیە بڵ ئەم مانگە کەرانین و پەیسوبارەسان کرە بڵیان دوو ئێ هەستەر مانگی بەنی (أُبَيْرِق) ئاگاڕیان کرە بوونەر ئەرانەبە هەندێ لەخۆزانەکەسی. ئێیە -

﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ﴾ وە ئەگەر ئافرەتێك ﴿خَافَتْ﴾ ترسا ﴿مِنْ بَعْلِهَا نُشُوزًا أَوْ إِعْرَاضًا﴾ لە گوێ پێ نەدان یا پشت هەڵکردنی مێردەکەی ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِمَا﴾ ئەوە هەردووکیان هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە ﴿أَنْ يُصْلِحَا بَيْنَهُمَا صُلْحًا﴾ کە ئاشتەواییەکی چاك بکەن لە نێوان خۆیاندا ﴿وَالصُّلْحُ خَيْرٌ﴾ هەر ئاشتەوایی و یەك کەوتن چاکترە ﴿وَأُحْضِرَتِ الْأَنْفُسُ الشُّحَّ﴾ هەر چەندە چروکی و ڕەزیلی تێکەڵاوی دەروونەکان کراوە ﴿وَإِنْ تُحْسِنُوا وَتَتَّقُوا﴾ وە ئەگەر چاکە کارو پارێزکارین ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ ئەوە دڵنیابن بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بە ئاگایە لەوەی کە دەیکەن. ١٢٨)﴿وَلَنْ تَسْتَطِيعُوا أَنْ تَعْدِلُوا﴾ ئێوە هەرگیز ناتوانن داد پەروەرین ﴿بَيْنَ النِّسَاءِ﴾ لە نێوان ژنەکانتان دا ﴿وَلَوْ حَرَصْتُمْ﴾ هەر چەندە سوور بن (هەوڵ بدەن) ﴿فَلَا تَمِيلُوا كُلَّ الْمَيْلِ﴾ جا کەواتە بەتەواوی خوار مەبنەوە (لە هاوسەری یەکێکیان) ﴿فَتَذَرُوهَا كَالْمُعَلَّقَةِ﴾ بەو هۆیەوە واز بهێنن لەوی تریان وەك هەڵبەستراو (نە ئەوەیە مێردی هەبێت نەبەرەڵاش کرا بێت) ﴿وَإِنْ تُصْلِحُوا وَتَتَّقُوا﴾ وەئەگەر بسازێن و پارێزکار بن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی خوا هەمیشە لێبوردەی میهرەبانە. ١٢٩)﴿وَإِنْ يَتَفَرَّقَا يُغْنِ اللَّهُ كُلًّا مِنْ سَعَتِهِ﴾ وە ئەگەر لێك جیابوونەوە پەروەردگار هەریەکەیان (لەوی تر) بێ ئاتاج دەکات بەڕەحمی خۆی ﴿وَكَانَ اللَّهُ﴾ وە خوا هەمیشە ﴿وَاسِعًا حَكِيمًا﴾ بەهرە فراوان و کاردروستە. ١٣٠)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَلَقَدْ وَصَّيْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ئامۆژگاریمان کردوون ﴿الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ ئەوانەی کەنامەیان پێدراوە ﴿مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ لەپێش ئێوەدا ﴿وَإِيَّاكُمْ﴾ هەروەها ئێوەش ﴿أَنِ اتَّقُوا اللَّهَ﴾ کە لەخوا بترسن ﴿وَإِنْ تَكْفُرُوا﴾ وە ئەگەر بێ باوەڕ بن ﴿فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر هی خوایە هەرچی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَنِيًّا حَمِيدًا﴾ وە خوا هەمیشە دەوڵەمەندو سوپاس کراوە. ١٣١)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وەتەنها بۆ خوایە هەرچی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ تەنها خوا بەسە پێ سپێراو و چاودێر بێت. ١٣٢)﴿إِنْ يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر خوا بیەوێت ناتانهێڵێ ﴿أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿وَيَأْتِ بِآخَرِينَ﴾ وە دەستەیەکی تر دەهێنێت ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ قَدِيرًا﴾ وەخوا هەردەم بەسەر ئەوەدا بەتوانایە. ١٣٣)﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ ثَوَابَ الدُّنْيَا﴾ هەر کەسێك پاداشتی دنیای دەوێت ﴿فَعِنْدَ اللَّهِ﴾ ئەوە لای خوایە ﴿ثَوَابُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ پاداشتی دنیا و دواڕۆژ ﴿وَكَانَ اللَّهُ سَمِيعًا بَصِيرًا﴾ وە هەمیشە خوا بیسەری بینایە. ١٣٤)

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ كُونُواْ قَوَّٰمِينَ بِٱلْقِسْطِ شُهَدَآءَ لِلَّهِ
وَلَوْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُمْ أَوِ ٱلْوَٰلِدَيْنِ وَٱلْأَقْرَبِينَ ۚ إِن يَكُنْ غَنِيًّا
أَوْ فَقِيرًا فَٱللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا ۖ فَلَا تَتَّبِعُواْ ٱلْهَوَىٰٓ أَن تَعْدِلُواْ ۚ وَإِن
تَلْوُۥٓاْ أَوْ تُعْرِضُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿١٣٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ۚ وَمَن يَكْفُرْ
بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ فَقَدْ ضَلَّ
ضَلَٰلًۢا بَعِيدًا ﴿١٣٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ءَامَنُواْ
ثُمَّ كَفَرُواْ ثُمَّ ٱزْدَادُواْ كُفْرًا لَّمْ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ
سَبِيلًۢا ﴿١٣٧﴾ بَشِّرِ ٱلْمُنَٰفِقِينَ بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣٨﴾ ٱلَّذِينَ
يَتَّخِذُونَ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَيَبْتَغُونَ
عِندَهُمُ ٱلْعِزَّةَ فَإِنَّ ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ﴿١٣٩﴾ وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ فِى
ٱلْكِتَٰبِ أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ يُكْفَرُ بِهَا وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا فَلَا
تَقْعُدُواْ مَعَهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُواْ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦٓ ۚ إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ ۗ
إِنَّ ٱللَّهَ جَامِعُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱلْكَٰفِرِينَ فِى جَهَنَّمَ جَمِيعًا ﴿١٤٠﴾

- بێت ئەیان ئایێت چەمەت پرسیارمان لە بەنی(ئیسرائیل) کردە، وێتیان، پەغمبەرا ئەوانەیە لەپیدی کەوی سەفل مالی ئێوەی دزی بێت، کە ئەو (لە بیدە) پەیانێکی مسوڵمان و چاکەکار بوو لەناو مانداجا کانێك کە لەپیدە ئەم قسەی بێت ھەمیشەکەی ھەنگرت و وتانی: من دزی دەکەم؟! پەغمبەر بیان ئەم ھەمیشە ئێکەڵەری لافەتان دەبێت بیان ئەم دزاوە ئاشکرا دەکەن

وڵاتیان وازمان لێ بێنە ئۆزان نیت، جا پرسیارمان کرد دەربارەی ئەو مالە ئاوایی لێ ھات گوتیان ئەمانە ئەوان دزیویانە، مامەم وتی: ڕاڕاکەم بەڵگەیان بێنیت بۆ خزمەتی پێغەمبەر(ﷺ) و ئەمەی بۆباس بکەیت، منیش چووم بۆلای پێغەمبەر و بۆم باس کرد کە بنەماڵەیەکی بێ خێری ئاو خۆمان دەست درێژیان کردۆتە سەر مامەم و چەوەنەکەیان کۆن کردووە و خۆراك و چەکیان لێ دزیوە، با چەکەکە بگەڕێنەوە-

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێک کەباوەڕتان هێناوە ﴿كُونُوا قَوَّامِينَ بِالْقِسْطِ﴾ بەردەوام زۆر دادگەرین ﴿شُهَدَاءَ لِلَّهِ﴾ لەبەر خوا شایەتی بدەن ﴿وَلَوْ عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ﴾ باشایەتی یەکە دژ بەخۆشتان بێت ﴿أَوِ الْوَالِدَيْنِ﴾ یان دژی باوک و دایک ﴿وَالْأَقْرَبِينَ﴾ و خزمە نزیکەکانتان (بێت)﴿إِن يَكُنْ غَنِيًّا أَوْ فَقِيرًا﴾ ئەگەر (شایەتی لەسەر دراوەکە) دەوڵەمەند بێت یان هەژار (شایەتیەکە هەر بدەن)﴿فَاللَّهُ أَوْلَىٰ بِهِمَا﴾ چونکە خوا بەوان لە پێشترە (و قازانجیان چاکتر دەزانێت)﴿فَلَا تَتَّبِعُوا الْهَوَىٰ﴾ کەواتە شوێن ئارەزوو مەکەون﴿أَن تَعْدِلُوا﴾ بۆ ئەوەی لەهەق لانەدەن ﴿وَإِن تَلْوُوا أَوْ تُعْرِضُوا﴾ وە ئەگەر(شایەتیەکە) پێچەوانە بدەن یا نەیدەن و گوێی نەدەنێ ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا هەمیشە ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بەکارەکانتان ئاگادارە. ١٣٥)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ ئەی کەسانێک کە باوەڕتان هێناوە بەردەوام بن لەسەر باوەڕ بەخودا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَالْكِتَابِ الَّذِي نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِ﴾ و بەو قورئانەی ناردوویەتیە خوارەوە، بۆ پێغەمبەرەکەی ﴿وَالْكِتَابِ الَّذِي أَنزَلَ مِن قَبْلُ﴾ وە بەو کتێبانەش کەپێشتر ناردوویەتیە خوارەوە﴿وَمَن يَكْفُرْ بِاللَّهِ﴾ وە هەر کەسێک بێ باوەڕ بێت بەخوا﴿وَمَلَائِكَتِهِ﴾ و بە فریشتەکانی﴿وَكُتُبِهِ وَرُسُلِهِ﴾ و بە کتێبەکانی و پێغەمبەرەکانی﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و ڕۆژی دوایی﴿فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ئەوە بەراستی گومڕا بووە بەگومڕایی یەکی زۆر دوور (لەڕاستی). ١٣٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بێگومان ئەوانەی بڕوایان هێناوە﴿ثُمَّ كَفَرُوا﴾ پاشان بێ باوەڕ بوونەتەوە﴿ثُمَّ آمَنُوا﴾ دواتر باوەڕیان هێناوە﴿ثُمَّ كَفَرُوا﴾ ئەوسا بێ باوەڕبوونەتەوە﴿ثُمَّ ازْدَادُوا كُفْرًا﴾ پاشان لە بێ بڕوایی دا زیادتر ڕۆچوون ﴿لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ﴾ خوا هەرگیز لێیان خۆش نابێت﴿وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ سَبِيلًا﴾ وە ڕێنمایی یان ناکات بۆ ڕێگای ڕاست. ١٣٧)﴿بَشِّرِ الْمُنَافِقِينَ﴾موژدەبدە بەدوو ڕوەکان﴿بِأَنَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەوەیکەبەڕاستی سزایەکی بەئازاریان بۆهەیە. ١٣٨) ﴿الَّذِينَ يَتَّخِذُونَ الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕان بەدۆست و خۆشەویستی خۆیان دادەنێن ﴿مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێجگە لە ئیمانداران ﴿أَيَبْتَغُونَ عِندَهُمُ الْعِزَّةَ﴾ ئایا بەتەمان سەربەرزیان لای ئەوان دەس کەوێ؟ (بۆچونێکی هەڵەیە)﴿فَإِنَّ الْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ چونکە بەڕاستی سەربەرزیو باڵا دەستی هەمووی بۆ خوایە. ١٣٩)﴿وَقَدْ نَزَّلَ عَلَيْكُمْ﴾وە بێ گومان خوا ناردوویەتیە خوارەوە بۆتان ﴿فِي الْكِتَابِ﴾ لە قورئاندا ﴿أَنْ إِذَا سَمِعْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ﴾ هەر کاتێک بیستان ئایەتەکانی (بەڵگەکانی) خوا﴿يُكْفَرُ بِهَا﴾ بڕوایان پێ ناکرێت ﴿وَيُسْتَهْزَأُ بِهَا﴾ و گاڵتەیان پێ دەکرێت ﴿فَلَا تَقْعُدُوا مَعَهُمْ﴾ ئەوە دامەنیشن لەگەڵیاندا ﴿حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ تا دەچنە ناو باسێکی ترەوە (و باسەکە دەگۆڕن) ﴿إِنَّكُمْ إِذًا مِّثْلُهُمْ﴾ بێگومان ئەگەر دانیشتن لەگەڵیاندا (و هاوبەشیان بکەن) ئەوە ئێوەش وەک ئەوانن ﴿إِنَّ اللَّهَ جَامِعٌ﴾ بە ڕاستی خوا کۆکەرەوەی ﴿الْمُنَافِقِينَ وَالْكَافِرِينَ﴾ دووڕوەکان و بێ باوەڕەکانیشە ﴿فِي جَهَنَّمَ جَمِيعًا﴾ بە تێکڕا لە دۆزەخدا. ١٤٠)

الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ فَإِن كَانَ لَكُمْ فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ قَالُوا أَلَمْ
نَكُن مَّعَكُمْ وَإِن كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ
عَلَيْكُمْ وَنَمْنَعْكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ۚ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ
الْقِيَامَةِ ۗ وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا ﴿١٤١﴾
إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى
الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا
قَلِيلًا ﴿١٤٢﴾ مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ وَلَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ ۚ
وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا ﴿١٤٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ
أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا ﴿١٤٤﴾ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ
فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا ﴿١٤٥﴾
إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا وَأَصْلَحُوا وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ وَأَخْلَصُوا
دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ
الْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٤٦﴾ مَّا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ
إِن شَكَرْتُمْ وَآمَنتُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا ﴿١٤٧﴾

- بـــــــەڵام
بۆیـــــەسڵمانان بـــە
خۆڕاگەکـــە نـــی
یە پێغەمبەر (ﷺ)
فـــەرمووی: ئەوانـــە
لێـــی دەگەڕێـــن،
جا کە (بەخێر لێیان)
تەمـــەنیان بـــێـــت
عـــــاتن بـــۆلای
پـــەیـــڕەوانی خۆیـــی
خۆیـــان کـــە ئـــاوڕی
ئـــەمـــەیـــی کـــۆیـــە
ســـووڕە بـــۆ لـــەم
بـــارەیـــەوە قـــســـەیان
لەگـــەڵ کـــردبـــو ئـــەمـــنـــ
لـــە پـــەیـــوانی
بەدەڵـــەکـــەیان
گـــــۆڕیـــوە و
چـــوونـــە خـــزمـــەت
پێغەمـــبـــەر (ﷺ)
ووتیان: بەڕاستی
قـــەناعـــەتی کـــردیـــن

ئەمان و ماڵەکانی خانەوادەیەکی تاڕ نێنە کەسانێکی مسوڵمان و چاکن بەدڕێی تاڕاتیاریان گرتووە بەبێ
بەڵگەو دڵنیا بوون، قەناعەت دەکێشێ مێرگی پێغەمبەر خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ماڵێک تاڕاتیار
دەکەن بەدڕێی گەیاسی چاکەیان دەکێشێ و هیچ بەڵگەش بەدەستیەوە یە بۆ تاڕاتەکە؟ مێرگی گەیاسی
بۆ لای ماڵەوە و هەرماڵەکەم بۆ گێڕایەوە، ووتی: خوا یارمەتی دەرە-ئێدی چۆن نەچوو قورئان دابەزی-

﴿الَّذِينَ يَتَرَبَّصُونَ بِكُمْ﴾ (دووڕووەکان) ئەوانەی چاوەڕوانی (سەر ئەنجامی) ئێوە دەکەن ﴿فَإِن كَانَ لَكُمْ﴾ جا ئەگەر بۆ ئێوە بوو ﴿فَتْحٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ سەرکەوتن لەلای خواوە ﴿قَالُوا أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ﴾ دەڵێن مەگەر ئێمە لەگەڵ ئێوە نەبووین؟ ﴿وَإِن كَانَ لِلْكَافِرِينَ نَصِيبٌ﴾ بەڵام ئەگەر بێ بڕوایان بەشێکیان (لەسەرکەوتن) هەبوو ﴿قَالُوا أَلَمْ نَسْتَحْوِذْ عَلَيْكُمْ﴾ ئەڵێن ئایا ئێمە زاڵمان نەکردن بەسەر ئەوان دا ؟ ﴿وَنَمْنَعْكُم مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و ئێوەمان نەپاراست لەئیمانداران ؟ (کەواتە بەشمان بدەن) ﴿فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ جا خوا لەڕۆژی دواییدا بڕیاری یەکجاری دەدات لە نێوانتاندا ﴿وَلَن يَجْعَلَ اللَّهُ لِلْكَافِرِينَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ سَبِيلًا﴾ وە هەرگیز خوا (بەڵگەی) کافران بەسەر ئیمانداران(ی ڕاستەقینە)دا سەرناخات (لەم جیهانەدا). ١٤١) ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾ بە ڕاستی دووڕووەکان ﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ﴾ دەیانەوێت خوا بخەڵەتێنن ﴿وَهُوَ خَادِعُهُمْ﴾ کەچی خوا خەڵەتێنەری ئەوانە ﴿وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ﴾ هەر کاتێکیش هەستن بۆ نوێژ ﴿قَامُوا كُسَالَىٰ﴾ بە تەمەڵی و سستی هەڵدەستن ﴿يُرَاءُونَ النَّاسَ﴾ ڕوپامایی بۆ خەڵکی ئەکەن ﴿وَلَا يَذْكُرُونَ اللَّهَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ وە یادی خوا ناکەن کەمێک نەبێت. ١٤٢) ﴿مُّذَبْذَبِينَ بَيْنَ ذَٰلِكَ﴾ دوودڵ ودڵەڕاوکێیانەلەو نێوان(کوفر و باوەڕ)ەدا ﴿لَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ﴾ نەلای بڕواداران ﴿وَلَا إِلَىٰ هَٰؤُلَاءِ﴾ وەنە لای بێ باوەڕان ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ وەهەر کەسێک خوا گومڕای بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُ سَبِيلًا﴾ ئەوە هەرگیز ڕێگەیەکی ڕاستی بۆ نادۆزێتەوە (بیگەیەنێ بەمەبەست). ١٤٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا الْكَافِرِينَ أَوْلِيَاءَ﴾ بێ بڕواکان مەکەنە دۆستی خۆتان ﴿مِن دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەبری ئیمانداران ﴿أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا لِلَّهِ﴾ ئایا(بەم کارە) دەتانەوێت بیدەن بە خوا ﴿عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا مُّبِينًا﴾ بەڵگەیەکی ڕوون لەدژی خۆتان؟ ١٤٤) ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾ (بابزانن)بەڕاستی دوو ڕووەکان ﴿فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ﴾ لە خانە و تەبەقی هەرە ژێرەوەی ئاگردان ﴿وَلَن تَجِدَ لَهُمْ نَصِيرًا﴾ وە هەرگیز ڕزگار کەرێکت بۆ ئەوان دەست ناکەوێت. ١٤٥) ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا﴾ جگە لەوانەی دەگەڕێنەوە ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ و خۆیان چاک دەکەن ﴿وَاعْتَصَمُوا بِاللَّهِ﴾ ودەست دەگرن بە(ئایینی) خواوە ﴿وَأَخْلَصُوا دِينَهُمْ لِلَّهِ﴾ و ئایینەکەیان پاک وخاوێن دەکەن بۆ خوا ﴿فَأُولَٰئِكَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ جا ئەوانە(ی ئەو مەرجانەیان بەجێ هێنا) لەگەڵ ئیمانداراندا دەبن ﴿وَسَوْفَ يُؤْتِ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێ گومان لەداهاتوو دا خوا دەیبەخشێ بەئیمانداران ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی زۆر گەورە. ١٤٦) ﴿مَّا يَفْعَلُ اللَّهُ بِعَذَابِكُمْ﴾ ئایا خوا ئیشێکی هەیە بە سزادانتان ﴿إِن شَكَرْتُمْ﴾ ئەگەر سوپاسی بکەن ﴿وَآمَنتُمْ﴾ وە باوەڕی پێ بێنن ﴿وَكَانَ اللَّهُ شَاكِرًا عَلِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە پێ زانی سوپاسە و زانایە. ١٤٧)

۞ لَّا يُحِبُّ ٱللَّهُ ٱلْجَهْرَ بِٱلسُّوٓءِ مِنَ ٱلْقَوْلِ إِلَّا مَن ظُلِمَ ۚ وَكَانَ
ٱللَّهُ سَمِيعًا عَلِيمًا ﴿١٤٨﴾ إِن تُبْدُوا۟ خَيْرًا أَوْ تُخْفُوهُ أَوْ تَعْفُوا۟ عَن
سُوٓءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَفُوًّا قَدِيرًا ﴿١٤٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ
بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَيُرِيدُونَ أَن يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ ٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ
وَيَقُولُونَ نُؤْمِنُ بِبَعْضٍ وَنَكْفُرُ بِبَعْضٍ وَيُرِيدُونَ
أَن يَتَّخِذُوا۟ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١٥٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
حَقًّا ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ عَذَابًا مُّهِينًا ﴿١٥١﴾ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ وَلَمْ يُفَرِّقُوا۟ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ أُو۟لَٰٓئِكَ سَوْفَ
يُؤْتِيهِمْ أُجُورَهُمْ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿١٥٢﴾ يَسْـَٔلُكَ
أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ أَن تُنَزِّلَ عَلَيْهِمْ كِتَٰبًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ فَقَدْ سَأَلُوا۟
مُوسَىٰٓ أَكْبَرَ مِن ذَٰلِكَ فَقَالُوٓا۟ أَرِنَا ٱللَّهَ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ
ٱلصَّٰعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ۚ ثُمَّ ٱتَّخَذُوا۟ ٱلْعِجْلَ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَتْهُمُ
ٱلْبَيِّنَٰتُ فَعَفَوْنَا عَن ذَٰلِكَ ۚ وَءَاتَيْنَا مُوسَىٰ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴿١٥٣﴾
وَرَفَعْنَا فَوْقَهُمُ ٱلطُّورَ بِمِيثَٰقِهِمْ وَقُلْنَا لَهُمُ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا
وَقُلْنَا لَهُمْ لَا تَعْدُوا۟ فِى ٱلسَّبْتِ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَٰقًا غَلِيظًا ﴿١٥٤﴾

- ﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُن لِّلْخَائِنِينَ خَصِيمًا﴾ خائینەکە ماڵی (بەنی ابیرق) بوو (واستغفر الله) داوای لێ خۆش بوون بکە لە خوا لەوەی کەووتت بە (قەتادە) تا دەگاتە ﴿عَظِيمًا﴾ جا کاتێک قورئان (لەم بارەیەوە) دابەزی، پێغەمبەری خوا (ﷺ) چەکەکانی گەڕاندەوە بۆ ڕیفاهە و بوشەیریش پەیوەندی کرد بە موشریکەکانەوە و چووە ماڵی سەلافەی کچی سەعد ئیتر خوای گەورە ئایەتی ﴿وَمَن يُشَاقِقِ الرَّسُولَ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُ الْهُدَى ... فَقَدْ ضَلَّ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ ی نارده خوارەوە دەربارەی سەلافە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٩) سورەتی (النساء): ﴿وَلَآمُرَنَّهُمْ فَلَيُغَيِّرُنَّ خَلْقَ اللَّهِ﴾ خەبەرانی -

﴿ خوا پێی خۆش نی یە ﴾ ناشکرا کردنی قسەی ناپەسەند و خراپ ﴿ مەگەر کەسێک ستەمی لێکرابێ (بۆی دروستە خراپەی ستەمکار ئاشکرا بکات) ﴿ وە خوا هەمیشە بیسەری زانایە. ١٤٨) ﴿ ئەگەر خێر و چاکە دەرخەن (بەئاشکرا بیکەن) ﴿ یان بیشارنەوە ﴿ یان ببوورن لەخرایە یەک ﴿ ئەوە بێگومان خوا هەمیشە لێبووردەیی بەتوانایە. ١٤٩) ﴿ بەڕاستی ئەوانەی بێن بڕوەپێ ﴿ بەخوا و پێغەمبەرەکانی ﴿ وەدەیانەوێ جیاوازی بخەنە ﴿ نێوان خوا و پێغەمبەرەکانی ﴿ وە دەڵێن باوەڕ بەهەندێک (لەپێغەمبەران) دەهێنین ﴿ وە باوەڕ ناهێنن بەهەندێکی تریان ﴿ و دەیانەوێ ﴿ ئەو نێوانەدا ڕێگەیەک بدەنەبەر. ١٥٠) ﴿ ئائەوانە بەڕاستی بێ باوەڕی ئەوانن ﴿ وە ئامادەمان کردووە بۆ بێ باوەڕان ﴿ سزایەکی ڕسوا کەر. ١٥١) ﴿ وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿ بەخوا و پێغەمبەرەکانی ﴿ وە هیچ جیاوازی یەکیان نەخستە ﴿ نێوان هیچ کام لەو پێغەمبەرانە ﴿ ئا ئەوانە ﴿ لە داهاتوودا خوا پاداشتیان دەداتەوە ﴿ وە خوا هەمیشە لێ ببوورەیی میهرەبانە. ١٥٢) ﴿ ئەی موحەمەد (ﷺ) خاوەن نامەکان داوات لێ دەکەن ﴿ کە بۆیان بێنیتە خوارەوە ﴿ پەڕاوێک لەئاسمانەوە ﴿ جا بەڕاستی داوایان کرد لە موسا ﴿ گەورەتر لەوە ﴿ ووتیان ﴿ خوامان نیشان بدە بەئاشکرا ﴿ جابرووسکەیەک لێی دان و گرتنی ﴿ بەهۆی ستەم کردنیانەوە ﴿ پاشان گوێرەکەیەکیان کرد بە پەرستراوی خۆیان ﴿ پاش ئەوەی بۆیان هات ﴿ بەڵگە ئاشکراکان ﴿ ئینجا لێمە چاوپۆشیمان لەوش کرد (لەو گوێرەکە پەرستی یە یان) ﴿ وە بەخشیمان بەموسا ﴿ موعجیزە و بەڵگەی ئاشکرا (لە باوەڕ بێنان). ١٥٣) ﴿ وەئێمە ﴿ وە بەڕزمان کردەوە بەسەر سەریانەوە (کێوی طور) ﴿ بەهۆی پەیماندانیانەوە ﴿ وە ووتمان پێ یان ﴿ بچنە دەروازەوە لەدەرگای (قودسەوە) بەمل کەچی ﴿ وە ووتمان پێ یان ﴿ دەست درێژی مەکەن لە شەممادا (بەڕاو کردن) ﴿ وەرمان گرت لێیان ﴿ پەیمانێکی بەهێز و بتەو. ١٥٤)

فَبِمَا نَقْضِهِم مِّيثَٰقَهُمْ وَكُفْرِهِم بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَقَتْلِهِمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ
بِغَيْرِ حَقٍّ وَقَوْلِهِمْ قُلُوبُنَا غُلْفٌۢ ۚ بَل طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَيْهَا بِكُفْرِهِمْ
فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥٥﴾ وَبِكُفْرِهِمْ وَقَوْلِهِمْ عَلَىٰ مَرْيَمَ
بُهْتَٰنًا عَظِيمًا ﴿١٥٦﴾ وَقَوْلِهِمْ إِنَّا قَتَلْنَا ٱلْمَسِيحَ عِيسَى ٱبْنَ مَرْيَمَ
رَسُولَ ٱللَّهِ وَمَا قَتَلُوهُ وَمَا صَلَبُوهُ وَلَٰكِن شُبِّهَ لَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ
ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ ۚ مَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ إِلَّا ٱتِّبَاعَ ٱلظَّنِّ ۚ
وَمَا قَتَلُوهُ يَقِينًۢا ﴿١٥٧﴾ بَل رَّفَعَهُ ٱللَّهُ إِلَيْهِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا
﴿١٥٨﴾ وَإِن مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ بِهِۦ قَبْلَ مَوْتِهِۦ ۖ وَيَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ يَكُونُ عَلَيْهِمْ شَهِيدًا ﴿١٥٩﴾ فَبِظُلْمٍ مِّنَ ٱلَّذِينَ هَادُوا۟
حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ طَيِّبَٰتٍ أُحِلَّتْ لَهُمْ وَبِصَدِّهِمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ
كَثِيرًا ﴿١٦٠﴾ وَأَخْذِهِمُ ٱلرِّبَوٰا۟ وَقَدْ نُهُوا۟ عَنْهُ وَأَكْلِهِمْ أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ
بِٱلْبَٰطِلِ ۚ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦١﴾ لَّٰكِنِ
ٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ مِنْهُمْ وَٱلْمُؤْمِنُونَ يُؤْمِنُونَ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَآ
أُنزِلَ مِن قَبْلِكَ وَٱلْمُقِيمِينَ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱلْمُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱلْمُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ سَنُؤْتِيهِمْ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٦٢﴾

- لە هەندێ لایەن گێڕدراوەتەوە کەوا حەیوان هەستاوەتەوە پاش ئەبووبەکر و دوای ئەمەر ئەمری خوای کردووە ئەم ئایەتەی دابەزاندووە ﴿إِلَّا لَيُؤْمِنَنَّ..﴾ هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٢) سورەتی (النساء): ﴿يَسْتَفْتُونَكَ فِي قُلِ..﴾ بوخاری لە عائیشەی دەربارەی ئەم ئایەتە دەگێڕێتەوە کە دواترووەتی: ئەوە دەربارەی پیاوێکە کچێکی هەتیوی لایێت کە سەرپەرشتی بکات و میراتی گرێبدی بێت، کە لە هەندێ مالی هەتیوەکەدا پەغی نەرمی هەبێ ئەکات خۆی مارەی بکات ئەگەر پیاوێکی تر مارەی بکات و بیێتە پەشداری لە مالی ئاگرەتەکەدا، پەم ئیزنە دەست بگرێت پەسەری دا و پەطروی ئەدات، ئیتر ئەم ئایەتە دابەزی.

﴿... جا بەهۆی هەڵوەشاندنەوەی ﴿...﴾ پەیمانیان ﴿...﴾ وە بەهۆی بڕوا نەهێنانیان بە ئایەتەکانی خوا ﴿...﴾ وە کوشتنی پێغەمبەرانیان ﴿...﴾ بەناڕەوا (وەک زەکەریاو یەحیا) ﴿...﴾ وە بەهۆی ئەو وتەیەیان: ئێمە دڵمان داپۆشراوە ﴿...﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو خودا مۆری ناوە بەسەر دڵەکانیان دا ﴿...﴾ بەهۆی باوەڕ نەهێنانیانەوە ﴿...﴾ کەواتە باوەڕ ناهێنن ﴿...﴾ مەگەر کەمێکیان نەبێت. ١٥٥) ﴿...﴾ وە بەهۆی بڕوانەهێنانیانەوە ﴿...﴾ وە قسەکردنیان لەدژی مەریەم ﴿...﴾ کە بوختانێکی زۆر گەورە بوو. ١٥٦) ﴿...﴾ وە بەهۆی ئەوەی کەوتنیان ﴿...﴾ بێ گومان ئێمە مەسیح عیسای کوڕی مەریەممان کوشت ﴿...﴾ کە پێغەمبەری خوایە ﴿...﴾ لەکاتێکدا نەمشیان کوشتبوو ﴿...﴾ وە هەڵیشیان نەواسی بوو ﴿...﴾ بەڵکو لێیان گۆڕیرا ﴿...﴾ وە بێ گومان ئەوانەی دووبەرەکیان تێ کەوت دەربارەی عیسا ﴿...﴾ لەگومانان لە کوشتنەکەیدا ﴿...﴾ هیچ زانیارێکیان دەربارەی شتی یە ﴿...﴾ جگە لەشوێن کەوتنی گومان نەبێت ﴿...﴾ وە بەڕاستی وێنەگومان نەیان کوشتبوو. ١٥٧) ﴿...﴾ (وانیە بە) بەڵکو خوا بەرزی کردەوە بۆلای خۆی ﴿...﴾ وەخوا هەمیشە زاڵی کار ڕۆیستە. ١٥٨) ﴿...﴾ وە هیچ کەسێک نیە لەئەهلەکان ﴿...﴾ مەگەر بڕوای پێ دێنێ (بەعیسا) ﴿...﴾ پێش مردنی ﴿...﴾ وە لەڕۆژی دواییشدا ﴿...﴾ (عیسا) دەبێ بەشایەت بەسەریانەوە. ١٥٩) ﴿...﴾ وە بەهۆی ستەم کردنەوە لەلایەن جوولەکەکانەوە ﴿...﴾ حەراممان کرد لێیان ﴿...﴾ چەند خۆراکێکی پاک و خاوێن ﴿...﴾ کە حەڵاڵ کرابوو بۆیان ﴿...﴾ وە بەهۆی زۆر بەڕەڵستی کردنیان لەڕێگەی خوا. ١٦٠) ﴿...﴾ وە بەهۆی سوود وەرگرتنیانەوە ﴿...﴾ کەبێ گومان لێیان قەدەغە کرا بوو ﴿...﴾ وە بەهۆی ساماڵو مالی خەڵکی خواردنیانەوە ﴿...﴾ بەناڕەوا ﴿...﴾ وە ئامادەمان کردووە بۆ بێ بڕواکانیان ﴿...﴾ سزایەکی زۆر بەئازار. ١٦١) ﴿...﴾ بەڵام دامەزراوان (لەچوون) ﴿...﴾ لەزانیاریدا لەوان (جوولەکە) ﴿...﴾ و باوەڕدارەکان ﴿...﴾ بڕوایان هەیە بەوەی ئێردراوەتە خوارەوە بۆ سەر تۆ ﴿...﴾ وەبەوەش پێش تۆ ئێردراوەتە خوارەوە ﴿...﴾ وە بەجێ هێنەرانی نوێژ ﴿...﴾ و زەکات دەران ﴿...﴾ و باوەڕداران بەخوا ﴿...﴾ و بە ڕۆژی دوایی ﴿...﴾ ئەوانە لە داهاتوویەکی نزیکدا پێیان دەبەخشین ﴿...﴾ پاداشتێکی زۆر گەورە. ١٦٢)

۞ إِنَّآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ كَمَآ أَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰ نُوحٖ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ مِنۢ بَعۡدِهِۦۚ
وَأَوۡحَيۡنَآ إِلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ وَإِسۡمَٰعِيلَ وَإِسۡحَٰقَ وَيَعۡقُوبَ
وَٱلۡأَسۡبَاطِ وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَٰرُونَ وَسُلَيۡمَٰنَۚ
وَءَاتَيۡنَا دَاوُۥدَ زَبُورٗا ﴿١٦٣﴾ وَرُسُلٗا قَدۡ قَصَصۡنَٰهُمۡ عَلَيۡكَ
مِن قَبۡلُ وَرُسُلٗا لَّمۡ نَقۡصُصۡهُمۡ عَلَيۡكَۚ وَكَلَّمَ ٱللَّهُ مُوسَىٰ
تَكۡلِيمٗا ﴿١٦٤﴾ رُّسُلٗا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ
لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةُۢ بَعۡدَ ٱلرُّسُلِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمٗا
﴿١٦٥﴾ لَّٰكِنِ ٱللَّهُ يَشۡهَدُ بِمَآ أَنزَلَ إِلَيۡكَۖ أَنزَلَهُۥ بِعِلۡمِهِۦۖ
وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ يَشۡهَدُونَۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿١٦٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ وَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ قَدۡ ضَلُّواْ ضَلَٰلَۢا بَعِيدًا
﴿١٦٧﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ وَظَلَمُواْ لَمۡ يَكُنِ ٱللَّهُ لِيَغۡفِرَ لَهُمۡ وَلَا
لِيَهۡدِيَهُمۡ طَرِيقًا ﴿١٦٨﴾ إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدٗاۚ
وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٗا ﴿١٦٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدۡ جَآءَكُمُ
ٱلرَّسُولُ بِٱلۡحَقِّ مِن رَّبِّكُمۡ فَـَٔامِنُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ وَإِن تَكۡفُرُواْ
فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿١٧٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢٨) سورەتی (النساء): ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ ...﴾ ئەبو داوود و حاکیم لە عائیشەوە دەگێڕنەوە کە ووتویەتی: سەودەی هاوسەری پێغەمبەر (ﷺ) لەبەر زۆر پیری ترسا لەوەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لێی جیابێتەوە، بۆیە ووتی: پۆژەکەی منیش بۆ عائیشە خوای گەورەش ئایەتی ﴿وَإِنِ امْرَأَةٌ خَافَتْ مِن بَعْلِهَا نُشُوزًا...﴾ی دابەزاند.

ئایەتی (٢٤٩) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (لا تتمنوا لقاء العدو، فإذا لقيتموهم فاصبروا)(متفق عليه): پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت: (ئاواتی گەیشتان بەدوژمن بۆ جەنگ مەخوازن بەڵام ئەگەر پێ یان گەیشتن خۆڕاگر بن).

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾بەڕاستی ئێمە ئیگامان بۆ کردووی ﴿كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَىٰ نُوحٍ﴾ وەک چۆن ئیگامان کرد بۆ نووح ﴿وَالنَّبِيِّينَ مِن بَعْدِهِ﴾ و بۆ پێغەمبەرەکانی پاش ئەو ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە ئیگامان کرد بۆ ئیبراهیم و ئیسماعیل و ئیسحاق و یەعقوب ﴿وَالْأَسْبَاطِ﴾ و تیرەکانی یەعقوب ﴿وَعِيسَىٰ وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ﴾ وە عیساو ئەیوب و یونس و هاروون و سوڵەیمان ﴿وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا﴾ وە زەبوورمان بەداوود. ١٦٣)﴿رُّسُلًا﴾ وە پێغەمبەرانێک ﴿قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ﴾ بۆ گێڕمان بەسەرهاتەکانیانمان گێڕاوەتەوە بۆت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش﴿وَرُسُلًا لَّمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ﴾ وە پێغەمبەرانێک بەسەرهاتەکانیانمان نەگێڕاوەتەوە بۆت ﴿وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَىٰ تَكْلِيمًا﴾ وە خوا قسەی کرد لەگەڵ مووسا بەقسە کردن. ١٦٤) ﴿رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ﴾ پێغەمبەران (مان ناردووە) کە موژدەدەرن ﴿وَمُنذِرِينَ﴾ و ترسێنەرن﴿لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بۆ خەڵکی نەبێت ﴿عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ﴾ بەڵگە بەسەر خواوە دوای (ناردنی) پێغەمبەران ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زاڵ کار درووستە. ١٦٥)﴿لَّٰكِنِ اللَّهُ يَشْهَدُ﴾ بەڵام خوا شایەتی دەدات ﴿بِمَا أَنزَلَ إِلَيْكَ﴾ بەڕاستیەتی) ئەو قورئانەی ناردوویەتیە خوارەوە بۆت ﴿أَنزَلَهُ بِعِلْمِهِ﴾ بە زانینی خۆی ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ﴾ و فریشتەکانیش شایەتی دەدەن ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ وە خوا بەسە شایەت بێت. ١٦٦) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کافربوون ﴿وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و بەرەڵستی ڕێگای خوایان کرد ﴿قَدْ ضَلُّوا ضَلَالًا بَعِيدًا﴾ بێ گومان ئەوانە گومڕابوون بە گومڕابوونێکی لەڕادە بەدەر. ١٦٧)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان نەهێنا وەستەمیان کرد ﴿لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ﴾ خوا لێیان خۆش نابێت ﴿وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا﴾ ڕێنموونیشیان ناکات بۆ هیچ ڕێگایەک. ١٦٨)﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ﴾ بێجگە لەڕێگەی دۆزەخ ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ ئەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی و بێ بڕانەوە ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ﴾ وە ئەوەی باسکرا﴿عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ لای خوا ئاسانە. ١٦٩) ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿قَدْ جَاءَكُمُ الرَّسُولُ﴾ بێ گومان پێغەمبەر هێناوەتی بۆتان ﴿بِالْحَقِّ مِن رَّبِّكُمْ﴾ ڕاستی و ڕەوا لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿فَآمِنُوا خَيْرًا لَّكُمْ﴾ کەواتە ئیمڕەش باوەڕ بهێنن چاکترە بۆتان ﴿وَإِن تَكْفُرُوا﴾ وە ئەگەر بڕوا نەهێنن ﴿فَإِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوا بێ گومان هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدا هەیە هی خوایە ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زانای دانایە (کاردروستە). ١٧٠)

يَٰٓأَهۡلَ ٱلۡكِتَٰبِ لَا تَغۡلُواْ فِي دِينِكُمۡ وَلَا تَقُولُواْ
عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلۡحَقَّۚ إِنَّمَا ٱلۡمَسِيحُ عِيسَى ٱبۡنُ مَرۡيَمَ رَسُولُ
ٱللَّهِ وَكَلِمَتُهُۥٓ أَلۡقَىٰهَآ إِلَىٰ مَرۡيَمَ وَرُوحٞ مِّنۡهُۖ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ
وَرُسُلِهِۦۖ وَلَا تَقُولُواْ ثَلَٰثَةٌۚ ٱنتَهُواْ خَيۡرٗا لَّكُمۡۚ إِنَّمَا ٱللَّهُ إِلَٰهٞ
وَٰحِدٞۖ سُبۡحَٰنَهُۥٓ أَن يَكُونَ لَهُۥ وَلَدٞۘ لَّهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِۗ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلٗا ﴿١٧١﴾ لَّن يَسۡتَنكِفَ
ٱلۡمَسِيحُ أَن يَكُونَ عَبۡدٗا لِّلَّهِ وَلَا ٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ ٱلۡمُقَرَّبُونَۚ
وَمَن يَسۡتَنكِفۡ عَنۡ عِبَادَتِهِۦ وَيَسۡتَكۡبِرۡ فَسَيَحۡشُرُهُمۡ
إِلَيۡهِ جَمِيعٗا ﴿١٧٢﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فَيُوَفِّيهِمۡ أُجُورَهُمۡ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضۡلِهِۦۖ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ
ٱسۡتَنكَفُواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ فَيُعَذِّبُهُمۡ عَذَابًا أَلِيمٗا وَلَا
يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَلِيّٗا وَلَا نَصِيرٗا ﴿١٧٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ
قَدۡ جَآءَكُم بُرۡهَٰنٞ مِّن رَّبِّكُمۡ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكُمۡ نُورٗا مُّبِينٗا ﴿١٧٤﴾
فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَٱعۡتَصَمُواْ بِهِۦ فَسَيُدۡخِلُهُمۡ
فِي رَحۡمَةٖ مِّنۡهُ وَفَضۡلٖ وَيَهۡدِيهِمۡ إِلَيۡهِ صِرَٰطٗا مُّسۡتَقِيمٗا ﴿١٧٥﴾

ئایەتی (٣٩٤) سورەتی (البقرة): قال أبو ذر (رضي الله عنه) قال النبي (ﷺ) قال: (ثلاثة لا يكلمهم الله يوم القيامة، ولا ينظر إليهم ولا يزكيهم، ولهم عذاب أليم) فقرأها رسول الله (ﷺ) ثلاث مرات، قال أبو ذر خابوا وخسروا، من هم يارسول الله؟ قال (المسبل والمنان، والمنفق سلعته بالحلف الكاذب) (رواه مسلم) تەبوو زەرە (خوای لێ ڕازی بێت) دەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سێ کەس لە ڕۆژی دوایی‌دا خوای گەورە قسەیان لەگەڵ ناکات و سەیریان ناکات وە پاکیان ناکاتەوە لە تاوان وەسزای سەختیان بۆ هەیە) جا پێغەمبەر (ﷺ) سێ جار ئەوەی فەرموو: تەبو زەر ووتی: شیاچوو زەرەرمەندن ئەوانە کێن ئەی پێغەمبەری خوا؟ فەرمووی: (ئەو کەسەی جل و بەرگەکەی بۆ فیز درێژدەکات کە بەسەر ئەرزا بخشێت.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی خاوەن پەڕاوە ئاسمانی یەکان ﴿لَا تَغْلُوا فِي دِينِكُمْ﴾ زیادە ڕەوی مەکەن لەئاینەکەتان دا ﴿وَلَا تَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ وە مەڵێن لە بارەی خواوە بێجگە لەڕاستی ﴿إِنَّمَا الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ بێ گومان مەسیح عیسای کوڕی مەریەم ﴿رَسُولُ اللَّهِ﴾ تەنها پێغەمبەری خوایە ﴿وَكَلِمَتُهُ﴾ (دروستی کردوە بە)ووتەی خۆی (ببە) ﴿أَلْقَاهَا إِلَى مَرْيَمَ﴾ بە(جیبرییل دا) ناردی بۆ مەریەم ﴿وَرُوحٌ مِنْهُ﴾ و(عیسا) گیانێکە لەلایەن خواوە بەخشراوە ﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ کەواتە بڕوا بهێنن بەخواو پێغەمبەرانی ﴿وَلَا تَقُولُوا ثَلَاثَةٌ﴾ وە مەڵێن (خواکانمان) سیانن (الله، عیسی، مریم) ﴿انْتَهُوا خَيْرًا لَكُمْ﴾ (لەو ووتەیە) کۆتایی بهێنن چاکاترە بۆتان ﴿إِنَّمَا اللَّهُ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بێ گومان خوا پەرستراوێکی تەنهایە ﴿سُبْحَانَهُ أَنْ يَكُونَ لَهُ وَلَدٌ﴾ پاکو بێ گەردی بۆ خوا لەوەی ڕۆڵەی هەبێت ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ هەر هی خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان و ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لەزەویدایە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ وە خوا بەسە چاودێریێ (و هەموو شتێکی بدرێنە دەست). ١٧١) ﴿لَنْ يَسْتَنْكِفَ الْمَسِيحُ﴾ هەرگیز مەسیح لاریی نی یە (ناڕازی نی یە) ﴿أَنْ يَكُونَ عَبْدًا لِلَّهِ﴾ لەوەی بەندەی خوا بێت ﴿وَلَا الْمَلَائِكَةُ الْمُقَرَّبُونَ﴾ هەروەها فریشتە نزیکەکانیش ﴿وَمَنْ يَسْتَنْكِفْ عَنْ عِبَادَتِهِ﴾ وە هەر کەس بەبەندایەتی خوا رازی نەبێت ﴿وَيَسْتَكْبِرْ﴾ وە خۆی بەگەورە دابنێ ﴿فَسَيَحْشُرُهُمْ إِلَيْهِ جَمِيعًا﴾ ئەوە لەداهاتوودا هەموویان کۆدەکاتەوە لای خۆی. ١٧٢)﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ جا ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردوە ﴿فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ﴾ئەوا پاداشتیان دەداتەوە ﴿وَيَزِيدُهُمْ مِنْ فَضْلِهِ﴾ و بۆیان زیادیش دەکات لەبەهرەی خۆی ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ اسْتَنْكَفُوا﴾ بەڵام ئەوانەی لاریی یان کرد (لەبەندایەتی ئەو) ﴿وَاسْتَكْبَرُوا﴾ وە خۆیان بەگەورە زانی ﴿فَيُعَذِّبُهُمْ﴾ ئەوە خوا سزایان دەدات ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەسزایەکی بەئازار ﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ وە جگە لەخوا دەستیان ناکەوێت ﴿وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ هیچ دۆستو پشت گیرێک (سەرخەرێک). ١٧٣)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَكُمْ﴾ ئەی خەڵکینە بەڕاستی بۆتان هات ﴿بُرْهَانٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ بەڵگەی ئاشکرا لەپەروەردگارتانەوە ﴿وَأَنْزَلْنَا إِلَيْكُمْ﴾ وە ناردمانە خوارەوە بۆتان ﴿نُورًا مُبِينًا﴾ رووناکییەکی ئاشکراکەر (قورئان). ١٧٤)﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ﴾ جا ئەوانەی باوەڕیان بەخوا هێناوە ﴿وَاعْتَصَمُوا بِهِ﴾ و پشتیان بەو بەستووە ﴿فَسَيُدْخِلُهُمْ فِي رَحْمَةٍ مِنْهُ﴾ ئەوە بێگومان دەیادخاتە ناو بەزەیی خۆیەوە ﴿وَفَضْلٍ﴾ و بەهرەو چاکە(ی خۆیەوە) ﴿وَيَهْدِيهِمْ إِلَيْهِ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾ وە ڕێنماییان دەکات بۆلای خۆی کە ڕێگای ڕاستە. ١٧٥)

يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ إِنِ امْرُؤٌ هَلَكَ
لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ وَلَهُ أُخْتٌ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ وَهُوَ يَرِثُهَا
إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ فَإِن كَانَتَا اثْنَتَيْنِ فَلَهُمَا الثُّلُثَانِ مِمَّا تَرَكَ
وَإِن كَانُوا إِخْوَةً رِّجَالًا وَنِسَاءً فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ الْأُنثَيَيْنِ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ أَن تَضِلُّوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٧٦﴾

سُورَةُ المَائِدَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَوْفُوا بِالْعُقُودِ أُحِلَّتْ لَكُم بَهِيمَةُ
الْأَنْعَامِ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ وَأَنتُمْ حُرُمٌ إِنَّ اللَّهَ
يَحْكُمُ مَا يُرِيدُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ
وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ وَلَا الْهَدْيَ وَلَا الْقَلَائِدَ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ
الْحَرَامَ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّن رَّبِّهِمْ وَرِضْوَانًا وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا
وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ أَن تَعْتَدُوا وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ وَلَا تَعَاوَنُوا
عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢﴾

ئەی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٧٦) سورەتی (النساء)ە ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾ مەبەستیم لە جابیری کوڕی عەبدوللایە دەگێڕێتەوە دەڵێت نەخۆش کەوتم پێغەمبەر (ﷺ) و ئەبو بەکر سەردانیان کردم بەپێی دەڤەرێکی مشیلە لەخۆشی خۆم هووشیارەوە پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەست نوێژی گرت و پاشان هەندێ لەئاوی دەست نوێژەکەی پرژاند بەسەرم ئەو خۆشی کردەوە و ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) مالەکەم (یان سەرمایە) چی لێ بکەم ئەویش هیچ وەڵامێکی نەدامەوە تا ئایەتی (میراث) هاتە خوارەوە ﴿يَسْتَفْتُونَكَ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ فِي الْكَلَالَةِ﴾

- وەستە کار بەسەر هەڵکەوە وە ئەو کەسەی بەسوودی مرۆڤ هەڵگانی دەفرۆشێت).

﴿ يَتَّخِذُونَ ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) داوای فتوات لێ دەکەن ﴿ قُلِ اللَّهُ يُفْتِيكُمْ ﴾ بڵێ خوا فتواتان بۆدەدات ﴿ وَالْكَلَالَةِ ﴾ دەربارەی کەلالە (کەسێک نەوەو کوڕو باوکو باپیری نەبێت) ﴿ إِنِ امْرُؤٌا هَلَكَ ﴾ ئەگەر پیاوێک مردوو ﴿ لَيْسَ لَهُ وَلَدٌ ﴾ منداڵی نەبوو ﴿ وَلَهُ أُخْتٌ ﴾ تەنها خوشکێکی هەبوو ﴿ فَلَهَا نِصْفُ مَا تَرَكَ ﴾ ئەوە نیوەی میراتی بۆ مردووەکەی دەگەڕێ ﴿ وَهُوَ يَرِثُهَا ﴾ وە(ئەگەر ئافرەتێ بمرێتو تەنها برایەکی هەبێ) ئەو (برایە) میراتی خوشکە مردووەکەی هەموو دەبات ﴿ إِن لَّمْ يَكُن لَّهَا وَلَدٌ ﴾ ئەگەر خوشکە مردووەکەی منداڵی نەبێت ﴿ فَإِن كَانَتَا ﴾ بەڵام ئەگەر دوو خوشک بوون (دوا بۆ مردووەکەیان) ﴿ فَلَهُمَا ﴾ ئەوا دوو سێ یەکی میراتی براکەیان دەبەن ﴿ مِمَّا تَرَكَ ﴾ وە ئەگەر میراتگرەکان چەند خوشک و برایەک بوون، پیاوانو ئافرەتان﴿ فَلِلذَّكَرِ مِثْلُ حَظِّ ﴾ ئەوە بۆ هەر نێرینەیەک ئەندازەی بەشی دوو مێینە هەیە ﴿ يُبَيِّنُ اللَّهُ ﴾ خوا بۆتان ڕوون دەکاتەوە﴿ أَن تَضِلُّوا ﴾ تا گومڕا نەبن ﴿ وَاللَّهُ بِكُلِّ ﴾ وەخوا بەهەموو شتێك زانایە. ١٧٦)

سورەتی ﴿ المائدة ﴾

﴿ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ﴾ ئەی بڕواداران﴿ آمَنُوا ﴾ بەڵێنەکانتان بیەنەسەر ﴿ أَوْفُوا ﴾ هەڵاڵ کراوە بۆتان﴿ بَهِيمَةُ الْأَنْعَامِ ﴾(گۆشتی) ئاژەڵو چواریێ (مەڕو بزنو ووشترو پەمە ووڵاغ)﴿ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ ﴾ بێجگەلەوەی کە دەخوێنرێتەوە بەسەرتان دا (حەرامن) ﴿ غَيْرَ مُحِلِّي الصَّيْدِ ﴾ دروست نی یە ڕاو بکەن ﴿ وَأَنتُمْ حُرُمٌ ﴾ لەکاتێکدا ئێوە لە ئیحرام دابن ﴿ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ ﴾ بەڕاستی خوا هەرچی بوێت بڕیاری بۆ دەدات. ١)﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿ لَا تُحِلُّوا شَعَائِرَ اللَّهِ ﴾ ڕێ مەگرن لەدروشمەکانی خوا (هەڵی مەرەشێنەوە)﴿ وَلَا الشَّهْرَ الْحَرَامَ ﴾ وجەنگ مەکەن لەمانگە حەرامەکان دا ﴿ وَلَا الْهَدْيَ ﴾ وە ڕێ مەگرن لەو قوربانیانەی بەدیاری دەهێنرێن بۆ مەکتە ﴿ وَلَا الْقَلَائِدَ ﴾ و (ڕێ مەگرن و زیان مەدەن) لەو قوربانیانەی ملوانکەیان لەمل کراوە (دیاری کراون بۆ نەزر) ﴿ وَلَا آمِّينَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ ﴾ وە مەشکێنن ڕێزی ئەوانەی نیازی ماڵی خوا دەکەن ﴿ يَبْتَغُونَ فَضْلًا ﴾ بەتەمای بەهرەمەندی و ڕەزامەندی پەروەردیگاریان ﴿ وَإِذَا حَلَلْتُمْ فَاصْطَادُوا ﴾ وە کاتێك ئیحرامتان شکاند ئەوە(دروستە) ڕاو بکەن ﴿ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ ﴾ بابغەدشم و قینەتان لە کۆمەڵێك وایتان لێبکات ﴿ أَن صَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ ﴾ لەبەر ئەوەی بەرگریتان کردن لە مزگەوتی حەرام (کەعبە) ﴿ أَن تَعْتَدُوا ﴾ کە دەست درێژی بکەن ﴿ وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ﴾ وە کۆمەکی یەکتری بکەن لەسەر چاکە و پارێزکاری ﴿ وَلَا تَعَاوَنُوا ﴾ وە کۆمەکی یەکتر مەکەن ﴿ عَلَى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ لەسەر تاوان و دەست درێژی ﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ ﴾ و لە خوا بترسن ﴿ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴾ بێ گومان خوا تۆڵەی بەتینە. ٢)

حُرِّمَتْ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةُ وَالدَّمُ وَلَحْمُ الْخِنزِيرِ وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ
بِهِ وَالْمُنْخَنِقَةُ وَالْمَوْقُوذَةُ وَالْمُتَرَدِّيَةُ وَالنَّطِيحَةُ وَمَا أَكَلَ
السَّبُعُ إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ وَأَن تَسْتَقْسِمُوا
بِالْأَزْلَامِ ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن دِينِكُمْ
فَلَا تَخْشَوْهُمْ وَاخْشَوْنِ الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَأَتْمَمْتُ
عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا فَمَنِ اضْطُرَّ فِي
مَخْمَصَةٍ غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣﴾
يَسْأَلُونَكَ مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَمَا عَلَّمْتُم
مِّنَ الْجَوَارِحِ مُكَلِّبِينَ تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ فَكُلُوا مِمَّا أَمْسَكْنَ
عَلَيْكُمْ وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ
﴿٤﴾ الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حِلٌّ
لَّكُمْ وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الْمُؤْمِنَاتِ وَالْمُحْصَنَاتُ
مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلِكُمْ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
مُحْصِنِينَ غَيْرَ مُسَافِحِينَ وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ وَمَن يَكْفُرْ
بِالْإِيمَانِ فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٥﴾

نایەتی (٢٦٥) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (أيكم مال وارثه أحب إليه من ماله؟) قالوا: يارسول الله، ما منا أحد إلاّ ماله أحب إليه، قال: (فإن ماله ما قدم ومال وارثه ما أخر) (رواه البخاري)، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (کێ لەتێوە مالی وەرەسەکەی لە مالی خۆی خۆشتر دەوێت؟!) ووتیان: تەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەریەکە لە ئێمە مالی خۆی خۆشتردەوێت، فەرمووی: (مالی خۆی ئەوەیە پێشی بخات، وەمالی وەرەسەکەی ئەوەیە بەجێ ی بهێڵێت).

نایەتی (٢٧٠) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (سبعة يظلهم الله في ظله يوم لاظل إلا ظله، منهم: رجل تصدق بصدقة فأخفاها حتى لاتعلم شماله ماتنفق يمينه) (رواه البخاري ومسلم)-

﴿حُرِّمَتْ﴾ لەسەریتان یاساغ کراوە ﴿الْمَيْتَةُ﴾ (گۆشتی) مردارەوە بوو ﴿وَالدَّمُ﴾ وە خوێن وە گۆشتی بەراز ﴿وَلَحْمُ الْخِنْزِيرِ﴾ و ئەو ئاژەڵەی لەکاتی سەر بڕیندا ناوی غەیری خوای لێ برابێ ﴿وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ و ئاژەڵی خنکاو (و خنکێنراو) ﴿وَالْمُنْخَنِقَةُ﴾ وە ئەوەی کەلێ ی دراببێ تاگیانی دەرچوببێ ﴿وَالْمَوْقُوذَةُ﴾ وە ئەوەی لەبەرزی کەوتبێتە خوارەوەو مردبێ ﴿وَالْمُتَرَدِّيَةُ﴾ وە شوێ لێدرابێ (کەبەر شوێ لێ دانە مردبێ) ﴿وَالنَّطِيحَةُ﴾ وە ئەوەی درندە لێ ی خواردبێ ﴿إِلَّا مَا ذَكَّيْتُمْ﴾ بێجگە ئەوەی (پێش مردن) مەرتان بڕی بێ ﴿وَمَا ذُبِحَ عَلَى النُّصُبِ﴾ هەروەها (یاساغ کراوە لەسەرتان) ئەو ئاژەڵەی لەسەر بەرد سەربڕابێ (نصب: چەند بەردێ بووبن لە دەوری کەعبە بەپێوژ سەبر دەکران و لەلایانەوا ئاژەڵیان سەر دەبڕی) ﴿وَأَنْ تَسْتَقْسِمُوا بِالْأَزْلَامِ﴾ و داواکردنی بەش بەختو نیاز گرتنەوە) بەتیرو پشک ﴿ذَٰلِكُمْ فِسْقٌ﴾ (ئەنجام دانی) ئەمانە هەموویی لەفەرمان دەرچوون و تاوانە ﴿الْيَوْمَ يَئِسَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بڕوایان نەهێناوە ئەمڕۆ ئائومێد بوون ﴿مِن دِينِكُمْ﴾ لەئایینەکەتان ﴿فَلَا تَخْشَوْهُمْ﴾ کەوانە لێیان مەترسن ﴿وَاخْشَوْنِ﴾ تەنها لە من بترسن ﴿الْيَوْمَ أَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ﴾ ئەمڕۆ ئایینەکەتانم ئەوا (کامڵ) کردوە بۆتان ﴿وَأَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي﴾ و چاکەو بەهرەی خۆم بەئەوانی ڕشتووە بەسەرتانداو ﴿وَرَضِيتُ لَكُمُ الْإِسْلَامَ دِينًا﴾ و ڕازی بووم کەئیسلام تایبەتتان بێت ﴿فَمَنِ اضْطُرَّ﴾ جا هەرکەس ناچار بوو ﴿فِي مَخْمَصَةٍ﴾ لەبرسیەتیدا ﴿غَيْرَ مُتَجَانِفٍ لِّإِثْمٍ﴾ بێ ئەوەی نیەتی گوناە کردنی هەبێ (لەو گۆشتانە بخوات گوناهی ناگات) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بەبەزەیی یە. ٣) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن ﴿مَاذَا أُحِلَّ لَهُمْ﴾ چی حەلاڵ کراوە بۆیان؟ ﴿قُلْ أُحِلَّ لَكُمُ﴾ بڵێ حەلاڵ کراوە بۆتان هەموو خۆراکە پاکەکان ﴿الطَّيِّبَاتُ﴾ وە (ئێچێری) ئەو باڵندەو تانجی و سەگە ڕاو کەرانەی کەفێری ڕاوتان کردوون ﴿وَمَا عَلَّمْتُم مِّنَ الْجَوَارِحِ﴾ فێری ڕاویان ئەکەن لەوەی خوافێری کردوون ﴿مُكَلِّبِينَ﴾ دەبێ لەوانەی بۆتان دەگرن ﴿تُعَلِّمُونَهُنَّ مِمَّا عَلَّمَكُمُ اللَّهُ﴾ و ناوی خوای لەسەر بێنن (کاتێ تانجی یەکەی تێ بەڕشەدەن و گاتێ دەیفرێن) ﴿وَاذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ و لەخوا بترسن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ بێ گومان خوا لێپرسینەوەی خێرایە. ٤) ﴿الْيَوْمَ أُحِلَّ لَكُمُ الطَّيِّبَاتُ﴾ ئەمڕۆ حەلاڵ کراوە بۆتان خۆراکە پاکەو خاوێنەکان ﴿وَطَعَامُ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ وە خۆراکی ئەوانەی نامەیان پێ دراوە ﴿حِلٌّ لَّكُمْ﴾ حەلاڵە بۆتان ﴿وَطَعَامُكُمْ حِلٌّ لَّهُمْ﴾ وە خۆراکی ئێوەش حەلاڵە بۆ ئەوان ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ وە ئافرەتانی (ئازادی) داوێن پاک لەئیماندارانی (حەلاڵە بۆتان) ﴿وَالْمُحْصَنَاتُ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ هەروەها ئافرەتانی (ئازادی) داوێن پاک لەنامەدارانی ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ پێش ئێوە ﴿إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەگەر ئێوە مارەیی یەکانیان بدەنێ(حەلاڵن بۆتان) ﴿مُحْصِنِينَ﴾ ئێوە دەبێ داوێن پاک بن ﴿غَيْرَ مُسَافِحِينَ﴾ داوێن پیس نەبن (بەناشکرا) ﴿وَلَا مُتَّخِذِي أَخْدَانٍ﴾ و دۆستی نهێنیان نەبێ (بۆ داوێن پیسی) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِالْإِيمَانِ﴾ وە ئەوەی بێ باوەڕ بێ بەئیمان و فەرمانەت ﴿فَقَدْ حَبِطَ عَمَلُهُ﴾ ئەوە بێگومان کردەوەکانی هەڵدەوەشێتەوە ﴿وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە لەڕۆژی دوایی دا یەکێکە لەزەنج بێبەران. ٥)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قُمْتُمْ إِلَى ٱلصَّلَوٰةِ فَٱغْسِلُوا۟
وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى ٱلْمَرَافِقِ وَٱمْسَحُوا۟ بِرُءُوسِكُمْ
وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى ٱلْكَعْبَيْنِ ۚ وَإِن كُنتُمْ جُنُبًا فَٱطَّهَّرُوا۟ ۚ
وَإِن كُنتُم مَّرْضَىٰٓ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَآءَ أَحَدٌ مِّنكُم مِّنَ ٱلْغَآئِطِ
أَوْ لَٰمَسْتُمُ ٱلنِّسَآءَ فَلَمْ تَجِدُوا۟ مَآءً فَتَيَمَّمُوا۟ صَعِيدًا طَيِّبًا
فَٱمْسَحُوا۟ بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُم مِّنْهُ ۚ مَا يُرِيدُ ٱللَّهُ
لِيَجْعَلَ عَلَيْكُم مِّنْ حَرَجٍ وَلَٰكِن يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ
وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٦﴾
وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ وَمِيثَٰقَهُ ٱلَّذِى وَاثَقَكُم
بِهِۦٓ إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ
ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كُونُوا۟ قَوَّٰمِينَ لِلَّهِ
شُهَدَآءَ بِٱلْقِسْطِ ۖ وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَـَٔانُ قَوْمٍ عَلَىٰٓ
أَلَّا تَعْدِلُوا۟ ۚ ٱعْدِلُوا۟ هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾ وَعَدَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٩﴾

فەرمان هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦) سورەتی (المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ..﴾ بوخاری وەگێڕایەوە لە عائیشەوە (پەزای خوای لێ بێ) کە ئەیان: ملوانکەیەکم لە کەوتبوو لەچۆڵەوەرەکا لەکاتێکدا ئێمە دەگەڕاینەوە بۆ مەدینە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) وەشتری یەخ دار لە جێگایەکدا (لەکاتی سووڕانەوەی) ئایەتی تا چا پێغەمبەر (ﷺ) لەسەر ڕانی من

سەری ناوەوە خەوت ئینجا ئەوەکەریش هات و بۆکرێکی تری ئێمەی ئێمانبوو وتی: خەڵکیت گێڕاوە لەبەر ملوانکەیەک؟ پاشان پێغەمبەری خوا(ﷺ) خەبەری بووەوە کاتی نوێژی بەیانی بوو ئاوی نەبوو کەوابوو ئایەتی تەیەمم دابەزی جا ئەم ئایەتە ئایەتی﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ... لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ ئوسەیدی کوڕی حوزەیرەش وتی: بەڕاستی خاو خێزانی ئەبوبەکر ئەوا بەهۆی نێوەوە بەرەکەتی بەسەر خەڵکیدا پەیدابوو، نێوە هەر بەرەکەتن بۆ خەڵکی.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕدارن ﴿إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ﴾ ئەگەر هەستان بۆ نوێژ کردن ﴿فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ﴾ ئەوە دەم و چاوتان بشۆن ﴿وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ﴾ هەروەها دەستەکانتان تا ئانیشکەکانتان ﴿وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ﴾ وە دەستی تەر بهێنن بەسەرتان دا ﴿وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ﴾ وە پێکانتان (بشۆن) تا هەردوو قولپەپێتان ﴿وَإِنْ كُنْتُمْ جُنُبًا فَاطَّهَّرُوا﴾ وە ئەگەر لەش گران بوون ئەوەخۆتان خاوێن بکەنەوە (خۆتان بشۆن)﴿وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَى﴾ وە ئەگەر نەخۆش بوون ﴿أَوْ عَلَى سَفَرٍ﴾ یان لەسەفەردا بوون ﴿أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ﴾ یان کەسێکتان هاتەوە لەشوێنی پێویستی سەرئاو ﴿أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ﴾ یان جووت بوون (یاپێستان بەربەک کەوت) لەگەڵ خێزانەکانتانا ﴿فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً﴾ و ئاوتان دەست نەکەوت ﴿فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا﴾ ئەوە ئەیەمرم بکەن بەخۆڵێکی پاک ﴿فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ﴾ جادەست بهێنن بەدەم و چاوو دەستەکانتان دا بەو تۆز و خۆڵە پاکە ﴿مَا يُرِيدُ اللَّهُ لِيَجْعَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ حَرَجٍ﴾ خوا ئایەوێ هیچ جۆرە تەنگی و ئارەحەتیەک لەسەرتان دابنێ ﴿وَلَكِنْ يُرِيدُ لِيُطَهِّرَكُمْ﴾ بەڵکو ئەیەوێ پاکتان بکاتەوە ﴿وَلِيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ﴾ و چاکەو بەخشی خۆی تەواو بکات بەسەرتانەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو سوپاسی بکەن. ٦) ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ یادی چاکەو بەخشی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە. ﴿وَمِيثَاقَهُ الَّذِي وَاثَقَكُمْ بِهِ﴾ وە ئەو پەیمانەی کەدایمەزراندن پێی ﴿إِذْ قُلْتُمْ سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ کاتێ کەوتتان بیستمان و گوێڕایەڵ بووین ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ لەخوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا چاک ئاگادارە بەوەی لە سینگەکاندایە. ٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿كُونُوا قَوَّامِينَ لِلَّهِ﴾ زۆر بەردێوپێکی هەستن بەشەنجام دانی فەرمانەکانی خوا ﴿شُهَدَاءَ بِالْقِسْطِ﴾ شایەتی دەربن بەدادو ڕاستی ﴿وَلَا يَجْرِمَنَّكُمْ شَنَآنُ قَوْمٍ﴾ بارق و کینەتان لەدەستەو کۆمەڵێک هانتان نەدا ﴿عَلَى أَلَّا تَعْدِلُوا﴾ لەسەر ئەوەی ڕاست نەڕۆن و دادگەر نەبن ﴿اعْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى﴾ دادگەربن ئەوە نزیکترە لەپارێزکاریەوە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ بێ گومان خوا ئاگایە بەکردەوەکانتان. ٨) ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ خوا بەڵێنی داوە بەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوەی چاکەکانیان کردوە ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ﴾ بڕیان هەیە لێخۆشی بوون ﴿وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ و پاداشتێکی گەورە. ٩)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَحِيمِ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَتَ
اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ
فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ
الْمُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾ ۞ وَلَقَدْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ بَنِي
إِسْرَائِيلَ وَبَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَقِيبًا ۖ وَقَالَ اللَّهُ
إِنِّي مَعَكُمْ ۖ لَئِنْ أَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ وَآتَيْتُمُ الزَّكَاةَ
وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي وَعَزَّرْتُمُوهُمْ وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ قَرْضًا
حَسَنًا لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ
جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ
ذَٰلِكَ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١٢﴾ فَبِمَا
نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ لَعَنَّاهُمْ وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً ۖ
يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا
ذُكِّرُوا بِهِ ۚ وَلَا تَزَالُ تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِنْهُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ
فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ ۚ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣﴾

■ پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (حەرەت کاژمەل خوا دەبەخشێ خانەڕێز سپێدەی خۆیەوە لەڕۆژێکدا چەکە لەسپێدەی خوا سپێدەی پێ بە لەرانە: بەکێک خێر بکات و بیخاریتەوە، مەتا لای چاوی تەرازانت لای پاشی چی بەخشیوە).

لێیەتی (٣٢١) سورەتی (البقرة)، قال رسول الله (ﷺ): (لا حسد إلا في اثنين: رجل آتاه الله القرآن فهو يقوم به آناء الليل وآناء النهار، ورجل آتاه مالاً فهو ينفقه آناء الليل وآناء النهار)(متفق عليه)

پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (ئیرەیی بردن قبوڵ نیە لە دوو شتدا: کەسێک خوای گەورە قورئانی پێ بەخشیبێت کەوێش شەو و ڕۆژ پێ ی هەڵبستێت و کەسی ی بکات، و پیاوێک خوا مالی پێ بەخشیبێت کەوێش شەو و ڕۆژ ببەخشێت).

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە ئەوانەی بڕوایان تەمێنا ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئایەتەکانی ئێمەیان بەدڕۆ دانەنا ﴿وَأَيْدِيَهُمْ أَثْخَنَ الْحَسِيمِ﴾ ئەوانە هاوڕێی ئاگری دۆزەخن. ١٠)﴿يَا بَنِي آدَمَ﴾ ئەی ئەوانەی بڕوانان هێناوە ﴿إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ رُسُلٌ مِنْكُمْ﴾ پاداش چاکە و بەفڕەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي﴾ کاتێ کۆمەڵێک نیازیان کرد ﴿فَمَنِ اتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ کەدەست درێژ بکەن بۆتان ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خوایش بەرگری دەست درێژی ئەوانی لێکردن ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا﴾ وە ئەخوا بترسن ﴿وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا﴾ وە با بڕواداران هەرپشت بەخوا ببەستن. ١١)﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ سوێند بەخوا، بەڕاستی خوا پەیمانی بەهێزی وەرگرت لەنەوەی ئیسرائیل ﴿أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ﴾ و هەڵمان بژارە لەوان ﴿إِنَّ مَوْعِدَهُمُ﴾ دوانزە چاودێر ﴿قَالَ اللَّهُ﴾ وە خوا فەرمووی ﴿إِنِّي مَعَكُمْ﴾ بێ گومان من لەگەڵتانم ﴿إِنَّ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ سوێند بەخوا ئەگەر بەرێگی ئوێژ بەجێ بهێنن ﴿وَأَقَمْتُمُ الصَّلَاةَ﴾ و زەکات بدەن ﴿وَآمَنْتُمْ بِرُسُلِي﴾ و باوەڕ بهێنن بە ئێزراوەکانم ﴿وَعَزَّرْتُمُوهُمْ﴾ وە یارمەتیان بدەن و ڕێزیان بگرن ﴿وَأَقْرَضْتُمُ اللَّهَ﴾ وە قەرز بدەن بە(بەندەکانی) خوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ بەقەرزانێکی جوان‌و چاک ﴿لَأُكَفِّرَنَّ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ ئەوە بێ گومان گوناەو خراپە کانتان ئەسڕمەوە ﴿وَلَأُدْخِلَنَّكُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە ئەتان خەمە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕوبارەکان دێن و دەچن بەژێریان دا ﴿فَمَنْ كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ مِنْكُمْ﴾ ئینجا لەپاش ئەو مەرج‌و پەیمانە هەرکەس لەئێوە بێ بڕوا بێت ﴿فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ ئەوە بێگومان ڕێگای ڕاستی وون کردووە. ١٢)﴿فَبِمَا نَقْضِهِمْ مِيثَاقَهُمْ﴾ ئینجا بەهۆی (پاش گەڕ بوونەوەی) هەڵوەشاندنەوەیان بۆ پەیمانەکەیان ﴿لَعَنَّاهُمْ﴾ نەفڕەتمان لێ کردن ﴿وَجَعَلْنَا قُلُوبَهُمْ قَاسِيَةً﴾ وەدڵەکانیانمان گێڕا بەدڵێکی ڕەق و ووشک ﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ﴾ ووتە و فەرمووەی خوا لادەدەن ﴿عَنْ مَوَاضِعِهِ﴾ لە شوێنەکانی خۆی ﴿وَنَسُوا حَظًّا مِمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ وە لەبیریان کرد بەشێکی زۆرلەوەی کەئامۆژگاری کرابوون پێی ﴿وَلَا تَزَالُ﴾ بێ ڕاوەستانێ و دواهاتن (بەردەوام) ﴿تَطَّلِعُ عَلَىٰ خَائِنَةٍ مِنْهُمْ﴾ ئاگادار ئەبی بەسەر ناپاکی و کردەوەی ناپاکیانەوە ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِنْهُمْ﴾ مەگەر کەسێک لەوان نەبێت ﴿فَاعْفُ عَنْهُمْ وَاصْفَحْ﴾ جا ببوورە لێیان و چاو پۆشی بکە ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی خوا چاکەکەرانی خۆش دەوێ. ١٣)

وَمِنَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰٓ أَخَذْنَا مِيثَٰقَهُمْ
فَنَسُوا۟ حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ
وَٱلْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ ٱللَّهُ
بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ
قَدْ جَآءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ كَثِيرًا مِّمَّا
كُنتُمْ تُخْفُونَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَيَعْفُوا۟ عَن
كَثِيرٍ ۗ قَدْ جَآءَكُم مِّنَ ٱللَّهِ نُورٌ وَكِتَٰبٌ
مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ يَهْدِى بِهِ ٱللَّهُ مَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَهُۥ
سُبُلَ ٱلسَّلَٰمِ وَيُخْرِجُهُم مِّنَ ٱلظُّلُمَٰتِ إِلَى
ٱلنُّورِ بِإِذْنِهِۦ وَيَهْدِيهِمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿١٦﴾ لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْمَسِيحُ
ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ
أَن يُهْلِكَ ٱلْمَسِيحَ ٱبْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُۥ وَمَن فِى
ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا ۗ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٧﴾

نایەتی (٢٧٩) سورەتی (البقرة): قال رسول الله(ﷺ): (إن العالم إذا لم ينتفع بعلمه كان كالذي يجمع الحطب بالليل ويحمل حزمة ولا يعلم أنها حزمة حطب وفيها أفعى تلدغه) رواه أحمد والبخاري ومسلم) پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت: (عالمی موسڵمانێک کەسێک بێت کە خەڵک بزانن کەسێکی خوێندەوارە بەڵام ئەو زانستەی بەکاناوە بۆ مەبەستی خۆی نەبێت وەک ئەو کەسەی کۆمەڵێک دەوەن کۆدەکاتەوە بۆ سووتەمەنی و نازانێت کە دەوەنەکان مارێکی ژەهراوی تێدایە کە لێیان دەدات).

نایەتی (٢٧٩) سورەتی (البقرة): قال جابر بن عبدالله(رضي الله عنهما): (لعن رسول الله(ﷺ) آكل الربا وموكله و كاتبه و شاهديه وقال هم سواء) (رواه مسلم) جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر(ﷺ): (نەفرەتی لێکردووە لەسوود خۆرو سوود دەر و تۆمارکەرو شایەتەکەشی و فەرمووی هەموویان یەکسانن لەتاوانداً).

﴿وَمِنَ الَّذِينَ قَالُوا﴾ وە لەوانەی کەدەیان ووت ﴿إِنَّا نَصَارَىٰ﴾ ئێمە گاوورین ﴿أَخَذْنَا مِيثَاقَهُمْ﴾ بەڵێن و پەیمانی بەهێزمان لێ وەرگرتن ﴿فَنَسُوا حَظًّا مِّمَّا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ بەڵام بەشێکی گەورە لەوەی کەئامۆژگاری کران پێی (لەسەر زمانی عیسا) لەبیریان چوو ﴿فَأَغْرَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ بەهۆی ئەوەوە دوژمنایەتی و کینەبەریمان خستە نێوانیان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تاڕۆژی دوایی ﴿وَسَوْفَ يُنَبِّئُهُمُ اللَّهُ﴾ وە لەمەودوا خوا هەواڵیان پێدەدات ﴿بِمَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ بەوەی کەدەیانکرد (لەجیهان دا). ١٤) ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی نامەدارەکان ﴿قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ بێگومان نێرراومان هاتووە بۆ ئێوە ﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ﴾ روونی دەکاتەوە بۆتان ﴿كَثِيرًا مِّمَّا كُنتُمْ تُخْفُونَ﴾ زۆری لەوەی کەئێوە دەتان شاردەوە ﴿مِنَ الْكِتَابِ﴾ لەکتێب(ی تەوراتو ئینجیل) ﴿وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ﴾ وەچاو پۆشی دەکات لەزۆریک لەوانە ﴿قَدْ جَاءَكُم مِّنَ اللَّهِ﴾ بێگومان بۆتان هاتووە لەلایەن خواوە ﴿نُورٌ وَكِتَابٌ مُّبِينٌ﴾ ڕووناکی یەکی گەورەو نامەیەکی ڕوون کەرەوە. ١٥) ﴿يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ﴾ خوا ڕێنموونی کەسێکی پێ دەکات شوێن ڕەزامەندی ئەو بکەوێ ﴿سُبُلَ السَّلَامِ﴾ بۆڕێگەکانی ئارامی و ئاشتی ﴿وَيُخْرِجُهُم﴾ وەدەریان دەهێنێ ﴿مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ لەتاریکی یەکان بۆ ناو ڕووناکی ﴿بِإِذْنِهِ﴾ بەمەیل و فەرمانی خۆی ﴿وَيَهْدِيهِمْ﴾ وە ڕێنموونیان دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ١٦) ﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بێ باوەڕبوون ئەوانەی کەووتیان ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ بەڕاستی خوا هەر مەسیحی (عیسا) کوڕی مەریەمە ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿فَمَن يَمْلِكُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ ئەوە کێ دەتوانێ ڕێی هیچ شتێ بگرێ لەخوا ﴿إِنْ أَرَادَ أَن يُهْلِكَ الْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ﴾ ئەگەر بیەوێ مەسیحی کوڕی مەریەم لەناو بەرێ ﴿وَأُمَّهُ وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەروەها دایکی و هەرچی کەسیش لەزەویی دا هەیە ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وەهەر بۆ خوایە خاوەن دارێتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ و هەرچی وا لە نێوانیاندا ﴿خَلَقَ مَا يَشَاءُ﴾ دروست ئەکاو دایئە هێنێ هەرچی بیەوێ ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١٧)

وَقَالَتِ ٱلْيَهُودُ وَٱلنَّصَٰرَىٰ نَحْنُ أَبْنَٰٓؤُا۟ ٱللَّهِ وَأَحِبَّٰٓؤُهُۥ ۚ قُلْ
فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم ۖ بَلْ أَنتُم بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ ۚ يَغْفِرُ لِمَن
يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ وَإِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٨﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ قَدْ جَآءَكُمْ
رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ ٱلرُّسُلِ أَن تَقُولُوا۟ مَا جَآءَنَا
مِنۢ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ ۖ فَقَدْ جَآءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٩﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ ٱذْكُرُوا۟
نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنۢبِيَآءَ وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا
وَءَاتَىٰكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٠﴾ يَٰقَوْمِ ٱدْخُلُوا۟
ٱلْأَرْضَ ٱلْمُقَدَّسَةَ ٱلَّتِى كَتَبَ ٱللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِكُمْ
فَتَنقَلِبُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٢١﴾ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ
وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا حَتَّىٰ يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا فَإِن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا
فَإِنَّا دَٰخِلُونَ ﴿٢٢﴾ قَالَ رَجُلَانِ مِنَ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ
أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمَا ٱدْخُلُوا۟ عَلَيْهِمُ ٱلْبَابَ فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ
فَإِنَّكُمْ غَٰلِبُونَ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَتَوَكَّلُوٓا۟ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٢٣﴾

ئایەتی (٢٧٧) سورەتی (البقرة) ، قال رسول الله ﷺ: (كل معروف صدقة)(رواه البخاري و مسلم) وقال:(ما من مسلم يغرس غرساً إلا كان ما أكل منه له صدقة ، وما سُرق منه له صدقة ، ولا يرزؤه أحد إلا كان له صدقة) (رواه مسلم) پێغەمبەر ﷺ: دەفەرموێت: (هەموو چاکەیەک خێرە) وەدەفەرموێت: (هەر موسڵمانێک

بەردەوامبێت لەسەر ئەنجامدانی خێری دەگمەن وەهیچ لێی بەدەرنیت خێری دەگمەن وەهەرکەسێکیش لێی بنیات هەرخێرێکی دەگمەن).

ئایەتی (٢٨٠) سورەتی (البقرة)، قال رسول الله ﷺ: (من أنظر معسراً أو وضع له أظله الله في ظله) (رواه مسلم) پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (هەرکەسێک مۆڵەتی قەرزارێک بدات یان هەندێ

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ﴾ جوولەکەو گاوورەکان دەیان ووت ﴿نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ﴾ ئێمە کوڕان و خۆشەویستانی خواین ﴿قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُم﴾ بڵێ دەی بۆچی سزاتان دەدات بەهۆی گوناهە کانتانەوە ﴿بَلْ أَنتُم بَشَرٌ﴾ (نەخێر راست نی یە) بەڵکو ئێوە مرۆڤێکن ﴿مِمَّنْ خَلَقَ﴾ لەو مرۆڤانەی کەخوا دروستی کردون ﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ خۆش ئەبێ لەهەر کەس بیەوێ ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ و سزای هەرکەسیش ئەدات کەبیەوێ ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ و هەر بۆ خوایە موڵکی ئاسمانەکان و زەوی وەهەرچی واله نێوانیاندا ﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆ لای ئەویشە گەڕانەوە. ١٨) ﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ ئەی نامە دارەکان ﴿قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا﴾ بێگومان نێرراوەکەمان هات بۆ ناوتان ﴿يُبَيِّنُ لَكُمْ﴾ (بەرنامەی خوا) روون دەکاتەوە بۆتان ﴿عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِّنَ الرُّسُلِ﴾ پاش ماوەیەک لەناردنی پێغەمبەران ﴿أَن تَقُولُوا﴾ لەبەر ئەوەی نەڵێن: ﴿مَا جَاءَنَا مِن بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ نەهات بۆ لامان هیچ مژدەدەرو ترسێنەرێک ﴿فَقَدْ جَاءَكُم بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ﴾ ئەوەتا بێگومان مژدە دەرو ترسێنەرتان بۆ هاتووە ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەخوا بەتوانا و دەسەڵات دارە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٩) ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ باسی ئەو کاتە بکە کەمووسا فەرمووی بەگەلەکەی ﴿يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ ئەی گەلەکەم بیبری چاکەو بەهرەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنبِيَاءَ﴾ کاتێ کەپێغەمبەرانی تێدا هەڵخستوون ﴿وَجَعَلَكُم مُّلُوكًا﴾ وە چەندینی کردوون بەپادشا ﴿وَآتَاكُم مَّا لَمْ يُؤْتِ أَحَدًا﴾ وە شتێکی پێ بەخشیوون کە نەی بەخشیووە بەهیچ کەس ﴿مِّنَ الْعَالَمِينَ﴾ لەجیهانیان. ٢٠) ﴿يَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ﴾ بچنە ناو ئەو خاکە پیرۆزەی (پاکراوە لەبت پەرستی) ﴿الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ کەخوا بڕیاری داوە بۆتان ﴿وَلَا تَرْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِكُمْ﴾ وە پاشەوپاش وەرنەگەڕێنەوە لەئاینەکەتان ﴿فَتَنقَلِبُوا خَاسِرِينَ﴾ (ئەگەر بگەڕێنەوە) ئەوە بەزیانباری و نائومێدی ئەگەڕێنەوە. ٢١) ﴿قَالُوا يَا مُوسَىٰ﴾ ووتیان ئەی مووسا ﴿إِنَّ فِيهَا قَوْمًا جَبَّارِينَ﴾ بەڕاستی گەلێکی زۆر دارو ستەمکار لەو شارە دایە ﴿وَإِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا﴾ وە ئێمە هەرگیز ناچینە ناوی ﴿حَتَّىٰ يَخْرُجُوا مِنْهَا﴾ تا ئەوان لێ ی دەرنەچن ﴿فَإِن يَخْرُجُوا مِنْهَا﴾ ئینجا ئەگەر ئەوان لێی دەرچوون ﴿فَإِنَّا دَاخِلُونَ﴾ ئەو کاتە بێگومان ئێمە تێی ئەچین. ٢٢) ﴿قَالَ رَجُلَانِ﴾ دوو پیاو ووتیان: ﴿مِنَ الَّذِينَ يَخَافُونَ﴾ لەوانەی لەخوا دەترسان ﴿أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمَا﴾ وەخوا چاکەی ئیمانی ڕشت بوو بەسەریاندا ﴿ادْخُلُوا عَلَيْهِمُ الْبَابَ﴾ بدەن بەسەریاندا لەقاپی شارەوە بچنە ژورەوە ﴿فَإِذَا دَخَلْتُمُوهُ فَإِنَّكُمْ غَالِبُونَ﴾ جا ئەگەر چوونە ناویەوە ئەوە بەڕاستی ئێوە زاڵ دەبن بەسەریاندا ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَتَوَكَّلُوا﴾ وەپشت هەر بەخوا ببەستن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ٢٣)

قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَآ أَبَدًا مَّا دَامُوا۟ فِيهَا ۖ فَٱذْهَبْ
أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَٰتِلَآ إِنَّا هَٰهُنَا قَٰعِدُونَ ﴿٢٤﴾ قَالَ رَبِّ
إِنِّى لَآ أَمْلِكُ إِلَّا نَفْسِى وَأَخِى ۖ فَٱفْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ ٱلْقَوْمِ
ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ ۛ أَرْبَعِينَ سَنَةً ۛ
يَتِيهُونَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْفَٰسِقِينَ
﴿٢٦﴾ ۞ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱبْنَىْ ءَادَمَ بِٱلْحَقِّ إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا
فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ ٱلْءَاخَرِ قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ ۖ
قَالَ إِنَّمَا يَتَقَبَّلُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٢٧﴾ لَئِنۢ بَسَطتَ إِلَىَّ يَدَكَ
لِتَقْتُلَنِى مَآ أَنَا۠ بِبَاسِطٍ يَدِىَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ
رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾ إِنِّىٓ أُرِيدُ أَن تَبُوٓأَ بِإِثْمِى وَإِثْمِكَ فَتَكُونَ
مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَطَوَّعَتْ
لَهُۥ نَفْسُهُۥ قَتْلَ أَخِيهِ فَقَتَلَهُۥ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٣٠﴾
فَبَعَثَ ٱللَّهُ غُرَابًا يَبْحَثُ فِى ٱلْأَرْضِ لِيُرِيَهُۥ كَيْفَ يُوَٰرِى
سَوْءَةَ أَخِيهِ ۚ قَالَ يَٰوَيْلَتَىٰٓ أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا
ٱلْغُرَابِ فَأُوَٰرِىَ سَوْءَةَ أَخِى ۖ فَأَصْبَحَ مِنَ ٱلنَّٰدِمِينَ ﴿٣١﴾

= لەقەرزەکەی لێ لابات خوای گەورە دەیخاتە ژێر سێبەری خۆیەوە).

ئایەتی (٢٨٢) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (من أسلف فليسلف في كيل معلوم ووزن معلوم وأجل معلوم) (رواه البخاري و مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێک سەلەمی کرد باسەلەم لەکێشانە وپێوانەیەکی دیاری کراودا بکات وبۆ ماوەیەکی دیاری کراو بێت).

ئایەتی (٢٨٤) سورەتی (البقرة): قال رسول الله (ﷺ): (قال الله: إذا هم عبدي بسيئة فلا تكتبوها عليه، فإن عملها فاكتبوها سيئة وإذا هم بحسنة فلم يعملها فاكتبوها حسنة فإن عملها فاكتبوها عشراً) (رواه البخاري ومسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خودا دەفەرموێت: ئەگەر بەندەکەم وبستی خراپەیەکات لەسەری =

﴿وَلَهُمْ عَلَيَّ ذَنْبٌ﴾ ووتیان ئەی مووسا ﴿فَأَخَافُ أَنْ يَقْتُلُونِ﴾ بەڕاستی تۆمە هەرگیز ناچینە ناو ئەرشارە ﴿فَاذْهَبْ أَنْتَ وَأَخُوكَ﴾ تائەوان تۆیدانین ﴿فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا﴾ کەواتە برۆ خۆتو پەروەردیگارت لەدژیان جەنگ بکەن ﴿إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ﴾ بێگومان تۆمە لێرە دانیشتووین. ٢١) ﴿قَالَ﴾ (مووسا) ووتی ﴿إِنِّي لَا أَمْلِكُ﴾ ئەی پەروەردیگارم بەڕاستی من خاوەنی هیچ کەسێک نیم ﴿إِلَّا نَفْسِي وَأَخِي﴾ بێجگە لەخۆم و براکەم لەبێت ﴿فَافْرُقْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ الْقَوْمِ﴾ کەواتە جیایی بخەرە نێوان تۆمەو ئەوگەلەی ﴿الْفَاسِقِينَ﴾ کە لەستووری خوا دەرچوون. ٢٥) ﴿قَالَ فَإِنَّهَا مُحَرَّمَةٌ عَلَيْهِمْ﴾ (خوا) فەرمووی بەڕاستی ئەو (خاکە پیرۆزە) لەدەفە کراوە لەسەریان ﴿أَرْبَعِينَ سَنَةً﴾ ماوەی چل ساڵ ﴿يَتِيهُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ بەسەر گەڕانی دەخولێنەوە بەسەر زەویدا ﴿فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ بۆیە خەم مەخۆ لەسەر ئەو گەلەی کەلە ستووری خوا دەرچوون. ٢٦) ﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بخوێنەرەوە بەسەریاندا ﴿نَبَأَ ابْنَيْ آدَمَ﴾ هەواڵی دوو کوڕەکەی ئادەم کە حەق و ڕاستە ﴿بِالْحَقِّ﴾ کاتێ هەردوویان دوو جۆرە قوربانی یان کرد ﴿إِذْ قَرَّبَا قُرْبَانًا﴾ ئینجا لەیەکێکیان وەرگیرا ﴿فَتُقُبِّلَ مِنْ أَحَدِهِمَا﴾ وە لەوی تریان وەرنەگیرا ﴿وَلَمْ يُتَقَبَّلْ مِنَ الْآخَرِ﴾ (ئەوەیان لێی گیرا نەکرا) ووتی بێگومان دەبێ هەر بتکوژم ﴿قَالَ لَأَقْتُلَنَّكَ﴾ ئەویش ووتی خوا (قوربانی) ئەنها لەپارێزکاران گێرا دەکات. ٢٧) ﴿لَئِنْ بَسَطْتَ إِلَيَّ يَدَكَ لِتَقْتُلَنِي﴾ سوێند بەخوا ئەگەر تۆ دەستم بۆ درێژکەی ﴿مَا أَنَا بِبَاسِطٍ يَدِيَ إِلَيْكَ لِأَقْتُلَكَ﴾ من دەست درێژ ناکەم بۆ تۆ بۆئەوەی بتکوژم ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ﴾ بەڕاستی من لەخوا ئەترسم ﴿رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ کە پەروەردگاری هەموو جیهانیانە. ٢٨) ﴿إِنِّي أُرِيدُ﴾ بەڕاستی من دەمەوێت ﴿أَنْ تَبُوءَ بِإِثْمِي وَإِثْمِكَ﴾ کە تۆ بگەڕێنەوە (بۆلای خوا) بەگوناهی منو خۆیشتەوە ﴿فَتَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾ ئەوسا تۆ لەهاوەڵانی دۆزەخ دەبیت ﴿وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الظَّالِمِينَ﴾ هەر ئەوەش پاداشتی ستەم کارانە. ٢٩) ﴿فَطَوَّعَتْ لَهُ نَفْسُهُ﴾ ئینجا دەروێی(ئەو ناوانبارە) هانی دا ﴿قَتْلَ أَخِيهِ﴾ بۆ کوشتنی براکەی ﴿فَقَتَلَهُ﴾ و کوشتی ﴿فَأَصْبَحَ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ بەهۆی پاوە چووە ڕیزی زیان باران. ٣٠) ﴿فَبَعَثَ اللَّهُ غُرَابًا﴾ پاشان خوا قەڵە ڕەشێکی نارد ﴿يَبْحَثُ فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا چاڵی هەڵدەکەند (بۆ قەڵە ڕەشێکی مردارۆ بوو) ﴿لِيُرِيَهُ كَيْفَ يُوَارِي سَوْءَةَ أَخِيهِ﴾ بۆ ئەوەی نیشانی بدات کەچۆن لەشی براکەی بشارێتەوە ﴿قَالَ يَا وَيْلَتَىٰ﴾ ووتی ئای داخی سەختم ﴿أَعَجَزْتُ أَنْ أَكُونَ مِثْلَ هَٰذَا الْغُرَابِ﴾ بۆ من دەستە پاچە بووم لەوەی وەک ئەم قەڵەڕەشەبم؟ ﴿فَأُوَارِيَ سَوْءَةَ أَخِي﴾ تا تەرم و عەورەتی برا کەم بشارمەوە ﴿فَأَصْبَحَ مِنَ النَّادِمِينَ﴾ ئەوسا چووە ڕیزی پەشیمان بوانەوە. ٣١)

مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ
نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ
ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ
جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ ﴿٣٢﴾ إِنَّمَا
جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَيَسْعَوْنَ فِى ٱلْأَرْضِ
فَسَادًا أَن يُقَتَّلُوٓا۟ أَوْ يُصَلَّبُوٓا۟ أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ
وَأَرْجُلُهُم مِّنْ خِلَٰفٍ أَوْ يُنفَوْا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ ۚ ذَٰلِكَ
لَهُمْ خِزْىٌ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ
﴿٣٣﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِن قَبْلِ أَن تَقْدِرُوا۟ عَلَيْهِمْ ۖ فَٱعْلَمُوٓا۟
أَنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَٱبْتَغُوٓا۟ إِلَيْهِ ٱلْوَسِيلَةَ وَجَٰهِدُوا۟ فِى سَبِيلِهِۦ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْ أَنَّ
لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لِيَفْتَدُوا۟ بِهِۦ مِنْ
عَذَابِ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٣٦﴾

فەرموی خاتنەوەی ئایەتی (٣٢) سورەتی (المائدة) ﴿مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنَّهُۥ مَن قَتَلَ نَفْسًۢا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَسَادٍ فِى ٱلْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ ٱلنَّاسَ جَمِيعًا وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَآ أَحْيَا ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِٱلْبَيِّنَٰتِ ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم بَعْدَ ذَٰلِكَ فِى ٱلْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ﴾ ئەبێ مەبەست لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە ئەم فەرموودەیە دەگێڕێتەوە (واتە فەرموودەی خودەبینەکان کە هەڵگەڕانەوەیە لە تایبەتی ئیسلام و خواتی وشترەکانی (بیت المال) یان کوشت و وشترەکانیشیان برد) جا پێغەمبەری خوای (ﷺ) کۆمەڵێک جەکداری نارد بەشوێنیاندا هێنانیان ئێتر خوای گەورەش لەو کاتەدا ئەم ئایەتەی نارد خوارەوە ﴿إِنَّمَا جَزَٰٓؤُا۟ ٱلَّذِينَ يُحَارِبُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ .....﴾.

* مەبەستمان جا ئەگەر کاردێ بەبەگا بڕایە بینوسین، وەئەگەر وێستی جاکەبەگا بکات و*

﴿مِنْ أَجْلِ ذَٰلِكَ﴾ هەر لەبەر ئەوە(ی کەلەو داستانەدا باسکرا) ﴿كَتَبْنَا عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ پێویستمان کرد لەسەرنەوەی ئیسرائیل ﴿أَنَّهُ﴾ کەبێگومان بڕیار ئەمەیە ﴿مَنْ قَتَلَ نَفْسًا﴾ ئەوەی تەنیا کەسێك بکوژێت ﴿بِغَيْرِ نَفْسٍ﴾ لەتۆڵەی کەسێکی کوژراودا نەبێت ﴿أَوْ فَسَادٍ فِي الْأَرْضِ﴾ یان خراپە کاری و ئاژاوەی بنێتەوە لەسەر زەوی دا ﴿فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ جَمِيعًا﴾ ئەوە وەك ئەوەوایە هەموو خەڵکی کوشتبێ ﴿وَمَنْ أَحْيَاهَا﴾ ئەوەش بێتاوانێك رزگار کات لەکوژران ﴿فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا﴾ ئەوە وەك ئەوەوایە هەموو ئادەمی رزگار کردبێت و زیندووی کردبنەوە ﴿وَلَقَدْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُنَا بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان، پێغەمبەرەکانمان هاتن بۆلایان بەبەڵگە روونەکانەوە ﴿ثُمَّ إِنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ کەچی لەپاش ئەوە زۆرێك لەوانە ﴿فِي الْأَرْضِ لَمُسْرِفُونَ﴾ زیادە ڕەویان کرد لەزەویدا، ٣٢)﴿إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی تۆڵەی ئەوانەی ﴿يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ کە جەنگ و دوژمنایەتی ئەکەن لەگەڵ خواو پێغەمبەرەکەی دا ﴿وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا﴾ وە هەوڵ ئەدەن لەزەویدا خراپە بڵاوبکەنەوە ﴿أَنْ يُقَتَّلُوا﴾ (ئەوە تۆڵەیان) ئەوەیە بکوژرێن ﴿أَوْ يُصَلَّبُوا﴾ یا هەڵبواسرێن بەدارا ﴿أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ﴾ یان دەستو قاچیان ببڕدرێت ﴿مِنْ خِلَافٍ﴾ بەپێچەوانەوە (راستو چەپ) ﴿أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ﴾ یان دوور بخرێنەوە لەووڵات ﴿ذَٰلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا﴾ ئەمە زەبونی و ئابرو بردنیانە لە جیهاندا ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ لە دواڕۆژیشدا بۆیان هەیە ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە، ٣٣)﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا﴾ بێجگەلەوانەی تەوبەیان کردووە ﴿مِنْ قَبْلِ أَنْ تَقْدِرُوا عَلَيْهِمْ﴾ لەپێش ئەوەی دەسەڵاتتان ببێت بەسەریاندا ﴿فَاعْلَمُوا﴾ تا بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ کەبەڕاستی خوا لێ بوردەی میهرەبانە، ٣٤)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾ لەخوا بترسن ﴿وَابْتَغُوا إِلَيْهِ الْوَسِيلَةَ﴾ بگەڕێن بەدوای هەموو هۆکارێکدا کەنزیکتان بخاتەوە لەخوا ﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ﴾ وەتێ بکۆشن و خەبات بکەن لەڕێگەی خوادا ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بەئومێدی ڕزگار بونتان، ٣٥)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە لەجیهاندا بێ بڕوا بوون ﴿لَوْ أَنَّ لَهُمْ﴾ ئەگەر ببنە خاوەنی ﴿مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەرچی لەزەویدایە هەمووی ﴿وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵ بێت ﴿لِيَفْتَدُوا بِهِ مِنْ عَذَابِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ بۆ ئەوەی خۆی پێ بکڕنەوەو رزگارکەن لەسزای ڕۆژی دوایی ﴿مَا تُقُبِّلَ مِنْهُمْ﴾ لێ یان وەرناگیرێ ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆیان هەیە سزایەکی بە ئازار، ٣٦)

يُرِيدُونَ أَن يَخْرُجُوا مِنَ النَّارِ وَمَا هُم بِخَٰرِجِينَ مِنْهَا
وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٣٧﴾ وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوٓا
أَيْدِيَهُمَا جَزَآءًۢ بِمَا كَسَبَا نَكَٰلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ
﴿٣٨﴾ فَمَن تَابَ مِنۢ بَعْدِ ظُلْمِهِۦ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ ٱللَّهَ يَتُوبُ
عَلَيْهِ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٩﴾ أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ لَهُۥ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ
وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٠﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ
لَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ مِنَ ٱلَّذِينَ
قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِأَفْوَٰهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ ۛ وَمِنَ ٱلَّذِينَ
هَادُوا۟ ۛ سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّٰعُونَ لِقَوْمٍ
ءَاخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ ۖ يُحَرِّفُونَ ٱلْكَلِمَ مِنۢ بَعْدِ مَوَاضِعِهِۦ ۖ
يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَخُذُوهُ وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ فَٱحْذَرُوا۟ ۚ
وَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ فِتْنَتَهُۥ فَلَن تَمْلِكَ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَمْ يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ ۚ لَهُمْ فِى
ٱلدُّنْيَا خِزْىٌ ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٤١﴾

سورەتی (المائدة)
ئایەتی (٤١ - ٤٨)

يا أيها الرسول ... ئەی پێغەمبەر و نوسلیم لەبەرانی کوری هاوسەرە دەگێڕێتەوە ئەڵێ: بوو لەگەڵ پەیامی دووەم و چاوەڕێکراوی شەڵاق لە فرۆشیان بەڵام پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسی، بانگی کردن پێی ووتن تۆڵەی زیناکەر لەکتێبەکەتاندا ئایەم هەیە؟ ووتیان بەڵێ، ئەمجا پەیامێکی لەزانایانیان بانگ

گرێر ووتی سوێندت دەدەم بەو خوایەی تەورائی دابەزاند بۆ سەر موسا تۆڵەی زیناکەر لە کتێبەکەتاندا بەم شێوەیە؟ ئەویش ووتی نەخێر، وە ئەگەر بەم سوێندە سوێندت نەدابایە هەرگیز پێ نەدەدایی، تۆڵەی زیناکەر لەکتێبەکەتاندا بەرە باران کردنە _ رجم _ بەڵام کە زۆر بگۆڕوویەرە لەناو خانەدانەکانماندا ئەوسا ئێمە ئەگەر خانە دانێک زیناکەر بگرتبایە رزگیان نەبوو منیش وە ئەگەر دانەنێک _ لاوازێک _ زیناکەر بگرتبایە -

﴿يَخْرُجُونَ مِنَ النَّارِ﴾ دەیانەوێ لەئاگری دۆزەخ بێنەدەرەوە ﴿وَمَا هُم بِخَارِجِينَ مِنْهَا﴾ بەڵام هەرگیز دەرچوونیان نیە (ئاگری دۆزەخ) نی یە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ و سزای بەردەوامیان بۆ هەیە. ٣٧) ﴿وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ﴾ پیاو و ئافرەتی دز ﴿فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا﴾ دەستیان ببڕن ﴿جَزَاءً بِمَا كَسَبَا﴾ لەتۆڵەی ئەو دزیەی کردویانە ﴿نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ﴾ ئەمە تۆڵەو تەمێ کردنێکە لەلایەن خوایە ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا بالا دەستی کار درووستە. ٣٨) ﴿فَمَن تَابَ مِن بَعْدِ ظُلْمِهِ﴾ جا هەر کەس تۆبەی کرد لەپاش ستەمەکەی (دزیەکەی) ﴿وَأَصْلَحَ﴾ وە کردەوەی چاکی کردو باش بوو ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ﴾ ئەوە بێگومان خوا تۆبەکەی لێ وەردەگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٣٩) ﴿أَلَمْ تَعْلَمْ﴾ ئایا نەت زانیوە ﴿أَنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ﴾ کەهەر بۆ خوایە خاوەنێتی ئاسمانەکان و ﴿وَالْأَرْضِ﴾ زەوی ﴿يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ سزای هەر کەسێک دەدات کەبیەوێ ﴿وَيَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ وە ئەبوورێ لەهەر کەس خۆی بیەوێ ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانا و دەسەڵاتدارە. ٤٠) ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿لَا يَحْزُنكَ﴾ غەم بارت نەکات ﴿الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ﴾ ئەوانەی کە پێشبڕکێ دەکەن لەبێ بڕوایی دا ﴿مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ لەوانەی بەدەم ئەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَلَمْ تُؤْمِن قُلُوبُهُمْ﴾ کەچی دڵە کانیان بڕوای نەهێناوە ﴿وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا﴾ هەروەها لەوانەش کە جولەکەن ﴿سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ﴾ زۆر گوێ قوڵاخن بۆ درۆ ﴿سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ﴾ زۆر گوێ لە مشتی دەستەبەکی ترین ﴿لَمْ يَأْتُوكَ﴾ کەئەمانەن بۆلای تۆ ﴿يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ﴾ ووتەکانی (تەورات) دەگۆڕن ﴿مِن بَعْدِ مَوَاضِعِهِ﴾ لە پاش ئەوەی خوا لەشوێنی خۆی دایناون ﴿يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا﴾ ئەڵێن ئەگەر ئەمەی (ئێمە)تان پێ گوترا (لەلایەن موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَخُذُوهُ﴾ ئەوە وەری گرن ﴿وَإِن لَّمْ تُؤْتَوْهُ﴾ ئەگەر لەئەمەی (ئێمە)تان پێ نەگوترا ﴿فَاحْذَرُوا﴾ ئەوا خۆتان بپارێزن ﴿وَمَن يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ﴾ وەهەر کەسێک خوا بیەوێ کافرو گومڕای بکات ﴿فَلَن تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ ئەوە تۆ لەبەرامبەر خوادا هیچت پێ ناکرێ بۆی ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَن يُطَهِّرَ قُلُوبَهُمْ﴾ کەخوا نەیویستووە دڵەکانیان پاک بکاتەوە ﴿لَهُمْ فِي الدُّنْيَا خِزْيٌ﴾ لەدنیادا سەرشۆڕەبن ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە لەڕۆژی دوایشدا ئامادەبە بۆیان ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی زۆر گەورە. ٤١)

سَمَّٰعُونَ لِلْكَذِبِ أَكَّٰلُونَ لِلسُّحْتِ ۚ فَإِن جَآءُوكَ
فَٱحْكُم بَيْنَهُمْ أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ ۖ وَإِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَن
يَضُرُّوكَ شَيْـًٔا ۖ وَإِنْ حَكَمْتَ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِٱلْقِسْطِ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُقْسِطِينَ ﴿٤٢﴾ وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ وَعِندَهُمُ
ٱلتَّوْرَىٰةُ فِيهَا حُكْمُ ٱللَّهِ ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ ۚ
وَمَآ أُو۟لَٰٓئِكَ بِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٣﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَا ٱلتَّوْرَىٰةَ فِيهَا
هُدًى وَنُورٌ ۚ يَحْكُمُ بِهَا ٱلنَّبِيُّونَ ٱلَّذِينَ أَسْلَمُوا۟ لِلَّذِينَ
هَادُوا۟ وَٱلرَّبَّٰنِيُّونَ وَٱلْأَحْبَارُ بِمَا ٱسْتُحْفِظُوا۟ مِن كِتَٰبِ
ٱللَّهِ وَكَانُوا۟ عَلَيْهِ شُهَدَآءَ ۚ فَلَا تَخْشَوُا۟ ٱلنَّاسَ
وَٱخْشَوْنِ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِى ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم
بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٤﴾ وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ
فِيهَآ أَنَّ ٱلنَّفْسَ بِٱلنَّفْسِ وَٱلْعَيْنَ بِٱلْعَيْنِ وَٱلْأَنفَ
بِٱلْأَنفِ وَٱلْأُذُنَ بِٱلْأُذُنِ وَٱلسِّنَّ بِٱلسِّنِّ وَٱلْجُرُوحَ
قِصَاصٌ ۚ فَمَن تَصَدَّقَ بِهِۦ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُۥ ۚ وَمَن
لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٥﴾

- (بۆ تۆڵەی زیناکەر) ئامۆژگاریان بەسەرهاتەدان و داماردا _ بەهۆی و بەسەرهاتدا _ ئینجا پێکەوتین لەسەر بەشی کردنی دەم و چاو و شەلاق لێ دان، لەجیهاتی بەرد باران کردن پێڤەبەستن (ڕجم) قسەروی : خوایە من بەگەم کەس دەبم کەفەرمانی لێ نەبەدەو دەگەڕەوە گەشتوان مرانسەووریان ، جا فەرمانی دا و

بەجیمیان کرد خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ...إِنْ أُوتِيتُمْ هَٰذَا فَٱحْذَرُوهُ﴾ ئەیان وت بچن بۆلای موحەممەد ئەگەر فەتوای بۆدان بەپەشکردنەوەو جەلد فەیوڵی بکەن وەئەگەر فەتوای بەڕەجم بۆدان ئەوا ئاگادارین و وازی لێ بێنن ئاوڕدانەوەی خوا ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ ٱللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ دابەزی.

﴿السُّحْتَ﴾ ئەو (جوولەکانە) زۆر گوێ قوڵاخی دەدەن ﴿لِلْكَذِبِ﴾ مالی حەرام زۆر دەخۆن ﴿فَإِن جَاءُوكَ﴾ جا ئەگەر ئەوانە هاتن بۆلات ﴿فَاحْكُم بَيْنَهُمْ﴾ ئەوە (بەویستی خۆت) بڕیار بدە لە نێوانیاندا ﴿أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ یان وازیان لێ بهێنە ﴿وَإِن تُعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ خۆ ئەگەر وازیان لێ بهێنی ﴿فَلَن يَضُرُّوكَ شَيْئًا﴾ ئەوە هیچ زیانێکت پێ ناگەیەنن ﴿وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ﴾ وە ئەگەر بڕیارت دا لەنێوانیاندا ئەوا بە دادوەری بڕیار بدە ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ چونکە بەڕاستی خوا دادگەرانی خۆش دەوێ ٤٢)﴿وَكَيْفَ يُحَكِّمُونَكَ﴾ وە ئەوانە چۆن تۆدەکەن بەدادوەر ﴿وَعِندَهُمُ التَّوْرَاةُ﴾ لەکاتێکدا تەوراتیان لایە ﴿فِيهَا حُكْمُ اللَّهِ﴾ کە حوکم و بڕیاری خوای تیایە ﴿ثُمَّ يَتَوَلَّوْنَ مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا لەباش ئەوە(ی کەکردیانیان بەدادوەر) پوو وەر دەگێڕن ﴿وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ بێ گومان ئەوانە بڕوادار نین ٤٣)﴿إِنَّا أَنزَلْنَا التَّوْرَاةَ﴾ بێگومان ئێمە تەوراتمان نارد﴿فِيهَا هُدًى وَنُورٌ﴾ کەڕێنموونی و ڕووناکی تێدا بوو ﴿يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ﴾ ئەو پێغەمبەرانە حوکمیان پێ دەکرد ﴿الَّذِينَ أَسْلَمُوا﴾ کەموسڵمان و ملکەچ بوون ﴿لِلَّذِينَ هَادُوا﴾ بۆ ئەوانەی کە جوولەکە بوون ﴿وَالرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ﴾ هەروەها زانا خوا ناسەکان و زانا شەرع زانەکان (حوکمیان پێ دەکرد) ﴿بِمَا اسْتُحْفِظُوا مِن كِتَابِ اللَّهِ﴾ بەهۆی ئەوەی فەرمانی پارێزگاری کتێبی خوا (تەورات)یان پێ کرا بوو (لەلایەن پێغەمبەرەکانیانەوە) ﴿وَكَانُوا عَلَيْهِ شُهَدَاءَ﴾ وەشایەتیش بوون لەسەری ﴿فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ﴾کەوانە (زانایانی جوولەکە) لەخەڵکی مەترسن ﴿وَاخْشَوْنِ﴾ بەڵکو تەنها لەمن بترسن ﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي﴾ بەڵگەو فەرمانەکانی من مەگۆڕنەوە (مەفرۆشن) ﴿ثَمَنًا﴾ بە نرخێکی کەم ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ وە هەر کەس حوکم نەکات بەو بڕیارانەی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ﴾ ئا ئەوانە بێ باوەڕن بە موسڵمان نین ٤٤)﴿وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ﴾ لەتەوراتدا نوسیمان (پێویستمان کرد) لەسەریان ﴿أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ﴾ کەبێگومان هەر کەسێک بەدەستی ئەنقەست کەسێک بکوژێ ئەکوژرێتەوە لەباتی دا ﴿وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ﴾ وە چاو لەباتی چاو ﴿وَالْأَنفَ بِالْأَنفِ﴾ وە لووت لەباتی لووت ﴿وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ﴾ وە گوێچکە لەباتی گوێچکە ﴿وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ﴾ وە دان لەباتی دەمان ﴿وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ﴾ وەزامەکانیش تۆڵەیان زامدار کردنی دەست دروێی کەرانە ﴿فَمَن تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ﴾ جا هەر کەس لەتۆڵە سەندن خۆش بێت ئەوە ئەبێتە هۆی سڕینەوەی گوناهی ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم﴾ وە هەر کەسێ حوکم نەکات ﴿بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بەوەی کەخودا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئەوا هەر ئەو کەسانە ستەمکاری تەواون ٤٥)

وَقَفَّيْنَا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم بِعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ
ٱلتَّوْرَىٰةِ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ ٱلْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ ۖ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ
يَدَيْهِ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٦﴾ وَلْيَحْكُمْ
أَهْلُ ٱلْإِنجِيلِ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ فِيهِ ۚ وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَآ أَنزَلَ
ٱللَّهُ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٤٧﴾ وَأَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ
بِٱلْحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ وَمُهَيْمِنًا
عَلَيْهِ ۖ فَٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ
عَمَّا جَآءَكَ مِنَ ٱلْحَقِّ ۚ لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا ۚ
وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ فِى مَآ
ءَاتَىٰكُمْ ۖ فَٱسْتَبِقُوا۟ ٱلْخَيْرَٰتِ ۚ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٤٨﴾ وَأَنِ ٱحْكُم بَيْنَهُم بِمَآ
أَنزَلَ ٱللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ وَٱحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ عَنۢ
بَعْضِ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَٱعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُصِيبَهُم
بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ لَفَٰسِقُونَ ﴿٤٩﴾ أَفَحُكْمَ
ٱلْجَٰهِلِيَّةِ يَبْغُونَ ۚ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ ٱللَّهِ حُكْمًا لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٥٠﴾

...ديار، بديك چاك بكى بنويسن وه ئاگەر كردن، بەدەچاكى بنويسن).

ئايەتى (٢٨٨) سورەتى (البقرة)، قال رسول الله (ﷺ): (من قرأ بالآيتين من آخر سورة البقرة في ليلة كفتاه) (متفق عليه) ، بەهەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێت: (هەركەسێك دوو ئايەتى كۆتايى سورەتى بەقەرە بخوێنێت لەشەوێكدا بەسەیانی).

ئايەتى (٥) سورەتى (آل عمران) لە عەوفی لە ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: كانت خلف النبي (ﷺ) يوماً فقال: (يا غلام، إني أعلمك كلمات: احفظ الله يحفظك، احفظ الله تجده تجاهك، إذا سألت فاسأل الله وإذا استعنت فاستعن بالله، واعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك، ولو اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء قد كتبه الله عليك، رفعت الأقلام وجفت الصحف) (رواه الترمذي) مەبەرئاكی كۆری مەبەس دەڵێت:-

﴿وَقَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم﴾ ئینجا بەدوای پێغەمبەرانی(جوولەکەدا) ڕەوانەمان کرد ﴿بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ عیسای کوڕی مەریەم ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ﴾ باوەڕی هەیە بەتەورانەی کەلەپێش خۆیەوە هاتووە ﴿وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ فِيهِ هُدًى وَنُورٌ﴾ وەئینجیلمان پێ بەخشی کەڕێنموونی و ڕووناکی تێدایە ﴿وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ التَّوْرَاةِ﴾ وەئەو تەورانە بەڕاست دەزانێ کەلە پێش ئەوەوە هاتووە ﴿وَهُدًى وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ وە ڕێنموونی و ئامۆژگاری یە بۆ پارێزگاران. ٤٦) ﴿وَلْيَحْكُمْ أَهْلُ الْإِنجِيلِ﴾ دەبا پەیڕەوانی ئینجیل حوکم بکەن ﴿بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فِيهِ﴾ بەپێی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە ئیایدا ﴿وَمَن لَّمْ يَحْكُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ وە هەرکەس حوکم نەکات بەپێی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ئا ئەوانە بەتەواوی یاخیبوو لەفەرمانی خوا دەرچوون. ٤٧)﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ وە ئەم قورئانەمان ناردە خوارەوە بۆتۆ بەحەقێو ڕاستی ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ مِنَ الْكِتَابِ﴾ و کتێبەکانی پێش خۆی بەڕاست دەزانێو پشتیوانیان لێ دەکات ﴿وَمُهَيْمِنًا عَلَيْهِ﴾ و چاودێریانە ﴿فَاحْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ کەوائە حوکم و بڕیاربدە لەناو نامەدارەکاندا بەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾ وە شوێن هەواو هەوەسی ئەوان مەکەوە ﴿عَمَّا جَاءَكَ مِنَ الْحَقِّ﴾ لانەدەی لەو حوکم و بڕیارە هەق و ڕاستەی کەبۆت هاتووە ﴿لِكُلٍّ جَعَلْنَا مِنكُمْ شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ دامان ناوە بۆ هەر ئومەتێک لەئێوە ﴿شِرْعَةً وَمِنْهَاجًا﴾ شەریعەت و ڕێگەیەکی ڕوون﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئێوەی ئەکرد بەیەک ئومەتدو کۆمەڵ ﴿وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَكُمْ﴾ بەڵام (نەیکردبوون) بۆئەوەی تاقیتان بکاتەوە ﴿فِي مَا آتَاكُمْ﴾ لەو شەریعەت و یاسایانەی کەپێی بەخشیوون ﴿فَاسْتَبِقُوا الْخَيْرَاتِ﴾ کەوائە پێش بڕکێ بکەن بۆ ئەو شتانەی کەچاکن ﴿إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ گەڕانەوەتان هەر بۆلای خوایە بەگشتی ﴿فَيُنَبِّئُكُم﴾ ئینجا هەواڵتان پێدەدا ﴿بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ بەوەی کەلەجیهاندا جیاوازبوون تیایدا. ٤٨)﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم﴾ وە(فەرمانمان پێ کردی) کەحوکم بکە لەنێوانیاندا ﴿بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بەوەی کەخوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ﴾ و شوێن هەوو ئارەزوویان نەکەوی ﴿وَاحْذَرْهُمْ أَن يَفْتِنُوكَ﴾ وە ووریا بەلێیان لەوەی بت ترازێنن ﴿عَن بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾ لە هەندێ لەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە بۆت ﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ ئینجا ئەگەر ئەوانە پوویان وەرگێڕاو سەرپێچی یان کرد ﴿فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ﴾ ئەوە بزانە و دڵنیابە خوا ئەیەوێ ﴿أَن يُصِيبَهُم بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی هێندێ لە تاوانەکانیانەوە سزایان بداتو تووشی زیانیان بکات ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ﴾ بێگومان زۆر لە ئادەمی یەکان سەرکەشن و لەسنووری خوا دەرچوون. ٤٩)﴿أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ﴾ ئایا ئەوان داوای حوکمی نەفامی دەکەن؟ ﴿وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا﴾ ئایا کێ حوکم و بڕیاری لە می خوا جوانو چاکترە؟ ﴿لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ لای کەسانێک کە بڕوای تەواویان هەیە. ٥٠)

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥١﴾ فَتَرَى ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يُسَٰرِعُونَ فِيهِمْ
يَقُولُونَ نَخْشَىٰٓ أَن تُصِيبَنَا دَآئِرَةٌ ۚ فَعَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِىَ بِٱلْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ
مِّنْ عِندِهِۦ فَيُصْبِحُوا۟ عَلَىٰ مَآ أَسَرُّوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ نَٰدِمِينَ ﴿٥٢﴾
وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ
إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ ۚ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ فَأَصْبَحُوا۟ خَٰسِرِينَ ﴿٥٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِۦ فَسَوْفَ يَأْتِى ٱللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ
وَيُحِبُّونَهُۥٓ أَذِلَّةٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٍ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ يُجَٰهِدُونَ فِى
سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَآئِمٍ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ
وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٤﴾ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ
يُقِيمُونَ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُمْ رَٰكِعُونَ ﴿٥٥﴾ وَمَن يَتَوَلَّ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ فَإِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٥٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟
ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٥٧﴾

* ڕۆژێک لەیاخۆی پاپێنەمبەردا بەرەو (بەسوار وولاخێکەوە) لەڕەوڕەوا (کەوە بچکۆلە من چەند بوخەیەکت لەبەر دەکەم! سەروەت یاساکانی خوا بپارێزە خەوانی دەتپارێزێت سەروەت یاساکانی خوا بپارێزە ئەوەیان نییە بەهاوارتەوە ، ئەگەر داوات کرد تەنیا داوا لەخوا بکە بەهەگەر داوای یارمەتیت کرد تەنها داوا لەخوا بکە ، وە بشزانە ئەگەر هەموو خەڵکی کۆببێنەوە بۆ ئەوەی سوودێکت پێ بگەیەنن ، ناتوانن هیچ سوودێکت پێ بگەیەنن ئەوە نەبێت کە خوای گەورە بۆی نووسیبێت وەئەگەر کۆببێنەوە بۆ ئەوەی زەرەرێکت پێ بگەیەنن ناتوانن ، تەنیا زەرەرێک نەبێت خوای گەورە لە سەری نووسیبێ ، قەڵەمەکان بەرزکراونەتەوە (هەڵگیراون) وە مەرەکەبی پەڕاوەکان وشکە بووەتەوە).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ﴾ جوولەکەو گاوور مەکەن بەپشتیوان و خۆشەویستی خۆتان ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ ئەوانە هەندێکیان دۆستی یەکترن ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ﴾ ئەوەتان ئەوان بکات بەپشتیوان و دۆست ﴿فَإِنَّهُ مِنْهُمْ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوکەسە لەوانە ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان خوا رێنموونی گەلی ستەمکاران ناکات ٥١)﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ بۆیە ئەبینی ئەوانەی دڵیان نەخۆشی (دوو ڕوویی) تیایە ﴿يُسَارِعُونَ فِيهِمْ﴾ پێش برکێ ئەکەن لەدۆستایەتی ئەو (جوولەکەو گاوور)انەدا ﴿يَقُولُونَ نَخْشَىٰ﴾ ئەڵێن ئەترسین ﴿أَن تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ﴾ کەبەسەر هاتی ناخۆشی ڕۆژگار دووچارمان ببێت ﴿فَعَسَى اللَّهُ أَن يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ﴾ دەی نزیکە خوا سەرکەوتن و زاڵ کردنی ئەواو بنێرێت (بۆ پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿أَوْ أَمْرٍ مِّنْ عِندِهِ﴾ یان لەلایەن خۆیەوە کارێکی تر بکات ﴿فَيُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسَرُّوا﴾ بەهۆی ئەوەوە وایان لێدێ لەرەی پەنهانیان کردبوو ﴿فِي أَنفُسِهِمْ نَادِمِينَ﴾ لەدەروونی خۆیاندا پەشیمان دەبنەوە. ٥٢)﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوسا ئەوانەی بڕوایان هێناوە دەڵێن ﴿أَهَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ﴾ ئایا ئەوکەسانە ئەوانەن کەسوێندیان بەخوا ئەخوارد ﴿جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ بەتوندترین سوێندیان ﴿إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ﴾ کەبەڕاستی ئەوان لەگەڵتانن ﴿حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ کردەوکانیان پوچەڵ بوویەوە ﴿فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە زەرەرمەندو ڕەنجە ڕۆبوون. ٥٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿مَن يَرْتَدَّ مِنكُمْ عَن دِينِهِ﴾ هەر کەس لەئێوە هەڵگەڕێتەوە لەئاینەکەی ﴿فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهُ بِقَوْمٍ﴾ ئەوە بەزوویی خوا لەباتی ئەوان گەل و کۆمەڵێکی تر ئەهێنێ ﴿يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ﴾ خوا ئەوانی خۆش ئەوێ و ئەوانیش خوایان خۆش ئەوێ ﴿أَذِلَّةٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ بەسۆزو بەزەیین بەرانبەر بڕوا داران ﴿أَعِزَّةٍ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ بەهێزو توندن بەرانبەر بێبڕوایان ﴿يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ تێ کۆشان دەکەن لەڕێی خوادا ﴿وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ﴾ و ناترسن لەسەرزەنشتی سەرزەنشت کاران ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ﴾ ئەوەی باسکرا چاکەو بەهرەی خوایە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ ئەیبەخشێ بەهەر کەس کەخۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وەخوا دەستەڵات فراوانی زانایە. ٥٤)﴿إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ بێگومان دۆست و یارمەتی دەری ئێوە تەنها خواو پێغەمبەرەکەیی ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ و بڕوا دارانن ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ ئەوانەی کەبەڕێکو پێکی نوێژەکانیان بەجێ ئەهێنن ﴿وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ و زەکات ئەدەن ﴿وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾ بەردەوام مل کەچن بۆ فەرمانی خوا. ٥٥)﴿وَمَن يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە هەر کەس خواو پێغەمبەرو ئیمانداران بکات بەپشتیوانی خۆی ﴿فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْغَالِبُونَ﴾ ئەوە بێگومان هەر کۆمەڵی خوازاڵو سەرکەوتوون. ٥٦)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێ کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ﴾ دامەنێن ئەوانەی کەئاینەکەی ئێوە دادەنێن (بەشتێکی) ﴿هُزُوًا وَلَعِبًا﴾ گاڵتەو لافرتی پێ کراو ﴿مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ لەوانەی نامەیان پێ بەخشراوە ﴿مِن قَبْلِكُمْ﴾ لەپێش ئێوەدا ﴿وَالْكُفَّارَ﴾ وە لەبێ بڕواکانیش ﴿أَوْلِيَاءَ﴾ (دایان مەنێن) بەدۆست و خۆشەویست ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ٥٧)

وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَوٰةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَّا يَعْقِلُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ الْكِتَٰبِ هَلْ تَنقِمُونَ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا
بِاللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَٰسِقُونَ ﴿٥٩﴾ قُلْ
هَلْ أُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِندَ اللَّهِ مَن لَّعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ
عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّٰغُوتَ أُو۟لَٰٓئِكَ شَرٌّ
مَّكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَآءِ السَّبِيلِ ﴿٦٠﴾ وَإِذَا جَآءُوكُمْ قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا
وَقَد دَّخَلُوا۟ بِالْكُفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا۟ بِهِۦ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْتُمُونَ
﴿٦١﴾ وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ يُسَٰرِعُونَ فِى الْإِثْمِ وَالْعُدْوَٰنِ وَأَكْلِهِمُ
السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٢﴾ لَوْلَا يَنْهَىٰهُمُ الرَّبَّٰنِيُّونَ
وَالْأَحْبَارُ عَن قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟
يَصْنَعُونَ ﴿٦٣﴾ وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا۟
بِمَا قَالُوا۟ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَآءُ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا
مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ الْعَدَٰوَةَ
وَالْبَغْضَآءَ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَٰمَةِ كُلَّمَآ أَوْقَدُوا۟ نَارًا لِّلْحَرْبِ أَطْفَأَهَا اللَّهُ
وَيَسْعَوْنَ فِى الْأَرْضِ فَسَادًا وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٦٤﴾

لغوی: (۲) سورەتی (آل عمران)دا هاتووە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (إن القرآن لم ينزل ليكذب بعضه بعضاً، فما عرفتم منه فاعملوا به، وما تشابه منه فآمنوا به) (رواه ابن أبي حاتم) واتە: بێگومان قورئان بۆ ئەوە نەهاتووە هەندێکی هەندێکی تر بە درۆ بخاتەوە، ئەوەی باش لێی تێ گەیشتن لەبارەیەوە کاری پێ بکەن وەئەوەی باش لێی تێ نەگەیشتن باوەڕی پێ بکەن).

لغوی (۱۸) سورەتی (آل عمران)دا فەرمووی پێغەمبەر (ﷺ) (إن الدنيا حلوة خضرة، وإن الله تعالى مستخلفكم فيها فينظر كيف تعملون، فاتقوا الدنيا واتقوا النساء) (رواه مسلم) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (دونیا شیرین و جوانە، وەخوای گەورە ئێوەی تێیدا جێ نشین کردووە، بۆئەوەی بەدواچوونتان-

﴿وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ﴾ کاتێ ئێوە بانگ دەدەن نوێژ (هاتن بۆ) ﴿اتَّخَذُوهَا هُزُوًا وَلَعِبًا﴾ ئەو (دوو ڕووانە) گاڵتەو لاقرتی پێ ئەکەن ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەمەش بەهۆی ئەوەوە یە کەئەوان گەلێکی نەفامو نەزانن. ٥٨)﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿هَلْ تَنْقِمُونَ مِنَّا﴾ ئایا هیچ رەخنەو ڕقێکتان هەیە لەئێمە ﴿إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ بێجگە لەوەی کەبڕوامان هێناوە بەخوا ﴿وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا﴾ وە بەو قورئانەی هێنراوەتە خوارەوە بۆمان ﴿وَمَا أُنْزِلَ مِنْ قَبْلُ﴾ وە بەوەی لەمەوپێش هێنراوەتە خوارەوە ﴿وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ﴾ بێگومان زۆربەتان سەرکەشو لەسنوور دەرچوون. ٥٩)﴿قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هەواڵتان بدەمێ ﴿بِشَرٍّ مِنْ ذَٰلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ﴾ کێ شوێن و پاداشتی خراپترە لای خوا لەوە ﴿مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ﴾ ئەوە کەسێکە خوا نەفرەتی لێ کردبێ ﴿وَغَضِبَ عَلَيْهِ﴾ وخەشمی لێگر تبێ ﴿وَجَعَلَ مِنْهُمُ الْقِرَدَةَ وَالْخَنَازِيرَ﴾ وە هەندێکی لێ کردبن بەمەیموون و بەراز ﴿وَعَبَدَ الطَّاغُوتَ﴾ وە بت و تاغوتی پەرستبێ ﴿أُولَٰئِكَ شَرٌّ مَكَانًا﴾ ئەوانەی باسکران خراپترین شوێنیان هەیە ﴿وَأَضَلُّ عَنْ سَوَاءِ السَّبِيلِ﴾ و گومراترین کەسن لەڕێگای ڕاست. ٦٠)﴿وَإِذَا جَاءُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا﴾ وەکاتێ دێن بۆلاتان دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكُفْرِ﴾ سوێندبێ بێگومان بەبێ بڕوایی یەوە هاتوون ﴿وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ﴾ وەبێگومان هەر بەبێ بڕواییشەوە دەرچوون ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ﴾ وە خوا زۆر چاک دەزانێ بەوەی کەدەیان شاردەوە. ٦١)﴿وَتَرَىٰ كَثِيرًا مِنْهُمْ﴾ وەئەبینی زۆرێک لەوانە ﴿يُسَارِعُونَ فِي الْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ﴾ پێش بڕکێ ئەکەن لەگوناهو دەست درێژی کردن ﴿وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ﴾ و حەرام خواردندا (وەک بەرتیل) ﴿لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بێگومان ئەوەی کەدەیانکرد زۆر بەدو خراپ بوو. ٦٢)﴿لَوْلَا يَنْهَاهُمُ الرَّبَّانِيُّونَ وَالْأَحْبَارُ﴾ ئەوە بۆچی بەرگرییان نەکردن خواپەرستو زاناکانیان ﴿عَنْ قَوْلِهِمُ الْإِثْمَ﴾ لەگوفتاری گوناهیان ﴿وَأَكْلِهِمُ السُّحْتَ﴾ حەرام خواردنیان (وەک بەرتیل) ﴿لَبِئْسَ مَا كَانُوا يَصْنَعُونَ﴾ بەڕاستی شتێکی بەدبوو ئەوەی دەیانکرد. ٦٣)﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ﴾ جوولەکەکان ووتیان ﴿يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ﴾ خوا دەستی بەستراوە (پاکی بۆخوا) ﴿غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ﴾ یاخوا ئەوان چنگ قوچراوو دەست بەستراوین ﴿وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا﴾ وەنەفرینیان لێکرا بەهۆی ئەوەی کە ووتیان ﴿بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو هەردوو دەستی هەمیشە کراوەیە ﴿يُنْفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ چۆنی بیەوێت دەیبەخشێت ﴿وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ﴾ وەسوێند بەخوا زیاد دەکات بۆ زۆر لەوان (زاناو سەرۆکەکانیان) ﴿مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ ئەو قورئانەی هێنراوتە خوارەوە بۆ تۆ لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ سەرکەشیو بێ بڕوای (زیاد ئەکات بۆیان) ﴿وَأَلْقَيْنَا بَيْنَهُمُ﴾ وەخستومانەتە نێوانیان ﴿الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ دوژمنایەتی و کینەو ڕقەبەری ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تارۆژی دوایی ﴿كُلَّمَا أَوْقَدُوا نَارًا لِلْحَرْبِ﴾ هەر جارێک ئاگرێکیان هەڵگیرساندبێ بۆ ئاژاوە نانەوەو جەنگ ﴿أَطْفَأَهَا اللَّهُ﴾ خوا ئەو ئاگرەی کوژاندۆتەوە ﴿وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا﴾ وە تێکۆشان ئەکەن لە زەوی دا بۆ خراپەو تێکدان ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ خواش خراپەکارانی خۆش ناوێ. ٦٤)

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ
سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأَدْخَلْنَٰهُمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا۟
ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِم مِّن رَّبِّهِمْ لَأَكَلُوا۟ مِن
فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِم مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ
سَآءَ مَا يَعْمَلُونَ ﴿٦٦﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلرَّسُولُ بَلِّغْ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكَ
مِن رَّبِّكَ ۖ وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ
مِنَ ٱلنَّاسِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٧﴾ قُلْ يَٰٓأَهْلَ
ٱلْكِتَٰبِ لَسْتُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ حَتَّىٰ تُقِيمُوا۟ ٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ
وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ ۗ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم مَّآ أُنزِلَ
إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ طُغْيَٰنًا وَكُفْرًا ۖ فَلَا تَأْسَ عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٦٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـُٔونَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ
مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَا خَوْفٌ
عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦٩﴾ لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَٰقَ بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ وَأَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ رُسُلًا ۖ كُلَّمَا جَآءَهُمْ رَسُولٌۢ بِمَا
لَا تَهْوَىٰٓ أَنفُسُهُمْ فَرِيقًا كَذَّبُوا۟ وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ ﴿٧٠﴾

سورەی مائیدە
فەرموودەی ئایەتی (٦٧)
(سورەتی المائدة، ٥)
الرَّسُولُ بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ ... ﴾ شیعە
بەوە تۆمەتبارە
کە پێغەمبەر
شتێکی شاردبێتەوە
لە ئایەتی (٦٧)ی
سورەی مائیدە
کە فەرمانی
پێکردووە
گەورەترین و
بەسوودترین
فەرمان بۆ
ئەنجامدانی
ئەوە نییە
ئایا
ئەگەر

لە خوتبەکەدا ئاماژەت و ئیشارەتکەی پێدا ئەوانەی ئێمە پەیڕەو ناو و ناتی گرد و دەڵێن : ئەی موحەممەد ئەگەر ئەتبارێزێ ئەمن پێغەمبەری خوڕاش (ﷺ) ئەبارێزی خوڕا ئەسپارێزێ لە ئەو ئیشتێکەش ئەڵێن ئەوەی ئایەتی ئەیسا ئایەتی ﴿وَٱللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ ٱلنَّاسِ ...﴾ ئایەتی.

= بداە چون کار دەکەن کەوانە خۆیان بپارێزن، لەبونیا و لەناخەت). وعن ابن عمر (رضي الله عنهما)=

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ خۆ ئەگەر بەڕاستی نامەدارەکان بڕوایان بهێنایە ﴿وَاتَّقَوْا﴾ و خۆیان بپارێزیایە و پارێزکار بووبایە ﴿لَكَفَّرْنَا عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ بێ گومان گوناهو خراپەکانیانمان دەسڕی یەوە لێیان ﴿وَلَأَدْخَلْنَاهُمْ جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ وە دەمانخستنە ناو بەهەشتانی پڕناز و نیعمەت. ٦٥﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ أَقَامُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ﴾ وە بێگومان ئەگەر ئەو نامەدارانە تەورات و ئینجیلیان کار پێ بکردبایە ﴿وَمَا أُنزِلَ إِلَيْهِم﴾ هەروەها ئەو قورئانەی کەهێنراوەتە خوارەوە بۆیان ﴿مِّن رَّبِّهِمْ﴾ لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿لَأَكَلُوا مِن فَوْقِهِمْ﴾ بێ گومان دڵنیی بان دەخوارد لەلای سەرووبانەوە (لە ئاسمانەوە) ﴿وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ وە لە ژێرپێیانەوە(لە زەوی یەوە) ﴿مِّنْهُمْ أُمَّةٌ مُّقْتَصِدَةٌ﴾ ئەزیان ئایە دەستەو کۆمەڵێکی ڕێکو پێک ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ﴾ بەڵام زۆرێک لەوان ﴿سَاءَ مَا يَعْمَلُونَ﴾ ئەوەی دەیکەن زۆر بەدو خراپە. ٦٦﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ)﴿بَلِّغْ مَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ ڕابگەیەنە (بەخەڵک) ئەوەی هێنراوەتە خوارەوە بۆت ﴿مِن رَّبِّكَ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿وَإِن لَّمْ تَفْعَلْ﴾ وە ئەگەر وانەکەی ﴿فَمَا بَلَّغْتَ رِسَالَتَهُ﴾ ئەوە پەیامێکەی خوات ڕانەگەیاندووەو بەجێت نەهێناوە ﴿وَاللَّهُ يَعْصِمُكَ مِنَ النَّاسِ﴾ وە خوا ئیتر دەپارێزێ لەخەڵکی (کەبت کوژن) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونی بێ بڕوایان ناکات. ٦٧) ﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿لَسْتُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ هیچ لەسەر هیچ شتێک نین ﴿حَتَّىٰ تُقِيمُوا التَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ﴾ هەتا بەڕێک و ڕاستی پەیڕەوی تەوراتو ئینجیل نەکەن ﴿وَمَا أُنزِلَ إِلَيْكُم﴾ هەروەها ئەو قورئانەی کەهێنراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿مِّن رَّبِّكُمْ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِّنْهُم﴾ سوێند بەخوا زیاد ئەکات بۆ زۆریان ﴿مَّا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ ئەوەی هێنراوەتە خوارەوە بۆت لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ سەرکەشی و بێ باوەڕییان (زیاد دەکات) ﴿فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ کەواتە خەم مەخۆ لەسەر کۆمەڵی بێ بڕوایان. ٦٨﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ و ئەوانەی بوون بەجوولەکە ﴿وَالصَّابِئُونَ﴾ ئەستێرە پەرست بان فریشتە پەرست ﴿وَالنَّصَارَىٰ﴾ وە خەڵکی کەوتوانی عیسا پێغەمبەر ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ هەر کەس لەوانە بڕوایان هێنابێ بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بە ڕۆژی دوایی ﴿وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ و کردەوەی چاکی کردبێ ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ئەوە ئەهیچ مەترسیەکیان لەسەرە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ وە ئەخەفەت بار ئەبن (لەڕۆژی دوایی دا). ٦٩﴿لَقَدْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي﴾ سوێند بەخوا پەیمانی بەهێزمان وەرگرت لە ئەوەکانی ﴿إِسْرَائِيلَ﴾ ئیسرائیل ﴿وَأَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ رُسُلًا﴾ و چەند پێغەمبەرێکمان نارد بۆیان ﴿كُلَّمَا جَاءَهُمْ رَسُولٌ﴾ هەر جارێک پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە ﴿بِمَا لَا تَهْوَىٰ أَنفُسُهُمْ﴾ بە هەر ئەوەندێ کە بەدڵیان نەبوایە ﴿فَرِيقًا كَذَّبُوا﴾ دەستەیەکیان بەدرۆزن دانەنان ﴿وَفَرِيقًا يَقْتُلُونَ﴾ وە دەستەیەکیشیان دەکوشتن. ٧٠)

وَحَسِبُوٓا۟ أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ فَعَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ ثُمَّ تَابَ ٱللَّهُ
عَلَيْهِمْ ثُمَّ عَمُوا۟ وَصَمُّوا۟ كَثِيرٌ مِّنْهُمْ ۚ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا
يَعْمَلُونَ ﴿٧١﴾ لَقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ
ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ ۖ وَقَالَ ٱلْمَسِيحُ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبَّكُمْ ۖ إِنَّهُۥ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ
ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿٧٢﴾
لَّقَدْ كَفَرَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ ثَالِثُ ثَلَٰثَةٍ ۘ وَمَا مِنْ
إِلَٰهٍ إِلَّآ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ ۚ وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا۟ عَمَّا يَقُولُونَ لَيَمَسَّنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ أَفَلَا يَتُوبُونَ
إِلَى ٱللَّهِ وَيَسْتَغْفِرُونَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٧٤﴾
مَّا ٱلْمَسِيحُ ٱبْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ
ٱلرُّسُلُ ۖ وَأُمُّهُۥ صِدِّيقَةٌ ۖ كَانَا يَأْكُلَانِ ٱلطَّعَامَ ۗ
ٱنظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ ٱلْءَايَٰتِ ثُمَّ ٱنظُرْ أَنَّىٰ
يُؤْفَكُونَ ﴿٧٥﴾ قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا
يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ۚ وَٱللَّهُ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٦﴾

= قال: أخذ رسول الله (ﷺ) بمنكبي فقال: (كن في الدنيا كأنك غريب أو عابر سبيل) وكان ابن عمر (رضي الله عنهما) يقول (إذا أمسيت فلا تنتظر الصباح وإذا أصبحت فلا تنتظر المساء، وخذ من صحتك لمرضك ومن حياتك لموتك) (رواه البخاري) أنه عبدوللاي كەوپەي خوداوەند (رەزای خوایان لێ بێ) ڕیوایەت کراوە کە وەڵامیدا پێیفەرمو فەرمانی کردم و وتی: (لە دونیادا وەک کەسێکی نەبێ لە خۆم و کەسی خۆی بان وەک ڕێبوار وابە) وە عەبدوللای کوڕی عومەر دەیووت: ئەگەر ئێوارەت کردەوە چاوەڕوانی بەیانی مەبە، وە ئەگەر بەیانیت کردەوە چاوەڕوانی ئێوارە مەبە، لە کاتی تەندروستیدا بۆ کاتی نەخۆشی و لە ژیانتدا بۆ کاتی مردن).

ڤایەتی (٧٢) سورەتی (آل عمران) هۆکار ڕسول الله (ﷺ) (نقل الله تعالى بأن أحد ، إنك ما دمت حي-

﴿وَحَسِبُوا أَلَّا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ وایان دەزانی کەتۆڵە و سزا دووچاریان نابێت ﴿فَعَمُوا وَصَمُّوا﴾ جا بۆیە کوێرو کەڕبوون ﴿ثُمَّ تَابَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ لە پاشان خوا تەوبەو گەڕانەوەی لێ وەرگرتن ﴿ثُمَّ عَمُوا وَصَمُّوا كَثِيرٌ مِّنْهُمْ﴾ تینجا لەپاش تەوە زۆر بەیان کوێرو کەڕبوون (لەبیستنو بینینی بەڵگەو نایەتەکانی خوا) ﴿وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾ وە خوا بینەرە بەهەر کردەوەیەك کەدەیکەن. ٧١)﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا﴾ سوێند بێت بێ گومان بێ باوەڕبوون ئەوانەی کەوتیان ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ﴾ بێگومان خوا مەسیحی کوڕی مەریەمە ﴿وَقَالَ الْمَسِيحُ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ لەکاتێکدا مەسیح (کاتێ پەوانەکرا) ووتی ئەی ئەوەی ئیسرائیل ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ تەنها خوا بپەرستن کە پەروەردگاری من و ئێوەشە ﴿إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِاللَّهِ﴾ بەڕاستی هەر کەس هاوبەشی بۆخوا دابنێ ﴿فَقَدْ حَرَّمَ اللَّهُ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ﴾ ئەوە بێگومان خوا بەهەشتی لێ حەرام کردووە ﴿وَمَأْوَاهُ النَّارُ﴾ وە جێ و شوێنی شاگر دەبێت ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ﴾وە بۆ ئەو ستەمکارانە هیچ یارمەتی دەرێك نی یە.٧٢)﴿لَقَدْ كَفَرَ الَّذِينَ قَالُوا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بێ باوەڕبوون ئەوانەی کەوتیان ﴿إِنَّ اللَّهَ ثَالِثُ ثَلَاثَةٍ﴾ بێگومان خوا یەکێکە لەسێ خوا (کەبڕوێن لەیەروەردگارو هیساو دایکی) ﴿وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ (لەکاتێکدا) هیچ پەرستراوێکی راست نی یە بێجگە لەتەنیا خوایەك ﴿وَإِن لَّمْ يَنتَهُوا عَمَّا يَقُولُونَ﴾ وە ئەگەر واز نەهێنن لەم ووتە ناڕەواو بەدانە ﴿لَيَمَسَّنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ سوێند بەخوا دووچاریی ئەوانەیان ئەبێ کەبێ باوەڕبوون ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی بەئازارو سەخت. ٧٣)﴿أَفَلَا يَتُوبُونَ إِلَى اللَّهِ﴾ دەی ئایا بۆ ئێوە ناگەڕێنەوە بۆلای خوا؟﴿وَيَسْتَغْفِرُونَهُ﴾ و داوای لێبوردنی لێ ناکەن؟ ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ لەکاتێکدا خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٧٤)﴿مَّا الْمَسِيحُ ابْنُ مَرْيَمَ إِلَّا رَسُولٌ﴾ مەسیحی کوڕی مەریەم هیچ نی یە جگە لەپێغەمبەری خوا ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ الرُّسُلُ﴾ بێگومان لەپێش ئەوەوە چەندەها پێغەمبەر بوون ﴿وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ﴾ دایکیشی ئافرەتێکی زۆر راست گۆیە ﴿كَانَا يَأْكُلَانِ الطَّعَامَ﴾ هەردووکیان خواردنیان دەخوارد (وەك خوانێن) ﴿انظُرْ كَيْفَ نُبَيِّنُ لَهُمُ الْآيَاتِ﴾ سەرنج بدە چۆن ئایەت و بەڵگەکان ڕوون دەکەینەوە بۆیان ﴿ثُمَّ انظُرْ﴾ پاشان سەیرکە ﴿أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ چۆن لا دەدرێن لەحەق بەرەو بەتاڵ. ٧٥)﴿قُلْ أَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئێوە بێجگە لەخوا هاتێك دەپەرستن؟ ﴿مَا لَا يَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ کە هیچ زەرەرو سوودێکی نی یە بۆتان ﴿وَاللَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە خوا هەر خۆی بیسەرو زانایە. ٧٦)

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا تَغْلُوا۟ فِى دِينِكُمْ غَيْرَ ٱلْحَقِّ
وَلَا تَتَّبِعُوٓا۟ أَهْوَآءَ قَوْمٍ قَدْ ضَلُّوا۟ مِن قَبْلُ وَأَضَلُّوا۟
كَثِيرًا وَضَلُّوا۟ عَن سَوَآءِ ٱلسَّبِيلِ ﴿٧٧﴾ لُعِنَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ مِنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ لِسَانِ دَاوُۥدَ وَعِيسَى
ٱبْنِ مَرْيَمَ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿٧٨﴾
كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ
مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٧٩﴾ تَرَىٰ كَثِيرًا مِّنْهُمْ
يَتَوَلَّوْنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَبِئْسَ مَا قَدَّمَتْ لَهُمْ أَنفُسُهُمْ
أَن سَخِطَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ وَفِى ٱلْعَذَابِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿٨٠﴾
وَلَوْ كَانُوا۟ يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلنَّبِىِّ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ
مَا ٱتَّخَذُوهُمْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِنَّ كَثِيرًا مِّنْهُمْ فَٰسِقُونَ
﴿٨١﴾ ۞ لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱلْيَهُودَ
وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ وَلَتَجِدَنَّ أَقْرَبَهُم مَّوَدَّةً لِّلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّا نَصَٰرَىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ
قِسِّيسِينَ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٨٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٢) سورەتی (المائدة): ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً...﴾: ئیبنو ئەبی حاتەم دەگێڕێتەوە لە سەعیدی کوڕی موسەییب و ئەبوبەکری کوڕی عەبدوڕەحمان و عوروەی کوڕی زوبەیرەوە ووتیان: پێغەمبەری خوا ﷺ عەمری کوڕی ئومەییەی ضەمری نارد بۆ لای نەجاشی و نامەیەکی لەگەڵ نارد، کاتێک گەیشتە لای نەجاشی نامەکەی خوێندەوە و پاشان ناردی بە دوای جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب و هاوەڵە کۆچەرەکانیدا هەروەها ناردی بە دوای راهیب و کەشیشەکانیشدا ئینجا فەرمانی دا جەعفەری کوڕی ئەبو طالیب سورەتی مەریەمی بەسەردا خوێندەوە، یەکسەر باوەڕیان هێنا بە قورئان و چاویان پڕبوو لە فرمێسک تا ئەمانە ئەوانە بوون کە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی لە بارەیانەوە نارد، فەرمویەتی ﴿لَتَجِدَنَّ أَشَدَّ ٱلنَّاسِ عَدَٰوَةً﴾ ـــ ﴿فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّٰهِدِينَ﴾.

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی نامەدارەکان ﴿لِمَ تَكْفُرُونَ بِآيَاتِ﴾ بۆچی بەڵگەکانی ﴿اللَّهِ﴾ خوا ﴿وَاللَّهُ شَهِيدٌ﴾ خوا شایەتە ﴿عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ﴾ لەسەر ئەوەی دەیکەن. ٧٠)﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَصُدُّونَ﴾ بۆچی ڕێگرن ﴿عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لە ڕێگای خوا ﴿مَنْ آمَنَ﴾ کەسانێک ﴿تَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ دەتانەوێت ڕێگاکە کەجی بکەن ﴿وَأَنتُمْ شُهَدَاءُ﴾ لەکاتێکدا ئێوە شایەتن ﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ﴾ خوا بێئاگا نییە ﴿عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ لەوەی دەیکەن. ٧١)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تُطِيعُوا﴾ ئەگەر گوێڕایەڵی ﴿فَرِيقًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ کۆمەڵێک بن لە نامەدارەکان ﴿يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ دوای ئیمانهێنانتان ﴿كَافِرِينَ﴾ بتانگێڕنەوە بۆ بێباوەڕی. ٧٢)﴿وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ﴾ چۆن بێباوەڕ دەبن ﴿وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ﴾ لەکاتێکدا بەڵگەکانی خوا دەخوێنرێنەوە بەسەرتاندا ﴿وَفِيكُمْ رَسُولُهُ﴾ لەناوتاندا پێغەمبەرەکەی ﴿وَمَن يَعْتَصِم بِاللَّهِ﴾ هەرکەسێک پەنا بگرێت بە خوا ﴿فَقَدْ هُدِيَ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بەڕاستی ڕێنمایی کراوە بۆ ڕێگایەکی ڕاست. ٧٣)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ﴾ لە خوا بترسن ﴿حَقَّ تُقَاتِهِ﴾ ئەوەندەی شایستەی ترسە ﴿وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ نەبێت کە مردن بە موسڵمانێتی بێت. ٧٤)﴿وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ﴾ هەموو پێکەوە چنگ بگرن بە ڕەشتەی خوا ﴿جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ پەرتەوازە مەبن ﴿وَاذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ یادی نازونیعمەتی خوا بکەن لەسەرتان ﴿إِذْ كُنتُمْ أَعْدَاءً﴾ کاتێک دوژمنی یەکتر بوون ﴿فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ﴾ دڵی هاوڕێکردن ﴿فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا﴾ بە نازونیعمەتی ئەو بوونە برا ﴿وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ النَّارِ﴾ لەسەر لێواری چاڵێکی ئاگر بوون ﴿فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا﴾ ڕزگاری کردن لێی ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ﴾ بەم شێوەیە خوا ڕوونتان دەکاتەوە بەڵگەکانی ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بەڵکو ڕێنمایی وەربگرن. ٧٥)﴿وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ﴾ با هەبێت لە ئێوە کۆمەڵێک ﴿يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ﴾ بانگەواز بکەن بۆ چاکە ﴿وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان بە چاکە بکەن ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ ڕێگری لە خراپە بکەن ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوانە ڕزگاربووانن. ٧٦)﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا﴾ وەک ئەو کەسانە مەبن کە پەرتەوازە بوون ﴿وَاخْتَلَفُوا﴾ لێکیان جیا بووەوە ﴿مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ﴾ دوای ئەوەی بۆیان هات ﴿الْبَيِّنَاتُ﴾ بەڵگەکان ﴿وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ ئەوانە سزایەکی گەورەیان بۆ هەیە. ٧٧)﴿يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ﴾ ڕۆژێک ڕووی هەندێک ﴿وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ﴾ ڕووی هەندێکی تر ڕەش دەبێت ﴿فَأَمَّا الَّذِينَ اسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ ئەوانەی ڕووی ڕەش دەبێت ﴿أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ پێیان دەوترێت ئایا دوای ئیمانهێنانتان بێباوەڕ بوون ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ ئەوا سزا بچێژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی بێباوەڕ بوون. ٧٨)﴿وَأَمَّا الَّذِينَ ابْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ﴾ ئەوانەی ڕووی سپی دەبێت ﴿فَفِي رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ لە بەزەیی خوادان ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە. ٧٩)﴿تِلْكَ آيَاتُ اللَّهِ﴾ ئەمانە بەڵگەکانی خوان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ﴾ بەسەرتدا دەیانخوێنینەوە ﴿بِالْحَقِّ﴾ بە ڕاستی ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَالَمِينَ﴾ خوا ناهەقی بۆ هیچ بوونەوەرێک ناوێت. ٨٠)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی هەیە هی خوایە ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ هەموو کارێک دەگەڕێنرێتەوە بۆ لای خوا. ٨١)﴿كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ﴾ ئێوە باشترین کۆمەڵگەن ﴿أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی دەرکەوتوون ﴿تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان بە چاکە دەکەن ﴿وَتَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ ڕێگری لە خراپە دەکەن ﴿وَتُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ باوەڕتان بە خوا هەیە ﴿وَلَوْ آمَنَ أَهْلُ الْكِتَابِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم﴾ ئەگەر نامەدارەکان ئیمان بهێنن باشتر بۆیان دەبوو ﴿مِّنْهُمُ الْمُؤْمِنُونَ﴾ هەندێکیان باوەڕدارن ﴿وَأَكْثَرُهُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ زۆربەیان لادەرن. ٨٢)﴿لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّا أَذًى﴾ هیچ زیانێکتان پێ ناگەیەنن تەنها ئازار نەبێت ﴿وَإِن يُقَاتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ الْأَدْبَارَ﴾ ئەگەر شەڕتان لەگەڵ بکەن پاشەکشە دەکەن ﴿ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ﴾ دواتر سەرناکەون. ٨٣)﴿ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الذِّلَّةُ﴾ سووکایەتی بەسەردا سەپێنراوە ﴿أَيْنَ مَا ثُقِفُوا﴾ لە هەر شوێنێک بدۆزرێنەوە ﴿إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ مەگەر بە پەیمانێک لە خوا ﴿وَحَبْلٍ مِّنَ النَّاسِ﴾ یان پەیمانێک لە خەڵک ﴿وَبَاءُو بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ﴾ تووشی تووڕەیی خوا بوون ﴿وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ الْمَسْكَنَةُ﴾ هەژاری بەسەردا سەپێنراوە ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەیە بێباوەڕ بوون ﴿بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بە بەڵگەکانی خوا ﴿وَيَقْتُلُونَ الْأَنبِيَاءَ﴾ پێغەمبەرانیان کوشتووە ﴿بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ بە ناهەق ﴿ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا﴾ ئەمە بەهۆی ئەوەیە نافەرمانی کردووە ﴿وَّكَانُوا يَعْتَدُونَ﴾ لە سنووری خوا تێپەڕیوون. ٨٤)﴿لَيْسُوا سَوَاءً﴾ هەموو یەکسان نین ﴿مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ لە نامەدارەکان ﴿أُمَّةٌ قَائِمَةٌ﴾ کۆمەڵێک هەن ڕاستڕەون ﴿يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوا دەخوێنرێنەوە ﴿آنَاءَ اللَّيْلِ﴾ لە کاتەکانی شەودا ﴿وَهُمْ يَسْجُدُونَ﴾ سوجدە دەبەن. ٨٥)﴿يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ باوەڕ بە خوا دەهێنن ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بە ڕۆژی دوایی ﴿وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان بە چاکە دەکەن ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ ڕێگری لە خراپە دەکەن ﴿وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾ بە خێرا دەچنە پێشەوە لە کارە چاکەکاندا ﴿وَأُولَٰئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ئەوانە لە چاکەکارانن. ٨٦)﴿وَمَا يَفْعَلُوا مِنْ خَيْرٍ﴾ هەر چاکەیەک ﴿فَلَن يُكْفَرُوهُ﴾ پاداشتی نابێتەوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُتَّقِينَ﴾ خوا زانایە بە پارێزکاران. ٨٧)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێباوەڕەکان ﴿لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ﴾ سامان و دارایی ﴿وَلَا أَوْلَادُهُم﴾ و منداڵیان ﴿مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێت لە خوا ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ هەمیشە تێیدا دەمێننەوە. ٨٨)﴿مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ﴾ نموونەی ئەو شتانەی بەخشندەیی پێوە دەکەن ﴿فِي هَٰذِهِ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەم ژیانی دنیایەدا ﴿كَمَثَلِ رِيحٍ﴾ وەک نموونەی با ﴿فِيهَا صِرٌّ﴾ تێیدا سەرما هەیە ﴿أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ﴾ بەر کشتوکاڵی گەلێک دەکەوێت ﴿ظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ ستەمیان لە خۆیان کردووە ﴿فَأَهْلَكَتْهُ﴾ لەناوی دەبات ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ﴾ خوا ستەمی لێ نەکردوون ﴿وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەم لە خۆیان دەکەن. ٨٩)﴿لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا﴾ هیچ کەمتەرخەمی ناکەن لە زیانگەیاندنتان ﴿وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ﴾ حەز دەکەن ئێوە تووشی ناخۆشی ببن ﴿قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ﴾ دوژمنایەتی ﴿مِنْ أَفْوَاهِهِمْ﴾ لە دەمیانەوە دەردەکەوێت ﴿وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ﴾ ئەوەی سینگیان شاردوویەتیەوە ﴿أَكْبَرُ﴾ زۆر گەورەترە ﴿قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ بەڵگەکانمان ڕوونکردۆتەوە بۆتان ﴿إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر تێبگەن. ٩٠)﴿هَا أَنتُمْ أُولَاءِ﴾ ئێوە ئەوانەن ﴿تُحِبُّونَهُمْ﴾ خۆشتان دەوێن ﴿وَلَا يُحِبُّونَكُمْ﴾ ئەوان خۆشیان ناوێن ﴿وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ﴾ باوەڕ بە هەموو کتێبەکان دەهێنن ﴿وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا﴾ کاتێک دێنە بەردەمتان دەڵێن ئێمە باوەڕدارین ﴿وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ﴾ کاتێک تەنها دەبن پەنجەکانیان دەگەزن ﴿مِنَ الْغَيْظِ﴾ لە توڕەیی ﴿قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ﴾ بڵێ بمرن بە توڕەییەکەتانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ خوا زانایە بە نهێنییەکانی دڵ. ٩١)﴿إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ﴾ ئەگەر چاکەیەک بەدەست بهێنن ﴿تَسُؤْهُمْ﴾ ناڕەحەتیان دەکات ﴿وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ﴾ ئەگەر خراپەیەک بەسەرتان بێت ﴿يَفْرَحُوا بِهَا﴾ دڵخۆش دەبن پێی ﴿وَإِن تَصْبِرُوا﴾ ئەگەر خۆڕاگر بن ﴿وَتَتَّقُوا﴾ لە خوا بترسن ﴿لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ هیچ زیانێکی فێڵ و تەڵەکەیان پێ ناگەیەنێت ﴿إِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ خوا بە هەموو ئەوەی دەیکەن زانایە. ٩٢)﴿وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ﴾ کاتێک بەیانی زوو لە ماڵەوە ﴿تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ﴾ جێگای شەڕکردنی بۆ باوەڕداران دیاری دەکرد ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خوا بیسەر و زانایە. ٩٣)﴿إِذْ هَمَّت طَّائِفَتَانِ مِنكُمْ﴾ کاتێک دوو دەستە لە ئێوە ﴿أَن تَفْشَلَا﴾ ویستیان بشکێن ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا﴾ خوا پشتیوانیان بوو ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ باوەڕداران پشت بە خوا ببەستن. ٩٤)﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرٍ﴾ خوا سەرخستنی بۆ کردن لە بەدر ﴿وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ﴾ لەکاتێکدا کەمدەسەڵات بوون ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ لە خوا بترسن بەڵکو سوپاسگوزار بن. ٩٥)﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ کاتێک بە باوەڕداران دەڵێیت ﴿أَلَن يَكْفِيَكُمْ﴾ ئایا ئەوە بەسە بۆتان ﴿أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان یارمەتیتان بدات ﴿بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ﴾ بە سێ هەزار فریشتە ﴿مُنزَلِينَ﴾ کە دادەبەزێنرێن. ٩٦)﴿بَلَىٰ إِن تَصْبِرُوا﴾ بەڵێ ئەگەر خۆڕاگر بن ﴿وَتَتَّقُوا﴾ لە خوا بترسن ﴿وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا﴾ ئەگەر ئەوانیش بە خێرایی ﴿يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان یارمەتیتان دەدات ﴿بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِّنَ الْمَلَائِكَةِ﴾ بە پێنج هەزار فریشتە ﴿مُسَوِّمِينَ﴾ کە نیشانەیان لێدراوە. ٩٧)﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ﴾ خوا نەیکردووە ﴿إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ﴾ تەنها مژدەیەک بۆ ئێوە ﴿وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِ﴾ بۆ ئەوەی دڵتان پێی دڵنیا بێت ﴿وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ﴾ سەرکەوتن تەنها لە لای خوایە ﴿الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ خوای باڵادەست و دانا. ٩٨)﴿لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بۆ ئەوەی بەشێک لە بێباوەڕان لەناو ببات ﴿أَوْ يَكْبِتَهُمْ﴾ یان سووکایەتیان پێ بکات ﴿فَيَنقَلِبُوا خَائِبِينَ﴾ ئەوا بگەڕێنەوە بێهیوا. ٩٩)﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ﴾ هیچ دەسەڵاتێکت نییە لە کاروباردا ﴿أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ یان ببورێت لێیان ﴿أَوْ يُعَذِّبَهُمْ﴾ یان سزایان بدات ﴿فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾ چونکە ئەوان ستەمکارن. ١٠٠)﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی هەیە هی خوایە ﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ لێبوردنی بۆ هەرکەسێک بێت کە بیەوێت ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ سزای هەرکەسێک بدات کە بیەوێت ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ خوا لێبووردەر و میهرەبانە.

وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ
الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ
الشَّاهِدِينَ ﴿٨٣﴾ وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ
وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ ﴿٨٤﴾ فَأَثَابَهُمُ
اللَّهُ بِمَا قَالُوا جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا
وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ﴿٨٥﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ ﴿٨٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ وَلَا تَعْتَدُوا إِنَّ اللَّهَ
لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ ﴿٨٧﴾ وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ حَلَالًا طَيِّبًا
وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ
بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ
فَكَفَّارَتُهُ إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ
أَهْلِيكُمْ أَوْ كِسْوَتُهُمْ أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ
ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ وَاحْفَظُوا
أَيْمَانَكُمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٨٩﴾

فەرموی خوا ئایەتی (٨٧) سورەتی (المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ ... ﴾ سورەتی گێڕاوەتەوە بەوەی کەمەبەستی کەوتبێ هەبێت دەڵێ: پێیاوتبێ هاتە لای پێغەمبەر (ﷺ) و وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەڕاستی من هەر کاتێ گۆشتم خواردبێ بێ دڵەخێ دێن ئەیم و ئارەزوو ئەمگرێ بۆیە گۆشت خواردنم لەسەر خۆم حەرام کردووە و خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە.

فەرمای خوا فەرمودەی ئایەتی (٨٩) سورەتی (المائدة): ﴿مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ ئەوین مانجە لە مەبەستەوە دەگێڕێتەوە کە وتوویەتی: پیاو هەبوو بڕێکی خۆراکەکەی ئەدا بە جۆرێکی زۆر فراوان و پیاوی واش هەبوو بڕێکی خۆراکەکەی

﴿وَإِذَا سَمِعُوا﴾ هەر کاتێ گوێیان لێ بووایە ﴿مَا أُنزِلَ إِلَى الرَّسُولِ﴾ ئەو قورئانەی کە نێردراوەتە خوارەوە بۆ پێغەمبەر(ﷺ) ﴿تَرَىٰ أَعْيُنَهُمْ﴾ دەبینی چاوەکانیان ﴿تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ﴾ لە فرمێسک (پڕدەبێ و) دەڕژێت ﴿مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ﴾ لەبەر ئەو ڕاستی یەی کە زانیویانە (و بۆیان دەرکەوتوە) ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا﴾ شەڕێن ئەی پەروەردگارمان ئەوا ئێمە باوەڕمان هێنا ﴿فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾ دەتۆمار لەگەڵ شایەت دەران ناومان بنوسە. ٨٣)﴿وَمَا لَنَا لَا نُؤْمِنُ﴾ بۆچی دەبێ ئێمە باوەڕ نەهێنین بە خوا ﴿وَمَا جَاءَنَا مِنَ الْحَقِّ﴾ و بەوەی کە بۆمان هاتووە لە حەق و ڕاستی ﴿وَنَطْمَعُ أَن يُدْخِلَنَا رَبُّنَا﴾ لە کاتێکدا ئومێدمان وایێ پەروەردگارمان بمانخاتە ﴿مَعَ الْقَوْمِ الصَّالِحِينَ﴾ ڕیزی پیاو چاکانەوە. ٨٤) ﴿فَأَثَابَهُمُ اللَّهُ بِمَا قَالُوا﴾ جا خوا پاداشتیان ئەداتەوە بەهۆی ئەوەوە کە ووتیان ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بەچەند باخێك کە ڕووبار بە ژێریاندا دەڕوات ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ وە ئەوەیە پاداشتی چاکە کاران. ٨٥) ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان نەهێنناو ئایەتەکانی ئێمەیان بە درۆ دەزانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ئەوانەن هاوەڵانی دۆزەخ. ٨٦)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿لَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَاتِ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكُمْ﴾ ئەو شتە پاك و خۆشانەی کە خوا حەڵاڵی کردوە بۆتان پاسافی مەکەن لە خۆتان ﴿وَلَا تَعْتَدُوا﴾ و سنوور مەشکێنن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾ چونکە بێ گومان خوا سنوور شکێنەرانی خۆش ناوێ. ٨٧)﴿وَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ بخۆن لەو ڕسق و ڕۆزیانەی کە خوا پێی بەخشیوون ﴿حَلَالًا طَيِّبًا﴾ کە حەڵاڵ و پاکن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ خۆتان بپارێزن و بترسن لەو خوایەی کە ئێوە باوەڕتان پێ بەتی. ٨٨)﴿لَا يُؤَاخِذُكُمُ اللَّهُ﴾ خوا لێتان ناگرێ ﴿بِاللَّغْوِ فِي أَيْمَانِكُمْ﴾ ئەو سوێندانەتان کە نیازی دڵی لەگەڵدا نی یە ﴿وَلَٰكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ﴾ بەڵام لێ تان ئەگرێ (بە گوناهبارتان دادەنێ) ﴿بِمَا عَقَّدتُّمُ الْأَيْمَانَ﴾ بە(شکاندنی) سوێندێ کەبەنیازی دڵ داتان بەستبێت ﴿فَكَفَّارَتُهُ﴾ جا کەفارەتی (سڕینەوەی شکاندنی) ئەو سوێندانە ﴿إِطْعَامُ عَشَرَةِ مَسَاكِينَ﴾ خۆراك دانی دە هەژارە ﴿مِنْ أَوْسَطِ مَا تُطْعِمُونَ أَهْلِيكُمْ﴾ لە خۆراکێ نام ناوەندی کە بە منداڵ وخێزانی خۆتانی دەدەن ﴿أَوْ كِسْوَتُهُمْ﴾ یا پۆشاکی دە هەژار ﴿أَوْ تَحْرِيرُ رَقَبَةٍ﴾ یا ئازاد کردنی بەندەیەك ﴿فَمَن لَّمْ يَجِدْ﴾ جانەوەی دەستی نەکەوت هیچ کام لەمانە ﴿فَصِيَامُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ﴾ ئەوە سێ ڕۆژ بە ڕۆژوو بێت ﴿ذَٰلِكَ كَفَّارَةُ أَيْمَانِكُمْ إِذَا حَلَفْتُمْ﴾ ئەوەی باسکرا) کەفارەتی سوێندەکانتانە کاتێ کە سوێندتان خوارد(و سوێندەکەتان شکاند) ﴿وَاحْفَظُوا أَيْمَانَكُمْ﴾ وە سوێندەکانتان بپارێزن ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ﴾ بەو جۆرە خوا ئایەتەکانی خۆی بە ڕوونی باسی ئەکات بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاسی بکەن. ٨٩)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّمَا ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ وَٱلْأَنصَابُ وَٱلْأَزْلَٰمُ رِجْسٌ
مِّنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ فَٱجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَا يُرِيدُ
ٱلشَّيْطَٰنُ أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ ٱلْعَدَٰوَةَ وَٱلْبَغْضَآءَ فِى ٱلْخَمْرِ وَٱلْمَيْسِرِ
وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ ٱللَّهِ وَعَنِ ٱلصَّلَوٰةِ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ ﴿٩١﴾ وَأَطِيعُوا۟
ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَٱحْذَرُوا۟ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا عَلَىٰ
رَسُولِنَا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿٩٢﴾ لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ إِذَا مَا ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّءَامَنُوا۟ ثُمَّ ٱتَّقَوا۟ وَّأَحْسَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ
﴿٩٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَيَبْلُوَنَّكُمُ ٱللَّهُ بِشَىْءٍ مِّنَ ٱلصَّيْدِ تَنَالُهُۥٓ
أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ لِيَعْلَمَ ٱللَّهُ مَن يَخَافُهُۥ بِٱلْغَيْبِ ۚ فَمَنِ ٱعْتَدَىٰ بَعْدَ
ذَٰلِكَ فَلَهُۥ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٩٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَقْتُلُوا۟ ٱلصَّيْدَ
وَأَنتُمْ حُرُمٌ ۗ وَمَن قَتَلَهُۥ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا فَجَزَآءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ مِنَ ٱلنَّعَمِ
يَحْكُمُ بِهِۦ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ هَدْيًۢا بَٰلِغَ ٱلْكَعْبَةِ أَوْ كَفَّٰرَةٌ طَعَامُ
مَسَٰكِينَ أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِۦ ۗ عَفَا ٱللَّهُ عَمَّا
سَلَفَ ۖ وَمَنْ عَادَ فَيَنتَقِمُ ٱللَّهُ مِنْهُ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٩٥﴾

- ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە بەڕاستی خواردنەوەی سەرخۆش و قومار و بتەکان و تیرە هێڵەکان پیسین و لە کردەوەی شەیتانن، جا لێیان دوور بکەونەوە بەڵکو سەرفراز بن.
- شەیتان تەنها ئەوە دەخوازێت کە لە نێوانتاندا دوژمنایەتی و رق و کینە دروست بکات بە هۆی خواردنەوەی سەرخۆش و قومارەوە، هەروەها ئەوە دەخوازێت کە لە یادی خوا و لە نوێژ بەرگریتان بکات، ئایا ئێوە واز دێنن؟
- گوێڕایەڵی خوا و گوێڕایەڵی پێغەمبەر بکەن و بەردەوام بن لە ترسان لە خوا، ئەگەر پشت هەڵکەن بزانن بەڕاستی ئەرکی سەر شانی پێغەمبەرمان تەنها ڕاگەیاندنی ئاشکرایە.
- لەسەر ئەوانەی بڕوایان هێناوە و کردەوەی چاکەیان ئەنجامداوە هیچ گوناهێک نییە لەوەی کە خواردوویانە ئەگەر لە خوا بترسن و بڕوا بهێنن و کردەوەی چاک ئەنجام بدەن، پاشان لە خوا بترسن و بڕوا بهێنن، پاشان لە خوا بترسن و چاکەکار بن، خوا خۆشەویستی چاکەکارانە.
- ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە بەڕاستی خوا بە شتێکی کەم لە ڕاوی نێچیر تاقیتان دەکاتەوە کە دەستەکان و نێزەکانتان دەیگرن، تا خوا بزانێت کێ لە نهێنیدا لێی دەترسێت، جا هەر کەسێک دوای ئەمە سنوور ببەزێنێت سزایەکی بە ئازار چاوەڕێی دەکات.
- ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ڕاوی نێچیر مەکەن کاتێک کە ئێوە لە ئیحرامدان، هەر کەسێک بە قەستی نێچیرێک بکوژێت سزاکەی ئەوەیە هاوشێوەی ئاژەڵەکە لە ئاژەڵی ماڵی قوربانی بکات، کە دوو دادوەر لە نێوانتان بڕیاری لەسەر بدەن و ببێتە قوربانی کە بگاتە کەعبە، یان کەفارەتی خۆراکی هەژارانی لێ بدرێت، یان بە ژمارەی ئەو هەژارانە ڕۆژوو بگرێت، تا تامی سزای کارەکەی بچێژێت، خوا لێبوردەیی لە هەرچی ڕابردووە، بەڵام هەر کەسێک جارێکی تر بگەڕێتەوە خوا تۆڵەی لێ دەکاتەوە، خوا زاڵ و تۆڵەسێنە.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿إِنَّمَا الْخَمْرُ وَالْمَيْسِرُ وَالْأَنصَابُ﴾ بێ گومان ئارەق و قومار و ئەو بەردانەی کە کراون بە بت ﴿وَالْأَزْلَامُ﴾ و ئەو پارچە دارانەی (کە بەکارتەهێنرێن بۆ دیاریکردنی بەش و چارەنووس) ﴿رِجْسٌ مِّنْ عَمَلِ الشَّيْطَانِ﴾ ئەوانە پیسن و لەکردەوەی شەیتانن ﴿فَاجْتَنِبُوهُ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ کەوانە دوورکەونەوە لێ ی ئاڕزگارین. ٩٠) ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ الشَّيْطَانُ﴾ بێگومان شەیتان هەر ئەوەی ئەوێ ﴿أَن يُوقِعَ بَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةَ وَالْبَغْضَاءَ﴾ کە دوژمنایەتی و کینەو ڕق بخاتە ناوتانەوە ﴿فِي الْخَمْرِ وَالْمَيْسِرِ﴾ بەهۆی ئارەق و قومارەوە ﴿وَيَصُدَّكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَعَنِ الصَّلَاةِ﴾ وە بەرگریتان بکات لەیاد و باسی خوا و لەنوێژ کردن ﴿فَهَلْ أَنتُم مُّنتَهُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە وازدەهێنن (لەو خراپانە)؟. ٩١) ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ﴾ وە فەرمانبەر و گوێ ڕایەڵی خوا بن ﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ وە فەرمانبەرو گوێ ڕایەڵی نێوراوە کەی بن ﴿وَاحْذَرُوا﴾ و بارسن (ئاگادارین) ﴿فَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ ئینجا ئەگەر ئێوە ڕوو وەرگێڕن و فەرمان بەری نەکەن ﴿فَاعْلَمُوا﴾ ئەوا بزانن ﴿أَنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا﴾ بێگومان ئەوەی کە لەسەر نێردراوەکەی ئێمە بێ ﴿الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ بەس ڕاگەیاندنی ڕوون و ئاشکرای ئایینەکەیە. ٩٢) ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا﴾ نەبووەو نی یە لەسەر ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوا﴾ هیچ گوناهێك لەوەی خواردویانە (ئارەق و پارەی قومار پێش حەرام کردنیان) ﴿إِذَا مَا اتَّقَوا﴾ ئەگەر خۆیان پاراستبێ (لەو چەرخەدا لەوەی کە حەرام بووە لە سەریان) ﴿وَآمَنُوا﴾ وە باوەڕداربووین ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردبێ ﴿ثُمَّ اتَّقَوا﴾ پاشان خۆیان پاراستبێ (لەوەی کە حەرام کرابێ) ﴿وَآمَنُوا﴾ و بڕواشیان هەبوبێت (بەوەی کە هاتبێ لە لایەن خواوە) ﴿ثُمَّ اتَّقَوا﴾ پاشان بەردەوام بووین لەسەر خۆ پارێزی ﴿وَأَحْسَنُوا﴾ و چاکەکانیشیان بەچاکی کردبێ ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ وە خوا ئەو چاکەکارانەی خۆش دەوێ. ٩٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَيَبْلُوَنَّكُمُ اللَّهُ﴾ سوێند بە خواء خوا تاقیتان دەکاتەوە ﴿بِشَيْءٍ مِّنَ الصَّيْدِ﴾ بە هەندێك نێچیر ﴿تَنَالُهُ أَيْدِيكُمْ وَرِمَاحُكُمْ﴾ کە بەدەست دەیانگرن و بە ڕمەکانتان ڕاویان دەکەن ﴿لِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَخَافُهُ بِالْغَيْبِ﴾ تا خوا دەری بخات کێ لێ ی دەترسێ بە پەنهانی ﴿فَمَنِ اعْتَدَىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەرکەس دەست درێژی بکات دوای ئەو (هەواڵ پێدانە) ﴿فَلَهُ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوە بۆی هەیە سزایەکی بەئازار. ٩٤) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَقْتُلُوا الصَّيْدَ﴾ نێچی مەکوژن ﴿وَأَنتُمْ حُرُمٌ﴾ لە کاتێکدا ئێوە لە ئیحرامدان ﴿وَمَن قَتَلَهُ مِنكُم مُّتَعَمِّدًا﴾ وە ئەوەتان بەدەستی ئەنقەست بیکوژێ ﴿فَجَزَاءٌ مِّثْلُ مَا قَتَلَ﴾ ئەوە لەسەریەتی سەر بڕینی وێنەی ئەوەی کە کوشتویەتی ﴿مِنَ النَّعَمِ﴾ لە ئاژاڵ و ماڵات ﴿يَحْكُمُ بِهِ﴾ ئەو بڕیارە بدەن (نێچیرەکە لە بەرانبەر ج ئاژەڵێکدایە) ﴿ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ﴾ دوو پیاوی موسڵمانی چاك لەخۆتان ﴿هَدْيًا بَالِغَ الْكَعْبَةِ﴾ بە شێوەی قوربانی بگاتە کەعبە (و لەوێ بیکات بەقوربانی) ﴿أَوْ كَفَّارَةٌ طَعَامُ مَسَاكِينَ﴾ یان بە ئەندازەی نرخی قوربانیەکە خۆراك بدات بە چەند هەژارێ ﴿أَوْ عَدْلُ ذَٰلِكَ صِيَامًا﴾ یان بەقەدەر ئەو خۆراکدانە ڕۆژوو بگرێت ﴿لِّيَذُوقَ وَبَالَ أَمْرِهِ﴾ بۆ ئەوەی بچێژێ ئۆباڵی کارەکەی ﴿عَفَا اللَّهُ عَمَّا سَلَفَ﴾ خوا خۆش بووە لەوەی کە تێپەڕی و بەسەرچوو ﴿وَمَنْ عَادَ﴾ بەڵام هەرکەسێك بگەڕێتەوە (بۆ سەر ئەو کردەوەیە) ﴿فَيَنتَقِمُ اللَّهُ مِنْهُ﴾ ئەوا خوا تۆڵەی بە تینی لێ دەسێنێ ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ﴾ وەخوا زاڵە و خاوەنی تۆڵەی بەتینە. ٩٥)

أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ ٱلْبَحْرِ وَطَعَامُهُۥ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ ۖ وَحُرِّمَ
عَلَيْكُمْ صَيْدُ ٱلْبَرِّ مَا دُمْتُمْ حُرُمًا ۗ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٩٦﴾ ۞ جَعَلَ ٱللَّهُ ٱلْكَعْبَةَ ٱلْبَيْتَ ٱلْحَرَامَ
قِيَٰمًا لِّلنَّاسِ وَٱلشَّهْرَ ٱلْحَرَامَ وَٱلْهَدْىَ وَٱلْقَلَٰٓئِدَ ۚ ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوٓا۟
أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ
شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٩٧﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ وَأَنَّ ٱللَّهَ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٨﴾ مَّا عَلَى ٱلرَّسُولِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا
تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٩٩﴾ قُل لَّا يَسْتَوِى ٱلْخَبِيثُ وَٱلطَّيِّبُ
وَلَوْ أَعْجَبَكَ كَثْرَةُ ٱلْخَبِيثِ ۚ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ
لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَسْـَٔلُوا۟
عَنْ أَشْيَآءَ إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ وَإِن تَسْـَٔلُوا۟ عَنْهَا حِينَ يُنَزَّلُ
ٱلْقُرْءَانُ تُبْدَ لَكُمْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهَا ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٠١﴾ قَدْ
سَأَلَهَا قَوْمٌ مِّن قَبْلِكُمْ ثُمَّ أَصْبَحُوا۟ بِهَا كَٰفِرِينَ ﴿١٠٢﴾
مَا جَعَلَ ٱللَّهُ مِنۢ بَحِيرَةٍ وَلَا سَآئِبَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ ۙ وَلَٰكِنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۖ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٣﴾

- بەڕامبەر بەمن
مسوڵمان بەزەیی
دەبزوێت وەلی ئەو
کەسەی کافرە تاوانبار
ئیسلام ناتوانێت
لەئێوانیدا بەهۆی
هاوڕێ خواردنەوە
دڵ و گیانە دروست
بوو ئینجا خوای
گەورە ئەم
ئایەتەی نارد
خوارەوە. ﴿إِنَّمَا
ٱلْخَمْرُ وَٱلْمَيْسِرُ﴾ تا
دەگات ﴿فَهَلْ أَنتُم
مُّنتَهُونَ﴾ ئینجا
کەسانێکی زۆر چوون
لەئایینەدا وتیان
هاوڕێ پیسو فڵان
کەس لە ئوحوددا
گیانیان لەدەست
هەرهەڵی خواردەوە
جا خوای گەورەش

ئەم ئایەتەی نارد خوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جُنَاحٌ فِيمَا طَعِمُوٓا۟ ...﴾
هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٣) سورەتی (المائدة) ﴿لَيْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
جُنَاحٌ ...﴾ بوخاری لەئەنەسەوە دەگێڕێتەوە کەوتی: من لەسالی ئەبو طەلحەدا شەرابم گێڕەوە
کۆمەڵێک بووم لەبەرکاتەدا هاوڕەگەزیان لەخورما و تری بوو جا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمانی دا -

﴿أُحِلَّ لَكُمْ صَيْدُ الْبَحْرِ وَطَعَامُهُ﴾ ڕاو(ی نێچیر) و خواردەمەنی دەریایی حەڵاڵ کراوە بۆتان ﴿مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِلسَّيَّارَةِ﴾ تا ئێوە و گەشتیارەکان سوودی لێ وەربگرن ﴿وَحُرِّمَ عَلَيْكُمْ صَيْدُ الْبَرِّ﴾ و ڕاو(نێچیر)ی کێوی و ووشکایی یاساغ کراوە لێتان ﴿مَا دُمْتُمْ حُرُمًا﴾ تا لە ئیحرامدا بن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي﴾ لە (بێ فەرمانی) ئەو خوایە بترسن کە ﴿إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ هەر بۆ لای ئەو کۆدەکرێنەوە (لە ڕۆژی دوایی دا). ٩٦)﴿جَعَلَ اللَّهُ الْكَعْبَةَ الْبَيْتَ الْحَرَامَ﴾ خوا کەعبە کە (بیت الحرام)ە دایناوە بەهۆی ﴿قِيَامًا لِّلنَّاسِ﴾ ڕاوەستانی کاروباری دین ودنیای خەڵکی ﴿وَالشَّهْرَ الْحَرَامَ وَالْهَدْيَ وَالْقَلَائِدَ﴾ وە هەروەها مانگە یاساغەکان (کە جەنگ تێیاندا حەرامە)و قوربانیە دیاری نەکراوەکان و قوربانیە دیاری کراوەکان ﴿ذَٰلِكَ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ ئەوەش بۆ ئەوەی کە بزانن بەڕاستی خوا ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ئەزانێ و بە ئاگایە کە چی وا لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَأَنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا بە هەموو شتێ زانایە. ٩٧)﴿اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ باش بزانن کە بەڕاستی خوا تۆڵەی زۆر بە تینە (بۆ یاخیان) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا لێبووردەی میهرەبانە (بۆ تۆ بەکاران). ٩٨) ﴿مَّا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ نێردراوەکەی خوا هیچی لەسەر نی یە بێجگە لە ڕاگەیاندن ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ وە خوا دەزانێ بەوەی دەری دەخەن بەوەش دەیشارنەوە. ٩٩)﴿قُل لَّا يَسْتَوِي الْخَبِيثُ وَالطَّيِّبُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پیس و پاک وەک یەک نین ﴿وَلَوْ أَعْجَبَكَ﴾ هەرچەند سەرسامت بکات ﴿كَثْرَةُ الْخَبِيثِ﴾ زۆری پیسەکە ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ کەواتە لەخوا بترسن ﴿يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ ئەی خاوەنانی ژیری و هۆشمەندان ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ تا ڕزگار بین ١٠٠)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ﴾ پرسیار مەکەن لە شتانێک ﴿إِن تُبْدَ لَكُمْ تَسُؤْكُمْ﴾ ئەگەر ئاشکرا بکرێن بۆتان ناخۆش و خراپ دەبێت بۆتان ﴿وَإِن تَسْأَلُوا عَنْهَا﴾ وە ئەگەر پرسیار بکەن دەربارەیان ﴿حِينَ يُنَزَّلُ الْقُرْآنُ تُبْدَ لَكُمْ﴾ کاتێ قورئان دەنێردرێتە خوارەوە، بۆتان ئاشکرا دەکرێن ﴿عَفَا اللَّهُ عَنْهَا﴾ خوا خۆش بووە لەو پرسیارانەی لەوە و پێش ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾ وە خوا زۆر لێبووردەی لەسەرخۆیە. ١٠١) ﴿قَدْ سَأَلَهَا قَوْمٌ﴾ بێگومان ئەو (جۆرە) پرسیارانەیان کرد کۆمەڵێ ﴿مِّن قَبْلِكُمْ﴾ پێش ئێوە ﴿ثُمَّ أَصْبَحُوا بِهَا كَافِرِينَ﴾ پاشان بێ بڕوا بوون بەهۆی ئەو پرسیارانەوە. ١٠٢)﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ﴾ خوا داینەناوە و بڕیاری نەداوە (سوود وەرنەگرتن لەم چوار جۆرە ووشترە) ﴿مِن بَحِيرَةٍ﴾ لەبەحیرە: (ووشترێک بوو پێنج سکی بکردایەو پێنجەم نێر بوایە، ئەو کاتە گوێچکەیان لەت دەکرد و بەرەڵایان دەکرد) ﴿وَلَا سَائِبَةٍ﴾ و سائیبە: (ووشترێک بوو کە دە تا دوانزە سکی بکردایە هەموو مێینە بوایە)﴿وَلَا وَصِيلَةٍ﴾ و وەصیلە: (ووشترێک بوو یەکەم و دووەم سکی مێینە بوایە)﴿وَلَا حَامٍ﴾ و حام: (ووشترێکی نێر بوو کە لە پشتی ئەو دە سک پەیدا ببوایە) ﴿وَلَٰكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڵام ئەوانەی بێ باوەڕبوون ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ درۆ بە دەم خواوە هەڵئەبەستن ﴿وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ و زۆربەیان ژیر نین (نەزانن). ١٠٣)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا
حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا ۚ أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ ﴿١٠٤﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ ۖ
لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ إِذَا اهْتَدَيْتُمْ ۚ إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا شَهَادَةُ
بَيْنِكُمْ إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ حِينَ الْوَصِيَّةِ اثْنَانِ ذَوَا
عَدْلٍ مِّنكُمْ أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ
فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ ۚ تَحْبِسُونَهُمَا مِن بَعْدِ الصَّلَاةِ
فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ إِنِ ارْتَبْتُمْ لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ
وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الْآثِمِينَ ﴿١٠٦﴾ فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ
أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا مِنَ الَّذِينَ
اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلَيَانِ فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ
مِن شَهَادَتِهِمَا وَمَا اعْتَدَيْنَا ۖ إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٠٧﴾ ذَٰلِكَ
أَدْنَىٰ أَن يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا أَوْ يَخَافُوا أَن تُرَدَّ أَيْمَانٌ بَعْدَ
أَيْمَانِهِمْ ۗ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا ۗ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿١٠٨﴾

- بـــه جارەکه‌ی جاری پێشـــوو بڵێن خەڵکینه بڕوادارین هەروەک حەرام کراوە ئەمەش ڕوونی ئەبێ هاوڵەمە پێ ئەی ڕووم بەڕێ شەڕ هەڵدەڵە بڕۆ مەیلی بەرەم و باڵادەم و هەڵدەڵەکە بەکرانـــەکانی مەبینەوا دەڕۆشت کەسانێک ڕوانیان کارەکێک موسڵمان شـــەهیدبوون و هاوڕێیـــان خوارەڵتەوە جا خوراش ئەم ئایەتەی ئـــارەحوارەوە ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جُنَاحٌ فِيمَا...﴾

ڕەنگە هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠١) سورەتی (المائدة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا﴾ بۆچاری لە ئەسەر، دەگێڕێتەوە ڕوانی: پێغەمبەر (ﷺ) ڕۆژانێکی خەتابەکی ڕۆژەی ئیعز ڕوانارەم ئەیسەبوو قەرزوڕۆژەکەر ئەیەی من دەبڕام ئێوە بتان زانیایە بەڕاستی کەم پێ دەکەنین و ئێڵد دەگیان) ئەمەش دەڵێ ئێمە هاوڕاتی پێغەمبەر (ﷺ)مەم و جارجار ئەپرسی و دەنگی گرانیان دەمات -

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا﴾ وەکاتێ کە بووترێ پێیان وەرن ﴿إِلَىٰ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ بۆ لای ئەو قورئانەی کە خوا ناردویەتیە خوارەوە ﴿وَإِلَى الرَّسُولِ﴾ و بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ﴿قَالُوا حَسْبُنَا﴾ دەڵێن بەسمانە ﴿مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ ئەو(ئایینەی) کەباوک و باپیرانمان لەسەری بوون ﴿أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ﴾ ئایا(چاویان لێ دەکەن) ئەگەر لە حاڵێکدا باو باپیرانیشیان ﴿لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾ هیچ شتێکیان نەزانیبێ و گومڕابووبن. ١٠٤) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ هۆشتان بە خۆتانەوە بێت ﴿لَا يَضُرُّكُم مَّن ضَلَّ﴾ زیانتان پێ ناگەیەنێ ئەوەی گومڕا بووە ﴿إِذَا اهْتَدَيْتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە لەسەر ڕێی ڕاست بن (بەرگری کردن لەخراپە بەشێکە لە ڕێنموونی وەرگرتن) ﴿إِلَى اللَّهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيعًا﴾ هەر بۆلای خوایە گەڕانەوەی هەمووتان بە گشتی ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ ئەدا بەهەر کردەوەیەک کە کردووتانە. ١٠٥)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿شَهَادَةُ بَيْنِكُمْ﴾ شایەتی بدەن لە نێوانتاندا ﴿إِذَا حَضَرَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ کاتێ کەمردنی هەرکامتان نزیک بوویەوە ﴿حِينَ الْوَصِيَّةِ﴾ لەکاتی وەسیەت کردنتاندا ﴿اثْنَانِ ذَوَا عَدْلٍ مِّنكُمْ﴾ دوو کەسی دادپەروەر لەخۆتان (موسوڵمان بن) ﴿أَوْ آخَرَانِ مِنْ غَيْرِكُمْ﴾ یان دووکەسی تر جگەلە خۆتان (کافرین) ﴿إِنْ أَنتُمْ ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەگەر ئێوە بەسەفەر ڕۆشتبوون بە وڵاتدا ﴿فَأَصَابَتْكُم مُّصِيبَةُ الْمَوْتِ﴾ و بەڵای مردنتان تووش هات ﴿تَحْبِسُونَهُمَا مِن بَعْدِ الصَّلَاةِ﴾ (دوو شایەتەکە) ڕاگرن لەپاش نوێژ (ی هەسر) ﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ﴾ دەبێ سوێند بخۆن بەخوا ﴿إِنِ ارْتَبْتُمْ﴾ ئەگەر گومانتان بوو (لە ڕاستی و پاکی یان) ﴿لَا نَشْتَرِي بِهِ ثَمَنًا﴾ ئێمە(سوێند خواردنمان) بەخوا ناگۆڕینەوە بەهیچ نرخێک ﴿وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾ باشایەتی بۆدراوەکە خزم و نزیکیش بێت ﴿وَلَا نَكْتُمُ شَهَادَةَ اللَّهِ﴾ وە شایەتی (دان بۆ) خوا ناشارینەوە ﴿إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الْآثِمِينَ﴾ بێگومان (ئەگەر شایەتییەکەمان شاردەوە) کەواتە بەڕاستی لە گوناهباران دەبین. ١٠٦)﴿فَإِنْ عُثِرَ عَلَىٰ﴾ ئینجا ئەگەر زانرا (پاش سوێند خواردنیان) بەوەی﴿أَنَّهُمَا اسْتَحَقَّا إِثْمًا﴾ کەئەو دوو شایەتە درۆیان کردوەو خۆیان تاوان بارکردووە﴿فَآخَرَانِ يَقُومَانِ مَقَامَهُمَا﴾ ئەوە دووکەسی تر لە شوێنی ئەواندا هەڵدەستن (بەسوێند خواردن)﴿مِنَ الَّذِينَ اسْتَحَقَّ عَلَيْهِمُ الْأَوْلَيَانِ﴾ لەوانەی کەشیاوو نزیکترین (لەمردووەکە) لەو دووانە ﴿فَيُقْسِمَانِ بِاللَّهِ﴾ئینجا هەردووکیان سوێند بخۆن بە خوا ﴿لَشَهَادَتُنَا أَحَقُّ مِن شَهَادَتِهِمَا﴾ کەبەڕاستی شایەتیەکەی ئێمە ڕاستترە لە شایەتیەکەی ئەو دووانەی پێشوو﴿وَمَا اعْتَدَيْنَا﴾ وە لەڕاستی لامان نەداوە (لەسوێند خواردنەکەماندا) ﴿إِنَّا إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان (ئەگەر لابدەین) ئەوکاتە ئێمە لەستەمکاران دەبین. ١٠٧) ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ﴾ ئەو(جۆرە شایەتی دانە) نزیکترە ﴿أَن يَأْتُوا بِالشَّهَادَةِ عَلَىٰ وَجْهِهَا﴾ کە شایەتەکان هەڵسن بە شایەتیەکەیان بەشێوە ڕاستەکەی ﴿أَوْ يَخَافُوا أَن تُرَدَّ أَيْمَانٌ﴾ یابترسن لە ڕەدکردنەوەی سوێندەکان (بۆخزمی نزیکی مردووەکە) ﴿بَعْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ دوای سوێند خواردنی ئەمان (واتە بە درۆ بخرێنەوە) ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَاسْمَعُوا﴾ بترسن لە خوا و خۆتان بپارێزن و گوێ ڕایەڵی فەرمانی خوا بن ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ خوا ڕێنموونی کۆمەڵی لەستوور دەرچوو ناکات. ١٠٨)

يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ ۖ قَالُوا لَا عِلْمَ
لَنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١٠٩﴾ إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ
اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ
الْقُدُسِ تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا ۖ وَإِذْ عَلَّمْتُكَ
الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ ۖ وَإِذْ تَخْلُقُ
مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا فَتَكُونُ طَيْرًا
بِإِذْنِي ۖ وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي ۖ وَإِذْ تُخْرِجُ
الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي ۖ وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنكَ إِذْ
جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ
مُّبِينٌ ﴿١١٠﴾ وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ أَنْ آمِنُوا بِي
وَبِرَسُولِي ۖ قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ إِذْ قَالَ
الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ أَن
يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِّنَ السَّمَاءِ ۖ قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا
وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ ﴿١١٣﴾

- پیارێکە دەتبینی بەپێغەمبەران (عليهم السلام) کێ پاراگی مدە؟ فەرموری فلان کەس لەیکانەما نەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿لا تسألوا عن..﴾ هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠١-١٠٨) سورەتی (المائدة) ﴿يا أيها الذين آمنوا شهادة بينكم...﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە: وەڵامی ئەمیش هاتەوە دەربارەی نەم ئایەتە ﴿يا أيها الذين آمنوا شهادة بينكم...﴾ دەگێڕێتەوە دەڵێ هەموو خەڵک لێی بەری بوو جگە لەعومەر عەدی کوڕی بەدداد، جا ئەوان کە هەڵبووگیان لەسرانی بوون و هات و چۆی شامیان دەکردبو دەچون بۆ مەککەو زۆر دەمانەوە لەوێ ئینجا لەپاش گاڵج کردن بۆ مەدینە، شوێنی بازرگانیەکەیان گواستەوە بۆ مەدینە جارێکیان لەوێ دەرچون بۆ شام و گەیشتە لەوێ (ذي سهم) لە گەلیان هات لە شوێنێکدا گەیشتە سرە -

﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ﴾ لە رۆژێك (بترسن) خوا هەموو پێغەمبەران كۆدەكاتەوە﴿فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ﴾ ئەوسا پێیان دەفەرموێ چ وەڵامێكتان درایەوە؟﴿قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا﴾ دەڵێن هیچ زانیارییەكمان نی یە﴿إِنَّكَ أَنْتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ بێگومان تەنها تۆ ئاگاداری هەموو نهێنیەكانیت. ١٠٩)﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ (بیر بكەرەوە) كاتێ خوا بە عیسای كوڕی مەریەمی فەرموو﴿اذْكُرْ نِعْمَتِي عَلَيْكَ وَعَلَىٰ وَالِدَتِكَ﴾ بیریكەرەوە لەچاكە و بەخێری من بەسەر خۆت و دایكتەوە﴿إِذْ أَيَّدتُّكَ بِرُوحِ الْقُدُسِ﴾ كاتێ كە پشتیوانیم لێ كردیت بە گیانی هێزە پیرۆز (جوبرەئیل)﴿تُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا﴾ كاتێ لەبێشكەدا بوویت و بەگەورەییش قسەت لەگەڵ خەڵكیدا دەكرد﴿وَإِذْ عَلَّمْتُكَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَاةَ وَالْإِنجِيلَ﴾ وە كاتێكیش فێری كتێب (نووسین) و دروست كاری و تەورات و ئینجیلم كردیت﴿وَإِذْ تَخْلُقُ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ بِإِذْنِي فَتَنفُخُ فِيهَا﴾ وەبیریكەرەوە كاتێ بەفەرمانی من لەقوڕ شتێكت لە شێوەی باڵندە دروست دەكرد﴿فَتَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِي﴾ دەست بەجێ بەفەرمانی من شەپۆر بە باڵندە﴿وَتُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ بِإِذْنِي﴾ وە بەفەرمانی من كوێری زكماك و بەڵەكیت چاك دەكردەوە﴿وَإِذْ تُخْرِجُ الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِي﴾ وەكاتێ بەفەرمانی من مردووانت لە گۆڕ دەردەهێنا (بەزیندوو كراوەیی)﴿وَإِذْ كَفَفْتُ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَنكَ﴾ وە بیریكەرەوە كاتێ بەرگری نەوەكانی ئیسرائیلم كردیت (بتكوژن)﴿إِذْ جِئْتَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ كاتێكیش موعجیزە روونەكانت بۆهێنان﴿فَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ جا ئەوانەیان كە بێ باوەڕبوون ووتیان﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەمە هیچ نی یە جگەلە جادوویەكی ئاشكرا. ١١٠)﴿وَإِذْ أَوْحَيْتُ إِلَى الْحَوَارِيِّينَ﴾ وە (بیریكەرەوە) كاتێ خستمە دڵی هاوەڵە تایبەتیەكانت﴿أَنْ آمِنُوا بِي وَبِرَسُولِي﴾ كەبڕوا بێنن بە من و بە پێغەمبەرەكەم (عیسا)﴿قَالُوا آمَنَّا وَاشْهَدْ بِأَنَّنَا مُسْلِمُونَ﴾ ئەوانیش ووتیان: ئەوا بڕوامان هێنا و تۆش شایەت بە كە بێگومان ئێمە موسڵمانین. ١١١)﴿إِذْ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ كاتێ هەواریەكان ووتیان: ئەی عیسای كوڕی مەریەم﴿هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ﴾ ئایا پەروەردگاریی تۆ دەتوانێ﴿أَن يُنَزِّلَ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِّنَ السَّمَاءِ﴾ لەئاسمانەوە خوانێكمان بۆ بنێرێتە خوارەوە﴿قَالَ اتَّقُوا اللَّهَ﴾ (عیسا) ووتی لەخوا بترسن﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ١١٢)﴿قَالُوا نُرِيدُ أَن نَّأْكُلَ مِنْهَا﴾ (هەواریەكان) ووتیان دەمانەوێ لێی بخۆین﴿وَتَطْمَئِنَّ قُلُوبُنَا﴾ ودڵمان ئارام بێ و دڵنیابین (كەپێغەمبەریت)﴿وَنَعْلَمَ أَن قَدْ صَدَقْتَنَا﴾ وەبزانین كە بێگومان ڕاستت لەگەڵ كردوین (لەوەی كەپێت ڕاگەیاندین)﴿وَنَكُونَ عَلَيْهَا مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ ئێمەش ببین بەشایەت لەسەری(بۆئەوانەی ئامادەنین). ١١٣)

قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِّنَ السَّمَاءِ
تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا وَآيَةً مِّنكَ ۖ وَارْزُقْنَا وَأَنتَ
خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١٤﴾ قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ ۖ فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ
مِنكُمْ فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا لَّا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ ﴿١١٥﴾
وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي
وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ ۖ قَالَ سُبْحَانَكَ مَا يَكُونُ لِي أَنْ
أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ ۚ إِن كُنتُ قُلْتُهُ فَقَدْ عَلِمْتَهُ ۚ تَعْلَمُ مَا فِي
نَفْسِي وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ ۚ إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ ﴿١١٦﴾ مَا
قُلْتُ لَهُمْ إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ ۚ وَكُنتُ
عَلَيْهِمْ شَهِيدًا مَّا دُمْتُ فِيهِمْ ۖ فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ
عَلَيْهِمْ ۚ وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿١١٧﴾ إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ ۖ
وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١١٨﴾ قَالَ اللَّهُ هَٰذَا يَوْمُ
يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١١٩﴾
لِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا فِيهِنَّ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٢٠﴾

- کەوسەلمانی
ئیمانەیەوە
وەسیەتی کرد
بڕیان کە تۆو
مائیدەی بۆبەخێ
بیەخشێ
بەخاوەنەکەی
ئەوانیش ئیمانەوە
بهێنن جامێکی
ئاوی تیایبوو
هەڵیان گرچۆر
قوڕەیشیان بۆ
خۆیان لە لەبەاش
سووند مان و
سوزند خواردنیان
جادەکە لە مەککە
مانزایەوە ئەوانەی
گەیشتبوون دوتیبان
لەتەمیم و هەدی
مان گەیشتە ، پاشان
دوبەکەس لە مەیات
گرانبی مردبومکە

هاتن و سوزندیان خوارد کەتەم جامە هیچی فڵکە مردووە و خیانەتیەکەی تێنە پاساوە لەخیانەتیەکەی ئیمان و تێنە دەست سوزندیان نادرێوە، ئەمەیسوڕ: تێنیا جامەکە وەرگیرا ئیمان و ئیمانداری تەم تایەتە ماڵەخوارەوە.

- وەجیزانی مفرد لە عەلی ماکان مەڵە وەلاڵیان بابن ئەم ئیبنەتە ئەزیاد مانن ئیسماء ئەم ئیسڵامیانی مفرد لە بابن ئەم ئیلە ئیبنی بابراب الأرض خطایا ئەم ئیبنی ئانعراء بی هیناً ئانیاء بفرایها مفرد(الإنواء الأزمنی) -

﴿قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ عیسای کوڕی مەریەم فەرمووی ﴿اللَّهُمَّ رَبَّنَا أَنزِلْ عَلَيْنَا مَائِدَةً مِّنَ السَّمَاءِ﴾ ئەی خوای پەروەردگارمان لەئاسمانەوە خوانێکمان بۆ بنێرە خوارەوە ﴿تَكُونُ لَنَا عِيدًا لِّأَوَّلِنَا وَآخِرِنَا﴾ تا ببێ بە جەژن بۆ ئێستامان و نەوەکانی داهاتووشمان ﴿وَآيَةً مِّنكَ﴾ وەموعجیزە و بەڵگەیەک بێت لەلایەن تۆوە ﴿وَارْزُقْنَا وَأَنتَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وە رسق و ڕۆزیمان پێ ببەخشە چونکە تۆ باشترینی هەموو ڕۆزی دەرانی. ١١٤)﴿قَالَ اللَّهُ إِنِّي مُنَزِّلُهَا عَلَيْكُمْ﴾ خوای گەورە فەرمووی: بە ڕاستی من ئەو خوانە دەنێرمە خوارەوە بۆتان ﴿فَمَن يَكْفُرْ بَعْدُ مِنكُمْ﴾ ئینجا هەر کەس لەئێوە بێ بڕوا و نا سوپاس بێ لە پاش ئەوە ﴿فَإِنِّي أُعَذِّبُهُ عَذَابًا﴾ ئەوە بێگومان سزاکی ئەدەم ﴿لَّا أُعَذِّبُهُ أَحَدًا مِّنَ الْعَالَمِينَ﴾ کە سزای هیچ کەسی پێ نادەم لەجیهانیان. ١١٥)﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ﴾ وە(بیر بکەرەوە) کاتێ خوا دەفەرمووێ (لەڕۆژی دواییدا) ئەی عیسای کوڕی مەریەم ﴿أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ﴾ ئایا تۆ ووتووتە بە خەڵکی ﴿اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ کەمن و دایکم بەدوو پەرستراو دابنێن (وبمانپەرستن) لەجیاتی خوا؟ ﴿قَالَ سُبْحَانَكَ﴾ (عیسا) ووتی: پاک و بێ گەردی بۆ تۆ ئەی خوایە ﴿مَا يَكُونُ لِي أَنْ أَقُولَ مَا لَيْسَ لِي بِحَقٍّ﴾ نابێ و ناگونجێ بۆ من شتێ بڵێم کە بە هیچ شێوەیەک مافی من نی یە ﴿إِن كُنتُ قُلْتُهُ﴾ ئەگەر من ئەو قسەیەم کردبێ ﴿فَقَدْ عَلِمْتَهُ﴾ ئەوە بەڕاستی تۆ ئاگات لێ یە ﴿تَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِي﴾ چونکە تۆ ئەوەی لە ناخم دایە دەیزانی ﴿وَلَا أَعْلَمُ مَا فِي نَفْسِكَ﴾ بەڵام من نازانم و بێ ئاگام لەوەی کە لەناخی تۆدایە ﴿إِنَّكَ أَنتَ عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ بەڕاستی تەنها تۆ زانای تەواوی بە هەموو نهێنی یەک. ١١٦)﴿مَا قُلْتُ لَهُمْ﴾ هیچم پێ نەوتوون ﴿إِلَّا مَا أَمَرْتَنِي بِهِ﴾ بێجگە لەوە نەبێت کە تۆ فەرمانت پێ داوم ﴿أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾ کە بەندایەتی خوا بکەن کەپەروەردگاری من و ئێوەیشە ﴿وَأَنتَ عَلَيْهِمْ شَهِيدٌ مَّا دُمْتُ فِيهِمْ﴾ و من شایەت و چاودێر بووم بە سەریانەوە تا لە ناویاندا بووم ﴿فَلَمَّا تَوَفَّيْتَنِي﴾ ئینجا کاتێ تۆ منت بردەوە (و بەرزت کردمەوە بۆ ئاسمان) ﴿كُنتَ أَنتَ الرَّقِيبَ عَلَيْهِمْ﴾ هەر خۆت چاودێر بووی بەسەریانەوە ﴿وَأَنتَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ وەخۆت ئاگادار و شایەتی بەسەر هەموو شتێکەوە. ١١٧)﴿إِن تُعَذِّبْهُمْ فَإِنَّهُمْ عِبَادُكَ﴾ ئەگەر سزایان بدەیت، ئەوە بێگومان بەندەی خۆتن ﴿وَإِن تَغْفِرْ لَهُمْ﴾ وەئەگەر لێشیان خۆش ببی ﴿فَإِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ئەوە بێگومان تەنها خۆتی بەدەستەڵاتی کاردروست. ١١٨)﴿قَالَ اللَّهُ﴾ خوای گەورە فەرمووی: ﴿هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّادِقِينَ صِدْقُهُمْ﴾ ئەمە ڕۆژێکە ڕاستبێژان ڕاستیەکەیان کەڵکیان پێدەگەیەنێ ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بەهەشتانێکیان بۆ هەیە کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕۆن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ ئەمێننەوە تیایدا بە هەمیشەیی ﴿رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾ خوا ڕازی بووە لێیان و ئەوانیش لە خوا ڕازی بوون ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ١١٩)﴿لِّلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەر بۆ خوایە خاوەندارێتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا فِيهِنَّ﴾ و هەرچیشیان تێدایە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە تەنها ئەو بەسەر هەموو شتێکدا بە توانا و دەسەڵاتدارە. ١٢٠)

سورة الأنعام

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ
وَالنُّورَ ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي
خَلَقَكُمْ مِنْ طِينٍ ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا وَأَجَلٌ مُسَمًّى عِنْدَهُ ثُمَّ أَنْتُمْ
تَمْتَرُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ يَعْلَمُ سِرَّكُمْ
وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ ﴿٣﴾ وَمَا تَأْتِيهِمْ مِنْ آيَةٍ مِنْ آيَاتِ
رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ ﴿٤﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ
لَمَّا جَاءَهُمْ فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ أَنْبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ
يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ مَا لَمْ
نُمَكِّنْ لَكُمْ وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِمْ مِدْرَارًا وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ
تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمْ فَأَهْلَكْنَاهُمْ بِذُنُوبِهِمْ وَأَنْشَأْنَا مِنْ بَعْدِهِمْ قَرْنًا
آخَرِينَ ﴿٦﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ
لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٧﴾ وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ
عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنْزَلْنَا مَلَكًا لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ ﴿٨﴾

«بیسمله سهر (ﷺ) دهفهرمویت: خوای گهوره فهرموویهتی: (ئهی ئهوهی شادهم بهراستی تۆچهند دلوام لێ بکهیت و لهیهم بهلاوهنانهوه لهیت خۆش دهبم لهوانهی گهرووته وبهلامهوه ناسانه، ئهی ئهوهی شادهم ئهگهر تاوانت بگاته ههوری بهکانی ئاسمان پاشان داوای لێبووردنم لێ بکهیت لێت دهبووردم ئهی شادهم ئهگهر پیی ئهوهی تاوانت ههبێت و بگهڕێیتهوه لام و داوام لێ بپاڕێت لێت دهبووردم ئهگهر به لهویشهوه دێم به پێیتهوه».

لهیهقی (۲۱۲ خوێندوویهتی) (له عهتاق له ئهبو ئاتکه (ڕهزای لێ بێت) وتی: عهتهبا (ڕهزای لێ بێت) شهیهکی ما ههبوو ملکیا کرد، وتی: (ئهی ئهبو عهبدوللا ئهو شهیهی ئهمشهو ئهمان کڕی ئهگهر بهڕاستی ئهو شهیه بهرهکهتی ههبێت ئهوا بهرهکهتی ئهو شهیه بهسهر ئێمهدا دابهزێنه) (متفق علیه) ئهنهس دهڵێت: پێغهمبهر (ﷺ) ڕۆژانێکی ما بهرگیز ڕۆژانێی وام نهبینیوه، فهرموویهتی:

سورەتی ﴿الأنعام﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ هەموو سوپاس و ستایشێ هەریۆ شەو خوایەی ئاسمانەکان و زەوی دروستکردووە ﴿وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ وە تاریکی یەکان و پووناکی داشاوە ﴿ثُمَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ ئینجا ئەوانەی بێ باوەڕ بوون هاوتا و هاوبەش بۆ پەروەردگاریان بڕیار دەدەن. ٢﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن طِينٍ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەئێوەی لەقوڕ دروست کردووە ﴿ثُمَّ قَضَىٰ أَجَلًا﴾ پاشان کاتێکی دیاری کردووە(بۆ مردن) ﴿وَأَجَلٌ مُّسَمًّى عِندَهُ﴾ وە کاتێکی دیاری کراویش لای خوای گەورە هاشراوە (بۆ قیامەت) ﴿ثُمَّ أَنتُمْ تَمْتَرُونَ﴾ کەچی ئوا ئەوەش ئێوە بەگومانن. ٣﴿وَهُوَ اللَّهُ فِي السَّمَاوَاتِ وَفِي الْأَرْضِ﴾ وەتەنها ئەو خوایە (یاالاوەست و پەرستراوە) لەئاسمانەکان و لەزەویدا﴿يَعْلَمُ سِرَّكُمْ وَجَهْرَكُمْ وَيَعْلَمُ مَا تَكْسِبُونَ﴾نهێنی و ئاشکراتان دەزانێ و بە هەموو کردەوەیەکیش کەدەیکەن ئاگادارە. ٤﴿وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ وە هەر بەڵگەو نیشانەیەک لەبەڵگەو نیشانەکانی پەروەردگاریان بۆ بێت ﴿إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ ئەوان پووی لێ وەردەگێڕێنن. ٥﴿فَقَدْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ بەڕاستی کاتێک قورئانیان بۆ هات بە دڕۆیان دانا ﴿فَسَوْفَ يَأْتِيهِمْ﴾جا لەمەو پاش بۆیان دێت﴿أَنبَاءُ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾هەواڵی ئەو شتانەی کەئەوان گاڵتەیان پێدەکرد. ٦﴿أَلَمْ يَرَوْا كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ﴾ ئایا ئەیان نەبینیوە (ئەیان زانیوە) لەپێش ئەوانەوە چەند گەل و ئەوەمان لەناو بردووە ﴿مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ دەسەڵاتمان پێدا بوون لەزەویدا ﴿مَا لَمْ نُمَكِّن لَّكُمْ﴾ بە شێوەیەک کە بە ئێوەمان نەدابوو ﴿وَأَرْسَلْنَا السَّمَاءَ عَلَيْهِم مِّدْرَارًا﴾ و بارانی پەیتاپەیتامان بەسەرا باراندن ﴿وَجَعَلْنَا الْأَنْهَارَ تَجْرِي مِن تَحْتِهِمْ﴾ وە جۆگەو پووبارەکانمان ڕاگێ کرد بوو کە بەبن باغ و کۆشکەکانیاندا دەڕۆیشت ﴿فَأَهْلَكْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ لەناو مان بردن بە هۆی گوناهەکانیانەوە﴿وَأَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ﴾ وە لە دوای ئەوان دروستمان کرد ﴿قَرْنًا آخَرِينَ﴾ گەل و نەوەیەکی تر. ٧﴿وَلَوْ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ كِتَابًا فِي قِرْطَاسٍ﴾وە ئەگەر نامەیەکی نوسراومان بنارداپە ئەخوارەوە بۆت﴿فَلَمَسُوهُ بِأَيْدِيهِمْ﴾لەناو کاغەزەکدا بوایە﴿لَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾و دەستیشیان ئ بدایە﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ بێ گومان ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان ووت﴿مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ ئەمە تەنها جادوویەکی ئاشکرایە. ٨﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ﴾ وە دەیان ووت: بۆچی فریشتەیەک نەئێنراوەتە خوارەوە بۆسەری (ببیبینێت) ﴿وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكًا﴾ ئەگەر فریشتەیەکمان بنارداپەتە خوارەوە ﴿لَّقُضِيَ الْأَمْرُ﴾ بێگومان کارتەواو دەبوو (لەناو بردنیان جێ بەجێ دەکرا) ﴿ثُمَّ لَا يُنظَرُونَ﴾ پاشمان مۆڵەت نەدەدران. ٨)

وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا
يَلْبِسُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ
بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿١٠﴾
قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ ٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ
ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١١﴾ قُل لِّمَن مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُل لِّلَّهِ ۚ
كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۚ لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ
لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿١٢﴾ ۞ وَلَهُۥ مَا سَكَنَ فِى ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ
﴿١٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَهُوَ يُطْعِمُ
وَلَا يُطْعَمُ ۗ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ ۖ وَلَا
تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٤﴾ قُلْ إِنِّىٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ
رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ فَقَدْ
رَحِمَهُ ۚ وَذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ
فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿١٧﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٨﴾

* (ئەگەر ئەوەی من دەیڵێم نەبوو بەڵگەتانبایە کەم پێغەمبەرێکین و نامە دەگرین، ئەوا دەیگوت بۆ ئەگەر پێغەمبەر (ﷺ) سەربان دابنێت و بەدیوارەکەی دەگرین).

ئایەتی (٢٩) سورەتی (آل عمران)، قال رسول الله (ﷺ): (إن الله لا ينظر إلى أجسادكم ولا إلى صوركم ولكن ينظر إلى قلوبكم) ڕواه مسلم، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خوای گەورە تەماشای لەش و شکڵ و ڕووەکانتان ناکات بەڵکو تەماشای دڵەکانتان دەکات).

ئایەتی (٣١) سورەتی (آل عمران)، قال رسول الله (ﷺ): (كل أمتي يدخلون الجنة إلا من أبى) قيل: ومن يأبى يا رسول الله ؟ قال: (من أطاعني دخل الجنة، ومن عصاني فقد أبى) رواه البخاري، پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەموو ئوممەتەکەم دەچنە بەهەشتەوە، مەگەر یەکێک خۆی نەیەوێت)، پرسیاریان کرد ئایەوێت کەی؟

﴿وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ مَلَكًا﴾ ئەگەر ئەو (پێغەمبەرە) مان بکردایە بەفریشتەیەك ﴿لَّجَعَلْنَٰهُ رَجُلًا﴾ بێگومان دەمانگۆڕا بە وێنەی پیاوێك (تایبیبینن وقسەی لەگەڵ بکەن) ﴿وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِم مَّا يَلْبِسُونَ﴾ و بێ گومان لێمان دەشێواندن وەك چۆن خۆیان لە خۆیان دەشێواند. ٩) ﴿وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێندبێ بێ گومان گاڵتە کراوە بە پێغەمبەرانی پێش تۆ ﴿فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُم﴾ سەرئەنجام بۆ ئەوانەیان گاڵتەیان دەکرد دابەزی و دەوری دان ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ تۆڵەی ئەوەی گاڵتەیان پێدەکرد. ١٠) ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بڕۆن و بگەڕێن بە زەویدا ﴿ثُمَّ انظُرُوا﴾ پاشان سەرنج بدەن ﴿كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ سەر ئەنجامی ئەوانەی بەڵگەکانی خوایان بەدرۆ دادەنا چۆن بووە. ١١) ﴿قُل لِّمَن مَّا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هی کێ یە ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدا یە ﴿قُل لِّلَّهِ كَتَبَ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ﴾ بڵێ تەنها بۆ خوایە کە بەزەیی و میهرەبانی پێویستی کردوە لەسەرخۆی ﴿لَيَجْمَعَنَّكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَٰمَةِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کۆتان دەکاتەوە لە ڕۆژی دوایی دا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە هیچ گومان و دوودڵی تێدانی یە ﴿الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ ئەوانەی خۆیان دۆراندووە ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوە ئەوانن کە بڕوا ناهێنن. ١٢) ﴿وَلَهُ مَا سَكَنَ فِي الَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ وە هەر بۆ خوایە ئەوەی ئارامی گرتووە لەشەو و ڕۆژدا ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەو بیسەری زانایە. ١٣) ﴿قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَتَّخِذُ وَلِيًّا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا؟ بێجگە لە خوا دۆست و پەرستراوێ تر بۆخۆم دانێم؟ ﴿فَاطِرِ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ کەئەو بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿وَهُوَ يُطْعِمُ وَلَا يُطْعَمُ﴾ ئەو خوایە ڕۆزی دەدات و ڕۆزی پێ نادرێ ﴿قُلْ إِنِّي أُمِرْتُ﴾ بڵێ بەڕاستی من فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَسْلَمَ﴾ کە یەکەم کەس بم مل کەچ کەم (بۆ فەرمانی خوا) ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە (فەرمانم پێدراوە کە تۆ) هەرگیز لەهاوبەش بڕیاردەران مەبە. ١٤) ﴿قُلْ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي﴾ پێیان بڵێ: بێگومان من دەترسم ئەگەر سەرپێچی لە فەرمانی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە سزای ڕۆژێکی گەورە. ١٥) ﴿مَّن يُصْرَفْ عَنْهُ يَوْمَئِذٍ﴾ هەرکەس ئەو سزایەی لێ لادرێ لەو ڕۆژەدا ﴿فَقَدْ رَحِمَهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا بەزەیی پێیدا هاتۆتەوە ﴿وَذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْمُبِينُ﴾ و ئەوەیە سەرکەوتنی ئاشکراو تەواو. ١٦) ﴿وَإِن يَمْسَسْكَ اللَّهُ بِضُرٍّ﴾ وە ئەگەر خوا دووچاری بەڵاو زیانێکت بکات ﴿فَلَا كَاشِفَ لَهُ إِلَّا هُوَ﴾ ئەوە جگە ئەو (خوا) کەس نی یە بتوانێ لایبات ﴿وَإِن يَمْسَسْكَ بِخَيْرٍ﴾ وە ئەگەر خێر و خۆشیەکت پێ بگەیەنێ ﴿فَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئەو خوا دەسەڵاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٧) ﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ وە هەر ئەوە دەست ڕۆیشتوو بەسەر بەندەکانیدا ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ هەر ئەوەیش کار دروستی ئاگادارە. ١٨)

قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَٰدَةً ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۖ شَهِيدٌۢ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ وَأُوحِىَ إِلَىَّ هَٰذَا
ٱلْقُرْءَانُ لِأُنذِرَكُم بِهِۦ وَمَنۢ بَلَغَ ۚ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ ٱللَّهِ
ءَالِهَةً أُخْرَىٰ ۚ قُل لَّآ أَشْهَدُ ۚ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ وَإِنَّنِى بَرِىٓءٌ مِّمَّا
تُشْرِكُونَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ يَعْرِفُونَهُۥ كَمَا يَعْرِفُونَ
أَبْنَآءَهُمُ ۘ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ
﴿٢١﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَيْنَ شُرَكَآؤُكُمُ
ٱلَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٢٢﴾ ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ وَٱللَّهِ
رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ ﴿٢٣﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ ۚ وَضَلَّ
عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ ۖ وَجَعَلْنَا عَلَىٰ
قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرًا ۚ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ
لَّا يُؤْمِنُوا۟ بِهَا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوكَ يُجَٰدِلُونَكَ يَقُولُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَٰذَآ
إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٥﴾ وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ وَيَنْـَٔوْنَ عَنْهُ ۖ وَإِن
يُهْلِكُونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ وُقِفُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ
فَقَالُوا۟ يَٰلَيْتَنَا نُرَدُّ وَلَا نُكَذِّبَ بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا وَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٧﴾

- پەیغەمبەری خوا (ﷺ)؟ فەرمووی: (هەرکەسێک گیرۆی وابێت بکات دەچێتە بەهەشتەوە، وەهەر کەسێک سەربەیەوەی بکات ئەوە خۆی تاوەدەیت بچێتە بەهەشتەوە).

ئایەتی (٩٦) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ): (ولله إلى فجر أرض الله وأنت أرض الله إلى الله ولولا أني أخرجت منك ما خرجت) (رواه أحمد والترمذي) پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سوێند بەخوا تۆ (مەککە) چاکترین زەوی خوای، وەتۆ خۆشەویستترین زەوی خوای لەلای خوا، وەئەگەر دەرمان نەکردبایە لەم زەوییەت دەرنەدەچووم).

ئایەتی (٩٧) سورەتی (ال عمران): قال رسول الله (ﷺ): (من حج فلم يرفث ولم يفسق يرجع كيوم ولدته أمه)(متفق عليه). وقال (ﷺ): (العمرة إلى العمرة كفارة لما بينهما، والحج المبرور ليس له جزاء إلا الجنة)(متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێک حەج بکات و قسەی خراپ و تاوان نەکات دەگەڕێتەوە -

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً﴾ (ئەی موحەمەد(ﷺ)) بڵێ: شایەتی دانی کێ لە هەموو شایەتی دانێك گەورەترە (لەسەر پێغەمبەرێتی من) ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ: خوا گەورەترین ﴿شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ شایەتە لە نێوان من و ئێوەدا ﴿وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَٰذَا الْقُرْآنُ﴾ وە ئەم قورئانە سروش کراوە بۆ من ﴿لِأُنذِرَكُم بِهِ وَمَن بَلَغَ﴾ بۆ ئەوەی ئێوەی پێ بترسێنم و هەر کەسێکی کەش کە پێی ی دەگات ﴿أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ﴾ ئایا بەڕاستی ئێوە شایەتی ئەدەن بە دڵنیاییەوە کە لەگەڵ خوادا ﴿آلِهَةً أُخْرَىٰ﴾ چەند پەرستراوێکی تر هەیە؟! ﴿قُل لَّا أَشْهَدُ﴾ بڵێ: من شایەتی (وا ناهێنم) شادەم ﴿إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بڵێ: بێگومان هەر تەنها پەرستراوی تاك و تەنهایە ﴿وَإِنَّنِي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ وە بەڕاستی من بەریم لەوەی کە ئێوە دەیکەنە هاوبەش بۆ خوا. ١٩﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئەوانەی کە نامەمان پێ بەخشین ﴿يَعْرِفُونَهُ﴾ ئەم پێغەمبەرە دەناسن (کە پێغەمبەری خوایە بەهۆی باسکردنی نیشانەکانی لە تەورات و ئینجیل دا) ﴿كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ﴾ وەك چۆن کوڕەکانیان ئەناسن ﴿الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ ئەوانەی خۆیان دۆڕاندووە ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوە ئەوانن بڕوا ناهێنن. ٢٠﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کێ ستەم کارترە لەو کەسەی درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ﴿أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ﴾ یا بێ باوەڕ بوو بێ بە ئایەتەکانی (یەکگەکانی) خوا ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ڕزگار نابن. ٢١﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ وە ڕۆژێ هەموویان کۆ دەکەینەوە (لەقیامەتدا) ﴿ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ پاشان ئەڵێین بەوانەی هاوەڵیان بۆ خوا دانابوو ﴿أَيْنَ شُرَكَاؤُكُمُ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ کوا ئەو هاوەڵانەی کە بە خەیاڵی خۆتان بەهاوەڵی خواتان دانابوون. ٢٢﴿ثُمَّ لَمْ تَكُن فِتْنَتُهُمْ﴾ پاشان بەهانەیان هیچ نەبوو بێجگە لەوەی ﴿إِلَّا أَن قَالُوا وَاللَّهِ رَبِّنَا مَا كُنَّا مُشْرِكِينَ﴾ کە ووتیان سوێند بە خوای پەروەردگارمان ئێمە بەهیچ جۆر هاوبەش دانەر نەبووین بۆخوا. ٢٣﴿انظُرْ كَيْفَ كَذَبُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ سەیرکە چۆن درۆ لە دژی خۆشیان دەکەن ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ و لێیان ون بوون ئەو بتانەی خۆیان بە درۆ هەڵیان بەستبووین. ٢٤﴿وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ﴾ وە لەو (کافرانە) کەسانێ هەیە کە گوێت بۆ دەگرن کەقورئان دەخوێنی ﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ بەڵام ئێمە چەسپەند بەردەبەکمان داوە بەسەر دڵەکانیاندا ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ بۆ ئەوەی تێ ی نەگەن ﴿وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ وە کەپی و گوێ گرانیمان خستۆتە ناو گوێچکەیانەوە ﴿وَإِن يَرَوْا كُلَّ آيَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا بِهَا﴾ وە ئەگەر هەموو بەڵگە و نیشانەیەکی بوون ببینن بڕوای پێ ناهێنن ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوكَ يُجَادِلُونَكَ﴾ تا ئەو ڕادەیە کاتێ بێن بۆ لات دەمە دەمێ و بەربەرەکانێت لەگەڵ دەکەن ﴿يَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕبن ئەڵێن ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەم قورئانە هیچ نی یە بێجگە لە ئەفسانەی پێشینان. ٢٥﴿وَهُمْ يَنْهَوْنَ عَنْهُ﴾ ئەوان بەرگری (خەڵك) ئەکەن لەو(قورئانە) ﴿وَيَنْأَوْنَ عَنْهُ﴾ و خۆشیان لێی دوور دەکەنەوە ﴿وَإِن يُهْلِكُونَ إِلَّا أَنفُسَهُمْ﴾ هیچ کەسێش لە ناو نابەن خۆیان نەبێ ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ و هەستیش ناکەن. ٢٦﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَى النَّارِ﴾ وە ئەگەر بیان بینیت کاتێك کە لەسەر قەراغی دۆزەخ وە ستێنراوون ﴿فَقَالُوا يَا لَيْتَنَا نُرَدُّ﴾ کە دەڵێن خۆزگە دەگەڕێنرایینەوە بۆ دنیا ﴿وَلَا نُكَذِّبَ بِآيَاتِ رَبِّنَا﴾ و بەڵگەکانی پەروەردگارمان بەدرۆ نەدەزانی ﴿وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە لە بڕواداران ئەبووین. ٢٧)

بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ
وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٢٨﴾ وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا وَمَا نَحْنُ
بِمَبْعُوثِينَ ﴿٢٩﴾ وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ ۚ قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا
بِالْحَقِّ ۚ قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ
﴿٣٠﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ ۖ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ
بَغْتَةً قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ
عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ ۚ أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٣١﴾ وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا
لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۖ وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ
﴿٣٢﴾ قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ
وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ كُذِّبَتْ
رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا ۚ
وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ ۚ وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِي الْمُرْسَلِينَ
﴿٣٤﴾ وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ فَإِنِ اسْتَطَعْتَ أَن تَبْتَغِيَ
نَفَقًا فِي الْأَرْضِ أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ ۚ وَلَوْ شَاءَ
اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ ۚ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ ﴿٣٥﴾

* وەک ئەو پرۆژەی لەدایک بووە بۆ بەڵگەسەپاندن(﴿٢٨﴾) دەڵێ دەربوون: (هەرچیەک بۆ هەرچیەکی تر ئاشکرا بووبێ، وەسفی جیاک و دەرگیراو پادشای نیە بەدەست نەبێت).

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (آل عمران)ـ قال النبی ﷺ: (إن الدنیا حلوة خضرة وإن الله مستخلفكم فيها فناظر كيف تعملون، فاتقوا الدنيا واتقوا النساء، فإن أول فتنة بني

إسرائيل كانت في النساء)(رواه مسلم). وێنەسەپاندن(﴿٢٨﴾) دەڵێ دەربوون: (بەڕاستی دونیا شیرین و جوانە، وە خوا ئێوەی کردوە بەجێ نشین تێیدا، جا سەیری دەکات بزانێ چۆن کردەوە دەکەن، دەبێ کەوتنە خۆتان بپارێزن لەدونیا و، خۆتان بپارێزن لەئافرەت چونکە بەڕاستی سەرەتای گێڕەبڕوونی بەرەوەکە بەهۆی ئافرەتەکانەوە بوو).

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (آل عمران)ـ قال رسول الله ﷺ: (إن الله يرضى لكم ثلاثاً ويسخط لكم ثلاثاً:-

﴿بَلْ بَدَا لَهُم مَّا كَانُوا يُخْفُونَ مِن قَبْلُ﴾ (نەخێر بەڕاستیان نی یە) بەڵکو ئەوەی کە لەوەو پێش دەیانشاردەوە بۆیان دەرکەوتووە ﴿وَلَوْ رُدُّوا لَعَادُوا لِمَا نُهُوا عَنْهُ﴾ وەئەگەر بگەڕێنرێنەوە (بۆ دنیا) بێگومان دووبارە دەگەڕێنەوە بۆ ئەو کارانەی کەلێیان قەدەغە کرابوو ﴿وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وەبەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ٢٨) ﴿وَقَالُوا إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ وە ووتیان بەڕاستی هەر ئەم ژیانە (ی دنیا) مانە ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ وئێمە زیندوو ناکرێینەوە. ٢٩) ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ وُقِفُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ وەئەگەر ئەوانە دەبینی ئەوکاتەی کەلە حزووری پەروەردگاریاندا وەستێنراوون ﴿قَالَ أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ﴾ (پەروەردگار) دەفەرموێ ئایا ئەمە ڕاست نی یە؟ ﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا﴾ ئەڵێن: بەڵێ ڕاستە سوێند بە پەروەردگارمان ﴿قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ دەفەرموێ دەی بچەژن ئەو سزایە ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ بە هۆی ئەوەی کەبڕواتان نەهێناوە (ئینکارتان دەکرد). ٣٠) ﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دیداری پەروەردگاریان بە درۆ دەزانی زەرەریان کرد ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَتْهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ هەتا کاتێ لەناکاو ڕۆژی دوایی یان بەسەردا دێت ﴿قَالُوا يَا حَسْرَتَنَا عَلَىٰ مَا فَرَّطْنَا فِيهَا﴾ ئەڵێن ئای داخ و پەشیمانی سەخت بۆ ئێمە چەند کەم تەرخەمیمان کردلە دنیادا و لەدەستمان چوو ﴿وَهُمْ يَحْمِلُونَ أَوْزَارَهُمْ عَلَىٰ ظُهُورِهِمْ﴾ لەکاتێکدا تاوانەکانیان هەڵگرتووە بەکۆڵیانەوەیە ﴿أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ﴾ ئای چەند بەدو خرابە ئەو بارەگرانەی هەڵی دەگرن. ٣١) ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَعِبٌ وَلَهْوٌ﴾ وەژیانی دنیا هیچ نیە بێجگە کاڵتە و سەرقاڵیی نەبێ ﴿وَلَلدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ﴾ وە بێگومان ماڵی دوا ڕۆژ چاکترە بۆ ئەوانەی خۆیان دەپارێزن و لە خوا دەترسن ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا بۆ ژیرنابن. ٣٢) ﴿قَدْ نَعْلَمُ إِنَّهُ لَيَحْزُنُكَ الَّذِي يَقُولُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە دەزانین کەبێگومان ئەوەی کەئەوان دەبڵێن غەمبارت دەکات ﴿فَإِنَّهُمْ لَا يُكَذِّبُونَكَ﴾ بەڵام بێگومان ئەوان تۆ بەدرۆزن دانانێن ﴿وَلَٰكِنَّ الظَّالِمِينَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڵکو ئەو ستەم کارانە ئایەتەکانی خوا ﴿يَجْحَدُونَ﴾ ئینکار دەکەن. ٣٣) ﴿وَلَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێغەمبەرانی پێش تۆش (ئەی موحەممەد (ﷺ)) باوەڕیان پێ نەکراوە ﴿فَصَبَرُوا عَلَىٰ مَا كُذِّبُوا﴾ بەڵام ئارامیان گرت لەسەر ئەو باوەڕ پێ نەکرانەیان ﴿وَأُوذُوا حَتَّىٰ أَتَاهُمْ نَصْرُنَا﴾ وە ئەزیەت و ئازار دران تا یارمەتی و سەرخستنی ئێمەیان بۆ هات ﴿وَلَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِ اللَّهِ﴾ وەفەرمانەکانی (بەڵێنەکانی) خوا بەهیچ کەسێک ناگۆڕدرێ ﴿وَلَقَدْ جَاءَكَ مِن نَّبَإِ الْمُرْسَلِينَ﴾ سوێند بێت بێگومان هەواڵی هەندێ لەو پێغەمبەرانەت بۆ هاتووە. ٣٤) ﴿وَإِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكَ إِعْرَاضُهُمْ﴾ خۆ هەرچەند ڕوو وەرگێڕانی ئەوانە سەخت و گرانە لەسەرت ﴿فَإِنِ اسْتَطَعْتَ﴾ جا ئەگەر توانیت ﴿أَن تَبْتَغِيَ نَفَقًا فِي الْأَرْضِ﴾ بە ناخی زەویدا تونێلێک لێ دەیت ﴿أَوْ سُلَّمًا فِي السَّمَاءِ فَتَأْتِيَهُم بِآيَةٍ﴾ یان پەیژەیەک بۆ ئاسمان دا نێیت بەهۆیەوە بەڵگەیەکیان بۆ بهێنی ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَمَعَهُمْ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئەوانەی کۆدەکردەوە لەسەر ڕێنموونی و بڕوا هێنان ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ کەواتە هەرگیز لەوانە مەبە کە نەزانن. ٣٥)

۞ إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ ۘ وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ ثُمَّ إِلَيْهِ
يُرْجَعُونَ ﴿٣٦﴾ وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۚ قُلْ إِنَّ اللَّهَ
قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ آيَةً وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٧﴾ وَمَا
مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُم ۚ
مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ ﴿٣٨﴾
وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ ۗ مَن يَشَإِ اللَّهُ
يُضْلِلْهُ وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٣٩﴾ قُلْ
أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ أَغَيْرَ اللَّهِ
تَدْعُونَ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٠﴾ بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ فَيَكْشِفُ مَا
تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَاءَ وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ ﴿٤١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ
﴿٤٢﴾ فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ
وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ فَلَمَّا
نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ
حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ ﴿٤٤﴾

- يرضى لكم: أن تعبدوه ولا تشركوا به شيئاً، وأن تعتصموا بحبل الله جميعاً ولا تفترقوا، وأن تناصحوا من ولاه الله أمركم بوسطكم لكم ثلاثاً: قيل وقال، وكثرة السؤال وإضاعة المال» (رواه مسلم).

يەقىنەمبەر (ﷺ) دەفەرمويت: (خوا بەسەر شەست ئايەتان بۆی دەبێژت و بەسەر شەشیش خەشم و بۆی ئایەتان دەبێژت. خوا ئایەتان بۆی دەبێژت بەوەی کە بەیەکەوەن و هیچ جیاوازیەکی نیو

بریار نەدەن. وەدەست بگرن بەیەکەوەی خوا قورئانەوە جیاوازیەتەوە، وەئامۆژگاری ئەیەکەوەی ئایەتەکانتان بکەن، وەبۆی لەسەر شتی ئایەتەوە دوبۆی دوبۆی، نقد پریسیار کردن، بەئیزنی ئاڵی سەیروەت و سامان).

ئایەتی (٤٠) سورەتی (آل عمران)، قال رسول الله (ﷺ): (لأن يهدي الله به رجلاً خير من حمر النعم) (متفق عليه). وقال (ﷺ): (من رأى منكم منكراً فليغيره بيده، فإن لم يستطع فبلسانه فإن لم يستطع-

﴿إِنَّمَا يَسْتَجِيبُ الَّذِينَ يَسْمَعُونَ﴾ بەڕاستی تەنها وەڵامی تۆ دەدەنەوە کە(بەدڵ) ئەبیسن ﴿وَالْمَوْتَىٰ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ﴾ مردووەکانیش (ئەوانەی باوەڕ ناهێنن) خوا زیندووریان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ يُرْجَعُونَ﴾ پاشان هەر بۆلای خۆی دەگەڕێنەوە. ٣٦﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ﴾ ووتیان بۆچی لەلایەن پەروەردگارییەوە موعجیزەیەکی بۆ نەهاتۆتە خوارەوە ﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ قَادِرٌ﴾ بڵێ بێگومان خوا بە توانایە ﴿عَلَىٰ أَن يُنَزِّلَ آيَةً﴾ کە بەڵگە و نیشانەیەک بهێنێتە خوارەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٣٧﴿وَمَا مِن دَابَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا طَائِرٍ﴾ هیچ گەڕۆکێکی گیان لەبەرێی یە لەزەویدا ﴿يَطِيرُ بِجَنَاحَيْهِ﴾ وە هیچ باڵندەیەک نی یە کە دەفڕێ بە هەردوو باڵەکەی ﴿إِلَّا أُمَمٌ أَمْثَالُكُم﴾ مەگەر ئومەتانێکن وەک ئێوە ﴿مَّا فَرَّطْنَا فِي الْكِتَابِ مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێکمان فەرامۆش نەکردووە لەم کتێبەدا (لوح المحفوظ یا قورئان دا) ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يُحْشَرُونَ﴾ پاشان ئەوانە (لە ڕۆژی دوایی دا) لای پەروەردگاریان کۆدەکرێنەوە. ٣٨﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون بەبەڵگەکانی ئێمە﴿صُمٌّ وَبُكْمٌ فِي الظُّلُمَاتِ﴾ کەڕ و لاڵن لەناو تاریکستانان ﴿مَن يَشَإِ اللَّهُ يُضْلِلْهُ﴾ هەرکەس خوا بیەوێ گومڕای دەکات ﴿وَمَن يَشَأْ يَجْعَلْهُ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ هەرکەسیش خوا بیەوێ دەیخاتە سەر ڕێگای ڕاست. ٣٩﴿قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەواڵم پێ بدەن ئەگەر سزای خوا تان بۆ بێت ﴿أَوْ أَتَتْكُمُ السَّاعَةُ﴾ یان ڕۆژی دوایی بەخەتان بگرێت ﴿أَغَيْرَ اللَّهِ تَدْعُونَ﴾ ئایا هاوار دەکەنە هیچ شتێک بێجگە لە خوا ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن. ٤٠﴿بَلْ إِيَّاهُ تَدْعُونَ﴾ (ئەم) بەڵکو تەنها بانگ و هاوار لەخوا دەکەن ﴿فَيَكْشِفُ مَا تَدْعُونَ إِلَيْهِ إِن شَاءَ﴾ ئینجا ئەویش ئەگەر ویستی ئەوەی هاواری (لە دەست) ئەکەن لابەڵێ ﴿وَتَنسَوْنَ مَا تُشْرِكُونَ﴾ و ئەو شتانەتان لەبیر دەچێتەوە کە دەتانکردن بە هاوبەش بۆ خوا. ٤١﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ أُمَمٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێمە پێغەمبەرانمان نارد بۆ گەلانی پێش تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَأَخَذْنَاهُم بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ﴾ وەئوویشی ئەبوونی و هەژاری وەئەخۆشی و ترس و نارەحەتیمان کردن﴿لَعَلَّهُمْ يَتَضَرَّعُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە و پەشیمانی دەربچن (کڕێ بتوێنن). ٤٢﴿فَلَوْلَا إِذْ جَاءَهُم بَأْسُنَا تَضَرَّعُوا﴾ دەی بۆ ئەپاڕانەوە کاتێک سزای ئێمەیان بۆهات؟ ﴿وَلَٰكِن قَسَتْ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام دڵیان ڕەق بوو ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وەشەیتان ئەو کردەوەخراپانەی بۆ ڕازاندبوونەوە کەدەیانکرد. ٤٣﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ جا کاتێ لەبیریان چوبوو ئەوەی ئامۆژگاری کران ﴿فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دەرگای هەموو شتێکمان لەسەر کردنەوە ﴿حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا﴾ تاکاتێ دڵخۆش بوون بەوەی پێ یان درابوو ﴿أَخَذْنَاهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم مُّبْلِسُونَ﴾ لە ناکاوبا تۆڵەمان لێ سەندن ئیتر ئەوانیش نائومێد و سەرگەردان بوون. ٤٤)

فَقُطِعَ دَابِرُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ۚ وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٥﴾
قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَخَذَ ٱللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَٰرَكُمْ وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُم
مَّنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِهِ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ
ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ ﴿٤٦﴾ قُلْ أَرَءَيْتَكُمْ إِنْ أَتَىٰكُمْ عَذَابُ ٱللَّهِ
بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا
نُرْسِلُ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۖ فَمَنْ ءَامَنَ وَأَصْلَحَ
فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٤٨﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
يَمَسُّهُمُ ٱلْعَذَابُ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿٤٩﴾ قُل لَّآ أَقُولُ لَكُمْ
عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ إِنِّى مَلَكٌ ۖ
إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ ۚ
أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ ﴿٥٠﴾ وَأَنذِرْ بِهِ ٱلَّذِينَ يَخَافُونَ أَن يُحْشَرُوٓا۟
إِلَىٰ رَبِّهِمْ ۙ لَيْسَ لَهُم مِّن دُونِهِۦ وَلِىٌّ وَلَا شَفِيعٌ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ
﴿٥١﴾ وَلَا تَطْرُدِ ٱلَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِٱلْغَدَوٰةِ وَٱلْعَشِىِّ يُرِيدُونَ
وَجْهَهُۥ ۖ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَىْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ
عَلَيْهِم مِّن شَىْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٢﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٢) سورەتی (الأنعام): ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ...﴾ موسلیم لەسەعدی کوڕی ئەبی وەقاصەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: ئەم ئایەتە ﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ...﴾ لەسەر شەش کەس هاتە خوارەوە کەمن و عەبدوڵڵای کوڕی مەسعودی تێدا بووین، هاوبەش پەیدا کەرەکان بە پێغەمبەریان (ﷺ) ووت: تا ئەمانە لە خۆت نزیک دەکەیتەوە؟!

«فیقابه ، وذلك أضعف الإيمان) (رواه مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت : (ئەگەر خوا ڕێنمایی کەسێک بکات لەسەر دەستی تۆدا بۆ تۆ چاکترە لەحوشترە سوورەکان) کە چاکترین جۆری حوشترە وەپێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (هەرکەسێک لەئێوە خراپەیەکی دی با بەدەست بیگۆڕێت وەئەگەر»

﴿فَقُطِعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئینجا ئەو گەلەی کە ستەمیان کرد دوا بڕاو کران ﴿وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ و هەموو سوپاس و ستایشێ هەر بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیانە. ٤٥)﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿إِنْ أَخَذَ اللَّهُ سَمْعَكُمْ وَأَبْصَارَكُمْ﴾ ئەگەر خوا هەستی بیستن و بینینتان لێ بسەنێتەوە ﴿وَخَتَمَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ﴾ مۆریش بنێ بەسەر دڵەکانتاندا ﴿مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ يَأْتِيكُمْ بِهِ﴾ چ پەرستراوێک هەیە بێجگە خوا بۆتان بهێنێتەوە ﴿انْظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ﴾ تەماشابکە چۆن بەڵگەکان دەگۆڕین و چەند بارەیان دەکەینەوە ﴿ثُمَّ هُمْ يَصْدِفُونَ﴾ پاشان ئەوان پشتی تێ دەکەن و ڕوو وەردەگێڕن. ٤٦) ﴿قُلْ أَرَأَيْتَكُمْ﴾ ئەی (موحەممەد(ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُ اللَّهِ بَغْتَةً أَوْ جَهْرَةً﴾ ئەگەر سزای خوا لە ناکاو دا یا بە ئاشکرا بێت بۆتان ﴿هَلْ يُهْلَكُ إِلَّا الْقَوْمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئایا لەناو دەبرێ (بە سزای خوایی) بێجگە لە کۆمەڵی ستەم کاران؟. ٤٧) ﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە نێرواوەکانمان نەناردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنْذِرِينَ﴾ مەگەر بە موژدەدەرو ترسێنەر ﴿فَمَنْ آمَنَ وَأَصْلَحَ﴾ جا هەرکەس بڕوای هێناو کردەوەی چاکی کرد ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ ئەوە هیچ مەترسی یەکیان لەسەر نابێ و غەمباریش نابن. ٤٨)﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ ئەوانەیش بێ بڕوا بوون بە بەڵگەکانی ئێمە ﴿يَمَسُّهُمُ الْعَذَابُ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بە هۆی دەرچوونیان لە سنوور(ی فەرمانی خوا) سزایان لێ دەکەوێ و دەیانگرێ. ٤٩)﴿قُلْ لَا أَقُولُ لَكُمْ عِنْدِي خَزَائِنُ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ من پێتان ناڵێم خەزێنەکانی خوا لای منە ﴿وَلَا أَعْلَمُ الْغَيْبَ﴾ وە شتی نهێنیش نازانم ﴿وَلَا أَقُولُ لَكُمْ إِنِّي مَلَكٌ﴾ وە پێتان ناڵێم بێگومان من فریشتەم ﴿إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ شوێنی هیچ ناکەوم ئەوەنەبێ سرووش و نیگا کراوە بۆم ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾ بڵێ ئایا کوێر و بینا یەکسانن؟ ﴿أَفَلَا تَتَفَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیرناکەنەوە؟. ٥٠)﴿وَأَنْذِرْ بِهِ الَّذِينَ يَخَافُونَ﴾ بەم قورئانە بترسێنە ئەوانەی دەترسن ﴿أَنْ يُحْشَرُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ (لەوەی کە) کۆبکرێنەوە لای پەروەردگاریان ﴿لَيْسَ لَهُمْ مِنْ دُونِهِ وَلِيٌّ وَلَا شَفِيعٌ﴾ لە کاتێکدا بێجگە لە خوا هیچ یارمەتیدەر و تکا کارێکیان نی یە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ بەڵکو بترسن و خۆیان بپارێزن. ٥١)﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ﴾ وە ئەوانە دەرنەکەیت کە پەروەردگاریان دەپەرستن (و هاواری لێ دەکەن) ﴿بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ﴾ بەبەیانیان و ئێواراندا (ڕەزامەندی) خوایان دەوێ ﴿مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ و لێپرسینەوەی هیچ شتێکیان لەسەر تۆ نی یە ﴿وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ وە لێپرسینەوەی هیچ شتێکی تۆش لەسەر ئەوان نی یە ﴿فَتَطْرُدَهُمْ﴾ جا ئەگەر دەریانکەیت (دور یان خەینەوە) ﴿فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ئەوە لەستەمکاران دەبیت. ٥٢)

وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لِّيَقُولُوٓا۟ أَهَٰٓؤُلَآءِ مَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْهِم مِّنۢ بَيْنِنَآ ۗ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٥٣﴾ وَإِذَا
جَآءَكَ ٱلَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِنَا فَقُلْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ
رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ ٱلرَّحْمَةَ ۖ أَنَّهُۥ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوٓءًۢا
بِجَهَٰلَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنۢ بَعْدِهِۦ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُۥ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٤﴾
وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٥٥﴾
قُلْ إِنِّى نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قُل لَّآ أَتَّبِعُ
أَهْوَآءَكُمْ ۙ قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾
قُلْ إِنِّى عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَكَذَّبْتُم بِهِۦ ۚ مَا عِندِى مَا
تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦٓ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۖ يَقُصُّ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ خَيْرُ
ٱلْفَٰصِلِينَ ﴿٥٧﴾ قُل لَّوْ أَنَّ عِندِى مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِۦ لَقُضِىَ
ٱلْأَمْرُ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٨﴾
۞ وَعِندَهُۥ مَفَاتِحُ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْلَمُهَآ إِلَّا هُوَ ۚ وَيَعْلَمُ مَا فِى
ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۚ وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا وَلَا حَبَّةٍ
فِى ظُلُمَٰتِ ٱلْأَرْضِ وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٥٩﴾

- ... بتوانی بابەزمان وەکەگەر شەبتوانی **بابەدل** پێی ... تاخوش بێت وەشوێنە لوازانەوە بکەوی شیمانە).

ئایەتی (١٠٥) سورەتی (آل عمران) عن حذيفة ابن اليمان أن النبي (ﷺ) قال (والذي نفسي بيده لتأمرن بالمعروف والتنهون عن المنكر أو ليوشكن الله أن يبعث عليكم عقابا من عنده ثم لتدعنه فلا يستجيب لكم) الترجمة أحمد والترمذي وابن ماجه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (سوێند بەو زاتەی کەگیانی منی بەدەستە ئەبێ فەرمان بکەن بەچاکەو بەرگری بکەن لەخراپە، یانزیکە خوا لەلایەن خۆیەوە سزایەکتان بۆ بنێرێ، ئەوسا ئێوە دەپارێنەوە بەڵام پارانەوەکەتان گێرا ناکات).

ئایەتی (١١٠) سورەتی (آل عمران) قال رسول الله(ﷺ) : (مثل القائم في حدود الله والواقع فيها-

﴿وَكَذَٰلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ وە بەوجۆرە هەندێکیانمان بەهەندێکی تریان تاقی کردەوە ﴿لِّيَقُولُوا أَهَٰؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّن بَيْنِنَا﴾ بۆ ئەوەی بڵێن ئایا ئەوانە خوا رێزو بەهرەی پێ بە خشیوون لە ناو ئێمەدا؟ ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ﴾ ئایا خوا لە هەموو کەس زاناتر نی یە بەوانەی شوکرانە بژێرن؟ ٥٣)﴿وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا﴾ وەکاتێ ئەوانەی کە بڕوایان هەیە بە ئایەتەکانی ئێمە هاتن بۆلات ﴿فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوە پێیان بڵێ سڵاوتان لێ بێ ﴿كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَىٰ نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ﴾ پەروەردگارتان بەزەیی و میهرەبانی لەسەر خۆی پێویست کردووە ﴿أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ﴾ بێگومان هەرکەس لە ئێوە کارێکی خراپ بکات بەنەزانی ﴿ثُمَّ تَابَ مِن بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ﴾ پاشان بگەڕێتەوەو تەوبە بکات وخۆی چاک بکات ﴿فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا لێبوردەی بەبەزەیی یە. ٥٤)﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ ئابەو جۆرە ئایەتەکان ڕوون دەکەینەوە ﴿وَلِتَسْتَبِينَ سَبِيلُ الْمُجْرِمِينَ﴾ بۆ ئەوەی ڕێگای تاوانباران ڕوون بێتەوە. ٥٥) ﴿قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ﴾ بڵێ: بێگومان من بەرگری کراوم لەوەی کەبەندایەتی بکەم بۆ ئەوانەی ﴿تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئێوە هاواریان لێدەکەن و دەیان پەرستن بێجگە لە خوا ﴿قُل لَّا أَتَّبِعُ أَهْوَاءَكُمْ﴾ بڵێ من شوێنی ئارەزووەکانی ئێوە ناکەوم ﴿قَدْ ضَلَلْتُ إِذًا وَمَا أَنَا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ ئەگەر وا بکەم بێگومان من گومڕا دەبم وەلە ڕێزی ئەو کەسانەدا نابم کە ڕێنموونیان وەرگرتووە. ٥٦)﴿قُلْ إِنِّي عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي﴾ بڵێ بێگومان من بەڵگەیەکی ئاشکرام لەلایەن پەروەردگارمەوە هەیە ﴿وَكَذَّبْتُم بِهِ﴾ کەچی ئێوە بڕواتان پێ نەهێنا ﴿مَا عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ﴾ ئەو (سزای)ئێوە پەلەی هاتنی دەکەن بە دەست من نی یە ﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ فەرمان ڕەوایی تەنها بۆ خوایە ﴿يَقُصُّ الْحَقَّ﴾ حەق و ڕاستی باسی دەکات ﴿وَهُوَ خَيْرُ الْفَاصِلِينَ﴾ وە ئەو چاکترینی بڕیاردەر و جیاکەرەوەیە. ٥٧)﴿قُل لَّوْ أَنَّ عِندِي مَا تَسْتَعْجِلُونَ بِهِ﴾ بڵێ ئەگەر لام بوایە ئەوەی ئێوەیە لە دەکەن لە هاتنی ﴿لَقُضِيَ الْأَمْرُ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ ئەوا کاری نێوان من و ئێوە کۆتایی پێ دەهێنرا ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِالظَّالِمِينَ﴾ وە خوا چاک ئاگادارە بەستەم کاران. ٥٨)﴿وَعِندَهُ مَفَاتِحُ الْغَيْبِ﴾ وە کلیلی هەموو نهێنی یەکان هەرلای خوایە ﴿لَا يَعْلَمُهَا إِلَّا هُوَ﴾ کەس نایانزانێ بێجگە ئەو (خوا) ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ وە (خوا) دەزانێ چی لە ووشکانی و دەریادا هەیە ﴿وَمَا تَسْقُطُ مِن وَرَقَةٍ إِلَّا يَعْلَمُهَا﴾ وە هەر گەڵایەک بکەوێتە خوارەوە خوا پێ ی دەزانێ ﴿وَلَا حَبَّةٍ فِي ظُلُمَاتِ الْأَرْضِ﴾ و هەر دانەوێڵەیەک لە تاریکی یەکانی زەویدا بێت ﴿وَلَا رَطْبٍ وَلَا يَابِسٍ﴾ و هەر تەڕو ووشکێک هەبێت ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ هەر هەموویان لە کتێبی ئاشکرادان (لوح المحفوظ). ٥٩)

وَهُوَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُم بِٱلَّيْلِ وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِٱلنَّهَارِ ثُمَّ
يَبْعَثُكُمْ فِيهِ لِيُقْضَىٰٓ أَجَلٌ مُّسَمًّى ۖ ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ
ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٦٠﴾ وَهُوَ ٱلْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِۦ
وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَكُمُ ٱلْمَوْتُ تَوَفَّتْهُ
رُسُلُنَا وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ ﴿٦١﴾ ثُمَّ رُدُّوٓا۟ إِلَىٰ ٱللَّهِ مَوْلَىٰهُمُ ٱلْحَقِّ
أَلَا لَهُ ٱلْحُكْمُ وَهُوَ أَسْرَعُ ٱلْحَٰسِبِينَ ﴿٦٢﴾ قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن
ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ تَدْعُونَهُۥ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً لَّئِنْ أَنجَىٰنَا مِنْ هَٰذِهِۦ
لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٣﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا وَمِن كُلِّ كَرْبٍ
ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٦٤﴾ قُلْ هُوَ ٱلْقَادِرُ عَلَىٰٓ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا
مِّن فَوْقِكُمْ أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا وَيُذِيقَ بَعْضَكُم
بَأْسَ بَعْضٍ ۗ ٱنظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾
وَكَذَّبَ بِهِۦ قَوْمُكَ وَهُوَ ٱلْحَقُّ ۚ قُل لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿٦٦﴾ لِّكُلِّ
نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ ۚ وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٦٧﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ يَخُوضُونَ فِىٓ
ءَايَٰتِنَا فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ حَتَّىٰ يَخُوضُوا۟ فِى حَدِيثٍ غَيْرِهِۦ ۚ وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ
ٱلشَّيْطَٰنُ فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ ٱلذِّكْرَىٰ مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٦٨﴾

- كەشكۆل قسوم
اسىتهزا علسى
سەفينة، قسمار
بەسەرىهم ئەڵماسا
وبەسەرىهم ئەسفايا
وكسان السذين فى
أسفلها فاذا استقوا
من الماء مروا على
من فوقهم ، فقالوا
لو أنا خرقنا فى
نصيبنا خرقا ولم
نؤذ من فوقنا !!
فإن تركوهم وما
أرادوا هلكسوا
جميعا، وإن أخذوا
على أيديهم نجوا
جميعسا) (رواه
البخسارى)
پێغەمبەر (ﷺ)
دەفسەرموێت :
(وێنسەی ئسەو
كەسەی لە ناسىت
سنوورەكانى خوادا وەستاوە (بۆ پاراستنى) وێنەر كەسەی كەوتبێتە ناو سنوورەكانى خوادا (و بايەخيان
پێ نەدات) وێنەيان وەك كەشتيەكە قورعە كێشيان كردبێ لەسەر (خۆيان) كەشتيەكى دووقات جا
هەنديكيان بەر سەرەوە بكەوێ و هەنديكيان بەر خوارەوە جانەوانەى لەقاتى خوارەوەى كەشتيەكەن
كاتێك پيانەوێ ئاو بخۆنەوە ئەبێ بەسەر ئەوانەدا كە لەسەروانەوەن بڕۆن جا بۆ خۆيان بانێن چى"

﴿وَهُوَ الَّذِي يَتَوَفَّاكُم بِاللَّيْلِ﴾ وە هەر ئەو خوایەیە کە دەتان خەوێنێ (دەتا نمرێنێ) لەشەودا ﴿وَيَعْلَمُ مَا جَرَحْتُم بِالنَّهَارِ﴾ وە ئەشزانێ (لە ڕۆژدا) ج کارێکتان ئەنجام داوە ﴿ثُمَّ يَبْعَثُكُمْ فِيهِ﴾ پاشان لە ڕۆژدا لە خەویێدارتان دەکاتەوە ﴿لِيُقْضَىٰ أَجَلٌ مُّسَمًّى﴾ بۆ ئەوەی تەواو ببێ ماوەی دیاریکراو (ی هەمووکەسێ) ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ مَرْجِعُكُمْ﴾ ئەوسا هەر بۆلای ئەوە گەڕانەوەتان ﴿ثُمَّ يُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ پاشان هەواڵتان پێ دەدات بەهەر کردەوەیەك کە کردوتانە. ٦٠)﴿وَهُوَ الْقَاهِرُ فَوْقَ عِبَادِهِ﴾ ئەو (خوا) زاڵ و دەسەڵاتدارە بەسەر بەندەکانیدا ﴿وَيُرْسِلُ عَلَيْكُمْ حَفَظَةً﴾ و فریشتانێکتان بۆ دەنێرێت (کە چاودێر و پارێزەر و نوسەری کردەوەکانتانن) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ تاکاتی مردنی یەکێکتان دێت ﴿تَوَفَّتْهُ رُسُلُنَا﴾ نێوراوەکانمان گیانی دەکێشن ﴿وَهُمْ لَا يُفَرِّطُونَ﴾ کەهیچ سستی و کەمتەر خەمی یەك ناکەن (لەکارەکانیاندا). ٦١)﴿ثُمَّ رُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ﴾ پاشان دەگەڕێنرێتەوە بۆلای خوا کەسەروەری ڕاستەقینە یانە ﴿أَلَا لَهُ الْحُكْمُ﴾ تاگادارین فەرمان ڕەوایی و بڕیار هەر بۆئەوە ﴿وَهُوَ أَسْرَعُ الْحَاسِبِينَ﴾ هەر خوایشە لێپرسینەوەی خێراترە لە هەموو. ٦٢)﴿قُلْ مَن يُنَجِّيكُم مِّن ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ئایا کێ ئێوە ڕزگار دەکات لەتاریکیەکانی ووشکانی و دەریا ﴿تَدْعُونَهُ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ کە هاوار و تزای لێدەکەن بە ئاشکراو نهێنی ﴿لَّئِنْ أَنجَانَا مِنْ هَٰذِهِ﴾ (ئەڵێن) سوێند بە خوا ئەگەر لەم مەترسی یە ڕزگارمان بکات ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ ئەوە بێگومان لە سوپاس کارانی خوا دەبین. ٦٣)﴿قُلِ اللَّهُ يُنَجِّيكُم مِّنْهَا﴾ بڵێ: هەر خوا ئێوە ڕزگار دەکات لەو مەترسی یە ﴿وَمِن كُلِّ كَرْبٍ﴾ و لە هەموو نارەحەتی و غەم و پەژارەیەك ﴿ثُمَّ أَنتُمْ تُشْرِكُونَ﴾ (لەگەڵ ئەوەشدا) پاشان ئێوە هاوبەش بۆ خوا بڕیار دەدەن. ٦٤)﴿قُلْ هُوَ الْقَادِرُ﴾ بڵێ: هەر ئەو خوایە بەتوانا و دەستەڵاتدارە ﴿عَلَىٰ أَن يَبْعَثَ عَلَيْكُمْ عَذَابًا﴾ کەسزایەکتان بۆ بنێرێت ﴿مِّن فَوْقِكُمْ﴾ لە سەروتانەوە ﴿أَوْ مِن تَحْتِ أَرْجُلِكُمْ﴾ یان لە ژێرپێتانەوە ﴿أَوْ يَلْبِسَكُمْ شِيَعًا﴾ یان سەرتان لێ بشێوێنێ و بتان کات بەچەند دەستە و ئاقمێکەوە ﴿وَيُذِيقَ بَعْضَكُم بَأْسَ بَعْضٍ﴾ جا هەندێکتان بە هەندێکی ترتان سزاو ئازار بدات ﴿انظُرْ كَيْفَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ﴾ سەرنج بدە: چۆن ئایەتەکان دەگۆڕین (لە جۆرێکەوە بۆ جۆرێکی تر) ﴿لَعَلَّهُمْ يَفْقَهُونَ﴾ تا ئەوان تێبگەن و بیربکەنەوە. ٦٥) ﴿وَكَذَّبَ بِهِ قَوْمُكَ وَهُوَ الْحَقُّ﴾ گەلەکەت باوەڕیان بەم قورئانە نەکرد کە هەر ئەوە حەق و ڕاست ﴿قُلْ لَّسْتُ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ﴾ بڵێ: من پارێزەر و بەرپرستان نیم. ٦٦)﴿لِّكُلِّ نَبَإٍ مُّسْتَقَرٌّ﴾ بۆ هەموو هەواڵێك کاتێکی دیاریکراو هەیە (کە ڕاست و درۆی تیادا ڕوون دەبێتەوە) ﴿وَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ وە بەزوویی دەزانن. ٦٧) ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ الَّذِينَ يَخُوضُونَ فِي آيَاتِنَا﴾ هەر کاتێ ئەوانەت دی قسەی ناشایستە دەکەن دەربارەی ئایەتەکانی ئێمە ﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ ئەوە ڕوو وەرگێڕە لێیان ﴿حَتَّىٰ يَخُوضُوا فِي حَدِيثٍ غَيْرِهِ﴾ تا دەچنە سەر باسێکی تر ﴿وَإِمَّا يُنسِيَنَّكَ الشَّيْطَانُ﴾ وە ئەگەر شەیتان لە بیری بردیتەوە ﴿فَلَا تَقْعُدْ بَعْدَ الذِّكْرَىٰ مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ئیتر لە پاش بیرکەوتنەوەت لەگەڵ کۆمەڵی ستەم کاران دامەنیشە. ٦٨)

وَمَا عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَّقُونَ مِنْ حِسَابِهِم مِّن شَيْءٍ وَلَٰكِن
ذِكْرَىٰ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٦٩﴾ وَذَرِ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟
دِينَهُمْ لَعِبًا وَلَهْوًا وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا وَذَكِّرْ بِهِۦٓ
أَن تُبْسَلَ نَفْسٌۢ بِمَا كَسَبَتْ لَيْسَ لَهَا مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلِىٌّ
وَلَا شَفِيعٌ وَإِن تَعْدِلْ كُلَّ عَدْلٍ لَّا يُؤْخَذْ مِنْهَآ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ أُبْسِلُوا۟ بِمَا كَسَبُوا۟ ۖ لَهُمْ شَرَابٌ مِّنْ حَمِيمٍ وَعَذَابٌ
أَلِيمٌۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾ قُلْ أَنَدْعُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مَا لَا يَنفَعُنَا وَلَا يَضُرُّنَا وَنُرَدُّ عَلَىٰٓ أَعْقَابِنَا بَعْدَ إِذْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ
كَٱلَّذِى ٱسْتَهْوَتْهُ ٱلشَّيَٰطِينُ فِى ٱلْأَرْضِ حَيْرَانَ لَهُۥٓ أَصْحَٰبٌ
يَدْعُونَهُۥٓ إِلَى ٱلْهُدَى ٱئْتِنَا ۗ قُلْ إِنَّ هُدَى ٱللَّهِ هُوَ ٱلْهُدَىٰ ۖ
وَأُمِرْنَا لِنُسْلِمَ لِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَأَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَٱتَّقُوهُ ۚ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ وَيَوْمَ يَقُولُ كُن
فَيَكُونُ ۚ قَوْلُهُ ٱلْحَقُّ ۚ وَلَهُ ٱلْمُلْكُ يَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ ۚ
عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۚ وَهُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْخَبِيرُ ﴿٧٣﴾

* دەبێت ئەگەر ئێمە لە بەشەکەی خۆمان دا کۆنێکی تێ بکەین (بۆ ئاو خواردنەوە) و ئەزیەتی ئەوانەی لە سەرومانەوەن نەدەین خۆ ئەگەر ئەوانەی سەرەوە لێیان گەڕێن چی ئەکەن بیکەن ئەوا هەموویان ئیادەچن، وەئەگەر دەستیان بگرن و نەهێڵن کونی تێ بکەن هەموویان ڕزگاریان دەبێت).

ئایەتی (١٢٢)

سورەتی (آل عمران): كان رسول الله (ﷺ) يقول: (اللهم لك أسلمت وبك آمنت وعليك توكلت وإليك أنبت وبك خاصمت، اللهم أعوذ بعزتك لا إله إلا أنت أن تضلني، أنت الحي الذي لا يموت والجن والإنس يموتون) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموی: (خودایەمن فەرمان بەر داری تۆم وەباوەڕم بەتۆ هێناوە، وەپشتم بەتۆ بەستووە، وەهەر بۆلای تۆ دەگەڕێمەوە هەر بە بەڵگەی تۆ=

﴿وما على الذين يتقون من حسابهم من شيء﴾ (هەرچەندە) ئەوانەی خۆیان دەپارێزن هیچ پرسیارو تاوانی ئەوانیان لەسەر نیی بە ﴿ولكن ذكرى لعلهم يتقون﴾ بەڵام بیرخستنەوەیە تا خۆیان بپارێزن. ٦٩)﴿وذر الذين اتخذوا دينهم لهوا ولعبا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) واز بێنە لەوانەی ئایینەکەیان کردووە بە گەمە و گاڵتە ﴿وغرتهم الحياة الدنيا﴾ و ژیانی دنیا هەڵی خەڵەتاندون ﴿وذكر به﴾ وە بە قورئان ئامۆژگاریان بکە ﴿أن تبسل نفس بما كسبت﴾ بۆ ئەوەی هیچ کەس تیا نەچێ بەهۆی ئەو (خراپانە)ی کردوویەتی ﴿ليس لها من دون الله ولي ولا شفيع﴾ کە جگە لە خوا هیچ دۆست و تکاکارێکی نی یە ﴿وإن تعدل كل عدل لا يؤخذ منها﴾ ئەگەر هەموو فیدا و بڕێتی یەک بدات لێ ی وەرناگیرێ ﴿أولئك الذين أبسلوا بما كسبوا﴾ ئەوانە کەسانێکن بەهۆی ئەو (خراپانە)ی کە کردوویانە تیاچوون ﴿لهم شراب من حميم﴾ بۆ ئەوانەیە خواردنەوەیەک لە ئاوی زۆر گەرم و بەکوڵ ﴿وعذاب أليم بما كانوا يكفرون﴾ و سزای زۆر بە ئازاریش بە هۆی ئەوەی کەبێ بڕوابوون. ٧٠)﴿قل أندعوا من دون الله﴾ بڵێ ئایا بێجگە لەخوا هاوار بکەین (و بپەرستین) ﴿ما لا ينفعنا ولا يضرنا﴾ شتێك کەنەسوودمان پێ دەگەیەنێ نە زیان ﴿ونرد على أعقابنا﴾ وە بەرەو دوا بگەڕێینەوە (پاشگەزبینەوە) ﴿بعد إذ هدانا الله﴾ لە پاش ئەوەی کە خوا ڕێنموونی کردین (بۆ ڕێگای ڕاست)؟ ﴿كالذي استهوته الشياطين﴾ بەوێنەی ئەوکەسەی کە شەیتانەکان سەریان لێ شێواندبێ ﴿في الأرض حيران﴾ لەزەوی دا سەرگەردان بێ ﴿له أصحاب يدعونه إلى الهدى﴾ و چەند هاوڕێ یەکی هەبێ بانگی کەن بۆ ڕێ ی ڕاست ﴿ائتنا﴾ (بڵێن) وەرە بۆلای ئێمە (کەچی بەگوێیان نەکات) ﴿قل إن هدى الله هو الهدى﴾ بڵێ بەڕاستی هەر ڕێنموونی خوا ڕێ نموونی ڕاستە ﴿وأمرنا لنسلم لرب العالمين﴾ و فەرمانمان پێدراوە کە ملکەچ و گوێڕایەڵ بین بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٧١)﴿وأن أقيموا الصلاة واتقوه﴾ وە(فەرمانمان پێدراوە) کە بەڕێکی نوێژ بەجێ بێنن و لەو (پەروەردگارە) بترسن ﴿وهو الذي إليه تحشرون﴾ وە هەموونان هەر بۆلای ئەو زاتە کۆ دەکرێنەوە(لەڕۆژی دوایی). ٧٢)﴿وهو الذي خلق السموات والأرض بالحق﴾ وەهەر ئەو خوایەیە کەئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە بەحەق و ڕاستی ﴿ويوم يقول كن فيكون﴾ وە هەر ڕۆژێ بەشتێك بڵەزموونێ بێ ئەوێش دەست بەجێ دەبێ ﴿قوله الحق﴾ فەرمان و ووتەی ئەو ڕاستە ﴿وله الملك يوم ينفخ في الصور﴾ هەر بۆئەوە مولك و خاوەنێتی لەو ڕۆژەدا کەفوو دەکرێ بە کەڕناما ﴿عالم الغيب والشهادة﴾ زانا و ئاگایە بەهەموو نهێنی و ئاشکرایەك ﴿وهو الحكيم الخبير﴾ و هەر ئەوە کاردروست و بە ئاگا. ٧٣)

۞ وَإِذْ قَالَ إِبْرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ ءَازَرَ أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا ءَالِهَةً ۖ إِنِّيٓ
أَرَىٰكَ وَقَوْمَكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٧٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُرِىٓ إِبْرَٰهِيمَ
مَلَكُوتَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَلِيَكُونَ مِنَ ٱلْمُوقِنِينَ ﴿٧٥﴾
فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ ٱلَّيْلُ رَءَا كَوْكَبًا ۖ قَالَ هَٰذَا رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ
لَآ أُحِبُّ ٱلْءَافِلِينَ ﴿٧٦﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلْقَمَرَ بَازِغًا قَالَ هَٰذَا
رَبِّى ۖ فَلَمَّآ أَفَلَ قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِى رَبِّى لَأَكُونَنَّ مِنَ ٱلْقَوْمِ
ٱلضَّآلِّينَ ﴿٧٧﴾ فَلَمَّا رَءَا ٱلشَّمْسَ بَازِغَةً قَالَ هَٰذَا رَبِّى هَٰذَآ
أَكْبَرُ ۖ فَلَمَّآ أَفَلَتْ قَالَ يَٰقَوْمِ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٧٨﴾
إِنِّى وَجَّهْتُ وَجْهِىَ لِلَّذِى فَطَرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
حَنِيفًا وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٧٩﴾ وَحَآجَّهُۥ قَوْمُهُۥ ۚ قَالَ
أَتُحَٰٓجُّوٓنِّى فِى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنِ ۚ وَلَآ أَخَافُ مَا تُشْرِكُونَ بِهِۦٓ
إِلَّآ أَن يَشَآءَ رَبِّى شَيْـًٔا ۗ وَسِعَ رَبِّى كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ۗ أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٨٠﴾ وَكَيْفَ أَخَافُ مَآ أَشْرَكْتُمْ وَلَا
تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ عَلَيْكُمْ
سُلْطَٰنًا ۚ فَأَىُّ ٱلْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِٱلْأَمْنِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨١﴾

* بەگژ قسەی دۆرمانادا دەچێ، ئەی خوایە پەنا لەگرم بەگەورەیی و دەسەڵات، هیچ پەرستراوێک نی یە شایانی پەرستن بێت جگە لەتۆ، لەوەی کەدەڵێن بتپەرستن تۆ زیندووید و قەت نامریت، وە هەموو جۆرێکەو هەردووم دەمرن).

ئایەتی (۱۲۲) سورەتی (آل عمران) ئەڵێ پێغەمبەر (ﷺ): (بپەرۆنە بەکارەکان پێش فتنەیەک وەکو پارچەکانی شەوی تاریک دێت، پیاو بەیانی بڕوادارە ئێوارە بێ بڕوا دەبێ، یان ئێوارە بڕوادارە بەیانی بێ بڕوا دەبێ، بە دنیا دەفرۆشێ بە دینەکەی) (رواه مسلم). (وقال رجل للنبي يوم أحد: أرأيت إن قتلت فأين أنا؟ قال: في الجنة) فألقى تمرات كن في يده ثم قاتل حتى قتل) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: (دەست پێشخەری بکەن لە کردارە چاکەکاندا ، پێش هاتنی ئەو بەڵاو تاڵوانەی کە وەک پارچەی *

﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ آزَرَ﴾وە(بیرینکەرەوە) کاتێك کە ئیبراهیم ووتی بە شازەری باوکی﴿أَتَتَّخِذُ أَصْنَامًا آلِهَةً﴾ ئایا تۆ بتانێك دەکەیتە پەرستراوی خۆت؟ ﴿إِنِّي أَرَاكَ وَقَوْمَكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ بەڕاستی من تۆو گەلەکەت لە گومڕایی یەکی تەواو و ئاشکرادا دەبینم. ٧٤) ﴿وَكَذَٰلِكَ نُرِي إِبْرَاهِيمَ﴾ بەو شێوەیە نیشانی ئیبراهیم مان دا﴿مَلَكُوتَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾دەسەڵات و خاوەنێتی(خوا بۆ)ئاسمانەکان و زەوی﴿وَلِيَكُونَ مِنَ الْمُوقِنِينَ﴾بۆ ئەوەی لەڕیزی باوەڕدارە ڕاستەقینەکاندا بێ. ٧٥) ﴿فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ﴾ کاتێ شەوی بەسەردا هات﴿رَأَىٰ كَوْكَبًا﴾ ئەستێرەیەکی بینی﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّي﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە﴿فَلَمَّا أَفَلَ﴾ بەڵام کاتێ ئاوابوو﴿قَالَ لَا أُحِبُّ الْآفِلِينَ﴾ووتی من هەرچی ئاوا بێ خۆشم ناوێ. ٧٦) ﴿فَلَمَّا رَأَى الْقَمَرَ بَازِغًا﴾ ئنجا کاتێ مانگی بینی هەڵهات ﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّي﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە﴿فَلَمَّا أَفَلَ﴾ بەڵام کاتێ کە ئاوابوو﴿قَالَ لَئِن لَّمْ يَهْدِنِي رَبِّي﴾ ووتی سوێند بەخوا ئەگەر پەروەردگارم ڕێنمووینیم نەکات﴿لَأَكُونَنَّ مِنَ الْقَوْمِ الضَّالِّينَ﴾بێگومان لەکۆمەڵی گومڕایان دەبم. ٧٧)﴿فَلَمَّا رَأَى الشَّمْسَ بَازِغَةً﴾ ئینجا کاتێ خۆری بینی هەڵهات﴿قَالَ هَٰذَا رَبِّي هَٰذَا أَكْبَرُ﴾ ووتی ئەمە پەروەردگاری منە ئەمە گەورەترە (لەوان) ﴿فَلَمَّا أَفَلَتْ﴾ جا کاتێ خۆرەش ئاوا بوو ﴿قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم بەڕاستی من بەڕیم لە هەرشتێ کەتۆزە دەیکەن بەهاوبەشی بۆ خوا. ٧٨)﴿إِنِّي وَجَّهْتُ وَجْهِيَ لِلَّذِي﴾ بەڕاستی من ڕووی خۆم وەرنەگێڕم بۆلای زاتێك ﴿فَطَرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە ﴿حَنِيفًا﴾ جگە لەخوا ڕووم لەهیچی تر ناکەم ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە بێ گومان من لەهاوبەشی پەیدانەکەران نیم. ٧٩)﴿وَحَاجَّهُ قَوْمُهُ﴾ (بەڵام ئیبراهیم) گەلەکەی دەمەقاڵێ یان لەگەڵدا کرد ﴿قَالَ أَتُحَاجُّونِّي فِي اللَّهِ﴾ فەرمووی ئایا تێوە دەمەدەمێ و موجادەلەم لەگەڵدا دەکەن؟ لەبارەی خواوە کە بەڕاستی ڕێنموونی منی کردووە ﴿وَقَدْ هَدَانِ﴾ من ناترسم لەوەی کە تێوە دەیکەن بەهاوبەش بۆ خوا (چونکە زیان ناگەیەنێ) ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ رَبِّي شَيْئًا﴾ مەگەر شتێك کەپەروەردگارم بیەوێ بیکات ﴿وَسِعَ رَبِّي كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ زانست و ئاگاداری پەروەردگارم هەموو شتێکی گرتۆتەوە ﴿أَفَلَا تَتَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیرناکەنەوە. ٨٠) ﴿وَكَيْفَ أَخَافُ مَا أَشْرَكْتُمْ﴾ وە من چۆن دەترسم لەو بتانەی کە تێوە کردووتانە بەهاوبەش بۆ خوا ﴿وَلَا تَخَافُونَ أَنَّكُمْ أَشْرَكْتُم بِاللَّهِ﴾ کەتێوە ناترسن بێگومان بتانێکتان کردۆتە هاوبەش بۆ خوا ﴿مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَانًا﴾ کە هیچ بەڵگەیەك نەنێرراوە بۆتان لەو بارەیەوە ﴿فَأَيُّ الْفَرِيقَيْنِ أَحَقُّ بِالْأَمْنِ﴾ دەی کەواتەکام لەم دوو دەستەیە شایستە ترە بە نەترسان (و ئارامی) ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر تێوە هیچ دەزانن. ٨١)

ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَمْ يَلْبِسُوٓا۟ إِيمَٰنَهُم بِظُلْمٍ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلْأَمْنُ
وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٨٢﴾ وَتِلْكَ حُجَّتُنَآ ءَاتَيْنَٰهَآ إِبْرَٰهِيمَ عَلَىٰ
قَوْمِهِۦ ۚ نَرْفَعُ دَرَجَٰتٍ مَّن نَّشَآءُ ۗ إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٨٣﴾
وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۖ كُلًّا هَدَيْنَا ۚ وَنُوحًا
هَدَيْنَا مِن قَبْلُ ۖ وَمِن ذُرِّيَّتِهِۦ دَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ وَأَيُّوبَ
وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٤﴾
وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٥﴾
وَإِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا ۚ وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى
ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٦﴾ وَمِنْ ءَابَآئِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ وَإِخْوَٰنِهِمْ ۖ وَٱجْتَبَيْنَٰهُمْ
وَهَدَيْنَٰهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٨٧﴾ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى
بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ وَلَوْ أَشْرَكُوا۟ لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿٨٨﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ۖ
فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰٓؤُلَآءِ فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا۟ بِهَا بِكَٰفِرِينَ
﴿٨٩﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَى ٱللَّهُ ۖ فَبِهُدَىٰهُمُ ٱقْتَدِهْ ۗ قُل لَّآ
أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا ۖ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٠﴾

* **تاریک وان،** چونکە **پیاو دڵ** دەکاتەوە بەپیاوەرداری کەچی شەو بێ پیاوەر دەبێ وە شەو دەبێت پیاوەرەر کەچی **دڵ** دەبێ، دینەکەی دەفرۆشێت بە هەندێک کەلوپەلی دونیا) وە پیاوێک **دڵ**ی جەنگی خوەی دونیا بەپێچەوانەر (ﷺ) بەدەم بڵێ کەگەر من بکەوتبام شوێنم کەوتبا بە ؟ فەرموری:

(ئەوێنت لە بەهەشت دایە) پیاوەکەش چەند خوەیەکی بەدەستەوە بوو فڕێی دا ، پاشان جەنگا تا شەهید بوو).

تایبەتی (١٣٣) سورەتی (آل عمران) قال رسول الله (ﷺ): (فإذا سألتم الله فاسألوه الفردوس فإنه أعلى الجنة و أوسط الجنة وفوقه عرش الرحمن ومنه تفجر أنهار الجنة) (رواه البخاري). -

﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُم بِظُلْمٍ﴾ و بڕواکەیان تێکەڵ بەستەم (هاوەڵ دانان) نەکردووە ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمُ الْأَمْنُ وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾ هێمنی و ئاسایش تەنها بۆ ئەوانەیە هەر ئەوانەش رێنموون کراوون. ٨٢) ﴿وَتِلْكَ حُجَّتُنَا آتَيْنَاهَا إِبْرَاهِيمَ﴾ ئەو (بەڵگانە) بەڵگەی ئێمە بوون کە دابوومان بە ئیبراهیم ﴿عَلَىٰ قَوْمِهِ﴾ لەبەرانبەر گەلەکەیەوە ﴿نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ﴾ هەرکەسێک بمانەوێت پلەوپایەی بەرز دەکەینەوە ﴿إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت کاردروستی زانایە. ٨٣)﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە ئیسحاق و (لەئیسحاقیش) یەعقوبمان پێ بەخشی ﴿كُلًّا هَدَيْنَا﴾ رێنموونیی هەموویانمان کرد ﴿وَنُوحًا هَدَيْنَا مِن قَبْلُ﴾ وە لەوەو پێش رێنموونیی نووحیشمان کرد﴿وَمِن ذُرِّيَّتِهِ دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ وَأَيُّوبَ وَيُوسُفَ وَمُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ ولەنەوەکانی نووح داوودو سولەیمان و ئەیووب و یوسف و مووساو هاروونمان (ڕێ نموونیی کرد) ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ئا بەو چەشنە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٨٤)﴿وَزَكَرِيَّا وَيَحْيَىٰ وَعِيسَىٰ وَإِلْيَاسَ﴾ وە زەکەریا و یەحیا و عیسا و ئیلیاس ﴿كُلٌّ مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ هەریەک لەمانە لە چاکەکاران بوون. ٨٥)﴿وَإِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَيُونُسَ وَلُوطًا﴾ وە ئیسماعیل و یەسەع و یونس و لووط ﴿وَكُلًّا فَضَّلْنَا عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ هەریەکە لەمانە رێزمانداون بەسەر هەموو خەڵکیدا. ٨٦) ﴿وَمِنْ آبَائِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ وَإِخْوَانِهِمْ﴾ هەروەها هەندێ لەباوک و نەوەو و براکانیان ﴿وَاجْتَبَيْنَاهُمْ وَهَدَيْنَاهُمْ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ هەڵمان بژاردوون و رێنموونیمان کردوون بۆ رێگەی ڕاست. ٨٧)﴿ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ يَهْدِي بِهِ مَن﴾ ئەوە رێنموونی خوایە رێنموونی هەربەندەیەکی پێدەکات ﴿يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ لەبەندەکانی کە خۆی بیەوێ ﴿وَلَوْ أَشْرَكُوا لَحَبِطَ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وە ئەگەر هاوبەشیان رەوابدایە بۆ خوا بێگومان ئەو چاکانەی کردبوویان هەمووی بێ پاداشت دەردەچوو. ٨٨)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کە سانێکن ﴿وَآتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ پەیام و زانین و حوکمڕانی و پێغەمبەرێتیمان پێ بەخشیوون ﴿فَإِن يَكْفُرْ بِهَا هَٰؤُلَاءِ﴾ جا ئەگەر ئەوانە (قورەیش) بڕوای پێ نەهێنن ﴿فَقَدْ وَكَّلْنَا بِهَا قَوْمًا لَّيْسُوا بِهَا بِكَافِرِينَ﴾ ئەوە بێگومان بەدەستەیەکی ترمان سپاردووە (چاودێری بکەن و) بێ بڕواش نابن پێی. ٨٩) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ﴾ ئەوانە (ئەو پێغەمبەرانەی باس کران) کەسانێک بوون خوا رێنموونیی کردن ﴿فَبِهُدَاهُمُ اقْتَدِهْ﴾ دەی پەیڕەوی ڕێگە وڕێبازی ئەوان بکە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ داوای هیچ کرێ و پاداشتێکتان لێناکەم لەسەری ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْعَالَمِينَ﴾ ئەم قورئانە تەنها ئامۆژگاری بە بۆ هەموو جیهانیان. ٩٠)

وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ إِذْ قَالُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ ۗ
قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ ۚ
تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا ۚ وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا
أَنتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ ۖ قُلِ اللَّهُ ۙ ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩١﴾
وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ مُّصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَلِتُنذِرَ
أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا ۚ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۖ
وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٩٢﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى
اللَّهِ كَذِبًا أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ
مِثْلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ ۗ وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ
وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُوا أَيْدِيهِمْ أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمُ ۖ الْيَوْمَ
تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ
وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ ﴿٩٣﴾ وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ
كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ ۖ
وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ ۚ
لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٩٤﴾

وه‌ک پێویست ڕێزیان لێ نه‌گرت (کاتێک) گوتیان: (ئه‌گه‌ر داوامان لێ بکرێت) خوا هیچ شتێکی بۆ هیچ مرۆڤێک دانه‌به‌زاندووه‌ (ئه‌وا ئه‌وه‌ ڕاست نییه‌ چونکه‌ به‌ڵگه‌ی ڕوونی له‌سه‌ر ئه‌وه‌ هه‌یه‌ که‌ خوا کتێبی بۆ موسا دابه‌زاندووه‌) بڵێ: کێ کتێبه‌که‌ی دابه‌زاندووه‌ که‌ موسا هێنای بۆ ڕووناکی و ڕێنمایی خه‌ڵک، که‌ ئێوه‌ کردوونی به‌ چه‌ند په‌ڕه‌یه‌ک، هه‌ندێکتان ده‌رده‌خه‌ن و زۆرێکیش ده‌شارنه‌وه‌، هه‌روه‌ها فێرکرا به‌ ئێوه‌ شتێک که‌ نه‌ ئێوه‌ و نه‌ باوباپیرانتان نه‌یانده‌زانی، بڵێ: خوا، پاشان وازیان لێ بهێنه‌ تا له‌ گومڕاییه‌که‌یاندا یاری بکه‌ن و خۆیان پێ سه‌رگه‌رم بکه‌ن ﴿٩١﴾ ئه‌م قورئانه‌ کتێبێکی پیرۆزه‌ که‌ ئێمه‌ دامه‌زراندووه‌ و دابه‌زاندووه‌، ڕاستکه‌ره‌وه‌ی ئه‌و کتێبانه‌یه‌ که‌ پێش خۆی هاتوون، بۆ ئه‌وه‌ی بیترسێنێت خه‌ڵکی شاری (مه‌ککه‌) و ئه‌وانه‌ی له‌ ده‌وروبه‌ری، ئه‌وانه‌ی باوه‌ڕ به‌ ڕۆژی دوایی ده‌هێنن باوه‌ڕ به‌ قورئانه‌که‌ ده‌هێنن و نوێژه‌کانیان به‌ ڕێکوپێکی ده‌که‌ن ﴿٩٢﴾ کێ ستەمکارتره‌ له‌وه‌ی که‌ درۆ له‌ خوا هه‌ڵده‌به‌ستێت، یان ده‌ڵێت: وه‌حیم بۆ هاتووه‌ له‌ کاتێکدا هیچ وه‌حیی بۆ نه‌هاتووه‌، یان ده‌ڵێت: منیش وه‌ک ئه‌وه‌ی خوا دابه‌زاندووه‌ دابه‌زاندووه‌؟ ئه‌گه‌ر ستەمکاران ببینیت له‌ سه‌ختییه‌کانی مه‌رگدا، که‌ فریشته‌کان ده‌ستی ڕاگرتنیان بۆ درێژ کردوون و پێیان ده‌ڵێن: ڕۆحه‌کانتان بده‌ن، ئه‌مڕۆ سزای سووکایه‌تی پێ ده‌درێن به‌هۆی ئه‌وه‌ی که‌ له‌سه‌ر خوا ناڕاستیتان ده‌گوت و له‌ ئایه‌ته‌کانی ڕه‌تده‌کرده‌وه‌ و خۆتان له‌ ئیمان هێنان گه‌وره‌ ده‌زانی ﴿٩٣﴾ هه‌روه‌ها ئێوه‌ تاکتاک و ته‌نیا هاتنه‌ لامان، وه‌ک چۆن له‌ سه‌ره‌تاوه‌ دروستمان کردن، هه‌موو ئه‌و شتانه‌ی که‌ پێمان به‌خشیبوون له‌ دنیادا به‌جێتان هێشت، ئه‌و شه‌فاعه‌تکه‌رانه‌ی که‌ ئێوه‌ ده‌یانگوت هاوبه‌شی خوان له‌ ئێوه‌دا، ئێمه‌ نایانبینین له‌گه‌ڵتان، ئه‌وه‌ی که‌ ئێوه‌ ده‌یانگوت پێوه‌ندی نێوانتان پچڕا و ئه‌وه‌ی که‌ ئێوه‌ ده‌یانگوت له‌ ده‌ستتان چوو ﴿٩٤﴾

= پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه‌تی: (ئه‌گه‌ر داوایان لێ بکرێت خوا کرده‌ی داوای فێرده‌رس بکه‌ن چونکه‌ به‌ڕاستی خوێنی به‌هه‌شتی داوه‌ڕاستی به‌هه‌شته‌، وه‌ له‌ ڕووبه‌ڕووه‌ هه‌ڕه‌شه‌ی خوای به‌به‌زه‌یی یه‌ که‌ له‌ ڕووه‌ دووباره‌کانی به‌هه‌شت هه‌ل ده‌وه‌شێنێ).

ئیمامی (١٣٩) موسڵمان (ال عمران)ه‌ قال ڕه‌سوڵ الله ﷺ لأبي عبد الله (رضي الله عنه): (إن لله خمسائة يحبهما الله و رسوله: السلم والسلة (رواه مسلم). وعن عبيدالله بن مسعود (رضي الله عنه) قال كانني انظر إلى رسول الله ﷺ يحكي نبياً من الأنبياء (صلوات الله وسلامه عليهم) ضربه قومه فأدموه وهو يمسح الدم عن وجهه ويقول: (اللهم اغفر لقومي فإنهم لا يعلمون) (متفق عليه) وعن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن النبي ﷺ قال (ليس الشديد بالصرعة=

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ وەك پێویست خوایان نەناسی و ڕێزیان نەگرت ﴿إِذْ قَالُوا﴾ کاتێ ووتیان ﴿مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ بَشَرٍ مِّن شَيْءٍ﴾ خوا هیچ شتێکی نەناردۆتە خوارەوە بۆ هیچ ئادەمی یەك ﴿قُلْ مَنْ أَنزَلَ الْكِتَابَ الَّذِي﴾ بڵێ ئەی کێ ئەو کتێبەی ناردە خوارەوە ﴿جَاءَ بِهِ مُوسَىٰ﴾ کە مووسا هێنای ﴿نُورًا وَهُدًى لِّلنَّاسِ﴾ (ئەو کتێبە) ڕووناکی و ڕێنموونیی بوو بۆ خەڵك ﴿تَجْعَلُونَهُ قَرَاطِيسَ﴾ ئێوە ئەو (کتێبە) دەکەنە چەند پەڕە و کاغەزێك ﴿تُبْدُونَهَا وَتُخْفُونَ كَثِيرًا﴾ بەشێکی (کە قازانجتانە) ئاشکرای دەکەن و زۆریشی (کەزیانی خۆتانە) دەیشارنەوە ﴿وَعُلِّمْتُم مَّا لَمْ تَعْلَمُوا﴾ شتانێ فێر کراوون کەئێوە نەتان دەزانی ﴿أَنتُمْ وَلَا آبَاؤُكُمْ﴾ نەخۆتان و نە باو و باپیرانتان ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ هەرخوا (کتێبی بۆ مووسا ناردووە) ﴿ثُمَّ ذَرْهُمْ فِي خَوْضِهِمْ يَلْعَبُونَ﴾ پاشان لێیان گەڕێ لەناو بەتاڵی خۆیاندا گاڵتەو یاری بکەن.٩١) ﴿وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ﴾ ئەم قورئانە ئێمە ناردوومانەتەخوارەوە ﴿مُبَارَكٌ﴾ پیرۆز و فەڕدارە ﴿مُصَدِّقُ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ ئەو کتێبانەش پێش ئەو هاتوون بەڕاستیان دادەنێ ﴿وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ هەروەها بۆ ئەوەی دانیشتوانی مەککە ودەوروبەری ئاگادار کەیتەوەو بیانترسێنی ﴿وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ جا ئەوانەی بڕوایان بە دواڕۆژ هەبێ بڕوا بەو (قورئانە) دێنن ﴿وَهُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ ئەوان پارێزەرن بۆ نوێژەکانیان و بەچاکی لەکاتی خۆیاندا دەیانکەن ٩٢) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کێ لەوکەسەستەم کارترەکەدرۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە ﴿أَوْ قَالَ أُوحِيَ إِلَيَّ﴾ یان بڵێ نیگا وسرووشم بۆکراوە ﴿وَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ﴾ بەڵام هیچ نیگا و سرووشێکیشی بۆ نەکرابێ ﴿وَمَن قَالَ سَأُنزِلُ مِثْلَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ هەروەها کەسێ کە بڵێ منیش وێنەی ئەو قورئانەی خوا دابپەزاندووەدادەبەزێنم ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ﴾ خۆزگە ستەمکارانت دەبینی کاتێ ﴿فِي غَمَرَاتِ الْمَوْتِ﴾ وان لە نارەحەتی و سەختی سەرە مەرگدا ﴿وَالْمَلَائِكَةُ بَاسِطُو أَيْدِيهِمْ﴾ و فریشتەکان دەستیان بۆ درێژ دەکەن ﴿أَخْرِجُوا أَنفُسَكُمْ﴾ (پێیان دەڵێن) خۆتان دەربازکەن (لەم نارەحەتی گیان کێشانە) ﴿الْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ﴾ ئەمڕۆ پاداشتی ڕیسواکەر دەدرێنەوە ﴿بِمَا كُنتُمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ﴾ بەهۆی ئەوەی کەقسەی ناڕاستان هەڵئەبەست بەدەم خواوە ﴿وَكُنتُمْ عَنْ آيَاتِهِ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ و خۆتان بەگەورە دەزانی لەبەرانبەر ئایەتەکانی خوادا. ٩٣) ﴿وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فُرَادَىٰ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێوە بە تەنیا و یەك یەك گەڕانەوە بۆ لامان ﴿كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر وەکو یەکەم جار دروستمان کردن ﴿وَتَرَكْتُم مَّا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ﴾ و ئەوەی پێمان دابوون بەجێتان هێشت لەدوای خۆتان ﴿وَمَا نَرَىٰ مَعَكُمْ﴾ وە نابینین لەگەڵتاندا ﴿شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ﴾ ئەو تکاکارانەی کە لاتان وابوو هاوبەشی خوان لە تکا کردن بۆتان ﴿لَقَد تَّقَطَّعَ بَيْنَكُمْ﴾ سوێند بە خوا بێگومان پچڕا پەیوەستی نێوانتان ﴿وَضَلَّ عَنكُم مَّا كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ وە ئەوەی بە پشتیوانی خۆتان دادەنا وون بوو لێتان. ٩٤)

إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَىٰ ۖ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَمُخْرِجُ
الْمَيِّتِ مِنَ الْحَيِّ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٩٥﴾ فَالِقُ الْإِصْبَاحِ
وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ
الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿٩٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ لِتَهْتَدُوا
بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ ۗ قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ
﴿٩٧﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ ۗ
قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ ﴿٩٨﴾ وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ
مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ
خَضِرًا نُّخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُّتَرَاكِبًا وَمِنَ النَّخْلِ مِن طَلْعِهَا
قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ وَجَنَّاتٍ مِّنْ أَعْنَابٍ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُشْتَبِهًا
وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ ۗ انظُرُوا إِلَىٰ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكُمْ
لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٩٩﴾ وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ وَخَلَقَهُمْ
وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۚ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٠٠﴾ بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ
وَلَمْ تَكُن لَّهُ صَاحِبَةٌ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٠١﴾

* **وكان الفضيد الذي** يملك **فقسمه حظه** (القسم) (ملتقى عليه) **پيغەمبەرى** خسوا (ﷺ) بىلە ئەشەدەنى **ھەقتۇر** مەبۇدۇل قەبىسى قەرەدە (بەراستى ئىسو دورسىيغانى خوالىت ئايدايە خوالو پىسىغەمبەرىكەى خۇشتىيان دەرىن: مەبەستى لە خەلقى) مەبەستولاى كەسىكى مەعبود دەلايت ئايەتەكە ئەلەن ى پىغەمبەر بەيەتىش چىاو و مەرومىيە و مەيوەى دەكەو كە باسى پىغەمبەرىك ئاھىتىغەمبەرانى خوالى دىكرد (مەبەستى خوالىان لى بيت) كە گاندەكەى ئابيان داوەو و خويندوويان كردەوو ئەويش خويندنەكەى دەسرى بادەدو و چاريوە و نەيھەرەوو (ئەى خوايە ئەگەندەكەم خۇش بيە چونكە ئەوان نەزانن) وە ئەمو فورەيە (رەزاى خوالى لى بىن) دەگىرىتەوە و دەلىت پىغەمبەر (ﷺ) دەفەرمويت: (ئازا و بەھىزى بە پالەوان نازى نيە بگومان ئازا ئەو كەسەيە كە لە كاتى توورە بوونا خۇى بەخۇيدا بگرىت).

﴿إِنَّ اللَّهَ فَالِقُ الْحَبِّ وَالنَّوَاةِ﴾ بەڕاستی خوا لەتکەری دانەوێڵە و ناوکە تۆوە ﴿يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ﴾ زیندوو دەرتەهێنێ لە مردوو ﴿وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ وە (خوا) دەرهێنەری مردوانە لە زیندوو ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ ئەوەیە خوای ئێوە دەی کەوانە ئێوە چۆن (لەپەرستنی ئەو خوایە) لا دەدرێن؟ ٩٥) ﴿فَالِقُ الْإِصْبَاحِ﴾ (خوا) بەدی هێنەری شەبەق و ڕووناکی ڕۆژ بوونەوەیە ﴿وَجَعَلَ الَّيْلَ سَكَنًا﴾ و شەوی کردووە بەکات و هۆی ئارامگرتن ﴿وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا﴾ و خۆر و مانگی کردۆتە هۆی حساب دیاریکردن و زانینی کات ﴿ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ ئەوەش ئەندازەگرتنی خوای بەدەسەڵاتی زانایە. ٩٦) ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ النُّجُومَ﴾ وە هەر خوایە کەئەستێرەی داناوە بۆتان ﴿لِتَهْتَدُوا بِهَا فِي ظُلُمَاتِ الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ بۆ ئەوەی ڕێیان پێدەرکەن لە تاریکیەکانی وشکانی و دەریادا ﴿قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بەڕاستی ئایەتەکانمان ڕوون کردۆتەوە بۆ کۆمەڵێ کەبزانن و تێ بگەن. ٩٧) ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنْشَأَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ وە ئەو خوایە زانێکە کە ئێوەی دروست کردوە لەیەک کەس (ئادەم) ﴿فَمُسْتَقَرٌّ وَمُسْتَوْدَعٌ﴾ ئەنجا (لە پشتی باوکتانا) نیشتەجێ کران (دواتریش لەمنداڵدانی دایکتاندا) دانران بە شێوەی کاتیی ﴿قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَفْقَهُونَ﴾ بە ڕاستی ئایەتەکانمان ڕوون کردۆتەوە بۆ کەسانێ بەووردی بیر بکەنەوە. ٩٨) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ وە ئەو خوایە زانێکە ﴿أَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ کە بارانی لە ئاسمانەوە باراندووە ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ نَبَاتَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ جا بە هۆی ئەو (بارانەوە) هەموو جۆرە چەکەرەیەکمان رواند ﴿فَأَخْرَجْنَا مِنْهُ خَضِرًا﴾ ئینجا ڕووەکی سەوزمان لێ ڕوواندووە ﴿نُخْرِجُ مِنْهُ حَبًّا مُتَرَاكِبًا﴾ وە لەو (ڕووەکە سەوزە) دانەوێڵەی لەسەریەک کەڵەکە بوومان دەرهێناوە (وەک گوڵی جۆ و گەنم) ﴿وَمِنَ النَّخْلِ مِنْ طَلْعِهَا قِنْوَانٌ دَانِيَةٌ﴾ وە لە دار خورما لە چەند پەلێکی هێشووی شۆڕە وە بوو دەردەهێنین ﴿وَجَنَّاتٍ مِنْ أَعْنَابٍ﴾ وە (دەڕوێنین بەو بارانە) باخاتی زۆرلە ترێ ی هەمە جۆر ﴿وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ﴾ و زەیتون و بنە هەناری ﴿مُشْتَبِهًا وَغَيْرَ مُتَشَابِهٍ﴾ هاو وێنە و لەیەکتر جیا (لەتامدا) ﴿انْظُرُوا إِلَىٰ ثَمَرِهِ﴾ سەرنجی بەرهەمەکەی بدەن ﴿إِذَا أَثْمَرَ وَيَنْعِهِ﴾ کاتێ بەر دەگرێ و پێ دەگات ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكُمْ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەم سەرنجدانەدا چەند بەڵگەی گەورە هەیە بۆکەسانێ کە بڕوایان دەهێنن. ٩٩) ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ الْجِنَّ﴾ هاوبەشانێکیان بڕیارداوە بۆ خوا کە جنۆکەن ﴿وَخَلَقَهُمْ﴾ لەکاتێکدا خوا ئەوانی (جنۆکە) دروست کردووە ﴿وَخَرَقُوا لَهُ بَنِينَ وَبَنَاتٍ بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەدرۆ و بوختان چەند کوڕ و کچیان ڕەوادا وە بۆ خوا بەبێ زانیاری ﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ پاک و بێ گەردی بۆ خوا لەوەی کە ئەوبێ بڕوایانە رەوای ئەدەن بۆ خوا. ١٠٠) ﴿بَدِيعُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (خوا) داهێنەری ئاسمانەکان و زەوی یە لە نەبوون ﴿أَنَّىٰ يَكُونُ لَهُ وَلَدٌ وَلَمْ تَكُنْ لَهُ صَاحِبَةٌ﴾ چۆن منداڵی دەبێ کە ژن و هاوسەری نەبووە ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ خۆی هەموو شتێکی دروستکردووە ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ و ئەو بە هەموو شتێ زانا و بە ئاگایە. ١٠١)

ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ
فَٱعْبُدُوهُ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿١٠٢﴾ لَّا تُدْرِكُهُ
ٱلْأَبْصَٰرُ وَهُوَ يُدْرِكُ ٱلْأَبْصَٰرَ ۖ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٠٣﴾
قَدْ جَآءَكُم بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ عَمِىَ
فَعَلَيْهَا ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ ﴿١٠٤﴾ وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ
ٱلْءَايَٰتِ وَلِيَقُولُوا۟ دَرَسْتَ وَلِنُبَيِّنَهُۥ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿١٠٥﴾
ٱتَّبِعْ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ وَأَعْرِضْ عَنِ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٦﴾ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكُوا۟ ۗ وَمَا جَعَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ
حَفِيظًا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٧﴾ وَلَا تَسُبُّوا۟ ٱلَّذِينَ
يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَسُبُّوا۟ ٱللَّهَ عَدْوًۢا بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا
لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِم مَّرْجِعُهُمْ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٠٨﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن جَآءَتْهُمْ ءَايَةٌ
لَّيُؤْمِنُنَّ بِهَا ۚ قُلْ إِنَّمَا ٱلْءَايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَا يُشْعِرُكُمْ أَنَّهَآ إِذَا
جَآءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠٩﴾ وَنُقَلِّبُ أَفْـِٔدَتَهُمْ وَأَبْصَٰرَهُمْ كَمَا لَمْ
يُؤْمِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَنَذَرُهُمْ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١١٠﴾

ئایەتی (١٣٥) سورەتی (آل عمران) قال رسول الله (ﷺ) (سيد الاستغفار أن يقول العبد: **اللهم أنت** ربي **لا إله إلا أنت** خلقتني **وأنا عبدك** وأنا على عهدك ووعدك ما استطعت أعوذ بك من شرّ ما صنعت أبوء لك بنعمتك **علي وأبوء بذنبي فاغفر لي فإنه** لا يغفر **الذنوب إلا** أنت) من قالها في النهار موقناً بها فمات من يومه قبل أن يمسي فهو من أهل الجنة ومن قالها من الليل وهو موقن بها فمات قبل أن يصبح فهو من أهل الجنة)(رواه البخاري) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی گەورەترین داوای لێخۆشبوون ئەوەیە کە موسڵمان بڵێ: ئەی خوایە تۆ پەروەردگاری منی هیچ پەرستراوێک نی یە جگە لە تۆ، منت دروست کردووە وەمن بەندەی تۆم و من لەسەر پەیمان و بەڵێنی تۆم تابتوانم، پەنا بەتۆ دەگرم لەو خراپانەی کردوومە، دان دەنێم بە بەهرەو چاکەت دا بەسەرمەوە وە دان دەنێم بە تاوانەدا، دەی لێم ببورە چونکە"

﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ هەر ئەو خوایەیە کە پەروەردگاری ئێوەیە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی راستەقینە نی یە بێجگە ئەو(خوا) ﴿خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دروست کەری هەموو شتێکە ﴿فَاعْبُدُوهُ﴾ کەواتە ئەو بپەرستن ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ وە ئەو خوایە چاودێرە بەسەر هەموو شتێکەوە. ١٠٢)﴿لَا تُدْرِكُهُ الْأَبْصَارُ﴾ چاوەکان پەی پێ نابەن و ناتوانن بیبینن ﴿وَهُوَ يُدْرِكُ الْأَبْصَارَ﴾ بەڵام ئەو هێزی بینین و چاوەکان دەبینێ ﴿وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ و ئەو ئاگای ورد بینە. ١٠٣) ﴿قَدْ جَاءَكُمْ بَصَائِرُ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ بەڕاستی لەلایەن پەروەردگارتانەوە چەندین بەڵگەی ڕوونتان بۆ هاتووە ﴿فَمَنْ أَبْصَرَ فَلِنَفْسِهِ﴾ ئینجا هەر کەس بیر لەراستی دەکاتەوەو دەیبینێ ئەوە (سوودی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ عَمِيَ فَعَلَيْهَا﴾ هەر کەسیش بیر ناکاتەوەو کوێر بووە ئەوە (زیانی) هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُمْ بِحَفِيظٍ﴾وە من چاودێر و پارێزەرنیم بە سەرتانەوە (بەس ڕاگەیەنەرم). ١٠٤)﴿وَكَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ﴾ ئاوا جۆر و شێوەی بەڵگەکان دەگۆڕین ﴿وَلِيَقُولُوا دَرَسْتَ﴾ دەبا هەر بابڵێن خوێندووتە وپێت ووتراوە ﴿وَلِنُبَيِّنَهُ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی چاک ڕوونی بکەینەوە بۆ کۆمەڵێک کەتێدەگەن و شارەزان. ١٠٥) ﴿اتَّبِعْ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ﴾ شوێنی ئەوەبکەوە کە لەلایەن پەروەردگارتەوە سرووش کراوە بۆت ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ شایستەی پەرستن نیە بێجگە لەو (خوا) ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە ڕوو وەرگێڕە لەهاوبەش بڕیاردەران ١٠٦)﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكُوا﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە هاوەڵیان دا نەدەنا ﴿وَمَا جَعَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ و تۆمان نەدەکرد بەچاو دێرو پارێزەر بەسەریانەوە ﴿وَمَا أَنْتَ عَلَيْهِمْ بِوَكِيلٍ﴾ و تۆ زۆردارو دەسەڵاتدار نیت بەسەریانەوە. ١٠٧)﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ (موسڵمانان) جنێوو قسەی ناشرین مەڵێن بەریت و پەرستراوانەی کەئەوان هاواریان لێ دەکەن و دەیانپەرستن بێجگە لەخوا ﴿فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەو هۆیەوە ئەوانیش قسەی نەشیاو بڵێن بەخوا ﴿كَذَٰلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ﴾ بەو شێوەیە ڕازاندومانەتەوە بۆ هەموو ئوممەتێک کردەوەکەیان ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّهِمْ مَرْجِعُهُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەیان هەر بۆلای پەروەردگاریانە ﴿فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵیان پێ دەدات بەر کردەوانەی ئەنجامیان دەدا. ١٠٨)﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ وە بەهێزترین سوێندیان بەخوا دەخوارد ﴿لَئِنْ جَاءَتْهُمْ آيَةٌ لَيُؤْمِنُنَّ بِهَا﴾ سوێند بەخوا ئەگەر موعجیزەیەکیان بۆ بێت (لەوانەی کەخۆیان داوایان دەکرد) بێ گومان بڕوا دەهێنن پێ ی ﴿قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِنْدَ اللَّهِ﴾بڵێ بەڕاستی موعجیزەکان هەر لای خوایە ﴿وَمَا يُشْعِرُكُمْ﴾ وە ئێوە نازانن ئەی بڕواداران ﴿أَنَّهَا إِذَا جَاءَتْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ئەگەر ئەو بەڵگانەش بێتەکایەوە هەر بڕوا ناهێنن. ١٠٩)﴿وَنُقَلِّبُ أَفْئِدَتَهُمْ وَأَبْصَارَهُمْ﴾ وە(کاتی هاتنی موعجیزەکان) دڵ و چاویان وەردەگێڕین و لادەدەین (لە باوەڕ هێنان) ﴿كَمَا لَمْ يُؤْمِنُوا بِهِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر وەک لە سەرەتاوە بڕوایان بەقورئان نەهێنا ﴿وَنَذَرُهُمْ﴾ وەلێیان دەگەڕێین ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ﴾ لەسەر کەشی خۆیاندا ﴿يَعْمَهُونَ﴾ هەر سەرگەردان بن. ١١٠)

۞ وَلَوْ أَنَّنَا نَزَّلْنَا إِلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةَ وَكَلَّمَهُمُ الْمَوْتَىٰ وَحَشَرْنَا
عَلَيْهِمْ كُلَّ شَيْءٍ قُبُلًا مَّا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ يَجْهَلُونَ ﴿١١١﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا
شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ يُوحِي بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ زُخْرُفَ
الْقَوْلِ غُرُورًا ۚ وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ
﴿١١٢﴾ وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ أَفْئِدَةُ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ
وَلِيَرْضَوْهُ وَلِيَقْتَرِفُوا مَا هُم مُّقْتَرِفُونَ ﴿١١٣﴾ أَفَغَيْرَ اللَّهِ
أَبْتَغِي حَكَمًا وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ الْكِتَابَ مُفَصَّلًا ۚ
وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْلَمُونَ أَنَّهُ مُنَزَّلٌ مِّن رَّبِّكَ بِالْحَقِّ ۖ
فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ ﴿١١٤﴾ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ صِدْقًا
وَعَدْلًا ۚ لَّا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ ۚ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿١١٥﴾ وَإِن
تُطِعْ أَكْثَرَ مَن فِي الْأَرْضِ يُضِلُّوكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِن
يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿١١٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ مَن يَضِلُّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١١٧﴾
فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كُنتُم بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾

هیچگومان ئیمە
گەیەنی ئەفرشتان
ناوبردن جگە لەتۆ)
هەرگیزەی ئیمان ئەهێنا
بوونایە **بێجگە لە**
یارمەتی ئیمانی
بێدەری پێ **لە** بێبڕ
ئینجا لەبەر یارمەتیدا
بەدرێژایی هاتنی
شەوارە شەوە ئەو
گەلە بەدەشتی
یە. **وەبیر کەسێ**
شەوە بڵێ لەشەودا
و **لەمانی** بێدەری
پێ **لە** بێبڕ ئینجا
پێناس شەوەی یارمەتی
بڕێنەوە **بەڵێ**
شەوە **شەو** گەلە
بەدەشتی **یە**)

لەمانی (۱۲۴)
سورەتی (ال
عمران) ئایەتی

ڕەسوڵ الله (ﷺ): (لاتتمنوا لقاء العدو وسلوا الله العافية فإذا لقيتموهم فاصبروا واعلموا أن الجنة تحت ظلال السيوف) (رواه البخاري و مسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (ئاواتی چوون بەڕووبوونەوە دوژمنان نەکەن داوای بێدەرمێی بکەن بەڵام ئەگەر پێیان گەیشتن و لەگەڵیان بوون بەڕوو چوون ئاوسا خۆڕاگرین و بڕاتن کە بەهەشت لەژێر سێبەری شمشێرەکاندایە).

﴿وَإِذْ﴾ وە بیگومان ئەگەر ئێمە ﴿قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ﴾ فریشتەمان بۆ لای ئەو (بین بارەیانە بنارداید ﴿اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ و مرۆڤەکان قسەیان لەگەڵ بکردنایە ﴿فَسَجَدُوا﴾ و هەموو شتێکمان بۆ ڕاکێشکردنایەتەوە ﴿إِلَّا﴾ بەڵێ بەبۆ بەپێش چاوبانەوە (یان ڕاوەستاندن) ﴿قَالُوا﴾ بڕوایان نەدەهێنا ﴿إِبْلِيسَ﴾ مەگەر خوا بیپارێزایە ﴿أَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا﴾ بەڵام ئێوەیان ناڕاستۆ بێ ئاگان. ١١١)﴿قَالَ أَرَأَيْتَكَ هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ﴾ هەر بەو شێوە بۆ هەموو پێغەمبەرێك دوژمنێکمان دانناوە ﴿لَئِنْ أَخَّرْتَنِ﴾ لەشەیتانەکانی مرۆڤ و جنۆکە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ کەبەنهێنی بەبەکاری هاندەگەیەنن ﴿لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ﴾ وڕتەی ڕازاوە و بڕیارەدار بۆ فریوانیان ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ وە ئەگەر پەروەردگارت بیپارێزایە ئەوەیان نەدەکرد ﴿قَالَ اذْهَبْ﴾ دە لێیان گەڕێ بەخۆیانو ئەو دڕێیانەوەی کەهەڵی دەبەستن. ١١٢)﴿وَاسْتَفْزِزْ﴾ وە بۆ ئەوەی گوێ بگرێ بۆ ئەو (وتە بڕیارەدارو ڕازاوەی بۆ بەکاری دەکەن) ﴿وَأَجْلِبْ﴾ دڵی ئەو کەسانەی بڕوایان نی یە بەڕێگای دوایی ﴿وَشَارِكْهُمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕاکێش بێ پێ ی ﴿وَعِدْهُمْ﴾ وەتا ئەنجامی بدەن ئەو گوناهانەی ئەنجامی ئەدەن. ١١٣)﴿إِنَّ عِبَادِي﴾ جا ئایا جگە لەخوا هاوەڕێکی تر بۆ خۆم بڕیار بدەم؟ ﴿وَمَنْ أَضَلُّ﴾ لەکاتێکدا (خوا) ئەو زاتەیە کەئاڕاوەیەتیە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿أَفَتَتَّخِذُونَهُ﴾ ئەم قورئانە کەبڕوێن کەڕەوەی هەموو باسێکە بەدڕێژی ﴿وَكَانَ الْإِنْسَانُ﴾ ئەوانەش کە ناممان پێ بەخشین ﴿وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ﴾ سوپاس دەزانن بیگومان ئەم قورئانە لەلایەن پەروەردگارتەوە بەحەق و ڕاستی نێردراوە ﴿وَبِالْحَقِّ أَنْزَلْنَاهُ﴾ کەوانە هەرگیز لەگومانداران مەبە. ١١٤) ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ﴾ وە فەرمان و وڕتەی پەروەردگارت تەواو بووەو بەئەنجام گەیشت ﴿صِدْقًا﴾ بەڕاستی و دروستی ﴿لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ کەهیچ کەس ناتوانێ بڕیارو وڕتەکانی بگۆڕێ ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ هەر خوا بیسەری زانایە. ١١٥)﴿وَإِنْ تُطِعْ أَكْثَرَ مَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەگەر تۆ گوێ ڕایەڵی زۆربەی ئەوانە بیت لەسەر زەویدا ﴿يُضِلُّوكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێگەی خوا گومڕات دەکەن ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ ئەوان هەر شوێنی گومان کەوتوون ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ وە هەمیشە درۆو گۆتوە کاری دەکەن. ١١٦)﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ﴾ بێگومان هەر پەروەردگارت چاك دەزانێ ﴿مَنْ يَضِلُّ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ کێن گومڕا بێتووەو لای داوە لەڕێگای ئەو ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ وە هەر ئەو زاناترە بەوانەی ڕێبازی ڕاستیان گرتووە. ١١٧) ﴿فَكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ دەبخۆن لەو (سەربڕاوی)ەی کەناوی خوای لەسەر هێنراوە ﴿إِنْ كُنْتُمْ بِآيَاتِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بەئایەتەکانی خوا بڕوادارن. ١١٨)

وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَقَدْ فَصَّلَ
لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ إِلَّا مَا اضْطُرِرْتُمْ إِلَيْهِ ۗ وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ
بِأَهْوَائِهِمْ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ ﴿١١٩﴾
وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ
سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ ﴿١٢٠﴾ وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ
اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ ۗ وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ
أَوْلِيَائِهِمْ لِيُجَادِلُوكُمْ ۖ وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ ﴿١٢١﴾
أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي
النَّاسِ كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا ۚ كَذَٰلِكَ
زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٢٢﴾ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا
فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا لِيَمْكُرُوا فِيهَا ۚ وَمَا
يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿١٢٣﴾ وَإِذَا جَاءَتْهُمْ
آيَةٌ قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ ۘ
اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ ۗ سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا
صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ ﴿١٢٤﴾

﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تَأْكُلُوا﴾ بۆچی ئێوە ناخۆن؟ ﴿مِمَّا ذُكِرَ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ لە (گۆشتی) ئەو (ئاژەڵان)ەی کەناوی خوای لەسەر هێنراوە (لەکاتی سەربڕینی دا) ﴿وَقَدْ فَصَّلَ لَكُمْ مَا حَرَّمَ عَلَيْكُمْ﴾ کەبێگومان خوا بۆتانی ڕوون کردۆتەوە ئەوەی حەرامی کردوە لەسەرتان ﴿إِلَّا مَا اضْطُرَّ إِلَيْهِ﴾ جگە لەوەی کەناچار دەبن بۆی (کەبیخۆن) ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا لَيُضِلُّونَ بِأَهْوَائِهِمْ﴾ بەڕاستی زۆر کەس خەڵکی گومڕا دەکەن بە هەوا و ئارەزوی خۆیان ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری یەك (کە لەخواوە وەرگیرا بێ) ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُعْتَدِينَ﴾ بێگومان پەروەردگارت دەست درێژ کاران و سەرکەشان چاك دەناسێ. ١١٩)﴿وَذَرُوا ظَاهِرَ الْإِثْمِ وَبَاطِنَهُ﴾ لەگوناهی ئاشکراو نهێنی واز بێنن ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْسِبُونَ الْإِثْمَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەگوناه دەکەن بە دەستی ئەنقەست ﴿سَيُجْزَوْنَ بِمَا كَانُوا يَقْتَرِفُونَ﴾ بەزوویی تۆڵەیان لێ دەسەنرێت بەهۆی ئەو تاوانانەی دەیانکرد. ١٢٠) ﴿وَلَا تَأْكُلُوا مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ اسْمُ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ لەو (سەربڕاوە) مەخۆن کەناوی خوای لەسەر نەهێنراوەوە (کاتی سەربڕین) ﴿وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ بێگومان (خواردنی) ئەوە تاوان و لەسنوور دەرچوونە ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ لَيُوحُونَ إِلَىٰ أَوْلِيَائِهِمْ﴾ وە بێگومان شەیتانەکان بەنهێنی شت بەدۆستانیان دەڵێن ﴿لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ بۆ ئەوەی موجادەلە و دەمە دەمێتان لەگەڵ بکەن ﴿وَإِنْ أَطَعْتُمُوهُمْ إِنَّكُمْ لَمُشْرِكُونَ﴾ جائەگەر بەگوێیان بکەن ئەوە بێگومان لەهاوبەش دانەران دەبن. ١٢١)﴿أَوَمَنْ كَانَ مَيْتًا فَأَحْيَيْنَاهُ﴾ ئایا کەسێك کەمردوو (بێ بڕوا) بێت و ئێمە زیندوومان کردەوە ﴿وَجَعَلْنَا لَهُ نُورًا يَمْشِي بِهِ فِي النَّاسِ﴾ و رووناکیەکمان بۆ قەراهەم هێنا (کەقورئانە) بە هۆی ئەوەوە لەناو خەڵکیدا دەگەڕێ و دەڕوات ﴿كَمَنْ مَثَلُهُ فِي الظُّلُمَاتِ﴾ ئایا وەك ئەوە وایە کە لەناو تاریکستانێکدا بێت ﴿لَيْسَ بِخَارِجٍ مِنْهَا﴾ کە بەهیچ جۆرێ دەرچوونی نیە لێی ﴿كَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِلْكَافِرِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەو شێوەیە ڕازێنراوەتەوە بۆ بێ بڕوایان ئەو کردەوە (خراپانەی) دەیان کرد. ١٢٢)﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا فِي كُلِّ قَرْيَةٍ أَكَابِرَ مُجْرِمِيهَا﴾ بەو شێوەیە لە هەموو شارێکدا گەورەترینی تاوەنبارانیمان کرد (بەدەسەڵاتدار) ﴿لِيَمْكُرُوا فِيهَا﴾ بۆ ئەوەی پیلان و فێڵ بکەن لەو شارانەدا ﴿وَمَا يَمْكُرُونَ إِلَّا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ وە فێڵ و پیلان ناکەن (لە کەس) بێجگە لەخۆیان ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ﴾ بەڵام هەست ناکەن. ١٢٣) ﴿وَإِذَا جَاءَتْهُمْ آيَةٌ﴾ وە کاتێ ئایەتێکیان بۆ بێت ﴿قَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ﴾ دەڵێن ئێمە هەرگیز باوەڕ ناهێنین ﴿حَتَّىٰ نُؤْتَىٰ مِثْلَ مَا أُوتِيَ رُسُلُ اللَّهِ﴾ هەتا وێنەی ئەوەی بەپێغەمبەرانی خوا دراوە بەئێمەش نەدرێ ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ حَيْثُ يَجْعَلُ رِسَالَتَهُ﴾ خوا چاك دەزانێت پەیام و پێغەمبەری خۆی لەکوێ دادەنێ (و کێ شیاو ترە بۆ ئەو کارە) ﴿سَيُصِيبُ الَّذِينَ أَجْرَمُوا﴾ بەزوویی ئەوانەی تاوانیان کردووە دووچاریان دەبێت ﴿صَغَارٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ سووکی و ڕیسوایی لای خوا و سزای سەخت ﴿بِمَا كَانُوا يَمْكُرُونَ﴾ بەهۆی ئەو پیلان و فێڵانەوەی کەدەیان کرد. ١٢٤)

فَمَن يُرِدِ ٱللَّهُ أَن يَهْدِيَهُۥ يَشْرَحْ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ ۖ وَمَن يُرِدْ
أَن يُضِلَّهُۥ يَجْعَلْ صَدْرَهُۥ ضَيِّقًا حَرَجًا كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ
فِى ٱلسَّمَآءِ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ ٱللَّهُ ٱلرِّجْسَ عَلَى ٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٢٥﴾ وَهَٰذَا صِرَٰطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا ۗ قَدْ فَصَّلْنَا
ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ لَهُمْ دَارُ ٱلسَّلَٰمِ عِندَ رَبِّهِمْ ۖ
وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٢٧﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا
يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ قَدِ ٱسْتَكْثَرْتُم مِّنَ ٱلْإِنسِ ۖ وَقَالَ أَوْلِيَآؤُهُم
مِّنَ ٱلْإِنسِ رَبَّنَا ٱسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ وَبَلَغْنَآ أَجَلَنَا ٱلَّذِىٓ
أَجَّلْتَ لَنَا ۚ قَالَ ٱلنَّارُ مَثْوَىٰكُمْ خَٰلِدِينَ فِيهَآ إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُ ۗ إِنَّ
رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٢٨﴾ وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّى بَعْضَ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضًۢا
بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٢٩﴾ يَٰمَعْشَرَ ٱلْجِنِّ وَٱلْإِنسِ أَلَمْ يَأْتِكُمْ
رُسُلٌ مِّنكُمْ يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِى وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ
يَوْمِكُمْ هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ شَهِدْنَا عَلَىٰٓ أَنفُسِنَا ۖ وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا
وَشَهِدُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ كَٰفِرِينَ ﴿١٣٠﴾ ذَٰلِكَ
أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا غَٰفِلُونَ ﴿١٣١﴾

مانایی: **یهدیه إلی** قوره خاسة **یهدئ إلی الناس عامة** (متفق علیه). پیغهمبهری خوا (ﷺ) دهفهرمویت: (پینج شتم پی بهخشراوه بهسهر کهسانی لهپیش من نهبهخشراوه یهکێ **ماشاء ربکا** (خوا) لهسهر خهڵکانه **ملئی** قوڕئانهکهوه وه هیچ زهوی نهوڕم نهگراوه بهدڵنیاییهوه و پهناگهی گهردوونه وهغهنیمهت نهدهنها بۆ من حهڵاڵ کراوه وه تکا و داوای بهخشایشم پێ دراوه (لهقیامهت دا) وه پێغهمبهران بهتایبهتی بۆ گهلهکهیان وهموانهکراون بهڵام من بۆ گشت مرۆڤێک وهموانهکراوم).

ئایهتی (١٢٥) سورهتی (آل عمران) له (ﷺ) (لاتزال طائفة من أمتي ظاهرين على الحق ، لايضرهم من خذلهم ولا من خالفهم حتى تقوم الساعة) (متفق علیه) وهلهیهکی دیکهدا (حتى يأتي أمر الله وهم على ذلك)-

﴿فَمَن يُرِدِ اللَّهُ أَن يَهْدِيَهُ﴾ جا هەرکەسێ خوا بیەوێت رێنموونی بکات ﴿يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ﴾سینگی فراوان دەکات بۆ ئیسلام(و بڕوا هێنان) ﴿وَمَن يُرِدْ أَن يُضِلَّهُ﴾وە هەر کەس خوا بیەوێت گومڕای کات(لەبەر نەشیاویی خۆی) ﴿يَجْعَلْ صَدْرَهُ ضَيِّقًا حَرَجًا﴾سنگی زۆر تەنگ دەکات ﴿كَأَنَّمَا يَصَّعَّدُ فِي السَّمَاءِ﴾ وەك ئەوەی(بیەوێ)بەرز ببێتەوە بەرەو ئاسمان ﴿كَذَٰلِكَ يَجْعَلُ اللَّهُ الرِّجْسَ﴾ بەو جۆرە خوا پیسی و ناپاکی دادەنێ ﴿عَلَى الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ لەسەر ئەوانەی کەبڕوا ناهێنن. ١٢٥)﴿وَهَٰذَا صِرَاطُ رَبِّكَ مُسْتَقِيمًا﴾ ئەم ئیسلامە ڕێگای پەروەردگارتە کەڕێکو ڕاستە ﴿قَدْ فَصَّلْنَا الْآيَاتِ﴾ بێگومان بەڕوونی ئایەتەکانمان باسکردووە ﴿لِقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ﴾ بۆ کۆمەڵێك کەبیربکەنەوە. ١٢٦)﴿لَهُمْ دَارُ السَّلَامِ عِندَ رَبِّهِمْ﴾بۆ ئەوانەیە لای پەروەردگاریان ماڵی ئاشتی (بەهەشت) ﴿وَهُوَ وَلِيُّهُم بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەنها ئەویش دۆستیانە بەهۆی ئەو کردەوە چاکانەوەی دەیان کرد. ١٢٧)﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ وە ڕۆژێك (خوا) تێکڕا کۆیان دەکاتەوە(دەفەرمووێ)﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ﴾ئەی دەستەو کۆمەڵی جنۆکە. ﴿قَدِ اسْتَكْثَرْتُم مِّنَ الْإِنسِ﴾ بێگومان ئێوە زۆر کەستان لەئادەمیەکان گومڕا کرد ﴿وَقَالَ أَوْلِيَاؤُهُم مِّنَ الْإِنسِ﴾ وە دۆستەکانیان لەئادەمی دەڵێن ﴿رَبَّنَا اسْتَمْتَعَ بَعْضُنَا بِبَعْضٍ﴾ ئەی پەروەردگارمان هەندێکمان سوودو کەڵکمان لەهەندێکمان وەرگرت. ﴿وَبَلَغْنَا أَجَلَنَا الَّذِي أَجَّلْتَ لَنَا﴾ وە بەو کاتەو مۆڵەتە گەیشتین کەبۆت دیاری کرد بووین. ﴿قَالَ النَّارُ مَثْوَاكُمْ﴾ خوا فەرمووی ئاگر شوێنتانە. ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی و بێ بڕانەوە دەمێننەوە تیایدا ﴿إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾جگە لەو کاتەی کەخوا بیەوێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت کار دروستی زانایە. ١٢٨)﴿وَكَذَٰلِكَ نُوَلِّي بَعْضَ الظَّالِمِينَ بَعْضًا﴾ بەو شێوەیە هەندێ لەستەمکاران دەکەین بەدۆستو پشتیوانی هێندێکی تریان ﴿بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو کردەوانەوەی ئەنجامیان دەدا. ١٢٩)﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ﴾ ئەی دەستەو کۆمەڵی جنۆکەو ئادەمی ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾ ئایا پێغەمبەرانتان لەخۆتان بۆ نەهات ﴿يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِي﴾ کەئایەتەکانی منتان بۆ بخوێننەوە ﴿وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ وە لەگەیشتنو دووچار بوونی ئەم ڕۆژەیان نەترساندن ﴿قَالُوا شَهِدْنَا عَلَىٰ أَنفُسِنَا﴾ دەڵێن (ڕاستەو) شایەتی لەسەر خۆمان دەدەین ﴿وَغَرَّتْهُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ بەڵام ژیانی دنیاخەڵەتاندنی ﴿وَشَهِدُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ و شایەتیان لەسەر خۆیان دا ﴿أَنَّهُمْ كَانُوا كَافِرِينَ﴾ کەبێ گومان ئەوان بێ بڕوا بوون. ١٣٠) ﴿ذَٰلِكَ أَن لَّمْ يَكُن رَّبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ بِظُلْمٍ﴾ ئەوەی باسکرا لەبەر ئەوەیە کەپەروەردگارت لەناو بەری (خەڵکی) شارو گوندەکان نەبووە بەزوڵم و ستەم ﴿وَأَهْلُهَا غَافِلُونَ﴾ لەکاتێکدا خەڵکی ئەو شارو گوندانە بێ ئاگابووین.(١٣١)

وَلِكُلٍّ دَرَجَٰتٌ مِّمَّا عَمِلُوا۟ ۚ وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا
يَعْمَلُونَ ﴿١٣٢﴾ وَرَبُّكَ ٱلْغَنِىُّ ذُو ٱلرَّحْمَةِ ۚ إِن يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَسْتَخْلِفْ مِنۢ بَعْدِكُم مَّا يَشَآءُ كَمَآ
أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ ءَاخَرِينَ ﴿١٣٣﴾ إِنَّ مَا
تُوعَدُونَ لَءَاتٍ ۙ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿١٣٤﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ
ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ
مَن تَكُونُ لَهُۥ عَٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ
﴿١٣٥﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ ٱلْحَرْثِ وَٱلْأَنْعَٰمِ
نَصِيبًا فَقَالُوا۟ هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَٰذَا لِشُرَكَآئِنَا ۖ
فَمَا كَانَ لِشُرَكَآئِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى ٱللَّهِ ۖ
وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَآئِهِمْ ۗ
سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿١٣٦﴾ وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ
لِكَثِيرٍ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَٰدِهِمْ
شُرَكَآؤُهُمْ لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا۟ عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ ۖ
وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا فَعَلُوهُ ۖ فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ ﴿١٣٧﴾

وەلی بدایة (یەعنی بالەشام). پیغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (بەڵێ وەڵام ئەوەندەیە کە شوێن کەوتوانم زۆر بن و سەرکەوتوو و لەسەر هەقن، ئەوانەی پشتیان پێ بەربەدەن و ئەوانەی نزایان دەکەن زیانیان پێ ناگەیەنن هەتا بڵێن دوایی) وە لە ڕیوایەتێکی تردا (هەتا وەکوو فەرمانی خودا هێت) (بە ئەمانی خۆیا هێر لەسەر ئەو بارەن) وەلە ڕیوایەتێکی تردا (ئەوانە لەشام دان).

لاپەڕەی (١٥٩)

سورەتی (الی عمران) ﴿قال رسول الله ﷺ: (اتقوا النار ولو بشق تمرة فمن لم يجد فبكلمة طيبة)﴾ (متفق عليه). وقال رسول الله ﷺ: (والكلمة الطيبة صدقة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمویت: (خۆتان لە ئاگر بپارێزن بابە لە تەنە خورمایەکیش بێت. وەهەر کەسێک نەیتوانی بابە لە پێشەیەکی تیوان (لەگەڵ خەڵکدا) خۆی بپارێزێ) بە پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمویت: (فەسرو ووتەیەکی شیرین چاکتیەکە).

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ یۆ هەر یەکێك (لەجنۆکەو ئادەمی) چەند پلە و پایە هەبە لەبەرانبەر کردەوەکانی دا ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ وە پەروەردگارت لەوەی کەدەیکەن بێ ئاگا نی یە. ١٣٢)﴿وَرَبُّكَ الْغَنِيُّ ذُو الرَّحْمَةِ﴾ هەر پەروەردگاری ئۆ بێ نیازەو خاوەنی میهرەبانی یە ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر بیەوێت لەناوتان دەبات ﴿وَيَسْتَخْلِفْ مِن بَعْدِكُم مَّا يَشَاءُ﴾ وە کەسێی بوێت دوای ئێوە دەیگانە جێنشینت(ی ئێوە) ﴿كَمَا أَنشَأَكُم مِّن ذُرِّيَّةِ قَوْمٍ آخَرِينَ﴾ وەك چۆن ئێوەی لەنەوەی گۆمەڵێکی تر پەدی هێنا. ١٣٣)﴿إِنَّ مَا تُوعَدُونَ لَآتٍ﴾ بێگومان هەر بەڵێنیکتان پێ دەدرێ هەر دێت ﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ و ئێوە لەدەس خوا دەرناچن. ١٣٤)﴿قُلْ يَا قَوْمِ اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی گەلەکەم لەسەر ڕێبازی خۆتان ئەوەی لەدەستان دێ بیکەن ﴿إِنِّي عَامِلٌ﴾ بێگومان منیش کارو کردەوەی خۆم دەکەم﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ﴾ جا لەسەر پاش دەزانن سەرئەنجامی ئەو دنیا بۆکێ دەبێ ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ بێگومان (بێ باوەڕان و) ستەم کاران ڕزگاریان نابێ. ١٣٥)﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ﴾ وە بڕیاریاندا بۆ خوا لەوەی کە (خوا) دروستی کردو دای هێنا ﴿مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا﴾ بەشێك لەکشتوکاڵ و ئاژەڵ و مااڵت ﴿فَقَالُوا هَٰذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ﴾ جا بەگوماڵی خۆیان ووتیان ئەمە بۆ خوایە ﴿وَهَٰذَا لِشُرَكَائِنَا﴾ وە ئەوەش بۆ هاوبەشەکانمان (بتەکانمان)﴿فَمَا كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ﴾ جا ئەوەی بۆ هاوبەشەکانیانە ئەوە بەخوا ناگات﴿وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَىٰ شُرَكَائِهِمْ﴾ وە ئەوەش بۆ خوایە ئەوە دەگات بەهاوبەشەکانیان (وانە: خوا نایەوێت و ئەی داتەوە بەسەریاندا) ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ٤ خرایە ئەوەی بڕیاری دەدەن. ١٣٦) ﴿وَكَذَٰلِكَ زَيَّنَ لِكَثِيرٍ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ قَتْلَ أَوْلَادِهِمْ شُرَكَاؤُهُمْ﴾ ئا بەو شێوەیە شەیتانەکان گوشتنی ڕۆڵەکانیان بۆ زۆر لەهاوەڵ گرەکان ڕازاندەوە ﴿لِيُرْدُوهُمْ وَلِيَلْبِسُوا عَلَيْهِمْ دِينَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەناویان بەرن (بەگوشتنی کەسانی بێ تاوان)کەو بۆ ئەوەی تاینەکەیان لێ بشێوێنن ﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا فَعَلُوهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئەوەیان نەدەکرد ﴿فَذَرْهُمْ وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ کەواتە لێ بان گەڕێ لەگەڵ ئەو درۆو دەلەسەیەی کە هەڵی دەبەستن. ١٣٧)

وَقَالُوا هَٰذِهِ أَنْعَامٌ وَحَرْثٌ حِجْرٌ لَا يَطْعَمُهَا إِلَّا مَنْ
نَشَاءُ بِزَعْمِهِمْ وَأَنْعَامٌ حُرِّمَتْ ظُهُورُهَا وَأَنْعَامٌ لَا يَذْكُرُونَ
اسْمَ اللَّهِ عَلَيْهَا افْتِرَاءً عَلَيْهِ سَيَجْزِيهِمْ بِمَا كَانُوا
يَفْتَرُونَ ﴿١٣٨﴾ وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَٰذِهِ الْأَنْعَامِ
خَالِصَةٌ لِذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ
مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ
حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿١٣٩﴾ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ قَتَلُوا أَوْلَادَهُمْ
سَفَهًا بِغَيْرِ عِلْمٍ وَحَرَّمُوا مَا رَزَقَهُمُ اللَّهُ افْتِرَاءً عَلَى اللَّهِ
قَدْ ضَلُّوا وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿١٤٠﴾ ۞ وَهُوَ الَّذِي
أَنْشَأَ جَنَّاتٍ مَعْرُوشَاتٍ وَغَيْرَ مَعْرُوشَاتٍ وَالنَّخْلَ وَالزَّرْعَ
مُخْتَلِفًا أُكُلُهُ وَالزَّيْتُونَ وَالرُّمَّانَ مُتَشَابِهًا وَغَيْرَ
مُتَشَابِهٍ كُلُوا مِنْ ثَمَرِهِ إِذَا أَثْمَرَ وَآتُوا حَقَّهُ يَوْمَ
حَصَادِهِ وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ﴿١٤١﴾
وَمِنَ الْأَنْعَامِ حَمُولَةً وَفَرْشًا كُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ
اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ﴿١٤٢﴾

ئايەتى (١٣٩) سورەتى (ال عمران): عن أنس أن رسول الله ﷺ قال: (ما من نفس تموت لها عند الله خير يسرها أن ترجع إلى الدنيا ولها الدنيا وما فيها، فإنه يسره أن يرجع إلى الدنيا فيقتل مرة أخرى مما يرى من فضل الشهادة) (رواه أحمد ومسلم).

يەنەمەيدۇر شۇنا (١٤٠) دەققەرمۇيت (ھېچ كەسىنىڭ بىر نەرسىگە ئېگىلىك يوق شۇنا (پادىشاھتى) چاكى ھەممىنى يالغۇز ئۆزىگە خاس بىلىپ بىكەرىتىدۇ، يا تولىمۇ چوڭ كەتمەسلىك، كەمبەغەللەر بىلەن بىر خۇددى بىكەرىتىدۇ - ئەمەلدار شەھەر رايونى ياكى گۇرۇپپىلارنى كەتمەسلىك قەيتىش).

ئايەتى (١٤١) سورەتى (ال عمران): قال أبو هريرة رضي الله عنه: سئل رسول الله ﷺ عن أكثر ما يدخل الناس الجنة قال: (تقوى الله وحسن الخلق) وسئل عن أكثر ما يدخل الناس النار فقال: (الفم والفرج).

﴿وقالوا هذه أنعام وحرث حجر﴾ وە (بە گومانی خۆیان)ەوە ووت ئەمانە ئازەڵ و ماڵات و کشتوکاڵێکن کەقەدەغە کراون ﴿لا يطعمها إلا من نشاء﴾ ئەبێ تێیان بخوات کەسانێك ئەبێ خۆمان بمانەوێ ﴿بزعمهم﴾ بەگومانی خۆیان ﴿وأنعام حرمت ظهورها﴾ ماڵاتێکیش پشتیان قەدەغە کرابوو (ئەبێ باریان لێ بنرێ یا سواریان بێت) ﴿وأنعام لا يذكرون اسم الله عليها﴾ هەروەها ئازەڵو ماڵات هەبە (لەکاتی سەربڕین دا) ناوی خوایان لەسەر نەدەبرد ﴿افتراء عليه﴾ بەدرۆ هەڵبەستن بەدەم خواوە ﴿سيجزيهم بما كانوا يفترون﴾ لەمەولا خوا تۆڵەی ئەو درۆ هەڵبەستنەیان لێ دەستەنێ. ١٣٨)﴿وقالوا ما في بطون هذه الأنعام﴾ وە دەیان ووت ئەوەی لەسکی ئەم ئازەڵ و ماڵاتانەدایە ﴿خالصة لذكورنا﴾ تایبەتە بەنێرینەکانمانەوە (پیاوەکانمان) ﴿ومحرم على أزواجنا﴾ وە قەدەغە کراوە لەسەر ژنەکانمان ﴿وإن يكن ميتة﴾ وە ئەگەر مردارەوە بوو بوون ئەوا هەموو تیایدا هاوبەشڕو بەشدارن ﴿سيجزيهم وصفهم﴾ بەزووبی خوا سزای ئەم پێناسە (ئەفامانە)یان دەداتەوە ﴿إنه حكيم عليم﴾ بێگومان خوا کار درووستی زاناییە. ١٣٩)﴿قد خسر الذين قتلوا أولادهم﴾ بەڕاستی زیانباربوون ئەوانەی ڕۆڵەکانی خۆیان کوشت ﴿سفها بغير علم﴾ بەنەفامی وبێزانی ﴿وحرموا ما رزقهم الله﴾ و ئەوەی کەخوا پێی بەخشیبوون لەخۆیان قەدەغەکرد ﴿افتراء على الله﴾ بەدەست هەڵبەستو درۆ بەدەم خواوە ﴿قد ضلوا وما كانوا مهتدين﴾ بەڕاستی ئەوانە گومڕا بوون و ڕێنموونی کراو نەبوون. ١٤٠)﴿وهو الذي أنشأ جنات﴾ وە ئەتها خوایە کەبەدی هێناوە باخاتی ﴿معروشات﴾ کەپرۆ هەرزاڵ بۆ کراو(یا ساق بەرن)﴿وغير معروشات﴾ وە کەپرۆ هەرزاڵ بۆ نەکراو(ساق نکورت)﴿والنخل والزرع﴾ وە دار خورماو کشتوکاڵی ﴿مختلفا أكله﴾ جیاواز لەخوارمنو تامدا (بەدی هێناوە) ﴿والزيتون والرمان﴾ زەیتون و هەناریش (بەدی هێناوە) ﴿متشابها وغير متشابه﴾ لەبەك چوو (لەڕێنەو دیمەنداو لەبەك نەچوو (لەتامدا) ﴿كلوا من ثمره إذا أثمر﴾ بخۆن لەبەروبومی کاتێ هاتەبەر ﴿وآتوا حقه يوم حصاده﴾ وە لەبڕێکی دروێنەو چنینیدا مافەکەی (زەکاتەکەی)ێ بدەن ﴿ولا تسرفوا﴾ و زیادە ڕەوی مەکەن ﴿إنه لا يحب المسرفين﴾ بێگومان خوا زیادەڕەوانی خۆش ناوێ. ١٤١)﴿ومن الأنعام حمولة وفرشا﴾ لەئازەڵ و ماڵاتیش هەندێکی بارهەڵگرەو هەندێکی بۆ کوڵەك و خوری (کەڕاخەڕو فەرشی لێ دروست دەکرێ) ﴿كلوا مما رزقكم الله﴾ لەوەی کەخوا پێی بەخشیبوون بخۆن ﴿ولا تتبعوا خطوات الشيطان﴾ وە هەوڵی هەنگاوەکانی شەیتان مەکەون ﴿إنه لكم عدو مبين﴾ چونکە بێ گومان شەیتان دوژمنێکی ئاشکرای ئێوەیە. ١٤٢)

ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ ۖ مِّنَ ٱلضَّأْنِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْمَعْزِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ
أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ ۖ نَبِّـُٔونِى بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٤٣﴾
وَمِنَ ٱلْإِبِلِ ٱثْنَيْنِ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ ٱثْنَيْنِ ۗ قُلْ ءَآلذَّكَرَيْنِ
حَرَّمَ أَمِ ٱلْأُنثَيَيْنِ أَمَّا ٱشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ ٱلْأُنثَيَيْنِ
أَمْ كُنتُمْ شُهَدَآءَ إِذْ وَصَّىٰكُمُ ٱللَّهُ بِهَٰذَا ۚ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا لِّيُضِلَّ ٱلنَّاسَ بِغَيْرِ
عِلْمٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٤﴾ قُل لَّآ أَجِدُ
فِى مَآ أُوحِىَ إِلَىَّ مُحَرَّمًا عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُۥٓ إِلَّآ أَن يَكُونَ
مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُۥ رِجْسٌ أَوْ
فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۚ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا
كُلَّ ذِى ظُفُرٍ ۖ وَمِنَ ٱلْبَقَرِ وَٱلْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ
شُحُومَهُمَآ إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَآ أَوِ ٱلْحَوَايَآ أَوْ مَا
ٱخْتَلَطَ بِعَظْمٍ ۚ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِبَغْيِهِمْ ۖ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿١٤٦﴾

خۆشەویست سورەیەو (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ): ڕ ئەگەر ئەڵێی بەهەشت؟ فەرمووی: (لەسەرتا ترسان و ڕەوانەت بەرەو) وەپرسیارکرا ڕ ئایەکی خەڵکی تری دەبانتە ئاگرەوە؟ فەرمووی: (زمان و بەوردەکان).

لەهێڵی (١٣٢) سورەتی (آل عمران): ئیبن عەباس (ﷺ) (حسبنا الله ونعم الوكيل) ئەڵێ ئیبراهیم علیه السلام، کەتە ئاگری دەبانتە ئاگرەوە، کەوتە بەرسەر

ئاگر وەڵامیان دایەوە محمد (ﷺ) کەتە وتیان: (إن الناس قد جمعوا لكم فاخشوهم فزادهم إيماناً وقالوا: حسبنا الله ونعم الوكيل) (رواه البخاري). هەروەڵامی گێڕەوی هەیەبەس (رەزای خوای لێ بێ) وتی ئەم دوعایە (حسبنا الله ونعم الوكيل) ئیبراهیم (سەڵامی خوای لێ بێت) فەرمووی: کاتێک خەڵکیان بۆ ئاگرەکەیە هەڵیرەدا موحەمەدیش(ﷺ) فەرمووی کاتێک دوژمنان بێگومان هەموو خەڵک لەدژتان کۆبوونەتەوە کەوتە بترسن"

﴿ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ﴾ (خوا) هەشت جۆر ئاژەڵو ماڵاتی (دروست کردووە)﴿مِنَ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ﴾ لەمەڕ دووان (مێ و بەران)﴿وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ﴾ و لەبزن دووان (بزن و سابرێن)﴿قُلْ ءَالذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ئایا خوا ئەو دوو نێرەی حەرام کردووە؟ ﴿أَمِ الْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو دوو مێیە؟ ﴿أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو بێچوانەی کە لەسکی ئەو دوو (جۆرە ئاژەڵە) مێینەدایە ﴿نَبِّئُونِي بِعِلْمٍ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن هەواڵم بدەنێ بەزانیاریەك (لەخواوە). ١٤٣)﴿وَمِنَ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ﴾ وە لەحوشتر دووان و لەڕەشەوڵاخ دووان (نێرو مێ) ﴿قُلْ ءَالذَّكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمِ الْأُنثَيَيْنِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئایا خوا ئەو دوو نێرەی حەرام کردووە یان ئەو دوو مێیە؟ ﴿أَمَّا اشْتَمَلَتْ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْأُنثَيَيْنِ﴾ یا ئەو بێچوانەی کە لەسکی ئەو دوو (جۆرە وولاخە) مێینەدایە ﴿أَمْ كُنتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَٰذَا﴾ یان ئێوە ئامادەو شایەت بوون ئەو کاتە کەخوا فەرمانی پێکردن (بەم قەدەغەکردنە) ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کەواتە کێ لەو کەسە ستەم کار ترە کەدرۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستێ ﴿لِيُضِلَّ النَّاسَ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی گومڕا بکات ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری یەك ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ بەڕاستی خوا ڕێنموونیی کۆمەڵی ستەم کاران ناکات. ١٤٤)﴿قُل لَّا أَجِدُ فِي مَا أُوحِيَ إِلَيَّ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ دەستم ناکەوێ لەوەی کەسرووش کراوە بۆم ﴿عَلَىٰ طَاعِمٍ يَطْعَمُهُ﴾ هیچ خۆراکێکی حەرام کراو بۆ کەسێ کە(بیەوێ) بیخوات ﴿إِلَّا أَن يَكُونَ مَيْتَةً أَوْ دَمًا مَّسْفُوحًا﴾ مەگەر مردارەوە بوو بێ یا خوێنێ ڕژێنراو ﴿أَوْ لَحْمَ خِنزِيرٍ فَإِنَّهُ رِجْسٌ﴾ یا گۆشتی بەراز چونکە بێگومان ئەوە پیسە ﴿أَوْ فِسْقًا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ یان سەربڕاوێك بێ (کاتی سەربڕین) ناوی غەیری خوای لەسەر هێنرابێ ﴿فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ﴾ جا هەر کەس ناچار بوو (کەئەو حەرامانە بخوات) زیاد لەپێویست نەخوات ﴿وَلَا عَادٍ﴾ و مەبەستی سنوور بەزاندن نەبێ ﴿فَإِنَّ رَبَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان پەروەردگارت لێبوردەی میهرەبانە. ١٤٥) ﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا حَرَّمْنَا﴾ تەنها لەسەر ئەوانەی بوونە جوولەکە حەراممان کرد ﴿كُلَّ ذِي ظُفُرٍ﴾ هەموو چڕنوکداوێك (باڵدار بێ یا ئاژەڵ) ﴿وَمِنَ الْبَقَرِ وَالْغَنَمِ حَرَّمْنَا عَلَيْهِمْ شُحُومَهُمَا﴾ وە لە(گۆشتی) ڕەشەوڵاخ و مەڕو بزنیش پیوەکانیانمان لێ حەرام کردن ﴿إِلَّا مَا حَمَلَتْ ظُهُورُهُمَا﴾ مەگەر ئەوەی کەبەسەر پشتیانەوە بێت ﴿أَوِ الْحَوَايَا﴾ یا ئەوەی بەڕیخۆڵەکانیانەوە بێت ﴿أَوْ مَا اخْتَلَطَ بِعَظْمٍ﴾ یا تێکەڵ بووبێ و لکا بێ بەئێسکەوە ﴿ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِبَغْيِهِمْ﴾ بەهۆی سەرکەشیانەوە ئەو تۆڵە و سزامان دان ﴿وَإِنَّا لَصَادِقُونَ﴾ وە بێ گومان ئێمە ڕاست گۆین. ١٤٦)

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ وَلَا يُرَدُّ
بَأْسُهُۥ عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿١٤٧﴾ سَيَقُولُ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟
لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَآ أَشْرَكْنَا وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَىْءٍ ۚ
كَذَٰلِكَ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ حَتَّىٰ ذَاقُوا۟ بَأْسَنَا ۗ
قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ فَتُخْرِجُوهُ لَنَآ ۖ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا
ٱلظَّنَّ وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ ﴿١٤٨﴾ قُلْ فَلِلَّهِ ٱلْحُجَّةُ ٱلْبَٰلِغَةُ ۖ
فَلَوْ شَآءَ لَهَدَىٰكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٤٩﴾ قُلْ هَلُمَّ شُهَدَآءَكُمُ ٱلَّذِينَ
يَشْهَدُونَ أَنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا ۖ فَإِن شَهِدُوا۟ فَلَا تَشْهَدْ
مَعَهُمْ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْـَٔاخِرَةِ وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٠﴾ ۞ قُلْ
تَعَالَوْا۟ أَتْلُ مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ ۖ أَلَّا تُشْرِكُوا۟ بِهِۦ
شَيْـًٔا ۖ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۖ وَلَا تَقْتُلُوٓا۟ أَوْلَٰدَكُم مِّنْ
إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ ۖ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلْفَوَٰحِشَ
مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ ۖ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى
حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّىٰكُم بِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٥١﴾

**خەبیسان بەڵام
ئیماندارانی باوەڕیان
پێهاو دەبێ و دەڵێن
(حسبنا الله ونعم
الوكيل).**

**ئایەتی (١٨٠)
سورەتی (ال
عمران) ئاماژی پێکراوە
لە (ﷺ) (من آتاه
الله مالا فلم يؤد
زكاته مثل له
شجاعا أقرع له
زبيبتان) يطوقه يوم
القيامة ، ثم يأخذ
بلهزمتيه ثم يقول: أنا
مالك أنا كنزك) ئەم
ئایەتە ئاماژە بۆ
(لايحسبن الذين
يبخلون) پەیوەندیدار
بەم (ﷺ)
دەفەرمووێت:**

(کەسێک خوا مالی پێ بەخشیوە و زەکاتی لێ نەدەرێتەوە ، خوای گەورە لەڕۆژی قیامەتدا ئەو مالەی دەکاتە مارێکی سەرچووی (ئەو مارەی زۆری (ڕەگەزی) دوو کەلێنی هەیە بۆ بەرەو دان یان ئیوشانی هەیە دەیخاتێتیە لە گەردنی و پێوەی دەدات پاشان کەلاوەکانی دەگرێت و پاشان دەڵێت: من مالەکەی تۆم من گەنج و خەزێنەکەی تۆم پاشان پەیتەسیەر ئەو ئایەتەی خوێندەوە (ولا تحسبن الذين يبخلون).

﴿فَإِن كَذَّبُوكَ﴾ ئینجا ئەگەر باوەڕیان پێ نەکردی ﴿فَقُل رَّبُّكُمْ ذُو رَحْمَةٍ وَاسِعَةٍ﴾ ئەوا (پێیان) بڵێ پەروەردگارتان خاوەنی میهرەبانی فراوانە ﴿وَلَا يُرَدُّ بَأْسُهُ عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾ وە سزاو تۆڵەی ئەو (خوا کەهات) لەهۆزی تاوانباران ناگێڕدرێتەوە. ١٤٧)﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ ئەوانەی کەهاوبەشیان بۆ خوا دانا بوو لەمەو دوا دەڵێن: ﴿لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ئێمەو بارو باپیرانمان هاوبەشمان (بۆخوا) دانەدەنا ﴿وَلَا حَرَّمْنَا مِن شَيْءٍ﴾ وە هیچ شتێکمان حەرام نەدەکرد ﴿كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ هەر بەو شێوەیە ئەوانەی پێش ئەمانیش درۆیان کرد ﴿حَتَّىٰ ذَاقُوا بَأْسَنَا﴾ هەتا سزاو تۆڵەی ئێمەیان چەشت ﴿قُلْ هَلْ عِندَكُم مِّنْ عِلْمٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هیچ زانیاریەکتان لایە ﴿فَتُخْرِجُوهُ لَنَا﴾ تا دەری بخەن بۆمان و دەری بچن ﴿إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ ئێوە شوێنی هیچ شتێک ناکەون بێجگە لەگومان ﴿وَإِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَخْرُصُونَ﴾ و ئێوە هەر لەخۆتانەوە بەگۆترە شت دەڵێن. ١٤٨) ﴿قُلْ فَلِلَّهِ الْحُجَّةُ الْبَالِغَةُ﴾ بڵێ دەی کەواتە بەڵگەی بەهێز (دەسەڵات) هەر بۆ خوایە ﴿فَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ جا ئەگەر(خوا) بیویستایە هەر هەموونانی دەخستە سەر ڕێی ڕاست. ١٤٩)﴿قُلْ هَلُمَّ شُهَدَاءَكُمُ الَّذِينَ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەو شایەتانەتان بێنن ﴿يَشْهَدُونَ أَنَّ اللَّهَ حَرَّمَ هَٰذَا﴾ کە شایەتی دەدەن کە خوا ئەمەی حەرام کردووە ﴿فَإِن شَهِدُوا فَلَا تَشْهَدْ مَعَهُمْ﴾ جا ئەگەر (بە درۆ) شایەتییان دا تۆ لەگەڵیاندا شایەتی مەدە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە شوێنی ئارەزوانی ئەوانە مەکەوە کەباوەڕیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ وە شوێن ئەوانەش مەکەوە کەبڕوایان نی یە بەڕۆژی دوایی ﴿وَهُم بِرَبِّهِمْ يَعْدِلُونَ﴾ ئەوانەش کەهاوبەش و هاوتا بۆ پەروەردگاریان بڕیار دەدەن. ١٥٠)﴿قُلْ تَعَالَوْا أَتْلُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ وەرن بابخوێنمەوە (بۆتان) ﴿مَا حَرَّمَ رَبُّكُمْ عَلَيْكُمْ﴾ ئەوەی پەروەردگارتان یاساغی کردووە لەسەرتان ﴿أَلَّا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا﴾ (فەرمانیداوە کەوا) هیچ شتێک نەکەن بە هاوبەش بۆی ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ و لەگەڵ باوکو دایکدا ئاکار چاک و ڕەفتار جوانین ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُم مِّنْ إِمْلَاقٍ﴾ و منداڵەکانتان مەکوژن لەبەر هەژاری و نەبوونی ﴿نَّحْنُ نَرْزُقُكُمْ وَإِيَّاهُمْ﴾ ئێمە ڕۆزی ئێوەو ئەوانیش دەدەین ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الْفَوَاحِشَ﴾ وە نزیکی گوناهو کردەوە زۆر بەدەکان مەکەونەوە ﴿مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ ئەوەی کەئاشکرادەکرێ لەو (خراپانە) ئەوەش پەنهان دەکرێ ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ وە ئەو کەسە مەکوژن کەخوا کوشتنی حەرامی کردووە مەگەر هەق بێ (بکوژرێتەوە لەتۆڵەدا) ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەمانەی بەئێوە ڕاسپاردوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن (و ژیوی خۆتان بەکاربهێنن). ١٥١)

وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ ۖ
وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ ۖ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا
وُسْعَهَا ۖ وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ ۖ وَبِعَهْدِ
اللَّهِ أَوْفُوا ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٢﴾
وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا فَاتَّبِعُوهُ ۖ وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ
فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ ۚ ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ لَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ ﴿١٥٣﴾ ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ تَمَامًا عَلَى الَّذِي
أَحْسَنَ وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُم بِلِقَاءِ
رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٤﴾ وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ
وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٥٥﴾ أَن تَقُولُوا إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَابُ
عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ مِن قَبْلِنَا وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ
﴿١٥٦﴾ أَوْ تَقُولُوا لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ ۚ
فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ ۚ فَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَصَدَفَ عَنْهَا ۗ سَنَجْزِي الَّذِينَ
يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا سُوءَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ ﴿١٥٧﴾

ئایەتی (۱۵۲) **سورەتی (ال عمران)** **ئەنوار** (ئەلا) (مەمنوعە لێتان من أحد إلا سيكلمه ربه **لیس** بینه وبینه ترجمان فینظر أیمن منه فلا یری إلا ما قدم، **وینظر أعلم** منه فلا یری إلا ما قدم، وینظر بین یدیه فلا یری **إلا النار** (لقاء وجهه، **فاتقوا** النار **ولو** بشق التمرة، **فمن لم یجد** فبکلمة طیبة) (متفق علیه). **وفەرمووی** (ﷺ) (اکثروا من ذکر هاذم اللذات) یعنی الموت) (رواه ابن ماجه والترمذی). **پێغەمبەر** (ﷺ)

وەڵامەکەی: (هەر یەک لەوانە لەقیامەت دا پەروەردگاری گرفت وگۆی لەگەڵدا دەکات بە بێ پەردەو بەبێ وەرگێڕ، سەیری ئایەتی دەکات هیچ شتێک نابینێت جگە لەو شتانە نەبێت پێش خۆی خستوە، وە سەیری ئایەتی چەپی دەکات هیچ نابینێت جگە لەوەی پێش خۆی خستوە، وەسەیری بەردەمی دەکات هیچ نابینێت تاگر نەبێت کە بەرامبەر دەموچاویەتی، کەواتە خۆتان بپارێزن لە تاگر بابە لەتە خورمایەکیش بێت، جا هەرکەس-

﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ﴾ وە نزیکی مالی هەتیوان مەکەونەوە ﴿إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ مەگەر بەو شێوەی کەجوانترو چاکتر بێت ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ تا بالغ دەبێتەو دەگاتە ئەوپەری خۆی ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ﴾ وە پێوانەو کێشانە بێ زیادو کەم ئەنجامی دەن بەدادگەری ﴿لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ داوای ئەرک لەکەس ناکەین مەگەر بەئەندازەی توانای خۆی ﴿وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا﴾ وەکاتێ (بڕیارێکەتی دانو هیچ شتی تر) قسەتان کردو داوەرو پاست بن ﴿وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ﴾ با (لەسەری) خزمی نزیکی خۆشتان بێت ﴿وَبِعَهْدِ اللَّهِ أَوْفُوا﴾ وەبەڵێنو پەیمانی خوا بەجێاکی ببەنەسەر ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەو شتانەی بەئێوە راسپاردوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە. ١٥٢)﴿وَأَنَّ هَٰذَا صِرَاطِي مُسْتَقِيمًا﴾ (لەبەرمانی داوە کە)ئەمە ڕێگای ڕاستی منە کەڕاستەو ڕووستە ﴿فَاتَّبِعُوهُ﴾ کەواتە شوێنی بکەون ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا السُّبُلَ﴾ و شوێنی ڕێچکەکانی تر مەکەون ﴿فَتَفَرَّقَ بِكُمْ عَن سَبِيلِهِ﴾ چونکە ئەوڕێگانە دەبنەهۆی لاتان دەدەن لەڕێگەی خوا ﴿ذَٰلِكُمْ وَصَّاكُم بِهِ﴾ خوا ئەو شتانەی بەئێوە ڕاسپاردوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی پارێزکار بن. ١٥٣)﴿ثُمَّ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ لەپاش ئەوە تەورێتمان بەمۆسا ﴿تَمَامًا عَلَى الَّذِي أَحْسَنَ﴾ بۆ تەواو کردنی چاکەو بەڕەمان بەڕابەر کەسێک کەبەچاکی پێی هەڵساوە ﴿وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ وەڕوون کەرەوەی هەموو شتێک بێ ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ وە ڕێنیشاندەرو ڕزگەروڕێیەو میهرەبانی بێ ﴿لَّعَلَّهُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ ئەوەی باوەڕ بهێنن بەگەیشتنیان بەحوزووری بەپەروەردگاریان. ١٥٤)﴿وَهَٰذَا كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ مُبَارَكٌ﴾ وە ئەم قورئانە پڕبڕەو بەڕەمان ئاوڕنەخەوارەوە ﴿فَاتَّبِعُوهُ﴾ کەواتە ئێوەش شوێنی بکەون ﴿وَاتَّقُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ و خۆتان بپارێزن (پارێزکار بن) تا ڕەحمتان پێ بکرێ. ١٥٥)﴿أَن تَقُولُوا﴾ لەبەر ئەوەی ئەڵێن ﴿إِنَّمَا أُنزِلَ الْكِتَابُ عَلَىٰ طَائِفَتَيْنِ﴾ پێشگەمان کتێبی تەنها بۆ سەر دوو کۆمەڵی (گاوورو جولەکە) ئێمەوەتە خوارەوە ﴿مِن قَبْلِنَا﴾ لەپێش ئێمەدا ﴿وَإِن كُنَّا عَن دِرَاسَتِهِمْ لَغَافِلِينَ﴾ کەبەڕاستی ئێمە لەخوێندنەوەو لێکۆڵینەوەی کتێبەکانیان بێ ئاگابووین. ١٥٦)﴿أَوْ تَقُولُوا﴾ وە بۆ ئەوەی ئەڵێن ﴿لَوْ أَنَّا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْكِتَابُ﴾ بەڕاستی ئەگەر کتێبی ئاسمانی بۆ ئێمە بهاتبایە ﴿لَكُنَّا أَهْدَىٰ مِنْهُمْ﴾ ئەوە ئێمە لەوان ڕێنموون تر دەبووین ﴿فَقَدْ جَاءَكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ ئەوە پێگەمان بەڵگەو نیشانە (قورئان)ی پووتتان لە پەروەردگارتانەوە بۆ هاتووە ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ کەڕێنموونیی و میهرەبانیەکی گەورەیە ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَّبَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کەواتە کێ ستەم کار تر لەو کەسەی بێ باوەڕ بێ بەئایەتەکانی خوا بەڕای بزانێ ﴿وَصَدَفَ عَنْهَا﴾ وە پووی لێ وەرگێڕێ ﴿سَنَجْزِي الَّذِينَ يَصْدِفُونَ عَنْ آيَاتِنَا﴾ لەمەو دوا بەتووڕەی تۆڵە دەستێنین لەوانەی سەرپێچی دەکەن لە ئایەتەکانی ئێمە ﴿سُوءَ الْعَذَابِ﴾ بەسزایەکی بەدو سەخت ﴿بِمَا كَانُوا يَصْدِفُونَ﴾ بەهۆی ئەو لاڕێیەوە کەدەیانکرد. ١٥٧)

هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ أَوْ يَأْتِىَ رَبُّكَ أَوْ يَأْتِىَ
بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ ۗ يَوْمَ يَأْتِى بَعْضُ ءَايَٰتِ رَبِّكَ لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَٰنُهَا
لَمْ تَكُنْ ءَامَنَتْ مِن قَبْلُ أَوْ كَسَبَتْ فِىٓ إِيمَٰنِهَا خَيْرًا ۗ قُلِ ٱنتَظِرُوٓا
إِنَّا مُنتَظِرُونَ ﴿١٥٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا لَّسْتَ
مِنْهُمْ فِى شَىْءٍ ۚ إِنَّمَآ أَمْرُهُمْ إِلَى ٱللَّهِ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ
﴿١٥٩﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ عَشْرُ أَمْثَالِهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦٠﴾ قُلْ إِنَّنِى هَدَىٰنِى رَبِّىٓ
إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۚ دِينًا قِيَمًا مِّلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا ۚ وَمَا كَانَ مِنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٦١﴾ قُلْ إِنَّ صَلَاتِى وَنُسُكِى وَمَحْيَاىَ وَمَمَاتِى لِلَّهِ
رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ
﴿١٦٣﴾ قُلْ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِى رَبًّا وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَىْءٍ ۚ وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ
نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۚ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿١٦٤﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى جَعَلَكُمْ
خَلَٰٓئِفَ ٱلْأَرْضِ وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَٰتٍ لِّيَبْلُوَكُمْ
فِى مَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ ٱلْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُۥ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٥﴾

ئەمەتوانی شەرم بابەت بوونەوەکەی جوانیش بیت خۆی لەناکار بهاوێنێ) هەروەها پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمێت (ئێوە بەو لەناوبردنی خۆیی پەکان بکەن (واتە مردن)).

ئایەتی (١٩١) سورەتی (آل عمران)ە عن عائشة رضي الله عنها) قالت: (كان رسول الله (ﷺ) يذكر الله على كل أحيانه) (رواه مسلم). عائشە (رەزای خوای لێ بێت) دەڵێت: (پێغەمبەری خوا

(ﷺ) یادی خوای دەکرد لەهەموو کاتێک و بارێکی دا).

ئایەتی (١٩٥) سورەتی (آل عمران)ە قال رسول الله (ﷺ) (إذا مرضى العبد أو سافر كتب له مثل ماكان يعمل مقيماً صحيحاً)(رواه الترمذي) پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمێت: (ئەگەر بەندەی شێماندار نەخۆش بکەوێت یان سەفەر بکات هەموو ئەو کردەوانەی بۆ دەنوسرێت کەلەماڵەوە بەئەقڵی سافی دەیکردن)

﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ ئاخۆ ئەوان چاوەڕوانی چ شتێك دەكەن بێجگە لەوەی مەلائیكە(ی گیان كێشان) یان بۆ بێت ﴿أَوْ يَأْتِيَ رَبُّكَ﴾ یان پەروەردگارت بێت (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿أَوْ يَأْتِيَ بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ﴾ یان هەندێ لەموعجیزەو نیشانە ئاشكراكانی پەروەردگارت بەدی بێت ﴿يَوْمَ يَأْتِي بَعْضُ آيَاتِ رَبِّكَ﴾ ئەو ڕۆژەی هەندێ لەنیشانەو بەڵگە ڕوونەكانی پەروەدگارت بەدی بێت ﴿لَا يَنفَعُ نَفْسًا إِيمَانُهَا﴾ باوەڕهێنان سوود ناگەیەنێت بەهیچ كەس ﴿لَمْ تَكُنْ آمَنَتْ مِن قَبْلُ﴾ كەپێشتر بڕوای نەهێنابێ ﴿أَوْ كَسَبَتْ فِي إِيمَانِهَا خَيْرًا﴾ یان هیچ خێروچاكەیەكی نەكردبێ لەگەڵ ئیمانەكەیدا ﴿قُلِ انتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ﴾ بڵێ: چاوەڕوان بن (هەڕەشەیە) ئێمەش چاوەڕوانی دەكەین. ١٥٨)﴿إِنَّ الَّذِينَ فَرَّقُوا دِينَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ئاینەكەیان بەش بەش كرد ﴿وَكَانُوا شِيَعًا﴾ و بوون بەچەند دەستەو تاقمێكەوە ﴿لَّسْتَ مِنْهُمْ فِي شَيْءٍ﴾ تۆ لەهیچ شتێكدا لەئەوان نیت ﴿إِنَّمَا أَمْرُهُمْ إِلَى اللَّهِ﴾ بێگومان كاری ئەوان تەنها بۆ لای خوا دەگەڕێتەوە ﴿ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ پاشان خوا هەواڵیان پێ دەدا بەهەر كردەوەیەك كەكردویانە. ١٥٩)﴿مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ﴾ هەر كەسێك چاكە بكات ﴿فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا﴾ ئەوە (لەڕۆژی دوایی دا) دە ئەوەندەی چاكەكەی پاداشتی بۆ هەیە ﴿وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ﴾ وە هەر كەسێك خراپە بكات ﴿فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾ ئەوە تۆڵەی لێ ناسێنرێ تەنها بەوێنەی خۆی نەبێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ و ئەوانە ستەمیان لێ ناكرێ. ١٦٠)﴿قُلْ إِنَّنِي هَدَانِي رَبِّي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێگومان من پەروەردگارم ڕێنموونیی كردووم ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست ﴿دِينًا قِيَمًا﴾ ئاینێكی زۆر ڕاستو پاك (كەهیچ لاریەكی تیا نی یە) ﴿مِّلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا﴾ ئایینی ئەو ئیبراهیمەیە كە لەهەموو ئایینە ناڕاستەكان لایداوە بۆ پەرستنی خوا بەتەنها ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە بە هیچ جۆرێك لە هاوبەش پەیداكەران نەبووە. ١٦١) ﴿قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێگومان نوێژو (بەندایەتی) و قوربانی ﴿وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي﴾ و ژیانو مردنم ﴿لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ هەر بۆ خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیانە. ١٦٢)﴿لَا شَرِيكَ لَهُ﴾ هیچ هاوبەشێكی نی یە ﴿وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ﴾ و هەر بەوە فەرمانم پێ دراوە ﴿وَأَنَا أَوَّلُ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە من یەكەمی هەموو فەرمانبەرانم (بۆ خوا). ١٦٣) ﴿قُلْ أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِي رَبًّا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئایا بێجگە لەخوا پەرستراوێكی تر بۆ خۆم هەڵبژێرم ﴿وَهُوَ رَبُّ كُلِّ شَيْءٍ﴾ لەكاتێكدا ئەو پەروەردگاری هەموو شتێكە ﴿وَلَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ إِلَّا عَلَيْهَا﴾ و هەر كەسێك هەر گوناهو خراپەیەك بكات تەنها لەسەر خۆیەتی ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ وە هیچ كەسێكی گوناهكار گوناهی كەسێكی تر هەڵناگرێ ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆلای پەروەردگارتانە ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ ئەدا بەوەی كەئێوە تیایدا جیاواز بوون. ١٦٤) ﴿وَهُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ الْأَرْضِ﴾ وە خوا ئەو زاتەیە كە تێوەی كردووە بەجێنشینانی زەوی (كۆمەڵ لەدوای كۆمەڵ دێن) ﴿وَرَفَعَ بَعْضَكُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ چەند پلە هەندێكتانی بەرز كردۆتەوە بەسەر هەندێكی ترتاندا ﴿لِّيَبْلُوَكُمْ فِي مَا آتَاكُمْ﴾ بۆ ئەوەی تاقیتان بكاتەوە لەوەدا كەپێی بەخشیوون ﴿إِنَّ رَبَّكَ سَرِيعُ الْعِقَابِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت تۆڵە سەندنی چەسپان و خێرایە (بۆ بەدكاران) ﴿وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە بەڕاستی ئەو لێبوردەی میهرەبانە (بۆ چاكەكاران). ١٦٥)

سورة الأعراف

بسم الله الرحمن الرحيم

الٓمٓصٓ ﴿١﴾ كِتَٰبٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ
لِتُنذِرَ بِهِۦ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ ٱتَّبِعُوا۟ مَآ أُنزِلَ إِلَيْكُم
مِّن رَّبِّكُمْ وَلَا تَتَّبِعُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٣﴾
وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَٰهَا فَجَآءَهَا بَأْسُنَا بَيَٰتًا أَوْهُمْ قَآئِلُونَ
﴿٤﴾ فَمَا كَانَ دَعْوَىٰهُمْ إِذْ جَآءَهُم بَأْسُنَآ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا
ظَٰلِمِينَ ﴿٥﴾ فَلَنَسْـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ وَلَنَسْـَٔلَنَّ
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴿٧﴾
وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ ۚ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾ وَمَنْ خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟
أَنفُسَهُم بِمَا كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَظْلِمُونَ ﴿٩﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّٰكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَٰيِشَ ۗ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿١٠﴾
وَلَقَدْ خَلَقْنَٰكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَٰكُمْ ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِـَٔادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ لَمْ يَكُن مِّنَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿١١﴾

ئایەتی (١٩٩)

سورەتی (ال عمران)ە من أبي موسى قال: قال رسول الله ﷺ: (الثلة يؤتون أجرهم مرتين) فذكر منهم (رجلاً من أهل الكتاب آمن بنبيه وآمن بي) البخاري و مسلم) پەیڤەسیار (٣٨) دەقەرموێت: (سێ کەس هەن دووجار پاداشتیان دەدرێتەوە ئەوانە: خاوەن بەرایەکە باوەڕی هەبوو بێت بە پێغەمبەرەکەی خۆی و بڕوایشی هەبێت بەمن).

ئایەتی (٢٠٠)

سورەتی (ال عمران)ە قال النبي ﷺ: (ألا أخبركم بما يمحو الله به الخطايا ويرفع به الدرجات؟ إسباغ الوضوء على المكاره، وكثرة الخطا إلى المساجد، وانتظار الصلاة بعد الصلاة، فذلكم الرباط، فذلكم الرباط، فذلكم الرباط) (رواه مسلم والنسائي). پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (ئایا پێتانڵێم کە بەهۆیەوە خوا تاوانی پێ دەسڕێتەوە و پلەکانی پێ بەرز دەکاتەوە؟! گرانی دەست خوێ سەرماو نارەحەتی، زۆر

سورەتی ﴿ الأعراف ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿المص﴾ بە(تەلیف- لام- میم- صاد) دەخوێندرێتەوە، خوا زاناترە بەمانا مەبەست پێی بێ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتایی سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿كِتَابٌ أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ (ئەم قورئانە) نامەیەکە نێردراوەتە خوارەوە بۆ تۆ(ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿فَلَا يَكُن فِي صَدْرِكَ حَرَجٌ مِّنْهُ﴾ کەواتە دڵ تەنگ مەبە(بەهۆی ئەکەرانی) ﴿لِّتُنذِرَ بِهِ﴾ بۆ ئەوەی (ئەوان)بەم قورئانە بترسێنی ﴿وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ و بیرخستنەوەو ئامۆژگاریش بێ بۆ بڕواداران. ٢) ﴿اتَّبِعُوا مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾ پەیڕەوی ئەوە بکەن کە لەلایەن پەروەردگارتانەوە دابەزێنراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿وَلَا تَتَّبِعُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وە بێجگە لەئەو(خوا) شوێن هیچ پەرستراوانێ تر مەکەون ﴿قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ﴾ تێوە زۆر کەم بیر دەکەنەوە. ٣) ﴿وَكَم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا﴾ وە چەندەها شار و شارۆچکەمان وێران کرد ﴿فَجَاءَهَا بَأْسُنَا﴾ و سزای تێمەیان بۆ هات لەشەوبا ﴿أَوْ هُمْ قَائِلُونَ﴾ یان ئەوان لەخەو و پشوی نیوەڕۆدا بوون. ٤) ﴿فَمَا كَانَ دَعْوَاهُمْ إِذْ جَاءَهُم بَأْسُنَا﴾ جا کاتێ سزای تێمەیان بۆهات هاوارو نزایان هیچ نەبوو ﴿إِلَّا أَن قَالُوا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ﴾ بێجگە لەوەی کەدەیان وت: بەڕاستی تێمە ستەم کاربووین. ٥) ﴿فَلَنَسْأَلَنَّ الَّذِينَ أُرْسِلَ إِلَيْهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پرسیار دەکەین لەوانەی کەپێغەمبەرانیان بۆ نێردرا (کە چۆن پێشوازییان لێکردن) ﴿وَلَنَسْأَلَنَّ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بێ گومان پرسیاریش دەکەین لەپێغەمبەران(کە چۆن وەڵامیان دەدرایەوە). ٦) ﴿فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيْهِم بِعِلْمٍ﴾ جا سوێند بەخوا بەڕاستی (ئەوەی کردمانە)بۆیان دەگێڕینەوە لەڕووی زانیارییەوە ﴿وَمَا كُنَّا غَائِبِينَ﴾ وەئێمە هیچ کاتێ بێ ئاگا نەبووین (لێیان). ٧) ﴿وَالْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ﴾ کێشانەی ڕاست(بڕ کردەوەکانتان) لەو ڕۆژەدا دەبێ و گومانی تێدا نی یە ﴿فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ جاهەر کەس کێشراوی چاک)ەکانی قورس بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوە ئەوانەن ڕزگاربوو کەیشتوو بەئامانج. ٨) ﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ وە هەرکەس کێشراوی چاک)ەکانی سووک بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنفُسَهُم﴾ ئەوانە کەسانێکن کەخۆیانیان نقڕاندووەو زەرەر مەندبوون ﴿بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَظْلِمُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی کەستەمیان کرد بەرانبەر بەنگەو نیشانەکانی ئێمە (و بەدڕۆیان دانا). ٩) ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە ئێوەمان نیشتەجێ و جێگیرکرد لەزەویدا ﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ﴾ و جۆرەها هۆی ژیانمان ئێیدا بۆ ڕەخساندن ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ (بەڵام) ئێوە زۆر کەم سوپاس گوزارن. ١٠) ﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَاكُمْ ثُمَّ صَوَّرْنَاكُمْ﴾ سوێند بێت بێگومان ئێوەمان بەدی هێنا و پاشان شکڵ و شێوەمان کێشان ﴿ثُمَّ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ پاشان ووشمان بەفریشتەکان سوژدە بەبەن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ هەمووان بەگشتەر سوژدەیان برد بێجگە لەشەیتان ﴿لَمْ يَكُن مِّنَ السَّاجِدِينَ﴾ کە لەسوژدە بەران نەبوو. ١١)

قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ ۖ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ
وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ ﴿١٢﴾ قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ
فِيهَا فَاخْرُجْ إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ ﴿١٣﴾ قَالَ أَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ
﴿١٤﴾ قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ ﴿١٥﴾ قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ
صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ
وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ ۖ وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ ﴿١٧﴾ قَالَ
اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا ۖ لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿١٨﴾ وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ فَكُلَا مِنْ حَيْثُ
شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ ﴿١٩﴾ فَوَسْوَسَ
لَهُمَا الشَّيْطَانُ لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْآتِهِمَا ۚ وَقَالَ
مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ الشَّجَرَةِ إِلَّا أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ أَوْ تَكُونَا
مِنَ الْخَالِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ ﴿٢١﴾
فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ ۚ فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ بَدَتْ لَهُمَا سَوْآتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ ۚ وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا أَلَمْ أَنْهَكُمَا
عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ وَأَقُل لَّكُمَا إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٢٢﴾

ئایەتی (١) سورەتی (النساء) قال النبي (ﷺ): (أحمد الله تعالى فراء فان لم تكن فراء فإنه ... (الإيواء) فيها ... يقيه مبهر (ﷺ) دەفەرموێت (خوا ... پێیەرسێنە وەک ئەوەی کەبیبینی، خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوە بیگومان خوا تۆ دەبینێت).

ئایەتی (٩) سورەتی (النساء) لما دخل النبي (ﷺ) على سعد بن أبي وقاص يعوده، قال: يارسول الله إني ذو مال ولا يرثني إلا ابنة أفتصدق بثلثي مالي، قال (لا) قال: فالشطر؟ قال (لا) قال فالثلث قال: (الثلث والثلث كثير) ثم قال رسول الله (ﷺ): (إنك إن تذر ورثتك أغنياء خير من أن تذرهم عالة يتكففون=

﴿قَالَ مَا مَنَعَكَ أَلَّا تَسْجُدَ إِذْ أَمَرْتُكَ﴾ (خوا) فەرمووی چی بەرگری کردی کەسوژدە نەبەیت کاتێ فەرمانم پێکردی ﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِنْهُ﴾ (شەیتان) ووتی: من لەو(ئادەم) چاکترم ﴿خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾ چونکە منت لە ئاگر دروست کردووەو ئەوت لەقوڕ دروست کردووە. ١٢)﴿قَالَ فَاهْبِطْ مِنْهَا﴾ (خوا) فەرمووی: (لە بەهەشت) بڕۆرە خوارەوە ﴿فَمَا يَكُونُ لَكَ أَن تَتَكَبَّرَ فِيهَا﴾ چونکە بۆت نی یە لەو (بەهەشتە)دا خۆت بەگەورەو زل بزانی ﴿فَاخْرُجْ﴾ یەکسەر دەرچۆ ﴿إِنَّكَ مِنَ الصَّاغِرِينَ﴾ بەڕاستی تۆ لەبێ نرخ و ڕیسوایانی. ١٣)﴿قَالَ أَنظِرْنِي﴾ ووتی مۆڵەتم بدە(مەممرێنە) ﴿إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە. ١٤)﴿قَالَ إِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ﴾(خواش) فەرمووی: بێگومان تۆ لەمۆڵەت دراوانی. ١٥)﴿قَالَ فَبِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأَقْعُدَنَّ لَهُمْ﴾ ووتی ئەی پەروەردگار بەهۆی ئەوەوە کە گومڕات کردم بێگومان بۆیان (ئادەم و نەوەکانی) دادەنیشم ﴿صِرَاطَكَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ لەڕێگە ڕاستەکەی تۆدا. ١٦)﴿ثُمَّ لَآتِيَنَّهُم مِّن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ ئینجا سوێندبێ بێگومان بۆیان دەچم لەپێشیانەوە و لەدوایانەوە ﴿وَعَنْ أَيْمَانِهِمْ وَعَن شَمَائِلِهِمْ﴾ وە لەلای ڕاستیان و لەلای چەپیانەوە ﴿وَلَا تَجِدُ أَكْثَرَهُمْ شَاكِرِينَ﴾ ئەوسا نابینی زۆربەیان سوپاس گوزارین. ١٧) ﴿قَالَ اخْرُجْ مِنْهَا مَذْءُومًا مَّدْحُورًا﴾ (خوا) فەرمووی: دەرچۆ ئێیدا بە ئۆمەکراوی و دەرکراوی ﴿لَّمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ﴾ سوێندبێ بێگومان هەرکەس شوێنی تۆ کەوتبێ لەوان ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ ئەوە بێگومان دۆزەخ پڕ دەکەم لەئێوە هەمووتان. ١٨) ﴿وَيَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ﴾ وە(ووتمان) ئەی ئادەم تۆو هاوسەرەکەت نیشتەجێ ی بەهەشت بن ﴿فَكُلَا مِنْ حَيْثُ شِئْتُمَا﴾ بخۆن لەهەرچی کەویست و حەزتان لێ بوو ﴿وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ﴾ بەڵام نزیکی ئەو درەختە مەکەونەوە ﴿فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ ئەگینا لەستەم کاران دەبن. ١٩) ﴿فَوَسْوَسَ لَهُمَا الشَّيْطَانُ﴾ ئینجا شەیتان خەباڵو خەتەرەی خراپی خستە دڵیان ﴿لِيُبْدِيَ لَهُمَا مَا وُورِيَ عَنْهُمَا مِن سَوْءَاتِهِمَا﴾ بۆ ئەوەی دەرخات بۆیان ئەو عەیبەو عەورەتەی کەشاردبوویەوە لێیان (و بەدەرەوە نەبووە) ﴿وَقَالَ مَا نَهَاكُمَا رَبُّكُمَا عَنْ هَٰذِهِ الشَّجَرَةِ﴾ وە پێی ووتن: پەروەردگارتان (لەبەر هیچ هۆیەك) بەرگری ئەو درەختەی لێ نەکردون ﴿إِلَّا أَن تَكُونَا مَلَكَيْنِ﴾ مەگەر لەبەر ئەوەی کەنەبنە دوو فریشتە ﴿أَوْ تَكُونَا مِنَ الْخَالِدِينَ﴾ یان (لەبەهەشت دا)بمێننەوە بەهەمیشەیی. ٢٠)﴿وَقَاسَمَهُمَا إِنِّي لَكُمَا لَمِنَ النَّاصِحِينَ﴾ وە سوێندی بۆ خواردن ووتی بێگومان من لە ئامۆژگارانی دڵسۆزی ئێوەم. ٢١) ﴿فَدَلَّاهُمَا بِغُرُورٍ﴾ سەرئەنجام بەخەڵەتاندن هانی دان ﴿فَلَمَّا ذَاقَا الشَّجَرَةَ﴾ جا کاتێك (لەبەرو بوومی) ئەو درەختەیان چەشت ﴿بَدَتْ لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا﴾ هەردووکیان عەیب و عەورەتیان دەرکەوت ﴿وَطَفِقَا يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ وە دەستیان کرد بەداپۆشینی خۆیان بەگەڵای (درەختانی) بەهەشت ﴿وَنَادَاهُمَا رَبُّهُمَا﴾ وە پەروەردگاریان بانگی هەردووکیانی کرد ﴿أَلَمْ أَنْهَكُمَا عَن تِلْكُمَا الشَّجَرَةِ﴾ ئایا ئەو درەختەم قەدەغە نەکرد لێتان ﴿وَأَقُل لَّكُمَا﴾ وە ئایا پێم نەووتن ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمَا عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ کە بێگومان شەیتان بۆ ئێوە دوژمنێکی ئاشکرایە. ٢٢)

قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ
الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ قَالَ اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي
الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿٢٤﴾ قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا
تَمُوتُونَ وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ ﴿٢٥﴾ يَا بَنِي آدَمَ قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا
يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ ذَٰلِكَ مِنْ
آيَاتِ اللَّهِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٢٦﴾ يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ
الشَّيْطَانُ كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا
لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ
إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٧﴾ وَإِذَا فَعَلُوا
فَاحِشَةً قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ
لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾ قُلْ
أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ
وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ ﴿٢٩﴾ فَرِيقًا
هَدَىٰ وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ
أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٠﴾

- ئەنەس لەڕواه البخاري و المسلم. پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: کاتێک چوون بۆ سەرداڵی سەعدی کوڕی ئوبادە، ئاوی لێناس کە لە خۆڵی بوون، سەعد پرسی: ئەی پێغەمبەری خوا من سڵاوم لێدەکەم و تەنها یەک گوپی میرات گرم هەیە، ئایا ئەو لەسەر سێ یەکەکەم بیەخشم؟ فەرمووی: (نەخێر) پرسی: نیوەی؟ فەرمووی: (نەخێر) پرسی: یەک لەسەر سێ؟ فەرمووی (یەک لەسەر سێ، وەیەک لەسەر سێ زۆرە) پاشان فەرمووی (چونکە بێگومان ئەگەر تۆ ئەیبەنە گرانە (خۆمەگلاند) بە دەوڵەمەندی بەجێ بهێڵیت باشترە لەوەی بەدەڕایی بەجێبهێڵیان بەپێی دەست لەدەمتکی پان بکەنەوە).

ئاگادارکی (١٨) سورەتی (النساء) عن ابی هریرة قال : قال رسول الله (ﷺ): (إن الله يقبل توبة العبد ما لم يغرغر) (رواه أحمد). پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (خوا تەوبەی بەندەکان گیرا دەکات پێش

﴿قَالَا رَبَّنَا ظَلَمْنَا أَنفُسَنَا﴾ هەردووکیان ووتیان ئەی پەروەردگارمان ئێمە ستەممان لەخۆمان کرد ﴿وَإِن لَّمْ تَغْفِرْ لَنَا وَتَرْحَمْنَا﴾ جا ئەگەر لێمان نەبوری و میهرەبانیمان لەگەڵ نەکەیت ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە لەزیانباران دەبین. ٢٣)﴿قَالَ اهْبِطُوا﴾ (خوا) فەرمووی بڕۆنە خوارەوە(لەبەهەشت) ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ هێندێکتان دوژمنی هێندێکی ترتانن ﴿وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ﴾ وە بۆتان هەیە لەزەویدا نیشتەجێ بوون ﴿وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ و هۆی ڕابواردن و ژیان تا ماوەیەك. ٢٤)﴿قَالَ فِيهَا تَحْيَوْنَ وَفِيهَا تَمُوتُونَ﴾(خوا) فەرمووی: لەزەوی دا دەژین و لەویشدا دەمرن ﴿وَمِنْهَا تُخْرَجُونَ﴾ و هەر لەویش دەردەهێنرێن (و زیندوو دەکرێنەوە). ٢٥)﴿يَا بَنِي آدَمَ﴾ ئەی نەوەی ئادەم ﴿قَدْ أَنزَلْنَا عَلَيْكُمْ لِبَاسًا﴾ بێگومان پۆشاکمان بۆ ناردوون ﴿يُوَارِي سَوْآتِكُمْ وَرِيشًا﴾ کەعەیب و عەورەتتان دادەپۆشێ وە پۆشاکی جوان و ڕازاوەیش(مان بۆ ناردوون) ﴿وَلِبَاسُ التَّقْوَىٰ ذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ بەڵام پۆشاکی ترسان لەخوا و پارێزگاری چاکترو باشترە ﴿ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەوەی باسکرا هەندێکە لەبەڵگەو نیشانەکانی خوا ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن. ٢٦)﴿يَا بَنِي آدَمَ لَا يَفْتِنَنَّكُمُ الشَّيْطَانُ﴾ ئەی نەوەی ئادەم با شەیتان فریوتان نەدات و نەتانهەڵەتێنێ ﴿كَمَا أَخْرَجَ أَبَوَيْكُم مِّنَ الْجَنَّةِ﴾ هەرچۆنێ باوك و دایکتانی لەبەهەشت دەرکرد ﴿يَنزِعُ عَنْهُمَا لِبَاسَهُمَا﴾ لەحاڵێکدا پۆشاکەکەیانی لێ داکەندن ﴿لِيُرِيَهُمَا سَوْآتِهِمَا﴾ بۆ ئەوەی عەیب و عەورەتیان (دەربخات و) نیشانیان بدات ﴿إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ﴾ بەڕاستی شەیتان خۆی و دەستەکەی دەتانبینن ﴿مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ﴾ لەجێگایەکەوە کەئێوە ئەوان نابینن ﴿إِنَّا جَعَلْنَا الشَّيَاطِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە شەیتانەکانمان گێڕاوە ﴿أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەدۆست و خۆشەویست بۆ ئەوانەی کەبڕوا ناهێنن. ٢٧) ﴿وَإِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً﴾ وە کاتێ کردەوەیەکی زۆر بەدو ناشیرینیان دەکرد (کە بەڕووتی تەواف کردن نموونەیەکیەتی) ﴿قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا﴾ دەیان ووت: لە باوو باپیرانمانەوە بۆمان ماوەتەوە ﴿وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا﴾ وە خوا فەرمانی ئەو (کردەوە)ی پێ داووین ﴿قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بێ گومان خوا فەرمان نادا بەکردەوەی بەدو خراپ ﴿أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئایا بەدەم خواوە شتێ دەڵێن کەتایزانن و بێ ئاگان لێ ی؟ ٢٨)﴿قُلْ أَمَرَ رَبِّي بِالْقِسْطِ﴾ بڵێ پەروەردگارم فەرمانی بە دادپەروەری داوە ﴿وَأَقِيمُوا وُجُوهَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ وە لەکاتی هەموو نوێژێکدا ڕاست ڕوو بکەنە خوا ﴿وَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ و دڵسۆزانە هاواری لێ بکەن و بیپەرستن ﴿كَمَا بَدَأَكُمْ تَعُودُونَ﴾ هەرچۆنێ لە یەکەم جارەوە (خوا) دروستی کردون بەو شێوەیە دەگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ٢٩)﴿فَرِيقًا هَدَىٰ﴾ دەستەیەکی ڕێنموونی کردوە ﴿وَفَرِيقًا حَقَّ عَلَيْهِمُ الضَّلَالَةُ﴾ دەستەیەکیش گومڕایی بەسەریاندا چەسپا ﴿إِنَّهُمُ اتَّخَذُوا الشَّيَاطِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە شەیتانەکانیان کرد ﴿أَوْلِيَاءَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بەدۆست و پشتیوانی خۆیان لەجیاتی خوا ﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ﴾ وە وا گومان دەبەن کەڕێ نموونیی کراوون. ٣٠)

۞ يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ وَكُلُواْ وَٱشۡرَبُواْ
وَلَا تُسۡرِفُوٓاْۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلۡمُسۡرِفِينَ ٣١ قُلۡ مَنۡ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ
ٱلَّتِيٓ أَخۡرَجَ لِعِبَادِهِۦ وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزۡقِۚ قُلۡ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ
فِي ٱلۡحَيَوٰةِ ٱلدُّنۡيَا خَالِصَةٗ يَوۡمَ ٱلۡقِيَٰمَةِۗ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلۡأٓيَٰتِ
لِقَوۡمٖ يَعۡلَمُونَ ٣٢ قُلۡ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلۡفَوَٰحِشَ مَا ظَهَرَ مِنۡهَا وَمَا
بَطَنَ وَٱلۡإِثۡمَ وَٱلۡبَغۡيَ بِغَيۡرِ ٱلۡحَقِّ وَأَن تُشۡرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمۡ يُنَزِّلۡ بِهِۦ
سُلۡطَٰنٗا وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعۡلَمُونَ ٣٣ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٞۖ
فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمۡ لَا يَسۡتَأۡخِرُونَ سَاعَةٗ وَلَا يَسۡتَقۡدِمُونَ ٣٤
يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأۡتِيَنَّكُمۡ رُسُلٞ مِّنكُمۡ يَقُصُّونَ عَلَيۡكُمۡ ءَايَاتِي فَمَنِ
ٱتَّقَىٰ وَأَصۡلَحَ فَلَا خَوۡفٌ عَلَيۡهِمۡ وَلَا هُمۡ يَحۡزَنُونَ ٣٥ وَٱلَّذِينَ
كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا وَٱسۡتَكۡبَرُواْ عَنۡهَآ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ
فِيهَا خَٰلِدُونَ ٣٦ فَمَنۡ أَظۡلَمُ مِمَّنِ ٱفۡتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوۡ كَذَّبَ
بِـَٔايَٰتِهِۦٓۚ أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمۡ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتۡهُمۡ
رُسُلُنَا يَتَوَفَّوۡنَهُمۡ قَالُوٓاْ أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِۖ
قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمۡ أَنَّهُمۡ كَانُواْ كَٰفِرِينَ ٣٧

سورەتی ئەعراف

ئایەتی (٣١)

(الأعراف: ٣١)

يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمۡ عِندَ كُلِّ مَسۡجِدٖ ...

موسڵمان ئێزافەیەکە کە هەیدوڵائی کتوپڕی هەبێت تەقەرروب بۆ خوا ئافرەت بۆی هەیە بە پۆشینی هانتنی ئیسلام لەجاهیلی دا بە پۆشی ئەوانی دەکرد بەدەوری کەعبەدا تەنها پارچە قوماشێکی تەدا بەپێشەوە

ئەبووت : ئەمڕۆ بەشێکی یا هەموری دەرئەکەوێ وە ئەوەی دەرکەوێ لەلاشەم بەحەڵاڵی نازانم. (بۆیە ئافرەت بەپوتی ئەوانی ئەکرد گوایە ئەو پۆشاکانە گوناهی پێوە کراوە ئەبێ ئەواف بەپاکی بکرێت چونکە بۆ پاک بوونەوەیە لە گوناە).

﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ خُذُواْ زِينَتَكُمْ عِندَ كُلِّ مَسْجِدٍ﴾ ئەی نەوەی ئادەم، پۆشاکی جوان و ڕازاوەتان بپۆشن لەکاتی هەموو نوێژێکدا ﴿وَكُلُواْ وَٱشْرَبُواْ وَلَا تُسْرِفُواْ﴾ وە بخۆن و بخۆنەوە(لەوەی کە حەڵاڵە بۆتان) و زیادە ڕەوی مەکەن ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْرِفِينَ﴾ بێ گومان خوا زیادەڕەوانی خۆش ناوێ. ٣١)﴿قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ ٱللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ کێ ئارایش و جوانی یە خواییەکانی حەرام کردووە ﴿ٱلَّتِيٓ أَخْرَجَ لِعِبَادِهِۦ﴾ کەخوا بۆ بەندەکانی دروستی کردوو﴿وَٱلطَّيِّبَٰتِ مِنَ ٱلرِّزْقِ﴾ هەروەها ڕۆزی و خۆراکە پاک و خۆشەکان (کێ حەرامی کردوون) ﴿قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ ءَامَنُواْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوانە بۆ بڕوادارانە لەژیانی دنیادا (بێ بڕوایانیش لەپەنای ئەواندا بەشداری دەکەن) ﴿خَالِصَةً يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ (بەڵام) لەڕۆژی دوایی دا تایبەتە بەبڕوادارانەوە ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ﴾بەم شێوەیە ئایەتەکانمان باس دەکەین و ڕوونی دەکەینەوە ﴿لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ گەل و کۆمەڵێک کە دەزانن و تێ دەگەن. ٣٢)﴿قُلْ إِنَّمَا حَرَّمَ رَبِّيَ ٱلْفَوَٰحِشَ﴾ بڵێ بێگومان پەروەردگارم تەنها ئەو کردەوانەی حەرام کردوە کەزۆر بەدو خراپن ﴿مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَمَا بَطَنَ﴾ ئەوانەی کە ئاشکران و ئەوانەش نهێنین ﴿وَٱلْإِثْمَ﴾ وە گوناهی (حەرام کردووە) ﴿وَٱلْبَغْيَ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ وە دەست درێژی بەناهەق ﴿وَأَن تُشْرِكُواْ بِٱللَّهِ مَا﴾ وە(حەرامی کردوە) شتێک بکەنە هاوبەش بۆخوا ﴿لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا﴾ کەبەڵگەی بۆ نەهاتووە ﴿وَأَن تَقُولُواْ عَلَى ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە (حەرامی کردووە) کەبەدەم خواوە شتانێک بڵێن کەنایزانن. ٣٣) ﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ﴾ وە بۆ هەموو ئوممەتێ کاتێکی دیاری کراو هەیە (بۆ مردن و سزادانیان)﴿فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ﴾ ئینجا کاتێ ماوە(ی مردن یا سزا) کەیان هات ﴿لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً﴾ ساتێک دواناکەون ﴿وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ و پێشیش ناکەون. ٣٤)﴿يَٰبَنِيٓ ءَادَمَ إِمَّا يَأْتِيَنَّكُمْ﴾ئەی نەوەی ئادەم ئەگەر بۆتان هات﴿رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾پێغەمبەرانێک لەخۆتان﴿يَقُصُّونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِي﴾ئایەتەکانی منیان بۆ دەخوێندنەوە ﴿فَمَنِ ٱتَّقَىٰ وَأَصْلَحَ﴾ جا هەر کەس خۆی پاراست(لە نا فەرمانی خوا) و کردەوەی چاکی کرد ﴿فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ئەوە مەترسی یان لەسەر نی یەو خەم و خەفەتیش ناخۆن. ٣٥)﴿وَٱلَّذِينَ كَذَّبُواْ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ وە ئەوانەش کەبێ بڕوا بوون بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَٱسْتَكْبَرُواْ عَنْهَآ﴾ و خۆیان بەزل دەزانی لەبەرانبەر ئەو ئایەتانەدا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ ئەوانە بەهەمیشەیی تیایا دەمێننەوە. ٣٦)﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ جا کێ لەوە ستەمکار ترە کە درۆ بەدەم خواوە هەڵبەستێ ﴿أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦ﴾ یان بێ بڕوا بێ بەئایەتەکانی خوا ﴿أُوْلَٰٓئِكَ يَنَالُهُمْ نَصِيبُهُم مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەوانە ئەو بەشەی بۆیان نوسراوە دوو چاریان دەبێت ﴿حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَتْهُمْ رُسُلُنَا﴾ هەتا ئەو کاتەی نێردراوەکانمان (بۆ گیان کێشان) دێن بۆیان ﴿يَتَوَفَّوْنَهُمْ﴾ دەیانمرێنن،(گیانیان دەکێشن) ﴿قَالُوٓاْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ پێیان دەڵێن: ئەوانەی لەجیاتی خوا ئێوە هاوارو نزاتان لێ ئەکردن لەکوێن ﴿قَالُواْ ضَلُّواْ عَنَّا﴾ (لەوەڵامدا) دەڵێن: دیار نین و وون بوون لێمان ﴿وَشَهِدُواْ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە شایەتی دەدەن لەسەر خۆیان ﴿أَنَّهُمْ كَانُواْ كَٰفِرِينَ﴾ کە بێگومان ئەوانە لە دنیادا بێ بڕوا بوون. ٣٧)

قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ
فِي النَّارِ ۖ كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا ۖ حَتَّىٰ إِذَا ادَّارَكُوا فِيهَا
جَمِيعًا ۖ قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا فَآتِهِمْ
عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ ۖ قَالَ لِكُلٍّ ضِعْفٌ وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾
وَقَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ
فَذُوقُوا الْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ وَلَا يَدْخُلُونَ
الْجَنَّةَ حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي
الْمُجْرِمِينَ ﴿٤٠﴾ لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ ۚ
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ ﴿٤١﴾ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٤٢﴾ وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنْ غِلٍّ
تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ ۖ وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا
وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ ۖ لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ ۖ
وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾

ئایەتی (٣٨) سورەتی (النساء) **قال** (ﷺ) (یحرم من الرضاع مایحرم من النسب) **مسلم**. یەیهەقیی (ﷺ) دەفەرمووێت: (ئەم شافرەتانەی بەهۆی خزمایەتی یەوە لەگەڵ پیاوەکە هاوکۆمیان بەهۆی شیر خواردنیشەوە حەرام دەبن).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (النساء) من **التبع بن** سبرة من أبيه أنه غزا مع الرسول (ﷺ) يوم **فتح مكة فقال (يا أيها الناس إني كنت أذنت** لكم في الاستمتاع من النساء وإن الله قد حرم ذلك إلى يوم القيامة فمن كان عنده منهن شيء فليخل سبيله، ولا تأخذوا مما آتيتموهن شيئاً) (رواه مسلم) لە ڕەبیعی کوڕی سەبورەوە لەباوکیەوە گێڕاوەیەتی یەوە کە لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بووە لە ڕۆژی ئازاد کردنی مەککەدا فەرمووی (ئەی خەڵکینە بێگومان من مۆڵەتم داووتن بە ژنهێنان و ماڵەوەت و ئەوگاتێن لە ئافرەت (مارە بڕینی کاتی) بەڵام بێگومان

﴿قَالَ ادْخُلُوا فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُم﴾(خوا پێیانی) فەرموو ئێوە لەگەڵ ئوممەتانێك كەلە پێش ئێوە وە بوون ﴿مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ فِي النَّارِ﴾ لەجنۆكەو ئادەمی بچنە ئاگری دۆزەخەوە ﴿كُلَّمَا دَخَلَتْ أُمَّةٌ لَّعَنَتْ أُخْتَهَا﴾ هەر جارێ دەستەیەك دەچنە ناویەوە نەفرین لەهاوبیرانی دەكات ﴿حَتَّىٰ إِذَا اتَّارَكُوا فِيهَا جَمِيعًا﴾ هەتا هەموو دەگەن بەیەك و كۆدەبنەوە یەك دەگون ﴿قَالَتْ أُخْرَاهُمْ لِأُولَاهُمْ﴾ دوایی یەكانیان (كەشوێن كەوتوو بوون) دەربارەی پێشوەكانیان (كەپێشەوا بوون) دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ أَضَلُّونَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەوانە ئێمەیان گومڕا كرد ﴿فَآتِهِمْ عَذَابًا ضِعْفًا مِّنَ النَّارِ﴾ دە تۆش لەئاگردا دووقات سزایان بدە ﴿قَالَ﴾ (پەروەردگار) دەفەرموێ ﴿لِكُلٍّ ضِعْفٌ﴾ بۆ هەركامتان (سزا) دوو بەرامبەرە ﴿وَلَٰكِن لَّا تَعْلَمُونَ﴾ بەڵام ئێوە نازانن و بێ ئاگان. ٣٨)﴿وَقَالَتْ أُولَاهُمْ لِأُخْرَاهُمْ﴾ سەرۆك و چاو لێكراوەكان بە شوێن كەوتووەكانیان دەڵێن ﴿فَمَا كَانَ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ﴾ ئێوەش هیچ زیادە ڕێزێكتان بەسەر ئێمەدا نی یە ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ دە ئێوەش سزا بچەژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو (خراپانەوەی) دەتان كرد. ٣٩)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بێ بڕوا بوون بەئایەتەكانی ئێمە ﴿وَاسْتَكْبَرُوا عَنْهَا﴾ وە خۆیان بەگەورەو زل دادەنا لە بەرامبەریاندا ﴿لَا تُفَتَّحُ لَهُمْ أَبْوَابُ السَّمَاءِ﴾ ئەوانە دەرگاكانی ئاسمانیان بۆ ناكرێتەوە ﴿وَلَا يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ﴾ و ناچنە بەهەشتەوە ﴿حَتَّىٰ يَلِجَ الْجَمَلُ فِي سَمِّ الْخِيَاطِ﴾ هەتا حوشتر نەچێت بەكونی دەرزی دروماندا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لە تاوانباران دەسێنین. ٤٠)﴿لَهُم مِّن جَهَنَّمَ مِهَادٌ﴾ ئەوانەی لەدۆزەخدا فەرش و ڕاخەریان (لە ئاگرە)﴿وَمِن فَوْقِهِمْ غَوَاشٍ﴾وە لەلای سەروشیانەوە لێفەو داپۆشەریان (لەئاگرە) ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لەستەمكاران دەستێنین. ٤١) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾وە ئەوانەی كە بڕوایان هێناوە و كردەوەی چاكیشیان كردووە﴿لَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ داوا لە هیچ كەس ناكەین زیاد لەتوانای خۆی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ ئا ئەوانە هاوەڵانی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوان هەمیشەیین تێیدا. ٤٢)﴿وَنَزَعْنَا مَا فِي صُدُورِهِم﴾ ئەوەی لەدڵیاندا بووبێ دامان ڕنی ﴿مِّنْ غِلٍّ﴾ لەكینەو ڕق (دەربارەی یەكتری) ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ﴾ ڕووبارەكان دەڕۆن بەژێر (كۆشك و باخەكان)یاندا ﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَانَا لِهَٰذَا﴾ وە دەڵێن: سوپاس بۆ ئەو خوایەی كەڕێنموونیی كردین بۆ ئەم ڕێگایە ﴿وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ﴾ كە ئێمە هەرگیز ڕێبازی ڕاست شارەزا نەدەبووین ﴿لَوْلَا أَنْ هَدَانَا اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا ڕێنموونی نەكردینایە ﴿لَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِالْحَقِّ﴾ سوێند بەخوا بێگومان نێرراوەكانی پەروەردگارمان ڕاستیان هێنا ﴿وَنُودُوا أَن تِلْكُمُ الْجَنَّةُ﴾ وە بانگیان لێ دەكرێ بەمەی كەئەو بەهەشتە ﴿أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ پێتان بەخشرا بەهۆی ئەو كردەوە (چاكانەوەی) دەتان كرد. ٤٣)

وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَنَّةِ أَصۡحَٰبَ ٱلنَّارِ أَن قَدۡ وَجَدۡنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقّٗا
فَهَلۡ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمۡ حَقّٗاۖ قَالُواْ نَعَمۡۚ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنُۢ بَيۡنَهُمۡ أَن
لَّعۡنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ ٤٤ ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَيَبۡغُونَهَا
عِوَجٗا وَهُم بِٱلۡأٓخِرَةِ كَٰفِرُونَ ٤٥ وَبَيۡنَهُمَا حِجَابٞۚ وَعَلَى ٱلۡأَعۡرَافِ
رِجَالٞ يَعۡرِفُونَ كُلَّۢا بِسِيمَىٰهُمۡۚ وَنَادَوۡاْ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيۡكُمۡۚ
لَمۡ يَدۡخُلُوهَا وَهُمۡ يَطۡمَعُونَ ٤٦ ۞ وَإِذَا صُرِفَتۡ أَبۡصَٰرُهُمۡ تِلۡقَآءَ
أَصۡحَٰبِ ٱلنَّارِ قَالُواْ رَبَّنَا لَا تَجۡعَلۡنَا مَعَ ٱلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٤٧ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ
ٱلۡأَعۡرَافِ رِجَالٗا يَعۡرِفُونَهُم بِسِيمَىٰهُمۡ قَالُواْ مَآ أَغۡنَىٰ عَنكُمۡ جَمۡعُكُمۡ
وَمَا كُنتُمۡ تَسۡتَكۡبِرُونَ ٤٨ أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقۡسَمۡتُمۡ لَا يَنَالُهُمُ
ٱللَّهُ بِرَحۡمَةٍۚ ٱدۡخُلُواْ ٱلۡجَنَّةَ لَا خَوۡفٌ عَلَيۡكُمۡ وَلَآ أَنتُمۡ تَحۡزَنُونَ
٤٩ وَنَادَىٰٓ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصۡحَٰبَ ٱلۡجَنَّةِ أَنۡ أَفِيضُواْ عَلَيۡنَا
مِنَ ٱلۡمَآءِ أَوۡ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُۚ قَالُوٓاْ إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى
ٱلۡكَٰفِرِينَ ٥٠ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُواْ دِينَهُمۡ لَهۡوٗا وَلَعِبٗا
وَغَرَّتۡهُمُ ٱلۡحَيَوٰةُ ٱلدُّنۡيَاۚ فَٱلۡيَوۡمَ نَنسَىٰهُمۡ كَمَا نَسُواْ
لِقَآءَ يَوۡمِهِمۡ هَٰذَا وَمَا كَانُواْ بِـَٔايَٰتِنَا يَجۡحَدُونَ ٥١

حەوای کەمەرە
(یاخسان) کەمەرەی
حەرام کراوە تا یێنگە
دوایی، جا
هەرکەس
ئافرەتێکی لەوانە
لایە یا دەستی لێ
هەڵگرێ و یان جۆ
یەکەرەی لاکات و
ئەوەی یێنتان
داوون هیچیان لێ
هەسپێنەوە).

ئایەتی (٢٨)
سورەتی (النساء):
(قال موسى الكليم
(عليه السلام) لنبينا محمد
(ﷺ) ليلة الإسراء
حين مر عليه راجعاً
من سدرة المنتهى
فقال له: ماذا فرض
عليكم فقال: أمرني
بخمسين صلاة في

كل يوم وليلة، فقال له ارجع إلى ربك فاسأله التخفيف، فإن أمتك لا تطيق ذلك فإني قد بلوت الناس قبلك
على ما هو أقل من ذلك فضيعوا وإن أمتك أضعف أبداناً وأبداناً وقلوباً فارجع فراجع فوضع عشراً، ثم رجع إلى
موسى فلم يزل كذلك حتى بلغت خمساً... إلخ الحديث (رواه البخاري). موسا (علیه السلام)
بەپێغەمبەریمان موحەمەد (ﷺ)ی فەرموو لە شەوی ئیسرادا کاتێ بەلایدا ڕۆشت لە ئاسمانەوە بۆیدا لە (سدرة-

﴿وَنَادَىٰ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ﴾ وە بەهەشتیەکان بانگ دەکەن ﴿أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ﴾ لەدۆزەخیەکان ﴿أَن قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا﴾ بێگومان ئێمە ئەوەی کەپەروەردگارمان بەڵێنی پێداین ڕاست بوو پێی گەیشتین ﴿فَهَلْ وَجَدتُّم مَّا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا﴾ جا ئایا ئێوەش ئەوەی کەپەروەردگارتان بەڵێنی پێدان ڕاست بوو پێی گەیشتن؟ ﴿قَالُوا نَعَمْ﴾ دەڵێن بەڵێ ﴿فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ بَيْنَهُمْ﴾ پاشان جاڕچیەك جاڕی دەدا لەنێوانیاندا ﴿أَنْ لَّعْنَةُ ٱللَّهِ عَلَى ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ کەنەفرینی خوا لەسەر ستەمکاران بێ. ٤٤)﴿ٱلَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانەی بەرهەڵستی لە ڕێ ی خوا دەکەن ﴿وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ و دەیان ویست ئەو(ڕێگایە) بەخوارو ناڕێك نیشان بدەن ﴿وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ كَٰفِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بێ بڕوا بوون بەڕۆژی دوایی. ٤٥)﴿وَبَيْنَهُمَا حِجَابٌ﴾ و لەنێوانیاندا پەردەو جیاکەرەوەیەك هەیە ﴿وَعَلَى ٱلْأَعْرَافِ رِجَالٌ﴾ بەسەر ئەعراقەوە (کەبەرزاییەکە لەنێوان بەهەشتو دۆزەخدا) پیاوانێك هەن ﴿يَعْرِفُونَ كُلًّا بِسِيمَٰهُمْ﴾ هەر یەکە لەبەهەشتیو دۆزەخیەکان دەناسنەوە بەهۆی نیشانە (وشێوەی تایبەت)ی بانەوە ﴿وَنَادَوْا أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ أَن سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ﴾ جا بەهەشتیەکان بانگ دەکەنو دەڵێن: سەلامتان لێ بێت ﴿لَمْ يَدْخُلُوهَا وَهُمْ يَطْمَعُونَ﴾ نەچوونەتە ناویەوە بەڵام ئومێدیان هەیەو بەتەمان بچنەناوی. ٤٦)﴿وَإِذَا صُرِفَتْ أَبْصَٰرُهُمْ﴾ هەر کاتێ روویان لادرێو وەرگێڕدرێ ﴿تِلْقَآءَ أَصْحَٰبِ ٱلنَّارِ﴾ بەرەو لای دۆزەخیەکان ﴿قَالُوا رَبَّنَا﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان ﴿لَا تَجْعَلْنَا مَعَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ مەمانخەنە ریزی گەلی ستەم کاران. ٤٧) ﴿وَنَادَىٰ أَصْحَٰبُ ٱلْأَعْرَافِ رِجَالًا﴾ وە ئەوانەی وان بەسەر ئەعراقەوە پیاوانێك بانگ دەکەن ﴿يَعْرِفُونَهُم بِسِيمَٰهُمْ﴾ کەبەنیشانەی تایبەتی یان دا دەیان ناسن ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿مَآ أَغْنَىٰ عَنكُمْ جَمْعُكُمْ﴾ کۆمەڵەکەتان سوودی پێ نەگەیاندن ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ﴾ هەروەها خۆبەزل زانینو لەخۆبایی بوونتان بەکەڵکتان نەهات. ٤٨)﴿أَهَٰٓؤُلَآءِ ٱلَّذِينَ أَقْسَمْتُمْ﴾ ئایا ئەوانە(هەژارە باوەڕدارەکان) هەر ئەوانە نین کەئێوە (لەدنیادا) سوێندتان دەخوارد﴿لَا يَنَالُهُمُ ٱللَّهُ بِرَحْمَةٍ﴾ کەخوا بەر میهرەبانی خۆیان ناخات ﴿ٱدْخُلُوا ٱلْجَنَّةَ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمْ﴾ (خوا بەهەژارە باوەڕدارەکان ئەڵێ) بچنە بەهەشت هیچ مەترسیەکتان لەسەر نی یە ﴿وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ و ئێوە خەم ناخۆن. ٤٩)﴿وَنَادَىٰٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ﴾ وە دۆزەخیەکان بانگو هاوار لەبەهەشتیەکان دەکەن ﴿أَنْ أَفِيضُوا عَلَيْنَا مِنَ ٱلْمَآءِ﴾ (دەڵێن) هەندێ ئاومان پێ ببەخشن ﴿أَوْ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ﴾ یان هەندێ لەو ڕۆزیەی کەخوا پێ ی بەخشیوون ﴿قَالُوٓا إِنَّ ٱللَّهَ حَرَّمَهُمَا عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ (لەوەڵامیاندا) دەڵێن: خوا هەردووکی لەسەر بێ بڕوایان حەرام کردووە. ٥٠)﴿ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا دِينَهُمْ﴾ ئەوانەی کەئاینەکەی خۆیان کردبووە ﴿لَهْوًا وَلَعِبًا﴾ سەرقاڵی بێ سوودو گاڵتە﴿وَغَرَّتْهُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا﴾ وە ژیانی دنیا هەڵیخەڵەتاندن ﴿فَٱلْيَوْمَ نَنسَىٰهُمْ﴾ بۆیە ئەمڕۆ ئەوان لەبیرخۆمان دەبەینەوە ﴿كَمَا نَسُوا لِقَآءَ يَوْمِهِمْ هَٰذَا﴾ هەرچۆنێك ئەوان دیداری ئەم ڕۆژەیان لەبیری خۆیان بردبۆوە ﴿وَمَا كَانُوا بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ وە (لەبەرئەوەی) ئایەتەکانی ئێمەیان ئینکار دەکرد (دانیان پێدا نەدەهێنا). ٥١)

وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ ۚ يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ يَقُولُ
ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ ۖ فَهَل لَّنَا
مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ ۚ
قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٥٣﴾
إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ فِى سِتَّةِ
أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا
وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ ۗ أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ
وَٱلْأَمْرُ ۗ تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٤﴾ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا
وَخُفْيَةً ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٥٥﴾ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا ۚ إِنَّ رَحْمَتَ
ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ
ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا
ثِقَالًا سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ
ٱلثَّمَرَٰتِ ۚ كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٥٧﴾

«المنتهى» مويسا
پەيدا بوو: چاوان
لەسەر ئەنجا
كراوە؟ ئەويش
فەرمووى: خوا
فەرمانى پێكردووم بە
پەيدا نوێژ لەسەر
پێغەمبەرى ئەوسەرى:
بگەڕێوە بۆلاى
پەروەردگارى خۆى
سوپاس كردنى لێ بكە
چونكە بەراستى
ئومەتەكەت تواناى
ئەوەيان نىيە بە
پێگوێدان من پێش تۆ
خۆتان تەماى
گرۆنەوە بكەنەوە
ئەوەى (ئەوە بەسەر
ئومەتەكەى) تۆدا
بەڵام بەتوانن جێ
پەنجەيى كەسان وە
بەراستى

ئومەتەكەى تۆ گۆڕى و چاو و دڵيان لاوازترە، پێغەمبەريش گەورەترين مێژوێكى لێ كەم كرابێت، يانيش لاقرابێت، بۆلاى مويسا و بەم شێوەيە بەردەوام بوو (كە خواكردنى كەسكردنەوەى نوێژەكان تا پێنج نوێژەكە ماوەيە.....).

ئاماژەيە (٢٩) سورەتى (النساء) قال رسول الله ﷺ (إذا تبايع الرجلان فكل واحد منهما بالخيار مالم يفترقا) رواه البخاري، من حديث ابن عمر رضي الله عنه قال: لما بعثه النبي ﷺ عام ذات السلاسل قال:

﴿وَلَقَدْ جِئْنَٰهُم بِكِتَٰبٍ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە کتێبێکمان بۆهێناون ﴿فَصَّلْنَٰهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ لەپووی زانستەوە بەپوونی شیمان کردۆتەوە ﴿هُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ کەڕێنموونی و میهرەبانی یە بۆ کەسانێ بڕوا دەهێنن. ٥٢) ﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا تَأْوِيلَهُۥ﴾ ئایا چاوەڕوانی چی دەکەن بێجگە لە سەرئەنجامی هەڕەشەکانی ئەو (قورئانە)؟ ﴿يَوْمَ يَأْتِى تَأْوِيلُهُۥ﴾ ئەو ڕۆژەی کە سەرئەنجامی (هەڕەشەکانی) بەدی دێت ﴿يَقُولُ ٱلَّذِينَ نَسُوهُ مِن قَبْلُ﴾ ئەوانەی لەوەو پێش لەبیریان کردبوو دەڵێن ﴿قَدْ جَآءَتْ رُسُلُ رَبِّنَا بِٱلْحَقِّ﴾ بەڕاستی نێردراوەکانی پەروەردگارمان بەڕاستیەوە هاتن ﴿فَهَل لَّنَا مِن شُفَعَآءَ فَيَشْفَعُوا۟ لَنَآ﴾ جا ئایا (ئەوڕۆ) ئێمە کارانێک بۆ ئێمە هەیە ئێمەیان بۆ بکەن ﴿أَوْ نُرَدُّ فَنَعْمَلَ غَيْرَ ٱلَّذِى كُنَّا نَعْمَلُ﴾ یا بگەڕێنرێینەوە بۆ دنیا تا کردەوەی جاک بکەین نەک ئەوەی دەمان کرد ﴿قَدْ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ﴾ بێگومان خۆیانیان ونکرد ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ﴾ ئەوەی هەڵیان دەبەست وون بوو لێیان. ٥٣) ﴿إِنَّ رَبَّكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ﴾ بەڕاستی پەروەردگار تان ئەو خوایەیە ﴿فِى سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی لەشەش ڕۆژدا دروست کردووە ﴿يُغْشِى ٱلَّيْلَ ٱلنَّهَارَ يَطْلُبُهُۥ حَثِيثًا﴾ پاشان (خوا) بەڕۆژ بووەوە سەر هەرشەو هەڵاوی گرت (ئێمە ئێمانمان پێ بەتی بەڵام هێزەکەی نازانین پرسیار کرا لە ئێمامی مالیک دەربارەی (اَلْاِسْتِوَاء) فەرمووی ڕستانەکە هەقیقەتەکەی جێنیشتەیەکەی ئەزانراوەو پرسیارکردن دەربارەی بیدعەتەوپاوەڕبوون پێ ی واجبە) ﴿وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ﴾ بەتاریکایی) هەو (ڕۆشنایی) ڕۆژ نادەڕۆێ (بەپێچەوانەوە) ﴿وَٱلنُّجُومَ﴾ (ڕۆژ بەشوێن شەوەوە بە بەخێرایی و) هەو بەشوێن ڕۆژەوە بەخێرایی ﴿وَٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ وَٱلنُّجُومَ﴾ خۆڕو مانگ و ئەستێرەکانیش ﴿مُسَخَّرَٰتٍۭ بِأَمْرِهِۦٓ﴾ زێر بار کراوون بەفەرمانی خۆی ﴿أَلَا لَهُ ٱلْخَلْقُ وَٱلْأَمْرُ﴾ بێدارین کەبەدی هێنانو فەرماندان هەر بۆ خوایە ﴿تَبَارَكَ ٱللَّهُ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ پاک و بێ گەردە (لەهەموو کەم و کوڕی یەک) خوای پەروەردگاری هەموو جیهانیان. ٥٤) ﴿ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً﴾ دوعا و نزا لەپەروەردگارتان بکەن بەزەلیلی(و کڕوزانەوە) و بەنهێنی ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلْمُعْتَدِينَ﴾ بێگومان خوا دەست درێژی کارانی خۆش ناوێ. ٥٥) ﴿وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ إِصْلَٰحِهَا﴾ خراپەکاری مەکەن لەزەویدا پاش ئەوەی کەخوا چاکی کردووە ﴿وَٱدْعُوهُ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ وە هاوار و نزا بەرن بۆ خوا بەترس و ئومێدەوە ﴿إِنَّ رَحْمَتَ ٱللَّهِ قَرِيبٌ مِّنَ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی میهرەبانی خوا لەچاکەکارانەوە نزیکە. ٥٦) ﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ﴾ وە ئەو(خوا) زاتێکە بایەکان دەنێرێ ﴿بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ رَحْمَتِهِۦ﴾ بەسوێدەدەر پێش (بارانی) ڕەحمەتی پەروەردگار ﴿حَتَّىٰٓ إِذَآ أَقَلَّتْ سَحَابًا ثِقَالًا﴾ هەتا کاتێ هەوری قورس(ی بارانباری) هەڵدەگرن ﴿سُقْنَٰهُ لِبَلَدٍ مَّيِّتٍ﴾ دەیێنێین بۆ ووڵاتێکی مردوو (وشکی بێ گیا) ﴿فَأَنزَلْنَا بِهِ ٱلْمَآءَ﴾ جا بەو (هەورە) باران دەبارێنین ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِۦ مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ﴾ بەهۆی ئەوەوە هەموو هەر بەو ڕێنەیە مردووەکان لە زەوی ﴿كَذَٰلِكَ نُخْرِجُ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ دەردەهێنین (زیندوو بان دەکەینەوە) ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ تا ئێوە بیریکەنەوە. ٥٧)

وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ ۖ وَالَّذِي خَبُثَ لَا يَخْرُجُ
إِلَّا نَكِدًا ۚ كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ ﴿٥٨﴾
لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم
مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥٩﴾
قَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٦٠﴾ قَالَ
يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ
﴿٦١﴾ أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَأَنصَحُ لَكُمْ وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ
مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٢﴾ أَوَعَجِبْتُمْ أَن جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ
رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٦٣﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَنجَيْنَاهُ وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا
بِآيَاتِنَا ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ ﴿٦٤﴾ ۞ وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ
هُودًا ۚ قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ
﴿٦٥﴾ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ إِنَّا لَنَرَاكَ فِي
سَفَاهَةٍ وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٦٦﴾ قَالَ يَا قَوْمِ
لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِّن رَّبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٧﴾

حتى إذا كنت في ليلة باردة شديدة الريح فأخذت إن فخذك ان أخذك فانتبهت ثم صليت بأصحابي صلاة الصبح قال فلما قدمنا على رسول الله ﷺ ذكروا ذلك له فقال (يا عمرو صليت بأصحابي وأنت جنب؟) قال: قلت: يا رسول الله إني اغتسلت في ليلة باردة شديدة الريح فأخذت إن اغتسلت ان أخذك فذكرت قول الله عز وجل ﴿ولا تقتلوا أنفسكم إن الله كان بكم رحيما﴾ فتيممت ثم صليت فضحك رسول الله ﷺ ولم يقل شيئا (رواه الإمام أحمد) وعن ثابت بن الضحاك رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: (من قتل نفسه بشيء عذب به يوم القيامة)(رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێ: (ئەگەر مرۆڤێک خۆی و فرۆشتیان کرد، هەرچەکێیان بۆی هەبێ بەشیمان ببێتەوە ئامیادەبێتەوە لەبەکاری) هەمری کوڕی عاص (رەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ: لەو ساڵەی-

﴿وَالْبَلَدُ الطَّيِّبُ﴾ زەوی و خـــاکی پـــاك و بـــەپیت ﴿يَخْرُجُ نَبَاتُهُ بِإِذْنِ رَبِّهِ﴾ ڕووەك و شینایی‌یەکەی بەفەرمانی پەروەردگاری دەروێت ﴿وَالَّذِي خَبُثَ﴾ وە ئەوەی پیس و بێ خێرە ﴿لَا يَخْرُجُ إِلَّا نَكِدًا﴾ دڕك و داڵ نەبێ لێ ی ناڕوێ و دەرنایە ﴿كَذَٰلِكَ نُصَرِّفُ الْآيَاتِ﴾ ئا بەو جۆرە ئایەتەکانی خۆمان باس دەکەین ﴿لِقَوْمٍ يَشْكُرُونَ﴾ بۆ گەلێك کە سوپاسگوزارین. ٥٨)﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمەنووحمان ڕەوانە کرد بۆ لای گەلەکەی ﴿فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ ووتی: ئەی گەلەکەم تەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ ئێوە هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە لەو (خوا) ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ بەراستی من دەترسم (دووچاری) ئێوە بێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی گەورە(کە ڕۆژی دوایی یە). ٥٩)﴿قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِهِ﴾ پیاو ماقوڵانی گەلەکەی ووتیان ﴿إِنَّا لَنَرَاكَ فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەگومڕاییەکی ئاشکرادا دەبینین. ٦٠) ﴿قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي ضَلَالَةٌ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم هیچ گومڕایی یەك لەمندا نی یە ﴿وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بەڵکو من نێرراوم لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٦١) ﴿أُبَلِّغُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي﴾ پەیامەکانی پەروەردگارم ڕادەگەیەنم پێتان ﴿وَأَنْصَحُ لَكُمْ﴾ وە ئامۆژگاریتان دەکەم ﴿وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ و ئەوەی من لەلایەن خواوە دەیزانم ئێوە نایزانن. ٦٢) ﴿أَوَعَجِبْتُمْ أَنْ جَاءَكُمْ ذِكْرٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ئایا سەرتان سوڕماوە لەهاتنی پەیام و یادخەرەوەیەك لەلایەن پەوەردگارتانەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ مِنْكُمْ﴾ بۆ پیاوێك لەخۆتان (کەنووحە) ﴿لِيُنْذِرَكُمْ وَلِتَتَّقُوا﴾ بۆ ئەوەی ئاگادارتان کاتەوەو بتانترسێنێ و خۆتان بپارێزن (لەنا فەرمانی خوا) ﴿وَلَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕەحمتان پێ بکرێ. ٦٣) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَنْجَيْنَاهُ﴾ دوای ئەوە بڕوایان پێ نەهێنا ئێمەش ئەو (نووح)مان ڕزگار کرد ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ﴾ هەروەها ئەوانەش لە گەڵیدا بوون لەکەشتیەکەدا ﴿وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ پاشان ئەوانەی بڕوایان نەبوو بە ئایەتەکانمان نوقممان کردن و خنکاندمانن ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا عَمِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵی (دڵ) کوێران بوون. ٦٤)﴿وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا﴾ وە ناردمان بۆ لای گەلی عاد براکەیان کە هوود(پێغەمبەر)ە ﴿قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم بەتەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُمْ مِنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە لەو ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە پارێزکار نابن. ٦٥)﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَوْمِهِ﴾ دەسەڵاتداران لەگەلەکەی ووتیان ﴿إِنَّا لَنَرَاكَ فِي سَفَاهَةٍ﴾ بە راستی ئێمە تۆ لەگێلی و نەفامیدا دەبینین ﴿وَإِنَّا لَنَظُنُّكَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ وە بە راستی وا گومان دەبەین کە تۆ لەدرۆزنان بیت. ٦٦)﴿قَالَ يَا قَوْمِ لَيْسَ بِي سَفَاهَةٌ﴾ فەرمووی ئەی گەلەکەم هیچ گێلی و نەفامی یەك لە مندا نی یە ﴿وَلَٰكِنِّي رَسُولٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بەڵکو من نێرراوێکم لەلایەن پەروەردگاری هەموو جیهانیانەوە. ٦٧)

أُبَلِّغُكُمْ رِسَٰلَٰتِ رَبِّي وَأَنَا۠ لَكُمْ نَاصِحٌ أَمِينٌ ﴿٦٨﴾ أَوَعَجِبْتُمْ
أَن جَآءَكُمْ ذِكْرٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنكُمْ لِيُنذِرَكُمْ ۚ
وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ قَوْمِ نُوحٍ وَزَادَكُمْ
فِى ٱلْخَلْقِ بَصْۜطَةً ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
﴿٦٩﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ ٱللَّهَ وَحْدَهُۥ وَنَذَرَ مَا كَانَ
يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا ۖ فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ
﴿٧٠﴾ قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ رِجْسٌ وَغَضَبٌ ۖ
أَتُجَٰدِلُونَنِى فِىٓ أَسْمَآءٍ سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُم
مَّا نَزَّلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ
ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٧١﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَٱلَّذِينَ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا
وَقَطَعْنَا دَابِرَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ وَمَا كَانُوا۟ مُؤْمِنِينَ
﴿٧٢﴾ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن
رَّبِّكُمْ ۖ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمْ ءَايَةً ۖ فَذَرُوهَا تَأْكُلْ
فِىٓ أَرْضِ ٱللَّهِ ۚ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٣﴾

(٦٨) مېنىڭ سىلەرگە پەرۋەردىگارىمنىڭ پەيغەمبەرلىرىنى يەتكۈزۈپ قويۇشۇم ۋە سىلەرگە ساداقەتلىك ئامانەتچى بولۇشۇم ئۈچۈن (ئۇلارنى ئىنكار قىلىشتىن ۋاز كېچىڭلار)، (٦٩) سىلەرنى نۇھ قەۋمىدىن كېيىن ئورۇنباسار قىلغان ۋە جىسمانىي جەھەتتىن سىلەرگە كۆپ ئىمكانىيەت بەرگەن ئىكەنلىكىنى ئېسىڭلارغا ئېلىڭلار، (ئۇلارنى ئىنكار قىلىشتىن ۋاز كېچىڭلار)، ئاللاھنىڭ نېمەتلىرىنى ئېسىڭلارغا ئېلىڭلار، (ئۇلارنى ئىنكار قىلىشتىن ۋاز كېچىڭلار)، شۇنداق قىلساڭلار مۇراد-مەقسەتلىرىڭلارغا يېتىشىڭلار مۇمكىن، (٧٠) ئۇلار: سەن بىزنىڭ ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشىمىز ۋە ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئىبادەت قىلىپ كەلگەن بۇتلارنى تاشلىشىمىز ئۈچۈن بىزنىڭ يېنىمىزغا كەلدىڭمۇ؟ ئەگەر راست گەپ قىلىۋاتقان بولساڭ، بىزگە ئېيتقان ئازابنى ئېلىپ كەلسەڭچۇ، دېدى، (٧١) ھۇد: سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن ئازاب ۋە غەزەپ چۈشتى، سىلەر ئاتا-بوۋىلىرىڭلار قويغان نامغا ئاساسسىز ھالدا مېنىڭ بىلەن تالىشىۋاتامسىلەر؟ ئۇنداق بولسا كۈتۈڭلار، مەنمۇ سىلەر بىلەن بىللە كۈتىمەن، دېدى، (٧٢) ئاندىن بىز ئۇنى ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە بولغانلارنى ئۆز رەھمىتىمىز بىلەن قۇتقۇزدۇق ۋە ئايەتلىرىمىزنى يالغانغا چىقارغان ۋە ئىمان ئېيتمىغان كىشىلەرنىڭ ئۇرۇقىنى قەتئىي يوقاتتۇق، (٧٣) ساموۇد قەبىلىسىگە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى ساالھنى (پەيغەمبەر قىلىپ) ئەۋەتتۇق، ساالھ: ئەي قەۋمىم، ئاللاھقا ئىبادەت قىلىڭلار، ئۇنىڭدىن باشقا سىلەرنىڭ ھېچقانداق ئىالھىڭلار يوق، سىلەرگە پەرۋەردىگارىڭلاردىن روشەن پاكىت كەلدى، مانا بۇ ئاللاھنىڭ سىلەرگە ئاتاپ بەرگەن مۆجىزىسى بولغان تۆگە، ئۇنى ئاللاھنىڭ زېمىنىدا يېيىشكە قويۇۋېتىڭلار، ئۇنىڭغا ھېچقانداق يامانلىق قىلماڭلار، ئۇنداق قىلمىساڭلار ئېچىنىشلىق ئازابقا دۇچار بولىسىلەر،

﴿لَتَنصَحُ﴾ پەیامەکانی پەروەردگارم بەتۆوە ڕادەگەیەنم ﴿وَأَنَا لَكُمْ﴾ وە من بۆ تۆوە ئامۆژگاریەکەرێکی ئەمینم. ٦٨﴿أَوَعَجِبْتُمْ﴾ ئایا سەرتان سوڕماوە لەهاتنی (ئیگای) ئامۆژگاری لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ﴾ بۆ پیاوێک لەخۆتان تا بتانترسێنێ ﴿وَاذْكُرُوا إِذْ﴾ وە بیری (چاکەکانی خوا) بکەنەوە کاتێ ئێوەی کرد ﴿خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ﴾ بەجێنشین لەپاش گەلی نووح ﴿وَزَادَكُمْ فِي الْخَلْقِ﴾ وە لەهێز و لەئەندێ ئێوەی لەوان گەورەتر دروست کرد ﴿فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ﴾ کەواتە بیری چاکەو بەخشەکانی خوا بکەنەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگارتان بێ. ٦٩﴿قَالُوا أَجِئْتَنَا لِنَعْبُدَ﴾ ووتیان ئایا بۆ ئەوە هاتووی بۆ ئاوەمان کە بەتەنها خوا بپەرستین ﴿وَنَذَرَ مَا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾ وە وازبێنین لەوەی باوباپیرانمان دەیانپەرستن ﴿فَأْتِنَا بِمَا﴾ کەواتە ئەو (سزایەی) کەبەڵێنت پێ ئاوەن بۆمان بێنە دی ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەیدو لەڕاست گۆیانی. ٧٠﴿قَالَ قَدْ وَقَعَ عَلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ﴾ فەرمووی: بێگومان لەلایەن پەروەردگارتانەوە تووشتان بووە ﴿رِجْسٌ وَغَضَبٌ﴾ سزاو خەشم و توڕەیی ﴿أَتُجَادِلُونَنِي فِي﴾ ئایا دەمە قاڵتم لەگەڵدا دەکەن دەربارەی چەند ناوێک ﴿سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم﴾ کەئێوەو باوو باپیرانتان ناوتانە لەبتانێک ﴿مَّا نَزَّلَ اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ﴾ کەخوا هیچ بەڵگەیەکی لەسەریان نەناردۆتە خوارەوە ﴿فَانتَظِرُوا إِنِّي مَعَكُم مِّنَ الْمُنتَظِرِينَ﴾ جا کەواتە چاوەڕوانی بکەن منیش لەگەڵتان لەچاوەڕوانانم. ٧١﴿فَأَنجَيْنَاهُ﴾ ئەوسا ئەوو ئەوانەش لەگەڵی بوون بەمیهرەبانیەک لەلایەن خۆمانەوە ڕزگارمان کردن ﴿وَقَطَعْنَا دَابِرَ﴾ ئەوانەشمان لەپیشە مێنا ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَمَا كَانُوا﴾ کەئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دادەنا باوەڕدار نەبوون. ٧٢﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا﴾ وە بۆ گەلی سەمودیش ساڵحی برایانمان نارد ﴿قَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ فەرمووی: ئەی گەلەکەم خوا بەتەنها بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ جگە لەو پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿قَدْ جَاءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بێگومان موعجیزەیەکی ڕوونتان لەپەروەردگارتانەوە بۆ هاتووە ﴿هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ لَكُمْ آيَةً﴾ ئەمە حوشتری خوایە کە موعجیزەیەکە بۆ ئێوە ﴿فَذَرُوهَا تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ﴾ جا لێی گەڕێن با بخوا و بڵەوەڕێ لەزەوی خوادا ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ﴾ و ئازاری مەدەن و دەستی بۆ مەبەن بەخرایە ﴿فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (ئەگەر وابکەن) تووشی سزایەکی سەخت و بەئازار دەبن. ٧٣)

وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ جَعَلَكُمْ خُلَفَآءَ مِنۢ بَعْدِ عَادٍ وَبَوَّأَكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا وَتَنْحِتُونَ
ٱلْجِبَالَ بُيُوتًا ۖ فَٱذْكُرُوٓا۟ ءَالَآءَ ٱللَّهِ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
مُفْسِدِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ مِن
قَوْمِهِۦ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِمَنْ ءَامَنَ مِنْهُمْ أَتَعْلَمُونَ
أَنَّ صَٰلِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ قَالُوٓا۟ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلَ بِهِۦ
مُؤْمِنُونَ ﴿٧٥﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا بِٱلَّذِىٓ
ءَامَنتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٧٦﴾ فَعَقَرُوا۟ ٱلنَّاقَةَ وَعَتَوْا۟ عَنْ
أَمْرِ رَبِّهِمْ وَقَالُوا۟ يَٰصَٰلِحُ ٱئْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٧٧﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دَارِهِمْ
جَٰثِمِينَ ﴿٧٨﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰقَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ
رِسَالَةَ رَبِّى وَنَصَحْتُ لَكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ ٱلنَّٰصِحِينَ
﴿٧٩﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم
بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ
شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿٨١﴾

ئایەتی (٣١) سورەتی (الأنعام): عن سلمان الفارسي قال: قال لي النبي (ﷺ): (أتدري ما يوم الجمعة؟) قلت: هو اليوم الذي جمع الله فيه أباكم قال: (لكني أدري ما يوم الجمعة، لا يتطهر الرجل فيحسن طهوره، ثم يأتي الجمعة فينصت حتى يقضي الإمام صلاته إلا كانت كفارة له ما بينها وبين الجمعة المقبلة ما اجتنبت المقتلة) (رواه أحمد). عن أبي هريرة أن رسول الله قال:

(اجتنبوا السبع الموبقات) قيل يا رسول الله وما هن؟ قال: (الشرك بالله وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق و السحر وأكل الربا وأكل مال اليتيم، والتولي يوم الزحف، وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات) (متفق عليه). سەلمانی فارسی ئەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێی فەرمووم (دەزانی ڕۆژی هەینی چی بە) ووتم ئەو ڕۆژەیە کە خوای گەورە باوکتانی تیا کۆدەکاتەوە فەرمووی: (بەڵام من دەزانم ڕۆژی هەینی -

﴿وَاذْكُرُوا إِذْ جَعَلَكُمْ﴾ بیر بکەنەوە لەو کاتەی کەخوا ئێوەی گێڕا ﴿خُلَفَاءَ مِن بَعْدِ عَادٍ﴾ بەجێنشین لەپاش هۆزی عاد ﴿وَبَوَّأَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا دایمەزراندن و نیشتەجێی کردن ﴿تَتَّخِذُونَ مِن سُهُولِهَا قُصُورًا﴾ لەدەشتەکانیدا کۆشکی بەرز دروست دەکەن ﴿وَتَنْحِتُونَ الْجِبَالَ بُيُوتًا﴾ وە لەشاخەکانی دا، ماڵو خانوو دائەتاشن ﴿فَاذْكُرُوا آلَاءَ اللَّهِ﴾ دەبیربکەنەوە لەچاکە گەورەکانی خوا ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ و خراپەکاری مەکەن لەوڵاتدا(و مەبن بەخراپەکار و گێرە شێوێن). ٧٤)﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ﴾ دەسەڵاتدارە لووت بەرزەکانی گەلەکەی ووتیان ﴿لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا﴾ بەوانەی لاوازو ژێر دەستەکرا بوون ﴿لِمَنْ آمَنَ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەی بڕوایان هێنا بوو لەناویانا ﴿أَتَعْلَمُونَ أَنَّ صَالِحًا مُّرْسَلٌ مِّن رَّبِّهِ﴾ ئایا دەزانن کەصالح ڕەوانە کراوە لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلَ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە بڕوادارین بەوەی کەصالح پێی ڕەوانە کراوە. ٧٥) ﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ ئەوانەی خۆیان بەزل دەزانی ووتیان ﴿إِنَّا بِالَّذِي آمَنتُم بِهِ كَافِرُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە بێ باوەڕین بەوەی کەئێوە بڕواتان پێ هێناوە. ٧٦)﴿فَعَقَرُوا النَّاقَةَ﴾ ئینجا حوشترەکەیان سەربڕی ﴿وَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ﴾ وە سەرکەشییان کرد لەفەرمانی پەروەدگاریان ﴿وَقَالُوا يَا صَالِحُ﴾ وە ووتیان: ئەی صالح ﴿ائْتِنَا بِمَا تَعِدُنَا﴾ ئەو (سزا)ی بەڵێنی هاتنی بەئێمە دەدەیت بۆمان بێنەدی ﴿إِنْ كُنتَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەپێغەمبەرانی. ٧٧) ﴿فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ بەهۆی ئەوەوە بومە لەرزەیەکی بەتین لێی دان ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ﴾ ئیتر هەموویان لەماڵو خانووەکانیان دا بوون بە(لاشەی) بێ گیان و جوڵە. ٧٨)﴿فَتَوَلَّى عَنْهُمْ﴾ جا صالح ڕووی لێ وەرگێڕان(و وازی لێ هێنان) ﴿وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَةَ رَبِّي﴾ وە فەرمووی ئەی گەلەکەم سوێند بەخوا بەڕاستی پەیامی پەروەردگارم پێ ڕاگەیاندن ﴿وَنَصَحْتُ لَكُمْ﴾ وە ئامۆژگاریم کردن و دڵسۆز بوم بۆتان ﴿وَلَٰكِن لَّا تُحِبُّونَ النَّاصِحِينَ﴾ بەڵام ئێوە ئامۆژگارو دڵسۆزانتان خۆشناوێ. ٧٩)﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ﴾ وە لووطمان نارد، کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿أَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ﴾ چۆن ئێوە ئەو کارە زۆر بەدو خراپە دەکەن (تێر بازی) ﴿مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ﴾ هیچ کەس لەجیهانیان دا پێشتان نەکەوتوە لەو (کارەپیسە)دا. ٨٠)﴿إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ شَهْوَةً﴾ بەڕاستی ئێوە بەپیاوان ئارەزوتان دەشکێنن؟ ﴿مِّن دُونِ النِّسَاءِ﴾ لەجیاتی ئافرەتان؟ ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ﴾ بەڵکو ئێوە دەستەیەکی زیادە ڕەون. ٨١)

وَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوهُم مِّن
قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٨٢﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ وَأَهْلَهُۥٓ
إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٨٣﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِم
مَّطَرًا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٨٤﴾
وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ ۖ قَدْ جَآءَتْكُم بَيِّنَةٌ مِّن
رَّبِّكُمْ ۖ فَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ وَٱلْمِيزَانَ وَلَا تَبْخَسُوا۟
ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تُفْسِدُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ بَعْدَ
إِصْلَٰحِهَا ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ
﴿٨٥﴾ وَلَا تَقْعُدُوا۟ بِكُلِّ صِرَٰطٍ تُوعِدُونَ وَتَصُدُّونَ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِهِۦ وَتَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ
وَٱذْكُرُوٓا۟ إِذْ كُنتُمْ قَلِيلًا فَكَثَّرَكُمْ ۖ وَٱنظُرُوا۟
كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٨٦﴾ وَإِن كَانَ طَآئِفَةٌ
مِّنكُمْ ءَامَنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَطَآئِفَةٌ لَّمْ يُؤْمِنُوا۟
فَٱصْبِرُوا۟ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ بَيْنَنَا ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿٨٧﴾

﴿وما كانت جواب قومه﴾ وە وەڵامی گەلەکەی هیچ نەبوو ﴿إلا أن قالوا﴾ بێجگە لەوەی گەورەیان ﴿أخرجوهم من قريتكم﴾ لەشار و ووڵاتەکەتان دەریان کەن (لووط و ئیماندارەکان) ﴿إنهم أناس يتطهرون﴾ بەڕاستی ئەوانە کەسانێکن کەخۆیان پاک و تەمیز ڕادەگرن. ٨٢)﴿فأنجيناه وأهله﴾ ئینجا ئێمە خۆی و خێزانەکەوئێمان ڕزگار کرد ﴿إلا امرأته كانت من الغابرين﴾ جگە لەخێزانەکەی کە لەتیاچووان بوو. ٨٣)﴿وأمطرنا عليهم مطرا﴾ جا بارانێکمان بەسەرا باراندن (بەرد بارانمان کردن) ﴿فانظر كيف كان عاقبة المجرمين﴾ جا سەیرکە سەرئەنجامی تاوان باران چۆن بوو (وچیان لێ هات). ٨٤) ﴿وإلى مدين أخاهم شعيبا﴾ وە بۆ گەلی مەدیەنیش شوعەیبی برایانمان نارد ﴿قال يا قوم اعبدوا الله﴾ فەرمووی ئەی گەلەکەم بەتەنها خوا بپەرستن ﴿ما لكم من إله غيره﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە لەو ﴿قد جاءتكم بينة من ربكم﴾ بێگومان لەلایەن پەروەردگارتانەوە بەڵگەو موعجیزەیەکی ڕوون و ئاشکرا تان بۆ هاتووە ﴿فأوفوا الكيل والميزان﴾ کەواتە لە پێوانە و کێشانەتان ما ڕێکەو ڕاست بن ﴿ولا تبخسوا الناس أشياءهم﴾ و لەشت و مەکی خەڵکی کەم مەکەنەوە (بەدزی) ﴿ولا تفسدوا في الأرض بعد إصلاحها﴾ وە لەزەوییدا خراپەکاری مەکەن لەپاش چاکردنی ﴿ذلكم خير لكم﴾ ئەوەی باسکرا چاکترە بۆتان ﴿إن كنتم مؤمنين﴾ ئەگەر ئێوە ئیماندارن. ٨٥)﴿ولا تقعدوا بكل صراط﴾ وە لەسەر هەموو ڕێگایەک دامەنیشن (ڕێگە مەگرن) ﴿توعدون وتصدون عن سبيل الله﴾ هەڕەشە بکەن و بەرەڵستی ڕێگەی خوا بکەن ﴿من آمن به﴾ لەو کەسەی باوەڕی پێ هێنابێ ﴿وتبغونها عوجا﴾ و بتانەوێت ڕێگای خوا بەلاری و چەوتی بخەنەڕوو ﴿واذكروا إذ كنتم قليلا فكثركم﴾ وە بیری ئەو کاتە بکەنەوەکە ئێوە کەم بوون ﴿فكثركم﴾ پاشان خوا زۆری کردن ﴿وانظروا﴾ دەی سەرنج بدەن ﴿كيف كان عاقبة المفسدين﴾ سەرئەنجامی خراپەکاران چۆن بوو (وچیان لێ هات). ٨٦)﴿وإن كان طائفة منكم﴾ وە ئەگەر کۆمەڵێک لەئێوە ﴿آمنوا بالذي أرسلت به﴾ باوەڕیان هێنا بەو پەیامەی بەمندا ئێردراوە ﴿وطائفة لم يؤمنوا﴾ وە کۆمەڵێکی ترتان باوەڕیان نەهێنا بێ ﴿فاصبروا﴾ ئەوە ئارام بگرن ﴿حتى يحكم الله بيننا﴾ هەتا خوا بڕیار دەدات لەنێوانماندا ﴿وهو خير الحاكمين﴾ وە ئەو (خوا) باشترینی بڕیاردەرانە. ٨٧)

۞ قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ
وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ مِن قَرْيَتِنَا أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا ۚ قَالَ أَوَلَوْ
كُنَّا كَارِهِينَ ﴿٨٨﴾ قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُم
بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا ۚ وَمَا يَكُونُ لَنَا أَن نَّعُودَ فِيهَا إِلَّا أَن يَشَاءَ
اللَّهُ رَبُّنَا ۚ وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا ۗ عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا ۚ رَبَّنَا افْتَحْ
بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا بِالْحَقِّ وَأَنتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ ﴿٨٩﴾ وَقَالَ الْمَلَأُ
الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ
﴿٩٠﴾ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ ﴿٩١﴾
الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا ۚ الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا
كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ ﴿٩٢﴾ فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَا قَوْمِ لَقَدْ
أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي وَنَصَحْتُ لَكُمْ ۖ فَكَيْفَ آسَىٰ
عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ ﴿٩٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا
أَخَذْنَا أَهْلَهَا بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ ﴿٩٤﴾ ثُمَّ
بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ حَتَّىٰ عَفَوا وَّقَالُوا قَدْ مَسَّ
آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ فَأَخَذْنَاهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩٥﴾

﴿قَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا مِن قَوْمِهِ﴾ ئەو تەشراف و پیاوماقوڵانەی کەخۆیان بەگەورە دانەدا لەئاو گەلەکەی (شوعەیب) دا ووتیان ﴿لَنُخْرِجَنَّكَ يَا شُعَيْبُ﴾ ئەی شوعەیب بێگومان دەرت دەکەین. ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَكَ﴾ وە ئەوانەش کە بڕوایان هێناوە لەگەڵ تۆدا ﴿مِن قَرْيَتِنَا﴾ لە شارە کەمان ﴿أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا﴾ یان دەبێ بگەڕێنەوە سەر ئایینی ئێمە ﴿قَالَ﴾ (شوعەیب) فەرمووی: ﴿أَوَلَوْ كُنَّا كَارِهِينَ﴾ ئەگەر حەزیش نەکەین و پێتمان ناخۆش بێت. ٨٨)﴿قَدِ افْتَرَيْنَا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ بێ گومان درۆیەکی گەورەمان بۆ خوا هەڵبەستوە. ﴿إِنْ عُدْنَا فِي مِلَّتِكُم﴾ ئەگەر بگەڕێینەوە ناو ئایینەکەتان (کە بت پەرستی یە) ﴿بَعْدَ إِذْ نَجَّانَا اللَّهُ مِنْهَا﴾ پاش ئەوەی کەخوا ڕزگاری کردین لێ ی ﴿وَمَا يَكُونُ لَنَا أَن نَّعُودَ فِيهَا﴾ بۆمان نییە بگەڕێینەوە بۆ ناو ئەو (بت پەرستی یە) ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّنَا﴾ مەگەر خوای پەروەردگارمان بیەوێت. ﴿وَسِعَ رَبُّنَا كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ زانست و تێگەیشتی پەروەردگارمان هەموو شتێکی گرتۆتەوە. ﴿عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ تەنها پشتمان بە خوا بەستووە ﴿رَبَّنَا افْتَحْ بَيْنَنَا وَبَيْنَ قَوْمِنَا﴾ (ووتیان): ئەی پەروەردگارمان، لەنێوان ئێمە و گەلەکەماندا حوکم و بڕیار بدە ﴿بِالْحَقِّ﴾ بەهەق ﴿وَأَنتَ خَيْرُ الْفَاتِحِينَ﴾ تۆ باشترینی بڕیار دەرانی. ٨٩)﴿وَقَالَ الْمَلَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَوْمِهِ﴾ دەستەبر تەشراف ئۆزەکەی کە بێ بڕوا بوون ووتیان ﴿لَئِنِ اتَّبَعْتُمْ شُعَيْبًا﴾ سوێند بە خوا ئەگەر ئێوە شوێن شوعەیب بکەون ﴿إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە زیان لێکەوتوان خۆتانن. ٩٠)﴿فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ جا بەهۆی ئەوە بومەلەرزەیەکی توند لێ ی دان ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ﴾ هەمووان لەماڵەکانیاندا لەناوچوون (بێ گیان و جوڵە کەوتن). ٩١﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا﴾ ئەوانەی کە شوعەیبیان بەدرۆزانی (بارەیان پێ نەهێنا)﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا﴾ (وا لێیا چوون) وەک هەر لەو ماڵە نەدا نە بوون (وانیا نەژیابن) ﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا شُعَيْبًا﴾ ئەوانە کە شوعەیبیان بە درۆ زانی (بارەیان پێ نەهێنا) ﴿كَانُوا هُمُ الْخَاسِرِينَ﴾ هەر ئەوان خەسارەت مەند بوون. ٩٢)﴿فَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ﴾ ئینجا (شوعەیب) پشتی لێ وەرگێڕان ﴿وَقَالَ يَا قَوْمِ﴾ فەرمووی پێیان: ئەی گەلەکەم ﴿لَقَدْ أَبْلَغْتُكُمْ رِسَالَاتِ رَبِّي﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی من پەیامی پەروەردگارم بە ئێوە گەیاند ﴿وَنَصَحْتُ لَكُمْ﴾ و ئامۆژگاریم کردن ﴿فَكَيْفَ آسَىٰ عَلَىٰ قَوْمٍ كَافِرِينَ﴾ جا چۆن بۆ خۆزی بێ بڕوایان کافر غەم و خەفەت بخۆم. ٩٣)﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّبِيٍّ﴾ ئێمە بۆ هەر گوندو شارێک پێغەمبەرێکمان ڕەوانە کردبێت ﴿إِلَّا أَخَذْنَا أَهْلَهَا﴾ دانیشتوانیمان تووش کردووە ﴿بِالْبَأْسَاءِ وَالضَّرَّاءِ﴾ بەتەنووی و کەم دەرامەتی، (بەژیان و نەخۆشی) ﴿لَعَلَّهُمْ يَضَّرَّعُونَ﴾ تا لە پەروەردگار بپاڕێنەوە و پەشیمان ببنەوە. ٩٤)﴿ثُمَّ بَدَّلْنَا مَكَانَ السَّيِّئَةِ الْحَسَنَةَ﴾ لەمرانیدا خراپە و ناخۆشیەکەمان گۆڕی بەچاکە و خۆشی﴿حَتَّىٰ عَفَوا﴾ هەتا زۆر بوون و گەشەیان کرد لەماڵ و سەروەتدا.﴿وَّقَالُوا﴾ وە ووتیان: ﴿قَدْ مَسَّ آبَاءَنَا الضَّرَّاءُ وَالسَّرَّاءُ﴾ بێ گومان باو و باپیرانمان تووشی زیان و ناخۆشی و نەخۆشی بوون ﴿فَأَخَذْنَاهُم بَغْتَةً﴾ جا لەناکاوا سزامان گرتنی ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە هەستیان نەدەکرد. ٩٥)

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ ٱلْقُرَىٰٓ ءَامَنُوا۟ وَٱتَّقَوْا۟ لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَٰتٍ
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ وَلَٰكِن كَذَّبُوا۟ فَأَخَذْنَٰهُم بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٩٦﴾ أَفَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا
وَهُمْ نَآئِمُونَ ﴿٩٧﴾ أَوَأَمِنَ أَهْلُ ٱلْقُرَىٰٓ أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا
ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ ﴿٩٨﴾ أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ فَلَا يَأْمَنُ
مَكْرَ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٩٩﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ
يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ أَن لَّوْ نَشَآءُ أَصَبْنَٰهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿١٠٠﴾
تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا ۚ وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ ۚ
كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠١﴾ وَمَا وَجَدْنَا
لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ ۖ وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ
﴿١٠٢﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ
فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٠٣﴾
وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾

خەیاڵ گەلێن نی یە لەئیسلامدا، وە هەر کەسێ لەخەڵکیدا پەیدای لەکەل یەکتری بەستووە ئیسلام عیسای کوڕی زیاد ناکات چەکەلە بکەوکردن و بەمیز کردنی).

لەهەڵتی (٢٤) سورەتی (الأنعام)، قال النبي (ﷺ) (إن يلج الروم وادوا أرمد اسرائيل) (رواه البخاري). عن جابر عن النبي (ﷺ) أنه قال في حجة الوداع (واتقوا الله في النساء فإنهن عندكم عوان ولكم عليهن أن لا يوطئن فرشكم أحداً تكرهونه فإن فعلن فاضربوهن ضرباً غير مبرح ولهن عليكم رزقهن وكسوتهن بالمعروف) رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ (ئەو گەلە سەرناکەوێ کە ئافرەتیان کردووە بەسەرۆک و کار بەدەستیان) جابیر گێڕاوێتەوە، کە پێغەمبەر(ﷺ) لە حەجی ماڵ ئاواییدا فەرمووی: (ئەمڕا پارێزی ئافرەتان چونکە بەرپرسیتی ئەوان سوپاردراون بەئێوەی، وە ئەمەیشیان کەسێک لێوە پێتان خۆش نەبێ-

﴿وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ﴾ وە ئەگەر دانیشتوانی شارەکان﴿ءَامَنُوا وَاتَّقَوْا﴾ باوەڕیان بهێنایە و خۆیان بپارێستایە (لە قەدەغە کراوەکانی خوا) ﴿لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ بەڕاستی دەرگای بەرەکانی ئاسمان و زەویمان بۆ دەکردنەوە ﴿وَلَٰكِن كَذَّبُوا﴾ بەڵام بڕوایان نەهێنا (بەپێغەمبەرەکەیان) ﴿فَأَخَذْنَٰهُم﴾ ئەنجا تێهەڵی ئەزابمان گرت و سزامان دان ﴿بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو خراپانەوەی دەیان کرد. ٩٦﴿أَفَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰٓ﴾ ئایا خەڵکی ئەو شارانە ترسیان نەبوو ﴿أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا بَيَٰتًا﴾ لەوەی سزای تێهەڵیان بۆبێت لە شەودا ﴿وَهُمْ نَٰٓئِمُونَ﴾ کاتێک ئەزان خەوتوون. ٩٧﴿أَوَأَمِنَ أَهْلُ الْقُرَىٰٓ﴾وە ئایاخەڵکی ئەو شارانە ترسیان نەبوو ﴿أَن يَأْتِيَهُم بَأْسُنَا﴾ لەوەی کەسزای تێهەڵیان بۆ بێت ﴿ضُحًى وَهُمْ يَلْعَبُونَ﴾ لە چێشتەنگاودا لەکاتێکدا یاری و گاڵتە دەکەن. ٩٨﴿أَفَأَمِنُوا۟ مَكْرَ ٱللَّهِ﴾جا ئایا لە پیلانی خوا نەترسان و بێ باک بوون ﴿فَلَا يَأْمَنُ مَكْرَ ٱللَّهِ﴾ دەی کەس لەپیلانی خوا دڵنیا نابێت ﴿إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْخَٰسِرُونَ﴾ جگە لەکەسانی زەرەرمەند. ٩٩﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لِلَّذِينَ يَرِثُونَ ٱلْأَرْضَ﴾ ئایا بوون نەبۆتەوە بۆ ئەوانەی زەویمان بە میرات بۆ دەمێنێتەوە ﴿مِنۢ بَعْدِ أَهْلِهَآ﴾ دوای (لیا چوونی) خاوەنە پێشووەکانیان ﴿أَن لَّوْ نَشَآءُ﴾ ئەگەر بمانەوێ ﴿أَصَبْنَٰهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەهۆی گوناهەکانیانەوە دووچاری بەڵایان دەکەین﴿وَنَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە مۆر دەنێین بەسەر دڵیان دا ﴿فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان نەبیستن. ١٠٠﴿تِلْكَ ٱلْقُرَىٰ﴾ ئەو شارانە﴿نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآئِهَا﴾ هەندێک لە هەواڵەکانی دەگێڕینەوە بۆت ﴿وَلَقَدْ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرانیان بۆهات بەبەڵگەو نیشانەی ڕوونەوە ﴿فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟﴾ بەڵام باوەڕیان نەهێنا﴿بِمَا كَذَّبُوا۟ مِن قَبْلُ﴾ بەوەی کەلەپێش دا بەدرۆیان دەزانی ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ تا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێ بەسەر دڵی بێ باوەڕان دا ١٠١﴿وَمَا وَجَدْنَا لِأَكْثَرِهِم مِّنْ عَهْدٍ﴾ دڵنیەی ئەوانمان نەدی هیچ پەیمانێک بن ﴿وَإِن وَجَدْنَآ أَكْثَرَهُمْ لَفَٰسِقِينَ﴾ بەڕاستی زۆربەیانمان دی سەرپێچی کەر(و تاوانبار) بوون. ١٠٢﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ﴾پاشان دوای ئەوانەی (کەباسمان کردن) مووسامان نارد ﴿بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ﴾ بە بەڵگەو موعجیزەکانمانەوە بۆ لای فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿فَظَلَمُوا۟ بِهَا﴾ بەڵام ئەوان بەنیشانەکان (بێ بڕوا بوون) و ستەمیان کرد ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُفْسِدِينَ﴾ جا بڕوانە و سەرنج بدە کەسەرەنجامی لە فەرمان دەرچوون و خراپەکاران چۆن بوو. ١٠٣﴿وَقَالَ مُوسَىٰ يَٰفِرْعَوْنُ﴾ مووسا فەرمووی : ئەی فیرعەون ﴿إِنِّى رَسُولٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکم لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ١٠٤)

حَقِيقٌ عَلَىٰٓ أَن لَّآ أَقُولَ عَلَى ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْحَقَّ قَدْ جِئْتُكُم
بِبَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَرْسِلْ مَعِىَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٠٥﴾ قَالَ إِن كُنتَ
جِئْتَ بِـَٔايَةٍ فَأْتِ بِهَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٠٦﴾ فَأَلْقَىٰ
عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٠٧﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ
لِلنَّٰظِرِينَ ﴿١٠٨﴾ قَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ
عَلِيمٌ ﴿١٠٩﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُمْ فَمَاذَا تَأْمُرُونَ ﴿١١٠﴾
قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَأَرْسِلْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ ﴿١١١﴾ يَأْتُوكَ
بِكُلِّ سَٰحِرٍ عَلِيمٍ ﴿١١٢﴾ وَجَآءَ ٱلسَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ قَالُوٓا۟ إِنَّ
لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ ٱلْغَٰلِبِينَ ﴿١١٣﴾ قَالَ نَعَمْ وَإِنَّكُمْ
لَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿١١٤﴾ قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن
نَّكُونَ نَحْنُ ٱلْمُلْقِينَ ﴿١١٥﴾ قَالَ أَلْقُوا۟ فَلَمَّآ أَلْقَوْا۟ سَحَرُوٓا۟
أَعْيُنَ ٱلنَّاسِ وَٱسْتَرْهَبُوهُمْ وَجَآءُو بِسِحْرٍ عَظِيمٍ ﴿١١٦﴾
۞ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِىَ تَلْقَفُ مَا
يَأْفِكُونَ ﴿١١٧﴾ فَوَقَعَ ٱلْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١١٨﴾ فَغُلِبُوا۟
هُنَالِكَ وَٱنقَلَبُوا۟ صَٰغِرِينَ ﴿١١٩﴾ وَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سَٰجِدِينَ ﴿١٢٠﴾

خۆیان نەدەمن پێیانەوە ئەگەر وایان کرد ئەوان بەمن بەڵێنەکەی ... ڕووە و ... لەسەریانە دەڵێن ... بۆشاکیان بەجاکی).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة عن النبي (ﷺ) أنه قال (للمملوك طعامه وكسوته ولا يكلف من العمل إلا ما يطيق)(رواه مسلم). ئەم فەرمودەیە دەگێڕێتەوە لە پێغەمبەر خوا (ﷺ) کە فەرموویەتی (کۆیلە و ئەوانەی لەژێر دەستتانن مافی هەیە لەسەرتان: خواردن و پۆشاکی وە کارێکی پێنەکرێن لە توانایدا نەبێ).

ئایەتی (٣٧) سورەتی (النساء): قال رسول الله (ﷺ): (إياكم والشح فإنه أهلك من كان قبلكم أمرهم بالقطيعة فقطعوا وأمرهم بالفجور ففجروا)(رواه أحمد والحاكم)، قال رسول الله (ﷺ): (إن الله إذا أنعم نعمة

﴿سَحِرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ﴾ وا شیاوە (سووڕم) کە هیچ شتێک نەڵێم. ﴿أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا﴾ بە ئاوی خواردە جگە لە هەق و ڕاستی ﴿قَدْ جِئْنَاكُمْ بِبَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ بە ڕاستی لەلایەن پەروەردگارتانەوە بەڵگەی پەیدا و ئاشکرام بۆ هێناون. ﴿أَرْسِلْ مَعِيَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ کەوانە نەوەی ئیسرائیل لەگەڵ من بنێرە (بەڕەڵایان کە ، لە ئازیلەیی و چەوسانەوەت). ١٠٥)﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی: ﴿إِنْ كُنْتَ جِئْتَ بِآيَةٍ﴾ ئەگەر بەڵگە و موعجیزە یەکت هێناوە (مووسا) ئەوە نیشانی بدە ﴿فَأْتِ بِهَا إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لە ڕاست بێژانی. ١٠٦)﴿فَأَلْقَى عَصَاهُ﴾ ئەجا مووسا گۆچانەکەی فڕێدا. ﴿فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُبِينٌ﴾ یەکسەر گۆچانەکە بوو بەمارێکی گەورەی ئاشکرا. ١٠٧) ﴿وَنَزَعَ يَدَهُ﴾ دەستی (لە باخەڵ یەوە یان لە بن هەنگڵ یەوە) دەرهێنا ﴿فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ﴾ لە پڕ ئەو (دەستە) سپی و پرشنگدارەبوو بۆ بینەران. ١٠٨)﴿قَالَ الْمَلَأُ مِنْ قَوْمِ فِرْعَوْنَ﴾ پیاو ماقوڵانی گەڵ فیرعەون ووتیان: ﴿إِنَّ هَذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ﴾ بە ڕاستی ئەمە(مووسا) جادووگەرێکی زۆر زانە. ١٠٩)﴿يُرِيدُ أَنْ يُخْرِجَكُمْ مِنْ أَرْضِكُمْ﴾ دەیەوێت لە خاک و وڵاتی خۆتان دەربتان کات ﴿فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ جا ئێوە فەرمان و ڕاتان چیە (لەم بارەیەوە). ١١٠) ﴿قَالُوا﴾ ئەوانیش ووتیان: ﴿أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ کاری (مووسا) و براکەی دوا بخە ﴿وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ﴾ کەسانێکی کۆکەرەوە بنێرە بۆشەو شارانە(ی جادووگەری لێ بە). ١١١)﴿يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ﴾ هەموو جادووگەرێکی شارەزات بۆ دەهێنن. ١١٢)﴿وَجَاءَ السَّحَرَةُ فِرْعَوْنَ﴾ جادووگەران هاتن بۆ لای فیرعەون ﴿قَالُوا﴾ ووتیان: ﴿إِنَّ لَنَا لَأَجْرًا﴾ بێگومان ئێمە پاداشت و خەڵاتی گەورەمان دەبێ ﴿إِنْ كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ﴾ ئەگەر ئێمە سەرکەوتین (بەسەر مووسا دا)؟ ١١٣)﴿قَالَ﴾ (فیرعەون) ووتی: بەڵێ پاداشتی گەورەتان دەبێ: ﴿وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ وبێگومان ئێوە لەنزیکانی (خۆم) دەبن. ١١٤) ﴿قَالُوا يَا مُوسَى﴾ (جادووگەرەکان) ووتیان ئەی مووسا ﴿إِمَّا أَنْ تُلْقِيَ﴾ یانتۆ (شەوەی پێشە) فڕێ ی دە ﴿وَإِمَّا أَنْ نَكُونَ نَحْنُ الْمُلْقِينَ﴾ یان ئێمە دەیهاوێژین و فڕێی دەدەین. ١١٥)﴿قَالَ أَلْقُوا﴾ (مووسا) ووتی: ئێوە بیهاوێژن (ئەوەی پێتانە) ﴿فَلَمَّا أَلْقَوْا﴾ ئەجا کاتێ (ئەوەی پێیان بوو لە جادوو) فڕێ یان دا ﴿سَحَرُوا أَعْيُنَ النَّاسِ﴾ چاوبەستیان لە خەڵک کرد ﴿وَاسْتَرْهَبُوهُمْ﴾ وترسێکی گەورەیان خستە دڵیانەوە ﴿وَجَاءُوا بِسِحْرٍ عَظِيمٍ﴾ وە جادوویەکی گەورەیان نواند. ١١٦)﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى﴾ سروشمان نارد بۆ مووسا ﴿أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ کە گۆچانەکەت فڕێ بدە ﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ ئیتر یەکسەر ئەو (گۆچانە بوو بەمار) هەرچی جادووی درۆینەیان کردبوو هەڵی لووشی. ١١٧) ﴿فَوَقَعَ الْحَقُّ﴾ ئیتر ڕاستی دەرکەوت و پووچ بوویەوە ﴿وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ئەوانیش هەرچی (سیحر) یان کردبوو پووچەڵ بوویەوە. ١١٨)﴿فَغُلِبُوا هُنَالِكَ﴾ هەر لەوێدا (فیرعەون و شوێنکەوتوانی) لێ خران و دۆڕان ﴿وَانْقَلَبُوا صَاغِرِينَ﴾ و بە ڕسوایی گەڕانەوە. ١١٩) ﴿وَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ﴾ وە جادووگەران هەموویان سووژدەیان برد (بۆ پەروەردگاریان). ١٢٠)

قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٢١﴾ رَبِّ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ ﴿١٢٢﴾ قَالَ
فِرْعَوْنُ ءَامَنتُم بِهِۦ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَمَكْرٌ مَّكَرْتُمُوهُ
فِى ٱلْمَدِينَةِ لِتُخْرِجُوا۟ مِنْهَآ أَهْلَهَا ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿١٢٣﴾ لَأُقَطِّعَنَّ
أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿١٢٤﴾
قَالُوٓا۟ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا تَنقِمُ مِنَّآ إِلَّآ أَنْ ءَامَنَّا
بِـَٔايَٰتِ رَبِّنَا لَمَّا جَآءَتْنَا ۚ رَبَّنَآ أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ
﴿١٢٦﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِ فِرْعَوْنَ أَتَذَرُ مُوسَىٰ وَقَوْمَهُۥ لِيُفْسِدُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَيَذَرَكَ وَءَالِهَتَكَ ۚ قَالَ سَنُقَتِّلُ أَبْنَآءَهُمْ وَنَسْتَحْىِۦ
نِسَآءَهُمْ ۖ وَإِنَّا فَوْقَهُمْ قَٰهِرُونَ ﴿١٢٧﴾ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ
ٱسْتَعِينُوا۟ بِٱللَّهِ وَٱصْبِرُوٓا۟ ۖ إِنَّ ٱلْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٨﴾ قَالُوٓا۟ أُوذِينَا
مِن قَبْلِ أَن تَأْتِيَنَا وَمِنۢ بَعْدِ مَا جِئْتَنَا ۚ قَالَ عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُهْلِكَ عَدُوَّكُمْ وَيَسْتَخْلِفَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
فَيَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ﴿١٢٩﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ
بِٱلسِّنِينَ وَنَقْصٍ مِّن ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٣٠﴾

حەتى عبد أحب ان يظهر أثر عبادته عليه (رواه أحمد).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (دەفیلانەیم چووە ناومێ چونکە بەرامبەر تەم دەرەو تاریکی لەپێش نێرە دا لە ناوەڕە دایە لێکدرێن کە بەرەو خزمایەتی بچێت، ئەوانیش بچنەوان و دەفەرمانی دان ناوان بکەن، ئەوانیش کردیان). پێغەمبەری خوا دەفەرمووێ: (پێکەوەبان لەگەڵ خوای گەورە

بەهەرەی خۆیی پێناکا بەسەر بەندەیەکیدا پێری خۆشە کەشوێنەوارێی پێن بەرە دیار بێ).

ئاماژەیە: ٢٨ | سورەتی الشعراء ١١ عن أبي هريرة (ﷺ) قال: سمعت رسول الله يقول: (قال الله تعالى: أنا أغنى الشركاء عن الشرك، من عمل عملاً أشرك فيه معي غيري تركته وشركه) (رواه مسلم). ئەبو هورەیرە ئەڵێ: گوڕم لێ بوو پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەیفەرموو: (خوای گەورە فەرموویەتی: من بێ نیازترینی

﴿قال﴾ (ساحیرەکان) وتیان: ﴿إن لنا لأجرا﴾ ئێمە بڕوامان هێنا بەپەروەردگاری جیهانیان. (١٢١)﴿رب موسى وهارون﴾ کە پەروەردگاری مووسا و هارووندە. (١٢٢)﴿قال فرعون﴾ فیرعەون وتی: ﴿آمنتم به قبل أن آذن لكم﴾ پێش ئەوەی ئێزنتان بدەم باوەڕتان پێ هێنا! ﴿إن هذا﴾ بەڕاستی ئەمە ﴿لمكر مكرتموه في المدينة﴾ فێڵ و پیلانێکە (ئێوەو مووسا) نەخشەتان بۆ کێشاوە لەم شارەدا. ﴿لتخرجوا منها أهلها﴾ تا دانیشتوانەکەی ئێ دەربکەن. ﴿فسوف تعلمون﴾ جا لە دواییدا دەزانن (چیتان ئێ دەکەم). (١٢٣)﴿لأقطعن أيديكم وأرجلكم﴾ سوێندبێ دەست و قاچتان بڕبڕم ﴿من خلاف﴾ بەپێچەوانەوە (چەپ و ڕاست) ﴿ثم لأصلبنكم أجمعين﴾ ئینجا سوێند بێ گشتان هەڵدەواسم. (١٢٤)﴿قالوا﴾ وتیان: (بەفیرعەون) ﴿إنا إلى ربنا منقلبون﴾ ئێمە دڵنیاین کە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە. (١٢٥)﴿وما تنقم منا﴾ تۆ هیچ ڕەخنەیەکت لەئێمە نی یە ﴿إلا أن آمنا بآيات ربنا﴾ جگە لەوەی کە ئێمە باوەڕمان بەبەڵگە و نیشانەکانی پەروەردگارمان هێناوە ﴿لما جاءتنا﴾ کاتێ بۆ مان هات ﴿ربنا أفرغ علينا صبرا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئارامیمان بەسەردا بڕێژە ﴿وتوفنا مسلمين﴾ و بە موسوڵمانیەتی بمان مرێنە. (١٢٦)﴿وقال الملأ من قوم فرعون﴾ ئەشرافەکانی گەلی فیرعەون ﴿أتذر موسى وقومه﴾ ئایا واز لە مووسا و هۆزەکەی دەهێنی﴿ليفسدوا في الأرض﴾ بۆ ئەوەی لە ووڵاتدا(خاکی میسردا) خراپەکاری بکەن ﴿ويذرك وآلهتك﴾ و دەست لەخۆت و پەرستراوەکانت هەڵبگرن ﴿قال﴾ (فیرعەون) وتی: ﴿سنقتل أبناءهم﴾ لەمەو دوا کوڕەکانیان دەکوژین ﴿ونستحيي نساءهم﴾ و ئافرەتانیان دەهێڵینەوە بەزیندوویی (بۆ خزمەت کردن). ﴿وإنا فوقهم قاهرون﴾ وە بێگومان ئێمە دەسەڵاتدارین بەسەریاندا. (١٢٧)﴿قال موسى لقومه﴾ مووسا بەگەلەکەی ووت ﴿استعينوا بالله واصبروا﴾ داوای یارمەتی لە خوا بکەن و خۆ ڕاگر بن. ﴿إن الأرض لله﴾ بێگومان هەموو زەوی موڵکی خوایە. ﴿يورثها من يشاء من عباده﴾ دەیدا بەهەرکەس لەبەندە (شیاوە)کانی کەخۆی بیەوێت ﴿والعاقبة للمتقين﴾ و سەرئەنجامی چاک بۆ خواناسانە. (١٢٨)﴿قالوا﴾ (گەلەکەی) ووتیان: ﴿أوذينا من قبل أن تأتينا﴾ پێش هاتنی تۆ بۆ ناومان ئازار دراین ﴿ومن بعد ما جئتنا﴾ هەروەها پاش هاتنی تۆ بۆ ناومان (بەپێغەمبەرایەتی) ﴿قال﴾ (موسا) فەرمووی: ﴿عسى ربكم أن يهلك عدوكم﴾ بەڵکو پەروەردگارتان دوژمنەکەتان لەناو بەرێت ﴿ويستخلفكم في الأرض﴾ و ئێوە بکات بەجێنشینی(ی دوژمنەکانتان) لەسەر زەوی ﴿فينظر كيف تعملون﴾ جا تەماشا دەکات ئێوە چۆن کار دەکەن. (١٢٩)﴿ولقد أخذنا آل فرعون﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە داروەدەستەی فیرعەونمان سزادا ﴿بالسنين﴾ بە ووشکە ساڵی و قات و قڕی ﴿ونقص من الثمرات﴾ و کەم بوونەوەی بەرو بوومی میوەجات ﴿لعلهم يذكرون﴾ بۆ ئەوەی پەند وەربگرن. (١٣٠)

فَإِذَا جَآءَتْهُمُ ٱلْحَسَنَةُ قَالُوا۟ لَنَا هَٰذِهِۦ ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ
يَطَّيَّرُوا۟ بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ ۗ أَلَآ إِنَّمَا طَٰٓئِرُهُمْ عِندَ ٱللَّهِ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣١﴾ وَقَالُوا۟ مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِۦ مِنْ ءَايَةٍ
لِّتَسْحَرَنَا بِهَا فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ
ٱلطُّوفَانَ وَٱلْجَرَادَ وَٱلْقُمَّلَ وَٱلضَّفَادِعَ وَٱلدَّمَ ءَايَٰتٍ مُّفَصَّلَٰتٍ
فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿١٣٣﴾ وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ
ٱلرِّجْزُ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱدْعُ لَنَا رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ ۖ لَئِن
كَشَفْتَ عَنَّا ٱلرِّجْزَ لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِىٓ
إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿١٣٤﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ ٱلرِّجْزَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ
هُم بَٰلِغُوهُ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿١٣٥﴾ فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ
فِى ٱلْيَمِّ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٣٦﴾
وَأَوْرَثْنَا ٱلْقَوْمَ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ يُسْتَضْعَفُونَ مَشَٰرِقَ
ٱلْأَرْضِ وَمَغَٰرِبَهَا ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا ۖ وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ
ٱلْحُسْنَىٰ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ بِمَا صَبَرُوا۟ ۖ وَدَمَّرْنَا مَا كَانَ
يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُۥ وَمَا كَانُوا۟ يَعْرِشُونَ ﴿١٣٧﴾

سەرەڕای کەمکردنەوەی ئەشکەنجەکانی فیرعەون، بەڵام هێشتا کافر بوون و ئیمانیان نەهێنا، بۆیە ئەمجارە بڕیاری سزایەکی تری دا بەسەریاندا.

لەبەرئەوەی (٤٠) موبەشیر (الضفادع) لە حەدیسی ئەبو سەعید خودری لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) لە حەدیسی درێژدا دەربارەی شەفاعەت، کە خوای گەورە دەفەرموێت (بەڵێنەکان) بگەیەنن، هەرکەسێک بەدڵی ئیمانێکی بەقەد تۆوی خەردەلەی پێوە بێت دەری بێنن لە ئاگر) لەبرواپەتێکی تردا دەفەرموێت:-

فَأَخْرِجُوهُ مِنَ النَّارِ فَيُخْرَجُونَ خَلْقًا كَثِيرًا ثُمَّ يَقُولُ أَبُو سَعِيدٍ اقْرَءُوا إِنْ شِئْتُمْ (إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ) [متفق عليه]. ئەبو سەعیدی خودری گێڕاویەتیەوە، لەپێغەمبەری خواوە (ﷺ) کە دەفەرموێت: ئینجا مەڵائیکەی شەفاعەت دەفەرموێ (خوای گەورە دەفەرموێ) (بەڵێنەکان) بگەیەنن، هەرکەسێتان بەدڵی کرد کەمێکی بەقەد تۆوی خەردەلەیەک باوەڕی هەبوو دەری بهێنن لە ئاگر) ئەبوو ئینجا ئێمەی ئەوە دەفەرموێ:-

﴿فَإِذَا جَاءَتْهُمُ الْحَسَنَةُ﴾ جا کاتێ چاکەیان بۆ بهاتایە(لە سەروەت و بەروبووم)﴿قَالُوا لَنَا هَٰذِهِ﴾ دەیان ووت: ئەمە هەر هی ئێمەیە (شایستەی ئێمەیە)﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ بەڵام کاتێ تووشی بەڵاو خراپە بوونایە ﴿يَطَّيَّرُوا بِمُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُ﴾ (دەیان ووت) بەهۆی شوومی مووسا و شوێن کەوتووانیەوەیە ﴿أَلَا إِنَّمَا طَائِرُهُمْ عِندَ اللَّهِ﴾ بێدارین بێگومان ئەو (ناخۆشیانە)ی بەلایانەوە شووم و خراپە لەلایەن خواوەیە(نەک مووسا و ئیمانداران) ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان بێ ئاگان و نازانن. ١٣١)﴿وَقَالُوا﴾ دەیان ووت (بە مووسا)﴿مَهْمَا تَأْتِنَا بِهِ مِن آيَةٍ﴾ هەر موعجیزەیەکمان بۆ بهێنی ﴿لِّتَسْحَرَنَا بِهَا﴾ بۆ ئەوەی جادوومان لێ بکەی پێ ی ﴿فَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ ئەوە ئێمە باوەڕت پێ ناهێنین. ١٣٢)﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ﴾ ئەوسا ئێمەش ناردمانە سەریان ﴿الطُّوفَانَ﴾ لافاو ﴿وَالْجَرَادَ﴾ و کوللە ﴿وَالْقُمَّلَ﴾ وئەسپی﴿وَالضَّفَادِعَ﴾ جۆرەها بۆق ﴿وَالدَّمَ﴾ و خوێن ﴿آيَاتٍ مُّفَصَّلَاتٍ﴾ کەچەند بەڵگەو موعجیزەیەکی ڕوون بوون ﴿فَاسْتَكْبَرُوا﴾ کەچی خۆیان بە گەورە زانی (لەوەی کە بڕوا بهێنن) ﴿وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ بێگومان ئەوانە گەلێکی تاوانبار بوون. ١٣٣)﴿وَلَمَّا وَقَعَ عَلَيْهِمُ الرِّجْزُ﴾ کاتێکیش ئەو سزاو بەڵایان بەسەردا هات ﴿قَالُوا﴾ ووتیان: ﴿يَا مُوسَى ادْعُ لَنَا رَبَّكَ﴾ ئەی مووسا لە پەروەردگارت بپاڕێرەوە بۆمان ﴿بِمَا عَهِدَ عِندَكَ﴾ وەک بەڵێنی بەتۆی داوە ﴿لَئِن كَشَفْتَ عَنَّا الرِّجْزَ﴾ سوێندبێ گەر ئەم بەڵاو سزایەمان لەسەر لابەری ﴿لَنُؤْمِنَنَّ لَكَ﴾ بێگومان باوەڕت پێ دێنین ﴿وَلَنُرْسِلَنَّ مَعَكَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ و نەوەی ئیسرائیلت لەگەڵدا دەنێرین. ١٣٤)﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ الرِّجْزَ﴾ بەڵام کاتێک سزاکەمان لەسەریان لابرد ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ هُم بَالِغُوهُ﴾ تاگەیشتنە ماوەی دیاری کراو (بۆ تیاچوونیان) ﴿إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ﴾ دەست بەجێ پەیمانەکەیان هەڵوەشاندەوە. ١٣٥)﴿فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ جا تۆڵەمان لێ سەندن ﴿فَأَغْرَقْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ﴾ وە لە دەریادا خنکاندمانن ﴿بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ لەبەر ئەوەی ئەوان باوەڕیان بە نیشانەکانی ئێمە نەبوو﴿وَكَانُوا عَنْهَا غَافِلِينَ﴾ وهەمیشە لێ یان بێ ئاگا بوون. ١٣٦) ﴿وَأَوْرَثْنَا الْقَوْمَ الَّذِينَ﴾ ئیتر (لەجێگای گەل فیرعەون) ئەو گەلەمان نیشتەجێ کرد ﴿كَانُوا يُسْتَضْعَفُونَ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا﴾ کە هەمیشە دەچەوسێنرانەوە لەڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای ئەو وولاتەدا ﴿الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا﴾ کەپیت و بەرەکەتمان تێ خست بوو ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ الْحُسْنَىٰ﴾ و بەڵێنی هەرەجوانی پەروەردگارت بەتەواوی هاتەدی ﴿عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ بۆ نەوی ئیسرائیل ﴿بِمَا صَبَرُوا﴾ بەهۆی ئارامگری یانەوە (لەسەر ناڕەحەتی یەکان) ﴿وَدَمَّرْنَا﴾ وە ڕووخاندمان و تێکمان دا ﴿مَا كَانَ يَصْنَعُ فِرْعَوْنُ وَقَوْمُهُ﴾ ئەو کۆشک و تەلارانەی فیرعەون و گەلەکەی دروستیان کردبوو ﴿وَمَا كَانُوا يَعْرِشُونَ﴾ هەروەها ئەو (مێوە و ڕەز وباخانەی) کە کەپڕیان بۆ کرد بوو. ١٣٧)

وَجَٰوَزْنَا بِبَنِيٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ فَأَتَوْا۟ عَلَىٰ قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَىٰٓ
أَصْنَامٍ لَّهُمْ ۚ قَالُوا۟ يَٰمُوسَى ٱجْعَل لَّنَآ إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ ءَالِهَةٌ ۚ
قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿١٣٨﴾ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ وَبَٰطِلٌ
مَّا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٣٩﴾ قَالَ أَغَيْرَ ٱللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا
وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَإِذْ أَنجَيْنَٰكُم
مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ ۖ يُقَتِّلُونَ
أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن
رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿١٤١﴾ ۞ وَوَٰعَدْنَا مُوسَىٰ ثَلَٰثِينَ لَيْلَةً
وَأَتْمَمْنَٰهَا بِعَشْرٍ فَتَمَّ مِيقَٰتُ رَبِّهِۦٓ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً ۚ وَقَالَ
مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَٰرُونَ ٱخْلُفْنِى فِى قَوْمِى وَأَصْلِحْ وَلَا تَتَّبِعْ
سَبِيلَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ مُوسَىٰ لِمِيقَٰتِنَا وَكَلَّمَهُۥ
رَبُّهُۥ ۚ قَالَ رَبِّ أَرِنِىٓ أَنظُرْ إِلَيْكَ ۚ قَالَ لَن تَرَىٰنِى وَلَٰكِنِ ٱنظُرْ
إِلَى ٱلْجَبَلِ فَإِنِ ٱسْتَقَرَّ مَكَانَهُۥ فَسَوْفَ تَرَىٰنِى ۚ فَلَمَّا تَجَلَّىٰ
رَبُّهُۥ لِلْجَبَلِ جَعَلَهُۥ دَكًّا وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا ۚ فَلَمَّآ أَفَاقَ
قَالَ سُبْحَٰنَكَ تُبْتُ إِلَيْكَ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٤٣﴾

...(لەبەرئەوەی کەسێک لەبەرەکی کەسێک لەبەرەکی کەستر لەبەر قوربەسایی یەک بساوەری هەبوو لەوەی بوچوونی لەناگرنەبوایی خەڵکانی تر دەربەدەبوون پاشان ئەبو سەعید دەڵێ ئەگەر ڕاستی ئەوەتان دەوێ ئەم ئایەتە (إن الله لا يظلم مثقال ذرة ...) بخوێنەوە).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (النساء) من أنس قال: قال رسول الله (ﷺ) (إذا نعس أحدكم وهو يصلي فليتحول وليرقد حتى يعلم ما يقرأ) (رواه البخاري). ئەنەس دەڵێ پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی (ئەگەر یەکێکتان خەوتوو وەنەوزی دەدا لە کاتێکدا کە نوێژی دەکرد با سەلام بداتەوە وایێ بخوێنێ تا ئەو کاتەی دەزانێ چی دەڵێت (واتە ئەوسا هەستێ نوێژەکەی بکات).

ئایەتی (٤٩) سورەتی (النساء) من عبدالله بن أبي بكر من أبيه أن رسول الله (ﷺ) سمع رجلا يثني

﴿وَجَوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ الْبَحْرَ﴾ ئەنجا نەوەی ئیسرائیلمان لەو دەریا پەڕاندەوە(فیرعەون و گەلەکەیمان تێدا خنکاند) ﴿فَأَتَوْا عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ ئینجا تووشی خەڵکانێک بوون ﴿يَعْكُفُونَ عَلَىٰ أَصْنَامٍ لَّهُمْ﴾ بەردەوام خەریکی پەرستنی بتەکانیان بوون ﴿قَالُوا يَا مُوسَىٰ﴾ (جووەکانیش) ووتیان: ئەی مووسا ﴿اجْعَل لَّنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ﴾ هەروەک ئەو پەرستراوانەی ئەوان تۆیش پەرستراوێکمان بۆ دابنێ ﴿قَالَ﴾ مووسا فەرمووی: ﴿إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە هۆزێکی نەفامن. ١٣٨) ﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ﴾ بێ گومان ئەوانە ﴿مُتَبَّرٌ مَّا هُمْ فِيهِ﴾ ئەو (بت پەرستی یەی) ئەوانی لەسەرە لە ناودەچێ ﴿وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وە هەرچی دەکەن بەتاڵ و هەڵوەشاوەیە. ١٣٩) ﴿قَالَ﴾ (مووسا) فەرمووی: ﴿أَغَيْرَ اللَّهِ أَبْغِيكُمْ إِلَٰهًا﴾ ئایا جگە لە خوا داوای پەرستراوێکی ترتان بۆ بکەم ؟ ﴿وَهُوَ فَضَّلَكُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ کە(ئەو خوایە) ڕێزی داوون بەسەر جیهانیاندا. ١٤٠) ﴿وَإِذْ أَنجَيْنَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ وە (بیربکەنەوە) لەو وەختەی رزگارمان کردن لە دەست و پەیوەندەکەی فیرعەون ﴿يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ کە ئەشکەنجە و ئازاری سەختیان دەدان ﴿يُقَاتِلُونَ أَبْنَاءَكُمْ﴾ کوڕانی ئێوەیان دەکوشت ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ و ئافرەتانی ئێوەیان دەهێشتەوە (بۆ خزمەتی خۆیان) ﴿وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ وە لەو (ئازاردانە)تاندا تاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەلایەن پەروەردگارتانەوە. ١٤١) ﴿وَوَاعَدْنَا مُوسَىٰ﴾ وە بەڵێنمان بە مووسا دا ﴿ثَلَاثِينَ لَيْلَةً﴾ سی شەو ﴿وَأَتْمَمْنَاهَا بِعَشْرٍ﴾ بەدە شەوی تر ماوەکەمان تەواوکرد ﴿فَتَمَّ مِيقَاتُ رَبِّهِ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً﴾ ئەوسا وەختی دیداری پەروەردگاری بوو بە چل شەوی تەواو ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ لِأَخِيهِ هَارُونَ﴾ مووسا بە هاروونی برای ووت ﴿اخْلُفْنِي فِي قَوْمِي﴾ تۆ لە ناو گەلەکەمدا جێنشینم بە ﴿وَأَصْلِحْ﴾ و کاری چاک بکە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ سَبِيلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ و شوێنی ڕێبازی خراپەکاران مەکەوە. ١٤٢) ﴿وَلَمَّا جَاءَ مُوسَىٰ لِمِيقَاتِنَا﴾ وە کاتێ مووسا گەیشتە ژوانگە بۆ لای ئێمە ﴿وَكَلَّمَهُ رَبُّهُ﴾ و پەروەردگار ووتووێژی لەگەڵ دا کرد ﴿قَالَ رَبِّ﴾ ووتی: ئەی پەروەردگارم ﴿أَرِنِي أَنظُرْ إِلَيْكَ﴾ خۆتم نیشان بدە تا بت بینم ﴿قَالَ لَن تَرَانِي﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: تۆ (لە دنیادا) من نابینی ﴿وَلَٰكِنِ انظُرْ إِلَى الْجَبَلِ﴾ بەڵام سەیری (لای) شاخەکە بکە ﴿فَإِنِ اسْتَقَرَّ مَكَانَهُ﴾ جا ئەگەر ئەو شاخە لە شوێنی خۆی دا نەجوڵا ﴿فَسَوْفَ تَرَانِي﴾ ئەوە دوای کەمێک تۆش دەمبینی ﴿فَلَمَّا تَجَلَّىٰ رَبُّهُ لِلْجَبَلِ﴾ جا کاتێ پەروەردگاری خۆی دەرخست بۆ شاخەکە ﴿جَعَلَهُ دَكًّا﴾ شاخەکەی وورد و هان کرد(و لەگەڵ زەویدا تەختی کرد) ﴿وَخَرَّ مُوسَىٰ صَعِقًا﴾ و مووساش بەبێ هۆشی کەوت بەڕوودا ﴿فَلَمَّا أَفَاقَ﴾ جا وەختێ هۆشی بەخۆیدا هاتەوە (چاک بوویەوە) ﴿قَالَ سُبْحَانَكَ﴾ فەرمووی: پاکی و بێ گەردی بۆ تۆ (ئەی پەروەردگار) ﴿تُبْتُ إِلَيْكَ﴾ بە پەشیمانی گەڕامەوە بۆ لات ﴿وَأَنَا أَوَّلُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە من یەکەمی بڕوا دارنم. ١٤٣)

قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنِّي ٱصْطَفَيْتُكَ عَلَى ٱلنَّاسِ بِرِسَٰلَٰتِي وَبِكَلَٰمِي
فَخُذْ مَآ ءَاتَيْتُكَ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَكَتَبْنَا
لَهُۥ فِي ٱلْأَلْوَاحِ مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْعِظَةً وَتَفْصِيلًا لِّكُلِّ
شَيْءٍ فَخُذْهَا بِقُوَّةٍ وَأْمُرْ قَوْمَكَ يَأْخُذُوا۟ بِأَحْسَنِهَا سَأُورِيكُمْ
دَارَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿١٤٥﴾ سَأَصْرِفُ عَنْ ءَايَٰتِيَ ٱلَّذِينَ يَتَكَبَّرُونَ
فِي ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَإِن يَرَوْا۟ كُلَّ ءَايَةٍ لَّا يُؤْمِنُوا۟
بِهَا وَإِن يَرَوْا۟ سَبِيلَ ٱلرُّشْدِ لَا يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا وَإِن يَرَوْا۟
سَبِيلَ ٱلْغَيِّ يَتَّخِذُوهُ سَبِيلًا ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَكَانُوا۟ عَنْهَا غَٰفِلِينَ ﴿١٤٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَلِقَآءِ
ٱلْءَاخِرَةِ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٤٧﴾ وَٱتَّخَذَ قَوْمُ مُوسَىٰ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِنْ حُلِيِّهِمْ
عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ أَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّهُۥ لَا يُكَلِّمُهُمْ وَلَا يَهْدِيهِمْ
سَبِيلًا ٱتَّخَذُوهُ وَكَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿١٤٨﴾ وَلَمَّا سُقِطَ
فِيٓ أَيْدِيهِمْ وَرَأَوْا۟ أَنَّهُمْ قَدْ ضَلُّوا۟ قَالُوا۟ لَئِن لَّمْ يَرْحَمْنَا
رَبُّنَا وَيَغْفِرْ لَنَا لَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾

ھەی رەجل فقال فریق فطنت عدق صاحبه) ثم قال (إن كان أصدقكم ماصما صاحبه الاحالة فالفاصل أصحبه كذا و لايبكي على الله أصحاب البخاري و مسلم). **ھەیوانگی** كوردی **ئەپرەنگر لە** باوكی یەدە **بۆمان** دەگێڕێتەوە **كە** پێغەمبەری خوا گوتوویەتی: ئەی بوود پیاوێك وە سێبی پیاوێكی ترەوە دەكەوێ (ئەم فەرموودە) ئەحمەد و بوخاری لە عەبدوللای كوڕی عەمری گێڕاوەتەوە.

یانیان فەرموویی: (ئەگەر یەكێك لەتێوە ناچاربوو وەسیی كەسێك بكات ئەوە باشترە من وا دەزانم ئەو پیاوە وایە بەڵام شایەتی چاكی و پاكی بە هیچ جۆر بۆ كەسی نەدات بەڕاستیەوە خوای گەورە).

ئایەتی (٥٢) سورەتی (النساء) ا من أبي هريرة (رضي الله عنه) من النبي (ﷺ) قال: (إن في البيعة لشغلة يسح الرجل في طلها مائة سنة ما يقطعها) (رواه البخاري ومسلم) ئەبو هورەیرە (خوای لێ ڕازی بێت) لە-

﴿قال﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: ﴿يا موسى﴾ ئەی موسا ﴿إني اصطفيتك على الناس﴾ بێگومان من تۆم هەڵبژاردوە بەسەر هەموو خەڵکی دا ﴿برسالتي﴾ بەپەیامەکانم ﴿وبكلامي﴾ و قسەکردنم (لەگەڵت راستەوخۆ) ﴿فخذ ما آتيتك﴾ کەواتە ئەوەی پێتم بەخشیوی توند دەستی پێوە بگرە ﴿وكن من الشاكرين﴾ وە لە سوپاس گوزاران بە. ١٤٤)﴿وكتبنا له في الألواح﴾ و لەو پارچە تەختانەدا بۆمان نووسی ﴿من كل شيء﴾ لە هەموو جۆرە باسێك ﴿موعظة وتفصيلا لكل شيء﴾ پەند و ئامۆژگاری و باسی هەموو شتێك بەپووتی (کە پێویستیان پێ ی بێت) ﴿فخذها بقوة﴾ کەواتە (موسا) بەتوندی بیانگرە و ئاگاداریان بە ﴿وأمر قومك﴾ وە فەرمان بە گەلەکەت بکە ﴿يأخذوا بأحسنها﴾ تا دەست بگرن و پەفتار بکەن بە جوانتر و چاکترینیان ﴿سأوريكم دار الفاسقين﴾ بەزووبی جێ و شوێن لەسنوور دەرچوواتتان نیشان دەدەم. ١٤٥)﴿سأصرف عن آياتي﴾ بەم زووانە لا ئەدەم و بەرگری ئەکەم لە نیشانەو بەڵگەکانم ﴿الذين يتكبرون في الأرض﴾ ئەوانەی کە خۆیان بە گەورە دادەنێن لەسەر زەویدا ﴿بغير الحق﴾ بە ناهەق و ناڕەوا ﴿وإن يروا كل آية﴾ ئەوانە ئەگەر هەموو نایەت و موعجیزەیەك ببینن ﴿لا يؤمنوا بها﴾ باوەڕی پێ ناهێنن ﴿وإن يروا سبيل الرشد﴾ وە ئەگەر ئاپینی ڕاست و دروست ببینن ﴿لا يتخذوه سبيلا﴾ ئایگەن بە ڕێبازو شاپینی خۆیان ﴿وإن يروا سبيل الغي﴾ وە ئەگەر ڕێگەی گومڕایی و ئاپینی چەوت ببینن ﴿يتخذوه سبيلا﴾ دەیگەن بە ئاپین و ڕێباز بۆ خۆیان ﴿ذلك بأنهم كذبوا بآياتنا﴾ هەموو ئەمانە لەبەر ئەوەیە کە بەڵگەو نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿وكانوا عنها غافلين﴾ و هەمیشە بێ ئاگا بوون لێیان. ١٤٦) ﴿والذين كذبوا بآياتنا﴾ وە کەسانێك کە بەڵگەو نیشانەکانی ئێمەیان بە درۆزانی ﴿ولقاء الآخرة﴾ هەروەها نیشانەی ڕۆژی دوایی﴿حبطت أعمالهم﴾ کارو کردەوەی (چاکیان) بە هیچ دەرچوو (پوچەڵ بوویەوە) ﴿هل يجزون إلا ما كانوا يعملون﴾ ئایا جگە لەو (خراپانە)ی کە دەیان کرد سزا دەدرێن؟ ١٤٧)﴿واتخذ قوم موسى من بعده﴾ وە هۆزی موسا پاش (ڕۆیشتنی) موسا دروستیان کرد ﴿من حليهم عجلا جسدا﴾ لە خشڵ و ڕێچکانیان پەیکەرێکەیەك ﴿له خوار﴾ کە قۆڕەی (وەك گوێزەکەی) هەبوو ﴿ألم يروا أنه لا يكلمهم﴾ ئایا ئەوانە نەیانبینی کە بێگومان شەو (گوێزەکەیە) قسەیان لەگەڵ دا ناکات ﴿ولا يهديهم سبيلا﴾ و هیچ ڕێبازێکیشیان نیشان نادات ﴿اتخذوه﴾ کردیان بە (پەرستراو) ﴿وكانوا ظالمين﴾ و ئەوانە ستەمکاربوون. ١٤٨)﴿ولما سقط في أيديهم﴾ وە کاتێ لە دەستیان دەرچوو (زۆر پەشیمان بوونەوە) ﴿ورأوا أنهم قد ضلوا﴾ وە تێگەیشتن و بینیان کە بێگومان گومڕابوون ﴿قالوا﴾ ووتیان: ﴿لئن لم يرحمنا ربنا﴾ سوێند بە خوا ئەگەر پەروەردگارمان بەزەیی پێمانەدا ئەیەتەوە ﴿ويغفر لنا﴾ وە لە گوناهەکانمان خۆش نەبێت ﴿لنكونن من الخاسرين﴾ ئەوە بەڕاستی ئێمە لە زیان لێ کەوتوان دەبین.١٤٩)

وَلَمَّا رَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا قَالَ بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِى
مِنۢ بَعْدِىٓ ۖ أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ ۖ وَأَلْقَى ٱلْأَلْوَاحَ وَأَخَذَ بِرَأْسِ
أَخِيهِ يَجُرُّهُۥٓ إِلَيْهِ ۚ قَالَ ٱبْنَ أُمَّ إِنَّ ٱلْقَوْمَ ٱسْتَضْعَفُونِى وَكَادُوا۟
يَقْتُلُونَنِى فَلَا تُشْمِتْ بِىَ ٱلْأَعْدَآءَ وَلَا تَجْعَلْنِى مَعَ ٱلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥٠﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِأَخِى وَأَدْخِلْنَا فِى
رَحْمَتِكَ ۖ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١٥١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟
ٱلْعِجْلَ سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَذِلَّةٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۚ
وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُفْتَرِينَ ﴿١٥٢﴾ وَٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ثُمَّ
تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِهَا وَءَامَنُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٥٣﴾ وَلَمَّا سَكَتَ عَن مُّوسَى ٱلْغَضَبُ أَخَذَ ٱلْأَلْوَاحَ ۖ وَفِى
نُسْخَتِهَا هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ ﴿١٥٤﴾ وَٱخْتَارَ
مُوسَىٰ قَوْمَهُۥ سَبْعِينَ رَجُلًا لِّمِيقَٰتِنَا ۖ فَلَمَّآ أَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ
قَالَ رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُم مِّن قَبْلُ وَإِيَّىَّ ۖ أَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
ٱلسُّفَهَآءُ مِنَّآ ۖ إِنْ هِىَ إِلَّا فِتْنَتُكَ ۖ تُضِلُّ بِهَا مَن تَشَآءُ وَتَهْدِى
مَن تَشَآءُ ۖ أَنتَ وَلِيُّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا وَٱرْحَمْنَا ۖ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْغَٰفِرِينَ ﴿١٥٥﴾

﴿وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ﴾ جا کاتێ موسا گەڕایەوە ناو هۆزەکەی ﴿أَفَضَى إِلَى﴾ بەڕێ و نوێژەیەکی زۆرەوە ﴿قَالَ﴾ (موسا) ووتی (بە گوێرەکە پەرستەکان) ﴿بِئْسَمَا خَلَفْتُمُونِي﴾ لە دوای من ﴿أَعَجِلْتُمْ أَمْرَ رَبِّكُمْ﴾ ئایا پەلەتان کرد لە فەرمانی پەروەردگارتان؟ ﴿وَأَلْقَى الْأَلْوَاحَ﴾ (موسا) تەختەکانی (تەورات) فڕێ دا ﴿وَأَخَذَ بِرَأْسِ أَخِيهِ﴾ وە (قژی) سەری (هارووني) برای گرت و بەرەو خۆی ڕاپکێشا ﴿قَالَ﴾ (هارون) ووتی: ﴿ابْنَ أُمَّ﴾ ئەی کوڕی دایکم ﴿إِنَّ الْقَوْمَ اسْتَضْعَفُونِي﴾ بەڕاستی ئەم گەلە لاوازیان کردم ﴿وَكَادُوا يَقْتُلُونَنِي﴾ نزیک بوو بم کوشن ﴿فَلَا تُشْمِتْ بِيَ الْأَعْدَاءَ﴾ کەواتە دوژمنانم پێ دڵخۆش مەکە ﴿وَلَا تَجْعَلْنِي مَعَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ و لەگەڵ هۆزی ستەمکارانەدا دامەمەزێنە. ١٥٠﴿قَالَ﴾ (موسا) فەرمووی: ﴿رَبِّ اغْفِرْ لِي﴾ ئەی پەروەردگارم لە خۆم و براکەم خۆش بە ﴿وَلِأَخِي وَأَدْخِلْنَا فِي﴾ وە بمانخەرە ناو بەزەیی و میهرەبانی خۆتەوە ﴿وَأَنْتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ تۆ میهرەبان ترینی هەموو میهرەبانانیت. ١٥١﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّخَذُوا الْعِجْلَ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی کە گوێرەکە پەرست بوون ﴿سَيَنَالُهُمْ غَضَبٌ مِنْ﴾ لەمەو دوا دەکەوێتە بەر ڕق و خەشمی پەروەردگاریان ﴿وَذِلَّةٌ فِي الْحَيَاةِ﴾ هەروەها ڕسوایی و زەلیلی لە ژیانی دنیادا. ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُفْتَرِينَ﴾ هەر بەو جۆرە سزای درۆ هەڵبەستان دەدەین. ١٥٢﴿وَالَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ﴾ وە ئەوانەی گوناهیان کرد ﴿ثُمَّ تَابُوا مِنْ بَعْدِهَا﴾ پاشان دوای ئەوە تەوبەیان کرد ﴿وَآمَنُوا﴾ و باوەڕیان هێنا ﴿إِنَّ رَبَّكَ مِنْ بَعْدِهَا﴾ بێگومان پەروەردگارت پاش ئەو (باوەڕهێنان و تۆبە کردنە) ﴿لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لێبووردەی میهرەبانە. ١٥٣﴿وَلَمَّا سَكَتَ عَنْ مُوسَى الْغَضَبُ﴾ جا کاتێ موسا تووڕەیی یەکەی نیشتەوە ﴿أَخَذَ الْأَلْوَاحَ﴾ تەختەکانی (تەورات) هەڵگرتەوە ﴿وَفِي نُسْخَتِهَا﴾ و لە ڕەتووس و نوسراوی ئەو (تەختانە)دا ﴿هُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ ڕێنموونی و بەزەیی گەورە هەیە ﴿لِلَّذِينَ هُمْ لِرَبِّهِمْ يَرْهَبُونَ﴾ بۆ کە سانێک کە لە پەروەردگاریان دەترسن. ١٥٤﴿وَاخْتَارَ مُوسَى قَوْمَهُ﴾ وە موسا لەگەڵەکەی خۆی هەڵی بژارد ﴿سَبْعِينَ رَجُلًا﴾ حەفتا پیاو ﴿لِمِيقَاتِنَا﴾ (بۆ هاتن) بۆ ژانگە لەگەڵ تێمەدا ﴿فَلَمَّا أَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ وە کاتێک کە بوومەلەرزەکە داپگرتن ﴿قَالَ﴾ (موسا) فەرمووی: ﴿رَبِّ لَوْ شِئْتَ أَهْلَكْتَهُمْ مِنْ قَبْلُ وَإِيَّايَ﴾ ئەی پەروەردگارم گەر بتویستایە لەمەو پێش ئەوان و منیشت لەناو دەبرد ﴿أَتُهْلِكُنَا﴾ ئایا تۆ هەموومان لەناو دەبەیت ﴿بِمَا فَعَلَ السُّفَهَاءُ مِنَّا﴾ بەهۆی ئەوەی کە گێلەکانمان ئەنجامیان داوە ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا فِتْنَتُكَ﴾ ئەمە تەنها تاقی کردنەوەیەکی خۆتە ﴿تُضِلُّ بِهَا مَنْ تَشَاءُ﴾ هەر کەسێکت بوێ بەو هۆیەوە گومڕای دەکەیت ﴿وَتَهْدِي مَنْ تَشَاءُ﴾ وە هەر کەسێکت بوێ ڕێنموونی دەکەیت ﴿أَنْتَ وَلِيُّنَا﴾ هەر تۆ کار بەدەستمانی (پەرستراومانی) ﴿فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا﴾ کەواتە لێمان خۆش ببە و ڕەحمان پێ بکە ﴿وَأَنْتَ خَيْرُ الْغَافِرِينَ﴾ چونکە باشترین لێ بووردە هەر تۆیی. ١٥٥)

۞ وَٱكْتُبْ لَنَا فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ إِنَّا
هُدْنَآ إِلَيْكَ ۚ قَالَ عَذَابِىٓ أُصِيبُ بِهِۦ مَنْ أَشَآءُ ۖ وَرَحْمَتِى
وَسِعَتْ كُلَّ شَىْءٍ ۚ فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ وَيُؤْتُونَ
ٱلزَّكَوٰةَ وَٱلَّذِينَ هُم بِـَٔايَٰتِنَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٥٦﴾ ٱلَّذِينَ يَتَّبِعُونَ
ٱلرَّسُولَ ٱلنَّبِىَّ ٱلْأُمِّىَّ ٱلَّذِى يَجِدُونَهُۥ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ
فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ يَأْمُرُهُم بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَىٰهُمْ
عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُحِلُّ لَهُمُ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ
ٱلْخَبَٰٓئِثَ وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ وَٱلْأَغْلَٰلَ ٱلَّتِى كَانَتْ
عَلَيْهِمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِهِۦ وَعَزَّرُوهُ وَنَصَرُوهُ وَٱتَّبَعُوا۟
ٱلنُّورَ ٱلَّذِىٓ أُنزِلَ مَعَهُۥٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٥٧﴾ قُلْ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ٱلَّذِى
لَهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ
فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِ ٱلنَّبِىِّ ٱلْأُمِّىِّ ٱلَّذِى يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ
وَكَلِمَٰتِهِۦ وَٱتَّبِعُوهُ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥٨﴾
وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰٓ أُمَّةٌ يَهْدُونَ بِٱلْحَقِّ وَبِهِۦ يَعْدِلُونَ ﴿١٥٩﴾

= دەفەرمووێ: (کەوڕەکان بگرن و کەوڕەی پاپانی تێدا بکەن بە قوربانیەکەی خۆیەوە، شتێکی باشە، سەری وەکو مێوژ وایە — لە پەشمی و ئاریکی و بچووکی دا —)

(ئەبوداود (٢٧٩) سورەتی (النساء): قال النبي (ﷺ): (والذي نفسي بيده لا يصيب العبد من هم ولا حزن ولا نصب حتى الشوكة يشاكها إلا كفر الله عنه بها من خطاياه) (ئەبوداود) بەڵگەیە لەسەر ئەوەی (سوڕانەوە بەر زگماکی گیانی ملی بەندەکە) ئەگەر لەسەر ئەوروپی و ئاژەڵ و ماندووبوونی بەدەن ئاجرێت ئەوا ئاگادەر دەکرێتەوە بەڵکو بچێتە بە لەدەستی دا ئیتلاڵ خوا بەخۆیەوە لەگوناهەکانی دەسووتێنێ.

(ئەبوداود (٨٠) سورەتی (النساء): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (من أطاعني فقد أطاع الله ومن عصاني فقد عصى الله ومن أطاع الأمير فقد أطاعني ومن عصى الأمير فقد عصاني) (رواه البخاري-

﴿وَاكْتُبْ لَنَا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ (خوایە) لەم دنیادا چاکەمان بۆ بنووسە ﴿وَفِي الْآخِرَةِ﴾ هەروەها لەڕۆژی دوایشدا ﴿إِنَّا هُدْنَا إِلَيْكَ﴾ بەڕاستی ئێمە بۆ لای تۆ گەڕاوینەتەوە ﴿قَالَ﴾ (پەروەردگار) فەرمووی: ﴿عَذَابِي﴾ سزاو ئازارم ﴿أُصِيبُ بِهِ مَنْ أَشَاءُ﴾ دووچاری هەرکەسی دەکەم کەبمەوێ ﴿وَرَحْمَتِي وَسِعَتْ كُلَّ شَيْءٍ﴾ وە بەزەیی و رەحمەتیشم هەموو شتێکی گرتۆتەوە ﴿فَسَأَكْتُبُهَا لِلَّذِينَ﴾ جا لەدوایی دا ئەو (بەزەیی یەم) دەنووسم بۆ ئەوانەی ﴿يَتَّقُونَ﴾ پارێزکار و لەخوا ترسن ﴿وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ و زەکات دەدەن ﴿وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِنَا يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوانەش کە بڕوا بەبەڵگەو نیشانەکانی ئێمە دێنن. ١٥٦) ﴿الَّذِينَ يَتَّبِعُونَ الرَّسُولَ﴾ ئەوانەی کە شوێن پێغەمبەر ﴿النَّبِيَّ الْأُمِّيَّ﴾ و نێردراوی نەخوێندەوار دەکەون(کە لەلایەن پەروەردگارەوە هاتووە) ﴿الَّذِي يَجِدُونَهُ مَكْتُوبًا عِندَهُمْ﴾ ئەو کەسەی کە(نامە دارەکان) دەیبینن بە نووسراویی لایانە ﴿فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنجِيلِ﴾ لە تەورات و ئینجیل دا ﴿يَأْمُرُهُم بِالْمَعْرُوفِ﴾ کە فەرمانیان پێ دەکات بە چاکە ﴿وَيَنْهَاهُمْ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ و ڕێگرییان لێ دەکات لە خراپە ﴿وَيُحِلُّ لَهُمُ الطَّيِّبَاتِ﴾ شتە خاوێن و پاکەکانیان بۆ حەڵاڵ دەکات ﴿وَيُحَرِّمُ عَلَيْهِمُ الْخَبَائِثَ﴾ وە شتە پیسەکانیان لێ حەرام (قەدەغە) دەکات ﴿وَيَضَعُ عَنْهُمْ إِصْرَهُمْ﴾ و بارە قورس و گرانەکانیان لەسەر لادەباتو ﴿وَالْأَغْلَالَ﴾ ئەو کۆت و زنجیرانەش ﴿الَّتِي كَانَتْ عَلَيْهِمْ﴾ کە بەسەریانەوە بوون ﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا بِهِ﴾ ئەنجا ئەو کەسانەی کە باوەڕیان بەو(پێغەمبەرە) هێنابێت ﴿وَعَزَّرُوهُ﴾ و ڕێزو قەدریان بۆ دانابێت ﴿وَنَصَرُوهُ﴾ یارمەتیان دابێت و پشتیوانیان لێ کردبێت ﴿وَاتَّبَعُوا النُّورَ﴾ و پەیڕەوی ئەو نوورەیان کردبێت (کە قورئانە) ﴿الَّذِي أُنزِلَ مَعَهُ﴾ کە لەگەڵیدا نێرراوەتە خوارەوە ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوان هەموو(کە باسکران) لە ڕزگار بووانن. ١٥٧) ﴿قُلْ﴾ (ئەی مەحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا﴾ بەڕاستی من پێغەمبەری خوام بۆ ئێوە هەمووتان ﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەو (خوایەی) کەتەنها بۆ ئەوە، موڵکایەتی هەموو ئاسمانەکان و زەوی ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە جگە لەئەو ﴿يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ دەژێنێت و دەمرێنێت ﴿فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کەواتە بڕوا بەخواو پێغەمبەرەکەی بهێنن ﴿النَّبِيِّ الْأُمِّيِّ﴾ کە نێراوێکی نەخوێندەوارە ﴿الَّذِي يُؤْمِنُ بِاللَّهِ﴾ ئەویش باوەڕی بەخوا ﴿وَكَلِمَاتِهِ﴾ و بەووتەکانی هەیە ﴿وَاتَّبِعُوهُ﴾ ئێوەش شوێنی بکەون و پەیڕەوی بکەن ﴿لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ تا بکەونە سەر ڕێگای ڕاست. ١٥٨) ﴿وَمِن قَوْمِ مُوسَىٰ﴾ وە لەهۆزەکەی مووسادا ﴿أُمَّةٌ﴾ تاقمێکی گەورە هەن ﴿يَهْدُونَ بِالْحَقِّ﴾ کەڕێنموونی خەڵکی دەکەن بەحەق و راستی ﴿وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ و هەر بەحەقیش دادوەری دەکەن. ١٥٩)

وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱثْنَتَىْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا ۚ وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ
إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ ۖ
فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا ۖ قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ
مَّشْرَبَهُمْ ۚ وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ
وَٱلسَّلْوَىٰ ۖ كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ ۚ وَمَا
ظَلَمُونَا وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١٦٠﴾ وَإِذْ
قِيلَ لَهُمُ ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ
شِئْتُمْ وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا نَّغْفِرْ
لَكُمْ خَطِيٓـَٔتِكُمْ ۚ سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٦١﴾
فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ
فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟
يَظْلِمُونَ ﴿١٦٢﴾ وَسْـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَتْ
حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ ۘ إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ إِذْ تَأْتِيهِمْ
حِيتَانُهُمْ يَوْمَ سَبْتِهِمْ شُرَّعًا وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ ۙ
لَا تَأْتِيهِمْ ۚ كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ ﴿١٦٣﴾

سی مسئلہ) شعیر
سورہ (پہلی
خواہ لی ہو) دلیل
پکڑے (یہودی خود)
فاروق: (بنی کا بیٹا
گروہ پانچ من بکائے
شاہ بن گیان گروہ
پانچ خواہ کلاہ
وہ شہر قاسم
سارہ ہی من بکائے
شعیب پکارنا
سارہ ہی خواہ
گروہ: وہ شہر
کاسہ گروہ پانچ
کاسہ شعیب بکاہ
شاہ پارسائی گروہ
پانچ علی کلاہ
وہ شہر کاسہ
سارہ ہی شعیب
بکائے شاہ پارسائی
سارہ ہی عیسیٰ
کردہ)

ترجمہ: (۱۶۰) اور ہم نے بارہ قبیلوں میں تقسیم کر دیا انہیں بڑے بڑے گروہ، اور وحی بھیجی ہم نے موسیٰ کی طرف جب مانگا اس سے پانی اس کی قوم نے کہ مار اپنی لاٹھی پتھر پر، پھر بہ نکلے اس سے بارہ چشمے، معلوم کر لیا ہر گروہ نے اپنا اپنا گھاٹ، اور سایہ کیا ہم نے ان پر بادل کا، اور اتارا ان پر من اور سلویٰ، کھاؤ ستھری چیزیں جو ہم نے تمہیں روزی دی ہیں، اور انہوں نے ہمارا کچھ نہیں بگاڑا لیکن اپنا ہی نقصان کرتے رہے۔ (۱۶۱) اور جب ان سے کہا گیا کہ بستی میں جا کر بسو اور کھاؤ جہاں سے چاہو، اور کہو کہ ہمارے گناہ معاف ہوں، اور دروازے میں سجدہ کرتے ہوئے داخل ہو، ہم تمہارے گناہ بخش دیں گے، ہم نیکی کرنے والوں کو اور زیادہ دیں گے۔ (۱۶۲) پھر بدل ڈالا ان میں سے ظالموں نے بات کو دوسری بات سے جو ان سے کہی گئی تھی، پس ہم نے بھیجا ان پر عذاب آسمان سے بسبب اس کے کہ وہ ظلم کرتے تھے۔ (۱۶۳) اور پوچھ ان سے حال اس بستی کا جو دریا کے کنارے تھی، جب وہ حد سے بڑھتے تھے ہفتہ کے دن میں، جب آتی تھیں ان کے پاس مچھلیاں ہفتہ کے دن پانی پر تیرتی ہوئی، اور جس دن ہفتہ کا نہ ہوتا نہ آتی تھیں، اس طرح ہم آزماتے تھے ان کو بسبب اس کے کہ وہ نافرمانی کرتے تھے۔

فائدہ: (۱۶۰) **سورتی (النساء):** ۱۱ من عبد الله بن عمر (رضی اللہ عنہ) هجرت إلى رسول الله (ﷺ) يوماً فإذا اليهود إذ اختلف اثنان في آية فارتفعت أصواتهما فقال: إنما هلكت الأمم قبلكم باختلافهم في الكتاب (رواه مسلم وأحمد) محمد رسول اللہ (ﷺ) کے زمانہ میں دو شخص آپس میں لڑ پڑے (یہودی) ایک کہتا تھا یہ آیت اس طرح پڑھی گئی ہے اور دوسرا کہتا تھا نہیں اس طرح نہیں پڑھی گئی ہے (یہودی خود) یہ جھگڑا لے کر آپ (ﷺ) کی خدمت میں حاضر ہوئے تو آپ نے فرمایا کہ تم سے پہلی امتیں اسی اختلاف کی وجہ سے ہلاک ہوئی ہیں۔

﴿وَقَطَّعْنَٰهُمُ ٱلْتَىْ عَشَرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا﴾ ئەوان (جوولەکە)مان کرد بە دوانزە تیرە و تایفەوە ﴿وَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾ سرووشمان بۆ مووسا کرد ﴿إِذِ ٱسْتَسْقَىٰهُ قَوْمُهُۥٓ﴾ کاتێك کە هۆزەکەی داوای ئاویان لێ کرد (لە تینوانا) ﴿أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْحَجَرَ﴾ کە بە گۆچانەکەت بدە لەبەردەکە ﴿فَٱنۢبَجَسَتْ مِنْهُ﴾ ئیتر دەست بەجێ لێی هەڵقوڵا ﴿ٱثْنَتَا عَشْرَةَ عَيْنًا﴾ دوازدە کانی ﴿قَدْ عَلِمَ كُلُّ أُنَاسٍ مَّشْرَبَهُمْ﴾ بێگومان هەر تیرە و تایفەیەك جێگای ئاو خواردنی خۆی دەزانی ﴿وَظَلَّلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْغَمَٰمَ﴾ وە هەورمان کرد بە سێبەر بە سەریانەوە ﴿وَأَنزَلْنَا عَلَيْهِمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ﴾ و گەزۆ و هەوێردە (شیلاقە)مان بۆ ناردن ﴿كُلُوا۟ مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ﴾ لەو رسق و رۆزیە پاکانە بخۆن کە پێمان داوون ﴿وَمَا ظَلَمُونَا﴾ وە ئەوانە (بەو تاوانانە) هیچ ستەمێکیان لە ئێمە نەکرد ﴿وَلَٰكِن﴾ بەڵکو ﴿كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ هەر ستەمیان لە خۆیان دەکرد. ١٦٠)﴿وَإِذْ قِيلَ لَهُمُ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ بەوان ووترا ﴿ٱسْكُنُوا۟ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةَ﴾ لەناو ئەو شارەدا (بیت المقدس) نیشتە جێ ببن ﴿وَكُلُوا۟ مِنْهَا حَيْثُ شِئْتُمْ﴾ لە (خواردنەکانی) ئەوێ بخۆن لە هەر لایەك حەزتان کرد ﴿وَقُولُوا۟ حِطَّةٌ﴾ و بڵێن: (داوای) ئێمە سڕینەوەی گوناهەکانمانە ﴿وَٱدْخُلُوا۟ ٱلْبَابَ سُجَّدًا﴾ و لە دەروازەی (شارەوە) بەسوژدە بردنەوە بڕۆنە ژوورەوە ﴿نَّغْفِرْ لَكُمْ خَطِيٓـَٰٔتِكُمْ﴾ ئەوسا لە خراپەو تاوانەکانتان دەبوورێین و خۆش دەبین ﴿سَنَزِيدُ ٱلْمُحْسِنِينَ﴾ لەئایندەدا (پاداشتی) چاکەکاران زیاد دەکەین. ١٦١)﴿فَبَدَّلَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ﴾ کەچی ئەوانەیان کەستەمیان کرد گۆڕییان ﴿قَوْلًا غَيْرَ ٱلَّذِى قِيلَ لَهُمْ﴾ ئەو (ووتەی) کە پێیان ووترا بوو بەووتەیەکی تر ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِجْزًا﴾ ئێمەش (دوای ئەوە) سزایەکمان ناردە سەریان ﴿مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ لە ئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ﴾ بە هۆی ئەوەوە کە بەردەوام ستەمیان دەکرد. ١٦٢)﴿وَسَـَٔلْهُمْ عَنِ ٱلْقَرْيَةِ﴾ وە پرسیاریان لێ بکە دەربارەی ئەو شارەی ﴿ٱلَّتِى كَانَتْ حَاضِرَةَ ٱلْبَحْرِ﴾ کە لە نزیك دەریا(ی سور) بوو ﴿إِذْ يَعْدُونَ فِى ٱلسَّبْتِ﴾ کە لە رۆژی شەممەدا دەست درێژی یان دەکرد ﴿إِذْ تَأْتِيهِمْ حِيتَانُهُمْ﴾ چونکە لەو کاتەدا نەهەنگەکانیان دەهاتن ﴿يَوْمَ سَبْتِهِمْ﴾ لە رۆژی شەممەکەیاندا ﴿شُرَّعًا﴾ (بە دەرکەوتوویی) بە سەر ئاوەوە ﴿وَيَوْمَ لَا يَسْبِتُونَ﴾ وە رۆژێ کە شەممە نەبوایە ﴿لَا تَأْتِيهِمْ﴾ نەهەنگەکانیان بۆ نەدەهات ﴿كَذَٰلِكَ نَبْلُوهُم﴾ ئا بەو جۆرە تاقیمان کردنەوە ﴿بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ﴾ چونکە لە فەرمانی خوا دەردەچوون و سەر پێچی یان دەکرد. ١٦٣)

وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ مِّنْهُمْ لِمَ تَعِظُونَ قَوْمًا ۙ اللَّهُ مُهْلِكُهُمْ أَوْ مُعَذِّبُهُمْ
عَذَابًا شَدِيدًا ۖ قَالُوا مَعْذِرَةً إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿١٦٤﴾
فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ أَنجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ
وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا بِعَذَابٍ بَئِيسٍ بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ
﴿١٦٥﴾ فَلَمَّا عَتَوْا عَن مَّا نُهُوا عَنْهُ قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ
﴿١٦٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكَ لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ مَن
يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ ۗ إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ ۖ وَإِنَّهُ
لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٦٧﴾ وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا ۖ مِّنْهُمُ
الصَّالِحُونَ وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَبَلَوْنَاهُم بِالْحَسَنَاتِ
وَالسَّيِّئَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿١٦٨﴾ فَخَلَفَ مِن بَعْدِهِمْ خَلْفٌ
وَرِثُوا الْكِتَابَ يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا الْأَدْنَىٰ وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا
وَإِن يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِّثْلُهُ يَأْخُذُوهُ ۚ أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِم مِّيثَاقُ الْكِتَابِ
أَن لَّا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ وَدَرَسُوا مَا فِيهِ ۗ وَالدَّارُ الْآخِرَةُ
خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يَتَّقُونَ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦٩﴾ وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ
بِالْكِتَابِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ ﴿١٧٠﴾

هي دعتكم **بأن** بالموعظة **ربكم** (بالله تعالى) **يتقون** الاصطياد **تنوه** تباعدون **بعذاب** جبار وشديد **له** لكتبي خوفا.

الحديث (٨٢) سورة (الأنعام)، عن النبي ﷺ (أنه **بالمرء كاذبا أن يحدث بكل ما سمع**) رواه مسلم.

الحديث (٨٣) سورة (الأنعام)، عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: (من آمن بالله ورسوله وأقام الصلاة وآتى الزكاة وصام رمضان كان حقا على الله أن يدخله الجنة هاجر في سبيل الله أو جلس في أرضه التي ولد فيها) قالوا يا رسول الله ﷺ: أفلا نبشر الناس بذلك فقال: (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيل الله، بين كل درجتين كما بين السماء والأرض، فإذا سألتم الله فاسألوه الفردوس فإنه وسط الجنة وأعلى الجنة وفوقه

﴿وَإِذْ قَالَتْ أُمَّةٌ﴾ کاتێ تاقمێ لەوان (بەتاقمێکی ترەوە) وت ﴿لِمَ تَعِظُونَ﴾ بۆچی ئامۆژگاری کۆمەڵێک دەکەن ﴿قَوْمًا﴾ کەخوا لەناویان دەبات ﴿أَوْ مُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا﴾ یان بە سزایەکی سەخت سزایان دەدات ﴿قَالُوا مَعْذِرَةً﴾ وەڵامیان: تا لای پەروەردگارتان بەهانەو عوزر بێ (و ئاوانبار نەبین لە سەر بێ دەنگیمان) ﴿وَلَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ و بەڵکو لەوان لەخوا بترسن. ١٦٤) ﴿فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ﴾ لەنجا کاتێ ئەوەی پێی ئامۆژگاری کرابوون لەبیریان چوو ﴿أَنْجَيْنَا الَّذِينَ يَنْهَوْنَ عَنِ السُّوءِ﴾ ئەوانەی بەرگریان دەکرد لە خراپە وئاوان ڕزگارمان کردن ﴿وَأَخَذْنَا الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئەوانەش کە ستەمیان کرد سزامان دان ﴿بِعَذَابٍ بَئِيسٍ﴾ بەسزایەکی زۆر خراپ ﴿بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ بەهۆی دەرچوونیان لە فەرمانی خوا. ١٦٥) ﴿فَلَمَّا عَتَوْا عَنْ مَا نُهُوا عَنْهُ﴾ جاکاتێک یاخی بوون لە ئەوەی قەدەغە کرابوون لێ بێ ﴿قُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ﴾ ئەوسا پێمان ووتن: ببنە چەند مەیموونێکی دوورخراوەی بێ نرخ. ١٦٦) ﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ﴾ وە (ئەی موحەممەد ﷺ بیربکەرەوە) کاتێ پەروەردگارت ڕایگەیاندو دای بە گوێچکەیاندا ﴿لَيَبْعَثَنَّ عَلَيْهِمْ﴾ سوێندیبێ بێگومان دەیێنێ بۆیان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿مَنْ يَسُومُهُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ کەسانێ کە سزای توند و بەدیان پێ بچێژێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ لَسَرِيعُ الْعِقَابِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت تۆڵەی خێرایە ﴿وَإِنَّهُ لَغَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ بەڕاستی لێ خۆش بوو و میهرەبانیشە. ١٦٧) ﴿وَقَطَّعْنَاهُمْ فِي الْأَرْضِ أُمَمًا﴾ وە ئەوانمان لەسەر زەوی دابەش چەند کۆمەڵێک دابەش کرد ﴿مِنْهُمُ الصَّالِحُونَ﴾ هەندێکیان چاکەکارن ﴿وَمِنْهُمْ دُونَ ذَٰلِكَ﴾ وە هەندێکیشیان وەک ئەوان نەبوون (بێ بڕوەر بوون) ﴿وَبَلَوْنَاهُمْ بِالْحَسَنَاتِ﴾ وە ئاقیمان گێڕنەوە بەچەندەها چاکەو خێرێی ﴿وَالسَّيِّئَاتِ﴾ و بەچەندەها خراپە و ناخۆشی ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بەتوبەیدی ئەوەی بگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ١٦٨) ﴿فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ﴾ دوای ئەوان جێ نشینانێکی خراپ هاتنە جێگەیان ﴿وَرِثُوا الْكِتَابَ﴾ کە میراتگری ئەورات بوون ﴿يَأْخُذُونَ عَرَضَ هَٰذَا الْأَدْنَىٰ﴾ کەلوپەلی (حەرامی) ئەم دنیایەیان هەڵدەگرت ﴿وَيَقُولُونَ سَيُغْفَرُ لَنَا﴾ وە دەیانووت بێگومان ئێمە عافو دەکرێین ﴿وَإِنْ يَأْتِهِمْ عَرَضٌ مِثْلُهُ يَأْخُذُوهُ﴾ لەکاتێکدا ئەگەر جارێکی تر کەلوپەلێکی وەک ئەوەی یاسکرا وەریی دەگرێتەوە ﴿أَلَمْ يُؤْخَذْ عَلَيْهِمْ مِيثَاقُ الْكِتَابِ﴾ ئایا لێیان وەرنەگیراوەو پێویست نە کراوە لەسەریان ﴿أَنْ لَا يَقُولُوا عَلَى اللَّهِ إِلَّا الْحَقَّ﴾ بەیەمان لە ئەوڕاتدا ﴿وَدَرَسُوا مَا فِيهِ﴾ کە بەدەم خوارە هیچ ئەڵێن ﴿إِلَّا الْحَقَّ﴾ بێجگە لە ڕاستی ﴿وَالدَّارُ الْآخِرَةُ خَيْرٌ لِلَّذِينَ يَتَّقُونَ﴾ ئەوەی لە ئەوڕاتدا هەیبوو خوێندوویانەتەوە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ وە ڕۆژی دوایی و (دەست کەوتی ئەو ژیانە) ﴿خَيْرٌ﴾ چاکتر و باشترە بۆ ئەوانەی ﴿يَتَّقُونَ﴾ کە خۆ پارێزن لە خوا ترسن ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ هێشتا (ژیر نابن؟ ١٦٩) ﴿وَالَّذِينَ يُمَسِّكُونَ بِالْكِتَابِ﴾ وە ئەوانەی بەتوندی دەست دەگرن بەئەوڕاتەوە (و پەیڕەوی دەکەن) ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ وە نوێژەکانیان بەجێ دەهێنن ﴿إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ الْمُصْلِحِينَ﴾ بێگومان ئێمە پاداشتی چاکەکاران. ١٧٠)

وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ فَوْقَهُمْ كَأَنَّهُۥ ظُلَّةٌ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُۥ وَٰقِعٌۢ بِهِمْ
خُذُوا۟ مَآ ءَاتَيْنَٰكُم بِقُوَّةٍ وَٱذْكُرُوا۟ مَا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿١٧١﴾
وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ مِنۢ بَنِىٓ ءَادَمَ مِن ظُهُورِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَأَشْهَدَهُمْ
عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ ۛ شَهِدْنَآ ۛ أَن تَقُولُوا۟ يَوْمَ
ٱلْقِيَٰمَةِ إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَٰفِلِينَ ﴿١٧٢﴾ أَوْ تَقُولُوٓا۟ إِنَّمَآ أَشْرَكَ
ءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِّنۢ بَعْدِهِمْ ۖ أَفَتُهْلِكُنَا بِمَا فَعَلَ
ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿١٧٣﴾ وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿١٧٤﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ ٱلَّذِىٓ ءَاتَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا فَٱنسَلَخَ مِنْهَا
فَأَتْبَعَهُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَكَانَ مِنَ ٱلْغَاوِينَ ﴿١٧٥﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَرَفَعْنَٰهُ بِهَا وَلَٰكِنَّهُۥٓ أَخْلَدَ إِلَى ٱلْأَرْضِ وَٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ ۚ فَمَثَلُهُۥ
كَمَثَلِ ٱلْكَلْبِ إِن تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَث أَوْ تَتْرُكْهُ
يَلْهَث ذَّٰلِكَ مَثَلُ ٱلْقَوْمِ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۚ فَٱقْصُصِ
ٱلْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٧٦﴾ سَآءَ مَثَلًا ٱلْقَوْمُ ٱلَّذِينَ
كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَأَنفُسَهُمْ كَانُوا۟ يَظْلِمُونَ ﴿١٧٧﴾ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ
فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٧٨﴾

= سوڕەی ئەلرەحمان بەشە تاقیی ئیهار ئیمامی (ڕواە البخاری ومسلم) ئەبو هوڕەیرە (ﷺ) گێڕاوێتیەوە لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) دەفەرمووێ (هەرکەسێ ئیهلاس بەخوای پێغەمبەرەکەی بچێتە خۆڕ بکاتە زەکاتەکەی بدات بێگومان بەهەشتی بۆ خوای گەورە ئامادەکردووە بەهەقی بەسەر خۆیەوە کەبیهات بەهەشت هەرچەندە بکاتە پێشەوای خۆڕا بان مێشوو لەی خاک و وڕاگەی کە تێیدا لەماڵە بووە) ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا مژدە بدەین بەخەڵکی؟ ئەویش فەرمووی: (ئەوا بەهەشتا سەد پلە هەیە خوا ئامادەی کردووە بۆ ئەو کەسانەی کەماڵە پێشەوای خوا لێ دەکاتەوە نێوان هەرپلەیەکیان بەقەدەر نێوان زەوی و ئاسمانە ئەگەر داوایتان لێ کرد لە خوا، داوای فێردەوس بکەن چونکە ناوەڕاستی بەهەشتەو بەرزترین شوێنی بەهەشتە وەلەسەرووی ئەوەوە، عەرشی خوایە و لەوێوە پووبارەکانی بەهەشت هەڵدەقوڵێن)

﴿وَإِذْ نَتَقْنَا الْجَبَلَ فَوْقَهُمْ﴾ (بیهێنەوە بیریان) کاتێك کە کێوی (طور) مان بەرزکردەوە بەسەریاندا﴿كَأَنَّهُ ظُلَّةٌ﴾ وەکو هەورێك (سێبەرێك) بوو ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُ وَاقِعٌ بِهِمْ﴾ وە لایان وابوو کە دەکەوێت بە سەر یاندا ﴿خُذُوا مَا آتَيْنَاكُمْ بِقُوَّةٍ﴾ (پێیمان ووتن) ئەوەی کە پێمان داوون بەتوندی بیگرن ﴿وَاذْكُرُوا مَا فِيهِ﴾ وە ئەوەی تێیدایە (لە ئامۆژگاری و حوکم) بەردەوام لە بیرتان بێت ﴿لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ﴾ بەڵکو ببنە پارێزگار و خواناس. ١٧١) ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ﴾ وە کاتێ کە پەروەردگارت وەری گرت (دەری هێنا) ﴿مِنْ بَنِي آدَمَ مِنْ ظُهُورِهِمْ﴾ لە پشتی نەوەی یەکان ﴿ذُرِّيَّتَهُمْ﴾ وەچە و نەوەکانیان ﴿وَأَشْهَدَهُمْ عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ﴾ وە کردنی بە شایەت بەسەر خۆیانەوە ﴿أَلَسْتُ بِرَبِّكُمْ﴾ (پێی ووتن) ئایا من پەروەردگاری نێوە نیم ؟ ﴿قَالُوا بَلَىٰ شَهِدْنَا﴾ (لە وەڵامدا) ووتیان: بەڵێ شایەتیمان دا ﴿أَنْ تَقُولُوا﴾ تا نەڵێن ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە رۆژی دوایی دا ﴿إِنَّا كُنَّا عَنْ هَٰذَا غَافِلِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە بێ ئاگا بووین لەمە (کەخوا پەروەردگارمانە). ١٧٢) ﴿أَوْ تَقُولُوا﴾ یا نەوەکو بڵێن ﴿إِنَّمَا أَشْرَكَ آبَاؤُنَا﴾ بێگومان باوو باپیرانمان هاوبەشیان بڕیار داوە ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ لەپێش (ئێمەوە) ﴿وَكُنَّا ذُرِّيَّةً مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ وە ئێمەش وەچە و نەوەی دوای ئەوان بووین ﴿أَفَتُهْلِكُنَا﴾ دەی ئایا لەناومان دەبەیت ﴿بِمَا فَعَلَ الْمُبْطِلُونَ﴾ بەوەی کە بێ فەرە خراپەکاران کردوویانە. ١٧٣) ﴿وَكَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ تا بەو جۆرە نیشانەکانی خوا ڕوون دەکەینەوە ﴿وَلَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بەڵکو (بەرەو هەق) بگەڕێنەوە. ١٧٤) ﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ﴾ وە (ئەی موحەمەد (ﷺ)) بخوێنەرەوە بەسەریاندا﴿نَبَأَ الَّذِي آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا﴾ هەواڵی ئەو کەسەی کە نیشانەکانی خۆمان پێ بەخشی﴿فَانْسَلَخَ مِنْهَا﴾ کەچی خۆی لێ دابڕی (و دەرچوو لە فەرمانی خوا) ﴿فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ﴾ ئینجا هەبتان دوای کەوت ﴿فَكَانَ مِنَ الْغَاوِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بو بەیەکێك لە گومڕایان. ١٧٥) ﴿وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ﴾ ئەگەر بمان ویستایە بەو ئایەتانە پلەبەرز دەکردەوە﴿وَلَٰكِنَّهُ﴾ بەڵام ئەو ﴿أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ﴾ خۆی نوساند بە زەوی یەوە ﴿وَاتَّبَعَ هَوَاهُ﴾ و دوای شارەزوەی خۆی کەوت ﴿فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ﴾ نموونەی ئەو وەك ئەو سەگەیە ﴿إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ﴾ ئەگەر لێی بدەیت و دەریکەیت (سڵەیت لێ دەکات و زمانت لێ دەرهێنێ) ﴿أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ﴾ وە ئەگەر وازیشی لێ بهێنێ هەر زمان دەردەهێنێ ﴿ذَّٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ﴾ ئەو(سیفەتانە) نموونەی ئەو کەسانەیە ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿فَاقْصُصِ الْقَصَصَ﴾ دەی ئەو داستان و چیرۆکانە بباس بکە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ تا بچنەوە بەخۆیاندا و بیر بکەنەوە. ١٧٦) ﴿سَاءَ﴾ بەدبو خراپە ﴿مَثَلًا الْقَوْمُ الَّذِينَ﴾ وێنە و (چیرۆکی) ئەو کەسانەی ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿وَأَنْفُسَهُمْ كَانُوا يَظْلِمُونَ﴾ ئەوانە هەمیشە ستەمیان لە خۆیان دەکرد. ١٧٧) ﴿مَنْ يَهْدِ اللَّهُ﴾ هەر کەس خوا ڕێنمووئی بکات ﴿فَهُوَ الْمُهْتَدِي﴾ هەر ئەو ڕێنمووئی کراوە ﴿وَمَنْ يُضْلِلْ﴾ هەر کەسێش (خوا بەهۆی کردەوەکانیەوە) گومڕای بکات ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوانە زیان لێ کەوتوو ڕەچەڵەن. ١٧٨)

وَلَقَدْ ذَرَأْنَا لِجَهَنَّمَ كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ لَهُمْ قُلُوبٌ
لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ
بِهَا ۚ أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ بَلْ هُمْ أَضَلُّ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ ﴿١٧٩﴾
وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا ۖ وَذَرُوا الَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِي
أَسْمَائِهِ ۚ سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٨٠﴾ وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ
يَهْدُونَ بِالْحَقِّ وَبِهِ يَعْدِلُونَ ﴿١٨١﴾ وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٢﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ ۚ إِنَّ
كَيْدِي مَتِينٌ ﴿١٨٣﴾ أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا ۚ مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ
هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿١٨٤﴾ أَوَلَمْ يَنظُرُوا فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ
أَجَلُهُمْ ۖ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ﴿١٨٥﴾ مَن يُضْلِلِ اللَّهُ فَلَا
هَادِيَ لَهُ وَيَذَرُهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿١٨٦﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ
أَيَّانَ مُرْسَاهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي ۖ لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا إِلَّا هُوَ ۚ ثَقُلَتْ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً ۗ يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ
عَنْهَا ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨٧﴾

لغويات (فقه)

سورتي (النساء) من **أبي موسى** (رضي الله عنه) **قال: قال** رسول الله (ﷺ) **و** الذي **نفسي بيده لا** تدخلوا الجنة حتى تؤمنوا ولا تؤمنوا حتى تحابوا أفلا أدلكم على أمر إذا فعلتموه تحاببتم؟ أفشوا السلام بينكم) (رواه مسلم وأبو داود). تشهو فوريه ويرجوه (رمزاي شوراي لا بسي كليراوه (تهوه) لسه يتفقصيه رووه (ﷺ) فعفـــــي رووق (سـوورق) بسمر زانه‌ى **گيانى منى** يادمسته ئاچنه

يەمانەتەوە، تائێمانتان قبض وه ئيمانتان تايز فه‌ن يەكەتريتان خۆش نەويت جا تايا فێرى شتێكتان **بكەم ئەگەر** بيكەن يەكەتريتان خۆش بوێ؟ سەلام كردن بالاوبكەنەوە لەنێوانتاندا.

لغويات (٩٢) سورتي (النساء) من ابن مسعود (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) يقول: (لا يحل دم امرئ مسلم يشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله إلا بإحدى ثلاث النفس بالنفس، والثيب الزاني، والمفارق لدينه المفارق

﴿وَلَقَدْ ذَرَأْنَا﴾ وە سوێند بەخوا بەڕاستی دروستمان کردووە ﴿لِجَهَنَّمَ﴾ بۆ دۆزەخ ﴿كَثِيرًا مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ﴾ زۆرێك لە جنۆکە و ئادەمی ﴿لَهُمْ قُلُوبٌ لَّا يَفْقَهُونَ بِهَا﴾ دڵیان هەیە بەڵام پێی تێناگەن (لە ڕاستی) ﴿وَلَهُمْ أَعْيُنٌ لَّا يُبْصِرُونَ بِهَا﴾ و چاویان هەیە (هەقی) پێ نابینن ﴿وَلَهُمْ آذَانٌ لَّا يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ و گوێیان هەیە (هەقی پێ) نابیستن ﴿أُولَٰئِكَ كَالْأَنْعَامِ﴾ ئەوانە وەك ئاژەڵ (وچوار پێ) وان ﴿بَلْ هُمْ أَضَلُّ﴾ بگرە خراپتر و گومڕا ترن (لە ئاژەڵ) ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ هەر ئەوانەن بێ ئاگایان. ١٧٩) ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ هەر بۆ خوایە جوانترین و چاکترینی ناوەکان ﴿فَادْعُوهُ بِهَا﴾ جا ئێوەش بەو ناوانە بانگ و هاواری لێ بکەن ﴿وَذَرُوا الَّذِينَ﴾ واز بهێنن و نرخ دامەنێن بۆ ئەوانەی ﴿يُلْحِدُونَ فِي أَسْمَائِهِ﴾ کەلەناوەکانی (خوا)دا گۆڕان و لادان دەکەن (دەیکەنە ناو بۆ بتەکانیان) ﴿سَيُجْزَوْنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەزوویی تۆڵەی ئەوەی دەیانکرد لێیان دەسەنرێت. ١٨٠) ﴿وَمِمَّنْ خَلَقْنَا أُمَّةٌ﴾ وە لەوانەی کە دروستمان کردووە کۆمەڵێك هەیە ﴿يَهْدُونَ بِالْحَقِّ﴾ ڕێنموونی خەڵك دەکەن بە (ئایینی) ڕاست ﴿وَبِهِ يَعْدِلُونَ﴾ و داد وەریشی پێ دەکەن. ١٨١) ﴿وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی کە نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ دانا ﴿سَنَسْتَدْرِجُهُمْ﴾ وورده وورده(پلە بە پلە) نزیکیان دەکەینەوە لە تیاچوون ﴿مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەجۆرێك کە خۆیشیان بەخۆیان نازانن. ١٨٢) ﴿وَأُمْلِي لَهُمْ﴾ ماوەیەك مۆڵەتیان دەدەم ﴿إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ﴾ بەڕاستی پیلانی من زۆر پتەو و بەهێزە. ١٨٣) ﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا﴾ ئایا ئەوان بیریان نەکردۆتەوە ﴿مَا بِصَاحِبِهِم مِّن جِنَّةٍ﴾ کەهاوڕێ کەیان شوێنەواری شێتی پێوە نی یە ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ ئەو تەنها تر سێنەرێکی ئاشکرایە (بۆ ئێوە). ١٨٤) ﴿أَوَلَمْ يَنظُرُوا﴾ ئایا ئەوانە ناڕوانن؟ ﴿فِي مَلَكُوتِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەو موڵکە گەورەو فراوانەی لەئاسمانەکان و زەوی دا هەیە ﴿وَمَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ﴾ وە لەو شتانەی خوای گەورە دروستی کردوون ﴿وَأَنْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ قَدِ اقْتَرَبَ﴾ وە لەوانەیە نزیك بوبێتەوە ﴿أَجَلُهُمْ﴾ کۆتایی (ژیان)یان ﴿فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ﴾ جا بەچ قسەیەك لە پاش قورئان بڕوا دێنن. ١٨٥) ﴿مَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ هەر کەس خوا گومڕای بکات (بەتاوانی کردەوەی خراپی) ﴿فَلَا هَادِيَ لَهُ﴾ ئەو هیچ ڕێبەرێکی بۆ نی یە ﴿وَيَذَرُهُمْ﴾ (خوا) وازیان لێ دێنێت ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ لە گومڕایی و یاخی بوونی خۆیاندا گێژ بخۆن. ١٨٦) ﴿يَسْأَلُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن ﴿عَنِ السَّاعَةِ﴾ لەبارەی ڕۆژی دوایی یەوە ﴿أَيَّانَ مُرْسَاهَا﴾ کەی دەبێت ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي﴾ بڵێ: زانینی ئەوە تەنها لای پەروەردگارمە ﴿لَا يُجَلِّيهَا لِوَقْتِهَا﴾ هیچ کەس (ناتوانێ) کاتەکەی ئاشکرا بکات ﴿إِلَّا هُوَ﴾ جگە لەو (پەروەردگار) ﴿ثَقُلَتْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (هاتنی قیامەت) بۆ ئاسمانەکان و زەویش گران و قورسە ﴿لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً﴾ نایەت بەسەرتاندا (ڕوونادات) لەناکاودا نەبێت ﴿يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ﴾ لە تۆ دەپرسن وەك ئەوەی کە تۆ ﴿حَفِيٌّ عَنْهَا﴾ لە (هاتنی) ڕۆژی دوایی ئاگاداریی ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿إِنَّمَا عِلْمُهَا﴾ بێگومان زانینی (هاتنی) ئەو ڕۆژە ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ تەنها لای خوایە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆرێك لە خەڵکی نایزانن. ١٨٧)

قُل لَّآ أَمۡلِكُ لِنَفۡسِي نَفۡعٗا وَلَا ضَرًّا إِلَّا مَا شَآءَ ٱللَّهُۚ وَلَوۡ كُنتُ
أَعۡلَمُ ٱلۡغَيۡبَ لَٱسۡتَكۡثَرۡتُ مِنَ ٱلۡخَيۡرِ وَمَا مَسَّنِيَ ٱلسُّوٓءُۚ إِنۡ
أَنَا۠ إِلَّا نَذِيرٞ وَبَشِيرٞ لِّقَوۡمٖ يُؤۡمِنُونَ ﴿١٨٨﴾ ۞ هُوَ ٱلَّذِي خَلَقَكُم
مِّن نَّفۡسٖ وَٰحِدَةٖ وَجَعَلَ مِنۡهَا زَوۡجَهَا لِيَسۡكُنَ إِلَيۡهَاۖ فَلَمَّا
تَغَشَّىٰهَا حَمَلَتۡ حَمۡلًا خَفِيفٗا فَمَرَّتۡ بِهِۦۖ فَلَمَّآ أَثۡقَلَت دَّعَوَا
ٱللَّهَ رَبَّهُمَا لَئِنۡ ءَاتَيۡتَنَا صَٰلِحٗا لَّنَكُونَنَّ مِنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٨٩﴾
فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُمَا صَٰلِحٗا جَعَلَا لَهُۥ شُرَكَآءَ فِيمَآ ءَاتَىٰهُمَاۚ فَتَعَٰلَى
ٱللَّهُ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿١٩٠﴾ أَيُشۡرِكُونَ مَا لَا يَخۡلُقُ شَيۡـٔٗا وَهُمۡ يُخۡلَقُونَ
﴿١٩١﴾ وَلَا يَسۡتَطِيعُونَ لَهُمۡ نَصۡرٗا وَلَآ أَنفُسَهُمۡ يَنصُرُونَ ﴿١٩٢﴾
وَإِن تَدۡعُوهُمۡ إِلَى ٱلۡهُدَىٰ لَا يَتَّبِعُوكُمۡۚ سَوَآءٌ عَلَيۡكُمۡ أَدَعَوۡتُمُوهُمۡ
أَمۡ أَنتُمۡ صَٰمِتُونَ ﴿١٩٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَدۡعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
عِبَادٌ أَمۡثَالُكُمۡۖ فَٱدۡعُوهُمۡ فَلۡيَسۡتَجِيبُواْ لَكُمۡ إِن
كُنتُمۡ صَٰدِقِينَ ﴿١٩٤﴾ أَلَهُمۡ أَرۡجُلٞ يَمۡشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَيۡدٖ
يَبۡطِشُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ أَعۡيُنٞ يُبۡصِرُونَ بِهَآۖ أَمۡ لَهُمۡ ءَاذَانٞ
يَسۡمَعُونَ بِهَاۗ قُلِ ٱدۡعُواْ شُرَكَآءَكُمۡ ثُمَّ كِيدُونِ فَلَا تُنظِرُونِ ﴿١٩٥﴾

(الجماعة) (رواه البخاري ومسلم). هەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (رەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە کەپێغەمبەر (ﷺ) دەفەرمووێ: (خوێنی موژڤی موسڵمان حەڵاڵ نی یە کە شایەتومان بێنن مەگەر بەیەکێ لەم سیانە: یەکێ بەکێکی تری کوشت بێ، وەیەکێک (ژن یان پیاو) هاوسەری هەبێت و زینا بکات، وەیەکێ لەدین وەریگەرێ و واز لەکۆمەڵی موسڵمانان بێنێ).

ئایەتی (٩٥) سورەتی (الفصاد): عن أبي سعيد الخدري أن رسول الله (ﷺ) قال: (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيله، ما بين كل درجتين كما بين السماء والأرض) (رواه البخاري ومسلم). ئەبو سەعیدی خودری گێڕاویەتیەوە لەپێغەمبەری خواوە (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان لەبەهەشتدا سەد پلە هەیە خوای گەورە ئامادەی کردووە بۆ ئەوانەی تێ دەکۆشن لەپێناو دینەکەیدا نێوانی هەردوو پلەیان-

﴿ قُلْ ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ﴿ لَا أَمْلِكُ لِنَفْسِي نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ﴾ من خاوەنی هیچ سوودو زیانێك نیم بۆخۆم ﴿ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ ﴾ مەگەر شتەوەی خوا بیەوێ﴿ وَلَوْ كُنْتُ أَعْلَمُ الْغَيْبَ ﴾ ئەگەر من نامیارەکانم بزانیایە﴿ لَاسْتَكْثَرْتُ مِنَ الْخَيْرِ ﴾ خێرو خۆشی زۆدم بەدەست دەهێنا﴿ وَمَا مَسَّنِيَ السُّوءُ ﴾ وەهیچ خراپەی زیانێکم پێ نە دەگەیی ﴿ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴾ من تەنها ترسێنەرو مژدەدەرم ﴿ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴾ بۆ خەڵکانێك کە باوەڕ دەهێنن. ١٨٨)﴿ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ ﴾(خوا) ئەو زاتەیە کە تێوەی دروست کردوە﴿ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ ﴾ لەیەك کەس (کە ئادەمە)﴿ وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا ﴾ هەر لە خۆی هاوسەرێی بەدی هێنا ﴿ لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا ﴾ تا لەلای بحەسێتەوە (ئارام بگرێ) ﴿ فَلَمَّا تَغَشَّاهَا ﴾ جا کاتێك (پیاوەکە) لەگەڵ هاوسەرەکەی جووت بوو (دروست بوو) ﴿ حَمَلَتْ حَمْلًا خَفِيفًا ﴾ باری سوورکی هەڵگرت (سکی پڕبوو) ﴿ فَمَرَّتْ بِهِ ﴾ ئەجا لەسەر شەم (سك پڕیە) ماوەیەك تێپەڕی ﴿ فَلَمَّا أَثْقَلَتْ ﴾ جا کاتێك (سکەکەی) قورس بوو ﴿ دَعَوَا اللَّهَ رَبَّهُمَا ﴾ (ئن و مێردەکە) هەردوو لە خوا پاڕانەوە ﴿ لَئِنْ آتَيْتَنَا صَالِحًا ﴾ سوێند بێ ئەگەر تۆ منداڵێکی چاك و تەواومان پێ بدەیت ﴿ لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ ﴾ بێ گومان لە سوپاس گوزاران دەبین. ١٨٩)﴿ فَلَمَّا آتَاهُمَا صَالِحًا ﴾ بەڵام کاتێك منداڵێکی چاکی پێدان ﴿ جَعَلَا لَهُ شُرَكَاءَ ﴾ چەند هاوبەشێکیان بۆخوا دانا ﴿ فِيمَا آتَاهُمَا ﴾ لەوەی کەپێی دابوون ﴿ فَتَعَالَى اللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴾ خوا لەوە بەرزو بڵند تره کە هاوبەشی بۆ دابنێن. ١٩٠) ﴿ أَيُشْرِكُونَ مَا لَا يَخْلُقُ شَيْئًا ﴾ ئایا شتانێك دەکەن بە هاوبەشی خوا کە ناتوانن هیچ شتێك دروست بکەن ﴿ وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴾ لەکاتێکدا خۆشیان دروست کراون. ١٩١﴿ وَلَا يَسْتَطِيعُونَ لَهُمْ نَصْرًا ﴾ وە(ئەو بت و پەرستراوانە) ناتوانن هیچ یارمەتی یەکیان بدەن ﴿ وَلَا أَنْفُسَهُمْ يَنْصُرُونَ ﴾ هەروەها ناتوانن یارمەتی خۆیشیان بدەن. ١٩٢)﴿ وَإِنْ تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَى ﴾ وە ئەگەر تێوە ئەوان (بتەکان) بانگ بکەن بۆ ڕێی ڕاست ﴿ لَا يَتَّبِعُوكُمْ ﴾ شوێنتان ناکەون ﴿ سَوَاءٌ عَلَيْكُمْ أَدَعَوْتُمُوهُمْ ﴾ بۆ تێوە یەکسانە چ بانگیان بکەن ﴿ أَمْ أَنْتُمْ صَامِتُونَ ﴾ یان بێ دەنگ بن (سوودتان پێ ناگەیەنن). ١٩٣) ﴿ إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ ﴾ کە تێوە هاوار داوایان لێ دەکەن جگە لە خوا ﴿ عِبَادٌ أَمْثَالُكُمْ ﴾ ئەوانیش چەند بەندەیەکن وەك خۆتان ﴿ فَادْعُوهُمْ ﴾ دەی بانگ و هاواریان لێ بکەن ﴿ فَلْيَسْتَجِيبُوا لَكُمْ ﴾ یا وەڵامتان بدەنەوە (وپستەکانتان بە جێ بهێنن) ﴿ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴾ ئەگەر تێوە ڕاست دەکەن. ١٩٤)﴿ أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهَا ﴾ ئایا ئەوانە (هیچ تەبێ وەك خۆتان) قاچیان هەیە کە پێ ی بڕۆن بەڕێدا ﴿ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهَا ﴾ یان دەستیان هەیە کەدەستی پێ بوەشێنن﴿ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهَا ﴾یان چاویان هەیە کەپێ ی ببینن ﴿ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ﴾یان گوێیان هەیە کەپێ ی ببیستن﴿ قُلِ ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ﴿ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ ﴾ بانگی هاوبەشەکانتان بکەن﴿ ثُمَّ كِيدُونِ ﴾پاشان تەخشەوپیلانم بۆدانێن ﴿ فَلَا تُنْظِرُونِ ﴾ وەمۆڵەتیشم مەدەن. ١٩٥)

إِنَّ وَلِيِّيَ ٱللَّهُ ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ ۖ وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١٩٦﴾
وَٱلَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ وَلَآ
أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ ﴿١٩٧﴾ وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى ٱلْهُدَىٰ لَا يَسْمَعُوا۟ ۖ
وَتَرَىٰهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿١٩٨﴾ خُذِ ٱلْعَفْوَ وَأْمُرْ
بِٱلْعُرْفِ وَأَعْرِضْ عَنِ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿١٩٩﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ
ٱلشَّيْطَٰنِ نَزْغٌ فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٢٠٠﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ إِذَا مَسَّهُمْ طَٰٓئِفٌ مِّنَ ٱلشَّيْطَٰنِ تَذَكَّرُوا۟
فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ ﴿٢٠١﴾ وَإِخْوَٰنُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِى ٱلْغَىِّ ثُمَّ
لَا يُقْصِرُونَ ﴿٢٠٢﴾ وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِـَٔايَةٍ قَالُوا۟ لَوْلَا ٱجْتَبَيْتَهَا ۚ
قُلْ إِنَّمَآ أَتَّبِعُ مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ مِن رَّبِّى ۚ هَٰذَا بَصَآئِرُ مِن رَّبِّكُمْ
وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠٣﴾ وَإِذَا قُرِئَ ٱلْقُرْءَانُ
فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥ وَأَنصِتُوا۟ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٢٠٤﴾ وَٱذْكُر رَّبَّكَ
فِى نَفْسِكَ تَضَرُّعًا وَخِيفَةً وَدُونَ ٱلْجَهْرِ مِنَ ٱلْقَوْلِ بِٱلْغُدُوِّ
وَٱلْـَٔاصَالِ وَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْغَٰفِلِينَ ﴿٢٠٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ
لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَيُسَبِّحُونَهُۥ وَلَهُۥ يَسْجُدُونَ ﴿٢٠٦﴾

سورة الأعراف (٧)

ئايەتى (١٩٢)

سورەتى (الأنعام)ە

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: كان رسول الله ﷺ إذا رفع رأسه من الركوع في الركعة الآخرة من صلاة الصبح قال: اللهم ربنا لك الحمد ملء السموات وملء الأرض وملء ما شئت من شيء بعد، اللهم أهل الثناء والمجد أحق ما قال العبد وكلنا لك عبد، اللهم لا مانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت ولا ينفع ذا الجد منك الجد. رواه مسلم

مەرەم سەبارەت بە ئەو ئایەتانەی سەجدەی تێدایە

١- سەجدەی تلاوەت لە سورەتی حەجدا دوو سەجدە هەیە، بەڵام لە سورەتی ساددا تەنها یەک سەجدە هەیە، لە سورەتی فورقان و نەمل و سەجدەی سورەتی ئەلیف لام میم تەنزیل و سورەتی فوسسیلەت و نەجم و ئینشیقاق و عەلەق هەر یەکێک سەجدەیەکی تێدایە.

٢- سەجدەی تلاوەت لە نوێژدا واجبە بۆ هەر کەسێک گوێی لە خوێندنەوەی ئایەتی سەجدە بێت، یان خۆی ئایەتی سەجدە بخوێنێتەوە، بەڵام ئەگەر کەسێک لە نوێژدا نەبێت و گوێی لە خوێندنەوەی ئایەتی سەجدە بێت یان خۆی ئایەتی سەجدە بخوێنێتەوە، ئەوا سەجدەی تلاوەت واجب نییە لەسەری.

﴿إِنَّ وَلِيِّيَ اللَّهُ﴾ بەڕاستی پشتیوان و دۆستی من هەر خوایە ﴿الَّذِي نَزَّلَ الْكِتَابَ﴾ ئەو (خوایە)ی کەقورئانی ناردە خوارەوە ﴿وَهُوَ يَتَوَلَّى الصَّالِحِينَ﴾ وە هەر ئەویش پشتیوانی چاکەکاران دەکات. ١٩٦)﴿وَالَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ وە ئەوانەی ئێوە جگە لە خوا هانایان بۆ دەبەن ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَكُمْ﴾ ناتوانن یارمەتی تان بدەن ﴿وَلَا أَنفُسَهُمْ يَنصُرُونَ﴾ ناشتوانن یارمەتی خۆیان بدەن. ١٩٧)﴿وَإِن تَدْعُوهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ﴾ وە ئەگەر بانگیان بکەن بۆ ڕێگای ڕاست ﴿لَا يَسْمَعُوا﴾ ئەوان نابیستن ﴿وَتَرَاهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ﴾ وە وادەزانی بۆ تۆ دەڕوانن ﴿وَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هیچ نابینن. ١٩٨)﴿خُذِ الْعَفْوَ﴾ دەست بگرە بە لێبوردەیی یەوە (چاوو پۆشی بکە) ﴿وَأْمُرْ بِالْعُرْفِ﴾ فەرمانیش بدە بە چاکە و چاکە کردن ﴿وَأَعْرِضْ عَنِ الْجَاهِلِينَ﴾ و ڕوو وەرگێڕە لە نەفامان و نەزانان (وازیان لێ بێنە). ١٩٩)﴿وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ﴾ وە ئەگەر خەتەرەو خەیاڵ و وەسوەسەیەکت بۆ هات لە لایەنی شەیتانەوە ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ یەکسەر پەنا بگرە بەخوا ﴿إِنَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەری زانایە. ٢٠٠)﴿إِنَّ الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ بەڕاستی ئەوانەی خواناس و پارێزکار بوون ﴿إِذَا مَسَّهُمْ طَائِفٌ مِّنَ الشَّيْطَانِ﴾ کاتێک خەتەرو وەس وەسەیەکیان لەشەیتانەوە پێ بگات ﴿تَذَكَّرُوا﴾ یادی خوا دەکەن و خوایان بیر دەکەوێتەوە ﴿فَإِذَا هُم مُّبْصِرُونَ﴾ جاکوت و پڕ بەرچاویان ڕۆشن دەبێتەوە (ڕاستی دەدۆزنەوە). ٢٠١)﴿وَإِخْوَانُهُمْ يَمُدُّونَهُمْ فِي الْغَيِّ﴾ وە بڕا (شەیتانە)کانیان یارمەتییان دەدەن لەگومڕایی بووندا ﴿ثُمَّ لَا يُقْصِرُونَ﴾ پاشان کۆتایی ناهێنن و واز ناهێنن(بۆ گومڕا کردنیان). ٢٠٢)﴿وَإِذَا لَمْ تَأْتِهِم بِآيَةٍ﴾ وە هەر کاتێک (وەحی دوا بکەوێت) ئایەتێکیان بۆ نەهێنی ﴿قَالُوا لَوْلَا اجْتَبَيْتَهَا﴾ دەیان ووت: بۆچی لەخۆتەوە ڕێکی ناخەیت (بۆ خۆت هەڵی نابەستی)﴿قُلْ إِنَّمَا أَتَّبِعُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: بێگومان من هەر شوێنی ئەوە دەکەوم ﴿مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ مِن رَّبِّي﴾ کە لەلایەن پەروەردگارمەوە سرووش دەکرێ بۆم ﴿هَٰذَا بَصَائِرُ مِن رَّبِّكُمْ﴾ ئەم (قورئانە) بەرچاو ڕۆشنی و بەڵگەیە لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَهُدًى﴾ و ڕێنموونی و نیشاندەرە ﴿وَرَحْمَةٌ﴾ و میهرەبانی و بەزەیی خوایە ﴿لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ گەل و هۆزێک کە باوەڕ دێنن. ٢٠٣)﴿وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ﴾ وە کاتێک کە قورئان خوێندرا ﴿فَاسْتَمِعُوا لَهُ﴾ دەبێ گوێ ی لێ بگرن ﴿وَأَنصِتُوا﴾ و بێ دەنگیش بن ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی خوا میهرەبانیتان لە گەڵ دا بکات. ٢٠٤)﴿وَاذْكُر رَّبَّكَ فِي نَفْسِكَ﴾ وە لە(دڵ و) دەروونت دا یادی پەروەردگارت بکە ﴿تَضَرُّعًا وَخِيفَةً﴾ بە پاڕانەوەو ترس و بیمەوە ﴿وَدُونَ الْجَهْرِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ بەبێ ئەوەی دەنگ بەرزبکەیتەوە ﴿بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ لە بەرەبەیانی و دەماو دەمی ئێواراندا ﴿وَلَا تَكُن مِّنَ الْغَافِلِينَ﴾ وە لە بێ ئاگایان مەیە. ٢٠٥)﴿إِنَّ الَّذِينَ عِندَ رَبِّكَ﴾ بە ڕاستی ئەو فریشتانەی کە لای پەروەردگارتن ﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ خۆ بە زل نازانن ﴿عَنْ عِبَادَتِهِ﴾ لە پەرستنی ئەو(خوا) ﴿وَيُسَبِّحُونَهُ﴾ و هەمیشە ستایشی دەکەن (کڕنووشی بۆ دەبەن) ﴿وَلَهُ يَسْجُدُونَ﴾ و تەنها سوژدە بۆ ئەو دەبەن. ٢٠٦)

سُورَةُ الأَنفَال

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ ۖ قُلِ الْأَنفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ
وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ ۖ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنتُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿١﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ آيَاتُهُ زَادَتْهُمْ إِيمَانًا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿٣﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا ۚ لَّهُمْ دَرَجَاتٌ عِندَ
رَبِّهِمْ وَمَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٤﴾ كَمَا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ
مِن بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ ﴿٥﴾
يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ
وَهُمْ يَنظُرُونَ ﴿٦﴾ وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا
لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشَّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ
وَيُرِيدُ اللَّهُ أَن يُحِقَّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ
﴿٧﴾ لِيُحِقَّ الْحَقَّ وَيُبْطِلَ الْبَاطِلَ وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ ﴿٨﴾

سورەتی ئەنفال

ئەم سورەتە لە مەدینە دابەزیوە و (٧٥) ئایەتە

(١) ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ...﴾ تا کۆتایی سورەت لە بارەی دابەشکردنی غەنیمەتەوە دابەزیوە، کە پێغەمبەر ﷺ لە جەنگی بەدردا دەستی بەسەر زۆرێک لە غەنیمەتەکاندا گرت، هەندێک لە هاوەڵان پێیان وابوو کە ئەوان مافی زیاتریان هەیە لە غەنیمەتەکان، چونکە ئەوان بوون کە ڕێگەیان بۆ خۆش کردبوو و ئازاریان دابوو، بەڵام ئەوانی تر پێیان وابوو کە ئەوان بوون کە پشتیوانی و پاڵپشتیان کردبوو، بۆیە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند و فەرمانی پێغەمبەری کرد کە بە یەکسانی دابەشیان بکات.

١ ﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ...﴾ دەربارەی غەنیمەتەکانی جەنگی بەدر لێت دەپرسن، بڵێ: غەنیمەتەکان تایبەتن بە خوا و پێغەمبەرەکەی، جا ئێوە ئەی هاوەڵانی بەدر لە جیهاد بەجێ مەهێڵن و لە نێوانتاندا ئاشتی و یەکگرتوویی بپارێزن، ئەگەر ئێوە باوەڕدارن بە خوا و پێغەمبەرەکەی ﷺ و ڕۆژی دوایی، ئەوا ملکەچی فەرمانی خوا و پێغەمبەرەکەی ﷺ بن لە دابەشکردنی غەنیمەتەکان.

سورەتی ﴿ الأنفال ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يسألونك﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن ﴿عن الأنفال﴾ مەبەست بە دەستکەوتەکان(ی جەنگی بەدر)﴿قل﴾ تۆش بڵێ: ﴿الأنفال لله والرسول﴾ ئەو دەست کەوتانە هەر بۆ خوا و پێغەمبەرن (ﷺ) ﴿فاتقوا الله﴾ کەواتە خۆتان بپارێزن و لە خوا بترسن﴿وأصلحوا ذات بينكم﴾ وە پەیوەندی نێوان خۆتان چاک بکەنەوە﴿وأطيعوا الله ورسوله﴾ وگوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بن﴿إن كنتم مؤمنين﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١)﴿إنما المؤمنون الذين﴾ بێگومان بڕواداران تەنها کەسانێکن کە ﴿إذا ذكر الله﴾ کاتێک کەباسی خوا کرا ناوی هێندرا﴿وجلت قلوبهم﴾ دڵیان دەترسێت و ترسی لێ دەنیشێت﴿وإذا تليت عليهم آياته﴾ کاتێکیش ئایەتەکانی خوا بخوێندرێتەوە بەسەریاندا ﴿زادتهم﴾ بڕوایان زیاد دەبێت﴿إيمانا وعلى ربهم يتوكلون﴾ و هەر پشت بەپەروەردگاری خۆیان دەبەستن. ٢)﴿الذين يقيمون الصلوة﴾ ئەوانەن کە بەڕاستی نوێژەکانیان بەجێ دەهێنن ﴿ومما رزقناهم ينفقون﴾ وە لەو ڕسق و ڕۆزیەی پێمان داوون (لە پێناوی خوادا) دەیبەخشن. ٣)﴿أولئك هم﴾ هەر ئەوانەن ﴿المؤمنون حقا﴾ بڕوادارانێی ڕاستەقینە ﴿لهم درجات عند ربهم﴾ پلەی بەرزیان بۆهەیە لای پەروەردگاریان ﴿ومغفرة ورزق كريم﴾ و لێ خۆش بوونی (تاوانەکانیان) و ڕۆزی پەسەندو چاک (یان بۆ هەیە. ٤)﴿كما أخرجك ربك من بيتك﴾ هەر جۆرێک کە پەروەردگارت لە ماڵەکەت دەرهێنایت ﴿بالحق﴾ بەهەق و ڕاستی ﴿وإن فريقا من المؤمنين﴾ئەکاتێکدا بێگومان دەستەیەک لەبڕواداران ﴿لكرهون﴾ بێزاربوون و پێیان ناخۆش بوو. ٥)﴿يجادلونك في الحق﴾ دەمەقاڵێت لەگەڵ دا دەکەن لە(شتی) هەق و ڕاستدا ﴿بعد ما تبين﴾ دوای ئەوەش کە بۆیان ڕوون بۆتەوە (کە ڕاستە هێشتا جەنگیان لا نەکرابە) ﴿كأنما يساقون إلى الموت﴾ وەک ئەوەی بە توندی بەڕەو مردن ببرێن ﴿وهم ينظرون﴾ و بەچاوی خۆیان (مردن) ببینن. ٦)﴿وإذ يعدكم الله﴾ (بیری ئەو کاتە بکەنەوە) کەخوا بەڵێنی بەئێوەدا ﴿إحدى الطائفتين﴾ دەست کەوتی یەکێک لەم دوو کۆمەڵە (کاروانە بازرگانی یەکە یان سەرکەوتن بە سەریاندا) ﴿أنها لكم﴾ بەڕاستی دەبێتە هی ئێوە﴿وتودون﴾ وەئێوە پێتان خۆشە ﴿أن غير ذات الشوكة تكون لكم﴾ کە ئەو دەست کەوتە بێ چەکە، (کاروانە بازرگانی یە) ﴿وتكون﴾ بۆ ئێوە بێت ﴿ويريد الله أن يحق الحق بكلمته﴾ بەڵام خوا دەیەوێت ووتەکانی خۆی بەڕاست دەرچێ (هەق سەرکەوێ) ﴿ويقطع دابر الكافرين﴾ و ڕەگ و ڕیشەی بێ باوەڕان لەبن بێنێ. ٧) ﴿ليحق الحق﴾ تا هەق جێگیر بکات ﴿ويبطل الباطل﴾ و ناحەقیش لەناو بەرێ و پوچەڵ بکاتەوە ﴿ولو كره المجرمون﴾ با تاوانبارانیش پێیان ناخۆش بێت. ٨)

إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُم بِأَلْفٍ
مِّنَ الْمَلَٰٓئِكَةِ مُرْدِفِينَ ﴿٩﴾ وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ
وَلِتَطْمَئِنَّ بِهِ قُلُوبُكُمْ ۚ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ اللَّهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ
عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ إِذْ يُغَشِّيكُمُ النُّعَاسَ أَمَنَةً مِّنْهُ وَيُنَزِّلُ
عَلَيْكُم مِّنَ السَّمَاءِ مَاءً لِّيُطَهِّرَكُم بِهِ وَيُذْهِبَ عَنكُمْ رِجْزَ
الشَّيْطَٰنِ وَلِيَرْبِطَ عَلَىٰ قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ ﴿١١﴾
إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَٰٓئِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَثَبِّتُوا الَّذِينَ ءَامَنُوا ۚ
سَأُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ
الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ﴿١٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ وَمَن يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ
شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿١٣﴾ ذَٰلِكُمْ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَٰفِرِينَ
عَذَابَ النَّارِ ﴿١٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوٓا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ
كَفَرُوا زَحْفًا فَلَا تُوَلُّوهُمُ الْأَدْبَارَ ﴿١٥﴾ وَمَن يُوَلِّهِمْ يَوْمَئِذٍ
دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِّقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّزًا إِلَىٰ فِئَةٍ فَقَدْ بَآءَ
بِغَضَبٍ مِّنَ اللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩) سورەتی (الأنفال): ﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ...﴾. موسلیم گێڕاویەتیەوە کە عومەری کوڕی خەططاب (خوای لێ ڕازی بێت) دەفەرموێت: کاتێک کە غەزای بەدر **ڕوویدا** پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەیری هاوەڵانی کرد کە سێ سەد و هەندێکن و سەیری بێ باوەڕانی کرد کەلە هەزار زیاترن ڕووی کردە ڕووگە (قبیلة) و هەردوو دەستی بەرزکردەوە عەبایەکی بەسەر شانەوە بوو فەرمووی (اللهم أين ما وعدتني اللهم أنجز ماوعدتني اللهم إنك إن تهلك هذه العصابة من أهل الإسلام فلا تعبد في الأرض أبداً). عومەر دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەردەوام بوو لە پاڕانەوەو داوای کۆمەکی دەکرد هەتا وەکو عەباکەی لەسەر شان کەوتەخوارەوە ئەنجا ئەبو بەکر هات و...

﴿ (بیریکەنەوە) کاتێك (لە بەدر دا) هاناتان بۆ پەروەردگارتان دەبرد ﴿ خوالێ هات بەهاناتانەوە ﴿ ووتی من دەتێرم بۆ یارمەتیتان ﴿ هەزار فریشتە ﴿ بە ڕیز پەکدا (دێنە خوارێ). ۹)﴿ ﴿ وەخوا ئەوەی تەنها بۆ شادی و موژدە نارد ﴿ تا دڵەکانتان پێ ئارام بگرێت ﴿ وە سەر کەوتنیش تەنها لای خواوەیەو بەس ﴿ بەڕاستی خوا بەدەستەڵاتی کار بەجێ یە. ۱۰) ﴿ (بیریکەنەوە) کاتێ (خوا) وەخەوێی بەسەرتاندا هێنا ﴿ (بووە هۆی) دڵنیایی لێتبوە لە لایەن (پەروەردگار) خۆیەوە ﴿ بارانێکی لە ئاسمانەوە بۆ باراندن ﴿ تا پاکتان بکاتەوە پێ ی ﴿ و پیسی شەیتان (دوور دڵی و گومان) لەتێبوە دوور بخاتەوە ﴿ و پەیوەندی دڵەکانتان پتەو بکات ﴿ وە بەو (بارانی) پێکانتان دامەزراو و جێگیر بکات. ۱۱)﴿ (بیرتەوە بێ) کاتێك کە پەروەردگارت نیگای نارد﴿ بۆ فریشتەکان ﴿ کە بێگومان من (خوا) لەگەڵتانم ﴿ دەی دڵی کەسانێك قایم و دامەزراو کەن کە باوەڕیان هێناوە ﴿ بە زووبی ترس و بیم دەخەمە دڵی ئەو کەسانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿ جا لێتوەش لەسەروی گەردنیان بدەن (واتە سەریان) ﴿ وە لە هەموو سەر پەنجەکانیان بدەن (واتە لە هەموو لاشەیان بدەن لەسەرەوە تا خوارەوە). ۱۲)﴿ ئەوە ﴿ لەبەر ئەوەی کە بەڕاستی ئەوانە دژایەتی خوا پێغەمبەرەکەیان کرد ﴿ هەر کەسێکیش دژایەتی خوا پێغەمبەرەکەی بکات ﴿ ئەوە بێگومان تۆڵە و سزای خوا زۆر بەتینە. ۱۳)﴿ (حوکم و سزای ئێوە) ئەوەیە دەی بیچەژن ﴿ وە بەڕاستی بۆ بێ بڕوایان سزای ئاگری دۆزەخ هەیە. ۱۴)﴿ ئەی ئەو کەسانەی کە بڕواتان هێناوە﴿ کاتێك (لەجەنگ دا) بووبەڕووی دوژمن لەبێ باوەڕان بوونەوە﴿ لەت پشتیان تێ مەکەن و هەڵمەیەن. ۱۵)﴿ ﴿ وە هەر کەسی لەو ڕۆژەدا پشتیان تێ بکات و هەڵبێت ﴿ مەگەر (مەبەستی ئەوەیێت) بۆ هێرش کردن بگەڕێتەوە ﴿ یان بەرەوات بۆ لای کۆمەڵێکی تر (و یارمەتیان بدات) ﴿ ئەوە بێ گومان بەڕق و خەشمی خوا دەگەڕێتەوە ﴿ وە جێگای دۆزەخ دەبێت ﴿ کە جێگایەکی زۆر خراپ و بەدە. ۱۶)

فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ ۚ وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ ۚ وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءً حَسَنًا ۚ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٧﴾ ذَٰلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ
الْكَافِرِينَ ﴿١٨﴾ إِن تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ ۖ
وَإِن تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ ۚ وَلَن تُغْنِيَ عَنكُمْ
فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ ۙ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٩﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنتُمْ
تَسْمَعُونَ ﴿٢٠﴾ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ
لَا يَسْمَعُونَ ﴿٢١﴾ إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ
الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَّأَسْمَعَهُمْ ۖ
وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوا وَّهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ ۖ
وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ
تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَاتَّقُوا فِتْنَةً لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا
مِنكُمْ خَاصَّةً ۖ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٢٥﴾

- جابەكەى
خستەوە سەر
فەرمانى وانە
پەسندەوە گێڕانى بۆ
شوێنى نەكەوتنت
پاڵنان دەربڕىن
: ئەى پێغەمبەرى
خوا (ﷺ) بەسە
هاوار و نزا و
پاڕانەوە بۆ لاى
پەروەردگارت بێ
گومان خوایى گەورە
ئەو پەشێنانەى بێ
ى مانەوە بۆت جێ
بەجێ دەهێڵێت خوای
گەورەش ئەم
تایبەتمەندى
ئاوەڵناوەى
ناردەخوارەوە ﴿إِلَّا
تَسْتَنفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ
عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا ۗ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئەمیو ئاوەڵناوەى
گێڕاوەتەوە كە ئەمیو سەبەبى خوایى دەڵێت: ئەم تایەتە لە پێناو ئەوەدا هاتە خوارەوە:
(لێپرسینەوە: ئەمە ئەو ئاگەیەنێت كەوا تایەتەكە تایبەتە بەوانەى بەدرەوە بەشدار هەبوون ڕاڕایان بەوە
دەدەن كەوا ڕاكردن لە جیهاد بەتایبەتە لە گێڕانەوە گەورەكان).

﴿فَلَمْ تَقْتُلُوهُمْ﴾ دە کەواتە ئێوە ئەوانتان نەکوشت ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ قَتَلَهُمْ﴾ بەڵکو خوا ئەوانی کوشت ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ﴾ وەکانێ کە (مشتێ خۆڵ و زیخت ڕووبەکافران) هاوێشت بەتەنها تۆ تەنها وێشت ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ رَمَىٰ﴾ بەڵکو خوا هاوێشتی (و لێیدان) ﴿وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی خوا بڕواداران تاقی بکاتەوە ﴿بَلَاءً حَسَنًا﴾ لەلایەن خۆیەوە بەتاقی کردنەوەیەکی چاک ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەری زانایە. ١٧) ﴿ذَٰلِكُمْ﴾ (سەر ئەنجامی باوەڕداران و کافران) ئەوە بوو (کەڕووی دا) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا پیلانی بێ بڕوایان پوچەڵ دەکاتەوە. ١٨) ﴿إِن تَسْتَفْتِحُوا﴾ ئەگەر ئێوە (کافران) داوای یارمەتی و سەرکەوتن دەکەن ﴿فَقَدْ جَاءَكُمُ الْفَتْحُ﴾ ئەوە بەڕاستی سەرکەوتنتان بۆ هات (گاڵتەیان پێ دەکات) ﴿وَإِن تَنتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەگەر کۆتایی بهێنن (لەدوژمنایەتی پێغەمبەریان بت پەرستی) ئەوە چاکترە بۆتان ﴿وَإِن تَعُودُوا نَعُدْ﴾ وە ئەگەر بگەڕێنەوە (بۆ سەر دژایەتی یان بت پەرستی) ئەوە ئێمەش دەگەڕێینەوە (بۆ سەر خستی باوەڕداران) ﴿وَإِن تُغْنِيَ عَنكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا﴾ هەر گیز دەستەو کۆمەڵەکەتان هیچ سوودێکتان پێ ناگەیەنن ﴿وَلَوْ كَثُرَتْ﴾ هەر چەند زۆریش بن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وەبێگومان خوا لەگەڵ بڕواداران دایە. ١٩) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بن ﴿وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ وپشتی تێمەکەن ﴿وَأَنتُمْ تَسْمَعُونَ﴾ لەکاتێکدا ئێوە تێدەگەن و دەبیستن. ٢٠) ﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا﴾ وەکو ئەوانە مەبن کە (بەسەر زارەکی) ووتیان :بیستمان ﴿وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئەوانە هیچ نابیستن و تێناگەن. ٢١) ﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی خراپترینی هەموو گیان لەبەران لەلای خوا ﴿الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەو کەڕو و لاڵانەن کە بیرناکەنەوە و ژیر نابن. ٢٢) ﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ﴾ وە ئەگەر خوا بیزانیایە ﴿فِيهِمْ خَيْرًا﴾ چاکەیەک لەو (کەڕو لاڵانەدا) هەیە ﴿لَأَسْمَعَهُمْ﴾ بێگومان وای لێ دەکردن ببیستن ﴿وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ﴾ ئەگەر خوا (فەرمانی خۆی) پێ ببیستنایە ﴿لَتَوَلَّوْا﴾ هەر ڕوویان وەردەگێڕا ﴿وَهُم مُّعْرِضُونَ﴾ وە ئەوان هەر گوێ پێ نەدەرن. ٢٣) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ وەڵامی خوا و پێغەمبەر بدەنەوە ﴿إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ﴾ کاتێک کە بانگتان دەکەن بۆ لای ئەو (ئایینەی) کەزیندووتان دەکاتەوە ﴿وَاعْلَمُوا﴾ بشزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی (ویستی) خوا ﴿يَحُولُ بَيْنَ الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ﴾ دەبێتە بەربەست لەنێوان ئادەمی و دڵی دا (واتە ئەو پەڕی دەستەڵاتی هەیە بەسەر دڵی بەندەکانیدا) ﴿وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وە بەڕاستی هەر لای ئەو کۆ دەکرێنەوە (لەڕۆژی دوایی دا). ٢٤) ﴿وَاتَّقُوا فِتْنَةً﴾ وەخۆتان بپارێزن لەئاشوب و بەڵایەک ﴿لَّا تُصِيبَنَّ الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنكُمْ خَاصَّةً﴾ کە تووشی ستەم کارانتان نابێت بە تایبەتی (هەمووتان دەگرێتەوە) ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بشزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ کە بەڕاستی تۆڵە و سزای خوا زۆر سەختە. ٢٥)

وَاذْكُرُوٓا۟ إِذْ أَنتُمْ قَلِيلٌ مُّسْتَضْعَفُونَ فِى ٱلْأَرْضِ تَخَافُونَ
أَن يَتَخَطَّفَكُمُ ٱلنَّاسُ فَـَٔاوَىٰكُمْ وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِۦ وَرَزَقَكُم
مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
لَا تَخُونُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ وَتَخُونُوٓا۟ أَمَٰنَٰتِكُمْ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ
﴿٢٧﴾ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ
عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تَتَّقُوا۟
ٱللَّهَ يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيَغْفِرْ
لَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾ وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ ۚ وَيَمْكُرُونَ وَيَمْكُرُ
ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَٰكِرِينَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا
قَالُوا۟ قَدْ سَمِعْنَا لَوْ نَشَآءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَآ ۙ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ
أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذْ قَالُوا۟ ٱللَّهُمَّ إِن كَانَ هَٰذَا
هُوَ ٱلْحَقَّ مِنْ عِندِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
أَوِ ٱئْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٢﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
وَأَنتَ فِيهِمْ ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿٣٣﴾

فەرموی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٧) سورەتی (الأنفال): ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ﴾ خطەبەرانی گێڕاوەتیەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەڕووی بە عەلی کوڕی ئەبو تالیب کە بەشێوەی وردەبە زیخی بەداتێ ئەویش پێی بە داو پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) فرێ ی دایەڕووی بێ باوەڕانی کردەیش داو فەرموی (چاوەکان کەوتن

بێ بۆیە چاوی هیچ یێ باوەڕێک نەما لەو زیخەی ئێ نەهێشت وە خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارد و خوارەوە ﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ رَمَىٰ﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩) سورەتی (الأنفال): ﴿إِن تَسْتَفْتِحُوا۟ فَقَدْ جَآءَكُمُ ٱلْفَتْحُ﴾. حاکم ڕیوایەتی کردووە کە عەبدوڵڵای کوڕی ئەلیای کوڕی سەعدی ئەڵێت: دەست پێشخەریی ئەبی جەهل و

﴿وَاسْطُرْنَا﴾ بیر بکەنەوە ﴿وَالْمَلَأُ﴾ کاتێک کە نێوە ﴿فَلَمَّا تَرَاءَى الْجَمْعَانِ﴾ کەم و لاوازکراو و ژێر دەستە بوون لە زەوی (مەککە)دا ﴿خَافُونَ﴾ دەترسان ﴿أَن يَتَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ﴾ کەشەکەی بتان فڕێتن ﴿وَيْلَكُمْ﴾ ئەنجا خوا پەنای دان ﴿وَأَيَّدَكُم بِنَصْرِهِ﴾ وە بەیارمەتی خۆی پشتیوانی کردن ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ وە ڕیزق و ڕۆزی لە شتە پاک (و حەڵاڵە) کان پێ بەخشین ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاس گوزاری خوا بن. ٢٦) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوە ﴿لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ﴾ ناپاکی مەکەن لەگەڵ خوا و پێغەمبەر(ﷺ)دا ﴿وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ﴾ وە ناپاکی مەکەن لە سپاردەکانی نار خۆتان ﴿وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئێوە دەزانن (ناپاکی یە). ٢٧) ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە بزانن ﴿أَنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ﴾ بەڕاستی مااڵ و منداڵتان ﴿فِتْنَةٌ﴾ هۆی تاقی کردنەوەی (ئێوەن) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ وە بەڕاستی لای خوا پاداشتی زۆر گەورە هەیە. ٢٨) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِن تَتَّقُوا اللَّهَ﴾ ئەگەر ئێوە خوانناس بن و خۆتان بپارێزن ﴿يَجْعَل لَّكُمْ فُرْقَانًا﴾ هۆی جیاکەرەوە(ی ڕاست و ناڕاست)تان بۆ فەراهەم دێنێت ﴿وَيُكَفِّرْ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ﴾ و لە گوناهەکانتان دەبوورێ ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ و لێتان خۆش دەبێت ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەن بەفرە و چاکەی زۆر گەورەیە. ٢٩) ﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە(بیر بکەرەوە) کاتێک ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پیلانیان لە دژت دەگێڕا ﴿لِيُثْبِتُوكَ﴾ تا بەندو کۆتت بکەن ﴿أَوْ يَقْتُلُوكَ﴾ یان بتکوژن ﴿أَوْ يُخْرِجُوكَ﴾ یان (لە مەککە) دەرت بکەن ﴿وَيَمْكُرُونَ﴾ وە ئەوانە (بەردەوام) فێڵ دەکەن ﴿وَيَمْكُرُ اللَّهُ﴾ وە خوایش لەبەرامبەر ئەواندا پیلان دەگێڕێت ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾ وە خوا چاکترینی پیلان گێڕانە (بەرامبەر پیلان گێڕان). ٣٠) ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا﴾ وە کاتێک کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێندرێتەوە ﴿قَالُوا قَدْ سَمِعْنَا﴾ دەڵێن ببیستمان (وانە گرنگ نی یە) ﴿لَوْ نَشَاءُ لَقُلْنَا مِثْلَ هَٰذَا﴾ ئەگەر بمان ویستایە وێنەی ئەو ئایەتانەمان دەوروت ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەمە هیچ نی یە جگە لە ئەفسانەی پێشینان. ٣١) ﴿وَإِذْ قَالُوا﴾ (بیر بکەرەوە) کاتێک (کە بێ باوەڕەکان) دەیان ووت ئەی پەروەردگار ﴿إِن كَانَ هَٰذَا هُوَ الْحَقَّ مِنْ عِندِكَ﴾ ئەگەر ئەم قورئانە ڕاستەی لەلایەن خۆوە هاتووە ﴿فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً﴾ ئەی بەرە بەسەرماندا بپارێنە ﴿مِّنَ السَّمَاءِ﴾ لە ئاسمانەوە ﴿أَوِ ائْتِنَا بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ یان سزای سەختی بێ تاڕامان بۆ بێنێرە. ٣٢) ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ﴾ وە بەڕاستی خوا سزایان نادات ﴿وَأَنتَ فِيهِمْ﴾ لەکاتێک دا تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لەناویانما بیت ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ﴾ هەروەها خوا تووشی سزایان ناکات ﴿وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان داوای لێبوردن بکەن. ٣٣)

وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ
الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ ۚ إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ
عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصْدِيَةً ۚ فَذُوقُوا الْعَذَابَ
بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ
أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ ۚ فَسَيُنْفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ
عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ ۗ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ
يُحْشَرُونَ ﴿٣٦﴾ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ
الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلَهُ
فِي جَهَنَّمَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٣٧﴾ قُلْ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ ۖ وَإِنْ يَعُودُوا
فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ
لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ ۚ فَإِنِ
انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣٩﴾ وَإِنْ تَوَلَّوْا
فَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ ۚ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ ﴿٤٠﴾

ھەرچەندە ئەوان خۆیان بە
دۆستی خانووی بۆ
کەعبەدا دەنا
بەڵام دۆستی کەسێک
نین (اللهم
اغفرنا لنا ترحم
وكلنا بما لم يعرف
فأعنه الغفلة)
خوای گەورە ئەم
ئایەتەی نارد
خوارەوە ﴿إِن
يَنتَهُوا فَقَدْ
جَاءَهُمْ الْفَتْحُ﴾

هۆی هاتنە
خوارەوەی ئایەتی
(٣٢) سورەتی
(الأنفال) ﴿وَمَا
كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ
وَأَنتَ فِيهِمْ وَمَا
كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾. بوخاری گێڕاویەتیەوە کە ئەنەسی کوڕی مالیک ئەڵێت: ئەبو جەهل وتی: ئەی خوای گەورە ئەگەر ئەم ئایەتەی کە پەیامەکەی ئایینێکی ڕاستە و هەقە
دەی لە ئاسمانەوە بەرد بارانمان بکە یان سزایەکی دڵ ئازارمەندمان بۆ بنێرە. خوای گەورەش ئەم
ئایەتەی نارد خوارەوە: ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾

﴿وَمَا لَهُمْ أَلَّا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ﴾ خوا چۆن سزایان نادات؟! ﴿وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لە کاتێکدا ئەوان بەرگری (موسوڵمانان) دەکەن لە چوون بۆ مزگەوتی بەڕێز پێجگە (کەعبە) ﴿وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ﴾ لەکاتێکدا ئەوان خۆشەویست و سەر پەرشتیاری ئەو (مزگەوتە) نین ﴿إِنْ أَوْلِيَاؤُهُ إِلَّا الْمُتَّقُونَ﴾ بەڕاستی سەر پەرشتیار و خۆشەویستی ئەو (مزگەوتە) خوا ناسان و پارێزکارانن ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٣٤﴿وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ﴾ وە نوێژی ئەوان (بت پەرستەکان) لەماڵی خوادا هیچ نی یە ﴿إِلَّا مُكَاءً﴾ جگە لە فیکە کردن ﴿وَتَصْدِيَةً﴾ و چەپڵە لێدان نەبێت ﴿فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ کەواتە بچەژن سزای سەخت (لە بەدرا) ﴿بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ بە هۆی بێبڕوا نەبوتانەوە. ٣٥﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبێ باوەرن ﴿يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ﴾ مال و سامانیان خەرج دەکەن ﴿لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بۆ ئەوەی بەر لەڕێی خوا بگەن ﴿فَسَيُنْفِقُونَهَا﴾ جا لە مەودا (مال و سامانیان) بەخت دەکەن و دەیبەخشن ﴿ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً﴾ لەپاشان دەبێت بەداخ و پەژارە بۆیان ﴿ثُمَّ يُغْلَبُونَ﴾ پاشان زێر دەکەون ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی کەبێ باوەرن ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ﴾ هەر لەدۆزەخ دا کۆ دەکرێنەوە. ٣٦) ﴿لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ﴾ بۆ ئەوەی خوا دەستەی ناپاک لە دەستەی پاک جیا بکاتەوە ﴿وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ و ناپاکەکانیش لەسەر یەک هەڵچنێت ﴿فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا﴾ ئەوجا هەموی پێکەوە کۆ بکاتەوە ﴿فَيَجْعَلَهُ فِي جَهَنَّمَ﴾ و بیخاتە دۆزەخەوە ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوانە زیانبار و خەسارۆ مەندی تەواون. ٣٧) ﴿لَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ﴿لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بە ئەوانەی کە بێ باوەر بوون ﴿إِنْ يَنْتَهُوا﴾ ئەگەر کۆتایی بهێنن (بەبێ بڕوایی یەکەیان) ﴿يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ﴾ بەڕاستی (خوا) دەبورێ لەهەرچی لەوەو پێش کردوویانە ﴿وَإِنْ يَعُودُوا﴾ بەڵام ئەگەر بگەڕێنەوە (سەر کردەوەی پێشوویان) ﴿فَقَدْ مَضَتْ سُنَّتُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی یاسو یاسای پێشینە (خراپە)کان چی بوو (بۆ ئەمانیش دووبارە دەبێتەوە). ٣٨)﴿وَقَاتِلُوهُمْ﴾ (باوەڕداران) جەنگ بکەن لەگەڵ بێ باوەڕاندا ﴿حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ﴾ هەتا نازانوە(بێ باوەڕی و بت پەرستی) نامێنێت ﴿وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ﴾ و ئایین و ملکەچی هەموی بۆ خوا دەبێت ﴿فَإِنِ انْتَهَوْا﴾ جا ئەگەر کۆتایی بان هێنا ﴿فَإِنَّ اللَّهَ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا﴿بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بەهەر کردەوەیەک کە (بێ باوەڕان) دەیکەن بینایە. ٣٩) ﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ وە ئەگەر پووبان وەرگێڕاو پشتیان هەڵکرد ﴿فَاعْلَمُوا﴾ ئەوە بزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ مَوْلَاكُمْ﴾ بەڕاستی خوا پشتیوان و یارمەتی دەرتانە ﴿نِعْمَ الْمَوْلَىٰ﴾ ئەو (خوا) باشترین پشتیوانە ﴿وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ وە باشترین یارمەتیدەر و سەرخەرتانە. ٤٠﴾

۞ وَاعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا غَنِمْتُم مِّن شَىْءٍ فَأَنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُۥ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ إِن
كُنتُمْ ءَامَنتُم بِٱللَّهِ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ ٱلْفُرْقَانِ
يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤١﴾ إِذْ
أَنتُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلدُّنْيَا وَهُم بِٱلْعُدْوَةِ ٱلْقُصْوَىٰ وَٱلرَّكْبُ
أَسْفَلَ مِنكُمْ ۚ وَلَوْ تَوَاعَدتُّمْ لَٱخْتَلَفْتُمْ فِى ٱلْمِيعَٰدِ
وَلَٰكِن لِّيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِّيَهْلِكَ مَنْ
هَلَكَ عَنۢ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَىٰ مَنْ حَىَّ عَنۢ بَيِّنَةٍ ۗ وَإِنَّ ٱللَّهَ
لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ إِذْ يُرِيكَهُمُ ٱللَّهُ فِى مَنَامِكَ قَلِيلًا ۖ
وَلَوْ أَرَىٰكَهُمْ كَثِيرًا لَّفَشِلْتُمْ وَلَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ سَلَّمَ ۗ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٤٣﴾ وَإِذْ
يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ ٱلْتَقَيْتُمْ فِىٓ أَعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ
فِىٓ أَعْيُنِهِمْ لِيَقْضِىَ ٱللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ
تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً
فَٱثْبُتُوا۟ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٤٥﴾

سەرنگاریان کەیت بخوایە زەحمەتی نکد بدەی بەسەر موسڵمانەکان (تایبەت لەسەردەمی پێغەمبەردا ﷺ) و بیدەی بەسەریاندا لەسەردەمی گرانی و بەڵا و ڕەنج گرتنی سەردەمی پێغەمبەر ﷺ لەبیر هەموویەوە دەڵێ: خەڵکی بڵێن ئەوە لەبیر بڵندکردنەوەی ئاینی خۆی بوو بەڵکو ئەوە بەڵگەیە بۆ ڕاستی پێغەمبەر ﷺ بوونی.

فەرمانی (۱۰۱) سورەتی (الأنفال)ە

قال يحيى أن النبي ﷺ قال (خرجنا مع رسول الله ﷺ من

المدينة إلى مكة فكان يصلي ركعتين حتى رجعنا إلى المدينة قلت إلم تكن بمكة قال أنا بها عشرا) البخاري ومسلم). یەحیا دەڵێ: ئەنەسی کوڕی مالیک ﷺ دەفەرموێ: (ئەگەل پێغەمبەردا ﷺ دەچووین لەمەدینەوە بۆ مەککە سێزدە ڕۆژ بەکاکڵەوە نوێژی دەکرد (لەچوارێک چوار ڕکاتیی ناگەڕاندەوە بۆ سەرەتا یەحیا دەڵێ: ڕەنگە مەبەستی بەکاکڵەوە ماوانەوە بێت بۆ ڕاپەڕین).

﴿واقتلوهم﴾ وەبـــزانن ﴿أنما غنمتم من شيء﴾ بێگومـــان هـــەر چـــیەکتان لەغەنیمـەت(دەسـکەوت)گـرت ﴿فأن لله خمسه﴾ ئـەوە بەڕاسـتی پێـنج بـەشی ئەو(دەسکەوتە) بۆ خوا ﴿وللرسول﴾ و بۆ پێغەمبەر (ﷺ) ﴿ولذي القربى﴾ و بۆ خزمانی (پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿واليتامى﴾ و بۆ هەتیوان ﴿والمساكين﴾ و بۆ هەژاران ﴿وابن السبيل﴾ و بۆ ڕێبوارانە﴿إن كنتم آمنتم بالله﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هێناوە بەخوا ﴿وما أنزلنا﴾ وە بـەوەی ئاردبوومانەتـە خـوارەوە ﴿على عبدنا﴾ بۆســەر بەندەکەمان (کەمحەمـەد پێغەمبەرە(ﷺ)) ﴿يوم الفرقان﴾ لەڕۆژی جیاکردنەوەدا (واتە جەنگی بەدر) ﴿يوم التقى الجمعان﴾ لەو ڕۆژەی کەدوو کۆمەڵ بەیەک گەیشتن (واتە بەیەک جیەنگان) ﴿والله على كل شيء قدير﴾ وە خوا بەسـەر هـەموو شـتێکدا دەسـەڵاتدارە. ٤١﴿إذ أنتم بالعدوة الدنيا﴾ وەختی ئێوە لای خوارێ (شـیوەکەی) نزیک (مەدینە)دا بـوون ﴿وهم بالعدوة القصوى﴾ و ئـەوانیش لـەلای سـەروی (شـیوەکەی) دوورتـر (لەمەدینـە)دا بـوون ﴿والركب أسفل منكم﴾ کاروانەکـەش لـەخوارتری ئێـوە بـوو ﴿ولو تواعدتم﴾ وە ئەگەر بەڵێنتان بەیەکتر بدایە ﴿لاختلفتم﴾ بێگومان جیاواز دەبـوون ﴿في الميعاد﴾ لەبەڵێنەکەدا (جەنگتان نەدەکرد) ﴿ولكن﴾ بەڵام ﴿ليقضي الله أمرا﴾ (کاری گرنوونەتەوە) بۆ ئەوەی خوا کارێک بـەدی بێنێـت ﴿كان مفعولا﴾ هـەر بـەدی دێـت ﴿ليهلك من هلك﴾ بۆ ئەوەی لەناو بچێ ئەو کەسـەی (بـەڵای خـوارە) لـەناو چـووە ﴿عن بينة﴾ لەڕووی بەڵگەوە ﴿ويحيى من حي عن بينة﴾ وەبۆ ئەوەی بژی ئەوەی (بـەڵای خـوارە) دەژی لەڕووی بەڵگـەوە ﴿وإن الله لسميع عليم﴾ وە بەڕاستی خوا بیسـەری زانایـە. ٤٢﴿إذ يريكهم الله﴾(بیر بکەرەوە) کاتێ کەخوا ئەو (بێ بڕوایانـە)ی نیشان دەدایـت ﴿في منامك قليلا﴾ لەخەوتدا کەم بوون ﴿ولو أراكهم كثيرا﴾ خۆ ئەگەر (خوا ژمارەی) ئەوانـەی بـەزۆر نیشان بدایتایـە ﴿لفشلتم﴾ ئـەوە بێگومـان دەترسـانو دەشـکان ﴿ولتنازعتم في الأمر﴾ وە جیاواز دەبـوون ﴿ولكن الله سلم﴾ لەبڕیاری جەنگدا ﴿إنه عليم بذات الصدور﴾ بەڵام خوا پاراستی ﴿إنه﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) زانایە ﴿بذات الصدور﴾ بە ئەوەی لەناو دڵاندایە. ٤٣﴿وإذ يريكموهم﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ خوا ئەوانی نیشان دان ﴿إذ التقيتم﴾ کاتێ بەرەوڕوو بوونـەوە ﴿في أعينكم قليلا﴾ لەبەرچاوتان بەکەم دەبینران ﴿ويقللكم في أعينهم﴾ ئێوەشی لەبەر چاوی ئەوان بەکەم نیشان دا ﴿ليقضي الله أمرا﴾ بۆ ئەوەی خوا کارێـک بـەدی بهێنـێ ﴿كان مفعولا﴾ هـەر بـەدی دێـت ﴿وإلى الله ترجع الأمور﴾ وە هـەموو کارەکان هـەر بـۆلای خـوا دەگێڕێنرێنـەوە. ٤٤﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئـەی ئەوانـەی گـەباوەڕتان هێنـاوە ﴿إذا لقيتم﴾ کـاتێ (لەجەنگـدا) لەگـەڵ کۆمەڵێکدا بەرووبەرووبوونـەوە ﴿فئة﴾ خۆگرین (هەڵنەبەن) ﴿فاثبتوا﴾ و یادی خوا نکەن بکەن ﴿لعلكم تفلحون﴾ بۆ ئەوەی سەرکەوتوبن. ٤٥)

وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَا تَنَٰزَعُوا۟ فَتَفْشَلُوا۟ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ ۖ
وَٱصْبِرُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٤٦﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ
خَرَجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بَطَرًا وَرِئَآءَ ٱلنَّاسِ وَيَصُدُّونَ
عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿٤٧﴾ وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ
ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمُ ٱلْيَوْمَ مِنَ
ٱلنَّاسِ وَإِنِّى جَارٌ لَّكُمْ ۖ فَلَمَّا تَرَآءَتِ ٱلْفِئَتَانِ نَكَصَ
عَلَىٰ عَقِبَيْهِ وَقَالَ إِنِّى بَرِىٓءٌ مِّنكُمْ إِنِّىٓ أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ
إِنِّىٓ أَخَافُ ٱللَّهَ ۚ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٤٨﴾ إِذْ يَقُولُ
ٱلْمُنَٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ غَرَّ هَٰٓؤُلَآءِ دِينُهُمْ ۗ
وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٩﴾
وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ يَتَوَفَّى ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۙ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ
وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَٰرَهُمْ وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿٥٠﴾ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٥١﴾
كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ ۙ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ
فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٥٢﴾

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (النساء): عن جابر بن عبد الله قال: (قاتل رسول الله (ﷺ) محارب خصفة فلما حضرت الصلاة صلى رسول الله (ﷺ) صلاة الخوف فكان الناس طائفتين طائفة بإزاء العدو وطائفة صلوا مع رسول الله (ﷺ) فصلى بالطائفة الذين معه ركعتين وانصرفوا فكانوا مكان الطائفة الذين كانوا بإزاء العدو ثم انصرف الذين كانوا بإزاء العدو فصلوا مع رسول الله (ﷺ) ركعتين فكان لرسول الله (ﷺ) أربع ركعات **وللقوم ركعتين ركعتين** (رواه الإمام أحمد). جابیری کوڕی عەبدوڵڵا تەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) جەنگا لەگەڵ **شەڕکەرەکانی خەصفەدا** ئینجا وەختێ کاتێ نوێژ هات پێغەمبەر (ﷺ) نوێژی ترسی کرد و خەڵکەکە دووپۆل **بوون**، بەشێکیان بەرانبەر دوژمن وەستان و بەشێکیشیان نوێژیان کرد لەگەڵ پێغەمبەری خوا (ﷺ) **ئەوانەی لەگەڵیدا** بوون دووڕکات پێش نوێژی بۆ کردن و ڕۆیشتنە شوێنی ئەوانەی بەرامبەری دوژمن وەستا-

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ (باوەڕداران) گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا﴾ وە جیاوازمەبن و دووبەرەکی مەکەن بەهۆیەوە بشکێن و لاوازبین ﴿وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ﴾ و هێزتان بڕواو نەمێنێ ﴿وَاصْبِرُوا﴾ وەخۆ ڕاگر بن ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ خۆگراندایە. ٤٦)﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا﴾ وەك ئەوانە مەبن دەرچوون ﴿مِن دِيَارِهِم﴾ لەماڵ و وڵاتی خۆیان ﴿بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ﴾ بەفیزوو ڕووپامایی بۆ خەڵك کردن ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وەبەرگری (خەڵکیان) دەکرد لەڕێگەی خوا ﴿وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ وە خوا بەهەموو ئەو کارانەی دەیکەن ئاگادارە. ٤٧)﴿وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾(بیریکەرەوە) کاتێك کەشەیتان کردەوەکانیانی بۆ ڕازاندنەوە ﴿وَقَالَ﴾ وە ووتی: ﴿لَا غَالِبَ لَكُمُ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ﴾ ئەمڕۆ هیچ کەس بەسەرتاندا زاڵ نابێ ﴿وَإِنِّي جَارٌ لَّكُمْ﴾ و بێگومان من پەنادەر (و پارێزەر)ی ئێوەم ﴿فَلَمَّا تَرَاءَتِ الْفِئَتَانِ﴾ ئینجا کاتێ هەردوو دەستەکە ڕوو بەڕووی یەکتر بوونەوە ﴿نَكَصَ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ﴾ (شەیتان) پاشەو پاش بەدوای خۆی دا گەڕایەوە ﴿وَقَالَ﴾ و ووتی: ﴿إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكُمْ﴾ بەڕاستی من بەریم لەئێوە ﴿إِنِّي أَرَىٰ مَا لَا تَرَوْنَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوەی من دەبینم ئێوە نایبینن ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ﴾ بەڕاستی من لەخوا دەترسم ﴿وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ و خوا زۆر تۆڵەی بەتین و سەختە. ٤٨)﴿إِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ﴾ (بیریکەرەوە) کاتێ دووڕووەکان ﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ و ئەوانەی نەخۆشی لەدڵیاندایوو دەیان ووت ﴿غَرَّ هَٰؤُلَاءِ دِينُهُمْ﴾ ئەوانە (موسوڵمانەکان) ئاینەکەیان فریوی داوون ﴿وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ هەرکەسێ پشت بەخوا ببەستێت ﴿فَإِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا بە دەسەڵاتی کار دروستە. ٤٩)﴿وَلَوْ تَرَىٰ﴾ وە ئەگەر دەتبینی ﴿إِذْ يَتَوَفَّى الَّذِينَ كَفَرُوا الْمَلَائِكَةُ﴾ کاتێ فریشتەکان گیانی بێ باوەڕان دەکێشن ﴿يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ وَأَدْبَارَهُمْ﴾ لەدەموچاوو پاشیان دەدەن ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ و (پێیان دەڵێن) بچەژن سزای ئاگری سوتێنەر. ٥٠) ﴿ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ ئەو (ئازار و سزایە) بەهۆی ئەوەوەیە دەستی خۆتان پێشی خستووە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ وە بەڕاستی خوا بە هیچ کولۆجێ ستەمکار نی یە لەبەندەکانی. ٥١)﴿كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ (ئەم بێ باوەڕانە باوو نەریتیان) هەر وەکو باو و نەریتی دەستەی فیرعەون ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ و ئەوانەیە لەپێش ئەوانەوە بوون ﴿كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کە بێ بڕوا بوون بە نیشانەکانی خوا ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾ ئیتر (سزای) خوایش گرتنی بەهۆی گوناهەکانیانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بەڕاستی خوا بەتوانای تۆڵە بەتینە. ٥٢)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا
مَا بِأَنفُسِهِمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٥٣﴾ كَدَأْبِ ءَالِ
فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ فَأَهْلَكْنَٰهُم
بِذُنُوبِهِمْ وَأَغْرَقْنَآ ءَالَ فِرْعَوْنَ وَكُلٌّ كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٥٤﴾
إِنَّ شَرَّ ٱلدَّوَآبِّ عِندَ ٱللَّهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٥﴾
ٱلَّذِينَ عَٰهَدتَّ مِنْهُمْ ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ فِى كُلِّ مَرَّةٍ
وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ ﴿٥٦﴾ فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِى ٱلْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِم
مَّنْ خَلْفَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿٥٧﴾ وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن
قَوْمٍ خِيَانَةً فَٱنۢبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَآءٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْخَآئِنِينَ
﴿٥٨﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَبَقُوٓا۟ ۚ إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ ﴿٥٩﴾
وَأَعِدُّوا۟ لَهُم مَّا ٱسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ وَمِن رِّبَاطِ ٱلْخَيْلِ
تُرْهِبُونَ بِهِۦ عَدُوَّ ٱللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ وَءَاخَرِينَ مِن دُونِهِمْ
لَا تَعْلَمُونَهُمُ ٱللَّهُ يَعْلَمُهُمْ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فِى سَبِيلِ
ٱللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴿٦٠﴾ وَإِن جَنَحُوا۟
لِلسَّلْمِ فَٱجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦١﴾

ئەمجوون يافسان ئەمرانەی بەرامبەر ئەوانەن وەستا بوون قسانی موریکسانە غرشیان لەکەل پێغەمبەری خوادا کردە کافرا بوون پێغەمبەری خوا (ﷺ) جوابی یکسانە لێیان دەبێ کەوەی بندەکەکەی کەش هەبێ کۆمەڵێکیان دوور پەلاتیان کرد.

فەرهەنگی (١٠٠)

سورەتی (الأنفال)

عن أم سلمة أن رسول الله (ﷺ) سمع جلبة خصم بباب حجرته فخرج إليهم فقال (إنما أنا بشر وإنما القضي بنحو ما أسمع ولعل

أحدكم أن يكون ألحن بحجته من بعض فأقضي له فمن قضيت له بحق مسلم فإنما هي قطعة من النار فليحملها أو ليذرها) (رواه البخاري ومسلم). ئوم سەلەمە دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) گوێی لەدەنگە دەنگی ناکۆکیەک بوو لەبەردەم **دەرگای ژوورەکەیدا** پێغەمبەریش (ﷺ) پڕیشنە دەرەوە بۆ لایان و فەرمووی: (بێگومان من تەنها مرۆڤێکم وەمن حوکم دەدەم بەگوێرەی ئەوەی کە دەیبیستم جا لەوانەیە هەندێکتان-

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ لَمْ يَكُ مُغَيِّرًا نِّعْمَةً﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەوەیە کەبەڕاستی خوا هیچ بەهرەو نیعمەتێك ناگۆڕێ ﴿أَنْعَمَهَا عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ کە بەخشیبێتی بەهەر هۆزێك ﴿حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ هەتا ئەوەی لەخۆیاندایە نەیگۆڕن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بیسەری زانایە. ٥٣) ﴿كَدَأْبِ آلِ فِرْعَوْنَ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ (ئەم کردەوەی ئەمان) وەکو باوو نەریتی دەستەی فیرعەون و ئەوانەی لەپێش ئەوان بوون وایە ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ بەڵگەکانی پەروەردگاریان بەدرۆ زانی ﴿فَأَهْلَكْنَاهُم بِذُنُوبِهِمْ﴾ ئێمەش لەناومان بردن بەهۆی گوناهەکانیانەوە ﴿وَأَغْرَقْنَا آلَ فِرْعَوْنَ﴾ وە دەستەکەی فیرعەونمان خنکاند ﴿وَكُلٌّ كَانُوا ظَالِمِينَ﴾ چونکە هەموویان ستەم کار بوون. ٥٤) ﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِندَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی بەدترینی گیان لەبەران بەلای خواوە ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەن بێ باوەڕبوون ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ لەبەر ئەوەی ئەوان باوەڕ ناهێنن. ٥٥) ﴿الَّذِينَ عَاهَدتَّ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەی کەپەیمانت لەگەڵیان بەست ﴿ثُمَّ يَنقُضُونَ عَهْدَهُمْ﴾ لەپاش ئەوە پەیمانەکەیان دەشکاند ﴿فِي كُلِّ مَرَّةٍ﴾ لەهەموو جارێکدا ﴿وَهُمْ لَا يَتَّقُونَ﴾ و ئەوان خۆیان ناپارێزن. ٥٦) ﴿فَإِمَّا تَثْقَفَنَّهُمْ فِي الْحَرْبِ﴾ جا ئەگەر تووشی ئەوانە بوویت (زاڵ بوویت بەسەریاندا) لە جەنگ دا ﴿فَشَرِّدْ بِهِم مَّنْ خَلْفَهُمْ﴾ (سزاو کوشتن و بڕینێکیان پێ بکە) کەببێتە هۆی ترس لەدڵی ئەو دوژمنانەی لەپشتیانەوەن ﴿لَعَلَّهُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ بەڵکو ئەوان بیربکەنەوە. ٥٧) ﴿وَإِمَّا تَخَافَنَّ مِن قَوْمٍ خِيَانَةً﴾ وە ئەگەر بەڕاستی مەترسیت کرد لەناپاکی دەستەیەك (کەپەیمانەکەیان بشکێنن) ﴿فَانبِذْ إِلَيْهِمْ عَلَىٰ سَوَاءٍ﴾ ئەو کاتە (پەیمانەکە) فڕێ بدەرەوە بۆیان بەڕێك و ڕەوانی تا بەرامبەر بن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْخَائِنِينَ﴾ بەڕاستی خوا ناپاکانی خۆش ناوێت. ٥٨) ﴿وَلَا يَحْسَبَنَّ﴾ وە باگومان نەبەن ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا سَبَقُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پێشکەوتوون ﴿إِنَّهُمْ لَا يُعْجِزُونَ﴾ بێگومان ئەوانە خوا دەستە پاچە ناکەن (لە دەستی دەرناچن). ٥٩) ﴿وَأَعِدُّوا لَهُم﴾ (ئەی ئیمانداران) ئامادەی بکەن بۆیان ﴿مَّا اسْتَطَعْتُم مِّن قُوَّةٍ﴾ ئەوەی لەتواناتاندا هەیە لەهێز ﴿وَمِن رِّبَاطِ الْخَيْلِ﴾ وە لەئەسپی دایەستراو ﴿تُرْهِبُونَ بِهِ﴾ تا بترسێنن پێی ﴿عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾ دوژمنی خواو دوژمنی خۆتان ﴿وَآخَرِينَ مِن دُونِهِمْ﴾ وە کەسانێکی تریش بێجگە لەوان ﴿لَا تَعْلَمُونَهُمْ﴾ ئێوە ناپانناسن ﴿اللَّهُ يَعْلَمُهُمْ﴾ خوا دەیانناسێ ﴿وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ﴾ وە هەرشتێك ببەخشن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێی خوادا ﴿يُوَفَّ إِلَيْكُمْ﴾ (پاداشەکەی) بەتەواوی دەدرێتەوە پێتان ﴿وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾ وە ئێوە هیچ ستەمتان لێ ناکرێت. ٦٠) ﴿وَإِن جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا﴾ وە ئەگەر ئەوانە مەیلی ئاشتیان هەبوو تۆش (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مەیلی ئەوە بکە ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ وە پشت بەخوا ببەستە ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زانە بیسەری زانایە. ٦١)

وَإِن يُرِيدُوٓا۟ أَن يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ ٱللَّهُ ۚ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَيَّدَكَ
بِنَصْرِهِۦ وَبِٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ ۚ لَوْ أَنفَقْتَ
مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا مَّآ أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ وَلَٰكِنَّ
ٱللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّهُۥ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٣﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَسْبُكَ
ٱللَّهُ وَمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ حَرِّضِ
ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَى ٱلْقِتَالِ ۚ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَٰبِرُونَ
يَغْلِبُوا۟ مِاْئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفًا مِّنَ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ ٱلْـَٰٔنَ خَفَّفَ
ٱللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا ۚ فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّاْئَةٌ
صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا۟ مِاْئَتَيْنِ ۚ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوٓا۟ أَلْفَيْنِ
بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ مَعَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿٦٦﴾ مَا كَانَ لِنَبِىٍّ أَن يَكُونَ
لَهُۥٓ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ تُرِيدُونَ عَرَضَ ٱلدُّنْيَا
وَٱللَّهُ يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٦٧﴾ لَّوْلَا كِتَٰبٌ مِّنَ
ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَآ أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿٦٨﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا
غَنِمْتُمْ حَلَٰلًا طَيِّبًا ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٩﴾

ئەى ھاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٤) سورەتی (الأنفال) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِن يَكُن مِّنكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ ﴿٦٥﴾ الْآنَ خَفَّفَ اللَّهُ عَنكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا فَإِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتَيْنِ وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ بڕوانە بوخاری کێڕایەتی یەمەنی کە مەبەستی کەمی هەیە دەڵێت: کاتێک کە ئایەتی ﴿إن يكن منكم عشرون صابرون يغلبوا مائتين﴾ دابەزی ئەمە بارێکی قورسی لەسەر موسڵمانان کەوەرز کرا

لەسەریان ئایەتی دوەمانانێک لەبەرامبەر دە بێ بارەکە هاتنە خێنەوا ئەمە لەسەریان ئاسان کرایەوە کرا بەهاتنە خوارەوەی ئایەتی ﴿الآن خفف الله عنكم.....﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٧) سورەتی (الأنفال) ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ حَتَّىٰ يُثْخِنَ...﴾ حاکیم گێڕایەتیەوە کە مەبەستی کەمی هەیە (ﷺ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسی-

﴿وَإِن يُرِيدُوا﴾ وە ئەگەر ویستیان ﴿أَن يَخْدَعُوكَ﴾ فێڵت لێ بکەن ﴿فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ﴾ ئەوە بەڕاستی خوات بەسە (پشتو پەنات بێ) ﴿هُوَ الَّذِي أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەبەهێزی کردیت بەیارمەتی خۆی ﴿وَبِالْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەبڕواداران. ٦٢) ﴿وَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ وە هۆگری خستە نێوان دڵەکانیان ﴿لَوْ أَنفَقْتَ﴾ ئەگەر بەختت بکردایە ﴿مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەرچی لەزەویدا هەیە ﴿مَا أَلَّفْتَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾ هۆگریت نەدەخستە نێوان دڵەکانیانەوە ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ أَلَّفَ بَيْنَهُمْ﴾ بەڵام خوا هۆگری خستە نێوانیان ﴿إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زاڵی کاردروستە. ٦٣) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿حَسْبُكَ اللَّهُ﴾ خوات بەسە ﴿وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ هەروەها ئەو بڕوادارانەش کەشوێنت کەوتوون ٦٤) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ﴾ هانی بڕواداران بدە لەسەر جەنگ کردن (لەگەڵ دوژمناندا) ﴿إِن يَكُن مِّنكُمْ﴾ ئەگەر لەئێوەدا بێ ﴿عِشْرُونَ صَابِرُونَ﴾ بیست کەسی خۆڕاگر ﴿يَغْلِبُوا بِالْفَيْقِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دووسەد کەس(ی بێ باوەڕ)دا ﴿وَإِن يَكُن مِّنكُم مِّائَةٌ﴾ وە ئەگەر سەد کەس لەئێوە هەبێ ﴿يَغْلِبُوا أَلْفًا﴾ زاڵ دەبن بەسەر هەزار کەس دا ﴿مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ لەئەوانەی بێ باوەڕن ﴿بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵێکن نافامن. ٦٥) ﴿الْآنَ﴾ ئێستا ﴿خَفَّفَ اللَّهُ عَنكُمْ﴾ خوا فەرمانەکەی سووک کرد لەسەرتان ﴿وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ ضَعْفًا﴾ وەزانی کەلاوازیتان تێدایە ﴿فَإِن يَكُن مِّنكُمْ﴾ جا ئەگەر لەئێوەدا بێ ﴿مِّائَةٌ صَابِرَةٌ﴾ سەد کەسی خۆڕاگر ﴿يَغْلِبُوا بِالْفَيْقِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دووسەد کەس(ی بێ باوەڕ)دا ﴿وَإِن يَكُن مِّنكُمْ أَلْفٌ﴾ وەئەگەر هەزار کەس لەئێوە هەبێ ﴿يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ﴾ زاڵ دەبن بەسەر دوو هەزار کەس دا ﴿بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا ﴿وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾ وەخوا لەگەڵ خۆگراندایە. ٦٦) ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ﴾ بۆ هیچ پێغەمبەرێک رەوا نی یە ﴿أَن يَكُونَ لَهُ أَسْرَىٰ﴾ کە دیلی (لە دوژمنان) هەبێ ﴿حَتَّىٰ يُثْخِنَ فِي الْأَرْضِ﴾ هەتا کوشتاری زۆریان لێ نەکات لەزەویدا ﴿تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا﴾ ئێوە ماڵی دونیاتان دەوێ (بە وەرگرتنی فیدیە) ﴿وَاللَّهُ يُرِيدُ الْآخِرَةَ﴾ وە خواش (پاداشتی) ڕۆژی دوایی دەوێ (بۆ ئێوە) ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا توانا و زاڵی کار دروستە. ٦٧) ﴿لَّوْلَا كِتَابٌ﴾ ئەگەر نووسراو (و بڕیار)ێک ﴿مِّنَ اللَّهِ سَبَقَ﴾ لەلایەن خواوە پێش نەکەوتایە (کە حەڵاڵ بوونی دەستکەوت و غەنیمەتی جەنگە) ﴿لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ﴾ بێگومان لەبەر ئەو (فیدیە)ی کە وەرتان گرت تووشتان دەبوو ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە. ٦٨) ﴿فَكُلُوا مِمَّا غَنِمْتُمْ﴾ کەواتە بخۆن لەوەی کە بە غەنیمەت گرتان ﴿حَلَالًا طَيِّبًا﴾ حەڵاڵ و پاکە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بارسن ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بوردەی میهرەبانە. ٦٩)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ قُل لِّمَن فِيٓ أَيۡدِيكُم مِّنَ ٱلۡأَسۡرَىٰٓ إِن يَعۡلَمِ ٱللَّهُ
فِي قُلُوبِكُمۡ خَيۡرٗا يُؤۡتِكُمۡ خَيۡرٗا مِّمَّآ أُخِذَ مِنكُمۡ وَيَغۡفِرۡ لَكُمۡۚ
وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٞ ٧٠ وَإِن يُرِيدُواْ خِيَانَتَكَ فَقَدۡ خَانُواْ
ٱللَّهَ مِن قَبۡلُ فَأَمۡكَنَ مِنۡهُمۡۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ٧١ إِنَّ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ بِأَمۡوَٰلِهِمۡ وَأَنفُسِهِمۡ فِي سَبِيلِ
ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٖۚ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَلَمۡ يُهَاجِرُواْ مَا لَكُم مِّن وَلَٰيَتِهِم مِّن شَيۡءٍ حَتَّىٰ يُهَاجِرُواْۚ
وَإِنِ ٱسۡتَنصَرُوكُمۡ فِي ٱلدِّينِ فَعَلَيۡكُمُ ٱلنَّصۡرُ إِلَّا عَلَىٰ قَوۡمِۭ
بَيۡنَكُمۡ وَبَيۡنَهُم مِّيثَٰقٞۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعۡمَلُونَ بَصِيرٞ ٧٢ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ بَعۡضُهُمۡ أَوۡلِيَآءُ بَعۡضٍۚ إِلَّا تَفۡعَلُوهُ تَكُن فِتۡنَةٞ فِي
ٱلۡأَرۡضِ وَفَسَادٞ كَبِيرٞ ٧٣ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَهَاجَرُواْ
وَجَٰهَدُواْ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلَّذِينَ ءَاوَواْ وَّنَصَرُوٓاْ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلۡمُؤۡمِنُونَ حَقّٗاۚ لَّهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٧٤ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مِنۢ
بَعۡدُ وَهَاجَرُواْ وَجَٰهَدُواْ مَعَكُمۡ فَأُوْلَٰٓئِكَ مِنكُمۡۚ وَأُوْلُواْ ٱلۡأَرۡحَامِ
بَعۡضُهُمۡ أَوۡلَىٰ بِبَعۡضٖ فِي كِتَٰبِ ٱللَّهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمُۢ ٧٥

سەر پارچەی کرد بە شەیی بەکر(ﷺ) دەربارەی دیلەکانی غەزای بەدر ئەوەی دوای: کەل خۆت و خزمی خۆتان بگیە بەرەڵایان بکە و وازیان لێ بهێنە، وە پارچەی کرد بەهەڵەی کوڕی خەتتاب (ﷺ) ئەوەش دوای: بیان کوژە، هەروەڵا (ﷺ) ئەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسیی لێ وەرگرتن ئەوسا خوای گەورە ئەم ئایەتەی نارد، خوارەوە ﴿مَا كَانَ لِنَبِيٍّ أَن يَكُونَ لَهُۥٓ ...﴾ هەتا ئایەتی ﴿فَكُلُواْ مِمَّا غَنِمۡتُمۡ حَلَٰلٗا طَيِّبٗا﴾ هەروەڵا (ﷺ) ئەڵێت: پێغەمبەر (ﷺ) بەهەڵەی کوڕی خەتتابی (ﷺ) فەرمووی: ئێرە بوو سزایەکمان نووسی بێت لەوەدا کەپێچەوانەی ڕای تۆ بوویت.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٨-٦٩) سورەتی (الأنفال): ﴿لَّوۡلَا كِتَٰبٞ مِّنَ ٱللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمۡ فِيمَآ أَخَذۡتُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ﴾. نووسی گێڕاوەتەوە کەئەم هەڵەیە (ﷺ) ئەڵێت: ئەمەیە کەهۆی بەدر -

﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ ئەوی پێشەمبەر(ﷺ)﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بڵێ بەوانەی کە لەژێر دەستان دان ﴿آمَنُوا﴾ لەدیلەکان ﴿بِاللَّهِ﴾ ئەگەر خوا بزانێ ﴿فِي قُلُوبِكُمْ﴾ لەدڵەکانتانا چاکەیەک هەیە ﴿إِنْ يَعْلَمِ اللَّهُ﴾ پێتان دەبەخشێ چاکتر ﴿مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ﴾ لەو (فیدیە)ی لێتان وەرگیراوە ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ وە لێتان دەبوورێ ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وە خوا لێ بووردەی میهرەبانە. ٧٠﴿وَإِنْ يُرِيدُوا خِيَانَتَكَ﴾ وەئەگەر(ئەو دیلانە) بیانەوێ ناپاکیت لەگەڵ دا بکەن ﴿فَقَدْ خَانُوا اللَّهَ﴾ ئەوە پێشتر ناپاکیان لەگەڵ خوادا کرد ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ لەپێش (ئەمەدا)﴿فَأَمْكَنَ مِنْهُمْ﴾ خوانی (تۆی) زاڵ کرد بەسەریانداً ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زانای دانایە. ٧١﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێنا﴿وَهَاجَرُوا﴾ و کۆچیان کرد﴿وَجَاهَدُوا﴾ و تێکۆشان ﴿بِأَمْوَالِهِمْ﴾ بەماڵیان ﴿وَأَنْفُسِهِمْ﴾ و بەگیانیان﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێگای خوادا ﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا﴾ وە ئەوانەی (کۆ چەرەکانیان) گرتە خۆیان و کۆمەکیان کردن﴿أُولَئِكَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ئەوانە پشتیوانو دۆستی یەکترین ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يُهَاجِرُوا﴾ وە ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کۆچیان نەکردووە ﴿مَا لَكُمْ﴾ بۆ ئێوە نی یە﴿مِنْ وَلَايَتِهِمْ مِنْ شَيْءٍ﴾ هیچ جۆرە دۆستایەتیەکیان بکەن ﴿حَتَّىٰ يُهَاجِرُوا﴾ هەتا کۆچ نەکەن ﴿وَإِنِ اسْتَنْصَرُوكُمْ﴾ وەئەگەر داوای یارمەتیان لێ کردن ﴿فِي الدِّينِ فَعَلَيْكُمُ النَّصْرُ﴾ لە(پارێزگاری) ئایین ئەوە پێویستە لەسەرتان یارمەتی دانیان ﴿إِلَّا عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ مەگەر لەدژی گەلێک ﴿بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ مِيثَاقٌ﴾ لەنێوان ئێوەو ئەواندا پەیمان هەبێت (ئابێت یارمەتیان بدەن) ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وەخوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ٧٢﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی کەبێ بڕوان ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ هەندێکیان دۆستی هەندێکیانن ﴿إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ﴾ ئەگەر ئەو(پشتیوانی یە) نەکەن لەزەویدا ناژاوەو فەسادو بەد خوێەکی گەورە بەرپا دەبێت. ٧٣﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ وەئەوانەی کەبڕوایان هێنا﴿وَهَاجَرُوا﴾ وکۆچیان کرد﴿وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و تێکۆشان لەڕێگەی خوادا﴿وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا﴾ ئەوانەش(کۆچەرەکان) پان گرتە خۆیان و کۆمەکیان کردن ﴿أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا﴾ بەڕاستی هەر ئەوانەن بڕوادارانی ڕاستەقینە ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ﴾ بۆ ئەوانەیە لێ بووردن ﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و ڕۆزیەکی جوانیو بەنرخ. ٧٤﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ﴾ وە ئەوانەی لەدواییدا بڕوایان هێنا ﴿وَهَاجَرُوا﴾ و کۆچیان کرد﴿وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ﴾ و لەگەڵ ئێوەدا تێکۆشان ﴿فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ﴾ ئا ئەوانە لەئێوەن ﴿وَأُولُو الْأَرْحَامِ﴾ وە ئەوانەی خزمی یەکترن ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ﴾ هەندێکیان (بۆ میرات گرتن) شایستە ترن بەهەندێکی تریان﴿فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ لەکتێبی خوادا(قورئان یا لەوح المحفوظ) ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بەهەموو شتێک زانایە.٧٥

سُورَةُ التَّوْبَةِ

بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١﴾
فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى
ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢﴾ وَأَذَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ
إِلَى ٱلنَّاسِ يَوْمَ ٱلْحَجِّ ٱلْأَكْبَرِ أَنَّ ٱللَّهَ بَرِىٓءٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ
وَرَسُولُهُۥ ۚ فَإِن تُبْتُمْ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ ۖ وَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَٱعْلَمُوٓا۟
أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ ۗ وَبَشِّرِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
﴿٣﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ
شَيْـًٔا وَلَمْ يُظَٰهِرُوا۟ عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتِمُّوٓا۟ إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ إِلَىٰ
مُدَّتِهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤﴾ فَإِذَا ٱنسَلَخَ ٱلْأَشْهُرُ ٱلْحُرُمُ
فَٱقْتُلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَٱحْصُرُوهُمْ
وَٱقْعُدُوا۟ لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ ۚ فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَخَلُّوا۟ سَبِيلَهُمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥﴾
وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ٱسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ
كَلَٰمَ ٱللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُۥ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

سورەتی (التوبة)

سورەتی (التوبة) سورەتێکە لە سورەتانی مەدینەوە، هەموو بەپەلە بڕۆشتن بۆ غەزا دژی هاوبەشدانەرانی خوا (ﷻ) لە سەردەمی پێغەمبەر (ﷺ) دابەزیوە، بێگومان غەزا دژی هاوبەشدانەر فەرزێکی بەردەوامە بۆ سەر هەر کەسێک یان هەر شوێنێک لە زەویدا هێرش بکاتە سەر موسڵمانان، بەڵام سەردەمانێک هاوبەشدانەر هەیە کە لە ژێر پەیمانی ئاشتیدا دەژی لەگەڵ موسڵماناندا، ئەم سورەتە باس لە هەڵوەشاندنەوەی ئەو پەیمانە دەکات و فەرمان دەدات بە جەنگ دژی هاوبەشدانەرانی پەیمان شکێن، هەروەها باس لە هەندێک لە حوکمەکانی جەنگ دەکات.

دەستپێکی سورەتەکە بێ باسمەلە هاتووە، چونکە باسمەلە ئارامی و ئاشتی دەگەیەنێت، لە کاتێکدا سورەتەکە باس لە جەنگ دەکات، هەروەها لە سورەتی (النمل) دا هاتووە کە باسمەلە سەرەتای نامەیەکە، ئەم سورەتە نامەیەک نییە، بەڵکو سورەتێکە لە قورئان، بۆیە باسمەلەی تێدا نییە.

﴿بَرَآءَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦٓ﴾ واتە: ئەمە ڕاگەیاندنێکە لە خوا و پێغەمبەرەکەی (ﷺ) ﴿إِلَى ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّم مِّنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ واتە: بۆ هاوبەشدانەرانی پەیمان شکێن، ئەوانەی پەیمانیان لەگەڵ موسڵماناندا هەبووە، ﴿فَسِيحُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ واتە: چوار مانگ مۆڵەتتان هەیە بە ئارەزووی خۆتان بڕۆن بۆ هەر شوێنێک بتانەوێت، ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِى ٱللَّهِ﴾ واتە: بزانن کە ناتوانن خوا بێهێز بکەن و لە سزای ببەخشن، ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ مُخْزِى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ واتە: خوا ڕسوا دەکات هاوبەشدانەران لە دنیا و قیامەتدا بە سزادانیان لە دۆزەخدا.

سورەتی ﴿ التوبة ﴾

﴿بَرَاءَةٌ﴾ ئەمە بەری بوونێکی گەورەو گرنگە ﴿مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ لەلایەن خوا و پێغەمبەرەکەیەوە ﴿إِلَى الَّذِينَ عَاهَدتُّم﴾ بۆ ئەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستوون ﴿مِّنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ لە هاوبەش دانەران. ١)﴿فَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ﴾ کەواتە (ئەی بێ بڕواکان) لەزەویدا بگەڕێن﴿أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ﴾ ماوەی چوار مانگ ﴿وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ﴾ وە بزانن بێگومان ئێوە ﴿غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ﴾ لەدەستی خوا دەرناچن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ مُخْزِي الْكَافِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا ڕیسواکەری بێ بڕوایانە. ٢) ﴿وَأَذَانٌ﴾ هەروەها ئەمە ڕاگەیاندنێکە ﴿مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ لەلایەن خوا و پێغەمبەرەکەیەوە ﴿إِلَى النَّاسِ﴾ بۆ گشت خەڵکی﴿يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ﴾ لەڕۆژی حەجی گەورەدا﴿أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ﴾ بەڕاستی خوا و پێغەمبەرەکەی بەرین لەهاوبەش ڕەوادەرەکان﴿فَإِن تُبْتُمْ﴾ جا ئەگەر پەشیمان بینەوە﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە چاکترە بۆتان﴿وَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ وە ئەگەر پشتی تێ بکەن ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ﴾ ئەوە بزانن بێگومان ئێوە﴿غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ﴾ لە دەستی خوا دەرناچن ﴿وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ مژدەش بدە بەوانەی کە بڕوایان نەهێناوە ﴿بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بەسزایەکی ئازاردەر. ٣)﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّم﴾ بێجگە لەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستوون ﴿مِّنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ لە هاوبەش ڕەوادەرەکان ﴿ثُمَّ لَمْ يَنقُصُوكُمْ شَيْئًا﴾ پاشان هیچ کەم و کوڕییان لێ نەکردن ﴿وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا﴾ وە پشتیوانی هیچ کەسێکیان نەکردووە لەدژتان ﴿فَأَتِمُّوا إِلَيْهِمْ عَهْدَهُمْ﴾ ئەوە ئێوەش پەیمانەکەیان بۆ تەواو بکەن (لەگەڵیان دا ببینەسەر) ﴿إِلَى مُدَّتِهِمْ﴾ تاماوەی دیاری کراویان ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی خوا پارێزکارانی خۆش دەوێ. ٤) ﴿فَإِذَا انسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرُمُ﴾ ئینجا کاتێ مانگە حەرامەکان (ذو القعدة ، ذو الحجة، محرم، رجب) تەواو بوون ﴿فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ﴾ئەوە هاوبەش ڕەوا دەرەکان بکوژن﴿حَيْثُ وَجَدتُّمُوهُمْ﴾ لە هەر شوێنێ دەستان کەوتن ﴿وَخُذُوهُمْ﴾ وە (بەدیل) بیانگرن ﴿وَاحْصُرُوهُمْ﴾ وە بەرگریان بکەن لە دەرچوون ﴿وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصَدٍ﴾ وە بۆیان دانیشن لە هەموو جێگایەکی چاوەڕوانی دا ﴿فَإِن تَابُوا﴾ جا ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ و نوێژیان کرد ﴿وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ و زەکاتیان دا ﴿فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ﴾ ئەوە ڕێیان بەرەڵاکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا قێ بووردەی میهرەبانە. ٥)﴿وَإِنْ أَحَدٌ مِّنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ﴾ وە ئەگەر کەسێک لە هاوبەش ڕەوا دەرەکان داوای هاوسێیەتی و پەنادانی لێ کردی ﴿فَأَجِرْهُ﴾ ئەوە پەنای بدە ﴿حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ﴾ هەتا وونەی خوا(قورئان) ببیستێ ﴿ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ﴾ لە پاشان بیگەیەنە جێگای هێمنی خۆی ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەوە لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿قَوْمٌ لَّا يَعْلَمُونَ﴾ دەستە و کۆمەڵێکن هیچ نازانن. ٦)

كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِندَ اللَّهِ وَعِندَ
رَسُولِهِۦٓ إِلَّا ٱلَّذِينَ عَٰهَدتُّمْ عِندَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ فَمَا
ٱسْتَقَٰمُوا۟ لَكُمْ فَٱسْتَقِيمُوا۟ لَهُمْ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ
٧ كَيْفَ وَإِن يَظْهَرُوا۟ عَلَيْكُمْ لَا يَرْقُبُوا۟ فِيكُمْ إِلًّا
وَلَا ذِمَّةً يُرْضُونَكُم بِأَفْوَٰهِهِمْ وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ
فَٰسِقُونَ ٨ ٱشْتَرَوْا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا۟
عَن سَبِيلِهِۦٓ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ٩ لَا يَرْقُبُونَ
فِى مُؤْمِنٍ إِلًّا وَلَا ذِمَّةً ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُعْتَدُونَ ١٠
فَإِن تَابُوا۟ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ فَإِخْوَٰنُكُمْ
فِى ٱلدِّينِ ۗ وَنُفَصِّلُ ٱلْـَٔايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ١١ وَإِن نَّكَثُوٓا۟
أَيْمَٰنَهُم مِّنۢ بَعْدِ عَهْدِهِمْ وَطَعَنُوا۟ فِى دِينِكُمْ فَقَٰتِلُوٓا۟
أَئِمَّةَ ٱلْكُفْرِ ۙ إِنَّهُمْ لَآ أَيْمَٰنَ لَهُمْ لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ
١٢ أَلَا تُقَٰتِلُونَ قَوْمًا نَّكَثُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ وَهَمُّوا۟
بِإِخْرَاجِ ٱلرَّسُولِ وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ
أَتَخْشَوْنَهُمْ ۚ فَٱللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ١٣

- بەڵێنی تێدانە
لای بەکارهێنا هەتا
کۆتایی هاتە
خوارەوە (وَإِنْ أَحَدٌ
الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ
أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي
كِتَابِ اللَّهِ) تێیدا
کەس چۆنیە میراتە
لە بەکارهێنانی
بڕیارەکان وازی لێ
هێنا و لە پێگەی
خۆیەوە تێهەڵچوو
میراتیان لە
بەکار دەبرد.

حەسەن ئەبو
یووسف و بەکر ئیبنو
موزەنی لە
عەبدوڵڵای
ئیبنو عەونەوە
عەتیش بەسووری
ئەبوسەرکام ئەیوەب
هەر کەسی حوکمی

بۆ ئەو بەسەڵمێ بۆ موسڵمانەکەی ئەوە بەرامبەر پارچەیەک ئاگرە جا بۆ ئەوێگرێ بان وازی لێ بهێنێ)

ئایەتی (١١٠) سورەتی (النساء) ﴿ قال رسول الله (ﷺ) (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله بكم ولجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله تعالى، فيغفر لهم)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر هەر گوناە نەکەن، خوا لانان دەبات و گەلێکی تر دەهێنێ-

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ﴾ چۆن پەیمان دەبێ بۆ هاوبەش ڕەوادەرەکان ﴿عِندَ اللَّهِ وَعِندَ رَسُولِهِ﴾ لای خواو پێغەمبەرەکەی (ﷺ) ﴿إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدتُّمْ﴾ بێجگە لەوانەی کەپەیمانتان لەگەڵ بەستن ﴿عِندَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لای مزگەوتی بەڕێزدا (کە کەعبەی پیرۆزە) ﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ﴾ جاچەند ئەوانە ڕێکو ڕاست بوون لەگەڵتان ﴿فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ﴾ ئێوەش ڕێکو ڕاست بن لەگەڵیان ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی خوا خۆ پارێزەرانی خۆش دەوێت. ٧)﴿كَيْفَ﴾ چۆن (پەیمان دەبەنە سەر) ﴿وَإِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ﴾ لەکاتێکدا ئەگەر زاڵ بین بەسەرتاندا ﴿لَا يَرْقُبُوا فِيكُمْ﴾ لەبەر چاو ناگرن دەربارەی ئێوە ﴿إِلًّا وَلَا ذِمَّةً﴾ هیچ خزمایەتی و سوێندو بەڵێنێک ﴿يُرْضُونَكُم بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ بەوونەی دەمیان ڕازیتان دەکەن ﴿وَتَأْبَىٰ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام دڵەکانیان دژتانن ﴿وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆربەیان تێپەڕ کەرن لەسنوور. ٨)﴿اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڵگەکانی خوایان گۆڕییەوە ﴿ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ بەنرخێکی زۆر کەم ﴿فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ﴾ ئینجا بەرگرییان لەڕێگەی خوا کرد ﴿إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی زۆر خراپ بوو ئەوەی ئەوان دەیانکرد. ٩)﴿لَا يَرْقُبُونَ فِي مُؤْمِنٍ﴾ لەبەر چاو ناگرن دەربارەی هیچ بڕوادارێک ﴿إِلًّا وَلَا ذِمَّةً﴾ هیچ خزمایەتی و سوێندو بەڵێنێک ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ﴾ وە هەر ئەوانە دەست درێژی کەرن. ١٠)﴿فَإِن تَابُوا﴾ ئینجا ئەگەر پەشیمان بوونەوە ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ و نوێژیان بەجێ هێنا ﴿وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ و زەکاتیاندا ﴿فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ﴾ ئەوە براتانن لەئایینیدا ﴿وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ وە ئێمە بەڵگەکان روون دەکەینەوە ﴿لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ گەلێک کەدەیزانن. ١١)﴿وَإِن نَّكَثُوا أَيْمَانَهُم﴾ بەڵام ئەگەر سوێندو پەیمانەکەیان هەڵوەشاندەوە ﴿مِّن بَعْدِ عَهْدِهِمْ﴾ پاش بەستنی پەیمانەکەیان ﴿وَطَعَنُوا فِي دِينِكُمْ﴾ وتەشەرو تانەیاندا لەئایینەکەتان ﴿فَقَاتِلُوا أَئِمَّةَ الْكُفْرِ﴾ ئەوە بجەنگن لەدژی پێشەوایانی بێ باوەڕیی دا ﴿إِنَّهُمْ لَا أَيْمَانَ لَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەوانە هیچ جۆرە پەیمانێکیان نی یە ﴿لَعَلَّهُمْ يَنتَهُونَ﴾ بەڵکو کۆتایی بێنن (بەبێ باوەڕی). ١٢)﴿أَلَا تُقَاتِلُونَ قَوْمًا﴾ ئایا ئێوە جەنگ ناکەن لەگەڵ گەلێکدا ﴿نَّكَثُوا أَيْمَانَهُمْ﴾ کەپەیمانەکەیان هەڵ وەشاندەوە (پەیمانی خودەییییە) ﴿وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ﴾ و نیازی دەرکردنی پێغەمبەریان کرد ﴿وَهُم بَدَءُوكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر ئەوانیش لەیەکەم جارەوە دەستیان کرد بەجەنگ لەگەڵ ئێوەدا ﴿أَتَخْشَوْنَهُمْ﴾ ئایا لێیان دەترسن ﴿فَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَوْهُ﴾ جا هەر خوا شایستەترە کەڵێی بترسن ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١٣)

قَٰتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ
عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴿١٤﴾ وَيُذْهِبْ
غَيْظَ قُلُوبِهِمْ ۗ وَيَتُوبُ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ
﴿١٥﴾ أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تُتْرَكُوا۟ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟
مِنكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَا رَسُولِهِۦ وَلَا ٱلْمُؤْمِنِينَ
وَلِيجَةً ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ
أَن يَعْمُرُوا۟ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ شَٰهِدِينَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِم بِٱلْكُفْرِ ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَٰلُهُمْ وَفِى ٱلنَّارِ هُمْ خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾
إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَٰجِدَ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ
وَأَقَامَ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتَى ٱلزَّكَوٰةَ وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا ٱللَّهَ فَعَسَىٰٓ
أُو۟لَٰٓئِكَ أَن يَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُهْتَدِينَ ﴿١٨﴾ ۞ أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ
ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ
وَجَٰهَدَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۚ لَا يَسْتَوُۥنَ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٩﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهَاجَرُوا۟ وَجَٰهَدُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ
بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾

سۆرەی تەلەقە
لەبارەوەی لێدانی
(١٩) سورەتی
(التوبة):
﴿وَيَعْلَمْ سِقَايَةَ
ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ
ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ كَمَنْ
ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ
ٱلْءَاخِرِ﴾ موسلیم
گێڕاوەتەوە، کە
ئەعمەشی گوتوی
بەشەقیق (رحمه الله):
دەڵێت لە لای
ئەو ئایەتە
(مزگەوت)کەی
پێغەمبەریش خوڕا
بووم (ﷺ) پیاوێک
وتی: ئێد ئاسایی
یە بەڵام دەڵێم کە
هیچ کارێک دەکەم
پاش موسوڵمان
بوونم تەنها ئەوە

ئەوێت ئێر بدەم بەمانیەکان، یەکێکی ئەر وتی: ئێد ئاسایی یە بەڵامە هیچ کارێک ناکەم پاش موسوڵمان بوونم تەنها ئەمەیە چاکترین ئەرەتان ئەرەتی کەعبەی پێبڵێ ئەمەیە، کەسێکی ئەر وتی: ئێوەکەتان لەپێناوی پێکەی خوڕا چاکترە، ئەرەتی ئێرە بڵێن ئەر بڕیە هیچیەی ئەرەی خەتتاب (رضي الله عنه) سەرزەنشتی کردن و وتی: لای موئاکە (مزگەوتی) پێغەمبەریی خوا (ﷺ) دەنگ بەرز مەکەنەوە -

﴿وَلَوْ مَنَّ﴾ (باوەڕهێنان) بیان کردن ﴿بِتَنْبِئُونَهُ﴾ خوا بەدەستی تێوە سزایان دەدات ﴿بِأَمْرِهِمْ﴾ و پیسواییان دەکات ﴿وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ و سەرتان دەخات بەسەریاندا ﴿وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ﴾ و (خوا) سینەی دڵی کۆمەڵێ بڕواداری خۆش دەکات. ١٤) ﴿وَيُذْهِبْ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ﴾ و ڕق و خەشمی دڵەکانیان دادەمرکێنێ و تاعەتی ﴿وَيَتُوبُ اللَّهُ﴾ وە خوای گەورە تەوبە وەردەگرێ ﴿عَلَىٰ مَن يَشَاءُ﴾ لە هەر کەسێک کەبیەوێت ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای دانایە. ١٥)﴿أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تُتْرَكُوا﴾ ئایا گومانتان وایبوو کەوازتان لێ دەهێنرێ ﴿وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ﴾ لەکاتێکدا هێشتا خوا ئاشکرای نەکردووە ﴿الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنكُمْ﴾ ئەوانەی ئێوەکۆشان لەتێوە ﴿وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِن دُونِ اللَّهِ﴾ وە نەیان گرتووەو هەڵیان نەبژاردووە جگە لەخوا ﴿وَلَا رَسُولِهِ وَلَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ و پێغەمبەرەکەی و موسوڵمانان ﴿وَلِيجَةً﴾ بە هاوباڕ و جێی نهێنیان (ئاسۆنیان) ﴿وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا ئاگایە بەهەرچی کەئێوە دەیکەن. ١٦)﴿مَا كَانَ لِلْمُشْرِكِينَ﴾ وە شایستە نی یە بۆ هاوبەش ڕەوا دەزان ﴿أَن يَعْمُرُوا مَسَاجِدَ اللَّهِ﴾ کە مزگەوتەکانی خوا ئاوەدان بکەنەوە(و سەربەڕشتیان بکەن) ﴿شَاهِدِينَ عَلَىٰ أَنفُسِهِم بِالْكُفْرِ﴾ لەکاتێکدا شایەتن لەسەر خۆیان بەبێ بڕوایی ﴿أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ ئەوانە کردەوەکانیان هەڵوەشاوەتەوە ﴿وَفِي النَّارِ هُمْ خَالِدُونَ﴾ وە ئەوانە لەئاگردا هەمیشەیین. ١٧)﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی مزگەوتەکانی خوا ئاوەدان دەکاتەوە ﴿مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ کەسێک کەبڕوای هێنابێت بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَأَقَامَ الصَّلَاةَ﴾ و نوێژەکانی بەجێ هێنابێ ﴿وَآتَى الزَّكَاةَ﴾ و زەکاتی دابێ ﴿وَلَمْ يَخْشَ إِلَّا اللَّهَ﴾ و لە کەس نەترسابێ بێجگە لەخوا ﴿فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ﴾ جا بەڵکو ئەوانە ﴿أَن يَكُونُوا مِنَ الْمُهْتَدِينَ﴾ لەو کەسانە بن کە ڕێنمووئیی کراون. ١٨) ﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ﴾ ئایا پێتان وایە ئاوداندن بەحاجییان ﴿وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ و (سەربەڕشتی و) ئاوەدان کردنەوەی مزگەوتی بەڕێز ﴿كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ﴾ وەکو کەسێکە کەباوەڕی هێنابێت بەخوا ﴿وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و تێکۆشانی کردبێ لەڕێگای خوادا؟ ﴿لَا يَسْتَوُونَ عِندَ اللَّهِ﴾ چوون یەک نین بەڵای خواوەو بەکسان نین ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی کۆمەڵی ستەمکاران ناکات. ١٩)﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوەو کۆچیان کردووە ﴿وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و تێکۆشاون لەڕێگای خوادا ﴿بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ بەماڵیان و بەگیانیان ﴿أَعْظَمُ دَرَجَةً عِندَ اللَّهِ﴾ پلەیان بەرزترە لای خوا ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ وەهەر ئەوانەن سەرکەوتوون. ٢٠)

يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَٰنٍ وَجَنَّٰتٍ لَّهُمْ فِيهَا
نَعِيمٌ مُّقِيمٌ ﴿٢١﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ
عَظِيمٌ ﴿٢٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوٓا۟ ءَابَآءَكُمْ
وَإِخْوَٰنَكُمْ أَوْلِيَآءَ إِنِ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْكُفْرَ عَلَى ٱلْإِيمَٰنِ ۚ
وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ إِن
كَانَ ءَابَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَٰنُكُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ وَعَشِيرَتُكُمْ
وَأَمْوَٰلٌ ٱقْتَرَفْتُمُوهَا وَتِجَٰرَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسَٰكِنُ
تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ ٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَجِهَادٍ
فِى سَبِيلِهِۦ فَتَرَبَّصُوا۟ حَتَّىٰ يَأْتِىَ ٱللَّهُ بِأَمْرِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى
ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٢٤﴾ لَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ فِى مَوَاطِنَ
كَثِيرَةٍ ۙ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ ۙ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ
تُغْنِ عَنكُمْ شَيْـًٔا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا
وَعَذَّبَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٦﴾

- (ئەم پیرۆزە
لە بڵاوی مەبەلی
دا بەپێی بەڕێوەبەرایەتی گشتی خوێندنی ئیسلامی بەدەستکرد
بەچاپەمەنی خزمەت
پێکەمبەر (ﷺ)
و پەیامەکەی لەسەر
دەکەم دەربارەی
ئەوەی کە تێیدە
شاکاری ئیمانیدا
لێیدا خۆای
گەورە ئەم
ئایەتەی نارد
خوارەوە
﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ
ٱلْحَآجِّ وَعِمَارَةَ
ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ
كَمَنْ ءَامَنَ بِٱللَّهِ
وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ﴾
-کەرەم بکەن
لێیدا خوای لێ

خۆشبوون بکەن لەخوای گەورە ئەویش لێیان خۆش بێت)

ئایەتی (١١٩) سورەتی (النساء) ﴿عن أبي الدرداء (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): ألا أخبركم بأفضل من درجة الصيام والصلاة والصدقة؟ قالوا بلى يا رسول الله قال (إصلاح ذات البين) قال (وفساد ذات البين هي الحالقة) رواه الإمام أحمد﴾. ئەبو دەرداء گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەرەوە (ﷺ) دەفەرمووێ: (ئایا-

﴿يُبَشِّرُهُمْ رَبُّهُم﴾ پەروەردگاریان موژدەیان دەدانێ ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنْهُ وَرِضْوَانٍ﴾ بەمیهرەبانی و ڕەزامەندی لەلایەن خۆیەوە ﴿وَجَنَّاتٍ لَّهُمْ﴾ هەروەها بەهەشتانێکیان بۆ هەیە ﴿فِيهَا نَعِيمٌ مُّقِيمٌ﴾ نازو نیعمەتی بەردەوامو هەمیشەیی تێدایە. ٢١) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ دەمێننەوە تیایدا بەهەمیشەیی ﴿إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا پاداشتی هەرە گەورەی لایە. ٢٢) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿لَا تَتَّخِذُوا آبَاءَكُمْ وَإِخْوَانَكُمْ﴾ باوکو براکانتان دامەنێن (هەڵمەبژێرن) ﴿أَوْلِيَاءَ﴾ بەدۆستو خۆشەویست ﴿إِنِ اسْتَحَبُّوا الْكُفْرَ عَلَى الْإِيمَانِ﴾ ئەگەر بێ باوەڕییان لەباوەڕ لا خۆشەویسارو چاکتربوو ﴿وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ﴾ وە هەر کەس لەئێوە ئەوانە بکات بەدۆستی خۆی ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئەوە هەر ئەوانە ستەم کارن. ٢٣) ﴿قُلْ إِن كَانَ آبَاؤُكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ئەگەر باوکانتان ﴿وَأَبْنَاؤُكُمْ﴾ و کوڕانتان ﴿وَإِخْوَانُكُمْ﴾ و برایانتان ﴿وَأَزْوَاجُكُمْ﴾ و هاوسەرانتان ﴿وَعَشِيرَتُكُمْ﴾ و خزم و هەشرەتان ﴿وَأَمْوَالٌ اقْتَرَفْتُمُوهَا﴾ و ماڵو دارایی یەک (بە زەحمەت) پەیداتان کردووە ﴿وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا﴾ و بازرگانیەک کەدەترسن بڕەوی نەبێ (بێ بازاڕیی) ﴿وَمَسَاكِنُ تَرْضَوْنَهَا﴾ و خانوو بەرەیەک کەپێی ڕازین ﴿أَحَبَّ إِلَيْكُم مِّنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ خۆشەویست ترە لاتان لەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَجِهَادٍ فِي سَبِيلِهِ﴾ و تێکۆشان لەڕێگەکەیدا ﴿فَتَرَبَّصُوا﴾ ئەوە چاوەڕوان بکەن ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ﴾ هەتا خوا فەرمان (و تۆڵە)ی خۆی دێنێ (بۆتان) ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی کەسانی تێپەڕ لەسنوور ناکات. ٢٤) ﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی خوا سەری خستن ﴿فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ﴾ لەزۆر جێگاو شوێندا ﴿وَيَوْمَ حُنَيْنٍ﴾ و لەڕۆژی حونەینیشدا (پارمەتی دان) ﴿إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ﴾ کەبەزۆری خۆتاندا دەنازین ﴿فَلَمْ تُغْنِ عَنكُمْ شَيْئًا﴾ بەڵام هیچ سوودێکی نەبوو بۆتان ﴿وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ﴾ و زەویتان لەسەر تەنگ بوویەوە ﴿بِمَا رَحُبَتْ﴾ بەو فراوانیەی کەهەیەتی ﴿ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّدْبِرِينَ﴾ پاشان پشتان کردە دوژمنو هەڵهاتن. ٢٥) ﴿ثُمَّ أَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ﴾ لەپاش ئەوە خوا ئارامی خۆی نارد ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِ﴾ بۆ پێغەمبەرەکەی ﴿وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ بڕواداران ﴿وَأَنزَلَ جُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ وە سەربازانێکی (لەئاسمانەوە) ناردە خوارەوە کەئێوە نەتاندیین ﴿وَعَذَّبَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وەسزای بێ بڕواکانیشی دا (بەکوشتن و بریندارى و بەدیل گرتن) ﴿وَذَٰلِكَ جَزَاءُ الْكَافِرِينَ﴾ ئەوەش سزای بێ باوەڕانە. ٢٦)

ثُمَّ يَتُوبُ اللَّهُ مِنۢ بَعۡدِ ذَٰلِكَ عَلَىٰ مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ غَفُورٞ
رَّحِيمٞ ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِنَّمَا ٱلۡمُشۡرِكُونَ
نَجَسٞ فَلَا يَقۡرَبُواْ ٱلۡمَسۡجِدَ ٱلۡحَرَامَ بَعۡدَ عَامِهِمۡ هَٰذَا
وَإِنۡ خِفۡتُمۡ عَيۡلَةٗ فَسَوۡفَ يُغۡنِيكُمُ ٱللَّهُ مِن فَضۡلِهِۦٓ إِن
شَآءَۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٞ ﴿٢٨﴾ قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ
لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱللَّهِ وَلَا بِٱلۡيَوۡمِ ٱلۡأٓخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ
ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ ٱلۡحَقِّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُواْ
ٱلۡكِتَٰبَ حَتَّىٰ يُعۡطُواْ ٱلۡجِزۡيَةَ عَن يَدٖ وَهُمۡ صَٰغِرُونَ
﴿٢٩﴾ وَقَالَتِ ٱلۡيَهُودُ عُزَيۡرٌ ٱبۡنُ ٱللَّهِ وَقَالَتِ ٱلنَّصَٰرَى
ٱلۡمَسِيحُ ٱبۡنُ ٱللَّهِۖ ذَٰلِكَ قَوۡلُهُم بِأَفۡوَٰهِهِمۡۖ
يُضَٰهِـُٔونَ قَوۡلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ مِن قَبۡلُۚ قَٰتَلَهُمُ
ٱللَّهُۚ أَنَّىٰ يُؤۡفَكُونَ ﴿٣٠﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَحۡبَارَهُمۡ
وَرُهۡبَٰنَهُمۡ أَرۡبَابٗا مِّن دُونِ ٱللَّهِ وَٱلۡمَسِيحَ ٱبۡنَ
مَرۡيَمَ وَمَآ أُمِرُوٓاْ إِلَّا لِيَعۡبُدُوٓاْ إِلَٰهٗا وَٰحِدٗاۖ
لَّآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَۚ سُبۡحَٰنَهُۥ عَمَّا يُشۡرِكُونَ ﴿٣١﴾

حەوتەمدان یەن بدەم بەکرەوەیەك خێرێ زیاتر بێت لەوەتەی پێشتر دەیدەن) ڕوناکیان بەدەن ئەی پێغەمبەری خوا قەرەوری (جەنگ کردن و تێکۆشان کردنی تێدان ئەنگی) قەرەوری (خوایی نێوانیان تایبەتیان لێ دەبڕن).

ئایەتی (١١٩) سوورەتی (التوبة)، عن أبي هريرة(رضي الله عنه) قال: قال رسول الله(ﷺ): (كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه

أو يمجسانه كما تولد البهيمة بهيمة جمعاء هل تحسون بها من جدعاء)(بواء البخاري). ئەبو هورەیرە گێڕاوێتەوە کە پێغەمبەری (ﷺ) فەرمووی: (هەموو منداڵێ لەسەر ئیسلامەتی لەدایك دەبێت ئینجا باوك و دایکی دەیکەن بەگاوەرەیان یەهوودیانەکە یا بەتاگر پەرست چۆن بەچکەی گیانداری تەندرووست لەدایك دەبێ ئەندامەکانی تەواوە تایا دەبێ هیچ گوێت یان لوتی ئەبێ گیاندارە هەنگی بڕاوە).

﴿لَمْ يَتُوبَ اللَّهُ﴾ پاشان خوا خۆش دەبێت ﴿مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوە ﴿عَلَىٰ مَن يَشَاءُ﴾ لە هەر کەسێک کە بیەوێ ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە خوا لێ بوردەی میهرەبانە. ٢٧) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ﴾ بێگومان هاوبەش ڕەوا دەران پیسن ﴿فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ کەواتە با نزیکی مزگەوتی بەڕێز نەکەوتەوە ﴿بَعْدَ عَامِهِمْ هَٰذَا﴾ پاش ئەم ساڵەیان ﴿وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً﴾ وەئەگەر لەنەبوونی ترسان ﴿فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ﴾ ئەوە لەمەو پاش خوا دەوڵەمەندتان دەکات ﴿مِن فَضْلِهِ إِن شَاءَ﴾ لە چاکە و بەهرەی خۆی ئەگەر ویستی ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا زانای کاردروستە. ٢٨) ﴿قَاتِلُوا الَّذِينَ﴾ جەنگ بکەن لەگەڵ ئەوانەی ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ کەبڕوا ناهێنن بەخوا ﴿وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿وَلَا يُحَرِّمُونَ﴾ وە بەحەرامی دانانێن ﴿مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ ئەوەی کە خوا و پێغەمبەرەکەی حەرامیان کردووە ﴿وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ﴾ وە مل کەچ ناکەن بۆ ئایینی ڕاست ﴿مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ لە ئەوانە کتێبیان پێ بەخشراوە ﴿حَتَّىٰ يُعْطُوا الْجِزْيَةَ﴾ هەتا باج و سەرانە دەدەن ﴿عَن يَدٍ﴾ بەدەستی خۆیان و بەمل کەچی ﴿وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان سەرشوڕو ڕیسوان. ٢٩) ﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ﴾ جوولەکەکان ووتیان ﴿عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ﴾ عوزەیر کوڕی خوایە ﴿وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ﴾ و گاوورەکانیش ووتیان ﴿الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ﴾ مەسیح کوڕی خوایە ﴿ذَٰلِكَ قَوْلُهُم بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ ئەوە ووتەی ئەوانە بەدەمی خۆیان دەیڵێن ﴿يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ﴾ وەک ووتەی ئەوانە دەڵێنەوە ﴿كَفَرُوا مِن قَبْلُ﴾ کەپێشتر بێ بڕوا بوون ﴿قَاتَلَهُمُ اللَّهُ﴾ خوا لەناویان بەرێ ﴿أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ چۆن درۆ دەکەن و لەهەق و ڕاستی لادەدەن. ٣٠) ﴿اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهْبَانَهُمْ﴾ زانا و عابیدەکانیان کردوە ﴿أَرْبَابًا مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ بەپەروەردگار لەجیاتی خوا ﴿وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ﴾ هەروەها مەسیحی کوڕی مەرێمیش (یان کردوە بە خوا) ﴿وَمَا أُمِرُوا﴾ لە کاتێکدا فەرمانیان پێ نەدراوە ﴿إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِلَٰهًا وَاحِدًا﴾ بێجگە لەوەی کەیەک خوا بپەرستن ﴿لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لەئەو ﴿سُبْحَانَهُ﴾ پاک و بێگەردی بۆ ئەو (خوا) ﴿عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ لەوەی دەیکەنە هاوبەشی. ٣١)

يُرِيدُونَ أَن يُطْفِـُٔوا۟ نُورَ ٱللَّهِ بِأَفْوَٰهِهِمْ وَيَأْبَى ٱللَّهُ إِلَّآ
أَن يُتِمَّ نُورَهُۥ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٣٢﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ
أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ
كُلِّهِۦ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْمُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ ۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلْأَحْبَارِ وَٱلرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ
أَمْوَٰلَ ٱلنَّاسِ بِٱلْبَٰطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ
وَٱلَّذِينَ يَكْنِزُونَ ٱلذَّهَبَ وَٱلْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يُحْمَىٰ
عَلَيْهَا فِى نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ
وَظُهُورُهُمْ ۖ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ
تَكْنِزُونَ ﴿٣٥﴾ إِنَّ عِدَّةَ ٱلشُّهُورِ عِندَ ٱللَّهِ ٱثْنَا عَشَرَ
شَهْرًا فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
مِنْهَآ أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ ۚ فَلَا تَظْلِمُوا۟ فِيهِنَّ
أَنفُسَكُمْ ۚ وَقَٰتِلُوا۟ ٱلْمُشْرِكِينَ كَآفَّةً كَمَا
يُقَٰتِلُونَكُمْ كَآفَّةً ۚ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣٦﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (۳٤) سورەتی (التوبة): ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە کە زەیدی کوڕی وەهب (رضي الله عنه) دەڵێت بەڵای پەیزەدا تێپەڕیم سەیر دەکەم شەبەق زەری لێ بە یەوم وەت چی هێناوێتی بە شەم جێگەیەی کە تێیدایت؟ وتی: لە وەڵامی شەوم بووم لەوەی لەگەڵ موعاویە لە

ناکۆکی کەوتە نێوانمانەوە لەسەر ئایەتی ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ موعاویە (رضي الله عنه) وتی: دەربارەی خۆمن پەیوەندە لەسەر ئایەتەکان هاتۆتە خوارەوە، منیش ووتم دەربارەی ئەوان و ئێمەش هاتۆتە خوارەوە ئیتر لەسەر شەوە کۆتایە پێهێنا لە نێوانماندا دوا ئەوە ئامۆژگاری نووسی بۆ عوسمانی کوڕی عەففان (رضي الله عنه) هاکاتی لە کۆچی دوایدایی (رضي الله عنه).

﴿يُرِيدُونَ أَن يُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ﴾ دەیانەوێت ڕووناکی (ئایینی) خوا بکوژێننەوە ﴿بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ بەفووی دەمیان ﴿وَيَأْبَى اللَّهُ﴾ وە خوا نایەوێ ﴿إِلَّا أَن يُتِمَّ نُورَهُ﴾ بێجگە لەڕووناکی خۆی تەواو بکات و سەرکەوێ ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ هەر چەندە بێ باوەڕان پێ یان ناخۆش بێت. ٣٢)﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ﴾ خوا زاتێکە کەپێغەمبەرەکەی ناردووە ﴿بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ بە ڕێنموونی و ئایینی ڕاست ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ بۆ ئەوەی زاڵی بکات بەسەر هەموو ئایینەکاندا بە گشتی ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ هەر چەندە بت پەرستان پێیان ناخۆش بێت. ٣٣)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەبڕواتان هێناوە ﴿إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ﴾ بەڕاستی زۆر لەزاناو عابیدەکان(ی جوولەکەو گاوور) ﴿لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ﴾ سامان و ماڵی خەڵکی دەخۆن بەناهەق ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وبەرگری (خەڵک) دەکەن لەڕێگەی خوا ﴿وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ﴾ وە ئەوانەی ئاڵتون و زیوو سەریەک دەنێن و کۆدەکەنەوە ﴿وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و بەختی ناکەن لەڕێی خودا ﴿فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئەوە موژدەیان پێ بدە بەسزایەکی ئازاردەر. ٣٤)﴿يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا﴾ لە ڕۆژێکدا سوور دەکرێتەوە ﴿فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ لەئاگری دۆزەخ دا ﴿فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ﴾ ئەوسا بەو (ئاڵتون و زیوە سوورۆ بووە) داخ دەکرێ ڕوویان ﴿وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ﴾ و تەنیشتیان و پشتیان ﴿هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ﴾ (پێیان دەووترێت) ئەمە ئەو (سامانەیە)کۆتان دەکردەوە بۆ خۆتان ﴿فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ﴾ دەبچێژن (تۆڵەی) ئەوەی کۆتان دەکردەوە. ٣٥) ﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِندَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی ژمارەی مانگەکان (ی ساڵ) لای خوا ﴿اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا﴾ دوانزە مانگە ﴿فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ لە (لوح المحفوظ)دا دانراوە ﴿يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ لەڕۆژێکەوە (خوا) ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ﴾ چوار لەو مانگانە گەورەو بەڕێزن (شەڕیان تێدا قەدەغەکراوە) ﴿ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ﴾ ئەوە ئایینی ڕێک و ڕاستە ﴿فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنفُسَكُمْ﴾ کەواتە لەو چوار مانگەدا ستەم مەکەن لەخۆتان ﴿وَقَاتِلُوا الْمُشْرِكِينَ كَافَّةً﴾ وە بجەنگن لەدژی بت پەرستان بەتێکڕا ﴿كَمَا يُقَاتِلُونَكُمْ كَافَّةً﴾ هەروەک ئەوان دژی ئێوەدەجەنگن تێکڕا ﴿وَاعْلَمُوا﴾ بشزانن ﴿أَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُتَّقِينَ﴾ کە بەڕاستی خوا لەگەڵ پارێزکاران دایە(بە چاودێری و پاراستن). ٣٦)

إِنَّمَا ٱلنَّسِيٓءُ زِيَادَةٌ فِي ٱلْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا
يُحِلُّونَهُۥ عَامًا وَيُحَرِّمُونَهُۥ عَامًا لِّيُوَاطِـُٔوا۟ عِدَّةَ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ
فَيُحِلُّوا۟ مَا حَرَّمَ ٱللَّهُ ۚ زُيِّنَ لَهُمْ سُوٓءُ أَعْمَـٰلِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ
لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٧﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمُ ٱنفِرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ٱثَّاقَلْتُمْ
إِلَى ٱلْأَرْضِ ۚ أَرَضِيتُم بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا مِنَ ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ
فَمَا مَتَـٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ ﴿٣٨﴾
إِلَّا تَنفِرُوا۟ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا
غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْـًٔا ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّا تَنصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ ٱللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثَانِىَ ٱثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِى ٱلْغَارِ إِذْ
يَقُولُ لِصَـٰحِبِهِۦ لَا تَحْزَنْ إِنَّ ٱللَّهَ مَعَنَا ۖ فَأَنزَلَ
ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا
وَجَعَلَ كَلِمَةَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلسُّفْلَىٰ ۗ
وَكَلِمَةُ ٱللَّهِ هِىَ ٱلْعُلْيَا ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٤٠﴾

٣٧ - ئايەتكى بۇ
قوبۇلىم كەبا بولغۇ
بۇ مەسىلە مۇنبىق
بولغاچقا بۇ مەسىلە
ۋە خەلقلەرنىڭ نەق
ئىشىم كۆرسىتىلگەن
ھەرۋەكتە ئىسرەر
يوقىق مۇنبىقان
ئەمەلىيەتتە مۇنبىق
بولغانلىكىدىن بۇ
ھۆكۈمنى (ﷺ)
كۆرسەتكەنلىكىدىن ئىبارەت
بىر ھەد بولۇپ ئەگەر
ھەج قىلىشقا
كەلگەن بىگانە ۋە زىمىنە
بىلەن (ئىسلام)
ئالىمىنى مۇنبىق
ھېتقان بولسا ئىسلام
جەڭگىۋار ئەگەر
بولغانلىكى
ھەمەلگە ئېشىپ كەتكەن بولۇپ
ئۇلارنىڭ ئىسلام
ئۇلۇسىدىن ئىبارەت

ئاچىقلاش (١٢٤) سورىتى (النساء) دە ئىبن ئەبى ھۆرەيرە دىن قالغى (ﷺ) قالدى: (ئەڭ ئاخىرقى ئايەت
سىلە قىلىپ ۋەفات تاپقان ئايەت) دەپ بايان قىلغان (بۇخارىي). ئەمما ھۆرەيرە ئاچىقلاپ ئۆتكەن
ئۇ يېتىشمەيدۇ (ﷺ) ئەھۋالىدا (ئۇلار ئۇنى يوقلىغان بولسا ئۇلارغا ئەيىپ ئەمەس) دېگەن ئىبارىسى

﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی دواخستن و گۆڕینی (مانگە حەرامەکان) ﴿زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ﴾ پێچوونە لەبێ باوەڕیی دا ﴿يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ باوەڕانی پێ گومڕا دەکرێت ﴿يُحِلُّونَهُ عَامًا﴾ (دواخستنەکە) سالێک حەلاڵی دەکەن ﴿وَيُحَرِّمُونَهُ عَامًا﴾ و سالێک حەرامی دەکەن ﴿لِّيُوَاطِئُوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی ژمارەی ئەو چوار مانگەی کە خوا پێڕازی کردوون (جەنگی تێیاندا حەرام کردووە) ﴿فَيُحِلُّوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ﴾ سەر ئەنجام ئەوەی خوا حەرامی کردبوو حەلاڵی دەکەن ﴿زُيِّنَ لَهُمْ﴾ جوان کراوە بۆیان ﴿سُوءُ أَعْمَالِهِمْ﴾ کردەوە ناشیرینەکانیان ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ خواش ڕێنمووئی کەسانی بێ باوەڕ ناکات. ٣٧﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿مَا لَكُمْ﴾ ئێوە چیتانە ﴿إِذَا قِيلَ لَكُمُ﴾ کاتێ پێتتان بووترێ ﴿انفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ دەرچن(بۆ جیهاد) لەڕێی خوادا ﴿اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ﴾ لەشوێنی خۆتان ناجوڵێن (خۆتان دوا دەخەن) ﴿أَرَضِيتُم بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ﴾ ئایا ئێوە ڕازین بەم ژیانەی دنیا لەباتی پاشەڕۆژ ﴿فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ دەی کامەیە خۆشی و شادیی ئەم ژیانە نزیکە ﴿فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ لەبەرامبەری خۆشی پاشە ڕۆژدا زۆر کەمە. ٣٨﴿إِلَّا تَنفِرُوا﴾ ئەگەر نەڕۆن و دەرنەچن (بۆ جیهاد) ﴿يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزاتان دەدا بەسزایەکی سەختو ئازاردەر ﴿وَيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وە لەباتی ئێوە گەل و کۆمەڵێکی تر دەهێنێ (جیاواز لەئێوە) ﴿وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا﴾ و ئێوە هیچ زیانێکی پێ ناگەیەنن ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەتوانایە بەسەر هەموو شتێک دا. ٣٩) ﴿إِلَّا تَنصُرُوهُ﴾ ئەگەر ئێوە یارمەتی ئەو (پێغەمبەرە (ﷺ)) نەدەن ﴿فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا یارمەتی داوە ﴿إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کاتێک بێ بەڕایان دەریان کرد لەمەککە ﴿ثَانِيَ اثْنَيْنِ﴾ پێغەمبەر یەکێک بوو لەو دوو کەسە ﴿إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ﴾ کاتێک ئەو دووانە (پێغەمبەرو ئەبو بەکر) لەئەشکەوتی (ثور)دا بوون ﴿إِذْ يَقُولُ لِصَاحِبِهِ﴾ ئەو کاتە بەهاوەڵەکەی دەووت ﴿لَا تَحْزَنْ إِنَّ اللَّهَ مَعَنَا﴾ خەم مەخۆ بێگومان خوا لەگەڵمانە ﴿فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَيْهِ﴾ ئینجا خوا ئارامی و ئاسایشی بۆ نارد بۆ خواردەوە ﴿وَأَيَّدَهُ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا﴾ وە یارمەتی دا بە سەربازانێک کە ئەتانبینی ﴿وَجَعَلَ كَلِمَةَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ووتەی بێ بەشەرەپانی گێڕا ﴿السُّفْلَىٰ﴾ بەنزم کەوتوو ﴿وَكَلِمَةُ اللَّهِ﴾ و ووتەی خوا ﴿هِيَ الْعُلْيَا﴾ هەر بەبەز و بڵندە ﴿وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زاڵی کارەزانە. ٤٠)

انفِرُوا خِفَافًا وَثِقَالًا وَجَٰهِدُوا بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ
فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾
لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَّٱتَّبَعُوكَ وَلَٰكِنۢ بَعُدَتْ
عَلَيْهِمُ ٱلشُّقَّةُ ۚ وَسَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ لَوِ ٱسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا
مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنفُسَهُمْ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٤٢﴾
عَفَا ٱللَّهُ عَنكَ لِمَ أَذِنتَ لَهُمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَكَ ٱلَّذِينَ
صَدَقُوا۟ وَتَعْلَمَ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٤٣﴾ لَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ
يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا يَسْتَـْٔذِنُكَ ٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَٱرْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ
فِى رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ ﴿٤٥﴾ ۞ وَلَوْ أَرَادُوا۟ ٱلْخُرُوجَ
لَأَعَدُّوا۟ لَهُۥ عُدَّةً وَلَٰكِن كَرِهَ ٱللَّهُ ٱنۢبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ
وَقِيلَ ٱقْعُدُوا۟ مَعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٤٦﴾ لَوْ خَرَجُوا۟ فِيكُم
مَّا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَأَوْضَعُوا۟ خِلَٰلَكُمْ يَبْغُونَكُمُ
ٱلْفِتْنَةَ ۖ وَفِيكُمْ سَمَّٰعُونَ لَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٧﴾

سەرچاوەکان دوور
بوونەوەکان ئەگەر
بەسان زا ئیابنە
جەندوق خۆیان
ئێدایە دەمانن بۆ
هەڕەوزکیان ئەگەر
بە گەڵاکۆلکیش
بوایە)

ئایەتی (١٢٥)
سورەتی النساء:
قال رسول الله
(ﷺ) (المسلم من
سلم المسلمون من
لسانه ويده،
والمهاجر من هجر
ما نهى الله عنه)
(متفق عليه).
پێڤەمبەری خوا
(ﷺ) فەرموویەتی:
(مسولمان
کەسێکە
مسولمانان

لەدەست و زمانی سەلامەت بن وە کۆچبەریش کەسێکە وازی هێنابێ لەوەی خوا قەدەغەی کردووە).

ئایەتی (١٤٨) سورەتی النساء: عن أبي هريرة (أن رجلا أتى النبي (ﷺ)، فقال إن أبي جارا يؤذيني، فقال: (أخرج متاعك فضعه على الطريق) فأخذ الرجل متاعه فطرحه على الطريق، فكل من مر به قال: ماذا؟ قال جاري يؤذيني، فيقول: اللهم العنه اللهم اخزه قال فقال الرجل: ارجع إلى منزلك والله لا أوذيك أبدا».

﴿انفروا خفافا﴾ بڕۆن و دەرچن (بۆ جیهاد) ﴿و﴾ سووک بن (لەش ساغ و دەوڵەمەند و دەسەڵاتدارین) ﴿وثقالا﴾ ﴿و﴾ قورس و گران بن (نەخۆش و هەژارین) ﴿وجاهدوا﴾ و تێبکۆشن ﴿بأموالكم وأنفسكم﴾ بەماڵ و گیانتان ﴿في سبيل الله﴾ لەڕێگەی خوادا ﴿ذلكم خير لكم﴾ ئەوەتان چاکترە بۆتان ﴿إن كنتم تعلمون﴾ ئەگەر ئێوە بزانن. ٤١)﴿لو كان عرضا قريبا﴾ ئەگەر دەست کەوتێکی نزیک ﴿وسفرا قاصدا﴾ و سەفەرێکی ئاسان بوایە ﴿لاتبعوك﴾ ئەوا شوێنت دەکەوتن (دەردەچوون لەگەڵتا) ﴿ولكن بعدت عليهم الشقة﴾ بەڵام (بڕینی) ڕێگەی دوورو دژوار(ی جەنگی تەبووک) بۆ ئەوان ناڕەحەتە ﴿وسيحلفون بالله﴾ وە بێگومان (پاش گەڕانەوەتان لەتەبووک) سوێند دەخۆن بەخوا ﴿لو استطعنا﴾ ئەگەر بمانتوانیایە ﴿لخرجنا معكم﴾ لەگەڵتان دەردەچووین (بۆ جیهاد) ﴿يهلكون أنفسهم﴾ ئەوانە خۆیان دەفەوتێنن ﴿والله يعلم إنهم لكاذبون﴾ وە خوا دەزانێ بەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ٤٢) ﴿عفا الله عنك﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خوا لێت ببورێت ﴿لم أذنت لهم﴾ لەبەرچی مۆڵەتی ئەوانەتدا ﴿حتى يتبين لك﴾ هەتا بۆت دەرکەوێت ﴿الذين صدقوا﴾ ئەوانەی کەڕاستیان کرد ﴿وتعلم الكاذبين﴾ وە درۆزنەکان بناسیت. ٤٣)﴿لا يستأذنك﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) مۆڵەتت لێ وەرناگرن ﴿الذين يؤمنون بالله﴾ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە بەخوا ﴿واليوم الآخر﴾ و بەڕۆژی دوایی ﴿أن يجاهدوا﴾ کەتێبکۆشن ﴿بأموالهم وأنفسهم﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿والله عليم بالمتقين﴾ وە خوا ئاگاو زانایە بەخۆ پارێزەران. ٤٤)﴿إنما يستأذنك الذين﴾ بەڕاستی ئەوانە مۆڵەتت لێ وەردەگرن ﴿لا يؤمنون بالله واليوم الآخر﴾ کە بڕوایان نی یە بەخوا و بە ڕۆژی دوایی ﴿وارتابت قلوبهم﴾ و دڵەکانیان لە گومان و دوو دڵی دایە ﴿فهم في ريبهم يترددون﴾ بۆیە ئەوانە لە گومان و دوودڵی خۆیاندا سەرگەردانن. ٤٥)﴿ولو أرادوا الخروج﴾ ئەگەر بیان ویستایە دەریچن ﴿لأعدوا له عدة﴾ ئەوە هۆو کەرەستەی پێویستیان بۆ ئامادە دەکرد ﴿ولكن كره الله انبعاثهم﴾ بەڵام خوا دەرچوونی ئەوانی پێ ناخۆش بوو ﴿فثبطهم﴾ بۆیە (خوا) خاوی کردنەوە (لەدەرچوون بۆ جیهاد) ﴿وقيل اقعدوا﴾ پێیان ووترا دانیشن ﴿مع القاعدين﴾ لەگەڵ جێ ماواندا. ٤٦)﴿لو خرجوا فيكم﴾ ئەگەر لەگەڵتاندا دەرچوونایە ﴿ما زادوكم إلا خبالا﴾ هیچ شتێکیان بۆ زیاد نەدەکردن بێجگە لە تێکدان و خراپە ﴿ولأوضعوا خلالكم﴾ و نێوان ئێوەیان تێکدەدا (بەدووزمانی و هاتو هوت) ﴿يبغونكم الفتنة﴾ ئاژاوەیان بۆ دەنانەوە ﴿وفيكم سمعون لهم﴾ وە لەناو ئێوەدا خەڵکانێک هەن چاک گوێیان لێ دەگرن ﴿والله عليم بالظالمين﴾ وە خوا بەئاگا و زانایە بەخەتەم کارانی ٤٧)

لَقَدِ ٱبْتَغَوُا۟ ٱلْفِتْنَةَ مِن قَبْلُ وَقَلَّبُوا۟ لَكَ ٱلْأُمُورَ حَتَّىٰ
جَآءَ ٱلْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ ٱللَّهِ وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٤٨﴾
وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ ٱئْذَن لِّى وَلَا تَفْتِنِّىٓ ۚ أَلَا فِى ٱلْفِتْنَةِ
سَقَطُوا۟ ۗ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌۢ بِٱلْكَٰفِرِينَ
﴿٤٩﴾ إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ ۖ وَإِن تُصِبْكَ
مُصِيبَةٌ يَقُولُوا۟ قَدْ أَخَذْنَآ أَمْرَنَا مِن قَبْلُ وَيَتَوَلَّوا۟
وَّهُمْ فَرِحُونَ ﴿٥٠﴾ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ
ٱللَّهُ لَنَا ۚ هُوَ مَوْلَىٰنَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ
﴿٥١﴾ قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَآ إِلَّآ إِحْدَى ٱلْحُسْنَيَيْنِ ۖ وَنَحْنُ
نَتَرَبَّصُ بِكُمْ أَن يُصِيبَكُمُ ٱللَّهُ بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِۦٓ
أَوْ بِأَيْدِينَا ۖ فَتَرَبَّصُوٓا۟ إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ ﴿٥٢﴾ قُلْ
أَنفِقُوا۟ طَوْعًا أَوْ كَرْهًا لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ ۖ إِنَّكُمْ كُنتُمْ
قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَا مَنَعَهُمْ أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ نَفَقَٰتُهُمْ
إِلَّآ أَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَبِرَسُولِهِۦ وَلَا يَأْتُونَ ٱلصَّلَوٰةَ
إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ وَلَا يُنفِقُونَ إِلَّا وَهُمْ كَٰرِهُونَ ﴿٥٤﴾

(ڕواه الطبراني و
البزار) ئەبوهوریرە
دەگێڕێتەوە
(کەپێیارگاد خاد
بۆ لای
پێغەمبەری
خوا(ﷺ) و دوای
بەڕاستی
ئەوەی
ئەیەوێ
دەدا ئەویش پێی
فەرموو
(کەتووبەلەکەت
بچێتە دەرەوە
بیشەرەسەر
یەکەکە)
پیاوەکەش
کەلوو
پەلەکەی
هەڵگرت و ئەویش
دایە سەر
یەکەکە. هەر کەس ئەیدا بەتۆدا ئەی ووت: ئەمبینیتە؟ ئەویش ئەی ووت ئەڕاستیەکەم ئەزەم
ئەدا، ئەویش ئەی ووت خوایە ئەمانەی لێکەی خوایە بیبەیەوە کەسی. بەڵێ (ئەڕاستیەکەیدا دوای
بگەڕێیەوە بۆ ماڵەکەت بەخێرا ئیتر هەرگیز ئەزەت ناکەوێ).

فائدتی (۱۹۹) سورەتی النساء: قال النبي (ﷺ): (ما نقصت صدقة من مال وما زاد الله عبدا بعفو إلا عزا)

﴿إِذْ أَنتُمْ بِالْعُدْوَةِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی دەستپان دابووبە ئاڵاوەو بەشێوەی ﴿مِن﴾ لەسەو پێش ﴿وَلَوْ أَنَّكُمْ لَاخْتَلَفْتُمْ﴾ و جۆرەها فەرمان و پەیانتیان بۆ (لەوانکردن)ت بەکارهێنا﴿مَا جَاءَنَا﴾ هەتا پاستی هات ﴿وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ وە کاروفەرمانی خوا سەرکەوت ﴿وَهُمْ كَارِهُونَ﴾ کە ئەوان پێیان ناخۆش بوو. ٤٨)﴿وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾ وە هەندێ کەس لەوانە دەڵێن ﴿أَنْ لَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ڕوخسەتم بدە(با ئەیەم بۆ جیهاد) ﴿وَلَا تَفْتِنِّي﴾ و تووشی گرفتاری خراپەم مەکە ﴿أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا﴾ ئاگادارین (لەئێستەوە) کەبڕیارنەتە ناو گرفتاری خراپەوە﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ و بێ گومان دۆزەخ دەوری بێ باوەڕانی داوە. ٤٩)﴿إِن تُصِبْكَ حَسَنَةٌ﴾ ئەگەر بەهرەو چاکە و سەرکەوتن بێتەڕێت ﴿تَسُؤْهُمْ﴾ ناڕەحەت و غەمبار دەبن ﴿وَإِن تُصِبْكَ مُصِيبَةٌ﴾ وە ئەگەر ناڕەحەتی و تێشکانت تووش بێت ﴿يَقُولُوا﴾ (بەگەشەوە) دەڵێن ﴿قَدْ أَخَذْنَا أَمْرَنَا﴾ بەڕاستی ئێمە کاری خۆمان کرد ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەسەو پێش ﴿وَيَتَوَلَّوا وَهُمْ فَرِحُونَ﴾ جا بوو وەڕەگێبن بەخۆشحاڵی و شادمانی بەوە. ٥٠)﴿قُل لَّن يُصِيبَنَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هیچمان تووش نابێت ﴿إِلَّا مَا كَتَبَ اللَّهُ لَنَا﴾ بێجگە لەوەی کەخوا نووسیوەتی بۆمان ﴿هُوَ مَوْلَانَا﴾ خوا پشتیوانی ئێمەیە ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە بڕواداران با تەنها پشت بەخوا ببەستن. ٥١)﴿قُلْ هَلْ تَرَبَّصُونَ بِنَا﴾ (بڵێ) بڵێ: ئایا چاوەڕوانی چی دەکەن بۆ ئێمە ﴿إِلَّا إِحْدَى الْحُسْنَيَيْنِ﴾ بێجگەلە یەکێ لەسوو شتە زۆر چاکە کە(سەرکەوتن یان شەهید بوون) ﴿وَنَحْنُ نَتَرَبَّصُ بِكُمْ﴾ ئێمەش چاوەڕوانین بۆ ئێوە ﴿أَن يُصِيبَكُمُ اللَّهُ﴾ کەخوا سووچارتان بکات ﴿بِعَذَابٍ مِّنْ عِندِهِ﴾ بەسزایەک لەلایەن خۆیەوە ﴿أَوْ بِأَيْدِينَا﴾ یان بەدەستی ئێمە ﴿فَتَرَبَّصُوا﴾ کەوابێ چاوەڕوانی بکەن ﴿إِنَّا مَعَكُم مُّتَرَبِّصُونَ﴾ بێگومان ئێمە لەگەڵ ئێوەدا چاوەڕوانین. ٥٢)﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿أَنفِقُوا طَوْعًا﴾ مال بەخت بکەن بەخۆشی خۆتان ﴿أَوْ كَرْهًا﴾ بان بەزۆر و ناچاری ﴿لَّن يُتَقَبَّلَ مِنكُمْ﴾ هەرگیز لێتان وەرناگیرێت ﴿إِنَّكُمْ كُنتُمْ قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئێوە کۆمەڵێکی لەسووردەرچوو بووت. ٥٣) ﴿وَمَا مَنَعَهُمْ﴾ وە هیچ شتێک بەرگری ئەوانەی نەکردووە ﴿أَن تُقْبَلَ مِنْهُمْ﴾ کە گەیا بکرێت لێ یان ﴿نَفَقَاتُهُمْ﴾ بەخشراوەکانیان ﴿إِلَّا أَنَّهُمْ كَفَرُوا﴾ بێجگە لەوەی کە بێگومان ئەوانە بێ باوەڕبوون ﴿بِاللَّهِ وَبِرَسُولِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَلَا يَأْتُونَ الصَّلَاةَ﴾ وە نایەن بۆ نوێژ ﴿إِلَّا وَهُمْ كُسَالَىٰ﴾ بەتەمەڵی نەبێت ﴿وَلَا يُنفِقُونَ﴾ وە(هیچ) نایەخشن ﴿إِلَّا وَهُمْ كَارِهُونَ﴾ ئیللا بێیان ناخۆشە و ناچارن. ٥٤)

فَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُعَذِّبَهُم
بِهَا فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٥٥﴾
وَيَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ إِنَّهُمْ لَمِنكُمْ وَمَا هُم مِّنكُمْ وَلَٰكِنَّهُمْ
قَوْمٌ يَفْرَقُونَ ﴿٥٦﴾ لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَـًٔا أَوْ مَغَٰرَٰتٍ
أَوْ مُدَّخَلًا لَّوَلَّوْا۟ إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ ﴿٥٧﴾ وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ
فِى ٱلصَّدَقَٰتِ فَإِنْ أُعْطُوا۟ مِنْهَا رَضُوا۟ وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا۟ مِنْهَآ إِذَا
هُمْ يَسْخَطُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا۟ مَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ
وَرَسُولُهُۥ وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ سَيُؤْتِينَا ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ
وَرَسُولُهُۥٓ إِنَّآ إِلَى ٱللَّهِ رَٰغِبُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ إِنَّمَا ٱلصَّدَقَٰتُ
لِلْفُقَرَآءِ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱلْعَٰمِلِينَ عَلَيْهَا وَٱلْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ
وَفِى ٱلرِّقَابِ وَٱلْغَٰرِمِينَ وَفِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ ۖ
فَرِيضَةً مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ وَمِنْهُمُ
ٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ ٱلنَّبِىَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ ۚ قُلْ أُذُنُ خَيْرٍ
لَّكُمْ يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ مِنكُمْ ۚ وَٱلَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ ٱللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦١﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (٥٨) سورەتی (التوبة): ﴿وَمِنْهُم مَّن يَلْمِزُكَ فِي الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِن لَّمْ يُعْطَوْا مِنْهَا إِذَا...﴾

بوخاری گێڕاوەتەوە کە ئەبو سەعید (ﷺ) دەڵێت گوتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەهەمەتی بەش دەکرد بەناوبانگە هات کە ئاوی لەدیوانی گوێدانی قوریەسرا) بوو پوتی ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دادگەری بە پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: ئاڕ و ئیمانچوون ئۆڵۆ ئێ هەبە دادگەر بێت ئەگەر من دادگەر نەبم ؟ ئەبو کالتەما عومەری کوڕی خەتتاب (ﷺ) پوتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئێم گەرێ بەراستی ئەمە دوو پووە با بیدەم لە گەردنی فەرمووی ئەی عومەر وازی لێ بێنە چونکە هەندێک هاوڵی هەبە هەریەک لەئێوە نوێژ و پاڵنەدی خۆی بەکەم دەزانێت لەبەرانبەر نوێژ و پاڵنەری ئەوان وە لەبیری ئیسلام دەردەچن هەرچۆنێ تیر لە کەوان دەردەچێت.

﴿فَلَا يُعْجِبْكَ﴾ جا با سەرنجت ڕانەکێشێت (سەرسامت نەکات) ﴿أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُمْ﴾ (زۆری) ماڵ و دارایی و منداڵیان ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ﴾ بێگومان خوا دەیەوێت ﴿لِيُعَذِّبَهُمْ﴾ سزایان بدات ﴿بِهَا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ بەهۆی ئەو (ماڵ و منداڵەوە) لەم ژیانی دنیایەدا ﴿وَتَزْهَقَ أَنْفُسُهُمْ﴾ وە بەسەختی گیانیان دەربچێت ﴿وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئەوان بێ باوەڕن. ٥٥)﴿وَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ﴾ وە سوێند دەخۆن بەخوا ﴿إِنَّهُمْ لَمِنْكُمْ﴾ کەبەڕاستی ئەوان لەئێوەن ﴿وَمَا هُمْ مِنْكُمْ﴾ کەچی لەئێوە نین ﴿وَلَٰكِنَّهُمْ قَوْمٌ يَفْرَقُونَ﴾ بەڵکو ئەوانە کۆمەڵێکن زۆر دەترسن (زراویان چووە). ٥٦)﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلْجَأً﴾ ئەگەر پەنایەکیان دەست کەوێ ﴿أَوْ مَغَارَاتٍ﴾ یان ئەشکەوتانێ ﴿أَوْ مُدَّخَلًا﴾ یان کون و نەفەقێك ﴿لَوَلَّوْا إِلَيْهِ﴾ پەنای بۆ دەبەن (ڕووی تێ دەکەن) ﴿وَهُمْ يَجْمَحُونَ﴾ لەکاتێکدا زۆر بەپەلە رادەکەن (یا هیچ شتێك جڵەویان ناگرێ). ٥٧)﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَلْمِزُكَ﴾ وەهەندێ کەس لەوانە ڕەخنەو توانجت لێ دەگرن ﴿فِي الصَّدَقَاتِ﴾ لەدابەش کردنی خێرەکاندا ﴿فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا﴾ خۆ ئەگەر لەو خێر و سەدەقەیان پێ بدرێ ﴿رَضُوا﴾ ڕازی دەبن ﴿وَإِنْ لَمْ يُعْطَوْا مِنْهَا﴾ وە ئەگەر پێیان نەدرێ لێی ﴿إِذَا هُمْ يَسْخَطُونَ﴾ ئەو کاتە ئەوان تووڕەو ناڕازی دەبن. ٥٨)﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ رَضُوا﴾ وە بەڕاستی ئەگەر ئەوانە ڕازی بوونایە ﴿مَا آتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ بەوەی خواو پێغەمبەرەکەی (ﷺ) پێی دابوون ﴿وَقَالُوا﴾ وەبیان ووتایە ﴿حَسْبُنَا اللَّهُ﴾ خوامان بەسە ﴿سَيُؤْتِينَا اللَّهُ﴾ لەمەو پاش خوا پێمان دەبەخشێ ﴿مِنْ فَضْلِهِ﴾ لە فەزڵ و میهرەبانی خۆی ﴿وَرَسُولُهُ﴾ هەروەها پێغەمبەرەکەشی (بەشمان دەدا) ﴿إِنَّا إِلَى اللَّهِ رَاغِبُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە بەسۆزو پەرۆشین بۆ لای خوا. ٥٩)﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ﴾ بەڕاستی خێرەکان تەنها ﴿لِلْفُقَرَاءِ﴾ بۆ بێ نەوایان ﴿وَالْمَسَاكِينِ﴾ و هەژاران ﴿وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا﴾ و کرێکارانێك کەبەسەریەوەن (کۆی دەکەنەوە) ﴿وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ﴾ وە ئەوانەی دڵیان دا ئەهێنرێ (بۆ خۆشویستنی ئیسلام) ﴿وَفِي الرِّقَابِ﴾ وە بۆ ئازاد کردنی بەندەو کۆیلەکان ﴿وَالْغَارِمِينَ﴾ و بۆ قەرزاران ﴿وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بۆ جەنگاوەرانی ڕێی خودا ﴿وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ و بۆ ڕێبوارانی پەککەوتە ﴿فَرِيضَةً مِنَ اللَّهِ﴾ ئەمە پێویست کراوە لەلایەن خواوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٦٠)﴿وَمِنْهُمُ الَّذِينَ﴾ وە لەو ناپاکانەدا کەسانێك هەیە ﴿يُؤْذُونَ النَّبِيَّ﴾ کە ئازاری پێغەمبەر(ﷺ) دەدەن ﴿وَيَقُولُونَ﴾ و دەڵێن ﴿هُوَ أُذُنٌ﴾ ئەو خۆش باوەڕو گوێ گرە بۆ هەموو شت ﴿قُلْ﴾ تۆش بڵێ ﴿أُذُنُ خَيْرٍ لَكُمْ﴾ گوێ گری چاکەیە (کە قازانجە) بۆتان ﴿يُؤْمِنُ بِاللَّهِ﴾ باوەڕی هەیە بەخوا ﴿وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ و باوەڕی بەئیمانداران هەیە ﴿وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ﴾ و میهرەبانی یە بۆ ئەوانەی ﴿آمَنُوا مِنْكُمْ﴾ بڕوایان هێناوە لە ئێوە ﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ﴾ وە ئەوانەی کە ئازاری پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەدەن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی ئازاردەریان بۆ هەیە. ٦١)

يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيُرْضُوكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ
أَن يُرْضُوهُ إِن كَانُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٦٢﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّهُ
مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدًا فِيهَا
ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ ﴿٦٣﴾ يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ
أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ تُنَبِّئُهُم بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ قُلِ اسْتَهْزِئُوا
إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ
لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ
وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ﴿٦٥﴾ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم
بَعْدَ إِيمَانِكُمْ إِن نَّعْفُ عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً
بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ ﴿٦٦﴾ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ
بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ وَيَنْهَوْنَ
عَنِ الْمَعْرُوفِ وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ نَسُوا اللَّهَ فَنَسِيَهُمْ
إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٦٧﴾ وَعَدَ اللَّهُ
الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارَ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ
فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٦٨﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (٦٥) سورەتی (التوبة): (وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ) شیعی حسێنیان گێڕاوەتەوە، کە عەبدوللای کوڕی عومەر (رضي الله عنهما) دەڵێت: پیاوێک لەکاتی غەزای تەبووکدا پێڵێکە لەناو کۆمەڵێک دا وتی: وێنەی ئەم قورئان خوێنانەی خۆمانم نەبینیوە، لەوە زیاتر خۆری و ورگ تێرکردن دابو

لەوە سەرزەنش و لەوە ترسناکتری دا لە کاتی بوونەبەرد جیهاد، پیاوێک لەناو کۆمەڵەکەدا وتی: مەبەست کرد بەکەر لە دوورییەوە و سوڕانەوە بێت لەم قسەیەت دەگەیەنم بە پێغەمبەری خودا (ﷺ) یاخود قورئان هاتە خوارەوە، عەبدوللا (رضي الله عنهما) دەڵێت بینیوم لەبر (پیاوە) خۆی هەڵواسیبوو بە قایشی پەشتی سوڵتانەکەی پێغەمبەری خودا (ﷺ) و پایەکانیشی و بەرد دەمیا بە قاچەکانیدا و لەبر کاتەدا دەیووت: -

﴿يَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ﴾ (ناپاکان) بەخوا سوێندتان بۆ دەخۆن ﴿لِيُرْضُوكُمْ﴾ بۆ ئەوەی لێیان ڕازی بن ﴿وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ وە خواو پێغەمبەرەکەی ﴿أَحَقُّ أَن يُرْضُوهُ﴾ شایستە ترە بەرەی کەڕازی بکەن ﴿إِن كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئەوانە بڕوادارن. ٦٢)﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا﴾ ئایا ئەوانە نازانن ﴿أَنَّهُ مَن يُحَادِدِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ بێگومان هەرکەس دژایەتی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿فَأَنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ﴾ ئەوە بێگومان (تۆڵەی) ئەو کەسە ئاگری دۆزەخە ﴿خَالِدًا فِيهَا﴾ بۆ هەمیشەیی تیایدا دەمێنێتەوە ﴿ذَٰلِكَ الْخِزْيُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە ڕیسوایی و زەبوونی زۆر گەورە. ٦٣)﴿يَحْذَرُ الْمُنَافِقُونَ﴾ دوو ڕووەکان مەترسی دەکەن ﴿أَن تُنَزَّلَ عَلَيْهِمْ سُورَةٌ﴾ لەوەی کەسورەتێک دەربارەیان بنێرێتە خوارەوە ﴿تُنَبِّئُهُم﴾ کە هەواڵیان پێ بدا ﴿بِمَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ بەوەی کەلە دڵیان دایە ﴿قُلِ اسْتَهْزِئُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: گاڵتە و لاقرتی بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ مُخْرِجٌ مَّا تَحْذَرُونَ﴾ بەڕاستی خوا دەرخەرو ئاشکراکاری ئەوەیە کەمەترسی لێ دەکەن. ٦٤)﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُمْ﴾ سوێندبێ ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿لَيَقُولُنَّ﴾ بەڕاستی دەڵێن ﴿إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾ دڵنیابن تێمە هەر دەمەتەقێ و گاڵتە دەکەین ﴿قُلْ﴾ تۆش بڵێ: ﴿أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ﴾ ئایا بەخواو بەڵگەکانی ﴿وَرَسُولِهِ﴾ و پێغەمبەرەکەی﴿كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئێوە گاڵتەو لاقرتیتان دەکرد؟ ٦٥)﴿لَا تَعْتَذِرُوا﴾ بەهانە مەهێننەوە ﴿قَدْ كَفَرْتُم﴾ بەڕاستی ئێوە بێ بڕوا بوونەوە ﴿بَعْدَ إِيمَانِكُمْ﴾ پاش بڕوا هێنانتان ﴿إِن نَّعْفُ﴾ ئەگەر ببورین و چاوپۆشی بکەین ﴿عَن طَائِفَةٍ مِّنكُمْ﴾ لەکۆمەڵ و تاقمێکتان (بەهۆی گەڕانەوەتانەوە) ﴿نُعَذِّبْ طَائِفَةً﴾ سزای کۆمەڵ و تاقمێکی تر دەدەین ﴿بِأَنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ لەبەرئەوەی بێگومان ئەوانە تاوانبار بوون. ٦٦) ﴿الْمُنَافِقُونَ﴾ پیاوانی دووڕوو ﴿وَالْمُنَافِقَاتُ﴾ و ئافرەتانی دوو ڕوو ﴿بَعْضُهُم مِّن بَعْضٍ﴾ هەندێکیان لە هەندێکیانن ﴿يَأْمُرُونَ بِالْمُنكَرِ﴾ فەرمان دەکەن بە خراپە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمَعْرُوفِ﴾ و بەرگری دەکەن لە چاکە ﴿وَيَقْبِضُونَ أَيْدِيَهُمْ﴾ و دەستیان دەقوچن ﴿نَسُوا اللَّهَ﴾ خوایان لە بیر چۆتەوە ﴿فَنَسِيَهُمْ﴾ بۆیە خواش لەبیری کردوون و وازی لێ هێناون﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ هُمُ﴾ بەڕاستی دووڕووەکان هەر ئەوانن ﴿الْفَاسِقُونَ﴾ دەرچوو لەسنوور. ٦٧) ﴿وَعَدَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ خوا بەڵێنی داوە بە پیاوو ئافرەتە دووڕووەکان ﴿وَالْكُفَّارَ﴾ و بەبێ باوەڕانیش ﴿نَارَ جَهَنَّمَ﴾ بە ئاگری دۆزەخ ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ دەمێننەوە تیایدا بە هەمیشەیی﴿هِيَ حَسْبُهُمْ﴾ ئاگری دۆزەخیان بەسە ﴿وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ﴾ و خوا نەفرینی لێ کردوون﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ و سزای هەمیشەییان بۆ هەیە. ٦٨)

كَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً وَأَكْثَرَ
أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ فَاسْتَمْتَعْتُم بِخَلَاقِكُمْ
كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُم بِخَلَاقِهِمْ وَخُضْتُمْ
كَالَّذِي خَاضُوا أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا
وَالْآخِرَةِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٦٩﴾ أَلَمْ يَأْتِهِمْ
نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ وَقَوْمِ
إِبْرَاهِيمَ وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ وَالْمُؤْتَفِكَاتِ أَتَتْهُمْ
رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن
كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٧٠﴾ وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بَعْضُهُمْ
أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ
وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَيُطِيعُونَ اللَّهَ
وَرَسُولَهُ أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٧١﴾
وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ
وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٧٢﴾

- ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) تۆمەکانی کافران دەکەیە و بەراستیمان لەبەرە، پێغەمبەرەکان (ﷺ) دەبێنن وا بانگیان دەکەن بۆ ئەوەی ئیمان بهێنن بە خوا و بە پێغەمبەرەکانی.

- وەها ئەوانەی لەسەر ڕێگای خوا (ﷻ) شەڕ دەکەن (هیچ سامانێک یە بەشکێنن کەم ناکاتەوە) وە هەر کەسێ لەبەر خوا چاوپۆشی بکات خوا سەرەڕێ و ڕوسوری دەکات.

و- هەر کەسێ لەبەر خوا خۆی بە کەچوونی بۆ بەرز دەکاتەوە.

(۷۲ - سورەتی ...)

ئایەتی (۱۵۹) سورەتی (النساء) روى ابن أبي حاتم عن ابن عباس قال: (لما أراد الله أن يرفع عيسى إلى السماء، خرج على أصحابه وفي البيت اثنا عشر رجلاً من الحواريين فخرج عليهم ورأسه يقطر ماء، فقال: إن منكم من يكفر بي اثنتي عشرة مرة بعد أن آمن بي قال: ثم قال: أيكم يلقى عليه شبهي فيقتل مكاني ويكون معي في

﴿كَالَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ (ئێوە ئەی دووڕووەکان) وەك ئەوانەن لەپێش ئێوەدا بوون ﴿كَانُوا أَشَدَّ مِنكُمْ قُوَّةً﴾ ئەوانە زۆر بەهێز تر بوون لەئێوە ﴿وَأَكْثَرَ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا﴾ و ماڵ و سامان و منداڵیشیان زۆرتر بوو (لەئێوە) ﴿فَاسْتَمْتَعُوا بِخَلَاقِهِمْ﴾ ئینجا ئەوان شادمان بوون بەشی خۆیان ڕایان بوارد ﴿فَاسْتَمْتَعْتُم بِخَلَاقِكُمْ﴾ وە ئێوەش ڕاتان بواردو شادمان بوون بەبەشەکەی خۆتان ﴿كَمَا اسْتَمْتَعَ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ هەر چۆنێ ئەوانەی لەپێش ئێوە شادمان بوون ﴿بِخَلَاقِهِمْ﴾ بە بەشی خۆیان ﴿وَخُضْتُمْ﴾ وە ئێوە ڕۆچوون لەبەتاڵدا ﴿كَالَّذِي خَاضُوا﴾ بەوێنەی ڕۆچوونی ئەوان ﴿أُولَٰئِكَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ ئەوانە کردەوەکانیان پوچەڵ و بێ سوود بوو ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لەدنیاو ڕۆژی دواییشدا ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن زەرەرمەندو ڕەنجەڕۆن. ٦٩)﴿أَلَمْ يَأْتِهِمْ﴾ ئایا نەهاتووە بۆیان و پێ یان نەگەیشتووە ﴿نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ هەواڵی ئەوانەی کەلەپێش ئەمانەوە بوون ﴿قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ﴾ گەلی نووح و عاد ﴿وَثَمُودَ﴾ و سەموود (هۆزی صالح) ﴿وَقَوْمِ إِبْرَاهِيمَ﴾ وە گەلی ئیبراهیم ﴿وَأَصْحَابِ مَدْيَنَ﴾ و خەڵکی مەدیەن ﴿وَالْمُؤْتَفِكَاتِ﴾ و شارەکانی ژێرو زەبەر کراو (هۆزی لووط) ﴿أَتَتْهُمْ رُسُلُهُمْ﴾ پێغەمبەرەکانیان هاتن بۆ ناویان ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ جا خوا ستەمی لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو ئەوانە خۆیان ستەمیان لەخۆیان کرد. ٧٠)﴿وَالْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ﴾ پیاوان و ئافرەتانی باوەڕدار ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ هەندێکیان یارمەتی دەرو خۆشەویستی هەندێکی تریانن ﴿يَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەدەن بەچاکە ﴿وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ و بەرگری دەکەن لەخراپە ﴿وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ﴾ و بەڕێك و پێکی نوێژ جێبەجێ دەکەن ﴿وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ و زەکات(ی سامانیان) دەدەن ﴿وَيُطِيعُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە گوێ ڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی دەکەن ﴿أُولَٰئِكَ سَيَرْحَمُهُمُ اللَّهُ﴾ ئەوانە لەداهاتوودا خوا ڕەحمیان پێ دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بەدەسەڵاتی کار دروستە. ٧١)﴿وَعَدَ اللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی داوە ﴿الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ بەپیاوان و ئافرەتانی بڕوادار ﴿جَنَّاتٍ﴾ بە بەهەشتانێك ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕوبارەکان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ و (بەڵێنی پێ داوون) بەچەند کۆشکی چاك و ڕازاوە ﴿فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ﴾ لە بەهەشتانی هەمیشەیی دا ﴿وَرِضْوَانٌ مِّنَ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ و ڕەزامەندیش لەلایەن خواوە کە گەورەترە (لە هەموو شتێك) ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ هەر ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٧٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ
وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٣﴾ يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ
مَا قَالُوا۟ وَلَقَدْ قَالُوا۟ كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ وَكَفَرُوا۟ بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ
وَهَمُّوا۟ بِمَا لَمْ يَنَالُوا۟ ۚ وَمَا نَقَمُوٓا۟ إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ
مِن فَضْلِهِۦ ۚ فَإِن يَتُوبُوا۟ يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ ۖ وَإِن يَتَوَلَّوْا۟ يُعَذِّبْهُمُ
ٱللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ ۚ وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنْهُم مَّنْ عَٰهَدَ ٱللَّهَ لَئِنْ
ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٧٥﴾
فَلَمَّآ ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ بَخِلُوا۟ بِهِۦ وَتَوَلَّوا۟ وَّهُم مُّعْرِضُونَ
﴿٧٦﴾ فَأَعْقَبَهُمْ نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ بِمَآ أَخْلَفُوا۟
ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ وَبِمَا كَانُوا۟ يَكْذِبُونَ ﴿٧٧﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟
أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَىٰهُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّٰمُ
ٱلْغُيُوبِ ﴿٧٨﴾ ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَٰتِ وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا
جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ ۙ سَخِرَ ٱللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٩) سورەتی (التوبة): ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود دەڵێت: کاتێک کە ئایەتی ماڵ بەخشین هاتە خوارەوە ئێمە حەماڵیمان دەکرد و کرێکەیمان دەکرد بەخێر پیاوێک هات و ماڵێکی زۆری کرد بەخێر و بەخشی ناپاکان ووتیان: ڕیاکارە، پیاوێکی تر هات وهەندێک خۆراکی بەخشی ووتیان: خوای گەورە پێویستی بەم مەنە خۆراکەی تۆ نی یە ئینجا ئایەتی ﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ.....﴾ هاتە خوارەوە.

-درجني؟ فقام شاب من أحدثهم سناً فقال له اجلس، ثم أعاد عليهم، فقام ذلك الشاب فقال اجلس، ثم-

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ﴾ جیهاد بکە دژی بێ باوەڕان ﴿وَٱلْمُنَٰفِقِينَ﴾ و دووڕوان ﴿وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ﴾ وە توندو تیژ بەلەدژیان ﴿وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ﴾ شوێنی حەوانەوەی ئەوانە دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ﴾ کە دواڕۆژو چارە نوسێکی خراپە. ٧٣) ﴿يَحْلِفُونَ بِٱللَّهِ﴾ (دووڕووەکان) سوێند دەخۆن بەخوا ﴿مَا قَالُوا﴾ (ئەو ووتانەی دراوەتە پاڵیان) نەیان ووتووە ﴿وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ ٱلْكُفْرِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ووتەی بێ باوەڕییان ووتووە ﴿وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَٰمِهِمْ﴾ وە بێ بڕوا بوونەتەوە لەپاش موسوڵمان بوونیان ﴿وَهَمُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا﴾ و نیازی شتێکیان بوو بەڵام بۆیان نەکرا (کوشتنی پێغەمبەر(ﷺ) کاتی گەڕانەوەی لەتەبووک) ﴿وَمَا نَقَمُوا﴾ وە هیچ ڕەخنەو ڕقێکیان نەبوو ﴿إِلَّآ أَنْ أَغْنَىٰهُمُ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ﴾ تەنها ئەوە نەبێ کەخوا و پێغەمبەرەکەی(بڕوادارانیان) دەوڵەمەند کردوە ﴿مِن فَضْلِهِۦ﴾ لەبەهرەی خۆی ﴿فَإِن يَتُوبُوا﴾ ئینجا ئەگەر ئەوان بگەڕێنەوە وپەیشیمان ببنەوە ﴿يَكُ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ئەوە چاکترە بۆیان ﴿وَإِن يَتَوَلَّوْا﴾ وە ئەگەر ڕوو وەرگێڕن ﴿يُعَذِّبْهُمُ ٱللَّهُ﴾ ئەوە خوا سزایان دەدات ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەسزایەکی سەخت ﴿فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ﴾ لە دنیا و پاشەڕۆژدا ﴿وَمَا لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە لەزەوی دا نی یە بۆ ئەوان ﴿مِن وَلِىٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ دۆست و یارمەتی دەرێک. ٧٤) ﴿وَمِنْهُم مَّنْ عَٰهَدَ ٱللَّهَ﴾ وە لەناپاکان کەسانێک هەن کەپەیمانیان داوە بەخوا ﴿لَئِنْ ءَاتَىٰنَا مِن فَضْلِهِۦ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر خوا لەبەهرەی خۆی پێمان ببەخشێ ﴿لَنَصَّدَّقَنَّ﴾ ئەوە بێگومان خێر وچاکە دەکەین ﴿وَلَنَكُونَنَّ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ وە بێگومان لە چاکەکاران دەبین. ٧٥) ﴿فَلَمَّا ءَاتَىٰهُم مِّن فَضْلِهِۦ﴾ کەچی کاتێ خوا لەبەهرەی خۆی پێ بەخشین ﴿بَخِلُوا بِهِۦ﴾ ڕژدی و چروکیان تێداکرد ﴿وَتَوَلَّوْا﴾ و پشتیان هەڵکرد ﴿وَهُم مُّعْرِضُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە ڕوو وەرگێڕن. ٧٦) ﴿فَأَعْقَبَهُمْ﴾ ئینجا خواش سەرئەنجامی ئەوانی گێڕا ﴿نِفَاقًا فِى قُلُوبِهِمْ﴾ بەدوو ڕوویی لەدڵیاندا ﴿إِلَىٰ يَوْمِ يَلْقَوْنَهُۥ﴾ هەتا ئەو ڕۆژەی بەدیداری (خوا) دەگەن ﴿بِمَآ أَخْلَفُوا ٱللَّهَ مَا وَعَدُوهُ﴾ بەهۆی نەبرد نەسەری ئەو بەڵێنەی کەدابوویان بەخوا ﴿وَبِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ﴾ و بەهۆی ئەوە شەوە درۆیان دەکرد. ٧٧) ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوٓا﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ﴾ کەبێگومان خوا ئاگادارە ﴿سِرَّهُمْ﴾ بەنهێنی ﴿وَنَجْوَىٰهُمْ﴾ و چپەیان ﴿وَأَنَّ ٱللَّهَ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ﴾ بەڕاستی خوا ئەوپەڕی ڕادە ئاگاو زانایە بەشاراوەو پەنهانەکان. ٧٨) ﴿ٱلَّذِينَ يَلْمِزُونَ﴾ ئەو کەسانەی کەتانەو تەشەر دەدەن ﴿ٱلْمُطَّوِّعِينَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ فِى ٱلصَّدَقَٰتِ﴾ لەو باوەڕدارانەی جگەلە زەکات ماڵ و سامانیان دەبەخشن ﴿وَٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ﴾ وە(تانە وتەشەر دەدەن) لەوانەی کەتەنها کەمێکیان هەیە بەزەحمەت پەیدایان کردووە ﴿فَيَسْخَرُونَ بِهِمْ﴾ ئەوسا هەر گاڵتەشیان پێ دەکەن ﴿سَخِرَ ٱللَّهُ بِهِمْ﴾ خوا گاڵتە بەوان دەکات ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و سزای سەخت بۆ ئەوانە. ٧٩)

أَسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً
فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ۗ
وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٨٠﴾ فَرِحَ ٱلْمُخَلَّفُونَ
بِمَقْعَدِهِمْ خِلَٰفَ رَسُولِ ٱللَّهِ وَكَرِهُوٓا۟ أَن يُجَٰهِدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ
وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَقَالُوا۟ لَا تَنفِرُوا۟ فِى ٱلْحَرِّ ۗ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ
أَشَدُّ حَرًّا ۚ لَّوْ كَانُوا۟ يَفْقَهُونَ ﴿٨١﴾ فَلْيَضْحَكُوا۟ قَلِيلًا وَلْيَبْكُوا۟ كَثِيرًا
جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٢﴾ فَإِن رَّجَعَكَ ٱللَّهُ إِلَىٰ طَآئِفَةٍ
مِّنْهُمْ فَٱسْتَـْٔذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُل لَّن تَخْرُجُوا۟ مَعِىَ أَبَدًا وَلَن
تُقَٰتِلُوا۟ مَعِىَ عَدُوًّا ۖ إِنَّكُمْ رَضِيتُم بِٱلْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَٱقْعُدُوا۟
مَعَ ٱلْخَٰلِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَلَا تُصَلِّ عَلَىٰٓ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ
عَلَىٰ قَبْرِهِۦٓ ۖ إِنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ فَٰسِقُونَ
﴿٨٤﴾ وَلَا تُعْجِبْكَ أَمْوَٰلُهُمْ وَأَوْلَٰدُهُمْ ۚ إِنَّمَا يُرِيدُ ٱللَّهُ أَن يُعَذِّبَهُم
بِهَا فِى ٱلدُّنْيَا وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٨٥﴾ وَإِذَآ
أُنزِلَتْ سُورَةٌ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَجَٰهِدُوا۟ مَعَ رَسُولِهِ ٱسْتَـْٔذَنَكَ
أُو۟لُوا۟ ٱلطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا۟ ذَرْنَا نَكُن مَّعَ ٱلْقَٰعِدِينَ ﴿٨٦﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (٨٤) سورەتی «التوبة» ﴿٢﴾ ئەمەیە لە بوخاری گێڕاوەتەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی عوبەیدە (ﷺ) دەڵێت کاتێک عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی مرد کچەکەی هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) وتی: ئەی پێغەمبەری خوا کراسەکەی خۆی پێمان بدەرێ با بیکەینە کفنی باوکم و نوێژی بکە لەسەری و داوای لێخۆش بوونیش بۆ بکە پێغەمبەریش (ﷺ) کراسەکەی خۆی پێدان پاشان وتی: (کەی فڕۆ) تکاکارم بکە نوێژی لەسەر بکەم لێرەیا تەوبەی تکاکاری کرد، بەڵام کاتێ وەستی نوێژ بکات لەسەری عومەری کوڕی خەتتاب (ﷺ) پاپێکێشاب وتوێژە وتی: ئایا خوای گەورە لەمەنعی نەکردوە لێت کە نوێژ بکەیت لەسەر دووڕوەکان پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: من سەربخەڵە کراوم لەنێوان دوو بژاردا -

﴿أَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت ﴿أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ یان داوای لێبوردنیان بۆ نەکەیت (بەکسانە) ﴿إِن تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ ئەگەر داوای لێبوردنیان بۆ بکەیت ﴿سَبْعِينَ مَرَّةً﴾ حەفتا جار ﴿فَلَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ ئەوە خوا هەرگیز لێیان نابوری ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەوەش ﴿بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا﴾ بەهۆی ئەوەیە بێگومان ئەوانە بێ باوەڕ بوون ﴿بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونیی خەڵکانی دەرچوو لەئایین ناکات. ٨٠)﴿فَرِحَ الْمُخَلَّفُونَ﴾ بەجێ هێڵراوان (لەمەدینەدا) دڵ خۆش بوون ﴿بِمَقْعَدِهِمْ خِلَافَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ بەدانیشتن و بەجێ مانیان لە پێغەمبەری خوا (لەجەنگی تەبووک دا) ﴿وَكَرِهُوا أَن يُجَاهِدُوا﴾ وە پێ یان ناخۆش بوو کەجیهاد بکەن و تێبکۆشن ﴿بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ بەماڵ و گیانیان ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێی خوادا ﴿وَقَالُوا﴾ (بەئیماندارانیان) دەووت ﴿لَا تَنفِرُوا فِي الْحَرِّ﴾ لەم (وەرزە) گەرمایەدا دەرمەچن بۆ جیهاد ﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ﴿نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا﴾ ئاگری دۆزەخ زۆر گەرم ترە (لەم گەرمایە) ﴿لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە تێ بگەن ژیرین. ٨١) ﴿فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا﴾ دەی با کەم پێ بکەنن ﴿وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا﴾ و زۆر بگرین ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ (ئەو سزایە) تۆڵەو پاداشتی ئەو کردەوانەیە کەدەیان کرد. ٨٢)﴿فَإِن رَّجَعَكَ اللَّهُ﴾ ئەوسا ئەگەر خوا تۆی گێڕایەوە (ئەی موحەممەد (ﷺ) لەتەبووک) ﴿إِلَىٰ طَائِفَةٍ مِّنْهُمْ﴾ بۆلای کۆمەڵێک لەو بەجێ ماوانە ﴿فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ﴾ و داوایان لێ کردیت بۆ دەرچوون (بۆ غەزایەکی تر) ﴿فَقُلْ﴾ تۆش بڵێ: ﴿لَن تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا﴾ هەرگیز ئێوە لەگەڵ مندا دەرناچن بۆ جیهاد ﴿وَلَن تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا﴾ و هەرگیز ئێوە لەگەڵ مندا جەنگ ناکەن لەگەڵ هیچ دوژمنێکدا ﴿إِنَّكُمْ رَضِيتُم﴾ چونکە بێگومان ئێوە ڕازی بوون ﴿بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ بەدانیشتن لەیەکەم جاردا ﴿فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ﴾ کەواتە هەر دانیشن لەگەڵ بەجێ ماواندا. ٨٣)﴿وَلَا تُصَلِّ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تۆ نوێژ مەکە ﴿عَلَىٰ أَحَدٍ مِّنْهُم مَّاتَ﴾ لەسەر هیچ کەس لەوانە کەمرد ﴿أَبَدًا﴾ هەتا هەتایە ﴿وَلَا تَقُمْ عَلَىٰ قَبْرِهِ﴾ وە ڕامەوەستە لەسەر گۆڕەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَفَرُوا﴾ بێ گومان ئەوانە بێ باوەڕ بوون ﴿بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَمَاتُوا﴾ و مردن ﴿وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بەردەوام ستوورشکێن بوون. ٨٤) ﴿وَلَا تُعْجِبْكَ﴾ وە(ئەی موحەممەد (ﷺ)) باسەرت سوڕنەهێنێ ﴿أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ﴾ ماڵ و منداڵی زۆریان ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ﴾ بەڕاستی خوا دەیەوێت ﴿أَن يُعَذِّبَهُم بِهَا﴾ بەوە(ماڵ و منداڵ) سزایان بدات ﴿فِي الدُّنْيَا﴾ لەدنیادا ﴿وَتَزْهَقَ أَنفُسُهُمْ﴾ وە گیانیان دەربچێ ﴿وَهُمْ كَافِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بێ باوەڕن. ٨٥)﴿وَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ﴾ و هەر کاتێ سورەتێ بنێردرێتە خوارەوە ﴿أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ﴾ بەمەی کەباوەڕ بەخوا بێنن ﴿وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ﴾ و جیهاد و تێکۆشان بکەن لەگەڵ نێردراوەکەی دا ﴿اسْتَأْذَنَكَ﴾ مۆڵەتت لێ وەردەگرن ﴿أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ﴾ ئەوانەیان کەخاوەن دەسەڵات و سامانن ﴿وَقَالُوا ذَرْنَا﴾ و دەڵێن لێمان گەڕێ و وازمان لێ بێنە ﴿نَكُن مَّعَ الْقَاعِدِينَ﴾ یا لەگەڵ دانیشتووەکاندا بین (وەک ئافرەت و منداڵ و پەککەوتە). ٨٦)

رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ
لَا يَفْقَهُونَ ﴿٨٧﴾ لَٰكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ
جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ ۚ وَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ ۖ
وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٨٨﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٨٩﴾ وَجَاءَ
الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿٩٠﴾ لَّيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى الَّذِينَ
لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ
مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩١﴾
وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ
مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوا وَّأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ
حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنفِقُونَ ﴿٩٢﴾ إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى
الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ ۚ رَضُوا بِأَن يَكُونُوا
مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٩٣﴾

- خوالف: جمع خالفة وهي المرأة التي تتخلف في البيت. ﴿استغفر لهم أو لا تستغفر لهم إن تستغفر لهم سبعين مرة فلن يغفر الله لهم﴾ نزلت لما سأل عبد الله بن أبي النبي ﷺ أن يستغفر له بعد موته. ﴿ولا تصل على أحد...﴾.

- أصاب طعامهم فقام الغلام، فقال أنا فقال: من أنت ذاك، فألقى عليه شبه عيسى فدافع عيسى من دونه إلى السماء، قال:

وجاء الطلب من اليهود، فأخذوا الشبه فقتلوه، ثم صلبوه، فكفرت به بعضهم فلبثوا ما شاء الله ثم آمن به، وافترقوا ثلاث فرق فقالت فرقة: كان الله فينا ما شاء، ثم صعد إلى السماء، وهؤلاء اليعقوبية وقالت فرقة: كان فينا ابن الله ما شاء، ثم رفعه الله إليه، وهؤلاء النسطورية وقالت فرقة: كان فينا عبد الله ورسوله ما شاء الله ثم رفعه الله إليه وهؤلاء المسلمون فتظاهرت-

﴿رَضُوا بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ ڕازی بوون بەوەی کەلەگەڵ بەجێ هێڵراوان (ئافرەت و منداڵ و پەککەوتان)دا بن ﴿وَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە مۆر نراوە بەسەر دڵیاندا ﴿فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ بۆیە ئەوان هیچ تێناگەن و نازانن. ٨٧)﴿لَٰكِنِ الرَّسُولُ﴾ بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ و ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە لەگەڵیدا ﴿جَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ تێکۆشان بەماڵ و گیانیان ﴿وَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الْخَيْرَاتُ﴾ هەموو خێر و خۆشی هەر بۆ ئەوانە ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن سەرفرازن. ٨٨)﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ خوا بەهەشتانێکی بۆ ئامادە کردوون ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی تیا دەمێننەوە ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٨٩)﴿وَجَاءَ الْمُعَذِّرُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ بیانوگران لەعەرەبە دەشتەکییەکان هاتن (بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿لِيُؤْذَنَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕێگەیان پێ بدرێت (نەڕۆن بۆ جیهاد) ﴿وَقَعَدَ الَّذِينَ﴾ وە دانیشتن ئەوانەی ﴿كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ کەدرۆیان کرد لەگەڵ خوا و پێغەمبەرەکەی ﴿سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ بێگومان ئەوانەیان کە بێ بڕوا بوون لە داهاتودا دوو چاریان دەبێ ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزایەکی سەختی ئازاردەر. ٩٠)﴿لَّيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ﴾ (گوناهێك) لەسەر بێ هێز و پەککەوتەو نەخۆشەکان نی یە ﴿وَلَا عَلَى الْمَرْضَىٰ وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنفِقُونَ حَرَجٌ﴾ ئەوانەش کەهیچیان نی یە خەرجی بکەن (بۆ پێویستی جیهاد) هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە (کەنەڕۆشتوون بۆ جیهاد) ﴿إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کاتێ کەدڵسۆزی و ڕاستی یان ببێ بۆ خواونێرراوەکەی (خوا) ﴿مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِن سَبِيلٍ﴾ هیچ ڕێگەیەك نی یە بۆ (تاوانبار کردنی) ئەو چاکەکارانە ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێخۆش بووی میهرەبانە. ٩١)﴿وَلَا عَلَى الَّذِينَ﴾ وە تاوان لەسەر ئەو کەسانەش نی یە ﴿إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ﴾ کە هاتنە لات (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بۆ ئەوەی (ووڵاخیان بۆ دابین کەیت و) سواریان کەیت ﴿قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ﴾ ووتت ووڵاخم دەست ناکەوێ سوارتان بکەم (بۆ جیهاد) ﴿تَوَلَّوْا﴾ ئەوانیش گەڕانەوە ﴿وَأَعْيُنُهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ﴾ لەکاتێکدا چاویان فرمێسکی دەڕشت ﴿حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنفِقُونَ﴾ لەداخ و خەفەتدا کەهیچیان نەبوو خەرجی بکەن (بۆ پێداویستی جیهاد). ٩٢) ﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ﴾ تەنها ڕێگە (بۆ تاوانبارکردن) ﴿عَلَى الَّذِينَ﴾ لەسەر ئەوانەیە ﴿يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ﴾ داوای مۆڵەتت لێ دەکەن لەکاتێکدا دەوڵەمەندیشن (و توانای ڕۆیشتن بۆ جیهادیان هەیە) ﴿رَضُوا﴾ ڕازی بوون ﴿بِأَن يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ﴾ بەوەی کە لەگەڵ بەجێ ماوەکاندا بن (لە جیهاد وەك ئافرەت و منداڵ و نەخۆش) ﴿وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە خوا مۆری ناوە بەسەر دڵیاندا ﴿فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەهۆیەوە هیچ نازانن. ٩٣)

يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ ۚ قُل لَّا تَعْتَذِرُوا
لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ ۚ وَسَيَرَى
اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٤﴾ سَيَحْلِفُونَ
بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ ۖ فَأَعْرِضُوا
عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ ۖ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا
يَكْسِبُونَ ﴿٩٥﴾ يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ ۖ فَإِن
تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ
﴿٩٦﴾ الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا
حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٩٧﴾ وَمِنَ
الْأَعْرَابِ مَن يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ ۚ
عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ ۗ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٩٨﴾ وَمِنَ
الْأَعْرَابِ مَن يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ
مَا يُنفِقُ قُرُبَاتٍ عِندَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ ۚ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ
لَّهُمْ ۚ سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٩٩﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩٥-٩٦) سورەتی «التوبة»: ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رِجْسٌ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ (٩٥) يَحْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ طەبەری بە سەنەدی خۆی دەگێڕێتەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی کەعبی کوڕی مالیک ووتی: لە باوکم بیست دەیووت کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە غەزای تەبوک گەڕایەوە دانیشتبوو تا خەڵک بچنە خزمەتی جا کاتێ ئەوانەی لەغەزا دواکەوتبوون هاتنە لای و دەستیان کرد بە بەهانە هێنانەوە و سوێند خواردن بۆ پێغەمبەر (ﷺ) کە ژمارەیان لە هەشتا کەس زیاتر بوو، پێغەمبەریش عوزر و بەهانەکەیانی قەبوڵ کرد بەیعەتی لێ وەرگرتن و داوای لێ بوردنی بۆ کردن و نیەت و مەبەستیانی دایە دەست خوا بەڵام =

﴿يَعْتَذِرُونَ إِلَيْكُمْ﴾ عوزر و بەهانەتان بۆ دەهێننەوە ﴿إِذَا رَجَعْتُمْ إِلَيْهِمْ﴾ کاتێ (لەجیهاد و غەزا) گەڕانەوە بۆلایان ﴿قُل لَّا تَعْتَذِرُوا﴾ بڵێ بەهانە و عوزر مەهێننەوە ﴿لَن نُّؤْمِنَ لَكُمْ﴾ ئێمە هەرگیز باوەڕتان پێ ناکەین ﴿قَدْ نَبَّأَنَا اللَّهُ مِنْ أَخْبَارِكُمْ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ئاگاداری کردووین لە هەواڵەکانتان (کە ئێوە ناپاک و دووڕوون) ﴿وَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ﴾ وە لە داهاتوودا خوا و پێغەمبەرەکەی کردەوەکانتان دەبینن ﴿ثُمَّ تُرَدُّونَ﴾ پاشان (لەڕۆژی دوایی دا) دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆ لای زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکان (کە خوای گەورەیە) ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدا بەوەی لە دنیادا دەتان کرد. ٩٤) ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ﴾ بەزوویی سوێندتان بۆدەخۆن بەخوا ﴿إِذَا انقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ﴾ کاتێ گەڕانەوە بۆلایان ﴿لِتُعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾ بۆ ئەوەی چاوپۆشیان لێ بکەن و سەرزەنشتیان نەکەن ﴿فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾ ئێوەش ڕوویان لێ وەرگێڕن ﴿إِنَّهُمْ رِجْسٌ﴾ بەڕاستی ئەو (دووڕوو)انە پیسن ﴿وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ وە جێگایان دۆزەخە (لە ڕۆژی دوایی دا) ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ تۆڵەیان لێ دەسەنرێ بەو تۆڵەیەبەهۆی ئەو تاوان وخراپەی لەدونیادا دەیان کرد. ٩٥) ﴿يَحْلِفُونَ لَكُمْ﴾ (بە درۆ) سوێندتان بۆ دەخۆن ﴿لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ﴾ بۆ ئەوەی لێیان ڕازی بن ﴿فَإِن تَرْضَوْا عَنْهُمْ﴾ جا ئەگەر ئێوەش لێیان ڕازی بن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ﴾ ئەوە بێ گومان خواڕازی نابێ ﴿عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾ لەکەسانی دەرچوو لەسنوور (تاوانبار). ٩٦) ﴿الْأَعْرَابُ أَشَدُّ كُفْرًا وَنِفَاقًا﴾ عەرەبە دەشتەکی یەکان بێ بڕوایی و دوو ڕوویی یان بەهێز ترە ﴿وَأَجْدَرُ أَلَّا يَعْلَمُوا﴾ و شایستەترن کە نەزانن ﴿حُدُودَ مَا أَنزَلَ اللَّهُ﴾ ئەو سنوورانەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِ﴾ بۆ سەر پێغەمبەرەکەی (ﷺ) ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٩٧) ﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن﴾ وە لەو عەرەبە دەشتەکییانەدا هەندێک هەیە ﴿يَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ مَغْرَمًا﴾ ئەوەی لێ ی وەردەگیرێ و دەی بەخشێ بەسەرانەی دادەنێ ﴿وَيَتَرَبَّصُ بِكُمُ الدَّوَائِرَ﴾ وە چاوەڕوانی دەکەن بەسەر هاتی خراپتان بەسەردا بێت ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾ بەڵاو بەسەر هاتی خراپ بەسەر خۆیاندا بێت ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ خواش بیسەری زانایە. ٩٨) ﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَن﴾ وە لەو عەرەبە دەشتەکییانەدا هەندێک هەیە ﴿يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ کە باوەڕیان بەخوا و بەڕۆژی دوایی هەیە ﴿وَيَتَّخِذُ مَا يُنفِقُ قُرُبَاتٍ﴾ وە وای دادەنێت ئەوەی دەی بەخشێ هۆی نزیک بوونەوەیە ﴿عِندَ اللَّهِ﴾ لەخوا ﴿وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ﴾ وە دوعا کردنی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَّهُمْ﴾ بێدارین بێ گومان ئەوە هۆی نزیک بوونەوەیانە لەخوا ﴿سَيُدْخِلُهُمُ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ﴾ لە ئایندەدا خوا دەیانخاتە ناو میهرەبانی و ڕەحمەتی خۆیەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٩٩)

وَالسَّٰبِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَٰجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ
اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَٰنٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ
لَهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا أَبَدًا
ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ
مُنَٰفِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ لَا تَعْلَمُهُمْ
نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ
عَظِيمٍ ﴿١٠١﴾ وَءَاخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَٰلِحًا
وَءَاخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠٢﴾
خُذْ مِنْ أَمْوَٰلِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِم بِهَا وَصَلِّ عَلَيْهِمْ
إِنَّ صَلَوٰتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٠٣﴾ أَلَمْ يَعْلَمُوا
أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِۦ وَيَأْخُذُ الصَّدَقَٰتِ وَأَنَّ
اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ وَقُلِ اعْمَلُوا فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ
وَرَسُولُهُۥ وَالْمُؤْمِنُونَ وَسَتُرَدُّونَ إِلَىٰ عَٰلِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَٰدَةِ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٠٥﴾ وَءَاخَرُونَ مُرْجَوْنَ لِأَمْرِ
اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠٦﴾

- من پاسنی نوراکه یتنه کسه م به پیغه مبه ر (ﷺ) بوده سوپاند به خوا، خوا هیچ به غه ریه کی پ ن نه دارم نوای عیبادیه ت دلم پ ق شایه نی ئیسلام گه وره تر بیت لام له راست بوئه م (ده رباره ی نوا کسانی) به پیغه مبه ر (ﷺ) که نوژم نه کرد ته گه ئیما تا بیته هوی ئیهانیم هه رچه ندی ئه وانه ی نوژیان کرد

ئیهانیان خوای گه وره خرابترین بوونه یاد به گه سیّ بوترێ له ریوه وی به وانه که نوژیان کرد کاتیّ سه رزه نشتی کرد خوا ﴿سَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ..... فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾

- الكافران على المسلمة فقتلوها، فلم يزل الإسلام خامساً حتى بعث الله محمداً (ﷺ). (قال الحافظ ابن الكثير: هذا إسناد صحيح إلى ابن عباس). ئیوه ئه یبی حالیم له ئیوه ن وه یبیاسه وه ده گیرێته وه که ئه ن -

﴿وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ﴾ وە پێشکەوتووە یەکەمەکان ﴿مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ﴾ لەکۆچەران و یاریدەدەران ﴿وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ﴾ ئەوانەش زۆر بە چاکی پەیڕەوی ئەوانیان کردووە و شوێنیان کەوتوون ﴿رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ خوا لێیان ڕازییە ﴿وَرَضُوا عَنْهُ﴾ ئەوانیش لەخوا ڕازین ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە (خوا) بەهەشتانێکی بۆ ئامادە کردوون ﴿تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان دێن و دەچن بەژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ تێیدا دەمێننەوە بێ بڕانەوە ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئەوەیە گەیشتن بە ئامانجی گەورە. ١٠٠) ﴿وَمِمَّنْ حَوْلَكُم مِّنَ الْأَعْرَابِ﴾ و لەو عەرەبە دەشتەکی یانەی کە لە دەورو بەرتان دان ﴿مُنَافِقُونَ﴾ ناپاکانێک هەن ﴿وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ﴾ هەندێک لەخەڵکی مەدینەش ﴿مَرَدُوا عَلَى النِّفَاقِ﴾ لەسەر ناپاکی ڕاهاتوون و خۆیان بۆ تەرخان کردووە ﴿لَا تَعْلَمُهُمْ نَحْنُ نَعْلَمُهُمْ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نایا تناسی ئێمە چاک دەیا تناسین ﴿سَنُعَذِّبُهُم مَّرَّتَيْنِ﴾ لە ئایندەدا دووجار سزایان دەدەین ﴿ثُمَّ يُرَدُّونَ إِلَىٰ عَذَابٍ عَظِيمٍ﴾ دواتریش دەگەڕێنرێنەوە بۆ ناو سزایەکی گەورە (دۆزەخ). ١٠١) ﴿وَآخَرُونَ اعْتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ﴾ وە کەسانێکی تر هەن دانیان ناوە بەگوناهەکانیاندا ﴿خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا﴾ کردەوەی چاکیان تێکەڵ کردووە ﴿وَآخَرَ سَيِّئًا﴾ لەگەڵ کردەوەی تری خراپدا ﴿عَسَى اللَّهُ أَن يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ ئومێد وایە خوا تۆبەیان لێ وەرگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بوردەی میهرەبانە. ١٠٢) ﴿خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ﴾ وەربگرە لەماڵ و دارایی یان سەدەقەیەک بەهۆیەوە پاکیان دەکەیتەوە (لە گوناه) ﴿وَتُزَكِّيهِم بِهَا﴾ و (دڵیان) پوخت و خاوێن دەکەیت بەو ماڵ بەخشینە ﴿وَصَلِّ عَلَيْهِمْ﴾ و دوعا و نزای خێریان بۆبکە ﴿إِنَّ صَلَاتَكَ سَكَنٌ لَّهُمْ﴾ بەڕاستی دوعای تۆ ئارامی و دڵ خۆشی یە بۆ ئەوان ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ وەخوا بیسەری زانایە. ١٠٣) ﴿أَلَمْ يَعْلَمُوا﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿أَنَّ اللَّهَ هُوَ يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ کە بێگومان هەر خوا تەوبە و پەشیمانی لە بەندەکانی وەردەگرێ ﴿وَيَأْخُذُ الصَّدَقَاتِ﴾ وە هەر ئەو ماڵ بەخشینەکان وەردەگرێ ﴿وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی هەر خوایە وەرگری تەوبەیە و میهرەبانە ١٠٤) ﴿وَقُلِ اعْمَلُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بەوانە) بڵێ کردەوە بکەن ﴿فَسَيَرَى اللَّهُ عَمَلَكُمْ وَرَسُولُهُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ جا بێگومان خوا و پێغەمبەرەکەی و بڕواداران کردەوەکانتان دەبینن ﴿وَسَتُرَدُّونَ﴾ لەپاشان دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆلای (خوای) زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکان ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان دەداتێ بەهەرچی کە ئێوە لە جیهاندا دەتان کرد. ١٠٥) ﴿وَآخَرُونَ مُرْجَوْنَ﴾ (لە بەجێ ماوەکان دا) کەسانێکی تر هەبوون کە دواخران ﴿لِأَمْرِ اللَّهِ﴾ بۆ فەرمان و بڕیاری خوا ﴿إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ﴾ یان سزایان دەدات ﴿وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾ یان پەشیمانیان لێ وەردەگرێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کار دروستە. ١٠٦)

وَٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًۢا بَيْنَ
ٱلْمُؤْمِنِينَ وَإِرْصَادًا لِّمَنْ حَارَبَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ مِن قَبْلُ ۚ
وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَآ إِلَّا ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ
﴿١٠٧﴾ لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا ۚ لَّمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى ٱلتَّقْوَىٰ مِنْ أَوَّلِ
يَوْمٍ أَحَقُّ أَن تَقُومَ فِيهِ ۚ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَن يَتَطَهَّرُوا۟ ۚ
وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُطَّهِّرِينَ ﴿١٠٨﴾ أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ
عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٍ خَيْرٌ أَم مَّنْ أَسَّسَ بُنْيَٰنَهُۥ
عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ هَارٍ فَٱنْهَارَ بِهِۦ فِى نَارِ جَهَنَّمَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى
ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٩﴾ لَا يَزَالُ بُنْيَٰنُهُمُ ٱلَّذِى بَنَوْا۟ رِيبَةً
فِى قُلُوبِهِمْ إِلَّآ أَن تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١١٠﴾
۞ إِنَّ ٱللَّهَ ٱشْتَرَىٰ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُم
بِأَنَّ لَهُمُ ٱلْجَنَّةَ ۚ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ فَيَقْتُلُونَ
وَيُقْتَلُونَ ۖ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِى ٱلتَّوْرَىٰةِ وَٱلْإِنجِيلِ
وَٱلْقُرْءَانِ ۚ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ مِنَ ٱللَّهِ ۚ فَٱسْتَبْشِرُوا۟
بِبَيْعِكُمُ ٱلَّذِى بَايَعْتُم بِهِۦ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿١١١﴾

- (كانتى خوا
وەستى مەسما
بەرزيكاتەوە
بۆئاسمان پاشت بێ
ئاو ھاوريكانى لەو
ماڵەدا كە
دروازەكەى
لەمەدينە تايبەتى
پەكانى لەوێ جوين
سەرى ئاوى
لێدەنگا فەرموون:
بەراستى لەناوناندا
ھەيە دروازەجار بێ
بەلەوى دەبێن پێوم
دواپێنەرەى بارەيى
پێچێنساوم ووتنى:
پاشان فەرموون
كامتان دەيەوێ
شوێنەى مەسجى
پێتەسەرو بكەوێتە
لێسەجياتى ھەن
لەپەھەشتدا لەپەك

پێدا دەبێن، لەناوياندا گەنجێك ھەستا كەلە ھەمووان منداڵ تر بوو، پێى ووت دانيشەبڕانان ھووارەى
كردەوە، بۆيان ئەو گەنجە ھەستايەوە پێى ووتەوە دانيشە ئەمجا پرسيارەكەى سێ بارە كردەوە بۆيان
ئەمجا ھەمان گەنج ھەستايەوە پێى ووتەوە دانيشە ئەمجا پرسيارەكەى چاكترەوە ھيناى ھێشتا
پەسەرا وەنەبيبا لە كاگێرێشتەى خانووەكەوە پەرز كرايەوە بۆئاسمان ئەڵێن ئەمجا ھووڵەكەكان ھاتن-

﴿وَاتَّخَذُوا مَسْجِدًا﴾ وە(لەناپاکان) ئەوانەی مزگەوتێکیان دروست کرد ﴿ضِرَارًا﴾ بۆ زیان گەیاندن(بە موسڵمانان) ﴿وَكُفْرًا﴾ و خوانەناسی ﴿وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و جیاوازی خستنە نێوان ئیمانداران ﴿وَإِرْصَادًا لِمَنْ﴾ و بۆ چاوەڕوانی کردنی کەسانێ ﴿حَارَبَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ کە دژایەتی خوا و پێغەمبەرەکەیان کردوە ﴿مِنْ قَبْلُ﴾ لەوەو پێش ﴿وَلَيَحْلِفُنَّ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ﴾ بێگومان سوێند دەخۆن (دەڵێن) تەنها چاکەمان ویستووە ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ﴾ بەڵام خوا شایەتی دەدات ﴿إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ کە بەراستی تەواوە دروزنن. ٦٠٧)﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا﴾ هەرگیز نوێژی تێدانەکەیە (شەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿لَمَسْجِدٌ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَىٰ﴾ بێگومان مزگەوتێ کە لەسەر بناغەی تەقوا و لە خوا ترسان دامەزراین﴿مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ﴾ لە یەکەم ڕۆژەوە ﴿أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ﴾ شایستەترە کە نوێژی تێدا بکەیت ﴿فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ﴾ پیاوانێکی تێدایە پێیان خۆشە ﴿أَنْ يَتَطَهَّرُوا﴾ کە خۆیان خاوێن و پاک بکەنەوە ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَّهِّرِينَ﴾ خوایش زۆر پاک و خاوێنانی خۆش دەوێ. ١٠٨) ﴿أَفَمَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ﴾ جا ئایا کەسێ بناغەی مزگەوتەکەی دامەزراند بێت ﴿عَلَىٰ تَقْوَىٰ مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٍ﴾ لەسەر خواناسی و بەدەستی هێنانی ڕەزامەندی خوا چاکتر ﴿أَمْ مَنْ أَسَّسَ بُنْيَانَهُ﴾ یان کەسێ بناغەی مزگەوتەکەی دامەزراند بێت ﴿عَلَىٰ شَفَا جُرُفٍ﴾ لەسەر لێوارێ کەندەڵانێکی قڕەڵ و ڕووخاو ﴿هَارٍ فَانْهَارَ بِهِ﴾ جا بەخۆیەوە بڕوخێنێ ناو ئاگری دۆزەخەوە ﴿فِي نَارِ جَهَنَّمَ﴾ وە خوا ڕێنموونیی کەسانی ستەمکار ناکات. ١٠٩)﴿لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ﴾ بەردەوام ئەو دروست کراوەیان ﴿الَّذِي﴾ کە دروستیان کرد ﴿رِيبَةً﴾ هۆی بێ ئارامی و گومانە لە دڵیاندا ﴿إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ﴾ مەگەر دڵیان پارچە پارچە بکرێ (بەمردن) ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانای کار دروستە. ١١٠)﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ﴾ بەڕاستی خوا کڕیوەتی﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لە باوەڕداران ﴿أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ﴾ گیان و ماڵیان ﴿بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ﴾ بەوەی کە بەهەشتیان دەداتێ ﴿يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾(تەو بڕوادارانە) جەنگ دەکەن لە ڕێی خوادا ﴿فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ﴾ ئینجا (یەکێ باوەڕان) دەکوژن وخۆشیان) دەکوژرێن(شەهید دەبن) ﴿وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا﴾ ئەمە بەڵێنێکی ڕاستە(و خوا بڕیاری داوە) لەسەرخۆی ﴿فِي التَّوْرَاةِ وَالْإِنْجِيلِ وَالْقُرْآنِ﴾ لە تەورات و ئینجیل و قورئاندا ﴿وَمَنْ أَوْفَىٰ﴾ جا کێ بە بەڵێن و پەیمانی خۆی وەفادارترە ﴿مِنَ اللَّهِ﴾ لە خوا؟ ﴿فَاسْتَبْشِرُوا بِبَيْعِكُمُ الَّذِي﴾ کەوانە مژدە بەخۆش و هاوەڵان بێ بەو فرۆشتنەتان ﴿بَايَعْتُمْ بِهِ﴾ کە ماملەتان پێ کردە ﴿وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ (بە ڕاستی) هەر ئەوەیە کەیفخۆش بە ئامانجی دڵ.

ٱلتَّٰٓئِبُونَ ٱلۡعَٰبِدُونَ ٱلۡحَٰمِدُونَ ٱلسَّٰٓئِحُونَ
ٱلرَّٰكِعُونَ ٱلسَّٰجِدُونَ ٱلۡأٓمِرُونَ بِٱلۡمَعۡرُوفِ
وَٱلنَّاهُونَ عَنِ ٱلۡمُنكَرِ وَٱلۡحَٰفِظُونَ لِحُدُودِ ٱللَّهِۗ
وَبَشِّرِ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١٢﴾ مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَن
يَسۡتَغۡفِرُواْ لِلۡمُشۡرِكِينَ وَلَوۡ كَانُوٓاْ أُوْلِي قُرۡبَىٰ مِنۢ بَعۡدِ
مَا تَبَيَّنَ لَهُمۡ أَنَّهُمۡ أَصۡحَٰبُ ٱلۡجَحِيمِ ﴿١١٣﴾ وَمَا كَانَ
ٱسۡتِغۡفَارُ إِبۡرَٰهِيمَ لِأَبِيهِ إِلَّا عَن مَّوۡعِدَةٖ وَعَدَهَآ إِيَّاهُ
فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُۥٓ أَنَّهُۥ عَدُوّٞ لِّلَّهِ تَبَرَّأَ مِنۡهُۚ إِنَّ إِبۡرَٰهِيمَ لَأَوَّٰهٌ حَلِيمٞ
﴿١١٤﴾ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُضِلَّ قَوۡمَۢا بَعۡدَ إِذۡ هَدَىٰهُمۡ حَتَّىٰ
يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَيۡءٍ عَلِيمٌ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱللَّهَ
لَهُۥ مُلۡكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۖ يُحۡيِۦ وَيُمِيتُۚ وَمَا لَكُم مِّن
دُونِ ٱللَّهِ مِن وَلِيّٖ وَلَا نَصِيرٖ ﴿١١٦﴾ لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى
ٱلنَّبِيِّ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ وَٱلۡأَنصَارِ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ فِي
سَاعَةِ ٱلۡعُسۡرَةِ مِنۢ بَعۡدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٖ
مِّنۡهُمۡ ثُمَّ تَابَ عَلَيۡهِمۡۚ إِنَّهُۥ بِهِمۡ رَءُوفٞ رَّحِيمٞ ﴿١١٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٣) سورەتی (التوبة)، ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ بوخاری گێڕاویەتیەوە لە سەعیدی کوڕی موسەییەبەوە لە باوکیەوە کە پێ ی ووتوە کاتێ ئەبو طالیب لە سەرەمەرگدا بوو پێغەمبەر (ﷺ) هاتە لای لەو کاتەدا ئەبو جەهل و عەبدوڵڵای کوڕی ئەبی ئومەییەی کوڕی موغیرەی لابوو، پێغەمبەر (ﷺ) بە ئەبو طالیبی فەرموو: (مامە بڵێ: لا إله إلا الله) تا بەم ووتەیە شایەتیت بۆ بدەم لای خوای گەورە، ئەبو جەهل و عەبدوڵڵای کوڕی ئەبی ئومەییە ووتیان: ئەبو طالیب واز دێنی لە ئایینی عەبدولموطەلیب. پێغەمبەر (ﷺ) بەردەوام داوای لێ دەکرد (لا إله إلا الله) بڵێ و ئەبو جەهل و عەبدوڵڵاش دەیان ووت وازدێنی لەئایینی عەبدولموطەلیب تا ئەبو طالیب لەکۆتایی دا =

﴿التَّائِبُونَ﴾ (موجاهیدان ئەمانە سیفەتیانە) تۆبەکارن ﴿الْعَابِدُونَ﴾ خواپەرستن ﴿الْحَامِدُونَ﴾ سوپاسگوزارن ﴿السَّائِحُونَ﴾ گەشتیارن (کۆچەرن) ﴿الرَّاكِعُونَ السَّاجِدُونَ﴾ کڕنوش و سوژدە بەرن (نوێژ خوێنن) ﴿الْآمِرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾ فەرمان دەرن بەچاکە و ﴿وَالنَّاهُونَ عَنِ الْمُنكَرِ﴾ بەرگری کەرن لە خراپە ﴿وَالْحَافِظُونَ لِحُدُودِ اللَّهِ﴾ پارێزەران بۆ ستوورەکانی خودا ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) موژدە بدە بەو باوەڕدارانەی (ئەو سیفاتانەیان تیایە). ١١٢)﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ڕەوا و شایستە نی یە بۆ پێغەمبەر و باوەڕداران ﴿أَن يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ﴾ کە داوای لێبوردن بکەن بۆ هاویەش پەیداکەران ﴿وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَىٰ﴾ با خزمی نزیکیشیان بن ﴿مِن بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ﴾ لە پاش ئەوەی کە بۆیان دەرکەوتووە ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ کە بێگومان ئەو (هاویەش دانەرانە) هاوەڵ و پێڕی دۆزەخن. ١١٣)﴿وَمَا كَانَ اسْتِغْفَارُ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ﴾ وە داوای لێ خۆش بوونی ئیبراهیم بۆ باوکی ﴿إِلَّا عَن مَّوْعِدَةٍ﴾ تەنها لەبەرواده و بەڵێنێک بوو ﴿وَعَدَهَا إِيَّاهُ﴾ کە بە باوکی دابوو (کە داوای لێ بوردنی بۆ بکات) ﴿فَلَمَّا تَبَيَّنَ لَهُ﴾ جا کاتێ بۆی ڕوون بوویەوە ﴿أَنَّهُ عَدُوٌّ لِّلَّهِ﴾ کە بێگومان باوکی دوژمنی خوایە ﴿تَبَرَّأَ مِنْهُ﴾ خۆی لێ بەری کرد ﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ لَأَوَّاهٌ حَلِيمٌ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم زۆر لە خوا ترس و لەسەر خۆ بوو. ١١٤)﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ قَوْمًا﴾ وە باوی خوا وانەبووە هیچ کۆمەڵێ گومڕا بکات ﴿بَعْدَ إِذْ هَدَاهُمْ﴾ دوای ئەوەی ڕێنموونیی کردوون ﴿حَتَّىٰ يُبَيِّنَ لَهُم مَّا يَتَّقُونَ﴾ هەتا بۆیان ڕوون نەکاتەوە ئەوەی پێویستە خۆیانی لێ بپارێزن ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا زانا و ئاگادارە بەهەموو شتێک. ١١٥)﴿إِنَّ اللَّهَ لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بێگومان هەر بۆ خوایە پادشایەتی هەموو ئاسمانەکان و زەوی ﴿يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ (خوا) دەژێنێ و دەمرێنێ ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ وە بێجگە لە خوا بۆ ئێوە نیە ﴿مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ دۆست و فریادڕەس و یارمەتی دەرێک. ١١٦) ﴿لَّقَد تَّابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ﴾ بێگومان خوا تەوبەی وەرگرت لە پێغەمبەر (ﷺ) ﴿وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ الَّذِينَ﴾ و ئەو کۆچەر و یاری دەدەرانەی ﴿اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ﴾ کە شوێنی (پێغەمبەر (ﷺ)) کەوتن لە کاتی سەختی و تاڕەحەتیدا ﴿مِن بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ قُلُوبُ فَرِيقٍ مِّنْهُمْ﴾ پاش ئەوەی نزیک بوو دڵی کۆمەڵێکیان لە هەق لابدات ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ پاشان خوا تەوبەی لێ وەرگرتن ﴿إِنَّهُ بِهِمْ﴾ بە ڕاستی خوا لەگەڵیان ﴿رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ دڵسۆز و میهرەبانە. ١١٧)

وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ حَتَّىٰٓ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَرْضُ
بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ وَظَنُّوٓا۟ أَن لَّا مَلْجَأَ
مِنَ ٱللَّهِ إِلَّآ إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلتَّوَّابُ
ٱلرَّحِيمُ ﴿١١٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَكُونُوا۟ مَعَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١١٩﴾ مَا كَانَ لِأَهْلِ ٱلْمَدِينَةِ وَمَنْ حَوْلَهُم
مِّنَ ٱلْأَعْرَابِ أَن يَتَخَلَّفُوا۟ عَن رَّسُولِ ٱللَّهِ وَلَا يَرْغَبُوا۟ بِأَنفُسِهِمْ
عَن نَّفْسِهِۦ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ لَا يُصِيبُهُمْ ظَمَأٌ وَلَا نَصَبٌ
وَلَا مَخْمَصَةٌ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَلَا يَطَـُٔونَ مَوْطِئًا يَغِيظُ
ٱلْكُفَّارَ وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ نَّيْلًا إِلَّا كُتِبَ لَهُم
بِهِۦ عَمَلٌ صَٰلِحٌ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢٠﴾
وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ
وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ ٱللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٢١﴾ ۞ وَمَا كَانَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لِيَنفِرُوا۟ كَآفَّةً
فَلَوْلَا نَفَرَ مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَآئِفَةٌ لِّيَتَفَقَّهُوا۟ فِى ٱلدِّينِ
وَلِيُنذِرُوا۟ قَوْمَهُمْ إِذَا رَجَعُوٓا۟ إِلَيْهِمْ لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ ﴿١٢٢﴾

* پەیوەندی بەم ئایەتانەی سەرەوە ئایەتی داهاتوو ئەمەیە کە خوای گەورە (ﷻ) دوای ئەوەی باسی ئەو سێ کەسەی کرد کە دواکەوتن لە غەزای تەبووک (ئەوانە [٢ کەس] دوای ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) گەڕایەوە مەدینە هاتنە خزمەتی و سوێندیان بۆ خوا خواردەوە کە دوا کەوتنیان بەهۆی ئەوە نەبووە کە بڕوایان پێی نەبووە یان ئەوە نەبووە کە بڕوایان پێی نەبووە بەڵکو بەهۆی ئەوەوە بووە کە تەمبەڵی و خۆشی و ئاسوودەیی دنیایان خۆش ویستووە، خوای گەورە ئەم ئایەتانەی خوارەوە دابەزاند) ﴿مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ .....﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١٧ - ١١٨ - ١١٩) سورەتی (التوبة):

﴿لَّقَد تَّابَ ٱللَّهُ عَلَى ٱلنَّبِيِّ وَٱلْمُهَٰجِرِينَ وَٱلْأَنصَارِ...وَعَلَى ٱلثَّلَٰثَةِ ٱلَّذِينَ خُلِّفُوا۟ ... وَكُونُوا۟ مَعَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە کەعبی کوڕی مالیکەوە دەڵێت: لەهیچ غەزایەکدا کە پێغەمبەر (ﷺ) کردبێتی بەجێ نەماوم جگە لەغەزای تەبووک، وە لەغەزای بەدریشدا بەشدار نەبووم بەڵام ئەوەی لایەسرا بەهیچیا سەرزەنشت نەکرا - ئیتر بەدرێژی باسی دواکەوتنی خۆی دەکات - لەمبارە خوای گەورە ئایەتەکانی -

﴿وَلِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ﴾ هەروەها (خوا تەوبەی وەرگرت) لەو سێ کەسەش کە دواخران (خوا دەربارەیان بڕیاری نەدابوو) ﴿حَتَّىٰ إِذَا ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ﴾ هەتا ئەو گاڵتەی لێیان تەسک بووبووەوە ﴿الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ﴾ زەوی بەو فراوانییەی کەهەیەتی ﴿وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنفُسُهُمْ﴾ و بێزاربوون لەگیانی خۆشیان ﴿وَظَنُّوا أَن لَّا مَلْجَأَ﴾ و زانیان هیچ پەناگەیەک نی یە ﴿مِّنَ اللَّهِ﴾ لە (سزای) خوا ﴿إِلَّا إِلَيْهِ﴾ مەگەر پەنابی خۆی ﴿ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ﴾ پاشان پەشیمانی لێ وەرگرتن (بە دابەزاندنی چەند ئایەتێک) ﴿لِيَتُوبُوا﴾ بۆ ئەوەی تۆبە بکەن ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە تۆبە وەرگری میهرەبانە. ١١٨)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾ خۆتان بپارێزن لە(تۆڵەی) خوا ﴿وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ﴾ وەلەگەڵ ڕاست گۆیاندا بن و لەڕیزی ئەواندابن. ١١٩)﴿مَا كَانَ لِأَهْلِ الْمَدِينَةِ﴾ نەدەبوو خەڵکی مەدینە ﴿وَمَنْ حَوْلَهُم مِّنَ الْأَعْرَابِ﴾ و ئەو عەرەبە دەشتەکی یانەی بەدەوور و بەریانەوە ﴿أَن يَتَخَلَّفُوا عَن رَّسُولِ اللَّهِ﴾ لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەجێ بمێنن و دوابکەون ﴿وَلَا يَرْغَبُوا بِأَنفُسِهِمْ﴾ و گیانی خۆیان ﴿عَن نَّفْسِهِ﴾ لە گیانی پێغەمبەر(ﷺ) خۆشتربوێ ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەوە لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوان ﴿لَا يُصِيبُهُمْ﴾ دووچاریان نابێ ﴿ظَمَأٌ﴾ هیچ تینوویەتی و ماندوو بوون ﴿وَلَا نَصَبٌ وَلَا مَخْمَصَةٌ﴾ و برسێتی یەک لەڕێی خوادا ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ هەروەها پێ ناخەنە هیچ شوێنێک (لەخاکی کافران) ﴿يَطَئُونَ مَوْطِئًا﴾ کە ڕقی کافرانی پێ هەڵسێ و تووڕەیان کات ﴿وَلَا يَنَالُونَ مِنْ عَدُوٍّ﴾ وە هیچ زیانێک لە دوژمن نادەن (دیل گرتن و کوشتنیان یا گرتنی مال و سامانیان) ﴿نَّيْلًا﴾ تەنیا بەم کردەوانە بۆیان دەنووسرێ ﴿إِلَّا كُتِبَ﴾ کردەوەیەکی چاک ﴿لَهُم بِهِ﴾ بێ گومان خوای گەورە ﴿لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُحْسِنِينَ﴾ پاداشتی چاکە کاران وون ناکات. ١٢٠)﴿وَلَا يُنفِقُونَ نَفَقَةً﴾ وە هیچ شتێ (لەڕێگەی خودا) نابەخشن ﴿صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً﴾ بچووک بێت یان گەورە (کەم بێت یان زۆر) ﴿وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا﴾ و هیچ دۆڵ وشەپۆلێک نابڕن ﴿إِلَّا كُتِبَ﴾ تەنیا بۆیان دەنووسرێت ﴿لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ﴾ بۆ ئەوەی خوا پاداشتیان بداتەوە ﴿أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەچاکترین پاداشتی ئەوەی کە دەیانکرد. ١٢١)﴿وَمَا كَانَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە نەدەبوو باوەڕداران ﴿لِيَنفِرُوا كَافَّةً﴾ تێکڕا هەموو دەرچن و بڕۆن (بۆجیهاد) ﴿فَلَوْلَا نَفَرَ﴾ دەی بابڕۆن ﴿مِن كُلِّ فِرْقَةٍ مِّنْهُمْ طَائِفَةٌ﴾ لە هەموو کۆمەڵێکیان چەند کەسێک ﴿لِّيَتَفَقَّهُوا فِي الدِّينِ﴾ بۆ ئەوەی لە تایەتەکەیان تێ بگەن و شارەزابن ﴿وَلِيُنذِرُوا قَوْمَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی هۆزەکەیان (شارەزا بکەن و) بترسێنن ﴿إِذَا رَجَعُوا إِلَيْهِمْ﴾ کاتێ گەڕانەوە(لەجیهاد) بۆلایان ﴿لَعَلَّهُمْ يَحْذَرُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان (شارەزابن) بێتاقی بینەوە. ١٢٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ قَٰتِلُواْ ٱلَّذِينَ يَلُونَكُم مِّنَ ٱلْكُفَّارِ
وَلْيَجِدُواْ فِيكُمْ غِلْظَةً وَٱعْلَمُوٓاْ أَنَّ ٱللَّهَ مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿١٢٣﴾
وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ أَيُّكُمْ زَادَتْهُ هَٰذِهِۦٓ
إِيمَٰنًا فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ
﴿١٢٤﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَتْهُمْ رِجْسًا
إِلَىٰ رِجْسِهِمْ وَمَاتُواْ وَهُمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٢٥﴾ أَوَلَا يَرَوْنَ
أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ فِى كُلِّ عَامٍ مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ ثُمَّ
لَا يَتُوبُونَ وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ ﴿١٢٦﴾ وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ
سُورَةٌ نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ
ثُمَّ ٱنصَرَفُواْ صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ
﴿١٢٧﴾ لَقَدْ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ عَزِيزٌ
عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُم بِٱلْمُؤْمِنِينَ
رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٨﴾ فَإِن تَوَلَّوْاْ فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ ﴿١٢٩﴾

سورة يونس

- [illegible] ئایەتەی ﴿لقد تاب الله على النبي والمهاجرين ... ان الله هو التواب الرحيم﴾ [illegible] ﴿ يا أيها الذين آمنوا و اتقوا الله وكونوا مع الصادقين﴾

- [illegible]

[illegible]

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە ئیمانتان هێناوە ﴿قَٰتِلُوا۟ ٱلَّذِينَ﴾ بجەنگن لەدژی ئەوانەی ﴿يَلُونَكُم﴾ کە نزیکن لێتانەوە ﴿مِّنَ ٱلْكُفَّارِ﴾ لە بێ بڕوایان ﴿وَلْيَجِدُوا۟ فِيكُمْ غِلْظَةً﴾ و با بێ باوەڕان لە ئێوەدا توند و تیژی ببینن ﴿وَٱعْلَمُوٓا۟﴾ و بزانن ﴿أَنَّ ٱللَّهَ﴾ بێ گومان خوا ﴿مَعَ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ لەگەڵ پارێزکاران دایە. ١٢٣)﴿وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ﴾ وە کاتێ کە بنێردرێتەوە خوارەوە ﴿سُورَةٌ﴾ سورەتێک (لەقورئان) ﴿فَمِنْهُم مَّن يَقُولُ﴾ (دوو ڕووەکان) هی وایان هەیە دەڵێ ﴿أَيُّكُمْ زَادَتْهُ﴾ کام لە ئێوە زیادی کرد ﴿هَٰذِهِۦٓ إِيمَٰنًا﴾ بەم (سورەتە) باوەڕی ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە ﴿فَزَادَتْهُمْ إِيمَٰنًا﴾ ئەمە ئیمانیان زیاد دەکات (و بەهێزتر دەبێ) ﴿وَهُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ وە ئەوان مژدە بەخشن و خۆش حاڵن. ١٢٤)﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ﴾ بەڵام ئەوانەی ﴿فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ لەنێو دڵیاندا نەخۆشی (ناپاکی) هەیە ﴿فَزَادَتْهُمْ﴾ ئەوە سورەتەکە بۆیان زیاد دەکات ﴿رِجْسًا إِلَىٰ رِجْسِهِمْ﴾ سەرەڕای پیسی و ناپاکی خۆیان پیسی و ناپاکی تر ﴿وَمَاتُوا۟﴾ ئەو(ناپاکانە) دەمرن ﴿وَهُمْ كَٰفِرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە بێ بڕوان. ١٢٥)﴿أَوَلَا يَرَوْنَ﴾ ئایا ئەوانە نازانن و نابینن ﴿أَنَّهُمْ يُفْتَنُونَ﴾ بێگومان ئەوان تاقی دەکرێنەوە ﴿فِى كُلِّ عَامٍ﴾ لەهەموو ساڵێکدا ﴿مَّرَّةً أَوْ مَرَّتَيْنِ﴾ جارێ یان دووجار ﴿ثُمَّ لَا يَتُوبُونَ﴾ پاشان ئەوان ناگەڕێنەوە و تۆبەناکەن ﴿وَلَا هُمْ يَذَّكَّرُونَ﴾ و پەند وەرناگرن. ١٢٦)﴿وَإِذَا مَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ﴾ وە کاتێک سورەتێک بنێردرێتە خوارەوە ﴿نَّظَرَ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ﴾ (ئەو دووڕوانە) دەڕوانن بۆ یەکتری ﴿هَلْ يَرَىٰكُم مِّنْ أَحَدٍ﴾ (دەڵێن) ئایا هیچ کەس دەتان بینێ؟ ﴿ثُمَّ ٱنصَرَفُوا۟﴾ پاشان (بە دزییەوە) دەگەڕێنەوە ﴿صَرَفَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُم﴾ خوا دڵیانی وەرگێڕا (لە بڕواهێنان) ﴿بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵێکن هیچ تێ ناگەن. ١٢٧)﴿لَقَدْ جَآءَكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆتان هاتووە ﴿رَسُولٌ مِّنْ أَنفُسِكُمْ﴾ پێغەمبەرێک لە خۆتان ﴿عَزِيزٌ عَلَيْهِ﴾ قورس و گرانە بەلایەوە ﴿مَا عَنِتُّمْ﴾ ناڕەحەتی و ناخۆشی ئێوە ﴿حَرِيصٌ عَلَيْكُم﴾ زۆر سوورە لەسەر (باوەڕهێنان)تان ﴿بِٱلْمُؤْمِنِينَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ بۆ بڕواداران دڵسۆز و میهرەبانە. ١٢٨)﴿فَإِن تَوَلَّوْا۟﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕاو گوێیان پێ نەدایت ﴿فَقُلْ حَسْبِىَ ٱللَّهُ﴾ ئەوسا بڵێ من تەنها خوام بەسە ﴿لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لە ئەو ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ تەنها پشت بەو دەبەستم ﴿وَهُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ﴾ ئەویش پەروەردگاری عەرشی گەورەیە. ١٢٩)

بسم الله الرحمن الرحيم

الر تلك ءايت الكتب الحكيم ﴿١﴾ أكان للناس عجبا
أن أوحينا إلى رجل منهم أن أنذر الناس وبشر الذين ءامنوا
أن لهم قدم صدق عند ربهم قال الكفرون إن هذا
لسحر مبين ﴿٢﴾ إن ربكم الله الذي خلق السموت والأرض
في ستة أيام ثم استوى على العرش يدبر الأمر ما من شفيع
إلا من بعد إذنه ذلكم الله ربكم فاعبدوه أفلا
تذكرون ﴿٣﴾ إليه مرجعكم جميعا وعد الله حقا إنه
يبدؤا الخلق ثم يعيده ليجزي الذين ءامنوا وعملوا الصلحت
بالقسط والذين كفروا لهم شراب من حميم وعذاب
أليم بما كانوا يكفرون ﴿٤﴾ هو الذي جعل الشمس
ضياء والقمر نورا وقدره منازل لتعلموا عدد السنين
والحساب ما خلق الله ذلك إلا بالحق يفصل الأيت
لقوم يعلمون ﴿٥﴾ إن في اختلف الليل والنهار وما خلق
الله في السموت والأرض لأيت لقوم يتقون ﴿٦﴾

- بڵ لای خۆی وە
ئایەتە
مەبەستمان لێیە
بووین، مەبەست لێی
بێ بڕوانە خەڵکان
پەسەند کارێکە
مەبەستمانە کەدا و
کۆشتیان، ئینجا
لەوکاتەدا ئیسلام
وتیان بۆو سیحرێکە
ئاشکرایە
پەروەردگار
موحەمەد(ﷺ)
پەیوەندی کرد و فەرمو
بە پێغەمبەر،
ئایەتی (١٩٩)
سورەتی (الأنعام)ە
من أبي هريرة: قال
: قال رسول(ﷺ)
(والذي نفسي بيده
ليوشكن أن ينزل
فيكم ابن مريم

حكماً عدلاً فيكسر الصليب ويقتل الخنزير ويضع الجزية ويفيض المال حتى لايقبله أحد وحتى تكون السجدة خيراً لهم من الدنيا وما فيها) ثم يقول أبوهريرة واقرؤوا إن شئتم: (وإن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته و يوم القيامة يكون عليهم شهيداً) (رواه البخاري ومسلم) ئەبو هوریرەوە گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووویەتی: (سوێند بەوزاتەی گیانی منی بەدەستە زۆر نزیکە عیسای کوڕی -

سورەتی ﴿ یونس ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الر﴾ بە (ئەلیف ، لام ، ڕاء) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تلك آيات﴾ ئەمە ئایەتەکانی ﴿الكتاب الحكيم﴾ قورئانی نەگۆڕاوی پڕ حیکمەتە. ١)﴿أكان للناس عجبا﴾ ئایا بەلای خەڵکەوە سەیرە ﴿أن أوحينا﴾ کە ئێمە نیگامان کردوە ﴿إلى رجل منهم﴾ بۆ پیاوێك لەخۆیان ﴿أن أنذر الناس﴾ (پێمان ووتووە) کەئادەمی بترسێنە ﴿وبشر الذين آمنوا﴾ وە موژدە بدە بەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿أن لهم﴾ کە بێگومان بۆیان هەیە ﴿قدم صدق﴾ پلە و پایەی بەرز ﴿عند ربهم﴾ لای پەروەردگاریان ﴿قال الكافرون﴾ بەڵام بێ باوەڕان ووتیان ﴿إن هذا لساحر مبين﴾ بێگومان ئەم (پیاوە) جادووبازێکی ئاشکرایە. ٢) ﴿إن ربكم الله الذي﴾ بەڕاستی پەروەردگاری ئێوە ئەو زاتەیە ﴿خلق السموات والأرض﴾ کە هەموو ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿في ستة أيام﴾ لەشەش ڕۆژدا ﴿ثم استوى على العرش﴾ پاشان بەرزبوەوە سەر عەرش و قەراری گرت (باوەڕمان پێیەتی بەڵام چۆنیەتێکەی نازانین) ﴿يدبر الأمر﴾ (خوا) هەموو کاروبارەکان هەڵدەسوڕێنێ ﴿ما من شفيع﴾ هیچ تکا کارێك نی یە (بۆ کەس) ﴿إلا من بعد إذنه﴾ مەگەر لەپاش ڕێگەدانی ئەو (خوا) ﴿ذلكم الله ربكم﴾ ئەوزاتە پەروەردگاری ئێوەیە ﴿فاعبدوه﴾ کەوانە هەر ئەو بپەرستن ﴿أفلا تذكرون﴾ دەی ئایا ئێوە بیرناکەنەوە. ٣)﴿إليه مرجعكم جميعا﴾ گەڕانەوەی هەمووتان هەر بۆلای ئەوە ﴿وعد الله حقا﴾ بەڵێنی خوا حەق و ڕاستە ﴿إنه يبدؤا الخلق﴾ بێ گومان خوا لەسەرەتاوە دروستکراوان دروست دەکات ﴿ثم يعيده﴾ دوای (مردنیان) دووبارە دروستیان دەکاتەوە ﴿ليجزي الذين﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوانە بدانەوە ﴿آمنوا وعملوا الصالحات﴾ کە بڕوایان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردوە ﴿بالقسط﴾ بە دادگەرانە ﴿والذين كفروا﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان نەهێناوە ﴿لهم شراب من حميم﴾ ئایبەت بەوانە خواردنەوەی کوڵاو کوڵی زۆر گەرم ﴿وعذاب أليم﴾ وە سزای سەختی ئازاردەر ﴿بما كانوا يكفرون﴾ لەبەر ئەوەی لەدنیادا بێ باوەڕبوون. ٤)﴿هو الذي جعل الشمس﴾ خوا زاتێکە کە خۆری گێڕاوە ﴿ضياء﴾ بە تیشك ﴿والقمر نورا﴾ مانگیشی گێڕاوە بەڕووناکی ﴿وقدره منازل﴾ بۆ (گەڕانی) مانگ چەند قۆناغێکی دیاری کردوە ﴿لتعلموا عدد السنين والحساب﴾ بۆ ئەوەی ژمارەی ساڵەکان و حیسابی (مانگ و ڕۆژی) پێ بزانن ﴿ما خلق الله ذلك﴾ خوا ئەوانەی دروست نەکردوە ﴿إلا بالحق﴾ بەحەق و ڕاستی نەبێ ﴿يفصل الآيات﴾ ئایەتەکان شی دەکاتەوە ﴿لقوم يعلمون﴾ بۆ کۆمەڵێك کە زانان و تێدەگەن. ٥)﴿إن في اختلاف﴾ بێ گومان لە جیاوازی ﴿الليل والنهار﴾ شەو و ڕۆژدا ﴿وما خلق الله﴾ و هەرچی خوا دروستی کردوە ﴿في السموات والأرض﴾ لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿لآيات لقوم يتقون﴾ چەند نیشانەو بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی کە خۆیان دەپارێزن و لە خوا دەترسن. ٦)

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا وَرَضُوا۟ بِٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَٱطْمَأَنُّوا۟
بِهَا وَٱلَّذِينَ هُمْ عَنْ ءَايَٰتِنَا غَٰفِلُونَ ۝٧ أُو۟لَٰٓئِكَ مَأْوَىٰهُمُ
ٱلنَّارُ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ۝٨ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ يَهْدِيهِمْ رَبُّهُم بِإِيمَٰنِهِمْ ۖ تَجْرِى مِن
تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ۝٩ دَعْوَىٰهُمْ فِيهَا سُبْحَٰنَكَ
ٱللَّهُمَّ وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَٰمٌ ۚ وَءَاخِرُ دَعْوَىٰهُمْ أَنِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ
رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ۝١٠ ۞ وَلَوْ يُعَجِّلُ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ ٱلشَّرَّ
ٱسْتِعْجَالَهُم بِٱلْخَيْرِ لَقُضِىَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ ۚ فَنَذَرُ ٱلَّذِينَ
لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ۝١١ وَإِذَا مَسَّ
ٱلْإِنسَٰنَ ٱلضُّرُّ دَعَانَا لِجَنۢبِهِۦٓ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَآئِمًا فَلَمَّا كَشَفْنَا
عَنْهُ ضُرَّهُۥ مَرَّ كَأَن لَّمْ يَدْعُنَآ إِلَىٰ ضُرٍّ مَّسَّهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ زُيِّنَ
لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ۝١٢ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ
مِن قَبْلِكُمْ لَمَّا ظَلَمُوا۟ وَجَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ وَمَا كَانُوا۟
لِيُؤْمِنُوا۟ ۚ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۝١٣ ثُمَّ جَعَلْنَٰكُمْ
خَلَٰٓئِفَ فِى ٱلْأَرْضِ مِنۢ بَعْدِهِمْ لِنَنظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ ۝١٤

- معرفی دلیل‌زنده
داریان به
حسابکتابی داشتن،
نعمتها خاص
دهشکلیت و
بهراز دهکاریت و
سهرله تازهیت
بهسهر کهسهره
وهکهوتنه
سهرزهوت و سامان
دهبهخشی وای لی
دوز کهس وهری
ناگریت وهوای ئیز
دلیه سوزهبهاه بل
خوا بچیت دلیهان
چاکتره له دنیا و
هدرچی (لیدلیه)
یاخیان
تیه بوخوبهیه
دهلین: گهر
ویستمان لهم
قاریزوودیه بکهان

کهم تابهته بهرلیندهره. ﴿إن إن من أهل الكتاب إلا ليؤمنن به قبل موته ويوم القيامة يكون عليهم شهيدا﴾.
ئیبنماجی (١٩٨) موسلیم (النسائی) من ابن مسعود قال: قال رسول الله ﷺ: (لا أحد أغير من الله من أجل ذلك حرم الفواحش ما ظهر منها وما بطن، ولا أحد أحب إليه المدح من الله عز وجل من أجل ذلك مدح نفسه، ولا أحد أحب إليه العذر من الله من أجل ذلك بعث المنذرين ومبشرين) رواه البخاري و مسلم. ئیبن مهسعود-

﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا﴾ بەهیوای دیداری ئێمەنین (لە دواڕۆژدا) ﴿وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ وڕازی بوون بەژیانی دنیا ﴿وَاطْمَأَنُّوا بِهَا﴾ ودڵنیا بوون پێی ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ﴾ وە ئەوانەی بێ ئاگان لە ئایەتەکانی ئێمە ٧)﴿أُولَئِكَ مَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾ ئەوانە جێگایان دۆزەخە ﴿بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ لەبەر ئەو کردەوانەی کە (لەدنیادا) دەیان کرد. ٨)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردوە ﴿يَهْدِيهِمْ رَبُّهُمْ﴾ پەروەردگاریان ڕێ نموونیان دەکات ﴿بِإِيمَانِهِمْ﴾ بەهۆی باوەڕەکەیانەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ﴾ ڕوبارەکان دێن و دەچن بەژێریان دا ﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ لە باخ و بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەت دا. ٩)﴿دَعْوَاهُمْ فِيهَا سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ﴾ دوعایان تێیدا (ئەوەیە کەدەڵێن) پاک و بێ گەردی بۆتۆ ئەی پەروەردگارمان ﴿وَتَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ﴾ سڵاو کردن لێیان لەو (بەهەشتە)دا بەووشەی سەلامە ﴿وَآخِرُ دَعْوَاهُمْ﴾ وە دواهەمین دوعایان (ئەوەیەکە دەڵێن) ﴿أَنِ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بێ گومان سوپاس و ستایش هەر بۆ خوایە کە پەروەردگاری هەموو جیهانە. ١٠)﴿وَلَوْ يُعَجِّلُ اللَّهُ لِلنَّاسِ الشَّرَّ﴾ وەئەگەر خوا پەلەی بکردایە (لە قوبوڵ کردنی دوعای) شەڕو خراپەدا بۆ خەڵکی ﴿لَقُضِيَ إِلَيْهِمْ أَجَلُهُمْ﴾ ئەوە ماوەکەیان دوایی پێ دەهێنرا ﴿فَنَذَرُ الَّذِينَ﴾ بۆیە مۆڵەتی ئەوانە دەدەین ﴿لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا﴾ بەهیوای دیداری ئێمە نین (لەڕۆژی دوایی دا) ﴿فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ لە نێو گومڕایی و سەرکەشیی خۆیان دا بسوڕێنەوە. ١١) ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنْسَانَ الضُّرُّ﴾ وەکاتێ ئادەمی زیانێکی لێ بکەوێت ﴿دَعَانَا لِجَنْبِهِ أَوْ قَاعِدًا أَوْ قَائِمًا﴾ بەڕاکشان یان بەدانیشتن یان بەپێوە لێمان دەپاڕێتەوە ﴿فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُ ضُرَّهُ﴾ ئینجا کاتێ زەرەرو زیانەکەمان لەسەر لابردو نەمان هێشت ﴿مَرَّ﴾ دەڕوات (دەچێتە سەر حاڵی پێشووی) ﴿كَأَنْ لَمْ يَدْعُنَا﴾ وەک هاوار و دوعای تەکردبێ لێمان ﴿إِلَى ضُرٍّ مَسَّهُ﴾ بۆ لابردنی زیانێ کە دووچاری بووە ﴿كَذَلِكَ زُيِّنَ﴾ بەو جۆرە ڕازێنراوەتەوە ﴿لِلْمُسْرِفِينَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بۆ زیادە ڕەوان ئەو کردەوانەی کە دەیان کرد. ١٢)﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەناومان برد ﴿الْقُرُونَ مِنْ قَبْلِكُمْ﴾ چەند گەل و نەتەوە لەپێش ئێوەدا ﴿لَمَّا ظَلَمُوا﴾ کاتێ ناهەقیان کرد ﴿وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ لەکاتێکدا کەپێغەمبەرانیان بەبەڵگەی ڕوونەوە بۆ هات ﴿وَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا﴾ هەر باوەڕیان نەهێنا ﴿كَذَلِكَ نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لە کۆمەڵی تاوانباران دەستێنین. ١٣)﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكُمْ خَلَائِفَ﴾ لەپاشان ئێوەمان کرد بەجێگر و جێ نشین ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ لەپاش ئەوان ﴿لِنَنْظُرَ كَيْفَ تَعْمَلُونَ﴾ بۆ ئەوەی سەرنج بدەین ئێوە چۆن ڕەفتار و کردەوە دەکەن. ١٤)

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَاتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ
لِقَآءَنَا ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ أَوْ بَدِّلْهُ ۚ قُلْ مَا يَكُونُ لِىٓ
أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِىٓ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ ۖ إِنِّىٓ
أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥﴾ قُل لَّوْ شَآءَ
ٱللَّهُ مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ ۖ فَقَدْ لَبِثْتُ
فِيكُمْ عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٦﴾ فَمَنْ أَظْلَمُ
مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ
لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿١٧﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ شُفَعَٰٓؤُنَا
عِندَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا
فِى ٱلْأَرْضِ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿١٨﴾ وَمَا كَانَ
ٱلنَّاسُ إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً فَٱخْتَلَفُوا۟ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٩﴾ وَيَقُولُونَ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ فَقُلْ إِنَّمَا
ٱلْغَيْبُ لِلَّهِ فَٱنتَظِرُوٓا۟ ۖ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿٢٠﴾

= کێشەیەتیەوە
لە پێغەمبەری
خواوە (ﷺ)
فەرموویەتی:
(هیچ کەسێک
بەقەدەر خۆرئاوا
هەڵناستێ لەبەر
ئەمەشە گریدەرە
ناڕەسەنەکانی
هەڵدەگرێوە
بەناڕەسەنکردن
تێهێنەکانیەوە
وە کەس هێندەی
خوای گەورە پێی
خۆش نی بە پەیدا
هەڵدرێن (هەڵدانی
گریدەر) لەبەر
ئەمەشە هەندێ
خەڵکی گەورە
وەکەس بەقەدەر
خۆرا پەشیمانی و

هەوڵ هێنانەوەی (بەڕەگەزی) بە لاوە خۆشەویست نی یە لەبەر ئەمەشە پێغەمبەرانی ناردووە بە
مژدەدەر و ترسێنەر).

لێهاتی (١٣١) سوێندی (النساء) لە عمر ڕ ڕوایەتی کراوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لا تطروني كما أطرت النصارى
عيسى ابن مريم فإنما أنا عبد فقولوا عبد الله ورسوله) (رواه البخاري). هەروەها (خوای لێ ڕازی بێت) =

﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وەکاتێ بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ ئایەتە روونەکانی ئێمە ﴿قَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا﴾ ئەوانەی بەتەمای دیداری ئێمە نین (لەدوارۆژ دا) دەڵێن ﴿ٱئْتِ بِقُرْءَانٍ غَيْرِ هَٰذَآ﴾ قورئانێکی تر جگەلەم قورئانە بێنە ﴿أَوْ بَدِّلْهُ﴾ یان بیگۆڕە ﴿قُلْ مَا يَكُونُ لِى﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پێیان بڵێ بۆ من نی یە ﴿أَنْ أُبَدِّلَهُۥ مِن تِلْقَآئِ نَفْسِى﴾ کە لەلایەن خۆمەوە بیگۆڕم ﴿إِنْ أَتَّبِعُ﴾ مَن شوێن هیچ شتێ ناکەوم ﴿إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ﴾ جگەلەوەی سرووش دەکرێت بۆم ﴿إِنِّىٓ أَخَافُ﴾ بەڕاستی من دەترسم ﴿إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى﴾ ئەگەر سەرپێچی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لەسزای ڕۆژێکی گەورە (کە ڕۆژی دوایی یە). ١٥) ﴿قُل لَّوْ شَآءَ ٱللَّهُ﴾ (پێیان) بڵێ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا تَلَوْتُهُۥ عَلَيْكُمْ﴾ ئەم قورئانەم نەدەخوێندەوە بۆتان ﴿وَلَآ أَدْرَىٰكُم بِهِۦ﴾ وە لەو (قورئان) ئاگادارم نەدەکردن ﴿فَقَدْ لَبِثْتُ فِيكُمْ﴾ چونکە بێ گومان من مامەوە لەناوتاندا ﴿عُمُرًا مِّن قَبْلِهِۦٓ﴾ ماوەی تەمەنێکی درێژ پێش هاتنی ئەم قورئانە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە بۆ ژیر نابن بیرناکەنەوە؟ ١٦) ﴿فَمَنْ أَظْلَمُ﴾ جا کێ ستەمکارترە ﴿مِمَّنِ﴾ لەو کەسەی ﴿ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا﴾ درۆ بەدەم خواوە هەڵبەستێ ﴿أَوْ كَذَّبَ بِـَٔايَٰتِهِۦٓ﴾ یا ئایەتەکانی قورئان بەدرۆ دابنێ ﴿إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ بەڕاستی تاوان باران ڕزگار نابن. ١٧) ﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانە بێجگەلەخوا شتانێک دەپەرستن ﴿مَا لَا يَضُرُّهُمْ﴾ کە نەزیانیان پێ دەگەیەنن ﴿وَلَا يَنفَعُهُمْ﴾ نەسوود و قازانج ﴿وَيَقُولُونَ هَٰٓؤُلَآءِ﴾ وە دەڵێن ئەو بتانە ﴿شُفَعَٰٓؤُنَا عِندَ ٱللَّهِ﴾ نکاکارمانن لای خوا ﴿قُلْ أَتُنَبِّـُٔونَ ٱللَّهَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بەوانە) بڵێ ئایا ئێوە هەواڵ دەدەن بەخوا ﴿بِمَا لَا يَعْلَمُ﴾ بەشتێک کەبێ ئاگایەڵێ ی ﴿فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاک و بێگەرد و بڵندە لەوەی کە دەیکەنە هاوبەشی. ١٨) ﴿وَمَا كَانَ ٱلنَّاسُ﴾ خەڵکی لەرابوردودا ﴿إِلَّآ أُمَّةً وَٰحِدَةً﴾ هەریەک ئوممەت بوون (بڕوا دار بوون بەخوا) ﴿فَٱخْتَلَفُوا﴾ ئینجا جیاواز بوون ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ﴾ وە ئەگەر بڕیارێ پێشتر نەدرایە ﴿مِن رَّبِّكَ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ﴾ ئەوا بڕیار دەدرا لەنێوانیاندا ﴿فِيمَا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی کە تێیدا جیاواز بوون. ١٩) ﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە ئەوانە دەڵێن ﴿لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ﴾ با بهێنرایەتە خوارەوە بۆی ﴿ءَايَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ﴾ بەڵگەو نیشانەیەک لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿فَقُلْ إِنَّمَا ٱلْغَيْبُ﴾ تۆش بڵێ بێگومان (زانینی) نهێنی و پەنهانی ﴿لِلَّهِ﴾ تایبەت بە خوایە ﴿فَٱنتَظِرُوا﴾ کەواتە چاوەڕوانی بکەن ﴿إِنِّى مَعَكُم﴾ بەڕاستی منیش لەگەڵ ئێوەدا ﴿مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ﴾ یەکێکم لە چاوەڕوانان. ٢٠)

وَإِذَآ أَذَقْنَا ٱلنَّاسَ رَحْمَةً مِّنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُمْ إِذَا لَهُم مَّكْرٌ فِىٓ
ءَايَاتِنَا ۚ قُلِ ٱللَّهُ أَسْرَعُ مَكْرًا ۚ إِنَّ رُسُلَنَا يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ
﴿٢١﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُسَيِّرُكُمْ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا كُنتُمْ فِى ٱلْفُلْكِ
وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ وَفَرِحُوا۟ بِهَا جَآءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ
وَجَآءَهُمُ ٱلْمَوْجُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ أُحِيطَ بِهِمْ ۙ دَعَوُا۟
ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ لَئِنْ أَنجَيْتَنَا مِنْ هَٰذِهِۦ لَنَكُونَنَّ مِنَ
ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٢٢﴾ فَلَمَّآ أَنجَىٰهُمْ إِذَا هُمْ يَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ
ٱلْحَقِّ ۗ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّمَا بَغْيُكُمْ عَلَىٰٓ أَنفُسِكُم ۖ مَّتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٣﴾
إِنَّمَا مَثَلُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ
نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ مِمَّا يَأْكُلُ ٱلنَّاسُ وَٱلْأَنْعَٰمُ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذَتِ ٱلْأَرْضُ
زُخْرُفَهَا وَٱزَّيَّنَتْ وَظَنَّ أَهْلُهَآ أَنَّهُمْ قَٰدِرُونَ عَلَيْهَآ
أَتَىٰهَآ أَمْرُنَا لَيْلًا أَوْ نَهَارًا فَجَعَلْنَٰهَا حَصِيدًا كَأَن لَّمْ تَغْنَ
بِٱلْأَمْسِ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢٤﴾ وَٱللَّهُ
يَدْعُوٓا۟ إِلَىٰ دَارِ ٱلسَّلَٰمِ ۖ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٥﴾

- گێڕاوەتیەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (بەڕۆژ مەکەنەی دەمەکان لەتەنیشتی خۆم بەدەر وەک چۆن گاوورەکان هەیانە بارزەکردەوە من تەنها بەتەنیشتی جا تێیدەڵێن بانگەبێژەکە دەڵێت کراوی خوایە).

لەیەکەتی (١٣٦) سورەتی (النساء)ە من ابن عباس أن رسول الله ﷺ قال: (ألحقوا الفرائض بأهلها فما أبقت الفرائض فلأولى رجل ذكر) رواه البخاري ومسلم. هەیدوولای گێڕاوەی هەبیاس گێڕاوەتیەوە کە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی (بەشە میراتە دیاریکراوەکان بگەیەنەتە خاوەنەکانیان وە ئەوەی لە بەشە دیاریکراوەکان ماباوە ئەوا بیدەن بەنزیکە نێرینە کەسی نێرینەی میراتبەرەکە).

سورەتی (الثالثة)ە: من جبير بن نفير قال: (حججت فدخلت على عائشة (رضي الله عنها) **فقالت لي: يا جبير -**

﴿وَإِذْ أَنتُمْ﴾ وە کاتێ ئێمە دەمێنین ﴿أَنتُمْ رَهْطٌ﴾ چلکە و بەدرەیەک بەخەلکی ﴿مِّن بَعْدِ مَا تَظْهَرُونَ﴾ لەپاش زیان و تاخزمیەک کەلێیان کەوتووە ﴿وَإِذْ أَنتُمْ تَنظُرُونَ﴾ دەست بەجێ ئەوان پیلان دەگێڕن ﴿وَإِذْ جَاءَتْكُمْ﴾ دەربارەی تایەتەکانی ئێمە ﴿وَإِذْ أَنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ خوا خێراترە لە پیلان گێڕەدا (لە زیان) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێ گومان فریشتە و جاوێرەکانمان ﴿يَكْتُبُونَ مَا تَمْكُرُونَ﴾ هەر پیلان و فێڵ دێنێک دەکەن دەیبینن. (٢١)﴿هُوَ الَّذِي يُسَيِّرُكُمْ﴾ خوا زاتێکە هاتو چۆتان پێ دەکات ﴿فِي الْبَرِّ﴾ لەووشکایی و لەدەریادا ﴿حَتَّىٰ إِذَا كُنتُمْ﴾ هەتا کاتێ ئێوە ﴿فِي الْفُلْكِ﴾ لەکەشتی دان ﴿وَجَرَيْنَ بِهِم﴾ (کەشتیەکان) دەیبان گێڕێت ﴿بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ﴾ بەهۆی بایەکی چاک و خۆشەوە ﴿وَفَرِحُوا بِهَا﴾ و خۆش حاڵ دەبن پێی ﴿جَاءَتْهَا رِيحٌ عَاصِفٌ﴾ (لەپڕ) بایەکی تند بەمێژ لەو (کەشتیەیانە) هەڵکات ﴿وَجَاءَهُمُ الْمَوْجُ﴾ شەپۆلیان بۆ بێت ﴿مِن كُلِّ مَكَانٍ﴾ لەهەموو لایەکەوە ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ﴾ وا گومان بەرن ﴿أُحِيطَ بِهِمْ﴾ کە دەوریاون (و لەناو دەچن) ﴿دَعَوُا اللَّهَ﴾ هاوار دەکەنە خوا ﴿مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ بەدڵسۆزی گەرانی بۆ کەچ دەکەن ﴿لَئِنْ أَنجَيْتَنَا﴾ (و دەڵێن) سوێند بەخوا ئەگەر ڕزگارمان بکەیت ﴿مِنْ هَٰذِهِ﴾ لەم سەختی یە ﴿لَنَكُونَنَّ مِنَ الشَّاكِرِينَ﴾ بێگومان ئێمە لە سوپاسگوزاران دەبین (بۆتۆ). (٢٢) ﴿فَلَمَّا أَنجَاهُمْ﴾ ئینجا کاتێ خوا ڕزگاری کردن ﴿إِذَا هُمْ يَبْغُونَ﴾ کەوتوونە دەست دەکەنەوە بە خراپەکاری ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ بە ناڕەوا ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی ئادەمی یە (خراپەکارەکان)﴿إِنَّمَا بَغْيُكُمْ﴾ لەڕاستیدا ستەم و ناحەقی یەکانتان ﴿عَلَىٰ أَنفُسِكُم﴾ زیانی هەر بۆ خۆتانە ﴿مَّتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەزەتی ژیانی دنیا بێ نرخە ﴿ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆلای ئێمەیە ﴿فَنُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدەین بەوەی کە (لەدنیادا) دەتان کرد. ٢٣﴿إِنَّمَا مَثَلُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ بێ گومان وێنەی ژیانی دنیا ﴿كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ وەک بارانێک وایە لەئاسمانەوە بارانووماندە ﴿فَاخْتَلَطَ بِهِ﴾ جا بەهۆی ئەو (بارانەوە پووەکی تند ڕواوە و) تێکەڵ بووە و بەیەکدا چووە ﴿نَبَاتُ الْأَرْضِ﴾ سەوزی و ڕووەکی زەوی ﴿مِمَّا يَأْكُلُ النَّاسُ وَالْأَنْعَامُ﴾ لەوەی کە خەڵکی و ئاژەڵیش دەیخۆن ﴿حَتَّىٰ إِذَا﴾ هەتا کاتێ ﴿أَخَذَتِ الْأَرْضُ زُخْرُفَهَا وَازَّيَّنَتْ﴾ زەوی (بەسەوزی و ڕووەک) ڕەونەق و جوانی خۆی ڕەدەگێڕێ و خۆی دەڕازێنێتەوە ﴿وَظَنَّ أَهْلُهَا﴾ دڵنیشتوان و خەڵکی ئەو (زەویە) وا دەزانن ﴿أَنَّهُمْ قَادِرُونَ عَلَيْهَا﴾ کەبە ڕاستی ئەوان بەتوانان بەسەڕاستیانە کردن)یدا ﴿أَتَاهَا أَمْرُنَا﴾ (لەناکاوێکدا) فەرمانی ئێمە بێت بۆ ئەو (زەوی و کشتوکاڵە) ﴿لَيْلًا أَوْ نَهَارًا﴾ لەشەو یان لەڕۆژدا ﴿فَجَعَلْنَاهَا حَصِيدًا﴾ ئینجا وەک دروێنە کراوی لێ بکەین ﴿كَأَن لَّمْ تَغْنَ بِالْأَمْسِ﴾ وەک لەوەو پێش هەر نەبوونیت ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ ئایەتەکان جۆرە جۆرە ڕوونی دەکەینەوە ﴿لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ گەلێ کە بیربکەنەوە. ٢٤﴿وَاللَّهُ يَدْعُو﴾ وە خوا (خەڵک) بانگ دەکات ﴿إِلَىٰ دَارِ السَّلَامِ﴾ بۆ ماڵی ئاشتی و ئارامی (بەهەشت) ﴿وَيَهْدِي مَن﴾ وە ڕێنموونیی هەر کەسێ دەکات ﴿يَشَاءُ﴾ کە بیەوێ ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگەی ڕاست. ٢٥)

۞ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ ۖ وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ قَتَرٌ
وَلَا ذِلَّةٌ ۚ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ
كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ مَّا لَهُم مِّنَ
اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۖ كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ قِطَعًا مِّنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا ۚ
أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿٢٧﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ
جَمِيعًا ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ أَشْرَكُوا مَكَانَكُمْ أَنتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ ۚ فَزَيَّلْنَا
بَيْنَهُمْ ۖ وَقَالَ شُرَكَاؤُهُم مَّا كُنتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ ﴿٢٨﴾ فَكَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ إِن كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ ﴿٢٩﴾
هُنَالِكَ تَبْلُو كُلُّ نَفْسٍ مَّا أَسْلَفَتْ ۚ وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ مَوْلَاهُمُ
الْحَقِّ ۖ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٣٠﴾ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم
مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ
الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ ۚ
فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ ۚ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣١﴾ فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمُ الْحَقُّ ۖ
فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ إِلَّا الضَّلَالُ ۖ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ
حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى الَّذِينَ فَسَقُوا أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾

- تقرأ الفاتحة؟ فقلت: نعم، قالت: أما أنها آخر سورة نزلت، فما وجدتم فيها من حرام فحرموه (رواه أحمد والنسائي والحاكم) جوسەپ كەوت ئوقەيرە دەڵێ: (كە هەيم كرد چونە خزمەت عائيشە (رەزای خوای لێ بێت) پێی وت: جوبەجێ مەوعیلی (المائدة) دەفرێنێتەوە؛ عایشی وت: بەڵێ، فەرموی: ئەیما یزانە کە ئاخر سورەتە کە هاتە خوارەوە کەواتە هەر بابەتێکتان تێدا دی حەڵاڵ بزانن چونکە ئیتر ئایەت ناتەبەزەوە ئەسڵی فاکەرە. ئەیمەش دەڵێن تێیدا حەرامە بە حەرامی بزانن تۆبەی ماکەرن).

ئاگاداری (١) سورەتی (الفاتحة)، قال رسول الله (ﷺ): (قال تعالى: قالت أمتك يوم القيامة ربنا أعطى بني آدم ذهبا، ورجل باع حرا فأكل ثمنه، ورجل استأجر أجيرا فاستوفى منه ولم يعطه أجره) -

﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا﴾ بۆ ئەوانەی چاکەیان کردوە ﴿الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ﴾ پاداشتی چاکتر(بەهەشت) و زیاتریان هەیە (کەبینینی خوایە)﴿وَلَا يَرْهَقُ وُجُوهَهُمْ﴾ دەم و چاویان داناگرێ (لێی نانیشێ)﴿قَتَرٌ وَلَا ذِلَّةٌ﴾ هیچ ڕەشی وتەپ و تۆزو ڕیسواییەک﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ هاوڕێی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوانە لەو(بەهەشتە)دان بەهەمیشەیی. ٢٦) ﴿وَالَّذِينَ﴾ ئەوانەش ﴿كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ﴾ کەکردەوەی خراپیان کردووە﴿جَزَاءُ سَيِّئَةٍ﴾ تۆڵەی هەر خراپەیەک ﴿بِمِثْلِهَا﴾ بەئەندازەی ئەو (خراپەیە تۆڵەی لێ دەسێندرێ) ﴿وَتَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ﴾ وە ڕیسوایی دایان دەگرێت ﴿مَا لَهُمْ﴾ بۆیان نییە ﴿مِنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ هیچ پەنادەرێک لە(سزای) ﴿كَأَنَّمَا أُغْشِيَتْ وُجُوهُهُمْ﴾ (بەرادەیەک روویان ڕەش بووە) دەڵێی دەم و چاوویان داپۆشراوە ﴿قِطَعًا مِنَ اللَّيْلِ مُظْلِمًا﴾ بە چەند بەشێک لەشەوە زەنگ ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانەی(کەباس کران) هاوڕێی ئاگری دۆزەخن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ئەوان تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ٢٧) ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی بکە بۆیان) ئەو ڕۆژەی هەموویان کۆدەکەینەوە ﴿ثُمَّ نَقُولُ لِلَّذِينَ﴾ ئینجا دەڵێین بەوانەی ﴿أَشْرَكُوا﴾ هاوبەشیان بۆ خوا بڕیار داوە ﴿مَكَانَكُمْ﴾ لەشوێنی خۆتاندا نەجوڵێن (ڕاوەستن) ﴿أَنْتُمْ وَشُرَكَاؤُكُمْ﴾ خۆتان و بت و پەرستراوەکانتان ﴿فَزَيَّلْنَا بَيْنَهُمْ﴾ ئینجا لێکیان جیادەکەینەوە ﴿وَقَالَ شُرَكَاؤُهُمْ﴾ پەرستراوەکانیان دەڵێن ﴿مَا كُنْتُمْ إِيَّانَا تَعْبُدُونَ﴾ ئێوە ئێمەتان نەدەپەرست. ٢٨) ﴿فَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ جا خوا بەسە بەشایەت ﴿بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ﴾ لەنێوان ئێمەو ئێوەدا﴿إِنْ كُنَّا عَنْ عِبَادَتِكُمْ لَغَافِلِينَ﴾ بێگومان ئێمە بێ ئاگابووین لەبەندایەتی کردنتان بۆ ئێمە. ٢٩)﴿هُنَالِكَ تَبْلُو﴾ لەوێدا دەردەکەوێ﴿كُلُّ نَفْسٍ مَا أَسْلَفَتْ﴾ هەموو کەسێ چی پێش خۆی خستووە ﴿وَرُدُّوا إِلَى اللَّهِ﴾ وە هەموو دەگەڕێنرێنەوە بۆلای خوا ﴿مَوْلَاهُمُ الْحَقِّ﴾ کە کۆمەکی کەر و پەروەردگاری حەق و ڕاستیانە ﴿وَضَلَّ عَنْهُمْ﴾ وە لێیان وون دەبێ ﴿مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەو (پەرستراوە درۆیانەی) هەڵیان بەستبوون. ٣٠)﴿قُلْ مَنْ يَرْزُقُكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا کێ ڕسق و ڕۆزیتان دەدات ﴿مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ لەئاسمان (بە باران)و لەزەویەوە (بە رووەک) ﴿أَمَّنْ يَمْلِكُ﴾ یا کێ خاوەنی (دروستکەری) ﴿السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ﴾ گوێ و چاوانە ﴿وَمَنْ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ﴾ وە کێ زیندوو لە مردوو دەردەهێنێ ﴿وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ﴾ وە مردوو لەزیندوو دەردەهێنێ ﴿وَمَنْ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ﴾ هەروەها کێ کارەکان هەڵدەسوڕێنێ ﴿فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ﴾ بێگومان بەکسەر دەڵێن خوا ﴿فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ کەوانە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پێیان بڵێ دەی بۆ خۆتان ناپارێزن (لەسزای خوا)؟. ٣١) ﴿فَذَٰلِكُمُ اللَّهُ﴾ هەر ئەو خوایە ﴿رَبُّكُمُ الْحَقُّ﴾ پەروەردگاری ڕاستی ئێوەیە ﴿فَمَاذَا بَعْدَ الْحَقِّ﴾ دەی لەپاش ڕاستی هیچ هەیە ﴿إِلَّا الضَّلَالُ﴾ جگە لەگومڕایی ﴿فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ﴾دەی چۆن لەڕێگەی ڕاست لادەدرێن؟!. ٣٢)﴿كَذَٰلِكَ حَقَّتْ﴾ بەو جۆرە چەسپاوە ﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ بڕیاری پەروەردگارت ﴿عَلَى الَّذِينَ﴾ لەسەر ئەوانەی ﴿فَسَقُوا﴾ لەسنوور لایان داوە ﴿أَنَّهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کە بێگومان ئەوانە بڕوا ناهێنن. ٣٣)

قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَبْدَؤُا۟
ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣٤﴾ قُلْ هَلْ مِن شُرَكَآئِكُم مَّن يَهْدِىٓ
إِلَى ٱلْحَقِّ ۚ قُلِ ٱللَّهُ يَهْدِى لِلْحَقِّ ۗ أَفَمَن يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ أَحَقُّ أَن
يُتَّبَعَ أَمَّن لَّا يَهِدِّىٓ إِلَّآ أَن يُهْدَىٰ ۖ فَمَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٥﴾
وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ إِلَّا ظَنًّا ۚ إِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ۚ إِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌۢ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَا كَانَ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانُ أَن يُفْتَرَىٰ مِن دُونِ
ٱللَّهِ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ ٱلْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ
فِيهِ مِن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا۟ بِسُورَةٍ
مِّثْلِهِۦ وَٱدْعُوا۟ مَنِ ٱسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾
بَلْ كَذَّبُوا۟ بِمَا لَمْ يُحِيطُوا۟ بِعِلْمِهِۦ وَلَمَّا يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣٩﴾
وَمِنْهُم مَّن يُؤْمِنُ بِهِۦ وَمِنْهُم مَّن لَّا يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤٠﴾ وَإِن كَذَّبُوكَ فَقُل لِّى عَمَلِى وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ ۖ
أَنتُم بَرِيٓـُٔونَ مِمَّآ أَعْمَلُ وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٤١﴾ وَمِنْهُم مَّن
يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ ۚ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ وَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٢﴾

- (رواه البخاري) پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (خەوابی گەورە لەم دونیایەدا: ئەو کەسی من دڵنیام لە بارەی قیامەتەوە، بەبارۆکە بەهەشتی لەگەڵ بەکاڵۆ بەستیبێت بە سوێند خواردن بە من و باشتر بەهەمانکە بەکتێبێ بە بەبارۆکە کەسێکی تر لەبارە بێ، و ئەو کەسەی بڵێ: بەڵێ دڵنیام بەبارۆکە کۆتایی کارەکەی خۆی بێ بەهام بەدەست و کۆتایەکەی بەدۆزەخ).

ڕاڤەکاتی (٢)

سورەتی (الفاتحة): عن أبي بكر أن رسول الله (ﷺ) قال في حجة الوداع: إن الزمان قد استدار كهيئته يوم خلق الله السموات والأرض، السنة اثنا عشر شهراً منها أربعة حرم، ثلاث متواليات: ذو القعدة وذو الحجة والمحرم، ورجب مضر الذي بين جمادى وشعبان. (رواه البخاري) قال رسول الله (ﷺ): (انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً) قيل: يا رسول الله هذا نصرته مظلوماً، فكيف أنصره إذا كان ظالماً؟ قال: (تحجزه أو تمنعه من الظلم فإن ذلك نصره).

﴿قُلْ هَلْ مِن شُرَكَائِكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ لەوانەی کردوتانە بەهاوبەشی خوا ﴿مَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ﴾ کەسێ هەیە شتێك لەنەبوونەوە دروست بکات ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ ئینجا (لەپاش مردنی) دووبارەی بکاتەوە ﴿قُلِ اللَّهُ يَبْدَؤُا الْخَلْقَ﴾ بڵێ خوا لە نەبوو شت دروست دەکات ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ ئنجا (لە پاش مردنی) دروستی دەکاتەوە ﴿فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ دەی چۆن لە ڕاستی لا دەدرێن. ٣٤)﴿قُلْ هَلْ﴾ بڵێ ئایا ﴿مِن شُرَكَائِكُمْ﴾ لە ناو پەرستراوەکانتاندا ﴿مَّن يَهْدِي﴾ کەسێ هەیە ڕێنموونیی بکات ﴿إِلَى الْحَقِّ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ خوا ﴿يَهْدِي لِلْحَقِّ﴾ ڕێنموونیی دەکات بۆ ڕێگای ڕاست ﴿أَفَمَن يَهْدِي﴾ جا ئایا کەسێ کە ڕێنموونیی دەکات ﴿إِلَى الْحَقِّ﴾ بۆ ڕاستە ڕێ ﴿أَحَقُّ أَن يُتَّبَعَ﴾ شایان ترە بەوەی پەیڕەوی بکرێ ﴿أَمَّن لَّا يَهِدِّي﴾ یان کەسێ ڕێبازی ڕاست شارەزا نابێ ﴿إِلَّا أَن يُهْدَىٰ﴾ مەگەر شارەزا بکرێ ﴿فَمَا لَكُمْ﴾ ئەوە چیتانە ﴿كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ چۆن ئەو بڕیار دەدەن؟ ٣٥)﴿وَمَا يَتَّبِعُ أَكْثَرُهُمْ﴾ وە زۆربەیان شوێن هیچ ناکەون ﴿إِلَّا ظَنًّا﴾ جگە لەگومان ﴿إِنَّ الظَّنَّ﴾ بەڕاستی گومان ﴿لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ لە ئاست حەقدا هیچ سوودێك (بەخاوەنەکەی) ناگەیەنێت ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ زانایە بەوەی کە دەیکەن. ٣٦)﴿وَمَا كَانَ هَٰذَا الْقُرْآنُ﴾ ڕەوانی یەو ناگونجێ ئەم قورئانە ﴿أَن يُفْتَرَىٰ﴾ هەڵبەسترا بێ ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ (لەلایەن کەسێکەوە) جگە لەخوا ﴿وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي﴾ بەڵکو بەڕاست دانەری ئەو (کتێبانەی) ﴿بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ پێش خۆیەتی ﴿وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ﴾ وە ڕوون کردنەوەی کتێبە ئاسمانیەکانە ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هیچ گومانی تێدانی یە ﴿مِن رَّبِّ الْعَالَمِينَ﴾ لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە هاتووە. ٣٧)﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَاهُ﴾ یان دەڵێن (موحەممەد(ﷺ)) خۆی ئەم قورئانەی هەڵبەستووە بەدەم خواوە ﴿قُلْ فَأْتُوا بِسُورَةٍ﴾ بەوانە بڵێ سورەتێك بهێنن ﴿مَّثَلِهِ﴾ وەك ئەو ﴿وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم﴾ و هەر کەسێك کەدەتوانن بانگی بکەن ﴿مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٣٨)﴿بَلْ﴾ (ئەوە وازڵێ بێنە) بەڵکو ﴿كَذَّبُوا بِمَا﴾ ئەوانە بڕوایان بەقورئان نەهێنار بە درۆیان دانا ﴿لَمْ يُحِيطُوا بِعِلْمِهِ﴾ کە هیچ زانیارییان دەربارەی نەبوو ﴿وَلَمَّا﴾ کە هێشتا ﴿يَأْتِهِمْ تَأْوِيلُهُ﴾ سەرئەنجامی (سزاو ئۆڵەی) قورئانیان بۆ نەهاتووە ﴿كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ﴾ بە هەمان شێوە(پەیامی پێغەمبەرانیان) بەدرۆ زانی ئەوانەی ﴿مِن قَبْلِهِمْ﴾ لەپێش ئەمانەوە بوون ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ﴾ ئینجا سەرنج بدە کەچۆن بوو ﴿عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ دواڕۆژ و ئاکامی ستەم کاران. ٣٩)﴿وَمِنْهُم مَّن﴾ لەوانیشدا کەسی وا هەیە ﴿يُؤْمِنُ بِهِ﴾ کەبڕوا بەقورئان دەهێنێ ﴿وَمِنْهُم مَّن﴾ کەسی واشیان هەیە ﴿لَّا يُؤْمِنُ بِهِ﴾ کەبڕوای پێ ناهێنێ ﴿وَرَبُّكَ أَعْلَمُ﴾ وە پەروەردگارت لەهەموو کەس زاناترە ﴿بِالْمُفْسِدِينَ﴾ بە خراپەکاران. ٤٠)﴿وَإِن كَذَّبُوكَ﴾ ئەگەر بڕوایان پێ نەهێنای ﴿فَقُل لِّي عَمَلِي﴾ ئەوە پێیان بڵێ (پاداشتی) کردەوەی خۆم بۆ خۆم ﴿وَلَكُمْ عَمَلُكُمْ﴾ و (پاداشتی) کردەوەی خۆتان بۆ خۆتان ﴿أَنتُم بَرِيئُونَ﴾ ئێوە بەرین (بەرپرسیارنین) ﴿مِمَّا أَعْمَلُ﴾ لەوەی من دەیکەم ﴿وَأَنَا بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ منیش بەریم (بەرپرسیارنیم) لەوەی ئێوە دەیکەن. ٤١)﴿وَمِنْهُم مَّن﴾ (کافران) کەسی وایان هەیە ﴿يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ﴾ گوێت لێ دەگرن (کەقورئان دەخوێنی) ﴿أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ﴾ جا ئایا تۆ گوفتارت بەکەڕان دەژنەوێنی؟ ﴿وَلَوْ كَانُوا لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر چی ئەو کەڕانە هیچیش تێنەگەن. ٤٢)

وَمِنْهُم مَّن يَنظُرُ إِلَيْكَ أَفَأَنتَ تَهْدِي الْعُمْيَ وَلَوْ كَانُوا
لَا يُبْصِرُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّ اللَّهَ لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا وَلَٰكِنَّ
النَّاسَ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٤﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا إِلَّا
سَاعَةً مِّنَ النَّهَارِ يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ
وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ ﴿٤٥﴾ وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ
فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ اللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ ﴿٤٦﴾ وَلِكُلِّ
أُمَّةٍ رَّسُولٌ فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ قُضِيَ بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ
﴿٤٨﴾ قُل لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي ضَرًّا وَلَا نَفْعًا إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ لِكُلِّ أُمَّةٍ
أَجَلٌ إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٤٩﴾
قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُهُ بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ مِنْهُ
الْمُجْرِمُونَ ﴿٥٠﴾ أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ آمَنتُم بِهِ آلْآنَ وَقَدْ كُنتُم بِهِ
تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٥١﴾ ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ
هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ ﴿٥٢﴾ ۞ وَيَسْتَنبِئُونَكَ
أَحَقٌّ هُوَ قُلْ إِي وَرَبِّي إِنَّهُ لَحَقٌّ وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥٣﴾

- (دعاء الهضاري
وأحمد). ئەبوبەکر
گێڕاویەتیەوە کە
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) لەمەجی ملا
ئایی
فەرمووی
(بزگرمان چاوت و
زمان ڕەنگ شوێن
دەستوپێ چۆن
دەستوا ئەوڕۆژەوە
خوا ئاسمانەکان و
زەوی نەبیت ئایەت
سال ئەوانە ملانگە
چواریان فەرمانە و
عەزابی سیانیان
بەدوای یەکدانێ؛
ئوقلمة وئوالنعمة و
موحەبەدم فەرمودا
پەیمانی کە
دەکەوێتە نێوان
جومگاو و

شەیتانەوە). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووبەتی: (بێشتی ئەڵاکەت بگرە سێتەم کاتووبوان سێتەم ئێکەوان) وئەڵا ئەی
پێغەمبەری خوا ئەی‌مبێشتی دەگرم کاستانی ئێکەوبوو، ئەی ئەگەر سێتەم کاتووبو چۆن بێشتی بگرم؟ فەرمووی
(بیگێڕەوەبۆ ڕۆژی ئێبگرە لەستەم ئەوە بێشت گرتنیەتی).

ئایەتی (٢) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (المؤمن الذي يخالط الناس و يصبر على أذاهم

﴿وَمِنْهُم مَّن﴾ وە هی وایان هەیە ﴿يَنظُرُ إِلَيْكَ﴾ دەڕوانێ بۆت ﴿أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الْعُمْيَ﴾ دەی ئایا تۆ ڕێنموونیی کوێرەکان دەکەیت ﴿وَلَوْ كَانُوا لَا يُبْصِرُونَ﴾ ئەگەر چی ئەو کوێرانە نابیناش بن؟ ٤٣)﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَا يَظْلِمُ النَّاسَ شَيْئًا﴾ هیچ ستەم لەخەڵکی ناکات ﴿وَلَٰكِنَّ النَّاسَ﴾ بەڵکو خەڵکی ﴿أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ خۆیان ستەم لەخۆیان دەکەن. ٤٤) ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ﴾ وە (بیریان بخەنەوە) ئەو ڕۆژەی کە(خوا) هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿كَأَن لَّمْ يَلْبَثُوا﴾ دەڵێی لە دنیادا نەماونەتەوە ﴿إِلَّا سَاعَةً﴾ ساتێکی کەم نەبێت ﴿مِّنَ النَّهَارِ﴾ لە ڕۆژ ﴿يَتَعَارَفُونَ بَيْنَهُمْ﴾ خۆیان بەیەکتر دەناسێنن ﴿قَدْ خَسِرَ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی زەرەرمەند بوون ئەوانەی ﴿كَذَّبُوا بِلِقَاءِ اللَّهِ﴾ کە بڕوایان نەهێنا بە (زیندووبونەوەو) دیداری خوا ﴿وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾ وەئەوانە ڕێنموون وەرگرنەبوون. ٤٥)﴿وَإِمَّا نُرِيَنَّكَ﴾ بەڕاستی ئەگەر نیشانت بدەین ﴿بَعْضَ﴾ هەندێك ﴿الَّذِي نَعِدُهُمْ﴾ لەوەی بەڵێنمان داوە پێیان (زاڵبوونت بەسەریاندا) ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یان تۆ بمرێنین (پێش بەدی هاتنی) ﴿فَإِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ﴾ ئەوە گەڕانەوەیان هەر بۆلای ئێمەیە ﴿ثُمَّ اللَّهُ﴾ پاشان خوا ﴿شَهِيدٌ﴾ شایەتە ﴿عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ﴾ لەسەر ئەو کردەوانەی کە دەیکەن (لەپاش تۆ). ٤٦)﴿وَلِكُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولٌ﴾ وە بۆ هەموو گەلێك پێغەمبەرێك هەبووە ﴿فَإِذَا جَاءَ رَسُولُهُمْ﴾ جا کاتێك پێغەمبەرەکەیان (لەقیامەتدا) هات بۆلایان ﴿قُضِيَ بَيْنَهُم﴾ بڕیار دەدرێت لەنێوانیاندا ﴿بِالْقِسْطِ﴾ بەداد و ڕاستی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمیان لێ ناکرێ. ٤٧) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ﴾ دەڵێن کەی دەبێ ﴿هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ ئەو بەڵێن و هەڕەشەیە ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٤٨) ﴿قُل﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ﴿لَّا أَمْلِكُ لِنَفْسِي﴾ بەدەستم نی یە بۆ خودی خۆم ﴿ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ هیچ زیان و سوودێك ﴿إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر ئەوەی خوا بیەوێت ﴿لِكُلِّ أُمَّةٍ أَجَلٌ﴾ بۆ هەموو گەل و نەتەوەیەك کاتێکی دیاری کراو هەیە ﴿إِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ﴾ ئەگەر کاتەکەیان هات ﴿فَلَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً﴾ ئەوا نەساتێك دوا دەکەون ﴿وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾ نەپێشیش دەکەون. ٤٩)﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ تۆ بڵێ (بەوانە)پێم بڵێن ﴿إِنْ أَتَاكُمْ عَذَابُهُ﴾ ئەگەر سزای خواتان بۆهات ﴿بَيَاتًا أَوْ نَهَارًا﴾ لەشەودا یان لەڕۆژدا ﴿مَّاذَا يَسْتَعْجِلُ بِهِ الْمُجْرِمُونَ﴾ ئایا تاوانباران بۆچی(سزایە) پەلە دەکەن. ٥٠)﴿أَثُمَّ إِذَا مَا وَقَعَ﴾ ئایا پاش ئەوەی ڕووی داو بەدی هات ﴿مَا مَنَعَكُم بِهِ﴾ ئێوە بڕوای پێ دێنن ﴿بِالْقُرْآنِ﴾ ئا ئێستا (بڕوای پێ دێنن)؟ ﴿وَقَدْ كُنتُم بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ خۆ بەڕاستی ئێوە پەلەی هاتنیتان دەکرد. ٥١)﴿ثُمَّ قِيلَ﴾ ئینجا دەووترێ ﴿لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بەوانەی کە ستەمیان کردوە ﴿ذُوقُوا عَذَابَ﴾ بچەژن سزای ﴿الْخُلْدِ﴾ هەمیشەیی ﴿هَلْ تُجْزَوْنَ﴾ ئایا ئێوە تۆڵەتان لێ دەسەندرێ ﴿إِلَّا بِمَا﴾ مەگەر بەهۆی ئەوە وەنەبێ ﴿كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ کەخۆتان دەتان کرد. ٥٢) ﴿وَيَسْتَنبِئُونَكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لێت دەپرسن ﴿أَحَقٌّ هُوَ﴾ ئایا ئەو سزایە ڕاستە (بەدی دێت)؟ ﴿قُلْ إِي وَرَبِّي﴾ پێیان بڵێ بەڵێ سوێند بەپەروەردگارم ﴿إِنَّهُ لَحَقٌّ﴾ بێ گومان ئەوە ڕاستە ﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئێوە ناتوانن خۆتانی لێ قوتار بکەن. ٥٣)

وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ ظَلَمَتْ مَا فِي الْأَرْضِ لَافْتَدَتْ بِهِ ۗ وَأَسَرُّوا
النَّدَامَةَ لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ ۚ وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿٥٤﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ أَلَا إِنَّ
وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ
وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٥٦﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ قَدْ جَاءَتْكُمْ مَوْعِظَةٌ
مِنْ رَبِّكُمْ وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ
﴿٥٧﴾ قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا
يَجْمَعُونَ ﴿٥٨﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ
فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ آللَّهُ أَذِنَ لَكُمْ ۖ أَمْ عَلَى اللَّهِ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٩﴾ وَمَا ظَنُّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ
لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦٠﴾ وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ
وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا إِذْ تُفِيضُونَ
فِيهِ ۚ وَمَا يَعْزُبُ عَنْ رَبِّكَ مِنْ مِثْقَالِ ذَرَّةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي
السَّمَاءِ وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرَ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُبِينٍ ﴿٦١﴾

- اعظم الجرأ من الذي لا يخالط الناس و لا يصبر على الاذى) (رواه أحمد).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی : (کەس نیەماندارەی دێتکە ئاری خەڵک دەکات و ئازارم دەگرێت لەسەر نەزانیت و ئازاریان پادانەتی گەورەتری نە کەس نیەماندارەی دێتکە ئاری خەڵک ناکات و ئازارم ناگرێت لەسەر نەزانیت و ئازاریان).

فەرمووی (٢)

سورەتی (المائدة) قال رسول الله (ﷺ): (إن الله يحرم بيع الخمر والميتة والخنزير والأصنام) فقيل يارسول الله أرأيت شحوم الميتة فإنها تطلى بها السفن وتدهن بها الجلود ويستصبح بها الناس؟ فقال: (لا، هو حرام) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا فەرمووی: (بێ گومان خوا فرۆشتنی مەی و مردارەی بوود و بەرازو و بتەکانی یاساغ کردووە) پەکێ پرسی ئەی پێغەمبەری خوا ؟ ...

﴿وَلَوْ أَنَّ لِكُلِّ نَفْسٍ﴾ ئەگەر هی هەرکەسێک بێت ﴿ظَلَمَتْ﴾ کە ستەمی کردووە (لەدنیادا) ﴿مَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لە زەویدایە ﴿لَافْتَدَتْ بِهِ﴾ لەبڕیتی خۆی دەیدات ﴿وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ﴾ وە (بێ بەوەڕان) پەشیمانی خۆیان دەشارنەوە (لەو ڕۆژەدا) ﴿لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ﴾ کاتێک کە ئەو سزایە دەبینن ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْقِسْطِ﴾ جا بڕیار دەدرێ لە نێوانیاندا بەدادوەری ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ و ئەوانە هیچ ستەمیان لێ ناکرێ (٥٤)﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ﴾ ئاگادارن بەڕاستی موڵکی خوایە ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدایە ﴿أَلَا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ﴾ ئاگادارن بەڕاستی بەڵێنی (هەڕەشەی) خوا ﴿حَقٌّ﴾ ڕاستە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن (٥٥)﴿هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ ئەو (خوایە) دەژێنێت و دەمرێنێت ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ و هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەڕۆژی دوایید). ٥٦)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿قَدْ جَاءَتْكُمْ﴾ بێ گومان بۆتان هاتووە ﴿مَوْعِظَةٌ مِنْ رَبِّكُمْ﴾ ئامۆژگاری (قورئان) لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَشِفَاءٌ لِمَا فِي الصُّدُورِ﴾ وە شیفا و چارەیە بۆ ئەوەی لە ناو دڵ و دەروونتان دایە ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ﴾ وە ڕێنموونیی و میهرەبانیە ﴿لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ بڕواداران ٥٧)﴿قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەر بەهۆی چاکەو ﴿وَبِرَحْمَتِهِ﴾ و میهرەبانی خوارەیە ﴿فَبِذَٰلِكَ فَلْيَفْرَحُوا﴾ جا کەواتە بابەوە دڵخۆش بن ﴿هُوَ خَيْرٌ﴾ ئەوە چاکترە (بۆیان) ﴿مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾ لەوەی کۆی دەکەنەوە (لەشتی ئەم دنیایە). ٥٨) ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ بڵێ (بەو بێ بڕوایانە) پێم بڵێن ﴿مَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ ئەوەی خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ﴾ بۆتان لە ڕزق و ڕۆزی ﴿فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ﴾ هەندێکیتان کردووە ﴿حَرَامًا وَحَلَالًا﴾ بە حەرام و (هەندێکی)بە حەڵاڵ ﴿قُلْ آللَّهُ﴾ بڵێ ئایا خوا ﴿أَذِنَ لَكُمْ﴾ مۆڵەتی (ئەوەی) پێ دارون ﴿أَمْ عَلَى اللَّهِ تَفْتَرُونَ﴾ یان درۆ دەکەن بەناوی خواوە. ٥٩)﴿وَمَا ظَنُّ﴾ وە گومانی ئەوانە چیە ﴿الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵدەبەستن بەناوی خواوە ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایید ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَذُو فَضْلٍ﴾ خاوەنی چاکەو بەخشینە ﴿عَلَى النَّاسِ﴾ بەسەر خەڵکی یەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی ﴿لَا يَشْكُرُونَ﴾ سوپاسی (ئەو چاکەو بەخشینە) ناکەن. ٦٠)﴿وَمَا تَكُونُ فِي شَأْنٍ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ لە هەر مەبەست و کارێکدابیت ﴿وَمَا تَتْلُوا مِنْهُ مِنْ قُرْآنٍ﴾ وە هەرچی لە قورئان بخوێنی ﴿وَلَا تَعْمَلُونَ مِنْ عَمَلٍ﴾ و (ئێوە) هەر کردەوەیەک بکەن ﴿إِلَّا كُنَّا عَلَيْكُمْ شُهُودًا﴾ بێ گومان ئێمە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ تُفِيضُونَ فِيهِ﴾ شایەدین و ئاگادارین ﴿وَمَا يَعْزُبُ﴾ کاتێ دەڕۆنە ناویەوە و پێوەی خەریکن ﴿وَمَا يَعْزُبُ﴾ وە دوور نابێ ﴿عَنْ رَبِّكَ﴾ لەپەروەردگارت ﴿مِنْ مِثْقَالِ﴾ بەئەندازەی گەردیلەیەک ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ نە لەزەوی ﴿وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ و نە لەئاسماندا ﴿وَلَا أَصْغَرَ مِنْ ذَٰلِكَ﴾ وە نەبچوکتر لەو گەردیلەیە ﴿وَلَا أَكْبَرَ﴾ و نە گەورەتر لەو(گەردیلەیە)﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ مەگەر ئەوەتا لە ناو پەڕاوێکی ئاشکرادا. ٦١)

أَلَآ إِنَّ أَوْلِيَآءَ ٱللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ
﴿٦٢﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٦٣﴾ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْـَٔاخِرَةِ ۚ لَا تَبْدِيلَ لِكَلِمَٰتِ ٱللَّهِ ۚ
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٦٤﴾ وَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ ۘ إِنَّ
ٱلْعِزَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا ۚ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٦٥﴾ أَلَآ إِنَّ لِلَّهِ
مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَمَا يَتَّبِعُ ٱلَّذِينَ
يَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُرَكَآءَ ۚ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا
ٱلظَّنَّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٦٦﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلَّيْلَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا
سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ۖ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ
إِنْ عِندَكُم مِّن سُلْطَٰنٍۭ بِهَٰذَآ ۚ أَتَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ مَا
لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٨﴾ قُلْ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ
لَا يُفْلِحُونَ ﴿٦٩﴾ مَتَٰعٌ فِى ٱلدُّنْيَا ثُمَّ إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ ثُمَّ
نُذِيقُهُمُ ٱلْعَذَابَ ٱلشَّدِيدَ بِمَا كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ ﴿٧٠﴾

- ئەی چەپۆری مرداری مەیوی کە دەبێتە گەشتی و پاشتی پێ چەپۆر دەکەوێ و خەڵکی (وەک ئەوە) بڵێ چما بەکاری مەهێنن؟ فەرمووی: (ئا، باشە و بەڵامە)

ئایەتی (٣) سورەتی (اللائحة): عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: **قال رسول الله** (ﷺ): **(إن لله بعباده أن تؤتى رخصه، كما يكره أن تؤتى معصيته)** رواه **أحمد وابن حبان**. مەبەستەکان

گەورە. عومەر (رەزای خوایان لێ بێت) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (چۆنکەوتن خوایی گەورە پێی خۆشە پەیڕەوکاری کاری پێ بکرێت هەر چۆنێک پێی ناخۆشە سەرپێچی بکرێت).

ئایەتی (٤) سورەتی (اللائحة): قال رسول الله (ﷺ): (إذا أرسلت كلبك فاذكر اسم الله وإذا رميت بسهمك فاذكر اسم الله) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر سەگەکەت بەردا-

﴿أَلَا إِنَّ﴾ ئاگادار بن بێ گومان ﴿أَوْلِيَاءَ اللَّهِ﴾ دۆستانی خوا ﴿لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ﴾ ترسیان لەسەر نی یە ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ خەفەتیش ناخۆن. ٦٢)﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾ وەهەمیشە خۆیان دەپارێزن و لەخوا دەترسن. ٦٣)﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ﴾ هەر بۆ ئەوانە مژگێنی ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿وَفِي الْآخِرَةِ﴾ و لە دواڕۆژیشدا ﴿لَا تَبْدِيلَ﴾ گۆڕان نی یە ﴿لِكَلِمَاتِ اللَّهِ﴾ بۆ ووتە(و بەڵێنە)کانی خوا ﴿ذَٰلِكَ هُوَ﴾ هەر ئەوەیە ﴿الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٦٤)﴿وَلَا يَحْزُنْكَ﴾ باغەمبارت نەکات ﴿قَوْلُهُمْ﴾ ووتەی ئەوانە ﴿إِنَّ الْعِزَّةَ﴾ چونکە بەڕاستی هێز و دەسەڵات ﴿لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووی بۆ خوایە ﴿هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ خوایش بیسەری زانایە. ٦٥) ﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ﴾ ئاگادار بن بەڕاستی بۆ خوایە ﴿مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ﴾ هەر کەس لە ئاسمانەکان ﴿وَمَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ هەرکەس لە زەوی دایە ﴿وَمَا يَتَّبِعُ﴾ پەیڕەویان نەکردووە ﴿الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوانەی بێجگە لەخوا دەپەرستن ﴿شُرَكَاءَ﴾ پەرستراوانێ (هاوبەشانێ بۆ خوا) ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ ئەوانە تەنها شوێن گومان کەوتوون ﴿وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ وە ئەوانە تەنها درۆدەکەن (بەگومان و گۆترە شت دەڵێن). ٦٦)﴿هُوَ الَّذِي﴾ ئەو خوایە زانێکە ﴿جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ﴾ شەوی بۆ داناون ﴿لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ تا تێیدا بحەسێنەوە ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ ڕۆژیشی داناوە بە رووناککەرەوە ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کە باس کرا) ﴿لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ چەند بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ کەسانێ کە دەبیستن و ژیرن. ٦٧)﴿قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ ئەوانە دەڵێن خوا منداڵی بۆخۆی هەڵبژاردوە!! ﴿سُبْحَانَهُ﴾ پاکی و بێ گەردی بۆ خوا ﴿هُوَ الْغَنِيُّ﴾ ئەو بێ نیازە ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ تەنها ئەو خاوەنیانە هەرچی وا لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ و هەرچی وا لە زەویدا ﴿إِنْ عِنْدَكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ بِهَٰذَا﴾ هیچ بەڵگە یەکتان لا نیە بەمەی کە دەیڵێن. ﴿أَتَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئایا شتێک دەڵێن بە دەم خواوە کە نایزانن و بێ ئاگان لێی. ٦٨)﴿قُلْ إِنَّ الَّذِينَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی ئەوانەی ﴿يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵ دەبەستن بە ناوی خواوە ﴿لَا يُفْلِحُونَ﴾ (هەرگیز) ڕۆگارنابن. ٦٩)﴿مَتَاعٌ فِي الدُّنْيَا﴾ (چونکە) بەهرە و رابواردنێکی کەم لە دنیادا (بەسەر دەبەن) ﴿ثُمَّ إِلَيْنَا﴾ پاشان بۆ لای ئێمەیە ﴿مَرْجِعُهُمْ﴾ گەڕانەوەیان ﴿ثُمَّ نُذِيقُهُمْ﴾ ئینجا پێیان دەچێژین ﴿الْعَذَابَ الشَّدِيدَ﴾ سزای زۆر توند ﴿بِمَا كَانُوا يَكْفُرُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی کە بڕوایان نەهێنا (ئامردن). ٧٠)

﴿ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُم
مَّقَامِى وَتَذْكِيرِى بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَعَلَى ٱللَّهِ تَوَكَّلْتُ فَأَجْمِعُوٓا۟
أَمْرَكُمْ وَشُرَكَآءَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً ثُمَّ ٱقْضُوٓا۟
إِلَىَّ وَلَا تُنظِرُونِ ﴿٧١﴾ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَمَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ إِنْ
أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٧٢﴾
فَكَذَّبُوهُ فَنَجَّيْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ فِى ٱلْفُلْكِ وَجَعَلْنَٰهُمْ خَلَٰٓئِفَ
وَأَغْرَقْنَا ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُنذَرِينَ
﴿٧٣﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ
فَمَا كَانُوا۟ لِيُؤْمِنُوا۟ بِمَا كَذَّبُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۚ كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ عَلَىٰ قُلُوبِ
ٱلْمُعْتَدِينَ ﴿٧٤﴾ ثُمَّ بَعَثْنَا مِنۢ بَعْدِهِم مُّوسَىٰ وَهَٰرُونَ إِلَىٰ
فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِۦ بِـَٔايَٰتِنَا فَٱسْتَكْبَرُوا۟ وَكَانُوا۟ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ ﴿٧٥﴾
فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰذَا لَسِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٦﴾
قَالَ مُوسَىٰٓ أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَكُمْ ۖ أَسِحْرٌ هَٰذَا ۖ وَلَا يُفْلِحُ
ٱلسَّٰحِرُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَلْفِتَنَا عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَا
وَتَكُونَ لَكُمَا ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ ﴿٧٨﴾

- (پێ ڕاگەیەنە ئەی محەمەد) باسی نوح بکە بۆ ئەوانەی کە دژایەتی تۆ دەکەن (باسم الله بکە) وە بۆیان بخوێنەوە کاتێک (پێ ڕاگەیەنە) فەرمووی نامەوێت ئەمرە ناوی خوا بێنە).

ڕاڤەکاری (٦) سورەتی (النائدة) قال ڕەسوڵ الله ﷺ: (إذا توضأ العبد المسلم فغسل وجهه خرج من وجهه كل خطيئة نظر إليها بعينه مع الماء - أو مع آخر قطر الماء - فإذا غسل يديه خرج من يديه كل خطيئة كان بطشتها يداه مع الماء - أو مع آخر قطر الماء - حتى يخرج نقياً من الذنوب فإذا غسل رجليه خرجت كل خطيئة مشتها رجلاه مع الماء - أو مع آخر قطر الماء - حتى يخرج نقياً من الذنوب)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووبەتی: کاتێ بەندەی موسڵمان دەست دەشۆی دەگەڵ شۆردنی دەمیدا هەرچی گوناحێک کە بەدەستەکانی جاو لێبوردنی بەدەست لەگەڵ چۆڕاگەی-

﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ نُوحٍ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) دەنگویاس و هەواڵی نووحیان (الفلا) بۆ بخوێنەرەوە ﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ﴾ کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿يَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِن كَانَ كَبُرَ عَلَيْكُمْ﴾ ئەگەر بەلاتانەوە قورس و گرانە ﴿مَّقَامِي﴾ مانەوەم لەناوتاندا ﴿وَتَذْكِيرِي بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ و ئامۆژگاری کردنم (بۆتان) بەئایەتەکانی خوا ﴿فَعَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْتُ﴾ ئەوامن پشتم بەخوا بەستووە ﴿فَأَجْمِعُوا أَمْرَكُمْ﴾ ئێوەش کارو بڕیاری خۆتان کۆکەنەوە ﴿وَشُرَكَاءَكُمْ﴾ لەگەڵ هاوبەشەکانتان دا ﴿ثُمَّ لَا يَكُنْ أَمْرُكُمْ عَلَيْكُمْ غُمَّةً﴾ ئینجا باکار و بڕیارەکانتان شاراوە نەبێ بە لاتانەوە (بەڵکو ئاشکرابێت) ﴿ثُمَّ اقْضُوا إِلَيَّ﴾ پاشان پەلامارم بدەن ﴿وَلَا تُنظِرُونِ﴾ و ماوەم مەدەن. ٧١)﴿فَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ جا ئەگەر سەرپێچیتان کردم (پشتم تێ دەکەن) ﴿فَمَا سَأَلْتُكُم﴾ ئەوە من داوام نەکردووە لێتان ﴿مِّنْ أَجْرٍ﴾ هیچ پاداشتێک ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾ پاداشتی من هەر لەسەر خوایە ﴿وَأُمِرْتُ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ کە لە فەرمانبەر و موسوڵمانان بم. ٧٢)﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ ئینجا بەدرۆیان زانی ﴿فَنَجَّيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ﴾ ئەوسا ئێمەش ئەو (نووح) و ئەوانەش کەلەگەڵی بوون ڕزگارمان کردن ﴿فِي الْفُلْكِ﴾ لەکەشتیەکەدا ﴿وَجَعَلْنَاهُمْ﴾ وە کردمانن ﴿خَلَائِفَ﴾ بەجێ نشینانی (ئەوان لەزەویدا) ﴿وَأَغْرَقْنَا الَّذِينَ﴾ ئەوانەشمان ژێر ئاو خست ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ کەبڕوایان بەئایەتەکانی ئێمە نەهێنا ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ﴾ ئینجا سەرنج بدە و بڕوانە بزانە چۆن بوو ﴿عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ﴾ دواڕۆژ و ئاکامی ترسێنراوان. ٧٣)﴿ثُمَّ بَعَثْنَا مِن بَعْدِهِ﴾ ئینجا لەدوای نووح ناردمان ﴿رُسُلًا﴾ پێغەمبەرانێک ﴿إِلَىٰ قَوْمِهِمْ﴾ بۆ ناو گەلەکانیان ﴿فَجَاءُوهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ ئەوانیش هاتن بۆ لایان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە ﴿فَمَا كَانُوا لِيُؤْمِنُوا﴾ کەچی ئەوان بڕوایان نەهێنا ﴿بِمَا كَذَّبُوا بِهِ مِن قَبْلُ﴾ بەوەی کەلە ڕابردوودا بڕوایان پێ نەهێنا بوو ﴿كَذَٰلِكَ نَطْبَعُ﴾ بەو جۆرە مۆر دەنێین ﴿عَلَىٰ قُلُوبِ﴾ بەسەر دڵی ﴿الْمُعْتَدِينَ﴾ دەست درێژ کاراندا (تاتێیگەن). ٧٤)﴿ثُمَّ بَعَثْنَا﴾ پاشان ناردمان ﴿مِن بَعْدِهِم﴾ لەپاش ئەو نێرراوانە ﴿مُّوسَىٰ وَهَارُونَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ﴾ مووسا و هاروون بۆلای فیرعەون ﴿وَمَلَئِهِ﴾ و دەستە و تاقمەکەی ﴿بِآيَاتِنَا﴾ بە بەڵگە و موعجیزەکانمانەوە ﴿فَاسْتَكْبَرُوا﴾ بەڵام ئەوان خۆیان بە گەورە زانی ﴿وَكَانُوا قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ و ئەوان هۆزێکی ناوان باربوون. ٧٥)﴿فَلَمَّا جَاءَهُمُ﴾ جا کاتێ بۆیان هات ﴿الْحَقُّ مِنْ عِندِنَا﴾ هەق و ڕاستی لەلایەن ئێمەوە ﴿قَالُوا إِنَّ هَٰذَا﴾ ووتیان بێگومان ئەمە ﴿لَسِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ جادوویەکی ڕوون و دیارە! ٧٦)﴿قَالَ مُوسَىٰ﴾ مووسا ووتی (پێیان) ﴿أَتَقُولُونَ لِلْحَقِّ﴾ ئایا ئێوە بەم هەق و ڕاستیە دەڵێن (جادووە) ﴿لَمَّا جَاءَكُمْ﴾ کاتێ بۆتان هاتووە ﴿أَسِحْرٌ هَٰذَا﴾ ئایا ئەوە جادووە ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُونَ﴾ کە جادووبازان ڕزگاریان نابێ. ٧٧)﴿قَالُوا أَجِئْتَنَا﴾ ووتیان ئایا هاتووی بۆلامان ﴿لِتَلْفِتَنَا﴾ بۆ ئەوەی لامان دەی ﴿عَمَّا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ لەوەی باوو باپیرانمان لەسەری بوون ﴿وَتَكُونَ لَكُمَا﴾ تا بۆ هەر دووکتان (مووسا و هاروون) بێت ﴿الْكِبْرِيَاءُ﴾ گەورەیی (سەرۆکی) ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿وَمَا نَحْنُ لَكُمَا بِمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئێمە هەگیز باوەڕتان پێ ناکەین. ٧٨)

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ائْتُونِي بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ
قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنتُم مُّلْقُونَ ﴿٨٠﴾ فَلَمَّا أَلْقَوْا قَالَ
مُوسَىٰ مَا جِئْتُم بِهِ السِّحْرُ إِنَّ اللَّهَ سَيُبْطِلُهُ إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ
عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ ﴿٨١﴾ وَيُحِقُّ اللَّهُ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْمُجْرِمُونَ ﴿٨٢﴾ فَمَا آمَنَ لِمُوسَىٰ إِلَّا ذُرِّيَّةٌ مِّن قَوْمِهِ عَلَىٰ
خَوْفٍ مِّن فِرْعَوْنَ وَمَلَائِهِمْ أَن يَفْتِنَهُمْ وَإِنَّ فِرْعَوْنَ لَعَالٍ
فِي الْأَرْضِ وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٨٣﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ يَا قَوْمِ إِن كُنتُمْ
آمَنتُم بِاللَّهِ فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُوا إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ ﴿٨٤﴾ فَقَالُوا عَلَى اللَّهِ
تَوَكَّلْنَا رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ﴿٨٥﴾ وَنَجِّنَا
بِرَحْمَتِكَ مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ وَأَخِيهِ
أَن تَبَوَّآ لِقَوْمِكُمَا بِمِصْرَ بُيُوتًا وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ
رَبَّنَا إِنَّكَ آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ زِينَةً وَأَمْوَالًا فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا رَبَّنَا لِيُضِلُّوا عَن سَبِيلِكَ رَبَّنَا اطْمِسْ عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ
وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُوا حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٨٨﴾

- ئاوری دەست نوێژەکەدا یا لەگەڵ دوا دانوێی ئەو دەڤڕات ئاپاک دەبێتەوە لەگرتنەکان).

ڤاهێتی (٦) سورەتی «التائبة» من بریدة (رضي الله عنه) قال: (كان النبي (ﷺ) يتوضأ عند كل صلاة، فلما كان يوم الفتح توضأ و مسح على خفيه، و صلى الصلوات بوضوء واحد، فقال له عمر-

﴿وَإِنَّ لُوطًا﴾ ئیمەمان ووتی (بەکارهێنانی ﴿إِذْ﴾ بۆ ﴿لُوطًا﴾ هەمووو ﴿لِقَوْمِهِ﴾ جاموو باوکی هەرە زانا، ٧٩)﴿قَالَ﴾ جا کاتێ جاموو باوکان هاتن ﴿لِقَوْمِهِ﴾ موومسا پێی ووتن: ﴿أَتَأْتُونَ﴾ ئەوەی دەتانەوێ بیهاوڕێن بیهاوڕێن (لێرەی ی دەن). ٨٠)﴿إِنَّكُمْ﴾ ئێوەیە کاتێ (جا دووەکانیان) لێرەدا ﴿لَتَأْتُونَ﴾ موومسا ووتی ﴿مَا سَبَقَكُمْ﴾ هەرچی ئێوەی هێناوتانە جاموو ﴿مِنْ أَحَدٍ﴾ بێ گومان خوا بەتووس پووچەڵی دەکاتەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُصْلِحُ﴾ چونکە بەپاستی خوا چاکی ناکات ﴿عَمَلَ الْمُفْسِدِينَ﴾ کردەوەی خراپەکاران ٨١)﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ﴾ خوا هەق و پاستی سەردەمات (دەچەسپێنێت) ﴿الْحَقُّ﴾ بەڵەرمان و بەڵێنەکانی ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْمُجْرِمُونَ﴾ با ناوانبارانیش پێیان ناخۆش بێ. ٨٢)﴿فَمَا كَانَ﴾ جا (لەسەرەتاوە) بووای نەهێنا ﴿لِقَوْمِهِ﴾ بەموومسا ﴿إِلَّا﴾ جەند گەنجێ نەبێت ﴿مِنْ ذُرِّيَّةٍ﴾ لە گەلەکەی ﴿عَلَىٰ خَوْفٍ﴾ بەهۆی ترس و بیمیان ﴿مِنْ فِرْعَوْنَ﴾ لە ئیمەمان ﴿وَمَلَئِهِمْ﴾ و پیاوماقوڵ و گەورەکانیان ﴿أَنْ يَفْتِنَهُمْ﴾ ئەوەک بیانگێڕێتەوە بۆ بێ دینی ﴿وَإِنَّ فِرْعَوْنَ﴾ بەپاستی ئیمەمان ﴿لَعَالٍ فِي الْأَرْضِ﴾ خۆبە زل زان و زاڵ بوو لە زەوی (میسر)دا ﴿وَإِنَّهُ لَمِنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ وە بەپاستی لە سنوور بەزێنان بوو. ٨٣) ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ﴾ وە موومسا ووتی ﴿يَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِنْ كُنْتُمْ﴾ گەر ئێوە ﴿آمَنْتُمْ﴾ بڕواتان بەخوا هێناوە ﴿بِاللَّهِ﴾ ئەوە تەنها پشت بەخوا ببەستن ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُسْلِمِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ئیمانبەڕ و مل کەچن. ٨٤)﴿فَقَالُوا﴾ ئەوانیش (باوەڕدارەکان) ووتیان ﴿عَلَى اللَّهِ تَوَكَّلْنَا﴾ تەنها پشتمان بەخوا بەستووە ﴿رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان مەمانگێڕە بە جێگەی تەشکەنجە ﴿فِتْنَةً لِلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ بۆ گەلی ستەمکاران. ٨٥) ﴿وَنَجِّنَا﴾ وە ڕزگارمان بکە ﴿بِرَحْمَتِكَ﴾ بەبەزەیی خۆت ﴿مِنَ الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾ لەدەست کۆمەڵی بێ بڕوایان. ٨٦)﴿وَأَوْحَيْنَا﴾ وە ئێگامان کرد ﴿إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾ بۆ موومسا ﴿وَأَخِيهِ﴾ و بڕاکەی (هاروون) ﴿أَنْ تَبَوَّآ﴾ کە پێگی بێنن و ئامادەی بکەن ﴿لِقَوْمِكُمَا﴾ بۆ گەلەکەتان ﴿بِمِصْرَ بُيُوتًا﴾ چەند خانوویەک لەمیسردا (کەتێیدا بەوڕێنەوە) ﴿وَاجْعَلُوا بُيُوتَكُمْ قِبْلَةً﴾ وە خانووەکانتان ڕووبکەنە قیبلە ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ و بەڕێکو پێکی خوێنێ بەجێ بێنن ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ مژدەش بدە بەبڕواداران (بەبەهەشت و سەرکەوتن). ٨٧)﴿وَقَالَ مُوسَىٰ﴾ و موومسا ووتی ﴿رَبَّنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی تۆ ﴿آتَيْتَ فِرْعَوْنَ وَمَلَأَهُ﴾ بەخشیوونە بەفیرەون و کۆمەڵەکەی ﴿زِينَةً وَأَمْوَالًا﴾ هۆکاری ڕازاندەوە و جوانی و مال و ساماڵی زۆر ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿رَبَّنَا لِيُضِلُّوا﴾ ئەی پەروەردگارمان بۆ ئەوەی خەڵک گومڕا بکەن ﴿عَنْ سَبِيلِكَ﴾ لەڕێگای تۆ ﴿رَبَّنَا اطْمِسْ﴾ ئەی پەروەردگارمان لە ناوی بەرە و مەبێڵە ﴿عَلَىٰ أَمْوَالِهِمْ﴾ مال و ساماڵیان ﴿وَاشْدُدْ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ دڵەکانیان ڕەق وڕەقی بکە ﴿فَلَا يُؤْمِنُوا﴾ چونکە بڕوا ناهێنن ﴿حَتَّىٰ يَرَوُا﴾ هەتا نەبینن ﴿الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ سزای سەختی ئازاردەر. ٨٨)

قَالَ قَدْ أُجِيبَت دَّعْوَتُكُمَا فَٱسْتَقِيمَا وَلَا تَتَّبِعَآنِّ سَبِيلَ
ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾ ۞ وَجَٰوَزْنَا بِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْبَحْرَ
فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُۥ بَغْيًا وَعَدْوًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَدْرَكَهُ
ٱلْغَرَقُ قَالَ ءَامَنتُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱلَّذِىٓ ءَامَنَتْ بِهِۦ بَنُوٓا۟ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَأَنَا۠ مِنَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩٠﴾ ءَآلْـَٰٔنَ وَقَدْ عَصَيْتَ قَبْلُ وَكُنتَ
مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٩١﴾ فَٱلْيَوْمَ نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ لِتَكُونَ لِمَنْ
خَلْفَكَ ءَايَةً ۚ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ عَنْ ءَايَٰتِنَا لَغَٰفِلُونَ ﴿٩٢﴾
وَلَقَدْ بَوَّأْنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ مُبَوَّأَ صِدْقٍ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ
فَمَا ٱخْتَلَفُوا۟ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٩٣﴾ فَإِن كُنتَ فِى شَكٍّ مِّمَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ
فَسْـَٔلِ ٱلَّذِينَ يَقْرَءُونَ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكَ ۚ لَقَدْ جَآءَكَ
ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَكُونَنَّ
مِنَ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَتَكُونَ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ
﴿٩٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ حَقَّتْ عَلَيْهِمْ كَلِمَتُ رَبِّكَ لَا يُؤْمِنُونَ
﴿٩٦﴾ وَلَوْ جَآءَتْهُمْ كُلُّ ءَايَةٍ حَتَّىٰ يَرَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَلِيمَ ﴿٩٧﴾

- یا رسول الله ، إنه قطع هيناً لم تكن تقطعه ؟ قال : إني صمت (قطعته يا صمر) (رواه مسلم و أصحاب السنن و أحمد).

بوردیەوە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێ: (پێغەمبەر ﷺ) هەموو کات بۆ هەموو ئوممەتەکەی هەردەست خوێندەوە دەگێڕدەوە بەڵام لە بڕگەی شانازە کردنی شارەزای مەڵگەیە یا دەست خوێندەکە و دەستی شارەزا هێنا بەسەر خوێندکانیدا لە جیاتی ئەوەی

ئایەتەکانی هەر پێنج ئوڵاوەکەی بۆ دەست ئوێژە گرت ، موعەزی ئەوەی ئەخطاب وەتی ! ئەی پێغەمبەری خوا ئو ئەمڕۆ کارێکت کرد کە پێشتر وات نەدەکرد ؟ پێغەمبەریش فەرمووی ! بە ئەقڵەست وام کرد ئەی موعەز تا موسوڵمانان بزانن بەم شێوەیەش دروستە) .

ئایەتی (١٩) سورەتی (المائدة) ﴿ من أبي هريرة أن رسول الله ﷺ قال: إن أول الناس يأمر يوم -

﴿وَإِذْ﴾ (خوای گەورە) لەبیرەوری بێ گومان ﴿أَنجَيْنَاكُم﴾ دڵوای هەردووکتان وەرگیرا ﴿فَأَغْرَقْنَا﴾ جا خۆ ڕاگر و بەردەوام بن (لەسەر ئایینی خوا) ﴿آلَ فِرْعَوْنَ﴾ وە مەکەونە شوێن ڕێگای ﴿لَا يَعْلَمُونَ﴾ ئەوانەی کەنازانن. ٨٩) ﴿وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئینجا ئەوەی ئیسرائیلمان لە دەریاکە (نیل) پەڕاندووە ﴿فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ وَجُنُودُهُ﴾ ئینجا فیرعەون و لەشکرەکەی شوێنیان کەوتن ﴿بَغْيًا وَعَدْوًا﴾ بە ستەم و دەست درێژی کردن ﴿حَتَّىٰ إِذَا﴾ هەتا ئەو کاتەی ﴿أَدْرَكَهُ الْغَرَقُ﴾ خەریک بوو (فیرعەون) بخنکێ ﴿قَالَ آمَنتُ﴾ ئەوسا ووتی بڕوام هێنا ﴿أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿إِلَّا الَّذِي﴾ جگە لەئەو (خوا) ئەبێت ﴿آمَنَتْ بِهِ﴾ کە بڕوایان پێ هێناوە ﴿بَنُو إِسْرَائِيلَ﴾ ئەوەی ئیسرائیل ﴿وَأَنَا مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە منیش لە موسڵمانانم. ٩٠) ﴿آلْآنَ﴾ ئێستا (باوەڕ دێنێت؟) ﴿وَقَدْ عَصَيْتَ﴾ کە بێ گومان لەوەو پێش سەرپێچیت کرد ﴿وَكُنتَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ وەتۆ لەخراپەکاران و تێکدەران بووبیت. ٩١) ﴿فَالْيَوْمَ﴾ بەڵام ئەمڕۆ ﴿نُنَجِّيكَ بِبَدَنِكَ﴾ لاشەکەت (لە دەریا) ڕزگار دەکەین ﴿لِتَكُونَ لِمَنْ خَلْفَكَ آيَةً﴾ بۆ ئەوەی بێ بەپەند بۆ ئەوەی لەدوای تۆ دێت ﴿وَإِنَّ﴾ وە بەڕاستی زۆرێ ﴿مِنَ النَّاسِ﴾ لەخەڵکی ﴿عَنْ آيَاتِنَا لَغَافِلُونَ﴾ بێ ئاگان لە بەڵگە و نیشانەکانی ئێمە. ٩٢) ﴿وَلَقَدْ بَوَّأْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان نیشتە جێگەمان کردن ﴿بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەوەی ئیسرائیل ﴿مُبَوَّأَ صِدْقٍ﴾ لەشوێنێکی جاك و شایستەدا ﴿وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ و ڕزقی جاك و خۆشمان پێ دان ﴿فَمَا اخْتَلَفُوا﴾ جا ڕاجیاو دوربەرەك نەبوون ﴿حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ هەتا زانین و شارەزایی (ئەورات) بان بۆ هات ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿يَقْضِي بَيْنَهُمْ﴾ بڕیار دەدات لەنێوانیاندا ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایدا ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی ئەوان تێیدا ڕاجیا بوون. ٩٣) ﴿فَإِن كُنتَ﴾ جائەگەر تۆ ﴿فِي شَكٍّ﴾ لەگومانداي ﴿مِّمَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ﴾ لەوەی کە ناردوومانەتە خوارەوە بۆت ﴿فَاسْأَلِ الَّذِينَ﴾ ئەوە پرسیار لەوانە بکە ﴿يَقْرَءُونَ الْكِتَابَ﴾ کە کتێبی ئاسمانی خوێندەوار و دەیخوێننەوە ﴿مِن قَبْلِكَ﴾ لەپێش تۆ ﴿لَقَدْ جَاءَكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆت هاتووە ﴿الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ هەق و ڕاستی لەپەروەردگارتەوە ﴿فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾ کەواتە لەدەستەی گومانداران مەبە. ٩٤) ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الَّذِينَ﴾ و لەوانەش مەبە ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کە نیشانەکانی خوایان بە درۆزانی ﴿فَتَكُونَ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ (ئەگەر وابکەیت) ئەوە دەچیتە ڕیزی زەرەرمەندانەوە. ٩٥) ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ﴿حَقَّتْ عَلَيْهِمْ﴾ دەرچووە و چەسپاوە بۆیان ﴿كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ بڕیاری پەروەردگارت ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بڕوا ناهێنن. ٩٦) ﴿وَلَوْ جَاءَتْهُمْ﴾ (بڕوا ناهێنن) هەرچەند بۆیان بێت ﴿كُلُّ آيَةٍ﴾ هەموو بەڵگەو نیشانەیەك ﴿حَتَّىٰ يَرَوُا﴾ هەتا نەبینن (بە چاوی خۆیان) ﴿الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ سزای سەختی ئازاردەر. ٩٧)

فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ ءَامَنَتْ فَنَفَعَهَآ إِيمَٰنُهَآ إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ لَمَّآ
ءَامَنُوا۟ كَشَفْنَا عَنْهُمْ عَذَابَ ٱلْخِزْىِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَمَتَّعْنَٰهُمْ
إِلَىٰ حِينٍ ﴿٩٨﴾ وَلَوْ شَآءَ رَبُّكَ لَءَامَنَ مَن فِى ٱلْأَرْضِ كُلُّهُمْ
جَمِيعًا ۚ أَفَأَنتَ تُكْرِهُ ٱلنَّاسَ حَتَّىٰ يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَمَا
كَانَ لِنَفْسٍ أَن تُؤْمِنَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَيَجْعَلُ ٱلرِّجْسَ
عَلَى ٱلَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ ﴿١٠٠﴾ قُلِ ٱنظُرُوا۟ مَاذَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَا تُغْنِى ٱلْـَٔايَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾
فَهَلْ يَنتَظِرُونَ إِلَّا مِثْلَ أَيَّامِ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ
قُلْ فَٱنتَظِرُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُنتَظِرِينَ ﴿١٠٢﴾ ثُمَّ نُنَجِّى
رُسُلَنَا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ كَذَٰلِكَ ۖ حَقًّا عَلَيْنَا نُنجِ ٱلْمُؤْمِنِينَ
﴿١٠٣﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى شَكٍّ مِّن دِينِى فَلَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِينَ
تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَٰكِنْ أَعْبُدُ ٱللَّهَ ٱلَّذِى يَتَوَفَّىٰكُمْ ۖ وَأُمِرْتُ
أَنْ أَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٤﴾ وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا
وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٥﴾ وَلَا تَدْعُ مِن دُونِ ٱللَّهِ
مَا لَا يَنفَعُكَ وَلَا يَضُرُّكَ ۖ فَإِن فَعَلْتَ فَإِنَّكَ إِذًا مِّنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠٦﴾

= لا إله إلا الله
يونس دينه) (رواه البخاري).
ئەم بەرەوەیە
گێڕاوەتەوە کە
پێغەمبەری
خوا (ﷺ)
فەرمووێتی:
(بەڕاستی من
لەهەموو کەس
زیاتر ترسم لە
هەمان کوفری
مەرەم لەبەرئەوە
کە لەتوان من و
ئەوەدا پێغەمبەر
نەماتووە).

**لەیەتی (٣٢)
سورەتی
(المائدة)، قال
رسول الله (ﷺ):
(من قال (يعني إذا
خرج من بيته)**

بسم الله توكلت على الله و لا حول ولا قوة إلا بالله يقال له هديت وكفيت و وقيت وتنحى عنه الشيطان) (رواه أبو داود و الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەفەرموون: (هەرکەس کاتێ لەماڵەوە دەرچوو بڵێ: (بسم الله توكلت على الله و لا حول ولا قوة إلا بالله) پێی دەوترێت هیدایەت دراویت و بەرگری کراویت و پارێزراویت وە شەیتان خۆی لێ لادەدات).

﴿فَلَوْلَا كَانَتْ قَرْيَةٌ آمَنَتْ﴾ جا با (خەڵکی) شارێ (لەو شارانەی کە هەڕەشەیان لێ کرا) بڕوایان بهێنایە ﴿فَنَفَعَهَا إِيمَانُهَا﴾ و بڕواکەیان سوودی بۆیان هەبوایە ﴿إِلَّا قَوْمَ يُونُسَ﴾ بەڵام گەلی یونس(عليه السلام) ﴿لَمَّا آمَنُوا﴾ کاتێ هەموو بڕوایان هێنا (پێش هاتنی سزاکە) ﴿كَشَفْنَا عَنْهُمْ﴾ لامان برد لەسەریان ﴿عَذَابَ الْخِزْيِ﴾ سزای سەرشۆڕی و ڕیسوایی ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لە ژیانی دنیادا ﴿وَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾ و بەهرە و خۆشیمان پێدان تا ماوەیەک (کاتی مردنیان) ٩٨) ﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ﴾ وە ئەگەر پەروەردگارت بیویستایە ﴿لَآمَنَ﴾ بڕوای دەهێنا ﴿مَنْ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەو (خەڵکەی) وا لەزەویدا ﴿كُلُّهُمْ جَمِيعًا﴾ هەموو تێکڕا ﴿أَفَأَنْتَ﴾ دەی ئایا تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿تُكْرِهُ النَّاسَ﴾ زۆر لەخەڵکی دەکەیت ﴿حَتَّىٰ يَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ هەتا ببنە بڕوادار. ٩٩) ﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ﴾ وە بۆ هیچ کەسێک نی یە ﴿أَنْ تُؤْمِنَ﴾ کەبڕوا بێنێ ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بە ویستی خوا ﴿وَيَجْعَلُ الرِّجْسَ﴾ وە پیسی (بێ باوەڕی) دەخاتە ﴿عَلَى الَّذِينَ﴾ سەر ئەوانەی ﴿لَا يَعْقِلُونَ﴾ کە تێ ناگەن و بیرناکەنەوە. ١٠٠) ﴿قُلِ انْظُرُوا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ : سەرنج بدەن ﴿مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ چی لەئاسمانەکان و زەویدایە ﴿وَمَا تُغْنِي الْآيَاتُ وَالنُّذُرُ﴾ کەچی نیشانە و ترسێنەرەکان هیچ سوود ناگەیەنن ﴿عَنْ قَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەکەسانێک بڕوانەهێنن. ١٠١) ﴿فَهَلْ يَنْتَظِرُونَ﴾ دەی چاوەڕوانی چی دەکەن ﴿إِلَّا مَثَلَ أَيَّامِ الَّذِينَ﴾ بێجگە لە ڕووداوێک وەک ڕووداوەکانی ئەوانەی ﴿خَلَوْا مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ کە لە پێشیانەوە ڕابوردن ﴿قُلْ فَانْتَظِرُوا﴾ بڵێ دەی چاوەڕوان بکەن ﴿إِنِّي مَعَكُمْ﴾ بەڕاستی منیش لەگەڵ ئێوەدا ﴿مِنَ الْمُنْتَظِرِينَ﴾ لە چاوەڕوانانم ١٠٢) ﴿ثُمَّ نُنَجِّي﴾ پاشان ئێمە ڕزگاری دەکەین (لە کاتی ناڕەحەتی دا) ﴿رُسُلَنَا﴾ پێغەمبەرانمان (عليهم الصلاة والسلام) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ و ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئابەو شێوە ﴿حَقًّا عَلَيْنَا﴾ پێویستە لەسەرمان ﴿نُنْجِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئیمان داران ڕزگار بکەین. ١٠٣) ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ بڵێ ئەی خەڵکینە ﴿إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ﴾ ئەگەر ئێوە لەگوماندان ﴿مِنْ دِينِي﴾ لە (ڕاستی) ئاینەکەم ﴿فَلَا أَعْبُدُ الَّذِينَ﴾ ئەوە من ناپەرستم ئەوانەی ﴿تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ کە ئێوە دەی پەرستن بێجگە لەخوا ﴿وَلَٰكِنْ﴾ بەڵکو ﴿أَعْبُدُ اللَّهَ الَّذِي﴾ ئەو خوایەدەپەرستم ﴿يَتَوَفَّاكُمْ﴾ کەئێوە دەمرێنێ ﴿وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ﴾ وە من فەرمانم پێ کراوە کە ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەبڕواداران بم. ١٠٤) ﴿وَأَنْ أَقِمْ وَجْهَكَ﴾ وە ڕووت ڕێک و ڕاست بکە ﴿لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ بۆ ئایینێ کەڕاستە ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە بەهیچ جۆرێ لەهاوبەش ڕەوادەران مەبە. ١٠٥) ﴿وَلَا تَدْعُ﴾ هاوارمەکە (مەپەرستە) ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿مَا لَا يَنْفَعُكَ﴾ شتێ نەسوودت پێ دەگەیەنێت ﴿وَلَا يَضُرُّكَ﴾ و نەزیانت لێ دەدات ﴿فَإِنْ فَعَلْتَ﴾ جا ئەگەر وات کرد ﴿فَإِنَّكَ إِذًا﴾ ئەوە بێ گومان ئەوکاتە تۆ ﴿مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لەستەمکارانێ. ١٠٦)

وَإِن يَمْسَسْكَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ فَلَا كَاشِفَ لَهُۥٓ إِلَّا هُوَ ۖ وَإِن
يُرِدْكَ بِخَيْرٍ فَلَا رَآدَّ لِفَضْلِهِۦ ۚ يُصِيبُ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۚ
وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٧﴾ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ قَدْ جَآءَكُمُ
ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن
ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم بِوَكِيلٍ ﴿١٠٨﴾ وَٱتَّبِعْ
مَا يُوحَىٰٓ إِلَيْكَ وَٱصْبِرْ حَتَّىٰ يَحْكُمَ ٱللَّهُ ۚ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ ﴿١٠٩﴾

سورة هود

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓرۚ كِتَٰبٌ أُحْكِمَتْ ءَايَٰتُهُۥ ثُمَّ فُصِّلَتْ مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ خَبِيرٍ ﴿١﴾
أَلَّا تَعْبُدُوٓاْ إِلَّا ٱللَّهَ ۚ إِنَّنِى لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ ﴿٢﴾ وَأَنِ ٱسْتَغْفِرُواْ
رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓاْ إِلَيْهِ يُمَتِّعْكُم مَّتَٰعًا حَسَنًا إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى وَيُؤْتِ
كُلَّ ذِى فَضْلٍ فَضْلَهُۥ ۖ وَإِن تَوَلَّوْاْ فَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ
كَبِيرٍ ﴿٣﴾ إِلَى ٱللَّهِ مَرْجِعُكُمْ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ
يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُواْ مِنْهُ ۚ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ
يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٥﴾

هەوای خاتمە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (هود) : ﴿أَلَا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ أَلَا حِينَ يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە بابەتی وەحی، هەروەها دەڵێت گوێم لە عەبدوڵڵای کوڕی عەباس بوو ئەم ئایەتەی دەخوێندەوە ﴿أَلَا إِنَّهُمْ يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ ...﴾ مەبەستی ئەوە دەربارەی ئەو ئایەتە پرسیارم لێ کرد، لە وەڵامدا وتی: کاسانێک هەبوون خۆیان دەگرد و خۆیان دەپاراست لە کاتی دەستنوێژ یە ئەو کەیاتن یا جووت بوون لەگەڵ خێزانەکانیان ما لە ئێوان ئەوان و ئاسمانەوە هیچ بەربەستێک نەبێت ئەوانە لەبەر خاتری و هێزی ئەو بوونەوەرە نەبێ ئەو ئایەتە لەو کەسانەدا هاتە خوارەوە.

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ﴾ وە تەگەر خوا بە تۆ بگەیەنێت ﴿لِيُضِلَّ﴾ زیانێك ﴿قَوْمًا﴾ هیچ لادەرێك نی یە بۆ ئەو (زیانە) ﴿لَهُمْ﴾ بێجگە لە خوا ﴿وَلِيٌّ﴾ وە ئەگەر خێر و خۆشیەكی بوێ بۆت ﴿فَلَا رَادَّ لِفَضْلِهِ﴾ ئەوە هیچ بەرگرێ نەبێ بۆ چاكەی خوا ﴿يُصِيبُ بِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ بەهرەمەندی دەكات ئەو كەسەی خۆی بیەوێ ﴿مِنْ عِبَادِهِ﴾ لە بەندەكانی ﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ وە هەر ئەو لێ بووردەی بەبەزەییە. ١٠٧﴿قُلْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەی خەڵكینە ﴿إِنْ كُنْتُمْ فِي شَكٍّ﴾ بەڕاستی (قورئانی) هەقتان بۆ هاتووە ﴿مِنْ دِينِي﴾ لەلایەن پەروەردیگارتانەوە ﴿فَلَا أَعْبُدُ﴾ جا هەر كەسێ پێتەسووتی وەرگرتبێ ﴿الَّذِينَ تَعْبُدُونَ﴾ ئەوە بێگومان (قازانجی) پێتەسووتیەكەی بۆ خۆیەتی ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ هەر كەسیش گومڕا بووبێت ﴿وَلَكِنْ أَعْبُدُ اللَّهَ﴾ ئەوە بێگومان (زیانی) گومڕابوونەكەی بۆ خۆیەتی ﴿الَّذِي يَتَوَفَّاكُمْ﴾ وە من لە ئێوە ﴿وَأُمِرْتُ﴾ بەر پرسیارنیم. ١٠٨﴿وَأَنْ﴾ فەرمان ئەوە بكەوە ﴿أَقِمْ وَجْهَكَ﴾ كە سڕووڕش كرابوە بۆت ﴿لِلدِّينِ﴾ وە بە تارام و خۆگر بە هەتا ﴿يَأْتِيَكَ اللَّهُ﴾ خوا بێهاری دەدات (لە تێوانی تۆ و ئەوانەدا) ﴿وَمَا أَنْتَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە ئەو (خوا) چاكترینی هەموو داوەر و بڕیارەرانە. ١٠٩)

سورەتی ﴿هود﴾

﴿الر كِتَابٌ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الر﴾ بە(ئەلیف لام را) دەستپێدەكەوە خوا زاناترە بەمانای(ی) بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بكە ﴿أُحْكِمَتْ آيَاتُهُ﴾ ئەمە كتێبێكە بنەو داڕێژراوە ﴿ثُمَّ فُصِّلَتْ﴾ ئایەتەكانی پاشان پووڵ كراوەتەوە ﴿مِنْ لَدُنْ﴾ لەلایەن ﴿حَكِيمٍ خَبِيرٍ﴾ (خوای) كاردروستی زانارە. ١﴿أَلَّا تَعْبُدُوا﴾ بۆ ئەوەی هیچ شتێ نەپەرستن ﴿إِنَّنِي﴾ بێجگە لەخوا ﴿لَكُمْ مِنْهُ﴾ بەڕاستی من لەلایەن ئەو (خوا)وە بۆ ئێوە ﴿نَذِيرٌ وَبَشِيرٌ﴾ ترسێنەر و موژدەدەرم. ٢﴿وَأَنِ اسْتَغْفِرُوا﴾ هەروەها بۆ ئەوەی داوای لێبووردن بكەن لەپەروەردیگارتان﴿ثُمَّ تُوبُوا﴾ پاشان تۆبە بكەن و بگەڕێنەوە بۆلای﴿يُمَتِّعْكُمْ﴾ دەمان(ێنێ) بەژیانێكی جوان و خۆش﴿إِلَى أَجَلٍ﴾ تاماوەی دیاری كراو (بۆتان)﴿وَيُؤْتِ﴾ وە دەیبەخشێ بەهەموو ﴿ذِي فَضْلٍ﴾ خاوەن چاكە و بەهرەیەك (پاداشتی) چاكە و بەهرەی خۆی﴿وَإِنْ تَوَلَّوْا﴾ وە ئەگەر پوو وەرگێڕن و سەرپێچی بكەن﴿فَإِنِّي أَخَافُ﴾ ئەوە بەڕاستی من مەترسی دەكەم﴿عَلَيْكُمْ﴾ بەئەنجام بگرێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ كَبِيرٍ﴾ سزای ڕۆژێكی گەورە(كە ڕۆژی دوایە). ٣﴿إِلَى اللَّهِ﴾ هەر بۆلای خوایە ﴿مَرْجِعُكُمْ﴾ گەڕانەوەتان﴿وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئەو (خوایە) دەسەڵاتی داوە بەسەر هەموو شتێكدا. ٤﴿أَلَا إِنَّهُمْ﴾ ئاگادار بن بێگومان ئەوان ﴿يَثْنُونَ صُدُورَهُمْ﴾ سنگیان دەپێچنەوە (لەسەر كینە و دژایەتی)﴿لِيَسْتَخْفُوا مِنْهُ﴾ بۆ ئەوەی خۆیان بشارنەوە لە خوا ﴿أَلَا حِينَ﴾ بێدارین كاتێ ﴿يَسْتَغْشُونَ ثِيَابَهُمْ﴾ ئەوانە خۆیان دادەپۆشن بە پۆشاكەكانیان ﴿يَعْلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ ﴿مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەوەی دەیشارنەوەو ئەوەی ئاشكرای دەكەن ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ﴾ بێگومان ئەو (خوایە) بە ئاگا و زانایە ﴿بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەوەی لە سینە و دڵەكاندایە. ٥)

۞ وَمَا مِن دَآبَّةٍ فِي ٱلۡأَرۡضِ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ رِزۡقُهَا وَيَعۡلَمُ مُسۡتَقَرَّهَا
وَمُسۡتَوۡدَعَهَاۚ كُلّٞ فِي كِتَٰبٖ مُّبِينٖ ﴿٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِي خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٖ وَكَانَ عَرۡشُهُۥ
عَلَى ٱلۡمَآءِ لِيَبۡلُوَكُمۡ أَيُّكُمۡ أَحۡسَنُ عَمَلٗاۗ وَلَئِن قُلۡتَ
إِنَّكُم مَّبۡعُوثُونَ مِنۢ بَعۡدِ ٱلۡمَوۡتِ لَيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓاْ
إِنۡ هَٰذَآ إِلَّا سِحۡرٞ مُّبِينٞ ﴿٧﴾ وَلَئِنۡ أَخَّرۡنَا عَنۡهُمُ ٱلۡعَذَابَ إِلَىٰٓ
أُمَّةٖ مَّعۡدُودَةٖ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحۡبِسُهُۥٓۗ أَلَا يَوۡمَ يَأۡتِيهِمۡ لَيۡسَ
مَصۡرُوفًا عَنۡهُمۡ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُواْ بِهِۦ يَسۡتَهۡزِءُونَ ﴿٨﴾
وَلَئِنۡ أَذَقۡنَا ٱلۡإِنسَٰنَ مِنَّا رَحۡمَةٗ ثُمَّ نَزَعۡنَٰهَا مِنۡهُ إِنَّهُۥ
لَيَـُٔوسٞ كَفُورٞ ﴿٩﴾ وَلَئِنۡ أَذَقۡنَٰهُ نَعۡمَآءَ بَعۡدَ ضَرَّآءَ
مَسَّتۡهُ لَيَقُولَنَّ ذَهَبَ ٱلسَّيِّـَٔاتُ عَنِّيٓۚ إِنَّهُۥ لَفَرِحٞ فَخُورٌ ﴿١٠﴾
إِلَّا ٱلَّذِينَ صَبَرُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ
وَأَجۡرٞ كَبِيرٞ ﴿١١﴾ فَلَعَلَّكَ تَارِكُۢ بَعۡضَ مَا يُوحَىٰٓ إِلَيۡكَ
وَضَآئِقُۢ بِهِۦ صَدۡرُكَ أَن يَقُولُواْ لَوۡلَآ أُنزِلَ عَلَيۡهِ كَنزٌ أَوۡ جَآءَ
مَعَهُۥ مَلَكٌۚ إِنَّمَآ أَنتَ نَذِيرٞۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيۡءٖ وَكِيلٌ ﴿١٢﴾

ئەوەشتی (٢٩) سوونەتی (المالفة): قال النبي (ﷺ): (إذا تواجه المسلمان بسيفيهما فالقاتل والمقتول في النار) قالوا: يا رسول الله هذا القاتل فما بال المقتول؟ قال: (إنه كان حريصا على قتل صاحبه) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووەتی: (ئەگەر دوو موسڵمان بەشمشێرەوە بەرانبەر یەکتری وەستان بکوژ و کوژراو لە ئاگردا دەبن) ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەمە بکوژەکە لە ئاگردایە ئەی کوژراو لەبەرچی؟ فەرمووی: (ئەویش سوور بووە لەسەر کوشتنی هاوڕێکەی).

ئەوەشتی (٣٠) سوونەتی (المالفة): عن عبد الله بن مسعود قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا تقتل نفس ظلما إلا كان على ابن آدم الأول كفل من دمها لأنه كان أول من سن القتل) (رواه البخاري ومسلم).

﴿وما من دابة﴾ هیچ گیان لەبەرێك نی یە ﴿في الأرض﴾ لەزەوی دا ﴿إلا على الله﴾ مەگەر لەسەر خوایە ﴿رزقها﴾ ڕزق و ڕۆزیەکەی ﴿ويعلم مستقرها﴾ وە(خوا) دەزانێ شوێنی مانەوەی ﴿ومستودعها﴾ وە شوێنی لێ دەرچوونی ﴿كل في كتاب مبين﴾ هەمووی نوسراوە لەکتێبی ڕوون کەرەوە(لوح المحفوظ)دایە. ٦)﴿وهو﴾ ئەو (خوایە) زاتێکە ﴿الذي خلق السموات والأرض﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوە ﴿في ستة أيام﴾ لە شەش ڕۆژدا ﴿وكان عرشه على الماء﴾ و عەرشەکەی لەسەر ئاو بوو ﴿ليبلوكم﴾ بۆ ئەوەی تاقیتان بکاتەوە ﴿أيكم أحسن عملا﴾ کامتان کردەوەی چاکتر (دەکەن) ﴿ولئن قلت﴾ سوێندبێ ئەگەر بڵێیت (بەوانە) ﴿إنكم مبعوثون﴾ بەڕاستی ئێوە زیندوو دەکرێنەوە ﴿من بعد الموت﴾ لەپاش مردن ﴿ليقولن الذين كفروا﴾ بێگومان ئەوانەی کە بێ بڕوان دەڵێن ﴿إن هذا إلا سحر مبين﴾ ئەمە هیچ نی یە بێجگە لە جادوویەکی ڕوون و دیار. ٧)﴿ولئن أخرنا عنهم العذاب﴾ وە سوێند بەخوا ئەگەر ئەو سزایان دوا بخەین ﴿إلى أمة معدودة﴾ ئاماوەیەکی کەمی دیاری کراو ﴿ليقولن ما يحبسه﴾ ئەوە بەڕاستی دەڵێن چی ئەو سزای ڕاگرتووە (نایەت) ﴿ألا يوم يأتيهم﴾ بێدار بن ڕۆژێ ئەو سزایەیان بۆ دێت ﴿ليس مصروفا عنهم﴾ لێیان لا نادرێ ﴿وحاق بهم﴾ وە دەوریان دەدات ﴿ما كانوا به يستهزئون﴾ ئەوەی کە ئەوانە گاڵتەو لاقرتییان پێ دەکرد. ٨)﴿ولئن أذقنا الإنسان﴾ سوێند بەخوا ئەگەر ئێمە بچێژین بە ئادەمی ﴿منا رحمة﴾ چاکەو بەهرەیەك لای خۆمانەوە ﴿ثم نزعناها منه﴾ پاشان ئەو (چاکەو بەهرەیەی) لێ بگرینەوە ﴿إنه ليئوس كفور﴾ بێگومان ئەو زۆر نائومێد و سپڵەیە (لەو کاتەدا). ٩)﴿ولئن أذقناه﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پێی بچێژین ﴿نعماء بعد ضراء مسته﴾ بەهرەو چاکە دوای ئەو سەختی و ناڕەحتیانەی تووشی بووە ﴿ليقولن ذهب السيئات عني﴾ بێ گومان دەڵێت گشت سەختی و زیانەکانم لە مل بوویەوە (بەرۆکی بەردام) ﴿إنه لفرح فخور﴾ بێ گومان (لەوکاتەدا) زۆر دڵخۆش و لوت بەرزو خۆ بەزل زانە. ١٠)﴿إلا الذين صبروا﴾ جگە لەوانەی کە بائارام و خۆگر بوون ﴿وعملوا الصالحات﴾ و کردەوە چاکەکانیان بەجێ هێنا ﴿أولئك لهم﴾ ئەوانە بۆیان هەیە ﴿مغفرة وأجر كبير﴾ لێبوردن و پاداشتی گەورە. ١١)﴿فلعلك تارك﴾ ئایا تۆ وازهێنەری ﴿بعض ما يوحى إليك﴾ لە(ڕاگەیاندنی) هەندێ لەوەی نیگا کراوە بۆت ﴿وضائق به صدرك﴾ و دڵ تەنگ دەبی پێی ﴿أن يقولوا﴾ لەبەر ئەوەی کەدەڵێن ﴿لولا أنزل عليه كنز﴾ بۆچی گەنج و خەزێنەی بۆ نانێردرێتە خوارەوە ﴿أو جاء معه ملك﴾ یان بۆچی فریشتەیەکی لەگەڵدا نەهاتووە ﴿إنما أنت نذير﴾ بێگومان تۆ تەنها ترسێنەری ﴿والله على كل شيء وكيل﴾ و خوا بۆ هەموو شتێك سەرپەرشتی کارو چاودێرە. ١٢)

أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ مِّثْلِهِ مُفْتَرَيَاتٍ
وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٣﴾
فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ بِعِلْمِ اللَّهِ وَأَن لَّا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ ۖ فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١٤﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ
الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ
﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ
مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾ أَفَمَن كَانَ
عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ
مُوسَىٰ إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ ۚ وَمَن يَكْفُرْ بِهِ
مِنَ الْأَحْزَابِ فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ ۚ فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ ۚ إِنَّهُ الْحَقُّ
مِن رَّبِّكَ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٧﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۚ أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ
عَلَىٰ رَبِّهِمْ وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَىٰ
رَبِّهِمْ ۚ أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ ﴿١٨﴾ الَّذِينَ يَصُدُّونَ
عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ ﴿١٩﴾

- له هغوئ ځنې وايي
چې دا (قرآن) يې
له ځانه جوړ کړی
دی (نو ورته ووایه
چې که ستاسو
دعوه رښتیا ده)
نو تاسو هم لس
سورتونه د (قرآن
په شان) جوړ
شوي راوړئ او له
هغو څخه چې
تاسو يې کولای
شئ (د مرستې
لپاره) وغواړئ
که تاسو رښتیني
یاست (۱۳) نو که
هغوی ستاسو
غوښتنه ونه منله
نو پوه شئ چې
دا (قرآن) د الله
د علم سره نازل
شوی دی او دا
چې له هغه پرته
هیڅ معبود نشته
نو ایا تاسو
(اسلام ته) تسلیم
کېږئ (۱۴) څوک
چې د دنیا ژوند
او د هغې
ښکلاوې غواړي
نو موږ به
(دنیا کې) د هغوی
کارونه (د
ښېګڼې) پوره
ورکړو او په
دنیا کې به د
هغوی څخه هیڅ
کمی نه کړای
شي (۱۵) دا هغه
خلک دي چې
د آخرت له
ګټې پرته
(بل) هیڅ نه
لري او هغه
کارونه چې
دوی کړي دي
(د آخرت په
ګټه) نه دي
ګټور او هغه
کارونه چې
دوی کوي
(د آخرت له
نظره) باطل
دي (۱۶) ایا
هغه څوک چې
د خپل رب له
لوري یې
ښکاره دلیل
(قرآن) سره
دی او د هغه
پسې یې یو
شاهد (محمد ﷺ)
له هغه څخه
راځي او د
هغه څخه
مخکې د موسی
کتاب چې
پیشوا او
رحمت و
(هغه هم د
قرآن په شان
رښتیا دی
نو) دوی
(چې قرآن
مني) په دې
(قرآن) ایمان
لري او څوک
چې له
ډلو څخه
(د قرآن)
منکر شي
نو اور د هغه
ځای دی نو
(اې محمده!)
ته د دې
(قرآن) په
اړه په شک
کې مه اوسه
چې دا له
رب څخه
رښتیا دی
خو ډېر
خلک ایمان
نه راوړي
(۱۷) او له
هغه چا څخه
ظالم څوک
دی چې د الله
پر وړاندې
دروغ تړي
دوی به د
خپل رب
وړاندې
حاضر کړای
شي او
شاهدان به
ووایي چې
دا هغه
خلک دي چې
د خپل رب
پر وړاندې
یې دروغ
وویل خبر
اوسئ چې د
الله لعنت
د ظالمانو
پر سر دی
(۱۸) هغه
ظالمان چې
(خلک) د
الله له
لارې منع
کوي او
غواړي چې
(د الله)
لاره کږه
کړي او
دوی د
آخرت
منکران
دي (۱۹)

فایدې (۳۲) سورتي (الثالثة): قال رسول الله ﷺ: (من مر في شيء من مساجدنا أو أسواقنا بنبل فليمسك أو ليقبض على نصالها بكفه؛ أن يصيب أحدا من المسلمين منها بشيء) (متفق عليه). پېژندنه: د هغوی (۱۳) ضمیر د مشرکینو لپاره دی چې وایي محمد ﷺ دا قرآن له ځانه جوړ کړی دی او ویل کېږي چې دا د یهودو او نصرانیانو د کتابونو څخه اخیستل شوی دی او ځکه الله ﷻ دوی ته ویلي چې که رښتیا وایئ نو تاسو هم لس سورتونه د قرآن په شان جوړ کړئ او له هغو څخه چې تاسو یې کولای شئ د مرستې لپاره یې وغواړئ.

﴿أَمْ يَقُولُونَ اقْتَرَاهُ﴾ یان ئەوانە دەڵێن پێغەمبەر(ﷺ) ئەو (قورئانە)ی هەڵبەستووە ﴿قُلْ فَأْتُوا بِعَشْرِ سُوَرٍ بِمِثْلِهِ﴾ بڵێ دەی ئێوەش دە سورەتی وەکو ئەو(قورئانە) بێنن ﴿مُّفْتَرَيَاتٍ﴾ هەڵبەستراوین ﴿وَادْعُوا مَنِ اسْتَطَعْتُم﴾ وەبانگ بکەن (بۆ پشتیوانیتان) هەرکەس دەتوانن ﴿مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ١٣)﴿فَإِلَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكُمْ﴾ جا ئەگەر وەڵامیان نەدانەوە ﴿فَاعْلَمُوا أَنَّمَا أُنزِلَ﴾ ئەوە بزانن کەبێگومان ئەم (قورئانە) نێردراوەتە خوارەوە ﴿بِعِلْمِ اللَّهِ﴾ بەئاگاداریو زانینی خوا ﴿وَأَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هەروەها بزانن هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە لەو ﴿فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە مل کەچ و موسڵمانن؟ ١٤)﴿مَن كَانَ يُرِيدُ﴾ هەرکەس دەیەوێت ﴿الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا﴾ ژیانی دنیا و ڕازاوە و جوانی ئەو﴿نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا﴾ ئێمە (بەرهەمی) کردەوەکانیان بەتەواوی پێ دەدەین تیایدا﴿وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ﴾ وە ئەوان لەم ژیانەدا کەمو کوڕی یان لەگەڵ ناکرێت. ١٥)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ﴾ ئەوانە کەسانێکن بۆیان نی یە ﴿فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ﴾ لەڕۆژی دواییدا جگە لەئاگر﴿وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا﴾ وە ئەوەی کردیان تێیدا پوچو بێ بەرهەم بووە ﴿وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ وە هەرچیان کرد بەردەوام بوو بەهیچ. ١٦)﴿أَفَمَن كَانَ﴾ جا ئایا کەسێک ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّهِ﴾ بەڵگەیەکی ئاشکرای بێ لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿وَيَتْلُوهُ شَاهِدٌ مِّنْهُ﴾ و شایەتێک لای ئەوەوە بۆی بخوێنێتەوە﴿وَمِن قَبْلِهِ كِتَابُ مُوسَىٰ﴾ وە لەپێش ئەم (شایەتیەی خۆیەوە) پەڕاوی مووساش (شایەتە بۆی) ﴿إِمَامًا وَرَحْمَةً﴾ کەپەیڕەو پێشەواو میهرەبانیە ﴿أُولَٰئِكَ يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ ئەوانە بڕوایان هەیە بەو (شایەتە کەقورئانە) ﴿وَمَن يَكْفُرْ بِهِ﴾ وە هەرکەس باوەڕی پێی نەبێت ﴿مِنَ الْأَحْزَابِ﴾ لەو کۆمەڵ و تاقمانە (ئەوانەی کۆبونەوە لەسەر دژایەتی ئیسلام)﴿فَالنَّارُ مَوْعِدُهُ﴾ ئەوە ئاگر جێگایەتی ﴿فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ﴾ کەواتە هیچ جۆرە گومان و دوو دڵیەکت نەبێ لەو(قورئانە) ﴿إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ بەڕاستی ئەو قورئانە ڕاستە لەلایەن پەروەردگارتەوە هاتووە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵام زۆرێک لەخەڵکی بڕواناهێنن. ١٧)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ وەئایا کێ ستەمکارترە لەو کەسەی ﴿افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کەدرۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە؟﴿أُولَٰئِكَ يُعْرَضُونَ عَلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ ئەوانە دەبرێنە حوزوری پەروەردگاریان (ووتەکانیان دەخرێتە ڕوو) ﴿وَيَقُولُ الْأَشْهَادُ﴾ وە شایەتەکان (لەپێغەمبەران و فریشتەکان) دەڵێن﴿هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ﴾ ئا ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿كَذَبُوا عَلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ (لەدنیادا) درۆیان هەڵدەبەست بەدەم پەروەردگاریانەوە ﴿أَلَا لَعْنَةُ اللَّهِ﴾ بێدارین نەفرینی خوا ﴿عَلَى الظَّالِمِينَ﴾ بۆ ستەمکارانە. ١٨)﴿الَّذِينَ يَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئەوانەی بەرهەڵستی ڕێگەی خوا دەکەن ﴿وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ و دەیانەوێ بەلارو چەوتی نیشاندەن ﴿وَهُم بِالْآخِرَةِ﴾ لەکاتێکدا ئەوان بەڕۆژی دوایی ﴿هُمْ كَافِرُونَ﴾ بێ بڕوان. ١٩)

أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا۟ مُعْجِزِينَ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانَ لَهُم مِّن
دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ۘ يُضَٰعَفُ لَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۚ مَا كَانُوا۟ يَسْتَطِيعُونَ
ٱلسَّمْعَ وَمَا كَانُوا۟ يُبْصِرُونَ ﴿٢٠﴾ أُولَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟
أَنفُسَهُمْ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢١﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ
فِى ٱلْءَاخِرَةِ هُمُ ٱلْأَخْسَرُونَ ﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَأَخْبَتُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّهِمْ أُولَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۖ
هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٢٣﴾ ۞ مَثَلُ ٱلْفَرِيقَيْنِ كَٱلْأَعْمَىٰ
وَٱلْأَصَمِّ وَٱلْبَصِيرِ وَٱلسَّمِيعِ ۚ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
﴿٢٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦٓ إِنِّى لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٥﴾
أَن لَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ
﴿٢٦﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَأُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا نَرَىٰكَ إِلَّا بَشَرًا
مِّثْلَنَا وَمَا نَرَىٰكَ ٱتَّبَعَكَ إِلَّا ٱلَّذِينَ هُمْ أَرَاذِلُنَا بَادِىَ
ٱلرَّأْىِ ۖ وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ بَلْ نَظُنُّكُمْ كَٰذِبِينَ
﴿٢٧﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَءَاتَىٰنِى رَحْمَةً
مِّنْ عِندِهِۦ فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ ۚ أَنُلْزِمُكُمُوهَا وَأَنتُمْ لَهَا كَٰرِهُونَ ﴿٢٨﴾

فايدة (٢٦) سورة (الفاتحة) من عمرو بن العاص (رضي الله عنه) قال: فلما جعل الله الإسلام في قلبي أتيت النبي (ﷺ) فقلت: ابسط يمينك فلأبايعك، فبسط يمينه، فقبضت يدي قال: ما لك يا عمرو؟ قلت: أردت أن أشترط، قال: تشترط بماذا؟ قلت: أن يغفر لي، قال: أما علمت أن الإسلام يهدم ما كان قبله؟ وأن الهجرة تهدم ما كان قبلها؟ وأن الحج يهدم ما كان قبله؟ (رواه مسلم وأحمد والبيهقي). عەمری کوڕی عاص (رەزای خوای لێ بێت) دەڵێ: کاتێ خوا ئیسلامی خستە دڵم موسوڵمان بیم چوومە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) پێم وت: دەست بێنە با بەیعانێتم پێ بدەم پێغەمبەریش دەستی هێنا، بەڵام من دەستم هێنایە دواوە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئامرە چی یە عەمر؟ وتم: مەرجم هەیە کە خزمەتگا، فەرمووی مەرجت چی یە؟ وتم

﴿أُولَٰئِكَ لَمْ يَكُونُوا مُعْجِزِينَ﴾ ئەو (نەفرین لێ کراو)انە ناتوانن (لەدەستی خوا) خۆیان قوتار بکەن ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لەوڵات و زەویدا ﴿وَمَا كَانَ لَهُم﴾ و نییانە ﴿مِّن دُونِ اللَّهِ مِنْ أَوْلِيَاءَ﴾ بێجگە لەخوا هیچ پشتیوان و دۆستێك ﴿يُضَاعَفُ لَهُمُ﴾ بۆیان دووقات دەکرێتەوە ﴿الْعَذَابُ﴾ سزا ﴿مَا كَانُوا يَسْتَطِيعُونَ السَّمْعَ﴾ توانای بیستنی (ئەو قورئانە)یان نەبوو ﴿وَمَا كَانُوا يُبْصِرُونَ﴾ (هەقیشیان)نەدەبینی. ٢٠)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ کەخۆیان دۆڕاند ﴿وَضَلَّ عَنْهُم﴾ وە لێیان وون بوو ﴿مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەو درۆو دەلەسانەی لەدنیادا دەیان کرد. ٢١)﴿لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ﴾ بەڕاستی و بێ گومان ئەوانە ﴿فِي الْآخِرَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿هُمُ الْأَخْسَرُونَ﴾ زەرەرمەند ترین کەس خۆیانن. ٢٢)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَأَقَامُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان بەجێ هێناوە ﴿وَأَخْبَتُوا إِلَىٰ رَبِّهِمْ﴾ و گەردن کەچ و دڵ ئارام بوون بۆ (فەرمانەکانی) پەروەردگاریان ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ﴾ ئەوانە خاوەنی بەهەشتن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تێیدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی. ٢٣)﴿مَثَلُ الْفَرِيقَيْنِ﴾ وێنەی ئەو دوو دەستەیە ﴿كَالْأَعْمَىٰ وَالْأَصَمِّ وَالْبَصِيرِ وَالسَّمِيعِ﴾ وەك کوێر و کەڕ و بیمەر و بیناوان ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾ ئایا ئەودوو دەستەیە یەکسانن ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دە بۆ بیرناکەنەوە. ٢٤)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان ناردمان ﴿نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ نووح بۆ ناو گەلەکەی ﴿إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ (پێی ووتن) دڵنیابن من ترسێنەرێکی ئاشکرام بۆتان. ٢٥)﴿أَن لَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ﴾ کەجگە لەخوا نەپەرستن ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ (چونکە) بەڕاستی من دەترسم بەخەتان بگرێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ أَلِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی سەخت و بەئازار. ٢٦)﴿فَقَالَ الْمَلَأُ﴾ جا پیاو ماقوڵەکان ووتیان ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوایان نەهێنا بوو ﴿مِن قَوْمِهِ﴾ لە گەلەکەی (نووح) ﴿مَا نَرَاكَ﴾ ئێمە تۆ نابینین ﴿إِلَّا بَشَرًا مِّثْلَنَا﴾ جگە لەئادەمی بەکی وەك خۆمان ﴿وَمَا نَرَاكَ﴾ وە نابینین تۆ ﴿اتَّبَعَكَ﴾ هیچ کەسێ شوێنت کەوتبێ ﴿إِلَّا الَّذِينَ﴾ جگە لەوانەی ﴿هُمْ أَرَاذِلُنَا﴾ کە هەژار و پەستەکانمانن ﴿بَادِيَ الرَّأْيِ﴾ بێ ئاوەزا و ساویلکەن (رواڵەت بینن) ﴿وَمَا نَرَىٰ لَكُمْ﴾ وە نابینن ئێوە ﴿عَلَيْنَا مِن فَضْلٍ﴾ هیچ شتێکتان لە ئێمە زیادبێ ﴿بَلْ نَظُنُّكُمْ كَاذِبِينَ﴾ بەڵکو بەدرۆزنتان دەزانین. ٢٧)﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ (نووح) ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَأَيْتُمْ﴾ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن كُنتُ﴾ ئەگەر من ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٍ﴾ بەڵگەی ئاشکرام هەبێت ﴿مِّن رَّبِّي﴾ لەلای پەروەردگارمەوە ﴿وَآتَانِي رَحْمَةً﴾ و ڕەحمەتێکی پێ بەخشیبم ﴿مِّنْ عِندِهِ﴾ لەلایەن خۆیەوە ﴿فَعُمِّيَتْ عَلَيْكُمْ﴾ بەڵام ئەوە لەئێوە شاردرابێتەوە ﴿أَنُلْزِمُكُمُوهَا﴾ ئایا بەزۆر پابەندتان بکەین پێیەوە ﴿وَأَنتُمْ لَهَا كَارِهُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە خەزی لێ تاکەن. ٢٨)

وَيَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا ۖ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ وَمَآ
أَنَا۠ بِطَارِدِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۚ إِنَّهُم مُّلَٰقُوا۟ رَبِّهِمْ وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمْ
قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٩﴾ وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِى مِنَ ٱللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ ۚ
أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٣٠﴾ وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ عِندِى خَزَآئِنُ ٱللَّهِ وَلَآ
أَعْلَمُ ٱلْغَيْبَ وَلَآ أَقُولُ إِنِّى مَلَكٌ وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ تَزْدَرِىٓ
أَعْيُنُكُمْ لَن يُؤْتِيَهُمُ ٱللَّهُ خَيْرًا ۖ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا فِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ إِنِّىٓ إِذًا
لَّمِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٣١﴾ قَالُوا۟ يَٰنُوحُ قَدْ جَٰدَلْتَنَا فَأَكْثَرْتَ
جِدَٰلَنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ
إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ ٱللَّهُ إِن شَآءَ وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَنفَعُكُمْ
نُصْحِىٓ إِنْ أَرَدتُّ أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ إِن كَانَ ٱللَّهُ يُرِيدُ أَن يُغْوِيَكُمْ ۚ
هُوَ رَبُّكُمْ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ
قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَعَلَىَّ إِجْرَامِى وَأَنَا۠ بَرِىٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ ﴿٣٥﴾
وَأُوحِىَ إِلَىٰ نُوحٍ أَنَّهُۥ لَن يُؤْمِنَ مِن قَوْمِكَ إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ
فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٣٧﴾

٢٢٥

- ١٠ ئەي خەلقىم، مەن سىلەردىن ئۇنىڭغا (يەنى تەبلىغ قىلغانلىقىمغا) ھېچقانداق مال-دۇنيا تەلەپ قىلمايمەن، مېنىڭ ئەجرىم پەقەت ئاللاغىلا خاستۇر، مەن ئىمان ئېيتقانلارنى ھەرگىز قوغلىمايمەن، ئۇلار ئۆز پەرۋەردىگارىغا (ئۆلگەندىن كېيىن) چوقۇم يېتىپ بارىدۇ، لېكىن مەن سىلەرنى نادان بىر قەۋم دەپ بىلىمەن.

١١ ئەي قەۋمىم، ئەگەر مەن ئۇلارنى قوغلىۋەتسەم، ئاللانىڭ (ئازابىدىن) مېنى كىم قۇتقۇزالايدۇ؟ سىلەر ئويلىنىپ باقمامسىلەر؟

١٢ مەن سىلەرگە: «مېنىڭ يېنىمدا ئاللانىڭ خەزىنىلىرى بار» دېمەيمەن، مەن غەيبنىمۇ بىلمەيمەن، مەن «مەن پەرىشتە» دېمەيمەن، سىلەر كۆز يۇمۇپ ئاچقۇچە خار قىلىۋەتكەن كىشىلەر توغرىسىدا: «ئاللا ئۇلارغا ھېچقانداق ياخشىلىق ئاتا قىلمايدۇ» دېمەيمەن، ئۇلارنىڭ دىللىرىدا نېمە بارلىقىنى ئاللا ئەڭ ياخشى بىلگۈچىدۇر، ئەگەر مەن ئۇنداق دېسەم، چوقۇم زالىملاردىن بولۇپ قالىمەن.

١٣ ئۇلار: «ئەي نۇھ، سەن بىز بىلەن تالاش-تارتىش قىلىپ، تالاش-تارتىشنى ناھايىتى كۆپ قىلدىڭ، ئەگەر راستچىل بولساڭ، بىزگە ۋەدە قىلغان (ئازابىمىز)نى ئېلىپ كەل» دېدى.

١٤ نۇھ: «ئۇنى ئاللا خالىسا، سىلەرگە چوقۇم ئېلىپ كېلىدۇ، سىلەر ئۇنىڭغا قادىر بولالمايسىلەر.

١٥ ئاللا سىلەرنى ئازدۇرماقچى بولسا، مەن سىلەرگە نەسىھەت قىلماقچى بولساممۇ، نەسىھىتىم سىلەرگە پايدا بەرمەيدۇ، ئاللا سىلەرنىڭ پەرۋەردىگارىدۇر، سىلەر ئۇنىڭغا قايتۇرۇلىسىلەر» دېدى.

١٦ ياكى ئۇلار: «مۇھەممەد ئۇنى ئۆزى توقۇپ چىقتى» دەمدۇ؟ ئېيتقىنكى: «ئەگەر مەن ئۇنى ئۆزۈم توقۇپ چىققان بولسام، گۇناھ-جىنايەت ئۈستىدە بولغان بولىمەن، سىلەرنىڭ گۇناھ-جىنايەتلىرىڭلار ئۈچۈن مەن ئەيىبلىنىمەن».

١٧ نۇھقا: «قەۋمىڭدىن ئىلگىرى ئىمان ئېيتقانلاردىن باشقا ھېچكىم ئىمان ئېيتمايدۇ، ئۇلارنىڭ قىلغانلىرىغا غەم قىلما،

١٨ كېمىنى بىزنىڭ نەزىرىمىز ۋە ۋەھيىمىز بويىچە ياسا، زالىملار توغرىسىدا مەن بىلەن سۆزلەشمە، ئۇلار چوقۇم غەرق قىلىنىدۇ» دەپ ۋەھيى كەلدى.

ئىبنى ئابباس (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) مۇنداق دېگەن: پەيغەمبىرىمىز (ﷺ) مۇنداق دېگەن: (مەن قانداق چىدىمدۇ، ئۇلار ئۆز پەرۋەردىگارىنىڭ ئالدىغا بېرىپ، ئۇ ئۇلارنى ھېساب-كىتاب قىلىپ، ئۇلارغا جازا بېرىدىغان ۋاقىتنى ئاڭلىغان تۇرسا؟) ئۇ چاغدا ساھابىلەر: «ئەي ئاللاھنىڭ رەسۇلى، بىز نېمە دەيمىز؟» دېدى. پەيغەمبىرىمىز (ﷺ) مۇنداق دېدى: (سىلەر مۇنداق دەڭلار: «ئەي ئاللا، بىز سەندىن ئۈمىد قىلىمىز، سەندىن قورقىمىز، سەن بىزنى يېتەرلىك دەپ بىلىمىز، سەن بىزنىڭ ئىشلىرىمىزنى ئۈستىگە ئالغۇچىدۇرسەن»).

﴿وَيَٰقَوْمِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ﴿لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مَالًا﴾ لەسەر ئەم (گەیاندنی پەیامە) داوای هیچ ماڵ و پارەیەکتان لێ ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ﴾ پاداشتی من ﴿إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾ هەر لەسەر خوایە ﴿وَمَآ أَنَا بِطَارِدِ الَّذِينَ ءَامَنُوٓا﴾ وە من ئەوانە دەرناکەم بڕوایان هێناوە ﴿إِنَّهُم مُّلَٰقُوا رَبِّهِمْ﴾ بەڕاستی ئەوانە بەدیداری پەروەردگاریان دەگەن (لەڕۆژی دواییدا) ﴿وَلَٰكِنِّيٓ أَرَىٰكُمْ﴾ بەڵام من ئێوە دەبینم ﴿قَوْمًا تَجْهَلُونَ﴾ کۆمەڵێکی نەزانن. ٢٩) ﴿وَيَٰقَوْمِ مَن يَنصُرُنِي﴾ ئەی گەلەکەم کێ یارمەتیم دەدات ﴿مِنَ اللَّهِ إِن طَرَدتُّهُمْ﴾ لەبەرانبەر خوادا ئەگەر ئەوانە بتارێنم (و دەریان بکەم) ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیرناکەنەوە؟ ٣٠) ﴿وَلَآ أَقُولُ لَكُمْ﴾ من پێتان ناڵێم ﴿عِندِي خَزَآئِنُ اللَّهِ﴾ خەزێنەکانی خوا لای منە ﴿وَلَآ أَعْلَمُ الْغَيْبَ﴾ و ناشڵێم غەیبو نادیارەکان دەزانم ﴿وَلَآ أَقُولُ لِي مَلَكٌ﴾ هەروەها ناڵێم من فریشتەم ﴿وَلَآ أَقُولُ لِلَّذِينَ﴾ بەوانەش ناڵێم ﴿تَزْدَرِيٓ أَعْيُنُكُمْ﴾ کە لەبەر چاوی ئێوە سووکو بێ ڕێزن ﴿لَن يُؤْتِيَهُمُ اللَّهُ خَيْرًا﴾ خوا هیچ چاکەیەکیان ناداتێ ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ﴾ خوا چاک دەزانێ ﴿بِمَا فِيٓ أَنفُسِهِمْ﴾ بەوەی لەدەروونی ئەواندایە ﴿إِنِّيٓ إِذًا لَّمِنَ الظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی من ئەوکاتە (کە ئەو هەژارانە دەربکەم) لەستەم کاران دەبم. ٣١) ﴿قَالُوا يَٰنُوحُ﴾ ووتیان ئەی نووح ﴿قَدْ جَٰدَلْتَنَا﴾ بێگومان دەمەقاڵێت کرد لەگەڵماندا ﴿فَأَكْثَرْتَ جِدَٰلَنَا﴾ زۆریش دەمەقاڵێت کرد لەگەڵماندا ﴿فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ﴾ دەی ئەوەی بەڵێنمان پێ دەدەیت (لەسزا) بۆمان بهێنە ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّٰدِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانیت. ٣٢) ﴿قَالَ إِنَّمَا يَأْتِيكُم بِهِ اللَّهُ﴾ ووتی بێگومان خوا بۆتان دەهێنێ ﴿إِن شَآءَ﴾ ئەگەر بیەوێ ﴿وَمَآ أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئێوە ناتوانن (لەسزای خوا) خۆتان قوتار بکەن. ٣٣) ﴿وَلَا يَنفَعُكُمْ نُصْحِي﴾ وە ئامۆژگاری من سوودتان پێ ناگەیەنێ ﴿إِنْ أَرَدتُّ﴾ گەر بمەوێ ﴿أَنْ أَنصَحَ لَكُمْ﴾ ئامۆژگاریتان بکەم ﴿إِن كَانَ اللَّهُ يُرِيدُ﴾ ئەگەر خوا بیەوێ ﴿أَن يُغْوِيَكُمْ﴾ گومڕاتان بکات ﴿هُوَ رَبُّكُمْ﴾ ئەو پەروەردگارتانە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێنەوە. ٣٤) ﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ﴾ یا ئەوانە دەڵێن موحەممەد (ﷺ) ئەم (قورئانەی) بەناوی خواوە هەڵبەستووە ﴿قُلْ إِنِ افْتَرَيْتُهُ﴾ بڵێ ئەگەر من هەڵم بەستبێت ﴿فَعَلَيَّ إِجْرَامِي﴾ ئەوە گوناهو تاوانەکەی تەنها لەسەر خۆمە ﴿وَأَنَا بَرِيٓءٌ مِّمَّا تُجْرِمُونَ﴾ وە منیش بەریم لەتاوانی ئێوە. ٣٥) ﴿وَأُوحِيَ إِلَىٰ نُوحٍ﴾ سرووش کرا بۆ نووح ﴿أَنَّهُ لَن يُؤْمِنَ﴾ کەوا کەس بڕوا ناهێنێ ﴿مِن قَوْمِكَ﴾ لەگەلەکەت ﴿إِلَّا مَن قَدْ ءَامَنَ﴾ بێجگە لەوەی پێشتر بڕوای هێناوە ﴿فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا يَفْعَلُونَ﴾ کەواتە ناڕەحەت و غەمبار مەبە بەوەی ئەوان دەیکەن. ٣٦) ﴿وَاصْنَعِ الْفُلْكَ﴾ وە کەشتیەکەش دروست بکە ﴿بِأَعْيُنِنَا وَوَحْيِنَا﴾ لە پێش چاوو بەچاودێری و نیگای ئێمە (کە بۆت کراوە) ﴿وَلَا تُخَاطِبْنِي﴾ وە هیچ قسەم لەگەڵدا مەکە ﴿فِي الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ لە بارەی ئەوانەی ستەمیان کردووە ﴿إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ﴾ چونکە بێ گومان ئەوانە دەخنکێنرێن. ٣٧)

وَيَصۡنَعُ ٱلۡفُلۡكَ وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيۡهِ مَلَأٞ مِّن قَوۡمِهِۦ سَخِرُواْ
مِنۡهُۚ قَالَ إِن تَسۡخَرُواْ مِنَّا فَإِنَّا نَسۡخَرُ مِنكُمۡ كَمَا تَسۡخَرُونَ ٣٨
فَسَوۡفَ تَعۡلَمُونَ مَن يَأۡتِيهِ عَذَابٞ يُخۡزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيۡهِ عَذَابٞ
مُّقِيمٌ ٣٩ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَمۡرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ قُلۡنَا ٱحۡمِلۡ فِيهَا
مِن كُلّٖ زَوۡجَيۡنِ ٱثۡنَيۡنِ وَأَهۡلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيۡهِ ٱلۡقَوۡلُ
وَمَنۡ ءَامَنَۚ وَمَآ ءَامَنَ مَعَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلٞ ٤٠ ۞ وَقَالَ ٱرۡكَبُواْ
فِيهَا بِسۡمِ ٱللَّهِ مَجۡرٜىٰهَا وَمُرۡسَىٰهَآۚ إِنَّ رَبِّي لَغَفُورٞ رَّحِيمٞ ٤١ وَهِيَ
تَجۡرِي بِهِمۡ فِي مَوۡجٖ كَٱلۡجِبَالِ وَنَادَىٰ نُوحٌ ٱبۡنَهُۥ وَكَانَ
فِي مَعۡزِلٖ يَٰبُنَيَّ ٱرۡكَب مَّعَنَا وَلَا تَكُن مَّعَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ٤٢
قَالَ سَـَٔاوِيٓ إِلَىٰ جَبَلٖ يَعۡصِمُنِي مِنَ ٱلۡمَآءِۚ قَالَ لَا عَاصِمَ
ٱلۡيَوۡمَ مِنۡ أَمۡرِ ٱللَّهِ إِلَّا مَن رَّحِمَۚ وَحَالَ بَيۡنَهُمَا ٱلۡمَوۡجُ فَكَانَ
مِنَ ٱلۡمُغۡرَقِينَ ٤٣ وَقِيلَ يَٰٓأَرۡضُ ٱبۡلَعِي مَآءَكِ وَيَٰسَمَآءُ
أَقۡلِعِي وَغِيضَ ٱلۡمَآءُ وَقُضِيَ ٱلۡأَمۡرُ وَٱسۡتَوَتۡ عَلَى ٱلۡجُودِيِّۖ وَقِيلَ
بُعۡدٗا لِّلۡقَوۡمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ٤٤ وَنَادَىٰ نُوحٞ رَّبَّهُۥ فَقَالَ رَبِّ إِنَّ
ٱبۡنِي مِنۡ أَهۡلِي وَإِنَّ وَعۡدَكَ ٱلۡحَقُّ وَأَنتَ أَحۡكَمُ ٱلۡحَٰكِمِينَ ٤٥

* [illegible] (ﷺ) [illegible] (٣٦١) سوره‌تی (الغاشیة):

قال رسول الله (ﷺ): (يؤتى بالرجل من أهل النار فيقال له: يا ابن آدم كيف وجدت مضجعك؟ فيقول: شر مضجع، فيقال: هل تفتدي بقراب الأرض ذهبا؟ قال: فيقول: نعم يا رب، فيقول الله: كذبت، قد سألتك أقل من ذلك فلم تفعل فيؤمر به إلى النار) (رواه مسلم). پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: (پیاوێک [illegible] له دۆزه‌خییان و پێی ده‌ڵێن: ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م، جێگاکه‌ت چۆن بوو؟ ده‌ڵێ: خراپترین جێگایه، پێی ده‌ڵێن: ئایا به‌قه‌د زه‌ویی ئاڵتوون [illegible] لێی؟ ده‌ڵێ: به‌ڵێ ئه‌ی په‌روه‌ردگار، خوا پێی ده‌فه‌رمووێ: [illegible] داوای [illegible] که‌ [illegible] به‌ڵام [illegible] جا فه‌رمان ده‌درێ [illegible] ناو ئاگره‌که).

﴿يَصْنَعُ الْفُلْكَ﴾ وە دەستی کرد بەدروست کردنی کەشتیەکە ﴿وَكُلَّمَا مَرَّ عَلَيْهِ﴾ هەر کاتێ تێ بەڕێنایە بەلایا ﴿مَلَأٌ مِّن قَوْمِهِ﴾ کۆمەڵێ لەگەلەکەی ﴿سَخِرُوا مِنْهُ﴾ گاڵتەیان پێ دەکرد ﴿قَالَ إِن تَسْخَرُوا مِنَّا﴾ (نووح) دەیووت ئەگەر ئێوە ئێستە گاڵتەو لاقرتی بەئێمە دەکەن ﴿فَإِنَّا نَسْخَرُ مِنكُمْ﴾ ئەوە بێ گومان ئێمەش لاقرتی بەئێوە دەکەین ﴿كَمَا تَسْخَرُونَ﴾ هەر وەکو ئێوە لاقرتی بەئێمە دەکەن. ٣٨﴿سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ جا لەمەوپاش دەزانن ﴿مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ﴾ کێ سزای بۆ دێت ﴿يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ﴾ سەر شۆڕی دەکات (لەدنیادا لەقیامەتیشدا) سزای هەمیشەیی بەسەردادێت. ٣٩﴿حَتَّىٰ إِذَا﴾ (نووح (عليه السلام)) کەشتیەکەی دروست کرد) هەتا کاتێ ﴿جَاءَ أَمْرُنَا﴾ فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿وَفَارَ التَّنُّورُ﴾ و تەنوورەکەناوی لێ هەڵ قوڵا ﴿قُلْنَا احْمِلْ فِيهَا﴾ ووتمان (بەنووح) لەو(کەشتیە)دا هەڵگرە ﴿مِن كُلٍّ زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ﴾ لەهەموو ئێرو مێیەک دووان ﴿وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن﴾ ژن و منداڵەکانیشت هەڵبگرە ئەوەیان نەبێت ﴿سَبَقَ عَلَيْهِ الْقَوْلُ﴾ بڕیاری خوای لەسەر درابوو (بەخنکاندن) ﴿وَمَنْ آمَنَ﴾ هەر ئەوانەش (هەڵ بگرە کە) بڕوایان هێنا (لەگەڵەکەت) ﴿وَمَا آمَنَ مَعَهُ إِلَّا قَلِيلٌ﴾ وە خەڵکێکی کەم نەبێت بڕوایان نەهێنا لەگەڵی دا. ٤٠﴿وَقَالَ ارْكَبُوا فِيهَا﴾ (نووح) ووتی هەموتان سواربن لەو (کەشتیە)دا ﴿بِسْمِ اللَّهِ مَجْرَاهَا وَمُرْسَاهَا﴾ بەناوی خوایە لەکاتی ڕۆیشتن و ڕەسەتانی دا ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ زۆر لێ بوردەی میهرەبانە. ٤١﴿وَهِيَ تَجْرِي بِهِمْ﴾ کەشتیەکە دەیبردن ﴿فِي مَوْجٍ كَالْجِبَالِ﴾ بەناو شەپۆل وەک کێوو شاخ دا ﴿وَنَادَىٰ نُوحٌ ابْنَهُ﴾ نووحیش (عليه السلام) کوڕەکەی بانگ کرد(کەناوی کەنعان بوو) ﴿وَكَانَ فِي مَعْزِلٍ﴾ کە لەشوێنێکی کەنارا بوو ﴿يَا بُنَيَّ ارْكَب مَّعَنَا﴾ (ووتی) ئەی کوڕی خۆشەویستم لەگەڵمان دا سوارببە ﴿وَلَا تَكُن مَّعَ الْكَافِرِينَ﴾ و لەگەڵ بێبڕوایان مەبە. ٤٢﴿قَالَ سَآوِي إِلَىٰ جَبَلٍ﴾ (کوڕەکەی) ووتی پەنا بۆ شاخێک دەبەم ﴿يَعْصِمُنِي مِنَ الْمَاءِ﴾ کە بمپارێزێ لەم لافاوە ﴿قَالَ لَا عَاصِمَ الْيَوْمَ﴾ (نووح) ووتی ئەمڕۆ هیچ پارێزەرێک (بەتادەرێک) نی یە ﴿مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾ لەفەرمانی خوا (کەخنکاندنە) ﴿إِلَّا مَن رَّحِمَ﴾ مەگەر کەسێ خوا بەهەمی پێ بکات ﴿وَحَالَ بَيْنَهُمَا الْمَوْجُ﴾ لەوکاتەدا شەپۆل لافاو کەوتە نێوانیان ﴿فَكَانَ مِنَ الْمُغْرَقِينَ﴾ جا ئەو (کوڕە خنکاو) لەخنکاوان بوو. ٤٣﴿وَقِيلَ يَا أَرْضُ﴾ ئەوسا ووترا ئەی زەوی ﴿ابْلَعِي مَاءَكِ﴾ ئاوەکەت هەڵمژە ﴿وَيَا سَمَاءُ أَقْلِعِي﴾ و ئەی ئاسمان باران مەبارێنە ﴿وَغِيضَ الْمَاءُ﴾ شێتر لافاوەکە ڕۆچوو بەناخی زەوی دا ﴿وَقُضِيَ الْأَمْرُ﴾ کارەکە(خنکانیان) تەواو کرا ﴿وَاسْتَوَتْ عَلَى الْجُودِيِّ﴾ و (کەشتیەکە) وەستا بەسەر (کەژی) جوودییەوە ﴿وَقِيلَ بُعْدًا﴾ ووترا دووری لەڕەحمی خوا ﴿لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ بۆ گەلی ستەمکاران. ٤٤﴿وَنَادَىٰ نُوحٌ رَّبَّهُ﴾ نووح هاواری کردە پەروەردگاری ﴿فَقَالَ رَبِّ﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنَّ ابْنِي مِنْ أَهْلِي﴾ بەڕاستی کوڕەکەم ﴿وَإِنَّ وَعْدَكَ الْحَقُّ﴾ کەس و کاری منە و بێ گومان بەڵێنی تۆش ڕاستە ﴿وَأَنتَ أَحْكَمُ الْحَاكِمِينَ﴾ وە تۆش دادوەرترینی هەموو فەرمان ڕەوایانی. ٤٥

قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ ۖ إِنَّهُۥ عَمَلٌ غَيْرُ صَٰلِحٍ ۖ فَلَا تَسْـَٔلْنِ
مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۖ إِنِّىٓ أَعِظُكَ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٤٦﴾
قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَعُوذُ بِكَ أَنْ أَسْـَٔلَكَ مَا لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ ۖ وَإِلَّا
تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٤٧﴾ قِيلَ يَٰنُوحُ
ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ ۚ
وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٨﴾ تِلْكَ
مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ
مِن قَبْلِ هَٰذَا ۖ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِلَىٰ عَادٍ
أَخَاهُمْ هُودًا ۚ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ
غَيْرُهُۥٓ ۖ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ ﴿٥٠﴾ يَٰقَوْمِ لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ
أَجْرًا ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى فَطَرَنِى ۖ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٥١﴾
وَيَٰقَوْمِ ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ
عَلَيْكُم مِّدْرَارًا وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ ۖ وَلَا تَتَوَلَّوْا
مُجْرِمِينَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟ يَٰهُودُ مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ وَمَا نَحْنُ
بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا عَن قَوْلِكَ وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٥٣﴾

ئايەتلەر (٤٥) سورىتى (ئالالئە) سەل ئىمام ئەلى (ر) مۇنداق دەپ سورىدى: ئى رەسۇل ئاللاھ (ﷺ)! ئاللاھ: «ئۇ ئەھلىڭ ئەمەس» دېگەن ئوغلۇڭ توغرىسىدا نېمە دېمەكچى بولدى؟ دېدى. پەيغەمبەر (ﷺ) مۇنداق جاۋاب بەردى: «ئۇ ئەھلىمدىن ئەمەس، ئۇ ئۆزىنىڭ ئىشلىرىدا ماڭا ئاسىيلىق قىلغان بىر ئادەم ئىدى. سەن مەن بىلمەيدىغان ئىشلارنى مەندىن سورىما. مەن سېنى نادانلاردىن بولۇپ قېلىشتىن ساقلايمەن» دېدى. نۇھ (ع) مۇنداق دېدى: ئى پروردىگارىم! مەن بىلمەيدىغان ئىشلارنى سەندىن سورىشىمدىن ساقلىنىشقا سېنىڭ پاناھلىقىڭنى تىلەيمەن. ئەگەر مېنى مەغپىرەت قىلمىساڭ ۋە ماڭا رەھىم قىلمىساڭ، مەن زىيانكارلاردىن بولۇپ قالىمەن.

ئايەتلەر (٤٨) سورىتى (ئالالئە) سەل رەسۇلۇللاھ (ﷺ) مۇنداق دېدى: (ئەمبىيالارنىڭ ھەممىسىنىڭ دىنى بىر، ئانىلىرى ھەر خىل، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق پەيغەمبەر بولمىغان. مەن ئىنسانلارنىڭ ئىچىدە ئىسا ئىبنى مەريەمگە ئەڭ يېقىن كىشىمەن. ئۇ مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بولغان ھەر مۇسۇلمان ئەيسالىق كافىر ئاكۇرىتىنى ھەرۋەقا كەسىتىپ، يەپ-ئىچىپ، ئۇخلاپ، ئاندىن ئەمەلىيەتتە ئاكۇرىت ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئۆتۈپ كېتىدۇ.

ئايەتلەر (٤٨) سورىتى (ئالالئە) سەل رەسۇلۇللاھ (ﷺ): (ئەمبىيالارنىڭ ھەممىسىنىڭ دىنى بىر، ئانىلىرى ھەر خىل، ئۇلارنىڭ ئارىسىدا ھېچقانداق پەيغەمبەر بولمىغان. مەن ئىنسانلارنىڭ ئىچىدە ئىسا ئىبنى مەريەمگە ئەڭ يېقىن كىشىمەن. ئۇ مېنىڭ ئۈممىتىمدىن بولغان ھەر مۇسۇلمان ئەيسالىق كافىر ئاكۇرىتىنى ھەرۋەقا كەسىتىپ، يەپ-ئىچىپ، ئۇخلاپ، ئاندىن ئەمەلىيەتتە ئاكۇرىت ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئۆتۈپ كېتىدۇ.

ئايەتلەر (٤٨) سورىتى (ئالالئە) سەل رەسۇلۇللاھ (ﷺ): (نەن مەخاشىر الأنبياء إخوة لعلات ديننا واحد) =

﴿قَالَ يَٰنُوحُ إِنَّهُۥ﴾(خوا) فەرمووی ئەی نووح بەڕاستی ئەو(کەنعانە)﴿لَيْسَ مِنْ أَهْلِكَ﴾لەکەس و کاری تۆ نی یە ﴿إِنَّهُۥ عَمَلٌ﴾ بێگومان ئەو (کوڕە) کردەوەی ﴿غَيْرُ صَٰلِحٍ﴾ خراپ و ناپەسەند بوو ﴿فَلَا تَسْـَٔلْنِ﴾ جا کەواتە داوای شتێکم لێ مەکە ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ﴾ کەزانیاریت دەربارەی نی یە ﴿إِنِّىٓ أَعِظُكَ﴾ بەڕاستی من ئامۆژگاریت دەکەم ﴿أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْجَٰهِلِينَ﴾ تا لەنەفامان نەبیت. ٤٦)﴿قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ﴾ (نووح) ووتی پەروەردگارم بەڕاستی من ﴿أَعُوذُ بِكَ﴾ پەنات پێ دەگرم (لەوەی) ﴿أَنْ أَسْـَٔلَكَ﴾ داوای شتێکت لێ بکەم ﴿لَيْسَ لِى بِهِۦ عِلْمٌ﴾ کەنایزانم ﴿وَإِلَّا تَغْفِرْ لِى وَتَرْحَمْنِىٓ﴾ وە ئەگەر نەبوری لێم و ڕەحمم پێ نەکەی ﴿أَكُن مِّنَ ٱلْخَٰسِرِينَ﴾ لەزیان لێکەوتوان دەبم. ٤٧) ﴿قِيلَ يَٰنُوحُ﴾ ووترا ئەی نووح ﴿ٱهْبِطْ بِسَلَٰمٍ مِّنَّا﴾ دابەزە(لەکەشتیەکە) بەهێمنی و بێوەی لەلایەن ئێمەوە ﴿وَبَرَكَٰتٍ عَلَيْكَ﴾ وە بەپیت و فەڕی زۆر بەسەرخۆتەوە ﴿وَعَلَىٰٓ أُمَمٍ مِّمَّن مَّعَكَ﴾ وەبەسەر گەلانێک کەپەیدا ئەبن لەوانەی کە لەگەڵ تۆ دان (یا بەسەر ئەو خەڵکانەی لەگەڵ تۆدان) ﴿وَأُمَمٌ سَنُمَتِّعُهُمْ﴾ چەند نەتەوەو گەل دواتر دێن خۆشی و ئازو نیعمەتیان پێ دەدەین ﴿ثُمَّ يَمَسُّهُم مِّنَّا﴾ پاشان لەلایەن ئێمەوە دووچاریان دەبێت ﴿عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای سەختی ئازاردەر. ٤٨) ﴿تِلْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ﴾ ئەمانە(ی باسکران) لەهەواڵە گرنگە نادیارەکانە ﴿نُوحِيهَآ إِلَيْكَ﴾ بەنیگا پۆمان ناردی ﴿مَا كُنتَ تَعْلَمُهَآ أَنتَ وَلَا قَوْمُكَ﴾ نەتۆ و نەگەلەکەت نەتان دەزانین ﴿مِن قَبْلِ هَٰذَا﴾ لەپێش ئەم (نیگای ئێمە) ﴿فَٱصْبِرْ﴾ کەواتە خۆڕاگر بە ﴿إِنَّ ٱلْعَٰقِبَةَ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بەڕاستی سەرئەنجام بۆ لەخوا ترسانە. ٤٩)﴿وَإِلَىٰ عَادٍ أَخَاهُمْ هُودًا﴾ وە بۆلای (گەلی) عاد هوودی برایانمان نارد ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی بە جگە لە ئەو﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُفْتَرُونَ﴾ ئێوە تەنها درۆ هەڵئەبەستن. ٥٠)﴿يَٰقَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿لَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ لەسەر ئەم (گەیاندنی پەیامە) داوای هیچ پاداشتێکتان لێ ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱلَّذِى﴾ پاداشتی من هەر لەسەر ئەو (خوا)یە ﴿فَطَرَنِىٓ﴾ کەدروستی کردوم ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن. ٥١)﴿وَيَٰقَوْمِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ﴿ٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ﴾ داوای لێبوردن لەپەروەردگارتان بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ﴾ دواتر بگەڕێنەوە بۆلای ئەو﴿يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم﴾ (ئەگەر وابکەن خوا) لەئاسمانەوە (باران) دەبارێنێ بەسەرتاندا ﴿مِّدْرَارًا﴾ بەلێزەمە ﴿وَيَزِدْكُمْ قُوَّةً﴾ و هێزی تر زیاد دەکات ﴿إِلَىٰ قُوَّتِكُمْ﴾ بۆ هێزەکەتان ﴿وَلَا تَتَوَلَّوْا۟ مُجْرِمِينَ﴾ وەڕوو وەرمەگێڕن (لەبانگەوازەکەم) بەتاوان باری. ٥٢)﴿قَالُوا۟ يَٰهُودُ﴾ ووتیان ئەی هوود ﴿مَا جِئْتَنَا بِبَيِّنَةٍ﴾ تۆ هیچ بەڵگەیەکی ڕوونت بۆ نەهێناوین ﴿وَمَا نَحْنُ بِتَارِكِىٓ ءَالِهَتِنَا﴾ بۆیە ئێمەش واز لەپەرستراوەکانمان ناهێنین ﴿عَن قَوْلِكَ﴾ لەبەر قسەی تۆ﴿وَمَا نَحْنُ لَكَ بِمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئێمە باوەڕت پێ ناکەین. ٥٣)

إِن نَّقُولُ إِلَّا اعْتَرَىٰكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا بِسُوءٍ ۗ قَالَ إِنِّي أُشْهِدُ اللَّهَ
وَاشْهَدُوا أَنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تُشْرِكُونَ ﴿٥٤﴾ مِن دُونِهِ ۖ فَكِيدُونِي
جَمِيعًا ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ ﴿٥٥﴾ إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ رَبِّي وَرَبِّكُم ۚ مَّا
مِن دَابَّةٍ إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿٥٦﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ ۚ وَيَسْتَخْلِفُ
رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا ۚ إِنَّ رَبِّي عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ
﴿٥٧﴾ وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا نَجَّيْنَا هُودًا وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ بِرَحْمَةٍ
مِّنَّا وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٨﴾ وَتِلْكَ عَادٌ جَحَدُوا بِآيَاتِ
رَبِّهِمْ وَعَصَوْا رُسُلَهُ وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿٥٩﴾ وَأُتْبِعُوا
فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ ۗ أَلَا إِنَّ عَادًا كَفَرُوا رَبَّهُمْ ۗ أَلَا
بُعْدًا لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ ﴿٦٠﴾ ۞ وَإِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَالِحًا ۚ قَالَ
يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ ۖ هُوَ أَنشَأَكُم مِّنَ الْأَرْضِ
وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا فَاسْتَغْفِرُوهُ ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّي قَرِيبٌ مُّجِيبٌ
﴿٦١﴾ قَالُوا يَا صَالِحُ قَدْ كُنتَ فِينَا مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا ۖ أَتَنْهَانَا أَن
نَّعْبُدَ مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا ۖ وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٦٢﴾

= (رواه البخاري).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرمووێ: (تێبینی کۆمەڵێک پیاوان هەیە ڕەمەزان جیاوازە بە شایەتمان بەکەیف ڕۆژ جیاوازی بڕیارەکەی بازاڕی و داهاتە جیا وایدەنێ.

ئایەتی (٥٠) سورەتی (المائدة) عن ابن عباس قال: قال رسول الله (ﷺ): (أمرت أن أقاتل الناس إلى الله عزوجل من يشهد في الإسلام سنة الجاهلية، وطالب دم امرىء

بڕی حەق ئەوان مەحەکەمەی ئاسمانی ئەبڕێ. (رواه البخاري) عەبدوڵڵای کوڕی عەباس خواوە، (ﷺ) فەرمویەتی: (فەرمانم پێکراوە بەوەی کە شەڕی خەڵکی بکەم تا ئەو کاتەی کە لە شایەتمانی بدەن بە یەکخوا پەرستن، وە کەسێک بێ ڕێزی خوێنی کەسێکی بێ تاوان بڕێژێت).

ئایەتی (٥٤) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (إذا أحب الله تعالى العبد نادى جبريل=

﴿إِنْ تَقُولُ إِلَّا﴾ ئێمە تەنها (ئەوە بەتۆ) دەڵێین ﴿اعْتَرَاكَ بَعْضُ آلِهَتِنَا﴾ هەندێ لەپەرستراوەکانمان تووشیان کردووی ﴿بِسُوءٍ﴾ بەشێتی ﴿قَالَ إِنِّي﴾ ووتی بەڕاستی من ﴿أُشْهِدُ اللَّهَ﴾ خوا دەکەم بەشایەت ﴿وَاشْهَدُوا﴾ و ئێوەش شایەت بن ﴿أَنِّي بَرِيءٌ﴾ کەبەڕاستی من بەریم و دوورم ﴿مِمَّا تُشْرِكُونَ﴾ لەوەی کەئێوە دەیکەنە هاوبەش بۆخوا. ٥٤) ﴿مِنْ دُونِهِ﴾ جگە لەخوا ﴿فَكِيدُونِي جَمِيعًا﴾جا هەمووتان پیلانم لێ بگێڕن ﴿ثُمَّ لَا تُنظِرُونِ﴾ لەپاشان مۆڵەتیشم مەدەن(و لێم مەوەستن). ٥٥)﴿إِنِّي تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ﴾ بەڕاستی من پشتم بەخوا بەستووە ﴿رَبِّي وَرَبِّكُمْ﴾ کەپەروەردگاری من و پەروەردگاری ئێوەیشە ﴿مَا مِن دَابَّةٍ﴾ هیچ گیان لەبەرێک نی یە ﴿إِلَّا هُوَ آخِذٌ بِنَاصِيَتِهَا﴾ مەگەر خوا دەسەڵات دارە بەسەریدا (بگری مووی پێشە سەریەتی) ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ لەسەر ڕێگەیەکی ڕاستە. ٥٦)﴿فَإِن تَوَلَّوْا﴾ ئەوسا ئەگەر ئێوە ڕوو وەرگێڕن ﴿فَقَدْ أَبْلَغْتُكُم﴾ ئەوە بێگومان من پێم ڕاگەیاندون ﴿مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ إِلَيْكُمْ﴾ ئەوەی بەمندا نێردراوە بۆتان ﴿وَيَسْتَخْلِفُ رَبِّي قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ وە پەروەردگارم کۆمەڵێکی تر لەشوێنی ئێوە دادەنێ﴿وَلَا تَضُرُّونَهُ شَيْئًا﴾ ئێوەش هیچ زیانێ بەخوا ناگەیەنن ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرو پارێزەرە. ٥٧)﴿وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا﴾ وە کاتێ فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿نَجَّيْنَا هُودًا﴾ هوودمان ڕزگار کرد ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ ئەوانەش باوەڕیان هێنابوو لەگەڵی ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنَّا﴾ بەمیهرەبانی خۆمان ﴿وَنَجَّيْنَاهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ وە ئەوانمان لەسزایەکی توندو بەهێز ڕزگار کرد. ٥٨) ﴿وَتِلْكَ عَادٌ﴾ ئەوەش گەلی عاد بوو ﴿جَحَدُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ باوەڕیان نەهێنا بە بەڵگەو موعجیزەکانی پەروەردگاریان ﴿وَعَصَوْا رُسُلَهُ﴾ و سەرپێچی نێرراوەکانی خوایان کرد ﴿وَاتَّبَعُوا أَمْرَ كُلِّ﴾ و شوێن فەرمانی هەموو ﴿جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ زۆردارێکی سەرکەش کەوتن. ٥٩)﴿وَأُتْبِعُوا﴾ بەشوێنیاندا نێروا ﴿وَمَا أَتَّبَعُونَ لَعْنَةً﴾ نەفرین لەم دنیایەدا ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ و لەڕۆژی دواییشدا ﴿أَلَا إِنَّ عَادًا﴾ بێدار بن بەڕاستی گەلی عاد ﴿كَفَرُوا رَبَّهُمْ﴾ بڕوایان بەپەروەردگاریان نەهێنا ﴿أَلَا بُعْدًا﴾ بێدارین دووری و لەناوچوون ﴿لِّعَادٍ قَوْمِ هُودٍ﴾ بۆ عادی گەلی هوود. ٦٠) ﴿وَإِلَىٰ ثَمُودَ﴾ بۆ گەلی سەموودیش ناردمان ﴿أَخَاهُمْ صَالِحًا﴾ صالح پێغەمبەر (ﷺ)ی برایان ﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نیە بێجگە لەو ﴿هُوَ أَنشَأَكُم﴾ ئەو دروستی کردوون ﴿مِّنَ الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا ﴿وَاسْتَعْمَرَكُمْ فِيهَا﴾ و کردونی بەئاوەدان کەرەوەتێیدا ﴿فَاسْتَغْفِرُوهُ﴾ کەواتە داوای لێبوردنی لێ بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ﴾ پاشان بگەڕێنەوە بۆلای ﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿قَرِيبٌ مُّجِيبٌ﴾ زۆر نزیکی دوعا وەرگرە. ٦١)﴿قَالُوا يَا صَالِحُ﴾ ووتیان ئەی صالح ﴿قَدْ كُنتَ فِينَا﴾ بەڕاستی تۆ لەناوماندا ﴿مَرْجُوًّا قَبْلَ هَٰذَا﴾ جێی ئومێد بووی پێش ئەمە ﴿أَتَنْهَانَا أَن نَّعْبُدَ﴾ ئایا بەرگریمان دەکەی لەپەرستنی ﴿مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾ ئەوەی کەباو و باپیرانمان پەرستوویانە ﴿وَإِنَّنَا لَفِي شَكٍّ﴾ و بەڕاستی ئێمە لە گوماندایین ﴿مِّمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾ لەوەی تۆ بانگمان دەکەیت بۆلای و دوو دڵین. ٦٢)

قَالَ يَٰقَوۡمِ أَرَءَيۡتُمۡ إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٖ مِّن رَّبِّي وَءَاتَىٰنِي
مِنۡهُ رَحۡمَةٗ فَمَن يَنصُرُنِي مِنَ ٱللَّهِ إِنۡ عَصَيۡتُهُۥۖ فَمَا تَزِيدُونَنِي
غَيۡرَ تَخۡسِيرٖ ﴿٦٣﴾ وَيَٰقَوۡمِ هَٰذِهِۦ نَاقَةُ ٱللَّهِ لَكُمۡ ءَايَةٗ
فَذَرُوهَا تَأۡكُلۡ فِيٓ أَرۡضِ ٱللَّهِ وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوٓءٖ فَيَأۡخُذَكُمۡ
عَذَابٞ قَرِيبٞ ﴿٦٤﴾ فَعَقَرُوهَا فَقَالَ تَمَتَّعُواْ فِي دَارِكُمۡ
ثَلَٰثَةَ أَيَّامٖۖ ذَٰلِكَ وَعۡدٌ غَيۡرُ مَكۡذُوبٖ ﴿٦٥﴾ فَلَمَّا جَآءَ
أَمۡرُنَا نَجَّيۡنَا صَٰلِحٗا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مَعَهُۥ بِرَحۡمَةٖ مِّنَّا
وَمِنۡ خِزۡيِ يَوۡمِئِذٍ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ ﴿٦٦﴾ وَأَخَذَ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُواْ ٱلصَّيۡحَةُ فَأَصۡبَحُواْ فِي دِيَٰرِهِمۡ جَٰثِمِينَ
﴿٦٧﴾ كَأَن لَّمۡ يَغۡنَوۡاْ فِيهَآۗ أَلَآ إِنَّ ثَمُودَاْ كَفَرُواْ رَبَّهُمۡۗ أَلَا بُعۡدٗا
لِّثَمُودَ ﴿٦٨﴾ وَلَقَدۡ جَآءَتۡ رُسُلُنَآ إِبۡرَٰهِيمَ بِٱلۡبُشۡرَىٰ قَالُواْ
سَلَٰمٗاۖ قَالَ سَلَٰمٞۖ فَمَا لَبِثَ أَن جَآءَ بِعِجۡلٍ حَنِيذٖ ﴿٦٩﴾ فَلَمَّا
رَءَآ أَيۡدِيَهُمۡ لَا تَصِلُ إِلَيۡهِ نَكِرَهُمۡ وَأَوۡجَسَ مِنۡهُمۡ خِيفَةٗۚ
قَالُواْ لَا تَخَفۡ إِنَّآ أُرۡسِلۡنَآ إِلَىٰ قَوۡمِ لُوطٖ ﴿٧٠﴾ وَٱمۡرَأَتُهُۥ قَآئِمَةٞ
فَضَحِكَتۡ فَبَشَّرۡنَٰهَا بِإِسۡحَٰقَ وَمِن وَرَآءِ إِسۡحَٰقَ يَعۡقُوبَ ﴿٧١﴾

- إن الله تعالى يحب فلاناً فأحبه، فيحبه جبريل فينادي في أهل السماء: إن الله يحب فلاناً فأحبوه فيحبه أهل السماء ثم يوضع له القبول في الأرض) (متفق عليه): پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەفەرموێ: (ئەگەر خوای گەورە بەندەیەکی خۆش بوێ، جبرییل بانگ دەکات پێی ئەفەرموێت: بێگومان خوای گەورە فلانی خۆش دەوێ تۆش خۆشت بوێ جبرییلیش خۆشی ئەوێ ئەویش جاڕ دەدات بەناو فریشتەکانی ئاسمان دا کە خوای گەورە فلانی خۆش دەوێ تێوەیش خۆشتان بوێ، فریشتەکانی ئاسمانیش خۆشیان ئەوێ، پاشان خۆشەویستی بۆ دروست دەبێت لەناو خەڵکی سەر زەوی دا و جێگای ڕەزامەندی دەبێت).

نایەتی (٥٨) سورەتی (المائدة): قال رسول الله (ﷺ): (الصلوات الخمس، والجمعة إلى الجمعة كفارة-

﴿قَالَ يَٰقَوْمِ﴾ صالح ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَءَيْتُمْ إِن كُنتُ﴾ پێم بڵێن ئەگەر من ﴿عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي﴾ بەڵگەیەکی ئاشکرام هەبێ لەلایەن پەروەردگارمەوە ﴿وَءَاتَىٰنِي مِنْهُ رَحْمَةً﴾ وە لەلایەن خۆیەوە پێغەمبەرێتی پێ بەخشیبم ﴿فَمَن يَنصُرُنِي﴾ جا کێ یارمەتیم دەدات ﴿مِنَ اللَّهِ﴾ لەبەرامبەر خوادا ﴿إِنْ عَصَيْتُهُ﴾ ئەگەر سەرپێچی ئەو بکەم ﴿فَمَا تَزِيدُونَنِي﴾ کەواتە ئێوە هیچ بۆمن زیاد ناکەن ﴿غَيْرَ تَخْسِيرٍ﴾ زەرەوو زیان نەبێت. ٦٣)﴿وَيَٰقَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿هَٰذِهِ نَاقَةُ اللَّهِ﴾ ئەمە ووشترەکەی خوایە ﴿لَكُمْ ءَايَةً﴾ کەموعجیزەیەکی ڕوونە بۆ ئێوە (لەسەر ڕاستی پێغەمبەرێتیەکەم) ﴿فَذَرُوهَا﴾ جا ئێوەش وازی لێ بێنن ﴿تَأْكُلْ فِي أَرْضِ اللَّهِ﴾ با لەزەوی خوا بخوات (بلەوەڕێت) ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ﴾ بەخراپە دەستی بۆ مەبەن ﴿فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابٌ قَرِيبٌ﴾ ئەگینا سزایەکی بە زوویی تووشتان دەبێت. ٦٤) ﴿فَعَقَرُوهَا﴾ کەچی ئەوان ووشترەکەیان سەربڕی ﴿فَقَالَ﴾ جا (صالح) ووتی ﴿تَمَتَّعُوا فِي دَارِكُمْ﴾ ڕابوێرن لەماڵی خۆتاندا ﴿ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ﴾ سێ ڕۆژ ﴿ذَٰلِكَ وَعْدٌ﴾ ئەوە بەڵێنێکە ﴿غَيْرُ مَكْذُوبٍ﴾ درۆ نی یە. ٦٥)﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا﴾ جا کاتێ فەرمانمان هات (بۆ لەناو بردنیان) ﴿نَجَّيْنَا صَٰلِحًا﴾ صالح مان ڕزگار کرد ﴿وَالَّذِينَ ءَامَنُوا مَعَهُ﴾ ئەوانەش بڕوایان هێنابوو لەگەڵی ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنَّا﴾ بەبەزەییەک لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَمِنْ خِزْيِ يَوْمِئِذٍ﴾ لە سەرشۆڕی و ڕیسوایی ئەو ڕۆژە ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت هەر خۆی بەتواناو بەدەسەڵاتە. ٦٦)﴿وَأَخَذَ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ﴾ ئەوانەش کەستەمیان کرد شریفەیەک گرتنی ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ﴾ ئیتر لەناو ماڵەکانیاندا کەوتن بەڕووداو جووڵەیان لێ بڕا (مردن). ٦٧) ﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا﴾ وەک ئەوەی لەوێدا نەبووین ﴿أَلَا إِنَّ ثَمُودَا﴾ بێدار بن بەڕاستی سەموودیەکان ﴿كَفَرُوا رَبَّهُمْ﴾ بێ بڕوابوون بەپەروەردگاریان ﴿أَلَا بُعْدًا لِّثَمُودَ﴾ بێدارین دووری و لەناوچوون بۆ سەموودیەکان. ٦٨)﴿وَلَقَدْ جَاءَتْ رُسُلُنَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان نێرراوەکانمان هاتن ﴿إِبْرَٰهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ﴾ بۆلای ئیبراهیم بەمژدەوە ﴿قَالُوا سَلَٰمًا﴾ ووتیان سەلامی خوات لێ بێت ﴿قَالَ سَلَٰمٌ﴾ (ئەویش) ووتی سەلامی خوا لەئێوەش ﴿فَمَا لَبِثَ﴾ ئینجا ئەوەندەی نەبرد ﴿أَن جَاءَ بِعِجْلٍ حَنِيذٍ﴾ (ئیبراهیم) خێرا گوێرەکەیەکی برژاوی هێنا بۆیان. ٦٩)﴿فَلَمَّا رَءَا أَيْدِيَهُمْ﴾ جا کاتێ بینی دەستیان ﴿لَا تَصِلُ إِلَيْهِ﴾ درێژ ناکەن بۆیزو لێ ی ناخۆن) ﴿نَكِرَهُمْ﴾ نائاسایی هاتنە بەرچاوی ﴿وَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً﴾ و لەدەروونی خۆیدا مەترسی لێ کردن (کەنیازی خراپیان هەبێ) ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ﴾ ووتیان مەترسە ﴿إِنَّا أُرْسِلْنَا﴾ بەڕاستی ئێمە نێرراوین ﴿إِلَىٰ قَوْمِ لُوطٍ﴾ بۆ سەر گەلی لووط. ٧٠)﴿وَامْرَأَتُهُ قَائِمَةٌ﴾ لەوکاتەدا خێزانەکەی وەستابوو ﴿فَضَحِكَتْ﴾ و پێکەنی ﴿فَبَشَّرْنَٰهَا بِإِسْحَٰقَ﴾ ئێمەش مژدەمان پێ دا بەئیسحاق ﴿وَمِن وَرَاءِ إِسْحَٰقَ يَعْقُوبَ﴾ وە لەپاش ئیسحاق (مژدەمان پێدا) بەیەعقوب (کەکوڕی ئیسحاقە). ٧١)

قَالَتْ يٰوَيْلَتٰى ءَأَلِدُ وَأَنَا۠ عَجُوزٌ وَهٰذَا بَعْلِى شَيْخًا ۖ إِنَّ هٰذَا
لَشَىْءٌ عَجِيبٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوٓا أَتَعْجَبِينَ مِنْ أَمْرِ ٱللَّهِ ۖ رَحْمَتُ ٱللَّهِ
وَبَرَكَٰتُهُۥ عَلَيْكُمْ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ ۚ إِنَّهُۥ حَمِيدٌ مَّجِيدٌ ﴿٧٣﴾ فَلَمَّا ذَهَبَ
عَنْ إِبْرَٰهِيمَ ٱلرَّوْعُ وَجَآءَتْهُ ٱلْبُشْرَىٰ يُجَٰدِلُنَا فِى قَوْمِ لُوطٍ ﴿٧٤﴾
إِنَّ إِبْرَٰهِيمَ لَحَلِيمٌ أَوَّٰهٌ مُّنِيبٌ ﴿٧٥﴾ يٰٓإِبْرَٰهِيمُ أَعْرِضْ عَنْ هٰذَآ ۖ إِنَّهُۥ
قَدْ جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَإِنَّهُمْ ءَاتِيهِمْ عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ ﴿٧٦﴾ وَلَمَّا
جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالَ هٰذَا
يَوْمٌ عَصِيبٌ ﴿٧٧﴾ وَجَآءَهُۥ قَوْمُهُۥ يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ ۚ وَمِن قَبْلُ كَانُوا
يَعْمَلُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ قَالَ يٰقَوْمِ هٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِى هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ ۖ
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ فِى ضَيْفِى ۖ أَلَيْسَ مِنكُمْ رَجُلٌ رَّشِيدٌ
﴿٧٨﴾ قَالُوا۟ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا لَنَا فِى بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ ۖ وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ
﴿٧٩﴾ قَالَ لَوْ أَنَّ لِى بِكُمْ قُوَّةً أَوْ ءَاوِىٓ إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ ﴿٨٠﴾ قَالُوا۟
يٰلُوطُ إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ لَن يَصِلُوٓا۟ إِلَيْكَ ۖ فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ
مِّنَ ٱلَّيْلِ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ ۖ إِنَّهُۥ مُصِيبُهَا
مَآ أَصَابَهُمْ ۚ إِنَّ مَوْعِدَهُمُ ٱلصُّبْحُ ۚ أَلَيْسَ ٱلصُّبْحُ بِقَرِيبٍ ﴿٨١﴾

= ئیما بیهێنن، ما لم تفسق الکهان) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (پێنج تۆزەکە و (فوێقە) هاوینی ئا (وزغ)ەکە بەڵێنیەکی لە تۆڕاتدانەیە دەیپارێزن، ئەگەر کۆتایی گەورە پێنان نەیانبێت).

ئایەتی (٦٠) سورەتی (المائدة): عن ابن مسعود (رضي الله عنه) قال: سئل رسول الله (ﷺ) عن القردة والخنازير أهي مما مسخ الله؟

فقال: (إن الله لم يهلك قوماً) أو قال (لم يمسخ قوماً فيجعل لهم نسلاً ولا عاقبة وإن القردة والخنازير كانت قبل ذلك) (رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە دەڵێ: پرسیار لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) کرا دەربارەی مەیمون و بەراز ئایا ئەم دوانە ئەو گەلانەن خوا شێوەی گۆڕیون (لە سزادانەوە بۆ مەیمون و بەراز؟) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی خوا هیچ گەلانێکی لە ناو نەبردووە) یا فەرمووی (خوا هیچ

﴿وَاتْلُ﴾ (خوێندنی ئیبراهیم) وبسی وەبیرل (وای) ﴿إِنَّهُ﴾ چیرۆن منداڵم دەبێ کەمن پێیە ﴿لِقَوْمِهِ﴾ ئەوەش میزەکەمە کەپێیە ﴿مَا تَعْبُدُونَ﴾ بەڕاستی ئەمە هێنگی مەبیە. ٧٢)﴿قَالُوا نَعْبُدُ﴾ (قریشەکان) وولیان ئێ مەبێت سوپدەمێنن؟ ﴿هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ﴾ لەفەرمانی خوا ﴿إِذْ تَدْعُونَ﴾ ڕەحمەتو بەرەکەتی خوایان لەسەربێ﴿أَوْ يَنْفَعُونَكُمْ﴾ ئیەی شالو بەبێی ئیبراهیم ﴿أَوْ يَضُرُّونَ﴾ بەڕاستی خوا سوپاس کراوی چاکە فراوانە. ٧٣)﴿قَالَ أَفَرَأَيْتُمْ﴾ ئینیما کاتێ تەبرو بیمی ئیبراهیم لاچوو ئەما ﴿وَجَاءَتْهُ الْبُشْرَىٰ﴾ وە مژدەکەشی بۆ هات ﴿يُجَادِلُنَا فِي قَوْمِ لُوطٍ﴾ لەبارەی گەلەکەی لووط دەمەتەقێ ی لەگەڵ دەکردین. ٧٤)﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ﴾ (چونکە) بەڕاستی ئیبراهیم ﴿لَحَلِيمٌ أَوَّاهٌ﴾ لەسەرخۆر دڵسۆزەو پڕو لەخوابوو. ٧٥) ﴿مُنِيبٌ﴾ ئەی ئیبراهیم ﴿أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا﴾ وازبهێنە لەم کارە ﴿إِنَّهُ قَدْ جَاءَ﴾ بەڕاستی بێ گومان دەرچووە (بۆ ئەنجامی کارە)﴿أَمْرُ رَبِّكَ﴾ فەرمانی پەروەردیگارت﴿وَإِنَّهُمْ آتِيهِمْ﴾ وە بەڕاستی بۆ ئەوانە دێت ﴿عَذَابٌ غَيْرُ مَرْدُودٍ﴾ سزایەکی نەگەڕاوە. ٧٦)﴿وَلَمَّا جَاءَتْ﴾ کاتێ کەهاتن ﴿رُسُلُنَا﴾ فریشتەکانمان بۆلای لووط ﴿سِيءَ بِهِمْ﴾ هاتنیانی پێ ناخۆش بوو﴿وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ وە دڵتەنگ بوو پێیان ﴿وَقَالَ هَٰذَا يَوْمٌ عَصِيبٌ﴾ وە وتی ئەم بۆنە بۆنێکی سەختە. ٧٧)﴿وَجَاءَهُ قَوْمُهُ﴾ وە گەلەکەی هاتن بۆلای ﴿يُهْرَعُونَ إِلَيْهِ﴾ بەڕەبان دەکرد(هەتان) بۆ لای ﴿وَمِنْ قَبْلُ﴾ لەکاتێکدا ئەوان لەوەو پێش ﴿كَانُوا يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ هەمیشە کردەوە بەدەکانیان ئەنجام دەدا ﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ وتی ئەی گەلەکەم ﴿هَٰؤُلَاءِ بَنَاتِي﴾ ئەوانە کچەکانی منن (مەبەستی کچەکانی هۆزەکەی بوو) ﴿هُنَّ أَطْهَرُ لَكُمْ﴾ ئەوانە پاک و حەڵاڵن بۆتان ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ دەی لەخوا بترسن ﴿وَلَا تُخْزُونِ فِي ضَيْفِي﴾ و سەرشۆرم مەکەن لەبارەی میوانەکانمەوە ﴿أَلَيْسَ مِنْكُمْ رَجُلٌ﴾ ئاخۆ پیاوێکی ژیرو تێگەیشتووتان تێدا نی یە. ٧٨) ﴿قَالُوا لَقَدْ﴾ وولیان سوێندیان بێ گومان﴿عَلِمْتَ﴾ ئێ ئاگادارن﴿مَا لَنَا فِي بَنَاتِكَ مِنْ حَقٍّ﴾ تێمە هیچ هەڵوێستێکمان لەکچەکانتدا نیە ﴿وَإِنَّكَ لَتَعْلَمُ مَا نُرِيدُ﴾ وە بەڕاستی ئێ دەزانی تێمە چیمان دەوێ. ٧٩)﴿قَالَ لَوْ أَنَّ لِي بِكُمْ﴾ وتی خۆزگە لەبەرانبەر تێوەدا هێزێکم بیوایە﴿قُوَّةً أَوْ آوِي إِلَىٰ رُكْنٍ شَدِيدٍ﴾ یان پەناپەکی قایم بیوایە پەنام پێ بردبایە (بەرگریم دەکردن). ٨٠)﴿قَالُوا يَا لُوطُ﴾ (قریشەکان) وولیان ئەی لووط ﴿إِنَّا رُسُلُ رَبِّكَ﴾ بەڕاستی تێمە نێردراوی پەروەردیگاری تۆین ﴿لَنْ يَصِلُوا إِلَيْكَ﴾ هەرگیز ناگەنەلای تۆ ﴿فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ﴾ جا شەوێکی بکە بەخێزانێو کەسوکارت ﴿بِقِطْعٍ مِنَ اللَّيْلِ﴾ لەبەشێکی شەوبا ﴿وَلَا يَلْتَفِتْ مِنْكُمْ أَحَدٌ﴾ و با هیچ کەس لەتێوە لانەکاتەوە بەدوای خۆیدا ﴿إِلَّا امْرَأَتَكَ﴾ بێجگە لەژنەکەت ﴿إِنَّهُ مُصِيبُهَا مَا أَصَابَهُمْ﴾ بەڕاستی ئەو تووشی دەبێ ئەوەی کەتووشی ئەوان (گەلەکەت) دەبێ ﴿إِنَّ مَوْعِدَهُمُ الصُّبْحُ﴾ بێ گومان وەختی لەناو بردنیان بەرەبەیانە ﴿أَلَيْسَ الصُّبْحُ بِقَرِيبٍ﴾ ئایا بەرەبەیان نزیک نی یە. ٨١)

فَلَمَّا جَآءَ أَمْرُنَا جَعَلْنَا عَٰلِيَهَا سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا
حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ مَّنضُودٍ ﴿٨٢﴾ مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ
وَمَا هِيَ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ بِبَعِيدٍ ﴿٨٣﴾ ۞ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ
شُعَيْبًا قَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥ
وَلَا تَنقُصُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ إِنِّىٰٓ أَرَىٰكُم بِخَيْرٍ
وَإِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ ﴿٨٤﴾ وَيَٰقَوْمِ
أَوْفُوا۟ ٱلْمِكْيَالَ وَٱلْمِيزَانَ بِٱلْقِسْطِ وَلَا تَبْخَسُوا۟
ٱلنَّاسَ أَشْيَآءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿٨٥﴾
بَقِيَّتُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ۚ وَمَآ أَنَا۠ عَلَيْكُم
بِحَفِيظٍ ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ أَن
نَّتْرُكَ مَا يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَآ أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِىٓ أَمْوَٰلِنَا مَا نَشَٰٓؤُا۟ ۖ
إِنَّكَ لَأَنتَ ٱلْحَلِيمُ ٱلرَّشِيدُ ﴿٨٧﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَءَيْتُمْ إِن
كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّى وَرَزَقَنِى مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَمَآ أُرِيدُ أَنْ
أُخَالِفَكُمْ إِلَىٰ مَآ أَنْهَىٰكُمْ عَنْهُ ۚ إِنْ أُرِيدُ إِلَّا ٱلْإِصْلَٰحَ
مَا ٱسْتَطَعْتُ ۚ وَمَا تَوْفِيقِىٓ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿٨٨﴾

- كه ـــــانيش
نه‌گريدوه. **فوائد ثمر**
گۆڕاوانه‌ وه‌چه‌ى
دووه‌مان دووه‌مين: يەن
گۆمان مه‌يمون و
بەراز **لەبەر پێناسەش**
بەسەرين) **وانـــه:**
لەسەرقـــــه‌ره‌
نه‌گۆڕاوين.

ئايەتى
(٦٢) ســـورەتى
(الفاتحة): (قال
رسول الله (ﷺ): (ما من قوم يجلس
فيهم بالغلاسي: هم
أعز وأكثر ممن
يجلسون، ثم لم
يذكروه إلا همهم الله
بعقـــاب (الزواه
أحمد). پێغه‌مبه‌رى
خـــوا (ﷺ)
فه‌ره‌موى: (هه‌ر

گه‌لێ دانوان بكرێ لەناوياندا، ئەوان بەهێزتر دژاترين لەدانوان بارەكان و دەشمان گاڵين و ڕێ لەدانوانكارى
پاكەمان دەگرن ئەوە خوايى پەروەردگار بايەكەوە سزايان دەدات).

ئايەتى (٦٢) سورەتى (الفاتحة): من جابر بن عبد الله أن رسول الله (ﷺ) قال في خطبته يوم حجة
الوداع: (أيها الناس إنكم مسؤولون عني، فما أنتم قائلين؟) قالوا: نشهد أنك قد بلغت وأديت،

﴿فَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا﴾ جا کە فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿جَعَلْنَا عَالِيَهَا سَافِلَهَا﴾ ئەو (شوێنە)مان سەرو ژێر کرد ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهَا﴾ و باراندمان بەسەریاندا ﴿حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ﴾ ووردەزیخی گڵیین ﴿مَّنضُودٍ﴾ بەدوای یەکداو بێ بچڕان (دەباری). ٨٢) ﴿مُّسَوَّمَةً﴾ نیشانە دارکراو بوون ﴿عِندَ رَبِّكَ﴾ لای پەروەردگارتەوە ﴿وَمَا هِيَ مِنَ الظَّالِمِينَ بِبَعِيدٍ﴾ وە ئەو (سزایە) دوور نی یە لەستەم کارانەوە. ٨٣)﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ﴾ وە (ناردمان) بۆ (خەڵکی) مەدیەنیش ﴿أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ شوعەیبی برایان ﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ هیچ پەرستراوێکتان نی یە بێجگە ئەو ﴿وَلَا تَنقُصُوا﴾ وە کەمو کوڕی مەکەن ﴿الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ﴾ لەپێوانە و کێشانەدا ﴿إِنِّي أَرَاكُم﴾ بەڕاستی من دەتان بینم ﴿بِخَيْرٍ﴾ بەماڵ و سامانی زۆرەوە ﴿وَإِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ وە بەڕاستی من دەترسم لێتان ﴿عَذَابَ يَوْمٍ مُّحِيطٍ﴾ سزای ڕۆژی داگیر(تان تووش بێت). ٨٤)﴿وَيَا قَوْمِ﴾ جا ئەی گەلەکەم ﴿أَوْفُوا الْمِكْيَالَ وَالْمِيزَانَ بِالْقِسْطِ﴾ پێوانەو کێشانە ڕاستو دروست ئەنجام بدەن ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ وە کەمو کوڕی مەکەن لەشتو مەکی خەڵکیدا ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ و خراپە کاری مەکەن (یاخراپە بڵامەکەنەوە) لەزەویدا. ٨٥)﴿بَقِيَّتُ اللَّهِ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوەی خوا دەیهێڵنەوە (لەقازانجی حەڵاڵ) چاکترە بۆتان ﴿إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن ﴿وَمَا أَنَا عَلَيْكُم بِحَفِيظٍ﴾ و من پارێزەر نیم بەسەرتانەوە. ٨٦) ﴿قَالُوا يَا شُعَيْبُ﴾ ووتیان ئەی شوعەیب ﴿أَصَلَوٰتُكَ تَأْمُرُكَ﴾ ئایا نوێژەکەت فەرمانت پێ دەدات ﴿أَن نَّتْرُكَ﴾ کەئێمە وازبێنین ﴿مَا يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾ لەوەی باوو باپیرانمان پەرستوویانە ﴿أَوْ أَن نَّفْعَلَ فِي أَمْوَالِنَا مَا نَشَاءُ﴾ یان وازبێنین لەوەی بەویستی خۆمان لەماڵو سامانماندا دەیکەن ﴿إِنَّكَ لَأَنتَ الْحَلِيمُ الرَّشِيدُ﴾ بەڕاستی تۆ پەلەنەکەری لێ زانو هۆشمەندیت. ٨٧)﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَرَأَيْتُمْ﴾ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن كُنتُ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ مِّن رَّبِّي﴾ ئەگەر من بەڵگەیەکی ڕوونم لەلایەن پەروەردگارمەوە پێ بێ ﴿وَرَزَقَنِي مِنْهُ رِزْقًا حَسَنًا﴾ وەڕۆزیەکی زۆرو باشی پێدابم لەلایەن خۆیەوە (چ مەبەستێکم هەیە درۆ بکەم) ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ﴾ وە من هەرگیز نامەوێ پێچەوانەی ئێوە بکەم ﴿إِلَىٰ مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ﴾ لەو (کارەی) بەرگری ئێوەی لێ دەکەم (خۆم بیکەم) ﴿إِنْ أُرِيدُ إِلَّا الْإِصْلَاحَ مَا اسْتَطَعْتُ﴾ من هیچ مەبەستێکم نی یە بێجگە لەچاک کردن ئەوەندەی بتوانم ﴿وَمَا تَوْفِيقِي إِلَّا بِاللَّهِ﴾ سەرکەوتنیشیم تەنها بە(پشتیوانی) خوایە ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ پشتم هەر بەو بەستووە ﴿وَإِلَيْهِ أُنِيبُ﴾ هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێمەوە. ٨٨)

وَيَٰقَوْمِ لَا يَجْرِمَنَّكُمْ شِقَاقِيٓ أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَآ أَصَابَ
قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَٰلِحٍ ۚ وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم
بِبَعِيدٍ ﴿٨٩﴾ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ رَبَّكُمْ ثُمَّ تُوبُوٓا۟ إِلَيْهِ ۚ إِنَّ رَبِّى
رَحِيمٌ وَدُودٌ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ يَٰشُعَيْبُ مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا مِّمَّا تَقُولُ
وَإِنَّا لَنَرَىٰكَ فِينَا ضَعِيفًا ۖ وَلَوْلَا رَهْطُكَ لَرَجَمْنَٰكَ ۖ وَمَآ أَنتَ
عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ ﴿٩١﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ أَرَهْطِىٓ أَعَزُّ عَلَيْكُم مِّنَ
ٱللَّهِ ۖ وَٱتَّخَذْتُمُوهُ وَرَآءَكُمْ ظِهْرِيًّا ۖ إِنَّ رَبِّى بِمَا تَعْمَلُونَ
مُحِيطٌ ﴿٩٢﴾ وَيَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟ عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ
سَوْفَ تَعْلَمُونَ مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَمَنْ هُوَ
كَٰذِبٌ ۖ وَٱرْتَقِبُوٓا۟ إِنِّى مَعَكُمْ رَقِيبٌ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا جَآءَ
أَمْرُنَا نَجَّيْنَا شُعَيْبًا وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ بِرَحْمَةٍ مِّنَّا وَأَخَذَتِ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ٱلصَّيْحَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى دِيَٰرِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٩٤﴾
كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا۟ فِيهَا ۗ أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ ﴿٩٥﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٩٦﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ
وَمَلَإِيْهِ فَٱتَّبَعُوٓا۟ أَمْرَ فِرْعَوْنَ ۖ وَمَآ أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ ﴿٩٧﴾

﴿يَا قَوْمِ لَا أَعْلَمُ مَا أَنتُمْ﴾ ئەی گەلەکەم دژایەتیتان لەگەڵم نەبێتە هۆی ئەوەی ﴿أَن يُصِيبَكُم مِّثْلُ مَا أَصَابَ﴾ تووشتان ببێ وێنەی ئەو(سزایە)ی تووشی ﴿قَوْمَ نُوحٍ أَوْ قَوْمَ هُودٍ أَوْ قَوْمَ صَالِحٍ﴾ گەلی نووح یان گەلی هوود یان گەلی صالح بوو﴿وَمَا قَوْمُ لُوطٍ مِّنكُم بِبَعِيدٍ﴾خۆ گەلەکەی لووط دوور نی یە لێتانەوە (چییان بەسەر هات). ٨٩)﴿وَاسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ﴾ وە داوای لێبوردنیش لەپەروەردگارتان بکەن ﴿ثُمَّ تُوبُوا إِلَيْهِ﴾ پاشان بگەڕێنەوە بۆلای ﴿إِنَّ رَبِّي رَحِيمٌ وَدُودٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارم میهرەبانی دڵسۆزە. ٩٠)﴿قَالُوا يَا شُعَيْبُ﴾ ووتیان ئەی شوعەیب ﴿مَا نَفْقَهُ كَثِيرًا﴾ ئێمە تێناگەین لەزۆرێ ﴿مِّمَّا تَقُولُ﴾ لەوەی تۆ دەیڵێیت ﴿وَإِنَّا﴾ بەڕاستی ئێمە﴿لَنَرَاكَ فِينَا ضَعِيفًا﴾ تۆ بە لاواز دەبینین لەناوماندا ﴿وَلَوْلَا رَهْطُكَ﴾خۆ ئەگەر (لەبەر) خزمەکانت نەبوایە ﴿لَرَجَمْنَاكَ﴾ دڵنیابە بەرد بارانمان دەکردی﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْنَا بِعَزِيزٍ﴾(چونکە)تۆ خۆت هیچ دەسەڵاتێکت نی یە لەبەرامبەر ئێمەدا. ٩١)﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ووتی ئەی گەلەکەم﴿أَرَهْطِي أَعَزُّ عَلَيْكُم﴾ئایا خزمەکانم بەدەسەڵات ترن لەبەرامبەر ئێوەدا﴿مِّنَ اللَّهِ﴾ لەخوا﴿وَاتَّخَذْتُمُوهُ وَرَاءَكُمْ ظِهْرِيًّا﴾ لەکاتێکدا فەرمانی ئەو (خوا)تان پشت گوێ خستووە﴿إِنَّ رَبِّي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾ ئاگادارە بەهەرچی ئێوە دەیکەن. ٩٢) ﴿وَيَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ کردەوە بکەن لەسەر یارو حاڵەتی خۆتان ﴿إِنِّي عَامِلٌ﴾ بەڕاستی منیش کارو کردەوە دەکەم ﴿سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ لەمەودوا دەزانن ﴿مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ﴾ کێ سزای بۆ دێت ﴿يُخْزِيهِ﴾ ڕیسواو سەر شۆڕی دەکات ﴿وَمَنْ هُوَ كَاذِبٌ﴾ وەکێش دڕۆزنە ﴿وَارْتَقِبُوا إِلَىٰ مَعَكُمْ رَقِيبٌ﴾ جا چاوەڕوانی بکەن بەڕاستی منیش لەگەڵتان چاوەڕوانم. ٩٣)﴿وَلَمَّا جَاءَ أَمْرُنَا﴾ کاتێ فەرمانی ئێمە هات (بۆ لەناوبردنیان) ﴿نَجَّيْنَا شُعَيْبًا﴾ شوعەیبمان ڕزگار کرد ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ و ئەوانەش بڕوایان هێنا بوو لەگەڵی ﴿بِرَحْمَةٍ مِّنَّا﴾ بەبەزەیی لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَأَخَذَتِ الَّذِينَ ظَلَمُوا الصَّيْحَةُ﴾ وە ئەوانەی ستەمیان کرد بوو ناڵەو شریخە کە (نەعرەتەکە) گرتنی ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دِيَارِهِمْ جَاثِمِينَ﴾ ئیتر هەموویان لەماڵ و جێگاکانیاندا دەمەو ڕووکەوتن و جووڵەیان نەما (مردن). ٩٤) ﴿كَأَن لَّمْ يَغْنَوْا فِيهَا﴾ (وایان لێهات) وەک هەر تێیدا نەبووین ﴿أَلَا بُعْدًا لِّمَدْيَنَ﴾ بێدارین دووری و تیاچوون بۆ خەڵکی مەدیەن ﴿كَمَا بَعِدَتْ ثَمُودُ﴾ وەک چۆن گەلی سەموود تیاچوون و دوور بوون لەڕەحمی خوا. ٩٥)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان ناردمان ﴿مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا﴾ مووسا بەموعجیزەکانمانەوە ﴿وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ وە بەڕابەرو بەڵگەی ڕوونەوە. ٩٦) ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ بۆ لای فیرعەون و پیاو ماقوڵەکانی ﴿فَاتَّبَعُوا أَمْرَ فِرْعَوْنَ﴾ بەڵام ئەوان شوێن فەرمانی فیرعەون کەوتن ﴿وَمَا أَمْرُ فِرْعَوْنَ بِرَشِيدٍ﴾ لەکاتێکدا فەرمانی فیرعەون ڕاست و ڕەوانەبوو. ٩٧)

يَقْدُمُ قَوْمَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فَأَوْرَدَهُمُ ٱلنَّارَ ۖ وَبِئْسَ ٱلْوِرْدُ
ٱلْمَوْرُودُ ﴿٩٨﴾ وَأُتْبِعُوا۟ فِى هَٰذِهِۦ لَعْنَةً وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ بِئْسَ
ٱلرِّفْدُ ٱلْمَرْفُودُ ﴿٩٩﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْقُرَىٰ نَقُصُّهُۥ عَلَيْكَ
مِنْهَا قَآئِمٌ وَحَصِيدٌ ﴿١٠٠﴾ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن ظَلَمُوٓا۟
أَنفُسَهُمْ ۖ فَمَآ أَغْنَتْ عَنْهُمْ ءَالِهَتُهُمُ ٱلَّتِى يَدْعُونَ مِن دُونِ
ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ لَّمَّا جَآءَ أَمْرُ رَبِّكَ ۖ وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ ﴿١٠١﴾
وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ إِذَآ أَخَذَ ٱلْقُرَىٰ وَهِىَ ظَٰلِمَةٌ ۚ إِنَّ أَخْذَهُۥٓ
أَلِيمٌ شَدِيدٌ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً لِّمَنْ خَافَ عَذَابَ ٱلْءَاخِرَةِ ۚ
ذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّجْمُوعٌ لَّهُ ٱلنَّاسُ وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَّشْهُودٌ ﴿١٠٣﴾ وَمَا
نُؤَخِّرُهُۥٓ إِلَّا لِأَجَلٍ مَّعْدُودٍ ﴿١٠٤﴾ يَوْمَ يَأْتِ لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ
إِلَّا بِإِذْنِهِۦ ۚ فَمِنْهُمْ شَقِىٌّ وَسَعِيدٌ ﴿١٠٥﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُوا۟ فَفِى
ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ ۚ إِنَّ رَبَّكَ فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ
﴿١٠٧﴾ ۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ سُعِدُوا۟ فَفِى ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا مَا دَامَتِ
ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ إِلَّا مَا شَآءَ رَبُّكَ عَطَآءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ ﴿١٠٨﴾

- طريق الرائين، وكان منكلا فيهم، فقال الا وقول الزور، الا وشهادة الزور، فما زال يكررها حتى قلنا : ليته سكت). (متفق عليه).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئایا هەموتان بەمەی کە ئاوانە ئاگر گەورەکان چین؟ هاوبەشی بۆدانان بۆ خوا وە خراپ بەدایک و باوک هاتنی کردن لەگەل دایک و باوک هاتنی کاتێک خەڵکی دادەبەزن لەنێوان دانیشتن و

قەرەبووی بێئەزمون لەسەر شایەتی درۆیش (ئاوانی گەورەن) جا ئەوەندەی هووبارە کردەوە ئاوڕیشان خۆزگە بێندەنگ بیبوایە).

ئایەتی (٨٦) سورەتی (الطلاق)، جاء نفر من أصحاب النبي (ﷺ) و سألوا أزواج النبي عن عمله في السر فقال بعضهم لا أتزوج النساء، و قال بعضهم لا آكل اللحم و قال بعضهم لا أنام على-

﴿يَقْدُمُ قَوْمَهُ﴾ پێش گەلەکەی دەکەوێ ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿فَأَوْرَدَهُمُ النَّارَ﴾ ئەنجا هەموویان دەباتە ناو ئاگری دۆزەخ ﴿وَبِئْسَ الْوِرْدُ الْمَوْرُودُ﴾ ئایا چەند خراپە ئەو شوێنەی ئەوانی بۆ دەبرێ. ٩٨)﴿وَأُتْبِعُوا فِي هَٰذِهِ لَعْنَةً﴾ وە لەم (دنیا)دا نەفرینیان بەشوێندا نێرراوە ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ هەروەها لەڕۆژی دواییشدا ﴿بِئْسَ الرِّفْدُ الْمَرْفُودُ﴾ ئایا چەند خراپە ئەو بەخشراوەی پێیان بەخشرا. ٩٩)﴿ذَٰلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْقُرَىٰ﴾ ئەوەی (باسکرا بۆت چەند هەواڵێکە) لە هەواڵی شارەکانی ڕابوردوو ﴿نَقُصُّهُ عَلَيْكَ﴾ دەیگێڕینەوە بۆت (لەم سورەتەدا) ﴿مِنْهَا قَائِمٌ وَحَصِيدٌ﴾ هەندێکیان ماون و هەندێکی تریان نەماون (وەك دروێنەکرا بن). ١٠٠)﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ﴾ وە ئێمە ستەممان لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِنْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان کرد لەخۆیان ﴿فَمَا أَغْنَتْ عَنْهُمْ﴾ جا هیچ سوودێکی پێ نەگەیاندن ﴿آلِهَتُهُمُ الَّتِي﴾ ئەو پەرستراوانەیان ﴿يَدْعُونَ﴾ کەدەیان پەرستن و هاواریان لێ دەکردن ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿مِنْ شَيْءٍ﴾ بە هیچ شتێك (سودیان پێ نەگەیاندن) ﴿لَمَّا جَاءَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ کاتێ فەرمانی پەروەردگارت هات (بۆ لەناو بردنیان) ﴿وَمَا زَادُوهُمْ غَيْرَ تَتْبِيبٍ﴾ ئەو (بت)انە هیچیان زیاد نەکرد بۆ ئەوانە(ی دەیان پەرستن) بێجگە زیان و لەناوچوون. ١٠١)﴿وَكَذَٰلِكَ أَخْذُ رَبِّكَ﴾ تا بەو شێوەیە سزادانی پەروەردگارت ﴿إِذَا أَخَذَ الْقُرَىٰ﴾ کاتێ خەڵکی شارەکان سزا دەدات ﴿وَهِيَ ظَالِمَةٌ﴾ لە کاتێکدا ستەمکاربوون ﴿إِنَّ أَخْذَهُ﴾ بەڕاستی تۆڵە سەندنی ئەو ﴿أَلِيمٌ شَدِيدٌ﴾ ئازار دەر و بەتینە. ١٠٢)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەودا (باسکرا) پەندو ئامۆژگاری هەیە ﴿لِمَنْ خَافَ﴾ بۆ کەسێ بترسێ ﴿عَذَابَ الْآخِرَةِ﴾ لەسزای دوا ڕۆژ ﴿ذَٰلِكَ يَوْمٌ﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژێکە ﴿مَجْمُوعٌ لَهُ النَّاسُ﴾ کەئادەمی بۆ کۆدەکرێتەوە ﴿وَذَٰلِكَ يَوْمٌ مَشْهُودٌ﴾ و ئەوە ڕۆژێکی دیارو بەرچاوە (هەموان ئامادەن تێیدا). ١٠٣)﴿وَمَا نُؤَخِّرُهُ﴾ وە ئێمە دوای ناخەین ﴿إِلَّا لِأَجَلٍ مَعْدُودٍ﴾ مەگەر بۆ کاتێکی دیارو بەرچاو. ١٠٤)﴿يَوْمَ يَأْتِ﴾ ئەو ڕۆژە کەدێت ﴿لَا تَكَلَّمُ نَفْسٌ﴾ هیچ کەس قسە ناکات ﴿إِلَّا بِإِذْنِهِ﴾ مەگەر بەمۆڵەتی خوا ﴿فَمِنْهُمْ شَقِيٌّ وَسَعِيدٌ﴾ ئەوسا لەناویاندا هەیە بێ بەخت (نەگبەت)و هەیە بەختەوەر(ئاسوودە). ١٠٥)﴿فَأَمَّا الَّذِينَ شَقُوا﴾ جا ئەوانەی بێ بەخت بوون ﴿فَفِي النَّارِ﴾ ئەوە لەناو ئاگردان ﴿لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ﴾ لەناو ئەو (ئاگرە)دا هەر ئاخ و هەنیسکیانە. ١٠٦)﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیایدا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ تا ئاسمانەکان و زەوی بمێنێت ﴿إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ﴾ مەگەر ئەو کەسەی پەروەردگارت بیەوێ ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ﴾ ئەوەی کەبیەوێت دەیکات. ١٠٧)﴿وَأَمَّا الَّذِينَ﴾ بەڵام ئەوانەی ﴿سُعِدُوا﴾ کەبەختەوەر کراون ﴿فَفِي الْجَنَّةِ﴾ ئەوە لەبەهەشت دان ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی دەمێننەوە تیایا ﴿مَا دَامَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ﴾ تا ئاسمان و زەوی بمێنێت ﴿إِلَّا مَا شَاءَ رَبُّكَ﴾ مەگەر ئەو کەسەی پەروەردگارت بیەوێ ﴿عَطَاءً غَيْرَ مَجْذُوذٍ﴾ ئەوە بەخشینێکە بێ بڕانەوە. ١٠٨)

فَلَا تَكُ فِي مِرْيَةٍ مِّمَّا يَعْبُدُ هَٰٓؤُلَآءِ مَا يَعْبُدُونَ إِلَّا كَمَا يَعْبُدُ
ءَابَآؤُهُم مِّن قَبْلُ وَإِنَّا لَمُوَفُّوهُمْ نَصِيبَهُمْ غَيْرَ مَنقُوصٍ ﴿١٠٩﴾
وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ فَٱخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ
﴿١١٠﴾ وَإِنَّ كُلًّا لَّمَّا لَيُوَفِّيَنَّهُمْ رَبُّكَ أَعْمَٰلَهُمْ إِنَّهُۥ بِمَا يَعْمَلُونَ
خَبِيرٌ ﴿١١١﴾ فَٱسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ وَمَن تَابَ مَعَكَ وَلَا تَطْغَوْا۟
إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١١٢﴾ وَلَا تَرْكَنُوٓا۟ إِلَى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
فَتَمَسَّكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ مِنْ أَوْلِيَآءَ ثُمَّ
لَا تُنصَرُونَ ﴿١١٣﴾ وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ طَرَفَىِ ٱلنَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ
ٱلَّيْلِ إِنَّ ٱلْحَسَنَٰتِ يُذْهِبْنَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّٰكِرِينَ
﴿١١٤﴾ وَٱصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١١٥﴾ فَلَوْلَا
كَانَ مِنَ ٱلْقُرُونِ مِن قَبْلِكُمْ أُو۟لُوا۟ بَقِيَّةٍ يَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْفَسَادِ
فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّنْ أَنجَيْنَا مِنْهُمْ وَٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ
ظَلَمُوا۟ مَآ أُتْرِفُوا۟ فِيهِ وَكَانُوا۟ مُجْرِمِينَ ﴿١١٦﴾ وَمَا كَانَ
رَبُّكَ لِيُهْلِكَ ٱلْقُرَىٰ بِظُلْمٍ وَأَهْلُهَا مُصْلِحُونَ ﴿١١٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی **ئایەتی** (١١٤) **سورەتی** (هـود) ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ **ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ** لِلذَّاكِرِينَ﴾ بوخاری لەرێگەی عەبدوڵلای کوڕی مەسعودەوە دەگێڕێتەوە کەدەڵێت: پیاوێک ماچی ئافرەتێکی بێگانەی کرد، ئەنجا هاتە خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) بەسەرهاتەکەی خۆی بۆ گێڕایەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ وَزُلَفًا مِّنَ اللَّيْلِ إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ ذَٰلِكَ ذِكْرَىٰ لِلذَّاكِرِينَ﴾ پیاوەکە ووتی ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ئەمە تەنها بۆ منە؟ پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی (بۆ هەموو کەسێکە لە ئوممەتی من)

– القرآن فقال رسول الله (ﷺ): (ما بال أقوام قالوا كذا و كذا لكني أصلي و أنام و أصوم و أفطر، و أتزوج النساء فمن رغب عن سنتي فليس مني) (رواه مسلم). کۆمەڵێک لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) هاتن –

﴿ ... ﴾ کەواتە هیچ جۆرە گومان و دودڵیەکت نەبێ ﴿ ... ﴾ لە(ناڕاستی) ئەوەی ئەوانە دەیپەرستن ﴿ ... ﴾ تەنها ئەوە دەپەرستن ﴿ ... ﴾ کەباوو باپیرانیان دەیان پەرست ﴿ ... ﴾ ئەوەو پێش ﴿ ... ﴾ بەڕاستی ئێمە پێیان دەدەین بەئەواوی ﴿ ... ﴾ بەشی خۆیان(لەسەر) ﴿ ... ﴾ بێ لێ کەمکردنەوە(پڕاوپڕ). ۱۰۹) ﴿ ... ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە بەخشیمان ﴿ ... ﴾ بەموسا پەڕاو (ئەورات) ﴿ ... ﴾ لێنیما جیاوازی تێدانکرا ﴿ ... ﴾ ئەگەر لەبەر بڕیارێک نەبوایە کەپێشتر درابوو ﴿ ... ﴾ لەلایەنی پەروەردگارتەوە ﴿ ... ﴾ دادوەری دەکرا لەنێوانیانسدا ﴿ ... ﴾ و بەڕاستی ئەوانە ﴿ ... ﴾ لەگومانێو دوو دڵیدان لەو (قورئانە). ۱۱۰) ﴿ ... ﴾ بێگومان هەموو (ئەوانەی جیاوازن) ﴿ ... ﴾ پەروەردگارت (یادداشتی) کردەوەکانیان بەئەواوی پێ دەدات ﴿ ... ﴾ بەڕاستی ئەو ئاگادارە بەهەر کردەوەیەک کەدەیکەن. ۱۱۱) ﴿ ... ﴾ کەواتە ڕاست بە بەو شێوەی فەرمانت پێدراوە ﴿ ... ﴾ وە ئەوانەش تۆبەیان کردوە لەگەل تۆدازو گەڕاونەتەوە) ﴿ ... ﴾ زیادە ڕەوی مەکەن ﴿ ... ﴾ بەڕاستی ئەو(خوا) بینایە بەهەر کردەوەیەک کەدەیکەن. ۱۱۲) ﴿ ... ﴾ پاڵ مەدەن ﴿ ... ﴾ بەوانەوە کەستەمیان کردوە ﴿ ... ﴾ چونکە دووچاری ئاگری دۆزەخ دەبن ﴿ ... ﴾ و بێجگە لەخوا هیچ پشتیوانێکتان نابێ ﴿ ... ﴾ پاشانیش یارمەتی نادرێن. ۱۱۳) ﴿ ... ﴾ وە نوێژ تەنجام بدە ﴿ ... ﴾ لەم سەرو ئەوسەری ڕۆژدا ﴿ ... ﴾ و لە بەشێک لەشەودا ﴿ ... ﴾ چونکە بەڕاستی (کردەوە) چاکەکان ﴿ ... ﴾ (کردەوە) خراپەکان لادەبەن ﴿ ... ﴾ ئەوە پەند و ئامۆژگاری یە بۆ پەندوەرگران. ۱۱۴) ﴿ ... ﴾ وە خۆڕاگر بە ﴿ ... ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ﴿ ... ﴾ پاداشتی چاکە کاران وون ناکات. ۱۱۵) ﴿ ... ﴾ دەی بابیبوایە لەنا ئەو نوسەدانەی ﴿ ... ﴾ کەلە پێش ئێوە دابوون ﴿ ... ﴾ کەسانی خاوەن تایبەت و ژیری ﴿ ... ﴾ کەبەرگریان بکردایە لەخراپەکاری لەزەویدا ﴿ ... ﴾ ئەگەر کەمێک ﴿ ... ﴾ لەوانەی ڕزگاریان کردن لەو گەلانەدا ﴿ ... ﴾ وە ئەو ستەمانا ئاڕاڕا بوو ﴿ ... ﴾ وە ئەوانەی کەستەمیان کرد ئەوێنی ژیان خۆشی و دابوارین کەوتن ﴿ ... ﴾ و بەردەوام بوون لە خراپەکاری. ۱۱۶) ﴿ ... ﴾ هەرگیز پەروەردگارت لەناوی نەبردووە ﴿ ... ﴾ (دانیشتوانی) شارەکان بەستەم ﴿ ... ﴾ لە کاتێکدا دانیشتوانی (ئەو شارانە) چاکە کارببوون. ۱۱۷)

وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ لَجَعَلَ النَّاسَ أُمَّةً وَاحِدَةً وَلَا يَزَالُونَ مُخْتَلِفِينَ
﴿١١٨﴾ إِلَّا مَنْ رَحِمَ رَبُّكَ وَلِذَٰلِكَ خَلَقَهُمْ وَتَمَّتْ كَلِمَةُ رَبِّكَ
لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١١٩﴾ وَكُلًّا نَّقُصُّ
عَلَيْكَ مِنْ أَنبَاءِ الرُّسُلِ مَا نُثَبِّتُ بِهِ فُؤَادَكَ وَجَاءَكَ فِي هَٰذِهِ
الْحَقُّ وَمَوْعِظَةٌ وَذِكْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٢٠﴾ وَقُل لِّلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنَّا عَامِلُونَ ﴿١٢١﴾ وَانتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ
﴿١٢٢﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ الْأَمْرُ كُلُّهُ
فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿١٢٣﴾

سورة يوسف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿١﴾ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢﴾ نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ أَحْسَنَ الْقَصَصِ
بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَٰذَا الْقُرْآنَ وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ
لَمِنَ الْغَافِلِينَ ﴿٣﴾ إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ إِنِّي رَأَيْتُ
أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ ﴿٤﴾

﴿وَلَوْ شَاءَ رَبُّكَ﴾ گەر پەروەردگارت بیویستایە ﴿مَا فَعَلُوهُ﴾ گشت خەڵکی دەکرد ﴿وَمَا يَفْتَرُونَ﴾ بە (پەیرەوی) یەک شایین ﴿وَلِتَصْغَىٰ إِلَيْهِ﴾ بەڵام ئەوان بەردەوام جیاوازەبین. ١١٨)﴿أَفَغَيْرَ اللَّهِ أَبْتَغِي﴾ مەگەر کەسێ پەروەردگارت مەبەستبانی لەگەڵ کردبێ ﴿وَهُوَ الَّذِي أَنزَلَ إِلَيْكُمُ﴾ وە هەر لەبەر ئەوەش دروستی کردوون ﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ﴾ بڕیاری پەروەردگارت دەرچوو (کۆتایی هات) ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کە سوێند بەخوا دۆزەخ پڕ دەکەم ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ لە جنۆکە و لە تادەمی هەموو پێکەوە. ١١٩)﴿وَلَا تَأْكُلُوا﴾ هەموویت بڵ دەگێڕینەوە ﴿مِمَّا لَمْ يُذْكَرِ﴾ لە هەرئی پێنەهێبران (سەربڕدران) ﴿وَإِنَّهُ لَفِسْقٌ﴾ ئەوەی کەمئی تۆی پێ دامەزراو بکەین ﴿وَإِنَّ الشَّيَاطِينَ﴾ وە لەم (سورەتە)دا حەق و ڕاستیت بڵ هاتووە ﴿وَتَمَّتْ كَلِمَتُ﴾ وە تاوبەتی ﴿لِيُجَادِلُوكُمْ﴾ تاوەکاری و پەشیمانی نیایە بڵ بەرامبەران. ١٢٠)﴿وَإِنْ تُطِعْ﴾ وە بڵێ بەوانەی ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ کەمبوا ئامێتن ﴿انْظُرُوا مَاذَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ تێبینە کردەوە بکەن لەسەر شێوەی خۆتان (کەوان لەسەرین) ﴿إِنَّا مُنتَظِرُونَ﴾ بێگومان تێبینەش کردەوە دەکەین. ١٢١) ﴿وَانْتَظِرُوا إِنَّا مُنتَظِرُونَ﴾ ئەوسا چاوەڕوانی بکەن (بڵ بەسەرهاتی خراپ) بەڕاستی تێبینەش چاوەڕوانین. ١٢٢)﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وە تەنها بڵ خوایە (زانینی) نهێنیەکانی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَإِلَيْهِ يُرْجَعُ﴾ هەر بڵالی ئەو دەگەڕێنرێتەوە ﴿الْأَمْرُ كُلُّهُ﴾ هەموو کارو بارێک ﴿فَاعْبُدْهُ وَتَوَكَّلْ عَلَيْهِ﴾ کەواتە ئەو بپەرستەو هەڕێشت بەو بەستە ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە بێ گومان پەروەردگارت بێ ئاگانی بە لەهەر کردەوەیەک ئێوە دەیکەن. ١٢٣)

سورەتی ﴿یوسف﴾

﴿الر تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الر﴾ بە (ئەلیف ، لام ، ڕا) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە مانایەکەی بڵ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ ئەمانە نیشانەکانی کتێبی ئاشکران. ٢)﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ﴾ بەڕاستی ئێمە ناردومانەتە خوارەوە ﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانێک بە عەرەبی ﴿لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بڵ ئەوەی ئیوەش لێی تێ بگەن. ٣)﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ ئێمە دەگێڕینەوە بڵ تۆ ﴿أَحْسَنَ الْقَصَصِ﴾ جوان ترین چیرۆک و بەسەرهات ﴿بِمَا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ هَٰذَا الْقُرْآنَ﴾ لە ڕێگای ئەم قورئانەوە ئیگامان کردووە بڵت ﴿وَإِن كُنتَ مِن قَبْلِهِ﴾ هەر چەندە تۆ لەپێش (هاتنی) ئەم قورئانەدا ﴿لَمِنَ الْغَافِلِينَ﴾ لە بێ ئاگایان بووی. ٣) ﴿إِذْ قَالَ يُوسُفُ لِأَبِيهِ﴾ (بیریان خەرەوە) کاتێ یوسف بە باوکی ووت ﴿يَا أَبَتِ﴾ ئەی بابە گیان بە ڕاستی من لە خەومدا دیم ﴿أَحَدَ عَشَرَ كَوْكَبًا﴾ یازدە ئەستێرە ﴿وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و مانگ و ڕۆژ ﴿رَأَيْتُهُمْ لِي سَاجِدِينَ﴾ دیمن سوژدەیان بڵ دەبەرم. ٤)

قَالَ يَٰبُنَيَّ لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ عَلَىٰٓ إِخْوَتِكَ فَيَكِيدُوا۟ لَكَ كَيْدًا ۖ
إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لِلْإِنسَٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ
رَبُّكَ وَيُعَلِّمُكَ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ
وَعَلَىٰٓ ءَالِ يَعْقُوبَ كَمَآ أَتَمَّهَا عَلَىٰٓ أَبَوَيْكَ مِن قَبْلُ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ ۚ
إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦﴾ ۞ لَّقَدْ كَانَ فِى يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِۦٓ
ءَايَٰتٌ لِّلسَّآئِلِينَ ﴿٧﴾ إِذْ قَالُوا۟ لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَىٰٓ
أَبِينَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ ۗ إِنَّ أَبَانَا لَفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨﴾ ٱقْتُلُوا۟
يُوسُفَ أَوِ ٱطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا۟ مِنۢ
بَعْدِهِۦ قَوْمًا صَٰلِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا۟ يُوسُفَ
وَأَلْقُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ ٱلسَّيَّارَةِ إِن كُنتُمْ
فَٰعِلِينَ ﴿١٠﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا عَلَىٰ يُوسُفَ وَإِنَّا لَهُۥ
لَنَٰصِحُونَ ﴿١١﴾ أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ وَإِنَّا لَهُۥ
لَحَٰفِظُونَ ﴿١٢﴾ قَالَ إِنِّى لَيَحْزُنُنِىٓ أَن تَذْهَبُوا۟ بِهِۦ وَأَخَافُ
أَن يَأْكُلَهُ ٱلذِّئْبُ وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ لَئِنْ
أَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّآ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ ﴿١٤﴾

- ئەيەھيانبا (ئۇ ماڭسەرە) ئەدىيا يەكلايكان **دوانى من** ھەرگىز ئۇ ئادەتتىم ۋە يەكلايكى ئوبدان دوانى: من ھەرگىز ئاگرىشت ئالغۇم ۋە ئەدى ئوبدىكىدەك دوانى: من قەدەر ئەسەر جەڭگا ئالغۇدەك يېلىنىدىغان (ئالتە) كاتتا ھەۋرى (ئاسمانى ھەۋرى) قىسقارتىلغان كۆرىنىدۇ (ئەمما چىنىدە كۆسىنىڭ ئىشارا دەلىلى بىلەن ئەلەم من (ئىككىدە) ئەسەرلىرىدىكى دەكتور دېگىنىدەك ئۇنداق ئەمەس ئۇ ئۆزىنىڭ ئىسمى بىلەن ئاتايدۇ

(ئايال ئادەملەرنى جۇدا قىلىپ كۆسىدىغان يېشىنىڭ ئەرچە يېشارى من بكات ئەمەس ئەمەس ئى يە).

ئايەتلەر (٩٥) سورىنى (ئالتە) : قال رسول الله (ﷺ) (خمس فواسق يقتلن في الحل و الحرم: الحية و الغراب الأبقع و الفأرة و الكلب العقور و الحدأ) (رواه مسلم و النسائي و ابن ماجه). يېڭەمبىرىمىز مۇھەممەد (ﷺ) قەرىمۇدى: (بۇنىڭ گىياندار ھەيۋە بەدەن خەلقلەردىن ئۇ كالتا ئاسمانى و كالتا ئېچىرلىشىدا ئامار و -

﴿قَالَ يَٰبُنَيَّ﴾ ووتی ئەی کوڕی شیرینم ﴿لَا تَقْصُصْ رُءْيَاكَ﴾ خەوەکەت مەگێڕەرەوە ﴿عَلَىٰ إِخْوَتِكَ﴾ بۆ براکانت ﴿فَيَكِيدُوا لَكَ كَيْدًا﴾ نەوەك بەهۆیەوە فێڵ و پیلانێکت لێبکەن ﴿إِنَّ الشَّيْطَٰنَ﴾ بەڕاستی شەیتان ﴿لِلْإِنسَٰنِ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ دوژمنێکی ئاشکرایە بۆ ئادەمی. ٥) ﴿وَكَذَٰلِكَ يَجْتَبِيكَ﴾ ئابەو شێوەیە هەڵت دەبژێرێ (بۆ پێغەمبەرایەتی) ﴿رَبُّكَ﴾ پەروەردگارت ﴿وَيُعَلِّمُكَ﴾ وە فێرت دەکات ﴿مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ بەشێك لەخەو پەرژین ﴿وَيُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ﴾ وە بەهرەی خۆی تەواو دەکات بۆت ﴿وَعَلَىٰ ءَالِ يَعْقُوبَ﴾ وەبۆ بنەماڵەی یەعقوب ﴿كَمَا أَتَمَّهَا عَلَىٰ أَبَوَيْكَ﴾ هەر چونێ تەواوی کرد بۆ هەردوو باپیرەت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێشدا ﴿إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ﴾ کەئیبراهیم و ئیسحاقن ﴿إِنَّ رَبَّكَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت زانای کاردروستە. ٦) ﴿لَّقَدْ كَانَ فِي يُوسُفَ وَإِخْوَتِهِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەبەسەر هاتی یوسف و براکانی دا ﴿ءَايَٰتٌ لِّلسَّٰئِلِينَ﴾ پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ پرسیارکەران. ٧) ﴿إِذْ قَالُوا﴾ کاتێ (برایانی یوسف) ووتیان ﴿لَيُوسُفُ وَأَخُوهُ﴾ بێگومان یوسف و براکەی ﴿أَحَبُّ إِلَىٰ أَبِينَا مِنَّا﴾ خۆشەویسترن لە ئێمە بەلای باوکمانەوە ﴿وَنَحْنُ عُصْبَةٌ﴾ لەکاتێکدا ئێمە کۆمەڵێکی بەوزەو توانایین ﴿إِنَّ أَبَانَا﴾ بەڕاستی باوکمان ﴿لَفِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ لە هەڵەیەکی ڕوون و ئاشکرادایە. ٨) ﴿اقْتُلُوا يُوسُفَ﴾ (هەندێکیان ووتیان) یوسف بکوژن ﴿أَوِ اطْرَحُوهُ أَرْضًا﴾ یافڕێی بدەنە زەوی یەکی دوور ﴿يَخْلُ لَكُمْ وَجْهُ أَبِيكُمْ﴾ (ئەو کاتە) سەرنجی باوکتان تەنیا بۆلای ئێوە دەبێت ﴿وَتَكُونُوا مِن بَعْدِهِ قَوْمًا صَٰلِحِينَ﴾ و لەدوای ئەوەوە دەبن بەکۆمەڵێکی چاکەکار (بەتۆبەکردن). ٩) ﴿قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ﴾ قسەکەرێك لەوان ووتی ﴿لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ﴾ یوسف مەکوژن ﴿وَأَلْقُوهُ فِي غَيَٰبَتِ الْجُبِّ﴾ بەڵکو فڕێی بدەنە بێخی بیرێکەوە ﴿يَلْتَقِطْهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ﴾ هەندێ لە کاروانیەکان (دەی دۆزنەوە) هەڵی دەگرن ﴿إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ﴾ ئەگەر ئێوە (کارەکە) هەر دەکەن. ١٠) ﴿قَالُوا يَٰأَبَانَا مَا لَكَ لَا تَأْمَنَّا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەڕێزمان لەبەرچی تۆ لێمان دڵنیانیت ﴿عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ دەربارەی یوسف ﴿وَإِنَّا لَهُ لَنَٰصِحُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئێمە دڵسۆزو خەمخۆرین بۆی. ١١) ﴿أَرْسِلْهُ مَعَنَا غَدًا﴾ سبەینێ لەگەڵمان بینێرە (بۆ دەرو دەشت) ﴿يَرْتَعْ وَيَلْعَبْ﴾ (بە ئارەزووی خۆی) خواردن بخوات و یاری بکات ﴿وَإِنَّا لَهُ لَحَٰفِظُونَ﴾ و بێگومان ئێمە پارێزگاری دەکەین. ١٢) ﴿قَالَ إِنِّي لَيَحْزُنُنِي﴾ (باوکیان) ووتی بەڕاستی دڵتەنگ و خەمباردەبم ﴿أَن تَذْهَبُوا بِهِ﴾ کەئێوە یوسف بەرن (لەگەڵ خۆتان) ﴿وَأَخَافُ أَن يَأْكُلَهُ الذِّئْبُ﴾ وە دەترسم کەگورگ ببخوات ﴿وَأَنتُمْ عَنْهُ غَٰفِلُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئێوە لێی بێ ئاگابن. ١٣) ﴿قَالُوا لَئِنْ أَكَلَهُ الذِّئْبُ﴾ ووتیان ئەگەر گورگ خواردی ﴿وَنَحْنُ عُصْبَةٌ﴾ لەکاتێکدا ئێمە دەستەیەکی بەهێزین ﴿إِنَّا إِذًا لَّخَٰسِرُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کاتە ئێمە زەرەر مەندین (ڕوو زەدی تۆ دەبین). ١٤)

فَلَمَّا ذَهَبُوا بِهِۦ وَأَجْمَعُوٓا أَن يَجْعَلُوهُ فِى غَيَٰبَتِ ٱلْجُبِّ ۚ وَأَوْحَيْنَآ
إِلَيْهِ لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٥﴾ وَجَآءُوٓ
أَبَاهُمْ عِشَآءً يَبْكُونَ ﴿١٦﴾ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ
وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَٰعِنَا فَأَكَلَهُ ٱلذِّئْبُ ۖ وَمَآ أَنتَ
بِمُؤْمِنٍ لَّنَا وَلَوْ كُنَّا صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ وَجَآءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِۦ
بِدَمٍ كَذِبٍ ۚ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ
وَٱللَّهُ ٱلْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَيَّارَةٌ فَأَرْسَلُوا۟
وَارِدَهُمْ فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُۥ ۖ قَالَ يَٰبُشْرَىٰ هَٰذَا غُلَٰمٌ ۚ وَأَسَرُّوهُ بِضَٰعَةً ۚ
وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍۭ بَخْسٍ
دَرَٰهِمَ مَعْدُودَةٍ ۚ وَكَانُوا۟ فِيهِ مِنَ ٱلزَّٰهِدِينَ ﴿٢٠﴾ وَقَالَ
ٱلَّذِى ٱشْتَرَىٰهُ مِن مِّصْرَ لِٱمْرَأَتِهِۦٓ أَكْرِمِى مَثْوَىٰهُ عَسَىٰٓ
أَن يَنفَعَنَآ أَوْ نَتَّخِذَهُۥ وَلَدًا ۚ وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِى
ٱلْأَرْضِ وَلِنُعَلِّمَهُۥ مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ وَٱللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰٓ
أَمْرِهِۦ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢١﴾ وَلَمَّا بَلَغَ
أَشُدَّهُۥٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٢٢﴾

- دال - ئەوەبوو لە
سەگی و پەشمانیا
پەنگی سپی هەبوو،
قەلەو پەشمینی و
مشك و سەگی
غەنەك گر و ئاژاوە
(یالندەیەكی
گۆشت خۆرە -
وەلله).

**ئاماژەكانی (٩٦)
سورەتی (الفاتحة):**
عن أبي هريرة:
سأل رجل رسول
الله (ﷺ) فقال يا
رسول الله إنا نركب
البحر فنحمل معنا
القليل من الماء فإن
توضأنا به عطشنا
أفنتوضأ بماء البحر
فقال رسول الله
(ﷺ) (هو الطهور
ماؤه الحل ميتته).

(رواه الإمام الشافعي و أحمد و أصحاب السنن الأربع). ئەبو هورەیرە گێڕاویەتیەوە دەڵێت: پیاوێك پرسی
لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) وتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) ئێمە سواری بەلەم دەبین لە دەریادا ئاوی كەم
لەگەڵ خۆماندا هەڵدەگرین، ئەگەر دەستوێژمان پێبگرین تینوومان دەبێت ئایا دەستوێژ بگرین بە ئاوی
دەریا، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی: (دەریا ئاوەكەی پاك كەرەوەیە و مردارەوە بووشی حەڵاڵە).

﴿قَالُوا﴾ ئینجا کاتێ یوسفیان بردە لەگەڵ خۆیان ﴿وَأَجْمَعُوا أَن يَجْعَلُوهُ فِي غَيَابَتِ﴾ وە هەموو بڕیارياندا بیخەنە بیئرێکەوە ﴿وَأَوْحَيْنَا﴾ وە ئێمەش سروشمان بۆ (یوسف) کرد ﴿لَتُنَبِّئَنَّهُم بِأَمْرِهِمْ هَٰذَا﴾ سوێند بەخوا هەواڵی ئەم کارەیان پێ دەدەیت (کەبێئیان کردەی) ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەست ناکەن. ١٥) ﴿وَجَاءُوا أَبَاهُمْ عِشَاءً﴾ جا ئێوارە درەنگانێک هاتنەوە بۆلای باوکیان ﴿يَبْكُونَ﴾ دەگریان. ١٦) ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا﴾ ووتیان ئەی باوکی ئێمە ﴿إِنَّا ذَهَبْنَا نَسْتَبِقُ﴾ بەڕاستی ئێمە ڕۆیشتین پێشبڕکێیان دەکرد ﴿وَتَرَكْنَا يُوسُفَ عِندَ مَتَاعِنَا﴾ و یوسفمان لای شتومەکەکانمان بەجێ هێشت ﴿فَأَكَلَهُ الذِّئْبُ﴾ بۆیەگورگ خواردی ﴿وَمَا أَنتَ بِمُؤْمِنٍ لَّنَا﴾ وە تۆ قەت باوەڕ بەئێمە ناکەیت ﴿وَلَوْ كُنَّا صَادِقِينَ﴾ هەرچەند ئێمە ڕاستگۆش بین. ١٧) ﴿وَجَاءُو عَلَىٰ قَمِيصِهِ بِدَمٍ كَذِبٍ﴾ (بڕاکانی)کراسەکەی (یوسف)یان هێنابوو کە خوێنی درۆینەی پێوە بوو ﴿قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا﴾ (باوکیان) ووتی بەڵکو دڵ و دەروونی خۆتان ئەم کارەی(تاوەسەندەی)ی بۆ ئاسان و جوان کردوون ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾(ووتی جا ئارام دەگرم) بەئارام گرتنێکی جاك و پەسەند ﴿وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾ خوداش یارمەتی دەرمە لەسەر ئەوەی باسی دەکەن. ١٨) ﴿وَجَاءَتْ سَيَّارَةٌ﴾ جا کاروانێک هات ﴿فَأَرْسَلُوا وَارِدَهُمْ﴾ و ئاو هێنەرەکەیان نارد (بۆ ئاو) ﴿فَأَدْلَىٰ دَلْوَهُ﴾ ئەویش دۆلەکەی داشێلا بۆ ئاو بۆیەکە ﴿قَالَ يَا بُشْرَىٰ﴾(کە دۆلەکەی هێنایە سەرەوە) ووتی ئەی خەڵکینە مووژدە بێ ﴿هَٰذَا غُلَامٌ﴾ ئەمە کوڕێکە ﴿وَأَسَرُّوهُ بِضَاعَةً﴾وە ئەوان (یوسف)یان شاردەوە کردیانە کاڵای بازرگانی ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾وە خوا زانایە بەوەی ئەوانە دەیکەن. ١٩) ﴿وَشَرَوْهُ بِثَمَنٍ بَخْسٍ﴾ و فرۆشتیان بەنرخێکی کەم ﴿دَرَاهِمَ مَعْدُودَةٍ﴾ کە چەند دەرهەمێک بوو ﴿وَكَانُوا فِيهِ مِنَ الزَّاهِدِينَ﴾ و ئەوان بێ نیاز بوون لێی (چونکە دەیانزانی دەرکەوتن. ٢٠) ﴿وَقَالَ الَّذِي اشْتَرَاهُ مِن مِّصْرَ﴾ وە ئەو کەسەی لە میسر یوسفی کڕی ووتی ﴿لِامْرَأَتِهِ﴾ بە ژنەکەی ﴿أَكْرِمِي مَثْوَاهُ﴾ ڕێزی لێ بگرە (قوڕس هەوا نەوەی جیاکی بۆ ئامادە بکە) ﴿عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا﴾ بەڵکو سوودمان پێ بگەیەنێت ﴿أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا﴾ یان بیکەین بەکوڕی خۆمان ﴿وَكَذَٰلِكَ مَكَّنَّا لِيُوسُفَ﴾ ئاوەها جۆرە یوسفمان جێ گیرکردەو پلەو پایەمان پێدا) ﴿فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەوی (میسر)دا ﴿وَلِنُعَلِّمَهُ مِن تَأْوِيلِ الْأَحَادِيثِ﴾ (ئەمەمان کرد) تا فێری هەو لێکدانەوەی بکەین ﴿وَاللَّهُ غَالِبٌ عَلَىٰ أَمْرِهِ﴾ وە خوا بەسەرکاری خۆیدا زاڵە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن. ٢١) ﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾ وە کاتێ بوو بەپیاو دەیێ گەیی ﴿آتَيْنَاهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ فەرمان ڕەوایی و زانیاریمان پێدا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ وە ئاوەها جۆرە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٢٢)

وَرَٰوَدتُّهُۥ ٱلَّتِى هُوَ فِى بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِۦ ۖ وَغَلَّقَتِ ٱلْأَبْوَٰبَ
وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ ۚ قَالَ مَعَاذَ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ رَبِّىٓ أَحْسَنَ مَثْوَاىَ ۖ
إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِۦ ۖ وَهَمَّ بِهَا
لَوْلَآ أَن رَّءَا بُرْهَٰنَ رَبِّهِۦ ۚ كَذَٰلِكَ لِنَصْرِفَ عَنْهُ ٱلسُّوٓءَ
وَٱلْفَحْشَآءَ ۚ إِنَّهُۥ مِنْ عِبَادِنَا ٱلْمُخْلَصِينَ ﴿٢٤﴾ وَٱسْتَبَقَا
ٱلْبَابَ وَقَدَّتْ قَمِيصَهُۥ مِن دُبُرٍ وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا لَدَا ٱلْبَابِ ۚ
قَالَتْ مَا جَزَآءُ مَنْ أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوٓءًا إِلَّآ أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ قَالَ هِىَ رَٰوَدَتْنِى عَن نَّفْسِى ۚ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ
أَهْلِهَآ إِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن قُبُلٍ فَصَدَقَتْ وَهُوَ مِنَ
ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٢٦﴾ وَإِن كَانَ قَمِيصُهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ فَكَذَبَتْ وَهُوَ
مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٧﴾ فَلَمَّا رَءَا قَمِيصَهُۥ قُدَّ مِن دُبُرٍ قَالَ إِنَّهُۥ
مِن كَيْدِكُنَّ ۖ إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ ﴿٢٨﴾ يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ
هَٰذَا ۚ وَٱسْتَغْفِرِى لِذَنۢبِكِ ۖ إِنَّكِ كُنتِ مِنَ ٱلْخَٰطِـِٔينَ
﴿٢٩﴾ ۞ وَقَالَ نِسْوَةٌ فِى ٱلْمَدِينَةِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ تُرَٰوِدُ فَتَىٰهَا
عَن نَّفْسِهِۦ ۖ قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا ۖ إِنَّا لَنَرَىٰهَا فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾

ترجمه: و زن که او در خانه‌اش بود از او کام خواست و درها را بست و گفت: بیا که تو را می‌خواهم. گفت: پناه می‌برم به خدا، او سرور من است که جایگاه مرا نیکو گردانیده است، ستمکاران رستگار نمی‌شوند. ﴿۲۳﴾ و به راستی او قصد او کرد و یوسف نیز اگر برهان پروردگارش را ندیده بود قصد او می‌کرد، این‌گونه بود تا بدی و فحشا را از او دور گردانیم، زیرا او از بندگان برگزیده ما بود. ﴿۲۴﴾ و هر دو به سوی در شتافتند و او پیراهن یوسف را از پشت سر پاره کرد و در خانه با شوهر او روبرو شدند، زن گفت: کیفر کسی که قصد بدی با همسر تو کند جز زندان یا عذاب دردناک چیست؟ ﴿۲۵﴾ یوسف گفت: او از من کام خواست. و شاهدی از خانواده زن گواهی داد که اگر پیراهن یوسف از پیش پاره شده باشد زن راست می‌گوید و یوسف از دروغگویان است. ﴿۲۶﴾ و اگر پیراهن او از پشت پاره شده باشد زن دروغ می‌گوید و یوسف از راستگویان است. ﴿۲۷﴾ پس چون شوهر او پیراهن یوسف را از پشت پاره دید گفت: این از مکر و حیله شماست، به راستی که مکر و حیله شما زنان بزرگ است. ﴿۲۸﴾ یوسف، از این ماجرا درگذر و تو ای زن از گناه خود طلب آمرزش کن که تو از خطاکاران بودی. ﴿۲۹﴾ ۞ و زنان در شهر گفتند: زن عزیز از غلام خود کام خواست، به راستی که او را در عشق شیفته کرده است، ما او را در گمراهی آشکار می‌بینیم. ﴿۳۰﴾

نابه‌ائی (۱۰۴) سورتی (الثالثة): من مالك الأشعري ﷺ **متها:** قالت: قال رسول الله (ﷺ): (رأيت جهنم يحطم بعضها بعضاً و رأيت عمراً يجر قصبه وهو أول من سيب السوائب) (رواه البخاري). عائشه (خوا لێ رازی بێت) گێڕاوه‌تیه‌وه و دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموی: (ئۆزەخم بینی ئاگری کەوەندێکی هەڵدەکێشا و هەندێکی هەڵدەکێشا و عەمری کوڕی

عامری خوزاعەیی‌ام بینی ڕیخۆڵەی بەسواری خۆیدا ڕادەکێشا چونکە ئەو یەکەم کەس بوو کە سائیبەی دانەنا).

نابه‌ائی (۱۰۵) سورتی (الثالثة): قال عمرو بن العاص أن رسول الله (ﷺ) تلا قول الله عز و جل في إبراهيم (ﷺ) ﴿رب إنهن أضللن كثيرا من الناس فمن تبعني فإنه مني﴾ وقال عيسى (ﷺ) ﴿إن تعذبهم فإنهم عبادك و إن تغفر لهم فإنك أنت العزيز الحكيم﴾ فرفع يديه: (اللهم أمتي أمتي و بكى فقال الله عز و جل: يا جبريل اذهب إلى

﴿وَرَاوَدَتْهُ الَّتِي هُوَ فِي بَيْتِهَا عَن نَّفْسِهِ﴾ ئەو ئافرەتەی یوسف لەماڵیدا بوو دەست تێکەڵاوی لەیوسف وپیست ﴿وَغَلَّقَتِ الْأَبْوَابَ﴾و هەموو دەرگاکانی داخست ﴿وَقَالَتْ هَيْتَ لَكَ﴾ ووتی وەرە پێشەوە بەپەلە بۆ ئەوەی بۆت ئامادەیە ﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ﴾ (یوسف) ووتی من پەنا دەگرم بەخوا ﴿إِنَّهُ رَبِّي﴾ بەڕاستی ئەو(خوا) پەروەردگاری منە (یا هەڵبژێری میسر خاوەنی منە) ﴿أَحْسَنَ مَثْوَايَ﴾ ڕێزی لێ گرتووم ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ڕزگار نابن. ٢٣)﴿وَلَقَدْ هَمَّتْ بِهِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئەو ژنە نیازی (تێکەڵی ژن و مێردی) یوسفی کرد ﴿وَهَمَّ﴾ یوسفیش نیازی ئەو (ژنە)ی کرد﴿لَوْلَا أَن رَّأَىٰ بُرْهَانَ رَبِّهِ﴾ ئەگەر ئەو بەڵگە بڕوانەی پەروەردگاری نەدیایە﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە(بەڵگەمان نیشانی یوسف دا) ﴿لِنَصْرِفَ عَنْهُ السُّوءَ وَالْفَحْشَاءَ﴾ بۆ ئەوەی خراپەو داوێن پیسی لێ دوور بخەینەوە﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُخْلَصِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەو(یوسف) لەبەندە پاکەو هەڵبژاردەکانی ئێمەیە. ٢٤)﴿وَاسْتَبَقَا الْبَابَ﴾ (یوسفو ئافرەتەکە) هەر دووکیان بۆلای درگاکە ڕایان کرد ﴿وَقَدَّتْ قَمِيصَهُ مِن دُبُرٍ﴾ و (ئافرەتەکە) کراسەکەی (یوسفی) درند لەدواوە﴿وَأَلْفَيَا سَيِّدَهَا﴾ جا هەردووکیان تووشی میردی (ئافرەتەکە) بوون ﴿لَدَى الْبَابِ﴾ لەبەردەم دەرگاکە(ی دەرەوە)دا ﴿قَالَتْ مَا﴾ (ئافرەتەکە) ووتی هیچ تۆڵەیەکی نیە﴿مَن أَرَادَ بِأَهْلِكَ سُوءًا﴾ ئەو کەسەی ویستبێتی خراپە (داوێن پیسی) لەگەڵ خێزانەکەتدا بکات ﴿إِلَّا أَن يُسْجَنَ أَوْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ جگە لەوەی بەند بکرێ یان سزایەکی سەخت بدرێ. ٢٥)﴿قَالَ هِيَ رَاوَدَتْنِي عَن نَّفْسِي﴾ (یوسف)ووتی ئەو (ژنە) داوێن پیسی لەمن وویستووە ﴿وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنْ أَهْلِهَا﴾ ئەوسا شایەتێك لەکەس و کاری ئەو (ئافرەتە) شایەتی دا ﴿إِن كَانَ قَمِيصُهُ﴾(ووتی) ئەگەر کراسەکەی (یوسف) ﴿قُدَّ مِن قُبُلٍ﴾ لە پێشەوە درێندرابێ ﴿فَصَدَقَتْ﴾ ئەوە ئافرەتەکە ڕاست دەکات ﴿وَهُوَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ وە ئەو (یوسف) لەدرۆزنانە. ٢٦)﴿وَإِن كَانَ قَمِيصُهُ﴾ وە ئەگەر کراسەکەی ﴿قُدَّ مِن دُبُرٍ﴾ لەدواوە درێندرابێ ﴿فَكَذَبَتْ وَهُوَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەوە ئافرەتەکە درۆ دەکات‌و ئەو (یوسف) لەڕاست گۆیانە. ٢٧)﴿فَلَمَّا رَأَىٰ قَمِيصَهُ﴾ ئینجا کاتێ (مەزن) بینی کراسەکەی یوسف ﴿قُدَّ مِن دُبُرٍ﴾ لەدواوە دراوە﴿قَالَ إِنَّهُ مِن كَيْدِكُنَّ﴾ ووتی بەڕاستی ئەمە لەفێڵی ئێوەیە (ئافرەتان)﴿إِنَّ كَيْدَكُنَّ عَظِيمٌ﴾بەڕاستی فێڵبازی ئێوەزۆر گەورەیە. ٢٨) ﴿يُوسُفُ أَعْرِضْ عَنْ هَٰذَا﴾(هەرزێ ووتی) یوسف وازبێنە لەم کارەو باسی مەکە ﴿وَاسْتَغْفِرِي لِذَنبِكِ﴾ و (ژنەکە) تۆش بۆ گوناهەکەت داوای لێبوردن بکە ﴿إِنَّكِ كُنتِ مِنَ الْخَاطِئِينَ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ لەپێچی تاوانباراتی. ٢٩) ﴿وَقَالَ نِسْوَةٌ فِي الْمَدِينَةِ﴾(دەستەیەك) لەژنانی شار (بەتەشەرەوە) ووتیان ﴿امْرَأَتُ الْعَزِيزِ﴾ ژنەکەی عەزیزی میسر﴿تُرَاوِدُ فَتَاهَا عَن نَّفْسِهِ﴾ دەیەوێ (هەوڵ دەدا) لەگەڵ غوڵامەکەی داوێن پیسی بکات ﴿قَدْ شَغَفَهَا حُبًّا﴾ بەڕاستی خۆشەویستی (ئەو غوڵامە) چووەتە ناو پەردەی دڵی﴿إِنَّا لَنَرَاهَا﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو (ژنە) دەبینین ﴿فِي ضَلَالٍ﴾ لە گومڕاییەکی پووت دایە. ٣٠)

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَـًٔا وَءَاتَتْ
كُلَّ وَٰحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ ٱخْرُجْ عَلَيْهِنَّ ۖ فَلَمَّا رَأَيْنَهُۥٓ أَكْبَرْنَهُۥ
وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ مَا هَٰذَا بَشَرًا إِنْ هَٰذَآ إِلَّا مَلَكٌ
كَرِيمٌ ﴿٣١﴾ قَالَتْ فَذَٰلِكُنَّ ٱلَّذِى لُمْتُنَّنِى فِيهِ ۖ وَلَقَدْ رَٰوَدتُّهُۥ عَن
نَّفْسِهِۦ فَٱسْتَعْصَمَ ۖ وَلَئِن لَّمْ يَفْعَلْ مَآ ءَامُرُهُۥ لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا
مِّنَ ٱلصَّٰغِرِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ ٱلسِّجْنُ أَحَبُّ إِلَىَّ مِمَّا يَدْعُونَنِىٓ
إِلَيْهِ ۖ وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّى كَيْدَهُنَّ أَصْبُ إِلَيْهِنَّ وَأَكُن مِّنَ ٱلْجَٰهِلِينَ
﴿٣٣﴾ فَٱسْتَجَابَ لَهُۥ رَبُّهُۥ فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ بَدَا لَهُم مِّنۢ بَعْدِ مَا رَأَوُا۟ ٱلْـَٔايَٰتِ لَيَسْجُنُنَّهُۥ
حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٣٥﴾ وَدَخَلَ مَعَهُ ٱلسِّجْنَ فَتَيَانِ ۖ قَالَ أَحَدُهُمَآ
إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَعْصِرُ خَمْرًا ۖ وَقَالَ ٱلْءَاخَرُ إِنِّىٓ أَرَىٰنِىٓ أَحْمِلُ فَوْقَ
رَأْسِى خُبْزًا تَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ مِنْهُ ۖ نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِۦٓ ۖ إِنَّا نَرَىٰكَ مِنَ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٦﴾ قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِۦٓ إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا
بِتَأْوِيلِهِۦ قَبْلَ أَن يَأْتِيَكُمَا ۚ ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِى رَبِّىٓ ۚ إِنِّى تَرَكْتُ
مِلَّةَ قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٧﴾

- محمد - وبينما
أعظم - فسأله ما
يبكيه ؟ فأتاه
جبريل (عليه السلام)
فسأله فأخبره برسول
الله (ﷺ) بما قال -
وهو أعلم - فقال الله
تعالى: يا جبريل
اذهب إلى محمد قل
مترضيك في أمته و
لا نسوءك) (رواه
مسلم). عن عمرو
ذكره. عباس دوتى:
پێغەمبەرى خودا
(ﷺ) ئەم ئايەتەى
خوێندەوە كە
لەبارەى ئىبراهيم
پێغەمبەرەوە
(عليه السلام) ﴿ رب إنهن
أضللن كثيراً من
الناس فمن تبعني
فإنه مني ﴾ وە عيسا
(عليه السلام) كە دەلێ: ﴿ إن تعذبهم فإنهم عبادك وإن تغفر لهم فإنك أنت العزيز الحكيم ﴾ يا پێغەمبەر (ﷺ) ئەمرۆ
دەستى بەرزكردەوە و ئەمرۆى : (ئەى پەروەردگارم ئومەتەكەم ئومەتەكەم و گريا خواى گەورە و بە
دەسەلاتى ئەمرۆى بە جوبرەئيل وت بڕۆ بۆ لاى محمەمد - كە كاتێكا پەروەردگارت زانا - تۆ بە چيە بڕۆى
دڵگرى ؟ جوبرەئيل (عليه السلام) هات بۆ لاى پێغەمبەرى خودا (ﷺ) و پرسيارى لێ كرد (پێغەمبەرى خوا لێى پرسيەوە-

﴿فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ﴾ جا کاتێ ژنەکە(ی هەزیز)تانەو تەشەری ئەوانی بیست ﴿أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ﴾ ناردی بەدوایاندا ﴿وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً﴾ ئامادەی کرد بۆیان شوێنی (خۆشی دانیشتن) شان دادان ﴿وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِنْهُنَّ سِكِّينًا﴾ و هەریەک لەوان چەقۆیەکی پێدان (بۆ میوەلەت کردن) ﴿وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ﴾ ئەوسا ووتی (بەیوسف) وەرە بۆ ناویان (بابتبینن) ﴿فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ﴾ هەر کە ئەو (یوسف)یان بینی حەپەسان (لەجوانی ئەو) ﴿وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ و هەموویان دەستی خۆیانیان بڕی ﴿وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ﴾ ووتیان پاکی وبێ گەردی بۆ خوا ﴿مَا هَٰذَا بَشَرًا﴾ ئەمە ئادەمی نی یە ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ﴾ ئەمە تەنها فریشتەیەکی بەرزو بەڕێزە. ٣١)﴿قَالَتْ﴾ (ژنەکە) ووتی پێیان ﴿فَذَٰلِكُنَّ الَّذِي﴾ ئەمە ئەو کەسەیە کە﴿لُمْتُنَّنِي فِيهِ﴾ ئێوە سەرزەنشتی منتان دەکرد لەسەری ﴿وَلَقَدْ رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ﴾ وە سوێند بەخوا بێ گومان ویستم دەستم لەگەڵ تێکەڵ کات ﴿فَاسْتَعْصَمَ﴾ بەڵام ئەو خۆی گرتووە (نەیکرد) ﴿وَلَئِنْ لَمْ يَفْعَلْ مَا آمُرُهُ﴾ وە سوێند بەخوا ئەگەر ئەوەی فەرمانی پێ دەکەم نەیکات ﴿لَيُسْجَنَنَّ وَلَيَكُونًا مِنَ الصَّاغِرِينَ﴾ ئەوە بێ گومان بەند دەکرێ و لەڕیسوایان دەبێت. ٣٢) ﴿قَالَ رَبِّ السِّجْنُ﴾ (یوسف) ووتی ئەی پەروەردگارم بەندکردنم ﴿أَحَبُّ إِلَيَّ﴾ لا خۆشترە ﴿مِمَّا يَدْعُونَنِي إِلَيْهِ﴾ لەوەی کەئەوانە داوای دەکەن لێم (بیکەم) ﴿وَإِلَّا تَصْرِفْ عَنِّي﴾ وە ئەگەر لێم لانەدەی ﴿كَيْدَهُنَّ﴾ پیلانی ئەوانە ﴿أَصْبُ إِلَيْهِنَّ﴾ دڵم بۆلایان دەڕوا (حەزیان لێ دەکەم) ﴿وَأَكُنْ مِنَ الْجَاهِلِينَ﴾ و لەتەقامان دەبم و دەچمە ریزیانەوە. ٣٣)﴿فَاسْتَجَابَ لَهُ رَبُّهُ﴾ ئەوسا پەروەردگاری دوهاکەی لێ وەرگرت ﴿فَصَرَفَ عَنْهُ كَيْدَهُنَّ﴾ و پیلانەکەی ئەوانی لێ لادا ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی هەر خوا بیسەری زانایە. ٣٤)﴿ثُمَّ بَدَا لَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا رَأَوُا الْآيَاتِ﴾ ئینجا بۆیان دەرکەوت و پێیان چاک بوو پاش ئەوەی ئەو هەموو بەڵگەیان (لێ) بینی ﴿لَيَسْجُنُنَّهُ حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ئاماوەیەک بەندی بکەن. ٣٥) ﴿وَدَخَلَ مَعَهُ السِّجْنَ فَتَيَانِ﴾ ئەوسا دوو کوڕی لاو (خزمەتکار) لەگەڵی چوونە بەندیخانە ﴿قَالَ أَحَدُهُمَا﴾ بەکێکیان ووتی (بەیوسف) ﴿إِنِّي أَرَانِي﴾ بەڕاستی لەخەومدا خۆمم دی ﴿أَعْصِرُ خَمْرًا﴾ ترێم دەگوشی کەدەبێ بەعەرەق ﴿وَقَالَ الْآخَرُ﴾ وە ئەوی تریان ووتی ﴿إِنِّي أَرَانِي﴾ بێگومان لەخەودا خۆمم دی ﴿أَحْمِلُ فَوْقَ رَأْسِي خُبْزًا﴾ نانم هەڵدەگرت بەسەر سەرمەوە ﴿تَأْكُلُ الطَّيْرُ مِنْهُ﴾ باڵندە لێی دەخوارد ﴿نَبِّئْنَا بِتَأْوِيلِهِ﴾ لێکدانەوەی ئەو (خەو)ەمان پێ بڵێ ﴿إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەچاکەکاران دەبینین (کەچاک خەو پەرژین بکەیت). ٣٦)﴿قَالَ لَا يَأْتِيكُمَا طَعَامٌ تُرْزَقَانِهِ﴾ (یوسف) ووتی هیچ خۆراکێکتان پێ نادرێ کە بیخۆن ﴿إِلَّا نَبَّأْتُكُمَا بِتَأْوِيلِهِ﴾ مەگەر من بەهەر دووکتان دەڵێم چی یە ﴿قَبْلَ أَنْ يَأْتِيَكُمَا﴾ پێش ئەوەی بێت بۆتان ﴿ذَٰلِكُمَا مِمَّا عَلَّمَنِي رَبِّي﴾ ئەمەش لەو بەهرانەیە کەپەروەردگارم فێری کردوم ﴿إِنِّي تَرَكْتُ﴾ بەڕاستی من وازم هێناوە ﴿مِلَّةَ قَوْمٍ﴾ لەئاینی گەلێک ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ کەبڕوایان بە خوا نەهێنا ﴿وَهُمْ بِالْآخِرَةِ هُمْ كَافِرُونَ﴾ وە ئەوان بێ بڕواش بوون بە ڕۆژی دوایی. ٣٧)

وَاتَّبَعْتُ مِلَّةَ ءَابَآءِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ ۚ مَا كَانَ
لَنَآ أَن نُّشْرِكَ بِٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ عَلَيْنَا وَعَلَى
ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٨﴾ يَٰصَٰحِبَىِ
ٱلسِّجْنِ ءَأَرْبَابٌ مُّتَفَرِّقُونَ خَيْرٌ أَمِ ٱللَّهُ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّارُ
﴿٣٩﴾ مَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِهِۦٓ إِلَّآ أَسْمَآءً سَمَّيْتُمُوهَآ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُم مَّآ أَنزَلَ ٱللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَٰنٍ ۚ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ ۚ
أَمَرَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا إِلَّآ إِيَّاهُ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ
ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٠﴾ يَٰصَٰحِبَىِ ٱلسِّجْنِ أَمَّآ أَحَدُكُمَا
فَيَسْقِى رَبَّهُۥ خَمْرًا ۖ وَأَمَّا ٱلْءَاخَرُ فَيُصْلَبُ فَتَأْكُلُ ٱلطَّيْرُ
مِن رَّأْسِهِۦ ۚ قُضِىَ ٱلْأَمْرُ ٱلَّذِى فِيهِ تَسْتَفْتِيَانِ ﴿٤١﴾ وَقَالَ لِلَّذِى
ظَنَّ أَنَّهُۥ نَاجٍ مِّنْهُمَا ٱذْكُرْنِى عِندَ رَبِّكَ فَأَنسَىٰهُ
ٱلشَّيْطَٰنُ ذِكْرَ رَبِّهِۦ فَلَبِثَ فِى ٱلسِّجْنِ بِضْعَ سِنِينَ
﴿٤٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ إِنِّىٓ أَرَىٰ سَبْعَ بَقَرَٰتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ
سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعَ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ أَفْتُونِى فِى رُءْيَٰىَ إِن كُنتُمْ لِلرُّءْيَا تَعْبُرُونَ ﴿٤٣﴾

- خـــــدای یـــــی
پاکیاندکـــه خـــدا
زیادتره **بهتره** : جا
خـــدای گـــیره‌دار
قـــهرمونکا تـــهی
جیره‌دیل بیل بلا لای
موجه‌ساده **بهتره بلی**
دهی ـــــــــاره‌ی
تی‌معنای نکـــــه‌ت
بیگومـــان پارێـــت
دهگـــهین وه کـــاری
ناکهین که تۆ بێت
تـــهنها خۆش بێـــت و
دڵگران نهبیت.

ئایەتی (٢) سورەتی (الأنعام) ئـــهڵ
ڕســـوڵ الله (ﷺ):
(ئـــهو الله جێهێنا ناهێڵێت،
و ئـــهو ئـــهبێتهنا ئـــهسڵ
شـــهیا و خـــاڵق ئـــهناس
بهخـــۆ ههس) ڕواه
الإمـــام أحمـــد و
النسائي و الحاكم و البيهقي). **بهڵگهههیهری خوا (ﷺ) فهرموویهتی:** (له خوا بترسه و بارۆکهرێکه له هەر جێگایهکدا بووبێت وه به خـــوڵق خـــوایانهدا کردهوهی جوانه ئـــهنجام بده ئـــهیسڕێتهوه وه لهگـــهڵ خهڵکیدا به ڕهوشـــتێکی جوان و باڕۆ بێت).

ئایەتی (١٢) سورەتی (الأنعام) ئـــهڵ ڕســـوڵ الله (ﷺ): (بـــهشـــیرو و ڕامـــهکێنن و ئـــهزیهتی مـــهدهن فـــهڕمـــوویهتی: - ئـــهڵ
قـــهرمـــوویهتی: - ئـــهڵ

﴿وَٱلْتَفَّتِ ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ﴾ وە شوێنی ئایەتی ناوبراو باپێرانم گەورەوم ﴿إِرْمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ﴾ کە ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوبن ﴿ءَايَٰتُنَا﴾ پەروا و شیاوانی یە بۆمان ﴿إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ کەمیچ شتێ بکەین بەماوەیەش بۆ خوا ﴿وَلَقَدْ ضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەمەش چیانکەو بەدرۆی خوایە بەسەر نێمەوە ﴿وَمَا أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ وو بەسەر خەڵکیشەوە ﴿وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ﴾ بەڵام ئێوەی خەڵکی سوپاسی خوا ناکەن. ٢٨)﴿يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ﴾ ئەی دوو هاوڕێکەی بەدینخانەم ﴿مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ئایا چەند خوایەکی جیاجیا باشترن ﴿يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ بۆ خوایەکی تاکی بەدەسەڵات. ٣٩)﴿وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ﴾ ئێوە بێچگە لەخوا هیچ شتێک ناپەرستن ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ چگە لەچەند ناوێک ئەبێت کە ئێوەو باوو باپیرانتان ناوتان ناوون ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ بێ گومان بریار ئەنها بۆ خوایە ﴿بَلَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ فەرمانی داوە بێچگە لەو (خوا) هیچ شتێ نەپەرستن ﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ئەوەیە ئایینی پاستی دامەزراوی نەگۆڕاو بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن. ٣٠)﴿يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ ئەی دوو هاوڕێکەی بەدینخانەم ﴿وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ﴾ یەکێکتان هاوەڵ دەبڕوازدی کەوڕەکەی (پاشا) دەدات ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ بەڵام ئەوی ئێوەن (دەکوژێ و) هەڵدەواسێن ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ﴾ ئەوسا باڵندە لەسەر (و دەم چاوی) دەخوات ﴿بَلَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ﴾ ئەو کارەی کەئێوە دەربارەی پرسیار دەکەن بڕیار دراوە. ٤١)﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ (یوسف) وونی بەوەی کەدەیزانی ﴿فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ﴾ ڕزگاری دەبێ لەدوو بەندکراوەکە ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ بَلَٰغٌ﴾ باسم بکە ئای گەورەو پادشاکەت (کە بەنامەق گیراوم) ﴿فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ﴾ بەڵام خەیتان لەبیری بردەوە ﴿وَٱذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُۥ بِٱلْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ ٱلنُّذُرُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦٓ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ باسگرەتی (یوسف) ئای پادشای بکات ﴿قَالُوٓا۟ أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ ءَالِهَتِنَا فَأْتِنَا بِمَا تَعِدُنَآ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ﴾ بۆیە هاوەی چەند سالێک (یوسف) لەبەندیخانەدا مایەوە. ٤٢)﴿قَالَ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَأُبَلِّغُكُم مَّآ أُرْسِلْتُ بِهِۦ وَلَٰكِنِّىٓ أَرَىٰكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ﴾ وە پادشا وونی ﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا۟ هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا﴾ بێگومان من لەخەوەدا حەوت مانگای قەڵەوم بینی ﴿بَلْ هُوَ مَا ٱسْتَعْجَلْتُم بِهِۦ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ کەحەوت (مانگا)ی لاغر دەیخوارد ﴿تُدَمِّرُ كُلَّ شَىْءٍۭ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا۟ لَا يُرَىٰٓ إِلَّا مَسَٰكِنُهُمْ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْقَوْمَ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ وە حەوت گوڵە دانەوێڵەی سەوز حەوتی تر وشکیشم بینی ﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّٰهُمْ فِيمَآ إِن مَّكَّنَّٰكُمْ فِيهِ وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَٰرًا وَأَفْـِٔدَةً فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ وَلَآ أَبْصَٰرُهُمْ وَلَآ أَفْـِٔدَتُهُم مِّن شَىْءٍ إِذْ كَانُوا۟ يَجْحَدُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ﴾ ئەی پیاوماقوڵان ﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ ٱلْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ ئەم خەوەم بۆلێک بەدەستەوە ﴿فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ قُرْبَانًا ءَالِهَةً بَلْ ضَلُّوا۟ عَنْهُمْ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ﴾ ئەگەر ئێوە مانای خەو دەکەن و دەزانن خەوچەرکین بکەن. ٤٣)

قَالُوٓا۟ أَضْغَٰثُ أَحْلَٰمٍ ۖ وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ ٱلْأَحْلَٰمِ بِعَٰلِمِينَ ﴿٤٤﴾
وَقَالَ ٱلَّذِى نَجَا مِنْهُمَا وَٱدَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ أَنَا۠ أُنَبِّئُكُم بِتَأْوِيلِهِۦ
فَأَرْسِلُونِ ﴿٤٥﴾ يُوسُفُ أَيُّهَا ٱلصِّدِّيقُ أَفْتِنَا فِى سَبْعِ بَقَرَٰتٍ
سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ وَسَبْعِ سُنۢبُلَٰتٍ خُضْرٍ
وَأُخَرَ يَابِسَٰتٍ لَّعَلِّىٓ أَرْجِعُ إِلَى ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالَ
تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا فَمَا حَصَدتُّمْ فَذَرُوهُ فِى سُنۢبُلِهِۦٓ إِلَّا
قَلِيلًا مِّمَّا تَأْكُلُونَ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ يَأْكُلْنَ
مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ إِلَّا قَلِيلًا مِّمَّا تُحْصِنُونَ ﴿٤٨﴾ ثُمَّ يَأْتِى مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ
عَامٌ فِيهِ يُغَاثُ ٱلنَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِى
بِهِۦ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُ ٱلرَّسُولُ قَالَ ٱرْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَسْـَٔلْهُ مَا بَالُ
ٱلنِّسْوَةِ ٱلَّٰتِى قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ ۚ إِنَّ رَبِّى بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ ﴿٥٠﴾ قَالَ
مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَٰوَدتُّنَّ يُوسُفَ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ قُلْنَ حَٰشَ لِلَّهِ
مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِن سُوٓءٍ ۚ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْـَٰٔنَ حَصْحَصَ
ٱلْحَقُّ أَنَا۠ رَٰوَدتُّهُۥ عَن نَّفْسِهِۦ وَإِنَّهُۥ لَمِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٥١﴾ ذَٰلِكَ
لِيَعْلَمَ أَنِّى لَمْ أَخُنْهُ بِٱلْغَيْبِ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى كَيْدَ ٱلْخَآئِنِينَ ﴿٥٢﴾

- (ڕێگای **ڕاست** بگرن **وە** (لەکارەکانتاندا) میانەبن **و زیادە** ڕەوی مەکەن و مژدە دەر **بن** چونکە بێگومان هیچ کەسێ کردەوەی خۆی ناپیاتە بەهەشتەوە، وێتیان تەنانەت نۆش ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ)؟ فەرمووی: هەروەها منیش مەگەر **خوای گەورە** بەر ڕەحمەتی خۆیم خات).

ئایەتی (١٣) سورەتی (الأنعام): قال النبي (ﷺ) لابن عباس: **(يا غلام احفظ الله يحفظك** احفظ الله تجده تجاهك، تعرف الى الله في الرخاء يعرفك في الشدة إذا سألت فسأل الله و إذا استعنت فاستعن بالله، و اعلم أن الأمة لو اجتمعت على أن ينفعوك بشيء لم ينفعوك إلا بشيء قد كتبه الله لك، و إن اجتمعوا على أن يضروك بشيء لم يضروك إلا بشيء **قد كتبه** الله عليك رفعت الأقلام وجفت الصحف)(رواه الإمام أحمد والترمذي والحاكم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی بە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس: (ئەی کوڕی لاو سنووری خوا بپارێزە خوا دەتپارێزێ: سنووری خوا بپارێزە-

﴿قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ ووتیان خەوی تێکەڵ و پێکەڵ (و پڕوپوچە) ﴿وَمَا نَحْنُ بِتَأْوِيلِ الْأَحْلَامِ بِعَالِمِينَ﴾ و ئێمەش لێکدانەوەی خەوی تێکەڵ و پێکەڵ نازانین. ٤٤)﴿وَقَالَ الَّذِي نَجَا مِنْهُمَا وَادَّكَرَ بَعْدَ أُمَّةٍ﴾ ئەوسا ئەوەیان کەڕزگاری بوو لەدوو (بەندکراو)ەکە لەپاش چەند ساڵێک بیری کەوتەوە ووتی ﴿أَنَا أُنَبِّئُكُمْ بِتَأْوِيلِهِ﴾ من بۆتان لێکدەدەمەوە مانای ئەو خەوە ﴿فَأَرْسِلُونِ﴾ جا (فەرموو) بمنێرن (بەدوای یوسف دا کە لەبەندینخانەدایە). ٤٥)﴿يُوسُفُ أَيُّهَا الصِّدِّيقُ﴾(هات ووتی) یوسف ئەی هاوڕێی ڕاستگۆ ﴿أَفْتِنَا فِي سَبْعِ بَقَرَاتٍ سِمَانٍ يَأْكُلُهُنَّ سَبْعٌ عِجَافٌ﴾ مانای ئەو خەوەمان پێ بڵێ چی یە حەوت مانگای قەڵەو کەحەوت مانگای لەڕو لاواز بیانخوات ﴿وَسَبْعِ سُنْبُلَاتٍ خُضْرٍ وَأُخَرَ يَابِسَاتٍ﴾ هەروەها حەوت گوڵی دانەوێڵەی سەوزو حەوت گوڵی ووشک ﴿لَعَلِّي أَرْجِعُ إِلَى النَّاسِ﴾ تا من بگەڕێمەوە بۆلای خەڵکی ﴿لَعَلَّهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەوان ئەوە بزانن. ٤٦)﴿قَالَ تَزْرَعُونَ سَبْعَ سِنِينَ دَأَبًا﴾ (یوسف) ووتی حەوت ساڵ کشتوکاڵ دەکەن بەدوای یەکداو بەبەردەوامی ﴿فَمَا حَصَدْتُمْ فَذَرُوهُ فِي سُنْبُلِهِ﴾ جائەوەی کەدروێنەتان کرد بیهێڵنەوە لەگوڵەکەیدا ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تَأْكُلُونَ﴾ کەمێک نەبێت لەوەی کەدەیخۆن. ٤٧)﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ سَبْعٌ شِدَادٌ﴾ ئینجا لەپاش ئەو (حەوت ساڵە) حەوت ساڵی تردێت کەسەختو قاتو قڕییە ﴿يَأْكُلْنَ مَا قَدَّمْتُمْ لَهُنَّ﴾ هەرچیتان پاشە کەوت کردووە بۆ ئەم (حەوت ساڵە سەختە) دەیخۆن ﴿إِلَّا قَلِيلًا مِمَّا تُحْصِنُونَ﴾ مەگەر کەمێک لەوەی قایم هەڵی دەگرن (بۆ تۆو). ٤٨)﴿ثُمَّ يَأْتِي مِنْ بَعْدِ ذَٰلِكَ عَامٌ﴾ پاشان دوای ئەو (حەوت ساڵە سەختە) ساڵێک دێت ﴿فِيهِ يُغَاثُ النَّاسُ وَفِيهِ يَعْصِرُونَ﴾ خەڵکی تێیدا (ڕزگار دەکرێن) بارانیان بۆ دەبارێنرێ و تێیدا دۆشاو(ی میوەهات) دەگرن. ٤٩)﴿وَقَالَ الْمَلِكُ﴾ پاشا ووتی ﴿ائْتُونِي بِهِ﴾ ئەو (پیاوە)م بۆ بێنن ﴿فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ﴾ جا کاتێ نێردراوەکە(ی پاشا)هاتە لای یوسف ﴿قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ (یوسف) ووتی بگەڕێرەوە بۆلای گەورەکەت (پادشاکەت) ﴿فَاسْأَلْهُ﴾ و پرسیاری لێ بکە ﴿مَا بَالُ النِّسْوَةِ الَّتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ﴾ هۆی چی بوو کەئەو ژنانە دەستی خۆیانیان بڕی ﴿إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ﴾ بێ گومان پەروەردگارم بەپیلانی ئەو (ژن)انە ئاگادارو زانایە. ٥٠)﴿قَالَ مَا خَطْبُكُنَّ إِذْ رَاوَدْتُنَّ يُوسُفَ عَنْ نَفْسِهِ﴾ ووتی (بەژنەکان) مەبەستان چی بوو کاتێ ویستتان یوسف بخەڵەتێنن و کاری خراپی پێ بکەن ﴿قُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ﴾(ئافرەتەکان) ووتیان پاک و بێ گەردی بۆ خوا ﴿مَا عَلِمْنَا عَلَيْهِ مِنْ سُوءٍ﴾ ئێمە هیچ خراپەیەکمان لێ نەدیوە ﴿قَالَتِ امْرَأَتُ الْعَزِيزِ﴾ ژنەکەی عەزیز ووتی ﴿الْآنَ حَصْحَصَ الْحَقُّ﴾ ئائێستا حەق و ڕاستی دەرکەوت ﴿أَنَا رَاوَدْتُهُ عَنْ نَفْسِهِ﴾ من دەمویست ئەو (یوسف) دەستم لەگەڵ تێکەڵ کات ﴿وَإِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ﴾ و بێ گومان ئەو لەڕاست گۆیانە. ٥١)﴿ذَٰلِكَ لِيَعْلَمَ أَنِّي﴾ (یوسف ووتی) ئەوە بۆ ئەوەی (پادشا) بزانی بەڕاستی من ﴿لَمْ أَخُنْهُ بِالْغَيْبِ﴾ بەپەنهانی ناپاکیم نەکردووە لێ ی ﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي كَيْدَ الْخَائِنِينَ﴾ وە بەڕاستی خواش پیلانی ناپاکان ناگەیەنێ بەپایان. ٥٢)

وَمَآ أُبَرِّئُ نَفْسِيٓ ۚ إِنَّ ٱلنَّفْسَ لَأَمَّارَةٌۢ بِٱلسُّوٓءِ إِلَّا مَا رَحِمَ
رَبِّيٓ ۚ إِنَّ رَبِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٥٣﴾ وَقَالَ ٱلْمَلِكُ ٱئْتُونِي بِهِۦٓ أَسْتَخْلِصْهُ
لِنَفْسِي ۖ فَلَمَّا كَلَّمَهُۥ قَالَ إِنَّكَ ٱلْيَوْمَ لَدَيْنَا مَكِينٌ أَمِينٌ ﴿٥٤﴾ قَالَ
ٱجْعَلْنِي عَلَىٰ خَزَآئِنِ ٱلْأَرْضِ ۖ إِنِّي حَفِيظٌ عَلِيمٌ ﴿٥٥﴾ وَكَذَٰلِكَ
مَكَّنَّا لِيُوسُفَ فِي ٱلْأَرْضِ يَتَبَوَّأُ مِنْهَا حَيْثُ يَشَآءُ ۚ نُصِيبُ
بِرَحْمَتِنَا مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا نُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٦﴾ وَلَأَجْرُ
ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٧﴾ وَجَآءَ إِخْوَةُ
يُوسُفَ فَدَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَعَرَفَهُمْ وَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ ﴿٥٨﴾ وَلَمَّا
جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ قَالَ ٱئْتُونِي بِأَخٍ لَّكُم مِّنْ أَبِيكُمْ ۚ أَلَا تَرَوْنَ
أَنِّيٓ أُوفِي ٱلْكَيْلَ وَأَنَا۠ خَيْرُ ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٥٩﴾ فَإِن لَّمْ تَأْتُونِي بِهِۦ فَلَا
كَيْلَ لَكُمْ عِندِي وَلَا تَقْرَبُونِ ﴿٦٠﴾ قَالُوا۟ سَنُرَٰوِدُ عَنْهُ أَبَاهُ
وَإِنَّا لَفَٰعِلُونَ ﴿٦١﴾ وَقَالَ لِفِتْيَٰنِهِ ٱجْعَلُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ فِي رِحَالِهِمْ
لَعَلَّهُمْ يَعْرِفُونَهَآ إِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿٦٢﴾ فَلَمَّا رَجَعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيهِمْ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا مُنِعَ مِنَّا ٱلْكَيْلُ
فَأَرْسِلْ مَعَنَآ أَخَانَا نَكْتَلْ وَإِنَّا لَهُۥ لَحَٰفِظُونَ ﴿٦٣﴾

- خەبەرات لەگەڵما دەبێ: لەخۆشی و ئازاری یا خۆشەویستی یەرو خوا لەبەهەشتەکە لەگەڵی دانیشێ و هەمیشە دەگەڵیدا دەگەڵە قوربات، ئەگەر داوای شتێکت کرد بۆ یارمەتیدەر، ئەمانا لە شتوا داوایکەو لەو یارمەتیدەر، وە ئەگەر دەستنێژەوە لەبەر ئەو شتانەی لەسەرتانە قاچی لیما بێ.

ئایەتی (٤٤) سورەتی (الأنعام) عن علقمة بن عامر عن النبي(ﷺ) قال (إذا رأيت الله يعطي العبد من الدنيا - على معاصيه - ما يحب فإنما هو استدراج، ثم تلا رسول الله (ﷺ) ﴿فلما نسوا ما ذكروا به فتحنا عليهم أبواب كل شيء حتى إذا فرحوا بما أوتوا أخذناهم بغتة فإذا هم مبلسون﴾ (رواه الإمام أحمد). عرقەبەی کوڕی عامر گێڕاوەتەوە کە پێغەمبەر(ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر دیت خوا لە (بەهرەی) دنیا دەیبەخشێ بەبەندەکەی هەرچی بەندەکەی لێ بوو - گەرچی نافرمانیش بکات - ئەوە بشێبە کە ئەوە ئیستدراجە (واتە: دوورە دوردە بەرەو سزا بردن). پاشان پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو ئایەتەی خوێندەوە-

﴿وما أبرئ نفسي﴾ وە (یوسف وتی) من هەرگیز پاکانە بۆ خۆم ناکەم ﴿إن النفس لأمارة بالسوء﴾ (چونکە) بەڕاستی نەفس زۆر فەرمان دەرە بەخراپە ﴿إلا ما رحم ربي﴾ بێجگە ئەو نەفسەی بەڕەحمی پەروەردگارم ﴿إن ربي غفور رحيم﴾ بەڕاستی پەروەردگارم لێبووردەی میهرەبانە. ٥٣)﴿وقال الملك﴾ جا پاشا ﴿ائتوني به﴾ ئەو یوسفەم بۆ بێنن ﴿أستخلصه لنفسي﴾ دەیکەمە (کەسێکی) تایبەت بەخۆمەوە ﴿فلما كلمه﴾ جا کاتێ کە(پاشا) قسەی لەگەڵ کرد ﴿قال إنك﴾ وتی بەڕاستی تۆ ﴿اليوم لدينا مكين أمين﴾ ئەمڕۆ لای ئێمە خاوەنی پلەو پایە و باوەڕپێکراوی. ٥٤)﴿قال اجعلني على خزائن الأرض إني حفيظ عليم﴾ (یوسف) فەرمووی (بەپاشا) لەسەر خەزنە و دارایی زەوی (میسر)دا دامنێ بەڕاستی من پارێزەرێکی شارەزام. ٥٥)﴿وكذلك مكنا ليوسف﴾ ئا بەو جۆرە یوسفمان پایەدار و جێگیر کرد ﴿في الأرض﴾ لەخاک (ی میسر)دا ﴿يتبوأ منها حيث يشاء﴾ لەهەر شوێنێکدا(ی میسردا) بیویستایە دەژیا ﴿نصيب برحمتنا من نشاء﴾ هەر کەسمان بوێ بەرەحمەتمان خۆمانی دەخەین (لەدنیادا) ﴿ولا نضيع أجر المحسنين﴾ و پاداشتی چاکە کاران وون ناکەین. ٥٦)﴿ولأجر الآخرة خير﴾ وە بەڕاستی پاداشتی ڕۆژی دوایی چاکتر ﴿للذين آمنوا﴾ بۆ ئەو کەسانەی بڕوایان هێناوە ﴿وكانوا يتقون﴾ و بەهەمیشەیی خۆپارێز بوون (لە هاوبەش بڕیاردان و تاوان). ٥٧)﴿وجاء إخوة يوسف﴾ وە (لە کاتی گرانیدا) براکانی یوسف هاتن (بۆ میسر) ﴿فدخلوا عليه﴾ ئەوسا چوونە لای (یوسف) ﴿فعرفهم وهم له منكرون﴾ دەست بەجێ (یوسف) ئەوانی ناسی بەوە بەڵام ئەوان ئەمیان نەناسی بەوە. ٥٨)﴿ولما جهزهم بجهازهم﴾ جا کاتێ کە ڕێکی خستن و ئەوەی کە ویستیان پێی دان ﴿قال ائتوني بأخ لكم من أبيكم﴾ ووتی برایەکی باوکیتان هەیە بۆم بێنن ﴿ألا ترون أني﴾ ئایا نابینن کەمن ﴿أوفي الكيل﴾ پێوانەم تێژ تەواوە (بۆ کریارەکان) ﴿وأنا خير المنزلين﴾ وەمن خسانە خەوتی چاکم. ٥٩)﴿فإن لم تأتوني به﴾ جا ئەگەر ئەو (برایەتان)م بۆ نەهێنن ﴿فلا كيل لكم عندي ولا تقربون﴾ ئەوە پێوانە(ی دانەوێلە)تان لای من نییەو نزیک (ئەم ووڵاتەش) مەکەونەوە. ٦٠)﴿قالوا سنراود عنه أباه﴾ ووتیان هەوڵ و تەقەلا دەدەین لەگەڵ باوکی دا ﴿وإنا لفاعلون﴾ و دڵنیابە ئێمە ئەو کارە دەکەین. ٦١)﴿وقال لفتيانه﴾ وە (یوسف) ووتی بە بەردەست و خزمەتکارەکانی ﴿اجعلوا بضاعتهم في رحالهم﴾ دراوەکانیان کە داویانە (بە نرخی بەرە) بیخەنە ناو بارەکانیان ﴿لعلهم يعرفونها﴾ بەڵکو بیناسنەوە ﴿إذا انقلبوا إلى أهلهم﴾ کاتێ کە گەڕانەوە بۆ ناو ماڵ و منداڵیان ﴿لعلهم يرجعون﴾ تا (بیێتە هۆی ئەوەی) بگەڕێنەوە و بێنەوە. ٦٢) ﴿فلما رجعوا إلى أبيهم﴾ ئینجا کاتێ گەڕانەوە بۆ لای باوکیان ﴿قالوا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەڕێزمان ﴿منع منا الكيل﴾ (بۆ ساڵی داهاتوو) پێوانەمان لێ قەدەغە کراوە (ئێستەمان پێ نافرۆشن ئەگەر بنیامین نەبەت لەگەڵماندا) ﴿فأرسل معنا أخانا نكتل﴾ جا کەواتە براکەمان لەگەڵماندا بنێرە پێوانەش دەکەین (دانەوێلە دەکڕین) ﴿وإنا له لحافظون﴾ و دڵنیابە ئاگاداریشی دەکەین. ٦٣)

قَالَ هَلْ ءَامَنُكُمْ عَلَيْهِ إِلَّا كَمَآ أَمِنتُكُمْ عَلَىٰٓ أَخِيهِ مِن
قَبْلُ ۖ فَٱللَّهُ خَيْرٌ حَٰفِظًا ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٦٤﴾ وَلَمَّا فَتَحُوا۟
مَتَٰعَهُمْ وَجَدُوا۟ بِضَٰعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ ۖ قَالُوا۟ يَٰٓأَبَانَا
مَا نَبْغِى ۖ هَٰذِهِۦ بِضَٰعَتُنَا رُدَّتْ إِلَيْنَا ۖ وَنَمِيرُ أَهْلَنَا وَنَحْفَظُ
أَخَانَا وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ ۖ ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ ﴿٦٥﴾ قَالَ لَنْ
أُرْسِلَهُۥ مَعَكُمْ حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ لَتَأْتُنَّنِى بِهِۦٓ إِلَّآ
أَن يُحَاطَ بِكُمْ ۖ فَلَمَّآ ءَاتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ قَالَ ٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ
﴿٦٦﴾ وَقَالَ يَٰبَنِىَّ لَا تَدْخُلُوا۟ مِنۢ بَابٍ وَٰحِدٍ وَٱدْخُلُوا۟ مِنْ أَبْوَٰبٍ
مُّتَفَرِّقَةٍ ۖ وَمَآ أُغْنِى عَنكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ ۖ إِنِ ٱلْحُكْمُ إِلَّا
لِلَّهِ ۖ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ ۖ وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٦٧﴾ وَلَمَّا
دَخَلُوا۟ مِنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم مَّا كَانَ يُغْنِى عَنْهُم
مِّنَ ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ إِلَّا حَاجَةً فِى نَفْسِ يَعْقُوبَ قَضَىٰهَا ۚ وَإِنَّهُۥ
لَذُو عِلْمٍ لِّمَا عَلَّمْنَٰهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
﴿٦٨﴾ وَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَخَاهُ ۖ قَالَ
إِنِّىٓ أَنَا۠ أَخُوكَ فَلَا تَبْتَئِسْ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٦٩﴾

- (فَلَمَّا نَسُوا۟ مَا
ذُكِّرُوا۟ بِهِۦ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ
أَبْوَٰبَ كُلِّ شَىْءٍ حَتَّىٰٓ
إِذَا فَرِحُوا۟ بِمَآ أُوتُوٓا۟
أَخَذْنَٰهُم بَغْتَةً فَإِذَا هُم
مُّبْلِسُونَ).

ئایەتی (٥٣) سورەتی (الأنعام) قال رسول الله (ﷺ): (إن الله لا ينظر إلى صوركم ولا إلى أفرادكم ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم) (رواه مسلم وأحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان خوا سەیری شێوەو ڕەنگتان ناکات بەڵکو سەیری دڵو کردەوەکانتان دەکات).

ئایەتی (٥٤) سورەتی (الأنعام): عن أبي هريرة قال: قال رسول الله (ﷺ): (لما قضى الله على الخلق كتب في كتاب فهو عنده فوق العرش إن رحمتي غلبت غضبي) (رواه البخاري ومسلم). کەبو هورەیرە گێڕاویەتیەوە ووتی: پێغەمبەر خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (کاتێ خوای گەورە لەفروست کردنی بونەوەر بوویەوە لەنامەیەکدا کە لای خۆیەتی و لەسەر عەرشە نوسیویەتی بەبێگومان بەزەیی و مەهرەبانیم زاڵ بووە بەسەر ڕق و توڕە بیم ١٥).

﴿قَالَ﴾ (یەعقوب) ووتی (پێیان) ﴿هَلْ نَأْمَنُكُمْ عَلَيْهِ﴾ ئایا دڵنیابم لێتان دەربارەی ﴿إِلَّا كَمَا أَمِنْتُكُمْ عَلَىٰ أَخِيهِ مِن قَبْلُ﴾ هەروەك پێشتر دڵنیا بووم لێتان دەرباری (یوسفی) برای ﴿فَاللَّهُ خَيْرٌ حَافِظًا﴾ کەواتە خوا چاکترین پارێزەرە ﴿وَهُوَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ وە ئەو بەزەیی دارترینی هەموو بەزەیی دارانە ٦٤) ﴿وَلَمَّا فَتَحُوا مَتَاعَهُمْ﴾ جا کاتێ بارەکانیان کردەوە ﴿وَجَدُوا بِضَاعَتَهُمْ رُدَّتْ إِلَيْهِمْ﴾ بینی یان دەسمایەکەیان بۆ گەڕێنراوەتەوە ﴿قَالُوا يَا أَبَانَا﴾ ووتیان ئەی باوکی بەرێزمان ﴿مَا نَبْغِي﴾ چیمان دەوێ ﴿هَٰذِهِ بِضَاعَتُنَا﴾ ئەمە دراوەکەمانە ﴿رُدَّتْ إِلَيْنَا﴾ بۆمان نێردراوەتەوە ﴿وَنَمِيرُ أَهْلَنَا﴾ بژێویش بۆ خاو خێزانمان دەهێنین ﴿وَنَحْفَظُ أَخَانَا﴾ و براکەشمان دەپارێزین ﴿وَنَزْدَادُ كَيْلَ بَعِيرٍ﴾ و باری ووشترێکیش (دانەوێڵە) زیاد دەهێنین ﴿ذَٰلِكَ كَيْلٌ يَسِيرٌ﴾ ئەم (بارەش) پێوانەیەکی کەمە (و بە ئاسانی دەمان دەنێ). ٦٥) ﴿قَالَ لَنْ أُرْسِلَهُ مَعَكُمْ﴾ (یەعقوب) ووتی هەرگیز ناینێرم لەگەڵتان ﴿حَتَّىٰ تُؤْتُونِ مَوْثِقًا مِّنَ اللَّهِ﴾ هەتا بەڵێنێکی بتەوم پێ نەدەن لەلایەن خواوە (تا سوێندم بۆ نەخۆن بەخوا) ﴿لَتَأْتُنَّنِي بِهِ﴾ کەبێگومان (بە بێوەی) ئەی هێننەوە بۆم ﴿إِلَّا أَن يُحَاطَ بِكُمْ﴾ مەگەر دەور بدرێن و چارتان نەمێنێ ﴿فَلَمَّا آتَوْهُ مَوْثِقَهُمْ﴾ ئینجا کاتێ پەیمانیان پێدا (سوێندیان خوارد) ﴿قَالَ اللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ (یەعقوب) ووتی خوا ئاگادار و چاودێرە سەبارەت بەوەی کەدەیڵێین. ٦٦) ﴿وَقَالَ يَا بَنِيَّ﴾ وە ووتی ئەی کوڕەکانم ﴿لَا تَدْخُلُوا مِن بَابٍ وَاحِدٍ﴾ هەمووتان لەدەرگایەکەوەمەچنەژوورەوە ﴿وَادْخُلُوا مِنْ أَبْوَابٍ مُّتَفَرِّقَةٍ﴾ بەڵکو لەچەند دەرگایەکی جیاجیاوە بچنە ژوورەوە ﴿وَمَا أُغْنِي عَنكُم مِّنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ﴾ وە من هیچ سوودتان پێ ناگەیەنم لەبەرانبەر (پێشهاتی) خوادا ﴿إِنِ الْحُكْمُ إِلَّا لِلَّهِ﴾ هەموو حوکم و بڕیارێك تەنها بۆ خوایە ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ پشت هەر بەو دەبەستم ﴿وَعَلَيْهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ و خۆسپێرانیش با خۆیان هەر بەو بسپێرن. ٦٧) ﴿وَلَمَّا دَخَلُوا﴾ جا کاتێ چوونە ژوورەوە ﴿مِّنْ حَيْثُ أَمَرَهُمْ أَبُوهُم﴾ لەو شوێنەوەی کە باوکیان فەرمانی پێ دابوون ﴿مَّا كَانَ يُغْنِي عَنْهُم﴾ ئەو (چوونە بەو جۆرە) هیچ سوودی پێ نەگەیاندن ﴿مِّنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ﴾ لە بەرامبەر (قەدەری) خوادا ﴿إِلَّا حَاجَةً﴾ بەڵکو ئەوە مەبەستێك بوو ﴿فِي نَفْسِ يَعْقُوبَ﴾ لە دەروونی یەعقوبدا بوو ﴿قَضَاهَا﴾ (بەم شێوە) ئەنجامی دا ﴿وَإِنَّهُ لَذُو عِلْمٍ﴾ وە بەڕاستی یەعقوب خاوەنی زانست و زانیاری بوو ﴿لِّمَا عَلَّمْنَاهُ﴾ چونکە ئێمە فێرمان کرد بوو ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن ٦٨) ﴿وَلَمَّا دَخَلُوا عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ کاتێکیش کە چوونە ژوورەوە بۆ لای یوسف ﴿آوَىٰ إِلَيْهِ أَخَاهُ﴾ (یوسف) براکەی بردە پەنا خۆیەوە ﴿قَالَ إِنِّي أَنَا أَخُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی من براکەی تۆم ﴿فَلَا تَبْتَئِسْ﴾ کەواتە هیچ غەمبار مەبە ﴿بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کە ئەوان دەیکەن (لەگەڵت). ٦٩)

فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السِّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ
أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا وَأَقْبَلُوا
عَلَيْهِم مَّاذَا تَفْقِدُونَ ﴿٧١﴾ قَالُوا نَفْقِدُ صُوَاعَ الْمَلِكِ
وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ ﴿٧٢﴾ قَالُوا تَاللَّهِ
لَقَدْ عَلِمْتُم مَّا جِئْنَا لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ
﴿٧٣﴾ قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ ﴿٧٤﴾ قَالُوا جَزَاؤُهُ
مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ
﴿٧٥﴾ فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِن
وِعَاءِ أَخِيهِ كَذَٰلِكَ كِدْنَا لِيُوسُفَ مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ
فِي دِينِ الْمَلِكِ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ
وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ ﴿٧٦﴾ قَالُوا إِن يَسْرِقْ
فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ
وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ قَالَ أَنتُمْ شَرٌّ مَّكَانًا وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا
تَصِفُونَ ﴿٧٧﴾ قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا
فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ ﴿٧٨﴾

نايـــة (٧٢) سورة (الأنعام) من **حاشان رضي الله عنها) أنها قالت** لرسول الله (ﷺ) يارسول الله هل أتى عليك يوم **كان أشد** من يوم أحد؟ فقال: **لقد لقيت من** قومك **وكان أشد ما** لقيت **منه** يوم العقبة إذ عرضت نفسي على ابن عبد يا ليل ابن عبد كلال فلم يجبني إلى ما أريد **فانطلقت** وأنا **مهموم على** وجهي فلم **أستفق** إلا بقرن الثعالب فرفعت رأسي فإذا أنا بسحابة قد **أظلتني** فنظرت فإذا فيها جبريل (عليه السلام) فناداني فقال إن الله قد سمع قول قومك لك وما ردوا عليك وقد بعث إليك ملك الجبال لتأمره بما شئت فيهم، قال: فناداني ملك الجبال وسلم علي ثم قال يا محمد إن الله قد سمع قول قومك لك وقد بعثني ربك إليك لتأمرني بأمرك فيما شئت إن شئت أطبقت عليهم الأخشبين، فقال رسول الله (ﷺ): بل أرجوا أن يخرج الله من أصلابهم من يعبد الله لا يشرك به شيئاً. (رواه البخاري و مسلم).

﴿فَلَمَّا جَهَّزَهُم بِجَهَازِهِمْ﴾ جا کاتێ کەڕێکی خستن و ئەوەی ویستیان پێ ی دان ﴿جَعَلَ السِّقَايَةَ﴾ ئاوخۆری مەلیکی خستە ﴿فِي رَحْلِ أَخِيهِ﴾ ناو باری براکەی ﴿ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ﴾ پاشان جاڕ چی یەك جاڕی دا ﴿أَيَّتُهَا الْعِيرُ﴾ ئەی کاروانەکە ﴿إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە دزن. ٧٠) ﴿قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِم﴾ ڕوویان تێکردن و ووتیان ﴿مَاذَا تَفْقِدُونَ﴾ چیتان گوم کردوە؟ ٧١) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿صُوَاعَ الْمَلِكِ﴾ ئاوخۆرەکەی پادشامان دیارنی یە ﴿وَلِمَن جَاءَ بِهِ حِمْلُ بَعِيرٍ﴾ هەر کەسێك بیهێنێتەوە باری وشترێك (خۆراکی) دەدرێتێ ﴿وَأَنَا بِهِ زَعِيمٌ﴾ وەمنیش دەستەبەری ئەو (بارە) دەبم. ٧٢) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿تَاللَّهِ﴾ سوێند بەخوا ﴿لَقَدْ عَلِمْتُم﴾ بەڕاستی ئێوە دەزانن ﴿مَا جِئْنَا﴾ کەئێمە نەهاتووین ﴿لِنُفْسِدَ فِي الْأَرْضِ﴾ بۆ ئەوەی خراپە بکەین لەوولاتدا ﴿وَمَا كُنَّا سَارِقِينَ﴾ وەئێمە پێشتر دز نەبووین. ٧٣) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿فَمَا جَزَاؤُهُ﴾ دەی ئایا تۆڵەی ئەودزەچیە ﴿إِن كُنتُمْ كَاذِبِينَ﴾ ئەگەر ئێوە درۆزن بوون ٧٤) ﴿قَالُوا جَزَاؤُهُ﴾ ووتیان تۆڵەی ئەوەیە ﴿مَن وُجِدَ فِي رَحْلِهِ﴾ لەباری هەرکەسێکدا دۆزرایەوە ﴿فَهُوَ جَزَاؤُهُ﴾ ئەوکەسە تۆڵەکەیەتی (ئەوەی دزیەکەی کردووە ئەبێتە عەبد و کۆیلەی ئەوەی دزیەکەی لێ کراوە) ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە لەستەمکاران دەسەنین. ٧٥) ﴿فَبَدَأَ بِأَوْعِيَتِهِمْ﴾ ئەوسا (یوسف) دەستی کرد بەبشکنینی جەواڵەکانیان (بارەکانیان) ﴿قَبْلَ وِعَاءِ أَخِيهِ﴾ لەپێش بشکنینی جەواڵی (بینامین) برای (دایك و باوکی یوسف) ﴿ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا﴾ لەپاشان (ئاو خۆرەکەی) دەری هێنا ﴿مِن وِعَاءِ أَخِيهِ﴾ لە جەواڵی براکەیدا ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە ﴿كِدْنَا لِيُوسُفَ﴾ پیلانمان نیشانی یوسف دا ﴿مَا كَانَ لِيَأْخُذَ أَخَاهُ﴾ ئەو نەیدەتوانی براکەی بگرێ ﴿فِي دِينِ الْمَلِكِ﴾ بەپێی ئاینی و یاسایی پادشا (بەڵکو بەپێ ی ئەو قسە بوو براکانی خۆیان کردیان) ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر (کاتێ) کە خوا بیەوێ ﴿نَرْفَعُ دَرَجَاتٍ مَّن نَّشَاءُ﴾ هەر کەسێك بمانەوێت پلەی بەرز دەکەینەوە ﴿وَفَوْقَ كُلِّ﴾ و لەسەر هەموو ﴿ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ﴾ خاوەن زانستێکەوە زاناتر هەیە. ٧٦) ﴿قَالُوا إِن يَسْرِقْ﴾ ووتیان ئەگەر ئەو (بنیامین) دزیبێتی ﴿فَقَدْ سَرَقَ أَخٌ لَّهُ مِن قَبْلُ﴾ ئەوە بێگومان براکەشی پێشتر دزی کردووە ﴿فَأَسَرَّهَا يُوسُفُ فِي نَفْسِهِ﴾ بەڵام یوسف (پێناخۆشبوونی خۆی) بەم (تۆمەتە) لەدەرونی خۆیدا شاردەوە ﴿وَلَمْ يُبْدِهَا لَهُمْ﴾ دەری نەبڕی بۆ ئەوان ﴿قَالَ أَنتُمْ﴾ (تەنها) ووتی ئێوە ﴿شَرٌّ مَّكَانًا﴾ لەوان خراپترن ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَصِفُونَ﴾ خواش چاك دەزانێ بەوەی کەئێوە دەیڵێن. ٧٧) ﴿قَالُوا يَا أَيُّهَا الْعَزِيزُ﴾ ووتیان ئەی عەزیز (پادشا) ﴿إِنَّ لَهُ أَبًا شَيْخًا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی ئەو باوکێکی زۆر پیری بەتەمەتی هەیە ﴿فَخُذْ أَحَدَنَا مَكَانَهُ﴾ جایەکێ لە ئێمە لە جیاتی ئەو بگرە ﴿إِنَّا نَرَاكَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆ لەچاکەکاران دەبینین. ٧٨)

قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِندَهُۥٓ إِنَّآ
إِذًا لَّظَٰلِمُونَ ﴿٧٩﴾ فَلَمَّا ٱسْتَيْـَٔسُوا۟ مِنْهُ خَلَصُوا۟ نَجِيًّا
قَالَ كَبِيرُهُمْ أَلَمْ تَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ أَبَاكُمْ قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم
مَّوْثِقًا مِّنَ ٱللَّهِ وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطتُمُونِى فِى يُوسُفَ ۖ فَلَنْ أَبْرَحَ
ٱلْأَرْضَ حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِىٓ أَبِىٓ أَوْ يَحْكُمَ ٱللَّهُ لِى ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلْحَٰكِمِينَ
﴿٨٠﴾ ٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَبِيكُمْ فَقُولُوا۟ يَٰٓأَبَانَآ إِنَّ ٱبْنَكَ سَرَقَ
وَمَا شَهِدْنَآ إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَٰفِظِينَ
﴿٨١﴾ وَسْـَٔلِ ٱلْقَرْيَةَ ٱلَّتِى كُنَّا فِيهَا وَٱلْعِيرَ ٱلَّتِىٓ أَقْبَلْنَا فِيهَا ۖ
وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٨٢﴾ قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا ۖ
فَصَبْرٌ جَمِيلٌ ۖ عَسَى ٱللَّهُ أَن يَأْتِيَنِى بِهِمْ جَمِيعًا ۖ إِنَّهُۥ هُوَ
ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٨٣﴾ وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ وَقَالَ يَٰٓأَسَفَىٰ عَلَىٰ
يُوسُفَ وَٱبْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ ٱلْحُزْنِ فَهُوَ كَظِيمٌ ﴿٨٤﴾
قَالُوا۟ تَٱللَّهِ تَفْتَؤُا۟ تَذْكُرُ يُوسُفَ حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا
أَوْ تَكُونَ مِنَ ٱلْهَٰلِكِينَ ﴿٨٥﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَشْكُوا۟ بَثِّى
وَحُزْنِىٓ إِلَى ٱللَّهِ وَأَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾

هەشتیان و
بەڵگەت بوەست
تەنها بفت بەخوا
بیەستەی بەنا
بەشەر بەرەو،
بەرزە نەگەر نەم
نوسەنە
کۆپیلەرەو بۆ
ئەرەی سوریت
پسن بگەیەنن
بەشتن ئاسالوان
سوریت پسن
بگەیەنن بنیمگە
نەر شتەی کەخوا
نوسیوویەتی بۆت
رە نەگەر
کۆپیلەرەو بۆ
ئەرەی زیانت پن
بگەیەنن بەشتن
ئاسالوان پێیست
بگەیەنن بنیمگە نەر
شتەی کەخوا بۆی

نوسیوری (چونکە) پێنوسەکان بەرزکراونەتەوەو (مردەکەی) لایەرەکان وشک بونەتەوە.

ئایەتی (٢٨) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله ﷺ: (التؤدن الطير إلى أهلها يوم القيامة، حتى يفار الشاة القرناء، من الشاة الجلحاء) رواه مسلم. پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: (بن گومان مافەکان دەدرێنەوە بە خاوەنەکانیان لە رۆژی قیامەتدا، تا ئەو رادەیەی ئاژەڵی بێ شاخ - بێ

﴿قَالَ مَعَاذَ اللَّهِ﴾ (یوسف) ووتی پەنا بەخوا ﴿أَن نَّأْخُذَ إِلَّا مَن وَجَدْنَا مَتَاعَنَا عِندَهُ﴾ لەوەی کە هیچ کەسێ بگرین بێجگە لەوەی کە ئاو خۆرەکەمان لا درۆزیوەتەوە (کەدزرا بوو) ﴿إِنَّا إِذًا لَّظَالِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەگەر وا بکەین ئێمە لەستەم کاران دەبین. ٧٩) ﴿فَلَمَّا اسْتَيْأَسُوا مِنْهُ﴾ جا کاتێ بێ هیوا بوون لەوەی (وەزیر بەرەڵای بکات) ﴿خَلَصُوا نَجِيًّا﴾ چوونە کەنارێک بەچپە ڕاوێژیان دەکرد ﴿قَالَ كَبِيرُهُمْ﴾ بوا گەورەکەیان ووتی ﴿أَلَمْ تَعْلَمُوا﴾ ئەی نازانن ﴿أَنَّ أَبَاكُمْ﴾ کە بێگومان باوکتان ﴿قَدْ أَخَذَ عَلَيْكُم مَّوْثِقًا مِّنَ اللَّهِ﴾ سوێند و پەیمانێکی بەناوی خواوە لێ وەرگرتن ﴿وَمِن قَبْلُ مَا فَرَّطْتُمْ فِي يُوسُفَ﴾ پێشتریش (لەو بەڵێنەی پێتان دابوو) دەربارەی یوسف کەمتەرخەمیتان کرد ﴿فَلَنْ أَبْرَحَ الْأَرْضَ﴾ کەوانە من ئەم زەویە بەجێ نایەڵم ﴿حَتَّىٰ يَأْذَنَ لِي أَبِي﴾ هەتا باوکم مۆڵەت(ی گەڕانەوە)م پێ نەدات ﴿أَوْ يَحْكُمَ اللَّهُ لِي﴾ یان خوا بڕیارم بۆ نەدات ﴿وَهُوَ خَيْرُ الْحَاكِمِينَ﴾ هەر ئەویش باشترینی دادوەرانە. ٨٠) ﴿ارْجِعُوا إِلَىٰ أَبِيكُمْ﴾ ئێوە بگەڕێنەوە بۆلای باوکتان ﴿فَقُولُوا يَا أَبَانَا﴾ و پێی بڵێن ئەی باوکی خۆمان ﴿إِنَّ ابْنَكَ سَرَقَ﴾ بەڕاستی کوڕەکەت دزی کردو ﴿وَمَا شَهِدْنَا إِلَّا بِمَا عَلِمْنَا﴾ و ئێمەش بێجگە لەوەی دەمانزانی شایەتیمان نەداوە ﴿وَمَا كُنَّا لِلْغَيْبِ حَافِظِينَ﴾ خۆ ئێمە ئاگاداری شاراوە ونهێنی یەکان نەبووین. ٨١) ﴿وَاسْأَلِ الْقَرْيَةَ الَّتِي﴾ (خۆ ئەگەر بڕوا ناکەیت) لەخەڵکی ئەو شارەش بپرسە ﴿كُنَّا فِيهَا﴾ کەئێمەی لێ بووین ﴿وَالْعِيرَ الَّتِي أَقْبَلْنَا فِيهَا﴾ ولەو کاروانەش (بپرسە) لەگەڵیا گەڕاینەوە ﴿وَإِنَّا لَصَادِقُونَ﴾ وەبەڕاستی ئێمە ڕاست گۆین. ٨٢) ﴿قَالَ بَلْ سَوَّلَتْ لَكُمْ أَنفُسُكُمْ أَمْرًا﴾ (یەعقوب (عليه السلام)) ووتی وانی یە بەڵکو نەفسی خۆتان کارێکی بۆ جوان (و ئاسان) کردون ﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ﴾ بۆیە چارم دان بەخۆدا گرتنە بەجوانی ﴿عَسَى اللَّهُ أَن يَأْتِيَنِي بِهِمْ جَمِيعًا﴾ بەو ئومێدەی خوا هەموویانم بۆ بهێنێتەوە ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو زانای کاردروستە. ٨٣) ﴿وَتَوَلَّىٰ عَنْهُمْ﴾ ئەوسا ڕوی لێ وەرگێڕان ﴿وَقَالَ يَا أَسَفَىٰ عَلَىٰ يُوسُفَ﴾ ووتی ئاخ و داخ بۆ یوسف ﴿وَابْيَضَّتْ عَيْنَاهُ مِنَ الْحُزْنِ﴾ وە هەردوو چاوی سپی (و کوێر) بوون لەداخ و خەفەتدا ﴿فَهُوَ كَظِيمٌ﴾ چونکە هەر داخ و خەفەتی خۆی دەخواردەوە. ٨٤) ﴿قَالُوا تَاللَّهِ﴾ ووتیان سوێند بەخوا ﴿تَفْتَأُ تَذْكُرُ يُوسُفَ﴾ وازناهێنی هەربیری یوسف دەکەیتەوە ﴿حَتَّىٰ تَكُونَ حَرَضًا﴾ هەتا پەکت دەکەوێ بەنەخۆشی وخەفەت خواردن ﴿أَوْ تَكُونَ مِنَ الْهَالِكِينَ﴾ یان دەمریت و دەچیتە ڕیزی لەناوچوان. ٨٥) ﴿قَالَ إِنَّمَا أَشْكُو بَثِّي وَحُزْنِي إِلَى اللَّهِ﴾ ووتی من باسی خەفەت و پەژارەم هەر لای خوادەکەم ﴿وَأَعْلَمُ مِنَ اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە من لەلایەن خواوە شتانێک دەزانم کە ئێوە نایزانن. ٨٦)

يَٰبَنِيَّ ٱذْهَبُوا۟ فَتَحَسَّسُوا۟ مِن يُوسُفَ وَأَخِيهِ وَلَا تَا۟يْـَٔسُوا۟
مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يَا۟يْـَٔسُ مِن رَّوْحِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْكَٰفِرُونَ
﴿٨٧﴾ فَلَمَّا دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ قَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَا ٱلْعَزِيزُ مَسَّنَا وَأَهْلَنَا ٱلضُّرُّ
وَجِئْنَا بِبِضَٰعَةٍ مُّزْجَىٰةٍ فَأَوْفِ لَنَا ٱلْكَيْلَ وَتَصَدَّقْ عَلَيْنَآ ۖ
إِنَّ ٱللَّهَ يَجْزِى ٱلْمُتَصَدِّقِينَ ﴿٨٨﴾ قَالَ هَلْ عَلِمْتُم مَّا فَعَلْتُم
بِيُوسُفَ وَأَخِيهِ إِذْ أَنتُمْ جَٰهِلُونَ ﴿٨٩﴾ قَالُوٓا۟ أَءِنَّكَ
لَأَنتَ يُوسُفُ ۖ قَالَ أَنَا۠ يُوسُفُ وَهَٰذَآ أَخِى ۖ قَدْ مَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْنَآ ۖ إِنَّهُۥ مَن يَتَّقِ وَيَصْبِرْ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ لَقَدْ ءَاثَرَكَ ٱللَّهُ عَلَيْنَا
وَإِن كُنَّا لَخَٰطِـِٔينَ ﴿٩١﴾ قَالَ لَا تَثْرِيبَ عَلَيْكُمُ
ٱلْيَوْمَ ۖ يَغْفِرُ ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَهُوَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٩٢﴾
ٱذْهَبُوا۟ بِقَمِيصِى هَٰذَا فَأَلْقُوهُ عَلَىٰ وَجْهِ أَبِى يَأْتِ بَصِيرًا
وَأْتُونِى بِأَهْلِكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٩٣﴾ وَلَمَّا فَصَلَتِ
ٱلْعِيرُ قَالَ أَبُوهُمْ إِنِّى لَأَجِدُ رِيحَ يُوسُفَ ۖ لَوْلَآ أَن
تُفَنِّدُونِ ﴿٩٤﴾ قَالُوا۟ تَٱللَّهِ إِنَّكَ لَفِى ضَلَٰلِكَ ٱلْقَدِيمِ ﴿٩٥﴾

=عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) گێڕاویەتیەوە کە **ووتی** بەپێغەمبەری خوا (ﷺ): **تەی** پێغەمبەری خوا (ﷺ) **ئایا** ڕۆژێکت بەسەردا هاتووە کە سەخت تر و **ناهەموارتر** بووبێ لە ڕۆژی ئوحود؟ فەرمووی (بەڵێ) بەڕاستی لەهۆزەکەت **سەخت** تر **لەوەم** تووش بووە، وە ناڕەحەت ترینیان کەتووشم بووبێ ڕۆژی عەقەبە بووە کاتێ باسی ئیسلامم بۆ کوڕی (عبد یا لیل)ی کوڕی **(عبد** کلاب) کرد وەڵامی نەدامەوە ئینجا بەخەم و پەژارەوە ڕۆشتم و ملم ناو ئاگام لەخۆم نەبوو تاگەیشتمە (قرن الثعالب) شاخی ڕێویەکان کە سەرم بەرز کردەوە سەیر دەکەم پەڵە هەورێکە سێبەری بۆ کردوم کە تەماشام کرد دەبینم جوبرەئیل (عليه السلام) تێدایە جا بانگی کردم و فەرمووی: بێگومان خوا ئەوەی بیست کە گەلەکەت پێ یان ووتی و ئەو وەڵامەش کە وەڵامیان دایتەوە، بەڕاستی خوا فریشتەی شاخەکانی=

﴿ (بەعقوب ووتی) ئەی کوڕەکانم بڕۆن ﴿ جا بگەڕێن و هەواڵی یوسف و براکەی بزانن ﴿ نائومێدیش مەبن لەبەزەیی و میهرەبانی خوا ﴿ بەڕاستی نائومێد نابن لەرەحم و میهرەبانی خوا ﴿ جگە لەوانەی گەبن بەیوان. ٨٧) ﴿ جا کاتێ کە چوونە لای ئەو (یوسف) ووتیان ﴿ ئەی هەژیز (پادشا) ﴿ زیان و برسێتی تووشی خۆمان و ماڵ و منداڵمان بووە ﴿ و دراوێکی کەمان هێناوە (بۆ کڕینی خۆراک) ﴿ جێڕێشمان پێ بکە ﴿ بەڕاستی خوا پاداشتی خێرەومەندان دەداتەوە. ٨٨) ﴿ ووتی ئێوە دەزانن چیتان کرد ﴿ بەیوسف و براکەی ﴿ لەوکاتەدا کەئێوە نەزان بوون. ٨٩) ﴿ ووتیان بەڕاست تۆ یوسفیت؟ ﴿ ووتی (یێیان) من یوسفم و ئەمەش برامە ﴿ بەڕاستی خوا منەتی نابەسەرماندا ﴿ بەڕاستی هەرکەس خۆی بپارێزێ و دان بەخۆیدا بگرێ ﴿ ئەوسا بەڕاستی خوا پاداشتی چاکەکاران وون ناکات. ٩٠) ﴿ ووتیان (بەیوسف) سوێند بەخوا ﴿ بەڕاستی خوا تۆی هەڵ بژارد بەسەر ئێمەدا ﴿ وە بەڕاستی ئێمە لە خەتاکاران بووین. ٩١) ﴿ (یوسف) ووتی ئەمڕۆ هیچ سەرزەنشت و تەشەرێکتان لەسەر نی یە (لەلایەن منەوە) ﴿ خوا لێتان خۆش بێ ﴿ وە ئەو (خوا) لەهەموو بەسۆزان بەسۆزترە. ٩٢) ﴿ ئەم کراسەی من ببەن ﴿ و بیدەن بەسەر دەم و چاوی باوکم تا ﴿ (دەست بەجێ) چاوی چاک دەبێتەوە ﴿ ئەوسا هەموو کەس و کارتان بێنن بۆ (لام وایە) من. ٩٣) ﴿ جا کاتێ کاروانەکە (لەمیسر) دەرچوو ﴿ باوکیان ووتی ﴿ بەڕاستی من بۆنی یوسف هەست پێ دەکەم ﴿ ئەگەر بەخەرەفاو و بێ عەقڵم دانەنێن. ٩٤) ﴿ ووتیان سوێند بەخوا ﴿ تۆ هەر لەسەر هەڵەکەی کۆنی خۆتی. ٩٥)

فَلَمَّآ أَن جَآءَ ٱلْبَشِيرُ أَلْقَىٰهُ عَلَىٰ وَجْهِهِۦ فَٱرْتَدَّ بَصِيرًا ۖ قَالَ
أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّيٓ أَعْلَمُ مِنَ ٱللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا
يَٰٓأَبَانَا ٱسْتَغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَآ إِنَّا كُنَّا خَٰطِـِٔينَ ﴿٩٧﴾ قَالَ سَوْفَ
أَسْتَغْفِرُ لَكُمْ رَبِّيٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩٨﴾ فَلَمَّا
دَخَلُوا۟ عَلَىٰ يُوسُفَ ءَاوَىٰٓ إِلَيْهِ أَبَوَيْهِ وَقَالَ ٱدْخُلُوا۟ مِصْرَ
إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ ﴿٩٩﴾ وَرَفَعَ أَبَوَيْهِ عَلَى ٱلْعَرْشِ وَخَرُّوا۟
لَهُۥ سُجَّدًا ۖ وَقَالَ يَٰٓأَبَتِ هَٰذَا تَأْوِيلُ رُءْيَـٰىَ مِن قَبْلُ قَدْ جَعَلَهَا
رَبِّى حَقًّا ۖ وَقَدْ أَحْسَنَ بِىٓ إِذْ أَخْرَجَنِى مِنَ ٱلسِّجْنِ وَجَآءَ بِكُم
مِّنَ ٱلْبَدْوِ مِنۢ بَعْدِ أَن نَّزَغَ ٱلشَّيْطَـٰنُ بَيْنِى وَبَيْنَ إِخْوَتِىٓ ۚ إِنَّ
رَبِّى لَطِيفٌ لِّمَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٠٠﴾ ۞ رَبِّ
قَدْ ءَاتَيْتَنِى مِنَ ٱلْمُلْكِ وَعَلَّمْتَنِى مِن تَأْوِيلِ ٱلْأَحَادِيثِ ۚ فَاطِرَ
ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ أَنتَ وَلِيِّۦ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ ۖ تَوَفَّنِى
مُسْلِمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّـٰلِحِينَ ﴿١٠١﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ
نُوحِيهِ إِلَيْكَ ۖ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ أَجْمَعُوٓا۟ أَمْرَهُمْ وَهُمْ يَمْكُرُونَ
﴿١٠٢﴾ وَمَآ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ وَلَوْ حَرَصْتَ بِمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾

= ئینجا بۆ لای یاقوبی باوکی دەڕوانێ، بینی بگەڕاوەتەوە بۆ لای، دەستی بە هاوار کرد بەسەر کوڕەکانیدا، پێی وتن: ئەی کوڕەکانم! ئێوە بە هۆی ئەو کارەی کە کردتان بە برا بچووکەکەتان، ئەو کارەساتەی بەسەرهات، ئایا نازانن کە من لە خوا شارەزاترم و ئاگادارترم لە هەموو شتێک؟ (٩٦) وتیان: ئەی باوکی ئێمە! داوای لێبوردن بکە بۆ گوناهەکانمان، بێگومان ئێمە هەڵەکار بووین. (٩٧) وتی: بەڵێ داوای لێبوردن بۆ دەکەم لە پەروەردگارم، بێگومان ئەو لێخۆشبووی میهرەبانە. (٩٨) کاتێک چوونە لای یوسف، باوک و دایکی خۆی بۆ خۆی هێنایە ناو شوێنی دانیشتن، وتی: بە خواستی خوا بچنە ناو میسر بە ئارامی و دڵنیایی. (٩٩) باوک و دایکی بەرز کردەوە بۆ سەر تەخت، هەموو بۆ یوسف سوجدەیان بۆ برد، وتی: ئەی باوکی خۆشەویستم! ئەمە تەئویلی خەونەکەی پێشووی منە، پەروەردگارم ڕاستی کرد، بێگومان چاکەی لەگەڵ من کرد کاتێک لە زیندان دەرهێنام، هەروەها کاتێک ئێوەی لە بیابانەوە هێنا بۆ ئێرە، دوای ئەوەی شەیتان خراپەی خستە نێوان من و برا بچووکەکەم، بێگومان پەروەردگارم بە نهێنی و بە وردی کار بۆ ئەو کەسانە دەکا کە خۆی دەیەوێ، بێگومان ئەو زانا و کاربەجێیە. (١٠٠) پەروەردگارم! بێگومان تۆ بەشێکی زۆرت لە دەسەڵات پێ بەخشیم، هەروەها زانستت پێ بەخشیم لە تەئویلی ڕووداوەکان، ئەی دروستکەری ئاسمانەکان و زەوی! تۆ لە دنیا و لە قیامەتدا یار و یاوەری منیت، گیانم بستێنەوە لە کاتێکدا موسڵمان بم، و بمخەرە ناو ڕیزی چاکەکارانەوە. (١٠١) ئەمە هەواڵێکە لە هەواڵەکانی غەیب، ئێمە بۆ تۆ دەینێرین بە وەحی، تۆ لای ئەوان نەبووی کاتێک کۆدەنگییان لەسەر کارەکەیان کرد و فێڵیان دەکرد. (١٠٢) زۆربەی خەڵکی ئەگەر تۆ زۆر حەزیش بکەیت ئیمانیان پێ نایەت.

ئایەتی (٩٨) سورەتی (الأنعام)ە، قال رسول الله ﷺ: (مفاتيح الغيب خمس لا يعلمها إلا الله إن الله عنده علم الساعة وينزل الغيث ويعلم ما في الأرحام وما تدري نفس ماذا تكسب غدا وما تدري نفس بأي=

﴿فلما أن جاء البشير﴾ جا کاتێ مژدە دەرەکە هات ﴿ألقاه على وجهه﴾ ئەو (کراسەی) یی دایەسەر دەم و چاویدا ﴿فارتد بصيرا﴾ بەگەسەر بینایی گەڕایەوە (کەپێشتر نابینا بوو بوو) ﴿قال ألم أقل لكم﴾ (یەعقوب) ووتی من بەئێوەم نەووت؟ ﴿إني أعلم من الله ما لا تعلمون﴾ دڵنیابن من لەلایەن خواوە شتانێک دەزانم ئێوە نایزانن. ٩٦)﴿قالوا يا أبانا﴾ ووتیان ئەی بابە ﴿استغفر لنا ذنوبنا﴾ داوای لێ خۆش بوونی گوناهەکانمان بۆ بکە (لای پەروەردگار) ﴿إنا كنا خاطئين﴾ بەڕاستی ئێمە گوناهبارووین. ٩٧)﴿قال سوف﴾ (یەعقوب) ووتی پێیان دواتر ﴿أستغفر لكم ربي﴾ داوای لێبوردنتان بۆ دەکەم لەپەروەردگارم ﴿إنه هو الغفور الرحيم﴾ بەڕاستی هەر ئەو لێبوردەی میهرەبانە. ٩٨) ﴿فلما دخلوا على يوسف﴾ جا کاتێ چوونە لای یوسف (لەوکاتی میسر) ﴿آوى إليه أبويه﴾دایک و باوکی بردە نزیکی خۆی (و دەستی کردە ملیان) ﴿وقال ادخلوا مصر﴾ و فەرمووی پێیان وەرنە میسر ﴿إن شاء الله آمنين﴾ ئەگەر خوا بیەوێ ئارام دەبن (هیچ زیانێکتان شووش نایەت). ٩٩)﴿ورفع أبويه على العرش﴾ وە باوک و دایکی لەسەر تەختی (ی حوکمڕانی خۆی) دانیان ﴿وخروا له سجدا﴾ وە هەموو کەوتن بەپووداو بۆی بەسوژدە بردنەوە ﴿وقال يا أبت﴾ (یوسف) ووتی ئەی باوکی خۆشەویستم ﴿هذا تأويل رؤياي﴾ ئەمە لێکدانەوەی خەوەکەم بوو ﴿من قبل﴾ کەلەمەو پێش (بینیم) ﴿قد جعلها ربي حقا﴾ بێگومان پەروەردگارم بەڕاستی گێڕا ﴿وقد أحسن بي﴾ وە بەڕاستی خوا چاکەی لەگەڵ کردم ﴿إذ أخرجني من السجن﴾ کاتێ لە زیندان دەری هێنام ﴿وجاء بكم من البدو﴾ وە ئێوەشی لە لادێ و بیابانەوە هێنا (بۆ ناوشار) ﴿من بعد أن نزغ الشيطان﴾ دوای ئەوەی شەیتان ناخۆشی و ناکۆکی خستە ﴿بيني وبين إخوتي﴾ نێوان من و برایانم ﴿إن ربي﴾ بەڕاستی پەروەردگارم ﴿لطيف لما يشاء﴾ بە سۆزە بەرامبەر ئەوەی بیەوێ ﴿إنه هو العليم الحكيم﴾ بەڕاستی هەر ئەو زانای کاردروستە. ١٠٠)﴿رب قد آتيتني﴾ ئەی پەروەردگارم بەڕاستی پێت بەخشیووم ﴿من الملك﴾ هەندێک لە لەدەسەڵات و پاشایەتی ﴿وعلمتني من تأويل الأحاديث﴾ وە هەندێکیش لە لێکدانەوەی خەوت فێرکردووم ﴿فاطر السموات والأرض﴾ ئەی دروست کاری ئاسمانەکان و زەوی ﴿أنت ولي في الدنيا والآخرة﴾ تۆ پشتیوان و یارمەتی دەری منی لەدنیا و لەڕۆژی دواییدا ﴿توفني مسلما﴾ بە موسوڵمانێتی بممرێنە ﴿وألحقني بالصالحين﴾ و بمخەرە پێزی پیاو چاکانەوە (لەدوا ڕۆژدا). ١٠١)﴿ذلك من أنباء الغيب﴾ ئەوەی (کە باس کرا) لە هەواڵەنەزانراو و پەنهانەکانە ﴿نوحيه إليك﴾ کە بەسروش بۆت دەنێرین (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿وما كنت لديهم﴾ تۆ لای ئەوان (براکانی یوسف) نەبووبیت ﴿إذ أجمعوا أمرهم﴾ کاتێ کەهەموو بڕیاری خۆیان دا (بەنهێنی) ﴿وهم يمكرون﴾ و پیلانیان دارشت. ١٠٢) ﴿وما أكثر الناس ولو حرصت بمؤمنين﴾ وەزۆربەی خەڵکی هەرچەند تۆ سوورییت (لەسەر باوەڕ هێنانیان) نابنە ئیمانداران. ١٠٣)

وَمَا تَسْـَٔلُهُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٤﴾
وَكَأَيِّن مِّنْ ءَايَةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ يَمُرُّونَ عَلَيْهَا
وَهُمْ عَنْهَا مُعْرِضُونَ ﴿١٠٥﴾ وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُم بِٱللَّهِ إِلَّا
وَهُم مُّشْرِكُونَ ﴿١٠٦﴾ أَفَأَمِنُوٓا۟ أَن تَأْتِيَهُمْ غَٰشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
أَوْ تَأْتِيَهُمُ ٱلسَّاعَةُ بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿١٠٧﴾ قُلْ هَٰذِهِۦ
سَبِيلِىٓ أَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ ۚ عَلَىٰ بَصِيرَةٍ أَنَا۠ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِى ۖ وَسُبْحَٰنَ
ٱللَّهِ وَمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ
إِلَّا رِجَالًا نُّوحِىٓ إِلَيْهِم مِّنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰٓ ۗ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۗ
وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ ۗ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠٩﴾ حَتَّىٰٓ
إِذَا ٱسْتَيْـَٔسَ ٱلرُّسُلُ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا۟ جَآءَهُمْ
نَصْرُنَا فَنُجِّىَ مَن نَّشَآءُ ۖ وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا عَنِ ٱلْقَوْمِ ٱلْمُجْرِمِينَ
﴿١١٠﴾ لَقَدْ كَانَ فِى قَصَصِهِمْ عِبْرَةٌ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ۗ مَا كَانَ
حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ وَلَٰكِن تَصْدِيقَ ٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ
وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿١١١﴾

-اربعين حديث) (رواه البخاري) پايه‌سه‌ري شوا (ﷺ) فه‌رموويه‌تي: (كليله‌كاني غه‌يب پيشنين كه‌س نايانزانيت شوا نيه‌يت پاشان فه‌رموويه‌تي: (إن الله عنده علم الساعة و ينزل الغيث ...).

ئايه‌تي (٦١) سورةتي (الأنعام)ه قال رسول الله (ﷺ): (قولوا موتاكم: لا إله إلا الله من كان آخر كلامه لا إله إلا الله دخل الجنة) (رواه ابن حبان). پايه‌سه‌ري شوا (ﷺ)

فه‌رموويه‌تي: ئەو كەسانەتان له‌سه‌رمه‌رگدان (لا إله إلا الله) بان پێ بڵه‌نه‌وه‌و بيدەن به‌گوێيان تا بچنكه‌ فه‌ر كاتى (له‌كاتى مردنيدا) كۆتا وته‌ى (لا إله إلا الله) بێت دەچێته به‌هه‌شته‌وه.

ئايه‌تي (٦٥) سورةتي (الأنعام)ه قال رسول الله (ﷺ): (سألت ربي ثلاثا، فأعطاني اثنتين ومنعني واحدة سألته أن لا يسلط على أمتي عدواً من غيرهم فأعطاني وسألته أن لا يهلكهم بالسنين فأعطاني وسألته -

﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ داوای هیچ پاداشتێك لەوانە ناكەیت لەسەر(گەیاندنی) ئەو (قورئانە) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ ئەو قورئانە هەر پەند و ئامۆژگاریە بۆ جیهانیان. ١٠٤﴿وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ﴾ وە زۆر بەلگەو نیشانە هەیە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەئاسمانەكان و زەویدا ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ﴾ بەلایندا دەڕۆن ﴿مَا تَعْرُجُونَ﴾ بەڵام ئەوان رووبان لێ وەردەگێڕن. ١٠٥﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ جا ئێوەیان بارەپتاهێنن بەخوا ﴿إِنْ هُمْ يَعْلَمُونَ﴾ مەگەر ئەوان لەبكاتەدا هاوبەشی بریار دەدەن بۆ خوا. ١٠٦﴿أَفَأَمِنُوا أَنْ تَأْتِيَهُمْ﴾ جا ئایا ئەوانە ئاترسن بەخەیان بگرێت ﴿غَاشِيَةٌ مِّنْ عَذَابِ اللَّهِ﴾ سزایەكی داپۆشەری خوا ﴿أَوْ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ یان لەناكاودا رۆژی دوایی بەسەریدا بێت ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لە كاتێكدا ئەوان هەستی پێنەكەن. ١٠٧﴿قُلْ هَٰذِهِ سَبِيلِي﴾ بڵێ ئەمە ڕێگای منە ﴿أَدْعُو إِلَى اللَّهِ﴾ بانگی (خەڵكی) دەكەم بۆلای خوا ﴿عَلَىٰ بَصِيرَةٍ﴾ لەسەر بەڵگەی ڕوون ﴿أَنَا وَمَنِ اتَّبَعَنِي﴾ من و ئەوانەش شوێنم كەوتوون ﴿وَسُبْحَانَ اللَّهِ﴾ و خواش پاك و بێ گەردە ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە من هیچ كات لەهاوبەشی پەروەردەران نیم. ١٠٨﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ وە ئێمە پێش تۆ (پێغەمبەرمان) نەناردووە ﴿إِلَّا رِجَالًا﴾ جگە لەپیاوانێك ﴿نُّوحِي إِلَيْهِم﴾ كەئێمەمان بۆ دەكردن ﴿مِّنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ﴾ لەخەڵكی هاوەكان ﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ دەی ئایا ئەو (بێ بڕوایانە) نەگەڕاون بەسەر زەویدا ﴿فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ تا سەرنج بدەن چۆن بووە سەرئەنجامی ئەوانەی كە لەپێش ئەمانەوە بوون ﴿وَلَدَارُ الْآخِرَةِ﴾ وە بێ گومان ژیانی ڕۆژی دوایی چاكترە ﴿لِلَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ بۆ ئەوانەی خۆیان پاراستووە (لەدنیادا) ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئێوە (ڕێنمایی و ئێ ناگەن. ١٠٩﴿حَتَّىٰ إِذَا اسْتَيْأَسَ الرُّسُلُ﴾ هەتا كاتێ پێغەمبەرەكانیان نا ئومێد بوون (لەسەركەوتن) ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ قَدْ كُذِبُوا﴾ وە گەلەكەیان وایان زانی كە (پێغەمبەران) درۆیان لەگەڵدا كردون ﴿جَاءَهُمْ نَصْرُنَا﴾ (لەو كاتەدا) سەركەوتن و یارمەتی ئێمەیان بۆ هات ﴿فَنُجِّيَ مَن نَّشَاءُ﴾ جا ئەوانەی دەمانویست ڕزگاركران ﴿وَلَا يُرَدُّ بَأْسُنَا﴾ سزاكەمان ناگەڕێنرێتەوە ﴿عَنِ الْقَوْمِ الْمُجْرِمِينَ﴾ لەهۆزی تاوانبار. ١١٠﴿لَقَدْ كَانَ فِي قَصَصِهِمْ﴾ سوێندبێ بێ گومان لەداستانی (پێغەمبەرانەدا (خێر هەیە)) ﴿عِبْرَةٌ لِّأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ پەندو ئامۆژگاری هەیە بۆ خاوەن بیران ﴿مَا كَانَ حَدِيثًا يُفْتَرَىٰ﴾ ئەم (قورئانە) چیرۆك و قسەیەك نی یە هەڵبەستراببێت ﴿وَلَٰكِن تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ بەڵكو بەڕاست دانەر و پشتگیری ئەو (كتێبانە)یە كە لەپێش خۆیەوە (هاتوون) ﴿وَتَفْصِيلَ كُلِّ شَيْءٍ﴾ هەروەها ڕوون كەرەوەی هەموو شتێكە ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ وە ڕێنموونی و میهرەبانیە ﴿لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ ئەوانەی كەبڕوا دێنن. ١١١)

سورة الرعد

بسم الله الرحمن الرحيم

الٓمٓرٰ ۚ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ۗ وَٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ ٱلْحَقُّ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى رَفَعَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ بِغَيْرِ
عَمَدٍ تَرَوْنَهَا ۖ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰ عَلَى ٱلْعَرْشِ ۖ وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ
يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ يُدَبِّرُ ٱلْأَمْرَ يُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لَعَلَّكُم بِلِقَآءِ
رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ ﴿٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى مَدَّ ٱلْأَرْضَ وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ
وَأَنْهَٰرًا ۖ وَمِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ ۖ يُغْشِى ٱلَّيْلَ
ٱلنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٣﴾ وَفِى ٱلْأَرْضِ
قِطَعٌ مُّتَجَٰوِرَٰتٌ وَجَنَّٰتٌ مِّنْ أَعْنَٰبٍ وَزَرْعٌ وَنَخِيلٌ صِنْوَانٌ
وَغَيْرُ صِنْوَانٍ يُسْقَىٰ بِمَآءٍ وَٰحِدٍ ۖ وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ
فِى ٱلْأُكُلِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾
۞ وَإِن تَعْجَبْ فَعَجَبٌ قَوْلُهُمْ أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا أَءِنَّا لَفِى خَلْقٍ
جَدِيدٍ ۗ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْأَغْلَٰلُ
فِىٓ أَعْنَاقِهِمْ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٥﴾

حەن لایانیسوم شیماً وان لا یذهل بعضهم بأس بعض فسنعني).

پێغەمبەری خوا (ﷺ)فەرمووی: (دەرای سێ شتم لە پەروەردگارم کرد، موژدانیانی پێ بە خەڵکیم و ئاگەیەکانیان پێ نەدام. داوام لێ کرد کە بێگانە لە خۆیان موژدەن وا نەکات بەسەر ئومەتەکەمدا ئەوەی پێ بەخشیم و داوام لێکرد کە لە خۆیان شەپۆلی و قات و قڕی ئەویشی پێ بەخشیم و داوام لێکرد. کۆمەڵێ کۆمەڵیان نەکات و ڕووەخۆکیان بە دەستی هەڵیکیان نەهێنێتەوە ئاسمانی پێ نەدام).

لەهەتی (٢٣) سورەتی (الأنعام) دا قال رسول الله (ﷺ): (إن إسرافيل قائم الصور ينتظر متى يؤمر فينفخ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئیسرافیل شەپۆری گرتووە بەدەستەوە بۆ داوەیی هێنانەوە، یەک چاوەڕوانە، کەی فەرمانی پێ بدرێ و فووی پێدا بکات).

سورەتی ﴿الرعد﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الْمَرْ﴾ بە(ئەلیف، لام، را) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ﴾ ئەمانە ئایەتەکانی کتێب(ی ئاسمانی)ن ﴿وَالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ وە ئەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆتۆ ﴿مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە حەق وڕاستە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی باوەڕ ناهێنن. ١) ﴿اللَّهُ الَّذِي﴾ ئەو خوایەی ﴿رَفَعَ السَّمَاوَاتِ﴾ ئاسمانەکانی بەرزکردۆتەوە ﴿بِغَيْرِ عَمَدٍ﴾ بێ هیچ پایەو ستونێك ﴿تَرَوْنَهَا﴾ کەبیبینن ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ پاشان بەرز بوەوە بۆ سەر عەرش و قەراری گرت (بەو شێوەی شایستەی خوا بێت کەئێمە چونێتیەکەی نازانین) ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ وە خۆر و مانگی ڕام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ هەر یەکەیان دەگەڕێ تاکاتی دیاری کراو ﴿يُدَبِّرُ الْأَمْرَ﴾ هەموو کاروبارێ هەڵدەسوڕێنێ ﴿يُفَصِّلُ الْآيَاتِ﴾ و ئایەتەکان ڕوون دەکاتەوە (بۆتان) ﴿لَعَلَّكُم بِلِقَاءِ رَبِّكُمْ تُوقِنُونَ﴾ تا لە (زیندوو بوونەوەو) گەیشتن بەخزمەت پەروەردگارتان دڵنیاین. ٢) ﴿وَهُوَ الَّذِي مَدَّ الْأَرْضَ﴾ (خوا) ئەو زاتەیە کە زەوی ڕاخستووە (بەپانی و درێژی) ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ وَأَنْهَارًا﴾ و چەندها چیا و ڕووباری تێدا داناوە (دروست کردووە) ﴿وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ وەلە هەموو جۆرە میوەیەك ﴿جَعَلَ فِيهَا زَوْجَيْنِ اثْنَيْنِ﴾ جوتێ نێر و مێی تێدا دروست کردووە ﴿يُغْشِي اللَّيْلَ النَّهَارَ﴾ شەو دەدات بەسەر ڕۆژدا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوانەدا ﴿لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڵگە و نیشانە هەیە بۆ ئەو کەسانەی کەبیردەکەنەوە. ٣) ﴿وَفِي الْأَرْضِ﴾ وە لەزەویدا ﴿قِطَعٌ مُّتَجَاوِرَاتٌ﴾ چەند پارچەی لە پاڵ یەکتریدا هەن ﴿وَجَنَّاتٌ مِّنْ أَعْنَابٍ﴾ هەروەها باخاتی ترێ و ڕەز ﴿وَزَرْعٌ﴾ و کشتوکاڵ ﴿وَنَخِيلٌ﴾ و(باخاتی) دارخورمای ﴿صِنْوَانٌ وَغَيْرُ صِنْوَانٍ﴾ دوو قەد(ی یەك بنج) و یەك قەد ﴿يُسْقَىٰ بِمَاءٍ وَاحِدٍ﴾ هەموویان یەیەك ئاو ئاودەدرێن ﴿وَنُفَضِّلُ بَعْضَهَا عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ کەچی باوی هەندێکیمان داوە بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿فِي الْأُكُلِ﴾ لەخواردندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوانەدا ﴿لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ چەند نیشانەی ڕوون هەیە بۆ ئەوانەی تێ دەگەن و بیردەکەنەوە. ٤) ﴿وَإِن تَعْجَبْ﴾ جا ئەگەر تۆ سەرت سوڕ بمێنێ ﴿فَعَجَبٌ﴾ ئەوە قسەی ئەوانە جێی سەر سوڕمانە کەدەڵێن ﴿أَئِذَا كُنَّا تُرَابًا﴾ ئایا کاتێ (کەمردین و) بوینەوە بەخاك ﴿أَئِنَّا لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ ئایا ئێمە سەر لە نوێ دروست ئەکرێینەوە ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ﴾ کە بێ باوەڕ بوون بە پەروەردگاریان ﴿وَأُولَٰئِكَ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ﴾ جا ئەوانە کۆت و زنجیر لە گەردنیاندایە ﴿وَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ وە ئەوانە هاوەڵانی ئاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ کە بەهەمیشەیی دەمێننەوە تێیدا. ٥)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالسَّيِّئَةِ قَبْلَ الْحَسَنَةِ وَقَدْ خَلَتْ مِن
قَبْلِهِمُ الْمَثُلَاتُ وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ لِّلنَّاسِ عَلَىٰ ظُلْمِهِمْ
وَإِنَّ رَبَّكَ لَشَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٦﴾ وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا
أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ
﴿٧﴾ اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ
وَمَا تَزْدَادُ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ﴿٨﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ
وَالشَّهَادَةِ الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ ﴿٩﴾ سَوَاءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ
الْقَوْلَ وَمَن جَهَرَ بِهِ وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ وَسَارِبٌ
بِالنَّهَارِ ﴿١٠﴾ لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ
مِنْ أَمْرِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ
وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ بِقَوْمٍ سُوءًا فَلَا مَرَدَّ لَهُ وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن
وَالٍ ﴿١١﴾ هُوَ الَّذِي يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا
وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ ﴿١٢﴾ وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ
وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا
مَن يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ ﴿١٣﴾

ەوڕێ هاتنە
خوارەوەی ئایەتی
(١٣) سورەتی
(الرعد): ﴿وَيُرْسِلُ
الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ
بِهَا مَن يَشَاءُ وَهُمْ
يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ
وَهُوَ شَدِيدُ
الْمِحَالِ﴾ بەزار لە
ئەنەسەوە (ﷺ)
گێڕاویەتیەوە کە
ڕووتونەتی:
پێغەمبەر (ﷺ)
پیاوێکی لە هاوەڵانی
ناردە بۆ لای
پیاوێکی گەورە لە
بێ باوەڕان تاکو
بانگی بکات بۆ
سەر ئاینی ئیسلام
، پیاوەکەش ووتی
: ئەو خوایەی تۆ
ەشی بۆ لا بانگ

دەکەی چی یە؟ ئاسنە؟ سپە ئاڵتونە؟ ئاڵتونە؟ ئەنسیش هاتەوە بۆ خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و هەواڵەکەی
بۆ گێڕایەوە و پێغەمبەریش جارێکی تر ناردیەوە بۆ لای ئەو پیاوەو بانگی کرد بۆ لای خوا ئەویش
ووتەکەی پێشووی دووبارە کردەوە (ئەنەس گێڕایەوە) پێغەمبەر (ﷺ) بۆ جاری سێ یەم
ئەنەسی ناردەوە بۆ لای پیاوەکە هەمان ووتەی پێشووی دووبارە کردەوە ئەنجا ئەنەس هاتەوە .

﴿وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا﴾ بەیەکلە دڵبای سڕاوە لێ دەکەن ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ پێش جیاکەو بەڕەیی ﴿إِنَّا خَلَقْنَا مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ﴾ کە بێ گومان لەپێش ئەمانەوە نێر هەبوون لەئەمیان لێ سەرئاوە ﴿وَإِن تُبْدُوا﴾ و بەڕاستی پەروەردیگارت ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ﴾ هاوەڵی لێ بوردنە بۆ خەڵکی ﴿مِّن قَبْلُ﴾ کەرچی سەرەکاریش بن ﴿وَإِن تُبْدُوا﴾ هەروەها بەڕاستی پەروەردیگارت ﴿لِلْمَلَائِكَةِ﴾ لەفریشتەکی تۆند وتیژە. ٦) ﴿يَقُولُونَ أَئِنَّا لَمَرْدُودُونَ﴾ وە ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون دەیان وت ﴿وَلَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ﴾ ئەوە بۆ ئەمێرابوونە خوارەوە بۆی ﴿وَإِذْ قَالَ لَهُ﴾ موعجیزەیەک لەلایەن پەروەردیگارییەوە ﴿إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرٌ﴾ ئەی موحەممەد (ﷺ) تۆ هەر ترسێنەری ﴿وَلِكُلِّ قَوْمٍ هَادٍ﴾ و بۆ هەموو گەلێک ڕێنیشاندەرێک هەیە. ٧) ﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنثَىٰ﴾ خوا دەزانێ هەموو منێنەیەک (لە منداڵدانیدا) چی هەڵگرتووە (کوڕ یان کچ) ﴿وَمَا تَغِيضُ الْأَرْحَامُ﴾ وە هەروەها دەزانێ منداڵ دانەکان چی لێ کەمدەبێتەوە ﴿وَمَا تَزْدَادُ﴾ و چی زیاد دەکات ﴿وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ﴾ وە هەموو شتێ لای ئەو (خوا) ئەندازەی (دیاری کراوی) هەیە. ٨) ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ (خوا) زانایە بەهەموو نهێنی و ئاشکرایەک ﴿الْكَبِيرُ الْمُتَعَالِ﴾ گەورە و بەرزە. ٩) ﴿سَوَاءٌ مِّنكُم مَّنْ أَسَرَّ الْقَوْلَ﴾ یەکسانە (بۆ خوا) ئەوەتان بەنهێنی قسە بکات ﴿وَمَن جَهَرَ بِهِ﴾ وە ئەوتان بەئاشکرا (قسە) بکات ﴿وَمَنْ هُوَ مُسْتَخْفٍ بِاللَّيْلِ﴾ و ئەوەی کەلەخەوتا خۆی دەشارێتەوە ﴿وَسَارِبٌ بِالنَّهَارِ﴾ ئەوەی کەلە ڕۆژدا دەرەکەوێ. ١٠) ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ﴾ بۆ ئەو(ئادەمی) هەیە فریشتانێک کە بەدوای یەکدا دێن ﴿مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ لەپێش و لەدوایەوە ﴿يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾ بەفەرمانی خوا دەی پارێزن لەزیان ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ﴾ (بار و حاڵی) هیچ گەلێک ناگۆڕێ ﴿حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنفُسِهِمْ﴾ هەتا ئەوان خۆیان (بار و حاڵی) خۆیان نەگۆڕن ﴿وَإِذَا أَرَادَ اللَّهُ﴾ وەکاتێک خوا بیەوێ ﴿بِقَوْمٍ سُوءًا﴾ مەزڵەک تووشی بەڵا بێ ﴿فَلَا مَرَدَّ لَهُ﴾ هیچ بەرگرێکی بۆی نی یە ﴿وَمَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَالٍ﴾ و جگە لەو(خوا) هیچ یارمەتی دەر و پشتیوانێکیان نی یە. ١١) ﴿هُوَ الَّذِي﴾ (خوا) ئەو زاتەیە ﴿يُرِيكُمُ الْبَرْقَ﴾ بیروسکەتان نیشان دەدات ﴿خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ کەهۆی ترسانتن و هیوا وتوێژتانە ﴿وَيُنشِئُ السَّحَابَ الثِّقَالَ﴾ هەروەها هەوری قورس (پەتاوی باران) بەدی دەهێنێ. ١٢) ﴿وَيُسَبِّحُ الرَّعْدُ بِحَمْدِهِ﴾ وە هەورەگرمە سوپاس و ستایشی ئەو (خوا) دەکات ﴿وَالْمَلَائِكَةُ مِنْ خِيفَتِهِ﴾ هەروەها فریشتەکانیش لە هەیبەت و ترسی ئەو (خوا ستایشی دەکەن) ﴿وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ﴾ وە(پەروەردگار) هەورە بروسکەکان دەنێرێ ﴿فَيُصِيبُ بِهَا مَن يَشَاءُ﴾ و دەیدات لە هەرکەسێ کەبیەوێ ﴿وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ﴾ لە کاتێکدا ئەوانە دەست دەکەن دەربارەی خوا ﴿وَهُوَ شَدِيدُ الْمِحَالِ﴾ و ئەو (خوا) هێز وتوانای زۆر بەتینە. ١٣)

لَهُۥ دَعْوَةُ ٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَىْءٍ إِلَّا
كَبَٰسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى ٱلْمَآءِ لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَٰلِغِهِۦ ۚ وَمَا دُعَآءُ ٱلْكَٰفِرِينَ
إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿١٤﴾ وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا
وَكَرْهًا وَظِلَٰلُهُم بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْءَاصَالِ ﴿١٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ قُلِ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ
نَفْعًا وَلَا ضَرًّا ۚ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلْأَعْمَىٰ وَٱلْبَصِيرُ أَمْ هَلْ تَسْتَوِى
ٱلظُّلُمَٰتُ وَٱلنُّورُ ۗ أَمْ جَعَلُوا۟ لِلَّهِ شُرَكَآءَ خَلَقُوا۟ كَخَلْقِهِۦ فَتَشَٰبَهَ ٱلْخَلْقُ
عَلَيْهِمْ ۚ قُلِ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ ٱلْوَٰحِدُ ٱلْقَهَّٰرُ ﴿١٦﴾ أَنزَلَ مِنَ
ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌۢ بِقَدَرِهَا فَٱحْتَمَلَ ٱلسَّيْلُ زَبَدًا رَّابِيًا ۚ
وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِى ٱلنَّارِ ٱبْتِغَآءَ حِلْيَةٍ أَوْ مَتَٰعٍ زَبَدٌ مِّثْلُهُۥ ۚ كَذَٰلِكَ
يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْحَقَّ وَٱلْبَٰطِلَ ۚ فَأَمَّا ٱلزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَآءً ۖ وَأَمَّا مَا
يَنفَعُ ٱلنَّاسَ فَيَمْكُثُ فِى ٱلْأَرْضِ ۚ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَالَ ﴿١٧﴾
لِلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَٱلَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُۥ لَوْ أَنَّ
لَهُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦٓ ۚ
أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ سُوٓءُ ٱلْحِسَابِ وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٨﴾

- بۆ ئەو پێغەمبەر و مەزهەبانەی بۆ گێڕایەوە ، جا خوای گەورە هەموو بڕوسکەیەکی بۆ ئاوەدانکردنەوەی سوودی پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتە: (خوای گەورە بڕوسکەیەکی ئاوی بۆ هاوەڵانی و سوپاکەی) ئەمجا ئەم ئایەتانە هاتنەخوارەوە ﴿ لِرَسُولِهِ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ ... ﴾.

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الأنعام): عن عباس بن حماد أن رسول الله (ﷺ) قال: (قال الله إني خلقت عبادي حنفاء)رواه مسلم. عیباسی کوڕی حەماد گێڕایەتیەوە وتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە فەرموویەتی: بێگومان من بەندەکانم بەپاکی و لەسەر یەکتاپەرستی دروست کردوە).

ئایەتی (٨٢) سورەتی (الأنعام): قال عبد الله (ﷺ): لما نزلت ﴿الذين آمنوا ولم يلبسوا إيمانهم بظلم ... ﴾.

﴿لَهُ دَعْوَةُ الْحَقِّ﴾ نزاو پاڕانەوەی هەقیش هەر بۆئەوە (خوا) ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ ئەوانەش نزاو لاڵە لە غەیر خوا دەکەن ﴿لَا يَسْتَجِيبُونَ لَهُم بِشَيْءٍ﴾ هیچ وەڵامێکیان نادەنەوە(تایەن بەهاواریانەوە)﴿إِلَّا كَبَاسِطِ كَفَّيْهِ إِلَى الْمَاءِ﴾ مەگەر وەك کەسێك (کەتینووی بێت لەدوورەوە) هەردوو مشتی خۆی بۆلای ئاوێك درێژ کردبێ ﴿لِيَبْلُغَ فَاهُ وَمَا هُوَ بِبَالِغِهِ﴾ بۆ ئەوەی (ئاو) بگاتە دەمی بەڵام نایگاتێ ﴿وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾ نزاو دوعای بێ بڕوایان (لەبتەکانیان) هیچ نیە جگە لەگومڕایی و سەر لێ شێوان. ١٤)﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ﴾ سوژدە بۆ خوا دەبات ﴿مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە ﴿طَوْعًا وَكَرْهًا﴾ بیانەوێ و نەیانەوێ ﴿وَظِلَالُهُم بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ هەروەها سێبەرەکانیان لەبەیانیان و ئێواراندا(سوژدە دەبەن). ١٥)﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ کێ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ خوا ﴿قُلْ﴾ جا بڵێ ﴿أَفَاتَّخَذْتُم مِّن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ دەی ئێوە بێجگە لەو(خوا) پشتیوانانێکتان هەڵبژاردووە (بۆ خۆتان) ﴿لَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ کەخاوەنی هیچ سوود و زیانێك نین بۆ خۆشیان ﴿قُلْ﴾ بڵێ ﴿هَلْ يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾ ئایا کوێر و چاو ساغ یەکسانن؟ ﴿أَمْ هَلْ تَسْتَوِي الظُّلُمَاتُ وَالنُّورُ﴾ یان ئایا تاریکیەکان و ڕووناکی وەك یەك وان؟ ﴿أَمْ جَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾ نەخێر ئەی ئەوانە چەند هاوبەشێکیان بۆ خوا داناوە؟ ﴿خَلَقُوا كَخَلْقِهِ﴾(گوایە) وەك دروستکراوانی خوایان دروست کردبێ؟ ﴿فَتَشَابَهَ الْخَلْقُ عَلَيْهِمْ﴾ ئەوسا دروست کراوەکەیان لێ شێواوە!! ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ خوا ﴿خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ دروست کاری هەموو شتێکە ﴿وَهُوَ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ و هەر ئەویشە تاك و تەنیای زاڵە بەسەر هەموو شتێکدا. ١٦) ﴿أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ بارانی لەئاسمانەوە باراندووە ﴿فَسَالَتْ أَوْدِيَةٌ بِقَدَرِهَا﴾ جا هەر شیو و دۆڵێك بە ئەندازەی خۆی لافاوی هەڵدەسێت ﴿فَاحْتَمَلَ السَّيْلُ﴾ ئەوسا لافاوەکە هەڵی دەگرێت ﴿زَبَدًا رَّابِيًا﴾ کەفێکی بەرزبووە (بە لافاوەکەوە)﴿وَمِمَّا يُوقِدُونَ عَلَيْهِ فِي النَّارِ﴾ هەروەها لەو (کانزایانەش پەیدادەبێ) کە ئاگری بۆ تاودەدەن (دەیتوێننەوە) ﴿ابْتِغَاءَ حِلْيَةٍ﴾ بەمەبەستی دروست کردنی خشڵ ﴿أَوْ مَتَاعٍ﴾ یان شتوومەکی تر (وەك قاپ و قاچاغ) ﴿زَبَدٌ مِّثْلُهُ﴾ کەفێك وەکو ئەو (کەفی لافاوە پەیدا دەبێ) ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئا بەو جۆرە ﴿يَضْرِبُ اللَّهُ الْحَقَّ وَالْبَاطِلَ﴾ خوا نموونەی حەق و بەتاڵ دێنێتەوە ﴿فَأَمَّا الزَّبَدُ فَيَذْهَبُ جُفَاءً﴾ جا کەفەکە دەڕوات و لە ناو دەچێ ﴿وَأَمَّا مَا يَنفَعُ النَّاسَ﴾ بەڵام ئەوەی کە سوود ئەگەیەنێ بەخەڵکی ﴿فَيَمْكُثُ فِي الْأَرْضِ﴾ لەزەویدا دەمێنێتەوە ﴿كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ﴾ ئابەو جۆرە خوا نموونەکان دەهێنێتەوە. ١٧)﴿لِّلَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمُ﴾ بۆ ئەوانەی وەڵامی بانگەوازی پەروەردگاریان دایەوە ﴿الْحُسْنَىٰ﴾ (پاداشتی) هەرە چاك (بەهەشت) هەیە ﴿وَالَّذِينَ لَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُ﴾ ئەوانەش وەڵامی بانگەوازی (پەروەردگار)یان نەدایەوە ﴿لَوْ أَنَّ لَهُم مَّا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ ئەگەر هەرچی وا لە زەویدا هەمووی هی ئەوان بێ ﴿وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵ بێت ﴿لَافْتَدَوْا بِهِ﴾ دەیدەن لە بریتی و بەدەڵی سزای ڕۆژی دوایی ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ﴾ ئەوانە بۆیان هەیە ﴿سُوءُ الْحِسَابِ﴾ لێپرسینەوەی سەخت و خراپ ﴿وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ و جێگایان دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ ئای کەچەند شوێنێکی خرابە. ١٨)

۞ أَفَمَن يَعْلَمُ أَنَّمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ الْحَقُّ كَمَنْ هُوَ أَعْمَىٰ ۚ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ
أُولُوا الْأَلْبَابِ ﴿١٩﴾ الَّذِينَ يُوفُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَلَا يَنقُضُونَ الْمِيثَاقَ
﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ يَصِلُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ
وَيَخَافُونَ سُوءَ الْحِسَابِ ﴿٢١﴾ وَالَّذِينَ صَبَرُوا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِمْ
وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً وَيَدْرَءُونَ
بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ أُولَٰئِكَ لَهُمْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٢٢﴾ جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا
وَمَن صَلَحَ مِنْ آبَائِهِمْ وَأَزْوَاجِهِمْ وَذُرِّيَّاتِهِمْ ۖ وَالْمَلَائِكَةُ يَدْخُلُونَ
عَلَيْهِم مِّن كُلِّ بَابٍ ﴿٢٣﴾ سَلَامٌ عَلَيْكُم بِمَا صَبَرْتُمْ ۚ فَنِعْمَ عُقْبَى الدَّارِ
﴿٢٤﴾ وَالَّذِينَ يَنقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِن بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا
أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَن يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ ۙ أُولَٰئِكَ لَهُمُ اللَّعْنَةُ
وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٢٥﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ ۚ وَفَرِحُوا
بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مَتَاعٌ ﴿٢٦﴾ وَيَقُولُ
الَّذِينَ كَفَرُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَةٌ مِّن رَّبِّهِ ۗ قُلْ إِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ
مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي إِلَيْهِ مَنْ أَنَابَ ﴿٢٧﴾ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَطْمَئِنُّ
قُلُوبُهُم بِذِكْرِ اللَّهِ ۗ أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ ﴿٢٨﴾

حقق ذلك على العدلين فقالوا: يا رسول الله أينا لم يظلم نفسه؟ قال: ليس ذلك إنما هو الشرك، ألم تسمعوا ما قال لقمان لابنه وهو يعظه ﴿يا بني لا تشرك بالله إن الشرك لظلم عظيم﴾ (رواه البخاري) ﴿عَهْدِ وَلَا﴾ (ڕەزای خوای ئێ بێت) ووتی: لە کاتێکدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿و الذين آمنوا و لم يلبسوا...﴾ بەلای موسڵمانانەوە گران بوو ووتیان: ئەی پێغەمبەری خوا کێ لەئێمە ستەمی لەخۆی نەکردووە؟

فەرمووی: مەبەستی ئەوە نی یە: بەڵکو ئەو ستەمە هاویەش پەیدا کردنە بۆ خوا، نەتان بیستووە ئەوەی کە لوقمان بەکوڕەکەی فەرمووی کاتێ کەئامۆژگاری دەکرد ﴿يابني لاتشرك بالله ان الشرك لظلم عظيم﴾.

ئایەتی (٩٤) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (يقول ابن آدم: مالي مالي وهل لك من مالك إلا ما أكلت فأفنيت أو لبست فأبليت، أو تصدقت فأمضيت فما سوى ذلك فذاهب و تاركه للناس) (رواه-

﴿ جا ئایا کەسێک کە بڕانی ﴿ بەڕاستی ئەوەی نێردراوەتە خوار بۆ تۆ ﴿ لەلایەن پەروەردگارتەوە حەق وڕاستە ﴿ وەک ئەو کەسەیە کە کوێربێت ﴿ بێگومان هەر ئەوانە بیر دەکەنەوە کە خاوەنی (بیرن. ١٩)﴿ ئەوانەی کە پەیمانی خوا دەبەنە سەر ﴿ وە بەڵێن دانەشکێنن و هەڵێ ناوەشێننەوە. ٢٠)﴿ وە ئەوانەن کە پەیوەستی دەکەن ﴿ هەرچی خوا فەرمانی داوە ﴿ کەپەیوەست بکرێ (وەک بەسەرکردەوەی خزمان) ﴿ وە لە پەروەردگاریان دەترسن ﴿ وە لەخراپە و سەختی لێپرسینەوە دەترسن. ٢١)﴿ وە ئەوانەن کە دانیان بەخۆیاندا گرت ﴿ بەمەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاریان ﴿ وە نوێژیان بەجێ هێناوە ﴿ وە لەو ڕۆزیەی پێمان داوون بەخشیوویانە ﴿ بەنهێنی و بەئاشکرا ﴿ وە بەچاکە بەرگری لەخراپە دەکەن (بەچاکە خراپەکانیان دەسڕنەوە و لادەبەن) ﴿ سەر ئەنجامی چاکی ئەو دونیا هەر بۆ ئەوانە. ٢٢)﴿ بەهەشتانێک هێڵگای ماناوەی هەمیشەیی پە ﴿ کە ئەوان دەچنە ناوی﴿ هەروەها ئەوانەش کە چاک بوون ﴿ لەباو و باپیرانیان ﴿ و هاوسەرانیان و ڕەچە و ئەوەکانیان ﴿ فریشتەکانیش ﴿ دەچنە ژوورەوە بۆ لایان لە هەموو دەرگایەکەوە. ٢٣)﴿ (پێیان دەڵێن) سەلامتان لێ بێ ﴿ چونکە ئارامتان گرت (لە دنیادا) ﴿ جا چەند سەر ئەنجامێکی چاکتان بوو. ٢٤)﴿ بەڵام ئەوانەی کە پەیمانی خوا هەڵ دەوەشێننەوە ﴿ لەپاش بەستن و گرێ دانی ﴿ و دەی بڕین ئەوەی کە خوا فەرمانی داوە ﴿ کەپەیوەست بکرێ ﴿ و خراپەکاری دەکەن لەزەویدا ﴿ هەر بۆ ئەوانە نەفرێ و دوورین لەبەزەیی خوا ﴿ هەروەها بۆ ئەوانە سەرئەنجامی خراپ. ٢٥) ﴿ خوا ڕۆزی فراوان دەکات ﴿ بۆ هەرکەسێک خۆی بیەوێ ﴿ وەکەمی دەکات (بۆ هەرکەسێ بیەوێ) ﴿ وە ئەوانە دڵخۆش بوون بەژیانی دنیا ﴿ لەکاتێکدا ژیانی دنیا هیچ نیە ﴿ لەچاو ڕۆژی دوایی دا ﴿ بێجگە لە پابواردنێکی کەم نەبێ. ٢٦)﴿ ئەوانە کەبڕوا بوون دەڵێن ﴿ بۆچی نیشانەیەک ﴿ موعجیزەیەک لەلایەن پەروەردگارییەوە ﴿ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی خوا ﴿ هەر کەسی بوێ گومڕای دەکات (کەشیاوی گومڕاکردنە) ﴿ وە ڕێنموونی هەر کەسێک دەکات کە بۆلای خۆی گەڕابێتەوە. ٢٧)﴿ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿ دڵنیان ئارام دەبێت ﴿ بەیادی خوا ﴿ بیستە ئاگادارن کەهەر بە یادی خوا ﴿ دڵەکان ئارام دەبن. ٢٨)

الَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ طُوبَىٰ لَهُمْ وَحُسْنُ
مَـَٔابٍ ﴿٢٩﴾ كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَٰكَ فِىٓ أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَآ أُمَمٌ
لِّتَتْلُوَا۟ عَلَيْهِمُ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِٱلرَّحْمَٰنِ
قُلْ هُوَ رَبِّى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابِ ﴿٣٠﴾
وَلَوْ أَنَّ قُرْءَانًا سُيِّرَتْ بِهِ ٱلْجِبَالُ أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ ٱلْأَرْضُ أَوْ كُلِّمَ
بِهِ ٱلْمَوْتَىٰ ۗ بَل لِّلَّهِ ٱلْأَمْرُ جَمِيعًا ۗ أَفَلَمْ يَاْيْـَٔسِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟
أَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ لَهَدَى ٱلنَّاسَ جَمِيعًا ۗ وَلَا يَزَالُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
تُصِيبُهُم بِمَا صَنَعُوا۟ قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ حَتَّىٰ يَأْتِىَ
وَعْدُ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٣١﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ بِرُسُلٍ
مِّن قَبْلِكَ فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ
عِقَابِ ﴿٣٢﴾ أَفَمَنْ هُوَ قَآئِمٌ عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۗ وَجَعَلُوا۟
لِلَّهِ شُرَكَآءَ ۚ قُلْ سَمُّوهُمْ ۚ أَمْ تُنَبِّـُٔونَهُۥ بِمَا لَا يَعْلَمُ فِى ٱلْأَرْضِ أَم
بِظَٰهِرٍ مِّنَ ٱلْقَوْلِ ۚ بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مَكْرُهُمْ وَصُدُّوا۟ عَنِ
ٱلسَّبِيلِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾ لَّهُمْ عَذَابٌ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ ٱلْـَٔاخِرَةِ أَشَقُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٣٤﴾

حسەلم و لحمد و
الرعد ی و
النحل ی)
پێغەمبەری
خوا (ﷺ)
فەرمووی: (ئەدەمی هەر
دەڵێ: سامانەکەم
سامانەکەم دەبێ
تایبەتی
سامانەکەت ئەی
کوڕی ئادەم بۆ
ئەوەی خواردبێتە و
تەواوت کردبێ یان
لەبەرت کردووە و
بڕیوتە یا
بەخشیوتە لە
خێرەدا و بۆ ئەوەتە
پاشەکەوت بۆت
نەبێ بۆچەک لەبەر
هەوڵدان و بە جێی
دەهێڵی بۆ خەڵک).

ئایەتی (١٠٨) سورەتی (الأنعام) ؛ قال رسول الله (ﷺ): (إن من أكبر الكبائر أن يلعن الرجل والديه قيل يا رسول الله: و كيف يلعن الرجل والديه؟ قال: يسب أبا الرجل فيسب أباه، و يسب أمه فيسب أمه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لە هەموو گوناهە گەورەکان گەورەتر ئەوەیە کە پیاو نەفرەت بکات لە باوک و دایکی. وتراو: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) چۆن پیاو نەفرەت لەدایک و باوکی دەکات؟-

﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿طُوبَىٰ لَهُمْ﴾ خۆش بەختی بۆ ئەوانە ﴿وَحُسْنُ مَآبٍ﴾ لەگەڵ سەرەنجامی چاک. ٢٩)﴿كَذَٰلِكَ أَرْسَلْنَاكَ﴾ هەر بە شێوەی (پێغەمبەرانی تر) تۆمان ڕەوانە کردوە ﴿فِي أُمَّةٍ﴾ لەناو گەل و ئوممەتێکدا ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهَا أُمَمٌ﴾ کە لەپێش ئەوانەوە گەل و ئوممەتی تر هاتوون و چوون ﴿لِتَتْلُوَا عَلَيْهِمُ الَّذِي﴾ بۆ ئەوەی بیخوێنیتەوە بەسەریاندا ئەوەی ﴿أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ نیگامان کردووە بۆت ﴿وَهُمْ يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَٰنِ﴾ لەکاتێکدا ئەوانە بڕواناهێنن بەخوای میهرەبان ﴿قُلْ هُوَ رَبِّي﴾ بڵێ ئەو پەروەردگاری منە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێک نی یە بێجگە لەو ﴿عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ﴾ پشتم هەر بەو بەستووە ﴿وَإِلَيْهِ مَتَابِ﴾ گەڕانەوەشم هەر بۆلای ئەوە. ٣٠) ﴿وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا﴾ بەڕاستی ئەگەر قورئانێک (بەخوێندنەوەی) ﴿سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ﴾ چیاکانی پێ ببرایە (بۆ شوێنێکی تر) ﴿أَوْ قُطِّعَتْ بِهِ الْأَرْضُ﴾ یان زەوی پێ لەت لەت بکرایە ﴿أَوْ كُلِّمَ بِهِ الْمَوْتَىٰ﴾ یان لەگەڵ مردووانداقسەی بکردایە (ئەنجا باوەڕ ناهێنن) ﴿بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا﴾ بەڵام هەموو کاروبارەکان بەدەست خوان ﴿أَفَلَمْ يَايْئَسِ﴾ دەی ئایا بێ هیوا نەبوون (ونەیان زانیوە) ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە ﴿أَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ﴾ کەئەگەر خوا بیویستایە ﴿لَهَدَى النَّاسَ جَمِيعًا﴾ هەموو خەڵکی دەخستە سەر ڕێگەی ڕاست ﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی کەبێ باوەڕ بوون هەمیشە ﴿أَصَابَتْهُم بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ﴾ بەڵای سەختیان تووش دەبێت بەهۆی ئەوەی کردوویانە ﴿أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا مِّن دَارِهِمْ﴾ یان ئەو (بەڵایە) لە نزیک ماڵەکانیانەوە ڕووەدەدات ﴿حَتَّىٰ يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ﴾ هەتا بەڵێنی خوا دێتە دی ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ﴾ بەڕاستی خوا بەڵێنی خۆی بەدی دەهێنێ. ٣١)﴿وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کاڵتە کرا ﴿بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بە پێغەمبەرانی زۆر لەپێش تۆوە ﴿فَأَمْلَيْتُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ منیش (ماوەیەک) مۆڵەتم دا بەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ﴾ پاشان ئەوانم گرت (تۆڵەم لێ سەندن) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵەی من (دەربارەیان). ٣٢)﴿أَفَمَنْ هُوَ قَائِمٌ﴾ دەی ئەو (خوایە)ی چاودێرە ﴿عَلَىٰ كُلِّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ﴾ بەسەر هەموو کەسەوە هەرچی کردەوە (وەک بتانێکە ئاگای لە هیچ نی یە) ﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ شُرَكَاءَ﴾ ئەوانە هاوبەشانێکیان بۆ خوا بڕیار داوە ﴿قُلْ سَمُّوهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ناوی ئەو (بت و هاوبەشانەم) بۆ بڵێن ﴿أَمْ تُنَبِّئُونَهُ﴾ یان ئێوە هەواڵ دەدەن بەخوا ﴿بِمَا لَا يَعْلَمُ فِي الْأَرْضِ﴾ بەوەی کە(بەخەیاڵی ئێوە) نایزانێ لەزەویدا ﴿أَمْ بِظَاهِرٍ مِّنَ الْقَوْلِ﴾ یان قسەی ڕوت (بێ مانا) دەکەن ﴿بَلْ زُيِّنَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مَكْرُهُمْ﴾ (نەخێر خوا هاوبەشی نی یە) بەڵکو ئەوانەی بێ باوەڕ بوون فێڵ و پیلانی خۆیان بۆ ڕازێنرایەوە ﴿وَصُدُّوا عَنِ السَّبِيلِ﴾ وە بەرگری کران لەڕێگەی ڕاست ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێ نیشاندەرێکی بۆ نی یە. ٣٣) ﴿لَهُمْ عَذَابٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ئەوانە لە ژیانی دنیادا سزایان بۆ هەیە ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَشَقُّ﴾ وە بەڕاستی سزای ڕۆژی دوایی سەخت ترو گران ترە ﴿وَمَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ﴾ وە بێ گومان هیچ پارێزەرێک نی یە بۆ ئەوان لە (سزای) خوا. ٣٤)

مَّثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ ۖ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ
أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا ۚ تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوا وَّعُقْبَى
الْكَافِرِينَ النَّارُ ﴿٣٥﴾ وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَفْرَحُونَ
بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَن يُنكِرُ بَعْضَهُ ۚ قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ
أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ وَلَا أُشْرِكَ بِهِ ۚ إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ ﴿٣٦﴾
وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَاهُ حُكْمًا عَرَبِيًّا ۚ وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم بَعْدَمَا
جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ ۙ مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ وَجَعَلْنَا لَهُمْ أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً ۚ وَمَا كَانَ
لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ ﴿٣٨﴾
يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ ۖ وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ ﴿٣٩﴾
وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ
الْبَلَاغُ وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ ﴿٤٠﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا
مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ وَاللَّهُ يَحْكُمُ لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ ۚ وَهُوَ سَرِيعُ
الْحِسَابِ ﴿٤١﴾ وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا ۖ
يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ ۗ وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ ﴿٤٢﴾

جەنەتىنىڭ چۈشەندۈرۈلۈشى جەنەت بەرىكەتلىك بولۇپ، ئۇ يەردىكى مېۋىلەر ۋە سايىلار ھەرگىز تۈگىمەيدۇ. جەنەت ئەھلىنىڭ ئاقىۋىتى بولسا، ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن ئاللاھ تەييارلىغان جەنەتكە ئېرىشىدۇ. كاپىرلارنىڭ ئاقىۋىتى بولسا، ئۇلار ئۆزلىرى ئۈچۈن ئاللاھ تەييارلىغان دوزاخقا كىرىدۇ.

ئايەتتىكى (١٢٠) سۈرەتتى (الأنعام) دىن النواس بن سمعان قال: سألت رسول الله (ﷺ) عن الإثم فقال: (الإثم ما حاك في صدرك و كرهت أن يطلع عليه الناس). (رواه مسلم) دېگەن ھەدىسى كېلىپ چىققان.

ئۇ گۈزەل جەنەتكە ۋەدە قىلىنغان پەرھىزكارلار ئۈچۈن ئاستىدىن ئېقىپ تۇرىدىغان دەريالار بار، ئۇنىڭدىكى مېۋىلەر ۋە سايىلار ھەرگىز تۈگىمەيدۇ. ئۇ ئۇلارنىڭ ئاقىۋىتى، كافىرلارنىڭ ئاقىۋىتى بولسا دوزاخ ئوتىدۇر. ﴿٣٥﴾ بىز كىتاب بەرگەنلەر سېنىڭ ئۈستۈڭگە نازىل قىلىنغان نەرسىگە خۇشال بولىدۇ، ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى بەزى گۇرۇھلار بۇ كىتابنىڭ بەزى مەزمۇنلىرىنى ئىنكار قىلىدۇ. ئېيتقىنكى، ماڭا پەقەت ئاللاھقا ئىبادەت قىلىشقا ۋە ئۇنىڭغا ھېچنەرسىنى شېرىك كەلتۈرمەسلىككە بۇيرۇلدى، مەن ئۇنىڭغا دۇئا قىلىمەن ۋە ئۇنىڭغا قايتىمەن. ﴿٣٦﴾ شۇنداق قىلىپ بىز ئۇنى ئەرەب تىلىدا ھۆكۈم قىلىنغان قىلىپ نازىل قىلدۇق، ئەگەر سەن ئۆزۈڭگە كەلگەن بىلىمدىن كېيىن ئۇلارنىڭ ھەۋەسلىرىگە ئەگەشكەن بولساڭ، ئاللاھتىن ساڭا ھېچقانداق ياردەمچى ۋە ساقلىغۇچى بولمايدۇ. ﴿٣٧﴾ سەندىن بۇرۇن ئەلۋەتتە پەيغەمبەرلەرنى ئەۋەتتۇق ۋە ئۇلارغا ئايال ۋە پەرزەنتلەرنى بەردۇق، ھېچ پەيغەمبەر ئاللاھنىڭ ئىزنى بولمىغان ھالدا بىرەر مۆجىزە كۆرسىتەلمەيدۇ، ھەر بىر ۋاقىت ئۈچۈن بىر كىتاب بار. ﴿٣٨﴾ ئاللاھ خالىغانلىرىنى ئۆچۈرىدۇ ۋە ساقلايدۇ، ئاسمان-زېمىننىڭ ئانا كىتابى ئۇنىڭ قېشىدا. ﴿٣٩﴾ ئەگەر بىز ئۇلارغا ۋەدە قىلغان ئازابنىڭ بەزىسىنى سېنىڭ ھاياتلىقىڭدا كۆرسەتسەك ياكى سېنى ئۇلارنىڭ ئالدىدا ئالساق، سېنىڭ ۋەزىپەڭ پەقەت يەتكۈزۈش، ھېساب-كىتاب بىزنىڭ ئۈستىمىزدە. ﴿٤٠﴾ ئۇلار بىز يەرنى ئۇلارنىڭ ئەتراپلىرىدىن ئازايتىپ كېلىۋاتقانلىقىمىزنى كۆرمەمدۇ؟ ئاللاھ ھۆكۈم قىلىدۇ، ھۆكۈمىنى ئۆزگەرتكۈچى يوق، ئۇ ھېساب-كىتابنى تېز ئالىدۇ. ﴿٤١﴾ ئۇلاردىن بۇرۇنقىلارمۇ ھىيلە-مىكىر قىلغان، ھىيلە-مىكىرنىڭ ھەممىسى ئاللاھقا مەلۇم، ئۇ ھەر بىر كىشىنىڭ قىلمىشىنى بىلىدۇ، كافىرلار ئاخىرەتنىڭ كىمگە تەۋە ئىكەنلىكىنى تېزلا بىلىدۇ. ﴿٤٢﴾

ئايەتتىكى (١٢١) سۈرەتتى (الأنعام) دە قال (ﷺ): (ما منكم من أحد إلا و قد وكل به قرينه من الجن) قالوا و إياك؟ قال: (و إياي، إلا أن الله أعانني عليه فأسلم فلا يأمرني إلا بخير). (رواه مسلم و أحمد).

﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾ وێنەی ئەو بەهەشتەی کەبەڵێن دراوە بە پارێزکاران ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ڕوبارەکان دەڕۆن بەژێر باغەکانیدا ﴿أُكُلُهَا دَائِمٌ وَظِلُّهَا﴾ میوەو سێبەرەکانی (بەهەشت) هەمیشەیین ﴿تِلْكَ عُقْبَى الَّذِينَ اتَّقَوا﴾ ئەو(بەهەشتە) ئاکامی ئەوانەیە کە خۆیان پاراست (لە دنیادا) ﴿وَعُقْبَى الْكَافِرِينَ النَّارُ﴾ و ئاکامی بێ باوەڕانیش هەر ئاگرە. ٣٥)﴿وَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ ئەوانەش کتێبمان پێ دابوون ﴿يَفْرَحُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ﴾ شاد دەبن بەوەی نێرراوەتە خوارەوە بۆت ﴿وَمِنَ الْأَحْزَابِ مَن﴾ و هەندێ لە گرۆ و تاقمەکان هەن ﴿يُنكِرُ بَعْضَهُ﴾ هەندێ لەو ئینکار دەکەن ﴿قُلْ إِنَّمَا أُمِرْتُ﴾ بڵێ من تەنها فەرمانم بەوە پێ دراوە ﴿أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ﴾ کە خوا بپەرستم ﴿وَلَا أُشْرِكَ بِهِ﴾ و هیچ هاوبەشێکی بۆ دانەنێم ﴿إِلَيْهِ أَدْعُو وَإِلَيْهِ مَآبِ﴾ هەر بۆلای خوا (خەڵکی) بانگ ئەکەم گەڕانەوەشم تەنها بۆلای ئەو(خوایە). ٣٦)﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَاهُ﴾ بەو شێوە ئەو(قورئانە)مان ناردۆتە خوارەوە(بۆ تۆ)﴿حُكْمًا عَرَبِيًّا﴾ کە فەرمانێکی هەرەبی یە﴿وَلَئِنِ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُم﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەگەر تۆ شوێنی ئارەزوانی ئەوانە بکەوی ﴿بَعْدَ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ﴾ لەدوای ئەو شارەزاییەی کە هاتووە بۆت ﴿مَا لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا وَاقٍ﴾ هیچ پارێزەرێکت نابێ لە(سزای) خوا. ٣٧)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێش تۆ پێغەمبەرانێکمان ناردووە ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ﴾ و پێمان دان ﴿أَزْوَاجًا وَذُرِّيَّةً﴾ هاوسەر و نەوە و وەچە ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ﴾ وە بۆ هیچ پێغەمبەرێک نەبووە ﴿أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ﴾ (پێش تۆ) نیشانەیەک (موعجیزەیەک) بێنێ ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەئیزنی خوا ﴿لِكُلِّ أَجَلٍ كِتَابٌ﴾ بۆ هەموو کارێک وەختێکی تایبەتی هەیە کە نووسراوە. ٣٨)﴿يَمْحُو اللَّهُ مَا يَشَاءُ وَيُثْبِتُ﴾ ئەوەی خوا بیەوێ دەیسڕێتەوەو (ئەوەش بیەوێ) دەیهێڵێتەوە ﴿وَعِندَهُ أُمُّ الْكِتَابِ﴾ سەرچاوەی کتێبەکان لای ئەو (خوایە کە لوح المحفوظ)ە. ٣٩)﴿وَإِن مَّا نُرِيَنَّكَ﴾ جا ئەگەر نیشانت دەین ﴿بَعْضَ الَّذِي﴾ هەندێکی ئەو ﴿نَعِدُهُمْ﴾ هەڕەشەی لێمان کردون ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یان (پێش ئەوە) بتمرێنین ﴿فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ﴾ بێ گومان تۆ هەر ڕاگەیاندنت لەسەرە ﴿وَعَلَيْنَا الْحِسَابُ﴾ و لێپرسینەوەش لەسەر ئێمەیە. ٤٠)﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا (بێباوەڕان) سەرنجیان نەداوە ﴿أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا﴾ کەئێمە زەوی (کافران) کەم دەکەینەوە لە هەموو لایەکانی یەوە ﴿وَاللَّهُ يَحْكُمُ﴾ و خوا (بەویستی خۆی) بڕیار دەدات ﴿لَا مُعَقِّبَ لِحُكْمِهِ﴾ کەس ناتوانێ بڕیاری ئەو (خوا) بگۆڕێ (یا هەڵوەشێنێتەوە) ﴿وَهُوَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ و ئەو (خوا) لێپرسینەوەی خێرایە. ٤١)﴿وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وە بێ گومان ئەوانەی پێش ئەمانیش فێڵ و پیلانیان گێڕا ﴿فَلِلَّهِ الْمَكْرُ جَمِيعًا﴾ بەڵام هەموو نەخشە و پیلانەکان هی خوایە ﴿يَعْلَمُ مَا تَكْسِبُ كُلُّ نَفْسٍ﴾ (خوا) دەزانێ هەموو کەس چی دەکات ﴿وَسَيَعْلَمُ الْكُفَّارُ﴾ و لەمەو دواش بێ باوەڕان دەزانن ﴿لِمَنْ عُقْبَى الدَّارِ﴾ سەرئەنجامی (هەر دوو جیهان) بۆ کێ دەبێت. ٤٢)

وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَسْتَ مُرْسَلًا ۚ قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ
شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَمَنْ عِندَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ ﴿٤٣﴾

سورة إبراهيم

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الر ۚ كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ لِتُخْرِجَ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ
إِلَى النُّورِ بِإِذْنِ رَبِّهِمْ إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿١﴾
اللَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ وَوَيْلٌ
لِّلْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ
الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ
وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا ۚ أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ ﴿٣﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا
مِن رَّسُولٍ إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ لِيُبَيِّنَ لَهُمْ ۖ فَيُضِلُّ اللَّهُ
مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿٤﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا أَنْ أَخْرِجْ
قَوْمَكَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ
اللَّهِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٥﴾

سەیدانەسیری خوا (ﷻ) فەرمووبەتی: (مرۆ باوەڕ ناکەن کە تۆیە بۆ پەیامبەر هاوڕێیەکی کە شەیتان بەسەریدەوە دانەنیشتووە) وەڵامیان بدەرەوە ئایا ئەمە تۆ دەڵێی؟ فەرمووی: (بەڵێ) مەبەش بەڵام بێگومان خوای گەورە بارمەتی هەم لەبەرانبەری هەر موسڵمان چوونە جاوێڕە فریشتەم پێناکات بەچاکە نەبێت).

لەبەشتی (١٢٩) سورەتی (الأنعام)دا قال رسول الله (ﷺ): (إن الله اصطفى من ولد إبراهيم إسماعيل واصطفى من بني إسماعيل بني كنانة واصطفى من بني كنانة قريشاً واصطفى من قريش بني هاشم واصطفاني من بني هاشم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووبەتی: (بەڕاستی خوا لە نێو کۆمەڵی ئیبراهیمدا ئیسماعیلی هەڵبژاردوە، پاشان لە نێو ئیسماعیل نەوەی کینانەی هەڵبژاردوە، پاشان لە نێو کینانە قورەیشی هەڵبژاردوە، پاشان لە نێو قورەیش نەوەی هاشمی هەڵبژاردوە و لەنێو نەوەی هاشم منی هەڵبژاردوە).

لەبەشتی (١٢٩) سورەتی (الأنعام) : قال رسول الله (ﷺ) على كل سلامى صدقة. قال أرأيت إن لم يجد؟ -

﴿وَيَقُولُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون پێت دەڵێن ﴿لَسْتَ مُرْسَلًا﴾ تۆ ڕەوانەکراو (وپێغەمبەری خوا) نیت ﴿قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ﴾ تۆش (ئەی موحەممەد(ﷺ) پێیان) بڵێ خوا بەسە ﴿شَهِيدًا بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ﴾ شایەت بێت لەنێوان من و ئێوەدا ﴿وَمَنْ عِنْدَهُ عِلْمُ الْكِتَابِ﴾ هەروەها ئەو کەسەش کەشارەزایی کتێبی (ئاسمانی) لایە. ٤٣)

سورەتی ﴿ إبراهيم ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الر﴾ بە(ئەلیف لام را) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿كِتَابٌ أَنْزَلْنَاهُ إِلَيْكَ﴾ ئەمە پەڕاوێکە ناردومانەتە خوارەوە بۆ تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿لِتُخْرِجَ النَّاسَ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی ڕزگار بکەیت ﴿مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ لەتاریکی یەکانەوە بۆ ڕووناکی ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ بەئیزنی پەروەردگاریان ﴿إِلَى الْعَزِيزِ صِرَاطِ الْحَمِيدِ﴾ (ڕێنموونیان بکەیت) بۆ ڕێگای (خوای) بەدەسەڵات و زاڵی سوپاس کراو. ١)﴿اللَّهِ الَّذِي﴾ ئەو خوایەی ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ کە هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە هی ئەوە ﴿وَوَيْلٌ لِلْكَافِرِينَ﴾ و هاوار و وای بۆ بێ باوەڕان ﴿مِنْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ لە سزایەکی سەخت. ٢)﴿الَّذِينَ يَسْتَحِبُّونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ﴾ ئەوانەی کە ژیانی دنیایان لا خۆشترە لە ژیانی ڕۆژی دوایی ﴿وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ و بەرگری (خەڵکی) دەکەن لەڕێگای خوا ﴿وَيَبْغُونَهَا عِوَجًا﴾ دەیانەوێت ئەو (ڕێگای خوا) لارو چەوت نیشان دەن ﴿أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ ئەوانە لەگومڕاییەکی دوور(لە ڕاستی)دان. ٣) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ رَسُولٍ﴾ وە هیچ پێغەمبەرێکمان ڕەوانە نەکردووە ﴿إِلَّا بِلِسَانِ قَوْمِهِ﴾ بەزمانی گەلەکەی خۆی نەبێت ﴿لِيُبَيِّنَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی (ئایینەکەیان) بۆ ڕوون بکاتەوە ﴿فَيُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ﴾ ئەوسا خوا هەرکەسی ویستبێ گومڕای کردووە ﴿وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ هەرکەسێکیشی ویستبێ ڕێنموونی کردووە ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ هەر ئەویش زاڵی کاردروستە. ٤) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی مووسامان نارد ﴿بِآيَاتِنَا﴾ بەموعجیزەکانمانەوە ﴿أَنْ أَخْرِجْ قَوْمَكَ﴾ (فەرمانمان پێ دا) کەگەلەکەت ڕزگار بکە ﴿مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ لەتاریکیەکانەوە بۆ ڕووناکی ﴿وَذَكِّرْهُمْ بِأَيَّامِ اللَّهِ﴾ و ئامۆژگاریان بکە بە (ڕوداوەکان لە) ڕۆژەکانی خوادا (یا بەهرەکانی خوایان بیر بخەرەوە) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ﴾ بەڕاستی لەو (بیرخستنەوە)دا پەند و بەڵگەی زۆر هەیە ﴿لِكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بۆ هەموو خۆڕاگرێکی سوپاس گوزار. ٥)

وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ
إِذْ أَنجَىٰكُم مِّنْ ءَالِ فِرْعَوْنَ يَسُومُونَكُمْ سُوٓءَ ٱلْعَذَابِ
وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَآءَكُمْ وَيَسْتَحْيُونَ نِسَآءَكُمْ ۚ وَفِى
ذَٰلِكُم بَلَآءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ ﴿٦﴾ وَإِذْ تَأَذَّنَ
رَبُّكُمْ لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ ۖ وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ
عَذَابِى لَشَدِيدٌ ﴿٧﴾ وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِن تَكْفُرُوٓا۟ أَنتُمْ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ
جَمِيعًا فَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿٨﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَؤُا۟ ٱلَّذِينَ
مِن قَبْلِكُمْ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ ۛ وَٱلَّذِينَ مِنۢ
بَعْدِهِمْ ۛ لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا ٱللَّهُ جَآءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ
فَرَدُّوٓا۟ أَيْدِيَهُمْ فِىٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَقَالُوٓا۟ إِنَّا كَفَرْنَا بِمَآ أُرْسِلْتُم
بِهِۦ وَإِنَّا لَفِى شَكٍّ مِّمَّا تَدْعُونَنَآ إِلَيْهِ مُرِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ قَالَتْ
رُسُلُهُمْ أَفِى ٱللَّهِ شَكٌّ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يَدْعُوكُمْ
لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرَكُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ
مُّسَمًّى ۚ قَالُوٓا۟ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا
عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُنَا فَأْتُونَا بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾

- قال يعمل بيديه فينتفع نفسه ويتصدق، قال فإن لم يستطع؟ قال: يعين ذا الحاجة الملهوف، قال أرأيت إن لم يستطع؟ قال: يأمر بالمعروف أو الخير، قال أرأيت إن لم يفعل؟ قال: يمسك عن الشر فإنها صدقة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەسەر هەموو موسوڵمانێکە خێرێك بکات ووتی: ئەی ئەگەر نەیبوو خێر بکات؟ فەرمووی: با بەدەستی کارێك بکات و سوودی هەبێت بۆ خۆی و خێریشی لێ بکات، ووتی: ئەی ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: با یارمەتی کەسێکی هەژار بدات کە هانای بۆ هێناوە و داوای یارمەتی دەکات، ووتی: ئەی ئەگەر نە یتوانی؟ فەرمووی: با فەرمان بکات بەچاکە و خێر کردن، ووتی ئەی ئەگەر نەی کرد؟ فەرمووی: باواز لە خراپە کردن بهێنێت ئەوە خێرو چاکەیە).

ئایەتی (١٤٦) سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (لعن الله اليهود حرمت عليهم الشحوم-

﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ مووسا بەگەلەکەی ووت ﴿اذْكُرُوا عَبْدَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیری بەهرەوچاکەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ أَنجَاكُم﴾ کاتێ کەڕزگاری کردن ﴿مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ لە دارو دەستەکەی فیرعەون ﴿يَسُومُونَكُمْ سُوءَ الْعَذَابِ﴾ کەسزای خراپیان پێ دەچەشتن (بەهەمیشەیی) ﴿وَيُذَبِّحُونَ أَبْنَاءَكُمْ﴾ و کوڕانی ئێوەیان سەردەبڕی ﴿وَيَسْتَحْيُونَ نِسَاءَكُمْ﴾ و ئافرەتانی ئێوەیان بەزیندوویی دەهێشتەوە (بۆ خزمەت کاری) ﴿وَفِي ذَٰلِكُم بَلَاءٌ مِّن رَّبِّكُمْ عَظِيمٌ﴾ لەوەتاندا تاقی کردنەوەیەکی گەورە بوو لەلایەن پەروەردگارتانەوە. ٦)﴿وَإِذْ تَأَذَّنَ رَبُّكُمْ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ کە پەروەردگارتان ڕای گەیاند ﴿لَئِن شَكَرْتُمْ لَأَزِيدَنَّكُمْ﴾ سوێندبێ بێگومان ئەگەر ئێوە سوپاسی (چاکەی) من بکەن بۆتان زیاد دەکەم ﴿وَلَئِن كَفَرْتُمْ إِنَّ عَذَابِي لَشَدِيدٌ﴾ بەڵام بێگومان ئەگەر نا سوپاسی بکەن ئەوە بەڕاستی سزای من زۆریەتینە. ٧)﴿وَقَالَ مُوسَىٰ﴾ مووسا فەرمووی ﴿إِن تَكْفُرُوا أَنتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە ناسوپاسی (بەهرەکانی خوا) بکەن ﴿وَمَن فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ و هەموو ئەو کەسانەش لەزەویدان ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ حَمِيدٌ﴾ ئەو بەڕاستی خوا بێ نیازی سوپاس کراوە. ٨)﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ﴾ ئایا بۆتان نەهاتووە ﴿نَبَأُ الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ﴾ هەواڵی ئەو گەلانەی کە لەپێش ئێوەدا بوون ﴿قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ﴾ گەلی نووح و عاد و سەموود ﴿وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ﴾ هەروەها ئەوانەی کە لەپاش ئەوان بوون و هاتن ﴿لَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا اللَّهُ﴾ بێجگە لەخوا هیچ کەس نایانزانێ ﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ پێغەمبەرەکانیان بۆهات بە موعجیزە وبەڵگەی ئاشکراوە ﴿فَرَدُّوا أَيْدِيَهُمْ فِي أَفْوَاهِهِمْ﴾ ئینجا ئەوان دەست و پەنجەی خۆیان گەست لە رق و قین دا ﴿وَقَالُوا إِنَّا كَفَرْنَا﴾ و ووتیان بەڕاستی ئێمە بێ بڕواین ﴿بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ﴾ بەو(پەیامە)ی کە بەئێوەدا نێردراوە ﴿وَإِنَّا لَفِي شَكٍّ﴾ وە بەڕاستی ئێمە لەگوماندایین ﴿مِّمَّا تَدْعُونَنَا إِلَيْهِ مُرِيبٍ﴾ لەوەی ئێوە بانگمان دەکەن بۆلای و دوو دڵین. ٩)﴿قَالَتْ رُسُلُهُمْ﴾ پێغەمبەرەکانیان ووتیان (پێیان) ﴿أَفِي اللَّهِ شَكٌّ﴾ ئایا لەخوادا گومان هەیە ﴿فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ کە بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿يَدْعُوكُمْ﴾ بانگتان دەکات ﴿لِيَغْفِرَ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەگوناهەکانتان خۆش بێت ﴿وَيُؤَخِّرَكُمْ﴾ و دواتان بخات ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ بۆ کاتێکی دیاری کراو ﴿قَالُوا إِنْ أَنتُمْ﴾ ووتیان ئێوەش ﴿إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ هەر ئادەمیەکی وەک ئێمەن ﴿تُرِيدُونَ أَن تَصُدُّونَا﴾ دەتانەوێ بەرگری ئێمە بکەن و لامان دەن ﴿عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُنَا﴾ لە(پەرستنی) ئەوەی کە باوو باپیرانمان دەیان پەرست ﴿فَأْتُونَا بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ دەی نیشانە و بەڵگەیەکی ڕوونمان بۆ بێنن (ئەگەر ڕاست دەکەن پێغەمبەرن). ١٠)

قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ
يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ ۖ وَمَا كَانَ لَنَآ أَن نَّأْتِيَكُم
بِسُلْطَٰنٍ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ
﴿١١﴾ وَمَا لَنَآ أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى ٱللَّهِ وَقَدْ هَدَىٰنَا سُبُلَنَا ۚ
وَلَنَصْبِرَنَّ عَلَىٰ مَآ ءَاذَيْتُمُونَا ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ
﴿١٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِرُسُلِهِمْ لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ
أَرْضِنَآ أَوْ لَتَعُودُنَّ فِى مِلَّتِنَا ۖ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ لَنُهْلِكَنَّ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٣﴾ وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ ٱلْأَرْضَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ
ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِى وَخَافَ وَعِيدِ ﴿١٤﴾ وَٱسْتَفْتَحُوا۟
وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ ﴿١٥﴾ مِّن وَرَآئِهِۦ جَهَنَّمُ وَيُسْقَىٰ
مِن مَّآءٍ صَدِيدٍ ﴿١٦﴾ يَتَجَرَّعُهُۥ وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُۥ
وَيَأْتِيهِ ٱلْمَوْتُ مِن كُلِّ مَكَانٍ وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ ۖ وَمِن
وَرَآئِهِۦ عَذَابٌ غَلِيظٌ ﴿١٧﴾ مَّثَلُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِرَبِّهِمْ
أَعْمَٰلُهُمْ كَرَمَادٍ ٱشْتَدَّتْ بِهِ ٱلرِّيحُ فِى يَوْمٍ عَاصِفٍ ۖ لَّا يَقْدِرُونَ
مِمَّا كَسَبُوا۟ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلضَّلَٰلُ ٱلْبَعِيدُ ﴿١٨﴾

فباعوها و أكلوا أثمانها و أن الله إذا حرم على قوم أكل شيء حرم عليهم ثمنه)(رواه أحمد).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوا تەفرینی کرد لەجوولەکە، چەوری و دوو گیان لێ حەرام کرا کەچی ئەوان فرۆشتیان و نرخەکەیان خوارد جا بێگومان خوا کاتێ خواردنی شتێکی لەسەر گەل و کۆمەڵێک حەرام کرد نرخەکەشی حەرام دەکات لێیان).

ئایەتی (١٥١)

سورەتی (الأنعام): قال رسول الله (ﷺ): (أتاني جبريل فبشرني أنه من مات لا يشرك بالله شيئاً من أمتك دخل **الجنة قلت** و إن زنى وإن سرق؟ قال و إن زنى وإن سرق، قلت و إن زنى و إن سرق؟ قال و إن زنى و إن سرق، قلت و إن زنى و إن سرق؟ قال و إن زنى و إن سرق و إن شرب الخمر)(رواه البخاري ومسلم).

پێغەمبەری **خوا** (ﷺ) فەرمووی: (جبریل هات بۆ لام و مژدەی پێ دام کە بێگومان ئەو کەسەی بمرێ لە-

﴿قَالَتْ لَهُمْ رُسُلُهُمْ﴾ پێغەمبەرەکانیان پێیان ووتن ﴿إِن نَّحْنُ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ ئێمە هەر ئادەمیەکین وەکو ئێوە ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ﴾ بەڵام خوا ﴿يَمُنُّ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ منەت دەنێ بەسەر هەرکام لەبەندەکانی دا کەبیەوێ(دەیکاتە پێغەمبەر) ﴿وَمَا كَانَ لَنَا﴾ وە ئێمە هەرگیز ناتوانین ﴿أَن نَّأْتِيَكُم بِسُلْطَانٍ﴾ موعجیزە و بەڵگەیەکتان بۆ بێنین ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەئیزنی خوا ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە بابڕواداران پشت هەر بەخوا بیەستن. ١١)﴿وَمَا لَنَا أَلَّا نَتَوَكَّلَ عَلَى اللَّهِ﴾ وە ئایا بۆچی پشت بەخوا نەبەستین ﴿وَقَدْ هَدَانَا سُبُلَنَا﴾ کە بێگومان ئەو (زاتە) ڕێگای ڕاستی نیشان داوین؟ ﴿وَلَنَصْبِرَنَّ﴾ وە بەڕاستی دان بەخۆماندا دەگرین ﴿عَلَىٰ مَا آذَيْتُمُونَا﴾ هەر ئازارێکمان بدەن ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ دەبا خۆسپێران پشت هەر بەخوا بیەستن. ١٢)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ بڕواکان ووتیان ﴿لِرُسُلِهِمْ﴾ بەپێغەمبەرەکانیان ﴿لَنُخْرِجَنَّكُم مِّنْ أَرْضِنَا﴾ بەڕاستی لەخاک و وڵاتەکەمان دەرتان دەکەین ﴿أَوْ لَتَعُودُنَّ فِي مِلَّتِنَا﴾ یان بەڕاستی دەبێ بگەڕێنەوە ناو ئاینەکەی ئێمە ﴿فَأَوْحَىٰ إِلَيْهِمْ رَبُّهُمْ﴾ جا پەروەردگاریان نیگای بۆ (پێغەمبەران) کرد ﴿لَنُهْلِكَنَّ الظَّالِمِينَ﴾ کە بێگومان ستەمکاران لەناو دەبەین. ١٣) ﴿وَلَنُسْكِنَنَّكُمُ﴾ و بێگومان ئێوە نیشتەجێ دەکەین ﴿الْأَرْضَ مِن بَعْدِهِمْ﴾ لەو خاکەدا پاش (تیاچوونی) ئەوان ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ خَافَ مَقَامِي﴾ ئەوەش بۆ کەسانێکە لەوەستانی بەردەم من دەترسن (لەقیامەتدا) ﴿وَخَافَ وَعِيدِ﴾ وە(پێشتر) ترسایێ لەهەڕەشە(ی من). ١٤) ﴿وَاسْتَفْتَحُوا﴾ وە (پێغەمەران) داوای سەرکەوتن و زاڵ بونیان کرد (لەخوا) ﴿وَخَابَ كُلُّ جَبَّارٍ عَنِيدٍ﴾ و هەموو ملهوڕو یاخییەک بێ هیوا بوون. ١٥)﴿بَيْنَ يَدَيْهِ جَهَنَّمُ﴾ لەدوا (تیاچوونی جێگای) ئەو دۆزەخە ﴿وَيُسْقَىٰ مِن مَّاءٍ صَدِيدٍ﴾ و لە کێم و زووخاو ئاو دەدرێت. ١٦)﴿يَتَجَرَّعُهُ﴾ کە قوم قوم (زۆر بە قیزەوە) دەیخواتەوە ﴿وَلَا يَكَادُ يُسِيغُهُ﴾ بەڵام ناتوانێ قوتی بدات ﴿وَيَأْتِيهِ الْمَوْتُ﴾ و مردنی بۆ دێت ﴿مِن كُلِّ مَكَانٍ﴾ لەهەموو لایەکەوە ﴿وَمَا هُوَ بِمَيِّتٍ﴾ و کەچی ناشمرێ ﴿وَمِن وَرَائِهِ﴾ و لەدوا ئەوەش ﴿عَذَابٌ غَلِيظٌ﴾ سزای سەخت (دەدرێ). ١٧)﴿مَّثَلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ﴾ ئەوانەی بێ بڕوابوون بەپەروەردگاریان نموونەی ﴿أَعْمَالُهُمْ كَرَمَادٍ﴾ کردەوەکانیان وەک خۆڵەمێشێک وایە ﴿اشْتَدَّتْ بِهِ الرِّيحُ﴾ بەتوندی با لێی هەڵکردبێت ﴿فِي يَوْمٍ عَاصِفٍ﴾ لە ڕۆژێکی ڕەشەبای سەختدا ﴿لَّا يَقْدِرُونَ مِمَّا كَسَبُوا عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ ئەوان هیچیان دەست ناکەوێت لەوەی کەلە دنیادا کردویانە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ﴾ ئا ئەوەیە گومڕابوونی دوور لە ڕاستی. ١٨)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ إِن يَشَأْ
يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٩﴾ وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ بِعَزِيزٍ
﴿٢٠﴾ وَبَرَزُوا۟ لِلَّهِ جَمِيعًا فَقَالَ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟
إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا مِنْ عَذَابِ ٱللَّهِ
مِن شَىْءٍ ۚ قَالُوا۟ لَوْ هَدَىٰنَا ٱللَّهُ لَهَدَيْنَٰكُمْ ۖ سَوَآءٌ عَلَيْنَآ
أَجَزِعْنَآ أَمْ صَبَرْنَا مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ ﴿٢١﴾ وَقَالَ ٱلشَّيْطَٰنُ
لَمَّا قُضِىَ ٱلْأَمْرُ إِنَّ ٱللَّهَ وَعَدَكُمْ وَعْدَ ٱلْحَقِّ وَوَعَدتُّكُمْ
فَأَخْلَفْتُكُمْ ۖ وَمَا كَانَ لِىَ عَلَيْكُم مِّن سُلْطَٰنٍ إِلَّآ أَن دَعَوْتُكُمْ
فَٱسْتَجَبْتُمْ لِى ۖ فَلَا تَلُومُونِى وَلُومُوٓا۟ أَنفُسَكُم ۖ مَّآ أَنَا
بِمُصْرِخِكُمْ وَمَآ أَنتُم بِمُصْرِخِىَّ ۖ إِنِّى كَفَرْتُ بِمَآ
أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ ۗ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
﴿٢٢﴾ وَأُدْخِلَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ ۖ تَحِيَّتُهُمْ
فِيهَا سَلَٰمٌ ﴿٢٣﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا كَلِمَةً طَيِّبَةً
كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ أَصْلُهَا ثَابِتٌ وَفَرْعُهَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٢٤﴾

خۆمەتەگەت و
عیبەتی نەکردبێتە
مایەی دڵ خۆش
کەرە بەهەشتە
پەیدابێنەرە؟ ووتم:
ئەگەر زینا و دزیش
بکات؟ فەرمووی:
ئەگەر زینا و دزیش
بکات. ووتم: ئەگەر
زینا و دزیش
بکات؟ فەرمووی:
ئەگەر زینا و دزیش
بکات. ووتم: ئەگەر
زینا و دزیش
بکات؟ فەرمووی:
ئەگەر زینا و دزیش
بکات و هاوەڵیش
بێتەوە).

ئایەتی (١٣٢)
سورەتی (الأنعام)
عن ابن مسعود
(رضي الله عنه) قال: خط
رسول الله (ﷺ) خطاً بيده ثم قال (هذا سبيل الله مستقيماً) وخط عن يمينه و شماله ثم قال (هذه السبل
ليس منها سبيل إلا عليه شيطان يدعو إليه) ثم قرأ ﴿وإن هذا صراطي مستقيماً فاتبعوه و لا تتبعوا السبل
فتفرق بكم عن سبيله﴾ (رواه أحمد والحاكم). ئیبن و مەسعودەن(رەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ:
پێغەمبەر(ﷺ) هێڵێکی بەدەستی کێشاو پاشان فەرمووی: (ئەمە ڕێگای خوایە ڕاستە و ڕوونەکە) وە لە-

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا نەتان زانیوە کە بێگومان خوا ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ ئاسمانەکان و زەوی لەسەر ڕاستی دروست کردوە ﴿إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ﴾ ئەگەر بیەوێ ئێوە لا دەبات و ناتان هێڵێ ﴿وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ وە دروست کراوی تازە دەهێنێ (لە جێ ی ئێوە). ١٩)﴿وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ﴾ ئەوەش بۆ خوا گران و زەحمەت نی یە. ٢٠)﴿وَبَرَزُوا لِلَّهِ جَمِيعًا﴾ و هەموویان (لە گۆڕەکانیان دێنە دەرەوە) بۆ خوا دەردەکەون و ئاشکرا ئەبن ﴿فَقَالَ الضُّعَفَاءُ﴾ ئینجا بێ دەسەڵاتەکان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ بە زۆر دارو خۆ بەزل زانەکان ﴿إِنَّا كُنَّا﴾ بەڕاستی ئێمە لە دنیادا ﴿لَكُمْ تَبَعًا﴾ شوێن کەوتووی ئێوە بووین ﴿فَهَلْ أَنتُم﴾ ئاخۆ ئێوە ﴿تُغْنُونَ عَنَّا﴾ بەرگری دەکەن لە ئێمە ﴿مِنْ عَذَابِ اللَّهِ مِن شَيْءٍ﴾ هەندێک لە سزای خوا ﴿قَالُوا﴾ (ئەوانیش) دەڵێن ﴿لَوْ هَدَانَا اللَّهُ لَهَدَيْنَاكُمْ﴾ ئەگەر خوا ئێمەی ڕێنموونی بکردایە ئێمەش ئێوەمان ڕێنموونی دەکرد ﴿سَوَاءٌ عَلَيْنَا﴾ یەکسانە بۆمان ﴿أَجَزِعْنَا أَمْ صَبَرْنَا﴾ هاوار و ناڵە بکەین یان ئارام بگرین ﴿مَا لَنَا مِن مَّحِيصٍ﴾ ڕزگار بوونمان نی یە (لە سزای خوا). ٢١)﴿وَقَالَ الشَّيْطَانُ﴾ جا شەیتان دەڵێ ﴿لَمَّا قُضِيَ الْأَمْرُ﴾ کاتێ کە کار تەواو دەبێ ﴿إِنَّ اللَّهَ وَعَدَكُمْ﴾ بێ گومان خوا بەڵێنی پێدان ﴿وَعْدَ الْحَقِّ﴾ بە بەڵێنێکی هەق و ڕاست ﴿وَوَعَدتُّكُمْ فَأَخْلَفْتُكُمْ﴾ و منیش بەڵێنم پێدان بەڵام درۆم کرد لەگەڵتان ﴿وَمَا كَانَ لِيَ عَلَيْكُم﴾ وەمن نەم بوو بەسەرتاندا ﴿مِّن سُلْطَانٍ﴾ هیچ زۆر و دەسەڵاتێک ﴿إِلَّا أَن دَعَوْتُكُمْ﴾ تەنها ئەوە نەبێ کە بانگم کردن (بۆ گومڕایی) ﴿فَاسْتَجَبْتُمْ لِي﴾ ئیتر ئێوەش بەدەنگمەوە هاتن (و بەگوێتان کردم) ﴿فَلَا تَلُومُونِي﴾ کەواتە لۆمەی من مەکەن ﴿وَلُومُوا أَنفُسَكُم﴾ بەڵکو لۆمەی خۆتان بکەن ﴿مَّا أَنَا بِمُصْرِخِكُمْ﴾ بەڕاستی من ناتوانم بێم بە هاواری ئێوەوە ﴿وَمَا أَنتُم بِمُصْرِخِيَّ﴾ و ئێوەش ناتوانن بێن بەهاواری منەوە ﴿إِنِّي كَفَرْتُ﴾ بەڕاستی من بڕوام نەبوو ﴿بِمَا أَشْرَكْتُمُونِ مِن قَبْلُ﴾ بەوەی کە پێشتر (لە دنیادا) منتان کرد بوو بە هاوبەش بۆ خوا ﴿إِنَّ الظَّالِمِينَ﴾ بەڕاستی ستەم کاران ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای سەختیان دەبێت. ٢٢)﴿وَأُدْخِلَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە دەخرێنە ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ناو بەهەشتانێک کە ڕوبارەکان دێن و دەچن بە ژێریاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ﴾ بە هەمیشە تیایدا دەبن بە ئیزنی پەروەردگاریان ﴿تَحِيَّتُهُمْ فِيهَا سَلَامٌ﴾ بەخێرهاتنیان لەو (بەهەشتە)دا بەووتەی سەلامە. ٢٣) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەت زانیوە؟ ﴿كَيْفَ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا﴾ خوا چۆن نموونەی هێناوەتەوە ﴿كَلِمَةً طَيِّبَةً كَشَجَرَةٍ طَيِّبَةٍ﴾ کە ووتەی چاک و ڕاست (لا إله إلا الله) وەک درەختێکی چاک و بەسوود وایە ﴿أَصْلُهَا ثَابِتٌ﴾ ڕەگی قایم (لە زەویدا)دا کۆتایی ﴿وَفَرْعُهَا فِي السَّمَاءِ﴾ و لق و پۆپەکانیشی (بەرز بووبێتەوە) بە ئاسماندا. ٢٤)

تُؤْتِيٓ أُكُلَهَا كُلَّ حِينٍۭ بِإِذْنِ رَبِّهَا ۗ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَٰلَ
لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٥﴾ وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ
كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ ٱجْتُثَّتْ مِن فَوْقِ ٱلْأَرْضِ مَا لَهَا مِن قَرَارٍ
﴿٢٦﴾ يُثَبِّتُ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِٱلْقَوْلِ ٱلثَّابِتِ فِى ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَيُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلظَّٰلِمِينَ ۚ وَيَفْعَلُ
ٱللَّهُ مَا يَشَآءُ ﴿٢٧﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ بَدَّلُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ كُفْرًا
وَأَحَلُّوا۟ قَوْمَهُمْ دَارَ ٱلْبَوَارِ ﴿٢٨﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ وَبِئْسَ
ٱلْقَرَارُ ﴿٢٩﴾ وَجَعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا لِّيُضِلُّوا۟ عَن سَبِيلِهِۦ ۗ قُلْ
تَمَتَّعُوا۟ فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى ٱلنَّارِ ﴿٣٠﴾ قُل لِّعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ يُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَيُنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَٰلٌ ﴿٣١﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ
بِهِۦ مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْفُلْكَ لِتَجْرِىَ
فِى ٱلْبَحْرِ بِأَمْرِهِۦ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلْأَنْهَٰرَ ﴿٣٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُمُ
ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ دَآئِبَيْنِ ۖ وَسَخَّرَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ﴿٣٣﴾

هەوڵی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٧) سورەتی (ابراهيم): ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ دەسانی کە بەڕاقی کەوری مانەوەیە کتێبارەتیەوە کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: ئەم ئایەتە ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ دەربارەی سزای ئاوگلی هاتنە خوارەوە،

دەوترێت بە موسوو گێ پەروەردگارت ؟ ئەویش دەڵێت خوا پەروەردگارە تایبەتی موحەممەد (ﷺ) ئەمەیە ڕاقای ئەم ئایەتە ﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ ...﴾.

ئەی ڕاست و چەپیەرە چەقە مێڵی لەری ئاینا و بانگان فەرموویە ئەم ڕێگایەیە ئی منیچ ڕێگایەکیان نی یە بەدگەر هەمیتانێکی لەسەرە و بانگی(خەڵکی) بۆ دەکات) بانگان ئەم ئایەتەی خوێندەوە-

﴿ ثُمَّ أَسْفَلَ﴾ ئەو (دۆزەخە) مەیوە و بەرێگریت ﴿أَنْ حِينَ يَأْتِي﴾ هەموو کاتێک بەئیزنی پەروەردگاری ﴿ضَرَبَ لَهُ الْأَمْثَالَ﴾ وە خوا ئەو نموونانە دەهێنێتەوە ﴿لَئِنْ لَئِنْ مَسَّتْهُمْ﴾ بۆ خەڵکی بۆ ئەوەی بیریکەنەوە. ٢٥) ﴿وَمَثَلُ كَلِمَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ وە نموونەی وتەی خراپ و پیس (بێ باوەڕی) ﴿كَشَجَرَةٍ خَبِيثَةٍ﴾ وەکو درەختێکی خراپ و پیس وایە ﴿اجْتُثَّتْ مِنْ فَوْقِ الْأَرْضِ﴾ هەڵکەندراوە لەسەر زەوی (و ڕەگی نەماوە) ﴿مَا لَهَا مِنْ قَرَارٍ﴾ هەر خۆی نەگری. ٢٦)﴿يُثَبِّتُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی کەبڕوایان هێناوە خوا بەقسەزانیان دەکات ﴿بِالْقَوْلِ الثَّابِتِ﴾ بە وتەی بەڕێ وچێ (کە شایەتومانە) ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ لەژیانی دنیادا و لەڕۆژی دوایشدا ﴿وَيُضِلُّ اللَّهُ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ستەمکارانیش گومڕا دەکات ﴿وَيَفْعَلُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ وە خوا هەرچی بیەوێ دەیکات. ٢٧)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا سەیری ئەوانەت نەکردووە ﴿بَدَّلُوا نِعْمَتَ اللَّهِ كُفْرًا﴾ لە جیاتی (سوپاسی) بەهرە و چاکەی خوا بێ باوەڕی و سڵە بوون ﴿وَأَحَلُّوا قَوْمَهُمْ دَارَ الْبَوَارِ﴾ و گەلەکەیان بەرەو هەڵدێر بردە. ٢٨)﴿جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا﴾ تەڕوێش دۆزەخە کەدەچنە ناوی ﴿وَبِئْسَ الْقَرَارُ﴾ کە ئارامگایەکی زۆر خراپە ٢٩)﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا﴾ (بێ باوەڕان) چەند هاوتایان بۆخوا بڕیاردا ﴿لِيُضِلُّوا عَنْ سَبِيلِهِ﴾ بۆ ئەوەی (خەڵک) گومڕابکەن لەڕێگەی خوا ﴿قُلْ تَمَتَّعُوا﴾ ئەی (موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەوانە بابوێنن ﴿فَإِنَّ مَصِيرَكُمْ إِلَى النَّارِ﴾ چونکە بێ گومان چارەنوسمان دۆزەخ دەبێت. ٣٠) ﴿قُلْ لِعِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەبڕواهێنەرم کەبڕوایان هێناوە ﴿يُقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ بەڕێکی نوێژەکان بکەن ﴿وَيُنْفِقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ﴾ و لەوەی پێمان داوون بەبەخشن ﴿سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ بەنهێنی و ئاشکرا ﴿مِنْ قَبْلِ﴾ لەپێش ئەوەی ﴿أَنْ يَأْتِيَ يَوْمٌ﴾ کە ڕۆژێک بێت ﴿لَا بَيْعٌ فِيهِ وَلَا خِلَالٌ﴾ نەکڕین و فرۆشتنی تێدایەو نەدۆستایەتی. ٣١)﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ و لەئاسمانەوە بارانی باراندووە ﴿فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ﴾ و هەموو بەروبوومێ (و دانەوێلە)یەکی پێ پەیداکردووە ﴿رِزْقًا لَكُمْ﴾ کە ڕۆزق و ڕۆزیە بۆ ئێوە ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الْفُلْكَ﴾ هەروەها کەشتی بۆ ڕام هێناون ﴿لِتَجْرِيَ فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ﴾ بۆ ئەوەی بڕۆات بەناو دەریادا بەفەرمانی خوا ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ الْأَنْهَارَ﴾ و ڕووبارەکانی بۆ ڕام هێناون. ٣٢) ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ﴾ وە هەروەها ڕامی هێناوە بۆئێمە ﴿الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ دَائِبَيْنِ﴾ ڕۆژ و مانگ بەهەمیشەیی ﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ وە شەو و ڕۆژیشی بۆ ڕام هێناون. ٣٣)

وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ ۚ وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ ٱللَّهِ
لَا تُحْصُوهَا ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَظَلُومٌ كَفَّارٌ ﴿٣٤﴾ وَإِذْ
قَالَ إِبْرَٰهِيمُ رَبِّ ٱجْعَلْ هَٰذَا ٱلْبَلَدَ ءَامِنًا وَٱجْنُبْنِى وَبَنِىَّ
أَن نَّعْبُدَ ٱلْأَصْنَامَ ﴿٣٥﴾ رَبِّ إِنَّهُنَّ أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ
فَمَن تَبِعَنِى فَإِنَّهُۥ مِنِّى ۖ وَمَنْ عَصَانِى فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣٦﴾
رَّبَّنَآ إِنِّىٓ أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِى بِوَادٍ غَيْرِ ذِى زَرْعٍ عِندَ بَيْتِكَ
ٱلْمُحَرَّمِ ۙ رَبَّنَا لِيُقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ فَٱجْعَلْ أَفْـِٔدَةً مِّنَ ٱلنَّاسِ
تَهْوِىٓ إِلَيْهِمْ وَٱرْزُقْهُم مِّنَ ٱلثَّمَرَٰتِ لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ ﴿٣٧﴾
رَبَّنَآ إِنَّكَ تَعْلَمُ مَا نُخْفِى وَمَا نُعْلِنُ ۗ وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِن شَىْءٍ
فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِى ٱلسَّمَآءِ ﴿٣٨﴾ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى وَهَبَ لِى
عَلَى ٱلْكِبَرِ إِسْمَٰعِيلَ وَإِسْحَٰقَ ۚ إِنَّ رَبِّى لَسَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٩﴾
رَبِّ ٱجْعَلْنِى مُقِيمَ ٱلصَّلَوٰةِ وَمِن ذُرِّيَّتِى ۚ رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ
دُعَآءِ ﴿٤٠﴾ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ يَوْمَ يَقُومُ
ٱلْحِسَابُ ﴿٤١﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱللَّهَ غَٰفِلًا عَمَّا يَعْمَلُ
ٱلظَّٰلِمُونَ ۚ إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ تَشْخَصُ فِيهِ ٱلْأَبْصَٰرُ ﴿٤٢﴾

سۆرەتی ئیبراهیم

مەدەنی مەکییە
فاتیحە و ٧ ئایەتی
قسەل فتفرق بکم
عن سبیله﴾.

ئایەتی (١٨٨)
موسلیم (الأنعام)
من أبی هریرة
﴿رضي الله عنه﴾ قال: قال
رسول الله ﷺ:
(ثلاث إذا خرجت
لایدفع نفساً إیمانها
لم تکن آمنت من
قبل أو کسبت في
إیمانها خیراً طلوع
الشمس من مغربها
والدجال و
دابة الأرض)
(رواه مسلم) ئەمەو
هەموو ئەو ئایەتانەی
خوای لە بەرز
گیراوەتەوە

وەرگێڕانی: پێنجەمین جار﴿ﷺ﴾ فەرموویەتی: (سێ نیشانە هەن ئەگەر دەرکەوتن هیچ کەسێک باوەڕی نەهێنا
سوودی نیە ئەگەر لەمێژ باوەڕی نەهێنابێت یان چاکەیەکی نەکردبێت لەگەڵ باوەڕی
هێنانەکەیدا: هەڵاتنی خۆر لە خۆرئاوایەوە و دەجاڵ و پەیدابوونی گیانلەبەرێکە﴿دابة الأرض﴾ ئامرازە).

ئایەتی (١٩٠) موسلیم (الأنعام)، عن ابن عباس ﴿رضي الله عنهما﴾ أن رسول الله ﷺ قال فیما یروي عن ربه

﴿وَءَاتَىٰكُم مِّن كُلِّ مَا سَأَلْتُمُوهُ﴾ وە لەهەموو ئەو شتانە کەداواتان کردووە پێ ی بەخشیوون ﴿وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ﴾ خۆ ئەگەر بەهرە و نیعمەتەکانی خوا بژمێرن ﴿لَا تُحْصُوهَا﴾ بۆتان ناژمێردرێن ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ﴾ بەڕاستی ئادەمی (بێ بڕوا) ﴿لَظَلُومٌ كَفَّارٌ﴾ زۆر ستەم کار و سپڵەیە. ٣٤)﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ رَبِّ﴾ (بیریان بخەرەوە) کاتێ ئیبراهیم ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿اجْعَلْ هَٰذَا الْبَلَدَ ءَامِنًا﴾ ئەم بشارە (مەککە) بکە بەشارێکی ئارام و ئاسایش ﴿وَاجْنُبْنِي وَبَنِيَّ﴾ وە خۆم و کوڕەکانم بپارێزە و دوورخەرەوە ﴿أَن نَّعْبُدَ الْأَصْنَامَ﴾ لەوەی بتەکان بپەرستین. ٣٥)﴿رَبِّ إِنَّهُنَّ﴾ ئەی پەروەردگارم بێگومان ئەو بتانە ﴿أَضْلَلْنَ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ﴾ زۆر لەخەڵکیان گومڕا کردوە (و لایان دان لەڕێگەی ڕاست) ﴿فَمَن تَبِعَنِي فَإِنَّهُ مِنِّي﴾ جا هەرکەسێ (لەڕۆڵەکانم) شوێن من کەوت ئەوە بێگومان لەمنە ﴿وَمَنْ عَصَانِي﴾ هەرکەسیش سەرپێچی کردم ﴿فَإِنَّكَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێ گومان تۆ لێبوردەی میهرەبانی. ٣٦)﴿رَّبَّنَا إِنِّي أَسْكَنتُ مِن ذُرِّيَّتِي﴾ ئەی پەروەردگارمان من هەندێ لەڕۆڵەکانم نیشتەجێ کرد ﴿بِوَادٍ غَيْرِ ذِي زَرْعٍ﴾ لە شیوێکی بێ کشتوکاڵ دا ﴿عِندَ بَيْتِكَ الْمُحَرَّمِ﴾ لای ماڵە پیرۆز و ڕێزگیراوەکەت ﴿رَبَّنَا لِيُقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾ ئەی پەروەردگارمان تا بە چاکی نوێژ بەجێ بێنن ﴿فَاجْعَلْ أَفْئِدَةً مِّنَ النَّاسِ﴾ بەڵکو دڵی خەڵکانێ وا لێبکەیت ﴿تَهْوِي إِلَيْهِمْ﴾ سۆزیان بێ بۆلایان ﴿وَارْزُقْهُم مِّنَ الثَّمَرَاتِ﴾ و لەهەموو بەر و میوەیەکیش ڕۆزیان بدە ﴿لَعَلَّهُمْ يَشْكُرُونَ﴾ بەڵکو شوکرانە بژێوین. ٣٧)﴿رَبَّنَا إِنَّكَ تَعْلَمُ﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی تۆ دەزانی ﴿مَا نُخْفِي وَمَا نُعْلِنُ﴾ بە هەرچی دەیشارینەوە و هەرچی دەری دەبڕین ﴿وَمَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِن شَيْءٍ﴾ وە هیچ شتێ لای خوا شاراوە نی یە ﴿فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ نەلەزەوی و نەلەئاسماندا. ٣٨)﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ هەموو سوپاس و ستایشێک بۆ ئەو خوایەی ﴿وَهَبَ لِي عَلَى الْكِبَرِ إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ﴾ کە ئیسماعیل و ئیسحاقی پێ بەخشیم بەپیری ﴿إِنَّ رَبِّي لَسَمِيعُ الدُّعَاءِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارم بیسەری دوعا و پاڕانەوەیە. ٣٩)﴿رَبِّ اجْعَلْنِي مُقِيمَ الصَّلَاةِ وَمِن ذُرِّيَّتِي﴾ ئەی پەروەردگارم من و ڕۆڵەکانم وا لێبکەی بەچاکی نوێژەکان بەجێ بێنین ﴿رَبَّنَا وَتَقَبَّلْ دُعَاءِ﴾ ئەی پەروەردگارمان پاڕانەوە و نزاکەم وەرگرە. ٤٠)﴿رَبَّنَا اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەی پەروەردگارمان لەمن و باوکم و دایکم و هەموو بڕواداران ببورەو خۆش ببە ﴿يَوْمَ يَقُومُ الْحِسَابُ﴾ لە ڕۆژێک دا کە لێپرسینەوە دەکرێ و بەرپا ئەبێ. ٤١) ﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ غَافِلًا﴾ وا مەزانە خوا بێ ئاگایە ﴿عَمَّا يَعْمَلُ الظَّالِمُونَ﴾ لەوەی کەستەم کاران دەیکەن ﴿إِنَّمَا يُؤَخِّرُهُمْ لِيَوْمٍ﴾ بێگومان ئەو دوایان دەخات بۆ ڕۆژێک ﴿فَتَخْصُصَ فِيهِ الْأَبْصَارُ﴾ کەچاوەکان تێیدا ئەبڵەق دەبن (و نانوقێن لە ترسا). ٤٢)

مُهْطِعِينَ مُقْنِعِي رُءُوسِهِمْ لَا يَرْتَدُّ إِلَيْهِمْ طَرْفُهُمْ وَأَفْئِدَتُهُمْ
هَوَاءٌ ﴿٤٣﴾ وَأَنْذِرِ النَّاسَ يَوْمَ يَأْتِيهِمُ الْعَذَابُ فَيَقُولُ الَّذِينَ
ظَلَمُوا رَبَّنَا أَخِّرْنَا إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ نُّجِبْ دَعْوَتَكَ وَنَتَّبِعِ
الرُّسُلَ أَوَلَمْ تَكُونُوا أَقْسَمْتُم مِّن قَبْلُ مَا لَكُم
مِّن زَوَالٍ ﴿٤٤﴾ وَسَكَنتُمْ فِي مَسَاكِنِ الَّذِينَ ظَلَمُوا
أَنفُسَهُمْ وَتَبَيَّنَ لَكُمْ كَيْفَ فَعَلْنَا بِهِمْ وَضَرَبْنَا
لَكُمُ الْأَمْثَالَ ﴿٤٥﴾ وَقَدْ مَكَرُوا مَكْرَهُمْ وَعِندَ اللَّهِ
مَكْرُهُمْ وَإِن كَانَ مَكْرُهُمْ لِتَزُولَ مِنْهُ الْجِبَالُ
﴿٤٦﴾ فَلَا تَحْسَبَنَّ اللَّهَ مُخْلِفَ وَعْدِهِ رُسُلَهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ
ذُو انتِقَامٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ
وَبَرَزُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ ﴿٤٨﴾ وَتَرَى الْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ
مُّقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ ﴿٤٩﴾ سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ وَتَغْشَىٰ
وُجُوهَهُمُ النَّارُ ﴿٥٠﴾ لِيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ ۚ
إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٥١﴾ هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ وَلِيُنذَرُوا
بِهِ وَلِيَعْلَمُوا أَنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ ﴿٥٢﴾

حتى يأتيه الموت فيقول رب ارجعون لعلي أعمل صالحا فيما تركت كلا إنها كلمة هو قائلها أي لن يرجع إلى ما طلب وما هو قائل فيه لا يفعل ما طلب بل يستمر على ما كان عليه من التفريط والضمير في إنها للكلمة أو للقائل أو للرجعة المفهومة من ارجعون ومن ورائهم برزخ حاجز بينهم وبين الرجعة إلى الدنيا إلى يوم يبعثون يوم القيامة فلا يرجعون إلى الدنيا فلا يعمل صالحا فيما تركت كلا إنها كلمة هو قائلها أي لن يرجع إلى ما طلب وما هو قائل فيه لا يفعل ما طلب بل يستمر على ما كان عليه من التفريط والضمير في إنها للكلمة أو للقائل أو للرجعة المفهومة من ارجعون ومن ورائهم برزخ حاجز بينهم وبين الرجعة إلى الدنيا إلى يوم يبعثون يوم القيامة فلا يرجعون إلى الدنيا فلا يعمل صالحا فيما تركت كلا إنها كلمة هو قائلها أي لن يرجع إلى ما طلب وما هو قائل فيه لا يفعل ما طلب بل يستمر على ما كان عليه من التفريط والضمير في إنها للكلمة أو للقائل أو للرجعة المفهومة من ارجعون ومن ورائهم برزخ حاجز بينهم وبين الرجعة إلى الدنيا إلى يوم يبعثون يوم القيامة فلا يرجعون إلى الدنيا

(به‌راستی به‌روه‌رگاری تێوه‌ ئگه‌ر به‌ به‌ڵگه‌یی یه‌ دیار کەسی نیازی چاکه‌یه‌کی گه‌ڕیو ئه‌دنیایی ئه‌دا ئه‌یه‌ یه‌ک چاکه‌ی بۆ ده‌نوسرێ ئه‌گه‌ر ئه‌دنیایدا ئه‌یه‌ ده‌ تا حه‌وت سه‌د چاکه‌ر تا به‌خشندانه‌ی پێڕابێنی بۆ ده‌نوسرێ، وه‌ ده‌ر کەسی نیازی خراپه‌یه‌کی گه‌ڕیو ئه‌دنیایی ئه‌دا ئه‌یه‌ یه‌ک چاکه‌ی بۆ ده‌نوسرێ ئه‌گه‌ر ئه‌دنیایی نا ئه‌یه‌ یه‌ک خراپه‌یی بۆ ده‌نوسرێ بۆ خوای گه‌وره‌ ببه‌خشێ، وه‌ کەسی گوناهکار تاوبۆ و ئیزا ئاهێنی ئه‌گه‌ر یه‌کێکه‌ له‌ تاوبۆ پێکه‌ران

﴿نَضِيدٌ﴾ بەچەسپاوی دەڕیژن (بەدەم بانگ کەریانەوە) ﴿نَضِيدٌ﴾ هەڵوێن بەرزکراوەتەوە (بۆ ئاسمان) ﴿لَّهَا طَلْعٌ﴾ پێڵووی چاوبان ئاماژەکێن ﴿وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ﴾ و دڵبان خاڵی بە (لەنێگەشتن). ١٢) ﴿أَصْحَابُ الرَّسِّ﴾ وە (ئەی موحەمەد ﷺ)) خەڵکی ئاگادارێکە و بترسێنە ﴿يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ﴾ لەو ڕۆژەی کە سرایان بۆ دێت ﴿فَمَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ ئینجا ئەوانەی کەستەسیان گرمووە دەڵێن ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ ئەی پەروەردگارمان بۆ ماوەیەکی کەم نوامان بدە ﴿لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ تا وەڵامی بانگەوازەکەت بدەینەوە ﴿وَأَنذِرِ الرُّسُلَ﴾ و شوێنی پێغەمبەران بکەوێن ﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ﴾ ئەی ئێوە ئەبوون پێشتر سوێندتان خوارد ﴿مَا لَهَا مِن فَوَاقٍ﴾ کە هەرگیز لە ناوناچن. ٤٤) ﴿وَنَحْتِ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾ هەر لەجێ و شوێنی ئەوانە نیشتەجێ بوون ﴿فَأَتَوْا عَلَىٰ أَصْنَامٍ﴾ کەستەسیان لەخۆیان کرد ﴿وَنَحَتَتْ لَهُمْ﴾ و بەرووبی بۆتان دەرکەوت ﴿أَنَّهُمْ عَلَىٰ هُدًى﴾ کە چیمان بەسەر هێنان ﴿وَمَنَعَهُمْ أَن يَأْتُوا﴾ ئەوانە ئەی ڕێڕەوەکان بۆتان هێنابووە. ٤٠) ﴿وَقَدْ نَادَاهُمْ﴾ بێگومان ئەو (بێ باوەڕانە) پێیانی گەورەی خۆیانیان گێڕا (ئەی پێغەمبەرەکانیان) ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾ خوای گەورە ئاگادارە بە پێیانەکانیان ﴿وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا﴾ وە هەر چەندە پێیانەکەیان ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا﴾ شانەکانی پێ بترازێ (و لەبن بێ). ٤٦) ﴿فَلَا تَدْعُوا﴾ جا واگومان مەبە خوا ﴿فَتَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ ئەو بەڵێنەی دڵوبەتی بەپێغەمبەرانی بەدی ناهێنێ ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ﴾ بەڕاستی خوا خاوەن هەمەڵێی تۆڵەستێنە. ٤٧) ﴿يَوْمَ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ﴾ لەڕۆژێکدا کە ئەم زەوی بە دەگۆڕێ ﴿غَيْرَ الْأَرْضِ وَالسَّمَاوَاتُ﴾ بەزەوی بەگی تر و ئاسمانەکانیش (دەگۆڕێن بە ئاسمانی تر) ﴿وَوَارَاهُ الثَّرَىٰ﴾ ئەوسا هەموو (لەگۆڕەکانیان دێنە دەرەوە) دەردەکەون بۆ خوای ئەمیای زاڵ بەسەر هەموو شتێکدا. ١٨) ﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً﴾ و لەبن ڕۆژەدا ئاوەن بارانی دەبینی ﴿أَنزَلْنَا عَلَيْهِ الْمَاءَ﴾ لە کێوە و زەمینەوە پێکەوە بەستراون. ٤٩) ﴿سَرَابِيلُهُم مِّن قَطِرَانٍ﴾ پۆشاکیان ئەمرانی پەڵە ﴿وَتَغْشَىٰ وُجُوهَهُمُ النَّارُ﴾ و دەم و چاوبانیان ئاگر دادەپۆشێوە. ٥٠) ﴿لِّيَجْزِيَ اللَّهُ كُلَّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ﴾ بۆ ئەوەی خوا ئۆڵەو پاداشتی هەموو کەسێک بدات بە گوێرەی ئەوەی کەکردوویەتی ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ بەڕاستی خوا ئاوبەیەکی خێرایە. ٥١) ﴿هَٰذَا بَلَاغٌ لِّلنَّاسِ﴾ ئەم (قورئانە) ڕاگەیاندن و جارێکە بۆ هەموو خەڵک ﴿وَلِيُنذَرُوا بِهِ﴾ و تا پێی بێتەڕێکخستن ﴿وَلِتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ﴾ وە بۆ ئەوەی بترسێنن بێگومان ئەو(خوا) پەرستراوێکی تاک و تەنیایە ﴿وَلِيَذَّكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ و تا خاوەن ژیریەکان بیریکەنەوە و پەند بگرن. ٥٢)

سورة الحجر

بسم الله الرحمن الرحيم

الٓرٰ ۚ تِلْكَ اٰيٰتُ الْكِتٰبِ وَقُرْاٰنٍ مُّبِيْنٍ ۝١ رُبَمَا يَوَدُّ
الَّذِيْنَ كَفَرُوْا لَوْ كَانُوْا مُسْلِمِيْنَ ۝٢ ذَرْهُمْ يَاْكُلُوْا
وَيَتَمَتَّعُوْا وَيُلْهِهِمُ الْاَمَلُ فَسَوْفَ يَعْلَمُوْنَ ۝٣ وَمَآ اَهْلَكْنَا
مِنْ قَرْيَةٍ اِلَّا وَلَهَا كِتَابٌ مَّعْلُوْمٌ ۝٤ مَا تَسْبِقُ مِنْ اُمَّةٍ
اَجَلَهَا وَمَا يَسْتَاْخِرُوْنَ ۝٥ وَقَالُوْا يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْ نُزِّلَ عَلَيْهِ
الذِّكْرُ اِنَّكَ لَمَجْنُوْنٌ ۝٦ لَوْ مَا تَاْتِيْنَا بِالْمَلٰٓئِكَةِ اِنْ كُنْتَ
مِنَ الصّٰدِقِيْنَ ۝٧ مَا نُنَزِّلُ الْمَلٰٓئِكَةَ اِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوْٓا
اِذًا مُّنْظَرِيْنَ ۝٨ اِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَاِنَّا لَهٗ لَحٰفِظُوْنَ ۝٩
وَلَقَدْ اَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ فِيْ شِيَعِ الْاَوَّلِيْنَ ۝١٠ وَمَا يَاْتِيْهِمْ مِّنْ
رَّسُوْلٍ اِلَّا كَانُوْا بِهٖ يَسْتَهْزِءُوْنَ ۝١١ كَذٰلِكَ نَسْلُكُهٗ فِيْ
قُلُوْبِ الْمُجْرِمِيْنَ ۝١٢ لَا يُؤْمِنُوْنَ بِهٖ وَقَدْ خَلَتْ سُنَّةُ الْاَوَّلِيْنَ
وَلَوْ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ بَابًا مِّنَ السَّمَآءِ فَظَلُّوْا فِيْهِ يَعْرُجُوْنَ ۝١٤
لَقَالُوْٓا اِنَّمَا سُكِّرَتْ اَبْصَارُنَا بَلْ نَحْنُ قَوْمٌ مَّسْحُوْرُوْنَ ۝١٥

(۱۲۱۱) سورهٔ «الأنعام»: من ابن أبزى عن أبيه قال: كان رسول الله ﷺ إذا أصبح قال: «أصبحنا على ملة الإسلام وكلمة الإخلاص ودين نبينا محمد وملة أبينا إبراهيم حنيفاً وما كان من المشركين». (رواه النسائي).

(۱۲۱۲) سورهٔ «الأنعام»: عن أبي سعيد الخدري ﷺ قال: قال رسول الله ﷺ: «إن الدنيا حلوة خضرة وإن الله مستخلفكم فيها فناظر كيف تعملون، فاتقوا الدنيا واتقوا النساء فإن أول فتنة بني إسرائيل كانت في النساء». (رواه مسلم). ثم بين سبحانه وتعالى ما توعد به المكذبين من العذاب بقوله:

سورەتی ﴿الحجر﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الر﴾ بە (ئەلیف، لام، را) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تلك ءايت الكتب وقرءان مبين﴾ ئەمە ئایەتەکانی ئەو کتێبەن کەقورئانی ڕوون کەرەوەیە. ١) ﴿ربما يود الذين كفروا﴾ ئەوانەی کەبێ باوەڕ بوون زۆر جار ئاوات دەخوازن ﴿لو كانوا مسلمين﴾ کاشکای موسوڵمان بوونایە. ٢) ﴿ذرهم يأكلوا ويتمتعوا﴾ لێیان گەڕێ بابخۆن و ڕابوێرن ﴿ويلهم الأمل﴾ وئومێد بێ ئاگایان بکات ﴿فسوف يعلمون﴾ جا بێگومان لەمەو دوا دەزانن (چۆن سزایان دەدەین). ٣) ﴿وما أهلكنا من قرية﴾ (خەڵکی) هیچ شارێکمان لەناو نەبردووە ﴿إلا وها كتاب معلوم﴾ مەگەر کاتی دیاری کراو بۆ لەناو چوونیان هەبووە. ٤) ﴿ما تسبق من أمة﴾ وەهیچ ئوممەتێک پێش ناکەوێ ﴿أجلها وما يستأخرون﴾ لەکاتی لەناوبردنی خۆی هەروەها دواش ناکەوێ. ٥) ﴿وقالوا يا أيها الذي﴾ (بێ باوەڕان) ووتیان ئەی ئەو کەسەی ﴿نزل عليه الذكر﴾ کە قورئان نێوراوەتە خوار بۆ سەرت ﴿إنك لمجنون﴾ بەڕاستی تۆ شێتی. ٦) ﴿لو ما تأتينا بالملائكة﴾ دەی بۆ فریشتەمان بۆ ناهێنی (شایەتی بدات تۆ پێغەمبەری) ﴿إن كنت من الصادقين﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانیت. ٧) ﴿ما ننزل الملائكة إلا بالحق﴾ ئێمە فریشتە نانێرینە خوارەوە مەگەر بەڕاستو ڕەوا ﴿وما كانوا إذا منظرين﴾ وە ئەو کاتەش ئەوانە مۆڵەت نادرێن. ٨) ﴿إنا نحن نزلنا الذكر﴾ بێ گومان هەر ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە ﴿وإنا له لحافظون﴾ و بەڕاستی هەر ئێمەش دەی پارێزین. ٩) ﴿ولقد أرسلنا من قبلك﴾ سوێندبێ بێگومان ئێمە پێش تۆ پێغەمبەرانمان ناردووە ﴿في شيع الأولين﴾ لەناو هۆزو کۆمەڵە پێشووەکاندا. ١٠) ﴿وما يأتيهم من رسول﴾ هیچ پێغەمبەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿إلا كانوا به يستهزءون﴾ مەگەر کاڵتەو لاقرتێیان پێ کردووە. ١١) ﴿كذلك نسلكه في قلوب المجرمين﴾ ئا بەو جۆرە ئێمە ئەو (قورئانە) دەخەینە ناو دڵی تاوان بارانەوە. ١٢) ﴿لا يؤمنون به﴾ کەچی ئەوان باوەڕی پێ ناهێنن ﴿وقد خلت سنة الأولين﴾ کەبێ گومان باوو ڕێبازی پێشووەکانیش هەر وابوو. ١٣) ﴿ولو فتحنا عليهم﴾ ئەگەر بۆمان بکردنایەتەوە ﴿بابا من السماء﴾ دەرگایەک لەئاسمانەوە ﴿فظلوا فيه يعرجون﴾ و ئەوان پیایدا بڕۆنەستەرەوە. ١٤) ﴿لقالوا إنما سكرت أبصارنا﴾ ئەوسا دەیان ووت بێ گومان ئێمە چاومان بەستراوە ﴿بل نحن قوم مسحورون﴾ بەڵکو ئێمە کۆمەڵێکین جادوومان لێ کراوە. ١٥)

وَلَقَدْ جَعَلْنَا فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ ﴿١٦﴾
وَحَفِظْنَاهَا مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿١٧﴾ إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ
فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا
رَوَاسِيَ وَأَنبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ ﴿١٩﴾ وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا
مَعَايِشَ وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا
خَزَائِنُهُ وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ ﴿٢١﴾ وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ
لَوَاقِحَ فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ وَمَا أَنتُمْ
لَهُ بِخَازِنِينَ ﴿٢٢﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ ﴿٢٣﴾
وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ ﴿٢٤﴾
وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ
مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٦﴾ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ
السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن
صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ ﴿٢٨﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن
رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٢٩﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٣٠﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ ﴿٣١﴾

پێنجەسەدی شەوال(١٥) فەرموویەتی: ئەو پاستی منیا خۆشی و شیرینی سەرزەمینی و جوانیەکی سەرنج پاکێشەرە بۆ بینەران خوا ئاوەدی کردووە بە جۆشەدین ئاژەڵدا جا سەیرتان دەکات ئاژەڵی چی دەکەن دەی ئەمرۆکە خۆتان بیارێنن لە دونیا و خۆشتان بیارێنن لەئاخرەتتان چونکە بە پاستی یەکەم بەڵاوبونەوە ئاسمانی لاساکەرەوەی ئیسرائیل بەمەزنی ئاخرەتتانەوە بوون.

ئایەتی (١٦) سورەتی

(الأعراف) ١: عن ابن عمر (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ): (كلكم راع وكلكم مسؤول عن رعيته فالإمام يسأل عن رعيته، والرجل يسأل عن أهله، والمرأة تسأل عن بيت زوجها والعبد يسأل عن مال سيده). (رواه البخاري ومسلم) مەبەستی ئەوەیە هەموومان خواوەندی خۆمانین ئەگینا وەرگێڕ: پێنجەسەدی شەوال(١٥) فەرموویەتی: (هەموومان شوانین وە هەموومانیش بەرپرسیارین لە ژێر دەستەکانمان (لە بواری خۆیاندا)-

﴿وَلَقَدْ جَعَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بێ گومان ئێمە دروستمان کردووە ﴿فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا﴾ چەند بورجێك لەئاسمانا ﴿وَزَيَّنَّاهَا لِلنَّاظِرِينَ﴾ هەر ئەو(ئاسمانە)مان پازاندۆتەوە بۆ سەرنج دەران. ١٦)﴿وَحَفِظْنَاهَا﴾ هەر ئەو(ئاسمانە)مان پاراستووە ﴿مِن كُلِّ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ﴾ لەهەموو هەیەتانێکی دەر کراو لەبەزەیی خوا. ١٧)﴿إِلَّا مَنِ اسْتَرَقَ السَّمْعَ﴾ بەگەر ئەوانەی کەبەزیرەکی گوێ دەگرن ﴿فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُّبِينٌ﴾ بەکەمەر گرێ ئاگرێکی دیار دوای دەکەوێ (بۆیان دەنێ). ١٨)﴿وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا﴾ زەویشمان راخستووە ﴿وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ﴾ وچەند کێوێ شاخی داسەزراومان تێدا دانناوە ﴿وَأَنبَتْنَا فِيهَا﴾ هەر رواندوومانە تیایدا ﴿مِن كُلِّ شَيْءٍ مَّوْزُونٍ﴾ لەهەموو پرووەکێ بەرهەنێك بەپێکەر پێکی. ١٩)﴿وَجَعَلْنَا لَكُمْ فِيهَا مَعَايِشَ﴾ بۆ لەبژیوەتیدا بۆ ئێوە بۆ ژیانتان بۆ ئێوە بەخساندوە ﴿وَمَن لَّسْتُمْ لَهُ بِرَازِقِينَ﴾ هەروەها بۆ ئەوانەش کەئێوە دنگ بڕنیان نادەن. ٢٠)﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلَّا عِندَنَا خَزَائِنُهُ﴾ وە هیچ هنێك نی یە مەگەر خەزێنەکانی لای ئێمەیە ﴿وَمَا نُنَزِّلُهُ إِلَّا بِقَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ هەر ئای ئێمەین و ئێمەین بەئەندازەی دیاری کراو نەبێت. ٢١)﴿وَأَرْسَلْنَا الرِّيَاحَ لَوَاقِحَ﴾ وە باسمان ناردووە (بەهۆی) پیتێنەران (بۆ دارو درەخت و رووەك)﴿فَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ئینجا لەئاسمانەوە بارانمان بارانندووە ﴿فَأَسْقَيْنَاكُمُوهُ﴾ وەئێوەمان پێ ئێمەراو کردووە ﴿وَمَا أَنتُمْ لَهُ بِخَازِنِينَ﴾ لەکاتێکدا ئێوە نەتان دەتوانی ئەو(ئاوە) خەزن بکەن. ٢٢)﴿وَإِنَّا لَنَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ﴾ بێ گومان هەر ئێمەین دەژیێنین و دەمرێنین﴿وَنَحْنُ الْوَارِثُونَ﴾ هەر ئێمەش میراتگری هەموولێن. ٢٣)﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَقْدِمِينَ مِنكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئێمە ئاگادارین بەوانەی لەپێش ئێوەوە بوون ﴿وَلَقَدْ عَلِمْنَا الْمُسْتَأْخِرِينَ﴾ هەر سوێند بەخوا بێگومان ئەوانەش دەناسین کەپاش ئێوە دێن. ٢٤) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَحْشُرُهُمْ﴾ بێ گومان هەر پەروەردگارت هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾ بەپاستی هەر خۆی کاربەدروستی زانایە. ٢٥)﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ سوێندیێ بێگومان ئێمە ئادەمیمان دروست کرد ﴿مِن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ﴾ لە قوڕێکی پەشی ئرشاوی پەق. ٢٦) ﴿وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ﴾ جنۆکەشمان پێشتر دروست کرد ﴿مِن نَّارِ السَّمُومِ﴾ لە ئاگرێکی بەتین. ٢٧) ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ﴾ (بیرییان بخەرەوە) کاتێك پەروەردگارت بەفریشتەکانی فەرموو﴿إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا﴾ بەراستی من بەشەرێك دروست دەکەم ﴿مِّن صَلْصَالٍ مِّنْ حَمَإٍ مَّسْنُونٍ﴾ لە قوڕێکی پەشی ئرشاوی پەق. ٢٨)﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ﴾ هەر کاتێ ڕێك و پێکم کرد ﴿وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي﴾ و فوم بە بەریدا کرد لە ڕۆحێك کە خۆم دروستم کردووە (مەبەست لەدانە پاڵی ڕۆح بۆلای خوا دڵنۆ تەشریفە)﴿فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾ دەبێ بەکەمەر سوژدەی بۆ بەرن. ٢٩) ﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ جا فریشتەکان هەموو تێکڕا سوژدەیان بردە (بۆی). ٣٠) ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ ئیبلیس نەبێت کە سەرپێچی کرد ﴿أَبَىٰ أَن يَكُونَ مَعَ السَّاجِدِينَ﴾ لەوەدی کە لەگەڵ سوژدەبەرانا بێت. ٣١)

قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ لَمۡ أَكُن
لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٍ خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ ﴿٣٣﴾ قَالَ
فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٞ ﴿٣٤﴾ وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ
ٱلدِّينِ ﴿٣٥﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ ﴿٣٦﴾ قَالَ فَإِنَّكَ
مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ ﴿٣٧﴾ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ
أَغۡوَيۡتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٣٩﴾
إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ ﴿٤٠﴾ قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ
مُسۡتَقِيمٌ ﴿٤١﴾ إِنَّ عِبَادِي لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ إِلَّا مَنِ
ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ ﴿٤٢﴾ وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ ﴿٤٣﴾
لَهَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ ﴿٤٤﴾ إِنَّ
ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٍ ﴿٤٥﴾ ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ ﴿٤٦﴾
وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلٍّ إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ مُّتَقَٰبِلِينَ
﴿٤٧﴾ لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ ﴿٤٨﴾
۞ نَبِّئۡ عِبَادِيٓ أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّ عَذَابِي
هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ ﴿٥٠﴾ وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿٥١﴾

حکمرا بوو پێیدەما
پەرسیاری لێ
دەکرێ دەربارەی
ڕێبەر دوستەکانی
پەیام پەرسیاری لێ
دەکرێ دەربارەی
ئەو کەسی وێکارەی
کە لە سەرپێڕەستی
کردوون. ئاڤڕەت
پەرسیاری لێ
دەکرێ دەربارەی
مالی مێردەکەی
وە کاروبارەش
پەرسیاری لێ
دەکرێ دەربارەی
مالی خاوەن و
گەورەکەی.

ئایەتی (١٢)
سورەتی
(الأعراف): عن
عائشة (رضي الله عنها)

قالت: قال رسول الله (ﷺ): (خلقت الملائكة من نور و خلق إبليس من مارج من نار و خلق آدم مما وصف لكم) (رواه مسلم). عائشە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێت پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی (فریشتەکان لە ڕووناکی (نیشک) دروست کراون و ئیبلیس لە بڵێسەی ئاگر دروست کراوە و ئادەمیش لەوە دروست کراوە کە بۆتان باس کراوە).

﴿قَالَ يَٰٓإِبۡلِيسُ مَا لَكَ﴾(خوا) فەرمووی ئەی ئیبلیس بۆ چی تۆ ﴿أَلَّا تَكُونَ مَعَ ٱلسَّٰجِدِينَ﴾ لەگەڵ سوژدە بەراندا نەبوویت؟! ٣٢)﴿قَالَ لَمۡ أَكُن لِّأَسۡجُدَ لِبَشَرٖ﴾ (ئیبلیس) ووتی: من هیچ کاتێ سوژدە نابەم بۆ بەشەرێك ﴿خَلَقۡتَهُۥ مِن صَلۡصَٰلٖ مِّنۡ حَمَإٖ مَّسۡنُونٖ﴾ کەدروستت کردووە لە قوڕێکی ڕەشی ترشاوی رەق. ٣٣)﴿قَالَ فَٱخۡرُجۡ مِنۡهَا﴾ (خوا پێی) فەرموو دەلەوێ (بەهەشت) بڕۆدەرەوە ﴿فَإِنَّكَ رَجِيمٞ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ لەبەزەیی من دەرکراوی. ٣٤) ﴿وَإِنَّ عَلَيۡكَ ٱللَّعۡنَةَ إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلدِّينِ﴾ وە بەڕاستی نەفرینت لەسەرە تاڕۆژی دوایی. ٣٥)﴿قَالَ رَبِّ ٱنظِرۡنِيٓ إِلَىٰ يَوۡمِ يُبۡعَثُونَ﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم دەی مۆڵەتم بدە تاڕۆژێ (مردووان) زیندوو دەکرێنەوە. ٣٦)﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلۡمُنظَرِينَ﴾ (خوا) فەرمووی ئەوە بەڕاستی تۆ لەمۆڵەت دراوانی. ٣٧)﴿إِلَىٰ يَوۡمِ ٱلۡوَقۡتِ ٱلۡمَعۡلُومِ﴾ تاڕۆژێ کەکاتی دیاری کراوە. ٣٨)﴿قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغۡوَيۡتَنِي﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم لەبەر ئەوەی گومڕات کردم ﴿لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمۡ فِي ٱلۡأَرۡضِ﴾ بێگومان خۆشی دنیایان لەزەویدا بۆ دەڕازێنمەوە ﴿وَلَأُغۡوِيَنَّهُمۡ أَجۡمَعِينَ﴾ وە بەڕاستی هەموویان گومڕا دەکەم. ٣٩)﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنۡهُمُ ٱلۡمُخۡلَصِينَ﴾ بەندە دڵسۆزەکانت نەبێت. ٤٠)﴿قَالَ هَٰذَا صِرَٰطٌ عَلَيَّ مُسۡتَقِيمٌ﴾ (خوا) فەرمووی ئەمە ڕێگای هەق و ڕاستە بەرەو من. ٤١)﴿إِنَّ عِبَادِي﴾ بەڕاستی بەندەکانی من ﴿لَيۡسَ لَكَ عَلَيۡهِمۡ سُلۡطَٰنٌ﴾ تۆ هیچ دەسەڵاتت نیە بەسەریاندا ﴿إِلَّا مَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡغَاوِينَ﴾ جگە لەو گومڕایانەی کەشوێنت کەوتوون. ٤٢)﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمَوۡعِدُهُمۡ أَجۡمَعِينَ﴾ وە بێ گومان دۆزەخ جێگای هەموویانە. ٤٣)﴿هَا سَبۡعَةُ أَبۡوَٰبٖ﴾ (دۆزەخ) حەوت دەرگای هەیە ﴿لِّكُلِّ بَابٖ مِّنۡهُمۡ جُزۡءٞ مَّقۡسُومٌ﴾ هەر دەرگایەکیشیان بۆ بەشێك لەوانە دابەش کراوە. ٤٤) ﴿إِنَّ ٱلۡمُتَّقِينَ فِي جَنَّٰتٖ وَعُيُونٖ﴾ بەڕاستی خۆپارێزو لە خواترسان لەناو باخات و کانیاودان. ٤٥)﴿ٱدۡخُلُوهَا بِسَلَٰمٍ ءَامِنِينَ﴾ (پێیان دەووتێت) بچنە ناویانەوە بەهێمنی و بێوەیی. ٤٦)﴿وَنَزَعۡنَا مَا فِي صُدُورِهِم مِّنۡ غِلّٖ﴾ هەڵ ڕق و کینەیەك لەدڵیاندا بووین دەرمان هێناوە ﴿إِخۡوَٰنًا عَلَىٰ سُرُرٖ مُّتَقَٰبِلِينَ﴾ برای یەکترن بەرامبەر یەکترن لەسەر کورسی دانیشتوون. ٤٧)﴿لَا يَمَسُّهُمۡ فِيهَا نَصَبٞ﴾ لەوێدا ماندوو بوونیان تووش نایەت ﴿وَمَا هُم مِّنۡهَا بِمُخۡرَجِينَ﴾ و هەرگیز لەو (بەهەشتە) دەرناکرێن. ٤٨)﴿نَبِّئۡ عِبَادِيٓ﴾ هەواڵ بدە بەبەندەکانم ﴿أَنِّيٓ أَنَا ٱلۡغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ﴾ کە بەڕاستی هەر من لێبوردەی میهرەبانم. ٤٩)﴿وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ ٱلۡعَذَابُ ٱلۡأَلِيمُ﴾ وبێگومان هەر سزای منە سزای سەخت. ٥٠) ﴿وَنَبِّئۡهُمۡ عَن ضَيۡفِ إِبۡرَٰهِيمَ﴾ وە هەواڵیان پێ بدە دەربارەی میوانەکانی ئیبراهیم. ٥١)

إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ إِنَّا مِنكُمْ وَجِلُونَ ﴿٥٢﴾ قَالُوا۟
لَا تَوْجَلْ إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ ﴿٥٣﴾ قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِى عَلَىٰٓ أَن
مَّسَّنِىَ ٱلْكِبَرُ فَبِمَ تُبَشِّرُونَ ﴿٥٤﴾ قَالُوا۟ بَشَّرْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ
فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْقَٰنِطِينَ ﴿٥٥﴾ قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ
رَبِّهِۦٓ إِلَّا ٱلضَّآلُّونَ ﴿٥٦﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا ٱلْمُرْسَلُونَ
﴿٥٧﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّآ أُرْسِلْنَآ إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّآ ءَالَ لُوطٍ ۖ
إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٩﴾ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَآ ۙ إِنَّهَا لَمِنَ
ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا جَآءَ ءَالَ لُوطٍ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ
إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٦٢﴾ قَالُوا۟ بَلْ جِئْنَٰكَ بِمَا كَانُوا۟ فِيهِ
يَمْتَرُونَ ﴿٦٣﴾ وَأَتَيْنَٰكَ بِٱلْحَقِّ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٦٤﴾ فَأَسْرِ
بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ ٱلَّيْلِ وَٱتَّبِعْ أَدْبَٰرَهُمْ وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ
وَٱمْضُوا۟ حَيْثُ تُؤْمَرُونَ ﴿٦٥﴾ وَقَضَيْنَآ إِلَيْهِ ذَٰلِكَ ٱلْأَمْرَ أَنَّ
دَابِرَ هَٰٓؤُلَآءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ ﴿٦٦﴾ وَجَآءَ أَهْلُ ٱلْمَدِينَةِ
يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٦٧﴾ قَالَ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ ضَيْفِى فَلَا تَفْضَحُونِ ﴿٦٨﴾ وَٱتَّقُوا۟
ٱللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ ﴿٦٩﴾ قَالُوٓا۟ أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٠﴾

الحديث (١٦)

موطأ

(الأعراف) عن سعيد بن أبي فاكهة قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول إن الشيطان قعد لابن آدم بأطرقه فقعد له بطريق الإسلام فقال أتسلم و تذر دينك و دين آبائك قال فعصاه وأسلم قال و قعد له بطريق الهجرة فقال أتهاجر و تدع أرضك و سماءك و إنما مثل المهاجر كالفرس في الطول فعصاه و هاجر ثم قعد له بطريق الجهاد فقال تقاتل فتقتل فتنكح المرأة و تقسم المال قال فعصاه فجاهد وقال رسول الله (ﷺ): (فمن فعل ذلك منهم فمات كان حقاً على الله أن يدخله الجنة و إن قتل كان حقاً على الله أن يدخله الجنة وإن غرق كان حقاً على الله أن يدخله الجنة أو وقصته دابة كان حقاً على الله أن يدخله الجنة). (رواه الإمام أحمد والنسائي وابن حبان). لەسەربووەی کۆری ئەمیر فاکیهەوە ڕوایی: ئاوڕم لێ بوو ڕێگەمبەری خوا (ﷺ) دەیفەرموو: (ڕێگەیەکان شەیتان لەسەر-

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ کاتێ چوونە ئەدەوە بۆلای ووتیان سەلامت لێ بێ ﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ (ئیبراهیم) ووتی بەڕاستی ئێمە لێتان دەترسین. ٥٢)﴿وَإِذَا لَا تَوَكَّلُوا﴾ ووتیان(پێی) مەترسە ﴿إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ﴾ بەڕاستی ئێمە مژدەت دەدەینێ بەلەدایک بوونی) کوڕێکی زانا. ٥٣)﴿قَالَ أَبَشَّرْتُمُونِي﴾ ووتی ئایا مژگێنیم پێ دەدەن ﴿عَلَىٰ أَن مَّسَّنِيَ الْكِبَرُ﴾ لەکاتێکدا کەپیر بووم ﴿فَبِمَ تُبَشِّرُونَ﴾ ئیتر چی مژدەبەکم دەدەنێ. ٥٤)﴿قَالُوا بَشَّرْنَاكَ بِالْحَقِّ﴾ ووتیان ئەو مژدەی داوماند پێت پاستە (و دەبێت)﴿فَلَا تَكُن مِّنَ الْقَانِطِينَ﴾جا لە نائومێدان مەبە. ٥٥)﴿قَالَ وَمَن يَقْنَطُ مِن رَّحْمَةِ رَبِّهِ﴾ ووتی جا کێ لەسیپەرەبانی پەروەردگاری نائومێد دەبێ ﴿إِلَّا الضَّالُّونَ﴾ بێجگە لەگومڕایان. ٥٦) ﴿قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ (ئیبراهیم) فەرمووی ئەی پەوانەکراوان(ی خوا) ﷺ کارێکی گرنگتان هەیە. ٥٧) ﴿قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ ووتیان بەڕاستی ئێمە ئێردراوین بۆ سەر گەلێکی تاوانبار (لەناوبان بەرین). ٥٨)﴿إِلَّا آلَ لُوطٍ إِنَّا لَمُنَجُّوهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ جگە لەماڵ و منداڵی لووط کە بێ گومان هەموویان ڕزگار دەکەین. ٥٩) ﴿إِلَّا امْرَأَتَهُ قَدَّرْنَا إِنَّهَا لَمِنَ الْغَابِرِينَ﴾ (بەکەسی فەرمێت کە بێگومان بەیەکانەوە شەو لەتیاچوان دەبێت. ٦٠) ﴿فَلَمَّا جَاءَ آلَ لُوطٍ الْمُرْسَلُونَ﴾ جاکاتێ ئێردراوەکان هاتن بۆلای خاو خێزانی لووط. ٦١) ﴿قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ﴾ (لووط) ووتی بەڕاستی ئێوە هەستەبەکی نەناسراون. ٦٢)﴿قَالُوا بَلْ جِئْنَاكَ﴾ ووتیان بەڵکو ئێمە بۆمان هێناوی ﴿بِمَا كَانُوا فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾ ئەوڕسانەی کەهەوان ئێیدا دووڵێ بوون. ٦٣)﴿وَأَتَيْنَاكَ بِالْحَقِّ﴾ وە ئێمە ڕاستیمان بۆ تۆ هێناوە﴿وَإِنَّا لَصَادِقُونَ﴾ بێگومان ئێمە ڕاست گۆین. ٦٤)﴿فَأَسْرِ بِأَهْلِكَ بِقِطْعٍ مِّنَ اللَّيْلِ﴾ جا کەواتە لەبەشێکی شەوا شەوڕەوی بەخۆشەکەوتووان و خاوخێزانت بکە ﴿وَاتَّبِعْ أَدْبَارَهُمْ﴾و خۆت دوایان بکەوە﴿وَلَا يَلْتَفِتْ مِنكُمْ أَحَدٌ﴾ هیچ کامتان لێنەکەنەوە﴿وَامْضُوا حَيْثُ تُؤْمَرُونَ﴾و بەڕێن بۆ ئەو شوێنەی کەفەرمانتان پێ دراوە. ٦٥)﴿وَقَضَيْنَا إِلَيْهِ ذَٰلِكَ الْأَمْرَ﴾ ئەم کارەمان بەنیگا بەلووط ڕاگەیاند﴿أَنَّ دَابِرَ هَٰؤُلَاءِ مَقْطُوعٌ مُّصْبِحِينَ﴾ کەبێگومان لەبەرەبەیاندا ئەوانە دوا بڕاو دەبن(هەمووبان لەناو دەچن). ٦٦)﴿وَجَاءَ أَهْلُ الْمَدِينَةِ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ جا خەڵکی (ئێربانی) شارەکە هاتن (بەڕەو ماڵی لووط و) مژدەیان بەیەکتری دەدا. ٦٧)﴿قَالَ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ ضَيْفِي﴾ (لووط) ووتی ڕاستیەکان ئەمانە میوانی منن ﴿فَلَا تَفْضَحُونِ﴾ دەی شەیدوم مەبەن. ٦٨)﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ وَلَا تُخْزُونِ﴾ و لە خوا بترسن و هەرمەزار و ڕیسوام مەکەن. ٦٩)﴿قَالُوا أَوَلَمْ نَنْهَكَ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ ووتیان ئێمە پێمان نەووتیت ناێ بەرگری لە کەس بەکەیت (ناێ کەس فریشت کەوێ). ٧٠)

قَالَ هَٰٓؤُلَآءِ بَنَاتِيٓ إِن كُنتُمْ فَٰعِلِينَ ﴿٧١﴾ لَعَمْرُكَ إِنَّهُمْ لَفِي سَكْرَتِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ مُشْرِقِينَ ﴿٧٣﴾ فَجَعَلْنَا عَٰلِيَهَا
سَافِلَهَا وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ ﴿٧٤﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَءَايَٰتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ ﴿٧٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ وَإِن كَانَ أَصْحَٰبُ ٱلْأَيْكَةِ لَظَٰلِمِينَ ﴿٧٨﴾
فَٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿٧٩﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَٰبُ
ٱلْحِجْرِ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٨٠﴾ وَءَاتَيْنَٰهُمْ ءَايَٰتِنَا فَكَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ
﴿٨١﴾ وَكَانُوا۟ يَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا ءَامِنِينَ ﴿٨٢﴾ فَأَخَذَتْهُمُ
ٱلصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ ﴿٨٣﴾ فَمَآ أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٨٤﴾
وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَإِنَّ
ٱلسَّاعَةَ لَءَاتِيَةٌ ۖ فَٱصْفَحِ ٱلصَّفْحَ ٱلْجَمِيلَ ﴿٨٥﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨٦﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ سَبْعًا مِّنَ ٱلْمَثَانِي وَٱلْقُرْءَانَ
ٱلْعَظِيمَ ﴿٨٧﴾ لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَٱخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَقُلْ إِنِّيٓ
أَنَا ٱلنَّذِيرُ ٱلْمُبِينُ ﴿٨٩﴾ كَمَآ أَنزَلْنَا عَلَى ٱلْمُقْتَسِمِينَ ﴿٩٠﴾

حەزرەتی پاکلان دانیشتوە بۆ شاد دەبێت جا لەسەر ڕێگای موسڵمان بوون دانیشتوە بڵێ و پێی ئەڵێ: چۆن موسڵمان دەبی و واز لە تاپۆی خۆت و بڕوا بەپێت دەهێنی؟ پێغەمبەر فەرموی: بە ئۆقرەی پاکلان و موسڵمان دەبی) فەرموی: (جا لە ڕێگەی ئاوڕ کسردن دا بۆی دەنێرن دەڵێن چۆن ئاوڕ دەکەیت و زەوی و ئاسمانی خستوە بەمجۆ دەهێڵێ؟ بە ڕاستی

خوردەی گاڵجاری وەک ئاسەوار وایە لە هۆزدا جا سەرپێچی دەکات و ئاوڕ دەکات پاکلان (لەسەر ڕێگای چیاوانی خەباتدا بۆی دادەنیشێت دەڵێ جەنگ دەکەیت و دەگرێبیت و ژنەکەت مارە دەگرێتەوە سامانەکەشت دابەش دەکرێ)فەرموی (هەر سەرپێچی ئاکات و خەیات دەکات لە ڕێگای خوادا) ئەویسا پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرموی: (هەرکەس بە هیچ دینێکی کۆن (وەکو ئاوڕدانەوە تێپەڕبوو) بڕوا بکوە خوا—

﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ يَقُولُونَ﴾ (الروط) فەرمووی ئاتەرلانە کیجانی مەکن (مارەبیان کەن) ﴿إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ﴾ تەگەر تیژە (تەرکارە) تەجنام دەدەن. ٧٦) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ﴾ سوێند بەتەمەن و ژیانی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەڕاستی ئەرلانە ﴿إِنْ كَانُوا لَيَقُولُونَ﴾ لەسەر خۆشی خۆیانەدا سەرگەردانن. ٧٢) ﴿فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ جا لەکاتی خۆر هەڵهاتندا هێرشەیەکی بەهێز گرتنی. ٧٣) ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ﴾ ئینجا ئەو (شارە)مان سەرو ژێر کرد ﴿وَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن سِجِّيلٍ﴾ بەڵکو بەڕەبێنمان بەسەریدا بارانن. ٧٤) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّلْمُتَوَسِّمِينَ﴾ بەڕاستی لەمەدا بەڵگە هەیە بۆ ئەرلانەی بیردەکەنەوە. ٧٥) ﴿وَإِنَّهَا لَبِسَبِيلٍ مُّقِيمٍ﴾ وە بێ گومان شەو (شارە وێران کراوە) لەسەر ڕێگای سەرەکی (کاروانەکان) دایە. ٧٦) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەی گرنگ هەیە بۆ بڕوادارانی. ٧٧) ﴿وَإِن كَانَ أَصْحَابُ الْأَيْكَةِ لَظَالِمِينَ﴾ بەڕاستی خاوەن باخاتە زلە بێرەکانیش (لەوبی شوعەیب) لەستەم کاران بوون. ٧٨) ﴿فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ جا تۆڵەمان لێ سەندن ﴿وَإِنَّهُمَا لَبِإِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ جا بەڕاستی ئەم دووانە لەسەر ڕێگایەکی ئاشکرادان. ٧٩) ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ أَصْحَابُ الْحِجْرِ الْمُرْسَلِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خەڵکی حیجریش بروایان بە پێغەمبەرەکانیان نەکرد. ٨٠) ﴿وَآتَيْنَاهُمْ آيَاتِنَا﴾ بەڵگەو نیشانەکانی خۆمانمان پێدان ﴿فَكَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ بەڵام ئەوان بڕوییان لێ وەرگێڕا. ٨١) ﴿وَكَانُوا يَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ﴾ ئەوانە لەشاخەکاندا دەیانتاشی ﴿بُيُوتًا آمِنِينَ﴾ خانووی زۆری (قایمی) بێ ترس و بیم. ٨٢) ﴿فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ مُصْبِحِينَ﴾ ئینجا دەنگ و پیاوەڵشاخانێکی بەهێز گرتنی لەبەرەبەیانا. ٨٣) ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ جا هەرچیان کردبوو (خانوو لەچیاکاندا) هیچ سوودی پێ نەگەیاندن. ٨٤) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ وە ئێمە ئاسمانەکان و زەویمان دروست نەکردبوو ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ ئەوەش لەتێوانیاندا بە بەحەق و ڕاستی نەبێت ﴿وَإِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ﴾ وە بێگومان ڕۆژی دوایی هێرشت ﴿فَاصْفَحِ الصَّفْحَ الْجَمِيلَ﴾ تۆش بەجوانی چاوپۆشی بکە لێیان. ٨٥) ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی خەر پەروەردگارت بەدی هێنەری زاتایە. ٨٦) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَاكَ سَبْعًا مِّنَ الْمَثَانِي﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی حەوت ئایەتی دووبارە کراوەمان پێ بەخشیت ﴿وَالْقُرْآنَ الْعَظِيمَ﴾ هەروەها قورئانی گەورەش. ٨٧) ﴿لَا تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) چاوت مەبڕە ئەو نازو نیعمەتی (دنیا) کەدایمانە بە ﴿أَزْوَاجًا مِّنْهُمْ﴾ کۆمەڵێک لەو بێ باوەڕانە ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾ خەمیان بۆ مەخۆ ﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە باڵی بەزەیی ڕاکە بۆ بڕوادارانی. ٨٨) ﴿وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ﴾ و بڵێ بە ڕاستی من ترسێنەرێکی ڕوون و ئاشکرام (دەتان ترسێنم لە سزایەک). ٨٩) ﴿كَمَا أَنزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ﴾ وێنەی ئەو (سزایە)ی ئاریمان بۆ دابەزی کەران. ٩٠)

الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ ﴿٩١﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَسْأَلَنَّهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٩٢﴾ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾ فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ
عَنِ الْمُشْرِكِينَ ﴿٩٤﴾ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ ﴿٩٥﴾ الَّذِينَ
يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٩٦﴾ وَلَقَدْ نَعْلَمُ
أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ بِمَا يَقُولُونَ ﴿٩٧﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَكُنْ
مِنَ السَّاجِدِينَ ﴿٩٨﴾ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴿٩٩﴾

سورة النحل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَتَىٰ أَمْرُ اللَّهِ فَلَا تَسْتَعْجِلُوهُ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿١﴾ يُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ بِالرُّوحِ مِنْ أَمْرِهِ عَلَىٰ مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ
أَنْ أَنْذِرُوا أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاتَّقُونِ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ تَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٣﴾ خَلَقَ
الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُبِينٌ ﴿٤﴾ وَالْأَنْعَامَ
خَلَقَهَا لَكُمْ فِيهَا دِفْءٌ وَمَنَافِعُ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ
﴿٥﴾ وَلَكُمْ فِيهَا جَمَالٌ حِينَ تُرِيحُونَ وَحِينَ تَسْرَحُونَ ﴿٦﴾

هێدیەتی کردوە لەسەر خۆی کەبیانتە بەدەستەوە. وەهەندێک دەڵێن مەبەست لەو کەسانە کە هەندێک لە قورئانیان بەدرۆ دەخستەوە، وەک جولەکە و گاورەکان کە هەندێک لە قورئانیان بەدرۆ دەخستەوە، وەک جولەکە و گاورەکان کە هەندێک لە قورئانیان بەدرۆ دەخستەوە، یان وەک هەندێک لە قورەیشییەکان کە هەندێک لە قورئانیان بەدرۆ دەخستەوە).

لێکدانەوەی (١٢)

موسلیم (الأعراف): له ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: كان رسول الله (ﷺ) يدعو: (اللهم إني أسألك الهدى و التقى و العفاف و الغنى. اللهم اشرح صدري و يسر لي أمري و أعوذ بك من شر وسواس صدري و شتات أمري. اللهم اعصمني من شر ما يجيء به الريح. اللهم أعوذ بك من شر ما يلج في الليل و شر ما يلج في النهار و من شر ما تهب به الرياح و من شر بوائق الدهر). ئیبن و مەبەست (وەزیفەی خوێندنی ئەو دوعایە): پێغەمبەری خوا (ﷺ) بەم شێوەیە دەیپارایەوە:-

﴿الذين جعلوا القرآن عضين﴾ ئەوانەی کەقورئانیان کردە چەند بەشەرە. ٩١)﴿فوربك لنسئلنهم أجمعين﴾ جا سوێند بە پەروەردگارت پرسیار لەهەموویان دەکەین. ٩٢)﴿عما كانوا يعملون﴾ لەوەی کەدەیانکرد (لەدنیادا). ٩٣)﴿فاصدع بما تؤمر﴾ جا هەر فەرمانێکت پێ دەدرێ بەئاشکرا پای گەیەنە ﴿وأعرض عن المشركين﴾و گوێ بەهاوبەش دانەران مەدە. ٩٤) ﴿إنا كفيناك المستهزئين﴾ بەڕاستی ئێمە کافانە چیانمان لەکۆل کردبێتەوە. ٩٥) ﴿الذين يجعلون مع الله إلها آخر﴾ ئەوانەی لەگەڵ خوادا پەرستراوێکی تر دادەنێن ﴿فسوف يعلمون﴾ جا دواتر دەزانن (چۆن سزایان دەدەین). ٩٦)﴿ولقد نعلم﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە دەزانین ﴿أنك يضيق صدرك﴾ کەبەڕاستی تۆ دڵت تەنگ دەبێ بەوەی ئەوانە دەیڵێن. ٩٧)﴿فسبح بحمد﴾ کەوانە پەروەردگارت بەپاکی ڕاگرەو سوپاسی بکە ﴿وكن من الساجدين﴾ و لەسوژدە بەران بە. ٩٨) ﴿واعبد﴾ وە پەروەردگارت بپەرستە ﴿حتى يأتيك اليقين﴾ هەتا مردن بەهەت پێ دەگرێت. ٩٩)

سورەتی ﴿النحل﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان.﴿أتى أمر الله فلا تستعجلوه﴾ ئەرا فەرمانی خوا(بە سزادانیان)هات بۆیە پەلە مەکەن (لەهاتنی)﴿سبحانه وتعالى عما يشركون﴾پاک و بێ گەردی بۆ خوا لەهەر شتێ ئەوانە دەیکەن بەهاوبەشی. ١)﴿ينزل الملائكة بالروح من أمره﴾فریشتە دەنێرێتەخوارەوە بەوەحی بەفەرمانی خۆی﴿على من يشاء من عباده﴾ بۆ هەر کەسێ لەبەندەکانی کەخۆی بیەوێ﴿أن أنذروا﴾بەوەی کەخەڵکی بترسێنن﴿أنه لا إله إلا أنا فاتقون﴾کەبەڕاستی بێجگە لەمن هیچ پەرستراوێکی تر نی یە کەوانە هەر لەمن بترسن. ٢) ﴿خلق السموات والأرض بالحق﴾(خوا) ئاسمانەکانو زەوی بەهەق دروست کرد﴿تعالى عما يشركون﴾ بەڕێز بێندەلە هەرچی ئەوانە دەیکەنە هاوبەشی. ٣)﴿خلق الإنسان من نطفة﴾ ئادەمی دروست کرد لە دڵۆپە ئاوێک ﴿فإذا هو خصيم مبين﴾ کەچی بۆتە دوشمنێکی ئاشکرا. ٤)﴿والأنعام خلقها﴾ ئاژەڵیشی بۆ ئێوە دروست کردووە ﴿فيها دفء ومنافع﴾ کە (هۆی) گەرمایی و کەڵکیان تێدایە ﴿ومنها تأكلون﴾ وە لە(گۆشتی) ئەوان دەخۆن. ٥)﴿ولكم فيها جمال﴾ وە بۆ ئێوە هەیە لەو (ئاژەڵانەدا دیمەنی) جوانی و ڕازاوە ﴿حين تريحون وحين تسرحون﴾ کاتێ دەیان هێننەوە لە لەوەڕگا و کاتێکیش دەیان بەن بۆ لەوەڕگا. ٦)

وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ لَّمْ تَكُونُوا بَٰلِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ
الْأَنفُسِ ۚ إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۝٧ وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ
وَالْحَمِيرَ لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً ۚ وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ ۝٨
وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ وَمِنْهَا جَائِرٌ ۚ وَلَوْ شَاءَ لَهَدَىٰكُمْ
أَجْمَعِينَ ۝٩ هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لَّكُم مِّنْهُ
شَرَابٌ وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ ۝١٠ يُنۢبِتُ لَكُم
بِهِ الزَّرْعَ وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ وَمِن كُلِّ
الثَّمَرَاتِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ۝١١
وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ وَالنُّجُومُ
مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ ۗ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ
۝١٢ وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ ۚ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ ۝١٣ وَهُوَ الَّذِي
سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُوا
مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا ۖ وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ
وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ۝١٤

سەرەی خوایە من
دانای لێبوردنم لێ
دەکەوە، و دانای
بڕۆیت لێدەکەوە
دەربارەی ئایینم و
ڕێنمایی دانیان کەس و
کار و مالێ ئەوی
خوایە مەیەو و
هاریم لەوڕەشەر
تریەکانم مەبێتە و
ئارامیم پێ بدەن بم
پارێزە لە
پێشەوە و لە
دواوەوە و لە
ڕاست و چەپەوە
و لە سەرەوە، وە
پەناتت پێدەگرم
کەی پەروەردگارم
کە لە ژێرەوە لە
ناوچاوی.

لەپەڕەی (٢٩)
هەوڵی

(الأعراف)؛ من ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: قام فينا رسول الله (ﷺ) بموعظة فقال: (يا أيها الناس إنكم تحشرون إلى الله حفاة عراة غرلاً (كما بدأنا أول خلق نعيده وعداً علينا إنا كنا فاعلين). (رواه البخاري ومسلم).
مەبەستی کتێبی مەبەس (پەرەی خوای لێ بێ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا(ﷺ) لەناوماندا بوو ئامۆژگاری کردین و فەرمووی: (ئەی خەڵکینە بێگومان تێوە کۆدەکرێنەوە بۆ لای خوا پێ پێلاو دیرانی بێ...

﴿وَتَحْمِلُ أَثْقَالَكُمْ إِلَىٰ بَلَدٍ﴾ وە(هەندێ لەو مالاتانە) بارەکانتان هەڵدەگرن (وبیبەن) بۆ شارو جێگایەک ﴿لَّمْ تَكُونُوا بَالِغِيهِ إِلَّا بِشِقِّ الْأَنفُسِ﴾ کەتێیدە پێی نەدەگەیشتن مەگەر بەدژوارییەکی زۆر بەناڕەحەتی ﴿إِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگارتان زۆر بەسۆزو بەبەزەیی یە (بۆ شادەمی). ۷)﴿وَالْخَيْلَ وَالْبِغَالَ وَالْحَمِيرَ﴾ وە ئەسپ و مایین و ئێستر گوێ درێژەکان بۆ دروست کردنتان) ﴿لِتَرْكَبُوهَا وَزِينَةً﴾ لەبەر ئەوەی سوارییان بن و هۆی ڕازانەوەش بن بۆ تێوە ﴿وَيَخْلُقُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە (خوا) شتی وا دروست دەکات کە(تێستە) تێوە نایزانن. ۸)﴿وَعَلَى اللَّهِ قَصْدُ السَّبِيلِ﴾ پێگای ڕاست نیشاندان (بەبەندەکان) تەنها بۆ خوایە ﴿وَمِنْهَا جَائِرٌ﴾ وە هەندێ لەڕێگاکان لاڕو ناڕێکە ﴿وَلَوْ شَاءَ لَهَدَاكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ وە ئەگەر (خوا) بیویستایە هەمووتانی ڕێنموونی دەکرد. ۹)﴿هُوَ الَّذِي أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ ئەو (خوا) زاتێکە کە لەئاسمانەوەبارانێکی بۆ باراندون ﴿لَّكُم مِّنْهُ شَرَابٌ﴾ ئاو خواردنەوەتان لەو (بارانە)یە ﴿وَمِنْهُ شَجَرٌ فِيهِ تُسِيمُونَ﴾ و هۆی سەوز بوونی ڕووەکیەکە کەمەڕ و ماڵاتی ئێ دەلەوەڕێنن. ۱۰)﴿يُنبِتُ لَكُم بِهِ الزَّرْعَ﴾ بەو (شارە خوا) بۆتان دەڕوێنێ کشتوکاڵ ﴿وَالزَّيْتُونَ وَالنَّخِيلَ وَالْأَعْنَابَ﴾ و زەیتوون و دار خورما مێوو ڕەز ﴿وَمِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾و هەموو بەرو میوەیەک ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باس کرا) بەڵگەیەکی زۆر هەیە بۆ ئەوکەسانەی بیردەکەنەوە. ۱۱)﴿وَسَخَّرَ لَكُمُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ وە پاسی هێناوە بۆتان شەوو ڕۆژ ﴿وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و خۆرو مانگ ﴿وَالنُّجُومُ مُسَخَّرَاتٌ بِأَمْرِهِ﴾ هەروەها ئەستێرەکانیش ڕام هێنراون بەفەرمانی خوا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باس کرا) بەڵگەی زۆر هەیە بۆ ئەوانەی کەژیرن و تێدەگەن. ۱۲)﴿وَمَا ذَرَأَ لَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە (پاسی هێناوە) بۆتان ئەوەی دروستی کردووە لەزەویدا ﴿مُخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ﴾ کەڕەنگ و جۆربەجۆر جیاوازە ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا باسکرا﴿لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَذَّكَّرُونَ﴾ نیشانەیەکی زۆر هەیە بۆ ئەوانەی کەئامۆژگاری وەردەگرن. ۱۳)﴿وَهُوَ الَّذِي سَخَّرَ الْبَحْرَ لِتَأْكُلُوا مِنْهُ لَحْمًا طَرِيًّا﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێکە کەدەریای ڕام هێناوە بۆ ئەوەی گۆشتی تازەی لێ بخۆن﴿وَتَسْتَخْرِجُوا مِنْهُ حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا﴾ وە بۆ ئەوەی خشڵیشی لێ دەربێنن کەئەوەی پۆشن (بۆ خۆ ڕازاندنەوە)﴿وَتَرَى الْفُلْكَ مَوَاخِرَ فِيهِ﴾ و کەشتیەکان دەبینی تاری دەریاکە لەت دەکەن ﴿وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی هەندێ لەمەزڵ و ڕۆزی خوا بەدەس بێنن بۆ ئەوەی سوپاسی خوات بکەن. ۱۴)

وَأَلْقَىٰ فِي ٱلْأَرْضِ رَوَٰسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ وَأَنْهَٰرًا وَسُبُلًا
لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٥﴾ وَعَلَٰمَٰتٍ وَبِٱلنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ
﴿١٦﴾ أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٧﴾ وَإِن
تَعُدُّوا نِعْمَةَ ٱللَّهِ لَا تُحْصُوهَآ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٨﴾
وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿١٩﴾ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ لَا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْوَٰتٌ غَيْرُ
أَحْيَآءٍ وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٢١﴾ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ
فَٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ
﴿٢٢﴾ لَا جَرَمَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ۚ إِنَّهُۥ
لَا يُحِبُّ ٱلْمُسْتَكْبِرِينَ ﴿٢٣﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۙ
قَالُوٓا۟ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ لِيَحْمِلُوٓا۟ أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ وَمِنْ أَوْزَارِ ٱلَّذِينَ يُضِلُّونَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۗ أَلَا
سَآءَ مَا يَزِرُونَ ﴿٢٥﴾ قَدْ مَكَرَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ
فَأَتَى ٱللَّهُ بُنْيَٰنَهُم مِّنَ ٱلْقَوَاعِدِ فَخَرَّ عَلَيْهِمُ ٱلسَّقْفُ
مِن فَوْقِهِمْ وَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٦﴾

هیچ پەیامبەرێک و ئایەتێکی پەیامێکی دەدەنە دەرکەوتن پاشان ئیمە ئایەتەکانی خۆیانەوە! (وەک چۆن لە یەکەم جارەوە دروستمان کردن دەتانگێڕینەوە بەڵێنەکە لەسەرمان ئێمە خۆمان ئەنجامی دەدەین).

ئایەتی (٢٥) سورەتی (الأعراف) ئەڵێ ڕەسوڵی خوا (ﷺ): (هەر کەسێک لەسەر هیدایەتێک بانگەشەی بکات بەشێک لە پاداشی هەموو ئەو کەسانە دەدرێت کە شوێنی دەکەون بێ ئەوەی هیچ کەمێک لە پاداشەکانیان بکاتەوە بەڵام هەر کەسێک بانگەشەی گومڕایی بکات بەشێک لە تاوانەکانی هەموو ئەو کەسانە دەدرێت کە شوێنی دەکەون بێ ئەوەی هیچ کەمێک لە تاوانەکانیان بکاتەوە) ئەبو داود و ئەحمەد و ئیبن ماجە و دارمی و ئیبن حیبان گێڕاویانەتەوە.

﴿وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ﴾ وە (خوا) لەزەویدا چەند شاخێکی دامەزراوی دانناوە ﴿أَن تَمِيدَ بِكُمْ﴾ بۆ ئەوەی تاسەرلەنگەرتان پێ نەکات ﴿وَأَنْهَارًا﴾ وەچەم و پووبارێ (ئیادانناوە) ﴿وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ هەروەها ڕێگای (ئاسانی بەدی هێناوە) بۆ ئەوەی ئێوە ڕێ بێ دەرگەن. ١٥)﴿وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ هەروەها نیشانەی (ڕێی دانناوەو بەئەستێرەش خەڵکی ڕێ دەزانەکەن (لەشەوێدا). ١٦)﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ﴾ جا ئایا (ئافڕێنەر) وەک ئەوانە نووست دەکات وەک کەسێک وایە کە هیچ نووست نەکات ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ئەوە بۆ بیرناکەنەوە؟ ١٧)﴿وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَةَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ وە ئەگەر (بتانەوێ) نیعمەتی خوا بژمێرن ناتوانن بیان (ژمێرن ﴿إِنَّ اللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبووردەی میهرەبانە. ١٨)﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ﴾ وە خوا دەزانێ چی دە شارنەوە ﴿وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ و چی ئاشکرا دەکەن. ١٩)﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوانەش هاواریان لێ دەکەن بێجگەلە خوا ﴿لَا يَخْلُقُونَ شَيْئًا وَهُمْ يُخْلَقُونَ﴾ هیچ شتێ نووست ناکەن بەڵکو خۆیان نووست کراون. ٢٠)﴿أَمْوَاتٌ غَيْرُ أَحْيَاءٍ﴾ مردووی بێ گیانن ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ (ئەو بتانە) هەست ناکەن کەی (خۆیان و خەڵکی) زیندوو دەکرێنەوە. ٢١) ﴿إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ خوای ئێوە خوایەکی تاک و تەنیایە ﴿فَالَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ جا ئەوانەی کەبڕوا ناهێنن بەڕۆژی دوایی ﴿قُلُوبُهُم مُّنكِرَةٌ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ﴾ دڵەکانیان بێ باوەڕەو هەمیشە خۆیان بەزل دەزانن. ٢٢)﴿لَا جَرَمَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ ڕاستە بێ گومان خوا دەزانێ ﴿مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەئەوەی دەی شارنەوەو ئەوەی ئاشکرای دەکەن ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْتَكْبِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا خۆ بەزل زانانی خۆش ناوێ. ٢٣)﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُم مَّاذَا أَنزَلَ رَبُّكُمْ﴾ وە کاتێ بەوانە بوترێ ئایا پەروەردگارتان چی ناردۆتە خوارەوە ﴿قَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ دەڵێن حیکایەتی پێشینەکان. ٢٤)﴿لِيَحْمِلُوا أَوْزَارَهُمْ كَامِلَةً﴾ بۆ ئەوەی باری گوناهی خۆیان بەئەوانی هەڵبگرن ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایدا ﴿وَمِنْ أَوْزَارِ الَّذِينَ يُضِلُّونَهُم﴾ لەگەڵ هەندێ لەباری گوناهی ئەوانەی کە ئەمان گومڕایان دەکردن ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ زانیاری ﴿أَلَا سَاءَ مَا يَزِرُونَ﴾ بێگومان بار بەدە ئەوەی کەهەڵیدەگرن (و دەیگرێتە ئەستۆ). ٢٥)﴿قَدْ مَكَرَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بەڕاستی ئەوانەش کە لەپێش ئەمانەوە بوون پیلانیان گێڕا ﴿فَأَتَى اللَّهُ بُنْيَانَهُم مِّنَ الْقَوَاعِدِ﴾ جا خوا کۆشک و خانووەکانیانی لەبن بنەمەکانیەوە دەرهێنا ﴿فَخَرَّ عَلَيْهِمُ السَّقْفُ مِن فَوْقِهِمْ﴾ ئەوسا سەربانەکانیان لەسەریانەوە بۆخا بەسەریاندا ﴿وَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەلایەکەوە سزایان بۆ هات کەهەستیان پێ نەدەکرد. ٢٦)

ثُمَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ يُخْزِيهِمْ وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِيَ الَّذِينَ
كُنتُمْ تُشَٰٓقُّونَ فِيهِمْ ۚ قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ إِنَّ ٱلْخِزْىَ
ٱلْيَوْمَ وَٱلسُّوٓءَ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٢٧﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
ظَالِمِىٓ أَنفُسِهِمْ ۖ فَأَلْقَوُا۟ ٱلسَّلَمَ مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِن سُوٓءٍ ۚ بَلَىٰٓ
إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ
خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَلَبِئْسَ مَثْوًى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٢٩﴾ ۞ وَقِيلَ
لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ مَاذَآ أَنزَلَ رَبُّكُمْ ۚ قَالُوا۟ خَيْرًا ۗ لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى
هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۚ وَلَدَارُ ٱلْءَاخِرَةِ خَيْرٌ ۚ وَلَنِعْمَ دَارُ ٱلْمُتَّقِينَ
﴿٣٠﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ لَهُمْ فِيهَا
مَا يَشَآءُونَ ۚ كَذَٰلِكَ يَجْزِى ٱللَّهُ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ تَتَوَفَّىٰهُمُ
ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ طَيِّبِينَ ۙ يَقُولُونَ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمُ ۙ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ بِمَا
كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّآ أَن تَأْتِيَهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
أَوْ يَأْتِىَ أَمْرُ رَبِّكَ ۚ كَذَٰلِكَ فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ
ٱللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَصَابَهُمْ
سَيِّـَٔاتُ مَا عَمِلُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٤﴾

﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يُخْزِيهِمْ﴾ پاشان لەڕۆژی دواییدا ڕیسوا و سەرشۆڕیان دەکات ﴿وَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ﴾ و(خوا پێیان)دەفەرموێ لەکوێن ئەو هاوبەشانەی ﴿كُنْتُمْ تُشَاقُّونَ فِيهِمْ﴾ کەئێوە لەبەر ئەوان بەربەرەکانێ (ی پێغەمبەرەکان و بڕواداران)تان دەکرد دەربارەیان ﴿قَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ ئەوانەی زانیاریان پێ درا بوو دەڵێن ﴿إِنَّ الْخِزْيَ الْيَوْمَ وَالسُّوءَ﴾ بەڕاستی ڕیسوایی و بەدبەختی ئەمڕۆ ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ بۆ بێ باوەڕانە. ٢٧) ﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ ئەوانەی کەفریشتەکان گیانیان دەکێشن ﴿ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ﴾ لە کاتێکدا ستەم کار بوون لەخۆیان ﴿فَأَلْقَوُا السَّلَمَ﴾ جالەو کاتەدا مل کەچ دەبن ﴿مَا كُنَّا نَعْمَلُ مِنْ سُوءٍ﴾ (و ئەڵێن) ئێمە هیچ خراپەیەکمان نەکردووە ﴿بَلَى إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەڵێ (خراپەتان کردووە) بێگومان خوا ئاگادارەبە و کردەوانەی کەئێوە دەتانکرد. ٢٨) ﴿فَادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ﴾ کەواتە لەدەرگاکانی دۆزەخەوە بڕۆنە ژورەوە ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تێیدا بمێننەوە بەهەمیشەیی (هەتاهەتایە) ﴿فَلَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ دەسا جێگەی خۆ بەگەورە زانان چەن خراپە. ٢٩) ﴿وَقِيلَ لِلَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ وە ووترا بەوانەی کەخۆیان پاراست (لە بێ بڕوایی) ﴿مَاذَا أَنْزَلَ رَبُّكُمْ قَالُوا خَيْرًا﴾ ئەوە پەروەردگارتان چی ناردۆتە خوارەوە؟ دەڵێن خێرو چاکە ﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ بۆ ئەوانەی کە لەم دنیایەدا چاکەیان کردووە چاکە هەیە ﴿وَلَدَارُ الْآخِرَةِ خَيْرٌ﴾ و بێگومان جێگای ڕۆژی دوایی چاکترە ﴿وَلَنِعْمَ دَارُ الْمُتَّقِينَ﴾ و چ خۆشەماڵ و شوێنی پارێزکاران. ٣٠) ﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا﴾ بەهەشتانێك جێگای مانەوەی هەمیشەیین کەئەوان دەچنەناوی ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ڕوبارەکانی دەڕۆن بەژێر (قەسرو درەختەکان)یاندا ﴿لَهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ﴾ لەو بەهەشتانەدایە ئەوەی بیانەوێ بۆیان ئامادەیە ﴿كَذَلِكَ يَجْزِي اللَّهُ الْمُتَّقِينَ﴾ ئابەو جۆرە خوا پاداشتی خۆ پارێزەران دەدانەوە. ٣١) ﴿الَّذِينَ تَتَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ طَيِّبِينَ﴾ ئەوانەی کەفریشتەکان (ی گیان کێشان) گیانیان دەکێشن بەپاکی ﴿يَقُولُونَ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ (فریشتەکان) دەڵێن سەلامتان لێ بێ ﴿ادْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بچنە بەهەشتەوە بەهۆی ئەوەی کەدەتانکرد(لەدنیادا). ٣٢) ﴿هَلْ يَنْظُرُونَ إِلَّا أَنْ تَأْتِيَهُمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ ئایا چاوەڕێ ی چی ئەکەن جگە لەوەی فریشتەکان بۆتان بێن (گیانیان بکێشن) ﴿أَوْ يَأْتِيَ أَمْرُ رَبِّكَ﴾ یان فەرمانی پەروەردگارت بێت (بۆ سزادانیان) ﴿كَذَلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ ئەوانەی پێش ئەمانیش هەر وەکو ئەمانیان کرد ﴿وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ﴾ و خواستەمی لێ نەکردن ﴿وَلَكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەکرد. ٣٣) ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا﴾ لەئاکامدا تۆڵەی ئەو خراپانانەیان تووش بوو کەکردبوویان ﴿وَحَاقَ بِهِمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ وە ئەو (سزا)ی کەئەوان گاڵتەیان پێ دەکرد دەوری دان و هاتەسەریان. ٣٤)

وَقَالَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱللَّهُ مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِۦ مِن
شَىْءٍ نَّحْنُ وَلَآ ءَابَآؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِن دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ كَذَٰلِكَ
فَعَلَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ فَهَلْ عَلَى ٱلرُّسُلِ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ
﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِى كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ
وَٱجْتَنِبُوا۟ ٱلطَّٰغُوتَ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى ٱللَّهُ وَمِنْهُم مَّنْ
حَقَّتْ عَلَيْهِ ٱلضَّلَٰلَةُ ۚ فَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٦﴾ إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَىٰهُمْ
فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَن يُضِلُّ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٧﴾
وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ ۙ لَا يَبْعَثُ ٱللَّهُ مَن يَمُوتُ ۚ بَلَىٰ
وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٨﴾
لِيُبَيِّنَ لَهُمُ ٱلَّذِى يَخْتَلِفُونَ فِيهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ
كَانُوا۟ كَٰذِبِينَ ﴿٣٩﴾ إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَىْءٍ إِذَآ أَرَدْنَٰهُ أَن نَّقُولَ
لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٠﴾ وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى ٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ مَا ظُلِمُوا۟
لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَلَأَجْرُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟
يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ ٱلَّذِينَ صَبَرُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٤٢﴾

فایدەتی (٤٢) سورەتی (الأعراف): عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا خلص المؤمنون من النار حبسوا على النظرة بين الجنة والنار فاقتص لهم مظالم كانت بينهم في الدنيا حتى إذا هذبوا ونقوا أذن لهم في دخول الجنة فوالذي نفسي بيده إن أحدهم بمنزله في الجنة أدل منه بمسكنه كان في الدنيا) (رواه البخاري). ئەبو سەعیدی خودری (خوای لێ ڕازی بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کاتێ بڕواداران ڕزگاریان بوو لە ئاگری دۆزەخ لەسەر پردێک لەنێوان بەهەشت و دۆزەخدا ڕادەگیرێن جا تۆڵەی ئەو ستەمانەیان لێ وەرئەگیرێ کە لەنێوانیاندا بووە لەدنیادا تا پاڵاقتە دەبن و پاک ئەبنەوە مۆڵەت دەدرێن بچنە ناو بەهەشتەوە جا سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە بێگومان هەموو یەکێکیان بەشوێن و ماڵەکەی بەهەشتی شیارەزاتوە لە چێکا و ماڵەکەی کە لەدنیادا هەبووە).

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە ئەوانەی هاویەشیان داناوە بۆ خوا دەڵێن ﴿لَوْلَا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە ﴿مَا عَبَدْنَا مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ﴾ بێجگە ئەو (خوا) هیچ هێزێکمان نەدەپەرست ﴿نَحْنُ وَلَا آبَاؤُنَا﴾ ئەێمەو باپیرانمان ﴿وَلَا حَرَّمْنَا﴾ وە حەرامسان نەدەکرد ﴿مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێ بەبێ فەرمانی ئەو ﴿كَذَٰلِكَ فَعَلَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ پێشینانی ئەمانیش هەر بەو جۆرەیان دەکرد ﴿هَلْ عَلَى الرُّسُلِ إِلَّا الْبَلَاغُ﴾ دەی ئایا پێغەمبەران هیچیان لەسەر بێجگە لەڕاگەیاندنێکی ئاشکرا. ٣٥) ﴿وَلَقَدْ بَعَثْنَا فِي كُلِّ أُمَّةٍ رَّسُولًا﴾ سوێند بەخوا لەناو هەموو گەل و تومەتێکدا پێغەمبەرێکمان نارەووە ﴿أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاجْتَنِبُوا الطَّاغُوتَ﴾ بەمەی تەنها خوا بپەرستنو مووریکەنەوە لە(پەرستنی) هەرپەرستراوێکی تر ﴿فَمِنْهُم مَّنْ هَدَى اللَّهُ﴾ جا خوا هەندێکی لەو (تومەت)انە ڕێنموونی کرد ﴿وَمِنْهُم مَّنْ حَقَّتْ عَلَيْهِ الضَّلَالَةُ﴾ و هەندێکیشیان (لەبەر خراپیان) گومڕایی بەشەی گرتن ﴿فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا﴾ دەی بەهەزەوپدا بگەڕێن و تەماشاکەن ﴿كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ سەر ئەنجامی بێ باوەڕان چۆن بوو. ٣٦) ﴿إِن تَحْرِصْ عَلَىٰ هُدَاهُمْ﴾ هەر چەند زۆر سوورییی لەسەر ڕێنموونی ئەوانە (بێ سوودە) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَن يُضِلُّ﴾ چونکە بەڕاستی خوا ڕێنموونی کەسێک ناکات کە (بیەوێ) گومڕای بکات ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾ هیچ پشتیوانێکیشیان نی یە. ٣٧) ﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ وە ئەوانە زۆر توند سوێندیان دەخوارد بەخوا ﴿لَا يَبْعَثُ اللَّهُ مَن يَمُوتُ﴾ (دەیان وت) هەرکەس بمرێ خوا زیندووی ناکاتەوە ﴿بَلَىٰ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا﴾ بەڵێ (زیندووی دەکاتەوە) بەڵێنێکی هەق و ڕاستی خوایە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی نازانن. ٣٨) ﴿لِيُبَيِّنَ لَهُمُ الَّذِي يَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ بۆئەوەی بەوانی بکاتەوە بۆخەڵکی ئەوەی تیایدا جیاوازن ﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وەتا ئەوانەش کە بێ باوەڕبوون بزانن ﴿أَنَّهُمْ كَانُوا كَاذِبِينَ﴾ کەبەڕاستی ئەوان درۆزن بوون. ٣٩) ﴿إِنَّمَا قَوْلُنَا لِشَيْءٍ إِذَا أَرَدْنَاهُ﴾ بێ گومان ووتەی ئێمە بۆ هەر کارێک کاتێ بمانەوێ ﴿أَن نَّقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ (ئەمەیە) کەپێی دەڵێین ببە ئەویش یەکسەر دەبێت. ٤٠) ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا فِي اللَّهِ﴾ وە ئەوانەی لەڕێی خوادا کۆچیان کرد ﴿مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا﴾ دوای ئەوەی ستەمیان ﴿لَنُبَوِّئَنَّهُمْ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ بێ گومان لەدنیادا نیشتەجێیان دەکەین زۆر بەجاکی ﴿وَلَأَجْرُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ وە بەڕاستی پاداشتی ڕۆژی دوایی گەورەترە ئەگەر بیان زانیایە. ٤١) ﴿الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ئەوانەی کەسانێک بوون ملیان بەخۆیانەدا گرت و تەنها پشتیان بەپەروەردگاریان دەبەست. ٤٢)

وَمَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ إِلَّا رِجَالٗا نُّوحِيٓ إِلَيۡهِمۡ فَسۡـَٔلُوٓاْ أَهۡلَ
ٱلذِّكۡرِ إِن كُنتُمۡ لَا تَعۡلَمُونَ ﴿٤٣﴾ بِٱلۡبَيِّنَٰتِ وَٱلزُّبُرِۗ وَأَنزَلۡنَآ إِلَيۡكَ
ٱلذِّكۡرَ لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَعَلَّهُمۡ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٤٤﴾ أَفَأَمِنَ ٱلَّذِينَ مَكَرُواْ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَخۡسِفَ ٱللَّهُ بِهِمُ ٱلۡأَرۡضَ
أَوۡ يَأۡتِيَهُمُ ٱلۡعَذَابُ مِنۡ حَيۡثُ لَا يَشۡعُرُونَ ﴿٤٥﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ
فِي تَقَلُّبِهِمۡ فَمَا هُم بِمُعۡجِزِينَ ﴿٤٦﴾ أَوۡ يَأۡخُذَهُمۡ عَلَىٰ تَخَوُّفٖ فَإِنَّ
رَبَّكُمۡ لَرَءُوفٞ رَّحِيمٌ ﴿٤٧﴾ أَوَلَمۡ يَرَوۡاْ إِلَىٰ مَا خَلَقَ ٱللَّهُ مِن شَيۡءٖ يَتَفَيَّؤُاْ
ظِلَٰلُهُۥ عَنِ ٱلۡيَمِينِ وَٱلشَّمَآئِلِ سُجَّدٗا لِّلَّهِ وَهُمۡ دَٰخِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَلِلَّهِ يَسۡجُدُ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلۡأَرۡضِ مِن دَآبَّةٖ
وَٱلۡمَلَٰٓئِكَةُ وَهُمۡ لَا يَسۡتَكۡبِرُونَ ﴿٤٩﴾ يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوۡقِهِمۡ
وَيَفۡعَلُونَ مَا يُؤۡمَرُونَ ﴿٥٠﴾ ۞ وَقَالَ ٱللَّهُ لَا تَتَّخِذُوٓاْ إِلَٰهَيۡنِ
ٱثۡنَيۡنِۖ إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٞ وَٰحِدٞۖ فَإِيَّٰيَ فَٱرۡهَبُونِ ﴿٥١﴾ وَلَهُۥ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلۡأَرۡضِ وَلَهُ ٱلدِّينُ وَاصِبًاۚ أَفَغَيۡرَ ٱللَّهِ تَتَّقُونَ ﴿٥٢﴾ وَمَا بِكُم مِّن
نِّعۡمَةٖ فَمِنَ ٱللَّهِ ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فَإِلَيۡهِ تَجۡـَٔرُونَ ﴿٥٣﴾ ثُمَّ
إِذَا كَشَفَ ٱلضُّرَّ عَنكُمۡ إِذَا فَرِيقٞ مِّنكُم بِرَبِّهِمۡ يُشۡرِكُونَ ﴿٥٤﴾

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ وە ڕەوانەمان نەکردووە لەپێش تۆ﴿إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ﴾ بێجگە لە پیاوانێ کە نیگامان بۆ ناردوون ﴿فَسْئَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ﴾ دەی پرسیار بکەن لەزانایان ﴿إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە نازانن. ٤٣)﴿بِالْبَيِّنَاتِ وَالزُّبُرِ﴾ لەگەڵ چەندین بەڵگەو پەڕاوی ئاسمانی﴿وَأَنزَلْنَا إِلَيْكَ الذِّكْرَ﴾و قورئانیشمان بۆ تۆ نارد﴿لِتُبَيِّنَ لِلنَّاسِ مَا نُزِّلَ إِلَيْهِمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕوونی بکەیتەوە بۆ خەڵکی ئەوەی بۆیان نێردراوەتە خوارەوە﴿وَلَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڵکو بیربکەنەوە وتێ بگەن. ٤٤)﴿أَفَأَمِنَ الَّذِينَ مَكَرُوا السَّيِّئَاتِ﴾ دەی ئایا ئەوانەی کەپیلان و خراپەیان کردووە بێ باکن و ناترسن لەوەی ﴿أَن يَخْسِفَ اللَّهُ بِهِمُ الْأَرْضَ﴾ کەخوا بیان بات بەناخی زەویدا﴿أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ﴾ یان سزایان بۆ بێت ﴿مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەشوێنێکەوە کەهەستی پێناکەن. ٤٥)﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ فِي تَقَلُّبِهِمْ﴾ یان (سزا)بیان گرێ لەکاتی گەڕان و هاتوچۆدا ﴿فَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ﴾ ئیتر ناتوانن خۆیان قوتارکەن. ٤٦)﴿أَوْ يَأْخُذَهُمْ عَلَىٰ تَخَوُّفٍ﴾ یان لەکاتێکدا دەترسن (لەسزادان) لەناویان دەبات ﴿فَإِنَّ رَبَّكُمْ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ﴾ بێ گومان پەروەردگارتان دڵسۆز و میهرەبانە. ٤٧)﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَىٰ مَا خَلَقَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ﴾ ئایا ئەوانە نابینن و سەرنج نادەن کە هەرچی خوا دروستی کردووە ﴿يَتَفَيَّؤُا ظِلَالُهُ﴾ سێبەرەکانیان دەگۆڕێت ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَالشَّمَائِلِ﴾ بەلای ڕاست و چەپیاندا ﴿سُجَّدًا لِّلَّهِ وَهُمْ دَاخِرُونَ﴾ بەمل کەچیەوە سوژدە بۆ خوا دەبن. ٤٨)﴿وَلِلَّهِ يَسْجُدُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەکان و هەرچی وا لەزەویدایە هەر بۆ خوا سوژدە دەبەن ﴿مِن دَابَّةٍ وَالْمَلَائِكَةُ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ لەگیان لەبەران و فریشتەکان لەهەمان کاتدا خۆشیان بەگەورە دانانێن. ٤٩)﴿يَخَافُونَ رَبَّهُم مِّن فَوْقِهِمْ﴾ لە پەروەردگاریان دەترسن کەلەلای سەروویانەوەیە ﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ و هەر فەرمانێکیان پێ بکرێ دەیکەن. ٥٠)﴿وَقَالَ اللَّهُ لَا تَتَّخِذُوا إِلَٰهَيْنِ اثْنَيْنِ﴾ خوا فەرمووی دوو پەرستراو بۆ خۆتان دامەنێن ﴿إِنَّمَا هُوَ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بێگومان پەرستراو(ی ئێوە) تەنها یەکێکە ﴿فَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ﴾ کەواتە هەر لەمن بترسن. ٥١)﴿وَلَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وە تەنها موڵکی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و لەزەویدایە ﴿وَلَهُ الدِّينُ وَاصِبًا﴾ وە گوێ ڕایەڵی بەردەوام هەر بۆ ئەوە ﴿أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا لەغەیری خوا دەترسن؟ ٥٢)﴿وَمَا بِكُم مِّن نِّعْمَةٍ فَمِنَ اللَّهِ﴾ وە هەر چاکە و بەهرەیەکتان هەبێ ئەوە هەمووی لەخواوەیە ﴿ثُمَّ إِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ﴾ پاشان کاتێ دووچاری زیان و ناڕەحەتیەک بین ﴿فَإِلَيْهِ تَجْأَرُونَ﴾ ئەوە پەناو هاوار هەر بۆلای ئەو دەبەن. ٥٣)﴿ثُمَّ إِذَا كَشَفَ الضُّرَّ عَنكُمْ﴾ لەپاشان کاتێ ناڕەحەتیەکەی لەسەر لابردن ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنكُم﴾ کوت و پڕ دەستەیەک لە ئێوە ﴿بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾ هاوبەش بڕیار دەدەن بۆ پەروەردگاریان. ٥٤)

لِيَكْفُرُوا بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ ۚ فَتَمَتَّعُوا۟ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٥٥﴾ وَيَجْعَلُونَ
لِمَا لَا يَعْلَمُونَ نَصِيبًا مِّمَّا رَزَقْنَٰهُمْ ۗ تَٱللَّهِ لَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ
تَفْتَرُونَ ﴿٥٦﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ ٱلْبَنَٰتِ سُبْحَٰنَهُۥ وَلَهُم مَّا يَشْتَهُونَ
﴿٥٧﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِٱلْأُنثَىٰ ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ
﴿٥٨﴾ يَتَوَٰرَىٰ مِنَ ٱلْقَوْمِ مِن سُوٓءِ مَا بُشِّرَ بِهِۦٓ ۚ أَيُمْسِكُهُۥ عَلَىٰ هُونٍ
أَمْ يَدُسُّهُۥ فِى ٱلتُّرَابِ ۗ أَلَا سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٥٩﴾ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ
بِٱلْءَاخِرَةِ مَثَلُ ٱلسَّوْءِ ۖ وَلِلَّهِ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿٦٠﴾ وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِظُلْمِهِم مَّا تَرَكَ عَلَيْهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن
يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۖ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ
سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ
وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ ٱلْكَذِبَ أَنَّ لَهُمُ ٱلْحُسْنَىٰ ۖ لَا جَرَمَ أَنَّ
لَهُمُ ٱلنَّارَ وَأَنَّهُم مُّفْرَطُونَ ﴿٦٢﴾ تَٱللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَآ إِلَىٰٓ أُمَمٍ مِّن
قَبْلِكَ فَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ أَعْمَٰلَهُمْ فَهُوَ وَلِيُّهُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ
ٱلَّذِى ٱخْتَلَفُوا۟ فِيهِ ۙ وَهُدًى وَرَحْمَةً لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٦٤﴾

جەنگیان پێ دەکەین، کەچی شەیتان کردەوەکانیانی بۆ خۆش کردوون، ئەوە ئەمڕۆ (لە دنیا) یاوەر و ڕابەری ئەوانە، (لە قیامەتیش) سزایەکی بەئێش دەبێت (٦٣) ئێمە ئەم قورئانەمان بۆ تۆ نەناردووە تەنها بۆ ئەوە نەبێت کە بۆیان ڕوون بکەیتەوە لەسەر ئەو شتانەی کە جیاوازیان تێدا کردووە، هەروەها بۆ ئەوە نەبێت کە ڕێنمایی و میهرەبانی بێت بۆ گەلێک کە بڕوا دەهێنن (٦٤)

ئەبوداود (٤٦٤٦) سوڕەتی (الأعراف)ی لە ئیبنو ئەبی ئوسامەوە لە ئیبنو عەبدولا ئیبنو مەقال سەمعی لێبێت دەڵێت: ئەبو ئیمامە باهیلی گوتی: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئێمە لە کەنارێکی دەکەوینەوە کە ئاوی خوێ و تاڵە، ئەگەر بە ئاوەکەی ئەو بڕۆین تووشی لاوازی دەبین، ئایا دەتوانین وەزوو بکەین؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (نەخێر) پاشان بەردەوام بوو لە ڕاڤەی کێشانی منداڵ بەدەستەوە ئەوەی من دەیبینم تۆ، ئەوان باشتر نابینیت بە لام ئێستا ناتوانن وەزوو بکەن).

ئەبوداود (٤٦٤٦) سوڕەتی (الأعراف)ە من أبي أمامة أن عبدالله ابن مقال سمع أبيه يقول: أتينا أبا أمامة القصر الأبيض من بحيرة إذا دخلناها قال يا نبي سل الله الجنة وتعوذ به من النار فإني سمعت رسول الله ﷺ يقول: (يكون قوم يعتدون في الدعاء و الطهور) (رواه أحمد و أبو داود و ابن ماجه). ئەبو ئومامە باهیلی گوتی: ئێمە لە کەنارێکی گەورەی ئەو دەڤەرەدا دادەبەزین کە ئاوی خوێ و تاڵە، ئەگەر بە ئاوەکەی ئەو بڕۆین تووشی لاوازی دەبین، ئایا دەتوانین وەزوو بکەین؟ پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: (نەخێر) پاشان بەردەوام بوو لە ڕاڤەی کێشانی منداڵ بەدەستەوە ئەوەی من دەیبینم تۆ، ئەوان باشتر نابینیت بە لام ئێستا ناتوانن وەزوو بکەن).

﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ﴾ باسپڵە بن بەرامبەر ئەوەی پێمان بەخشین ﴿فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ وە (لەدنیادا) ڕابوێرن جا لەمەو دوا دەزانن (چیتان لێ دەکەین). ٥٥)﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە (بت پەرستان) بۆ ئەو (بت)انەی کەهیچ نازانن دادەنێن ﴿نَصِيبًا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ﴾ بەشێك لەوەی کەئێمە پێمان بەخشیوون ﴿تَاللَّهِ لَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنْتُمْ تَفْتَرُونَ﴾ سوێند بەخوا پرسیارتان لێ دەکرێ لەسەر ئەو درۆو بوختانەی کەهەڵتان دەبەست. ٥٦) ﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ الْبَنَاتِ﴾ ئەو (بت پەرستانە) کچان بۆ خوا دادەنێن ﴿سُبْحَانَهُ وَلَهُمْ مَا يَشْتَهُونَ﴾ پاك و بێگەردی بۆ خواو بۆ خۆشیان چییان پێ خۆشە (دایدەنێن). ٥٧)﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُمْ بِالْأُنْثَى﴾ هەرکاتێ یەکێ لەوانە مزگێنی کچی پێ بدرێ ﴿ظَلَّ وَجْهُهُ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ﴾ ڕوی ڕەش دائەگەڕێ و بۆ خۆی پیش دەخواتەوە. ٥٨)﴿يَتَوَارَى مِنَ الْقَوْمِ﴾ خۆی دەشارێتەوە لەخەڵکی ﴿مِنْ سُوءِ مَا بُشِّرَ بِهِ﴾ لەبەر ئەو مژدەخراپەی پێی دراوە ﴿أَيُمْسِكُهُ عَلَى هُونٍ﴾ ئایا بیهێڵێتەوە بەسەرشۆڕ(ی بەخێوی بکات) ﴿أَمْ يَدُسُّهُ فِي التُّرَابِ﴾ یان زیندە بەچاڵی کات ﴿أَلَا سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ بێدارین ئای چەند خراپە ئەو بڕیارەی دەیدەن! ٥٩)﴿لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ بۆ ئەوانەیە بڕوایان بەڕۆژی دوایی نی یە ﴿مَثَلُ السَّوْءِ﴾ نموونەی خراپ ﴿وَلِلَّهِ الْمَثَلُ الْأَعْلَى﴾ نموونەی هەرە بەرزیش هەر بۆ خوایە ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەو (خوا) زاڵی کاردروستە. ٦٠)﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا خەڵکی سزا بدایە ﴿بِظُلْمِهِمْ﴾ بەهۆی ستەم (و بێبڕوایی) یانەوە ﴿مَا تَرَكَ عَلَيْهَا مِنْ دَابَّةٍ﴾ هیچ گیان لەبەرێکی لەسەر (زەوی)دا نەدەهێشت ﴿وَلَٰكِنْ يُؤَخِّرُهُمْ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى﴾ بەڵام دوایان دەخات تا کاتی دیاری کراو (بۆیان) ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ﴾ جا کاتێ کاتی دیاری کراویان هات (ڕۆژیان تەواو بوو) ﴿لَا يَسْتَأْخِرُونَ سَاعَةً﴾ هیچ کات و سانێك دواناکەون ﴿وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ﴾و پێشیش ناکەون. ٦١)﴿وَيَجْعَلُونَ لِلَّهِ مَا يَكْرَهُونَ﴾ وە ئەوان شتێ بۆ خوا دادەنێن کەخۆیان حەزی لێ ناکەن﴿وَتَصِفُ أَلْسِنَتُهُمُ الْكَذِبَ﴾وە زمانیان بەدرۆ دەڵێ ﴿أَنَّ لَهُمُ الْحُسْنَى﴾ کەبێگومان پاداشتی زۆر چاك هەر بۆ ئەوانە﴿لَا جَرَمَ أَنَّ لَهُمُ النَّارَ وَأَنَّهُمْ مُفْرَطُونَ﴾ڕاستەو گومانی تێدا نی یە (پاداشتی) ئەوانە هەر ئاگر (دۆزەخ)ە و زوو بەپەلە دەبرێن(بۆ دۆزەخ). ٦٢)﴿تَاللَّهِ لَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَى أُمَمٍ مِنْ قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرانمان لەپێش تۆ ناردووە بۆ سەر گەلانی زۆر ﴿فَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾ جاشەیتان کردەوە(ی بەد)یانی بۆ ڕازاندنەوە ﴿فَهُوَ وَلِيُّهُمُ الْيَوْمَ﴾ بۆیە ئەمڕۆ (شەیتان) پشتیوانیانە ﴿وَقَدْ هَدَاتِ الْيَوْمَ﴾ وە بۆ ئەوانە سزای سەختی بەئازار. ٦٣) ﴿وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ وە ئێمە قورئانمان نەناردۆتە خوارەوە بۆت ﴿إِلَّا لِتُبَيِّنَ لَهُمُ﴾ مەگەر بۆ ئەوەی ڕوونی بکەینەوە بۆ خەڵکی ﴿الَّذِي اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ ئەوەی کەتیایدا جیاواز بوون ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ وە تاڕێنموونی و میهرەبانیش بێت بۆ کەسانێ کەباوەڕ دێنن. ٦٤)

وَاللَّهُ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ
لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٦٥﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً نُّسْقِيكُم مِّمَّا
فِي بُطُونِهِ مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ ﴿٦٦﴾
وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا وَرِزْقًا
حَسَنًا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ
أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ ﴿٦٨﴾ ثُمَّ كُلِي
مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا
شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ
يَتَفَكَّرُونَ ﴿٦٩﴾ وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰ أَرْذَلِ
الْعُمُرِ لِكَيْ لَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَاللَّهُ
فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي
رِزْقِهِمْ عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ أَفَبِنِعْمَةِ
اللَّهِ يَجْحَدُونَ ﴿٧١﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا
وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً وَرَزَقَكُم مِّنَ
الطَّيِّبَاتِ أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ ﴿٧٢﴾

وەلاھ ئەو زاتەی ئاو لە ئاسمانەوە دادەبەزێنێت و زەوی پێ زیندوو دەکاتەوە دوای مردنی، بێگومان لەمەدا بەڵگەیەکی ئاشکرا هەیە بۆ کەسانێک گوێ لە ڕاستی بگرن (٦٥) بێگومان لە ئاژەڵەکانیشدا بۆتان پەندێکی گەورە هەیە، لە ناوسکیان شیر و خوێن دێتە دەرێ، شیرێکی پاک و خۆش بۆ خواردنەوەی ئێوە (٦٦) هەروەها لە بەرهەمی دارخورما و ترێکانیشەوە شەراب و خواردنەوەیەکی خۆش بەدەست دێنن، بێگومان لەمەدا بەڵگەیەکی ئاشکرا هەیە بۆ کەسانێک بیر لە ڕاستی بکەنەوە (٦٧) هەروەها پەروەردگارت وەحی بۆ هەنگ ناردووە کە لە شاخەکان و لە دارەکان و لە داڕشتنەکانی مرۆڤ خانووی بۆ خۆی دروست بکات (٦٨) پاشان لە هەموو جۆرە میوەیەک بخوات و بە ڕێگاکانی پەروەردگارت بڕوات بە ئاسانی، لە ناوسکیانەوە شەرابێک دێتە دەرێ ڕەنگی جیاجیا هەیە، تێیدا بۆ خەڵکی دەرمان هەیە، بێگومان لەمەدا بەڵگەیەکی ئاشکرا هەیە بۆ کەسانێک بیر بکەنەوە (٦٩) خوا ئێوەی دروست کردووە پاشان دەتانمرێنێت، هەندێکتان دەگەڕێنرێنەوە بۆ تەمەنێکی زۆر درێژ کە هیچ نەزانێت لە دوای ئەو زانیارییەی هەیبووە، بێگومان خوا زانا و بەتوانایە (٧٠) خوا هەندێکتانی بەسەر هەندێکتاندا زیاتر لە ڕزق و ڕۆزی پێ بەخشیوون، ئەوانەی زیاتر پێ بەخشراون ئامادە نین ڕزق و ڕۆزی خۆیان بدەنە کۆیلەکانیان تا هەردووکیان وەک یەک بن لە ڕزق و ڕۆزیدا، ئایا نازانن ئەمە نکۆڵی لە نیعمەتی خوا دەکەن؟ (٧١) خوا هاوسەرانی بۆ خۆتان لە جنسی خۆتان دروست کردووە، کوڕ و نەوەی بۆ بەخشیوون لە هاوسەرەکانتان، ڕزق و ڕۆزی پاک و پاکیزەی بۆ دابین کردوون، ئایا باوەڕ بە شتی پووچ و بێهودە دەهێنن و نکۆڵی لە نیعمەتی خوا دەکەن؟ (٧٢)

ئەبو مووسا (ڕەزای خوای لێبێت) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) هاوەڵانی لە شەڕێکدا بەجێهێشت، ئێمەش چووینە دوای، ئێمە پێمان وابوو نزیکترین کەس بێت لە خوا ئەوە، ئەوە بوو دەستی بە نوێژ کرد و ئێمەش لەگەڵیدا نوێژمان کرد، پاشان هاتەوە لای ئێمە و فەرمووی: (ئەگەر ئێوە ئەوە بڵێن ڕاست دەکەن، یان ئەوە بڵێن ڕاست دەکەن) [ڕواه مسلم].

﴿وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ وە خوا لەئاسمانەوە بارانی بارانبووە ﴿فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ جا بەو (بارانە) زەوی زیندوو کردەوە دوا ئەوەی کەمرد بوو ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەمەدا ﴿لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ نیشانە و بەڵگەیەکی پووتە بۆ کەسانێک کە(ڕاستی) دەبیستن. ٦٥﴿وَإِنَّ لَكُمْ فِي الْأَنْعَامِ لَعِبْرَةً﴾ وە بەڕاستی لەئاژەڵ و ماڵاتیشدا بۆ ئێوە پەند وەرگرتن هەیە ﴿نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِي بُطُونِهِ﴾ لەوەی لەناو سکی دایە بەئێوەی دەخۆشین ﴿مِن بَيْنِ فَرْثٍ وَدَمٍ لَّبَنًا خَالِصًا﴾ لەنێوان سەروان و خوێندا شیرێکی پاکی بێ خەوشی﴿سَائِغًا لِّلشَّارِبِينَ﴾ڕەوان بۆ خۆشەرانی. ٦٦﴿وَمِن ثَمَرَاتِ النَّخِيلِ وَالْأَعْنَابِ﴾ وە لەبەرو بووەکانی دار خورما و ڕەزەکانیش ﴿تَتَّخِذُونَ مِنْهُ سَكَرًا﴾ (خواردنەوەی) سەر خۆشکەری لێ دروست دەکەن ﴿وَرِزْقًا حَسَنًا﴾ وەڕۆزی و بژێوی پاک و چاکیشی (لێ دروست دەکەن وەک میوژ و دۆشاو)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا نیشانە هەیە بۆ کەسانێک کەتێدەگەن. ٦٧﴿وَأَوْحَىٰ رَبُّكَ إِلَى النَّحْلِ﴾ وە پەروەردگارت سروڕش (ئیلهامی) کرد بۆ هەنگ ﴿أَنِ اتَّخِذِي مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا﴾ کە لەچیاکاندا خانوو (بۆ خۆت) ساز بدە ﴿وَمِنَ الشَّجَرِ وَمِمَّا يَعْرِشُونَ﴾ و لە(گونی) دارو درەختەکان لەو (شوێنانەی کەخەڵکی دروستی دەکەن (بۆی). ٦٨﴿ثُمَّ كُلِي مِن كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ پاشان لەهەموو بەرو بووەیێک بخۆ ﴿فَاسْلُكِي سُبُلَ رَبِّكِ ذُلُلًا﴾ ئەوسا ئەو ڕێگایانەی پەروەردگارت بگرە بەر بەهەل کەچیی ﴿يَخْرُجُ مِن بُطُونِهَا﴾ لەسکی ئەو (هەنگانەوە) دێتە دەر ﴿شَرَابٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ﴾ خواردنەوەیەک کەڕەنگەکانی جیاوازە ﴿فِيهِ شِفَاءٌ لِّلنَّاسِ﴾ کەشیفای تێدایە بۆ خەڵکی ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بێگومان لەوەدا نیشانەی گەورە هەیە بۆ کەسانێک کەبیر دەکەنەوە. ٦٩﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ﴾ بێگومان خوا ئێوەی دروست کردووەو پاشان ﴿ثُمَّ يَتَوَفَّاكُمْ﴾ وە هەندێ لەئێوە (زۆر پیر دەبێ تا) دەگەڕێنرێتەوە بۆ لاوازترینی ئەمەن ﴿لِكَيْلَا يَعْلَمَ بَعْدَ عِلْمٍ شَيْئًا﴾ بۆ ئەوەی لەپاش زانین هیچ شتێ نەزانێ (هەموو شتێکی لەبیر بچێتەوە)﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا زانای بەتوانایە. ٧٠﴿وَاللَّهُ فَضَّلَ بَعْضَكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ فِي الرِّزْقِ﴾ وە خوا باوی هەندێکتانی داوە بەسەر هەندێکتاندا لە(پێدانی) ڕۆزی دا ﴿فَمَا الَّذِينَ فُضِّلُوا بِرَادِّي رِزْقِهِمْ﴾ جانەوانەی کەباوەڕاون ڕۆزیەکەیان ناگێڕنەوە(و بەشی ناکەن) ﴿عَلَىٰ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ بەسەر بەندەکانیاندا ﴿فَهُمْ فِيهِ سَوَاءٌ﴾ تابەهۆی ئەوەوە ئەوان (بەندەکان)ی ئەمان یەکسان بن تێیدا ﴿أَفَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە ئینکاری چاکەو نیعمەتەکانی خوا دەکەن. ٧١﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَاجًا﴾ وە خوا لەپەگەزی خۆتان هاوسەری بۆ بەدی هێناون ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنْ أَزْوَاجِكُم بَنِينَ وَحَفَدَةً﴾ وە لەژن و هاوسەرەکانتان کوڕو نەوەی بۆ فەراهەم هێناون ﴿وَرَزَقَكُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ وە ڕۆزی پاک و خۆشی پێدا وون ﴿أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان هەر بە بەتاڵ باوەڕ هێنن ﴿وَبِنِعْمَتِ اللَّهِ هُمْ يَكْفُرُونَ﴾ وە بەجاکەو نیعمەتانی سپلەی (باوەڕ ناهێنن). ٧٢)

وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٧٣﴾ فَلَا تَضْرِبُوا۟ لِلَّهِ ٱلْأَمْثَالَ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧٤﴾ ۞ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا
مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَمَن رَّزَقْنَٰهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا
فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا ۖ هَلْ يَسْتَوُۥنَ ۖ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ
بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ
أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ
مَوْلَىٰهُ أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ ۖ هَلْ يَسْتَوِى هُوَ ۙ وَمَن
يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ ۙ وَهُوَ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٦﴾ وَلِلَّهِ غَيْبُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَآ أَمْرُ ٱلسَّاعَةِ إِلَّا كَلَمْحِ ٱلْبَصَرِ
أَوْ هُوَ أَقْرَبُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٧٧﴾ وَٱللَّهُ
أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا ۙ وَجَعَلَ
لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۙ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
﴿٧٨﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ مُسَخَّرَٰتٍ فِى جَوِّ ٱلسَّمَآءِ
مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٧٩﴾

هەروەها خوای گەورە لە ئایەتی (٧٥-٧٦) سورەتی ﴿النحل﴾ دا دەفەرموێت: ﴿ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ﴾ خودا نموونەیەک لە بەندەیەکی کۆیلە دەهێنێتەوە کە دەتوانێت هیچ شتێک ببەخشێت ﴿مَثَلًا رَّجُلَيْنِ أَحَدُهُمَآ أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَىْءٍ﴾ یا نموونەکە ﴿يَقْدِرُ عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ ئەو پیاوە هەستانی کۆیلەی هەڵنابژێرێت و پیاوە لاکەش کە چاکەی پێ ناکرێت

بەڵکو لە هەر شتێکدا بکرێ بەندەکە هەستانی کۆیلەی هەڵنابژێرێت کە هەستان بەخشینی دەکرد و خاوەنی دەدا بەڵام ئەو بەندەیە هەرگیز لە ئیسلام نەبوو هەستانیشی نەدەبوو بە هەستانیکی دەبووت مانای هەیەتەوە و چاکە بکات ئیتر ئەو ئایەتە دەربارەی هەستان و ئەو بەندەیەی هاتۆتەخوارەوە.

ئایەتی (٨٨) سورەتی ﴿الأعراف﴾ عن أبي موسى الأشعري قال: قال رسول الله (ﷺ): (مثل ما بعثني-

﴿وَيَتَّخِذُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوان لەجیاتی خوا شتانێ دەپەرستن﴿مَا لَا يَمْلِكُ لَهُمْ رِزْقًا﴾ کەخاوەنی هیچ رزق و بژێوەکی ئەوان نین ﴿مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ شَيْئًا﴾ لەئاسمانەکانو نە لەزەویدا ﴿وَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾و ناشتوانن (بژێوان بدەن). ٧٣)﴿فَلَا تَضْرِبُوا لِلَّهِ الْأَمْثَالَ﴾ کەواتە وێنە بۆ خوا مەهێنەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێ و ئێوە نازانن. ٧٤)﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا عَبْدًا مَّمْلُوكًا﴾ خوا نموونەی هێناوەتەوە بەبەندەیەکی خاوەن دار﴿لَّا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ کەتوانای بەسەر هیچ شتێکدا نی یە﴿وَمَن رَّزَقْنَاهُ مِنَّا رِزْقًا حَسَنًا﴾ لەگەڵ کەسێکی (باوەڕدار) کەبژێو و رزقی چاکمان پێ دابێ لەلایەن خۆمانەوە ﴿فَهُوَ يُنفِقُ مِنْهُ سِرًّا وَجَهْرًا﴾ ئەویش لەو (رزقەی) بیبەخشێت بەنهێنی و ئاشکرا ﴿هَلْ يَسْتَوُونَ﴾ ئایا ئەو دووانە یەکسانن ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خوا ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٧٥)﴿وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلَيْنِ﴾ وە هەروەها خوا نموونەی هێناوەتەوە بەدوو پیاو ﴿أَحَدُهُمَا أَبْكَمُ لَا يَقْدِرُ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ یەکێکیان لاڵی زگماکی یە کەتوانای بەسەر هیچ شتێکدا نی یە ﴿وَهُوَ كَلٌّ عَلَىٰ مَوْلَاهُ﴾ و ئەو (پیاوە) ئەرکو بارە بەسەر خاوەنەکەیەوە ﴿أَيْنَمَا يُوَجِّههُّ لَا يَأْتِ بِخَيْرٍ﴾ بەرە و هەرشوێنێ بینێرێ هیچ خێرو چاکەیەک ناهێنێتەوە ﴿هَلْ يَسْتَوِي هُوَ وَمَن يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ﴾ ئایا ئەو کەسە یەکسانە لەگەڵ کەسێک فەرمان بەدات کەڕێی بدات ﴿وَهُوَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾و ئەو(کەسە) لەسەر ڕێگەیەکی ڕاست بێت. ٧٦)﴿وَلِلَّهِ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وە هەر بۆ خوایە نهێنی و بەنهانیەکانی ئاسمانەکان و زەوی﴿وَمَا أَمْرُ السَّاعَةِ﴾ وە هاتنی ڕۆژی دوایش (بەڵای خوایە) ﴿إِلَّا كَلَمْحِ الْبَصَرِ أَوْ هُوَ أَقْرَبُ﴾ هەر وەکو چاو تروکانێک وایە یان نزیک تر لەوەش ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٧٧) ﴿وَاللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّن بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ وە خوا ئێوەی لەسکی دایکتان دەرهێناوە ﴿لَا تَعْلَمُونَ شَيْئًا﴾ کە هیچتان نەدەزانی ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ بەڵام (خوا) گوێ و چاو و دڵی پێدان ﴿لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ بۆ ئەوەی سوپاسی (خوا) بکەن. ٧٨)﴿أَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ﴾ ئایا ئەوان سەرنجی باڵندەیان نەداوە؟ ﴿مُسَخَّرَاتٍ فِي جَوِّ السَّمَاءِ﴾ کەچۆن لەهەوای ئاسمانەدا ڕام هێنراون ﴿مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا اللَّهُ﴾ بێجگە لەخوا کێ ڕایان دەگرێ ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی لەو (ڕاگیرکردنە) دا چەند نیشانە و بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی باوەڕدێنن. ٧٩)

حفظ به من العلم
والهدى كمثل الغيث
الكثير أصاب أرضاً
فكانت منها نقية
قبلت الماء فأنبتت
الكلأ والعشب
الكثير وكانت منها
أجادب أمسكت
الماء فنفع الله بها
الناس فشربوا
وسقوا وزرعوا
وأصاب منها طائفة
أخرى إنما هي
قيعان لا تمسك ماء
ولا تنبت كلأ فذلك
مثل من فقه في دين
الله وانتفع ما بعثني
الله به فعلم وعلم و
مثل من لم يرفع
بذلك رأساً ولم
يقبل هدى الله الذي
أرسلت به). (رواه

مسلم). ئەمجا سورەتى نەحلەتەرى دەلێ: يانەسەبەرى خوا (الله) ئەمرەيەوى: (ئەوروئاسى ئەمرەتى خوا مانى چى
بەدواتە كەوتووە. ئەزانىت و پێشمايى بەلە بارانێكى زۆر وايە كە ئەمرۆ يەكە بارىوە، جا بەشێكى ئەو زەوييە
پاك و بە پيت بێت ئاوەكەى وەردەگرێت گياو لە رەزەى پێ سەوز دەبێت، بە بەشێكى تريى زەوييەكە
بەقەن و بێ گيايى و ئاوەكە (ئەخزێنێ) هەڵدەگرێت جا بەو (ئاوە)ئەوانى ئەمرە سوودى گەياندێ بە خەڵك-

﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّن بُيُوتِكُمْ سَكَنًا﴾ وە خوا ماڵەکانتانی کردووە بەجێی دانیشتن و حەوانەوە ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّن جُلُودِ الْأَنْعَامِ بُيُوتًا﴾ وە لەپێستی ئاژەڵیش دەوارو ڕەشماڵی بۆ فەراهەم هێناون ﴿تَسْتَخِفُّونَهَا يَوْمَ ظَعْنِكُمْ وَيَوْمَ إِقَامَتِكُمْ﴾ (هەڵدەدرێ و دەگوێزرێتەوە) بە ئاسانی لەڕۆژی کۆچ و بارکردنتاندا و لەڕۆژی مانەوەو نیشتەجێ بونتاندا ﴿وَمِنْ أَصْوَافِهَا وَأَوْبَارِهَا﴾ وە (سازاندوبەتی بۆتان) لەخۆری و گوڵک ﴿وَأَشْعَارِهَا أَثَاثًا وَمَتَاعًا﴾ سووەکانیان شتومەکی ناوماڵ کەکەڵکی لێ وەردەگرن ﴿إِلَىٰ حِينٍ﴾ تا ماوەیەک. ٨٠)﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُم مِّمَّا خَلَقَ ظِلَالًا﴾ وە خوا لەوەی کەدروستی کردوە سێبەری زۆری ڕەخساندووە بۆتان ﴿وَجَعَلَ لَكُم مِّنَ الْجِبَالِ أَكْنَانًا﴾ وە لەچیاکاندا پەنا گاو ئەشکەوتی بۆ بەدی هێناون ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ سَرَابِيلَ تَقِيكُمُ الْحَرَّ﴾ وە سازیداوە بۆتان جل و پۆشاکێک کەدەتان پارێزێ لەگەرما ﴿وَسَرَابِيلَ تَقِيكُم بَأْسَكُمْ﴾ هەروەها جل پۆشاکێک کە لەکاتی جەنگدا دەتان پارێزێ ﴿كَذَٰلِكَ يُتِمُّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكُمْ﴾ تا بەو جۆرە چاکەو نیعمەتەکانی خۆی تەواو دەکات بەسەرتانەوە ﴿لَعَلَّكُمْ تُسْلِمُونَ﴾ بۆ ئەوەی مل کەچ و موسوڵمان بین. ٨١)﴿فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ﴾ ئەوسا ئەگەر ئەوان ڕوویان وەرگێڕا ئەوە بێگومان ئەوەی لەسەر تۆیە تەنها ﴿الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ ڕاگەیاندنی ئاشکرایە. ٨٢)﴿يَعْرِفُونَ نِعْمَتَ اللَّهِ﴾ ئەوانە بەهرەکانی خوا دەناسن (و دەزانن) ﴿ثُمَّ يُنكِرُونَهَا﴾ پاشان ئینکاری دەکەن ﴿وَأَكْثَرُهُمُ الْكَافِرُونَ﴾ وە زۆربەی ئەوانە هەربێ باوەڕن. ٨٣)﴿وَيَوْمَ نَبْعَثُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا﴾ وە ڕۆژێک دێ ئێمە لەهەر ئوممەتێک شایەتێک (پێغەمبەرێک) یان بۆ دەنێرین ﴿ثُمَّ لَا يُؤْذَنُ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوسا مۆڵەت نادرێت بەوانەی باوەڕیان نەهێناوە ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ بیانوشیان لێ وەرناگیرێت. ٨٤) ﴿وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ ظَلَمُوا الْعَذَابَ﴾ وە کاتێ ئەوانەی ستەمیان کردوە سزای دۆزەخ دەبینن ﴿فَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ نەسزاکەیان لەسەر سووک دەکرێت نەمۆڵەتیش دەدرێن. ٨٥) ﴿وَإِذَا رَأَى الَّذِينَ أَشْرَكُوا شُرَكَاءَهُمْ﴾ وە کاتێ ئەوانەی کەهاوبەشیان داناوە پەرستراوەکانیان دەبینن ﴿قَالُوا﴾ دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ شُرَكَاؤُنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەوانە پەرستراوەکانمانن ﴿الَّذِينَ كُنَّا نَدْعُو مِن دُونِكَ﴾ کە ئێمە هاوارمان لێ ئەکردن لەجیاتی تۆ ﴿فَأَلْقَوْا إِلَيْهِمُ الْقَوْلَ إِنَّكُمْ﴾ ئینجا ئەو (پەرستراوانە) ووتەیان ئاڕاستە دەکەن (و دەڵێن) بەڕاستی ئێوە ﴿لَكَاذِبُونَ﴾ درۆزنن. ٨٦) ﴿وَأَلْقَوْا إِلَى اللَّهِ يَوْمَئِذٍ السَّلَمَ﴾ وە لەو ڕۆژەدا گوێ ڕایەڵی و ملکەچی ئاراستە ئەکەن بۆلای خوا ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ وە وون دەبێ لێیان ئەوە درۆیانەی کەهەڵیان دەبەست (لەدنیادا). ٨٧)

ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ زِدْنَٰهُمْ عَذَابًا فَوْقَ
ٱلْعَذَابِ بِمَا كَانُوا۟ يُفْسِدُونَ ﴿٨٨﴾ وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِى كُلِّ
أُمَّةٍ شَهِيدًا عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ
هَٰٓؤُلَآءِ ۚ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ تِبْيَٰنًا لِّكُلِّ شَىْءٍ وَهُدًى
وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿٨٩﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَأْمُرُ بِٱلْعَدْلِ
وَٱلْإِحْسَٰنِ وَإِيتَآئِ ذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَيَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ
وَٱلْمُنكَرِ وَٱلْبَغْىِ ۚ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
﴿٩٠﴾ وَأَوْفُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ إِذَا عَٰهَدتُّمْ وَلَا تَنقُضُوا۟ ٱلْأَيْمَٰنَ
بَعْدَ تَوْكِيدِهَا وَقَدْ جَعَلْتُمُ ٱللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٩١﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّتِى نَقَضَتْ
غَزْلَهَا مِنۢ بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَٰثًا تَتَّخِذُونَ أَيْمَٰنَكُمْ دَخَلًۢا
بَيْنَكُمْ أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِىَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ ۚ إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ
ٱللَّهُ بِهِۦ ۚ وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٩٢﴾
وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن
يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَلَتُسْـَٔلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

حەتیبستان دە خوارەبێژەوە و شاوی (ئاژەڵانان) بێ مایین و کفت و کاڵیان لەبەریا کردبوو؛ وە (بارانەکە) لەزەویەکی شر بیاریۆ کە شەختە و ساف بێت نە ئاوی بارانەکە هەڵگرێت و نە لسەرەوە بەرزکاتەوە جا ئەم (زەوی و بارانە) نموونەی ئەوەیە کە لە ئایینی خوا گەشتووە و ئەو (پەیامەی) خوا بە هۆی ئاژەوەی پێ گەیاندووە بۆیە فێری زانست بووە و ئەوانی تریشی فێرکردووە؛ وە نموونەی ئەوەن کە بەم ئایینە سەری بەرز نەکرد بێتەوە و شەڕی پێنەمبەرەی وەرنەگرابێت کە بە هۆی پەیامەکەوە (ئاژەڵانان) ئایەتی (٩٢) سورەتی (الأعراف) ١ عن جرير بن عبد الله (رضي الله عنه) قال: (بايعت رسول الله (ﷺ) على إقام الصلاة و إيتاء الزكاة و النصح لكل مسلم) (متفق عليه). جەریری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ)-

﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون و بەرگری خەڵکیشیان کردووە لەڕێگەی خوا ﴿زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ﴾ جگە لە سزا کەی خۆیان سزایان بۆ زیاد دەکەین ﴿بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ﴾ لەبەر ئەوەی کەخراپەکاریان دەکرد. ٨٨)﴿وَيَوْمَ نَبْعَثُ فِي كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا﴾ وە ئەو ڕۆژەی کەئێمە لە هەر ئوممەتێک شایەتێک (پێغەمبەرێک) دەنێرین ﴿عَلَيْهِم مِّنْ أَنفُسِهِمْ﴾ بۆسەریان لەخۆیان (کەشایەتیان لێ بدات) ﴿وَجِئْنَا بِكَ شَهِيدًا عَلَىٰ هَٰؤُلَاءِ﴾ وە تۆش دەهێنین (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەشایەت لەسەر ئەوانە ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ وە ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە بۆت ﴿تِبْيَانًا لِّكُلِّ شَيْءٍ﴾ کەڕوون کەرەوەیە بۆ هەموو شتێ ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةً وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ﴾ وەڕێنموونی و میهرەبانی و مژدەیە بۆ موسڵمانان. ٨٩)﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾ بەڕاستی خوا فەرمان دەدات بەدادگەری و بەچاکە ﴿وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَىٰ﴾ و بە بەخشین بەخزم و خوێش ﴿وَيَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ وَالْبَغْيِ﴾ وە (خوا) بەرگری دەکات لەداوێن پیسی و خراپەو دەست درێژی ﴿يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ ئامۆژگاریتان دەکات بۆ ئەوەی پەند وەرگرن و بیربکەنەوە. ٩٠) ﴿وَأَوْفُوا بِعَهْدِ اللَّهِ إِذَا عَاهَدتُّمْ﴾ وە بەڵێنی خوا بەجێ بێنن کاتێ کەبەڵێن دەدەن ﴿وَلَا تَنقُضُوا الْأَيْمَانَ﴾ و بەڵێن و پەیمانەکانتان مەشکێنن ﴿بَعْدَ تَوْكِيدِهَا﴾ لەپاش بەهێز کردنیان ﴿وَقَدْ جَعَلْتُمُ اللَّهَ عَلَيْكُمْ كَفِيلًا﴾ لەکاتێکدا خواتان کردووە بەشایەت و چاودێر بەسەر خۆتانەوە ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ بەڕاستی هەرچی دەکەن خوا دەیزانێ. ٩١)﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّتِي نَقَضَتْ غَزْلَهَا﴾ وەک ئەو (ئافرەتە) مەبن کەڕیسەکەی کردەوە بەخوری ﴿مِن بَعْدِ قُوَّةٍ أَنكَاثًا﴾ لەپاش بادان و ڕستن و شەتەک دانی ﴿تَتَّخِذُونَ أَيْمَانَكُمْ دَخَلًا بَيْنَكُمْ﴾ سوێندو پەیمانەکانتان دەکەن بەهۆی ناپاکی و فڕو فێڵ لەنێوانتاندا ﴿أَن تَكُونَ أُمَّةٌ هِيَ أَرْبَىٰ مِنْ أُمَّةٍ﴾ لەبەر ئەوەی دەستەو کۆمەڵێک زۆرترو بەهێزترە لەدەستەو کۆمەڵێکی تر ﴿إِنَّمَا يَبْلُوكُمُ اللَّهُ بِهِ﴾ خوا بەوە تاقیتان دەکاتەوە ﴿وَلَيُبَيِّنَنَّ لَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە سوێند بەخوا لەڕۆژی دواییدا بۆتان ڕوون دەکاتەوە ﴿مَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ئەوەی کەئێوە تیایدا جیاواز بوون. ٩٢)﴿وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَجَعَلَكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ئێوەی دەکرد بەیەک ئوممەت ﴿وَلَٰكِن يُضِلُّ مَن يَشَاءُ﴾ بەڵام (خوا) هەر کەسێکی بوێ گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ هەر کەسێکیشی بوێ ڕێنموونی دەکات ﴿وَلَتُسْأَلُنَّ عَمَّا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ وە سوێند بەخوا پرسیارتان لێ دەکرێت لەوەی کەدەتانکرد. ٩٣)

وَلَا تَتَّخِذُوٓا۟ أَيْمَـٰنَكُمْ دَخَلًۢا بَيْنَكُمْ فَتَزِلَّ قَدَمٌۢ بَعْدَ ثُبُوتِهَا
وَتَذُوقُوا۟ ٱلسُّوٓءَ بِمَا صَدَدتُّمْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ وَلَكُمْ عَذَابٌ
عَظِيمٌ ﴿٩٤﴾ وَلَا تَشْتَرُوا۟ بِعَهْدِ ٱللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا ۚ إِنَّمَا عِندَ ٱللَّهِ
هُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩٥﴾ مَا عِندَكُمْ يَنفَدُ ۖ
وَمَا عِندَ ٱللَّهِ بَاقٍ ۗ وَلَنَجْزِيَنَّ ٱلَّذِينَ صَبَرُوٓا۟ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ
مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ مَنْ عَمِلَ صَـٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ
أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُۥ حَيَوٰةً طَيِّبَةً ۖ وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ
أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٩٧﴾ فَإِذَا قَرَأْتَ ٱلْقُرْءَانَ
فَٱسْتَعِذْ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٩٨﴾ إِنَّهُۥ لَيْسَ لَهُۥ سُلْطَـٰنٌ
عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٩٩﴾ إِنَّمَا
سُلْطَـٰنُهُۥ عَلَى ٱلَّذِينَ يَتَوَلَّوْنَهُۥ وَٱلَّذِينَ هُم بِهِۦ مُشْرِكُونَ
﴿١٠٠﴾ وَإِذَا بَدَّلْنَآ ءَايَةً مَّكَانَ ءَايَةٍ ۙ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ
بِمَا يُنَزِّلُ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مُفْتَرٍۭ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ
﴿١٠١﴾ قُلْ نَزَّلَهُۥ رُوحُ ٱلْقُدُسِ مِن رَّبِّكَ بِٱلْحَقِّ لِيُثَبِّتَ
ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُسْلِمِينَ ﴿١٠٢﴾

مانای وشەکان: (بەهانەم دا بە **پێشەسازی خوا** (ﷻ) **لەسەر** خۆتۆ **گرتن و زەکات دان و تامۆزگـــاری و دڵسۆزی بۆ هەموو** موسڵمانێ).

ئایەتی (٢٣) سورەتی (الأعراف) عن عبد الله بن عمر قال: قال رسول الله (ﷺ): **(مر بالصبر (لا تسفلوا على مؤلاء المعذبين (لا أن تكونوا باكين فإن لم تكونوا باكين فلا تدخلوا عليهم أن يصيبكم مثل ما أصابهم)**. (رواه البخاري و مسلم). **مەبەستی ئایەتەکە**

گۆڕین وەرگێڕان: پێشەسازی خوا (ﷻ) کاتێ لە جێگای گەلی سەمودا بوو فەرمووی: (مەڕۆنە شار شوێنی ئەو سزادراوانەوە مەگەر بە گریانەوە جا ئەگەر بە گریانەوە نەبێ مەڕۆنە جێگاکەیان تەرەدا تەوەی بەسەر ئەوان هات بەسەر ئێوەشدا بێنێ).

ئایەتی (٨١) سورەتی (الأعراف) عن ابن عباس قال: قال رسول الله (ﷺ): (من وجدتموه يعمل عمل

﴿وَلَا تَعْتَدُوا﴾ وە سنوورتان بەپەیمانتان مەکەن بەهۆی ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ﴾ غەدرو خیانەتی لەتێوانتاندا ﴿الْمُعْتَدِينَ﴾ تا پێ لەپاش جێگیر بوونی (لەسەر باوەر) هەڵنەخلیسکێ ﴿وَتَذُوقُوا السُّوءَ﴾ و سزای نارەحەتی نەچەژن ﴿بِمَا صَدَدْتُمْ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بەهۆی بەرەڵستی کردنتان لەڕێبازی خوا ﴿وَلَكُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ تەوسا سزای زۆر گەورەتان دەبێ. ٩٤﴿وَلَا تَشْتَرُوا بِعَهْدِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا﴾ وە بەڵێن و پەیمانی خوا بەنرخێکی کەم مەگۆڕنەوە ﴿إِنَّمَا عِنْدَ اللَّهِ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ بەڕاستی شتەوەی کە لای خوا هەیە چاکترە بۆتان ﴿إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر شتێوە بزانن. ٩٥﴿مَا عِنْدَكُمْ يَنْفَدُ وَمَا عِنْدَ اللَّهِ بَاقٍ﴾(چونکە) هەرچی لای ئێوەیە تەواو دەبێتەو نامێنێ بەڵام شتەوەی لای خوایە هەر دەمێنێتەت ﴿وَلَنَجْزِيَنَّ الَّذِينَ صَبَرُوا أَجْرَهُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەوانەی کە بەتارام بوون پاداشتیان دەدەینەوە ﴿بِأَحْسَنِ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەپاداشتی چاکترین کردەوەیان. ٩٦﴿مَنْ عَمِلَ صَالِحًا مِنْ ذَكَرٍ أَوْ أُنْثَى﴾ هەرکەس لەنێر یان لەمێ کردەوەی چاکی کرەمێ ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَنُحْيِيَنَّهُ حَيَاةً طَيِّبَةً﴾ و بڕواداریش بوو بێت شتەوە سوێند بەخوا بەژیانێکی خۆش دەیان ژیەنین ﴿وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَجْرَهُمْ بِأَحْسَنِ﴾ و سوێند بێ پاداشتیان دەدەینەوە بەچاکتر ﴿مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ لەوەی کەئەوان دەیانکرد. ٩٧﴿فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ﴾ (ئەی مرحەمەد(ﷺ)) کاتێ ویستت قورئان بخوێنی ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾ پەنا بگرە بەخوا لەشەیتانی دەرکراو لەبەزەیی خوا. ٩٨﴿إِنَّهُ لَيْسَ لَهُ سُلْطَانٌ﴾ بەڕاستی ئەو(شەیتان) دەسەڵاتی نی یە ﴿عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەسەر ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَلَى رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وتەنها پشت بە پەروەردگاریان دەبەستن. ٩٩﴿إِنَّمَا سُلْطَانُهُ عَلَى الَّذِينَ﴾ تەنها دەسەڵاتی بەسەر ئەوانەدا هەیە ﴿يَتَوَلَّوْنَهُ وَالَّذِينَ هُمْ بِهِ مُشْرِكُونَ﴾ کە ئەو(شەیتان) دەکەنە دۆست پشتیوانی خۆیان و ئەوانەی بەهۆیەوە بوونەتە هاوەڵ دانەر. ١٠٠﴿وَإِذَا بَدَّلْنَا آيَةً مَكَانَ آيَةٍ﴾ هەر کاتێ ئایەتێک لەجێی ئایەتێکی ترمان دانا بەڕێنین ﴿وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُنَزِّلُ﴾ وە خوا چاکتر دەزانێ چی دەنێرێتە خوارەوە ﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنْتَ مُفْتَرٍ﴾ دەڵێن تۆ لە خۆتەوە درۆ هەڵدەبەستی بەناوی خوارەوە ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ (وانیە) بەڵکو زۆر بەیان هیچ نازانن. ١٠١﴿قُلْ نَزَّلَهُ رُوحُ الْقُدُسِ﴾ بڵێ جوبەرەئیل دابەزاندوە ﴿مِنْ رَبِّكَ بِالْحَقِّ﴾ لەلایەن پەروەردگارتەوە بەڕاستی ﴿لِيُثَبِّتَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ تا ئەوانەی باوەڕیان هێناوە دامەزراویان بکات ﴿وَهُدًى وَبُشْرَى لِلْمُسْلِمِينَ﴾ و ڕێنموونی و مژدەش بێت بۆموسوڵمانان. ١٠٢)

وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ
ٱلَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ
مُّبِينٌ ﴿١٠٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَا يَهْدِيهِمُ
ٱللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٠٤﴾ إِنَّمَا يَفْتَرِي ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ
﴿١٠٥﴾ مَن كَفَرَ بِٱللَّهِ مِنۢ بَعْدِ إِيمَٰنِهِۦٓ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ
وَقَلْبُهُۥ مُطْمَئِنٌّۢ بِٱلْإِيمَٰنِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِٱلْكُفْرِ صَدْرًا
فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ ٱللَّهِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٦﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱسْتَحَبُّوا۟ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا عَلَى ٱلْـَٔاخِرَةِ
وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٠٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَٰرِهِمْ ۖ
وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْغَٰفِلُونَ ﴿١٠٨﴾ لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِى
ٱلْـَٔاخِرَةِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿١٠٩﴾ ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ
لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟
وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٠﴾

وەڵامی هاوەڵانی ئایەتی (١٠٣) سورەتی (النحل): ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾ ئەوە بۆ ئەو هاوەڵانەی قورەیش دەگەڕێتەوە کە دەیانگوت: بێ گومان ئەو کەسەی پێغەمبەر (ﷺ) فێری قورئان دەکات، کەسێکی ڕۆمی یان فارسە، بەڵام ئەو قسەیەی ئەوان ڕاست نەبوو، چونکە ئەو کەسەی ئەوان ئاماژەیان پێدەکرد کەسێکی نەزان بوو بە زمانی عەرەبی، بەڵام قورئان بە زمانێکی ڕەوان و جوان هاتووە، بۆیە ئەوان نەیانتوانی وەڵامی بدەنەوە، هەروەها ئەوان دەیانگوت: ئەو قورئانە هەر درۆیەکە خۆی هەڵیبەستووە، ئەمەش ڕەتکرایەوە بەم فەرموودەیە: ﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي ٱلْكَذِبَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ﴾ ئەوانەی درۆ دەهێنن ئەوانەن کە باوەڕ بە ئایەتەکانی خوا ناهێنن و جگە جار جار پێغەمبەر (ﷺ) لەگەڵیاندا دادەنیشت، بێ باوەڕانی قورەیش ووتیان ئەو کەسەی لەبەر ئەوە لەگەڵ ئەو نیو سەدەیەدا دادەنیشێت لەبەرئەوە ئەم قورئانە فێر دەبێت لەبەر گفتوگۆکانەدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ ۗ لِّسَانُ ٱلَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾.

﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمْ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە دەزانین کەئەوانە دەڵێن ﴿إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ﴾ هەر ئادەمی یە (ئەم قورئانەی) فێری دەکات ﴿لِسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِيٌّ﴾ کەچی زمانی ئەو کەسەی ئەوەی دەدەنەپاڵ عەجەمی یە ﴿وَهَٰذَا لِسَانٌ عَرَبِيٌّ مُّبِينٌ﴾ و ئەم (قورئانە)ش بەزمانی عەرەبی پاراوو ڕوونە. ١٠٣) ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەبڕوایان بەئایەتەکانی خوا نی یە ﴿لَا يَهْدِيهِمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ خوای گەورە ڕێنموونیان ناکات، وسزای سەختی بۆ ئامادە کردوون. ١٠٤) ﴿إِنَّمَا يَفْتَرِي الْكَذِبَ الَّذِينَ﴾ بێگومان تەنها ئەوانە درۆ هەڵدەبەستن بەناوی خواوە ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کەباوەڕیان بەئایەتەکانی خوا نی یە ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ و هەر خۆیان درۆزنن. ١٠٥) ﴿مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِن بَعْدِ إِيمَانِهِ﴾ ئەو کەسەی بێ باوەڕ بێ بەخوا لەپاشان باوەڕهێنانی ﴿إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ﴾ مەگەر کەسێک زۆری لێ کرا بێت ﴿وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ﴾ و دڵیشی دامەزراو بێت بەباوەڕ ﴿وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا﴾ بەڵام کەسێ دڵی خۆش و شادمان بێت بەبێ باوەڕی ﴿فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ ئەوە بەر خەشم و قینی خوا کەوتوون ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ و سزای گەورەیان دەبێ. ١٠٦) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەم (هەڕەشەیە) لەبەر ئەوەیە بەڕاستی ئەوانە ﴿اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ﴾ ژیانی دنیا یان لا خۆشەویستر بوو لەژیانی ڕۆژی دوایی ﴿وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾ وە بەڕاستی خوا ڕێنموونی کەسانی بێباوەڕ ناکات. ١٠٧) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ خوا مۆری ناوە بەسەر دڵ ﴿وَسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ﴾ و گوێ و چاویاندا ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْغَافِلُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن بێ ئاگایان. ١٠٨) ﴿لَا جَرَمَ أَنَّهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ ڕاستەو بێگومان ئەوانە لەڕۆژی دواییدا ﴿هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوان زەرەرمەندن. ١٠٩) ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ پاشان بەڕاستی پەروەردگارت بۆ ئەوانەی کۆچیان کردوە ﴿مِن بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا﴾ لەپاش ئەوەی سزا دران پاشان جیهاد و تێ کۆشانیان کرد ﴿وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا﴾ و بەئارام بوون بێ گومان پەروەردگارت لەدوا ئەوە ﴿لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ لێ بوردەی میهرەبانە. ١١٠)

۞ يَوْمَ تَأْتِي كُلُّ نَفْسٍ تُجَٰدِلُ عَن نَّفْسِهَا وَتُوَفَّىٰ كُلُّ
نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١١١﴾ وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا
قَرْيَةً كَانَتْ ءَامِنَةً مُّطْمَئِنَّةً يَأْتِيهَا رِزْقُهَا رَغَدًا
مِّن كُلِّ مَكَانٍ فَكَفَرَتْ بِأَنْعُمِ ٱللَّهِ فَأَذَٰقَهَا ٱللَّهُ لِبَاسَ
ٱلْجُوعِ وَٱلْخَوْفِ بِمَا كَانُوا۟ يَصْنَعُونَ ﴿١١٢﴾ وَلَقَدْ
جَآءَهُمْ رَسُولٌ مِّنْهُمْ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ وَهُمْ
ظَٰلِمُونَ ﴿١١٣﴾ فَكُلُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ حَلَٰلًا طَيِّبًا
وَٱشْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿١١٤﴾
إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ ٱلْمَيْتَةَ وَٱلدَّمَ وَلَحْمَ ٱلْخِنزِيرِ وَمَآ
أُهِلَّ لِغَيْرِ ٱللَّهِ بِهِۦ ۖ فَمَنِ ٱضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ وَلَا عَادٍ فَإِنَّ
ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٥﴾ وَلَا تَقُولُوا۟ لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ
ٱلْكَذِبَ هَٰذَا حَلَٰلٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ لِّتَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ ۚ
إِنَّ ٱلَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ لَا يُفْلِحُونَ ﴿١١٦﴾ مَتَٰعٌ قَلِيلٌ
وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١٧﴾ وَعَلَى ٱلَّذِينَ هَادُوا۟ حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ
مِن قَبْلُ ۖ وَمَا ظَلَمْنَٰهُمْ وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٨﴾

فەرموی
هاتنەخوارەوەی
ئایەتی (١١٠)
سورەتی (النحل)ا
﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ
هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا
فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟
وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ
بَعْدِهَا لَغَفُورٌ
رَّحِيمٌ﴾ هەبەری لە
هەبوونی کوڕی
هەبیاسەوە
گێڕاویەتیەوە کە
ووتوویەتی:
کەسانێک لە
هۆزی مەککە
موسوڵمان بوون
وە موسڵمان
بوونەکەیان
شاردبووەوە، لە
ترسی بەدیهاتنی
بارودۆخی مەککە

لەگەڵ خۆیان بردبووبانیان بۆ ئەو شەڕەی: لە بەدرما هەندێکیان لە کەوتنەوە هەندێکیان لە بڕینەوە بوون
موسوڵمانەکان دەیارمیان بردبان: ئەو ئایەتانە دابەزین و بەڵێنیان پێدراوین بۆ ئەو لەبەرئەمە
ئایەتی لێبوردنیان بۆ بکەن لەسەر ئەمە ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە ﴿ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمُ الْهُدَى الشَّيْطَانُ ...﴾
هەبووکە دەڵێ: ئەم ئایەتە ﴿ إِنَّ الَّذِينَ ارْتَدُّوا ...﴾ دوسەر لێبوردا بۆ ئەو موسڵمانانەی -

﴿وَمَن يَقْتُلْ مُؤْمِنًا﴾ لەپڕێکدا کەسێک دێت ﴿خَطَأً﴾ بەرگری لەخۆی دەکات ﴿وَمَن قَتَلَ خَطَأً﴾ وە هەموو کەسێ هەرچی کردبێ پاداشتی تەواوی وەردەگرێ ﴿وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ﴾ و ئەوان ستەمیان لێ ناکرێ. ١١١)﴿وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ﴾ خوا خوێنەی مێنارەتەوە بە(خەڵکی) شارێک ﴿عَدُوٍّ لَّكُمْ﴾ کە مێمن و مشیا بوون ﴿وَإِن كَانَ مِن قَوْمٍ﴾ بێنڕ و پەیمانی نێوان ﴿وَبَيْنَهُم﴾ لەهەموو هەرێمێکەوە ﴿مِّيثَاقٌ﴾ کەچی بەرانبەر جاکە و بەهرەکانی خوا نا سوپاس و سڵە بوون ﴿فَنَاصِيَتِي﴾ جا خوا بەو هۆیەوە کردی بەبەر (خەڵکە کە)دا ﴿بِالْبِرِّ وَالْفُجُورِ﴾ پڕۆشاکی بەسڵێتی و ترس ﴿إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ﴾ لەبەر ئەو کردەوانەی کەدەیانکرد. ١١٢)﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ رَسُولٌ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێغەمبەرێکیان لەخۆیان بۆهات ﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ کەچی باوەڕیان پێ نەهێنا ﴿فَأَخَذَكُمُ الْعَذَابُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ جا سزا گرتنی لەکاتێکدا ستەم کاربوون. ١١٣)﴿فَكُلُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ جا لەو بژێوەی خوا پێ ی بەخشیوون بخۆن ﴿حَلَالًا طَيِّبًا﴾ کەحەڵاڵ و پاکە ﴿وَاشْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ﴾ و سوپاسی چاکەو نیعمەتی خوا بکەن ﴿إِن كُنتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر تێبوە هەر ئەو دەپەرستن. ١١٤)﴿إِنَّمَا حَرَّمَ عَلَيْكُمُ الْمَيْتَةَ﴾ بێگومان (خوا) ئەوەی حەرامی کردووە لەسەرتان تەنها مردارەوە بوو ﴿وَالدَّمَ وَلَحْمَ الْخِنزِيرِ﴾ و خوێن و گۆشتی بەراز ﴿وَمَا أُهِلَّ لِغَيْرِ اللَّهِ بِهِ﴾ و ئەوەی (کەسەربڕاوەی) ناوی غەیری خوای لێ هێنراوە﴿فَمَنِ اضْطُرَّ غَيْرَ بَاغٍ﴾ بەڵام هەر کەسێک ناچار بوو(لەو حەرامانە بخوات) بێ دەست درێژی و زیادەڕەوی﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێ بوردەی میهرەبانە. ١١٥) ﴿وَلَا عَادٍ﴾ وە لەخۆنانەوە تەڵێن ﴿لِمَا تَصِفُ أَلْسِنَتُكُمُ الْكَذِبَ﴾ ئەوەی کەبەزمانتانەوە دێت بەدرۆ ﴿هَٰذَا حَلَالٌ وَهَٰذَا حَرَامٌ﴾ ئەوە حەڵاڵ و ئەوە حەرامە ﴿لِّتَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بۆ ئەوەی درۆ هەڵبەستن بەدەم خوارەوە﴿إِنَّ الَّذِينَ يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی درۆ هەڵدەبەستن بەناوی خوارەوە ﴿لَا يُفْلِحُونَ﴾ پزگار نابن. ١١٦)﴿مَتَاعٌ قَلِيلٌ﴾ (لە دنیادا) رابوواردنێکی کەمە(یان دەبێ)﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ﴾ (لەدوا) بۆیان سزای سەختیان هەیە. ١١٧)﴿وَعَلَى الَّذِينَ هَادُوا﴾ وە لەسەر ئەوانەی کەجوولەکە بوون ﴿حَرَّمْنَا مَا قَصَصْنَا عَلَيْكَ﴾ حەرامان کرد (لێیان) ئەوەی کەباسمان کردووە بۆت ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێش (ئایەتی ئەم ئایەتە) ﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ﴾ وە ئێمە ستەمان لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان دەکرد. ١١٨)

ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ عَمِلُوا السُّوءَ بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابُوا مِنۢ
بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا إِنَّ رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١٩﴾
إِنَّ إِبْرَاهِيمَ كَانَ أُمَّةً قَانِتًا لِّلَّهِ حَنِيفًا وَلَمْ يَكُ مِنَ الْمُشْرِكِينَ
﴿١٢٠﴾ شَاكِرًا لِّأَنْعُمِهِ ۚ اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿١٢١﴾ وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً ۖ وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ
﴿١٢٢﴾ ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا ۖ وَمَا كَانَ
مِنَ الْمُشْرِكِينَ ﴿١٢٣﴾ إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ
اخْتَلَفُوا فِيهِ ۚ وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا
كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿١٢٤﴾ ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحِكْمَةِ
وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ ۖ وَجَادِلْهُم بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ ۚ إِنَّ رَبَّكَ
هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿١٢٥﴾
وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ
لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ ﴿١٢٦﴾ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ ۚ
وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ
﴿١٢٧﴾ إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوا وَّالَّذِينَ هُم مُّحْسِنُونَ ﴿١٢٨﴾

- لە مەککە ماونەتەوە کە بیانویان نی بە کۆچ نەکردن، ئەوجا ئەوانیش لە مەککە دەرچوون (بە نیازی کۆچ کردن بۆ مەدینە) بەڵام بێ باوەڕانی مەککە پێیان گەیشتن تووشیان ئەشکەنجەیان دان بێ باوەڕی بوونەوە ئەوانیش بە ناچاری بێ باوەڕی بوونەوە ئەم ئایەتە لەسەریان دابەزی ﴿ومن الناس من يقول آمنا بالله فإذا أوذي في الله جعل فتنة الناس كعذاب الله ...﴾ ئەوجا موسڵمانان ئەم ئایەتەیان بۆ ناردن ئەوانیش بۆ جاری دووەم لە مەککە دەرچوون و بێ خوا بوون لە مەسیر ... و چەکیان ... ئەم ئایەتە لەسەریان دابەزی ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا مِن بَعْدِ مَا فُتِنُوا ثُمَّ جَاهَدُوا وَصَبَرُوا إِنَّ رَبَّكَ مِن بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوجا ئەم ئایەتەیان بۆ ناردن کە خوا دەرووی لێ کردوونەتەوە، ئەوانیش لە مەککە دەرچوون و بێ باوەڕانی مەککە پێیان گەیشتن هەر لە ... کوشتن ... و ... ڕزگاربوون

﴿إِذْ قَالَ﴾ پاشان بەڕاستی بەیروەرەگارت بۆ ئەوانەی ﴿مِنْ آلِ﴾ خزمایەتیان کردبووە بەئەقامی ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ پاشان خوا ئاگری گەرماوەتەوەو ئۆیەمیان کردبووە ﴿وَاصْطَفَىٰ﴾ کە کردەوی خۆیان چاک کردبووە ﴿إِذْ قَالَ﴾ بەڕاستی پەیروەردەگارت ﴿لِمَ تُحَاجُّونَ﴾ لە پاش ئەوانە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ لێبوردەی میهرەبانە. ٦٦)﴿إِنَّ إِبْرَاهِيمَ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم ﴿إِذْ أَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئومنەتێک بوو لەڕابردوو بۆ خوا ﴿حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ لا دەبوو لەهەموو ئایینێکی ناهەق و هەرگیز لەهاوبەش ملهەران نەبووە. ١٢٠) ﴿شَاكِرًا لِأَنْعُمِهِ﴾ شوکرانە بژێری (خوا) بووە لەبەرامبەر نازو نیعمەتەکانیدا ﴿اجْتَبَاهُ وَهَدَاهُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ﴾ ئەویش هەڵی بژاردە و ڕێگەی ڕاستی نیشان دا (کەئیسلامە). ١٢١)﴿وَآتَيْنَاهُ فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً﴾ وە ئێمە لەدنیادا بەهرەی چاکمان پێبەخشی ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وە بەڕاستی ئەو لەڕۆژی دوایشدا لەڕیزی چاکەکاندایە. ١٢٢)﴿ثُمَّ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ پاشان ئێگەمان بۆ کردی ﴿أَنِ اتَّبِعْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ﴾ کەبەڕەوی ئایینی ئیبراهیم بکە ﴿حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ چونکە یاقور ڕاست بوو بەهیچ جۆرێ لەهاوبەش دانەران نەبوو. ١٢٣)﴿إِنَّمَا جُعِلَ السَّبْتُ عَلَى الَّذِينَ﴾ بێگومان (ڕۆژگرانی) ڕاگرتنی هەینیان تەنها لەسەر ئەوانە دانرا ﴿اخْتَلَفُوا فِيهِ﴾ کەجیاواز بوون لەیەک ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ﴾ وە بەڕاستی پەیروەردەگارت ﴿لَيَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ دادوەری دەکات لەنێوانیاندا ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایی ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی کەلێی جیاواز بوون. ١٢٤) ﴿ادْعُ إِلَىٰ سَبِيلِ رَبِّكَ﴾ (خەڵکی) بانگ بکە بۆ ڕێساکانی پەیروەردەگارت ﴿بِالْحِكْمَةِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ﴾ بەئیزانی و ئامۆژگاری چاک و شیرین ﴿وَجَادِلْهُمْ﴾ وە لەگەڵیان بدوێ (موجادەلە بکە) ﴿بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ بەچاکترین هەڵوێسە ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ﴾ بێ گومان پەیروەردەگارت خۆی چاک دەزانێ ﴿بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ بەڕاستی گومڕا بوون و لایاندا وە لەڕێگەکەی ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ وە هەر خۆشی زاناییە بەڕاستی لەسەر ڕێگای ڕاستن. ١٢٥)﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ﴾ وە ئەگەر تۆڵەتان سەندەوە ﴿فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ﴾ ئەوە بەئەندازەی ئەو ستەمەی دژتان کراوە تۆڵە بکەنەوە ﴿وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ﴾ وە ئەگەر شارام بگرن ﴿لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ﴾ ئەوە باشترە بۆ شارام گران. ١٢٦)﴿وَاصْبِرْ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دان بەخۆتدا بگرە ﴿وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ ئارام گرتنەکەشت هەر بەیارمەتی) خوایە ﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾ هەر خەفەتیان بۆ مەخۆ ﴿وَلَا تَكُ فِي ضَيْقٍ مِمَّا يَمْكُرُونَ﴾ هەر بەو فێڵ و پیلانانەی دەیگێڕن دڵ تەنگ مەبێت. ١٢٧) ﴿إِنَّ اللَّهَ مَعَ الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾ بەڕاستی خوا لەگەڵ ئەوانەیە کەتۆقیان یارمەتیدەرە (لە ئاوان) ﴿وَالَّذِينَ هُمْ مُحْسِنُونَ﴾ هەروەها ئەوانەش کە چاکەکارن. ١٢٨)

سُورَةُ الإِسْرَاء

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ
إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا ۚ إِنَّهُ
هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١﴾ وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَجَعَلْنَاهُ
هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلًا ﴿٢﴾
ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ ۚ إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا ﴿٣﴾
وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ
مَرَّتَيْنِ وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا ﴿٤﴾ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا بَعَثْنَا
عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَا أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ ۚ
وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا ﴿٥﴾ ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ
وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا ﴿٦﴾
إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ ۖ وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا ۚ فَإِذَا جَاءَ
وَعْدُ الْآخِرَةِ لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ
كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا ﴿٧﴾

هەروەها خوای گەورە لە ئایەتی (١٢٦) سورەتی (النحل): ﴿وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ﴾ [illegible] ﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُم بِهِ ۖ وَلَئِن صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِّلصَّابِرِينَ﴾ [illegible] (ﷺ) [illegible].

سورەتی ﴿الإسراء﴾

﴿سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَىٰ﴾ پاک و بێ گەردی بۆ ئەوزاتەی کە شەوێکدا ﴿بِعَبْدِهِ﴾ بە بەندەی خۆی لە شەوێکدا ﴿مِّنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ لە مزگەوتی بەیتوللەوە (مەککە) ﴿إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى﴾ بۆ مزگەوتی (الأقصی) لە (بیت المقدس) ﴿الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ﴾ کە دەوروبەریمان پیرۆز و بەرەکەتدار کردووە ﴿لِنُرِيَهُ مِنْ آيَاتِنَا﴾ بۆ ئەوەی هێندێ لە بەڵگەو نیشانە پووناکەکانی خۆمانی نیشان بدەین ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەری بینایە. ١) ﴿وَآتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ وە ئەوڕاتیشمان بەخشی بە مووسا ﴿وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ وە ئەو(تەوراتە)مان کردە هۆی ڕێنموونی بۆ ئەوەی نیسرائیل ﴿أَلَّا تَتَّخِذُوا مِن دُونِي وَكِيلًا﴾ (پێمان ووتن) کە بێجگە لە من کەس مەگەنە پشتیوانی خۆتان. ٢)﴿ذُرِّيَّةَ مَنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ﴾ (ئەی) ئەوەی ئەو کەسانەی کەلەگەڵ نووح (لە کەشتیدا) مەڵمان گرتن ﴿إِنَّهُ كَانَ عَبْدًا شَكُورًا﴾ بەڕاستی نووح بەندە یەکی زۆر سوپاس گوزار بوو. ٣)﴿وَقَضَيْنَا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْكِتَابِ﴾ ئیسرائیلیە کانمان ئاگادار کردو هەواڵمان پێدان لەنامەکەیاندا ﴿لَتُفْسِدُنَّ فِي الْأَرْضِ مَرَّتَيْنِ﴾ کە دووجار بەخوا ئێوە خراپەکاری دەکەن لەزەوی دا دووجار ﴿وَلَتَعْلُنَّ عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ و بێگومان بەرز دەبنەوەو زۆل دەبن (بەسەر خەڵکی دا) بەبەرز بوونەوەیەکی زۆر گەورە. ٤)﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ أُولَاهُمَا﴾ جا کاتێ یەکەمین بەڵێن (لەو دووانە) هات(کەبەڵێنتان پێدراوە)﴿بَعَثْنَا عَلَيْكُمْ عِبَادًا لَّنَا﴾دەیێنینە سەرتان چەند بەندەیەکی خۆمان﴿أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾کە خاوەنی دەست وەشاندنێکی بەتین لەجەنگ دا ﴿فَجَاسُوا خِلَالَ الدِّيَارِ﴾ ئینجا ئەوانە دەگەڕێن بەناو ووڵاتەکەتانەوە ﴿وَكَانَ وَعْدًا مَّفْعُولًا﴾ وە ئەوە بەڵێنێکی بەدی هێنراو بوو. ٥)﴿ثُمَّ رَدَدْنَا لَكُمُ الْكَرَّةَ عَلَيْهِمْ﴾ لەپاشان جارێکی تر ئێوە بەسەریاندا زاڵ دەکەینەوە ﴿وَأَمْدَدْنَاكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ﴾ وە دارایی و کوڕی زۆرتان پێ دەبەخشین ﴿وَجَعَلْنَاكُمْ أَكْثَرَ نَفِيرًا﴾ وە لەشکر و نەفەرتان (لە جاری پێشوو) زۆرتر دەکەین. ٦)﴿إِنْ أَحْسَنتُمْ أَحْسَنتُمْ لِأَنفُسِكُمْ﴾ ئەگەر ئێوە چاکە بکەن ئەوا چاکە بۆ خۆتان دەکەن ﴿وَإِنْ أَسَأْتُمْ فَلَهَا﴾ وە ئەگەر خراپەش بکەن ئەوا (سزاکەی) هەر بۆ خۆتانە ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ﴾ جا کاتێ بەڵێنی (سزاو تۆڵەی) دووهەم هات ﴿لِيَسُوءُوا وُجُوهَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی بەڕۆژە و خەفەت بەڕووخسارتانەوە دەرکەوێ ﴿وَلِيَدْخُلُوا الْمَسْجِدَ﴾ وە بۆ ئەوەی بچنەوە ناو مزگەوتی قودس ﴿كَمَا دَخَلُوهُ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەرچۆنێ لەجاری یەکەمدا چوونە ناویەوە ﴿وَلِيُتَبِّرُوا مَا عَلَوْا تَتْبِيرًا﴾ وە بۆتەوەی وێرانی بکەن بەوێران کردنێکی گەورە. ٧)

عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ ۚ وَإِنْ عُدتُّمْ عُدْنَا ۘ وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَٰفِرِينَ
حَصِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ يَهْدِى لِلَّتِى هِىَ أَقْوَمُ وَيُبَشِّرُ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا ﴿٩﴾
وَأَنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٠﴾
وَيَدْعُ ٱلْإِنسَٰنُ بِٱلشَّرِّ دُعَآءَهُۥ بِٱلْخَيْرِ ۖ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ عَجُولًا ﴿١١﴾
وَجَعَلْنَا ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ءَايَتَيْنِ ۖ فَمَحَوْنَآ ءَايَةَ ٱلَّيْلِ وَجَعَلْنَآ ءَايَةَ
ٱلنَّهَارِ مُبْصِرَةً لِّتَبْتَغُوا۟ فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ وَلِتَعْلَمُوا۟ عَدَدَ
ٱلسِّنِينَ وَٱلْحِسَابَ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ فَصَّلْنَٰهُ تَفْصِيلًا ﴿١٢﴾ وَكُلَّ
إِنسَٰنٍ أَلْزَمْنَٰهُ طَٰٓئِرَهُۥ فِى عُنُقِهِۦ ۖ وَنُخْرِجُ لَهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ كِتَٰبًا
يَلْقَىٰهُ مَنشُورًا ﴿١٣﴾ ٱقْرَأْ كِتَٰبَكَ كَفَىٰ بِنَفْسِكَ ٱلْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا
﴿١٤﴾ مَّنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ
عَلَيْهَا ۚ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ۗ وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ حَتَّىٰ نَبْعَثَ
رَسُولًا ﴿١٥﴾ وَإِذَآ أَرَدْنَآ أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا۟ فِيهَا
فَحَقَّ عَلَيْهَا ٱلْقَوْلُ فَدَمَّرْنَٰهَا تَدْمِيرًا ﴿١٦﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِنَ
ٱلْقُرُونِ مِنۢ بَعْدِ نُوحٍ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿١٧﴾

قوم لوط فاقتلوا الفاعل و المفعول به). (رواه أحمد وأبو داود والترمذي وابن ماجه). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەستان دی کاری قەومی لووطی ئەنجام دەدا (کە خێربازیە) ئەوە پەکسەر بکەر و لێکراو هەردووکیان بکوژن).

ئایەتی (٩٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (عجباً للمؤمن: لا يقضي الله له قضاءً إلا كان خيراً له، إن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له وإن أصابته سراء شكر فكان خيراً له) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئیماندار جێگەی سەرسوڕمانە خوای گەورە هەر بڕیارێکی بۆ بدات ئەوە خێر و چاکەیە بۆی، ئەگەر ناخۆشی یەکی تووش هات ئارامی لەسەر دەگرێ ئەوە خێرو چاکەیە بۆی وە ئەگەر خۆشیەکی تووش هات سوپاسی خوا دەکات ئەوە خێرو چاکەیە بۆی).

﴿عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يَرْحَمَكُمْ﴾ ئومێـد وایـە پـەروەردگارتان ڕەحمتـان پـێ بکـات (ئەگـەر بگەڕێنەوە بۆلای خوا)﴿وَإِنْ عَدْتُمْ عُدْنَا﴾ ئەگـەر بگەڕێنـەوە (بۆسـەر تـاوان) ئێمـەش دەگەڕێینەوە (بۆ سزادانتان)﴿وَجَعَلْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ حَصِيرًا﴾ وە دۆزەخمان کرد بەندیخانە بۆ بێ باوەڕان. ٨)﴿إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ يَهْدِي﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە ڕێنموونی دەکات ﴿لِلَّتِي هِيَ أَقْوَمُ﴾ بۆ ڕێبازو بەرنامەیەک کەڕاست ترینە﴿وَيُبَشِّرُ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ﴾ و موژدەش دەدات بەو باوەڕدارانەی﴿يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ﴾ کە کردەوە چاکەکان دەکەن ﴿أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا كَبِيرًا﴾ کە بەڕاستی پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٩)﴿وَأَنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان نیە ﴿بِالْآخِرَةِ﴾ بەڕۆژی دوایی﴿أَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ سزایەکی سەختمان بۆئامادەکردون. ١٠)﴿وَيَدْعُ الْإِنسَانُ بِالشَّرِّ﴾ وە ئادەمی نزاو هاوار بۆشەڕ و خراپە دەکات ﴿دُعَاءَهُ بِالْخَيْرِ﴾ (هەروەکو) داواو نزاکردنی بۆخێرو چاکە ﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ عَجُولًا﴾ وە ئادەمی هەمیشە هەر پەلەیە. ١١) ﴿وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ آيَتَيْنِ﴾ شەوو ڕۆژمان کرد بەدوو نیشانە ﴿فَمَحَوْنَا آيَةَ اللَّيْلِ﴾ ئینجا نیشانەی شەومان تاریک کرد (یا سڕییەوە) ﴿وَجَعَلْنَا آيَةَ النَّهَارِ مُبْصِرَةً﴾ و بەڵگەو نیشانەی ڕۆژمان ڕووناک کرد ﴿لِتَبْتَغُوا فَضْلًا مِّن رَّبِّكُمْ﴾ بۆ ئەوەی بەشوێن ڕۆزی پەروەردگارتاندا بگەڕێن ﴿وَلِتَعْلَمُوا عَدَدَ السِّنِينَ وَالْحِسَابَ﴾ وە بۆئەوەی ژمارەی ساڵەکان و حیسابی(مانگو شەوو ڕۆژەکان) بزانن ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ فَصَّلْنَاهُ تَفْصِيلًا﴾ وە ئێمە هەموو شتێکمان بەڕوون و ڕەوانی باس کردووە (بۆتان). ١٢)﴿وَكُلَّ إِنسَانٍ أَلْزَمْنَاهُ طَائِرَهُ فِي عُنُقِهِ﴾ وە هەموو مرۆڤێک (لەڕۆژی دواییدا) کردەوەی خۆیمان کردۆتەملی (چاکە بێت یا خراپە)﴿وَنُخْرِجُ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە لەڕۆژی دواییدا بۆی دەردەهێنن ﴿كِتَابًا يَلْقَاهُ مَنشُورًا﴾ نامەیەک کە بەکراوەیی (و هەموو کردەوەکانی تێدا نوسراوە) دەیبینێ. ١٣)﴿اقْرَأْ كِتَابَكَ﴾ (پێ ی دەووترێ) نامەکەت بخوێنەرەوە﴿كَفَىٰ بِنَفْسِكَ الْيَوْمَ عَلَيْكَ حَسِيبًا﴾ ئەمڕۆ خۆت بەسە بەحیساب کەر بەسەر خۆتەوە (ئەمڕۆ هەر خۆت موحاسەبەی خۆت بکە). ١٤)﴿مَّنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ﴾ هەرکەس ڕێنموونی وەرگرتبێ ئەوە بێگومان ڕێنمونیەکەی هەر (سوودی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ و هەرکەسیش گومڕا بووبێ ئەوە بێگومان (زیانەکەی) هەر لە دژی خۆیەتی ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ وە هیچ کەسێکی گوناهکار گوناهی هیچ کەسێکی تر هەڵناگرێ ﴿وَمَا كُنَّا مُعَذِّبِينَ﴾ ئێمە هەرگیز سزای (بەندەکان) نادەین ﴿حَتَّىٰ نَبْعَثَ رَسُولًا﴾ هەتا پێغەمبەر نەنێرین (بۆیان). ١٥)﴿وَإِذَا أَرَدْنَا﴾ وە کاتێ بمانەوێ﴿أَن نُّهْلِكَ قَرْيَةً﴾ (دانیشتوانی) شار و وولاتێ لەناو ببەین ﴿أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا﴾ فەرمان دەدەین (بەگوێ ڕایەڵی و کردەوەی چاک) بە دەوڵەمەندە خراپەکارو زۆردارەکانی ﴿فَفَسَقُوا فِيهَا﴾ کەچی ئەوان یاخی دەبن و لەفەرمان دەردەچن ﴿فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ﴾ جا بڕیاری (سزادان) پێویست دەبێ بۆ(دانیشتوانی) ئەو شارانە ﴿فَدَمَّرْنَاهَا تَدْمِيرًا﴾ جا ئەو شارانە وێران دەکەین بەوێران کردنێکی تەواو. ١٦) ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا﴾ وە زۆر (گەل و میللەت)مان لەناو برد ﴿مِنَ الْقُرُونِ مِن بَعْدِ نُوحٍ﴾ لە چەرخەکانی پاش نووح ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ﴾ پەروەردگارت بەسە بە گوناهی بەندەکانی ﴿خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ کە ئاگادار و بینایە. ١٧)

مَّن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعَاجِلَةَ عَجَّلْنَا لَهُۥ فِيهَا مَا نَشَآءُ لِمَن نُّرِيدُ ثُمَّ
جَعَلْنَا لَهُۥ جَهَنَّمَ يَصْلَىٰهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا ﴿١٨﴾ وَمَنْ أَرَادَ
ٱلْءَاخِرَةَ وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَأُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ
سَعْيُهُم مَّشْكُورًا ﴿١٩﴾ كُلًّا نُّمِدُّ هَٰٓؤُلَآءِ وَهَٰٓؤُلَآءِ مِنْ عَطَآءِ
رَبِّكَ ۚ وَمَا كَانَ عَطَآءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا ﴿٢٠﴾ ٱنظُرْ كَيْفَ فَضَّلْنَا
بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ وَلَلْءَاخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَٰتٍ وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا
﴿٢١﴾ لَّا تَجْعَلْ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا ﴿٢٢﴾
۞ وَقَضَىٰ رَبُّكَ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّآ إِيَّاهُ وَبِٱلْوَٰلِدَيْنِ إِحْسَٰنًا ۚ إِمَّا
يَبْلُغَنَّ عِندَكَ ٱلْكِبَرَ أَحَدُهُمَآ أَوْ كِلَاهُمَا فَلَا تَقُل لَّهُمَآ
أُفٍّ وَلَا تَنْهَرْهُمَا وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا ﴿٢٣﴾ وَٱخْفِضْ
لَهُمَا جَنَاحَ ٱلذُّلِّ مِنَ ٱلرَّحْمَةِ وَقُل رَّبِّ ٱرْحَمْهُمَا كَمَا رَبَّيَانِى
صَغِيرًا ﴿٢٤﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِى نُفُوسِكُمْ ۖ إِن تَكُونُوا۟ صَٰلِحِينَ
فَإِنَّهُۥ كَانَ لِلْأَوَّٰبِينَ غَفُورًا ﴿٢٥﴾ وَءَاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ حَقَّهُۥ
وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ ٱلْمُبَذِّرِينَ
كَانُوٓا۟ إِخْوَٰنَ ٱلشَّيَٰطِينِ ۖ وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِرَبِّهِۦ كَفُورًا ﴿٢٧﴾

ئایەتی (٩٨) سورەتی (الأعراف) قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: إني خلقت عبادي حنفاء فجاءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم وحرمت عليهم ما أحللت لهم) رواه مسلم. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرموێت: من بەندەکانی خۆم دروست کردووە کە لەسەر ئایینی ڕاست بێ، ئینجا بەهۆی ئەوانەوە هاتن بۆ لای ئەم شەیتانانەش هاتن بۆ لایان و لە ئایینەکەیان لایبردن).

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (الأعراف) قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: ما لعبدي المؤمن عندي جزاء إذا قبضت صفيه من أهل الدنيا ثم احتسبه إلا الجنة) رواه البخاري. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرموێت: هەر بەندەیەکی باوەڕدارم نەگەر کەسێکی زۆر خۆشەویستیم بردەوە لێیم).

﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْعَاجِلَةَ﴾ هەر کەسێک تەنها ژیانی دنیای بوێ ﴿عَجَّلْنَا لَهُ فِيهَا﴾ لەم (دنیا)دا زوو پێ ی دەدەین ﴿مَا نَشَاءُ لِمَن نُّرِيدُ﴾ ئەوەی بمانەوێ بۆ هەرکەسێک ﴿ثُمَّ جَعَلْنَا لَهُ جَهَنَّمَ﴾ لە پاشان دۆزەخمان بۆ سازداوە ﴿يَصْلَاهَا مَذْمُومًا مَّدْحُورًا﴾ دەچێتە ناوی بە لۆمەکراوی و دەرکراوی لەمیهرەبانی خوا. ١٨)﴿وَمَنْ أَرَادَ الْآخِرَةَ﴾ هەر کەسێکیش مەبەستی ڕۆژی دوایی بووبێت ﴿وَسَعَىٰ لَهَا سَعْيَهَا﴾ وە هەوڵی بۆ بدات بەو جۆرەی شایستەی ئەوە ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ و باوەڕداریش بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ كَانَ سَعْيُهُم مَّشْكُورًا﴾ ئائەوانە کردەوەو تێکۆشانەکەیان وەرگیراوە. ١٩) ﴿كُلًّا نُّمِدُّ﴾ دەبەخشین بەهەمووان ﴿هَٰؤُلَاءِ وَهَٰؤُلَاءِ﴾ ئەوانە(کەهەر دنیایان دەوێ) و ئەوانە(ی ڕۆژی دواییان دەوێ) ﴿مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ﴾ لە بەخششی پەروەردگارت (لەم دنیایەدا) ﴿وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا﴾ بێگومان ڕۆزی و بەخشراوی پەروەردگارت هەرگیز قەدەغە کراونەبووە. ٢٠) ﴿انظُرْ كَيْفَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) سەرنج بدە چۆن ﴿فَضَّلْنَا بَعْضَهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ (لەدنیادا) باوی هەندێکیانمان داوە بەسەر هەندێکیاندا ﴿وَلَلْآخِرَةُ أَكْبَرُ دَرَجَاتٍ﴾ وە بێ گومان پلەکان لە ڕۆژی دواییدا گەورەترە، ﴿وَأَكْبَرُ تَفْضِيلًا﴾ باودانەکانیش گەورەترە. ٢١)﴿لَّا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ (ئەی ئادەمی) لەگەڵ خوادا پەرستراوێکی تر مەپەرستە ﴿فَتَقْعُدَ مَذْمُومًا مَّخْذُولًا﴾ ئەگینا دەبێتە لۆمەکراوی یارمەتی نەدراو. ٢٢)﴿وَقَضَىٰ رَبُّكَ﴾ وە پەروەردگارت بڕیاری داوە ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا إِيَّاهُ﴾ کەهیچ شتێ نەپەرستن بێجگە لە ئەو ﴿وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا﴾ وە لەگەڵ دایک و باوکتان چاکەبکەن ﴿إِمَّا يَبْلُغَنَّ عِندَكَ الْكِبَرَ أَحَدُهُمَا أَوْ كِلَاهُمَا﴾ ئەگەر یەکێکیان (باوکت و دایکت)یان هەردووکیان لای تۆ پیریوون ﴿فَلَا تَقُل لَّهُمَا أُفٍّ﴾ قسەی ناخۆشیان پێ مەڵێ تەنانەت ئۆفیش ﴿وَلَا تَنْهَرْهُمَا﴾ وەتێیان مەخوڕە و پێیاندا هەڵمەشاخێ ﴿وَقُل لَّهُمَا قَوْلًا كَرِيمًا﴾(بەڵکو) ووتەی نەرم و شیرینیان (لەگەڵدا) بەکاربێنە. ٢٣)﴿وَاخْفِضْ لَهُمَا جَنَاحَ الذُّلِّ﴾ باڵی خۆ بەکەم زانینیان بۆ ڕابخە ﴿مِنَ الرَّحْمَةِ﴾ لەبەر بەزەیی و میهرەبانیت پێیان ﴿وَقُل رَّبِّ ارْحَمْهُمَا﴾ بڵێ ئەی پەروەردگارم ڕەحمیان پێ بکە ﴿كَمَا رَبَّيَانِي صَغِيرًا﴾ هەرچۆنێ ئەوان منیان پەروەردە کرد بەمنداڵی. ٢٤)﴿رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا فِي نُفُوسِكُمْ﴾ پەروەردگارتان چاک دەزانێ بەهەرچی لەدڵ و دەروونتاندا هەیە ﴿إِن تَكُونُوا صَالِحِينَ﴾ ئەگەر ئێوە چاک بن و نیازی چاکەتان ببێ ﴿فَإِنَّهُ كَانَ لِلْأَوَّابِينَ غَفُورًا﴾ ئەوا بێ گومان ئەو (خوا) لێ بوردەیە بۆ تۆبەکاران. ٢٥)﴿وَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ﴾ وەمافی خزمانت بدە ﴿وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾ (هەروەها مافی) هەژاوو ڕێبواریش ﴿وَلَا تُبَذِّرْ تَبْذِيرًا﴾ زیادە ڕەویش مەکە. ٢٦)﴿إِنَّ الْمُبَذِّرِينَ﴾ بەڕاستی زیادەڕەوان ﴿كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ﴾ دۆست و برای شەیتانەکانن ﴿وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا﴾ شەیتانیش بەرانبەر (ناز و نیعمەتەکانی) پەروەردگاری هەڵیشە ئەتێیە. ٢٧)

وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ ٱبْتِغَآءَ رَحْمَةٍ مِّن رَّبِّكَ تَرْجُوهَا فَقُل لَّهُمْ قَوْلًا
مَّيْسُورًا ﴿٢٨﴾ وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ وَلَا تَبْسُطْهَا
كُلَّ ٱلْبَسْطِ فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَّحْسُورًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ
لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٣٠﴾ وَلَا تَقْتُلُوٓا
أَوْلَٰدَكُمْ خَشْيَةَ إِمْلَٰقٍ ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ ۚ إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ
خِطْـًٔا كَبِيرًا ﴿٣١﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ ٱلزِّنَىٰٓ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ فَٰحِشَةً ۖ وَسَآءَ
سَبِيلًا ﴿٣٢﴾ وَلَا تَقْتُلُوا۟ ٱلنَّفْسَ ٱلَّتِى حَرَّمَ ٱللَّهُ إِلَّا بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَن
قُتِلَ مَظْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِۦ سُلْطَٰنًا فَلَا يُسْرِف فِّى
ٱلْقَتْلِ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ مَنصُورًا ﴿٣٣﴾ وَلَا تَقْرَبُوا۟ مَالَ ٱلْيَتِيمِ إِلَّا بِٱلَّتِى
هِىَ أَحْسَنُ حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُۥ ۚ وَأَوْفُوا۟ بِٱلْعَهْدِ ۖ إِنَّ ٱلْعَهْدَ كَانَ
مَسْـُٔولًا ﴿٣٤﴾ وَأَوْفُوا۟ ٱلْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ وَزِنُوا۟ بِٱلْقِسْطَاسِ ٱلْمُسْتَقِيمِ ۚ
ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا ﴿٣٥﴾ وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ ۚ
إِنَّ ٱلسَّمْعَ وَٱلْبَصَرَ وَٱلْفُؤَادَ كُلُّ أُو۟لَٰٓئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْـُٔولًا ﴿٣٦﴾
وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا ۖ إِنَّكَ لَن تَخْرِقَ ٱلْأَرْضَ وَلَن تَبْلُغَ
ٱلْجِبَالَ طُولًا ﴿٣٧﴾ كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُۥ عِندَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا ﴿٣٨﴾

- ... پاشان ئارامی گرت و بەندەی پاداشتی مرۆڤ ... پاداشتی هیچ شتی پێ بەخشیت.

ئایەتی (١٥٠) سورەتی (الأعراف) قال رسول الله (ﷺ): (يرحم الله موسى، ليس المعاين كالمشاهد، أخبره بما صنع قومه فلم يلق الألواح، فلما رأى ما عاينوا ألقى الألواح) رواه ابن أبي حاتم. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای لێبورە بەزەیی بە موسا دا هاتەوە، ئینجا بەچاو بینینێک بەوەی ئەوە ئی بە هەواڵی پێ بدرێت، بەڕوونکردنەوەی ئەوەی بە هەواڵی پێ دا کە گەلەکەی دوای ئەو گۆڕیان کردووە مووسا تەختەکانی (ئەوانی تیانوسرابوو) فڕێ نەدا بەڵام کاتێک خۆی بیانیایە و چاوی پێیان کەوت تەختەکانی فڕێدا).

ئایەتی (١٥٦) سورەتی (الأعراف) قال رسول الله (ﷺ): (إن الله تعالى خلق يوم خلق السموات

﴿وَإِمَّا تُعْرِضَنَّ عَنْهُمُ﴾ وە ئەگەر ڕووت وەرگێڕا لەوانە (لەبەر نەداری) ﴿ابْتِغَاءَ رَحْمَةٍ مِنْ رَبِّكَ تَرْجُوهَا﴾ چاوەڕوانی بەخششی و ڕۆزیەك بوویت لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿فَقُلْ لَهُمْ قَوْلًا مَيْسُورًا﴾ ئەوە قسەی جوان و نەرمیان لەگەڵدا بکە. ٢٨) ﴿وَلَا تَجْعَلْ يَدَكَ﴾ وە دەستت مەکە ﴿مَغْلُولَةً إِلَىٰ عُنُقِكَ﴾ کۆت بەگەردنتدا ﴿وَلَا تَبْسُطْهَا كُلَّ الْبَسْطِ﴾ و کراوە و بەڕەڵاشی مەکە بەتەواوی ﴿فَتَقْعُدَ مَلُومًا مَحْسُورًا﴾ تا نەبیتە کەسێکی لۆمەکراوی هیچ بەدەستەوە نەماو. ٢٩) ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ﴾ ڕسق و ڕۆزی فراوان دەکات ﴿لِمَنْ يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ بۆ هەر کەسێك کەبیەوێ و وەتەنگی دەکات بۆهەرکەسێ بیەوێ ﴿إِنَّهُ كَانَ بِعِبَادِهِ خَبِيرًا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی ئەو هەمیشە ئاگاو بینایە بەبەندەکانی. ٣٠) ﴿وَلَا تَقْتُلُوا أَوْلَادَكُمْ﴾ وە ڕۆڵەکانتان مەکوژن ﴿خَشْيَةَ إِمْلَاقٍ﴾ لەترسی هەژاری و بێ نەوایی ﴿نَحْنُ نَرْزُقُهُمْ وَإِيَّاكُمْ﴾ ئێمە ڕۆزی ئەوانیش و ئێوەش دەدەین ﴿إِنَّ قَتْلَهُمْ كَانَ خِطْئًا كَبِيرًا﴾ بەڕاستی کوشتنی ئەوانە هەڵەو تاوانێکی گەورەیە. ٣١) ﴿وَلَا تَقْرَبُوا الزِّنَىٰ﴾ و نزیکی زیناش مەکەونەوە ﴿إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً﴾ بەڕاستی ئەوە کردەوەیەکی زۆر ناشرین ﴿وَسَاءَ سَبِيلًا﴾ و ڕێگەیەکی پیس و خراپە. ٣٢) ﴿وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ﴾ وە کەسێك مەکوژن ﴿الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ کەخوا کوشتنی ئەوی حەرام کردوە مەگەر بە(هۆیەکی) ڕاست و ڕەوا ﴿وَمَنْ قُتِلَ مَظْلُومًا﴾ جا هەر کەسێك بەنا هەق و ستەم لێ کراوی کوژرا ﴿فَقَدْ جَعَلْنَا لِوَلِيِّهِ سُلْطَانًا﴾ ئەوە دەسەڵاتمان داوە بەخاوەنەکەی (بەسەر بکوژەکەدا) ﴿فَلَا يُسْرِفْ فِي الْقَتْلِ﴾ جا با خاوەنەکەی زیادەڕۆیی نەکات لە تۆڵەسەندندا ﴿إِنَّهُ كَانَ مَنْصُورًا﴾ چونکە بەڕاستی ئەو (خاوەنە) یارمەتی دراوە. ٣٢) ﴿وَلَا تَقْرَبُوا مَالَ الْيَتِيمِ﴾ وە نزیکی ماڵی هەتیو مەکەونەوە ﴿إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ مەگەر بەچاکترین شێوە (کە بریتی یە لە پاراستن و بەرهەم هێنانی) ﴿حَتَّىٰ يَبْلُغَ أَشُدَّهُ﴾ هەتا (هەتیوەکە) دەگاتە کەماڵی ژیری و لێزانی ﴿وَأَوْفُوا بِالْعَهْدِ﴾ وەفا بکەن بە بەڵێن و پەیمانەکانتان ﴿إِنَّ الْعَهْدَ كَانَ مَسْئُولًا﴾ بەڕاستی (خاوەن) بەڵێن و پەیمان پرسیار لێ کراوە. ٣٤) ﴿وَأَوْفُوا الْكَيْلَ إِذَا كِلْتُمْ﴾ وە کاتێ کە پێوانە دەکەن (بۆ خەڵکی) بەڕێك و پێکی پێوانە بکەن ﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ و کێشانەش بکەن بەتەرازوی ڕاست ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا﴾ ئەمە (بۆ ئێوە) چاکترو ئاکامیشی باشترە. ٣٥) ﴿وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ وە شوێن شتێ مەکەوە کەزانیاریت دەربارەی نی یە ﴿إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ﴾ بەڕاستی گوێ و چاو و دڵ ﴿كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولًا﴾ هەموو ئەوانە(خاوەنیان) پرسیار لێکراوە. ٣٦) ﴿وَلَا تَمْشِ فِي الْأَرْضِ مَرَحًا﴾ وە مەڕۆ بەزەویدا بەکەشخەو شانازیەوە ﴿إِنَّكَ لَنْ تَخْرِقَ الْأَرْضَ﴾ (چونکە) بەڕاستی تۆ نەدەتوانی زەوی کون کەیت ﴿وَلَنْ تَبْلُغَ الْجِبَالَ طُولًا﴾ وە نەدەگەیتە شاخەکان لەدرێژیدا. ٣٧) ﴿كُلُّ ذَٰلِكَ كَانَ سَيِّئُهُ﴾ هەموو ئەوەی باسکرا خراپەکانی ﴿عِنْدَ رَبِّكَ مَكْرُوهًا﴾ لای پەروەردگارت نابەجێ و بێزراوە. ٣٨)

ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوۡحَىٰٓ إِلَيۡكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلۡحِكۡمَةِ وَلَا تَجۡعَلۡ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ فَتُلۡقَىٰ فِي جَهَنَّمَ مَلُومٗا مَّدۡحُورًا ﴿٣٩﴾ أَفَأَصۡفَىٰكُمۡ رَبُّكُم
بِٱلۡبَنِينَ وَٱتَّخَذَ مِنَ ٱلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنَٰثًا إِنَّكُمۡ لَتَقُولُونَ قَوۡلًا عَظِيمٗا ﴿٤٠﴾
وَلَقَدۡ صَرَّفۡنَا فِي هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانِ لِيَذَّكَّرُواْ وَمَا يَزِيدُهُمۡ إِلَّا نُفُورٗا ﴿٤١﴾
قُل لَّوۡ كَانَ مَعَهُۥٓ ءَالِهَةٞ كَمَا يَقُولُونَ إِذٗا لَّٱبۡتَغَوۡاْ إِلَىٰ ذِي ٱلۡعَرۡشِ سَبِيلٗا
﴿٤٢﴾ سُبۡحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يَقُولُونَ عُلُوّٗا كَبِيرٗا ﴿٤٣﴾ تُسَبِّحُ لَهُ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
ٱلسَّبۡعُ وَٱلۡأَرۡضُ وَمَن فِيهِنَّۚ وَإِن مِّن شَيۡءٍ إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمۡدِهِۦ وَلَٰكِن
لَّا تَفۡقَهُونَ تَسۡبِيحَهُمۡ إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورٗا ﴿٤٤﴾ وَإِذَا قَرَأۡتَ
ٱلۡقُرۡءَانَ جَعَلۡنَا بَيۡنَكَ وَبَيۡنَ ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ بِٱلۡأٓخِرَةِ حِجَابٗا
مَّسۡتُورٗا ﴿٤٥﴾ وَجَعَلۡنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمۡ أَكِنَّةً أَن يَفۡقَهُوهُ وَفِيٓ ءَاذَانِهِمۡ
وَقۡرٗاۚ وَإِذَا ذَكَرۡتَ رَبَّكَ فِي ٱلۡقُرۡءَانِ وَحۡدَهُۥ وَلَّوۡاْ عَلَىٰٓ أَدۡبَٰرِهِمۡ نُفُورٗا
﴿٤٦﴾ نَّحۡنُ أَعۡلَمُ بِمَا يَسۡتَمِعُونَ بِهِۦٓ إِذۡ يَسۡتَمِعُونَ إِلَيۡكَ وَإِذۡ هُمۡ نَجۡوَىٰٓ
إِذۡ يَقُولُ ٱلظَّٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلٗا مَّسۡحُورًا ﴿٤٧﴾ ٱنظُرۡ
كَيۡفَ ضَرَبُواْ لَكَ ٱلۡأَمۡثَالَ فَضَلُّواْ فَلَا يَسۡتَطِيعُونَ سَبِيلٗا ﴿٤٨﴾
وَقَالُوٓاْ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمٗا وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبۡعُوثُونَ خَلۡقٗا جَدِيدٗا ﴿٤٩﴾

والأرض مئة رحمة، كلّ رحمة طباق ما بين السماء والأرض، فجعل منها في الأرض رحمة، فبها تعطف الوالدة على ولدها والوحش والطير بعضها على بعض، فإذا كان يوم القيامة أكملها بهذه الرحمة) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێ گومان خوای گەورە کاتێک کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردوە سەد ڕەحم و بەزەییشی دروست کردووە، هەر بەشێک لەو ڕەحمانە بەئەندازەی نێوان ئاسمانەکان و زەوی دەبێت، جایێک ڕەحمیانی لەسەر زەویدا داناوە بەهۆی ئەو ڕەحمەوەیە سۆزی دایک بۆ کۆرپەکەی هەروەها سۆزی دڕندەو باڵندەکان هەریەکەیان بۆ بەچکە و بێچوەکانیان جا ئەگەر ڕۆژی دوایی هات ئەوا خوای گەورە هەموو ڕەحمەتی (نەوەد و نۆ بەشە ڕەحمەتەکەی خۆی) تەواو دەکات بەسەد بەم ڕەحمەتەشەوە).

﴿ذَٰلِكَ مِمَّا أَوْحَىٰ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ الْحِكْمَةِ﴾ ئەوە(ی کەباس کرا) هەندێکە لەو دانایی و حیکمەتەی کە پەروەردگارت نیگای کردووە بۆت ﴿وَلَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی تر لەگەڵ خوادا مەپەرستە ﴿فَتُلْقَىٰ فِي جَهَنَّمَ﴾ ئەگینا فڕێ دەدرێیتە ناو دۆزەخەوە ﴿مَلُومًا مَّدْحُورًا﴾ بە لۆمەکراوی و دوورخراوەی لەبەزەیی خوا. ٣٩)﴿أَفَأَصْفَاكُمْ رَبُّكُم بِالْبَنِينَ﴾ ئایا پەروەردگارتان کوڕانی تایبەتی کردووە بە ئێوەوە ﴿وَاتَّخَذَ مِنَ الْمَلَائِكَةِ إِنَاثًا﴾ لە فریشتە کانیشی دا کچانی بۆخۆی هەڵبژاردووە ﴿إِنَّكُمْ لَتَقُولُونَ قَوْلًا عَظِيمًا﴾ بەڕاستی ئێوەووتەیەکی زۆرگەورە (ونابەجێ) دەڵێن. ٤٠)﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ وە سوێند بەخوا بێگومان (مەبەستەکانمان) بەچەند جۆر هێناوە لەم قورئانەدا ﴿لِيَذَّكَّرُوا﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن ﴿وَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾ بەڵام (خوانەناسان) هەر دوورکەوتنەوەیان زیاتر دەبێت (بەو باسکردنە). ٤١)﴿قُل لَّوْ كَانَ مَعَهُ آلِهَةٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەگەر لەگەڵ خوادا پەرستراوانی تر بیوایە ﴿كَمَا يَقُولُونَ﴾ وەک ئەو(بت پەرستان) دەڵێن ﴿إِذًا لَّابْتَغَوْا﴾ ئەو کاتە دەگەڕان بە دوای ﴿إِلَىٰ ذِي الْعَرْشِ سَبِيلًا﴾ ڕێگایەکدا بۆلای خاوەنی هەرش (کە خوایە). ٤٢)﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ﴾ پاکو بێ گەرد و بەرز و بڵندە ئەو (خوا)﴿عَمَّا يَقُولُونَ﴾ لەوەی (بت پەرستان) دەیڵێن (دەربارەی خوا)﴿عُلُوًّا كَبِيرًا﴾ زۆر بەرز ترە. ٤٣)﴿تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَاوَاتُ السَّبْعُ﴾ ستایشی خوا دەکەن هەر حەوت ئاسمانەکان ﴿وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾ و زەوی و هەرچی لە ناویاندایە ﴿وَإِن مِّن شَيْءٍ﴾ وە هیچ شتێک نیە ﴿إِلَّا يُسَبِّحُ بِحَمْدِهِ﴾ کە بە سوپاسی ئەو ستایش نەکات ﴿وَلَٰكِن لَّا تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ﴾ بەڵام ئێوە تێ ناگەن لە تەسبیحاتەکەیان ﴿إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە پەلەنەکەری لێبوردەیە. ٤٤)﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) کاتێک قورئان دەخوێنیت (بەسەریاندا)﴿جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ﴾ دادەنێین لەنێوان تۆو ئەوانەدا ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ کە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نیە ﴿حِجَابًا مَّسْتُورًا﴾ پەردەیەکی نادیار(داپۆشەر). ٤٥)﴿وَجَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ وە دەیدەین بەسەر دڵیاندا ﴿أَكِنَّةً﴾ چەند پەردەیەکی زۆر ئەستوو ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ بۆ ئەوەی لەقورئان تێ نەگەن ﴿وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ و گوێشیان کەڕ دەکەین (تانەبیستن)﴿وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ﴾ وە هەر کاتێ ناوی پەروەردگارت دەبەیت ﴿فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ﴾ لە قورئاندا بەتاک و تەنیایی ﴿وَلَّوْا عَلَىٰ أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا﴾ بە بێزاری پشتت تێ دەکەن. ٤٦)﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ﴾ ئێمە چاک دەزانین بۆچی ئەوان گوێ دەگرن ﴿إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ﴾ کاتێ گوێ دەگرن لەتۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ))﴿وَإِذْ هُمْ نَجْوَىٰ﴾ هەروەها کاتێ پێکەوە چیە دەکەن ﴿إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ﴾ کاتێ ستەم کارەکان دەڵێن ﴿إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا﴾ ئێوە تەنها شوێنی پیاوێکی جادوڵ کراو دەکەون. ٤٧)﴿انظُرْ كَيْفَ﴾ سەرنج بدە چۆن ﴿ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ﴾ نموونەی جۆرا و جۆرت بۆدێننەوە ﴿فَضَلُّوا﴾ سەرئەنجام گومڕا بوون ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾ ئیتر ناتوانن ڕێگای ڕاست بدۆزنەوە. ٤٨)﴿وَقَالُوا أَئِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا﴾ دەشڵێن ئایا کاتێ بووینە ئێسک پروسکێکی ڕزیو و پتورکاو ﴿أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾ ئایا زیندوو دەکرێینەوە و دەبینەوە بە دروسکراوێکی تازە. ٤٩)

۞ قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا ﴿٥٠﴾ أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي
صُدُورِكُمْ ۚ فَسَيَقُولُونَ مَن يُعِيدُنَا ۖ قُلِ الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۚ
فَسَيُنْغِضُونَ إِلَيْكَ رُءُوسَهُمْ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هُوَ ۖ قُلْ عَسَىٰ أَن
يَكُونَ قَرِيبًا ﴿٥١﴾ يَوْمَ يَدْعُوكُمْ فَتَسْتَجِيبُونَ بِحَمْدِهِ
وَتَظُنُّونَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٥٢﴾ وَقُل لِّعِبَادِي يَقُولُوا الَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ يَنزَغُ بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلْإِنسَانِ
عَدُوًّا مُّبِينًا ﴿٥٣﴾ رَّبُّكُمْ أَعْلَمُ بِكُمْ ۖ إِن يَشَأْ يَرْحَمْكُمْ أَوْ إِن يَشَأْ
يُعَذِّبْكُمْ ۚ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ عَلَيْهِمْ وَكِيلًا ﴿٥٤﴾ وَرَبُّكَ أَعْلَمُ
بِمَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۗ وَلَقَدْ فَضَّلْنَا بَعْضَ النَّبِيِّينَ عَلَىٰ بَعْضٍ ۖ
وَآتَيْنَا دَاوُودَ زَبُورًا ﴿٥٥﴾ قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا
يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا ﴿٥٦﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ
رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ ۚ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴿٥٧﴾
وَإِن مِّن قَرْيَةٍ إِلَّا نَحْنُ مُهْلِكُوهَا قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ
أَوْ مُعَذِّبُوهَا عَذَابًا شَدِيدًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٥٨﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٦ و ٥٧) سورەتی (الإسراء): ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِهِ فَلَا يَمْلِكُونَ كَشْفَ الضُّرِّ عَنكُمْ وَلَا تَحْوِيلًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ ...﴾ موسایم دەگێڕێتەوە لەعەبدوڵگوە دەڵێ: چەند کەسێک لەمرۆڤەکان چەند پەری و جنۆکەیەکیان دەپەرست پاشان ئەو جنۆکانە ئیمانیان هێنا بەڵام مرۆڤەکان هەر بەردەوام بوون لەپەرستنیاندا جا ئەم ئەم ئایەتە لەو باردیەوە هاتە خوارەوە ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ ...﴾

ئایەتی (١٦٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده لتأمرنّ بالمعروف، ولتنهنّ عن المنكر، أو ليوشكنّ الله أن يبعث عليكم عقاباً منه، ثم تدعونه فلا يستجاب لكم)(رواه الترمذي).

﴿ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پێیان بڵێ﴾ ئێوە بەبێ بەڵگە و بەبێ بەرهان یابەتاسن. ٥٠﴿ بەڵکو﴾ بەڵکو هەر دروستکراوێکی تری وەک ﴿ئاسمانەکان و زەوی﴾ لە مێشک و دڵتاندا گەورەیە ﴿ئەوانە﴾ جێبەجێکەرانی ئەوانە دەڵێن﴿ئەگەر﴾ کێ زیندووەمان دەگەڕێنێتەوە ﴿بۆ ئەو ژیانە﴾ بڵێ ئەو ژیانە (زیندووتان دەگەڕێنێتەوە)﴿ئەو﴾ کە یەکەم جار دروستی کردوون ﴿ئێوە لێی دەگەڕێنرێنەوە﴾ جا (بەڵگەتێکەوە) سەرت بۆ دەلەقێنن ﴿بەڵکو ئەو﴾ و دەڵێن ئەوەکەی دەیێت ﴿ئەو﴾ بڵێ لەوانەیە ئەو (ڕۆژە هاتنی) نزیک بێت. ٥١﴿ئەو ڕۆژەی﴾ کە بانگتان دەکەن (لە گۆڕەکانتانەوە) ﴿جانتۆەش دەست بەجێ﴾ دێن بەدەم بانگ کردنەکەوە بە سوپاس و سەناکردنەوە﴿وا دەزانن﴾ و ڕا دەزانن ئەماوەتەوە (لە دنیادا) ﴿ئەتان﴾ ماوەیەکی کەم نەبێت. ٥٢﴿ئەو﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەبەندەکانم ﴿بڵێن ئەو قسانە﴾ قسەیەک بکەن کە جوانتر و باشتربێ قسە بێت ﴿ئەگینا﴾ بەڕاستی شەیتان ﴿دێ بێنێ﴾ ناکۆکی و ناڕازیە دەخاتە نێوانیان ﴿ئەگینا بەڕاستی شەیتان﴾ بەڕاستی شەیتان هەمیشە بۆتادەمی ﴿دوژمنێکی ڕوون و ئاشکرایە. ٥٣﴿ئەو﴾ پەروەردگارتان زاناترە بەئێوە ﴿ئەگەر بیەوێ﴾ ئەگەر بیەوێ ڕەحمتان پێ دەکات ﴿ئەگەر بیەوێ﴾ یان ئەگەر بیەوێ سزاتان دەدات ﴿ئەگینا﴾ وە ئێمە نومان نەناردووە ﴿بۆ بەڕێوەبردنتان﴾ بەچاودێر و پارێزەر بەسەریانەوە. ٥٤﴿ئەو﴾ وە پەروەردگارت زاناترە ﴿بە هەموو کەسێک لە ئاسمانەکان و لە زەوی دایە﴾ وە سوێند بەخوا بێ گومان باوەڕ هەندێ لەپێغەمبەرانمان داوە ﴿بەسەر هەندێکی تریاندا﴾ و زەبوورمان بەخشی بە داوود. ٥٥﴿ئەی﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ (بێ باوەڕان) هاوار بکەن لە ئەوانەی ﴿جگە ئێوە بە خوایان دەزانێن بێجگە لەخوا﴾ جا ئەوانە دەسەڵاتیان نیە ﴿لەسەر لابردن﴾ بەڵو زیانتان لەسەر لابەن ﴿ئەو﴾ وە(دەسەڵاتی) گۆڕانیشیان نی یە. ٥٦﴿ئەو﴾ ئەوانەی کە ئەو (نەفامانە) هاواریان لێ دەکەن ﴿بەدوای هۆکارێکدا دەگەڕێن کە نزیکیان کاتەوە لە پەروەردگاریان﴾ کامیان نزیک ترە (لە خواوە و پلەو پایەی بەرزترە) ﴿ئەو﴾ و بە هیوا و ئومێدی ڕەحمی ئەون ﴿ئەو﴾ و لە سزاپێشی دەترسن ﴿بەڕاستی سزای پەروەردگارت﴾ هەمیشە مەترسی لێکراوەو خۆلێپارێزراوە. ٥٧﴿ئەو﴾ وە (خەڵکی) هیچ شارو دێیەک نی یە ﴿جگە لەوانەی﴾ کە ئێمە لە ناویان دەبەین ﴿پێش ڕۆژی (هاتنی) ڕۆژی دوایی﴾ یان سزایان بدەین بە سزایەکی سەخت ﴿ئەگینا﴾شیلا ئەو (سزادانە یا لەناو بردنە)﴿ئەو﴾ لە (لوح المحفوظ) دا تۆسراوە. ٥٨)

وَمَا مَنَعَنَآ أَن نُّرْسِلَ بِٱلْءَايَٰتِ إِلَّآ أَن كَذَّبَ بِهَا ٱلْأَوَّلُونَ ۚ
وَءَاتَيْنَا ثَمُودَ ٱلنَّاقَةَ مُبْصِرَةً فَظَلَمُوا۟ بِهَا ۚ وَمَا نُرْسِلُ بِٱلْءَايَٰتِ
إِلَّا تَخْوِيفًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِٱلنَّاسِ ۚ وَمَا
جَعَلْنَا ٱلرُّءْيَا ٱلَّتِىٓ أَرَيْنَٰكَ إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ وَٱلشَّجَرَةَ ٱلْمَلْعُونَةَ
فِى ٱلْقُرْءَانِ ۚ وَنُخَوِّفُهُمْ فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَٰنًا كَبِيرًا ﴿٦٠﴾
وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ
قَالَ ءَأَسْجُدُ لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا ﴿٦١﴾ قَالَ أَرَءَيْتَكَ هَٰذَا ٱلَّذِى
كَرَّمْتَ عَلَىَّ لَئِنْ أَخَّرْتَنِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ لَأَحْتَنِكَنَّ
ذُرِّيَّتَهُۥٓ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱذْهَبْ فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ فَإِنَّ
جَهَنَّمَ جَزَآؤُكُمْ جَزَآءً مَّوْفُورًا ﴿٦٣﴾ وَٱسْتَفْزِزْ مَنِ ٱسْتَطَعْتَ
مِنْهُم بِصَوْتِكَ وَأَجْلِبْ عَلَيْهِم بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ وَشَارِكْهُمْ
فِى ٱلْأَمْوَٰلِ وَٱلْأَوْلَٰدِ وَعِدْهُمْ ۚ وَمَا يَعِدُهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ إِلَّا
غُرُورًا ﴿٦٤﴾ إِنَّ عِبَادِى لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَٰنٌ ۗ وَكَفَىٰ
بِرَبِّكَ وَكِيلًا ﴿٦٥﴾ رَّبُّكُمُ ٱلَّذِى يُزْجِى لَكُمُ ٱلْفُلْكَ
فِى ٱلْبَحْرِ لِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا ﴿٦٦﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٩) سورەتی (الإسراء): ﴿وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ...﴾ تیمامی تەحمەد دەگێڕێتەوە لەعەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەڵێ: خەڵکی مەککە داوا یان لە پێغەمبەر (ﷺ) کرد کە کێوی صەفا بکات بەئاڵتون بۆیان وە چیاو کێوەکانیان بۆ لایات و بیگاتە زەوی و کشتوکاڵی تێدا بکەن خوا بەپێغەمبەری (ﷺ) فەرموو ئەگەر دەتەوێ مۆڵەتیان دەدەین یا ئەگەر دەتەوێ ئەوەی داوایان کردووە دەیان دەینێ ئەنجا ئەگەر بێ بڕوا بوون لەناو دەبرێن هەر چۆنێ گەلانی پێش ئەمان لەناو بران پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (داواکەیان پێ مەدە بەڵکو مۆڵەتیان ئەدەم) ئەنجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا مَنَعَنَا أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ ...﴾.

﴿وَمَا مَنَعَنَا﴾ وە هیچ شتێك بەرگری ئێمەی نەکردووە ﴿أَن نُّرْسِلَ بِالْآيَاتِ﴾ کە ئەو موعجیزانە بنێرین ﴿إِلَّا أَن كَذَّبَ بِهَا الْأَوَّلُونَ﴾ جگە لەوەی کە پێشینەکان بە درۆیان دەزانی ﴿وَآتَيْنَا ثَمُودَ النَّاقَةَ﴾ وە بەخشیمان بە (هۆزی) سەموود ئەو حوشترەی ﴿مُبْصِرَةً﴾ کە (موعجیزەیەکی) ئاشکرا بوو ﴿فَظَلَمُوا بِهَا﴾ کەچی (باوەڕیان نەهێناو) ستەمیان لێکرد ﴿وَمَا نُرْسِلُ بِالْآيَاتِ﴾ وە ئێمە موعجیزەکان نانێرین ﴿إِلَّا تَخْوِيفًا﴾ مەگەر بۆ ترساندن. ٥٩)﴿وَإِذْ قُلْنَا لَكَ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ پێمان ووتی ﴿إِنَّ رَبَّكَ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت ﴿أَحَاطَ بِالنَّاسِ﴾ دەوری هەموو خەڵکی داوە (دەسەڵاتی هەیەبەسەریاندا) ﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ﴾ وە ئەو خەو بینینەی کەپیشانی تۆماندا (لەوشەو ڕەویەدا) ﴿إِلَّا فِتْنَةً لِّلنَّاسِ﴾ هەرلەبەر تاقی کردنەوەی خەڵکی بوو ﴿وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ﴾ هەروەها ئەو درەختە نەفرین لێ کراوەش ﴿فِي الْقُرْآنِ﴾ کە لەقورئاندا باسمان کردووە ﴿وَنُخَوِّفُهُمْ﴾ وە ئێمە (بەو جۆرە بەڵگانە) ئەوانە دەترسێنین ﴿فَمَا يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا﴾ کەچی ئەو (ترساندنە) هیچیان بۆ زیاد ناکات جگە لە یاخی بوون و سەرکەشی. ٦٠)﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ﴾ وە باسی ئەوکاتەبکە کەئێمە بەفریشەکانمان ووت ﴿اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ سوژدەبەرن بۆئادەم ﴿فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ﴾ ئەوانیش یەکسەر هەموویان سوژدەیان برد بێجگە لە ئیبلیس ﴿قَالَ أَأَسْجُدُ﴾ ووتی ئایامن سوژدەبەرم ﴿لِمَنْ خَلَقْتَ طِينًا﴾ بۆ کەسێك کە لەقوڕ دروستت کردووە. ٦١) ﴿قَالَ أَرَأَيْتَكَ﴾ (ئیبلیس) ووتی پێم بڵێ و هەواڵم بدەرێ ﴿هَٰذَا الَّذِي كَرَّمْتَ عَلَيَّ﴾ لەبارەی ئەمەوە کەڕێزی ئەوت داوە بەسەرمندا؟! ﴿لَئِنْ أَخَّرْتَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر دوام بخەیت ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تاڕۆژی دوایی (نەمرم) ﴿لَأَحْتَنِكَنَّ ذُرِّيَّتَهُ﴾ بەڕاستی زاڵ ئەبم بەسەر نەوەکانیدا (بەگومڕاکردن) ﴿إِلَّا قَلِيلًا﴾ کەمێك لەوان نەبێت (کە بەندە تایبەتیەکانی خوان). ٦٢)﴿قَالَ اذْهَبْ﴾ (خوا بەشەیتانی) فەرمووی بڕۆ ﴿فَمَن تَبِعَكَ مِنْهُمْ﴾ سا هەر کەس لەوان شوێنی تۆ کەوت ﴿فَإِنَّ جَهَنَّمَ جَزَاؤُكُمْ﴾ ئەوە بەڕاستی تۆڵەی هەمووتان دۆزەخە ﴿جَزَاءً مَّوْفُورًا﴾ کە تۆڵەیەکی پڕبەپڕە. ٦٣)﴿وَاسْتَفْزِزْ مَنِ اسْتَطَعْتَ مِنْهُمْ﴾ وە هەرکەس لەوانە کە دەتوانی گومڕای بکە. ﴿بِصَوْتِكَ﴾ بەدەنگت (بە گۆڕانیت) ﴿وَأَجْلِبْ عَلَيْهِمْ﴾ و بدە بەسەریانداو تێیان خوڕە ﴿بِخَيْلِكَ وَرَجِلِكَ﴾ بەسوار و پیادەی لەشکرەکەتەوە ﴿وَشَارِكْهُمْ فِي الْأَمْوَالِ﴾ و هاوبەشییان بکە لەماڵ و سامان ﴿وَالْأَوْلَادِ﴾ و منداڵیاندا ﴿وَعِدْهُمْ﴾ بەڵێنیشیان پێ بدە ﴿وَمَا يَعِدُهُمُ الشَّيْطَانُ﴾ بەڵام شەیتان بەڵێنیان پێ نادات ﴿إِلَّا غُرُورًا﴾ تەنها خەڵەتاندن نەبێت. ٦٤)﴿إِنَّ عِبَادِي﴾ بێ گومان بەندەکانی من ﴿لَيْسَ لَكَ عَلَيْهِمْ سُلْطَانٌ﴾ دەسەڵاتت بەسەریاندا نی یە (و ناتوانی گومڕایان بکەیت) ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ وَكِيلًا﴾ وە پەروەردگارت بەسە پارێزەرو چاودێر بێت. ٦٥)﴿رَّبُّكُمُ الَّذِي﴾ پەروەردگارتان ئەو زاتەیە ﴿يُزْجِي لَكُمُ الْفُلْكَ فِي الْبَحْرِ﴾ کە کەشتی لە دەریادا هاتوچۆ پێدەکات بۆ ئێوە ﴿لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێن بەدوای هێندێ بەهرە و ڕۆزی ئەودا ﴿إِنَّهُ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا﴾ بەڕاستی ئەو (خوایە) هەمیشەیی میهرەبان و بە بەزەیی یە بەرامبەر بە ئێوە. ٦٦)

وَإِذَا مَسَّكُمُ ٱلضُّرُّ فِى ٱلْبَحْرِ ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّآ إِيَّاهُ ۖ فَلَمَّا نَجَّىٰكُمْ
إِلَى ٱلْبَرِّ أَعْرَضْتُمْ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ كَفُورًا ﴿٦٧﴾ أَفَأَمِنتُمْ أَن يَخْسِفَ
بِكُمْ جَانِبَ ٱلْبَرِّ أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟ لَكُمْ
وَكِيلًا ﴿٦٨﴾ أَمْ أَمِنتُمْ أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ تَارَةً أُخْرَىٰ فَيُرْسِلَ
عَلَيْكُمْ قَاصِفًا مِّنَ ٱلرِّيحِ فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ ثُمَّ لَا تَجِدُوا۟
لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِۦ تَبِيعًا ﴿٦٩﴾ ۞ وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِىٓ ءَادَمَ وَحَمَلْنَٰهُمْ
فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَىٰ
كَثِيرٍ مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا ﴿٧٠﴾ يَوْمَ نَدْعُوا۟ كُلَّ أُنَاسٍۭ
بِإِمَٰمِهِمْ ۖ فَمَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَقْرَءُونَ
كِتَٰبَهُمْ وَلَا يُظْلَمُونَ فَتِيلًا ﴿٧١﴾ وَمَن كَانَ فِى هَٰذِهِۦٓ
أَعْمَىٰ فَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ أَعْمَىٰ وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٧٢﴾ وَإِن كَادُوا۟
لَيَفْتِنُونَكَ عَنِ ٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ لِتَفْتَرِىَ عَلَيْنَا غَيْرَهُۥ
وَإِذًا لَّٱتَّخَذُوكَ خَلِيلًا ﴿٧٣﴾ وَلَوْلَآ أَن ثَبَّتْنَٰكَ لَقَدْ كِدتَّ
تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْـًٔا قَلِيلًا ﴿٧٤﴾ إِذًا لَّأَذَقْنَٰكَ ضِعْفَ
ٱلْحَيَوٰةِ وَضِعْفَ ٱلْمَمَاتِ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ عَلَيْنَا نَصِيرًا ﴿٧٥﴾

پەیامەکەی ئەم ئایەتانە (٦٧) ئەوەیە کە خوا (ﷻ) فەرموویەتی: (سەرنجدەن بەو زۆرەی نیعمەتی گیانی منتان پێ بەخشیوە کە هەرجار بەهۆی هەڵکەوتنی بەهاکە و بەرگری دەکەن لە خۆیەوە پەیان دەدەن کە ئەگەر ئەو نیعمەتانەی لێ بسەنمەوە بۆ بێنەرەت پاشان لێی دەپاڕێنەوە بەڵام پارانەوەکانتان لێ وەرناگیرێن).

ئایەتی (١٦٧) سورەتی (الأعراف) دا هاتووە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (ئەگەر ئیماندار بەو سزایەی بڕیارمان لەسەر کافران داوە بزانیایە کەسێک لە بەهەشتدا دەمێنێتەوە ئەگەر بێ بەهرەیش بێتایە ئەو سوڕ و بەزمەی بۆ کافران دەیبینێ ئەوە کەس ئاڵوگۆڕ و بێ هیوا نەدەبوو لە چوونە بەهەشت).

﴿وَإِذَا مَسَّكُمُ الضُّرُّ فِي الْبَحْرِ﴾ وە کاتێ لەدەریادا تووشی بەڵاو زیان بێن ﴿ضَلَّ مَن تَدْعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ﴾ هەموو ئەو (پەرستراوانە)ی هاواریان لێ دەکەن وون دەبن بێجگە لەخوا ﴿فَلَمَّا نَجَّاكُمْ إِلَى الْبَرِّ﴾ کە چی کاتێ کە (خوا) ڕزگارتان دەکات و دەگەنە ووشکانی ﴿أَعْرَضْتُمْ﴾ ڕوو وەردەگێڕن ﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ كَفُورًا﴾ (چونکە) ئادەمی هەمیشە سپڵەو ناسوپاسە. ٦٧) ﴿أَفَأَمِنتُمْ﴾ جا ئایا ئێوە ناترسن و بێباکن ﴿أَن يَخْسِفَ بِكُمْ جَانِبَ الْبَرِّ﴾ لەوەی کە لە ووشکایی دا (بوومەلەرزە) بتانبات بەناخی زەویدا؟ ﴿أَوْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا﴾ یا (ناترسن لەوەی) بای توندتان بنێرێتە سەر بەووردە زیخەوە ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا لَكُمْ وَكِيلًا﴾ پاشان پارێزەرێکیشتان دەست نەکەوێت. ٦٨) ﴿أَمْ أَمِنتُمْ﴾ ئەی ئایا دڵنیا و بێباکن ﴿أَن يُعِيدَكُمْ فِيهِ﴾ لەوەی بتان گێڕێتەوە ناو دەریا ﴿تَارَةً أُخْرَىٰ﴾ جارێکی تر ﴿فَيُرْسِلَ عَلَيْكُمْ﴾ ئینجا بینێرێتە سەرتان ﴿قَاصِفًا مِّنَ الرِّيحِ﴾ بایەکی توندو تیژی وێران کەر ﴿فَيُغْرِقَكُم بِمَا كَفَرْتُمْ﴾ ئەوسا لە دەریاکەدا نقومتان بکات لەبەر ئەوە بێباوەڕ و سپڵە بوون ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُوا﴾ پاشان دەستتان ناکەوێ ﴿لَكُمْ عَلَيْنَا بِهِ تَبِيعًا﴾ هیچ کەسێک کە داوای تۆڵەی ئێوە لە ئێمە بکات. ٦٩) ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ڕێزمان لە نەوەی ئادەم گرت ﴿وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ و لە ووشکانی و لەدەریادا هەڵمان گرتن (بەسواری و گەڕانمانن) ﴿وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ و ڕۆزی پاک و خاوێنمان پێ داون ﴿وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَىٰ كَثِيرٍ﴾ وە باومان داون بەسەر زۆرێک ﴿مِّمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾ لەو شتانەی کەدروستمان کردون بەباودانێکی گەورە. ٧٠) ﴿يَوْمَ نَدْعُو كُلَّ أُنَاسٍ﴾ (بیریان بخەنەوە) ئەو ڕۆژەی کە ئێمە هەموو ئادەمیەک بانگ دەکەین ﴿بِإِمَامِهِمْ﴾ بەناوی پێغەمبەرەکەیانەوە (بەناوی پەیامەکەیانەوە) ﴿فَمَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ جا هەر کەسێک نامەی کردەوەکەی بدرێ بەدەستی ڕاستیەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ يَقْرَءُونَ كِتَابَهُمْ﴾ ئا ئەوانە نامەکەیان دەخوێننەوە ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ستەمیان لێ ناکرێ ﴿فَتِيلًا﴾ بەئەندازەی ئەو تاڵە باریکەی بەدەوری ناوکی خورمادایە. ٧١) ﴿وَمَن كَانَ فِي هَٰذِهِ أَعْمَىٰ﴾ بەڵام هەر کەسێک لەم (دنیایە)دا کوێر بووبێت (و ڕێگەی ڕاستی نەبینابێت) ﴿فَهُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَىٰ﴾ ئەوە ئەو کەسە لەڕۆژی دوایشدا کوێرە ﴿وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾ بگرە لە گوێریش گومڕاترە. ٧٢) ﴿وَإِن كَادُوا لَيَفْتِنُونَكَ﴾ وە بەڕاستی نزیک بوو ئەوانە لات دەن ﴿عَنِ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ﴾ لەوەی کە نیگامان کرد بۆت ﴿لِتَفْتَرِيَ عَلَيْنَا غَيْرَهُ﴾ بۆ ئەوەی جگەلە قورئان شتێک بەدەم ئێمە هەڵبەستیت ﴿وَإِذًا لَّاتَّخَذُوكَ خَلِيلًا﴾ (ئەگەر گوێڕایەڵیان بووینایە) ئەوە لەو کاتەدا دەیان کردیت بەدۆست و خۆشەویستی خۆیان. ٧٣) ﴿وَلَوْلَا أَن ثَبَّتْنَاكَ﴾ خۆ ئەگەر ئێمە تۆمان دامەزراونە کردایە ﴿لَقَدْ كِدتَّ﴾ بەڕاستی نزیک بوو تۆ ﴿تَرْكَنُ إِلَيْهِمْ شَيْئًا قَلِيلًا﴾ کەمێک بەلایاندا بچی. ٧٤) ﴿إِذًا لَّأَذَقْنَاكَ﴾ جا بێ گومان ئەوکاتە پێمان دەچەشتی ﴿ضِعْفَ الْحَيَاةِ﴾ دوو بەرانبەر (سزای) ژیان ﴿وَضِعْفَ الْمَمَاتِ﴾ دوو بەرانبەر (سزای) مردن ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ﴾ پاشان دەستت نەدەکەوت ﴿عَلَيْنَا نَصِيرًا﴾ یارمەتی دەرێک بەرانبەر بەئێمە (کە بەرگری ئەو سزایەت لێ بکات). ٧٥)

وَإِن كَادُوا۟ لَيَسْتَفِزُّونَكَ مِنَ ٱلْأَرْضِ لِيُخْرِجُوكَ مِنْهَا ۖ
وَإِذًا لَّا يَلْبَثُونَ خِلَٰفَكَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٧٦﴾ سُنَّةَ مَن قَدْ
أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِن رُّسُلِنَا ۖ وَلَا تَجِدُ لِسُنَّتِنَا تَحْوِيلًا ﴿٧٧﴾ أَقِمِ
ٱلصَّلَوٰةَ لِدُلُوكِ ٱلشَّمْسِ إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ ۖ إِنَّ
قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ كَانَ مَشْهُودًا ﴿٧٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَتَهَجَّدْ بِهِۦ
نَافِلَةً لَّكَ عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ رَبُّكَ مَقَامًا مَّحْمُودًا ﴿٧٩﴾ وَقُل رَّبِّ
أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ وَٱجْعَل لِّى مِن
لَّدُنكَ سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا ﴿٨٠﴾ وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ ۚ
إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا ﴿٨١﴾ وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ مَا هُوَ شِفَآءٌ
وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ۙ وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴿٨٢﴾ وَإِذَآ
أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ كَانَ يَـُٔوسًا
﴿٨٣﴾ قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ أَهْدَىٰ
سَبِيلًا ﴿٨٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى
وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٨٥﴾ وَلَئِن شِئْنَا لَنَذْهَبَنَّ
بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا ﴿٨٦﴾

فۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٥) سورەتی (الإسراء): ﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُم مِّنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵاوە دەڵێ: کاتێ لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بەکۆڵانێکی مەدینەدا دەڕۆیشتین پێغەمبەر (ﷺ) پەل دار خورمایەکی پێ بوو خۆی دەدا بەسەر دا لەڕۆشتندا ڕۆشت بەلای چەند کەسێکی جوولەکەدا جوولەکەکان لەنێوان خۆیاندا ووتیان پرسیاری ڕۆحی لێ بکەن، هەندێکیان ووتیان لێ ی مەکەن نەوەک قورئانی بۆ بێت لەسەرتان بەڵام هەندێکیان ووتیان سوێند بەخوا پرسیاری لێ دەکەین ئەنجا پیاوێکیان هەستاو ووتی: ئەبی القاسم ڕۆح چی یە؟ پێغەمبەریش (ﷺ) بێ دەنگ بوو، منیش ووتم نیگای بۆ دێت و هەستام ئەنجا نیگا کەتەواو بوو فەرمووی ﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ ...﴾.

﴿إِن كَانَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە بوو ئەو (نێ باوەڕهێنانە ﴿بِسُلْطَٰنٍ﴾ (بەبەڵگەی و ئایەتێکی) ئاشکرا بۆ ﴿مِّنَ ٱلْأَبْرَصِ﴾ لەخاکی سەکتە ﴿إِلَىٰ هَٰمَٰنَ﴾ بۆ ئەوەی دەرت بکەن لێ ی ﴿وَإِذْ نَتَقْنَا ٱلْجَبَلَ﴾ جا ئەرکانە ئەوانە ئەدەماڵەوە لەپاش تۆ ﴿إِذَا لَهُمْ﴾ کاتێکی کەم ئەبێت (خوا لەناوی دەبەین). ٧٦﴿سُنَّةَ مَن قَدْ أَرْسَلْنَا﴾ بارێکە لە (ئێمەوە) بۆ ئەوانەی کە ئاردومانن ﴿فَظَلَمُوا۟ بِهَا﴾ لە پێغەمبەرانمان پێش تۆ ﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَّا غَلِيظًا﴾ باوو باسای ئێمەش گەورانی بەسەرنا ئایەت. ٧٧﴿أَمِ ٱسْتَوَتْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئوێژ بەجێ بێنە ﴿وَإِذْ أَخَذَ رَبُّكَ﴾ لەکاتی لابانی خۆر (لەناوەڕاستی ئاسمان) ﴿إِلَىٰ غَسَقِ ٱلَّيْلِ﴾ هەتا (هاتنی) تاریکی شەو ﴿وَقُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ﴾ هەروەها ئوێژی بەیانی (بەجێ بێنە) ﴿إِنَّ قُرْءَانَ ٱلْفَجْرِ﴾ بەڕاستی قورئانی خوێندنی ئوێژی بەیانی ﴿كَانَ مَشْهُودًا﴾ هەمیشە دەبێدرێت (لەلایەن فریشتەکانی شەو و ڕۆژەوە). ٧٨﴿وَمِنَ ٱلَّيْلِ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لە بەشێکی شەودا ﴿فَتَهَجَّدْ بِهِۦ﴾ هەستە شەو ئوێژ بکە بەقورئان خوێندن تێیدا ﴿نَافِلَةً لَّكَ﴾ ئەوە زیادە ئوێژێکی تایبەت بە تۆیە ﴿عَسَىٰٓ أَن يَبْعَثَكَ﴾ ئومێدەوارە پەروەردگارت بنگەیەنێتە ﴿مَقَامًا مَّحْمُودًا﴾ پلەو جێگایەکی پەسەندکراو. ٧٩﴿وَقُل﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم ﴿أَدْخِلْنِى مُدْخَلَ صِدْقٍ﴾ (لەهەر کارێکدا بووم) ڕاست و چاک پێم ئەنجام بدە ﴿وَأَخْرِجْنِى مُخْرَجَ صِدْقٍ﴾ ڕاست و چاکیش پێم کۆتایی بێنە ﴿وَٱجْعَل لِّى مِن لَّدُنكَ﴾ وە لەلایەن خۆتەوە بۆم بسازێنە ﴿سُلْطَٰنًا نَّصِيرًا﴾ دەسەڵاتێکی یارمەتی دەر (کە زاڵ بم بەسەر هەموو کۆسپێکدا) ٨٠﴿وَقُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ﴾ وە بڵێ ئایینی ڕاست هات ﴿وَزَهَقَ ٱلْبَٰطِلُ﴾ وە ئایینی ناحەق و بەتاڵ ئەماو ڕۆشت ﴿إِنَّ ٱلْبَٰطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾ بەڕاستی بەتاڵ هەمیشە لە تاوچووە. ٨١﴿وَنُنَزِّلُ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ﴾ وە لەم قورئانەدا دەنێرینە خوارەوە ﴿مَا هُوَ شِفَآءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەوەی کە مۆری شیفاو میهرەبانی یە بۆبڕوا داران ﴿وَلَا يَزِيدُ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا خَسَارًا﴾ بەڵام (هاتنی ئەم قورئانە) بۆستەم کاران هیچ زیادنەکات بێجگە لەخەسارەت مەدی. ٨٢﴿وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ﴾ وە کاتێن چاکەو بەخێری خۆمان بێژانین بەسەر شادەمی (نێ باوەڕی) دا ﴿أَعْرَضَ﴾ ڕوو وەردەگێڕێ (لەیاس و یادی ئێمە) ﴿وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ﴾ و دوور دەکەوێتەوە ﴿وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ﴾ وە کاتێن ناخۆشی و زیانی لێ بکەوێ ﴿كَانَ يَـُٔوسًا﴾ زۆر نائومێد دەبێت. ٨٣﴿قُلْ كُلٌّ يَعْمَلُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەموویەکەس کار دەکات ﴿عَلَىٰ شَاكِلَتِهِۦ﴾ لەسەر سروشت و ڕێبازی خۆی ﴿فَرَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَنْ هُوَ﴾ جا پەروەردگارتان زاناترە بەو کەسەی ﴿أَهْدَىٰ سَبِيلًا﴾ کە ڕێبازەکەی ڕاستترە. ٨٤﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن لەبارەی ڕۆحەوە (کەچی یە) ﴿قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى﴾ بڵێن ڕۆح لەکاری فەرمانی تایبەت بە پەروەردگارمە ﴿وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾ وە ئێوە تەنها کەمێک لە زانیاریتان پێ بەخشراوە. ٨٥﴿وَإِن شِئْنَا﴾ وە ئەگەر بمانەوێ ﴿لَنَذْهَبَنَّ بِٱلَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ﴾ بێگومان ئەو (قورئانە)ی ئێگاسان کردووە بۆت نایبەخشین (لە دڵ و پەرەکاندا) ﴿ثُمَّ لَا تَجِدُ لَكَ﴾ لە پاشان دەست ناکەوێ ﴿بِهِۦ عَلَيْنَا وَكِيلًا﴾ لە بەرانبەر ئێمەدا کەسێک کە بەرگریت لێ بکات. ٨٦)

إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا ﴿٨٧﴾ قُل
لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ
لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا ﴿٨٨﴾ وَلَقَدْ
صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ
إِلَّا كُفُورًا ﴿٨٩﴾ وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ
ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا ﴿٩٠﴾ أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ
فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا ﴿٩١﴾ أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ كَمَا
زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ قَبِيلًا ﴿٩٢﴾
أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِّن زُخْرُفٍ أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ وَلَن نُّؤْمِنَ
لِرُقِيِّكَ حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ ۗ قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى هَلْ
كُنتُ إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٣﴾ وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ أَن يُؤْمِنُوٓا۟ إِذْ جَآءَهُمُ
ٱلْهُدَىٰٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا ﴿٩٤﴾ قُل لَّوْ كَانَ
فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ مَلَكًا رَّسُولًا ﴿٩٥﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ
شَهِيدًۢا بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا ﴿٩٦﴾

ئایەتی (١٣٢) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهوّدانه وينصّرانه ويمجّسانه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی (هەموو منداڵێك لەسەر باوەڕداری بەخوا لە دایك دەبێت جا دایك و باوکی دەیکەن بە جووتەکەو بەگاوور و بە تاگر پەرست). وقال رسول الله (ﷺ): (يقول الله إنّي خلقت عبادي حنفاء، فجاءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم، و حرّمت عليهم ما أحللت لهم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە دەفەرموێت من بەندەکانی خۆم لەسەر ئاینی ڕاست دروست کردووە پاشان شەیتانەکان هاتن بۆ لایان لەسەر ئایینە ڕاستەکەیان لایان دان، وە ئەوەی بۆم حەڵاڵ کردبوون یاساغ و حەرامیان کرد لێیان).

﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ مەگەر میهرەبانییەك لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِنَّ فَضْلَهُۥ كَانَ عَلَيْكَ كَبِيرًا﴾ بەڕاستی بەخشین و چاکەی تۆ بەسەرتەوە گەورەیە. ٨٧) ﴿قُل لَّئِنِ ٱجْتَمَعَتِ ٱلْإِنسُ وَٱلْجِنُّ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ سوێند بەخوا ئەگەر کۆببنەوە ﴿عَلَىٰٓ أَن يَأْتُوا۟ بِمِثْلِ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ﴾ بۆ ئەوەی وێنەی ئەم قورئانە بێنن ﴿لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِۦ﴾ ناتوانن وێنەی تۆ بێنن ﴿وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾ هەرچەندە پشتیوانی یەکتریش بن. ٨٨) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا لِلنَّاسِ﴾ وە سوێند بەخوا ئێمە ﴿فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ﴾ لەم قورئانەدا ﴿مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ لەهەموو جۆرە نموونەیەك ﴿فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ﴾ کەچی زۆرەی خەڵکی نایانەوێت ﴿إِلَّا كُفُورًا﴾ جگە لە سڵەیی و بێ باوەڕی. ٨٩) ﴿وَقَالُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ لَكَ﴾ وتیان هەرگیز باوەڕت پێ ناهێنین ﴿حَتَّىٰ تَفْجُرَ لَنَا مِنَ ٱلْأَرْضِ يَنۢبُوعًا﴾ هەتا لەم زەوییەدا کانیاوێکمان بۆ هەڵنەقوڵێنی. ٩٠) ﴿أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِّن نَّخِيلٍ وَعِنَبٍ﴾ یان باخێکت ببێ لە دارخورماو ترێ ﴿فَتُفَجِّرَ ٱلْأَنْهَٰرَ خِلَٰلَهَا تَفْجِيرًا﴾ و چەند پووبارێك هەڵقوڵێنیت لە نێوان تەرخەتەکانیدا بەخێرێ بڕوات. ٩١) ﴿أَوْ تُسْقِطَ ٱلسَّمَآءَ﴾ یان ئاسمان بڕوخێنی ﴿كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسَفًا﴾ بەسەرماندا هەرچۆن لافت لێداوە بەپارچە پارچە کردوی ﴿أَوْ تَأْتِىَ بِٱللَّهِ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةِ﴾ یان خوا و فریشتەکان بێنی ﴿قَبِيلًا﴾ ڕوو بەڕوو (بیان بینین). ٩٢) ﴿أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ﴾ یان کۆشکو ماڵێکت ببێ ﴿مِّن زُخْرُفٍ﴾ ڕازاوە بەنەخش و نیگار ﴿أَوْ تَرْقَىٰ فِى ٱلسَّمَآءِ﴾ یان بەڕوبینەوە بۆئاسمان ﴿وَلَن نُّؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ﴾ وە هەرگیز باوەڕ ناهێنین بەبەرز بوونەوەکەت ﴿حَتَّىٰ تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَٰبًا نَّقْرَؤُهُۥ﴾ هەتا پەیامێکمان بۆ نەهێنیتە خوارەوە خۆمان بیخوێنینەوە ﴿قُلْ سُبْحَانَ رَبِّى﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پاکی و بێگەردی بۆپەروەردگارم ﴿هَلْ كُنتُ﴾ ئایا من (هێنێکی ترم) ﴿إِلَّا بَشَرًا رَّسُولًا﴾ بێجگە لەئادەمیەکی نێردراو و پێغەمبەر. ٩٣) ﴿وَمَا مَنَعَ ٱلنَّاسَ﴾ هیچ شتێ بەرگری خەڵکی نەکرد ﴿أَن يُؤْمِنُوٓا۟﴾ لەوەی کەباوەڕ بێنن ﴿إِذْ جَآءَهُمُ ٱلْهُدَىٰٓ﴾ کاتێ کەڕێنموونی و ئایینی حەقیان بۆ هات ﴿إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟﴾ بێجگە لەوەی دەیان ووت ﴿أَبَعَثَ ٱللَّهُ بَشَرًا رَّسُولًا﴾ چۆن خوا ئادەمیەك بە پێغەمبەر دەنێرێت. ٩٤) ﴿قُل لَّوْ كَانَ فِى ٱلْأَرْضِ مَلَٰٓئِكَةٌ﴾ بڵێ ئەگەر لەزەوی دا فریشتە هەبوایە ﴿يَمْشُونَ مُطْمَئِنِّينَ﴾ بە دڵنیاییەوە (نیایدا) بگەڕانایە (بە وێنەی ئادەمی) ﴿لَنَزَّلْنَا عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ﴾ بێ گومان لە ئاسمانەوە دەمان نارد بۆ خوارەوە بۆیان ﴿مَلَكًا رَّسُولًا﴾ فریشتەیەکی پێغەمبەر. ٩٥) ﴿قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ﴾ بڵێ پێیان خوا بەسە بەشایەت ﴿بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ﴾ لە نێوان من و ئێوەدا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ بِعِبَادِهِۦ خَبِيرًۢا بَصِيرًا﴾ بەڕاستی خوا هەمیشە بەئاگای بینایە بە بەندەکانی. ٩٦)

وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ ۖ وَمَن يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُمْ أَوْلِيَآءَ
مِن دُونِهِۦ ۖ وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ عُمْيًا وَبُكْمًا
وَصُمًّا ۖ مَّأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ كُلَّمَا خَبَتْ زِدْنَٰهُمْ سَعِيرًا ﴿٩٧﴾
ذَٰلِكَ جَزَآؤُهُم بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا وَقَالُوٓا۟ أَءِذَا كُنَّا عِظَٰمًا
وَرُفَٰتًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا ﴿٩٨﴾ ۞ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ
ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ قَادِرٌ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ
وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا لَّا رَيْبَ فِيهِ فَأَبَى ٱلظَّٰلِمُونَ إِلَّا كُفُورًا ﴿٩٩﴾
قُل لَّوْ أَنتُمْ تَمْلِكُونَ خَزَآئِنَ رَحْمَةِ رَبِّىٓ إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ خَشْيَةَ
ٱلْإِنفَاقِ ۚ وَكَانَ ٱلْإِنسَٰنُ قَتُورًا ﴿١٠٠﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَىٰ تِسْعَ
ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ ۖ فَسْـَٔلْ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِذْ جَآءَهُمْ فَقَالَ لَهُۥ فِرْعَوْنُ
إِنِّى لَأَظُنُّكَ يَٰمُوسَىٰ مَسْحُورًا ﴿١٠١﴾ قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ مَآ أَنزَلَ
هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ بَصَآئِرَ وَإِنِّى لَأَظُنُّكَ
يَٰفِرْعَوْنُ مَثْبُورًا ﴿١٠٢﴾ فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ
فَأَغْرَقْنَٰهُ وَمَن مَّعَهُۥ جَمِيعًا ﴿١٠٣﴾ وَقُلْنَا مِنۢ بَعْدِهِۦ لِبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
ٱسْكُنُوا۟ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا جَآءَ وَعْدُ ٱلْءَاخِرَةِ جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا ﴿١٠٤﴾

فایدەتی (١٨٠) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (ما أصاب أحداً قطّ همّ ولا حزن فقال اللهمّ إني عبدك وابن عبدك ابن أمتك ناصيتي بيدك، ماضٍ في حكمك، عدل في قضاءك، أسألك بكلّ اسمٍ هو لك، سميت به نفسك، أو أنزلته في كتابك، أو علّمته أحداً من خلقك، أو استأثرت به في علم الغيب عندك، أن تجعل القرآن العظيم ربيع قلبي، ونور صدري، وجلاء حزني، وذهاب همّي إلّا أذهب الله حزنه وهمّه، وأبدل مكانه فرحاً) فقيل: يارسول الله أفلا نتعلّمها؟ فقال: (بلى ينبغي لكل من سمعها أن يتعلمها)(رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر کاتێک کەسێک تووشی خەفەت و دڵ تەنگی بێ و بڵێت: ئەی خوایە بێگومان من بەندەی تۆم و کوڕی بەندەی تۆم کوڕی کەنیزەکی تۆم و جڵەوم بەدەست تۆیە تەنها بڕیار تۆ بەسەرمدا جێ بەجێ دەبێ وە بڕیارت دەربارەی من دادگەرانەو ڕاستە-

﴿وَمَن يَهْدِ اللَّهُ﴾ هەر کەس خوا ڕێنموونی بکات ﴿فَهُوَ الْمُهْتَدِ﴾ هەر ئەو کەسە ڕێنموونی کراوە (بەڕاستی) ﴿وَمَن يُضْلِلْ﴾ و هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُ﴾ ئەوە هەرگیز دەستت ناکەوێ بۆیان ﴿أَوْلِيَاءَ مِن دُونِهِ﴾ بێجگە لەخوا دۆست و پارمەتی دەرانێك ﴿وَنَحْشُرُهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە لەڕۆژی دوایی دا حەشریان دەکەین ﴿عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ﴾ بەسەر ڕوودەم و چاویاندا ﴿عُمْيًا وَبُكْمًا وَصُمًّا﴾ کە کوێرو لاڵ و کەڕن ﴿مَّأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ﴾ شوێنی نیشتەجێیان دۆزەخە ﴿كُلَّمَا خَبَتْ﴾ هەر جاری (دۆزەخ) بڵێسەی بنیشێتەوە (دامرێتەوە) ﴿زِدْنَاهُمْ سَعِيرًا﴾ بڵێسەی ئاگرەکەیان بۆ زیاد دەکەین. ٩٧) ﴿ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُم﴾ ئەوە تۆڵەی ئەوانەیە ﴿بِأَنَّهُمْ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا﴾ چونکە بێگومان باوەڕیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە ﴿وَقَالُوا أَئِذَا كُنَّا﴾ و دەیان ووت ئایا ئەگەر ئێمە بووینە ﴿عِظَامًا وَرُفَاتًا﴾ ئێسك و پروسکی پارەپارەی ڕزیو ﴿أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾ ئایا ئێمە زیندوو دەکرێینەوە بەدروست کردنێکی تازە. ٩٨) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ الَّذِي﴾ ئایا ئەوانە نەیانزانیوە بێگومان ئەو خوایەی ﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کە ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿قَادِرٌ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُمْ﴾ دەسەڵات دارو بەتوانایە کەوێنەی ئەوانە دروست بکات ﴿وَجَعَلَ لَهُمْ أَجَلًا﴾ وە کات و ماوەیەکی دیاری کردووە بۆیان ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ کە گومانی تێدانیە ﴿فَأَبَى الظَّالِمُونَ إِلَّا كُفُورًا﴾ بەڵام ستەمکاران هیچیان ناوێت بێباوەڕی نەبێت. ٩٩) ﴿قُل لَّوْ أَنتُمْ﴾ بڵێ ئەگەر ئێوە ﴿تَمْلِكُونَ خَزَائِنَ رَحْمَةِ رَبِّي﴾ خاوەنی غەزنەکانی چاکەو نیعمەتەکانی پەروەردگارم بن ﴿إِذًا لَّأَمْسَكْتُمْ﴾ ئەوکاتە دەتانگرتەوە (لەبەخشین) ﴿خَشْيَةَ الْإِنفَاقِ﴾ لە ترسی خەرج بوون و تەواو بوون ﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ قَتُورًا﴾ وە ئادەمی هەمیشە ڕژدە و چروکە. ١٠٠) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ﴾ وە سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمان بەمووسا ﴿تِسْعَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ نۆ موعجیزەی ڕوون و ئاشکرا ﴿فَاسْأَلْ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) دەی پرسیار لەنەوەی ئیسرائیل بکە (سەبارەت بەڕوداوی مووسا و فیرعەون) ﴿إِذْ جَاءَهُمْ﴾ کاتێ (مووسا) هاتە لایان ﴿فَقَالَ لَهُ فِرْعَوْنُ﴾ ئینجا فیرعەون پێی ووت ﴿إِنِّي لَأَظُنُّكَ يَا مُوسَىٰ مَسْحُورًا﴾ بەڕاستی ئەی مووسا من واگومان دەبەم کە تۆ جادو لێ کراوبیت. ١٠١) ﴿قَالَ لَقَدْ عَلِمْتَ﴾ (مووسا (عليه السلام)) فەرمووی سوێندبەخوا بێگومان تۆ دەزانی ﴿مَا أَنزَلَ هَٰؤُلَاءِ﴾ هیچ کەس ئەم موعجیزانەی نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِلَّا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ بَصَائِرَ﴾ بێجگە لەپەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی کە ڕوونکەرەوەن ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّكَ﴾ وە بەڕاستی من دڵنیام کە تۆ ﴿يَا فِرْعَوْنُ مَثْبُورًا﴾ ئەی فیرعەون لە ناو دەچیت. ١٠٢) ﴿فَأَرَادَ أَن يَسْتَفِزَّهُم مِّنَ الْأَرْضِ﴾ جا فیرعەون ویستی کەوا (مووسا و کۆمەڵەکەی) دەرکات لەزەوی (میسر)دا ﴿فَأَغْرَقْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ جَمِيعًا﴾ ئیتر ئێمەش فیرعەون و ئەوانەی لەگەڵی بوون هەموویانمان خنکاند لە دەریادا. ١٠٣) ﴿وَقُلْنَا مِن بَعْدِهِ﴾ ئەوسا لەپاش خنکاندنیان ووتمان ﴿لِبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ بەنەوەی ئیسرائیل ﴿اسْكُنُوا الْأَرْضَ﴾ نیشتە جێ بن لە وزەویەی (کە فیرعەون ویستی دەرتان کات لێ ی) ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ الْآخِرَةِ﴾ ئینجا کاتێ بەڵێنی ڕۆژی دوایی هات ﴿جِئْنَا بِكُمْ لَفِيفًا﴾ ئەوسا هەمووتان پێکەوە (بۆ دادگای خوا) دێنین. ١٠٤)

وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَٰهُ وَبِالْحَقِّ نَزَلَ ۗ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿١٠٥﴾
وَقُرْءَانًا فَرَقْنَٰهُ لِتَقْرَأَهُۥ عَلَى ٱلنَّاسِ عَلَىٰ مُكْثٍ وَنَزَّلْنَٰهُ تَنزِيلًا ﴿١٠٦﴾
قُلْ ءَامِنُوا۟ بِهِۦٓ أَوْ لَا تُؤْمِنُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهِۦٓ إِذَا يُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا ﴿١٠٧﴾ وَيَقُولُونَ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِن كَانَ
وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا ﴿١٠٨﴾ وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ وَيَزِيدُهُمْ
خُشُوعًا ﴿١٠٩﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ أَوِ ٱدْعُوا۟ ٱلرَّحْمَٰنَ ۖ أَيًّا مَّا تَدْعُوا۟ فَلَهُ
ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَٱبْتَغِ
بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا ﴿١١٠﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ يَكُن
لَّهُۥ شَرِيكٌ فِى ٱلْمُلْكِ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ وَلِىٌّ مِّنَ ٱلذُّلِّ وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا ﴿١١١﴾

سُورَةُ الكَهْفِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَىٰ عَبْدِهِ ٱلْكِتَٰبَ وَلَمْ يَجْعَل لَّهُۥ عِوَجًا ﴿١﴾
قَيِّمًا لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا مِّن لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلَّذِينَ
يَعْمَلُونَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا ﴿٢﴾ مَّٰكِثِينَ
فِيهِ أَبَدًا ﴿٣﴾ وَيُنذِرَ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ وَلَدًا ﴿٤﴾

قوی غالته غواریوی ئایەتی (١١٠) سورەتی (الاسراء) ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەباسەوە دەڵێ: کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە مەککەدا بەدزیەوە نوێژی دەکرد لەگەڵ هاوەڵانی دەنگی بەرز دەکردەوە کە قورئانی دەخوێندەوە کافرانیش بێ باوەڕان گوێیان لێ دەبوو جنێویان دەدا بەقورئان و بەرەڵا قورئانی نارەوتە خوارەوە بەو قورئانەیەڵا دەڵێ: خوای گەورەش بە پێغەمبەری (ﷺ) فەرموو ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ﴾ دەنگت بەرز مەکەرەوە بەقورئان خوێندن لەنوێژدا تابێ باوەڕان گوێیان لێ نەبێ و جنێو بەقورئان بدەن ﴿وَلَا تُخَافِتْ بِهَا﴾ وە دەنگیشت نەبەندە تۆزێ مەکەرەوە هاوەڵەکانت گوێیان لێت نەبێ ﴿وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾ یا لەنێوان ئەم دوو حالەتەدا بێت.

﴿وَبِالْحَقِّ أَنزَلْنَاهُ﴾ وە ئەم (قورئانە)مان بەهەق ئاریۆتە خوارەوە﴿وَبِالْحَقِّ نَزَلَ﴾ وە بەهەق و پاستیش هاتووەتە خوارەوە﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ﴾ وە تۆمان پەوانە نەکردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرًا﴾ بەسوژدە دەرو ترسێنەر نەبێت. ١٠٥﴿وَقُرْآنًا فَرَقْنَاهُ﴾ وە قورئانمان بەش بەش بۆت ناردووە ﴿لِتَقْرَأَهُ عَلَى النَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی بیخوێنیتەوە بەسەر خەڵکیدا ﴿عَلَى مُكْثٍ﴾ بە لەسەر خۆیی و مێواشی ﴿وَنَزَّلْنَاهُ تَنزِيلًا﴾ وە ئەم (قورئانە)مان بەش بەش ئاپەڕاندە. ١٠٦﴿قُلْ آمِنُوا بِهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ باوەڕپێنان بەم (قورئانە) ﴿أَوْ لَا تُؤْمِنُوا﴾ یان باوەڕی پێ نەهێنن﴿إِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە زانیاریمان پێ بەخشیوە ﴿مِن قَبْلِهِ﴾ لەپێش ئەم (قورئانە)دا ﴿إِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ کاتێ (قورئان) بخوێندرێتەوە بەسەریاندا ﴿يَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ سُجَّدًا﴾ بەچەسپانی دەکەون بەڕوودا بەسوژدە بۆمن. ١٠٧﴿وَيَقُولُونَ سُبْحَانَ رَبِّنَا﴾ وە دەڵێن پاک و بێگەردی بۆ پەروەردگارمان ﴿إِن كَانَ وَعْدُ رَبِّنَا لَمَفْعُولًا﴾ بەڕاستی هەمیشە بەڵێنی پەروەردگارمان بەدی دێت. ١٠٨﴿وَيَخِرُّونَ لِلْأَذْقَانِ يَبْكُونَ﴾ وە دەکەون بەسەر ڕوودا بەگریین ﴿وَيَزِيدُهُمْ خُشُوعًا﴾ و (قورئان) هەمیشە ملکەچیان بۆ زیاد دەکات. ١٠٩﴿قُلِ ادْعُوا اللَّهَ﴾ بڵێ تۆ هاوار لەخوا بکەن ﴿أَوِ ادْعُوا الرَّحْمَٰنَ﴾ یان هاوار لە ڕەحمان بکەن (یەکسانە) ﴿أَيًّا مَّا تَدْعُوا﴾ بەهەر کامیان تۆ هاواری بکەن ﴿فَلَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ چونکە هەر بۆ خوایە هەموو ناوە هەڵبژێردراوەکان ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ﴾ لەنوێژکردندا دەنگ بەزمەکەرەوە ﴿وَلَا تُخَافِتْ بِهَا﴾ و بەنهێنیش مەیکە ﴿وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾ لەو نێوانەدا ڕێگایەکی هەڵبژێرە. ١١٠﴿وَقُلِ الْحَمْدُ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەموو سوپاس و ستایش هەر بۆ خوایە ﴿لِلَّهِ الَّذِي﴾ ڕاستیەکە کە ﴿لَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾ هیچ منداڵێکی نەبووە ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ﴾ لە مولک و پادشایەتیدا ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُ وَلِيٌّ﴾ هیچ دۆستو یارمەتی دەرێکی نەبووە ﴿مِّنَ الذُّلِّ﴾ لەبەر بێ دەسەڵاتی ﴿وَكَبِّرْهُ تَكْبِيرًا﴾ (کەواتە) خوا زۆر بەگەورە بگرە. ١١١)

سورەتی ﴿الكهف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ ئەو خوایەی ﴿أَنزَلَ﴾ کە ناردوویەتیە خوارەوە ﴿عَلَىٰ عَبْدِهِ الْكِتَابَ﴾ قورئان بۆ سەر بەندەی خۆی (موحەممەد(ﷺ)) ﴿وَلَمْ يَجْعَل لَّهُ عِوَجًا﴾ و هیچ جۆرە لاڕیەکی تیادا دانەناوە. ١﴿قَيِّمًا﴾ (کتێبێکی) ڕاست و پایەدارە ﴿لِّيُنذِرَ بَأْسًا شَدِيدًا﴾ بۆ ئەوەی بە سزایەکی زۆر بەتین بترسێنێ (ئەوانەی کەباوەڕیان پێ نەهێنن) ﴿مِّن لَّدُنْهُ﴾ لەلایەن خۆیەوە﴿وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و مژدەش بدات بەو باوەڕدارانەی﴿الَّذِينَ يَعْمَلُونَ الصَّالِحَاتِ﴾ کە کردەوە چاکەکان ئەنجام دەدەن ﴿أَنَّ لَهُمْ أَجْرًا حَسَنًا﴾ بەسەری کە پادداشتێکی چاکیان بۆ هەیە. ٢﴿مَّاكِثِينَ فِيهِ أَبَدًا﴾ لەو (پەهەشتە)دا بێ بڕانەوە دەمێننەوە. ٣﴿وَيُنذِرَ الَّذِينَ﴾ وە (بۆ ئەوەی) بترسێنێ کەسانێ ﴿قَالُوا اتَّخَذَ اللَّهُ وَلَدًا﴾ کە دەیان ووت خوا ڕۆڵەی بۆ خۆی بڕیار داوە. ٤)

مَّا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِءَابَآئِهِمْ ۚ كَبُرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ
أَفْوَٰهِهِمْ ۚ إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا ﴿٥﴾ فَلَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ
عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِمْ إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا۟ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ أَسَفًا ﴿٦﴾ إِنَّا
جَعَلْنَا مَا عَلَى ٱلْأَرْضِ زِينَةً لَّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا
﴿٧﴾ وَإِنَّا لَجَٰعِلُونَ مَا عَلَيْهَا صَعِيدًا جُرُزًا ﴿٨﴾ أَمْ حَسِبْتَ
أَنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْكَهْفِ وَٱلرَّقِيمِ كَانُوا۟ مِنْ ءَايَٰتِنَا عَجَبًا ﴿٩﴾
إِذْ أَوَى ٱلْفِتْيَةُ إِلَى ٱلْكَهْفِ فَقَالُوا۟ رَبَّنَآ ءَاتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً
وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا ﴿١٠﴾ فَضَرَبْنَا عَلَىٰٓ ءَاذَانِهِمْ فِى
ٱلْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ﴿١١﴾ ثُمَّ بَعَثْنَٰهُمْ لِنَعْلَمَ أَىُّ ٱلْحِزْبَيْنِ
أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوٓا۟ أَمَدًا ﴿١٢﴾ نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِٱلْحَقِّ ۚ
إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ ءَامَنُوا۟ بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَٰهُمْ هُدًى ﴿١٣﴾ وَرَبَطْنَا
عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا۟ فَقَالُوا۟ رَبُّنَا رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ
لَن نَّدْعُوَا۟ مِن دُونِهِۦٓ إِلَٰهًا ۖ لَّقَدْ قُلْنَآ إِذًا شَطَطًا ﴿١٤﴾ هَٰٓؤُلَآءِ
قَوْمُنَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم
بِسُلْطَٰنٍۭ بَيِّنٍ ۖ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا ﴿١٥﴾

هیچ زانیاریه‌کیان لێ دەکەم
باوکانیان گەورە شتێکە
قسەیەک لە دەمیان دێتە
دەرەوە جگە لە درۆ هیچی
تر نین ﴿٥﴾ جا لەوانەیە تۆ
خۆت بەهۆی ئەوانەوە
بکوژیت ئەگەر ئەمانە
باوەڕ بەم قسەیە نەکەن
بە داخەوە ﴿٦﴾ ئێمە هەرچی
لەسەر زەوی هەیە
خۆشیمان کردووە بۆ
ئەوەی تاقیان بکەینەوە
کامیان چاکترە لە
کردەوە ﴿٧﴾ بێگومان
ئێمە هەرچی لەسەر زەوی
هەیە دەیکەین بە
خۆڵێکی وشک و
بێگیانی ﴿٨﴾ ئایا وا
دەزانیت ئەصحابی
کەهف و ڕەقیم
شتێکی سەیر بوون لە
نێو نیشانەکانی
ئێمەدا ﴿٩﴾ کاتێک
گەنجەکان چوونە ناو
ئەشکەوتەکە و
گوتیان: ئەی پەروەردگار
بەزەیی خۆتمان پێ
ببەخشە و ڕێنمایی
ڕاستمان بۆ ئاسان
بکە ﴿١٠﴾ ئینجا
گوێمان لێ گرانکرد
لەناو ئەشکەوتەکەدا
چەند ساڵێک ﴿١١﴾
پاشان زیندوومان
کردنەوە بۆ ئەوەی
بزانین کامیان
ماوەکەیان زیاتر
ژماندووە ﴿١٢﴾ ئێمە
چیرۆکەیان بۆ
دەگێڕینەوە بە
ڕاستی، ئەوان
گەنجانێک بوون
باوەڕیان بە
پەروەردگاریان
هێنابوو و ئێمەش
ڕێنمایی ڕاستمان
زیاد کردن ﴿١٣﴾
دڵمان بەهێز کردن
کاتێک هەستان و
گوتیان: پەروەردگارمان
پەروەردگاری
ئاسمانەکان و
زەوییە، هەرگیز
جگە لە خۆی هیچ
پەرستراوێک
بانگەشە ناکەین،
ئەگینا قسەیەکی
زۆر ناڕەوا و
دوور لە ڕاستیمان
کردووە ﴿١٤﴾ ئەمانە
گەلەکەمانن
پەرستراوی
جگە لە خۆیان
هەڵبژاردووە،
بۆچی بەڵگەیەکی
ڕوونیان لەسەر
نایەتە ئاراوە؟
کێ ستەمکارتر
لەوەیە درۆ
هەڵدەبەستێت
بەدەم خوداوە
﴿١٥﴾

بەڵێنەدەری بەڵێدەم ئیتر خۆیان گەورە نەبینەوە و بەڵێنی ئەمینەوە دەیگێڕنەوە بە خۆشی و خاوێنی جا بڕوانە: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئایا ئەو دوعایە فڕێی خەڵکی نەکەین؟ فەرمووی: (بەڵێ) پێویستە لەسەر هەر کەسێک کە گوێی لێ بوو فڕێی خەڵکی بکات و بیانیان بگێڕێتەوە.

ئایەتی (١٩٩) سورەتی (الأعراف)، قال رسول الله (ﷺ): (من يطلبه فيجده ويعرف) فاسر على أن يلقده-

﴿مَا لَهُم بِهِ مِنْ عِلْمٍ﴾ نەخۆیان زانابوون پێی ﴿وَلَا لِآبَائِهِمْ﴾ نەباوو باپیرانیان ﴿كَبُرَتْ كَلِمَةً﴾ چ قسەیەکی (بوختانێکی) گەورەیە ﴿تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ﴾ کە لەدەمیان دەردەچێت ﴿إِن يَقُولُونَ إِلَّا كَذِبًا﴾ جگە لە درۆ هیچ شتێکی تر ناڵێن. ٥)﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ﴾ جا لەوانەیە خۆت لە ناوبەری ﴿عَلَىٰ آثَارِهِمْ﴾ لەبەر کردەوەی ئەوان ﴿إِن لَّمْ يُؤْمِنُوا﴾ ئەگەر ئیمان نەهێنن ﴿بِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَسَفًا﴾ بەم قورئانە لە داخ و خەفەتدا (بەریت). ٦)﴿إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ﴾ بەڕاستی ئێمە هەرچی وابەسەر زەوی یەوە کردوومانە﴿زِينَةً لَّهَا﴾ بەزینەت و جوانی بۆ زەوی﴿لِنَبْلُوَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی تاقی بکەینەوە﴿أَيُّهُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا﴾ کامیان کردەوەی جوانترو چاکترە؟ ٧)﴿وَإِنَّا لَجَاعِلُونَ مَا عَلَيْهَا﴾ وە بەڕاستی ئەوەی وابەسەر زەوییەوە ئێمە هەمووی دەکەین ﴿صَعِيدًا جُرُزًا﴾ بە زەویەکی تەختی ووشک و برنگ. ٨)﴿أَمْ حَسِبْتَ﴾ ئایا وات زانی ﴿أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ﴾ کە هاوەڵانی ئەشکەوت و تابلۆ (ئەو بەردەی تاویانی تیا نوسرا بوو) ﴿كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا﴾ ئەوان لەناو نیشانەکانی ئێمەدا شتێکی سەر سوڕهێنەر بوو؟ ٩)﴿إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ﴾ کاتێ کۆمەڵە گەنجێک پەنایان بردەبەر ئەشکەوتەکە ﴿فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً﴾ ووتیان ئەی پەروەردگارمان لەلایەن خۆتەوە ڕەحمەتێکمان پێ ببەخشە ﴿وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا﴾ وە فەراهەم بێنە بۆمان لەم کارەی کەواین تیایدا ﴿رَشَدًا﴾ ڕێی ڕاست و ڕزگاری. ١٠)﴿فَضَرَبْنَا عَلَىٰ آذَانِهِمْ﴾ ئینجا ئێمەش (دوعاکەیانمان گیرا کردو) پەردەمان دا بەسەر گوێیاندا ﴿فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا﴾ لەو ئەشکەوتەدا چەند ساڵ (خەومان لێ خستن). ١١)﴿ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ﴾ لەپاشان خەبەرمان کردنەوە﴿لِنَعْلَمَ﴾ بۆئەوەی دەر یخەین﴿أَيُّ الْحِزْبَيْنِ﴾ لەودوو تاقمە کامیان ﴿أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا﴾ چاکتر ماوەی خەوی خۆیان دەژمێرن (لە ئەشکەوتەکەدا). ١٢)﴿نَّحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ ئێمە بۆت دەگێڕینەوە ﴿نَبَأَهُم بِالْحَقِّ﴾ هەواڵی ئەوان بەڕێکو ڕاستی ﴿إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ﴾ بەڕاستی ئەوانە کۆمەڵە لاوێک بوون ﴿آمَنُوا بِرَبِّهِمْ﴾ باوەڕیان هێنابوو بەپەروەردگاریان ﴿وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾ ئێمەش ڕێنموونیمان زیاد کردن. ١٣)﴿وَرَبَطْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ و دڵیانمان بەهێز کرد (لەسەر ئەو باوەڕە) ﴿إِذْ قَامُوا﴾ لەکاتێکدا هەستان و ڕاپەڕین ﴿فَقَالُوا رَبُّنَا﴾ ووتیان پەروەردگاری ئێمە ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿لَن نَّدْعُوَ مِن دُونِهِ إِلَٰهًا﴾ ئێمە هەرگیز بێجگە لەو پەرستراوێکی تر ناپەرستین ﴿لَّقَدْ قُلْنَا إِذًا شَطَطًا﴾ (ئەگەر جگە لەخوا شتێ تر بپەرستین) سوێند بەخوا ئەوکاتە درۆمان ووتووە. ١٤)﴿هَٰؤُلَاءِ قَوْمُنَا﴾ ئائەوانە کەگەلەکەی ئێمەن﴿اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ آلِهَةً﴾ بێجگە لەخوا پەرستراوی تریان بۆخۆیان بڕیار داوە ﴿لَّوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِم﴾ دەی با بۆیان بیهێننەوە﴿بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ﴾ بەڵگەو نیشانەی ڕوون و ئاشکرا﴿فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ دەی کێ ستەم کارترە لەو کەسەی﴿افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کە درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە. ١٥)

وَإِذِ ٱعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا ٱللَّهَ فَأْوُۥٓا۟ إِلَى ٱلْكَهْفِ
يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَيُهَيِّئْ لَكُم مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا
﴿١٦﴾ ۞ وَتَرَى ٱلشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت تَّزَٰوَرُ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ
ٱلْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ ذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَهُمْ فِى فَجْوَةٍ
مِّنْهُ ذَٰلِكَ مِنْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ مَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَهُوَ ٱلْمُهْتَدِ وَمَن
يُضْلِلْ فَلَن تَجِدَ لَهُۥ وَلِيًّا مُّرْشِدًا ﴿١٧﴾ وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا
وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ ٱلْيَمِينِ وَذَاتَ ٱلشِّمَالِ وَكَلْبُهُم
بَٰسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِٱلْوَصِيدِ لَوِ ٱطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ
فِرَارًا وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا ﴿١٨﴾ وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَٰهُمْ
لِيَتَسَآءَلُوا۟ بَيْنَهُمْ قَالَ قَآئِلٌ مِّنْهُمْ كَمْ لَبِثْتُمْ قَالُوا۟ لَبِثْنَا
يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا۟ رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَٱبْعَثُوٓا۟
أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِۦٓ إِلَى ٱلْمَدِينَةِ فَلْيَنظُرْ أَيُّهَآ أَزْكَىٰ
طَعَامًا فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ
بِكُمْ أَحَدًا ﴿١٩﴾ إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا۟ عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ
أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِى مِلَّتِهِمْ وَلَن تُفْلِحُوٓا۟ إِذًا أَبَدًا ﴿٢٠﴾

سەماء الله سبحانه على تقدس الملائكة يوم القيامة حتى يطهره من الصور العين ماقضاه) (رواه أبوداود و الترمذي) پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەركەسێك يان و تويەيەكی خۆی بخوێنێتەوە و دەبێ فەرمان ئەكاتێكدا دەيخوێنێ دەبێ بەرێت لەسەر پەراسەرەكەی ئەوە خوای گەورە لە پلەی دوایەما يانگی مەكات لەناو

دروست كراوەكانی دا و مەبەستی مەكانات ئەمانا بە ئاسارەوی خۆی لە حكومەت جیهان گەورە وچوانەكانی بەعەقڵ دا كامی ئاسارەوی مەكانات ئەمانی بڵێیت).

ڤەهمانی (٢٠٥) سورەتی (الأعراف): قال رسول الله (ﷺ): (ألا أنبئكم بخير أعمالكم وأزكاها عند مليككم وأرفعها في درجاتكم وخير لكم من إنفاق الذهب و الفضة وخير لكم من أن تلقوا عدوكم فتضربوا-

﴿وَإِذْ أَعْتَزَلْتُمُوهُمْ﴾ کاتێ ئێوە دوورە پەرێزیتان گرت لەوان ﴿وَمَا يَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ﴾ و لەو (پەریستراو)انەش بێجگە لە خوا دەیان پەرستن ﴿فَأْوُوا إِلَى الْكَهْفِ﴾ دە پەنا بە ئەشکەوتەکە بەرن ﴿يَنشُرْ لَكُمْ رَبُّكُم﴾ پەروەردگارتان بڵاوی دەکاتەوە بۆتان ﴿مِّن رَّحْمَتِهِ﴾ بەزەیی و ڕەحمەتی خۆی ﴿وَيُهَيِّئْ لَكُم﴾ و بۆتان فەراهەم دەهێنێ ﴿مِّنْ أَمْرِكُم مِّرْفَقًا﴾ لەم کارەتاندا هۆی گوزەران و ژیانتان. ١٦)﴿وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَت﴾ خۆر دەبینی کاتێ کە هەڵدێت ﴿تَزَاوَرُ عَن كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ﴾ لەلای ڕاستی ئەشکەوتەکەیان دەدات ﴿وَإِذَا غَرَبَت تَّقْرِضُهُمْ﴾ کاتێکیش ئاوا دەبێ لای دەدا لێیان ﴿ذَاتَ الشِّمَالِ﴾ بەلای چەپدا ﴿وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِّنْهُ﴾ لەکاتێکدا ئەوان لە ناو بۆشایی فراوانی ئەشکەوتەکەدان ﴿ذَٰلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەوە هەندێکە لە بەڵگە و نیشانەکانی خوا ﴿مَن يَهْدِ اللَّهُ﴾ هەر کەسێ خوا ڕێنموونی بکات ﴿فَهُوَ الْمُهْتَدِ﴾ تەنها ئەو کەسە ڕێنموونی کراوە ﴿وَمَن يُضْلِلْ﴾ و هەر کەسیش گومڕا بکات ﴿فَلَن تَجِدَ لَهُ﴾ ئەوە دەستت ناکەوێ بۆی ﴿وَلِيًّا مُّرْشِدًا﴾ هیچ پشتیوان و ڕێ نیشاندەرێک. ١٧)﴿وَتَحْسَبُهُمْ أَيْقَاظًا﴾(ئەگەر بیان بینیت) وا دەزانیت بەخەبەرن﴿وَهُمْ رُقُودٌ﴾ کە چی خەوتوون ﴿وَنُقَلِّبُهُمْ﴾ وە ئەو (خەوتوو)انە ئەم دیو و دیویان پێ دەکەین ﴿ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ﴾ بەلای ڕاست و بە لای چەپدا﴿وَكَلْبُهُم بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ﴾ و سەگەکەیان هەردوو دەستی درێژ کرد بوو ﴿بِالْوَصِيدِ﴾ لەبەر دەرگای ئەشکەوتەکەدا ﴿لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ﴾ ئەگەر سەیرێکت بکردنایە ﴿لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا﴾ بێگومان بە ڕاکردن بەرەو دوا دەگەڕایتەوە﴿وَلَمُلِئْتَ مِنْهُمْ رُعْبًا﴾ و پڕ بە دڵ لێیان دەترسایت. ١٨)﴿وَكَذَٰلِكَ بَعَثْنَاهُمْ﴾ ئابەو شێوە (لە خەو) خەبەرمانکردنەوە ﴿لِيَتَسَاءَلُوا بَيْنَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی پرسیار لە یەکتری بکەن ﴿قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ﴾ بەکێکیان ووتی ﴿كَمْ لَبِثْتُمْ﴾ چەندە ماونەتەوە (بە خەوتوویی) ﴿قَالُوا﴾ (هەندێکیان) ووتیان ﴿لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ ڕۆژێک یا کەمتر ماوینەتەوە ﴿قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ﴾ (هەندێکی تریان) ووتیان پەروەردگارتان زاناتر بەئەندازەی مانەوەتان ﴿فَابْعَثُوا أَحَدَكُم بِوَرِقِكُمْ هَٰذِهِ﴾ دە یەکێکتان بەم دراوە(زیوە) تا نۆ بنێرن ﴿إِلَى الْمَدِينَةِ﴾ بۆ شار ﴿فَلْيَنظُرْ أَيُّهَا أَزْكَىٰ طَعَامًا﴾ با سەیرکات کێ (لە خەڵکی شار) خۆراکی پاکترە ﴿فَلْيَأْتِكُم بِرِزْقٍ مِّنْهُ﴾ ئەوە با لەوە خۆراکتان بۆ بێنێ ﴿وَلْيَتَلَطَّفْ﴾ با نەرم و نیان و لەسەرخۆ بێت لە هەڵسوکەوتیا (تا نەناسرێ) ﴿وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا﴾ و کەس لەئێوە ئاگادار نەکات. ١٩)﴿إِنَّهُمْ إِن يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ﴾ چونکە بێگومان ئەگەر ئەوان پێتان بزانن ﴿يَرْجُمُوكُمْ﴾ بەرد بارانتان دەکەن ﴿أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ﴾ یان دەتان گێڕنەوە بۆناو ئایینەکەی خۆیان ﴿وَلَن تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا﴾ ئەو کاتە ئێوە هەرگیز ڕزگارتان نابێت. ٢٠)

وَكَذَٰلِكَ أَعْثَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ
ٱلسَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَآ إِذْ يَتَنَٰزَعُونَ بَيْنَهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا۟
ٱبْنُوا۟ عَلَيْهِم بُنْيَٰنًا رَّبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ ٱلَّذِينَ غَلَبُوا۟ عَلَىٰٓ
أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِم مَّسْجِدًا ﴿٢١﴾ سَيَقُولُونَ ثَلَٰثَةٌ
رَّابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًۢا
بِٱلْغَيْبِ ۖ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ ۚ قُل رَّبِّىٓ أَعْلَمُ
بِعِدَّتِهِم مَّا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ ۬ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَآءً ظَٰهِرًا
وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا ﴿٢٢﴾ وَلَا تَقُولَنَّ لِشَاْىْءٍ
إِنِّى فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا ﴿٢٣﴾ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَٱذْكُر رَّبَّكَ
إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَىٰٓ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّى لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا
﴿٢٤﴾ وَلَبِثُوا۟ فِى كَهْفِهِمْ ثَلَٰثَ مِاْئَةٍ سِنِينَ وَٱزْدَادُوا۟ تِسْعًا
﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا۟ ۖ لَهُۥ غَيْبُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ
أَبْصِرْ بِهِۦ وَأَسْمِعْ ۚ مَا لَهُم مِّن دُونِهِۦ مِن وَلِىٍّ وَلَا يُشْرِكُ
فِى حُكْمِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ وَٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِن كِتَابِ
رَبِّكَ ۖ لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَٰتِهِۦ ۚ وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٧﴾

ئاماڵانم دیارببن
ئەصحابەکەم؟) فەرمووی:
بەڵێ، فەرمووی: (ئینکار لە
خوا ناکەن) ڕاوی
ئەڵێن: (ئەگەر
پێنجەمینیان سەگەکەیانە
حەوتەمینیان) فەرمووی:
(ئەڵێن پێنجن شەشەمینیان
سەگەکەیانە وەک
گومانێکی دوور
لەڕاستی، وە ئەڵێن
حەوت و هەشتەمینیان
سەگەکەیانە) فەرمووی:
(بڵێ پەروەردگارم
زانایە بە ژمارەیان
کەمێک لە خەڵک
نەبێت نایانزانێت
جا مشتومڕ مەکە
لەسەر ئەوان
مشتومڕێکی
ئاشکرا نەبێت
پرسیار مەکە
لەهیچ کەسێک
لەوان دەربارەیان
هیچ مەڵێ
بەهیچ شتێک
کە من ئەیکەم
سبەی
بەڵکو ئەگەر
خوا بیەوێت
(بڵێ ئینشائەللا)
ئەگەر
لەبیرت چوو
(ئینشائەللا)
بڵێ
ئەگەر
پەروەردگارم
ڕێنمایی
بکات
بۆ
نزیکتر
لەمەش
بۆ
ڕاستی
(ئەصحابی کەهف)
سێسەد
ساڵ
لەئەشکەوتەکەیاندا
مانەوە
نۆیان
زیادکرد
(بڵێ)
پەروەردگارم
زانایە
بەوەی
کە
مانەوە
تەنها
خوا
زانای
نهێنی
ئاسمانەکان
و
زەوییە
چەند
بینا
و
بیسەرە
هیچ
دۆست
و
پشتیوانێکیان
نییە
جگە
لە
خۆی
هیچ
کەسیش
بەشدار
نییە
لە
بڕیارەکانیدا
(ئەی
پێغەمبەر)
ئەوەی
وەحی
کراوە
بۆ
تۆ
لە
کتێبی
پەروەردگارت
بیخوێنەوە
هیچ
کەس
ناتوانێت
گۆڕانکاری
لە
وشەکانی
بکات
و
هیچ
پەناگەیەکیش
ناتوانیت
جگە
لە
خۆی
بیدۆزیتەوە

کەئەگەڵ ئەوانەدا بووم بیانبینم و بەدەنگیانەوە گەیشتبامایە و لەگەڵیاندا بمردمایە؟)
(ڕیوایەتی بەڵێ) فەرمووی: (یاد کردنی خوایی گەورە).

فایدەکانی (١) سوودەکانی وەرگرتن: عن أم كلثوم بنته عائذة بن أبي معيط رضي الله عنها قالت سمعت رسول الله ﷺ يقول: (ليس الكذاب الذي يصلح بين الناس فينمي خيراً أو يقول خيراً) [متفق عليه]. زاد مسلم:

﴿وَسْئَلْهُمْ أَنَّهَا﴾ تا بەو شارە خەڵکەکان ئاگادار کرد بەسەریاندا ﴿إِذْ تَأْتِيهِمْ﴾ وَقَدْ أَنْ ﴿إِذْ﴾ بۆ ئەوەی بزانن کەبێ گومان بەڵێنی خوا‌ڕاستە ﴿أَنَّكُمْ لَا تَأْتِيهِمْ﴾ وەمانایەکی کەڕێک دراپی گومانی تێدانیە ﴿إِذْ تَأْتِيهِمْ﴾ (خەڵکی مان ئاگادارکرد بەسەریاندا) لەکاتێکدا ئەو خەڵکە کۆشەمبیان بوو لەنێوان خۆیاندا ﴿أَمْرَهُمْ﴾ دەربارەیان ﴿فَأَرَادَ أَنْ تَأْتِيهِمْ﴾ جا (هەندێکیان) ووتیان جەند خانوویەکیان بەسەرەوە دروست بکەن ﴿رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ﴾ پەروەردگاریان ئاگادارترە پێیان ﴿قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَىٰ أَمْرِهِمْ﴾ ئەوانەی کەزاڵ بوون بەسەر کارو باری ئەوکۆمەڵەدا ووتیان ﴿لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا﴾ بێ گومان مزگەوتێکیان بەسەرەوە دروست دەکەین. ٢١) ﴿سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ ئەوسا هەندێکیان دەڵێن (ئەو لانانە) سێ کەسن و چوارەمیان سەگەکەیانە ﴿وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ وەهێندێ تریان دەڵێن پێنج کەسێن شەشەمیان سەگەکەیانە ﴿رَجْمًا بِالْغَيْبِ﴾ ئەمانە قسەی بێ بەڵگەن (تفەنگ بە تاریکە شەوەر دەنێن) ﴿وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ﴾ هەندێ تریان دەڵێن ئەوانە حەوت کەسن هەشتەمەکەیان سەگەکەیانە ﴿قُل رَّبِّي أَعْلَمُ﴾ (قسەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ پەروەردگارم زانا‌ترە بەژمارەیان ﴿مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا﴾ کەمێ ئەبێ لەخەڵکی ژمارەیان نازانێ ﴿مَا لَهُم بِهِ﴾ کەوانە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) لەبارەیانەوە دەمەقاڵێ مەکە ﴿إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا﴾ جگەلە دەمەقاڵێیەکی ئاشکرا و ئاسان (ئەنها ئەوە بڵێ کە لە قورئانەدا بۆت هاتووە) ﴿وَلَا تَسْتَفْتِ فِيهِم مِّنْهُمْ أَحَدًا﴾ وە لەبارەیانەوە پرسیار لەکەسیان (خاوەن ئایەکان) مەکە. ٢٢) ﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ﴾ بۆ (کردنی)هیچ شتێک مەڵێ ﴿إِنِّي فَاعِلٌ ذَٰلِكَ غَدًا﴾ بێگومان من سبەینێ ئەو شتە دەکەم. ٢٣) ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر (لەگەڵی دا بڵێیت) ئەگەر خوا بیەوێ ﴿وَاذْكُر رَّبَّكَ إِذَا نَسِيتَ﴾ هەر کاتێ (ئەم هاء ظ)ت لەبیچوو کەی بیرهاتەوە بڵێ ﴿وَقُلْ عَسَىٰ أَن يَهْدِيَنِ رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا﴾ بڵێ ئومێدەوارم پەروەردگارم ڕێنموونیم بکات ﴿لِأَقْرَبَ مِنْ هَٰذَا رَشَدًا﴾ بۆ ڕێگایەکی نزیکتر (لە ڕاستی بەوە) لەسە. ٢٤) ﴿وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ﴾ (ئەو کۆمەڵە لاوە) ماونەتەوە لە ئاو ئەشکەوتەکەیاندا (بە خەوتووبی) ﴿ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ﴾ ماوەی سێ سەد ساڵ (بە ساڵی هەتاوی) ﴿وَازْدَادُوا تِسْعًا﴾ نۆ ساڵی تریشیان زیادکرد (ئەگەر بەساڵی مانگی هەرەبی حیساب بکرێ). ٢٥) ﴿قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا﴾ بڵێ خوا زانا‌ترە بەماوەی ماندوبیان ﴿لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە زانینی نهێنی ئاسمانەکان و زەوی ﴿أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ﴾ ئای (خوا) چ بینایەکی بیسەرە ﴿مَا لَهُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ﴾ بێجگە لەو (خوا) هیچ پشتیوانێکیان بۆنیە ﴿وَلَا يُشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾ کەسیش ناکات بە هاوبەشی خۆی لە فەرمانی دا. ٢٦) ﴿وَاتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ﴾ بخوێنەوە ئەوەی کە ﴿لَا مُبَدِّلَ لِكَلِمَاتِهِ﴾ لە قورئانی پەروەردگارت ﴿وَلَن تَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ کەس ئیە بتوانێ ووتەکانی گۆڕی بگۆڕێ ﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم﴾ هەرگیز پەناگەت دەست ناکەوێ بێجگە لە خوا پەنای بێ بەری. ٢٧)

وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُم بِالْغَدَوٰةِ وَالْعَشِيِّ
يُرِيدُونَ وَجْهَهُۥ ۖ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَوٰةِ
الدُّنْيَا ۖ وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُۥ عَن ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَىٰهُ وَكَانَ
أَمْرُهُۥ فُرُطًا ﴿٢٨﴾ وَقُلِ الْحَقُّ مِن رَّبِّكُمْ ۖ فَمَن شَآءَ فَلْيُؤْمِن وَمَن
شَآءَ فَلْيَكْفُرْ ۚ إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلظَّٰلِمِينَ نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا ۚ
وَإِن يَسْتَغِيثُوا۟ يُغَاثُوا۟ بِمَآءٍ كَٱلْمُهْلِ يَشْوِى ٱلْوُجُوهَ ۚ بِئْسَ
ٱلشَّرَابُ وَسَآءَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٢٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا ﴿٣٠﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ
لَهُمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهِمُ ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ
مِن ذَهَبٍ وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ ۖ مُّتَّكِـِٔينَ
فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۚ نِعْمَ ٱلثَّوَابُ ۚ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا ﴿٣١﴾ ۞ وَٱضْرِبْ
لَهُم مَّثَلًا رَّجُلَيْنِ جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَٰبٍ وَحَفَفْنَٰهُمَا
بِنَخْلٍ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا ﴿٣٢﴾ كِلْتَا ٱلْجَنَّتَيْنِ ءَاتَتْ أُكُلَهَا وَلَمْ
تَظْلِم مِّنْهُ شَيْـًٔا ۙ وَفَجَّرْنَا خِلَٰلَهُمَا نَهَرًا ﴿٣٣﴾ وَكَانَ لَهُۥ ثَمَرٌ ۚ فَقَالَ
لِصَٰحِبِهِۦ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ أَنَا۠ أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا ﴿٣٤﴾

سەرەتای سورەتی (الكهف) مەککییە و ١١٠ ئایەتە

وا بزانە لەگەڵ ئەو کەسانەدا خۆت ڕابگرە کە بەردەوام لە بەیانیان و ئێوارەیان بە نوێژ و پاڕانەوە لە خوا دەپاڕێنەوە و تەنها ڕەزامەندی خوا دەوێن، با چاوەکانت لە ئەوان وەرمەگێڕێت و بە دوای ڕازاندنەوەی ژیانی دنیا مەکەوە، گوێڕایەڵی ئەو کەسە مەبە کە دڵمان لە یادی خۆمان غافڵ کردووە و شوێنی هەوا و ئارەزووی خۆی کەوتووە و کارەکانی لە سنوور دەرچوون و زیادەڕۆیی تێدا دەکات. ١٨ ﴿٢٨﴾ بڵێ: ئەوە ڕاستییە لە لایەن پەروەردگارتانەوە هاتووە، هەر کەسێک دەیەوێت با ئیمان بهێنێت و هەر کەسێکیش دەیەوێت با کافر بێت، ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ ستەمکاران ئاگرێک کە دیوارەکانی دەورەیان گرتووە و هەڵمەتێکی وەک هەڵمەتی ئاگر دێت بۆ سەریان، ئەگەر هاوار بکەن بۆ یارمەتی، یارمەتیدەرێکیان بۆ دێت وەک ئاوێک وا بێت کە ڕەنگی ڕەشی لێ هاتبێت و وەک ئاوی ڕژاوی لێ هاتبێت، ئەو ئاوە ڕەشە ڕژاوە دەموچاوی بریان دەکات، خراپ خواردنەوەیەکە و چ جێگەیەکی خراپە بۆ حەوانەوە. ﴿٢٩﴾ بەڵام ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی چاکەیان ئەنجامداوە، ئێمە پاداشی کەسانی چاکەکار ناشێوێنین. ﴿٣٠﴾ ئەوانە بۆیان هەیە باخی هەمیشەیی بەهەشت کە ڕووبارەکان لە ژێر دارستانەکانیدا ڕادەکێشرێن، لەوێ بە دەستبەندی زێڕ ڕازێنراونەتەوە و جلوبەرگی سەوز لە ئاوریشمی ئەستوور و ئاوریشمی نازک لەبەر دەکەن، لەوێ لەسەر کورسی پاشایی ڕادەکشێن، چ پاداشێکی باشە و چ جێگەیەکی خۆشە بۆ حەوانەوە. ﴿٣١﴾ ۞ بۆ ئەوان نموونەی دوو پیاو بهێنەوە، بۆ یەکێکیان دوو باخی ترێمان دروست کرد و بە دارخورما دەورمان دان و لە نێوانیاندا کشتوکاڵمان چاند. ﴿٣٢﴾ هەر دوو باخەکە بەرهەمی خۆیان دا و هیچیان لێ کەم نەکردەوە، لە نێوان هەر دووکیاندا ڕووبارێکمان ڕادەکێشا. ﴿٣٣﴾ خاوەنی باخەکان بەرهەمێکی زۆری هەبوو، ئینجا بە هاوڕێکەی گوت کە لەگەڵی گفتوگۆی دەکرد: من لە تۆ سامانم زیاترە و لە ڕووی هێزی مرۆڤەوە بەهێزترم. ﴿٣٤﴾

﴿وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ﴾ خۆت ڕاگرە لەگەڵ ﴿يُرِيدُونَ﴾ لەبەروەردگاریان دەپاڕێنەوە (و دەیبەرستن) ﴿بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ﴾ بەیانیان و ئێواران ﴿وَجْهَهُ﴾ کەسەبەستیان پەرستەندی خوایە ﴿وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ﴾ چاوەکانت لەوان لامەدە و وەرمەگێڕە (بۆ کەسانی بێ باوەڕی دەوڵەمەند) ﴿تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ کە جوانی و ڕازاوەیی ژیانی ئەم دنیای دەوێت ﴿وَلَا تُطِعْ﴾ و بەگوێی کەسێک مەکە ﴿أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَن ذِكْرِنَا﴾ کە ئێمەمان لە یادی خۆمان بێ ئاگا کردووە ﴿وَاتَّبَعَ هَوَاهُ﴾ و شوێنی هەواو ئارەزووی خۆی کەوتووە ﴿وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا﴾ هەموو کارەکانی خراپ و لە سنوور دەرچووە. ٢٨) ﴿وَقُلِ الْحَقُّ﴾ بڵێ حەق (ئەم قورئانە) ﴿مِن رَّبِّكُمْ﴾ لەلایەن پەروەردگارتانەوە هاتووە ﴿فَمَن شَاءَ فَلْيُؤْمِن﴾ جا هەرکەسێ دەیەوێت با باوەڕبێنێ ﴿وَمَن شَاءَ فَلْيَكْفُرْ﴾ و هەرکەسیش دەیەوێت با کافر بێت ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ﴾ بە ڕاستی ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ ستەمکاران ﴿نَارًا أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا﴾ ئاگرێک کە بڵێسەکەی (وەکو پەردەمال) دەوریان دەدات ﴿وَإِن يَسْتَغِيثُوا﴾ وە ئەگەر (لە تینوانا) هاواری ئاو بکەن ﴿يُغَاثُوا بِمَاءٍ كَالْمُهْلِ﴾ ئاوێکیان بۆ دەهێنرێ وەک مسی تواوە (یا وەک چلک و چەپەڵی ڕژن زەیت وایە) ﴿يَشْوِي الْوُجُوهَ﴾ ڕوو دەم و چاوەکان دەبرژێنێ ﴿بِئْسَ الشَّرَابُ﴾ ئای چ خواردنەوەیەکی پیس و خراپە ﴿وَسَاءَتْ مُرْتَفَقًا﴾ و ئای چ شوێن و جێگایەکی خراپە. ٢٩) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوەی چاکەیان کردووە ﴿إِنَّا لَا نُضِيعُ أَجْرَ مَنْ أَحْسَنَ عَمَلًا﴾ بێگومان ئێمە پاداشتی ئەوانە وون ناکەین کە کردەوەی چاکیان کردووە. ٣٠) ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوانە هەیە ﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ﴾ بەهەشتانێکی هەمیشەیی ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهِمُ الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان بە ژێریانەوە دێن و دەچن ﴿يُحَلَّوْنَ﴾ دەڕازێنرێنەوە لەو (بەهەشتانە)دا ﴿مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ﴾ بە بازنی زێڕی ئاڵتون ﴿وَيَلْبَسُونَ ثِيَابًا خُضْرًا﴾ وە پۆشاکی سەوز دەپۆشن ﴿مِّن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ﴾ لە ئاوریشمی تەنک و تەستور ﴿مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ﴾ پاڵ دەدەنەوە لەو (بەهەشتە)دا بە سەر کورسی تەسکەملەوە ﴿نِعْمَ الثَّوَابُ وَحَسُنَتْ مُرْتَفَقًا﴾ ئای چەند پاداشتێکی چاکە و جێگایەکی خۆشە. ٣١) ﴿وَاضْرِبْ لَهُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بۆیان بگێڕەوەوە نموونەی ﴿مَّثَلًا﴾ ئەو دوو پیاوە ﴿رَّجُلَيْنِ﴾ دابووەمان بە یەکێکیان (کە بێ باوەڕ بوو) ﴿جَعَلْنَا لِأَحَدِهِمَا جَنَّتَيْنِ مِنْ أَعْنَابٍ﴾ دوو باخ لە هەموو جۆرە ترێیەک ﴿وَحَفَفْنَاهُمَا بِنَخْلٍ﴾ بە دار خورما دەوری هەردوو باخەکەمان دابوو ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمَا زَرْعًا﴾ لە نێوان ئەو دوو باخەدا کشتوکاڵمان ئەراهەم هێنابوو. ٣٢) ﴿كِلْتَا الْجَنَّتَيْنِ آتَتْ أُكُلَهَا﴾ هەردوو باخەکە بەرێ چاکیان گرابوو ﴿وَلَمْ تَظْلِم مِّنْهُ شَيْئًا﴾ هیچیان لێ خەسار نەبوو بوو ﴿وَفَجَّرْنَا خِلَالَهُمَا نَهَرًا﴾ و لە نێوان ئەو دوو باخەدا کانیاوێکمان هەڵقوڵاندبوو (بۆ ئاودانیان). ٣٣) ﴿وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ﴾ هەروەها (خاوەنی ئەو دوو باخە) ماڵ و سامانی زۆری هەبوو (لە ئاڵتون و زیوو شتی تر) ﴿فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ﴾ جا بە هاوڕێ (ئیماندارە هەژارەکەی ووت لە کاتێکدا کە قسەی لەگەڵدا دەکرد ﴿أَنَا أَكْثَرُ مِنكَ مَالًا﴾ من ماڵ و سامانم لە تۆ زۆرترە ﴿وَأَعَزُّ نَفَرًا﴾ کۆمەڵ و خزمەتکاریشم زیاترە. ٣٤)

وَدَخَلَ جَنَّتَهُۥ وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِۦ قَالَ مَآ أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِۦٓ
أَبَدًا ﴿٣٥﴾ وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّى
لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا ﴿٣٦﴾ قَالَ لَهُۥ صَاحِبُهُۥ وَهُوَ يُحَاوِرُهُۥٓ
أَكَفَرْتَ بِٱلَّذِى خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ سَوَّىٰكَ رَجُلًا
﴿٣٧﴾ لَّٰكِنَّا۠ هُوَ ٱللَّهُ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٣٨﴾ وَلَوْلَآ إِذْ
دَخَلْتَ جَنَّتَكَ قُلْتَ مَا شَآءَ ٱللَّهُ لَا قُوَّةَ إِلَّا بِٱللَّهِ ۚ إِن تَرَنِ أَنَا۠
أَقَلَّ مِنكَ مَالًا وَوَلَدًا ﴿٣٩﴾ فَعَسَىٰ رَبِّىٓ أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن
جَنَّتِكَ وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ فَتُصْبِحَ صَعِيدًا
زَلَقًا ﴿٤٠﴾ أَوْ يُصْبِحَ مَآؤُهَا غَوْرًا فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُۥ طَلَبًا ﴿٤١﴾
وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِۦ فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ عَلَىٰ مَآ أَنفَقَ فِيهَا وَهِىَ خَاوِيَةٌ
عَلَىٰ عُرُوشِهَا وَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّىٓ أَحَدًا ﴿٤٢﴾ وَلَمْ تَكُن لَّهُۥ
فِئَةٌ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا ﴿٤٣﴾ هُنَالِكَ ٱلْوَلَٰيَةُ
لِلَّهِ ٱلْحَقِّ ۚ هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا ﴿٤٤﴾ وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا كَمَآءٍ أَنزَلْنَٰهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ فَٱخْتَلَطَ بِهِۦ نَبَاتُ ٱلْأَرْضِ
فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ ٱلرِّيَٰحُ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ مُّقْتَدِرًا ﴿٤٥﴾

«اللهم أنجز لي ما وعدتني، اللهم آتني ما وعدتني، اللهم إن تهلك هذه العصابة من أهل الإسلام لا تعبد في الأرض» (رواه مسلم) عومەری کوڕی خەططاب (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە کاتی غەزای بەدرا فەرمووی: (خوایە ئەوەی بەڵێنت پێ داوم بەدی بێنە بۆم، خوایە ئەوەی بەڵێنت پێ داوم پێم بەخشە و بەدەرێ، خوایە ئەگەر ئەم کۆمەڵە موسوڵمانە لەناو بچن ئیتر کۆ لە زەوی [illegible]

نایەتی (١٦) سورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ): (اجتنبوا السبع الموبقات: قيل يا رسول الله وما هن؟ قال: الشرك بالله والسحر وقتل النفس التي حرم الله إلا بالحق وأكل الربا وأكل مال اليتيم والتولي يوم الزحف وقذف المحصنات الغافلات المؤمنات) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (دوور

﴿وَدَخَلَ جَنَّتَهُ﴾ وە چووە ناو باخەکەیەوە ﴿وَهُوَ ظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ﴾ لە کاتێکدا کە ستەم کاربوو لە خۆی ﴿قَالَ مَا أَظُنُّ أَن تَبِيدَ هَٰذِهِ أَبَدًا﴾ ووتی باوەڕ ناکەم هەرگیز ئەم باخەم لەناو بچێ. ٣٥)﴿وَمَا أَظُنُّ السَّاعَةَ قَائِمَةً﴾ باوەڕیش ناکەم رۆژی دوایی بێت و روو بدات ﴿وَلَئِن رُّدِدتُّ إِلَىٰ رَبِّي﴾ سوێند بە خوا ئەگەر (پاش مردن) بمگێڕنەوە بۆ لای پەروەردگارم ﴿لَأَجِدَنَّ خَيْرًا مِّنْهَا مُنقَلَبًا﴾ بێ گومان باشتر لەم باخەم دەست دەکەوێ. ٣٦)﴿قَالَ لَهُ صَاحِبُهُ﴾ هاوڕێ (ئیماندارە)کەی پێی ووت ﴿وَهُوَ يُحَاوِرُهُ﴾ لە کاتێکدا کە گفتوگۆی لەگەڵدا دەکرد ﴿أَكَفَرْتَ بِالَّذِي خَلَقَكَ مِن تُرَابٍ﴾ ئایا تۆ بێ باوەڕیت بەو زاتەی کە تۆی لەخاک دروست کردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ پاشان لە دڵۆپە ئاوێک ﴿ثُمَّ سَوَّاكَ رَجُلًا﴾ پاشان کردوێتی بە پیاو. ٣٧)﴿لَّٰكِنَّا هُوَ اللَّهُ رَبِّي﴾ بەڵام من هەر (دەڵێم) ئەو خوا پەروەردگارمە ﴿وَلَا أُشْرِكُ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ و هیچ کەسیش ناکەم بە هاوبەشی پەروەردگارم. ٣٨)﴿وَلَوْلَا إِذْ دَخَلْتَ جَنَّتَكَ﴾ وە باکاتێ چووینە ناو باخەکەتەوە ﴿قُلْتَ مَا شَاءَ اللَّهُ﴾ بتووتایە هەرچی خوا بیەوێ (هەر ئەوە دەبێ) ﴿لَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللَّهِ﴾ هەموو توانایەکیش هەر بەدەس خوایە ﴿إِن تَرَنِ أَنَا أَقَلَّ مِنكَ﴾ ئەگەر تۆ من دەبینی لەتۆ کەمتر. ﴿مَالًا وَوَلَدًا﴾ ماڵ و دارایی و منداڵم هەیە. ٣٩)﴿فَعَسَىٰ رَبِّي﴾ ئومێدم وایە کە پەروەردگارم ﴿أَن يُؤْتِيَنِ خَيْرًا مِّن جَنَّتِكَ﴾ چاکتر لە باخەکەی تۆم پێ بدات ﴿وَيُرْسِلَ عَلَيْهَا حُسْبَانًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ و بەڵا و بروسکەیەکیش لە ئاسمانەوە بنێرێت بۆباخەکەی تۆ ﴿فَتُصْبِحَ صَعِيدًا زَلَقًا﴾ جا (باخەکەت) ببێت بە زەویەکی ووشکی ساف و خلیسک. ٤٠)﴿أَوْ يُصْبِحَ مَاؤُهَا غَوْرًا﴾ یان ئاوەکەی ڕۆبچێ بە ناخی زەویدا ﴿فَلَن تَسْتَطِيعَ لَهُ طَلَبًا﴾ ئیتر هەرگیز نەتوانی بیدۆزیتەوە. ٤١)﴿وَأُحِيطَ بِثَمَرِهِ﴾ سامان و بەر و بوومەکەی لەناویرا (بە هەورە بروسکە سوتا و نەما) ﴿فَأَصْبَحَ يُقَلِّبُ كَفَّيْهِ﴾ ئینجا کابراش لە داخا دەسەکانی دەپرواند و ئەم دی و دیوی پێ ئەکردن ﴿عَلَىٰ مَا أَنفَقَ فِيهَا﴾ لەسەر ئەو ماڵەی کە خەرجی کرد بوو تیایدا ﴿وَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ لە کاتێکدا (کەپری) باخەکەی هەموو کەوتوون بەسەر یەکدا ﴿وَيَقُولُ يَا لَيْتَنِي﴾ و دەیووت کاشکای ﴿لَمْ أُشْرِكْ بِرَبِّي أَحَدًا﴾ کەسم نەکردایە بەهاوەڵی پەروەردگارم. ٤٢)﴿وَلَمْ تَكُن لَّهُ فِئَةٌ يَنصُرُونَهُ﴾ کەسانێک نەبوو یارمەتی بدەن و بێن بەهانایەوە ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لە خوا ﴿وَمَا كَانَ مُنتَصِرًا﴾ خۆیشی سەرکەوتوو نەبوو ٤٣)﴿هُنَالِكَ الْوَلَايَةُ لِلَّهِ الْحَقِّ﴾ لەو شوێنانەدا پشتیوانی تایبەتی خوای ڕاست و حەقە ﴿هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا﴾ هەر ئەویش چاکترین پاداشت دانەوە ﴿وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ و سەرئەنجامی باشیش (بەئیمانداران) دەدات. ٤٤)﴿وَاضْرِبْ لَهُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بێنەرەوە بۆ ئەو (بێ باوەڕ)انە ﴿مَّثَلَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ نموونەی ژیانی دنیا ﴿كَمَاءٍ أَنزَلْنَاهُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ کە وەک بارانێک وایە لە ئاسمانەوە دەیبارێنین ﴿فَاخْتَلَطَ بِهِ نَبَاتُ الْأَرْضِ﴾ ئەوسا جۆرەها ڕواوی زەویی (پێ دەڕوێ و) دەڕۆن بەناو یەکدا ﴿فَأَصْبَحَ هَشِيمًا تَذْرُوهُ الرِّيَاحُ﴾ ئینجا دەبێتە پوش و پەڵاش و با پوش و بڵاوی دەکاتەوە ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ مُّقْتَدِرًا﴾ وە خوا هەمیشە بە توانا و دەسەڵات دارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٤٥)

ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ
خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَخَيْرٌ أَمَلًا ﴿٤٦﴾ وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ وَتَرَى
ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً وَحَشَرْنَٰهُمْ فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا ﴿٤٧﴾ وَعُرِضُوا
عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا لَّقَدْ جِئْتُمُونَا كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍۭ ۖ بَلْ زَعَمْتُمْ
أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا ﴿٤٨﴾ وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ
مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ
لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا ۚ وَوَجَدُوا۟ مَا عَمِلُوا۟
حَاضِرًا ۗ وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا ﴿٤٩﴾ وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟
لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ ۗ
أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌۢ ۚ
بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا ﴿٥٠﴾ ۞ مَّآ أَشْهَدتُّهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ ۖ وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا
﴿٥١﴾ وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ فَدَعَوْهُمْ
فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا ﴿٥٢﴾ وَرَأَى ٱلْمُجْرِمُونَ
ٱلنَّارَ فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَاقِعُوهَا وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا ﴿٥٣﴾

مێگەرنـــــەوە و
خۆزان بەرانبەر لەو
حەسرەت گـــرتنەوەی
گەلەکانیتان دەبین،
وەنـــــراء نـــەی
پێشەسەیری خـوا
(ﷻ) کەرتـــــە
کاملـــــەن ؟
قەرموویا مارەی
دانـان بـۆ خـوا و
جـنـو و کـوران و
کۆشـتنی کەسـێک
کە نـویست نـی یە
کۆشـتنی مەگـەر
بەحـــق و ســـوو
خـواردن و مـــاڵی
هـەتیوو خـواردن و
پـشت هـەڵکردن و
پاکـردن لـە کـاتی
جێژان و بـوو بـەبوو
بـوونـــەوە لەگـــەڵ
سوژدەدان ئیبـلاسدا
و تومـەتی زینا دانە پاڵ ئافرەتانی عەفیف پاکی بێ تاوان نیـشدان.

ئایەتی (١٧) سورەتی (الأنفال) ١: رفع رسول الله ﷺ يديه يوم بدر فقال: إيا رب إن تهلك هذه العصابة فلن تعبد في الأرض أبدا) فقال له جبريل عليه السلام خذ قبضة من التراب فارم بها في وجوههم فأخذ قبضة من التراب فرمى بها في وجوههم فما من المشركين أحد إلا أصاب عينيه و منخريه و فمه تراب من تلك القبضة.

﴿ٱلْمَالُ وَٱلْبَنُونَ زِينَةُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ ماڵ و کوڕ و کاڵ جوانی و زینەتی ژیانی دنیان ﴿وَٱلْبَٰقِيَٰتُ ٱلصَّٰلِحَٰتُ﴾ کردەوە چاکەکان کە (پاداشتیان) دەمێنێتەوە ﴿خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا﴾ پاداشتیان چاکترە لای پەروەردگارت ﴿وَخَيْرٌ أَمَلًا﴾ و زیاتر جێگەی ئومێدن. ٤٦)﴿وَيَوْمَ نُسَيِّرُ ٱلْجِبَالَ﴾ وە (یادیان خەرەوە) ڕۆژێ کە شاخەکان دەخەینەرێ ﴿وَتَرَى ٱلْأَرْضَ بَارِزَةً﴾ و ڕووی زەوی بە ڕوونی و تەخنی دەبینی ﴿وَحَشَرْنَٰهُمْ﴾ و هەموو (خەڵکی) کۆ دەکەینەوە ﴿فَلَمْ نُغَادِرْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾ و هیچ کەسیان بەجێ ناهێڵین . ٤٧)﴿وَعُرِضُوا عَلَىٰ رَبِّكَ صَفًّا﴾ و هەموو (ئادەمی) لەبەردەم پەروەردگارتدا ڕیز دەکرێن ﴿لَّقَدْ جِئْتُمُونَا﴾ سوێندبەخوا بێ گومان هاتنەوە بۆ لامان ﴿كَمَا خَلَقْنَٰكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ هەر بەو شێوەی کە یەکەم جار دروستمان کردن ﴿بَلْ زَعَمْتُمْ﴾ بەڵام ئێوە گومانتان وابوو ﴿أَلَّن نَّجْعَلَ لَكُم مَّوْعِدًا﴾ کە ئێمە کاتێک دانانێین بۆ (لێپرسینەوە)تان. ٤٨)﴿وَوُضِعَ ٱلْكِتَٰبُ﴾ نامەی کردەوەکان دابەش دەکرێ (دەدرێتە دەستی ڕاست چاکان و دەستی چەپی تاوانباران) ﴿فَتَرَى ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ ئینجا تاوانباران دەبینی ﴿مُشْفِقِينَ مِمَّا فِيهِ﴾ زۆر دەترسن لەو (هەموو تاوان و خراپە)ی کە تێیدایە ﴿وَيَقُولُونَ يَٰوَيْلَتَنَا﴾ و دەڵێن ئای هاوار بۆ ئێمە ﴿مَالِ هَٰذَا ٱلْكِتَٰبِ﴾ ئەم نامە و دەفتەرە چییە؟ ﴿لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّآ أَحْصَىٰهَا﴾ هیچ کردەوەیەکی بچووک و گەورەی بەجێ نەهێشتووە و تۆماری کردووە ﴿وَوَجَدُوا مَا عَمِلُوا حَاضِرًا﴾ هەر کردەوەیەکیان کردێ (تیایدا) ئامادەیە ﴿وَلَا يَظْلِمُ رَبُّكَ أَحَدًا﴾ و پەروەردگارت ستەم لە کەس ناکات. ٤٩) ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ (بیریان بهێنەرەوە) کاتێک بە فریشتەکانمان ووت سوژدە بەرن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوٓا إِلَّآ إِبْلِيسَ﴾ ئەوانیش هەموو سوژدەیان برد جگە لە ئیبلیس نەبێت ﴿كَانَ مِنَ ٱلْجِنِّ﴾ کە لە پێڕی جنۆکەکان بوو ﴿فَفَسَقَ عَنْ أَمْرِ رَبِّهِۦٓ﴾ بۆیە لە فەرمانی پەروەردگاری دەرچوو ﴿أَفَتَتَّخِذُونَهُۥ وَذُرِّيَّتَهُۥٓ﴾ دەی ئایا ئێوە (ئەی ئادەمیزادەکان) ئەوو نەوەی دەکەنە ﴿أَوْلِيَآءَ مِن دُونِى﴾ دۆست و پشتیوانی خۆتان لە جیاتی من ﴿وَهُمْ لَكُمْ عَدُوٌّ﴾ لە کاتێکدا کە ئەوان دوژمنی ئێوەن ﴿بِئْسَ لِلظَّٰلِمِينَ بَدَلًا﴾ ئای چ گوڕینەوەیەکی خراپە بۆ ستەمکاران. ٥٠) ﴿مَّآ أَشْهَدُهُمْ خَلْقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ من ئەوان (شەیتان و نەوەی)م ئامادەی دروست کردنی ئاسمانەکان و زەوی نەکردووە ﴿وَلَا خَلْقَ أَنفُسِهِمْ﴾ هەروەها لە (کاتی) دروست کردنی خۆشیاندا (ئادەم نەکردوون) ﴿وَمَا كُنتُ مُتَّخِذَ ٱلْمُضِلِّينَ عَضُدًا﴾ وە من هەرگیز گومڕاکەرانم نەکردووە بە پارمەتی دەری خۆم. ٥١)﴿وَيَوْمَ يَقُولُ نَادُوا۟ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُمْ﴾ ڕۆژێک دەبێت کە خوا دەفەرموێ بانگی ئەو بتانە بکەن کە لاتان وابوو هاوبەشی منن (با پارمەتیتان بدەن) ﴿فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَهُمْ﴾ ئەوانیش بانگیان دەکەن بەڵام وەڵامیان نادەنەوە (و نایەن بە هاواریانەوە) ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُم مَّوْبِقًا﴾ وە ئێمە لە نێوانیاندا شیوێکی پڕ ئازارمان داناوە. ٥٢)﴿وَرَءَا ٱلْمُجْرِمُونَ ٱلنَّارَ﴾ وە تاوانباران ئاگری دۆزەخ دەبینن ﴿فَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مُّوَٰقِعُوهَا﴾ و هەموو دەزانن و دڵنیان کە دەچنە ناوی و تێ ی دەکەون ﴿وَلَمْ يَجِدُوا۟ عَنْهَا مَصْرِفًا﴾ و ڕێگایەکیان دەست ناکەوێ بۆ گەڕانەوە لەو (ئاگرە). ٥٣)

وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَكَانَ
الْإِنسَانُ أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا ﴿٥٤﴾ وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا
إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ
الْأَوَّلِينَ أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا ﴿٥٥﴾ وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ
إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ ۚ وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ
لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ ۖ وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا ﴿٥٦﴾ وَمَنْ
أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ ۚ
إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً أَن يَفْقَهُوهُ وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا ۖ
وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا ﴿٥٧﴾ وَرَبُّكَ
الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ ۖ لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا لَعَجَّلَ لَهُمُ
الْعَذَابَ ۚ بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا ﴿٥٨﴾
وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ لَمَّا ظَلَمُوا وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم
مَّوْعِدًا ﴿٥٩﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ
أَبْلُغَ مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا ﴿٦٠﴾ فَلَمَّا بَلَغَا
مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا نَسِيَا حُوتَهُمَا فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ سَرَبًا ﴿٦١﴾

حوتـــوا ســـه‌یوه‌ن
ڕوواه مسلیم. واته:
پێغه‌مبه‌ری خـوا
(ﷺ) ڕاڤه‌ی ده‌کـرد
هـه‌ڵوو ده‌ســتی
بـه‌ڕوو کـرده‌وه و
فـه‌رمووی (ئـه‌ی
پـه‌روه‌ردگار ئه‌گـه‌ر
ئـه‌م کۆمه‌ڵه ئـه‌مڕ
بچن ئـه‌وا ئـیتر تۆ
لـه‌ســه‌ر زه‌وی نا
(ئـه‌وانـه‌ڕێی هـه‌تا
هـه‌تایـه) جـوجـیـل
پێناده‌ی. وه‌ته: مشتوك
ئـه‌وڵا هـه‌ڵگـره و
بیکـه بـه‌دڵم و
جـــــاوپاندا
پێغه‌مـــبـــه‌ریش
مـــه‌ڵبه‌ند خـــوێی
هه‌ڵگرت و ئاوڕی به
دڵم و جـــهـــانـدا
بڵێ ئه‌مـن له بت

پەرستەکان ئەمە چاوم و بیباڵ و بەشی ئەوسەت. خۆزگەی بەرئەکەوتبا ئیتر پێغەمبەران هەڵگرتبا ئەمن

ئایەتی (٩٩) سورەتی (الأنفال) ئا قال رسول (ﷺ) (ما من قلب إلا وهو بين إصبعين من أصابع الرحمان رب العالمين إذا شاء أن يقيمه أقامه وإذا شاء أن يزيغه أزاغه) (رواه أحمد). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەموو دڵێك لەنێوان دوو پەنجەیە لەپەنجەکانی پەروەردگاری جیهانیانی ئەگەر ویستی

﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَا فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە لەم قورئانەدا هێناومانەتەوە ﴿لِلنَّاسِ مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ هەموو جۆرە نموونەیەك بۆ خەڵكی ﴿وَكَانَ الْإِنسَانُ﴾ بەڵام هەمیشە ئادەمی ﴿أَكْثَرَ شَيْءٍ جَدَلًا﴾ لە هەموو شتێ زیاتر موجادەلە دەكات. ٥٤) ﴿وَمَا مَنَعَ النَّاسَ أَن يُؤْمِنُوا إِذْ جَاءَهُمُ الْهُدَىٰ﴾ هیچ شتێ بەرگری خەڵكی نەكردووە لەوەی باوەڕبێنن كاتێك ڕێنومایيان بۆ هات ﴿وَيَسْتَغْفِرُوا رَبَّهُمْ﴾ و داوای لێ بوردن بكەن لە پەروەردگاریان ﴿إِلَّا أَن تَأْتِيَهُمْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ﴾ جگە لەوەی باوی پێشینانیان بەسەردا بێت (و لە ناویان ببات) ﴿أَوْ يَأْتِيَهُمُ الْعَذَابُ قُبُلًا﴾ یا سزا روو بە ڕوویان بێتەوە (بە چاوی خۆیان ببینن). ٥٥) ﴿وَمَا نُرْسِلُ الْمُرْسَلِينَ﴾ ئێمە پێغەمبەرانمان ناردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ﴾ تەنها موژدە دەر و ترسێنەر بن ﴿وَيُجَادِلُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِالْبَاطِلِ﴾ ئەوانەی كە بێ باوەڕن بەناهەق و بەتاڵ موجادەلە دەكەن ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾ بۆ ئەوەی (ئایینی) ڕاستی پێ لە ناو بەرن ﴿وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَمَا أُنذِرُوا هُزُوًا﴾ ئایەتەكانی من (كە قورئانە) و ئەو هەرەشانەی پێی ترسێنراون بەكاڵتەیان دەزانین. ٥٦) ﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ﴾ كێ ستەمكار ترە لەو كەسەی كە ئامۆژگاری كرا بێت بە ئایەتەكانی پەروەردگاری ﴿فَأَعْرَضَ عَنْهَا﴾ بەڵام ئەو گوێ ی پێ نەداو ﴿وَنَسِيَ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾ و ئەو تاوانانەی كە كردویەتی لە بیری خۆی بباتەوە ﴿إِنَّا جَعَلْنَا عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ أَكِنَّةً﴾ بەڕاستی ئێمە چەند پەردەیەكی ئەستورمان داوە بەسەر دڵیاندا ﴿أَن يَفْقَهُوهُ﴾ تا تێنەگەن (لە ئایەتەكانی ئێمە) ﴿وَفِي آذَانِهِمْ وَقْرًا﴾ وە قورسی و كەڕیمان خستۆتە گوێیانەوە (تاڕاستی نەبیستن) ﴿وَإِن تَدْعُهُمْ إِلَى الْهُدَىٰ﴾ جا ئەگەر بانگیان بكەیت بۆ سەر ڕێگای ڕاست ﴿فَلَن يَهْتَدُوا إِذًا أَبَدًا﴾ ئەوانە هەرگیز هیدایەت وەرناگرن. ٥٧) ﴿وَرَبُّكَ الْغَفُورُ ذُو الرَّحْمَةِ﴾ پەروەردگارت لێ بووردەی خاوەن بەزەییە ﴿لَوْ يُؤَاخِذُهُم بِمَا كَسَبُوا﴾ ئەگەر تۆڵەیان لێ بسەنێ بەهۆی ئەو (تاوانانەوە)ی كە كردوویانە ﴿لَعَجَّلَ لَهُمُ الْعَذَابَ﴾ بێ گومان بە پەلە سزای سەختی بۆ دەناردن ﴿بَل لَّهُم مَّوْعِدٌ﴾ بەڵام بۆ (سزادانی) ئەوان كاتێكی دیاری كراو هەیە ﴿لَّن يَجِدُوا مِن دُونِهِ مَوْئِلًا﴾ بێجگە لەو (خوایە) هیچ پەنایەكیان دەست ناكەوێ (لەو سزایە). ٥٨) ﴿وَتِلْكَ الْقُرَىٰ أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ و ئەو هەموو وڵات و شارانەمان بەریاد و وێران كرد ﴿لَمَّا ظَلَمُوا﴾ كاتێ (دانیشتوانیان) ستەمیان كرد ﴿وَجَعَلْنَا لِمَهْلِكِهِم مَّوْعِدًا﴾ و بۆ لەناو برد نیشیان كاتێكی دیاری كراومان دانا بوو. ٥٩) ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِفَتَاهُ﴾ (باسی ئەو كاتە بكە) كە مووسا بەلاوە بەردەستەكەی خۆی ووت ﴿لَا أَبْرَحُ حَتَّىٰ أَبْلُغَ﴾ من هەر دەڕۆم هەتا دەگەمە ﴿مَجْمَعَ الْبَحْرَيْنِ﴾ شوێنی بەیەك گەیشتنی دوو دەریاكە ﴿أَوْ أَمْضِيَ حُقُبًا﴾ یان ماوەیەكی دوور و درێژ دەڕۆم. ٦٠) ﴿فَلَمَّا بَلَغَا مَجْمَعَ بَيْنِهِمَا﴾ جا كاتێ گەیشتنە ئەو شوێنەی دوو دەریاكە بەیەك دەگەن ﴿نَسِيَا حُوتَهُمَا﴾ ماسی بەكەیان لەبیر چوو (كە وەك توێشوو بۆ سەفەرەكەیان پێیان بوو) ﴿فَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ﴾ جا (خۆی فڕێ داو) ڕێگەی خۆی گرتە بەر لەناو دەریاكەدا ﴿سَرَبًا﴾ (ئاوەكە) لەت دەبوو وەك خۆی لێ نەدەهاتەوە. ٦١)

فَلَمَّا جَاوَزَا قَالَ لِفَتَىٰهُ ءَاتِنَا غَدَآءَنَا لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا
هَٰذَا نَصَبًا ﴿٦٢﴾ قَالَ أَرَءَيْتَ إِذْ أَوَيْنَآ إِلَى ٱلصَّخْرَةِ فَإِنِّى نَسِيتُ
ٱلْحُوتَ وَمَآ أَنسَىٰنِيهُ إِلَّا ٱلشَّيْطَٰنُ أَنْ أَذْكُرَهُۥ ۚ وَٱتَّخَذَ سَبِيلَهُۥ
فِى ٱلْبَحْرِ عَجَبًا ﴿٦٣﴾ قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ ۚ فَٱرْتَدَّا عَلَىٰٓ ءَاثَارِهِمَا
قَصَصًا ﴿٦٤﴾ فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَآ ءَاتَيْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنْ
عِندِنَا وَعَلَّمْنَٰهُ مِن لَّدُنَّا عِلْمًا ﴿٦٥﴾ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰ هَلْ أَتَّبِعُكَ
عَلَىٰٓ أَن تُعَلِّمَنِ مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا ﴿٦٦﴾ قَالَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ
مَعِىَ صَبْرًا ﴿٦٧﴾ وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ مَا لَمْ تُحِطْ بِهِۦ خُبْرًا ﴿٦٨﴾ قَالَ
سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ صَابِرًا وَلَآ أَعْصِى لَكَ أَمْرًا ﴿٦٩﴾ قَالَ
فَإِنِ ٱتَّبَعْتَنِى فَلَا تَسْـَٔلْنِى عَن شَىْءٍ حَتَّىٰٓ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا
﴿٧٠﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا رَكِبَا فِى ٱلسَّفِينَةِ خَرَقَهَا ۖ قَالَ أَخَرَقْتَهَا
لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا لَقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا إِمْرًا ﴿٧١﴾ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ إِنَّكَ
لَن تَسْتَطِيعَ مَعِىَ صَبْرًا ﴿٧٢﴾ قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِى بِمَا نَسِيتُ وَلَا
تُرْهِقْنِى مِنْ أَمْرِى عُسْرًا ﴿٧٣﴾ فَٱنطَلَقَا حَتَّىٰٓ إِذَا لَقِيَا غُلَٰمًا فَقَتَلَهُۥ
قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةًۢ بِغَيْرِ نَفْسٍ لَّقَدْ جِئْتَ شَيْـًٔا نُّكْرًا ﴿٧٤﴾

= لەسەر باوەڕداری بیهێڵێتەوە دەیهێڵێتەوە وە ئەگەر ویستی لای دا لە باوەڕداری لای دەدات).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ) (والذي نفسي بيده لايؤمن أحدكم حتى أكون أحب اليه من نفسه وأهله وماله والناس أجمعين) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە هیچ یەك لەتێوە باوەڕی نی یە هەتا من خۆشەویست تر نەیم لای لە خۆی و کەس و کاری و سامانەکەی و هەموو خەڵکی بەڵێکیا).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (الأنفال): قال رسول الله (ﷺ): (يا أيها الناس لا تتمنوا لقاء العدو واسألوا الله العافية فإذا لقيتموهم فاصبروا واعلموا أن الجنة تحت ظلال السيوف) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (تەی خەڵکینە هەرگیز ناوانی گەشتن بەدوژمن مەخوازن بەڵکو داوای سەلامەتی و بۆوەیی =

﴿فَلَمَّا جَاوَزَا﴾ جا کاتێ تێپەڕین (لەو شوێنە) ﴿قَالَ لِفَتَاهُ ءَاتِنَا غَدَاءَنَا﴾ (مووسا) فەرمووی بەلاوە بەردەستەکەی خواردنەکەمان بۆ بێنە ﴿لَقَدْ لَقِينَا مِن سَفَرِنَا هَٰذَا نَصَبًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەم سەفەرەماندا دووچاری ماندوویی و زەحمەت بووین. ٦٢)﴿قَالَ أَرَءَيْتَ﴾(لاوەکە) ووتی لە بیرتە ﴿إِذْ أَوَيْنَا إِلَى الصَّخْرَةِ﴾ کاتێ چووینە پەنا بەردە گەورەکە (بۆ پشوودان) ﴿فَإِنِّي نَسِيتُ الْحُوتَ﴾ جا بەڕاستی من (لەوێ) ماسیەکەم لە بیر چوو ﴿وَمَا أَنسَانِيهُ﴾ هیچ شتێ ئەو (ماسیەکە)ی لەبیر نەبردمەوە ﴿إِلَّا الشَّيْطَانُ أَنْ أَذْكُرَهُ﴾ کە باسی بکەم بۆت بێجگە لە شەیتان ﴿وَاتَّخَذَ سَبِيلَهُ فِي الْبَحْرِ عَجَبًا﴾ (ماسییەکە زیندوو بویەوە و) بەشێوەیەکی سەیر رێگای خۆی لە دەریاکە گرتەبەر. ٦٣) ﴿قَالَ ذَٰلِكَ مَا كُنَّا نَبْغِ﴾ (مووسا) ووتی ئێمەش ئەوەمان دەویست ﴿فَارْتَدَّا عَلَىٰ ءَاثَارِهِمَا﴾ ئینجا بەشوێنی خۆیاندا گەڕانەوە ﴿قَصَصًا﴾ بە سەرنج دان. ٦٤) ﴿فَوَجَدَا عَبْدًا مِّنْ عِبَادِنَا﴾ جا بەندەیەک لە بەندەکانی ئێمەیان دی ﴿ءَاتَيْنَاهُ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ کە لەلایەن خۆمانەوە رەحمەتمان پێدابوو ﴿وَعَلَّمْنَاهُ﴾ شارەزاشمان کردبوو ﴿مِن لَّدُنَّا عِلْمًا﴾ لە زانیاری تایبەتی خۆمان. ٦٥)﴿قَالَ لَهُ مُوسَىٰ﴾ مووسا بەو (بەندە صالحە)ی ووت ﴿هَلْ أَتَّبِعُكَ﴾ ئایا (هاوڕێیەتیت بکەم و) شوێنت بکەوم ﴿عَلَىٰ أَن تُعَلِّمَنِ﴾ بۆ ئەوەی فێرم بکەیت ﴿مِمَّا عُلِّمْتَ رُشْدًا﴾ لەو زانیارییە ڕاستەی فێری بوویت. ٦٦)﴿قَالَ إِنَّكَ﴾ ووتی (بە مووسا) بە ڕاستی تۆ ﴿لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا﴾ هەرگیز ناتوانی لەگەڵ مندا خۆت بگری. ٦٧) ﴿وَكَيْفَ تَصْبِرُ عَلَىٰ﴾ تۆ چۆن خۆت دەگری لەسەر ﴿مَا لَمْ تُحِطْ بِهِ خُبْرًا﴾ شتێ کەلە رازو نهێنی ئەو ئاگادار نیت. ٦٨)﴿قَالَ سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ صَابِرًا﴾ (مووسا) ووتی ئەگەر خوا بیەوێ بەخۆراگر دەمبینی ﴿وَلَا أَعْصِي لَكَ أَمْرًا﴾ و سەرپێچی لە هیچ فەرمانێکت ناکەم. ٦٩)﴿قَالَ فَإِنِ اتَّبَعْتَنِي﴾ ووتی (بە مووسا) جا ئەگەر شوێنم کەوتی ﴿فَلَا تَسْأَلْنِي عَن شَيْءٍ﴾ ئەوە پرسیاری هیچ شتێکم لێ مەکە ﴿حَتَّىٰ أُحْدِثَ لَكَ مِنْهُ ذِكْرًا﴾ هەتا خۆم دەریارەی قسەت بۆ دەکەم (لەنهێنییەکەی ئاگادارت دەکەم). ٧٠)﴿فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا رَكِبَا فِي السَّفِينَةِ﴾ ئینجا پێکەوە رۆشتن هەتا سواری کەشتییەک بوون ﴿خَرَقَهَا﴾ (بەندە چاکەکە) کەشتێکەی کون کرد ﴿قَالَ أَخَرَقْتَهَا﴾ (مووسا) ووتی کەشتییەکەت کون تێ کرد ﴿لِتُغْرِقَ أَهْلَهَا﴾ بۆ ئەوەی سەرنشینەکانی (لە دەریادا) نوقم بکەیت ﴿لَقَدْ جِئْتَ شَيْئًا إِمْرًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی کارێکی زۆر خراپ و ناشایستەت کرد. ٧١)﴿قَالَ أَلَمْ أَقُلْ﴾ (بەندە چاکەکە) ووتی ئایا من نەم ووت ﴿إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا﴾ تۆ هەرگیز ناتوانی خۆت بگری لەگەڵ مندا. ٧٢) ﴿قَالَ لَا تُؤَاخِذْنِي بِمَا نَسِيتُ﴾ (مووسا) ووتی لێم ببورە لەبەر ئەوەی (ئەو مەرجەی دامان نابوو) لەبیرم چوو ﴿وَلَا تُرْهِقْنِي مِنْ أَمْرِي عُسْرًا﴾ ئەم زانیاری فێربوونەم لەسەر قورس مەکە. ٧٣)﴿فَانطَلَقَا﴾ ئینجا پێکەوە رۆیشتن ﴿حَتَّىٰ إِذَا لَقِيَا غُلَامًا﴾ هەتا گەشتن بە تازە لاوێک ﴿فَقَتَلَهُ﴾ یەکسەر ئەو(تازە لاوەی) کوشت ﴿قَالَ أَقَتَلْتَ نَفْسًا زَكِيَّةً﴾ (مووسا) ووتی کەسێکی پاکی بێ گوناهت هەروا کوشت ﴿بِغَيْرِ نَفْسٍ﴾ بێ ئەوەی کەسێکی کوشتبێ ﴿لَّقَدْ جِئْتَ شَيْئًا نُّكْرًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی کارێکی زۆر خراپ و ناڕەوات کرد. ٧٤)

۞ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَّكَ إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا ﴿٧٥﴾ قَالَ إِن
سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا فَلَا تُصَاحِبْنِي قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا
﴿٧٦﴾ فَانطَلَقَا حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا فَأَبَوْا
أَن يُضَيِّفُوهُمَا فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ فَأَقَامَهُ ۖ
قَالَ لَوْ شِئْتَ لَتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا ﴿٧٧﴾ قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي
وَبَيْنِكَ ۚ سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٧٨﴾ أَمَّا
السَّفِينَةُ فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا
وَكَانَ وَرَاءَهُم مَّلِكٌ يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا ﴿٧٩﴾ وَأَمَّا الْغُلَامُ
فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ فَخَشِينَا أَن يُرْهِقَهُمَا طُغْيَانًا وَكُفْرًا
﴿٨٠﴾ فَأَرَدْنَا أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً وَأَقْرَبَ رُحْمًا
﴿٨١﴾ وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ فِي الْمَدِينَةِ وَكَانَ
تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا فَأَرَادَ رَبُّكَ أَن يَبْلُغَا
أَشُدَّهُمَا وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۚ وَمَا فَعَلْتُهُ
عَنْ أَمْرِي ۚ ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ مَا لَمْ تَسْطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا ﴿٨٢﴾ وَيَسْأَلُونَكَ
عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ ۖ قُلْ سَأَتْلُو عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا ﴿٨٣﴾

سیکەن لەگەڵ بەڵام
ەەرگیز پێیان
کەیدان خۆ پێگر
بەسن و بەراتن
بەدەست لەگەڵ
سەبرەی
شەشێزەکانیدا).

ئایەتی (٧٤)
سورەتی (الأنفال)دا
فەرموویەتی: (پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرموویەتی: (ئەی گەلەکان خوای گەورە
دەفەرموێ: ئەی بەندەکانم بەڕاستی من ستەم و زوڵم لەسەر خۆم ڕاگرتووە (حەرام) کردووە لەنێوان
خۆم و ئێوەشدا ڕاگرتووە کەواتە ستەم لەیەکتری مەکەن، ئەی بەندەکانم بێگومان هەر کردەوەکانی خۆتانە
تۆمارێ دەکەین لەسەرتان پاشان پاداشتەکەیتان بەتەواوی دەدەینەوە جا هەرکەسێ خێرێ بیانکەوێ

﴿قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكَ﴾(بەندە چاکەکە) ووتی(بە مووسا) پێم نەووتیت ﴿إِنَّكَ لَن تَسْتَطِيعَ مَعِيَ صَبْرًا﴾ بێگومان تۆ هەرگیز ناتوانی خۆت بگری لەگەڵ مندا. ٧٥)﴿قَالَ إِن سَأَلْتُكَ عَن شَيْءٍ بَعْدَهَا﴾(مووسا) ووتی ئەگەر دوا ئەم جارە پرسیاری هەرشتێکم لێ کردی (رەخنەم لێ گرتیت)﴿فَلَا تُصَاحِبْنِي﴾ ئیتر هاوڕێیەتیم مەکە ﴿قَدْ بَلَغْتَ مِن لَّدُنِّي عُذْرًا﴾ چونکە بەراستی لەلایەن منەوە بیانووت هەیە (لەوەی وازم لێ بێنیت). ٧٦)﴿فَانطَلَقَا﴾ ئینجا پێکەوە رۆیشتن ﴿حَتَّىٰ إِذَا أَتَيَا أَهْلَ قَرْيَةٍ﴾ هەتا گەشتنە لای خەڵکی شارێ (لەو کاتەدا بریسیان بوو)﴿اسْتَطْعَمَا أَهْلَهَا﴾ داوای خۆراکیان کرد لەخەڵکی شارەکە ﴿فَأَبَوْا أَن يُضَيِّفُوهُمَا﴾ ئەوانیش(خەڵکی شارەکە) میوان داریان لێ نەکردن ﴿فَوَجَدَا فِيهَا جِدَارًا﴾ ئەنجا بینیان دیوارێک لەو(شارە)دا ﴿يُرِيدُ أَن يَنقَضَّ﴾ نزیک بوو بکەوێت ﴿فَأَقَامَهُ﴾ (بەندە چاکەکە) دیوارەکەی چاککردەوە (راستی کردەوە)﴿قَالَ لَوْ شِئْتَ﴾(مووسا) ووتی ئەگەر بتویستایە ﴿لَاتَّخَذْتَ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ کرێیەکت لەسەری وەردەگرت. ٧٧)﴿قَالَ هَٰذَا فِرَاقُ بَيْنِي وَبَيْنِكَ﴾ ووتی ئا لێرەدا کاتی جیا بوونەوەی من و تۆیە ﴿سَأُنَبِّئُكَ بِتَأْوِيلِ﴾ ئاگادارت دەکەم لەحیکمەتی﴿مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا﴾ ئەو شتانەی کە تۆ نەتتوانی خۆت بگری لەسەر(روودان) یان. ٧٨)﴿أَمَّا السَّفِينَةُ﴾ هۆی (کوون کردنی) کەشتییەکە(ئەوە بوو) ﴿فَكَانَتْ لِمَسَاكِينَ﴾ (ئەو کەشتییە) هی چەند کەسێکی هەژار بوو ﴿يَعْمَلُونَ فِي الْبَحْرِ﴾ ئیشیان دەکرد (بەو کەشتییە) لە دەریایەدا﴿فَأَرَدتُّ أَنْ أَعِيبَهَا﴾ بۆیە ویستم (بە کون کردنی) عەیب داری بکەم(تا پاشا داگیری نەکات) ﴿وَكَانَ وَرَاءَهُم مَّلِكٌ﴾ چونکە لەپێشیانەوە پاشایەک هەبوو ﴿يَأْخُذُ كُلَّ سَفِينَةٍ غَصْبًا﴾ هەموو کەشتیەکی(چاکی) داگیر دەکرد. ٧٩)﴿وَأَمَّا الْغُلَامُ﴾ وە تازە لاوەکەش (کە کوشتم) ﴿فَكَانَ أَبَوَاهُ مُؤْمِنَيْنِ﴾ ئەوە باوک و دایکی ئیماندار بوون ﴿فَخَشِينَا أَن يُرْهِقَهُمَا﴾ جا ئێمەش ترساین (خۆشەویستی ئەولاوە) پاڵیان پێوە بنێت ﴿طُغْيَانًا وَكُفْرًا﴾ بۆ سەرکەشی و بێ باوەڕی. ٨٠)﴿فَأَرَدْنَا أَن يُبْدِلَهُمَا رَبُّهُمَا﴾ جا (بەو کارە) ویستمان پەروەردگاریان(لەبری ئەوا) بۆیان بگۆڕێت ﴿خَيْرًا مِّنْهُ زَكَاةً﴾(بەمنداڵێکی) چاکتر لەو پاکتر لە گوناه ﴿وَأَقْرَبَ رُحْمًا﴾ بەسۆزو بەزەیی تر بێ بۆیان. ٨١)﴿وَأَمَّا الْجِدَارُ فَكَانَ لِغُلَامَيْنِ يَتِيمَيْنِ﴾ وەهۆی (چاککردنەوەی) دیوارەکەش چونکە هی دوو منداڵی هەتیو بوو ﴿فِي الْمَدِينَةِ﴾ لە شارەکەدا ﴿وَكَانَ تَحْتَهُ كَنزٌ لَّهُمَا﴾ لەژێریدا گەنجینەیەک هەبوو کەهی ئەو دوو منداڵە بوو ﴿وَكَانَ أَبُوهُمَا صَالِحًا﴾ وە باوکی ئەودوو منداڵە چاک و خواناس بوو ﴿فَأَرَادَ رَبُّكَ﴾ لەبەرئەوە پەروەردگارت ویستی ﴿أَن يَبْلُغَا أَشُدَّهُمَا﴾ هەردووکیان گەورەو بەهێز ببن ﴿وَيَسْتَخْرِجَا كَنزَهُمَا﴾ گەنجینەکەیان دەربێنن ﴿رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ ئەمە رەحمەتێک بوو لەلایەن پەروەردگارتەوە(لەبەر باوکیان)﴿وَمَا فَعَلْتُهُ عَنْ أَمْرِي﴾ ئەو (شتان)ەی کردم لە خۆمەوە نەبوو ﴿ذَٰلِكَ تَأْوِيلُ﴾ ئەوە نهێنی و هۆی ئەو کردەوانە بوو ﴿مَا لَمْ تَسْتَطِع عَّلَيْهِ صَبْرًا﴾ کە تۆ توانای خۆ گرتنت نەبوو لەسەر (کردن)یان. ٨٢) ﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَن ذِي الْقَرْنَيْنِ﴾ هەروەها پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی (ذو القرنین) ﴿قُلْ سَأَتْلُوا عَلَيْكُم مِّنْهُ ذِكْرًا﴾ (لە وەڵامیاندا) بڵێ لە بارەیەوە هەندێک باس دەکەم بۆتان. ٨٣)

إِنَّا مَكَّنَّا لَهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ وَءَاتَيْنَٰهُ مِن كُلِّ شَىْءٍ سَبَبًا ﴿٨٤﴾ فَأَتْبَعَ سَبَبًا
﴿٨٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَغْرُبُ فِى عَيْنٍ حَمِئَةٍ
وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا ۗ قُلْنَا يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِمَّآ أَن تُعَذِّبَ وَإِمَّآ أَن تَتَّخِذَ
فِيهِمْ حُسْنًا ﴿٨٦﴾ قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُۥ ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِۦ
فَيُعَذِّبُهُۥ عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨٧﴾ وَأَمَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَلَهُۥ جَزَآءً
ٱلْحُسْنَىٰ ۖ وَسَنَقُولُ لَهُۥ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا ﴿٨٨﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا ﴿٨٩﴾ حَتَّىٰٓ
إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ ٱلشَّمْسِ وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ لَّمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن
دُونِهَا سِتْرًا ﴿٩٠﴾ كَذَٰلِكَ ۖ وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا ﴿٩١﴾ ثُمَّ أَتْبَعَ
سَبَبًا ﴿٩٢﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ ٱلسَّدَّيْنِ وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا
لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا ﴿٩٣﴾ قَالُوا۟ يَٰذَا ٱلْقَرْنَيْنِ إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ
مُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا عَلَىٰٓ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ
سَدًّا ﴿٩٤﴾ قَالَ مَا مَكَّنِّى فِيهِ رَبِّى خَيْرٌ فَأَعِينُونِى بِقُوَّةٍ أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ
وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا ﴿٩٥﴾ ءَاتُونِى زُبَرَ ٱلْحَدِيدِ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ ٱلصَّدَفَيْنِ
قَالَ ٱنفُخُوا۟ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَعَلَهُۥ نَارًا قَالَ ءَاتُونِىٓ أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا
﴿٩٦﴾ فَمَا ٱسْطَٰعُوٓا۟ أَن يَظْهَرُوهُ وَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ لَهُۥ نَقْبًا ﴿٩٧﴾

حەوت کەرەت ئەوە یا سوپاسی خۆیا بکات وە هەرکەسێش زیان و ئازارێکی دەست کەوت یا ئەوا لازمە سەبر و ئارامی خۆی بگرێت.

ئایەتی (٨) سورەتی (التوبة)، قال رسول الله ﷺ: (أمرت أن أقاتل الناس حتى يقولوا لا إله إلا الله وأن محمداً رسول الله ويقيموا الصلاة ويؤتوا الزكاة فإذا فعلوا ذلك فقد عصموا مني دماءهم وأموالهم إلا بحق الإسلام وحسابهم على الله تعالى) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووێتی (فەرمانم پێ کراوە بجەنگم لەگەڵ خەڵکیدا هەتاوەکو شایەتمان دێنن کە هیچ پەرستراوێک نی یە جگە لەخوا و موحەممەدیش نێردراوی خوایە و نوێژ بکەن و زەکات بدەن جا کەگەر ئەمانەیان ئەنجامدا ئەوا خوێن و مالیان لەمن حەرام دەبێت مەگەر بەحەق و مافێ کەلە ئیسلامدا هەبێت وە حسابیان لای خوای گەورە دەبێت).

﴿إِنَّا مَكَّنَّا لَهُ فِي الْأَرْضِ﴾ بەراستی ئێمە هێز و دەسەڵاتمان پێ دا لە زەویدا ﴿وَآتَيْنَاهُ مِن كُلِّ شَيْءٍ سَبَبًا﴾ وە هۆکاری هەموو شتێکمان پێ دابوو (کە پاشایەتی پێویستی بوو). ٨٤) ﴿فَأَتْبَعَ سَبَبًا﴾ ئەویش کەڵکی لە هۆکارەکان وەردەگرت (بۆ گەشتن بە مەبەست). ٨٥) ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَغْرِبَ الشَّمْسِ﴾ (خۆی و لەشکرەکە رۆشت) تا ئەوکاتەی گەیشتە شوێنی ئاوا بوونی خۆر ﴿وَجَدَهَا تَغْرُبُ﴾ (لەو شوێنەدا) وا دیار بوو خۆرئاوا دەبێ ﴿فِي عَيْنٍ حَمِئَةٍ﴾ لە کانیاوێکدا کە قوڕە رەشەی بە دەوردایە ﴿وَوَجَدَ عِندَهَا قَوْمًا﴾ جا لەو جێگادا رێی کەوت لەگەڵێکی (بێ باوەڕ) ﴿قُلْنَا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ﴾ پێمان ووت ئەی (ذو القرنین) ﴿إِمَّا أَن تُعَذِّبَ﴾ یا سزایان بدە (بە کوشتن گەر باوەڕیان نەهێنا) ﴿وَإِمَّا أَن تَتَّخِذَ فِيهِمْ حُسْنًا﴾ یا چاکەیان لەگەڵدا بکە (گەر باوەڕیان هێنا). ٨٦) ﴿قَالَ أَمَّا مَن ظَلَمَ﴾ (ذو القرنین) ووتی ئەوەی ستەم بکات (باوەڕ نەهێنێ) ﴿فَسَوْفَ نُعَذِّبُهُ﴾ ئەوە بێگومان ئێمە سزای ئەدەین (بە کوشتن) ﴿ثُمَّ يُرَدُّ إِلَىٰ رَبِّهِ﴾ پاشان دەگەڕێنرێتەوە بۆ لای پەروەردگاری ﴿فَيُعَذِّبُهُ عَذَابًا نُّكْرًا﴾ ئەویش سزای دەدات بە سزایەکی سەخت کە وێنەی نەبینراوە. ٨٧) ﴿وَأَمَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ بەڵام ئەوەی باوەڕ بێنێ و کردەوەی چاکیش بکات ﴿فَلَهُ جَزَاءً الْحُسْنَىٰ﴾ ئەوە پاداشتی هەرە چاک (لە دواڕۆژدا) بۆ ئەوە ﴿وَسَنَقُولُ لَهُ مِنْ أَمْرِنَا يُسْرًا﴾ و کارو فەرمانی خۆمانی بۆ سووک و ئاسان دەکەین. ٨٨) ﴿ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا﴾ پاشان رێگا و هۆی گەیشتنی بەو مەبەستەی دایەبەر. ٨٩) ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ مَطْلِعَ الشَّمْسِ﴾ هەتا کاتێ گەیشتە شوێنی هەڵاتنی خۆر ﴿وَجَدَهَا تَطْلُعُ عَلَىٰ قَوْمٍ﴾ بینی خۆر هەڵدێت لەسەر گەل و نەتەوەیەک ﴿لَمْ نَجْعَل لَّهُم مِّن دُونِهَا سِتْرًا﴾ کەهیچ پەردەو پەنایەکمان بۆ دانەنابوون (لەخۆر بیانشارێتەوە). ٩٠) ﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەر بەو شێوە بوو (بەسەرهاتی ذو القرنین) ﴿وَقَدْ أَحَطْنَا بِمَا لَدَيْهِ خُبْرًا﴾ بێگومان ئێمە بەوەی هەیبوو (لەبیریدا بوو) ئاگادار بووین. ٩١) ﴿ثُمَّ أَتْبَعَ سَبَبًا﴾ پاشان شوێنی هۆی گەیشتن بەو مەبەستە کەوت و رۆیشت. ٩٢) ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ بَيْنَ السَّدَّيْنِ﴾ هەتا گەیشتە نێوانی دوو بەربەست (نێوان دوو چیا) ﴿وَجَدَ مِن دُونِهِمَا قَوْمًا﴾ لەنزیک ئەو دوو بەربەستەدا گەلێکی دی ﴿لَّا يَكَادُونَ يَفْقَهُونَ قَوْلًا﴾ لەهیچ ووتەیەک تێ نەدەگەیشتن (بەزمانی خۆیان نەبێت). ٩٣) ﴿قَالُوا يَا ذَا الْقَرْنَيْنِ﴾ ووتیان ئەی (ذو القرنین) ﴿إِنَّ يَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ﴾ بەراستی (یأجوج و مأجوج) ﴿مُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ لەم خاکەدا خراپەکارن ﴿فَهَلْ نَجْعَلُ لَكَ خَرْجًا﴾ ئاخۆ خەرجێکت پێ بدەین ﴿عَلَىٰ أَن تَجْعَلَ بَيْنَنَا وَبَيْنَهُمْ سَدًّا﴾ بۆ ئەوەی بەربەستێ لەنێوان ئێمەو ئەواندا دروست بکەیت. ٩٤) ﴿قَالَ مَا مَكَّنِّي فِيهِ رَبِّي﴾ ووتی ئەو سامان و دەسەڵاتەی پەروەردگارم پێی داوم چاکترە (لەوەی ئێوە باسی دەکەن) ﴿فَأَعِينُونِي بِقُوَّةٍ﴾ جا ئێوە بە هێز و بازوو یارمەتیم بدەن ﴿أَجْعَلْ بَيْنَكُمْ وَبَيْنَهُمْ رَدْمًا﴾ لەنێوان ئێوەو ئەواندا بەربەستێک دروست ئەکەم. ٩٥) ﴿آتُونِي زُبَرَ الْحَدِيدِ﴾ پارچە ئاسنم بۆ بێنن (لەسەر یەک داینێن) ﴿حَتَّىٰ إِذَا سَاوَىٰ بَيْنَ الصَّدَفَيْنِ﴾ هەتا نێوانی هەردوو کێوەکەی پڕ کردو رێکی یەک بوون ﴿قَالَ انفُخُوا﴾ ووتی: (بەموشەدەمە) فوو بکەن (لەو ئاگرەی لە ژێریدا کرا بۆوە) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَعَلَهُ نَارًا﴾ هەتا کاتێ ئەو (پارچە ئاسنانە)ی کرد بەئاگر ﴿قَالَ﴾ (ذو القرنین) ووتی ﴿آتُونِي أُفْرِغْ عَلَيْهِ قِطْرًا﴾ مسی تواوەم بۆ بێنن بیکەم بەسەریدا. ٩٦) ﴿فَمَا اسْطَاعُوا أَن يَظْهَرُوهُ﴾ ئەنجا (یأجوج و مأجوج) نەیان دەتوانی سەرکەون بەسەریدا (بەهۆی بەرزی و سافو لوسی یەوە ﴿وَمَا اسْتَطَاعُوا لَهُ نَقْبًا﴾ وە نەیان دەتوانی کونی تێبکەن (لەبەر رەقی و ئەستووری). ٩٧)

قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي ۖ فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي جَعَلَهُ دَكَّاءَ ۖ وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي
حَقًّا ﴿٩٨﴾ وَتَرَكْنَا بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ وَنُفِخَ فِي الصُّورِ
فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا ﴿٩٩﴾ وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ عَرْضًا ﴿١٠٠﴾
الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ
سَمْعًا ﴿١٠١﴾ أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي مِن دُونِي
أَوْلِيَاءَ ۚ إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا ﴿١٠٢﴾ قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُمْ بِالْأَخْسَرِينَ
أَعْمَالًا ﴿١٠٣﴾ الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ
يُحْسِنُونَ صُنْعًا ﴿١٠٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ
فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا ﴿١٠٥﴾ ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ
جَهَنَّمُ بِمَا كَفَرُوا وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا ﴿١٠٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا ﴿١٠٧﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا ﴿١٠٨﴾ قُل لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي
لَنَفِدَ الْبَحْرُ قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا ﴿١٠٩﴾ قُلْ
إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ فَمَن كَانَ يَرْجُو
لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴿١١٠﴾

نایەتی (٩٨) سورەتی (الكهف): قال رسول الله (ﷺ) لا يؤمن أحدكم حتى أكون أحبّ إليه من نفسه فقال عمر: فأنت الآن والله أحبّ إليّ من نفسي فقال رسول الله (ﷺ) الآن يا عمر (رواه البخاري). مەبەستی ئەوەی شەخسێک ئیمانی نەبێ بەڕاستی تا پێغەمبەری خوا (ﷺ) خۆشەویستر نەبێ لە خۆی و هەموو کەس و کارو مال و منداڵی، کاتێک عومەر (رضي الله عنه) ئەمەی بیست وتی: ئێستە سوێند بەخوا تۆم لە خۆشم خۆشتر دەوێ پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: ئێستا باوەڕت تەواو بوو ئەی عومەر.

نایەتی (٣٦) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ) (لا أحد يدخل الجنة يحب أن يرجع إلى الدنيا

﴿قَالَ هَٰذَا رَحْمَةٌ مِّن رَّبِّي﴾(ذو القرنین) ووتی ئەم (دروست کردنە) رەحمەتێکە لە لایەن پەروەردگارمەوە ﴿فَإِذَا جَاءَ وَعْدُ رَبِّي﴾ جا هەرکات بەڵێنی پەروەردگارم هات (بەدەرچوونی یأجوج و مأجوج) ﴿جَعَلَهُ دَكَّاءَ﴾ دەیکاتە زەویەکی تەخت ﴿وَكَانَ وَعْدُ رَبِّي حَقًّا﴾ وە بێگومان بەڵێنی پەروەردگارم هەق و ڕاستە. ٩٨)﴿وَتَرَكْنَا﴾ واز (لەخەڵکی) دێنین ﴿بَعْضَهُمْ يَوْمَئِذٍ يَمُوجُ فِي بَعْضٍ﴾ لەو ڕۆژەدا دێن و دەچن بەناو یەکتردا (وەکو شەپۆلی دەریا) ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ و فوو دەکرێ بەشەیپوردا ﴿فَجَمَعْنَاهُمْ جَمْعًا﴾ ئەوسا هەموویان کۆ دەکەینەوە سەرایا (کەسیان لێ جێ نامێنێت). ٩٩)﴿وَعَرَضْنَا جَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ لِّلْكَافِرِينَ﴾ وە لەو ڕۆژەدا دۆزەخ نیشانی کافران دەدەین ﴿عَرْضًا﴾ بەنیشان دانێکی تەواو. ١٠٠)﴿الَّذِينَ كَانَتْ أَعْيُنُهُمْ﴾ ئەوانەی کە(لەم دنیایەدا) چاویان﴿فِي غِطَاءٍ عَن ذِكْرِي﴾ پەردەی بەسەردا هاتبوو لەیادی من ﴿وَكَانُوا لَا يَسْتَطِيعُونَ سَمْعًا﴾ وە ئەوانە نەیان دەتوانی (قورئان) ببیستن. ١٠١)﴿أَفَحَسِبَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئایا ئەوانەی بێ باوەڕن وا گومان دەبەن (سوودی هەبێ بۆیان)﴿أَن يَتَّخِذُوا عِبَادِي﴾ کە بەندەکانم (وەک فریشتە و عیسا) بکەن﴿مِن دُونِي أَوْلِيَاءَ﴾ بە یار و یاوەر و پەرستراو جگە لە من ﴿إِنَّا أَعْتَدْنَا جَهَنَّمَ﴾ بەراستی ئێمە دۆزەخمان ئامادە کردووە ﴿لِلْكَافِرِينَ نُزُلًا﴾ بەجێگا و شوێن (میوانداری) بۆ بێ باوەڕان. ١٠٢)﴿قُلْ هَلْ نُنَبِّئُكُم﴾ بڵێ ئایا هەواڵتان بدەینێ ﴿بِالْأَخْسَرِينَ أَعْمَالًا﴾ بە خەسارەتمەندترین (کەس) لەکاروکردەوەکانیاندا. ١٠٣) ﴿الَّذِينَ ضَلَّ سَعْيُهُمْ﴾ (ئەوانە) ئەو کەسانەن کە کردەوەو کۆششیان بەفیڕۆ چوو. ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا﴿وَهُمْ يَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ﴾ واشیان واگومان دەبرد بەراستی ئەوان ﴿يُحْسِنُونَ صُنْعًا﴾ کارێکی زۆر چاک دەکەن. ١٠٤)﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانە کەسانێکن بێ باوەڕ بوون ﴿بِآيَاتِ رَبِّهِمْ وَلِقَائِهِ﴾ بەنیشانەکانی پەروردگاریان و گەیشتن بەخزمەتی (لەدوا ڕۆژدا) ﴿فَحَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ﴾ لەبەر ئەوە کردەوەکانیان پوچەڵ و بێ پاداشت دەرچوو ﴿فَلَا نُقِيمُ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَزْنًا﴾کەواتە لەڕۆژی دوایی دا هیچ نرخ و ڕێزێکیان بۆ دانانێین. ١٠٥)﴿ذَٰلِكَ جَزَاؤُهُمْ جَهَنَّمُ﴾ ئەوە تۆڵەو سزایان دۆزەخە ﴿بِمَا كَفَرُوا﴾لەبەر ئەوە بێ باوەڕبوون ﴿وَاتَّخَذُوا آيَاتِي وَرُسُلِي هُزُوًا﴾ و گاڵتەیان دەکرد بەنیشانەکان و پێغەمبەرانی ئێمە. ١٠٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی **ئەوانە کەئیمان** و باوڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وەکردەوەی چاکیان کردووە ﴿كَانَتْ لَهُمْ جَنَّاتُ الْفِرْدَوْسِ نُزُلًا﴾ بەهەشتەکانی فیردەوس جێگای (میوانداری) ئەوانە. ١٠٧) ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەبەردەوامی تێیدا دەمێننەوە﴿لَا يَبْغُونَ عَنْهَا حِوَلًا﴾ داوای گواستنەوە ناکەن لەو(بەهەشتە)دا. ١٠٨)﴿قُلْ لَّوْ كَانَ الْبَحْرُ﴾(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەگەر(ئاوی) دەریاکان ببوایە ﴿مِدَادًا لِّكَلِمَاتِ رَبِّي﴾ بەمرەکەب بۆ (نوسینی) زانیاری پەروەردگارم﴿لَنَفِدَ الْبَحْرُ﴾ بێ گومان (ئاوی) دەریاکان تەواو دەبوون ﴿قَبْلَ أَن تَنفَدَ كَلِمَاتُ رَبِّي﴾ **پێش ئەوەی** زانیاری پەروەردگارم تەواو ببێت ﴿وَلَوْ جِئْنَا بِمِثْلِهِ مَدَدًا﴾ئەگەر چەند ئەوەندەی **دەریاکانیش بێنین (بیکەین بە مرەکەب زانیاری خوا تەواو** نابێت) ﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ **بڵێ (بەر بێ باوەڕانە) بێگومان منیش تەنها ئادەمیزادێکم وەک** ئێوە. ١٠٩) ﴿يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ بەڵام **سرووشم بۆ دێت** ﴿أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ﴾ بەڕاستی پەروەردگاری ئێوە پەروەردگارێکی **تاک و تەنیایە** ﴿فَمَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ رَبِّهِ﴾**جا هەر کەس بەتەمایە** بەخزمەت پەروەردگاری بگات **(لەقیامەتدا)** ﴿فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا﴾ **ئەوە با** کردەوەی چاک بکات ﴿وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا﴾وە لەپەرستنی پەروەردگاری دا کەس نەکات بەهاوبەشی. ١١٠)

بسم الله الرحمن الرحيم

كٓهيعٓصٓ ﴿١﴾ ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُۥ زَكَرِيَّآ ﴿٢﴾
إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ نِدَآءً خَفِيًّا ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى وَهَنَ ٱلْعَظْمُ
مِنِّى وَٱشْتَعَلَ ٱلرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنۢ بِدُعَآئِكَ رَبِّ
شَقِيًّا ﴿٤﴾ وَإِنِّى خِفْتُ ٱلْمَوَٰلِىَ مِن وَرَآءِى وَكَانَتِ
ٱمْرَأَتِى عَاقِرًا فَهَبْ لِى مِن لَّدُنكَ وَلِيًّا ﴿٥﴾ يَرِثُنِى وَيَرِثُ
مِنْ ءَالِ يَعْقُوبَ ۖ وَٱجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا ﴿٦﴾ يَٰزَكَرِيَّآ
إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَٰمٍ ٱسْمُهُۥ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَل لَّهُۥ مِن قَبْلُ سَمِيًّا
﴿٧﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَكَانَتِ ٱمْرَأَتِى
عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ ٱلْكِبَرِ عِتِيًّا ﴿٨﴾ قَالَ كَذَٰلِكَ
قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلَىَّ هَيِّنٌ وَقَدْ خَلَقْتُكَ مِن قَبْلُ وَلَمْ تَكُ
شَيْـًٔا ﴿٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّىٓ ءَايَةً ۚ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا
تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَ لَيَالٍ سَوِيًّا ﴿١٠﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ
مِنَ ٱلْمِحْرَابِ فَأَوْحَىٰٓ إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا۟ بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿١١﴾

حوله ما على الأرض من شيء إلا الله يجب أن يرجع إلى الله فيقال عظم حواء أما يرى من الكرامة (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ کەسێك نی یە کەبێتە بەهەشت و حەز بکات بگەڕێتەوە بۆ دنیا ئەگەرچی ئەوەی لەسەر زەوییە هەیە بۆ ئەو بێت جگە لە شەهید نەبێت کە ئارەزووی بگەڕێتەوە بۆ دنیا تا دەجارێ تر شەهید بێتەوە لەبەر ئەوەی کە دەبینێ پلەو پایەی شەهید چەندە بەرزە).

ئایەتی (١٠) سورەتی (التوبة)، قال أبوبكر الصديق (رضي الله عنه): (تقربت إلى أقدام المشركين - يعني في الغار ونحن على رؤوسنا - فقلت يا رسول الله لو أن أحدهم نظر تحت قدميه لأبصرنا فقال: ما ظنك يا أبا بكر باثنين الله ثالثهما)(متفق عليه). ئەبو بەکری صدیق (رەزای خوای لێ بێ دەڵێت: (سەیری بێخەم بێ-

سورەتی ﴿ مریم ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿كهيعص﴾ بە (کاف، هاء، یاء، عەین، صاد) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی، بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿ذكر رحمت ربك﴾(ئەمەی دەخوێنرێتەوە بەسەرتدا) باسی بەزەیی پەروەردگارتە ﴿عبده زكريا﴾ بە بەندەی خۆی کەزەکەریایە. ٢)﴿إذ نادى ربه﴾ لەکاتێکدا پاڕایەوە لەپەروەردگاری ﴿نداء خفيا﴾ بەپاڕانەوەیەکی نهێنی و پەنامەکی. ٣)﴿قال رب إني﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم بەراستی من ﴿وهن العظم مني﴾ ئێسکم لاواز بووە ﴿واشتعل الرأس شيبا﴾ لەبەر پیری مووی سەرم بریقە دەدانەوە ﴿ولم أكن بدعائك رب شقيا﴾ پەروەردگارم هەرگیز لەپاڕانەوەم لێت بێ هیوا نەبووم. ٤)﴿وإني خفت الموالي﴾ بەراستی من دەترسم کەس و کارەکەم (لەتایینی خوا لادەن) ﴿من ورائي﴾ لەپاش (مردنی) خۆم (چونکە کەسێکیان تێدانیە جێگری من بێت) ﴿وكانت امرأتي عاقرا﴾ وخێزانەکەشم نەزۆکە (منداڵی نابێت) ﴿فهب لي من لدنك وليا﴾ سا تۆ لەلایەن خۆتەوە منداڵێکی چاکم پێ ببەخشە. ٥)﴿يرثني ويرث من آل يعقوب﴾ میراتگری (پێغەمبەرێتی) منو بنەماڵەی یەعقوب بێ ﴿واجعله رب رضيا﴾ ئەی پەروەردگارم واشی لێ بکە کەخۆت لێی رازی بیت. ٦)﴿يا زكريا إنا نبشرك﴾ (خوای گەورە فەرمووی) ئەی زەکەریا بەراستی موژدەت دەدەینێ ﴿بغلام اسمه يحيى﴾ بەمنداڵێ کەناوی یەحیایە ﴿لم نجعل له من قبل سميا﴾ پێشتر کەسمان بەو ناوە ناو نەناوە. ٧)﴿قال رب أنى يكون لي غلام﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم چۆن منداڵم دەبێ ﴿وكانت امرأتي عاقرا﴾ لەکاتێکدا خێزانم نەزۆکە ﴿وقد بلغت من الكبر عتيا﴾ بێگومان خۆشم لە پیریدا گەیشتوومەتە ئەو پەڕی پیری. ٨) ﴿قال كذلك﴾ ووتی (بڕیار)بەو جۆرەیە ﴿قال ربك﴾ پەروەردگاریشت فەرموویەتی ﴿هو علي هين﴾ ئەو (دروست کردنە) بەلای منەوە زۆر ئاسانە ﴿وقد خلقتك من قبل﴾ بێ گومان پێشتریش تۆم دروست کردووە ﴿ولم تك شيئا﴾ کەشتێک نەبوویت (پێش ئەو دروستکردنە). ٩) ﴿قال رب اجعل لي آية﴾ (زەکەریا) ووتی ئەی پەروەردگارم نیشانەیەکم بۆ دابنێ (کاتێ ئەو مژدە هاتە دی) ﴿قال ربك﴾ (خوای گەورە) فەرمووی نیشانەی تۆ ئەوەیە (کاتێ ئەو کوڕە پەیدا بووە) ﴿ألا تكلم الناس﴾ ناتوانیت گفتوگۆ لەگەڵ خەڵکدا بکەیت ﴿ثلاث ليال سويا﴾ سێ شەو لەسەر یەک (بە رۆژەکانیەوە هەر چەندە) ساغیت و لاڵ نیت. ١٠)﴿فخرج على قومه من المحراب﴾ پاشان زەکەریا لە پەرستگاکەی هاتە دەر بۆ ناو گەلەکەی ﴿فأوحى إليهم﴾ جا بەئیشارەت پێی ووتن ﴿أن سبحوا بكرة وعشيا﴾ کە بەیانیان و ئێواران تەسبیحاتی خوا بکەن. ١١)

يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖۖ وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا ﴿١٢﴾
وَحَنَانٗا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗۖ وَكَانَ تَقِيّٗا ﴿١٣﴾ وَبَرَّۢا بِوَٰلِدَيۡهِ وَلَمۡ
يَكُن جَبَّارًا عَصِيّٗا ﴿١٤﴾ وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ وَيَوۡمَ يَمُوتُ
وَيَوۡمَ يُبۡعَثُ حَيّٗا ﴿١٥﴾ وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ إِذِ ٱنتَبَذَتۡ
مِنۡ أَهۡلِهَا مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا ﴿١٦﴾ فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا
فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا ﴿١٧﴾ قَالَتۡ إِنِّيٓ
أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ إِن كُنتَ تَقِيّٗا ﴿١٨﴾ قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ
رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا ﴿١٩﴾ قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي
غُلَٰمٞ وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا ﴿٢٠﴾ قَالَ كَذَٰلِكِ
قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ وَرَحۡمَةٗ
مِّنَّا وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا ﴿٢١﴾ ۞ فَحَمَلَتۡهُ فَٱنتَبَذَتۡ
بِهِۦ مَكَانٗا قَصِيّٗا ﴿٢٢﴾ فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ
قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا ﴿٢٣﴾
فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ أَلَّا تَحۡزَنِي قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا ﴿٢٤﴾
وَهُزِّيٓ إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا ﴿٢٥﴾

سیارەکەم دەگرە کاتێ: تێیدە لە تەمەنێکەدا بەدەین و لەسەرخۆ لەسەریانارە بوون ووتم: ئەی یەحیا پێتەبەیزی خوا (ﷺ) کەگەیشتە بەتەمەنێکیان سەیری لێبڕە بەگرنگیان دا بەو خوای بکات ئەوا دەمان بوناید) فەرمووی: (گرمان و بڵچوونت چۆنە ئەمیر بەگر بەمووی کەسی کەخوای گەورە من بەسیان بێت).

ئایەتی (٤١) سورەتی (التوبة)ە قال ڕەسوڵ الله (ﷺ): (لا يلج النار رجل بكى من خشية الله حتى يعود اللبن في الضرع ولا يجتمع على عبد غبار في سبيل الله ودخان جهنم) (رواه الترمذي) پێتەبەیزی خوا (ﷺ) فەرمووی: (ناچێتە ئاگرەوە کەسێك لەترسی خوا گریابێت **حەتا شیر** تەگەڕێتەوە ناو گیان، هەروەها کۆ ئاپێکەی **لەسەر** بەدەیەك تەمیز تۆزی جیهاد لە ڕێوی خوادا و دوکەڵی دۆزەخ).

ئایەتی (٦٠) سورەتی (التوبة)ە قال ڕەسوڵ الله (ﷺ): (ليس المسكين بهذا الطواف الذي يطوف على

﴿يَٰيَحۡيَىٰ خُذِ ٱلۡكِتَٰبَ بِقُوَّةٖ﴾ (خوا دەفەرموێت بە یەحیا پاش گەورە بوونی) ئەی یەحیا تەورات بەتووندو گرنگ بگرە ﴿وَءَاتَيۡنَٰهُ ٱلۡحُكۡمَ صَبِيّٗا﴾ تێگەیشتنی تەورات (یا حیکمەت و ژیری) مان پێبەخشی لەتەمەنی منداڵیدا. ١٢) ﴿وَحَنَانٗا مِّن لَّدُنَّا وَزَكَوٰةٗ﴾ لەگەڵ دڵسۆزی و پاک و خاوێنی لەلایەن خۆمانەوە ﴿وَكَانَ تَقِيّٗا﴾ وە ئەو(یەحیا) لەخوا ترس و پارێزکار بوو. ١٣) ﴿وَبَرّٗا بِوَٰلِدَيۡهِ﴾ هەڵسو کەوتی لەگەڵ دایک و باوکیدا جوان بوو ﴿وَلَمۡ يَكُن جَبَّارٗا عَصِيّٗا﴾ خۆ بەزل زان و سەر پێچی کەر نەبوو (لەفەرمانی خوا). ١٤) ﴿وَسَلَٰمٌ عَلَيۡهِ يَوۡمَ وُلِدَ﴾ سەلامی خوای لەسەر بێت لەو رۆژەی لەدایک بوو ﴿وَيَوۡمَ يَمُوتُ﴾ وە لەو رۆژەی کە وەفات دەکات ﴿وَيَوۡمَ يُبۡعَثُ حَيّٗا﴾ وە لەو رۆژەی کەزیندوو دەکرێتەوە. ١٥) ﴿وَٱذۡكُرۡ فِي ٱلۡكِتَٰبِ مَرۡيَمَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی بەسەرهاتی مەریەم بکە لە قورئاندا ﴿إِذِ ٱنتَبَذَتۡ مِنۡ أَهۡلِهَا﴾ ئەو کاتەی کە کەنارگیری کرد لە کەس و کاری ﴿مَكَانٗا شَرۡقِيّٗا﴾ لە شوێنێکی رۆژهەڵاتی (مزگەوتی قودس دا خوا پەرستی دەکرد). ١٦) ﴿فَٱتَّخَذَتۡ مِن دُونِهِمۡ حِجَابٗا﴾ ئینجا پەردەیەکی دانا لە نێوان خۆی و ئەوان (کەس و کاری)دا ﴿فَأَرۡسَلۡنَآ إِلَيۡهَا رُوحَنَا﴾ ئێمەیش جوبرەئیلمان نارد بۆلای ﴿فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرٗا سَوِيّٗا﴾ وەکو بەشەرێکی ئەوار خۆی پیشانی (مەریەم)دا. ١٧) ﴿قَالَتۡ إِنِّيٓ أَعُوذُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ مِنكَ﴾ (مەریەم) ووتی من پەنا دەگرم بەخوای میهرەبان لە تۆ ﴿إِن كُنتَ تَقِيّٗا﴾ ئەگەر تۆ لە خوا ترسیت (وێزم لێ بێنە و زیانم پێ مەگەیەنە). ١٨) ﴿قَالَ إِنَّمَآ أَنَا۠ رَسُولُ رَبِّكِ﴾ جوبرەئیل ووتی (ترست نەبێ) من نێردراوی پەروەردگارتم ﴿لِأَهَبَ لَكِ غُلَٰمٗا زَكِيّٗا﴾ بۆ ئەوەی منداڵێکی پاک و خاوێنت پێ ببەخشم. ١٩) ﴿قَالَتۡ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي غُلَٰمٞ﴾ (مەریەم) ووتی من چۆن منداڵم دەبێت!! ﴿وَلَمۡ يَمۡسَسۡنِي بَشَرٞ﴾ کە هیچ بەشەرێک رەفاقەتی نەکردوم (یەحەڵاڵی) ﴿وَلَمۡ أَكُ بَغِيّٗا﴾ وە داوێن پیسیش نەبووم. ٢٠) ﴿قَالَ كَذَٰلِكِ﴾ (جوبرەئیل) ووتی کارەکە بەو جۆرە یە (کە پێم ووتی) ﴿قَالَ رَبُّكِ﴾ پەروەردگارت فەرموویەتی ﴿هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٞ﴾ ئەو کارە لای من زۆر ئاسانە ﴿وَلِنَجۡعَلَهُۥٓ ءَايَةٗ لِّلنَّاسِ﴾ و بۆ ئەوەی بیکەین بەموعجیزەو نیشانەیەک بۆ خەڵکی ﴿وَرَحۡمَةٗ مِّنَّا﴾ و ڕەحمەتێکی تایبەتیش لەلایەن ئێمەوە ﴿وَكَانَ أَمۡرٗا مَّقۡضِيّٗا﴾ ئەوە کارێکی بڕیاردراوە(لەلایەن خواوە). ٢١) ﴿فَحَمَلَتۡهُ﴾ جا (مەریەم) سکی پڕ بوو بەو (کۆرپەلەوە) ﴿فَٱنتَبَذَتۡ بِهِۦ مَكَانٗا قَصِيّٗا﴾ ئەنجا بە (سکەکە) وە دوور کەوتەوە بۆ شوێنێکی دوور (لە کەس و کاری). ٢٢) ﴿فَأَجَآءَهَا ٱلۡمَخَاضُ﴾ ئەوسا ئێش و بەرەژانی منداڵ بوون ناچاری کردو بردی ﴿إِلَىٰ جِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ﴾ بۆ لای قەدی دار خورمایەک (تا لە کاتی منداڵ بوومەنەکەیدا خۆی پێوە بگرێت و پاڵی پێوە بدات) ﴿قَالَتۡ يَٰلَيۡتَنِي مِتُّ قَبۡلَ هَٰذَا﴾ (مەریەم) ووتی ئای خۆزگە پێش ئەم (روداو)ە بمردمایە ﴿وَكُنتُ نَسۡيٗا مَّنسِيّٗا﴾ و من شتێکی لەبیرچووەی باس نەکراو بوومایە. ٢٣) ﴿فَنَادَىٰهَا مِن تَحۡتِهَآ﴾ ئینجا (جوبرەئیل) بانگی مەریەمی کرد لەژێری (دار خورماکە) وە ﴿أَلَّا تَحۡزَنِي﴾ (ووتی) خەفەت مەخۆ و غەمبار مەبە ﴿قَدۡ جَعَلَ رَبُّكِ تَحۡتَكِ سَرِيّٗا﴾ بێگومان پەروەردگارت لەخوارتەوە جۆگەیەک ئاوی بۆ قەراهەم هێناوی. ٢٤) ﴿وَهُزِّيٓ إِلَيۡكِ بِجِذۡعِ ٱلنَّخۡلَةِ﴾ قەدی ئەو دار خورمایەش بۆ لای خۆت ڕاوەشێنە ﴿تُسَٰقِطۡ عَلَيۡكِ رُطَبٗا جَنِيّٗا﴾ خورمای تازە پێ گەیووت بەسەردا دەبارێ. ٢٥)

فَكُلِي وَٱشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا ۖ فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ ٱلْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِيٓ
إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ ٱلْيَوْمَ إِنسِيًّا ﴿٢٦﴾
فَأَتَتْ بِهِۦ قَوْمَهَا تَحْمِلُهُۥ ۖ قَالُوا۟ يَٰمَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْـًٔا
فَرِيًّا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأُخْتَ هَٰرُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ ٱمْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ
أُمُّكِ بَغِيًّا ﴿٢٨﴾ فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ ۖ قَالُوا۟ كَيْفَ نُكَلِّمُ مَن كَانَ فِي
ٱلْمَهْدِ صَبِيًّا ﴿٢٩﴾ قَالَ إِنِّي عَبْدُ ٱللَّهِ ءَاتَىٰنِيَ ٱلْكِتَٰبَ وَجَعَلَنِي
نَبِيًّا ﴿٣٠﴾ وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنتُ وَأَوْصَٰنِي بِٱلصَّلَوٰةِ
وَٱلزَّكَوٰةِ مَا دُمْتُ حَيًّا ﴿٣١﴾ وَبَرًّۢا بِوَٰلِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي
جَبَّارًا شَقِيًّا ﴿٣٢﴾ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدتُّ وَيَوْمَ أَمُوتُ
وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا ﴿٣٣﴾ ذَٰلِكَ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ ۚ قَوْلَ ٱلْحَقِّ
ٱلَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ ﴿٣٤﴾ مَا كَانَ لِلَّهِ أَن يَتَّخِذَ مِن وَلَدٍ ۖ سُبْحَٰنَهُۥٓ ۚ
إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٣٥﴾ وَإِنَّ ٱللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ
فَٱعْبُدُوهُ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٣٦﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ
بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن مَّشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٣٧﴾ أَسْمِعْ بِهِمْ
وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا ۖ لَٰكِنِ ٱلظَّٰلِمُونَ ٱلْيَوْمَ فِي ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾

= الناس فتردّه اللقمة واللقمتان والتمرة والتمرتان قالوا فما المسكين: يارسول الله؟ قال الذي لايجد غنى يغنيه ولا يفطن له فيتصدّق عليه ولا يسأل الناس شيئاً)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەژار ئەو کەسە گەڕۆکە نی یە کە ماڵی خەڵکی دەگەڕێ و بە پارووەکە و دوو پارو و خورما و دوو خورما _کە پێی دەدەن_ واز دێنێ و دەڕوا) (ووتیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەی هەژار کامەیە؟) (فەرمووی فەرمویە کە دەوڵەمەند نی یە بۆ نیازی وکاتە و پێ ی نازانرێ بۆ ئەوەی زەکاتی بدرێتێ خۆشی هاوڵی هیچ کەسێک لە خەڵکی ناکات).

ئایەتی (٢١) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (ما من نبي بعثه الله في أمة قبلي إلا كان له من أمته حواريون وأصحاب يأخذون بسنته ويقتدون بأمره ثم أنها تخلف من بعدهم خلوف يقولون ما لا يفعلون-

﴿كُلِي﴾ تنیا (لەو خورما) بخۆ و ﴿وَاشْرَبِي﴾ بخۆرەوە ﴿وَقَرِّي﴾ چاوت دڵ بگرێ بە ﴿فَإِمَّا تَرَيِنَّ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا﴾ جا ئەگەر هەر کەسێکت بینی (پرسیاری ئەم منداڵەی لێ کردی) ﴿فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَٰنِ صَوْمًا﴾ بە (ئیشارەت)پێی بڵێ بە ڕاستی من قسە ئەکردنم لەسە خۆم نەزر کردووە بۆ (خوای) میهرەبان ﴿فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ﴾ لەبەرئەوە ئەمڕۆ قسە لەگەڵ هیچ کەسێکدا ناکەم. ٢٦)﴿فَأَتَتْ بِهِ﴾ جا بەو (منداڵەوە) هاتەوە بۆ لای کەس و کارەکەی ﴿قَوْمَهَا﴾ ئەو (منداڵەی) گرتبوو بە باوەشیەوە ﴿تَحْمِلُهُ﴾ (خزمەکانی) ووتیان ئەی مەریەم ﴿لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا﴾ بەڕاستی شتێکی زۆر خراپ و ناپەسەندت کردووە. ٢٧)﴿يَا أُخْتَ هَارُونَ﴾ ئەی ئەوەی وەک خوشکی هارووت وایت (لە تەقوا و خواناسیدا) ﴿مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ﴾ ئەباوکت پیاوێکی خراپ و داوێن پیس بووە ﴿وَمَا كَانَتْ أُمُّكِ بَغِيًّا﴾ نە دایکت داوێن پیس و زینەکار بووە. ٢٨) ﴿فَأَشَارَتْ إِلَيْهِ﴾ جا(مەریەم) ئیشارەتی بۆ ئەو (منداڵە) کرد ﴿قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ﴾ (خزمەکانی) ووتیان چۆن قسە بکەین ﴿مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا﴾ لەگەڵ منداڵێکدا کە لە بێشکەدایە. ٢٩)﴿قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ﴾ (منداڵەکە هاتە قسەی) ووتی بەڕاستی من بەندەی خوام ﴿آتَانِيَ الْكِتَابَ﴾ پەرداوی ئینجیلم پێ دەدات ﴿وَجَعَلَنِي نَبِيًّا﴾ و دەمکات بە پێغەمبەر. ٣٠)﴿وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ﴾ وە پیرۆز و فەرمانڕەوای گردووم لە هەر جێگایەکدا بم ﴿وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ﴾ و فەرمانی پێداوم بە نوێژ کردن و بە زەکات دان ﴿مَا دُمْتُ حَيًّا﴾ هەتا لە زیاندام و زیندووم. ٣١) ﴿وَبَرًّا بِوَالِدَتِي﴾ و (کردەوەی) بە ڕێزەیەکی چاکەکارو گوێڕایەڵ بۆ دایکم ﴿وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا﴾ ئەی کردووم بە ملهوڕێکی بەد ڕەفتار. ٣٢)﴿وَالسَّلَامُ عَلَيَّ﴾ سڵاوی خوام لەسەر بێت ﴿يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ﴾ ئەو ڕۆژەی کە لە دایک بووم وە ئەو ڕۆژەی کە دەمرم ﴿وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا﴾ وە ئەو ڕۆژەی کە زیندوو دەکرێمەوە. ٣٣)﴿ذَٰلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ ئەوە (کە باس کرا) عیسای کوڕی مەریەمە ﴿قَوْلَ الْحَقِّ﴾ کە ووتەیەکی ڕاستە (دەربارەی عیسا) ﴿الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ﴾ کە ئەوان (گاوور و جوولەکەکان) تێیدا دوو دڵن. ٣٤)﴿مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ﴾ ناگونجێ و شایەن نیە بۆ خوا منداڵی هەبێت ﴿سُبْحَانَهُ﴾ پاک و بێ کەردی بۆ خوا ﴿إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا﴾ هەرکاتێ بیەوێ کارێک بکا ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ﴾ ئەوە بێگومان تەنها پێی دەڵێ ﴿كُنْ فَيَكُونُ﴾ ببە بەکەسەر دەبێت. ٣٥)﴿وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ﴾ بێ گومان خوا پەروەردگاری من و ئێوەشە ﴿فَاعْبُدُوهُ﴾ کەواتە هەر ئەو بپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾ ئەمەیە ڕێگا و ڕێبازی ڕاست و دروست. ٣٦)﴿فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ﴾ بەڵام دەستەو تاقمەکانی (گاوور و جوولەکە) لە نێو خۆیاندا پارچە پارچە بوون (لە بارەی عیساوە) ﴿فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ جا سزاو لەناو چوون بۆ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە بینینی ڕۆژە گەورەکە (کە ڕۆژی دوایی یە). ٣٧) ﴿أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ﴾ ئای کە چەندە بیسەر و بینەرن ﴿يَوْمَ يَأْتُونَنَا﴾ ڕۆژێ دێنەوە بۆ لامان (لە قیامەتدا) ﴿لَٰكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ﴾ بەڵام ستەمکاران ئەمڕۆ (لە دنیادا) ﴿فِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ٣٨)

وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ
(٣٩) إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ (٤٠) وَاذْكُرْ
فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا (٤١) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ
لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا (٤٢) يَا أَبَتِ
إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا
سَوِيًّا (٤٣) يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ
عَصِيًّا (٤٤) يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ
فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا (٤٥) قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ آلِهَتِي
يَا إِبْرَاهِيمُ لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا (٤٦) قَالَ
سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا (٤٧)
وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُو رَبِّي عَسَىٰ
أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا (٤٨) فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ وَمَا يَعْبُدُونَ
مِن دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا (٤٩)
وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا (٥٠)
وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا (٥١)

سەرپەلسون مسالا
پسۆرەون فەسن
جاهىم بيده قهو
مۆمن يەن جاهىم
پاسانه قهو مۆمن
يەن جاهىم پاقيه
قهو مۆمن وانهيس
دياء ئاللە من الإيمان
حيكە خەرداق (دياه
مسلم) پيڤانەيەرى
خـــــوا (ﷺ)
قسەيەروەدا (ھەمو
پيڤانەيەرگ ئەيروە
كەتۆدرا بيڤت بۆ
لاى ئەمانەت پيڤانى من
ئىيلا ھەتسيڤ ئە
ئەتەكەى ھەيوون
كە پەشتيوانيان لى
كريوەيەر ماوەتەوە
كە پايەت بوون بە
سوننەتيەوە و بۆ
و خوڕن و ڤەرمانى

ڤەرمان ھەڵەگرت پاداشى سواى ئەوان ئەسانەك دەمانن ئەوەى دەميان ووت ئكرەھۆميان پين ئەدەنگرەو
كارێكيان دەكرد ئەھەرەماندان پين ئەدرايوو بۆيە ھەركەسێك پەدەست پارەنگاريان بوەستێ ئەوە پارەپارە و
ئەسێكيش پەزمانى پارەنگاريان بوەستێت ئەوە پارەپارە و ھەركەسێكيش پەدانى پارەنگاريان بوەستێت
ئەوە پارەپارە ئيتر ئەوە پەرواڕە بە ئەندازەى ئكرە ئەرتەلەيەك ئيمان نى يە (ئەحمەد) ٢٠٠٠٠

﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ئەو (ستەمکارانە لەرۆژی داخ و خەفەت بترسێنە ﴿إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ﴾ کاتێ کارو باری (خەڵکی) کۆتایی پێ دەهێنرێ ﴿وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ﴾ لە کاتێکدا ئەوانە غافڵن ﴿وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ و باوەڕیش ناهێنن (بەرۆژی دوایی). ٣٩) ﴿إِنَّا نَحْنُ﴾ بەراستی هەر ئێمە ﴿نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا﴾ دەبینە میراتگری زەوی و ئەوەی لەسەریەتی ﴿وَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٤٠) ﴿وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە قورئاندا باسی ئیبراهیم بکە ﴿إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا﴾ بەراستی ئەو (ئیبراهیم) زۆر راستگۆ و پێغەمبەر بوو. ٤١) ﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ﴾ کاتێ بە باوکی ووت ﴿يَا أَبَتِ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم ﴿لِمَ تَعْبُدُ﴾ بۆ دەپەرستی ﴿مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ﴾ شتێ کە نابیستێ و نابینێ ﴿وَلَا يُغْنِي عَنكَ شَيْئًا﴾ وە هیچ سوودێکت پێ ناگەیەنێ. ٤٢) ﴿يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم بەراستی دڵنیابە زانست و زانیارێکم بۆ هاتووە ﴿مَا لَمْ يَأْتِكَ﴾ کە بۆ تۆ نەهاتووە (وپێت نەدراوە) ﴿فَاتَّبِعْنِي﴾ کەواتە شوێنم کەوە و گوێڕایەڵیم بکە ﴿أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا﴾ رێنموونیت دەکەم بۆ رێبازی راست. ٤٣) ﴿يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم شەیتان مەپەرستە ﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ﴾ بەراستی شەیتان ﴿كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ عَصِيًّا﴾ هەمیشە سەرپێچی کەر و یاخی یە لە خوای بەبەزەیی. ٤٤) ﴿يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ﴾ ئەی باوکی خۆشەویستم بەراستی دەترسم (گەر بەکافری بمری) ﴿أَن يَمَسَّكَ عَذَابٌ﴾ تووشی سزایەک ببی ﴿مِّنَ الرَّحْمَٰنِ﴾ لە لایەن خوای بەبەزەییەوە ﴿فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا﴾ ئیتر ببیتە هاوڕێ و هاودەمی شەیتان (لەدۆزەخدا). ٤٥) ﴿قَالَ أَرَاغِبٌ أَنتَ عَنْ وَالِهَتِي﴾ (باوکی) ووتی تۆ واز لە پەرستراوەکانی من دێنی (ونایانپەرستی)؟! ﴿يَا إِبْرَاهِيمُ﴾ ئەی ئیبراهیم ﴿لَئِن لَّمْ تَنتَهِ لَأَرْجُمَنَّكَ﴾ سوێندبێ ئەگەر واز نەهێنی (لەقسە ووتن بە پەرستراوەکانم) دڵنیا بە بەرد بارانت دەکەم ﴿وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا﴾ بڕۆ ماوەیەکی زۆر دوورکەرەوە لێم. ٤٦) ﴿قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ﴾ فەرمووی سەلامت لێ بێت ﴿سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي﴾ لە مەودوا داوای لێ بوردنت بۆ دەکەم لە پەروەردگارم ﴿إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا﴾ (چونکە) بەراستی ئەو (پەروەردگار) لەگەڵمدا میهرەبانە (و دوعام گیرا دەکات). ٤٧) ﴿وَأَعْتَزِلُكُمْ وَمَا تَدْعُونَ﴾ وە دوورە پەرێز دەبم لە ئێوەو ئەو شتانەش دەیپەرستن ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ جگە لە خوا ﴿وَأَدْعُو رَبِّي﴾ تەنها پەروردگارم دەپەرستم ﴿عَسَىٰ﴾ ئومێدەوارم ﴿أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا﴾ لە پەرستن و نزای پەروەردگارم دا بێ هیوا و نائومێد نەبم (وەکو ئێوە). ٤٨) ﴿فَلَمَّا اعْتَزَلَهُمْ﴾ جا کاتێ (ئیبراهیم) دوورکەوتەوە لێیان (لە گەلە بت پەرستەکەی) ﴿وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ و لەو شتانەش ئەوان دەیان پەرست جگە لە خوای گەورە ﴿وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ ئێمە ئیسحاق و (لە ئیسحاقیش) یەعقوبمان پێ بەخشی ﴿وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا﴾ و هەریەک لەوانیشمان کرد بە پێغەمبەر. ٤٩) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُم مِّن رَّحْمَتِنَا﴾ لە رەحمەتی خۆمان ئەوانمان بەهرەمەند کرد ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا﴾ باسی چاکەی ئەوانمان خستە سەر زوبانی (ئادەمیزادەکان). ٥٠) ﴿وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ﴾ لە قورئاندا باسی مووسا بکە ﴿إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا﴾ بەراستی ئەو (کەسێکی) هەڵبژاردە بوو (بێ گەردبوو لە نانەواوی) ﴿وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا﴾ و نێرواو و پێغەمبەر بوو (بۆ خەڵکی). ٥٦)

وَنَٰدَيْنَٰهُ مِن جَانِبِ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَٰهُ نَجِيًّا ﴿٥٢﴾ وَوَهَبْنَا لَهُۥ مِن
رَّحْمَتِنَآ أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا ﴿٥٣﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِسْمَٰعِيلَ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ
صَادِقَ ٱلْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴿٥٤﴾ وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُۥ بِٱلصَّلَوٰةِ
وَٱلزَّكَوٰةِ وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرْضِيًّا ﴿٥٥﴾ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِدْرِيسَ ۚ
إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا ﴿٥٦﴾ وَرَفَعْنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا ﴿٥٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ
أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ
وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ ۚ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا ۩ ﴿٥٨﴾ ۞ فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ
خَلْفٌ أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ ۖ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا
﴿٥٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ
وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا ﴿٦٠﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ
بِٱلْغَيْبِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا ﴿٦١﴾ لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَٰمًا ۖ
وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا ﴿٦٢﴾ تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ
عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا ﴿٦٣﴾ وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ ۖ لَهُۥ مَا بَيْنَ
أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ ۚ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا ﴿٦٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٦٤) سورەتی (مریم): ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾. بوخاری لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە ووتویەتی: پێغەمبەر (ﷺ) بە جوبرەئیلی فەرموو: (چی شتێك بەرگریت دەکات لەوەی سەردانمان بکەیت زیاتر لەوەی سەردانمان دەکەیت) بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا...﴾.

ئایەتی (٨١) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (نار بني آدم التي توقدونها جزء من سبعين جزءا من نار جهنم، فقالوا يارسول الله إن كانت لكافية فقال: فضلت عليها بتسعة وستين جزءاً) (متفق عليه). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ئەو ئاگرەی کە ئادەمی بەکاری دەهێنن بەشێکە لە حەفتا بەشی-

﴿وَنَبِّئْهُمْ﴾ وە ئێمە ئەیمان بانگ کرد ﴿عَنْ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ﴾ لە لای ڕاستی کێوی طورەوە ﴿إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ﴾ وە ئەو(مووسا)مان نزیک کردەوە تا قسەی لەگەڵ بکەین. ٥٢) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُۥ مِن رَّحْمَتِنَآ﴾ وە لەبەزەیی و بەخشندەیی خۆمان بەخشیمان بەو (مووسا) ﴿أَخَاهُ هَٰرُونَ نَبِيًّا﴾ هاروونی برای کە پێغەمبەر بوو. ٥٣) ﴿وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِسْمَٰعِيلَ﴾ وە لە قورئاندا باسی ئیسماعیل بکە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ صَادِقَ ٱلْوَعْدِ﴾ بێگومان ئەو لە پەیمان و بەڵێنەکانیدا ڕاست گۆ بوو ﴿وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا﴾ و ئەو نێردراو پێغەمبەری خوا بوو. ٥٤) ﴿وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُۥ﴾ وە هەمیشە فەرمانی دەدا بە خێزان و کەس و کاری ﴿بِٱلصَّلَوٰةِ وَٱلزَّكَوٰةِ﴾ بە نوێژ کردن و زەکات دان ﴿وَكَانَ عِندَ رَبِّهِۦ مَرْضِيًّا﴾ وە هەمیشە لای پەروەردگاری جێگەی ڕەزامەندی بوو. ٥٥) ﴿وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ إِدْرِيسَ﴾ وە باسی ئیدریس بکە لە قورئاندا ﴿إِنَّهُۥ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا﴾ بەڕاستی ئەو زۆر ڕاست گۆ و پێغەمبەر بوو. ٥٦) ﴿وَرَفَعْنَٰهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾ و پایە و پلەبەرز بڵند و بەرز کردەوە. ٥٧) ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ أَنْعَمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم﴾ ئەوانەی(ی کە باسی کران) کەسانێکن کە خوا نیعمەت و چاکەی خۆی ڕاست بەسەریاندا ﴿مِّنَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ مِن ذُرِّيَّةِ ءَادَمَ﴾ لەو پێغەمبەرانەی کە لە نەوەی ئادەمن (وەک ئیدریس) ﴿وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ﴾ وە لە (نەوەی) ئەوانەش (کە لە کەشتییەکەدا) لەگەڵ نوح دا هەڵمان گرتن (وەک ئیبراهیم). ﴿وَمِن ذُرِّيَّةِ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْرَٰٓءِيلَ﴾ وە لە نەوەی ئیبراهیم و یەعقوب (وەک ئیسماعیل و یوسف) ﴿وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَٱجْتَبَيْنَآ﴾ وە لە ئەوانەی ڕێنماییەکەمان داون هەڵمان بژاردەون ﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُ ٱلرَّحْمَٰنِ﴾ تا ئەوانە هەر کاتێ ئایەتەکانی خوای بە بەزەییان بۆ بخوێندرێتەوە ﴿خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَبُكِيًّا﴾ دەست بەجێ دەکەون بە پەروەدا بە سوژدە و گریانەوە. ٥٨) ﴿فَخَلَفَ مِنۢ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ﴾ ئینجا لە پاش ئەوان کەسانێک (لە نەوەکانیان) بوونە جێنشینیان ﴿أَضَاعُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ کە نوێژیان دەفەوتاند ﴿وَٱتَّبَعُوا۟ ٱلشَّهَوَٰتِ﴾ و شوێن هەواو ئارەزوو کەوتن ﴿فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا﴾ جا ئەوانە لە داهاتوودا تووشی (سزای) گومڕاییان دەبن. ٥٩) ﴿إِلَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ﴾ جگە لەوەی کە تۆبەی کردبێت و باوەڕی هێنابێت ﴿وَعَمِلَ صَٰلِحًا﴾ و کار و کردەوەی چاکی کردبێت ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ﴾ ئا ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْـًٔا﴾ و هیچ ستەمێکیان لێ ناکرێت (لەپاداشتی کردەوە چاکەکانیان کەم ناکرێتەوە). ٦٠) ﴿جَنَّٰتِ عَدْنٍ﴾ بەهەشتانی جێی ماندەوەی نێچگاری ﴿ٱلَّتِى وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ﴾ کەخوای میهرەبان بەڵێنی داوە ﴿عِبَادَهُۥ بِٱلْغَيْبِ﴾ بە بەندەکانی کە نادیارو پەنهانە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ وَعْدُهُۥ مَأْتِيًّا﴾ بەڕاستی خوا بەڵێنی بەدی دێت. ٦١) ﴿لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا﴾ (بەهەشتییەکان) لە بەهەشتدا هیچ ووتە و قسەیەکی بێ سوود نابیستن ﴿إِلَّا سَلَٰمًا﴾ تەنها سەلام کردن دەبیستن ﴿وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا﴾ لەوێدا ڕسق و ڕۆزی ئامادەیە بۆیان ﴿بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾ بەبەیانیان و ئێوارانەدا. ٦٢) ﴿تِلْكَ ٱلْجَنَّةُ﴾ ئەو بەهەشتەی باسی کرا ﴿ٱلَّتِى نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا﴾ ئەوەیە کەدەیبەخشین ﴿مِّنْ عِبَادِنَا مَن كَانَ تَقِيًّا﴾ بەو کەسانەی کە(لە دنیادا) پارێزکار و لەخوا ترس بوون لە بەندەکانمان. ٦٣) ﴿وَمَا نَتَنَزَّلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ﴾ ئێمە (فریشتەکان) لە ئاسمانەوە دانابەزین بە فەرمانی پەروەردگارت نەبێ ﴿لَهُۥ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا﴾ تەنها بۆ خوایە (و خوا دەزانێ) هەموو کارویاری داهاتوو ڕابوردوو ﴿وَمَا بَيْنَ ذَٰلِكَ﴾ و نێستا ﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾ وە پەروەردگارت (کردەوەی بەندەکانی) لەبیر نەکردووە. ٦٤)

رَبُّ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهٖ ؕ
هَلْ تَعْلَمُ لَهٗ سَمِيًّا ﴿٦٥﴾ وَيَقُوْلُ الْاِنْسَانُ ءَاِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ
اُخْرَجُ حَيًّا ﴿٦٦﴾ اَوَلَا يَذْكُرُ الْاِنْسَانُ اَنَّا خَلَقْنٰهُ مِنْ قَبْلُ
وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا ﴿٦٧﴾ فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيٰطِيْنَ ثُمَّ
لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا ﴿٦٨﴾ ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ
شِيْعَةٍ اَيُّهُمْ اَشَدُّ عَلَى الرَّحْمٰنِ عِتِيًّا ﴿٦٩﴾ ثُمَّ لَنَحْنُ اَعْلَمُ بِالَّذِيْنَ
هُمْ اَوْلٰى بِهَا صِلِيًّا ﴿٧٠﴾ وَاِنْ مِّنْكُمْ اِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلٰى رَبِّكَ
حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ثُمَّ نُنَجِّى الَّذِيْنَ اتَّقَوْا وَّنَذَرُ الظّٰلِمِيْنَ
فِيْهَا جِثِيًّا ﴿٧٢﴾ وَاِذَا تُتْلٰى عَلَيْهِمْ اٰيٰتُنَا بَيِّنٰتٍ قَالَ الَّذِيْنَ كَفَرُوْا
لِلَّذِيْنَ اٰمَنُوْٓا ۙ اَىُّ الْفَرِيْقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَّاَحْسَنُ نَدِيًّا ﴿٧٣﴾ وَكَمْ
اَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِّنْ قَرْنٍ هُمْ اَحْسَنُ اَثَاثًا وَّرِءْيًا ﴿٧٤﴾ قُلْ مَنْ
كَانَ فِى الضَّلٰلَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمٰنُ مَدًّا ۚ حَتّٰٓى اِذَا رَاَوْا مَا يُوْعَدُوْنَ
اِمَّا الْعَذَابَ وَاِمَّا السَّاعَةَ ۭ فَسَيَعْلَمُوْنَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا
وَّاَضْعَفُ جُنْدًا ﴿٧٥﴾ وَيَزِيْدُ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اهْتَدَوْا هُدًى ؕ
وَالْبٰقِيٰتُ الصّٰلِحٰتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ ثَوَابًا وَّخَيْرٌ مَّرَدًّا ﴿٧٦﴾

حەشاگرى ئازىزم، بوونيان: ئەمى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) ئەگەر مەر ئەم ئاگرەش بوايە ئەوا بەس بوو فەرموو: ئەمەت و ئێو ئەرمنىدەى ئێو ئەم (ئاگرە) ئەبن.

ئايەتى (٩٢) سورەتى (التوبة): قال رجل للنبي (ﷺ): إن بالمدينة أقواماً ما قطعتم وادياً ولا سلكتم سبيلاً إلا وهم معكم قالوا: وهم بالمدينة؟ قال: نعم حبسهم العذر (متفق عليه). پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرموو: (پیاوێکی لە پەیدابوونی کەسانێک هەن هەر شوێنێک و ڕێگایەک ڕێبکەیت ڕێبکەنەوە بەڕێگا ئەوان لەگەڵتان بوون، بوونیان: لە هۆکاری **لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ** چونکە ئێوە ڕێگایان بووە لە ئامادە نەبوون).

ئايەتى (١٠٢) سورەتى (التوبة): جاء رجل إلى النبي (ﷺ) فقال: يارسول الله (ﷺ) أي الصدقة

﴿رَبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ کە پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیاندایە ﴿فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ﴾ کەواتە بیپەرستە و زۆر خۆگر بە لە پەرستنیدا ﴿هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا﴾ ئایا ئاگاداریت وێنەی ئەو(خوا) هەبێت. ٦٥) ﴿وَيَقُولُ الْإِنسَٰنُ﴾ ئادەمی(بێ بڕوا) دەڵێ ﴿أَءِذَا مَا مِتُّ﴾ ئایا کە مردم ﴿لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا﴾ لە داهاتوودا بە زیندوویی (لە گۆڕ) دەردەهێنرێم. ٦٦) ﴿أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنسَٰنُ﴾ ئەوە ئادەمیزاد بۆ بیرناکاتەوە ﴿أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن قَبْلُ﴾ کە بێگومان ئێمە لە سەرەتاوە ئەومان دروست کردووە ﴿وَلَمْ يَكُ شَيْـًٔا﴾ کە ئەو شتێک نەبوو. ٦٧) ﴿فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ﴾ ئەنجا سوێند بە پەروەردگارت ئەو (بێ بڕوایانە) کۆ دەکەینەوە (لە رۆژی دواییدا) ﴿وَالشَّيَٰطِينَ﴾ (لەگەڵ) ئەو شەیتانانەی (کە گومڕایان کردن) ﴿ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ﴾ پاشان بەراستی هەموویان ئامادە دەکەین ﴿حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا﴾ بەدەوری دۆزەخدا بەسەر ئەژنۆیاندا کەوتوون (لەبەر ترسناکی ئەو رۆژە). ٦٨) ﴿ثُمَّ لَنَنزِعَنَّ﴾ پاشان بێ گومان دەری دێنین (و دەیخەینە دۆزەخەوە) ﴿مِن كُلِّ شِيعَةٍ﴾ لە هەر پێڕو دەستەیەک ﴿أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَٰنِ عِتِيًّا﴾ کامەیان تاوانبارتر (یاخی تر) بووە لە بەرانبەر خوای میهرەبان دا. ٦٩) ﴿ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ﴾ ئینجا بێگومان ئێمە زاناترین ﴿بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا﴾ بەوانەی کە شیاوترن بخرێنە دۆزەخ و بسوتێن پێی. ٧٠) ﴿وَإِن مِّنكُمْ﴾ کەس نییە لە ئێوە ﴿إِلَّا وَارِدُهَا﴾ نەڕوات و تێنەپەڕێت بەسەر دۆزەخدا ﴿كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا﴾ (ئەو تێپەڕینە) بڕیارێکی بڕاوەیە لە پەروەردگارتەوە. ٧١) ﴿ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوا﴾ دواتر ئەوانە رزگار دەکەین خواناس و پارێزکار بوون ﴿وَنَذَرُ الظَّٰلِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا﴾ و ستەم کاران بە چۆکا هاتوویی لەناو (دۆزەخ) دا دەهێڵینەوە. ٧٢) ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ هەر کاتێ ئایەتە ڕوون و ئاشکراکانی ئێمە بەسەریاندا بخوێنراێتەوە ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿لِلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بەوانەی ئیمانیان هێنا بوو ﴿أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا﴾ کام لەم دوو کۆمەڵە جێ و شوێنی (خانوو بەرەی) خۆشترە ﴿وَأَحْسَنُ نَدِيًّا﴾ و کۆڕو مەجلیسی چاکترە. ٧٣) ﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم﴾ وەپێش ئەمان چەندینمان لەناو برد ﴿مِّن قَرْنٍ﴾ لەگەڵە (بێ باوەڕەکان) ﴿هُمْ أَحْسَنُ أَثَٰثًا وَرِئْيًا﴾ کەل و پەل ناوماڵ و جوانیان لەمان چاکتر بوو. ٧٤) ﴿قُلْ مَن كَانَ فِي الضَّلَٰلَةِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوەی لەگومڕایی دایە ﴿فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَٰنُ مَدًّا﴾ با خوای میهرەبان موڵەتی پێ بدات و تەمەنی درێژ بکات (تازیاتر تاوان بکەن) ﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ﴾ هەتا کاتێ ئەو هەڕەشانەی کراوە لێیان دەبینن (دێتە دی) ﴿إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ﴾ (ئەوەش)یان سزایە (لە دنیادا)یان (هاتنی) رۆژی دواییە ﴿فَسَيَعْلَمُونَ﴾ جا لە داهاتوودا دەزانن ﴿مَنْ هُوَ شَرٌّ مَّكَانًا﴾ کێ جێ و شوێنی (خانوو بەرەی) خراپ و ناخۆشە ﴿وَأَضْعَفُ جُندًا﴾ وەکێ سەرباز و لەشکری بێ هێزترە (کافران یا باوەڕداران). ٧٥) ﴿وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى﴾ ئەوانەی لەسەر رێبازی هیدایەت بوون خوا هیدایەتیان بۆ زیاد دەکات ﴿وَالْبَٰقِيَٰتُ الصَّٰلِحَٰتُ﴾ ئەو کردەوە چاکانەی لە (رۆژی دواییدا) دەمێننەوە ﴿خَيْرٌ عِندَ رَبِّكَ ثَوَابًا﴾ لای پەروەردگارت پاداشتی چاکترە ﴿وَخَيْرٌ مَّرَدًّا﴾ و ئاکامیشی باشترە. ٧٦)

أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا
﴿٧٧﴾ أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٧٨﴾ كَلَّا
سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا ﴿٧٩﴾ وَنَرِثُهُۥ
مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا ﴿٨٠﴾ وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً
لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا ﴿٨١﴾ كَلَّا ۚ سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ
عَلَيْهِمْ ضِدًّا ﴿٨٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَـٰطِينَ عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ
تَؤُزُّهُمْ أَزًّا ﴿٨٣﴾ فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ ۖ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا ﴿٨٤﴾
يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ وَفْدًا ﴿٨٥﴾ وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ
إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا ﴿٨٦﴾ لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ إِلَّا مَنِ ٱتَّخَذَ عِندَ
ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا ﴿٨٧﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا ﴿٨٨﴾ لَّقَدْ
جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا ﴿٨٩﴾ تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ
وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا ﴿٩٠﴾ أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا
﴿٩١﴾ وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا ﴿٩٢﴾ إِن كُلُّ مَن فِى
ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ عَبْدًا ﴿٩٣﴾ لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ
وَعَدَّهُمْ عَدًّا ﴿٩٤﴾ وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَرْدًا ﴿٩٥﴾

فەرموودەى خوا تەعالا
فەرموودەى خوا تەعالا (٧٧ و ٧٨ و ٧٩ و ٨٠ سورەتى (مريم) ﴿أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالَ ... ﴾.

بوخارى لە خەبابەوە دەگێڕێتەوە كە وتوويەتى: من لە سەردەمى نەفامى دا ئاسنگەر بووم و هەندێ قەرزم لای عاصى كوڕى وائل بوو پارەشتم بۆ داى قەرزەكەمى لێ وەرگرمەوە عاصى وتى: تا محمەد پێ بەرەو تەبێتەوە بە

موحەممەد منیش وتم: پێ بەرەو ئایم بە موحەممەد هەتا خوای گەورە تۆ دەمرێنێ پاشان زیندوو دەكرێتەوە وتى: وازم لێ بێنە هەتا دەمرم و زیندوو دەكرێمەوە ئەجا سامان منداڵم پێ دەبێ. ئەوسا قەرزەكەت دەدەمەوە لەبەر ئاڵەدا ئەم ئایەتە لەسەرى هاتە خوارەوە ﴿أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى كَفَرَ بِـَٔايَـٰتِنَا وَقَالَ لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا ...﴾.

﴿أَرَءَيْتَ الَّذِى﴾ ئایا ئەو کەسەت دیوە ﴿كَفَرَ بِـَٔايَـٰتِنَا﴾ بێ باوەڕ بوو بە نیشانە و بەڵگەکانی ئێمە ﴿وَقَالَ﴾ وتی ﴿لَأُوتَيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا﴾ (کە ڕۆژی دوابیشدا) مال و کوڕم پێ دەدرێ. ٧٧)﴿أَطَّلَعَ ٱلْغَيْبَ﴾ ئایا نهێنیەکان ئاگادارە ﴿أَمِ ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا﴾ یا پەڵێنی لە خوای میهرەبان وەرگرتووە. ٧٨)﴿كَلَّا﴾ نەخێر (وانیە) ﴿سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ﴾ لەسەرۆیاش ئەوەی دەیڵێ دەینووسین (لەسەری) ﴿وَنَمُدُّ لَهُۥ مِنَ ٱلْعَذَابِ مَدًّا﴾ ملوەی سزای بۆ درێژ دەکەینەوە. ٧٩) ﴿وَنَرِثُهُۥ مَا يَقُولُ﴾ ئەوەی ئەو دەیڵێ(لەمال و منداڵ) بەمیرات لێ ی وەردەگرینەوە. ﴿وَيَأْتِينَا فَرْدًا﴾ (کە ڕۆژی دوابیدا) بەتەنها دێتەوە لامان. ٨٠) ﴿وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ ئەوانە بێجگە لە خوا پەیارانی داوە بۆ خۆیان ﴿ءَالِهَةً﴾ چەند پەرستراوێک. ﴿لِّيَكُونُوا۟ لَهُمْ عِزًّا﴾ بۆ ئەوەی ئەو پەرستراوانە ببنە پارمەتی دەر (و تکا کار) بۆیان. ٨١)﴿كَلَّا﴾ نەخێر (وانیە) ﴿سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ﴾ بەڵکو پەرستراوەکان (کە قیامەت دا) ئینکاری پەرستنەکەی ئەوان دەکەن ﴿وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا﴾ وە دەبنە دژمان و بەرپەرچیان دەدەنەوە. ٨٢)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتدیوە (سەرنجت نەداوە) ﴿أَنَّآ أَرْسَلْنَا ٱلشَّيَـٰطِينَ﴾ کە بێگومان ئێمە شەیتانەکانمان ڕاگرتووە ﴿عَلَى ٱلْكَـٰفِرِينَ﴾ بەسەر بێ باوەڕان دا ﴿تَؤُزُّهُمْ أَزًّا﴾ چاک هانیان دەدەن (بۆ کوفر و تاوان). ٨٣)﴿فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پەلەیان لێ مەکە ﴿إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَدًّا﴾ بێگومان ئێمە بە ژمارەیێکی وردە (ڕۆژانی تەمەنیان) دەژمێرین. ٨٤)﴿يَوْمَ نَحْشُرُ ٱلْمُتَّقِينَ﴾ باسی ئەو ڕۆژە بکە کە پارێزکاران کۆ دەکەینەوە ﴿إِلَى ٱلرَّحْمَـٰنِ وَفْدًا﴾ بە کۆمەڵی ڕێزدار بۆ لای خوای میهرەبان (و پاداشتی). ٨٥)﴿وَنَسُوقُ ٱلْمُجْرِمِينَ﴾ تاوانبارەکان دەدەینە بەر ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ وِرْدًا﴾ بۆ دۆزەخ بە تینوویەتی (بەرێنەیی گەلە تاوان). ٨٦)﴿لَّا يَمْلِكُونَ ٱلشَّفَـٰعَةَ﴾ دەسەڵاتی تکاکار لانەبان نی یە ﴿إِلَّا﴾ جگە لەو کەسەی ﴿ٱتَّخَذَ عِندَ ٱلرَّحْمَـٰنِ عَهْدًا﴾ بەڵێنی لە خوای میهرەبان وەرگرتووە (وەک پێغەمبەران و شەهیدان...). ٨٧)﴿وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَـٰنُ وَلَدًا﴾ گاوور وجوولەکەکان دەیان وت خوا منداڵی بۆخۆی داناوە. ٨٨)﴿لَّقَدْ جِئْتُمْ شَيْـًٔا إِدًّا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی هێنێکی زۆر ناپەسەند و سەیر دەڵێن. ٨٩)﴿تَكَادُ ٱلسَّمَـٰوَٰتُ﴾ نزیکە ئاسمانەکان ﴿يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ﴾ لەت لەت و پارە پارە بچن لەبەر ئەو (قسەیە) ﴿وَتَنشَقُّ ٱلْأَرْضُ﴾ و (نزیکە) زەویش هەق بەڕێت و بڵێشی﴿وَتَخِرُّ ٱلْجِبَالُ هَدًّا﴾ وە(نزیکە) شاخ و چیاکان بە یەک جار بڕوخێن. ٩٠) ﴿أَن دَعَوْا۟ لِلرَّحْمَـٰنِ وَلَدًا﴾ لەبەر ئەوەی (بێ باوەڕان) منداڵ دەدەنە پاڵ خوای میهرەبان. ٩١)﴿وَمَا يَنۢبَغِى لِلرَّحْمَـٰنِ﴾ بۆ خوای میهرەبان شیاو نیە ﴿أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ کە منداڵی هەبێ . ٩٢)﴿إِن كُلُّ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەموو ئەوانەی لە ئاسمانەکان و زەویدان ﴿إِلَّآ ءَاتِى ٱلرَّحْمَـٰنِ عَبْدًا﴾ بەبەندەیی نێتە لای خوای میهرەبان (هیچ کەسێ لەوانە نیە بەندەی خوای میهرەبان نەبێ). ٩٣)﴿لَّقَدْ أَحْصَىٰهُمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی هەمووانی سەرژمێری کردووە بە (ماربن). ٩٤) ﴿وَكُلُّهُمْ ءَاتِيهِ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فَرْدًا﴾ هەر هەموویان بە تاک و تەنها دێنەوە بۆ لای (خوا) لە ڕۆژی قیامەتدا. ٩٥)

إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ
ٱلرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴿٩٦﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ
ٱلْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِۦ قَوْمًا لُّدًّا ﴿٩٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم
مِّن قَرْنٍ هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم مِّنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا ﴿٩٨﴾

سورة طه

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طه ﴿١﴾ مَآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لِتَشْقَىٰٓ ﴿٢﴾ إِلَّا تَذْكِرَةً
لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٣﴾ تَنزِيلًا مِّمَّنْ خَلَقَ ٱلْأَرْضَ وَٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلْعُلَى ﴿٤﴾
ٱلرَّحْمَٰنُ عَلَى ٱلْعَرْشِ ٱسْتَوَىٰ ﴿٥﴾ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى
ٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ ٱلثَّرَىٰ ﴿٦﴾ وَإِن تَجْهَرْ بِٱلْقَوْلِ
فَإِنَّهُۥ يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ وَأَخْفَى ﴿٧﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ
ٱلْحُسْنَىٰ ﴿٨﴾ وَهَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ مُوسَىٰٓ ﴿٩﴾ إِذْ رَءَا نَارًا
فَقَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم مِّنْهَا بِقَبَسٍ
أَوْ أَجِدُ عَلَى ٱلنَّارِ هُدًى ﴿١٠﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ يَٰمُوسَىٰٓ ﴿١١﴾
إِنِّىٓ أَنَا۠ رَبُّكَ فَٱخْلَعْ نَعْلَيْكَ إِنَّكَ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٢﴾

-اعظم امراً ؟
(قال ان تجعل لله
أندا وهو خلقك
فعلى القدر و تأمل
الفتى ولا تهمل حتى
إذا بلغت المطلوم
قلت لفلان كذا و
لفلان كذا ولقد كان
لفلان) (متفق عليه).
يبايعك على ان لا
يشركن
) ونهاني عن الخمر لا
تأتي ببهتان
) كلام عجيب (
خليق بان يكتب
بماء الذهب
كيف وهو؟
قيل وهو: (السعر
غلا في كذا
فيمكن ان يقال
باع بيت بحزمة له
لكن كثيرا ما لا و
سامان بيت و ثمن حزمة حطب و به فتوى بعدم صحة البيعين بيت وه. ثمن حال به خطيئة بيا تخطيت مدة
كان ممكنا كثيرا ثمنا بأزيد ثمن بؤ فلان و ثمنه بؤ فلان وبمكاني خليق ثمن على ثمن بيع بفلان كثير).
تخريجاتي (١٠٨) سورتي (التوبة)؛ إن رسول الله (ﷺ) أتى الأنصار في مسجد قباء فقال: إن الله قد أحسن
عليكم الثناء في الطهور في قصة مسجدكم فما هذا الطهور الذي تطهرون به؟ قالوا والله يا رسول الله -

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ و کردەوە چاکەکانیشیان کردووە ﴿سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَٰنُ وُدًّا﴾ بێگومان خوای میهرەبان خۆشەویستیان دەکات (لەدڵی باوەڕداراندا). ٩٦)﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ﴾ جا بەڕاستی ئێمە قورئانمان لەسەر زوبانی تۆ ئاسان کردووە ﴿لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ﴾ تا مژدەی پێ بدەیت بەپارێزکاران و لەخواترسان ﴿وَتُنْذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا﴾ ئەو کەسانەشی پێ بترسێنێ کەبە سەختی دژایەتیت دەکەن. ٩٧)﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ﴾ گەل و کۆمەڵی زۆرمان پێش ئەمان بەرباد کرد (لەبەر خراپیان) ﴿هَلْ تُحِسُّ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ﴾ ئایا هەست ئەکەیت بەهیچ کەسێك لەوانە مابێت؟ ﴿أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْزًا﴾ یان هیچ ورکە و سرتەیەکیان دەبیستی. ٩٨)

سورەتی ﴿ طه ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طه﴾ بە (طاءها) دەخوێنرێتەوە، خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانباری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿مَا أَنْزَلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ﴾ قورئانمان نەناردۆتە خوارەوە بۆ سەر تۆ ﴿لِتَشْقَىٰ﴾ بۆ ئەوەی دوو چاری نارەحەتی غەم و پەژارە ببیت. ٢) ﴿إِلَّا تَذْكِرَةً لِمَنْ يَخْشَىٰ﴾ تەنها ئامۆژگاری و بیر خستنەوەیە بۆ ئەو کەسەی (لەخوا) دەترسێ. ٣) ﴿تَنْزِيلًا مِمَّنْ﴾ (ئەم قورئانە) بەیەش بەش نێردراوەتە خوارەوە لەلایەن زاتێکەوە ﴿خَلَقَ الْأَرْضَ وَالسَّمَاوَاتِ الْعُلَىٰ﴾ کەزەوی و ئاسمانە بەرزو بڵندەکانی دروست کردووە. ٤) ﴿الرَّحْمَٰنُ﴾ کە (خوای) میهرەبانە ﴿عَلَى الْعَرْشِ اسْتَوَىٰ﴾ کە بەرز بووە سەر عەرش و قەراری گرت (بەو شێوەی شیاوی بێت ئێمە چۆنیەتییەکەی نازانین). ٥)﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ تەنها موڵکی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و ئەوەی لەزەویدایە ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا وَمَا تَحْتَ الثَّرَىٰ﴾ وەئەوەی لەنێوانیاندایەو ئەوەی لەژێر خاکدایە. ٦)﴿وَإِنْ تَجْهَرْ بِالْقَوْلِ﴾ ئەگەر تۆ بە ئاشکرا قسە بکەیت ﴿فَإِنَّهُ يَعْلَمُ السِّرَّ وَأَخْفَىٰ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەو (خوا) نهێنی و لەنهێنی شاراوەتریش دەزانێ. ٧)﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوا (ئەو زانەیە) کەپەرستراوێکی تر نی یە جگە لەئەو ﴿لَهُ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ﴾ تەنها بۆ ئەوە ناوە هەرە جوانەکان. ٨) ﴿وَهَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئایا هەواڵ و دەنگوباسی مووسا پێغەمبەرت پێ گەیشتووە. ٩)﴿إِذْ رَآهَا نَارًا﴾ کاتێ ئاگرێکی بینی (لەگەڕانەوەیدا بۆ میصر لەشەوێکی سارددا) ﴿فَقَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا﴾ جا (مووسا) ووتی بەخێزانەکەی لێرە بمێننەوە ﴿إِنِّي آنَسْتُ نَارًا﴾ بەڕاستی من ئاگرێکم بەدی کردووە ﴿لَعَلِّي آتِيكُمْ مِنْهَا بِقَبَسٍ﴾(ئەرۆم بۆ لای) بەڵکو لەو ئاگرە چاوسکێکتان بۆ بێنم (خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە) ﴿أَوْ أَجِدُ عَلَى النَّارِ هُدًى﴾ یان لای ئەو ئاگرە ڕێگا نیشان دەرێکم دەست کەوێ. ١٠)﴿فَلَمَّا أَتَاهَا﴾ جا کەگەشتە لای (ئاگرەکە) ﴿نُودِيَ يَا مُوسَىٰ﴾ بانگی لێ کرا: ئەی مووسا. ١١)﴿إِنِّي أَنَا رَبُّكَ﴾ بەڕاستی من پەروەردگاری تۆم ﴿فَاخْلَعْ نَعْلَيْكَ﴾ دەی پێڵاوەکانت داکەنە (لەبەر ڕێزی شوێنەکە) ﴿إِنَّكَ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى﴾چونکە بێگومان تۆ لەشبوی پیرۆزو بەفەڕی (طووا) دایت. ١٢)

وَأَنَا اخْتَرْتُكَ فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ ﴿١٣﴾ إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا
فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي ﴿١٤﴾ إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ
أَكَادُ أُخْفِيهَا لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا تَسْعَىٰ ﴿١٥﴾ فَلَا يَصُدَّنَّكَ
عَنْهَا مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَتَرْدَىٰ ﴿١٦﴾ وَمَا تِلْكَ
بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ ﴿١٧﴾ قَالَ هِيَ عَصَايَ أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا
وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ ﴿١٨﴾ قَالَ أَلْقِهَا
يَا مُوسَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَلْقَاهَا فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ ﴿٢٠﴾ قَالَ خُذْهَا
وَلَا تَخَفْ سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ ﴿٢١﴾ وَاضْمُمْ يَدَكَ
إِلَىٰ جَنَاحِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَىٰ ﴿٢٢﴾ لِنُرِيَكَ
مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَى ﴿٢٣﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿٢٤﴾ قَالَ
رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي ﴿٢٥﴾ وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي ﴿٢٦﴾ وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ
لِسَانِي ﴿٢٧﴾ يَفْقَهُوا قَوْلِي ﴿٢٨﴾ وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي ﴿٢٩﴾ هَارُونَ
أَخِي ﴿٣٠﴾ اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي ﴿٣١﴾ وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي ﴿٣٢﴾ كَيْ نُسَبِّحَكَ
كَثِيرًا ﴿٣٣﴾ وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا ﴿٣٤﴾ إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا ﴿٣٥﴾ قَالَ قَدْ
أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ ﴿٣٧﴾

ما نعلم شيئاً إلا أنه كان لنا جيران من اليهود وكانوا يفسلون أمواتهم من الغائط فغسلنا كما غسلوا) (رواه ابن خزيمة في صحيحه).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) هات بۆ لای ئەنصارییەکان لە مزگەوتی قوبا دا فەرمووی: (بەڕاستی خوای گەورە نقد بەسە چاکی بامی کردوون دەربارەی خۆ پاککردنەوەتان ئیوە بامی مزگەوتەکەتان دا (لەقورئان دا) ئایا ئەمە پاککردنەوە

چی بە خۆشانی پێ پاک دەکەنەوە) وەڵامیان: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) سوێند بەخوا هیچ ئازارێمان نەبوە نەبێت چەند ئراوستێیەکی جوولەکەمان هەبوە لەکاتی چوونە سەرئاو پاشبیان بەئاو دەشۆردنو پاکیان دەکردەوە، ئێمەش خۆمان پاک دەکردەوە هەر چۆنێ ئەوان خۆیان پاک دەکردەوە).

ئایەتی (١١١) سورەتی (التوبة): (قال رسول الله (ﷺ): (الغدوة في سبيل الله أو روحة خير من الدنيا=

﴿وَأَنَا اخْتَرْتُكَ﴾ من تۆم هەڵبژاردووە (بۆ پێغەمبەرایەتی)﴿فَاسْتَمِعْ لِمَا يُوحَىٰ﴾ کەواتە گوێ بگرە بۆ ئەوەی نیگا دەکرێ (بۆت). ١٣)﴿إِنَّنِي أَنَا اللَّهُ﴾ بەراستی هەر من خوام ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا﴾ هیچ پەرستراوێکی راست نییە جگە لە من ﴿فَاعْبُدْنِي﴾ کەواتە من بپەرستە ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾ بە چاکی نوێژ بەجێ بێنە تامنت بێنەوە یاد. ١٤)﴿إِنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ﴾ بێگومان رۆژی دوایی دێت ﴿أَكَادُ أُخْفِيهَا﴾ دەمەوێ (کاتی هاتنی لەخۆم) بشارمەوە ﴿لِتُجْزَىٰ﴾ بۆ ئەوەی پاداشت بدرێتەوە ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێک ﴿بِمَا تَسْعَىٰ﴾ بە گوێرەی ئەو کردەوەی کە دەیکات. ١٥)﴿فَلَا يَصُدَّنَّكَ عَنْهَا﴾ جا با بەرگریت نەکات لێ ی ﴿مَنْ لَا يُؤْمِنُ بِهَا﴾ ئەو کەسەی باوەڕی نی یە بەو (قیامەتە) ﴿وَاتَّبَعَ هَوَاهُ﴾ و شوێن هەوا و ئارەزووی خۆی کەوتووە ﴿فَتَرْدَىٰ﴾ ئەوسا تیا دەچێت. ١٦)﴿وَمَا تِلْكَ بِيَمِينِكَ يَا مُوسَىٰ﴾(خوا فەرمووی) ئەی مووسا ئەوە چیە بەدەستی راستەوە. ١٧)﴿قَالَ هِيَ عَصَايَ﴾ (مووسا) فەرمووی ئەوە گۆچانەکەمە ﴿أَتَوَكَّأُ عَلَيْهَا﴾ خۆم دەدەم بەسەریدا (کاتی رۆیشتن)﴿وَأَهُشُّ بِهَا عَلَىٰ غَنَمِي﴾ گەڵای درەختی پێ دەوەرێنم بۆ مەڕەکانم ﴿وَلِيَ فِيهَا مَآرِبُ أُخْرَىٰ﴾ وە چەند کارو پێویستی تری پێ دەکەم. ١٨) ﴿قَالَ أَلْقِهَا يَا مُوسَىٰ﴾ (خوا) فەرمووی ئەی مووسا گۆچانەکەت فڕێ بدە. ١٩)﴿فَأَلْقَاهَا﴾ جا ئەویش فڕێی دا ﴿فَإِذَا هِيَ حَيَّةٌ تَسْعَىٰ﴾ دەست بەجێ گۆچانەکە بووە بە مارێک بە خێرایی دەڕۆیشت (مووسا ترسا). ٢٠)﴿قَالَ﴾ (خوای گەورە) فەرمووی ﴿خُذْهَا وَلَا تَخَفْ﴾ بیگرەو مەترسە ﴿سَنُعِيدُهَا سِيرَتَهَا الْأُولَىٰ﴾ دڵنیابە دەی گێڕینەوە بۆ شێوەکەی یەکەم جاری (کە گۆچانە). ٢١) ﴿وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَىٰ جَنَاحِكَ﴾ دەستت بخەرە بن باڵت (پاشان دەری بێنە) ﴿تَخْرُجْ بَيْضَاءَ﴾ کە دەریەت سپییە (وەک کافور دەدرەوشێتەوە) ﴿مِنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾ بێ ئەوەی بەڵەکی و نەخۆشی بێت ﴿آيَةً أُخْرَىٰ﴾ (ئەمەش) موعجیزەیەکی ترە (جگە لە گۆچانەکەت). ٢٢) ﴿لِنُرِيَكَ مِنْ آيَاتِنَا الْكُبْرَىٰ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەموعجیزەو بەڵگە گەورەکانی خۆمانت پیشان بدەین. ٢٣)﴿اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ﴾ بڕۆ بۆ لای فیرعەون ﴿إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ چونکە بەراستی لەستوور دەرچووە ویاخی بووە. ٢٤)﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي﴾ (مووسا) ووتی پەروەردگارم سنگم (دڵ و دەرونم) فراوان بکە. ٢٥)﴿وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي﴾ و ئیش و کارم بۆ ئاسان بکە. ٢٦)﴿وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِنْ لِسَانِي﴾ و گرێی زمانیشم بەرەڵا بکە. ٢٧)﴿يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾ بۆ ئەوەی لە قسەکانم تێبگەن. ٢٨)﴿وَاجْعَلْ لِي وَزِيرًا مِنْ أَهْلِي﴾ وە لەخۆم و کەسی خۆم کەسێک بکەرە پشتیوانم. ٢٩)﴿هَارُونَ أَخِي﴾ کە هاروونی برامە. ٣٠)﴿اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي﴾ پشتمی پێ قایم و بەهێز بکە. ٣١)﴿وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي﴾ بێکەرە هاوبەشم لەکارەکەمدا (گەیاندنی پەیامی خوا). ٣٢)﴿كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا﴾ بۆ ئەوەی زۆرستایشت بکەین. ٣٣)﴿وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا﴾ وە یاد و زیکری زۆرت بکەین. ٣٤)﴿إِنَّكَ كُنْتَ بِنَا بَصِيرًا﴾ بەراستی تۆ بینای بە (هەموو شتێکی) ئێمە. ٣٥) ﴿قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ﴾(خوای گەورە) فەرمووی بەراستی ئەوەی داوات کرد پێت درا ئەی مووسا. ٣٦) ﴿وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە جارێکی تر منەتمان ناوەتە سەرت. ٣٧)

إِذْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰٓ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰٓ ﴿٣٨﴾ أَنِ ٱقْذِفِيهِ فِى ٱلتَّابُوتِ فَٱقْذِفِيهِ
فِى ٱلْيَمِّ فَلْيُلْقِهِ ٱلْيَمُّ بِٱلسَّاحِلِ يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّى وَعَدُوٌّ لَّهُۥ ۚ وَأَلْقَيْتُ
عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّى وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِىٓ ﴿٣٩﴾ إِذْ تَمْشِىٓ أُخْتُكَ
فَتَقُولُ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُۥ ۖ فَرَجَعْنَٰكَ إِلَىٰٓ أُمِّكَ كَىْ تَقَرَّ
عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ ۚ وَقَتَلْتَ نَفْسًا فَنَجَّيْنَٰكَ مِنَ ٱلْغَمِّ وَفَتَنَّٰكَ فُتُونًا ۚ
فَلَبِثْتَ سِنِينَ فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٠﴾
وَٱصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِى ﴿٤١﴾ ٱذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِـَٔايَٰتِى وَلَا تَنِيَا
فِى ذِكْرِى ﴿٤٢﴾ ٱذْهَبَآ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿٤٣﴾ فَقُولَا لَهُۥ قَوْلًا لَّيِّنًا
لَّعَلَّهُۥ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ ﴿٤٤﴾ قَالَا رَبَّنَآ إِنَّنَا نَخَافُ أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَآ
أَوْ أَن يَطْغَىٰ ﴿٤٥﴾ قَالَ لَا تَخَافَآ ۖ إِنَّنِى مَعَكُمَآ أَسْمَعُ وَأَرَىٰ
﴿٤٦﴾ فَأْتِيَاهُ فَقُولَآ إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
وَلَا تُعَذِّبْهُمْ ۖ قَدْ جِئْنَٰكَ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكَ ۖ وَٱلسَّلَٰمُ عَلَىٰ مَنِ ٱتَّبَعَ
ٱلْهُدَىٰٓ ﴿٤٧﴾ إِنَّا قَدْ أُوحِىَ إِلَيْنَآ أَنَّ ٱلْعَذَابَ عَلَىٰ مَن كَذَّبَ
وَتَوَلَّىٰ ﴿٤٨﴾ قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَٰمُوسَىٰ ﴿٤٩﴾ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ
كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ قَالَ فَمَا بَالُ ٱلْقُرُونِ ٱلْأُولَىٰ ﴿٥١﴾

وما فيها) (متفق
عليه). پێغەمبەر
(ﷺ) فەرمووی:
(جیهاد و تێکۆشان
لەڕێی خوا
تاوێکی بەیانی یا
ئێوارە لە هەموو
دونیا و ئەوەی تیایدا
باشترە). عن أبي
ذر (رضي الله عنه) قال:
قلت: يا رسول الله
أيُّ العمل
أفضل؟ قال:
(الإيمان بالله و
الجهاد في سبيله)
(متفق عليه). ئەبو
ذەر (خوای لێ
ڕازی بێت) دەڵێ:
بە پێغەمبەرم
(ﷺ) ووت کام
کردەوە
باشترە؟

فەرمووی: (باوەڕ بوون بەخوا و جیهاد کردن لە ڕێگای خوادا).

فەرموودەی (٦١٢) سوننەتی (النافلة) لە: عن أبي فراس ربيعة بن كعب الأسلمي خادم رسول الله (ﷺ) قال: كنت
أبيت مع رسول الله (ﷺ) فآتيه بوضوئه و حاجته، فقال: (سلني)، فقلت: أسألك مرافقتك في الجنة
فقال: أو غير ذلك؟ قلت: هو ذاك. قال: (فأعني على نفسك بكثرة السجود). (رواه مسلم). ئەبو فیراس-

﴿إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ﴾ کاتێ ئێمە ئاگاداری دایکتمان کرد ﴿مَا يُوحَىٰ﴾ ئەوەی پێویست بوو ئاگادار بکرێت. ٣٨)﴿أَنِ اقْذِفِيهِ فِي التَّابُوتِ﴾ کە ئەو (مووسای شیرەخۆرە) بخەرە ناو سندوقێکەوە ﴿فَاقْذِفِيهِ فِي الْيَمِّ﴾ ئینجا فڕێی دەرە دەریاوە ﴿فَلْيُلْقِهِ الْيَمُّ بِالسَّاحِلِ﴾ جا بادەریاش بیباتە کەناری ئاوەکە ﴿يَأْخُذْهُ عَدُوٌّ لِّي وَعَدُوٌّ لَّهُ﴾ (لە ئاکامدا) دوژمنی من و دوژمنی ئەو (کەفیرعەونە) ئەو بگرێتەوە ﴿وَأَلْقَيْتُ عَلَيْكَ مَحَبَّةً مِّنِّي﴾ لەلایەن خۆمەوە جۆرە خۆشەویستییەکم پێ دایت ﴿وَلِتُصْنَعَ عَلَىٰ عَيْنِي﴾ بۆ ئەوەی پەروەردە بکرێیت لە پێش چاوی خۆم (بە چاودێری و پارێزگاری خۆم). ٣٩)﴿إِذْ تَمْشِي أُخْتُكَ﴾ (لەبیرت بێ) کاتێ کە خوشکەکەت دەرۆیشت ﴿فَتَقُولُ﴾ و دەیووت (بە فیرعەون و دەستەکەی کە مووسا دەگریا و شیری هیچ ئافرەتێکی نەدەخوارد) ﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ مَن يَكْفُلُهُ﴾ کەسێکتان نیشان بدەم کە بەخێوی کات وبیگرێتە ئەستۆ ﴿فَرَجَعْنَاكَ إِلَىٰ أُمِّكَ﴾ بەو هۆیەوە تۆمان گێڕایەوە بۆ لای دایکت ﴿كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ﴾ تا چاو ودڵی گەش بێتەوەو خەفەت نەخوات ﴿وَقَتَلْتَ نَفْسًا﴾ وە کەسێکت کوشت (لە ئاقمی فیرعەون) ﴿فَنَجَّيْنَاكَ مِنَ الْغَمِّ﴾ بەڵام ئێمە رزگارمان کردی لەو پەژارە و غەمە ﴿وَفَتَنَّاكَ فُتُونًا﴾ وە دووچاری چەندەها تاقی کردنەوەمان کردی ﴿فَلَبِثْتَ سِنِينَ﴾ ئینجا چەند ساڵێک مایتەوە ﴿فِي أَهْلِ مَدْيَنَ﴾ لەناو خەڵکی مەدیەندا ﴿ثُمَّ جِئْتَ عَلَىٰ قَدَرٍ يَا مُوسَىٰ﴾ پاشان ئەی مووسا لە کاتی دیاری کراودا (بۆ پێغەمبەرایەتی) هاتوویتە ئێرە. ٤٠)﴿وَاصْطَنَعْتُكَ لِنَفْسِي﴾ وە تۆم هەڵبژارد بۆ خۆم (تاکو پێغەمبەر بیت و پەیامی من راگەیەنیت). ٤١)﴿اذْهَبْ أَنتَ وَأَخُوكَ بِآيَاتِي﴾ بڕۆ خۆت و براکەت بە بەڵگە و موعجیزەکانمەوە ﴿وَلَا تَنِيَا فِي ذِكْرِي﴾ سستی نەکەن لە زیکر و یادی مندا. ٤٢)﴿اذْهَبَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ﴾ هەردووکتان بڕۆن بۆلای فیرعەون ﴿إِنَّهُ طَغَىٰ﴾ چونکە بەراستی لەستوور دەرچووە و یاخی بووە. ٤٣) ﴿فَقُولَا لَهُ قَوْلًا لَّيِّنًا﴾ جا قسەی لەگەڵ بکەن بە نەرم و نیانی ﴿لَّعَلَّهُ يَتَذَكَّرُ أَوْ يَخْشَىٰ﴾ بەڵکو بیربکاتەوە یا بترسێ (لە سزای خوا). ٤٤)﴿قَالَا رَبَّنَا﴾ هەردووکیان ووتیان ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّنَا نَخَافُ﴾ بەراستی ئێمە دەترسین ﴿أَن يَفْرُطَ عَلَيْنَا﴾ دەس درێژی بکاتە سەرمان پێش ئەوەی ئێمە هیچ بڵێین ﴿أَوْ أَن يَطْغَىٰ﴾ یان زیاتر یاخی و سەرکەش ببێت. ٤٥) ﴿قَالَ لَا تَخَافَا﴾ (خوا) فەرمووی مەترسن ﴿إِنَّنِي مَعَكُمَا﴾ بەراستی من لەگەڵتانام ﴿أَسْمَعُ وَأَرَىٰ﴾ دەبیستم و دەبینم. ٤٦)﴿فَأْتِيَاهُ فَقُولَا﴾ کەوابوو بچنە لای و (پێی) بڵێن ﴿إِنَّا رَسُولَا رَبِّكَ﴾ بێ گومان ئێمە هەردووک نێرراوی پەروەردگاری تۆین (بۆ سەر تۆ) ﴿فَأَرْسِلْ مَعَنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ دە نەوەی ئیسرائیل بەرەڵا بکە (یا بێن) لەگەڵ ئێمەدا ﴿وَلَا تُعَذِّبْهُمْ﴾ و ئازار و سزایان مەدە ﴿قَدْ جِئْنَاكَ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكَ﴾ بەراستی ئێمە لە لایەن پەروەردگارتەوە بەڵگەو موعجیزەمان بۆ هێناوی ﴿وَالسَّلَامُ عَلَىٰ مَنِ اتَّبَعَ الْهُدَىٰ﴾ سڵاویش لەسەر کەسێک بێت کە شوێن رێگای راستی دەکەوێ. ٤٧)﴿إِنَّا قَدْ أُوحِيَ إِلَيْنَا﴾ بەراستی ئێمە نیگامان بۆ کراوە ﴿أَنَّ الْعَذَابَ﴾ کە بێگومان سزا ﴿عَلَىٰ مَن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ بۆ کەسێکە (پێغەمبەران) بەدرۆ دەزانێ روو وەردەگێڕێ (باوەڕ ناهێنێ). ٤٨)﴿قَالَ فَمَن رَّبُّكُمَا يَا مُوسَىٰ﴾ (فیرعەون) ووتی باشە مووسا پەروەرگاری هەردووکتان کێ یە؟. ٤٩)﴿قَالَ رَبُّنَا الَّذِي أَعْطَىٰ كُلَّ شَيْءٍ خَلْقَهُ﴾ (مووسا) فەرمووی پەروەردگاری ئێمە ئەو زاتەیە دروستکردنێکی تایبەتی بە هەموو شتێک بەخشیوە ﴿ثُمَّ هَدَىٰ﴾ پاشان رێنموونیشی کردووە (بۆ کاری خۆی). ٥٠) ﴿قَالَ فَمَا بَالُ الْقُرُونِ الْأُولَىٰ﴾ (فیرعەون) ووتی ئەی خەڵکانی سەردەمە پێشووەکان حاڵیان چییەو چۆنە (لە پاشی مردنیان). ٥١)

قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي فِي كِتَٰبٍ لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى ﴿٥٢﴾
ٱلَّذِي جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ مَهْدًا وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا وَأَنزَلَ
مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ ﴿٥٣﴾ كُلُوا۟
وَٱرْعَوْا۟ أَنْعَٰمَكُمْ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿٥٤﴾ ۞ مِنْهَا
خَلَقْنَٰكُمْ وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ ﴿٥٥﴾ وَلَقَدْ
أَرَيْنَٰهُ ءَايَٰتِنَا كُلَّهَا فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ ﴿٥٦﴾ قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا
مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٥٧﴾ فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ مِّثْلِهِۦ
فَٱجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا لَّا نُخْلِفُهُۥ نَحْنُ وَلَآ أَنتَ مَكَانًا
سُوًى ﴿٥٨﴾ قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ ٱلزِّينَةِ وَأَن يُحْشَرَ ٱلنَّاسُ ضُحًى
﴿٥٩﴾ فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ فَجَمَعَ كَيْدَهُۥ ثُمَّ أَتَىٰ ﴿٦٠﴾ قَالَ لَهُم
مُّوسَىٰ وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ ۖ
وَقَدْ خَابَ مَنِ ٱفْتَرَىٰ ﴿٦١﴾ فَتَنَٰزَعُوٓا۟ أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ وَأَسَرُّوا۟
ٱلنَّجْوَىٰ ﴿٦٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنْ هَٰذَٰنِ لَسَٰحِرَٰنِ يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم
مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ ٱلْمُثْلَىٰ ﴿٦٣﴾ فَأَجْمِعُوا۟
كَيْدَكُمْ ثُمَّ ٱئْتُوا۟ صَفًّا ۚ وَقَدْ أَفْلَحَ ٱلْيَوْمَ مَنِ ٱسْتَعْلَىٰ ﴿٦٤﴾

- پەیمەی گەورەی کەسێی تەسلەمی (خوای لێ پازی بێت) کە خزمەت کاری پێغەمبەر بوو (ﷺ) دەڵێ: هەتا ئەو کاتەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەمامکەوە ئاوی دەست نوێژ و پێویستی بەکاتیم بۆ دەهێنا، قسەیەکی لێ پرسیم؟ پرسی: داوام لێ بکەی؟ پرسی: دەڵێت لێی دەگەڕێم بەدوایدا، قسەیەکی: (جگە لەوە داوایەکی ترت هەیە) وتم هەر ئەو داواییەم هەیە، قسەیەکی: (کامەیە) تۆش یارمەتیم بدە بە نوێژکردنی زۆر بۆ ڕاهێنانی دەست (بەسەر هیباد دەڵێ).

ئایەتی (١١٩) سورەتی (التوبة)، عن البراء بن عازب (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): إذا أتيت إلى فراشك فقل: اللهم أسلمت نفسي إليك، ووجهت وجهي إليك، وفوضت أمري إليك، وألجأت ظهري إليك رغبة ورهبة إليك لا ملجأ ولا منجى منك إلا إليك آمنت بكتابك الذي أنزلت وبنبيك الذي أرسلت، فإن

﴿قَالَ عِلْمُهَا عِندَ رَبِّي﴾ (مووسا) فەرمووی زانیاری ئەوە لای پەروەردگارمە ﴿فِي كِتَابٍ﴾ لە پەراوێکدایە ﴿لَّا يَضِلُّ رَبِّي وَلَا يَنسَى﴾ پەروەردگارم هیچی لێ وون نابێ و هیچی لەبیر ناچێ. ٥٢) ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا﴾ (پەروەردگارم) زاتێکە کە زەوی بۆ کردونەتە شوێنی حەسانەوە (وەکو بێشکە) ﴿وَسَلَكَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ وە لەناوییدا چەندەها رێگای بۆ فەراهەم هێناون ﴿وَأَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ وە لەئاسمانەوە باران دەبارێنی (بۆتان) ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ﴾ جا بەو بارانەی رواندومانە ﴿أَزْوَاجًا مِّن نَّبَاتٍ شَتَّىٰ﴾ زۆر جوتی جۆراو جۆر لەرووەک (کە جیاوازن لە تام و بۆن و رەنگ و شێوەدا). ٥٣) ﴿كُلُوا وَارْعَوْا أَنْعَامَكُمْ﴾ (ئەی مرۆڤەکان) بخۆن و ئاژەڵ و ماڵاتەکانیشتان بلەوەڕێنن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەراستی لەوەدا (کە باسکرا) ﴿لَآيَاتٍ لِّأُولِي النُّهَىٰ﴾ بەڵگە و نیشانەی زۆر هەیە بۆ ئەوانەی خاوەنی ژیرین. ٥٤) ﴿مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ﴾ لەم زەویە دروستمان کردون ﴿وَفِيهَا نُعِيدُكُمْ﴾ دووبارە دەتانگێڕینەوە ناو زەوی (بەمردوویی) ﴿وَمِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَىٰ﴾ جارێکی تر لەو زەوییە دەرتان دێنینەوە (بەزیندوویی بۆ لێپرسینەوە). ٥٥) ﴿وَلَقَدْ أَرَيْنَاهُ آيَاتِنَا كُلَّهَا﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە هەموو بەڵگەو نیشانەکانی خۆمان نیشان فیرعەون دا ﴿فَكَذَّبَ وَأَبَىٰ﴾ کەچی باوەڕی نەهێناو سەپێچی کرد. ٥٦) ﴿قَالَ أَجِئْتَنَا لِتُخْرِجَنَا﴾ (فیرعەون) وتی هاتوویت بۆ ناومان بۆ ئەوی دەرمان کەیت ﴿مِنْ أَرْضِنَا بِسِحْرِكَ يَا مُوسَىٰ﴾ لەخاکەکەمان بەجادوو گەریەکەت ئەی مووسا. ٥٧) ﴿فَلَنَأْتِيَنَّكَ بِسِحْرٍ﴾ سوێندبێ جادویەکت بۆ (بەکار) بێنین ﴿مِّثْلِهِ﴾ وەک ئەو (جادووەی خۆت) ﴿فَاجْعَلْ بَيْنَنَا وَبَيْنَكَ مَوْعِدًا﴾ جا شوێن و کاتێ لە نێوان ئێمە و خۆندا دابنێ ﴿لَّا نُخْلِفُهُ نَحْنُ وَلَا أَنتَ﴾ نە ئێمە و نەتۆ خۆمانی لێ نەبوێرین ﴿مَكَانًا سُوًى﴾ (با) جێگایەکی تەخت بێ. ٥٨) ﴿قَالَ مَوْعِدُكُمْ يَوْمُ الزِّينَةِ﴾ (مووسا) فەرمووی کاتی دیارکراوتان رۆژی خۆڕازاندنەوە (رۆژی چەژن) بێت ﴿وَأَن يُحْشَرَ النَّاسُ ضُحًى﴾ بەمەرجێ لە کاتی چێشتەنگاودا خەڵکی کۆبکرێنەوە. ٥٩) ﴿فَتَوَلَّىٰ فِرْعَوْنُ﴾ ئینجا فیرعەون رۆیشت لەو جێگایە ﴿فَجَمَعَ كَيْدَهُ﴾ وهەموو جادوو گەرەکانی کۆکردەوە ﴿ثُمَّ أَتَىٰ﴾ پاشان هات (بۆ شوێنی دیاری کراو). ٦٠) ﴿قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ﴾ مووسا بە جادوو گەرانی ووت ﴿وَيْلَكُمْ لَا تَفْتَرُوا عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ هاوار بۆ ئێوە درۆ بەدەم خواوە نەکەن ﴿فَيُسْحِتَكُم بِعَذَابٍ﴾ ئەگینا بەسزایەک لەناوتان دەبات ﴿وَقَدْ خَابَ مَنِ افْتَرَىٰ﴾ بەراستی هەر کەسێ درۆ هەڵبەستێ بەدەم خواوە رەنجە ڕۆ دەبێت. ٦١) ﴿فَتَنَازَعُوا أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ﴾ ئینجا (جادوو گەرەکان) سەبارەت بەکارەکەیان لە نێوانیان دا جیاوازی پەیدا بوو ﴿وَأَسَرُّوا النَّجْوَىٰ﴾ و بەنهێنی چرپەیان دەکرد. ٦٢) ﴿قَالُوا إِنْ هَٰذَانِ لَسَاحِرَانِ﴾ ووتیان بەراستی ئەمانە دوو جادووگەرن ﴿يُرِيدَانِ أَن يُخْرِجَاكُم﴾ دەیانەوێ دەرتان پەڕێنن ﴿مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِمَا﴾ لە خاک و وڵاتەکەتان بە جادووەکەیان ﴿وَيَذْهَبَا بِطَرِيقَتِكُمُ الْمُثْلَىٰ﴾ وە رێباز و نەریتە هەرە باشەکەتان لەناو بەرن. ٦٣) ﴿فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ﴾ جا کەواتە هەموو جادوو و پیلانێکتان کۆبکەنەوە ﴿ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا﴾ پاشان بە یەک ریز بێنە (گۆڕەپانەوە) ﴿وَقَدْ أَفْلَحَ الْيَوْمَ مَنِ اسْتَعْلَىٰ﴾ بەراستی هەرکەسێ ئەمڕۆ سەرکەوێ ڕزگاری دەبێ و سەرفرازە. ٦٤)

قَالُوا۟ يَٰمُوسَىٰٓ إِمَّآ أَن تُلْقِىَ وَإِمَّآ أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ ﴿٦٥﴾ قَالَ
بَلْ أَلْقُوا۟ ۖ فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ
﴿٦٦﴾ فَأَوْجَسَ فِى نَفْسِهِۦ خِيفَةً مُّوسَىٰ ﴿٦٧﴾ قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ
أَنتَ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٦٨﴾ وَأَلْقِ مَا فِى يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوٓا۟ ۖ إِنَّمَا صَنَعُوا۟
كَيْدُ سَٰحِرٍ ۖ وَلَا يُفْلِحُ ٱلسَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ ﴿٦٩﴾ فَأُلْقِىَ ٱلسَّحَرَةُ سُجَّدًا
قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِرَبِّ هَٰرُونَ وَمُوسَىٰ ﴿٧٠﴾ قَالَ ءَامَنتُمْ لَهُۥ قَبْلَ أَنْ ءَاذَنَ
لَكُمْ ۖ إِنَّهُۥ لَكَبِيرُكُمُ ٱلَّذِى عَلَّمَكُمُ ٱلسِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ
وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَٰفٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِى جُذُوعِ ٱلنَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ
أَيُّنَآ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ ﴿٧١﴾ قَالُوا۟ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَآءَنَا مِنَ
ٱلْبَيِّنَٰتِ وَٱلَّذِى فَطَرَنَا ۖ فَٱقْضِ مَآ أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِى هَٰذِهِ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَآ ﴿٧٢﴾ إِنَّآ ءَامَنَّا بِرَبِّنَا لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَٰيَٰنَا وَمَآ أَكْرَهْتَنَا
عَلَيْهِ مِنَ ٱلسِّحْرِ ۗ وَٱللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿٧٣﴾ إِنَّهُۥ مَن يَأْتِ رَبَّهُۥ مُجْرِمًا
فَإِنَّ لَهُۥ جَهَنَّمَ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿٧٤﴾ وَمَن يَأْتِهِۦ مُؤْمِنًا قَدْ
عَمِلَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمُ ٱلدَّرَجَٰتُ ٱلْعُلَىٰ ﴿٧٥﴾ جَنَّٰتُ عَدْنٍ
تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَآءُ مَن تَزَكَّىٰ ﴿٧٦﴾

ـمت من ليلتك مت على الفطرة وإن أصبحت أصبت خيراً)(متفق عليه). بەڕائی کوڕی عازیب (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (فلان کەس کاتێ ڕۆشتیتە ناو جێگای نوستن بڵێ: ئەی خوایە خۆم بەتۆ سپارد ڕووم لەتۆ بۆ لای تۆیە، کاری خۆم داوەتە دەستی تۆ، پشتو پەنام هەر تۆی هەبوا و ترسم هەر لە تۆیە، پەناو دەربازبوون نی یە لەتۆ مەگەر لای ڕۆژت باوەڕم هێناوە بەو پەڕاوەی ناردوتە خوارەوەو بەو پێغەمبەرەی ناردۆتە: ئەگەر ئەو شەوەی -ئەم نزایە دەخوێنێ- بمریت ئەوا لەسەر سرووشت و باوەڕداری دەمری وە ئەگەر ڕۆژت کردەوە -نەمریت- ئەوە خێرو چاکەی زۆرت دەسکەوتووە).

نایەتی (١١٩) سورەتی (التوبة): قال رسول الله (ﷺ): (إن الحق يهدي إلى البر وإن البر يهدي إلى-

﴿وَأَلْقِ﴾ (ساحیرەکان) ووتیان ئەی مووسا ﴿إِمَّا أَن﴾ یانۆ (جادووەکەت) فڕێ بدە ﴿وَإِمَّا أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَىٰ﴾ یا ئێمە لەسەرەتادا فڕێ ی دەدەین. ٦٥﴿قَالَ أَلْقُوا﴾ (مووسا) فەرمووی نەخێر ئێوە (لەپێشمەوە) فڕێ ی بدەن ﴿وَعِصِيُّهُمْ﴾ (تەوانیش فڕێیاندا) جا لەناکاوا گوریس و داو دەستەکانیان. ٦٦﴿فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَىٰ﴾ وایهاتە پێش چاوی (مووسا) بەهۆی جادووەکەیانەوە کەبەڕاستی دەجوڵێن و دەڕۆن ﴿فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَىٰ﴾ جا مووسا لەدڵی خۆیدا کەمێ ترسا. ٦٧﴿قُلْنَا لَا تَخَفْ﴾ ووتمان پێی مەترسەو بێ باک بە ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَىٰ﴾ بێگومان هەر تۆ سەرکەوتوو دەبی. ٦٨﴿وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ﴾ ئەوەی لەدەستی ڕاستتدایە (کەگۆچانەکەتە) فڕێی بدە ﴿تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا﴾ هەرچی (جادوو) ئەوان کردوویانە قوتی دەدات (هەڵی دەلوشێ) ﴿إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ﴾ بێگومان ئەوەی ئەوانە کردوویانە تەنها فرۆفێڵی جادوو بازە ﴿وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَىٰ﴾ جادوو بازیش سەرکەوتوو نابێ لەهەر کوێ وەهاتبێ (هەرچی بکات). ٦٩﴿فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا﴾ ئەوسا جادووگەرەکان خران بەپووداو بەسوژدە بردنەوە (بۆ خوا) ﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ﴾ ووتیان بڕواسان هێنا بەپەروەردگاری هارووت و مووسا. ٧٠﴿قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ﴾ (فیرعەون) ووتی پێیان ﴿إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ﴾ ئایا ئێوە بڕواتان پێ هێنا پێش ئەوەی مۆڵەتتان بدەم ﴿إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي﴾ بێ گومان ئەو مووسا گەورەتانە ﴿عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ﴾ کەفێڵی جادووی گرووتن ﴿فَلَأُقَطِّعَنَّ﴾ جا سوێند بێت دەیبڕم (دەیقرتێنم) ﴿أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ﴾ دەست و لاچتان بەپێچەوانەوە (ڕاستتو چەپ) ﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ﴾ وەبێگومان بەقەدی دارخورماڤا هەڵتان دەوەسم (دەتانکەم بە دار) ﴿وَلَتَعْلَمُنَّ﴾ (ئەوسا) بەراستی دەزانن ﴿أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ﴾ کامەمان (من یاخواکەی مووسا) سزامان سەختتر بەردەوام تره. ٧١﴿قَالُوا لَن نُّؤْثِرَكَ﴾ (ساحیرەکان) ووتیان ئێمە هەرگیز تۆ هەڵنابژێرین ﴿عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ﴾ بەسەر ئەو نیشانەو موعجیزانەدا کەبۆمان هاتووە ﴿وَالَّذِي فَطَرَنَا﴾ (وە تۆ هەڵنابژێرین بەسەر) ئەو خوایەی کە لەنەبوون ئێمەی دروست کردووە ﴿فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ﴾ جا هەر چیت لەدەست دێت بیکە ﴿إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ بێگومان تۆ تەنها لەم ژیانی دنیا دەست دەڕوا بڕیار دەدەیت. ٧٢﴿إِنَّا آمَنَّا بِرَبِّنَا﴾ بەراستی ئێمە باوەڕمان هێنا بەپەروەردگارمان ﴿لِيَغْفِرَ لَنَا خَطَايَانَا﴾ بۆ ئەوەی لەتاوانەکانمان خۆشی ببێت ﴿وَمَا أَكْرَهْتَنَا عَلَيْهِ مِنَ السِّحْرِ﴾ هەروەها لەو جادووەش کە بەزۆر پێت کردین ﴿وَاللَّهُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ وەخوای گەورە (یادداشتی) چاکترەو بەردەوامترە. ٧٣﴿إِنَّهُ مَن يَأْتِ رَبَّهُ مُجْرِمًا﴾ بەراستی هەر کەسێ بگەڕێتەوە لای پەروەردگاری ﴿فَإِنَّ لَهُ جَهَنَّمَ﴾ بەتاوانبارێی ﴿لَا يَمُوتُ فِيهَا﴾ ئەوە بێگومان دۆزەخ چیتگایەتی ﴿وَلَا يَحْيَىٰ﴾ تێیدا نەدەمرێ تێیدا نەدەژی (بەئاسوودەیی). ٧٤﴿وَمَن يَأْتِهِ مُؤْمِنًا﴾ وە ئەو کەسەی بەباوەڕداری بگەڕێتەوە لای (خوای گەورە) ﴿قَدْ عَمِلَ الصَّالِحَاتِ﴾ بەڕاستی کردەوەی چاکیشی کردبێ ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمُ الدَّرَجَاتُ الْعُلَىٰ﴾ ئاتەوانە پلەو پایەی بەرزو بڵندیان هەیە. ٧٥﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بەهەشتانی جێگای ماندەوەی هەمیشەیی ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ ڕووبارەکان دەڕۆن بەژێریاندا ﴿وَذَٰلِكَ جَزَاءُ مَن تَزَكَّىٰ﴾ بێ بڕانەوە دەمێننەوە تێیدا ئەوە پاداشتی کەسێکە خۆی پاک و خاوێن ڕابگرێ (لە کوفر و تاوان). ٧٦

وَلَقَدْ أَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِى فَٱضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا
فِى ٱلْبَحْرِ يَبَسًا لَّا تَخَٰفُ دَرَكًا وَلَا تَخْشَىٰ ﴿٧٧﴾ فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ
بِجُنُودِهِۦ فَغَشِيَهُم مِّنَ ٱلْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ ﴿٧٨﴾ وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُۥ
وَمَا هَدَىٰ ﴿٧٩﴾ يَٰبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ قَدْ أَنجَيْنَٰكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ وَوَٰعَدْنَٰكُمْ
جَانِبَ ٱلطُّورِ ٱلْأَيْمَنَ وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ ٱلْمَنَّ وَٱلسَّلْوَىٰ ﴿٨٠﴾ كُلُوا۟
مِن طَيِّبَٰتِ مَا رَزَقْنَٰكُمْ وَلَا تَطْغَوْا۟ فِيهِ فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِى ۖ
وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِى فَقَدْ هَوَىٰ ﴿٨١﴾ وَإِنِّى لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ
وَءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ثُمَّ ٱهْتَدَىٰ ﴿٨٢﴾ ۞ وَمَآ أَعْجَلَكَ عَن
قَوْمِكَ يَٰمُوسَىٰ ﴿٨٣﴾ قَالَ هُمْ أُو۟لَآءِ عَلَىٰٓ أَثَرِى وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ
رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴿٨٤﴾ قَالَ فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ مِنۢ بَعْدِكَ وَأَضَلَّهُمُ
ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٥﴾ فَرَجَعَ مُوسَىٰٓ إِلَىٰ قَوْمِهِۦ غَضْبَٰنَ أَسِفًا ۚ قَالَ
يَٰقَوْمِ أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ وَعْدًا حَسَنًا ۚ أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ
ٱلْعَهْدُ أَمْ أَرَدتُّمْ أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ فَأَخْلَفْتُم
مَّوْعِدِى ﴿٨٦﴾ قَالُوا۟ مَآ أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ بِمَلْكِنَا وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَآ
أَوْزَارًا مِّن زِينَةِ ٱلْقَوْمِ فَقَذَفْنَٰهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى ٱلسَّامِرِىُّ ﴿٨٧﴾

«الجنة وإن الرجل ليصدق حتى يكتب عند الله صديقاً، وإن الكذب يهدي إلى الفجور وإن الفجور يهدي إلى النار وإن الرجل ليكذب حتى يكتب عند الله كذاباً». (متفق عليه) ڕێنەمبەری خوا (ﷺ) فەرەووی: (بێ گومان ڕاست گۆیی ڕێنموونی (مرۆڤ) دەکات بۆ چاکەو چاکەش ڕێنموونی دەکات بۆ بەهەشت، وە بەڕاستی مرۆڤ بەردەوام ڕاست دەکات تاکو لای خوا بەڕاستگۆ دەنووسرێت، هەروەها بەڕاستی درۆکردنیش ڕێنموونی (مرۆڤ) دەکات بۆخراپە خراپەش سەردەکێشێ بۆ تاگر وەبێگومان بەردەوام مرۆڤ درۆ دەکات تاکو لای خوا بەدرۆزن دەنووسرێت).

ئایەتی (١٠) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (إذا مات ولد العبد قال الله تعالى لملائكته: قبضتم ولد عبدي فيقولون نعم، فيقول قبضتم ثمرة فؤاده، فيقولون نعم فيقول فماذا قال عبدي، فيقولون=

﴿وَلَقَدْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾ بەڕاستی ئێگەمان نارد بۆ موسا ﴿أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي﴾ کە بەندەکانم بە شەو ببە (و لە میسر دەرچن) ﴿فَاضْرِبْ لَهُمْ طَرِيقًا فِي الْبَحْرِ﴾ رێگەیەکی وشکیان لە دەریا (ئاوی نیل)دا بۆ بکەرەوە ﴿لَّا تَخَافُ دَرَكًا﴾ مەترسە (فیرعەون) پێت بگات ﴿وَلَا تَخْشَىٰ﴾ وە مەترسە (لەخنکان لەدەریادا). ٧٧)﴿فَأَتْبَعَهُمْ فِرْعَوْنُ بِجُنُودِهِ﴾ ئینجا فیرعەون بە سەربازەکانیەوە شوێنیان کەوتن ﴿فَغَشِيَهُم مِّنَ الْيَمِّ مَا غَشِيَهُمْ﴾ جا لە ناکاو دەریا ئەوانی (لەناو شەپۆلی خۆیدا) داپۆشی و داپۆشینێک. ٧٨)﴿وَأَضَلَّ فِرْعَوْنُ قَوْمَهُ﴾ فیرعەون گەلەکەی خۆی گومڕا کرد ﴿وَمَا هَدَىٰ﴾ و ڕێنموونیی نەکردن. ٧٩)﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی نەوەی ئیسرائیل ﴿قَدْ أَنجَيْنَاكُم مِّنْ عَدُوِّكُمْ﴾ بەڕاستی ڕزگارمان کردن لە دوژمنەکەتان ﴿وَوَاعَدْنَاكُمْ﴾ وە بەڵێنمان پێدان ﴿جَانِبَ الطُّورِ الْأَيْمَنَ﴾ (بەهاتنی موسا بۆ) لای ڕاستی کێوی طور ﴿وَنَزَّلْنَا عَلَيْكُمُ﴾ و بۆمان نارین ﴿الْمَنَّ وَالسَّلْوَىٰ﴾ گەز و شەلاکە (بالندەیەکە گۆشتی لە هەموو بالندەیەک چاکترە). ٨٠)﴿كُلُوا مِن طَيِّبَاتِ مَا رَزَقْنَاكُمْ﴾ بخۆن لەو ڕۆزیە پاکانەی پێتمان داون ﴿وَلَا تَطْغَوْا فِيهِ﴾ و زیادە ڕەوی تیا مەکەن ﴿فَيَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبِي﴾ تەگینا خەشم و قاری من دەتانگرێتەوە ﴿وَمَن يَحْلِلْ عَلَيْهِ غَضَبِي﴾ جا هەر کەسێک قار و خەشمی من دایگرێ ﴿فَقَدْ هَوَىٰ﴾ ئەوە بێگومان تیاچووەو هەڵدێراوە. ٨١)﴿وَإِنِّي لَغَفَّارٌ لِّمَن تَابَ﴾ وە بەڕاستی من زۆر لێبووردووم لەو کەسەی تەوبەی کردبێ ﴿وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ و باوەڕی هێنابێ و کردەوەی چاکی کردبێت ﴿ثُمَّ اهْتَدَىٰ﴾ پاشان بەردەوام بووبێ لەسەر ئەو ڕێبازە. ٨٢)﴿وَمَا أَعْجَلَكَ عَن قَوْمِكَ يَا مُوسَىٰ﴾ (خوا فەرمووی) ئەی موسا بۆ چی پێش گەلەکەت کەوتی (بۆ گەیشتن بە کێوی طور). ٨٣) ﴿قَالَ هُمْ أُولَاءِ عَلَىٰ أَثَرِي﴾ (موسا) لەوەڵامی گەلەکەم ئەوانەن بە دوامەوەن ﴿وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ﴾ بۆیە بەپەلە هاتم بۆ لات ئەی پەروەردگارم ﴿لِتَرْضَىٰ﴾ بۆ ئەوەی لێم ڕازی بیت. ٨٤)﴿قَالَ﴾ (خوای گەورە) لەوەوڵی ﴿فَإِنَّا قَدْ فَتَنَّا قَوْمَكَ﴾ جا بەڕاستی ئێمە قەومەکەتمان تاقی کردەوە ﴿مِّن بَعْدِكَ﴾ لەپاش (هاتنی) تۆ ﴿وَأَضَلَّهُمُ السَّامِرِيُّ﴾ وە سامیری گومڕای کردن. ٨٥)﴿فَرَجَعَ مُوسَىٰ إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ ئینجا (پاش وەرگرتنی تەورات) موسا گەڕایەوە بۆ لای گەلەکەی ﴿غَضْبَانَ أَسِفًا﴾ بە قار و خەشمەوە ﴿قَالَ يَا قَوْمِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم ﴿أَلَمْ يَعِدْكُمْ رَبُّكُمْ﴾ ئایا پەروەردگارتان بەڵێنی پێ ئەدان ﴿وَعْدًا حَسَنًا﴾ بە بەڵێنی جاك ﴿أَفَطَالَ عَلَيْكُمُ الْعَهْدُ﴾ بۆچی ماوەی نێوان چوون ﴿أَمْ أَرَدتُّمْ﴾ یان هەر ویستتان ﴿أَن يَحِلَّ عَلَيْكُمْ غَضَبٌ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ تووڕەیی و خەشم لەلایەن پەروەردگارتانەوە بەسەرتان بگرێ ﴿فَأَخْلَفْتُم مَّوْعِدِي﴾ بۆیە بەڵێنی منتان شکاند. ٨٦)﴿قَالُوا مَا أَخْلَفْنَا مَوْعِدَكَ﴾ ووتیان ئێمە بەڵێنەکەی تۆمان نەشکاند ﴿بِمَلْكِنَا﴾ بەویست و دەسەڵاتی خۆمان ﴿وَلَٰكِنَّا حُمِّلْنَا﴾ بەڵکو ئێمە چەند ﴿أَوْزَارًا﴾ بارێ ﴿مِّن زِينَةِ الْقَوْمِ﴾ لەخشڵی قیبتییەکان ﴿فَقَذَفْنَاهَا فَكَذَٰلِكَ أَلْقَى السَّامِرِيُّ﴾ جا فڕێماندایە (ناو ئاگرەوە) هەروەها سامیریش فڕێی دا. ٨٧)

فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا لَّهُۥ خُوَارٌ فَقَالُوا۟ هَٰذَآ إِلَٰهُكُمْ
وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ فَنَسِىَ ﴿٨٨﴾ أَفَلَا يَرَوْنَ أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا وَلَا
يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا ﴿٨٩﴾ وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَٰرُونُ مِن قَبْلُ
يَٰقَوْمِ إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِۦ ۖ وَإِنَّ رَبَّكُمُ ٱلرَّحْمَٰنُ فَٱتَّبِعُونِى وَأَطِيعُوٓا۟
أَمْرِى ﴿٩٠﴾ قَالُوا۟ لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَٰكِفِينَ حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ
﴿٩١﴾ قَالَ يَٰهَٰرُونُ مَا مَنَعَكَ إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوٓا۟ ﴿٩٢﴾ أَلَّا تَتَّبِعَنِ ۖ
أَفَعَصَيْتَ أَمْرِى ﴿٩٣﴾ قَالَ يَبْنَؤُمَّ لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِى وَلَا بِرَأْسِىٓ ۖ
إِنِّى خَشِيتُ أَن تَقُولَ فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ وَلَمْ تَرْقُبْ
قَوْلِى ﴿٩٤﴾ قَالَ فَمَا خَطْبُكَ يَٰسَٰمِرِىُّ ﴿٩٥﴾ قَالَ بَصُرْتُ
بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا۟ بِهِۦ فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ ٱلرَّسُولِ
فَنَبَذْتُهَا وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِى نَفْسِى ﴿٩٦﴾ قَالَ
فَٱذْهَبْ فَإِنَّ لَكَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ أَن تَقُولَ لَا مِسَاسَ ۖ وَإِنَّ لَكَ
مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُۥ ۖ وَٱنظُرْ إِلَىٰٓ إِلَٰهِكَ ٱلَّذِى ظَلْتَ عَلَيْهِ
عَاكِفًا ۖ لَّنُحَرِّقَنَّهُۥ ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُۥ فِى ٱلْيَمِّ نَسْفًا ﴿٩٧﴾ إِنَّمَآ
إِلَٰهُكُمُ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَسِعَ كُلَّ شَىْءٍ عِلْمًا ﴿٩٨﴾

-سبيله واسترجع، فيقول الله تعالى: ابنوا لعبدي بيتاً في الجنة وسموه بيت الحمد) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کاتێ منداڵی بەندەیەکی خوا دەمرێت، خوای گەورە دەفەرموێت بە فریشتەکانی: گیانی منداڵی بەندەکەمتان کێشا؟ دەڵێن: بەڵێ، ئینجا دەفەرموێت: ئەو منداڵەی دڵی بەندەکەمتان [illegible] سەندەوە؟ دەڵێن: بەڵێ، دەفەرموێت: ئەی بەندەکەم وتی چی؟ دەڵێن: سوپاسی کردیت و وتی: (إنا لله وإنا إليه راجعون) خوای گەورەش دەفەرموێت: [illegible]

تێبینی (٢١) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (لا تدعوا على أنفسكم، لا تدعوا على أولادكم، لا تدعوا على أموالكم، لا توافقوا من الله ساعة يسأل فيها عطاء فيستجيب لكم) (رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ)—

﴿فَأَخْرَجَ لَهُمْ عِجْلًا جَسَدًا﴾ ئیتر(سامری لەو خشڵە تواوانە) پەیکەری گوێرەکەیەکی بۆ دروست کردن﴿لَّهُ خُوَارٌ﴾ بۆڕەیەکی هەبوو(وەك بۆڕەی گوێرەکە) ﴿فَقَالُوا﴾ ئەنجا ووتیان ﴿هَٰذَا إِلَٰهُكُمْ وَإِلَٰهُ مُوسَىٰ﴾ ئەمەیە خوای ئێوەو خوای مووساشە ﴿فَنَسِيَ﴾ ئەوە (مووسا) لەبیری چووە (دەگەڕێ بەشوێن خوادا). ٨٨)﴿أَفَلَا يَرَوْنَ﴾ ئایا ئەوان نازانن (نابینن)﴿أَلَّا يَرْجِعُ إِلَيْهِمْ قَوْلًا﴾(ئەو گوێرەکەیە) وەڵامی هیچ ووتەیەکیان ناداتەوە﴿وَلَا يَمْلِكُ لَهُمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا﴾ وەخاوەنی هیچ زیان و قازانجێکی نییە بۆیان. ٨٩)﴿وَلَقَدْ قَالَ لَهُمْ هَارُونُ﴾ سوێند بەخوا بەراستی هاروون پێی ووتن ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەوەو پێش ﴿يَا قَوْمِ﴾ ئەی گەلەکەم ﴿إِنَّمَا فُتِنتُم بِهِ﴾ بێگومان ئێوە بەم(گوێرەکەیە) تاقی کرانەوە (گومڕا بوون)﴿وَإِنَّ رَبَّكُمُ الرَّحْمَٰنُ﴾بەراستی پەروەردگاری ئێوە خوای میهرەبانە ﴿فَاتَّبِعُونِي﴾ کەوانە شوێنی من بکەون ﴿وَأَطِيعُوا أَمْرِي﴾ گوێ رایەڵی فەرمانی من بن. ٩٠)﴿قَالُوا لَن نَّبْرَحَ عَلَيْهِ عَاكِفِينَ﴾ووتیان هەرگیز واز ناهێنین و بەدەوریدا دێین و دەیپەرستین ﴿حَتَّىٰ يَرْجِعَ إِلَيْنَا مُوسَىٰ﴾ هەتا مووسا دەگەڕێتەوە بۆ لامان. ٩١) ﴿قَالَ يَا هَارُونُ﴾(مووسا) ووتی ئەی هارون﴿مَا مَنَعَكَ﴾ چ شتێك بەرگری کردیت﴿إِذْ رَأَيْتَهُمْ ضَلُّوا﴾ کاتێ بینیت ئەمانە گومڕا بوون. ٩٢)﴿أَلَّا تَتَّبِعَنِ﴾(لەوەی) کەشوێن من بکەوی ﴿أَفَعَصَيْتَ أَمْرِي﴾ ئایا سەرپێچی فەرمانی منت کرد؟. ٩٣)﴿قَالَ يَا بَنَّؤُمَّ﴾ (هاروون) فەرمووی ئەی کوڕی دایکم﴿لَا تَأْخُذْ بِلِحْيَتِي وَلَا بِرَأْسِي﴾ موی ریش و سەرم مەگرەو ڕامەکێشە ﴿إِنِّي خَشِيتُ أَن تَقُولَ﴾ بەراستی ترسام کە(هاتیتەوە پێم) بڵێیت﴿فَرَّقْتَ بَيْنَ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾تۆجیاوازیت خستە نێوان بەنی ئیسرائیلیەکانەوە ﴿وَلَمْ تَرْقُبْ قَوْلِي﴾ و چاوەڕوانی فەرمانی منت نەکرد. ٩٤)﴿قَالَ﴾ (مووسا) ووتی﴿فَمَا خَطْبُكَ يَا سَامِرِيُّ﴾ ئەی سامری تۆ ئەم کارە ترسناکە چی بوو کردت. ٩٥)﴿قَالَ بَصُرْتُ بِمَا لَمْ يَبْصُرُوا بِهِ﴾ (سامیری) ووتی من شتێکم زانی ئەوان نەیانزانی (یامن شتێکم بینی ئەوان نەیان بینی)﴿فَقَبَضْتُ قَبْضَةً مِّنْ أَثَرِ الرَّسُولِ﴾ ئنجا من مشتێکم لەشوێن پێی(ووڵاخەکەی) جوبرەئیل هەڵگرت ﴿فَنَبَذْتُهَا﴾وە پرژاندم (بەخشڵە تواوەکەدا)﴿وَكَذَٰلِكَ سَوَّلَتْ لِي نَفْسِي﴾ بەو جۆرە نەفسم ئەو کارەی بۆ جوان و شیرین کردم. ٩٦)﴿قَالَ فَاذْهَبْ﴾(مووسا) ووتی دەبڕۆ ﴿فَإِنَّ لَكَ فِي الْحَيَاةِ أَن تَقُولَ﴾ ئەوسا بێگومان تاماوی لەم ژیانەدا (هەر کەس لێت نزیك بویەوە) دەبێ بڵێیت: ﴿لَا مِسَاسَ﴾ نزیکم مەکەوەرەوە، دەستم لێ مەدە ﴿وَإِنَّ لَكَ مَوْعِدًا لَّن تُخْلَفَهُ﴾ وەبێگومان بەڵێنێکیشت هەیە(لەڕۆژی دواییدا) هەرگیز رزگار نابیت لێی﴿وَانظُرْ إِلَىٰ إِلَٰهِكَ﴾ وەسەیری پەرستراوەکەشت کە ﴿الَّذِي ظَلْتَ عَلَيْهِ عَاكِفًا﴾ کەبەردەوام دەتپەرست ﴿لَّنُحَرِّقَنَّهُ﴾ دڵنیابە چاك دەیسوتێنین ﴿ثُمَّ لَنَنسِفَنَّهُ فِي الْيَمِّ﴾ پاشان بێگومان (خۆڵەمێشەکەش) پرژو بڵاو دەکەینەوە بەدەریادا ﴿نَسْفًا﴾ بەپرژو بڵاوێکی وا (کە دروشمیشی نەمێنێت). ٩٧)﴿إِنَّمَا إِلَٰهُكُمُ اللَّهُ﴾ پەرستراوی (راستەقینەی) ئێوە تەنها خوایە ﴿الَّذِي لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ئەو نەبێت ﴿وَسِعَ كُلَّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ زانیاری ئەو هەموو شتێکی گرتۆتەوە. ٩٨)

كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ مِنْ أَنۢبَآءِ مَا قَدْ سَبَقَ ۚ وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ مِن لَّدُنَّا
ذِكْرًا ﴿٩٩﴾ مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ فَإِنَّهُۥ يَحْمِلُ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وِزْرًا
﴿١٠٠﴾ خَٰلِدِينَ فِيهِ ۖ وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ حِمْلًا ﴿١٠١﴾ يَوْمَ يُنفَخُ
فِى ٱلصُّورِ ۚ وَنَحْشُرُ ٱلْمُجْرِمِينَ يَوْمَئِذٍ زُرْقًا ﴿١٠٢﴾ يَتَخَٰفَتُونَ
بَيْنَهُمْ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا ﴿١٠٣﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ إِذْ يَقُولُ
أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا ﴿١٠٤﴾ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلْجِبَالِ
فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّى نَسْفًا ﴿١٠٥﴾ فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا ﴿١٠٦﴾
لَّا تَرَىٰ فِيهَا عِوَجًا وَلَآ أَمْتًا ﴿١٠٧﴾ يَوْمَئِذٍ يَتَّبِعُونَ ٱلدَّاعِىَ
لَا عِوَجَ لَهُۥ ۖ وَخَشَعَتِ ٱلْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا
﴿١٠٨﴾ يَوْمَئِذٍ لَّا تَنفَعُ ٱلشَّفَٰعَةُ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ ٱلرَّحْمَٰنُ وَرَضِىَ لَهُۥ
قَوْلًا ﴿١٠٩﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ
عِلْمًا ﴿١١٠﴾ ۞ وَعَنَتِ ٱلْوُجُوهُ لِلْحَىِّ ٱلْقَيُّومِ ۖ وَقَدْ خَابَ مَنْ
حَمَلَ ظُلْمًا ﴿١١١﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤْمِنٌ فَلَا
يَخَافُ ظُلْمًا وَلَا هَضْمًا ﴿١١٢﴾ وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا
وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ ٱلْوَعِيدِ لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا ﴿١١٣﴾

ئەم بەرووە: (ئەزار پارانەوە مەکان لە خۆتان، ئەزار پارانەوە مەکان لە منداڵەکانتان، ئەزار پارانەوە مەکان لە مـــــەرویەت و سامانتان، ئەوەتا ئەوەما کۆمەکەتان لە کاتێکدا بێت خوای گەورە ئەوەما ڤێیدا کێیا مەکات و ئەوانەکەتان گـــێیا بکات).

ئایەتی (٢٦) سورەتی (یونس) ئا قال ڕەسوڵ (ﷺ): (ئـــەهڵی ئـــەو جێگـــەیە ئەمن و جێگـــەی ئاگـــادار) (ڕواە مـــــسلم).

پێناسەیەرین بشوا

(ﷺ) ئەم بەرووە: (ئەوتیا ڕیوایەتی باوەڕدارەو بەمەحەمەدی بن عبدالله).

ئایەتی (٢٦) سورەتی (یونس) ئا إن رسول الله (ﷺ) قال عند هذه الآية: (للذين أحسنوا الحسنى وزيادة) وقال: (إذا دخل أهل الجنة الجنة وأهل النار النار نادى منادٍ يا أهل الجنة إن لكم عند الله موعدا يريد أن ينجزكموه، فيقولون: وما هو؟ ألم يثقل موازيننا؟ ألم يبيض وجوهنا؟ ويدخلنا الجنة ويزحزحنا من النار؟-

﴿كَذَٰلِكَ نَقُصُّ عَلَيْكَ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تا بەو جۆرە دەیگێڕینەوە بۆت ﴿مِنْ أَنبَاءِ مَا قَدْ سَبَقَ﴾ هەندێك لەبەسەرهاتو هەواڵی ئەو (گەلانەی) رابوردون ﴿وَقَدْ ءَاتَيْنَٰكَ﴾ بێگومان پێمان داوی. ﴿مِن لَّدُنَّا ذِكْرًا﴾ لەلایەن خۆمانەوە قورئان. ٩٩)﴿مَّنْ أَعْرَضَ عَنْهُ﴾ هەر کەسێ پشتی تێ بکات ﴿فَإِنَّهُ يَحْمِلُ﴾ ئەوە بەراستی هەڵیدەگرێ ﴿يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا. ﴿وِزْرًا﴾ بارێکی قورس (لەتاوان). ١٠٠)﴿خَٰلِدِينَ فِيهِ﴾ بێ بڕانەوە تێیدا دەمێننەوە ﴿وَسَآءَ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ حِمْلًا﴾ ﷺ بارێکی خراپ و بێ فەڕیان بەکۆڵەوەیە لەڕۆژی دواییدا. ١٠١)﴿يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ﴾ ئەو ڕۆژەی کە فوو دەکرێ بەشەیپوردا (بۆ جاری دووەم) ﴿وَنَحْشُرُ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئەوسا تاوان باران کۆدەکەینەوە ﴿يَوْمَئِذٍ زُرْقًا﴾ لەو ڕۆژەدا لەش و چاویان شین هەڵگەڕاوە. ١٠٢)﴿يَتَخَٰفَتُونَ بَيْنَهُمْ﴾ بەچرپەوە لەنێوان خۆیاندا دەڵێن ﴿إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا عَشْرًا﴾ ئێوە تەنها دە (شەوو ڕۆژ لەدنیادا) ماونەتەوە. ١٠٣)﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ﴾ ئێمە چاك دەزانین بەوەی ئەوان دەیڵێن ﴿إِذْ يَقُولُ أَمْثَلُهُمْ طَرِيقَةً﴾ کاتێ (ئەوەیان) کە ژیرتریانە و نزیك تریانە لەڕاستییەوە دەڵێ ﴿إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا يَوْمًا﴾ ئێوە تەنها بەك ڕۆژ ماونەتەوە. ١٠٤)﴿وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْجِبَالِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پرسیارت لێ دەکەن سەبارەت بەشاخەکان ﴿فَقُلْ يَنسِفُهَا رَبِّي نَسْفًا﴾ تۆش بڵێ پەروەردگار لەبێخیان دێنی و وردو خاشیان دەکات ئینجا باپرژو بڵاویان دەکاتەوە. ١٠٥)﴿فَيَذَرُهَا قَاعًا صَفْصَفًا﴾ ئینجا ڕێکو ساف بێ ئاوو گژوگیاو دەیهێڵێتەوە. ١٠٦)﴿لَّا تَرَىٰ فِيهَا﴾ نابینی تێیدا ﴿عِوَجًا وَلَا أَمْتًا﴾ هیچ جۆرە لاریو بەرزی و نزمییەك. ١٠٧)﴿يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا ﴿يَتَّبِعُونَ الدَّاعِيَ﴾ هەموو دەکەونە شوێن جاڕدەری (کۆکردنەوە) ﴿لَا عِوَجَ لَهُ﴾ لارە جڵەوی ناکەن لەفەرمانی ﴿وَخَشَعَتِ الْأَصْوَاتُ لِلرَّحْمَٰنِ﴾ لەترسی خوای میهرەبان هەموو دەنگەکان نزم دەبن ﴿فَلَا تَسْمَعُ إِلَّا هَمْسًا﴾ چیەچپ نەبێ شتێك نابیستی. ١٠٨)﴿يَوْمَئِذٍ﴾ تا لەو ڕۆژەدا ﴿لَّا تَنفَعُ الشَّفَٰعَةُ﴾ تکا کردن سوودی نیە ﴿إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ﴾ مەگەر کەسێ خوای میهرەبان ڕێگای بدات ﴿وَرَضِيَ لَهُ قَوْلًا﴾ و لەو وتەکەشی ڕازی بێ. ١٠٩)﴿يَعْلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ و ئاگادارە ﴿مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهەموو ئەو شتانەی لەپێشیانەوەیە (لەقیامەتدا چاوەڕێیانە) ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ وە بەهەموو ئەو شتانە لەپاشیانەوەیە (لەدنیادا کردوویانە) ﴿وَلَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا﴾ بەڵام ئەوان دەربارەی خوا هەموو شتێك نازانن. ١١٠)﴿وَعَنَتِ الْوُجُوهُ﴾ هەموو دەمو چاوەکان (لەڕۆژی قیامەتدا) مل کەچو فەرمانبەردارن ﴿لِلْحَيِّ الْقَيُّومِ﴾ بۆ (خوای) هەمیشە زیندوو و ڕاگری بوونەوەرە ﴿وَقَدْ خَابَ﴾ بێگومان زەرەرمەند بووە. ١١١) ﴿مَنْ حَمَلَ ظُلْمًا﴾ ئەوەی کەباری ستەمی هەڵگرتبێ ﴿وَمَن يَعْمَلْ مِنَ الصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوەش کردەوە چاکەکانی کردبێ ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ باوەڕداریش بوو بێت ﴿فَلَا يَخَافُ ظُلْمًا﴾ ئەوە نەلە ستەم دەترسێ (لێی بکرێ) ﴿وَلَا هَضْمًا﴾ نەلە کەم کردنەوەی پاداشتی (دەترسێ). ١١٢)﴿وَكَذَٰلِكَ﴾ تابەو جۆرە ﴿أَنزَلْنَٰهُ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا﴾ قورئانێکی عەرەبیمان دابەزاندووە ﴿وَصَرَّفْنَا فِيهِ مِنَ الْوَعِيدِ﴾ بە چەند جۆر و شێواز هەڕەشەمان لەودا باسکردووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی لە خوا بترسن و خۆیان بپارێزن (لە تاوان) ﴿أَوْ يُحْدِثُ لَهُمْ ذِكْرًا﴾ یابیرکردنەوەو بێ داری دروست ببێ بۆیان (بەهۆی قورئانەوە). ١١٣)

فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ ۗ وَلَا تَعْجَلْ بِٱلْقُرْءَانِ مِن قَبْلِ أَن
يُقْضَىٰٓ إِلَيْكَ وَحْيُهُۥ ۖ وَقُل رَّبِّ زِدْنِى عِلْمًا ﴿١١٤﴾ وَلَقَدْ عَهِدْنَآ
إِلَىٰٓ ءَادَمَ مِن قَبْلُ فَنَسِىَ وَلَمْ نَجِدْ لَهُۥ عَزْمًا ﴿١١٥﴾ وَإِذْ قُلْنَا
لِلْمَلَٰٓئِكَةِ ٱسْجُدُوا۟ لِءَادَمَ فَسَجَدُوٓا۟ إِلَّآ إِبْلِيسَ ۖ أَبَىٰ
﴿١١٦﴾ فَقُلْنَا يَٰٓـَٔادَمُ إِنَّ هَٰذَا عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا
مِنَ ٱلْجَنَّةِ فَتَشْقَىٰٓ ﴿١١٧﴾ إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا وَلَا تَعْرَىٰ ﴿١١٨﴾
وَأَنَّكَ لَا تَظْمَؤُا۟ فِيهَا وَلَا تَضْحَىٰ ﴿١١٩﴾ فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ
ٱلشَّيْطَٰنُ قَالَ يَٰٓـَٔادَمُ هَلْ أَدُلُّكَ عَلَىٰ شَجَرَةِ ٱلْخُلْدِ وَمُلْكٍ
لَّا يَبْلَىٰ ﴿١٢٠﴾ فَأَكَلَا مِنْهَا فَبَدَتْ لَهُمَا سَوْءَٰتُهُمَا وَطَفِقَا
يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ ٱلْجَنَّةِ ۚ وَعَصَىٰٓ ءَادَمُ رَبَّهُۥ فَغَوَىٰ ﴿١٢١﴾
ثُمَّ ٱجْتَبَٰهُ رَبُّهُۥ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ ﴿١٢٢﴾ قَالَ ٱهْبِطَا مِنْهَا
جَمِيعًۢا ۖ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ ۖ فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّى هُدًى
فَمَنِ ٱتَّبَعَ هُدَاىَ فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ ﴿١٢٣﴾ وَمَنْ أَعْرَضَ عَن
ذِكْرِى فَإِنَّ لَهُۥ مَعِيشَةً ضَنكًا وَنَحْشُرُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
أَعْمَىٰ ﴿١٢٤﴾ قَالَ رَبِّ لِمَ حَشَرْتَنِىٰٓ أَعْمَىٰ وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا ﴿١٢٥﴾

حەق، ئیتر خودا پاشا
ڕاستەقینەکە بەرزە و
پیرۆزە، تۆ پەلە مەکە
لە خوێندنەوەی قورئان
پێش ئەوەی وەحیەکەی
بۆ تەواو بکرێت و بڵێ:
پەروەردگارم زانستم
زیاتر بکە (٧٤)
وە بەڕاستی پێشتر
پەیمانمان بە ئادەم دا
بەڵام لەبیری چوو و
هیچ ئیرادەیەکی
بەهێزمان لە ئادەمدا
نەدۆزیەوە (٧٥)
وە کاتێک بە فریشتەکان
گوت سوجدە بۆ ئادەم
ببەن هەموویان سوجدەیان
برد جگە لە ئیبلیس
کە ڕازی نەبوو (٧٦)
ئینجا گوتمان ئەی ئادەم
بەڕاستی ئەمە دوژمنی
تۆ و هاوسەرەکەتە
ئاگاداربە با لە بەهەشت
دەرتان نەکات و
بەدبەخت نەبیت (٧٧)
بەڕاستی لێرە تۆ
برسی نابیت و
رووتیش نابیتەوە (٧٨)
وە تینوو نابیت و
گەرمات لێ نادا (٧٩)
ئینجا شەیتان وەسوەسەی
بۆ هێنا و گوتی ئەی
ئادەم ئایا ڕێنمایی
دارەکەی هەمیشەیی
و پاشایەتییەکەی
نەمرت بکەم (٨٠)
ئینجا هەردووکیان
لێیان خوارد و
ڕووتی و قژوپۆشی
بەهەشتیان بۆ
دەرکەوت و ئادەم
سەرپێچی لە
پەروەردگاری کرد
بەڵێنەکانی پێ دراوە دەیەوێ بۆیان جێبەجێ بکات ؛ ئەوانیش دەڵێن: چی یە ئەو (بەڵێنە)؟ ئایا کاتێکی کورتە
چاکە کاتەکانی فۆرس نەکردووە؟، ئایا پەیمانی سەیی نەکردووە؟، ئایا ئەو هەستووینە بەدەنگت و لەئاگریش
نەیپارێزوین؟، (وتی) جا پەردە لەسەریان بۆیان، و سەیری خۆیان دەکەن سوێند بەخوا هیچ شتێکی پێ
نەماون خۆشترویست لایان لەسەیر کردنی خۆیانی کچوپڕ نەبووبێ، (لێر جاوانی پێ گەش بۆتەوە)

﴿فَتَعَالَى اللَّهُ﴾ ئنجا بەرزو بڵندە ئەو خوایە ﴿الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ کەدەسەڵات دارێکی(پادشایەکی) حەق و ڕاستە ﴿وَلَا تَعْجَلْ بِالْقُرْآنِ﴾ پەلە مەکە لە(خوێندنی) قورئاندا ﴿مِن قَبْلِ﴾ لەپێش ئەوەی ﴿أَن يُقْضَىٰ إِلَيْكَ وَحْيُهُ﴾ سرووەش کردنەکەی بۆت تەواو بێت ﴿وَقُل رَّبِّ زِدْنِي عِلْمًا﴾ وەبڵێ ئەی پەروەردگارم زانست و زانیاریم زیاد بکە. ١١٤) ﴿وَلَقَدْ عَهِدْنَا إِلَىٰ آدَمَ مِن قَبْلُ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە پێشتر پەیمان و بەڵێنمان لەئادەم وەرگرت (لەدرەختی قەدەغەکراو نەخوات) ﴿فَنَسِيَ﴾ بەڵام کاری پێ نەکرد (لەبیری چوو) ﴿وَلَمْ نَجِدْ لَهُ عَزْمًا﴾ وە ئێمە لەودا لێبڕانمان نەدی. ١١٥) ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ﴾(یاسی) ئەو کاتە بکە بەفریشتەکانمان ووت: ﴿اسْجُدُوا لِآدَمَ﴾ سوژدە بەرن بۆ ئادەم ﴿فَسَجَدُوا﴾ ئەوانیش هەموو سوژدەیان برد ﴿إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ﴾ جگە لەشەیتان کەسەرپێچی کرد(و سوژدەی نەبرد). ١١٦) ﴿فَقُلْنَا يَا آدَمُ﴾ ئینجا ووتمان ئەی ئادەم ﴿إِنَّ هَٰذَا﴾ بەڕاستی ئەم (ئیبلیسە) ﴿عَدُوٌّ لَّكَ وَلِزَوْجِكَ﴾ دوژمنی تۆو هاوسەرەکەتە ﴿فَلَا يُخْرِجَنَّكُمَا مِنَ الْجَنَّةِ﴾ کەواتە (ئاگادارین) لە بەهەشت دەرتان نەکات ﴿فَتَشْقَىٰ﴾ چونکە دوو چاری ناخۆشی و زەحمەت دەبیت. ١١٧) ﴿إِنَّ لَكَ أَلَّا تَجُوعَ فِيهَا﴾ بێگومان تۆ لەو(بەهەشتە)دا برسیت نابێ ﴿وَلَا تَعْرَىٰ﴾ وڕووتو قوت نابی. ١١٨) ﴿وَأَنَّكَ لَا تَظْمَأُ فِيهَا﴾ وبێگومان لەودا تینووت نابێ ﴿وَلَا تَضْحَىٰ﴾ وە هەتاوی (خۆر) لێت نادات (ئازارت پێ ناگەیەنێ). ١١٩) ﴿فَوَسْوَسَ إِلَيْهِ الشَّيْطَانُ﴾ ئینجا شەیتان نیازی خراپی خستە دڵیەوە ﴿قَالَ﴾ ووتی ﴿يَا آدَمُ﴾ ئەی ئادەم ﴿هَلْ أَدُلُّكَ﴾ ئایا نیشانت بدەم ﴿عَلَىٰ شَجَرَةِ الْخُلْدِ﴾ دەرەختی نەمری (هەر کەس لێ ی بخوات هەرگیز نامرێ) ﴿وَمُلْكٍ لَّا يَبْلَىٰ﴾ و موڵک و دەسەڵاتێ هەر دوایی نەیەت. ١٢٠) ﴿فَأَكَلَا مِنْهَا﴾ ئینجا هەردووکیان لەو (بەروبوومی درەختە) یان خوارد ﴿فَبَدَتْ﴾ بەو هۆیەوە (جلو بەرگیان داماڵدراو) دەرکەوت ﴿لَهُمَا سَوْءَاتُهُمَا﴾ عەیبو عەورەتیان ﴿وَطَفِقَا﴾ وەدەستیان کرد ﴿يَخْصِفَانِ عَلَيْهِمَا مِن وَرَقِ الْجَنَّةِ﴾ بە داپۆشینی لەشیان بەگەڵای (درەختەکانی) بەهەشت ﴿وَعَصَىٰ آدَمُ رَبَّهُ﴾ وەئادەم سەرپێچی فەرمانی پەروەردگاری کرد ﴿فَغَوَىٰ﴾ ئیتر لەڕێگای ڕاست لای دا. ١٢١) ﴿ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ﴾ پاشان پەروەردگاری هەڵیبژارد (بۆ پێغەمبەرێتی) ﴿فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَىٰ﴾ وتەوبەی لێ قبووڵ کردو ڕێنموونی کرد. ١٢٢) ﴿قَالَ اهْبِطَا مِنْهَا﴾ (خوا) فەرمووی هەردووکتان بڕۆنە خوارەوە لەوێ (بەهەشت) ﴿جَمِيعًا﴾ بەیەکەوە ﴿بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ (نەوەکانتان) دەبنە دوژمنی یەکتری ﴿فَإِمَّا يَأْتِيَنَّكُم مِّنِّي هُدًى﴾ جا ئەگەر (بەپێغەمبەراندا) پەیامتان بۆ هات لەلایەن منەوە ﴿فَمَنِ اتَّبَعَ هُدَايَ﴾ ئەوسا ئەوەی شوێنی ڕێنموونی من بکەوێ ﴿فَلَا يَضِلُّ وَلَا يَشْقَىٰ﴾ ئەو (لەدنیادا) گومڕا نابێ و (لەڕۆژی دوایشدا) تووشی ناخۆشی و زەحمەت نابێ. ١٢٣) ﴿وَمَنْ أَعْرَضَ﴾ وە هەرکەسێ ڕوو وەرگێڕێ ﴿عَن ذِكْرِي﴾ لەڕێبازو یادی من ﴿فَإِنَّ لَهُ مَعِيشَةً ضَنْكًا﴾ ئەوە بێگومان ئەو کەسە گوزەرانێکی سەخت و تەنگی دەبێت (لەگۆڕدا) ﴿وَنَحْشُرُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ و لەڕۆژی دوایشدا حەشری دەکەین ﴿أَعْمَىٰ﴾ بەکوێری. ١٢٤) ﴿قَالَ رَبِّ﴾ دەڵێ ئەی پەروەردگارم ﴿لِمَ حَشَرْتَنِي أَعْمَىٰ﴾ بۆچی بە کوێری حەشرت کردم ﴿وَقَدْ كُنتُ بَصِيرًا﴾ خۆ من (لە دنیادا) ساغ و بینا بووم. ١٢٥)

قَالَ كَذَٰلِكَ أَتَتْكَ ءَايَٰتُنَا فَنَسِيتَهَا ۖ وَكَذَٰلِكَ ٱلْيَوْمَ تُنسَىٰ ﴿١٢٦﴾ وَكَذَٰلِكَ
نَجْزِى مَنْ أَسْرَفَ وَلَمْ يُؤْمِنۢ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِۦ ۚ وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَشَدُّ
وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٢٧﴾ أَفَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ يَمْشُونَ
فِى مَسَٰكِنِهِمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلنُّهَىٰ ﴿١٢٨﴾ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَكَانَ لِزَامًا وَأَجَلٌ مُّسَمًّى ﴿١٢٩﴾ فَٱصْبِرْ عَلَىٰ
مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ قَبْلَ طُلُوعِ ٱلشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا ۖ
وَمِنْ ءَانَآىِٕ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْ وَأَطْرَافَ ٱلنَّهَارِ لَعَلَّكَ تَرْضَىٰ ﴿١٣٠﴾ وَلَا
تَمُدَّنَّ عَيْنَيْكَ إِلَىٰ مَا مَتَّعْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا مِّنْهُمْ زَهْرَةَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ ۚ وَرِزْقُ رَبِّكَ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٣١﴾ وَأْمُرْ أَهْلَكَ بِٱلصَّلَوٰةِ
وَٱصْطَبِرْ عَلَيْهَا ۖ لَا نَسْـَٔلُكَ رِزْقًا ۖ نَّحْنُ نَرْزُقُكَ ۗ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلتَّقْوَىٰ
﴿١٣٢﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَا يَأْتِينَا بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّهِۦٓ ۚ أَوَلَمْ تَأْتِهِم بَيِّنَةُ مَا فِى
ٱلصُّحُفِ ٱلْأُولَىٰ ﴿١٣٣﴾ وَلَوْ أَنَّآ أَهْلَكْنَٰهُم بِعَذَابٍ مِّن قَبْلِهِۦ
لَقَالُوا۟ رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ مِن
قَبْلِ أَن نَّذِلَّ وَنَخْزَىٰ ﴿١٣٤﴾ قُلْ كُلٌّ مُّتَرَبِّصٌ فَتَرَبَّصُوا۟ ۖ
فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ أَصْحَٰبُ ٱلصِّرَٰطِ ٱلسَّوِىِّ وَمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿١٣٥﴾

نایەتی (٤٤) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل ياعبادي إني حرمت الظلم على نفسي وجعلته بينكم محرماً فلا تظالموا ياعبادي إنما هي أعمالكم أحصيها لكم ثم أوفيكم أياها فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرموێ: ئەی بەندەکانم من ستەمم لەسەر خۆم یاساغ (حەرام) کردووە لەنێوان تێوەشدا بە یاساغ (حەرام)م دانانوە کەواتە لە نێوان خۆتاندا ستەم لەیەکتر مەکەن، ئەی بەندەکانم بێگومان ئەمانە کردەوەکانتانە بۆتان تۆماری دەکەم پاشان پاداشتتان دەدەمەوە جاهەر کەس پاداشتی چاکەی درایەوە باسوپاسی خوا بکات وە هەرکەسیش پاداشتی خراپی درایەوە یاتۆمەی کەس نەکات خۆی نەبێت).

﴿خوا﴾ دەفەرموێ هەر بەو شێوەی﴿ئایەتەکانی تێمەت بۆ هات و لەبیری خۆت بردەوە(و گوێی پووچت لەناستیدا﴿بەهەمان شێوە تۆش ئەمڕۆ گوێت بێ ئاگرێ لەبیر دەکرێی. ١٢٦﴿وەهەر بەو جۆرە تۆڵە دەستێنین لەوەی زیادە پەوی گرتبێت﴿و باوەڕی نەهێنایێ بەئایەتەکانی پەروەردگاری﴿ئاخرەت﴾ وە سزای پڕتر دواییە﴿بەتین تر بەردەوام تر﴿سزای دنیا﴾. ١٢٧﴿دەی ئایا (خوا) بۆی ڕوون نەکردووەتەوە﴿چەندمان لە نەوە بردە﴿لەگەڵ نەوەی چەرخەکانی پێش ئەمان﴿کە(ئەم بێ باوەڕانە) دەگەڕێن و هات و چۆ دەکەن بەجێ و شوێنەکانیاندا﴿بەڕاستی لەوەدا (کەباسکرا﴿چەند بەڵگە و نیشانەی هەیە بۆ ئەو کەسانەی گوێ. ١٢٨﴿ئەگەر لەبەر بەڵێن و بڕیارێک نەبوایە﴿سەبارەت بەپەروەردگارتەوە پێشتر دراوە(بۆ لەناوبردنیان﴿بێگومان (لەئێستا بردنی بێ باوەڕان) پێویست دەبوو﴿ئەگەر ماوەی دیاری کراویش نەبوایە (کەقیامەتە). ١٢٩﴿بەرگە بدەن﴾ کەوانە(ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئارام بگرە لەسەر ئەوەی ئەوانە دەیڵێن﴿و لەپێش هەڵاتنی خۆر﴿ڕۆژ ئاوا﴾ و لەپێش ئاوا بوونی دا﴿نوێژی بەیانی و نیوەڕۆ و ئێوارە﴾ و لەهەندێ کات و ساتەکانی شەودا خوا بپەرستە و نوێژ بکە﴿وەهە سەرەتای ڕۆژدا﴿تاقیکردنەوە﴾ بۆ ئەوەی (پاداشتێ بدرێتەوە) کەپێی دانێی بێت. ١٣٠﴿ئا تۆ چاوەکانت مەبڕە﴿بۆ ئەوەی (پاداشتێ ئەو ئازو نیعمەتانەی داومانە﴿بەناقەو دەستەبە لەوان (بێ باوەڕان)﴿چونکە ئەوە) ژیانەت و جوانی ئەم ژیانی دنیایە﴿بۆ ئەوەیە تاقیبیان بکەینەوە تیایدا﴿دڵنیابە ڕیسق و ڕۆزی پەروەردگارت (لەخوا ڕۆژدا﴿چاکترو بەردەوامترە. ١٣١﴿(ئەی موحەممەد(ﷺ)) فەرمان بدە بەئەندامانی خێزانەکەت﴿بەنوێژ کردن و خۆشت خۆڕاگر بەردەوام بە لەسەر بەجێ هێنانی﴿ئێمە داوای ڕۆزیت لێ ناکەین﴿بەڵکو ئێمە ڕیسق و ڕۆزی تۆ دەدەین﴿وەسەرەنجامی﴿چاک بۆ پارێزکاران و خواناسانە. ١٣٢﴿وەئا﴿(بێ باوەڕان) ووتیان﴿لا﴿(ئەگەر ڕاستە پێغەمبەرە) دەی بۆ بۆمان ناهێنێ﴿بەڵگەو موعجیزەیەک لەلایەن پەروەردگارییەوە﴿ئایا ئەوان بەڵگەی ئاشکرایان بۆ نەهاتووە﴿ئا﴿کە لەپەڕاوە پێشووەکاندا هەیوو (وەک تەوراتو ئینجیل). ١٣٣﴿ئەگەر ئێمە ئەوانمان لەناو بردبایە﴿بەسزایەک پێش (ئاردنی پێغەمبەر(ﷺ)) ﴿بێگومان (لەدوا ڕۆژدا) دەیان ووت ئەی پەروەردگارمان﴿بۆچی (لەدنیادا) پێغەمبەرێکت بۆ نەنارد﴿تاشوێنی بەرنامەو ئایەتەکانی تۆ بکەوتبنایە﴿پێش ئەوەی سەرشۆڕ و ڕسوا ببین. ١٣٤﴿(ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: هەموو چاوەڕوانین (ێ لایەکمان سەرەنجامەکەوێ﴿دە ئێوەش چاوەڕوان بن﴿ئەمسا﴿ئەوسا لە ئایندەدا دەزانن﴿کێ ڕێگای ڕاستە﴿و ێ کەسێ ڕێنموونی وەرگرتووە. ١٣٥﴿

سورة الأنبياء

بسم الله الرحمن الرحيم

اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ مُعْرِضُونَ ﴿١﴾
مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ
يَلْعَبُونَ ﴿٢﴾ لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ وَأَسَرُّوا النَّجْوَى الَّذِينَ ظَلَمُوا
هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ وَأَنتُمْ
تُبْصِرُونَ ﴿٣﴾ قَالَ رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ
وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٤﴾ بَلْ قَالُوا أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ بَلِ
افْتَرَاهُ بَلْ هُوَ شَاعِرٌ فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ
﴿٥﴾ مَا آمَنَتْ قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ
﴿٦﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ إِلَّا رِجَالًا نُّوحِي إِلَيْهِمْ فَاسْأَلُوا أَهْلَ
الذِّكْرِ إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٧﴾ وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا
لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ ﴿٨﴾ ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ
الْوَعْدَ فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ ﴿٩﴾
لَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ كِتَابًا فِيهِ ذِكْرُكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٠﴾

ئايەتى (٥٩) سورەتى (يونس)، من مالك بن نضلة (رضي الله عنه) قال: أتيت رسول الله وأنا رثُّ الهيئة، فقال: (هل لك مال؟)، قلت: نعم، قال: (قال من أي مال)، قال قلت: من كل المال من الإبل و الرقيق و الخيل و الغنم، فقال: (إذا آتاك الله مالاً فلير عليك)(رواه الإمام أحمد)، مالێكى كوردى ئەوانە (خواى گەورە پێى داون) دەڵێن هاتنە خوارەوە

پێغەمبەرى خوا (ﷺ) جل و بەرگێكى كۆن و خراپ لەبەردابوو، فەرمووى: (ئايا تۆ مالّ و سامانت هەيە؟)، وتم: بەڵێ، فەرمووى: (كام جۆرە مالّەت هەيە؟)، وتم: هەموو جۆرە مالێكم هەيە وشترو كالوبەر ئەسپ و قاتر و سەرو بنێ، فەرمووى: (كەوەكو خواى گەورە مالێكى پێداويت باپيشانەوە دەرباربێت بيبينرێت).

سورەتی ﴿ الأنبياء ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿اقْتَرَبَ لِلنَّاسِ حِسَابُهُمْ﴾ لێپرسینەوەی خەڵکی نزیک بۆتەوە ﴿وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ﴾ بەڵام ئەوان لە بێ ئاگایی و غەفڵەتدا ﴿مُعْرِضُونَ﴾ پشت تێکەر و ڕوو وەرگێڕن (لە ئایینی خوا). ١)﴿مَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّن رَّبِّهِم مُّحْدَثٍ﴾ هەر پەیامێکی تازەیان لە پەروەردگارییانەوە بۆ بێت (کە قورئانە) ﴿إِلَّا اسْتَمَعُوهُ وَهُمْ يَلْعَبُونَ﴾ ئەوان دەیبیستن و گاڵتەی پێ دەکەن. ٢)﴿لَاهِيَةً قُلُوبُهُمْ﴾ دڵەکانیان بێ ئاگایە ﴿وَأَسَرُّوا النَّجْوَى﴾ ڕاز بە نهێنی چیەیان دەکەن ﴿الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئەوانەی ستەمیان کردبوو ﴿هَلْ هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ (دەڵێن) ئایا ئەم (پێغەمبەر)ەش هەر پیاوێک نییە وەک ئێوە ﴿أَفَتَأْتُونَ السِّحْرَ﴾ دەی ئایا ئێوە دەڕۆن بە دوای جادوودا ﴿وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئێوە دەبینن (دەزانن ئەوەی موحەممەد (ﷺ) دەیڵێ سیحرە). ٣) ﴿قَالَ﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) فەرمووی ﴿رَبِّي يَعْلَمُ الْقَوْلَ﴾ پەروەردگارم بە هەموو قسەیەک (چرپە یەک) دەزانێ ﴿فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ لە ئاسمان بێ یا لە زەوی ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ ئەو زاتە بیسەری زانایە. ٤)﴿بَلْ قَالُوا﴾ ئەوانە ووتیان نا (ئەوەی موحەممەد(ﷺ) هێناویەتی ئیگانییە) بەڵکو ﴿أَضْغَاثُ أَحْلَامٍ﴾ چەند شەو بینینێکی تێکەڵ و پێکەڵی (موحەممەد (ﷺ)) ﴿بَلِ افْتَرَاهُ﴾ نا بەڵکو موحەممەد (ﷺ) خۆی ئەم (قورئانە)ی هەڵبەستووە ﴿بَلْ هُوَ شَاعِرٌ﴾ نابەڵکو ئەو (موحەممەد (ﷺ)) شاعیرە ﴿فَلْيَأْتِنَا بِآيَةٍ﴾ دەبانێشانە وەک موعجیزەیەکمان بۆ بێنێ ﴿كَمَا أُرْسِلَ الْأَوَّلُونَ﴾ وەک (ئەو موعجیزاتەی) پێغەمبەرانی پێشووی پێ ئێردرابوو. ٥) ﴿مَا آمَنَتْ﴾ بڕوایان نەهێنا ﴿قَبْلَهُم مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا﴾ (هەڵکی) هیچ شار و ناوەدانێک پێش ئەمان کەلەناومان بردبوون ﴿أَفَهُمْ يُؤْمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەمان باوەڕ دێنن. ٦)﴿وَمَا أَرْسَلْنَا﴾ ئەمان ناردووە ﴿قَبْلَكَ﴾ پێش تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿إِلَّا رِجَالًا﴾ جگە لە پیاوانێک ﴿نُّوحِي إِلَيْهِمْ﴾ کە ئێمە و سرووشمان بۆ کردبوون ﴿فَاسْأَلُوا أَهْلَ الذِّكْرِ﴾ دەی پرسیار بکە لە خاوەنی کتێبەکانی (پێشوو زانایانی گاورد و جوولەکە) ﴿إِن كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە نازانن. ٧)﴿وَمَا جَعَلْنَاهُمْ جَسَدًا﴾ ئێمە ئەو پێغەمبەرانەمان نەکردۆتە پەیکەرێک ﴿لَّا يَأْكُلُونَ الطَّعَامَ﴾ کە خواردن نەخۆن ﴿وَمَا كَانُوا خَالِدِينَ﴾ وە ئەوان هەمیشەیی و نەمر نەبوون. ٨)﴿ثُمَّ صَدَقْنَاهُمُ الْوَعْدَ﴾ پاشان بەڵێنێک کە پێمان دابوون بەجێمان هێنا ﴿فَأَنجَيْنَاهُمْ وَمَن نَّشَاءُ﴾ جا ئەوانە و هەرکەسێکمان دەویست (لە بڕواداران) ڕزگارمان کردن ﴿وَأَهْلَكْنَا الْمُسْرِفِينَ﴾ وە زیادەڕەوانمان لەناوبرد. ٩)﴿لَقَدْ أَنزَلْنَا﴾ سوێند بەخوا ناردومانەتە خوارەوە ﴿إِلَيْكُمْ كِتَابًا﴾ کتێبێک بۆ ئێوە ﴿فِيهِ ذِكْرُكُمْ﴾ کە سەربەرزی و ناوبانگی ئێوەی تێدایە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا بۆ بیر ناکەنەوە. ١٠)

وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ كَانَتْ ظَالِمَةً وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا
ءَاخَرِينَ ﴿١١﴾ فَلَمَّآ أَحَسُّوا۟ بَأْسَنَآ إِذَا هُم مِّنْهَا يَرْكُضُونَ ﴿١٢﴾
لَا تَرْكُضُوا۟ وَٱرْجِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَآ أُتْرِفْتُمْ فِيهِ وَمَسَٰكِنِكُمْ لَعَلَّكُمْ
تُسْـَٔلُونَ ﴿١٣﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿١٤﴾ فَمَا زَالَت تِّلْكَ
دَعْوَىٰهُمْ حَتَّىٰ جَعَلْنَٰهُمْ حَصِيدًا خَٰمِدِينَ ﴿١٥﴾ وَمَا خَلَقْنَا
ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَٰعِبِينَ ﴿١٦﴾ لَوْ أَرَدْنَآ أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا
لَّٱتَّخَذْنَٰهُ مِن لَّدُنَّآ إِن كُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿١٧﴾ بَلْ نَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ
عَلَى ٱلْبَٰطِلِ فَيَدْمَغُهُۥ فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ ۚ وَلَكُمُ ٱلْوَيْلُ مِمَّا تَصِفُونَ
﴿١٨﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَمَنْ عِندَهُۥ لَا يَسْتَكْبِرُونَ
عَنْ عِبَادَتِهِۦ وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ ﴿١٩﴾ يُسَبِّحُونَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ
لَا يَفْتُرُونَ ﴿٢٠﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوٓا۟ ءَالِهَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ هُمْ يُنشِرُونَ
﴿٢١﴾ لَوْ كَانَ فِيهِمَآ ءَالِهَةٌ إِلَّا ٱللَّهُ لَفَسَدَتَا ۚ فَسُبْحَٰنَ ٱللَّهِ رَبِّ ٱلْعَرْشِ
عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٢٢﴾ لَا يُسْـَٔلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْـَٔلُونَ ﴿٢٣﴾ أَمِ
ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً ۖ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ ۖ هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِىَ
وَذِكْرُ مَن قَبْلِى ۗ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ٱلْحَقَّ ۖ فَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٤﴾

ئایەتی (٦٢) سورەتی (یونس): قال رسول الله (ﷺ): (لقد كان فيما كان قبلكم من الأمم ناس محدّثون فإن يك في أمتي أحد فإنه عمر) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بەڕاستی لەگەلان وەیللەتانی پێش ئێوە دا کەسانێك هەبوون هەواڵیان پێ دەدراء ئەگەر لەم ئوممەتەی منـدا کەسێك هەبێت ئەوە بێ گومان عومەرە).

ئایەتی (٩٢) سورەتی (یونس): قدم النبي (ﷺ) المدينة و اليهود تصوم يوم عاشوراء، فقال: (ماهذا اليوم الذي تصومونه، فقالوا هذا يوم ظهر فيه موسى على فرعون، فقال النبي (ﷺ) لأصحابه أنتم أحق بموسى فصوموه)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) کاتێك کۆچی کرد بۆ مەدینە جوولەکەکان ڕۆژی عاشورا (دەیەم ڕۆژی مانگی موحرەم) بەڕۆژوو دەبوون، فەرمووی: -

﴿وَكَمْ قَصَمْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ چەندەها شارو دێهاتمان تێك شكاند (لەناو برد) ﴿كَانَتْ ظَالِمَةً﴾ كە(خەڵكەكەی) ستەمكار بوون ﴿وَأَنشَأْنَا بَعْدَهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾ وەپاش ئەوان گەل و تاقمی ترمان (لەجێیان) بەدی هێنا. ١١)﴿فَلَمَّا أَحَسُّوا بَأْسَنَا﴾ جا وەختێ (بێ باوەڕان) هەستیان كرد بەسزاو تۆڵەی ئێمە ﴿إِذَا هُم﴾ دەست بەجێ ئەوان ﴿مِّنْهَا يَرْكُضُونَ﴾ لەو شارانە بەچەسپانی ڕایان دەكرد ١٢)﴿لَا تَرْكُضُوا﴾ (فریشتەكان بەگاڵتەوە پێیان دەڵێن) ڕامەكەن ﴿وَارْجِعُوا﴾ و بگەڕێنەوە ﴿إِلَىٰ مَا أُتْرِفْتُمْ فِيهِ﴾ بۆلای ئەو نازو نیعمەتانەی كە ڕۆچوون تێیدا ﴿وَمَسَاكِنِكُمْ﴾ وە(بگەڕێنەوە) بۆ سەر خانوو ماڵەكانتان ﴿لَعَلَّكُمْ تُسْأَلُونَ﴾ بەڵكو پرسیارتان لێ بكرێ (لەوەی بەسەرتان هاتووە). ١٣)﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا﴾ (لەگەڵ هەڵهاتندا) دەیان ووت: هاوار بۆ ئێمە ﴿إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە ستەمكار بووین. ١٤)﴿فَمَا زَالَت﴾ ئیتر بەردەوام ﴿تِلْكَ دَعْوَاهُمْ﴾ ئەمە هاواریان بوو (هاوار بۆ ئێمە) ﴿حَتَّىٰ جَعَلْنَاهُمْ حَصِيدًا خَامِدِينَ﴾ هەتا هەموویانمان دروێنە و خامۆش كرد (لەناومان بردن). ١٥)﴿وَمَا خَلَقْنَا﴾ ئێمە دروستمان نەكردووە ﴿السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ﴾ ئاسمان و زەوی و ئەوەی لەنێوانیاندایە بەگاڵتەو بێ هودە. ١٦)﴿لَوْ أَرَدْنَا﴾ ئەگەر بمان ویستایە ﴿أَن نَّتَّخِذَ لَهْوًا﴾ سەرقاڵی بۆ خۆمان هەڵبژێرین (وەك هاوسەرو منداڵ) ﴿لَّاتَّخَذْنَاهُ مِن لَّدُنَّا إِن كُنَّا فَاعِلِينَ﴾ لەلایەن خۆمانەوە هەڵمان دەبژارد. ١٧)﴿بَلْ نَقْذِفُ بِالْحَقِّ عَلَى الْبَاطِلِ﴾ (واز لەوە بێنە) بەڵكو حەق دەدەین بەسەر بەتاڵ و ناحەقدا ﴿فَيَدْمَغُهُ﴾ بەهۆیەوە (بەتاڵ) مێشكی دەپژێ و تێكدەشكێ ﴿فَإِذَا هُوَ زَاهِقٌ﴾ ئینجا دەست بەجێ بەتاڵ دەفەوتێ و لەناو دەچێت ﴿وَلَكُمُ الْوَيْلُ﴾ هاوار (سزا بەتین) بۆ ئێوە ﴿مِمَّا تَصِفُونَ﴾ لەبەر ئەوەی دەیڵێن و ڕەوای دەدەن بۆ خوا (لەهاوسەرو منداڵ). ١٨)﴿وَلَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە ئەوەی لەئاسمانەكان و زەویدایە ﴿وَمَنْ عِندَهُ﴾ وەئەوانە (فریشتانە)ی كە لای خوان ﴿لَا يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِهِ﴾ هەرگیز لەپەرستنی ئەو خۆیان بەزل نازانن ﴿وَلَا يَسْتَحْسِرُونَ﴾ قەتیش ماندوو نابن. ١٩)﴿يُسَبِّحُونَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ شەوو ڕۆژ تەسبیحات و ستایش دەكەن ﴿لَا يَفْتُرُونَ﴾ ماندوونابن و سارد نابنەوە. ٢٠)﴿أَمِ اتَّخَذُوا﴾ ئایا ئەوانە هەڵیان بژاردووە (بڕیاریان داوە) ﴿آلِهَةً مِّنَ الْأَرْضِ﴾ چەند پەرستراوێك لەزەوی دا (بۆ خۆیان) ﴿هُمْ يُنشِرُونَ﴾ كەئەوانە (مردوو) زیندوو دەكەنەوە؟. ٢١)﴿لَوْ كَانَ فِيهِمَا آلِهَةٌ﴾ ئەگەر لەهەردووكیاندا (لە ئاسمان و زەویدا) چەند پەرستراوێك هەبوایە ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ جگە لەخوا ﴿لَفَسَدَتَا﴾ بێگومان (ئاسمان و زەوی) هەر دوو كاول و ئێران دەبوون ﴿فَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَرْشِ﴾ دەی پاك و بێگەردی بۆ خوای پەروەردگاری عەرش ﴿عَمَّا يَصِفُونَ﴾ لەوەی بێ باوەڕان ڕەوای دەدەن (بۆ خوا). ٢٢)﴿لَا يُسْأَلُ﴾ (خوا) پرسیاری لێ ناكرێت (وەخنەی لێ ناگیرێ) ﴿عَمَّا يَفْعَلُ﴾ لەهەر كارێك كەدەیكات ﴿وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ بەڵام ئەوان (ئادەمیزاد) پرسیاریان لێ دەكرێ. ٢٣)﴿أَمِ اتَّخَذُوا﴾ ئایا ئەوانە هەڵیان بژاردووە (بڕیاریان داوە) ﴿مِن دُونِهِ آلِهَةً﴾ چەند پەرستراوێك جگە لەخوا ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ (پێیان) بڵێ بەڵگەتان بێنن (لەسەر ئەوەی بڕیارتان داوە) ﴿هَٰذَا ذِكْرُ مَن مَّعِيَ﴾ ئەمە قسەی ئەم قورئانەیە(خوا ناردویەتی) بۆ من ﴿وَذِكْرُ مَن قَبْلِي﴾ وەقسەی ئەو (پەیامانەیە) لەپێش منە هاتوون(وەك تەوراتو ئینجیل لەهیچیاندا بوونی چەند پەرستراوێك ڕەوانەدراوە) ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ﴾ بەڵام زۆریەی زۆریان ﴿لَا يَعْلَمُونَ الْحَقَّ﴾ حەق و ڕاستی نازانن ﴿فَهُم مُّعْرِضُونَ﴾ لەبەر ئەوە پشتی تێدەكەن و ڕووی لێ وەردەگێڕن. ٢٤)

وَمَآ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِىٓ إِلَيْهِ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ
إِلَّآ أَنَا۠ فَٱعْبُدُونِ ﴿٢٥﴾ وَقَالُوا۟ ٱتَّخَذَ ٱلرَّحْمَٰنُ وَلَدًا سُبْحَٰنَهُۥ
بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ﴿٢٦﴾ لَا يَسْبِقُونَهُۥ بِٱلْقَوْلِ وَهُم
بِأَمْرِهِۦ يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ
وَلَا يَشْفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرْتَضَىٰ وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِۦ مُشْفِقُونَ
﴿٢٨﴾ ۞ وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّىٓ إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِۦ فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ
جَهَنَّمَ كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
أَنَّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَٰهُمَا ۖ وَجَعَلْنَا
مِنَ ٱلْمَآءِ كُلَّ شَىْءٍ حَىٍّ ۖ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ وَجَعَلْنَا فِى ٱلْأَرْضِ
رَوَٰسِىَ أَن تَمِيدَ بِهِمْ وَجَعَلْنَا فِيهَا فِجَاجًا سُبُلًا لَّعَلَّهُمْ
يَهْتَدُونَ ﴿٣١﴾ وَجَعَلْنَا ٱلسَّمَآءَ سَقْفًا مَّحْفُوظًا ۖ وَهُمْ عَنْ
ءَايَٰتِهَا مُعْرِضُونَ ﴿٣٢﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ وَٱلشَّمْسَ
وَٱلْقَمَرَ ۖ كُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَا جَعَلْنَا لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ
ٱلْخُلْدَ ۖ أَفَإِين مِّتَّ فَهُمُ ٱلْخَٰلِدُونَ ﴿٣٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ
ٱلْمَوْتِ ۗ وَنَبْلُوكُم بِٱلشَّرِّ وَٱلْخَيْرِ فِتْنَةً ۖ وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٣٥﴾

- (ئەم بڵاوە بڵاوكەكە كە بڵاوەى ئێمە دەگرێ، بڕیتیان لەمە تەنیا بڵاوەیە كە سوورە ئایەتەكانی سەرەكەوت بەسەر غیرەدیسە، پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەبەروری بەهاوەڵەكانی؛ (ئیسوە هایستەتیر لەپێش ئێمن بە موومسا لەسەر ئەوەیەڵكەدن بن ئاوبەدا).

ئایەتی (١) سوورەتی (هود)؛ قال رسول الله (ﷺ): (شيبتني هود والواقعة والمرسلات وعم يتساءلون وإذا الشمس كورت) رواه الترمذي. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویی: (ئەم سوورەتانە پیریان كردم؛ (هود) و (الواقعة) و (المرسلات) و (عم يتساءلون) و (إذا الشمس كورت)).

ئایەتی (٢) سوورەتی (هود)؛ صعد النبي (ﷺ) الصفا فجعل ينادي قريشا الأقرب فالأقرب فاجتمعوا، فقال: (يامعشر قريش: أرأيتم لو أخبرتكم أن خيلاً تصبحكم أكنتم مصدقي؟ -

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا﴾ وەئێمە نەمان ناردووە ﴿مِن قَبْلِكَ﴾ پێش تۆ ﴿مِن رَّسُولٍ﴾ هیچ پێغەمبەرێك ﴿إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ﴾ مەگەر نێگامان بۆ ناردووە ﴿أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا﴾ (یەوەی کە) بێگومان جگە لەمن هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿فَاعْبُدُونِ﴾ کەواتە تەنها من بپەرستن. ٢٥) ﴿وَقَالُوا﴾ (وەبێ باوەڕان) ووتیان ﴿اتَّخَذَ الرَّحْمَٰنُ وَلَدًا﴾ خوای میهرەبان منداڵی بۆ خۆی بڕیاردەوە (کە فریشتەکانن) ﴿سُبْحَانَهُ﴾ پاك و بێگەردە خوا (لەم شتانە) ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ﴾ بەڵکو ئەوانە (فریشتە) بەندەی ڕێزگیراو (ی خوا) ن. ٢٦) ﴿لَا يَسْبِقُونَهُ﴾ لە خوا پێش ناکەون ﴿بِالْقَوْلِ﴾ بەقسەو ووتە ﴿وَهُم بِأَمْرِهِ﴾ وەئەوان بەفەرمانی خوا ﴿يَعْمَلُونَ﴾ کار دەکەن. ٢٧) ﴿يَعْلَمُ﴾ (خوا) دەزانێ ئاگادارە ﴿مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ﴾ بە ئەوەی لەدنیا لەبەر دەستیاندایە ﴿وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ وە بە ئەوەی لەڕۆژی دواییدا بۆیان ئامادەکراوە ﴿وَلَا يَشْفَعُونَ﴾ وە (فریشتەکان) تکا ناکەن ﴿إِلَّا لِمَنِ ارْتَضَىٰ﴾ تەنها بۆ ئەو کەسە نەبێ (خوا) ڕازی بێ (تکای بۆ بکرێ) ﴿وَهُم مِّنْ خَشْيَتِهِ﴾ وە ئەوان (فریشتەکان) لەترس وهەیبەتی خوا ﴿مُشْفِقُونَ﴾ زۆر دەترسن. ٢٨) ﴿وَمَن يَقُلْ مِنْهُمْ﴾ وە هەرکام لەوانە (فریشتەکان) بڵێ ﴿إِنِّي إِلَٰهٌ مِّن دُونِهِ﴾ بێگومان منیش پەرستراوم جگە لەخوا ﴿فَذَٰلِكَ نَجْزِيهِ جَهَنَّمَ﴾ ئەو بە(ئاگری) دۆزەخ تۆڵەی لێ دەسەنین ﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەربەوجۆرە ﴿نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾ پاداشتی ستەمکاران دەدەینەوە(تۆڵەیان لێ دەکەینەوە). ٢٩) ﴿أَوَلَمْ يَرَ﴾ ئایا نەیان دی (نەیان زانیوە) ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانە بێ بڕوا بوون ﴿أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کەئاسمانەکان و زەوی ﴿كَانَتَا رَتْقًا﴾ هەردووکیان پێکەوەلکابوون (یەك پارچە بوون) ﴿فَفَتَقْنَاهُمَا﴾ ئینجا لەیەکترماندیاکردنەوە ﴿وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ﴾ وە فەراهەممان هێنا لەئاو ﴿كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ﴾ هەموو شتێکی زیندوو ﴿أَفَلَا يُؤْمِنُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە هەر باوەڕ ناهێنن؟. ٣٠) ﴿وَجَعَلْنَا فِي الْأَرْضِ﴾ وەدروستمان کردووە (دامان ناوە) لەزەویدا ﴿رَوَاسِيَ﴾ چەند شاخی دامەزراو ﴿أَن تَمِيدَ بِهِمْ﴾ بۆ ئەوە جووڵە جوڵ نەکات بەوان(زەی بەسەر پشتێوەن) ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا﴾ وە سازاندومانە لە زەوی (یا شاخەکان) دا ﴿فِجَاجًا سُبُلًا﴾ دۆڵ و ڕێگاوبانی زۆر ﴿لَّعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ﴾ تا ئەوان شارەزا بن و پێویستی خۆیان دابین بکەن. ٣١) ﴿وَجَعَلْنَا السَّمَاءَ﴾ وە ئاسمانمان کردووە ﴿سَقْفًا مَّحْفُوظًا﴾ بەسەقفێکی (سەرێکی) پارێزراو ﴿وَهُمْ عَنْ آيَاتِهَا﴾ بەڵام ئەوانە سەربارەت بە ئایەتەکانی ئاسمان ﴿مُعْرِضُونَ﴾ پشت تێکەرو روو وەرگێر بوون. ٣٢) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ وە هەر ئەو (خوا)یە ﴿خَلَقَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ کە شەو و ڕۆژی دروست کردووە ﴿وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ وە خۆر و مانگیش(ی دروست کردووە) ﴿كُلٌّ﴾ هەریەك لەوان ﴿فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ لە خولگەیەکدا دەسوڕێنەوە. ٣٣) ﴿وَمَا جَعَلْنَا﴾ بڕیارمان نەداوە ﴿لِبَشَرٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بۆ هیچ کەسێك لەپێش تۆوە ﴿الْخُلْدَ﴾ مانەوەی هەمیشەیی (نەمری) ﴿أَفَإِن مِّتَّ﴾ ئینجا ئەگەر تۆ بمری ﴿فَهُمُ الْخَالِدُونَ﴾ (دوا مردنی تۆ) جا ئایا ئەوان ژیانیان بەردەوام دەبێ و نامون (نەخێر). ٣٤) ﴿كُلُّ نَفْسٍ﴾ هەموو کەسێك ﴿ذَائِقَةُ الْمَوْتِ﴾ مردن دەچێژێ (دەمرێ) ﴿وَنَبْلُوكُم﴾ وە ئێمە تاقیتان دەکەینەوە ﴿بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ﴾ بەخراپە و ناخۆشی وە بە چاکە و خۆشی ﴿فِتْنَةً﴾ تادەرکەوێ (چاك و خراپ) ﴿وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ وەهەر بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٣٥)

وَإِذَا رَءَاكَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا
أَهَٰذَا ٱلَّذِى يَذْكُرُ ءَالِهَتَكُمْ وَهُم بِذِكْرِ ٱلرَّحْمَٰنِ
هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿٣٦﴾ خُلِقَ ٱلْإِنسَٰنُ مِنْ عَجَلٍ ۚ سَأُو۟رِيكُمْ
ءَايَٰتِى فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ ﴿٣٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٣٨﴾ لَوْ يَعْلَمُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ حِينَ
لَا يَكُفُّونَ عَن وُجُوهِهِمُ ٱلنَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ وَلَا
هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٣٩﴾ بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً فَتَبْهَتُهُمْ فَلَا
يَسْتَطِيعُونَ رَدَّهَا وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدِ ٱسْتُهْزِئَ
بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ فَحَاقَ بِٱلَّذِينَ سَخِرُوا۟ مِنْهُم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤١﴾ قُلْ مَن يَكْلَؤُكُم بِٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ مِنَ
ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ بَلْ هُمْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٢﴾ أَمْ
لَهُمْ ءَالِهَةٌ تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا ۚ لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَ
أَنفُسِهِمْ وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ ﴿٤٣﴾ بَلْ مَتَّعْنَا هَٰٓؤُلَآءِ
وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ ٱلْعُمُرُ ۗ أَفَلَا يَرَوْنَ أَنَّا نَأْتِى
ٱلْأَرْضَ نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا ۚ أَفَهُمُ ٱلْغَٰلِبُونَ ﴿٤٤﴾

- فقالوا ما جرينا عليه كذباً، قال: فإني نذير لكم بين يدي عذاب شديد) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) جووە سەر کۆی سەداو باڵانگی تێهگەیانی قورەیشی کەوە لەپێناو خزمەتزیکەکانی پاڵەوانەکانی ئیمانی دڵیان شەوان هەڵوێستەوە کۆبوونەوە، قەرەبووی ئەگەر هەوڵدان بدەین سوپاياك دەبوونەوە بەرەبەیان بەات بەسەرماندا، ئایا باوەڕم پێ دەکەن؟ وەڵامیان: (بەڵێ چونکە) دڕۆیان لێ نەبیستووین، قەرەبووی: دەی من ئەیسڵێنەرم بۆ ئێوە (لە لایەن خواوە) لە سزایەکی سەخت (ئەگەر باوەڕ نەهێنن و خۆیان ئایینەکەی نەکەن).

ئایەتی (٣) سورەتی (هود): قال رسول الله(ﷺ) لسعد: (وإنك لن تنفق نفقة تبتغي بها -

﴿وَإِذَا رَآكَ﴾ وەکاتێ تۆ (موحەممەد(ﷺ)) دەبینن ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿إِن يَتَّخِذُونَكَ إِلَّا هُزُوًا﴾ جگە لەگاڵتەو لاقرتێ کردن بە تۆ هیچی تر ناکەن ﴿أَهَٰذَا الَّذِي﴾ (بەسەرسامیەکەوە دەڵێن) ئا ئەمە ئەو کەسەیە ﴿يَذْكُرُ آلِهَتَكُمْ﴾ (بەخراپی) باسی بتەکانتان دەکات ﴿وَهُم بِذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ﴾ لەکاتێکدا خۆیان بەباسی (بە قورئانی) خوای میهرەبان ﴿هُمْ كَافِرُونَ﴾ بێ بڕوان. ٣٦)﴿خُلِقَ الْإِنسَانُ مِنْ عَجَلٍ﴾ (سرووشتی) ئینسان لەسەر پەلەکردن بەدی هێنراوە ﴿سَأُورِيكُمْ آيَاتِي﴾ بەزوویی تۆڵەی خۆمتان نیشان دەدەم ﴿فَلَا تَسْتَعْجِلُونِ﴾ کەوانە پەلە مەکەن. ٣٧) ﴿وَيَقُولُونَ﴾ وە(بت پەرستان بەگاڵتەوە) دەڵێن ﴿مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ ئەم بەڵێنی (تۆڵەیە) کەی دێ ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راستگۆن. ٣٨) ﴿لَوْ يَعْلَمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەگەر ئەوانەی کە کافرن بیانزانیایە (چ سزایەکی سەخت لەبەر دەمیاندایە) ﴿حِينَ لَا يَكُفُّونَ﴾ کاتێ ناتوانن دووری بخەنەوە ﴿عَن وُجُوهِهِمُ النَّارَ وَلَا عَن ظُهُورِهِمْ﴾ بڵێسەی ئاگر لەدەم وچاوو پشتیان ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وەئەوان یارمەتی نادرێن. ٣٩)﴿بَلْ تَأْتِيهِم بَغْتَةً﴾ بەڵکو لەناکاودا تووشیان دێت ﴿فَتَبْهَتُهُمْ﴾ و سەرسامیان دەکات (بەشێوەیەک) ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ نەدەتوانن ﴿رَدَّهَا﴾ بیگێڕنەوە (بەرگری بکەن) ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ وەنەمۆڵەتیشیان دەدرێت(تەوبە بکەن). ٤٠) ﴿وَلَقَدِ اسْتُهْزِئَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان گاڵتەو لاقرتێ کراوە ﴿بِرُسُلٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بەپێغەمبەرانی پێش تۆش ﴿فَحَاقَ بِالَّذِينَ﴾ ئینجا دەوری ئەوانەی دا ﴿سَخِرُوا مِنْهُم﴾ لەوان کەگاڵتەیان دەکرد (بەپێغەمبەران) ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەو سزای ئەوان گاڵتەیان پێ دەکرد. ٤١)﴿قُلْ﴾ بڵێ (بەگاڵتە کەران) ﴿مَن يَكْلَؤُكُم﴾ کێ (دەتوانێ) ئێوە بپارێزێ ﴿بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ بەشەوو بەرۆژ ﴿مِنَ الرَّحْمَٰنِ﴾ لە (سزای) خوای میهرەبان ﴿بَلْ هُمْ﴾ بەڵکو ئەوانە ﴿عَن ذِكْرِ رَبِّهِم مُّعْرِضُونَ﴾ بەردەوام پشت هەڵئەکەن لەیاد و باسی پەروەردگاریان. ٤٢) ﴿أَمْ هُمْ آلِهَةٌ﴾ ئاخۆ (ئەو بێ باوەڕانە) چەند پەرستراوێکیان هەیە ﴿تَمْنَعُهُم مِّن دُونِنَا﴾ جگە لەئێمە بەرگری (سزا)یان لێ بکات ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ (ئەو پەرستراوانە) ناتوانن ﴿لَعَلَّهُمْ أَنفُسَهُمْ﴾ یارمەتی خۆیان بدەن ﴿وَلَا هُم مِّنَّا يُصْحَبُونَ﴾ وەلەلایەن ئێمە شەوە پەنانادرێن. ٤٣)﴿بَلْ مَتَّعْنَا هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ﴾ بەڵکو ئێمە ئەوان و باو و باپیرانیانمان ژیاندووە بە خۆشی (ناز و نیعمەتی دنیامان پێ بەدابوون) ﴿حَتَّىٰ طَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ﴾ تاتەمەتی زۆریان بەسەر برد ﴿أَفَلَا يَرَوْنَ﴾ دەی ئایا ئەوانە (قوڕەیش) سەرنج نادەن ﴿أَنَّا نَأْتِي الْأَرْضَ﴾ کە بێگومان ئێمە (وردە وردە) دێینە خاک و وڵاتی (ئەوان) ﴿نَنقُصُهَا مِنْ أَطْرَافِهَا﴾ لە هەموو لایەکی یەوە کەمی دەکەینە (بەڕزگار کردن لەلایەن موسڵمانانەوە) ﴿أَفَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان زاڵ و سەرکەوتوون (یائێمە). ٤٤)

قُلْ إِنَّمَا أُنذِرُكُم بِالْوَحْيِ وَلَا يَسْمَعُ الصُّمُّ الدُّعَاءَ إِذَا
مَا يُنذَرُونَ (٤٥) وَلَئِن مَّسَّتْهُمْ نَفْحَةٌ مِّنْ عَذَابِ رَبِّكَ
لَيَقُولُنَّ يَا وَيْلَنَا إِنَّا كُنَّا ظَالِمِينَ (٤٦) وَنَضَعُ الْمَوَازِينَ
الْقِسْطَ لِيَوْمِ الْقِيَامَةِ فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا وَإِن كَانَ
مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ أَتَيْنَا بِهَا وَكَفَىٰ بِنَا حَاسِبِينَ
(٤٧) وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَىٰ وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ وَضِيَاءً وَذِكْرًا
لِّلْمُتَّقِينَ (٤٨) الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَهُم مِّنَ
السَّاعَةِ مُشْفِقُونَ (٤٩) وَهَٰذَا ذِكْرٌ مُّبَارَكٌ أَنزَلْنَاهُ أَفَأَنتُمْ لَهُ
مُنكِرُونَ (٥٠) ۞ وَلَقَدْ آتَيْنَا إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ مِن قَبْلُ وَكُنَّا
بِهِ عَالِمِينَ (٥١) إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَا هَٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي
أَنتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ (٥٢) قَالُوا وَجَدْنَا آبَاءَنَا لَهَا عَابِدِينَ (٥٣)
قَالَ لَقَدْ كُنتُمْ أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ (٥٤) قَالُوا
أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ أَمْ أَنتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ (٥٥) قَالَ بَل رَّبُّكُمْ رَبُّ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ الَّذِي فَطَرَهُنَّ وَأَنَا عَلَىٰ ذَٰلِكُم مِّنَ الشَّاهِدِينَ
(٥٦) وَتَاللَّهِ لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُم بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ (٥٧)

- يحبه الله لا تجد بها خطيئة ما تيجسل في في امرائه) (رواه الترمذي). پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رمووی: به سه‌عد (ئه‌رزقه‌لاك) به‌ ... مه‌به‌سته‌ ... به‌رزه‌مه‌ندی خوا بێت ئه‌وه خوا پاداشت ده‌داته‌وه له‌سه‌ری ... ئه‌گه‌ر ... بیکه‌یت به‌ده‌می ... ئه‌که‌ته‌وه).

تێبینی (١٢) سوره‌تی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (كل مولود يولد على الفطرة فأبواه يهودانه أو ينصرانه أو يمجسانه) متفق عليه.
پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) فه‌رمووی: (هه‌موو منداڵێک له‌سه‌ر سروشتی ئیسلام له‌دایك ده‌بێت پاشان باوك و دایکی ده‌یکه‌ن به‌جووله‌که یا گاوور یان ئاگر په‌رست).

تێبینی (٥٢) سوره‌تی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (بينما رجل يمشي بفلاة من الأرض -

﴿إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ﴾ (تەنیا من پەیامبەرم(ﷺ)) بۆیە بێگومان من تەنها ئینوە بێدار دەکەمەوە (دەتان ترسێنم) ﴿رَبِّكِ﴾ بەدیهێنا و سەروەرتی ﴿لِأَهَبَ لَكِ﴾ وە کەریەکان بانگەوازی حەق) ناپەسند ﴿مَا كَانَ لِيَ﴾ شایانی دەترسیدن. ١٥)﴿وَاذْكُرْ﴾ ﴿لِأَهَبَ لَكِ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر نوور چاریان بێت ﴿لَنَا﴾ کەسێک ﴿مِنْ عِنْدِنَا﴾ لە سەرای پەروەردگارت ﴿لَدُنْكَ﴾ بێگومان ئەوان دەڵێن ﴿إِنَّهُ﴾ هاوارو شیاچوون بۆ ئێمە ﴿إِنْ كُلُّ نَفْسٍ﴾ بەڕاستی ئێمە (هەموومان) ستەم کار بووین. ١٦)﴿وَاذْكُرْ﴾ وەئێمە دادەنێین ﴿الْمَرْءِ وَأَخِيهِ﴾ تەرازووەکانی دادپەروەری (کە کردەوەی پسێ دەکێشرێن) ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿فَلَا تُظْلَمُ نَفْسٌ﴾ ئیتیما هیچ کەس کەمترین ستەمی لێ ناکرێ ﴿إِذْ حَضَرَ يَعْقُوبَ﴾ یا قورسی (کردەوەکەی) ﴿مِنْ عِبَادِنَا﴾ بەندەمێر نێر و خەڵتەلەبەکیش بێت ﴿أَنَابَ﴾ ئێمە دەیهێنین ﴿أَنْ يَا مُوسَىٰ﴾ و بەسە کەئێمە (خوا) ئەیزیاری (کردەوەی بەندەکان) بین. ١٧)﴿وَاذْكُرْ إِنَّنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمانە ﴿نُوسِي وَهَارُونَ الْفُرْقَانَ﴾ بەسووسای هارووین ئەوڕات (کەهێما کەردەوەی حەق و بەتاڵە) ﴿وَإِنَّا لَهُ﴾ وەبوون کەردەوە و یاد خەردەوشە ﴿لِلْمُتَّقِينَ﴾ بۆ پارێزکاران و لە خواترسان. ١٨)﴿الَّذِينَ يَخْشَوْنَ﴾ ئەوانەی کەدەترسن ﴿رَبَّهُم بِالْغَيْبِ﴾ لە پەروەردگاریان بەنادیاری ﴿وَهُمْ﴾ وەئەوان (کەسانێکن) ﴿مِنَ السَّاعَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی زۆر دەترسن. ١٩)﴿وَهَٰذَا﴾ وەئەم (قورئانە) ﴿أَنزَلْنَاهُ﴾ یاد خەردەوەیەکی بەفەر پیرۆزە ﴿أَأَنتُمْ﴾ ئاردەماڵەکە خوارەوە ﴿لَهُ﴾ دەی ئایا ئێوە ﴿لَهُ مُنكِرُونَ﴾ملی پێدا نانێن(باوەڕی پێ ناکەن). ٢٠) ﴿وَلَقَدْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەخشیمان ﴿إِبْرَاهِيمَ رُشْدَهُ﴾ بە ئیبراهیم ڕێنمووتی و شارەزایی ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەپێشدا ﴿وَكُنَّا بِهِ عَالِمِينَ﴾ وەئێمە لە (شیاوی) ئەو ئاگادار بووین. ٢١)﴿إِذْ قَالَ﴾ کاتێ دوتی ﴿لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ﴾ بە باوکی و گەلەکەی ﴿مَا هَٰذِهِ التَّمَاثِيلُ الَّتِي﴾ تا ئەم پەیکەرە و بتانە چیپە ﴿أَنتُمْ لَهَا عَاكِفُونَ﴾ کە ئێوە دەیان پەرستن (بەلاپانەوە ماوانەتەوە). ٢٢)﴿قَالُوا﴾ (گەلەکەی) دوتیان ﴿وَجَدْنَا آبَاءَنَا﴾ باوو باپیرانمان ئێمە ﴿لَهَا عَابِدِينَ﴾ ئەمانەیان پەرستووە. ٢٣)﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) دوتی ﴿لَقَدْ كُنتُمْ﴾ بەڕاستی ئێوە ﴿أَنتُمْ وَآبَاؤُكُمْ﴾ خۆتان و باوو باپیرانتان﴿فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ٢٤)﴿قَالُوا﴾ (لە وەڵامدا) دوتیان ﴿أَجِئْتَنَا بِالْحَقِّ﴾ ئایا ڕاستی و حەقت بۆ هێناوین ﴿أَمْ أَنتَ مِنَ اللَّاعِبِينَ﴾ یا تۆ گاڵتەمان پێ دەکەی. ٢٥)﴿قَالَ بَل رَّبُّكُمْ﴾ (ئیبراهیم) دوتی (هەقم هێناوە) بەڵکو بەپەروەردگاری ئێوە ﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿الَّذِي فَطَرَهُنَّ﴾ هەر ئەویش بەدی هێناون ﴿وَأَنَا عَلَىٰ ذَٰلِكُم﴾ وە بێگومان من لەسەر ئەوانە (کەباسم کرد) ﴿مِّنَ الشَّاهِدِينَ﴾ لە شایەت و ئاگایانم. ٢٦)﴿وَتَاللَّهِ﴾ سوێند بە خوا ﴿لَأَكِيدَنَّ أَصْنَامَكُم﴾ پیلان دادەنێم بۆ (لەناو بردنی) بتەکانتان ﴿بَعْدَ أَن تُوَلُّوا مُدْبِرِينَ﴾ دوای ئەوەی پشتان تێکردن (بەجێتان هێشتن). ٢٧)

فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ لَعَلَّهُمْ إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ ﴿٥٨﴾
قَالُوا مَن فَعَلَ هَٰذَا بِآلِهَتِنَا إِنَّهُ لَمِنَ الظَّالِمِينَ ﴿٥٩﴾
قَالُوا سَمِعْنَا فَتًى يَذْكُرُهُمْ يُقَالُ لَهُ إِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٠﴾ قَالُوا فَأْتُوا بِهِۦ
عَلَىٰٓ أَعْيُنِ ٱلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ ﴿٦١﴾ قَالُوٓا أَأَنتَ فَعَلْتَ
هَٰذَا بِـَٔالِهَتِنَا يَٰٓإِبْرَٰهِيمُ ﴿٦٢﴾ قَالَ بَلْ فَعَلَهُۥ كَبِيرُهُمْ
هَٰذَا فَسْـَٔلُوهُمْ إِن كَانُوا يَنطِقُونَ ﴿٦٣﴾ فَرَجَعُوٓا إِلَىٰٓ
أَنفُسِهِمْ فَقَالُوٓا إِنَّكُمْ أَنتُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٦٤﴾ ثُمَّ نُكِسُوا۟ عَلَىٰ
رُءُوسِهِمْ لَقَدْ عَلِمْتَ مَا هَٰٓؤُلَآءِ يَنطِقُونَ ﴿٦٥﴾ قَالَ
أَفَتَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ مَا لَا يَنفَعُكُمْ شَيْـًٔا وَلَا
يَضُرُّكُمْ ﴿٦٦﴾ أُفٍّ لَّكُمْ وَلِمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَفَلَا
تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ قَالُوا۟ حَرِّقُوهُ وَٱنصُرُوٓا۟ ءَالِهَتَكُمْ إِن كُنتُمْ
فَٰعِلِينَ ﴿٦٨﴾ قُلْنَا يَٰنَارُ كُونِى بَرْدًا وَسَلَٰمًا عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾
وَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَخْسَرِينَ ﴿٧٠﴾ وَنَجَّيْنَٰهُ
وَلُوطًا إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا لِلْعَٰلَمِينَ ﴿٧١﴾ وَوَهَبْنَا
لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً ۖ وَكُلًّا جَعَلْنَا صَٰلِحِينَ ﴿٧٢﴾

- فسمع صوت سحاب: أسرق حديقة فلان، فتتبعي ذلك السحاب فأفرغ ماءه في حرة، فإذا شرجة من تلك الشراج قد استوعبت ذلك الماء كله، فتتبع الماء، فإذا رجل قائم في حديقته يحول الماء بمسحاته، فقال له: يا عبد الله ما اسمك؟ قال: فلان للاسم الذي سمع في السحابة فقال له: يا عبد الله لم تسألني عن اسمي؟ فقال: إني سمعت صوتاً في السحاب الذي هذا ماؤه يقول: اسق حديقة فلان لاسمك، فما تصنع فيها؟ فقال: أما إذ قلت هذا، فإني أنظر إلى ما يخرج منها فأتصدق بثلثه، وآكل أنا وعيال ثلثاً، وأرد فيها ثلثه. [رواه مسلم].

يتلوه سورة (الأنبياء) قد روي: (لكانتكما بيارك بدمشتكي جولدا دمرجت كرجا ى ذ بور دمذكك له مدرزكمره هات و روني: تارى باشهدى فلان كمبى بدنه ثه دنيا مدرمكه ش -

﴿فَجَعَلَهُمْ جُذَٰذًا﴾ ئینجا ئیبراهیم هەموو بتەکانی وورد کرد ﴿إِلَّا كَبِيرًا لَّهُمْ﴾ جگە لە بتە زەبەلاحیان ﴿لَّعَلَّهُمْ﴾ بە تومیدی ئەوەی ﴿إِلَيْهِ يَرْجِعُونَ﴾ بگەڕێنەوە بۆلای ئەو (ئیبراهیم ئەویش ڕاستیان پێ بڵێ بەڵکو باوەڕبێنن). ٥٨) ﴿قَالُوا﴾ (بت پەرستان) ووتیان ﴿مَن فَعَلَ هَٰذَا﴾ کێ ئەمەی کردووە ﴿بِآلِهَتِنَا﴾ بە خواکانمان (بتەکانمان) ﴿إِنَّهُ﴾ بە ڕاستی ئەو کەسە ﴿لَمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لە ستەمکارانە (دەبێ سزا بدرێ). ٥٩) ﴿قَالُوا﴾ (چەند کەسێ) ووتیان ﴿سَمِعْنَا فَتًى﴾ گوێمان لە لاوێک بوو ﴿يَذْكُرُهُمْ﴾ باسی ئەوانی (بتەکانی بە خراپە) دەکرد ﴿يُقَالُ لَهُ إِبْرَٰهِيمُ﴾ پێی دەڵێن ئیبراهیم. ٦٠) ﴿قَالُوا﴾ (کۆمەڵێ لە کەلەکەی) ووتیان ﴿فَأْتُوا بِهِ﴾ کەواتە بیهێنن ﴿عَلَىٰ أَعْيُنِ النَّاسِ﴾ لە پێش چاوی خەڵک (بیبەستێنن) ﴿لَّعَلَّهُمْ يَشْهَدُونَ﴾ بەڵکو (ئەوانەی دەیناسنەوە) شایەتی لەسەر بدەن. ٦١) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿أَأَنتَ فَعَلْتَ﴾ ئایا تۆ ئەمەت کردووە ﴿بِآلِهَتِنَا﴾ بە خواکانمان (بتەکانمان) ﴿يَا إِبْرَٰهِيمُ﴾ ئەی ئیبراهیم ٦٢) ﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ﴿بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ﴾ نەخێر بەڵکو ئەم بتە گەورەیان ئەوەی کردووە ﴿هَٰذَا﴾ دە پرسیار لەوانە (بتە هێنراوەکان) بکەن ﴿إِن كَانُوا يَنطِقُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە قسە دەکەن. ٦٣) ﴿فَرَجَعُوا إِلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ ئینجا گەڕانەوە بۆ لای یەکتری (سەریان کرد بە یەکدا) ﴿فَقَالُوا﴾ جا (لە ناو خۆیاندا هەندێکیان) ووتیان ﴿إِنَّكُمْ﴾ بەڕاستی ئێوە ﴿أَنتُمُ الظَّالِمُونَ﴾ هەر خۆتان ستەمکارن. ٦٤) ﴿ثُمَّ نُكِسُوا عَلَىٰ رُءُوسِهِمْ﴾ پاشان سەر بەرەو خوار کرانەوە (گەڕانەوە بۆ سەر سەختی و نەفامییەکەیان) ﴿لَقَدْ عَلِمْتَ﴾ بەڕاستی ئێوە ﴿مَا هَٰؤُلَاءِ يَنطِقُونَ﴾ ئەو بتانە قسە ناکەن. ٦٥) ﴿قَالَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ﴿أَفَتَعْبُدُونَ﴾ دەی ئێوە دەپەرستن؟ ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ جگە لەخوا ﴿شَيْئًا﴾ جگە ﴿لَّا يَنفَعُكُمْ﴾ کە هیچ قازانج و سوودێکتان پێ ناگەیەنن ﴿وَلَا يَضُرُّكُمْ﴾ وە هیچ زیانێکیشتان لێ نادەن. ٦٦) ﴿أُفٍّ لَّكُمْ﴾ تۆف بۆ ئێوە ﴿وَلِمَا تَعْبُدُونَ﴾ بۆ ئەو بتانەش کە دەیپەرستن ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لە جیاتی خوا ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن (بیر و هۆشتان تاقەتە کار). ٦٧) ﴿قَالُوا﴾ (هەندێ لە بت پەرستان) ووتیان ﴿حَرِّقُوهُ﴾ (ئیبراهیم) جا بیسوتێنن ﴿وَانصُرُوا آلِهَتَكُمْ﴾ و یارمەتی خواکانتان (بتەکانتان) بدەن ﴿إِن كُنتُمْ فَاعِلِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ئەو کارە دەکەن. ٦٨) ﴿قُلْنَا﴾ (کە ئیبراهیمیان خستە ئاگرەوە) ووتمان ﴿يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا وَسَلَامًا﴾ سارد بەرەوەو بێ زیان بە ﴿عَلَىٰ إِبْرَٰهِيمَ﴾ بۆ ئیبراهیم. ٦٩) ﴿وَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا﴾ ئەوان ویستیان پیلان بگێڕن لە ئیبراهیم (بە سووتان لەناوی بەرن) ﴿فَجَعَلْنَٰهُمُ﴾ بەڵام ئێمە ئەوانمان کردە ﴿الْأَخْسَرِينَ﴾ زەرەرمەندترین (لەزیانبارترین) کەس. ٧٠) ﴿وَنَجَّيْنَٰهُ وَلُوطًا﴾ وە ئیبراهیم و لووطمان ڕزگار کرد ﴿إِلَى الْأَرْضِ الَّتِي﴾ و (ناردمانن) بۆ ئەو زەویەی (واتە شام) ﴿بَارَكْنَا فِيهَا﴾ کە پیرۆز و بەرەکەتمان تێ خستبوو. ٧١) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ﴾ وە بەخشیمان بە ئیبراهیم ﴿إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ نَافِلَةً﴾ ئیسحاق و (بە ئیسحاقیش) یەعقوب بە زیاد (لە داواکەی ئیبراهیم کە داوای منداڵێکی کرد) ﴿وَكُلًّا جَعَلْنَا﴾ وە هەموومانمان کرد ﴿صَٰلِحِينَ﴾ بە پیاوی چاک. ٧٢)

وَجَعَلْنَٰهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا وَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِمْ فِعْلَ
ٱلْخَيْرَٰتِ وَإِقَامَ ٱلصَّلَوٰةِ وَإِيتَآءَ ٱلزَّكَوٰةِ وَكَانُوا۟ لَنَا
عَٰبِدِينَ ﴿٧٣﴾ وَلُوطًا ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا وَنَجَّيْنَٰهُ مِنَ
ٱلْقَرْيَةِ ٱلَّتِى كَانَت تَّعْمَلُ ٱلْخَبَٰٓئِثَ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ
فَٰسِقِينَ ﴿٧٤﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُ فِى رَحْمَتِنَآ إِنَّهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٧٥﴾ وَنُوحًا إِذْ نَادَىٰ مِن قَبْلُ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَنَجَّيْنَٰهُ
وَأَهْلَهُۥ مِنَ ٱلْكَرْبِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾ وَنَصَرْنَٰهُ مِنَ ٱلْقَوْمِ
ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَآ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمَ سَوْءٍ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ
أَجْمَعِينَ ﴿٧٧﴾ وَدَاوُۥدَ وَسُلَيْمَٰنَ إِذْ يَحْكُمَانِ فِى ٱلْحَرْثِ إِذْ
نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ ٱلْقَوْمِ وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ شَٰهِدِينَ ﴿٧٨﴾
فَفَهَّمْنَٰهَا سُلَيْمَٰنَ وَكُلًّا ءَاتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا وَسَخَّرْنَا
مَعَ دَاوُۥدَ ٱلْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَٱلطَّيْرَ وَكُنَّا فَٰعِلِينَ ﴿٧٩﴾
وَعَلَّمْنَٰهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَّكُمْ لِتُحْصِنَكُم مِّنۢ بَأْسِكُمْ
فَهَلْ أَنتُمْ شَٰكِرُونَ ﴿٨٠﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ عَاصِفَةً تَجْرِى بِأَمْرِهِۦٓ
إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا وَكُنَّا بِكُلِّ شَىْءٍ عَٰلِمِينَ ﴿٨١﴾

- دوور كەوتەوە
ئەو باراندەی پێی
ی بوو باراندەیە
زەوی یەکی
بەرەکانی رەش
ئەنیا هەموو ئەو
بارانە پاشک
جۆگەیەک لەو
جۆگانەی کەلە
زەوییەکەدا
بارانەکەی لێ
بارین بە فوای
ئاوی جۆگەکەدا
پاشت جا بینی
پەیارێک لە
باشیەکەیدایە بە
هاکەناز (بێژن)
ئاوەکە
دەگوازێتەوە،
بەو پەیارەی دوت؛
ئەی بەندەی خوا
ئاوت چی یە؟

ئەویش دوتی: ئاوم ئەوەیە، ئەو ئاوەی دوت کە پەیارەکە گوزەی پێ لێ بوو لە هەوزەکەوە بوترا،
ئەویش بە پرسیار کەرەکەی دوت: بۆچی پرسیاری ئاوی خۆمم لێ دەکەیت؟ دوتی لەبەر ئەوەی
من گوزەم لە دەستکەوت بوو لەهەوزەکەوە کەئەم ئاوەی (پێی پاشەست ئاوەیە) لەو هەوزەیە دوتی ئاوی
باشیەی فلان کەس بێژەو ئاوی لێوی بوو، دەی ئێ چی دەکەیت بە پەرەسی ئەم باشیەیەت، -

﴿وَجَنُودُهُمَا﴾ وە ئەوانمان کرد بە پێشەوا ﴿يَدْعُونَ إِلَى﴾ بە فەرمانی ئێمە ڕێنمووئی (خەڵکیان) دەکرد ﴿إِلَى النَّارِ﴾ وە ئێگامان کرد بۆیان ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ کەچاوەدانی کاری چاک ﴿وَأَتْبَعْنَاهُمْ﴾ و ئوێڵ کردن ﴿فِي هَٰذِهِ﴾ و ڕەکەت دان ﴿لَعْنَةً﴾ وە ئەوان هەر بڵ ئێمە ﴿مِنَ الْمَقْبُوحِينَ﴾ عیبادەتیان دەکرد. ٧٢﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ بەخشیمان بە ئووڕ پێغەمبەرێتی و زانیاری ﴿مِنْ بَعْدِ﴾ وە ڕزگارمان کرد ﴿مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ﴾ لەدەست خەڵکی) ئەو شارەی (سەدوم) ﴿الْأُولَىٰ بَصَائِرَ لِلنَّاسِ﴾ کە (خەڵکەکەی) کوێرەوەی پیس و مرۆڤیان دەکرد (ئێرانیپیان دەکرد) ﴿وَهُدًى﴾ بەراستی ئەوانە ﴿وَرَحْمَةً﴾ کەلێکی خراپیی لە فەرمان دەرچوو بوون. ٧٤﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الطُّورِ﴾ وە ئووڕمان خستەناوەحمەت و میهرەبانی خۆمانەوە ﴿إِذْ نَادَيْنَا﴾ بەراستی ئووڕ لە چاکان بوو. ٧٥﴿وَلَٰكِنْ رَحْمَةً مِنْ رَبِّكَ﴾ وەپێشتر هاواری (گ) ﴿لِتُنْذِرَ قَوْمًا مَا أَتَاهُمْ﴾ ئێمەش وەئەمانداوەوەبەدەنگیەوەهاتین ﴿مِنْ نَذِيرٍ مِنْ قَبْلِكَ﴾ خۆی و (ئیمانداران) خێزانەکەیمان ڕزگار کرد ﴿وَمَا كُنْتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ﴾ لە تەنگانە زۆر کەوڕەکە (لاقار و خنکان). ٧٦) ﴿وَلَٰكِنَّا أَنْشَأْنَا قُرُونًا﴾ وە یارمەتیمان دا لە مڕی ئەو گەلەی ﴿فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ﴾ کە بەلگەی ئایەتەکانی ئێمەیان بە درۆ دەزانی ﴿وَمَا كُنْتَ ثَاوِيًا﴾ بەراستی ئەوانە ﴿فِي أَهْلِ مَدْيَنَ﴾ کەلێک بوون ڕۆچوو لە خراپەدا ﴿تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ لەبەر ئەو هەموویاشان خنکان (لە ئاری نوقانکەدا). ٧٧) ﴿وَنَادَيْنَا إِذْ نَادَيْنَا﴾ (یاسی) داوودو سولەیمان بکە ﴿إِذْ يَحْكُمَانِ﴾ کاتێ بڕیاریان دەرکرد ﴿فِي الْحَرْثِ﴾ دەربارەی ئەو کشتوکاڵەی ﴿إِذْ نَفَشَتْ فِيهِ غَنَمُ الْقَوْمِ﴾ کە بەشەو ئاژەڵی کەسانێک تێیدا لەوەڕابوون (ڕاتیان لێ دابوو) ﴿وَكُنَّا لِحُكْمِهِمْ﴾ وە ئێمە بڵ داوەری بڕیارەکەیان ﴿شَاهِدِينَ﴾ ئامادە (ئاگادار) بووین. ٧٨)﴿فَفَهَّمْنَاهَا سُلَيْمَانَ﴾ ئەوسا ئێمە ئەوە (داوەری) چاکتڕمان فێڕی سولەیمان کرد (سولەیمان ووتی: ئاژەڵە ڕیان خۆرەکە بدرێتە دەست خاوەن کشتوکاڵەکە کەلک لە شیر و بەرەمیان وەربگرێ) وە کشتوکاڵەکەش بدرێتە دەست خاوەن ئاژەڵەکە بەرووبومەکەی بخۆن و خزمەتی بکەن تاوەک پێش ڕیان لێکەرێتنەکەی لێ دێتەوە لەو کاتەدا ئاژەڵەکە بگەڕێنەوە بڵ خاوەنەکەی و کشتوکاڵەکەش بڵ خاوەنەکەی) ﴿وَكُلًّا آتَيْنَا حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ وە بەر هەر یەک لەو دووانە (داوود و سولەیمان) پێغەمبەرێتی (داوەری) و ڕاستمان پێبدان ﴿وَسَخَّرْنَا﴾ وە ڕامەمان هێنا﴿مَعَ دَاوُدَ﴾ لەگەڵ داوودا ﴿الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ﴾ چیاکان و باڵندەکە تەسبیحاتی خوایان دەکرد ﴿وَكُنَّا فَاعِلِينَ﴾ وە هەر ئێمە ئەوەمان کرد (بڵ داوود). ٧٩)﴿وَعَلَّمْنَاهُ صَنْعَةَ لَبُوسٍ لَكُمْ﴾ وە داوودمان فێڕی دروستکردنی پۆشاکی زرێ کرد بڵ ئێوە﴿لِتُحْصِنَكُمْ مِنْ بَأْسِكُمْ﴾ تابتوان پارێزێ لەکاتی شەڕو کوشتاردتاندا ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ﴾ دەی ئایا ئێوە ﴿شَاكِرُونَ﴾ سوپاس گوزارن (بڵ خوا لەسەر ئەم نیعمەتانە). ٨٠) ﴿وَلِسُلَيْمَانَ﴾ وە (ڕامەمان هێنا) بڵ سولەیمان ﴿الرِّيحَ عَاصِفَةً﴾ بای توند (ڕەشەبا) ﴿تَجْرِي بِأَمْرِهِ﴾ بەفەرمانی سولەیمان دەڕۆشت ﴿إِلَى الْأَرْضِ﴾ بڵ ئەو ووڵاتە و زەویەی ﴿الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا﴾ کە بەرەکەتمان کردە بوو ﴿وَكُنَّا﴾ وە ئێمە ﴿بِكُلِّ شَيْءٍ﴾ بە هەموو شتێ ﴿عَالِمِينَ﴾ ئاگادارەبووین. ٨١)

وَمِنَ ٱلشَّيَٰطِينِ مَن يَغُوصُونَ لَهُۥ وَيَعْمَلُونَ عَمَلًا
دُونَ ذَٰلِكَ ۖ وَكُنَّا لَهُمْ حَٰفِظِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَأَيُّوبَ إِذْ
نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلضُّرُّ وَأَنتَ أَرْحَمُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿٨٣﴾
فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ فَكَشَفْنَا مَا بِهِۦ مِن ضُرٍّ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ أَهْلَهُۥ
وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا وَذِكْرَىٰ لِلْعَٰبِدِينَ ﴿٨٤﴾
وَإِسْمَٰعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ كُلٌّ مِّنَ ٱلصَّٰبِرِينَ
﴿٨٥﴾ وَأَدْخَلْنَٰهُمْ فِى رَحْمَتِنَآ ۖ إِنَّهُم مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٨٦﴾ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبًا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ
فَنَادَىٰ فِى ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبْحَٰنَكَ إِنِّى
كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٨٧﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَنَجَّيْنَٰهُ
مِنَ ٱلْغَمِّ ۚ وَكَذَٰلِكَ نُنجِى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨٨﴾ وَزَكَرِيَّآ
إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥ رَبِّ لَا تَذَرْنِى فَرْدًا وَأَنتَ خَيْرُ ٱلْوَٰرِثِينَ
﴿٨٩﴾ فَٱسْتَجَبْنَا لَهُۥ وَوَهَبْنَا لَهُۥ يَحْيَىٰ وَأَصْلَحْنَا
لَهُۥ زَوْجَهُۥٓ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ
وَيَدْعُونَنَا رَغَبًا وَرَهَبًا ۖ وَكَانُوا۟ لَنَا خَٰشِعِينَ ﴿٩٠﴾

- وەرگێڕانی لەبەر پیرۆزیی ئایەتەکەت بە ئامادەکردنی من چاوەڕوانی دەکەم چی لێ بەرهەم دێت دەیکەم بەسێ بەشەوە بەشێکی دەبەخشم و بەشێکی خۆم و منداڵ و خێزانم دەیخۆین و بەشەکەی تریشی دەکەم بەمەبەستی باشبوونەکەی.

ئایەتی (٨٨) سورەتی (هود): قال رسول الله ﷺ: (حرسب رجل من كان قبلكم فلم يوجد له من الخير شيء إلا أنه كان يخالط الناس وكان موسر، وكان يأمر فتيانه أن يتجاوزوا عن المعسر، قال الله عز وجل: نحن أحق بذلك، تجاوزوا عنه) رواه مسلم.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (پیاوێك لەگەڵانی پێش ئێوەدا موحاسەبەکرا هیچ چاکەیەکی نەبوو جگە لەوە نەبێت کەخێڵەکانی دەکڕین دەیاندەدا بوو فەرمانی دەکرد -

﴿مِنَ الشَّيْطَانِ﴾ وە هەندێ لە هەیتانەکان (مان وام هێنابوو) ﴿لَمُوسَىٰ﴾ ممچوونە (لای دەریا بۆ سوڵەیمان (تا گەورەیی موعجیزی بۆ دەربێتن) ﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا﴾ ئێمە جگە لەوە کاری تریشیان دەکرد (بۆی وەک کۆشک) ﴿وَإِنَّا لَهُ﴾ بە راستی تێمەش چاودێر (پارێزەرەی ئەوان بووین. ٨٢) ﴿وَأَيُّوبَ﴾ وە (یاسی) ئەیووب (بکە) ﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ﴾ کاتێ هاواری لێ بەروەردگاری کرد (لە دوای ئاسانی ماوەیەکی زۆر) ﴿أَنِّي﴾ بە راستی من ﴿مَسَّنِيَ الضُّرُّ﴾ زیان و ئازار و نەخۆشی هووجارم بووە ﴿وَأَنتَ أَرْحَمُ الرَّاحِمِينَ﴾ و تۆش میهرەبانترینی میهرەبانانی. ٨٣) ﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ جا تێمەش هاوار و نزاکەیمان گێرا کرد ﴿فَكَشَفْنَا﴾ و لامان برد ﴿مَا بِهِ مِن﴾ ئەو زیان و ئازار و نەخۆشییەی هەیبوو ﴿وَآتَيْنَاهُ أَهْلَهُ﴾ وە هەموو منداڵ و منداڵیان پێ بەخشیەوە (کە پێشتر مردبوون) ﴿وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ﴾ و ئەوەندەی تریش لەگەڵیاندا ﴿رَحْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ ئەوە ڕەحمەتێکی تایبەت بوو لە تێمەوە ﴿وَذِكْرَىٰ لِلْعَابِدِينَ﴾ وە بیرخەرەوە و تامۆژگاری بوو بۆ خوا پەرستان. ٨٤) ﴿وَإِسْمَاعِيلَ وَإِدْرِيسَ وَذَا الْكِفْلِ﴾ وە (یاسی) ئیسماعیل و ئیدریس و زە لکیفل (بکە) ﴿كُلٌّ مِّنَ الصَّابِرِينَ﴾ هەموویان لە ئارام گران بوون. ٨٥) ﴿وَأَدْخَلْنَاهُمْ﴾ وە تێمە ئەوانمان خستە ﴿فِي رَحْمَتِنَا﴾ ناو ڕەحمەتی خۆمان (کە بەهەشتە) ﴿إِنَّهُم﴾ بێگومان ئەوانە ﴿مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ لە چاکەکاران. ٨٦) ﴿وَذَا النُّونِ﴾ وە (یاسی) زەننون (یونس بکە کە پێغەمبەرێ خەڵکی نەینەوا بوو) ﴿إِذ ذَّهَبَ﴾ کاتێ ڕۆشت ﴿مُغَاضِبًا﴾ بە تووڕەیی (کەلەکەی بەجێ هێشت) ﴿فَظَنَّ﴾ وای ممزانی ﴿أَن لَّن نَّقْدِرَ عَلَيْهِ﴾ تێمە تەنگانەی بەسەردا ناهێنین ﴿فَنَادَىٰ فِي الظُّلُمَاتِ﴾ جا لە تاریکیەکاندا (تاریکی شەو و دەریا و ناو سکی تەمەنگ) هاواری کرد ﴿أَن لَّا إِلَٰهَ إِلَّا أَنتَ﴾ (ئەی خوا) بەراستی هیچ پەرستراوێک نییە جگە لە تۆ ﴿سُبْحَانَكَ﴾ پاکی و بێ گەردی بۆ تۆیە ﴿إِنِّي كُنتُ﴾ بێگومان من ﴿مِنَ الظَّالِمِينَ﴾ لە ستەمکاران بووم. ٨٧) ﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ تێمەش نزا و هاواری ئەومان گێراکرد ﴿وَنَجَّيْنَاهُ مِنَ الْغَمِّ﴾ و لەو غەم و خەفەتە ڕزگاریان کرد ﴿وَكَذَٰلِكَ﴾ هەروەش ﴿نُنجِي الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئیماندارانی ڕزگار دەکەین. ٨٨) ﴿وَزَكَرِيَّا﴾ وە (یاسی) زەکەریا (بکە) ﴿إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ﴾ کاتێ هاواری لە پەروەردگاری کرد ﴿رَبِّ﴾ ئەی پەروەردگارم ﴿لَا تَذَرْنِي فَرْدًا﴾ بە تەنها مەهێڵەرەوە (منداڵێکم پێ بەبەخشە) ﴿وَأَنتَ﴾ وە تۆ ﴿خَيْرُ الْوَارِثِينَ﴾ چاکترین میراتگرانی. ٨٩) ﴿فَاسْتَجَبْنَا لَهُ﴾ تێمەش نزەای ئەومان وەڵام دایەوە ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ يَحْيَىٰ﴾ و یەحیامان پێ بەخشی ﴿وَأَصْلَحْنَا لَهُ زَوْجَهُ﴾ و خێزانەکەشیمان بۆ چاک کردەوە (لە ئەزکی) ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا يُسَارِعُونَ﴾ بێگومان ئەوانە(ن پاسکران لە پێغەمبەران) ﴿فِي الْخَيْرَاتِ﴾ پێشی بەکێبڕکێیان دەکرد ﴿فِي الْخَيْرَاتِ﴾ لە (ئەنجامدانی) هەموو خێر و چاکەیەکدا ﴿وَيَدْعُونَنَا﴾ و هاواریان لە تێمە دەکرد ﴿رَغَبًا وَرَهَبًا﴾ بە ئومێدی (بەهەشت) و لە ترسی (ئۆزەخ) ﴿وَكَانُوا﴾ وە ئەوان ﴿لَنَا خَاشِعِينَ﴾ ملکەچ بوون بۆ تێمە (دەترسن لێمان. ٩٠)

وَالَّتِيٓ أَحۡصَنَتۡ فَرۡجَهَا فَنَفَخۡنَا فِيهَا مِن رُّوحِنَا
وَجَعَلۡنَٰهَا وَٱبۡنَهَآ ءَايَةٗ لِّلۡعَٰلَمِينَ ﴿٩١﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦٓ
أُمَّتُكُمۡ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ وَأَنَا۠ رَبُّكُمۡ فَٱعۡبُدُونِ ﴿٩٢﴾
وَتَقَطَّعُوٓاْ أَمۡرَهُم بَيۡنَهُمۡۖ كُلٌّ إِلَيۡنَا رَٰجِعُونَ ﴿٩٣﴾
فَمَن يَعۡمَلۡ مِنَ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَهُوَ مُؤۡمِنٞ فَلَا كُفۡرَانَ
لِسَعۡيِهِۦ وَإِنَّا لَهُۥ كَٰتِبُونَ ﴿٩٤﴾ وَحَرَٰمٌ عَلَىٰ قَرۡيَةٍ
أَهۡلَكۡنَٰهَآ أَنَّهُمۡ لَا يَرۡجِعُونَ ﴿٩٥﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فُتِحَتۡ
يَأۡجُوجُ وَمَأۡجُوجُ وَهُم مِّن كُلِّ حَدَبٖ يَنسِلُونَ ﴿٩٦﴾
وَٱقۡتَرَبَ ٱلۡوَعۡدُ ٱلۡحَقُّ فَإِذَا هِيَ شَٰخِصَةٌ أَبۡصَٰرُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُواْ يَٰوَيۡلَنَا قَدۡ كُنَّا فِي غَفۡلَةٖ مِّنۡ هَٰذَا بَلۡ كُنَّا
ظَٰلِمِينَ ﴿٩٧﴾ إِنَّكُمۡ وَمَا تَعۡبُدُونَ مِن دُونِ
ٱللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنتُمۡ لَهَا وَٰرِدُونَ ﴿٩٨﴾ لَوۡ كَانَ
هَٰٓؤُلَآءِ ءَالِهَةٗ مَّا وَرَدُوهَاۖ وَكُلّٞ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿٩٩﴾
لَهُمۡ فِيهَا زَفِيرٞ وَهُمۡ فِيهَا لَا يَسۡمَعُونَ ﴿١٠٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
سَبَقَتۡ لَهُم مِّنَّا ٱلۡحُسۡنَىٰٓ أُوْلَٰٓئِكَ عَنۡهَا مُبۡعَدُونَ ﴿١٠١﴾

هـــۆی هاتنـــه خـــوارەوەی ئایەتی (١٠١-١٠٢) ســـورەتی (الأنبياء)، ﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ﴾ طـــەبارەی لـــە بەدبەختانی کـــۆیلە بەپیاســـەی دەکاتەوە ـــەو دەڵێت: هەبـــەڵا وتیان: لە قورئانەدا ئایەتێك هەیە هـــیچ کەس پەیسەپارێم لێ ناکات دەربارەی شتێك ناڕاستە بڕوانن ئایە پەیسەپارێم لێ ناکەن یان نا ؟ پەیسەپارێی لێ کـــرا دەربارەی و وتیـــان ئایا ئەو ئایەتە کامەیە ؟ وتی کاتێ ئایەتی ﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ حَصَبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ لَهَا وَارِدُونَ﴾ هاتەخوارێ خوارەوە زۆر ناڕەحەت بوو بە لای خەڵکی مەکە و وتیان : موحەممەد قسەی وتووە بە خواکانی ئێمە ؟ پاشان (ابن الزبعری) هات بۆ لایان و وتی : ئەوە چیتانە و چی پووی داوە؟ وتیان: موحەممەد قسەی وتووە بە پەرستراوەکانمان ! وتی ئەی دەتوانە ؟ وتیان : دەتوانین ! =

﴿وَالَّتِي﴾ وە(باسی) ئەو ئافرەتە (مەریەمی کچی عیمران بکە) ﴿أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا﴾ کەداوێنی خۆی پاراست ﴿فَنَفَخْنَا فِيهَا﴾ ئینجا فوومان پیاکرد (بەهۆی جوبرەئیلەوە) ﴿مِن رُّوحِنَا﴾ لەو ڕۆحەی هی خۆمان بوو ﴿وَجَعَلْنَاهَا وَابْنَهَا﴾ وە ئەو (مەریەم) و کوڕەکەیمان کرد ﴿آيَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ بە موعجیزەیەک بۆ جیهانیان. ٩١) ﴿إِنَّ هَٰذِهِ﴾ بەراستی ئا ئەمەیە ﴿أُمَّتُكُمْ﴾ ئایینی ئێوە ﴿أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ کەیەک ئایینە (ئایینی هەموو پێغەمبەران) ﴿وَأَنَا رَبُّكُمْ﴾ ومنیش پەروەردگارتانم ﴿فَاعْبُدُونِ﴾ کەواتە تەنها من بپەرستن. ٩٢) ﴿وَتَقَطَّعُوا﴾ (کۆمەڵێ لەشوێن کەوتوانی بێ ئاگا) بەش بەشیان کرد ﴿أَمْرَهُم بَيْنَهُمْ﴾ کاروباری (ئایین)یان لەناو خۆیاندا (بوونە خوا پەرست، بت پەرست هتد..) ﴿كُلٌّ﴾ (بەڵام) هەموویان ﴿إِلَيْنَا رَاجِعُونَ﴾ تەنها بۆ لای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٩٣) ﴿فَمَن﴾ ئینجا هەر کەس ﴿يَعْمَلْ مِنَ الصَّالِحَاتِ﴾ (هەرچەند) لەکردەوە چاکەکان بکات ﴿وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ وباوەڕداریش بێ ﴿فَلَا كُفْرَانَ لِسَعْيِهِ﴾ ئەوە (پاداشتی) کۆششەکەی وون نابێ و بەفیڕۆ ناڕوات ﴿وَإِنَّا لَهُ كَاتِبُونَ﴾ بەراستی ئێمە بۆ (کردەوەکانی) ئەو نووسەرین. ٩٤) ﴿وَحَرَامٌ﴾ وە حەرامە و ناشێ (گەڕانەوە) ﴿عَلَىٰ قَرْيَةٍ﴾ بۆ خەڵکی ئاوەدانی و شارێک ﴿أَهْلَكْنَاهَا﴾ کە لەناومان بردوون ﴿أَنَّهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ بێگومان ئەوان جاڕێکی تر ناگەڕێنەوە (بۆ دنیا). ٩٥) ﴿حَتَّىٰ إِذَا﴾ (ژیان درێژەی دەبێ) تا ئەو کاتەی ﴿فُتِحَتْ يَأْجُوجُ وَمَأْجُوجُ﴾ (بەربەستەکەی) یەئجوج و مەئجوج دەکرێتەوە ﴿وَهُم﴾ ئەوانیش ﴿مِّن كُلِّ حَدَبٍ﴾ لەهەموو بەرزاییەکەوە ﴿يَنسِلُونَ﴾ بەپەلە (بە چەسپانی) دێنە خوارەوە. ٩٦) ﴿وَاقْتَرَبَ﴾ وەنزیک بۆتەوە ﴿الْوَعْدُ الْحَقُّ﴾ بەڵێنی راست (هاتنی قیامەت) ﴿فَإِذَا﴾ جا لەناکاودا ﴿هِيَ شَاخِصَةٌ﴾ ئەبڵەق و زەق دەبێ ﴿أَبْصَارُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ چاوی ئەوانەی بێ بڕوا بوون ﴿يَا وَيْلَنَا﴾ (دەڵێن) هاوارو مەرگ بۆ ئێمە ﴿قَدْ كُنَّا﴾ بێگومان ئێمە لەدنیادا ﴿فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ لەبێ ئاگاییەک(ی ئەوان)دا بووین لە ئەمە ﴿بَلْ كُنَّا ظَالِمِينَ﴾ نەخێر بەڵکو ئێمە ستەمکار بووین. ٩٧) ﴿إِنَّكُمْ﴾ بەراستی ئێوە ﴿وَمَا تَعْبُدُونَ﴾ وئەوانەش دەتانپەرستن ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ جگە لەخوا ﴿حَصَبُ جَهَنَّمَ﴾ (دەبنە) سووتەمەنی (هەڵگیرسێنەری) دۆزەخ ﴿أَنتُمْ لَهَا وَارِدُونَ﴾ ئێوە (و ئەوان) دەچنە ناوییەوە. ٩٨) ﴿لَوْ كَانَ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئەگەر ئائەوانە (بتەکان) ﴿آلِهَةً﴾ خوا بوونایە ﴿مَّا وَرَدُوهَا﴾ نەدەچوونە ناو ئەو (ئاگری دۆزەخ)ەوە ﴿وَكُلٌّ﴾ وە هەموو (بت و بت پەرستان) ﴿فِيهَا خَالِدُونَ﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە. ٩٩) ﴿لَهُمْ﴾ بۆ ئەو (دۆزەخی)انە هەیە ﴿فِيهَا﴾ لەدۆزەخ دا ﴿زَفِيرٌ﴾ هەناسەی سارد هەڵکێشان ﴿وَهُمْ فِيهَا﴾ وەئەوان لەوێدا (دۆزەخ) ﴿لَا يَسْمَعُونَ﴾ هیچ نابیستن. ١٠٠) ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێگومان ئەوانەی ﴿سَبَقَتْ لَهُم مِّنَّا﴾ لەلایەن ئێمەوە پێشتر بڕیار دراوە بۆیان ﴿الْحُسْنَىٰ﴾ بەختەوەری (چاکە هێنانە ڕۆیان) ﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە ﴿عَنْهَا مُبْعَدُونَ﴾ لەدۆزەخ دوور دەخرێنەوە. ١٠١)

لَا يَسْمَعُونَ حَدِيثَهَا ۚ وَهُمْ فِي مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ
خَالِدُونَ ﴿١٠٥﴾ لَا يَحْزُنُهُمُ الْفَزَعُ الْأَكْبَرُ وَتَتَلَقَّاهُمُ
الْمَلَائِكَةُ هَٰذَا يَوْمُكُمُ الَّذِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ
﴿١٠٦﴾ يَوْمَ نَطْوِي السَّمَاءَ كَطَيِّ السِّجِلِّ لِلْكُتُبِ ۚ كَمَا
بَدَأْنَا أَوَّلَ خَلْقٍ نُّعِيدُهُ ۚ وَعْدًا عَلَيْنَا ۚ إِنَّا كُنَّا فَاعِلِينَ
﴿١٠٧﴾ وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ مِن بَعْدِ الذِّكْرِ أَنَّ الْأَرْضَ
يَرِثُهَا عِبَادِيَ الصَّالِحُونَ ﴿١٠٨﴾ إِنَّ فِي هَٰذَا لَبَلَاغًا
لِّقَوْمٍ عَابِدِينَ ﴿١٠٩﴾ وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا رَحْمَةً لِّلْعَالَمِينَ
﴿١١٠﴾ قُلْ إِنَّمَا يُوحَىٰ إِلَيَّ أَنَّمَا إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَاحِدٌ ۖ
فَهَلْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿١١١﴾ فَإِن تَوَلَّوْا فَقُلْ آذَنتُكُمْ
عَلَىٰ سَوَاءٍ ۖ وَإِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ أَم بَعِيدٌ مَّا تُوعَدُونَ ﴿١١٢﴾
إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ مِنَ الْقَوْلِ وَيَعْلَمُ مَا تَكْتُمُونَ
﴿١١٣﴾ وَإِنْ أَدْرِي لَعَلَّهُ فِتْنَةٌ لَّكُمْ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١١٤﴾ قَالَ
رَبِّ احْكُم بِالْحَقِّ ۗ وَرَبُّنَا الرَّحْمَٰنُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ ﴿١١٥﴾

سورة الحج

سوڕەتی (ئەلئەنبیا)

جزئی حەفدەهەم

(ئەوان) گوێ لە هیچ هەڕەشەیەکی ئاگرەکە ناگرن و
هەمیشە لە ناو ئەو بەهەشتەدا دەمێننەوە کە دڵیان
هەرچی حەز بکات بۆیان ئامادەیە ﴿١٠٢﴾ ئەو ترسە گەورەیە
(ی ڕۆژی دوایی) خەمبارییان ناکات و فریشتەکان
پێشوازییان لێدەکەن (و پێیان دەڵێن) ئەمە ئەو ڕۆژەیە
کە پێتان بەڵێن پێدرابوو ﴿١٠٣﴾ ئەو ڕۆژەی کە ئاسمان
وەک چۆن نووسەر تۆمارەکە دەپێچێتەوە ئێمە
ئاسمان دەپێچینەوە، وەک چۆن لە سەرەتای
دروستکردنی مرۆڤەوە دەستمان پێکرد بە
دروستکردنی، ئەوە بەڵێنێکە لەسەر ئێمە، بێگومان
ئێمە ئەوە جێبەجێ دەکەین ﴿١٠٤﴾ لە دوای (نووسینی
لەوحی پارێزراو) لە زەبووردا نووسیومانە کە
بەڕاستی زەوی بەندە چاکەکارەکانی دەبنە
میراتگر ﴿١٠٥﴾ بێگومان لەم (قورئانە)دا بۆ خەڵکانێکی
پەرستار (ی خوا) پەیامێکی بەس هەیە ﴿١٠٦﴾ (ئەی
محەمەد) ئێمە تۆمان نەناردووە مەگەر وەک
ڕەحمەتێک بۆ هەموو جیهانیان ﴿١٠٧﴾ بڵێ: تەنها
ئەوە بۆ من وەحی دەکرێت کە پەرستراوتان تەنها
پەرستراوێکی تاکە، ئایا ئێوە ملکەچ دەبن؟ ﴿١٠٨﴾
ئەگەر پشتیان تێکرد بڵێ: هەموتان بە یەکسانی
ئاگادار کردەوە، نازانم ئایا ئەو شتەی پێتان
بەڵێن پێدراوە نزیکە یان دوور ﴿١٠٩﴾ بێگومان ئەو
زانای هەموو قسەیەکی ئاشکرا و نهێنییە و
دەزانێت چی دەیشارنەوە ﴿١١٠﴾ نازانم لەوانەیە ئەمە
تاقیکردنەوەیەک بێت بۆ ئێوە و ژیانێکی کاتی
(بەسەر دنیادا بدرێتێ) ﴿١١١﴾ (پێغەمبەر) گوتی: پەروەردگارم
بە ڕاستی دادوەری بکە، پەروەردگارمان بەخشندەیە
و یارمەتی لە سەر ئەوە دەخوازین کە وەسفی
دەکەن ﴿١١٢﴾

﴿[illegible]﴾ (ئەوان) نابیستن ﴿[illegible]﴾ دەنگی (بڵێسەو قرچەی) ئاگری دۆزەخ ﴿[illegible]﴾ وەئەوان ﴿[illegible]﴾ لەناو ئەوە (نازو نیعمەتە)ی دڵیان حەزی لێیەتی ﴿[illegible]﴾ بێ بڕانەوە دەمێننەوە. ١٠٢)﴿[illegible]﴾ غەمباریان ناکات ﴿[illegible]﴾ ترسەهەرە گەورەکە (لەقیامەتدا) ﴿[illegible]﴾ و فریشتەکانیش پێشوازیان لێ دەکەن (لەبەر دەرگاکانی بەهەشت دا) ﴿[illegible]﴾ (وپێیان دەڵێن) ئەمە ئەو رۆژیە ﴿[illegible]﴾ کە بەڵێنتان پێ درابوو. ١٠٣)﴿[illegible]﴾ (بێنەوە بیریان) ئەو ڕۆژەی ﴿[illegible]﴾ کەئاسمانەکان دەپێچینەوە ﴿[illegible]﴾ وەك پێچانەوە (لولکردنی) پەڕە بۆ ئەوەی کە(تێیدا) نوسراوە ﴿[illegible]﴾ یەکەم جار چۆن دروستمان کرد (بەڕوتو قووتی) ﴿[illegible]﴾(پاش مردنیش) ئەو (دروست کردنە) دووبارە دەکەینەوە ﴿[illegible]﴾ ئەوە بەڵێنێکە (جێ بەجێ کردنی) لەسەر ئێمەیە ﴿[illegible]﴾ بێگومان ئێمە (ئەو بەڵێنە) بەدی دێنین. ١٠٤) ﴿[illegible]﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە نووسیوومانە ﴿[illegible]﴾ لەزەبووردا ﴿[illegible]﴾ لەدوا نوسینی لە(لوح المحفوظ) دا ﴿[illegible]﴾ بەراستی سەر زەوی (بەهەشت) ﴿[illegible]﴾ دەبنە خاوەنی، بەمیرات دەیبەن ﴿[illegible]﴾ بەندە چاك و پاکەکانم. ١٠٥) ﴿[illegible]﴾ بێگومان لەمەدا (کە لەم سورەتەدا باسکرا) ﴿[illegible]﴾ بەسە، زیاتر پێویست ناکات ﴿[illegible]﴾ بۆ گەلی خوا پەرستان. ١٠٦)﴿[illegible]﴾ وە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تۆمان تەنها بۆ ئەوە ناردووە کەڕەحمەت بیت بۆ جیهانیان. ١٠٧) ﴿[illegible]﴾ بڵێ ﴿[illegible]﴾ بێگومان تەنها شتێك کەنیگا کراوە بۆ من ﴿[illegible]﴾ (ئەمەیە) کە بەڕاستی پەرستراوی ئێوە خوای تاك و تەنهایە ﴿[illegible]﴾ دەی ئایا ئێوە ملکەچ دەبن؟ ١٠٨) ﴿[illegible]﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا ﴿[illegible]﴾ ئەوە بڵێ هەمووتانم ئاگادار کرد ﴿[illegible]﴾ بە یەکسانی ﴿[illegible]﴾ و ناشزانم ﴿[illegible]﴾ نزیکە یادوورە (هاتنی) ﴿[illegible]﴾ ئەو هەڕەشەی لێتان دەکرێت. ١٠٩)﴿[illegible]﴾ بەراستی خوا دەزانێ ﴿[illegible]﴾ بە ووتە و قسەی ئاشکرا ﴿[illegible]﴾ وە دەشزانێ بەوقسەی دەیشارنەوە. ١١٠)﴿[illegible]﴾ وەمن نازانم (مۆڵەت دانتان) ﴿[illegible]﴾ لەوانەیە تاقی کردنەوە بێت بۆ ئێوە ﴿[illegible]﴾ (بیەوێ) تاماوەیەك رابوێرن. ١١١)﴿[illegible]﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) فەرمووی ﴿[illegible]﴾ ئەی پەروەردگارم بەدادگەرانە بڕیاریدەن (لە نێوان من و ئەم بێ باوەڕانەدا) ﴿[illegible]﴾ وە پەروەردگاری ئێمە ﴿[illegible]﴾ میهریانی یارمەتی لێ داواکراوە ﴿[illegible]﴾ لە بەرانبەر (ئەو قسە نابە جێیانەی) ئێوە دەیڵێن و هەڵیدەبەستن. ١١٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ إِنَّ زَلْزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَىْءٌ
عَظِيمٌ ﴿١﴾ يَوْمَ تَرَوْنَهَا تَذْهَلُ كُلُّ مُرْضِعَةٍ عَمَّآ
أَرْضَعَتْ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمْلٍ حَمْلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ
سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٌ ﴿٢﴾
وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّبِعُ كُلَّ
شَيْطَٰنٍ مَّرِيدٍ ﴿٣﴾ كُتِبَ عَلَيْهِ أَنَّهُۥ مَن تَوَلَّاهُ فَأَنَّهُۥ يُضِلُّهُۥ
وَيَهْدِيهِ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِن كُنتُمْ فِى
رَيْبٍ مِّنَ ٱلْبَعْثِ فَإِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ
مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ ۚ
وَنُقِرُّ فِى ٱلْأَرْحَامِ مَا نَشَآءُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ
طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ۖ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ
وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ إِلَىٰٓ أَرْذَلِ ٱلْعُمُرِ لِكَيْلَا يَعْلَمَ مِنۢ
بَعْدِ عِلْمٍ شَيْـًٔا ۚ وَتَرَى ٱلْأَرْضَ هَامِدَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا
ٱلْمَآءَ ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ وَأَنۢبَتَتْ مِن كُلِّ زَوْجٍۭ بَهِيجٍ ﴿٥﴾

- بە کاتە و
لاپرێی کردن و
شەم تایەتە
هاتە خوارەوە
﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ
لَهُم مِّنَّا الْحُسْنَىٰ
أُولَٰئِكَ عَنْهَا
مُبْعَدُونَ لَا
يَسْمَعُونَ
حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي
مَا اشْتَهَتْ أَنفُسُهُمْ
خَالِدُونَ ...﴾
هاتە خوارەوە.
- بە بەر
دەستە کافر
کە جاوڕێی
بکەن لەدەرئاخرەت
شەیتان خەڵک
گومڕا دەکا
قەرموویەتی ئێمە
هەیاوانین لە
شەو بە چار

پڕۆشی کردن کەواتە جاوڕێشی لێ بکەن).

فایدەتی (٩٠ سورەتی هود) قال رسول الله (ﷺ): (والله إني لأستغفر الله وأتوب إليه في اليوم أكثر من سبعين مرة) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (سوێند بەخوا من لە ڕۆژێکدا زیاتر لەحەفتا جارداوای لێخۆشبوون لەخوا دەکەم و پەشیمان دەبمەوە).

سورەتی ﴿ الحج ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ بترسن لە(سزای) پەروەردگارتان ﴿إِنَّ زَلْزَلَةَ السَّاعَةِ﴾ چونکە بەراستی بوومەلەرزەی قیامەت هەستان ﴿شَيْءٌ عَظِيمٌ﴾ شتێکی زۆر گەورەیە، کارەساتێکی سامناکە. ١)﴿يَوْمَ تَرَوْنَهَا﴾ لەو رۆژەدا ئێوە ئەو (بوومەلەرز) دەبینن ﴿تَذْهَلُ﴾ بێ ئاگا دەبێ (لەترسی ئەو رۆژە) ﴿كُلُّ مُرْضِعَةٍ﴾ هەموو ئافرەتێکی شیردەر (کاتێ مەمکی لەدەمی منداڵەکەیدایە) ﴿عَمَّا أَرْضَعَتْ﴾ لەئەو (منداڵە)ی شیری پێ داوە ﴿وَتَضَعُ﴾ وەفڕێی دەدات و لە باری دەچێ ﴿كُلُّ ذَاتِ﴾ هەموو دووگیانێک (مێینەیەکی سک پڕ) ﴿حَمْلٍ حَمْلَهَا﴾ سکەکەی (کۆرپەکەی) ﴿وَتَرَى النَّاسَ﴾ خەڵکی دەبینی ﴿سُكَارَىٰ﴾ (وەک) سەرخۆشن ﴿وَمَا هُم بِسُكَارَىٰ﴾ بەڵام سەرخۆشیش نین ﴿وَلَٰكِنَّ عَذَابَ اللَّهِ شَدِيدٌ﴾ بەڵکو سزای سەخت و بەتینی خوا (وای لێ کردون). ٢)﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن﴾ لەمرۆڤەکاندا کەسی واهەیە (نەضری کوڕی حارث) ﴿يُجَادِلُ فِي اللَّهِ﴾ موجادەلە دەکات دەربارەی خوا(و سیفەتەکانی) ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاری و زانستێک ﴿وَيَتَّبِعُ كُلَّ شَيْطَانٍ مَّرِيدٍ﴾ وە شوێنی هەموو شەیتانێکی سەرکەش دەکەوێ. ٣)﴿كُتِبَ عَلَيْهِ﴾ لەسەری نوسراوە (بڕیار دراوە) ﴿أَنَّهُ مَن تَوَلَّاهُ﴾ کە بێگومان هەرکەسێ خۆشی بوێ (شوێنی بکەوێ) ﴿فَأَنَّهُ يُضِلُّهُ﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِيهِ﴾ وە رێنموونی دەکات (بۆ کاڵتە پێ کردن) ﴿إِلَىٰ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ بۆ سزای ئاگری هەڵگیرساوی دۆزەخ. ٤)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿إِن كُنتُمْ﴾ ئەگەر ئێوە ﴿فِي رَيْبٍ مِّنَ الْبَعْثِ﴾ لەگوماندان دەربارەی زیندووبوونەوە ﴿فَإِنَّا خَلَقْنَاكُم﴾ ئەوسا (بزانن) بەڕاستی ئێمە ئێوەمان دروست کردووە ﴿مِّن تُرَابٍ﴾ لە خاک (خۆڵ) ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ پاشان (نەوەکان) لەنوتفەیەک (دروست دەبن) ﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾ دواتر (دەبێتە) خوێنی مەییو ﴿ثُمَّ مِن مُّضْغَةٍ﴾ دوا ئەوە (دەبێتە) پارچە گوشتێک ﴿مُّخَلَّقَةٍ وَغَيْرِ مُخَلَّقَةٍ﴾ شکڵ و شێوە کێشراوو شکڵ و شێوە نەکێشراو ﴿لِّنُبَيِّنَ لَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی ڕوونی بکەینەوە بۆ ئێوە ﴿وَنُقِرُّ فِي الْأَرْحَامِ﴾ وە لەمنداڵداندا دەیهێڵینەوە (رایدەگرین) ﴿مَا نَشَاءُ﴾ ئەو (بێچو)ەی بمانەوێ (لەبار نەچێ) ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاکاتێکی دیاری کراو ﴿ثُمَّ نُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ پاشان (لەسکی دایکتان) دەرتان دێنین بەساوایی ﴿ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ﴾ پاشان گەورە دەبن تادەگەنە تەواوی هێزو تواناتان ﴿وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ﴾ وە(لەم تەمەنەدا) هەندێکتان دەمرێنرێ ﴿وَمِنكُم مَّن يُرَدُّ﴾ وە هەندێکتان دەگەیەنرێنە ﴿إِلَىٰ أَرْذَلِ الْعُمُرِ﴾ ئەو پەڕی پیری بێ کەڵکاوینی تەمەن ﴿لِكَيْلَا يَعْلَمَ﴾ بۆ ئەوەی نەزانێ و لەبیری نەمێنێ ﴿مِن بَعْدِ عِلْمٍ شَيْئًا﴾ هەرچی کە دەیزانی ﴿وَتَرَى الْأَرْضَ﴾ وەزەوی دەبینی (لەزستاندا) ﴿هَامِدَةً﴾ خامۆشە ووشک و بێ گیایە ﴿فَإِذَا أَنزَلْنَا عَلَيْهَا الْمَاءَ﴾ جا کاتێ بارانمان بەسەردا باراند ﴿اهْتَزَّتْ﴾ زەوی (ڕووەکی لێی دەڕوێ و) دەجوڵێ ﴿وَرَبَتْ﴾ زەوی هەڵ دەدات (بەرز دەبێت) ﴿وَأَنبَتَتْ﴾ و (زەوی) دەڕوێنێ ﴿مِن كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾ لەهەموو جۆرە (گیاو گوڵێکی) جوان. ٥)

ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّهُ يُحْيِي الْمَوْتَىٰ وَأَنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝٦
وَأَنَّ السَّاعَةَ آتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَأَنَّ اللَّهَ يَبْعَثُ مَن فِي
الْقُبُورِ ۝٧ وَمِنَ النَّاسِ مَن يُجَادِلُ فِي اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى
وَلَا كِتَابٍ مُّنِيرٍ ۝٨ ثَانِيَ عِطْفِهِ لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُ فِي
الدُّنْيَا خِزْيٌ وَنُذِيقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَذَابَ الْحَرِيقِ ۝٩ ذَٰلِكَ
بِمَا قَدَّمَتْ يَدَاكَ وَأَنَّ اللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ ۝١٠ وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَعْبُدُ اللَّهَ عَلَىٰ حَرْفٍ فَإِنْ أَصَابَهُ خَيْرٌ اطْمَأَنَّ بِهِ وَإِنْ أَصَابَتْهُ
فِتْنَةٌ انقَلَبَ عَلَىٰ وَجْهِهِ خَسِرَ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةَ ذَٰلِكَ هُوَ
الْخُسْرَانُ الْمُبِينُ ۝١١ يَدْعُو مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُ
وَمَا لَا يَنفَعُهُ ذَٰلِكَ هُوَ الضَّلَالُ الْبَعِيدُ ۝١٢ يَدْعُو لَمَن
ضَرُّهُ أَقْرَبُ مِن نَّفْعِهِ لَبِئْسَ الْمَوْلَىٰ وَلَبِئْسَ الْعَشِيرُ ۝١٣
إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ
تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يُرِيدُ ۝١٤ مَن كَانَ
يَظُنُّ أَن لَّن يَنصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى
السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ ۝١٥

ئایەتی (١٠٢) سورەتی (هود): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله يملي للظالم، فإذا أخذه لم يفلته، ثم قرأ: ﴿وكذلك أخذ ربك إذا أخذ القرى وهي ظالمة إن أخذه أليم شديد﴾ (متفق عليه).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان خوا مۆڵەتی منەکات، پاشان کە تۆڵەی خەڵکی خوا گرتنی بەرەڵای ناکات و دەیانێتە ئایێت، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) ئەم ئایەتەی خوێندەوە: (بەو تۆڵەی پەروەردەگارت بەم جۆرەیە کاتێن سزای خەڵکی شارۆکانی ئا کەستەکار بووبێت بەڕاستی سزا و تۆڵەی (خوا) یەر ئازار و بەئێشە).

ئایەتی (١١٢) سورەتی (هود): عن سفيان بن عبدالله (ﷺ) قال: قلت: يارسول الله قل لي في الإسلام قولاً لاأسأل عنه أحداً غيرك قال: (قل آمنت بالله ثم استقم) (رواه مسلم).

﴿انتقم﴾ تۆڵەی(باس کرا) لەبەر تەوبە بڵێیان ﴿من الذين﴾ کەخوا حەق و پاستە﴿والله ذو انتقام﴾ وە بێگومان مرۆوەکان زیندوو دەکاتەوە﴿والله على كل شيء﴾ و بێگومان تەو(خوایە) توانای بەسەر هەموو شتێکدا هەیە. ٦)﴿إن الذين﴾ وەبەپاستی قیامەت﴿آيات﴾ دێتە(بەربا دەبێ)﴿لهم﴾ گومانی تێدا نی یە ﴿والله﴾ وەڵێیاش بێ خوا﴿ينتقم﴾زیندووی دەکاتەوە﴿ذو انتقام﴾هەموو تەرکەسانەی لەناو گۆڕەکاندا (مردوون). ٧)﴿ومن الناس من﴾وە لەناو خەڵکدا کەسی وانەیە﴿يقول آمنا﴾موجاهدەلە دەکات دەربارەی خوا﴿بالله﴾ بەبێ هیچ زیانێک و خسارەزلییەك (بەڵکەیەك)﴿وما هم﴾ وە بە بێ گێتیی دێوون کەرەوە(لەلایەن خواوە). ٨)﴿إن يطيعوا﴾ (کەسێکە) ڕوو وەردەگێڕێ (لەحق وەرناگرێ)﴿الجهل في سبيل الله﴾ بڵێ تەوەی خەڵك لەڕێگەی خوا لادا﴿الله في الأرض﴾ تەو کەسە لەدنیادا سەرشۆڕ دەبێ﴿ويقولون نؤمن﴾وەلە قیامەتیشدا پێی دەچێژێن﴿عذاب الحريق﴾ سزای سوتێنەر. ٩)﴿ذلك﴾ (پێی دەوترێت) تەو سزایە (کە باس کرا)﴿بما قدمت﴾ بەهۆی تەو (گوناهانەوبە) کەبەدەستی خۆت پێشت خستووە﴿وأن الله﴾ وەبێگومان خوا﴿ليس بظلام﴾ ستەم کار نی یە﴿للعبيد﴾ بەبەدەکانی. ١٠)﴿ومن الناس من﴾ وە لەناو خەڵکدا کەسی وانەیە﴿يعبد الله﴾ خوا دەپەرستێ﴿على حرف﴾ لە قەراغدا (لەنێواندا)﴿فإن أصابه﴾ جا ئەگەر تووشی خێرو خۆشی بوو﴿اطمأن به﴾ دڵخۆش دەبێ پێی (بەردەوام دەبێ لەخوابەرستی دا)﴿وإن أصابته فتنة﴾ وەئەگەر تووشی تاقیکردنەوەو بەڵا بوو﴿انقلب على وجهه﴾بەرەو دوا هەڵدەگەڕێتەوە. پاش گەڕ دەبێتەوە لەتاین﴿خسر الدنيا﴾ زەرەر مەندی دنیاو قیامەت بووە﴿والآخرة﴾ تەنها تەوەیە﴿ذلك هو الخسران﴾ زیان و خەسارەت مەندی ڕوون و ئاشکرا. ١١)﴿يدعو﴾ ئەو دەپارێتەوە (دەبەرستێ)﴿من دون الله﴾ جگەلە خوا﴿ما لا يضره﴾ شتێ تەزیانی پێدەگەیەنێ﴿وما لا ينفعه﴾ وە ئە سوودو قازانجیشی پێدەگەیەنێ﴿ذلك هو الضلال البعيد﴾ تەنها تەوەیە﴿الضلال البعيد﴾ لەڕێ لادانی (گومڕایی) زۆر دوور لەپاستی. ١٢)﴿يدعو﴾ ئەو هاوارەکات دەبەرستێ﴿لمن ضره﴾(لە) کەسێ کەزیانی﴿أقرب من نفعه﴾ لەسوودی نزیکترە﴿لبئس المولى﴾ ئ پشتیوانێکی خراپە﴿ولبئس العشير﴾ وەچ هاوڕێ و هاوڕەگێکی خراپە. ١٣)﴿إن الله﴾ بەپاستی خوا﴿يدخل الذين آمنوا وعملوا الصالحات﴾ تەوانەی کەباوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە دەیانخاتە ﴿جنات﴾ باخەکانی بەهەشتەوە ﴿تجري من تحتها الأنهار﴾ کە ڕوبارەکان دەڕۆن بەژێریانا ﴿إن الله﴾ بێگومان خوا ﴿يفعل ما يريد﴾ تەوەی بیەوێ دەیکات. ١٤)﴿من كان يظن﴾ هەرکەس واگومان دەبات (لە بن بڕیان)﴿أن لن ينصره﴾ کە هەرگیز خوا تەو (پێغەمبەرە(ﷺ)) یارمەتی نادات و سەری ناخات﴿الله في الدنيا والآخرة﴾ لە دنیا و دواڕۆژدا﴿فليمدد بسبب إلى السماء﴾ دەبا پەتێك بەسەرەوە (بە بەرزییەوە) هەڵواسێ (و ملی پیاکات)﴿ثم ليقطع﴾ پاشان هەناسەی بچڕێ (تادەمخنکێ)﴿فلينظر﴾ تەوسا ببینێ (سەرنج بداو بزانێ)﴿هل يذهبن كيده ما﴾ تایا بەم کارە تەو ڕق و توڕەبیەی (لە دڵیدایە) لایدەبات (نایبڕێ). ١٥)

وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ ءَايَٰتٍۭ بَيِّنَٰتٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يُرِيدُ
﴿١٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَٱلَّذِينَ هَادُوا۟ وَٱلصَّٰبِـِٔينَ وَٱلنَّصَٰرَىٰ
وَٱلْمَجُوسَ وَٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿١٧﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ
يَسْجُدُ لَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ
وَٱلنُّجُومُ وَٱلْجِبَالُ وَٱلشَّجَرُ وَٱلدَّوَآبُّ وَكَثِيرٌ مِّنَ ٱلنَّاسِ ۖ
وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ ٱلْعَذَابُ ۗ وَمَن يُهِنِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّكْرِمٍ ۚ
إِنَّ ٱللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ۩ ﴿١٨﴾ ۞ هَٰذَانِ خَصْمَانِ ٱخْتَصَمُوا۟
فِى رَبِّهِمْ ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ يُصَبُّ
مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ ٱلْحَمِيمُ ﴿١٩﴾ يُصْهَرُ بِهِۦ مَا فِى بُطُونِهِمْ
وَٱلْجُلُودُ ﴿٢٠﴾ وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ ﴿٢١﴾ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟
أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَا مِنْ غَمٍّ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ
﴿٢٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ
أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا ۖ وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ ﴿٢٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٩) سورەتی (الحج): ﴿هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ بوخاری دەگێڕێتەوە لە ئەبو زەری غیفاری یەوە کە دەڵێت ئایەتی ﴿هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ لەسەر شەش کەس لە قوڕەیش هاتە خوارەوە کە ئەوانیش (ئیمامی عەلی و حەمزە و عوبەیدەی کوڕی حارث و شەیبەی کوڕی ڕەبیعە و عوتبەی کوڕی ڕەبیعە و وەلیدی کوڕی عوتبە) بوون.

-سوفیانی کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: ووتم ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ئیسلام دا ووتەیەکم پێ بڵێ جگە لەتۆ پرسیار لەکەسی تر نەکەم (دەربارەی ئیسلام) پێغەمبەریش فەرمووی: (بڵێ باوەڕم هێناوە بەخوا ئینجا ڕاست و دروست بە لەسەر ئایین و باوەڕەکەت).-

﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَٰهُ﴾ ئابەم شێوە ئەو(قورئانە)مان ناردۆتە خوارەوە ﴿بِالْبَيِّنَٰتِ﴾ کە ئایەتەکانی ڕون و ئاشکران ﴿وَأَنَّ اللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿يَهْدِي مَن يُرِيدُ﴾ هەرکەسێ خۆی بیەوێ هیدایەتی دەدات.١٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بەڕاستی کەسانێ کەبڕوایان هێناوە﴿وَالَّذِينَ هَادُوا﴾ و کەسانێ کە بوون بەجوولەکە ﴿وَالصَّٰبِـِٔينَ﴾ و ئەستێرە (یا فریشتە) پەرستەکان ﴿وَالنَّصَٰرَىٰ﴾ و گاوورەکان (نەسرانیەکان) ﴿وَالْمَجُوسَ﴾ و ئاگر پەرستەکان (زەردەشتی یەکان) ﴿وَالَّذِينَ أَشْرَكُوا﴾ و ئەوانەی هاوبەشیان بۆ خوا دانا ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ﴾ بڕیار دەدا لەنێوانیاندا (جیایان دەکاتەوە لەیەکتر کۆمەڵێ بۆ بەهەشت کۆمەڵێکی تریان بۆ دۆزەخ) ﴿يَوْمَ الْقِيَٰمَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە.١٧)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ئایا نەت دی﴿أَنَّ اللَّهَ يَسْجُدُ لَهُ﴾ کە بەڕاستی سوژدە بۆ خوا دەبا ﴿مَن فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و ئەوەی لە زەویدایە ﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ هەروەها ڕۆژ و مانگ و ئەستێرەکان ﴿وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ﴾ و چیاکان و درەخت و گیان لەبەران﴿وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ﴾ زۆرێکیش لە خەڵکی (هەموو ئەمانەی باسکران بۆ خوا سوژدە دەبەن) ﴿وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ﴾ وە زۆرێکیش سزای بۆ بڕیاردرا (لە سەری چەسپا) ﴿وَمَن يُهِنِ اللَّهُ﴾ وە هەر کەسێ خوا بێ ڕێز و ڕیسوای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ﴾ ئەوە کەس ڕێزی لێ ناگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾ هەر شتێکی بوێ دەیکات. ١٨)﴿هَٰذَانِ خَصْمَانِ﴾ ئەمانە دوو کۆمەڵی دژ بەیەکن ﴿اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ دەمەقاڵێ و کێشەیانەدەربارەی پەروەردگاریان ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ جا ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون﴿قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّن نَّارٍ﴾ لە (ڕۆژی دواییدا) پۆشاکیان بۆ دەبڕدرێت (پڕ بە بەریان) لە ئاگر ﴿يُصَبُّ مِن فَوْقِ رُءُوسِهِمُ﴾ بەسەریاندا دەڕژێنرێ ﴿الْحَمِيمُ﴾ ئاوی زۆر گەرم. ١٩) ﴿يُصْهَرُ بِهِ﴾ دەتوێنرێتەوە بەو (ئاوە گەرمە)﴿مَا فِي بُطُونِهِمْ وَالْجُلُودُ﴾ ئەوەی لە ناو سکیاندایەو پێستەکانیش (یان). ٢٠)﴿وَلَهُم مَّقَٰمِعُ مِنْ حَدِيدٍ﴾ بۆیان ئامادەیە گورزی ئاسنی. ٢١)﴿كُلَّمَا أَرَادُوا﴾ هەرکاتێ بیانەوێ ﴿أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا﴾ کە بێنە دەرەوە لەو(دۆزەخ)ە ﴿مِنْ غَمٍّ﴾ لەبەر زۆر ناڕەحەتی ﴿أُعِيدُوا فِيهَا﴾ دەگێڕێنرێنەوە بۆ ناوی ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾ وە(پێیان دەووترێ) بچێژن سزای سوتێنەر. ٢٢)﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەڕاستی خوا ﴿يُدْخِلُ الَّذِينَ ءَامَنُوا وَعَمِلُوا الصَّٰلِحَٰتِ﴾ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە دەیانخاتە ﴿جَنَّٰتٍ﴾ بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ﴾ ڕوبارەکان بەژێریاندا دەڕۆن ﴿يُحَلَّوْنَ فِيهَا﴾ (ئەوان) دەڕازێنرێنەوە لەو (بەهەشتانە) دا ﴿مِنْ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا﴾ بە بازنی ئاڵتون و مرواری ﴿وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ وە پۆشاکیان لە بەهەشتدا ئاوریشمە. ٢٣)

وَهُدُوٓا۟ إِلَى ٱلطَّيِّبِ مِنَ ٱلْقَوْلِ وَهُدُوٓا۟ إِلَىٰ صِرَٰطِ ٱلْحَمِيدِ ﴿٢٤﴾
إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَٱلْمَسْجِدِ
ٱلْحَرَامِ ٱلَّذِى جَعَلْنَٰهُ لِلنَّاسِ سَوَآءً ٱلْعَٰكِفُ فِيهِ وَٱلْبَادِ ۚ
وَمَن يُرِدْ فِيهِ بِإِلْحَادٍۭ بِظُلْمٍ نُّذِقْهُ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٥﴾
وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَٰهِيمَ مَكَانَ ٱلْبَيْتِ أَن لَّا تُشْرِكْ بِى
شَيْـًٔا وَطَهِّرْ بَيْتِىَ لِلطَّآئِفِينَ وَٱلْقَآئِمِينَ وَٱلرُّكَّعِ
ٱلسُّجُودِ ﴿٢٦﴾ وَأَذِّن فِى ٱلنَّاسِ بِٱلْحَجِّ يَأْتُوكَ رِجَالًا وَعَلَىٰ
كُلِّ ضَامِرٍ يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ ﴿٢٧﴾ لِّيَشْهَدُوا۟
مَنَٰفِعَ لَهُمْ وَيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ فِىٓ أَيَّامٍ مَّعْلُومَٰتٍ
عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۖ فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟
ٱلْبَآئِسَ ٱلْفَقِيرَ ﴿٢٨﴾ ثُمَّ لْيَقْضُوا۟ تَفَثَهُمْ وَلْيُوفُوا۟
نُذُورَهُمْ وَلْيَطَّوَّفُوا۟ بِٱلْبَيْتِ ٱلْعَتِيقِ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ وَمَن
يُعَظِّمْ حُرُمَٰتِ ٱللَّهِ فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُۥ عِندَ رَبِّهِۦ ۗ وَأُحِلَّتْ
لَكُمُ ٱلْأَنْعَٰمُ إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ۖ فَٱجْتَنِبُوا۟
ٱلرِّجْسَ مِنَ ٱلْأَوْثَٰنِ وَٱجْتَنِبُوا۟ قَوْلَ ٱلزُّورِ ﴿٣٠﴾

هـــوای هاتنـــه خواربوونی ئایەتی (٢٩) ســـورەتی (الحـــج)، ﴿إِنَّ الَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ ئەمانی تـــەسەد لە مەبـــدەئی کـــوری مەریـــەم دەگێڕێتـــەوە کـــە دەڵێت: کاتێك کـــە پێغەمبـــەری خـــوا (ﷺ) لە مەککـــەوە بـــە مـــاڵ و ئاوەدانی ئەبوبەکر دەرچـــوو بـــەرەو مەدینـــە، ئەبوبـــەکر دەڵێـــت: پێغەمبـــەرەکـــەی خۆیان دەرکرد، ئێمە لە ئێمـــە ڕاجیعون) بێگومان

خوای گەورە لە ئایەتی دەیات لەو کاتەدا ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ مەبەستی دەڵێت: ئیتر ڕێگا کە لە هاوڵاتیانیا جەنگ بکەیەهێ بۆیەهێ دەیێت، و مەبەستی دەڵێت ئەمە یەکەمین ئایەت بوو کە دەربارەی جەنگ و پێویستی بۆیەهێ هاتە خوارەوە.

ئایەتی (١١٤) سورەتی (هود)ی: ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ طَرَفَيِ النَّهَارِ﴾: (الصلوات الخمس والبسملة الى البسملة كفارة-

﴿وَهُدُوا﴾ ئەو (بەهەشتیانە) رێنموونی کراون ﴿إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ﴾ بۆ ئەو ووتەی کەڕاست و جوانە (لا اله إلا الله) ﴿وَهُدُوا﴾ هەروەها رێنموونی کراون ﴿إِلَى صِرَاطِ الْحَمِيدِ﴾ بۆ رێگای (خوای)سوپاس کراو. ٢٤)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێگومان ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە بەرگری (موسڵمانان) دەکەن لە رێگای خوا ﴿وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾وە لە (رۆشتن بۆ) مزگەوتی بەڕێزو پیرۆز (کەعبە) ﴿الَّذِي جَعَلْنَاهُ﴾ کە ئەوێمان داناوە(بۆ خوا پەرستی) ﴿لِلنَّاسِ سَوَاءً﴾ بۆ هەموو خەڵکی یەکسانە ﴿الْعَاكِفُ فِيهِ وَالْبَادِ﴾ چ ئەوانەی لەوێ دان یا لە دورەوە بۆی دێن﴿وَمَن يُرِدْ فِيهِ﴾ وە هەر کەس بیەوێ لەوێ (کەعبە) ﴿وَبِإِلْحَادٍ بِظُلْمٍ﴾ لە هەق لادا (بەهۆی)ستەم کردنەوە ﴿نُذِقْهُ﴾ پێی دەچێژین ﴿مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ سزای ئازاردەر. ٢٥) ﴿وَإِذْ بَوَّأْنَا لِإِبْرَاهِيمَ﴾(بیریان بخەرەوە)کاتێ دیاریمان کرد بۆ ئیبراهیم (القوا) ﴿مَكَانَ الْبَيْتِ﴾ جێگای کەعبە ﴿أَن لَّا تُشْرِكْ بِي شَيْئًا﴾ (پێمان ووت) هیچ شتێك مەکەرە هاوبەشم ﴿وَطَهِّرْ بَيْتِيَ﴾ و ماڵەکەم (کەعبە) پاك بکەرەوە ﴿لِلطَّائِفِينَ﴾ بۆ تەواف کەران ﴿وَالْقَائِمِينَ وَالرُّكَّعِ السُّجُودِ﴾ و بۆ نوێژگەران (بەپێوە) و کوڕنوش و سوژدە بەران. ٢٦)﴿وَأَذِّن فِي النَّاسِ﴾ وە جاڕ بدە بەناو خەڵکید ﴿بِالْحَجِّ﴾ بۆ حەج کردن ﴿يَأْتُوكَ رِجَالًا﴾ دێن بۆ لات (بۆ حەج) بە پیادە. ﴿وَعَلَىٰ كُلِّ ضَامِرٍ﴾ و بەسوار هەموو ووشترێکی لاواز (لەبەر ئەوەی) ﴿يَأْتِينَ مِن كُلِّ فَجٍّ عَمِيقٍ﴾ کە لە هەموو رێگایەکی دوورەوە دێن. ٢٧)﴿لِّيَشْهَدُوا مَنَافِعَ لَهُمْ﴾ تا ئامادەی جۆرەها سوود و قازانجی خۆیان بین ﴿وَيَذْكُرُوا اسْمَ اللَّهِ﴾ وە ناوی خوا ببەن (کاتێ قوربانی سەر دەبڕن) ﴿فِي أَيَّامٍ مَّعْلُومَاتٍ﴾ لە رۆژانێکی دیاری کراودا ﴿عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّن بَهِيمَةِ الْأَنْعَامِ﴾ لەسەر ئەو ئاژەڵانەی خوا پێی داوون ﴿فَكُلُوا مِنْهَا﴾ جا لەو (گۆشتی قوربانیانە) بخۆن ﴿وَأَطْعِمُوا الْبَائِسَ الْفَقِيرَ﴾ وە بیدەن بە نەداران و هەژاران. ٢٨)﴿ثُمَّ لْيَقْضُوا تَفَثَهُمْ﴾ دوای (سەر بڕینی قوربانی) چڵك و پیسی (موو نینۆك) لابەن بە خۆیانەوە ﴿وَلْيُوفُوا نُذُورَهُمْ﴾ وە نەزرەکانیان جێبەجێ بکەن ﴿وَلْيَطَّوَّفُوا﴾ و تەواف (ی ئیفاضە) بکەن ﴿بِالْبَيْتِ الْعَتِيقِ﴾ بە دەوری ماڵی دێرین و بەڕێزدا (کەعبە). ٢٩) ﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمەی (پێشوو باسی حەج بوو) ﴿وَمَن يُعَظِّمْ﴾ جا هەر کەس بپارێزێ و بە گەورەی بگرێ ﴿حُرُمَاتِ اللَّهِ﴾ سنوورەکانی خوا ﴿فَهُوَ خَيْرٌ لَّهُ﴾ ئەوە بۆ خۆی چاکترە ﴿عِندَ رَبِّهِ﴾ لای پەروەردگاری ﴿وَأُحِلَّتْ لَكُمُ الْأَنْعَامُ﴾ وە گۆشتی ئاژەڵ (مەڕ، بزن، مانگا، وشتر) بۆ ئێوە حەڵاڵ کراوە ﴿إِلَّا مَا يُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ جگە لەوانەی بۆتان باس دەکرێ (وەك مردارۆ بوو) ﴿فَاجْتَنِبُوا﴾ کەواتە خۆتان دوور بخەنەوە ﴿الرِّجْسَ مِنَ الْأَوْثَانِ﴾ لەو پیسیە کە بتەکانتانە ﴿وَاجْتَنِبُوا قَوْلَ الزُّورِ﴾ هەروەها خۆتان بپارێزن لەقسەی درۆو نارەوا. ٣٠)

حُنَفَاءَ لِلَّهِ غَيْرَ مُشْرِكِينَ بِهِۦ ۚ وَمَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَكَأَنَّمَا خَرَّ مِنَ
ٱلسَّمَآءِ فَتَخْطَفُهُ ٱلطَّيْرُ أَوْ تَهْوِى بِهِ ٱلرِّيحُ فِى مَكَانٍ سَحِيقٍ
﴿٣١﴾ ذَٰلِكَ وَمَن يُعَظِّمْ شَعَٰٓئِرَ ٱللَّهِ فَإِنَّهَا مِن تَقْوَى ٱلْقُلُوبِ
﴿٣٢﴾ لَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ثُمَّ مَحِلُّهَآ إِلَى ٱلْبَيْتِ
ٱلْعَتِيقِ ﴿٣٣﴾ وَلِكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا لِّيَذْكُرُوا۟ ٱسْمَ
ٱللَّهِ عَلَىٰ مَا رَزَقَهُم مِّنۢ بَهِيمَةِ ٱلْأَنْعَٰمِ ۗ فَإِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ
فَلَهُۥٓ أَسْلِمُوا۟ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُخْبِتِينَ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَجِلَتْ
قُلُوبُهُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ عَلَىٰ مَآ أَصَابَهُمْ وَٱلْمُقِيمِى ٱلصَّلَوٰةِ وَمِمَّا
رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَٱلْبُدْنَ جَعَلْنَٰهَا لَكُم مِّن شَعَٰٓئِرِ
ٱللَّهِ لَكُمْ فِيهَا خَيْرٌ ۖ فَٱذْكُرُوا۟ ٱسْمَ ٱللَّهِ عَلَيْهَا صَوَآفَّ ۖ فَإِذَا وَجَبَتْ
جُنُوبُهَا فَكُلُوا۟ مِنْهَا وَأَطْعِمُوا۟ ٱلْقَانِعَ وَٱلْمُعْتَرَّ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرْنَٰهَا
لَكُمْ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٣٦﴾ لَن يَنَالَ ٱللَّهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَآؤُهَا
وَلَٰكِن يَنَالُهُ ٱلتَّقْوَىٰ مِنكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ سَخَّرَهَا لَكُمْ لِتُكَبِّرُوا۟
ٱللَّهَ عَلَىٰ مَا هَدَىٰكُمْ ۗ وَبَشِّرِ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٧﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ
يُدَٰفِعُ عَنِ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ خَوَّانٍ كَفُورٍ ﴿٣٨﴾

﴿[illegible]﴾ گەردن کەچ بن بۆ خوا (خۆتان لە هەموو بیرو باوەڕێکی لار دووربگرن) ﴿[illegible]﴾ هاوبەش بڕیاردەر مەبن بۆ خوا ﴿[illegible]﴾ جا هەرکەس هاوبەش بۆ خوا دابنێ ﴿[illegible]﴾ ئەوە وەك ئەوە وایە ﴿[illegible]﴾ لە ئاسمان کەوتبێتە خوارەوە ﴿[illegible]﴾ ئینجا باڵندە (لە هەوادا) بە پەلە ببڕێنێ (پارچە پارچە بێت) ﴿[illegible]﴾ یا بایەکی توند بیبات ﴿[illegible]﴾ بۆ جێگایەکی زۆر دوور (چۆڵەوانی). ٣١)﴿[illegible]﴾ ئەمە (کە باسکرا نموونەی هاوبەش دانان بوو بۆ خوا) ﴿[illegible]﴾ وە هەر کەس دروشمەکانی (ئایینی) خوا بەگەورە راگرێ ﴿[illegible]﴾ جا بەڕاستی ئەو کارە ﴿[illegible]﴾ لە خوا ترسی دڵەکانیانەوەیە (تەقواکارن). ٣٢)﴿[illegible]﴾ بۆ ئێوە لەو (ئاژەڵانە)دا چەند سوود وەرگرتنێك هەیە (وەك سوار بوون، خواردنی شیریان) ﴿[illegible]﴾ تاکاتی دیاری کراو (بۆ سەربڕینیان) ﴿[illegible]﴾ پاشان شوێنی (سەربڕینی) ئەوانە ﴿[illegible]﴾ کەی گەیشتنە ماڵی دێرێنی بەڕێز (کەعبە). ٣٣) ﴿[illegible]﴾ وە بۆ هەموو ئوممەتێ ﴿[illegible]﴾ قوربانی کردنمان داناوە ﴿[illegible]﴾ بۆ ئەوەی ناوی خوا ببەن ﴿[illegible]﴾ (کاتی سەربڕین) لەسەر ئەو ئاژەڵانەی خوا پێی داون ﴿[illegible]﴾ جا خوای ئێوە پەرستراوێکی تەنهایە ﴿[illegible]﴾ کەواتە تەنها ملکەچی ئەو بن ﴿[illegible]﴾ وە مژدە بدە بە ملکەچان و خۆ بەکەم زانان. ٣٤)﴿[illegible]﴾ ئەوانەی هەرکاتێ ناو خوا برا ﴿[illegible]﴾ دڵەکانیان دەترسێ (دەلەرزێ) ﴿[illegible]﴾ وە ئارام گران لەسەر ئەوەی تووشیان دەبێ (لەناخۆشی) ﴿[illegible]﴾ وە بەجێ هێنەرانی نوێژەکانیان ﴿[illegible]﴾ وە (ئەوانەی) لەو رزق رۆزییەی پێمان داون دەبەخشن. ٣٥)﴿[illegible]﴾ ئەو ووشترە گەورەو قەڵەوانە (دەبرێن لەبیت الحرام سەردەبڕێن) ﴿[illegible]﴾ ئێمە کردومانەتە دروشمی خوا بۆ ئێوە ﴿[illegible]﴾ بۆ ئێوە لەواندا خێرو چاکە هەیە ﴿[illegible]﴾ کەواتە (کاتی کردنیان بەقوربانی) ناوی خوایان لەسەر بێنن ﴿[illegible]﴾ لە کاتێکدا لەسەر سێ پەل وەستاون و دەستی چەپیان بەسراوەتەوە (لەبەر ئەوەی وشتر بە پێوە سەر دەبڕدرێت) ﴿[illegible]﴾ جا کاتێ کەوتنە سەر زەوی بە تەنیشتدا (کاتێك گیانیان دەرچوو) ﴿[illegible]﴾ ئەوە لە گۆشتەکەیان بخۆن ﴿[illegible]﴾ وە بیدەن بە هەژاران و سواڵکەران ﴿[illegible]﴾ تا بەو جۆرە ئەو ماڵاتانەمان بۆ ئێوە رامهێناوە ﴿[illegible]﴾ تا سوپاس گوزار بن بۆ خوا. ٣٦)﴿[illegible]﴾ هەگیز ناگات بە خوا ﴿[illegible]﴾ نەگۆشتی ئەو (قوربانی)انە نەخوێنیان ﴿[illegible]﴾ بەڵام ئەوەی بە خوا دەگات تەقوا و پارێزکاری ئێوەیە ﴿[illegible]﴾ ئا بەو جۆرە ئەو ماڵاتانەی بۆ ئێوە رامهێناوە ﴿[illegible]﴾ بۆ ئەوەی خوا بە گەورە بگرن (یادی بکەن) ﴿[illegible]﴾ لەسەر ئەوەی رێنموونی کردوون ﴿[illegible]﴾ وەمژدە بدە بەچاکە کاران. ٣٧)﴿[illegible]﴾ بەڕاستی خوا پشتیوانی دەکات ﴿[illegible]﴾ لەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿[illegible]﴾ بێگومان خوا خۆشی ناوێ ﴿[illegible]﴾ هەموو خیانەتکار و بێ باوەڕ و کافرێ. ٣٨)

أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَٰتَلُونَ بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا۟ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ
لَقَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّآ أَن
يَقُولُوا۟ رَبُّنَا ٱللَّهُ ۗ وَلَوْلَا دَفْعُ ٱللَّهِ ٱلنَّاسَ بَعْضَهُم بِبَعْضٍ لَّهُدِّمَتْ
صَوَٰمِعُ وَبِيَعٌ وَصَلَوَٰتٌ وَمَسَٰجِدُ يُذْكَرُ فِيهَا ٱسْمُ ٱللَّهِ
كَثِيرًا ۗ وَلَيَنصُرَنَّ ٱللَّهُ مَن يَنصُرُهُۥٓ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ
عَزِيزٌ ﴿٤٠﴾ ٱلَّذِينَ إِن مَّكَّنَّٰهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ أَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَءَاتَوُا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَمَرُوا۟ بِٱلْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا۟ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۗ
وَلِلَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٤١﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ ﴿٤٢﴾ وَقَوْمُ إِبْرَٰهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ ﴿٤٣﴾
وَأَصْحَٰبُ مَدْيَنَ ۖ وَكُذِّبَ مُوسَىٰ فَأَمْلَيْتُ لِلْكَٰفِرِينَ ثُمَّ
أَخَذْتُهُمْ ۖ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٤﴾ فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
أَهْلَكْنَٰهَا وَهِىَ ظَالِمَةٌ فَهِىَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا
وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ ﴿٤٥﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ يَعْقِلُونَ بِهَآ أَوْ ءَاذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا ۖ فَإِنَّهَا
لَا تَعْمَى ٱلْأَبْصَٰرُ وَلَٰكِن تَعْمَى ٱلْقُلُوبُ ٱلَّتِى فِى ٱلصُّدُورِ ﴿٤٦﴾

ڕێپێدراوە (بۆ جەنگ) بۆ ئەوانەی کە جەنگ دەکرێن بەهۆی ئەوەی کە ستەمیان لێکراوە، وە بێگومان خوا لەسەر سەرکەوتنیان بەتوانایە ﴿٣٩﴾ ئەوانەی کە بەناحەق لە ماڵ و نیشتمانیان دەرکران تەنها لەبەر ئەوەی دەیانووت پەروەردگارمان خوایە، وە ئەگەر خوا بەشێک لە خەڵک بە شێکی تر لاببا نەدەما صەومەعە و کڵێسە و کەنیسە و مزگەوتەکان کە تێیاندا ناوی خوا زۆر بە باشی یاد دەکرێت، وە بێگومان خوا سەرخەری ئەو کەسانە دەکات کە سەرخەری ئایینەکەی دەکەن، بێگومان خوا بەهێز و زاڵە ﴿٤٠﴾ ئەوانەی ئەگەر لە زەویدا دەسەڵاتیان پێ بدەین نوێژ بەرپا دەکەن و زەکات دەدەن و فەرمان بە چاکە دەکەن و لە خراپە ڕێگە دەگرن، وە کۆتایی هەموو کارەکان بۆ خوایە ﴿٤١﴾ وە ئەگەر بیانەوێت بەدرۆت بخەنەوە (پێغەمبەر) ئەوا بێگومان پێش ئەوان گەلی نووح و عاد و ثەمود ﴿٤٢﴾ و گەلی ئیبراهیم و گەلی لووط ﴿٤٣﴾ و خەڵکی مەدیەن بەدرۆیان خستەوە، هەروەها موسایش بەدرۆ خرایەوە، منیش بە کافران دوا خست (تا بیر بکەنەوە) پاشان توڕەییم لێیان هەستا، جا سزا و تۆڵەسەندنەوەی من چۆن بوو؟ ﴿٤٤﴾ چەندە لە شارۆچکە و شار و دێهات کە ستەمکار بوون و خەڵکەکەیان بە ستەمکاری ژیان بەسەر دەبرد، ئێمە لەناومان بردن، ئەوا ئێستا بینا و بەرزەوەندەکانیان بە خاپووری و ڕووخاوی ماونەتەوە، وە چاوەکانی قوڕیشگیان بێبەهرە و بێ ڕۆشنایی ماونەتەوە، وە چەندە لە قەڵا و کۆشک و تەلاری بەرز و بەرین کە بەجێ هێشتوون ﴿٤٥﴾ ئایا ئەوانە (کە ڕێگەی ڕاست ناگرنەبەر) هیچ ڕێگەیەکیان نەگرتووەتەبەر لە زەویدا، تا ببێت بە هۆی ئەوەی دڵێکیان هەبێت کە بیر بکاتەوە، یان گوێیەکیان هەبێت کە بیستن بە هۆیەوە بکات؟ بێگومان چاوەکان کوێر نابن، بەڵکو ئەو دڵانەی کە لە سینەکاندان کوێر دەبن ﴿٤٦﴾

ڕوونکردنەوە (٣٩) سورەتی (یوسف) دا هاتووە: (قال رسول الله ﷺ: (البينة على المدعي واليمين على من أنكر) البخاري) پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (بەڵگەهێنان لەسەر کەسی داواکەرە، سوێندیش لەسەر ئەو کەسەیە کە نکۆڵی لێدەکرێت) دارەقوتنی.

﴿أُذِنَ﴾ (جەنگ و جیهاد) رێگە درا ﴿لِلَّذِينَ يُقَاتَلُونَ﴾ بە ئەو (موسڵمان)انەی شەڕیان لەگەڵدا دەکرێ ﴿بِأَنَّهُمْ ظُلِمُوا﴾ لەبەر ئەوەی کە بەڕاستی ستەمیان لێ کراوە ﴿وَإِنَّ اللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ﴾ بۆ سەرخستنیان بە توانایە ٣٩)﴿الَّذِينَ أُخْرِجُوا﴾ ئەوانەی کە دەرکران ﴿مِن دِيَارِهِم بِغَيْرِ حَقٍّ﴾ لە ماڵ و وڵاتیان بە ناهەق ﴿إِلَّا أَن يَقُولُوا﴾ تەنها (گوناهیان ئەوە بوو) کە دەیان ووت ﴿رَبُّنَا اللَّهُ﴾ پەروەردگارمان خوایە ﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا خەڵکی لە ناو نەبردایە ﴿بَعْضَهُم بِبَعْضٍ﴾ هەندێکیان بە هەندێکیان ﴿لَّهُدِّمَتْ﴾ بێگومان دەروخێنرا (وێران دەکرا) ﴿صَوَامِعُ﴾ دێر (خەڵوەتگە) ﴿وَبِيَعٌ﴾ و کلیسا ﴿وَصَلَوَاتٌ﴾ و کەنیسە ﴿وَمَسَاجِدُ﴾ مزگەوتەکان ﴿يُذْكَرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا﴾ کە یادی خوا لەو (پەرستگایانە)دا زۆر دەکرا ﴿وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن﴾ وە بێگومان خوا یارمەتی کەسانێ ئەدات (سەریان دەخات) ﴿يَنصُرُهُ﴾ کە یارمەتی (دینی) خوا دەدەن ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بە راستی خوا ﴿لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بەهێز وباڵادەست و بەتوانایە. ٤٠)﴿الَّذِينَ إِن مَّكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوانەی ئەگەر دەسەڵاتمان پێدان لە زەویدا ﴿أَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ بە چاکی نوێژ بەجێ دێنن ﴿وَآتَوُا الزَّكَاةَ﴾ وە زەکات دەدەن ﴿وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ﴾ و فەرمان دەدەن بە چاکە ﴿وَنَهَوْا عَنِ الْمُنكَرِ﴾ و بەرگری دەکەن لە خراپە ﴿وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ و سەرئەنجامی هەموو کارەکان تەنهابەدەست خوایە. ٤١)﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ وە ئەگەر (بێ باوەڕان) تۆ بە درۆزن دەزانن و باوەڕت پێ ناکەن ﴿فَقَدْ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ﴾ ئەوە بێگومان پێش ئەوان باوەڕیان نەکردووە (بە پێغەمبەرانیان) ﴿قَوْمُ نُوحٍ وَعَادٌ وَثَمُودُ﴾ گەلی نووح و عاد و سەموود. ٤٢)﴿وَقَوْمُ إِبْرَاهِيمَ وَقَوْمُ لُوطٍ﴾ و گەلی ئیبراهیم و گەلی لووط. ٤٣)﴿وَأَصْحَابُ مَدْيَنَ﴾ هەروەهایارانی مەدیەن (هۆزی شوعەیب) ﴿وَكُذِّبَ مُوسَىٰ﴾ وە مووساش بە درۆزن زانراو ﴿فَأَمْلَيْتُ لِلْكَافِرِينَ﴾ ئینجا (بۆ ماوەیەك) مۆڵەتی بێ باوەڕانم دا ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهُمْ﴾ دواتر تۆڵەم لێسەندن ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو بەگژا چوونی ئێمە (لەوان). ٤٤)﴿فَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَهْلَكْنَاهَا﴾ ئینجا چەندەها شار و دێهاتمان وێران کرد ﴿وَهِيَ ظَالِمَةٌ﴾ کە (خەڵکەکەی) ستەمکار بوون ﴿فَهِيَ خَاوِيَةٌ عَلَىٰ عُرُوشِهَا﴾ ئەو(شارانەدیواری خانوەکانی) کەوتبوون بەسەر سەریانەکانیاندا ﴿وَبِئْرٍ مُّعَطَّلَةٍ﴾ وە چەندەها بیر بێ خاوەن بوون (لە کار کەوتبوون) ﴿وَقَصْرٍ مَّشِيدٍ﴾ وە چەندەها کۆشکی بەرز و بڵند (بێ خاوەن بوون) ٤٥)﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ دەی ئایا ئەوانە بە زەوی دا نەگەڕاون ﴿فَتَكُونَ لَهُمْ قُلُوبٌ﴾ تا دڵیان هەبێ ﴿يَعْقِلُونَ بِهَا﴾ بیری پێ بکەنەوە (لەو وێران بوونە) ﴿أَوْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ یا گوێیان هەبێ گوێی پێ بگرن (بۆ ڕاستی) ﴿فَإِنَّهَا لَا تَعْمَى الْأَبْصَارُ﴾ لەراستی دا چاوەکان کوێر نابن ﴿وَلَٰكِن تَعْمَى الْقُلُوبُ﴾ بەڵکو ئەو دڵانە کوێر دەبن ﴿الَّتِي فِي الصُّدُورِ﴾ کەلە سینەکاندان. ٤٦)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ وَإِنَّ يَوْمًا
عِندَ رَبِّكَ كَأَلْفِ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٤٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن
قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا وَهِيَ ظَالِمَةٌ ثُمَّ أَخَذْتُهَا وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ
﴿٤٨﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٩﴾ فَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ ﴿٥٠﴾
وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ
﴿٥١﴾ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ
أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ فَيَنسَخُ اللَّهُ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ
ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٢﴾ لِّيَجْعَلَ
مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ فِتْنَةً لِّلَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ
قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَلِيَعْلَمَ
الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَيُؤْمِنُوا بِهِ
فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادِ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَىٰ صِرَاطٍ
مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٤﴾ وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ حَتَّىٰ
تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً أَوْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ ﴿٥٥﴾

ئايەتى (١٠٩) سورەتى (يوسف): قال رسول الله (ﷺ): (لا يتصدين أحد منكم الموت لضر نزل به، فإن كان ولا بد متمنياً الموت فليقل: اللهم أحيني ما كانت الحياة خيراً لي وتوفني إذا كانت الوفاة خيراً لي) البخاري. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هیچ یەک لەتێوە ئارەزووی مردن نەخوازێت لەبەر زیانێک دووچاری بووە، جا ئەگەر هەر ناچار بوو ئارەزووی مردن بخوازێت بەم شێوەیە: ئەی خوایە بەڕێنە ئەوەندەی زیان چاک بێت بۆم وە بمبەرێنە ئەگەر مردن چاکە لێرە بۆم).

ئایەتی (١٠٩) سورەتی (یوسف): قال النبي (ﷺ): (المؤمن الذي يخالط الناس ويصبر على أذاهم خير من الذي لا يخالط الناس ولا يصبر على أذاهم) رواه أحمد. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەو ئیماندارەی تێکەڵ دەگەڵ خەڵک دەبێت و لەسەر ئازاریان ئارام دەگرێ چاکترە لەو ئیماندارەی تێکەڵ ناگەڵ خەڵک ناکات و لەسەر ئازاریان ئارام ناگرێت).

﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ وە ئەوان (قورەیش بە گاڵتەوە) بەپەلە داوای سزات لێ دەکەن ﴿وَلَن يُخْلِفَ اللَّهُ وَعْدَهُ﴾ لەکاتێکدا هەرگیز خوا پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات ﴿وَإِنَّ يَوْمًا عِندَ رَبِّكَ﴾ و بێگومان رۆژێک لای پەروەردگارت ﴿كَأَلْفِ سَنَةٍ﴾ وەک هەزار ساڵ وایە ﴿مِّمَّا تَعُدُّونَ﴾ لەو ساڵانەی ئێوە دەیژمێرن. ٤٧)﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ أَمْلَيْتُ لَهَا﴾ وە(خەڵکی) چەندەها شار و دێ (هەبوون) مۆڵەتم دان﴿وَهِيَ ظَالِمَةٌ﴾ کە ستەمکار بوون ﴿ثُمَّ أَخَذْتُهَا﴾ لەپاشان تۆڵەم لێ سەندن (لەناوم بردن) ﴿وَإِلَيَّ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بۆلای من دەگەڕێنەوە. ٤٨)﴿قُلْ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ بڵێ ئەی خەڵکینە ﴿إِنَّمَا أَنَا لَكُمْ﴾ بێگومان من بۆ ئێوە تەنها ﴿نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ ترسێنەرێکی ئاشکرام.٤٩)﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئێنجا ئەو کەسانەی بڕوایان هێناو ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوە چاکەکانیان کرد ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ بۆ ئەوانەیە لێخۆشبوون ﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و ڕۆزوێکی چاک. ٥٠)﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی هەوڵیان داوە بۆ(دژایەتی) ئایەتەکانی ئێمە ﴿مُعَاجِزِينَ﴾ ناتەوان و دەستەپاچەن ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ئەوانە هاوەڵی دۆزەخن. ٥١) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ وە ئێمە لەپێش تۆ نەمان ناردووە ﴿مِن رَّسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ﴾ هیچ رەوانەکراو یا پێغەمبەرێک ﴿إِلَّا إِذَا تَمَنَّىٰ﴾ مەگەر هەر کاتێ (قورئانی) دەخوێندەوە ﴿أَلْقَى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ﴾ شەیتان گومانی دەخستە ناو خوێنراوەکەیەوە (تا خەڵک باوەڕی پێ نەهێنن)﴿فَيَنسَخُ اللَّهُ﴾ ئینجا خوا لایدەبات (پوچەڵی دەکاتەوە)﴿مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ ئەوەی شەیتان داوێنی بە گوێی خەڵکدا (لە کاتی قورئان خوێندنی پێغەمبەردا (ﷺ))﴿ثُمَّ يُحْكِمُ اللَّهُ آيَاتِهِ﴾ پاشان خوا ئایەتەکانی خۆی دەچەسپێنێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاردروستە. ٥٢) ﴿لِّيَجْعَلَ مَا يُلْقِي الشَّيْطَانُ﴾ لەبەر ئەوەی ئەو گومانانەی شەیتان دەیخاتە(دڵەکان خوا) دەیکاتە ﴿فِتْنَةً لِّلَّذِينَ﴾ (هۆی) تاقیکردنەوە بۆ ئەوانەی ﴿فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُمْ﴾ نەخۆشی لە دڵیاندایە و (ئەوانەی) دڵیان رەقە﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ﴾ وە بەراستی ستەمکاران ﴿لَفِي شِقَاقٍ بَعِيدٍ﴾ لە دژایەتی یەکی زۆر دور(لە راستی)دان. ٥٣)﴿وَلِيَعْلَمَ الَّذِينَ﴾ وە بۆ ئەوە بزانن ئەو کەسانەی ﴿أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ کە زانیاریان پێ دراوە ﴿أَنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ﴾ بێگومان ئەم (قورئان)ە راستیەکە لە لایەن پەروەردگارتەوە﴿فَيُؤْمِنُوا بِهِ﴾تا باوەڕی پێ بێنن(بەردەوام بن لەسەری) ﴿فَتُخْبِتَ لَهُ قُلُوبُهُمْ﴾ وە دڵەکانیان ملکەچ و بەئارام ببێ بۆ ئەو (خوا)﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادٍ﴾ وە بێگومان خوا هیدایەتدەری ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەو کەسانەیە کە باوەڕیان هێناوە ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ سەر ڕێگای ڕاست. ٥٤)﴿وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بەردەوام ئەو کەسانەی بێ باوەڕن ﴿فِي مِرْيَةٍ مِّنْهُ﴾ لە گوماندان دەربارەی قورئان ﴿حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ السَّاعَةُ بَغْتَةً﴾ تا لەناکاودا رۆژی دوایی یەخەیان دەگرێت ﴿أَوْ يَأْتِيَهُمْ﴾ یا یەخەیان دەگرێت (دێت بۆیان) ﴿عَذَابُ يَوْمٍ عَقِيمٍ﴾سزای رۆژێکی نەزۆک و بێ خێر. ٥٥)

ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِى جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ ﴿٥٦﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
وَكَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥٧﴾
وَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ قُتِلُوٓا۟ أَوْ مَاتُوا۟
لَيَرْزُقَنَّهُمُ ٱللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ خَيْرُ
ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٥٨﴾ لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُۥ وَإِنَّ
ٱللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ ﴿٥٩﴾ ۞ ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ
مَا عُوقِبَ بِهِۦ ثُمَّ بُغِىَ عَلَيْهِ لَيَنصُرَنَّهُ ٱللَّهُ إِنَّ ٱللَّهَ
لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٦٠﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ يُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى
ٱلنَّهَارِ وَيُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ وَأَنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ
﴿٦١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن
دُونِهِۦ هُوَ ٱلْبَٰطِلُ وَأَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ ﴿٦٢﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَتُصْبِحُ ٱلْأَرْضُ
مُخْضَرَّةً ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿٦٣﴾ لَّهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٦٤﴾

ئایەتی (١) سورەتی (الرعد): قال رسول الله (ﷺ): (من كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليكرم ضيفه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليصل رحمه ومن كان يؤمن بالله واليوم الآخر فليقل خيراً أو ليصمت)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەو کەسەی باوەڕی هەیە بەخوا و بەڕۆژی دوایی باپەیوەندی خزمایەتی بەجێ بهێنێ، وە ئەو کەسەی باوەڕی هەیە بەخوا و بەڕۆژی دوایی باقسەی چاک بکات یابێ دەنگ بێت).

ئایەتی (١١) سورەتی (الرعد): قال رسول الله (ﷺ): (يتعاقبون فيكم ملائكة بالليل وملائكة بالنهار، ويجتمعون في صلاة الصبح وصلاة العصر فيصعد إليه الذين باتوا فيكم فيسألهم ربهم وهو أعلم بكم: كيف-

﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ﴾ دەسەڵاتو پاشایەتی لەو ڕۆژەدا تەنها بۆ خوایە ﴿يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوانیاندا دادوەری دەکات ﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئینجا ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەو چاکەکانیان کردووە ﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ لە بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەت دان. ٥٦)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەو کەسانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ﴾ بۆ ئەوانە هەیە ﴿عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ سزای ڕیسواکەر. ٥٧)﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ وە ئەو کەسانەی کۆچیان کردووە ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لەڕێگای خوادا ﴿ثُمَّ قُتِلُوا أَوْ مَاتُوا﴾ پاشان کوژران(شەهید بوون) یامردن ﴿لَيَرْزُقَنَّهُمُ اللَّهُ رِزْقًا حَسَنًا﴾ بێگومان خوا ڕزق و ڕۆزێکی چاکیان دەداتێ ﴿وَإِنَّ اللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿لَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٥٨)﴿لَيُدْخِلَنَّهُم مُّدْخَلًا يَرْضَوْنَهُ﴾ سوێند بەخوا خوا ئەوانە دەخاتە جێگایەک کەپێی رازی دەبن ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَعَلِيمٌ حَلِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا زانای لەسەر خۆیە. ٥٩)﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمەی (باسمان کرد بۆت) ﴿وَمَنْ عَاقَبَ﴾ و هەر کەسێ تۆڵەی خۆی بسەنێ (لەدەس درێژی کەر) ﴿بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ﴾ بەوێنەی ئەو ستەمەی لێی کراوە ﴿ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ﴾ لەدوا ئەو جارێکی تر دەست درێژی بکرێتە سەر ﴿لَيَنصُرَنَّهُ اللَّهُ﴾ ئەوە بێگومان خوا یارمەتی دەدات (سەری دەخات) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ﴾ بەراستی خوا چاوپۆشی کەری لێبوردووە. ٦٠)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ﴾ ئەم(سەرخستنە خوا) لەبەر ئەوەیە بەراستی خوا ﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ (ئەوەندە بەدەسەڵاتە) شەو دەباتە ناو ڕۆژەوە (کاتێ شەو درێژ تر بێت لەڕۆژ) ﴿وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وەڕۆژ دەباتە ناو شەوەوە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ وە بێگومان خوا بیسەری بینایە. ٦١)﴿ذَٰلِكَ﴾ ئەمە﴿بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ﴾ لەبەر ئەوەیە بەراستی هەر خوا هەق و راستە ﴿وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ وەبێگومان ئەوەی جگە لەخوا هاواری لێ دەکەن (دەیپەرستن) ﴿هُوَ الْبَاطِلُ﴾ هەر ئەوە بەتاڵ و ناڕاست ﴿وَأَنَّ اللَّهَ﴾ وبەراستی خوا ﴿هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ هەر خۆی بەرزو بڵندو گەورەیە. ٦٢) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نابینی ﴿أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ﴾ کەبەراستی خوا باراندویەتی ﴿مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ لە ئاسمانەوە باران ﴿فَتُصْبِحُ الْأَرْضُ مُخْضَرَّةً﴾ (بەهۆی ئەو بارانەوە) زەوی سەوز دەبێ (بەڕوەک) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَطِيفٌ حَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا وردبینی ئاگایە (بە هەموو شتێک). ٦٣)﴿لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ هەر بۆ ئەوە (خوا) ئەوەی لە ئاسمانەکانە ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ و ئەوەش لە زەویدایە ﴿وَإِنَّ اللَّهَ﴾ وە بەڕاستی خوا ﴿لَهُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ هەر خۆی بێ نیاز و دەوڵەمەندی شایستەی سوپاسە. ٦٤)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱلْفُلْكَ تَجْرِى فِى ٱلْبَحْرِ
بِأَمْرِهِۦ ۖ وَيُمْسِكُ ٱلسَّمَآءَ أَن تَقَعَ عَلَى ٱلْأَرْضِ إِلَّا بِإِذْنِهِۦٓ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ بِٱلنَّاسِ لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٥﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاكُمْ
ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۗ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ ﴿٦٦﴾
لِّكُلِّ أُمَّةٍ جَعَلْنَا مَنسَكًا هُمْ نَاسِكُوهُ ۖ فَلَا يُنَٰزِعُنَّكَ
فِى ٱلْأَمْرِ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ ﴿٦٧﴾
وَإِن جَٰدَلُوكَ فَقُلِ ٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٦٨﴾ ٱللَّهُ يَحْكُمُ
بَيْنَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٦٩﴾
أَلَمْ تَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ
فِى كِتَٰبٍ ۗ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧٠﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ
ٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَٰنًا وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِۦ عِلْمٌ ۗ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ
مِن نَّصِيرٍ ﴿٧١﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ تَعْرِفُ فِى
وُجُوهِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱلْمُنكَرَ ۖ يَكَادُونَ يَسْطُونَ
بِٱلَّذِينَ يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۗ قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم بِشَرٍّ مِّن
ذَٰلِكُمُ ۗ ٱلنَّارُ ۖ وَعَدَهَا ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٧٢﴾

خۆرکام جیاوازی؟
فەرمانبەرن: ئایەتەکانم
بەسەر بخوێنن
وەکانەکانم بەسەر
بخوێنن) (دواء
البخاری ومسلم).
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرمووی:
(فریشتەکان- کە
جاوەڕێی تۆوەن-
بەشەر لەگەڵتان
دەبێت و
بەیانی و حەسرەیا
بەیەکانی دەگەن و
کۆدەبنەوە، جا
ئەوانەیان بەشەو
لەگەڵتان بووە بەرز
دەبنەوە بۆ لای خوا
ئەویش خۆی
کەوپەلی پرسیارەیان

لێی: دەگات لەگانتیکدا خۆی شارەزاترە بەتۆوە: چۆن و بەچ شێوەیەک بەندەگانی منتان بەجێ هێشت؟
فریشتەکانیش دەڵێن: ئێمە پێشتین بۆ لایان ئوڕێیان دەگرد، وە بەمێوانیان هێشتن هەر ئوڕێوان دەگرد).

فەرهەنگی (١٨) سورەتی (الرعد) قال رسول الله (ﷺ): (من توقش الحساب هلك) (رواه البخاري).
پێغەمبەری خوا (ﷺ): فەرمووی: (هەرکەسێ لەمێژاسەبەدا بێتاقەتبەی لەگەڵدا بکرێت ئەوە لیاچووە).

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا ئایینی (ئازانی) بەڕاستی خوا ﴿يَسْجُدُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ڕامی هێناوە بۆئەو هەموو ئەو شتانەی لەزەویدایە ﴿وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ وەکەشتی (ڕام هێناوە) دەڕوات ﴿وَالنُّجُومُ وَالْجِبَالُ وَالشَّجَرُ وَالدَّوَابُّ﴾ بەناو دەریادا بەفەرمانی ئەو (خوا) ﴿وَكَثِيرٌ مِّنَ النَّاسِ﴾ وەئاسمانی ڕاگیر کردووە ﴿وَكَثِيرٌ حَقَّ عَلَيْهِ الْعَذَابُ﴾ تا کە ئەکەوێ بەسەر زەویدا ﴿وَمَن يُهِنِ اللَّهُ فَمَا لَهُ مِن مُّكْرِمٍ﴾ هەگەر بەفەرمانی ئەو ﴿إِنَّ اللَّهَ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ﴾ بەڕاستی خوا ﴿هَٰذَانِ خَصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ﴾ دڵسۆز و میهرەبانە بەڕانبەر بەخەڵکی. ٦٥﴿وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُم﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە کەزانی پێ بەخشیوون (لەسەرەتای دروستکردنتانەوە) ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ﴾ دواتر دەستان مردنێت پاشان زیندووتان دەکاتەوە ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَكَفُورٌ﴾ بێگومان خەڵکی زۆر ناسوپاس و سڵەن. ٦٦﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ﴾ بۆ هەموو ئومەتێک ﴿جَعَلْنَا مَنسَكًا﴾ شەریعەت و بەرنامەیەکمان داناوە ﴿هُمْ نَاسِكُوهُ﴾ ئەوان کاریان پێ کردووە ﴿فَلَا يُنَازِعُنَّكَ فِي الْأَمْرِ﴾ کەواتە ئایێ (خاوەن ئایینەکانی تر) لەکاری ئایینا گێشەو ئاژاوەت لەگەڵدا دروست نەن ﴿وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ وەتۆ خەڵک بانگ بکە بۆ لای پەروەردگارت ﴿إِنَّكَ لَعَلَىٰ هُدًى مُّسْتَقِيمٍ﴾ بێگومان تۆ لەسەر ئایینێکی ڕاستی. ٦٧﴿وَإِن جَادَلُوكَ﴾ جا ئەگەر مرجادەلەیان لەگەڵدا کردیت ﴿فَقُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ تۆش بڵێ خوا خۆی چاک دەزانێ بەو کردەوانەی ئێوە دەیکەن. ٦٨﴿اللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ خوا دادوەری دەکات لەنێوانتاندا ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دواییدا ﴿فِيمَا كُنتُمْ﴾ لەو شتانەی کەئێوە ﴿فِيهِ تَخْتَلِفُونَ﴾ ئێیدا جیاوازن. ٦٩﴿أَلَمْ تَعْلَمْ﴾ ئایا نازانی ﴿أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خواەزانێ ﴿مَا فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ بەهەموو ئەو شتانەی لە ئاسمان و زەویدایە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ فِي كِتَابٍ﴾ بێگومان ئەوەی باسکرا لەکتێبی (لوح المحفوظ) دایە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەم (زانیارییەی باسکرا) بەلای خواوە ئاسانە. ٧٠﴿وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوان جگە لەخوا شتێ دەپەرستن ﴿مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا﴾ (خوا) هیچ بەڵگەیەکی لەبارەوە لەسەری ﴿وَمَا لَيْسَ لَهُم بِهِ عِلْمٌ﴾ وە بێگومان خۆشیان هیچ زانیارییان دەربارەی ئەو (پەرستراوە) نییە ﴿وَمَا لِلظَّالِمِينَ﴾ وەبۆ ستەمکاران نییە ﴿مِن نَّصِيرٍ﴾ هیچ یارمەتی دەرێک. ٧١﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وەکاتێ بخوێنرێتەوە بۆیان ﴿آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ﴾ نیشانە ڕوونەکانی ئێمە ﴿تَعْرِفُ فِي وُجُوهِ الَّذِينَ كَفَرُوا الْمُنكَرَ﴾ لەدەم و چاوی ئەو کەسانەی بێ باوەڕن دەبینی ﴿السُّخْطَ﴾ ڕووگرژی و تووڕەیی ﴿يَكَادُونَ يَسْطُونَ﴾ نزیکە پەلامار (هێرش) بەرن بۆ ئەو کەسانەی ﴿يَتْلُونَ عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێنێتەوە ﴿قُلْ أَفَأُنَبِّئُكُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا هەواڵتان بدەمێ ﴿بِشَرٍّ مِّن ذَٰلِكُمُ﴾ بەخراپتر لەو (ڕووگرژی و تووڕەییەی) ئێوە چی بە ﴿النَّارُ﴾ ئاگر ڕۆژەخە ﴿وَعَدَهَا اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کەخوای گەورە بەئێنی داوە بەو کەسانەی کە بێ باوەڕن ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ ئ جێگە و ئاکامێکی خراپە (بۆ ی دەگەن). ٧٢)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ضُرِبَ مَثَلٌ فَٱسْتَمِعُوا۟ لَهُۥٓ ۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ
تَدْعُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ لَن يَخْلُقُوا۟ ذُبَابًا وَلَوِ ٱجْتَمَعُوا۟ لَهُۥ ۖ
وَإِن يَسْلُبْهُمُ ٱلذُّبَابُ شَيْـًٔا لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ ۚ ضَعُفَ
ٱلطَّالِبُ وَٱلْمَطْلُوبُ ﴿٧٣﴾ مَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ لَقَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٧٤﴾ ٱللَّهُ يَصْطَفِى مِنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ
رُسُلًا وَمِنَ ٱلنَّاسِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٧٥﴾ يَعْلَمُ
مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿٧٦﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱرْكَعُوا۟ وَٱسْجُدُوا۟ وَٱعْبُدُوا۟
رَبَّكُمْ وَٱفْعَلُوا۟ ٱلْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٧٧﴾
وَجَٰهِدُوا۟ فِى ٱللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِۦ ۚ هُوَ ٱجْتَبَىٰكُمْ وَمَا جَعَلَ
عَلَيْكُمْ فِى ٱلدِّينِ مِنْ حَرَجٍ ۚ مِّلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَٰهِيمَ ۚ هُوَ سَمَّىٰكُمُ
ٱلْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِى هَٰذَا لِيَكُونَ ٱلرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ
وَتَكُونُوا۟ شُهَدَآءَ عَلَى ٱلنَّاسِ ۚ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ
وَٱعْتَصِمُوا۟ بِٱللَّهِ ۖ هُوَ مَوْلَىٰكُمْ ۖ فَنِعْمَ ٱلْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ ٱلنَّصِيرُ ﴿٧٨﴾

سُورَةُ المُؤْمِنُونَ

لەبەرئەوەی (٨) سورەتی (إبراهيم)ە قال رسول الله ﷺ: (منجا لأمر المؤمن إن أمره كله خير وليس ذلك لأحد إلا للمؤمن، إن أصابته سراء شكر فكان خيراً له، وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له) (متفق عليه)، پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (کاری تیماندار سەیرە بارەستی کارەکانی هەموویی جاکە و خێرە، ئەمەش بۆ کەسی نیە جگە لەتیماندار؛ ئەگەر باشیدا خۆشی تووش بێت سوپاسی خوا دەکات و ئەوە جاکیە بۆی، وە ئەگەر زیانی و ناخۆشی تووش بێت خۆڕاگری و ئارەزای جاکیە بۆیە).

ئایەتی (٨) سورەتی (إبراهيم)ە قال رسول الله ﷺ: (يقول الله عزوجل: يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وأنسكم وجنكم كانوا على أتقى قلب رجل واحد منكم ما زاد ذلك في ملكي شيئاً، يا عبادي لو أن -

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿ضُرِبَ مَثَلٌ فَاسْتَمِعُوا لَهُ﴾ نموونەیەك هێنراوەتەوە جا گوێی بۆ بگرن ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَدْعُونَ﴾ بێگومان ئەوانەی هاواریان لێ دەکەن ﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لە جیاتی خوا ﴿لَن يَخْلُقُوا ذُبَابًا﴾ هەرگیز ناتوانن مێشێك دروست بکەن ﴿وَلَوِ اجْتَمَعُوا لَهُ﴾ هەرچەند هەمووشیان بۆی کۆببنەوە ﴿وَإِن يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا﴾ وە ئەگەر مێشیش شتێکیان لێ بفڕێنێ ﴿لَّا يَسْتَنقِذُوهُ مِنْهُ﴾ ناتوانن لێی بسێننەوە ﴿ضَعُفَ الطَّالِبُ وَالْمَطْلُوبُ﴾ داواکار و داوا لێ کراو ناتەوان و بێ دەسەڵاتن. ٧٣)﴿مَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ ئەوانە بەو شێوە پێویستە خوا بناسن نەیان ناسیوە ﴿إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بێگومان خوا بە توانای بەدەسەڵاتە. ٧٤)﴿اللَّهُ يَصْطَفِي مِنَ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا﴾ خوا لە فریشتەکاندا نێردراو هەڵدەبژێرێت ﴿وَمِنَ النَّاسِ﴾ هەروەها لە خەڵکیش دا ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەری بینایە. ٧٥)﴿يَعْلَمُ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ خوا ئاگادارە بەوەی لە بەردەمیاندایە (رووی داوە) و بەوەی لە دوایانەوەیە (دواتر روودەدات) ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ و هەموو کارەکان هەر بۆ لای خوا دەگەڕێنەوە. ٧٦) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا وَاعْبُدُوا رَبَّكُمْ﴾ کوڕنوش و سوژدە بەرن و پەروەردگارتان بپەرستن ﴿وَافْعَلُوا الْخَيْرَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ وە کاری چاك بکەن بۆ ئەوەی رزگارین. ٧٧)﴿وَجَاهِدُوا فِي اللَّهِ حَقَّ جِهَادِهِ﴾ جیهاد و تێکۆشان بکەن لە پێناوی خوادا بەو شێوەی شیاویەتی ﴿هُوَ اجْتَبَاكُمْ﴾ ئەو (خوا) ئێوەی هەڵبژاردوە (بۆ هەڵگرتنی ئەم ئایینە) ﴿وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ﴾ وە لە ئایین دا هیچ کارێکی قورس و گرانی لەسەر دانەناوە ﴿مِلَّةَ أَبِيكُمْ إِبْرَاهِيمَ﴾ ئەمە ئایینی ئیبراهیمی باواتانە ﴿هُوَ سَمَّاكُمُ الْمُسْلِمِينَ مِن قَبْلُ وَفِي هَٰذَا﴾ ئەو (خوا) پێشتر ئێوەی بە موسڵمان ناوناوە وە لەم قورئانەش دا ﴿لِيَكُونَ الرَّسُولُ شَهِيدًا عَلَيْكُمْ﴾ تا پێغەمبەر ببێت بە شایەت لەسەر ئێوە ﴿وَتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ﴾ و ئێوەش ببنە شایەت لەسەر خەڵکی ﴿فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ کەوانە بە چاکی نوێژەکانتان بکەن و زەکات بدەن ﴿وَاعْتَصِمُوا بِاللَّهِ﴾ وە تەنها پشت بە خوا ببەستن ﴿هُوَ مَوْلَاكُمْ﴾ چونکە هەر ئەوە پشتیوانتانە ﴿فَنِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾ ئای چەند پشتیوان و یارمەتی دەرێکی چاکە. ٧٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١﴾ الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ ﴿٢﴾
وَالَّذِينَ هُمْ عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِلزَّكَاةِ
فَاعِلُونَ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٥﴾ إِلَّا عَلَىٰ
أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٦﴾
فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ هُمْ
لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ
يُحَافِظُونَ ﴿٩﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ ﴿١٠﴾ الَّذِينَ يَرِثُونَ
الْفِرْدَوْسَ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ ﴿١١﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ مِن
سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ ﴿١٢﴾ ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿١٣﴾ ثُمَّ
خَلَقْنَا النُّطْفَةَ عَلَقَةً فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً فَخَلَقْنَا
الْمُضْغَةَ عِظَامًا فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا
آخَرَ ۚ فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ ﴿١٤﴾ ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ
لَمَيِّتُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ ﴿١٦﴾ وَلَقَدْ
خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعَ طَرَائِقَ وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ ﴿١٧﴾

خۆیانکەم وانەکەرم
وێنەکەم ڕەنجەکەم
قسەیان لە سەعید
واحید قسانیان
دەکەیت کەل إنسان
مسألە سائلنی
ئاللە من ملكي هيذا
إلا كما ينقص
المخيط إذا دخل
البحر (ڕواە
مسلم).

پێڕەوەیەتی خۆیا
(ﷺ) فەرموویەتی:
(خوای گەورە
دەفەرموێت:
(ئەی بەندەکانم
تەگەر ئەوەڵ و
ئاخرتان و تادەمی
و پەریتان لەسەر
ئاڵی خواناسترین
پیاوێک لە خۆتان
پێش ئەوە هیچ

لەدەسەڵات و مولکی من زیاد ناکات، ئەی بەندەکانم تەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و تادەمی و پەریتان لەزەوییەکی تەختدا بوەستن و هەموو داوام لێ بکەن هەر مرۆڤێک داواکەی پێ دەدەم ئەو پێشانەش هیچ لەمولکی من ناکات مەگەر بەئەندازەی ئەوەی دەریەکی دروستان . کاتێ دەخرێتە دەریایەکەوە — چەند ئاو لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێ کاتێ دەردەهێنرێ).

سورەتی ﴿المؤمنون﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قَدْ أَفْلَحَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی باوەڕداران پێگەیشتن دەبن (سەر دەکەون). ١﴿الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ﴾ ئەوکەسانەی کەلە نوێژەکانیانا ﴿خَاشِعُونَ﴾ لەخواترسن (گەردن کەچن بۆخوا). ٢﴿وَالَّذِينَ هُمْ﴾ وە ئەوانەی ﴿عَنِ اللَّغْوِ مُعْرِضُونَ﴾ لەشتی بێ هودە خۆیان دوور دەگرن. ٣﴿وَالَّذِينَ هُمْ﴾ وە ئەوانەی ﴿لِلزَّكَاةِ فَاعِلُونَ﴾ کەزەکاتی (سامانیان) دەردەکەن. ٤﴿وَالَّذِينَ هُمْ﴾ وەئەوانەی ﴿لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ﴾ کەپارێزەری داوێنیان (لەشەرواڵ پیسی). ٥﴿إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ﴾ مەگەر بۆ خێزانی خۆیان ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ یاخۆ کەنیزەکێک کەبوون بەخاوەنیان ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوانە سەرزەنشت ناکرێن. ٦﴿فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ﴾ ئەجا هەرکەسێ دوایی جگەلەو (دوویەرە ئاڕەزووی خۆی ئاڕاستەکات) ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ ئەوسا ئەوانە دەست درێژی کەرن. ٧﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ وە ئەوانەی کەپارێزەری سپاردەو پەیمانەکانیانن. ٨﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَوَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە بەردەوامن لەسەر نوێژەکانیان. ٩﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْوَارِثُونَ﴾ هەر ئەوانەن میراتگران. ١٠﴿الَّذِينَ يَرِثُونَ الْفِرْدَوْسَ﴾ ئەوانەی کەدەبنە خاوەن فیردەوس (بەهەشت) ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ ئەوان لەبەهەشتدا دەمێنێنەوە بەهەمیشەیی. ١١﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی مرۆڤمان دروست کردە ﴿مِن سُلَالَةٍ مِّن طِينٍ﴾ لەخوڵاسەی پاقژەیەلەقی. ١٢﴿ثُمَّ جَعَلْنَاهُ نُطْفَةً﴾ لەپاشان ئەومان کردە بەنوتفەیەک ﴿فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾ لەئارامگایەکی قایم (منداڵدانی دایک)دا. ١٣﴿ثُمَّ خَلَقْنَا النُّطْفَةَ﴾ دوانر نوتفەکەمان کرد بەخوێنی مەیین ﴿فَخَلَقْنَا الْعَلَقَةَ مُضْغَةً﴾ ئینجا خوێنە مەیینەکەشمان کرد بەپارچە گۆشتێکی جوودا و ﴿فَخَلَقْنَا الْمُضْغَةَ عِظَامًا﴾ ئینجا ئەویشمان کرد بەئێسقان ﴿فَكَسَوْنَا الْعِظَامَ لَحْمًا﴾ ئینجا بەگۆشت (پەیکەرە) ئێسکەکەمان داپۆشی ﴿ثُمَّ أَنشَأْنَاهُ خَلْقًا آخَرَ﴾ پاشان ئەومان کرد بەدروست کراوێکی تر ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ جا کەوەها پیرۆزە ئەو خوایەی ﴿أَحْسَنُ الْخَالِقِينَ﴾ کەچاکترینی بەدی هێنەرانە. ١٤﴿ثُمَّ إِنَّكُم بَعْدَ ذَٰلِكَ لَمَيِّتُونَ﴾ پاشان بەڕاستی ئێوە لەدوای ئەوە هەمووتان دەمرن. ١٥﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ تُبْعَثُونَ﴾ لە پاشان بێگومان ئێوە لەڕۆژی دواییدا زیندوو دەکرێنەوە. ١٦﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا فَوْقَكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەسەری ئێوەوە دروستمان کردوە ﴿سَبْعَ طَرَائِقَ﴾ حەوت نهۆم ئاسمان ﴿وَمَا كُنَّا عَنِ الْخَلْقِ غَافِلِينَ﴾ وە ئێمە لە دروست کراوەکان بێ ئاگادین. ١٧

وَأَنزَلْنَا مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَسْكَنَّٰهُ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَإِنَّا عَلَىٰ ذَهَابٍۭ
بِهِۦ لَقَٰدِرُونَ ﴿١٨﴾ فَأَنشَأْنَا لَكُم بِهِۦ جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَٰبٍ
لَّكُمْ فِيهَا فَوَٰكِهُ كَثِيرَةٌ وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿١٩﴾ وَشَجَرَةً تَخْرُجُ مِن
طُورِ سَيْنَآءَ تَنۢبُتُ بِٱلدُّهْنِ وَصِبْغٍ لِّلْءَاكِلِينَ ﴿٢٠﴾ وَإِنَّ لَكُمْ فِى
ٱلْأَنْعَٰمِ لَعِبْرَةً ۖ نُّسْقِيكُم مِّمَّا فِى بُطُونِهَا وَلَكُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ كَثِيرَةٌ
وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٢١﴾ وَعَلَيْهَا وَعَلَى ٱلْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ
أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ
غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ ٱلْمَلَؤُا۟ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن قَوْمِهِۦ مَا هَٰذَآ
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُرِيدُ أَن يَتَفَضَّلَ عَلَيْكُمْ ۚ وَلَوْ شَآءَ ٱللَّهُ لَأَنزَلَ
مَلَٰٓئِكَةً ۖ مَّا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٤﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا
رَجُلٌۢ بِهِۦ جِنَّةٌ فَتَرَبَّصُوا۟ بِهِۦ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى
بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٢٦﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَيْهِ أَنِ ٱصْنَعِ ٱلْفُلْكَ بِأَعْيُنِنَا
وَوَحْيِنَا فَإِذَا جَآءَ أَمْرُنَا وَفَارَ ٱلتَّنُّورُ فَٱسْلُكْ فِيهَا مِن
كُلٍّ زَوْجَيْنِ ٱثْنَيْنِ وَأَهْلَكَ إِلَّا مَن سَبَقَ عَلَيْهِ ٱلْقَوْلُ
مِنْهُمْ ۖ وَلَا تُخَٰطِبْنِى فِى ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ ۖ إِنَّهُم مُّغْرَقُونَ ﴿٢٧﴾

ئایەتی (۲۴) سورەتی (إبراهیم)، قال النبی ﷺ: (یبعث کل عبد فی القبر علی ما مات، المؤمن علی إیمانه والمنافق علی نفاقه) (رواه أحمد). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموو: (هەموو بەندەیەک لە گۆڕیدا زیندوو دەکرێتەوە لەسەر ئەو حالەتەی کە لەسەری مردووە، بڕوادار لەسەر بڕوادارێتی خۆی دەبێت و لە گۆڕدا زیندوو دەکرێتەوە، بێبڕوا و نابەکار بەکەسی).

ئایەتی (۲۱) سورەتی (إبراهیم)، قال رسول الله ﷺ: (یصبر المرء المسلم لأذیة یظهر الطیب مستجابا، عند رأسه ملک موکل به کلما دعا لأخیه بخیر قال الملک الموکل به آمین ولک بمثل) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموو: (خۆڕاگری موسڵمان بۆ بەرامبەر بە ئازاردانی خەڵکی هۆکاری گیرانەوەی داوای چاکە دەبێت بۆ برا موسڵمانەکەی، فریشتەیەکی تایبەت کراوە بەڵامی هەر داوایەکی چاکە بکات بۆ برا موسڵمانەکەی دەڵێ-

﴿وَأَنزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا﴾ وە لە تاسمانەوە بە تەندازە(ی پێویست) بارانمان بارانـد ﴿لِّنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا﴾ ئینجا ئەو (ئاوە)مان لە زەوی دا هێنایەوە (ڕاگیرت) ﴿وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا﴾ بۆ ئەوەی بیگەڕێنین ئێمە بەسەر لەناوبردنی ئەو (ئاوە)دا. ﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا﴾ بەتوانایین. ١٨) ﴿يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا﴾ ئینجا بە هۆی ئەو (بارانە)وە بەمیوان هێناوە (ڕواندومانە) ﴿وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا﴾ جەند باخی خورما و ترێ ﴿وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا﴾ بۆ ئێوە هەیە ئەو باخانەدا میوەی بۆ دێنێ ﴿إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا﴾ وە لە هەندێکیان دەخۆن (بەشێوەی جۆرەی وەک مێوژ و خورما). ١٩) ﴿لِّلطَّاغِينَ مَآبًا﴾ هەروەها (ڕواندومانە) جۆرە دارێک (زەیتون) کەلە تورەی سینا دەڕوێ ﴿لَّابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا﴾ کە ڕۆن و پێخۆرێک دەگرێت بۆ ئەوانەی دەیخۆن. ٢٠) ﴿لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا﴾ وە بەڕاستی بۆ ئێوە لە ساڵات و تاڵەئەما پەند هەیە ﴿إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا﴾ پێتان دەڵێین ئەو (شیر)ەی لە ناو سکیاندایە ﴿جَزَاءً وِفَاقًا﴾ وە بۆ ئێوە لەو (تاڵەئانەدا) سوود و کەڵکێکی زۆر هەیە ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا﴾ و لێیشیان دەخۆن. ٢١) ﴿وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا﴾ وە لەسەر (پشتی هەندێ لە) ئەوان و لەسەر (پشتی) کەشتییەکانیش سوار دەکرێن. ٢٢) ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە خوێحسان نارد بۆ لای هۆزەکەی ﴿فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا﴾ جا پێی ووتن ئەی هۆزەکەم خوا بپەرستن ﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا﴾ ئێوە جگە لەو پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا﴾ دەی ئایا خۆتان ئامادەدەکەن. ٢٣) ﴿وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا﴾ جا ووتیان ﴿وَكَأْسًا دِهَاقًا﴾ ئەو پیاو ماقوڵانەی کە ﴿لَّا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا﴾ ئەم (نووحە) تەنها کەسێک وەک ئێوە ﴿جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا﴾ دەیەوێت خۆی یەکلا کەوێ بەسەرتانەوە ﴿رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە (پێغەمبەرێک بێنێرێ) فریشتەی دەنارد خوارەوە ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ ئێمە ئەو ئاسمانانەی بەرز ڕاگرتووە ﴿ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا﴾ لە بەرز بایەخیە پێغەمبەرەکانمانەوە. ٢٤) ﴿إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا﴾ ئەو (نووحە) هەر پیاوێک ﴿وَكَانَ عَرْشُهُ عَلَى الْمَاءِ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَلَئِن قُلْتَ إِنَّكُم مَّبْعُوثُونَ مِن بَعْدِ الْمَوْتِ لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ هێڵانەی خوارەوە ﴿وَلَئِنْ أَخَّرْنَا عَنْهُمُ الْعَذَابَ إِلَىٰ أُمَّةٍ مَّعْدُودَةٍ لَّيَقُولُنَّ مَا يَحْبِسُهُ أَلَا يَوْمَ يَأْتِيهِمْ لَيْسَ مَصْرُوفًا عَنْهُمْ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئێمە ئەو (پێغەمبەرێک بێنێرین) فریشتەی دەنارد خوارەوە ﴿مَا نُنَزِّلُ الْمَلَائِكَةَ إِلَّا بِالْحَقِّ وَمَا كَانُوا إِذًا مُّنظَرِينَ﴾ ئەگەر خوا بیویستایە (پێغەمبەرێک بێنێرێ) فریشتەی دەنارد خوارەوە ﴿مَا سَبَقَتْ بِهِ أُمَّةٌ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ﴾ ئێمە ئەو ئاسمانانەی بەرز ڕاگرتووە ﴿وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً قَالُوا أَتَجْعَلُ فِيهَا مَن يُفْسِدُ فِيهَا وَيَسْفِكُ الدِّمَاءَ وَنَحْنُ نُسَبِّحُ بِحَمْدِكَ وَنُقَدِّسُ لَكَ قَالَ إِنِّي أَعْلَمُ مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ ئەو (نووحە) هەر پیاوێک ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَٰؤُلَاءِ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ قَالُوا سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ قَالَ يَا آدَمُ أَنبِئْهُم بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنبَأَهُم بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنتُمْ تَكْتُمُونَ﴾ ئێمە ئەو (پێغەمبەرێک بێنێرین) فریشتەی دەنارد خوارەوە ﴿وَإِذْ قُلْنَا لِلْمَلَائِكَةِ اسْجُدُوا لِآدَمَ فَسَجَدُوا إِلَّا إِبْلِيسَ أَبَىٰ وَاسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ ئەو (نووحە) هەر پیاوێک ﴿وَقُلْنَا يَا آدَمُ اسْكُنْ أَنتَ وَزَوْجُكَ الْجَنَّةَ وَكُلَا مِنْهَا رَغَدًا حَيْثُ شِئْتُمَا وَلَا تَقْرَبَا هَٰذِهِ الشَّجَرَةَ فَتَكُونَا مِنَ الظَّالِمِينَ فَأَزَلَّهُمَا الشَّيْطَانُ عَنْهَا فَأَخْرَجَهُمَا مِمَّا كَانَا فِيهِ وَقُلْنَا اهْبِطُوا بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ وَلَكُمْ فِي الْأَرْضِ مُسْتَقَرٌّ وَمَتَاعٌ إِلَىٰ حِينٍ﴾ جا ئامارەیەک چاوەڕوانی بکەن (بەڵکو چاک بێتەوە). ٢٥) ﴿قَالَ رَبِّ اشْرَحْ لِي صَدْرِي﴾ (نووح) ووتی ئەی پەروەردگارم بارەتیم بدە (سەرم بدە) ﴿وَيَسِّرْ لِي أَمْرِي﴾ لەبەر ئەوەی بارەبم پێ ناهێنن. ٢٦) ﴿وَاحْلُلْ عُقْدَةً مِّن لِّسَانِي﴾ ئێمە نیگامان بۆ کرد ﴿يَفْقَهُوا قَوْلِي﴾ کە کەشتیەکە دروست بکە ﴿وَاجْعَل لِّي وَزِيرًا مِّنْ أَهْلِي﴾ بە چاوێڕی وڵیگای ئێمە ﴿هَارُونَ أَخِي﴾ ئینجا کاتێ فەرمانی ئێمە ﴿اشْدُدْ بِهِ أَزْرِي﴾ (بۆ لەناوبردنی ئەوان) هات ﴿وَأَشْرِكْهُ فِي أَمْرِي﴾ و ئاو لە تەنوورەوە هەڵقوڵا (نیشانەی دەستپێکردنی ئوفانەکەیە) ﴿كَيْ نُسَبِّحَكَ كَثِيرًا﴾ ئێش بیخەرە ناو کەشتی یەکەوە (سواری کە) ﴿وَنَذْكُرَكَ كَثِيرًا﴾ لە هەموو جۆرە (تاڵەئاژەڵ) جوتێک (نێر و مێ یەک) ﴿إِنَّكَ كُنتَ بِنَا بَصِيرًا﴾ هەروەها (سوار بکە ئەندامانی) خێزانەکەت جگە لەوانەیان کە بڕیاری لە ئاو چوونیان دراوە (کە گوێکەی و هاوسەرەکەی بوون) ﴿قَالَ قَدْ أُوتِيتَ سُؤْلَكَ يَا مُوسَىٰ﴾ و ئەوانەش لەگەڵ مەکە ﴿وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَيْكَ مَرَّةً أُخْرَىٰ﴾ لەبارەی ئەوانەی کەستەمیان کردووە (و بارەبیان نەهێنا) ﴿إِذْ أَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّكَ مَا يُوحَىٰ﴾ چونکە بێگومان ئەوانە دەنغەنکێترێن. ٣٧)

فَإِذَا ٱسْتَوَيْتَ أَنتَ وَمَن مَّعَكَ عَلَى ٱلْفُلْكِ فَقُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى نَجَّىٰنَا
مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٨﴾ وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِى مُنزَلًا مُّبَارَكًا وَأَنتَ خَيْرُ
ٱلْمُنزِلِينَ ﴿٢٩﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا
مِنۢ بَعْدِهِمْ قَرْنًا ءَاخَرِينَ ﴿٣١﴾ فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ أَنِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُۥٓ ۖ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟ بِلِقَآءِ ٱلْءَاخِرَةِ وَأَتْرَفْنَٰهُمْ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا
مَا هَٰذَآ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ وَيَشْرَبُ مِمَّا
تَشْرَبُونَ ﴿٣٣﴾ وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَٰسِرُونَ
﴿٣٤﴾ أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ
﴿٣٥﴾ ۞ هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ لِمَا تُوعَدُونَ ﴿٣٦﴾ إِنْ هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا
ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ ﴿٣٧﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ
ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا وَمَا نَحْنُ لَهُۥ بِمُؤْمِنِينَ ﴿٣٨﴾ قَالَ رَبِّ
ٱنصُرْنِى بِمَا كَذَّبُونِ ﴿٣٩﴾ قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ لَّيُصْبِحُنَّ نَٰدِمِينَ ﴿٤٠﴾
فَأَخَذَتْهُمُ ٱلصَّيْحَةُ بِٱلْحَقِّ فَجَعَلْنَٰهُمْ غُثَآءً ۚ فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤١﴾ ثُمَّ أَنشَأْنَا مِنۢ بَعْدِهِمْ قُرُونًا ءَاخَرِينَ ﴿٤٢﴾

حەزرەتتەیە دەڵێ، گەیاندی و یارمەتی دۆستەکەت بدەیت).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (المؤمنون) قسان پێکرد پێغەمبەر ﷺ: (إن الله مع رجل يقول لأهل البحرة يا أهل البحرة) فیرعەونیەکان: لبيك ربنا وسعديك والخير في يديك، فیرعەون: هل يضيركم؟ فیرعەونیەکان: مالنا لا نرضى يا ربنا ولقد أصابنا ما لم نصب أحداً من قبلك؟ فیرعەون: ألا أعطيكم أفضل من ذلك؟ فیرعەونیەکان: وأي شيء أفضل من ذلك؟ فیرعەون: أحلّ عليكم رضواني فلا أسخط عليكم بعده أبداً (متفق عليه). پێغەمبەریش خۆا (ﷺ) فەرمووی: (پێگەرمان خوای گەورە بەبەهەشتیەکان دەڵێ: ئەی بەهەشتیەکان، ئەوانیش دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان بەدەم فەرمانتەوە هاتینەوە لەخزمەت دایین و هەموو چاکە لەدەستی تۆدایە، جا (خوای گەورە) دەفەرموێ: ئایا ڕازی بوون؟ ئەوانیش دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان بۆچی ڕازی نابین لەکاتێکدا ئەوەی بەڵێنمەت داوە-

﴿وَإِذَا أَنجَيْنَاكُم مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ ئێمە کاتێ ئێوە ئەو کەسانەی لەگەڵت دان سواری کەشتی بەکە بوون ﴿فَلَكِ الْفُلْكِ﴾ (کەی نووح) بڵێ سوپاس بۆ خوایەکی ئەو شۆ ﴿نَجَّيْنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ کە ئێمەی ڕزگار کرد لە دەست گەلی زاڵمان. ٢٨﴿وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِي مُنزَلًا﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم دابەزێنە (لە کەشتی یەکە) لە جێگایەکی بەبەرەکەت و بەڕەحمەت (کە ئێوەی جووەی بە لە کوردستانی تورکیا) ﴿وَأَنتَ خَيْرُ الْمُنزِلِينَ﴾ وە ئێوە (خوایە) چاکترینی دابەزێنەرانی. ٢٩﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ﴾ بەڕاستی لەم (بەسەرهاتەی نووح دا) پەند وئیشانەی زۆر هەیە (بۆ کەسانی عاقڵ) ﴿وَإِن كُنَّا لَمُبْتَلِينَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە تاقیکەرەوەین (بۆ هەموو خەڵک). ٣٠﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِمْ﴾ پاشان لەدوای ئەوان بەهیمان هێنا ﴿قَرْنًا آخَرِينَ﴾ گەل و نەوەیەکی تر. ٣١﴿فَأَرْسَلْنَا فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْهُمْ﴾ ئینجا لە ناو ئەواندا پێغەمبەرێکمان لە خۆیان نارد ﴿أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ (پێی ووتن) تەنها خوا بپەرستن ﴿مَا لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرُهُ﴾ جگە لەو (خوایە) پەرستراوێکی ترتان نی یە ﴿أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ دەی ئایا خۆتان ناپارێزن (لە خوا ناترسن). ٣٢﴿وَقَالَ الْمَلَأُ مِن قَوْمِهِ﴾ پیاو ماقوڵانی گەلەکەی (هوود (ﷺ)) ووتیان ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِلِقَاءِ الْآخِرَةِ﴾ ئەوانەی کە بڕوایان نەهێناو بێ باوەڕ بوون بە ڕۆژی دوایی ﴿وَأَتْرَفْنَاهُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ وە لە ژیانی دنیادا ناز و نیعمەتمان پێ دابوون ﴿مَا هَٰذَا إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ﴾ (ووتیان) ئەمە هەر مرۆڤێکە وەک ئێوە ﴿يَأْكُلُ مِمَّا تَأْكُلُونَ مِنْهُ﴾ لەوەی ئێوە دەیخۆن دەخوات ﴿وَيَشْرَبُ مِمَّا تَشْرَبُونَ﴾ وە لەوەی ئێوە دەیخۆنەوە دەخواتەوە. ٣٣﴿وَلَئِنْ أَطَعْتُم بَشَرًا مِّثْلَكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر ئێوە گوێڕایەڵی بەشەرێکی وەک خۆتان بکەن ﴿إِنَّكُمْ إِذًا لَّخَاسِرُونَ﴾ بێگومان ئەو کاتە ئێوە لە زیان باران دەبن. ٣٤﴿أَيَعِدُكُمْ أَنَّكُمْ إِذَا مِتُّمْ﴾ ئایا ئەو (هوود (ﷺ)) بەڵێن بە ئێوە دەدات کەبەراستی کاتێ مردن ﴿وَكُنتُمْ تُرَابًا وَعِظَامًا﴾ وە بوون بەخاک و ئێسک (ی پزیو) ﴿أَنَّكُم مُّخْرَجُونَ﴾ بێگومان ئێوە (لە گۆڕ) دەر دەهێنرێن (زیندوو دەکرێنەوە). ٣٥﴿هَيْهَاتَ هَيْهَاتَ﴾ زۆر دوورە، ئەستەمە ﴿لِمَا تُوعَدُونَ﴾ ئەو بەڵێنەی بە ئێوە دراوە (گرایە زیندوو دەکرێنەوە). ٣٦﴿إِنْ هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا﴾ ژیان (تەنی) ئەو نی یە تەنها ژیانی ئەم دنیایەمان تەنێ ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ دەمرین و دەژین (ئەوە لە دوای ئەوە) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَبْعُوثِينَ﴾ وە ئێمە زیندوو ناکرێینەوە. ٣٧﴿إِنْ هُوَ إِلَّا رَجُلٌ﴾ ئەوە (کە دەڵێ پێغەمبەرم) تەنها پیاوێکە ﴿افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ درۆ دەکات بە دەم خوایە ﴿وَمَا نَحْنُ لَهُ بِمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئێمە هەرگیز باوەڕی پێ ناکەین. ٣٨﴿قَالَ رَبِّ انصُرْنِي﴾ (هوود (ﷺ)) ووتی ئەی پەروەردگارم یارمەتیم بدە ﴿بِمَا كَذَّبُونِ﴾ بەهۆی ئەوەی کە باوەڕم پێ ناهێنن. ٣٩﴿قَالَ عَمَّا قَلِيلٍ﴾ (خوا) لەبەروی لە ماوەیەکی زۆر کەمدا ﴿لَّيُصْبِحُنَّ نَادِمِينَ﴾ بێگومان پەشیمان دەبنەوە. ٤٠﴿فَأَخَذَتْهُمُ الصَّيْحَةُ بِالْحَقِّ﴾ ئینجا هێرشی تۆز بەهێز (ی بەسەریاندا) هەمووانی گرت کە هەلیان بوو ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ غُثَاءً﴾ و ئەوانمان کرد بە (پێنەی) پووش و کەڵ (سەر ئاوان) ﴿فَبُعْدًا لِّلْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ جا دووری (لە ڕەحمەتی خوا) بۆگەلی ستەمکاران. ٤١﴿ثُمَّ أَنشَأْنَا مِن بَعْدِهِم﴾ دواتر لە پاش ئەوان بەهیمان هێنا ﴿قُرُونًا آخَرِينَ﴾ چەند گەل و تۆمەتێکی تر. ٤٢

مَا تَسْبِقُ مِنْ أُمَّةٍ أَجَلَهَا وَمَا يَسْتَأْخِرُونَ ﴿٤٣﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا تَتْرَا
كُلَّ مَا جَاءَ أُمَّةً رَسُولُهَا كَذَّبُوهُ فَأَتْبَعْنَا بَعْضَهُمْ بَعْضًا وَجَعَلْنَاهُمْ
أَحَادِيثَ فَبُعْدًا لِقَوْمٍ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٤٤﴾ ثُمَّ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ وَأَخَاهُ
هَارُونَ بِآيَاتِنَا وَسُلْطَانٍ مُبِينٍ ﴿٤٥﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ
فَاسْتَكْبَرُوا وَكَانُوا قَوْمًا عَالِينَ ﴿٤٦﴾ فَقَالُوا أَنُؤْمِنُ لِبَشَرَيْنِ مِثْلِنَا
وَقَوْمُهُمَا لَنَا عَابِدُونَ ﴿٤٧﴾ فَكَذَّبُوهُمَا فَكَانُوا مِنَ الْمُهْلَكِينَ
﴿٤٨﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ وَجَعَلْنَا
ابْنَ مَرْيَمَ وَأُمَّهُ آيَةً وَآوَيْنَاهُمَا إِلَىٰ رَبْوَةٍ ذَاتِ قَرَارٍ وَمَعِينٍ
﴿٥٠﴾ يَا أَيُّهَا الرُّسُلُ كُلُوا مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَاعْمَلُوا صَالِحًا إِنِّي بِمَا
تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٥١﴾ وَإِنَّ هَٰذِهِ أُمَّتُكُمْ أُمَّةً وَاحِدَةً وَأَنَا رَبُّكُمْ
فَاتَّقُونِ ﴿٥٢﴾ فَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ زُبُرًا كُلُّ حِزْبٍ بِمَا لَدَيْهِمْ
فَرِحُونَ ﴿٥٣﴾ فَذَرْهُمْ فِي غَمْرَتِهِمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٥٤﴾ أَيَحْسَبُونَ أَنَّمَا
نُمِدُّهُمْ بِهِ مِنْ مَالٍ وَبَنِينَ ﴿٥٥﴾ نُسَارِعُ لَهُمْ فِي الْخَيْرَاتِ بَل لَّا يَشْعُرُونَ
﴿٥٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ هُم مِّنْ خَشْيَةِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ هُم
بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٨﴾ وَالَّذِينَ هُم بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾

هەموو یەکێ لە
مرووست کراوەکانت
نەدارە؟ جا خوایی
گەورە ئەفەرموێ:
ئایا شتێکتان پێ
بدەم چاکتر لەوە
ئەوانیش وەڵێن؛ و
هتد، چاکتر
لەمەی پێشان
دراوە؟ جا خوای
گەورە ئەفەرموێ:
پەرژانەندی خۆم
دەپارێزم
بەسەرتانا و
لەپاش ئەوە
هەرگیز ئێتان ناهێڵم
لەبەر ئاهی.

ئایەتی (٤٤)
سورەتی (العصر)
من أنس (رضي الله عنه)
قال: (كانت أسني
مع النبي (ﷺ)

وعليه برد نجراني غليظ الحاشية، فأدركه أعرابي فجبذه بردائه جبذة شديدة، فنظرت إلى صفحة عاتق النبي (ﷺ) وقد أثرت بها حاشية البردة من شدة جبذته ثم قال: يا محمد مر لي من مال الله الذي عندك، فالتفت إليه فضحك ثم أمر له بعطاء) (متفق عليه). ئەنەس (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (من لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) دەڕۆشتم؛ پێغەمبەر عەبایەکی نەجرانی قەراغ ئەستوورێی لەبەر شان بوون، عەرەبێکی-

﴿... هیچ ئومەتێ لە ماوەی دیاری کراو (بۆ مردن)یان نە پێش دەگەون ﴿... ئەدواش دەگەون. ٤٢﴿... لەپاشان پێغەمبەرانی خۆمان بەك لەدوای بەك نارد ﴿... هەر کاتێ ئومەتێك لەخۆیان پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە ﴿... باوەڕیان پێ نەدەهێنا ﴿... جا ئێمەش ئەم ئومەتە (بێ باوەڕانەمان) یەك بە دوای یەکدا (لەناوبرد) ﴿... وە(باسی) ئەوانمان کردە پرووداوو بەسەرهاتانێك (خەڵکی لەنێوان خۆیان باسی بکەن) ﴿... ئینجا دووری (لەرەحمی خوا) بۆ گەلێ باوەڕ نەهێنن. ٤١﴿... لەپاشان موسا و هاروونی برایمان نارد ﴿... بەنیشانەکانمان و بەڵگەی ئاشکراوە. ٤٥﴿... بۆ لای فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿... بەڵام خۆیان بە گەورە دانا (باوەڕیان نەهێنا) ﴿... وە ئەوان گەلێکی دەسەڵات دار بوون بەسەر خەڵکیدا. ٤٦﴿... ئینجا وریایان ئایا ئێمە بەدوور کەسی وەك خۆمان باوەڕ بێنین. ﴿... لەکاتێکدا گەلەکەیان (بەنی ئیسرائیل) ئێمە دەپەرستن (گەردن کەچن بۆ ئێمە). ٤٧﴿... لەبەر ئەوە باوەڕیان پێ نەهێنان ﴿... ئەمانیش (وەك گەلانی تر) لەناو بران. ٤٨﴿... سوێند بەخوا بێگومان ئێمە ئەوانمان بەخطی بەموسا ﴿... تا (بەنی ئیسرائیل) ڕێنموون بین. ٤٩﴿... هەروەها عیسای کوڕی مەریەم و دایکیمان کرد بەبەڵگەو موعجیزەیەك ﴿... و هەر دووکیان (عیسا و دایکی)مان دانا لەشوێنێکی بڵند (بیت المقدس) ﴿... کەخاوەنی (هەموو خۆیەکی) هەسانەوەو کانیاوە. ٥٠﴿... ئەی ئێوە پاوانی خودا ﴿... لەخۆراکی پاك (حەڵاڵ) بخۆن ﴿... وە کردەوەی چاك بکەن ﴿... (چونکە) بەڕاستی من بەوەی ئێوە دەیکەن ئاگادارم. ٥١﴿... وەبێگومان هەر ئەمەیە ئاین و دینی ئێوە (ئەی پێغەمبەران دەستی پێوە بگرن) ﴿... کەیەك ئاین و بەرنامەیە ﴿... وەمنیش پەروەردگارتانم کەوائە خۆتان بپارێزن (لەتۆڵەم). ٥٢﴿... (شوێنکەو توانیان) ئاینەکەیان (کەیەك ئاین بوو) پارچە پارچە کرد لەنێوان خۆیاندا بەچەند پارچەیەك ﴿... جا هەر کۆمەڵ و دەستەیەکیان دڵخۆشن بەو (بەشە ئاینەی) کەهەیانە. ٥٣﴿... کەوا بوو وازیان لێ بێنە لەو بێ ئاگاییو گومڕاییە بەی دابپۆشیون ﴿... (بابڕۆن) ئامادەیەك. ٥٤﴿... ئایا ئەوانە وادەزانن ﴿... ئەوەی پێیان دەبەخشین ﴿... لەسامان و منداڵان. ٥٥﴿... (بەهۆی شەیدابونەوە) چەسپانیمان کردووە بۆیان لەخێرو خۆشیەکاندا ﴿... (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئەوانە هەست ناکەن (کە بۆ ئاقی کردنەوەیانە). ٥٦﴿... وە ئەو کەسانەش کەئایەتەکانی پەروەردگاریان باوەڕ ئێنن. ٥٨﴿... وە ئەو کەسانەش کە بەئایەتەکانی پەروەردگاریان باوەڕ ئێنن. ٥٩﴿... وە ئەو کەسانەش کەئایەتی بۆ پەروەردگاریان دانانێن. ٥٩)

وَٱلَّذِينَ يُؤْتُونَ مَآ ءَاتَوا۟ وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَٰجِعُونَ ﴿٦٠﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَهُمْ لَهَا سَٰبِقُونَ ﴿٦١﴾ وَلَا نُكَلِّفُ
نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا وَلَدَيْنَا كِتَٰبٌ يَنطِقُ بِٱلْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٦٢﴾
بَلْ قُلُوبُهُمْ فِى غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا وَلَهُمْ أَعْمَٰلٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ هُمْ لَهَا
عَٰمِلُونَ ﴿٦٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَآ أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِٱلْعَذَابِ إِذَا هُمْ يَجْـَٔرُونَ
﴿٦٤﴾ لَا تَجْـَٔرُوا۟ ٱلْيَوْمَ إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ ﴿٦٥﴾ قَدْ كَانَتْ ءَايَٰتِى
تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ تَنكِصُونَ ﴿٦٦﴾ مُسْتَكْبِرِينَ
بِهِۦ سَٰمِرًا تَهْجُرُونَ ﴿٦٧﴾ أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا۟ ٱلْقَوْلَ أَمْ جَآءَهُم مَّا لَمْ يَأْتِ
ءَابَآءَهُمُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾ أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا۟ رَسُولَهُمْ فَهُمْ لَهُۥ مُنكِرُونَ
﴿٦٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ بِهِۦ جِنَّةٌ بَلْ جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ
كَٰرِهُونَ ﴿٧٠﴾ وَلَوِ ٱتَّبَعَ ٱلْحَقُّ أَهْوَآءَهُمْ لَفَسَدَتِ ٱلسَّمَٰوَٰتُ
وَٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ ۚ بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِذِكْرِهِمْ فَهُمْ عَن
ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ ﴿٧١﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ خَرْجًا فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ ۖ
وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٧٣﴾
وَإِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ عَنِ ٱلصِّرَٰطِ لَنَٰكِبُونَ ﴿٧٤﴾

سەدەقەکانی پێدەدەن بەڵام دڵیان ترسەوە بەتۆدەدەن بەوەی بگەڕێنەوە بۆ لای پەروەردگاریان ﴿٦٠﴾ ئەوانە پەلە دەکەن لە چاکەکاندا و ئەوان پێشەنگی هەموو چاکەکارانن ﴿٦١﴾ ئێمە هیچ کەسێک ناچارناکەین مەگەر بەقەدەر توانای خۆی و لای ئێمە تۆمارێک هەیە کە بە ڕاستی قسە دەکات و هیچ ستەمێک لە کەس ناکرێت ﴿٦٢﴾ بەڵکو دڵی ئەوان لە گێژاوی نەزانیدایە لە قورئان و هەیە کارەکانی تر کە ئەوان بۆ خۆیان ئەنجامیان دەدەن ﴿٦٣﴾ تا ئەو کاتەی سزای سەرکردەکانیان دەدەین ئەوا هاوار دەکەن ﴿٦٤﴾ ئەی ئێوە ئەمڕۆ هاوار مەکەن چونکە هیچ یارمەتیدەرێکتان لە ئێمە نابێت ﴿٦٥﴾ ئایەتەکانی من بەسەرتاندا دەخوێنرانەوە بەڵام ئێوە پشتتان تێدەکردین ﴿٦٦﴾ لە کاتی گوێگرتن لە قورئان لووتبەرز دەبوون و شەوانە بە چیرۆکەوە سەرقاڵ دەبوون و قسەی ناشیرینتان دەکرد دژی پێغەمبەر ﴿٦٧﴾ ئایا بیر لە قورئان ناکەنەوە یان هاتووە بۆ کەسانێک کە پێش ئەوان نەهاتووە ﴿٦٨﴾ یان پێغەمبەرەکەیان نەناسیوە و ئەو نەناسراوە لای ئەوان ﴿٦٩﴾ یان دەڵێن شێتە بەڵکو هاتووە بە ڕاستی و ئەوان ڕقیان لە ڕاستی هەیە ﴿٧٠﴾ ئەگەر ڕاستی بەپێی ئارەزووی ئەوان بووایە ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی تێیاندایە تێکدەچوون بەڵکو ئێمە ڕاستیمان بۆ هێناون و ئەوان ڕوویان لێی وەرگێڕاوە ﴿٧١﴾ یان داوای پارە لێدەکەیت بۆ تەبلیغ کردن کە پاداشی پەروەردگارت باشترە و ئەو باشترین ڕزقدەرە ﴿٧٢﴾ بێگومان تۆ بانگیان دەکەیت بۆ ڕێگەیەکی ڕاست ﴿٧٣﴾ بێگومان ئەوانەی باوەڕ ناهێنن بە ڕۆژی دوایی لە ڕێگەی ڕاست لادەرن ﴿٧٤﴾

ئایەتی (٩٨) سورەتی (المؤمنون): قال ثوبان قال رسول الله ﷺ: (عليك بكثرة السجود فإنك لن تسجد لله سجدة إلا رفعك الله بها درجة وحط عنك بها خطيئة) رواه مسلم. ثەوبان دەڵێ: پێغەمبەری خودا ﷺ فەرمووی: (سوژدەی زۆربەرە، چونکە تۆ هەر سوژدەیەک بێیەوێت بۆ خوا بەهۆیەوە خوا پلەیەک بەرزت دەکاتەوە و گوناهێکت لەسەر لا دەبات).

﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا﴾ وە ئەو کەسانەی کەدەیبەخشن ئەوەی (لەزەکات و خێر دەبێ) بیبەخشن ﴿وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ﴾ لەکاتێکدا دڵیان دەترسێ (دەلەرزێ) ﴿أَنَّهُمْ إِلَىٰ رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ﴾ لەبەر ئەوەی دڵنیان بۆ لای پەروەردگاریان دەگەڕێنەوە. ٦٠)﴿أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾ ئا ئەوانە (کە خاوەنی ئەو سیفەتانە بوون باسکران) پەلە دەکەن لە ئەنجامدانی چاکەکاندا ﴿وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ﴾ وە ئەوان بۆ چاکە کردن لەپێشن. ٦١)﴿وَلَا نُكَلِّفُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا﴾ وە ئێمە ئەرک ناخەینە سەر هیچ کەس بەقەدەر توانای خۆی نەبێ ﴿وَلَدَيْنَا كِتَابٌ يَنطِقُ بِالْحَقِّ﴾ وە کتێبێکمان لەلایە (کردەوەی هەموو بەندەکانی تێدایە) کەبەڕاست و دروستی دەدوێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وەهیچ ستەمێک لەوان ناکرێ. ٦٢)﴿بَلْ قُلُوبُهُمْ﴾ بەڵام (بێ بڕوایان) دڵەکانیان ﴿فِي غَمْرَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ لەبێ ئاگایی و نەزانی دایە لەم (کتێب و نامەی کردەوە) ﴿وَلَهُمْ أَعْمَالٌ مِّن دُونِ ذَٰلِكَ﴾ وە ئەوان چەند کردەوەی خراپی تریان هەیە جیاوازە لە کردەوەی باوەڕداران ﴿هُمْ لَهَا عَامِلُونَ﴾ کە ئەوان هەمیشە ئەنجام دەریانن. ٦٣)﴿حَتَّىٰ إِذَا﴾ هەتا ئەو کاتەی ﴿أَخَذْنَا مُتْرَفِيهِم بِالْعَذَابِ﴾ کەسزا بەسەر گەورەو خۆش گوزە رانەکانیاندا دێنین (لەدنیادا) ﴿إِذَا هُمْ يَجْأَرُونَ﴾ لەناکاودا ئەوان دەس دەکەن بە هاوار و پاڕانەوە. ٦٤)﴿لَا تَجْأَرُوا الْيَوْمَ﴾ (پێ یان دەوترێ) ئەمڕۆ هاوار مەکەن ﴿إِنَّكُم مِّنَّا لَا تُنصَرُونَ﴾ بەڕاستی ئێوە لەلایەن ئێمەوە یارمەتی نادرێن. ٦٥)﴿قَدْ كَانَتْ آيَاتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بێگومان (پێشتر) ئایەتەکانی من دەخوێنرایەوە بەسەرتاندا ﴿فَكُنتُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ تَنكِصُونَ﴾ بەڵام ئێوە بەدوای خۆتاندا پاشەڵپاش دەگەڕانەوە. ٦٦)﴿مُسْتَكْبِرِينَ بِهِ﴾ لەبەرامبەر ئەو (قورئانە)دا خۆتان بەگەورە دەزانی ﴿سَامِرًا تَهْجُرُونَ﴾ شەوگارتان دەبردە سەر بەگاڵتە کردن و قسەی ناشرین ووتن (بەئایەتەکانی ئێمە). ٦٧)﴿أَفَلَمْ يَدَّبَّرُوا الْقَوْلَ﴾ دەی ئایا ئەوان (قورەیش) بیریان لەم قورئانە نەکردۆتەوە ﴿أَمْ جَاءَهُم﴾ یاشتێکیان بۆهاتووە ﴿مَّا لَمْ يَأْتِ آبَاءَهُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ کە بۆ باو و باپیرە پێشینەکانیان نەهاتووە. ٦٨)﴿أَمْ لَمْ يَعْرِفُوا رَسُولَهُمْ﴾ یاپێغەمبەرەکەیان نەناسیووە ﴿فَهُمْ لَهُ مُنكِرُونَ﴾ بەو هۆیەوە ئەوان دان بەپێغەمبەرایەتیەکەیدا نانێن. ٦٩)﴿أَمْ يَقُولُونَ بِهِ جِنَّةٌ﴾ یادەڵێن ئەو (پێغەمبەرە) شێتە ﴿بَلْ جَاءَهُم بِالْحَقِّ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو حەق و ڕاستی بۆ هێناون ﴿وَأَكْثَرُهُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ بەڵام زۆریەیان بوغزێنەری حەق و ڕاستین (ڕقیان لێیەتی). ٧٠)﴿وَلَوِ اتَّبَعَ الْحَقُّ أَهْوَاءَهُمْ﴾ وە ئەگەر حەق و ڕاستی شوێن هەواو ئارەزوی ئەوان بکەوتایە ﴿لَفَسَدَتِ السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ﴾ ئاسمانەکان و زەوی و هەموو ئەوانەی تیایاندایە دەشێوان و تێک دەچوون بەسەر یەکدا ﴿بَلْ أَتَيْنَاهُم بِذِكْرِهِمْ﴾ بەڵکو ئێمە قورئانێکمان بۆ هێناون کەهۆی یادخستنەوە(و سەربەرزی)یە بۆ ئەوان ﴿فَهُمْ عَن ذِكْرِهِم مُّعْرِضُونَ﴾ بەڵام ئەوان لەبیر خستنەوە(و سەربەرزی) خۆیان پشتێکەرن. ٧١)﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ خَرْجًا﴾ یا داوای پارەو خەرج لەوان دەکەیت (لەبەرانبەر بانگەوازەکەت دا بۆیە باوەڕ ناهێنن) ﴿فَخَرَاجُ رَبِّكَ خَيْرٌ﴾ ئەوە بەخشش و ڕۆزی پەروەردگارت چاکترە (بۆ تۆ ئەی موحەممەد(ﷺ)) ﴿وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وە خوا چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٧٢) ﴿وَإِنَّكَ لَتَدْعُوهُمْ﴾ وە بەڕاستی تۆئەوان بانگ دەکەیت ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ٧٣) ﴿وَإِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ وە بێگومان کەسانێ کەباوەڕیان نی یە بە ڕۆژی دوایی ﴿عَنِ الصِّرَاطِ لَنَاكِبُونَ﴾ لەم ڕێگا ڕاستە لادەرن. ٧٤)

* وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ
يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ ﴿٧٦﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ
إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٧﴾ وَهُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ
وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ
وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٧٩﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يُحْىِۦ وَيُمِيتُ وَلَهُ ٱخْتِلَٰفُ
ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٨٠﴾ بَلْ قَالُوا۟ مِثْلَ مَا قَالَ
ٱلْأَوَّلُونَ ﴿٨١﴾ قَالُوٓا۟ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا أَءِنَّا
لَمَبْعُوثُونَ ﴿٨٢﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا هَٰذَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ
إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٨٣﴾ قُل لِّمَنِ ٱلْأَرْضُ وَمَن فِيهَآ إِن
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٤﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ
﴿٨٥﴾ قُلْ مَن رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ ٱلسَّبْعِ وَرَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْعَظِيمِ
﴿٨٦﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ﴿٨٧﴾ قُلْ مَنۢ بِيَدِهِۦ
مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٨٨﴾ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ ۚ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ ﴿٨٩﴾

هەتا ئەگەر
خوا بەزەیی
(٧٦) سورەتی
«المؤمنون»دا
أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ
وَمَا يَتَضَرَّعُونَ
ئەیان جەوراند
مەبەستی کافرەکانە
مەبەست
دەگێڕێتەوە
دەڵێت:
ئەیسوفیان هات
بۆ لای پێغەمبەری
خوا (ﷺ) و
وتی: ئەی
موحەمەد
سوێندت دەدەم
بە خوا و لەبەر
خزمایەتی
ئەوەندە قسات و
قڕی ماتە ئەخانەت
مور خوێن لێکەڵ دەکەین و دەیخۆین خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارد: ﴿وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ لَّلَجُّوا۟ فِى طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ ﴿٧٥﴾ وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِٱلْعَذَابِ فَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾.

ئایەتی (٢٥) سورەتی (النحل): قال رسول الله (ﷺ): (من دعا إلى هدى كان له من الأجر مثل أجور من تبعه لا ينقص ذلك من أجورهم شيئاً، ومن دعا إلى ضلالة كان له من الإثم مثل آثام من تبعه لا ينقص

﴿وَلَوْ رَحِمْنَٰهُمْ﴾ وە ئەگەر ڕەحم بەوان (بت پەرستانی قورەیش) بکەین ﴿وَكَشَفْنَا مَا بِهِم مِّن ضُرٍّ﴾ وەئەو ناخۆشی و بەڵایەی لەسەریان بوو لایبەین و هەڵیگرین (کەبریتی بوو لەبرسێتی بۆماوەی حەوت ساڵ) ﴿لَّلَجُّوا فِي طُغْيَٰنِهِمْ يَعْمَهُونَ﴾ (تەک بیر ناکەنەوە) بێگومان لەسەرکەشی خۆیان دا ڕۆدەچن و بەسەر گەردانی دەمێننەوە. ٧٥)﴿وَلَقَدْ أَخَذْنَٰهُم بِالْعَذَابِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە ئەوانمان تووشی سزاو ئازار کرد (تاهۆش بکەنەوە) ﴿فَمَا اسْتَكَانُوا لِرَبِّهِمْ﴾ بەڵام ئەوان (لەبەراتبەر) پەروەردگاریان دا نەخۆیان بەکەم زانی (ملکەچ بوون بۆی) ﴿وَمَا يَتَضَرَّعُونَ﴾ وە نە هاناو نزایان (بۆخوا) دەبەن لەکاتی ناڕەحەتی دا. ٧٦)﴿حَتَّىٰ إِذَا فَتَحْنَا عَلَيْهِم بَابًا﴾ (بەردەوام بوون لەسەر حاڵی خۆیان) تاکاتێ دەرگایەکمان بۆ کردنەوە ﴿ذَا عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ کەسزایەکی زۆر سەختی هەبوو ﴿إِذَا هُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ ئیتر کوت و پڕ لەوێدا بێ ئومێد بوون. ٧٧)﴿وَهُوَ الَّذِي أَنشَأَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَٰرَ وَالْأَفْـِٔدَةَ﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە دروستی کردووە بۆ ئێوە گوێ و چاوو دڵ ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ سوپاسی ئەو ناکەن زۆر کەم نەبێ. ٧٨)﴿وَهُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەو (خوا) زاتێکە ئێوەی (دروست کردوەو) بڵاوی کردونەتەوە بەزەوی دا ﴿وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وەهەر لای ئەویش کۆدەکرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٧٩) ﴿وَهُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ وەئەو (خوا) زاتێکە دەژێنێ و دەمرێنێ ﴿وَلَهُ اخْتِلَٰفُ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ وەجیاوازی شەوو ڕۆژیش هەربەدەست ئەوە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە بیر ناکەنەوە؟ ٨٠)﴿بَلْ قَالُوا بِمَا قَالَ الْأَوَّلُونَ﴾ (نەخێر بیر ناکەنەوە) بەڵکو ئەوان هەر ئەوەیان دەووت کە پێشووەکانیان دەیان ووت. ٨١)﴿قَالُوا أَئِذَا مِتْنَا﴾ دەیان ووت ئایا کاتێ کەمردیین ﴿وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا﴾ وبووین بەخۆڵ و ئێسکی (ڕزیوو) ﴿أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئێمە (جارێکی تر) زیندوو دەکرێینەوە. ٨٢)﴿لَقَدْ وَعَدْنَا نَحْنُ وَءَابَاؤُنَا هَٰذَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئەم بەڵێنە بەئێمەو باوو باپیرانمان درابوو ﴿مِن قَبْلُ﴾ لەمەو پێش ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَٰطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەم (بەڵێنانە) هیچ نیە جگە لەئەفسانەی (قصەی پڕو پوچی) پێشووەکان. ٨٣)﴿قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ زەوی و ئەوەی لەناویدایە هی کێ یە؟ ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە شت دەزانن. ٨٤) ﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەمووی) هی خوایە ﴿قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ بڵێ دەی ئایا بیر ناکەنەوە. ٨٥)﴿قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَالسَّبْعِ﴾ بڵێ ئەی کێ پەروەردگاری حەوت ئاسمان ﴿وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ و پەروەردگاری عەرشی گەورەیە. ٨٦)﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەمووی) هی خوایە ﴿قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ بڵێ دەی ئایا خۆتان ناپارێزن (لەخوا ناترسن). ٨٧)﴿قُلْ مَنْ بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ بڵێ کێ فەرمان رەوایی هەموو شتێکی بەدەستە ﴿وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ﴾ وە پەنای (هەموو لایەک) دەدات و کەس لەو پەنا نادرێت ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئێوە شت دەزانن. ٨٨)﴿سَيَقُولُونَ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن (هەموو ئەوانە) هی خوان ﴿قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ﴾ بڵێ کەواتە ئێوە چۆن سیحرو جادووتان لێ کراوە (کە ئاینی خوا بەناحەق دەزانن لەگەڵ دان نانتان بەهەموو ڕاستی یەکانیدا). ٨٩)

بَلْ أَتَيْنَٰهُم بِٱلْحَقِّ وَإِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿٩٠﴾ مَا ٱتَّخَذَ ٱللَّهُ مِن وَلَدٍ
وَمَا كَانَ مَعَهُۥ مِنْ إِلَٰهٍ ۚ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍۭ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٩١﴾ عَٰلِمِ
ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ فَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٩٢﴾ قُل رَّبِّ
إِمَّا تُرِيَنِّى مَا يُوعَدُونَ ﴿٩٣﴾ رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِى فِى ٱلْقَوْمِ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٩٤﴾ وَإِنَّا عَلَىٰٓ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَٰدِرُونَ ﴿٩٥﴾
ٱدْفَعْ بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ ٱلسَّيِّئَةَ ۚ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ ﴿٩٦﴾
وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ مِنْ هَمَزَٰتِ ٱلشَّيَٰطِينِ ﴿٩٧﴾ وَأَعُوذُ بِكَ
رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ ﴿٩٨﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلْمَوْتُ قَالَ رَبِّ
ٱرْجِعُونِ ﴿٩٩﴾ لَعَلِّىٓ أَعْمَلُ صَٰلِحًا فِيمَا تَرَكْتُ ۚ كَلَّآ ۚ إِنَّهَا كَلِمَةٌ
هُوَ قَآئِلُهَا ۖ وَمِن وَرَآئِهِم بَرْزَخٌ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٠٠﴾ فَإِذَا نُفِخَ
فِى ٱلصُّورِ فَلَآ أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ وَلَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿١٠١﴾
فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٢﴾ وَمَنْ
خَفَّتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فِى جَهَنَّمَ
خَٰلِدُونَ ﴿١٠٣﴾ تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ ٱلنَّارُ وَهُمْ فِيهَا كَٰلِحُونَ ﴿١٠٤﴾

حەتمەن ئەو كەسەى
هەيدا) (زیاد
مسلم) پێغەمبەرین
خوا (ﷺ)
دەفەرموێ:
(هەركەسى بانگەواز
بكات بۆ ڕێگای
ڕاست پاداشتی
دەبێت بەڕێژەی
پاداشتی ئەوانەی
قبوڵی
بانگەوازەكە
دەكەن. ئەو
پاداشتە
لەپاداشتی
ئەوانیش هیچ كەم
ناكاتەوە، وە
هەركەسی بانگەواز
بكات بۆ گومڕایی؛
گوناهی بۆ هەیە
بەڕێژەی گوناهی
ئەوانەی قبوڵی

دەكەون ئەو گوناهەیەش هیچ لە گوناهی قبوڵ كەرانیان كەم ناكاتەوە).

ئایەتی (٤٢) سورەتی (النحل) ﴿إذا قال رسول الله: (إن عظم الجزاء مع عظم البلاء، وإن الله تعالى إذا أحب قوما ابتلاهم فمن رضي فله الرضى ومن سخط فله السخط) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (بێگومان پاداشتی گەورە لەبەرانبەر تاقیكردنەوەی گەورەدایە، بەڕاستی ئەگەر خوای گەورە-

﴿بَلْ أَتَيْنَاهُم بِالْحَقِّ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئێمە ڕاستیمان بۆ هێناون ﴿وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ وە بێگومان ئەوان درۆزنن. ٩٠)﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ﴾ خوا هیچ ڕۆڵەیەکی بۆ خۆی بڕیار نەداوە ﴿وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ﴾ وە هیچ پەرستراوێکی تری لەگەڵدا نەبووە ﴿إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ﴾ (ئەگەر پەرستراوی تری لەگەڵدا بوایە) ئەوکاتە هەر پەرستراوێك چی دروست کردووە (بۆ خۆی) دەبرد ﴿وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ وە هەندێکیان زاڵ دەبوون بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ خوا پاك وبێگەردەلەوەی ئەوان دەیڵێن. ٩١)﴿عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ (خوا) زانای هەموو نهێنی و ئاشکراکانە ﴿فَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ وە بەرزو بڵندە لەوەی کەئەوان (بت پەرستان) دەیکەنە هاوبەشی. ٩٢)﴿قُل رَّبِّ إِمَّا تُرِيَنِّي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی پەروەردگارم ئەگەر هەرنیشانم دەدەیت ﴿مَا يُوعَدُونَ﴾ ئەو سزایەی کەبەوان بەڵێن دراوە. ٩٣)﴿رَبِّ فَلَا تَجْعَلْنِي﴾ ئەی پەروەردگارم مەمغەرە ﴿فِي الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ڕیزی گەل ستەمکارانەوە. ٩٤)﴿وَإِنَّا عَلَىٰ أَن نُّرِيَكَ مَا نَعِدُهُمْ لَقَادِرُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە بەتوانایین ئەو بەڵێنەی (سزای) بەوانمان داوە نیشانت بدەین. ٩٥)﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ السَّيِّئَةَ﴾ بە جوانترین و چاکترین شێوە بەرگری بکە لەخراپە (کان قوڕەیش دەیکات تا باوەڕبێنن، ئەمەش لە سەرەتای ئیسلامەوە بووە) ﴿نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَصِفُونَ﴾ ئێمە ئاگادارترین بەوەی ئەوان دەیڵێن (بەخۆت و ئاینەکەت). ٩٦)﴿وَقُل رَّبِّ أَعُوذُ بِكَ﴾ وە بڵێ ئەی پەروەردگارم پەنا دەگرم بە تۆ ﴿مِنْ هَمَزَاتِ الشَّيَاطِينِ﴾ لەخەتەرە(و پاڵنەر)و وەسوەسەی شەیتانەکان. ٩٧)﴿وَأَعُوذُ بِكَ رَبِّ أَن يَحْضُرُونِ﴾ وە پەنات پێ دەگرم لەوەی (شەیتانەکان) ئامادەبن لام (سەرم لێ بشێوێنن). ٩٨)﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَ أَحَدَهُمُ الْمَوْتُ﴾ (بێ بڕوایان وەك خۆیان دەمێننەوە) هەتا کاتێ مردن دێت بۆ هەر کامیان ﴿قَالَ رَبِّ ارْجِعُونِ﴾ ئەوسا دەڵێ ئەی پەروەردگارم بمگێڕەرەوە (بۆ دنیا). ٩٩)﴿لَعَلِّي أَعْمَلُ صَالِحًا فِيمَا تَرَكْتُ﴾ بەڵکو کردەوەی چاك بکەم (لە بری ئەوەی نەمکردوە) لەو تەمەنەی لە دەستم چوو ﴿كَلَّا إِنَّهَا كَلِمَةٌ هُوَ قَائِلُهَا﴾ نەخێر بێگومان ئەمە(ی دەیڵێ) تەنها قسەیەکە ئەو دەیڵێ (ئەگەر بگەڕێتەوە بۆ دنیا هەروەك جاران دەبێت) ﴿وَمِن وَرَائِهِم بَرْزَخٌ﴾ و لەپێشیانەوە بەرزەخێك (بەربەستێك) هەیە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ئەو ڕۆژەی زیندوو دەکرێنەوە. ١٠٠)﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ ئینجا کاتێ فوو دەکرێ بە شەیپوردا ﴿فَلَا أَنسَابَ بَيْنَهُمْ يَوْمَئِذٍ﴾ لەو ڕۆژەدا هیچ خزمایەتیەك نامێنێ لە نێوانیاندا ﴿وَلَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ وە پرسیاری یەکتری ناکەن. ١٠١)﴿فَمَنْ ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ ئینجا هەر کەسێ کێشراوە (چاکە)کانی قورس بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئەوە ئەوانە ڕزگارو سەرکەوتوون. ١٠٢)﴿وَمَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ وە کەسێ کێشراوە (چاکە)کانی سووك بێت ﴿فَأُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ زیانیان لە خۆیان داوە، خۆیان دۆراندووە ﴿فِي جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ لە دۆزەخ دان بێ بڕانەوە. ١٠٣) ﴿تَلْفَحُ وُجُوهَهُمُ النَّارُ﴾ (ئاگری دۆزەخ) دەم و چاویان دەسوتێنێ ﴿وَهُمْ فِيهَا كَالِحُونَ﴾ و هەموویان لە ئاگری دۆزەخ دا لێویان هەڵفرچاوە و دانەکانیان دەرکەوتووە. ١٠٤)

أَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِي تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿١٠٥﴾ قَالُوا
رَبَّنَا غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ ﴿١٠٦﴾ رَبَّنَا
أَخْرِجْنَا مِنْهَا فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَٰلِمُونَ ﴿١٠٧﴾ قَالَ اخْسَـُٔوا فِيهَا
وَلَا تُكَلِّمُونِ ﴿١٠٨﴾ إِنَّهُۥ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي يَقُولُونَ رَبَّنَا
ءَامَنَّا فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا وَأَنتَ خَيْرُ الرَّٰحِمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّخَذْتُمُوهُمْ
سِخْرِيًّا حَتَّىٰٓ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِي وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ ﴿١١٠﴾
إِنِّي جَزَيْتُهُمُ ٱلْيَوْمَ بِمَا صَبَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿١١١﴾ قَٰلَ
كَمْ لَبِثْتُمْ فِى ٱلْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ ﴿١١٢﴾ قَالُوا۟ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ
يَوْمٍ فَسْـَٔلِ ٱلْعَآدِّينَ ﴿١١٣﴾ قَٰلَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا لَّوْ أَنَّكُمْ
كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١٤﴾ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَٰكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ
إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ فَتَعَٰلَى ٱللَّهُ ٱلْمَلِكُ ٱلْحَقُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا
هُوَ رَبُّ ٱلْعَرْشِ ٱلْكَرِيمِ ﴿١١٦﴾ وَمَن يَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ لَا بُرْهَٰنَ لَهُۥ بِهِۦ فَإِنَّمَا حِسَابُهُۥ عِندَ رَبِّهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ
ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١١٧﴾ وَقُل رَّبِّ ٱغْفِرْ وَٱرْحَمْ وَأَنتَ خَيْرُ ٱلرَّٰحِمِينَ ﴿١١٨﴾

سُورَةُ النُّورِ

-كاسانلىق خۇش بوۋاق تالىيان دەكاتسىز- شۇنىڭ ئۈچۈن بۇنداق بولۇپ بېرىشىڭلار- ئۇلار يەنىلا ئۆزلىرىنى يۇقىرى تۇتۇپ ئۇنىڭغا ئىشەنمىدىلەر- ئۇلار ئۆزلىرىنى يۇقىرى تۇتۇپ ئۇنىڭغا ئىشەنمىدىلەر)

ئاياتلىق (٢٠) سۈرىتى (النحل) ئۇ كان النبي (ﷺ) يدعو: (أعوذ به من البخل والكسل والهرم وأرذل العمر وعذاب القبر وفتنة الدجال وفتنة المحيا والممات) (رواه البخاري). يۇقىدىكىسى (ﷺ) نىڭ دۇئالىرى دەكتۇر

دېگەنلەرنى: (ئۇلاردا بىزنى ئالاقە يۇقىدىن و تەسىرلىك ۋەقەلەر و ئىلاھىيەتنى تەسەۋۋۇر و جازالىغۇچى و بەلگە دەجال و پەيغەمبار لار توغرىلىق ئاڭلاپ ئۇقۇش پۇرسىتى بېرىلگەن)

ئاياتلىق (٩٠) سۈرىتى (النحل): قال رسول الله (ﷺ): (ما من عبد يستريح الله راحة يوم يموت يوم يموت إلا قال الرحيم الله عليه الجنة) (متفق عليه). يۇقىدىكىسى خوا (ﷺ) دەكتۇرى: (ھەركىمنى-

﴿أَلَمْ تَكُنْ آيَاتِي﴾ (پێیان دەوترێ) ئایەتەکانی من لەدنیادا ﴿تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ بەسەرتاندا نەدەخوێندرایەوە؟ ﴿فَكُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ کەچی ئێوە بەدرۆتان دەزانی و ئیمانتان پێ نەدەهێنا. ١٠٥)﴿قَالُوا رَبَّنَا﴾ (لەوەڵامدا) دەڵێن ئەی پەروەردگاری ئێمە ﴿غَلَبَتْ عَلَيْنَا شِقْوَتُنَا﴾ بەدی و خراپی خۆمان زاڵ بوو بەسەرماندا ﴿وَكُنَّا قَوْمًا ضَالِّينَ﴾ وە ئێمە کەسانێکی گومڕابووین. ١٠٦)﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا مِنْهَا﴾ ئەی پەروەردگارمان لەم (دۆزەخە) دەرمان بێنە ﴿فَإِنْ عُدْنَا فَإِنَّا ظَالِمُونَ﴾ جا ئەگەر جارێکی تر گەڕایەوە (بۆ بێ باوەڕی) ئەوە بەڕاستی ئێمە ستەمکارین. ١٠٧)﴿قَالَ اخْسَئُوا فِيهَا وَلَا تُكَلِّمُونِ﴾ وە (خوا) دەفەرموێ: بە ڕەسوایی بمێننەوە لەدۆزەخدا و هیچ قسەیەکم لەگەڵدا مەکەن (إخساً: بۆ سەگ بەکاردێ کاتێ دەڕی دەکەیت و پێی دەڵێیت چنە). ١٠٨) ﴿إِنَّهُ كَانَ فَرِيقٌ مِّنْ عِبَادِي﴾ بێگومان لەدنیادا کۆمەڵێک لەبەندەکانی من ﴿يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا﴾ دەیانووت ئەی پەروەردگارمان ئێمە باوەڕمان هێناوە ﴿فَاغْفِرْ لَنَا وَارْحَمْنَا﴾ دەی لێبوان خۆش بەر بەخشمان پێ بکە ﴿وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾ چونکە تۆ چاکترینی میهرەبانانی. ١٠٩)﴿فَاتَّخَذْتُمُوهُمْ سِخْرِيًّا﴾ کەچی ئێوە گاڵتەتان بەوان دەکرد ﴿حَتَّىٰ أَنسَوْكُمْ ذِكْرِي﴾ تا (ئەو گاڵتە کردنەتان بە) ئەوان یادی منتی لەبیربردنەوە ﴿وَكُنتُم مِّنْهُمْ تَضْحَكُونَ﴾وە ئێوە هەمیشە بەوان پێدەکەنین. ١١٠)﴿إِنِّي جَزَيْتُهُمُ الْيَوْمَ﴾ بێگومان ئەمڕۆ پاداشتم داونەتەوە ﴿بِمَا صَبَرُوا﴾ بەهۆی خۆگرییانەوە ﴿أَنَّهُمْ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ بەڕاستی هەر ئەوان سەرکەوتوو. ١١١)﴿قَالَ كَمْ لَبِثْتُمْ فِي الْأَرْضِ عَدَدَ سِنِينَ﴾ (خوا) دەفەرموێ: چەند ساڵ لەسەر زەوی دا ماندوە. ١١٢)﴿قَالُوا لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ﴾ (لە وەڵامدا) دەڵێن ڕۆژێک یا کەمتر لەڕۆژێک ماینەوە ﴿فَاسْأَلِ الْعَادِّينَ﴾ لەو (فریشتە)انە بپرسە کەژمێریارن. ١١٣)﴿قَالَ إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ (خوا) فەرموێ تەماوەتەوە ماوەیەکی کەم نەبێت ﴿لَّوْ أَنَّكُمْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بەڕاستی ئێوە دەتانزانی؟ ١١٤)﴿أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا﴾ ئایا ئێوە گومانتان وابووە کەبێگومان ئێوەمان بەبێ هودە دروست کردووە ﴿وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ﴾ وە بێگومان ئێوە ناگەڕێنەوە بۆلای ئێمە. ١١٥)﴿فَتَعَالَى اللَّهُ الْمَلِكُ الْحَقُّ﴾ جا بەڕۆ بڵندی بۆ خوای پاشای ڕاستەڕەوا ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێک نی یە جگە لەو ﴿رَبُّ الْعَرْشِ الْكَرِيمِ﴾ کەپەروەردگاری عەرشی بەڕێزە. ١١٦) ﴿وَمَن يَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ هەر کەس بپەرستێ ﴿لَا بُرْهَانَ لَهُ بِهِ﴾ پەرستراوێکی تر لەگەڵ خوادا ﴿فَإِنَّمَا حِسَابُهُ عِندَ رَبِّهِ﴾ کەهیچ بەڵگەیەکی نەبێ لەسەر ئەو (پەرستنە) ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾ ئەوە بەڕاستی لێپرسینەوەی تەنها لای پەروەردگارێتی بێگومان کافران بێبەش نابن. ١١٧) ﴿وَقُل رَّبِّ اغْفِرْ وَارْحَمْ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەی پەروەردگارم لێم خۆش بەر بەخشم پێ بکە ﴿وَأَنتَ خَيْرُ الرَّاحِمِينَ﴾وە تۆ (خوایە) چاکترینی میهرەبانانی. ١١٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا وَفَرَضْنَاهَا وَأَنزَلْنَا فِيهَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿١﴾
الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ ۖ وَلَا تَأْخُذْكُم
بِهِمَا رَأْفَةٌ فِي دِينِ اللَّهِ إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۖ وَلْيَشْهَدْ
عَذَابَهُمَا طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ
مُشْرِكَةً وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ ۚ وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى
الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ
فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ
الْفَاسِقُونَ ﴿٤﴾ إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ
فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۙ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٦﴾
وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٧﴾ وَيَدْرَأُ
عَنْهَا الْعَذَابَ أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ ۙ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ
﴿٨﴾ وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٩﴾
وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾

سورەی ئا-نوور
خوارەوەی ئایەتی (٢) سورەتی (النور)، (الزاني لا ينكح إلا زانية أو مشركة) تەرجەمەی کوردی شرۆڤەیەکە بۆ بارگیرەی ئەوەی لە بابەتی ئەنجامدانی دەگێڕێتەوە دەڵێت: پەیوەندی هەبوو ئاوی (مرثد بن أبي مرثد) بوو بەندکراوی لە مەککەدا دەگەڕایەوە بۆ مەدینە دەڵێت: لە مەککەدا ئافرەتێکی زەلکار هەبوو ناوی عەناق بوو خۆشی (مرثد) بوو (پێش موسوڵمان بوونی مرثد) دەڵێ پەیمانم دابوو بە پەیوەندی گەیاو لە مەککە کە ڕزگاری بکەم، دەڵێت: ئەمڕۆکی مانگە شەو هاتم بۆ مەککە و لەبەر سێبەری دیوارێکدا خۆم ئامادە کرد، ئەو کاتەدا عەناق هات و ئاماژەی سێبەرەکەی پێنی لە ئێرە دیوارەکەدا کاتێک گەیشتم کەوتمە، شەپی و پێنی: (مرثد) ی ڕوم؟ پاشێ (مرثد)ەو پێنی: سڵاوت لێ بێت و بەخێر بێیت وەرە ئەشەو لام بمێنێتەوە -

سورەتی ﴿ النور ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سُورَةٌ أَنزَلْنَاهَا﴾ ئەمە سورەتێکە ئێمە ناردومانەتە خوارەوە ﴿وَفَرَضْنَاهَا﴾ و فەرزمان کردووە (گوێڕایەڵی بڕیارەکانی) ﴿وَأَنزَلْنَا فِيهَا﴾ وە لەو (سورەتە)دا هێناومانەتە خوارەوە ﴿آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ ئایەتە ڕوونەکان ﴿لَّعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئێوە بیر بکەنەوە. ١) ﴿الزَّانِيَةُ وَالزَّانِي﴾ ژن و پیاوی زیناکەر ﴿فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةَ جَلْدَةٍ﴾ هەریەکێکیان سەد دار(شەلاق)یان لێ بدەن ﴿وَلَا تَأْخُذْكُم بِهِمَا رَأْفَةٌ﴾ وە بەزەیی هاتنەوەتان پێیاندا (ژن و پیاوی زیناکەر) نەتان گرێ ﴿فِي دِينِ اللَّهِ﴾ لە(جێ بەجێ کردنی) فەرمانی خوا ﴿إِن كُنتُمْ تُؤْمِنُونَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕتان هەیە ﴿بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بەخوا و بەڕۆژی دوایی ﴿وَلْيَشْهَدْ عَذَابَهُمَا﴾ وە با ئامادەی بینینی سزادانی ئەو دووانە بن ﴿طَائِفَةٌ مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ کۆمەڵێک لەباوەڕداران. ٢) ﴿الزَّانِي لَا يَنكِحُ إِلَّا زَانِيَةً أَوْ مُشْرِكَةً﴾ پیاوی زیناکەر مارە ناکات تەنها ئافرەتی زیناکەر و ئافرەتی موشریک نەبێ ﴿وَالزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَا إِلَّا زَانٍ أَوْ مُشْرِكٌ﴾ وە ئافرەتی زیناکەر مارەی ناکات پیاوی زیناکەر یا پیاوی موشریک نەبێ ﴿وَحُرِّمَ ذَٰلِكَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەو (مارەکردن و شووکردن بەزیناکەر)ە یاساغ کراوە لەسەر ئیمانداران. ٣) ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ﴾ وە ئەوانەی کەبوختانی (زینا) دەکەن بۆ ئافرەتانی داوێن پاک ﴿ثُمَّ لَمْ يَأْتُوا بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ﴾ لەپاشان چوار شایەت ناهێنن (لەسەر ڕاستی بوختانەکەیان) ﴿فَاجْلِدُوهُمْ ثَمَانِينَ جَلْدَةً﴾ ئەوە هەشتا دار (شەلاق)یان لێ بدەن ﴿وَلَا تَقْبَلُوا لَهُمْ شَهَادَةً أَبَدًا﴾ ئیتر هەرگیز شایەتیان لێ وەرمەگرن ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ وە ئەوانە لەسنوور دەرچوون. ٤) ﴿إِلَّا الَّذِينَ تَابُوا مِن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ جگە لەوانەی کە دوای ئەوە تەوبە دەکەن ﴿وَأَصْلَحُوا﴾ و کردەوەیان چاک دەکەن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوسا بەڕاستی خوا لێخۆش بووی بەبەزەیی یە. ٥) ﴿وَالَّذِينَ يَرْمُونَ أَزْوَاجَهُمْ﴾ ئەو (پیاوانەی) بوختان بۆ خێزانەکانیان دەکەن ﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُمْ شُهَدَاءُ إِلَّا أَنفُسُهُمْ﴾ وە بێجگە لەخۆیان هیچ شایەتێکیان نی یە ﴿فَشَهَادَةُ أَحَدِهِمْ﴾ ئەوە شایەتی دانی هەریەک لەوانە (بەم جۆرەیە) ﴿أَرْبَعُ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الصَّادِقِينَ﴾ کە چوار سوێند بەخوا بخوات کەبێگومان ئەو لەڕاستگۆیانە (کەدەڵێت خێزانەکەم بینیوە زینای کردووە). ٦) ﴿وَالْخَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَتَ اللَّهِ عَلَيْهِ﴾ وە لەپێنجەم جاردا بڵێ نەفرینی خوا لەسەر ئەوبێ ﴿إِن كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ ئەگەر درۆزن بێ. ٧) ﴿وَيَدْرَأُ عَنْهَا الْعَذَابَ﴾ ئەو ئافرەتەش (کەتاوان بار کراوە لەلایەن مێردەکەیەوە) سزای (زینای) لەسەر لادەبات ﴿أَن تَشْهَدَ أَرْبَعَ شَهَادَاتٍ بِاللَّهِ إِنَّهُ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ بەمەی کەچوار جار سوێند بەخوا بخوات کەبێگومان مێردەکەی لەدرۆزنانە (درۆ دەکات). ٨) ﴿وَالْخَامِسَةَ أَنَّ غَضَبَ اللَّهِ عَلَيْهَا إِن كَانَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ وە لەپێنجەم جاردا (بڵێت) خەشمی خوای لەسەر بێ ئەگەر مێردەکەی لەڕاست گۆیان بێت. ٩) ﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ وە ئەگەر بەهرەو بەزەیی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە(هەر کام لەو پیاو و ئافرەتەی باسکران درۆزن بن خوا دەری دەخست و سزای دەدا لەدنیادا) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ تَوَّابٌ حَكِيمٌ﴾ وە بێگومان خوا گێراکەری پەشیمانی و کار دروستە. ١٠)

إِنَّ الَّذِينَ جَاءُو بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ
خَيْرٌ لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ ۚ وَالَّذِي تَوَلَّىٰ
كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١١﴾ لَّوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ
وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَٰذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ ﴿١٢﴾ لَّوْلَا
جَاءُو عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ ۚ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ
عِندَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ ﴿١٣﴾ وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٤﴾
إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُم مَّا لَيْسَ لَكُم بِهِ عِلْمٌ
وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا وَهُوَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ
قُلْتُم مَّا يَكُونُ لَنَا أَن نَّتَكَلَّمَ بِهَٰذَا سُبْحَانَكَ هَٰذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ
﴿١٦﴾ يَعِظُكُمُ اللَّهُ أَن تَعُودُوا لِمِثْلِهِ أَبَدًا إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٧﴾
وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ
يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ فِي الَّذِينَ آمَنُوا لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ
فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَلَوْلَا
فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

- مانیش دوهم ئەی
هەتاق خوای
گەورە داوێن پیسی
حەرام کردووە،
ئەدیا دروستی ئەی
خەڵکینە ئەم پیارە
دەیـــــــەوێت
گیرۆدەکاتان بیات
و پێگەیان بکات.
(مرۆڤ) دەڵێت
هەڤت کەس
فەرزیەم کەوتن
مانیش بام کردو
بەرەو کێوی
خەندەسە پاپەشتم
تاکو گەشتمە
ئەشکەوتێک و
چوومە ناوی
ئەوانیش هاتن
هەتاوەکو نزیک
ئەشکەوتەکە
گەیشتنی بەلام

خوای گەورە چاوپۆشی لەئاستی من کردو، دەڵێت پاشان گەیشتم بۆ هەتاکەی مانیش گەیشتمە بۆ ئای
ماوێنکەم و هەڵم گرت کەپیاوێکی زۆر قەوی بوو، پاشان هاتم بەسوای پەنجەکی ئەوانداو هەستم
پێوەدەکەم کردەوە ئەیەشم هەڵگرت و پارەشی دام هەتاکو هاتمەوە بۆ مەبەستی چوبە ئای پێغەمبەری
خوا(ﷺ) دوهم ئەی پێغەمبەر ئەمەیە هەتاق بخوازەوە مارەی بکەم پێغەمبەری خوا(ﷺ) پێی مەنگ بوو -

﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ﴾ بێگومان کەسانێ کەئەو بوهتانەیان (بۆ عائیشەی خێزانی پێغەمبەر(ﷺ)) هەڵبەست ﴿عُصْبَةٌ مِنْكُمْ﴾ دەستەیە بوون لەخۆتان (بامونافیقیشیان تیا بوو) ﴿لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ﴾ وا مەزانن ئەو (بوهتانە)شەڕو خرایە بۆتان ﴿بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ﴾ (واتی یە)بەڵکو خێرو چاکەیە بۆتان ﴿لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ﴾ بۆهەر یەك لەوانە هەیە ﴿مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ﴾ لەتاوان بەو ئەندازەی هەوڵی داوە (لەو بوهتانەدا) ﴿وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ﴾ وە ئەو کەسەیان کەبەشی گەورەی بوختانەکەی گرتە ئەستۆ (کەعەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی بوو) ﴿لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ (لەڕۆژی دواییدا) بۆ ئەوە سزای هەرە گەورە. ١١)﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ﴾ دەبوا کاتێ ئەو بوهتانەتان بیست ﴿ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنْفُسِهِمْ خَيْرًا﴾ پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار گومانی چاکیان بەخۆیان بیردایە ﴿وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ﴾ وەبیان ووتایە ئەمە بوهتانێکی ئاشکراو ڕوونە. ١٢)﴿لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ﴾ دە بۆچی ئەو بوهتان کەرانە چوار شایەتیان لەسەری نەهێنا ﴿فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ﴾ ئینجا ئەگەر شایەتەکانیان نەهێنا ﴿فَأُولَئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ کەواتە هەر ئەوانەن لای خوا درۆزن. ١٣)﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ وە ئەگەر بەهرەو ڕەحمەتی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لەدنیا و ڕۆژی دوایی دا ﴿لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ﴾ دوو چارتان دەبوو لەبەر ڕوچونتان لەو بوهتانەدا (بۆ عائیشە) ﴿عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ سزایەکی گەورە. ١٤)﴿إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ﴾ کاتێ ئەم بوهتانەتان بەدەماو دەم لە یەکترەوە وەردەگرت ﴿وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ﴾ وە بەزمانتان شتێك دەڵێن ﴿مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ﴾ کە زانیاریتان دەربارەی نەبوو ﴿وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّنًا﴾ واتان دەزانی شتێکی سووك و ئاسانە ﴿وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾ لەکاتێکدا لای خوا زۆر گەورەیە. ١٥)﴿وَلَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ قُلْتُمْ﴾ بۆچی کاتێ ئەمەتان بیست نەتان ووت ﴿مَا يَكُونُ لَنَا﴾ بۆ ئێمە شیاو نی یە ﴿أَنْ نَتَكَلَّمَ بِهَذَا﴾ قسە(و بوهتانی)ی وا بکەین ﴿سُبْحَانَكَ هَذَا بُهْتَانٌ عَظِيمٌ﴾ پاك و بێگەردی بۆ تۆخوایە، ئەمە بوهتانێکی زۆر گەورەیە. ١٦)﴿يَعِظُكُمُ اللَّهُ﴾ خوا ئامۆژگاریتان دەکات ﴿أَنْ تَعُودُوا لِمَا لَكُمْ أَبَدًا﴾ کە هەرگیز نەگەڕێنەوە بۆ وێنەی ئەوەی ڕووی دا ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە بڕوادارن. ١٧)﴿وَيُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ وە خوا ئایەتەکانی خۆی بۆ ئێوە ڕوون دەکاتەوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کار دروستە. ١٨)﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحِبُّونَ﴾ بەڕاستی ئەوانەی پێیان خۆشە ﴿أَنْ تَشِيعَ الْفَاحِشَةُ﴾ زینا (کرداری ناشیرین) بڵاوبێتەوە ﴿فِي الَّذِينَ آمَنُوا﴾ لەناو خەڵکی ئیمانداردا ﴿لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ سزای سەخیان بۆ هەیە ﴿فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ لەدنیاو ڕۆژی دوایی دا ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە خوا دەزانێ و ئێوە نازانن. ١٩)﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ ئەگەر بەهرەو بەزەیی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە (دووچاری سزا دەبوون بەهۆی ئەو بوهتانەوەکە کرا بۆ عائیشە) ﴿وَأَنَّ اللَّهَ رَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ وەبێگومان خوا بەسۆزی میهرەبانە. ٢٠)

۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لَا تَتَّبِعُواْ خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ وَمَن يَتَّبِعۡ
خُطُوَٰتِ ٱلشَّيۡطَٰنِ فَإِنَّهُۥ يَأۡمُرُ بِٱلۡفَحۡشَآءِ وَٱلۡمُنكَرِۚ وَلَوۡلَا فَضۡلُ
ٱللَّهِ عَلَيۡكُمۡ وَرَحۡمَتُهُۥ مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنۡ أَحَدٍ أَبَدٗا وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُزَكِّي
مَن يَشَآءُۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٞ ٢١ وَلَا يَأۡتَلِ أُوْلُواْ ٱلۡفَضۡلِ مِنكُمۡ
وَٱلسَّعَةِ أَن يُؤۡتُوٓاْ أُوْلِي ٱلۡقُرۡبَىٰ وَٱلۡمَسَٰكِينَ وَٱلۡمُهَٰجِرِينَ فِي
سَبِيلِ ٱللَّهِۖ وَلۡيَعۡفُواْ وَلۡيَصۡفَحُوٓاْۗ أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغۡفِرَ ٱللَّهُ لَكُمۡۗ
وَٱللَّهُ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ٢٢ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ ٱلۡمُحۡصَنَٰتِ ٱلۡغَٰفِلَٰتِ
ٱلۡمُؤۡمِنَٰتِ لُعِنُواْ فِي ٱلدُّنۡيَا وَٱلۡأٓخِرَةِ وَلَهُمۡ عَذَابٌ عَظِيمٞ ٢٣
يَوۡمَ تَشۡهَدُ عَلَيۡهِمۡ أَلۡسِنَتُهُمۡ وَأَيۡدِيهِمۡ وَأَرۡجُلُهُم بِمَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ
٢٤ يَوۡمَئِذٖ يُوَفِّيهِمُ ٱللَّهُ دِينَهُمُ ٱلۡحَقَّ وَيَعۡلَمُونَ أَنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلۡحَقُّ
ٱلۡمُبِينُ ٢٥ ٱلۡخَبِيثَٰتُ لِلۡخَبِيثِينَ وَٱلۡخَبِيثُونَ لِلۡخَبِيثَٰتِۖ
وَٱلطَّيِّبَٰتُ لِلطَّيِّبِينَ وَٱلطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَٰتِۚ أُوْلَٰٓئِكَ مُبَرَّءُونَ
مِمَّا يَقُولُونَۖ لَهُم مَّغۡفِرَةٞ وَرِزۡقٞ كَرِيمٞ ٢٦ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ لَا تَدۡخُلُواْ بُيُوتًا غَيۡرَ بُيُوتِكُمۡ حَتَّىٰ تَسۡتَأۡنِسُواْ
وَتُسَلِّمُواْ عَلَىٰٓ أَهۡلِهَاۖ ذَٰلِكُمۡ خَيۡرٞ لَّكُمۡ لَعَلَّكُمۡ تَذَكَّرُونَ ٢٧

سەبەبى وەك ئەيلكى ئەحناسى، ھەتاكو ئايەتى ﴿وَٱلَّذِي تَوَلَّىٰ كِبۡرَهُۥ﴾ ئايەتىنىڭ ﴿إِلَّا زَانِيَةً أَوۡ مُشۡرِكَةً وَٱلزَّانِيَةُ لَا يَنكِحُهَآ إِلَّا زَانٍ أَوۡ مُشۡرِكٞ﴾ ھالەتلەرنى، يا پۈتمەيدىغىنى خۇا(ﷻ) ۋەتنى، ئەي (مۇمىنلەر) ئەي خوتۇنلىرىمىز مانەرسى دەكەبت.

ھۆكۈم ھالىتىنە خوتۇنلىرىنى ئايدىنىڭ (٦-٩) ھەسسىلىك (اللعان) ﴿وَٱلَّذِينَ يَرۡمُونَ أَزۡوَٰجَهُمۡ﴾ بەيەت ئادەملەرنىڭ ياكى ئۇلارغا شاھىد يوقكەن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئايالىغا زىنا شاھادىتى ئېيتىشتىن ئىبارەت ھالەتلەرنى بايان قىلغان ئايەتلەر ھەققىدە

ابن الصامتين﴾ بۇخارى ۋ تىرمىزى ۋ ئەبۇ داۋۇد ئەھمەدلەرنىڭ كۆرسەتكەنىدەك، ئەھمەدنىڭ ھىلال كۆرسەتكەنىدەك ھالەتلەرنى پۈتمەيدىغىنى خۇا(ﷻ) ۋەتنى (ئەگەر ئەگەدلا ئەمەسكى كۆرسەتكەنىدەك زىنانى كۆرسەتسە، پۈتمەيدىغىنى خۇا(ﷻ) ئەمەسدى) يان بەلگە (شاھىدات) ھازىر دەكەبت ئەمەس ئەسەكەت يان پۈتتە ئامادەسى شەكلى دەكەبت، ھىلال ۋەتنى ئەي پۈتمەيدىغىنى خۇا (ﷻ) -

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾بەدوای هەنگاوەکانی شەیتان دا مەڕۆن ﴿وَمَن يَتَّبِعْ خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ﴾وە هەر کەس شوێن هەنگاوەکانی شەیتان بکەوێ﴿فَإِنَّهُ يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ وَالْمُنكَرِ﴾ چونکە بەڕاستی شەیتان فەرمان دەکات بەکاری زۆر ناشیرین (زینا)و خرایە﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ﴾ئەگەر بەفرەو میهرەبانی خوا نەبوایە بەسەرتانەوە﴿مَا زَكَىٰ مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ أَبَدًا﴾ هەرگیز کەس لەتێوە پوخت و پاک نەدەبێ وە ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُزَكِّي مَن يَشَاءُ﴾بەڵام خوا هەر کەسی بوێ (شیاوبێ) پاکی دەکاتەوە﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾وە خوا بیسەری زاناییە.(٢١)﴿وَلَا يَأْتَلِ﴾ باسوێند نەخۆن ﴿أُولُو الْفَضْلِ مِنكُمْ وَالسَّعَةِ﴾ئەوانەتان کەخاوەنی چاکە وبەرەوەت و سامانن ﴿أَن يُؤْتُوا﴾ کەیارمەتی نەدەن﴿أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾بەخزمان و هەژاران و کۆچەران لەپێناوی خوادا ﴿وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا﴾ دەبا لێ بوورنەبن و چاوپۆشی بکەن﴿أَلَا تُحِبُّونَ أَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ ئایا پێتان خۆش نیە خوا لێتان خۆش بێ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾وە خوا لێخۆش بوو و میهرەبانە.(٢٢)﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾بێگومان ئەوانەی﴿يَرْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ﴾بوختانی زینا دەکەن بۆ ئافرەتانی داوێن پاکی بێ ئاگای نیماندار﴿لُعِنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ ئەفرینیان لێکراوە لەدنیاو ئاخیرەت دا﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾وەبۆیان هەیە سزای زۆر گەورە. ٢٣)﴿يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ﴾ رۆژێک (دێ) شایەتی ئەدات لەسەریان﴿أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُم﴾زمانیان و دەستەو قاچەکانیان﴿بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەوکردەوانەی کە کردوویانە. ٢٤)﴿يَوْمَئِذٍ﴾ لەو رۆژەدا ﴿يُوَفِّيهِمُ اللَّهُ دِينَهُمُ الْحَقَّ﴾خواپاداشتی ئەواویان بەڕاستی و داد دەداتەوە ﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ الْمُبِينُ﴾ وە ئەوکاتە دەزانن بەڕاستی هەر خوا هەقی ئاشکرایو دیارە(بۆخۆی وسیفات وکردارێ) ٢٥)﴿الْخَبِيثَاتُ لِلْخَبِيثِينَ﴾ (واڕاستە) ئافرەتانی ناپاک بۆ پیاوانی ناپاک﴿وَالْخَبِيثُونَ لِلْخَبِيثَاتِ﴾وە پیاوە پیسەکان بۆ ئافرەتە پیسەکان﴿وَالطَّيِّبَاتُ لِلطَّيِّبِينَ﴾وە ئافرەتە پاکەکان بۆ پیاوە پاکەکان ﴿وَالطَّيِّبُونَ لِلطَّيِّبَاتِ﴾ وە پیاوە پاکەکان بۆ ئافرەتە پاکەکان﴿أُولَٰئِكَ مُبَرَّءُونَ مِمَّا يَقُولُونَ﴾ ئەو پاکانە بەری کراون لەو (تۆمەتانە)ی ناپاکان دەیڵێن ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ بۆ ئەو پاک و چاکانەیە لێبوردن و ڕزقی چاک و پڕقەز (بەهەشت). ٢٦)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی بڕواتان هێناوە ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا﴾ مەچنە هیچ ماڵێک جگە لەماڵەکانی خۆتان ﴿حَتَّىٰ تَسْتَأْنِسُوا﴾ هەتا پرس دەکەن(بەخاوەنەکانیان) ﴿وَتُسَلِّمُوا عَلَىٰ أَهْلِهَا﴾ وە (دوای ئەوەی مۆڵەت درا) سەلام بکەن لە خاوەن ماڵەکە ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەوە چاکترە بۆتان ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی پەندو ئامۆژگاری وەربگرن. ٢٧)

فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فِيهَآ أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ ۖ وَإِن قِيلَ لَكُمُ ٱرْجِعُوا۟ فَٱرْجِعُوا۟ ۖ هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ ﴿٢٨﴾ لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَدْخُلُوا۟ بُيُوتًا غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَٰعٌ لَّكُمْ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ ﴿٢٩﴾ قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا۟ مِنْ أَبْصَٰرِهِمْ وَيَحْفَظُوا۟ فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٣٠﴾ وَقُل لِّلْمُؤْمِنَٰتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَٰرِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا ۖ وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ ۖ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ ءَابَآئِهِنَّ أَوْ ءَابَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَآئِهِنَّ أَوْ أَبْنَآءِ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ إِخْوَٰنِهِنَّ أَوْ بَنِىٓ أَخَوَٰتِهِنَّ أَوْ نِسَآئِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُنَّ أَوِ ٱلتَّٰبِعِينَ غَيْرِ أُو۟لِى ٱلْإِرْبَةِ مِنَ ٱلرِّجَالِ أَوِ ٱلطِّفْلِ ٱلَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا۟ عَلَىٰ عَوْرَٰتِ ٱلنِّسَآءِ ۖ وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ ۚ وَتُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ ٱلْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿٣١﴾

ئەگەر هەر یەکێک لە ئێوە ژنەکەی خۆی بینی پیاوێکی بەسەردەوە بوو چاوی بچێت بەلگە پەیدەست بێنێت پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: بیان بەلگە بیان شەڵاق دان لەبەشت هەڵال بوونی سوێند بەو زاتەی تۆی بەڕاستی نارەوەتە من ڕاست دەکەم بێگومان ئەمەی خوای گەورە ئایەت دابەزاندبێت کەبهێنم لەو شەڵاق لێدانە پەیدابێت شەڕ چوونەمێل

دابەزی و ئایەتی (والذین یرمون أزواجهم ولم یکن لهم شهداء إلا أنفسهم فشهادة أحدهم أربع شهادات باللہ إنه لمن الصادقین) هێنا بۆ پێغەمبەر ﷺ هێنا، پێغەمبەری خوا ﷺ ئاڕاستەی بەشێکیانکرد ماڵان، هەڵال هات و سوێندەکانی خوارد و پێغەمبەریش ﷺ گەیاندیەوە: (ئەوا دەزانێت کە یەکێکتان درۆ دەکەن ئایا کەسێکان ئەوە دەکات؟) ئینجا تاقیزەدەکەی هەستاو سوێندەکانی خوارد کاتێک گەیشتە پێنجەم سوێندە -

﴿فَإِن لَّمْ تَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا﴾ ئینجا ئەگەر کەستان نەدی تیایدا ﴿فَلَا تَدْخُلُوهَا﴾ ئەوە مەچنە ژورەوە بۆ ئەوماڵە ﴿حَتَّىٰ يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ هەتا مۆڵەت نەدرێن ﴿وَإِن قِيلَ لَكُمُ﴾ وە ئەگەر پێتان ووترا ﴿ارْجِعُوا فَارْجِعُوا﴾ بگەڕێنەوە ئەبێ بگەڕێنەوە ﴿هُوَ أَزْكَىٰ لَكُمْ﴾ ئەوە چاکترو پاکترە بۆتان ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانایە بەهەموو ئەو کردەوانەی دەیکەن. ٢٨)﴿لَّيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە (گوناهبار نابن) ﴿أَن تَدْخُلُوا بُيُوتًا﴾ کەبچنە ئەو ماڵانەی ﴿غَيْرَ مَسْكُونَةٍ فِيهَا مَتَاعٌ لَّكُمْ﴾ کەسی تیا نیشتەجێ نی یە و کەل و پەلی خۆتانی تیا بێت (وەک ئوتێل) ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ وە خوا دەزانێ ﴿مَا تُبْدُونَ وَمَا تَكْتُمُونَ﴾ بەوەی ئاشکرای دەکەن و بەوەی دەیشارنەوە. ٢٩)﴿قُل لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەپیاوانی ئیماندار ﴿يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ﴾ چاوی خۆیان (لەسەیر کردنی نامەحرەم) داخەن و بپارێزن ﴿وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ﴾ وە عەورەتیان (لەداوێن پیسی) بپارێزن ﴿ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ﴾ ئەوە چاکترو پاکترە بۆ ئەوان ﴿إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ بێگومان خوا ئاگایە بەهەموو کردەوەیەک کەدەیکەن. ٣٠)﴿وَقُل لِّلْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە بڵێ بە ئافرەتانی ئیمانداریش ﴿يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ﴾ چاویان داخەن و بپارێزن (لەسەرور کردنی نامەحرەم) ﴿وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ﴾ وە عەورەتیان بپارێزن (لەداوێن پیسی) ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ وە جوانی خۆیان دەرنەخەن ﴿إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا﴾ جگە لەوەی بەدەرەوەیەو دیارە لەجوانی (وەک دەم و چاویان و دەستیان) ﴿وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ﴾ وە با سەرپۆشە کانیان بدەن بەسینگ و بەرۆکیاندا ﴿وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ﴾ وە جوانی خۆیان دەرنەخەن (زیاد لەوەی دەردەکەوێت) ﴿إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ﴾ بۆ مێردەکانیان نەبێت یا باوکیان ﴿أَوْ آبَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ یاباوکی مێردەکانیان ﴿أَوْ أَبْنَائِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءِ بُعُولَتِهِنَّ﴾ یا کوڕەکانیان یا کوڕی مێردەکانیان ﴿أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ﴾ یا براکانیان یا کوڕی براکانیان ﴿أَوْ بَنِي أَخَوَاتِهِنَّ﴾ یا کوڕی خوشکەکانیان ﴿أَوْ نِسَائِهِنَّ﴾ یا ئافرەتانی (ئیماندار) ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ یا کەنیزەکە کانیان ﴿أَوِ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْإِرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ﴾ یا ئەو شوێن کەوتەو پیاوانەی کەبێ نیازن لەئافرەت (وەک خزمەت کارو پیرو نەخۆش کەئارەزووی ژن و مێردایەتیان نی یە) ﴿أَوِ الطِّفْلِ الَّذِينَ لَمْ يَظْهَرُوا عَلَىٰ عَوْرَاتِ النِّسَاءِ﴾ یا ئەو منداڵە کوڕانەی کەئاگایان لەلەش (عەورەت)ی ئافرەتان نەبێت (بالغ نەبووبن) ﴿وَلَا يَضْرِبْنَ بِأَرْجُلِهِنَّ﴾ (ئافرەتان لەکاتی ڕۆشتن دا) قاچیان نەدەن بەزەوی دا ﴿لِيُعْلَمَ مَا يُخْفِينَ مِن زِينَتِهِنَّ﴾ (تا دەنگی خڕخاڵ و پاوانەکانیان بێت و) بزانرێت بەو جوانی یەی پێیان کەشاردویانەتەوە ﴿وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا﴾ هەمووتان تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆ لای خوا ﴿أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ ئەی ئیمان دارەکان ﴿لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ تا ڕزگار و سەرکەوتوو بن. ٣١)

وَأَنكِحُوا۟ ٱلْأَيَـٰمَىٰ مِنكُمْ وَٱلصَّـٰلِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَآئِكُمْ ۚ إِن
يَكُونُوا۟ فُقَرَآءَ يُغْنِهِمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٢﴾
وَلْيَسْتَعْفِفِ ٱلَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ ۗ
وَٱلَّذِينَ يَبْتَغُونَ ٱلْكِتَـٰبَ مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَـٰنُكُمْ فَكَاتِبُوهُمْ إِنْ
عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا ۖ وَءَاتُوهُم مِّن مَّالِ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ ءَاتَىٰكُمْ ۚ وَلَا
تُكْرِهُوا۟ فَتَيَـٰتِكُمْ عَلَى ٱلْبِغَآءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا لِّتَبْتَغُوا۟ عَرَضَ ٱلْحَيَوٰةِ
ٱلدُّنْيَا ۚ وَمَن يُكْرِههُّنَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ مِنۢ بَعْدِ إِكْرَٰهِهِنَّ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ أَنزَلْنَآ إِلَيْكُمْ ءَايَـٰتٍ مُّبَيِّنَـٰتٍ وَمَثَلًا مِّنَ ٱلَّذِينَ خَلَوْا۟
مِن قَبْلِكُمْ وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٣٤﴾ ۞ ٱللَّهُ نُورُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ مَثَلُ نُورِهِۦ كَمِشْكَوٰةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ ۖ ٱلْمِصْبَاحُ فِى زُجَاجَةٍ ۖ
ٱلزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّىٌّ يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَـٰرَكَةٍ زَيْتُونَةٍ
لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِىٓءُ وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ ۚ
نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ ۗ يَهْدِى ٱللَّهُ لِنُورِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَيَضْرِبُ ٱللَّهُ ٱلْأَمْثَـٰلَ
لِلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣٥﴾ فِى بُيُوتٍ أَذِنَ ٱللَّهُ أَن تُرْفَعَ
وَيُذْكَرَ فِيهَا ٱسْمُهُۥ يُسَبِّحُ لَهُۥ فِيهَا بِٱلْغُدُوِّ وَٱلْـَٔاصَالِ ﴿٣٦﴾

سەبارەت بە ژنهێنان و
پێنجەم سوژدە
سوژدەی قیامەت
لەسەر واجب
بەملاوە، ئافرەتە
گەورەکان و
(بەبێ ئەوەی):
ڕاستی ڕەشبەن
دەبێتەوە: پاشان
ووتی: بەڵگەوا
بەرگیز دۆزەکەم
سەرشۆڕ ناکەم و
سوژدەی
پێنجەمیش
خوارەو
پێغەمبەریش(ﷺ)
لێکی جیاکردەوەو
فەرموویەتی:
(چاوەڕێ بکەن
ئەگەر منداڵی ئەو
ژنە جاوێڕەش و
سمێڵ ڕەوژ خۆڕ هەڵوەڕ ئاڵۆی نەبوو ئەوە منداڵی شوێرەبای گەورەی سەمالە) ئەمیا
کەمندالەکەی بوو بەو شێوەیە بوو. پێغەمبەریش خوایلێ فەرموویەتی: (ئەگەر قورئانی پێچڕاو بەو شێوەیە
بوکسی نەکردبایە ئەوا من دەربارەی ئەو ژنە هەڵوێستێکی ترم دەبوو).

*مەبەست بێگانە لێپرسراوی ژنەکەیەتی لەگەڵیدا کە دەبێت غەیرەتی و ئاپاکی دەربارەی ژنەکەی =

﴿وَأَنكِحُوا الْأَيَامَىٰ مِنكُمْ﴾ ژن مارە ببڕن بۆ پیاوانی بێ ژن و ژنانی بێ مێردیش بدەن بەشوو (مێرد) ﴿وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ﴾ هەروەها ئەوانەی ئیمان دارو چاکن لەکۆیلەکان (ژنیان بۆ بێنن)و کەنیزەکەکان (یش بدەن بەشوو) ﴿إِن يَكُونُوا فُقَرَاءَ﴾ ئەگەر ئەوان هەژارو کەم دەست بن ﴿يُغْنِهِمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ﴾ خوا لەبەخشندەی و بەهرەی خۆی دەوڵەمەندو بێ نیازیان دەکات ﴿وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾ وە خوا (بەهەرە) فراوان و زانا و دانایە. ٣٢)﴿وَلْيَسْتَعْفِفِ الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ نِكَاحًا﴾ وە دەبێ ئەوانەی کەتوانای (ئەرکی) ژن هێنانیان نیە پاکژ خۆیان راگرن ﴿حَتَّىٰ يُغْنِيَهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ﴾ هەتا خوا بەبەهرە(و ڕۆزی) خۆی بێ نیازیان دەکات ﴿وَالَّذِينَ يَبْتَغُونَ الْكِتَابَ﴾ وە ئەوانەی داوای نوسراو دەکەن (بۆ کڕینەوەی خۆیان) ﴿مِمَّا مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ لەبەندەو کەنیزەکەکانتان ﴿فَكَاتِبُوهُمْ﴾ ئەوە نوسراویان لەگەڵدا بنوسن (بۆ کڕینەوەو ئازاد بوونی خۆیان) ﴿إِنْ عَلِمْتُمْ فِيهِمْ خَيْرًا﴾ ئەگەر خێرتان لەواندا بەدی دەکرد (کەبریتی یە لەتوانای دانی ئەو پارەی ئەبێ بیدات بەخاوەنەکەی بۆ ئازاد بوونی) ﴿وَآتُوهُم مِّن مَّالِ اللَّهِ الَّذِي آتَاكُمْ﴾ وە لەو ماڵەی کەخوا بەئێوەی داوە پێیان بدەن ﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ﴾ وە کەنیزەکەکانتان زۆر لێ مەکن (ناچاریان مەکەن) ﴿عَلَى الْبِغَاءِ﴾ لەسەر زینا کردن ﴿إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا﴾ ئەگەر ئەیانویست داوێن پاک بن ﴿لِتَبْتَغُوا عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾تا ماڵ وسامانی ژیانی دنیاتان دەست کەوێت﴿وَمَن يُكْرِههُّنَّ﴾جا هەرکەس ناچاریان بکات (زۆریان لێ بکات) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ مِن بَعْدِ إِكْرَاهِهِنَّ﴾ ئینجا بەراستی خوا دوا ئەو زۆر لێ کردنەیان ﴿غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ لێبووردەی میهرەبانە (بەو کەنیزەکانە کە بەزۆر زینایان پێ کراوە). ٣٣) ﴿وَلَقَدْ أَنزَلْنَا إِلَيْكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە ناردوومانەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ﴾ چەند ئایەتێکی ڕوون کەرەوە ﴿وَمَثَلًا مِّنَ الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلِكُمْ﴾ وە چەند نموونەو بەسەر هاتی ئەو گەلانەی لەپێش ئێوەوە بوون ﴿وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ﴾ هەروەها پەندو ئامۆژگاری بۆ پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٣٤)﴿اللَّهُ نُورُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ خوا نورو ڕوناکی یەو ڕووناککەرەوەی ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿مَّثَلُ نُورِهِ﴾ وێنەی ڕووناککردنەوەی خوا ﴿كَمِشْكَاةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ﴾ وەک تاقێک وایە چرایەکی تێدا بێت ﴿الْمِصْبَاحُ فِي زُجَاجَةٍ﴾ ئەو چرایەش لەناو شوشەیەکدا بێت ﴿الزُّجَاجَةُ كَأَنَّهَا كَوْكَبٌ دُرِّيٌّ﴾ ئەو شوشەیەش وەک ئەستێرەیەکی گەش و پرشنگدار بێت ﴿يُوقَدُ مِن شَجَرَةٍ مُّبَارَكَةٍ زَيْتُونَةٍ﴾ (ئەو چرایە) دائەگیرسێ بە(ڕۆنی) درەختێکی زەیتونی بەفەڕو بەرەکەت ﴿لَّا شَرْقِيَّةٍ وَلَا غَرْبِيَّةٍ﴾ کە نەرۆژهەڵاتی بێ نەرۆژ ئاوابی بێ (سێبەر نایگرێ نەکاتی هەڵهاتنی خۆر نەکاتی ئاوابوونی) ﴿يَكَادُ زَيْتُهَا يُضِيءُ﴾ (ڕۆنەکەی ئەوەند پاک بێت) نزیکە ڕۆنەکەی داگیرسێ ﴿وَلَوْ لَمْ تَمْسَسْهُ نَارٌ﴾ با ئاگریشی بەر نەکەوێ ﴿نُّورٌ عَلَىٰ نُورٍ﴾ ڕووناکی لەسەر ڕوناکی (ڕووناکی زەیت و ڕووناکی ئاگر) ﴿يَهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَن يَشَاءُ﴾ خوا هەر کەسێ بوێ ڕێنموونیی دەکات بۆلای ڕووناکی (ئایینی) خۆی ﴿وَيَضْرِبُ اللَّهُ الْأَمْثَالَ لِلنَّاسِ﴾ وە خوا چەندین نموونە دەهێنێتەوە بۆ خەڵکی ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا زانا و ئاگادارە بەهەموو شتێک. ٣٥)﴿فِي بُيُوتٍ أَذِنَ اللَّهُ﴾ لەمزگەوتانێکدا خوا مۆڵەتی داوە ﴿أَن تُرْفَعَ﴾ کە بەگەورەو پاک راگیرێ (بەرزو بڵند دروست کرێت) ﴿وَيُذْكَرَ فِيهَا اسْمُهُ﴾ زیکرو یادی خوای تێدا بکرێ ﴿يُسَبِّحُ لَهُ فِيهَا بِالْغُدُوِّ وَالْآصَالِ﴾ لەو (مزگەوتانە)دا تەسبیحاتی خوا دەکەن بەبەیانیان و ئێواراندا. ٣٦)

رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ
الزَّكَاةِ يَخَافُونَ يَوْمًا تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ ﴿٣٧﴾
لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۗ وَاللَّهُ يَرْزُقُ
مَن يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ
بِقِيعَةٍ يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا
وَوَجَدَ اللَّهَ عِندَهُ فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ ۗ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ ﴿٣٩﴾
أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ مِّن
فَوْقِهِ سَحَابٌ ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ
يَكَدْ يَرَاهَا ۗ وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ ﴿٤٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ ۖ كُلٌّ قَدْ
عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٤١﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿٤٢﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي
سَحَابًا ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَالِهِ ۚ وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِن بَرَدٍ فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ
وَيَصْرِفُهُ عَن مَّن يَشَاءُ ۖ يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ ﴿٤٣﴾

ئەیلی ئالانە
فیواریووی ئایەتی
(١١ تا ٢٢) سورەتی
(النور)، إِنَّ الَّذِينَ
جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ
مِّنكُمْ ۚ لَا تَحْسَبُوهُ
شَرًّا لَّكُم ۖ بَلْ هُوَ خَيْرٌ
لَّكُمْ ۚ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُم
مَّا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ
وَالَّذِي تَوَلَّىٰ كِبْرَهُ
مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ
عَظِيمٌ، بوخاری و
موسلیم
گێڕاویانەتەوە
لەزەریفە
کەمێکمان هاتبێتە
(خەواری لێ بارانی
بێتەوە) ەوایەتی
پێغەمبەری
خوا(ﷺ) هەرکاتێك
ئیرادەی سەفەرێکی
بکردبایە قورعە

کێشی دەکرد لەنێوان خێزانەکانی دا هەرکامیان بارێی دەرچووبایە لەگەڵ خۆی دەیبرد بۆ سەفەر ، هاتبێتە
دەڵێت: لەیەکێك لەغەزەکانا بارێی من دەرچوو منیش لەخزمەتیدا ڕۆیشتم و ئەمەش کاتێك بوو ئیزنی
ئایەتی حیجاب هاتبێتە خوار بوو جا لەنێو کەژاوەدا هەڵمدەگیرام و دادەبەزێنرام ئیتر ڕۆیشتین تا پێغەمبەری
خوا(ﷺ) بەسەرکەوتووبی گەڕایەوە بەشەڕەکە هێندێك گەڕایەوە کاتێك نزیکی مەدینە بووینەوە شەوێك فەرمانی -

﴿رِجَالٌ لَّا تُلْهِيهِمْ تِجَارَةٌ وَلَا بَيْعٌ﴾ پیاوانێك كە بازرگانی و كڕین و فرۆشتن بێ ئاگایان ناكات ﴿عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ﴾ لەیادی خواو نوێژ كردن و زەكات دان ﴿يَخَافُونَ يَوْمًا﴾ لەرۆژێك دەترسن (رۆژی قیامەت) ﴿تَتَقَلَّبُ فِيهِ الْقُلُوبُ وَالْأَبْصَارُ﴾ دڵ و چاوەكان تیایدا (دەگۆڕێن و ئاوە ژوو دەبن. ٣٧)﴿لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا﴾ تا خوا پاداشتیان بداتەوە بەپاداشتی چاكترینی ئەوەی كردویانە ﴿وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ وە (بێجگە لەپاداشتەكەیان) لەبەهرەی خۆیەوە زیادەشیان دەداتێ ﴿وَاللَّهُ يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ﴾ وە خوا رسق و رۆزی (پاداشت) دەدا بەهەر كەس بیەوێ ﴿بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەبێ ژمارە بێ سنوور. ٣٨)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی كەبێ بڕوان ﴿أَعْمَالُهُمْ كَسَرَابٍ﴾ كردەوە (چاكە) كانیان وەك سەرابێك وایە (سەراب نیشكێكە كانی زۆر گەرما لەبیاباندا وەك ئاو دێتە پێش چاو) ﴿بِقِيعَةٍ﴾ لەبیابانێكدا (بریسكە بداتەوە) ﴿يَحْسَبُهُ الظَّمْآنُ مَاءً﴾(كەسێكی) زۆر تینوو بەئاوی دەزانێ (تەدوورەوە) ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءَهُ﴾ (بەپەلە دەڕوات بۆی) كاتێ دەگاتە لای ﴿لَمْ يَجِدْهُ شَيْئًا﴾ هیچ بەدی ناكات ﴿وَوَجَدَ اللَّهَ عِندَهُ﴾ (لەقیامەت كافر) دەبینێ خوا ئامادەیە لەلایدا ﴿فَوَفَّاهُ حِسَابَهُ﴾ ئینجا خوا بەچاكی پاداشتی (كردەوەكانی) دەداتێ ﴿وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ وە خوا بەپەلەو چەسپانە لەتێپرسینەوەدا. ٣٩)﴿أَوْ كَظُلُمَاتٍ فِي بَحْرٍ لُّجِّيٍّ﴾ یا (كردەوەی بێ بڕوایان) وەك چەند تاریكییەك وایە لەناو دەریایەكی قوڵدا ﴿يَغْشَاهُ مَوْجٌ مِّن فَوْقِهِ مَوْجٌ﴾ كەشەپۆل لەسەرشەپۆل دایپۆشابێ﴿مِّن فَوْقِهِ سَحَابٌ﴾ لەسەر ئەو (شەپۆلە) پشەوە هەورێكی ڕەشی (باراناوی) بێت ﴿ظُلُمَاتٌ بَعْضُهَا فَوْقَ بَعْضٍ﴾ تاریكیەكان نیشتبنە سەر یەكتری ﴿إِذَا أَخْرَجَ يَدَهُ لَمْ يَكَدْ يَرَاهَا﴾ ئەگەر دەستی دەربێنێ نزیكە دەستی خۆی نەبینێت (لەبەر تاریكی) ﴿وَمَن لَّمْ يَجْعَلِ اللَّهُ لَهُ نُورًا﴾ جا هەر كەس خوا نووری (ئیمانی) پێ نەبەخشینێ ﴿فَمَا لَهُ مِن نُّورٍ﴾ ئەوەی ڕووناكی بێت نییەتی. ٤٠)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نابینی (نازانی) ﴿أَنَّ اللَّهَ يُسَبِّحُ لَهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بێگومان هەموو ئەوانەی لەئاسمانەكان و زەوی دان تەسبیحاتی خوا دەكەن ﴿وَالطَّيْرُ صَافَّاتٍ﴾ هەروەها باڵندەكان كاتێ باڵیان كردۆتەوە (بەئاسماندان تەسبیحاتی خوا دەكەن) ﴿كُلٌّ قَدْ عَلِمَ صَلَاتَهُ وَتَسْبِيحَهُ﴾ هەر یەك لەمانە نوێژ (دوعا) و تەسبیحاتی خۆی دەزانێ ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ وە خوا بەوەی دەیكەن زانا و ئاگادارە. ٤١)﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ تەنها بۆ خوایە خاوەنیەتی ئاسمانەكان و زەوی ﴿وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ﴾ و گەڕانەوەش هەر بۆلای خوایە. ٤٢)﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نازانی (نابینی) ﴿أَنَّ اللَّهَ يُزْجِي سَحَابًا﴾ كەخوا پەڵەهەورەكان دەبات (بەئاسماندا) بە هێواشی ﴿ثُمَّ يُؤَلِّفُ بَيْنَهُ﴾ پاشان ئەو (پەڵە هەور)انە پەیوەست دەكات بەیەكەوە ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ رُكَامًا﴾ دواتر دەیان خاتە سەر یەكتری ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ﴾ ئینجا دەبینی دڵۆپە باران ﴿يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ لەنێو هەورەكەوە دەبارێ ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مِن جِبَالٍ فِيهَا مِن بَرَدٍ﴾ وە لە ئاسمانەوە لە هەورەكان كەوەك كێون تەرزە دەبارێنێ ﴿فَيُصِيبُ بِهِ مَن يَشَاءُ﴾ ئینجا تووشی زیان دەبێ بەم (تەرزەیە) هەر كەسێ خوا بیەوێ ﴿وَيَصْرِفُهُ عَن مَّن يَشَاءُ﴾ وە لای دەدات لە هەر كەسێ كەخۆی بیەوێ ﴿يَكَادُ سَنَا بَرْقِهِ يَذْهَبُ بِالْأَبْصَارِ﴾ نزیكە ڕووناكی و شەوقی چەخماخە(ی هەورە) كە(بینای) چاوەكان ببات. ٤٣)

يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٤٤﴾
وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ ۖ فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ ۖ وَمِنْهُم مَّن
يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ ۖ وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ ۚ يَخْلُقُ اللَّهُ مَا يَشَاءُ ۚ
إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٤٥﴾ لَّقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ ۚ
وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٦﴾ وَيَقُولُونَ
آمَنَّا بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم مِّن بَعْدِ
ذَٰلِكَ ۚ وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ
لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٤٨﴾ وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ
يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ ﴿٤٩﴾ أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَمِ ارْتَابُوا أَمْ يَخَافُونَ
أَن يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ ۚ بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٥٠﴾
إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ
أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا ۚ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥١﴾ وَمَن
يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ
﴿٥٢﴾ ۞ وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ ۖ قُل
لَّا تُقْسِمُوا ۖ طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ ۚ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿٥٣﴾

حەوتەکەم یەخۆ
پێچانەوەی مێش
مێشی لەبر کاکەدا
مەستام و ئەسپەکە
بوور کەوتەوە جا
کانیاک دەستم بەخاو
گەیلەدر گەرانەوە
دەبینم ملوانکەکەم
بەچرادەوە وون بووە
گەرامەوە بیدۆزمەوە
لەبر کاکەدا ئەو
پیاوانەی کەژاوەکەی
مێیان دەخستەوە
سەر جوشتر کە
فڕێدەدەن و
کەژاوەکەیان
خستبووە سەر
جوشترەکە بێ
ئەوەی هەست بکەن
کەمن لەناویدا نیم
چونکە تاقەتی ئەو
کاتە نەبوو بیان ڕاوێ

بوون و گێڕانەوەی ئەگێڕدەوە بە تایبەتی مێش کە ئەمجار کاتەم بوو مەرەکانی بێنگەیشتبوو بوو جوشترەکەی مایان پێش خۆیان داوو دەستیان بەڕێکردن کرد بوو مێش ملوانکەکەم دۆزیەوە و هاتەوە دەبینم شوێنەکە بێ دەنگ بوو کەس لەوێ نەماوە لەشوێنەکەی خۆم دانیشتم بێ گومان بچووم لەوەی کەزالیان دێنەوە بەشوێنما ، دانیشتبووم خەبەر نەدەی بۆ هێنام و چاوەڕانم چووبە خەبەر ، مەخوڵانی گەورەی مرەحەبا ڵ سولەیمی ئەپاش سوپاکەی

﴿يُقَلِّبُ اللَّهُ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ خوا شەو و رۆژ دەگۆڕێ (بەکورت و درێژ کردنیان یا بەرۆژ بوونەوەو شەو داهاتن) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەراستی لەمەدا ﴿لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾ پەندێك هەیە بۆ خاوەن ژیریی یەکان. ٤٤)﴿وَاللَّهُ خَلَقَ كُلَّ دَابَّةٍ مِّن مَّاءٍ﴾ وەخوا هەموو زیندەوەرێکی لەئاو دروست کردووە ﴿فَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ بَطْنِهِ﴾ ئینجا هەندێ لەوانە لەسەر سکی دەڕوات ﴿وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ رِجْلَيْنِ﴾ وە هەندێکی تریان لەسەر دوو قاچ دەڕوات ﴿وَمِنْهُم مَّن يَمْشِي عَلَىٰ أَرْبَعٍ﴾ وە هەشیانە لەسەر چوار پێ دەڕوات ﴿خَلَقَ اللَّهُ مَا يَشَاءُ﴾ خوا هەرچی بوێ دروستی دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە. ٤٥)﴿لَقَدْ أَنزَلْنَا﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە ناردومانەتە خوارەوە ﴿آيَاتٍ مُّبَيِّنَاتٍ﴾ چەند ئایەتێکی ڕوون کەرەوە ﴿وَاللَّهُ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ وخواش هەر کەسی بوێ ڕێنموونیی دەکات ﴿إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست. ٤٦)﴿وَيَقُولُونَ آمَنَّا﴾ وە ئەوانە دەڵێن بڕوامان هێناوە ﴿بِاللَّهِ وَبِالرَّسُولِ وَأَطَعْنَا﴾ بەخواو بەپێغەمبەرو گوێڕایەڵیمان کردووە ﴿ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُم﴾ پاشان کۆمەڵێك لەوان پشتی تێ دەکەن ﴿مِّن بَعْدِ ذَٰلِكَ﴾ لەپاش ئەوەی (ووتیان بڕوامان هێناوە) ﴿وَمَا أُولَٰئِكَ بِالْمُؤْمِنِينَ﴾ وە ئەوانە (لەڕاستیدا) ئیماندار نین. ٤٧) ﴿وَإِذَا دُعُوا﴾ وە کاتێ بانگ بکرێن ﴿إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بۆ لای (شەریعەتی) خواو پێغەمبەر(ﷺ) ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی حوکم بکات لەنێوانیاندا ﴿إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم مُّعْرِضُونَ﴾ یەکسەر کۆمەڵێك لەوانە ڕوو وەردەگێڕن. ٤٨)﴿وَإِن يَكُن لَّهُمُ الْحَقُّ﴾ بەڵام ئەگەر (لەحوکم دانەکەدا) حەقەکە بۆ ئەوان بێت ﴿يَأْتُوا إِلَيْهِ مُذْعِنِينَ﴾ دێن بۆ لای (حوکمەکە) بەو پەڕی ملکەچی یەوە ٤٩) ﴿أَفِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ ئایا دڵەکانیان نەخۆشی تێدایە ﴿أَمِ ارْتَابُوا﴾ یا لەگومانـدا بـوون ﴿أَمْ يَخَافُونَ أَن يَحِيفَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ وَرَسُولُهُ﴾ یـان دەترسـن خـواو پێغەمبەرەکەی(ﷺ) ستەمیان لێ بکەن ﴿بَلْ أُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ (نەخێر هیچ لەوانە نی یە) بەڵکو ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن. ٥٠)﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ قسەی ئیمانداران تەنها ئەمەیە ﴿إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کاتێ بانگ بکرێن بۆ لای (بەرنامەی) خـواو پێغەمبەرەکـەی(ﷺ) ﴿لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ﴾ بـۆ ئـەوەی بڕیاریـدات لەنێوانیاندا ﴿أَن يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ کەدەڵێن بیستمان و گوێڕایەڵین ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ وە هەر ئەوانەن ڕزگار بووان. ٥١)﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ جا هەر کەس گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿وَيَخْشَ اللَّهَ وَيَتَّقْهِ﴾ وە لەخوا بترسێ و خۆی لە(سەرپێچی) خوا بپارێزێ ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَائِزُونَ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر ئەوانە سەرکەوتوون. ٥٢)﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ﴾ (دوو ڕووەکان) سوێندیان دەخوارد بەخوا ﴿جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾ بە ئەو پەڕی سوێند خواردنیان ﴿لَئِنْ أَمَرْتَهُمْ لَيَخْرُجُنَّ﴾ کەئەگەر فەرمانیان پێ بدەیت (بە دەرچوون بۆ غەزا) بێ گومان دەردەچن ﴿قُل لَّا تُقْسِمُوا﴾ بڵێ؛ سوێند مەخۆن ﴿طَاعَةٌ مَّعْرُوفَةٌ﴾ ملکەچی و گوێڕایەڵی ئێوە زانراوە (قسەتان پێچەوانەی کردارتانە) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بەراستی خوا ﴿خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ ئاگادارە بەو کردەوانەی دەیکەن. ٥٣)

قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْهِ مَا حُمِّلَ
وَعَلَيْكُم مَّا حُمِّلْتُمْ ۖ وَإِن تُطِيعُوهُ تَهْتَدُوا ۚ وَمَا عَلَى الرَّسُولِ
إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿٥٤﴾ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَلَيُمَكِّنَنَّ لَهُمْ دِينَهُمُ الَّذِي ارْتَضَىٰ لَهُمْ
وَلَيُبَدِّلَنَّهُم مِّن بَعْدِ خَوْفِهِمْ أَمْنًا ۚ يَعْبُدُونَنِي لَا يُشْرِكُونَ بِي
شَيْئًا ۚ وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ ﴿٥٥﴾
وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٥٦﴾ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ
وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ۖ وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٥٧﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا
لِيَسْتَأْذِنكُمُ الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنكُمْ
ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ۚ مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ
وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ ۚ ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ
وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ ۚ طَوَّافُونَ عَلَيْكُم بَعْضُكُمْ عَلَىٰ
بَعْضٍ ۚ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ ۗ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٨﴾

بەڕۆ بەگوێڕا ئا
گەیەنەت ئەی
فەرمانەی منی لێ بڕۆ
ئارەزایی کەسێکی
خەواتووی بەرچاو
گەورە نزیک کەوتەوە
و منیش داسیەوە
چونکە پێش ئەوەی
جیهاد فەرز بکرێت
منی پەیدا بوو لە
مەککەی (إذا قد رإنا
إليه راجعون)ی ئەبو
عەبدەڕەحمانی ئەبو
عەمر و جەعفەر
دڵخۆشی، سوێند
بەخوا شەیتان هیچ
ڕوشەیەکی ئەرم لێ
نەبیست جا چۆنی
بە حوشترەکەی
دابار منیش سواری
حوشترەکە بووم و
جڵەوی حوشترە

کەی کێشان دەکرد تا گەیشتینەوە بەسوپاکە کە ئامیر گەورەیا باریان خستبوو بۆ بەشووردان بە هۆی منەوە چەندین کەس بەمیلاکدا چوون و سەرگەرمەکەیان مەینەتێکی گەورەی ئێرەی گەورەی سازاوڵ بوو، گەیشتینەوە مەدینە ماندوگیان نەخۆش بووم هەموو خەڵکیش ئەم باسەیان بیستبوو، من نەبێت هەستم بەهیچ نەدەکردەوە نەبێت کەمەخۆش دەبووم پێنەدەبەوە خوا (ﷻ) زۆر سوپاسی بۆ دەردەبڕم بەڵام ئەم جارە نەنها ـ

﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ یانی: فەرمانبەرداری خوا و فەرمانبەرداری پێغەمبەر (ﷺ) بکەن ﴿وَاحْذَرُوا﴾ ئێمەیان ئاگەدار کردەوە لە ﴿وَاحْذَرُوا﴾ شەڕ و (پێغەمبەر(ﷺ)) تەنها بەرپرسیارە لەوەی دراوە بەسەریدا (کە گەیاندنی پەیامی خوایە) ﴿وَاعْلَمُوا﴾ وە ئێوەش بەرپرسن لەوەی دراوە بەسەرتاندا (کە باوەڕهێنانە) ﴿وَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ وە ئەگەر نکۆلیایەتی پێغەمبەر(ﷺ) بکەن، ئەوە هیدایەت وەردەگرن ﴿وَمَا عَلَى الرَّسُولِ﴾ وە پێغەمبەر هیچی لەسەر نی یە ﴿إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ بێجگە لەگەیاندنی بوون و ئاشکرایی پەیامی خوا. ٥٤)﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ خوا بەڵێنی داوە بەو کەسانەتان کەباوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوەی چاکەکانیان کردووە ﴿إِذَا مَا اتَّقَوا وَآمَنُوا﴾ کەبێگومان دەیانکاتە جێی نیشینی (خەڵکی تر) لەزەویدا ﴿ثُمَّ اتَّقَوا وَآمَنُوا ثُمَّ اتَّقَوا وَأَحْسَنُوا﴾ وە ئەوەتا ئەوانی (ئیماندارانی) پێش ئەمانی کردە جێی نشین ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ وە ئایەتەکەیان بۆ دەچەسپێنێ: ﴿لَيْسَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەو (ئایەتە)ی کەخوا پێی رازی بووە بۆیان ﴿وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ﴾ وە ترس وبیمیان بۆ دەگێڕێ بەناسایش و ئارامی ﴿يَتَّقُونَ﴾ (لەوکاتەدا شیتن) هەر من دەپەرستن و ﴿لَا تُشْرِكُونَ بِي شَيْئًا﴾ هیچ هاوبەشێکم بۆ بڕیار نادەن ﴿وَمَن كَفَرَ بَعْدَ ذَٰلِكَ﴾ وە هەر کەس بێ بڕوا بێ دوا ئەوە (یەدی هاتنی بەڵێنەکان) ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر ئەوانەن دەرچوو لەڕێگەی خوا. ٥٥)﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ﴾وەنوێژ بەجێ بێنن ﴿وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ و زەکات بدەن ﴿وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ و گوێڕایەڵی پێغەمبەر(ﷺ) بکەن ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تا خوا ڕەحمتتان پێ بکات. ٥٦) ﴿لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەو کەسانەی بێ باوەڕن وانەزانن ﴿مُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ لەتوڵەی خوا ڕزگاریان دەبێ لەزەویدا ﴿وَمَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾و ئەوان جێگایان ئاگرە ﴿وَلَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ شای ڕ سەرئەنجامێکی بەدبەختیە. ٥٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لِيَسْتَأْذِنْكُمُ﴾ دەبێ موڵەتتان لێ وەرگرن ﴿الَّذِينَ مَلَكَتْ أَيْمَانُكُمْ﴾ ئەوکەسانەی بەندەی ئێوەن (بەندەکانتان) ﴿وَالَّذِينَ لَمْ يَبْلُغُوا الْحُلُمَ مِنْكُمْ﴾ هەروەها منداڵەکانتان کەهێشتا باڵغ نەبوون ﴿ثَلَاثَ مَرَّاتٍ﴾ لەسێ کاتدا (بۆ چوونە ژوری نوستنی ئێوە میترە)﴿مِّن قَبْلِ صَلَاةِ الْفَجْرِ﴾ لەپێش نوێژی بەیانی﴿وَحِينَ تَضَعُونَ ثِيَابَكُم مِّنَ الظَّهِيرَةِ﴾ وە کاتێ پۆشاکتان دادەنێن (لانیکەم لەبەرتان دا) لەکاتی نیوەڕۆدا ﴿وَمِن بَعْدِ صَلَاةِ الْعِشَاءِ﴾ و لەپاش نوێژی عیشا (خەوتنان) ﴿ثَلَاثُ عَوْرَاتٍ لَّكُمْ﴾ ئەم سێ کاتە کاتی خۆدەرخستنە بۆتان دروستە ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ وَلَا عَلَيْهِمْ جُنَاحٌ بَعْدَهُنَّ﴾ جا ئەم سێ کاتە (بێ موڵەت وەرگرتن) ئەبۆ ئێوەو ئەبۆ ئەوان هیچ گوناهێک نی یە (موڵەت وەرنەگرن) ﴿طَوَّافُونَ عَلَيْكُم﴾ (چونکە) ئەوان ناچار بەدەوری یەکتردا دێن (پێکەوەیە کردنتان) ﴿بَعْضُكُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ ئێوە لەگەڵ یەکتردا ئێکەڵن ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ﴾ ئایەر جۆرە خوا ڕوونی دەکاتەوە ﴿لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ ئایەتەکانی بۆ ئێوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زانای کاربڕوستە. ٥٨)

وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ فَلْيَسْتَأْذِنُوا كَمَا اسْتَأْذَنَ
الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ ۗ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٥٩﴾ وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ اللَّاتِي لَا يَرْجُونَ
نِكَاحًا فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ
غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ ۖ وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ خَيْرٌ لَّهُنَّ ۗ وَاللَّهُ
سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٦٠﴾ لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ
حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ وَلَا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ أَن تَأْكُلُوا
مِن بُيُوتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ
أَعْمَامِكُمْ أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ
أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُ
أَوْ صَدِيقِكُمْ ۚ لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَن تَأْكُلُوا
جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا ۚ فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ
تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُبَارَكَةً طَيِّبَةً ۚ كَذَٰلِكَ
يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمُ الْآيَاتِ لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦١﴾

= مەڵامی دەکەرێ
دەیدەرەوە حاڵتان
چۆنە؟ مناڵی
گەیشتە دروودن
دەبووم بێ ئەوەی
مزگەوتی بزانم بەڵام
هاستم بەو بەڵایە
نەدەکرد تا کاتێک
شەڕێک بوو جەنگ
بیمارە، شەڕێک
لەگەڵ مڵکەسی
میسطاح چوونە
دەرەوە، بۆ ئەوەی
دەست بەتاڵ
بگەڕێنێن، چونکە
تێنە پاش دابەزینی
جیهاد شەڕ بۆ
شەڕ دەچوونە
دەرەوە و بۆزەمان
نەدەهات ئاوەدەست
لە ماڵەکانتان
دروست بکەین و

لەسەر خۆری دەربە سەرەتایی پەکان مایووریەوە مێژ دایکی میسطاح کە کچی ئەبی ڕەهمی کوڕی موخەیب
بوو ئاگاهی کچی مەشقی کوڕی هاتبێ بوو کچیدی ئەبوبەکر بوو دەگەڕایەوە، بۆ ماڵەوە، دایکی میسطاح پێ
ی ئەوتبێ ئەی گیرۆدە ئەگەرت جا ووتی دایکی پێ میسطاح مەبێ ڕووم قسەیەکی خراپت کرد چۆن چێنێو
دەدەیت بە پەکێک لەشەڕی بەدرا بەشداری کردووە؟ ئەویش ووتی: ئای چەند بێ ئاگای ئەی دایکینە خەڵک =

﴿وَإِذَا بَلَغَ الْأَطْفَالُ مِنكُمُ الْحُلُمَ﴾ وەکاتێ کەمنداڵەکانتان بالغ بوون ﴿فَلْيَسْتَأْذِنُوا﴾ ئەوسا دەبێ مۆڵەت وەربگرن ﴿كَمَا اسْتَأْذَنَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وەکو چۆن کەسانی پێش ئەمان مۆڵەتیان وەردەگرت (لەهەموو کاتێکدا) ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ﴾ ئابەم جۆرە خوا ڕوونی دەکاتەوە ﴿لَكُمْ آيَاتِهِ﴾ ئایەتەکانی بۆ ئێوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وەخوا زانای دانایە. ٥٩)﴿وَالْقَوَاعِدُ مِنَ النِّسَاءِ﴾ وەئافرەتانی پیرو لەکار کەوتوو ﴿الَّاتِي لَا يَرْجُونَ نِكَاحًا﴾ ئەو ئافرەتانەی ئومێدی شوکردنیان نەماوە ﴿فَلَيْسَ عَلَيْهِنَّ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهێکیان لەسەر نی یە ﴿أَن يَضَعْنَ ثِيَابَهُنَّ﴾ کە(هەندێک لە) پۆشاکەکانیان لابەرن ﴿غَيْرَ مُتَبَرِّجَاتٍ بِزِينَةٍ﴾ بەڵام زینەت و جوانیان دەرنەخەن ﴿وَأَن يَسْتَعْفِفْنَ﴾ خۆ ئەگەر لاینەبەن و پۆشتە بن ﴿خَيْرٌ لَّهُنَّ﴾ ئەوە چاکترە بۆیان ﴿وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾وە خوا بیسەری زانایە. ٦٠)﴿لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ﴾ کوێر گوناهی لەسەر نی یە ﴿وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ﴾و شەل گوناهی لەسەر نی یە ﴿وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ هەروەها نەخۆش گوناهی لەسەر نی یە (ئەم جۆرە کەسانە گوناه نی یە بۆیان نان خواردن لەگەڵ کەسانی ساغدا) ﴿وَلَا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ﴾وە بۆ ئێوەش گوناه نی یە ﴿أَن تَأْكُلُوا مِن بُيُوتِكُمْ﴾ کە لەماڵەکانی خۆتان نان بخۆن (ماڵ منداڵو خێزانەکانتان هەر بەماڵی خۆتان دادەنرێ) ﴿أَوْ بُيُوتِ آبَائِكُمْ﴾ یا (نان بخۆن لە)ماڵی باوکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ یا ماڵی دایکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ إِخْوَانِكُمْ﴾ یا ماڵی براکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أَخَوَاتِكُمْ﴾ یا ماڵی خۆشکەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ أَعْمَامِكُمْ﴾ یا ماڵی مامەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ عَمَّاتِكُمْ﴾ یا ماڵە پورەکانتان (خۆشکانی باوک) ﴿أَوْ بُيُوتِ أَخْوَالِكُمْ﴾ یا ماڵی خاڵەکانتان ﴿أَوْ بُيُوتِ خَالَاتِكُمْ﴾ یا ماڵی پورەکانتان (خوشکانی دایک) ﴿أَوْ مَا مَلَكْتُم مَّفَاتِحَهُ﴾ یا ئەو ماڵانەی کەکلیلەکانیان بەئێوەیە ﴿أَوْ صَدِيقِكُمْ﴾ یا ماڵی برادەرو هاوڕێتان ﴿لَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ﴾ هیچ گوناهتان لەسەر نی یە ﴿أَن تَأْكُلُوا جَمِيعًا أَوْ أَشْتَاتًا﴾ بەکۆمەڵ یا بەتەنیا نان بخۆن ﴿فَإِذَا دَخَلْتُم بُيُوتًا﴾ جا کاتێ چوونە (هەر ماڵێک لە) ماڵان ﴿فَسَلِّمُوا عَلَىٰ أَنفُسِكُمْ﴾ ئەوە سەلام لەیەکتر بکەن (لەوانەی کەوەک خۆتان وان) ﴿تَحِيَّةً مِّنْ عِندِ اللَّهِ﴾ بەسەلام کردنێک لەلایەن خواوە (هاتووە) ﴿مُّبَارَكَةً طَيِّبَةً﴾ سەلامێکی جوان و چاک و پاک ﴿كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ﴾ ئابەو شێوە خوا ڕوونی دەکاتەوە ﴿لَكُمُ الْآيَاتِ﴾ ئایەتەکانی بۆ ئێوە ﴿لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بەڵکو ئەقڵتان بخەنە کارو بیربکەنەوە. ٦١)

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ
عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ لَّمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ
أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ۚ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ
لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأْذَن لِّمَن شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ
اللَّهَ ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٦٢﴾ لَّا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ
بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُم بَعْضًا ۚ قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ
يَتَسَلَّلُونَ مِنكُمْ لِوَاذًا ۚ فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ
أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٦٣﴾ أَلَا إِنَّ لِلَّهِ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ
يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا ۗ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٤﴾

سُورَةُ الْفُرْقَانِ مَكِّيَّةٌ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا
﴿١﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا وَلَمْ
يَكُن لَّهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا ﴿٢﴾

- چی دەڵێن؟ ڕوەو دەڵێن چی؟ ئەیتر هەرکاتێک بۆ کۆبوونەوەی هاوبەش ئامادەیی لەبارەی هەموو گرنگ بوون، کاتێک ڕۆیشتن، بۆ ماڵەوە، پێغەمبەری خوا ﷺ ماڵەوە ئاگادار دەکەم و ڕوونی: ئێستە چاوەڕێ؟ ڕوەو: دوانەم بدە بچم بۆ ئەو کارەی پێویستە بیکەم؟ فەرموویەتی: بەڵێ، بڕیارم دا بچم بۆ ئەو کارەی پێویستە بیکەم لە دەستی ئەوان ڕزگاری بێت، چونکە بڕوام بە ئیمان و پەیمانەکەی ڕوەو هەیە، ئەوە گومان مەکە ئەوانەی دەربارەی من چی دەڵێن ؟ ڕوەو: کچی خۆم ئارەزووت بەوە بەخوا کەم ئاگەداری چوون بەرە خۆشەویست بێ لای پێغەمبەر و هەروەها بۆ ئەوەی ڕزگاری بێت. ڕوەو: (سبحان الله) کەواتە خەڵکی باسی ئەوەیان کردووە! ئەو هەموو تا بەیانی گریام و ئیرتێک نەپارەکانم ڕوەڵە نەدەبوو هەر چاوەڕێم نەدەبوو. خەبر نەخەبا پێڵا نەدەبوو، هەر دەگریام وەسیفی ئەوەیە کە زۆر ئەهمات بۆ پێغەمبەر ﷺ جا پێغەمبەر ﷺ هەمان ئازاری ئەهمی خاتوو ئیسماعیلی کچی زەبیحی پێگەیشتوو کرد-

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی ئیمانداران تەنها ئەوانەن ﴿آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ کەبڕوایان بەخواو پێغەمبەرەکەی هێناوە ﴿وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ﴾ وە هەر کاتێ لەگەڵ ئەو (پێغەمبەر(ﷺ)) دابن ﴿عَلَىٰ أَمْرٍ جَامِعٍ﴾ لەکارێکی گرنگدا کەکۆیان دەکاتەوە (وەك غەزاو جومعەو چەژن) ﴿لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّىٰ يَسْتَأْذِنُوهُ﴾ ناڕۆن بە هیچ لایەکدا هەتا مۆڵەت لەپێغەمبەر(ﷺ) وەرنەگرن ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ﴾ بێگومان ئەوانەی مۆڵەتت لێ وەردەرگرن ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ ئەوانە کەسانێکن کەبڕوایان هەیە بەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ﴾ جا هەر کاتێ ئەوانە داوای مۆڵەتیان لێ کردیت ﴿لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ﴾ بۆ هەندێ ئیش و کاری تایبەتی خۆیان ﴿فَأْذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ﴾ ئەوە هەر کامیان خۆت ویستت مۆڵەتی بدە ﴿وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهَ﴾ وە داوای لێبووردنیان بۆ بکە لەخوا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبووردەی میهرەبانە. ٦٢) ﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ﴾ بانگ کردنی پێغەمبەر (ﷺ) لەناو خۆتاندا دامەنێن (نابێ) ﴿كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا﴾ وەك بانگ کردنی خۆتان لەیەکتری (دەبێ بەرێزەوە بانگ بکرێت وەك ئەی پێغەمبەر یارسول الله (ﷺ)) ﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێ و ئاگادارە بەوانەی ﴿يَتَسَلَّلُونَ مِنْكُمْ لِوَاذًا﴾ لەئێوە (بەبێ مۆڵەت) لەپەنای خەڵکی ترەوە دەردەچن بەدزییەوە ﴿فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ﴾ جا بابترسن ئەوانەی ﴿يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ﴾ کەپێچەوانەی فەرمانی پێغەمبەر (ﷺ) دەکەن ﴿أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ﴾ کە (لەدنیادا) بەلاو تاقیکردنەوەیەکیان تووش ببێ ﴿أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ یا سزایەکی سەختیان تووش ببێ (لەدوا ڕۆژدا). ٦٣) ﴿أَلَا إِنَّ لِلَّهِ﴾ بێدارینەوە بەڕاستی تەنها بۆ خوایە ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی کە لە ئاسمانەکان و زەویدایە ﴿قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ﴾ بێگومان (خوا) ئاگادارە بەوەی ئێوەی لەسەرەو دەیکەن ﴿وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ﴾ ئەو ڕۆژەش کەدەگەڕێنرێنەوە لای خوا ﴿فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا﴾ ئەوسا ئاگاداریان دەکاتەوە بەو کردەوانەی کردوویانە ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بەهەموو شتێك ئاگادارە. ٦٤)

سورەتی ﴿ الفرقان ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تَبَارَكَ الَّذِي﴾ گەورەو پیرۆزە ئەو زاتەی ﴿نَزَّلَ الْفُرْقَانَ عَلَىٰ عَبْدِهِ﴾ کەفورقان (قورئان)ی بۆ سەر بەندەی خۆی ناردۆتە خوارەوە ﴿لِيَكُونَ لِلْعَالَمِينَ نَذِيرًا﴾ تا ترسێنەر بێ بۆ هەموو جیهانیان. ١) ﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەو زاتەی کەدەسەڵات و موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هی ئەوە ﴿وَلَمْ يَتَّخِذْ وَلَدًا﴾ و هیچ منداڵی بۆ خۆی بڕیارنەداوە ﴿وَلَمْ يَكُنْ لَهُ شَرِيكٌ فِي الْمُلْكِ﴾ و کەس هاوبەشی نی یە لە فەرمانڕەوایی و موڵك داریدا ﴿وَخَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ وە هەموو شتێکی دروست کردووە ﴿فَقَدَّرَهُ تَقْدِيرًا﴾ وە ئەندازەی بۆ دیاری کرد (لە هەموو رویەکەوە) بەچاکی. ٢)

وَٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً لَّا يَخْلُقُونَ شَيْـًٔا وَهُمْ يُخْلَقُونَ
وَلَا يَمْلِكُونَ لِأَنفُسِهِمْ ضَرًّا وَلَا نَفْعًا وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا
وَلَا حَيَوٰةً وَلَا نُشُورًا ﴿٣﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِنْ هَـٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ
ٱفْتَرَىٰهُ وَأَعَانَهُۥ عَلَيْهِ قَوْمٌ ءَاخَرُونَ فَقَدْ جَآءُو ظُلْمًا وَزُورًا
﴿٤﴾ وَقَالُوٓا۟ أَسَـٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ٱكْتَتَبَهَا فَهِىَ تُمْلَىٰ
عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٥﴾ قُلْ أَنزَلَهُ ٱلَّذِى يَعْلَمُ ٱلسِّرَّ
فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٦﴾ وَقَالُوا۟
مَالِ هَـٰذَا ٱلرَّسُولِ يَأْكُلُ ٱلطَّعَامَ وَيَمْشِى فِى ٱلْأَسْوَاقِ
لَوْلَآ أُنزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونَ مَعَهُۥ نَذِيرًا ﴿٧﴾ أَوْ يُلْقَىٰٓ
إِلَيْهِ كَنزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُۥ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ
ٱلظَّـٰلِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا ﴿٨﴾ ٱنظُرْ
كَيْفَ ضَرَبُوا۟ لَكَ ٱلْأَمْثَـٰلَ فَضَلُّوا۟ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ
سَبِيلًا ﴿٩﴾ تَبَارَكَ ٱلَّذِىٓ إِن شَآءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِّن ذَٰلِكَ
جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ وَيَجْعَل لَّكَ قُصُورًۢا ﴿١٠﴾ بَلْ
كَذَّبُوا۟ بِٱلسَّاعَةِ وَأَعْتَدْنَا لِمَن كَذَّبَ بِٱلسَّاعَةِ سَعِيرًا ﴿١١﴾

[illegible]

[illegible]

﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ﴾ بێجگە لەخوا چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان بریار داوە ﴿لَا تَجْعَلْ مَعَ اللَّهِ﴾ کەهیچ شتێک نروست ناکەن ﴿فَتَقْعُدَ﴾ بەڵکو خۆشیان نروست کراون ﴿لَا يَمْلِكُونَ لِأَنْفُسِهِمْ﴾ دەسەڵاتیان نی یە بۆ خۆیان ﴿نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ نەزیان نەسوودو قازاج (بگەیەتن)﴿وَلَا يَمْلِكُونَ مَوْتًا وَلَا حَيَاةً وَلَا نُشُورًا﴾ هەروەها مردن و ژیان و زیندوو بوونەوەی خۆیان بەدەس نییە. ٣)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا إِفْكٌ﴾ بێگومان ئەم(قورئانە) هیچ نی یە جگە لەدرۆیەکی گەورە کەموحەممەد(ﷺ) هەڵی بەستووە ﴿وَأَعَانَهُ عَلَيْهِ قَوْمٌ آخَرُونَ﴾ وە کەسانی تر بۆ ئەو (هەڵبەستنە) یارمەتییان داوە ﴿فَقَدْ جَاءُوا ظُلْمًا وَزُورًا﴾ ئەوە بەراستی ئەوانە ستەم و بوختانێکی گەورەیان کردوە. ٤)﴿وَقَالُوا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ وەبێ بڕوایان) دەیان ووت (ئەم قورئانە) بەسەرهات و داستانی پێشووەکانە ﴿اكْتَتَبَهَا﴾ (موحەممەد(ﷺ)) داوای کردووە بۆی بنوسن ﴿فَهِيَ تُمْلَىٰ عَلَيْهِ﴾ ئێستا دەخوێندرێتەوە بەسەریدا ﴿بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ بەبەیانیان و ئێوارانا. ٥)﴿قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ (ئەو) نازیویەتی بە خوارەوە ﴿يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ کە هەموو نهێنی ئاسمانەکان و زەوی دەزانێت ﴿إِنَّهُ كَانَ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) لێبووردەی میهرەبانە. ٦)﴿وَقَالُوا مَالِ هَٰذَا الرَّسُولِ﴾ (بێ بڕوایان) دەیان ووت ئەمە چۆن پێغەمبەرێکە ﴿يَأْكُلُ الطَّعَامَ﴾ خواردن دەخوات ﴿وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ﴾ وە بەبازاڕدا دەڕوات ﴿لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ﴾ بۆچی فریشتەیەک نەنێرراوەتە خوارەوە بۆ لای ﴿فَيَكُونَ مَعَهُ نَذِيرًا﴾ بۆ ئەوەی لەگەڵیدا ترسێنەر بێ. ٧)﴿أَوْ يُلْقَىٰ إِلَيْهِ كَنْزٌ﴾ یا گەنجینەیەکی (لەئاسمانەوە) بۆ فڕێ بدرایە ﴿أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا﴾ یا باغێکی بیبوایە لێی بخواردایە ﴿وَقَالَ الظَّالِمُونَ﴾ وە ستەمکاران (بێ بڕوایان) دەیان ووت (بەتیماندارانی) ﴿إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا﴾ تێوە تەنها شوێن پێناوێکی جادوو لێکراو کەوتوون. ٨)﴿انْظُرْ كَيْفَ ضَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ﴾ سەیرکە چۆن نموونە(پووچ) بۆ تۆ دێنێنەوە ﴿فَضَلُّوا﴾ بەو هۆیەوە گومڕا بوون ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾ ئیتر ناتوانن ڕێگای حەق و ڕاستی بدۆزنەوە. ٩)﴿تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ﴾ گەورەو پیرۆز ئەو زاتەی ئەگەر بیەوێ (لەدنیادا) ﴿جَعَلَ لَكَ خَيْرًا مِنْ ذَٰلِكَ﴾ چاکتر لەوە(ی بێ بڕوایان دەڵێن) بۆت ساز دەدات ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ باغاتێک کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿وَيَجْعَلْ لَكَ قُصُورًا﴾ وە جێگە کۆشکت بۆ فەراهەم دێنێ. ١٠)﴿بَلْ كَذَّبُوا بِالسَّاعَةِ﴾ (ڕاست ناکەن وانیە) بەڵکو ئەوانە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نیە ﴿وَأَعْتَدْنَا لِمَنْ كَذَّبَ بِالسَّاعَةِ﴾ وە ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ کەسێ باوەڕی بەڕۆژی دوایی نەبێ ﴿سَعِيرًا﴾ ئاگرێ هەڵگیرساو. ١١)

إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ سَمِعُوا۟ لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا ﴿١٢﴾ وَإِذَآ
أُلْقُوا۟ مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا مُّقَرَّنِينَ دَعَوْا۟ هُنَالِكَ ثُبُورًا ﴿١٣﴾
لَّا تَدْعُوا۟ ٱلْيَوْمَ ثُبُورًا وَٰحِدًا وَٱدْعُوا۟ ثُبُورًا كَثِيرًا ﴿١٤﴾ قُلْ
أَذَٰلِكَ خَيْرٌ أَمْ جَنَّةُ ٱلْخُلْدِ ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ كَانَتْ
لَهُمْ جَزَآءً وَمَصِيرًا ﴿١٥﴾ لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَآءُونَ خَٰلِدِينَ ۚ
كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْـُٔولًا ﴿١٦﴾ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ وَمَا
يَعْبُدُونَ مِن دُونِ ٱللَّهِ فَيَقُولُ ءَأَنتُمْ أَضْلَلْتُمْ عِبَادِى
هَٰٓؤُلَآءِ أَمْ هُمْ ضَلُّوا۟ ٱلسَّبِيلَ ﴿١٧﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَكَ مَا كَانَ
يَنۢبَغِى لَنَآ أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَآءَ وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ
وَءَابَآءَهُمْ حَتَّىٰ نَسُوا۟ ٱلذِّكْرَ ۖ وَكَانُوا۟ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٨﴾ فَقَدْ
كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا
نَصْرًا ۚ وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا ﴿١٩﴾
وَمَآ أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ إِلَّآ إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ
ٱلطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِى ٱلْأَسْوَاقِ ۗ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ
لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ ۗ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا ﴿٢٠﴾

- ئەی کەسەی کە لە
لەسەر میلیارەکەی
فەرموویت: کەسێ
پشتیوانم نییەتی و
یارمەتیم نادات لە
بەکەسیەکە خراپەی
گەیشتوەتە پادەیەک
بەراسپاردن خاو خێزانم
قسە دەکات
کەسوتند بەخوا
چەک لەچاکە هیچم
لێ نەدیوەو باسی
پیاوانێکی
کردووە کەخراپەم لێ
نەدیوەو نەچوونە
مالی من لەگەڵ
خۆمدا نەیبێت.
سەدەی کردی مەعاز
فەستایەوەی وتی:
ئەی پێغەمبەری
خوا ﷺ من
یارمەتیت دەدەم
ئەگەر لەخۆی ئەرس بێت دەی کوژین و ئەگەر لەبڕاکانان بێت لەخۆی خانزەج ئەمر خۆت ئەمرمان بکە یا
جێبەجێی بکەین؛ سەدی کردی مەعاز، کەگەیەی خەزرەج بوو پیاوێکی پاکباش بوو بەڵام غیرەتی مەتایەوە
گرتبی و وتی: وەڵاهی نرێ دەکەیت ئاتوانیت بیکوژیت و ئەگەر لەخۆی خۆت بڕوا، مەزەت بەکوشتنی نەدەکرد
ترسەیەی کردی مەعاز هەڵەتاوەکەی سەدی کردی مەعاز بوو دەستایەوەی وتی: ئاز مەزەت کرد -

﴿إِذَا رَأَتْهُم مِّن مَّكَانٍ بَعِيدٍ﴾ کاتێ (ئەم ئاگرە) لەدورەوە ئەوان دەبینێت ﴿سَمِعُوا لَهَا تَغَيُّظًا وَزَفِيرًا﴾ نرکە و ناڵەی گڕو بڵێسەی دەبیسن(کە نیشانەی ڕق و قینی زۆریەتی لێیان). ١٢) ﴿وَإِذَا أُلْقُوا مِنْهَا مَكَانًا ضَيِّقًا﴾ وەکاتێ فڕێ دەدرێنە جێگایەکی تەنگ لەدۆزەخدا ﴿مُّقَرَّنِينَ﴾ بەجووت کراوی دەست و قاچ و ملیان لەکۆتو زنجیردا (یا لەشیان بەکۆت و زنجیر پێکەو بەسراوە) ﴿دَعَوْا هُنَالِكَ ثُبُورًا﴾ لەوێدا داوای تیاچوونو مردن دەکەن. ١٣) ﴿لَّا تَدْعُوا الْيَوْمَ ثُبُورًا وَاحِدًا﴾ ئەمڕۆ داوای تەنیا مردنێك مەکەن ﴿وَادْعُوا ثُبُورًا كَثِيرًا﴾ بەڵکو داوای مردنی زۆر بکەن. ١٤) ﴿قُلْ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ﴾ بڵێ ئایا ئەمە چاکترە ﴿أَمْ جَنَّةُ الْخُلْدِ الَّتِي وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾ یا ئەو بەهەشتە هەمیشەییەی کەبەڵێن دراوە بەپارێزکاران ﴿كَانَتْ لَهُمْ جَزَاءً وَمَصِيرًا﴾ کەپاداشت و سەرئەنجامو ئاکامیانە. ١٥) ﴿لَّهُمْ فِيهَا مَا يَشَاءُونَ﴾ لەو (بەهەشتە)دا هەرچیان بوێ هەیە ﴿خَالِدِينَ﴾ بەهەمیشەیی و بێ بڕانەوە ﴿كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ وَعْدًا مَّسْئُولًا﴾ ئەوە بەڵێنێکە لەلایەن پەروەردگارتەوە ئەو ڵێ ی بەرپرسیارە. ١٦) ﴿وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ﴾ وە لەو ڕۆژەدا خوا ئەو (بت پەرست)انە کۆدەکاتەوە ﴿وَمَا يَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لەگەڵ ئەو پەرستراوانەی کەپەرستوونیان جگە لەخوا ﴿فَيَقُولُ أَأَنتُمْ﴾ ئینجا خوا (بە پەرستراوەکان) دەڵێ ئایا ئێوە ﴿أَضْلَلْتُمْ عِبَادِي هَٰؤُلَاءِ﴾ ئەو بەندانەی منتان گومڕا کرد ﴿أَمْ هُمْ ضَلُّوا السَّبِيلَ﴾ یا خۆیان ڕێگای (ڕاستیان) ونکردو گومڕا بوون. ١٧) ﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ (پەرستراوەکان) دەڵێن پاکو بێگەردی بۆ تۆ ﴿مَا كَانَ يَنبَغِي لَنَا﴾ بۆ ئێمە شایستە نەبووە ﴿أَن نَّتَّخِذَ مِن دُونِكَ مِنْ أَوْلِيَاءَ﴾ کەبێجگە لەتۆ پەرستراوێك بۆ خۆمان دا بنێین ﴿وَلَٰكِن مَّتَّعْتَهُمْ وَآبَاءَهُمْ﴾ بەڵام نازو نێعمەتت دا بەئەوان و باوو باپیرانیان ﴿حَتَّىٰ نَسُوا الذِّكْرَ﴾ هەتا (وایان لێهات) بادی تۆیان لەبیر چوو ﴿وَكَانُوا قَوْمًا بُورًا﴾ وە ئەوانە کۆمەڵێکی تیاچووی بێ خێر بوون. ١٨) ﴿فَقَدْ كَذَّبُوكُم بِمَا تَقُولُونَ﴾ (خوا بەبت پەرستەکان دەڵێ) جا بێگومان پەرستراوەکانتان ئێوەیان بەدرۆ خستەوە لەو قسانەی کەدەتان کرد ﴿فَمَا تَسْتَطِيعُونَ صَرْفًا وَلَا نَصْرًا﴾ ئینجا نەدەتوانن (سزای خوا) لەخۆتان لادەن نەدەتوانن یارمەتی (خوا) بەدەس بێنن ﴿وَمَن يَظْلِم مِّنكُمْ﴾ وە هەر کەس لەئێوە ستەم بکات (هاوەڵ بۆ خوا دابنێ) ﴿نُذِقْهُ عَذَابًا كَبِيرًا﴾ سزایەکی گەورەی پێ دەچەژین. ١٩) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ ئێمە پێش تۆ هەرکام لەپێغەمبەرانمان نارد بێت ﴿إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ﴾ بێگومان ئەوان خواردنیان خواردووە ﴿وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ﴾ و بە بازاڕدا ڕۆشتوون ﴿وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً﴾ وە ئێمە هەندێك لەئێوەمان کردە هۆی تاقیکردنەوە هەندێکی ترتان ﴿أَتَصْبِرُونَ﴾ ئایا خۆ دەگرن ﴿وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾ وە پەروەردگارت بینایە (بەهەموو شتێك). ٢٠)

۞ وَقَالَ ٱلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَآءَنَا لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا ۗ لَقَدِ ٱسْتَكْبَرُوا۟ فِىٓ أَنفُسِهِمْ وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا
﴿٢١﴾ يَوْمَ يَرَوْنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ وَيَقُولُونَ
حِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٢٢﴾ وَقَدِمْنَآ إِلَىٰ مَا عَمِلُوا۟ مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَٰهُ
هَبَآءً مَّنثُورًا ﴿٢٣﴾ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا
وَأَحْسَنُ مَقِيلًا ﴿٢٤﴾ وَيَوْمَ تَشَقَّقُ ٱلسَّمَآءُ بِٱلْغَمَٰمِ وَنُزِّلَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
تَنزِيلًا ﴿٢٥﴾ ٱلْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ ۚ وَكَانَ يَوْمًا عَلَى
ٱلْكَٰفِرِينَ عَسِيرًا ﴿٢٦﴾ وَيَوْمَ يَعَضُّ ٱلظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ يَقُولُ
يَٰلَيْتَنِى ٱتَّخَذْتُ مَعَ ٱلرَّسُولِ سَبِيلًا ﴿٢٧﴾ يَٰوَيْلَتَىٰ لَيْتَنِى لَمْ أَتَّخِذْ
فُلَانًا خَلِيلًا ﴿٢٨﴾ لَّقَدْ أَضَلَّنِى عَنِ ٱلذِّكْرِ بَعْدَ إِذْ جَآءَنِى ۗ
وَكَانَ ٱلشَّيْطَٰنُ لِلْإِنسَٰنِ خَذُولًا ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلرَّسُولُ
يَٰرَبِّ إِنَّ قَوْمِى ٱتَّخَذُوا۟ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ مَهْجُورًا ﴿٣٠﴾ وَكَذَٰلِكَ
جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِىٍّ عَدُوًّا مِّنَ ٱلْمُجْرِمِينَ ۗ وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا
وَنَصِيرًا ﴿٣١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ ٱلْقُرْءَانُ جُمْلَةً
وَٰحِدَةً ۚ كَذَٰلِكَ لِنُثَبِّتَ بِهِۦ فُؤَادَكَ ۖ وَرَتَّلْنَٰهُ تَرْتِيلًا ﴿٣٢﴾

- بەڵام دەیگوتن
و ئێمە موڵاقاتی
پاداشتی باش
موڵاقیمان
دەخاتێتەوە،
دەستەڵاتی بێ وێنە
لەتێوان ئاسمان و
خۆڕدا بووەتا
ڕۆژێک هەیە
بۆ هەموو شتێ پەردەیا
دێت، پێغەمبەرمان
لەمپەرەکانیان
بێدەنگی دەکردن تا
بێ دەنگ بوون، ئەو
ڕۆژەش هەر گومان
بەڕاستی بۆ خۆی
لەچاوانم پەڕی بوو
دڵنیام و بڕواکم پا
هەستیان دەکرد
گومان جەرگم
دەبڕێت هەڵوەکیان
ئاوی من دانیشتبوون

(ئێمەی ئەنصاری هات و ئەویش لەگەڵ مندا دەستی بەگومان کرد، ئەم هاتەدا بوون پێغەمبەری خوا ﷺ
هات بۆ لای و سەلامی کرد و دانیشت، ئەو پەکەم جاربوو لەژوورەکەم دا دانیشێ، پاش هاتنو فرەکەسی
سڕێنەکان و ماندێکیان بوو چاوەڕێ ی ئیگای خوا بوو بەڵام هیچ ئیگای بۆ نەکرا بوو، ئەویەری من کەتێک
دانیشت وڕەنگی هاڵەتێمانی لەبوو ئینجا لەبوویی: ئەی عائیشە دەیارەی ئۆ ئەتێکی وام بیستوە، ئەگەر -

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا﴾ وە ئەوانەی کە بەهیوای دیداری ئێمەنین (لەرۆژی دوایی دا) دەڵێن ﴿لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْنَا الْمَلَائِكَةُ﴾ ئەوە بۆ فریشتە نانێردرێنە خوارەوە بۆ سەرمان ﴿أَوْ نَرَىٰ رَبَّنَا﴾ یاخود پەروەردگارمان نابینین ﴿لَقَدِ اسْتَكْبَرُوا فِي أَنفُسِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوانە لەدەرونی خۆیاندا خۆیان بەگەورە دەزانی ﴿وَعَتَوْ عُتُوًّا كَبِيرًا﴾ وە سەرکەشییەکی گەورەیان کرد. ٢١) ﴿يَوْمَ يَرَوْنَ الْمَلَائِكَةَ﴾ ئەو رۆژەی فریشتەکان دەبینن (کاتی مردن یاقیامەت) ﴿لَا بُشْرَىٰ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُجْرِمِينَ﴾ لەو رۆژەدا هیچ مژدەیەک بۆتاوانباران نی یە ﴿وَيَقُولُونَ حِجْرًا مَّحْجُورًا﴾ وە دەڵێن (پەنامان بدەن) بەپەنادانی پارێزراو. ٢٢) ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ﴾ هاتین هەر کردەوەیەکیانکرد بوو ﴿فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا﴾ هەموویمان وەکو تۆزی پرش وبڵاوڵ کرد. ٢٣) ﴿أَصْحَابُ الْجَنَّةِ يَوْمَئِذٍ﴾ بەهەشتی یەکان لەو رۆژەدا ﴿خَيْرٌ مُّسْتَقَرًّا﴾ لەچاکترین جێگادان ﴿وَأَحْسَنُ مَقِيلًا﴾ وە لەباشترین شوێنی حەسانەوە (ی نیوەڕوان)دان. ٢٤) ﴿وَيَوْمَ تَشَقَّقُ السَّمَاءُ بِالْغَمَامِ﴾ وە رۆژێ ئاسمان لەت دەبێ لەگەڵ هەورێکی سپی (هەموو ئاسمان دەگرێتەوە) ﴿وَنُزِّلَ الْمَلَائِكَةُ تَنزِيلًا﴾ وە فریشتەکان دەنێردرێنە خوارەوە کۆمەڵ کۆمەڵ. ٢٥) ﴿الْمُلْكُ يَوْمَئِذٍ الْحَقُّ لِلرَّحْمَٰنِ﴾ لەو رۆژەدا فەرمانڕەوایەتی تەنها بۆ خوای میهرەبانە ﴿وَكَانَ يَوْمًا عَلَى الْكَافِرِينَ عَسِيرًا﴾ ئەو رۆژە رۆژێکی زۆر سەختە لەسەر بێ باوەڕان. ٢٦) ﴿وَيَوْمَ يَعَضُّ الظَّالِمُ عَلَىٰ يَدَيْهِ﴾ وە رۆژێکە کەستەمکار قەپ دەکات بەهەر دوو دەستی خۆیدا ﴿يَقُولُ يَا لَيْتَنِي﴾ و دەڵێ خۆزگە ﴿اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا﴾ لەگەڵ پێغەمبەردا ڕێگای ڕاستم بگرتایەتەبەر. ٢٧) ﴿يَا وَيْلَتَىٰ﴾ ئای نیاچوون بۆ من ﴿لَيْتَنِي لَمْ أَتَّخِذْ فُلَانًا خَلِيلًا﴾ خۆزگە فلان کەسم نەکردایە بەهاوەڵ و خۆشەویستی خۆم. ٢٨) ﴿لَقَدْ أَضَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ﴾ بەڕاستی ئەو (کەسەی کردم بەهاوەڵ) منی لەقورئان وێڵ کرد ﴿بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي﴾ دوا ئەوەی قورئانم پێ گەیشت (و باوەڕم پێ هێنا) ﴿وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنسَانِ خَذُولًا﴾ وە شەیتان هەمیشە پشت تێکەرو پشت بەردەرە بۆ ئادەمیزاد. ٢٩) ﴿وَقَالَ الرَّسُولُ يَا رَبِّ﴾ وە پێغەمبەر (ﷺ) ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنَّ قَوْمِي﴾ بەڕاستی قەومەکەم (قورەیش) ﴿اتَّخَذُوا هَٰذَا الْقُرْآنَ مَهْجُورًا﴾ ئەم قورئانەیان واز لێهێناوەو گوێی پێ نادەن. ٣٠) ﴿وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ﴾ ئا بەو جۆرە (موحەممەد (ﷺ) کەدژایەتی تۆ دەکرێ) دامان ناوە بۆ هەموو پێغەمبەرێک ﴿عَدُوًّا مِّنَ الْمُجْرِمِينَ﴾ دوژمنێک لەتاوانباران ﴿وَكَفَىٰ بِرَبِّكَ هَادِيًا وَنَصِيرًا﴾ بەسە پەروەردگارت ڕێنموونی کەرو یارمەتی دەرت بێ. ٣١) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ بڕوا بوون دەیان ووت ﴿لَوْلَا نُزِّلَ عَلَيْهِ الْقُرْآنُ جُمْلَةً وَاحِدَةً﴾ بۆچی (موحەممەد (ﷺ)) هەموو قورئانی بەیەک جاربۆ دانەبەزێنراوە ﴿كَذَٰلِكَ﴾ ئایەوجۆرە (دامانبەزاندووە) ﴿لِنُثَبِّتَ بِهِ فُؤَادَكَ﴾ بۆ ئەوەی دڵی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەو قورئانە دامەزراوو بەهێز بکەین ﴿وَرَتَّلْنَاهُ تَرْتِيلًا﴾ وە (بەو بۆنەیەوە) ئایەتانی خۆمم بۆ ناردن بەرەبەرە. ٣٢)

وَلَا يَأْتُونَكَ بِمَثَلٍ إِلَّا جِئْنَاكَ بِالْحَقِّ وَأَحْسَنَ تَفْسِيرًا ﴿٣٣﴾
الَّذِينَ يُحْشَرُونَ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ إِلَىٰ جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ شَرٌّ
مَّكَانًا وَأَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٣٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ
وَجَعَلْنَا مَعَهُ أَخَاهُ هَارُونَ وَزِيرًا ﴿٣٥﴾ فَقُلْنَا اذْهَبَا إِلَى
الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا فَدَمَّرْنَاهُمْ تَدْمِيرًا ﴿٣٦﴾ وَقَوْمَ
نُوحٍ لَّمَّا كَذَّبُوا الرُّسُلَ أَغْرَقْنَاهُمْ وَجَعَلْنَاهُمْ لِلنَّاسِ
آيَةً ۖ وَأَعْتَدْنَا لِلظَّالِمِينَ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَ
وَأَصْحَابَ الرَّسِّ وَقُرُونًا بَيْنَ ذَٰلِكَ كَثِيرًا ﴿٣٨﴾ وَكُلًّا ضَرَبْنَا
لَهُ الْأَمْثَالَ ۖ وَكُلًّا تَبَّرْنَا تَتْبِيرًا ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ أَتَوْا عَلَى الْقَرْيَةِ
الَّتِي أُمْطِرَتْ مَطَرَ السَّوْءِ ۚ أَفَلَمْ يَكُونُوا يَرَوْنَهَا ۚ بَلْ
كَانُوا لَا يَرْجُونَ نُشُورًا ﴿٤٠﴾ وَإِذَا رَأَوْكَ إِن يَتَّخِذُونَكَ
إِلَّا هُزُوًا أَهَٰذَا الَّذِي بَعَثَ اللَّهُ رَسُولًا ﴿٤١﴾ إِن كَادَ
لَيُضِلُّنَا عَنْ آلِهَتِنَا لَوْلَا أَن صَبَرْنَا عَلَيْهَا ۚ وَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ حِينَ يَرَوْنَ الْعَذَابَ مَنْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٢﴾ أَرَأَيْتَ
مَنِ اتَّخَذَ إِلَٰهَهُ هَوَاهُ أَفَأَنتَ تَكُونُ عَلَيْهِ وَكِيلًا ﴿٤٣﴾

- پاك بيت خدا پاكليت بەيان دەكات كەگەر ئازارێكيشت كردووە دواى ئيخلاص بوون لەخوا بگەرێوە بۆ لاى ھەر بەندەيەك كەگەر ھەن بەئازارەكەى خۆيان ئا بێت و بگەرێنەوە بۆ لاى خواى خۆيان دەيێت كاتێك پێغەمبەر(ﷺ) لەقسەكانى جوولەوە قەيناكە كەپارەكام ئا بوكە جوولەوە بەپارەكم وت: ئەو كەجبانى من وەڵامى پێغەمبەرى

خوا(ﷺ) بدەرەوە. ئەويش وتى: بەخوا من ئازام چى بڵێم بە پێغەمبەرى خوا(ﷺ) يانئەو بەخۆيم وت: تۆ وەڵامى بدەرەوە. ئەويش وتى بەخوا نەيش ئازام چى بڵێم بەپێغەمبەرى خوا (ﷺ) ، خۆشم لەبەر كەسى كەسەم نەيناوە ئێستا ئێوەيان لەقورئان لەبەر ئەبوو بڵێن وەكو بەخوا ئازام ئەوتكان بيستبەم لەئێستادا جێگاى بووە كەگەر بڵێم من ئازانى وام كەگەرەوە خۆيان ئاگادارە ئێوە ئەبوو لەو ئاوەڵە ئازە بارەوم پێ ئاكەن كەگەر بڵێم -

﴿وَلَقَدْ بَتَّرْنَا﴾ هەر شوورشەو مەسەلەیەکت بۆ بێشتن (لە ڕەخنەو پێشنیارە ناپەسەندەکانیان) ﴿إِذْ جَلَسُوا بِالْبَابِ وَأَصْبَحَ لَيْسَ﴾ ئێمە وەڵامەکەیمان بۆ ئەو هێنناوە بەڕاستی و جوانترین پووی گرتەوە. ٢٢)﴿الَّذِينَ تَحْزَبُوا عَلَى أَخِيهِ إِلَّا صَالِحُ﴾ ئەو کەسانەی کەبەسەر ڕیخساریاندا دەبڕێن (ڕادەکێشرێن) بۆ دۆزەخ ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانە خراپترین جێگایان بۆ هەیە ﴿وَأَضَلُّ سَبِيلًا﴾ وە ڕێگاشیان وون کردووە (گومڕاترین). ٢٤)﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوانەش دا بەسووسا ﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ﴾ وە هاووڕێی بڕایشیمان کردە پارێزەدەری. ٢٥)﴿وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ﴾ ئینجا ووشەی هەڕەوەکتان بیرێن ﴿إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ بۆ سەر ئەو گەلەی کەباوەڕیان بەنایەتەکانی ئێمە نی یە و بەدڵی دەڵێن ﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ﴾ ئەویسا لەناوماڵ بڕۆن بە لەناوبردنێکی زۆر خراپ. ٢٦)﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا﴾ گەلێ نووسیش کاتێ پێڤەمبەرانیان بە دروزنانی ﴿ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ﴾ (لەناوی لافاوەدا) تۆڵەسەن کردن ﴿وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا﴾ وە کردەمانن بەپەلەو هیچ دوودڵ بۆ خەڵک ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ﴾ وە تامادەمان کردووە بۆ ستەمکاران ﴿وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ﴾ سزای سەخت. ٢٧) ﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا﴾ و گەلی هاتو سەرووبو خاوەنی چاڵو بیرەکان ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ﴾ وەڵام گەلی تر کە نەتوانیان دا بوون (لەناوماڵ بڕۆن). ٢٨)﴿وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ وەبۆ هەسوویان چەندین شوورتەمان هێنایەوە (بەڵام بێبیان نەکردەوە) ﴿قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمُ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ﴾ وە هەسوویانمان لەناوبرد بە لەناوبردنێکی خراپ. ٢٩)﴿وَإِذًا لَا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوان (قوڕەیش) ئێپەڕیوون بەئەو شارەدا (سەدوم) ﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾ کەبارانی هەرێ (بەردی)ی بەسەردا بارێنرابوو ﴿وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ ئایا ئەوان ئەو (هاوڕەیەتی)یان نەبینیوە ﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ (وانی یە بینیوویانە) بەڵکو ئەوان بەئەمای زیندوو بوونەوە نین. ٢٠)﴿يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا﴾ وەئەی موحەممەد(ﷺ) کاتێ تۆ ببینی ﴿وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ﴾ بەس کاتێ پێ دەکەن ﴿وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾ و (دەڵێن) ئاسەوە خوا ئاردوویەتی بەپێڤەمبەر. ٤١)﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ (وەدەڵێن) نزیک بوو لە پەرستراوەکانمان لامان بدات ﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ ئەگەر لەسەر (پەرستنی)یان خۆگر نەبوونایە ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ لە دڵەاتووبا دەڵێن ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ کاتێ سزای خوا) دەبینن ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ کێ (گومڕا ترە) ڕێگای وون کردووە. ٤٢)﴿فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَى نَحْبَهُ﴾ ئایا نیت ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ﴾ ئەو کەسەی هەوار ئارەزووی خۆی کردۆتە پەرستراوی خۆی ﴿وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ ئایا تۆ ﴿لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِنْ شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ ئەبینە پارێزەر بۆ ئەو (کەشوڕشی ئارەزوون دەگێڕێت)؟ ٤٣)...

أَمْ تَحْسَبُ أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ ۚ إِنْ هُمْ إِلَّا
كَالْأَنْعَٰمِ ۖ بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا ﴿٤٤﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ كَيْفَ مَدَّ
الظِّلَّ ۖ وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ عَلَيْهِ دَلِيلًا
﴿٤٥﴾ ثُمَّ قَبَضْنَٰهُ إِلَيْنَا قَبْضًا يَسِيرًا ﴿٤٦﴾ وَهُوَ الَّذِي جَعَلَ
لَكُمُ الَّيْلَ لِبَاسًا وَالنَّوْمَ سُبَاتًا وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا ﴿٤٧﴾
وَهُوَ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِۦ ۖ وَأَنزَلْنَا
مِنَ السَّمَآءِ مَآءً طَهُورًا ﴿٤٨﴾ لِّنُحْيِيَ بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا وَنُسْقِيَهُۥ
مِمَّا خَلَقْنَآ أَنْعَٰمًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا ﴿٤٩﴾ وَلَقَدْ صَرَّفْنَٰهُ بَيْنَهُمْ
لِيَذَّكَّرُوا۟ ۖ فَأَبَىٰٓ أَكْثَرُ ٱلنَّاسِ إِلَّا كُفُورًا ﴿٥٠﴾ وَلَوْ شِئْنَا
لَبَعَثْنَا فِى كُلِّ قَرْيَةٍ نَّذِيرًا ﴿٥١﴾ فَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ
وَجَٰهِدْهُم بِهِۦ جِهَادًا كَبِيرًا ﴿٥٢﴾ ۞ وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ
الْبَحْرَيْنِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا
وَحِجْرًا مَّحْجُورًا ﴿٥٣﴾ وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا فَجَعَلَهُ
نَسَبًا وَصِهْرًا ۗ وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا ﴿٥٤﴾ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ
مَا لَا يَنفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ ۗ وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا ﴿٥٥﴾

ئەگەرمویە ئەوا
دەڕانێ هۆشی یا
بیری تەواو، بەڵوو
وەکوو ئاژەڵ، بەڵکوو
ئەوان بێهۆشتر هەروا
هاتووە بەسەر
کەسی ترنا
نەهاتووە جگە
لەبارەی یوسف
لەبێت کەوتوانی:
﴿فَصَبْرٌ جَمِيلٌ وَاللَّهُ
الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا
تَصِفُونَ﴾ ئەوەم
وت و بەشتم
هەڵگرتوو لەسەر
بێنگەکەم پاڵ کەوتم
وە من بەدەما بووم
لەخوای گەورە
پاکڕاپێی من لەسەر
ئاوانە دەربڕێنن
بەڵام سوپاس بەخوا
خوێ گیان گۆرەکەم

ئەدەبیە کافرەکان دەربارەم دابەزێنن و بخوێنرێتەوە خۆم زۆر ئامۆژە بەکەسانی دەرانی خوای گەورە دەربارەی من
ئەگەرچان دا بدوێ بەڵام چاوەڕوانی ئەوەم دەکرد پێغەمبەر (ﷺ) لەخەودا خۆیان ببینێت کەمن دوورم لەو ئاوانە
جا سوپاس بەخوا هێشتا پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەخۆشی خۆیدا بوو کەسیش لەوانەی لام بوون لەحاڵ دەربەچوو
بوون خوا وەحی ئارام پێغەمبەرەکەی بەڵ جاران بەسڵەمێنێتی وەحی پەرتگی گۆڕاو بەڵ دەستکی سوپاری

﴿أَمْ تَحْسَبُ﴾ ئایا وا دەزانی ﴿أَنَّ أَكْثَرَهُمْ يَسْمَعُونَ أَوْ يَعْقِلُونَ﴾ زۆربەی ئەوانە دەبیستن یا تێدەگەن ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا كَالْأَنْعَامِ﴾ ئەوانە هەر وەك ئاژەڵن ﴿بَلْ هُمْ أَضَلُّ سَبِيلًا﴾ بەڵکو ئەوان گومڕا تریشن. ٤٤)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ ئایا نابینی پەروەردگارت ﴿كَيْفَ مَدَّ الظِّلَّ﴾ چۆن سێبەری درێژکردۆتەوە (لەبانگی بەیانیانەو تا خۆر هەڵاتن) ﴿وَلَوْ شَاءَ لَجَعَلَهُ سَاكِنًا﴾ ئەگەر بیویستایە رای دەگرت بەوەستاوی (سێبەرەکە بەردەوام دەبوو)﴿ثُمَّ جَعَلْنَا الشَّمْسَ﴾ لەپاشان خۆرمان کردە ﴿عَلَيْهِ دَلِيلًا﴾ بەڵگە لەسەر ئەو (سێبەرە چونکە ئەگەر خۆر نەبێت سێبەر ناناسرێت). ٤٥)﴿ثُمَّ قَبَضْنَاهُ إِلَيْنَا﴾ پاشان ئەو سێبەرە بۆلای خۆمان دەبەینەوە ﴿قَبْضًا يَسِيرًا﴾ بەشێنەیی و کەمە کەمە نایهێڵین. ٤٦) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ ئەو (خوا) زاتێکە ﴿جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِبَاسًا﴾ کەشەوی بۆ کردون بەداپۆشەر (پۆشاك) ﴿وَالنَّوْمَ سُبَاتًا﴾ وە خەوتنی بۆ کردوون بەهۆی مت بوون ﴿وَجَعَلَ النَّهَارَ نُشُورًا﴾ وە ڕۆژی بۆ هەستان (لەخەو بۆ کارو ڕسق پەیدا کردن) داناوە. ٤٧) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ وە ئەو(خوا) زاتێکە ﴿أَرْسَلَ الرِّيَاحَ﴾ باکان دەنێرێ ﴿بُشْرًا بَيْنَ يَدَيْ رَحْمَتِهِ﴾ بەمژدەدەر پێش ڕەحمەتی خۆی (باران بارین)﴿وَأَنْزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ﴾وە لەئاسمانەوە باراندومانە ﴿مَاءً طَهُورًا﴾ ئاوێکی پاکۆکەر (پاك و خاوێن). ٤٨)﴿لِنُحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا﴾ تا زەوی مردووی پێ دەبوژێنینەوە ﴿وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا﴾ وە ئاوی دەدەن بەو (بارانە) لەوانەی دروستمان کردوون ﴿أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ كَثِيرًا﴾ ئاژەڵ و خەڵکانێکی زۆر. ٤٩) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە بەچەند جۆر ئەم (ئیشانە)مان گۆڕی لەنێوانیاندا ﴿لِيَذَّكَّرُوا﴾ تا بیربکەنەوە ﴿فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا﴾ بەڵام زۆربەی خەڵك جگەلە سپڵەیی (بێ باوەڕی) هیچیان ناوێت. ٥٠)﴿وَلَوْ شِئْنَا لَبَعَثْنَا﴾ ئەگەر بمان ویستایە بێگومان دەمان نارد ﴿فِي كُلِّ قَرْيَةٍ نَذِيرًا﴾ لەهەموو شارو شارۆچکەیەکدا ترسێنەرێك. ٥١)﴿فَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ﴾ کەوانە تۆ بەگوێی بێباوەڕان مەکە ﴿وَجَاهِدْهُمْ بِهِ جِهَادًا كَبِيرًا﴾ بە(بەڵگەکانی) ئەم قورئانە بەربەرەکانی یەکی گەورەیان لەگەڵدا بکە. ٥٢) ﴿وَهُوَ الَّذِي مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ﴾ ئەو (خوا) زاتێکە دوو دەریا (ئاو)ی بەڕەڵا کردووە لەپاڵ یەکدا ﴿هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ﴾ ئەمەیان شیرین و سازگارە (ئاوی ڕوبارو کانیاوە) ﴿وَهَٰذَا مِلْحٌ أُجَاجٌ﴾ ئەوی تریان زۆر سوێرو تاڵ و تفتە (ئاوی دەریاکانە) ﴿وَجَعَلَ بَيْنَهُمَا بَرْزَخًا﴾ وە لەنێوان ئەو دوو (ئاو)ەدا بەربەستێکی داناوە ﴿وَحِجْرًا مَحْجُورًا﴾ و بەرگری کەرێکی ئەستور (تائەو دوو ئاوە تێکەڵ بەیەك نەبن). ٥٣)﴿وَهُوَ الَّذِي خَلَقَ مِنَ الْمَاءِ بَشَرًا﴾ ئەو (خوا) زاتێکە لەئاو(ی مرۆڤ) ئادەمیزادی دروست کردووە ﴿فَجَعَلَهُ نَسَبًا وَصِهْرًا﴾ ئینجا ئەو (ئاوە)ی کردۆتە هۆی ڕەچەڵەك (پشت کە بەرێگەی نێرینە دەگەن بەمرۆڤ وەك کوڕ) و خزم (کە بەرێگەی ئافرەت دەگەنەوە بەمرۆڤ وەك کچە زاو خوشکەزا) ﴿وَكَانَ رَبُّكَ قَدِيرًا﴾ وە پەروەردگارت هەمیشە بەدەسەڵات و توانایە. ٥٤) ﴿وَيَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ مَا﴾ ئەوانە جگە لەخوا شتانێك دەپەرستن ﴿لَا يَنْفَعُهُمْ وَلَا يَضُرُّهُمْ﴾ کە نەسوود نەزیان بەوان ناگەیەنن ﴿وَكَانَ الْكَافِرُ عَلَىٰ رَبِّهِ ظَهِيرًا﴾ وە بێ بڕوایان بەردەوام دژی پەروەردگاریان پشتیوانی یەکترین (بۆ تاوان و خراپە). ٥٥)

وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٥٦﴾ قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿٥٧﴾ وَتَوَكَّلْ
عَلَى الْحَيِّ الَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ ۚ وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ
عِبَادِهِ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا
فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ
خَبِيرًا ﴿٥٩﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ
أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا وَزَادَهُمْ نُفُورًا ۩ ﴿٦٠﴾ تَبَارَكَ الَّذِي جَعَلَ
فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا وَقَمَرًا مُنِيرًا ﴿٦١﴾ وَهُوَ
الَّذِي جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ أَوْ أَرَادَ
شُكُورًا ﴿٦٢﴾ وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ
هَوْنًا وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ قَالُوا سَلَامًا ﴿٦٣﴾ وَالَّذِينَ
يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ سُجَّدًا وَقِيَامًا ﴿٦٤﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ
رَبَّنَا اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا
﴿٦٥﴾ إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٦٦﴾ وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا
لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا ﴿٦٧﴾

- شارەلی دەیشت
لەبەلاکەدا کەنزلد
سارە بوو لەبەر
گرانی وەحی یەکەم
کاتێ وەحی یەکە لێ
بوویارە پێ دەکەنی
یەکەم لەسەیاک
پاش وەحی یەک
لەبەروی ئەوە بوو
بوونی: عائیشە
مورە، بێت خوای
گەورە پاکی ئاوی
دەیشت: ئایکم
بوانی: دەستە بچل
بۆ ئای پێغەمبەر
(ﷺ)، وەلام بە خوا
ناچم سوپاسی
کەس ناکەم خوا
نەبێت تەنها ئەو بە
عائیشە ماف و ئەم
ئایەتانە نیشەزی
﴿إن الذين جاءوا
بالإفك...﴾ هەر دە ئایەتەکە، پاش نیشەزبوونی ئەم ئایەتانە ئەبی بەکرە﴿ئەبوبەکر﴾ئەشەبی سیستەمی بە کەرە
(ئەتاقی) ئەکەسانە گرتبوو لەبەر خزمایەتی و تەنزی دەیشتەبە (ئەی) بەخوا ئیوە خەبی دەیشتەوە
ناکەینم چونکە دەیاردی عائیشە ئەبی بەتانەی بوانێ، ئینجا خوای گەورەش دەیاردی ئەبی سوڕندی
ئەبوبەکرش ئەدەبوو: ﴿ولا يأتل أولوا الفضل منكم والسعة أن يؤتوا أولي القربى والمساكين والمهاجرين في -

﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ﴾ ئێمە تۆمان تەنها بۆ ئەوە ناردووە ﴿إِلَّا مُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ کەمژدە دەرو ترسێنەر بی. ٥٦) ﴿قُلْ مَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ من لەسەر ئەو (گەیاندنی ئیسلام)ە هیچ کرێ و پاداشتێك لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِلَّا مَنْ شَاءَ أَنْ يَتَّخِذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا﴾ بەڵام هەر کەس ویستی رێگەی پەروردگاری بگرێ (یا بیگرێ). ٥٧) ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْحَيِّ﴾ پشت ببەستە بە(خوای) زیندوو ﴿الَّذِي لَا يَمُوتُ﴾ کەزاتێکە هەرگیز نامرێت ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِهِ﴾ تەسبیحات بکە بەستایشی ئەو ﴿وَكَفَىٰ بِهِ بِذُنُوبِ عِبَادِهِ خَبِيرًا﴾ بەسە (بۆ تۆ) کەخوا ئاگادارە بەگوناهی بەندەکانی. ٥٨) ﴿الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ ئەو (خوایە)ی کەئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وەئەوەش لەنێوانیان دایە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لەشەش ڕۆژدا ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ بەرز بوویەوە بۆ سەر عەرش و قەراری گرت (باوەڕمان پێیەتی بەبێ ئەوەی شێوەکەی بزانین) ﴿الرَّحْمَٰنُ فَاسْأَلْ بِهِ خَبِيرًا﴾ ئەو خوای میهرەبانە کەواتە پرسیار لەزاتێ بکە کە بەهەموو شت زاناو ئاگایە. ٥٩) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ وە کاتێ بەوان بوترێ ﴿اسْجُدُوا لِلرَّحْمَٰنِ﴾ سوژدە ببەن بۆخوای میهرەبان ﴿قَالُوا وَمَا الرَّحْمَٰنُ﴾ دەڵێن ڕەحمان کێیە (ئێمە نایناسین) ﴿أَنَسْجُدُ لِمَا تَأْمُرُنَا﴾ ئایا سوژدە ببەین بۆ ئەو (زاتەی) کەتۆ فەرمانمان پێ دەدەیت ﴿وَزَادَهُمْ نُفُورًا﴾ وە(بەم داوای سوژدە بردنە) دورکەوتنەوەیان (لەڕێگای ڕاست) زیاتر دەبێ. ٦٠) ﴿تَبَارَكَ الَّذِي﴾ پاکو بێ گەردو پیرۆزە ئەو (خوایەی) ﴿جَعَلَ فِي السَّمَاءِ بُرُوجًا﴾ کە لەئاسماندا چەند خولگە (بورج)ی دروست کردووە ﴿وَجَعَلَ فِيهَا سِرَاجًا﴾ ودایناوە لەئاسماندا خۆرێکی پڕشنگدار ﴿وَقَمَرًا مُنِيرًا﴾ و مانگێکی ڕووناك کەرەوە(بۆ زەوی). ٦١) ﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێکە ﴿جَعَلَ اللَّيْلَ وَالنَّهَارَ خِلْفَةً﴾ کەشەوو ڕۆژی لەجێی یەکتر داناوە (بەدوای یەکتردا دێن و شوێنی یەکتر دەگرنەوە) ﴿لِمَنْ أَرَادَ أَنْ يَذَّكَّرَ﴾ بۆ ئەو کەسەی بیەوێ بیربکاتەوە (لەدروسکراوەکانی خوا) ﴿أَوْ أَرَادَ شُكُورًا﴾ یا بیەوێ شوکرانە بژێری خوا بکات. ٦٢) ﴿وَعِبَادُ الرَّحْمَٰنِ الَّذِينَ﴾ بەندە تایبەتی یەکانی خوای میهرەبان کەسانێکن ﴿يَمْشُونَ عَلَى الْأَرْضِ هَوْنًا﴾ بە ویقارو نەرمی دەڕۆن بەسەر زەوی دا (بێ لوت بەرزی و کەشخەو فیز کردن) ﴿وَإِذَا خَاطَبَهُمُ الْجَاهِلُونَ﴾ وەکاتێ نەزان و نەفامەکان (بەووتەی ناشیرین) لەگەڵیان بدوێن ﴿قَالُوا سَلَامًا﴾ ووتەیەك دەڵێن پێیان گوناه نەبێت. ٦٣) ﴿وَالَّذِينَ يَبِيتُونَ لِرَبِّهِمْ﴾ وە کەسانێکن لەشەودا بۆ پەروەردگاریان ﴿سُجَّدًا وَقِيَامًا﴾ سوژدە بەرن و شەو نوێژ دەکەن. ٦٤) ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا﴾ وە کەسانێکن کەدەڵێن ئەی پەروەردگارمان ﴿اصْرِفْ عَنَّا عَذَابَ جَهَنَّمَ﴾ سزای دۆزەخمان لێ لادە ﴿إِنَّ عَذَابَهَا كَانَ غَرَامًا﴾ بەڕاستی سزای ئەو (دۆزەخە) لانەچووی بەردەوامە. ٦٥) ﴿إِنَّهَا سَاءَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾ بەڕاستی دۆزەخ جێگەو شوێن مانەوەیەکی زۆر خراپە. ٦٦) ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنْفَقُوا﴾ وە کەسانێکن کاتێ ماڵ و سامان خەرج دەکەن (بۆ خۆیان و خێزانیان) ﴿لَمْ يُسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا﴾ نەزیادە ڕەوی و نەڕەزیلی و دەست نوقاوی (تێدا) ناکەن ﴿وَكَانَ بَيْنَ ذَٰلِكَ قَوَامًا﴾ (بەڵکو) مام ناوەندیە لەونێوانەدا. ٦٧)

وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ
الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ ۚ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ يَلْقَ
أَثَامًا ﴿٦٨﴾ يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَيَخْلُدْ فِيهِ
مُهَانًا ﴿٦٩﴾ إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا
فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ ۗ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ﴿٧٠﴾ وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ
مَتَابًا ﴿٧١﴾ وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ
مَرُّوا كِرَامًا ﴿٧٢﴾ وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا بِآيَاتِ رَبِّهِمْ
لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا صُمًّا وَعُمْيَانًا ﴿٧٣﴾ وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا
هَبْ لَنَا مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا قُرَّةَ أَعْيُنٍ وَاجْعَلْنَا
لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا ﴿٧٤﴾ أُولَٰئِكَ يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا
صَبَرُوا وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا ﴿٧٥﴾ خَالِدِينَ
فِيهَا ۚ حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا ﴿٧٦﴾ قُلْ مَا يَعْبَؤُا بِكُمْ رَبِّي
لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ ۖ فَقَدْ كَذَّبْتُمْ فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا ﴿٧٧﴾

سُورَةُ الشُّعَرَاءِ

- سبیل الله وایمنوا وایسنمرا الا تحبون ان یغفر الله لکم والله غفور رحیم﴾ ئەیوبەکر دوئتی: بەڵێ بەخوا حەز دەکەم خوا لێم خۆش بێت و بەردەوام خێرەچی میسطەحی دەدا و دەی وت: بەخوا هەرگیز لێی ناپچڕم هاتیشە دەڵێن پێغەمبەری خوا(ﷺ) پرسیاری لەزەینەبی کچی جەحش کردبوو دەربارەی من ئایەتی بوختان چیت بیستووە یان بینیوە دەربارەی هاتیشە: ئاوڕێک لەبیرەوری ئەی پێغەمبەری خوا چاوم گرتۆم دەپارێزم بەخوا جگە لەپاکە هیچ شتێکم هاتیشە وتی لەزەینەکانی پێغەمبەریدا ئەمنا ئەو دایدەنام بوو خوای گەورە ئاڕێڕی بەخۆی خوالێبەگەیەرە پارێزت، بەڵام خوشکەکانی زەینەب جیاوازی کچی جەحش لەبەرئەوەی هەوڵ و خۆشگی بووم خۆی بەپیاکدا بێ.

خۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٣) سورەتی (النور): ﴿وَلَا تُكْرِهُوا فَتَيَاتِكُمْ عَلَى الْبِغَاءِ إِنْ أَرَدْنَ تَحَصُّنًا﴾.

﴿الَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾وەکەسانێکن کەلەگەڵ خوادا ناپەرستن ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ هیچ پەرستراوێکی تر﴿لَا يَقْتُلُونَ﴾ و ناکوژن ﴿النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ﴾ هیچ کەسێ کەخوا کوشتنی تەری یاساغ(حەرام)کردووە ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ﴾بەهەق و پەوا نەبێ ﴿وَلَا يَزْنُونَ﴾وە زینا و داوێن پیسی ناکەن ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ وە هەر کەسێ شەو تاوانانە بکات (کەیاسکران) ﴿يَلْقَ أَثَامًا﴾ تووشی تۆڵەکەی دێت. ٦٨)﴿يُضَاعَفْ لَهُ الْعَذَابُ﴾ سزای بۆ چەند بارەدەکرێتەوە ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿وَيَخْلُدْ فِيهِ مُهَانًا﴾ و بێ بڕانەوە بەبێ ڕێندو ڕیسوایی لەدۆزەخ دا دەمێنێتەوە. ٦٩) ﴿إِلَّا مَن تَابَ﴾ بێجگە لەکەسێ تەوبەی کردبێ و باوەڕی هێنابێ ﴿وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا﴾ کارو کردەوەی چاکیشی کردبێت ﴿فَأُولَٰئِكَ﴾ ئا ئەوانە ﴿يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ﴾ خوا خراپە و تاوانەکانیان دەگۆڕێت بەچاکە ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە لێبووردەیی بەبەزەیی یە. ٧٠)﴿وَمَن تَابَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ وە هەر کەسێ تەوبەی کردو کردەوەی چاکی کرد ﴿فَإِنَّهُ يَتُوبُ إِلَى اللَّهِ﴾ ئەوە بەڕاستی تەو کەسە دەگەڕێتەوە بۆ لای خوا ﴿مَتَابًا﴾ بە گەڕانەوەیەکی تەواو. ٧١)﴿وَالَّذِينَ لَا يَشْهَدُونَ الزُّورَ﴾ وە (بەندەکانی خوا) کەسانێکن کەشایەتی درۆ نادەن ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِاللَّغْوِ﴾ و کاتێ تێپەڕ بن بەلای شتی بێ سوودا (تەنجام بدرێ لەلایەن نەفامانەوە) ﴿مَرُّوا كِرَامًا﴾ تێپەڕ دەکەن بەڕێزەوە (بێ گرێدانە نەفامان). ٧٢)﴿وَالَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا﴾وە کەسانێکن کاتێ ئامۆژگاری بکرێن ﴿بِآيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ بەئایەتەکانی پەروەردگاریان ﴿لَمْ يَخِرُّوا عَلَيْهَا﴾ ناکەون بەسەریاندا ﴿صُمًّا وَعُمْيَانًا﴾ بە کەڕی و کوێری.٧٣) ﴿وَالَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَا﴾ وە کەسانێکن کەدەڵێن ئەی پەروەردگارمان بیەخشە پێمان ﴿مِنْ أَزْوَاجِنَا وَذُرِّيَّاتِنَا﴾ لە هاوسەران و نەوەکانمان (منداڵەکانمان) ﴿قُرَّةَ أَعْيُنٍ﴾ ئەوەی چاوانی پێ گەش بێ هۆی دڵخۆشی بێت ﴿وَاجْعَلْنَا لِلْمُتَّقِينَ إِمَامًا﴾ وە بەمانکە بە پێشەوای پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٧٤)﴿أُولَٰئِكَ﴾ ئەوانە (کە ئەو سیفەتانەیان تیایە) ﴿يُجْزَوْنَ الْغُرْفَةَ بِمَا صَبَرُوا﴾ پاداشت دەدرێتەوە بەپلە و بۆشکی بەرز لە بەهەشتدا بەهۆی ئارام گرتنیان ﴿وَيُلَقَّوْنَ فِيهَا تَحِيَّةً وَسَلَامًا﴾ وە لەو شوێنەدا سڵاویان لێ دەکرێ (لەلایەن فریشتەکانەوە زۆر بەگەرمی). ٧٥)﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بێ بڕانەوە تیایدا دەمێنێتەوە ﴿حَسُنَتْ مُسْتَقَرًّا وَمُقَامًا﴾ چەن جێگەو شوێن ماناوبەکی جوان و خۆشە. ٧٦) ﴿قُلْ مَا يَعْبَأُ بِكُمْ رَبِّي﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ خەڵکینە پەروەردگار گرێتان پێ ناملت و هیچ بایەخێکتان نی یە لای ﴿لَوْلَا دُعَاؤُكُمْ﴾ ئەگەر دوعا و نزاتان نەبێ (لەکاتی تەنگی و نارەحەتیدا) ﴿فَقَدْ كَذَّبْتُمْ﴾ کەچی (ئێوەتان) ئایینی خواتان بەدرۆ دەزانی (بڕواتان نەمێنا) ﴿فَسَوْفَ يَكُونُ لِزَامًا﴾ جادڵتیاین تۆڵەکەی بەخەڵتان دەگرێ و لێتان جیا ناببێتەوە. ٧٧)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ لَعَلَّكَ بَٰخِعٌ نَّفْسَكَ
أَلَّا يَكُونُوا۟ مُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ إِن نَّشَأْ نُنَزِّلْ عَلَيْهِم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ءَايَةً فَظَلَّتْ
أَعْنَٰقُهُمْ لَهَا خَٰضِعِينَ ﴿٤﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن ذِكْرٍ مِّنَ ٱلرَّحْمَٰنِ مُحْدَثٍ
إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهُ مُعْرِضِينَ ﴿٥﴾ فَقَدْ كَذَّبُوا۟ فَسَيَأْتِيهِمْ أَنۢبَٰٓؤُا۟ مَا كَانُوا۟
بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلْأَرْضِ كَمْ أَنۢبَتْنَا فِيهَا مِن كُلِّ زَوْجٍ
كَرِيمٍ ﴿٧﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٩﴾ وَإِذْ نَادَىٰ رَبُّكَ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱئْتِ ٱلْقَوْمَ
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ قَوْمَ فِرْعَوْنَ ۚ أَلَا يَتَّقُونَ ﴿١١﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّىٓ أَخَافُ
أَن يُكَذِّبُونِ ﴿١٢﴾ وَيَضِيقُ صَدْرِى وَلَا يَنطَلِقُ لِسَانِى فَأَرْسِلْ
إِلَىٰ هَٰرُونَ ﴿١٣﴾ وَلَهُمْ عَلَىَّ ذَنۢبٌ فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ ﴿١٤﴾ قَالَ
كَلَّا ۖ فَٱذْهَبَا بِـَٔايَٰتِنَآ ۖ إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ ﴿١٥﴾ فَأْتِيَا فِرْعَوْنَ
فَقُولَآ إِنَّا رَسُولُ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ أَنْ أَرْسِلْ مَعَنَا بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
﴿١٧﴾ قَالَ أَلَمْ نُرَبِّكَ فِينَا وَلِيدًا وَلَبِثْتَ فِينَا مِنْ عُمُرِكَ سِنِينَ ﴿١٨﴾
وَفَعَلْتَ فَعْلَتَكَ ٱلَّتِى فَعَلْتَ وَأَنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٩﴾

سورەتی شوعەرا

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

طاسین میم ﴿١﴾ ئەمانە ئایەتەکانی کتێبی ڕوونکەرەوەن ﴿٢﴾ وا دەزانی تۆ
خۆت لەناو دەبەی لەبەر ئەوەی ئەوان باوەڕ ناهێنن ﴿٣﴾ ئەگەر بمانەوێت
نیشانەیەکی ئاسمانیان بۆ دادەبەزێنین، ئەوا ملکەچی دەبن ﴿٤﴾ هیچ
یادکردنەوەیەکی نوێ لە لایەن میهرەبانەوە بۆیان نایەت، ئەگەر نا
لێی ڕووگێڕ دەبن ﴿٥﴾ بەڕاستی بەدرۆیان خستەوە، بەم زووانە
هەواڵی ئەوەی گاڵتەیان پێی دەکرد بۆیان دێت ﴿٦﴾ ئایا سەیری زەوی
ناکەن چەند ڕووەکی جۆراوجۆری ڕێکوپێکمان تێدا ڕواندووە ﴿٧﴾ بێگومان
لەمەدا نیشانەیەک هەیە، بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نین ﴿٨﴾ بێگومان
پەروەردگارت خاوەن دەسەڵاتی بێسنوور و میهرەبانە ﴿٩﴾ کاتێک
پەروەردگارت بانگی مووسای کرد: بڕۆ لای گەلی ستەمکار ﴿١٠﴾ گەلی
فیرعەون، ئایا ناترسن؟ ﴿١١﴾ گوتی: پەروەردگارم، دەترسم بەدرۆم
بخەنەوە ﴿١٢﴾ سنگم تەنگ دەبێت و زمانم ڕەوان نییە، جا هارونم
بۆ بنێرە ﴿١٣﴾ تاوانێکیشیان لەسەرمە، دەترسم بمکوژن ﴿١٤﴾ فەرمووی:
هەرگیز وا نابێت، بڕۆن بە نیشانەکانمەوە، بێگومان ئێمە لەگەڵتان
گوێگرین ﴿١٥﴾ جا بڕۆن بۆ لای فیرعەون و پێی بڵێن: ئێمە
پەیامبەری پەروەردگاری جیهانیانین ﴿١٦﴾ کە بنی ئیسرائیل
لەگەڵ ئێمە بنێرە ﴿١٧﴾ فیرعەون گوتی: ئایا نەتپەروەردە
نەکردین لە منداڵیدا؟ چەند ساڵێک لە تەمەنت لای ئێمە
ژیاوە؟ ﴿١٨﴾ کردەوەی خراپەکەت کردووە، تۆ لە ناسوپاسەکانیت ﴿١٩﴾

(٥٥) سورەتی (النور): ﴿وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ ....﴾ ئایەتەکە و چەند ئایەتی دوای ئەو سورەتەی کە بەسەر دەگێڕێتەوە، دەربارەی (عائشە)ی کچی (أبو بكر)ی هاوەڵی پێغەمبەر (ﷺ) و هاوسەرانی تری پێغەمبەر (ﷺ) کە تاوانبار کران بەوەی کە خیانەتیان لە پێغەمبەر (ﷺ) کردووە، هەموو هەڵوێستێک بووە بەخۆشیان و لایەنگرانیان، پێغەمبەر (ﷺ) و یارانیشی هەرچی پێدڕا لەئاسمانەوە باڵیدا بووە و چەندین ڕۆژ بەسەر دەیان بردن، تاخر پێغەمبەر بڕیار لەمە بەدەستیانی بەخەبەر و لەخوا لەبڕیت =

سورەتی ﴿الشعراء﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طسم﴾ بە (طا، سین، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە مانای کەی، بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تلك آيات الكتاب المبين﴾ ئەم (سورەتە) لەنایەتەکانی قورئانی پڕوونکەرەوەیە. ٢)﴿لعلك باخع نفسك﴾ خەریکە خۆت لەناو دەبەی (دەگۆڕی) بەخەفەت ﴿ألا يكونوا مؤمنين﴾ لەبەر ئەوە ئەوان (خەڵکی مەککە) باوەڕ ناهێنن. ٣) ﴿إن نشأ﴾ ئەگەر بمانەوێت ﴿ننزل عليهم﴾ دێنینە خوارەوە بۆیان ﴿من السماء﴾ نیشانەو بەڵگەیەک لەئاسمانەوە ﴿فظلت أعناقهم لها خاضعين﴾ کەبەردەوام گەردنیانی بۆ دانەوێنن (ناچاریان بکات باوەڕ بێنن). ٤)﴿وما يأتيهم﴾ هەر بێت بۆیان ﴿من ذكر من الرحمن محدث﴾ پەیامێکی تازە دابەزێنراو (کەقورئانە) لەخوای میهرەبانەوە ﴿إلا كانوا عنه معرضين﴾ ئەوان بەردەوام پشت تێکەرو دوور وەڕگێڕن لێی. ٥)﴿فقد كذبوا﴾ جا بێگومان ئەوانە بەدرۆیان زانیو باوەڕیان پێ نەکرد (ئەوەی نارەبومان) ﴿فسيأتيهم﴾ جا بەزووبی بۆیان دێت ﴿أنبؤا ما كانوا به يستهزئون﴾ هەواڵەکانی ئەوەی ئەوان گاڵتەو لاقرتییان پێ دەکرد. ٦)﴿أولم يروا إلى الأرض﴾ ئایا سەیری زەوی ناکەن ﴿كم أنبتنا فيها﴾ چەندمان پرواندووە تیایدا ﴿من كل زوج كريم﴾ لەهەموو جۆرێکی چاکی بەکەڵک. ٧)﴿إن في ذلك﴾ بەڕاستی لەپرواندنی ئەو هەموو پرووانەدا بەڵگەی گەورە ﴿لآية﴾ بەڵام زۆر بەیان بڕواداردێن و باوەڕ ناهێنن. ٨)﴿وإن ربك لهو العزيز﴾ بێگومان پەروەردگارت ﴿الرحيم﴾ تەنها ئەو خاوەن دەسەڵاتی بەزەیی هەیە. ٩)﴿وإذ نادى ربك موسى﴾ (یاس بکە) ئەو کاتەی پەروەردگارت بانگی موسای کرد ﴿أن ائت القوم الظالمين﴾ کە (بەپێغەمبەری) بڕۆ بۆ لای ئەو گەلە ستەمکارە. ١٠) ﴿قوم فرعون﴾ کە گەلەکەی فیرعەونە ﴿ألا يتقون﴾ ئایا ئەوان ناترسن (بێ فەرمانی خواوەندەکەن). ١١)﴿قال رب﴾ (موسا) ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إني أخاف أن يكذبون﴾ بەڕاستی من دەترسم بڕوام پێ نەکەن. ١٢)﴿ويضيق صدري﴾ وەسینگم (دڵم) تەنگ بێ ﴿ولا ينطلق لساني﴾ وە(دەترسم) بەچاکی قسەم بۆ نەکرێو زمانم بەر نەبێ (لەبو گرێیەی هەیەتی) ﴿فأرسل إلى هارون﴾ کەوانە (خوایە جوبرەئیل) بێتێرە بۆ لای هارون (و بیکە بەپێغەمبەر بۆ ئەوەی یارمەتیم بدات). ١٣)﴿ولهم علي ذنب﴾ وەئەوان (گەلی فیرعەون) تۆڵەی تاوانێکیان لەسەرمە ﴿فأخاف أن يقتلون﴾ بۆیە دەترسم کەبمکوژن (لەجیاتی ئەو کوژراوە). ١٤)﴿قال كلا﴾ (خوا) فەرمووی نەخێر (ئەوەی باست کرد هیچی پرووناداد) ﴿فاذهبا بآياتنا﴾ کەوانە هەردووکتان بەموعجیزەکانمانەوە بڕۆن (بۆ لای فیرعەون و گەلەکەی) ﴿إنا معكم مستمعون﴾ ئێمە لەگەڵتان گوێ دەگرین. ١٥) ﴿فأتيا فرعون فقولا﴾ ئەوسا بڕۆنە لای فیرعەونو هەردووکتان بڵێن ﴿إنا رسول رب العالمين﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەری پەروەردگاری جیهانیانین. ١٦)﴿أن أرسل معنا بني إسرائيل﴾ (ئێوەبڵێن) کەتۆ ئەوەی ئیسرائیل (لەژێر دەستەی خۆت) بەڕەوا کەیت لەگەڵ ئێمەدا (بڕۆیەن بۆ شام). ١٧)﴿قال ألم نربك فينا وليدا﴾ (فیرعەون) ووتی ﴿ولبثت فينا من عمرك سنين﴾ ئایا ئێمە پێمان نەگەیاندی لەناو (مااڵی) خۆماندا بەمنداڵی ﴿وفعلت فعلتك التي فعلت﴾ وە تۆ چەند ساڵێك لەتەمەنت لەناو ئێمەدا ئەمایتەوە. ١٨)﴿وأنت من الكافرين﴾ وە ئەو کردەوە (خراپە)ش کرد کەکردت (کوشتنی قبتی یەك) ﴿وأنت من الكافرين﴾ وە تۆ لەوانەی سپڵەو ناشوکرن. ١٩)

قَالَ فَعَلْتُهَآ إِذًا وَأَنَا۠ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٢٠﴾ فَفَرَرْتُ مِنكُمْ لَمَّا خِفْتُكُمْ
فَوَهَبَ لِى رَبِّى حُكْمًا وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢١﴾ وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا
عَلَىَّ أَنْ عَبَّدتَّ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٢﴾ قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿٢٣﴾ قَالَ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ
﴿٢٤﴾ قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُۥٓ أَلَا تَسْتَمِعُونَ ﴿٢٥﴾ قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ ءَابَآئِكُمُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٢٦﴾ قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ ٱلَّذِىٓ أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ لَمَجْنُونٌ ﴿٢٧﴾
قَالَ رَبُّ ٱلْمَشْرِقِ وَٱلْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَ
لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ ﴿٢٩﴾ قَالَ
أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَىْءٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ قَالَ فَأْتِ بِهِۦٓ إِن كُنتَ مِنَ
ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٣١﴾ فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِىَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ ﴿٣٢﴾ وَنَزَعَ يَدَهُۥ
فَإِذَا هِىَ بَيْضَآءُ لِلنَّٰظِرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُۥٓ إِنَّ هَٰذَا لَسَٰحِرٌ
عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِۦ فَمَاذَا
تَأْمُرُونَ ﴿٣٥﴾ قَالُوٓا۟ أَرْجِهْ وَأَخَاهُ وَٱبْعَثْ فِى ٱلْمَدَآئِنِ حَٰشِرِينَ
﴿٣٦﴾ يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ ﴿٣٧﴾ فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ
لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٣٨﴾ وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ ﴿٣٩﴾

- لەگەڵ ئەوەشدا
شەڕی لەگەڵ دەکەم
لَمَّا خِفْتُكُمْ
ترسم لێتان
فَوَهَبَ لِى رَبِّى
ئینجا پەروەردگارم
بەخشی پێم
حُكْمًا
زانست و
تَمُنُّهَا
منەت دەکەیت
عَبَّدتَّ
کۆیلەتی کردووە
مُّوقِنِينَ
دڵنیا
حَوْلَهُۥٓ
دەوروبەری
رَبُّكُمْ
پەروەردگارتان
رَسُولَكُمُ
پێغەمبەرتان
مَجْنُونٌ
شێتە
تَعْقِلُونَ
تێبگەن
لَأَجْعَلَنَّكَ
دەتخەمە
مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ
ناو زیندانیانەوە
أَوَلَوْ جِئْتُكَ
ئایا ئەگەر هێنامت
بِشَىْءٍ مُّبِينٍ
بەڵگەیەکی ئاشکرا
فَأْتِ بِهِۦٓ
ئەی هێنا
ثُعْبَانٌ
مارێکی گەورە
نَزَعَ يَدَهُۥ
دەستی دەرهێنا
بَيْضَآءُ
سپی
لِلْمَلَإِ
بە ئەشراف
سَٰحِرٌ
جادووگەرێکە
يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم
دەیەوێت دەرتان بهێنێت
بِسِحْرِهِۦ
بە جادووەکەی
فَمَاذَا تَأْمُرُونَ
ئێوە چی ڕادەسپێرن
أَرْجِهْ
دوا بخە
وَأَخَاهُ
و برای
ٱبْعَثْ
بنێرە
ٱلْمَدَآئِنِ
شارەکان
حَٰشِرِينَ
کۆکەرەوە
سَحَّارٍ
جادووگەرێکی
عَلِيمٍ
زانا
فَجُمِعَ ٱلسَّحَرَةُ
جادووگەرەکان کۆکرانەوە
لِمِيقَٰتِ يَوْمٍ
بۆ کاتی ڕۆژێک
مَّعْلُومٍ
دیاریکراو
وَقِيلَ لِلنَّاسِ
بە خەڵکیش ووترا
هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ
ئایا ئێوە کۆدەبنەوە

سەبارەت بەم ئایەتانە (٢٩) سورەتی (النمل)، ﴿لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ ٱلْمَسْجُونِينَ﴾ ئەمەش لە هەمووی گرنگتر و توندتر بوو، چونکە ئەمە هەڕەشەیەکی ڕاستەوخۆ بوو لە کەسێک کە دەیزانی ئەو دەسەڵاتێکی لە خۆی گەورتری لەوێدا نییە، بۆیە ئەمە بەسەر هەموواندا زاڵ بوو، هەروەها ئەو هەڕەشەیەی لە سورەتی (الشعراء) دا کرد، کە دەیزانی موسوڵمانەکان هەرزان دەکرد، لەگەڵ ئەوەشدا (٢٣) دەرچوون بۆ ئەوەی جادووگەرانیان دەستەبەر بکەن، کەسانێکی لەخۆی گەورتر لەوێدا پێیان دەووتن، کەسێکیش نازانێ بێت هەرزان لەهەرزەی چەند بەڵام ئەوان دەیان ووت هەڕەشە نییە بۆمان لێی بخۆین چونکە ئەو ڕێگە پێدانە بەتێپە لەدەکەوە پێیان خۆش نی یە بۆیە گەورەش ئەو ئایەتەی ﴿لَئِنِ ٱتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِى لَأَجْعَلَنَّكَ﴾ دابەزاند تا کەبشە ﴿إِنَّا مَعَكُم مُّسْتَمِعُونَ﴾.

﴿قَالَ فَعَلْتُهَا﴾ (موسا) وتی تەرکارەم کرد (ئەو پیاوەم کوشت) ﴿إِذًا وَأَنَا مِنَ الضَّالِّينَ﴾ کاتێ کەمن لەپێش نەزانادا بووم. ٢٠﴿فَفَرَرْتُ مِنكُمْ﴾ ئینجا رام کردو هەڵهاتم لەتێوە ﴿لَمَّا خِفْتُكُمْ﴾ کاتێ ترسام لێتان (تۆڵەم لێ بسەنن) ﴿فَوَهَبَ لِي رَبِّي حُكْمًا﴾ ئەوسا پەروەردگارم حیکمەتی (پێغەمبەریەتی) پێ بەخشیم ﴿وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ منی خستە ڕیزی پێغەمبەرانەوە (کرمی بەپێغەمبەر). ٢١﴿وَتِلْكَ نِعْمَةٌ تَمُنُّهَا عَلَيَّ﴾ وە ئەو (بەخێو کردنە) کە تۆ دەیکەیت بەمنەت بەسەرمەوە ﴿أَنْ عَبَّدتَّ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بووە کەتۆ ئەوەی ئیسرائیلت کردبووە کۆیلە و ڕێزدەستەی خۆت (لەترسا مایکی موسا موسای بەخێو نەکرد). ٢٢﴿قَالَ فِرْعَوْنُ وَمَا رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ (ئینجا) فیرعەون وتی پەروەردگاری جیهانیان کێ یە. ٢٣﴿قَالَ رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ (موسا) وتی پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لەنێوانیان دایە ﴿إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە دڵنیان. ٢٤﴿قَالَ لِمَنْ حَوْلَهُ﴾ (فیرعەون) وتی بەوانەی بەدەوری دا بوون (لەشوێنکەوتوانی) ﴿أَلَا تَسْتَمِعُونَ﴾ ئایا گوێتان لێیە (چی دەڵێ). ٢٥﴿قَالَ رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ (موسا) وتی پەروەردگاری ئێوەو پەروەردگاری باوباپیرە پێشروەکانتانە. ٢٦﴿قَالَ إِنَّ رَسُولَكُمُ الَّذِي أُرْسِلَ إِلَيْكُمْ﴾ (فیرعەون) وتی بەراستی ئەو پێغەمبەرە کەئێوراوە بۆ ئێوە ﴿لَمَجْنُونٌ﴾ شێتە. ٢٧﴿قَالَ رَبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ (موسا) وتی پەروەردگاری ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوایەو ئەوەی لەنێوانیادایە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ﴾ ئەگەر ئێوە بیریکەنەوەو (بزانن). ٢٨﴿قَالَ لَئِنِ اتَّخَذْتَ إِلَٰهًا غَيْرِي﴾ (فیرعەون) وتی سوێندمبێ ئەگەر پەرستراوێ تر جگە لەمن دابنێیت ﴿لَأَجْعَلَنَّكَ مِنَ الْمَسْجُونِينَ﴾ بێگومان دەتخەمە ڕیزی بەدکراوەکانەوەو زیندانت دەکەم. ٢٩﴿قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكَ بِشَيْءٍ مُّبِينٍ﴾ (موسا) وتی ئایا هەر زیندانم دەکەیت ئەگەر شتێکی (موعجیزەیەکی) ڕوون و ئاشکرات بۆ بێنم (کەڕاستە پێغەمبەرم). ٣٠﴿قَالَ فَأْتِ بِهِ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ (فیرعەون) وتی دەی ئەو شتە بێنە (بینوێنە) ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانی. ٣١﴿فَأَلْقَىٰ عَصَاهُ﴾ ئینجا موسا گۆچانەکەی فڕێدا ﴿فَإِذَا هِيَ ثُعْبَانٌ مُّبِينٌ﴾ دەست بەجێ بوو بەئەژدیهایەکی دیارو ئاشکرا. ٣٢﴿وَنَزَعَ يَدَهُ﴾ وە دەستی دەرهێنا (لەبن باڵیدا) ﴿فَإِذَا هِيَ بَيْضَاءُ لِلنَّاظِرِينَ﴾ بەگەشەر دەستی سپیرو پرشنگدار بوو بۆ بینەران. ٣٣﴿قَالَ لِلْمَلَإِ حَوْلَهُ﴾ (فیرعەون) وتی بەر پیاوە گەورانەی لەدەوروبەری بوون ﴿إِنَّ هَٰذَا لَسَاحِرٌ عَلِيمٌ﴾ بێگومان ئەمە جادوگەرێکی زۆر زاناییە. ٣٤﴿يُرِيدُ أَن يُخْرِجَكُم مِّنْ أَرْضِكُم بِسِحْرِهِ﴾ لەڕووتو خاکی خۆتان بەجادووەکەی ﴿فَمَاذَا تَأْمُرُونَ﴾ جا فەرمانی چی دەدەن (لەدژی بیکەین). ٣٥﴿قَالُوا أَرْجِهْ وَأَخَاهُ﴾ ووتیان جارێ موسا و برایکەی وازی لێ بێنە (دوابخەوە) ﴿وَابْعَثْ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ﴾ پیاوانی کۆکەرەوە بۆ هەموو شارەکان بنێرە. ٣٦﴿يَأْتُوكَ بِكُلِّ سَحَّارٍ عَلِيمٍ﴾ هەموو جادوو گەرێکی زۆر زانات بۆ بێنن. ٣٧﴿فَجُمِعَ السَّحَرَةُ﴾ ئینجا ئەو جادووگەرانە کۆکرانەوە ﴿لِمِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ لەکات و ڕۆژی دیاری کراودا. ٣٨﴿وَقِيلَ لِلنَّاسِ هَلْ أَنتُم مُّجْتَمِعُونَ﴾ و بەخەڵکیش وترا ئێوەش کۆدەبنەوە؟ ٣٩

لَعَلَّنَا نَتَّبِعُ السَّحَرَةَ إِن كَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ ﴿٤٠﴾ فَلَمَّا جَاءَ السَّحَرَةُ
قَالُوا لِفِرْعَوْنَ أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ ﴿٤١﴾ قَالَ نَعَمْ
وَإِنَّكُمْ إِذًا لَّمِنَ الْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٢﴾ قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ أَلْقُوا مَا أَنتُم مُّلْقُونَ
﴿٤٣﴾ فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ إِنَّا لَنَحْنُ
الْغَالِبُونَ ﴿٤٤﴾ فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ
﴿٤٥﴾ فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٧﴾
رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ ﴿٤٨﴾ قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ
لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۖ فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ۚ لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ
وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٩﴾ قَالُوا لَا ضَيْرَ ۖ إِنَّا
إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ ﴿٥٠﴾ إِنَّا نَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا أَن كُنَّا
أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٥١﴾ ۞ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي إِنَّكُم
مُّتَّبَعُونَ ﴿٥٢﴾ فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ حَاشِرِينَ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ
لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ ﴿٥٥﴾ وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ
﴿٥٦﴾ فَأَخْرَجْنَاهُم مِّن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٥٧﴾ وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٥٨﴾
كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿٥٩﴾ فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ ﴿٦٠﴾

هەروەک فەرمووی لەیەکەی (٦٨) سورەتی (الفرقان) (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ) بوخاری وموسلیمیش لە عەبدوللای کوڕی مەسعودەوە (رضي الله عنه) دەڵێت: پرسیارم کرد لە پێغەمبەری خودا (ﷺ) یان پرسیاری لێ کرا: ئایا تاوانێک زلتر هەیە لای خوای گەورە؟ فەرمووی: هاوبەش بڕیار دان لە کاتێکدا تەنیا ئەو دروستی کردووە، ووتم ئەی پاشان چیە تر؟

فەرمووی: ئەوێت پرسی بکەیت لەگەڵ ژنی دراوسێ یەکەمجار ئەوە گەورە هاوەڵی پێغەمبەری خودا (ﷺ) (وَالَّذِينَ لَا يَدْعُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ وَلَا يَقْتُلُونَ النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَا يَزْنُونَ) هەروەک لەیەکەی (٧٠) سورەتی (الفرقان) (إِلَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ عَمَلًا صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يُبَدِّلُ اللَّهُ سَيِّئَاتِهِمْ حَسَنَاتٍ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا) بوخاری وموسلیم گێڕاویانەتەوە و دەڵێت سەعیدی کوڕی جوبەیر دەڵێ:

﴿فَلَمَّا بَلَغَ السِّحْرَةُ﴾ تا شوێن جادووگەران بکەوین ﴿إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ﴾ ئەگەر ئەوان زاڵ و سەرکەوتوو بوون. ٤٠) ﴿قَالَ نَعَمْ﴾ ئینجا کاتێ جادووگەرەکان هاتن ﴿قَالُوا لِفِرْعَوْنَ﴾ ووتیان بەفیرعەون ﴿أَئِنَّ لَنَا لَأَجْرًا﴾ ئایا بەڕاستی پاداشتمان هەیە ﴿إِن كُنَّا نَحْنُ الْغَالِبِينَ﴾ ئەگەر ئێمە زاڵ و سەرکەوتوو بین. ٤١) ﴿قَالَ نَعَمْ﴾ (فیرعەون) ووتی بەڵێ ﴿وَإِنَّكُمْ لَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ وەبێگومان ئێوە ئەو کاتە لەنزیکانی خۆم دەبن. ٤٢) ﴿قَالَ لَهُم مُّوسَىٰ﴾ موسا بەساحیرەکانی ووت ﴿أَلْقُوا مَا أَنتُم مُّلْقُونَ﴾ بیهاوێژن ئەوەی ئێوە هاوێژەڕیانن (لەجادوو). ٤٣) ﴿فَأَلْقَوْا حِبَالَهُمْ وَعِصِيَّهُمْ﴾ ئەوانیش گوریس و هەیل و دار دەستەکانیان فڕێدا ﴿وَقَالُوا بِعِزَّةِ فِرْعَوْنَ﴾ وە ووتیان سوێند بەگەورەیی فیرعەون ﴿إِنَّا لَنَحْنُ الْغَالِبُونَ﴾ بەڕاستی هەر ئێمە زاڵ و سەرکەتووین. ٤٤) ﴿فَأَلْقَىٰ مُوسَىٰ عَصَاهُ﴾ ئینجا موسا داردەستەکەی فڕێدا (و بوو بەمارێکی گەورە) ﴿فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ﴾ جا گوڕتو پڕ ئەو (مارە گەورە) هەرچی جادوویان کردبوو هەڵی لوشی. ٤٥) ﴿فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سَاجِدِينَ﴾ ئینجا جادوو گەرەکان خۆیان (کەوتن) بەرووبا بەسوژدە بردنەوە (بۆ خوا). ٤٦) ﴿قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ووتیان ئەوا باوەڕمان هێنا بەپەروەردگاری جیهانیان. ٤٧) ﴿رَبِّ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ کەپەروەردگاری موسا و هارووندە. ٤٨) ﴿قَالَ آمَنتُمْ لَهُ﴾ (فیرعەون) ووتی ئایا باوەڕتان پێ هێنا ﴿قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ﴾ پێش ئەوەی مۆڵەتتان بدەم ﴿إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ﴾ بەڕاستی ئەو (موسا) جادوو گەرە گەورەکەتانەکە فێڕی جادووی کردون ﴿فَلَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ جا بێگومان لەمەودوا دەزانن (چیتان لێ دەکەم) ﴿لَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ﴾ بەڕاستی دەستو قاچتان ڕاست و چەپ دەبڕم ﴿وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ﴾ وە بێگومان هەموتان هەڵ دەواسم (بەدار). ٤٩) ﴿قَالُوا لَا ضَيْرَ﴾ (جادووگەرەکان) ووتیان هیچ زیانی نی یە (بۆ ئێمە ئەوەی تۆ ئەتەوێ بیکەی) ﴿إِنَّا إِلَىٰ رَبِّنَا مُنقَلِبُونَ﴾ (چونکە) بەڕاستی ئێمە گەڕانەوەمان بۆ لای پەروەردگارمانە. ٥٠) ﴿إِنَّا نَطْمَعُ﴾ بەڕاستی ئێمە بەئەمانین و تۆمێد دەکەین ﴿أَن يَغْفِرَ لَنَا رَبُّنَا خَطَايَانَا﴾ کەپەروەردگارمان لە گوناهو تاوانەکانمان ببوورێ ﴿أَن كُنَّا أَوَّلَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ چونکە ئێمە یەکەمی باوەڕداران بووین (لەگەلەکەماندا). ٥١) ﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ مُوسَىٰ﴾ وەهیمان نارد بۆ موسا ﴿أَنْ أَسْرِ بِعِبَادِي﴾ کەبەشەو بەند (باوەڕدارەکانم بیەو میسر بەجێ بێڵن) ﴿إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ﴾ بێگومان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) دواتان دەکەون. ٥٢) ﴿فَأَرْسَلَ فِرْعَوْنُ فِي الْمَدَائِنِ﴾ ئەوسا فیرعەون پیاوانی کۆ کەرەوەی نارد بەشارەکاندا (بۆکۆ کردنەوە لەشکرو هێز). ٥٣) ﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَشِرْذِمَةٌ قَلِيلُونَ﴾ (فیرعەون ووتی) بەڕاستی ئەوانە (موسا و شوێن کەوتوانی) کۆمەڵێکی کەمی بێ نرخن. ٥٤) ﴿وَإِنَّهُمْ لَنَا لَغَائِظُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانە ڕقی ئێمە هەڵدەستێنن (بەهۆناوو کردارییان). ٥٥) ﴿وَإِنَّا لَجَمِيعٌ حَاذِرُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە کۆمەڵێکین بێدارین و ئاگادارین (بەپیلانەکانیان). ٥٦) ﴿فَأَخْرَجْنَاهُم مِّن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ ئینجا ئەوان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی)مان دەرکرد لە باخات و کانیاوەکان. ٥٧) ﴿وَكُنُوزٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ وە (لەمان کردن) لەو هەموو گەنج و غەزنە و کۆشکە زۆر جوان و چاکانە. ٥٨) ﴿كَذَٰلِكَ﴾ تا بەو جۆرە (لەناومان بردن) ﴿وَأَوْرَثْنَاهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەوەکانی یەعقوب (جوولەکە)مان لەجێگایان دانا. ٥٩) ﴿فَأَتْبَعُوهُم مُّشْرِقِينَ﴾ ئینجا (فیرعەون و لەشکرەکەی) کاتێ خۆر هەڵهاتن شوێنیان کەوتن. ٦٠)

فَلَمَّا تَرَٰٓءَا ٱلْجَمْعَانِ قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ إِنَّا لَمُدْرَكُونَ ﴿٦١﴾ قَالَ
كَلَّآ إِنَّ مَعِىَ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٦٢﴾ فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ أَنِ ٱضْرِب
بِّعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ فَٱنفَلَقَ فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٦٣﴾
وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٤﴾ وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ ﴿٦٥﴾
ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٦٦﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم
مُّؤْمِنِينَ ﴿٦٧﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٦٨﴾ وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ
نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ ﴿٦٩﴾ إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٧٠﴾ قَالُوا۟
نَعْبُدُ أَصْنَامًا فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ ﴿٧١﴾ قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ إِذْ
تَدْعُونَ ﴿٧٢﴾ أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ ﴿٧٣﴾ قَالُوا۟ بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا
كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٧٤﴾ قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٧٥﴾ أَنتُمْ
وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ ﴿٧٦﴾ فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّىٓ إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿٧٧﴾ ٱلَّذِى خَلَقَنِى فَهُوَ يَهْدِينِ ﴿٧٨﴾ وَٱلَّذِى هُوَ يُطْعِمُنِى وَيَسْقِينِ
﴿٧٩﴾ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴿٨٠﴾ وَٱلَّذِى يُمِيتُنِى ثُمَّ
يُحْيِينِ ﴿٨١﴾ وَٱلَّذِىٓ أَطْمَعُ أَن يَغْفِرَ لِى خَطِيٓـَٔتِى يَوْمَ ٱلدِّينِ
﴿٨٢﴾ رَبِّ هَبْ لِى حُكْمًا وَأَلْحِقْنِى بِٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٨٣﴾

جەماعەتەکەمان بە تاوەوا کۆشتوو، وە لەگەلا خوادا پەرستراوی ئەمان پەرستووەو دڵنیین پیمی دەمان ئەدەنو دایە. خوای گەورە، ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿إِنَّا لَمُدْرَكُونَ﴾ بەڵام ئەو ئایەتەی کە لە سورەتی (النساء) دایە کافرێک کەسێک ئاڵیبێ ئیسلامی ناسی و پاشان بە تاوەوا کەسێتکی کوشت ئەوە پاداشتی ئەو کەسە ئاگری دۆزەخە و بە هەمیشەیی تێیدا دەمێنێتەوە، دەڵێت ماڵیش ئەمەم کۆپایەوە بۆ موجاهید ئەویش وتی: وایە مەگەر کەسێک کەپەشیمان بێتەوە،

﴿قَالَ أَصْحَٰبُ مُوسَىٰٓ﴾ ئینجا کاتێ مرۆ کۆمەڵەکە جاوڕان بەیەکتر کەوت ﴿إِنَّا لَمُدْرَكُونَ﴾ هاوەڵەکانی مووسا ووتیان ﴿كَلَّآ﴾ بێگومان ئێمە گیراوین: (پێمان دەگەن). ٦١﴿قَالَ كَلَّآ﴾ (مووسا) ووتی نەخێر پێتان ناگەن ﴿إِنَّ مَعِيَ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾ بێگومان من پەروەردگارم لەگەڵە دڵنیاین ڕێگای (ڕزگار بوونم) نیشان دەدات. ٦٢﴿فَأَوْحَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَىٰٓ﴾ ئینجا سرووشمان کرد بۆ مووسا ﴿أَنِ ٱضْرِب بِّعَصَاكَ ٱلْبَحْرَ﴾ کە بە گۆچانەکەت بدە لەدەریاکە ﴿فَٱنفَلَقَ﴾ (ئەویش لێیدا) جا دەریاکە لەت بوو ﴿فَكَانَ كُلُّ فِرْقٍ كَٱلطَّوْدِ ٱلْعَظِيمِ﴾ کە هەر لەتێکی وەک شاخێکی زۆر گەورە وابوو. ٦٣﴿وَأَزْلَفْنَا ثَمَّ ٱلْـَٔاخَرِينَ﴾ وە ئەوانی تر (فیرعەون و لەشکرەکەی)مان نزیک کردەوە لەوێ (دەریاکە). ٦٤﴿وَأَنجَيْنَا مُوسَىٰ وَمَن مَّعَهُۥٓ أَجْمَعِينَ﴾ جا مووسا هەموو ئەوانەی لەگەڵی بوون ڕزگارمان کردن. ٦٥﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْـَٔاخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان نوقم کرد (لەدەریادا). ٦٦﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا (کەباسکرا) بەڵگەیەکی گەورە هەیە (لەسەر دەسەڵاتی خوا) ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕیان نەهێنا. ٦٧﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت زاڵو بەبەزەیی یە. ٦٨﴿وَٱتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ إِبْرَٰهِيمَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بخوێنەرەوە بەسەریاندا هەواڵی ئیبراهیم ٦٩﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ﴾ کاتێ ووتی بەباوکی و گەلەکەی ﴿مَا تَعْبُدُونَ﴾ چی دەپەرستن. ٧٠﴿قَالُوا نَعْبُدُ أَصْنَامًا﴾ ووتیان بتانێک دەپەرستین ﴿فَنَظَلُّ لَهَا عَٰكِفِينَ﴾ ئینجا بەردەوام بەدانیشەتیان دەگەین. ٧١﴿قَالَ هَلْ يَسْمَعُونَكُمْ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئایا ئەوانە گوێیان لێتانە ﴿إِذْ تَدْعُونَ﴾ کاتێ هاوار وپاڕانەوە لێ دەگەن. ٧٢﴿أَوْ يَنفَعُونَكُمْ أَوْ يَضُرُّونَ﴾ یا ئایا ئەوان سوود یانزیانتان پێ دەگەیەنن. ٧٣﴿قَالُوا بَلْ وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا كَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ﴾ ووتیان (ئەخێر هیچیان پێ ناکرێ) بەڵکو ئێمە باوو باپیرانمان دیوە ئاوەها (ی ئێمە) یان کردووە. ٧٤﴿قَالَ أَفَرَءَيْتُم مَّا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ﴾ ووتی ئایا ئێوە دەڕانن چی دەپەرستن. ٧٥﴿أَنتُمْ وَءَابَآؤُكُمُ ٱلْأَقْدَمُونَ﴾ ئێوەو باوو باپیرە پێشووەکانتان. ٧٦﴿فَإِنَّهُمْ عَدُوٌّ لِّيٓ﴾ جا بەڕاستی هەموو ئەوانە دوژمنی منن ﴿إِلَّا رَبَّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ جگە لەپەروەردگاری جیهانیان. ٧٧﴿ٱلَّذِي خَلَقَنِي فَهُوَ يَهْدِينِ﴾ کە ئەو منی دروست کردووە پاشان هەر ئەویش ڕێنموونیم دەکات. ٧٨﴿وَٱلَّذِي هُوَ يُطْعِمُنِي وَيَسْقِينِ﴾ وە هەر ئەو ڕانە خۆراکم پێدەدات و تێریزم دەکات. ٧٩﴿وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ﴾ وە کاتێ نەخۆش بکەوم هەر ئەو شیفام دەدات (چاکم دەکاتەوە). ٨٠﴿وَٱلَّذِي يُمِيتُنِي ثُمَّ يُحْيِينِ﴾ وە ڕانێکە کەمن دەمرێنێ و پاشان زیندووم دەکاتەوە. ٨١﴿وَٱلَّذِيٓ أَطْمَعُ﴾ وە (پەروەردگارم) ڕانێکە بەئەمامور ئومێد دەگەم ﴿أَن يَغْفِرَ لِي خَطِيٓـَٔتِي يَوْمَ ٱلدِّينِ﴾ لە ڕۆژی پاداشت دا (قیامەتدا) ببورێ لەهەڵەکانم و بیانسڕێتەوە. ٨٢﴿رَبِّ هَبْ لِي حُكْمًا﴾ ئەی پەروەردگارم دڵنایم پێ ببەخشە ﴿وَأَلْحِقْنِي بِٱلصَّٰلِحِينَ﴾ بەمبەرە ڕیزی پیاوچاکانەوە. ٨٣)

وَٱجْعَل لِّى لِسَانَ صِدْقٍ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٨٤﴾ وَٱجْعَلْنِى مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ
ٱلنَّعِيمِ ﴿٨٥﴾ وَٱغْفِرْ لِأَبِىٓ إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا تُخْزِنِى يَوْمَ
يُبْعَثُونَ ﴿٨٧﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ مَالٌ وَلَا بَنُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا مَنْ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلْبٍ
سَلِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأُزْلِفَتِ ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٩٠﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ لِلْغَاوِينَ
﴿٩١﴾ وَقِيلَ لَهُمْ أَيْنَمَا كُنتُمْ تَعْبُدُونَ ﴿٩٢﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ هَلْ يَنصُرُونَكُمْ
أَوْ يَنتَصِرُونَ ﴿٩٣﴾ فَكُبْكِبُوا۟ فِيهَا هُمْ وَٱلْغَاوُۥنَ ﴿٩٤﴾ وَجُنُودُ إِبْلِيسَ
أَجْمَعُونَ ﴿٩٥﴾ قَالُوا۟ وَهُمْ فِيهَا يَخْتَصِمُونَ ﴿٩٦﴾ تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِى
ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٩٧﴾ إِذْ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٨﴾ وَمَآ أَضَلَّنَآ
إِلَّا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٩٩﴾ فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ ﴿١٠٠﴾ وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٍ ﴿١٠١﴾
فَلَوْ أَنَّ لَنَا كَرَّةً فَنَكُونَ مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠٢﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٠٣﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٠٤﴾ كَذَّبَتْ
قَوْمُ نُوحٍ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٠٥﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ نُوحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٠٦﴾
إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ
عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ
وَأَطِيعُونِ ﴿١١٠﴾ ۞ قَالُوٓا۟ أَنُؤْمِنُ لَكَ وَٱتَّبَعَكَ ٱلْأَرْذَلُونَ ﴿١١١﴾

حكمه بيت شواي كسانيه جمعه بعدفتي إذ لدعمله دمكات).

لغيفتي (٩٢) صورتي (النحل) قال عائشة (رضي الله عنها): (كان النبي (ﷺ): أحب الدين إليه ما داوم عليه صاحبه) (رواه البخاري). عائشه (رمزاي خواي لي بن) دعتي (خاوخمي مسلمين) ميشاري و عبادت يالاي پيغمبر ئهو ميشاري به بهر خاترى كهسيري بهرده وام بيت).

لغيفتي (١٢٨) صورتي (النحل): قال رسول الله (ﷺ): (أكمل المؤمنين إيمانا أحسنهم خلقا، وخياركم خياركم لنسائهم) (رواه الترمذي) پيغمبر (ﷺ) فهرمويتي: (ئيمانترين باوەڕداران كه ئهخلاقيان لهوانتر جوانتر بيت وه چاكترينتان چاكترينتانه بۆ ژنهكانيان).

لغيفتي (١٨) صورتي (الأعراف): قال عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه): قال رسول الله (ﷺ): (يا حسي، يا قوام بك

﴿وَٱجۡعَل لِّي لِسَانَ صِدۡقٖ فِي ٱلۡأٓخِرِينَ﴾ وە یارمەتیم بدە بۆ ئەوەی لە نەوەکانی داهاتوودا ناوبانگی چاکەم هەبێت. ٨٤) ﴿وَٱجۡعَلۡنِي مِن وَرَثَةِ جَنَّةِ ٱلنَّعِيمِ﴾ وە لە بەهەشتی پڕ نازو نیعمەتدا بمکە بە میراتگری. ٨٥) ﴿وَٱغۡفِرۡ لِأَبِيٓ﴾ وە لە هەڵەکانی باوکم خۆش ببە ﴿إِنَّهُۥ كَانَ مِنَ ٱلضَّآلِّينَ﴾ چونکە ئەویش لە گومڕایانە بوو. ٨٦) ﴿وَلَا تُخۡزِنِي يَوۡمَ يُبۡعَثُونَ﴾ وە ئەو ڕۆژەی خەڵک زیندوو دەکرێنەوە سەرشۆڕم مەکە. ٨٧) ﴿يَوۡمَ لَا يَنفَعُ مَالٞ وَلَا بَنُونَ﴾ ڕۆژێک کە سامان و منداڵ هیچ سوودێکی نابێت. ٨٨) ﴿إِلَّا مَنۡ أَتَى ٱللَّهَ بِقَلۡبٖ سَلِيمٖ﴾ بێجگە لەوەی کە بێت بە خزمەتی خوا بە دڵێکی ساغ و پاک و خاوێنەوە. ٨٩) ﴿وَأُزۡلِفَتِ ٱلۡجَنَّةُ لِلۡمُتَّقِينَ﴾ وە (لەو ڕۆژەدا) بەهەشت نزیک دەخرێتەوە بۆ پارێزکاران و لەخوا ترسان. ٩٠) ﴿وَبُرِّزَتِ ٱلۡجَحِيمُ لِلۡغَاوِينَ﴾ دۆزەخیش دەردەخرێت (و ئاشکرا دەکرێت) بۆ گومڕایان. ٩١) ﴿وَقِيلَ لَهُمۡ﴾ وە پێیان دەوترێت ﴿أَيۡنَ مَا كُنتُمۡ تَعۡبُدُونَ﴾ کوان ئەوانەی کە تۆوە دەتانپەرستن. ٩٢) ﴿مِن دُونِ ٱللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا ﴿هَلۡ يَنصُرُونَكُمۡ أَوۡ يَنتَصِرُونَ﴾ ئایا یارمەتیتان دەدەن یا یارمەتی خۆیان دەدەن. ٩٣) ﴿فَكُبۡكِبُواْ فِيهَا هُمۡ وَٱلۡغَاوُۥنَ﴾ ئینجا هەموو ئەوانە (پەرستراوان) و گومڕایان سەر بەرو خوار فڕێ دەدرێنە دۆزەخەوە. ٩٤) ﴿وَجُنُودُ إِبۡلِيسَ أَجۡمَعُونَ﴾ هەروەها هەموو سەربازانی شەیتان. ٩٥) ﴿قَالُواْ وَهُمۡ فِيهَا يَخۡتَصِمُونَ﴾ (بەت پەرستان) لەکاتێکدا لەدۆزەخ دا شەڕە قسەو ئاژاوەیانە (لەگەڵ پەرستراوەکانیان دا) دەڵێن. ٩٦) ﴿تَٱللَّهِ إِن كُنَّا لَفِي ضَلَٰلٖ مُّبِينٍ﴾ سوێند بەخوا ئێمە لەگومڕایی یەکی ئاشکرادا بووین. ٩٧) ﴿إِذۡ نُسَوِّيكُم بِرَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ کاتێک ئێوەمان دەبردە ڕیزی پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٩٨) ﴿وَمَآ أَضَلَّنَآ إِلَّا ٱلۡمُجۡرِمُونَ﴾ کەس ئێمەی گومڕا نەکرد تاوانبارانی نەبێت. ٩٩) ﴿فَمَا لَنَا مِن شَٰفِعِينَ﴾ وەهیچ نکاکارێ بۆ ئێمە نی یە. ١٠٠) ﴿وَلَا صَدِيقٍ حَمِيمٖ﴾ وە هیچ هاوڕێیەکی دڵسۆزمان نیە. ١٠١) ﴿فَلَوۡ أَنَّ لَنَا كَرَّةٗ﴾ خۆزگە جارێکی تر بگەڕابنایەتەوە (بۆ دنیا) ﴿فَنَكُونَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ﴾ ئەوسا لەباوەڕداران دەبووین. ١٠٢) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَأٓيَةٗ﴾ بەڕاستی لەوەدا (باسکرا) پەندو بەڵگە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكۡثَرُهُم مُّؤۡمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٠٣) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلۡعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر پەروەردگارت زاڵو میهرەبانە. ١٠٤) ﴿كَذَّبَتۡ قَوۡمُ نُوحٍ ٱلۡمُرۡسَلِينَ﴾ گەلی نووح(ﷺ) پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا (بەوانیان پێ ناکرێن). ١٠٥) ﴿إِذۡ قَالَ لَهُمۡ أَخُوهُمۡ نُوحٌ﴾ کاتێ کەنووحی برایان پێی ووتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا ناترسن لەخوا (خۆتان ناپارێزن). ١٠٦) ﴿إِنِّي لَكُمۡ رَسُولٌ أَمِينٞ﴾ بێگومان من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆتان. ١٠٧) ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێڕایەڵی من بکەن. ١٠٨) ﴿وَمَآ أَسۡـَٔلُكُمۡ عَلَيۡهِ مِنۡ أَجۡرٍ﴾ وە من داوای هیچ کرێیەکتان لێ ناکەم لەسەر ئەو (پێغەمبوونیی کەمنەتان) ﴿إِنۡ أَجۡرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ﴾ (چونکە) پاداشتی من تەنها لەسەر پەروەردگاری جیهانیانە. ١٠٩) ﴿فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێڕایەڵی من بکەن. ١١٠) ﴿قَالُوٓاْ أَنُؤۡمِنُ لَكَ﴾ ووتیان ئایا (چۆن) باوەڕ بەتۆ بێنین ﴿وَٱتَّبَعَكَ ٱلۡأَرۡذَلُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوانەی شوێنت کەوتون پەستترین کەسن (هەژارو نامۆ نەفامن). ١١١)

قَالَ وَمَا عِلْمِي بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١١٢﴾ إِنْ حِسَابُهُمْ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّي
لَوْ تَشْعُرُونَ ﴿١١٣﴾ وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٤﴾ إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُبِينٌ
﴿١١٥﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا نُوحُ لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ ﴿١١٦﴾ قَالَ
رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ ﴿١١٧﴾ فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا وَنَجِّنِي وَمَنْ
مَعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١١٨﴾ فَأَنْجَيْنَاهُ وَمَنْ مَعَهُ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ
﴿١١٩﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ ﴿١٢٠﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ ﴿١٢١﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٢٢﴾ كَذَّبَتْ
عَادٌ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٢٣﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٢٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٢٦﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٢٧﴾ أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ
آيَةً تَعْبَثُونَ ﴿١٢٨﴾ وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ ﴿١٢٩﴾
وَإِذَا بَطَشْتُمْ بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ ﴿١٣٠﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٣١﴾
وَاتَّقُوا الَّذِي أَمَدَّكُمْ بِمَا تَعْلَمُونَ ﴿١٣٢﴾ أَمَدَّكُمْ بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ ﴿١٣٣﴾
وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٣٤﴾ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١٣٥﴾ قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُنْ مِنَ الْوَاعِظِينَ ﴿١٣٦﴾

- آثر في جنبه فقال: يارسول الله ، لمن اتبعك انك ياسفاء؟ فقال: (سالي و للدنيا؟ ما أنا إلا كراكب استظل تحت شجرة ثم راح وتركها) الإيواء القرطبي. معنى لكي يكون معجزة لنوح: (يتلمسون عثرة) لعلهم يجدون عليه ما يعيبونه به، يافسان لا تفسد فسادا و شوقني قاسيون و نار، معجزة بعد تكذيبهم لهود، ويوشان شاي يتلمسون عثرة، خاوزكه (ز) خوزكي

ئەرمان بۆ ئافاندنی؟ یتلمسون فی مرسوری؛ (من جیم ئەمریانەلیه من موئامن ئاگەهی یه؟ من ئەمریانەلا ئەمنا ویه و راخ سەرلیه وام (ئەمر کەریما) جیرویکه سڤیری مرسنلله و یانی ماریه‌که بویه و بەجوری چاکن).

ئایەتی (٢٤) سورەتی (الاسراء) قال رسول الله (ﷺ): (إن أحق الناس بحسن الصحبة يوم القيامة الرجل يلتفي إلى المرأة و تلتفي إليه ثم يفشي سرها) الإيواء سلفي. یتلمسبەری خوا (ﷻ) فەرمووی:-

﴿إِن رَبِّي لَطِيفٌ لِّمَا يَشَاءُ﴾ (یوسف (١٠٠)) وەتەی من چاوزام ئەوانەچی کرەوەیەك دەکەن. ١١٢) ﴿إِنَّهُ حَكِيمٌ إِنَّهُ عَلِيمٌ﴾ پرسیەنەوەیان تەنها لەسەر پەروەردگارمە ﴿لَوْ تَشْعُرُونَ﴾ ئەگەر تێبوە هەست بکەن (یزانن). ١١٣) ﴿وَمَا أَنَا بِطَارِدِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و من دەر کەری باوەڕداران نیم. ١١٤) ﴿إِنْ أَنَا إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ من تەنیا ترسێنەرێکی پڕوون کەرەوەم. ١١٥) ﴿قَالُوا لَئِن لَّمْ تَنتَهِ يَا نُوحُ﴾ ووتیان ئەی نووح ئەگەر کۆتایی نەهێنی (لەم کاری بانگەوازەت) ﴿لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمَرْجُومِينَ﴾ بێگومان لەبەرد باران کراوان دەبی. ١١٦) ﴿قَالَ رَبِّ إِنَّ قَوْمِي كَذَّبُونِ﴾ (نووح) ووتی: ئەی پەروەردگارم بێ گومان گەلەکەم بەدرۆیان پێ نەکرم. ١١٧) ﴿فَافْتَحْ بَيْنِي وَبَيْنَهُمْ فَتْحًا﴾ کەواتە لەنێوان من و ئەواندا حوکم بدە بەحوکم دانێکی بەکجاری ﴿وَنَجِّنِي وَمَن مَّعِيَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و من و ئەو باوەڕدارانەی لەگەڵمدان رزگار بکە. ١١٨) ﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَمَن مَّعَهُ﴾ ئێمەش نووح و ئەو کەسانەی لەگەڵی بوو رزگارمان کردن (لەغەنکان) ﴿فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ لەو کەشتی یەی کەپڕ گراو بوو (لەرزق و مەسور جۆرە گیانداریك). ١١٩) ﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا بَعْدُ الْبَاقِينَ﴾ لەپاشان لەدوا (رزگار کردنی ئیماندارانی) ئەوانەی کەسانەوە نوقمیان کردن (لە ئاوی تۆفانەکەدا). ١٢٠) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا (باسکرا) بەڵگەیەکی گەورەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٢١) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی هەر پەروەردگارت زاڵی بەبەزەییە. ١٢٢) ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ الْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی عاد پێغەمبەرانی (خوا)یان بە دروێن دانا (باوەڕیان پێ نەکردن). ١٢٣) ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ هُودٌ﴾ کاتێن هوود(ﷺ)ی برایان پێی ووتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا خۆتان ناپارێزن (لەسزای خوا). ١٢٤) ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بێگومان من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٢٥) ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێ رایەڵی من بگەن. ١٢٦) ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ کرێیەك لەئێوە داوا ناکەم لەسەر ئەم (گەیاندنی بانگەوازە) ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگاری جیهانیانە. ١٢٧) ﴿أَتَبْنُونَ بِكُلِّ رِيعٍ آيَةً تَعْبَثُونَ﴾ ئایا ئێوە لەهەموو هەوێنێکی بەرزای سەرەڕێگا) بورجێك دروست دەکەن بەبێ هوودە. ١٢٨) ﴿وَتَتَّخِذُونَ مَصَانِعَ﴾ وە چەند کۆشك و قەڵایی بەهێز (کارگە) دروست دەکەن ﴿لَعَلَّكُمْ تَخْلُدُونَ﴾ بەو ئومێدەی هەر بمێنێتەوە ئەمن. ١٢٩) ﴿وَإِذَا بَطَشْتُم﴾ وە هەر کاتێ دەست بوە هێنن ﴿بَطَشْتُمْ جَبَّارِينَ﴾ ستەمکارانە دەبی دەوە هێنن. ١٣٠) ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە (لەسزای خوا) خۆتان بپارێزن و گوێ رایەڵی من بکەن. ١٣١) ﴿وَاتَّقُوا الَّذِي﴾ وە لە(سزای) ئەو خوایە خۆتان بپارێزن ﴿أَمَدَّكُم بِمَا تَعْلَمُونَ﴾ کەخۆتان دەزانن چی پێ بەخشیون. ١٣٢) ﴿أَمَدَّكُم بِأَنْعَامٍ وَبَنِينَ﴾ ئاژەڵ و منداڵ و. ١٣٣) ﴿وَجَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ باخ و کانیاوی بۆدەی پێ داون. ١٣٤) ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ﴾ بەڕاستی من دەترسم دووچارتان بێ ﴿عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ سزای ڕۆژێکی زۆر گەورە(ی ئاوارو پڕ لەسز). ١٣٥) ﴿قَالُوا سَوَاءٌ عَلَيْنَا﴾ ووتیان (بەهوود (ﷺ)) لای ئێمە یەکسانە ﴿أَوَعَظْتَ أَمْ لَمْ تَكُن مِّنَ الْوَاعِظِينَ﴾ ئامۆژگاری بکەیت یا ئامۆژگاری نەکەیت. ١٣٦)

إِنْ هَٰذَآ إِلَّا خُلُقُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣٧﴾ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿١٣٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَهْلَكْنَٰهُمْ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٤٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿١٤١﴾ إِذْ قَالَ
لَهُمْ أَخُوهُمْ صَٰلِحٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٤٢﴾ إِنِّى لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٤٣﴾
فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٤٤﴾ وَمَآ أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ ۖ إِنْ أَجْرِىَ
إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٤٥﴾ أَتُتْرَكُونَ فِى مَا هَٰهُنَآ ءَامِنِينَ ﴿١٤٦﴾
فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ ﴿١٤٧﴾ وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ ﴿١٤٨﴾
وَتَنْحِتُونَ مِنَ ٱلْجِبَالِ بُيُوتًا فَٰرِهِينَ ﴿١٤٩﴾ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ
﴿١٥٠﴾ وَلَا تُطِيعُوٓا۟ أَمْرَ ٱلْمُسْرِفِينَ ﴿١٥١﴾ ٱلَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ
وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿١٥٢﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّمَآ أَنتَ مِنَ ٱلْمُسَحَّرِينَ ﴿١٥٣﴾ مَآ أَنتَ
إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا فَأْتِ بِـَٔايَةٍ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿١٥٤﴾ قَالَ
هَٰذِهِۦ نَاقَةٌ لَّهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿١٥٥﴾ وَلَا تَمَسُّوهَا
بِسُوٓءٍ فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٥٦﴾ فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا۟
نَٰدِمِينَ ﴿١٥٧﴾ فَأَخَذَهُمُ ٱلْعَذَابُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَةً ۖ وَمَا كَانَ
أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٥٨﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٥٩﴾

ـ(بەڕاستی ئەمە
کەسانەی کە لە
پێشەوە بوون یا لای
خوا خەڵکانێکن
پێشەوان)ـ مەبەست
پەیامبرانە لەگەڵ
خۆیانەوە بووە
بۆ پاشان خەڵکی
کافرەکە ئاشکرا
بکات و پاسی بکات
بۆ خەڵکی.

ئایەتی (٢٦)
سورەتی
(الاسراء): قال
النبي (ﷺ): (إن
العبد ليتكلم
بالكلمة ما يتبين
فيها يزل بها إلى
النار أبعد ما بين
المشرق و المغرب)
(متفق عليه).
پێغەمبەر (ﷺ)
فەرمووی: (بێگومان سزادەی بەندێ بێ ئەوەی بیری لێ بکاتەوە بە هۆیەوە بەتەختەزەوی دوورەی
نێوانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا ڕادەبڕێ بەهۆیێتە خوارەوە بۆ ناو دۆزەخ).
ئایەتی (٢١٤) سورەتی (الاسراء): قالت عائشة (رضي الله عنها): (كان النبي (ﷺ) يقوم في الليل حتى
تتفطر قدماه، فقلت له: لم تصنع هذا يا رسول الله، وقد غفر الله ما تقدم من ذنبك وما تأخر؟ قال: أفلا

﴿إِنَّ هَٰذَا إِلَّا خُلُقُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەمە(ی ئێوە هێناوتە) تەنها دروو دەلەسەی پێشینانە. ١٣٧)﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾وە ئێمە سزا نادرێین. ١٣٨) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَهْلَكْنَاهُمْ﴾ ئینجا باوەڕیان پێ نەهێنا بۆیە ئێمەش لەناومان بردن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بێگومان لەوەدا (باسکرا) نیشانەی گەورە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆر بەیان باوەڕدار نەبوون. ١٣٩)﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر پەروەردگارت بەدەسەڵات و بەبەزەیی یە. ١٤٠)﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ الْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی سەمود پێغەمبەرانیان بەدرۆزن زانی. ١٤١) ﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ صَالِحٌ﴾ کاتێن صالح(علیه السلام) برایان پێی ووتن ﴿أَلَا تَتَّقُونَ﴾ ئایا (لەسزای خوا) خۆتان ناپارێزن ١٤٢) ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆتان. ١٤٣) ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ دەی لەخوا بترسن و گوێ رایەڵی من بکەن. ١٤٤)﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ و من هیچ کرێ و پاداشتێک لەسەر ئەم (پێغەمبەرێتی یە) لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ کرێ و پاداشتی من تەنها لای پەروەردگاری جیهانیانە. ١٤٥)﴿أَتَتْرَكُونَ فِي مَا هَاهُنَا آمِنِينَ﴾ (وا دەزانن) وازتان لێ دەهێنرێ لەدنیادا بەهێمنی (دەژین). ١٤٦)﴿فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ لەناو باخات و کانیاوی زۆردا. ١٤٧)﴿وَزُرُوعٍ وَنَخْلٍ طَلْعُهَا هَضِيمٌ﴾ وە لەناو کشتوکاڵی زۆر باخاتی دار خورمای میوە گەیوودا. ١٤٨)﴿وَتَنْحِتُونَ مِنَ الْجِبَالِ بُيُوتًا فَارِهِينَ﴾وە لەچیاکان دا خانوو دادەتاشن زۆر بەلێزانانە. ١٤٩)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لە(سزای) خوا بترسن و گوێ رایەڵی من بکەن. ١٥٠)﴿وَلَا تُطِيعُوا أَمْرَ الْمُسْرِفِينَ﴾ وە گوێ رایەڵی زیادە ڕەوان مەکەن. ١٥١)﴿الَّذِينَ يُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوانەی خراپەکاری دەکەن لەزەوی دا ﴿وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ وە کردەوەی چاک ناکەن. ١٥٢)﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ﴾ ووتیان (بەصالح(علیه السلام)) تۆ تەنها یەکێکی لە جادوو لێکراوان. ١٥٣) ﴿مَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ تۆ تەنها مرۆڤێکی وەک ئێمە ﴿فَأْتِ بِآيَةٍ إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ دەی ئایەت و موعجیزەیەکمان بۆ بێنە ئەگەر لەڕاست گۆیانی. ١٥٤) ﴿قَالَ هَٰذِهِ نَاقَةٌ﴾ (صالح (علیه السلام)) ووتی ئەم وشترە مێینە (موعجیزە)یە ﴿لَهَا شِرْبٌ وَلَكُمْ شِرْبُ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ تاو خواردنەوە ڕۆژێک بۆ ئەوەو ڕۆژێکیش بۆ ئێوەیە. ١٥٥) ﴿وَلَا تَمَسُّوهَا بِسُوءٍ﴾ دەستی بۆ مەبەن بەخراپە ﴿فَيَأْخُذَكُمْ عَذَابُ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ ئەگینا سزای تۆڵەی ڕۆژێکی گەورە تووشتان دێت. ١٥٦)﴿فَعَقَرُوهَا فَأَصْبَحُوا نَادِمِينَ﴾ کەچی ئەوان سەربان بڕی، ئەوسا پەشیمان بوونەوە (لەترسی تۆڵەی خوا). ١٥٧)﴿فَأَخَذَهُمُ الْعَذَابُ﴾ ئینجا سزای تۆڵە ئەوانی گرت ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڕاستی لەمەدا (باسکرا) نیشانەیەکی گەورە هەیە بەڵام زۆر بەیان باوەڕدار نەبوون. ١٥٨) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان پەروەردگارت زاڵ و بەبەزەیی یە. ١٥٩)

كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٦٠﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ
﴿١٦١﴾ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٦٢﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٤﴾
أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ ﴿١٦٥﴾ وَتَذَرُونَ مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ
مِنْ أَزْوَاجِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ ﴿١٦٦﴾ قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ
لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ ﴿١٦٧﴾ قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ ﴿١٦٨﴾
رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٩﴾ فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٧٠﴾
إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٧١﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٧٢﴾ وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ
مَطَرًا فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ ﴿١٧٣﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ
مُؤْمِنِينَ ﴿١٧٤﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٧٥﴾ كَذَّبَ أَصْحَابُ
لْأَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧٦﴾ إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٧٧﴾ إِنِّي لَكُمْ
رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٧٨﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٧٩﴾ وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ
مِنْ أَجْرٍ إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٠﴾ ۞ أَوْفُوا الْكَيْلَ وَلَا
تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ ﴿١٨١﴾ وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ ﴿١٨٢﴾
وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ ﴿١٨٣﴾

- ئەکەون هیچیان هەڵنەگرتبوو (هیچ ئامۆژگارییەکیان وەرنەگرت) هاتیشە (وەزای خوارەوە) بۆ وتنی:

پێغەمبەر (ﷺ) ئەمەی بۆ وتن کە ئێوە شانەی دەکەنە شاخەکانی سەر ڕێگا بۆ ڕاوکردنی ڕێبواران، هاتیش بەسەر وتەی بڕیار دا بۆ شانەی دەکەنیت و خۆت ماندوو دەکەنیت، لە کاتێکدا خوا لە ئێوەی ڕابردوو کەلەکانی پێغەمبەرانی و پاشت خۆش بووە، فەرمووی: دەی هێشوش بەدەیەکی سوریاس کەوتار بەیەوە.

فایدەی (١٠٩) سورەتی (الشعراء): قال رسول الله (ﷺ): (ليس شيء أحب إلى الله تعالى من قطرتين و أثرين: قطرة من دموع في خشية الله، و قطرة دم تهراق في سبيل الله، وأما الأثران فأثر في سبيل الله تعالى، وأثر في فريضة من فرائض الله تعالى) رواه الترمذي. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی (هیچ شتێک لای خوا خۆشەویستتر نی یە لە دوو دڵۆپ و دوو شوێنەوارێ شوێن پێ: دڵۆپێ فرمێسک لە چاوێ بێت لە ترسی خوا-

﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ الْمُرْسَلِينَ﴾ گەلی لووط پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا. ١٦٠)﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ أَخُوهُمْ لُوطٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ لووطی برایان (عليه السلام) ووتی پێیان ئایا ئێوە لەخوا ناترسن خۆتا پارێزن. ١٦١) ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٦٢)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەواتە لەخوا بترسن و گوێ ڕایەڵی من بکەن. ١٦٣)﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ پاداشتێک لەسەر (پێغەمبەر ئێتێکەم) لەئێوە داوا ناکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگای جیهانیانە. ١٦٤)﴿أَتَأْتُونَ الذُّكْرَانَ مِنَ الْعَالَمِينَ﴾ ئایا لەناو (هەموو خەڵکی) جیهانیاندا ئێوە نێر بازی دەکەن. ١٦٥)﴿وَتَذَرُونَ﴾ وە وازدێنن ﴿مَا خَلَقَ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ﴾ لەو هاوسەرانەتان کەپەروەردگارتان بۆی دروست کردون ﴿بَلْ أَنْتُمْ قَوْمٌ عَادُونَ﴾ نەخێر بەڵکو ئێوە کۆمەڵێکن دەرچوو لەسنوری ئارەزوو. ١٦٦)﴿قَالُوا لَئِنْ لَمْ تَنْتَهِ يَا لُوطُ﴾ ووتیان: بەڕاستی ئەی لووط ئەگەر واز نەهێنی (لەم کارەت) ﴿لَتَكُونَنَّ مِنَ الْمُخْرَجِينَ﴾ بێگومان لەدەرکراوان دەبیت (لەم خاکە). ١٦٧) ﴿قَالَ إِنِّي لِعَمَلِكُمْ مِنَ الْقَالِينَ﴾ (لووط) ووتی بێگومان من زۆر قەڵس و بێزارم لەو کردەوەتان (نێربازی). ١٦٨) ﴿رَبِّ نَجِّنِي وَأَهْلِي مِمَّا يَعْمَلُونَ﴾ ئەی پەروەردگارم خۆم و ماڵ و خێزانم ڕزگار بکە لە(تۆڵەی) ئەو کردەوەی ئەوان دەیکەن. ١٦٩)﴿فَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ﴾ ئینجا ئێمەش لووط و هەموو خێزانەکەیمان ڕزگار کرد. ١٧٠) ﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ بێجگە لەپیرە ژنێ (خێزانی لووط) کە لەجێماوان (تیاچوان) بوو. ١٧١) ﴿ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان لەناو برد. ١٧٢)﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا﴾ وە بارانێکمان (لەبەرد) بەسەریاندا باراند ﴿فَسَاءَ مَطَرُ الْمُنْذَرِينَ﴾ ئینجا ئای چ خراپ بوو بارانی ترسێنراوەکان. ١٧٣)﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەمەدا (باسکرا) پەندێکی گەورە هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆربەیان باوەڕدار نەبوون. ١٧٤) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان پەروەردگارت زاڵ و میهرەبانە. ١٧٥) ﴿كَذَّبَ أَصْحَابُ لَيْكَةِ الْمُرْسَلِينَ﴾ خاوەنی باخاتە چڕو پڕەکانیش پێغەمبەرانیان بەدرۆزن دانا. ١٧٦)﴿إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ شوعەیب(عليه السلام) پێی ووتن: ئایا خۆتان ناپارێزن و لەخوا ناترسن. ١٧٧)﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمینم بۆ ئێوە. ١٧٨)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ﴾ کەوابوو لەخوا بترسن و گوێڕایەڵی من بکەن. ١٧٩) ﴿وَمَا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ وە من هیچ کرێ و پاداشتێ لەئێوە داوا ناکەم لەسەر پێغەمبەرایەتیەکەم ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَىٰ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ پاداشتی من تەنها لای پەروەردگای جیهانیانە. ١٨٠)﴿أَوْفُوا الْكَيْلَ﴾ ڕێک و ڕاست پێوانە بکە ﴿وَلَا تَكُونُوا مِنَ الْمُخْسِرِينَ﴾ وە لەزیان دەران مەبن (لەپێوانەدا ناتەواو بیپێون). ١٨١)﴿وَزِنُوا بِالْقِسْطَاسِ الْمُسْتَقِيمِ﴾ وە بەتەرازوویەکی ڕاست و ڕێک کێشانە بکەن. ١٨٢) ﴿وَلَا تَبْخَسُوا النَّاسَ أَشْيَاءَهُمْ﴾ و کەم و کوڕی مەکەن لەشتەکانی خەڵکیدا (هیچ تاڤێکیان زێر پێ مەخەن) ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ وە ڕۆمەچن لەزەویدا بەخراپەکاریتان. ١٨٣)

وَاتَّقُوا الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٨٤﴾ قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ
مِنَ الْمُسَحَّرِينَ ﴿١٨٥﴾ وَمَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ
الْكَاذِبِينَ ﴿١٨٦﴾ فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ إِن كُنتَ
مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿١٨٧﴾ قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨٨﴾ فَكَذَّبُوهُ
فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿١٨٩﴾
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٩٠﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ
الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿١٩١﴾ وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٩٢﴾ نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ
الْأَمِينُ ﴿١٩٣﴾ عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ ﴿١٩٤﴾ بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ
مُّبِينٍ ﴿١٩٥﴾ وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ ﴿١٩٦﴾ أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ آيَةً أَن يَعْلَمَهُ
عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ ﴿١٩٧﴾ وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ ﴿١٩٨﴾
فَقَرَأَهُ عَلَيْهِم مَّا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ ﴿١٩٩﴾ كَذَٰلِكَ سَلَكْنَاهُ
فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٠٠﴾ لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ
الْأَلِيمَ ﴿٢٠١﴾ فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٠٢﴾ فَيَقُولُوا
هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ ﴿٢٠٣﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿٢٠٤﴾ أَفَرَأَيْتَ
إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ ﴿٢٠٥﴾ ثُمَّ جَاءَهُم مَّا كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٢٠٦﴾

- دڵنیەرێ خۆتی بەرامبەر لە پێگەی خوادا ، دوور خۆتی پێبپارێزە ، خۆتی پێبپارێزان ئەوەیە لە جیهاد و پێگای خوا ی گەورەدا بێت ، خۆتی پێبپارێزان لەبەرچاو هێنانی قیامەتێکە لەدەرکانی خوای گەورەدا بێت).

فەرهەنگی (١٩١) سورەتی (الإسراء): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله ليرضى عن العبد يأكل الأكلة فيحمده عليها ويشرب الشربة فيحمده عليها) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوا لەبەندە رازی دەبێ بەخواردنێک دەیخوات و دوپاسی خوای لەسەر دەکات و بەخواردنەوەیەک دەیخواتەوە دوپاسی خوای لەسەر دەکات).

فەرهەنگی (٢٠) سورەتی (الكهف): قال رسول الله (ﷺ): (ما من مسلم يغرس غرساً إلا كان ما **أكل** منه له **صدقة** وما سرق منه له صدقة ولا يرزؤه أحد إلا كان له صدقة) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ):

﴿وَاتَّقُوا الَّذِي﴾ وە بترسن لەو زاتەی ﴿خَلَقَكُمْ وَالْجِبِلَّةَ الْأَوَّلِينَ﴾ کە ئێوەو خەڵکانی پێشوویشی دروست کردووە. ١٨٤)﴿قَالُوا إِنَّمَا أَنتَ مِنَ الْمُسَحَّرِينَ﴾ ووتیان تۆ تەنها لەجادوو لێ کراوانی. ١٨٥)﴿وَمَا أَنتَ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ وە تۆ تەنها مرۆڤێکی وەک ئێمەی ﴿وَإِن نَّظُنُّكَ لَمِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ و بەڕاستی ئێمە واگومانت پێ دەبەین لەدرۆزانان بیت. ١٨٦) ﴿فَأَسْقِطْ عَلَيْنَا كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ دەی چەند پارچەیەک لەئاسمان بخەرە خوارەوە بەسەرماندا ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەڕاست گۆیانی. ١٨٧)﴿قَالَ رَبِّي أَعْلَمُ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ (شوعەیب) ووتی پەروەردگارم چاک دەزانێ بەهەر کردەوەیەک کەدەیکەن. ١٨٨)﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ ئینجا شوعەیب یان بەدرۆزن زانی ﴿فَأَخَذَهُمْ عَذَابُ يَوْمِ الظُّلَّةِ﴾ بەو هۆیەوە سزای رۆژی سێبەر(ی هەور) گرتنی ﴿إِنَّهُ كَانَ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ بەڕاستی ئەو سزایە سزای رۆژێکی زۆر گەورە بوو. ١٨٩) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بێگومان لەمەدا (باسکرا) بەڵگەیەکی بەهێز هەیە ﴿وَمَا كَانَ أَكْثَرُهُم مُّؤْمِنِينَ﴾ بەڵام زۆریەیان باوەڕدار نەبوون. ١٩٠) ﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ وە بەڕاستی پەروەردگارت هەر ئەوە زاڵ و بەبەزەیی. ١٩١) ﴿وَإِنَّهُ لَتَنزِيلُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ و بەڕاستی ئەم (قورئان)ە دابەزێنراوی پەروەردگاری جیهانیانە. ١٩٢)﴿نَزَلَ بِهِ الرُّوحُ الْأَمِينُ﴾ جوبرەئیلی ئەمین هێنایە خوارەوە. ١٩٣)﴿عَلَىٰ قَلْبِكَ لِتَكُونَ مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾ بۆ سەردڵی تۆ بۆ ئەوەی لەترسێنەران بی. ١٩٤)﴿بِلِسَانٍ عَرَبِيٍّ مُّبِينٍ﴾ بەزمانێکی عەرەبی روون و رەوان. ١٩٥) ﴿وَإِنَّهُ لَفِي زُبُرِ الْأَوَّلِينَ﴾ وە بەڕاستی (باسی قورئان) لەکتێبی پێغەمبەرە پێشووەکاندا هەیە. ١٩٦)﴿أَوَلَمْ يَكُن لَّهُمْ آيَةً﴾ ئایا ئەمە بەڵگەیەکی روون نەبوو بۆیان (بۆ کافرانی قوڕەیش)﴿أَن يَعْلَمَهُ عُلَمَاءُ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ کەزانایانی بەنی ئیسرائیل ئەو (دەنگ و باسی قورئان)ە دەزانن. ١٩٧)﴿وَلَوْ نَزَّلْنَاهُ عَلَىٰ بَعْضِ الْأَعْجَمِينَ﴾ ئەگەر ئێمە ئەو (قورئانە)مان بناردایەتە خوارەوە بۆ سەر کەسێکی عەجەمی. ١٩٨) ﴿فَقَرَأَهُ عَلَيْهِم﴾ ئینجا بیخوێنرایەتەوەبەسەریاندا (پێ باوەڕانی مەککە) ﴿مَّا كَانُوا بِهِ مُؤْمِنِينَ﴾ باوەڕیان پێ نەدەهێنا. ١٩٩)﴿كَذَٰلِكَ سَلَكْنَاهُ فِي قُلُوبِ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئا بەو جۆرە ئەو (قورئان)مان خستۆتە ناو دڵی تاوانبارانەوە. ٢٠٠)﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ کەچی هەر باوەڕی پێ ناهێنن ﴿حَتَّىٰ يَرَوُا الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ هەتا سزای سەخت بەچاوی خۆیان دەبینن (جا باوەڕ دێنن). ٢٠١) ﴿فَيَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ ئەویش لە ناکاودا دێت بۆیان کەئەوان هەستی پێ ناکەن. ٢٠٢) ﴿فَيَقُولُوا هَلْ نَحْنُ مُنظَرُونَ﴾ ئەوسا ئەڵێن ئا خۆ مۆڵەتمان پێ دەدرێ. ٢٠٣)﴿أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ﴾ دەی ئایا ئەوان پەلەی سزای ئێمەیانە. ٢٠٤)﴿أَفَرَأَيْتَ إِن مَّتَّعْنَاهُمْ سِنِينَ﴾ تۆ پێم بڵێ ئەگەر چەند ساڵێ بەخۆشی بیان ژێنین. ٢٠٥) ﴿ثُمَّ جَاءَهُم مَّا كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ لە پاشان ئەو سزایەی کەلێی ترسێنرا بوون بێت بۆیان. ٢٠٦)

مَآ أَغۡنَىٰ عَنۡهُم مَّا كَانُواْ يُمَتَّعُونَ ﴿٢٠٧﴾ وَمَآ أَهۡلَكۡنَا مِن قَرۡيَةٍ إِلَّا
لَهَا مُنذِرُونَ ﴿٢٠٨﴾ ذِكۡرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٠٩﴾ وَمَا تَنَزَّلَتۡ بِهِ
ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢١٠﴾ وَمَا يَنۢبَغِي لَهُمۡ وَمَا يَسۡتَطِيعُونَ ﴿٢١١﴾ إِنَّهُمۡ
عَنِ ٱلسَّمۡعِ لَمَعۡزُولُونَ ﴿٢١٢﴾ فَلَا تَدۡعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ فَتَكُونَ
مِنَ ٱلۡمُعَذَّبِينَ ﴿٢١٣﴾ وَأَنذِرۡ عَشِيرَتَكَ ٱلۡأَقۡرَبِينَ ﴿٢١٤﴾ وَٱخۡفِضۡ
جَنَاحَكَ لِمَنِ ٱتَّبَعَكَ مِنَ ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿٢١٥﴾ فَإِنۡ عَصَوۡكَ فَقُلۡ إِنِّي
بَرِيٓءٞ مِّمَّا تَعۡمَلُونَ ﴿٢١٦﴾ وَتَوَكَّلۡ عَلَى ٱلۡعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٢١٧﴾ ٱلَّذِي
يَرَىٰكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٢١٨﴾ وَتَقَلُّبَكَ فِي ٱلسَّٰجِدِينَ ﴿٢١٩﴾ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلسَّمِيعُ
ٱلۡعَلِيمُ ﴿٢٢٠﴾ هَلۡ أُنَبِّئُكُمۡ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ ٱلشَّيَٰطِينُ ﴿٢٢١﴾ تَنَزَّلُ عَلَىٰ
كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٖ ﴿٢٢٢﴾ يُلۡقُونَ ٱلسَّمۡعَ وَأَكۡثَرُهُمۡ كَٰذِبُونَ ﴿٢٢٣﴾
وَٱلشُّعَرَآءُ يَتَّبِعُهُمُ ٱلۡغَاوُۥنَ ﴿٢٢٤﴾ أَلَمۡ تَرَ أَنَّهُمۡ فِي كُلِّ وَادٖ
يَهِيمُونَ ﴿٢٢٥﴾ وَأَنَّهُمۡ يَقُولُونَ مَا لَا يَفۡعَلُونَ ﴿٢٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ وَذَكَرُواْ ٱللَّهَ كَثِيرٗا وَٱنتَصَرُواْ مِنۢ
بَعۡدِ مَا ظُلِمُواْ وَسَيَعۡلَمُ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓاْ أَيَّ مُنقَلَبٖ يَنقَلِبُونَ ﴿٢٢٧﴾

سورة النمل

- فەرموویی: (هەر موسڵمانێک هەشتا جار ئەم خوایە بڵێت ئەوا خودا جاکەب بڵێ وەچی ئەو دنیا خۆشی جاکەب بڵێ وەهەر کەسی لێی کەم کاتەوە بەخوارەن یاهەر هەنێکی تر- شەوەی خۆشی جاکەب بڵێ.

ئاماژەیە (٩٨) سورەتی (الکهف)ە قاڵ ڕەسوڵ الله ﷺ: (تەس عبد الدینار والدرهم والقطیفة والخمیصة إن أعطی رضی، وإن لم یعط لم یرض) ڕواه البخاری). پێناسەیەری خوا ﷻ فەرموویی: (الباهور و دڵسۆزە بەقەدەی دینار و درهەم -پارەی زێڕ و یەرگ و پۆشاک، ئەگەر پێی درا ڕازی دەبێت وە ئەگەر پێی نەدرا ناڕازی یاخو ئیرە دەبێ).

ئاماژەیە (٩٩) سورەتی (الکهف)ە قاڵ ڕەسوڵ الله ﷺ: (إنما مثل الجلیس الصالح وجلیس السوء کحامل المسك ونافخ الکیر، فحامل المسك إما أن یحذیك وإما أن تبتاع منه وإما أن تجد ریحه طیبة ونافخ

﴿مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ﴾ سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿مَا كَانُوا يُمَتَّعُونَ﴾ ئەو هەموو خۆشی و رابواردنەی بەوان درابوو. ٢٠٧) ﴿وَمَا أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ هیچ شارێکمان لەناو نەبردووە ﴿إِلَّا لَهَا مُنذِرُونَ﴾ دڵنیایە ترسێنەرانێکی هەبووە. ٢٠٨)﴿ذِكْرَىٰ وَمَا كُنَّا ظَالِمِينَ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە، وە ئێمە ستەمکار نەبووین (لەسزادانیاندا). ٢٠٩) ﴿وَمَا تَنَزَّلَتْ بِهِ الشَّيَاطِينُ﴾ هەیتانەکان ئەو (قورئانە)یان نەهێناوەتە خوارەوە. ٢١٠) ﴿وَمَا يَنبَغِي لَهُمْ وَمَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ نەشیاوی ئەوەن و نەدەشتوانن. ٢١١)﴿إِنَّهُمْ عَنِ السَّمْعِ لَمَعْزُولُونَ﴾ بەپاستی هەیتانەکان لەگوێ گرتن(ی هەواڵی ئاسمان) بەرگری کراون. ٢١٢)﴿فَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ کەواتە هیچ پەرستراوێکی تر نەپەرستی لەگەڵ خوادا ﴿فَتَكُونَ مِنَ الْمُعَذَّبِينَ﴾ ئەگینا لەسزا دراوان دەبی. ٢١٣)﴿وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ﴾ خزم و کەسە نزیکەکانت بترسێنە. ٢١٤)﴿وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ﴾ و باڵی بەزەیی و نەرمو نیانیت ڕاخە ﴿لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەو باوەڕدارانەی کەشوێنت کەوتوون. ٢١٥) ﴿فَإِنْ عَصَوْكَ﴾ ئینجا ئەگەر سەرپێچیان کردی ﴿فَقُلْ إِنِّي بَرِيءٌ مِّمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا پێیان بڵێ: بەڕاستی من بەڕیم لەوەی ئێوە دەیکەن. ٢١٦)﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ وە پشت بەو خوایە ببەستە کەزاڵ و بەبەزەیی یە. ٢١٧)﴿الَّذِي يَرَاكَ حِينَ تَقُومُ﴾ ئەو (خوایە) کەدەتبینێ کاتێ بەتەنیا نوێژ دەکەی. ٢١٨)﴿وَتَقَلُّبَكَ فِي السَّاجِدِينَ﴾ وە (دەبینێ) نوێژ کردنت لەناو نوێژکەراندا (کەپێش نوێژبوان بۆ دەکەیت). ٢١٩) ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بەڕاستی تەنها ئەوە بیسەری ئاگادار. ٢٢٠)﴿هَلْ أُنَبِّئُكُمْ عَلَىٰ مَن تَنَزَّلُ الشَّيَاطِينُ﴾ هەواڵتان بدەمێ شەیتانەکان دادەبەزنە سەر کێ؟ ٢٢١) ﴿تَنَزَّلُ عَلَىٰ كُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾ دادەبەزنە سەر هەموو (کەسێکی) زۆر درۆزنی زۆر تاوانبار. ٢٢٢) ﴿يُلْقُونَ السَّمْعَ وَأَكْثَرُهُمْ كَاذِبُونَ﴾ باش گوێ دەگرن (بۆ هەیتانەکان) وە زۆربەیان درۆزنن (لەو هەواڵانەدا دەیدەن بەدەستەوە). ٢٢٣) ﴿وَالشُّعَرَاءُ يَتَّبِعُهُمُ الْغَاوُونَ﴾ (پێغەمبەر(ﷺ) شاعیر نی یە) شاعیرەکان تەنها گومڕاکان شوێنیان دەکەون. ٢٢٤)﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّهُمْ﴾ ئایا نابینی کە ئەوانە ﴿فِي كُلِّ وَادٍ يَهِيمُونَ﴾ بەهەموو دۆڵ و شێوێکدا بەسەر لێشێواوی دەڕۆن (شیعر دەڵێن). ٢٢٥)﴿وَأَنَّهُمْ يَقُولُونَ مَا لَا يَفْعَلُونَ﴾ وە بەڕاستی ئەوانە شتێ دەڵێن کەخۆیان نایکەن. ٢٢٦) ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ جگە لەوانە یان بڕوایان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿وَذَكَرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ وە یادو زیکری خوایان زۆر کردووە ﴿وَانتَصَرُوا مِن بَعْدِ مَا ظُلِمُوا﴾ وە دوژمنەیان سەندووە لەپاش ئەوە ستەمیان لێ کرابوو ﴿وَسَيَعْلَمُ الَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ وە ئەوانەی ستەمیان کردووە لەسەروەرا دەزانن ﴿أَيَّ مُنقَلَبٍ يَنقَلِبُونَ﴾ کەچۆن گەڕانەوەیەک دەگەڕێنەوە(بۆ لای خوا لەڕۆژی دوایی). ٢٢٧)

بسم الله الرحمن الرحيم

طس ۚ تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿١﴾ هُدًى وَبُشْرَىٰ
لِلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم
بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ زَيَّنَّا لَهُمْ
أَعْمَالَهُمْ فَهُمْ يَعْمَهُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ
وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ ﴿٥﴾ وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ مِن
لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ ﴿٦﴾ إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ إِنِّي آنَسْتُ نَارًا سَآتِيكُم
مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ آتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ ﴿٧﴾ فَلَمَّا
جَاءَهَا نُودِيَ أَن بُورِكَ مَن فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ
الْعَالَمِينَ ﴿٨﴾ يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾ وَأَلْقِ عَصَاكَ
فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ
إِنِّي لَا يَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ ﴿١٠﴾ إِلَّا مَن ظَلَمَ ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ
سُوءٍ فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَاءَ
مِنْ غَيْرِ سُوءٍ فِي تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ
﴿١٢﴾ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾

حقیر، یا آن بحرل
قیامه ریسا آن خبد
مله ریحاً
منتظراً إلا منتظر
علیه) پیغامبه ری
خبر (﴿١٢﴾ ئه مروه
(پیگه یان شوینه ی
ساوای جهاد و
ماوای خراپ ریه
ده گه ری سه ده و
قورئان ئه گه ره بۆ
یا ده گه ری سه ده
یاوه ده ده ده
یه ئاگری ده گه یه ت
یاخۆی خۆشی ده ی
یه سه ریدا، یه ئام
قورئان ئه گه ره
یاهیل و یه رگه ده ت
ده سپاکیه ت یاخۆی
ئاگره که ی ده ی
یه سه ریدا).

ئایه تی (٨٢)

سوورهتی (الکهف) ا قال رسول الله (ﷺ): (إنما لكم أصحابي كالنجوم أي ما بأيهم اقتديتم اهتديتم) ئه ی
یه یت من یه ش ئاگادی ئه یه ش ئه سپی ده ش ئه یه یت له یه ق ئه یه ئه گه ر ئه ئاگری له ئاگر یا ده ی
ده یه). یه یغه مبه ری خوا (ﷺ) ئه مروه: (پیگه یان من یه ئام و یه ئه هلی ده گه ری و که یه ده ان هاوه ڵ ئام و
ئه ره ئه یه ده ئه گه ر ئه ئه ستێره کان ئه مرۆن ئه ی ئه ستێره کان ئاسمان ده یاری یه ئاسمان یه ئاگر ده ی ئه یه ئاسمان جا

سورەتی ﴿ النمل ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طس﴾ بە (طاء سین) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿تِلْكَ آيَاتُ الْقُرْآنِ وَكِتَابٍ مُبِينٍ﴾ ئەمە ئایەتەکانی قورئان و کتێبی ئاشکرایە. ١) ﴿هُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ (هۆی) ڕێنموونیی و مژدەدانە بۆ بڕواداران. ٢) ﴿الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ﴾ ئەوانەی کەتۆڕۆ بەجێ دێنن و زەکات دەدەن ﴿وَهُم بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ﴾ وە ئەوانەی بڕوای بتەویان بەڕۆژی دوایی هەیە. ٣) ﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی باوەڕ ناهێنن بەڕۆژی دوایی ﴿زَيَّنَّا لَهُمْ أَعْمَالَهُمْ﴾ کردەوە (خراپە)کانیانمان رازاندووەتەوە بۆیان ﴿فَهُمْ يَعْمَهُونَ﴾ بۆیە ئەوان بەسەرگەردانی دەسوڕێنەوە. ٤) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَهُمْ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ ئەوانە کەسانێکن سزای بەدیان بۆ هەیە ﴿وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ هُمُ الْأَخْسَرُونَ﴾ وە ئەوانە لەڕۆژی دوایی دا زەرەرمەندترین کەسن. ٥) ﴿وَإِنَّكَ لَتُلَقَّى الْقُرْآنَ﴾ بەڕاستی تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) قورئانت پێدەدرێ (فێر دەکرێ ی) ﴿مِن لَّدُنْ حَكِيمٍ عَلِيمٍ﴾ لەلایەن خوای کار دروستی زاناوە. ٦) ﴿إِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِأَهْلِهِ﴾ (بیریان خەرەوە) کاتێ مووسا بەخێزانەکەی ووت ﴿إِنِّي آنَسْتُ نَارًا﴾ بێگومان من ئاگرێ بەدیدەکەم ﴿سَآتِيكُم مِّنْهَا بِخَبَرٍ﴾ (ئێوە لێرەدا بن) من دەڕۆم بۆ لای ئەو ئاگرە بەزووی هەواڵێکتان بۆ دێنم ﴿أَوْ آتِيكُم بِشِهَابٍ قَبَسٍ لَّعَلَّكُمْ﴾ یا گڕو بزوسکێ (لەو ئاگرە)تان بۆ دێنم تا ئێوە ﴿تَصْطَلُونَ﴾ خۆتانی پێ گەرم بکەنەوە. ٧) ﴿فَلَمَّا جَاءَهَا نُودِيَ﴾ ئینجا کاتێ (مووسا) گەیشتە لای ئاگرەکە بانگی لێ کرا ﴿أَن بُورِكَ مَن فِي النَّارِ وَمَنْ حَوْلَهَا﴾ کە پێرۆز بووە ئەو کەسەی لەناو ئاگرەکە (ڕووناکی کە) دایەو ئەوەش بەدەوری دایە ﴿وَسُبْحَانَ اللَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ وە پاکو بێ گەردە خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٨) ﴿يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ ئەی مووسا بەڕاستی ئەوەی (بانگی کردی) منم خوای بەدەسەڵاتی کار دروست. ٩) ﴿وَأَلْقِ عَصَاكَ﴾ دە گۆچانەکەت فڕێ دە (ئەویش فڕێی دا) ﴿فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ﴾ ئینجا کاتێ بینی وەک تیرەمار دەجوڵێ ﴿وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ (مووسا) هەڵهات و ئاوڕی نەدایەوە. ﴿يَا مُوسَىٰ لَا تَخَفْ﴾ (خودا فەرمووی) ئەی مووسا مەترسە ﴿إِنِّي لَا أَخَافُ لَدَيَّ الْمُرْسَلُونَ﴾ بێگومان پێغەمبەران لای من ناترسن. ١٠) ﴿إِلَّا مَن ظَلَمَ﴾ بێجگە لەکەسێ کەستەمی کردبێ ﴿ثُمَّ بَدَّلَ حُسْنًا بَعْدَ سُوءٍ﴾ پاشان خراپەکەی گۆڕیبێ بەچاکە ﴿فَإِنِّي غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بەڕاستی من لێبوردەی بەبەزەیم. ١١) ﴿وَأَدْخِلْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ﴾ وە دەستت بکە بەباخەڵتدا ﴿تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾ (کە دەرت هێنا) بەسپێتی و پرشنگداری دێتە دەرەوە بەبێ بەڵەکی ﴿فِي تِسْعِ آيَاتٍ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَقَوْمِهِ﴾ (ئەمە دوو موعجیزەیە) لەنۆ موعجیزە بۆ فیرعەون و گەلەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گەلێکی لەسنوور دەرچوون. ١٢) ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ آيَاتُنَا مُبْصِرَةً﴾ ئینجا کاتێ موعجیزە ئاشکراو ڕوونەکانی ئێمەیان بۆ هات ﴿قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ﴾ ووتیان ئەمە جادوویەکی ئاشکرایە. ١٣)

وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا ۚ فَانظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ ﴿١٤﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا ۖ
وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥﴾
وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ ۖ وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ
وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيْءٍ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ ﴿١٦﴾ وَحُشِرَ
لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٧﴾
حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ ادْخُلُوا
مَسَاكِنَكُمْ لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
﴿١٨﴾ فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ
نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا
تَرْضَاهُ وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ ﴿١٩﴾
وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ أَمْ كَانَ مِنَ
الْغَائِبِينَ ﴿٢٠﴾ لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا أَوْ لَأَاْذْبَحَنَّهُ
أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٢١﴾ فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ فَقَالَ
أَحَطتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ ﴿٢٢﴾

- ثـــم كـــان يهـــدم بـــرا بـــاطـــل كـــمـــا برگـــزيـــدى ثـــم بـــاران بـــطـــرف ـــكـــارى ظـــلـــم ـل بـــود۔

ف(۹۹) سورۃ (الکہف) قـــال رســـول الله (ﷺ) (يحـــشر الناس يوم القيامة حفاة عراة غرلا فقالت (ﷺ) يا رسول الله الرجال والنساء جميعاً ينظر بعضهم إلى بعض؟ قال: الأمر أشد من أن يهمهم ذلك) (متفق عليه). يؤنثه سماعي هنا (ﷺ) قـــال مـــورو:

(خداکی له بڼاڅ خوا ما کوښکاره ویښ خلیس ویښ خوښ و خداته خداکاره. متفق علیه. في دلی خوا. لا برج روا: ته ی پڼه سپارې هغوی پوهوی او عاقلان پوهکار پڼه سپارې سپیرې یه خاوند دسکان ۱۲ پڼه سپارې قـــاموس: کاره که لوی سه خاوند کهکاره یعنی بعده).

ف(۲۲) سورۃ (مریم) د قال رسول الله (ﷺ): (لا أحد أصبر على أذى سمعه من الله يدعون له

﴿وَجَحَدُوا بِهَا﴾ ئەو موعجیزانە یان دان پێدا نەدەنا ﴿وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ﴾ کە لەدڵی خۆیان دا ئەو (موعجیزانە) یان بەڕاست دەزانی ﴿ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ لەبەر ستەمکاری و خۆ بە زل زانین (یان) ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُفْسِدِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدە سەر ئەنجامی خراپەکاران چۆن بوو. ١٤)﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ وَسُلَيْمَانَ عِلْمًا﴾ سوێند بە خوا زانستمان بە داوود و سولەیمان بەخشی ﴿وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ هەردووکیان ووتیان: هەموو سوپاس و سەنایە بۆ ئەو خوایەی ﴿فَضَّلَنَا عَلَىٰ كَثِيرٍ مِّنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ کە ڕێزی داوین بەسەر زۆر لە بەندە باوەڕدارەکانی دا. ١٥)﴿وَوَرِثَ سُلَيْمَانُ دَاوُودَ﴾ وە سولەیمان بووە میراتگری داوود (لە پێغەمبەرێتی و پاشایەتی و زانیاری دا) ﴿وَقَالَ يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی خەڵکینە ﴿عُلِّمْنَا مَنطِقَ الطَّيْرِ﴾ فێری زمانی باڵندەکان کراوین ﴿وَأُوتِينَا مِن كُلِّ شَيْءٍ﴾ وە لە هەموو شتێکمان پێ دراوە ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَضْلُ الْمُبِينُ﴾ بەڕاستی ئەمە (بە من دراوە) فەزڵ و چاکەیەکی ئاشکرایە. ١٦)﴿وَحُشِرَ لِسُلَيْمَانَ جُنُودُهُ﴾ وە کۆ کرایەوە بۆ سولەیمان هەموو سەربازەکانی ﴿مِنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ وَالطَّيْرِ﴾ لە جنۆکەو ئادەمی و باڵندەکان ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ئینجا ئەوان (لە پێش و دواکەوتن) بەرگیری دەکران (و بەریز دەڕۆشتن). ١٧)﴿حَتَّىٰ إِذَا أَتَوْا﴾ هەتا کاتێ گەشتنە ﴿عَلَىٰ وَادِ النَّمْلِ﴾ سەر شیوی مێروولە (شوێنێک بوو مێروولەی زۆر بوو) ﴿قَالَتْ نَمْلَةٌ يَا أَيُّهَا النَّمْلُ﴾ مێروولەیەک ووتی: ئەی مێروولەکان ﴿ادْخُلُوا مَسَاكِنَكُمْ﴾ بڕۆنە ناو ماڵەکانی خۆتان (کونە کانتان) ﴿لَا يَحْطِمَنَّكُمْ سُلَيْمَانُ وَجُنُودُهُ﴾ با سولەیمان و لەشکرەکەی نەتان جلیقێنن (لە ژێر پێیاندا) ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لە کاتێکدا ئەوان هەست ناکەن. ١٨)﴿فَتَبَسَّمَ ضَاحِكًا مِّن قَوْلِهَا﴾ ئینجا (سولەیمان بەسەر سوڕمانەوە) زەردەخەنەی کرد لە قسەی ئەو مێرولە ﴿وَقَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي﴾ و ووتی ئەی پەروەردگارم وام ڕابێنە ﴿أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ﴾ کە سوپاسی ئەو چاکە و نیعمەتەکانت بکەم کە ڕشتووتە بەسەر من و دایک باوکمدا ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ وە (ڕام بێنە) کە کار و کردەوەی چاکە بکەم کە تۆ پێی ڕازی بێت ﴿وَأَدْخِلْنِي بِرَحْمَتِكَ فِي عِبَادِكَ الصَّالِحِينَ﴾ وە بە بەزەیی خۆت بمخەرە ڕیزی بەندە چاکەکانت. ١٩)﴿وَتَفَقَّدَ الطَّيْرَ﴾ جا (سولەیمان) چاوی بەباڵندەکان دا گێڕا ﴿فَقَالَ مَا لِيَ لَا أَرَى الْهُدْهُدَ﴾ ووتی ئەوە چی یە بۆ پەپوو سڵێمانە نابینم ﴿أَمْ كَانَ مِنَ الْغَائِبِينَ﴾ یاخود لە ئامادەنەبوانە؟ (خۆی دزیوەتەوە). ٢٠)﴿لَأُعَذِّبَنَّهُ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ سوێند بە خوا سزایەکی بەتینی دەدەم ﴿أَوْ لَأَذْبَحَنَّهُ﴾ یا سەری دەبڕم ﴿أَوْ لَيَأْتِيَنِّي بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ یا بەڵگەیەکی ڕوونم بۆ دێنێت (لەسەر ئامادە نەبوونی). ٢١)﴿فَمَكَثَ غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ ئینجا (پەپوو) ماوەیەکی کورت مایەوە ﴿فَقَالَ أَحَطْتُ بِمَا لَمْ تُحِطْ بِهِ﴾ جا (هاتەوە و بەسولەیمانی) ووت ئاگادار بووم لە شتێ کە تۆ ئاگادار نیت لێی ﴿وَجِئْتُكَ مِن سَبَإٍ بِنَبَإٍ يَقِينٍ﴾ لە (وڵاتی) سەبەئەوە هەواڵێکی ڕاستەقینەم بۆ هێناوی. ٢٢)

إِنِّي وَجَدتُّ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ وَلَهَا
عَرْشٌ عَظِيمٌ ﴿٢٣﴾ وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن
دُونِ اللَّهِ وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ
فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٢٤﴾ أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ
فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ﴿٢٥﴾ اللَّهُ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ سَنَنظُرُ
أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ ﴿٢٧﴾ اذْهَب بِّكِتَابِي هَٰذَا
فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ ﴿٢٨﴾ قَالَتْ يَا أَيُّهَا
الْمَلَؤُا إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ ﴿٢٩﴾ إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ وَإِنَّهُ بِسْمِ
اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿٣٠﴾ أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ ﴿٣١﴾
قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا أَفْتُونِي فِي أَمْرِي مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا حَتَّىٰ
تَشْهَدُونِ ﴿٣٢﴾ قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ
فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ ﴿٣٣﴾ قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً
أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ ﴿٣٤﴾
وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ ﴿٣٥﴾

﴿إِنِّي وَجَدتُّ امْرَأَةً تَمْلِكُهُمْ﴾ بەڕاستی من ئافرەتێک پادشای ئەوانە (بەناوی بەلقیس) ﴿وَأُوتِيَتْ مِن كُلِّ شَيْءٍ﴾ کەهەموو شتێکی (پادشایەتی) پێ دراوە ﴿وَلَهَا عَرْشٌ عَظِيمٌ﴾ و تەختێکی (پادشایەتی) زۆر گەورەی هەیە. ٢٣) ﴿وَجَدتُّهَا وَقَوْمَهَا﴾ خۆی و گەلەکەیم دی ﴿يَسْجُدُونَ لِلشَّمْسِ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ لەجیاتی خوا سوژدە بۆ خۆر دەبەن ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾ و شەیتان کردەوە (خراپە)کانیانی بۆ ڕازاندبوونەوە ﴿فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ﴾ بەو هۆیەوە بەڕێگری کردون لەڕێگەی ڕاست ﴿فَهُمْ لَا يَهْتَدُونَ﴾ بۆیە ئەوان ڕێگای ڕاست نادۆزنەوە. ٢٤) ﴿أَلَّا يَسْجُدُوا لِلَّهِ﴾ بۆ ئەوەی سوژدە نەبەن بۆ خوا ﴿الَّذِي يُخْرِجُ الْخَبْءَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ کەئەوەی شاردوە بێت لەئاسمانەکان و زەویدا دەری دەهێنێت (دەریهێنێ) ﴿وَيَعْلَمُ مَا تُخْفُونَ وَمَا تُعْلِنُونَ﴾ ئەوەش دەزانێ شاردنەوەو ئەوەی دەری دەخەن دەبێ زانێ. ٢٥) ﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوایە کە هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەئەو ﴿رَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ﴾ پەروەردگاری عەرشی هەرە گەورەیە. ٢٦) ﴿قَالَ سَنَنظُرُ﴾ (سولەیمان بەپەیوەکەی) وت ئێمە لێ دەکۆڵینەوە دەکەین (سەیر دەکەین) ﴿أَصَدَقْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ (تا بزانین) ڕاست دەکەیت (لەو هەواڵەدا) یا لە دڕۆزنانیت. ٢٧) ﴿اذْهَب بِّكِتَابِي هَٰذَا﴾ ئەم نامەیەی منیان بۆ ببەرە ﴿فَأَلْقِهْ إِلَيْهِمْ ثُمَّ تَوَلَّ عَنْهُمْ﴾ و فڕێ ی دە بۆیان پاشان دوور گەوەرەوە لێیان ﴿فَانظُرْ مَاذَا يَرْجِعُونَ﴾ ئینجا سەرنج بدە چ وەڵامێک دەگەڕێننەوە. ٢٨) ﴿قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا﴾ (بەلقیس) ووتی ئەی پیاو ماقوڵانی سەرۆکەکان ﴿إِنِّي أُلْقِيَ إِلَيَّ كِتَابٌ كَرِيمٌ﴾ بەڕاستی من نامەیەکی گرنگم بۆ هاوێژراوە ﴿إِنَّهُ مِن سُلَيْمَانَ﴾ کەبێگومان لە سولەیمانەوە (هاتووە). ٢٩) ﴿وَإِنَّهُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەڕاستی ئەو (نامە دەست پێ دەکات)ـ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ٣٠) ﴿أَلَّا تَعْلُوا عَلَيَّ وَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ خۆتتان بەگەورە مەزانن بەسەرمدا بەموسڵمانی (گەردن کەچی) وەرن بۆ لام. ٣١) ﴿قَالَتْ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا﴾ (بەلقیس) ووتی ئەی سەرۆک و ئەشرافەکان ﴿أَفْتُونِي فِي أَمْرِي﴾ دەربارەی ئەم کارەم ڕای خۆتتام پێ بڵێن ﴿مَا كُنتُ قَاطِعَةً أَمْرًا﴾ چونکە من هیچ بڕیارێک نادەم ﴿حَتَّىٰ تَشْهَدُونِ﴾ هەتا ئێوە ئامادە نەبن(و ڕاوێژتان پێ نەکەم). ٣٢) ﴿قَالُوا نَحْنُ أُولُو قُوَّةٍ﴾ ووتیان: ئێمە خاوەنی هێزین (چەکدو سەربازن) ﴿وَأُولُو بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ وە (لەجەنگدا) خاوەنی تازایەتیەکی زۆرین ﴿وَالْأَمْرُ إِلَيْكِ﴾ وە فەرمان وڕیاریش بەدەستی تۆیە ﴿فَانظُرِي مَاذَا تَأْمُرِينَ﴾ کەواتە سەرنج بدە (بڕیارەوە) چ فەرمانێک دەدەیت. ٣٣) ﴿قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی پادشایان ﴿إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً﴾ هەر کاتێ (بەزۆر) چوونە شارێکەوە خراپ و وێرانی دەکەن ﴿وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً﴾ وە دەسەڵات دارەکانی ئەو (شارە) ڕیسوا سەرشۆڕ دەکەن ﴿وَكَذَٰلِكَ يَفْعَلُونَ﴾ وە (کاتێ ئاڵا بوون) هەر بەو جۆرە دەکەن. ٣٤) ﴿وَإِنِّي مُرْسِلَةٌ إِلَيْهِم بِهَدِيَّةٍ﴾ جا من دیاریەکی بەنرخ و گەورەیان بۆ دەنێرم ﴿فَنَاظِرَةٌ بِمَ يَرْجِعُ الْمُرْسَلُونَ﴾ تەنها چاوەڕوان دەکەم کەنێردراوەکان بەچی بەوە دەگەڕێنەوە. ٣٥)

فَلَمَّا جَآءَ سُلَيْمَٰنَ قَالَ أَتُمِدُّونَنِ بِمَالٍ فَمَآ ءَاتَىٰنِۦَ ٱللَّهُ خَيْرٌ مِّمَّآ
ءَاتَىٰكُم بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ ﴿٣٦﴾ ٱرْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ
بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُم بِهَا وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَآ أَذِلَّةً وَهُمْ صَٰغِرُونَ ﴿٣٧﴾ قَالَ
يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَؤُا۟ أَيُّكُمْ يَأْتِينِى بِعَرْشِهَا قَبْلَ أَن يَأْتُونِى مُسْلِمِينَ ﴿٣٨﴾
قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ ٱلْجِنِّ أَنَا ءَاتِيكَ بِهِۦ قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ وَإِنِّى
عَلَيْهِ لَقَوِىٌّ أَمِينٌ ﴿٣٩﴾ قَالَ ٱلَّذِى عِندَهُۥ عِلْمٌ مِّنَ ٱلْكِتَٰبِ أَنَا ءَاتِيكَ
بِهِۦ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ فَلَمَّا رَءَاهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُۥ قَالَ هَٰذَا
مِن فَضْلِ رَبِّى لِيَبْلُوَنِىٓ ءَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ
لِنَفْسِهِۦ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّى غَنِىٌّ كَرِيمٌ ﴿٤٠﴾ قَالَ نَكِّرُوا۟ لَهَا عَرْشَهَا
نَنظُرْ أَتَهْتَدِىٓ أَمْ تَكُونُ مِنَ ٱلَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ ﴿٤١﴾ فَلَمَّا جَآءَتْ قِيلَ
أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ قَالَتْ كَأَنَّهُۥ هُوَ وَأُوتِينَا ٱلْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا وَكُنَّا مُسْلِمِينَ
﴿٤٢﴾ وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَٰفِرِينَ
﴿٤٣﴾ قِيلَ لَهَا ٱدْخُلِى ٱلصَّرْحَ فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً وَكَشَفَتْ عَن
سَاقَيْهَا قَالَ إِنَّهُۥ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ قَالَتْ رَبِّ إِنِّى
ظَلَمْتُ نَفْسِى وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَٰنَ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٤﴾

- پاکات و مێردەکەی هێنا بەرەو جاڕنەدەر هێدهدی بەرەو ناو بردنەوە بەڕێوەبەر).

ئایەتی (٣٦) سورەتی (مریم): قال رسول الله (ﷺ): (لا يسود أحد من المسلمين ثلاثة من الولد فما فوقه فالصبي) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر موسڵمانێک سێ منداڵی بمرێت تاگری دۆزەخی لێ ناکەوێت -

ئایەتی ٣٦- جگە لە بەدی هێنانی سوپاندن پەروەردگار کە فەرمووبەتی ﴿وإن منكم إلا واردها﴾).

ئایەتی (٢) سورەتی (طه): قال رسول الله (ﷺ): (إذا نعس أحدكم وهو يصلي فليرقد حتى يذهب عنه النوم فإن أحدكم إذا صلى وهو ناعس لا يدري لعله يذهب يستغفر فيسب نفسه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر کەسێک لە نوێژ لەکاتێکدا خۆزی دەکرد هەوری هات -هەوری-

﴿قَالَ جَاءَكُمْ﴾ ئینجا کاتێ (نێردراوەکە) هاتە لای سولەیمان ﴿قَالَ أَتُمِدُّونَنِ﴾ (سولەیمان) ووتی: ئێوە مال و سامان بەمن دەدەن؟! ﴿فَمَا آتَانِيَ اللَّهُ﴾ دەی ئەوەی خوا پەستی داوە ﴿خَيْرٌ مِّمَّا آتَاكُم﴾ چاکترە لەوەی داویەتی بەئێوە ﴿بَلْ أَنتُم بِهَدِيَّتِكُمْ تَفْرَحُونَ﴾ بەڵکو ئێوە بەدیاریيەکەتان دڵخۆش دەبن. ٣٦﴿ارْجِعْ إِلَيْهِمْ فَلَنَأْتِيَنَّهُمْ﴾ (بە دیاریيەکەوە) بگەڕێرەوە بۆ لایان سوێند بەخوا بۆیان دێین ﴿بِجُنُودٍ لَّا قِبَلَ لَهُمْ بِهَا﴾ بە لەشکرێکەوە کەتوانای بوو بەرەو بوونەوەیان نی یە لەگەڵیدا ﴿وَلَنُخْرِجَنَّهُم مِّنْهَا أَذِلَّةً﴾ وە سوێند بەخوا بەزەلیلی و زڵەدەستی لەوڵاتەکەیان دەریان دەکەین ﴿وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان ڕیسوا سەرشۆڕین. ٣٧﴿قَالَ يَا أَيُّهَا الْمَلَؤُا﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی دەستەی ئەشرافەکان ﴿أَيُّكُمْ يَأْتِينِي بِعَرْشِهَا﴾ کامتان ئەهێنە (پاشایی یە) کەیم بۆ دێنن ﴿قَبْلَ أَن يَأْتُونِي مُسْلِمِينَ﴾ پێش ئەوەی بە ملکەچی بێن بۆلام. ٣٨) ﴿قَالَ عِفْرِيتٌ مِّنَ الْجِنِّ﴾ جنۆکەیەکی گەورەی بەهێز لە جنۆکەکان ووتی ﴿أَنَا آتِيكَ بِهِ﴾ من ئەو (تەختەیيت) بۆ دێنم ﴿قَبْلَ أَن تَقُومَ مِن مَّقَامِكَ﴾ پێش ئەوەی لەجێگەی خۆت هەستی ﴿وَإِنِّي عَلَيْهِ لَقَوِيٌّ أَمِينٌ﴾ وە بێگومان من بەتوانام بەسەر ئەو (هێنانەدا)و دەسپاکیشم. ٣٩) ﴿قَالَ الَّذِي عِندَهُ عِلْمٌ مِّنَ الْكِتَابِ﴾ ئەوەی زانستی لەکتێبی (ئاسمانی) لا بوو ووتی ﴿أَنَا آتِيكَ بِهِ قَبْلَ أَن يَرْتَدَّ إِلَيْكَ طَرْفُكَ﴾ من بۆت دێنم پێش ئەوەی چاوت بتروکێنی ﴿فَلَمَّا رَآهُ مُسْتَقِرًّا عِندَهُ﴾ (تەختەکەی هێنا) جا کاتێک سولەیمان تەختەتەکەی (بەڵقیس) لای خۆیدا بینی ﴿قَالَ هَٰذَا مِن فَضْلِ رَبِّي﴾ ووتی ئەمە لە فەزڵی پەروەردگارمەوەیە ﴿لِيَبْلُوَنِي أَأَشْكُرُ أَمْ أَكْفُرُ﴾ بۆ ئەوەی تاقیم بکاتەوە ئایا شوکری (نەم نیعمەتە) دەکەم یان پێ نەزانێو سپلە دەبم ﴿وَمَن شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِ﴾ وە هەر کەسێ سوپاسی خوا بکات ئەوە بێگومان سوپاس بۆ خۆی دەکات ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ رَبِّي غَنِيٌّ كَرِيمٌ﴾ وە هەر کەسیش ناسوپاسی بکات (زیانی بۆ خۆیەتی) چونکە بێگومان پەروەردگارم دەوڵەمەند و بێ نیازە. ٤٠)﴿قَالَ نَكِّرُوا لَهَا عَرْشَهَا﴾ (سولەیمان) ووتی تەختەکەی بگۆڕن ﴿نَنظُرْ أَتَهْتَدِي﴾ سەرنج دەین دەیناسێتەوە (تەختەکەی خۆیەتی) ﴿أَمْ تَكُونُ مِنَ الَّذِينَ لَا يَهْتَدُونَ﴾ یان نایناسێتەوە. ٤١)﴿فَلَمَّا جَاءَتْ قِيلَ أَهَٰكَذَا عَرْشُكِ﴾ ئینجا کاتێک (بەڵقیس) هات پێی ووترا تەختەکەی تۆ وەک ئەمە وایبوو ﴿قَالَتْ كَأَنَّهُ هُوَ﴾ (بەڵقیس) ووتی وەک ئەو وایە، (تەڵێی ئەوە) ﴿وَأُوتِينَا الْعِلْمَ مِن قَبْلِهَا﴾ (سولەیمان) ووتی: پێش ئەم (بەڵقیسە) زانستمان پێ دراوبوو ﴿وَكُنَّا مُسْلِمِينَ﴾ وە ئێمە ملکەچ بووین. ٤٢)﴿وَصَدَّهَا مَا كَانَت تَّعْبُدُ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ وە ئەوەی پێچەکە لەخوا دەی پەرست بەرگری کرد (لەباوەڕ هێنان بەخوا) ﴿إِنَّهَا كَانَتْ مِن قَوْمٍ كَافِرِينَ﴾ بێگومان ئەو (بەڵقیس) لەگەڵ کافران بوو. ٤٣) ﴿قِيلَ لَهَا ادْخُلِي الصَّرْحَ﴾ (بەڵقیس) پێی ووترا بچۆرە ناو کۆشکەکەوە ﴿فَلَمَّا رَأَتْهُ حَسِبَتْهُ لُجَّةً﴾ ئەجا کاتێک کەبینی بەدەریای زانی ﴿وَكَشَفَتْ عَن سَاقَيْهَا﴾ هەر هەر دوو قاچی هەڵکرد (بۆ ئەوەی ئەو تەختە) ﴿قَالَ إِنَّهُ صَرْحٌ مُّمَرَّدٌ مِّن قَوَارِيرَ﴾ (سولەیمان) پێی ووت ئەوە (تۆ بە دەریای دەزانی) کۆشکێکە لەشوشە ﴿قَالَتْ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي﴾ (بەڵقیس) ووتی ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لە خۆم کردبوو ﴿وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ لەگەڵ سولەیمان دا مێنش ملکەچ بووم بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٤٤)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا أَنِ ٱعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ فَإِذَا
هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٥﴾ قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ
بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ ۖ لَوْلَا تَسْتَغْفِرُونَ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ
تُرْحَمُونَ ﴿٤٦﴾ قَالُوا۟ ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ ۚ قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ
عِندَ ٱللَّهِ ۖ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ ﴿٤٧﴾ وَكَانَ فِى ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ
رَهْطٍ يُفْسِدُونَ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ ﴿٤٨﴾ قَالُوا۟
تَقَٰسَمُوا۟ بِٱللَّهِ لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ مَا شَهِدْنَا
مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ ﴿٤٩﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا
وَمَكَرْنَا مَكْرًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٠﴾ فَٱنظُرْ كَيْفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ
﴿٥١﴾ فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ خَاوِيَةًۢ بِمَا ظَلَمُوٓا۟ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿٥٢﴾ وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿٥٣﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ
أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ ﴿٥٤﴾ أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ
ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ ۚ بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ ﴿٥٥﴾

= ترجمه
بەڵام ئەوان
گەڕێنە مەدا
خەریمانەکەی
دابەزێت چونکە
بەراستی ئەگەر
بەکێکان خۆڕ
بکات ئەکاتێکدا
خەڵکی بێت ئارەزوی
ئەزانیە بەرەو
ڕاوای لێبوردن
بکات بەڵام چۆنێو
بەخۆی بدات -
لەجیاتی ڕاوای
لێبوردن -؟.

ئایەتی (١٤)
مورتەزا (ڕەحمەتی خوا لێی بێت) دەڵێ: قال
ڕەسوڵ خوا (ﷺ):
(من ذام من سلك أو
غسيها فكفارتها أن
يسبها إذا ذكرها لا
كفارة لها ؟!

خوا لێی ڕازی بێت) ڕاوێژکاری خەلیفە (عەلی کوڕی ئەبو تالیب) بوو لەسەردەمی خەلافەتی
دەکرد، ئەو ڕاوێژکارەی بوو، (ئەمیرڵ مەئمونیش ئەمری، بەڵام ئەگەر ئەو مێژوو گەلەی خۆی لێ بوایە).

ئایەتی (٣٦) مورتەزا (ڕەحمەتی خوا لێی بێت) دەڵێ: قال ڕەسوڵ خوا (ﷺ): (إن أقل عقوبة أهون من قرنهم كما تقرن الكلاب
الخاسر في أنف الناقة لتتشاغل ما يريدون بكفارا يارسول الله فكيف بحاتق الأنبياء؟ قال يجاء بالمرأة حتى
يقام على بابها يوم القيامة).

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا إِلَىٰ ثَمُودَ أَخَاهُمْ صَٰلِحًا﴾ سوێند بەخوا ئاردمان بۆ گەلی سەمود برایان صالح پێغەمبەر (ﷺ) ﴿أَنِ ٱعْبُدُوا ٱللَّهَ﴾ (پێی ووتن) کەخوا بپەرستن ﴿فَإِذَا هُمْ فَرِيقَانِ يَخْتَصِمُونَ﴾ کەچی ئەوان بوونە دوو کۆمەڵی دژ بەیەک. ١٥) ﴿قَالَ يَٰقَوْمِ لِمَ تَسْتَعْجِلُونَ بِٱلسَّيِّئَةِ قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم بۆچی پەلە دەکەن ﴿بِٱلسَّيِّئَةِ﴾ (بەهاتنی) سزاو تۆڵە پێش (هاتنی) ڕەحمەتو چاکە ﴿قَبْلَ ٱلْحَسَنَةِ﴾ بۆچی (داکەڕێنەوە) داوای لێخۆشبوون ناکەن لەخوا ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تا ڕەحمتان پێ بکرێت. ١٦) ﴿قَالُوا ٱطَّيَّرْنَا بِكَ وَبِمَن مَّعَكَ﴾ ووتیان تێمە نوبەختی شومی و نەگبەتی بوون بەهۆی تۆو ئەوانەی لەگەڵ تۆدان (باوەڕداران) ﴿قَالَ طَٰٓئِرُكُمْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ (صالح) ووتی هۆی ئەو نەگبەتی یەی تێوە لەلای خوایە (کەبێ باوەڕیتانە) ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تُفْتَنُونَ﴾ نەخێر بەڵکو تێوە گەلێکن تاقی دەکرێنەوە. ١٧) ﴿وَكَانَ فِي ٱلْمَدِينَةِ تِسْعَةُ رَهْطٍ﴾ لەو شارەی صالح)دا نۆ کەس هەبوون ﴿يُفْسِدُونَ فِي ٱلْأَرْضِ وَلَا يُصْلِحُونَ﴾ لەزەویدا خراپەکارییان دەکرد بەهیچ جۆر چاکەیان نەدەکرد. ١٨) ﴿قَالُوا تَقَٰسَمُوا بِٱللَّهِ﴾ ووتیان (بەیەکتری) سوێند بخۆن بەخوا ﴿لَنُبَيِّتَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥ﴾ کەبەشەوبا هێرش دەکەینە سەر ماڵ و خێزانی (صالح و هەمووان لەناو دەبەین) ﴿ثُمَّ لَنَقُولَنَّ لِوَلِيِّهِۦ﴾ لەیاشان دەڵێین بەکەسوکاری (صالح) ﴿مَا شَهِدْنَا مَهْلِكَ أَهْلِهِۦ﴾ تێمە ئاگامان لەکوشتن و تیاچوونی خێزانی تۆو نی یە ﴿وَإِنَّا لَصَٰدِقُونَ﴾و بێگومان ڕاستیش دەکەین. ١٩) ﴿وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا﴾ ئەوان نەخشەو پیلانیان دانا بەپیلانێکی خراپ (بۆ کوشتنی صالح) ﴿وَمَكَرْنَا مَكْرًا﴾ تێمەش پیلانمان گێڕا (بۆ لەناو بردنیان) بە پیلانگێڕانێکی بەهێز ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەستیان نەدەکرد. ٢٠) ﴿فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ مَكْرِهِمْ﴾ ئێستا سەیرێ بدە سەر ئەنجامی پیلانی ئەوان چی لێهات ﴿أَنَّا دَمَّرْنَٰهُمْ وَقَوْمَهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ چۆن تێمە ئەوان و گەلەکەیانمان هەموو پێکەوە لەناو بردو. ٢١) ﴿فَتِلْكَ بُيُوتُهُمْ﴾ ئێستا ئەوە (جێ) خانووەکانیانە ﴿خَاوِيَةً بِمَا ظَلَمُوٓا۟﴾ چۆڵەو خاڵی بە لەبەر ئەوەی ستەمیان کرد ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَةً﴾ بەڕاستی لەو بەسەرهاتەدا پەندو بەڵگە هەیە ﴿لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾ بۆ کۆمەڵێک (دەسەڵاتی خوا) دەزانن. ٢٢) ﴿وَأَنجَيْنَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ﴾ وە ئەو کەسانەمان ڕزگار کرد کەبڕوایان هێنابوو و لەخوا دەترسان. ٢٣) ﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ﴾وە باسی لووط بکە کاتێ ووتی بەگەلەکەی ﴿أَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ﴾ ئایا ئێوە ئەو کارە زۆر خراپ و ناشیرینە دەکەن ﴿وَأَنتُمْ تُبْصِرُونَ﴾ کەئێوە دەیبینن و دەزانن (چەند پیس و ناشیرینە). ٢٤) ﴿أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ شَهْوَةً مِّن دُونِ ٱلنِّسَآءِ﴾ چۆن ئایا بەڕاستی ئێوە دەچنە لای پیاوان لەجیاتی نافرەتان بۆ بەدەستهێنانی ئارەزوو ﴿بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ﴾ دیارە ئێوە گەل و کۆمەڵێکی [illegible]

۞ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوٓا۟ أَخْرِجُوٓا۟ ءَالَ
لُوطٍ مِّن قَرْيَتِكُمْ ۖ إِنَّهُمْ أُنَاسٌ يَتَطَهَّرُونَ ﴿٥٦﴾ فَأَنجَيْنَٰهُ
وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ قَدَّرْنَٰهَا مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٥٧﴾ وَأَمْطَرْنَا
عَلَيْهِم مَّطَرًا ۖ فَسَآءَ مَطَرُ ٱلْمُنذَرِينَ ﴿٥٨﴾ قُلِ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ وَسَلَٰمٌ
عَلَىٰ عِبَادِهِ ٱلَّذِينَ ٱصْطَفَىٰٓ ۗ ءَآللَّهُ خَيْرٌ أَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٥٩﴾
أَمَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ
مَآءً فَأَنۢبَتْنَا بِهِۦ حَدَآئِقَ ذَاتَ بَهْجَةٍ ۖ مَّا كَانَ لَكُمْ
أَن تُنۢبِتُوا۟ شَجَرَهَآ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ يَعْدِلُونَ ﴿٦٠﴾
أَمَّن جَعَلَ ٱلْأَرْضَ قَرَارًا وَجَعَلَ خِلَٰلَهَآ أَنْهَٰرًا وَجَعَلَ لَهَا
رَوَٰسِىَ وَجَعَلَ بَيْنَ ٱلْبَحْرَيْنِ حَاجِزًا ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ بَلْ
أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ أَمَّن يُجِيبُ ٱلْمُضْطَرَّ إِذَا دَعَاهُ
وَيَكْشِفُ ٱلسُّوٓءَ وَيَجْعَلُكُمْ خُلَفَآءَ ٱلْأَرْضِ ۗ أَءِلَٰهٌ
مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَمَّن يَهْدِيكُمْ فِى
ظُلُمَٰتِ ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ وَمَن يُرْسِلُ ٱلرِّيَٰحَ بُشْرًۢا بَيْنَ يَدَىْ
رَحْمَتِهِۦٓ ۗ أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ تَعَٰلَى ٱللَّهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٣﴾

سبيده ريمال لمذوا بـــاط وصـــدقوا النبـــيين(عليه) پێغەمبەرێك خـــــوا(ﷺ) قەرموويى (پێگەوتن) بەمەطـــتى يـــەكان كەســـانێك دەبـــن لەسەروبانە ئەوەندە بـــەرزن وەك چـــلن ئەمللوە دووركان دەبـــن لـــەيەكتى ئاســـمانـــدا بـــەدوو چياوانيان لەيەكتى، وەنيـــان نـــەى پێغەمبـــەرێ خـــوا ئەويلە بەرزانە پێدەى پێغەمبـــەرانـــــە؟ قـــەرموويى: نـــەخێر سوێند بەو خوايەى گيـــانى منـــى پەدەســـتـ -قـــەرە

پەى- پياوانێكە باوەريان بەخوا هێناوەو پێغەمبەرانيان بەراستى زانيوەو باوەريان پێهێناوە.

ڤايەتى (٨٢) سورەتى (طه) ﴿ قال رسول الله (ﷺ): (قال الله تعالى: يا ابن آدم إنك ما دعوتني ورجوتني غفرت لك على ما كان منك ولا أبالي، يا ابن آدم لو بلغت ذنوبك عنان السماء ثم استغفرتني غفرت لك، يا ابن آدم لو أتيتني بقراب الأرض خطايا ثم لقيتني لا تشرك بي شيئا لأتيتك بقرابها مغفرة) رواه الترمذي -

﴿إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَٰذِهِ﴾ ئێمە وەڵامی کەسانێک دەدەینەوە کە ئەم نەخۆشییە تووشیان دەبێت ﴿قَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ لە ئاسمانەوە بەهۆی ئەو خراپانەی ﴿بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ کە ئەنجامیان دەدەن. ٣٥﴿وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَا﴾ بەڕاستی لە شارۆچکەی سەدووم ﴿آيَةً بَيِّنَةً﴾ نیشانەیەکی ئاشکرا ﴿لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەو کەسانەی بیر دەکەنەوە. ٣٦﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ﴾ بۆ دانیشتوانی شارۆچکەی مەدیەن ﴿أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ برایان شوعەیبمان ﴿فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ ئەویش پێی وتن: ئەی گەلەکەم تەنها خوا بپەرستن ﴿وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ ئومێدی بە ڕۆژی دوایی هەبێت ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ لە زەوی خراپەکاری مەکەن. ٣٧﴿فَكَذَّبُوهُ﴾ بەڵام ئەوان بەدرۆیان خستەوە ﴿فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ هەژاندنێکی زۆر توندیان گرتن ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ﴾ بەیانی زوو لە ماڵەکانیان مردوو کەوتن. ٣٨﴿وَعَادًا وَثَمُودَ﴾ هەروەها عادیەکان و سەمودیەکان ﴿وَقَد تَّبَيَّنَ لَكُم مِّن مَّسَاكِنِهِمْ﴾ بەڕاستی ئێوە ئاگادارن لە شوێنەکانیان ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾ شەیتان کارەکانی بۆ ڕازاندنەوە ﴿فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ﴾ ڕێگای ڕاستی لێ شێواندن ﴿وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾ ئەوان زیرەک بوون. ٣٩﴿وَقَارُونَ﴾ هەروەها قارونیان ﴿وَفِرْعَوْنَ﴾ فیرعەونیان ﴿وَهَامَانَ﴾ هامانیان ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُم مُّوسَىٰ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ موعجیزەی ئاشکرا و بەڵگەی ڕوونیان بۆ هێنا ﴿فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەویدا خۆیان بەگەورە زانی ﴿وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ﴾ ئەوان ڕزگاریان نەبوو. ٤٠﴿فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ﴾ هەموویانمان بە تاوانی خۆیان گرت ﴿فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا﴾ هەندێکیان بە بەردبارانێک لەناوبرد ﴿وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ﴾ هەندێکیان بە هاوارێکی زۆر توند ﴿وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ﴾ هەندێکیان زەوی قووت دا ﴿وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا﴾ هەندێکیان نوقم کرد ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ خوا ستەمی لێ نەکردن ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو ئەوان خۆیان ستەمیان لە خۆیان کرد. ٤١﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا﴾ نموونەی ئەو کەسانەی ﴿مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ﴾ هاوبەشیان بۆ خوا دانا ﴿كَمَثَلِ الْعَنكَبُوتِ﴾ وەک نموونەی جاڵجاڵۆکە ﴿اتَّخَذَتْ بَيْتًا﴾ کە ماڵێک بۆ خۆی دروست دەکات ﴿وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ﴾ لە هەموو ماڵەکان لاوازتر ﴿لَبَيْتُ الْعَنكَبُوتِ﴾ ماڵی جاڵجاڵۆکەیە ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئەوان بزانن. ٤٢﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێت ﴿مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێک ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ خوا بەهێز و بڕیاردەرە. ٤٣﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ﴾ ئەو نموونانە ﴿نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ﴾ بۆ خەڵکی دەهێنینەوە ﴿وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ تەنها زانایان تێیدەگەن. ٤٤﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ خوا ئاسمانەکان و زەوی بە ڕاستی دروست کردووە ﴿بِالْحَقِّ﴾ بە ڕاستی ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڵگەیەکی ئاشکرا ﴿لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئیمانداران.

أَمَّن يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۗ
أَءِلَٰهٌ مَّعَ ٱللَّهِ ۚ قُلْ هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٦٤﴾
قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ٱلْغَيْبَ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَمَا يَشْعُرُونَ
أَيَّانَ يُبْعَثُونَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱدَّٰرَكَ عِلْمُهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ بَلْ هُمْ
فِى شَكٍّ مِّنْهَا ۖ بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ ﴿٦٦﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟
أَءِذَا كُنَّا تُرَٰبًا وَءَابَآؤُنَآ أَئِنَّا لَمُخْرَجُونَ ﴿٦٧﴾ لَقَدْ وُعِدْنَا
هَٰذَا نَحْنُ وَءَابَآؤُنَا مِن قَبْلُ إِنْ هَٰذَآ إِلَّآ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٦٨﴾
قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلْمُجْرِمِينَ
﴿٦٩﴾ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُن فِى ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ ﴿٧٠﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٧١﴾ قُلْ عَسَىٰٓ
أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم بَعْضُ ٱلَّذِى تَسْتَعْجِلُونَ ﴿٧٢﴾ وَإِنَّ رَبَّكَ
لَذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلنَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَإِنَّ
رَبَّكَ لَيَعْلَمُ مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٤﴾ وَمَا مِنْ غَآئِبَةٍ
فِى ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴿٧٥﴾ إِنَّ هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ
يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَكْثَرَ ٱلَّذِى هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٧٦﴾

سەيلەنسەيرى خۇدا
(ئاللا) قەيەرىدە
(خۇداي گۇمراھ
قىلغۇچىلىقتىن) ئەيمى
تاڭدىمى ھەر جەھەتتە
ئىلىم بېرىلگەنلەرنى
ئومۇمەن يەھۇدى
دەپتەرلىرىدىكى ئەھۋالنى
تارىخلاردىكى ئۇرۇشلارنى
ئۆزىنى ۋە پۈتۈن تاڭدىمى
ئەلەي تاڭدىمى ئەگەر
تارىخنى كاتتا بىلگەنلەر
ھەرىكاتلىق ئاسمان
پاھسان دولۇن
ئىنكارچىلارنىڭ ئا
يىگەبەت ئۈچۈن خۇلۇق
دەپتۇ، ئەي تاڭدىمى
پەيغەمبىرى ئەگەر پۈتۈن
يەرلەردىكى تارىخنى
ئۆزىنىڭ پاھسان
يىگەلىگەنلىكىنى ئاتام
يەھۇدىلار
ھارىدەت بۇ سۈرىدىكى سۆزلەر پۈتۈن ئىنسانلارغا بىر ئەسلىتىش.

ئابۇداۋۇد (٤٠٩٠) سۈرىتى (ئاللا) ئالى رەسۇل ئاللا (ﷺ) (ۋەزىر ئاللا ئادەم) ئەلبەتتە ئاللا تائالا ئۈممىتىمنى ئاخىرەتتە ئاللا سىبا من ئېيمان، ئىشرىدىن خالىغان كىشىنى ئاخىرەتتە ئاللا تائالا ئۈممىتىمنى ئاخىرەتتە ئاللا سىبا من ئېيمان، ئىشرىدىن خالىغان كىشىنى ئاخىرەتتە ئاللا تائالا ئۈممىتىمنى ئاخىرەتتە ئاللا سىبا من ئېيمان، ئىشرىدىن خالىغان كىشىنى

﴿أَمَّن يَبْدَؤُا الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ ئایا زاتێ کە لەسەرەتاوە بوتەوەر بەدی دێنێت پاشان (دوای مردنی) جارێکی تر دروستی دەکاتەوە ﴿وَمَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ وەزاتێ کە لەئاسمان و زەوی یەوە رسق و ڕۆزیتان دەدات ﴿أَإِلَٰهٌ مَّعَ اللَّهِ﴾ ئایا هیچ پەرستراوی تر هەیە لەگەڵ خوادا (نەخێر نی یە) ﴿قُلْ هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەڵگەتان بێنن ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٦٤)﴿قُل لَّا يَعْلَمُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ الْغَيْبَ﴾ بڵێ کەسانێ کە لە ئاسمانەکان و زەوی دان غەیب نازانن ﴿إِلَّا اللَّهُ﴾ بێجگە لەخوا (تەنها ئەو دەیزانێ) ﴿وَمَا يَشْعُرُونَ أَيَّانَ يُبْعَثُونَ﴾ و ئەوان هەست ناکەن چ کاتێ زیندوو دەکوێنەوە. ٦٥) ﴿بَلِ ادَّارَكَ عِلْمُهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ بەڵکو زانیاری ئەوان دەربارەی ڕۆژی دوایی کورتەو بڕ ناکات (زانیاریەکی وایان نی یە) ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ مِّنْهَا﴾ بەڵکو لەبارەی (ڕۆژی دوای)یەوە ئەوان لەگومان و دوودڵیدان ﴿بَلْ هُم مِّنْهَا عَمُونَ﴾ بەڵکو ئەوان لەو بارەیەوە کوێرن. ٦٦) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان ووت ﴿أَإِذَا كُنَّا تُرَابًا وَآبَاؤُنَا﴾ ئایا کاتێ ئێمەو باوو باپیرانمان بووین بەخاک ﴿أَإِنَّا لَمُخْرَجُونَ﴾ ئایا ئێمە دەر دەرهێنرێن (لەگۆڕەکانمان و زیندوو دەبینەوە). ٦٧)﴿لَقَدْ وُعِدْنَا هَٰذَا نَحْنُ وَآبَاؤُنَا مِن قَبْلُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمەو باوو باپیرانمان لەمەو پێش بەڵێنی ئەم (زیندوو کردنەوە)مان پێ درا بوو ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەم (هەڕەشەی موحەممەد (ﷺ) لێمان دەکات) تەنها درۆ و دەلەسەی گەلە پێشووەکانە (کەنوسراوەتەوە). ٦٨)﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ بڕۆن بگەڕێن بەزەوی و وڵاتان دا ﴿فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدەن بزانن سەرئەنجامی تاوانباران چۆن بووە (چییان بەسەر هاتووە). ٦٩)﴿وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ﴾ خەفەت مەخۆ بۆ ئەوانە (کەبڕوا ناهێنن) ﴿وَلَا تَكُن فِي ضَيْقٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ﴾ و سینگ و دڵت تەنگ نەبێ لەو پیلان و خراپانەی دەیکەن (دژیەتۆ). ٧٠)﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ دەڵێن ئەم بەڵێنەی (سزای پێمان دەدەن) کەی دێت ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٧١)﴿قُلْ عَسَىٰ أَن يَكُونَ رَدِفَ لَكُم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ لەوانەیە زۆر لێتانەوە نزیک بووبێتەوە ﴿بَعْضُ الَّذِي تَسْتَعْجِلُونَ﴾ هەندێ لەو سزای بەپەلە داوای هاتنی دەکەن. ٧٢)﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾ وەبەڕاستی پەروەردگارت خاوەن فەزل و چاکەیە بەسەرخەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بەڵام زۆر بەیان سوپاس(ی پەروەردگار) ناکەن. ٧٣)﴿وَإِنَّ رَبَّكَ لَيَعْلَمُ﴾ وە بەڕاستی پەروەردگارت ئاگادارەو دەزانێت ﴿مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەو (دوژمنایەتی و کینەی) لە دەرونیاندا دەیشارنەوەو بەوەش دەری دەبڕن (نایشانەوە). ٧٤) ﴿وَمَا مِنْ غَائِبَةٍ فِي السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ وە هیچ شتێکی نادیار نی یە لەئاسمان و زەوی دا ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ مەگەر لەکتێبی ڕوون (لوح المحفوظ) دایە. ٧٥)﴿إِنَّ هَٰذَا الْقُرْآنَ﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە ﴿يَقُصُّ عَلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ دەبگێڕێتەوە بۆ نەوەی ئیسرائیل ﴿أَكْثَرَ الَّذِي هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ زۆربەی ئەو مەسەلانەی کە ئەوان تێیدا جیاوازن. ٧٦)

وَإِنَّهُۥ لَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٧٧﴾ إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُم
بِحُكْمِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٧٨﴾ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۖ إِنَّكَ عَلَى
ٱلْحَقِّ ٱلْمُبِينِ ﴿٧٩﴾ إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ
إِذَا وَلَّوْا۟ مُدْبِرِينَ ﴿٨٠﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِى ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن
تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨١﴾ ۞ وَإِذَا
وَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِمْ أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَآبَّةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ تُكَلِّمُهُمْ أَنَّ
ٱلنَّاسَ كَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا لَا يُوقِنُونَ ﴿٨٢﴾ وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ
فَوْجًا مِّمَّن يُكَذِّبُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿٨٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُو
قَالَ أَكَذَّبْتُم بِـَٔايَٰتِى وَلَمْ تُحِيطُوا۟ بِهَا عِلْمًا أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٨٤﴾ وَوَقَعَ ٱلْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا۟ فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ ﴿٨٥﴾ أَلَمْ
يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا ٱلَّيْلَ لِيَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَٱلنَّهَارَ مُبْصِرًا ۚ إِنَّ فِى
ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٨٦﴾ وَيَوْمَ يُنفَخُ فِى ٱلصُّورِ فَفَزِعَ
مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِى ٱلْأَرْضِ إِلَّا مَن شَآءَ ٱللَّهُ ۚ وَكُلٌّ أَتَوْهُ
دَٰخِرِينَ ﴿٨٧﴾ وَتَرَى ٱلْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً وَهِىَ تَمُرُّ مَرَّ ٱلسَّحَابِ ۚ
صُنْعَ ٱللَّهِ ٱلَّذِىٓ أَتْقَنَ كُلَّ شَىْءٍ ۚ إِنَّهُۥ خَبِيرٌۢ بِمَا تَفْعَلُونَ ﴿٨٨﴾

سەیلەمەیری خوا
(ﷻ) فەرمووی:
(خوای گەورە
دەفەرموێ: ئەو
کەسەی قورئانی
دەنگە ئومێدی
ئیمانی لەدڵیە
دەری بچێنن
لەئاگری دۆزەخ
ئەوانەی
خەڵکانێکی زۆر
لەدۆزەخ دەرهێنن.
پاشان(خوای
گەورە)
دەفەرموێ: ئەو
کەسەی کێشی قور
بنکە نرۆ ئیمانی
لەدڵیە لەدۆزەخ
دەری بچێنن، ئەو
کەسەی قورئانی
ئازاد و
کەمتریش
لەدۆزەخ: ئیمانی لە دڵیە دەری بچێنن لە دۆزەخ).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (طه): (قال رسول الله (ﷺ): (مُرُوا أولادكم بالصلاة وهم أبناء سبع سنين، واضربوهم عليها وهم أبناء عشر وفرقوا بينهم في المضاجع)(رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (فەرمان بەمندالەکانتان بکەن بەنوێژکردن کاتێ تەمەنیان حەوت ساڵە وە لەسەر

﴿وَإِنَّهُۥ هُدًى وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ وە بەڕاستی ئەم (قورئانە) ڕێنموونی میهرەبانی یە بۆ ئیمانداران. ٧٧)﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُم بِحُكْمِهِۦ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت دادوەری دەکات لەنێوانیان دا بەبڕیاری خۆی ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ وە خوا بەدەسەڵاتی زانایە. ٧٨) ﴿فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ کەوا بوو پشت هەر بەخوا ببەستە ﴿إِنَّكَ عَلَى الْحَقِّ الْمُبِينِ﴾ بەڕاستی تۆ لەسەر ئاینێکی ڕاستو ڕوونی. ٧٩) ﴿إِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ﴾ بەڕاستی تۆ ناتوانی(بانگەوازت) بەمردووەکان ببیستێنێ ﴿وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ﴾ وە ناتوانی بانگەوازت بەوانەی کەڕن بژنەوێنی ﴿إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ کاتێ پشت هەڵدەکەن و دەڕۆن. ٨٠) ﴿وَمَا أَنتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَن ضَلَالَتِهِمْ﴾ وە تۆ ناتوانی کوێران ڕۆگار کەیت لەگومڕاییەکەیان (ڕێنموونیان بکەیت) ﴿إِن تُسْمِعُ إِلَّا مَن يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا﴾ تۆ تەنها (ڕێنموونیت) بەکەسێ دەژنەوێنی کەبڕوا بەئایەتو نیشانەکانی ئێمە دێنێ ﴿فَهُم مُّسْلِمُونَ﴾ چونکە ئەوانە هەمیشە ملکەچن (بۆ هەق). ٨١) ﴿وَإِذَا وَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ ئەو بەڵێنی (سزایەی پێیان دراوە) بەسەریاندا هات ﴿أَخْرَجْنَا لَهُمْ دَابَّةً مِّنَ الْأَرْضِ﴾ (کەمێک پێش ڕودانی قیامەت) گیان لەبەرێک لەزەوی دەردە هێنین بۆیان ﴿تُكَلِّمُهُمْ﴾ قسەیان لەگەڵدا دەکات ﴿أَنَّ النَّاسَ كَانُوا بِآيَاتِنَا لَا يُوقِنُونَ﴾ (دەڵێ) بەڕاستی ئەم خەڵکە باوەڕی ڕاستەقینەیان نەهێنا بەئایەتەکانی ئێمە. ٨٢) ﴿وَيَوْمَ نَحْشُرُ مِن كُلِّ أُمَّةٍ فَوْجًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی) ئەو ڕۆژە بکە لەهەموو میللەتێک پۆلێکی زۆر کۆدەکەینەوە ﴿يُمَنُّ بِآيَاتِنَا﴾ لەوانەی ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ ئینجا ئەوان (لەپێشو دواکەوتن) بەرگری دەکرێن (بەڕیز دەڕۆن). ٨٣)﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوا﴾ هەتا کاتێ دێن (بۆ شوێنی کۆکردنەوەیان) ﴿قَالَ أَكَذَّبْتُم بِآيَاتِي وَلَمْ تُحِيطُوا بِهَا عِلْمًا﴾ (خوا) ئەفەرموێ ئایا ئێوە ئایەتەکانی منتان بەدرۆ دەزانی (باوەڕتان پێ نەهێنا) لەکاتێکدا هیچ زانیاریەکتان دەربارەیان نەبوو ﴿أَمَّاذَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ یان ئێوە چیتان دەکرد (لەدنیا). ٨٤)﴿وَوَقَعَ الْقَوْلُ عَلَيْهِم بِمَا ظَلَمُوا﴾ وە بڕیاری (سزادانیان) بەسەرا دەسەپێ بەهۆی ستەمکاری یانەوە ﴿فَهُمْ لَا يَنطِقُونَ﴾ ئینجا ئەوان هیچ قسە ناکەن. ٨٥)﴿أَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا (بێ بڕوایان) نەیان زانیوەو نابینن ﴿أَنَّا جَعَلْنَا الَّيْلَ لِيَسْكُنُوا فِيهِ﴾ ئێمە شەومان سازاندووە بۆ ئەوەی ئەوان ئارامی تیا بگرن ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ وە ڕۆژمان ڕووناک کردووە (ئیشو کاری تیادەکەن) ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی لەمەدا چەند بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕ دێنن (بەخوا). ٨٦)﴿وَيَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) باسی) ئەو ڕۆژە بکە فوو دەکرێ بەشەیپوردا ﴿فَفَزِعَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ﴾ جا هەرچی کەس لەئاسمانەکان و زەوی دایە دەترسێ ورادەچڵەکێ (هەموو دەمرن) ﴿إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ﴾ جگە لەو کەسانەی خوا بیەوێ (بەئارام بن و نەمرن) ﴿وَكُلٌّ أَتَوْهُ دَاخِرِينَ﴾ وە هەموو بەملکەچی و سەر شۆڕی دێنەوە لای خوا. ٨٧) ﴿وَتَرَى الْجِبَالَ تَحْسَبُهَا جَامِدَةً﴾ وە ئەو کێوو چیانە دەبینی وا دەزانی دامەزراون (لەشوێنی خۆیان دا) ﴿وَهِيَ تَمُرُّ مَرَّ السَّحَابِ﴾ (کاتێ فووکرا بەشەیپوردا) چیاکان وەکو ڕۆشتنی هەور دەڕۆن ﴿صُنْعَ اللَّهِ الَّذِي أَتْقَنَ كُلَّ شَيْءٍ﴾ ئەمە دروست کراوی ئەو خوایە کەهەموو شتێکی بەو پەڕی ڕێکو پێکی دروست کردووە ﴿إِنَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَفْعَلُونَ﴾ بەڕاستی خوا ئاگادارە بەهەر کردەوەیەک ئێوە دەیکەن. ٨٨)

مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ ﴿٨٩﴾
وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ هَلْ تُجْزَوْنَ
إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّمَآ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ
ٱلْبَلْدَةِ ٱلَّذِى حَرَّمَهَا وَلَهُۥ كُلُّ شَىْءٍ وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ
ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿٩١﴾ وَأَنْ أَتْلُوَا۟ ٱلْقُرْءَانَ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِى
لِنَفْسِهِۦ وَمَن ضَلَّ فَقُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ مِنَ ٱلْمُنذِرِينَ ﴿٩٢﴾ وَقُلِ ٱلْحَمْدُ
لِلَّهِ سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ فَتَعْرِفُونَهَا وَمَا رَبُّكَ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٩٣﴾

[redacted]

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

طسٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱلْكِتَٰبِ ٱلْمُبِينِ ﴿٢﴾ نَتْلُوا۟ عَلَيْكَ
مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِٱلْحَقِّ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
فِرْعَوْنَ عَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا يَسْتَضْعِفُ
طَآئِفَةً مِّنْهُمْ يُذَبِّحُ أَبْنَآءَهُمْ وَيَسْتَحْىِۦ نِسَآءَهُمْ إِنَّهُۥ كَانَ
مِنَ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٤﴾ وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ عَلَى ٱلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥﴾

[illegible] (٣٠) [illegible] (الأنبياء) عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: يا رسول الله: إني إذا رأيتك طابت نفسي وقرت عيني فأنبئني عن كل شيء، قال: (كل شيء خلق من ماء)، قلت: أنبئني عن أمر إذا عملت به دخلت الجنة قال: (أفش السلام وأطعم الطعام وصل الأرحام وقم بالليل والناس نيام ثم ادخل الجنة بسلام) (رواه الإمام أحمد). [illegible]

﴿مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ﴾ هەرکەس کردەوەی چاکی کردبێت ﴿فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا﴾ (لەڕۆژی دواییدا) پاداشتی چاکتری لەو (کردەوە)ی بۆ هەیە ﴿وَهُم مِّن فَزَعٍ يَوْمَئِذٍ ءَامِنُونَ﴾ وە ئەوانە دڵنیان لەترس و داچڵەکانی گەورەی ئەو ڕۆژە. ٨٩) ﴿وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ﴾ وە هەرکەس خراپەی کردبێت ﴿فَكُبَّتْ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ (لەو ڕۆژەدا) بەسەر ڕوو دەم و چاویان دا دەخرێنە ناو ئاگرژی دۆزەخ) ﴿هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئایا سزا دەدرێن جگە لەوەی دەتانکرد. ٩٠) ﴿إِنَّمَا أُمِرْتُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بڵێ) بێگومان من فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَعْبُدَ رَبَّ هَٰذِهِ الْبَلْدَةِ﴾ کەتەنها پەروەردگاری ئەم شارە (مەککە) بپەرستم ﴿الَّذِي حَرَّمَهَا﴾ ئەو (خوایە)ی (ڕێز شکاندی) ئەم شارەی حەرام کردووە ﴿وَلَهُ كُلُّ شَيْءٍ﴾ و هەموو شتێک تەنها هی ئەو (خوایە) ﴿وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە لەموسڵمانان بم. ٩١) ﴿وَأَنْ أَتْلُوَا الْقُرْءَانَ﴾ وە (فەرمانم پێ دراوە کە) قورئان بخوێنم (بەسەر خەڵکی دا) ﴿فَمَنِ اهْتَدَىٰ فَإِنَّمَا يَهْتَدِي لِنَفْسِهِ﴾ جا هەر کەس هیدایەتی وەرگرت ئەو بێگومان تەنها بۆ خۆی هیدایەت وەردەگرێ (قازانجەکەی بۆ خۆیەتی) ﴿وَمَن ضَلَّ﴾ هەرکەسیش گومڕا بێت (زیانی بۆ خۆیەتی) ﴿فَقُلْ إِنَّمَا أَنَا مِنَ الْمُنذِرِينَ﴾ وە بڵێ: بەڕاستی من تەنها یەکێکم لەترسێنەران. ٩٢) ﴿وَقُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ وە بڵێ هەموو سوپاس بۆ خوایە ﴿سَيُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِ فَتَعْرِفُونَهَا﴾ ئەو (خوایە) بەزوویی ئایەتەو نیشانەکانی نیشانی ئێوە دادەت ئێوەش دەیانناسن (کەئایەتی خوان) ﴿وَمَا رَبُّكَ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ وە پەروەردگارت بێئاگا نی یە لەوەی کەئێوە دەیکەن. ٩٣)

سورەتی ﴿ القصص ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿طسم﴾ بە(طاسین، میم) دەخوێنرێتەوە خوازاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ الْكِتَٰبِ الْمُبِينِ﴾ ئەم (ئایەتانە) ئایەتەکانی قورئانی ڕوون و ئاشکران. ٢) ﴿نَتْلُوا عَلَيْكَ﴾ دەیخوێنینەوە بەسەرتا(ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿مِن نَّبَإِ مُوسَىٰ وَفِرْعَوْنَ بِالْحَقِّ﴾ هەندێ لەهەواڵی مووسا و فیرعەون بەڕاستی و دروستی ﴿لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بۆ ئەوانەی بڕوا دێنن. ٣) ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ عَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ بەڕاستی فیرعەون بەرزو زاڵ بوو لەزەوی (میسر)دا ﴿وَجَعَلَ أَهْلَهَا شِيَعًا﴾ وە خەڵکەکەی (میسری) کرد بەچەند بەش و کۆمەڵێک ﴿يَسْتَضْعِفُ طَائِفَةً مِّنْهُمْ﴾ کۆمەڵێکیانی لاوازو ژێر دەستە دەکرد ﴿يُذَبِّحُ أَبْنَاءَهُمْ وَيَسْتَحْيِي نِسَاءَهُمْ﴾ کوڕانی ئەوانی سەر دەبڕی و ئافرەتانیانی بەزیندویی دەهێشتەوە (دەیکردنە خزمەتکارو کەنیزەک) ﴿إِنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُفْسِدِينَ﴾ بەڕاستی ئەو (فیرعەون) لەخراپەکاران بوو. ٤) ﴿وَنُرِيدُ أَن نَّمُنَّ﴾ وە ئێمە دەمانەوێ (بەچاکەی خۆمان) منەت بنێن ﴿عَلَى الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا فِي الْأَرْضِ﴾ بەسەر ئەوانەی کەلاواز و ژێر دەست کرا بوون لەوولاتی (میسر)دا ﴿وَنَجْعَلَهُمْ أَئِمَّةً وَنَجْعَلَهُمُ الْوَارِثِينَ﴾ وە بیان کەینە پێشەواو بیان کەینە میرات بەران(ی کەلەپوری فیرعەون و شوێن کەوتوانی). ٥)

وَنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَٰنَ وَجُنُودَهُمَا
مِنْهُم مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ ﴿٦﴾ وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ
أَنْ أَرْضِعِيهِ فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ وَلَا تَخَافِي
وَلَا تَحْزَنِي إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٧﴾
فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا إِنَّ
فِرْعَوْنَ وَهَامَٰنَ وَجُنُودَهُمَا كَانُوا خَاطِئِينَ ﴿٨﴾
وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ عَسَىٰ
أَن يَنفَعَنَا أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٩﴾ وَأَصْبَحَ
فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ لَوْلَا أَن
رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَتْ
لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ
﴿١١﴾ ۞ وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ ﴿١٢﴾
فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ وَلِتَعْلَمَ
أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٣﴾

- بده به خەلکی و خۆزم و کەسی و کارەکانت بەسەر بکەرەوە خەبەر نەوێ بکە کاتێک کە خەلکی لەشەرمان پاشمان بەجێهێشتەوە بەناڕەحەتی و ئازاری.

**لەهەناوی (٢٩) سورەتی (الالیهام)، قال رسول الله (ﷺ): (بینما امرأتان معهما ابنان لهما إذ جاء الذئب فأخذ أحد الابنین، فتحاکمتا إلى داود فقضى به للکبرى فخرجتا فدعاهما سلیمان فقال: هاتوا السکین أشقه بینکما فقالت الصغرى یرحمک الله هو ابنها لا تشقه فقضى به للصغرى) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (لەکاتێکدا دوو ئافرەتان دوو منداڵی جوانیان لەگەڵدا بوو لەناکاو گورگێک هات و یەکێک لەدوو منداڵەکەی فراندو بردی ئینجا هەر دوو ئافرەتەکەیان بوو بۆ لای داوود (علیه السلام) لەوێش بڕیاری دا بۆ ئافرەتە گەورەکەیان بێت لەبەرئەمان چوونە-

﴿وَلِنُمَكِّنَ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ وە دەسەڵات داریان بکەین لەو زەویەدا ﴿وَنُرِيَ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا﴾ وە نیشانی فیرعەون و هامان و لەشکری هەردووکیان بدەین ﴿مِنْهُم مَّا كَانُوا يَحْذَرُونَ﴾ لە(تیسرائیلی یەکانەوە) ئەوەی خۆیان لێ دەپاراست. ٦)﴿وَأَوْحَيْنَا إِلَىٰ أُمِّ مُوسَىٰ﴾ بەدایکی مووسامان ڕاگەیاند (خستمانە دڵی) ﴿أَنْ أَرْضِعِيهِ﴾ کە شیر بدە بەمووسا ﴿فَإِذَا خِفْتِ عَلَيْهِ﴾ ئینجا هەرکاتێ ترست لێی هەبوو ﴿فَأَلْقِيهِ فِي الْيَمِّ﴾ ئەوکاتە بیخەرە ڕووبارزی نیلە)وە ﴿وَلَا تَخَافِي وَلَا تَحْزَنِي﴾ مەترسە (لێ ی) و خەفەتیش مەخۆ (بۆی) ﴿إِنَّا رَادُّوهُ إِلَيْكِ﴾ بەڕاستی ئێمە دەیگێڕینەوە بۆلات ﴿وَجَاعِلُوهُ مِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە دەیکەین بەیەکێ لەپێغەمبەران. ٧)﴿فَالْتَقَطَهُ آلُ فِرْعَوْنَ﴾ (دایکی مووسای خستە ئاوی نیلەوە) ئینجا دارو دەستەی فیرعەون (پێیان زانی و) هەڵیان گرتەوە ﴿لِيَكُونَ لَهُمْ عَدُوًّا وَحَزَنًا﴾ بۆ ئەوەی ببێ بەدوژمن و هۆی خەفەت بۆیان ﴿إِنَّ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَجُنُودَهُمَا﴾ بەڕاستی فیرعەون و هامان و لەشکر و سەربازەکانیان ﴿كَانُوا خَاطِئِينَ﴾ ئاوانبارو هەڵەبوون. ٨)﴿وَقَالَتِ امْرَأَتُ فِرْعَوْنَ﴾ (ویستیان مووسا بکوژن ئاسیەی) ژنی فیرعەون ووتی ﴿قُرَّتُ عَيْنٍ لِّي وَلَكَ لَا تَقْتُلُوهُ﴾ مایەی چاوو دڵ ڕۆشنی یە بۆ من و بۆ تۆش (فیرعەون) مەیکوژن ﴿عَسَىٰ أَن يَنفَعَنَا﴾ بەڵکو سوودو کەڵکمان پێ بگەیەنێ ﴿أَوْ نَتَّخِذَهُ وَلَدًا﴾ یا بیکەین بەکوڕی خۆمان ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەستیان نەدەکرد (ئەم منداڵە ئەبێتە هۆی تیاچوونیان). ٩) ﴿وَأَصْبَحَ فُؤَادُ أُمِّ مُوسَىٰ فَارِغًا﴾ جا دڵی دایکی مووسا خاڵی بوو (لەهەموو شت جگە لەمنداڵەکەی) ﴿إِن كَادَتْ لَتُبْدِي بِهِ﴾ نزیک بوو (نهێنی) ئەو منداڵە ئاشکرابکات ﴿لَوْلَا أَن رَّبَطْنَا عَلَىٰ قَلْبِهَا﴾ ئەگەر دڵیمان نەبەستایەتەوە (وە بەهێزمان نەکردایە) ﴿لِتَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ ئەوەی لەبڕواداران بێ. ١٠)﴿وَقَالَتْ لِأُخْتِهِ قُصِّيهِ﴾ (دایکی مووسا) ووتی بەخوشکەکەی (مووسا) بەشوێنیدا بڕۆ ﴿فَبَصُرَتْ بِهِ عَن جُنُبٍ﴾ ئینجا لە دورەوە مووسای بینی و پێی زانی ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) هەستیان نەدەکرد. ١١)﴿وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِن قَبْلُ﴾ وە ئێمە پێشتر (شیری) شیردەرەکانمان حەرام کرد لەمووسا (مەمکی کەسیانی نەدەمژی) ﴿فَقَالَتْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ أَهْلِ بَيْتٍ﴾ ئینجا خوشکەکەی (مووسا) ووتی پێیان ئایا ماڵێکتان نیشان دەم ﴿يَكْفُلُونَهُ لَكُمْ﴾ کەئەو منداڵە بۆ ئێوە بەخێو بکەن(و شیری بدەنێ) ﴿وَهُمْ لَهُ نَاصِحُونَ﴾ و دڵسۆز بن بۆی. ١٢) ﴿فَرَدَدْنَاهُ إِلَىٰ أُمِّهِ﴾ ئینجا مووسا مان گێڕایەوە بۆلای دایکی ﴿كَيْ تَقَرَّ عَيْنُهَا وَلَا تَحْزَنَ﴾ بۆ ئەوەی چاوی پێ ڕوون بێتەوەو خەفەت نەخوات ﴿وَلِتَعْلَمَ أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ وە بۆئەوەی بزانێت کەبەڵێنی خوا ڕاستو هەقە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆر بەیان نازانن. ١٣)

وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُۥ وَٱسْتَوَىٰٓ ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا ۚ وَكَذَٰلِكَ نَجْزِى
ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤﴾ وَدَخَلَ ٱلْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا
فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ هَٰذَا مِن شِيعَتِهِۦ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِۦ ۖ
فَٱسْتَغَٰثَهُ ٱلَّذِى مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِى مِنْ عَدُوِّهِۦ فَوَكَزَهُۥ مُوسَىٰ
فَقَضَىٰ عَلَيْهِ ۖ قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ ٱلشَّيْطَٰنِ ۖ إِنَّهُۥ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ
﴿١٥﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى ظَلَمْتُ نَفْسِى فَٱغْفِرْ لِى فَغَفَرَ لَهُۥٓ ۚ إِنَّهُۥ هُوَ
ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿١٦﴾ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَنْعَمْتَ عَلَىَّ فَلَنْ أَكُونَ
ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ ﴿١٧﴾ فَأَصْبَحَ فِى ٱلْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ فَإِذَا
ٱلَّذِى ٱسْتَنصَرَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُۥ ۖ قَالَ لَهُۥ مُوسَىٰٓ إِنَّكَ لَغَوِىٌّ
مُّبِينٌ ﴿١٨﴾ فَلَمَّآ أَنْ أَرَادَ أَن يَبْطِشَ بِٱلَّذِى هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا ۚ قَالَ
يَٰمُوسَىٰٓ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِى كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًۢا بِٱلْأَمْسِ ۖ إِن تُرِيدُ إِلَّآ
أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ ٱلْمُصْلِحِينَ ﴿١٩﴾
وَجَآءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ ۖ قَالَ يَٰمُوسَىٰٓ إِنَّ ٱلْمَلَأَ
يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ فَٱخْرُجْ إِنِّى لَكَ مِنَ ٱلنَّٰصِحِينَ ﴿٢٠﴾
فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ ۖ قَالَ رَبِّ نَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢١﴾

هەر بەوەندە کە هاتن بەسەر لەیەکدان (١٨)
و بەتاقی کردن (بەسەکەیان بۆ کارپێکردن) ئێمە
فەرمانڕەوایی و
چەقڵیەکم بۆ بێتان یا ئەم مندالە بکەم
بەندە لەخزمەت
ئەنجامدانیدا
بچورکەکەیان دوای
بەدەستی خۆت لێ
بێت مندالی ئەوەی
لەتی مەکە بڵێیە
شەویش بەیانیش دا
مندالەکە بەدڵێت
بچورکەکەیان).

ئایەتی (٨٢)
سورەتی
(الأنبياء)ا قال

رسول الله (ﷺ): (تعم دعوة ذي النون إذ هو في بطن الحوت: (لا إله إلا أنت سبحانك إني كنت من الظالمين) فإنه لم يدع بها مسلم ربه في شيء قط إلا استجاب له) رواه أحمد والترمذي والنسائي. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (نزاکەی یونس پێغەمبەر (علیه السلام) یو نزاکانی چاک بوو کاتێ کەلەناو سکی نەهەنگدا بوو دوای (هیچ پەرستراوێک نی یە جگە لەتۆ (خودا) پاک و بێگەردی بۆ تۆ بەڕاستی من لەستەم کاران-

﴿وَلَمَّا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَاسْتَوَىٰ﴾ کاتێ مووسا گەشتە ئەوپەڕی پێگەیشتنی لەش و ژیری تێرو تەواو بوو ﴿ءَاتَيْنَٰهُ حُكْمًا وَعِلْمًا﴾ دانایی و زانستمان پێدا ﴿وَكَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ هەر بەشێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١٤) ﴿وَدَخَلَ الْمَدِينَةَ عَلَىٰ حِينِ غَفْلَةٍ مِّنْ أَهْلِهَا﴾ وە (مووسا) ڕۆشتە ناو شار بێ ئەوەی خەڵکی شار ئاگایان لێ بێ ﴿فَوَجَدَ فِيهَا رَجُلَيْنِ يَقْتَتِلَانِ﴾ جا لەو شارەدا دوو پیاوی دی لەگەڵ یەکتر شەڕیان دەکرد ﴿هَٰذَا مِن شِيعَتِهِ وَهَٰذَا مِنْ عَدُوِّهِ﴾ ئەمەیان لەتایفەی خۆی بوو ئەوی تریشیان لەدوژمنانی بوو ﴿فَاسْتَغَاثَهُ الَّذِي مِن شِيعَتِهِ﴾ ئنجا ئەوەیان کە لەتایفەی خۆی بوو دوای یارمەتی لێ کرد ﴿عَلَى الَّذِي مِنْ عَدُوِّهِ﴾ لەدژی ئەوەی کە لە(تاقمی) دوژمنەکەی بوو ﴿فَوَكَزَهُ مُوسَىٰ فَقَضَىٰ عَلَيْهِ﴾ ئینجا مووساش بۆ کزێکی لێدا و ئەو (قیبتی یە)ی کوشت ﴿قَالَ هَٰذَا مِنْ عَمَلِ الشَّيْطَٰنِ﴾ (مووسا) ووتی ئەم (کوشتنە) لەکردەوەی شەیتانە ﴿إِنَّهُ عَدُوٌّ مُّضِلٌّ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەو (شەیتان) دوژمنێکی گومڕاکەری ڕوون و ئاشکرایە. ١٥) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي﴾ ووتی ئەی پەروەردگارم بەڕاستی من ستەمم لەخۆم کرد ﴿فَاغْفِرْ لِي فَغَفَرَ لَهُ﴾ دەی لێم خۆشبە جا ئەویش (خودا) لێ ی خۆش بوو ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ بێگومان تەنها ئەو لێبوردی بەبەزەیی یە. ١٦) ﴿قَالَ رَبِّ بِمَا أَنْعَمْتَ عَلَيَّ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم بەهۆی ئەو هێزو توانای پێت داوم ﴿فَلَنْ أَكُونَ ظَهِيرًا لِّلْمُجْرِمِينَ﴾ بڕیاریێ هەرگیز نەبم بەپشتیوانی تاوانباران. ١٧) ﴿فَأَصْبَحَ فِي الْمَدِينَةِ خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ بەهۆی ئەو (کوشتنە)وە لەشاردا بەترسەوە چاوەڕوانی دەکرد (فیرعەونیەکانی ع هەڵوێستێکیان دەبێ) ﴿فَإِذَا الَّذِي اسْتَنصَرَهُ بِالْأَمْسِ يَسْتَصْرِخُهُ﴾ لەناکاودا ئەو (بەنی ئیسرائیلی یەی) دوێنێ داوای یارمەتی کرد لەو (مووسا لەگەڵ یەکێکی تردا شەڕیەتی) هانای بۆ مووسا هێنا فریاری کەوێت ﴿قَالَ لَهُ مُوسَىٰ إِنَّكَ لَغَوِيٌّ مُّبِينٌ﴾ مووسا بەئەو (ئیسرائیلی یە)ی ووت بەڕاستی تۆ گومڕایەکی ئاشکرای. ١٨) ﴿فَلَمَّا أَنْ أَرَادَ﴾ ئینجا کاتێ کە(مووسا) ویستی ﴿أَن يَبْطِشَ بِالَّذِي هُوَ عَدُوٌّ لَّهُمَا﴾ بەتوندی بدات لەو پیاوەی دووژمنی هەردووکیانە ﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰ أَتُرِيدُ أَن تَقْتُلَنِي﴾ ووتی ئەی مووسا ئایا دەتەوێ بم کوژی ﴿كَمَا قَتَلْتَ نَفْسًا بِالْأَمْسِ﴾ هەروەکو دوێنێ کەسێکت کوشت ﴿إِن تُرِيدُ إِلَّا أَن تَكُونَ جَبَّارًا فِي الْأَرْضِ﴾ تۆ هەر دەتەوێ زۆر دارو ملهوڕ بیت لەزەوی دا ﴿وَمَا تُرِيدُ أَن تَكُونَ مِنَ الْمُصْلِحِينَ﴾ وە ناتەوێ لەپیاو چاکان (ڕێکخەران) بیت. ١٩) ﴿وَجَاءَ رَجُلٌ مِّنْ أَقْصَا الْمَدِينَةِ يَسْعَىٰ﴾ ئینجا پیاوێک لەو پەڕی شارەوە بەپەلە هات (بۆ لای مووسا) ﴿قَالَ يَٰمُوسَىٰ إِنَّ الْمَلَأَ﴾ ووتی ئەی مووسا (ئاگاداریە) سەر گەورەکان ﴿يَأْتَمِرُونَ بِكَ لِيَقْتُلُوكَ﴾ کۆیوونەتەوە لەبارەی تۆوە (قسە دەکەن) بۆ ئەوەی بتکوژن ﴿فَاخْرُجْ إِنِّي لَكَ مِنَ النَّٰصِحِينَ﴾ کەواتە دەرچۆ لەشار (بانەت گرن) بێگومان من دڵسۆزتم. ٢٠) ﴿فَخَرَجَ مِنْهَا خَآئِفًا يَتَرَقَّبُ﴾ ئەویش لەشار دەرچوو بەترسەوە چاوەڕوانی دەکرد (پێی بزانن و بیگرن) ﴿قَالَ رَبِّ نَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّٰلِمِينَ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم ڕزگارم بکە لەم کۆمەڵە ستەمکارە. ٢١)

وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ قَالَ عَسَىٰ رَبِّيٓ أَن يَهْدِيَنِي سَوَآءَ
ٱلسَّبِيلِ ﴿٢٢﴾ وَلَمَّا وَرَدَ مَآءَ مَدْيَنَ وَجَدَ عَلَيْهِ أُمَّةً مِّنَ
ٱلنَّاسِ يَسْقُونَ وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ ٱمْرَأَتَيْنِ تَذُودَانِ ۖ
قَالَ مَا خَطْبُكُمَا ۖ قَالَتَا لَا نَسْقِي حَتَّىٰ يُصْدِرَ ٱلرِّعَآءُ ۖ وَأَبُونَا
شَيْخٌ كَبِيرٌ ﴿٢٣﴾ فَسَقَىٰ لَهُمَا ثُمَّ تَوَلَّىٰٓ إِلَى ٱلظِّلِّ فَقَالَ
رَبِّ إِنِّي لِمَآ أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ ﴿٢٤﴾ فَجَآءَتْهُ إِحْدَىٰهُمَا
تَمْشِي عَلَى ٱسْتِحْيَآءٍ ۖ قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ لِيَجْزِيَكَ
أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا ۚ فَلَمَّا جَآءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ ٱلْقَصَصَ قَالَ
لَا تَخَفْ ۖ نَجَوْتَ مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٢٥﴾ قَالَتْ إِحْدَىٰهُمَا
يَٰٓأَبَتِ ٱسْتَـْٔجِرْهُ ۖ إِنَّ خَيْرَ مَنِ ٱسْتَـْٔجَرْتَ ٱلْقَوِيُّ ٱلْأَمِينُ
﴿٢٦﴾ قَالَ إِنِّيٓ أُرِيدُ أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ٱبْنَتَيَّ هَٰتَيْنِ عَلَىٰٓ أَن
تَأْجُرَنِي ثَمَٰنِيَ حِجَجٍ ۖ فَإِنْ أَتْمَمْتَ عَشْرًا فَمِنْ عِندِكَ ۖ
وَمَآ أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ ۚ سَتَجِدُنِيٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ
ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾ قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ ۖ أَيَّمَا ٱلْأَجَلَيْنِ
قَضَيْتُ فَلَا عُدْوَٰنَ عَلَيَّ ۖ وَٱللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ ﴿٢٨﴾

سیوم) بیگومان
مرج سوسولنایه
تی یه بهر دوعایه
ئهو دیرهکیهی
بهاریکاری
ده دیداری ئهو
فهقیه شیلا (خیزا)
دوعاکهی لی
وهرده گرێت).

فهسلی
(١٠٤) سوودهکی
(الاتهباط) قال
رسول الله ﷺ:
(أيها الناس إنكم
مبعوثون إلى الله
تعالى حفاة عراة
غرلاً ﴿كما بدأنا
أول خلق نعيده
وعداً علينا إنا كنا
فاعلين﴾ إن أول
الخلائق يكسى يوم
القيامة إبراهيم

(٢٥) آذرك: سيجاء. بروايات ابن كثير فيؤتى بهم ثلاث فتكلم الأولى. بارب ١١١ السابع الأبدال بضع و ثلاثون رجلا وأربعون امرأة فما دخل قلب أحدهم شيء من الكبر بعد. فأقول كما قال العبد الصالح (موسى ابن عمران) فيكلمهم فيجيبونه بما شاء الله. ثم يؤتى بالثانية (العزيز الجبار) فيقال لي: ما لهم لم يكلموا مع إخوانهم؟ فيقال: يا رب إنهم يدخلون الجنة بغير حساب. فأقول: يا رب أنت وعدتهم الجنة بغير حساب فهم يدخلونها. ثم يؤتى بالثالثة (الملك العظيم) فيقال لي: ما لهم لم يكلموا مع إخوانهم؟ فيقال: يا رب إنهم يدخلون الجنة بغير حساب. فأقول: يا رب أنت وعدتهم الجنة بغير حساب فهم يدخلونها. ثم يؤتى بالثالثة (الملك العظيم) فيقال لي: ما لهم لم يكلموا مع إخوانهم؟ فيقال: يا رب إنهم يدخلون الجنة بغير حساب. فأقول: يا رب أنت وعدتهم الجنة بغير حساب فهم يدخلونها.

﴿وَلَمَّا تَوَجَّهَ تِلْقَاءَ مَدْيَنَ﴾ لەکاتێکدا بەرەو شاری مەدیەن دەڕۆشت ﴿قَالَ عَسَىٰ رَبِّي أَن يَهْدِيَنِي﴾ ووتی ئومێد دەکەم پەروەردگارم ڕێنمونیم بکات ﴿سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾ بۆ ڕێگای ڕاست و حەق. ٢٢)﴿وَلَمَّا وَرَدَ مَاءَ مَدْيَنَ﴾ وکاتێ گەیشتە سەر ئاوەکەی مەدیەن ﴿وَجَدَ عَلَيْهِ﴾ بینی لەسەر ئەو ئاوە ﴿أُمَّةً مِّنَ النَّاسِ يَسْقُونَ﴾ کۆمەڵێک لەخەڵکی (ئاژەڵ و ماڵات) ئاو دەدەن ﴿وَوَجَدَ مِن دُونِهِمُ امْرَأَتَيْنِ﴾ وە لەنزیک ئەو (خەڵک)انەوە دوو ئافرەتی بینی ﴿تَذُودَانِ﴾ بەرگری دەکەن لەئاژەڵەکەیان (لەوەی بێتە سەر ئاوەکە) ﴿قَالَ مَا خَطْبُكُمَا﴾ (مووسا) ووتی ئێوە مەبەستتان چی یە؟ (ناهێڵن ئاژەڵەکەتان ئاو بخوات)﴿قَالَتَا لَا نَسْقِي﴾ ووتیان ئێمە (ئاژەڵەکەمان) ئاو نادەین ﴿حَتَّىٰ يُصْدِرَ الرِّعَاءُ﴾ هەتا شوانەکان (و ئاژەڵەکانیان لەسەر ئاوەکە) نەگەڕێنەوە ﴿وَأَبُونَا شَيْخٌ كَبِيرٌ﴾ وە باوکمان پیرێکی گەورەو بەتەمەنە. ٢٣)﴿فَسَقَىٰ لَهُمَا﴾ ئینجا (مووسا) مەڕەکانی بۆ ئاودان ﴿ثُمَّ تَوَلَّىٰ إِلَى الظِّلِّ﴾ لەپاشان (مووسا) چوو بۆ ژێر سێبەرێک ﴿فَقَالَ رَبِّ﴾ جا ووتی ئەی پەروەردگارم ﴿إِنِّي لِمَا أَنزَلْتَ إِلَيَّ مِنْ خَيْرٍ فَقِيرٌ﴾ بەڕاستی من هەژارم (پێویستم هەیە) بەهەر خێرو ڕۆزییەک بۆم بنێری. ٢٤)﴿فَجَاءَتْهُ إِحْدَاهُمَا﴾ ئینجا یەکێک لەدوو کچەکە هات بۆ لای مووسا ﴿تَمْشِي عَلَى اسْتِحْيَاءٍ﴾ بەشەرمەوە دەڕۆشت لەڕێگادا ﴿قَالَتْ إِنَّ أَبِي يَدْعُوكَ﴾ ووتی بەڕاستی باوکم (شوعەیب) بانگت دەکات ﴿لِيَجْزِيَكَ أَجْرَ مَا سَقَيْتَ لَنَا﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوەت بدانەوە کەمەڕەکانت بۆ ئێمە ئاودا (مووساش لەگەڵی ڕۆشت) ﴿فَلَمَّا جَاءَهُ وَقَصَّ عَلَيْهِ الْقَصَصَ﴾ ئینجا کاتی مووسا هات بۆ لای (باوکی کچەکە)و بەسەرهاتەکەی بۆ گێڕایەوە ﴿قَالَ لَا تَخَفْ﴾ (شوعەیب (عليه السلام)) ووتی مەترسە ﴿نَجَوْتَ مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ ڕزگارت بووە لەو گەلە ستەمکارە. ٢٥) ﴿قَالَتْ إِحْدَاهُمَا يَا أَبَتِ اسْتَأْجِرْهُ﴾ یەکێ لەو دوو (کچە بەباوکی) ووت ئەی باوە گیان بەکرێ ی بگرە (بۆ شوانی) ﴿إِنَّ خَيْرَ مَنِ اسْتَأْجَرْتَ﴾ چونکە بەڕاستی چاکترین کەسە کە بەکرێی بگری ﴿الْقَوِيُّ الْأَمِينُ﴾ بەهێز و ئەمینە (دەس و داوێن پاکە). ٢٦)﴿قَالَ إِنِّي أُرِيدُ﴾ (شوعەیب) ووتی بەڕاستی من دەمەوێ ﴿أَنْ أُنكِحَكَ إِحْدَى ابْنَتَيَّ هَاتَيْنِ﴾ کە یەکێک لەم دوو کچەم لەتۆمارەکەم ﴿عَلَىٰ أَن تَأْجُرَنِي ثَمَانِيَ حِجَجٍ﴾ بەو مەرجەی هەشت ساڵ ڕەنجبەریم بۆ بکەیت ﴿فَإِنْ أَتْمَمْتَ فَمِنْ﴾ ئینجا ئەگەر دەساڵت تەواو کرد﴿فَمِنْ عِندِكَ﴾ ئەوە لە(پیاوەتی) خۆتەوەیە ﴿وَمَا أُرِيدُ أَنْ أَشُقَّ عَلَيْكَ﴾ و من نامەوێ قورسی بکەم لەسەرت ﴿سَتَجِدُنِي إِن شَاءَ اللَّهُ﴾ ئەگەر خوا بیەوێ بێگومان دەمبینی ﴿مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ لەپیاو چاکان دەبم. ٢٧)﴿قَالَ ذَٰلِكَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ﴾ (مووسا) ووتی ئەوەی ووتت پێم (بڕیار بێت) لەنێوان من و تۆدا ﴿أَيَّمَا الْأَجَلَيْنِ قَضَيْتُ﴾ هەرکام لەو دوو ماوە (٨ یا ١٠ ساڵ)یەم تەواو کرد ﴿فَلَا عُدْوَانَ عَلَيَّ﴾ نابێ ستەمم لێ بکرێ ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ مَا نَقُولُ وَكِيلٌ﴾ وە خوا لەسەر ئەوەی کەدەیڵێین شایەت و چاودێرە. ٢٨)

۞ فَلَمَّا قَضَىٰ مُوسَى الْأَجَلَ وَسَارَ بِأَهْلِهِۦٓ ءَانَسَ مِن جَانِبِ
ٱلطُّورِ نَارًا قَالَ لِأَهْلِهِ ٱمْكُثُوٓا۟ إِنِّىٓ ءَانَسْتُ نَارًا لَّعَلِّىٓ ءَاتِيكُم
مِّنْهَا بِخَبَرٍ أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ
﴿٢٩﴾ فَلَمَّآ أَتَىٰهَا نُودِىَ مِن شَـٰطِئِ ٱلْوَادِ ٱلْأَيْمَنِ فِى ٱلْبُقْعَةِ
ٱلْمُبَـٰرَكَةِ مِنَ ٱلشَّجَرَةِ أَن يَـٰمُوسَىٰٓ إِنِّىٓ أَنَا ٱللَّهُ رَبُّ
ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٠﴾ وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ ۖ فَلَمَّا رَءَاهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا
جَآنٌّ وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ ۚ يَـٰمُوسَىٰٓ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ ۖ إِنَّكَ
مِنَ ٱلْـَٔامِنِينَ ﴿٣١﴾ ٱسْلُكْ يَدَكَ فِى جَيْبِكَ تَخْرُجْ بَيْضَآءَ مِنْ
غَيْرِ سُوٓءٍ ۖ وَٱضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ ٱلرَّهْبِ ۖ فَذَٰنِكَ
بُرْهَـٰنَانِ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَإِيْهِ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟
قَوْمًا فَـٰسِقِينَ ﴿٣٢﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّى قَتَلْتُ مِنْهُمْ نَفْسًا فَأَخَافُ
أَن يَقْتُلُونِ ﴿٣٣﴾ وَأَخِى هَـٰرُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّى لِسَانًا
فَأَرْسِلْهُ مَعِىَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِىٓ ۖ إِنِّىٓ أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ ﴿٣٤﴾
قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَـٰنًا فَلَا
يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا ۚ بِـَٔايَـٰتِنَآ أَنتُمَا وَمَنِ ٱتَّبَعَكُمَا ٱلْغَـٰلِبُونَ ﴿٣٥﴾

سەدەتەنە ئەكارى
كۆمەكارێتەرە ئەلای
خوای بەرز پاندا
(ھەر وەك چۆن
ئەمـــــرەكان
مووسـتەفا كەرەوە
(ئـەياقى مردنـى)
مووســارە مووســتى
دەكەينـەوە ئـەمرە
پاشێنەكە ئەمەيان
پێگەيان ئێمە ئەمر
كـــارە دەكـــەين)
پێـدانى پێگەيـان
پەكـــەم كەســێك
كەپۆخـــــلاكى
ئەمـــــرەكەيت
ئەبەڵگەى مووسا دا
ئیبراهیم پێڕەسەرە
(٢٨) ڕەسوڵ گەیان
پیاوانێك دەستنوێژ
ئەشوســەتى مــن
بــەرەو لای چــاپ

(تاکەی مۆزەخ) دەیان بەن، دەڵێم ئەی پەروەردگار ئەوانە هاوەڵانی منن، پێم دەڵێن: تۆ ئازانی دوای ئێو چییان کردووە، مایلیش ڕەنگ بەندەی چاك (عیسای کوڕی مەریەم (القلم)) ووتوویەتی دەڵێم: من تاقە ئاوڕدانەوەم شەهیدبان بووم تەنم مایشتووە، خوایە بڵێن ئەمانەی ئەوە گیانست لێیانا ئێو خەوت تاکەداریان بووبیت و چاوەڕێیت کردمن ئێو شەهیدی مەسیو شایێکیدو مەیبت لێ وون نابێت و ئێو بەدەستەوات و کار بەجێیت.

﴿فَلَمَّا قُضِيَ مُوسَى الْأَجَلَ﴾ ئینجا کاتێ مووسا ماوەی شوانی بەکەی تەواو کرد ﴿وَسَارَ بِأَهْلِهِ﴾ لەگەڵ خێزانەکەی بەشەو بڕۆشتن (لە مەدیەنەوە بۆ میسر) ﴿آنَسَ مِن جَانِبِ الطُّورِ نَارًا﴾ لە دوورەوە ئاگری کێوی طور ئاگرو ڕووناکی بەکی بینی ﴿قَالَ لِأَهْلِهِ امْكُثُوا﴾ (مووسا) ووتی بەخێزانەکەی نێرە (لێرەدا) بمێننەوە ﴿إِنِّي آنَسْتُ نَارًا﴾ بەڕاستی من ئاگرێکم بەدی کرد (بینی) ﴿لَّعَلِّي آتِيكُم مِّنْهَا﴾ بەڵکو هەواڵێکی (ڕێگاتان) بۆ بێنم لای ئەو (ئاگرە) ﴿أَوْ جَذْوَةٍ مِّنَ النَّارِ لَعَلَّكُمْ تَصْطَلُونَ﴾ یا جۆسکێکی ئاگرتان بۆ بێنم بەڵکو خۆتانی پێ گەرم کەنەوە. ٢٩)﴿فَلَمَّا أَتَاهَا﴾ ئینجا کاتێ هاتە نزیکی ئەو (ئاگرە) بانگی لێ کرا ﴿نُودِيَ مِن شَاطِئِ الْوَادِ الْأَيْمَنِ﴾ لەکەناری لای ڕاستی هێوەکەوە ﴿فِي الْبُقْعَةِ الْمُبَارَكَةِ مِنَ الشَّجَرَةِ﴾ لەو پارچە زەوی یە بەفەڕو پیرۆزەی نزیک دڕەختەکەوە ﴿أَن يَا مُوسَىٰ﴾ (بانگی لێ کرا) کەئەی مووسا ﴿إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ بەڕاستی من خوایەکم پەروەردگاری جیهانیام. ٣٠)﴿وَأَنْ أَلْقِ عَصَاكَ﴾ (وە بانگی کرا) کەگۆچانەکەت فڕێدە ﴿فَلَمَّا رَآهَا تَهْتَزُّ كَأَنَّهَا جَانٌّ﴾ ئنجا کاتێ مووسا ئەو (گۆچانە)ی بینی وەک تیرەمار دەجووڵێ بە پەلە ﴿وَلَّىٰ مُدْبِرًا وَلَمْ يُعَقِّبْ﴾ پشتی تێ کرد و ڕایکرد و ئەگەڕایەوە سەری ﴿يَا مُوسَىٰ أَقْبِلْ وَلَا تَخَفْ﴾ (خوا فەرمووی) ئەی مووسا وەرە پێش و مەترسە ﴿إِنَّكَ مِنَ الْآمِنِينَ﴾ بەڕاستی تۆ لەو کەسانەی بێ باک و بێ ترسن. ٣١)﴿اسْلُكْ يَدَكَ فِي جَيْبِكَ﴾ دەستت بخەرە ناو باخەڵ (و ژێر باڵت) ﴿تَخْرُجْ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ﴾ (کاتێ دەری دێنی) دێتە دەرەوە بەسپێتی و تیشک دەداتەوە بێ ئەوەی بەئەکی و نەخۆشی بێت ﴿وَاضْمُمْ إِلَيْكَ جَنَاحَكَ مِنَ الرَّهْبِ﴾ دەستت بلکێنە بەخۆتەوە (و بیخەرە سەرڕانت) بۆ (نەهێشتنی) ترس و بیم ﴿فَذَانِكَ بُرْهَانَانِ مِن رَّبِّكَ﴾ ئا ئەم دووانە (گۆچانەکەت و دەستت) دوو موعجیزەن لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ (نێردراوە) بۆ فیرعەون و دارو دەستەکەی ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گەلەلێکی لەسنوور دەرچوون. ٣٢)﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي قَتَلْتُ مِنْهُمْ﴾ (مووسا) ووتی ئەی پەروەردگارم بێگومان من یەکێکم لەوان کوشتووە ﴿نَفْسًا فَأَخَافُ أَن يَقْتُلُونِ﴾ لەبەر ئەوە دەترسم کەبم کوژن (لەجیاتی ئەو کوژراوە). ٣٣)﴿وَأَخِي هَارُونُ هُوَ أَفْصَحُ مِنِّي لِسَانًا﴾ وە هاڕوونی برام لەمن زمانی پاراوترە ﴿فَأَرْسِلْهُ مَعِيَ رِدْءًا يُصَدِّقُنِي﴾ جا ئەوم لەگەڵدا بنێرە پشتیوانم بێت وڕێکەکام بسەلمێنێ ﴿إِنِّي أَخَافُ أَن يُكَذِّبُونِ﴾ بەڕاستی من دەترسم کە بە درۆزنم دابنێن (باوەڕم پێ نەهێنن). ٣٤) ﴿قَالَ سَنَشُدُّ عَضُدَكَ بِأَخِيكَ﴾ (خوا) فەرمووی بێگومان ئێمە بە براکەت بەهێزت دەکەین ﴿وَنَجْعَلُ لَكُمَا سُلْطَانًا﴾ وە دەسەڵاتێک بە هەردووکتان دەدەین ﴿فَلَا يَصِلُونَ إِلَيْكُمَا﴾ ئەوسا بەهۆی ئایەتەکانی ئێمەوە دەستیان بە تێوە ناگات ﴿بِآيَاتِنَا أَنتُمَا وَمَنِ اتَّبَعَكُمَا الْغَالِبُونَ﴾ تەنها تێوە (مووسا و هاڕوون) و ئەوەی شوێنتان دەکەوێ سەردەکەوون. ٣٥)

فَلَمَّا جَآءَهُم مُّوسَىٰ بِـَٔايَـٰتِنَا بَيِّنَـٰتٍ قَالُوا۟ مَا هَـٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى وَمَا سَمِعْنَا بِهَـٰذَا فِىٓ ءَابَآئِنَا ٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٦﴾ وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّىٓ أَعْلَمُ بِمَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ مِنْ عِندِهِۦ وَمَن تَكُونُ لَهُۥ عَـٰقِبَةُ ٱلدَّارِ ۖ إِنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلظَّـٰلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلْمَلَأُ مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَـٰهٍ غَيْرِى ۖ فَأَوْقِدْ لِى يَـٰهَـٰمَـٰنُ عَلَى ٱلطِّينِ فَٱجْعَل لِّى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَطَّلِعُ إِلَىٰٓ إِلَـٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ مِنَ ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٣٨﴾ وَٱسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُۥ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَـٰهُ وَجُنُودَهُۥ فَنَبَذْنَـٰهُمْ فِى ٱلْيَمِّ ۖ فَٱنظُرْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَجَعَلْنَـٰهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى ٱلنَّارِ ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ لَا يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ وَأَتْبَعْنَـٰهُمْ فِى هَـٰذِهِ ٱلدُّنْيَا لَعْنَةً ۖ وَيَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ هُم مِّنَ ٱلْمَقْبُوحِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَهْلَكْنَا ٱلْقُرُونَ ٱلْأُولَىٰ بَصَآئِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٣﴾

﴿فَلَمَّا جَاءَهُم مُّوسَىٰ بِآيَاتِنَا بَيِّنَاتٍ﴾ ئینجا کاتێ کەمووسا موعجیزە ڕوونەکانی ئێمەی بۆ هێنان ﴿قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُّفْتَرًى﴾ ئەوان ووتیان ئەمە (تۆ هێناوتە مووسا) تەنها جادوویەکی دەست هەڵبەستە ﴿وَمَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِي آبَائِنَا الْأَوَّلِينَ﴾ ئێمە ئەمەمان نەبیستووە لەباوو باپیرە پێشوەکانمان. ٣٦) ﴿وَقَالَ مُوسَىٰ رَبِّي أَعْلَمُ﴾ مووسا ووتی پەروەردگارم زاناترە ﴿بِمَنْ جَاءَ بِالْهُدَىٰ مِنْ عِندِهِ﴾ بەو کەسەی کەڕێنموونیی لای ئەوە هێناوە ﴿وَمَن تَكُونُ لَهُ عَاقِبَةُ الدَّارِ﴾ وە (زاناترە) بەو کەسەی سەرنجامو دوا ڕۆژی چاکی دەبێت ﴿إِنَّهُ لَا يُفْلِحُ الظَّالِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) ستەمکاران ڕزگار ناکات. ٣٧)﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا أَيُّهَا الْمَلَأُ﴾ فیرعەون ووتی ئەی گەورەو ئەشرافەکان ﴿مَا عَلِمْتُ لَكُم مِّنْ إِلَٰهٍ غَيْرِي﴾ وا نازانم جگە لەخۆم هیچ پەرستراوێکی ترتان هەبێ ﴿فَأَوْقِدْ لِي يَا هَامَانُ عَلَى الطِّينِ﴾ جا (بۆ زیاتر دڵنیابوون) ئەی هامان کورەی ئاگر تاودەو خشتی سورەوە کراوی لێ دروست بکە بۆم ﴿فَاجْعَل لِّي صَرْحًا﴾ ئینجا (لەوخشتە) کۆشکێکی بەرزم بۆ دروست بکە ﴿لَّعَلِّي أَطَّلِعُ إِلَىٰ إِلَٰهِ مُوسَىٰ﴾ (بەگاڵتەوە ووتی) بەڵکو سەیری خواکەی مووسا بکەم و بیبینم ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ مِنَ الْكَاذِبِينَ﴾ و بەڕاستی وا دەزانم ئەو (مووسا) لەدرۆزنانە. ٣٨) ﴿وَاسْتَكْبَرَ هُوَ وَجُنُودُهُ﴾ ئەو (فیرعەون)و لەشکرو سەربازەکانی خۆیان بەزل زانی ﴿فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ لەووڵاتو زەوی (میسر)دا بەناڕەوا ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ إِلَيْنَا لَا يُرْجَعُونَ﴾ وە گومانیان وابوو کەزیندوو ناکرێنەوەو ناگەڕێنرێنەوە بۆلای ئێمە. ٣٩) ﴿فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ﴾ جا تۆڵەمان لەئەو (فیرعەون)و لەشکرو سەربازەکانی سەندو توڕمان دانە ناو ئاوی نیلەوە ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الظَّالِمِينَ﴾ ئینجا سەرنج بدە (ئەی موحەممەد (ﷺ)) سەرئەنجامی ستەمکاران چۆن بوو. ٤٠)﴿وَجَعَلْنَاهُمْ أَئِمَّةً يَدْعُونَ إِلَى النَّارِ﴾ ئەوانمان کردە پێشە وایانێک کە(خەڵک) بانگ دەکەن بۆ ئاگری دۆزەخ ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ لَا يُنصَرُونَ﴾ وە لەڕۆژی دواییشدا یارمەتی نادرێن. ٤١) ﴿وَأَتْبَعْنَاهُمْ فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً﴾ لەم دنیایەدا نەفرینمان نارد بەدوایان دا ﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ هُم مِّنَ الْمَقْبُوحِينَ﴾ وە لەڕۆژی قیامەتیشدا ئەوانە لەبێزراو و دورخراوەکانن. ٤٢) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان تەوراتمان بەخشی بەمووسا ﴿مِن بَعْدِ مَا أَهْلَكْنَا الْقُرُونَ الْأُولَىٰ﴾ لەپاش ئەوەی خەڵکی چەرخە پێشوەکانمان لەناوبرد ﴿بَصَائِرَ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةً﴾ تا بەرچاو ڕوونی و ڕێنموونیی و ڕەحمەت بێ بۆ خەڵکی ﴿لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی ئەو خەڵکە بیربکەنەوەو ئامۆژگاری وەرگرن. ٤٣)

وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ ٱلْغَرْبِيِّ إِذْ قَضَيْنَآ إِلَىٰ مُوسَى ٱلْأَمْرَ وَمَا كُنتَ
مِنَ ٱلشَّٰهِدِينَ ﴿٤٤﴾ وَلَٰكِنَّآ أَنشَأْنَا قُرُونًا فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ
ٱلْعُمُرُ وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِىٓ أَهْلِ مَدْيَنَ تَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ
ءَايَٰتِنَا وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٤٥﴾ وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ
ٱلطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّآ أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٤٦﴾
وَلَوْلَآ أَن تُصِيبَهُم مُّصِيبَةٌۢ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَيَقُولُوا۟
رَبَّنَا لَوْلَآ أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا فَنَتَّبِعَ ءَايَٰتِكَ وَنَكُونَ
مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ فَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلْحَقُّ مِنْ عِندِنَا قَالُوا۟
لَوْلَآ أُوتِىَ مِثْلَ مَآ أُوتِىَ مُوسَىٰٓ أَوَلَمْ يَكْفُرُوا۟ بِمَآ أُوتِىَ
مُوسَىٰ مِن قَبْلُ قَالُوا۟ سِحْرَانِ تَظَٰهَرَا وَقَالُوٓا۟ إِنَّا بِكُلٍّ كَٰفِرُونَ
﴿٤٨﴾ قُلْ فَأْتُوا۟ بِكِتَٰبٍ مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَآ أَتَّبِعْهُ
إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٤٩﴾ فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا۟ لَكَ فَٱعْلَمْ
أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَآءَهُمْ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ ٱتَّبَعَ هَوَىٰهُ بِغَيْرِ
هُدًى مِّنَ ٱللَّهِ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٠﴾

هیچ‌نه‌بیه‌ری خوا
(٤٤) نه‌بوویت:
(بیگومان من
هه‌ندێك شت
ده‌بینم تۆیه
نابینیت ئاسمان
نه‌بووه‌تۆ له‌وێ
ده‌نگی نێرده‌ر ده‌ده‌م و
هه‌ڵی خۆیه‌تی
که‌بۆ‌ئێمه‌یه
چونکه ئه‌شکه‌نجه‌ی
چوار به‌ده‌ی نی
یه ئه‌گه‌ر نێرده‌یه‌ك
ناردبامانی ئه‌مه‌ری
سووکه بۆ خوای
گه‌وره ده‌یبات،
وه‌ده‌ڵێن به‌خوا
ئه‌گه‌ر ئه‌وه‌ی من
ده‌یزانم تۆیه
بۆمان‌ناردبا بیگومان
گه‌ل پێ ده‌که‌نین و
ڕۆژ ده‌گرین و
هه‌رگیز خۆشیمان له‌خێزانه‌کانمان نه‌ده‌بینی جیگه‌ڕا و ده‌چوونه ده‌ره‌وه بۆ ده‌شت و بیابانه‌کان
ده‌یاڕێنه‌وه له‌خوای گه‌وره‌ی هاوارمان ڕۆ بکه‌ین).

فائدتان (١١) سورتی (الحج): قال رسول الله ﷺ: (إن الله تعالى يغار وإن المؤمن يغار وغيرة الله أن يأتي المؤمن ما حرم الله عليه) پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ ده‌ڤه‌رموێ: (خوای باڵاده‌ست ئیره‌یی ده‌بێ

﴿وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الْغَرْبِيِّ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لەلای خۆر ئاوای (شاخی طور) نەبوویت ﴿إِذْ قَضَيْنَا إِلَىٰ مُوسَى الْأَمْرَ﴾ کاتێ کە فەرمانی پێغەمبەرایەتمان دا بەمووسا ﴿وَمَا كُنتَ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾ وە تۆ لەئامادە بووانی (ئەو ڕووداوە) نەبوویت. ٤٤)﴿وَلَٰكِنَّا أَنشَأْنَا قُرُونًا﴾ بەڵام ئێمە چەند چین و چەرخێکمان دروست کرد (لەپاش مووسا) ﴿فَتَطَاوَلَ عَلَيْهِمُ الْعُمُرُ﴾ ئینجا ماوەیەکی دوورو درێژیان بەسەردا تێپەڕی ﴿وَمَا كُنتَ ثَاوِيًا فِي أَهْلِ مَدْيَنَ﴾ وە تۆ لەناو خەڵکی مەدیەندا نیشتەجێ نەبوویت ﴿تَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ کەئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنیتەوە ﴿وَلَٰكِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ بەڵام هەر ئێمە بووین پێغەمبەرمان نارد. ٤٥)﴿وَمَا كُنتَ بِجَانِبِ الطُّورِ إِذْ نَادَيْنَا﴾ وە تۆ لای کێوی طور نەبوویت کاتی بانگ(ی مووسا)مان کرد ﴿وَلَٰكِن رَّحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ بەڵام ئەوە بەزەییەکە لە پەروەردگارتەوە (بەتۆی داوە)﴿لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أَتَاهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ﴾ بۆ ئەوەی گەلێک بترسێنی کەپێش تۆ هیچ ترسێنەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بەڵکو بیربکەنەوەو پەند وەرگرن. ٤٦)﴿وَلَوْلَا أَن تُصِيبَهُم﴾ وەئەگەر (پێش ناردنی پێغەمبەر) تووشیان ببوایە ﴿مُّصِيبَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەڵایەک بەهۆی ئەو (خراپانەوەی) کەکردوویانە ﴿فَيَقُولُوا رَبَّنَا لَوْلَا أَرْسَلْتَ إِلَيْنَا رَسُولًا﴾ جا دەیان ووت ئەی پەروەردگاری ئێمە بۆچی پێغەمبەرێکت بۆ نەناردین ﴿فَنَتَّبِعَ آيَاتِكَ﴾ بۆ ئەوەی شوێن ئایەتەکانت بکەوتینایە ﴿وَنَكُونَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە لەبڕواداران بووینایە. ٤٧)﴿فَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ مِنْ عِندِنَا﴾ ئینجا کاتێ ڕاستیان بۆهات لەلایەن ئێمەوە ﴿قَالُوا لَوْلَا أُوتِيَ﴾ ووتیان بۆچی بەو (موحەممەد(ﷺ)) نەدراوە ﴿مِثْلَ مَا أُوتِيَ مُوسَىٰ﴾ وێنەی ئەوەی بەمووسا دراوە ﴿أَوَلَمْ يَكْفُرُوا بِمَا أُوتِيَ مُوسَىٰ مِن قَبْلُ﴾ ئایا ئەوان پێشتر بێ بڕوانەبوون بەوەی درابوو بەمووسا ﴿قَالُوا سِحْرَانِ تَظَاهَرَا﴾ دەیان ووت (قورئان و تەورات) دوو سیحر و جادوون پشتگیری یەکتر دەکەن ﴿وَقَالُوا إِنَّا بِكُلٍّ كَافِرُونَ﴾ وە دەیانووت بێگومان ئێمە بێبڕواین بەهەموویان (قورئان و تەورات). ٤٨)﴿قُلْ فَأْتُوا بِكِتَابٍ مِّنْ عِندِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ دەی ئێوە کتێبێک لەلایەن خواوەبێنن ﴿هُوَ أَهْدَىٰ مِنْهُمَا أَتَّبِعْهُ﴾ کەئەو (کتێبە) ڕاست تر بێت لەو دووانە (قورئان و تەورات) من شوێنی دەکەوم ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن. ٤٩)﴿فَإِن لَّمْ يَسْتَجِيبُوا لَكَ﴾ ئینجا ئەگەر بەگوێیان نەکردی (و وەڵامیان نەدایتەوە) ﴿فَاعْلَمْ أَنَّمَا يَتَّبِعُونَ أَهْوَاءَهُمْ﴾ ئەوە بزانە کەتەنها شوێن هەواو ئارەزوی خۆیان دەکەون ﴿وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّنِ اتَّبَعَ هَوَاهُ﴾ وە کێ لەو کەسە گوەڕاترە کەشوێن ئارەزووی خۆی بکەوێت ﴿بِغَيْرِ هُدًى مِّنَ اللَّهِ﴾ بێ ڕێنموونیی لەلایەن خواوە ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونیی گەل ستەمکار ناکات. ٥٠)

﴿ وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥١﴾ الَّذِينَ
ءَاتَيْنَٰهُمُ الْكِتَٰبَ مِن قَبْلِهِۦ هُم بِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾ وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ
قَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦٓ إِنَّهُ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّنَآ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِۦ مُسْلِمِينَ ﴿٥٣﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا۟ وَيَدْرَءُونَ بِٱلْحَسَنَةِ
ٱلسَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٥٤﴾ وَإِذَا سَمِعُوا۟ ٱللَّغْوَ
أَعْرَضُوا۟ عَنْهُ وَقَالُوا۟ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ
لَا نَبْتَغِى ٱلْجَٰهِلِينَ ﴿٥٥﴾ إِنَّكَ لَا تَهْدِى مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ
ٱللَّهَ يَهْدِى مَن يَشَآءُ ۚ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٥٦﴾ وَقَالُوٓا۟ إِن
نَّتَّبِعِ ٱلْهُدَىٰ مَعَكَ نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَآ ۚ أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ
حَرَمًا ءَامِنًا يُجْبَىٰٓ إِلَيْهِ ثَمَرَٰتُ كُلِّ شَىْءٍ رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾ وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍۭ
بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا ۖ فَتِلْكَ مَسَٰكِنُهُمْ لَمْ تُسْكَن مِّنۢ بَعْدِهِمْ
إِلَّا قَلِيلًا ۖ وَكُنَّا نَحْنُ ٱلْوَٰرِثِينَ ﴿٥٨﴾ وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ
ٱلْقُرَىٰ حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِىٓ أُمِّهَا رَسُولًا يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتِنَا ۚ وَمَا
كُنَّا مُهْلِكِى ٱلْقُرَىٰٓ إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَٰلِمُونَ ﴿٥٩﴾

ئایەتی (٥١) سورەتی (القصص)

﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ ئەی
جەزمی ئەم بەڵێنەی
دەگێڕینەوە
لەسەرمان کردوون
چەسپاندوە (ﷺ)
دەڵێت ئەم ئایەتە
لەسەر دەگەڕێتەوە
ئایەتی خوارەوە
بەکۆکیان من بۆیەم
﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ
الْقَوْلَ لَعَلَّهُمْ
يَتَذَكَّرُونَ﴾

ئایەتی (٥٦) سورەتی (القصص)

﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ موسلیم لە جەریرەوە (ﷺ) دەگێڕێتەوە دەڵێت :
پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە ئامۆ طالبی مامی وت کاتێ کەلە سەرمەرگدا بوو بڵێ (لا إله إلا الله) بڵێ ئەوەی پێ
ی شایەتیت بڵێ بەدەم لای خوای گەورە لەڕۆژی دوایدا بەڵام مامەی سەرپێچی کردو شایەتومانی نەهێنا خوای
گەورە ئەم ئایەتەی نارد خوارەوە ﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾.

﴿وَلَقَدْ وَصَّلْنَا لَهُمُ الْقَوْلَ﴾ سوێند بەخوا (ئایەتەکانی) قورئانمان بەشوێن یەکدا بۆ ناردن ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ تا پەند وەرگرن و بیریکەنەوە. ٥٦)﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِن قَبْلِهِ﴾ ئەو کەسانەی لەپێشدا کتێبی ئاسمانیمان پێ دابوون ﴿هُم بِهِ يُؤْمِنُونَ﴾ ئەوانە بڕوا دێنن بەقورئان. ٥٢)﴿وَإِذَا يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ (قورئان) بخوێنرێتەوە بەسەریان دا ﴿قَالُوا آمَنَّا بِهِ﴾ دەڵێن باوەڕمان پێ هێناوە ﴿إِنَّهُ الْحَقُّ مِن رَّبِّنَا﴾ بێگومان ئەم (قورئانە) ڕاستەو لەلایەن پەروەردگارمانەوە هاتووە ﴿إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە لەپێش (هاتنی) قورئان دا موسڵمان بووین. ٥٣)﴿أُولَٰئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُم مَّرَّتَيْنِ﴾ ئەوانە دووجار پاداشتیان پێ دەدرێ ﴿بِمَا صَبَرُوا﴾ لەبەر ئەوەی خۆیان گرتو بەئارام بوون ﴿وَيَدْرَءُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ﴾ بەچاکە بەرگری خراپەدەکەن ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە لەو ڕسق و ڕۆزی یەی پێمان داون دەبەخشن. ٥٤)﴿وَإِذَا سَمِعُوا اللَّغْوَ أَعْرَضُوا عَنْهُ﴾ وە کاتێ قسەی ناپەسەند و هیچ و پوچ ببیستن پشتی تێ دەکەن ﴿وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ﴾ وە دەڵێن (بەنەفامان ئەنجامی) کردەوەکانمان بۆ خۆمانەو (ئەنجامی) کردەوەکانی ئێوەش بۆ خۆتانە ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ﴾ سەلامتان لێ بێ ئێمە هاوڕێیەتی نەفامان ناوێ. ٥٥)﴿إِنَّكَ لَا تَهْدِي مَنْ أَحْبَبْتَ﴾ بەڕاستی (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆ ناتوانی ئەو کەسەی خۆشت بوێ ڕێنموونی بکەیت ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ بەڵام خوا هەرکەسی بوێ هیدایەتی دەدات ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ﴾ و ئەو(خوایە) زاناترە بەوانەی ڕێنموونی وەرگرن. ٥٦)﴿وَقَالُوا إِن نَّتَّبِعِ الْهُدَىٰ مَعَكَ﴾ وە(بێ باوەڕان) دەڵێن ئەگەر ئێمە شوێنی ڕێنموونی (ئەو ئایینە) بکەوین کە بەتۆیە ﴿نُتَخَطَّفْ مِنْ أَرْضِنَا﴾ دەفڕێندرێین لەخاک و ووڵاتەکەماندا ﴿أَوَلَمْ نُمَكِّن لَّهُمْ حَرَمًا ءَامِنًا﴾ ئایا ئێمە ئەوانمان لەشوێنێکی ڕێزگیراوی (قەدەغە کراوی) بێ ترس و بیم داجێگیر نەکردووە ﴿يُجْبَىٰ إِلَيْهِ ثَمَرَاتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ کۆدەکرێتەوەو دەبرێ بۆ ئەوێ (مەککە) هەموو جۆرە بەروبوومێک ﴿رِّزْقًا مِّن لَّدُنَّا﴾ بەڕۆزی دان لەلایەن ئێمەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن و تێ ناگەن. ٥٧)﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَرْيَةٍ﴾ وە(خەڵکی) زۆر شار و دێهاتمان لەناو برد ﴿بَطِرَتْ مَعِيشَتَهَا﴾ لەبەر خۆشگوزانیان یاخی بوون (و سوپاسی چاکەکانی خوایان نەکرد) ﴿فَتِلْكَ مَسَاكِنُهُمْ﴾ جا ئەوە جێ و شوێنەکانیانە (وێران کراوە) ﴿لَمْ تُسْكَن مِّن بَعْدِهِمْ إِلَّا قَلِيلًا﴾ لەپاش (تیا چوونی) ئەوان بۆ ماوەیەکی کەم نەبێ (لەلایەن ڕێبوارانەوە) کەسی تیا نیشتەجێ نەبووە ﴿وَكُنَّا نَحْنُ الْوَارِثِينَ﴾ وە ئێمە بووینە میراتگریان. ٥٨)﴿وَمَا كَانَ رَبُّكَ مُهْلِكَ الْقُرَىٰ﴾ وە پەروەردگارت وێران کەری هیچ شارێک نەبووە ﴿حَتَّىٰ يَبْعَثَ فِي أُمِّهَا رَسُولًا﴾ هەتا لەشارە گەورە (پایتەختە)کەیاندا پێغەمبەرێکی نەناردبێت ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِنَا﴾ کە ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێنێتەوە ﴿وَمَا كُنَّا مُهْلِكِي الْقُرَىٰ﴾ وە ئێمە وێران کەری هیچ شارەێک نەبووین ﴿إِلَّا وَأَهْلُهَا ظَالِمُونَ﴾ مەگەر کاتێ خەڵکەکەی ستەمکار بووین. ٥٩)

وَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتُهَا ۚ وَمَا عِندَ
ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٠﴾ أَفَمَن وَعَدْنَٰهُ وَعْدًا حَسَنًا
فَهُوَ لَٰقِيهِ كَمَن مَّتَّعْنَٰهُ مَتَٰعَ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ثُمَّ هُوَ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
مِنَ ٱلْمُحْضَرِينَ ﴿٦١﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ
كُنتُمْ تَزْعُمُونَ ﴿٦٢﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ ٱلْقَوْلُ رَبَّنَا هَٰٓؤُلَآءِ
ٱلَّذِينَ أَغْوَيْنَآ أَغْوَيْنَٰهُمْ كَمَا غَوَيْنَا ۖ تَبَرَّأْنَآ إِلَيْكَ ۖ مَا كَانُوٓا۟ إِيَّانَا
يَعْبُدُونَ ﴿٦٣﴾ وَقِيلَ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا۟
لَهُمْ وَرَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَهْتَدُونَ ﴿٦٤﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ
فَيَقُولُ مَاذَآ أَجَبْتُمُ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٦٥﴾ فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْأَنۢبَآءُ
يَوْمَئِذٍ فَهُمْ لَا يَتَسَآءَلُونَ ﴿٦٦﴾ فَأَمَّا مَن تَابَ وَءَامَنَ وَعَمِلَ
صَٰلِحًا فَعَسَىٰٓ أَن يَكُونَ مِنَ ٱلْمُفْلِحِينَ ﴿٦٧﴾ وَرَبُّكَ
يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَيَخْتَارُ ۗ مَا كَانَ لَهُمُ ٱلْخِيَرَةُ ۚ سُبْحَٰنَ
ٱللَّهِ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٨﴾ وَرَبُّكَ يَعْلَمُ مَا تُكِنُّ
صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٦٩﴾ وَهُوَ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ لَهُ
ٱلْحَمْدُ فِى ٱلْأُولَىٰ وَٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٧٠﴾

[illegible]

ئایەتی (٣٣) سورەتی (الحج): قال رسول الله ﷺ: (لا تلبسوا الحرير ولا الديباج في الدنيا فإن من لبسه في الدنيا لم يلبسه في الآخرة)(متفق عليه). [illegible] ﷺ [illegible]

[illegible]

ئایەتی (٢٠) سورەتی (الفتح): قال رسول الله ﷺ: (انصر أخاك ظالماً أو مظلوماً، فقال رجل: يا رسول الله أنصره إذا كان مظلوماً، أرأيت إن كان ظالماً كيف أنصره؟ قال: تحجزه أو تمنعه من الظلم)

﴿وَمَا أُوتِيتُم مِّن شَيْءٍ﴾ وە هەرچی بەئێوە دراوە ﴿فَمَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَزِينَتُهَا﴾ ئەوە هۆی خۆشی و رابواردنی ژیانی ئەم دنیا و جوانییەتی ﴿وَمَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ وە ئەو (پاداشتە)ی لای خوایە باشترو نەبڕاوەیە ﴿أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا ژیر نابن. ٦٠) ﴿أَفَمَن وَعَدْنَاهُ وَعْدًا حَسَنًا﴾ ئایا کەسێ کەبەڵێنمان پێ داوە بەبەڵێنی چاک ﴿فَهُوَ لَاقِيهِ﴾ ئەو کەسە دەگات بەو (بەڵێنە کەبەهەشتە) ﴿كَمَن مَّتَّعْنَاهُ﴾ وەکو کەسێک وایە خۆشی و رابواردنمان پێداوە ﴿مَتَاعَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ بەخۆشی و لەزەتی ژیانی دنیا ﴿ثُمَّ هُوَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مِنَ الْمُحْضَرِينَ﴾ لەپاشان لەڕۆژی دوایی دا لەئامادەکراوان دەبێ (بۆ سزادان). ٦١) ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی ئەو ڕۆژە بکە کە(خوا) بانگی ئەو (بت پەرست)انە دەکات و (پێیان) دەفەرموێ ﴿أَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ لەکوێن ئەو هاوبەشانەی کەئێوە بەخەیاڵی خۆتان بەهاوبەشی منتان دەزانین. ٦٢) ﴿قَالَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ ئەوانەی (سەرۆکانی گومڕایی) کە بڕیاری سزادان بەسەریان دلچەسپا دەڵێن ﴿رَبَّنَا هَٰؤُلَاءِ الَّذِينَ أَغْوَيْنَا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئا ئەوانەن کە ئێمە گومڕامان کردن ﴿أَغْوَيْنَاهُمْ كَمَا غَوَيْنَا﴾ گومڕامان کردن هەروەکو خۆمان گومڕا بووین ﴿تَبَرَّأْنَا إِلَيْكَ﴾ ئێمە بەری بووین (لەوانە بەری بوونەکەمان) لای تۆ دەکەین ﴿مَا كَانُوا إِيَّانَا يَعْبُدُونَ﴾ ئەوانە ئێمەیان نەدەپەرست. ٦٣) ﴿وَقِيلَ ادْعُوا شُرَكَاءَكُمْ﴾ وە(پێیان) دەوترێ هاوار بکەن لەویتانەی کەداتان نابوو بەهاوبەشی خوا ﴿فَدَعَوْهُمْ فَلَمْ يَسْتَجِيبُوا لَهُمْ﴾ ئەوانیش هاواریان لێ دەکەن بەڵام وەڵامیان نادەنەوە ﴿وَرَأَوُا الْعَذَابَ﴾ لەوکاتەدا سزا(ی دۆزەخ) دەبینن ﴿لَوْ أَنَّهُمْ كَانُوا يَهْتَدُونَ﴾ (ئاوات دەخوازن کە)خۆزگە تەنها ڕێگای ڕاستیان بدایەتەبەر. ٦٤) ﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ﴾ وە ڕۆژێ کە(خوا) بانگیان دەکات و (پێیان) دەفەرموێ ﴿مَاذَا أَجَبْتُمُ الْمُرْسَلِينَ﴾ چیتان وەڵامی پێغەمبەران دایەوە؟ ٦٥) ﴿فَعَمِيَتْ عَلَيْهِمُ الْأَنبَاءُ يَوْمَئِذٍ﴾ ئینجا لەو ڕۆژەدا هەواڵەکانیان (بەڵگەکانیان) لەبیر دەچێتەوە ﴿فَهُمْ لَا يَتَسَاءَلُونَ﴾ ئەوسا پرسیاریش لەیەکتری ناکەن. ٦٦) ﴿فَأَمَّا مَن تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ بەڵام ئەو کەسەی گەڕاوەتەوە (لەبێ باوەڕی)و باوەڕی هێناوەو کردەوەی چاکی کردووە ﴿فَعَسَىٰ أَن يَكُونَ مِنَ الْمُفْلِحِينَ﴾ ئەوە بێگومان لەڕزگار بووان دەبێ. ٦٧) ﴿وَرَبُّكَ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ وَيَخْتَارُ﴾ وە پەروەردگارت (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئەوەی بیەوێ دروستی دەکات و هەڵی دەبژێرێ ﴿مَا كَانَ لَهُمُ الْخِيَرَةُ﴾ (خەڵکی) هەڵبژاردنیان بۆ نیە (لەکاری خوادا) ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاک و بێگەرد و بەرز و بڵندە لەوەی دەیکەنە هاوبەشی. ٦٨) ﴿وَرَبُّكَ يَعْلَمُ﴾ وەپەروەردگارت دەزانێ ﴿مَا تُكِنُّ صُدُورُهُمْ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ بەئەوەی لەسینگیان (دڵیان)دا دەیشارنەوەو بە ئەوەی ئاشکرای دەکەن. ٦٩) ﴿وَهُوَ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ وە ئەو خوایە کەهیچ پەرستراوێکی ڕاست نیە جگە لەو ﴿لَهُ الْحَمْدُ فِي الْأُولَىٰ وَالْآخِرَةِ﴾ هەموو سوپاس تەنها بۆ خوا لەدنیاو لەڕۆژی دواییشدا ﴿وَلَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە بڕیارو حوکم هەر بۆ ئەوە و هەمووتان تەنها بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەڕۆژی دواییدا). ٧٠)

قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلَّيْلَ سَرْمَدًا إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ
مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِضِيَآءٍ ۖ أَفَلَا تَسْمَعُونَ ﴿٧١﴾
قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن جَعَلَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمُ ٱلنَّهَارَ سَرْمَدًا إِلَىٰ
يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ
فِيهِ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٧٢﴾ وَمِن رَّحْمَتِهِۦ جَعَلَ لَكُمُ ٱلَّيْلَ
وَٱلنَّهَارَ لِتَسْكُنُوا۟ فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ
﴿٧٣﴾ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ أَيْنَ شُرَكَآءِىَ ٱلَّذِينَ كُنتُمْ
تَزْعُمُونَ ﴿٧٤﴾ وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا فَقُلْنَا
هَاتُوا۟ بُرْهَٰنَكُمْ فَعَلِمُوٓا۟ أَنَّ ٱلْحَقَّ لِلَّهِ وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا۟
يَفْتَرُونَ ﴿٧٥﴾ ۞ إِنَّ قَٰرُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ فَبَغَىٰ
عَلَيْهِمْ ۖ وَءَاتَيْنَٰهُ مِنَ ٱلْكُنُوزِ مَآ إِنَّ مَفَاتِحَهُۥ لَتَنُوٓأُ بِٱلْعُصْبَةِ
أُو۟لِى ٱلْقُوَّةِ إِذْ قَالَ لَهُۥ قَوْمُهُۥ لَا تَفْرَحْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْفَرِحِينَ
﴿٧٦﴾ وَٱبْتَغِ فِيمَآ ءَاتَىٰكَ ٱللَّهُ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ ۖ وَلَا تَنسَ
نَصِيبَكَ مِنَ ٱلدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِن كَمَآ أَحْسَنَ ٱللَّهُ إِلَيْكَ ۖ
وَلَا تَبْغِ ٱلْفَسَادَ فِى ٱلْأَرْضِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾

﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) پێیان) بڵێ هەواڵم بدەنێ ﴿إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ الَّيْلَ سَرْمَدًا﴾ ئەگەر خوا شەوتان بۆ درێژ بکاتەوە (هەر شەوبێت) ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی قیامەت ﴿مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ج پەرستراوێکی تر جگە لەخوا ﴿يَأْتِيكُم بِضِيَاءٍ﴾ ڕووناکی (ڕۆژ)تان بۆ دێنێ ﴿أَفَلَا تَسْمَعُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە نابیستن. ٧١)﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ (پێیان) بڵێ پێم بڵێن ﴿إِن جَعَلَ اللَّهُ عَلَيْكُمُ النَّهَارَ سَرْمَدًا﴾ ئەگەر خوا ڕۆژ بکاتە هەمیشەیی بۆتان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی قیامەت ﴿مَنْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾ کێیە پەرستراوی تر بێجگە لەخوا ﴿يَأْتِيكُم بِلَيْلٍ تَسْكُنُونَ فِيهِ﴾ کەشەوتان بۆ دێنێ ئارامی تیا بگرن ﴿أَفَلَا تَبْصُرُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە نابینن. ٧٢)﴿وَمِن رَّحْمَتِهِ جَعَلَ لَكُمُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ لەبەزەیی ئەو (خوایە) کەشەو ڕۆژی بۆ دروست کردون ﴿لِتَسْكُنُوا فِيهِ وَلِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ﴾ بۆ ئەوە ئارام بگرن لە(شەو) داو بۆ ئەوە بگەڕێن بەدوای ڕۆزی و بەهرەی خوادا (لەڕۆژدا) ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی سوپاسی خوا بکەن (لەسەر ئەو نیعمەتانەی) ٧٣)﴿وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ فَيَقُولُ﴾ وە ڕۆژێ کە(خوا) بانگیان دەکات ئینجا (پێیان) دەفەرموێ ﴿أَيْنَ شُرَكَاءِيَ الَّذِينَ﴾ لەکوێن هاوبەشەکانی من ئەوانەی ﴿كُنتُمْ تَزْعُمُونَ﴾ کە ئێوە بە هاوبەشی منتان دادەنان. ٧٤)﴿وَنَزَعْنَا مِن كُلِّ أُمَّةٍ شَهِيدًا﴾ وە لەناو هەموو ئوممەتێکدا شایەتێک دەهێنین ﴿فَقُلْنَا هَاتُوا بُرْهَانَكُمْ﴾ ئینجا (بەبت پەرستان) دەڵێن بەڵگەتان بێنن ﴿فَعَلِمُوا أَنَّ الْحَقَّ لِلَّهِ﴾ ئەوسا دەزانن بێگومان هەق و ڕاستی تایبەتی خوایە ﴿وَضَلَّ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەوەی بەدرۆ هەڵیان بەستبوو (کردبوویان بەپەرستراو جگە لە خوا) لێیان گوم دەبێ. ٧٥)﴿إِنَّ قَارُونَ كَانَ مِن قَوْمِ مُوسَىٰ﴾ بێگومان قاروون لەگەلەکەی مووسا بوو (جوولەکە بوو) ﴿فَبَغَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ بەڵام دەست درێژی و ستەمی لێ دەکردن ﴿وَآتَيْنَاهُ مِنَ الْكُنُوزِ﴾ ئەوەندەمان گەنج (ئاڵتون و زیوو) پێدا بوو ﴿مَا إِنَّ مَفَاتِحَهُ﴾ کەبێگومان (هەڵگرتنی) کلیلەکانی (ئەو گەنج و قاسانە) ﴿لَتَنُوءُ بِالْعُصْبَةِ أُولِي الْقُوَّةِ﴾ بەزەحمەت هەڵدەگیرا بۆ کۆمەڵێکی بەهێز ﴿إِذْ قَالَ لَهُ قَوْمُهُ لَا تَفْرَحْ﴾ کاتێ (ئیمانداراني) گەلەکەی پێیان ووت دڵخۆش مەبە (بەو سامانە) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْفَرِحِينَ﴾ بێگومان خوا ئەو کەسانەی خۆش ناوێ دڵخۆشن(و لەخۆیایی بوون بەسەروەت و سامانەوە). ٧٦) ﴿وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ﴾ وە لەو (گەنج و سامان)ەی خوا پێی داوی ئەو دنیاپێ بەدەس بێنە ﴿وَلَا تَنسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا﴾ وە بەشی خۆیشت لەم دنیایە لەبیر نەچێ ﴿وَأَحْسِن كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ﴾ وە چاکە بکە (لەگەڵ خەڵکدا) هەرچۆنێ خوا چاکەی لەگەڵ تۆدا کردووە ﴿وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە لەسەر زەوی دا بەشوێن خراپەدا مەگەرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ﴾ بەڕاستی خوا خراپەکارانی خۆش ناوێت. ٧٧)

قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِىٓ ۚ أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ ٱللَّهَ قَدْ أَهْلَكَ
مِن قَبْلِهِۦ مِنَ ٱلْقُرُونِ مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا ۚ
وَلَا يُسْـَٔلُ عَن ذُنُوبِهِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٧٨﴾ فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِۦ
فِى زِينَتِهِۦ ۖ قَالَ ٱلَّذِينَ يُرِيدُونَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا يَٰلَيْتَ لَنَا
مِثْلَ مَآ أُوتِىَ قَٰرُونُ إِنَّهُۥ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٧٩﴾ وَقَالَ
ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ وَيْلَكُمْ ثَوَابُ ٱللَّهِ خَيْرٌ لِّمَنْ ءَامَنَ
وَعَمِلَ صَٰلِحًا وَلَا يُلَقَّىٰهَآ إِلَّا ٱلصَّٰبِرُونَ ﴿٨٠﴾ فَخَسَفْنَا
بِهِۦ وَبِدَارِهِ ٱلْأَرْضَ فَمَا كَانَ لَهُۥ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُۥ مِن دُونِ
ٱللَّهِ وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُنتَصِرِينَ ﴿٨١﴾ وَأَصْبَحَ ٱلَّذِينَ تَمَنَّوْا۟
مَكَانَهُۥ بِٱلْأَمْسِ يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ ۖ لَوْلَآ أَن مَّنَّ ٱللَّهُ عَلَيْنَا لَخَسَفَ بِنَا ۖ
وَيْكَأَنَّهُۥ لَا يُفْلِحُ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٨٢﴾ تِلْكَ ٱلدَّارُ ٱلْءَاخِرَةُ نَجْعَلُهَا
لِلَّذِينَ لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا ۚ وَٱلْعَٰقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ
﴿٨٣﴾ مَن جَآءَ بِٱلْحَسَنَةِ فَلَهُۥ خَيْرٌ مِّنْهَا ۖ وَمَن جَآءَ بِٱلسَّيِّئَةِ فَلَا
يُجْزَى ٱلَّذِينَ عَمِلُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٨٤﴾

سەبەبەکەی مەبەزن
کۆستە کۆستە
لەبەرکەی مەکەن
بەکەی مەسوزێن
و بڕەت لە بەکەی
مەکەن خەمنگ لە
بەکەی وەربەگرن-
گیان بە قوربانیار لە
بەکەی بەشیمان
مەکەنەوە.
وەبیانەوی خوایان
وەلا بنێن
موسوڵمان بیانی
موسوڵمانە شانی
مەسەلەی لە بکات ،
شانی بەکەم و بێ
بڕ ئەساقایی بکات
ئاوا بڕشتی بەرەمە
ئەدنیا پێغەمبەر
(ﷺ) سێ جار
دەستی کردە
سنگی و فەرمووی:

ئەقوار پارێزکاری ئاگێرە ئایە، بەسە بۆ خوایی موسوڵمان کە بە کەم و بێ بڕی ئەساقایی بیانی موسوڵمانی بکات، **دەسوری ئەتێکی** موسوڵمان بۆ موسوڵمان حەرامە خوێنی، سامانی و ماڵی فەرمێنی ناموسی).

ئایەتی (٧٤ : سورەتی ﴿الحج﴾ ئەقال رسول الله (ﷺ): إن الله ليملي للظالم حتى إذا أخذه لم يفلته ﴿متفق عليه﴾). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان خوای گەورە ماوەیەکی ستەمکار دەدات-

﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ عَلَىٰ عِلْمٍ عِندِي﴾ (قارون) وتی بێگومان ئەم سامانەم پێ دراوە بەهۆی زانیاری یەکەوە کە هەمە ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمْ أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا (قارون) نەیزانیوە کەبەڕاستی خوا ﴿قَدْ أَهْلَكَ مِن قَبْلِهِ مِنَ الْقُرُونِ﴾ لەچەرخەکانی پێش ئەم دا لەناوی بردووە ﴿مَنْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُ قُوَّةً وَأَكْثَرُ جَمْعًا﴾ کەسانی وا کە لەو (قارون) بەهێزتر بوون کۆڵ و کۆمەڵیشیان لەو زۆر تربووە ﴿وَلَا يُسْأَلُ عَن ذُنُوبِهِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾ (کاتێ سزای خوا هات) پرسیار ناکرێ لەتاوانەکانی ئەم تاوانبارانە. ٧٨)﴿فَخَرَجَ عَلَىٰ قَوْمِهِ فِي﴾ ئینجا (قارون) بەخۆ پازاندنەوە هاتەدەر بۆ ناو گەلەکەی ﴿قَالَ الَّذِينَ يُرِيدُونَ الْحَيَاةَ﴾ ئەوانەی ژیانی دنیایان دەویست ووتیان ﴿يَا لَيْتَ لَنَا مِثْلَ مَا أُوتِيَ قَارُونُ﴾ ئای خۆزگە ئەوەندەی بەقارون دراوە ئێمەش بمان بوایە ﴿إِنَّهُ لَذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ بەڕاستی ئەو (قارون) خاوەنی بەش و بەختێکی گەورەیە. ٧٩)﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ بەڵام ئەو کەسانەی کەزانستیان پێ درابوو ووتیان ﴿وَيْلَكُمْ ثَوَابُ اللَّهِ خَيْرٌ﴾ هاوار بۆ ئێوە پاداشتی خوا (لەڕۆژی دوایی دا) لەوە چاکترە ﴿لِّمَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ بۆ ئەو کەسانەی بڕوایان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە ﴿وَلَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الصَّابِرُونَ﴾ وە کەس ئەو (ووتەی زانایانە) وەرناگرێ جگە لەخۆڕاگران. ٨٠) ﴿فَخَسَفْنَا بِهِ وَبِدَارِهِ الْأَرْضَ﴾ ئینجا ئەو (قارون) و کۆشکەکەیمان برد بەناخی زەوی دا ﴿فَمَا كَانَ لَهُ مِن فِئَةٍ يَنصُرُونَهُ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ هیچ دەستەیەکیشی نەبوو لەبەرانبەری (سزای) خوادا یارمەتی بدات ﴿وَمَا كَانَ مِنَ الْمُنتَصِرِينَ﴾ وە لەو کەسانەش نەبوو بتوانێ خۆی ڕزگار بکات. ٨١)﴿وَأَصْبَحَ الَّذِينَ تَمَنَّوْا مَكَانَهُ بِالْأَمْسِ﴾ وە ئەوانەی دوێنێ ئاواتیان دەخواست لەشوێن و پلەی ئەو (قارون) دابن وایان لێ هات ﴿يَقُولُونَ وَيْكَأَنَّ اللَّهَ﴾ دەیان ووت وای وا دیارە خوا ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ﴾ بڕی ئەو دەکات بۆ هەرکەس خۆی بیەوێ لە بەندەکانی کەمیش دەکاتەوە (بۆ هەرکەس خۆی بیەوێ) ﴿لَوْلَا أَن مَّنَّ اللَّهُ عَلَيْنَا﴾ ئەگەر خوا منەتی نەکردایە بەسەرمان دا ﴿لَخَسَفَ بِنَا﴾ ئێمەشی دەبرد بەناخی زەوی دا ﴿وَيْكَأَنَّهُ لَا يُفْلِحُ الْكَافِرُونَ﴾ ئای لەم بەسەرهاتە سەرسوڕهێنەرە، بێگومان ڕزگار نابن ئەوانەی شوکرانە بژێری چاکەی خوا نین (کافرن). ٨٢)﴿تِلْكَ الدَّارُ الْآخِرَةُ نَجْعَلُهَا لِلَّذِينَ﴾ ئەو ماڵی دوا ڕۆژە (بەهەشت) دەیدەین بەو کەسانەی ﴿لَا يُرِيدُونَ عُلُوًّا فِي الْأَرْضِ وَلَا فَسَادًا﴾ نەبەرزی و خۆ بەگەل زانینی بیان دەوێت لەزەوی دا نەدەست درێژی و خراپەکاری ﴿وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ وە سەرئەنجامی چاک بۆ خۆپارێزانە. ٨٣)﴿مَن جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ خَيْرٌ مِّنْهَا﴾ هەر کەسێ کارێکی چاک بکات ئەوە (پاداشتی) چاکتر لەوەی بۆ هەیە ﴿وَمَن جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ﴾ هەرکەسیش خراپە بکات ﴿فَلَا يُجْزَى الَّذِينَ عَمِلُوا السَّيِّئَاتِ﴾ ئەوە تۆڵە ئاسەنگی لەوانەی خراپەکانیان کردووە ﴿إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ تەنها بە ئەندازەی ئەو کردەوانە نەبێت کەکردوویانە. ٨٤)

إِنَّ ٱلَّذِى فَرَضَ عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ لَرَآدُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ ۚ قُل رَّبِّىٓ
أَعْلَمُ مَن جَآءَ بِٱلْهُدَىٰ وَمَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٨٥﴾ وَمَا كُنتَ
تَرْجُوٓا۟ أَن يُلْقَىٰٓ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبُ إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ ۖ
فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٨٦﴾ وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ ءَايَٰتِ
ٱللَّهِ بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ ۖ وَٱدْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ ۖ وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ
ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَا تَدْعُ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا ءَاخَرَ ۘ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا
هُوَ ۚ كُلُّ شَىْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُۥ ۚ لَهُ ٱلْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٨﴾

سُورَةُ العَنكَبُوتِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ أَحَسِبَ ٱلنَّاسُ أَن يُتْرَكُوٓا۟ أَن يَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا وَهُمْ لَا
يُفْتَنُونَ ﴿٢﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ فَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
صَدَقُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٣﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ يَعْمَلُونَ
ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن يَسْبِقُونَا ۚ سَآءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٤﴾ مَن كَانَ يَرْجُوا۟
لِقَآءَ ٱللَّهِ فَإِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ لَءَاتٍ ۚ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٥﴾ وَمَن
جَٰهَدَ فَإِنَّمَا يُجَٰهِدُ لِنَفْسِهِۦٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَغَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٦﴾

...کتاب‌ها به امر کاتبان گرامی تبدیل می‌شود.

تفسیر آیه (۲۲)

صورتی (الصبح): قال رسول الله (ﷺ): «السلام اسم من أسماء الله وضعه في الأرض فأفشوه بينكم فإن الرجل المسلم إذا مر بقوم فسلم عليهم فردوا عليه كان له عليهم فضل بتذكيرهم إياه أن يسلموا عليه، فإن لم يكن هناك أحد رد عليه الملائكة الذين هم أفضل منهم أو مثلهم».

تفسیر آیه (۲۳)

صورتی (الصبح): قال رسول الله (ﷺ): «السلام اسم من أسماء الله وضعه في الأرض فأفشوه بينكم فإن الرجل المسلم إذا مر بقوم فسلم عليهم فردوا عليه كان له عليهم فضل بتذكيرهم إياه أن يسلموا عليه، فإن لم يكن هناك أحد رد عليه الملائكة الذين هم أفضل منهم أو مثلهم».

﴿إِنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ﴾ بێگومان ئەو (خوایەی) کەقورئانی بۆ تۆ ناردووە (پێویست کردووە) ﴿لَرَادُّكَ إِلَىٰ مَعَادٍ﴾ دەتگێڕێتەوە بۆ مەککە ﴿قُل رَّبِّي أَعْلَمُ مَن جَاءَ بِالْهُدَىٰ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پەروەردگارم زاناترە بەو کەسەی ڕێنموونیی (ئایینی راستی) هێناوە ﴿وَمَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ وە بەو کەسەی لەگومڕایی یەکی ڕوون و ئاشکرادایە. ٨٥)﴿وَمَا كُنتَ تَرْجُو﴾ وە تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بەهیوا نەبوویت ﴿أَن يُلْقَىٰ إِلَيْكَ الْكِتَابُ﴾ کەئەم (قورئانە)ت بۆ بنێردرێ ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ بەڵام ڕەحمەتێک بوو لەلایەن پەروەردگاتەوە (بۆت نێردرا) ﴿فَلَا تَكُونَنَّ ظَهِيرًا لِّلْكَافِرِينَ﴾ کەواتە هەرگیز مەبە بەپشتیوان بۆ بێ بڕوایان. ٨٦)﴿وَلَا يَصُدُّنَّكَ عَنْ آيَاتِ اللَّهِ﴾ وە با (بێ بڕوایان) بەرگریت نەکەن لە(گەیاندنی) ئایەتەکانی خوا ﴿بَعْدَ إِذْ أُنزِلَتْ إِلَيْكَ﴾ دوا ئەوەی دابەزێنراوە بۆت ﴿وَادْعُ إِلَىٰ رَبِّكَ﴾ بانگی (خەڵک) بکە بۆلای پەروەردگارت ﴿وَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾ وە لەهاوبەش ڕەوا دەران مەبە. ٨٧)﴿وَلَا تَدْعُ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ وە لەگەڵ خوادا هیچ پەرستراوێکی تر مەپەرستە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەخوا ﴿كُلُّ شَيْءٍ هَالِكٌ إِلَّا وَجْهَهُ﴾ هەموو شتێک لەناو دەچێ جگە لەزاتی خوا ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ بڕیارو حوکم تایبەتی خوایەو تەنها بۆ لای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە. ٨٨)

سورەتی ﴿العنكبوت﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف ، لام ، میم) دەخوێنرێتەوە بۆ خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا﴾ ئایا خەڵک وا دەزانن کەوازیان لێ دەهێنرێ ﴿أَن يَقُولُوا آمَنَّا﴾ ئەگەر بڵێن بڕوامان هێناوە ﴿وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ﴾ ئیتر ئەوان تاقی ناکرێنەوە. ٢)﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بێگومان کەسانی پێش ئەوانمان تاقی کردەوە (ئەمانیش تاقی دەکەینەوە) ﴿فَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ صَدَقُوا﴾ ئنجا بێگومان خوا ئەو کەسانەی ڕاستیان کرد دیاری دەکات ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ الْكَاذِبِينَ﴾ درۆزنەکانیش دیاری دەکات (دەناسرێن). ٣)﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ يَعْمَلُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ یا ئەوانەی خراپەکان دەکەن وایان زانیووە ﴿أَن يَسْبِقُونَا﴾ کەلە دەستمان دەردەچن ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ زۆر خراپە ئەو بڕیارەی دەیدەن. ٤)﴿مَن كَانَ يَرْجُو لِقَاءَ اللَّهِ﴾ هەر کەس ئومێدی وایە بگات بەدیداری خوا (با بەندایەتی خوا بکات) ﴿فَإِنَّ أَجَلَ اللَّهِ لَآتٍ﴾ چونکە بەڕاستی کاتی دیاری کراوی خوا هەردێت ﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە تەنها خوایە بیسەری زاناو ئاگادار. ٥)﴿وَمَن جَاهَدَ فَإِنَّمَا يُجَاهِدُ لِنَفْسِهِ﴾ وە هەرکەس جیهاد بکاو تێ بکۆشێ ئەوە تەنها بۆ خۆی تێ دەکۆشێ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَغَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ﴾ بەڕاستی خوا لە هەموو جیهانیان بێ نیازە. ٦)

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ
وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٧﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ
بِوَٰلِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَٰهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ
فَلَا تُطِعْهُمَآ ۚ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾
وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِى ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٩﴾ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ
فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ ۖ وَلَئِن جَآءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ لَيَقُولُنَّ
إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ ۚ أَوَلَيْسَ ٱللَّهُ بِأَعْلَمَ بِمَا فِى صُدُورِ ٱلْعَٰلَمِينَ
﴿١٠﴾ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيَعْلَمَنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ
﴿١١﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّبِعُوا۟ سَبِيلَنَا
وَلْنَحْمِلْ خَطَٰيَٰكُمْ وَمَا هُم بِحَٰمِلِينَ مِنْ خَطَٰيَٰهُم مِّن
شَىْءٍ ۖ إِنَّهُمْ لَكَٰذِبُونَ ﴿١٢﴾ وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ وَأَثْقَالًا
مَّعَ أَثْقَالِهِمْ ۖ وَلَيُسْـَٔلُنَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عَمَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ
﴿١٣﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِۦ فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ
إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا فَأَخَذَهُمُ ٱلطُّوفَانُ وَهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٤﴾

هەروەها ئەوانەی
ئیمانیان هێناوە
(لە عەنکەبووت)
وڕەسەنیمان
بۆکردووە
مرۆڤ
کە چاکەیی
بەدەمەوە
بێت لە
بارەیەوە،
بەڵێنت
بۆهەڵگرتبێ
لەقورئاندا
لەسەر من
هاتووە،
ئایەکەی
سەرەتای
خوارەوە
ئەوا
هەڵگرتنی
لەگەڵ
بەدکار و
زۆلم
و زۆرداری
هەڵگری
بەدگومان
نەبێتەوە
لەو
ئایەتەی کە
باسەوەی
پێ
دەکرێت،
ئایەکی

سەرەتای بە سەرهات ڕۆ دەگێڕێت خوا ئاسۆدەگاری کردووە کە لەگەڵ ئایەڵ و باوکت دا ئاڵۆز باش بیت و گوێڕایەڵیان بکەیت، ئەوی من ئایکەم و فەرمانی ئەوەیە پێ دەکەم - وازی لە ئایینەکەت بێنی - سەرەتای خوارەوە ئایکەم سێ بڕگە بەر ئیشارەت دەکەیەوە، کە بریتین و ئیشارەتی دا پێ دۆش کەوت، گوێڕایەڵی ئەوی ئەوەیە ئاوی هەستاو هەندێ ئاوی پێ دا و یاشان دەستی کرد بە نوێژکردن کە سەرەتا، جا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە-

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿لَنُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ بێگومان خراپەکانیان دەسڕینەوە لێیان ﴿وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَحْسَنَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەباشتر لەوەی کەکردویانە پاداشتیان دەدەینەوە. ٧) ﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا﴾ وە فەرمانمان داوە بەئادەمی کەچاکە لەگەڵ دایک و باوکی دا بکات ﴿وَإِن جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي﴾ وە ئەگەر (دایکو باوکت) هەوڵیان لەگەڵ دای بۆ ئەوەی کەهاوبەشم بۆ بڕیار بدەی ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ﴾ کەهیچ زانیارییەکت نی یە دەربارەی ﴿فَلَا تُطِعْهُمَا﴾ ئەوە بەگوێیان مەکە ﴿إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ تەنها بۆ لای منە گەڕانەوەتان (لەدوا ڕۆژدا) ﴿فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا هەواڵتان دەدەمێ بەو کردەوانەی دەتانکرد. ٨) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەو کەسانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکەیان کردووە ﴿لَنُدْخِلَنَّهُمْ فِي الصَّالِحِينَ﴾ بێگومان دەیان خەینە ڕیزی پیاو چاکانەوە. ٩) ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَن يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ﴾ هەندێ لەخەڵکی دەڵێن باوەڕمان بەخوا هێناوە ﴿فَإِذَا أُوذِيَ فِي اللَّهِ﴾ ئینجا کاتێ سزا بدرێ لەپێناوی خوادا (لەلایەن کافرانەوە) ﴿جَعَلَ فِتْنَةَ النَّاسِ كَعَذَابِ اللَّهِ﴾ ئازارو سزای خەڵکی وەکو ئازارو سزای خوا دادەنێ ﴿وَلَئِن جَاءَ نَصْرٌ مِّن رَّبِّكَ﴾ وە ئەگەر لەلایەن پەروەردگارتەوە سەرکەوتنێک بێت ﴿لَيَقُولُنَّ إِنَّا كُنَّا مَعَكُمْ﴾ دڵنیابە ئەوانە دەڵێن بێگومان ئێمە لەگەڵ ئێوەدا بووین ﴿أَوَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ﴾ئایا خوا زانا و ئاگادارتر نیە ﴿بِمَا فِي صُدُورِ الْعَالَمِينَ﴾ بەوەی لەدڵ و دەرونی هەموو کەس دایە. ١٠) ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ سوێند بێ خوا چاک دەزانێ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە کێن ﴿وَلَيَعْلَمَنَّ الْمُنَافِقِينَ﴾ وەچاک دەزانێ دووڕوانیش کێن. ١١) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی بێ بڕوابوون ووتیان بەوانەی ئیمان دار بوون ﴿اتَّبِعُوا سَبِيلَنَا﴾ شوێن ڕێگا و ڕێبازی ئێمە بکەون ﴿وَلْنَحْمِلْ خَطَايَاكُمْ﴾ و تاوانەکانتان بە ئەستۆی ئێمە ﴿وَمَا هُم بِحَامِلِينَ مِنْ خَطَايَاهُم مِّن شَيْءٍ﴾ ئەوانە (بێ بڕوایان) هیچێک لەتاوان و گوناهی ئەوان (باوەڕداران) هەڵناگرن ﴿إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾بەڕاستی ئەوانە درۆزنن. ١٢) ﴿وَلَيَحْمِلُنَّ أَثْقَالَهُمْ﴾ سوێند بەخوا (بێباوەڕان) باری گرانی (کوفرو تاوانی) خۆیان هەڵدەگرن ﴿وَأَثْقَالًا مَّعَ أَثْقَالِهِمْ﴾ وەباری گرانی (خەڵکانی) تریش لەگەڵ باری گرانی خۆیان دا (هەڵدەگرن) ﴿وَلَيُسْأَلُنَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ وە بەڕاستی لەڕۆژی قیامەت دا پرسیاریان لێ دەکرێ ﴿عَمَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ لەو درۆو دەلەسانەی لەدنیادا هەڵیان دەبەست. ١٣) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ سوێند بەخوا نووحمان نارد بۆلای گەلەکەی (بە پێغەمبەری) ﴿فَلَبِثَ فِيهِمْ أَلْفَ سَنَةٍ إِلَّا خَمْسِينَ عَامًا﴾ ئینجا ئەویش مایەوە لەناویان دا نۆسەدو پەنجا ساڵ (هەزار ساڵ پەنجاکەم) ﴿فَأَخَذَهُمُ الطُّوفَانُ وَهُمْ ظَالِمُونَ﴾ لەئاکامدا لافاوو زریان لەناوی بردن لەکاتێکدا ئەوان ستەمکار بوون. ١٤)

فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٢٤﴾
وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا ۖ وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾
فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّيٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾
وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِي ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِي ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٢٧﴾
وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾
أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾
قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِي عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾
وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟ أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ ۖ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾
وَلَمَّآ أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾

* وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ حُسْنًا ۖ وَإِن جَاهَدَاكَ لِتُشْرِكَ بِي مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا ۚ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

ئەو (ئیبراهیم) ڕزگاری کرد لە ئاگر، بەڕاستی لەم (بەسەرهاتە)دا بەڵگەی ڕوونی تێدایە بۆ گەلێک کە بڕوا دەهێنن ﴿٢٤﴾
وە (ئیبراهیم) گوتی: بەڕاستی ئێوە جگە لە خوا بتپەرستن بۆ ئەوە دۆستایەتی نێوانتان بێت لە ژیانی دنیادا، پاشان لە ڕۆژی قیامەتدا هەندێکتان ڕق لە هەندێکی دەبنەوە و هەندێکتان نەفرەت لە هەندێکی دەکەن، جێگەی هەموتانیش ئاگرە و هیچ یارمەتیدەرێکتان نابێت ﴿٢٥﴾
جا (ساڕە) لووت بڕوای پێهێنا، (ئیبراهیم) گوتی: بەڕاستی من کۆچ دەکەم بۆ لای پەروەردگارم، بەڕاستی ئەو زاڵ و دانایە ﴿٢٦﴾
وە ئێمە (ئیسحاق)مان پێبەخشی و (یەعقوب)یشمان بۆ کرد بە نەوەی، وە پێغەمبەرایەتی و کتێبمان لە نەوەکەیدا دانا، وە پاداشتی دنیامان پێدا، وە بەڕاستی لە ڕۆژی دوایشدا لە چاکەکارانە ﴿٢٧﴾
وە (لووت)یشمان (نارد) کاتێک بە گەلەکەی گوت: بەڕاستی ئێوە ئەو تاوانە گەورەیە دەکەن کە هیچ کەسێک لە جیهانی پێش ئێوە ئەنجامی نەداوە ﴿٢٨﴾
ئایا بەڕاستی ئێوە پیاوان بە شەهوەت دەچنە لای و ڕێگری دەکەن و لە کۆڕەکانتان خراپە دەکەن؟ جا وەڵامی گەلەکەی تەنها ئەوە بوو کە گوتیان: ئەگەر ڕاست دەکەیت سزای خوا بۆ ئێمە بهێنە ﴿٢٩﴾
(لووت) گوتی: پەروەردگارم سەرکەوتنم بدە بەسەر گەلە تاوانبارەکەدا ﴿٣٠﴾
وە کاتێک نێردراوەکانمان (فریشتەکان) مژدەی (منداڵبوونی) ئیبراهیمیان هێنا، گوتیان: بەڕاستی ئێمە لەناوبەرانی ئەم شارۆچکەیەین، بەڕاستی دانیشتوانەکەی ستەمکار بوون ﴿٣١﴾
(ئیبراهیم) گوتی: بەڕاستی لووت تێدایە، گوتیان: ئێمە باشتر دەزانین کێ تێدایە، بەڕاستی ئێمە ڕزگاری دەکەین ئەو و خێزانەکەی جگە لە ژنەکەی کە لە (دواکەوتووانی) ناو (ئاگر)ەکەیە ﴿٣٢﴾
وە کاتێک نێردراوەکانمان هاتن بۆ لای لووت، بە هۆیانەوە دڵتەنگ بوو و بە هۆیانەوە سنگی تەنگ بوو، گوتیان: مەترسە و خەمبار مەبە، بەڕاستی ئێمە ڕزگاری دەکەین تۆ و خێزانەکەت جگە لە ژنەکەت کە لە (دواکەوتووانی) ناو (ئاگر)ەکەیە ﴿٣٣﴾

ئەم ئایەتەی ژێرەوە، مەبەستی پێغەمبەر ﷺ ئەم ئایەتەی کە لێرە هێنرا بوو لەگەڵ وەسیەتی بەخێرەوەی، بۆ کۆتایەکەی دەگەڕێنەوە کە لە ئایەتی (٨)ی ئەم سورەتەدا باسکرا بوو، کەواتە ئەم ئایەتە پێ بە پێی ئەو ئایەتە دێت: (بەگەڕێنەرەوە بۆ ئەم ئایەتەی لێرە هێنراوە)، شێوەی خوارەوەی گەڕانەوە ئەم تایبەتمەندی هەیە: ﴿وَسْـَٔلُونَكَ عَنِ الْأَنفَالِ﴾ صەحابە دەڵێن: پاداشتی دەستخۆش کەوتم هاتم بەدوای پێغەمبەری خوا ﷺ، ئەویش هات بۆ لام وتم:

﴿فَأَنجَيْنَاهُ وَأَصْحَابَ السَّفِينَةِ﴾ ئینجا ئەو (نووح)و کەسانێ لەکەشتیەکەدا بوون ڕزگارمان کردن ﴿وَجَعَلْنَاهَا آيَةً لِّلْعَالَمِينَ﴾ وە ئەو (کەشتی یە)مان کرد بەنیشانەیەک بۆ جیهانیان. ١٥)﴿وَإِبْرَاهِيمَ إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ) باسی) ئیبراهیم بکەکاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ﴾ خوا بپەرستن وبۆ ی بترسن و خۆتانی لێ بپارێزن ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەوە چاکترە بۆ ئێوە ئەگەر ئێوە بزانن. ١٦)﴿إِنَّمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا﴾ بەڕاستی ئێوە لەجیاتی خوا بتانێک دەپەرستن ﴿وَتَخْلُقُونَ إِفْكًا﴾ وە ئێوە درۆیەکی گەورە هەڵدەبەستن ﴿إِنَّ الَّذِينَ تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەئێوە دەیان پەرستن بێجگە لەخوا ﴿لَا يَمْلِكُونَ لَكُمْ رِزْقًا﴾ ناتوانن ڕسوو پڵێنی ئێوە بدەن ﴿فَابْتَغُوا عِندَ اللَّهِ الرِّزْقَ﴾ کەواتە داوای ڕسق و پڵێنی لەخوا بکەن ﴿وَاعْبُدُوهُ وَاشْكُرُوا لَهُ﴾ وە ئەو بپەرستن و هەر سوپاسی ئەویش بکە ﴿إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ تەنها بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە (لەقیامەتدا). ١٧)﴿وَإِن تُكَذِّبُوا﴾ وە ئەگەر ئێوە باوەڕ نەهێنن ﴿فَقَدْ كَذَّبَ أُمَمٌ مِّن قَبْلِكُمْ﴾ ئەوە نوممەتانی پێش ئێوەش باوەڕیان (بە پێغەمبەرەکانیان) نەهێنا ﴿وَمَا عَلَى الرَّسُولِ إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ وە پێغەمبەر تەنها ڕاگەیاندی ئاشکرای پروونی لەسەرە. ١٨) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا ئەوانە سەرنجیان نەداوە ﴿كَيْفَ يُبْدِئُ اللَّهُ الْخَلْقَ﴾ کە چۆن خوا دروستکراوان بەدی دەهێنێت ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ لەپاش (نەمان) دەیهێنێتەوە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بێگومان ئەو (زیندوو کردنەوە) بۆ خوا ئاسانە. ١٩) ﴿قُلْ سِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بڕۆن بگەڕێن بەزەوی دا ﴿فَانظُرُوا كَيْفَ بَدَأَ الْخَلْقَ﴾ و سەرنج بدەن کەچۆن دروستکراوەکانی لەسەرەتاوە بەدی هێناوە ﴿ثُمَّ اللَّهُ يُنشِئُ النَّشْأَةَ الْآخِرَةَ﴾ لەپاشان هەر خوا بەدی هێنانی دوا ڕۆژیش بەدی دێنێ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەتوانایە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٠)﴿يُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ (خوا) سزای هەر کەسێک دەدات کەبیەوێ ﴿وَيَرْحَمُ مَن يَشَاءُ﴾ وە ڕەحمیش دەکات بەهەر کەسێ کەبیەوێ ﴿وَإِلَيْهِ تُقْلَبُونَ﴾ وەتەنها بۆلای خوا دەگەڕێنرێنەوە. ٢١)﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئێوە ناتوانن لەدەست خوا دەربازبن ﴿فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾ نە لەزەوی دا و نە لەئاسمانیدا ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ وە بۆ ئێوە نی یە جگە لەخوا ﴿مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ دۆست و یارمەتی دەرێک. ٢٢)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَلِقَائِهِ﴾ وە ئەوانەی کە بەنیشانەکانی خوا و دیداری باوەڕیان نی یە ﴿أُولَٰئِكَ يَئِسُوا مِن رَّحْمَتِي﴾ ئائەوانە لەبەزەیی من (خوا) ناتومێد دەبن ﴿وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە ئەوانە سزای سەختیان بۆ هەیە. ٢٣)

فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ
فَأَنجَىٰهُ ٱللَّهُ مِنَ ٱلنَّارِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ
﴿٢٥﴾ وَقَالَ إِنَّمَا ٱتَّخَذْتُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ أَوْثَٰنًا مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ
فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ ثُمَّ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ
وَمَا لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٥﴾ ۞ فَـَٔامَنَ لَهُۥ لُوطٌ ۘ وَقَالَ
إِنِّى مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّىٓ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٦﴾ وَوَهَبْنَا
لَهُۥٓ إِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ وَجَعَلْنَا فِى ذُرِّيَّتِهِ ٱلنُّبُوَّةَ وَٱلْكِتَٰبَ
وَءَاتَيْنَٰهُ أَجْرَهُۥ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَإِنَّهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ لَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿٢٧﴾ وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِۦٓ إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلْفَٰحِشَةَ
مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٢٨﴾
أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ ٱلرِّجَالَ وَتَقْطَعُونَ ٱلسَّبِيلَ وَتَأْتُونَ
فِى نَادِيكُمُ ٱلْمُنكَرَ ۖ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِۦٓ إِلَّآ
أَن قَالُوا۟ ٱئْتِنَا بِعَذَابِ ٱللَّهِ إِن كُنتَ مِنَ ٱلصَّٰدِقِينَ
﴿٢٩﴾ قَالَ رَبِّ ٱنصُرْنِى عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٣٠﴾

مړیکه م بنده
که ما نه که م
دلبه ش یکه م
پاڅ ویستی خلږم؛
به ۲م پرته سه ری
خوا ته ښه ۲؛ ووم:
دی ئې وی
مالګه م پخلګه م
د ه ۲ ت: هغو ته ښه ۲
ووم: ځه ښې سې
به کې مالګه م
پخلګه م پاڅ ویستی
خلږم د ه ۲ ت پلا ه ګ
بور پاڼ ئې ره ئې ټر
دروست ښود سې
به کې مال دلبه ش
ګه ږه ن بنډ
خلږ ه ګه ی ، ه غه
ئه ۲ ت: هاغ بل لاې
جه ګ ه ګه ښلګ
ئه نه ګه ړ ی و

ګلچه ړی روښیان :

وهره یا خوارښت و ناږه ګت پې" به ه ږ ښ (پښتو ئې ره ی ناږه ق ه ږام بڼ ت) منیش چوروم بل لاښان ئه ږاو پاڼ ګه ړ ا
بوږ ښ ، ه ږ ښ ه ږ ه ګ م ګوزښتی وړښتوږان بږ ا ښ ږ وه ګوزښه ناږه ګښان ډاڼ ږ وه ، ئه ۲ ت: منیش خوارږ م و خوارښه ږ وه
ږ ه ګ ۲ ښ ا ږ ښ ږ پاسې ئه نه ږ ا ږ ګلچه ړی په ګام ګړ ، لاښا ږ ا و ووم: ګلچه ړی په ګان پاڼ ګان له ئه نه ږ ی په ګان ټر پیاوړ ی ګ
ئه نه ږ ی ګاګلی په ږ وښت ه ګه ی مه ګړ ت و ګاګلی پیاما و ټوم بوږ ند ار بوږ منیش هاغ بل لاې ږ ه

﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا﴾ ئینجا وەڵامی گەلەکەی ئەو (ئیبراهیم) تەنها ئەوە بوو کەووتیان ﴿اقْتُلُوهُ أَوْ حَرِّقُوهُ﴾ (ئیبراهیم) بکوژن یا بیسوتێنن ﴿فَأَنجَاهُ اللَّهُ مِنَ النَّارِ﴾ خواش ئەوی رزگار کرد لەو ئاگرە ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بێگومان لەو (رزگار کردنی ئیبراهیم)دا ﴿لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ چەند نیشانەو بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕ دەهێنن. ٢٤) ﴿وَقَالَ إِنَّمَا اتَّخَذْتُم﴾ وە (ئیبراهیم) ووتی بێگومان ئەوەی ئێوە هەڵتان بژاردووە ﴿مِّن دُونِ اللَّهِ أَوْثَانًا﴾ لەجیاتی خوا بتانێکن ﴿مَّوَدَّةَ بَيْنِكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەبەر خۆشەویستی نێواتاندا لەژیانی دنیادا (دەیانپەرستن) ﴿ثُمَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُ بَعْضُكُم بِبَعْضٍ﴾ لەپاشان لەڕۆژی دوایی دا هەندێکتان بێزاری دەردەبڕن لەهەندێکی ترتان (دان نانێن بەیەکتری دا) ﴿وَيَلْعَنُ بَعْضُكُم بَعْضًا﴾ وە نەفرین لەیەکتری دەکەن ﴿وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ﴾ جێگاشتان ئاگری دۆزخە ﴿وَمَا لَكُم مِّن نَّاصِرِينَ﴾ وە هیچ یارمەتی دەرێکیشتان نی یە. ٢٥)﴿فَآمَنَ لَهُ لُوطٌ﴾ ئینجا لووط باوەڕی بەو (ئیبراهیم) هێنا ﴿وَقَالَ إِنِّي مُهَاجِرٌ إِلَىٰ رَبِّي﴾ وە(ئیبراهیم) ووتی بێگومان من کۆچ دەکەم بۆ لای پەروەردگارم (لەبابلەوە بۆ شام) ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بەراستی تەنها ئەو زاڵی کار دروستە. ٢٦) ﴿وَوَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە بەخشیمان بەئەو (ئیبراهیم) ئیسحاق(ی کوڕی) و یەعقوب(ی کوڕەزای) ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِ النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ وە پێغەمبەرێتی و کتێبمان بڕیاردا لەنەوەکانی (ئیبراهیم)دا ﴿وَآتَيْنَاهُ أَجْرَهُ فِي الدُّنْيَا﴾ وە لەدنیا پاداشتمان دایەوە ﴿وَإِنَّهُ فِي الْآخِرَةِ لَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾ وە بەراستی ئەو لەڕۆژی دوایشدا لەپیاو چاکانە. ٢٧)﴿وَلُوطًا إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ﴾ (باسی) لووطیش بکە کاتێ بەگەلەکەی ووت ﴿إِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الْفَاحِشَةَ﴾ بێگومان ئێوە کارێکی ناشیرین و قێزەون دەکەن (نێربازی) ﴿مَا سَبَقَكُم بِهَا مِنْ أَحَدٍ مِّنَ الْعَالَمِينَ﴾ لەجیهاندا کەس پێش ئێوە ئەو کارەی نەکردووە. ٢٨)﴿أَئِنَّكُمْ لَتَأْتُونَ الرِّجَالَ﴾ ئێوە نێربازی دەکەن ﴿وَتَقْطَعُونَ السَّبِيلَ﴾ وە ڕێگا دەگرن (لە ڕێبواران) ﴿وَتَأْتُونَ فِي نَادِيكُمُ الْمُنكَرَ﴾ وە لەنادی و شوێنی کۆبونەوەتاندا هەموو خراپەیەك دەکەن ﴿فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَن قَالُوا﴾ کەچی وەڵامی گەلەکەی تەنها ئەوە بوو کە ووتیان (بەلووط) ﴿ائْتِنَا بِعَذَابِ اللَّهِ﴾ سزای خوامان بۆ بێنە ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر تۆ لەراست گۆیانی. ٢٩) ﴿قَالَ رَبِّ انصُرْنِي﴾ (لووط) ووتی ئەی پەروەردگارم یارمەتیم بدە(و زاڵم بکە) ﴿عَلَى الْقَوْمِ الْمُفْسِدِينَ﴾ بەسەر ئەو گەلە خراپەکارەدا. ٣٠)

وَلَمَّا جَآءَتْ رُسُلُنَآ إِبْرَٰهِيمَ بِٱلْبُشْرَىٰ قَالُوٓا۟ إِنَّا مُهْلِكُوٓا۟
أَهْلِ هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا۟ ظَٰلِمِينَ ﴿٣١﴾
قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا ۚ قَالُوا۟ نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَن فِيهَا ۖ لَنُنَجِّيَنَّهُۥ
وَأَهْلَهُۥٓ إِلَّا ٱمْرَأَتَهُۥ كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَلَمَّآ
أَن جَآءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا سِىٓءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا
وَقَالُوا۟ لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ ۖ إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا ٱمْرَأَتَكَ
كَانَتْ مِنَ ٱلْغَٰبِرِينَ ﴿٣٣﴾ إِنَّا مُنزِلُونَ عَلَىٰٓ أَهْلِ
هَٰذِهِ ٱلْقَرْيَةِ رِجْزًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ بِمَا كَانُوا۟ يَفْسُقُونَ
﴿٣٤﴾ وَلَقَد تَّرَكْنَا مِنْهَآ ءَايَةًۢ بَيِّنَةً لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ
﴿٣٥﴾ وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا فَقَالَ يَٰقَوْمِ ٱعْبُدُوا۟
ٱللَّهَ وَٱرْجُوا۟ ٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَلَا تَعْثَوْا۟ فِى ٱلْأَرْضِ مُفْسِدِينَ
﴿٣٦﴾ فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ ٱلرَّجْفَةُ فَأَصْبَحُوا۟ فِى
دَارِهِمْ جَٰثِمِينَ ﴿٣٧﴾ وَعَادًا وَثَمُودَا۟ وَقَد تَّبَيَّنَ
لَكُم مِّن مَّسَٰكِنِهِمْ ۖ وَزَيَّنَ لَهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ
أَعْمَٰلَهُمْ فَصَدَّهُمْ عَنِ ٱلسَّبِيلِ وَكَانُوا۟ مُسْتَبْصِرِينَ ﴿٣٨﴾

مىنداسىدى خدا (ﷺ) ئەو پەيدابوونەكەم بۆ گێڕاينەوە خوای گەورە لەسەر من دەربارەی ئاڕاوەی ئەم ئايەتەی ناردە خوارەوە ﴿إنما الخمر و الميسر و الأنصاب و الأزلام رجس من عمل الشيطان فاجتنبوه لعلكم تفلحون﴾.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئايەتی (١٠) سورەتی (العنكبوت): ﴿وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ﴾ ئەوەبوو جەماوەر دەگێڕێتەوە ئەو كەسانەی كەوتوونەتە ئازاردانی كەسوكاری خۆيانەوە كە دەڵێ: لە مەككەدا كۆمەڵێك مرۆڤ هەبوون موسڵمان بوون و ئيسلامەتيەكەيان شارد بۆيەوە، مرۆڤەكانی ئەگەڵ خۆياندا ئەمانيشيان هێنا بۆ غەزای بەدر و هەندێكيان گەڕانەوە و هەندێكی تريان بۆيدار بوون، موسوڵمانان ووتيان ئەوانە موسوڵمانن و بە زۆر هێنراونەتە ناوەوە داوای لێ خۆشبوونيان بۆ كردن خوای گەورەش ئەم ئايەتەی نارد ﴿إن الذين توفاهم الملائكة ظالمي أنفسهم ...﴾ -

﴿وَلَمَّا جَاءَتْ رُسُلُنَا إِبْرَاهِيمَ بِالْبُشْرَىٰ﴾ وە کاتێ نێراوەکانی ئێمە مژدەی (بەخشینی ئیسماعیل)یان دا بەئیبراهیم ﴿قَالُوا إِنَّا مُهْلِكُو أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە لەناوبەری دانیشتوانی ئەم شارەین (سەدوم) ﴿إِنَّ أَهْلَهَا كَانُوا ظَالِمِينَ﴾ بەراستی دانیشتوانەکەی ستەمکار بوون. ٣١) ﴿قَالَ إِنَّ فِيهَا لُوطًا﴾ (ئیبراهیم) ووتی بێگومان لووط لەو (شارە) دایە ﴿قَالُوا نَحْنُ أَعْلَمُ بِمَنْ فِيهَا﴾ ووتیان ئێمە چاك دەزانین کێی لێیە ﴿لَنُنَجِّيَنَّهُ وَأَهْلَهُ إِلَّا امْرَأَتَهُ﴾ سوێند بەخوا ئێمە لووط و ئەندامانی خێزانەکەی رزگار دەکەین جگە ژنەکەی ﴿كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ کە لەجێماوان (تیاچووان) دەبێت. ٣٢) ﴿وَلَمَّا أَنْ جَاءَتْ رُسُلُنَا لُوطًا﴾ کاتێ نێراوەکانمان هاتن بۆ لای لووط ﴿سِيءَ بِهِمْ وَضَاقَ بِهِمْ ذَرْعًا﴾ پێیان تێکچوو و زۆر دڵ تەنگ و نارەحەت بوو ﴿وَقَالُوا لَا تَخَفْ وَلَا تَحْزَنْ﴾ ووتیان مەترسە خەم مەخۆ (چونکە) ﴿إِنَّا مُنَجُّوكَ وَأَهْلَكَ إِلَّا امْرَأَتَكَ﴾ بێگومان ئێمە تۆ و خێزانەکەت ڕزگار دەکەن جگەلە ژنەکەت ﴿كَانَتْ مِنَ الْغَابِرِينَ﴾ کەئەو لەجێماوان (تیاچووان) دەبێت. ٣٣) ﴿إِنَّا مُنْزِلُونَ عَلَىٰ أَهْلِ هَٰذِهِ الْقَرْيَةِ﴾ بەراستی ئێمە دەبارێنین بەسەر دانیشتوانی ئەم شارەدا ﴿رِجْزًا مِنَ السَّمَاءِ﴾ سزایەك لەئاسمانەوە ﴿بِمَا كَانُوا يَفْسُقُونَ﴾ لەبەر ئەوەی لەسنوورو فەرمانی (خوا) دەرچوون. ٣٤) ﴿وَلَقَدْ تَرَكْنَا مِنْهَا آيَةً بَيِّنَةً﴾ سوێند بەخوا بێگومان لەو شارە (وێران کراوە)دا نیشانەو پەندێکی دیارمان بەجێ هێشت ﴿لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ گەل و کۆمەڵێ کەژیرین. ٣٥) ﴿وَإِلَىٰ مَدْيَنَ أَخَاهُمْ شُعَيْبًا﴾ وە بۆ خەڵکی مەدیەنیش شوعەیبی برایانمان (نارد) ﴿فَقَالَ يَا قَوْمِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم خوا بپەرستن ﴿وَارْجُوا الْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ و بەهیواو ئومێدی ڕۆژی دوایی بن ﴿وَلَا تَعْثَوْا فِي الْأَرْضِ مُفْسِدِينَ﴾ وەخراپەکاری ڕۆچوو مەبن لەزەوی دا. ٣٦) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَأَخَذَتْهُمُ الرَّجْفَةُ﴾ بەڵام ئەوان باوەڕیان پێ نەهێنا ئەوسا بوومەلەرزە بەتینەکە گرتنی (لێی دان) ﴿فَأَصْبَحُوا فِي دَارِهِمْ جَاثِمِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە لە خانووەکانی خۆیاندا ئەژنۆیان دا دابوو مردن. ٣٧) ﴿وَعَادًا وَثَمُودَا﴾ وە گەلی عاد و سەموودیشمان (لەناو برد) ﴿وَقَدْ تَبَيَّنَ لَكُمْ مِنْ مَسَاكِنِهِمْ﴾ بەراستی (ئەو لە ناوبردنە) ڕوون بووتەوە بۆتان لەشوێنەوارە (وێرانە)کانیانەوە ﴿وَزَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَالَهُمْ﴾ شەیتان کردەوە خراپەکانیانی بۆ ڕازاندبوونەوە ﴿فَصَدَّهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَكَانُوا مُسْتَبْصِرِينَ﴾ بەهۆی ئەوەوە بەرگری کردن لەڕێگای ڕاست لەکاتێکدا ئەوان توانای بیر کردنەوەیان هەبوو (ژیر بوون). ٣٨)

وَقَٰرُونَ وَفِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ ۖ وَلَقَدْ جَآءَهُم مُّوسَىٰ
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ وَمَا كَانُوا۟ سَٰبِقِينَ
﴿٣٩﴾ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنۢبِهِۦ ۖ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا
وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ ٱلصَّيْحَةُ ۖ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ
ٱلْأَرْضَ ۖ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا ۖ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ
وَلَٰكِن كَانُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿٤٠﴾ مَثَلُ ٱلَّذِينَ
ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ كَمَثَلِ ٱلْعَنكَبُوتِ
ٱتَّخَذَتْ بَيْتًا ۖ وَإِنَّ أَوْهَنَ ٱلْبُيُوتِ لَبَيْتُ ٱلْعَنكَبُوتِ ۖ
لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٤١﴾ إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا يَدْعُونَ مِن
دُونِهِۦ مِن شَىْءٍ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٤٢﴾ وَتِلْكَ
ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ ۖ وَمَا يَعْقِلُهَآ إِلَّا ٱلْعَٰلِمُونَ
﴿٤٣﴾ خَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٤﴾ ٱتْلُ مَآ أُوحِىَ إِلَيْكَ مِنَ ٱلْكِتَٰبِ
وَأَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ ۖ إِنَّ ٱلصَّلَوٰةَ تَنْهَىٰ عَنِ ٱلْفَحْشَآءِ
وَٱلْمُنكَرِ ۗ وَلَذِكْرُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ ﴿٤٥﴾

سەمبەدولاي كەرىد
ھەبياس (پەرزاي
خواي لا بێت)
دەڵێت: ئەم ئایەتە
لەئامەیەکدا نوسرا
بوو لە
موسوڵمانانێی کە
لە مەککەدا
مابوونەوە کەهیچ
یەعنایەکیان نی یە
کە لەمەککەدا
بێتنەوە دەڵێت:
جا هەموویان
لەمەککە دەرچوون
و موشریکەکانیش
پێیان گەیشتن و
ئێیان لا کردن بێ
بڕیاری بێنەرە
کەسانێی بەظاهیری
بێ بڕیاری بوونەوە
ئینجا ئەم ئایەتە
نیەزڵ ﴿وَمِنَ النَّاسِ
مَن يَقُولُ ءَامَنَّا بِاللَّهِ فَإِذَآ أُوذِىَ فِى ٱللَّهِ جَعَلَ فِتْنَةَ ٱلنَّاسِ كَعَذَابِ ٱللَّهِ﴾ یانی لەنێو موسوڵمانان ئەم ئایەتەشیان
ئاڤێ بڕیان ئەوانێی لەمەککە دەرچوون و بێ هیوا بوون لەوەی کەهیچ چاکەیەکیان لەمەککە دەست بکەوێت
یانێان ئەم ئایەتە لە بارەیانەوە هاتەخوارەوە ﴿ثُمَّ إِنَّ رَبَّكَ لِلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا فُتِنُوا۟ ثُمَّ جَٰهَدُوا۟ وَصَبَرُوٓا۟ إِنَّ
رَبَّكَ مِنۢ بَعْدِهَا لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وە ئەم ئایەتەشیان بۆ نارین بۆرای گەورە ڕێگە چارەی بۆ دانان: -

﴿وَفُتِحَتْ ظَلَمَاتُ دَمْشَقَ﴾ هەروەها قارووت و فیرعەون و هامانیشمان (لەناو بردو) ﴿وَلَقَدْ جَاءَهُمْ نُوحٌ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی موسا هات بۆ ناویان بەچەند موعجیزەیەکەوە ﴿فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ بەڵام ئەوان خۆیان بەگەورە زانی لەزەویدا ﴿وَمَا كَانُوا سَابِقِينَ﴾ تەفسیانتوانی لەدەستمان دەرچن. ٣٩) ﴿فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنْبِهِ﴾ ئەویسا ئێمە هەریەک لەوانمان بەتاوانی خۆی سزادا (لەناومان بردن) ﴿فَمِنْهُمْ مَنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا﴾ جا هەندێکیان بایەکی بەهێزمان نارد بەسەریان بەوردەوە ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ﴾ وە هەندێکی تریان بیافەڵەقاغانێك و دەنگێکی گەورە لەناوی بردن ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ﴾ وە هەندێکیشیانمان بەتاقی زەوی دا بردە خوارەوە ﴿وَمِنْهُمْ مَنْ أَغْرَقْنَا﴾ وە هەندێکی تریمان لەدەریادا نوقم کرد ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ خوا ستەمی لێ ناکرێن ﴿وَلَٰكِنْ كَانُوا أَنْفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵکو خۆیان ستەمیان لەخۆیان کرد. ٤٠) ﴿مَثَلُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وێنەی کەسانێ کەبێجگە لەخوا پەرستراوانێك بۆ خۆیان دادەنێن ﴿كَمَثَلِ الْعَنْكَبُوتِ اتَّخَذَتْ بَيْتًا﴾ وەکو جالجالۆکە وایە کەماڵێکی (بۆ خۆی) پەخساندووە ﴿وَإِنَّ أَوْهَنَ الْبُيُوتِ لَبَيْتُ الْعَنْكَبُوتِ﴾ کە بەڕاستی لاوازترین ماڵ ماڵی جالجالۆکەیە ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بزانن. ٤١) ﴿إِنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ﴾ بێگومان خوا دەزانێ ﴿مَا يَدْعُونَ مِنْ دُونِهِ مِنْ شَيْءٍ﴾ ئەوان لەجیاتی خوا چی دەپەرستن و هاواری لێ دەکەن ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ و هەر ئەوە (خوا) زاڵی کار ڕووست. ٤٢) ﴿وَتِلْكَ الْأَمْثَالُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ﴾ ئەو وێنەی نموونانە بۆ خەڵکی دێنینەوە ﴿وَمَا يَعْقِلُهَا إِلَّا الْعَالِمُونَ﴾ تەنها زانایان لەوانەتێدەگەن. ٤٣) ﴿خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ خوا ئاسمانەکان و زەوی بەحەق و ڕاستی دروست کردووە ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بەڕاستی لەودا بەڵگە هەیە بۆ بڕواداران. ٤٤) ﴿اتْلُ مَا أُوحِيَ إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ بیخوێنەرەوە ئەو قورئانەی کەبۆیەوش کراوە بۆت ﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ﴾ وە نوێژ بکە ﴿إِنَّ الصَّلَاةَ تَنْهَىٰ عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ﴾ بێگومان نوێژ بەرگری (نوێژکەر) دەکات لەکاری ناشیرین و ناپەسەند (خراپە) ﴿وَلَذِكْرُ اللَّهِ أَكْبَرُ﴾ وە زیکر و یادی خوا گەورەترە (لەهەموو شتێك) ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَصْنَعُونَ﴾ خوایش بەهەر کارێك کەدەیکەن دەزانێ. ٤٥)

۞ وَلَا تُجَٰدِلُوٓا۟ أَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ إِلَّا بِٱلَّتِى هِىَ أَحْسَنُ إِلَّا
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْهُمْ ۖ وَقُولُوٓا۟ ءَامَنَّا بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ إِلَيْنَا وَأُنزِلَ
إِلَيْكُمْ وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَٰحِدٌ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٤٦﴾
وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ ۚ فَٱلَّذِينَ ءَاتَيْنَٰهُمُ ٱلْكِتَٰبَ
يُؤْمِنُونَ بِهِۦ ۖ وَمِنْ هَٰٓؤُلَآءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِۦ ۚ وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَآ
إِلَّا ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿٤٧﴾ وَمَا كُنتَ تَتْلُوا۟ مِن قَبْلِهِۦ مِن كِتَٰبٍ
وَلَا تَخُطُّهُۥ بِيَمِينِكَ ۖ إِذًا لَّٱرْتَابَ ٱلْمُبْطِلُونَ ﴿٤٨﴾ بَلْ هُوَ
ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ فِى صُدُورِ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ ۚ وَمَا يَجْحَدُ
بِـَٔايَٰتِنَآ إِلَّا ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٤٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْلَآ أُنزِلَ عَلَيْهِ
ءَايَٰتٌ مِّن رَّبِّهِۦ ۖ قُلْ إِنَّمَا ٱلْـَٔايَٰتُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ
مُّبِينٌ ﴿٥٠﴾ أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ أَنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ
يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ
يُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ قُلْ كَفَىٰ بِٱللَّهِ بَيْنِى وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا ۖ
يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
بِٱلْبَٰطِلِ وَكَفَرُوا۟ بِٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٥٢﴾

- ئەوانیش لە مەکە دەرچوون لە ڕێگە موشرەکەکان گەشتن پێیان ئەمانیش هەڵیان کرد لە گەڵیان شەڕی کوڕا کوڕ و ئەوەش بڕگاری بوو بڕگاری بوو.

ئایەتی (۴) سورەتی (المؤمنون) ﷺ فەرمووی (من حسن إسلام المرء تركه ما لا يعنيه) (الترمذي) پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی (لە تێکڕانەی

جوانی و چاکی موسوڵمانێتی مرۆڤە وازهێنانی لە هەر شتێک کەپەیوەندی بەوەوە نی یە).

ئایەتی (۵۱) سورەتی (المؤمنون) ﷺ قال رسول الله ﷺ: (أيها الناس إن الله طيب لا يقبل إلا طيباً وإن الله أمر المؤمنين بما أمر به المرسلين فقال تعالى: (يا أيها الرسل كلوا من الطيبات واعملوا صالحاً) وقال تعالى: (يا أيها الذين آمنوا كلوا من طيبات ما رزقناكم) ثم ذكر الرجل يطيل السفر أشعث أغبر يمد-

﴿وَلَا تُجَادِلُوا أَهْلَ الْكِتَابِ﴾ دەمەقاڵێ و موجادەلە مەکەن لەگەڵ خاوەنی کتێبە ئاسمانییەکاندا ﴿إِلَّا بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ مەگەر بە جوانترین شێوە ﴿إِلَّا الَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْهُمْ﴾ جگە لەوانەیان کە ستەمیان کرد (لە ئێوە) ﴿وَقُولُوا آمَنَّا بِالَّذِي أُنزِلَ إِلَيْنَا﴾ وە (بە خاوەن کتێبەکان) بڵێن باوەڕمان هێناوە بەوەی نێردراوەتە خوارەوە بۆ ئێمە ﴿وَأُنزِلَ إِلَيْكُمْ﴾ و (بەوەش) نێردراوەتە خوارەوە بۆ ئێوە ﴿وَإِلَٰهُنَا وَإِلَٰهُكُمْ وَاحِدٌ﴾ وە خوای ئێمە و خوای ئێوە یەکێکە ﴿وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ﴾ وە ئێمە بۆ ئەو (خوا) گەردن کەچین. ٤٦)﴿وَكَذَٰلِكَ أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ هەروەک (پێغەمبەرانی پێشوو) قورئانمان بۆ تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ناردەخوارەوە ﴿فَالَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ﴾ جا ئەو کەسانەی کە کتێبمان پێداون ﴿يُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ (هەندێکیان) باوەڕ بەو (قورئانە) دێنێ ﴿وَمِنْ هَٰؤُلَاءِ مَن يُؤْمِنُ بِهِ﴾ وە لەمانەش (بت پەرستەکانی عەرەب) کەسانێ بڕوای پێ دێنێ ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الْكَافِرُونَ﴾ تەنیا بێ باوەڕانی (رۆچوو) دان نانێن بە ئایەتەکانی ئێمەدا. ٤٧)﴿وَمَا كُنتَ تَتْلُو مِن قَبْلِهِ مِن كِتَابٍ﴾ وە تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) پێش ئەم (قورئانە) هیچ کتێبێکت نەدەخوێندەوە ﴿وَلَا تَخُطُّهُ بِيَمِينِكَ﴾ وە بەدەستی راستت نەتنوسیووە ﴿إِذًا لَّارْتَابَ الْمُبْطِلُونَ﴾(ئەگەر وابوایە)ئەو کاتە ناراستەکان (بێ بڕوایان) دەکەوتنە گومانەوە. ٤٨)﴿بَلْ هُوَ آيَاتٌ بَيِّنَاتٌ﴾ (نەخێر وا نییە گومان دەبەن) بەڵکو قورئان نیشانەکانی ئاشکران ﴿فِي صُدُورِ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ لە دڵ و دەروونی کەسانێکدایە کە زانستیان پێ دراوە (لە لایەن خواوە) ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا الظَّالِمُونَ﴾ تەنیا ستەمکاران دان نانێن بە نیشانەکانی ئێمەدا. ٤٩) ﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنزِلَ عَلَيْهِ آيَاتٌ مِّن رَّبِّهِ﴾ وە ووتیان ئەوە بۆ چەند موعجیزە و بەڵگەیەک دانابەزێنرێ بۆ سەری (موحەممەد (ﷺ)) لەلایەن پەروەردگاریەوە ﴿قُلْ إِنَّمَا الْآيَاتُ عِندَ اللَّهِ﴾ بڵێ (پێیان هێنانە خوارەوەی) موعجیزەکان تەنیا لەلایەن خواوەیە ﴿وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ وە بەراستی من تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام. ٥٠)﴿أَوَلَمْ يَكْفِهِمْ﴾ئایا بۆ ئەوان بەس نییە ﴿أَنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾کە ئێمە قورئانمان ناردۆتە خوارەوە بۆ سەر تۆ ﴿يُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ دەخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَرَحْمَةً﴾بەراستی لەم قورئانەدا بەزەیی ﴿وَذِكْرَىٰ لِقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾و پەند و ئامۆژگاری هەیە بۆ باوەڕداران. ٥١)﴿قُلْ كَفَىٰ بِاللَّهِ﴾بڵێ (پێیان) خوا بەسە ﴿بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ شَهِيدًا﴾ بۆ شایەتی دان لەنێوان من و ئێوەدا ﴿يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و زەویدایە دەیزانێ ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِالْبَاطِلِ وَكَفَرُوا بِاللَّهِ﴾وە کەسانێ کە باوەڕیان هێناوە بە بەتاڵ و بێ باوەڕبوون بەخوا ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾تەنیا ئەوانەن زەرەرمەندان. ٥٢)

وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى لَّجَاءَهُمُ الْعَذَابُ
وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٥٣﴾ يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ
وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ ﴿٥٤﴾ يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ
مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٥٥﴾ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ
﴿٥٦﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا تَجْرِي
مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا نِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ ﴿٥٨﴾ الَّذِينَ
صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ ﴿٥٩﴾ وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ
رِزْقَهَا اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦٠﴾ وَلَئِن
سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٦١﴾ اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ
عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٦٢﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم
مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٣﴾

حيبه إل السماء
يا رب يا رب
ومطعمه حرام
ومشربه حرام
وغذي بالحرام
فأنى يستجاب
لذلك (رواه
مسلم).
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرموویە:
(ئەی خەڵکینە
بێگومان خوای
گەورە پاک و
خاوێنە هەرچیش
پاک و خاوێن
نیە وەری
ناگرێ و فەرمانی
داوە بەبڕواداران
وەکو فەرمانی
بە پێغەمبەران
وەفەرمووە: (ئەی
پێغەمبەرانی خوا، بخۆن لەو خواردەمەنیانەی حەڵاڵ و پاکن و کار و کرێوەری پاش بکەن) وە
بەخاوەن باوەڕانیش فەرمووە: (ئەی کەسانی کە باوەڕتان هێناوە بەخوا، بخۆن لەو خواردەمەنیە پاک
و حەڵانەی کە ڕۆزیمان پێبەخشیون و بڕێکی تێوەدا) پاشان پێغەمبەر (ﷺ) باسی کەسێکی کرد کە دەمێکە
بۆ سەفەرێ دوور و درێژ (حەج و عومرە) دەکا ئەو لەژێر تیشکی خۆر و چۆڵ و تەپ و تۆزدا بێ دەرەتانی و

﴿وَيَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ بە پەلە داوای (هێنانی) سزات لێ دەکەن ﴿وَلَوْلَا أَجَلٌ مُّسَمًّى جَاءَهُمُ الْعَذَابُ﴾ ئەگەر ماوەی دیاری کراو نەبوایە (بۆ سزادانی ئەوانە) بێگومان سزاکەیان بۆ دەهات ﴿وَلَيَأْتِيَنَّهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ وە بەڕاستی لەناکاودا ئەو سزایەیان بۆ دێ کە ئەوان هەستی پێ ناکەن. ٥٣)﴿يَسْتَعْجِلُونَكَ بِالْعَذَابِ﴾ بە پەلە لە تۆ داوای (هێنانی) سزا دەکەن ﴿وَإِنَّ جَهَنَّمَ لَمُحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾ کە بەڕاستی دۆزەخ دەوری کافرانی داوە. ٥٤)﴿يَوْمَ يَغْشَاهُمُ الْعَذَابُ﴾ لەرۆژێکدا سزا دایان دەپۆشێ ﴿مِن فَوْقِهِمْ وَمِن تَحْتِ أَرْجُلِهِمْ﴾ لەلای سەریانەوە و لە ژێر پێیانەوە ﴿وَيَقُولُ ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ وە (خوا) دەفەرموێ: بچێژن تۆڵەی ئەو کردەوانەی کە لە دنیادا دەتان کرد. ٥٥)﴿يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی بەندەیانێکم کە باوەڕتان هێناوە ﴿إِنَّ أَرْضِي وَاسِعَةٌ﴾ بێگومان زەوی من پان و فراوانە ﴿فَإِيَّايَ فَاعْبُدُونِ﴾ کەواتە هەر من بپەرستن. ٥٦)﴿كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ ثُمَّ إِلَيْنَا تُرْجَعُونَ﴾ هەمووکەس مردن دەچێژێو دەمرێ پاشان بۆ لای ئێمە دەگەڕێنرێنەوە. ٥٧) ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کەسانێ کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿لَنُبَوِّئَنَّهُم مِّنَ الْجَنَّةِ غُرَفًا﴾ سوێند بەخوا لەکۆشکە بەرزەکانی بەهەشتدا نیشتەجێیان دەکەین ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دێن و دەچن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا بِغَيْرِ أَجْرِ الْعَامِلِينَ﴾ بێ بڕانەوە تیایدا دەمێننەوە ئای چەند چاکە پاداشتی چاکەکاران. ٥٨) ﴿الَّذِينَ صَبَرُوا وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ ئەوانەی دانیان بە خۆیاندا گرت و تەنیا پشتیان بە پەروەردگاریان بەست. ٥٩)﴿وَكَأَيِّن مِّن دَابَّةٍ لَّا تَحْمِلُ رِزْقَهَا﴾ زۆر گیان لەبەر (زیندەوەر) هەیە رۆزی خۆی هەڵناگرێ و کۆی ناکاتەوە (بۆ داهاتوو) ﴿اللَّهُ يَرْزُقُهَا وَإِيَّاكُمْ﴾ خوا رۆزی ئەو (گیان لەبەرانەو) و ئێوەیش دەدات﴿وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەوە بیسەری زانا. ٦٠)﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیار لەو (بێ باوەڕان) بکەیت کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و رۆژ و مانگی رامهێناوە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ بێگومان دەڵێن خوا دەی کەواتە چۆن (لە پەرستنی خوا) لادراون. ٦١)﴿اللَّهُ يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ﴾ خوا رۆزی فراوان دەکات بۆ هەر کەس لە بەندەکان کە بیەوێ یا بۆی کەم دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ بێگومان خوا بەهەموو شتێک زانایە. ٦٢)﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿مَّن نَّزَّلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ کێ لەئاسمانەوە باران دەبارێنێ ﴿فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ مِن بَعْدِ مَوْتِهَا﴾ ئەنجا بەو بارانە زەوی مردووی زیندوو دەکاتەوە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ بێگومان دەڵێن خوا ﴿قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ هەموو سوپاس هەر بۆ خوایە ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان ژیریان بەکار ناهێنن. ٦٣)

وَمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ ۚ وَإِنَّ ٱلدَّارَ ٱلْءَاخِرَةَ
لَهِىَ ٱلْحَيَوَانُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٦٤﴾ فَإِذَا رَكِبُوا۟ فِى
ٱلْفُلْكِ دَعَوُا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى ٱلْبَرِّ إِذَا
هُمْ يُشْرِكُونَ ﴿٦٥﴾ لِيَكْفُرُوا۟ بِمَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا۟ ۖ فَسَوْفَ
يَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا ءَامِنًا وَيُتَخَطَّفُ
ٱلنَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ ۚ أَفَبِٱلْبَٰطِلِ يُؤْمِنُونَ وَبِنِعْمَةِ ٱللَّهِ يَكْفُرُونَ
﴿٦٧﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِٱلْحَقِّ
لَمَّا جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٦٨﴾ وَٱلَّذِينَ
جَٰهَدُوا۟ فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَمَعَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٦٩﴾

سُورَةُ الرُّومِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ غُلِبَتِ ٱلرُّومُ ﴿٢﴾ فِىٓ أَدْنَى ٱلْأَرْضِ وَهُم مِّنۢ بَعْدِ
غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِى بِضْعِ سِنِينَ ۗ لِلَّهِ ٱلْأَمْرُ
مِن قَبْلُ وَمِنۢ بَعْدُ ۚ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٤﴾
بِنَصْرِ ٱللَّهِ ۚ يَنصُرُ مَن يَشَآءُ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٥﴾

دەستی بەرز دەکاتەوە بەرەو ئاسمان و دەڵێت ئەی خودایە ئەی خوایە لەکاتێکدا ئەو خواردنەکەی حرامە، خواردنەوەکەی حەرامە، پۆشاکەکەی حەرامە، بەحەرام گۆش کراوە، ئیتر چۆن دوعاو نزای ئەو جۆرە کەسە گیرا دەبێ.

ئایەتی (٦٠) سورەتی (المؤمنون): قالت عائشة (رضي الله عنها) يا رسول الله (ﷺ): (الذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة) هو الذي يسرق ويزني ويشرب الخمر وهو يخاف الله عز وجل؟ قال: (لا يا بنت أبي بكر يا بنت الصديق ولكنه الذي يصلي و يصوم ويتصدق وهو يخاف الله عز وجل) (رواه أحمد والترمذي). عائیشە (خوای لێ ڕازی بێت) ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) (الذين يؤتون ما آتوا وقلوبهم وجلة) ئەی کەسەیە کەدزی و زینا دەکات و ئارەق دەخواتەوەو لەدەمان کاتدا لەخوای گەورە دەترسێ؟ فەرمووی:-

﴿وَمَا هَٰذِهِ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا إِلَّا لَهْوٌ وَلَعِبٌ﴾ وە ژیانی ئەم دنیایە تەنها رابواردنێکی بێ هودە و یاری (منداڵانە) ﴿وَإِنَّ الدَّارَ الْآخِرَةَ لَهِيَ الْحَيَوَانُ﴾ وە بەراستی ماڵی قیامەت هەر ئەوە ژیانە (بەڕاستی)﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئەوان بیانزانیایە. ٦٤)﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ﴾ ئەنجا کاتێ ئەو (بێ باوەڕانە) سوار کەشتی دەبن ﴿دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (و ترسان لە نوقم بوون) تەنها هاوار لە خوا دەکەن بە دڵسۆزی و گەردن کەچی بەوە ﴿فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ﴾ کەچی کاتێ خوا رزگاریان دەکات و دەگەنە وشکانی ﴿إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ کوت و پڕ ئەوان هاوبەش بۆ خوا دادەنێن. ٦٥) ﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ وَلِيَتَمَتَّعُوا﴾ با دان نەنێن بەوەی ئێمە پێمان دان وە با بەهرە و لەزەت ببەن لە ژیان ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ جا لەمەولا دەزانن (ئەنجامی ئەو کردەو خراپانەیان چی دەبێ). ٦٦)﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا نەیان زانیوەو سەرنجیان نەداوە ﴿أَنَّا جَعَلْنَا حَرَمًا آمِنًا﴾ کە ئێمە (مەککە) مان کردۆتە جێگایەکی رێز گیراوی بێ ترس و بیم ﴿وَيُتَخَطَّفُ النَّاسُ مِنْ حَوْلِهِمْ﴾ لە کاتێکدا لە دەوروبەری ئەوان (خەڵکی مەککە) خەڵک دەفڕێنرێت ﴿أَفَبِالْبَاطِلِ يُؤْمِنُونَ﴾ دەی ئایا باوەڕ بە بەتاڵ دێنن ﴿وَبِنِعْمَةِ اللَّهِ يَكْفُرُونَ﴾ وەدان نانێن بە بەهرەو چاکەکانی خوا دا. ٦٧)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ کێ لەو کەسە ستەمکارترە کە درۆ بەدەم خواوە هەڵدەبەستێ ﴿أَوْ كَذَّبَ بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُ﴾ یا باوەڕ نەهێنێ بەئایینی راست کاتێ بۆی هات ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ﴾ ئایا جێگای مانەوەی بۆ بێ بڕوایان لە دۆزەخدا نیە. ٦٨)﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا﴾ وە کەسانێ کە لە پێناو رەزامەندی ئێمەدا تێکۆشانیان کردووە ﴿لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾ بەراستی رێنموونیان دەکەین بۆ رێبازەکانی خۆمان ﴿وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ﴾ وە بێگومان خوا لەگەڵ چاکان دایە. ٦٩)

سورەتی ﴿الروم﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الٓمٓ﴾ بە (ئەلیف، لام، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی(البقرة) بکە. ١)﴿غُلِبَتِ الرُّومُ﴾ رۆم شکێنران و ژێرکەوتن (فارس زاڵ بوو بە سەریاندا). ٢)﴿فِي أَدْنَى الْأَرْضِ﴾ لە نزیک ترین خاکیان (لە مەککەوە یا لە وڵاتی فارسەوە) ﴿وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ﴾ وە رۆمەکان دوای تێشکانیان ﴿سَيَغْلِبُونَ﴾ لە داهاتوودا سەر دەکەون (بەسەر فارسەکاندا). ٣)﴿فِي بِضْعِ سِنِينَ﴾ لە ماوەی چەند ساڵێکدا (لە نێوان ٣ تا ٩ ساڵدا)﴿لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدُ﴾ هەموو کاروبار تەنها بە دەست خوایە لەپێش(سەرکەوتن)و لە دوا (سەرکەوتن)﴿وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ﴾ وە لەو رۆژەدا (رۆمەکان سەردەکەون) ئیمانداران دڵخۆش دەبن. ٤)﴿بِنَصْرِ اللَّهِ﴾ بە سەرخستنی خوا (بۆ رۆمەکان) ﴿يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ﴾ خوا هەر کەسی بوێ سەری دەخات﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ وەهەرئەوزاڵی میهرەبانە. ٥)

وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ
(٦) يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ
(٧) أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِم مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ
وَمَا بَيْنَهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ
بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ (٨) أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا
كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً
وَأَثَارُوا الْأَرْضَ وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا وَجَاءَتْهُمْ
رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا
أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ (٩) ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَىٰ
أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ (١٠) اللَّهُ
يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ (١١) وَيَوْمَ تَقُومُ
السَّاعَةُ يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ (١٢) وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَائِهِمْ
شُفَعَاءُ وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ (١٣) وَيَوْمَ
تَقُومُ السَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ (١٤) فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ (١٥)

حەزەتی پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: کەسێک شەو بەکار دەکات و ڕۆژ پشوو دەدات، یان ڕۆژ بەکار دەکات و شەو پشوو دەدات، خوا ئەو کارەی بۆ سووک دەکات و ڕۆژ و دەگمەن و خێرا بەسەر دێت، هەروەها کەسێک کە ئەو کارە بۆ سووک دەکات و لەسەر ئاسانی ئەنجامی دەدات).

ئایەتی (٢٥) سورەتی (الروم)ە، قال رسول الله (ﷺ): (إني سألت ربي عز وجل أن لا يجمعكم على النار فأعطاني، وتعلمون أن النار أشد حرا أم الزمهرير؟ قالوا: الزمهرير، قال: فسألت ربي أن لا يجمعكم عليه فأعطاني).

ئەو ڕاستی بەخوا (ﷺ) فەرموویەتی: (پێگەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (پێگەوتم من کەمەرتان دەگرم (دەتێم) وەرن لەئاگرەکە مەبن کەوتبێتە دوور کەوتبێتە، کەچی تۆبە بەتۆر خۆتان لە دەستم ڕادەمێسکێنن و کۆمەڵ کۆمەڵ خۆتانی تێ فڕێ دەدەن وەک چۆن پەپولە و کۆلەکەکان خۆیانی تێ فڕێ دەدەن و دەسووتێن جائەوەکە منیش (تۆوانم بەستێتی) ڕا کەمەرتان پێ بدەم).

﴿وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ وَعْدَهُ﴾ ئەوە بەڵێنی خوایە (کە رۆمەکان سەربخات) خوایش پێچەوانەی بەڵێنی خۆی ناکات ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵک نازانن. ٦)﴿يَعْلَمُونَ ظَاهِرًا مِّنَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ تەنها ڕواڵەتی ئەم ژیانی دنیا دەزانن ﴿وَهُمْ عَنِ الْآخِرَةِ هُمْ غَافِلُونَ﴾ بەڵام بێ ئاگان لە ڕۆژی دوایی. ٧)﴿أَوَلَمْ يَتَفَكَّرُوا فِي أَنفُسِهِم﴾ ئایا ئەوانە لە دەروونی خۆیاندا بیریان نەکردۆتەوە ﴿مَّا خَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ کە خوا ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە دروستی نەکردووە ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ مەگەر بەراستی و بۆ ماوەیەکی دیاری کراو ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ النَّاسِ﴾ بێگومان زۆرێک لە خەڵک ﴿بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ لَكَافِرُونَ﴾ باوەڕیان نیە بە خزمەت پەروەردگاریان بگەن (لە دوا ڕۆژدا). ٨)﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئایا ئەوان بەسەر زەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بۆ ئەوەی ببینن سەرئەنجام ئەو (گەلانەی کافر بوون) لە پێش ئەمان چۆن بووە ﴿كَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ کە زۆر بەهێزتر بوون لە ئەمان (لە خەڵکی مەککە) ﴿وَأَثَارُوا الْأَرْضَ﴾ و زەوییان کێڵا (بۆ کشت وکاڵ) ﴿وَعَمَرُوهَا أَكْثَرَ مِمَّا عَمَرُوهَا﴾ و ئاوەدانیان کردەوە زیاتر لەمان ﴿وَجَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ وە پێغەمبەرانیان بۆ هات بە موعجیزە روونەکانەوە ﴿فَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ﴾ بۆیە خوا ستەمی لێ نەکردوون (کە لەناوی بردوون) ﴿وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ﴾ بەڵام خۆیان ستەمیان لە خۆیان کرد. ٩) ﴿ثُمَّ كَانَ عَاقِبَةَ الَّذِينَ أَسَاءُوا السُّوأَىٰ﴾ پاشان چارەنووسی ئەوانەی کەتاوان و خراپەیان کرد سەخترین سزایە (دۆزەخە) ﴿أَن كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ لەبەر ئەوەی باوڕیان نەهێنا بە ئایەتەکانی خوا ﴿وَكَانُوا بِهَا يَسْتَهْزِئُونَ﴾ و هەمیشەگاڵتەیان پێ دەکرد. ١٠)﴿اللَّهُ يَبْدَأُ الْخَلْقَ﴾ خوا دروست کردن (ی ئادەمی) دەست پێ دەکا ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُ﴾ و لە پاش (مردن) دروستی دەکاتەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاشان بۆ لای ئەو (خوا) دەگەڕێنەوە. ١١) ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ وە ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يُبْلِسُ الْمُجْرِمُونَ﴾ تاوانباران غەمبار و نائومێد دەبن. ١٢)﴿وَلَمْ يَكُن لَّهُم مِّن شُرَكَائِهِمْ شُفَعَاءُ﴾ بێگومان لە پەرستراوەکانیان دا تکا کارانێ نیە بۆ ئەوان ﴿وَكَانُوا بِشُرَكَائِهِمْ كَافِرِينَ﴾ و ئەوان بێ باوەڕ دەبن بە پەرستراوەکانیان (کە کردبوونیان بە هاوبەشی خوا). ١٣)﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يَوْمَئِذٍ يَتَفَرَّقُونَ﴾ (خەڵک) لەو ڕۆژەدا جیادەبنەوە لەیەکتر. ١٤)﴿فَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئینجا کەسانێ کەباوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَهُمْ فِي رَوْضَةٍ يُحْبَرُونَ﴾ ئەوان لە بەهەشتدا دڵخۆش دەکرێن. ١٥)

وَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا وَلِقَاءِ الْآخِرَةِ فَأُولَٰئِكَ
فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿١٦﴾ فَسُبْحَانَ اللَّهِ حِينَ تُمْسُونَ
وَحِينَ تُصْبِحُونَ ﴿١٧﴾ وَلَهُ الْحَمْدُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ
وَعَشِيًّا وَحِينَ تُظْهِرُونَ ﴿١٨﴾ يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ
الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَيُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَكَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ
﴿١٩﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَكُمْ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ إِذَا أَنْتُمْ بَشَرٌ
تَنْتَشِرُونَ ﴿٢٠﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ
أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً
إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَانِكُمْ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِلْعَالِمِينَ ﴿٢٢﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ مَنَامُكُمْ بِاللَّيْلِ
وَالنَّهَارِ وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ
لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ ﴿٢٣﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ
خَوْفًا وَطَمَعًا وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ
بَعْدَ مَوْتِهَا إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٤﴾

فەيسەلى (٨٤) سورەتى (الواقعة)، من ابي اليسر (رضي الله عنه) ان رسول الله (ﷺ) كان يدعو (اللهم إني أعوذ بك من الهدم وأعوذ بك من التردي وأعوذ بك من الغرق والحرق والهرم وأعوذ بك ان يتخبطني الشيطان عند الموت وأعوذ بك ان اموت في سبيلك مدبرا وأعوذ بك ان اموت لديغا) ابو داود. ئەبو يەسەر (خوای لێ رازی بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا

(٨٤) مەبەست ئەم دوعایەی دەکرد: (خوایە پەنات پێ دەگرم لەناچار بمڕێنیت بەسەریدا، یەپەنات پێ دەگرم لەکەرتنە خوارەوە، پەنات پێ دەگرم لەشکان و بەدی وە پەنات پێ دەگرم لەبەدبەختی کەسانی کیان لێدەنا دڵگیر بمات و بەمیم لە بەدڵنیایی، وپەنات پێ دەگرم لەبیهاە لەدڵگای دوژمنەکەتم بکوژرێم وە پەنات پێ دەگرم پێچەوانە پێچەوان و گەستنی (مار و ئاژەڵی جۆراوجۆر) بخوم).

﴿وَإِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَظَلَمُوا﴾ بەڵام ئەوانەی بێباوەڕ بوون ستەمیان ئەدەمانا ﴿لَمْ يَكُنِ اللَّهُ لِيَغْفِرَ لَهُمْ﴾ لە بەخشەنەکانی نێمە و گەیشتن بەبڕیاری موبیی ﴿وَلَا لِيَهْدِيَهُمْ طَرِيقًا﴾ لە ئەوانە لە سزای دۆزەخدا ئامادە دەکەین. ١٦﴿إِلَّا طَرِيقَ جَهَنَّمَ﴾ ئەمیا پاک و بێگەردی خوا بێت﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ کاتێ نێوارەتان لێ نیت و کاتێ بەیانیتان لێ نیت. ١٧﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ وە سوپاس هەر بۆ خوایە لە ئاسمانەکان و زەوی﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ وەپاکی و بێگەردی خوا بێت﴾ لەهەردا و کاتێ نیوە رۆژتان لێ نیت. ١٨﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ﴾ (خوا) زیندوو لەمردوو دەردێنێ و مردوو لەزیندوو دەردێنێ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وە زەوی زیندوو دەکاتەوە لەپاش مردن و ڕێگە بەوانی﴿وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ وە هەر بەیەکجارە نێوەش دەردەهێنرێن (لە گۆڕەکانتان). ١٩﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ﴾ لە نیشانەکانی ئەو (خوایە) کە نێوەی لە خاک دروست کردووە﴿عَلَىٰ فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ﴾ لە پاش (ماوەیەک) کوت و پڕ نێوە ئامەمین و باگوزرێنەتەوە لە زەوییدا. ٢٠﴿أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ﴾ وە لەنیشانەکان ئەوە (خوایە) کە یەکێ دروست کردووین﴿فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ﴾ لەڕەگەزی خۆتان هاوسەرانێک بۆ ئەوەی ئارام بگرن لە لایان دا﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خۆشەویستی و بەزەیی خستۆتە نێوانتان﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا نیشانانێک هەیە بۆ کەسانێ کەبیردەکەنەوە. ٢١﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَعَلَ فِيكُمْ أَنْبِيَاءَ وَجَعَلَكُمْ مُلُوكًا﴾ و چیاوازی زەمانتانەو پەنگەڕێتان﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (پاسکرا) بەڵگەی زۆر هەیە بۆ زانایان. ٢٢﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ ادْخُلُوا الْأَرْضَ الْمُقَدَّسَةَ الَّتِي كَتَبَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ وە لە نیشانەکانی ئەوە خەونتان بە شەو و ڕۆژەوە﴿وَابْتِغَاؤُكُمْ مِنْ فَضْلِهِ﴾ و هەوڵدانتان (لە ڕۆژدا) بۆ بەدەست وەرگرتن لە بەخشینی (ڕۆزی) خوا﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَسْمَعُونَ﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەی نیشانەی زۆر هەیە بۆ کۆمەڵێ بیستن. ٢٣﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ لە نیشانەکانی ئەوە (خوایە) کەهەورە بروسکەتان نیشان دەدات بۆ ترسان و ئومێد (ترسان لە هەورە بروسکە و ئومێدی بارانبارین)﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ لەئاسمانەوە باران دەبارێنێ﴿فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ کە زەوی دوای مردنی بە هۆی ئەو بارانەوە دەیوژێنێتەوە﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەوەدا (کەپاسکرا)﴿لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ چەند ڕابەر و نیشانە هەیە بۆئەوانەی (قورئان بەکار دێنن. ٢٤)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ ۚ ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ
دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ ﴿٢٥﴾ وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۖ كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ ﴿٢٦﴾ وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ
ثُمَّ يُعِيدُهُۥ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ ۚ وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ
أَنفُسِكُمْ ۖ هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ فِى
مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ
أَنفُسَكُمْ ۚ كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ ﴿٢٨﴾
بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ فَمَن يَهْدِى
مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ ۖ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ
حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ
ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٣١﴾ مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟
دِينَهُمْ وَكَانُوا۟ شِيَعًا ۖ كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ ﴿٣٢﴾

ئايەتى (٢) سورەتى (النور)، قالت عائشة (رضي الله عنها) أعلمهم بأن المرأة المذنبة التي سرقت، فقالوا: من يكلم فيها رسول الله (ﷺ)؟ وقالوا ومن يجترىء عليه إلا أسامة بن زيد حب رسول الله (ﷺ)؟ فكلمه أسامة، فقال رسول الله (ﷺ): (أتشفع في حد من حدود الله تعالى؟) ثم قام فاختطب ثم قال: (إنما أهلك الذين قبلكم أنهم كانوا إذا سرق فيهم الشريف

تركوه، وإذا سرق فيهم الضعيف أقاموا عليه الحد، والله لو أن فاطمة بنت محمد سرقت لقطعت يدها) (متفق عليه). عائشه (خوای لێ بێت ئەگەر ئافرەتی دزی کردبێت ئەوە چی دەکات. ئەوەبوو لە پەیامبەرەوە (ﷺ) لەگەڵ پێغەمبەر (ﷺ) قسە بکات وەڵامیان کرێ دەوێرێ لەو پەیامبەرە قسەی لێبکات، جگە لە ئوسامەیەی کوڕی زەید کە خۆشەویستی-

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ﴾ وە لەنیشانەکانی شەوە ﴿أَن تَقُومَ ٱلسَّمَآءُ وَٱلْأَرْضُ بِأَمْرِهِۦ﴾ کەئاسمان و زەوی بەفەرمانی ئەو وەستاون ﴿ثُمَّ إِذَا دَعَاكُمْ دَعْوَةً مِّنَ ٱلْأَرْضِ﴾ پاشان کاتێ (لەڕۆژی دوایيدا) لە زەوی بەهەو بانگتان دەکەن ﴿إِذَآ أَنتُمْ تَخْرُجُونَ﴾ بەگشەر ئێوە (لە گۆڕەکانتان) دێنە دەرەوە. ٢٥)﴿وَلَهُۥ مَن فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەویدایە تەنیا هی خوایە ﴿كُلٌّ لَّهُۥ قَٰنِتُونَ﴾ هەموویان هەر بۆ ئەو (خوا) گەردن کەچن. ٢٦)﴿وَهُوَ ٱلَّذِى يَبْدَؤُا۟ ٱلْخَلْقَ﴾ ئەو (خوا) ڕاتێکە بەدی هێنانی دەس پێکردووە ﴿ثُمَّ يُعِيدُهُۥ﴾ لەپاشان (دوا مردن) دووبارە دروستی دەکاتەوە ﴿وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ﴾ ئەم (دروست کردنەوەی دووەم) لای خوا ئاسان تر بە ﴿وَلَهُ ٱلْمَثَلُ ٱلْأَعْلَىٰ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ و هەر بۆ ئەو (خوا) سیفەتی هەرە بڵند لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ و هەر ئەوە زاڵی کار درووست. ٢٧)﴿ضَرَبَ لَكُم مَّثَلًا مِّنْ أَنفُسِكُمْ﴾ (خوا) شوونەپەکتان لەخودی خۆتاندا بۆ دەهێنێتەوە ﴿هَل لَّكُم مِّن مَّا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُكُم مِّن شُرَكَآءَ﴾ ئایا لە بەندەکانتان دا هاوبەشانێک هەیە بۆ ئێوە ﴿فِى مَا رَزَقْنَٰكُمْ فَأَنتُمْ فِيهِ سَوَآءٌ﴾ لەو ڕزق و سامانەی بە ئێوەمان دا بوو بە جۆرێ ئێوەو ئەو بەندانە تیایدا بەکسان بن ﴿تَخَافُونَهُمْ كَخِيفَتِكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ و لەوان دەترسن (هەستیان بۆ بکەن) وەکو ترستان لە کەسانی وەک خۆتان ﴿كَذَٰلِكَ نُفَصِّلُ ٱلْءَايَٰتِ﴾ ئا بەو جۆرە نیشانەکان ڕوون دەکەینەوە (بەڕۆژی باسی دەکەین) ﴿لِقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ بۆ کەسانێ ئیریان بەکار دێنن. ٢٨)﴿بَلِ ٱتَّبَعَ ٱلَّذِينَ ظَلَمُوٓا۟ أَهْوَآءَهُم﴾ (وازیان لێ بێنە) بەڵکو ئەوانەی ستەمیان کردەسۆێن ئارەزووی خۆیان کەوتن﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بێ شارەزایی و نەزانانە ﴿فَمَن يَهْدِى مَنْ أَضَلَّ ٱللَّهُ﴾ ئینجا کێ (دەتوانێ) ڕێنموونیی کەسێ بکات کە خوا گومڕای کردبێ ﴿وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ﴾ لە کاتێکدا بۆئەوان هیچ یارمەتی دەرێک نییە. ٢٩)﴿فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا﴾ کەواتە ڕووی خۆت ڕێک بکەرە ئایینی ئیسلام پاک و ڕاست بۆ خوا ﴿فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا﴾ (شوێن ئایینی) دامەزراوی خوا بکەرە کە خەڵکی لەسەر دروست کردووە ﴿لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ ٱللَّهِ﴾ دامەزراوی خوا هیچ جۆر گۆڕانی بۆ نی یە ﴿ذَٰلِكَ ٱلدِّينُ ٱلْقَيِّمُ﴾ ئەو (ئایینەی باسکرا) هەر ئەوە ئایینی ڕێک و ڕاست ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی ئادەمی نازانن. ٣٠) ﴿مُنِيبِينَ إِلَيْهِ وَٱتَّقُوهُ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ (شوێن ئایین بکەون) بە تۆبە کارانە بۆ لای خوا بگەڕێنەوە و لەو بترسن و بەجاکی نوێژەکانتان بکەن﴿وَلَا تَكُونُوا۟ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ﴾ و لە هاوبەشی ڕەوادەران مەبن. ٣١)﴿مِنَ ٱلَّذِينَ فَرَّقُوا۟ دِينَهُمْ﴾ لەوانەی کە ئایینەکەیان بەش بەش کرد ﴿وَكَانُوا۟ شِيَعًا﴾ و بوون بە چەند بەشەوە ﴿كُلُّ حِزْبٍۭ بِمَا لَدَيْهِمْ فَرِحُونَ﴾هەر کۆمەڵێکیان بەو (ئایینەی) خۆیان دڵخۆش بوون. ٣٢)

وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ ضُرٌّ دَعَوْا رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُم
مِّنْهُ رَحْمَةً إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُم بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ ﴿٣٣﴾ لِيَكْفُرُوا بِمَا
ءَاتَيْنَاهُمْ فَتَمَتَّعُوا فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٤﴾ أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ
سُلْطَانًا فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ ﴿٣٥﴾ وَإِذَا أَذَقْنَا
ٱلنَّاسَ رَحْمَةً فَرِحُوا بِهَا وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ
إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ ﴿٣٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ
وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٣٧﴾ فَـَٔاتِ ذَا ٱلْقُرْبَىٰ
حَقَّهُۥ وَٱلْمِسْكِينَ وَٱبْنَ ٱلسَّبِيلِ ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ
وَجْهَ ٱللَّهِ ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن رِّبًا
لِّيَرْبُوَا۟ فِىٓ أَمْوَٰلِ ٱلنَّاسِ فَلَا يَرْبُوا۟ عِندَ ٱللَّهِ ۖ وَمَآ ءَاتَيْتُم مِّن زَكَوٰةٍ
تُرِيدُونَ وَجْهَ ٱللَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُضْعِفُونَ ﴿٣٩﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى
خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ ۖ هَلْ مِن
شُرَكَآئِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَىْءٍ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ
عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٠﴾ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِى ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ
أَيْدِى ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤١﴾

پێنجەسیەرە (٣٣) جا کاتێ کە ئۆسامە هەڕێن کرد، فەرموویی: (چۆن ئێوە دەکەی بۆ جێ بەجێ نەکردنی هەندێکی شەرعی کە خوا خۆی داینابێ؟) پاشان پێنجەسیەری خوا (٣٤) هەستاری وەڵامێکی دڵ فەرموویی: (ئەی خەڵکینە دەزانن بۆچی گەلانی پێش ئێوە لەناو چوون؟ چونکە هەر کاتێ پیاوێکی خانەدان و ناودار لە ناویاندا مردبێ یەکێدایە هەندێکیان لێ دەدا و وازیان لێ دەهێنا، بەڵام ئەگەر پیاوێکی بێ دەسەڵات مردبێ یەکێدایە ئەوە هەندێکیان لێ دەدا، سوێندم بەخوای پاک ئەگەر فاتمەی کچی موحەمەدیش مردبێ یەکێت دەستی دەبڕم).

ئایەتی (١٩) سورەتی (النور)ە قال رسول الله (ﷺ): (لا يستر عبد عبداً في الدنيا إلا ستره الله يوم القيامة)(رواه مسلم). پێنجەسیەری خوا (ﷺ) فەرموویی: (هەر کەسێک هەڵبەزو دابەزی بەندەکانی

﴿وَإِذَا مَسَّ النَّاسَ﴾ وە هەر کاتێ زیان (گرانی و بێ بارانی) بکەوێ لەخەڵکی (هاوبەش دانەر بۆ خوا) ﴿دَعَوْا رَبَّهُم مُّنِيبِينَ إِلَيْهِ﴾ هاوار بۆ پەروەردگاریان دەبەن و بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە ﴿ثُمَّ إِذَا أَذَاقَهُم مِّنْهُ رَحْمَةً﴾ پاشان کاتێ لەلایەن خۆیەوە ڕەحمەت و ژیانی خۆشیان پێ بدات ﴿إِذَا فَرِيقٌ﴾ کۆت و پڕ دەستەیەک لەوان ﴿بِرَبِّهِمْ يُشْرِكُونَ﴾ هاوبەش بۆ پەروەردگاریان دادەنێن. ٣٣﴿لِيَكْفُرُوا بِمَا آتَيْنَاهُمْ﴾ با مان نەنێن بەو چاکانەدا ئێمە پێمان داوون ﴿فَتَمَتَّعُوا﴾ جا بارابوێن و بەهرەمەندبن لەژیان ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ئەنجا لەمەودوا دەزانن (چیتان بەسەر دێت). ٣٤﴿أَمْ أَنزَلْنَا عَلَيْهِمْ سُلْطَانًا﴾ ئایا بەڵگەیەکمان بۆ ناردووە ﴿فَهُوَ يَتَكَلَّمُ بِمَا كَانُوا بِهِ يُشْرِكُونَ﴾ کە دەربارەی ئەوەی ئەوان کردوویانەتە هاوبەشی خوا بدوێ؟ ٣٥﴿وَإِذَا أَذَقْنَا النَّاسَ رَحْمَةً﴾ وە کاتێ ڕەحمەت و چاکەیەک بەخەڵک بدەین ﴿فَرِحُوا بِهَا﴾ پێی دڵخۆش دەبن ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ وە ئەگەر زیانێکیان شوورش بێنێت ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی کردەوەی خراپیانەوە ﴿إِذَا هُمْ يَقْنَطُونَ﴾ کۆت و پڕ بێ هیوا دەبن (لەبەزەیی خوا) ٣٦﴿أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا ئەوانە نەیان زانیوە کە بەڕاستی خوا ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ ڕۆزی فراوان یا کەم دەکات بۆ هەر کەس کەبیەوێ ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەوەدا (باسکرا) چەندین بەڵگە هەیە بۆ ئەوانەی باوەڕ دێنن. ٣٧﴿فَآتِ ذَا الْقُرْبَىٰ حَقَّهُ﴾ کەوانە خزم ماڵی خۆی پێ بدە﴿وَالْمِسْكِينَ وَابْنَ السَّبِيلِ﴾ هەروەها هەژار و ڕێبوارانی کەم دەست ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ لِّلَّذِينَ يُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ﴾ ئەوە بۆ کەسانێ ڕەزامەندی خوایان دەوێ چاکترە﴿وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ و هەر ئەوانەن ڕزگار بوون. ٣٨﴿وَمَا آتَيْتُم مِّن رِّبًا﴾ ئەوەی بەناوی سوود داوتانە (بەخەڵکی) ﴿لِّيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ﴾ بۆ ئەوەی زیاد بێ لە ماڵ و سامانی ئەو خەڵکانەدا (زیاتر لەوە داوتانە پێیان بتان دەنەوە) ﴿فَلَا يَرْبُو عِندَ اللَّهِ﴾ ئەوە لای خوا هیچ زیاد ناکات. (پاداشتی نییە) ﴿وَمَا آتَيْتُم مِّن زَكَاةٍ﴾ وە هەر زەکات و خێرێک کەداوتانە و ﴿تُرِيدُونَ وَجْهَ اللَّهِ﴾ مەبەستتان تەنها ڕەزامەندی خوا بووە﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُونَ﴾ ئا ئەوانەن (پاداشتیان) دوو چەندانە دەکەنەوە. ٣٩﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ ثُمَّ رَزَقَكُمْ﴾ خوا زاتێکە ئێوەی بەدی هێناوە لەپاشان ڕۆزی پێ داون﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يُحْيِيكُمْ﴾ دواتر دەتان مرێنێ لەپاشان زیندووتان دەکاتەوە ﴿هَل مِن شُرَكَائِكُم مَّن يَفْعَلُ مِن ذَٰلِكُم مِّن شَيْءٍ﴾ ئایا هیچ یەک لەو هاوبەشانەی بۆ خوایان دانەنا هەیە ﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ هیچ شتێ لەبارەی(ی خوا) بکات ﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ پاکی و بەرزی بۆ خوا نمونەی ئەوان دەیکەنە هاوبەشی. ٤٠﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ﴾ خراپە (بەڵا و شێوان ودەرد) لەوشکانی (زەوی) و دەریادا دەرکەوتووە﴿بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ﴾ بەهۆی ئەو خراپانەی خەڵکی کردوویانە ﴿لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا﴾ بۆ ئەوەی (تۆڵەی) هەندێ لەو(خراپانەی) کردوویانە پێیان بچەژێ ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە (لەخراپەکاری). ٤١)

قُلْ سِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلُ ۚ
كَانَ أَكْثَرُهُم مُّشْرِكِينَ ﴿٤٢﴾ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ ٱلْقَيِّمِ مِن
قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ يَوْمَئِذٍ يَصَّدَّعُونَ ﴿٤٣﴾ مَن
كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِأَنفُسِهِمْ يَمْهَدُونَ ﴿٤٤﴾
لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ مِن فَضْلِهِۦٓ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَن يُرْسِلَ ٱلرِّيَاحَ مُبَشِّرَٰتٍ وَلِيُذِيقَكُم
مِّن رَّحْمَتِهِۦ وَلِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ
تَشْكُرُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ رُسُلًا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ فَجَآءُوهُم
بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَٱنتَقَمْنَا مِنَ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا۟ ۖ وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ
ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾ ٱللَّهُ ٱلَّذِى يُرْسِلُ ٱلرِّيَاحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَيَبْسُطُهُۥ
فِى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ يَشَآءُ وَيَجْعَلُهُۥ كِسَفًا فَتَرَى ٱلْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ
خِلَٰلِهِۦ ۖ فَإِذَآ أَصَابَ بِهِۦ مَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ
﴿٤٨﴾ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِۦ لَمُبْلِسِينَ
﴿٤٩﴾ فَٱنظُرْ إِلَىٰٓ ءَاثَٰرِ رَحْمَتِ ٱللَّهِ كَيْفَ يُحْىِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾

خەبەرنەدەكانى خوا بڵاوبێت لەسەریان ئەمەیان ئەمری کۆتایی هەیە و تەنگیەکانی ئەم دەبڵاوبێت لەبڵاوی دوایید).

ئایەتی (٢٢) سورەتی (النور) دەما رسول الله (ﷺ) بریرة فقال: (أي بريرة هل رأيت من شيء يريبك من عائشة؟ قالت له بريرة: لا والذي بعثك بالحق إن رأيت منها أمراً قط أغمصه عليها أكثر من أنها جارية حديثة السن تنام عن عجين أهلها فتأتي الداجن فتأكله) [متفق عليه]. پێغەمبەری خوا (ﷺ) بریرەی بانگ کرد فەرمووی: (ئەی بریرە هیچت لەعائیشە بینیوە گومان لێبکەیتی بکەیت؟ بریرەیە وتی سوێند بەو زاتەی تۆی بەڕاستی هەق ناردووە هیچ هەڵوێستی نی یە ئەوە نەبێت کەهێشتا منداڵێ جار بەسەر هەرووەکەیەوە خەوتووە و سروشتە و هات مێن و هەرووەکە دەخوات).

﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ (ئەی مرحەمەد(ﷺ)) بڵێ بەزەویدا بگەڕێن ﴿قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِالَّذِي خَلَقَ الْأَرْضَ﴾ ئێوە ئەم سەرنجەتان نەدا کە ئەو زەویەی تێدا دەژین چۆن بوو ﴿فِي يَوْمَيْنِ﴾ ئێوە ئەم سەرنجەتان نەدا کە ئەو زەویەی تێدا دەژین چۆن بوو ﴿وَتَجْعَلُونَ لَهُ أَندَادًا﴾ کە ڕۆژەیان هاوبەش دانەر بوون بۆ خوا. ١٢) ﴿ذَٰلِكَ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ کەواتە زۆری خۆت بگەڕە تا ببینی ڕێگ و ڕاست ﴿وَجَعَلَ فِيهَا رَوَاسِيَ مِن فَوْقِهَا﴾ لە پێش ئەوە ڕۆژەی بێت ﴿وَبَارَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَا أَقْوَاتَهَا﴾ لەلایەن خوایە کە گێژاوەڕەی بۆ نەبێت ﴿فِي أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَاءً لِّلسَّائِلِينَ﴾ لەو ڕۆژەدا خەڵکی جیهانەکەی لەبەکات. ١٣) ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً﴾ هەر کەس بێ باوەڕ بوونێ ئەوە (ئۆڵەی) بێ باوەڕیی بەکەی لەسەرە ﴿مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ هەرکەسێش کردەوە چاکی کردبێ ﴿إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ ئەوە خوێن بۆ خۆیان (لە بەهەشتدا) ئامادە دەکەن. ١١) ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً﴾ بۆ ئەوەی کەسانێ کە باوڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە پاداشتیان بداتەوە ﴿مِّن دُونِهِ﴾ لە میهرەبانی و چاکەی خۆی ﴿إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) بێ باوەڕانی خۆش ناوێ. ١٥) ﴿وَمِنْ آيَاتِهِ يُرِيكُمُ الْبَرْقَ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ وە لە نیشانەکانی ئەو (خوایە) ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَيُحْيِي بِهِ الْأَرْضَ﴾ کە چەند بایەکی مژدەدەر (بەبارینی باران) دەنێرێ ﴿وَيُنَزِّلُ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ بۆ ئەوە هەندێ لە (بارانی) بەزەیی خۆیتان پێ بچەژێ ﴿وَتَجْرِيَ الْفُلْكُ بِأَمْرِهِ﴾ و بۆ ئەوەی کەشتیەکان بەفەرمانی خوا(بەو بایە) بڕۆن و بگەڕێن ﴿وَابْتَغُوا مِن فَضْلِهِ﴾ و بۆ ئەوەی بەدوای ڕۆزیی ئەو (خوا)دا بگەڕێن (لە دەریادا) ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ تا شوکرانە بژێری خوا بن. ١٦) ﴿وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ بِكُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی پێش ئۆ (ئەی مرحەمەد(ﷺ)) ناردومانە ﴿وَأَنْهَارًا وَسُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ پێغەمبەرانێک بۆ لای گەلەکانیان ﴿وَعَلَامَاتٍ وَبِالنَّجْمِ هُمْ يَهْتَدُونَ﴾ ئەنجا موعجیزە و بەڵگەڕوونەکانیان بۆ هێنان (بەڵام باوەڕیان نەهێنا) ﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ئنجا ئۆڵەمان سەند لەوانەیان تاوانبار کرد ﴿وَإِن تَعُدُّوا نِعْمَتَ اللَّهِ لَا تُحْصُوهَا﴾ وە یارمەتی دانی باوەڕداران مانێکە لەسەمان. ١٧) ﴿أَفَمَن يَخْلُقُ كَمَن لَّا يَخْلُقُ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ خوا زانێکە ئەو بایانە دەنێرێت ﴿فَتُثِيرُ سَحَابًا﴾ بۆ ئەوەی هەورەکان بجوڵێنن (بگەڕێنن) ﴿فَيَبْسُطُهُ فِي السَّمَاءِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾ ئنجا ئەو(هەورە خوا) چۆن بیەوێ بڵاوی دەکاتەوە بەئاسمانەدا ﴿وَيَجْعَلُهُ كِسَفًا﴾ وە ئەو (هەورە) دەکات پارچەیەک (کۆیان دەکاتەوە لەسەر یەکتر) ﴿فَتَرَى الْوَدْقَ يَخْرُجُ مِنْ خِلَالِهِ﴾ ئینجا دەبینی قەترە قەترەی باران لە نێوانی هەورەکەوە دەبارێت ﴿فَإِذَا أَصَابَ بِهِ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ ئنجا کاتێ (خوا) ئەو بارانە بەبارانێ بۆ (وڵات زەوی) هەر کام لەبەندەکانی کەبیەوێ ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ گەوت و پێ دڵخۆش و شادمان دەبن (بەو بارانە). ١٨) ﴿وَإِن كَانُوا مِن قَبْلِ أَن يُنَزَّلَ عَلَيْهِم مِّن قَبْلِهِ﴾ ئەگەر چی پێش ئەوەی باران بەسەریاندا ببارێ ﴿لَمُبْلِسِينَ﴾ بێ هیوا و ئائومێد بوون. ١٩) ﴿فَانظُرْ إِلَىٰ آثَارِ رَحْمَتِ اللَّهِ﴾ ئنجا سەیری ئاسەوارێ (پەیدا بوان بە) بارانی خوایکە (وەک گیاوگڵ و گوڵ گیا و درەخت) ﴿كَيْفَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ چۆن زەوی زێندوو دەکاتەوە دوای مردن و وشک بوونی ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَمُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ بەڕاستی هەر ئەو خوایە زێندوو کەرەوەی مردووانیشە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ و هەرە ئەویش بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێکدا. ٥٠)

وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا لَّظَلُّوا مِنۢ بَعْدِهِۦ يَكْفُرُونَ
﴿٥١﴾ فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ ٱلْمَوْتَىٰ وَلَا تُسْمِعُ ٱلصُّمَّ ٱلدُّعَآءَ إِذَا وَلَّوْا
مُدْبِرِينَ ﴿٥٢﴾ وَمَآ أَنتَ بِهَٰدِ ٱلْعُمْىِ عَن ضَلَٰلَتِهِمْ ۖ إِن تُسْمِعُ إِلَّا
مَن يُؤْمِنُ بِـَٔايَٰتِنَا فَهُم مُّسْلِمُونَ ﴿٥٣﴾ ۞ ٱللَّهُ ٱلَّذِى خَلَقَكُم
مِّن ضَعْفٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً ثُمَّ جَعَلَ مِنۢ بَعْدِ
قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْقَدِيرُ ﴿٥٤﴾
وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يُقْسِمُ ٱلْمُجْرِمُونَ مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ ۚ
كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ ﴿٥٥﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا ٱلْعِلْمَ وَٱلْإِيمَٰنَ
لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِى كِتَٰبِ ٱللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْبَعْثِ ۖ فَهَٰذَا يَوْمُ ٱلْبَعْثِ
وَلَٰكِنَّكُمْ كُنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٥٦﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ
ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٥٧﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا
لِلنَّاسِ فِى هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ ۚ وَلَئِن جِئْتَهُم بِـَٔايَةٍ
لَّيَقُولَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا إِنْ أَنتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ ﴿٥٨﴾ كَذَٰلِكَ
يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٩﴾ فَٱصْبِرْ إِنَّ
وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ ٱلَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ ﴿٦٠﴾

ئایەتی (٣٢) سورەتی (النور): سأل رجل رسول الله (ﷺ): أي الإسلام خير؟ قال (تطعم الطعام وتقرأ السلام على من عرفت ومن لم تعرف)(متفق عليه). پیاوێک لەپێغەمبەری خوا (ﷺ) پرسی: کام شت لەتیسلامەتی دا زۆر خێرە، فەرمووی: (نان بدە بەخەڵکی و سڵاویش بکە لەو کەسەی بیناسیت و لەو کەسەش نەیناسیت).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ): (يا معشر الشباب من استطاع منكم الباءة فليتزوج فإنه أغض للبصر وأحصن الفرج ومن لم يستطع فعليه بالصوم فإنه له وجاء) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەی کۆمەڵی گەنجان هەر کام لە ئێوە توانای هەیە با ژن بهێنێ چونکە ژن هێنان چاکترین پارێزەرە بۆ چاوی مرۆڤ لەسەپر کردنی ئافرەت (ی نامەحرەم) و باشترین پارێزەریشە بۆ هەورەت ؛ وە هەر-

﴿وَلَئِنْ أَرْسَلْنَا رِيحًا﴾ سوێند بەخوا ئەگەر بایەکی توندی (زەرمەند) بنێرین ﴿فَرَأَوْهُ مُصْفَرًّا﴾ جا ئەو (هەورە یا کشتوکاڵەکەیان) دەبینن بەزەرد بوویی ﴿لَظَلُّوا مِنْ بَعْدِهِ يَكْفُرُونَ﴾ لەپاش ئەو (زیانە) هەر نا شوکری دەکەن. ٥١) ﴿فَإِنَّكَ لَا تُسْمِعُ الْمَوْتَىٰ﴾ چونکە بەراستی تۆ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ناتوانی بە مردووان (کافران) ببیستێنی ﴿وَلَا تُسْمِعُ الصُّمَّ الدُّعَاءَ﴾ و ناتوانی بانگەوازت بەکەڕان (کافران) ببیستێنی ﴿إِذَا وَلَّوْا مُدْبِرِينَ﴾ کاتێ روو وەردەگێڕن لێت بەپشت تێکردنەوە. ٥٢) ﴿وَمَا أَنْتَ بِهَادِي الْعُمْيِ عَنْ ضَلَالَتِهِمْ﴾ وە تۆ رێنموونیی کەری نابینایان نیت (رزگاریان کەیت) لە گومڕایی یان ﴿إِنْ تُسْمِعُ إِلَّا مَنْ يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا﴾ تۆ تەنیا بە کەسانێ دەشنەوێنی کە بەنیشانەکانی ئێمە باوەڕ دێنن ﴿فَهُمْ مُسْلِمُونَ﴾ چونکە ئەوانە گەردن کەچن (بۆ بانگ و فەرمانی تۆ). ٥٣) ﴿اللَّهُ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ ضَعْفٍ﴾ خوا زاتێکە ئێوەی دروست کردووە لە لاوازی (لاوازی نوتفەو بێچوو منداڵی شیرە خۆر..) ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ ضَعْفٍ قُوَّةً﴾ پاشان دوای لاوزی بەهێزی کردون (بوون بە لاو) ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْ بَعْدِ قُوَّةٍ ضَعْفًا وَشَيْبَةً﴾ لەدوا بەهێز کردنتان لاوازی و پیری بۆ دانان ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ خوا هەرچی بوێت دروستی دەکات ﴿وَهُوَ الْعَلِيمُ الْقَدِيرُ﴾ وە هەر ئەوە زانای بە دەسەڵات. ٥٤) ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ وە رۆژی قیامەت هەڵدەسێ ﴿يُقْسِمُ الْمُجْرِمُونَ﴾ تاوانباران سوێند دەخۆن (لە دنیادا یا لەبەرزەخ دا) ﴿مَا لَبِثُوا غَيْرَ سَاعَةٍ﴾ تەنها ساتێ ماونەتەوە (لەدنیادا) ﴿كَذَٰلِكَ كَانُوا يُؤْفَكُونَ﴾ هەر بەو وێنە ئەوان لە دنیادا لادران لە راستی. ٥٥) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ وَالْإِيمَانَ﴾ وە کەسانێ کەزانیاری و ئیمانیان پێ دراوە ووتیان ﴿لَقَدْ لَبِثْتُمْ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِلَىٰ يَوْمِ الْبَعْثِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێوە لە (بەرزەخدا بە پێی بڕیاری) نوسراوی خوا تا رۆژی زیندووبوونەوە ماونەتەوە ﴿فَهَٰذَا يَوْمُ الْبَعْثِ﴾ ئینجا ئەمە رۆژی زیندوو بوونەوەیە ﴿وَلَٰكِنَّكُمْ كُنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ﴾ بەڵام ئێوە نەتان دەزانی (راستە و دێتە دی). ٥٦) ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يَنْفَعُ الَّذِينَ ظَلَمُوا مَعْذِرَتُهُمْ﴾ جا لەو رۆژەدا کەسانێ کە ستەمیان کردووە بەهانە هێنانەوە سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ وە ئەوان داوایان لێ ناکرێ خوا لە خۆیان رازی بکەن. ٥٧) ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی هێناومانەتەوە بۆ خەڵکی ﴿فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ مِنْ كُلِّ مَثَلٍ﴾ لەم قورئانەدا لە هەموو جۆرە نموونە و باسێك ﴿وَلَئِنْ جِئْتَهُمْ بِآيَةٍ﴾ ئینجا بەراستی ئەگەر نیشانەیەکیان بۆ بێنی ﴿لَيَقُولَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ دانیابن ئەو بێ بڕوایانە دەڵێن ﴿إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا مُبْطِلُونَ﴾ ئێوە هەر ناڕاست و بەتاڵن (ئەمە سیحرە). ٥٨) ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ﴾ تا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێت ﴿عَلَىٰ قُلُوبِ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەسەر دڵی ئەوانەی کەبێ ئاگا و نەزانن. ٥٩) ﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ جا دان بەخۆدا بگرە بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿وَلَا يَسْتَخِفَّنَّكَ الَّذِينَ لَا يُوقِنُونَ﴾ بائەوانەی بێ باوەڕن لە (ئایینی) ڕاست لات نەدەن و بێزارت نەکەن. ٦٠)

سُورَةُ لُقْمَانَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تِلْكَ آيَاتُ الْكِتَابِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ هُدًى وَرَحْمَةً
لِّلْمُحْسِنِينَ ﴿٣﴾ الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُم
بِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِّن رَّبِّهِمْ ۖ وَأُولَٰئِكَ
هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٥﴾ وَمِنَ النَّاسِ مَن يَشْتَرِي لَهْوَ الْحَدِيثِ
لِيُضِلَّ عَن سَبِيلِ اللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَيَتَّخِذَهَا هُزُوًا ۚ أُولَٰئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٦﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا وَلَّىٰ مُسْتَكْبِرًا
كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا كَأَنَّ فِي أُذُنَيْهِ وَقْرًا ۖ فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٧﴾
إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتُ النَّعِيمِ ﴿٨﴾
خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَعْدَ اللَّهِ حَقًّا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٩﴾ خَلَقَ
السَّمَاوَاتِ بِغَيْرِ عَمَدٍ تَرَوْنَهَا وَأَلْقَىٰ فِي الْأَرْضِ رَوَاسِيَ أَن تَمِيدَ
بِكُمْ وَبَثَّ فِيهَا مِن كُلِّ دَابَّةٍ ۚ وَأَنزَلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَنبَتْنَا فِيهَا
مِن كُلِّ زَوْجٍ كَرِيمٍ ﴿١٠﴾ هَٰذَا خَلْقُ اللَّهِ فَأَرُونِي مَاذَا
خَلَقَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ ۚ بَلِ الظَّالِمُونَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿١١﴾

سوگند یاد می‌کنم به این آیات روشن (که) بیانگر (حق از باطل) است. (این آیات) هدایت و رحمتی برای نیکوکاران است. (همان) کسانی که نماز را برپا می‌دارند و زکات (مال خود) را می‌پردازند و به آخرت یقین دارند. آنان بر (راه) هدایت از جانب پروردگارشان هستند و آنان همان رستگارانند. و از مردم کسانی هستند که سخنان بیهوده را خریداری می‌کنند تا (مردم را) بدون علم (و آگاهی) از راه خدا گمراه سازند و آن را به مسخره گیرند. برای آنان عذابی خوار کننده است. و هنگامی که آیات ما بر او خوانده شود، روی برمی‌گرداند و متکبرانه (بر راه خود) می‌رود، گویا آن را نشنیده است، گویا در گوش‌هایش سنگینی است. پس او را به عذابی دردناک بشارت بده. همانا کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، برای آنان بهشت‌های پرنعمت است. در آن جاودانه خواهند ماند. این وعده خدا است که حق است و او توانای حکیم است. آسمان‌ها را بدون ستونی که آن را ببینید آفرید و در زمین کوه‌های استوار افکند تا شما را نلغزاند و از هر نوع جنبنده‌ای در آن پراکنده ساخت و از آسمان آبی فرو فرستاد و از هر نوع گیاه نیکو در آن رویانید. این آفرینش خدا است. پس به من نشان دهید آنچه را که غیر از او آفریده‌اند. بلکه ستمکاران در گمراهی آشکارند.

سوگند به این آیات روشن که بیانگر حق از باطل است. این آیات هدایت و رحمتی برای نیکوکاران است. همان کسانی که نماز را برپا می‌دارند و زکات (مال خود) را می‌پردازند و به آخرت یقین دارند. آنان بر (راه) هدایت از جانب پروردگارشان هستند و آنان همان رستگارانند. و از مردم کسانی هستند که سخنان بیهوده را خریداری می‌کنند تا (مردم را) بدون علم (و آگاهی) از راه خدا گمراه سازند و آن را به مسخره گیرند. برای آنان عذابی خوار کننده است. و هنگامی که آیات ما بر او خوانده شود، روی برمی‌گرداند و متکبرانه (بر راه خود) می‌رود، گویا آن را نشنیده است، گویا در گوش‌هایش سنگینی است. پس او را به عذابی دردناک بشارت بده. همانا کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، برای آنان بهشت‌های پرنعمت است. در آن جاودانه خواهند ماند. این وعده خدا است که حق است و او توانای حکیم است. آسمان‌ها را بدون ستونی که آن را ببینید آفرید و در زمین کوه‌های استوار افکند تا شما را نلغزاند و از هر نوع جنبنده‌ای در آن پراکنده ساخت و از آسمان آبی فرو فرستاد و از هر نوع گیاه نیکو در آن رویانید. این آفرینش خدا است. پس به من نشان دهید آنچه را که غیر از او آفریده‌اند. بلکه ستمکاران در گمراهی آشکارند.

سوگند به این آیات روشن که بیانگر حق از باطل است. این آیات هدایت و رحمتی برای نیکوکاران است. همان کسانی که نماز را برپا می‌دارند و زکات (مال خود) را می‌پردازند و به آخرت یقین دارند. آنان بر (راه) هدایت از جانب پروردگارشان هستند و آنان همان رستگارانند. و از مردم کسانی هستند که سخنان بیهوده را خریداری می‌کنند تا (مردم را) بدون علم (و آگاهی) از راه خدا گمراه سازند و آن را به مسخره گیرند. برای آنان عذابی خوار کننده است. و هنگامی که آیات ما بر او خوانده شود، روی برمی‌گرداند و متکبرانه (بر راه خود) می‌رود، گویا آن را نشنیده است، گویا در گوش‌هایش سنگینی است. پس او را به عذابی دردناک بشارت بده. همانا کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، برای آنان بهشت‌های پرنعمت است. در آن جاودانه خواهند ماند. این وعده خدا است که حق است و او توانای حکیم است. آسمان‌ها را بدون ستونی که آن را ببینید آفرید و در زمین کوه‌های استوار افکند تا شما را نلغزاند و از هر نوع جنبنده‌ای در آن پراکنده ساخت و از آسمان آبی فرو فرستاد و از هر نوع گیاه نیکو در آن رویانید. این آفرینش خدا است. پس به من نشان دهید آنچه را که غیر از او آفریده‌اند. بلکه ستمکاران در گمراهی آشکارند.

سوگند به این آیات روشن که بیانگر حق از باطل است. این آیات هدایت و رحمتی برای نیکوکاران است. همان کسانی که نماز را برپا می‌دارند و زکات (مال خود) را می‌پردازند و به آخرت یقین دارند. آنان بر (راه) هدایت از جانب پروردگارشان هستند و آنان همان رستگارانند. و از مردم کسانی هستند که سخنان بیهوده را خریداری می‌کنند تا (مردم را) بدون علم (و آگاهی) از راه خدا گمراه سازند و آن را به مسخره گیرند. برای آنان عذابی خوار کننده است. و هنگامی که آیات ما بر او خوانده شود، روی برمی‌گرداند و متکبرانه (بر راه خود) می‌رود، گویا آن را نشنیده است، گویا در گوش‌هایش سنگینی است. پس او را به عذابی دردناک بشارت بده. همانا کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند، برای آنان بهشت‌های پرنعمت است. در آن جاودانه خواهند ماند. این وعده خدا است که حق است و او توانای حکیم است. آسمان‌ها را بدون ستونی که آن را ببینید آفرید و در زمین کوه‌های استوار افکند تا شما را نلغزاند و از هر نوع جنبنده‌ای در آن پراکنده ساخت و از آسمان آبی فرو فرستاد و از هر نوع گیاه نیکو در آن رویانید. این آفرینش خدا است. پس به من نشان دهید آنچه را که غیر از او آفریده‌اند. بلکه ستمکاران در گمراهی آشکارند.

سورەتی ﴿ لقمان ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الم﴾ بە (ئەلیف، لام، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تلك آيات الكتاب الحكيم﴾ ئەم ئایەتانە لەئایەتەکانی قورئانی پڕلە حیکمەت و دانایی یە. ٢)﴿هدى ورحمة للمحسنين﴾ (هۆی) ڕێنموونیی و بەزەیین بۆ چاکەکاران. ٣) ﴿الذين يقيمون الصلوة ويؤتون الزكوة﴾ ئەوانەی کەنوێژ بەجێ دێنن و زەکات دەدەن ﴿وهم بالآخرة هم يوقنون﴾ هەروەها باوەڕی پتەویان بەڕۆژی دوایی هەیە. ٤) ﴿أولئك على هدى من ربهم﴾ ئەوانە لەسەر ڕێنموونیین لەلایەن پەروەردگاریانەوە ﴿وأولئك هم المفلحون﴾ وە هەر ئەوان ڕزگارن. ٥) ﴿ومن الناس من يشتري لهو الحديث﴾ هەندێ لەخەڵکی هەیە قسە و باسی بێهودە دەکرێ (وەك ئەفسانە و گۆرانی و مۆسیقا) ﴿ليضل عن سبيل الله بغير علم﴾ بۆ ئەوەی بەنەزانی خەڵك لەڕێگای خوا گومڕا بکات ﴿ويتخذها هزوا﴾ وە ڕێگای خوا دەکاتە جێگای گاڵتەو لاقرتی ﴿أولئك لهم عذاب مهين﴾ ئەوانە سزای ڕیسواکەر یان بۆ هەیە. ٦)﴿وإذا تتلى عليه آياتنا﴾ وە هەر کاتێ ئایەتەکانی ئێمەی بەسەردا بخوێنرێتەوە ﴿ولى مستكبرا﴾ ڕوو وەردەگێڕێ بەخۆ بەگەورە زانی یەوە ﴿كأن لم يسمعها كأن في أذنيه وقرا﴾ هەروەك نەیبیستین، یا هەروەك لە هەردوو گوێچکەیدا کەڕی بێ ﴿فبشره بعذاب أليم﴾ دەی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) مژدەی بدەرێ بەسزایەکی سەخت. ٧)﴿إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات﴾ بێگومان ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان ئەنجام داوە ﴿لهم جنات النعيم﴾ بۆئەوانە بەهەشتانی پڕنازونیعمەت. ٨) ﴿خالدين فيها وعد الله حقا﴾ هەتا هەتایە دەمێننەوە تێیدا ئەوە بەڵێنێکی ڕاستە لەخواوە ﴿وهو العزيز الحكيم﴾ وە هەر ئەو زاڵی کاربەجێ یە. ٩)﴿خلق السموات بغير عمد ترونها﴾ (خوا) ئاسمانەکانی دروست کردووە بەبێ هیچ کۆڵەکەو ئەستوونێك کە ئێوە بیبینن ﴿وألقى في الأرض رواسي﴾ وە لە زەوی دا شاخانی لەنگەر داکوتاوی داناوە ﴿أن تميد بكم﴾ بۆ ئەوەی نەتانلەرزێنێ و نەجوڵێ لەژێرتاندا ﴿وبث فيها من كل دابة﴾ لەهەموو جۆرە ڕەووندەیەکی (زیندەوەرێکی) تێیدا بڵاوکردۆتەوە ﴿وأنزلنا من السماء ماء﴾ وە لەئاسمانەوە بارانمان باراندوە ﴿فأنبتنا فيها من كل زوج كريم﴾ بەهۆی ئەو (بارانەوە) لەزەویدا هەموو جۆرە ڕووەکێکی بەکەڵك و جوانمان ڕواندووە. ١٠)﴿هذا خلق الله﴾ ئەمە (باسکرا) دروست کراوی خوایە ﴿فأروني ماذا خلق الذين من دونه﴾ دەی نیشانم بدەن ئەوانە (بت و پەرستراوانە)ی بێجگە لەخودان چییان دروست کردووە ﴿بل الظالمون في ضلال مبين﴾ (هیچیان دروست نەکردووە) بەڵکو ستەمکاران لە گومڕایی یەکی ئاشکرادان. ١١)

وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ ۚ وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا
يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ ﴿١٢﴾ وَإِذْ قَالَ
لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱلشِّرْكَ
لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴿١٣﴾ وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ
وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ
إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٤﴾ وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى مَا لَيْسَ
لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا ۖ
وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ ۚ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأُنَبِّئُكُم
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ يَٰبُنَىَّ إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ
خَرْدَلٍ فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ يَأْتِ
بِهَا ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ ﴿١٦﴾ يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ وَأْمُرْ
بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ ۖ إِنَّ ذَٰلِكَ
مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٧﴾ وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ
مَرَحًا ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿١٨﴾ وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ
وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ ۚ إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ ﴿١٩﴾

هەوای هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٢) سورەتی (لوقمان): قال تعالى ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ بوخاری وەگێڕایەوە کە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس وتی: کاتێک ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَلَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُم بِظُلْمٍ﴾ هاوەڵانی پێغەمبەری خوا ﷺ وتیان: ئایا کێ لە ئێمە هەیە ستەمی لەخۆی نەکردبێ؟

خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾

جێدەستە خوای گەورە ئەم ئایەتە سارددەمات هەتا وەکو وای لێ دێت کەژاوە لەمێرەوە دێت ئەوانی کەمیە دەکات (چەک لەشەڕ لەکەسی نەناترسێنێت) بێ ئەوە لەپەنای هیچ کەسێکدا بێت وەتێرە سەروەت و گەنجینەکانی ئیمپراتۆری کۆری هورمز دەگرن. وەکو ئیمپراتۆری کۆری هورمز!-

﴿وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا لُقْمَٰنَ ٱلْحِكْمَةَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی دانای و حیکمەتماندا یە لوقمان ﴿أَنِ ٱشْكُرْ لِلَّهِ﴾ (وپێمان ووت) سوپاسی خوا بکە ﴿وَمَن يَشْكُرْ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ لِنَفْسِهِۦ﴾ جا هەرکەس شوکرانە بژێری خوا بکات ئەوە بێگومان شوکرانە بژێری (بۆ قازانج و سوودی) خۆی دەکات ﴿وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ حَمِيدٌ﴾ هەرکەسیش ناسوپاسی کردبێ (زیانی بەخوا نەگەیاندووە) ئەوە بێگومان خوا بێ نیازی سوپاس کراوە. ١٢)﴿وَإِذْ قَالَ لُقْمَٰنُ لِٱبْنِهِۦ وَهُوَ يَعِظُهُۥ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی ئەوکاتە بکە کە لوقمان بەکوڕەکەی ووت کە ئامۆژگاری دەکرد ﴿يَٰبُنَىَّ لَا تُشْرِكْ بِٱللَّهِ﴾ (ووتی) ئەی کوڕە شیرینەکەم هاوبەش بۆ خوا دامەنێ ﴿إِنَّ ٱلشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ﴾ چونکە بەڕاستی هاوبەش دانان بۆ خوا ستەمێکی زۆر گەورەیە. ١٣)﴿وَوَصَّيْنَا ٱلْإِنسَٰنَ بِوَٰلِدَيْهِ﴾ وە فەرمانمان داوە بەئادەمی (بەچاکی هەڵس و کەوت کردن لەگەڵ) دایک و باوکیدا ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُۥ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ﴾ دایکی هەڵی ئەگرێ بەدووگیانی (پێی لاواز دەبێ) لاوازی لەدوای لاوازی ﴿وَفِصَٰلُهُۥ فِى عَامَيْنِ﴾ و بڕینەوەی لەشیر لە (دوا تەمەنی) دووساڵیەوە ﴿أَنِ ٱشْكُرْ لِى وَلِوَٰلِدَيْكَ﴾ (وەفەرمانمان بەئادەمی دا) کە سوپاسگوزاری من (خوا) و باوک و دایکت بکە ﴿إِلَىَّ ٱلْمَصِيرُ﴾ تەنها بۆلای منە گەڕانەوەتان. ١٤)﴿وَإِن جَٰهَدَاكَ عَلَىٰٓ أَن تُشْرِكَ بِى﴾ وەئەگەر (باوک و دایکت) ئەوپەڕی هەوڵیان دا لەگەڵت بۆئەوەی شتێ بکەیت بەهاوبەشی من ﴿مَا لَيْسَ لَكَ بِهِۦ عِلْمٌ فَلَا تُطِعْهُمَا﴾ کەهیچ زانیاری یەکت پێی نی یە ئەوە گوێڕایەڵییان مەکە ﴿وَصَاحِبْهُمَا فِى ٱلدُّنْيَا مَعْرُوفًا﴾ بەڵام لەدنیادا زۆر بەچاکی هاوڕێ یەتیان بکە ﴿وَٱتَّبِعْ سَبِيلَ مَنْ أَنَابَ إِلَىَّ﴾ وشوێن ڕێبازی کەسێک بکەوە کەبەدڵسۆزی گەڕاوەتەوە بۆلای من ﴿ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ﴾ (لەدوا ڕۆژدا) گەڕانەوەتان تەنها بۆلای منە ﴿فَأُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئنجا هەواڵتان دەدەمێ بەو کردەوانەی کەکردوتانە. ١٥) ﴿يَٰبُنَىَّ﴾ (لقمان ووتی) ئەی کوڕە شیرینەکەم ﴿إِنَّهَآ إِن تَكُ مِثْقَالَ حَبَّةٍ مِّنْ خَرْدَلٍ﴾ بەڕاستی ئەو (چاکە و تاوانە) ئەگەر کێشی تۆ وە خەرتەلەیەکیش بێت ﴿فَتَكُن فِى صَخْرَةٍ أَوْ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ أَوْ فِى ٱلْأَرْضِ﴾ لەناو بەردێکدا یا لەناو ئاسمانەکان یا لەزەوی دا بێت ﴿يَأْتِ بِهَا ٱللَّهُ﴾ خوا (لەقیامەت دا) دەیهێنێ ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَطِيفٌ خَبِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا ووردبین و ئاگادارە. ١٦)﴿يَٰبُنَىَّ أَقِمِ ٱلصَّلَوٰةَ﴾ ئەی کوڕە شیرینەکەم نوێژ بەجێ بێنە ﴿وَأْمُرْ بِٱلْمَعْرُوفِ وَٱنْهَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ﴾ و فەرمان بکە بەچاکە و بەرگری بکە لەخراپە ﴿وَٱصْبِرْ عَلَىٰ مَآ أَصَابَكَ﴾ هۆگر و بەئارام بەلەسەر هەر بەڵاو ناخۆشی یەک تووشت دێ ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ﴾ بێگومان ئەوە لەوکارە گەورانەیە کە خوا پێویستی کردووە. ١٧)﴿وَلَا تُصَعِّرْ خَدَّكَ لِلنَّاسِ﴾ روو لەخەڵک وەرمەگێڕە ﴿وَلَا تَمْشِ فِى ٱلْأَرْضِ مَرَحًا﴾ و بەکەشفە و فیزەوە مەڕۆ بەزەویدا ﴿إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ چونکە بەڕاستی خوا هیچ خۆبەزل زانێکی شانازی بکەری خۆش ناوێ. ١٨)﴿وَٱقْصِدْ فِى مَشْيِكَ﴾ وە لەڕۆشتندا مام ناوەندی بە (نەهێواش بە نەپەلە) ﴿وَٱغْضُضْ مِن صَوْتِكَ﴾ (لەقسەکردندا) دەنگت نزم بکەرەوە ﴿إِنَّ أَنكَرَ ٱلْأَصْوَٰتِ لَصَوْتُ ٱلْحَمِيرِ﴾ بەڕاستی ناخۆش ترینی دەنگەکان دەنگی (سەرەی) گوێدرێژە. ١٩)

أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ
عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ
بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُوا
مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُوا۟ بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ ۚ أَوَلَوْ كَانَ
ٱلشَّيْطَٰنُ يَدْعُوهُمْ إِلَىٰ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٢١﴾ ۞ وَمَن يُسْلِمْ
وَجْهَهُۥٓ إِلَى ٱللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ ٱسْتَمْسَكَ بِٱلْعُرْوَةِ ٱلْوُثْقَىٰ ۗ
وَإِلَى ٱللَّهِ عَٰقِبَةُ ٱلْأُمُورِ ﴿٢٢﴾ وَمَن كَفَرَ فَلَا يَحْزُنكَ كُفْرُهُۥٓ ۚ
إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ فَنُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوٓا۟ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ
﴿٢٣﴾ نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَىٰ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٢٤﴾
وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلِ
ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٦﴾ وَلَوْ أَنَّمَا فِى ٱلْأَرْضِ
مِن شَجَرَةٍ أَقْلَٰمٌ وَٱلْبَحْرُ يَمُدُّهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ
مَّا نَفِدَتْ كَلِمَٰتُ ٱللَّهِ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ ﴿٢٧﴾ مَّا خَلْقُكُمْ
وَلَا بَعْثُكُمْ إِلَّا كَنَفْسٍ وَٰحِدَةٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَمِيعٌۢ بَصِيرٌ ﴿٢٨﴾

خەبەرووی: بەڵێ، گەیشتای کوڕی خوێزە بە سالا و ساماڵ (ئەوەندە نکد دەبێت) دەبە خشتەبەرە کەس ئی یە دەری بگرێت).

ئایەتی (٦١) سورەتی (النور) قال رسول الله (ﷺ): (أيها الناس أفشوا السلام وأطعموا الطعام وصلوا الأرحام وصلوا والناس نيام تدخلوا الجنة بسلام) رواه الترمذي.

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (کەی خەڵکینە لەنێوان خۆتاندا سەلام کردن بڵاوبکەنەوە دان بدەن و خزم و کەس و کاریی خۆتان بەسەر بکەنەوە کاتێك کە خەڵکی لەگەڵمەی خەوتان لێرە خەساڵوو شەو نوێژ بکەن، (لەگەڵ شەم کارانە بکەن) ئەوە بەئاسوودەیی دەچنە بەهەشتەوە).

ئایەتی (٦٢) سورەتی (النور): قال رسول الله (ﷺ): (مثلي ومثلكم كمثل رجل استوقد ناراً فلما

﴿أَلَمْ تَرَوْا أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ﴾ ئایا نەتان زانیوە کە بەڕاستی خوا ڕامی هێناوە بۆتان ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و ئەوەی لەزەوی دایە ﴿وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُ﴾ وە نیعمەتەکانی ڕشتووە بەسەرتاندا ﴿ظَاهِرَةً وَبَاطِنَةً﴾ چ دیار و ئاشکرا و چ پەنهان و نادیارە ﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُجَادِلُ فِي اللَّهِ﴾ هەندێ لەئادەمی موجادەلە و دەمەقاڵێ دەکات لەبارەی خواوە ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَابٍ مُنِيرٍ﴾ بەبێ هیچ زانیاریەك یا ڕێنموونی یەك یا کتێبێکی ڕوون کەرەوە. ٢٠) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ﴾ وەکاتێ پێیان بوترێ ﴿اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ﴾ شوێن ئەو (ئایینە) بکەون خوا ناردوویەتی یە خوارەوە ﴿قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا﴾ دەڵێن نەخێر بەڵکو ئێمە شوێن ئەو (ئایینە) دەکەوین کە باو باپیرانمان لەسەری بوون ﴿أَوَلَوْ كَانَ الشَّيْطَانُ يَدْعُوهُمْ﴾ ئەگەرچی شەیتان بانگیان بکات ﴿إِلَى عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ بۆ سزای ئاگری هەڵگیرساوی دۆزەخ. ٢١) ﴿وَمَنْ يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ﴾ هەرکەسێك بەڕاستی ڕووبکاتە خوا (خۆی بدانە دەست خوا) ﴿وَهُوَ مُحْسِنٌ﴾ و چاکەکار بێ (لەگوفتار و کردارا) ﴿فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَى﴾ ئەوە بێگومان دەستی گرتووە بە بەهێزترین دەستە گیرەوە ﴿وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ وە سەرئەنجامی هەموو کارێك تەنها بۆلای خوایە. ٢٢) ﴿وَمَنْ كَفَرَ فَلَا يَحْزُنْكَ كُفْرُهُ﴾ وە هەرکەس بێ بڕوا بوو بابێ بڕوایی یەکەی خەفەتبارت نەکات ﴿إِلَيْنَا مَرْجِعُهُمْ﴾ گەڕانەوەیان تەنها بۆلای ئێمەیە ﴿فَنُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا﴾ ئنجا هەواڵیان دەدەینێ بەوەی کردوویانە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا بەوەی لەناو دڵەکاندایە ئاگادارە. ٢٣) ﴿نُمَتِّعُهُمْ قَلِيلًا﴾ کەمێ ناز و نیعمەتیان پێ دەدەین (لە دنیادا) ﴿ثُمَّ نَضْطَرُّهُمْ إِلَى عَذَابٍ غَلِيظٍ﴾ لەپاشان ناچاریان دەکەین کە بڕۆنە ناو سزای سەختەوە. ٢٤) ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ قُلِ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ بێگومان دەڵێن: خوا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: سوپاس بۆ خوا (کەدان بەو ڕاستی یەدا دەنێن) ﴿بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆریەیان نازانن. ٢٥) ﴿لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەر هی خوایە ئەوەی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ بەڕاستی هەر خوایە بێ نیازی ستایش کراو. ٢٦) ﴿وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ﴾ بێگومان ئەگەر هەرچی درەخت لەزەوی دایە قەلەم و پێنووس بێت ﴿وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ﴾ هەموو دەریای زەوی ببێتە مرەکەب ﴿مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ﴾ حەوت دەریای تر دوای ئەو(ەی باسکرا)ببێت بەمرەکەب ﴿مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ﴾ ووتە و زانراوەکانی خوا دوایی نایەن و تەواو نابن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا زاڵی کار دروستە. ٢٧) ﴿مَا خَلْقُكُمْ وَلَا بَعْثُكُمْ﴾ دروست کردنی هەمووتان (لەسەرەتاوە) و زیندووکردنەوەتان ﴿إِلَّا كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ وەك (دروست کردن و زیندوکردنەوەی) تەنیا کەسێك وایە ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەری بینایە. ٢٨)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ
وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى وَأَنَّ اللَّهَ
بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ
مِن دُونِهِ الْبَاطِلُ وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ تَرَ أَنَّ
الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ لِيُرِيَكُم مِّنْ آيَاتِهِ إِنَّ
فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ ﴿٣١﴾ وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ
كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ
فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ
﴿٣٢﴾ يَا أَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ وَاخْشَوْا يَوْمًا لَّا يَجْزِي وَالِدٌ
عَن وَلَدِهِ وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْئًا إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ
حَقٌّ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ
الْغَرُورُ ﴿٣٣﴾ إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ
وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا
وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿٣٤﴾

سورة الصافات

سافات ما حولها جعل الفراش وهذه الدواب التي يلمن في النار يلمن فيها ويجعل يحوم حول سراجه فيقتحم فيها قال فذلك مثلي ومثلكم انا آخذ بحجزكم عن النار هلم عن النار فتغلبوني وتقتحمون فيها (متفق عليه). ينفذهم بصره ﴿٤٣﴾ فيرونهم (رقية) من رقية ثمودي من وجع يباعدك وإياه شاكرتكي كهر رقية جاكانيك كه جوار دهوري

خۆی پاراستن گرەوە جانەوەرە بەپیاوەکانی تاقمی ئەو سەدداتن ڕاپەڕیوە بەڕێوە ئەو بگەڕێن و بشکێنن و ئەوانی زیان زۆر زۆر دەبن بەڵگەنامە لەگەڵ ئەوەی کە بەڵام ئەوان ئامادەن بۆ دەمێنن و ئامادەکراوە ئامادەن، ئامادەی ئەو، ئامادەی من و ئامادەی ئێوەیە ئەو، ئاگرەکان دەمگیرم و بەڵگەر ئەوانەن دەمێنەوە، لەگەڵ ئەوەی کە چی ئێوە بەڵگەر خۆتان لەدەستم ڕادەستکردن و خۆتانی ئێمە لەدەستمن.

﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يُولِجُ الْيَلَ فِي النَّهَارِ﴾ ئایا نەتزانیوە کەبەڕاستی خوا شەو دەکات بەناو ڕۆژدا ﴿وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي الْيَلِ﴾ وە ڕۆژ دەکات بەناو شەودا ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ وە خۆرو مانگی ڕام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ هەر یەکەیان تاماوەی دیاری کراو (بۆیان) دەگەڕێن ﴿وَأَنَّ اللَّهَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بەوەی دەیکەن خەبەردارە. ٢٩) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْحَقُّ﴾ ئەمە لەبەر ئەوەیەکە بێگومان تەنها خوا ڕاستە و حەقە ﴿وَأَنَّ مَا يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الْبَطِلُ﴾ و بەڕاستی ئەوەی هاواری لێ دەکەن و دەیپەرستنن بێجگە لەو(خوا) بەتاڵ و ناڕاستە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ هُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ وە بێگومان هەر خوا بڵندو گەورەیە. ٣٠) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتزانیوە (نەت دیوە) ﴿أَنَّ الْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِنِعْمَتِ اللَّهِ﴾ کە کەشتیەکان بە چاکەو فەزڵی خوا دەڕۆن لەدەریادا ﴿لِيُرِيَكُم مِّنْ ءَايَٰتِهِ﴾ بۆ ئەوەی هەندێ لەنیشانەکانی خۆیتان نیشان بدات ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ﴾ چونکە بەڕاستی لەمەدا (کەباسکرا) چەند بەڵگەیە هەیە ﴿لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بۆ هەموو ئارام گرێکی شوکرانە بژێر. ٣١) ﴿وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَالظُّلَلِ﴾ وە هەرکاتێ (لەدەریادا) شەپۆلێکی وەک هەورەکان دایان پۆشێ ﴿دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ (ترسی نوقم بوونیان ببێ) هاوار لەخوا دەکەن دڵسۆزانە هەر بۆ ئەو ملکەچ دەبن ﴿فَلَمَّا نَجَّىٰهُمْ إِلَى الْبَرِّ﴾ ئنجا کاتی (خوا) ڕزگاری کردن بۆ ووشکانی ﴿فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ﴾ ئەوسا هەندێکیان مام ناوەندی یە (هەندێکی تریان کافرە وەدان نانێ بەچاکەی خوادا) ﴿وَمَا يَجْحَدُ بِـَٔايَٰتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ﴾ کەس نیشانەکانی ئێمە ئینکار ناکات جگە لە پەیمان شکێنانی ناشوکر (سپڵە). ٣٢) ﴿يَٰٓأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ ئەی ئادەمی خۆبپارێزن لە (تۆڵەی) پەروەردگارتان ﴿وَاخْشَوْا يَوْمًا﴾ لەو ڕۆژەش بترسن ﴿لَّا يَجْزِي وَالِدٌ عَن وَلَدِهِ﴾ هیچ باوکێ تاوانی ڕۆڵەکەی هەڵناگرێ ﴿وَلَا مَوْلُودٌ هُوَ جَازٍ عَن وَالِدِهِ شَيْـًٔا﴾ و هیچ ڕۆڵەیەکیش شتێک لە تاوانی باوکی هەڵناگرێ ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا حەق و ڕاستە ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَوٰةُ الدُّنْيَا﴾ کەواتە با ژیانی دنیا هەڵتان نەخەڵەتێنێ ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ وە با شەیتانی فریودەر بە(بیانوی بەزەیی و لێ بوردنی)خوا نەتان خەڵەتێنێ. ٣٣) ﴿إِنَّ اللَّهَ عِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ بەڕاستی تەنها لای خوایە زانیاری (کاتی هاتنی) ڕۆژی دوایی ﴿وَيُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ وە هەر خوا باران دەبارێنێ ﴿وَيَعْلَمُ مَا فِي الْأَرْحَامِ﴾ تەنها خوا دەزانێ بەوەی لەمنداڵدانی (دایکان) دایە ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ مَّاذَا تَكْسِبُ غَدًا﴾ وە هیچ کەس نازانێ سبەینێ (لە داهاتوودا) چی دەکات ﴿وَمَا تَدْرِي نَفْسٌ بِأَيِّ أَرْضٍ تَمُوتُ﴾ وە هیچ کەس نازانێ لە چ شوێن و زەوی یەکدا دەمرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا زانا و ئاگادارە. ٣٤)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الٓمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَٰبِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِن رَّبِّ الْعَٰلَمِينَ
﴿٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰهُ ۚ بَلْ هُوَ الْحَقُّ مِن رَّبِّكَ لِتُنذِرَ قَوْمًا
مَّا أَتَىٰهُم مِّن نَّذِيرٍ مِّن قَبْلِكَ لَعَلَّهُمْ يَهْتَدُونَ ﴿٣﴾ اللَّهُ
الَّذِي خَلَقَ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ
ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ ۖ مَا لَكُم مِّن دُونِهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا شَفِيعٍ ۚ أَفَلَا
تَتَذَكَّرُونَ ﴿٤﴾ يُدَبِّرُ الْأَمْرَ مِنَ السَّمَاءِ إِلَى الْأَرْضِ ثُمَّ يَعْرُجُ
إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ أَلْفَ سَنَةٍ مِّمَّا تَعُدُّونَ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ
عَٰلِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَٰدَةِ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٦﴾ الَّذِي أَحْسَنَ
كُلَّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ۖ وَبَدَأَ خَلْقَ الْإِنسَٰنِ مِن طِينٍ ﴿٧﴾ ثُمَّ جَعَلَ
نَسْلَهُ مِن سُلَٰلَةٍ مِّن مَّاءٍ مَّهِينٍ ﴿٨﴾ ثُمَّ سَوَّىٰهُ وَنَفَخَ فِيهِ
مِن رُّوحِهِ ۖ وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَٰرَ وَالْأَفْـِٔدَةَ ۚ قَلِيلًا
مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٩﴾ وَقَالُوا أَءِذَا ضَلَلْنَا فِي الْأَرْضِ أَءِنَّا لَفِي
خَلْقٍ جَدِيدٍ ۚ بَلْ هُم بِلِقَاءِ رَبِّهِمْ كَٰفِرُونَ ﴿١٠﴾ ۞ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم
مَّلَكُ الْمَوْتِ الَّذِي وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾

ئایەتی (٣٢) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله (ﷺ): (ما أذن الله لشيء ما أذن لنبي حسن الصوت يتغنى بالقرآن يجهر به) (متفق عليه) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوا بۆ هیچ شتێك رێگەی نەداوە ئەوەندەی رێگەی بەپێغەمبەرێکی دەنگ خۆش داوە بەدەنگی خۆش قورئان بخوێنێ و دەنگی بەخوێندنی بەرز بکاتەوە).

ئایەتی (٥٨) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله (ﷺ): (لو أنكم تتوكلون على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطير تغدو خماصاً وتروح بطاناً) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر ئێوە پشت بەخوا ببەستن بەر شێوەی شیاری پشت بەستنە بەخوا بێگومان ڕۆزیتان دەدات وەك چۆن ڕۆزی باڵندە دەدات سەرلەبەیانیان بەسکی قوپاو (برسی) دەرچێ (لە هێلانەکەی) و سەر لەئێوارە بەسکی پڕ (تێری) دەگەڕێتەوە).

سورەتی ﴿ السجدة ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الم﴾ بە (ئەلیف، لام، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆزانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١) ﴿تنزيل الكتاب لا ريب فيه﴾ هێنانە خوارەوەی ئەم قورئانە هیچ گومانی تێدانی یە ﴿من رب العالمين﴾ لەلایەن پەروەردگاری جیهانیانەوەیە. ٢) ﴿أم يقولون افتراه﴾ ئایا (بێ بڕواکان) دەڵێن: موحەممەد (ﷺ) خۆی ئەم (قورئانەی) هەڵبەستووە ﴿بل هو الحق من ربك﴾ (نەخێر هەڵی نەبەستووە) بەڵکو ئەو (قورئانە) راستە لەلایەن پەروەردگارتەوە (هاتووە) ﴿لتنذر قوما﴾ بۆ ئەوەی بەو (قورئانە) بترسێنی خەڵکێ ﴿ما أتاهم من نذير من قبلك﴾ کە لە پێش تۆ هیچ ترسێنەرێکیان بۆ نەهاتووە ﴿لعلهم يهتدون﴾ بەڵکو رێنموونی وەرگرن. ٣) ﴿الله الذي خلق السموات والأرض وما بينهما﴾ خوا زاتێکە ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە بەدی هێناوە ﴿في ستة أيام﴾ لە شەش رۆژدا ﴿ثم استوى على العرش﴾ پاشان بەرز بوویەوە بۆ سەر عەرش و قەراری گرت (ئیمانمان پێیەتی و چۆنیەتیەکەی نازانین) ﴿ما لكم من دونه من ولي ولا شفيع﴾ بێجگە لەو (خوا) هیچ پشتیوان و تکا کارێکتان نی یە ﴿أفلا تتذكرون﴾ دەی بۆ بیرناکەنەوە و پەند وەرناگرن. ٤) ﴿يدبر الأمر من السماء إلى الأرض﴾ خوا هەموو کاروبارەکان بەڕێوە دەبات لە ئاسمانەوە تا زەوی (هەتا رۆژی دوای) ﴿ثم يعرج إليه﴾ لە پاشان هەموو ئەو کاروبارە بەرز دەبێتەوە بۆلای خۆی ﴿في يوم كان مقداره ألف سنة مما تعدون﴾ لە رۆژێکدا (قیامەتدا) کەئەندازەکەی هەزار ساڵە لەو ساڵانەی ئێوە دەیژمێرن. ٥) ﴿ذلك عالم الغيب والشهادة﴾ ئەو (خوا) زانایە بە هەموو نهێنی و ئاشکرایەك ﴿العزيز الرحيم﴾ بە دەسەڵات و میهرەبانە. ٦) ﴿الذي أحسن كل شيء خلقه﴾ زاتێکە هەموو شتێکی بەجوانترین شێوە دروست کردووە ﴿وبدأ خلق الإنسان من طين﴾ جا مرۆڤی لە سەرەتاوە لە قوڕ دروست کرد. ٧) ﴿ثم جعل نسله من سلالة من ماء مهين﴾ لەپاشان نەوەی مرۆڤی لە پوختەیە لە ئاوی بێ نرخ و فێزەون دروست کردووە. ٨) ﴿ثم سواه ونفخ فيه من روحه﴾ لەپاشان ڕێك و پێکی کرد (بەشێوەی ئادەمی) و فوی کرد بە بەریدا لەڕۆحێك کە خۆی دروستی کرد (دانە پاڵی رۆح بۆ لای خوا بۆ ڕێزو تەشریفە) ﴿وجعل لكم السمع والأبصار والأفئدة﴾ گوێ و چاو و دڵی پێبەخشیوون ﴿قليلا ما تشكرون﴾ بەڵام زۆر کەم سوپاسی خوا دەکەن. ٩) ﴿وقالوا أئذا ضللنا في الأرض﴾ (بێ بڕواکان) دەڵێن: ئایا کاتێ (مردین و لەشمان ڕزاو) لە ناو زەویدا گوم بووین ﴿أئنا لفي خلق جديد﴾ ئایا (زیندوو دەکرێینەوەو) دروست کردنێکی تازەمان دەبێ ﴿بل هم بلقاء ربهم كافرون﴾ (وانیە) بەڵکو ئەوان باوەڕیان نی یە بەخزمەت پەروەردگاریان بکەن (بۆ دادگایی قیامەت). ١٠) ﴿قل يتوفاكم ملك الموت الذي وكل بكم﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ فریشتەی گیان کێشان کە گیان کێشانی ئێوەی پێ سپێراوە دەتان مرێنێ ﴿ثم إلى ربكم ترجعون﴾ لە پاشان بۆ لای پەروەردگارتان دەگەڕێنرێنەوە. ١١)

وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلْمُجْرِمُونَ نَاكِسُوا۟ رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ
رَبَّنَآ أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا فَٱرْجِعْنَا نَعْمَلْ صَٰلِحًا إِنَّا مُوقِنُونَ
﴿١٢﴾ وَلَوْ شِئْنَا لَءَاتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَىٰهَا وَلَٰكِنْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ
مِنِّى لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ ٱلْجِنَّةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿١٣﴾
فَذُوقُوا۟ بِمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَآ إِنَّا نَسِينَٰكُمْ
وَذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْخُلْدِ بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا يُؤْمِنُ
بِـَٔايَٰتِنَا ٱلَّذِينَ إِذَا ذُكِّرُوا۟ بِهَا خَرُّوا۟ سُجَّدًا وَسَبَّحُوا۟ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ ۩ ﴿١٥﴾ تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ
عَنِ ٱلْمَضَاجِعِ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ
يُنفِقُونَ ﴿١٦﴾ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّآ أُخْفِىَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَآءًۢ
بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا كَمَن كَانَ فَاسِقًا
لَّا يَسْتَوُۥنَ ﴿١٨﴾ أَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَلَهُمْ
جَنَّٰتُ ٱلْمَأْوَىٰ نُزُلًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ فَسَقُوا۟
فَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ كُلَّمَآ أَرَادُوٓا۟ أَن يَخْرُجُوا۟ مِنْهَآ أُعِيدُوا۟ فِيهَا وَقِيلَ
لَهُمْ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلنَّارِ ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦) سورەتی (السجدة): ﴿تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ تورەزی دەگێڕێتەوە لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە دەربارەی ئەم ئایەتە ﴿تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ دەڵێت لەسەر چاوەڕوانی کردنی نوێژی عیشا هاتەخوارەوە.

ئایەتی (٦٧) سورەتی (الفرقان): قال رسول الله (ﷺ): (اليد العليا خير من اليد السفلى وابدأ بمن تعول، وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنى ومن يستعفف يعفه الله ومن يستغن يغنه الله)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (دەستی سەرەوە (بەخشەر) چاکترە لەدەستی خوارەوە (داواکەر) لەوانەوە (بەخشین) دەست پێ بکە کە بەخێویان دەکەیت. وەچاکترین ماڵ بەخشین ئەو ماڵ بەخشینەیە لەسەرو پێویستی خۆیەوە بێت، جا هەر-

﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الْمُجْرِمُونَ﴾ ئەگەر دەبینی کاتێ (لەقیامەت دا) تاوانباران ﴿نَاكِسُوا رُءُوسِهِمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لەحوزوری پەروەردگاریاندا (لەخەجاڵەتی دا) سەریان داخستووە ﴿رَبَّنَا أَبْصَرْنَا وَسَمِعْنَا﴾ (دەڵێن) ئەی پەروەردگاری ئێمە (ئەوەی بەڵێنت پێ دابووین) دیمان و بیستمان ﴿فَارْجِعْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا﴾ دەی بمانگێڕەرەوە (بۆ دنیاتا) کردەوەی چاک بکەین ﴿إِنَّا مُوقِنُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە دڵنیاین (لەقیامەت). ١٢)﴿وَلَوْ شِئْنَا لَآتَيْنَا كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا﴾ ئەگەر بمانویستایە ڕێنموونیمان بەهەموو کەسێ دەدا ﴿وَلَٰكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي﴾ بەڵام بەڵێنی من چەسپاو و جێگیر بووە ﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ﴾ کە بێگومان دۆزەخ پڕدەکەم ﴿مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ﴾ لەپەری و ئادەمی تێکڕا. ١٣)﴿فَذُوقُوا بِمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ کەواتە (سزای دۆزەخ) بچەژن چونکە گەیشتن بەم ڕۆژەتان لەبیرکرد بوو ﴿إِنَّا نَسِيتُكُمْ﴾ بەڕاستی ئێمەش ئێوەمان لەبیرخۆمان بردەوە ﴿وَذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ﴾ و سزای بەردەوام بچێژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەوەی دەتانکرد (لەدنیا). ١٤)﴿إِنَّمَا يُؤْمِنُ بِآيَاتِنَا الَّذِينَ﴾ تەنها کەسانێ باوەڕ بەئایەتەکانی ئێمە دێنن ﴿إِذَا ذُكِّرُوا بِهَا خَرُّوا سُجَّدًا﴾ هەر کاتێ بەو (ئایەتانە) ئامۆژگاری بکرێن ئەکەون بە ڕوودا بەسوژدە بردنەوە ﴿وَسَبَّحُوا بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ و بەپاکی ستایشی پەروەردگاریان دەکەن ﴿وَهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ﴾ و خۆیان بەگەورە دانانێن. ١٥)﴿تَتَجَافَىٰ جُنُوبُهُمْ عَنِ الْمَضَاجِعِ﴾ تەنشتیان دوور ئەکەوێتەوە لە جێگای خەوتنیان (لەخەو هەڵدەسن شەو نوێژ دەکەن) ﴿يَدْعُونَ رَبَّهُمْ خَوْفًا وَطَمَعًا﴾ هاوار و نزا لەپەروەردگاریان دەکەن بەترس و هیواوە ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنفِقُونَ﴾ و لەو ڕۆزی و سامانەی پێمان داوون دەبەخشن. ١٦)﴿فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ﴾ ئینجا هیچ کەس نازانێ ﴿مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ﴾ چی شاراوەتەوە بۆیان لە (بەهەشت دا کە هۆی) گەشبوونی چاوانن ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ئەم پاداشتە (دەدرێنەوە) بە هۆی ئەو کردەوانەوەی کە کردویانە. ١٧)﴿أَفَمَن كَانَ مُؤْمِنًا﴾ دەی ئایا کەسێ ئیماندار بووبێ ﴿كَمَن كَانَ فَاسِقًا﴾ وەک کەسێکە دەرچووبێ لە ئیمان (فاسق بووبێ) ﴿لَّا يَسْتَوُونَ﴾ هەرگیز چونیەک نین ١٨)﴿أَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ جا ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَلَهُمْ جَنَّاتُ الْمَأْوَىٰ نُزُلًا﴾ ئەوە بەهەشتانێکی پڕ ڕێزو خۆشیان بۆ هەیە ﴿بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەو کردەوانەوەی کەدەیان کرد. ١٩) ﴿وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا﴾وە ئەوانەی کە فاسق بوون ﴿فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ﴾ ئەوە جێگایان ئاگرە ﴿كُلَّمَا أَرَادُوا أَن يَخْرُجُوا مِنْهَا﴾ هەر کاتێ بیانەوێ لە دۆزەخ دەرچن ﴿أُعِيدُوا فِيهَا﴾ دووبارە دەیانگێڕنەوە ناو دۆزەخ ﴿وَقِيلَ لَهُمْ ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ﴾ و پێیان دەوترێ بچەژن سزای ئەو ئاگرەی ﴿الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ﴾ کە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد. ٢٠)

وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَدْنَىٰ دُونَ ٱلْعَذَابِ ٱلْأَكْبَرِ
لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٢١﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِـَٔايَـٰتِ رَبِّهِۦ ثُمَّ
أَعْرَضَ عَنْهَآ ۚ إِنَّا مِنَ ٱلْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا
مُوسَى ٱلْكِتَـٰبَ فَلَا تَكُن فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآئِهِۦ ۖ وَجَعَلْنَـٰهُ
هُدًى لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ﴿٢٣﴾ وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً يَهْدُونَ
بِأَمْرِنَا لَمَّا صَبَرُوا۟ ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَـٰتِنَا يُوقِنُونَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ رَبَّكَ
هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿٢٥﴾ أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ ٱلْقُرُونِ
يَمْشُونَ فِى مَسَـٰكِنِهِمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَـٰتٍ ۖ أَفَلَا يَسْمَعُونَ
﴿٢٦﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّا نَسُوقُ ٱلْمَآءَ إِلَى ٱلْأَرْضِ ٱلْجُرُزِ فَنُخْرِجُ
بِهِۦ زَرْعًا تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَـٰمُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ ۖ أَفَلَا يُبْصِرُونَ ﴿٢٧﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَـٰذَا ٱلْفَتْحُ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿٢٨﴾
قُلْ يَوْمَ ٱلْفَتْحِ لَا يَنفَعُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِيمَـٰنُهُمْ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ
﴿٢٩﴾ فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ وَٱنتَظِرْ ۖ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ ﴿٣٠﴾

سُورَةُ الأَحْزَابِ

حكمه‌ى خـوى بهاريزگارى لـه‌دلوا و سوكردن خواش ده‌بهاريزگارى وه ده‌ر كه‌س بێ نيازه بێ لـه‌دلوا كردن خواش بێ نيازى ده‌كات لێى.

فه‌رمانى (٣٢) سـورەتى (الاحزاب)، قـال رسـول الله ﷺ: (ألا أنبئكم بأكبر الكبائر؟ قلنا: بلى يا رسول الله، قال: الإشـراك بـالله وعقـوق الوالـدين، وكان متكئاً فجلس فقـال: ألا وقـول الزور وشهادة الزور، فمـا زال يكررهـا حتى قلنا ليتـه سكت)(متفق عليه). پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ فه‌رمووى: (ئايا پێتان بڵێم كه‌گه‌وره‌ترين گوناهى گه‌وره چى يه؟ ئێمه‌ش وڵامان دايه‌وه ئه‌ى پێغه‌مبه‌رى خوا ﷺ، فه‌رمووى: هاوبه‌ش دانان بۆ خواى گه‌وره سه‌رپێچى دايك و باوك، پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌وكاته دانيشتبوو جا ڕاست دانيشت و فه‌رمووى: ئاگادار بن جارێكى تر قسه‌ى ناڕاست و شايه‌تى دانى درۆ، ئێمه‌ى ده‌وت ئه‌ى ڕوكاتبێ پێغه‌مبه‌ر بۆى ده‌ركه‌وێت هه‌تا بۆمان ده‌گێڕێته‌وه ناڕاحه‌ت ده‌بێ).

﴿وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنَ الْعَذَابِ الْأَدْنَىٰ﴾ وە بەراستی ئێمە سزای دنیایان پێ دەچێژین ﴿دُونَ الْعَذَابِ الْأَكْبَرِ﴾ جگەلە سزای هەرە گەورە(ی دۆزەخ) ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تابگەڕێنەوە (بۆ لای خوا). ٢١)﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ﴾ وە کێ ستەمکارترە لەو کەسەی بە ئایەتەکانی پەروەردگاری ئامۆژگاری بکرێت ﴿ثُمَّ أَعْرَضَ عَنْهَا﴾ دوا ئەوە رووی وەرگێڕێ ﴿إِنَّا مِنَ الْمُجْرِمِينَ مُنتَقِمُونَ﴾ بەراستی ئێمە تۆڵە سێنەرین لە تاوانباران. ٢٢)﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿فَلَا تَكُن فِي مِرْيَةٍ مِّن لِّقَائِهِ﴾ ئینجا گومانت نەبێ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە گەشتنت بە مووسا (یاگومانت نەبێ لەگەیشتنی تەورات بە مووسا) ﴿وَجَعَلْنَاهُ هُدًى لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ وە ئێمە ئەو (تەوراتە)مان کرد بەرێنموونیی کەری نەوەی ئیسرائیل. ٢٣)﴿وَجَعَلْنَا مِنْهُمْ أَئِمَّةً﴾ وە لەناو ئەواندا پێشەوایانێکمان دانا ﴿يَهْدُونَ بِأَمْرِنَا﴾ رێنموونیی (خەڵک) یان دەکرد بە فەرمانی ئێمە ﴿لَمَّا صَبَرُوا وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يُوقِنُونَ﴾ کاتێ خۆیان گرت و بەئایەتەکانی ئێمە دڵنیا بوون (باوەڕی بتەویان هێنا). ٢٤)﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ يَفْصِلُ بَيْنَهُمْ﴾ بێگومان پەروەردگارت بڕیار دەدات لەنێوان (بەندەکانی دا) ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی قیامەتدا ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەوەی ئەوان تێیدا جیاواز بوون. ٢٥)﴿أَوَلَمْ يَهْدِ لَهُمْ﴾ ئایا (رێگای راست) روون نەبۆتەوە بۆیان ﴿كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْقُرُونِ﴾ کە ئێمە پێش ئەمان زۆر گەل و نەوەمان لەناو بردووە ﴿يَمْشُونَ فِي مَسَاكِنِهِمْ﴾ ئەمان (بێ باوەڕانی مەککە) بەشوێن و خانووە (وێران کراوە) کانی ئەواندا هاتوو چۆ دەکەن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ﴾ بەراستی لە (تیاچوونی) ئەواندا چەند بەڵگەی گەورە هەیە ﴿أَفَلَا يَسْمَعُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە (ئەو راستییانە) نابیستن. ٢٦)﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا نابینن و نازانن ﴿أَنَّا نَسُوقُ الْمَاءَ إِلَى الْأَرْضِ الْجُرُزِ﴾ کە ئێمە ئاو دەنێرین بۆ زەوی ووشکی بێ ڕووەک ﴿فَنُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا﴾ ئنجا بە هۆی ئەو (ئاوەوە) کشتوکاڵ و گژوگیا دەڕوێنین ﴿تَأْكُلُ مِنْهُ أَنْعَامُهُمْ وَأَنفُسُهُمْ﴾ کە ئاژەڵیان لێی دەلەوەرێ و خۆشیان لێی دەخۆن ﴿أَفَلَا يُبْصِرُونَ﴾ دەی ئایا ئەوانە نابینن. ٢٧) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْفَتْحُ﴾ وە(بێ باوەڕانی مەککە بە موسڵمانان) دەڵێن ئەم حوکم و بڕیاردانی قیامەتەکەی دەبێ ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راستگۆن. ٢٨)﴿قُلْ يَوْمَ الْفَتْحِ لَا يَنفَعُ الَّذِينَ كَفَرُوا إِيمَانُهُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ رۆژی بڕیاردانی قیامەت باوەڕ هێنان سوود ناگەیەنێ بەوانەی بێ باوەڕ بوون لە دنیادا ﴿وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ﴾ و مۆڵەتیشیان پێ نادرێ. ٢٩) ﴿فَأَعْرِضْ عَنْهُمْ﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) روویان لێ وەرگێڕە و گوێیان مەدەرێ ﴿وَانتَظِرْ إِنَّهُم مُّنتَظِرُونَ﴾ وە تۆ چاوەڕوانی بکە بێگومان ئەوانیش چاوەڕوانن. ٣٠)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ ۗ إِنَّ اللَّهَ
كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿١﴾ وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن
رَّبِّكَ ۚ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا ﴿٢﴾ وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ ۚ
وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا ﴿٣﴾ مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ مِّن قَلْبَيْنِ فِي
جَوْفِهِ ۖ وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ ۖ
وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ ۖ وَاللَّهُ
يَقُولُ الْحَقَّ وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ ﴿٤﴾ ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ
هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ ۚ فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ فَإِخْوَانُكُمْ
فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ ۚ وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم
بِهِ وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا
﴿٥﴾ النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ ۖ وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ ۗ
وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ إِلَّا أَن تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُم
مَّعْرُوفًا ۚ كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا ﴿٦﴾

هـــزى فالتـــه
خواربوونى لايەنى
(٥) ســـورەتى
(الأحـــزاب)ى
﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ
أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ﴾
بوخـــارى لـــه
عەبدوللاى كـــورى
عومـــەرەوە (ڕەزاى
خـــواى لێ بـــێ)
دەگێڕێتـــەوە
دەڵێـــت ئێمـــە
زەيـــدى كـــورى
حـــارثەمان بۆدەبـــرد
كـــاتى پێغەمبـــەرى
خوداش (ﷺ) هـــەر
بـــە زەيـــدى كـــورى
محەمـــەد بـــانگ
دەكـــرد، هەتا ئایەتى
﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ هُوَ
أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ﴾
هاتە خـــوارەوە.

ئایەتى (٧١) سورەتى (الفرقان): ئەڵێ ڕەسوڵى خوا (ﷺ): (من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها بعده من غير أن ينقص من أجورهم شيء، ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها **ووزر من عمل** بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) (رواه مسلم). پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (هەر كەسێك لە ئیسلامدا ڕێبازێكى چاك دابنێت ئەوە پاداشتى

سورەتی ﴿الأحزاب﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ اتَّقِ اللَّهَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) (بەردەوام) لە خوا بترسە ﴿وَلَا تُطِعِ الْكَافِرِينَ وَالْمُنَافِقِينَ﴾ بە گوێی کافران ودووڕوەکان مەکە ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ بێگومان خوا زانای کار بەجێیە. ١) ﴿وَاتَّبِعْ مَا يُوحَىٰ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ وە شوێن ئەوە بکەوە کە لە پەروەردگارتەوە سرووش کراوە بۆت ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ بەراستی خوا بەوەی کەدەیکەن ئاگادارە. ٢) ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ﴾ پشت هەر بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ وَكِيلًا﴾ وە خوا بەسە پارێزەر بێت. ٣) ﴿مَّا جَعَلَ اللَّهُ لِرَجُلٍ﴾ خوا داینەناوە بۆ هیچ پیاوێك (ئادەمییەك) ﴿مِّن قَلْبَيْنِ فِي جَوْفِهِ﴾ دوو دڵ لە ناوسنگیدا ﴿وَمَا جَعَلَ أَزْوَاجَكُمُ اللَّائِي﴾ وە(خوا) ئەو هاوسەرانەتانی نەکردۆتە ﴿تُظَاهِرُونَ مِنْهُنَّ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ دایکتان کە (ظهار) یان لەگەڵ دەکەن (پێیان دەڵێن ئێوە وەك پشتی دایکمان وان بۆ ئێمە) ﴿وَمَا جَعَلَ أَدْعِيَاءَكُمْ أَبْنَاءَكُمْ﴾ وەخوا بە کوڕ کراوەکانتانی نەکردۆتە کوڕتان ﴿ذَٰلِكُمْ قَوْلُكُم بِأَفْوَاهِكُمْ﴾ ئەوە قسەی سەر زارەکی تانە ﴿وَاللَّهُ يَقُولُ الْحَقَّ﴾ خواش ووتەی راست دەڵێ ﴿وَهُوَ يَهْدِي السَّبِيلَ﴾ هەر ئەویش رێنموونیی(خەڵك) دەکات بۆ رێگای راست. ٤) ﴿ادْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ﴾ (ئەو بە کوڕکراوانە) بەناوی باوکیانەوە بانگیان بکەن ﴿هُوَ أَقْسَطُ عِندَ اللَّهِ﴾ ئەوە راسترە بەلای خواوە ﴿فَإِن لَّمْ تَعْلَمُوا آبَاءَهُمْ﴾ ئینجا ئەگەر باوکیان نەناسن(تابەناویانەوە بانگیان بکەن) ﴿فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَمَوَالِيكُمْ﴾ ئەوانە برای ئایینی و دۆست و خۆشەویستانن ﴿وَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ فِيمَا أَخْطَأْتُم بِهِ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە لەو (بانگ کردنەدا) کە بە نەزانین گوتبێتان (پێش هاتنی ئەم ئایەتە) ﴿وَلَٰكِن مَّا تَعَمَّدَتْ قُلُوبُكُمْ﴾ بەڵام (گوناهبار دەبن) ئەگەر بەدڵ و بەدەس ئەنقەست بیکەن ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وە خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥) ﴿النَّبِيُّ أَوْلَىٰ بِالْمُؤْمِنِينَ مِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ پێغەمبەر (ﷺ) لە خودی بڕواداران بۆ خۆیان لە پێشترە ﴿وَأَزْوَاجُهُ أُمَّهَاتُهُمْ﴾ خێزانەکانیشی دایکی باوەڕدارانن ﴿الْأَرْحَامِ بِأُولُو﴾ و ئەوانە (بە نەسەب) خزمی یەکترن (ئەگەر موسڵمان بن) ﴿بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ﴾ لەقورئانی خودا بۆیەکاری لە پێشترن (میراث لە یەکتر بەرن) ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ﴾ لە ئیمانداران و کۆچەران (کە خزم نین) ﴿إِلَّا أَن تَفْعَلُوا إِلَىٰ أَوْلِيَائِكُم مَّعْرُوفًا﴾ مەگەر خۆتان چاکەیەك (بەخشین یا وەسێتێ) بە دۆست و خۆشەویستانتان بکەن ﴿كَانَ ذَٰلِكَ فِي الْكِتَابِ مَسْطُورًا﴾ ئەو بڕیارە لە قورئاندا (لوح المحفوظ دا) نوسراوە. ٦)

وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّـۧنَ مِيثَـٰقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَٰهِيمَ
وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ٱبْنِ مَرْيَمَ ۖ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَـٰقًا غَلِيظًا ۝٧
لِّيَسْـَٔلَ ٱلصَّـٰدِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ ۚ وَأَعَدَّ لِلْكَـٰفِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا
۝٨ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَآءَتْكُمْ
جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ
بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ۝٩ إِذْ جَآءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ
مِنكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ ٱلْأَبْصَـٰرُ وَبَلَغَتِ ٱلْقُلُوبُ ٱلْحَنَاجِرَ
وَتَظُنُّونَ بِٱللَّهِ ٱلظُّنُونَا ۝١٠ هُنَالِكَ ٱبْتُلِىَ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا۟
زِلْزَالًا شَدِيدًا ۝١١ وَإِذْ يَقُولُ ٱلْمُنَـٰفِقُونَ وَٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم
مَّرَضٌ مَّا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥٓ إِلَّا غُرُورًا ۝١٢ وَإِذْ قَالَت طَّآئِفَةٌ
مِّنْهُمْ يَـٰٓأَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَٱرْجِعُوا۟ ۚ وَيَسْتَـْٔذِنُ فَرِيقٌ
مِّنْهُمُ ٱلنَّبِىَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ ۛ وَمَا هِىَ بِعَوْرَةٍ ۖ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا
فِرَارًا ۝١٣ وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا۟ ٱلْفِتْنَةَ
لَـَٔاتَوْهَا وَمَا تَلَبَّثُوا۟ بِهَآ إِلَّا يَسِيرًا ۝١٤ وَلَقَدْ كَانُوا۟ عَـٰهَدُوا۟
ٱللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ ٱلْأَدْبَـٰرَ ۚ وَكَانَ عَهْدُ ٱللَّهِ مَسْـُٔولًا ۝١٥

حەتمەن ماڵپەناەی بۆ هەیە لەگەڵ پاداشتی تایبەتی لەوا خۆی کاری پێ دەکەن پێی ئەوەی هیچ لەپاداشتی ئەوان کەم بکاتەوە، بەڵکو کەسێک لەئێمەلەما بارو بۆچوونێکی خراپ دەبینێتی ئەوە گومانی تەواو ماڵپەناەی هەیە لەگەڵ گومانی ئەوانەی وا خۆی کاری پێ دەکەن بەپێی ئەوەی هیچ لەگومانی ئەوانە کەم بکاتەوە).

لەپەڕەی (٨٢) سورەتی (الشعراء)

قال رسول الله ﷺ:

(یلقى إبراهیم ربه فیقول: یا رب إنك وعدتني أن لا تخزني یوم یبعثون فیقول الله تعالى: إني حرمت الجنة على الكافرین) رواه البخاري.

پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (ئیبراهیم پێغەمبەر (علیه السلام) بەخۆیەوە بەپاڕاوەڕدگاری دەگاتەوە پێی دەڵێت: ئەی پەروەردگارم تۆ بەڵێنت پێ دام کەسەر شۆڕم نەکەیت (یانوکم بخاتەوە) لەڕۆژی زیندوو بوونەوەدا جیزای کافرە دەڵێت: من بەوەوشەم لە بێ بڕوایان هەرام کردووە).

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ﴾ (ئەی موحەمەد ﷺ) بیریان بخەرەوە) کاتێ کە پەیمانمان وەرگرت لە پێغەمبەران ﴿وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ هەروەها لە تۆ و نووح و ئیبراهیم و موسا و عیسای کوڕی مەریەم ﴿وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا﴾ وە لە هەموویان پەیمانی بەهێزو پتەومان وەرگرت. ٧)﴿لِّيَسْأَلَ الصَّادِقِينَ عَن صِدْقِهِمْ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) پرسیار لەراست گۆیان بکات دەربارەی راستییەکان ﴿وَأَعَدَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ و سزای بۆ ئێش و ئازارێکی ئامادە کردووە بۆ بێ باوەڕان. ٨) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیر لەچاکە و بەهرەی خوا بکەنەوە بەسەرتانەوە ﴿إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ﴾ کاتێ لە شکرێکی زۆرتان بۆ هات (لە جەنگی خەندەقدا) ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا﴾ ئینجا ئێمە بایەکی بەهێزمان بۆ ناردن ﴿وَجُنُودًا لَّمْ تَرَوْهَا﴾ و لەشکری (فریشتەش) کە ئێوە نەتان بینین ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ وەخوا بەوەی ئێوە دەیکەن بینایە. ٩) ﴿إِذْ جَاءُوكُم مِّن فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنكُمْ﴾ کاتێ (بێ باوەڕان) هێرشیان بۆ هێنان لە سەرووتانەوە و لە خوارتانەوە (چوار دەوری مەدینەیان گرت) ﴿وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ﴾ وە چاوەکان ئەبڵەق بوون ﴿وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ﴾ و دڵەکان (لە ترسا) گەیشتبوونە گەروو ﴿وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظُّنُونَا﴾ و گومانی جۆربەجۆرتان بە خوا دەبرد. ١٠)﴿هُنَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ﴾ لەوێدا ئیمانداران تاقی کرانەوە ﴿وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا﴾ و باوەشێنران بەباوەشاندنێکی توند.١١) ﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ﴾ (بیریکەنەوە) کاتێ دوو ڕووەکان و ئەوانەی لە دڵیاندا نەخۆشی هەبوو ووتیان ﴿مَّا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾ خوا پێغەمبەرەکەی بێهودە لە تەفەرەدان هیچ بەڵێنێکیان پێ نەدابین. ١٢)﴿وَإِذْ قَالَت طَّائِفَةٌ مِّنْهُمْ﴾ وە کاتێ دەستەیە لەو (دووڕووانە) ووتیان: ﴿يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا﴾ ئەی دانیشتوانی مەدینە ئێرە جێی مانەوەتان نی یە دەی بگەڕێنەوە ﴿وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ﴾ وە کۆمەڵێ لەوان مۆڵەتی گەڕانەوە لەپێغەمبەر ﷺ دەخوازن ﴿يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ﴾ دەیان ووت: خانووەکانمان بێ پارێزەر و ڕووت و کەلێنداویە ﴿وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ﴾ لەکاتێکدا واش نەبوو (کەدەیان ووت)﴿إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾ ئەوان تەنها مەبەستیان هەڵهاتن بوو. ١٣)﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِم مِّنْ أَقْطَارِهَا﴾ وە ئەگەر هێرش بهێنرایەتە سەریان لە هەموو لایەکی (مەدینە)وە ﴿ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوْهَا﴾ تێنها داوای کافربوون و جەنگ کردنیان لێ بکرایە (لێ بەتێ ئەی موحەمەد ﷺ) داواکەیان بەجێ دەهێنا (و بەگوێیان دەکرد) ﴿وَمَا تَلَبَّثُوا بِهَا إِلَّا يَسِيرًا﴾ وە ئەم داوایان نوانەدەخست ماوەیەکی کەم نەبێت. ١٤) ﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ﴾ بێگومان ئەوانە لەپێش ئەم (ڕووداوە) پەیمانیان بە خوا دابوو ﴿لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ﴾ کە (لە غەزادا) پشت هەڵنەکەن و ڕانەکەن ﴿وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولًا﴾ وە پەیمانی دڕا بە خوا (خاوەنەکەی) لێپرسراو دەبێ. ١٥)

قُل لَّن يَنفَعَكُمُ ٱلْفِرَارُ إِن فَرَرْتُم مِّنَ ٱلْمَوْتِ أَوِ ٱلْقَتْلِ وَإِذًا
لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٦﴾ قُلْ مَن ذَا ٱلَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ ٱللَّهِ إِنْ
أَرَادَ بِكُمْ سُوٓءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ
وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿١٧﴾ ۞ قَدْ يَعْلَمُ ٱللَّهُ ٱلْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ وَٱلْقَآئِلِينَ
لِإِخْوَٰنِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا ۖ وَلَا يَأْتُونَ ٱلْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٨﴾ أَشِحَّةً
عَلَيْكُمْ ۖ فَإِذَا جَآءَ ٱلْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ
كَٱلَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَإِذَا ذَهَبَ ٱلْخَوْفُ سَلَقُوكُم
بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشِحَّةً عَلَى ٱلْخَيْرِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا۟ فَأَحْبَطَ
ٱللَّهُ أَعْمَٰلَهُمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿١٩﴾ يَحْسَبُونَ ٱلْأَحْزَابَ
لَمْ يَذْهَبُوا۟ ۖ وَإِن يَأْتِ ٱلْأَحْزَابُ يَوَدُّوا۟ لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ
فِى ٱلْأَعْرَابِ يَسْـَٔلُونَ عَنْ أَنۢبَآئِكُمْ ۖ وَلَوْ كَانُوا۟ فِيكُم
مَّا قَٰتَلُوٓا۟ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢٠﴾ لَّقَدْ كَانَ لَكُمْ فِى رَسُولِ ٱللَّهِ أُسْوَةٌ
حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلْيَوْمَ ٱلْءَاخِرَ وَذَكَرَ ٱللَّهَ كَثِيرًا ﴿٢١﴾
وَلَمَّا رَءَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْأَحْزَابَ قَالُوا۟ هَٰذَا مَا وَعَدَنَا ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ
وَصَدَقَ ٱللَّهُ وَرَسُولُهُۥ ۚ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّآ إِيمَٰنًا وَتَسْلِيمًا ﴿٢٢﴾

تفسير (٢٦٨) **سورة** «الشعراء» قال رسول الله ﷺ: «لما أنزلت هذه الآية ﴿وأنذر عشيرتك الأقربين﴾ دعا رسول الله ﷺ قريشاً فاجتمعوا فعم وخص فقال: يا بني كعب بن لؤي أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني مرة بن كعب أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد شمس أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد مناف أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني هاشم أنقذوا أنفسكم من النار، يا بني عبد المطلب أنقذوا أنفسكم من النار، يا فاطمة أنقذي نفسك من النار، فإني لا أملك لكم من الله شيئاً غير أن لكم رحماً سأبلها ببلالها» ئەو فەرمودەیە (ترمذی خواى لێ بێ) ڕیوایەتی کردووە ﴿وأنذر عشيرتك الأقربين﴾ ئایەتە پیرۆزی خوا ﷻ بەسەر ڕێبەری بانگ کەر ئەرکی ئاگادارکردنەوەی خزمانی نزیکی لێ دابەزی ئەو ئایەتە

﴿قُل لَّن يَنفَعَكُمُ الْفِرَارُ﴾(ئەی موحەممەد (ﷺ) بەدووڕووەکان) بڵێ هەڵهاتن سوودتان پێ ناگەیەنێ﴿إِن فَرَرْتُم مِّنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ﴾ ئەگەر لەمردن یاکوشتن هەڵبێن (خۆتان بدزنەوە)﴿وَإِذًا لَّا تُمَتَّعُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾جا لەوکاتەدا بەهرەو خۆشی ژیانتان پێ نادرێ ماوەیەکی کەم نەبێ. ١٦)﴿قُلْ مَن ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُم مِّنَ اللَّهِ﴾ بڵێ کێیەتەو کەسەی ئێوە لەخوا دەپارێزێ ﴿إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً﴾ئەگەر خوا زیان و خراپە یا بەزەیی و ڕەحمەتی بۆ ئێوە بوێ ﴿وَلَا يَجِدُونَ لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا بۆ ئەوان نی یە ﴿وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾هیچ پشتیوان و یارمەتی دەرێک. ١٧)﴿قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنكُمْ﴾بێگومان خوا دەزانێ بەو کەسانەتان کەساردکەرەوە و گەرێنەرەوەی (موسڵمانان لەجیهاد)﴿وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا﴾کەبە برادەرەکانیان دەڵێن:وەرن بۆلای ئێمە(وخۆیان دەدزییەوە لەجیهاد)﴿وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ئەوانەناپەن بۆ جەنگ و غەزا زۆر بەکەمی نەبێ. ١٨)﴿أَشِحَّةً عَلَيْكُمْ﴾لەئاستی ئێوەدا (موسڵمانان) چرووکن ﴿فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ﴾ئنجا کاتێ (بەهۆی جەنگەوە) ترس و بیم پەیدا بێت ﴿رَأَيْتَهُمْ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ﴾ دەیان بینی بەجۆرێ سەیرت دەکەن (لەترسی جەنگ) ﴿تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ﴾ چاویان بەم لاولادا دەسوڕێ ﴿كَالَّذِي يُغْشَىٰ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ﴾ بەوێنەی کەسێ لەسەرەمەرگدا بێهۆشی بەسەردا بێ ﴿فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ﴾ بەڵام کاتێ ترسەکە ڕۆشت و نەما ﴿سَلَقُوكُم بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ﴾ بەزمانی تیژ زمانتان لێ درێژ دەکەن (وە داوای غەنیمەتتان لێ دەکەن) ﴿أَشِحَّةً عَلَى الْخَيْرِ﴾ کەچی چرووک و ڕژدەن لەسەرماڵ و غەنیمەت ﴿أُولَٰئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا﴾ ئائەوانە باوەڕیان نەهێنا بوو ﴿فَأَحْبَطَ اللَّهُ أَعْمَالَهُمْ﴾ بۆیە خوا کردەوەیانی پوچەڵ کردەوە ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ وەئەمە بەلای خواوە (کارێکی) ئاسانە. ١٩)﴿يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا﴾ وایان دەزانی کۆمەڵەکان (لەشکریان هێنابوو) نەڕۆشتوون ﴿وَإِن يَأْتِ الْأَحْزَابُ﴾ وە ئەگەر ئەو کۆمەڵانە بگەڕێنەوە (بۆسەر مەدینە) ﴿يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُم بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ﴾ ئاواتیان دەخواست کە لەناو عەرەبی دەشتەکی یەکان بەدوو بوونایە (لەترسی جەنگ) ﴿يَسْأَلُونَ عَنْ أَنبَائِكُمْ﴾ لەدوورەوە پرسیاریان لەهەواڵی ئێوە بکردایە ﴿وَلَوْ كَانُوا فِيكُم﴾ وە ئەگەر لەناو ئێوەدا بوونایە ﴿مَّا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾ جەنگیان نەدەکرد زۆر بەکەمی نەبێ. ٢٠)﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەپێغەمبەری خوادا (ﷺ) بۆ ئێوە هەیە﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾سەرمەشقی وپێشەوایەتی چاک ﴿لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ بۆکەسێ بەهیوای خواو (پاداشتی) ڕۆژی دوایی یە ﴿وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾ وە زۆر یادی خوا دەکات. ٢١)﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ﴾وەکاتێ ئیمانداران ئەو کۆمەڵانەیان دی (لەشکریان هێنا بوو بۆ سەر مەدینە) ﴿قَالُوا هَٰذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ ووتیان ئەمە ئەو بەڵێنەیە خوا و پێغەمبەرە کە بە ئێمەیان دابوو ﴿وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ﴾ خوا و پێغەمبەرەکەی ڕاستیان فەرموو ﴿وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾ (ئەو هەموو هێزی کوفرە) تەنها ئیمان و ملکەچیان پێی زیادی کرد. ٢٢)

مِنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا۟ مَا عَٰهَدُوا۟ ٱللَّهَ عَلَيْهِ ۖ فَمِنْهُم مَّن
قَضَىٰ نَحْبَهُۥ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ ۖ وَمَا بَدَّلُوا۟ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾ لِّيَجْزِىَ
ٱللَّهُ ٱلصَّٰدِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ ٱلْمُنَٰفِقِينَ إِن شَآءَ
أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٢٤﴾ وَرَدَّ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا۟ خَيْرًا ۚ وَكَفَى ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ٱلْقِتَالَ ۚ
وَكَانَ ٱللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا ﴿٢٥﴾ وَأَنزَلَ ٱلَّذِينَ ظَٰهَرُوهُم مِّنْ
أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ
فَرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا ﴿٢٦﴾ وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ
وَدِيَٰرَهُمْ وَأَمْوَٰلَهُمْ وَأَرْضًا لَّمْ تَطَـُٔوهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرًا ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ قُل لِّأَزْوَٰجِكَ إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ
ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا وَزِينَتَهَا فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ وَأُسَرِّحْكُنَّ
سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٢٨﴾ وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَٱلدَّارَ
ٱلْءَاخِرَةَ فَإِنَّ ٱللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَٰتِ مِنكُنَّ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾
يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَٰحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ يُضَٰعَفْ
لَهَا ٱلْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرًا ﴿٣٠﴾

فەرمای خوای گەورە (٢٣) سورەتی (الأحزاب): (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا) بوخاری لە تەفسیرەوە (بەڕای خوای لێ بێت) دەگێڕێتەوە دەڵێت: تەلحەی کوڕی نەفیری ماممی بەشداری غەزای بەدر نەبووە وتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) من ئامادە نەبووم لە یەکەم شەڕیش کە کرێت لە دژی کافران سوێند بێ ئەگەر خوای گەورە بەشداریم بکات لە جەنگ دژی بێ باوەڕان، خوای گەورە نیشانت دەدات چی بان لێ دەکەم ، ئنجا کاتێ غەزای ئوحود بووەی دار موسوڵمانان شکان ماتم وتی: ئەی خوایە من مەعزەرەتت بۆ دەکەم لە هەڵوێستی ئەو موسوڵمانانەی دوڕە پەرێزیشم لەو لەو کارانەی کە ئەو کافرانە ئەنجامی دەدەن و پاشان بەرەو پێش -

﴿مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ﴾ لەناو باوەڕداران دا پیاوانێک هەن ﴿صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ﴾ ڕاستیان کرد لە ئەو پەیمانەی کە دابویان بەخوا ﴿فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ﴾ ئنجا هەندێکیان نەزر و بەڵێنی خۆی بەجێ هێنا (شەهید بوو) ﴿وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ﴾ هەندێکیشیان چاوەڕوانن ﴿وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾ هیچ گۆڕانێکیان (لەبەڵێنی خۆیان دا) نەکردووە. ٢٣) ﴿لِّيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) پاداشتی ڕاست گۆیان بداتەوە بەهۆی ڕاستی یەکەیانەوە ﴿وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ﴾ وە سزای دوو رووەکان بدات ئەگەر بیەوێ ﴿أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ﴾ یاتەوبەیان لێ وەرگرێ ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ بێگومان خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٢٤) ﴿وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ﴾ وە خوا کافرەکانی (قوریش لەشکریان هێنابوو بۆ سەر مەدینە) گەڕاندەوە بەرق و مەراقەوە (بۆ وڵاتی خۆیان) ﴿لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا﴾ هیچ خێر و ئاوانێکیان (لەناوبردنی ئیمانداران) دەست نەکەوت ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ خوا ئیمان دارانی لەجەنگ پاراست (بەهۆی بای توند و فریشتەوە کافرانی پرژو بڵاوکرد) ﴿وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيزًا﴾ وەخوا هەمیشە بەهێزی بەدەسەڵاتە. ٢٥) ﴿وَأَنزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُم مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ خوا (بەنی قورەیزە) کەپشتگیری ئەوان (قوڕەیش و غەطفان)یان کرد هێنانی یە خوارەوە ﴿مِّن صَيَاصِيهِمْ﴾ لەقەڵاکانیان ﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ﴾ وە ترسی خستە ناو دڵیانەوە ﴿فَرِيقًا تَقْتُلُونَ﴾ کۆمەڵێکیان دەکوژن ﴿وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا﴾ وە کۆمەڵێکی تریان بەدیل دەگرن. ٢٦) ﴿وَأَوْرَثَكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ﴾ (دوای تیاچوونی ئەوان خوا) زەوی و خانوو سامانی ئەوانی دا بەئێوە ﴿وَأَرْضًا لَّمْ تَطَئُوهَا﴾ هەروەها زەوی یەکیش کەپێتان پیانەنابوو ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ وەخوا بەسەر هەموو شێکدا بەتوانایە. ٢٧) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل لِّأَزْوَاجِكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بەخێزانەکانت بڵێ ﴿إِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا﴾ ئەگەر ئێوە ژیانی دنیا و ڕازاوەی ئەوتان دەوێ ﴿فَتَعَالَيْنَ أُمَتِّعْكُنَّ﴾ دەی هەمووتان وەرن موتعەتان پێ بدەم (موتعە پارە و شتومەکێکە دەدرێتە ئافرەتی تەڵاق دراو) ﴿وَأُسَرِّحْكُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ وە طەڵاقتان بدەم بە طەڵاق دانێکی چاک و بێ زیان. ٢٨) ﴿وَإِن كُنتُنَّ تُرِدْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالدَّارَ الْآخِرَةَ﴾ وە ئەگەر ئێوە خواو پێغەمبەرەکەی و پاداشتی ڕۆژی دوایی تان دەوێ ﴿فَإِنَّ اللَّهَ أَعَدَّ لِلْمُحْسِنَاتِ مِنكُنَّ﴾ ئەوە بێگومان خوا ئامادەی کردووە بۆ چاکەکاران لەئێوە ﴿أَجْرًا عَظِيمًا﴾ پاداشتێکی گەورە. ٢٩) ﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ﴾ ئەی خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿مَن يَأْتِ مِنكُنَّ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ﴾ هەر کام لە ئێوە گوناهێکی گەورە بکات ﴿يُضَاعَفْ لَهَا الْعَذَابُ ضِعْفَيْنِ﴾ سزای بۆ دوو بەرابەر دەکرێتەوە بەدوو قاتی (خەڵکی تر) ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾ وەئەم دووقات کردنەوە بۆ خوا ئاسانە. ٣٠)

۞ وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتَعْمَلْ صَٰلِحًا نُّؤْتِهَآ
أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا ﴿٣١﴾ يَٰنِسَآءَ ٱلنَّبِىِّ
لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ ٱلنِّسَآءِ إِنِ ٱتَّقَيْتُنَّ فَلَا تَخْضَعْنَ بِٱلْقَوْلِ
فَيَطْمَعَ ٱلَّذِى فِى قَلْبِهِۦ مَرَضٌ وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا ﴿٣٢﴾ وَقَرْنَ
فِى بُيُوتِكُنَّ وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ٱلْأُولَىٰ وَأَقِمْنَ
ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتِينَ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِعْنَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ إِنَّمَا
يُرِيدُ ٱللَّهُ لِيُذْهِبَ عَنكُمُ ٱلرِّجْسَ أَهْلَ ٱلْبَيْتِ وَيُطَهِّرَكُمْ
تَطْهِيرًا ﴿٣٣﴾ وَٱذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِى بُيُوتِكُنَّ مِنْ
ءَايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱلْحِكْمَةِ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا ﴿٣٤﴾
إِنَّ ٱلْمُسْلِمِينَ وَٱلْمُسْلِمَٰتِ وَٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ
وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْقَٰنِتَٰتِ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلصَّٰدِقَٰتِ وَٱلصَّٰبِرِينَ
وَٱلصَّٰبِرَٰتِ وَٱلْخَٰشِعِينَ وَٱلْخَٰشِعَٰتِ وَٱلْمُتَصَدِّقِينَ
وَٱلْمُتَصَدِّقَٰتِ وَٱلصَّٰٓئِمِينَ وَٱلصَّٰٓئِمَٰتِ وَٱلْحَٰفِظِينَ
فُرُوجَهُمْ وَٱلْحَٰفِظَٰتِ وَٱلذَّٰكِرِينَ ٱللَّهَ كَثِيرًا
وَٱلذَّٰكِرَٰتِ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٣٥﴾

ڕۆیشت بۆ بێ باوەڕان و سەعدی کوڕی موعاذ هاتە بەردەمی ووتی: ئەی سەعد بەهەشت لە بەردەممانداییە سوێند بێت بە خوای نەضر بۆنی دێت بەسەردا لە نزیک کێوی ئوحودەوە سەعد ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو جەنگەی ئەو کردی من نەم دەتوانی بیکەم جا ئەنەسی کوڕی مالیک ووتی: کاتێک دۆزیمانەوە هەشتاو ئەوەندە بریندارى پێوە بوو لە شمشێر و ڕم و تیر وە دوای ئەوە کە شەهیدیان کردبوو لووت و گوێیان بڕی بوو بە جۆرێ تەنها خوشکەکەی بەسەر پەنجەیدا ناسیەوە ئەنەس ووتی: ئێمە پێمان وا بوو کە ئەم ئایەتە لە ئەنەسی کوڕی نەضر و هاو شێوەکانی دا دابەزی ﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾.

﴿وَمَن يَقْنُتْ مِنكُنَّ لِلَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ (ئەی خێزانەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) هەر کام لەئێوە لەسەر گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بەردەوام بێت ﴿وَتَعْمَلْ صَالِحًا﴾ وە کردەوەی چاکیش بکات ﴿نُّؤْتِهَا أَجْرَهَا مَرَّتَيْنِ﴾ دووجار پاداشتی پێ دەدەین ﴿وَأَعْتَدْنَا لَهَا رِزْقًا كَرِيمًا﴾ وە رۆزییەکی چاکو خۆشمان بۆ ئامادە کردووە (لەبەهەشت دا). ٣١)﴿يَا نِسَاءَ النَّبِيِّ﴾ ئەی ژنانی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿لَسْتُنَّ كَأَحَدٍ مِّنَ النِّسَاءِ﴾ ئێوە وەک هیچ یەک لەئافرەتانی دیکە نین ﴿إِنِ اتَّقَيْتُنَّ﴾ ئەگەر خۆتان بپارێزن و لەخوا بترسن ﴿فَلَا تَخْضَعْنَ بِالْقَوْلِ﴾ کەواتە بەخەمزەو نازەوە قسە مەکەن (وەک ئافرەتانی رەوشت نزم) ﴿فَيَطْمَعَ الَّذِي فِي قَلْبِهِ مَرَضٌ﴾ نەوەکو ئەوەی کەدڵی نەخۆشە (دەرون نزمە) نیازی خراپ بکات ﴿وَقُلْنَ قَوْلًا مَّعْرُوفًا﴾ وە قسەی چاکو بەجێ بکەن. ٣٢)﴿وَقَرْنَ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ وە لە ماڵەکانی خۆتاندا بمێننەوە ﴿وَلَا تَبَرَّجْنَ تَبَرُّجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَىٰ﴾ وە زینەت و جوانی خۆتان دەرمەخەن (لەناو خەڵکی نامەحرەمدا) وەکو خۆ دەرخستنی ئافرەتانی سەردەمی نەفامی یەکەم (پێش ئیسلام) ﴿وَأَقِمْنَ الصَّلَاةَ وَآتِينَ الزَّكَاةَ﴾ نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَطِعْنَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿إِنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ﴾ بەراستی خوا دەیەوێ ﴿لِيُذْهِبَ عَنكُمُ الرِّجْسَ أَهْلَ الْبَيْتِ﴾ ئەی ئاڵو بەیتی (پێغەمبەر (ﷺ) هەر جۆرە پیسی و گوناهێک لەئێوە دووریخاتەوە ﴿وَيُطَهِّرَكُمْ تَطْهِيرًا﴾ و پاک و خاوێنتان بکاتەوە بەتەواوی. ٣٣) ﴿وَاذْكُرْنَ مَا يُتْلَىٰ فِي بُيُوتِكُنَّ﴾ وە بیربکەنەوە لەوەی دەخوێنرێت لەماڵەکانتاندا ﴿مِنْ آيَاتِ اللَّهِ وَالْحِكْمَةِ﴾ لەئایەتەکانی خواو دانایی (فەرمودەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ لَطِيفًا خَبِيرًا﴾ بەراستی خوا وردبینی ئاگادارە. ٣٤)﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ﴾ بەراستی پیاوەموسڵمانەکان و ئافرەتە موسڵمانەکان ﴿وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە پیاوە باوەڕدارەکان و ئافرەتە باوەڕدارەکان ﴿وَالْقَانِتِينَ وَالْقَانِتَاتِ﴾ و پیاوانی هەمیشە گوێڕایەڵ و ئافرەتانی هەمیشە گوێڕایەڵ ﴿وَالصَّادِقِينَ وَالصَّادِقَاتِ﴾ و پیاوە راست گۆکان و ئافرەتە راست گۆکان ﴿وَالصَّابِرِينَ وَالصَّابِرَاتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی خۆگر و بەئارام ﴿وَالْخَاشِعِينَ وَالْخَاشِعَاتِ﴾ وە پیاوانی لەخوا ترس و ژنانی لەخوا ترس ﴿وَالْمُتَصَدِّقِينَ وَالْمُتَصَدِّقَاتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی بەخشندە ﴿وَالصَّائِمِينَ وَالصَّائِمَاتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی رۆژوەوان ﴿وَالْحَافِظِينَ فُرُوجَهُمْ وَالْحَافِظَاتِ﴾ پیاوان و ئافرەتانی داوێن پاک ﴿وَالذَّاكِرِينَ اللَّهَ كَثِيرًا وَالذَّاكِرَاتِ﴾ پیاوانێ کە زۆر یادی خوا دەکەن و ئافرەتانێ کەزۆر یادی خوا دەکەن ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ﴾ خوا ئامادەی کردووە بۆ هەموویان ﴿مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ لێخۆشبوون و پاداشتی گەورە. ٣٥)

وَمَا كَانَ لِمُؤْمِنٍ وَلَا مُؤْمِنَةٍ إِذَا قَضَى اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَمْرًا أَن يَكُونَ
لَهُمُ الْخِيَرَةُ مِنْ أَمْرِهِمْ ۗ وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ ضَلَّ ضَلَٰلًا
مُّبِينًا ﴿٣٦﴾ وَإِذْ تَقُولُ لِلَّذِي أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَأَنْعَمْتَ عَلَيْهِ
أَمْسِكْ عَلَيْكَ زَوْجَكَ وَاتَّقِ اللَّهَ وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ
مُبْدِيهِ وَتَخْشَى النَّاسَ وَاللَّهُ أَحَقُّ أَن تَخْشَاهُ ۖ فَلَمَّا قَضَىٰ زَيْدٌ
مِّنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَاكَهَا لِكَيْ لَا يَكُونَ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ حَرَجٌ فِي
أَزْوَاجِ أَدْعِيَائِهِمْ إِذَا قَضَوْا مِنْهُنَّ وَطَرًا ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا
﴿٣٧﴾ مَّا كَانَ عَلَى النَّبِيِّ مِنْ حَرَجٍ فِيمَا فَرَضَ اللَّهُ لَهُ ۖ سُنَّةَ اللَّهِ فِي
الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلُ ۚ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ قَدَرًا مَّقْدُورًا ﴿٣٨﴾ الَّذِينَ
يُبَلِّغُونَ رِسَالَاتِ اللَّهِ وَيَخْشَوْنَهُ وَلَا يَخْشَوْنَ أَحَدًا إِلَّا اللَّهَ ۗ وَكَفَىٰ
بِاللَّهِ حَسِيبًا ﴿٣٩﴾ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَا أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن
رَّسُولَ اللَّهِ وَخَاتَمَ النَّبِيِّينَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾
يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ ذِكْرًا كَثِيرًا ﴿٤١﴾ وَسَبِّحُوهُ بُكْرَةً
وَأَصِيلًا ﴿٤٢﴾ هُوَ الَّذِي يُصَلِّي عَلَيْكُمْ وَمَلَائِكَتُهُ لِيُخْرِجَكُم
مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَكَانَ بِالْمُؤْمِنِينَ رَحِيمًا ﴿٤٣﴾

هەوڵی هاڵگە خوارەوەی ژمارە (٢٥) سورەتی (الأحزاب): ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ ئەمانی لە مەبەستەوە هەندێ کەسێک شەیی سەعیدەوە شەریش لە بارگەیەوە (زەیدی خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێت: لە کاتی هەزاری هەندەق دا مایەش پەیدا کەبەکان سەرگەردان کەرمین لە تەنیامەدانی

تۆڵەی نیوەڕۆ هەتا خۆرئاوا بوو، ئەم پووداوەش پێش هاتنەخوارەوەی ئەم ئایەتە بوو ﴿وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ﴾ جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمانی کرد بە بیلاڵ ئەوێش قامەتی کرد بۆ تۆڵەی نیوەڕۆ ئینجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) تۆڵەی نیوەڕۆکەی کرد (پاش خۆرئاوا بوون)وەک چۆن لە کاتی خۆیدا دەیکرد پاشان قامەتی کرد بۆ تۆڵەی عەسری تۆڵەی عەسریشی کرد هەروەک-

﴿وما كان لمؤمن ولا مؤمنة﴾ بۆ هیچ پیاوو ئافرەتێکی باوەڕدار نییە ﴿إذا قضى الله ورسوله أمرا﴾ کاتێ خواو پێغەمبەرەکەی بڕیاری هەر کارێکیان دا ﴿أن يكون لهم الخيرة من أمرهم﴾ (بۆیان نی یە) کەسەرپێچی بن لەکارەکەیاندا ﴿ومن يعص الله ورسوله﴾ وە هەر کەس سەرپێچی خواو پێغەمبەرەکەی بکات ﴿فقد ضل ضلالا مبينا﴾ ئەوە بەڕاستی گومڕا بووە بەگومڕا بوونێکی ئاشکرا. ٣٦﴿وإذ تقول للذي أنعم الله عليه وأنعمت عليه﴾ (بیربکەرەوە) کاتێ دەبووت بەکەسێ (زەیدی کوڕی حاریثە) کەخوا بەهۆی بەسەردا پشتبوو تۆیش چاکەت لەگەڵدا کردبوو (بەئازاد کردنی و پەروەردەکردنی) ﴿أمسك عليك زوجك﴾ خێزانت (زەینەب) لای خۆت ڕاگرەو بیهێڵەوە ﴿واتق الله﴾ وە لەخوا بترسە ﴿وتخفي في نفسك ما الله مبديه﴾ لەدڵی خۆتدا شتێک دەشارێتەوە کەخوا ئاشکرای دەکات ﴿وتخشى الناس والله أحق أن تخشاه﴾ وە لە(قسەی) خەڵک دەترسی لەکاتێکدا خوا شیاوترە کەلێی بترسی ﴿فلما قضى زيد منها وطرا﴾ ئینجا کاتێ زەید پێویستی بەو (زەینەب)ەنەما و تەڵاقی دا ﴿زوجناكها﴾ ئێمە ئەو (زەینەب)مان لێ ماڕەکردی ﴿لكي لا يكون على المؤمنين حرج﴾ بۆ ئەوەی هیچ ئاڕەحەتی (وتاوانێ) لەسەر ئیمانداران ﴿في أزواج أدعيائهم﴾ لە(ماڕەکردنی) ژنانی بەکوڕی کراوەکانیاندا ﴿إذا قضوا منهن وطرا﴾ کاتێ پێویستیان پێیان نەماو تەڵاقیان دان ﴿وكان أمر الله مفعولا﴾ وە فەرمانی خوا (بەماڕە کردنی زەینەب بۆت) دراوە و بڕاوەیە. ٣٧﴿ما كان على النبي من حرج﴾ هیچ ئاڕەحەتی (تاوان) نیە لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) نییە ﴿فيما فرض الله له﴾ لە(مارە کردنی زەینەب) کەخوا بڕیاری داوە بۆی ﴿سنة الله﴾ یاسوو ڕێگای (دانراوی) خوایە ﴿في الذين خلوا من قبل﴾ لە شاو پێغەمبەرانی لەمەوپێشدا ﴿وكان أمر الله قدرا مقدورا﴾ وە فەرمانی خواش بڕیارێکی بڕیار دراوە. ٣٨﴿الذين يبلغون رسالات الله﴾ کەسانێ کەپەیامەکانی خوا ڕادەگەیەنن ﴿ويخشونه ولا يخشون أحدا إلا الله﴾ وە لە(خوا) دەترسن و بێجگە لەخوا لەکەسی تر ناترسن ﴿وكفى بالله حسيبا﴾خوا بەسە بەچاودێر. ٣٩﴿ما كان محمد أبا أحد من رجالكم﴾ موحەمەد (ﷺ) باوکی هیچ یەک لەپیاوەکانتان نییە ﴿ولكن رسول الله وخاتم النبيين﴾ بەڵکو ئەو نێردراوی خواو کۆتا هەمیشی پێغەمبەرانە ﴿وكان الله بكل شيء عليما﴾ وە خوا بەهەموو شتێک زانایە. ٤٠﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿اذكروا الله﴾ زۆر یادی خوا بکەن. ٤١﴿وسبحوه بكرة وأصيلا﴾ بەپاکی یادی خوا بکەن بەبەیانیان و نێوارانا. ٤٢﴿هو الذي يصلي عليكم﴾ ئەو زاتێکە بەزەیی خۆی دەڕێنێ بەسەرتاندا ﴿وملائكته﴾ و فریشتەکانی داوا لێدەبورێنن بۆ دەکەن ﴿ليخرجكم من الظلمات إلى النور﴾ بەو هۆیەوە (خوا) لەتاریکی بەکانەوە دەرتان دێنێ بەرەو نوور ڕووناکی (ئیمان و ئیسلام) ﴿وكان بالمؤمنين رحيما﴾ وە خوا بە بەزەییە بەئیمانداران. ٤٣

تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُۥ سَلَٰمٌ ۚ وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا ﴿٤٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ﴿٤٥﴾ وَدَاعِيًا
إِلَى ٱللَّهِ بِإِذْنِهِۦ وَسِرَاجًا مُّنِيرًا ﴿٤٦﴾ وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم
مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا ﴿٤٧﴾ وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ
وَدَعْ أَذَىٰهُمْ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا ﴿٤٨﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ
مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا ۖ
فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ سَرَاحًا جَمِيلًا ﴿٤٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ
أَحْلَلْنَا لَكَ أَزْوَٰجَكَ ٱلَّٰتِىٓ ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ وَمَا مَلَكَتْ
يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ وَبَنَٰتِ عَمِّكَ وَبَنَٰتِ عَمَّٰتِكَ
وَبَنَٰتِ خَالِكَ وَبَنَٰتِ خَٰلَٰتِكَ ٱلَّٰتِى هَاجَرْنَ مَعَكَ وَٱمْرَأَةً
مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِىِّ إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِىُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا
خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا
عَلَيْهِمْ فِىٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ لِكَيْلَا
يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٠﴾

سەڵێن لە کاتی خۆیدا دەیکەوە پاڵفتان بەبەڵێ بەندگی سەرووی هەر پێغەمبەرێکی خوا (ﷺ) ئوڵاتن سەرپەرشتی کردووە هەروەها چۆن لە کاتی خۆیدا تەحیاتی دەدات.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٨، ٢٩) سورەتی (الأحزاب): «يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ إِنْ كُنْتُنَّ ....» سوڵیم لە عەبدوڵڵای کوڕی جابیرەوە

دەگێڕێتەوە کە ووتوویەتی: ئەبوبەکر پاڕشت بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) داوای مۆڵەتی کرد بچێتە ژوورەوە بۆیی بدەنێ لە پەردەرگاکەیدا دانیشتبوون مۆڵەت بە هیچ کەسێکیان نەدرابوو بۆ چوونە ژوورەوە جابیر ووتی: **مۆڵەت درا** بە ئەبوبەکر و پاڕشت ژوورەوە پاشان عومەر هات مۆڵەتی چوونەژوورەوەی خواست ئەویش مۆڵەتی پێ درا بینی پێغەمبەری خوا (ﷺ) دانیشتووە و خێزانەکانیشی -

﴿تَحِيَّتُهُمْ يَوْمَ يَلْقَوْنَهُ سَلَٰمٌ﴾ رۆژێ باوەڕداران دەگەنە خزمەت ئەو (خوا) بەخێرهاتنیان بە(ووشەی) سەلامە﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ أَجْرًا كَرِيمًا﴾ وە خوا پاداشتی چاکی بۆ ئامادە کردوون. ٤٤)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بێگومان ئێمە تۆمان ناردووە (بۆ خەڵکی)﴿شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ بەشایەت و مژدە دەرو ترسێنەر. ٤٥)﴿وَدَاعِيًا إِلَى ٱللَّهِ بِإِذْنِهِۦ﴾ و بەبانگ خواز بۆ (ڕێگەی) خوا بەفەرمانی ئەو﴿وَسِرَاجًا مُّنِيرًا﴾ و چرایەکی رووناک کەرەوە. ٤٦)﴿وَبَشِّرِ ٱلْمُؤْمِنِينَ بِأَنَّ لَهُم﴾ وە مژدە بدە بەئیمانداران کەبێگومان بۆ ئەوان هەیە﴿مِّنَ ٱللَّهِ فَضْلًا كَبِيرًا﴾ بەهەرەو بەخششێکی گەورە لەلایەن خواوە. ٤٧)﴿وَلَا تُطِعِ ٱلْكَٰفِرِينَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ﴾ گوێرایەڵی کافران و دوو رووان مەکە﴿وَدَعْ أَذَىٰهُمْ﴾ گوێ مەدە بەئازار دانی ئەوان (بۆ تۆ) ﴿وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ﴾ وپشت هەر بەخوا ببەستە ﴿وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ وَكِيلًا﴾ وە خوا بەسە کەپشتیوان بێت. ٤٨)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا نَكَحْتُمُ ٱلْمُؤْمِنَٰتِ﴾ کاتێ ئافرەتانی ئیماندارتان مارە کرد ﴿ثُمَّ طَلَّقْتُمُوهُنَّ مِن قَبْلِ أَن تَمَسُّوهُنَّ﴾ لەپاشان لەپێش ئەوەی بچنە لایان تەڵاقتان دان ﴿فَمَا لَكُمْ عَلَيْهِنَّ مِنْ عِدَّةٍ تَعْتَدُّونَهَا﴾ ئەوە لەسەریان نییە بۆ ئێوە هیچ عیددەیەک هەڵ ژمێرن ﴿فَمَتِّعُوهُنَّ وَسَرِّحُوهُنَّ﴾ کەوانە مونعەیان (پۆشاک و نوێن بۆ دڵخۆشیان) بدەنێ و طەڵاقیان بدەن ﴿سَرَاحًا جَمِيلًا﴾ بەطەڵاقدانێکی جوان و پیاوانە. ٤٩)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِنَّآ أَحْلَلْنَا لَكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بێگومان ئێمە حەڵاڵمان کرد بۆ تۆ ﴿أَزْوَٰجَكَ ٱلَّٰتِي ءَاتَيْتَ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەو هاوسەرانەت کەمارەبیت پێ داوون ﴿وَمَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ مِمَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَيْكَ﴾ هەروەها ئەو کەنیزەکانەی خوا دەست تۆی خست (بەهۆی زاڵ بوونت بەسەر کافراندا) ﴿وَبَنَاتِ عَمِّكَ وَبَنَاتِ عَمَّٰتِكَ﴾ و (بۆمان حەڵاڵ کردویت) کچانی مامت و کچانی پورت (خوشکی باوکت) ﴿وَبَنَاتِ خَالِكَ وَبَنَاتِ خَٰلَٰتِكَ﴾ و کچانی خاڵت و کچانی پورت (خوشکی دایکت) ﴿ٱلَّٰتِي هَاجَرْنَ مَعَكَ﴾ ئەوانەی کەکۆچیان کرد لەگەڵت ﴿وَٱمْرَأَةً مُّؤْمِنَةً إِن وَهَبَتْ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ﴾ هەروەها ئافرەتێکی ئیماندار ئەگەر خۆی ببەخشێ بەپێغەمبەر (بەبێ مارەیی) ﴿إِنْ أَرَادَ ٱلنَّبِيُّ أَن يَسْتَنكِحَهَا﴾ ئەگەر پێغەمبەر (ﷺ) ویستی مارەی بکات ﴿خَالِصَةً لَّكَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ﴾ (ئەمەیان) تەنیا بۆ تۆ دروستە بەجیا لەئیمانداران تر ﴿قَدْ عَلِمْنَا مَا فَرَضْنَا عَلَيْهِمْ﴾ بەڕاستی ئێمە دەزانین چیمان پێویست کردووە لەسەر ئیمانداران ﴿فِيٓ أَزْوَٰجِهِمْ وَمَا مَلَكَتْ أَيْمَٰنُهُمْ﴾ دەربارەی هاوسەرکانیان و کەنیزەکەکانیان ﴿لِكَيْلَا يَكُونَ عَلَيْكَ حَرَجٌ﴾ لەبەر ئەوەی هیچ لەلات زەحمەت و گران نەبێ (کەشتانێکت بەجیا لە موسڵمانان بۆت دروستە)﴿وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وە خوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥٠)

﴿ تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ ۖ وَمَنِ ابْتَغَيْتَ
مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ ۚ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ
وَلَا يَحْزَنَّ وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ ۚ وَاللَّهُ يَعْلَمُ
مَا فِي قُلُوبِكُمْ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا ﴿٥١﴾ لَّا يَحِلُّ لَكَ
النِّسَاءُ مِن بَعْدُ وَلَا أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ وَلَوْ أَعْجَبَكَ
حُسْنُهُنَّ إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا
﴿٥٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن
يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَىٰهُ وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ
فَادْخُلُوا فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ ۚ إِنَّ
ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ فَيَسْتَحْيِي مِنكُمْ ۖ وَاللَّهُ لَا
يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ ۚ وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا فَاسْأَلُوهُنَّ مِن
وَرَاءِ حِجَابٍ ۚ ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ ۚ وَمَا كَانَ
لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ وَلَا أَن تَنكِحُوا أَزْوَاجَهُ
مِن بَعْدِهِ أَبَدًا ۚ إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمًا ﴿٥٣﴾ إِن
تُبْدُوا شَيْئًا أَوْ تُخْفُوهُ فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا ﴿٥٤﴾

بە هەڵەتبارێ و بە بێ دەنگی بەدەوریدا دانیشتوون پاشان عومەر ڕوونی دەکاتەوە پێغەمبەر (ﷺ) پێ بکەنێ ڕوونی خۆزگە نەی پێغەمبەر چاوت ئ بوایە خێزانم دایکی هەموو ئ دەکەوێ ئ دەکرێم منیش هەڵسامەوە بۆی و دام بەگەردنیدا پێغەمبەری خوای (ﷺ) پێ کەنی ڕوونی ئەم هاوسەرانەی منیش کە دەبان بینی بەدەوری منداڵ دایکی هەموو ئ هەروەها عومەریش مالی بەگەردنیدا هەروەها عومەریش مالی بەگەردنی هەڵسەوڵدار هەڵبووگیان دەبان دروە پێویان دایکی هێشتا دەکەن ئەپێغەمبەری خوا (ﷺ) کەنیهەتی؟ ئەوانیش ڕوانیان سوێند بەخوا هەرگیز دایکی هێشتا ناکەین ئەپێغەمبەر (ﷺ) کە ئەبێت پاشان مانگێک یان بیست و ئ ڕۆژ دوور کەوتەوە لێیان و جێی ئ جیاکردەوە جا ئەم -

﴿تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) سەرەی) هەریەکێ لەخێزانەکانت ویست دوای بخە ﴿وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ﴾ و هەر یەکێ لەوانت ویست (پێشی بخەو) بیهێنە بۆ لای خۆت ﴿وَمَنِ ابْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ﴾ وە هەر کامت بوێ (بێتە لات) لەوانەی وازت لێ هێناون ﴿فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ﴾ هیچ گوناهێکت لەسەر نییە ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن تَقَرَّ أَعْيُنُهُنَّ﴾ ئەو (سەرپشک کردنە) نزیک ترە کەچاوو دڵیانی پێ گەش بێتەوە ﴿وَلَا تَحْزَنَّ﴾ و خەفەت نەخۆن ﴿وَيَرْضَيْنَ بِمَا آتَيْتَهُنَّ كُلُّهُنَّ﴾ و هەموویان رازی بن بەوەی کەپێت داوون ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ مَا فِي قُلُوبِكُمْ﴾ وە خوا دەزانێ بەوەی کە لەدڵتاندایە ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَلِيمًا﴾ وە خوا زانای لەسەر خۆیە. ٥١)﴿لَّا يَحِلُّ لَكَ النِّسَاءُ مِن بَعْدُ﴾ دوای ئەمانە (کە هاوسەرتن) هیچ ئافرەتێکت بۆ حەڵاڵ نییە ﴿وَلَا أَن تَبَدَّلَ بِهِنَّ مِنْ أَزْوَاجٍ﴾ و ناشتوانی بیان گۆڕی بەهاوسەرانی تر ﴿وَلَوْ أَعْجَبَكَ حُسْنُهُنَّ﴾ هەرچەندە بە جوانیان سەرسام بیت (رێکو پێکییان سەرنجت رابکێشێ) ﴿إِلَّا مَا مَلَكَتْ يَمِينُكَ﴾ مەگەر وەک کەنیزەک ببیتە خاوەنی ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ رَّقِيبًا﴾ وەخوا بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرە. ٥٢)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ﴾ مەچنە ژوورەوە بۆ ماڵەکانی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ إِلَىٰ طَعَامٍ﴾ مەگەر رێگەتان پێ بدرێ بۆ نان خواردنێک ﴿غَيْرَ نَاظِرِينَ إِنَاهُ﴾ بێ ئەوەی چاوەڕوانی پێگەیشتنی بکەن ﴿وَلَٰكِنْ إِذَا دُعِيتُمْ فَادْخُلُوا﴾ بەڵام ئەگەر بانگ کران (بۆنان خواردن) ئەوسا بڕۆنە ژوورەوە ﴿فَإِذَا طَعِمْتُمْ فَانتَشِرُوا﴾ ئینجا ئەگەر خواردنەکەتان خوارد بڵاوەی لێ بکەن ﴿وَلَا مُسْتَأْنِسِينَ لِحَدِيثٍ﴾ وە مەمێننەوە بۆ قسە کردن ﴿إِنَّ ذَٰلِكُمْ كَانَ يُؤْذِي النَّبِيَّ﴾ چونکە بەڕاستی ئەو (مانەوەتان) ئازاری پێغەمبەر (ﷺ) دەدات ﴿فَيَسْتَحْيِي مِنكُمْ﴾ ئەویش شەرم دەکات لێتان (کە بێ دەنگە) ﴿وَاللَّهُ لَا يَسْتَحْيِي مِنَ الْحَقِّ﴾ بەڵام خوا لە(ووتنی) هەق شەرم ناکات ﴿وَإِذَا سَأَلْتُمُوهُنَّ مَتَاعًا﴾ وە هەر کاتێ داوای شتێکی ناوماڵتان کرد لە (هاوسەرەکانی پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿فَاسْأَلُوهُنَّ مِن وَرَاءِ حِجَابٍ﴾ ئەوە لەپشتی پەردەوە لێیان داواکەن ﴿ذَٰلِكُمْ أَطْهَرُ لِقُلُوبِكُمْ وَقُلُوبِهِنَّ﴾ ئەو (شێوە داوا کردنە)تان خاوێن ترە بۆ دڵی ئێوەو ئەوانیش ﴿وَمَا كَانَ لَكُمْ أَن تُؤْذُوا رَسُولَ اللَّهِ﴾ بە هیچ شێوەیە بۆ ئێوە دروست نی یە ئازاری (دڵی) پێغەمبەری خوا بدەن ﴿وَلَا أَن تَنكِحُوا أَزْوَاجَهُ مِن بَعْدِهِ أَبَدًا﴾ وە هەرگیز نابێ خێزانەکانی پاش خۆی مارە بکەن ﴿إِنَّ ذَٰلِكُمْ﴾ بەڕاستی ئەو (ئازاردانی دڵو مارە کردنە)تان ﴿كَانَ عِندَ اللَّهِ عَظِيمًا﴾ بەلای خواوە (گوناهێکی) زۆر گەورەیە. ٥٣)﴿إِن تُبْدُوا شَيْئًا﴾ ئەگەر هەر شتێک ئاشکرا بکەن (بیڵێن) ﴿أَوْ تُخْفُوهُ﴾ یا بی شارنەوە (لە دڵتاندا) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی خوا زانایە بەهەموو شتێک. ٥٤)

لَا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ
إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ
أَيْمَانُهُنَّ وَاتَّقِينَ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا
﴿٥٥﴾ إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ﴿٥٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ
اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا
مُهِينًا ﴿٥٧﴾ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ
بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا ﴿٥٨﴾
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ يُدْنِينَ
عَلَيْهِنَّ مِن جَلَابِيبِهِنَّ ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَن يُعْرَفْنَ فَلَا يُؤْذَيْنَ وَكَانَ
اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٥٩﴾ ۞ لَّئِن لَّمْ يَنتَهِ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ
فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ لَنُغْرِيَنَّكَ
بِهِمْ ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا ﴿٦٠﴾ مَّلْعُونِينَ
أَيْنَمَا ثُقِفُوا أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا ﴿٦١﴾ سُنَّةَ اللَّهِ فِي
الَّذِينَ خَلَوْا مِن قَبْلُ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٦٢﴾

حەڵاڵە ئەی بۆ
هەڵەخوارەوە ﴿يَا
أَيُّهَا النَّبِيُّ قُل
لِّأَزْوَاجِكَ﴾ هەتا
﴿وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ جابر
دەڵێت پێغەمبەر
(ﷺ) لەمانایەدا
دەستی پێ کردم
فەرموویی: ئەی
عائیشە دەسەڵات
کارێك بکەیە بەر
دەستت پێم خۆشە
پەڵەی تێدا نەکەیت
هەتا پەرس و ڕا
بەباوک و دایکت
دەکەیت؟
عائیشەش دوانی
لەبر کارە چی یە
ئەی پێغەمبەری
خوا (ﷺ)؟ ئەویش
ئاگاداکەی بەسەریا
خوێندەوە. عائیشەش دوانی : ئایا دەربارەی ئەو ئەی پێغەمبەر (ﷺ) پەرس و ڕا بە باوک و دایکم بکەم ؛
نەخێر وا ناکەم بەڵکو خوا و پێغەمبەرەکەی و پاداشتی تواوڵ هەڵدەبژێرم وە داوات لێ دەکەم ئەم قسەی من
کردم بە هیچ کام لە خێزانەکانت نەڵێیت ، پێغەمبەر (ﷺ) وتی: هەر ئافرەتێك ئەوان پرسیارم لێ بکات پێ
ی دەڵێم کە خوا منی بە ئارەحەت کارو ئارەحەت هێنەر نەناردووە بەڵکو بە فێرکەر و ئاسانکار ناردومی.

﴿لَّا جُنَاحَ عَلَيْهِنَّ﴾ (هاوسەرانی پێغەمبەر (ﷺ)) هیچ گوناهێکیان لەسەر نییە ﴿فِي آبَائِهِنَّ وَلَا أَبْنَائِهِنَّ وَلَا إِخْوَانِهِنَّ﴾ (ئەگەر بێ حیجاب بن) لای باوکیان و کوڕانیان و برایانیان ﴿وَلَا أَبْنَاءِ إِخْوَانِهِنَّ وَلَا أَبْنَاءِ أَخَوَاتِهِنَّ﴾ و برازاکانیان و خوشکەزاکانیان ﴿وَلَا نِسَائِهِنَّ وَلَا مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ﴾ و لای ئافرەتانی هاو دینیان و لای غولام و کەنیزانی خۆیان ﴿وَاتَّقِينَ اللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدًا﴾ بەراستی خوا چاودێرو ئاگادارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٥٥)﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ﴾ بەڕاستی خوا فریشتەکانی سەلاوات دەدەن لەسەر پێغەمبەر (ﷺ) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾ ئێوەش سەلاتو سەلامی زۆری لەسەر بدەن. ٥٦)﴿إِنَّ الَّذِينَ يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ بەڕاستی کەسانێ کەئازاری خوا و پێغەمبەرەکەی دەدەن ﴿لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾ خوا نەفرینی لێ کردوون لەدنیا و لەدواڕۆژدا ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا﴾ وە سزای ریسواکەری بۆ ئامادەکردون. ٥٧)﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە کەسانێ کەئازاری پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار ئەدەن ﴿بِغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا﴾ بێ ئەوەی هیچ تاوانێکیان کردبێ ﴿فَقَدِ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُبِينًا﴾ ئەوە بەڕاستی ئەوانە بوختان و تاوانێکی ئاشکرایان گرتۆتە ئەستۆ. ٥٨) ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِأَزْوَاجِكَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بڵێ بە هاوسەرانت ﴿وَبَنَاتِكَ وَنِسَاءِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ و بەکچانت و بە ئافرەتانی بڕواداران ﴿يُدْنِينَ عَلَيْهِنَّ مِنْ جَلَابِيبِهِنَّ﴾ با عاباکانیان بدەن بەسەر خۆیاندا (خۆیان و جوانیانی پێ داپۆشن) ﴿ذَٰلِكَ أَدْنَىٰ أَنْ يُعْرَفْنَ﴾ ئەوە نزیکترە بناسرێن (بەدارێن پاک) ﴿فَلَا يُؤْذَيْنَ﴾ تا بەهۆیەوە ئازار نەدرێن ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا﴾ وە خوا لێخۆشبووی میهرەبانە. ٥٩)﴿لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ الْمُنَافِقُونَ﴾ بەڕاستی ئەگەر کۆتایی نەهێنن دوو رووان ﴿وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ وە کەسانێ لەدڵیاندا نەخۆشی هەیە ﴿وَالْمُرْجِفُونَ فِي الْمَدِينَةِ﴾ و بڕوپاگەندەچییەکان لەمەدینەدا ﴿لَنُغْرِيَنَّكَ بِهِمْ﴾ ئێمە تۆ هان دەدەین (بەجەنگ کردن) لەدژیان ﴿ثُمَّ لَا يُجَاوِرُونَكَ فِيهَا إِلَّا قَلِيلًا﴾ پاشان ماوەیەکی کەم نەبێ(لەمەدینەدا) دراوسێت نابن (دەردەکرێن). ٦٠)﴿مَلْعُونِينَ أَيْنَمَا ثُقِفُوا﴾ (ئەوانە) نەفرین لێ کراون لەهەر کوێ بەر دەست کەوتن ﴿أُخِذُوا وَقُتِّلُوا تَقْتِيلًا﴾ بەدیل دەگیرێن و بەکوشتن دەکوژرێن. ٦١)﴿سُنَّةَ اللَّهِ﴾ خوا (ئەوەی کردووە) بەسوننەت و باو ﴿فِي الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ قَبْلُ﴾ لەناو کەسانێ کەپێشتر بوون ﴿وَلَنْ تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ هەرگیز باوو سوننەتی خوا گۆڕانی بۆ نییە. ٦٢)

يَسْـَٔلُكَ ٱلنَّاسُ عَنِ ٱلسَّاعَةِ ۖ قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ ٱللَّهِ ۚ وَمَا يُدْرِيكَ
لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا ﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ
لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ۖ لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا
﴿٦٥﴾ يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِى ٱلنَّارِ يَقُولُونَ يَٰلَيْتَنَآ أَطَعْنَا ٱللَّهَ
وَأَطَعْنَا ٱلرَّسُولَا۠ ﴿٦٦﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَآ إِنَّآ أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَآءَنَا
فَأَضَلُّونَا ٱلسَّبِيلَا۠ ﴿٦٧﴾ رَبَّنَآ ءَاتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ ٱلْعَذَابِ
وَٱلْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا ﴿٦٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ
ءَاذَوْا۟ مُوسَىٰ فَبَرَّأَهُ ٱللَّهُ مِمَّا قَالُوا۟ ۚ وَكَانَ عِندَ ٱللَّهِ وَجِيهًا ﴿٦٩﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَقُولُوا۟ قَوْلًا سَدِيدًا ﴿٧٠﴾ يُصْلِحْ
لَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَمَن يُطِعِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ
فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا ﴿٧١﴾ إِنَّا عَرَضْنَا ٱلْأَمَانَةَ عَلَى ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ وَٱلْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا
ٱلْإِنسَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا ﴿٧٢﴾ لِّيُعَذِّبَ ٱللَّهُ ٱلْمُنَٰفِقِينَ
وَٱلْمُنَٰفِقَٰتِ وَٱلْمُشْرِكِينَ وَٱلْمُشْرِكَٰتِ وَيَتُوبَ ٱللَّهُ
عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا ﴿٧٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٥) سورەتی (الأحزاب): ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ....﴾ تورمزی لە ئوم و هەمارەی ئەنسارییەوە دەگێڕێتەوە کە دەڵێت: هاتم بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) ووتم: هەرچی شت دەبینم تەنها بۆ پیاوانە نابینم بە هیچ جۆرێ باسی ئافرەتان کرابێ ئیتر ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە ﴿إِنَّ الْمُسْلِمِينَ وَالْمُسْلِمَاتِ وَالْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ....﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣٧) سورەتی (الأحزاب): ﴿وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ....﴾ بوخاری لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ ئەم ئایەتە ﴿وَتُخْفِي فِي نَفْسِكَ مَا اللَّهُ مُبْدِيهِ....﴾ دەربارەی زەینەبی کچی جەحش و زەیدی کوڕی حارثە دابەزی.

﴿يَسْئَلُكَ النَّاسُ عَنِ السَّاعَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خەڵك پرسیارت لێ دەكەن دەربارەی (بەرپابوونی) رۆژی دوایی ﴿قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِندَ اللَّهِ﴾ بڵێ زانینی (بەرپا بوونی) ئەو ڕۆژە تەنیا لای خوایە ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ تۆ چوزانیت ﴿لَعَلَّ السَّاعَةَ تَكُونُ قَرِيبًا﴾ لەوانەیە ڕۆژی دوایی نزیك بێت (بەڵام خەڵك نازانن). ٦٣)﴿إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ﴾ بەڕاستی خوا نەفرینی لە بێ باوەڕان كردووە ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا﴾ و ئاگری هەڵگیرساوی بۆ ئامادە كردوون. ٦٤)﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ هیچ پشتیوان و یاری دەدەرێكیان نییە. ٦٥)﴿يَوْمَ تُقَلَّبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ﴾ رۆژێ كەدەم و چاویان لەئاگری دۆزەخ دا ئەم دیوو ئەو دیو دەكرێت ﴿يَقُولُونَ يَا لَيْتَنَا﴾ دەڵێن: خۆزگە كاشكای ﴿أَطَعْنَا اللَّهَ وَأَطَعْنَا الرَّسُولَا﴾ گوێرایەڵی خواو گوێرایەڵی پێغەمبەرمان بكردایە. ٦٦)﴿وَقَالُوا رَبَّنَا﴾ وە دەڵێ: ئەی پەروەردگارمان ﴿إِنَّا أَطَعْنَا سَادَتَنَا وَكُبَرَاءَنَا﴾ بەڕاستی ئێمە بەگوێی سەران و گەورەكانمان كرد ﴿فَأَضَلُّونَا السَّبِيلَا﴾ ئیتر لەڕێگای ڕاست گومڕایان كردین. ٦٧)﴿رَبَّنَا آتِهِمْ ضِعْفَيْنِ مِنَ الْعَذَابِ﴾ ئەی پەروەردگارمان دوو بەرابەر سزایان بدە ﴿وَالْعَنْهُمْ لَعْنًا كَبِيرًا﴾ و بەر نەفرینی گەورەی خۆتیان بخەیت. ٦٨)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانە باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَىٰ﴾ وەك ئەو كەسانە مەبن كە مووسایان ئازاردا (تۆمەتیان بۆ كرد) ﴿فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا﴾ جا خوا مووسای پاك كردەوە لەوەی دەیان ووت ﴿وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا﴾ (مووسا) لای خوا ڕێزو پلەی هەبوو. ٦٩)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ﴾ لەخوا بترسن و پارێزكار بن ﴿وَقُولُوا قَوْلًا سَدِيدًا﴾ و قسە ڕاست و دروست بكەن. ٧٠)﴿يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ كردەوەكانتان چاك دەكات ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ و لەتاوانەكانتان خۆش دەبێ ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ و هەر كەس گوێرایەڵی خواو پێغەمبەرەكەی بكات ﴿فَقَدْ فَازَ فَوْزًا عَظِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی سەركەوتنێكی گەورەی بەدەست هێناوە. ٧١)﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ﴾ بێگومان ئێمە سپاردەمان نیشانی ﴿عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ﴾ ئاسمانەكان و زەوی و چیاكان دا(هەڵگرتنی ئەمانەتی دینداریمان پێشنیار كرد بۆیان) ﴿فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا﴾ بەڵام هیچیان ڕازی نەبوون كەهەڵیگرن و ترسان لەو (ئەمانەتە) ﴿وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ﴾ كەچی ئادەمی ئەو(سپاردەی) هەڵگرت ﴿إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ بەڕاستی ئەو (ئادەمی) زۆر ستەمكار و نەزانە. ٧٢) ﴿لِّيُعَذِّبَ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ بۆ ئەوەی خوا سزای بدات پیاوان و ئافرەتانی دوو ڕوو ﴿وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ﴾ و پیاوان و ئافرەتانی هاوەڵ دانەر ﴿وَيَتُوبَ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە لە پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار تەوبە وەرگرێ ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ٧٣)

سورەتی سەبا

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَلَهُ الْحَمْدُ
فِي الْآخِرَةِ ۚ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ ﴿١﴾ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ
وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۚ وَهُوَ
الرَّحِيمُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ ۖ
قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ عَالِمِ الْغَيْبِ ۖ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ
ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ
وَلَا أَكْبَرُ إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ ﴿٣﴾ لِّيَجْزِيَ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۚ أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ
كَرِيمٌ ﴿٤﴾ وَالَّذِينَ سَعَوْ فِي آيَاتِنَا مُعَاجِزِينَ أُولَٰئِكَ
لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ
الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ هُوَ الْحَقَّ وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ
الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٦﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ
يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۙ إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿٧﴾

سورەی سەبا

فەرموودەی خوای گەورە (٣٧) سورەتی (الأحزاب)، ﴿إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَنْ يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ ۖ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا﴾ مەبەستیم لە ئەمانەت، ڕەزامەندی خوای لە سەر ئەنجامدانی ئەرکەکانە، ئەمانەت: کاتێ عیبادەتی زەمینەیی کۆیی جەستەی ئەنجام بدرێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) بە زەمینەی ئەرکەی حاڵەتەی ئەنجام دەبوو (عیبادەتی کۆیی) بە ڕای من بەڵگەیەکی ئاشکرایە لەسەر ئەوەی کە ئەمانەت بێت بەڵگەکەش ئەوەیە کە ئەمانەت زەمینەب و خوازیاری بکە بڵ من) ئەمانەت: زەمینەیی بڵاوت بڵ ڕای لە کاتێکدا زەمینەب عیبادەتی دەقۆڵا دەڵێت کە پێغەمبەر لە ناڵ و عیبادەتدا ئاگر گەورە بوو بە جۆرێ ئەندامەکانی ئەنجام دەکەم کاتێ کە ڕاپەڕم پێغەمبەری خوا (ﷺ) پاسی خوازیاری کردووە ئایەتی پێشتر ئەو کردەوە جێبەجێ دەکەم : ئەی زەینەب مەبەست لە ئەو پێغەمبەر (ﷺ) پاسی خوازیاری ئەو کردووە ئەنجامی بدەی، هیچ کارێک -

سورەتی ﴿سبا﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوایە ﴿لَهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ کەهەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە تەنیا هی ئەوە ﴿وَلَهُ الْحَمْدُ فِي الْآخِرَةِ﴾ وە لە دواڕۆژیشدا ستایش هەر بۆ ئەوە ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ الْخَبِيرُ﴾ وە ئەو (خوا) دروست کاری وردبینە. ١) ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ (خوا) دەزانێ چی دەچێ بەناو زەویدا ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ و چی لێ دەردەچێ ﴿وَمَا يَنزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ و چی دێتە خوارەوە لەئاسمان ﴿وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ و چی بۆ سەر دەکەوێ ﴿وَهُوَ الرَّحِيمُ الْغَفُورُ﴾ وە خوا میهرەبانی لێبوردەیە. ٢) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێ باوەڕان ووتیان: ﴿لَا تَأْتِينَا السَّاعَةُ﴾ رۆژی دواییمان (بەسەردا) نایەت ﴿قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتَأْتِيَنَّكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ (وانیە) سوێند بەپەروەردگارم ئەو (قیامەتە)تان بۆ دێ ﴿عَالِمِ الْغَيْبِ﴾ (خوا) زانای هەموو پەنهانەکانە ﴿لَا يَعْزُبُ عَنْهُ﴾ لەخوا گوم نایێ ﴿مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ قورسایی گەردیلەیەک لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَلَا أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْبَرُ﴾ وە بچوکتر و گەورەتر لەوە نییە ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ مُّبِينٍ﴾ ئیللا لەکتێبێکی ئاشکراو روونداية. ٣) ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکیان کردووە بدائەوە ﴿أُولَٰئِكَ لَهُم مَّغْفِرَةٌ﴾ بۆ ئەوانەیە لێبوردن ﴿وَرِزْقٌ كَرِيمٌ﴾ و پاداشت و رۆزی یەکی چاک. ٤) ﴿وَالَّذِينَ سَعَوْا فِي آيَاتِنَا﴾ وە کەسانێ کەهەوڵ دەدەن باوەڕ بەنیشانەکانی ئێمە نەکرێ ﴿مُعَاجِزِينَ﴾ دەستە پاچەزو هیچیان پێ ناکرێ ﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ﴾ بۆ ئەوانەیە سزای زۆر خراپ وسەخت. ٥) ﴿وَيَرَى الَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ ئەوانە زانیاریان پێ دراوە دەزانن ﴿الَّذِي أُنزِلَ إِلَيْكَ مِن رَّبِّكَ﴾ ئەوەی لە پەروەردگارتەوە بۆت هاتووە ﴿هُوَ الْحَقَّ﴾ تەنها ئەوە راستە ﴿وَيَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ و ڕێنموونی (خەڵک) دەکات بۆ رێگای خوای زاڵی ستایش کراو. ٦) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەیان ووت ﴿هَلْ نَدُلُّكُمْ عَلَىٰ رَجُلٍ﴾ ئایا پیاوێکتان نیشان بدەین ﴿يُنَبِّئُكُمْ إِذَا مُزِّقْتُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ کە هەواڵتان پێ دەدات کاتێ (مردن و) بە تەواوی رزین و پارە پارە بوون ﴿إِنَّكُمْ لَفِي خَلْقٍ جَدِيدٍ﴾ بەراستی ئێوە (دروست دەکرێنەوە) بەدروست کردنێکی تازە. ٧)

أَفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ كَذِبًا أَم بِهِۦ جِنَّةٌۢ ۗ بَلِ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ
فِى ٱلْعَذَابِ وَٱلضَّلَٰلِ ٱلْبَعِيدِ ﴿٨﴾ أَفَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ
وَمَا خَلْفَهُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ
ٱلْأَرْضَ أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ كِسَفًا مِّنَ ٱلسَّمَآءِ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ
لَءَايَةً لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ ﴿٩﴾ ۞ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُۥدَ مِنَّا فَضْلًا ۖ
يَٰجِبَالُ أَوِّبِى مَعَهُۥ وَٱلطَّيْرَ ۖ وَأَلَنَّا لَهُ ٱلْحَدِيدَ ﴿١٠﴾ أَنِ ٱعْمَلْ
سَٰبِغَٰتٍ وَقَدِّرْ فِى ٱلسَّرْدِ ۖ وَٱعْمَلُوا۟ صَٰلِحًا ۖ إِنِّى بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿١١﴾ وَلِسُلَيْمَٰنَ ٱلرِّيحَ غُدُوُّهَا شَهْرٌ وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ ۖ
وَأَسَلْنَا لَهُۥ عَيْنَ ٱلْقِطْرِ ۖ وَمِنَ ٱلْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ بِإِذْنِ
رَبِّهِۦ ۖ وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ ٱلسَّعِيرِ ﴿١٢﴾
يَعْمَلُونَ لَهُۥ مَا يَشَآءُ مِن مَّحَٰرِيبَ وَتَمَٰثِيلَ وَجِفَانٍ كَٱلْجَوَابِ
وَقُدُورٍ رَّاسِيَٰتٍ ۚ ٱعْمَلُوٓا۟ ءَالَ دَاوُۥدَ شُكْرًا ۚ وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِىَ
ٱلشَّكُورُ ﴿١٣﴾ فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ ٱلْمَوْتَ مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِۦٓ
إِلَّا دَآبَّةُ ٱلْأَرْضِ تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُۥ ۖ فَلَمَّا خَرَّ تَبَيَّنَتِ ٱلْجِنُّ
أَن لَّوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ٱلْغَيْبَ مَا لَبِثُوا۟ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلْمُهِينِ ﴿١٤﴾

حەکەم ئا یەکێ بە پەیوەندکارم دەکەم شتێکا هەستا بڵێت فڕێتی جنکانی نێوانەکەی و ئەم ئایەتە مانەی (فَلَنَا فَمَنِ ٱتَّخَذَ مِنْهَا وَكِيلًا ....)

فڕێی ئاڵتنە خوارەوەی ئایەتی (٥١) سورەتی (الأحزاب) (تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ ....) بوخاری لە مانیشەوە دەگێڕێتەوە

دەڵێت: من پڕم لەدەستا و ئیرە دەبووم لەو ئافرەتانەی خۆیان دەبەخشی بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) و ئەم ووت: ئایا ئافرەت خۆی دەبەخشێ؟ جا کاتێ خوای گەورە ئەم ئایەتەی مانەزاند (تُرْجِي مَن تَشَاءُ مِنْهُنَّ وَتُؤْوِي إِلَيْكَ مَن تَشَاءُ وَمَنِ ٱبْتَغَيْتَ مِمَّنْ عَزَلْتَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْكَ) ووتم وا دەبینم ئەرەبی حەزت لێ ی بوو پەروەردگارت زوو بڕی بەدی هێنناوی.

﴿أَفْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ ئایا ئەو (پێغەمبەر (ﷺ)) بەدەم خواوە درۆ دەکات ﴿أَم بِهِ جِنَّةٌ﴾ یا شێتە ﴿بَلِ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو ئەوانەی بێ باوەڕن بەدوا ڕۆژ ﴿فِي الْعَذَابِ وَالضَّلَالِ الْبَعِيدِ﴾ لەناو سزاو گومڕاییەکی دوور (لەڕاستی)دان. ٨) ﴿أَفَلَمْ يَرَوْا﴾ دەی ئایا سەرنج نادەن ﴿إِلَىٰ مَا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەبەردەم و لەپشتیانەوەیە ﴿مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ لەئاسمان و زەویدا ﴿إِن نَّشَأْ نَخْسِفْ بِهِمُ الْأَرْضَ﴾ ئەگەر بمانەوێ دەیان بەین بەناخی زەویدا ﴿أَوْ نُسْقِطْ عَلَيْهِمْ﴾ یا دەیخەینە خوار بەسەریاندا ﴿كِسَفًا مِّنَ السَّمَاءِ﴾ چەند پارچەیەك لەئاسمان ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً﴾ بەڕاستی لەوەدا بەڵگەو پەند هەیە ﴿لِّكُلِّ عَبْدٍ مُّنِيبٍ﴾ بۆ هەر بەندەیەکی ڕوو لەخوا. ٩) ﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا دَاوُودَ مِنَّا فَضْلًا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لەلایەن خۆمانەوە بەهرەیەکی گەورەمان بەداوود بەخشیبوو ﴿يَا جِبَالُ أَوِّبِي مَعَهُ وَالطَّيْرَ﴾ ئەی چیاکان و باڵندەکان لەگەڵ داوود زیکرو تەسبیح بڵێنەوە ﴿وَأَلَنَّا لَهُ الْحَدِيدَ﴾ وە ئاسنمان بۆ نەرم کردبوو. ١٠) ﴿أَنِ اعْمَلْ سَابِغَاتٍ﴾ (فەرمانمان پێ کرد) کەپۆشاکانی داپۆشەری (هەموو لەشی لێ) دروست بکە ﴿وَقَدِّرْ فِي السَّرْدِ﴾ و لەچنینی زوێدا ئەندازەیی ئەڵقەکان وەك یەك بن ﴿وَاعْمَلُوا صَالِحًا﴾ و کردەوەی چاك بکەن ﴿إِنِّي بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی من بەوەی کەدەیکەن بینام. ١١) ﴿وَلِسُلَيْمَانَ الرِّيحَ﴾ وە بۆ سولەیمان بامان رام هێنا ﴿غُدُوُّهَا شَهْرٌ﴾ بەیانیان (تا نێوەڕۆ یا) مانگێك ڕێگای دەبڕی ﴿وَرَوَاحُهَا شَهْرٌ﴾ وە (نێوەڕوان تا) ئێوارانیش مانگێك ڕێگەی دەبڕی ﴿وَأَسَلْنَا لَهُ عَيْنَ الْقِطْرِ﴾ وە مسمان بۆ تواندەوە وەك کانیا و (دەڕۆی) ﴿وَمِنَ الْجِنِّ مَن يَعْمَلُ بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ و هەندێ لەپەرییەکانمان رام هێنا بوو لەبەر دەستی دا کاریان دەکرد ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِ﴾ بەفەرمانی پەروەردگاری ﴿وَمَن يَزِغْ مِنْهُمْ عَنْ أَمْرِنَا﴾ و ئەگەر هەر کام لەوان لەفەرمانی ئێمە لابدا ﴿نُذِقْهُ مِنْ عَذَابِ السَّعِيرِ﴾ سزای ئاگری هەڵگڕاوی پێ دەچێژین. ١٢) ﴿يَعْمَلُونَ لَهُ مَا يَشَاءُ﴾ (سولەیمان) هەرچی بویستایە بۆیان دروست دەکرد ﴿مِن مَّحَارِيبَ وَتَمَاثِيلَ﴾ لەپەرستگاو پەیکەرو ﴿وَجِفَانٍ كَالْجَوَابِ﴾ چەندین قاپی (نان خواردن) وەك حەوزی گەورەو ﴿وَقُدُورٍ رَّاسِيَاتٍ﴾ چەند قازان و مەنجەڵی دامەزراو (نەدەجوڵان لەبەر گەورەییان) ﴿اعْمَلُوا آلَ دَاوُودَ شُكْرًا﴾ ئەی ئاڵ داوود شوکرانە بژێری خوا بکەن ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّكُورُ﴾ بەڵام کەمێ لەبەندەکانم (بۆ خوا) سوپاسگوزارن. ١٣) ﴿فَلَمَّا قَضَيْنَا عَلَيْهِ الْمَوْتَ﴾ ئینجا کاتێ سولەیمانمان مراند ﴿مَا دَلَّهُمْ عَلَىٰ مَوْتِهِ﴾ هیچ شتێك مردنی ئەو (سولەیمان)ی نیشان نەدان ﴿إِلَّا دَابَّةُ الْأَرْضِ﴾ بێجگە لەخۆرەو موریانەی زەوی ﴿تَأْكُلُ مِنسَأَتَهُ﴾ کە داردەستەکەی (سولەیمان) یان دەخوارد (کەسولەیمان خۆی دابوو بەسەریدا) ﴿فَلَمَّا خَرَّ﴾ ئینجا کاتێ (سولەیمان) کەوت ﴿تَبَيَّنَتِ الْجِنُّ﴾ بۆ پەرییەکان روون بویەوە ﴿أَن لَّوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ الْغَيْبَ﴾ کە ئەگەر غەیبیان بزانیایە ﴿مَا لَبِثُوا فِي الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ لەو سزا ڕیسواکەرەدا نەدەمانەوە. ١٤)

لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ ءَايَةٌ ۖ جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ ۖ
كُلُوا۟ مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ وَٱشْكُرُوا۟ لَهُۥ بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ
﴿١٥﴾ فَأَعْرَضُوا۟ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ ٱلْعَرِمِ وَبَدَّلْنَٰهُم بِجَنَّتَيْهِمْ
جَنَّتَيْنِ ذَوَاتَىْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ وَشَىْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ
﴿١٦﴾ ذَٰلِكَ جَزَيْنَٰهُم بِمَا كَفَرُوا۟ ۖ وَهَلْ نُجَٰزِىٓ إِلَّا ٱلْكَفُورَ ﴿١٧﴾
وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ ٱلْقُرَى ٱلَّتِى بَٰرَكْنَا فِيهَا قُرًى ظَٰهِرَةً
وَقَدَّرْنَا فِيهَا ٱلسَّيْرَ ۖ سِيرُوا۟ فِيهَا لَيَالِىَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ ﴿١٨﴾
فَقَالُوا۟ رَبَّنَا بَٰعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا وَظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَجَعَلْنَٰهُمْ
أَحَادِيثَ وَمَزَّقْنَٰهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ
شَكُورٍ ﴿١٩﴾ وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُۥ فَٱتَّبَعُوهُ إِلَّا
فَرِيقًا مِّنَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَمَا كَانَ لَهُۥ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَٰنٍ
إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِٱلْءَاخِرَةِ مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِى شَكٍّ ۗ وَرَبُّكَ
عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ حَفِيظٌ ﴿٢١﴾ قُلِ ٱدْعُوا۟ ٱلَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ
ٱللَّهِ ۖ لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى
ٱلْأَرْضِ وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ وَمَا لَهُۥ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ ﴿٢٢﴾

هۆی هاتنە خواردودی ئایەتی (٥٣) سورەتی (الأحزاب): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتَ النَّبِيِّ إِلَّا أَن يُؤْذَنَ لَكُمْ﴾ بوخاری لە ئەنەسەوە دەگێڕێتەوە کە دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) **تانی شامی** دروست کردو خەڵکی تێو کرد لە نان و گۆشت کاتێ زەینەبی کچی جەحشی گوێزایەوە پاشان لە بەیانی یەکەمدا ڕۆشت بۆ ماڵی خێزانەکانی و سەلامی لێ کردن و دوعای بۆ کردن وەک ڕۆژانی پێشوو ئەوانیش سەلامیان لێ کردو دوعایان بۆ کرد جا کاتێ، پێغەمبەر (ﷺ) گەڕایەوە بۆ ماڵەوە دوو پیاوی بینی پێکەوە قسەیان دەکرد کە پێغەمبەر ئەوانی دی نەڕۆشتەوە بۆ ماڵەوە و گەڕایەوە جا کاتێ دوو پیاوەکە پێغەمبەریان (ﷺ) بینی لە ماڵی خۆی گەڕایەوە بەپەلە ڕۆشان ئەنەس دەڵێ نازانم من یا کەسێکی تر-

﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكَنِهِمْ نَابَةٌ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بۆ خەڵکی سەبەء لەو شوێنی ژیانەیاندا نیشانەیەك (لەسەر دەسەڵاتی خوا) هەبوو ﴿جَنَّتَانِ عَن يَمِينٍ وَشِمَالٍ﴾ دوو باخات لای راست و لای چەپی (شوێنەکەیانەوە) هەبوو ﴿كُلُوا مِن رِّزْقِ رَبِّكُمْ﴾ (پێیان وترا) لەرۆزی پەروەردگارتان بخۆن ﴿وَاشْكُرُوا لَهُ﴾ و سوپاسی ئەو بکەن ﴿بَلْدَةٌ طَيِّبَةٌ وَرَبٌّ غَفُورٌ﴾ وڵاتێکی پاك و خۆش و پەروەردگارێکی لێبوردە(یان هەیە). ١٥) ﴿فَأَعْرَضُوا﴾ ئینجا روویان وەرگێڕا ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ﴾ بەو هۆیەوە لافاوی وێرانکارمان بۆ ناردن ﴿وَبَدَّلْنَاهُم بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ﴾ دوو باخاتی (چاکی بەروو بووم دار) ئەوانمان گۆڕی بەدوو باخاتی ﴿ذَوَاتَيْ أُكُلٍ خَمْطٍ وَأَثْلٍ﴾ (خراپی) خاوەن بەرێکی تفت و تاڵ و دار گەز ﴿وَشَيْءٍ مِّن سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾ و کەمێ لەداری نەبگ (تاوگ). ١٦) ﴿ذَٰلِكَ جَزَيْنَاهُم بِمَا كَفَرُوا﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵەمان لێ سەندن بەهۆی نا سوپاسییانەوە ﴿وَهَلْ نُجَازِي إِلَّا الْكَفُورَ﴾ و ئایا جگە لەوانەی زۆر سپڵەن تۆڵە لەکەس ئەسەنین. ١٧) ﴿وَجَعَلْنَا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ الْقُرَى الَّتِي بَارَكْنَا فِيهَا﴾ وە لەنێوان (رێگای) ئەوان و ئەو شارانەی پیتو بەرەکەتمان تێ خستبوون (لەشام) سازاندبوومان ﴿قُرًى ظَاهِرَةً﴾ چەند شاروچکە و دێهاتی نزیك لەیەکەوە دیار ﴿وَقَدَّرْنَا فِيهَا السَّيْرَ﴾ و رێگەی نزیکمان بۆ رۆشتن لەنێوان (ئەو دێهاتانە)دا دانابوو ﴿سِيرُوا فِيهَا لَيَالِيَ وَأَيَّامًا ءَامِنِينَ﴾ (ووتمان پێیان)چەند شەوو رۆژ بەو (رێگایانە)دا بڕۆن بەئارامی و بێ ترس. ١٨) ﴿فَقَالُوا رَبَّنَا بَاعِدْ بَيْنَ أَسْفَارِنَا﴾ کەچی (خەڵکی سەبەء) ووتیان ئەی پەروەردگارمان ماوەی (رێگەی) سەفەرەکانمان دور بخەرەوە ﴿وَظَلَمُوا أَنفُسَهُمْ﴾ و ستەمیان لەخۆیان کرد ﴿فَجَعَلْنَاهُمْ أَحَادِيثَ﴾ ئێمەش کردمانن بەداستانێ لەناو خەڵکدا بیگێڕنەوە ﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ پڕژ و بڵاومان کردن (بەوڵاتاندا) بەو پەڕی پڕژ بڵاو کردن ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ﴾ بەڕاستی لەو بەسەرهاتەدا ﴿لَآيَاتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ چەند نیشانە هەیە بۆ هەموو زۆر خۆ گری شوکرانە بژێر. ١٩) ﴿وَلَقَدْ صَدَّقَ عَلَيْهِمْ إِبْلِيسُ ظَنَّهُ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی شەیتان گومانی خۆی لەواندا بەدی هێنا ﴿فَاتَّبَعُوهُ إِلَّا فَرِيقًا مِّنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆیە ئیمانداران نەبێت هەموویان شوێنی شەیتان کەوتن. ٢٠) ﴿وَمَا كَانَ لَهُ عَلَيْهِم مِّن سُلْطَانٍ﴾ وە شەیتان هیچ دەسەڵاتی بەسەر ئیمانداران دا نەبوو ﴿إِلَّا لِنَعْلَمَ مَن يُؤْمِنُ بِالْآخِرَةِ﴾ تەنها بۆ ئەوەی بزانرێت کێ باوەڕی بەرۆژی دوایی هەیە ﴿مِمَّنْ هُوَ مِنْهَا فِي شَكٍّ﴾ و کێ لەوان دەربارەی (دواڕۆژ) لەگوماندایە ﴿وَرَبُّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ حَفِيظٌ﴾ وە پەروەردگارت (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەسەر هەموو شتێکدا چاودێرە. ٢١) ﴿قُلِ ادْعُوا الَّذِينَ زَعَمْتُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هاوار بکەن لەوانەی کەبێجگە لەخوا بەپەرستراوتان دەزانین ﴿لَا يَمْلِكُونَ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ﴾ بەقەدەر هەرە وردیلەیەکیان بەدەست نییە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ نە لە ئاسمانەکان و نە لەزەویدا ﴿وَمَا لَهُمْ فِيهِمَا مِن شِرْكٍ﴾ وە ئەو پەرستراوانە هاوبەشی (خوا) نەبوون (لە دروست کردنی) ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَمَا لَهُ مِنْهُم مِّن ظَهِيرٍ﴾ و هیچ یەك لەوان یارمەتی دەری خوا نەبوون. ٢٢)

وَلَا تَنفَعُ الشَّفَٰعَةُ عِندَهُۥٓ إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُۥ ۚ حَتَّىٰٓ إِذَا فُزِّعَ عَن
قُلُوبِهِمْ قَالُوا۟ مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ ۖ قَالُوا۟ ٱلْحَقَّ ۖ وَهُوَ ٱلْعَلِىُّ ٱلْكَبِيرُ
﴿٢٣﴾ ۞ قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ قُلِ ٱللَّهُ ۙ
وَإِنَّآ أَوْ إِيَّاكُمْ لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ قُل
لَّا تُسْـَٔلُونَ عَمَّآ أَجْرَمْنَا وَلَا نُسْـَٔلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ ﴿٢٥﴾ قُلْ
يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِٱلْحَقِّ ۚ وَهُوَ ٱلْفَتَّاحُ ٱلْعَلِيمُ
﴿٢٦﴾ قُلْ أَرُونِىَ ٱلَّذِينَ ٱلْحَقْتُم بِهِۦ شُرَكَآءَ كَلَّا ۚ بَلْ هُوَ ٱللَّهُ
ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٧﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ
بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٨﴾
وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٩﴾
قُل لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ لَّا تَسْتَـْٔخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ
﴿٣٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ وَلَا
بِٱلَّذِى بَيْنَ يَدَيْهِ ۗ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذِ ٱلظَّٰلِمُونَ مَوْقُوفُونَ عِندَ
رَبِّهِمْ يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ ٱلْقَوْلَ ۖ يَقُولُ ٱلَّذِينَ
ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لَوْلَآ أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ ﴿٣١﴾

سەرەڕای
دەرچوونی ئەو دوو
پیاوەی بە
پێغەمبەر (ﷺ) دا
پێغەمبەر پێش
کەوایەوە پاڵەکە
ماڵەوە پەریەکەی
لەقوڕان دەر و
خۆیدا دابەزاوە و
ئایەتی سیحرباب
هاتە خوارەوە.
هەروەها جەبرائیل
لە ماڵەکەی
دەگێڕێتەوە
دەڵێت: ئەگەر
پێغەمبەرمان (ﷺ)
خۆرما و پێلاو
دەخواردە لە
ئاوپەکدا، هەموو
ئایەتی و پێغەمبەر
(ﷺ) بانگی کرد و
ئەویش دەستی بە

ئان خوارین کرد ئەگەڵیاندا ئەنیا پەنجەی هەموو بەر پەنجەی من کەوت هەموو پرتی ئاو ئاگر بە
گرزی من بگرایە دەیارەی ئێوە کەس بۆری پێوان ئەدەکرد ئەو کاتەدا ئایەتی سیحاب دابەزی.
-کەسی کوری ئوبەی خۆزان ئەناگری مۆزەخ پڕگار بکەن، ئەی ئەوەی سویەی کوری کەعب خۆزان
ئەناگری مۆزەخ پڕگار بکەن، ئەی ئەوەی (عبد شمس) خۆزان ئەناگری مۆزەخ پڕگار بکەن ئەی ئەوەی-

﴿وَلَا تَنفَعُ الشَّفَاعَةُ عِندَهُ﴾ وە تکا کردن لای خوا سوودی نییە ﴿إِلَّا لِمَنْ أَذِنَ لَهُ﴾ مەگەر بۆ کەسێ ئەو (خوا) رێگە بدات ﴿حَتَّىٰ إِذَا فُزِّعَ عَن قُلُوبِهِمْ﴾ هەتا کاتێ ترس و بیم لەدڵی (تکاکاران) لادەبرێ (بەهۆی رێگەپێدانی شەفاعەت) ﴿قَالُوا مَاذَا قَالَ رَبُّكُمْ﴾ (بە یەکتر) دەڵێن؛ پەروەردگارتان چی بڕیارێکی فەرموو ﴿قَالُوا الْحَقَّ﴾ دەڵێن؛ ووتە راستەکەی فەرموو (کەرێگە دانە بەتکا کردن) ﴿وَهُوَ الْعَلِيُّ الْكَبِيرُ﴾ وە تەنها (خوا) بەرزو بڵندو گەورەیە. ٢٣) ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بڵێ کێ رۆزیتان دەدات لەئاسمانەکان و زەویدا ﴿قُلِ اللَّهُ﴾ بڵێ خوا (رۆزیمان دەدات) ﴿وَإِنَّا أَوْ إِيَّاكُمْ﴾ بێگومان ئێمە یا ئێوە (یەکێکمان) ﴿لَعَلَىٰ هُدًى أَوْ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ لەسەر رێنموونین یا لەگومڕاییەکی ئاشکراداین. ٢٤)﴿قُل لَّا تُسْأَلُونَ عَمَّا أَجْرَمْنَا﴾ (بڵێ) پرسیارتان لێ ناکرێ لەتاوانێ کەئێمە کردوومانە ﴿وَلَا نُسْأَلُ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾ ئێمەش پرسیارمان لێ ناکرێ لەوەی ئێوە دەیکەن. ٢٥)﴿قُلْ يَجْمَعُ بَيْنَنَا رَبُّنَا﴾ بڵێ پەروەردگارمان ئێمەو ئێوە کۆدەکاتەوە ﴿ثُمَّ يَفْتَحُ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ﴾ لەپاشان بڕیار دەدات لەنێواناماندا بەهەق و راستی ﴿وَهُوَ الْفَتَّاحُ الْعَلِيمُ﴾ وە هەر ئەوە دادوەری زانا. ٢٦)﴿قُلْ أَرُونِيَ الَّذِينَ أَلْحَقْتُم بِهِ شُرَكَاءَ﴾ بڵێ ئادەی نیشانم دەن ئەو هاوبەشانەی بردوبووتاننە رێزی خواوە ﴿كَلَّا بَلْ هُوَ اللَّهُ﴾ وانییە بەڵکو زاتی خوایە ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ زاڵی دروست کارە. ٢٧)﴿وَمَا أَرْسَلْنَاكَ إِلَّا كَافَّةً لِّلنَّاسِ﴾ وە ئێمە تۆمان نەناردوە مەگەر بۆ هەموو ئادەمی ﴿بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بەمژدەدەرو ترسێنەر ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی ئادەمی نازانن. ٢٨) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ وە دەڵێن ئەم بەڵێنی (رۆژی دوایی یە) کەی دێ ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە راست گۆن. ٢٩)﴿قُلْ لَّكُم مِّيعَادُ يَوْمٍ﴾ بڵێ بەڵێنی ئێوە رۆژێکە ﴿لَّا تَسْتَأْخِرُونَ عَنْهُ سَاعَةً وَلَا تَسْتَقْدِمُونَ﴾ نەساتێک دوا دەکەون لێی و نەپێشیش دەکەون. ٣٠)﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ووتیان ﴿لَن نُّؤْمِنَ بِهَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ ئێمە هەرگیز باوەڕ ناهێنین بەم قورئانە ﴿وَلَا بِالَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ و بەو کتێبانەش پێش ئەم (قورئانە) هاتوون ﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذِ الظَّالِمُونَ﴾ خۆزگە دەت دی کاتێ ئەو ستەمکارانە ﴿مَوْقُوفُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ رادەگیرێن لەبەردەم (دادگای) پەروەردگاریاندا ﴿يَرْجِعُ بَعْضُهُمْ إِلَىٰ بَعْضٍ الْقَوْلَ﴾ قسەو تاوان ئاراستەی یەکتر دەکەن ﴿يَقُولُ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا﴾ لاوازو ژێردەستە کراوان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ بەوانەی خۆیان بەگەورە دەزانی (دەسەڵاندارەکان) ﴿لَوْلَا أَنتُمْ لَكُنَّا مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە نەبوونایە بێگومان ئێمە باوەڕدار دەبووین. ٣١)

قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتُضْعِفُوٓا۟ أَنَحْنُ صَدَدْنَٰكُمْ
عَنِ ٱلْهُدَىٰ بَعْدَ إِذْ جَآءَكُم بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ
ٱسْتُضْعِفُوا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوا۟ بَلْ مَكْرُ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ إِذْ
تَأْمُرُونَنَآ أَن نَّكْفُرَ بِٱللَّهِ وَنَجْعَلَ لَهُۥٓ أَندَادًا ۚ وَأَسَرُّوا۟ ٱلنَّدَامَةَ
لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ ۚ وَجَعَلْنَا ٱلْأَغْلَٰلَ فِىٓ أَعْنَاقِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ
هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٣﴾ وَمَآ أَرْسَلْنَا فِى قَرْيَةٍ
مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَآ إِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٤﴾
وَقَالُوا۟ نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَٰلًا وَأَوْلَٰدًا ۙ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٣٥﴾
قُلْ إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُكُم بِٱلَّتِى تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا
زُلْفَىٰٓ إِلَّا مَنْ ءَامَنَ وَعَمِلَ صَٰلِحًا ۖ فَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ جَزَآءُ ٱلضِّعْفِ
بِمَا عَمِلُوا۟ ۖ وَهُمْ فِى ٱلْغُرُفَٰتِ ءَامِنُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِىٓ
ءَايَٰتِنَا مُعَٰجِزِينَ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْعَذَابِ مُحْضَرُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ
إِنَّ رَبِّى يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ وَيَقْدِرُ لَهُۥ ۚ وَمَآ
أَنفَقْتُم مِّن شَىْءٍ فَهُوَ يُخْلِفُهُۥ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ﴿٣٩﴾

(عهد مناف) خۆشان لەئاگری دۆزەخ بپارێزن کە ئەوەی هاقیم خۆشان لەئاگری دۆزەخ بپارێزن کە ئەوەی (عبد المطلب) خۆشان لەئاگری دۆزەخ بپارێزن، ئەوەی هاشیمە (ی کۆمەڵ) خۆشت بپارێزە لەئاگری دۆزەخ، چونکە من هیچم بەدەست نیە بۆتان لای خوا بیگە لەوەی کە خزمایەتی پەیوەندان لەگەڵم هەیە هیچ بۆتان ناچەسپێنم.

ئایەتی (٣٥) سورەتی (الشعراء):

قال رسول الله ﷺ: (مثل المؤمنين في توادهم وتراحمهم وتعاطفهم كمثل الجسد واحد إذا اشتكى منه عضو تداعى له سائر الجسد بالسهر والحمى) متفق عليه. پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (وێنەی باوەڕداران لەخۆشەویستی و بەزەیی نیشاندان بۆ یەکتری وەک لاشەیەک وایە کەر ئەندامێکی ئازاری ببێت هەموو لاشەی هەوری بۆ ناگەڕێت و ئاماری دەگۆڕێت) قال رسول الله ﷺ: (البغوي في الصفاء-

﴿إِنَّ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ ئەوانەی خۆیان بەگەورە دادەنا دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا﴾ بەوانەی زۆردەستە و لاواز کرابوون ﴿أَنَحْنُ صَدَدْنَاكُمْ عَنِ الْهُدَىٰ﴾ ئایا ئێمە بەرگریمان کردن لەڕێنموونی ﴿بَعْدَ إِذْ جَاءَكُمْ﴾ دوای ئەوە بۆتان هات ﴿بَلْ كُنتُم مُّجْرِمِينَ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو خۆتان تاوانبار بوون. ٣٢) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ اسْتُضْعِفُوا﴾ زۆر دەستەو چەوساوەکان دەڵێن ﴿لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ بەوانەی خۆ بەزل زان بوون ﴿بَلْ مَكْرُ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو پیلانی (ئێوە) بەشەو و بەرۆژ (چەواشەی کردین) ﴿إِذْ تَأْمُرُونَنَا أَن نَّكْفُرَ بِاللَّهِ﴾ کاتێ ئەرمانتان پێ دەدایین کە بێ بڕوا بین بەخوا ﴿وَنَجْعَلَ لَهُ أَندَادًا﴾ و وێنەو هاوبەشانی بۆ دابنێین ﴿وَأَسَرُّوا النَّدَامَةَ﴾ هەموویان پەشیمانی دەشارنەوە ﴿لَمَّا رَأَوُا الْعَذَابَ﴾ کاتێ کەسزای ئۆرەخ دەبینن ﴿وَجَعَلْنَا الْأَغْلَالَ فِي أَعْنَاقِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە زنجیرو ئەوقمان کردە گەردنی بێ باوەڕان ﴿هَلْ يُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ ئایا تۆڵەیان لێ ئەسەنرێ جگە لەوەی دەیان کرد. ٣٣) ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ﴾ وە لەهیچ شارێکدا پێغەمبەرێ ترسێنەرمان نەناردووە ﴿إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا﴾ مەگەر خاوەن ئازو نیعمەتەکانی (دەوڵەمەندەکانی) ڕوتووبیانە ﴿إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە باوەڕمان نی یە بەو (ئایینە)ی ئێوەی پێ ئێردراون. ٣٤) ﴿وَقَالُوا نَحْنُ أَكْثَرُ أَمْوَالًا وَأَوْلَادًا﴾ وە ڕوتیان ئێمە سامان و منداڵمان زۆرترە (لەئێوە) ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ وە ئێمە قەت سزا نادرێین. ٣٥) ﴿قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ بڵێ بەڕاستی پەروەردگارم ڕۆزی فراوان دەکات و دەیگرێتەوە بۆ هەر کەسێ بیەوێ ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆر بەی خەڵک نازانن. ٣٦) ﴿وَمَا أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُم بِالَّتِي﴾ وە سامان و منداڵتان شتێك نین ﴿تُقَرِّبُكُمْ عِندَنَا زُلْفَىٰ﴾ لای ئێمە پلەو پایەتان نزیك بکەنەوە ﴿إِلَّا مَنْ آمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا﴾ مەگەر ئەوەی باوەڕی هێنابێ و کردەوەی چاکی کردبێ ﴿فَأُولَٰئِكَ لَهُمْ جَزَاءُ الضِّعْفِ﴾ بۆ ئەوانە پاداشتی دوو بەرامبەر هەیە ﴿بِمَا عَمِلُوا﴾ بەهۆی ئەو چاکانەی کەکردوویانە ﴿وَهُمْ فِي الْغُرُفَاتِ آمِنُونَ﴾ ئەوان لەکۆشکە بەرزەکانی (بەهەشتدا) لەئاسایش دان. ٣٧) ﴿وَالَّذِينَ يَسْعَوْنَ فِي آيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی هەوڵی پوچەڵ کردنەوەی نیشانەکانی ئێمە دەدەن ﴿مُعَاجِزِينَ﴾ دەستە پاچەڵێو هیچیان پێ ناکرێ ﴿أُولَٰئِكَ فِي الْعَذَابِ مُحْضَرُونَ﴾ ئەوانە لەسزای دۆزەخدا ئامادە کراو دەبن. ٣٨) ﴿قُلْ إِنَّ رَبِّي يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَيَقْدِرُ لَهُ﴾ بڵێ بێگومان پەروەردگارم ڕۆزی فراوان یا کەمی دەکات بۆی ﴿وَمَا أَنفَقْتُم مِّن شَيْءٍ﴾ وە ئێوە هەر شتێك بپەخشن ﴿فَهُوَ يُخْلِفُهُ﴾ ئەوە خوا جێگەی پڕدەکاتەوە ﴿وَهُوَ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وە ئەو (خوا) چاکترینی ڕۆزی دەرانە. ٣٩)

وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ أَهَٰٓؤُلَآءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ ﴿٤٠﴾ قَالُوا سُبْحَٰنَكَ أَنتَ وَلِيُّنَا مِن دُونِهِم ۖ بَلْ كَانُوا
يَعْبُدُونَ ٱلْجِنَّ ۖ أَكْثَرُهُم بِهِم مُّؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ
بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَّفْعًا وَلَا ضَرًّا وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذُوقُوا۟ عَذَابَ
ٱلنَّارِ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ
قَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّا رَجُلٌ يُرِيدُ أَن يَصُدَّكُمْ عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ ءَابَآؤُكُمْ ۚ
وَقَالُوا۟ مَا هَٰذَآ إِلَّآ إِفْكٌ مُّفْتَرًى ۚ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا
جَآءَهُمْ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٤٣﴾ وَمَآ ءَاتَيْنَٰهُم مِّن كُتُبٍ
يَدْرُسُونَهَا ۖ وَمَآ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمْ قَبْلَكَ مِن نَّذِيرٍ ﴿٤٤﴾ وَكَذَّبَ
ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ وَمَا بَلَغُوا۟ مِعْشَارَ مَآ ءَاتَيْنَٰهُمْ فَكَذَّبُوا۟ رُسُلِى ۖ
فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٤٥﴾ ۞ قُلْ إِنَّمَآ أَعِظُكُم بِوَٰحِدَةٍ ۖ أَن
تَقُومُوا۟ لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَٰدَىٰ ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا۟ ۚ مَا بِصَاحِبِكُم
مِّن جِنَّةٍ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَّكُم بَيْنَ يَدَىْ عَذَابٍ شَدِيدٍ ﴿٤٦﴾
قُلْ مَا سَأَلْتُكُم مِّنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ ۖ إِنْ أَجْرِىَ إِلَّا عَلَى ٱللَّهِ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ
كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٤٧﴾ قُلْ إِنَّ رَبِّى يَقْذِفُ بِٱلْحَقِّ ۚ عَلَّٰمُ ٱلْغُيُوبِ ﴿٤٨﴾

حۆشما تنصرون مانەوەی لە بەڵگەنامەکانی(ڕواه أبو داود) پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەرکێ مناڵان پەروەردە بکات لە ئاژەڵانی هاوشێوەی کاتێک هەردووکیان بەرامبەر بەیەکتر دەڕۆن و هەردووکیان شەڕ دەکەن و پەلە و بانگ دەکەن).

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الشعراء)ء سال جوبریل ڕەسوڵ اللە(ﷺ) لە بارەی ئیحسان فەرمو: (ﷺ) (أن تعبد الله كأنك تراه فإن لم تكن تراه فإنه يراك)(ڕواه مسلم) جوبرەئیل پرسیاری لە پێغەمبەری خوا(ﷺ) کرد دەڵێ جاکی (إحسان) چی یە؟ پێغەمبەریش فەرمووی: (ئەوەیە کە بە جۆرێ خوا بپەرستی وەک خوا ببینیت خۆ ئەگەر تۆ ئەو نەبینیت ئەوە بەڕاستی خوا تۆ دەبینێت).

﴿يَوْمَ يَجْمَعُ اللَّهُ الرُّسُلَ﴾ وە رۆژێک (خوا) هەموویان کۆ دەکاتەوە ﴿فَيَقُولُ مَاذَا أُجِبْتُمْ﴾ پاشان بەفریشتەکان دەڵێ(وەڵامی) ﴿قَالُوا لَا عِلْمَ لَنَا﴾ ئایا ئەوانە (لەدنیا) ئێوەیان دەپەرست. ١٠)﴿قَالُوا سُبْحَانَكَ﴾ (فریشتەکان) دەڵێن پاک و بێگەردی بۆ تۆ ﴿أَنْتَ وَلِيُّنَا مِنْ دُونِهِمْ﴾ تەنیا تۆ گەورەی ئێمەی نەک ئەوان ﴿بَلْ كَانُوا يَعْبُدُونَ الْجِنَّ﴾ بەڵکو ئەوان جنۆکەیان دەپەرست ﴿أَكْثَرُهُمْ بِهِمْ مُؤْمِنُونَ﴾ زۆربەیان باوەڕیان بەوان (جنۆکە) هەبوو. ١١)﴿فَالْيَوْمَ لَا يَمْلِكُ بَعْضُكُمْ لِبَعْضٍ نَفْعًا وَلَا ضَرًّا﴾ ئێنجا ئەمڕۆ ناتوانن هیچ سوودێو زیانێک بەیەکتری بگەیەنن ﴿وَنَقُولُ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ وە بەستەمکاران دەڵێین: ﴿ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ﴾ سزای ئاگری دۆزەخ بچەژن ﴿الَّتِي كُنْتُمْ بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ ئەوەی ئێوە باوەڕتان پێی نەبوو. ١٢)﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ کاتێ بخوێندرێتەوە بەسەریاندا ﴿آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ﴾ نیشانە روونەکانی ئێمە ﴿قَالُوا مَا هَٰذَا إِلَّا رَجُلٌ﴾ دەڵێن: ئەمە (پێغەمبەر (ﷺ)) هیچ نییە جگە لەپیاوێک ﴿يُرِيدُ أَنْ يَصُدَّكُمْ﴾ دەیەوێ بەرگریتان بکات ﴿عَمَّا كَانَ يَعْبُدُ آبَاؤُكُمْ﴾ لەوە کەباوو باپیرانتان دەیان پەرست ﴿وَقَالُوا مَا هَٰذَا﴾ وە دەڵێن: ئەمە (قورئان) شتێک نییە ﴿إِلَّا إِفْكٌ مُفْتَرًى﴾ بێجگە لە درۆیەکی هەڵبەستراو بەناوی خواوە ﴿وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ﴾ وە بێ باوەڕان بەڕاستی (قورئان)یان دەروت کەبۆیان هاتبوو ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ ئەمە تەنها جادوویەکی ئاشکرایە. ١٣)﴿وَمَا آتَيْنَاهُمْ مِنْ كُتُبٍ يَدْرُسُونَهَا﴾ پێشتر چەند کتێبێکمان پێ نەدابوون کە بیانخوێندنەوە ﴿وَمَا أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمْ﴾ و بۆمان نەنارد‌بوون ﴿قَبْلَكَ مِنْ نَذِيرٍ﴾ پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکی ترسێنەر. ١٤)﴿وَكَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ وە کەسانێ پێش ئەمان (قورەیشییەکان) باوەڕیان بەپێغەمبەرانیان نەهێنا ﴿وَمَا بَلَغُوا مِعْشَارَ مَا آتَيْنَاهُمْ﴾ ئەمان (قورەیش) نەگەیشتبوونە دەیەکی ئەوەی بەرانەمان دابوو ﴿فَكَذَّبُوا رُسُلِي﴾ ئینجا ئەوان باوەڕیان بەپێغەمبەرانی من نەهێنا ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵە سەندنی ئێمە (لەوان). ١٥)﴿قُلْ إِنَّمَا أَعِظُكُمْ بِوَاحِدَةٍ﴾ بڵێ من تەنیا بەیەک شت ئامۆژگاریتان دەکەم ﴿أَنْ تَقُومُوا لِلَّهِ مَثْنَىٰ وَفُرَادَىٰ﴾ کەبۆ دوو دوو یەک یەک لەبەر خوا هەڵسن ﴿ثُمَّ تَتَفَكَّرُوا مَا بِصَاحِبِكُمْ مِنْ جِنَّةٍ﴾ پاشان بیر بکەنەوە هاوڕێکەتان(پێغەمبەر (ﷺ)) شێت نییە ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا نَذِيرٌ لَكُمْ﴾ ئەو (پێغەمبەر(ﷺ)) تەنیا ترسێنەرە بۆ ئێوە ﴿بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ﴾ لەپێش هاتنی سزای سەختی (قیامەت). ١٦)﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ﴾ بڵێ هەرکرێ و پاداشتێکم لێ داوا کردوون ئەوە بۆ خۆتان ﴿إِنْ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ﴾ پاداشتی من تەنها لەسەر خوایە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ وە ئەو (خوا) بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە. ١٧)﴿قُلْ إِنَّ رَبِّي يَقْذِفُ بِالْحَقِّ﴾ بڵێ بەڕاستی پەروەردگارم بەتوندی هەق دەدات بەسەر (بەتاڵدا) ﴿عَلَّامُ الْغُيُوبِ﴾ (خوا) زاناپە بە نهێنی و شاراوەکان. ١٨)

قُلْ جَآءَ ٱلْحَقُّ وَمَا يُبْدِئُ ٱلْبَٰطِلُ وَمَا يُعِيدُ ﴿٤٩﴾ قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ
فَإِنَّمَآ أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِى ۖ وَإِنِ ٱهْتَدَيْتُ فَبِمَا يُوحِىٓ إِلَىَّ رَبِّىٓ ۚ إِنَّهُۥ
سَمِيعٌ قَرِيبٌ ﴿٥٠﴾ وَلَوْ تَرَىٰٓ إِذْ فَزِعُوا۟ فَلَا فَوْتَ وَأُخِذُوا۟ مِن
مَّكَانٍ قَرِيبٍ ﴿٥١﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَامَنَّا بِهِۦ ۖ وَأَنَّىٰ لَهُمُ ٱلتَّنَاوُشُ مِن
مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ وَقَدْ كَفَرُوا۟ بِهِۦ مِن قَبْلُ ۖ وَيَقْذِفُونَ
بِٱلْغَيْبِ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٣﴾ وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ
كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِم مِّن قَبْلُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ فِى شَكٍّ مُّرِيبٍ ﴿٥٤﴾

سورة فاطر

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ جَاعِلِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ رُسُلًا أُو۟لِىٓ
أَجْنِحَةٍ مَّثْنَىٰ وَثُلَٰثَ وَرُبَٰعَ ۚ يَزِيدُ فِى ٱلْخَلْقِ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ
شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ مَّا يَفْتَحِ ٱللَّهُ لِلنَّاسِ مِن رَّحْمَةٍ فَلَا مُمْسِكَ لَهَا ۖ
وَمَا يُمْسِكْ فَلَا مُرْسِلَ لَهُۥ مِنۢ بَعْدِهِۦ ۚ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلنَّاسُ ٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ ۚ هَلْ مِنْ خَٰلِقٍ غَيْرُ ٱللَّهِ يَرْزُقُكُم
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ ﴿٣﴾

فهداتی (۱۸) موبتی (الفصل) قال رسول الله ﷺ: (نحن معاشر الأنبياء لا نورث ما تركناه فهو صدقة) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (ئێمەی کۆمەڵی پێغەمبەران میراتمان لێ ناگیرێت پارەی خۆمان مەگەر چیمان بەجێ بهێڵین شتەکە بکرێتە بۆ موسڵمانان).

فهداتی (۱۹) موبتی (الفصل) قال رسول الله ﷺ: (لم يعط نبيٌّ من الأنبياء شطر ما أعطي داود إلا أنه كان يقرأ القرآن ما أعطيت أنا من الأمم تسبح؟ فهلا شطر وأعطاه) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (پێغەمبەرێک پێنەگەیشتە بە پێغەمبەرایەتی پێغەمبەری (داود) گەست نەبڕیش قورئانی نا بەسوننەتی ئەو، جوابی گەیشتنی بڵێگای بۆ کرد تاوا بەخۆی ئەوی بەخۆ مۆرکرد، ئەی گەست قورئانەکە نا بەخۆ نەبەستەوە ئەگەر بۆ کەسێکیتر بێ کەی؟ دەبا تەنها ئەو مۆرکرابێت (بەرئاندن).

﴿إِنْ جَاءَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ (ئایینی) ڕاست هات ﴿وَمَا يُبْدِئُ الْبَاطِلُ وَمَا يُعِيدُ﴾ و بەتاڵ (ئەها) و دروست ناپێتەوە دووبارە ناگەڕێتەوە. ١٩﴿قُلْ إِنْ ضَلَلْتُ﴾ بڵێ ئەگەر من گومڕابم ﴿فَإِنَّمَا أَضِلُّ عَلَىٰ نَفْسِي﴾ ئەوە زیانەکەی تەنیا بۆ خۆمە ﴿وَإِنِ اهْتَدَيْتُ﴾ وە ئەگەر ڕێنموونیم ﴿فَبِمَا يُوحِي إِلَيَّ رَبِّي﴾ ئەوە بەهۆی ئەو(قورئانە)وەیە کەپەروەردگارم بۆی ناردووم ﴿إِنَّهُ سَمِيعٌ قَرِيبٌ﴾ بەڕاستی خوا بیسەرو نزیکە. ٥٠﴿وَلَوْ تَرَىٰ إِذْ فَزِعُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ئەگەر دەبینی کاتێ (بێ باوەڕان) زۆر دەترسن ﴿فَلَا فَوْتَ﴾ ئینجا بەهیچ جۆرێ ڕزگار بوونیان نییە ﴿وَأُخِذُوا مِنْ مَكَانٍ قَرِيبٍ﴾ وە لەشوێنێکی نزیک (لەزەمینەوە) دەبڕێن بۆ ناوێ ٥١﴿وَقَالُوا آمَنَّا بِهِ﴾ لەو کاتەدا دەڵێن باوەڕمان هێنا بەو (قورئانە) ﴿وَأَنَّىٰ لَهُمُ التَّنَاوُشُ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾ چۆن (باوەڕیان) دەست دەکەوێ لەشوێنێکی دوورەوە. ٥٢) ﴿وَقَدْ كَفَرُوا بِهِ مِنْ قَبْلُ﴾ کەبەڕاستی ئەوان لەدنیادا بێ باوەڕ بوون پێی ﴿وَيَقْذِفُونَ بِالْغَيْبِ مِنْ مَكَانٍ بَعِيدٍ﴾ و بە نەزانی قسەیان لەپەنهانیەکان دەکرد لەشوێنێکی دوورەوە (کەدنیایە). ٥٣﴿وَحِيلَ بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ مَا يَشْتَهُونَ﴾ بەر بەست دەخرێتە نێوان ئەوان و ئەوەی ئارەزووی دەکەن (کەبڕوا هێنان و ئەوبە گردنە) ﴿كَمَا فُعِلَ بِأَشْيَاعِهِمْ مِنْ قَبْلُ﴾ هەر وەکو بەها و شێوەکانیان کرا لەپێش ئەماندا ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا فِي شَكٍّ مُرِيبٍ﴾ بەڕاستی ئەوان لەگومانێکی دوور دڵ کەردان. ٥٤)

سورەتی ﴿ فاطر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ فَاطِرِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەموو ستایش بۆ خوایە کەبەدی هێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿جَاعِلِ الْمَلَائِكَةِ رُسُلًا﴾ فریشتەکانی کردووە بەنێردراوێک ﴿أُولِي أَجْنِحَةٍ مَثْنَىٰ وَثُلَاثَ وَرُبَاعَ﴾ خاوەنی (چەند جۆرە) باڵن: دوان و سێیان و چوار ﴿يَزِيدُ فِي الْخَلْقِ مَا يَشَاءُ﴾ (خوا) هەرچی بیەوێ لەدروست کردندا زیادی دەکات ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ١)﴿مَا يَفْتَحِ اللَّهُ لِلنَّاسِ مِنْ رَحْمَةٍ﴾ خوا هەر بەهەرەو چاکەیەک بۆ خەڵک بەرەڵا بکات و بیکاتەوە ﴿فَلَا مُمْسِكَ لَهَا﴾ ئیتر بەرگری کەرێکی بۆ نییە ﴿وَمَا يُمْسِكْ﴾ وەخوا هەر بەهەرەیەک بگرێتەوە﴿فَلَا مُرْسِلَ لَهُ مِنْ بَعْدِهِ﴾ ئیتر لەپاش گرتنەوەی خوا بەرەڵاکەر و ئێرەری بۆ نییە ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە خوا زاڵی کار دروستە. ٢)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە﴿اذْكُرُوا نِعْمَتَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ﴾ بیربکەوە لەبەهرەی خوا بەسەرتانەوە﴿هَلْ مِنْ خَالِقٍ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ئایا بێجگە لەخوا دروست کەرێکی تر هەیە ﴿يَرْزُقُكُمْ مِنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ کەڕزقتان بدات لەئاسمانو زەویدا ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لەخوا ﴿فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ دەی چۆن وا ڕوو وەردەگێڕن. ٣)

وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ
﴿٤﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۖ
وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِٱللَّهِ ٱلْغَرُورُ ﴿٥﴾ إِنَّ ٱلشَّيْطَٰنَ لَكُمْ عَدُوٌّ فَٱتَّخِذُوهُ
عَدُوًّا ۚ إِنَّمَا يَدْعُوا۟ حِزْبَهُۥ لِيَكُونُوا۟ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُم
مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾ أَفَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ فَرَءَاهُ حَسَنًا ۖ
فَإِنَّ ٱللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى مَن يَشَآءُ ۖ فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ
عَلَيْهِمْ حَسَرَٰتٍ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴿٨﴾ وَٱللَّهُ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ
ٱلرِّيَٰحَ فَتُثِيرُ سَحَابًا فَسُقْنَٰهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ فَأَحْيَيْنَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ
مَوْتِهَا ۚ كَذَٰلِكَ ٱلنُّشُورُ ﴿٩﴾ مَن كَانَ يُرِيدُ ٱلْعِزَّةَ فَلِلَّهِ ٱلْعِزَّةُ جَمِيعًا ۚ
إِلَيْهِ يَصْعَدُ ٱلْكَلِمُ ٱلطَّيِّبُ وَٱلْعَمَلُ ٱلصَّٰلِحُ يَرْفَعُهُۥ ۚ وَٱلَّذِينَ
يَمْكُرُونَ ٱلسَّيِّـَٔاتِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۖ وَمَكْرُ أُو۟لَٰٓئِكَ هُوَ يَبُورُ
﴿١٠﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَٰجًا ۚ
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ
وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِۦٓ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿١١﴾

ڤایدتی (٤٠) سوردتی (الفعل): قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله تعالى: يا عبادي لو أن أولكم وآخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أتقى قلب رجل منكم ما زاد ذلك في ملكي شيئاً، يا عبادي لو أن أولكم و آخركم وإنسكم وجنكم كانوا على أفجر قلب رجل منكم ما نقص ذلك من ملكي شيئاً، يا عبادي إنما هي أعمالكم أحصيها لكم ثم أوفيكم إياها، فمن وجد خيراً فليحمد الله ومن وجد غير ذلك فلا يلومن إلا نفسه) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێت: ئەی بەندەکانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و مرۆڤ و جنۆکەتان لەسەر دڵی پیاو چاکترین کەستان بن ئەوە هیچ لەمواڵکی من زیاد ناکات ئەی بەندەکانم ئەگەر ئەوەڵ و ئاخرتان و مرۆڤ و جنۆکەتان لەسەر دڵی خراپترین کەستان بن ئەوە لەمواڵکی من هیچ شتێک کەم ناکاتەوە.)

﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ ئەگەر باوەڕیان پێ نەهێنایت (دڵگران مەبە) ﴿فَقَدْ كَذَّبَتْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ﴾ چونکە بەڕاستی پێغەمبەرانی پێش تۆش باوەڕیان پێ نەهێنرا ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ هەموو کارو بارەکان تەنها بۆ لای خوا دەگەڕێتەوە. ٤)﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ ئەی خەڵکینە بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿فَلَا تَغُرَّنَّكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ دەی کەواتە با ژیانی دنیا فریوتان نەدات ﴿وَلَا يَغُرَّنَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ﴾ وە باشەیتان بە(بەزەیی و لێبوردەی) خوا فریوتان نەدات. ٥)﴿إِنَّ الشَّيْطَانَ لَكُمْ عَدُوٌّ﴾ بەڕاستی شەیتان دوژمنی ئێوەیە ﴿فَاتَّخِذُوهُ عَدُوًّا﴾ دەی کەواتە ئێوەش بەدوژمنی خۆتانی دابنێن ﴿إِنَّمَا يَدْعُو حِزْبَهُ﴾ بێگومان ئەو (شەیتان) تاقم و کۆمەڵەکەی بانگ دەکات ﴿لِيَكُونُوا مِنْ أَصْحَابِ السَّعِيرِ﴾ بۆ ئەوەی ببەنە هاوەڵانی ئاگری هەڵگیرساوی (دۆزەخ). ٦)﴿الَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون سزای بەتینیان بۆ هەیە ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردوە ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ لێبوردن و پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٧)﴿أَفَمَن زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ﴾ دەی ئایا کەسێ کەکردەوەی خراپی خۆی بۆ جوان کراوە ﴿فَرَآهُ حَسَنًا﴾ و بەچاکو جوانی دەبینێ (وەک کەسێکە پێوەری چاکەو خراپەی ئایین بێت) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ يُضِلُّ مَن يَشَاءُ﴾ وە بەڕاستی خوا هەرکەسێکی بوێ گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِي مَن يَشَاءُ﴾ وە هەرکەسێکی بوێ ڕێنموونی دەکات ﴿فَلَا تَذْهَبْ نَفْسُكَ عَلَيْهِمْ حَسَرَاتٍ﴾ دەی کەواتە بەخەفەت خواردن لەبەر (ئیمان نەهێنانی) ئەوان خۆت مەفەوتێنە ﴿إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِمَا يَصْنَعُونَ﴾ بەڕاستی خوا بەوەی کەئەوان دەیکەن ئاگادارە. ٨) ﴿وَاللَّهُ الَّذِي أَرْسَلَ الرِّيَاحَ﴾ خوا زاتێکە باکانی ناردووە ﴿فَتُثِيرُ سَحَابًا﴾ بۆ ئەوەی هەورەکان بگەڕێنێ (بڵاویان بکەنەوە) ﴿فَسُقْنَاهُ إِلَىٰ بَلَدٍ مَّيِّتٍ﴾ ئینجا ئەو (هەورانە) دەنێرین بۆ سەر وڵاتێکی مردوو ﴿فَأَحْيَيْنَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ جا (بارانی لێ دەبارێ و) زەوی پێی زیندوو دەکەینەوە لەپاش ووشک بوون و مردنی ﴿كَذَٰلِكَ النُّشُورُ﴾ زیندوو کردنەوە(ی مردووانیش لەقیامەتدا) هەر بەو شێوەیە. ٩)﴿مَن كَانَ يُرِيدُ الْعِزَّةَ﴾ هەر کەسێ گەورەیی و سەربەرزی دەوێ (لەخوای بوێ) ﴿فَلِلَّهِ الْعِزَّةُ جَمِيعًا﴾ چونکە بەڕاستی هەموو گەورەیی و دەسەڵات هەر بۆ خوایە ﴿إِلَيْهِ يَصْعَدُ الْكَلِمُ الطَّيِّبُ﴾ ووتەی پاک و چاک تەنها بۆ لای ئەو (خوا) سەر دەکەوێ ﴿وَالْعَمَلُ الصَّالِحُ يَرْفَعُهُ﴾ وە (ووتەی پاک) کردەوەی چاک بەرزی دەکاتەوە ﴿وَالَّذِينَ يَمْكُرُونَ السَّيِّئَاتِ﴾ وە ئەوانەی کەپیلانە خراپەکان دەگێڕن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ سزایەکی توندو بەتینیان بۆ هەیە ﴿وَمَكْرُ أُولَٰئِكَ هُوَ يَبُورُ﴾ و فێڵ و پیلانی ئەوانە لەناو دەچێ. ١٠)﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ﴾ خوا (باوکی) ئێوەی لەخاک دروست کردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ لەپاشان (نەوەکانی دروست کرد) لەنوتفەیەک ﴿ثُمَّ جَعَلَكُمْ أَزْوَاجًا﴾ ئینجا (خوا) کردوونی بەچەند جووت (نێر و مێ) ﴿وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِ﴾ وە هیچ مێینەیەک (ئافرەتێک) دوو گیان نابێ و سکەکەی دانانی (نایبێت) مەگەر بەئاگاداری خوا ﴿وَمَا يُعَمَّرُ مِن مُّعَمَّرٍ﴾ وە هیچ تەمەن درێژ کراوێ تەمەنی درێژ ناکرێ ﴿وَلَا يُنقَصُ مِنْ عُمُرِهِ إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ وە لەتەمەنی کەم ناکرێ مەگەر لەکتێبێکدا نوسراوە ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بەڕاستی ئەم کارە بۆ خوا ئاسانە. ١١)

وَمَا يَسْتَوِي الْبَحْرَانِ هَٰذَا عَذْبٌ فُرَاتٌ سَائِغٌ شَرَابُهُ وَهَٰذَا
مِلْحٌ أُجَاجٌ وَمِن كُلٍّ تَأْكُلُونَ لَحْمًا طَرِيًّا وَتَسْتَخْرِجُونَ
حِلْيَةً تَلْبَسُونَهَا وَتَرَى الْفُلْكَ فِيهِ مَوَاخِرَ لِتَبْتَغُوا مِن فَضْلِهِ
وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ
النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي
لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ وَالَّذِينَ
تَدْعُونَ مِن دُونِهِ مَا يَمْلِكُونَ مِن قِطْمِيرٍ ﴿١٣﴾ إِن
تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ
وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يَكْفُرُونَ بِشِرْكِكُمْ وَلَا يُنَبِّئُكَ مِثْلُ خَبِيرٍ
﴿١٤﴾ ۞ يَا أَيُّهَا النَّاسُ أَنتُمُ الْفُقَرَاءُ إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ هُوَ الْغَنِيُّ
الْحَمِيدُ ﴿١٥﴾ إِن يَشَأْ يُذْهِبْكُمْ وَيَأْتِ بِخَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٦﴾
وَمَا ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ بِعَزِيزٍ ﴿١٧﴾ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ وَإِن
تَدْعُ مُثْقَلَةٌ إِلَىٰ حِمْلِهَا لَا يُحْمَلْ مِنْهُ شَيْءٌ وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ
إِنَّمَا تُنذِرُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ
وَمَن تَزَكَّىٰ فَإِنَّمَا يَتَزَكَّىٰ لِنَفْسِهِ وَإِلَى اللَّهِ الْمَصِيرُ ﴿١٨﴾

حەی بەندەکانم ئەمر دەکرێ کەسێ لەبارەی خۆتانە کەبڕیتان دەزانم و دەتان دەسەرەوە، ئەگەر کەسێ لەبارەی خۆیەوا خێرێ چاکەی دەست کەوت پاسپاسی خوا بکات وەئەگەر خراپەی دەست کەوت ئەوە تەنها لەسەری خۆی بکات).

ئایەتی (٦٢)

سورەتی (النحل ١٢٨) قال رسول الله (ﷺ): (ما على الأرض مسلم يدعو الله تعالى بدعوة إلا آتاه الله إياها أو

صرف عنه السوء مثلها ما لم يدع بإثم أو قطيعة رحم فقال رجل من القوم: إذا نكثر، قال: الله أكثر) رواه الترمذي. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر موسڵمانێک لەسەر ئەم زەمینە هەر داوایەک لەخوا بکات خوای گەورە ئەو داواییەی جێ بەجێ دەکات و دەیدەاتێ یان بەئەندازەی داوایەکی خراپەی نەکا دەمەوجێ دوعایە دەکات ئاوەن جێ یا بچڕاتی پەیوەندی خزمایەتی بێ!) پیاوێک

﴿وما يستوي البحران﴾ ئەو دوو (جۆرە) دەریا وەک یەک نین ﴿هذا عذب فرات﴾ ئەمەیان سازگار و شیرینە ﴿سائغ شرابه﴾ و خواردنەوەی ئاسانە و خۆشە ﴿ومن كل تأكلون لحما طريا﴾ و لەهەردووکیان گۆشتی تەپو تازە دەخۆن ﴿وتستخرجون حلية تلبسونها﴾ و خشڵی (مرواری و سەدەف و دور لەدەریا) دەرئەهێنن و دەیڕۆشن خۆتانی پێ دەڕازێنێنەوە ﴿وترى الفلك فيه مواخر﴾ و کەشتی یەکان دەبینی تاوەکە لەت دەکەن (کاتێ بەئاویدا دەڕۆن) ﴿لتبتغوا من فضله﴾ بۆ ئەوەی هەندێ پسوڵ و ڕۆزی خوا پەیدا بکەن ﴿ولعلكم تشكرون﴾ وە تا سڵایشی خوا بکەن (لەسەر بەهرەمکانی). ١٢﴿يولج الليل في النهار﴾ (خوا) شەو دەکات بەناو ڕۆژدا ﴿ويولج النهار في الليل﴾ و ڕۆژ دەکات بەناو شەودا ﴿وسخر الشمس والقمر﴾ وە خۆرو مانگی ڕام هێناوە ﴿كل يجري لأجل مسمى﴾ هەرێەکەیان تا ماوەی دیاری کراو (ڕۆیان) دەگەڕێن ﴿ذلكم الله ربكم﴾ ئەوەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿له الملك﴾ پاشایەتی تەنها بۆ ئەوە ﴿والذين تدعون من دونه﴾ و ئەوانەی ئێوە هاواریان لێ دەکەن بێجگە لەخوا ﴿ما يملكون من قطمير﴾ خاوەنی تویکڵە سپێکەی ناوکی خورمایش نین. ١٣﴿إن تدعوهم﴾ (بتەکان) ئەگەر ئاوڕ هاواریان لێ بکەن ﴿لا يسمعوا دعاءكم﴾ هاوارەکەتان نابیستن ﴿ولو سمعوا ما استجابوا لكم﴾ و ئەگەر بیشی بیستن وەڵامتان نادەنەوە ﴿ويوم القيامة يكفرون بشركيكم﴾ و لەڕۆژی قیامەتیشدا بێ بڕوەڕ دەبن بەهاوبەش دانانەکەتان (و بەدڕۆتان دەخەنەوە) ﴿ولا ينبئك مثل خبير﴾ وە دڵنیایە کەس وەک (خوای) ئاگادار ئاگادارت ناکات (لەسەر ئەنجامتان). ١٤﴿يا أيها الناس أنتم الفقراء إلى الله﴾ ئەی خەڵکینە هەر ئێوە هەژاری لای خوان ﴿والله هو الغني الحميد﴾ وە تەنها خوایە بێ نیازی ستایش کراو. ١٥﴿إن يشأ يذهبكم﴾ ئەگەر (خوا) بیەوێ لەناوتان دەبات ﴿ويأت بخلق جديد﴾ وە خەڵکی تازە دێنێ. ١٦﴿وما ذلك على الله بعزيز﴾ وە ئەمەش بۆ خوا کارێکی گران نییە. ١٧﴿ولا تزر وازرة وزر أخرى﴾ هیچ گرناهبارێک گوناهی کەسی تر هەڵناگرێ ﴿وإن تدع مثقلة إلى حملها﴾ وە ئەگەر بارگرانێ (گوناهباری) بانگی کەسێ تر بکات بۆ هەڵگرتنی (بارە گوناهەکەی) ﴿لا يحمل منه شيء﴾ هیچ لەبر (بارە گوناهە) هەڵناگرێ ﴿ولو كان ذا قربى﴾ هەرچەندە (ئاوا لێ کراوەکە) خزمێکی بێت ﴿إنما تنذر الذين﴾ بەڕاستی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) تەنها ئەوانە بیدار دەکەیتەوە ﴿يخشون ربهم بالغيب﴾ کە بەبەهانی لەبەروەردگاریان دەترسن ﴿وأقاموا الصلاة﴾ و نوێژەکانیان بەڕێکی بەجێ دێنن ﴿ومن تزكى فإنما يتزكى لنفسه﴾ وە هەر کەس خۆی پاک ڕاگرێ (لە تاوان) ئەوە بەڕاستی (سوودەی) خۆ پاک ڕاگرتنەکەی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وإلى الله المصير﴾ و گەڕانەوەش تەنها بۆ لای خوایە. ١٨)

وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ ﴿١٩﴾ وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ
﴿٢٠﴾ وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ ﴿٢١﴾ وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ
إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ ۖ وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ ﴿٢٢﴾ إِنْ
أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ ﴿٢٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا ۚ وَإِن مِّنْ
أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴿٢٤﴾ وَإِن يُكَذِّبُوكَ فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ
مِن قَبْلِهِمْ جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ
الْمُنِيرِ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿٢٦﴾
أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ مُّخْتَلِفًا
أَلْوَانُهَا ۚ وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا
وَغَرَابِيبُ سُودٌ ﴿٢٧﴾ وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ
مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ ۗ إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ ۗ
إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ ﴿٢٨﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ
وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً
يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ ﴿٢٩﴾ لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ
وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ ۚ إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٣٠﴾

- ئەبارەن دوانی کەرانە نکد دیما دەکەین، قەریووی: (دەی خوای کەورە نکد شتوی لەدەست دی).

فایدەتی (٨٢) سورەتی (الفصل): قال رسول الله ﷺ: (لا تقوم الساعة حتى تروا عشر آيات: طلوع الشمس من مغربها والدخان والدابة و خروج يأجوج ومأجوج وخروج عيسى ابن مريم (عليه السلام) والدجال وثلاثة خسوف: خسف بالمغرب وخسف بالمشرق وخسف بجزيرة العرب و نار تخرج من قعر عدن تسوق أو تحشر الناس تبيت معهم حيث باتوا وتقيل معهم حيث قالوا) واته پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (قیامەت ناپەت و هەتا نیشانە دە ناپیتن: هەتاهاتنی خۆر لەپۆژئاواوە مرۆڤ دەبینن کەهەر ئەوکاتە ئیمانەکەی (کە ئەگەر مرۆڤەکان هەموویان) و دەرچوونی یەئجووج و مەئجووج (کە یەرەوستەکەیان) و دابەزینی عیسای کوڕی مەریەم (علیه السلام)-

﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾ نەکوێرو بینا یەکسانن. ١٩)﴿وَلَا الظُّلُمَاتُ وَلَا النُّورُ﴾ و نە تاریکستان و رووناکی (وەك یەکن). ٢٠)﴿وَلَا الظِّلُّ وَلَا الْحَرُورُ﴾ و نەسێبەرو خۆرەتاو (وەك یەکن). ٢١)﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَحْيَاءُ وَلَا الْأَمْوَاتُ﴾ نەزیندووان و مردووان بەرانبەرن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُسْمِعُ مَن يَشَاءُ﴾ بەڕاستی خوا (یانگی خۆی) دەبیستێنێ بەهەر کەس کەبیەوێ ﴿وَمَا أَنتَ بِمُسْمِعٍ مَّن فِي الْقُبُورِ﴾ بەڵام تۆ ناتوانی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پەیامەکەت) بیبیستێنی بەوانەی لەگۆڕەکاندان (مردوون). ٢٢)﴿إِنْ أَنتَ إِلَّا نَذِيرٌ﴾ تۆ تەنها ترسێنەری. ٢٣)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ بَشِيرًا وَنَذِيرًا﴾ بێگومان ئێمە تۆمان بە(ئایتی) راست ناردووە مژدە دەرو ترسێنەر بیت ﴿وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ﴾ هەر گەل و ئوممەتێك (پێغەمبەرێکی) ترسێنەری تێدا هاتووە. ٢٤)﴿وَإِن يُكَذِّبُوكَ﴾ وە ئەگەر باوەڕت پێ نەهێنن ﴿فَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ ئەوە بێگومان لەپێش ئەوانیشەوە کەسانێك باوەڕیان نەهێنا (بە پێغەمبەرەکانیان) ﴿جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ پێغەمبەرەکانیان هاتنە لایان بەموعجیزەکان ﴿وَبِالزُّبُرِ وَبِالْكِتَابِ الْمُنِيرِ﴾ و پەڕاوو کتێبە روون کەرەوەکانەوە. ٢٥) ﴿ثُمَّ أَخَذْتُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ پاشان ئەوانەیان بێ باوەڕ بوو قارم لێ گرتن ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵە سەندنی ئێمە (لەوان). ٢٦) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا نەتدی ﴿أَنَّ اللَّهَ أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ کەبەڕاستی خوا لەئاسمانەوە بارانی باراندووە ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِ ثَمَرَاتٍ﴾ ئینجا ڕواندمان بەو بارانە هەموو جۆرە میوەیەك ﴿مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهَا﴾ کەشێوەو رەنگەکانیان جیاوازە ﴿وَمِنَ الْجِبَالِ جُدَدٌ﴾ و لەچیاکاندا چەند رێگا هەیە ﴿بِيضٌ وَحُمْرٌ مُّخْتَلِفٌ أَلْوَانُهَا﴾ کەرەنگیان سپی و سورە (سپی و سورەکانیش) جیاوازن ﴿وَغَرَابِيبُ سُودٌ﴾ و هەشیانە رەشێکی تۆخە. ٢٧) ﴿وَمِنَ النَّاسِ وَالدَّوَابِّ وَالْأَنْعَامِ﴾ وە لەئادەمی و زیندەوەرو ئاژەڵ و ماڵاتیشدا ﴿مُخْتَلِفٌ أَلْوَانُهُ كَذَٰلِكَ﴾ رەنگی جۆراو جۆر هەیە بەوێنەی جیاوازی میوەهات ﴿إِنَّمَا يَخْشَى اللَّهَ مِنْ عِبَادِهِ الْعُلَمَاءُ﴾ بەڕاستی لەناو بەندەکانی خودا تەنیا زانایان (وەك پێویست) لەخوا دەترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ غَفُورٌ﴾ بێگومان خوا زاڵی لێبوردەیە. ٢٨) ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَتْلُونَ كِتَابَ اللَّهِ﴾ بەراستی ئەوانەی کەکتێبی خوا دەخوێننەوە ﴿وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ﴾ و بەچاکی نوێژیان بەجێ هێناوە ﴿وَأَنفَقُوا مِمَّا رَزَقْنَاهُمْ سِرًّا وَعَلَانِيَةً﴾ وە لەوەی کەپێمان داون بەنهێنی و ئاشکرا دەبەخشن ﴿يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ﴾ چاوەڕوانی بازرگانییەکن هەرگیز زەرەر ناکات. ٢٩)﴿لِيُوَفِّيَهُمْ أُجُورَهُمْ﴾ بۆ ئەوەی (خوا) بەنێرو تەواوی پاداشتیان بداتەوە ﴿وَيَزِيدَهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ و لەبەهرەی خۆی زیاتریشیان پێ بدات ﴿إِنَّهُ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بە راستی خوا لێبوردەی سوپاس وەرگرە. ٣٠)

وَالَّذِيٓ أَوۡحَيۡنَآ إِلَيۡكَ مِنَ ٱلۡكِتَٰبِ هُوَ ٱلۡحَقُّ مُصَدِّقٗا لِّمَا بَيۡنَ
يَدَيۡهِۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِعِبَادِهِۦ لَخَبِيرُۢ بَصِيرٞ ﴿٣١﴾ ثُمَّ أَوۡرَثۡنَا ٱلۡكِتَٰبَ
ٱلَّذِينَ ٱصۡطَفَيۡنَا مِنۡ عِبَادِنَاۖ فَمِنۡهُمۡ ظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ وَمِنۡهُم
مُّقۡتَصِدٞ وَمِنۡهُمۡ سَابِقُۢ بِٱلۡخَيۡرَٰتِ بِإِذۡنِ ٱللَّهِۚ ذَٰلِكَ هُوَ
ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ﴿٣٢﴾ جَنَّٰتُ عَدۡنٖ يَدۡخُلُونَهَا يُحَلَّوۡنَ
فِيهَا مِنۡ أَسَاوِرَ مِن ذَهَبٖ وَلُؤۡلُؤٗاۖ وَلِبَاسُهُمۡ فِيهَا حَرِيرٞ ﴿٣٣﴾
وَقَالُواْ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ ٱلَّذِيٓ أَذۡهَبَ عَنَّا ٱلۡحَزَنَۖ إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٞ
شَكُورٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِيٓ أَحَلَّنَا دَارَ ٱلۡمُقَامَةِ مِن فَضۡلِهِۦ لَا يَمَسُّنَا
فِيهَا نَصَبٞ وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٞ ﴿٣٥﴾ وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ لَهُمۡ
نَارُ جَهَنَّمَۖ لَا يُقۡضَىٰ عَلَيۡهِمۡ فَيَمُوتُواْ وَلَا يُخَفَّفُ عَنۡهُم مِّنۡ
عَذَابِهَاۚ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي كُلَّ كَفُورٖ ﴿٣٦﴾ وَهُمۡ يَصۡطَرِخُونَ
فِيهَا رَبَّنَآ أَخۡرِجۡنَا نَعۡمَلۡ صَٰلِحًا غَيۡرَ ٱلَّذِي كُنَّا نَعۡمَلُۚ
أَوَلَمۡ نُعَمِّرۡكُمۡ مَّا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَن تَذَكَّرَ وَجَآءَكُمُ ٱلنَّذِيرُۖ
فَذُوقُواْ فَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِن نَّصِيرٍ ﴿٣٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ عَٰلِمُ
غَيۡبِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِۚ إِنَّهُۥ عَلِيمُۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٣٨﴾

٣١ و هاتنی دەمال
و حسێ بڵجەدن
بەتاڵی زەویدا
بەکیان لە
بڵاڵداو بەکیان
لە بڵاوەلات ئەوی
قورئان لە
نێوەڕۆکەی
هەروەدوا ئاگرێک
کەلە(ژیرەوەی
هەدەن (هەیەمەن)
سەرەڕاڕەدات و
غەڵکی دەباتە
بەر باکیان
دەکاتەوە لەهەر
کەوێ شەر
بکەرە، لەکیان
شەر دەکاتەوە
لەهەر کوێ بڵاڵ
بکەرە، لەکیان
بڵاڵ دەکاتەوە).

(تەبەتی (٥٢)
سوورەتی (الفتح) ١٥ دال رسول الله ﷺ: (إن الله أوحى إلي أن تواضعوا حتى لا يفخر أحد على أحد ولا
يبغي أحد على أحد) رواه مسلم. (قال رجل يارسول الله ﷺ: إني أحب أن يكون ردائي حسناً ونعلي
حسنة أفمن الكبر ذلك؟ فقال لا، إن الله جميل يحب الجمال) رواه أبو داود. پێغەمبەری خوا ﷺ
فەرمووی: (خوای گەورە سووربێ بۆ ئارەزووم کەسێکتان بەکەم بگرێ، بەجوڕاکی وا کەکەس شانازی

﴿وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ مِنَ الْكِتَابِ﴾ وە ئەوەی لەقورئاندا نیگامان کردوە بۆ تۆ ﴿هُوَ الْحَقُّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ هەر ئەوە راستەو پشتیوانی کتێبەکانی پێش خۆیەتی ﴿إِنَّ اللَّهَ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەبەندەکانی ئاگادارو بینایە. ٣١)﴿ثُمَّ أَوْرَثْنَا الْكِتَابَ الَّذِينَ﴾ لەپاشان ئەم قورئانەمان بەخشی بەکەسانێ ﴿اصْطَفَيْنَا مِنْ عِبَادِنَا﴾ کە لەناو بەندەکانماندا هەڵمان بژاردن ﴿فَمِنْهُمْ ظَالِمٌ لِنَفْسِهِ﴾ ئینجا هەندێکیان ستەمکارن لەخودی خۆیان ﴿وَمِنْهُمْ مُقْتَصِدٌ﴾ وهەندێکیان مام ناوەندین ﴿وَمِنْهُمْ سَابِقٌ بِالْخَيْرَاتِ بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ و هەندێکی تریان بەفەرمانی خوا پێشکەوتوون بەهۆی چاکەکانیانەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ ئەم (قورئان پێدانە) لەخۆیدا بەهرەیەکی گەورەیە. ٣٢)﴿جَنَّاتُ عَدْنٍ يَدْخُلُونَهَا﴾ ئەوانە دەچنە نا بەهەشتانی جێگای مانەوەی هەمیشەیی ﴿يُحَلَّوْنَ فِيهَا مِنْ أَسَاوِرَ مِنْ ذَهَبٍ وَلُؤْلُؤًا﴾ لەوێ دا بە بازنی ئاڵتونی و سرواری دەڕازێنرێنەوە ﴿وَلِبَاسُهُمْ فِيهَا حَرِيرٌ﴾ وپۆشاکیشیان تێیدا ئاوریشمە. ٣٣)﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ وە ئەوان دەڵێن: هەموو سوپاس بۆ ئەو خوایە ﴿أَذْهَبَ عَنَّا الْحَزَنَ﴾ کەخەفەتی لابردین و نەیهێشت ﴿إِنَّ رَبَّنَا لَغَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بەراستی پەروەردگارمان لێبوردەی شایستەی سوپاسە. ٣٤)﴿الَّذِي أَحَلَّنَا دَارَ الْمُقَامَةِ مِنْ فَضْلِهِ﴾ ئەو (خوایە) کە بەچاکەو بەهرەی خۆی نیشتەجێی کردین لەماڵی هەمیشەیی دا (بەهەشت دا) ﴿لَا يَمَسُّنَا فِيهَا نَصَبٌ﴾ لەوێدا نەهیچ ماندوو بوونێکمان تووش دەبێ ﴿وَلَا يَمَسُّنَا فِيهَا لُغُوبٌ﴾ ونەهیچ ئەرکو زەحمەتێکمان دووچار دەبێ. ٣٥)﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا لَهُمْ نَارُ جَهَنَّمَ﴾ ئاگری دۆزەخ بۆ ئەوانەیە بێ باوەڕ بوون ﴿لَا يُقْضَىٰ عَلَيْهِمْ فَيَمُوتُوا﴾ بڕیاری مردن نادرێ بەسەردایاندا تا بمرن ﴿وَلَا يُخَفَّفُ عَنْهُمْ مِنْ عَذَابِهَا﴾ هەروەها هەندێ لەسزای (دۆزەخ)یان لێ سووک ناکرێ ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِي كُلَّ كَفُورٍ﴾ ئا بەو جۆرە تۆڵە ئەسەنین لەهەموو بێ باوەڕێک. ٣٦)﴿وَهُمْ يَصْطَرِخُونَ فِيهَا﴾ وە ئەوانە لەدۆزەخدا هاوار دەکەن ﴿رَبَّنَا أَخْرِجْنَا نَعْمَلْ صَالِحًا﴾ (دەڵێن) ئەی پەروەردگارمان (لەدۆزەخ) دەرمان بێنە تا کردەوەی چاک بکەین ﴿غَيْرَ الَّذِي كُنَّا نَعْمَلُ﴾ جیاواز لەوەی دەمان کرد ﴿أَوَلَمْ نُعَمِّرْكُمْ﴾ (وەڵام دەدرێنەوە) ئایا تەمەنمان درێژ نەکردن ﴿مَا يَتَذَكَّرُ فِيهِ مَنْ تَذَكَّرَ﴾ ئەوەندەی ئەوەی دەیەوێ بیر بکاتەوە تیایدا بیر بکاتەوە ﴿وَجَاءَكُمُ النَّذِيرُ﴾ وە ترسێنەرتان بۆ نەهات ﴿فَذُوقُوا فَمَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ نَصِيرٍ﴾ دەی (ئەو سزا) بچەژن چونکە هیچ یاریدەدەرێک بۆ (بێ باوەڕە) ستەمکارەکان نییە. ٣٧)﴿إِنَّ اللَّهَ عَالِمُ غَيْبِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بەراستی خوا بەنهێنی ئاسمانەکان و زەوی زانایە ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بێگومان خوا بەنهێنی دڵان ئاگادارە. ٣٨)

هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَٰٓئِفَ فِي الْأَرْضِ ۚ فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُۥ ۖ وَلَا
يَزِيدُ الْكَٰفِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ إِلَّا مَقْتًا ۖ وَلَا يَزِيدُ الْكَٰفِرِينَ
كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا ﴿٣٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ شُرَكَآءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ ۖ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا۟ مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۚ
أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتٍ مِّنْهُ ۚ بَلْ إِن يَعِدُ ٱلظَّٰلِمُونَ
بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا ﴿٤٠﴾ ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُمْسِكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ أَن تَزُولَا ۚ وَلَئِن زَالَتَآ إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ
إِنَّهُۥ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا ﴿٤١﴾ وَأَقْسَمُوا۟ بِٱللَّهِ جَهْدَ أَيْمَٰنِهِمْ لَئِن
جَآءَهُمْ نَذِيرٌ لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى ٱلْأُمَمِ ۖ فَلَمَّا جَآءَهُمْ نَذِيرٌ
مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا ﴿٤٢﴾ ٱسْتِكْبَارًا فِى ٱلْأَرْضِ وَمَكْرَ ٱلسَّيِّئِ ۚ
وَلَا يَحِيقُ ٱلْمَكْرُ ٱلسَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِۦ ۚ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ
ٱلْأَوَّلِينَ ۚ فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَبْدِيلًا ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ ٱللَّهِ تَحْوِيلًا
﴿٤٣﴾ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ مِن
قَبْلِهِمْ وَكَانُوٓا۟ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۚ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُعْجِزَهُۥ مِن شَىْءٍ
فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا ﴿٤٤﴾

جەنەت و گەس دەس دریژی نەکات سەر گەس) پیاوێک ووتی: ئەی پێغەمبەری خوا(ﷺ) من حەز دەکەم پۆشاک و پێڤار جوان بن ئایا ئەمە لەمێز بەگەورە زانینە؟ فەرمووی: نەخێر خوای گەورە جوانەر جوانیی خۆش دەوێت). ئایەتی (٨٧) سورەتی (النحل)، قال رسول الله (ﷺ): (من دل على خير فله مثل أجر فاعله) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا(ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێک خێرێک فێرخوازی بکەسێک بدات خێرخوازی بەخاوەنی خێر کەرەکە پاداشتی بۆ دەبێ).

ئایەتی (٨) سورەتی (القصص)، من ابن مسعود (رضي الله عنه) سألت النبي (ﷺ): أي العمل أحب إلى الله؟ قال: الصلاة على وقتها، قلت ثم أي؟ قال: بر الوالدين، قلت ثم أي؟ قال: الجهاد في سبيل الله (رواه البخاري ومسلم).

﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَكُمْ خَلَائِفَ فِي الْأَرْضِ﴾ هەر ئەو زاتە ئێوەی کردە جێنشین(ی پێشوان) لەزەویدا ﴿فَمَن كَفَرَ فَعَلَيْهِ كُفْرُهُ﴾ ئەوسا هەر کەس بێ باوەڕ بێ ئەوە (تۆڵەی) بێ باوەڕییەکەی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ و بێ باوەڕی کافران هیچیان بۆ زیاد ناکات لای پەروەردگاریان ﴿إِلَّا مَقْتًا﴾ جگە لەخەشم و ڕاتی زۆر ﴿وَلَا يَزِيدُ الْكَافِرِينَ كُفْرُهُمْ إِلَّا خَسَارًا﴾ وە بێ باوەڕیی کافران هیچیان بۆ زیاد ناکات بێجگە لەزەرەرمەندی. ٣٩)﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەواڵم بدەنێ ﴿شُرَكَاءَكُمُ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ﴾ ئەو هاوبەشانەی لەجیاتی خوا دەتانپەرستن (هاوارتان لێ دەکردن) ﴿أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ نیشانم بدەن لەزەویدا چیان دروست کردووە؟ ﴿أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ﴾ یا لەبەدی هێنانی ئاسمانەکاندا بەشداری (خوا)یان کردووە؟ ﴿أَمْ آتَيْنَاهُمْ كِتَابًا﴾ یا کتێبێکمان پێ داون ﴿فَهُمْ عَلَىٰ بَيِّنَتِهِ﴾ جا بەڵگەیان لەو کتێبەدا هەیە (کەبتەکان هاوبەشی خوان) ﴿بَلْ إِن يَعِدُ الظَّالِمُونَ بَعْضُهُم بَعْضًا إِلَّا غُرُورًا﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو ستەمکاران هیچ بەڵێنێ بەیەکتری نادەن جگە لەفریودان (هەڵخەڵەتاندن). ٤٠) ﴿إِنَّ اللَّهَ يُمْسِكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ بەڕاستی خوا ئاسمانەکان و زەوی ڕاگیر دەکات ﴿أَن تَزُولَا﴾ بۆ ئەوەی لەڕێڕەوی خۆیان لانەدەن ﴿وَلَئِن زَالَتَا﴾ بەڕاستی ئەگەر لەڕێڕەوی (خۆیان) لابدەن ﴿إِنْ أَمْسَكَهُمَا مِنْ أَحَدٍ مِّن بَعْدِهِ﴾ کێ هەیە جگە خوا رایان بگرێت ﴿إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا﴾ بێگومان ئەو (خوا) لەسەر خۆی لێبوردەیە. ٤١)﴿وَأَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ﴾(بت پەرستان) بەسوێندی هەرە گەورەیان سوێندیان دەخواردە بەخوا ﴿لَئِن جَاءَهُمْ نَذِيرٌ﴾ (دەیان ووت) ئەگەر پێغەمبەرێکی ترسێنەریان بۆ بێت ﴿لَّيَكُونُنَّ أَهْدَىٰ مِنْ إِحْدَى الْأُمَمِ﴾ بەڕاستی ئەوان لەهەر یەک لە ئوممەتانی تر ڕێنموون تر دەبن ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ نَذِيرٌ﴾ ئینجا کاتێ پێغەمبەری ترسێنەریان بۆ هات ﴿مَّا زَادَهُمْ إِلَّا نُفُورًا﴾ زیاتر دوور کەوتنەوە(لەڕێگەی ڕاست). ٤٢) ﴿اسْتِكْبَارًا فِي الْأَرْضِ﴾ لەبەر خۆ بەزل زانی لەزەویدا ﴿وَمَكْرَ السَّيِّئِ﴾ و فێڵ وپیلانی خراپ کردن ﴿وَلَا يَحِيقُ الْمَكْرُ السَّيِّئُ إِلَّا بِأَهْلِهِ﴾ وە فێڵ و پیلانی خراپ تەنیا زیان بەخاوەنەکەی دەگەیەنێ ﴿فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا سُنَّتَ الْأَوَّلِينَ﴾ دەی کەواتە ئەوان جگە لەچارەنووسی پێشینان چاوەڕوانی شتێ تر دەکەن؟ ﴿فَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ چونکە باوی خوا هەرگیز گۆڕانی بۆ نییە ﴿وَلَن تَجِدَ لِسُنَّتِ اللَّهِ تَحْوِيلًا﴾ و باوی خوا لادانی بۆ نییە. ٤٣)﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئایا ئەوان بەزەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ تا سەیر بکەن سەر ئەنجام گەلانی پێش خۆیان چۆن بووە ﴿وَكَانُوا أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ کە ئەوان لەمان بەهێزتر بوون ﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعْجِزَهُ مِن شَيْءٍ﴾ هیچ شتێک ناتوانێ لەدەستی خوا دەرچێ ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَلَا فِي الْأَرْضِ﴾ نە لەئاسمانەکان ونەلەزەویدا ﴿إِنَّهُ كَانَ عَلِيمًا قَدِيرًا﴾ بەڕاستی خوا زانا و توانایە. ٤٤)

وَلَوْ يُؤَاخِذُ ٱللَّهُ ٱلنَّاسَ بِمَا كَسَبُوا مَا تَرَكَ عَلَىٰ
ظَهْرِهَا مِن دَآبَّةٍ وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى
فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ فَإِنَّ ٱللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِۦ بَصِيرًا ﴿٤٥﴾

سُورَةُ يٰسٓ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يٰسٓ ﴿١﴾ وَٱلْقُرْءَانِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّكَ لَمِنَ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٣﴾ عَلَىٰ
صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤﴾ تَنزِيلَ ٱلْعَزِيزِ ٱلرَّحِيمِ ﴿٥﴾ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّآ
أُنذِرَ ءَابَآؤُهُمْ فَهُمْ غَٰفِلُونَ ﴿٦﴾ لَقَدْ حَقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَىٰٓ أَكْثَرِهِمْ
فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٧﴾ إِنَّا جَعَلْنَا فِىٓ أَعْنَٰقِهِمْ أَغْلَٰلًا فَهِىَ إِلَى
ٱلْأَذْقَانِ فَهُم مُّقْمَحُونَ ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا
وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَٰهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ ﴿٩﴾ وَسَوَآءٌ
عَلَيْهِمْ ءَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ إِنَّمَا تُنذِرُ
مَنِ ٱتَّبَعَ ٱلذِّكْرَ وَخَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ
وَأَجْرٍ كَرِيمٍ ﴿١١﴾ إِنَّا نَحْنُ نُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ وَنَكْتُبُ
مَا قَدَّمُوا۟ وَءَاثَٰرَهُمْ ۚ وَكُلَّ شَىْءٍ أَحْصَيْنَٰهُ فِىٓ إِمَامٍ مُّبِينٍ ﴿١٢﴾

ئەی ئەگەر خوا مرۆڤەکان بگرێت بەهۆی ئەو گوناهانەی کردوویانە (١٢) سورەتی (یس) ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ...﴾ بەڵگەیە لەسەر ئەوەی خێر و شەڕی مرۆڤ دەنووسرێتەوە کە دەڵێت: بەڵێ ئەو ئایەتەی پێشەوە (٤٥) گشتی فەرموو ئاڵۆکانیان کرد لەسزادانی ئەو ئایەتەی پێشەوە (٤٥) ئەوسا ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ ...﴾ تیژ لەسزادانی خۆیان ماندوو.

سەبارەتی کوری مەسعودە دەڵێت: ئەیێکەمجاری خوارم یەسین (٣٦): (کام کردەوە لەلای خوای گەورەیە نێژ خۆشەویستە؟ فەرمووی: نوێژکردن لەسەرەتای کاتەکەیدا، وتم: لەپاش ئەو چی تر نێژ خۆشەویستە لەلای خوا؟ فەرمووی: بەچاکی مامەڵە و کەرەت کردن لەگەڵ باوکم و دایکدا، وتم: ئەی لەپاش ئەو چی تر؟ فەرمووی: جیهاد لێکۆڵینەوەی ئەیێکەی خوارەوە).

﴿وَلَوْ يُؤَاخِذُ اللَّهُ النَّاسَ﴾ وە ئەگەر خوا قار بگرێ لەهەڵکی (تۆڵەیان لێ بسەنێ) ﴿مَا تَرَكَ﴾ لەبەر ئەو (خراپانەی) کردویانە ﴿عَلَىٰ ظَهْرِهَا مِن﴾ هیچ گیاندارێکی بەسەر زەویەوە نەدەهێشت ﴿وَلَٰكِن يُؤَخِّرُهُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ﴾ بەڵام (خوا) مۆڵەتی ئەوان دەدات تا ماوەی دیاری کراو ﴿فَإِذَا جَاءَ أَجَلُهُمْ﴾ ئینجا کاتێ ماوەکەیان (کۆتایی) هات (دەیان مرێنێ) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ كَانَ بِعِبَادِهِ بَصِيرًا﴾ جا بێگومان خوا بە بەندەکانی ئاگادارو بینایە. ٤٥)

سورەتی ﴿یس﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يس﴾ بە(ی، سین) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەمانای بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ﴾ سوێند بە قورئانی پڕ لەدانایی. ٢) ﴿إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بەڕاستی تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) لە پێغەمبەرانی خوای. ٣)﴿عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ لەسەر ڕێبازی ڕاستی. ٤)﴿تَنزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ﴾ (قورئان) دابەزێنراوە لەلایەن خوای زاڵی میهرەبانەوە. ٥) ﴿لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنذِرَ آبَاؤُهُمْ﴾ بۆ ئەوەی گەلێ بترسێنی (کەسڕا) کەباو باپیرانیان نەترسێنرابوون ﴿فَهُمْ غَافِلُونَ﴾ بۆیە ئەوان بێ ئاگا بوون. ٦)﴿لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَىٰ أَكْثَرِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەڵێنی خوا جەسپاو هاتە دی لەسەر زۆربەیان ﴿فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ چونکە ئەوان باوەڕ ناهێنن. ٧)﴿إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا﴾ (وەک کەسانێ وان کە) ئەوقمان کردبێتە گەردنیان ﴿فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ﴾ جا ئەو (ئەوقانە) تا چەناکەیان هاتبێ (گەردنیانی بەتەواوی گرتبێتەوە) ﴿فَهُم مُّقْمَحُونَ﴾ ئینجا سەریان بەرز گرابێتەوە (ئەتوانن بۆ خوارو ئەم لاو لا بچوڵێنن). ٨)﴿وَجَعَلْنَا مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا﴾ وە بەرەبەستمان لەبەردەم و پشتیانەوە دانارە ﴿فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾ پەردەشمان داوە بەسەر چاویان دا بۆیە ئەوان (ڕاستی) نابینن. ٩) ﴿وَسَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ﴾ وە بۆ ئەوان بەکسانە ئ بیان ترسێنی یا نەیان ترسێنی ﴿لَا يُؤْمِنُونَ﴾ باوەڕ ناهێنن. ١٠)﴿إِنَّمَا تُنذِرُ مَنِ اتَّبَعَ الذِّكْرَ﴾ تۆ تەنیا کەسێ دەترسێنی کە شوێن قورئان دەکەوێ ﴿وَخَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ﴾ و لە خوای میهرەبان دەترسێ کەنادیارە ﴿فَبَشِّرْهُ بِمَغْفِرَةٍ وَأَجْرٍ كَرِيمٍ﴾ بەهۆی (ئەو هوشی کەوتن و ترسانەوە) مژدەی بدەرێ بە لێ خۆشبوونی (گرنامەکانی) و پاداشتی چاک (بەهەشت). ١١)﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي الْمَوْتَىٰ﴾ بەڕاستی هەر ئێمە مردوان زیندوو دەکەینەوە﴿وَنَكْتُبُ مَا قَدَّمُوا وَآثَارَهُمْ﴾ و هەرچی پێشتر کردویانە و شوێنەوارێ پاش خۆشیان دەنوسین ﴿وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ فِي إِمَامٍ مُّبِينٍ﴾ وە هەموو شتێکمان لە کتێبی ڕوون کەرەوەدا هەڵماردووە (بەنووسین). ١٢)

وَٱضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَٰبَ ٱلْقَرْيَةِ إِذْ جَآءَهَا ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿١٣﴾
إِذْ أَرْسَلْنَآ إِلَيْهِمُ ٱثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوٓا۟ إِنَّآ
إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ ﴿١٤﴾ قَالُوا۟ مَآ أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا وَمَآ أَنزَلَ
ٱلرَّحْمَٰنُ مِن شَىْءٍ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ ﴿١٥﴾ قَالُوا۟ رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّآ
إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ ﴿١٦﴾ وَمَا عَلَيْنَآ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٧﴾
قَالُوٓا۟ إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ ۖ لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا۟ لَنَرْجُمَنَّكُمْ وَلَيَمَسَّنَّكُم
مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨﴾ قَالُوا۟ طَٰٓئِرُكُم مَّعَكُمْ أَئِن ذُكِّرْتُم
بَلْ أَنتُمْ قَوْمٌ مُّسْرِفُونَ ﴿١٩﴾ وَجَآءَ مِنْ أَقْصَا ٱلْمَدِينَةِ رَجُلٌ
يَسْعَىٰ قَالَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُوا۟ ٱلْمُرْسَلِينَ ﴿٢٠﴾ ٱتَّبِعُوا۟ مَن
لَّا يَسْـَٔلُكُمْ أَجْرًا وَهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٢١﴾ وَمَا لِىَ لَآ أَعْبُدُ ٱلَّذِى
فَطَرَنِى وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢٢﴾ ءَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِۦٓ ءَالِهَةً إِن
يُرِدْنِ ٱلرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ لَّا تُغْنِ عَنِّى شَفَٰعَتُهُمْ شَيْـًٔا وَلَا
يُنقِذُونِ ﴿٢٣﴾ إِنِّىٓ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٤﴾ إِنِّىٓ ءَامَنتُ
بِرَبِّكُمْ فَٱسْمَعُونِ ﴿٢٥﴾ قِيلَ ٱدْخُلِ ٱلْجَنَّةَ ۖ قَالَ يَٰلَيْتَ قَوْمِى
يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ بِمَا غَفَرَ لِى رَبِّى وَجَعَلَنِى مِنَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٧﴾

ئایەتی (١٣) سورەتی (القصص): قال رسول الله ﷺ: (من سن في الإسلام سنة حسنة كان له أجرها وأجر من عمل بها من غير أن ينقص من أجورهم شيء ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من بعده من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (هەر کەسێ لەئیسلامدا کارو بارێکی چاک و جوان دا بهێنێ پاداشتی ئەو چاکە داهێنانەی بۆ دەنوسرێت وە پاداشتی ئەوانەشی بۆ دەنوسرێت کەکاری پێ دەکەن بێ ئەوەی لەپاداشتی ئەو کەسەوا کاری پێ کراوە هیچ کەم بکات وە هەر کەسێ کارو بارێکی خراپ دابهێنێ ئەوە گوناهی ئەو داهێنانە خراپەی بۆ دەنوسرێ و گوناهی ئەوانەش کەکاری پێ دەکەن بۆی دەنوسرێ بەپێ ئەوەی لەگوناهی ئەوان هیچ کەم بکاتەوە).

﴿وَاضْرِبْ لَهُم مَّثَلًا أَصْحَابَ الْقَرْيَةِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) نموونەیەک بۆ بێنەرەوە بەخەڵکی هاری (أنطاکیة) ﴿إِذْ جَاءَهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ کاتێ کەپێغەمبەرانیان بۆ هات. ١٣) ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا﴾ کاتێ دوو (پێغەمبەر)مان نارد بۆ ناویان باوەڕیان پێنەکردن ﴿فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ﴾ ئەنجا بە(نارەنی پێغەمبەرێ) سێیەم بەهێزمان کردن ﴿فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُم مُّرْسَلُونَ﴾ جا (هەموویان) ووتیان بێگومان ئێمە ئێرەمانن بۆ سەر ئێوە. ١٤) ﴿قَالُوا مَا أَنتُمْ إِلَّا بَشَرٌ مِّثْلُنَا﴾ (خەڵکەکە) ووتیان ئێوە هەر ئادەمیەکی وەک ئێمەن ﴿وَمَا أَنزَلَ الرَّحْمَٰنُ مِن شَيْءٍ﴾ و خوای میهرەبان هیچ شتێکی (لەنێگا) نەناردۆتە خوارەوە ﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا تَكْذِبُونَ﴾ ئێوە تەنها درۆزنن و درۆ دەکەن. ١٥)﴿قَالُوا رَبُّنَا يَعْلَمُ إِنَّا إِلَيْكُمْ لَمُرْسَلُونَ﴾ (پێغەمبەرەکان) ووتیان پەروەردگارمان دەزانێ بەراستی ئێمە (بەپێغەمبەرێتی) ئێرەمانن بۆ سەر ئێوە. ١٦)﴿وَمَا عَلَيْنَا إِلَّا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ و ئێمە تەنها گەیاندنی (تایبەتەکە)مان لەسەرە بەڕوونی. ١٧)﴿قَالُوا إِنَّا تَطَيَّرْنَا بِكُمْ﴾ (خەڵکەکە) ووتیان بێگومان ئێمە بەهۆی ئێوەوە دووچاری شووم و بەدبەختی بووین ﴿لَئِن لَّمْ تَنتَهُوا لَنَرْجُمَنَّكُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر واز نەهێنن (لەو کارەتان) بەرە باڕانتان دەکەین ﴿وَلَيَمَسَّنَّكُم مِّنَّا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و بەراستی لەلایەن ئێمەوە دووچاری سزایەکی پر ئێشی ئازار دەبن. ١٨) ﴿قَالُوا طَائِرُكُم مَّعَكُمْ﴾ (پێغەمبەرەکان) ووتیان شووم ئێوە بەخۆتانەوەیە چونکە ئێوە ئەگەر تامەزۆکاری بکرێن (هەست بەشووم دەکەن) ﴿أَئِن ذُكِّرْتُم﴾ (نەخێر وانیە) بەڵکو ئێوە گەلێکی لەسنوور دەرچوون. ١٩) ﴿وَجَاءَ مِنْ أَقْصَى الْمَدِينَةِ رَجُلٌ يَسْعَىٰ﴾ وە لەو پەڕی شارەکەوە پیاوێک بەپەلە هات ﴿قَالَ يَا قَوْمِ اتَّبِعُوا الْمُرْسَلِينَ﴾ ووتی ئەی گەلەکەم شوێن ئەم پێغەمبەرانە بکەون. ٢٠)﴿اتَّبِعُوا مَن لَّا يَسْأَلُكُمْ أَجْرًا﴾ شوێن کەسانێ بکەون داوای هیچ کرێو پاداشتێکتان لێ ناکەن ﴿وَهُم مُّهْتَدُونَ﴾ کەخۆشتان ڕێنموونیی کراون. ٢١) ﴿وَمَا لِيَ لَا أَعْبُدُ الَّذِي فَطَرَنِي﴾ وە من بۆچی زاتێ نەپەرستم کەمنی بەدی هێناوە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئەوە دەگەڕێنەوە. ٢٢)﴿أَأَتَّخِذُ مِن دُونِهِ آلِهَةً﴾ ئایا بێجگە لەو (خوا) پەرستراوانێک بۆ خۆم بپیار دەدم ﴿إِن يُرِدْنِ الرَّحْمَٰنُ بِضُرٍّ﴾ ئەگەر خوای میهرەبان زیانی بۆ من بوێ ﴿لَّا تُغْنِ عَنِّي شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا وَلَا يُنقِذُونِ﴾ تکای ئەوان هیچ سوودێک بەمن ناگەیەنێ ﴿وَلَا هُمْ يُنقِذُونِ﴾ و (لەسزای خوا) ڕزگارم ناکەن. ٢٣)﴿إِنِّي إِذًا لَّفِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ بێگومان من (ئەگەر هاوبەشی دابنێم) ئەو کاتە لەگومڕاییەکی زۆر ئاشکرادام. ٢٤)﴿إِنِّي آمَنتُ بِرَبِّكُمْ فَاسْمَعُونِ﴾ بەڕاستی من باوەڕم هێنا بەپەروەردگارتان و دە ئێوەش گوێتان لێبێ. ٢٥)﴿قِيلَ ادْخُلِ الْجَنَّةَ﴾ (ئەم پیاوەبان شەهید کرد) پێی ووترا: بڕۆیە بەهەشتەوە ﴿قَالَ يَا لَيْتَ قَوْمِي يَعْلَمُونَ﴾ (ئەو پیاوەش) ووتی خۆزگە گەلەکەم بیانزانیایە. ٢٦) ﴿بِمَا غَفَرَ لِي رَبِّي﴾ بە ئەوەی کەپەروەردگارم لێم خۆشبووە ﴿وَجَعَلَنِي مِنَ الْمُكْرَمِينَ﴾ و بردمیە ڕیزی ڕێز گیراوانەوە. ٢٧)

۞ وَمَآ أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِۦ مِنۢ بَعْدِهِۦ مِن جُندٍ مِّنَ ٱلسَّمَآءِ وَمَا
كُنَّا مُنزِلِينَ ﴿٢٨﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ خَٰمِدُونَ
﴿٢٩﴾ يَٰحَسْرَةً عَلَى ٱلْعِبَادِ مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٠﴾ أَلَمْ يَرَوْا۟ كَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ ٱلْقُرُونِ
أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ ﴿٣١﴾ وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ
﴿٣٢﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلْأَرْضُ ٱلْمَيْتَةُ أَحْيَيْنَٰهَا وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا
فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ ﴿٣٣﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّٰتٍ مِّن نَّخِيلٍ
وَأَعْنَٰبٍ وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ ٱلْعُيُونِ ﴿٣٤﴾ لِيَأْكُلُوا۟ مِن ثَمَرِهِۦ
وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ ۖ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٣٥﴾ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى
خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا مِمَّا تُنۢبِتُ ٱلْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ
وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٦﴾ وَءَايَةٌ لَّهُمُ ٱلَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ ٱلنَّهَارَ
فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلشَّمْسُ تَجْرِى لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا ۚ
ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَٱلْقَمَرَ قَدَّرْنَٰهُ مَنَازِلَ حَتَّىٰ
عَادَ كَٱلْعُرْجُونِ ٱلْقَدِيمِ ﴿٣٩﴾ لَا ٱلشَّمْسُ يَنۢبَغِى لَهَآ أَن تُدْرِكَ
ٱلْقَمَرَ وَلَا ٱلَّيْلُ سَابِقُ ٱلنَّهَارِ ۚ وَكُلٌّ فِى فَلَكٍ يَسْبَحُونَ ﴿٤٠﴾

ئایەتی (٢٦) سورەتی (القمر) ئەلقەمەر ١ قال عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) أنفس الناس ثلاثة: أبو بكر حين أنفس في عمر، وصاحب يوسف (عليه السلام) حين قال (أنفسي متواه) وصاحبة موسى (عليه السلام) حين قالت (يا أبت استأجره إن خير من استأجرت القوي الأمين) الطبراني (والحاكم) عەبدوللای کوڕی مەسعوود (رضي الله عنه) ووتی: هەرکەس لەم سێ کەسە دەبێ بەکار کاتێک کەوەرەقی دەس نیشان کرد (بۆ پێشەوایەتی موسوڵمانان) بۆ خاوەنی یوسف (عليه السلام) کاتێک کەووتی بە خۆزایی فرۆیتی هەوانەوەی جیاکی بۆ ئامادە بکەیە وە خۆزایی موسا (عليه السلام) کەاتێ ووتی شەبی یارمەتە بیگرە بەکرێ بۆ شوانی و پەنجەیری بەپاسی چاکترین کەسە کەبەکرێ ی بگری (بۆ شوانی) چونکە بەهێزو دەست پاکە).

﴿وَمَا أَنزَلْنَا عَلَىٰ قَوْمِهِ مِن بَعْدِهِ﴾ وە لە دوا ئەو نەمان ناردەخوارەوە بۆ سەر گەلەکەی ﴿مِن جُندٍ مِّنَ السَّمَاءِ﴾ هیچ لەشکرێك لەئاسمانەوە ﴿وَمَا كُنَّا مُنزِلِينَ﴾ وائێمە دابەزێنەر نەبووین. ٢٨) ﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً﴾ (هۆی تیاچوونیان) تەنیا شریخەیەکی بەهێز بوو ﴿فَإِذَا هُمْ خَامِدُونَ﴾ جا کوت و پڕ ئەوانە هەموو جوڵەیان نەما و مردن. ٢٩) ﴿يَا حَسْرَةً عَلَى الْعِبَادِ﴾ ئای پەشیمانی دلخی سەخت بۆ ئەو بەندانەی (کەبێ باوەڕن) ﴿مَا يَأْتِيهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ هەر پێغەمبەرێکیان بۆ بهاتایە تەنیا گاڵتەیان پێ دەکرد (و هیچ تر). ٣٠) ﴿أَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا نەیان زانیوە ﴿أَنَّ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّنَ الْقُرُونِ﴾ لە پێش ئەواندا چەند گەل (تاوانبار) مان لە ناو بردووە ﴿أَنَّهُمْ إِلَيْهِمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾ کەبێگومان ناگەڕێنەوە بۆ لای ئەمان. ٣١) ﴿وَإِن كُلٌّ لَّمَّا جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ هەر هەموو (لە ناوبراوان) کۆ دەکرێنەوە لای ئێمە (و لەقیامەت دا) ئامادە دەکرێن. ٣٢) ﴿وَآيَةٌ لَّهُمُ الْأَرْضُ الْمَيْتَةُ﴾ وە نیشانەو بەڵگەیەك بۆ ئەوان ئەم زەوییە مردووەیە ﴿أَحْيَيْنَاهَا﴾ کە زیندوومان کردەوە ﴿وَأَخْرَجْنَا مِنْهَا حَبًّا فَمِنْهُ يَأْكُلُونَ﴾ و دانەوێڵەمان لێ دەرهێنا (لێ رواند) کە لێی دەخۆن. ٣٣) ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا جَنَّاتٍ مِّن نَّخِيلٍ وَأَعْنَابٍ﴾ وە لەو (زەوییە) دا چەند باخ لەخورما و ترێمان بەدی هێنا ﴿وَفَجَّرْنَا فِيهَا مِنَ الْعُيُونِ﴾ و چەند کانیاومان تیادا هەڵقوڵاندوە. ٣٤) ﴿لِيَأْكُلُوا مِن ثَمَرِهِ وَمَا عَمِلَتْهُ أَيْدِيهِمْ﴾ بۆ ئەوەی لە بەروبوومی (میوەکانی) بخۆن کە دەستی ئەوان پێکی نەهێناوە ﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ دەی ئایا سوپاسی خوا ناکەن. ٣٥) ﴿سُبْحَانَ الَّذِي خَلَقَ الْأَزْوَاجَ كُلَّهَا﴾ پاك و بێگەردە زاتێك کە هەموو جووتەکانی (نێر و مێی) دروست کردووە ﴿مِمَّا تُنبِتُ الْأَرْضُ وَمِنْ أَنفُسِهِمْ﴾ لەوەی کە زەوی دەیڕوێنێ و لە (ئادەمی) خۆیان ﴿وَمِمَّا لَا يَعْلَمُونَ﴾ و لەو شتانەش کە نایزانن. ٣٦) ﴿وَآيَةٌ لَّهُمُ اللَّيْلُ نَسْلَخُ مِنْهُ النَّهَارَ﴾ شەویش بەڵگەو نیشانەیە بۆ ئەوان کە ئێمە رۆژی لێ دەردەهێنین ﴿فَإِذَا هُم مُّظْلِمُونَ﴾ ئەنجا لەناکاودا تاریکی هەموویان دەگرێتەوە. ٣٧) ﴿وَالشَّمْسُ تَجْرِي لِمُسْتَقَرٍّ لَّهَا﴾ خۆریش بەرەو بنکەی خۆی (لەگەڕاندایە و) دەڕوا ﴿ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ ئەوە بڕیاردراوی (خوای) زاڵی زانایە. ٣٨) ﴿وَالْقَمَرَ قَدَّرْنَاهُ مَنَازِلَ﴾ وەبۆ مانگیش چەند قۆناغێکمان داناوە ﴿حَتَّىٰ عَادَ كَالْعُرْجُونِ الْقَدِيمِ﴾ (دوای تەواو کردنی قۆناغەکانی) هەتا وەکو لقی دار خورمای کۆنی (ڕشك بووی) لێ دێت. ٣٩) ﴿لَا الشَّمْسُ يَنبَغِي لَهَا أَن تُدْرِكَ الْقَمَرَ﴾ خۆر بۆی نییە (ناتوانێ) بگات بەمانگ ﴿وَلَا اللَّيْلُ سَابِقُ النَّهَارِ﴾ و شەویش ناتوانێ پێشکەوێ لەرۆژ ﴿وَكُلٌّ فِي فَلَكٍ يَسْبَحُونَ﴾ و هەر یەکەیان (خۆرو مانگ) لە خولگەیەکدا مەلە دەکەن و دەسوڕێنەوە. ٤٠)

وَءَايَةٌ لَّهُمْ أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِى ٱلْفُلْكِ ٱلْمَشْحُونِ ﴿٤١﴾ وَخَلَقْنَا
لَهُم مِّن مِّثْلِهِۦ مَا يَرْكَبُونَ ﴿٤٢﴾ وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ
وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ ﴿٤٣﴾ إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَٰعًا إِلَىٰ حِينٍ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا
قِيلَ لَهُمُ ٱتَّقُوا۟ مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿٤٥﴾
وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ مِّنْ ءَايَٰتِ رَبِّهِمْ إِلَّا كَانُوا۟ عَنْهَا مُعْرِضِينَ
﴿٤٦﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا۟ مِمَّا رَزَقَكُمُ ٱللَّهُ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَآءُ ٱللَّهُ أَطْعَمَهُۥٓ إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِى
ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٤٧﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ
﴿٤٨﴾ مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً تَأْخُذُهُمْ وَهُمْ يَخِصِّمُونَ
﴿٤٩﴾ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَآ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ ﴿٥٠﴾
وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلْأَجْدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ
﴿٥١﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَا مَنۢ بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا ۜ هَٰذَا مَا وَعَدَ ٱلرَّحْمَٰنُ
وَصَدَقَ ٱلْمُرْسَلُونَ ﴿٥٢﴾ إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً
وَٰحِدَةً فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ ﴿٥٣﴾ فَٱلْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ
نَفْسٌ شَيْـًٔا وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٥٤﴾

ئايەتى (٤٦) سورەتى (العنكبوت)دە قال رسول الله (ﷺ): (أرأيتم لو أن نهراً بباب أحدكم يغتسل منه كل يوم خمس مرات هل يبقى من درنه شيء؟) قالوا لا يبقي من درنه شيء. قال: (فذلك مثل الصلوات الخمس يمحو الله بهن الخطايا) متفق عليه. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بڵێن ئەگەر ڕووبارێک لەبەر دەرگای ماڵی هەر کام لەتۆوەدا بێت هەموو ڕۆژێک پێنج جار خۆی تێ بخوات بڕۆا هیچ چڵک و پیسی بەلا بەڵێ هیچی نەمێنێت؟ وتیان: نەخێر هیچ چڵک پیسی بەلا بەڵێ هیچی نامێنێت. فەرمووی: (ئەوە وەک پێنج نوێژە فەرزەکە وایە خوای گەورە تاوانەکانی پێ ڕا دەبات و ناهێڵێ).

ئايەتى (٤٦) سورەتى (العنكبوت) من أبي هريرة (ﷺ) قال: كان أهل الكتاب يقرؤون التوراة

﴿وَبَايَةٌ لَّهُمْ﴾ وەبەڵگەیەکی ئاشکرای تر بۆ ئەوان ئەمەیە ﴿أَنَّا حَمَلْنَا ذُرِّيَّتَهُمْ فِي الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ کەبێگومان ئێمە نەوەکانی ئەوانمان لەکەشتی پڕکراو (لەخۆیان و کەل و پەلیان) دا هەڵگرتووە. ٤١) ﴿وَخَلَقْنَا لَهُم مِّن مِّثْلِهِ مَا يَرْكَبُونَ﴾ وە بە وێنەی کەشتی شتانێکی تریشمان بۆ دروست کردوون کە سواری بن. ٤٢) ﴿وَإِن نَّشَأْ نُغْرِقْهُمْ﴾ وە ئەگەر بمانەوێ نوقمیان دەکەین ﴿فَلَا صَرِيخَ لَهُمْ وَلَا هُمْ يُنقَذُونَ﴾ جا هیچ کەس ئایەت بە هاواریانەوە و ڕزگاریش ناکرێن (لە نوقم بوون). ٤٣) ﴿إِلَّا رَحْمَةً مِّنَّا وَمَتَاعًا إِلَىٰ حِينٍ﴾ مەگەر بەزەیی ئێمە (ڕزگاریان بکات) و تا کاتی دیار کراو بیان ژێنین. ٤٤) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ وە کاتێ پێیان بوترێ ﴿اتَّقُوا مَا بَيْنَ أَيْدِيكُمْ وَمَا خَلْفَكُمْ﴾ خۆتان بپارێزن (لەو سزای کە) لە بەردەمتان دایە و لەوەش لەپشتانەوەیە (لە ڕۆژی دوایی) ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تا ڕەحمتان پێ بکرێ. ٤٥) ﴿وَمَا تَأْتِيهِم مِّنْ آيَةٍ مِّنْ آيَاتِ رَبِّهِمْ﴾ وە هەر بەڵگەو ئایەتێکیان لە ئایەتەکانی پەروەردگاریان بۆ بێت ﴿إِلَّا كَانُوا عَنْهَا مُعْرِضِينَ﴾ ئەوان هەر ڕوو وەردەگێڕن لەو (ئایەتانە). ٤٦) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ أَنفِقُوا مِمَّا رَزَقَكُمُ اللَّهُ﴾ وە هەر کاتێ پێیان بوترێ لەوەی خوا پێی داون ببەخشن ﴿قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕ بوون دەڵێن بەوانەی ئیمانیان هێنا بوو ﴿أَنُطْعِمُ مَن لَّوْ يَشَاءُ اللَّهُ أَطْعَمَهُ﴾ ئایا خواردن بدەین بە کەسێ ئەگەر خوا بیویستایە خواردنی پێ دەدا ﴿إِنْ أَنتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ئێوە تەنیا لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ٤٧) ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ وە دەڵێن ئەم بەڵێنەکەی دێت ئەگەر ئێوە ڕاست گۆن. ٤٨) ﴿مَا يَنظُرُونَ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً تَأْخُذُهُمْ﴾ ئەمانە چاوەڕوانی هیچ ناکەن مەگەر شریخە و دەنگێکی بەهێز (فوو کردن بە کەڕەنادا) بیا گرێت ﴿وَهُمْ يَخِصِّمُونَ﴾ لە کاتێکدا لە نێو خۆیاندا دەمە قاڵێ دەکەن. ٤٩) ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ تَوْصِيَةً وَلَا إِلَىٰ أَهْلِهِمْ يَرْجِعُونَ﴾ ئەوسا ناتوانن هیچ وەسێتێک بکەن یا بگەڕێنەوە لای کەس و کاریان. ٥٠) ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ وە (جارێ تر) فوو دەکرێ بە کەڕەنادا ﴿فَإِذَا هُم مِّنَ الْأَجْدَاثِ﴾ ئەنجا ئەوان کوت و پڕ لە گۆڕەکان دێنەدەروەو ﴿إِلَىٰ رَبِّهِمْ يَنسِلُونَ﴾ یە پەلە دەڕۆن بۆ لای پەروەردگاریان. ٥١) ﴿قَالُوا يَا وَيْلَنَا مَن بَعَثَنَا مِن مَّرْقَدِنَا﴾ دەڵێن ئەی هاوا بۆ ئێمە کێ زیندووی کردینەوە لە گۆڕەکانمان دا ﴿هَٰذَا مَا وَعَدَ الرَّحْمَٰنُ وَصَدَقَ الْمُرْسَلُونَ﴾ ئەمە ئەو بەڵێنەیە خوای میهرەبان پێ ی داین و پێغەمبەرەکان ڕاستیان کرد. ٥٢) ﴿إِن كَانَتْ إِلَّا صَيْحَةً وَاحِدَةً﴾ تەنها شریخە و دەنگێکی گەورە دێت ﴿فَإِذَا هُمْ جَمِيعٌ لَّدَيْنَا مُحْضَرُونَ﴾ ئیتر کوت و پڕ هەموویان (بە کۆمەڵی) لای ئێمە ئامادە کراون. ٥٣) ﴿فَالْيَوْمَ لَا تُظْلَمُ نَفْسٌ شَيْئًا﴾ ئەمڕۆش هیچ جۆرە ستەمێک لە کەس ناکرێ ﴿وَلَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ وە جگە لەوەی کەدەتان کرد پاداشت و سزا نادرێنەوە. ٥٤)

إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ ﴿٥٥﴾ هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ
فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ ﴿٥٦﴾ لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم
مَّا يَدَّعُونَ ﴿٥٧﴾ سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ ﴿٥٨﴾ وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ
أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ ﴿٥٩﴾ ۞ أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ أَن لَّا
تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ ﴿٦٠﴾ وَأَنِ ٱعْبُدُونِى ۚ
هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا ۖ
أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ ﴿٦٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ
﴿٦٣﴾ ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٦٤﴾ ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ
عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟
يَكْسِبُونَ ﴿٦٥﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ فَٱسْتَبَقُوا۟
ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ ﴿٦٦﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ
عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ
﴿٦٧﴾ وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ ۖ أَفَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٦٨﴾
وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ ۚ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ
﴿٦٩﴾ لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٠﴾

حالەتیانا ڕیسوایان
بەدەرهێنا لەسەر
ئایینی ئیسلام، فەرمووی
ڕەسوڵی خوا (ﷺ):
(لا تصدقوا أهل
الكتاب ولا
تكذبوهم وقولوا:
آمنا بالله وما أنزل
إلينا وما أنزل
إليكم وإلهنا
وإلهكم واحد ونحن
له مسلمون) (رواه
البخاري)، تەفسیر
هەندێک
جووڵەکەکان
شەرمەزاکردن بە
زمانی هەڵبەست
دەخوێندەوە بە
زمانی سەرزەنش
ماناکان دەگۆڕی بۆ
موسڵمانان جا

پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (إنه يأتي بالرجل يوم القيامة يكبن له به سبعون بطحرا به يقول: تنبه
يارەبان ئەتانە بە خراپ ئەم قیامەتی کەچەندان ماڵەوەی ئەوەی بۆ ئێمەی ماڵەوەی بە ڕەوانگەی
ئێمەی ئێرە بەکێک بێ ئەتانە بۆ ئەم گەیشتن کە چین).

ئاماژەکان (٢٩) سورەتی (العنكبوت) ﴿ قال رسول الله (ﷺ): (إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة

﴿إِنَّ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ ٱلْيَوْمَ﴾ بەراستی بەهەشتی یەکان ئەمڕۆ ﴿فِى شُغُلٍ فَٰكِهُونَ﴾ لەخۆشی و شادیدا سەرقاڵن. ٥٥) ﴿هُمْ وَأَزْوَٰجُهُمْ فِى ظِلَٰلٍ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ مُتَّكِـُٔونَ﴾ خۆیان و هاوسەرەکانیان لە سێبەرکاندا لە سەر تەخت (ی رازاوە) پاڵیان داوەتەوە. ٥٦) ﴿لَهُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَلَهُم مَّا يَدَّعُونَ﴾ لەو(بەهەشتە)دا بۆیان ئامادەیەمیوەهات وهەرچی داوا بکەن. ٥٧) ﴿سَلَٰمٌ قَوْلًا مِّن رَّبٍّ رَّحِيمٍ﴾ سەلام (یان لێ دەکرێ) بە ووتەیە لە لایەن پەروەردگاری میهرەبانەوە. ٥٨) ﴿وَٱمْتَٰزُوا۟ ٱلْيَوْمَ أَيُّهَا ٱلْمُجْرِمُونَ﴾ ئێوەش ئەی تاوانباران ئەمڕۆ جیا ببنەوە (لە ئیمانداران). ٥٩) ﴿أَلَمْ أَعْهَدْ إِلَيْكُمْ يَٰبَنِىٓ ءَادَمَ﴾ ئەی نەوەکانی ئادەم ئایا وەسێتم بۆ نەکردن ﴿أَن لَّا تَعْبُدُوا۟ ٱلشَّيْطَٰنَ﴾ کە شەیتان نەپەرستن ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ چونکە بەراستی شەیتان دوژمنی ئاشکرای ئێوەیە. ٦٠) ﴿وَأَنِ ٱعْبُدُونِى هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ وە(ئایا وەسێتم بۆ نەکردن) کەمن بپەرستن ئەمە رێگای راستە. ٦١) ﴿وَلَقَدْ أَضَلَّ مِنكُمْ جِبِلًّا كَثِيرًا﴾ سوێند بەخوا بێگومان (شەیتان) خەڵکێکی زۆری لە ئێوە گومڕا کرد ﴿أَفَلَمْ تَكُونُوا۟ تَعْقِلُونَ﴾ دەی ئایا بۆ ژیر نەبوون. ٦٢) ﴿هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى كُنتُمْ تُوعَدُونَ﴾ ئەمەئەودۆزەخەیە کەبەڵێنتان پێ درابوو. ٦٣) ﴿ٱصْلَوْهَا ٱلْيَوْمَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ ئەمڕۆ بڕۆنە ناوی یەوە بە هۆی بێ باوەڕ بوونتانەوە. ٦٤) ﴿ٱلْيَوْمَ نَخْتِمُ عَلَىٰٓ أَفْوَٰهِهِمْ﴾ ئەمڕۆ مۆر دەنێین بەسەر دەمیاندا ﴿وَتُكَلِّمُنَآ أَيْدِيهِمْ﴾ و دەستیان قسەمان لەگەڵدا دەکەن ﴿وَتَشْهَدُ أَرْجُلُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ﴾ و قاچیان شایەتی دەدەن بەوەی کە کردویانە. ٦٥) ﴿وَلَوْ نَشَآءُ لَطَمَسْنَا عَلَىٰٓ أَعْيُنِهِمْ﴾ وە ئەگەر بمانەوێ ڕووناکی چاویان ناهێڵین (کوێریان دەکەین) ﴿فَٱسْتَبَقُوا۟ ٱلصِّرَٰطَ فَأَنَّىٰ يُبْصِرُونَ﴾ ئەوسا دەیانەوێ بەرەو رێگای راست پێشبرکێ بکەن جا چۆن دەبینن. ٦٦) ﴿وَلَوْ نَشَآءُ لَمَسَخْنَٰهُمْ عَلَىٰ مَكَانَتِهِمْ﴾ خۆ ئەگەر بمانەوێ لەشوێنی خۆیاندا شێوەی ئادەمییان دەگۆڕین (دەیان کەین بە شتێکی خراپ) ﴿فَمَا ٱسْتَطَٰعُوا۟ مُضِيًّا وَلَا يَرْجِعُونَ﴾ بەهۆی ئەو (گۆڕینەوە) نەیان دەتوانی نەبڕۆن نەبگەڕێنەوە. ٦٧) ﴿وَمَن نُّعَمِّرْهُ نُنَكِّسْهُ فِى ٱلْخَلْقِ أَفَلَا يَعْقِلُونَ﴾ وە ئەمەنی هەر کەس درێژ کەین لاشەی لاواز و ناتەوان دەکەین دەی ئایا ژیر نابن. ٦٨) ﴿وَمَا عَلَّمْنَٰهُ ٱلشِّعْرَ وَمَا يَنۢبَغِى لَهُۥٓ﴾ ئێمە ئەو (موحەممەد (ﷺ)) مان فێر شیعر نەکردووە و شیعر ووتن شیاوی ئەو نی یە ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ وَقُرْءَانٌ مُّبِينٌ﴾ و ئەوەی (موحەممەد (ﷺ)) دەیڵێ پەند و ئامۆژگاری و قورئانی رونکەرەوەی (راستی یە). ٦٩) ﴿لِّيُنذِرَ مَن كَانَ حَيًّا﴾ بۆ ئەوەی ئەوانەی (دڵ) زیندوون بیان ترسێنێ ﴿وَيَحِقَّ ٱلْقَوْلُ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ﴾ و بەڵێنی (سزا) بسەپێ بەسەر بێ باوەڕاندا. ٧٠)

أَوَلَمْ يَرَوْا أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَٰمًا فَهُمْ لَهَا
مَٰلِكُونَ ﴿٧١﴾ وَذَلَّلْنَٰهَا لَهُمْ فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ ﴿٧٢﴾
وَلَهُمْ فِيهَا مَنَٰفِعُ وَمَشَارِبُ أَفَلَا يَشْكُرُونَ ﴿٧٣﴾ وَٱتَّخَذُوا
مِن دُونِ ٱللَّهِ ءَالِهَةً لَّعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يَسْتَطِيعُونَ
نَصْرَهُمْ وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ ﴿٧٥﴾ فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ
إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ ﴿٧٦﴾ أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا
خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ﴿٧٧﴾ وَضَرَبَ لَنَا
مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ﴿٧٨﴾
قُلْ يُحْيِيهَا ٱلَّذِىٓ أَنشَأَهَآ أَوَّلَ مَرَّةٍ ۖ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ
﴿٧٩﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُم مِّنَ ٱلشَّجَرِ ٱلْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَآ أَنتُم
مِّنْهُ تُوقِدُونَ ﴿٨٠﴾ أَوَلَيْسَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ
بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخْلُقَ مِثْلَهُم ۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلْخَلَّٰقُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٨١﴾
إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾
فَسُبْحَٰنَ ٱلَّذِى بِيَدِهِۦ مَلَكُوتُ كُلِّ شَىْءٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾

سُورَةُ الصَّافَّاتِ

سورەی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٧٢ تا ٨٢) سورەتی (یس)ن

﴿أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ، وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ...﴾ حاکیم و نین ئەبی حاکیم لە هەبدوڵڵای کوڕی هەباسەوە دەگێڕێتەوە کە وتی: عاصی کوڕی وائیل تێهاتبوو کۆنی لە پەڵما هەڵگرت و پاودەستی دروی کرد پاشان بە پێغەمبەری خوای (ﷺ) وت: ئایا خوا ئەم تێکەڵ پاڵ ئەبینە کە پێدەچێ ئێستەوی دەکاتەوە پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی بەڵێ خوا مەحشورانێ و ئێستووت دەکاتەوە دوای ئەوە دەتخاتە ئاوڕەخانی، ئینجا ئەم ئایەتە مانەی ﴿أَوَلَمْ يَرَ ٱلْإِنسَٰنُ أَنَّا خَلَقْنَٰهُ مِن نُّطْفَةٍ فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ ، وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِىَ خَلْقَهُۥ ۖ قَالَ مَن يُحْىِ ٱلْعِظَٰمَ وَهِىَ رَمِيمٌ ...﴾ تا کۆتایی سورەتەکە.

﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا نەیان دی (نەیان زانیوە) ﴿أَنَّا خَلَقْنَا لَهُم مِّمَّا عَمِلَتْ أَيْدِينَا أَنْعَامًا﴾ کە بێگومان ئێمە ئاژەڵمان بۆ ئەوان دروست کردووە ﴿فَهُمْ لَهَا مَالِكُونَ﴾ ئەنجا ئەوان خاوەنیانن. ٧١)﴿وَذَلَّلْنَاهَا لَهُمْ﴾ وە رامان هێناون بۆیان ﴿فَمِنْهَا رَكُوبُهُمْ وَمِنْهَا يَأْكُلُونَ﴾ ئەنجا سواری هەندێکیان دەبن و (گۆشتی) هەندێکیشیان دەخۆن. ٧٢)﴿وَلَهُمْ فِيهَا مَنَافِعُ وَمَشَارِبُ﴾ وە زۆر سوودیان لێ دەبینن و شتی خواردنەوەشیان لێ وەردەگرن ﴿أَفَلَا يَشْكُرُونَ﴾ دەی ئایا سوپاسی خوا ناکەن. ٧٣)﴿وَاتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ آلِهَةً﴾ وە بێجگە لە خوا چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان داناوە ﴿لَعَلَّهُمْ يُنصَرُونَ﴾ بەو هیوایەی یارمەتی بدرێن. ٧٤)﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ نَصْرَهُمْ﴾ (ئەو پەرستراوانە) ناتوانن یارمەتیان بدەن ﴿وَهُمْ لَهُمْ جُندٌ مُّحْضَرُونَ﴾ بەڵام ئەمان سەربازی ئامادەن لە خزمەتیاندان. ٧٥)﴿فَلَا يَحْزُنكَ قَوْلُهُمْ﴾ جا قسەکانیان غەمبارت نەکات ﴿إِنَّا نَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەوەی دەی شارنەوەو ئەوەی ئاشکرای دەکەن دەیزانین. ٧٦)﴿أَوَلَمْ يَرَ الْإِنسَانُ﴾ ئایا ئادەمی نەیزانیوە ﴿أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِن نُّطْفَةٍ﴾ کە ئەومان لە نوتفەیەک دروست کردووە ﴿فَإِذَا هُوَ خَصِيمٌ مُّبِينٌ﴾ کەچی یەکسەر دەبێتە دوژمنێکی دیار (دەمقاڵێ کەرێکی ئاشکرایە). ٧٧) ﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ﴾ و نموونەمان بۆ دێنێتەوە و بەدیهێنانی خۆی لە بیر چۆتەوە ﴿قَالَ مَن يُحْيِ الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ﴾ (ئەو بێ بڕوایە) دەڵێ کێ ئێسکەکان زیندوو دەکاتەوە لە کاتێکدا کە رزیون. ٧٨)﴿قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەو زاتە زیندوویان دەکاتەوە کە لە یەکەم جارەوە بە دی هێناون ﴿وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ﴾ و ئەو بە هەموو دروست کراوێک زانا و ئاگایە. ٧٩) ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا﴾ زاتێ کە لە درەختی سەوز ئاگری بۆ دروست کردون ﴿فَإِذَا أَنتُم مِّنْهُ تُوقِدُونَ﴾ ئیتر ئێوە ئاگری پێ دەکەنەوە. ٨٠) ﴿أَوَلَيْسَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ ئایا زاتێ کە ئاسمانەکان و زەوی بەدی هێناوە ﴿بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يَخْلُقَ بِاللَّهِ﴾ ناتوانێ وێنەیان دروست بکات؟ ﴿بَلَىٰ وَهُوَ الْخَلَّاقُ الْعَلِيمُ﴾ بەڵێ دەتوانێ و هەر ئەوەیش دروست کەری زانایە ٨١)﴿إِنَّمَا أَمْرُهُ إِذَا أَرَادَ شَيْئًا﴾ بەڕاستی کاری ئەو (خوا) ئەمەیە هەر کاتێ بیەوێ شتێک بە دیبێنێ ﴿أَن يَقُولَ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ پێی دەڵێ: ببە دەست بەجێ (ئەو شتە) دەبێت. ٨٢) ﴿فَسُبْحَانَ الَّذِي بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ جا پاک و بێگەردە خوایە کە موڵکایەتی هەموو شتێک بەدەست ئەوە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ و بۆ لای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە. ٨٣)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالصَّٰٓفَّٰتِ صَفًّا ﴿١﴾ فَالزَّٰجِرَٰتِ زَجْرًا ﴿٢﴾ فَالتَّٰلِيَٰتِ ذِكْرًا ﴿٣﴾
إِنَّ إِلَٰهَكُمْ لَوَٰحِدٌ ﴿٤﴾ رَّبُّ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَرَبُّ
الْمَشَٰرِقِ ﴿٥﴾ إِنَّا زَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِزِينَةٍ الْكَوَاكِبِ ﴿٦﴾ وَحِفْظًا
مِّن كُلِّ شَيْطَٰنٍ مَّارِدٍ ﴿٧﴾ لَّا يَسَّمَّعُونَ إِلَى الْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ وَيُقْذَفُونَ
مِن كُلِّ جَانِبٍ ﴿٨﴾ دُحُورًا وَلَهُمْ عَذَابٌ وَاصِبٌ ﴿٩﴾ إِلَّا مَنْ خَطِفَ
الْخَطْفَةَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ ثَاقِبٌ ﴿١٠﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ أَهُمْ أَشَدُّ خَلْقًا
أَم مَّنْ خَلَقْنَا إِنَّا خَلَقْنَٰهُم مِّن طِينٍ لَّازِبٍ ﴿١١﴾ بَلْ عَجِبْتَ
وَيَسْخَرُونَ ﴿١٢﴾ وَإِذَا ذُكِّرُوا لَا يَذْكُرُونَ ﴿١٣﴾ وَإِذَا رَأَوْا ءَايَةً يَسْتَسْخِرُونَ
﴿١٤﴾ وَقَالُوٓا إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَٰمًا
أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿١٦﴾ أَوَءَابَآؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿١٧﴾ قُلْ نَعَمْ وَأَنتُمْ دَٰخِرُونَ
﴿١٨﴾ فَإِنَّمَا هِىَ زَجْرَةٌ وَٰحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ يَنظُرُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا يَٰوَيْلَنَا هَٰذَا
يَوْمُ الدِّينِ ﴿٢٠﴾ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ الَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢١﴾
۞ احْشُرُوا الَّذِينَ ظَلَمُوا وَأَزْوَٰجَهُمْ وَمَا كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴿٢٢﴾ مِن دُونِ
اللَّهِ فَاهْدُوهُمْ إِلَىٰ صِرَٰطِ الْجَحِيمِ ﴿٢٣﴾ وَقِفُوهُمْ إِنَّهُم مَّسْـُٔولُونَ ﴿٢٤﴾

سەر ئاسمانی دونیا، وەلا
ئەو خوا بەهیدە
کەس ئاسک نەکە
بێتەوە حەتی بوەلی
بە بە
قیامەت)(ڕواە
ترمذی).
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرمووی:
(تەگەر خوای
گەورە چاکەی بۆ
بەندەکەی بوەوا
دوا
(تاوانەکانی)
لەدنیادا بۆ پێش
دەخات وەتەگەر
خوای گەورە
ئیرادی خرابی
بەبەندەکەی
بێت دوا
تاوانەکانی
پادەگرێ تا
لەڕۆژی دواپی دا بەتەواوی ئێڕاڵەی ئێکاتەوە).

ئایەتی (٦٤) سورەتی (العنكبوت)، قال رسول الله (ﷺ): (يؤتى بأنعم أهل الدنيا من أهل النار
يوم القيامة فيصبغ في النار صبغة ثم يقال: يا ابن آدم هل رأيت خيراً قط؟ هل مر بك نعيم قط؟ فيقول:
لا والله يا رب، ويؤتى بأشد الناس بؤساً في الدنيا من أهل الجنة فيصبغ صبغة في الجنة فيقال: يا ابن-

سورەتی ﴿ الصافات ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿والصافات صفا﴾ سوێند بەو فریشتانە ڕیز بوون (لە کاتی عیبادەتدا). ١)﴿فالزاجرات زجرا﴾ وە سوێند بەوانە کە دەخوێن بەسەر هەورەکاندا. ٢)﴿فالتاليات ذكرا﴾ وە سوێند بەخوێنەرانی قورئان. ٣) ﴿إن إلهكم لواحد﴾ بەڕاستی پەرستراوی ئێوە تاک و تەنهایە. ٤)﴿رب السموات والأرض وما بينهما ورب المشارق﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە ﴿ورب المشارق﴾ و پەروەردگاری خۆر هەڵاتنەکان. ٥)﴿إنا زينا السماء الدنيا بزينة الكواكب﴾ بێگومان ئێمە ئاسمانی دونیامان بەجوانی ئەستێرەکان ڕازاندۆتەوە. ٦)﴿وحفظا من كل شيطان مارد﴾ وە لەهەموو شەیتانێکی سەرکەش پاراستوومانە. ٧)﴿لا يسمعون إلى الملإ الأعلى﴾ ناتوانن گوێ بگرن بۆ ئەو فریشتانەی لە بەرزترین پلەدان ﴿ويقذفون من كل جانب﴾ وە (ئەگەر بچن گوێ بگرن) لە هەموو لایەکی (ئاسمانەوە) ئاگر باران دەکرێن. ٨)﴿دحورا ولهم عذاب واصب﴾ ڕاو دەنرێن ڕۆر بە توندی و (لە قیامەتدا) سزایان بەردەوامە و مەبەستە. ٩)﴿إلا من خطف الخطفة﴾ (شەیتانەکان ناتوانن گوێ بگرن) مەگەر یەکێکیان بە دزیەوە هەواڵێك (لە فریشتەیەك ببیستێ ر) بە پەلە بیفرێنێ ﴿فأتبعه شهاب ثاقب﴾ ئەویش ئەستێرەیەکی پووناك شوێنی دەکەوێ (و دەی سوتێنێ). ١٠) ﴿فاستفتهم أهم أشد خلقا﴾ ئەنجا لەوانە (ی بێ باوەڕن ئەی موحەممەد (ﷺ)) بپرسە ئایا ئەوان دروستکراوێکی بەهێزن ﴿أم من خلقنا﴾ یا ئەوەی ئێمە دروستمان کردووە (لە ئاسمان و خۆر و زەوی و ..) ﴿إنا خلقناهم من طين لازب﴾ بەڕاستی ئێمە ئەوان (شادەمی) مان دروست کرد لە قوڕێکی لێچێی جێ. ١١)﴿بل عجبت ويسخرون﴾ بەڵام (سەیرە) تۆ سەرت سوڕماوە (چۆن باوەڕ ناهێنن) کەچی ئەوان گاڵتە دەکەن (بە تۆ کە دەڵێن زیندوو بوونەوە هەیە). ١٢)﴿وإذا ذكروا لا يذكرون﴾ وە کاتێ ئامۆژگاری بکرێن ئامۆژگاری وەر ناگرن. ١٣)﴿وإذا رأوا آية يستسخرون﴾ وە کاتێ موعجیزەیەك ببینن دەیکەنە گاڵتەجار. ١٤)﴿وقالوا إن هذا إلا سحر مبين﴾ وە دەڵێن ئەم (قورئانە) هیچ نییە جگە لە جادوویەکی ئاشکرا. ١٥)﴿أإذا متنا وكنا ترابا وعظاما أإنا لمبعوثون﴾ (دەڵێن) ئایا ئێمە کە مردین و بووین بەخۆڵ و ئێسکە ڕزیو ﴿أو آباؤنا الأولون﴾ ئایا ئێمە زیندوو دەکرێینەوە؟! ١٦)﴿قل نعم وأنتم داخرون﴾ لەگەڵ باوو باپیرانی پێشیناندا. ١٧)﴿فإنما هي زجرة واحدة فإذا هم ينظرون﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڵێ (هەموتان زیندوو دەکرێنەوە) و لەو کاتەدا تێوە زەلیل و سەرشۆڕن. ١٨)﴿وقالوا يا ويلنا هذا يوم الدين﴾ چونکە ئەو (زیندوو بوونەوەیە) هەر بەك دەنگە شێرێ دەست بەجێ زیندوون و دەڕوانن. ١٩)﴿وقالوا يا ويلنا هذا يوم الدين﴾ وە دەڵێن: وای بۆ خۆمان ئەمە ڕۆژی تۆڵەسەندن و پاداشتە. ٢٠)﴿هذا يوم الفصل الذي كنتم به تكذبون﴾ (پێیان دەوترێ) ئەمە ئەو ڕۆژەی بڕیارداتە کە باوەڕتان پێی نەبوو. ٢١)﴿احشروا الذين ظلموا وأزواجهم﴾ (خوا بەفریشتەکان دەفەرموێ) ئەوانەی ستەمیان کرد کۆیان بکەنەوە لەگەڵ هاوڕێ کانیان (هاو ڕێنەکانیان) ﴿وما كانوا يعبدون﴾ لەگەڵ ئەوانەش دەیان پەرستن ٢٢)﴿من دون الله﴾ جگە لە خوا ﴿فاهدوهم إلى صراط الجحيم﴾ ئەنجا ڕێگای دۆزەخیان نیشان دەن. ٢٣)﴿وقفوهم إنهم مسئولون﴾ وە ئەوانە ڕاوەستێنن بێگومان پرسیاریان لێ دەکرێ. ٢٤)

مَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ ﴿٢٥﴾ بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ ﴿٢٦﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ
عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٢٧﴾ قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ ﴿٢٨﴾
قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ ﴿٢٩﴾ وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ
بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ ﴿٣٠﴾ فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ ﴿٣١﴾
فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ ﴿٣٢﴾ فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ
﴿٣٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ ﴿٣٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ
لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ ﴿٣٥﴾ وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُوا آلِهَتِنَا
لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ ﴿٣٦﴾ بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ ﴿٣٧﴾ إِنَّكُمْ
لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ ﴿٣٨﴾ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ
﴿٣٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٤٠﴾ أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ﴿٤١﴾
فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ ﴿٤٢﴾ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿٤٣﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ
﴿٤٤﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ﴿٤٥﴾ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ
﴿٤٦﴾ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ﴿٤٧﴾ وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ
الطَّرْفِ عِينٌ ﴿٤٨﴾ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴿٤٩﴾ فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ
بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ ﴿٥٠﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ ﴿٥١﴾

آدم هل رأيت بؤساً قط؟ هل مر بك شدة قط؟ فيقول: لا والله ما مر بي بؤس قط ولا رأيت شدة قط (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویە: (لەڕۆژی دوایی دا ئەو کەسێك لەو بەهەشتیانە بێنن کە لە دونیادا بووە بەلام لە ڕۆژی دوایی دا لە دۆزەخی یە دەیهێنن و یەك جار لە ئاگر هەڵی دەکێشن ئینجا هەڵی دەکێشن پاشان پێی دەڵێن: ئەی ئادەمیزاد ئایا هیچ چاکەیەکت بینیوە؟ ئایا خۆشیت بەسەردا هاتووە؟ دەڵێ: نەخێر! ئەی پەروەردگارم! وە بەهەشتییەکیش دەهێنن کە لە دنیادا لە هەمووکەس زیاتر لە ناخۆشی و ناڕەحەتیدا بووە هەڵی دەکێشن لە ناو خۆشی بەهەشتی پاشان پێی دەڵێن: ئایا هیچ ناخۆشیت دیوە؟ هیچ سەختی و ناڕەحەتییەکت هاتۆتە ڕێ؟ دەڵێ: نەخێر! نە ناخۆشیم تووش بووە نە ناڕەحەتیم دیوە).

﴿وَمَا لَكُمْ لَا تَنَاصَرُونَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەوە چیتانە یارمەتی یەکتر نادەن. ٢٥﴿بَلْ هُمُ الْيَوْمَ مُسْتَسْلِمُونَ﴾ (ئەخێر یارمەتی یەکتر نادەن) بەڵکو ئەوان هەموو (بەندەو پەرستراوەکانیان) لەو ڕۆژەدا گەردن کەچن بۆ خوا. ٢٦﴿وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ و (لەو ڕۆژەدا) ڕوو دەکەنە یەکتر پرسیار لەیەکتر دەکەن. ٢٧﴿قَالُوا إِنَّكُمْ كُنتُمْ تَأْتُونَنَا عَنِ الْيَمِينِ﴾ (گومڕاکراوەکان بەگومڕاکەرەکان) دەڵێن بەڕاستی ئێوە بوون لەلای ڕاست و هەڵەوە هاتنە لامان (نەتان هێڵا شوێنی کەوین). ٢٨﴿قَالُوا بَل لَّمْ تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ﴾ (گومڕاکەرەکان) دەڵێن (نەخێر ڕاست ناکەن) بەڵکو ئێوە خۆتان ئیمان دار نەبوون. ٢٩﴿وَمَا كَانَ لَنَا عَلَيْكُم مِّن سُلْطَانٍ﴾ وە ئێمە هیچ دەسەڵاتێکمان بەسەر ئێوەدا نەبوو ﴿بَلْ كُنتُمْ قَوْمًا طَاغِينَ﴾ بەڵکو خۆتان گەلێکی لە خوا یاخی بوون. ٣٠﴿فَحَقَّ عَلَيْنَا قَوْلُ رَبِّنَا إِنَّا لَذَائِقُونَ﴾ ئەوەتە بڕیاری پەروەردگارمان (بەسزا دانمان) سەپا بەسەرماندا کە بەڕاستی دەبێ بیچەژین. ٣١﴿فَأَغْوَيْنَاكُمْ إِنَّا كُنَّا غَاوِينَ﴾ بەڵێ ئێمە ئێوەمان گومڕا کرد چونکە بەڕاستی خۆشمان گومڕا بووین. ٣٢﴿فَإِنَّهُمْ يَوْمَئِذٍ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ جا بەڕاستی هەموویان (گومڕاکراو و گومڕاکار) لەو ڕۆژەدا لەسزادا هاوبەشن. ٣٣﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە تاوانبارانی بەو جۆرە لێ دەکەین. ٣٤﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ بەڕاستی هەر کاتێ بەوانە بوترابە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لە خوا خۆیان بە گەورە دەزانی (و ملکەچی نەدەبوون). ٣٥﴿وَيَقُولُونَ أَئِنَّا لَتَارِكُو آلِهَتِنَا﴾ وە دەیان ووت: ئایا ئێمە پەرستراوەکانمان واز لێ بێنین؟ ﴿لِشَاعِرٍ مَّجْنُونٍ﴾ لە بەر شاعیرێکی شێت. ٣٦﴿بَلْ جَاءَ بِالْحَقِّ وَصَدَّقَ الْمُرْسَلِينَ﴾ (نەخێر وانییە) بەڵکو ئەو (پێغەمبەرە) هەڵی هێناوەو باوەڕی بە پێغەمبەرانی پێشوو هەیە. ٣٧﴿إِنَّكُمْ لَذَائِقُو الْعَذَابِ الْأَلِيمِ﴾ بەڕاستی ئێوە سزای سەخت دەچەژن. ٣٨﴿وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ و ئێوە تەنها تۆڵەی ئەو (خراپانە)تان لێ ئەسەنرێ کەکردوتانە. ٣٩﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ بەڵام بەندە پاک و هەڵبژاردەکانی خوا. ٤٠﴿أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ﴾ ئەوانەن ڕسق و ڕۆزی دیار کراویان بۆ هەیە. ٤١﴿فَوَاكِهُ وَهُم مُّكْرَمُونَ﴾ کەمێوە هاتی جۆراو جۆرە وە ئەوان ڕێز لێ گیراون. ٤٢﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ لە بەهەشتانی پڕ ناز و نیعمەتدا. ٤٣﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ﴾ لەسەر تەخت و کورسی بە ڕازاوەکان بەڕاسپەر بەکتر دانیشتوون. ٤٤﴿يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾ لە پەرداخی ئاپاندا سەرچاوەی ڕەوان دەگەڕێنرێ بە سەریاندا. ٤٥﴿بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ﴾ ئاو سپی بەوە بۆ ئەوانەی دەی خۆشەوە بەلەزەتە. ٤٦﴿لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ﴾ (ئەو شەرابە)نەمێشکیان ئێك دەدات نەسەر خۆشیان دەکات ٤٧﴿وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ﴾ وە ئافرەتانی چاو جوان و گەورەیان لایە کە جگە لە میردەکانیان سەیری کەس ناکەن. ٤٨﴿كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ﴾ وەکو هێلکەی ئاو هێلانەن (یا ئەڵێی مرواری ئاو سەدەفن). ٤٩﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ ئەجا ڕوو دەکەنە یەکتر پرسیار لە یەکتر دەکەن. ٥٠﴿قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ إِنِّي كَانَ لِي قَرِينٌ﴾ یەکێ لەوان دەڵێ: من (لە دنیا) هاوڕێیەکم هەبوو. ٥١

يَقُولُ أَءِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ ﴿٥٢﴾ أَءِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا أَءِنَّا
لَمَدِينُونَ ﴿٥٣﴾ قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ ﴿٥٤﴾ فَاطَّلَعَ فَرَءَاهُ فِي سَوَآءِ
الْجَحِيمِ ﴿٥٥﴾ قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ ﴿٥٦﴾ وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي
لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ ﴿٥٧﴾ أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ ﴿٥٨﴾ إِلَّا مَوْتَتَنَا
الْأُولَىٰ وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ ﴿٥٩﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٦٠﴾
لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ ﴿٦١﴾ أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ
الزَّقُّومِ ﴿٦٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِّلظَّالِمِينَ ﴿٦٣﴾ إِنَّهَا شَجَرَةٌ
تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ ﴿٦٤﴾ طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ
﴿٦٥﴾ فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٦٦﴾ ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ
عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٦٧﴾ ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ ﴿٦٨﴾
إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ ﴿٦٩﴾ فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُهْرَعُونَ ﴿٧٠﴾
وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ ﴿٧١﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم
مُّنذِرِينَ ﴿٧٢﴾ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ ﴿٧٣﴾
إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿٧٤﴾ وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ
الْمُجِيبُونَ ﴿٧٥﴾ وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ ﴿٧٦﴾

ثانيا: سورة (الروم): قال رسول الله ﷺ: (من قال حين يصبح (سبحان الله حين تمسون وحين تصبحون وله الحمد في السموات والأرض وعشياً وحين تظهرون) إلى آخر الآية، أدرك ما فاته في يومه، ومن قالها حين يمسي أدرك ما فاته من ليلته) رواه أبو داود

يتبع ص ٤٤٩

(سبحان الله حين تمسون و حين تصبحون الحمد في السموات والأرض وعشيا وحين تظهرون) الآية، أدرك ما فاته في يومه، ومن قالها حين يمسي أدرك ما فاته من ليلته) رواه أبو داود

ثانيا: سورة (الروم): قال رسول الله ﷺ: (يقول الله تعالى: كذبني ابن آدم ولم يكن له ذلك،

﴿يَقُولُ أَئِنَّكَ لَمِنَ الْمُصَدِّقِينَ﴾ دەی ووت: ئایا بەڕاستی تۆ لەوانەی باوەڕت هەیە (بەزیندوو بوونەوە؟!). ٥٢)﴿أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا﴾ ئایا کاتێ مردین و بووین بە خاک و ئێسقانی رزیوو ﴿أَئِنَّا لَمَدِينُونَ﴾ ئایا بەڕاستی ئێمە(زیندوو دەکرێینەوەو) سزا دەدرێن. ٥٣)﴿قَالَ هَلْ أَنتُم مُّطَّلِعُونَ﴾ (پیاوە بەهەشتییەکە) ووتی ئایا ئێوە تەماشا (ی دۆزەخ) ناکەن. ٥٤)﴿فَاطَّلَعَ فَرَآهُ فِي سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ ئەنجا خۆی سەیری کرد کوت و پڕ لە ناوەڕاستی دۆزەخدا ئەو (هاوڕێی) دی. ٥٥)﴿قَالَ تَاللَّهِ إِن كِدتَّ لَتُرْدِينِ﴾ پێی ووت سوێند بەخوا نزیک بوو منیش هەڵدێری. ٥٦)﴿وَلَوْلَا نِعْمَةُ رَبِّي لَكُنتُ مِنَ الْمُحْضَرِينَ﴾ وە ئەگەر میهرەبانی پەروەردگارم فریام نەکەوتایە منیش لە ئامادەکراوان (ی ناو دۆزەخ) دەبووم. ٥٧)﴿أَفَمَا نَحْنُ بِمَيِّتِينَ﴾دەی ئایائێمە نامرین؟! ٥٨)﴿إِلَّا مَوْتَتَنَا الْأُولَىٰ﴾ جگە لە مردنەکەی یەکەم (ی دنیا)مان. ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُعَذَّبِينَ﴾ وەئێمە سزا نادرێین؟! ٥٩)﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ بەڕاستی ئەمەیە سەرکەوتنی گەورە. ٦٠)﴿لِمِثْلِ هَٰذَا فَلْيَعْمَلِ الْعَامِلُونَ﴾ یا تێکۆشەران بۆ پاشەڕۆژی وا تێبکۆشن. ٦١)﴿أَذَٰلِكَ خَيْرٌ نُّزُلًا أَمْ شَجَرَةُ الزَّقُّومِ﴾ ئایا ئەو (نیعمەتانەی باسکرا) ڕێزگرتن و میوان دارییە باشە یا(بەری) درەختی ژەقنەمووت. ٦٢)﴿إِنَّا جَعَلْنَاهَا فِتْنَةً لِّلظَّالِمِينَ﴾ بێگومان ئێمە ئەو (دارە)مان کردە هۆی تاقی کردنەوەی ستەمکاران (کە لە دنیادا گاڵتەیان پێ دەکرد). ٦٣)﴿إِنَّهَا شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ﴾ بەڕاستی ئەو (ژەقنەمووتە) درەختێکە لە بێخی دۆزەخ دا دەروێ. ٦٤)﴿طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُءُوسُ الشَّيَاطِينِ﴾ بەروویوومەکەی دەڵێ ی سەری شەیتانەکانە (ناشیرین و چڵ چڵاوی یە). ٦٥)﴿فَإِنَّهُمْ لَآكِلُونَ مِنْهَا﴾ جا بێگومان ئەو (دۆزەخیانە) لەو درەختە دەخۆن ﴿فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ﴾ و سکیان لە (بەری) ئەو درەختە پڕ دەکەن. ٦٦)﴿ثُمَّ إِنَّ لَهُمْ عَلَيْهَا لَشَوْبًا مِّنْ حَمِيمٍ﴾لە پاشان بە ڕاستی ئاوێکی لێڵی زۆر گەرمی بەسەردا دەخۆنەوە. ٦٧)﴿ثُمَّ إِنَّ مَرْجِعَهُمْ لَإِلَى الْجَحِيمِ﴾ بێگومان دواتر گەڕانەوەیان بۆ دۆزەخە. ٦٨)﴿إِنَّهُمْ أَلْفَوْا آبَاءَهُمْ ضَالِّينَ﴾بەڕاستی ئەوان باو و باپیرانی خۆیانیان بە گومڕایی بینی. ٦٩)﴿فَهُمْ عَلَىٰ آثَارِهِمْ يُرْعَوْنَ﴾ ئینجا ئەوان هاندەدران بۆ شوێن کەوتنیان (لە گومڕاییدا). ٧٠)﴿وَلَقَدْ ضَلَّ قَبْلَهُمْ أَكْثَرُ الْأَوَّلِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێش ئەو (گومڕایانەی قوڕەیش) زۆربەی گەلە پێشینەکان گومڕا بوون. ٧١) ﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا فِيهِم مُّنذِرِينَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێمە لە ناو خۆیاندا (پێغەمبەرانی) ترسێنەرمان بۆ ناردن ٧٢) ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد(ﷺ)) سەرنج بدە سەرئەنجامی ترسێنراوەکان چۆن بوو. ٧٣) ﴿إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ﴾ بێجگە لە بەندە هەڵبژێراوەکانی خوا. ٧٤)﴿وَلَقَدْ نَادَانَا نُوحٌ فَلَنِعْمَ الْمُجِيبُونَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی نووح (عليه السلام) هاواری لێ کردین ئینجا ئێمەش زۆر چاک وەڵامی (هاوارەکەی) ئەومانە دایەوە. ٧٥)﴿وَنَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ خۆی و کەس و کاری (باوەڕداری) مان لە تەنگانە گەورەکە ڕزگار کرد. ٧٦)

وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُۥ هُمُ ٱلْبَاقِينَ ﴿٧٧﴾ وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِى ٱلْءَاخِرِينَ ﴿٧٨﴾ سَلَٰمٌ
عَلَىٰ نُوحٍ فِى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٩﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٨٠﴾ إِنَّهُۥ مِنْ
عِبَادِنَا ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٨١﴾ ثُمَّ أَغْرَقْنَا ٱلْءَاخَرِينَ ﴿٨٢﴾ ۞ وَإِنَّ مِنْ
شِيعَتِهِۦ لَإِبْرَٰهِيمَ ﴿٨٣﴾ إِذْ جَآءَ رَبَّهُۥ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ ﴿٨٤﴾ إِذْ قَالَ
لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِۦ مَاذَا تَعْبُدُونَ ﴿٨٥﴾ أَئِفْكًا ءَالِهَةً دُونَ ٱللَّهِ تُرِيدُونَ
﴿٨٦﴾ فَمَا ظَنُّكُم بِرَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٧﴾ فَنَظَرَ نَظْرَةً فِى ٱلنُّجُومِ ﴿٨٨﴾
فَقَالَ إِنِّى سَقِيمٌ ﴿٨٩﴾ فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ ﴿٩٠﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ ءَالِهَتِهِمْ
فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ ﴿٩١﴾ مَا لَكُمْ لَا تَنطِقُونَ ﴿٩٢﴾ فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًۢا
بِٱلْيَمِينِ ﴿٩٣﴾ فَأَقْبَلُوٓا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ ﴿٩٤﴾ قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ
﴿٩٥﴾ وَٱللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ ﴿٩٦﴾ قَالُوا۟ ٱبْنُوا۟ لَهُۥ بُنْيَٰنًا فَأَلْقُوهُ
فِى ٱلْجَحِيمِ ﴿٩٧﴾ فَأَرَادُوا۟ بِهِۦ كَيْدًا فَجَعَلْنَٰهُمُ ٱلْأَسْفَلِينَ ﴿٩٨﴾
وَقَالَ إِنِّى ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّى سَيَهْدِينِ ﴿٩٩﴾ رَبِّ هَبْ لِى مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ
﴿١٠٠﴾ فَبَشَّرْنَٰهُ بِغُلَٰمٍ حَلِيمٍ ﴿١٠١﴾ فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ ٱلسَّعْىَ قَالَ
يَٰبُنَىَّ إِنِّىٓ أَرَىٰ فِى ٱلْمَنَامِ أَنِّىٓ أَذْبَحُكَ فَٱنظُرْ مَاذَا تَرَىٰ ۚ قَالَ
يَٰٓأَبَتِ ٱفْعَلْ مَا تُؤْمَرُ ۖ سَتَجِدُنِىٓ إِن شَآءَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٠٢﴾

سوێندمنی وام یان
لـه ئـاڵـف فـامـا
تکایه پاڵ فڕاوه:
ئـەن یجیمنی کـمـا
بـەدانی وانیس ئول
الخلق بـأمین طـلـی
مـن إعانتـه وأمـا
هشته پاڵ فڕاوه:
اعمد الله ربـك وانـا
الأحـد الصمد الـذي
لم یلد ولم یکن لـه
کفـوا أحـد (رواه
البخـــــاري)
پێنەمبـــــەری
خوا(ﷺ) فەرمووی
(خوای) بەڕێز بڵێت
بـەندەیەوە کـەسـی
باوەڕی بـەمن نـاکـات
کـەسـیـوە باوەڕم پـێ
نـەکـات، وە جنێوم
پـێ دەدات کـەسـانی
تـریـش وەی بـە

جنێوم پێ بدات جابـاوەڕی نـەکـردنی بـەمن ئەوەیـە کـەمـانێ خـوا جـارێکی تـر زیـنـدووم ئـاکـاتـەوە وەك
ئـەسـتـێرەئـارە فـرۆسـتی کـردووم ئـەگـەڵـیـاکـدا فـرۆسـت کـردنی بـەکـەم جـار ئـاسـان تـر نـی یە (قـورس تـرە) بـەڵـای
مـنـدەوە ئـەزیـنـدوو کـردنـەوەی جـارێ دووەم وە جنێوەکـانی بـە مـن ئەوەیـە کـە دەڵـێ خـوا سـەدقـی بـێ خـۆی بـڕیـار
داوە ئـەگـەڵـیـاکـدا مـن ئـەنـجـامـی بـێ خـیـانـەم کـەئـەگـەر بـەیـووم و کـەسـیـشم لـێ بـەیـووە کـەسـیـش هـاوڕای وێـنـەم نـی یە).

﴿وَجَعَلْنَا ذُرِّيَّتَهُ هُمُ الْبَاقِينَ﴾ وە تەنیا نەوەکانی ئەوەمان (لەسەر زەوی) هێشتەوە. ٧٧) ﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ وە باسی و ناوبانگی(باشی) ئەوەمان لەناو گەلە پاشینەکاندا هێشتەوە (کە ئەمەیە). ٧٨)﴿سَلَامٌ عَلَىٰ نُوحٍ فِي الْعَالَمِينَ﴾ سەلام و دروود لەسەر نووح لە لایەن هەموو جیهانیانەوە. ٧٩)﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ٨٠)﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێگومان ئەو لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمە بوو. ٨١)﴿ثُمَّ أَغْرَقْنَا الْآخَرِينَ﴾ لە پاشان ئەوانی تر (دوژمنان) مان نوقم کرد. ٨٢ ﴿وَإِنَّ مِنْ شِيعَتِهِ لَإِبْرَاهِيمَ﴾ بەڕاستی ئیبراهیم لە پەیڕەوان و شوێنکەوتوانی نووح بوو (لە بتەماکانی ئاییندا). ٨٣)﴿إِذْ جَاءَ رَبَّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ کاتێ بە دڵێکی ساغەوە بەرەو پەروەردگاری هات. ٨٤)﴿إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ مَاذَا تَعْبُدُونَ﴾ کاتێ کە بەباوکی و گەلەکەی ووت چی دەپەرستن. ٨٥) ﴿أَئِفْكًا آلِهَةً دُونَ اللَّهِ تُرِيدُونَ﴾ ئایا بێجگە لە خوا پەرستراوێکی درۆ و هەڵبەستراوتان دەوێ (بیپەرستن). ٨٦)﴿فَمَا ظَنُّكُمْ بِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ئاخۆ گومانتان چۆنە بەرانبەر بە پەروەردگاری جیهانیان؟. ٨٧)﴿فَنَظَرَ نَظْرَةً فِي النُّجُومِ﴾ ئینجا سەیرێکی ئەستێرەکانی کرد. ٨٨) ﴿فَقَالَ إِنِّي سَقِيمٌ﴾ جا ووتی من نەخۆشم (نایەم بۆ جەژنەکەتان لە دەرەوەی شار). ٨٩)﴿فَتَوَلَّوْا عَنْهُ مُدْبِرِينَ﴾ ئەوانیش پشتیان تێ کرد و ڕۆشتن (بۆ دەرەوەی شار بۆ جەژنەکەیان). ٩٠)﴿فَرَاغَ إِلَىٰ آلِهَتِهِمْ فَقَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ جا (ئیبراهیم) بە نهێنی ڕۆشت بۆ لای پەرستراوەکانیان (بە گاڵتەوە) پێی ووتن ئەوە بۆ شت ناخۆن. ٩١)﴿مَا لَكُمْ لَا تَنْطِقُونَ﴾ ئەوە چیتانە قسە ناکەن. ٩٢)﴿فَرَاغَ عَلَيْهِمْ ضَرْبًا بِالْيَمِينِ﴾ ئینجا بەدەستی ڕاستی (بە تەور) دەستی کرد بەلێدانیان (ورد وردی کردن جگە بتە گەورەکەیان). ٩٣)﴿فَأَقْبَلُوا إِلَيْهِ يَزِفُّونَ﴾ (گەلەکەی زانیان) یەکسەر بە پەلە بەرەو ئیبراهیم هاتن. ٩٤) ﴿قَالَ أَتَعْبُدُونَ مَا تَنْحِتُونَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئایا ئێوە بتانێک دەپەستن کە خۆتان دەیتاشن و دروستی دەکەن؟ ٩٥)﴿وَاللَّهُ خَلَقَكُمْ وَمَا تَعْمَلُونَ﴾ لە کاتێکدا خوا بەدیهێنەری خۆتان و ئەو بتانەشە دروستان کردون. ٩٦) ﴿قَالُوا ابْنُوا لَهُ بُنْيَانًا فَأَلْقُوهُ فِي الْجَحِيمِ﴾ ووتیان بینایەکی بەرزی بۆ دروست بکەن (پڕی کەن لە ئاگر) و فڕێ ی بدەنە ناو ئاگرەکەوە. ٩٧)﴿فَأَرَادُوا بِهِ كَيْدًا فَجَعَلْنَاهُمُ الْأَسْفَلِينَ﴾ ویستیان (بیکوژن) بە پیلان بەڵام ئێمە ئەوانمان ژێر خست. ٩٨)﴿وَقَالَ إِنِّي ذَاهِبٌ إِلَىٰ رَبِّي سَيَهْدِينِ﴾ (ئیبراهیم) ووتی من دەڕۆم بۆ لای پەروەردگارم دڵنیام ڕێنموونیم دەکات. ٩٩)﴿رَبِّ هَبْ لِي مِنَ الصَّالِحِينَ﴾ ئەی پەروەردگارم منداڵێکی چاکم پێ ببەخشە. ١٠٠)﴿فَبَشَّرْنَاهُ بِغُلَامٍ حَلِيمٍ﴾ ئێمەش مژدەی کوڕێکی لەسەرخۆمان پێ دا. ١٠١)﴿فَلَمَّا بَلَغَ مَعَهُ السَّعْيَ﴾ جا کاتێ ئەو (کوڕەگەورە بوو تا) گەشتە ئەوەی ئیش و کار بکات لەگەڵ (ئیبراهیم)دا. ﴿قَالَ يَا بُنَيَّ إِنِّي أَرَىٰ فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی ئەی کوڕە خۆشەویستەکەم بەڕاستی من لە خەودا دیم کە سەرت دەبڕم ﴿فَانْظُرْ مَاذَا تَرَىٰ﴾ جا سەرنج بدە دەڵێ ی چی و ڕات چی یە ؟ ﴿قَالَ يَا أَبَتِ افْعَلْ مَا تُؤْمَرُ﴾ (کوڕەکە) ووتی بابەگیان ئەوەی فەرمانت پێ دراوە بیکە ﴿سَتَجِدُنِي إِنْ شَاءَ اللَّهُ مِنَ الصَّابِرِينَ﴾ دڵنیابە دەمبینی بە ویستی خوا لە خۆگران دەیم. ١٠٢)

فَلَمَّآ أَسۡلَمَا وَتَلَّهُۥ لِلۡجَبِينِ ﴿١٠٣﴾ وَنَٰدَيۡنَٰهُ أَن يَٰٓإِبۡرَٰهِيمُ ﴿١٠٤﴾ قَدۡ
صَدَّقۡتَ ٱلرُّءۡيَآۚ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٠٥﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ
ٱلۡبَلَٰٓؤُاْ ٱلۡمُبِينُ ﴿١٠٦﴾ وَفَدَيۡنَٰهُ بِذِبۡحٍ عَظِيمٖ ﴿١٠٧﴾ وَتَرَكۡنَا عَلَيۡهِ فِي
ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١٠٨﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰٓ إِبۡرَٰهِيمَ ﴿١٠٩﴾ كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ
﴿١١٠﴾ إِنَّهُۥ مِنۡ عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١١١﴾ وَبَشَّرۡنَٰهُ بِإِسۡحَٰقَ نَبِيّٗا مِّنَ
ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٢﴾ وَبَٰرَكۡنَا عَلَيۡهِ وَعَلَىٰٓ إِسۡحَٰقَۚ وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا
مُحۡسِنٞ وَظَالِمٞ لِّنَفۡسِهِۦ مُبِينٞ ﴿١١٣﴾ وَلَقَدۡ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ
وَهَٰرُونَ ﴿١١٤﴾ وَنَجَّيۡنَٰهُمَا وَقَوۡمَهُمَا مِنَ ٱلۡكَرۡبِ ٱلۡعَظِيمِ
﴿١١٥﴾ وَنَصَرۡنَٰهُمۡ فَكَانُواْ هُمُ ٱلۡغَٰلِبِينَ ﴿١١٦﴾ وَءَاتَيۡنَٰهُمَا ٱلۡكِتَٰبَ
ٱلۡمُسۡتَبِينَ ﴿١١٧﴾ وَهَدَيۡنَٰهُمَا ٱلصِّرَٰطَ ٱلۡمُسۡتَقِيمَ ﴿١١٨﴾ وَتَرَكۡنَا
عَلَيۡهِمَا فِي ٱلۡأٓخِرِينَ ﴿١١٩﴾ سَلَٰمٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَٰرُونَ
﴿١٢٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجۡزِي ٱلۡمُحۡسِنِينَ ﴿١٢١﴾ إِنَّهُمَا مِنۡ
عِبَادِنَا ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴿١٢٢﴾ وَإِنَّ إِلۡيَاسَ لَمِنَ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿١٢٣﴾
إِذۡ قَالَ لِقَوۡمِهِۦٓ أَلَا تَتَّقُونَ ﴿١٢٤﴾ أَتَدۡعُونَ بَعۡلٗا وَتَذَرُونَ أَحۡسَنَ
ٱلۡخَٰلِقِينَ ﴿١٢٥﴾ ٱللَّهَ رَبَّكُمۡ وَرَبَّ ءَابَآئِكُمُ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٢٦﴾

ئايەتى (١٣٦) سورەتى (الروم)ء قال رسول الله (ﷺ): (يسيراً للمؤمن لا يقضي له قضاء إلا كان خيراً له إن أصابته سراء شكر فكان خيراً له وإن أصابته ضراء صبر فكان خيراً له) (رواه أحمد). **پێغەمبەری خوا** (ﷺ) فەرمووی: (کاری **موسڵمان** هەموو سەیرە، هەموو کارێکی **هەر** ماینەی خێرە، **ئەویش چونکە** ئەگەر تووشی خۆشی بێت سوپاسی خوای کردبێ ئەمەش خێرە بۆی، ئەگەر تووشی زیان بێت) بەچاکە دەزانێت

بۆی، **وەئەگەر تووشی ناخۆشی ماڵ ئازار دەگرێ** ئەویش بەچاکە دەزانێت بۆیە).

ئايەتى (١٢٤) سورەتى (الروم)ء قال رسول الله (ﷺ): (يبعث كل عبد على ما مات عليه) (رواه مسلم). **پێغەمبەری خوا** (ﷺ) فەرمووی: **(هەرکەس بەرلەمردن** هەموو کەسێ لەسەر **ئەو شتە** زیندوو دەکرێتەوە، **کە** لەسەری مردووە).

﴿فَلَمَّا أَسْلَمَا وَتَلَّهُ لِلْجَبِينِ﴾ ئینجا کاتێ هەر دووکیان ملکەچ بوون (بۆ فەرمانی خوا) و ئیبراهیم ئیسماعیلی بەروودا خستەسەر زەوی. ١٠٣)﴿وَنَادَيْنَاهُ أَن يَا إِبْرَاهِيمُ﴾ ئێمەش بانگمان کرد ئەی ئیبراهیم. ١٠٤)﴿قَدْ صَدَّقْتَ الرُّؤْيَا﴾ بێگومان خەوەکەت بەجێ هێنا﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ بەراستی ئێمە ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١٠٥) ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ الْبَلَاءُ الْمُبِينُ﴾ بێگومان ئەمە تاقی کردنەوەی ئاشکرابوو. ١٠٦)﴿وَفَدَيْنَاهُ بِذِبْحٍ عَظِيمٍ﴾ وە بەرانێکی گەورەمان کردە قوربانی ئەو (ئیسماعیل). ١٠٧)﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ وە باسکردن بەچاکەی ئیبراهیممان لەناو گەلانی داهاتوودا هێشتەوە. ١٠٨) ﴿سَلَامٌ عَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ﴾دروود و سەلام لەسەر ئیبراهیم. ١٠٩)﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە. ١١٠)﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ بەراستی ئەو لەبەندە ئیمان دارەکانی ئێمەیە. ١١١)﴿وَبَشَّرْنَاهُ بِإِسْحَاقَ نَبِيًّا مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ مژدەی ئیسحاقمان پێدا (کە دەبێتە) پێغەمبەرێك لەچاکان. ١١٢)﴿وَبَارَكْنَا عَلَيْهِ وَعَلَىٰ إِسْحَاقَ﴾ جا فەر و بەرەکەتمان رشت بەسەر ئیبراهیم و ئیسحاق دا ﴿وَمِن ذُرِّيَّتِهِمَا مُحْسِنٌ وَظَالِمٌ لِّنَفْسِهِ مُبِينٌ﴾ و لە نەوەی هەردووکیان کار چاك و ستەمکار لەخۆی بەئاشکرا هەبوو. ١١٣) ﴿وَلَقَدْ مَنَنَّا عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان منەتمان نا بەسەر مووساو هاروون دا. ١١٤)﴿وَنَجَّيْنَاهُمَا وَقَوْمَهُمَا مِنَ الْكَرْبِ الْعَظِيمِ﴾ هەردووکیان و گەلەکەیانمان لە تەنگانە گەورەکە رزگار کرد. ١١٥) ﴿وَنَصَرْنَاهُمْ فَكَانُوا هُمُ الْغَالِبِينَ﴾ وە بارمەتیمان دان بۆیە هەر ئەوان سەرکەوتن (بەسەر فیرعەون و کۆمەڵەکەیدا). ١١٦)﴿وَآتَيْنَاهُمَا الْكِتَابَ الْمُسْتَبِينَ﴾ وە کتێبی روونکەرەوەمان دا بە هەردووکیان (مووسا و هاروون). ١١٧)﴿وَهَدَيْنَاهُمَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ﴾ وە رێنموونی هەردووکیانمان کرد بۆ رێگای راست. ١١٨)﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِمَا فِي الْآخِرِينَ﴾ وە ناوبانگی چاکی هەردووکیانمان لە ناو گەلە پاشینەکاندا هێشتەوە. ١١٩)﴿سَلَامٌ عَلَىٰ مُوسَىٰ وَهَارُونَ﴾ سەلام لەسەر مووسا و هاروون بێت. ١٢٠) ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ بەراستی ئێمە ئا بەو جۆرە پاداشتی کار چاکان دەدەینەوە. ١٢١)﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێگومان هەردووکیان لەبەندە ئیماندارەکانی ئێمەن. ١٢٢)﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بەراستی ئیلیاس (پێغەمبەرێك بوو) لەپێغەمبەران. ١٢٣)﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ کاتێ بە گەلەکەی ووت ئەوە لەخوا ناترسن (خۆتان ناپارێزن). ١٢٤)﴿أَتَدْعُونَ بَعْلًا وَتَذَرُونَ أَحْسَنَ الْخَالِقِينَ﴾ ئایا (بتی) بەعل دەپەرستن و وازدێنن لە (پەرستنی) چاکترینی دروست کاران. ١٢٥) ﴿اللَّهَ رَبَّكُمْ وَرَبَّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ کەخوای پەروەردگاری ئێوە و باوو باپیرە پێشینەکانتانە. ١٢٦)

فَكَذَّبُوهُ فَإِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٢٧﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٢٨﴾
وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ ﴿١٢٩﴾ سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ ﴿١٣٠﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ
نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ﴿١٣١﴾ إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣٢﴾ وَإِنَّ لُوطًا
لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٣﴾ إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ ﴿١٣٤﴾ إِلَّا عَجُوزًا
فِي الْغَابِرِينَ ﴿١٣٥﴾ ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ ﴿١٣٦﴾ وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم
مُّصْبِحِينَ ﴿١٣٧﴾ وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿١٣٨﴾ وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ
الْمُرْسَلِينَ ﴿١٣٩﴾ إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ ﴿١٤٠﴾ فَسَاهَمَ فَكَانَ
مِنَ الْمُدْحَضِينَ ﴿١٤١﴾ فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿١٤٢﴾ فَلَوْلَا أَنَّهُ
كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ ﴿١٤٣﴾ لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿١٤٤﴾
فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ ﴿١٤٥﴾ وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً
مِّن يَقْطِينٍ ﴿١٤٦﴾ وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ ﴿١٤٧﴾
فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ ﴿١٤٨﴾ فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ
وَلَهُمُ الْبَنُونَ ﴿١٤٩﴾ أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ
شَاهِدُونَ ﴿١٥٠﴾ أَلَا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ ﴿١٥١﴾ وَلَدَ
اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ ﴿١٥٢﴾ أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ ﴿١٥٣﴾

ترجمه: پس ایشان تکذیب کردند او را پس ایشان هر آینه حاضر کرده شدگانند ﴿۱۲۷﴾ لیکن بندگان خدا که خالص کرده شده‌اند ﴿۱۲۸﴾ و گذاشتیم بر او در پسینیان ﴿۱۲۹﴾ سلام بر الیاسین ﴿۱۳۰﴾ همچنین جزا می‌دهیم نیکوکاران را ﴿۱۳۱﴾ بدرستی که او از بندگان ما مؤمنان است ﴿۱۳۲﴾ و بدرستی که لوط از فرستادگان ما بود ﴿۱۳۳﴾ وقتی که نجات دادیم او را و اهل او را همه ﴿۱۳۴﴾ مگر پیرزنی را در باقی ماندگان ﴿۱۳۵﴾ پس هلاک کردیم دیگران را ﴿۱۳۶﴾ و بدرستی که شما می‌گذرید بر ایشان صبح‌گاهان ﴿۱۳۷﴾ و شبانگاهان آیا پس نمی‌فهمید شما ﴿۱۳۸﴾ و بدرستی که یونس از فرستادگان ما بود ﴿۱۳۹﴾ وقتی که گریخت به سوی کشتی پر ﴿۱۴۰﴾ پس قرعه زد پس شد از مغلوبان ﴿۱۴۱﴾ پس فرو برد او را ماهی و او ملامت کرده بود خود را ﴿۱۴۲﴾ پس اگر نه این بود که او از تسبیح کنندگان بود ﴿۱۴۳﴾ هر آینه درنگ می‌کرد در شکم او تا روزی که برانگیخته می‌شوند ﴿۱۴۴﴾ پس انداختیم او را در زمین بی‌گیاه و او بیمار بود ﴿۱۴۵﴾ و رویانیدیم بالای او درختی از کدو ﴿۱۴۶﴾ و فرستادیم او را به سوی صد هزار یا زیادتر ﴿۱۴۷﴾ پس ایمان آوردند پس برخوردار گردانیدیم ایشان را تا وقتی ﴿۱۴۸﴾ پس سؤال کن از ایشان آیا مر پروردگار تو را دختران و مر ایشان را پسران ﴿۱۴۹﴾ یا آفریدیم فرشتگان را دختران و ایشان حاضر بودند ﴿۱۵۰﴾ آگاه باش که ایشان از دروغ خود می‌گویند ﴿۱۵۱﴾ که خدا زاییده است و بدرستی که ایشان هر آینه دروغگویانند ﴿۱۵۲﴾ آیا برگزید دختران را بر پسران ﴿۱۵۳﴾

فایدهٔ اول (۱۴) سورهٔ (الصافات): جاء رجل إلى رسول الله ﷺ فقال يارسول الله: (من أحق الناس بحسن صحابتي؟ قال أمك قال: ثم من؟ قال: أمك قال: ثم من؟ قال أمك قال ثم من؟ قال: أبوك) (متفق عليه). پیارێک هاته خزمەتی پێغەمبەری خوا ﷺ و وتی: (ئەی پێغەمبەری خوا کێ شایانترین کەسە بەهاڵتی باوەڕیەتی بکەم؟ فەرمووی: دایکت. وتی: ئینجا کێ؟ فەرمووی: دایکت. وتی: ئینجا کێ؟ فەرمووی: دایکت. وتی: ئینجا کێ؟ فەرمووی: باوکت).

فایدهٔ دوم (۱۴) سورهٔ (الصافات): قال رسول الله ﷺ: (ما يزال البلاء بالمؤمن والمؤمنة في نفسه وولده، حتى يلقى الله تعالى وما عليه خطيئة) (صحيح). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (بەردەوام بەڵا و تاقیکردنەوە بۆ باوەڕداری نێر و مێ لە خۆی و منداڵ و خێزانی دا

﴿وَإِنَّ إِلْيَاسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ کەچی باوەڕیان نەهێنا بە ئیلیاس کەوابوو بێگومان ئەوان ئامادە دەکرێن(لە ئۆژەخ دا). ١٢٣﴿إِذْ قَالَ لِقَوْمِهِ أَلَا تَتَّقُونَ﴾ جگە بەندە هەڵبژاوەکانی خوا. ١٢٨﴿وَتَرَكْنَا عَلَيْهِ فِي الْآخِرِينَ﴾ وە باسی چاکی ئەو (ئیلیاس) مان لەناو گەلە پاشێنەکان دا هێشتەوە. ١٢٩﴿سَلَامٌ عَلَىٰ إِلْ يَاسِينَ﴾ سەلام لەسەر ئیلیاس بێت (ئیلیاسین ئیلیاس هەر یەک کەسە). ١٣٠﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە ئا بەو شێوە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە ١٣١﴿إِنَّهُ مِنْ عِبَادِنَا الْمُؤْمِنِينَ﴾ بێگومان ئەو (ئیلیاس) لە بەندە باوەڕدارەکانی ئێمەیە. ١٣٢﴿وَإِنَّ لُوطًا لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ بەڕاستی لوط (پێغەمبەرێک بوو) لە پێغەمبەران.١٣٣﴿إِذْ نَجَّيْنَاهُ وَأَهْلَهُ أَجْمَعِينَ﴾ کاتێن خۆی و هەموو کەسەکانی و شوێن کەوتوانیمان ڕزگار کرد. ١٣٤﴿إِلَّا عَجُوزًا فِي الْغَابِرِينَ﴾ بێجگە لەپیرەژنێک (خێزانی نووح) کە لە تیاچووەکان بوو. ١٣٥﴿ثُمَّ دَمَّرْنَا الْآخَرِينَ﴾ پاشان ئەوانی ترمان لەناو برد. ١٣٦﴿وَإِنَّكُمْ لَتَمُرُّونَ عَلَيْهِم مُّصْبِحِينَ﴾ بەڕاستی ئێوە (قوڕەیشییەکان) دەڕۆن بەسەر (شوێنەکان)یاندا بە بەیانیانەوا (بە ڕۆژ). ١٣٧﴿وَبِاللَّيْلِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾ و بەشەوانیش ئایا ئێوە تێناگەن. ١٣٨﴿وَإِنَّ يُونُسَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ﴾ وە بە ڕاستی یونس (پێغەمبەرێک بوو) لەپێغەمبەران. ١٣٩﴿إِذْ أَبَقَ إِلَى الْفُلْكِ الْمَشْحُونِ﴾ کاتێن ڕای کرد بۆ لای کەشتیەکی پڕ (لە خەڵک). ١٤٠﴿فَسَاهَمَ فَكَانَ مِنَ الْمُدْحَضِينَ﴾ ئینجا قورعە کێشی کرد (لەگەڵ خەڵکی ناو کەشتیەکە) و ئەو لە دۆڕاوان بوو. ١٤١﴿فَالْتَقَمَهُ الْحُوتُ وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ (خڕایە دەریاکەی) ئینجا نەهەنگێک قووتی دا ئەویش شایانی سەرزەنشت بوو. ١٤٢﴿فَلَوْلَا أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْمُسَبِّحِينَ﴾ خۆ ئەگەر بەڕاستی ئەو لە یاد کارانی (خوا) نەبوایە. ١٤٣﴿لَلَبِثَ فِي بَطْنِهِ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ تا ڕۆژی زیندوو بەکرێتەوە لەناو سکی ئەو (نەهەنگەدا) دەمایەوە. ١٤٤﴿فَنَبَذْنَاهُ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ سَقِيمٌ﴾ بە هۆی ئەوەوە فڕێمان دایە زەوییەکی ڕووت (بێ دار و درەخت) نەخۆشیش بوو. ١٤٥﴿وَأَنبَتْنَا عَلَيْهِ شَجَرَةً مِّن يَقْطِينٍ﴾ وە ڕووەکێکی گۆرانکەمان بەسەریدا ڕواند. ١٤٦﴿وَأَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ مِائَةِ أَلْفٍ أَوْ يَزِيدُونَ﴾ ئەوسا بە پێغەمبەرێتی ناردمان بۆ لای سەد هەزار کەس یا زیاتر. ١٤٧﴿فَآمَنُوا فَمَتَّعْنَاهُمْ إِلَىٰ حِينٍ﴾ کەلەکەش باوەڕیان هێنا و بەو هۆیەوە بەهرەمەندمان کردن لەژیان تا ماوەیەک. ١٤٨﴿فَاسْتَفْتِهِمْ أَلِرَبِّكَ الْبَنَاتُ وَلَهُمُ الْبَنُونَ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) پرسیاریان لێ بکە ئایا کچان بۆ پەروەردگارتە و کوڕانیش هی ئەوانە؟ ١٤٩﴿أَمْ خَلَقْنَا الْمَلَائِكَةَ إِنَاثًا وَهُمْ شَاهِدُونَ﴾ یا ئەوان بە دیاردەیە بوون کە ئێمە فریشتەکانمان بە مێینە دروست کرد. ١٥٠﴿أَلَا إِنَّهُم مِّنْ إِفْكِهِمْ لَيَقُولُونَ﴾ بێگومان بێ بەڕاستی ئەوان لە دەس هەڵبەستی خۆیانەوە دەڵێن. ١٥١﴿وَلَدَ اللَّهُ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ خوا منداڵی بووەو بێگومان ئەوانە درۆزنن. ١٥٢﴿أَصْطَفَى الْبَنَاتِ عَلَى الْبَنِينَ﴾ ئایا (خوا) کچانی هەڵبژاردووە(بۆ خۆی)بەسەر کوڕان دا. ١٥٣

مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿١٥٤﴾ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ﴿١٥٥﴾ أَمْ لَكُمْ سُلْطَانٌ مُّبِينٌ ﴿١٥٦﴾
فَأْتُوا بِكِتَابِكُمْ إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿١٥٧﴾ وَجَعَلُوا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجِنَّةِ
نَسَبًا وَلَقَدْ عَلِمَتِ الْجِنَّةُ إِنَّهُمْ لَمُحْضَرُونَ ﴿١٥٨﴾ سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا
يَصِفُونَ ﴿١٥٩﴾ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٠﴾ فَإِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ ﴿١٦١﴾
مَا أَنتُمْ عَلَيْهِ بِفَاتِنِينَ ﴿١٦٢﴾ إِلَّا مَنْ هُوَ صَالِ الْجَحِيمِ ﴿١٦٣﴾ وَمَا مِنَّا إِلَّا
لَهُ مَقَامٌ مَّعْلُومٌ ﴿١٦٤﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الصَّافُّونَ ﴿١٦٥﴾ وَإِنَّا لَنَحْنُ الْمُسَبِّحُونَ
﴿١٦٦﴾ وَإِن كَانُوا لَيَقُولُونَ ﴿١٦٧﴾ لَوْ أَنَّ عِندَنَا ذِكْرًا مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٦٨﴾ لَكُنَّا
عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴿١٦٩﴾ فَكَفَرُوا بِهِ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿١٧٠﴾ وَلَقَدْ
سَبَقَتْ كَلِمَتُنَا لِعِبَادِنَا الْمُرْسَلِينَ ﴿١٧١﴾ إِنَّهُمْ لَهُمُ الْمَنصُورُونَ ﴿١٧٢﴾ وَإِنَّ
جُندَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ ﴿١٧٣﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٤﴾ وَأَبْصِرْهُمْ فَسَوْفَ
يُبْصِرُونَ ﴿١٧٥﴾ أَفَبِعَذَابِنَا يَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٧٦﴾ فَإِذَا نَزَلَ بِسَاحَتِهِمْ فَسَاءَ
صَبَاحُ الْمُنذَرِينَ ﴿١٧٧﴾ وَتَوَلَّ عَنْهُمْ حَتَّىٰ حِينٍ ﴿١٧٨﴾ وَأَبْصِرْ فَسَوْفَ
يُبْصِرُونَ ﴿١٧٩﴾ سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ الْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ ﴿١٨٠﴾
وَسَلَامٌ عَلَى الْمُرْسَلِينَ ﴿١٨١﴾ وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿١٨٢﴾

سورة ص

سەرەتایەکی لە دوو کەدەگات خۆی پەروەردگار (لەڕۆژی دوایی) هیچ ئاوایەکی لەسەر نەماوە هەموی سەرلەنوێ بە بەڵێ ئاوەدانی).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (القمر)ـدا فەرمووی پێغەمبەر ﷺ: (اللهم لا عيش إلا عيش الآخرة)(متفق عليه) وئاماژەی پێکردووە کە ﷺ: (ما الدنيا في الآخرة إلا مثل ما يجعل أحدكم إصبعه في اليم فلينظر بم يرجع). پێنجەمین خولا ﷺ دەفەرموێ: (ئەی پەروەردگار ئێمانی پاستەقینە نییە چگە لەوانەی تۆیانژمێ، هەر ئەوەبە ئیمان لەبڕاستیدا) وپێنجەمین خولا ﷺ فەرموویەتی: (ئەم دنیایە لەچاو ئەو بڕەدا وەک ئەوە وایە کە یەکێکتان پەنجەیەکی بکێشێتە دەریادا جا باهێنان سەرنج بدات کەپەنجەکەی چەندێ -ئاو لەو دەریایە- لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێ).

﴿ چیتانە چۆن بڕیاری وا دەدەن. ١٥٤)﴿ دەی ئایا بیر ناکەنەوە؟ ١٥٥)﴿ یان بەڵگەیەکی ڕوونتان (لەم بارەیەوە) هەیە. ١٥٦)﴿ دەی کتێبەکەتان (بەڵگەکەتان) بێنن ئەگەر ڕاست دەدەکەن. ١٥٧)﴿ وە ئەو (بێ باوەڕانە) لە نێوان خواو جنۆکەدا خزمایەتی یان بڕیار داوە. ﴿ سوێند بەخوا بێگومان جنۆکەکان دەیان زانی کە بەڕاستی ئەوان ئامادە دەکرێن (لەڕۆژی دواییدا). ١٥٨)﴿ پاک و بێگەردە خوا لەوەی ئەو (بێ باوەڕانە) دەیڵێن. ١٥٩)﴿ (هەموویان سزا دەدرێن) بێجگە بەندە خاوێن کراوەکانی خوا. ١٦٠)﴿ ئێوجا بەڕاستی ئێوە ئەو (بتانە) پێ کە دەیپەرستن. ١٦١)﴿ ئێوە ناتوانن لەبەرانبەری خوادا گومڕاکەری (کەس) بن. ١٦٢)﴿ بێجگە ئەو کەسەی (خوا دەزانێ) دەچێتە ئۆزەخەوە. ١٦٣)﴿ (فریشتەکان دەڵێن) هیچ کام لەئێمە نییە مەگەر پلەو شوێنێکی دیاری کراوی خۆی هەیە. ١٦٤)﴿ وە بەڕاستی ئێمە هەموومان بەڕیز وەستاوین (بۆ عیبادەت و بەجێ هێنانی فەرمانی خوا). ١٦٥)﴿ وە بێگومان ئێمەین هەمیشە پاکی و بێگەردی ئەو دەڵێین. ١٦٦)﴿ بێگومان هەر چەندە بت پەرستان دەیان ووت. ١٦٧)﴿ بەڕاستی ئەگەر کتێبێک (ی ئاسمانی وەک کتێبی) پێشینانمان هەبوایە. ١٦٨)﴿ بەڕاستی ئێمە لە بەندە پاک و خاوێنەکانی خوا دەبووین. ١٦٩)﴿ ئێستا (کە کتێبیان بۆ هات) باوەڕیان پێ نەهێنا و بەزووبی دەزانن (سەر ئەنجامی بێ بڕواییەکەیان چۆن دەبێ). ١٧٠)﴿ سوێند بەخوا بێگومان پێشتر بڕیارمان داوە بۆ بەندە نێردراوەکانمان. ١٧١)﴿ کە بێگومان هەر ئەوان سەر دەخرێن.١٧٢)﴿ هەربیشە هەر سەربازانی ئێمە سەردەکەوێن. ١٧٣)﴿ ئۆش وازیان لێ بێنە تا ئەو ساوەی(دیاریکراوە بۆ لەناوبردنیان). ١٧٤)﴿ وە بیان بینە(سەرنجامیان چۆن دەبێت) ولەمەوڵا ئەوانیش دەبینێ (چییان بەسەر دێت). ١٧٥)﴿ جا ئایا بەپەلە داوای سزای ئێمە دەکەن. ١٧٦)﴿ هەر کاتێ سزای ئێمە هاتە خوارەوە بۆ ناو ماڵەکانیان. ﴿ ئەوسا ترسێنراوان ڕۆژێکی خراپ و تەنگیان دەبێ. ١٧٧) ﴿ وە وازیان لێ بێنە تا ئەو ساوەی (دیاری کراوە بۆیان). ١٧٨)﴿ وە بیبینە ئێستا لەمەوڵا ئەوانیش دەبینن. ١٧٩)﴿ پەروەردگارت پاک و بێگەردە، پەروەردگاری باڵا دەست لەوەی بێ باوەڕان دەیڵێن (دەربارەی). ١٨٠)﴿ سڵاو و درودیش بۆ گشت پێغەمبەران. ١٨١)﴿ سوپاس و ستایشیش بۆ خوای ﴿ پەروەردگاری هەموو جیهانیان. ١٨٢)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

صٓ ۚ وَٱلْقُرْءَانِ ذِى ٱلذِّكْرِ ﴿١﴾ بَلِ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ ﴿٢﴾
كَمْ أَهْلَكْنَا مِن قَبْلِهِم مِّن قَرْنٍ فَنَادَوا۟ وَّلَاتَ حِينَ مَنَاصٍ ﴿٣﴾ وَعَجِبُوٓا۟
أَن جَآءَهُم مُّنذِرٌ مِّنْهُمْ ۖ وَقَالَ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٤﴾
أَجَعَلَ ٱلْءَالِهَةَ إِلَٰهًا وَٰحِدًا ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ عُجَابٌ ﴿٥﴾ وَٱنطَلَقَ ٱلْمَلَأُ
مِنْهُمْ أَنِ ٱمْشُوا۟ وَٱصْبِرُوا۟ عَلَىٰٓ ءَالِهَتِكُمْ ۖ إِنَّ هَٰذَا لَشَىْءٌ يُرَادُ ﴿٦﴾
مَا سَمِعْنَا بِهَٰذَا فِى ٱلْمِلَّةِ ٱلْءَاخِرَةِ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا ٱخْتِلَٰقٌ ﴿٧﴾ أَءُنزِلَ
عَلَيْهِ ٱلذِّكْرُ مِنۢ بَيْنِنَا ۖ بَلْ هُمْ فِى شَكٍّ مِّن ذِكْرِى ۖ بَل لَّمَّا يَذُوقُوا۟ عَذَابِ
﴿٨﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ رَحْمَةِ رَبِّكَ ٱلْعَزِيزِ ٱلْوَهَّابِ ﴿٩﴾ أَمْ لَهُم
مُّلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا ۖ فَلْيَرْتَقُوا۟ فِى ٱلْأَسْبَٰبِ ﴿١٠﴾
جُندٌ مَّا هُنَالِكَ مَهْزُومٌ مِّنَ ٱلْأَحْزَابِ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ
نُوحٍ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ ذُو ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٢﴾ وَثَمُودُ وَقَوْمُ لُوطٍ وَأَصْحَٰبُ
لْـَٔيْكَةِ ۖ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلْأَحْزَابُ ﴿١٣﴾ إِن كُلٌّ إِلَّا كَذَّبَ ٱلرُّسُلَ
فَحَقَّ عِقَابِ ﴿١٤﴾ وَمَا يَنظُرُ هَٰٓؤُلَآءِ إِلَّا صَيْحَةً وَٰحِدَةً مَّا لَهَا
مِن فَوَاقٍ ﴿١٥﴾ وَقَالُوا۟ رَبَّنَا عَجِّل لَّنَا قِطَّنَا قَبْلَ يَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿١٦﴾

ناهیدی (۱۶) سورەتی (الصافات)، قال رسول الله ﷺ: (یعقد الشیطان علی قافیة رأس أحدکم إذا هو نام ثلاث عقد یضرب علی کل عقدة: علیک لیل طویل فارقده، فإن استیقظ فذکر الله تعالی انحلت عقدة، فإن توضأ انحلت عقدة، فإن صلی انحلت عقدة کلها فأصبح نشیطاً طیب النفس، وإلا أصبح خبیث النفس کسلان). (متفق علیه). پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرموێت: (ئەوەی کاتێک دەخەوێت شەیتان سێ گرێ دەدات لەپشتی تەمبەڵەکەی، بەگرێیەک دەڵێت: شەو درێژە بۆ تۆ، کاتێک بەئاگا دێتەوە و یادی خوا دەکات یەک گرێ لێ دەکرێتەوە، وە ئەگەر دەست بەوەزو دەکات گرێیەکی تر دەکرێتەوە، وەئەگەر نوێژیش دەکات گرێکان دەکرێتەوە، جا بەگرێ بەگرێ).

سورەتی ﴿یس﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿یس﴾ بە (حساب) دەخوێنرێتەوە خوازراوترە بە مانای (یا إنسان) ئەی مرۆڤ یان (یا رجل) ئەی پیاو یان (یا محمد) ئەی محمد ﷺ. ﴿والقرآن ذی الذکر﴾ سوێند بە قورئانی خاوەن پێز و پەند و ئامۆژگاری (البقرة) بکە. ﴿بل الذین کفروا فی عزة وشقاق﴾ بەڵام ئەوانەی بێ باوەڕن بۆ چوون لە خۆیەگەورە زانین و دژایەتیدا (بەرانبەر ئیسلام و قورئان کەریمەکە). ٢﴿کم أهلکنا من قبلهم من قرن﴾ چەندەها گەلمان پێش ئەوان (کافرانی مەککە) لەناو برد ﴿فنادوا ولات حین مناص﴾ ئینجا هاواریان کرد لە حاڵێکدا کاتی ڕزگار بوون نەمابوو. ٣﴿وعجبوا أن جاءهم منذر منهم﴾ سەریان سوڕدەمانکە ترسێنەرێکیان لە خۆیان بۆ هاتووە ﴿وقال الکافرون هذا ساحر﴾ وە بێ باوەڕان دەیان ووت ئەم (پێغەمبەرە) جادوو گەرێکی زۆر دڕۆزنە. ٤﴿أجعل الآلهة إلها واحدا﴾ ئایا ئەو (پێغەمبەرە) هەموو خوانکانی کردۆتە یەک خوا. ﴿إن هذا لشیء عجاب﴾ بەڕاستی ئەمە (کەیەک خوا بێ) شتێکی زۆر سەرسوڕهێنەرە. ٥﴿وانطلق الملأ منهم﴾ وە گەورەکانی (قورەیش لەگەڵ پێغەمبەر قسەیان کرد و هەڵسان) بە پەلە دەرچوون ﴿أن امشوا واصبروا علی آلهتکم﴾ (بەخەڵکیان ووت) بڕۆن و خۆ گر بن لەسەر (پەرستنی) خوانکانتان ﴿إن هذا لشیء یراد﴾ بەڕاستی ئەمەی موحەممەد(ﷺ) دەیڵێ) شتێکە لە نێوە داوا کراوە (تا ببێتە گەورەی هەموو عەرەب). ٦﴿ما سمعنا بهذا فی الملة الآخرة﴾ ئەمەمان نەبیستووە لە کۆتا ئایینەدا (کە تەسرانی یە). ﴿إن هذا إلا اختلاق﴾ ئەمە تەنیا شتێکی هەڵبەستراوە. ٧﴿أأنزل علیه الذکر من بیننا﴾ ئایا چۆن وەحی لە نێو هەموومان دا بۆ ئەو (موحەممەد ﷺ) دابەزێنراوە ﴿بل هم فی شک من ذکری﴾ (نەخێر راست ناکەن) بەڵکو ئەوانە لە گومانداڕن لە قورئانەکەی من ﴿بل لما یذوقوا عذاب﴾ (نەخێر وا نیە) بەڵکو ئەوانە هێشتا سزای منیان نەچەشتووە (بۆیە باوەڕ ناهێنن). ٨﴿أم عندهم خزائن رحمة ربک العزیز الوهاب﴾ یا ئەزنەکانی بەزەیی پەروەردگارت لای ئەوانە کە زاڵی بەخشندەیە. ٩﴿أم لهم ملک السموات والأرض وما بینهما﴾ یا دەسەڵات و پاشایی ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە هی ئەوانە ﴿فلیرتقوا فی الأسباب﴾ (ئەگەر وایە) دەبا بەرز ببنەوە لە ناو فۆکارەکانی بەرز بوونەوەدا (تا دەگەنە عەرش ئینجا وەحی دابەزێنن بۆ هەر کەسێ خۆیان دەیانەوێت). ١٠﴿جند ما هنالک مهزوم من الأحزاب﴾ (بێ بڕوایانی قورەیش) لەشکر و کۆمەڵێکی بێ نرخن لەو کۆمەڵانەی (دژی پێغەمبەران بەزوویی) دەشکێنرێن و سەر شۆڕ دەبن. ١١﴿کذبت قبلهم قوم نوح وعاد وفرعون ذو الأوتاد﴾ پێش ئەوان گەلی نووح و عاد و فیرعەونی خاوەن میخەکان باوەڕیان بە (پێغەمبەرەکانیان) نەهێنا. ١٢﴿وثمود وقوم لوط وأصحاب الأیکة أولئک الأحزاب﴾ وە (گەلی) سەمووە و گەلی لووط و خاوەن باخە چڕ و پڕەکان ئەوانە تاقم و کۆمەڵانێک بوون. ١٣﴿إن کل إلا کذب الرسل فحق عقاب﴾ هەر هەموویان باوەڕیان بە پێغەمبەران نەهێنا بۆیە سزای منیان بەسەرا چەسپا (و لە ناو چوون). ١٤﴿وما ینظر هؤلاء إلا صیحة واحدة﴾ ئەمانە تەنیا چاوەڕوانی دەنگێکسی زۆر گەورە دەکەن ﴿ما لها من فواق﴾ ئەو دەنگە (لوور کردن یە کەپەنادا) کەمترین ساوە نوا خستنی نییە. ١٥﴿وقالوا ربنا عجل لنا قطنا قبل یوم الحساب﴾ وە ووتیان: ئەی پەروەردگارمان پێش ڕۆژی لێ پرسینەوە بەشەکەمان (لە سزا یا پاداشت) پێ بدە. ١٦

اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ ۖ إِنَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٧﴾
إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ بِالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ ﴿١٨﴾ وَالطَّيْرَ
مَحْشُورَةً ۖ كُلٌّ لَّهُ أَوَّابٌ ﴿١٩﴾ وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ
وَفَصْلَ الْخِطَابِ ﴿٢٠﴾ ۞ وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا
الْمِحْرَابَ ﴿٢١﴾ إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ ۖ قَالُوا لَا تَخَفْ ۖ
خَصْمَانِ بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ
وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ ﴿٢٢﴾ إِنَّ هَٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً
وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ ﴿٢٣﴾ قَالَ
لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ نِعَاجِهِ ۖ وَإِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ
مَّا هُمْ ۗ وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ
﴿٢٤﴾ ۩ فَغَفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ ۖ وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ
﴿٢٥﴾ يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ فَاحْكُم بَيْنَ النَّاسِ
بِالْحَقِّ وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ ۚ إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ
عَن سَبِيلِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ ﴿٢٦﴾

سەلتەنەتى پادىشاھلىق دېگەنلىك، ئۇنىڭدا پادىشاھلارغا خاس بولغان ھەيۋەت ۋە شان-شەرەپ، ھوقۇق-مەنسەپ ۋە ئىقتىدار-سالاھىيەت پادىشاھلىقنىڭ ئالامەتلىرى بولىدۇ).

ئايەتلەر (١٧) سۈرىنىڭ (السهدة) دە قال رەسۇلۇللاھ ﷺ (قال الله تعالى: أعددت لعبادي الصالحين ما لا عين رأت ولا أذن سمعت ولا خطر على قلب بشر اقرؤوا إن شئتم: فلا تعلم نفس ما أخفي لهم من قرة أعين) دېگەن ھەدىسنى ئوقۇپ بېرىڭلار دېدى.

﴿اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) دان بە خۆتدا بگرە لەسەر ئەو قسانەی کە دەیکەن. ﴿وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ بیری بەندەمان داوودی خاوەن هێز و توانا بکەرەوە بێگومان ئەو هەمیشە گەڕاوە بوو بۆ لای خوا ١٧) ﴿إِنَّا سَخَّرْنَا الْجِبَالَ مَعَهُ يُسَبِّحْنَ﴾ بەڕاستی ئێمە چیاکانمان رام هێنا بوو تەسبیحاتی خوایان دەکرد لەگەڵ ئەو(داوود). ﴿وَالْعَشِيِّ وَالْإِشْرَاقِ﴾ بەئێواران و بەیانیاندا. ١٨) ﴿وَالطَّيْرَ مَحْشُورَةً كُلٌّ لَهُ أَوَّابٌ﴾ وە باڵندەکان کە لەدەوری ئەو (داوود) کۆدەکرانەوە هەموو(بۆ تەسبیحات) بۆلای ئەو دەگەڕانەو(تا لەگەڵ داوود یادی خوا بکەن). ١٩) ﴿وَشَدَدْنَا مُلْكَهُ﴾ وە پاشایەتیەکەی ئەومان بەهێز کرد ﴿وَآتَيْنَاهُ الْحِكْمَةَ وَفَصْلَ الْخِطَابِ﴾ دانایی و گرفتاری چیاکەرەوەمان پێ بەخشی. ٢٠) ﴿وَهَلْ أَتَاكَ نَبَأُ الْخَصْمِ إِذْ تَسَوَّرُوا الْمِحْرَابَ﴾ وە ئایا هەواڵی داوا چییەکانت پێ گەیشتووە کاتێ بەدیواری خەڵوەتگاکەدا سەر کەوتن. ٢١) ﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَىٰ دَاوُودَ فَفَزِعَ مِنْهُمْ﴾ لە ناکاودا چوونە ژوورەوە بۆ لای داوود ئەویش داچڵەکا و ترسا لێیان ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ خَصْمَانِ﴾ ووتیان: مەترسە(ئێمە)دوو داواچین ﴿بَغَىٰ بَعْضُنَا عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ یەکێکمان ستەمی لەوی تر کردووە ﴿فَاحْكُمْ بَيْنَنَا بِالْحَقِّ وَلَا تُشْطِطْ﴾ جا لە نێوانماندا بەهەق وڕاستی بڕیار بدەولە ڕاستی لامەدە(لە بڕیارەکەتدا). ﴿وَاهْدِنَا إِلَىٰ سَوَاءِ الصِّرَاطِ﴾ وە رێنموونیمان بکە بۆ رێگای راست. ٢٢) ﴿إِنَّ هَٰذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعْجَةً﴾ (یەکێکیان ووتی) بێگومان ئەمە برامە نەوەدو نۆ مەڕی هەیە ﴿وَلِيَ نَعْجَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ و منیش یەک مەڕم هەیە ﴿فَقَالَ أَكْفِلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ﴾ کەچی دەڵێ ئەو مەڕەش بدە بەمن (بیسپێرە بە من) و لە قسە کردن دا زاڵە بەسەرمدا. ٢٣) ﴿قَالَ لَقَدْ ظَلَمَكَ بِسُؤَالِ نَعْجَتِكَ إِلَىٰ يَمَاجِدَ﴾ (داوود)ووتی سوێندبەخوا بەڕاستی ستەمی لێکردوی کە داوات لێ دەکات تاقە مەڕەکەت بخاتە ناو مەڕەکانی خۆی ﴿وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ الْخُلَطَاءِ لَيَبْغِي بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ و بێگومان زۆر لەشەریک و هاوبەشان ستەم لەیەکاری دەکەن ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَقَلِيلٌ مَا هُمْ﴾ بێجگە لەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی چاکیان کردووە ئەوانەش زۆر کەمن ﴿وَظَنَّ دَاوُودُ أَنَّمَا فَتَنَّاهُ﴾ داوود زانی کە ئێمە تەنیا تاقیمان کردۆتەوە ﴿فَاسْتَغْفَرَ رَبَّهُ وَخَرَّ رَاكِعًا وَأَنَابَ﴾ بۆیە داوای لێبوردنی کرد لە پەروەردگاری وکەوت بە روودا بە سوژدە بردنەوە و تۆبەی کرد. ٢٤) ﴿فَغَفَرْنَا لَهُ ذَٰلِكَ﴾ ئێمەش لەو هەڵەی ئەو خۆش بووین ﴿وَإِنَّ لَهُ عِنْدَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ﴾ بەڕاستی ئەو (داوود) پلە و پایەی بەرزەو نزیکە لە ئێمەوە و دوا رۆژێکی چاکیشی هەیە. ٢٥) ﴿يَا دَاوُودُ إِنَّا جَعَلْنَاكَ خَلِيفَةً فِي الْأَرْضِ﴾ ئەی داوود بێگومان ئێمە تۆمان کرد بەجێ نشین(ی پێغەمبەرانی پێش خۆت) لە زەویدا ﴿فَاحْكُمْ بَيْنَ النَّاسِ بِالْحَقِّ﴾ کەوابوو تۆش لە نێوان خەڵکدا بەڕاستی فەرمانڕەوایی بکە ﴿وَلَا تَتَّبِعِ الْهَوَىٰ فَيُضِلَّكَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ شوێن هەوا و ئارەزووات مەکەوە با لەڕێگای خوا لات نەدات ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَضِلُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بێگومان ئەوانەی لەڕێگای خوا لادەدەن و گومڕا دەبن ﴿لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ بِمَا نَسُوا يَوْمَ الْحِسَابِ﴾ سزای سەختیان بۆ هەیە چونکە رۆژی لێپرسینەوەیان لە بیرکردبوو. ٢٦)

وَمَا خَلَقْنَا ٱلسَّمَآءَ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَٰطِلًا ۚ ذَٰلِكَ ظَنُّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ۚ
فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنَ ٱلنَّارِ ﴿٢٧﴾ أَمْ نَجْعَلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟
ٱلصَّٰلِحَٰتِ كَٱلْمُفْسِدِينَ فِى ٱلْأَرْضِ أَمْ نَجْعَلُ ٱلْمُتَّقِينَ كَٱلْفُجَّارِ
﴿٢٨﴾ كِتَٰبٌ أَنزَلْنَٰهُ إِلَيْكَ مُبَٰرَكٌ لِّيَدَّبَّرُوٓا۟ ءَايَٰتِهِۦ وَلِيَتَذَكَّرَ أُو۟لُوا۟
ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٢٩﴾ وَوَهَبْنَا لِدَاوُۥدَ سُلَيْمَٰنَ ۚ نِعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ
﴿٣٠﴾ إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِٱلْعَشِىِّ ٱلصَّٰفِنَٰتُ ٱلْجِيَادُ ﴿٣١﴾ فَقَالَ إِنِّىٓ
أَحْبَبْتُ حُبَّ ٱلْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّى ۖ حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِٱلْحِجَابِ ﴿٣٢﴾
رُدُّوهَا عَلَىَّ ۖ فَطَفِقَ مَسْحًۢا بِٱلسُّوقِ وَٱلْأَعْنَاقِ ﴿٣٣﴾ وَلَقَدْ فَتَنَّا
سُلَيْمَٰنَ وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِۦ جَسَدًا ثُمَّ أَنَابَ ﴿٣٤﴾ قَالَ رَبِّ ٱغْفِرْ
لِى وَهَبْ لِى مُلْكًا لَّا يَنۢبَغِى لِأَحَدٍ مِّنۢ بَعْدِىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٣٥﴾
فَسَخَّرْنَا لَهُ ٱلرِّيحَ تَجْرِى بِأَمْرِهِۦ رُخَآءً حَيْثُ أَصَابَ ﴿٣٦﴾ وَٱلشَّيَٰطِينَ
كُلَّ بَنَّآءٍ وَغَوَّاصٍ ﴿٣٧﴾ وَءَاخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِى ٱلْأَصْفَادِ ﴿٣٨﴾ هَٰذَا
عَطَآؤُنَا فَٱمْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٩﴾ وَإِنَّ لَهُۥ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ
مَـَٔابٍ ﴿٤٠﴾ وَٱذْكُرْ عَبْدَنَآ أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَسَّنِىَ ٱلشَّيْطَٰنُ
بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ ﴿٤١﴾ ٱرْكُضْ بِرِجْلِكَ ۖ هَٰذَا مُغْتَسَلٌۢ بَارِدٌ وَشَرَابٌ ﴿٤٢﴾

ئایەتی (٢٨) سورەتی (الأحزاب)ـدا هاتوە پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: (إذا اجتهد الحاكم فأصاب فله أجران وإن اجتهد فأخطأ فله أجر) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: (کەسێک کار بەدەستی موسڵمانان بێت جیاوازی کردن لەنێوان حەزرەتی دەوود و سوڵەیمان عەلەیهیما السڵام لەو کارەدا بەوەی پاداشتی هەیە وەکو کەسێک جیاوازی کردن هەڵەی کرد ئەی پێدا ئەوا پاداشتی هەیە).

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الأحزاب)ـدا هاتوە رسول الله ﷺ فەرمویەتی: (لا إله إلا الله وحده صدق وعده ونصر عبده وأعز جنده وهزم الأحزاب وحده فلا شيء بعده) (متفق عليه)، وەها رسول الله ﷺ لەو ئایەتەدا فەرمویەتی: (اللهم منزل الكتاب سريع الحساب اهزم الأحزاب اللهم اهزمهم وزلزلهم).

﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاءَ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا بَاطِلًا﴾ ئێمە ئاسمان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیانایە بەبێهودە دروستمان نەکردووە ﴿ذَٰلِكَ ظَنُّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوە گومانی ئەو کەسانەیە کە بێ باوەڕ بوون ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا مِنَ النَّارِ﴾ سا هاوار بۆ ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون لەئاگری دۆزەخ. ٢٧)﴿أَمْ نَجْعَلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئایا ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿كَالْمُفْسِدِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ لەگەڵ خراپەکاران لە زەویدا وەک یەکیان دانێین (لە دوا رۆژدا، نەخێر وانی یە) ﴿أَمْ نَجْعَلُ الْمُتَّقِينَ كَالْفُجَّارِ﴾ یا پارێزکاران وەک بەد کرداران لێ دەکەین. ٢٨)﴿كِتَابٌ أَنزَلْنَاهُ إِلَيْكَ مُبَارَكٌ﴾ (ئەم قورئانە) کتێبێکی پیرۆزە ناردوومانەتە خوارەوە بۆ تۆ ﴿لِّيَدَّبَّرُوا آيَاتِهِ وَلِيَتَذَكَّرَ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ بۆ ئەوەی بیر بکەنەوە لەئایەتەکانی وە خاوەنانی بیر و ژیری پەندی لێ وەربگرن. ٢٩)﴿وَوَهَبْنَا لِدَاوُودَ سُلَيْمَانَ﴾ ئێمە سولەیمانمان بەخشی بە داوود (علیهما السلام) ﴿نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ ئەو (سولەیمان) بەندەیەکی چاک بوو بێگومان ئەو زۆر ڕوو لەخوا بوو ٣٠)﴿إِذْ عُرِضَ عَلَيْهِ بِالْعَشِيِّ الصَّافِنَاتُ الْجِيَادُ﴾ سەر لە ئێوارە وەختێ ئەسپانی ڕەسەن و خێرا نیشانی سولەیمان درا. ٣١)﴿فَقَالَ إِنِّي أَحْبَبْتُ حُبَّ الْخَيْرِ عَن ذِكْرِ رَبِّي﴾ جا (سولەیمان) ووتی خۆشەویستی ئەم ئەسپانەم باودا بەسەر یاد و عیبادەتی پەروەردگارم دا (کە نوێژی عەسر بوو) ﴿حَتَّىٰ تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ﴾ (سەیری ئەسپەکانی دەکرد) هەتا لەچاوو گوم بوون. ٣٢)﴿رُدُّوهَا عَلَيَّ﴾ (ووتی) جارێکی تر ئەو ئەسپانەم بۆ بگێڕنەوە ﴿فَطَفِقَ مَسْحًا بِالسُّوقِ وَالْأَعْنَاقِ﴾ ئینجا دەستی هێنا بە دەست و قاچ و گەردن و یاڵی (ئەو ئەسپانەدا). ٣٣)﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا سُلَيْمَانَ﴾ سوێند بەخوا بەراستی سولەیمانمان تاقی کردەوە ﴿وَأَلْقَيْنَا عَلَىٰ كُرْسِيِّهِ جَسَدًا﴾ و لاشەی (لەتە کوڕێ)کمان فڕێدا بەسەر تەختەکەیدا ﴿ثُمَّ أَنَابَ﴾ پاشان تەوبەی کرد و گەڕایەوە بۆ لای خوا. ٣٤)﴿قَالَ رَبِّ اغْفِرْ لِي وَهَبْ لِي مُلْكًا﴾ (سولەیمان) ووتی ئەی پەروەردگارم لێم خۆشبەو دەسەڵات و پاشایەتێکم پێ ببەخشە ﴿لَّا يَنبَغِي لِأَحَدٍ مِّنْ بَعْدِي﴾ کەدوای من دەس نەدا بۆ کەسی تر ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْوَهَّابُ﴾ بێگومان تەنها تۆی بەخشندەی (هەموو شتێکی). ٣٥)﴿فَسَخَّرْنَا لَهُ الرِّيحَ﴾ (دوا نزاکەی) با مان بۆ رام هێنا ﴿تَجْرِي بِأَمْرِهِ رُخَاءً حَيْثُ أَصَابَ﴾ بەفەرمانی ئەو بەنەرمی دەڕۆیی بۆ هەر جێگایەک بیویستایە. ٣٦) ﴿وَالشَّيَاطِينَ كُلَّ بَنَّاءٍ وَغَوَّاصٍ﴾ وە هەموو (پەری و) شەیتانەکانمان بۆ رام هێنا بوو کە بینا سازو مەلەوانی زۆر دەریا بوون. ٣٧)﴿وَآخَرِينَ مُقَرَّنِينَ فِي الْأَصْفَادِ﴾ وە هەندێکی تریان (کە سەرپێچی سولەیمانیان کردبوو راممان هێنان بۆی) بە پێکەوە بەستراوی لە کۆت زنجیردا. ٣٨)﴿هَٰذَا عَطَاؤُنَا فَامْنُنْ أَوْ أَمْسِكْ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ ئەمە (کە باسکرا) بەخششی ئێمەیە (بۆ تۆ) ئینجا بەویستی خۆت بیبەخشە یا بیگرەوە و مەیبەخشە بەبێ پرسینەوە (لێمت). ٣٩)﴿وَإِنَّ لَهُ عِندَنَا لَزُلْفَىٰ وَحُسْنَ مَآبٍ﴾ وە بەراستی ئەو (سولەیمان) پلەی بەرزی هەیە لای ئێمە وە سەر ئەنجامی چاکی هەیە. ٤٠)﴿وَاذْكُرْ عَبْدَنَا أَيُّوبَ إِذْ نَادَىٰ رَبَّهُ﴾ وە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) باسی بەندەی ئێمە ئەیوب بکە کاتێ هاواری لە پەروەردگاری کرد ﴿أَنِّي مَسَّنِيَ الشَّيْطَانُ بِنُصْبٍ وَعَذَابٍ﴾ (ووتی) بەراستی شەیتان تووشی زەحمەت و ناڕەحەتی و ئازاری کردووم. ٤١)﴿ارْكُضْ بِرِجْلِكَ هَٰذَا مُغْتَسَلٌ بَارِدٌ وَشَرَابٌ﴾ (پێ ی وترا) پێت بدە بە زەویدا ئەوە کانیاوێکی ساردە بۆ خۆشتن و خواردنەوە (خۆی شت و ئاوی خواردەوە لە نەخۆشییەکەی چاک بوویەوە). ٤٢)

وَوَهَبْنَا لَهُۥٓ أَهْلَهُۥ وَمِثْلَهُم مَّعَهُمْ رَحْمَةً مِّنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ
﴿٤٣﴾ وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَٱضْرِب بِّهِۦ وَلَا تَحْنَثْ ۗ إِنَّا وَجَدْنَٰهُ صَابِرًا
نِّعْمَ ٱلْعَبْدُ ۖ إِنَّهُۥٓ أَوَّابٌ ﴿٤٤﴾ وَٱذْكُرْ عِبَٰدَنَآ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْحَٰقَ وَيَعْقُوبَ
أُو۟لِى ٱلْأَيْدِى وَٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٤٥﴾ إِنَّآ أَخْلَصْنَٰهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى
ٱلدَّارِ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ ٱلْمُصْطَفَيْنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٧﴾ وَٱذْكُرْ
إِسْمَٰعِيلَ وَٱلْيَسَعَ وَذَا ٱلْكِفْلِ ۖ وَكُلٌّ مِّنَ ٱلْأَخْيَارِ ﴿٤٨﴾ هَٰذَا ذِكْرٌ ۗ
وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَـَٔابٍ ﴿٤٩﴾ جَنَّٰتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ ٱلْأَبْوَٰبُ
﴿٥٠﴾ مُتَّكِـِٔينَ فِيهَا يَدْعُونَ فِيهَا بِفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ ﴿٥١﴾
۞ وَعِندَهُمْ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ أَتْرَابٌ ﴿٥٢﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ
ٱلْحِسَابِ ﴿٥٣﴾ إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُۥ مِن نَّفَادٍ ﴿٥٤﴾ هَٰذَا ۚ وَإِنَّ
لِلطَّٰغِينَ لَشَرَّ مَـَٔابٍ ﴿٥٥﴾ جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿٥٦﴾ هَٰذَا ۖ
فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ ﴿٥٧﴾ وَءَاخَرُ مِن شَكْلِهِۦٓ أَزْوَٰجٌ ﴿٥٨﴾
هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِهِمْ ۚ إِنَّهُمْ صَالُوا۟ ٱلنَّارِ ﴿٥٩﴾
قَالُوا۟ بَلْ أَنتُمْ ۖ لَا مَرْحَبًۢا بِكُمْ ۚ أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْقَرَارُ ﴿٦٠﴾
قَالُوا۟ رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِى ٱلنَّارِ ﴿٦١﴾

(ئەیوب) و فەرمووی: (ئەی پەروەردگارم دایەزێنەری قورئان و بوماسەیەکەری بە پەیام ئەو لەشکر و ئالاهاتە نێگەتیڤانە ئەی خراپە نێگەیان هەڵگێنەو لەمڕۆ بۆیان کە (ئاسی و بیم بەدیە دایانەوە).

ئایەتی (۲۵) سورەتی (الأحزاب): قال رسول الله ﷺ: (على كل مسلم صدقة، قال أرأيت إن لم يجد؟ قال: يعمل بيديه فينفع نفسه ويتصدق قال: أرأيت إن لم يستطع؟ قال يعين ذا الحاجة الملهوف قال:

﴿وَوَهَبْنَا لَهُ أَهْلَهُ وَمِثْلَهُمْ مَعَهُمْ﴾ وە ژن و منداڵەکانی و ئەوەندەی تریشمان لەگەڵیان دا بەو (ئەیوب) بەخشی ﴿رَحْمَةً مِنَّا وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ بەمیهرەبانی لە لایەن خۆمانەوە (بە ئەیوب) و بۆ پەند و ئامۆژگاری بۆ خاوەنانی ژیری و بیرو هۆش. ٤٣)﴿وَخُذْ بِيَدِكَ ضِغْثًا فَاضْرِب بِّهِ وَلَا تَحْنَثْ﴾ (پێمان ووت) چەپکێ شووڵ (داری زۆر باریك) بە دەستەوە بگرە و پێی بدە (لەخێزانت پەك جار) و سوێندەکەت مەشکێنە (کە لە خێزانت خوارد بوو سەد داری لێ بدەی) ﴿إِنَّا وَجَدْنَاهُ صَابِرًا﴾ بەڕاستی ئێمە ئەو (ئەیوب)مان بەخۆگر بینی ﴿نِعْمَ الْعَبْدُ إِنَّهُ أَوَّابٌ﴾ ج بەندەیەکی چاك بوو بەراستی ئەو زۆر گوێڕایەڵ و روو لە خوا بوو. ٤٤)﴿وَاذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ﴾ وە باسی بەندکانی ئێمە بکە ئیبراهیم و ئیسحاق و یەعقوب ﴿أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ﴾ کە خاوەنی هێزو توانا و بینایی بوون. ٤٥)﴿إِنَّا أَخْلَصْنَاهُم بِخَالِصَةٍ ذِكْرَى الدَّارِ﴾ بەراستی لەبەر ئەوەی هەمیشە رۆژی دواییان لەبیردابوو ئێمە (بە بەندەی تایبەتی خۆمان) هەڵمان بژاردن. ٤٦)﴿وَإِنَّهُمْ عِندَنَا لَمِنَ الْمُصْطَفَيْنَ الْأَخْيَارِ﴾ وە بەراستی ئەوانە (هەر سیانیان) لای ئێمە لەبەند هەڵبژێردراوە چاکەکانن. ٤٧)﴿وَاذْكُرْ إِسْمَاعِيلَ وَالْيَسَعَ وَذَا الْكِفْلِ﴾ وە باسی (بەندەکانی ئێمە بکە) ئیسماعیل و ئەلیەسەع و ذو لکیفل ﴿وَكُلٌّ مِّنَ الْأَخْيَارِ﴾ کەهەموویان لە چاکانن. ٤٨)﴿هَٰذَا ذِكْرٌ وَإِنَّ لِلْمُتَّقِينَ لَحُسْنَ مَآبٍ﴾ ئەم (باسی پێغەمبەرانە) باس و ناوبانگی چاکیانە لە دونیادا و بێگومان پارێزکاران سەرئەنجامێکی چاکیان هەیە. ٤٩)﴿جَنَّاتِ عَدْنٍ مُّفَتَّحَةً لَّهُمُ الْأَبْوَابُ﴾ (کە بریتی یە لە) بەهەشتانی جێگای مانەوەی هەمیشەیی کەدەرگاکانی کراوەتەوە بۆیان. ٥٠)﴿مُتَّكِئِينَ فِيهَا﴾ لەوێدا (لەسەر کورسی رازاوە) پاڵیان داوەتەوە ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ وَشَرَابٍ﴾ تێیدا داوای میوەهاتی زۆر و جۆرەها خواردنەوە دەکەن. ٥١)﴿وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ أَتْرَابٌ﴾ و حۆرییانی هاوتەمەنیان لایە (خێزانیانن) کەچاویان بڕیوەتە مێردەکانیان. ٥٢)﴿هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ ئەمە ئەو (نازو نیعمەتانە)یە کە بەڵێنتان پێ درا بوو بۆ رۆژی لێپرسینەوە(ی قیامەت). ٥٣)﴿إِنَّ هَٰذَا لَرِزْقُنَا مَا لَهُ مِن نَّفَادٍ﴾ بەراستی ئەمە رسق و رۆزی ئێمەیە هەرگیز تەواو بوونی بۆ نییە. ٥٤)﴿هَٰذَا وَإِنَّ لِلطَّاغِينَ لَشَرَّ مَآبٍ﴾ ئا ئەمە (پاداشتی پارێزکارانە) و بێگومان سەرکەشانیش خراپترین پاشە رۆژیان هەیە. ٥٥)﴿جَهَنَّمَ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمِهَادُ﴾ دۆزەخە کەدەچنە ناویەوە ئای ج جێگایەکی بەدو خراپە. ٥٦)﴿هَٰذَا فَلْيَذُوقُوهُ حَمِيمٌ وَغَسَّاقٌ﴾ ئەمە و ئاوی لەکوڵ و کێم و زووخە دەبا بیچەژن. ٥٧)﴿وَآخَرُ مِن شَكْلِهِ أَزْوَاجٌ﴾ وە چەند جۆری تر سزایان هەیە لەو شێوە. ٥٨)﴿هَٰذَا فَوْجٌ مُّقْتَحِمٌ مَّعَكُمْ﴾ (بە گومڕاکەرەکان دەوترێ) ئەمە کۆمەڵێکە لەگەڵ ئێوەدا دێنە دۆزەخ ﴿لَا مَرْحَبًا بِهِمْ﴾ (گومڕاکەرەکانیش دەڵێن) بەخێر نەیەن ﴿إِنَّهُمْ صَالُوا النَّارِ﴾ بێگومان ئەوانە دەچنە ناو ئاگری دۆزەخ. ٥٩)﴿قَالُوا بَلْ أَنتُمْ لَا مَرْحَبًا بِكُمْ﴾ ئەوان (بە گومڕاکەرەکان) دەڵێن بەڵکو ئێوە بەخێر نەیەن ﴿أَنتُمْ قَدَّمْتُمُوهُ لَنَا﴾ ئێوە (لە دنیا گومڕاتان کردین و) ئەم سزاتان پێش هێنا بۆمان ﴿فَبِئْسَ الْقَرَارُ﴾ ئای ج جێگاو مەنزڵێکی خراپە. ٦٠)﴿قَالُوا رَبَّنَا مَن قَدَّمَ لَنَا هَٰذَا﴾ دەڵێن: ئەی پەروەردگارمان هەر کەس (هۆی) پێش هێنانی ئەم سزایە بوو بۆ ئێمە ﴿فَزِدْهُ عَذَابًا ضِعْفًا فِي النَّارِ﴾ ئەوە سزای ئەو لەدۆزەخ دا دوو چەندانە بکە. ٦١)

وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ الْأَشْرَارِ ﴿٦٢﴾ أَتَّخَذْنَاهُمْ
سِخْرِيًّا أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ ﴿٦٣﴾ إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ
النَّارِ ﴿٦٤﴾ قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ ۖ وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٦٥﴾
رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٦٦﴾ قُلْ هُوَ نَبَؤٌا
عَظِيمٌ ﴿٦٧﴾ أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ ﴿٦٨﴾ مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ
إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٦٩﴾ إِن يُوحَىٰ إِلَيَّ إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٧٠﴾ إِذْ قَالَ رَبُّكَ
لِلْمَلَائِكَةِ إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ ﴿٧١﴾ فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ
مِن رُّوحِي فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ ﴿٧٢﴾ فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ
أَجْمَعُونَ ﴿٧٣﴾ إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ ﴿٧٤﴾ قَالَ
يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ ۖ أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ
مِنَ الْعَالِينَ ﴿٧٥﴾ قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ
﴿٧٦﴾ قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَىٰ يَوْمِ
الدِّينِ ﴿٧٨﴾ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ﴿٧٩﴾ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ
الْمُنظَرِينَ ﴿٨٠﴾ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ﴿٨١﴾ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ
لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٢﴾ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴿٨٣﴾

ئەرایەت ئەگەر نەیتوانی بکات؟ فەرمووی: بامر بالمعروف و النهی عن المنکر ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: ئەگەر نەیتوانی بەدڵ رقی لێبێتەوە (ئەمە کەمترین شتە کە دەتوانی بیکەی) ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: بەڵێ ئەمە بکە (ئەمە کەمترین شتە کە دەتوانی بیکەی) ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: ئەگەر نەیتوانی بەدڵ رقی لێبێتەوە چونکە بێزاربوون لەو شتانەی کە خوا پێی ناڕەزایە کارێکی خۆشەویستە لای خوا (ﷻ) ئەگەر نەیتوانی؟ فەرمووی: ئەگەر نەیتوانی بەدڵ رقی لێبێتەوە چونکە بێزاربوون لەو شتانەی کە خوا پێی ناڕەزایە کارێکی خۆشەویستە لای خوا (ﷻ).

لەپەڕەی (٤١) سورەتی (الأحزاب): عن عبد الله بن بسر قال رجل: یا رسول الله (ﷺ): إن شرائع

﴿وَقَالُوا مَا لَنَا لَا نَرَىٰ رِجَالًا﴾ وە (گومڕاکەرەکان) دەڵێن ئەوە چیمانە بۆچ پیاوانێك نابینین ﴿كُنَّا نَعُدُّهُم مِّنَ الْأَشْرَارِ﴾ کە ئێمە لە خراپەکارانمان دەژمارین. ٦٢﴿أَتَّخَذْنَاهُمْ سِخْرِيًّا﴾ ئایا ئەوانەن کە گاڵتەمان پێ دەکردن؟ ﴿أَمْ زَاغَتْ عَنْهُمُ الْأَبْصَارُ﴾ یا (ئێستا بەڵام) چاوەکان لێیان کەڵ بووە (و نایان بینن). ٦٣﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَحَقٌّ تَخَاصُمُ أَهْلِ النَّارِ﴾ بێگومان ئەوە (کە باسکرا) ناگرە و هەڕەشەی دۆزەخیانە ڕاستە(و دێتەدی). ٦٤﴿قُلْ إِنَّمَا أَنَا مُنذِرٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ من تەنیا ترسێنەرێکم ﴿وَمَا مِنْ إِلَٰهٍ إِلَّا اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ و هیچ پەرستراوێکی ڕاست نییە بێجگە لە خوای تەنهای بەدەسەڵات. ٦٥﴿رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیانداییە ﴿الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾ زاڵی لێ بووردە. ٦٦﴿قُلْ هُوَ نَبَؤٌا عَظِيمٌ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئەوە هەواڵێکی زۆر گەورەیە. ٦٧﴿أَنتُمْ عَنْهُ مُعْرِضُونَ﴾ کە ئێوە گوێ ی پێ نادەن. ٦٨﴿مَا كَانَ لِيَ مِنْ عِلْمٍ بِالْمَلَإِ الْأَعْلَىٰ﴾ (بڵێ ئەگەر وەحیم بۆنەهاتایە) من هیچ ناگام لەکۆمەڵی هەرە بڵند (فریشتەکان) نەبووە ﴿إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾ کاتێ دەمە قاڵێ بان دەکرد (دەربارەی شادەم). ٦٩﴿إِن يُوحَىٰ إِلَيَّ﴾ نیگا بۆ من ناکرێ ﴿إِلَّا أَنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ مەگەر بەوەی کە من ترسێنەرێکی پووت کەرەوەم. ٧٠﴿إِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَائِكَةِ﴾ ئەو کاتەی (دەمەقاڵێ بان بوو) پەروەردگارت بەفریشتەکانی فەرموو ﴿إِنِّي خَالِقٌ بَشَرًا مِّن طِينٍ﴾ بەڕاستی من بەشەرێك لە قوڕ دروست دەکەم. ٧١﴿فَإِذَا سَوَّيْتُهُ وَنَفَخْتُ فِيهِ مِن رُّوحِي﴾ ئینجا کاتێ شێوەکەم ڕێك خست و فوم پێدا کردووە گیانم کرد بە بەریدا لە گیانێك کە خۆم دروستم کردووە. ﴿فَقَعُوا لَهُ سَاجِدِينَ﴾ ئەوسا هەموو بە سوژدە بردن بۆی بکەون بە ڕوودا. ٧٢﴿فَسَجَدَ الْمَلَائِكَةُ كُلُّهُمْ أَجْمَعُونَ﴾ جافرشتەکان هەر هەموویان سوژدەیان برد. ٧٣﴿إِلَّا إِبْلِيسَ اسْتَكْبَرَ﴾ بێجگە لە هەیتان کە خۆی بە گەورە دانا ﴿وَكَانَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ و لە بێ باوەڕان بوو. ٧٤﴿قَالَ يَا إِبْلِيسُ﴾ (خوا) فەرمووی ئەی ئیبلیس ﴿مَا مَنَعَكَ أَن تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِيَدَيَّ﴾ چ شتێك بەرگری کردی (لەوەی) کە سوژدە ببەیت بۆ کەسێ کە بە هەردوو دەستی خۆم دروستم کردووە ﴿أَسْتَكْبَرْتَ أَمْ كُنتَ مِنَ الْعَالِينَ﴾ ئایا خۆت بەگەورە زانی یاخود لەبەرزو بڵندەکانی. ٧٥﴿قَالَ أَنَا خَيْرٌ مِّنْهُ﴾(هەیتان) ووتی من لەو (ئادەم) چاکترم ﴿خَلَقْتَنِي مِن نَّارٍ وَخَلَقْتَهُ مِن طِينٍ﴾ چونکە منت لەئاگر دروست کردووە بەڵام ئەو لەقوڕ. ٧٦﴿قَالَ فَاخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ﴾ (خوا) فەرمووی کەواتە لەو (بەهەشتە) دەرچۆ و بڕۆ چونکە بێگومان تۆ دەرکراوی لەرەحمەتی من. ٧٧﴿وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي إِلَىٰ يَوْمِ الدِّينِ﴾وە بەڕاستی نەفرینی منت لەسەر بێ تا ڕۆژی (پاداشت و تۆڵە) قیامەت. ٧٨﴿قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ﴾ (هەیتان) ووتی ئەی پەروەردگارم دەی مۆڵەتم بدە (نەمرم) تا ڕۆژی (مردوان) زیندوو دەکرێنەوە. ٧٩﴿قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنظَرِينَ﴾ (خوا) فەرمووی بەڕاستی تۆ لە مۆڵەت دراوانی. ٨٠﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ﴾ تاڕۆژێکی کاتی دیاریی کراو. ٨١﴿قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ (هەیتان) ووتی ئینجا سوێند بەعیزەتت هەر هەموویان گومڕا دەکەم. ٨٢﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ﴾ ئەوانەیان نەبێ کەبەندەی پاك و هەڵبژاردەی تۆن. ٨٣)

قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ ﴿٨٤﴾ لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ
مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٨٥﴾ قُلْ مَا أَسْـَٔلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ
﴿٨٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٨٧﴾ وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُۥ بَعْدَ حِينٍۭ ﴿٨٨﴾

سُورَةُ الزُّمَرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَنزِيلُ الْكِتَٰبِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ
الْكِتَٰبَ بِالْحَقِّ فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ ﴿٢﴾ أَلَا
لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ۚ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ
مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَآ إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰٓ إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ
فِى مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ۗ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ كَٰذِبٌ
كَفَّارٌ ﴿٣﴾ لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا لَّٱصْطَفَىٰ مِمَّا
يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ ۖ هُوَ اللَّهُ الْوَٰحِدُ الْقَهَّارُ ﴿٤﴾
خَلَقَ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ ۖ يُكَوِّرُ الَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ
وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى الَّيْلِ ۖ وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ ۖ
كُلٌّ يَجْرِى لِأَجَلٍ مُّسَمًّى ۗ أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ ﴿٥﴾

-(الإسلام قد كثرت علي فأخبرني بشيء أتشبث به، قال: (لا يزال لسانك رطبا من ذكر الله) (رواه الترمذي). ٥٥-ئەي مۇھەممەد كاپىرى بويسۇ دېگىن: پەرۋەردىگارىم: ئەي بۇنداق سەۋەبسىز خوا (ﷻ) باشقا ھەممىنى كالتە قىلغان تۇرسام نۇھ ئەلەيھىسسالام (ھەممىدىن بەك ئاكىرى) دەپ ھېسابلىغان بىر پەيغەمبەرنى كەچۈرمەستىن بۇزۇپ تاشلاپ بۇنداق بەندىلىرى خوا).

٨٤-ئايەتتە (٥٢) سۆزىگە (الأحزاب) دا قال رسول الله (ﷺ): (إياكم والتبذل على النساء، فقال رجل من الأنصار: أفرأيت الحمو؟ قال: الحمو الموت)(متفق عليه) قال رسول الله (ﷺ): (لا يخلون أحدكم بامرأة إلا مع ذي رحم محرم)(متفق عليه). بۇنداق سەبەبسىز خوا (ﷻ) ھەممىدىن (ئۆزىنىڭ) ئەڭ ياخشى (بەندىلىرى)-

﴿قَالَ فَالْحَقُّ وَالْحَقَّ أَقُولُ﴾ (خوا) فەرمووی: من حەقم هەر حەقیش دەڵێم. ٨٤﴿لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنكَ وَمِمَّن تَبِعَكَ مِنْهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ بەڕاستی دۆزەخ پڕ دەکەم لە تۆ (ئەوەکانت) و ئەوانەی (لە ئادەمیان) شوێنت دەکەون تێکڕا. ٨٥﴿قُل مَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ مِنْ أَجْرٍ﴾ (ئەی موحەمەد (ﷺ)) بڵێ من هیچ کرێ و پاداشتێك لەسەر گەیاندنی ئەم ئایینە لە تێوە ناوانانگەم ﴿وَمَا أَنَا مِنَ الْمُتَكَلِّفِينَ﴾ و من لەو کەسانەش نیم کە درۆ هەڵبەستم و زۆر لە خۆم بکەم. ٨٦﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ ئەم (قورئانە) تەنها پەند و ئامۆژگارییە بۆ هەموو جیهانیان. ٨٧﴿وَلَتَعْلَمُنَّ نَبَأَهُ بَعْدَ حِينٍ﴾ بەڕاستی پاش ماوەیەك لە هەواڵی ئەم (قورئانە) دەزانن. ٨٨)

سورەتی ﴿الزمر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بە ناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تَنزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتەخوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ لە لایەن خوای باڵادەستی کار بەجێ وە. ١﴿إِنَّا أَنزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ بێگومان ئێمە بەحەق و بڕاستی قورئانمان بۆ تۆ هێناوەتە خوارەوە ﴿فَاعْبُدِ اللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ الدِّينَ﴾ کەواتە خوا بپەرەستە و بە تەنها هەر بۆ ئەو ملکەچ بە. ٢﴿أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ﴾ بێگومان بە تایبەتی (گەردن کەچی) پاك و خاوێن هەر بۆ خوایە ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ﴾ وە کەسانێ جگە لەو (خوا) چەند پەرستراوێکیان بۆ خۆیان دانناوە ﴿مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَىٰ﴾ (دەڵێن) تەنها لەبەر ئەوە دەیان پەرستین تزیکمان بکەنەوە لە خوا ﴿إِنَّ اللَّهَ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ﴾ بێگومان خوا بڕیار دەدات لە نێوانیانڵدا ﴿فِي مَا هُمْ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەدا کەتێوان تیایا جیاواز بوون. ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ﴾ بەڕاستی خوا ڕێنمونیی کەسێ ناکات کە درۆزنی زۆر بێ بارەیە. ٣﴿لَّوْ أَرَادَ اللَّهُ أَن يَتَّخِذَ وَلَدًا﴾ ئەگەر خوا بیویستایە منداڵێك بۆ خۆی بڕیار بدات ﴿لَّاصْطَفَىٰ مِمَّا يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾ ئەوە لەنێو دروست کراوەکانیدا کامەی بویستایە هەڵی دەبژارد ﴿سُبْحَانَهُ هُوَ اللَّهُ الْوَاحِدُ الْقَهَّارُ﴾ پاك و بێگەردە هەر ئەوە خوای تەنیای زاڵ و بە دەسەڵات. ٤﴿خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾(خوا) ئاسمانەکان و زەوی بەحەق دروست کردووە ﴿يُكَوِّرُ اللَّيْلَ عَلَى النَّهَارِ﴾هەر دەمێنێ بەسەر ڕۆژدا ﴿وَيُكَوِّرُ النَّهَارَ عَلَى اللَّيْلِ﴾ و ڕۆژ دەمێنێ بەسەر شەودا ﴿وَسَخَّرَ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ﴾ و خۆر و مانگی ڕام هێناوە ﴿كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ هەر یەکێان تا ماوەی دیاریکراو (ڕۆیشتن) دەکەرێن﴿أَلَا هُوَ الْعَزِيزُ الْغَفَّارُ﴾ بێگومان بەهەر ئەو (خوا) زاڵی لێ بوردەوە. ٥)

خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَٰحِدَةٍ ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَأَنزَلَ لَكُم
مِّنَ الْأَنْعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ يَخْلُقُكُمْ فِى بُطُونِ أُمَّهَٰتِكُمْ
خَلْقًا مِّنۢ بَعْدِ خَلْقٍ فِى ظُلُمَٰتٍ ثَلَٰثٍ ذَٰلِكُمُ ٱللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ
ٱلْمُلْكُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ ﴿٦﴾ إِن تَكْفُرُوا۟ فَإِنَّ
ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا۟ يَرْضَهُ
لَكُمْ وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿٧﴾
۞ وَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَا رَبَّهُۥ مُنِيبًا إِلَيْهِ ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُۥ
نِعْمَةً مِّنْهُ نَسِىَ مَا كَانَ يَدْعُوٓا۟ إِلَيْهِ مِن قَبْلُ وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا
لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِۦ ۚ قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا ۖ إِنَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ
ٱلنَّارِ ﴿٨﴾ أَمَّنْ هُوَ قَٰنِتٌ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ سَاجِدًا وَقَآئِمًا يَحْذَرُ
ٱلْءَاخِرَةَ وَيَرْجُوا۟ رَحْمَةَ رَبِّهِۦ ۗ قُلْ هَلْ يَسْتَوِى ٱلَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَٱلَّذِينَ
لَا يَعْلَمُونَ ۗ إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٩﴾ قُلْ يَٰعِبَادِ ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ رَبَّكُمْ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ فِى هَٰذِهِ ٱلدُّنْيَا حَسَنَةٌ ۗ
وَأَرْضُ ٱللَّهِ وَٰسِعَةٌ ۗ إِنَّمَا يُوَفَّى ٱلصَّٰبِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿١٠﴾

سەرجەمە مالەی، یان لای ئافرەتان، پیاوێ لەیاوەدە، دەران ووتی: قوربان ئەی ئەگەر خۆمی مێردەکەی بوو؟ فەرمووی: خۆمی مێردە مردنە (ئەمر لەسەرو خەریانە)). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (کەستان لەگەڵ ژنی یەکانەدا بەتەنها کاوەیەدەی مەگەر ژنەکە کەسێکی مەحرەمی خۆی لەگەڵ دابێ).

ئایەتی (٥٩) سورەتی (الأحزاب)ە: قال رسول الله ﷺ: (لم أنذ رجل ذكرته عنده فلم يصل علي) (رواه الترمذي). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (ئیرانی ئەو کەسە بەقوربا چێ و بەرەبەیانەی، ئاوی من بچێژێت لەلایەن و سەلامم لەسەر نەدات).

ئایەتی (٥٦) سورەتی (الأحزاب)ە: قال رسول الله ﷺ: (المسلم من سلم المسلمون من لسانه ويده والمهاجر من هجر ما نهى الله عنه) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا ﷺ دەفەرمووی:

﴿خَلَقَكُم مِّن نَّفْسٍ وَاحِدَةٍ﴾ (خوا) ئێوەی لە تاکە کەسێک (ئادەم) دروست کردووە ﴿ثُمَّ جَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا﴾ پاشان لەو (کەسە) هاوسەرەکەی (حەووای) بەدی هێناوە ﴿وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ الْأَنْعَامِ ثَمَانِيَةَ أَزْوَاجٍ﴾ وە بۆ ئێوە هەشت جووتی (نێر و مێ) لە ئاژەڵ بە دی هێناوە ﴿خَلَقَكُمْ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ ئێوە دروست دەکات لەناو سکی دایکتاندا ﴿خَلْقًا مِّن بَعْدِ خَلْقٍ﴾ بە بەدی هێنانی یەک لە دوای یەک ﴿فِي ظُلُمَاتٍ ثَلَاثٍ﴾ لە ناو سێ تاریکی (ناو سک، منداڵدان، پەردەی کۆرپەلە)دا ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ لَهُ الْمُلْكُ﴾ ئا ئەوە پەروەردگاری ئێوەیەکە دەسەڵات و پاشایی هەر هی ئەوە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُصْرَفُونَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست جگە لە زاتی ئەو نییە کەواتە ئێوە چۆن لە ئایینی ڕاست لادەدرێن. ٦) ﴿إِن تَكْفُرُوا﴾ ئەگەر ئێوە بێ باوەڕین ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ﴾ ئەوە بێگومان خوا بێ نیازە لەئێوە ﴿وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ﴾ و رازی نییە بە بێ باوەڕی بۆ بەندەکانی ﴿وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ﴾ وە ئەگەر سوپاسی خوا بکەن (گەردن کەچ بن) بەوە لێتان رازی دەبێت ﴿وَلَا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ هیچ گوناهبارێ گوناهی کەسێکی تر هەڵناگرێت ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُم مَّرْجِعُكُمْ﴾ پاشان گەڕانەوەتان هەر بۆ لای پەروەردگارتانە ﴿فَيُنَبِّئُكُم بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوسا هەواڵتان دەداتێ بەوەی کە دەتان کرد ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەراستی خوا ئاگادارە بە نهێنی دڵان. ٧) ﴿وَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ﴾ وە کاتێ ئادەمی زیانێکی لێ بکەوێ ﴿دَعَا رَبَّهُ مُنِيبًا إِلَيْهِ﴾ دەگەڕێتەوە بۆ لای پەروەردگاری و هاواری لێ دەکات ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلَهُ نِعْمَةً مِّنْهُ﴾ پاشان ئەگەر لەلایەن خۆیەوە بەهرەیەکی دایە ﴿نَسِيَ مَا كَانَ يَدْعُو إِلَيْهِ مِن قَبْلُ﴾ ئەوەی لەبیر دەچێ کە لەپێشترا هاواری لە پەروەردگاری دەکرد ﴿وَجَعَلَ لِلَّهِ أَندَادًا﴾ وهاوتایانێ بۆ خوا دادەنێ ﴿لِّيُضِلَّ عَن سَبِيلِهِ﴾ بۆ ئەوەی (خەڵک) لە ڕێگای ئەو گومڕاکات ﴿قُلْ تَمَتَّعْ بِكُفْرِكَ قَلِيلًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بە هەڕەشەوە) بڵێ بە بێ باوەڕێکەت کەمێ بەهرەمەند ببە لە ژیان ﴿إِنَّكَ مِنْ أَصْحَابِ النَّارِ﴾ چونکە بەراستی تۆ لەهاوەڵانی ئاگری دۆزەخی. ٨) ﴿أَمَّنْ هُوَ قَانِتٌ﴾ (هاوبەش دانەران چاکترن) یا کەسێ ملکەچ و پەرست کارە (بۆ خوا) ﴿آنَاءَ اللَّيْلِ سَاجِدًا وَقَائِمًا﴾ لە کاتەکانی شەودا بە سوژدە بردن و راوەستان (لە شەو نوێژدا) ﴿يَحْذَرُ الْآخِرَةَ وَيَرْجُو رَحْمَةَ رَبِّهِ﴾ کە لە (سزای) دوا ڕۆژ دەترسێت و بە هیوای بەزەیی پەروەردگاریەتی ﴿قُلْ هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئەوانەی دەزانن یەکسانن ﴿وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کە نازانن ﴿إِنَّمَا يَتَذَكَّرُ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ بەڕاستی تەنها خاوەنانی ژیریی ئامۆژگاری وەردەگرن. ٩) ﴿قُلْ يَا عِبَادِ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بەو بەندەیانەم کە باوەڕیان هێناوە ﴿اتَّقُوا رَبَّكُمْ﴾ لە (سزای) پەروەردگارتان خۆ بپارێزن ﴿لِّلَّذِينَ أَحْسَنُوا فِي هَٰذِهِ الدُّنْيَا حَسَنَةٌ﴾ کەسانێ لەم دنیایەدا چاکەیان کردووە پاداشتی چاکیان بۆ هەیە ﴿وَأَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةٌ﴾ وە زەوی خوا فراوانە ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ بەراستی تەنها دان بەخۆدا گران بێ ژمارە پاداشتیان دەدرێتەوە. ١٠)

قُلْ إِنِّيٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴿١١﴾ وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ
أَوَّلَ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٢﴾ قُلْ إِنِّيٓ أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّى عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ
﴿١٣﴾ قُلِ ٱللَّهَ أَعْبُدُ مُخْلِصًا لَّهُ دِينِى ﴿١٤﴾ فَٱعْبُدُوا۟ مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِۦ ۗ
قُلْ إِنَّ ٱلْخَـٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ أَلَا
ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْخُسْرَانُ ٱلْمُبِينُ ﴿١٥﴾ لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ ٱلنَّارِ
وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ ۚ ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ ٱللَّهُ بِهِۦ عِبَادَهُۥ ۚ يَـٰعِبَادِ فَٱتَّقُونِ ﴿١٦﴾
وَٱلَّذِينَ ٱجْتَنَبُوا۟ ٱلطَّـٰغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا وَأَنَابُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ لَهُمُ ٱلْبُشْرَىٰ ۚ
فَبَشِّرْ عِبَادِ ﴿١٧﴾ ٱلَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقَوْلَ فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُۥٓ ۚ
أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ هَدَىٰهُمُ ٱللَّهُ ۖ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمْ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿١٨﴾
أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ ٱلْعَذَابِ أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِى ٱلنَّارِ ﴿١٩﴾
لَـٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ ۙ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ۖ وَعْدَ ٱللَّهِ ۖ لَا يُخْلِفُ ٱللَّهُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٢٠﴾ أَلَمْ تَرَ
أَنَّ ٱللَّهَ أَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَسَلَكَهُۥ يَنَـٰبِيعَ فِى ٱلْأَرْضِ ثُمَّ
يُخْرِجُ بِهِۦ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَٰنُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ مُصْفَرًّا ثُمَّ
يَجْعَلُهُۥ حُطَـٰمًا ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُو۟لِى ٱلْأَلْبَـٰبِ ﴿٢١﴾

سۆرەتی زومەر ـ جوزئی بیست و سێ ـ لەبەر موسڵمانەیە کە موسڵمانان بڕوایان بێت لەسەر زمان و دڵ و کردەوەی کەسەیە کەوابێ پێنج لەبەر ئەمانەی کە خوا لەدەمەی فەرموون).

ئایەتی (٢٠) سورەتی (الأحزاب) لە ابن مسعود (رضي الله عنه) قال رسول الله (ﷺ): كان يقول (اللهم إني أسألك الهدى والتقى والعفاف والغنى) (رواه مسلم). هەمیشەکان

لەبەر مەسعود (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە دەیفەرموو: (ئەی پەروەردگارم بە پاستی داوای پێشەوبینی و لە خوا ترسان و پارێزکاری و دەوڵەمەندی - دڵ و دەروون - ت لێ دەکەم).

ئایەتی (١٠) سورەتی (سبأ) لە سمع رسول الله (ﷺ) صوت ابي موسى الأشعري (رضي الله عنه) يقرأ من الليل فوقف فاستمع لقراءته ثم قال (لقد أوتي هذا مزماراً من مزامير آل داود) (رواه النسائي).

﴿إِن لَّمْ تُؤْمِنُوا﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی من فەرمانم پێ دراوە ﴿أَنْ أَعْبُدَ اللَّهَ﴾ کە خوا بپەرستم بەدڵسۆزی بۆی ملکەچ بم. ١١)﴿وَأُمِرْتُ لِأَنْ أَكُونَ﴾ وە فەرمانم پێ دراوە کە بەکەمی موسڵمانان (بۆ خۆمەوە) بم. ١٢)﴿إِنِّي أَخَافُ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ بەڕاستی من دەترسم ﴿إِنْ عَصَيْتُ﴾ ئەگەر سەر پێچی پەروەردگارم بکەم ﴿عَذَابَ يَوْمٍ﴾ لە سزای ڕۆژێکی گەورە (قیامەت). ١٣) ﴿قُلِ اللَّهَ أَعْبُدُ﴾ بڵێ من هەر خوا دەپەرستم بە پاکی و تەنیا هەر بۆ ئەو ملکەچم. ١٤) ﴿فَاعْبُدُوا مَا شِئْتُم مِّن دُونِهِ﴾ (بە پێ باوەڕان بڵێ) ئێوەش جگە لە خوا چیتان وێست بی پەرستن ﴿إِنَّ الْخَاسِرِينَ﴾ بڵێ بێگومان زەرەرمەندان کەسانێکن ﴿خَسِرُوا أَنفُسَهُمْ﴾ کەخۆیان و کەس و کارییان لەدەست داوە ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە ڕۆژی قیامەتدا ﴿أَلَا ذَٰلِكَ هُوَ الْخُسْرَانُ﴾ بێدار بن هەر ئەوەیە زەرەر مەندی ئاشکرا و ڕوون. ١٥)﴿لَهُم مِّن فَوْقِهِمْ ظُلَلٌ مِّنَ النَّارِ﴾ بۆ ئەوان هەیە لەلای سەروانەوە چەند تەبەقێ (وەک هەوری ڕەش) لەئاگر ﴿وَمِن تَحْتِهِمْ ظُلَلٌ﴾ و لەژێرپێیانەوە چەند تەبەقێ هەیە ﴿ذَٰلِكَ يُخَوِّفُ اللَّهُ بِهِ عِبَادَهُ﴾ ئەو (سزایە) خوا بەندەکانی خۆی پێ دەترسێنێ ﴿يَا عِبَادِ فَاتَّقُونِ﴾ ئەی بەندەکانم خۆتان بپارێزن (لە سزای من). ١٦)﴿وَالَّذِينَ اجْتَنَبُوا الطَّاغُوتَ أَن يَعْبُدُوهَا﴾ وە کەسانێ کە لەپەرستنی بت (و هەموو پەرستراوێکی تر) خۆیان پاراستووە ﴿وَأَنَابُوا إِلَى اللَّهِ﴾ وە گەڕاونەتەوە بۆ لای خوا ﴿لَهُمُ الْبُشْرَىٰ﴾ مژدەی گەورە تەنیا بۆ ئەوانە کەوانە مژدەبدەبەبەندەکانم. ١٧)﴿الَّذِينَ يَسْتَمِعُونَ الْقَوْلَ﴾ ئەوانەی گوێ دەگرن بۆ قسە وگوفتار ﴿فَيَتَّبِعُونَ أَحْسَنَهُ﴾ ئینجا شوێن چاکترینی ئەو (قسانە) دەکەون ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ هَدَاهُمُ اللَّهُ﴾ئەوانە کەسانێکن خودا ڕێنموونی کردوون ﴿وَأُولَٰئِكَ هُمْ أُولُو الْأَلْبَابِ﴾ هەر ئەوانەن خاوەنانی ژیری و هۆش. ١٨)﴿أَفَمَنْ حَقَّ عَلَيْهِ كَلِمَةُ الْعَذَابِ﴾ جا ئایا کەسێ بەڵێنی سزای بەسەرا جەسپابێت (بۆ بڕیاردرا بێت) ﴿أَفَأَنتَ تُنقِذُ مَن فِي النَّارِ﴾ دەبێ ئایا تۆ (دەتوانی) کەسێ ڕزگار بکەیت کە لەناو ئاگر دۆزەخ دایە. ١٩)﴿لَٰكِنِ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ﴾ بەڵام کەسانێ کە لە پەروەردگاریان ترساون و خۆیان (لە سزای) پاراستووە ﴿لَهُمْ غُرَفٌ مِّن فَوْقِهَا غُرَفٌ مَّبْنِيَّةٌ﴾ (لە بەهەشتدا) بۆ ئەوانە کۆشک و تەلارێ چەند نهۆم هەیە ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ ڕووباری ئاو بە ژێرایاندا دەڕوات ﴿وَعْدَ اللَّهِ لَا يُخْلِفُ اللَّهُ الْمِيعَادَ﴾ (ئەمە) بەڵێنی خوایە و خواش بەڵێنی خۆی دەباتە سەر. ٢٠)﴿أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا نەتبینی کە خوا ﴿أَنزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً﴾ لە ئاسمانەوە بارانێ دەبارێنێ (بۆ سەر زەوی) ﴿فَسَلَكَهُ يَنَابِيعَ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەنجا ئەو بارانە دەبات بە ناو زەویدا کانیاوەکانی لێ دەردێنێ ﴿ثُمَّ يُخْرِجُ بِهِ زَرْعًا مُّخْتَلِفًا أَلْوَانُهُ﴾ لە پاشان کشتو کاڵ و گژوگیا و گوڵی پێ دەڕوێنێ کە ڕەنگەکانیان جیاوازە ﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا﴾ پاشان دەبینی وشک دەبێ و زەرد هەڵدەگەڕێ ﴿ثُمَّ يَجْعَلُهُ حُطَامًا﴾ دواتر دەیکات بە پوشی وردە و خاش ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ بەڕاستی لەمەدا (کە باسکرا) تامۆژگاری و پەند هەیە بۆ ئەوانەی خاوەن ژیرین. ٢١)

أَفَمَن شَرَحَ ٱللَّهُ صَدْرَهُۥ لِلْإِسْلَٰمِ فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِۦ ۚ فَوَيْلٌ
لِّلْقَٰسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٢٢﴾
ٱللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ ٱلْحَدِيثِ كِتَٰبًا مُّتَشَٰبِهًا مَّثَانِىَ تَقْشَعِرُّ مِنْهُ
جُلُودُ ٱلَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ
إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ هُدَى ٱللَّهِ يَهْدِى بِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ وَمَن
يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٢٣﴾ أَفَمَن يَتَّقِى بِوَجْهِهِۦ سُوٓءَ
ٱلْعَذَابِ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَقِيلَ لِلظَّٰلِمِينَ ذُوقُوا۟ مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ
﴿٢٤﴾ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَأَتَىٰهُمُ ٱلْعَذَابُ مِنْ حَيْثُ
لَا يَشْعُرُونَ ﴿٢٥﴾ فَأَذَٰقَهُمُ ٱللَّهُ ٱلْخِزْىَ فِى ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ
ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِى
هَٰذَا ٱلْقُرْءَانِ مِن كُلِّ مَثَلٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٢٧﴾ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا
غَيْرَ ذِى عِوَجٍ لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ ﴿٢٨﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا فِيهِ
شُرَكَآءُ مُتَشَٰكِسُونَ وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا ۚ
ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ۚ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٩﴾ إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ
﴿٣٠﴾ ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ ﴿٣١﴾

ئەی ئایەتە
خوارەوەی
ئایەتی (٢٢،
٢٣) سورەتی
(الزمر) ﴿أَفَمَن
أَفَمَن شَرَحَ
.....﴾ ساویی ئاوی
ئایەتە خوارەوەی
ئایەتی (٣)ی
سورەتی یوسف بکە
لاپەڕەی (٢٢٥).
چیڕۆکەبێژی خوا
(ﷻ) گەورەیی لە
دەنگی ئەم
سورەتانەدا
دووبارە دەکاتەوە
بۆ (پەرداخ) خوای لێ
بێ لە هەموو
قورئانی دەخوێندەوە
وەستا و گەورەی
گەورە لە قورئان
خوێندنەکەی و
پاشان ئەم سورەتە:

(پەراوێزی ئەم (ئەبو سوریایە) پەیوەندی بە دەنگ و تاوانی خۆیەتی نازانم چیدەکا بێ بەخشراوە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (عبسا) ﴿قال رسول الله (ﷺ): (أعطيت خمساً لم يعطهن أحد من الأنبياء قبلي: نصرت بالرعب مسيرة شهر، وجعلت لي الأرض مسجداً وطهوراً فأيما رجل من أمتي أدركته الصلاة فليصل، وأحلت لي الغنائم ولم تحل لأحد قبلي، وأعطيت الشفاعة، وكان النبي يبعث إلى-

﴿أَفَمَن شَرَحَ اللَّهُ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ﴾ دەی ئایا کەسێ خوا سینەی گوشاد کردووە بۆ ئیسلام ﴿فَهُوَ عَلَىٰ نُورٍ مِّن رَّبِّهِ﴾ و ئەو لەسەر ڕێبازی ڕووناکی پەروەردگارییەتی (وەک کەسێکە دڵی ڕەق بووبێ لە ئاست ئیسلام) ﴿فَوَيْلٌ لِّلْقَاسِيَةِ قُلُوبُهُم مِّن ذِكْرِ اللَّهِ﴾ جا سزا و لە ناوچوون بۆ ئەوانەی دڵیان ڕەقە لە ئاست (قورئان و) یادی خوادا ﴿أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ئاشکرایانە لە گومڕاییەکی ئاشکرادان. ٢٢)﴿اللَّهُ نَزَّلَ أَحْسَنَ الْحَدِيثِ﴾ خوا جوانترین فەرمایشتی ناردۆتە خوارەوە ﴿كِتَابًا مُّتَشَابِهًا مَّثَانِيَ﴾ قورئانێکە (کەتابەتەکانی) لەیەکچوون دووبات کراوەتەوە ﴿تَقْشَعِرُّ مِنْهُ جُلُودُ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ﴾ شەو کەسانەی لە پەروەردگاریان دەترسن پێستیان تەزوی پیادێ (بە بیستنی قورئان) ﴿ثُمَّ تَلِينُ جُلُودُهُمْ وَقُلُوبُهُمْ إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ﴾ پاشان پێستیان و دڵیان نەرم دەبێ بە یادی (قورئانی) خودا ﴿ذَٰلِكَ هُدَى اللَّهِ﴾ ئەو (قورئانە) ڕێنموونی خوایە ﴿يَهْدِي بِهِ مَن يَشَاءُ﴾ بەو (قورئانە) ڕێنموونی هەر کەسێ دەکات کە بیەوێ ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ هەر کەسیش خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەوە ڕێنموونی کەرێک بۆ ئەو نییە. ٢٣)﴿أَفَمَن يَتَّقِي بِوَجْهِهِ﴾ دەی ئایا کەسێ بەدەم و چاوی خۆی بپارێزێ ﴿سُوءَ الْعَذَابِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە سزای سەختی ڕۆژی دوایی (وەک کەسێکە لە بەهەشت دابێت) ﴿وَقِيلَ لِلظَّالِمِينَ﴾ بەستەمکاران دەگوترێ ﴿ذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْسِبُونَ﴾ بچەژن سزای ئەو (کردەوانەی) لە دنیا دەتان کرد. ٢٤)﴿كَذَّبَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ ئەوانەی پێش ئەمان (قورەیش) بوون باوەڕیان نەهێنا بە پێغەمبەرەکانیان ﴿فَأَتَاهُمُ الْعَذَابُ﴾ بەو هۆیەوە سزای خوا(یان بۆ هات ﴿مِنْ حَيْثُ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لە لایەکەوە کە هەستیان پێ نەکرد. ٢٥) ﴿فَأَذَاقَهُمُ اللَّهُ﴾ ئەجا خوا پێی چەشتن ﴿الْخِزْيَ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ ڕیسوایی لە ژیانی دنیادا ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَكْبَرُ﴾ وە بێگومان سزای ڕۆژی دوایی گەورەتر ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر ئەوانە بزانن. ٢٦) ﴿وَلَقَدْ ضَرَبْنَا لِلنَّاسِ فِي هَٰذَا الْقُرْآنِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی لەم قورئانەدا هێنانەمانەتەوە بۆ خەڵکی ﴿مِن كُلِّ مَثَلٍ﴾ هەموو جۆرە نموونەیەک ﴿لَّعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ تا پەندو ئامۆژگاری وەربگرن. ٢٧)﴿قُرْآنًا عَرَبِيًّا غَيْرَ ذِي عِوَجٍ﴾ (ئەو قورئانە) قورئانێکی عەرەبی بە هیچ خواری و لاری یەکی تیا نییە ﴿لَّعَلَّهُمْ يَتَّقُونَ﴾ بۆ ئەوەی (لەسزا) خۆ بپارێزن و بینە تەقوا کار. ٢٨)﴿ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا رَّجُلًا﴾ خوا نموونەی هێنانەوەتەوە بە پیاوێکی (بەندە) ﴿فِيهِ شُرَكَاءُ مُتَشَاكِسُونَ﴾ هی چەند کەسێکە ئارۆمەیانە لەسەر شەو (بەندە) ﴿وَرَجُلًا سَلَمًا لِّرَجُلٍ﴾ وە پیاوێکیش کە تەنیابەندەی پیاوێکە ﴿هَلْ يَسْتَوِيَانِ مَثَلًا﴾ ئایا ئەم دوو کەسە وەک یەکن ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ هەموو سوپاس تەنیا بۆ خوایە بەڵام زۆربەیان نازانن. ٢٩)﴿إِنَّكَ مَيِّتٌ وَإِنَّهُم مَّيِّتُونَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەراستی تۆ دەمری و ئەوانیش دەمرن. ٣٠)﴿ثُمَّ إِنَّكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەپاشان بێگومان ئێوە لە ڕۆژی دواییدا ﴿عِندَ رَبِّكُمْ تَخْتَصِمُونَ﴾ لای پەروەردگارتان دانوا چی دەبێ یەکتری. ٣١)

۞ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن كَذَبَ عَلَى ٱللَّهِ وَكَذَّبَ بِٱلصِّدْقِ
إِذْ جَآءَهُۥٓ ۚ أَلَيْسَ فِى جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْكَٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ وَٱلَّذِى
جَآءَ بِٱلصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِۦٓ ۙ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُتَّقُونَ ﴿٣٣﴾
لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٣٤﴾
لِيُكَفِّرَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ ٱلَّذِى عَمِلُوا۟ وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم
بِأَحْسَنِ ٱلَّذِى كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٣٥﴾ أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِكَافٍ
عَبْدَهُۥ ۖ وَيُخَوِّفُونَكَ بِٱلَّذِينَ مِن دُونِهِۦ ۚ وَمَن يُضْلِلِ
ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٦﴾ وَمَن يَهْدِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن مُّضِلٍّ
أَلَيْسَ ٱللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِى ٱنتِقَامٍ ﴿٣٧﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ ٱللَّهُ ۚ قُلْ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ
مِن دُونِ ٱللَّهِ إِنْ أَرَادَنِىَ ٱللَّهُ بِضُرٍّ هَلْ هُنَّ كَٰشِفَٰتُ ضُرِّهِۦٓ
أَوْ أَرَادَنِى بِرَحْمَةٍ هَلْ هُنَّ مُمْسِكَٰتُ رَحْمَتِهِۦ ۚ قُلْ حَسْبِىَ
ٱللَّهُ ۖ عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ ٱلْمُتَوَكِّلُونَ ﴿٣٨﴾ قُلْ يَٰقَوْمِ ٱعْمَلُوا۟
عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ إِنِّى عَٰمِلٌ ۖ فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾
مَن يَأْتِيهِ عَذَابٌ يُخْزِيهِ وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُّقِيمٌ ﴿٤٠﴾

وەرگێڕانی ئایەتەکان بۆ سۆرانی

ئایا کێ ستەمکارتر هەیە لە کەسێک کە درۆ لە خوا هەڵدەبەستێت و بانگەشەی ئەوە دەکات کە خوا ناردوویەتی، کاتێک ڕاستی هات بۆ لای، ئایا لە دۆزەخ شوێنی نیشتەجێبوونی کافران نییە؟ ﴿٣٢﴾ وە ئەو کەسەی کە هاتووە بە ڕاستی و باوەڕی پێکردووە، ئەوانە خۆیان لە سزای خوا پارێزراون. ﴿٣٣﴾ هەرچی بیانەوێت لە لای پەروەردگاریان بۆیان هەیە، ئەوە پاداشی چاکەکارانە. ﴿٣٤﴾ تا خوا خراپترین ئەو کارانەیان لێ ببوورێت کە کردوویانن، و پاداشیان بداتەوە بە باشترین ئەو کارانەی کە دەیانکردن. ﴿٣٥﴾ ئایا خوا بەسە بۆ بەندەکەی؟ کەچی ئەوان هەڕەشەت لێ دەکەن لە بەرامبەر ئەوانەی جگە لە خوا، کە خوا گومڕای کردبێت ئەوا هیچ ڕێنمایەکی نییە. ﴿٣٦﴾ هەروەها هەرکەسێک خوا ڕێنمایی بکات ئەوا هیچ گومڕاکەرێکی نییە. ئایا خوا خاوەن دەسەڵات نییە و تۆڵەسێنەر نییە؟ ﴿٣٧﴾ ئەگەر لێیان بپرسیت کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە؟ بێگومان دەڵێن خوا. بڵێ: ئەی ئەوەتا ئەوانەی جگە لە خوا دەیانپەرستن ئەگەر خوا بیەوێت زیانێکم پێبگەیەنێت ئایا دەتوانن ئەو زیانە لە من دوور بخەنەوە؟ یان ئەگەر خوا بیەوێت ڕەحمەتی پێ ببەخشم ئایا دەتوانن ڕێگری لە ڕەحمەتەکەی بکەن؟ بڵێ: خوا بەسە بۆ من، پشت بە خوا دەبەستن هەموو پشتبەستووان. ﴿٣٨﴾ بڵێ: ئەی گەلەکەم هەرچی دەتانەوێت بیکەن، منیش بەڕاستی کارەکەی خۆم دەکەم، بەڵام دواتر دەزانن. ﴿٣٩﴾ کێ سزایەکی دەکەوێتە سەر دێت کە ڕسوا و شەرمەزاری بکات، و سزایەکی بەردەوامی بۆ هەبێت. ﴿٤٠﴾

﴿فَمَنْ أَظْلَمُ﴾ ئەنجا کێ ستەم کارترە ﴿مِمَّنْ كَذَبَ عَلَى اللَّهِ﴾ لەوکەسەی کەدرۆ بەناوی خواوە دەکات ﴿وَكَذَّبَ بِالصِّدْقِ﴾ وە باوەڕی بەڕاستی قورئان نی یە ﴿إِذْ جَاءَهُ﴾ کەبۆی هاتووە ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِلْكَافِرِينَ﴾ ئایا لەدۆزەخ دا جێگەی نی یە بۆ بێ بڕوایان. ٣٢) ﴿وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ﴾ وە ئەو کەسەی قورئانی هێناوە (واتە پێغەمبەر (ﷺ)) ﴿وَصَدَّقَ بِهِ﴾ باوەڕیشی پێ بەتی ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ﴾ هەر ئەوانن لەخواترسان و پارێزکاران. ٣٣) ﴿لَهُمْ مَا يَشَاءُونَ عِنْدَ رَبِّهِمْ﴾ بۆیان هەیە (لەبەهەشت دا) ئەوەی بیانەوێت لای پەروەردگاریان ﴿ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ﴾ ئەوەیە پاداشتی چاکەکاران. ٣٤) ﴿لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ تاخوا لێیان بسڕێتەوە ﴿أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا﴾ خراپترین (کردەوەیەک) کەکردوویانە ﴿وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُمْ﴾ وە پاداشتیان بداتەوە ﴿بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بە (پاداشتی) چاکترین ئەو کردەوانەی کردوویانە. ٣٥) ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِكَافٍ عَبْدَهُ﴾ ئایا خوا بۆ بەندەی خۆی (پێغەمبەر (ﷺ)) بەس نی یە؟ ﴿وَيُخَوِّفُونَكَ﴾ وە دەتترسێنن ﴿بِالَّذِينَ مِنْ دُونِهِ﴾ بەوانەی جگە لەخوان ﴿وَمَنْ يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ وە هەر کەس کەخوا لاڕێی بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئیتر هیچ کەس ناتوانێ ڕێبەری بێ. ٣٦) ﴿وَمَنْ يَهْدِ اللَّهُ﴾ وە هەر کەس کەخوا ڕێنموونیی بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ مُضِلٍّ﴾ ئەوە هیچ گومڕاکەرێکی بۆ نی یە ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِعَزِيزٍ ذِي انْتِقَامٍ﴾ ئایا خوا زاڵی تۆڵەسێن نی یە؟ ٣٧) ﴿وَلَئِنْ سَأَلْتَهُمْ﴾ سوێند بەخوا ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت ﴿مَنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ کێ ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ بێ گومان دەڵێن: خوا ﴿قُلْ أَفَرَأَيْتُمْ﴾ بڵێ: دەی پێم بڵێن ﴿مَا تَدْعُونَ﴾ ئەوانەی دەیان پەرستن ﴿مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ جگە لەخوا ﴿إِنْ أَرَادَنِيَ اللَّهُ بِضُرٍّ﴾ ئەگەر خوا ویستی زیانێکم پێ بگەیەنێت ﴿هَلْ هُنَّ كَاشِفَاتُ ضُرِّهِ﴾ ئایا ئەو (پەرستراوانە) دەتوانن ئازارو زیانی ئەوم لێ لادەن؟ ﴿أَوْ أَرَادَنِي بِرَحْمَةٍ﴾ یا ئەگەر ویستی نیعمەت و بەهرەیەکم پێ بدات ﴿هَلْ هُنَّ مُمْسِكَاتُ رَحْمَتِهِ﴾ ئایا ئەوانە دەتوانن بەهرەو میهرەبانی ئەوم لێ بگرنەوە ﴿قُلْ حَسْبِيَ اللَّهُ﴾ بڵێ: من هەر خوام بەسە ﴿عَلَيْهِ يَتَوَكَّلُ الْمُتَوَكِّلُونَ﴾ خۆسپێران تەنها پشت بەو دەبەستن. ٣٨) ﴿قُلْ يَا قَوْمِ﴾ بڵێ ئەی گەلەکەم ﴿اعْمَلُوا عَلَىٰ مَكَانَتِكُمْ﴾ ئێوە لەسەر ڕێبازو شێوازی خۆتان کاربکەن ﴿إِنِّي عَامِلٌ﴾ منیش (لەسەر ڕێبازی خۆم) کاردەکەم ﴿فَسَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ ئینجا بەم زووانە دەزانن. ٣٩) ﴿مَنْ يَأْتِيهِ عَذَابٌ مُخْزِيهِ﴾ کێ (لەم دونیادا) سزایەکی بۆ دێت کەڕیسوای دەکات ﴿وَيَحِلُّ عَلَيْهِ عَذَابٌ مُقِيمٌ﴾ وە سزایەکی بێ بڕانەوەی بەسەردا دێ. ٤٠)

إِنَّآ أَنزَلْنَا عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ لِلنَّاسِ بِٱلْحَقِّ ۖ فَمَنِ ٱهْتَدَىٰ
فَلِنَفْسِهِۦ ۖ وَمَن ضَلَّ فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا ۖ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم
بِوَكِيلٍ ﴿٤١﴾ ٱللَّهُ يَتَوَفَّى ٱلْأَنفُسَ حِينَ مَوْتِهَا وَٱلَّتِى
لَمْ تَمُتْ فِى مَنَامِهَا ۖ فَيُمْسِكُ ٱلَّتِى قَضَىٰ عَلَيْهَا ٱلْمَوْتَ
وَيُرْسِلُ ٱلْأُخْرَىٰٓ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ
لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ أَمِ ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ شُفَعَآءَ ۚ
قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا۟ لَا يَمْلِكُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَعْقِلُونَ ﴿٤٣﴾
قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَٰعَةُ جَمِيعًا ۖ لَّهُۥ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ ثُمَّ
إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٤٤﴾ وَإِذَا ذُكِرَ ٱللَّهُ وَحْدَهُ ٱشْمَأَزَّتْ
قُلُوبُ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَإِذَا ذُكِرَ ٱلَّذِينَ مِن
دُونِهِۦٓ إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ ﴿٤٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ فَاطِرَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضِ عَٰلِمَ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ
فِى مَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ ﴿٤٦﴾ وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
مَا فِى ٱلْأَرْضِ جَمِيعًا وَمِثْلَهُۥ مَعَهُۥ لَٱفْتَدَوْا۟ بِهِۦ مِن سُوٓءِ ٱلْعَذَابِ
يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ وَبَدَا لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مَا لَمْ يَكُونُوا۟ يَحْتَسِبُونَ ﴿٤٧﴾

نایەتی (٣٩) سورەتی (سبأ): قال رسول الله (ﷺ): (اليد العليا خير من اليد السفلى وابدأ بمن تعول وخير الصدقة ما كان عن ظهر غنىً ومن يستعفف يعفه الله)(رواه البخاري) قال رسول الله (ﷺ): (لا حسد الا في اثنتين: رجل آتاه الله مالاً فسلطه على هلكته في الحق ورجل آتاه الله الحكمة فهو يقضي بها ويعلمها)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: دەستی سەرەوە (دەستی خێر کەر) لەدەستی ژێرەوە (دەستی سواڵکەر) گەڵ باشترە، لەخێزانی خۆشتەوە دەست بکە بەخێر کردن و باشترین خێریش ئەو خێرەیە کە لەسەر تێری بێت، هەر کەسێکیش خۆی بەدوور بگرێ لەڕوو زەودی سواڵ و سواڵکردن خوای گەورە (لەهەردوو جیهاندا) پارێزگارو دەوڵەمەندی دەکات) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (حەسودی بردن (خۆزگە خواستن)=

﴿إِنَّا أَنزَلْنَا عَلَيْكَ الْكِتَابَ﴾ بەڕاستی ئەم قورئانەمان بۆ تۆ ناردۆتە خوارەوە ﴿بِالْحَقِّ﴾ بۆ هەموو خەڵکی بەهەق و ڕاستی ﴿فَمَنِ اهْتَدَىٰ﴾جا هەرکەسێ ڕێنموون بێ ﴿فَلِنَفْسِهِ﴾ئەوە قازانجی هەر بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن ضَلَّ﴾ هەر کەسیش لاڕێ بێ ﴿فَإِنَّمَا يَضِلُّ عَلَيْهَا﴾ ئەوە بەڕاستی زیانی گومڕا بوونەکەی هەر بۆخۆیەتی ﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ﴾ وە ئەی پێغەمبەر (ﷺ) تۆ بریکارنیت بەسەریانەوە (تابڕوا بهێنن). ٤١) ﴿اللَّهُ يَتَوَفَّى الْأَنفُسَ﴾ خوا گیانەکان دەکێشێ ﴿حِينَ مَوْتِهَا﴾ لەکاتی مردنیان دا ﴿وَالَّتِي لَمْ تَمُتْ﴾وە ئەوەی نەمردبێت ﴿فِي مَنَامِهَا﴾لەکاتی خەوتنیدا ﴿فَيُمْسِكُ الَّتِي﴾ئینجا ئەو (گیانانە) ڕادەگرێ ﴿قَضَىٰ عَلَيْهَا الْمَوْتَ﴾ بڕیاری مردنی داوە ﴿وَيُرْسِلُ الْأُخْرَىٰ﴾وە ئەوانی تر بەرەڵا دەکات (کەدەبێ زیندوو بمێنن) ﴿إِنَّ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ تاماوەیەکی دیاری کراو ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ﴾بەڕاستی لەمەدا چەند بەڵگە هەیە ﴿لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەو کەسانەی بیردەکەنەوە. ٤٢) ﴿أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ شُفَعَاءَ﴾ ئاخۆ جگە لەخوا تکا کارانێکیان بۆ خۆیان داناوە ﴿قُلْ أَوَلَوْ كَانُوا﴾ بڵێ گەرچی ئەوانە ﴿لَا يَمْلِكُونَ شَيْئًا﴾ نەهیچ شتێکیان بەدەستە ﴿وَلَا يَعْقِلُونَ﴾ وە نەتێش دەگەن. ٤٣) ﴿قُل لِّلَّهِ الشَّفَاعَةُ جَمِيعًا﴾ بڵێ: تکا هەمووی هەر بۆ خوایە ﴿لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ موڵکی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ ئەوە ﴿ثُمَّ إِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ پاشان هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنرێنەوە. ٤٤) ﴿وَإِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَحْدَهُ﴾ وەکاتێک یادی خوا بکرێ بەتاک و تەنیا ﴿اشْمَأَزَّتْ قُلُوبُ الَّذِينَ﴾ تێکدەچێ وە بێزار دەبێ دڵی کەسانێ ﴿لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ کەباوەڕیان نی یە بەڕۆژی دوایی ﴿وَإِذَا ذُكِرَ الَّذِينَ مِن دُونِهِ﴾ کەچی کاتێک ناوی پەرستراوانی بێجگە لەخوا ببڕێت ﴿إِذَا هُمْ يَسْتَبْشِرُونَ﴾ بەکەسەر شادو ڕووخۆش دەبن. ٤٥) ﴿قُلِ اللَّهُمَّ﴾ بڵێ: ئەی خوایە ﴿فَاطِرَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوی ﴿عَالِمَ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ زانای نهێنی و ئاشکراکان ﴿أَنتَ تَحْكُمُ بَيْنَ عِبَادِكَ﴾ هەر تۆ دادوەری دەکەیت لەنێوان بەندەکانتدا ﴿فِي مَا كَانُوا فِيهِ﴾ لەوەی ئەوان تیایدا ﴿يَخْتَلِفُونَ﴾ جیاوازبوون. ٤٦) ﴿وَلَوْ أَنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بەڕاستی ئەگەر هی ئەو کەسانە بوایە ستەمیان کرد ﴿مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا﴾ هەموو ئەوەی لەسەر زەویدایە ﴿وَمِثْلَهُ مَعَهُ﴾ ئەوەندەی تریشی لەگەڵدا بێت ﴿لَافْتَدَوْا بِهِ﴾ لەبرێتی خۆیان دا دەیاندا ﴿مِن سُوءِ الْعَذَابِ﴾ بۆ ڕزگاربوونیان لەسزای خراپی ی ﴿يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ ڕۆژی قیامەت ﴿وَبَدَا لَهُم مِّنَ اللَّهِ﴾ وە لەلایەن خواوە بۆیان دەرکەوت ﴿مَا لَمْ يَكُونُوا يَحْتَسِبُونَ﴾ شتی وا کەئەوان بیریان لێ نەکردۆتەوەو گومانیان بۆی نەچووە. ٤٧)

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا۟ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا۟ بِهِۦ
يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٤٨﴾ فَإِذَا مَسَّ ٱلْإِنسَٰنَ ضُرٌّ دَعَانَا ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَٰهُ
نِعْمَةً مِّنَّا قَالَ إِنَّمَآ أُوتِيتُهُۥ عَلَىٰ عِلْمٍۭ ۚ بَلْ هِىَ فِتْنَةٌ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٩﴾ قَدْ قَالَهَا ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَمَآ أَغْنَىٰ
عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿٥٠﴾ فَأَصَابَهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ ۚ
وَٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ مِنْ هَٰٓؤُلَآءِ سَيُصِيبُهُمْ سَيِّـَٔاتُ مَا كَسَبُوا۟ ۚ
وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ ﴿٥١﴾ أَوَلَمْ يَعْلَمُوٓا۟ أَنَّ ٱللَّهَ يَبْسُطُ ٱلرِّزْقَ
لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٢﴾
۞ قُلْ يَٰعِبَادِىَ ٱلَّذِينَ أَسْرَفُوا۟ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا۟ مِن
رَّحْمَةِ ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ جَمِيعًا ۚ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ
﴿٥٣﴾ وَأَنِيبُوٓا۟ إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا۟ لَهُۥ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ
ٱلْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ ﴿٥٤﴾ وَٱتَّبِعُوٓا۟ أَحْسَنَ مَآ أُنزِلَ
إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ ٱلْعَذَابُ
بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٥٥﴾ أَن تَقُولَ نَفْسٌ يَٰحَسْرَتَىٰ
عَلَىٰ مَا فَرَّطتُّ فِى جَنۢبِ ٱللَّهِ وَإِن كُنتُ لَمِنَ ٱلسَّٰخِرِينَ ﴿٥٦﴾

هەڵوێستی هاوەڵانی خواپەرستی لایەنگری (٥٣) سورەتی (الزمر): ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ...﴾ حاکم لەسەر بەندە گوناهبارەکانی خۆی بووە، ئایەتەکە دەربارەی هەموو موسڵمانان بەڵگەیە لەسەر ئەوەی خوا بەخشندەیە بەسەر هەموو گوناهکارێکی تەوبەکار و گەڕاوەی بەندەکانی، هەروەها خوا هیچ شتێکیان لێ ناشارێتەوە جا گەلێ بێتەسەر خواﷻ هات بۆ

بەدیهێنە، ئەم ئایەتە و چەند ئایەتێکی ترای ئەم ئایەتەش دەربارەیان هاتەخوارەوە ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنْفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ﴾ عومەر وتی منیش لەئامەیەکدا ئەم ئایەتەم نووسی و ناردم بۆ عیشامی کوڕی عامر، عیشامیش وتی: کاتێ ئەم ئامەیەم پێ گەیشت لەوانی خۆرا دەستم بەخوێندنەوەی کرد، لەپێش چاوەڕا بەرزم دەکردەوەو نزمم دەکردەوەو لێی -

﴿وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ وە بۆشیان دەرکەوت چی خراپەیان کردووە ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوری گرتن ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەو سزای ئەوان گاڵتەیان پێ دەکرد. ٤٨) ﴿فَإِذَا مَسَّ الْإِنسَانَ ضُرٌّ﴾ ئینجا کاتێ ئادەمی زیانێکی لێ کەوت ﴿دَعَانَا﴾ هاوارمان بۆ دێنێ ﴿ثُمَّ إِذَا خَوَّلْنَاهُ نِعْمَةً مِّنَّا﴾ لەپاشان هەر کاتێ بەهرەیەکمان پێدا ﴿قَالَ إِنَّمَا أُوتِيتُهُ﴾ دەڵێ: بەڕاستی ئەم بەهرەیەم پێ دراوە ﴿عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ بەهۆی لێزانی خۆمەوە ﴿بَلْ هِيَ فِتْنَةٌ﴾ (وانی یە) بەڵکو ئەوە ئەزمون و تاقی کردنەوەیە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ٤٩) ﴿قَدْ قَالَهَا الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ بێگومان ئەم قسەیە کەسانی پێش ئەمانیش کردیان ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم﴾ بەڵام هیچ سوودی پێ نەگەیاندن ﴿مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ئەوەی ئەوان کردیان. ٥٠) ﴿فَأَصَابَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ ئینجا دوو چاریان بوو (تۆڵەی) ئەو خراپانەی کردبوویان ﴿وَالَّذِينَ ظَلَمُوا مِنْ هَٰؤُلَاءِ﴾ ئەو کەسانەیان ستەمیان کرد (بێباوەڕانی مەککە) ﴿سَيُصِيبُهُمْ سَيِّئَاتُ مَا كَسَبُوا﴾ لەمەو پاش دووچاری (تۆڵەی) کردەوەی خراپەکانیان دەبن ﴿وَمَا هُم بِمُعْجِزِينَ﴾ وە ئەمانە (لەدەستی خوا) دەرباز نابن. ٥١) ﴿أَوَلَمْ يَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ ئایا نەیانزانیوە کەبێ گومان خوا ﴿يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَاءُ وَيَقْدِرُ﴾ ڕۆزی فراوان و تەنگ دەکات بۆ هەر کەسێ بیەوێ ﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَاتٍ لِّقَوْمٍ يُؤْمِنُونَ﴾ بێگومان لەوەدا بەڵگەیانێک هەیە بۆ ئەو کەسانەی باوەڕ هێنن. ٥٢) ﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) بڵێ: ئەی بەندەکانم ئەی ئەوانەی کەخۆتان زۆر گوناهبار کردووە ﴿لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ﴾ نائومێد مەبن لەمیهرەبانی و بەزەیی خوا ﴿إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا﴾ چونکە بێگومان خوا لەهەموو گوناهەکانتان خۆش دەبێت ﴿إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی هەر ئەوە لێ بوردەی بەبەزەیی یە. ٥٣) ﴿وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ﴾ وە بگەڕێنەوە بۆلای پەروەردگارتان ﴿وَأَسْلِمُوا لَهُ﴾ وە گەردن کەچی ئەو بن ﴿مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ﴾ بەر لەوەی سزاتان بۆ بێت ﴿ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ﴾ پاشان یارمەتی نادرێن (لەلایەن هیچ کەسەوە). ٥٤) ﴿وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم﴾ وە شوێن چاکترین شتێ بکەون کە نێردراوەتە خوارەوە بۆتان ﴿مِّن رَّبِّكُم﴾ لە پەروەردگارتانەوە ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً﴾ بەر لەوەی لەناکاودا سزاتان بۆ بێت ﴿وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ کە ئێوە هەر هەستی پێ نەکەن. ٥٥) ﴿أَن تَقُولَ نَفْسٌ﴾ نەکا ئەوسا کەسێ بڵێ ﴿يَا حَسْرَتَىٰ عَلَىٰ مَا فَرَّطتُ﴾ ئەی مەخابن لەسەر ئەوەی کەمتەرخەمیم کرد ﴿فِي جَنبِ اللَّهِ﴾ بۆگەیشتن بەنزیکی خوا (لەبەهەشتدا) ﴿وَإِن كُنتُ لَمِنَ السَّاخِرِينَ﴾ وەبەڕاستی من لە گاڵتە چییان بووم. ٥٦)

أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ ٱللَّهَ هَدَىٰنِى لَكُنتُ مِنَ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٥٧﴾
أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى ٱلْعَذَابَ لَوْ أَنَّ لِى كَرَّةً فَأَكُونَ
مِنَ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٥٨﴾ بَلَىٰ قَدْ جَآءَتْكَ ءَايَٰتِى فَكَذَّبْتَ بِهَا
وَٱسْتَكْبَرْتَ وَكُنتَ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٩﴾ وَيَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ
تَرَى ٱلَّذِينَ كَذَبُوا۟ عَلَى ٱللَّهِ وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ ۚ أَلَيْسَ فِى
جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٦٠﴾ وَيُنَجِّى ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟
بِمَفَازَتِهِمْ لَا يَمَسُّهُمُ ٱلسُّوٓءُ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿٦١﴾ ٱللَّهُ
خَٰلِقُ كُلِّ شَىْءٍ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ لَّهُۥ مَقَالِيدُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ أُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ ﴿٦٣﴾ قُلْ أَفَغَيْرَ ٱللَّهِ تَأْمُرُوٓنِّىٓ أَعْبُدُ أَيُّهَا
ٱلْجَٰهِلُونَ ﴿٦٤﴾ وَلَقَدْ أُوحِىَ إِلَيْكَ وَإِلَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكَ لَئِنْ
أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ وَلَتَكُونَنَّ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴿٦٥﴾ بَلِ ٱللَّهَ
فَٱعْبُدْ وَكُن مِّنَ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿٦٦﴾ وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ
وَٱلْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُۥ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ وَٱلسَّمَٰوَٰتُ
مَطْوِيَّٰتٌۢ بِيَمِينِهِۦ ۚ سُبْحَٰنَهُۥ وَتَعَٰلَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٦٧﴾

- نێنەدەگەیشتم
هەتا بڵێم ئەگەر
یارمەتیدەگرم تێم
بگەیەنێ ئەو
ئایەتانەی هاتبوون
خۆی گەورەیی
خستبێ بڵێی
کەشتم ئایانانە
دەربارەی تێهەڵ
ئەوەی خۆمان
دەبڵێین بەخۆمان و
ئەوەی پێمان
دەوترێت ئایەتەوە-
هیشتم دەڵێت:
گەڕانەوە بۆ لای
ڕوخسارەکەم و
سوڕی بەدەم و
باڵەندم تا
گەشتم بە
پێغەمبەر ﷺ.

فەڕمانەکە
فەرمووی ئایەتی

(٦٢) سورەتی (الزمر): ﴿وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ ....﴾ ئیمامی ئەحمەد لەعەبدوڵڵاوە دەگێڕێتەوە دەڵێت پیاوێک لەخاوەن ئایەتەکان هات بۆ لای پێغەمبەر ﷺ وتی ئەی ئەبو ئەلقاسم ئایا بیت گەشتوویە کەخوای گەورە هەموو گیانلەبەرانی لەسەر یەنجیەیەکی هەڵگرتووە؟ ئاسمانەکانیشی لەسەر یەنجیەکی؟ پێغەمبەریش ﷺ پێی گەیشتە ئایەتەکانی دەرکەوت جا خوای گەورەش ئایەتەی دابەزاند ﴿وَمَا قَدَرُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِۦ ....﴾.

﴿أَوْ تَقُولَ لَوْ أَنَّ اللَّهَ هَدَانِي﴾ یان بڵێت: ئەگەر خوا ڕێنموونی بکردمایە ﴿لَكُنتُ مِنَ الْمُتَّقِينَ﴾ ئەوە بێگومان لەپارێزکاران دەبووم. ٥٧)﴿أَوْ تَقُولَ حِينَ تَرَى الْعَذَابَ﴾ یان: کاتێك سزاکەی دەبینێت بڵێت ﴿لَوْ أَنَّ لِي كَرَّةً﴾ خۆزگە جارێکی تر بگەڕامایەتەوە (بۆ دنیا) ﴿فَأَكُونَ مِنَ الْمُحْسِنِينَ﴾ ئەوسا لەچاکەکاران دەبووم. ٥٨)﴿بَلَىٰ قَدْ جَاءَتْكَ آيَاتِي﴾ (ڕاست ناکەیت) خۆ بێگومان بەڵگەو ئایەتەکانی منت بۆهات ﴿فَكَذَّبْتَ بِهَا وَاسْتَكْبَرْتَ﴾ بەڵام باوەڕت پێ نەهێناو خۆت بەگەورەزانی ﴿وَكُنتَ مِنَ الْكَافِرِينَ﴾ وە تۆ لەبێ باوەڕان بوویت. ٥٩)﴿وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لەڕۆژی دوایی دا ﴿تَرَى الَّذِينَ كَذَبُوا عَلَى اللَّهِ﴾ دەبینی ئەوانەی درۆیان بۆ خوا هەڵدەبەست ﴿وُجُوهُهُم مُّسْوَدَّةٌ﴾ ڕوویان ڕەشە ﴿أَلَيْسَ فِي جَهَنَّمَ مَثْوًى لِّلْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ئایا لەدۆزەخ دا شوێنێك نی یە بۆ خۆ بەگەورە زانان؟ ٦٠)﴿وَيُنَجِّي اللَّهُ الَّذِينَ اتَّقَوْا﴾وە خوا ئەوانەی خۆیان پاراست (لەکوفرو تاوان) ڕزگاریان دەکات ﴿بِمَفَازَتِهِمْ﴾ چونکە ڕێگەی ڕزگاریان گرتبوەبەر ﴿لَا يَمَسُّهُمُ السُّوءُ﴾ نەتووشی ناخۆشی دەبن ﴿وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ نەخەم دەخۆن. ٦١) ﴿اللَّهُ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ خوا بەدی هێنەری هەموو شتێکە ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ﴾ وە هەر ئەویش پارێزەری هەموو شتێکە. ٦٢)﴿لَهُ مَقَالِيدُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ کلیلەکانی ئاسمانەکان و زەوی بەدەست خوایە ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ وە ئەوانەی بەبەڵگەو نیشانەکانی خوا بێباوەڕن ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ هەر ئەوانن زەرەر مەند.٦٣)﴿قُلْ أَفَغَيْرَ اللَّهِ تَأْمُرُونِّي أَعْبُدُ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: دەی ئایا ئێوە داوام لێ دەکەن من بێجگە لەخوا شتێکی تر بپەرستم ﴿أَيُّهَا الْجَاهِلُونَ﴾ ئەی نەزانان. ٦٤)﴿وَلَقَدْ أُوحِيَ إِلَيْكَ﴾ سوێند بەخوا نیگا کراوە بۆ تۆ ﴿وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ﴾ وەبۆ پێغەمبەرانی پێش تۆش ﴿لَئِنْ أَشْرَكْتَ لَيَحْبَطَنَّ عَمَلُكَ﴾ ئەگەر هاوبەش بۆ خوا دابنێی بەڕاستی کردەوەت هەڵدەوەشێتەوە ﴿وَلَتَكُونَنَّ مِنَ الْخَاسِرِينَ﴾ وە بێگومان لەزەرەرمەندان دەبیت. ٦٥)﴿بَلِ اللَّهَ فَاعْبُدْ﴾ (وا مەکە) بەڵکو تەنها خوا بپەرستە ﴿وَكُن مِّنَ الشَّاكِرِينَ﴾ وە لە سوپاس کاران بە. ٦٦)﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ﴾ (کافران) خوایان نەناسیوە (بە گەورەیان نەزانی) بەو جۆرەی شیاوێتی ﴿وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ لە ڕۆژی دوایی دا هەموو زەوی لە چنگی ئەودایە (بەدەست خوایە) ﴿وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ﴾ وە ئاسمانەکانیش بەدەستی ڕاستی ئەو پێچراونەتەوە ﴿سُبْحَانَهُ وَتَعَالَىٰ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاك و بڵند ترە لەوەی کە دەیکەنە هاوبەشی. ٦٧)

وَنُفِخَ فِي الصُّورِ فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ
إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ فَإِذَا هُم قِيَامٌ يَنظُرُونَ
﴿٦٨﴾ وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا وَوُضِعَ الْكِتَٰبُ وَجِاْىٓءَ
بِالنَّبِيِّـۧنَ وَالشُّهَدَآءِ وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ
﴿٦٩﴾ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَا يَفْعَلُونَ ﴿٧٠﴾
وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا
فُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَآ أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ
يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتِ رَبِّكُمْ وَيُنذِرُونَكُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ
هَٰذَا ۚ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ عَلَى الْكَٰفِرِينَ
﴿٧١﴾ قِيلَ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ مَثْوَى
الْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٢﴾ وَسِيقَ الَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ رَبَّهُمْ إِلَى
الْجَنَّةِ زُمَرًا ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءُوهَا وَفُتِحَتْ أَبْوَٰبُهَا وَقَالَ لَهُمْ
خَزَنَتُهَا سَلَٰمٌ عَلَيْكُمْ طِبْتُمْ فَٱدْخُلُوهَا خَٰلِدِينَ ﴿٧٣﴾
وَقَالُوا۟ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ ٱلَّذِى صَدَقَنَا وَعْدَهُۥ وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ
نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَآءُ ۖ فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَٰمِلِينَ ﴿٧٤﴾

حەروەست تی یە
بەم دوو کەسە
شەپێت، پەکەم
بەپیاوێ خوا مال
و سامانی پێ
بەخشی بێت
دەستی تێ ی
بەهێز لەپێگەی
پاستدا
بیبەخشێ،
دووەم بەپیاوێ
کەخوا دانایی و
زانستی
بەسووتی پێ
دابێت جا شەو
لەنوێژی خەڵکدا
هەڵکا
چی بکا
فێری شەڵکیشی
بکات)

ئایەتی
(٢٨) سورەتی
(الزمر)ا قال
رسول الله (ﷺ): (الدنيا ملعونة ملعون ما فيها إلا ذكر الله وما والاه وعالماً أو متعلماً) رواه
الترمذي وابن ماجه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بڕوان کە دونیا و هەرچی لە دونیادا هەیە
هەموی لەعنەت و نەفرین لێ کراوە، جگە لە یاد و زیکری خوای گەورەو شتەوی نەبێ بە مایەی
پەرەپێدانی خوای گەورە، جگە لەوەی مامۆستا و فێرکەر -فێر خواز- بێ).

﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ کاتێ فووکرا بەکەڕەنادا (بەشیپوردا) ﴿فَصَعِقَ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَمَن فِي الْأَرْضِ﴾ یەکسەر هەموو ئەوانەی لەئاسمانەکان و زەویدان دەمرن ﴿إِلَّا مَن شَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر کەسانێ خوا بیەوێ (نەمرن) ﴿ثُمَّ نُفِخَ فِيهِ أُخْرَىٰ﴾ پاشان جارێکی تر فوو دەکرێ بەکەڕەنادا ﴿فَإِذَا هُمْ قِيَامٌ﴾ جا لە پڕ هەموو ڕاست دەبنەوە ﴿يَنظُرُونَ﴾ چاوەڕوان دەکەن. ٦٨)﴿وَأَشْرَقَتِ الْأَرْضُ بِنُورِ رَبِّهَا﴾ وەزەوی لەو ڕۆژەدا بەنوری پەروەردگاری ڕووناک دەبێتەوە ﴿وَوُضِعَ الْكِتَابُ﴾ وەنامەی کردەوە لەبەردەمیان دادەنرێت ﴿وَجِايءَ بِالنَّبِيِّينَ وَالشُّهَدَاءِ﴾ و پێغەمبەران و شایەتەکان دەهێنرێن ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُم بِالْحَقِّ﴾ وە لەنێوانیاندا بەهەق دادوەری دەکرێ ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان ستەمیان لێ ناکرێ. ٦٩)﴿وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ﴾ وە (لەو ڕۆژەدا) هەموو کەسێک چی کردووە بەتێرو تەواوی پاداشت دەدرێتەوە ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ﴾ وە خوا خۆشی ئاگادارە (بە بێ شایەت و نامەی کردەوەکان) ﴿بِمَا يَفْعَلُونَ﴾ بەو کردەوانەی کەدەیکەن. ٧٠)﴿وَسِيقَ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوسا ئەوانەی بێباوەڕ بوون ڕاپێچ دەکرێن ﴿إِلَىٰ جَهَنَّمَ زُمَرًا﴾ بۆ دۆزەخ کۆمەڵ کۆمەڵ ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا﴾ تاکاتێ دێنە (نزیکی) دۆزەخ ﴿فُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ دەرگاکانی دەکرێنەوە ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا﴾ وە دەرگاوانەکانی دۆزەخ بەوان دەڵێن ﴿أَلَمْ يَأْتِكُمْ رُسُلٌ مِّنكُمْ﴾ ئایا پێغەمبەرانتان لەخۆتان بۆ نەهات ﴿يَتْلُونَ عَلَيْكُمْ آيَاتِ رَبِّكُمْ﴾ کەئایەتەکانی پەروەردگارتان بەسەردا بخوێننەوە ﴿وَيُنذِرُونَكُمْ﴾ وە بنانترسێنن ﴿لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ لەگەشتنتان بەم ڕۆژە ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ دەڵێن: بەڵێ (هاتن ئاگاداریان کردین) ﴿وَلَٰكِنْ حَقَّتْ كَلِمَةُ الْعَذَابِ﴾ بەڵام بڕیاری سزا دراوە ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ بەسەر (ئێمەی) بێباوەڕان دا. ٧١)﴿قِيلَ ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ﴾ پێیان دەوترێ: لەدەرگاکانی دۆزەخەوە بچنەژوورەوە ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی لەوێدا بمێننەوە ﴿فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ئای چ خراپە جێگەو مەنزڵگای خۆ بەزل زانان. ٧٢)﴿وَسِيقَ الَّذِينَ اتَّقَوْا رَبَّهُمْ﴾ وە کەسانێ کە لەپەروەردگاریان دەترسان دەبرێن ﴿إِلَى الْجَنَّةِ زُمَرًا﴾ بۆ بەهەشت پۆل پۆل ﴿حَتَّىٰ إِذَا جَاءُوهَا﴾ تاکاتێ دێنە (نزیکی) بەهەشت ﴿وَفُتِحَتْ أَبْوَابُهَا﴾ و دەرگاکانی دەکرێنەوە ﴿وَقَالَ لَهُمْ خَزَنَتُهَا﴾ وە دەرگاوانەکانی بەوان دەڵێن ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ﴾ سەلامتان لێ بێت ﴿طِبْتُمْ﴾ ئێوە پاک و خاوێن بوون (لە تاوان لە دنیادا) ﴿فَادْخُلُوهَا خَالِدِينَ﴾ کەواتە بڕۆنە ناو بەهەشت بەهەمیشەیی. ٧٣)﴿وَقَالُوا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي﴾ دەڵێن: سوپاس بۆ ئەو خوایەی ﴿صَدَقَنَا وَعْدَهُ﴾ هەر بەڵێنێکی بەئێمەدا ڕاست بوو ﴿وَأَوْرَثَنَا الْأَرْضَ﴾ وە زەوی (بەهەشتی) بەمیراث پێ داین ﴿نَتَبَوَّأُ مِنَ الْجَنَّةِ حَيْثُ نَشَاءُ﴾ لەهەر شوێنێکی بەهەشتدا بمانەوێ نیشتەجێ دەبین ﴿فَنِعْمَ أَجْرُ الْعَامِلِينَ﴾ ئای چەند چاکە پاداشتی چاکەکاران. ٧٤)

وَتَرَى ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ حَآفِّينَ مِنْ حَوْلِ ٱلْعَرْشِ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ
رَبِّهِمْ ۖ وَقُضِىَ بَيْنَهُم بِٱلْحَقِّ وَقِيلَ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٧٥﴾

سُورَةُ غَافِرٍ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْعَلِيمِ ﴿٢﴾ غَافِرِ
ٱلذَّنۢبِ وَقَابِلِ ٱلتَّوْبِ شَدِيدِ ٱلْعِقَابِ ذِى ٱلطَّوْلِ ۖ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ
إِلَيْهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٣﴾ مَا يُجَٰدِلُ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ إِلَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
فَلَا يَغْرُرْكَ تَقَلُّبُهُمْ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٤﴾ كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ
نُوحٍ وَٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۖ وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍۭ بِرَسُولِهِمْ
لِيَأْخُذُوهُ ۖ وَجَٰدَلُوا۟ بِٱلْبَٰطِلِ لِيُدْحِضُوا۟ بِهِ ٱلْحَقَّ فَأَخَذْتُهُمْ ۖ
فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ ﴿٥﴾ وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ عَلَى
ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّهُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ﴿٦﴾ ٱلَّذِينَ يَحْمِلُونَ ٱلْعَرْشَ
وَمَنْ حَوْلَهُۥ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيُؤْمِنُونَ بِهِۦ وَيَسْتَغْفِرُونَ
لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَىْءٍ رَّحْمَةً وَعِلْمًا
فَٱغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا۟ وَٱتَّبَعُوا۟ سَبِيلَكَ وَقِهِمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٧﴾

نایەتی (٣٧)

سورەتی (فاطر): قال رسول الله (ﷺ): (أعذر الله إلى امرئ أخر أجله حتى بلغ الستين سنة)(رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە بیانووی ئەو کەسەی بڕیوەو عوزری بۆ نەهێشتووەتەوە کە ئاکامی (مردنی) دوا بخات و تەمەنی درێژ بکات تاتەمەنی دەگاتە شەست ساڵ).

نایەتی (٧٨)

سورەتی (یس): قال رسول الله (ﷺ): قال الله تعالى (يا ابن آدم أنى تعجزني وقد خلقتك من مثل هذه حتى إذا سويتك وعدلتك مشيت بين برديك وللأرض منك وئيد فجمعت و منعت حتى إذا بلغت التراقي قلت: أتصدق، وأنى أوان الصدقة؟)(رواه الإمام أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە فەرموویەتی: ئەی نەوەی ئادەم چۆن دەتوانی لە دەستم دەرچی-

﴿وَتَرَى الْمَلَائِكَةَ﴾ وە فریشتەکان دەبینی ﴿حَافِّينَ مِنْ حَوْلِ الْعَرْشِ﴾ چوار دەوری عەرشیان داوە ﴿يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ تەسبیحات دەکەن بەستایشی پەروەردگاریان ﴿وَقُضِيَ بَيْنَهُمْ بِالْحَقِّ﴾ وە لەنێوانیاندا بەحەق دادوەری کرا ﴿وَقِيلَ الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾ وە (لەکۆتایی دا) دەووترێت هەموو سوپاس هەر بۆ خوایە ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ کەپەروەردگاری جیهانیانە. ٧٥)

سورەتی ﴿ فاطر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حاء میم) دەخوێنرێتەوەو خوا بەواتای ئەم پیتانە زاناترە، سەرنجی سەرەتای سورەتی(البقرة) بدە دەربارەی واتاکەیان. ١)﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتە خوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ لەلایەن خوای بەدەسەڵاتی داناوە. ٢)﴿غَافِرِ الذَّنْبِ﴾ لێبوردەی تاوان و ﴿وَقَابِلِ التَّوْبِ﴾ وەرگری تۆبەو گەڕانەوەی ﴿شَدِيدِ الْعِقَابِ﴾ تۆڵەی سەخت و بەتینی ﴿ذِي الطَّوْلِ﴾ خاوەن بەهرەو چاکەیە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ بێجگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿إِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾ گەڕانەوەی هەمووان هەر بۆلای ئەوە. ٣) ﴿مَا يُجَادِلُ فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾ دەمە قاڵێو کێشە ناکات لەنیشانەکانی خوادا ﴿إِلَّا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێجگە لەبێباوەڕان ﴿فَلَا يَغْرُرْكَ﴾ کەوا بوو فریوت نەدات ﴿تَقَلُّبُهُمْ فِي الْبِلَادِ﴾ هاتوچۆ و گەڕانیان بەووڵاتدا (بۆ بازرگانی و سامان دەس خستن). ٤)﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ﴾ پێش ئەوان گەل نووح باوەڕیان نەهێنا (بەنووح) ﴿وَالْأَحْزَابُ مِنْ بَعْدِهِمْ﴾ وە دەستەو تاقمەکانی دوای ئەوانیش (باوەڕیان نەهێنا) ﴿وَهَمَّتْ كُلُّ أُمَّةٍ﴾ و هەموو گەلێک ویستوویەتی (نیازی کردووە) ﴿بِرَسُولِهِمْ لِيَأْخُذُوهُ﴾ کە پێغەمبەرەکەیان بکوژن (یا بیگرن و ئازاری بدەن) ﴿وَجَادَلُوا بِالْبَاطِلِ﴾ وە دەمەقاڵێیان (لەگەڵ)دەکرد بەناڕەوا ﴿لِيُدْحِضُوا بِهِ الْحَقَّ﴾ بۆ ئەوەی ڕاستی پێ لابەرن و نەیهێڵن ﴿فَأَخَذْتُهُمْ﴾ ئیتر قاری من گرتنی ﴿فَكَيْفَ كَانَ عِقَابِ﴾ جا چۆن بوو تۆڵەسەندنی من لەوان. ٥)﴿وَكَذَٰلِكَ حَقَّتْ كَلِمَتُ رَبِّكَ﴾ وە ئابەو جۆرە بڕیاری پەروەردگارت بەدی هات ﴿عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ لەسەر ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿أَنَّهُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ کەبێگومان ئەوان دۆزەخین. ٦) ﴿الَّذِينَ يَحْمِلُونَ الْعَرْشَ﴾ ئەو فریشتانەی هەڵگری عەرشن و ﴿وَمَنْ حَوْلَهُ﴾ ئەوانەش بەدەوری دان ﴿يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ﴾ بەستایشی پەروەردگاریان تەسبیحات دەکەن ﴿وَيُؤْمِنُونَ بِهِ﴾ وە باوەڕیان بەو هەیە ﴿وَيَسْتَغْفِرُونَ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ وە داوای لێبوردن دەکەن بۆ ئەوانەی ئیماندارن ﴿رَبَّنَا وَسِعْتَ كُلَّ شَيْءٍ رَحْمَةً وَعِلْمًا﴾ (دەڵێن:) ئەی پەروەردگارمان میهرەبانی و زانیاریت هەموو شتێکی گرتۆتەوە ﴿فَاغْفِرْ لِلَّذِينَ تَابُوا﴾ دەی خۆش ببە لەوانەی تۆبەیان کردووە ﴿وَاتَّبَعُوا سَبِيلَكَ﴾ و شوێنی ڕێگای تۆ کەوتوون ﴿وَقِهِمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ وە بیانپارێزە لەسزای دۆزەخ. ٧)

رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ ٱلَّتِى وَعَدتَّهُمْ وَمَن صَلَحَ
مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْحَكِيمُ ﴿٨﴾ وَقِهِمُ ٱلسَّيِّـَٔاتِ ۚ وَمَن تَقِ ٱلسَّيِّـَٔاتِ
يَوْمَئِذٍ فَقَدْ رَحِمْتَهُۥ ۚ وَذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٩﴾ إِنَّ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يُنَادَوْنَ لَمَقْتُ ٱللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ
أَنفُسَكُمْ إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى ٱلْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ ﴿١٠﴾
قَالُوا۟ رَبَّنَآ أَمَتَّنَا ٱثْنَتَيْنِ وَأَحْيَيْتَنَا ٱثْنَتَيْنِ فَٱعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا
فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ ﴿١١﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّهُۥٓ إِذَا دُعِىَ
ٱللَّهُ وَحْدَهُۥ كَفَرْتُمْ ۖ وَإِن يُشْرَكْ بِهِۦ تُؤْمِنُوا۟ ۚ فَٱلْحُكْمُ لِلَّهِ
ٱلْعَلِىِّ ٱلْكَبِيرِ ﴿١٢﴾ هُوَ ٱلَّذِى يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِۦ وَيُنَزِّلُ
لَكُم مِّنَ ٱلسَّمَآءِ رِزْقًا ۚ وَمَا يَتَذَكَّرُ إِلَّا مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾
فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾
رَفِيعُ ٱلدَّرَجَٰتِ ذُو ٱلْعَرْشِ يُلْقِى ٱلرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِۦ عَلَىٰ مَن
يَشَآءُ مِنْ عِبَادِهِۦ لِيُنذِرَ يَوْمَ ٱلتَّلَاقِ ﴿١٥﴾ يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ ۖ لَا يَخْفَىٰ
عَلَى ٱللَّهِ مِنْهُمْ شَىْءٌ ۗ لِّمَنِ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ۖ لِلَّهِ ٱلْوَٰحِدِ ٱلْقَهَّارِ ﴿١٦﴾

= لەکاتێکدا من
قسەم لەگەڵیە
کافرە دروست کرد
هەتا کردیبێتە
موسڵمانێکی پێڕەو
یاسا بە جل و
بەرگەوە کە
دەڕوات زۆربەی
دەنگی دێ جا
سامان و منداڵ
کۆکردەوەیە
تەنیا مەبەستی ئا
گرتن (کۆمەڵان)
گەیشتە گەروو ،
(لەم کاتەدا)
دەڵێیت: مناڵ
دەبەخشم! کەی
کەوە کاتی مناڵ
بەخشینە –
کاتی بەخشین
نەماوە –).
ئایەتی (٦١)
سورەتی (الصافات) : قال رسول الله (ﷺ) : (يدخل الميت ثلاثة أهله وماله وعمله فيرجع اثنان ويبقى واحد: يرجع أهله وماله ويبقى عمله) (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سێ شت شوێن مردوو دەگەون کەس و کار و مناڵ و سامان و کردەوەی، دوواییان دەگەڕێنەوەو بەکێکیان لەگەڵی دەمێنێتەوە: کەس و کار و مناڵ و سامانەکەی دەگەڕێنەوە، –

﴿رَبَّنَا وَأَدْخِلْهُمْ جَنَّٰتِ عَدْنٍ﴾ ئەی پەروەردگارمان بیشیان خەرە بەهەشتانێکی هەمیشەیی ﴿الَّتِي وَعَدْتَهُمْ﴾ کە بەڵێنت پێ دابوون ﴿وَمَن صَلَحَ﴾ ئەو کەسانەش چاکەکار بوون ﴿مِنْ ءَابَآئِهِمْ وَأَزْوَٰجِهِمْ وَذُرِّيَّٰتِهِمْ﴾ لەباوو باپیران و هاوسەران و ڕۆڵەکانیان (نەوەیان) ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ بەڕاستی هەر تۆ زاڵی کار دروستی. ٨)﴿وَقِهِمُ السَّيِّئَاتِ﴾ وە بیانپارێزە لە(تۆڵەی) تاوانەکان ﴿وَمَن تَقِ السَّيِّئَاتِ يَوْمَئِذٍ﴾ چونکە هەر کەسێک لە (تۆڵەی) خراپەو تاوان بپارێزی لەو ڕۆژەدا ﴿فَقَدْ رَحِمْتَهُ﴾ ئەوە بێگومان رەحمت پێ کردووە ﴿وَذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ وە هەر ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٩)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنَادَوْنَ﴾ بەڕاستی کەسانێ بێ باوەڕ بوون (لەپاشەڕۆژدا) بانگ دەکرێن ﴿لَمَقْتُ اللَّهِ أَكْبَرُ مِن مَّقْتِكُمْ أَنفُسَكُمْ﴾ کەبەڕاستی توڕەی و خەشمی خوا (لەدنیادا) گەورەتر بوو لەڕق و توڕەیی تان لەخۆتان (لەقیامەتدا) ﴿إِذْ تُدْعَوْنَ إِلَى الْإِيمَٰنِ فَتَكْفُرُونَ﴾ کاتێ بانگ دەکران بۆ باوەڕ هێنان بەڵام باوەڕتان نەدەهێنا. ١٠)﴿قَالُوا رَبَّنَا أَمَتَّنَا اثْنَتَيْنِ﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان تۆ دوو جارت مراندووین ﴿وَأَحْيَيْتَنَا اثْنَتَيْنِ﴾ وە دوو جاریش ژیانت بەبەردا کردووین ﴿فَاعْتَرَفْنَا بِذُنُوبِنَا﴾ جا دانمان نا بەتاوانەکانمان دا ﴿فَهَلْ إِلَىٰ خُرُوجٍ مِّن سَبِيلٍ﴾ دەی ئایا ڕێگایەک هەیە بۆ دەرباز بوون. ١١) ﴿ذَٰلِكُم بِأَنَّهُ إِذَا دُعِيَ اللَّهُ وَحْدَهُ كَفَرْتُمْ﴾ ئەم سزایەتان لەبەر ئەوەیە کە بەڕاستی هەرکاتێ خوا بەتاک و تەنیایی بپەرسترایە ئێوە بێ باوەڕ دەبوون ﴿وَإِن يُشْرَكْ بِهِ تُؤْمِنُوا﴾ وە ئەگەر هاوبەشی بۆ دابنرایە باوەڕتان دەهێنا (بەو هاوبەش دانانە) ﴿فَالْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾ بڕیاردان هەر بۆ خوای بڵندو بەرزو گەورەیە. ١٢) ﴿هُوَ الَّذِي يُرِيكُمْ ءَايَٰتِهِ﴾ ئەو زاتێکە نیشانەکانی خۆیتان نیشان دەدات ﴿وَيُنَزِّلُ لَكُم مِّنَ السَّمَاءِ رِزْقًا﴾ وە لەئاسمانەوە رسق و ڕۆزیتان بۆ دەنێرێتە خوارەوە ﴿وَمَا يَتَذَكَّرُ﴾ کەس بیرناکاتەوە(پەند وەرناگرێ) ﴿إِلَّا مَن يُنِيبُ﴾ مەگەر کەسێک ڕوو لەخوا بێ. ١٣)﴿فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ کەواتە لەخوا بپارێنەوەو بەپاکیی بۆی گەردن کەچ بن ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَٰفِرُونَ﴾ هەر چەندە بێ باوەڕانیش پێیان ناخۆش بێ. ١٤) ﴿رَفِيعُ الدَّرَجَٰتِ ذُو الْعَرْشِ﴾ (خوا) پلەو پایە زۆر بەرزی خاوەن تەختی فەرمان ڕەوایی یە ﴿يُلْقِي الرُّوحَ مِنْ أَمْرِهِ﴾ بەفەرمانی خۆی سرووش دەنێرێ ﴿عَلَىٰ مَن يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ﴾ بۆ هەر کەس لەبەندەکان کەبیەوێ ﴿لِيُنذِرَ يَوْمَ التَّلَاقِ﴾ تا(خەڵک) بترسێنێ لە ڕۆژی بەیەکتر گەیشتن. ١٥) ﴿يَوْمَ هُم بَٰرِزُونَ﴾ ڕۆژێ کە هەموو (لە گۆڕەکانیان دێنە دەرو) ئاشکرا دەبن ﴿لَا يَخْفَىٰ عَلَى اللَّهِ مِنْهُمْ شَيْءٌ﴾ هیچ شتێکیان لە خوا پەنهان نابێت ﴿لَّمَنِ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ (خوا دەفەرمووێ:) ئەمڕۆ پادشایەتی و دەسەڵات بۆ کێیە (وەڵام نادرێتەوە) ﴿لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْقَهَّارِ﴾ (دەفەرمووێ) هەر بۆ خوای تاک و تەنیای بەسەر هەموو شتدا زاڵە. ١٦)

ٱلْيَوْمَ تُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ ۚ لَا ظُلْمَ ٱلْيَوْمَ ۚ إِنَّ
ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٧﴾ وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ ٱلْـَٔازِفَةِ إِذِ ٱلْقُلُوبُ
لَدَى ٱلْحَنَاجِرِ كَٰظِمِينَ ۚ مَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ وَلَا شَفِيعٍ
يُطَاعُ ﴿١٨﴾ يَعْلَمُ خَآئِنَةَ ٱلْأَعْيُنِ وَمَا تُخْفِى ٱلصُّدُورُ ﴿١٩﴾
وَٱللَّهُ يَقْضِى بِٱلْحَقِّ ۖ وَٱلَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِۦ لَا يَقْضُونَ
بِشَىْءٍ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْبَصِيرُ ﴿٢٠﴾ ۞ أَوَلَمْ يَسِيرُوا۟ فِى
ٱلْأَرْضِ فَيَنظُرُوا۟ كَيْفَ كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلَّذِينَ كَانُوا۟ مِن قَبْلِهِمْ ۚ
كَانُوا۟ هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً وَءَاثَارًا فِى ٱلْأَرْضِ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ
بِذُنُوبِهِمْ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ ٱللَّهِ مِن وَاقٍ ﴿٢١﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ
كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَكَفَرُوا۟ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ ۚ إِنَّهُۥ
قَوِىٌّ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِـَٔايَٰتِنَا
وَسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٢٣﴾ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَٰمَٰنَ وَقَٰرُونَ
فَقَالُوا۟ سَٰحِرٌ كَذَّابٌ ﴿٢٤﴾ فَلَمَّا جَآءَهُم بِٱلْحَقِّ مِنْ
عِندِنَا قَالُوا۟ ٱقْتُلُوٓا۟ أَبْنَآءَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مَعَهُۥ وَٱسْتَحْيُوا۟
نِسَآءَهُمْ ۚ وَمَا كَيْدُ ٱلْكَٰفِرِينَ إِلَّا فِى ضَلَٰلٍ ﴿٢٥﴾

- تـــــــــــهنا
كۆدەرەكـــــــەى
ئەگەڵـــــــدا
دەمێنێتەوە).

ئایـــــەتی
(١٦٤) سـورەتی
(الـــصافات)،
قـال رسـول الله
(ﷺ): (أطـــت
السماء ويحق لها
أن تئط، والذي
نفس محمد بيده
ما فيها موضع
شبر إلا وفيه
جبهة ملك ساجد
لـــــــه
يسـبح الله
بحمده)(رواه ابن
مردويـــــــه).
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرموویەتی:
(ئاسمـــــان

ئەوروبەرەبەر دەنگی لێوە دێت و حەقی خۆیەتی کەئەوری بێت سوژدە بەوزاتەی کەگیانی
منی بەدەستە، بستێ زەوی تێدا نیە تێیدا فریشتەیەک نە سوژدەدابێ و ئاوەڕۆی خستۆتە
سەری تەسبیحات و ستایشی خوا دەکات).

ئایەتی (١٨) سورەتی (ص): قال رسول الله (ﷺ): (من قال حين يصبح وحين يمسي: سبحان الله-

﴿لِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ﴾ تەنیا هەموو کەس پاداشت یاسرا دەدرێتەوە ﴿مَا كَسَبَتْ﴾ بەگوێرەی ئەوەی کردوویەتی ﴿لَا ظُلْمَ الْيَوْمَ﴾ تەنیا ستەم کردن نی یە (لە کەس) ﴿إِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ﴾ بەڕاستی لێپرسینەوەی خوا بەپەلەو خێرایە. ١٧)﴿وَأَنذِرْهُمْ يَوْمَ الْآزِفَةِ﴾ وە ئەوان لەڕۆژە نزیکەکە (قیامەت) بترسێنە ﴿إِذِ الْقُلُوبُ لَدَى الْحَنَاجِرِ﴾ لەرکاتەی دڵەکان (لەترسا) گەشتوونەتە گەروو ﴿كَاظِمِينَ﴾ هەموو پڕبێ دەخۆنەوە ﴿مَا لِلظَّالِمِينَ مِنْ حَمِيمٍ﴾ ستەمکاران نەهیچ دۆستێکیان هەیە ﴿وَلَا شَفِيعٍ يُطَاعُ﴾ وە نە نگاکارێک بەگوێی بکرێت. ١٨)﴿يَعْلَمُ خَائِنَةَ الْأَعْيُنِ﴾ (خوا) دەزانێ بەخیانەتی چاوان و ﴿وَمَا تُخْفِي الصُّدُورُ﴾ هەرچی دڵان دەیشارنەوە. ١٩)﴿وَاللَّهُ يَقْضِي بِالْحَقِّ﴾ وە خوا بەهەق و ڕاستی دادوەری دەکات ﴿وَالَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ﴾ بەڵام ئەوانەی جگە لەخوا هاواریان لێ دەکەن (دەیانپەرستن) ﴿لَا يَقْضُونَ بِشَيْءٍ﴾ ناتوانن بڕیاری هیچ شتێک بدەن ﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەرخوا بیسەرەی بینایە. ٢٠) ﴿أَوَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئایا بەزەویدا نەگەڕاون ﴿فَيَنظُرُوا﴾ تا ببینن (بزانن) ﴿كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ كَانُوا مِن قَبْلِهِمْ﴾ سەرەنجامی ئەوانەی کەپێش ئەمان بوون چۆن بوو ﴿كَانُوا هُمْ أَشَدَّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ ئەوانە لەمان بەهێزتر بوون ﴿وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ﴾ وە شوێنەوارەیان لەزەویدا زیاتر بوو ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ﴾ بەڵام خوا بەهۆی تاوانەکانیانەوە تۆڵەی لێ سەندن ﴿وَمَا كَانَ لَهُم مِّنَ اللَّهِ مِن وَاقٍ﴾ وە کەس پارێزەریان نەبوو لە (سزای) خوا. ٢١)﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانَتْ﴾ ئەمە لەبەر ئەوە بوو کەبێگومان ئەوان ﴿تَأْتِيهِمْ رُسُلُهُم﴾ پێغەمبەرەکانیان بۆ دەهات ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بەنیشانە ئاشکراکانەوە ﴿فَكَفَرُوا﴾ کەچی باوەڕیان نەهێنا ﴿فَأَخَذَهُمُ اللَّهُ﴾ ئینجا خوا قاری لێ گرتن و سزای دان ﴿إِنَّهُ قَوِيٌّ﴾ بەڕاستی خوا بەهێزی ﴿شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ تۆڵەسێنی بەتینە. ٢٢)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان موسامان نارد بەچەند موعجیزە ﴿وَسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ و بەڵگەی پووتەوە(تەورات). ٢٣)﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَهَامَانَ وَقَارُونَ﴾ بۆ لای فیرعەون و هامان و قاروون ﴿فَقَالُوا سَاحِرٌ كَذَّابٌ﴾ هەموو ووتیان: جادوو گەرێکی درۆزنە. ٢٤)﴿فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْحَقِّ﴾ ئینجا کاتێ موسا (ئایەتی) ڕاستی لەلایەن ئێمەوە بۆ هێنان ﴿قَالُوا اقْتُلُوا أَبْنَاءَ الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ﴾ ووتیان کوڕانی ئەوانەی لەگەڵ ئەو(موسا) باوەڕیان هێناوە بکوژن ﴿وَاسْتَحْيُوا نِسَاءَهُمْ﴾ وە ژنەکانیان بەزیندووی بهێڵنەوە (بۆ کارەکەریی) ﴿وَمَا كَيْدُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾ بەڵام فێڵی بێ باوەڕان هەر مایەی سەر لێ شێواوە (هەرگیز سەرناگرێ). ٢٥)

وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِيٓ أَقْتُلْ مُوسَىٰ وَلْيَدْعُ رَبَّهُۥٓ ۖ إِنِّيٓ أَخَافُ
أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ أَوْ أَن يُظْهِرَ فِى ٱلْأَرْضِ ٱلْفَسَادَ ﴿٢٦﴾
وَقَالَ مُوسَىٰٓ إِنِّى عُذْتُ بِرَبِّى وَرَبِّكُم مِّن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ
لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ ٱلْحِسَابِ ﴿٢٧﴾ وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ مِّنْ ءَالِ
فِرْعَوْنَ يَكْتُمُ إِيمَٰنَهُۥٓ أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا أَن يَقُولَ رَبِّىَ
ٱللَّهُ وَقَدْ جَآءَكُم بِٱلْبَيِّنَٰتِ مِن رَّبِّكُمْ ۖ وَإِن يَكُ كَٰذِبًا
فَعَلَيْهِ كَذِبُهُۥ ۖ وَإِن يَكُ صَادِقًا يُصِبْكُم بَعْضُ ٱلَّذِى
يَعِدُكُمْ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ ﴿٢٨﴾ يَٰقَوْمِ
لَكُمُ ٱلْمُلْكُ ٱلْيَوْمَ ظَٰهِرِينَ فِى ٱلْأَرْضِ فَمَن يَنصُرُنَا مِنۢ
بَأْسِ ٱللَّهِ إِن جَآءَنَا ۚ قَالَ فِرْعَوْنُ مَآ أُرِيكُمْ إِلَّا مَآ أَرَىٰ وَمَآ
أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٢٩﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ ءَامَنَ يَٰقَوْمِ إِنِّىٓ
أَخَافُ عَلَيْكُم مِّثْلَ يَوْمِ ٱلْأَحْزَابِ ﴿٣٠﴾ مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ
وَعَادٍ وَثَمُودَ وَٱلَّذِينَ مِنۢ بَعْدِهِمْ ۚ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ ﴿٣١﴾
وَيَٰقَوْمِ إِنِّىٓ أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ ٱلتَّنَادِ ﴿٣٢﴾ يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ
مَا لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِنْ هَادٍ ﴿٣٣﴾

حەيسەدە حەڤ سورا ئەم بابەت **أحد عشر كالهابة** بابەتێ **ما جاء به** (ئەو يێ هاتى) **الرجل قال** مثل ما قال **لو (ئه)** (رواه مسلم) پێغەمبەرى خودێ (ﷺ) **فەرموو:** (هەر كەسێ كاتێ بێژە دەيێتە وەو كاتێ تێوارە، دانوز سەعەت چار پێنج (تسبحان الله و بحمده) **لە** بێژى خوايێ گەلەك جارا گونەهێن وى لێبورن دكەت ئەگەر گەلەك كەفرێن دەريێ وى ژى وەكى كەفێ دەريێ ئاڤێ وەيێت يان لەوە زياترى وێنى).

ئايەتى (٨٦) سورەتى (من):

عن ابن عمر: (قال: شهدنا من النبي ﷺ بدراً البخاري). مەبەستا گەلەك جەمەر (زەلامێن خوايێ) ئا من) دەڤێت: پێغەمبەرى خودێ (ﷺ) فەرموو: (بەرگرى گرانترين لەوەيە بێژى لە خوڤگرتن شت بكەيى).

ئايەتى (٨٦) سورەتى (من): قال عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه): (يا أيها الناس من علم شيئاً فليقل به ومن لم يعلم فليقل الله أعلم) فإن من العلم أن يقول الرجل لما لا يعلم الله أعلم. قال الله تعالى لنبيه (ﷺ)-

﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ ذَرُونِي﴾ وە فیرعەون ووتی: لێم گەڕێن ﴿أَقْتُلْ مُوسَىٰ﴾ یا مووسا بکوژم ﴿وَلْيَدْعُ رَبَّهُ﴾ ئەوسا بائەو هانا بۆ پەروەردگاری بەرێ (ڕزگاری بکات) ﴿إِنِّي أَخَافُ أَن يُبَدِّلَ دِينَكُمْ﴾ بەڕاستی من دەترسم کەئاینەکەتان بگۆڕێت ﴿أَوْ أَن يُظْهِرَ فِي الْأَرْضِ الْفَسَادَ﴾ یا لەزەویدا ئاژاوە بنێتەوە. ٢٦)﴿وَقَالَ مُوسَىٰ إِنِّي عُذْتُ﴾ وە مووسا ووتی: بەڕاستی من پەنا دەگرم ﴿بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ﴾ بەپەروەردگاری خۆم و پەروەردگاری ئێوەش ﴿مِن كُلِّ مُتَكَبِّرٍ﴾ لەهەموو خۆبەزل زانێك ﴿لَّا يُؤْمِنُ بِيَوْمِ الْحِسَابِ﴾ کە باوەڕی بەڕۆژی لێ پرسینەوە نی یە. ٢٧)﴿وَقَالَ رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ﴾ وە پیاوێکی باوەڕدار ووتی: ﴿مِّنْ آلِ فِرْعَوْنَ﴾ لەکەس و کاری فیرعەون بوو ﴿يَكْتُمُ إِيمَانَهُ﴾ کە باوەڕەکەی شارد بۆوە ﴿أَتَقْتُلُونَ رَجُلًا﴾ ئایا (چۆن) پیاوێك دەکوژن؟ ﴿أَن يَقُولَ رَبِّيَ اللَّهُ﴾ لەبەر ئەوەی دەڵێ: خوا پەروەردگارمە ﴿وَقَدْ جَاءَكُم بِالْبَيِّنَاتِ مِن رَّبِّكُمْ﴾ کە بەڕاستی چەند بەڵگە و موعجیزەی ڕوونی لە پەروەردگارتانەوە بۆ هێناون ﴿وَإِن يَكُ كَاذِبًا فَعَلَيْهِ كَذِبُهُ﴾ خۆ ئەگەر درۆزن بێ (کەدەڵێ پێغەمبەرم) ئەوە (تاوانی) درۆکەی بەئەستۆی خۆیەتی ﴿وَإِن يَكُ صَادِقًا﴾ خۆ ئەگەر ڕاستگۆ بێ ﴿يُصِبْكُم بَعْضُ الَّذِي يَعِدُكُمْ﴾ هەندێ لەو (سزایەی) بەڵێنی پێ داوون تووشتان دەبێ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ﴾ بێگومان خوا ڕێنموونی کەسێ ناکات کە زیادەڕەوو درۆزن بێ. ٢٨) ﴿يَا قَوْمِ لَكُمُ الْمُلْكُ الْيَوْمَ﴾ ئەی گەلەکەم فەرمان ڕەوایی ئەمڕۆ هی ئێوەیە ﴿ظَاهِرِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ و بەدەسەڵاتو زاڵن لەسەر زەویدا ﴿فَمَن يَنصُرُنَا مِن بَأْسِ اللَّهِ إِن جَاءَنَا﴾ دەی کێ یارمەتیمان دەدات ئەگەر سزای خوامان بۆ بێت ﴿قَالَ فِرْعَوْنُ مَا أُرِيكُمْ إِلَّا مَا أَرَىٰ﴾ فیرعەون ووتی: چی خۆم بەچاکی دەبینم هەر ئەوەتان نیشانە دەدەم ﴿وَمَا أَهْدِيكُمْ إِلَّا سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ وە تەنیا بۆ ڕێگای ڕاست ڕێنموونیتان دەکەم. ٢٩)﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ يَا قَوْمِ﴾وە ئەو (پیاوەی) باوەڕی هێنا بوو ووتی: ئەی گەلەکەم ﴿إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُم﴾ بەڕاستی من لەوە دەترسم بەسەرتان بێ ﴿مِّثْلَ يَوْمِ الْأَحْزَابِ﴾ وێنەی (سزای) ئەو ڕۆژەی بەسەر کۆمەڵان و گەلانی پێشوو هات. ٣٠)﴿مِثْلَ دَأْبِ قَوْمِ نُوحٍ وَعَادٍ وَثَمُودَ﴾ وەك ئەو (سزای) هات بەسەر گەلی نووح و عاد و سەموود و ﴿وَالَّذِينَ مِن بَعْدِهِمْ﴾ ئەوانەش لەدوای ئەوان بوون ﴿وَمَا اللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعِبَادِ﴾ وە خوا زوڵم و ستەمی ناوێ بۆ بەندەکانی. ٣١)﴿وَيَا قَوْمِ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ يَوْمَ التَّنَادِ﴾ وە ئەی گەلەکەم بەڕاستی من ترسی ڕۆژی هاوارو بانگ لەیەکتری کردنم هەیە لێتان. ٣٢)﴿يَوْمَ تُوَلُّونَ مُدْبِرِينَ﴾ ئەو ڕۆژەی پشت هەڵدەکەن و هەڵدێن ﴿مَا لَكُم مِّنَ اللَّهِ مِنْ عَاصِمٍ﴾ هیچ پەناگەیەك بۆ ئێوە نی یە لە(سزای) خوا ﴿وَمَن يُضْلِلِ اللَّهُ﴾ وە هەر کەسێ خوا گومڕای بکات ﴿فَمَا لَهُ مِنْ هَادٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێنموونی کەرێکی بۆ نی یە. ٣٣)

وَلَقَدْ جَآءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِٱلْبَيِّنَٰتِ فَمَا زِلْتُمْ فِى شَكٍّ
مِّمَّا جَآءَكُم بِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا هَلَكَ قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ ٱللَّهُ
مِنۢ بَعْدِهِۦ رَسُولًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ
مُّرْتَابٌ ﴿٣٤﴾ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَٰنٍ
أَتَىٰهُمْ ۖ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ وَعِندَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا ۚ كَذَٰلِكَ
يَطْبَعُ ٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ ﴿٣٥﴾ وَقَالَ فِرْعَوْنُ
يَٰهَٰمَٰنُ ٱبْنِ لِى صَرْحًا لَّعَلِّىٓ أَبْلُغُ ٱلْأَسْبَٰبَ ﴿٣٦﴾ أَسْبَٰبَ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ فَأَطَّلِعَ إِلَىٰٓ إِلَٰهِ مُوسَىٰ وَإِنِّى لَأَظُنُّهُۥ كَٰذِبًا ۚ
وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَصُدَّ عَنِ ٱلسَّبِيلِ ۚ
وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِى تَبَابٍ ﴿٣٧﴾ وَقَالَ ٱلَّذِىٓ
ءَامَنَ يَٰقَوْمِ ٱتَّبِعُونِ أَهْدِكُمْ سَبِيلَ ٱلرَّشَادِ ﴿٣٨﴾
يَٰقَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا مَتَٰعٌ وَإِنَّ ٱلْءَاخِرَةَ هِىَ
دَارُ ٱلْقَرَارِ ﴿٣٩﴾ مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً فَلَا يُجْزَىٰٓ إِلَّا مِثْلَهَا ۖ
وَمَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ
فَأُو۟لَٰٓئِكَ يَدْخُلُونَ ٱلْجَنَّةَ يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٤٠﴾

سۆز لە ئێمە ئاستەکەم
عەلیە من ئەجر وما
ئەلا مە
موتکەلیین (ڕواە
بوخاری).
عەبدوڵڵای کوڕی
مەسعوود (ڕەزای
خوای لێ بێ)
دەڵێ: (ئەی
خەڵکینە هەر کەس
شتێکی زانی باسی
ی عەڵبەت و بڵێ
وە هەر کەس
شتێکی نەزانی با
بڵێ خوا دەیزانێ:
چونکە باڕاستی
ئەوەیە لە
زانینەوەیە موڵ
بڵێت دەیبارەی
شتێی نایزانێ خوا
دەزانێ: ئەوە
ئاخرای کەوە

بەپێغەمبەرەکەی (ﷺ) فەرموو: (ئەی پێغەمبەر بەخەڵکی) بڵێ من لەسەر ئەگیانەتی ئەم ئایینە داوای
هیچ کرێ یەکتان لێ ناکەم وەمن لەو کەسانەنیم کە بەدرۆ لەخۆکردن ئەت دەکەن!.

ئایەتی (٩) سورەتی (الزمر): قال رسول الله (ﷺ): (إن من إجلال الله تعالى إكرام ذي الشيبة المسلم، وحامل القرآن غير الغالي فيه والجافي عنه وإكرام ذي السلطان المقسط) رواه أبو داود) قال رسول الله (ﷺ):

﴿وَلَقَدْ جَاءَكُمْ يُوسُفُ مِن قَبْلُ بِالْبَيِّنَاتِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان پێشتر یوسف پێغەمبەرتان بۆهات بەبەڵگە روونەکانەوە ﴿فَمَا زِلْتُمْ فِي شَكٍّ﴾ کەچی ئێوە هەر لەگوماندا بوون ﴿مِّمَّا جَاءَكُم بِهِ﴾ لەو بەڵگانەی بۆی هێنابوون ﴿حَتَّىٰ إِذَا هَلَكَ﴾ تا کاتێ (یوسف) وەفاتی کرد ﴿قُلْتُمْ لَن يَبْعَثَ اللَّهُ مِن بَعْدِهِ رَسُولًا﴾ ووتتان ئیتر دوای ئەو خوا هیچ پێغەمبەرێکی تر نانێرێ ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ﴾ تا بەو جۆرە خوا گومڕای دەکات ﴿مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ مُّرْتَابٌ﴾ ئەو کەسەی زیادە ڕەوی دوو دڵە. ٣٤) ﴿الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾ ئەوانەی دەربارەی نیشانەکانی خوا دەمەقاڵێ دەکەن ﴿بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ﴾ بەبێ ئەوەی بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ ﴿كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ﴾ (ئەو دەمەقاڵەیان) هۆی توڕەی یە لای خوا ﴿وَعِندَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ وەلای ئەوانەش باوەڕیان هێناوە ﴿كَذَٰلِكَ يَطْبَعُ اللَّهُ﴾ تا بەو جۆرە خوا مۆر دەنێ ﴿عَلَىٰ كُلِّ قَلْبِ مُتَكَبِّرٍ جَبَّارٍ﴾ بەسەر دڵی هەموو خۆبەزل زانێکی زۆرداردا. ٣٥) ﴿وَقَالَ فِرْعَوْنُ يَا هَامَانُ﴾ فیرعەون ووتی ئەی هامان ﴿ابْنِ لِي صَرْحًا﴾ کۆشکێکی بەرزم بۆ دروست بکە ﴿لَّعَلِّي أَطَّلِعُ الْأَسْبَابَ﴾ بەڵکو بگەمە ئەو ڕێگایانە. ٣٦) ﴿أَسْبَابَ السَّمَاوَاتِ﴾ کەڕێگاکانی (بەرز بوونەوەن بۆ) ئاسمانەکان ﴿فَأَطَّلِعَ إِلَىٰ إِلَٰهِ مُوسَىٰ﴾ بۆ ئەوەی (لەوێوە) سەیری خواکەی مووسا بکەم ﴿وَإِنِّي لَأَظُنُّهُ كَاذِبًا﴾ وە بەڕاستی من وا گومان دەبەم ئەو (مووسا) درۆزنە ﴿وَكَذَٰلِكَ زُيِّنَ لِفِرْعَوْنَ﴾ ئابەو جۆرە ڕازێنرایەوە بۆ فیرعەون ﴿سُوءُ عَمَلِهِ﴾ کردەوەی خراپی ﴿وَصُدَّ عَنِ السَّبِيلِ﴾ وە (بە هۆیەوە) بەرگری کرا لەڕێگای ڕاست ﴿وَمَا كَيْدُ فِرْعَوْنَ إِلَّا فِي تَبَابٍ﴾ وە هەر فێڵ و پلانێکی فیرعەون هەبوو بەفیڕۆ چوو. ٣٧) ﴿وَقَالَ الَّذِي آمَنَ﴾ وە ئەو (پیاوەی) باوەڕی (بە مووسا) هێنا بوو ووتی ﴿يَا قَوْمِ اتَّبِعُونِ﴾ ئەی گەلەکەم شوێن من بکەون ﴿أَهْدِكُمْ سَبِيلَ الرَّشَادِ﴾ ڕێگای ڕاستتان نیشان دەدەم. ٣٨) ﴿يَا قَوْمِ إِنَّمَا هَٰذِهِ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا مَتَاعٌ﴾ ئەی گەلەکەم بەڕاستی ژیانی ئەم دونیایە ڕابواردنێکی کەمە ﴿وَإِنَّ الْآخِرَةَ هِيَ دَارُ الْقَرَارِ﴾ وە بەڕاستی هەر پاشەڕۆژ جێی حەسانەوەی هەمیشەیی یە. ٣٩) ﴿مَنْ عَمِلَ سَيِّئَةً﴾ هەر کەسێک کاری خراپەی کردبێ ﴿فَلَا يُجْزَىٰ إِلَّا مِثْلَهَا﴾ هەر بەئەندازەی خراپەکەی سزا دەدرێ ﴿وَمَنْ عَمِلَ صَالِحًا﴾ هەر کەسیش چاکەی کرد بێت ﴿مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ وَهُوَ مُؤْمِنٌ﴾ ئافرەت بێ یا پیاو و باوەڕدار بێ ﴿فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ﴾ ئا ئەوانە دەچنە بەهەشتەوە ﴿يُرْزَقُونَ فِيهَا بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ لەوێدا بێ ژمار رسق و ڕۆزییان پێ دەدرێ. ٤٠)

۞ وَيَٰقَوْمِ مَا لِيٓ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلنَّجَوٰةِ وَتَدْعُونَنِيٓ إِلَى
ٱلنَّارِ ﴿٤١﴾ تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِٱللَّهِ وَأُشْرِكَ بِهِۦ مَا لَيْسَ
لِي بِهِۦ عِلْمٌ وَأَنَا۠ أَدْعُوكُمْ إِلَى ٱلْعَزِيزِ ٱلْغَفَّٰرِ ﴿٤٢﴾ لَا جَرَمَ
أَنَّمَا تَدْعُونَنِيٓ إِلَيْهِ لَيْسَ لَهُۥ دَعْوَةٌ فِي ٱلدُّنْيَا وَلَا فِي ٱلْءَاخِرَةِ
وَأَنَّ مَرَدَّنَآ إِلَى ٱللَّهِ وَأَنَّ ٱلْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ
﴿٤٣﴾ فَسَتَذْكُرُونَ مَآ أَقُولُ لَكُمْ ۚ وَأُفَوِّضُ أَمْرِيٓ إِلَى
ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٤٤﴾ فَوَقَىٰهُ ٱللَّهُ سَيِّـَٔاتِ
مَا مَكَرُوا۟ ۖ وَحَاقَ بِـَٔالِ فِرْعَوْنَ سُوٓءُ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٥﴾ ٱلنَّارُ
يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا ۖ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدْخِلُوٓا۟
ءَالَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٦﴾ وَإِذْ يَتَحَآجُّونَ فِي
ٱلنَّارِ فَيَقُولُ ٱلضُّعَفَٰٓؤُا۟ لِلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا
لَكُمْ تَبَعًا فَهَلْ أَنتُم مُّغْنُونَ عَنَّا نَصِيبًا مِّنَ ٱلنَّارِ
﴿٤٧﴾ قَالَ ٱلَّذِينَ ٱسْتَكْبَرُوٓا۟ إِنَّا كُلٌّ فِيهَآ إِنَّ ٱللَّهَ
قَدْ حَكَمَ بَيْنَ ٱلْعِبَادِ ﴿٤٨﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ فِي ٱلنَّارِ لِخَزَنَةِ
جَهَنَّمَ ٱدْعُوا۟ رَبَّكُمْ يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِّنَ ٱلْعَذَابِ ﴿٤٩﴾

=(ليس منا من لم يرحم صغيرنا ويعرف شرف كبيرنا)(رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بەڕاستی لە گەورەیی و بەرزی دانان بۆ خوای گەورەیە قەدر و ڕێزگرتنی موسڵمانی پیر(موو سپی بوو) و قورئان خوێن کە زیادەڕەوی تیا ناکات، لە خوێندنەوەو کارپێ کردنی دوور نییە، وە ڕۆژ و قەدر گرتنی کاربەدەستی دادگەرە) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: ئەو کەسەی بەڕێوەی نەبەنەوە بە بچووکەکانماندا و ڕۆژ و قەدری گەورەکانمان نەگرێ و نەبڕانێ اهاڵانە نییە).

ئایەتی (٣٠) سورەتی (الزمر): قال رسول الله (ﷺ): (إن في الجنة لغرفاً يرى بطونها من ظهورها، وظهورها من بطونها، فقال أعرابي: لمن هي يا رسول الله؟ فقال (ﷺ): لمن أطاب الكلام وأطعم الطعام=

﴿وَيَا قَوْمِ مَا لِي أَدْعُوكُمْ إِلَى النَّجَاةِ﴾ وە ئەی گەلەکەم ئەوە چی یە من بانگتان دەکەم بۆ ڕزگاربوون ﴿وَتَدْعُونَنِي إِلَى النَّارِ﴾ کەچی ئێوە من بانگ دەکەن بۆ ئاگری دۆزەخ. ٤١) ﴿تَدْعُونَنِي لِأَكْفُرَ بِاللَّهِ﴾ بانگم دەکەن بۆ ئەوەی بێ باوەڕیم بەخوا ﴿وَأُشْرِكَ بِهِ مَا لَيْسَ لِي بِهِ عِلْمٌ﴾ وە شتێ بکەمە هاوبەشی خوا کەهیچ زانیاری یەکم ڤێ ی نیە ﴿وَأَنَا أَدْعُوكُمْ إِلَى الْعَزِيزِ الْغَفَّارِ﴾ لەکاتێکدا من بانگتان دەکەم بۆلای خوای بەدەسەڵاتی لێبوردە. ٤٢) ﴿لَا جَرَمَ أَنَّمَا تَدْعُونَنِي إِلَيْهِ﴾ ڕاستە و گومانی تێدا نی یە ئەوەی ئێوە منی بۆ بانگ دەکەن ﴿لَيْسَ لَهُ دَعْوَةٌ فِي الدُّنْيَا وَلَا فِي الْآخِرَةِ﴾ شیاوی بانگ کردن نی یە نە لەدنیا نەلە دوا ڕۆژدا ﴿وَأَنَّ مَرَدَّنَا إِلَى اللَّهِ﴾ وە بەڕاستی گەڕانەوەمان هەر بۆلای خوایە ﴿وَأَنَّ الْمُسْرِفِينَ هُمْ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ و بێگومان زیادەڕەوانن هاوەڵانی ئاگری دۆزەخ. ٤٣) ﴿فَسَتَذْكُرُونَ مَا أَقُولُ لَكُمْ﴾ جا لەمەودوا ئەوەی من پێتان دەڵێم بیرتان دەکەوێتەوە ﴿وَأُفَوِّضُ أَمْرِي إِلَى اللَّهِ﴾ وە من کاری خۆم بەخوا دەسپێرم ﴿إِنَّ اللَّهَ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾ بەڕاستی خوا بینایە بەبەندەکانی. ٤٤) ﴿فَوَقَاهُ اللَّهُ سَيِّئَاتِ مَا مَكَرُوا﴾ جا خوا ئەو (پیاوە ئیماندارە)ی پاراست لەزیانی ئەو فڕو فێڵانەی دەیان کرد ﴿وَحَاقَ بِآلِ فِرْعَوْنَ سُوءُ الْعَذَابِ﴾ وە سزای سەخت هات و دارودەستەی فیرعەونی گرتەوە. ٤٥) ﴿النَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا﴾ بەیانیان و ئێواران دەبرێنە دیاری ئاگری دۆزەخ ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ السَّاعَةُ﴾ ڕۆژێکیش قیامەت هەڵدەسێت ﴿أَدْخِلُوا آلَ فِرْعَوْنَ أَشَدَّ الْعَذَابِ﴾ (فەرمان دەدرێ) دارودەستەی فیرعەون بخەنە سەختترین سزاوە. ٤٦) ﴿وَإِذْ يَتَحَاجُّونَ فِي النَّارِ﴾ وەکاتێ (دۆزەخیەکان) لەناو ئاگرەکەدا دەمە قڕە دەکەن ﴿فَيَقُولُ الضُّعَفَاءُ لِلَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ لاوازەکان بەوانەی خۆ بەزل زان بوون دەڵێن ﴿إِنَّا كُنَّا لَكُمْ تَبَعًا﴾ بەڕاستی ئێمە شوێن کەوتووی ئێوە بووین ﴿فَهَلْ أَنْتُمْ مُغْنُونَ عَنَّا﴾ دەی ئایا ئێوە لەجیاتی ئێمە لەئەستۆ دەگرن ﴿نَصِيبًا مِنَ النَّارِ﴾ بەشێک لەم ئاگرە. ٤٧) ﴿قَالَ الَّذِينَ اسْتَكْبَرُوا﴾ ئەوانەی خۆ بەزل زان و زۆردار بوون دەڵێن: ﴿إِنَّا كُلٌّ فِيهَا﴾ بەڕاستی هەموومان لەئاگرداین ﴿إِنَّ اللَّهَ قَدْ حَكَمَ بَيْنَ الْعِبَادِ﴾ بێگومان خوا لەنێوان بەندەکانیدا دادوەری کردووە. ٤٨) ﴿وَقَالَ الَّذِينَ فِي النَّارِ لِخَزَنَةِ جَهَنَّمَ﴾ وە ئەوانەی لەئاگری دۆزەخ دان بەدەرگاوانەکانی دۆزەخ دەڵێن ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ﴾ داوا لەپەروەردگارتان بکەن ﴿يُخَفِّفْ عَنَّا يَوْمًا مِنَ الْعَذَابِ﴾ تەنها یەک ڕۆژ سزامان لەسەر سووک بکات. ٤٩)

قَالُوا أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُم بِالْبَيِّنَاتِ ۖ قَالُوا
بَلَىٰ ۚ قَالُوا فَادْعُوا ۗ وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ
﴿٥٠﴾ إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا
وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ ﴿٥١﴾ يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ ۖ
وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ ﴿٥٢﴾ وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى
الْهُدَىٰ وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ ﴿٥٣﴾ هُدًى
وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿٥٤﴾ فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ
حَقٌّ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ بِالْعَشِيِّ
وَالْإِبْكَارِ ﴿٥٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ
اللَّهِ بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ ۙ إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ
مَّا هُم بِبَالِغِيهِ ۚ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ ۖ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ
الْبَصِيرُ ﴿٥٦﴾ لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ مِنْ
خَلْقِ النَّاسِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥٧﴾
وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا
الصَّالِحَاتِ وَلَا الْمُسِيءُ ۚ قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾

سره مسلي بالليل والناس نيايي لازواه الترمذي. پيغمبر عليه السلام فرمايلي دي: (چا له مسلمانانو څخه چې د ورځې د ماسپښين لمونځ وکړ نو تر ماسپښين پورې د الله په ذمه دی، او چا چې د ماسپښين لمونځ وکړ نو تر ماښام پورې د الله په ذمه دی، نو الله به له خپلې ذمې څخه له يوه شي سره مه نيسي چې هغه يې د ماسپښين لمونځ ضايع کړی وي) نسائي او ابن ماجه روايت کړی دی. پيغمبر عليه السلام فرمايلي دي: (چا چې د ماسپښين لمونځ وکړ نو د الله په ذمه کې راغی، نو الله به له خپلې ذمې څخه له يوه شي سره مه نيسي) مسلم روايت کړی دی.

ژباړه: (۵۰) ايا نه وو راغلي تاسو ته پيغمبران تاسو ته له ښکاره دلايلو سره؟ وايي: هو، راغلي وو. وايي: نو دعا وکړئ تاسو (خپلو معبودانو ته چې ستاسو دعا ومني) او د کافرانو دعا نه ده مګر په ضلالت کې. (۵۱) بې شکه مونږ به مدد کوو خپلو پيغمبرانو او هغو کسانو ته چې ايمان يې راوړی دی په دنيوي ژوند کې او هغه ورځ به هم مدد کوو چې شاهدان به ولاړ شي. (۵۲) هغه ورځ چې ظالمانو ته عذر کول هيڅ ګټه نه درکوي او دوی لره لعنت دی او دوی لره د کور بد ځای دی. (۵۳) او بې شکه موسى مونږ هدايت ورکړ او بنو اسرائيلو ته مونږ کتاب ميراث ورکړ. (۵۴) چې هدايت او نصيحت دی د عقل خاوندانو لره. (۵۵) نو صبر وکړه بې شکه د الله وعده حق ده او د خپل ګناه بښنه وغواړه او د خپل رب حمد سره تسبيح وايه په ماښام او سهار. (۵۶) بې شکه هغه کسان چې جګړه کوي په آيتونو د الله کې بې له کوم دليل څخه چې دوی ته راغلی وي نو په زړونو کې د دوی نه مګر لوی تکبر دی چې دوی به هيڅکله هغه ته ونه رسيږي، نو پناه وغواړه د الله سره بې شکه هغه اوريدونکی ليدونکی دی. (۵۷) بې شکه پيدا کول د آسمانونو او ځمکې لوی کار دی د د انسانانو د پيدا کولو نه، ولې چې ډيرو خلکو نه پوهيږي. (۵۸) او نه برابريږي ړوند او ليدونکی او نه هغه کسان چې ايمان يې راوړی دی او نيک عملونه يې کړي دي او نه بدکار، لږ څه پند اخلئ تاسو.

لغات: ﴿٥٠﴾ ضلال: ضياع، ګمراهي. ﴿٥١﴾ الأشهاد: جمع شاهد. ﴿٥٢﴾ سوء الدار: بد کور. ﴿٥٣﴾ أورثنا: ميراث ورکړ مونږ. ﴿٥٤﴾ هدى: هدايت. ﴿٥٥﴾ العشي: له زوال نه تر ماښامه پورې. الإبكار: له سهار نه تر زوال پورې. ﴿٥٦﴾ إن في صدورهم إلا كبر: په زړونو کې د دوی نه مګر لوی تکبر دی. ﴿٥٧﴾ لخلق السماوات والأرض أكبر من خلق الناس: د آسمانونو او ځمکې پيدا کول لوی کار دی د انسانانو د پيدا کولو نه. ﴿٥٨﴾ المسيء: بدکار.

لنډې ژباړې (۲۱) سورتي (الزمر): قال الترمذي (رحمه الله): (أي رسول الله، أيكون علينا **منه كان قبلنا** في الدنيا مع **خواص الذنوب؟ قال** رسول الله (ﷺ): (نعم، ليكونن عليكم حتى يؤدي الرجل في حق الله) قال الترمذي: (الله إن الأمر لشديد) (رواه أحمد والطبراني) (ژباړه: ترمذي رحمه الله وايي: ووايي ته يې پيغمبر (ﷺ)=

﴿قَالُوا﴾ دەڵێن: ﴿أَوَلَمْ تَكُ تَأْتِيكُمْ رُسُلُكُمْ﴾ ئایا پێغەمبەرانتان بۆیان نەهێنا بوون ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بەڵگە ڕوونەکان ﴿قَالُوا بَلَىٰ﴾ دەڵێ، بەڵێ (هێنا بوویان) ﴿قَالُوا فَادْعُوا﴾ پێیان دەڵێن دەی خۆتان بپاڕێنەوە ﴿وَمَا دُعَاءُ الْكَافِرِينَ إِلَّا فِي ضَلَالٍ﴾ بێگومان پاڕانەوەی بێ باوەڕان وون دەبێ و بێ سوودە. ٥٠)﴿إِنَّا لَنَنصُرُ رُسُلَنَا وَالَّذِينَ آمَنُوا﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەرانمان و ئەوانەی باوەڕیان هێناوە سەرکەوتوو دەکەین ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دنیادا ﴿وَيَوْمَ يَقُومُ الْأَشْهَادُ﴾ وە لەو ڕۆژەی (قیامەت) کە شایەتەکان هەڵدەستەوە. ٥١) ﴿يَوْمَ لَا يَنفَعُ الظَّالِمِينَ مَعْذِرَتُهُمْ﴾ ڕۆژێک پاکانە کردنی بێ باوەڕیان سوودیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَهُمُ اللَّعْنَةُ وَلَهُمْ سُوءُ الدَّارِ﴾ هەموویان نەفرەتیان لێ کراوەو خراپترین جێگایان هەیە. ٥٢)﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْهُدَىٰ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە تەوراتمان دا بەمووسا ﴿وَأَوْرَثْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ الْكِتَابَ﴾ وە نەوەکانی ئیسرائیلمان کردە میراتگری تەورات. ٥٣)﴿هُدًى وَذِكْرَىٰ لِأُولِي الْأَلْبَابِ﴾ (کەهۆی) ڕێنموونیی و پەندو بیرخەرەوەیە بۆ خاوەن ژیری یەکان. ٥٤)﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ ئینجا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) خۆگریە بێگومان بەڵێنی خوا هەقەو دێتە دی ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ﴾ وە داوای لێبوردنی گوناهت بکە ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ وە تەسبیحات بکە بەستایشی پەروەردگارت ﴿بِالْعَشِيِّ وَالْإِبْكَارِ﴾ بەئێواران و بەبەیانیاندا. ٥٥)﴿إِنَّ الَّذِينَ يُجَادِلُونَ﴾ بەڕاستی ئەو کەسانەی دەمە قاڵێ و کێشە دەکەن ﴿فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾ دەربارەی نیشانەکانی خودا ﴿بِغَيْرِ سُلْطَانٍ أَتَاهُمْ﴾ بەبێ ئەوەی بەڵگەیەکیان بۆ هاتبێ ﴿إِن فِي صُدُورِهِمْ إِلَّا كِبْرٌ﴾ هیچ لەدڵیاندا نێ یە جگە لەخۆبەزل زانی ﴿مَّا هُم بِبَالِغِيهِ﴾ هەرگیز ئەوان بە (مەبەستیان) ناگەن ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ کەواتە پەنا بەخوا بگرە ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ﴾ بەڕاستی هەر ئەو بیسەری بینایە. ٥٦) ﴿لَخَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَكْبَرُ﴾ بەڕاستی بەدی هێنانی ئاسمانەکان و زەوی گەورەترە ﴿مِنْ خَلْقِ النَّاسِ﴾ لەبەدی هێنانی خەڵکی ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆریەی مەردووم ئەمە نازانن. ٥٧)﴿وَمَا يَسْتَوِي الْأَعْمَىٰ وَالْبَصِيرُ﴾ وە نابینا و بینا یەکسان نین ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کەسانێ باوەڕیان هێناوە و کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿وَلَا الْمُسِيءُ﴾ لەگەڵ بەدکاران وەک یەک نین ﴿قَلِيلًا مَّا تَتَذَكَّرُونَ﴾ زۆر کەم بیر دەکەنەوە. ٥٨) ...

إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ لَّا رَيْبَ فِيهَا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ
لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٥٩﴾ وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي أَسْتَجِبْ لَكُمْ
إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ
دَاخِرِينَ ﴿٦٠﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ لِتَسْكُنُوا
فِيهِ وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ
وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ ﴿٦١﴾ ذَٰلِكُمُ
اللَّهُ رَبُّكُمْ خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ لَّا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ
﴿٦٢﴾ كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ
﴿٦٣﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ
بِنَاءً وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ وَرَزَقَكُم مِّنَ
الطَّيِّبَاتِ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ
الْعَالَمِينَ ﴿٦٤﴾ هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَادْعُوهُ
مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ۗ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٥﴾ ۞ قُلْ
إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ الَّذِينَ تَدْعُونَ مِن دُونِ اللَّهِ لَمَّا جَاءَنِيَ
الْبَيِّنَاتُ مِن رَّبِّي وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦٦﴾

مانایا ئەمر ئاوانە
تایبەتانەی
لە دنیادا
لەنێوانماندا بەو
جۆرە بارە
دەگرێتەوە
لەسەریان؟
پێغەمبەر (ﷺ)
فەرمووی: (بەڵێ
وایە بارە
دەگرێتەوە
لەسەریان هەتا
هەموو شتەکان
ماڵیک ماڵی خۆی
پێ دەبینێ
ئەمەیش وەک
بەڵاسی کارەکە
ئاسان دەخاتە).

**ئایەتی (٤٢)
سورەتی (الزمر)،
قال علیه الصلاة
والسلام: (إذا آوى**

أحدكم إلى فراشه... بگرێ: پاشەڕۆی بەخشەر جانی وەک [زیادة: إن الحمد لله نحمده] ئەگەر
ئەڵێتیا ئاسانیا بما حفظت به عباد الصالحين (متفق عليه). پێغەمبەر ﷺ فەرمووی:
(کاتێ هەریەک لەئێوە چووە ناوجێگەی خەوتنی... تا دەگاتە ئەوەی بڵێ: بەناوی تۆوە، ئەی پەروەردگارم
لەتەنیشتم خستۆتە ژێرەوە و بەناوی تۆوە بەرزی دەکەمەوە، ئەگەر (لەکاتی خەوتنا) گیانی

﴿إِنَّ السَّاعَةَ لَآتِيَةٌ﴾ بەڕاستی ڕۆژی دوایی دێت ﴿لَا رَيْبَ فِيهَا﴾ هیچ گومانی تێدا نی یە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڵام زۆربەی خەڵکی باوەڕ ناکەن. ٥٩) ﴿وَقَالَ رَبُّكُمُ ادْعُونِي﴾ وە پەروەردگارتان فەرموویەتی: لێم بپاڕێنەوە ﴿أَسْتَجِبْ لَكُمْ﴾ وەڵامتان دەدەمەوە ﴿إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَكْبِرُونَ عَنْ عِبَادَتِي﴾ بەڕاستی ئەوانەی خۆ بەگەورە دەزانن کەبەپەرستن ﴿سَيَدْخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ بێگومان بەسەر شۆڕی دەچنە دۆزەخەوە. ٦٠) ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ اللَّيْلَ﴾ خوا ئەو زاتەیە شەوی داناوە بۆ ئێوە ﴿لِتَسْكُنُوا فِيهِ﴾ تاتارامی تێدا بگرن ﴿وَالنَّهَارَ مُبْصِرًا﴾ وە ڕۆژیشی ڕوناک کردۆتەوە (بۆ ژیان پەیدا کردن) ﴿إِنَّ اللَّهَ لَذُو فَضْلٍ عَلَى النَّاسِ﴾ بەڕاستی خوا خاوەن چاکەو میهرەبانی یە بەسەر خەڵکەوە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَشْكُرُونَ﴾ بەڵام زۆربەی ئادەمی سوپاس گوزار نین. ٦١) ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەمەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿خَالِقُ كُلِّ شَيْءٍ﴾ داهێنەری هەموو شتێکە ﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەو ﴿فَأَنَّىٰ تُؤْفَكُونَ﴾ دەی کەوانە چۆن لائەدەن لەڕاستی. ٦٢) ﴿كَذَٰلِكَ يُؤْفَكُ﴾ تا بەم جۆرە لائەدرێن ﴿الَّذِينَ كَانُوا بِآيَاتِ اللَّهِ يَجْحَدُونَ﴾ ئەوانەی کەدان نانێن بەبەڵگەو نیشانەکانی خوادا. ٦٣) ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ قَرَارًا﴾ خوا زاتێکە کەزەوی بۆ کردونەتە نیشتەجێ (ئارامگا) ﴿وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ وە ئاسمانیشی بۆ کردوون بەسەریان ﴿وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ﴾ و بەجوانترین شێوە ئێوەی دروست کردووە ﴿وَرَزَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ لەوەش حەڵاڵ و پاکە ڕۆزی داوون ﴿ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبُّكُمْ﴾ ئەمەیە خوای پەروەردگاری ئێوە ﴿فَتَبَارَكَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ بەرزی و پیرۆزی بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٦٤) ﴿هُوَ الْحَيُّ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هەر زیندووەو هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لەو ﴿فَادْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ﴾ کەوانە خوا بپەرستن بەڵسۆزی تەنها بۆ ئەو ملکەچ بن ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ سوپاس و ستایش بۆ خوای پەروەردگاری جیهانیان. ٦٥) ﴿قُلْ إِنِّي نُهِيتُ أَنْ أَعْبُدَ﴾ بڵێ: بەڕاستی من بەرگری کراوم لەپەرستنی ﴿الَّذِينَ تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ ئەوانەی ئێوە دەیان پەرستن جگە لەخوا ﴿لَمَّا جَاءَنِيَ الْبَيِّنَاتُ مِنْ رَبِّي﴾ دوای ئەوەی بەڵگەی ڕوونم بۆ هاتووە لەپەروەردگارمەوە ﴿وَأُمِرْتُ أَنْ أُسْلِمَ﴾ وە فەرمانم پێ کراوە کە گەردن کەچ بم ﴿لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ بۆ پەروەردگاری جیهانیان. ٦٦)

هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ ثُمَّ
يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا ثُمَّ لِتَبْلُغُوٓا۟ أَشُدَّكُمْ ثُمَّ لِتَكُونُوا۟
شُيُوخًا ۚ وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ وَلِتَبْلُغُوٓا۟ أَجَلًا مُّسَمًّى
وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٦٧﴾ هُوَ الَّذِي يُحْيِۦ وَيُمِيتُ ۖ فَإِذَا
قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٦٨﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ
يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ ﴿٦٩﴾ ٱلَّذِينَ كَذَّبُوا۟
بِٱلْكِتَٰبِ وَبِمَآ أَرْسَلْنَا بِهِۦ رُسُلَنَا ۖ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ
﴿٧٠﴾ إِذِ ٱلْأَغْلَٰلُ فِىٓ أَعْنَاقِهِمْ وَٱلسَّلَٰسِلُ يُسْحَبُونَ ﴿٧١﴾
فِى ٱلْحَمِيمِ ثُمَّ فِى ٱلنَّارِ يُسْجَرُونَ ﴿٧٢﴾ ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ أَيْنَ
مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ ﴿٧٣﴾ مِن دُونِ ٱللَّهِ ۖ قَالُوا۟ ضَلُّوا۟ عَنَّا بَل لَّمْ
نَكُن نَّدْعُوا۟ مِن قَبْلُ شَيْـًٔا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٧٤﴾
ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ تَفْرَحُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ
تَمْرَحُونَ ﴿٧٥﴾ ٱدْخُلُوٓا۟ أَبْوَٰبَ جَهَنَّمَ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۖ فَبِئْسَ
مَثْوَى ٱلْمُتَكَبِّرِينَ ﴿٧٦﴾ فَٱصْبِرْ ۖ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ ۖ فَإِمَّا
نُرِيَنَّكَ بَعْضَ ٱلَّذِى نَعِدُهُمْ أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ ﴿٧٧﴾

صنت کیشار مردم شمره به‌حسی پیّ بگه خو نه‌گه‌ر پره‌ایشت کره ئه‌وه بیپارێزه هه‌ر چه‌شنێ به‌شده چاکه‌کانی خوت مه‌پارێزه.

ئایه‌تی (٧٢) سوره‌تی (الزمر)ه قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل: من جاء بالحسنة فله عشر أمثالها وأزيد، ومن جاء بالسيئة فجزاؤه سيئة مثلها أو أغفر، ومن تقرب مني شبراً تقربت منه ذراعاً، ومن تقرب مني ذراعاً تقربت منه باعاً، ومن أتاني يمشي أتيته هرولة، لا يشرك بي شيئاً لقيته بمثلها مغفرة) (رواه مسلم). پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) فه‌رموویه‌تی: (خوای گه‌وره ده‌فه‌رموێ: هه‌ر که‌سێك چاکه‌یه‌ك بكات ئه‌وا خۆشی گه‌وره‌ی داده‌نێم، یان پاداشتی ده‌یه‌ك ئه‌وه‌نده‌ی ده‌ده‌مێ، هه‌ر که‌سێك خراپه‌یه‌ك بكات سزاكه‌ی یه‌ك سزایه، یان لێی خۆش ده‌بم، هه‌ر که‌سێك بێته‌ لام نزیك-

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَكُم مِّن تُرَابٍ﴾ ئەو خوایەیە کەئێوەی لەخاك دروست کردووە ﴿ثُمَّ مِن نُّطْفَةٍ﴾ لەپاشان لەدڵۆپێك ئاو ﴿ثُمَّ مِنْ عَلَقَةٍ﴾ پاشان لەخوێن پارە ﴿ثُمَّ يُخْرِجُكُمْ طِفْلًا﴾ لەپاشان بەمنداڵی (ساوایی) دەتان هێنێتە دەر (لەسکی دایك) ﴿ثُمَّ لِتَبْلُغُوا أَشُدَّكُمْ﴾ لەپاشان تا دەگەنە تینی هێزو لاویتان ﴿ثُمَّ لِتَكُونُوا شُيُوخًا﴾ لەپاشان تاپیر دەبن ﴿وَمِنكُم مَّن يُتَوَفَّىٰ مِن قَبْلُ﴾ وە هەندێکتان پێش پیربوون دەمرێنرێن ﴿وَلِتَبْلُغُوا أَجَلًا مُّسَمًّى﴾ هەتا دەگەنە ئەو کاتەی کەبۆتان دیاری کراوە ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٦٧)﴿هُوَ الَّذِي يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ ئەو خوایەیە کەدەژێنێ و دەمرێنێ ﴿فَإِذَا قَضَىٰ أَمْرًا﴾ جا هەرکاتێ (بیەوێ) بڕیارێ بدا ﴿فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُن فَيَكُونُ﴾ تەنیا پێی دەفەرمووێ بیە دەست بەجێ دەبێ. ٦٨) ﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يُجَادِلُونَ فِي آيَاتِ اللَّهِ﴾ ئایا سەرنجی ئەوانەت نەداوە سەبارەت بەنیشانانی خوادەمە قاڵێ دەکەن ﴿أَنَّىٰ يُصْرَفُونَ﴾ چۆن لەڕێ لادەدرێن. ٦٩)﴿الَّذِينَ كَذَّبُوا بِالْكِتَابِ﴾ ئەوانەی باوەڕیان بەقورئان نەهێنا ﴿وَبِمَا أَرْسَلْنَا بِهِ رُسُلَنَا﴾ وە بەو (پەڕاوانەی) بەپێغەمبەرەکانماندا ناردومانە ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ ئەوە لەمەو پاش (سەرئەنجامی خۆیان) دەزانن. ٧٠) ﴿إِذِ الْأَغْلَالُ فِي أَعْنَاقِهِمْ وَالسَّلَاسِلُ﴾ کاتێ زنجیرو تەوقیان لەگەردندایە ﴿يُسْحَبُونَ﴾ پێ ی ڕادەکێشرێن. ٧١)﴿فِي الْحَمِيمِ﴾ لەناو ئاوی زۆر گەرمدا ﴿ثُمَّ فِي النَّارِ يُسْجَرُونَ﴾ پاشان لەدۆزەخدا دەسوتێنرێن. ٧٢)﴿ثُمَّ قِيلَ لَهُمْ﴾ لەپاشان پێیان دەوترێ: ﴿أَيْنَ مَا كُنتُمْ تُشْرِكُونَ﴾ لەکوێن ئەو هاوبەشانەی بۆ خواتان دادەنان. ٧٣)﴿مِن دُونِ اللَّهِ﴾ بێجگە لەخوا ﴿قَالُوا ضَلُّوا عَنَّا﴾ دەڵێن: وون بوون لێمان ﴿بَل لَّمْ نَكُن نَّدْعُوا مِن قَبْلُ شَيْئًا﴾ (وا نی یە) بەڵکو ئێمە لەدنیا (بێجگە لەخوا) شتێکمان نەدەپەرست ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ الْكَافِرِينَ﴾ ئابەم جۆرە خوا بێ باوەڕان لەڕێگە لادەدات. ٧٤)﴿ذَٰلِكُم بِمَا كُنتُمْ﴾ ئەمەتان لەبەر ئەوەیە کەئێوە ﴿تَفْرَحُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ بەناڕەوا شادی و کەیفتان دەکرد لەزەویدا ﴿وَبِمَا كُنتُمْ تَمْرَحُونَ﴾ وە لەبەر ئەوەی کەئێوە فیزو کەشخەتان دەکرد لەزەویدا. ٧٥) ﴿ادْخُلُوا أَبْوَابَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ دەی لەدەرگاکانی دۆزەخەوە بڕۆنە ژوورەوە تیایا دەمێننەوە بە ئێجگاری ﴿فَبِئْسَ مَثْوَى الْمُتَكَبِّرِينَ﴾ ئای چەند خراپە شوێنی خۆ بەزل زانان. ٧٦)﴿فَاصْبِرْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ دە کەواتە خۆڕاگربە بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿فَإِمَّا نُرِيَنَّكَ بَعْضَ الَّذِي نَعِدُهُمْ﴾ جا یا هەندێك لەو بەڵێنانەی پێیان دەدەین نیشانت دەدەین ﴿أَوْ نَتَوَفَّيَنَّكَ﴾ یا تۆ دەمرێنین (بەڵێنەکان نابینی) ﴿فَإِلَيْنَا يُرْجَعُونَ﴾ ئەوسا هەمووتان هەر بۆلای ئێمە دەگەڕێنەوە. ٧٧)

وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ
وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ ۗ وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ
بِآيَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ قُضِيَ بِالْحَقِّ وَخَسِرَ
هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ ﴿٧٨﴾ اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ
لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَكُمْ فِيهَا
مَنَافِعُ وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ وَعَلَيْهَا وَعَلَى
الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ ﴿٨٠﴾ وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ ۖ فَأَيَّ آيَاتِ
اللَّهِ تُنكِرُونَ ﴿٨١﴾ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ
قُوَّةً وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ
﴿٨٢﴾ فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَرِحُوا بِمَا عِندَهُم
مِّنَ الْعِلْمِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٨٣﴾ فَلَمَّا
رَأَوْا بَأْسَنَا قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ
مُشْرِكِينَ ﴿٨٤﴾ فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا ۖ
سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ ۖ وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ ﴿٨٥﴾

هیچ پێغەمبەرێک نەبووە جگە لەوەی ئەو شتەی هێناوە بەڵگەی لەسەر نزیک بووەتەوە بەڵام هەندێکیان هەواڵی ئەوەمان پێ دەڵێین کە چیرۆکیان بۆ باس کردووین و هەندێکیشیان هەواڵی ئەوەمان پێ نادەین کە چیرۆکیان بۆ باس نەکردووین، هیچ پێغەمبەرێک بۆی نییە هیچ بەڵگەیەک بهێنێت مەگەر بە ڕێگەی خوا، کاتێک فەرمانی خوا هات بە ڕاستی و دادپەروەری یەکلایی دەکرێتەوە، لەو کاتەدا ئەوانەی ڕێگەی هەڵەیان گرتووە زەرەرمەند دەبن. (٧٨) خوا ئەو کەسەیە کە ئاژەڵەکانی بۆ دروست کردوون تا هەندێکیان سوار بن و هەندێکیان بخۆن. (٧٩) هەروەها سوودی تری تێدا هەیە بۆ ئێوە، تا لەسەر پشتیان بگەنە ئەو شوێنەی کە پێویستە بچن، هەروەها لەسەر ئەوان و لەسەر کەشتییەکانیش هەڵدەگیرێن. (٨٠) هەروەها بەڵگەکانی خۆی نیشان دەدات، کەواتە کام بەڵگەی خوا ئێوە ڕەتی دەکەنەوە؟ (٨١) ئایا ئەوان گەشتیان نەکردووە لە زەوی و سەیریان نەکردووە تا ببینن چۆن کۆتایی ئەو کەسانەی پێش خۆیان هات کە هەموویان لە ئێستای ئەمانە ژمارەیان زیاتر بووە و هێز و بەڵگەیان لە زەویدا زیاتر بووە، بەڵام ئەوەی کۆیان کردبووەوە هیچ سوودێکی بۆ نەبوو. (٨٢) کاتێک پێغەمبەرەکانیان بەڵگەی ڕوونیان بۆ هێنان، ئەوان دڵخۆش بوون بە زانستی خۆیان، بەڵام ئەوەی گاڵتەی پێ دەکردن هەڕەشەی لێ کردنەوە. (٨٣) کاتێک سزای ئێمەیان بینی گوتیان: ئێمە بڕوامان بە خوا هێنا بە تاکی و هاوبەشەکانمان کە دەیانپەرستن ڕقمان لێ بووەوە. (٨٤) بەڵام بڕوا هێنانیان سوودی نەبوو کاتێک سزای ئێمەیان بینی، ئەمە یاسای خوایە کە لە بەندەکانیدا جێبەجێ دەکرێت، لەو کاتەدا بێبڕوایان زەرەرمەند دەبن.

ئایەتی (٧٢) سورەتی (الزمر)ە قال رسول الله (ﷺ): (إن المؤمن إذا رأى محسن خلقه درجة الصائم القائم)واتە (واى داود) پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (بەڕاستى موئمن بەهۆى خوى شيرين و ڕەوشتى جوانەوە، دەگات پلەى كەسێكى بەردەوام بەڕۆژوو شەو نوێژ گەر).

ئایەتی (١٤) سورەتی (غافر)ە قال عبد الله بن الزبير: كان رسول الله (ﷺ) يقول في دبر كل-

﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلًا مِّن قَبْلِكَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی بەر لەتۆ پێغەمبەرانێکمان ناردووە ﴿مِنْهُم مَّن قَصَصْنَا عَلَيْكَ﴾ بەسەرهاتی هەندێکیانمان بۆ باس کردوی ﴿وَمِنْهُم مَّن لَّمْ نَقْصُصْ عَلَيْكَ﴾ وە هەندێکیانمان بۆ باس نەکردوی ﴿وَمَا كَانَ لِرَسُولٍ أَن يَأْتِيَ بِآيَةٍ﴾ وە هیچ پێغەمبەرێ ناتوانێ موعجیزەیەک بێنێ ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەئیزنی خوا ﴿فَإِذَا جَاءَ أَمْرُ اللَّهِ﴾ جاکاتێ فەرمانی خوا هات (بەسزادانیان) ﴿قُضِيَ بِالْحَقِّ﴾ بەهەق دادوەری دەکرێ ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْمُبْطِلُونَ﴾ وە لەوێدا ناڕاستان زەرەرمەند دەبن. ٧٨)﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَنْعَامَ﴾ خوا ئەو زاتەیە ئاژەڵو ماڵاتی بۆ ئێوە بەدی هێناوە ﴿لِتَرْكَبُوا مِنْهَا وَمِنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ بۆ ئەوەی سواری هەندێکیان بن و (گۆشتی) هەندێکیشیان بخۆن. ٧٩)﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَنَافِعُ﴾ وە لەو (ئاژەڵ)انەدا چەند سوودو کەڵک بۆ ئێوە هەیە ﴿وَلِتَبْلُغُوا عَلَيْهَا حَاجَةً فِي صُدُورِكُمْ﴾ وە تابەهۆی ئەوانەوە بگەنە پێویستی یەک کە لەدڵ و دەروونتان دایە ﴿وَعَلَيْهَا وَعَلَى الْفُلْكِ تُحْمَلُونَ﴾ وە لەسەر پشتی ئەو (وڵاخانە)و لەسەر کەشتی ئێوە سوار دەکرێن. ٨٠) ﴿وَيُرِيكُمْ آيَاتِهِ﴾ خوا زۆر نیشانەی خۆیتان نیشان دەدات ﴿فَأَيَّ آيَاتِ اللَّهِ تُنكِرُونَ﴾ جا ئێوە کام لەنیشانەکانی خوادان پیانانێن. ٨١)﴿أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا﴾ دەی ئایا بەزەویدا نەگەڕاون تا ببینن ﴿كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سەرەنجامی کەسانێ کەبەر لەوان بوون چۆن بووە ﴿كَانُوا أَكْثَرَ مِنْهُمْ وَأَشَدَّ قُوَّةً﴾ کەلەمان زۆر ترو بەهێزتریش بوون ﴿وَآثَارًا فِي الْأَرْضِ﴾ وە شوێنەواریشیان لەزەویدا (زیاتر بوو) ﴿فَمَا أَغْنَى عَنْهُم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ ئەنجا ئەوەی کرد بوویان (لەدنیادا) سوودی پێ نەگەیاندن. ٨٢) ﴿فَلَمَّا جَاءَتْهُمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ﴾ جا کاتێ پێغەمبەرەکانیان بەبەڵگە ڕوونەکانەوە هاتنە لایان ﴿فَرِحُوا بِمَا عِندَهُم مِّنَ الْعِلْمِ﴾ دڵخۆش بوون بەو زانینەی هەیان بوو ﴿وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەو (سزای) گاڵتەیان پێ دەکرد چوار دەوری دان. ٨٣)﴿فَلَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ ئەنجا کاتێ سزای بەتینی ئێمەیان بینی ﴿قَالُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَحْدَهُ﴾ ووتیان: باوەڕمان بەخوای تاک و تەنیا هێنا ﴿وَكَفَرْنَا بِمَا كُنَّا بِهِ مُشْرِكِينَ﴾ وە بێ باوەڕین بەو شتانەی کردبوومانە هاویەشی خوا. ٨٤)﴿فَلَمْ يَكُ يَنفَعُهُمْ إِيمَانُهُمْ﴾ جا باوەڕ هێنانەکەیان هیچ سوودی نەبوو بۆیان ﴿لَمَّا رَأَوْا بَأْسَنَا﴾ لەکاتێکدا سزای ئێمەیان دی ﴿سُنَّتَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ فِي عِبَادِهِ﴾ باوو سونتەتی خوا هەر وا بووە پێشتر لەگەڵ بەندەکانی دا ﴿وَخَسِرَ هُنَالِكَ الْكَافِرُونَ﴾ وە لەوێدا بێ باوەڕان زەرەرمەند بوون. ٨٥)

سُورَةُ فُصِّلَتْ ۴۱

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿۱﴾ تَنزِيلٌ مِّنَ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ ﴿۲﴾ كِتَابٌ فُصِّلَتْ
ءَايَٰتُهُۥ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّقَوْمٍ يَعْلَمُونَ ﴿۳﴾ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ
أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ ﴿۴﴾ وَقَالُوا۟ قُلُوبُنَا فِىٓ أَكِنَّةٍ
مِّمَّا تَدْعُونَآ إِلَيْهِ وَفِىٓ ءَاذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنۢ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ
فَٱعْمَلْ إِنَّنَا عَٰمِلُونَ ﴿۵﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَنَا۠ بَشَرٌ مِّثْلُكُمْ يُوحَىٰٓ إِلَىَّ
أَنَّمَآ إِلَٰهُكُمْ إِلَٰهٌ وَٰحِدٌ فَٱسْتَقِيمُوٓا۟ إِلَيْهِ وَٱسْتَغْفِرُوهُ وَوَيْلٌ
لِّلْمُشْرِكِينَ ﴿۶﴾ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْتُونَ ٱلزَّكَوٰةَ وَهُم بِٱلْءَاخِرَةِ
هُمْ كَٰفِرُونَ ﴿۷﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ لَهُمْ
أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿۸﴾ ۞ قُلْ أَئِنَّكُمْ لَتَكْفُرُونَ بِٱلَّذِى خَلَقَ
ٱلْأَرْضَ فِى يَوْمَيْنِ وَتَجْعَلُونَ لَهُۥٓ أَندَادًا ذَٰلِكَ رَبُّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿۹﴾
وَجَعَلَ فِيهَا رَوَٰسِىَ مِن فَوْقِهَا وَبَٰرَكَ فِيهَا وَقَدَّرَ فِيهَآ أَقْوَٰتَهَا فِىٓ
أَرْبَعَةِ أَيَّامٍ سَوَآءً لِّلسَّآئِلِينَ ﴿۱۰﴾ ثُمَّ ٱسْتَوَىٰٓ إِلَى ٱلسَّمَآءِ وَهِىَ دُخَانٌ
فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ٱئْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَآ أَتَيْنَا طَآئِعِينَ ﴿۱۱﴾

حمه سلام بر تو باد، ای آنکه لا إله إلا الله وحده لا شریك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، لا حول ولا قوة إلا بالله، لا إله إلا الله ولا نعبد إلا إياه، له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا إله إلا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون. الدواء مسلي. معبودانی كه ديگران ديده، به دلش بيفتد بجز خدا (ﷻ) له پاش هر نماز فريضه كه خواند، سلامتی دنيا و آخرت را بدست آورد.

ترجمه: (این بیان) فرستاده شده از جانب خداوند رحمان و رحیم است. (این) کتابی است که آیات آن به تفصیل بیان شده است، قرآنی است عربی برای گروهی که می‌دانند، (مضمون آن) مژده‌دهنده و بیم‌دهنده است، (ولی) بیشتر آنان روی گردانیدند پس آنان نمی‌شنوند. (از روی استهزاء) گفتند: دل‌های ما در پرده‌هایی است از آنچه ما را به سوی آن دعوت می‌کنی و در گوش‌های ما سنگینی است و میان ما و تو حجابی است پس تو هر کار که می‌خواهی بکن ما (کار خود را) می‌کنیم. بگو: من بشری مانند شما هستم به من وحی می‌شود که معبود شما معبود یگانه است پس به سوی او راست بروید و از او آمرزش بخواهید و وای بر مشرکان که زکات نمی‌دهند و به آخرت کافرند. کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته کرده‌اند پاداش بی‌پایان دارند. بگو: آیا شما به کسی که زمین را در دو روز آفرید کافر می‌شوید و برای او همتایانی قرار می‌دهید؟ او پروردگار جهانیان است. و در زمین از فراز آن کوه‌های استوار پدید آورد و در آن برکت نهاد و در آن در چهار روز خوراک‌های آن را اندازه‌گیری کرد، (این) برای کسانی است که (از آن) می‌پرسند. سپس به آسمان که دود بود پرداخت و به آسمان و زمین گفت: خواه و ناخواه بیایید، گفتند: ما با رغبت آمدیم.

سورەتی ﴿ فصلت ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە(حا، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بەواتای: سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة)ش بکە. ١) ﴿تنزيل من الرحمن الرحيم﴾ قورئان لەلایەن خوای بەخشندەی میهرەبانەوە ئێردراوەتە خوارەوە. ٢) ﴿كتاب فصلت آياته﴾ پەڕاوێکە بەڵگەکانی ڕوون کراوەتەوە (لێک جیاکراوەتەوە) ﴿قرآنا عربيا لقوم يعلمون﴾ قورئانێکە بەزمانی عەرەبی بۆ گەلێک کەشارەزان و دەزانن. ٣) ﴿بشيرا ونذيرا﴾ مژدەدەرو ترسێنەرە ﴿فأعرض أكثرهم فهم لا يسمعون﴾ کەچی زۆربەیان گوێ ی پێ نادەن و بۆیە (قورئان) نابیستن. ٤) ﴿وقالوا قلوبنا في أكنة﴾ دەڵێن دڵەکانمان لەناو چەند پەردەیەکدایە (تێ ناگەین) ﴿مما تدعونا إليه﴾ لەئەوەی تۆ ئێمەی بۆ بانگ دەکەیت ﴿وفي آذاننا وقر﴾ وە لەگوێیەکانماندا گرانی و کەڕی هەیە ﴿ومن بيننا وبينك حجاب﴾ وە لەنێوان ئێمەو تۆدا پەردەیەک هەیە ﴿فاعمل إننا عاملون﴾ کەوانە تۆ کاری خۆت بکە و بێگومان ئێمەیش کاری خۆمان دەکەین. ٥) ﴿قل إنما أنا بشر مثلكم﴾ بڵێ: بەڕاستی من مرۆڤێکم وەک ئێوە ﴿يوحى إلي﴾ بەڵام نێگام بۆ دەکرێت ﴿أنما إلهكم إله واحد﴾ کە بەڕاستی پەرستراوی ئێوە خوایەکی تاک و تەنیایە ﴿فاستقيموا إليه واستغفروه﴾ کەوانە باروتان هەر بەرەو خوا بێ (بەپەرستنەکانتان) و داوای لێبوردنی لێ بکەن ﴿وويل للمشركين﴾ وە سزاو لەناوچوون بۆ هاوبەش دانەران. ٦) ﴿الذين لا يؤتون الزكاة﴾ ئەوانەی کەزەکات نادەن و ﴿وهم بالآخرة هم كافرون﴾ باوەڕیشیان بەڕۆژی دوایی نی یە. ٧) ﴿إن الذين آمنوا وعملوا الصالحات﴾ بەڕاستی ئەوانەی باوەڕیان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿لهم أجر غير ممنون﴾ پاداشتی بێ بڕانەوەیان بۆ هەیە. ٨) ﴿قل أئنكم لتكفرون بالذي﴾ بڵێ: ئاخۆ بەڕاستی ئێوە باوەڕتان بەو زاتە نی یە؟ ﴿خلق الأرض في يومين﴾ کەزەوی لەدوو ڕۆژدا دروست کردووە ﴿وتجعلون له أندادا﴾ وە هاوبەشانی بۆ دادەنێن ﴿ذلك رب العالمين﴾ هەر ئەوە پەروەردگاری جیهانیان. ٩) ﴿وجعل فيها رواسي من فوقها﴾ وە لەسەر زەویدا شاخی زۆری داناوە ﴿وبارك فيها﴾ وە پیت و فەڕی تێ خستووە ﴿وقدر فيها أقواتها﴾ وە بژێوی (هەموو گیاندارێکی) لەزەویدا دیاری کرد ﴿في أربعة أيام﴾ لەماوەی چوار ڕۆژدا ﴿سواء للسائلين﴾ بەیەکسانی بۆ گشت داواکەران. ١٠) ﴿ثم استوى إلى السماء وهي دخان﴾ لەپاشان رووی کردە ئاسمان لەکاتێکدا کەدوکەڵ بوو ﴿فقال لها وللأرض ائتيا﴾ ئەنجا بەئاسمان و بەزەوی فەرموو: وەرن ﴿طوعا أو كرها﴾ بەویستی خۆتان یا بە ناچاری (بێنە زۆر فەرمانم) ﴿قالتا أتينا طائعين﴾ هەر دووکیان ووتیان بەویستی خۆمان هاتین. ١١)

فَقَضَىٰهُنَّ سَبْعَ سَمَٰوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَآءٍ أَمْرَهَا ۚ وَزَيَّنَّا السَّمَآءَ الدُّنْيَا بِمَصَٰبِيحَ وَحِفْظًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ ﴿١٢﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَٰعِقَةً مِّثْلَ صَٰعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ ﴿١٣﴾ إِذْ جَآءَتْهُمُ الرُّسُلُ مِنۢ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا تَعْبُدُوٓا۟ إِلَّا ٱللَّهَ ۖ قَالُوا۟ لَوْ شَآءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَٰٓئِكَةً فَإِنَّا بِمَآ أُرْسِلْتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا عَادٌ فَٱسْتَكْبَرُوا۟ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَقَالُوا۟ مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً ۖ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً ۖ وَكَانُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا يَجْحَدُونَ ﴿١٥﴾ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا فِيٓ أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ فِي الْحَيَوٰةِ الدُّنْيَا ۖ وَلَعَذَابُ الْـَٔاخِرَةِ أَخْزَىٰ ۖ وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٦﴾ وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَٰهُمْ فَٱسْتَحَبُّوا۟ الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ فَأَخَذَتْهُمْ صَٰعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٧﴾ وَنَجَّيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَكَانُوا۟ يَتَّقُونَ ﴿١٨﴾ وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَآءُ ٱللَّهِ إِلَى النَّارِ فَهُمْ يُوزَعُونَ ﴿١٩﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا مَا جَآءُوهَا شَهِدَ عَلَيْهِمْ سَمْعُهُمْ وَأَبْصَٰرُهُمْ وَجُلُودُهُم بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٠﴾

حه‌شرا هه‌موو مله‌که‌جین بۆی به‌دسۆزی یا بێ باوه‌ڕانیان پێبڵێن ئاخۆش بێت.

ئایه‌تی (١٨) سورەتی (غافر)ه قال رسول الله ﷺ (اتقوا الظلم فإن الظلم ظلمات يوم القيامة واتقوا الشح فإن الشح أهلك من كان قبلكم حملهم على أن سفكوا دماءهم واستحلوا محارمهم) رواه مسلم.

پێغه‌مبه‌ری خوا ﷺ فه‌رموویه: (خۆتبپارێزن له‌ستەم بهاردان به‌ڕاستی ستەم تاریکستانی ڕۆژی دوایی یه و خۆتبپارێزن له‌چرووکی و پیسکه‌یی بهاردان چونکه چرووکی و پیسکه‌یی خه‌ڵکانی پێش ئێوه‌یان لەناو برد وایی لێ کردین که‌خوێنی یه‌کتری بڕێژن و ئابڕووتانه‌ی حه‌ڵاڵ بێت بۆیان به‌حه‌ڵاڵی بزانن).

ئایه‌تی (١٩) سورەتی (غافر)ه قال انس ﷺ: (إنكم لتعملون أعمالاً هي أدق في أعينكم من الشعر-

﴿فَقَضَاهُنَّ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ فِي يَوْمَيْنِ﴾ ئەوسا حەوت ئاسمانی لەدوو ڕۆژدا دروست کرد ﴿وَأَوْحَىٰ فِي كُلِّ سَمَاءٍ أَمْرَهَا﴾ وە هەر ئاسمانەی فەرمانی کاری خۆی بۆ نارد ﴿وَزَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَحِفْظًا﴾ وەئاسمانی دونیامان بەچرابانێك (ئەستێرەکان) ڕازاندەوەو پارێزراوە (لەگوێ گرتنی شەیتانەکان) ﴿ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ﴾ ئەوە بڕیاری خوای زاڵی بەدەسەڵاتە. ١٢) ﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا﴾ جا ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا ﴿فَقُلْ أَنذَرْتُكُمْ صَاعِقَةً﴾ ئەوە بڵێ بەهەورە تریشقەیەك (بروسکەیەك) دەتانترسێنم ﴿مِّثْلَ صَاعِقَةِ عَادٍ وَثَمُودَ﴾ وەك هەورە تریشقەی (گەلی) عادو سەموود. ١٣) ﴿إِذْ جَاءَتْهُمُ الرُّسُلُ﴾ کاتێ پێغەمبەرەکانیان هاتنە لایان ﴿مِن بَيْنِ أَيْدِيهِمْ وَمِنْ خَلْفِهِمْ﴾ لەبەردەمیان و لە پشتیانەوە (لەهەموو لایەکەوە) ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ﴾ (پێیان ووتن) کەجگە لەخوا نەپەرستن ﴿قَالُوا لَوْ شَاءَ رَبُّنَا لَأَنزَلَ مَلَائِكَةً﴾ ووتیان: ئەگەر پەروەردگارمان بیویستایە مەلائیکەی دەنارده خوارەوە ﴿فَإِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ﴾ بۆیە بەڕاستی ئێمە بەوەی ئێوەی پێ نێرراون باوەڕ ناکەین. ١٤) ﴿فَأَمَّا عَادٌ فَاسْتَكْبَرُوا فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ ئەنجا (گەلی) عاد بەناڕەوا خۆیان بەگەورە زانی لەزەویدا ﴿وَقَالُوا مَنْ أَشَدُّ مِنَّا قُوَّةً﴾ وە ووتیان: کێ لەئێمە بەهێز ترە ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا نەیان زانی بوو ﴿أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَهُمْ﴾ بێگومان ئەو خوایەی کەئەوانی دروست کردووە ﴿هُوَ أَشَدُّ مِنْهُمْ قُوَّةً﴾ ئەو لەئەوان بەهێز ترە ﴿وَكَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ﴾ وە ئەوان دانیان نەدەنا بەبەڵگەکانی ئێمەدا. ١٥) ﴿فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا﴾ ئەوسا ئێمە بایەکی زۆر بەهێزی ساردمان بۆ ناردن ﴿فِي أَيَّامٍ نَّحِسَاتٍ﴾ لەڕۆژانێکی بەردەوام (شوم)دا ﴿لِّنُذِيقَهُمْ عَذَابَ الْخِزْيِ﴾ بۆ ئەوەی سزای ئابڕو بەریان پێ بچەژین ﴿فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ لەژیانی دونیادا ﴿وَلَعَذَابُ الْآخِرَةِ أَخْزَىٰ﴾ بێگومان سزای پاشە ڕۆژیان ئابڕو بەر (ڕیسواکەر) ترە ﴿وَهُمْ لَا يُنصَرُونَ﴾ وە ئەوان یارمەتی نادرێن. ١٦) ﴿وَأَمَّا ثَمُودُ فَهَدَيْنَاهُمْ﴾ وە (هۆزی) سەموودمان ڕێنموونی کرد ﴿فَاسْتَحَبُّوا الْعَمَىٰ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ بەڵام ئەوان زیاتر حەزیان لەکوێری کرد تاشارەزایی و ڕێنموونی ﴿فَأَخَذَتْهُمْ صَاعِقَةُ الْعَذَابِ الْهُونِ﴾ جا بۆیە هەورە بروسکەی سزای ڕیسواکەر لێی دان ﴿بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بەهۆی ئەو (خراپانەوە) کەدەیانکرد. ١٧) ﴿وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾ وە ئەو کەسانەشمان ڕزگارکرد کەباوەڕیان هەبوو پارێزکار بوون. ١٨) ﴿وَيَوْمَ يُحْشَرُ أَعْدَاءُ اللَّهِ إِلَى النَّارِ﴾ وە ڕۆژێك هەموو دوژمنانی خوا بەرەو ئاگری دۆزەخ کۆدەکرێنەوە ﴿فَهُمْ يُوزَعُونَ﴾ جا ئەوان (لە پێش کەوتن و دواکەوتن) بەرگری دەکرێن (تا هەموو پێکەوە بەڕیز بڕۆن). ١٩) ﴿حَتَّىٰ إِذَا مَا جَاءُوهَا﴾ تا کاتێ دەگەنە لای ئاگری دۆزەخ ﴿شَهِدَ عَلَيْهِمْ﴾ شایەتی دەدات لە دژیان ﴿سَمْعُهُمْ وَأَبْصَارُهُمْ وَجُلُودُهُمْ﴾ گوێ و چاو و پێستی لەشیان ﴿بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەو کردەوانەی کە کردویانە. ٢٠)

وَقَالُوا لِجُلُودِهِمْ لِمَ شَهِدتُّمْ عَلَيْنَا ۖ قَالُوا أَنطَقَنَا اللَّهُ الَّذِي
أَنطَقَ كُلَّ شَيْءٍ وَهُوَ خَلَقَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ ﴿٢١﴾
وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ
وَلَا جُلُودُكُمْ وَلَٰكِن ظَنَنتُمْ أَنَّ اللَّهَ لَا يَعْلَمُ كَثِيرًا مِّمَّا تَعْمَلُونَ
﴿٢٢﴾ وَذَٰلِكُمْ ظَنُّكُمُ الَّذِي ظَنَنتُم بِرَبِّكُمْ أَرْدَاكُمْ فَأَصْبَحْتُم
مِّنَ الْخَاسِرِينَ ﴿٢٣﴾ فَإِن يَصْبِرُوا فَالنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ۖ وَإِن
يَسْتَعْتِبُوا فَمَا هُم مِّنَ الْمُعْتَبِينَ ﴿٢٤﴾ ۞ وَقَيَّضْنَا لَهُمْ
قُرَنَاءَ فَزَيَّنُوا لَهُم مَّا بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَمَا خَلْفَهُمْ وَحَقَّ عَلَيْهِمُ
الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ
كَانُوا خَاسِرِينَ ﴿٢٥﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَسْمَعُوا لِهَٰذَا الْقُرْآنِ
وَالْغَوْا فِيهِ لَعَلَّكُمْ تَغْلِبُونَ ﴿٢٦﴾ فَلَنُذِيقَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا عَذَابًا
شَدِيدًا وَلَنَجْزِيَنَّهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ جَزَاءُ
أَعْدَاءِ اللَّهِ النَّارُ ۖ لَهُمْ فِيهَا دَارُ الْخُلْدِ ۖ جَزَاءً بِمَا كَانُوا بِآيَاتِنَا يَجْحَدُونَ
﴿٢٨﴾ وَقَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا رَبَّنَا أَرِنَا الَّذَيْنِ أَضَلَّانَا مِنَ الْجِنِّ
وَالْإِنسِ نَجْعَلْهُمَا تَحْتَ أَقْدَامِنَا لِيَكُونَا مِنَ الْأَسْفَلِينَ ﴿٢٩﴾

هەوای هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٢) سورەتی (فصلت): ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ...﴾ بوخاری لە عەبدوللای کوڕی مەسعوودەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت دوو پیاوی قورەیشی و ژنەکەیان کۆبوونەتەوە پێکەنینی تێدایە بەوەی لەسەدا یەکیان بووت بە یەکێکیان ووت ئایا وایە وا دەزانن خوا گوێی لێ لە قسەی ئێمە بێت، یەکێکیان ووتی: گوێی لە هەندێکیانە، یەکێکی دیوان ووتی ئەگەر گوێی لە هەندێکی بێت بێ گومان گوێی لە هەموویی دەبێت، هەر ئایەتە پیرۆزی ﴿وَمَا كُنتُمْ تَسْتَتِرُونَ أَن يَشْهَدَ عَلَيْكُمْ سَمْعُكُمْ وَلَا أَبْصَارُكُمْ وَلَا جُلُودُكُمْ...﴾

-كنا نستتر على عهد رسول الله (ﷺ) من الفواحش- (رواه البخاري) ئەمەش ئەوەی ماناکەیە فەرمانی خوای لێ بێ-

﴿وقالوا لولا﴾ وە بەپێستەکانیان دەڵێن: ﴿لم شهدتم علينا﴾ بۆچی شایەتیمان دا لەدژمان ﴿قالوا أنطقنا الله الذي﴾ دەڵێن: ئەو خوایە ئێمەی هێناوەتە زمان ﴿أنطق كل﴾ کە هەموو شتێکی هێناوەتە زمان (قسەکردن) ﴿وهو خلقكم أول مرة﴾ هەر ئەویش یەکەم جار ئێوەی دروست کردووە ﴿وإليه ترجعون﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێنرێنەوە. ٢١) ﴿وما كنتم تستترون﴾ وە ئێوە خۆتان نەدەشاردەوە (نەدەپاراست لەگوناە) ﴿أن يشهد عليكم سمعكم ولا أبصاركم ولا جلودكم﴾ لەشایەتی دانی گوێو چاو پێستی لەشتان لەدژتان ﴿ولكن ظننتم﴾ بەڵکو وا گومانتان دەبرد ﴿أن الله لا يعلم كثيرا مما تعملون﴾ کەخوا نازانێ بەزۆرێك لەو کارانەی کەدەیکەن. ٢٢) ﴿وذلكم ظنكم الذي ظننتم بربكم﴾ تا ئەوە گومانتان بوو کەدەتان برد بەپەروەردگارتان ﴿أرداكم﴾ ئێوەی هەڵدێرا (لەناوی بردن) ﴿فأصبحتم من الخاسرين﴾ و چوونە پێنێ زیانباران. ٢٣) ﴿فإن يصبروا﴾ ئەنجا ئەگەر ئارام بگرن ﴿فالنار مثوى لهم﴾ ئەوە ئاگر شوێنی ماندووبانە ﴿وإن يستعتبوا﴾ وە ئەگەر داوای لێبوردن و ڕازی بوونی خوا بکەن ﴿فما هم من المعتبين﴾ ئەوە خوا هەرگیز ڕازی نابێ (خۆش نابێ لێیان). ٢٤) ﴿وقيضنا لهم قرناء﴾ وە چەند دۆست (هاوڕێ)مان لەدنیا بۆ دانان ﴿فزينوا لهم ما بين أيديهم وما خلفهم﴾ کە خراپەکردنی دنیاو (بێبڕوایی) پاڵێ دوایی بۆ ڕازاندنەوە ﴿وحق عليهم القول﴾ وە بەڵێنی (سزادانیان) بەسەردا هرا ﴿في أمم قد خلت من قبلهم﴾ لەڕابردوو) ئەو گەلانەی ڕابوردن پێش ئەمان ﴿من الجن والإنس﴾ لەجنۆکە و ئادەمی ﴿إنهم كانوا خاسرين﴾ بەڕاستی زەرەرمەند بوون. ٢٥) ﴿وقال الذين كفروا لا تسمعوا لهذا القرآن﴾ وەبێباوەڕان (بەبەکافران) دەوروت گوێ مەگرن بۆ ئەم قورئانە ﴿والغوا فيه لعلكم تغلبون﴾ وە قسەی پڕو پوچی تێکەڵ بکەن بەڵکو سەرکەون (بەسەریدا). ٢٦) ﴿فلنذيقن الذين كفروا﴾ دەی سوێند بەخوا بێگومان ئەوانەی بێباوەڕ بوون پێیان دەچێژین ﴿عذابا شديدا﴾ سزایەکی سەخت ﴿ولنجزينهم أسوأ الذي كانوا يعملون﴾ وە تۆڵەیان لێ دەسەنین (بەتۆڵەی) خراپترینی ئاوانێ کەدەیان کرد. ٢٧) ﴿ذلك جزاء أعداء الله النار﴾ ئەوەی (یاسکرا) سزای دوژمنانی خوایە کەئاگری دوزەخە ﴿لهم فيها دار الخلد﴾ مانی هەمیشەی ئەوان لەو ئاگرەدایە ﴿جزاء بما كانوا بآياتنا يجحدون﴾ ئەو سزایە (دەدرێن) چونکە دانیان نەدەنا بەنیشانەکانی ئێمەدا. ٢٨) ﴿وقال الذين كفروا﴾ وە ئەوانەی بێباوەڕین دەڵێن ﴿ربنا أرنا الذين أضلانا﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەو دوانەمان نیشان بدەن کە گومڕایان کردین ﴿من الجن والإنس﴾ لە جنۆکە و ئادەمی ﴿نجعلهما تحت أقدامنا﴾ تا بیانمانەبە ژێر پێمان ﴿ليكونا من الأسفلين﴾ تا لە نزمترین (لەدوزەخی نزیکتر بن. ٢٩)

إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ
الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ
الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ ﴿٣٠﴾ نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ
الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنفُسُكُمْ
وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ ﴿٣١﴾ نُزُلًا مِّنْ غَفُورٍ رَّحِيمٍ ﴿٣٢﴾
وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِّمَّن دَعَا إِلَى اللَّهِ وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ
إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٣﴾ وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ
ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ كَأَنَّهُ
وَلِيٌّ حَمِيمٌ ﴿٣٤﴾ وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا وَمَا يُلَقَّاهَا
إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ ﴿٣٥﴾ وَإِمَّا يَنزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ
فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٦﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ
اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ
وَلَا لِلْقَمَرِ وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ إِن كُنتُمْ
إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ ﴿٣٧﴾ فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا فَالَّذِينَ عِندَ
رَبِّكَ يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ ۩ ﴿٣٨﴾

سەرنێت: (گەلێک شت هەیە کەنێستا ئێرە ئاڕاستەی دەیکەین و لەبەرچاوتان لە سوورەتی (٤٣) ئایەتی (٣٦) بەدواوە دێت).

ئایەتی (٣٦) سووڵتی (شەیتان) هاتووە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (إن أحدكم إذا قام يصلي جاء الشيطان حتى يلبس عليه صلاته فلا يدري كم صلى فإذا وجد أحدكم ذلك فليسجد سجدتين وهو جالس) واتە: ئەگەر یەکێک لە ئێوە هەستا بۆ نوێژ هاتە شەیتان و نوێژەکەی لێ تێکدا تا نەزانێت چەند ڕکاتی نوێژ کردووە، ئەگەر هاتە سەر ئەم حاڵەتە با دوو سوجدەی سەهو بکات.

سووڵتی (فصلت) هاتووە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی: (إن أحدكم إذا قام يصلي فإنه يناجي ربه فلا ينظرن ما يناجيه فإن ربه بينه وبين القبلة فإن كان من أهل الجنة فمن أهل الجنة وإن كان من أهل النار فمن أهل النار، فقال: هذا لمقعدك حتى يبعثك الله عز وجل إليه يوم القيامة) [رواه البخاري ومسلم] واتە: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (هەر یەک لەتێوە ئەگەر سەرقاڵی نوێژ بوو بەوانیان و ئیوارانی جێگای نوێژی نەبڕێنن، دەبێت ئەگەر بەهەشتی بوو لەبەهەشتدا و ئەگەر دۆزەخی بوو لەدۆزەخدا، پێش ئەوەی دەستبکرێت بەسەر جێگای نوێژ تا بۆی ئاشکرا نەبێت لەبڕگەی سوجدەیدا (بەشوێنت دەگەڕێم بۆ ئەم)).

﴿إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ﴾ بەڕاستی ئەوانەی ووتیان خوا پەروەردگارمانەو ﴿ثُمَّ اسْتَقَامُوا﴾ لەپابەند بوون پاست (لەسەر ئایین) بەردەوام بوون ﴿تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ﴾ فریشتەکان یەزل یەزل دێنە لایان (کاتی مردن یان زیندوو بوونەوە) ﴿أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا﴾ (پێیان دەڵێن) کەمەترسن و خەفەت مەخۆن ﴿وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنْتُمْ تُوعَدُونَ﴾ وە مژدەبن لێتان ئەو بەهەشتەی کەبەڵێنتان پێ درابوو. ٣٠﴿نَحْنُ أَوْلِيَاؤُكُمْ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَفِي الْآخِرَةِ﴾ ئێمە لەژیانی دنیا و لەڕۆژی دواییدا پشتیوانی ئێوەین ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَشْتَهِي أَنْفُسُكُمْ﴾ وە لەو (بەهەشتەدا) هەرچی حەزی لێ بکەن یۆزتان تامادەیە ﴿وَلَكُمْ فِيهَا مَا تَدَّعُونَ﴾ وە هەرچی داوا بکەن لەوێدا لەخزمەتتاندایە. ٣١﴿نُزُلًا مِنْ غَفُورٍ رَحِيمٍ﴾ پێزانینان و میواندارێە لەلایەن خوای لێبوردەی میهرەبانەوە. ٣٢﴿وَمَنْ أَحْسَنُ قَوْلًا مِمَّنْ دَعَا إِلَى اللَّهِ﴾ کێ ووتەی چاکترو بەجێترە لەوکەسەی (خەڵک) بۆلای خوا بانگ دەکات ﴿وَعَمِلَ صَالِحًا وَقَالَ إِنَّنِي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وەکاری چاک دەکات و دەڵێ بێگومان من لەپێڕەی موسڵمانانم. ٣٣﴿وَلَا تَسْتَوِي الْحَسَنَةُ وَلَا السَّيِّئَةُ﴾ چاک و خراپە چوون یەک نین ﴿ادْفَعْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ﴾ بەچاکترین شێوە وەڵامی (خراپە) بدەرەوە ﴿فَإِذَا الَّذِي بَيْنَكَ وَبَيْنَهُ عَدَاوَةٌ﴾ ئەوسا کەسێ کە لەنێوان تۆ و ئەودا دوژمنایەتی هەیە ﴿كَأَنَّهُ وَلِيٌّ حَمِيمٌ﴾ وەک دۆستێکی دڵسۆزو گیانی بەگیانی بە لێ دێت. ٣٤﴿وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا الَّذِينَ صَبَرُوا﴾ بەم ئاستە ئاگات کەسانێ نەبن کە خۆڕاگەرن و بەئارامن ﴿وَمَا يُلَقَّاهَا إِلَّا ذُو حَظٍّ عَظِيمٍ﴾ وە پێڕی ئاگات مەگەر کەسێ خاوەنی بەشی هەرە گەورە بێت (لەپاداشت). ٣٥﴿وَإِمَّا يَنْزَغَنَّكَ مِنَ الشَّيْطَانِ نَزْغٌ﴾ وە ئەگەر لەهشەیتانەوە تووشی خەتەرەو خەیاڵی نادروست بوویت ﴿فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ﴾ ئەوە پەنا بگرە بەخوا ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ چونکە بەڕاستی هەر ئەو بیسەرو زانایە. ٣٦﴿وَمِنْ آيَاتِهِ اللَّيْلُ وَالنَّهَارُ وَالشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ لەنیشانەکانی (دەسەڵاتی) خوایە شەوو ڕۆژ خۆرو مانگ ﴿لَا تَسْجُدُوا لِلشَّمْسِ وَلَا لِلْقَمَرِ﴾ سوژدە مەبەن نەبۆ خۆرو نەبۆ مانگ ﴿وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَهُنَّ﴾ بەڵکو سوژدە بەهێن بۆ ئەو خوایەی ئەوانی بەدی هێناوە ﴿إِنْ كُنْتُمْ إِيَّاهُ تَعْبُدُونَ﴾ ئەگەر ئێوە تەنها ئەو دەپەرستن. ٣٧﴿فَإِنِ اسْتَكْبَرُوا﴾ جا ئەگەر خۆیان بەگەورە زانی (لە پەرستن) ﴿فَالَّذِينَ عِنْدَ رَبِّكَ﴾ دەی ئەوانەی لای پەروەردگارتن (فریشتەکان) ﴿يُسَبِّحُونَ لَهُ بِاللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَهُمْ لَا يَسْأَمُونَ﴾ بەشەو و بەڕۆژ عیبادەتی ئەو دەکەن و ماندوو وەیز نابن. ٣٨)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦٓ أَنَّكَ تَرَى ٱلْأَرْضَ خَٰشِعَةً فَإِذَآ أَنزَلْنَا عَلَيْهَا ٱلْمَآءَ
ٱهْتَزَّتْ وَرَبَتْ إِنَّ ٱلَّذِىٓ أَحْيَاهَا لَمُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰٓ إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٣٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُلْحِدُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا لَا يَخْفَوْنَ عَلَيْنَآ أَفَمَن
يُلْقَىٰ فِى ٱلنَّارِ خَيْرٌ أَم مَّن يَأْتِىٓ ءَامِنًا يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ٱعْمَلُوا۟ مَا شِئْتُمْ
إِنَّهُۥ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِٱلذِّكْرِ لَمَّا جَآءَهُمْ
وَإِنَّهُۥ لَكِتَٰبٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَّا يَأْتِيهِ ٱلْبَٰطِلُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ
خَلْفِهِۦ تَنزِيلٌ مِّنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ مَّا يُقَالُ لَكَ إِلَّا مَا قَدْ قِيلَ
لِلرُّسُلِ مِن قَبْلِكَ إِنَّ رَبَّكَ لَذُو مَغْفِرَةٍ وَذُو عِقَابٍ أَلِيمٍ ﴿٤٣﴾
وَلَوْ جَعَلْنَٰهُ قُرْءَانًا أَعْجَمِيًّا لَّقَالُوا۟ لَوْلَا فُصِّلَتْ ءَايَٰتُهُۥٓ ءَا۬عْجَمِىٌّ
وَعَرَبِىٌّ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ هُدًى وَشِفَآءٌ وَٱلَّذِينَ
لَا يُؤْمِنُونَ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَقْرٌ وَهُوَ عَلَيْهِمْ عَمًى أُو۟لَٰٓئِكَ
يُنَادَوْنَ مِن مَّكَانٍۭ بَعِيدٍ ﴿٤٤﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا مُوسَى ٱلْكِتَٰبَ
فَٱخْتُلِفَ فِيهِ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ لَقُضِىَ
بَيْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿٤٥﴾ مَّنْ عَمِلَ صَٰلِحًا
فَلِنَفْسِهِۦ وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٤٦﴾

ئایەتی (٦٠) سورەتی (غافر)، قال رسول الله (ﷺ): (أقرب ما يكون العبد من ربه وهو ساجد، فأكثروا الدعاء)(رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (نزیکترین کاتی بەندە لە پەروەردگاریەوە ئەوکاتەیە کە لە سوژدەدا بێت کەواتە دوعای زۆر بکەن لەوکاتەدا).

ئایەتی (٨) سورەتی (الشورى)، قال رسول الله (ﷺ): (من ظلم قيد شبر من الأرض طوقه من سبع أرضين)(متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەسێک بستێک لە زەوی بەستەم داگیر بکات لە رۆژی دوایدا هەر حەوت چینەکەی زەوییەی وەک ئەڵقە دەکرێ بە ئەویدا و دەکرێتە ملی).

ئایەتی (١٠) سورەتی (الشورى)، قالت أم سلمة (رضي الله عنها): كان النبي إذا خرج من بيته قال: (اللهم إني...

﴿ومن يأتيك أنك ترى الأرض خاشعة﴾ لەنیشانەکانی(دەسەڵاتی) خوایە کەزەوی دەبینی وشك و ماتە﴿فإذا أنزلنا عليها الماء﴾ کەچی کاتێ بارانمان باراند بەسەریدا ﴿اهتزت وربت﴾(بەڕوانی ڕوەك) دەکەوێتە جوڵەو دەبوژێتەوە(بەرز دەبێتەوە) ﴿إن الذي أحياها لمحيي الموتى﴾ بێگومان ئەوەی (زەوی وشك) دەبوژێنێتەوە زیندوو کەرەوەی مردووەکانیشە ﴿إنه على كل شيء قدير﴾ بەڕاستی ئەو (خوا) بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٣٩) ﴿إن الذين يلحدون في آياتنا﴾ بێگومان ئەوانەی لەئایەتەکانی ئێمە لادەدەن ﴿لا يخفون علينا﴾ لەئێمە شاراوە نین ﴿أفمن يلقى في النار خير﴾ دەی ئایا کەسێ دەخرێتە ناو ئاگرەوە چاکترە ﴿أم من يأتي آمنا يوم القيامة﴾ یا ئەو کەسەی لەڕۆژی قیامەت دا بێ ترس دێت﴿اعملوا ما شئتم﴾ هەرچیتان ویست (حەزتان لێ کرد) بیکەن ﴿إنه بما تعملون بصير﴾ بێگومان خوا بەوەی دەیکەن بینایە. ٤٠) ﴿إن الذين كفروا بالذكر لما جاءهم﴾ بەڕاستی ئەوانەی کەقورئانیان بۆ هات باوەڕیان پێ نەهێنا (سزایان دەدەین) ﴿وإنه لكتاب عزيز﴾ کەبەڕاستی کتێبێکی زۆر بەرزو جێگەی ڕێزە. ٤١) ﴿لا يأتيه الباطل﴾ بەتاڵ ڕوی تێ ناکات ﴿من بين يديه ولا من خلفه﴾ نە لەئێستا و نەلە دووا ڕۆژدا (نە بەلێکەمکردن نە بەلێزیادکردن) ﴿تنزيل من حكيم حميد﴾ چونکە نێردراوەتە خوارەوە لەلایەن (خوای) کاردروستی ستایش کراوەوە. ٤٢) ﴿ما يقال لك﴾ هیچ شتێ بەتۆ ناوترێ ﴿إلا ما قد قيل للرسل من قبلك﴾ مەگەر ئەوەی بەپێغەمبەرانی بەرلەتۆ ووتراوە ﴿إن ربك لذو مغفرة﴾ بەڕاستی پەروەردگارت خاوەن لێبوردنە (بۆ ئیمانداران)﴿وذو عقاب أليم﴾ وە خاوەن تۆڵەی سەختە (بۆبێ باوەڕان). ٤٣) ﴿ولو جعلناه قرآنا أعجميا﴾ ئەگەر ئەم قورئانەمان بەزمانێ جگە لەعەرەبی بناردایە ﴿لقالوا لولا فصلت آياته﴾ بێ باوەڕان دەیان ووت بۆچی ئایەتەکانی بەڕوونی شینەکراونەتەوە ﴿ءاعجمي وعربي﴾ (چۆن دەبێ) قورئانی عەجەمی و پێغەمبەری عەرەبی ﴿قل هو للذين آمنوا هدى وشفاء﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: قورئان بۆ کەسانێ باوەڕیان پێی هێناوە ڕێنیشاندەرو شیفایە﴿والذين لا يؤمنون في آذانهم وقر﴾ وە ئەوانەی باوەڕی پێ نایەنن لەگوێیاندا گرانی و کەڕی هەیە(لەبیستنی حەق) ﴿وهو عليهم عمى﴾ هەروەها لەئاست ئەو قورئانەدا کوێرن ﴿أولئك ينادون من مكان بعيد﴾ ئەوانە لەشوێنێکی زۆر دورەوە بانگ دەکرێن. ٤٤) ﴿ولقد آتينا موسى الكتاب﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی تەورانمان دا بەمووسا ﴿فاختلف فيه﴾ بەڵام جیاوازی تێدا کرا ﴿ولولا كلمة سبقت من ربك﴾ وە ئەگەر پێشتر بڕیار نەدرایە لەلایەن پەروەردگارتەوە (کە سزایان دوا بخرێت) ﴿لقضي بينهم﴾ لەنێوانیاندا دادوەری دەکرا (بەسزا دانیان لەدنیا) ﴿وإنهم لفي شك منه مريب﴾ وە بەڕاستی ئەوان لەدوو دڵی و بەدگومانی دان دەربارەی قورئان. ٤٥) ﴿من عمل صالحا فلنفسه﴾ هەر کەسێ کاری چاکە بکات (قازانجەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿ومن أساء فعليها﴾ هەر کەسیش خراپە بکات (زیانەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿وما ربك بظلام للعبيد﴾ وە پەروەردگارت ستەم لەبەندەکانی ناکات. ٤٦)

إِلَيْهِ يُرَدُّ عِلْمُ السَّاعَةِ ۚ وَمَا تَخْرُجُ مِن ثَمَرَٰتٍ مِّنْ أَكْمَامِهَا
وَمَا تَحْمِلُ مِنْ أُنثَىٰ وَلَا تَضَعُ إِلَّا بِعِلْمِهِۦ ۚ وَيَوْمَ يُنَادِيهِمْ أَيْنَ
شُرَكَآءِى قَالُوٓا۟ ءَاذَنَّٰكَ مَا مِنَّا مِن شَهِيدٍ ﴿٤٧﴾ وَضَلَّ
عَنْهُم مَّا كَانُوا۟ يَدْعُونَ مِن قَبْلُ ۖ وَظَنُّوا۟ مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٤٨﴾
لَّا يَسْـَٔمُ ٱلْإِنسَٰنُ مِن دُعَآءِ ٱلْخَيْرِ ۖ وَإِن مَّسَّهُ ٱلشَّرُّ فَيَـُٔوسٌ
قَنُوطٌ ﴿٤٩﴾ وَلَئِنْ أَذَقْنَٰهُ رَحْمَةً مِّنَّا مِنۢ بَعْدِ ضَرَّآءَ مَسَّتْهُ
لَيَقُولَنَّ هَٰذَا لِى وَمَآ أَظُنُّ ٱلسَّاعَةَ قَآئِمَةً وَلَئِن رُّجِعْتُ إِلَىٰ
رَبِّىٓ إِنَّ لِى عِندَهُۥ لَلْحُسْنَىٰ ۚ فَلَنُنَبِّئَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ ۖ
وَلَنُذِيقَنَّهُم مِّنْ عَذَابٍ غَلِيظٍ ﴿٥٠﴾ وَإِذَآ أَنْعَمْنَا عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ
أَعْرَضَ وَنَـَٔا بِجَانِبِهِۦ ۖ وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ
﴿٥١﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ثُمَّ كَفَرْتُم
بِهِۦ مَنْ أَضَلُّ مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ ﴿٥٢﴾ سَنُرِيهِمْ
ءَايَٰتِنَا فِى ٱلْءَافَاقِ وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُ ٱلْحَقُّ ۗ
أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ ﴿٥٣﴾ أَلَآ إِنَّهُمْ
فِى مِرْيَةٍ مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ ۗ أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ ﴿٥٤﴾

ئامـــورە بـــەك ان
ئەبن ار ئەمـن ار
ئزل ار ئۆل ار
ئعلم ار ئعلـم ار
ئجهـل ار يُعـقـل
طـبـرى(رواه ابـو
عليه والترمـذي).
ڤـــــوم
ســـــەلەمەى(رەزاى
خـــواى لێ بـــێ
دەڵێـــــت:
پێغەمبـــەرى خـــوا
(ﷺ) كـــە ئـــەمان
دەبـــەدەچـــــوو
دەبیەدەبـــوو (كەى
خـــواپە يەتا دەگـــەم
يـــە قـــۆ ئـــەوەى
كەسێ: گومـا بكەم
يا گومـا بكـەم يا
كەسێ بە دەڵـمـا
بـدەم يا يەمدەڵـمـا
بـــدەم يـا ســـتەم

بكەم ياستەمم لێ بكرێت يا تەقامى بەراميەر كەسێ بكەم يا كەسێك تەقامم بەراميەر **بگاتەوە:**

ئايەتى (٢٠) سورەتى (الشورى) قال رسول الله (ﷺ): (يقول هذه الأمة بالسواء والرقعة والخسف والمسخ في الأرض فمن عمل منهم عمل الآخرة للدنيا لم يكن له في الآخرة من نصيب)(رواه أحمد). پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (ئەوە بەدەم بەم ئومەتەوە بەرزى پاڵە و پاپەر پێدەبى و سەركەوتن-

﴿إِنَّ وَلِيِّيَ ٱللَّهُ﴾ (ئایەتی پێشوو) بۆ لای خوا دەگەڕێنێتەوە ﴿ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ وە هەر بەرووبەڕووبێک کە لە پێشت و قەبارەکەی دێتە دەرەوە ﴿وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ و هەر متمانەبەخۆ ئاوێس دەبێ ﴿وَٱلَّذِينَ﴾ و (بتەکەکەی) نادەنێت ﴿لَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ئەو(خوا) ناگای لێ یە ﴿نَصْرَكُمْ﴾ وە پاڵپشتی خوا (هاوەڵی بەهێز گەران) بانگ دەکات ﴿وَلَآ أَنفُسَهُمْ﴾ هاوەڵەکانی (کەسانێک نابوو بن) من ئاگادارن ﴿وَإِن تَدْعُوهُمْ﴾ دەڵێن پێیان ڕاگەیاندی ﴿إِلَى ٱلْهُدَىٰ﴾ کەسی لەتێنە هاوبەت نین (تۆزەاوبەشت مەبێن). ١٧﴿لَا يَتَّبِعُوكُمْ﴾ وە وەک بووانیان ﴿ءَأَنتُمْ صَٰمِتُونَ﴾ ئەوانەی پێشتر دەیانپەرستن ﴿أَمْ كُنتُمْ﴾ ئەسەر﴾ وە زانیان کە هیچ پەنایەکیان نی یە. ١٨﴿أَلَهُمْ أَرْجُلٌ﴾ نادەمی ماتوو نابێ ﴿يَمْشُونَ بِهَآ﴾ لە ماڵگەڵی خێوی خۆشی ﴿أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ﴾ وە ئەگەر ناخۆشی بەک دوورچاری بێن ﴿يَبْطِشُونَ بِهَآ﴾ ئەوە بێ هیوا و ناتوومێد دەبێ. ١٩﴿أَمْ لَهُمْ﴾ وە ئەگەر پێیان بەغەڵی ﴿أَعْيُنٌ﴾ سەرەبانی بەک لەلایەن خۆمانەوە ﴿أَمْ لَهُمْ ءَاذَانٌ﴾ لەپاش زیانێک لەبری کەوتووە ﴿يَسْمَعُونَ بِهَا﴾ دەڵێت: ئەوە من خۆمە ﴿قُلِ ٱدْعُوا۟ شُرَكَآءَكُمْ﴾ وەگومان نابەم پاڵگر دوایی بەهێوا بێت﴿ثُمَّ كِيدُونِ﴾ وە ئەگەر گەڕێندراوەوە بۆلای پەروەردگارم (زیندووبوونەوە هەیوو) ﴿إِنَّ وَلِيِّيَ ٱللَّهُ﴾ بێگومان لای خوا (یادانشتن) زۆر جیاکم هەیە ﴿ٱلَّذِي نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ﴾ جا سوێند بەخوا هەوڵ دەدەین بەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وَهُوَ يَتَوَلَّى ٱلصَّٰلِحِينَ﴾ بەوەی کردوویانە (لەدونیا) ﴿وَٱلَّذِينَ﴾ وە سوێند بەخوا پێیان دەجەڕێن ﴿مِن دُونِهِۦ﴾ سڵاوەکی بەهێز و بەتین. ٢٠﴿وَإِنَّ أَخَاهُمْ عَادٍ﴾ وە کاتێ جیاکە و خۆشیمان ڕابت بەسەر نادەمی دا ﴿ٱلْمُبِينِ﴾ ڕوو وەردەگێڕن و بە خۆیەوڵ زانیبووە دوور دەکەوێتەوە ﴿وَإِذَا مَسَّهُ ٱلشَّرُّ﴾ بەڵام کاتێ ناخۆشی تۆزاق بێت ﴿فَذُو دُعَآءٍ عَرِيضٍ﴾ ئەوە تۆزاو هاواری زۆر دەکات. ٢١﴿ قُلْ أَرَءَيْتُمْ﴾ بڵێ پێم بڵێن ﴿إِن كَانَ مِنْ عِندِ غَيْرِ﴾ ئەگەر (قورئان) لەلایەن خوارە بوو ﴿ثُمَّ كَفَرْتُم بِهِۦ﴾ یاشان تێبووەش باوەڕتان پێ نەکرد ﴿مَنْ أَضَلُّ﴾ کێن گومڕا تر ﴿مِمَّنْ هُوَ فِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ﴾ لەو کەسەی کەلە دژایەتی یەکی دوور لەڕاستیدا بێت. ٢٢﴿سَنُرِيهِمْ ءَايَٰتِنَا﴾ لەمەوبوا بەگە ئاگای خۆمانیان نیشان دەدەین ﴿فِى ٱلْءَافَاقِ﴾ لە ئاسۆی دونیا ﴿وَفِىٓ أَنفُسِهِمْ﴾ وە لە خۆی خۆیاندا ﴿حَتَّىٰ يَتَبَيَّنَ لَهُمْ﴾ هەتا بۆیان ڕوون بێتەوە ﴿أَنَّهُ ٱلْحَقُّ﴾ بێگومان ئەم (قورئانە) ڕاستە ﴿أَوَلَمْ يَكْفِ بِرَبِّكَ﴾ ئایا بەوەرەنگرە بەس نی یە ﴿أَنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ شَهِيدٌ﴾ کە بەڕاستی ئاگادارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٢٣﴿ أَلَآ إِنَّهُمْ فِى مِرْيَةٍ﴾ ئاگادارە بەڕاستی ئەوانە لە دوو دڵیدان ﴿مِّن لِّقَآءِ رَبِّهِمْ﴾ لەدیداربن بەوەرەنگاربوون ﴿أَلَآ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ مُّحِيطٌۢ﴾ ئاگادارە بەڕاستی (زانیاری) خوا دەوری هەموو شتێکی داوە. ٢٤)

سُورَةُ الشُّورَىٰ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ عٓسٓقٓ ﴿٢﴾ كَذَٰلِكَ يُوحِيٓ إِلَيْكَ وَإِلَى الَّذِينَ مِن قَبْلِكَ
اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ لَّهُۥ مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ وَهُوَ
الْعَلِيُّ الْعَظِيمُ ﴿٤﴾ تَكَادُ السَّمَٰوَٰتُ يَتَفَطَّرْنَ مِن فَوْقِهِنَّ ۚ
وَالْمَلَٰٓئِكَةُ يُسَبِّحُونَ بِحَمْدِ رَبِّهِمْ وَيَسْتَغْفِرُونَ لِمَن فِي
الْأَرْضِ ۗ أَلَآ إِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا
مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ اللَّهُ حَفِيظٌ عَلَيْهِمْ وَمَآ أَنتَ عَلَيْهِم بِوَكِيلٍ
﴿٦﴾ وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَآ إِلَيْكَ قُرْءَانًا عَرَبِيًّا لِّتُنذِرَ أُمَّ الْقُرَىٰ وَمَنْ
حَوْلَهَا وَتُنذِرَ يَوْمَ الْجَمْعِ لَا رَيْبَ فِيهِ ۚ فَرِيقٌ فِي الْجَنَّةِ وَفَرِيقٌ فِي
السَّعِيرِ ﴿٧﴾ وَلَوْ شَآءَ اللَّهُ لَجَعَلَهُمْ أُمَّةً وَٰحِدَةً وَلَٰكِن يُدْخِلُ
مَن يَشَآءُ فِي رَحْمَتِهِۦ ۚ وَالظَّٰلِمُونَ مَا لَهُم مِّن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٨﴾
أَمِ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءَ ۖ فَاللَّهُ هُوَ الْوَلِيُّ وَهُوَ يُحْيِ الْمَوْتَىٰ وَهُوَ
عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٩﴾ وَمَا اخْتَلَفْتُمْ فِيهِ مِن شَيْءٍ فَحُكْمُهُۥٓ
إِلَى اللَّهِ ۚ ذَٰلِكُمُ اللَّهُ رَبِّي عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ أُنِيبُ ﴿١٠﴾

سەر جێنگیرەوەن لە زەویدا (لە لایەن خوای گەورەوە) وە هەر کەسێکیان کە ووردەوە و عیبادەتیشەک بۆ قیامەت دەکەوێ بۆ دونیای بکات ئەوا لەپڕێکی دەبینیدا هیچ پاداشتێک وەرناگرێ.

ئیبنی (٤٢) سوورەتی (الشوری) لە ابی عبد الله ابن الأزد (رضي الله عنه) قال: هجرنا إلى رسول الله (ﷺ) وهو متوسد بردة له في ظل الكعبة، فقلنا: ألا تستنصر لنا؟ ألا تدعو لنا؟

فقال: (قد كان من قبلكم يؤخذ الرجل فيحفر له في الأرض فيجعل فيها ثم يؤتى بالمنشار فيوضع على رأسه فيجعل نصفين ويمشط بأمشاط الحديد ما دون لحمه وعظمه ما يصده ذلك عن دينه والله ليتمن الله هذا الأمر حتى يسير الراكب من صنعاء إلى حضرموت لا يخاف إلا الله والذئب على غنمه ولكنكم تستعجلون) رواه البخاري. خەباب گێڕیەوە کە وتی: (ڕەزای خوای لێ بێ) داوامان لێکرد پێغەمبەری خوا (ﷺ)

سورەتی ﴿الشوری﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحیم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حا ، میم) دەخوێنرێتەوە. ١)﴿حم﴾ بە (مەین، سین، قاف) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر. واتاکەشیان سەرەتای سورەتی (البقرة) بدە. ٢) ﴿كذلك يوحي إليك﴾ تا بەم جۆرە خودا نیگا دەکات بۆ تۆ ﴿وإلى الذين من قبلك﴾ وە بۆ ئەو (پێغەمبەرانەی پێش تۆش ﴿الله العزيز الحكيم﴾ خوای زاڵی کاردروستە. ٣) ﴿له ما في السموات﴾ هەر بۆ خوایە هەرچی لە ئاسمانەکان ﴿وما في الأرض﴾ وە هەرچی لە زەوی دایە ﴿وهو العلي العظيم﴾ وە ئەو (خودا) بڵند و گەورەیە. ٤)﴿تكاد السموات يتفطرن﴾ نزیکە ئاسمانەکان پارچە پارچەبن ﴿من فوقهن﴾ لە سەرووانەوە ﴿والملائكة يسبحون بحمد ربهم﴾ وە فریشتەکان بەپاکی یادو ستایشی پەروەردگاریان دەکەن ﴿ويستغفرون﴾ وە داوای لێبوردن دەکەن ﴿لمن في الأرض﴾ بۆ ئەوانەی لەزەویدان ﴿ألا إن الله هو الغفور الرحيم﴾ ئاگادارن کە بێگومان تەنها خودا لێبوردەی میهرەبانە. ٥) ﴿والذين اتخذوا من دونه أولياء﴾ وە ئەوانەی جگە لەخودا دۆستانێکیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە ﴿الله حفيظ عليهم﴾ خودا ئاگادار و چاودێرە بەسەریانەوە ﴿وما أنت عليهم بوكيل﴾ وە تۆ (ئەی موحەمەد (ﷺ)) بەرپرسیار نیت بەسەریانەوە. ٦)﴿وكذلك أوحينا إليك﴾ هەروەها نیگامان کردووە بۆت ﴿وإلى﴾ قورئانێک (بەزمانی) عەرەبی ﴿لتنذر أم القرى ومن حولها﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی مەککە و کەسانی دەوروبەریی بترسێنی ﴿وتنذر يوم الجمع﴾ وە (خەڵک) بترسێنی لەڕۆژێی کۆکردنەوە ﴿لا ريب فيه﴾ کە هیچ گومانی تێدا نیە ﴿فريق في الجنة﴾ کۆمەڵێک لە بەهەشتدان ﴿وفريق في السعير﴾ وە کۆمەڵێک لە ئاگرێی بڵێسە داردان. ٧)﴿ولو شاء الله﴾ وە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لجعلهم أمة واحدة﴾ دەیکردن بەیەک ئەتەوە (باوەڕداریان بۆ باوەڕ) ﴿ولكن يدخل من يشاء في رحمته﴾ بەڵام هەرکەسێکی بوێ دەیخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿والظالمون ما لهم من ولي ولا نصير﴾ ستەمکارەکانیش هیچ دۆست و یارمەتی دەرێکیان نی یە. ٨)﴿أم اتخذوا من دونه أولياء﴾ ئایا ئەوان جگە لەخوا پشتیوان و دۆستانێکیان بۆ خۆیان هەڵبژاردووە؟ ﴿فالله هو الولي﴾ هەر خودا پشتیوانی و دۆستە ﴿وهو يحيي الموتى﴾ وە ئەنها ئەو مردووان زیندوو دەکاتەوە ﴿وهو على كل شيء قدير﴾ وە ئەو بە توانایە بەسەر هەموو شتێکدا. ٩) ﴿وما اختلفتم فيه من شيء﴾ وە هەرشتێک کە تێیدا جیاواز بوون ﴿فحكمه إلى الله﴾ ئەوە بڕیارەکەی بۆ لای خودا دەگەڕێتەوە ﴿ذلكم الله ربي﴾ ئەو خوایە پەروەردگاریی منە ﴿عليه توكلت﴾ تەنها پشتم بەو بەستووە ﴿وإليه أنيب﴾ وە هەر بۆلای ئەویش دەگەڕێمەوە. ١٠)

فَاطِرُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ جَعَلَ لَكُم مِّنْ أَنفُسِكُمْ أَزْوَٰجًا
وَمِنَ الْأَنْعَٰمِ أَزْوَٰجًا ۖ يَذْرَؤُكُمْ فِيهِ ۚ لَيْسَ كَمِثْلِهِۦ شَىْءٌ ۖ
وَهُوَ السَّمِيعُ الْبَصِيرُ ﴿١١﴾ لَهُۥ مَقَالِيدُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۖ
يَبْسُطُ الرِّزْقَ لِمَن يَشَآءُ وَيَقْدِرُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿١٢﴾
۞ شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّىٰ بِهِۦ نُوحًا وَالَّذِىٓ أَوْحَيْنَآ
إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِۦٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَىٰٓ ۖ أَنْ أَقِيمُوا۟ ٱلدِّينَ
وَلَا تَتَفَرَّقُوا۟ فِيهِ ۚ كَبُرَ عَلَى الْمُشْرِكِينَ مَا تَدْعُوهُمْ إِلَيْهِ ۚ ٱللَّهُ
يَجْتَبِىٓ إِلَيْهِ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِىٓ إِلَيْهِ مَن يُنِيبُ ﴿١٣﴾ وَمَا
تَفَرَّقُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ الْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ وَلَوْلَا كَلِمَةٌ
سَبَقَتْ مِن رَّبِّكَ إِلَىٰٓ أَجَلٍ مُّسَمًّى لَّقُضِىَ بَيْنَهُمْ ۚ وَإِنَّ ٱلَّذِينَ
أُورِثُوا۟ الْكِتَٰبَ مِنۢ بَعْدِهِمْ لَفِى شَكٍّ مِّنْهُ مُرِيبٍ ﴿١٤﴾
فَلِذَٰلِكَ فَادْعُ ۖ وَاسْتَقِمْ كَمَآ أُمِرْتَ ۖ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَآءَهُمْ ۖ
وَقُلْ ءَامَنتُ بِمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِن كِتَٰبٍ ۖ وَأُمِرْتُ لِأَعْدِلَ
بَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ ۖ لَنَآ أَعْمَٰلُنَا وَلَكُمْ أَعْمَٰلُكُمْ ۖ
لَا حُجَّةَ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ ۖ ٱللَّهُ يَجْمَعُ بَيْنَنَا ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿١٥﴾

هەروەکیان لە سێبەری کەمبەدا پاکسا بوو هاباکەی خۆی لەیاتی سەرین خستبوە ژێر شەری نێمەش سەلامان لەخزمەتیا کردبو هەروەها کوڕە بۆ دڵرای کۆمەکی و سەرکەوتنمان بۆ ئاکەی لەخوا بۆ بۆمان ئاماژێنەوە قسەروون (پێغەمبەر وابووە لەپێشینانی ئێوە بە هۆی موسڵمانیان دەگێرێت و دەیان هێنناو ئەوسا

لەزەویدا جاڵیان بۆ هەڵدەکەند و بەزیندوویی ئێیان دەخست و ئیتیما مشاریان دەهێنا و لەسەر ئەوڵی سەریی دایان دەنای بەرە بەرە بەشەقە مشار دایان دەهێنا وەک پارچە ئەختە، هەیوو بەشانەی ئاسنین وەکو موو هاتنە بەرێ ئاوا لەشانەیان دەنای گۆشتو ڕەگ و ئێسکیان بەربەی ئاسن ئەمیل ئەمیل دەکرد بەڵام ئەمە کۆڵی پێ ئەدەنای وازیی پێ ئەدەهێنا لەتایبەتەکەی سوڕنەد بەخوا من ئێم-

﴿فاطر السموات والأرض﴾ (خوا) بەدیهێنەری ئاسمانەکان و زەوییە ﴿جعل لكم من أنفسكم أزواجا﴾ بۆی بەدی هێناون هاوسەران لەخودی خۆتان ﴿ومن الأنعام أزواجا﴾ هەروەها لە ئاژەڵیشدا جووتی (نێر و مێ)ی ﴿يذرؤكم فيه﴾ لەجووت بوونتا زیادەتان پێ دەکات ﴿ليس كمثله شيء﴾ هیچ شتێک بەرێنەیی خوایی نیە ﴿وهو السميع البصير﴾ وە ئەوە بیسەرێی بینایە. ١١) ﴿له مقاليد السموات والأرض﴾ هەر بۆ ئەوە (کلیلەکانی) دەسەڵاتداریی ئاسمانەکان و زەوی ﴿يبسط الرزق لمن يشاء ويقدر﴾ پەسند و پێناسی فراوان دەکات و دەیگرێتەوە بۆ هەرکەسێ کە بیەوێت ﴿إنه بكل شيء عليم﴾ بەڕاستی خوا ئاگادارە بەهەموو شتێک. ١٢) ﴿شرع لكم من الدين﴾ ئەو ئایینەی بۆ داناوون ﴿ما وصى به نوحا﴾ کە فەرمانی دابوە بە نووح و ﴿والذي أوحينا إليك﴾ ئەوەش نیگامان کردووە بۆ تۆ و ﴿وما وصينا به إبراهيم وموسى وعيسى﴾ ئەوەش کە فەرمانمان دابوە بە ئیبراهیم و موسا و عیسا ﴿أن أقيموا الدين ولا تتفرقوا فيه﴾ کە لەسەر ئەو ئایینەمێن بەڕێک و پاستی و جیاوازی نێیدا مەکەن ﴿كبر على المشركين﴾ زۆر قورس وگرانەبەڵای هاوبەشی دانەرانەوە ﴿ما تدعوهم إليه﴾ ئەوەی ئەوانی بۆ بانگ دەکەیت ﴿الله يجتبي إليه من يشاء﴾ خوا هەرکەسی بوێ هەڵی دەبژێرێ بۆ(موسڵمان بوون) ئای خۆی ﴿ويهدي إليه من ينيب﴾ وە ڕێنموونیی کەسێک دەکات بۆ لای خوا بگەڕێتەوە. ١٣) ﴿وما تفرقوا﴾ وە جیاواز نەبوون ﴿إلا من بعد ما جاءهم العلم﴾ مەگەر لەپاش ئەوەی کەزانست و زانیاریان بۆ هات ﴿بغيا بينهم﴾ بەهۆی دژایەتی و حەسوودی نێوانیانەوە ﴿ولولا كلمة سبقت من ربك﴾ وە ئەگەر فەرمانێک پێشتر لە پەروەردگارتەوە دەرنەچوبایە ﴿إلى أجل مسمى﴾ تا کاتێ دیاری کراو (دەبێ بژین) ﴿لقضي بينهم﴾ ئەوە بڕیار لەنێوانیاندا دەکرا (بەسزادانیان) ﴿وإن الذين أورثوا الكتاب من بعدهم﴾ وە بەڕاستی ئەوانەی لەدوا ئەوان نامەیان پێ دراوە ﴿لفي شك منه مريب﴾ لە گومان و دوو دڵیدا بوون لێی. ١٤) ﴿فلذلك فادع﴾ کەوابێ تۆ بۆ ئەوە بانگەوازیکە و ﴿واستقم كما أمرت﴾ ڕاست بە لەسەر ئایینەکەت بەر جێبەجێی فەرمانت پێ کراوە ﴿ولا تتبع أهواءهم﴾ وە شوێن ئارەزووەکانی ئەوان مەکەوە ﴿وقل آمنت بما أنزل الله من كتاب﴾ وەبڵێ باوەڕم هێناوە ﴿وأمرت لأعدل بينكم﴾ بەهەرنامەیەک کە خوا ناردوویەتیە خوارەوە ﴿وأمرت لأعدل بينكم﴾ وە فەرمانم پێ دراوە کە داد بەپەروەریم لە نێوانتاندا ﴿الله ربنا وربكم﴾ خوا پەروەردگاری ئێمە و ئێوەشە ﴿لنا أعمالنا﴾ (پاداشتی) کردەوەی خۆمان بۆ خۆمانە و ﴿ولكم أعمالكم﴾ (پاداشتی) کردەوەی ئێوەش بۆ خۆتانە ﴿لا حجة بيننا وبينكم﴾ هیچ بەڵگەیەک نەماوە لە نێوان ئێمە و ئێوەدا (باس نەگرابێ) ﴿الله يجمع بيننا﴾ خوا (لەڕۆژی دوایی دا) کۆمان دەکاتەوە ﴿وإليه المصير﴾ گەڕانەوەش هەر بۆ لای ئەوە. ١٥)

وَالَّذِينَ يُحَآجُّونَ فِي ٱللَّهِ مِنۢ بَعۡدِ مَا ٱسۡتُجِيبَ لَهُۥ حُجَّتُهُمۡ
دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمۡ وَعَلَيۡهِمۡ غَضَبٞ وَلَهُمۡ عَذَابٞ شَدِيدٌ ١٦
ٱللَّهُ ٱلَّذِيٓ أَنزَلَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ وَٱلۡمِيزَانَۗ وَمَا يُدۡرِيكَ
لَعَلَّ ٱلسَّاعَةَ قَرِيبٞ ١٧ يَسۡتَعۡجِلُ بِهَا ٱلَّذِينَ لَا يُؤۡمِنُونَ
بِهَاۖ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ مُشۡفِقُونَ مِنۡهَا وَيَعۡلَمُونَ أَنَّهَا ٱلۡحَقُّۗ
أَلَآ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُمَارُونَ فِي ٱلسَّاعَةِ لَفِي ضَلَٰلِۭ بَعِيدٍ ١٨
ٱللَّهُ لَطِيفُۢ بِعِبَادِهِۦ يَرۡزُقُ مَن يَشَآءُۖ وَهُوَ ٱلۡقَوِيُّ ٱلۡعَزِيزُ
١٩ مَن كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلۡأٓخِرَةِ نَزِدۡ لَهُۥ فِي حَرۡثِهِۦۖ وَمَن
كَانَ يُرِيدُ حَرۡثَ ٱلدُّنۡيَا نُؤۡتِهِۦ مِنۡهَا وَمَا لَهُۥ فِي ٱلۡأٓخِرَةِ مِن
نَّصِيبٍ ٢٠ أَمۡ لَهُمۡ شُرَكَٰٓؤُاْ شَرَعُواْ لَهُم مِّنَ ٱلدِّينِ
مَا لَمۡ يَأۡذَنۢ بِهِ ٱللَّهُۚ وَلَوۡلَا كَلِمَةُ ٱلۡفَصۡلِ لَقُضِيَ بَيۡنَهُمۡۗ
وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ لَهُمۡ عَذَابٌ أَلِيمٞ ٢١ تَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ
مُشۡفِقِينَ مِمَّا كَسَبُواْ وَهُوَ وَاقِعُۢ بِهِمۡۗ وَٱلَّذِينَ
ءَامَنُواْ وَعَمِلُواْ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فِي رَوۡضَاتِ ٱلۡجَنَّاتِۖ
لَهُم مَّا يَشَآءُونَ عِندَ رَبِّهِمۡۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلۡفَضۡلُ ٱلۡكَبِيرُ ٢٢

سەبەبی ناشکرایە کە خوای گەورە ئەم ئایانی نیعمەتەی بە ئەنجامی دەگەیەنێ و هەرێی دەخاتە هەنا وای لێ دێ سوپاس بە تەنها لە مەعنادا دەروات بۆ هەشرەمەعیەت لە بڕگە و لەمەوپێ لایەکی وایی ئەرس دەبێ لە خوا نەبێ لە کەسی تر ناترسێ مەگەر ترسی گوریگی هەبێ کە بێتە پاڵەکەی بەڵام ئێرە پەلە دەکەن.

فایدەتی (٥٢)

سورەتی (الشوری): قال رسول الله (ﷺ): (مثلي ومثلكم كمثل رجل أوقد ناراً فجعل الجنادب والفراش يقعن فيها وهو ينزعهن عنها، وأنا آخذ بحجزكم عن النار وأنتم تفلتون من يدي) رواه مسلم.

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (نموونەی من و وێنەی ئەوەی ئێوەی من وەک پەپوولە وایە ئاگرێکی گەورەیە جانەوەر و پەپوولەیەکی لێ دێن و پەیدا پەیدا تێی دەکەون بەڵام من بەردەوام و نەوەش خۆش-

﴿وَالَّذِينَ يُحَاجُّونَ فِي اللَّهِ﴾ ئەوانەی دەمەدەمێ دەکەن لەبارەی خواوە ﴿مِن بَعْدِ مَا اسْتُجِيبَ لَهُ﴾ لەدوای ئەوەی (خەڵکی بانگەوازی) ئەویان وەڵام دایەوە (موسڵمان بوون) ﴿حُجَّتُهُمْ دَاحِضَةٌ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ بەڵگە کانیان پوچ و بەتاڵە لای پەروەردگاریان ﴿وَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ﴾ وە خەشم و ڕقی خوایان لەسەرە ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ وە سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە. ١٦)﴿اللَّهُ الَّذِي أَنزَلَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ﴾ خوا ئەو زاتەیە کە ئەم قورئانەی بەڕاستی ناردووەتە خوارەوە ﴿وَالْمِيزَانَ﴾ وە تەرازووی ناردووە (بۆ جیاکردنەوەی حەق و بەتاڵ) ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ وە تۆ چوزانیت ﴿لَعَلَّ السَّاعَةَ قَرِيبٌ﴾ لەوانەیە هاتنی ڕۆژی دوایی زۆر نزیک بێت. ١٧)﴿يَسْتَعْجِلُ بِهَا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِهَا﴾ ئەوانەی باوەڕیان پێ ی نی یە پەلەی هاتنی دەکەن ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا مُشْفِقُونَ مِنْهَا﴾ بەڵام ئەوانەی باوەڕیان پێی هەیە دەترسن لێی ﴿وَيَعْلَمُونَ أَنَّهَا الْحَقُّ﴾ وە دەزانن ڕۆژی دوایی ڕاستە ﴿أَلَا إِنَّ الَّذِينَ يُمَارُونَ فِي السَّاعَةِ﴾ بێدارین بەڕاستی ئەوانەی کە گومانیان هەیە لەڕۆژی دوایی ﴿لَفِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ ئەوە بەڕاستی لە گومڕاییەکی زۆر دوور لەڕاستی دان. ١٨)﴿اللَّهُ لَطِيفٌ بِعِبَادِهِ﴾ خوا دڵسۆزە بەبەندەکانی ﴿يَرْزُقُ مَن يَشَاءُ﴾ هەرکەسی بوێ ڕسق و ڕۆزی دەدات ﴿وَهُوَ الْقَوِيُّ الْعَزِيزُ﴾ وە هەر ئەو بەهێزو بە دەسەڵاتە. ١٩)﴿مَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الْآخِرَةِ﴾ هەرکەس بەرهەمی دوا ڕۆژی بوێ ﴿نَزِدْ لَهُ فِي حَرْثِهِ﴾ ئێمە بەرهەمەکەی بۆ زیاد دەکەین ﴿وَمَن كَانَ يُرِيدُ حَرْثَ الدُّنْيَا﴾ وە هەرکەسێک بەرهەمی دونیای بوێ ﴿نُؤْتِهِ مِنْهَا﴾ هەندێ لەدنیای پێ دەدەین ﴿وَمَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِن نَّصِيبٍ﴾ بەڵام لەڕۆژی دوایی دا هیچ بەشێکی نی یە. ٢٠)﴿أَمْ لَهُمْ شُرَكَاءُ﴾ ئاخۆ ئەو (بێ باوەڕ)انە هاوبەشانێکیان هەیە ﴿شَرَعُوا لَهُم مِّنَ الدِّينِ﴾ ئاینێکیان بۆ داناوون ﴿مَا لَمْ يَأْذَن بِهِ اللَّهُ﴾ کە خوا ڕێگەی پێ نەداوە ﴿وَلَوْلَا كَلِمَةُ الْفَصْلِ﴾ وە ئەگەر بڕیاری یەکجاری دەرنەچوایە ﴿لَقُضِيَ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوانیان دا بڕیار دەدرا (بە لە ناوبردنیان)﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بەڕاستی بۆ ستەم کاران سزای سەختی ئازار دەر هەیە. ٢١) ﴿تَرَى الظَّالِمِينَ مُشْفِقِينَ مِمَّا كَسَبُوا﴾ تۆ ستەمکاران دەبینی زۆر دەترسن لەتاو ئەوەی کردویانە ﴿وَهُوَ وَاقِعٌ بِهِمْ﴾ بێگومان ئەو سزایە هەر دووچاریان دەبێت ﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و چاکەکانیان کردووە ﴿فِي رَوْضَاتِ الْجَنَّاتِ﴾ لە ناوی باخچەکانی بەهەشتانێکدان ﴿لَهُم مَّا يَشَاءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ لە لایەن پەروەردگاریانەوە هەرچییان بوێ بۆیان ئامادەیە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَضْلُ الْكَبِيرُ﴾ ئەوەیە چاکەو بەخششی زۆر گەورە. ٢٢)

ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ۗ قُل لَّا
أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ ۗ وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ
لَهُ فِيهَا حُسْنًا ۚ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ ﴿٢٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ
كَذِبًا ۖ فَإِن يَشَإِ اللَّهُ يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ ۗ وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ وَيُحِقُّ الْحَقَّ
بِكَلِمَاتِهِ ۚ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٢٤﴾ وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ
عَنْ عِبَادِهِ وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ ﴿٢٥﴾
وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ ۚ
وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ ﴿٢٦﴾ ۞ وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ
لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ ۚ إِنَّهُ بِعِبَادِهِ
خَبِيرٌ بَصِيرٌ ﴿٢٧﴾ وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ مِن بَعْدِ مَا قَنَطُوا
وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُ ۚ وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٢٨﴾ وَمِنْ آيَاتِهِ خَلْقُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَابَّةٍ ۚ وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ
إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ فَبِمَا
كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ ﴿٣٠﴾ وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ
فِي الْأَرْضِ ۖ وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ ﴿٣١﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (٢٣) سورەتی (الشورى): ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ ئیمامی ئەحمەد لە عەلییەوە دەگێڕێتەوە و دەڵێت: پێیانوتم هات بۆ لای ئەبوبەکر کوڕی عەبباس و پرسیاری مانای ئەم ئایەتەی لێ کرد ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ ئەویدی کوڕی

جوابیدەوە وتی: ئەمەستی خزمانی پێغەمبەرە، عەبوبەکری کوڕی عەبباس وەڵامی پەسەند کرد چونکە هیچ تێبینیەک نی یە لە قسەیەکدا پێغەمبەر ﷺ خزمی تیادا نەبێ: ئینجا ئەم ئایەتە بەم جۆرەی خوارەوە ئایەتەکەی ئەنجامدا ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ یانی: من داوام لێناکەن تەنها بەردەوام بوونی خزمایەتی ئەیانەوێت.

﴿ذَٰلِكَ الَّذِي يُبَشِّرُ اللَّهُ عِبَادَهُ﴾ ئەو (بەخششە) ئەوەیە کە خوا موژدە دەدات بە بەندەکانی ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوەو چاکەکانیان کردووە ﴿قُل لَّا أَسْأَلُكُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ داوای هیچ پاداشتێکتان لێ ناکەم لەسەری ﴿إِلَّا الْمَوَدَّةَ فِي الْقُرْبَىٰ﴾ مەگەر خۆشویستنی خزمایەتی ﴿وَمَن يَقْتَرِفْ حَسَنَةً نَّزِدْ لَهُ فِيهَا حُسْنًا﴾ هەر کەس هەر چاکەیەک بکات چاکەی بۆ زیاد دەکەین (بە چەند بەرانبەر) ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ شَكُورٌ﴾ بەڕاستی خوا لێ بوردەی سوپاسگوزارە. ٢٣)﴿أَمْ يَقُولُونَ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ یا ئەو (بێ باوەڕانە) دەڵێن پێغەمبەر درۆی بەدەم خواوە هەڵبەستووە ﴿فَإِن يَشَإِ اللَّهُ﴾ خۆ ئەگەر خوا بیەوێ ﴿يَخْتِمْ عَلَىٰ قَلْبِكَ﴾ مۆر دەنێ بەسەر دڵت دا ﴿وَيَمْحُ اللَّهُ الْبَاطِلَ﴾ وە خوا بەتاڵ لە ناو دەبات ﴿وَيُحِقُّ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ﴾ وە بە ووتەکانی (قورئان) ڕاستی جێگیر دەکات ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ بەڕاستی خوا زانایە بەوەی لە ناو دڵاندایە. ٢٤)﴿وَهُوَ الَّذِي يَقْبَلُ التَّوْبَةَ عَنْ عِبَادِهِ﴾ وە ئەو خوا زاتێکە تەوبە لە بەندەکانی وەردەگرێت ﴿وَيَعْفُو عَنِ السَّيِّئَاتِ﴾ وە لە کردەوە بەدەکان چاوپۆشی دەکات ﴿وَيَعْلَمُ مَا تَفْعَلُونَ﴾ وە دەزانێ بە هەرچی کەئێوە دەیکەن. ٢٥)﴿وَيَسْتَجِيبُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئەوانەیی باوەڕیان هێناوە و چاکەکانیان کردووە (داوایان) وەردەگرێت ﴿وَيَزِيدُهُم مِّن فَضْلِهِ﴾ وە لە بەهرەو بەخششی خۆیی زیاتریان دەداتێ ﴿وَالْكَافِرُونَ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ بەڵام بێ باوەڕان سزای سەختیان بۆ هەیە. ٢٦)﴿وَلَوْ بَسَطَ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ﴾ خۆ ئەگەر خوا ڕسق و زۆری فراوان بکردایە بۆ بەندەکانی ﴿لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ﴾ لە زەویدا ستەمیان دەکرد ﴿وَلَٰكِن يُنَزِّلُ بِقَدَرٍ مَّا يَشَاءُ﴾ بەڵام (خوا) ڕسق و ڕۆزی بەو ئەندازە دەنێرێتەخوارەوە کە خۆی بیەوێ ﴿إِنَّهُ بِعِبَادِهِ خَبِيرٌ بَصِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا بە ئاگا و بینایە بەبەندەکانی. ٢٧)﴿وَهُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ الْغَيْثَ﴾ وە خوا ئەو زاتەیە کە باران دەبارێنێ ﴿مِن بَعْدِ مَا قَنَطُوا﴾ لە پاش ئەوەی کە خەڵکی بێ ئومێد بوون ﴿وَيَنشُرُ رَحْمَتَهُ﴾ وە (بارانی) ڕەحمەتی خۆی بڵاو دەکاتەوە ﴿وَهُوَ الْوَلِيُّ الْحَمِيدُ﴾ وەهەر ئەو پشتیوان و سوپاسکراوە. ٢٨)﴿وَمِنْ آيَاتِهِ﴾ وە لە بەڵگەکانی (دەسەڵاتی) خوایە ﴿خَلْقُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ دروستکردنی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا بَثَّ فِيهِمَا مِن دَابَّةٍ﴾ و ئەوەی بڵاوی کردۆتەوە لە هەر دووکیاندا لە گیانلەبەران ﴿وَهُوَ عَلَىٰ جَمْعِهِمْ إِذَا يَشَاءُ قَدِيرٌ﴾ وە خوا هەر کاتێ بیەوێ بە توانایە بەسەر کۆکردنەوەیاندا. ٢٩)﴿وَمَا أَصَابَكُم مِّن مُّصِيبَةٍ﴾ وە هەر ناخۆشی یەکتان تووش بوویێ ﴿فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ﴾ ئەوە بەهۆیی کردەوەیی (خراپی) خۆتانەوەیە ﴿وَيَعْفُو عَن كَثِيرٍ﴾ وە لە زۆرێکیش چاوپۆشی کردووە. ٣٠)﴿وَمَا أَنتُم بِمُعْجِزِينَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئێوە ناتوانن لە زەویدا قوتارین ﴿وَمَا لَكُم مِّن دُونِ اللَّهِ﴾ وە نیتانە بێجگە لە خوا ﴿مِن وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾ هیچ پشتیوان و یارمەتی دەرێک. ٣١)

وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ ﴿٣٢﴾ إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ
فَيَظْلَلْنَ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ
﴿٣٣﴾ أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا۟ وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ ﴿٣٤﴾ وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ
يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ ﴿٣٥﴾ فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ فَمَتَٰعُ
ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُونَ ﴿٣٦﴾ وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ وَإِذَا مَا
غَضِبُوا۟ هُمْ يَغْفِرُونَ ﴿٣٧﴾ وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِرَبِّهِمْ وَأَقَامُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ
وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ ﴿٣٨﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ
ٱلْبَغْىُ هُمْ يَنتَصِرُونَ ﴿٣٩﴾ وَجَزَٰٓؤُا۟ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا ۖ فَمَنْ عَفَا
وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ
بَعْدَ ظُلْمِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ ﴿٤١﴾ إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ
يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ
عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤٢﴾ وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ
﴿٤٣﴾ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ
لَمَّا رَأَوُا۟ ٱلْعَذَابَ يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ ﴿٤٤﴾

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (٣٢) ســـوورەتی (الشورى)، (وَمِنْ بَسْطِ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ) دەربارەی جەنگی نێوان مسوڵمانان و موشرکانی مەککە دەگێڕێتەوە، ئایەتی (وَمِنْ بَسْطِ اللَّهُ الرِّزْقَ لِعِبَادِهِ لَبَغَوْا فِي الْأَرْضِ) لەسەر ئەو هاوەڵانە دابەزی پێغەمبەر (ﷺ) داوای لێ کردن کە لەمەککەوە کۆچ دەکەن بۆ مەدینە، چونکە ئەوان دەیان زانی کە ئەگەر فڕان هێزمان هەیە، ئازادی دەبێت.

خۆڕاگری دوورە پەرێزی لە تاکڕەوی، ئەوە ئایەتێ من کەسانێکم کە ئەگەر توڕە بن بە هۆی دوورەپەرێزی لە تاکڕەوی کە کەچی ئێوە بە هۆی خۆڕاگری لە دەستم بەردەبێتەوە و خۆڕاگری ئێ قبوڵ دەکەن.

ئایەتی (١٥) سوورەتی (الجاثية)، (قال أبو ذر: قال لي رسول الله (ﷺ): (لا تحقرن من المعروف

﴿وَمِنْ ءَايَٰتِهِ ٱلْجَوَارِ فِى ٱلْبَحْرِ كَٱلْأَعْلَٰمِ﴾ وە لە بەڵگەکانی (دەسەڵاتی) خوایە کەشتیانی وەک شاخەکان لە دەریادا دەڕۆن ٣٢)﴿إِن يَشَأْ يُسْكِنِ ٱلرِّيحَ﴾ ئەگەر خوابیەوێ با رادەگرێ ﴿فَيَظَلَّنَّ رَوَاكِدَ عَلَىٰ ظَهْرِهِۦٓ﴾ ئیتر کەشتیەکان بەسەر پشتی دەریاکەوە دەوەستن ﴿إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ﴾ بەڕاستی ئەوەی (کەباس کرا) چەندین بەڵگە و نیشانە هەیە. ﴿لِّكُلِّ صَبَّارٍ شَكُورٍ﴾ بۆ هەموو ئارام گرێکی سوپاسگوزار. ٣٣)﴿أَوْ يُوبِقْهُنَّ بِمَا كَسَبُوا﴾ یا بەهۆیی کردەوەکانیانەوە نوقمیان دەکات ﴿وَيَعْفُ عَن كَثِيرٍ﴾ لەزۆرێکیش (لە گوناهیان) چاوپۆشی دەکات. ٣٤)﴿وَيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ يُجَٰدِلُونَ فِىٓ ءَايَٰتِنَا﴾ ئەوانەی کەدەمە قاڵی دەکەن دەربارەی بەڵگەکانی ئێمە دەزانن ﴿مَا لَهُم مِّن مَّحِيصٍ﴾ هیچ پەنا یەکیان نی یە. ٣٥) ﴿فَمَآ أُوتِيتُم مِّن شَىْءٍ﴾ جا هەرشتێ کتان پێ بەخشراوە ﴿فَمَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا﴾ ئەوە تەنها خۆشی ژیانی ئەم دونیایە ﴿وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ﴾ وە ئەوەی لای خوایە چاکتر و بەردەوامترە ﴿لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ بۆ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَلَىٰ رَبِّهِمْ يَتَوَكَّلُونَ﴾ وە تەنها پشت بەپەروەردگاریان دەبەستن. ٣٦)﴿وَٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ﴾ وە ئەوانەی لە گوناهە گەورەکان و خراپە زۆر ناشیرینەکان دور دەکەونەوە ﴿وَإِذَا مَا غَضِبُوا﴾ وە کاتێ رق و قینیان هەڵسێت ﴿هُمْ يَغْفِرُونَ﴾ ئەوان لێ دەبوورن. ٣٧) ﴿وَٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا لِرَبِّهِمْ﴾ وە ئەوانەی کە گوێڕایەڵی پەروەردگاریان کردووە ﴿وَأَقَامُوا ٱلصَّلَوٰةَ﴾ نوێژەکانیان بەچاکی ئەنجام داوە ﴿وَأَمْرُهُمْ شُورَىٰ بَيْنَهُمْ﴾ وە کارو باریی نێوانیان بەپرس و مەشورەتە ﴿وَمِمَّا رَزَقْنَٰهُمْ يُنفِقُونَ﴾ وە لەو ڕۆزی یەی پێمان داوون دەیبەخشن. ٣٨) ﴿وَٱلَّذِينَ إِذَآ أَصَابَهُمُ ٱلْبَغْىُ﴾ وە ئەوانەی کاتێ دەست درێژیان لێ دەکرێت ﴿هُمْ يَنتَصِرُونَ﴾ تۆڵەی خۆیان دەستێنن (و سەرداناخەن). ٣٩)﴿وَجَزَٰٓؤُا سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا﴾ وە تۆڵەی هەر خراپەیەک خراپەیەکە بەوێنەی خۆیی ﴿فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ﴾ جا هەرکەسێ ببورێ و ئاشتی بکات ﴿فَأَجْرُهُۥ عَلَى ٱللَّهِ﴾ ئەوە پاداشتی ئەو لە لای خوایە ﴿إِنَّهُۥ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ﴾ بەڕاستی خوا ستەمکارانی خۆش ناوێ. ٤٠)﴿وَلَمَنِ ٱنتَصَرَ بَعْدَ ظُلْمِهِۦ﴾ وە هەرکەس تۆڵە بسەنێ لە پاش ئەوەی ستەمی لێکراوە ﴿فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَا عَلَيْهِم مِّن سَبِيلٍ﴾ ئا ئەوانە هیچ خەتایەکیان لەسەر نیە. ٤١)﴿إِنَّمَا ٱلسَّبِيلُ عَلَى ٱلَّذِينَ يَظْلِمُونَ ٱلنَّاسَ﴾ خەتا هەر لەسەر ئەو کەسانەیە کەستەم لەخەڵکی دەکەن ﴿وَيَبْغُونَ فِى ٱلْأَرْضِ بِغَيْرِ ٱلْحَقِّ﴾ وە بە ناهەق خراپەکاریی دەکەن لە زەویدا ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ ئەوانە سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە. ٤٢)﴿وَلَمَن صَبَرَ وَغَفَرَ﴾ وە هەرکەس خۆ گرو لێ بوردە بێ ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ لَمِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ﴾ بەڕاستی ئەمە لەکارە پڕ بایەخ و پەسەندەکانە. ٤٣)﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وە هەر کەس خوا گومڕایی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن وَلِىٍّ مِّنۢ بَعْدِهِۦ﴾ ئەوە پاش ئەوە هیچ دۆست و یارمەتی دەرێکی نی یە ﴿وَتَرَى ٱلظَّٰلِمِينَ لَمَّا رَأَوُا ٱلْعَذَابَ﴾ وە ستەم کارەکان دەبینی کاتێ سزای (خوا) دەبینن ﴿يَقُولُونَ هَلْ إِلَىٰ مَرَدٍّ مِّن سَبِيلٍ﴾ دەڵێن ئایا رێگەیەک هەیە بگەڕێینەوە بۆ دونیا. ٤٤)

وَتَرَىٰهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ يَنظُرُونَ
مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ ۗ وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ
خَسِرُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۗ أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ
فِى عَذَابٍ مُّقِيمٍ ﴿٤٥﴾ وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَآءَ يَنصُرُونَهُم
مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۗ وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ ﴿٤٦﴾ ٱسْتَجِيبُوا۟
لِرَبِّكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ ۖ مَا لَكُم
مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ ﴿٤٧﴾ فَإِنْ أَعْرَضُوا۟
فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا ۖ إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ ۗ وَإِنَّآ إِذَآ
أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً فَرِحَ بِهَا ۖ وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌۢ
بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ ﴿٤٨﴾ لِّلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا
وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ ﴿٤٩﴾ أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَانًا وَإِنَٰثًا ۖ
وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا ۚ إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ ﴿٥٠﴾ ۞ وَمَا كَانَ
لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ إِلَّا وَحْيًا أَوْ مِن وَرَآئِ حِجَابٍ أَوْ يُرْسِلَ
رَسُولًا فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ ۚ إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ ﴿٥١﴾

سەیرکەن ئەو کاتەی بەرەو ئاگر دەبرێن، سەرشۆڕ و بەسووکی سەیرێکی لێ دەکەن، ئەوانەی باوەڕیان هێناوە دەڵێن: بەڕاستی زیانبارانی ڕاستەقینە ئەوانەن کە خۆیان و خێزانەکانیان لە ڕۆژی قیامەتدا لەدەست دەدەن، ئاگاداربن کە ستەمکاران لە سزایەکی بەردەوامدا دەبن ﴿٤٥﴾ هیچ یارمەتیدەرێکیان نابێت جگە لە خوا، هەرکەسێک خوا گومڕای بکات ئیتر هیچ ڕێگایەک نابینێت بۆ ڕزگاربوونی ﴿٤٦﴾ گوێڕایەڵی پەروەردگارتان بن پێش ئەوەی ڕۆژێک بێت کە هیچ کەس ناتوانێت ڕێگری لێ بکات لە لایەن خوا، ئەو ڕۆژە هیچ شوێنێکی هەڵهاتنتان نابێت و هیچ کەسێکیش نابێت ڕەتتان بکاتەوە ﴿٤٧﴾ ئەگەر ڕوویان وەرگێڕا، ئێمە تۆمان بەسەریانەوە نەناردووە وەک چاودێر، ئەرکی تۆ تەنها ڕاگەیاندنە، ئێمە کاتێک بەزەیی بە مرۆڤ دەهێنینەوە دڵخۆش دەبێت پێی، بەڵام ئەگەر بەهۆی ئەو کارانەی پێشتر کردوویانە تووشی خراپەیەک بێت، ئەوا مرۆڤ زۆر ناسوپاس دەبێت ﴿٤٨﴾ فەرمانڕەوایی تەواوی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ خوایە، هەرچی بیەوێت دروستی دەکات، کچان بە هەرکەسێک بیەوێت دەبەخشێت و کوڕانیش بە هەرکەسێک بیەوێت دەبەخشێت ﴿٤٩﴾ یان هەردووکیان پێکەوە دەبەخشێت بە هەرکەسێک بیەوێت، هەروەها هەرکەسێک بیەوێت منداڵ نابەخشێت، چونکە زانا و بەتوانایە ﴿٥٠﴾ هیچ مرۆڤێک نییە خوا ڕاستەوخۆ قسەی لەگەڵ بکات، مەگەر بە ئیلهام یان لە پشت پەردەوە یان بە ناردنی نێردراوێک بۆ ئەوەی بە ئیزنی خوا هەرچی خوا بیەوێت ئاشکرای بکات، چونکە خوا بڵندە و حیکمەتی هەیە ﴿٥١﴾

(الأحقاف) قال رسول الله ﷺ: (فاربوا وسددوا) واعلموا أنه لن يدخل أحد منكم بصالح عمله الجنة، ولا أنت يا رسول الله؟ قال: (ولا أنا إلا أن يتغمدني الله برحمة منه وفضل) رواه مسلم. ﴿٤٥﴾ لە ڕووخسارەکانیان: (یانی بەگشتی ڕایدەکێشن بەلای ئاگردا، بەڵام ئەوان بەبێهێزی و بەزەلیلی سەیری ئاگرەکە دەکەن لە جیاتی ئەوەی ڕاستەوخۆ بڕۆنە ناو ئاگرەکە، بەردەوام بن لە-

﴿وَتَرَاهُمْ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا﴾ وە دەیان بینی پیشانی دۆزەخ دەدرێن ﴿خَٰشِعِينَ مِنَ ٱلذُّلِّ﴾ بەمل کەچی و زەلیلی و داماوی ﴿يَنظُرُونَ مِن طَرْفٍ خَفِيٍّ﴾ بەگۆشەی چاوو بەدزیەوە دەڕوانن ﴿وَقَالَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا﴾ وە ئەوانەیی کە باوەڕیان هێناوە دەڵێن ﴿إِنَّ ٱلْخَٰسِرِينَ ٱلَّذِينَ خَسِرُوٓا أَنفُسَهُمْ وَأَهْلِيهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ بەڕاستی زیانبارەکان ئەوانەن کە خۆیان و کەس و کاریان لەڕۆژی هەستانەوەدا لەدەس داوە ﴿أَلَآ إِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ فِى عَذَابٍ مُّقِيمٍ﴾ بێدارین بەڕاستی ستەمکارەکان لە سزایەکی هەمیشەیی دان. ٤٥)﴿وَمَا كَانَ لَهُم مِّنْ أَوْلِيَآءَ﴾ وە ئەوانە هیچ پشتیوانێکیان نی یە ﴿يَنصُرُونَهُم مِّن دُونِ ٱللَّهِ﴾ کەیارمەتیان بدەن بێجگە لەخوا ﴿وَمَن يُضْلِلِ ٱللَّهُ﴾ وە هەرکەسێک خوا گومڕایی بکات ﴿فَمَا لَهُۥ مِن سَبِيلٍ﴾ ئەوە هیچ ڕێگەیەکی ڕزگار بوونی بۆ نی یە. ٤٦) ﴿ٱسْتَجِيبُوا لِرَبِّكُم﴾ گوێڕایەڵ بن بۆ پەروەردگارتان ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِىَ يَوْمٌ﴾ پێش ئەوەی ڕۆژێک بێت ﴿لَّا مَرَدَّ لَهُۥ مِنَ ٱللَّهِ﴾ لەلایەن خواوە کە گەڕانەوەیی بۆ نی یە ﴿مَا لَكُم مِّن مَّلْجَإٍ يَوْمَئِذٍ﴾ ئەو ڕۆژە هیچ پەناگایەکتان نابێت ﴿وَمَا لَكُم مِّن نَّكِيرٍ﴾ وە هیچ ئینکاری یەکتان پێ ناکرێ. ٤٧)﴿فَإِنْ أَعْرَضُوا﴾ جا ئەگەر روویان وەرگێڕا ﴿فَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ عَلَيْهِمْ حَفِيظًا﴾ ئەوە ئێمە تۆمان بەپارێزەر نەناردووە بۆ سەریان ﴿إِنْ عَلَيْكَ إِلَّا ٱلْبَلَٰغُ﴾ تۆ تەنها ڕاگەیاندت لەسەرە ﴿وَإِنَّآ إِذَآ أَذَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِنَّا رَحْمَةً﴾ وە بەڕاستی کاتێ ئێمە لەلایەن خۆمانەوە بەهرەیەک بە کەسێ بچەژین ﴿فَرِحَ بِهَا﴾ پێی دڵخۆش دەبێ ﴿وَإِن تُصِبْهُمْ سَيِّئَةٌ﴾ وە ئەگەر ناخۆشیەکیان تووش ببێت ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ بەهۆی کردەوەیی خۆیانەوە ﴿فَإِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ كَفُورٌ﴾ ئەوە بەڕاستی ئادەمی پێ نەزان و سپڵەیە. ٤٨)﴿لِّلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ هەر بۆ خوایە پاشایەتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ﴾ هەرچی بیەوێ بەدی دەهێنێ ﴿يَهَبُ لِمَن يَشَآءُ إِنَٰثًا﴾ بۆ هەرکەسێ بیەوێ کچی پێ دەبەخشێت ﴿وَيَهَبُ لِمَن يَشَآءُ ٱلذُّكُورَ﴾ وە بۆ هەرکەس بیەوێ کوڕی پێ دەبەخشێت. ٤٩)﴿أَوْ يُزَوِّجُهُمْ ذُكْرَٰنًا وَإِنَٰثًا﴾ یان کوڕ و کچی بەیەکەوە پێ دەبەخشێت ﴿وَيَجْعَلُ مَن يَشَآءُ عَقِيمًا﴾ وە هەرکەسی بوێ نەزۆکی دەکات ﴿إِنَّهُۥ عَلِيمٌ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی خوا زانایی دەسەڵاتدارە. ٥٠)﴿وَمَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُكَلِّمَهُ ٱللَّهُ﴾ بۆ هیچ کەس نەبووە کەخوا قسەی لەگەڵدا بکات ﴿إِلَّا وَحْيًا﴾ مەگەر بە سرووش ﴿أَوْ مِن وَرَآئِ حِجَابٍ﴾ یان لەپشت پەردەوە ﴿أَوْ يُرْسِلَ رَسُولًا﴾ یان نێوراوێک بنێوێت ﴿فَيُوحِىَ بِإِذْنِهِۦ مَا يَشَآءُ﴾ و بەئەرمانی خۆیی ئەوەی کە بیەوێ سرووشی دەکات ﴿إِنَّهُۥ عَلِىٌّ حَكِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا بڵندی کارهێزوستە. ٥٦)

وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا مِّنْ أَمْرِنَا ۚ مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ
وَلَا الْإِيمَانُ وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ مِنْ عِبَادِنَا ۚ
وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٥٢﴾ صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي لَهُ
مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۗ أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ ﴿٥٣﴾

سورة الزخرف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا
لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿٣﴾ وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا
لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ ﴿٤﴾ أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا
أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ ﴿٥﴾ وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِيٍّ فِي
الْأَوَّلِينَ ﴿٦﴾ وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِيٍّ إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ
﴿٧﴾ فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ
﴿٨﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ لَيَقُولُنَّ
خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ ﴿٩﴾ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ
مَهْدًا وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠﴾

حضانت نسوان شعبی پیغامبری نسوا؟ قاری روی (محمد) منیفی منکر خوای گنیره بیاره هم و قرآنی عربی یکگرتنیره یاکرم دیر.

ئایەتی (١٩) سورەتی (محمد) ﷺ قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله بكم ولجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله تعالى فيغفر لهم) رواه مسلم. پیغامبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر تۆبە گیرۆدەتان نەکردبایە تەبە خوای گەورە تۆبەی لەبەر دەبردن کەسانێکی تری دەدۆزیەوە کەگیرۆدە بکەن تەبە خوای لێبووردەبن لەخوای گەورە بکەن خوای لێبووردن خۆش بێ.

ئایەتی (٢١) سورەتی (محمد) ﷺ قال رسول الله (ﷺ): (ما يصيب المسلم من نصب ولا وصب ولا هم ولا حزن ولا أذى ولا غم حتى الشوكة يشاكها إلا كفر الله بها من خطاياه) رواه متفق عليه) پیغامبەری خوا (ﷺ)-

﴿وَكَذَٰلِكَ أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ رُوحًا﴾ هەر بەو شێوە (کە وەحی پێ دێ) قورئانمان بۆ تۆ نارد (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿مِنْ أَمْرِنَا﴾ بە فەرمانی خۆمان ﴿مَا كُنتَ تَدْرِي مَا الْكِتَابُ وَلَا الْإِيمَانُ﴾ کەتۆ نەتدەزانی کتێب و ئیمان چی یە ﴿وَلَٰكِن جَعَلْنَاهُ نُورًا﴾ بەڵام ئێمە ئەوەمان کردە ڕووناکی یەک ﴿نَّهْدِي بِهِ مَن نَّشَاءُ﴾ ڕێنموونی هەر کەسێکی پێ دەکەین کەبمانەوێت ﴿مِنْ عِبَادِنَا﴾ لەبەندەکانمان ﴿وَإِنَّكَ لَتَهْدِي إِلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ وە بەڕاستی تۆ (خەڵک) ڕێنموونی دەکەیت بۆ ڕێگای ڕاست. ٥٢)﴿صِرَاطِ اللَّهِ الَّذِي﴾ ڕێگەی ئەو خوایەی ﴿لَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ کە هەرچی لە ئاسمانەکان و هەرچی لە زەویدایە هی ئەوە ﴿أَلَا إِلَى اللَّهِ تَصِيرُ الْأُمُورُ﴾ بێدارین هەموو کارەکان هەر بۆلای خوا دەگەڕێنەوە. ٥٣)

سورەتی ﴿الزخرف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿حم﴾ بە (حاء میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە واتاکەیی. ١) بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ سوێند بەم پەراوە ڕوون کەرەوەیە. ٢)﴿إِنَّا جَعَلْنَاهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا﴾ بەڕاستی ئێمە قورئانمان بەعەرەبی داناوە ﴿لَّعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ﴾ بۆ ئەوەی تێ بگەن. ٣)﴿وَإِنَّهُ فِي أُمِّ الْكِتَابِ لَدَيْنَا﴾ بەڕاستی ئەم قورئانە لەتابلۆیی پارێزراو دایە لای ئێمە ﴿لَعَلِيٌّ حَكِيمٌ﴾ کەزۆر بڵندەو پڕە لەدانایی. ٤) ﴿أَفَنَضْرِبُ عَنكُمُ الذِّكْرَ صَفْحًا﴾ دەی ئایا ئێمە ئەم قورئانەتان لێ دوور بخەینەوە ﴿أَن كُنتُمْ قَوْمًا مُّسْرِفِينَ﴾ لەبەر ئەوەی ئێوە گەلێکی زیادەڕەون. ٥) ﴿وَكَمْ أَرْسَلْنَا مِن نَّبِيٍّ فِي الْأَوَّلِينَ﴾ وە زۆر پێغەمبەرمان لە گەلە پێشوەکان ناردووە. ٦)﴿وَمَا يَأْتِيهِم مِّن نَّبِيٍّ﴾ وە هەر پێغەمبەرێکیان بۆ هاتبێ ﴿إِلَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەوان هەر گاڵتەیان پێ کردووە. ٧)﴿فَأَهْلَكْنَا أَشَدَّ مِنْهُم بَطْشًا﴾ جا کەسانێ کە لەمان بەهێزتر بوون لەناومان بردن ﴿وَمَضَىٰ مَثَلُ الْأَوَّلِينَ﴾ وە بەسەرچوو سەرگوزشتەیی پێشینان. ٨) ﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیی کێ ئاسمانەکان و زەویی بەدی هێناوە؟ ﴿لَيَقُولُنَّ خَلَقَهُنَّ الْعَزِيزُ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان دەڵێن خوای بەدەسەڵاتی زانا دروستی کردوون. ٩) ﴿الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ مَهْدًا﴾ ئەو خوایەی زەوی کردووە بەلانکە بۆتان ﴿وَجَعَلَ لَكُمْ فِيهَا سُبُلًا﴾ ود چەند ڕێگایەکی تیادا دروست کردووە بۆتان ﴿لَّعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ﴾ بۆ ئەوەی بگەن بە مەبەستەکانتان. ١٠)

وَٱلَّذِى نَزَّلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءًۢ بِقَدَرٍ فَأَنشَرْنَا بِهِۦ بَلْدَةً مَّيْتًا
كَذَٰلِكَ تُخْرَجُونَ ﴿١١﴾ وَٱلَّذِى خَلَقَ ٱلْأَزْوَٰجَ كُلَّهَا وَجَعَلَ
لَكُم مِّنَ ٱلْفُلْكِ وَٱلْأَنْعَٰمِ مَا تَرْكَبُونَ ﴿١٢﴾ لِتَسْتَوُۥا۟ عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ
ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ وَتَقُولُوا۟ سُبْحَٰنَ
ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ ﴿١٣﴾ وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا
لَمُنقَلِبُونَ ﴿١٤﴾ وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا ۚ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ
لَكَفُورٌ مُّبِينٌ ﴿١٥﴾ أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَاتٍ وَأَصْفَىٰكُم
بِٱلْبَنِينَ ﴿١٦﴾ وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ مَثَلًا
ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا وَهُوَ كَظِيمٌ ﴿١٧﴾ أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى
ٱلْحِلْيَةِ وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ ﴿١٨﴾ وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ
ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا ۚ أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ ۚ سَتُكْتَبُ
شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ ﴿١٩﴾ وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم ۗ
مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ ﴿٢٠﴾ أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ
كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ ﴿٢١﴾ بَلْ قَالُوٓا۟
إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ ﴿٢٢﴾

سەرەتی (١٠) سورەتی (الفتح)ە، قسات عبادة بن الصامت (رضي الله عنه): بايعنا رسول الله (ﷺ) على السمع والطاعة في العسر واليسر والمنشط والمكره وعلى أثرة علينا وعلى أن لا ننازع الأمر أهله إلا أن تروا كفراً بواحاً عندكم من الله تعالى فيه برهان، وعلى أن نقول بالحق أينما كنا لا نخاف في الله لومة لائم (متفق عليه).

﴿وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ﴾ وە ئەو خوایەی کە لەئاسمانەوە بەئەندازە بارانی بۆ بارانمان ﴿أَنزَلْنَا بِهِ غَيْثًا﴾ جا بوارتێکی ڕوەکە و مرادەوی پێ زیندوو دەکەینەوە ﴿فَأَخْرَجْنَا بِهِۦٓ أَزْوَٰجًا﴾ ئایەتی چۆنەتی ئێوەش زیندوو دەکرێتەوە. ١١﴿وَأَنزَلَ لَكُم مِّنَ ٱلْأَنْعَٰمِ﴾ وە ئەو خوایەی کە هەموو جۆرێکانی بەدی هێناوە ﴿ثَمَٰنِيَةَ أَزْوَٰجٍ﴾ وە کەشتی وڕاخی بۆ ئەرامەم هێنانن کە سواریان دەبن. ١٢﴿لِتَسْتَوُۥا عَلَىٰ ظُهُورِهِۦ﴾ بۆ ئەوەی سواری پشتیان بن ﴿ثُمَّ تَذْكُرُوا۟ نِعْمَةَ رَبِّكُمْ﴾ ئەپاشان بیر لە بەخشەی پەروەردگارتان بکەنەوە ﴿إِذَا ٱسْتَوَيْتُمْ عَلَيْهِ﴾ کاتێ سواریان بوون ﴿وَتَقُولُوا۟ سُبْحَٰنَ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَنَا هَٰذَا﴾ وەبڵێن پاک و بێ گەردی بۆ ئەو (خوایە)ی کە ئەمەی بۆ ڕام هێنانوین ﴿وَمَا كُنَّا لَهُۥ مُقْرِنِينَ﴾ کە ئێمە تواناممان بەسەریدا نەبوو. ١٣﴿وَإِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا لَمُنقَلِبُونَ﴾وە بەڕاستی ئێمە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە. ١٤﴿وَجَعَلُوا۟ لَهُۥ مِنْ عِبَادِهِۦ جُزْءًا﴾ وە بێگومان لەنێو بەندەکانی خوادا هەندێ (بتەکان) بۆ دانا ﴿إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ لَكَفُورٌ مُّبِينٌ﴾ وە بەڕاستی مرۆڤی (کافر) پێ نەزانێ سپلەی ناشکرایە. ١٥﴿أَمِ ٱتَّخَذَ مِمَّا يَخْلُقُ بَنَٰتٍ﴾ ئایا لەنێو دروست کراوەکانیدا کچانی بۆ خۆی هەڵبژاردوە ﴿وَأَصْفَىٰكُم بِٱلْبَنِينَ﴾ وە کوڕانی تایبەت کردووە بەخۆیەوە. ١٦﴿وَإِذَا بُشِّرَ أَحَدُهُم﴾ وە کاتێ مژدە بەیەکێ لەوان بەدرێ ﴿بِمَا ضَرَبَ لِلرَّحْمَٰنِ﴾ بەوەی بەخوداوەند بۆ خوایی داناوە ﴿مَثَلًا ظَلَّ وَجْهُهُۥ مُسْوَدًّا﴾ ڕووی ڕەش هەڵدەگەڕێ و پیش دەخواتەوە. ١٧﴿أَوَمَن يُنَشَّؤُا۟ فِى ٱلْحِلْيَةِ﴾ ئایا ئەو (کچە)ی لەنێو ئاڵتون و خشڵ بەخێوێ کراوێ و ﴿وَهُوَ فِى ٱلْخِصَامِ غَيْرُ مُبِينٍ﴾ لەکاتی دەمەقاڵێ دا ناتوانێ مەبەستی خۆی دەبڕێ (بۆ خوای بڕیار دەدەن). ١٨﴿وَجَعَلُوا۟ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ ٱلَّذِينَ هُمْ عِبَٰدُ ٱلرَّحْمَٰنِ إِنَٰثًا﴾ وەئەو فریشتانەی کە بەندەی خوای بەخشندەن بەمێینەیان دادەنان ﴿أَشَهِدُوا۟ خَلْقَهُمْ﴾ ئایا ئەوان بەدیاری دروستکردنیانەوە بوون ﴿سَتُكْتَبُ شَهَٰدَتُهُمْ وَيُسْـَٔلُونَ﴾ بێگومان ئەو شایەتی یانەی دەنوسرێت و پرسیاریان لێ دەکرێ. ١٩﴿وَقَالُوا۟ لَوْ شَآءَ ٱلرَّحْمَٰنُ مَا عَبَدْنَٰهُم﴾ وە دەڵێن ئەگەر خوا بیویستایە ئێمە ئەو (فریشتا)ەمان نەدەپەرست ﴿مَّا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ﴾ هیچ زانیاری یەکیان لەو بارەیەوە ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَخْرُصُونَ﴾ ئەوانە هەڵبڕق دەکەن. ٢٠﴿أَمْ ءَاتَيْنَٰهُمْ كِتَٰبًا مِّن قَبْلِهِۦ﴾ یا لە پێش قورئان پەرتوکێکمان پێ داون ﴿فَهُم بِهِۦ مُسْتَمْسِكُونَ﴾ کە ئەوان دەستیان پێوە گرتبێ. ٢١﴿بَلْ قَالُوٓا۟ إِنَّا وَجَدْنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٍ﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو دەیان ووت بەڕاستی ئێمە باو و باپیرانمان لەسەر ئایینێک دیووە ﴿وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّهْتَدُونَ﴾ وە بێگومان ئێمەش بەپەیوی پێیانێی ئەوانین. ٢٢

وَكَذَٰلِكَ مَآ أَرۡسَلۡنَا مِن قَبۡلِكَ فِي قَرۡيَةٖ مِّن نَّذِيرٍ إِلَّا قَالَ مُتۡرَفُوهَآ
إِنَّا وَجَدۡنَآ ءَابَآءَنَا عَلَىٰٓ أُمَّةٖ وَإِنَّا عَلَىٰٓ ءَاثَٰرِهِم مُّقۡتَدُونَ ﴿٢٣﴾
قَٰلَ أَوَلَوۡ جِئۡتُكُم بِأَهۡدَىٰ مِمَّا وَجَدتُّمۡ عَلَيۡهِ ءَابَآءَكُمۡۖ قَالُوٓاْ
إِنَّا بِمَآ أُرۡسِلۡتُم بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٢٤﴾ فَٱنتَقَمۡنَا مِنۡهُمۡۖ فَٱنظُرۡ كَيۡفَ
كَانَ عَٰقِبَةُ ٱلۡمُكَذِّبِينَ ﴿٢٥﴾ وَإِذۡ قَالَ إِبۡرَٰهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوۡمِهِۦٓ
إِنَّنِي بَرَآءٞ مِّمَّا تَعۡبُدُونَ ﴿٢٦﴾ إِلَّا ٱلَّذِي فَطَرَنِي فَإِنَّهُۥ سَيَهۡدِينِ
﴿٢٧﴾ وَجَعَلَهَا كَلِمَةَۢ بَاقِيَةٗ فِي عَقِبِهِۦ لَعَلَّهُمۡ يَرۡجِعُونَ ﴿٢٨﴾ بَلۡ
مَتَّعۡتُ هَٰٓؤُلَآءِ وَءَابَآءَهُمۡ حَتَّىٰ جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ وَرَسُولٞ مُّبِينٞ ﴿٢٩﴾
وَلَمَّا جَآءَهُمُ ٱلۡحَقُّ قَالُواْ هَٰذَا سِحۡرٞ وَإِنَّا بِهِۦ كَٰفِرُونَ ﴿٣٠﴾ وَقَالُواْ
لَوۡلَا نُزِّلَ هَٰذَا ٱلۡقُرۡءَانُ عَلَىٰ رَجُلٖ مِّنَ ٱلۡقَرۡيَتَيۡنِ عَظِيمٍ ﴿٣١﴾ أَهُمۡ
يَقۡسِمُونَ رَحۡمَتَ رَبِّكَۚ نَحۡنُ قَسَمۡنَا بَيۡنَهُم مَّعِيشَتَهُمۡ فِي ٱلۡحَيَوٰةِ
ٱلدُّنۡيَاۚ وَرَفَعۡنَا بَعۡضَهُمۡ فَوۡقَ بَعۡضٖ دَرَجَٰتٖ لِّيَتَّخِذَ بَعۡضُهُم
بَعۡضٗا سُخۡرِيّٗاۗ وَرَحۡمَتُ رَبِّكَ خَيۡرٞ مِّمَّا يَجۡمَعُونَ ﴿٣٢﴾ وَلَوۡلَآ
أَن يَكُونَ ٱلنَّاسُ أُمَّةٗ وَٰحِدَةٗ لَّجَعَلۡنَا لِمَن يَكۡفُرُ بِٱلرَّحۡمَٰنِ
لِبُيُوتِهِمۡ سُقُفٗا مِّن فِضَّةٖ وَمَعَارِجَ عَلَيۡهَا يَظۡهَرُونَ ﴿٣٣﴾

هەروەکانمان هیچ
ئاگادارکەرێکمان نەناردۆتە
پێش تۆ بەسەر هیچ
شارێکدا، مەگەر
دەوڵەمەندەکانی
(گومڕایی) ئەو شارانە
وتیان: ئێمە باوباپیرانمان
لەسەر ئایینێک دۆزیوەتەوە
و بەڕاستی
بەدوای ئەواندا
ڕێنماییکراوین.
﴿٢٣﴾ (پێغەمبەر) وتی:
ئایا ئەگەر ئایینێکی
ڕاستتر لەوەی
باوباپیرانتانی
لەسەر بووە
بۆ هێنابێتم
(ئەوا شوێنی دەکەون)؟
وتیان: ئێمە
بە هەرچی
بۆ هێنراون
بێ باوەڕین.
﴿٢٤﴾ ئینجا
تۆڵەمان لێ
سەندنەوە،
جا بڕوانە
چۆن بوو
کۆتایی
درۆزنان.
﴿٢٥﴾ کاتێک
ئیبراهیم
بە باوکی
و گەلەکەی
وت:
بەڕاستی
من بەڕیم
لەوەی
دەیپەرستن
﴿٢٦﴾ جگە
لەو
کەسەی
دروستی
کردووم
بێگومان
ئەو
ڕێنمایی
دەکات
﴿٢٧﴾ و
ئەو
وشەیەی
(تەوحید)
کردە
وشەیەکی
بەردەوام
لە
نەوەکانی
دوای
خۆی
بەڵکو
ئەمانە
و
باوباپیرانیان
بەهرەمەند
کرد
تا
ڕاستییەکە
و
پێغەمبەرێکی
ڕوونکەرەوە
هاتە
لایان
﴿٢٨-٢٩﴾
کەچی
کاتێک
ڕاستییەکە
هاتە
لایان
وتیان:
ئەمە
سیحرە
و
ئێمە
بە
ڕقەوە
ڕەتی
دەکەینەوە
﴿٣٠﴾
وتیان:
بۆچی
ئەم
قورئانە
بەسەر
هیچ
پیاوێکی
گەورەی
ئەم
دوو
شارە
نەدابەزێ
﴿٣١﴾
ئایا
ئەوان
بەشی
ڕەحمەتی
پەروەردگارت
دابەش
دەکەن؟
ئێمە
ڕۆزیی
نێوانیانمان
دابەش
کردووە
لە
ژیانی
دنیادا
و
هەندێکمانمان
بەسەر
هەندێکیاندا
بەرز
کردۆتەوە
تا
هەندێکیان
هەندێکی
دیکە
ڕادەستی
خۆی
بکات
و
ڕەحمەتی
پەروەردگارت
لە
هەموو
ئەوەی
کۆیان
دەکەنەوە
باشترە
﴿٣٢﴾
ئەگەر
ئەوە
نەبوایە
هەموو
خەڵکی
ببنە
یەک
ڕەوت
و
بیڕوایان
بە
خوا
هەبێ
بۆیان
دروست
دەکردین
لە
ماڵەکانیان
دەرگا
و
پەیژەی
زیو
هەبێ
بۆ
سەرکەوتن
و

بێگومان ئەمانە بوونە ئەنجامی توانجی لێمەگەران لەئیسلام.

ئایەتی (١٢) سورەتی (الفتح): قال رسول الله (ﷺ): (إذا سرض العبد **أو سافر كتب له** مثل ما كان يعمل مقيماً صحيحاً) البخاري. پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر موسڵمان نەخۆش کەوت یاسەفەری کرد، خوای گەورە وێنە ئەو کردەوانەی بۆ دەنوسێ کەئەنجامی دەدا ئەگەر ساغ بێت و لەماڵی خۆی دەبێ).

﴿وَكَذَٰلِكَ مَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ فِي قَرْيَةٍ مِّن نَّذِيرٍ﴾ هەروەها پێش تۆ هیچ پێغەمبەرێکمان نەناردووە لەشارێکدا ﴿إِلَّا قَالَ مُتْرَفُوهَا﴾ مەگەر خۆشگوزەرانەکان (دەوڵەمەندەکان)ی ووتویانە ﴿إِنَّا وَجَدْنَا آبَاءَنَا عَلَىٰ أُمَّةٍ﴾ بەڕاستی ئێمە باوو باپیرانی خۆمان لەسەر ئایینێک دیووە ﴿وَإِنَّا عَلَىٰ آثَارِهِم مُّقْتَدُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە لەسەر ئایینی ئەوان دەڕۆین. ٢٣)﴿قَالَ أَوَلَوْ جِئْتُكُم بِأَهْدَىٰ﴾ ووتی ئەگەر چی من (ئایینی) راستریشم بۆ هێنابن ﴿مِمَّا وَجَدتُّمْ عَلَيْهِ آبَاءَكُمْ﴾ لەوەی کە باووباپیرتان دیووە لەسەری﴿قَالُوا إِنَّا بِمَا أُرْسِلْتُم بِهِ كَافِرُونَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە بێ باوەڕین بەو(ئایینەی) بەئێوەدا نێرراوە. ٢٤)﴿فَانتَقَمْنَا مِنْهُمْ﴾ بۆیە تۆڵەمان لێ سەندن ﴿فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾ جا سەیرکە سەرئەنجامی درۆزنان چۆن بوو. ٢٥)﴿وَإِذْ قَالَ إِبْرَاهِيمُ لِأَبِيهِ وَقَوْمِهِ﴾ وە کاتێ ئیبراهیم بەباوکی و گەلەکەی ووت ﴿إِنَّنِي بَرَاءٌ مِّمَّا تَعْبُدُونَ﴾ بێگومان من بەریم لەوەی ئێوە دەیپەرستن. ٢٦) ﴿إِلَّا الَّذِي فَطَرَنِي﴾ جگە لەو زاتەی کەدروستی کردووم ﴿فَإِنَّهُ سَيَهْدِينِ﴾ چونکە هەر ئەویش ڕێنموونیم دەکات. ٢٧)﴿وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ﴾ ئەو (یەکتاپەرستی یە)ی لەناو نەوەکانیدا بەجێ هێشت ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تابگەڕێنەوە(سەری). ٢٨)﴿بَلْ جَاءَتْ هَٰؤُلَاءِ وَآبَاءَهُمْ﴾ بەڵکو بەهرەم بە ئەوانە و باوو باپیرانیاندا ﴿حَتَّىٰ جَاءَهُمُ الْحَقُّ﴾ هەتا قورئانیان بۆ هات ﴿وَرَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ لەگەڵ پێغەمبەری ئاشکرا. ٢٩)﴿وَلَمَّا جَاءَهُمُ الْحَقُّ﴾ جا کاتێ قورئانیان بۆ هات ﴿قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ﴾ ووتیان ئەمە جادووە ﴿وَإِنَّا بِهِ كَافِرُونَ﴾ وە بەڕاستی ئێمە باوەڕی پێ ناکەین. ٣٠)﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَٰذَا الْقُرْآنُ﴾ وە ووتیان بۆچی ئەم قورئانە نەنێرراوەتە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَجُلٍ مِّنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾ بۆ پیاوێکی گەورەی (ناودارو دارا) لەم دوو شارە(مەککە و طائف). ٣١)﴿أَهُمْ يَقْسِمُونَ رَحْمَتَ رَبِّكَ﴾ ئایا ئەوان ڕەحمەتی پەروەردگارت دابەش دەکەن ﴿نَحْنُ قَسَمْنَا بَيْنَهُم﴾ لەکاتێکدا ئێمە لەنێوانیاندا دابەشمان کردووە ﴿مَّعِيشَتَهُمْ وَالْحَيَاةِ الدُّنْيَا﴾ هۆی گوزەرانیان لەژیانی ئەم دونیایەدا ﴿وَرَفَعْنَا بَعْضَهُمْ فَوْقَ بَعْضٍ دَرَجَاتٍ﴾ وە هەندێکیانمان چەند پلە بەرزکردۆتەوە بەسەر هەندێکی تریاندا ﴿لِّيَتَّخِذَ بَعْضُهُم بَعْضًا سُخْرِيًّا﴾ تاهەندێکیان ئیش بەهەندێکی تریان بکەن ﴿وَرَحْمَتُ رَبِّكَ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ﴾ وە بەزەیی پەروەردگارت (بۆ تۆ) لەوە چاکترە ئەوان کۆی دەکەنەوە. ٣٢)﴿وَلَوْلَا أَن يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً﴾ خۆ ئەگەر لەبەر ئەوە نەبوایە کە خەڵکی ببن بەئوممەتی بێ باوەڕ ﴿لَّجَعَلْنَا لِمَن يَكْفُرُ بِالرَّحْمَٰنِ﴾ وامان دەکرد هەر کەس بێ باوەڕ بوایە بەخوای میهرەبان ﴿لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِّن فِضَّةٍ﴾ سەقفی خانووەکانیان لەزیوو بوایە ﴿وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ﴾ هەروەها پلەکان کەپێی داسەر دەکەون (بۆمان دەکردن بەزیوو). ٣٣)

وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ﴿٣٤﴾ وَزُخْرُفًا ۚ وَإِن
كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۚ وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ
لِلْمُتَّقِينَ ﴿٣٥﴾ وَمَن يَعْشُ عَن ذِكْرِ الرَّحْمَٰنِ نُقَيِّضْ لَهُ شَيْطَانًا
فَهُوَ لَهُ قَرِينٌ ﴿٣٦﴾ وَإِنَّهُمْ لَيَصُدُّونَهُمْ عَنِ السَّبِيلِ وَيَحْسَبُونَ
أَنَّهُم مُّهْتَدُونَ ﴿٣٧﴾ حَتَّىٰ إِذَا جَاءَنَا قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ
بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ فَبِئْسَ الْقَرِينُ ﴿٣٨﴾ وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ
إِذ ظَّلَمْتُمْ أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ ﴿٣٩﴾ أَفَأَنتَ تُسْمِعُ
الصُّمَّ أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ وَمَن كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٤٠﴾
فَإِمَّا نَذْهَبَنَّ بِكَ فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ ﴿٤١﴾ أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي
وَعَدْنَاهُمْ فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ ﴿٤٢﴾ فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ
إِلَيْكَ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٤٣﴾ وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ ۖ
وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ ﴿٤٤﴾ وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رُّسُلِنَا
أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ آلِهَةً يُعْبَدُونَ ﴿٤٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا
مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ
رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٦﴾ فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ ﴿٤٧﴾

ئایەتی (٢٩) سورەتی (الفتح)، قال رسول الله (ﷺ): (لا تباغضوا ولا تحاسدوا ولا تدابروا ولا تقاطعوا وكونوا عباد الله إخوانًا ولا يحل لمسلم أن يهجر أخاه فوق ثلاث). (متفق عليه). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ڕێگە نادرێن بە یەکتری هەڵبڕڕێنن و هەستووەی بە یەکتری مەبەن و پشت لە یەکتری هەڵ مەکەن و بە برا هەڵسوکەوتی نێوانتان مەبچڕێنن. هەموتان بەندەی خوا و برای یەکترن). ل مریم بوسڵمانێک دروست ئی یە لە سێ ڕۆژ زیاتر دەنگ لە برای موسڵمانی وەرگێڕێت و قسەی لەگەڵ نەکات).

ئایەتی (٣٠) سورەتی (الحجرات)، قال رسول الله (ﷺ): (إن الشيطان قد يئس أن يعبده المصلون في جزيرة العرب ولكن في التحريش بينهم) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی:-

﴿وَتَرِيهِ آيَاتِنَا﴾ وەدەرگای نیشانەکانمان بۆ خانووەکانیان دادەنێ ﴿وَمَا هِيَ﴾ وە گرنگی و لەبەرچاوی نیشان دانیان بدەنێ. ٣٤﴿وَمَا﴾ وە زەخرەفەی زێڕ (لەگاڵتەی و یەعنی﴿وَإِن كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا﴾ جا هەموو ئەوانە بەهرەو خۆشی ژیانی دونیایە ﴿وَالْآخِرَةُ عِندَ رَبِّكَ﴾ بەاڵم (پاداشتی) ڕۆژی دوایی ﴿لِلْمُتَّقِينَ﴾ بۆ پارێزکارانە. ٣٥﴿وَمَن يَعْشُ﴾ وە هەرکەسی پشت لە یادی خوا هەڵگات﴿نُقَيِّضْ﴾ شەیتانێکی بۆ ئامادە دەکەین ﴿فَهُوَ لَهُ﴾ کە هەمیشە لەگەڵی بێ وازی جیا نەبێتەوە. ٣٦﴿وَإِنَّهُمْ﴾ وە بێگومان ئەوانە (شەیتانەکان) لەڕێگایی ڕاست بەرگری یان دەکەن ﴿وَيَحْسَبُونَ﴾ وائی دەزانن بەبێگومان هەر ئەوان ڕێنوونین. ٣٧﴿حَتَّىٰ﴾ هەتا کاتێ کە(هەمووی و) دێتەوە لامان﴿قَالَ يَا لَيْتَ بَيْنِي وَبَيْنَكَ بُعْدَ الْمَشْرِقَيْنِ﴾ دەڵێ خۆزگە نێوانی من وتۆ بەقەدەر نێوان خۆرهەاڵت و خۆرئاوا بوایە﴿فَبِئْسَ الْقَرِينُ﴾ ئای چ هاوڕێ بەکی خراپ بووی. ٣٨﴿وَلَن يَنفَعَكُمُ الْيَوْمَ إِذ ظَّلَمْتُمْ﴾(ئەم خۆزگە)هیچ سوودێکتان پێ ناگەیەنێ چونکە ستەمتان کرد﴿أَنَّكُمْ فِي الْعَذَابِ مُشْتَرِكُونَ﴾ بێگومان ئێوە لە سزایی سەخت دا هاوبەشن. ٣٩﴿أَفَأَنتَ تُسْمِعُ الصُّمَّ﴾ دەی ئایا ئێ(ئەی موحەممەد (ﷺ)) دەتوانی بەگوێ بشنەوێنی﴿أَوْ تَهْدِي الْعُمْيَ﴾ یان کوێر ڕێنموونی بکەیت﴿وَمَن كَانَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ وە ئەو کەسەی کەلەگومڕایی بەکی ئاشکرادا بێت. ٤٠﴿فَإِمَّا﴾ جا ئەگەر ئێ بمرێنین﴿فَإِنَّا مِنْهُم مُّنتَقِمُونَ﴾ئەوە بێگومان ئێمە هەر ئێڵە لەوان دەسێنین. ٤١﴿أَوْ نُرِيَنَّكَ الَّذِي وَعَدْنَاهُمْ﴾یان ئەر هەڕەشەی ئێمان کردبوون پیشانت دەدەین﴿فَإِنَّا عَلَيْهِم مُّقْتَدِرُونَ﴾چونکە بەڕاستی ئێمە بەدەسەاڵتین بەسەریاندا ٤٢﴿فَاسْتَمْسِكْ بِالَّذِي أُوحِيَ إِلَيْكَ﴾ کەواتە دەست بگرە بەو قورئانەوەی بۆت ئێردراوە﴿إِنَّكَ عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾بەڕاستی ئێ لەسەر ڕێبازێکی ڕاستیت. ٤٣﴿وَإِنَّهُ لَذِكْرٌ لَّكَ وَلِقَوْمِكَ﴾ وەبێگومان ئەم قورئانە هۆی ناوداری یە بۆ خۆت و بۆ گەلەکەت ﴿وَسَوْفَ تُسْأَلُونَ﴾ لە داهاتووشدا پرسیارتان لێ دەکرێت. ٤٤﴿وَاسْأَلْ مَنْ أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ﴾ ئێ پرسیار بکەو لەو پێغەمبەرانەی پێش ئێ ناردوومانن ﴿أَجَعَلْنَا مِن دُونِ الرَّحْمَٰنِ﴾ ئایا بێجگە لە خوای میهرەبان بڕیارمان داوە ﴿آلِهَةً يُعْبَدُونَ﴾ بەرستراوانێک کە بپەرسترێن. ٤٥﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا مُوسَىٰ بِآيَاتِنَا﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی موڕسامان بەبەڵگەکانمانەوە ناردە ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ بۆ سەر فیرەعەون و دەست و پێوەندەکەی ﴿فَقَالَ إِنِّي رَسُولُ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ووتی بەڕاستی من پێغەمبەری پەروەردگاری جیهانیام. ٤٦﴿فَلَمَّا جَاءَهُم بِآيَاتِنَا﴾ جا کاتێ بەبەڵگەکانی ئێمەی بۆ هێنان ﴿إِذَا هُم مِّنْهَا يَضْحَكُونَ﴾ کەچی ئەوان بەبەڵگەکان پێ دەکەنین. ٤٧

وَمَا نُرِيهِم مِّنْ ءَايَةٍ إِلَّا هِىَ أَكْبَرُ مِنْ أُخْتِهَا ۖ وَأَخَذْنَٰهُم
بِٱلْعَذَابِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٤٨﴾ وَقَالُوا۟ يَٰٓأَيُّهَ ٱلسَّاحِرُ ٱدْعُ لَنَا
رَبَّكَ بِمَا عَهِدَ عِندَكَ إِنَّنَا لَمُهْتَدُونَ ﴿٤٩﴾ فَلَمَّا كَشَفْنَا عَنْهُمُ
ٱلْعَذَابَ إِذَا هُمْ يَنكُثُونَ ﴿٥٠﴾ وَنَادَىٰ فِرْعَوْنُ فِى قَوْمِهِۦ
قَالَ يَٰقَوْمِ أَلَيْسَ لِى مُلْكُ مِصْرَ وَهَٰذِهِ ٱلْأَنْهَٰرُ تَجْرِى مِن
تَحْتِىٓ ۖ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٥١﴾ أَمْ أَنَا۠ خَيْرٌ مِّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ مَهِينٌ
وَلَا يَكَادُ يُبِينُ ﴿٥٢﴾ فَلَوْلَآ أُلْقِىَ عَلَيْهِ أَسْوِرَةٌ مِّن ذَهَبٍ أَوْ جَآءَ
مَعَهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ مُقْتَرِنِينَ ﴿٥٣﴾ فَٱسْتَخَفَّ قَوْمَهُۥ
فَأَطَاعُوهُ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَوْمًا فَٰسِقِينَ ﴿٥٤﴾ فَلَمَّآ ءَاسَفُونَا
ٱنتَقَمْنَا مِنْهُمْ فَأَغْرَقْنَٰهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٥٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُمْ
سَلَفًا وَمَثَلًا لِّلْءَاخِرِينَ ﴿٥٦﴾ ۞ وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ
مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ ﴿٥٧﴾ وَقَالُوٓا۟ ءَأَٰلِهَتُنَا
خَيْرٌ أَمْ هُوَ ۚ مَا ضَرَبُوهُ لَكَ إِلَّا جَدَلًۢا ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ خَصِمُونَ ﴿٥٨﴾
إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَٰهُ مَثَلًا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ
﴿٥٩﴾ وَلَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَا مِنكُم مَّلَٰٓئِكَةً فِى ٱلْأَرْضِ يَخْلُفُونَ ﴿٦٠﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥٧) سورەتی (الزخرف): ﴿وَلَمَّا ضُرِبَ ٱبْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾ تیماعی ئەحمەد لە (مصدع)ەوە ئەویش لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە دەگێڕێتەوە دەڵێت: سوێند بەخوا مانای ئایەتێکی **قورئانم** دەزانی **هیچ** کەسێ **تا** ئێستا پرسیاری لێ نەکردوم **لە** بارەیەوە جا نازانم خەڵکی شارەزا **بوون** لێی بۆیە پرسیاریان نەدەکرد لە بارەیەوە یان پێیان نەزانی بوو تا لە بارەیەوە پرسیار بکەن ؛ **(مصدع)** دەڵێت پاشان دەستی کرد بە قسە کردن بۆمان جا کاتێ هەستا لەناو خۆماندا سەرزەنشتی خۆمانمان کرد کە بۆچی پرسیاری مانای ئەو ئایەتەمان لێ نەکرد (مصدع) دەڵێت من ووتم: ئەگەر سبەینێ هات من پرسیاری لێ دەکەم جا کە سبەی هات ووتم ئەی عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس دوێنێ-

﴿... وە هیچ بەڵگەیەکمان نیشان نەداون ﴿... مەگەر ئەو بەڵگەیە گەورەترین لەهاوتاکەی ﴿... وەتووشی بەڵاو سزامان کردن (چونکە بارەڕیان نەهێنا) ﴿... بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە (لەبن باوەڕیی). ٤٨﴿... وتیان (بەموسا) ئەی جادوو باز ﴿... داوامان بۆ بکە لە پەروەردگارت ئەوەی بەڵێنی پێ داوی (بەدی بێنێ) ﴿... ئەوسا بەڕاستی ئێمە بارەڕێنین. ٤٩﴿... جا کاتی بەڵاو سزاکەمان لەسەریان لابرد ﴿... کڕتوبڕ پەیمانەکەیان هەڵدەوەشاندەوە. ٥٠﴿... وە فیرعەون جاڕی دایەناو گەلەکەیدا ﴿... وتی ئەی گەلەکەم ئایا پادشایی میسر فێی من نی یە ﴿... وە ئەم ڕووبارانە بەژێر؟ (کۆشکەکانی) منداناڕوان؟ ﴿... دەی ئایا ئێوە نابینین؟!. ٥١﴿... بەڵکو من باشترم لەو (موسا) کەلاوازو بێ ڕێزە ﴿... وەناتوانێ بەجاکی قسە بکات (زمانی تەواو نی یە). ٥٢﴿... دەبۆچی بازنی ئالتونی پێ نەدراوە؟ (ئەگەر ڕاست دەکات) ﴿... یان فریشتەی (شایەتی دەر) لەگەڵدا نەهاتووە. ٥٣﴿... جا بەم قسانە گەلەکەی هەڵخەڵەتان و تەوانیش گوێڕایەڵیان کرد ﴿... بێگومان ئەوان هەمیشە گەلێکی لە سنوور دەرچوو بوون. ٥٤﴿... جا کاتێ ڕقیان هەڵساندین تۆڵەمان لێسەندن ﴿... شەنجا هەموویانمان لەدەریادا خنکاند. ٥٥﴿... و کردەمانن بەنموونەو نامۆژگاری و پەند بۆ کەسانێ کە دوادێین. ٥٦﴿... وە کاتێ عیسای کوڕی مەریەم بەنموونە هێنرایەوە ﴿... دەست بەجێ گەلەکەت دەیکەنە هاوار و قیژەی خۆشی (وادەزانن قسەی ئەوان بەسەر قسەی پێغەمبەردا (ﷺ) سەرکەوتووە). ٥٧﴿... وە دەڵێن ئایا پەرستراوەکانی ئێمە باشترە یان عیسا ﴿... ئەوانە نموونەی عیسایان تەنها بۆ دەمبازی بۆ دەهێنایتەوە ﴿... (وانیە کە دەڵێن) بەڵکو ئەوانە گەلێکی زۆر دەمەقاڵێ کەرن. ٥٨﴿... عیسا هیچ نی یە جگە لە بەندە یەک کە بەهرەمان ڕشتووە بەسەریدا ﴿... وە کردومانە بەنموونە بۆ ئەوەی ئیسرائیل. ٥٩﴿... ئەگەر بمانویستایە لەجیاتی ئێوە فریشتەمان دادەنا ﴿... لەزەویدا دەبوونە جێ نشینی ئێوە. ٦٠)

وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ ۚ هَٰذَا صِرَٰطٌ
مُّسْتَقِيمٌ ﴿٦١﴾ وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ ۖ إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ
﴿٦٢﴾ وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ
وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ ۖ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ
﴿٦٣﴾ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ
﴿٦٤﴾ فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ ۖ فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟
مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ ﴿٦٥﴾ هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ أَن
تَأْتِيَهُم بَغْتَةً وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٦﴾ ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ
بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٦٧﴾ يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ
عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ ﴿٦٨﴾ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا
وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ ﴿٦٩﴾ ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ
تُحْبَرُونَ ﴿٧٠﴾ يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ ۖ
وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ ۖ وَأَنتُمْ فِيهَا
خَٰلِدُونَ ﴿٧١﴾ وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا بِمَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٧٢﴾ لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ مِّنْهَا تَأْكُلُونَ ﴿٧٣﴾

ـه ـــ

﴿وَإِنَّهُۥ لَعِلْمٌ لِّلسَّاعَةِ﴾ وە بێگومان (دابەزینی عیسا بۆ سەر زەوی) بەڵگێکە لەنیشانەکانی قیامەت ﴿فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا﴾ کەواتە دەربارەی قیامەت هیچ گومانتان نەبێ راستە ﴿وَٱتَّبِعُونِ﴾ وە شوێنی من بکەون ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ ئەمە ڕێگای ڕاستە. ٦١)﴿وَلَا يَصُدَّنَّكُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ﴾ وەباشەبتان بەرگرێتان نەکات لەڕێنەروونی خوا ﴿إِنَّهُۥ لَكُمْ عَدُوٌّ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی ئەو (شەیتان) دوژمنێکی ئاشکرای ئێوەیە. ٦٢)﴿وَلَمَّا جَآءَ عِيسَىٰ بِٱلْبَيِّنَٰتِ﴾ وە کاتێ عیسا بەڵگە ڕوونەکانی هێنا ﴿قَالَ قَدْ جِئْتُكُم بِٱلْحِكْمَةِ﴾ ووتی (بەئەوەی ئیسرائیل) بێ گومان بەپێغەمبەرایەتی هاتووم بۆ ئاوێشان ﴿وَلِأُبَيِّنَ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى تَخْتَلِفُونَ فِيهِ﴾ هەندێ لەوشتانەی جیاوازن تێیدا ﴿فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ دەی لەخوا بترسن ﴿وَأَطِيعُونِ﴾ و گوێڕایەڵیم بکەن. ٦٣)﴿إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ﴾ بەڕاستی خوا پەروەردگاری من و پەروەردگاری ئێوەشە ﴿فَٱعْبُدُوهُ﴾ کەواتە هەر ئەو بپەرستن ﴿هَٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ﴾ هەر ئەمە ڕێگای ڕاستە. ٦٤)﴿فَٱخْتَلَفَ ٱلْأَحْزَابُ مِنۢ بَيْنِهِمْ﴾ جا کۆمەڵەکان جیاواز بوون لەنێوان خۆیاندا ﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ ظَلَمُوا۟﴾ سزاو لەناوچوون بۆ ئەوانەی ستەمیان کرد ﴿مِنْ عَذَابِ يَوْمٍ أَلِيمٍ﴾ لەسزای ڕۆژێکی بەئازار. ٦٥)﴿هَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا ٱلسَّاعَةَ﴾ ئایا چگە لە ڕۆژی دوای چاوەڕوانی چی دەکەن ﴿أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً﴾ کە کوت و پڕ بێت بۆیان ﴿وَهُمْ لَا يَشْعُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان هەست ناکەن. ٦٦) ﴿ٱلْأَخِلَّآءُ يَوْمَئِذٍۭ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ عَدُوٌّ﴾ دۆست و خۆشەویستەکان لەو ڕۆژەدا دوژمنی یەکترن ﴿إِلَّا ٱلْمُتَّقِينَ﴾ چگە لە پارێزکاران. ٦٧) ﴿يَٰعِبَادِ لَا خَوْفٌ عَلَيْكُمُ ٱلْيَوْمَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەی بەندەکانم ئەمڕۆ هیچ مەترسیەکتان لەسەر نی یە ﴿وَلَآ أَنتُمْ تَحْزَنُونَ﴾ خەفەتیش ناخۆن. ٦٨)﴿ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا﴾ ئەوانەی باوەڕیان بەنایەتەکانی ئێمە هێناوە ﴿وَكَانُوا۟ مُسْلِمِينَ﴾ و هەمیشە گەردن کەچ بوون. ٦٩) ﴿ٱدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ﴾ (لەو ڕۆژەدا پێیان دەڵێن) بچنە بەهەشتەوە ﴿أَنتُمْ وَأَزْوَٰجُكُمْ﴾ ئێوە و هاوسەرەکانتان ﴿تُحْبَرُونَ﴾ (ڕێز دەگیرێن و دڵ خۆش دەکرێن. ٧٠) ﴿يُطَافُ عَلَيْهِم بِصِحَافٍ مِّن ذَهَبٍ وَأَكْوَابٍ﴾ بە سینی و پەرداخی ئاڵتونی (خواردن و خواردنەوە) دەگێڕن بەسەریانا ﴿وَفِيهَا مَا تَشْتَهِيهِ ٱلْأَنفُسُ﴾ وە لەو بەهەشتەدا هەبە ئەوەی دڵ حەزی لێ بکات ﴿وَتَلَذُّ ٱلْأَعْيُنُ﴾ و چاو لەڕوەت لەبینینی بێبات ﴿وَأَنتُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ﴾ وە ئێوە بە هەتا هەتایی دەمێننەوە تیایدا. ٧١)﴿وَتِلْكَ ٱلْجَنَّةُ ٱلَّتِىٓ أُورِثْتُمُوهَا﴾ ئەوە ئەو بەهەشتەیە کە بۆ ئێوە ماوەتەوە (پێتان دراوە) ﴿بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەهۆی ئەو کردەوانەوەی کە دەتانکرد. ٧٢)﴿لَكُمْ فِيهَا فَٰكِهَةٌ كَثِيرَةٌ﴾ بۆ ئێوە هەیە تێیدا میوە هاتی زۆر ﴿مِّنْهَا تَأْكُلُونَ﴾ کەلێیان دەخۆن. ٧٣)

إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ ﴿٧٤﴾ لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ وَهُمْ
فِيهِ مُبْلِسُونَ ﴿٧٥﴾ وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ ﴿٧٦﴾
وَنَادَوْا يَا مَالِكُ لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ قَالَ إِنَّكُم مَّاكِثُونَ ﴿٧٧﴾ لَقَدْ
جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ ﴿٧٨﴾ أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا
فَإِنَّا مُبْرِمُونَ ﴿٧٩﴾ أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم بَلَىٰ
وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ ﴿٨٠﴾ قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ فَأَنَا أَوَّلُ
الْعَابِدِينَ ﴿٨١﴾ سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبِّ الْعَرْشِ
عَمَّا يَصِفُونَ ﴿٨٢﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ
الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٨٣﴾ وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَٰهٌ وَفِي الْأَرْضِ
إِلَٰهٌ وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ ﴿٨٤﴾ وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَعِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ
﴿٨٥﴾ وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَن
شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٨٦﴾ وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ
لَيَقُولُنَّ اللَّهُ فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٨٧﴾ وَقِيلِهِ يَا رَبِّ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ
لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٨٨﴾ فَاصْفَحْ عَنْهُمْ وَقُلْ سَلَامٌ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ ﴿٨٩﴾

مرۆڤایەتی هەیانە بۆ ئومێد بەخوو لەرووی کەلەپووریەکی هەرەبەدا تۆڕەکان بیبەرەستێ، بەڵام لەتاریکی تێکدانی تۆڕانیان "بۆ ئومێد نەبووە").

ئایەتی (١٨) سووڕەتی (الذاريات): قال رسول الله (ﷺ): (إن الله ينزل كل ليلة إلى سماء الدنيا حين يبقى ثلث الليل الآخر، فيقول: هل من تائب فأتوب عليه؟ هل من مستغفر فأغفر له؟ هل من سائل فيعطى سؤله؟ حتى يطلع الفجر) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بێگومان هەموو شەوێک خوا دێتە خوارەوە بۆ ئاسمانی دنیا "دابەزینێک کە شایانی خوا بێت" کاتێ سێ یەکی کۆتایی شەو، ئەوجا دەفەرموێ: کەسێ تەوبەکار هەیە لێی خۆش بم؟ کەسێ هەیە داوای لێبوردن بکات تا لێی ببورم؟ کەسێ هەیە داوا بکات داواکەی بۆ بەجێبێنم؟ هەتا بەرەبەیان دەبێت").

﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ﴾ بەڕاستی تاوانباران ﴿فِي عَذَابِ جَهَنَّمَ خَالِدُونَ﴾ لەسزای دۆزەخدا بەهەمیشەیی دەمێننەوە. ٧٤)﴿لَا يُفَتَّرُ عَنْهُمْ﴾ سزایان لەسەر سووک ناکرێت ﴿وَهُمْ فِيهِ مُبْلِسُونَ﴾ وە ئەوان لەناو ئەو سزایەدا بێ ئومێدن. ٧٥)﴿وَمَا ظَلَمْنَاهُمْ﴾ وە ئێمە هیچ ستەمێکمان لێ نەکردوون ﴿وَلَٰكِن كَانُوا هُمُ الظَّالِمِينَ﴾ بەڵکو هەر خۆیان ستەمکار بوون. ٧٦)﴿وَنَادَوْا يَا مَالِكُ﴾ وە هاوار دەکەن ئەی مالیک (سەرپەرشتیاری دۆزەخ) ﴿لِيَقْضِ عَلَيْنَا رَبُّكَ﴾ با پەروەردگارت بمان مرێنێت (تاڕێگاربین) ﴿قَالَ إِنَّكُم مُّكِثُونَ﴾ (ئەویش) دەڵێ بێ گومان ئێوە دەمێننەوە. ٧٧)﴿لَقَدْ جِئْنَاكُم بِالْحَقِّ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی (ئایینی) هەقمان بۆ هێناون ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَكُمْ لِلْحَقِّ كَارِهُونَ﴾ بەڵام زۆربەتان ڕاستیتان پێ ناخۆشە. ٧٨)﴿أَمْ أَبْرَمُوا أَمْرًا﴾ بەڵکو ئەوانە بۆ پیلان و فێڵیان (لەپێغەمبەر (ﷺ)) لێبڕان ﴿فَإِنَّا مُبْرِمُونَ﴾ بۆیە بەڕاستی ئێمەش (بۆ تۆڵە لێ سەندنیان) لێبڕاین. ٧٩)﴿أَمْ يَحْسَبُونَ أَنَّا لَا نَسْمَعُ سِرَّهُمْ وَنَجْوَاهُم﴾ ئاخۆ وا دەزانن ئێمە نهێنی و چپەکانیان نابیستین ﴿بَلَىٰ﴾ بەڵێ دەیبیستین ﴿وَرُسُلُنَا لَدَيْهِمْ يَكْتُبُونَ﴾ فریشتەکانیشمان کەلەلایانن (ئامادەن ئەو پیلان و فێڵانەیان) دەنوسن. ٨٠)﴿قُلْ إِن كَانَ لِلرَّحْمَٰنِ وَلَدٌ﴾ بڵێ ئەگەر پەروەردگار کوڕی ببوایە ﴿فَأَنَا أَوَّلُ الْعَابِدِينَ﴾ ئەوە من یەکەمین دەمپەرست. ٨١) ﴿سُبْحَانَ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ پاک و بێ گەردی بۆ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی ﴿رَبِّ الْعَرْشِ﴾ و پەروەردگاری هەرش ﴿عَمَّا يَصِفُونَ﴾ لەو (قسە ناڕێکانە)ی کە ئەوان بۆ خوای هەڵدەبەستن. ٨٢)﴿فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا﴾ جا لێیان گەڕێ با سەرگەرمی پڕوپوچی بن و کاڵنە بکەن ﴿حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ﴾ هەتا دەگەن بەڕۆژی خۆیان ﴿الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ کە بەڵێنیان پێ دراوە. ٨٣)﴿وَهُوَ الَّذِي فِي السَّمَاءِ إِلَٰهٌ﴾ وە ئەو (خوایە) زاتێکە پەرستراوە لە ئاسماندا ﴿وَفِي الْأَرْضِ إِلَٰهٌ﴾ وە پەرستراوە لە زەویدا ﴿وَهُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾ وە تەنها ئەویش کار درووستی زانایە. ٨٤)﴿وَتَبَارَكَ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ وە پاک و بەفەڕو گەورەیە ئەو خوایەی کە خاوەنی ئاسمانەکان و زەوی یە ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ وە هەرچی لەنێوانیاندایە ﴿وَعِندَهُ عِلْمُ السَّاعَةِ﴾ وە زانینی (هاتنی) ڕۆژی دوایی تەنها لای ئەوە ﴿وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ وە هەر بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە. ٨٥)﴿وَلَا يَمْلِكُ الَّذِينَ يَدْعُونَ مِن دُونِهِ الشَّفَاعَةَ﴾ وە ئەوانەی بێجگە لە خوا دەپەرسترێن (هاواریان لێ دەکرێ) ناتوانن تکا بکەن ﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ﴾ مەگەر کەسانێ شایەتی یان بەهەق دایێ ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ وە هەقیان زانیوە و ئاگاداری بوون. ٨٦)﴿وَلَئِن سَأَلْتَهُم مَّنْ خَلَقَهُمْ﴾ وە ئەگەر پرسیاریان لێ بکەیت کێ دروستی کردوون ﴿لَيَقُولُنَّ اللَّهُ﴾ بێگومان دەڵێن خوا ﴿فَأَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ دەی چۆن ئەوان لەڕاستی لادەدرێن. ٨٧)﴿وَقِيلِهِ يَا رَبِّ﴾ وە پێغەمبەر (ﷺ) (شکاتی کردو) ووتی ئەی پەروەردگار ﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی ئەوانە گەلێکن باوەڕ ناهێنن. ٨٨) ﴿فَاصْفَحْ عَنْهُمْ﴾ جاوازیان لێ بێنە و گوێیان پێ مەدە ﴿وَقُلْ سَلَامٌ﴾ وە خوا حافیزیان لێ بکە ﴿فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾ لەمەو پاش دەزانن (چی یان بەسەردێت). ٨٩)

سورة الدخان

بسم الله الرحمن الرحيم

حم ﴿١﴾ وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ ﴿٢﴾ إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ
مُّبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ ﴿٣﴾ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ ﴿٤﴾
أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ ﴿٥﴾ رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ إِنَّهُ هُوَ
السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٦﴾ رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا
إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ ﴿٧﴾ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ يُحْيِي وَيُمِيتُ رَبُّكُمْ
وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ ﴿٨﴾ بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ
﴿٩﴾ فَارْتَقِبْ يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ ﴿١٠﴾ يَغْشَى
النَّاسَ هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١١﴾ رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ
إِنَّا مُؤْمِنُونَ ﴿١٢﴾ أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ ﴿١٣﴾
ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ ﴿١٤﴾ إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا
إِنَّكُمْ عَائِدُونَ ﴿١٥﴾ يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ
﴿١٦﴾ ۞ وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ
كَرِيمٌ ﴿١٧﴾ أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٨﴾

سورەی دخان

خوارەوەی ئایەتی
(١٠-١٥) سورەتی
(الدخان)ە
﴿فارتقب يوم تأتي السماء
بدخان مبين﴾ تا
دەگاتە ﴿إنا
كاشفو العذاب
قليلا إنكم
عائدون﴾ بیخاری
لە مەبەستی ئایەتەکە
دەگێڕێتەوە
کەسێی ئایەتەکە
دەبێتە لە کاتێکدا
بوو کە قوڕەیش
سەریپێچی
پێغەمبەریان کردو
باوەڕیان پێ
نەهێنا
پێغەمبەریش
(ﷺ) نوعای لێ

کردن خوا قوڕەیشی گرانی و بێ بارانیان بکات وەک گرانی سەردەمی یوسف ئینجا خوا قوڕەیشی بێ بارانی و گرانی کردن تا وایان لێ هات کەسێکیان سەیری ئاسمانی دەکرد ئێوان خۆی و ئاسمانی وەک دوکەڵ دەبینی بەهۆی برسێتی و ئازارەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿فارتقب يوم تأتي السماء بدخان مبين يغشى ...﴾ مەبەستیش لەئایەتەکە ئەمە بوو کە ئەو

سورەتی ﴿الدخان﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿حم﴾ بە (حاء، میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە واتاکەیی. ١) بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە ﴿وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ﴾ سوێند بەم قورئانە روون کەرەوەیە. ٢)﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةٍ مُّبَارَكَةٍ﴾ بەڕاستی ئێمە ئەم قورئانەمان لە شەوێکی پیرۆزدا ناردۆتە خوارەوە ﴿إِنَّا كُنَّا مُنذِرِينَ﴾ بێ گومان ئێمە ترسێنەرین. ٣)﴿فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ﴾ لەو (شەوە پیرۆزە)دا هەموو کار و بارێکی بەجێی لە یەک جیادەکرێتەوە. ٤)﴿أَمْرًا مِّنْ عِندِنَا﴾ فەرمانێکە لەلایەن ئێمەوە ﴿إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾ بەڕاستی ئێمە پێغەمبەران دەنێرین. ٥)﴿رَحْمَةً مِّن رَّبِّكَ﴾ کەرەحمەتێکە لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان هەر خوا بیسەری زانایە. ٦)﴿رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی وە هەرچی لە نێوانیاندایە ﴿إِن كُنتُم مُّوقِنِينَ﴾ ئەگەر ئیمانداری ڕاستەقینەن. ٧)﴿لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە جگە لە خوا ﴿يُحْيِي وَيُمِيتُ﴾ (خوا) دەژێنێ و دەمرێنێ ﴿رَبُّكُمْ وَرَبُّ آبَائِكُمُ الْأَوَّلِينَ﴾ پەروەردگاری ئێوەو پەروەردگاری باو و باپیرە پێشوەکانتانە. ٨) ﴿بَلْ هُمْ فِي شَكٍّ يَلْعَبُونَ﴾ بەڵام ئەوان لە دوو دڵی و گوماندا گەمە و گاڵتە دەکەن. ٩) ﴿فَارْتَقِبْ﴾ جا چاوەڕوان بە ﴿يَوْمَ تَأْتِي السَّمَاءُ بِدُخَانٍ مُّبِينٍ﴾ ڕۆژێ ئاسمان دوکەڵێکی ئاشکرای لێ پەیدا دەبێ. ١٠)﴿يَغْشَى النَّاسَ﴾ هەموو ئادەمی دادەگرێ ﴿هَٰذَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ و (دەڵێن) ئەمە بەڵایەکی سەختە. ١١)﴿رَبَّنَا اكْشِفْ عَنَّا الْعَذَابَ﴾ ئەی پەروەردگارمان ئەم سزایەمان لەسەر لابە ﴿إِنَّا مُؤْمِنُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە باوەڕدارین. ١٢)﴿أَنَّىٰ لَهُمُ الذِّكْرَىٰ﴾ چۆن ئەمێ خواردەبن و ئامۆژگاری وەردەگرن ﴿وَقَدْ جَاءَهُمْ رَسُولٌ مُّبِينٌ﴾ کە بەڕاستی پێغەمبەرێکی ڕوون و ئاشکرایان بۆ هاتووە. ١٣)﴿ثُمَّ تَوَلَّوْا عَنْهُ﴾ لە پاشان گوێیان پێ نەدا ﴿وَقَالُوا مُعَلَّمٌ مَّجْنُونٌ﴾ وە ووتیان: فێرکراوێکی شێتە. ١٤)﴿إِنَّا كَاشِفُو الْعَذَابِ قَلِيلًا﴾ بێگومان بۆ ماوەیەکی کەم ئەم بەڵایە لا دەبەین ﴿إِنَّكُمْ عَائِدُونَ﴾ بێگومان ئێوە دەگەڕێنەوە (بۆ بێ باوەڕی). ١٥) ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ﴾ ڕۆژێ دێت پەلامارێکی بەهێز و هەرە گەورەیان بۆ دەبەین ﴿إِنَّا مُنتَقِمُونَ﴾ بەڕاستی ئێمە تۆڵە دەسەنین (لە کافران لە جەنگی بەدردا). ١٦)﴿وَلَقَدْ فَتَنَّا قَبْلَهُمْ قَوْمَ فِرْعَوْنَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی لە پێش ئەمان گەل قیرعەونمان تاقی کردەوە ﴿وَجَاءَهُمْ رَسُولٌ كَرِيمٌ﴾ و پێغەمبەرێکی بەڕێزیان بۆ هات. ١٧)﴿أَنْ أَدُّوا إِلَيَّ عِبَادَ اللَّهِ﴾ (پێی ووتن) کە بەندەکانی خوا (بەنی ئیسرائیل) بە من بسپێرن ﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ﴾ چونکە بەڕاستی من پێغەمبەرێکی ئەمین و باوەڕ پێکراوم بۆ ناو ئێوە. ١٨)

وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ ۖ إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ ﴿٣٠﴾ وَإِنِّي عُذْتُ
بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ أَن تَرْجُمُونِ ﴿٣١﴾ وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ ﴿٣٢﴾ فَدَعَا
رَبَّهُ أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ ﴿٣٣﴾ فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا إِنَّكُم
مُّتَّبَعُونَ ﴿٣٤﴾ وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا ۖ إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ ﴿٣٥﴾ كَمْ
تَرَكُوا مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ ﴿٣٦﴾ وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ ﴿٣٧﴾ وَنَعْمَةٍ
كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ ﴿٣٨﴾ كَذَٰلِكَ ۖ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ ﴿٣٩﴾
فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ ﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ
نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ ﴿٤١﴾ مِن فِرْعَوْنَ ۚ إِنَّهُ
كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ ﴿٤٢﴾ وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى
الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ ﴿٤٤﴾
﴿٤٥﴾ إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَيَقُولُونَ ﴿٤٦﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ وَمَا
نَحْنُ بِمُنشَرِينَ ﴿٤٧﴾ فَأْتُوا بِآبَائِنَا إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ ﴿٤٨﴾ أَهُمْ
خَيْرٌ أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ أَهْلَكْنَاهُمْ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ
﴿٤٩﴾ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٥٠﴾
مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٥١﴾

حەتەی پێغەمبەری خوا دایا بکەم خوای گەورە باران بۆ موشەر بباریێنێ بەڕاستی فەرمانی پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بۆ دوای باران بۆ موشەر بکەم؟ بەڕاستی ئۆ بە جوڕەتێت) ئینجا دوعای باران باریێنی بۆ گیرانی و بارانیان بۆ بارین و ئەم ئایەتە دابەزی ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ گاڵتەتان دێسان و گوزەرانیان خۆش بوو گەڕانەوە بۆ ئەو نافرمانکارییەی کەلەپێش بوو دەیان کرد خوایش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يَوْمَ نَبْطِشُ الْبَطْشَةَ الْكُبْرَىٰ إِنَّا مُنتَقِمُونَ﴾ واتە رۆژی قەرارمی بەدر.

ئاگاداری (٥٢) سورەتی (الذاریات) قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل يوم القيامة: يا ابن آدم استطعمتك فلم تطعمني... [رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە لەڕۆژی قیامەتدا دەفەرمووێ: ئەی نەوەی ئادەم، داوای خواردەمەنیم لێ کردی بەڵام خواردەمەنیت پێ نەدام -واتە خواردەمەنیت بەپەنەکانم نەدا-).

﴿وَأَن لَّا تَعْلُوا عَلَى اللَّهِ﴾ وە خۆتان بەبەرزو گەورە مەزانن لەبەرامبەر خوادا ﴿إِنِّي آتِيكُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ بێ گومان من بەڵگەو نیشانەیەکی ئاشکرام بۆ هێناون. ١٩)﴿وَإِنِّي عُذْتُ بِرَبِّي وَرَبِّكُمْ﴾ وە بێگومان من پەنادەگرم بەپەروەردگاری خۆم و پەروەردگاری ئێوە لەوەی ﴿أَن تَرْجُمُونِ﴾ کە ئێوە بەردبارانم بکەن. ٢٠)﴿وَإِن لَّمْ تُؤْمِنُوا لِي فَاعْتَزِلُونِ﴾ وە ئەگەر باوەڕم پێ ناهێنن ئەوە وازم لێ بێنن (و خراپەم دەربارە مەکەن). ٢١)﴿فَدَعَا رَبَّهُ﴾ جا هاواری لە پەروەردگاری کرد (ووتی) ﴿أَنَّ هَٰؤُلَاءِ قَوْمٌ مُّجْرِمُونَ﴾ بەڕاستی ئەمانە گەلێکی تاوانبارن. ٢٢)﴿فَأَسْرِ بِعِبَادِي لَيْلًا﴾ ئەوسا (پێی ووترا) بەندەکانم بەشەو بەرە ﴿إِنَّكُم مُّتَّبَعُونَ﴾ چونکە بەڕاستی (فیرعەون و کۆمەڵەکەی) دواتان دەکەوون ٢٣)﴿وَاتْرُكِ الْبَحْرَ رَهْوًا﴾ وە دەریاکە (نیل) بەئارامی و ئاوەڵا بەجێ بێڵە ﴿إِنَّهُمْ جُندٌ مُّغْرَقُونَ﴾ بێ گومان ئەوانە سەربازانێکی خنکێنراو دەبن (تێیدا). ٢٤) ﴿كَمْ تَرَكُوا﴾ چەندەهایان بەجێ هێشت ﴿مِن جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ لە باخات و کانیاو. ٢٥)﴿وَزُرُوعٍ وَمَقَامٍ كَرِيمٍ﴾ و کشتوکاڵ و جێ و ماوای چاک و خۆش. ٢٦)﴿وَنَعْمَةٍ كَانُوا فِيهَا فَاكِهِينَ﴾ وە نازو نیعمەتی زۆر کەئەوان تیایدا دەژیان و ڕایان دەبوارد. ٢٧)﴿كَذَٰلِكَ وَأَوْرَثْنَاهَا قَوْمًا آخَرِينَ﴾ هەریەم جۆرە ئەو (خۆشی یە)مان دا بەگەلێکی تر. ٢٨)﴿فَمَا بَكَتْ عَلَيْهِمُ السَّمَاءُ وَالْأَرْضُ﴾ جا نەئاسمان و نەزەوی نەگریا بۆیان ﴿وَمَا كَانُوا مُنظَرِينَ﴾ و مۆڵەتیشیان پێ نەدرا. ٢٩)﴿وَلَقَدْ نَجَّيْنَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوەی ئیسرائیلمان ڕزگار کرد ﴿مِنَ الْعَذَابِ الْمُهِينِ﴾ لە سزای ڕیسواکەر. ٣٠)﴿مِن فِرْعَوْنَ﴾ لەفیرعەون ﴿إِنَّهُ كَانَ عَالِيًا مِّنَ الْمُسْرِفِينَ﴾ بێ گومان فیرعەون خۆبەزل زانێکی لەسنوور دەرچوو بوو. ٣١) ﴿وَلَقَدِ اخْتَرْنَاهُمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەوەی ئیسرائیلمان هەڵبژارد ﴿عَلَىٰ عِلْمٍ عَلَى الْمُعَلَّمِينَ﴾ بەسەر خەڵکی (سەردەمی خۆیان)دا بەپێ ی زانیاری (خۆمان). ٣٢)﴿وَآتَيْنَاهُم مِّنَ الْآيَاتِ﴾ وە موعجیزەو بەڵگەی زۆرمان پێدان ﴿مَا فِيهِ بَلَاءٌ مُّبِينٌ﴾ کەبۆ ئەزمونی ئاشکرا بەس بێت. ٣٣)﴿إِنَّ هَٰؤُلَاءِ﴾ بەڕاستی ئائەوانە ﴿لَيَقُولُونَ﴾ دەڵێن. ٣٤) ﴿إِنْ هِيَ إِلَّا مَوْتَتُنَا الْأُولَىٰ﴾ هەر بۆیە بەکەم جار دەمرین ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُنشَرِينَ﴾ ئیتر زیندوو ناکرێینەوە. ٣٥)﴿فَأْتُوا بِآبَائِنَا﴾ دەی باوو باپیرانمان (زیندوو بکەنەوەو) بیان هێننەوە (بۆ دنیا) ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست دەکەن. ٣٦)﴿أَهُمْ خَيْرٌ﴾ ئایا ئەوانە چاکترن ﴿أَمْ قَوْمُ تُبَّعٍ﴾ یان گەلی توببەع (ی پادشایی یەمەن) ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ و ئەوانەی لە پێشیانەوە بوون ﴿أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ هەموویانمان لەناو برد ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا مُجْرِمِينَ﴾ چونکە بێگومان گشتیان تاوانبار بوون. ٣٧) ﴿وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ وە دروستمان نەکردووە ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوەی لە نێوانیاندایە ﴿لَاعِبِينَ﴾ بەبێ هودە و گاڵتە. ٣٨) ﴿مَا خَلَقْنَاهُمَا إِلَّا بِالْحَقِّ﴾ هەر دووکیانمان بەدی نەهێناوە مەگەر بەڕاستی ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆریەیان نازانن. ٣٩)

إِنَّ يَوْمَ ٱلْفَصْلِ مِيقَٰتُهُمْ أَجْمَعِينَ ﴿٤٠﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى مَوْلًى
عَن مَّوْلًى شَيْـًٔا وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤١﴾ إِلَّا مَن رَّحِمَ ٱللَّهُ
إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٤٢﴾ إِنَّ شَجَرَتَ ٱلزَّقُّومِ ﴿٤٣﴾
طَعَامُ ٱلْأَثِيمِ ﴿٤٤﴾ كَٱلْمُهْلِ يَغْلِى فِى ٱلْبُطُونِ ﴿٤٥﴾ كَغَلْىِ
ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٦﴾ خُذُوهُ فَٱعْتِلُوهُ إِلَىٰ سَوَآءِ ٱلْجَحِيمِ ﴿٤٧﴾ ثُمَّ
صُبُّوا۟ فَوْقَ رَأْسِهِۦ مِنْ عَذَابِ ٱلْحَمِيمِ ﴿٤٨﴾ ذُقْ إِنَّكَ
أَنتَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْكَرِيمُ ﴿٤٩﴾ إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِۦ تَمْتَرُونَ
﴿٥٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى مَقَامٍ أَمِينٍ ﴿٥١﴾ فِى جَنَّٰتٍ وَعُيُونٍ
﴿٥٢﴾ يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ مُّتَقَٰبِلِينَ ﴿٥٣﴾
كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَٰهُم بِحُورٍ عِينٍ ﴿٥٤﴾ يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ
فَٰكِهَةٍ ءَامِنِينَ ﴿٥٥﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ
إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ ۖ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ فَضْلًا
مِّن رَّبِّكَ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴿٥٧﴾ فَإِنَّمَا يَسَّرْنَٰهُ بِلِسَانِكَ
لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ ﴿٥٨﴾ فَٱرْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ ﴿٥٩﴾

سُورَةُ الْجَاثِيَةِ

سورەتی (الطور): عن جبير بن مطعم (رضي الله عنه) قال: (سمعت النبي (ﷺ) يقرأ في المغرب بالطور) رواه البخاري. جوبەیر کوڕی موتعیم (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: گوێم لەپێغەمبەر (ﷺ) بوو لەنوێژی مەغریبدا سورەتی تور دەخوێندەوە.

ئایەتی (٣٦) سورەتی (الطور): قال رسول الله (ﷺ): (من خاف أدلج ومن أدلج بلغ المنزل، ألا إن سلعة الله غالية ألا إن سلعة الله الجنة) رواه الترمذي. پێغەمبەری خودا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەس لەخودا بترسێ ڕۆژ و ڕۆژان دەڕێت -کەنیادەشتا- هەر کەسیش ڕۆژ و ڕۆژان بڕۆ -کەنیادەشتا - دەگاتە جێگای مەبەست -کەیەدەشتە- ئاگادارین بەڕاستی ئەو شتەی خودا دەیفرۆشێت زۆر گران بەهایە بێگومان ئەو شتەش بەهەشتە).

﴿إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ﴾ بێ گومان ڕۆژی جیاکردنەوە(ی حەق و بەتاڵ)﴿ مِيقَاتُهُمْ أَجْمَعِينَ﴾ کاتی دیاری کراویی هەموویانە. ٤٠)﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي مَوْلًى عَن مَّوْلًى شَيْئًا﴾ ڕۆژێکە هیچ دۆستێ ناتوانێ کەمترین سوود بگەیەنێ بە دۆستی خۆی ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە یارمەتیش نادرێن. ٤١) ﴿إِلَّا مَن رَّحِمَ اللَّهُ﴾ مەگەر کەسێ خوا رەحمی پێ بکات ﴿إِنَّهُ هُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ﴾ بەڕاستی تەنها خوا بەدەسەڵاتی میهرەبانە. ٤٢)﴿إِنَّ شَجَرَتَ الزَّقُّومِ﴾ بێگومان درەختی ژقنەموت. ٤٣) ﴿طَعَامُ الْأَثِيمِ﴾ خۆراکی تاوانبارە (کافرە). ٤٤) ﴿كَالْمُهْلِ﴾ وەکوخڵتەی ڕۆن زەیتوون﴿يَغْلِي فِي الْبُطُونِ﴾لەناو سکەکاندا دەکوڵێ. ٤٥) ﴿كَغَلْيِ الْحَمِيمِ﴾ هەر وەکو کوڵانی ئاوی زۆر گەرم. ٤٦)﴿خُذُوهُ فَاعْتِلُوهُ﴾ (ئەو کافرە) بیگرن و بەتوندی رای کێشن ﴿إِلَىٰ سَوَاءِ الْجَحِيمِ﴾ تا (دەیبەنە) ناوەڕاستی دۆزەخ. ٤٧) ﴿ثُمَّ صُبُّوا فَوْقَ رَأْسِهِ﴾ پاشان بیڕژن بەسەر سەریدا ﴿مِنْ عَذَابِ الْحَمِيمِ﴾ هەندێ لە ئاگر و ئاوی زۆر گەرم. ٤٨)﴿ذُقْ﴾ (پێ ی دووترێت) بیچێژە ﴿إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْكَرِيمُ﴾ چونکە بەڕاستی تۆ بە دەسەڵات و بەڕێزی (کاڵتەی پێ دەکرێ). ٤٩) ﴿إِنَّ هَٰذَا مَا كُنتُم بِهِ تَمْتَرُونَ﴾ بێگومان ئەمە ئەو سزایەیە ئێوە گومانتان لێی هەبوو. ٥٠) ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي مَقَامٍ أَمِينٍ﴾ بە ڕاستی پارێزکاران لە شوێنێکی بێوەیی و ئارام دان. ٥١) ﴿فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ لەناو باخات و نزیک کانیاودان. ٥٢) ﴿يَلْبَسُونَ مِن سُندُسٍ وَإِسْتَبْرَقٍ﴾ لە ئاوریشمی ناسک و ئەستور دەپۆشن ﴿مُّتَقَابِلِينَ﴾ ڕوبەڕوی یەکتری دادەنیشن. ٥٣)﴿كَذَٰلِكَ وَزَوَّجْنَاهُم بِحُورٍ عِينٍ﴾ هەروەها کیژانی چاوگەورە دەکەینە هاوسەریان. ٥٤) ﴿يَدْعُونَ فِيهَا بِكُلِّ فَاكِهَةٍ﴾ لەو بەهەشتەدا هەموو جۆرە میوەیەک داوا دەکەن ﴿ءَامِنِينَ﴾ بەئاسوودەیی و بێ وەیی. ٥٥) ﴿لَا يَذُوقُونَ فِيهَا الْمَوْتَ﴾ لە بەهەشتدا هەرگیز مردن ناچەژن ﴿إِلَّا الْمَوْتَةَ الْأُولَىٰ﴾ جگە لەمردنی یەکەم جار ﴿وَوَقَاهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ﴾ وە (خوا) لەسزای دۆزەخ پاراستوونی. ٥٦) ﴿فَضْلًا مِّن رَّبِّكَ﴾ ئەمە بەخششە لەلایەن پەروەردگارتەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی زۆر گەورە. ٥٧) ﴿فَإِنَّمَا يَسَّرْنَاهُ بِلِسَانِكَ﴾ جا بەڕاستی ئەم قورئانەمان لەسەر زمانی تۆ ئاسان کردووە ﴿لَعَلَّهُمْ يَتَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیربکەنەوە. ٥٨) ﴿فَارْتَقِبْ إِنَّهُم مُّرْتَقِبُونَ﴾ ئیتر تۆ چاوەڕوان بە بێ گومان ئەوانیش چاواڕوانن. ٥٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

حٰمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ الْكِتَٰبِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿٢﴾ إِنَّ فِي السَّمَٰوَٰتِ
وَالْأَرْضِ لَءَايَٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ ﴿٣﴾ وَفِي خَلْقِكُمْ وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ ءَايَٰتٌ
لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ ﴿٤﴾ وَاخْتِلَٰفِ الَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَمَآ أَنزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَآءِ
مِن رِّزْقٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَتَصْرِيفِ الرِّيَٰحِ ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ
يَعْقِلُونَ ﴿٥﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ اللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِالْحَقِّ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَ
اللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤْمِنُونَ ﴿٦﴾ وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ ﴿٧﴾ يَسْمَعُ ءَايَٰتِ
اللَّهِ تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ
﴿٨﴾ وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَٰتِنَا شَيْـًٔا ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ
مُّهِينٌ ﴿٩﴾ مِّن وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ وَلَا يُغْنِى عَنْهُم مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا
وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ اللَّهِ أَوْلِيَآءَ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠﴾ هَٰذَا
هُدًى وَالَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ ﴿١١﴾
۞ اللَّهُ الَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ الْبَحْرَ لِتَجْرِىَ الْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن
فَضْلِهِۦ وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢﴾ وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى السَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى
الْأَرْضِ جَمِيعًا مِّنْهُ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ لِّقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ ﴿١٣﴾

ئايەتى (٩) سورەتى (اللهم) لە عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: (رأى النبي جبريل له ستمائة جناح) (رواه البخاري ومسلم). مەبەستی کتێبی مەسعوود (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەر (ﷺ) جوبرەئیلی بینی کە سەد باڵی هەبوو).

ئايەتى (١٤) سورەتى (اللهم) لە عبد الله بن سعد (رضي الله عنه) عن النبي (ﷺ)

قال حديث السراج الطويل، وفيه: (كانت السفلى الظلمة ويقال إن سدنة الصنم) وإذا ثبتها قال قال عمر وإذا يرفأ يقال قال الفراء قال: سهر يزيد - عليه السلام - (الجاثية) البخاري: قال الكرخي سمعت عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: سهر يزيد بن معاوية (رضي الله عنه) الجاثية كذا قال: (جا جوبرە ئاسمانی جەبرئیل بوو (بدية البخاري) لا أدري كراريه: جاهيم مبوو بر-

سورەتی ﴿الجاثية﴾

﴿حٰمٓ﴾ بەڵگەیە لەسەر ئەوەی خوای بەخشندەی میهرەبان بە(حا، میم) دەستپێکردنەوە خوا زاتدارە بەرانبەر بێ زانیاری زیاتر سەبارەت سورەتی (البقرة) بڕوانە. ٢﴿تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ﴾ مانا: ئەم خوارەوەی ئێمە قورئانە ﴿مِنَ ٱللَّهِ﴾ لەلایەن خوای بەدەسەڵاتی کاربڕووستەوەیە. ٣﴿إِنَّ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ بێ گومان لە ئاسمانەکان و زەویدا ﴿لَءَايَٰتٍ لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ چەندەها بەڵگە هەیە بۆ باوەڕداران. ٤﴿وَفِى خَلْقِكُمْ﴾ وە لە دروست کردنی خۆشتان دا ﴿وَمَا يَبُثُّ مِن دَآبَّةٍ﴾ وە ئەو گیان لەبەرانەی بڵاودەبنەوە ﴿ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ چەند بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ باوەڕی بتەویان هەیە. ٥﴿وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ﴾ وە لە جیاوازی نەوبوون ﴿وَمَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مِن رِّزْقٍ﴾ وە ئەو بارانەی کەخوا لەئاسمانەوە دەیبارێنێت (کە هۆی پسق و پڵنێ یە) ﴿فَأَحْيَا بِهِ ٱلْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا﴾ کە بەهۆیەوە زەوی زیندووەکاتەوە (دەبوونێتەوە) ﴿وَتَصْرِيفِ ٱلرِّيَٰحِ﴾ وە لەگۆڕانی بایەکان ﴿ءَايَٰتٌ لِّقَوْمٍ يَعْقِلُونَ﴾ چەند بەڵگەیەکی کەتن دەگەن. ٦﴿تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ﴾ ئاێەمانە بەڵگەکانی خوان ﴿نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ﴾ دەیخوێنینەوە بۆت بەڕاستی و دروستی ﴿فَبِأَىِّ حَدِيثٍ﴾ جا بە چی قسە و گێڕانەوێک ﴿بَعْدَ ٱللَّهِ وَءَايَٰتِهِۦ يُؤْمِنُونَ﴾ دوای خوا بەڵگەکانی باوەڕ دەهێنن. ٧﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ﴾ سزا لەئارادەیە بۆ هەموو درۆزنێکی گوناهبار. ٨﴿يَسْمَعُ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ﴾ کە بەڵگەکانی خوا دەبیستێت ﴿تُتْلَىٰ عَلَيْهِ﴾ بۆی دەخوێنرێتەوە ﴿ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا﴾ لەپاشان (لەسەر کافری) بەردەوامە چونکە خۆبەزل زانە ﴿كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا﴾ ئەگینا هەر نەی بیستووە ﴿فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ دەی مژدەی پێ بدە بەسزا بەکی سەخت. ٩﴿وَإِذَا عَلِمَ مِنْ ءَايَٰتِنَا شَيْـًٔا﴾ وە هەرکاتێ شتێک لەبەڵگە کانمان ئاگادار بێت ﴿ٱتَّخَذَهَا هُزُوًا﴾ بەگاڵتەی دەگرێ ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾ ئەوانە سزای بێسووکەریان بۆ هەیە. ١٠﴿مِّن وَرَآئِهِمْ جَهَنَّمُ﴾ لە پێشیانەوە ئاگری دۆزەخە ﴿وَلَا يُغْنِى عَنْهُم﴾ هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ﴿مَّا كَسَبُوا۟ شَيْـًٔا﴾ ئەوەی لە(دونیا)دا کردوویانە﴿وَلَا مَا ٱتَّخَذُوا۟ مِن دُونِ ٱللَّهِ أَوْلِيَآءَ﴾ وە ئەو پشتیوانانەی جگە لەخوا هەڵیان بژاردوون (سوودی نیی یەە) ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾ وە سزایەکی زۆر گەورەیان بۆ هەیە. ١١﴿هَٰذَا هُدًى﴾ ئەم قورئانە هۆی ڕێ نمونیی یە ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِ رَبِّهِمْ﴾ وە ئەوانەی بێ باوەڕن بە ئایەت و بەڵگەکانی پەروەردگاریان ﴿لَهُمْ عَذَابٌ مِّن رِّجْزٍ أَلِيمٌ﴾ بۆ ئەوانە هەیە سزایەکی پڕ ئازاری سەخت. ١٢﴿ٱللَّهُ ٱلَّذِى سَخَّرَ لَكُمُ ٱلْبَحْرَ﴾ خوا ئەو زاتەیە دەریای بۆ ڕام هێناین ﴿لِتَجْرِىَ ٱلْفُلْكُ فِيهِ بِأَمْرِهِۦ﴾تا بەفەرمانی خوا کەشتی تیایدا بگەڕێ ﴿وَلِتَبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِهِۦ﴾ وە تا هەندێ لە بەخششی خوا بەدەستەوە بێنن ﴿وَلَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾ وە بۆ ئەوەی سوپاسی خوا بکەن. ١٣﴿وَسَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لە ئاسمانەکان و زەوی دا هەیە بۆ تۆی ڕامبار کردووە ﴿جَمِيعًا﴾ هەموی لەلایەن خوارەوە ﴿مِّنْهُ﴾ بێگومان لەم شتانەدا چەند بەڵگە هەیە بۆ کەسانێ بیر بکەنەوە. ١٣

قُل لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَغْفِرُوا۟ لِلَّذِينَ لَا يَرْجُونَ أَيَّامَ ٱللَّهِ لِيَجْزِىَ
قَوْمًۢا بِمَا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ مَنْ عَمِلَ صَٰلِحًا فَلِنَفْسِهِۦ ۖ
وَمَنْ أَسَآءَ فَعَلَيْهَا ۖ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١٥﴾ وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا
بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ وَرَزَقْنَٰهُم مِّنَ ٱلطَّيِّبَٰتِ
وَفَضَّلْنَٰهُمْ عَلَى ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦﴾ وَءَاتَيْنَٰهُم بَيِّنَٰتٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ ۖ
فَمَا ٱخْتَلَفُوٓا۟ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۚ إِنَّ
رَبَّكَ يَقْضِى بَيْنَهُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ فِيمَا كَانُوا۟ فِيهِ يَخْتَلِفُونَ
﴿١٧﴾ ثُمَّ جَعَلْنَٰكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ مِّنَ ٱلْأَمْرِ فَٱتَّبِعْهَا وَلَا تَتَّبِعْ
أَهْوَآءَ ٱلَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا۟ عَنكَ مِنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا ۚ وَإِنَّ ٱلظَّٰلِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۖ وَٱللَّهُ وَلِىُّ ٱلْمُتَّقِينَ
﴿١٩﴾ هَٰذَا بَصَٰٓئِرُ لِلنَّاسِ وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ
﴿٢٠﴾ أَمْ حَسِبَ ٱلَّذِينَ ٱجْتَرَحُوا۟ ٱلسَّيِّـَٔاتِ أَن نَّجْعَلَهُمْ كَٱلَّذِينَ
ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ سَوَآءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ ۚ سَآءَ
مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ وَخَلَقَ ٱللَّهُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ بِٱلْحَقِّ
وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٢﴾

سەرەکەی وەکو گوتەی (لابن ی) هەڵبەستراوە بەگومانی وا کە لاکانیشی وەک گوێبگە لیبێل وابوون. جوێرەخول: قەرەوێی ئاسمانە (سدرة المنتهى)یە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (النجم): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال النبي (ﷺ): (إياكم والظن فإن الظن أكذب الحديث) متفق عليه). ئەبو هورەیرە (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (دەستیلێدان بە ئاگادارێی گومان بن چونکە بەڕاستی گومانی خراپ بڕێن لەهەموو وتەیەک ناڕاست ترە).

ئایەتی (٦٢) سورەتی (النجم): عن ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: سجد النبي (ﷺ) بالنجم وسجد معه المسلمون والمشركون والجن والإنس كذا في البخاري. هەروەکو لەگێڕەوەی عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ:-

﴿إِن لَّبِثْتُمْ إِلَّا﴾ بڵێ بەر کەسانەی بیرلایان هێناوە ﴿قُلْ لِّلَّذِينَ آمَنُوا﴾ چاو پۆشی بکەن لەو کەسانەی هیوایان بە پاداشتو سزای خوا نیە ﴿يَغْفِرُوا لِلَّذِينَ لَا﴾ بۆ ئەوەی پاداشتی خەڵکانێ بداتەوە بەگوێرەی ئەوەی کردوویانە. ١٤) ﴿مِّن خَيْلِهِ فَقَدْ﴾ هەرکەسێ چاکەی کرد ئەوە (قازانجەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَن أَسَاءَ فَلَهَا﴾ وە هەرکەسێ خراپەی کرد ئەوە (زیانەکەی) بۆ خۆیەتی ﴿ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ﴾ لەپاشان بۆلای پەروەردگارتان دەگەڕێنرێتەوە. ١٥) ﴿وَالَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان بە ئەوەی ئیسرائیلمان بەشێ ﴿وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ﴾ پەیام و حوکمڕانی و پێغەمبەرایەتی ﴿وَرَزَقْنَاهُم مِّنَ الطَّيِّبَاتِ﴾ وە ڕۆزیمان دان لە شتە حەڵاڵ و پاکەکان ﴿وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى الْعَالَمِينَ﴾ وە ڕۆژمان دان بەسەر جیهانیاندا. ١٦) ﴿وَآتَيْنَاهُم بَيِّنَاتٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ وە بەڵگە ڕوونەکانمان پێدان لە بارەی شەریعەتەوە ﴿فَمَا اخْتَلَفُوا إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾ جا جیاواز نەبوون لەنێو خۆیاندا مەگەر نەبێت زانستیان بۆهات ﴿بَغْيًا بَيْنَهُمْ﴾ لەبەر دوژمنایەتی و حەسادەتی نێوان خۆیان ﴿إِنَّ رَبَّكَ يَقْضِي بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ﴾ بێ گومان پەروەردگارت لەڕۆژی هەستانەوەدا لە نێوانیاندا دادوەری دەکات ﴿فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾ لەو شتانەی جیاوازیان تێدا دەکرد. ١٧) ﴿ثُمَّ جَعَلْنَاكَ عَلَىٰ شَرِيعَةٍ﴾ لەپاشان ئێمان خستەسەر هەڕیەەتێک ﴿مِّنَ الْأَمْرِ﴾ لە بارەی تایبەتەوە ﴿فَاتَّبِعْهَا﴾ شوێنی شوێنی بکەوە ﴿وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ وە شوێن هەوای نەزانەوە هەڵەوەری نەوانە مەکەوە کە نازانن. ١٨) ﴿إِنَّهُمْ لَن يُغْنُوا عَنكَ مِنَ اللَّهِ﴾ بێگومان نەوانە لەلایەن خواوە هیچ سوودێکت پێ ناگەیەنن ﴿وَإِنَّ الظَّالِمِينَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ﴾ وە بەڕاستی ستەمکاران هەندێکیان دۆست و پشتیوانی هەندێکیانن ﴿وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُتَّقِينَ﴾ وەخوا دۆست و پشتیوانی پارێزکارانە. ١٩) ﴿هَٰذَا بَصَائِرُ﴾ ئەم قورئانە بینایی بۆ مرۆڤان ﴿وَهُدًى وَرَحْمَةٌ لِّقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾ وە ڕێنمووییە و میهرەبانیە بۆ گەلێک کەباوەڕی پتەویان هەیە. ٢٠) ﴿أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ﴾ ئایا ئەوانەی کە خراپەکاریان کردووە وا گومان دەبەن ﴿أَن نَّجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ ئێمە ئەوانە وەکو کەسانێ دادەنێین کەبڕوایان هێناوە و چاکەکانیان کردووە ﴿سَوَاءً مَّحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ﴾ وەکو یەک بێت ژیانیان و مردنیان ﴿سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾ ئای چەند خراپ دادوەری دەکەن. ٢١) ﴿وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ﴾ وەخوا ئاسمانەکان و زەوی بەهەق و ڕاستی دروست کردووە ﴿وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ﴾ بۆ ئەوە هەموو کەسێک پاداشت بدرێتەوە ﴿بِمَا كَسَبَتْ﴾ بەگوێرەی ئەوەی کردوویەتی ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمێیان لێ ناکرێت. ٢٢)

أَفَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ
وَقَلْبِهِۦ وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ أَفَلَا
تَذَكَّرُونَ ﴿٢٣﴾ وَقَالُوا۟ مَا هِىَ إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا نَمُوتُ وَنَحْيَا وَمَا يُهْلِكُنَآ
إِلَّا ٱلدَّهْرُ ۚ وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ ﴿٢٤﴾ وَإِذَا تُتْلَىٰ
عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُوا۟ ٱئْتُوا۟ بِـَٔابَآئِنَآ إِن
كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ ثُمَّ يُمِيتُكُمْ ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ إِلَىٰ يَوْمِ
ٱلْقِيَٰمَةِ لَا رَيْبَ فِيهِ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٢٦﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ
﴿٢٧﴾ وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً ۚ كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا ۖ ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ
تَعْمَلُونَ ﴿٢٨﴾ هَٰذَا كِتَٰبُنَا يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ ۚ إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ
مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٢٩﴾ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ
فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ ﴿٣٠﴾ وَأَمَّا
ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ فَٱسْتَكْبَرْتُمْ وَكُنتُمْ قَوْمًا
مُّجْرِمِينَ ﴿٣١﴾ وَإِذَا قِيلَ إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا قُلْتُم
مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ ﴿٣٢﴾

هەوڵی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤) سورەتی (الجاثية): ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ...﴾ ئەوەن جەختیان لە ئەوە دەکردەوە (ڕەتی خوایی لێ) دەگێڕنەوە کە پێغەمبەری خوا فەرموویەتی: (هەڵگری سەرەکی ئەقامی) دەیان وت تێمە تەنها بەهۆی تێپەڕی بوونی ڕۆژ و شەو دەمرین و هیچ شتێکی تر

پاشخانە: مۆری ئیماندارێن و مردن و ژیانمان خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿وَقَالُوا مَا هِيَ إِلَّا حَيَاتُنَا الدُّنْيَا نَمُوتُ ...﴾ پێغەمبەر فەرمووی: جا ئەوان جۆرێن بەزمان و پڕۆگرام دەدەن خوای گەورەش دەفەرمووێ ئەی ئادەم ئازارم دەمەنت بە جۆرێن ملن بەزمان و کات منم زەمان هەموو کارێک بەدەستی منە شەو ڕۆژ ئاوگاڵی پێ دەکەم.

﴿أَرَءَيْتَ﴾ تاخۆ بینیوته ﴿مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ﴾ ئەو کەسەی هەواو ئارەزووی خۆی کردۆته پەرستراوی خۆی ﴿وَأَضَلَّهُ ٱللَّهُ عَلَىٰ عِلْمٍ﴾ خواش بەزانایی گومڕای کرد ﴿وَخَتَمَ عَلَىٰ سَمْعِهِۦ وَقَلْبِهِۦ﴾ وە مۆری ناوە بەسەر گوێ و دڵیدا ﴿وَجَعَلَ عَلَىٰ بَصَرِهِۦ غِشَٰوَةً﴾ وە پەردەی داوە بەسەرچاویدا ﴿فَمَن يَهْدِيهِ مِنۢ بَعْدِ ٱللَّهِ﴾ دەی جگە لە خوا کێ ڕێنمووئیی دەکات ﴿أَفَلَا تَذَكَّرُونَ﴾ دەی بڵچی بیر ناکەنەوە. ٢٣﴿وَقَالُوا مَا هِىَ﴾ وە ووتیان هیچ نیە ﴿إِلَّا حَيَاتُنَا ٱلدُّنْيَا﴾ جگە لە ژیانی دونیامان ﴿نَمُوتُ وَنَحْيَا﴾ وە دەمرین و دەژین ﴿وَمَا يُهْلِكُنَآ إِلَّا ٱلدَّهْرُ﴾ وە جگە لە ڕۆژگار هیچ شتێ نێمە لەناو نابات ﴿وَمَا لَهُم بِذَٰلِكَ مِنْ عِلْمٍ﴾ وە ئەوانە بەو قسانە هیچ زانیاریان نی یە ﴿إِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾ تەنها گومان دەبەن. ٢٤) ﴿وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ﴾ وە کاتێ بخوێنرێتەوە بەسەریاندا ﴿ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ﴾ بەڵگە ڕوونەکانمان ﴿مَّا كَانَ حُجَّتَهُمْ﴾ هیچ بەڵگەیەکیان نیە ﴿إِلَّآ أَن قَالُوا ٱئْتُوا بِـَٔابَآئِنَآ﴾ جگە ئەوە کە دەڵێن باوباپیرانمان زیندووبکەنەوە ﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕێوە ڕاست دەکەن. ٢٥) ﴿قُلِ ٱللَّهُ يُحْيِيكُمْ﴾ بڵێ: خوا زیندووتان دەکاتەوە ﴿ثُمَّ يُمِيتُكُمْ﴾ لەپاشان دەتمان مرێنێت ﴿ثُمَّ يَجْمَعُكُمْ﴾ پاشان کۆتان دەکاتەوە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ لە ڕۆژی دواییدا ﴿لَا رَيْبَ فِيهِ﴾ هیچ گومانی تێدا نیە ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەی مرۆڤەکان نازانن. ٢٦) ﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ وە بۆ خوایە موڵکداریێتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَيَوْمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ﴾ ئەو ڕۆژەی قیامەت هەڵدەستێ ﴿يَوْمَئِذٍ يَخْسَرُ ٱلْمُبْطِلُونَ﴾ ئەو ڕۆژەدا بەتاڵ خوازەکان خەسارەت مەندن. ٢٧) ﴿وَتَرَىٰ كُلَّ أُمَّةٍ جَاثِيَةً﴾ هەموو گەلێ دەبینی کڵۆڵ کڵۆڵ کەوتوون بەسەر ئەژنۆدا ﴿كُلُّ أُمَّةٍ تُدْعَىٰٓ إِلَىٰ كِتَٰبِهَا﴾ هەموو گەلێ بانگ دەکرێ بۆلای پەڕەکەی ﴿ٱلْيَوْمَ تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەمڕۆ سزای پاداشت دەدرێنەوە ﴿مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بە گوێرەی ئەو کردەوانەی کە دەتانکرد. ٢٨)﴿هَٰذَا كِتَٰبُنَا﴾ ئەمە پەڕەکەمانە ﴿يَنطِقُ عَلَيْكُم بِٱلْحَقِّ﴾ بەڕاستی لەسەرتان دەنووسێ ﴿إِنَّا كُنَّا نَسْتَنسِخُ﴾ بەڕاستی ئێمە وەک خۆی نوسیوومانەتەوە (وێنەمان گرتووە) ﴿مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ ئەوەی کە ئێوە دەتانکرد. ٢٩) ﴿فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ جا ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ﴾ و چاکەکانیان کردووە ﴿فَيُدْخِلُهُمْ رَبُّهُمْ فِى رَحْمَتِهِۦ﴾ ئەوە پەروەردگاریان دەیانخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿ذَٰلِكَ هُوَ ٱلْفَوْزُ ٱلْمُبِينُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی ئاشکرا. ٣٠) ﴿وَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟﴾ وە ئەوانەی بێ بڕوابوون ﴿أَفَلَمْ تَكُنْ ءَايَٰتِى تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ﴾ (پێیان دەڵێن) ئاخۆ بەڵگەکانی ئێمەتان بەسەردا نەدەخوێنرایەوە ﴿فَٱسْتَكْبَرْتُمْ﴾ کەچی خۆتان بە گەورە دەزانی ﴿وَكُنتُمْ قَوْمًا مُّجْرِمِينَ﴾ وە ئێوە گەلێکی تاوانبار بوون. ٣١) ﴿وَإِذَا قِيلَ﴾ وە هەر کاتێ بووترایە ﴿إِنَّ وَعْدَ ٱللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿وَٱلسَّاعَةُ لَا رَيْبَ فِيهَا﴾ وە ڕۆژی دوای هیچ گومانی تێدا نیە ﴿قُلْتُم مَّا نَدْرِى مَا ٱلسَّاعَةُ﴾ دەتتان ووت نازانین ڕۆژی دوایی چی یە ﴿إِن نَّظُنُّ إِلَّا ظَنًّا﴾ تێمە تەنها گومان دەبەین ﴿وَمَا نَحْنُ بِمُسْتَيْقِنِينَ﴾ وە تێمە دڵنیاتین. ٣٢)

وَبَدَا لَهُمْ سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِۦ يَسْتَهْزِءُونَ ﴿٣٣﴾
وَقِيلَ ٱلْيَوْمَ نَنسَىٰكُمْ كَمَا نَسِيتُمْ لِقَآءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا وَمَأْوَىٰكُمُ ٱلنَّارُ وَمَا
لَكُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٣٤﴾ ذَٰلِكُم بِأَنَّكُمُ ٱتَّخَذْتُمْ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ هُزُوًا وَغَرَّتْكُمُ
ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا ۚ فَٱلْيَوْمَ لَا يُخْرَجُونَ مِنْهَا وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ ﴿٣٥﴾
فَلِلَّهِ ٱلْحَمْدُ رَبِّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَرَبِّ ٱلْأَرْضِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٣٦﴾ وَلَهُ
ٱلْكِبْرِيَآءُ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٣٧﴾

سُورَةُ الأَحْقَافِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

حمٓ ﴿١﴾ تَنزِيلُ ٱلْكِتَٰبِ مِنَ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٢﴾ مَا خَلَقْنَا
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَآ إِلَّا بِٱلْحَقِّ وَأَجَلٍ مُّسَمًّى ۚ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا عَمَّآ أُنذِرُوا مُعْرِضُونَ ﴿٣﴾ قُلْ أَرَءَيْتُم مَّا تَدْعُونَ مِن
دُونِ ٱللَّهِ أَرُونِى مَاذَا خَلَقُوا مِنَ ٱلْأَرْضِ أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ ۖ
ٱئْتُونِى بِكِتَٰبٍ مِّن قَبْلِ هَٰذَآ أَوْ أَثَٰرَةٍ مِّنْ عِلْمٍ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٤﴾ وَمَنْ أَضَلُّ مِمَّن يَدْعُوا مِن دُونِ ٱللَّهِ مَن
لَّا يَسْتَجِيبُ لَهُۥٓ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ وَهُمْ عَن دُعَآئِهِمْ غَٰفِلُونَ ﴿٥﴾

- (پێغەمبەری خوا (ﷺ) کە سورەتی (النجم)ی خوێند سوژدەی برد هەروەها موسڵمانان و بتپەرستان و جنۆکەو ئادەمی هەموو سوژدەیان برد لەگەڵیدا).

ئایەتی (٤٥) سورەتی (القمر): عن ابن عباس (رضي الله عنه) قال: قال النبي (ﷺ) وهو في قبة له يوم بدر: (أنشدك عهدك ووعدك، اللهم إن شئت لم تعبد بعد اليوم أبداً) فأخذ أبو بكر (رضي الله عنه) بيده وقال: حسبك يا رسول الله! ألححت على ربك. فخرج وهو يثب في الدرع وهو يقول: (سيهزم الجمع ويولون الدبر، بل الساعة موعدهم والساعة أدهى وأمر) (رواه البخاري). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوای لێبێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەڕۆژی غەزایی بەدردا لە کۆخێکدا بوو فەرمووی: (خوایە دەوات لێ دەکەم پەیمانو بەڵێنەکەت بێنەدی، ئەی خوایە ئەگەر دەتەوێ لەئەمڕۆ-

﴿وَبَدَا لَهُمْ﴾ وە دەردەکەوێ بۆیان ﴿سَيِّئَاتُ مَا عَمِلُوا﴾ ئەو خراپانەی کە کردویانە ﴿وَحَاقَ بِهِمْ﴾ وە دەوریان دەدا ﴿مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ تۆڵەی ئەوەی گاڵتەیان پێ دەکرد. ٣٣) ﴿وَقِيلَ الْيَوْمَ نَنْسَاكُمْ﴾ پێیان دەووترێ ئەمڕۆ لەبیرتان دەکەین ﴿كَمَا نَسِيتُمْ لِقَاءَ يَوْمِكُمْ هَٰذَا﴾ هەر چۆنێ ئێوە ئەم ڕۆژەتان لەبیر چوو بوو ﴿وَمَأْوَاكُمُ النَّارُ﴾ وە جێگەو ئارامگای ئێوە دۆزەخە ﴿وَمَا لَكُمْ مِنْ نَاصِرِينَ﴾ و هیچ یارمەتی دەرێکتان نی یە. ٣٤)﴿ذَٰلِكُمْ بِأَنَّكُمْ﴾ ئەمە لەبەرئەوەیە بێگومان ئێوە ﴿اتَّخَذْتُمْ آيَاتِ اللَّهِ هُزُوًا﴾ بەڵگەکانی خواتان بەگاڵتە دانا بوو ﴿وَغَرَّتْكُمُ الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ وە ژیانی دونیا فریوی دان ﴿فَالْيَوْمَ لَا تُخْرَجُونَ مِنْهَا﴾ جا ئەمڕۆ لەو دۆزەخەدا دەرناهێنرێن ﴿وَلَا هُمْ يُسْتَعْتَبُونَ﴾ وەڕێگە نادرێن داوای لێبوردنیش بکەن. ٣٥) ﴿فَلِلَّهِ الْحَمْدُ﴾ جا هەموو سوپاس و ستایش بۆ خوای ﴿رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَرَبِّ الْأَرْضِ﴾ پەروەردگاری ئاسمانەکان و زەوی ﴿رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ و پەروەردگاری جیهانیان. ٣٦) ﴿وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ﴾ وە دەسەڵات و گەورەی تەنها بۆ ئەوە ﴿فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەهەموو ئاسمانەکان و زەویدا ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەو زاڵی کار سازە. ٣٧)

سورەتی ﴿الأحقاف﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿حم﴾ بە (حاء میم) دەخوێنرێتەوە خوا زاناترە بە ماناکەی بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرة) بکە. ١)﴿تَنْزِيلُ الْكِتَابِ﴾ ئەم قورئانە هێنراوەتە خوارەوە ﴿مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ لەلایەن خوای زاڵی کاربەجێوە. ٢) ﴿مَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئاسمانەکان و زەوی و ئەوەی لە نێوانیاندایە دروستمان نەکردووە ﴿إِلَّا بِالْحَقِّ وَأَجَلٍ مُسَمًّى﴾ مەگەر بە هەق و ڕاستی و بۆ کاتێکی دیاری کراو ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کەچی ئەوانەی بێ باوەڕ بوو ﴿عَمَّا أُنْذِرُوا مُعْرِضُونَ﴾ لەوەی کە پێ ی ترسێنرابوون روو وەردەگێڕن. ٣) ﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ پێم بڵێن ﴿مَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ﴾ ئەو شتانەی ئێوە دەیانپەرستن جگە لە خوا ﴿أَرُونِي مَاذَا خَلَقُوا مِنَ الْأَرْضِ﴾ پیشانم بدەن لە زەویدا چیان دروست کردووە ﴿أَمْ لَهُمْ شِرْكٌ فِي السَّمَاوَاتِ﴾ یان لە(دروست کردنی) ئاسمانەکاندا بەشداریان کردووە ﴿ائْتُونِي بِكِتَابٍ﴾ دەی پەڕاوێکم بۆ بهێنن ﴿مِنْ قَبْلِ هَٰذَا﴾لە پێش ئەم (قورئانە هاتبێ) ﴿أَوْ أَثَارَةٍ مِنْ عِلْمٍ﴾ یان زانیاریەک کە لە پێشووان بەجێ مابێ ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ئێوە ڕاست گۆن. ٤)﴿وَمَنْ أَضَلُّ﴾ کێ گومڕاترە ﴿مِمَّنْ يَدْعُو مِنْ دُونِ اللَّهِ مَنْ﴾ لەو کەسەی کە هاوار لەغەیری خوا بکات ﴿لَا يَسْتَجِيبُ لَهُ﴾ کە وەڵامی ناداتەوە ﴿إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿وَهُمْ عَنْ دُعَائِهِمْ﴾ وە ئەو (هاوار لێکراو)انە لە هاواری ئەوان ﴿غَافِلُونَ﴾ بێ ئاگان. ٥)

وَإِذَا حُشِرَ ٱلنَّاسُ كَانُوا۟ لَهُمْ أَعْدَآءً وَكَانُوا۟ بِعِبَادَتِهِمْ كَٰفِرِينَ ﴿٦﴾ وَإِذَا
تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ ءَايَٰتُنَا بَيِّنَٰتٍ قَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِلْحَقِّ لَمَّا جَآءَهُمْ هَٰذَا
سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٧﴾ أَمْ يَقُولُونَ ٱفْتَرَىٰهُ ۖ قُلْ إِنِ ٱفْتَرَيْتُهُۥ فَلَا تَمْلِكُونَ
لِى مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ هُوَ أَعْلَمُ بِمَا تُفِيضُونَ فِيهِ ۖ كَفَىٰ بِهِۦ شَهِيدًۢا بَيْنِى
وَبَيْنَكُمْ ۖ وَهُوَ ٱلْغَفُورُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٨﴾ قُلْ مَا كُنتُ بِدْعًا مِّنَ ٱلرُّسُلِ
وَمَآ أَدْرِى مَا يُفْعَلُ بِى وَلَا بِكُمْ ۖ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰٓ إِلَىَّ وَمَآ أَنَا۠
إِلَّا نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ
وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ وَٱسْتَكْبَرْتُمْ ۖ
إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٠﴾ وَقَالَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْ كَانَ خَيْرًا مَّا سَبَقُونَآ إِلَيْهِ ۚ وَإِذْ لَمْ يَهْتَدُوا۟ بِهِۦ
فَسَيَقُولُونَ هَٰذَآ إِفْكٌ قَدِيمٌ ﴿١١﴾ وَمِن قَبْلِهِۦ كِتَٰبُ مُوسَىٰٓ
إِمَامًا وَرَحْمَةً ۚ وَهَٰذَا كِتَٰبٌ مُّصَدِّقٌ لِّسَانًا عَرَبِيًّا لِّيُنذِرَ
ٱلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ وَبُشْرَىٰ لِلْمُحْسِنِينَ ﴿١٢﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ رَبُّنَا
ٱللَّهُ ثُمَّ ٱسْتَقَٰمُوا۟ فَلَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٣﴾
أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ خَٰلِدِينَ فِيهَا جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿١٤﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٠) سورەتی (الأحقاف): ﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ اللَّهِ...﴾ تیماسی ئەحمەد گێڕاویەتیەوە لەعەوفی کوڕی مالیکەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پۆژێک پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەستاو پۆشت ەنیش لەگەڵیدا پۆشتب پۆشتین تاچووینە ناو کەنیسەی جوولەکەکان لەمەدینە، لەو پۆژەشدا جەژنی ئەوان بوو لەبەرئەوە پۆشتنەکەی ئێمەیان پێ ناخۆش بوو بۆ تاویان، ئەنجا پێغەمبەری خوا (ﷺ) پێیانی فەرموو: (ئەی خێڵی جوولەکە لەناو خۆتاندا دوانزە پیاوم نیشان بدەن شایەتی بدەن کەهیچ پەرستراوێک نی یە جگە لەخواوە شایەتی بدەن کە موحەممەدیش پێغەمبەری خوایە -شایەتومان بێنن- خوای گەورە ئەو خەشم و فەزەبی کەلە جوولەکەی گرتووە هەڵی دەگرێ لەسەر هەموو -

﴿وإذا حشر الناس﴾ کاتێکیش هەموو کۆدەکرێنەوە (لەقیامەت) ﴿كانوا لهم أعداء﴾ پەرستراوەکان دەبنە دوژمنیان ﴿وكانوا بعبادتهم كافرين﴾ وە(پەرستراوەکان) بەپەرستنەکەیان باوەڕ ناکەن. ٦) ﴿وإذا تتلى عليهم آياتنا بينات﴾ کاتێکیش ئایەتە ڕوونەکانی ئێمەیان بەسەردا بخوێندرێتەوە ﴿قال الذين كفروا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕبوون دەڵێن ﴿للحق لما جاءهم﴾ بەو قورئانەی بۆیان دێ ﴿هذا سحر مبين﴾ ئەمە جادوویەکی ئاشکرا و دیارە. ٧)﴿أم يقولون افتراه﴾ یان دەڵێن (موحەممەد ﷺ) خۆی ئەم قورئانەی هەڵبەستووە ﴿قل إن افتريته﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ ئەگەر خۆم هەڵم بەستبێ (خوا سزای بەتێیتم دەدات) ﴿فلا تملكون لي من الله شيئا﴾ ئەویسا ئێوەش لەبەرانبەر خوادا بۆ من هیچتان لە دەست نایە ﴿هو أعلم﴾ خوا چاك دەزانێ ﴿بما تفيضون فيه﴾ بەو توانجانەی دەیدەن لەقورئان ﴿كفى به شهيدا﴾ ئەر خوا بەسە کەشایەت بێت ﴿بيني وبينكم﴾ لە نێوان من و ئێوەدا ﴿وهو الغفور الرحيم﴾ هەر ئەوە لێبووردەی میهرەبان. ٨)﴿قل ما كنت بدعا من الرسل﴾ بڵێ من یەکەم پێغەمبەر نیم (نێردراوم) ﴿وما أدري﴾ ناشزانم ﴿ما يفعل بي ولا بكم﴾ چی بەسەر من و ئێوەش دەهێنرێ ﴿إن أتبع إلا ما يوحى إلي﴾ تەنها پەیڕەوی ئەوە دەکەم سروێش دەکرێ بۆم ﴿وما أنا إلا نذير مبين﴾ وەمن تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام و بەس. ٩)﴿قل أرءيتم﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بڵێ پێتم بڵێن ﴿إن كان من عند الله﴾ ئەگەر (ئەم قورئانە) لەلایەن خواوە بێ ﴿وكفرتم به﴾ ئێوەش باوەڕتان پێ نەهێنابێ ﴿وشهد شاهد من بني إسرائيل﴾ وە کەسێك لە ئەوەی ئیسرائیل شایەتی دابێ ﴿على مثله﴾ لەسەر وێنەی (ئەوەی وا لە) قورئاندا ﴿فآمن واستكبرتم﴾ جا ئیمان هێنابێ کەچی ئێوە خۆتان بە گەورەزانی ﴿إن الله لا يهدي القوم الظالمين﴾ بێگومان خوا ڕێنمووننیی گەلی ستەمکاران ناکات. ١٠)﴿وقال الذين كفروا﴾ ئەوانەی بێ باوەڕن دەڵێن ﴿للذين ءامنوا﴾ دەربارەی ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿لو كان خيرا﴾ ئەگەر (ئیسلام و باوەڕ هێنان) چاك بوایە ﴿ما سبقونا إليه﴾ ئەوانە پێش ئێمە نەدەکەوتن بۆ ئەو (باوەڕ هێنانە) ﴿وإذ لم يهتدوا به﴾چونکە خۆیان بەو (قورئانە) ڕانەسوون نەبوون ﴿فسيقولون﴾ جا دواتر دەڵێن ﴿هذا إفك قديم﴾ ئەمە دەس هەڵبەستێکی کۆنە. ١١)﴿ومن قبله﴾ وە لەپێش ئەم (قورئانە)دا ﴿كتاب موسى إماما ورحمة﴾ ئەورێتی مووسا پێشەوا و ڕەحمەت بوو ﴿وهذا كتاب مصدق﴾ ئەم قورئانەش (کتێبەکانی پێش خۆی) بەڕاست دادەنێ ﴿لسانا عربيا﴾ کە بەزمانی عەرەبی یە ﴿لينذر الذين ظلموا﴾ تاستەمکاران بترسێنێ ﴿وبشرى للمحسنين﴾ وە بۆ چاکەکاران مژدە بێ. ١٢)﴿إن الذين قالوا ربنا الله﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دەڵێن پەروەردگارمان تەنگایە ﴿ثم استقاموا﴾ پاشان بەردەوام بوون (لەسەر باوەڕەکەیان) ﴿فلا خوف عليهم ولا هم يحزنون﴾ ئەوە ئەترسیان لەسەرە نەغەمیشیان دەخۆن. ١٣) ﴿أولئك أصحاب الجنة﴾ ئەوانە بەهەشتین ﴿خلدين فيها﴾ بەهەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿جزاء بما كانوا يعملون﴾ لەپاداشتی ئەو کردەوانەی کە دەیانکرد (لەدنیادا). ١٤)

وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا ۖ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا وَوَضَعَتْهُ
كُرْهًا ۖ وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا ۚ حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ وَبَلَغَ
أَرْبَعِينَ سَنَةً قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ الَّتِي أَنْعَمْتَ
عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ وَأَصْلِحْ لِي فِي
ذُرِّيَّتِي ۖ إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿١٥﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ
نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ فِي أَصْحَابِ
الْجَنَّةِ ۖ وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿١٦﴾ وَالَّذِي قَالَ
لِوَالِدَيْهِ أُفٍّ لَّكُمَا أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن
قَبْلِي وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ وَيْلَكَ آمِنْ إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ فَيَقُولُ
مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ حَقَّ عَلَيْهِمُ
الْقَوْلُ فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا
خَاسِرِينَ ﴿١٨﴾ وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا ۖ وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ وَهُمْ
لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٩﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ
فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا ۖ فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ عَذَابَ الْهُونِ
بِمَا كُنتُمْ تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ وَبِمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ ﴿٢٠﴾

- جوولەکەیەک کە لەگەل چەندین ئاسمانیدا بژیت) جا جوولەکەکان بێ دەنگ بوون کەسیان وەڵامی پێغەمبەریان نەدایەوە، پاشان خوواردەی کردەوە ئێیان، کەسیان وەڵامی پێغەمبەریان نەدایەوە، پاشان جێ بارەی کردەوە ئێیان هەر کەسی وەڵامی نەدایەوە جا پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەرەی لە ئێوەم ویست دەمان کرد، ئەوی جووتان

بەخوا بێگومان هەر من کڵکەڵەوەم کە هەموو خەڵک لەبەر پێم دا بەدەشر دەکەیتن وە من کۆنا پێغەمبەرم، منیشم پێغەمبەری هەڵبژاردە لای خوا، باوەڕم پێ بێنن یان باوەڕم پێ نەهێنن) پاشان گەڕایەوە و منیش لەگەڵیدا بووم، خەریک بوو دەڕۆشتینە دەرەوە لە کەنیسەکە پیاوێک کەف دوامانەوە، بوو بانگی کردم و وتی لەشوێنی خۆت راوەستە ئەی موحەممەد (ﷺ) ئەوا هاتەپێشەوە -

﴿وَوَصَّيْنَا الْإِنسَانَ﴾ وە ئێمە ئامۆژگاری ئادەمیی مان کرد ﴿بِوَالِدَيْهِ إِحْسَانًا﴾ بە چاکە کردن لەگەڵ دایک و باوکی دا ﴿حَمَلَتْهُ أُمُّهُ كُرْهًا﴾ دایکی بە ناڕەحەتی و ئازارەوە هەڵی گرتووە ﴿وَوَضَعَتْهُ كُرْهًا﴾ وە بەئازار و ناڕەحەتیش بوویەتی ﴿وَحَمْلُهُ وَفِصَالُهُ ثَلَاثُونَ شَهْرًا﴾ ماوەی دووگیان بوون (ی دایک) پێ یەوە و لە شیر بڕینەوەی سی مانگە ﴿حَتَّىٰ إِذَا بَلَغَ أَشُدَّهُ﴾ تا دەگاتە تافی لاوی (پێ گەیشتوی لاشەیی و ژیری) ﴿وَبَلَغَ أَرْبَعِينَ سَنَةً﴾ و دەگاتە چل ساڵی ﴿قَالَ رَبِّ أَوْزِعْنِي﴾ دەڵێ ئەی پەروەردگار رام بێنە ﴿أَنْ أَشْكُرَ نِعْمَتَكَ﴾ تا شوکرانە بژێری ئەو بەهرە و چاکەت بکەم ﴿أَنْعَمْتَ عَلَيَّ وَعَلَىٰ وَالِدَيَّ﴾ کە رشتوتە بەسەر من و دایک و باوکم دا ﴿وَأَنْ أَعْمَلَ صَالِحًا تَرْضَاهُ﴾ وە (ڕام بێنە) کردەوەی چاک بکەم کە تۆ پێی رازی بی ﴿وَأَصْلِحْ لِي فِي ذُرِّيَّتِي﴾ ئەوەکانیشم چاک و صالح بکە ﴿إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ﴾ بێگومان بۆلای تۆ گەڕاومەتەوە ﴿وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە بەراستی من لەموسوڵمانی گەردن کەچم. ١٥)

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە کەسانێکن ﴿نَتَقَبَّلُ عَنْهُمْ أَحْسَنَ مَا عَمِلُوا﴾ کە ئێمە کردەوە چاکەکانیان لێ وەردەگرین ﴿وَنَتَجَاوَزُ عَن سَيِّئَاتِهِمْ﴾ وە چاوپۆشی دەکەین لە خراپەکانیان ﴿فِي أَصْحَابِ الْجَنَّةِ﴾ لە ڕیزی بەهەشتیاندان ﴿وَعْدَ الصِّدْقِ الَّذِي﴾ ئەمە ئەو بەڵێنە ڕاستەیە ﴿كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ کە بەڵێنیان پێ درابوو لەدنیادا . ١٦)﴿وَالَّذِي قَالَ لِوَالِدَيْهِ﴾ ئەو کەسەش کە بەباوک و دایکی بڵێت ﴿أُفٍّ لَّكُمَا﴾ ئۆف لە دەس ئێوە ﴿أَتَعِدَانِنِي أَنْ أُخْرَجَ﴾ ئایا هەڕەشەم لێ دەکەن کە (زیندوو دەکرێمەوە و لە گۆڕ) دێمە دەرەوە ﴿وَقَدْ خَلَتِ الْقُرُونُ مِن قَبْلِي﴾ لەکاتێکدا چەند چین خەڵک پێش من ڕۆشتوون (و زیندوو نەبوونەتەوە) ﴿وَهُمَا يَسْتَغِيثَانِ اللَّهَ﴾ وە (دایکی و باوکی) هەردوویان هانا بۆ خوا دەبەن ﴿وَيْلَكَ آمِنْ﴾ (دەڵێن) هاوار بۆ تۆ باوەڕ بێنە ﴿إِنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ﴾ بێگومان بەڵێنی خوا ڕاستە ﴿فَيَقُولُ﴾ کەچی ئەو دەڵێ ﴿مَا هَٰذَا إِلَّا أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾ ئەمە بەس ئەفسانەی پێشینانە و هیچی تر. ١٧)

﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿حَقَّ عَلَيْهِمُ الْقَوْلُ﴾ بڕیاری خوا)یان بەسەر چەسپا ﴿فِي أُمَمٍ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِم﴾ لە ڕیزی ئەو ئوممەتانەدا کە پێش ئەمان رابوردوون ﴿مِّنَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ﴾ لە جنۆکەو ئادەمیی ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا خَاسِرِينَ﴾ بێگومان ئەوانە خۆیانن زەرەرمەند. ١٨)﴿وَلِكُلٍّ دَرَجَاتٌ مِّمَّا عَمِلُوا﴾ وە بۆ هەریەک لەوانە پلە و پایە هەیە بە گوێرەی کردەوەکانیان ﴿وَلِيُوَفِّيَهُمْ أَعْمَالَهُمْ﴾ تا خوا پاداشت و سزای کردەوەکانیان بە تەواوی بداتەوە ﴿وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾ وە ئەوان هیچ ستەمیان لێ ناکرێت. ١٩)﴿وَيَوْمَ﴾ وە (بیریان بخەرەوە) ئەو ڕۆژەی ﴿يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕن بەرانبەر دۆزەخ ڕادەگیرێن ﴿أَذْهَبْتُمْ طَيِّبَاتِكُمْ﴾ (پێیان دەووترێت) هەرچی خۆشیتان بوو بەسەرتان برد ﴿فِي حَيَاتِكُمُ الدُّنْيَا﴾ لە ژیانی دونیاتان دا ﴿وَاسْتَمْتَعْتُم بِهَا﴾ و بەهرە و لەزەتتان لێ برد ﴿فَالْيَوْمَ تُجْزَوْنَ﴾ بۆیە ئەمڕۆ تۆڵەتان لێ دەسەنرێ ﴿عَذَابَ الْهُونِ﴾ بەسزایەکی ڕیسواکەر ﴿بِمَا كُنتُمْ﴾ لەبەر ئەوەی کە ئێوە ﴿تَسْتَكْبِرُونَ فِي الْأَرْضِ بِغَيْرِ الْحَقِّ﴾ بە ناهەق خۆتان بە زل دەزانی لە زەوی دا ﴿وَمَا كُنتُمْ تَفْسُقُونَ﴾ وە لەبەر ئەوەی لە فەرمانی خوا دەردەچوون. ٢٠)

وَاذْكُرْ أَخَا عَادٍ إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ
مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ إِنِّي أَخَافُ عَلَيْكُمْ
عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٢١﴾ قَالُوا أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا عَنْ آلِهَتِنَا فَأْتِنَا
بِمَا تَعِدُنَا إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ ﴿٢٢﴾ قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ
وَأُبَلِّغُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ قَوْمًا تَجْهَلُونَ ﴿٢٣﴾
فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا مُّسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا
بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٢٤﴾ تُدَمِّرُ كُلَّ
شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا فَأَصْبَحُوا لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ كَذَٰلِكَ نَجْزِي
الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ
وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ سَمْعُهُمْ
وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُم مِّن شَيْءٍ إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ
بِآيَاتِ اللَّهِ وَحَاقَ بِهِم مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ ﴿٢٦﴾ وَلَقَدْ
أَهْلَكْنَا مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ
﴿٢٧﴾ فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً
بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٨﴾

- وبیاسی ئەی
خەڵکی جوولەکە من
بەسەرهاتی چاڵان
دەڵێم ، ئەوانیش دوایان
سووند بەخوا
لەدانی ئێمەدا کەس
نی یە لە تۆ
فەرمانڕەوا
دڵنیابە لە بڕیار
بەکتێبی خوا،
بەهەمان شێوە
بارگیانت پێش تۆ
وە باپیرانت
پێش بارگە
لەهەموومان
فەرمانڕەوا بوون
بەکتێبی خوا ،
دەی من شایەتی
دەدەم کەبێگومان
ئەم موحەممەدە
ئەو پێغەمبەرەیە

کەلە تەورات دا ناوی هاتووەو مەبەستیشەتی جوولەکەکان بوونیان مرۆ دەکەیت و ڕاست ئی یە، و
بەڕەچاوبیان نابەرە و قسەی ناشرین و خراپیان پێ بوت ، پێغەمبەری خوایش (ﷺ) فەرمووی (ئێوە
مرۆ دەکەن مرۆ قسەبەگیشتان لێ بەرنگاییت ، چونکە کەسێک لەسەر پێش ئەرمانتان بوت دەیبارەی
چاکی ئەو کەسوتتان بەلام کەبارەیی هێنانە سوەشتان بوو بەسووکتان لەقەڵەم دا ، ئەو قسە -

﴿وَإِذْ كُلُّ أَخَا عَادٍ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) هوودی) برای گەلی عاد باس بکە ﴿إِذْ أَنذَرَ قَوْمَهُ بِالْأَحْقَافِ﴾ کاتێ گەلەکەی ترساند لە (ووڵاتی) ئەحقاف ﴿وَقَدْ خَلَتِ النُّذُرُ﴾ بێگومان پێغەمبەرانی زۆر ڕابوردوون ﴿مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ﴾ لە پێش و دوا ئەویشەوە ﴿أَلَّا تَعْبُدُوا إِلَّا اللَّهَ﴾ (ووتوویانە) جگە لەخوا هیچی تر نەپەرستن ﴿إِنِّي أَخَافُ﴾ بێگومان من دەترسم ﴿عَلَيْكُمْ عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لەسزای ڕۆژێکی گەورە بۆ ئێوە (پێش بێ). ٢١)﴿قَالُوا﴾ (گەلەکەی) ووتیان ﴿أَجِئْتَنَا لِتَأْفِكَنَا﴾ ئایا تۆ (هوود) هاتوویت تا لامان بدەیت ﴿عَنْ آلِهَتِنَا﴾ لە(پەرستنی) پەرستراوەکانمان ﴿فَأْتِنَا﴾ دەی بۆمان بێنە ﴿بِمَا تَعِدُنَا﴾ ئەو (سزا)ی بەڵێنت پێ داووین ﴿إِن كُنتَ مِنَ الصَّادِقِينَ﴾ ئەگەر لە ڕاست گۆیانی. ٢٢)﴿قَالَ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ﴾ (هوود) ووتی بێگومان زانیاری (ئەو سزا) لای خوایەوە بەس ﴿وَأُبَلِّغُكُم مَّا أُرْسِلْتُ بِهِ﴾ وەمن تەنها ئەوەی پێ ی نێردراوم پێتان ڕادەگەیەنم ﴿وَلَٰكِنِّي أَرَاكُمْ﴾ بەڵام من دەبینم ئێوە ﴿قَوْمًا تَجْهَلُونَ﴾ گەلێکی نەزان و نەفامن. ٢٣)﴿فَلَمَّا رَأَوْهُ عَارِضًا﴾ جا کاتێ ئەو (سزایە)یان بینی پەڵە هەورێکە ﴿مُسْتَقْبِلَ أَوْدِيَتِهِمْ﴾ بەرەو شیوەکانیان دێ (دڵخۆش بوون) ﴿قَالُوا هَٰذَا عَارِضٌ مُّمْطِرُنَا﴾ ووتیان ئەمە هەورێکە بارانی پێ یە بۆمان ﴿بَلْ هُوَ مَا اسْتَعْجَلْتُم بِهِ﴾ (هوود ووتی نەخێر) بەڵکو ئەو (سزایە)یە بە پەلە داواتان دەکرد ﴿رِيحٌ فِيهَا عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ بایەکی بەهێزە سزای سەختی پێ یە. ٢٤)﴿تُدَمِّرُ كُلَّ شَيْءٍ بِأَمْرِ رَبِّهَا﴾ بەفەرمانی پەروەردگاری هەموو شتێك دەڕوخێنێ ﴿فَأَصْبَحُوا﴾ ئیتر وایان بەسەرهات ﴿لَا يُرَىٰ إِلَّا مَسَاكِنُهُمْ﴾ تەنیا شوێنی خانووەکانیان دەبینرا ﴿كَذَٰلِكَ﴾ هەر بەو جۆرە ﴿نَجْزِي الْقَوْمَ الْمُجْرِمِينَ﴾ سزای هۆزی تاونباران دەدەین. ٢٥)﴿وَلَقَدْ مَكَّنَّاهُمْ فِيمَا إِن مَّكَّنَّاكُمْ فِيهِ﴾ سوێند بەخوا ئەوەی بەوان (گەلی عاد)مان دابوو (لەسامان و دەسەڵات) بە ئێوەمان نەدابوو ﴿وَجَعَلْنَا لَهُمْ سَمْعًا وَأَبْصَارًا وَأَفْئِدَةً﴾ وە گوێ و چاوو دڵمان پێدابوون ﴿فَمَا أَغْنَىٰ عَنْهُمْ﴾ بەڵام سوود و کەڵکی پێ نەگەیاندن ﴿سَمْعُهُمْ وَلَا أَبْصَارُهُمْ وَلَا أَفْئِدَتُهُم﴾ نە گوێ و نە چاوو نە دڵیان ﴿مِّن شَيْءٍ﴾ هیچێك ﴿إِذْ كَانُوا يَجْحَدُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ چونکە ئەوان باوەڕیان بەنیشانەکانی خوا نەبوو ﴿وَحَاقَ بِهِم﴾ وە دەوری دان ﴿مَّا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾ ئەو سزای گاڵتەیان پێ دەکرد. ٢٦)﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا﴾ وە بێگومان لەناومان برد ﴿مَا حَوْلَكُم مِّنَ الْقُرَىٰ﴾ (دانیشتووانی) ئەو شار و دێهاتانەی کە بەدەورو بەرتان دابوون ﴿وَصَرَّفْنَا الْآيَاتِ﴾ وە بەڵگەو نیشانەی جۆراو جۆرمان نیشان دان ﴿لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ تا (لەبێ باوەڕی) بگەڕێنەوە. ٢٧)﴿فَلَوْلَا نَصَرَهُمُ﴾ دەی بۆچی یارمەتی نەدان ﴿الَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِ اللَّهِ قُرْبَانًا آلِهَةً﴾ ئەوانەی جگە لەخوا بۆ نزیك بوونەوە لەخوا کردبوونیانە پەرستراو ﴿بَلْ ضَلُّوا عَنْهُمْ﴾ (نەك یارمەتیان نەدان) بەڵکو گومیش بوون لێیان. ﴿وَذَٰلِكَ إِفْكُهُمْ وَمَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾ ئەوە بوو (بەرهەمی پەرستراوە) درۆکەیان و ئەو درۆیانەی هەڵیان دەبەستن. ٢٨)

وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ ٱلْقُرْءَانَ فَلَمَّا
حَضَرُوهُ قَالُوٓا۟ أَنصِتُوا۟ فَلَمَّا قُضِىَ وَلَّوْا۟ إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ
﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ يَٰقَوْمَنَآ إِنَّا سَمِعْنَا كِتَٰبًا أُنزِلَ مِنۢ بَعْدِ مُوسَىٰ
مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِىٓ إِلَى ٱلْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ
﴿٣٠﴾ يَٰقَوْمَنَآ أَجِيبُوا۟ دَاعِىَ ٱللَّهِ وَءَامِنُوا۟ بِهِۦ يَغْفِرْ لَكُم مِّن
ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣١﴾ وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِىَ ٱللَّهِ
فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَيْسَ لَهُۥ مِن دُونِهِۦٓ أَوْلِيَآءُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ ﴿٣٢﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ ٱلَّذِى خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ
وَٱلْأَرْضَ وَلَمْ يَعْىَ بِخَلْقِهِنَّ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْۦِىَ ٱلْمَوْتَىٰ ۚ بَلَىٰٓ
إِنَّهُۥ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٣٣﴾ وَيَوْمَ يُعْرَضُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ عَلَى ٱلنَّارِ
أَلَيْسَ هَٰذَا بِٱلْحَقِّ ۖ قَالُوا۟ بَلَىٰ وَرَبِّنَا ۚ قَالَ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا
كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿٣٤﴾ فَٱصْبِرْ كَمَا صَبَرَ أُو۟لُوا۟ ٱلْعَزْمِ مِنَ ٱلرُّسُلِ
وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ ۚ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا
سَاعَةً مِّن نَّهَارٍۭ ۚ بَلَٰغٌ ۚ فَهَلْ يُهْلَكُ إِلَّا ٱلْقَوْمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿٣٥﴾

سورة محمد

- نابه‌جێیانه‌کان بۆ دوو کۆمه‌ڵێتان دوت بۆیه قسه‌ی تێدوه دەبیسن‌ەوه‌ی شەو دەرئاگایی جا هەربۆیەکەمان - پێڵەسپەری خوا (ﷺ) و سەن و مەبەستیانی کەوی سەلام - چەوێنه دەرەوه‌ بەهەر مڵیەوه خوای گەورە ئەم ئایەتەی ناردە دەرەوه ﴿قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِن كَانَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَكَفَرْتُم بِهِۦ وَشَهِدَ شَاهِدٌ مِّنۢ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ عَلَىٰ مِثْلِهِۦ فَـَٔامَنَ ...﴾.

هەڵوێستەیەک

خوارەوەی ئایەتی (٢٩-٣٢) سورەتی (الأحقاف): ﴿وَإِذْ صَرَفْنَآ إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ ٱلْجِنِّ ..... فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ﴾ ئاماژەیە کە مەبەستی (پەرەی خوای لێ بێ) مەبەستیەتی دەڵێ: کۆمەڵێک جنۆکە نامەزرێن و هاتن بۆ خزمەت پێڵەسپەری خوا (ﷺ) کاتێ کە (یەمن دەڵێ) نا بیر قورئانی دەستپێکەد، جا کە گوێیان لە قورئانەکە بیوو بێ دەنگ بوون و گوێیا بیستی قورئانەکە بیوون لەبەر خۆیانەوا دوایان بێ دەنگ بن -

﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ﴾ وە (بیریان خەرەوە) کاتێ جەند جنۆکەیەکمان ئارە بۆ لات ﴿يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ﴾ تا گوێ لەقورئان بگرن ﴿فَلَمَّا حَضَرُوهُ﴾ جاکاتێ ئامادەی گوێ گرتن لە قورئان بوون ﴿قَالُوا أَنصِتُوا﴾ ووتیان (بەیەکتری) بێ دەنگ بن (و گوێ بگرین) ﴿فَلَمَّا قُضِيَ﴾ جا کە (قورئان خوێندنەکە) تەواو بوو ﴿وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِم مُّنذِرِينَ﴾ هەموو گەڕانەوە بۆلای قەوم و خۆزەکەیان بەترسێنەر. ٢٩)﴿قَالُوا يَا قَوْمَنَا﴾ ووتیان ئەی خۆزگە قەومەکەمان ﴿إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا﴾ بەڕاستی ئێمە گوێ بیستی کتێبێک بووین ﴿أُنزِلَ مِن بَعْدِ مُوسَىٰ﴾ کە لەپاش موسا نێردرابوە خوارەوە ﴿مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾ پەراوەکانی پێش خۆی بەڕاست دادەنێ ﴿يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ (خەڵک) ڕێنموونی دەکات بۆ هەق بۆ ڕێبازێ ڕاست. ٣٠)﴿يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ﴾ ئەی قەومەکەمان وەڵامی بانگخوازی خوا بدەنەوە ﴿وَآمِنُوا بِهِ﴾ و باوەڕی پێ بێنن ﴿يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ﴾ (خوا) لە تاوانەکانتان خۆش دەبێ و دەیبرێتەوە ﴿وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ وە لەسزای سەخت دەتان پارێزێ. ٣١) ﴿وَمَن لَّا يُجِبْ دَاعِيَ اللَّهِ﴾ هەرکەسێش وەڵامی بانگخوازی خوا (کە موحەممەدە ﷺ) نەداتەوە ﴿فَلَيْسَ بِمُعْجِزٍ فِي الْأَرْضِ﴾ ئەو بە هیچ جۆرێ ناتوانێ لە زەوی دا لە دەست خوا دەرچێ و خۆی فوتار کات ﴿وَلَيْسَ لَهُ مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءُ﴾ وە جگە لەخوا یارمەتی دەرو پشتیوانێکی نی یە ﴿أُولَٰئِكَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ﴾ ئاشکرایە لە گومڕایی یەکی ئاشکرادان. ٣٢) ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا﴾ ئایا ئەبینە نەیان زانیوە ﴿أَنَّ اللَّهَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ بەڕاستی ئەو خوایەی ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿وَلَمْ يَعْيَ بِخَلْقِهِنَّ﴾ وە لەدروست کردنیان ما ناتوانا و ماندە ناچە نەبووە ﴿بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَن يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ﴾ بەتوانایە مردووانیش زیندوو بکاتەوە ﴿بَلَىٰ﴾ بەڵێ ﴿إِنَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بێگومان خوا بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٣٣)﴿وَيَوْمَ يُعْرَضُ الَّذِينَ كَفَرُوا عَلَى النَّارِ﴾ وە ڕۆژێ بێ باوەڕان بەرانبەر دۆزەخ ڕادەگیرێن ﴿أَلَيْسَ هَٰذَا بِالْحَقِّ﴾ (پێیان دەڵێن) ئایا ئەمە ڕاست نی یە ﴿قَالُوا بَلَىٰ وَرَبِّنَا﴾ دەڵێن: بەڵێ سوێند بەپەروەردگارمان ڕاستە ﴿قَالَ فَذُوقُوا الْعَذَابَ﴾ (خوا) دەفەرموێ: دەی ئەو سزایە بچەژن ﴿بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ﴾ چونکە ئێوە باوەڕتان پێ نەدەکرد. ٣٤) ﴿فَاصْبِرْ﴾ کەواتە خۆگرببە (ئەی موحەممەد ﷺ) ﴿كَمَا صَبَرَ أُولُو الْعَزْمِ مِنَ الرُّسُلِ﴾ هەروەکو پێغەمبەرانی خاوەنگری بەمێژ دانیان بەخۆداگرت ﴿وَلَا تَسْتَعْجِل لَّهُمْ﴾ وە پەلە مەکە بۆ (سزادانیان)یان ﴿كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَ مَا يُوعَدُونَ﴾ ئەو ڕۆژەی کە (سزای) بەڵێنی پێدەدرا بیان دەبینن وا دەزانن ﴿لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا سَاعَةً مِّن نَّهَارٍ﴾ تەنها ساتێک لەڕۆژ لە نێبادا ماونەتەوە ﴿بَلَاغٌ﴾ (ئەم قورئانە) ئاگادارییە ﴿فَهَلْ يُهْلَكُ﴾ جا ئایا کەس لەناو دەچێت ﴿إِلَّا الْقَوْمُ الْفَاسِقُونَ﴾ جگە لە ستەکار دەرچووان. ٣٥)

بسم الله الرحمن الرحيم

الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ أَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿١﴾ وَالَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَآمَنُوا بِمَا نُزِّلَ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَهُوَ الْحَقُّ مِن
رَّبِّهِمْ كَفَّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ وَأَصْلَحَ بَالَهُمْ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا
اتَّبَعُوا الْبَاطِلَ وَأَنَّ الَّذِينَ آمَنُوا اتَّبَعُوا الْحَقَّ مِن رَّبِّهِمْ كَذَٰلِكَ يَضْرِبُ
اللَّهُ لِلنَّاسِ أَمْثَالَهُمْ ﴿٣﴾ فَإِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا فَضَرْبَ الرِّقَابِ حَتَّىٰ
إِذَا أَثْخَنتُمُوهُمْ فَشُدُّوا الْوَثَاقَ فَإِمَّا مَنًّا بَعْدُ وَإِمَّا فِدَاءً حَتَّىٰ تَضَعَ الْحَرْبُ
أَوْزَارَهَا ۚ ذَٰلِكَ وَلَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَانتَصَرَ مِنْهُمْ وَلَٰكِن لِّيَبْلُوَ بَعْضَكُم
بِبَعْضٍ ۗ وَالَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَلَن يُضِلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٤﴾ سَيَهْدِيهِمْ
وَيُصْلِحُ بَالَهُمْ ﴿٥﴾ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ عَرَّفَهَا لَهُمْ ﴿٦﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴿٧﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا
فَتَعْسًا لَّهُمْ وَأَضَلَّ أَعْمَالَهُمْ ﴿٨﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَرِهُوا مَا أَنزَلَ اللَّهُ
فَأَحْبَطَ أَعْمَالَهُمْ ﴿٩﴾ ۞ أَفَلَمْ يَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَيَنظُرُوا كَيْفَ
كَانَ عَاقِبَةُ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۖ دَمَّرَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ ۖ وَلِلْكَافِرِينَ أَمْثَالُهَا ﴿١٠﴾
ذَٰلِكَ بِأَنَّ اللَّهَ مَوْلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَأَنَّ الْكَافِرِينَ لَا مَوْلَىٰ لَهُمْ ﴿١١﴾

= زمارەڤیان تێ جاڵاکە بەرد، بەڵێکیان شاوی زەریەکە بوو، یان هۆیەکەی خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند: ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ إِبْنَةٌ قَرْيَةً هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ ٱلَّتِيٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ﴾ ئینجا ئەبوبەکر (ڕەزای خوای لێ بێ) دەستی گرت و وتی: ئای

ڕێکەوتبوون خوا (ﷺ) تێیدا بەسەد دیل بازاڕێکەوە ئەیەوێ بگەڕێتەوە، جا ڕێگەی دەدەوە لە گەڕێتەوە و ئەڕێیەکەیدا هەڵدەستێ بەڕێکردن بۆ دەیەوێ، (سیوتی الجمع بین الدین، بل الساعة عن صدمع والساعة أدهى وأمر).

ئایەتی (٥٢) سورەتی (القمر) عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: إن رسول الله (ﷺ) كان يقول: (يا عائشة، إياك ومحقرات الذنوب فإن لها من الله طالبا) رواه أحمد وابن ماجه). عائشە=

سورەتی ﴿ محمد ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿الذين كفروا﴾ ئەو کەسانەی بێ باوەڕ بوون ﴿وصدوا عن سبيل الله﴾وە بەرگری (خەڵکیان کرد لەڕێبازی خوا ﴿أضل أعمالهم﴾ (خوا) کردەوەکانیان پوچەڵ دەکاتەوە. ١)﴿والذين آمنوا﴾ ئەوانەش باوەڕیان هێناوەو ﴿وعملوا الصالحات﴾ کردەوە چاکەکانیان کردبو ﴿وآمنوا بما نزل على محمد﴾ باوەڕیشیان هێنا بەو (قورئانە)ی کە نێردراوەتە خوارەوە بۆ موحەممەد (ﷺ) ﴿وهو الحق من ربهم﴾ تەنها ئەویش ڕاستەو لەلایەن پەروەردگاریانەوە هاتووە ﴿كفر عنهم سيئاتهم﴾ خوا لە گوناهەکانیان خۆش بووە ﴿وأصلح بالهم﴾ دڵ و هۆشیانی ڕێک و چاک کردوە. ٢)﴿ذلك بأن الذين كفروا﴾ ئەوەش لەبەر ئەوەیە بەڕاستی ئەوانەی بێ باوەڕ بوون ﴿اتبعوا الباطل﴾ شوێن بەتاڵ و پڕ پووچ کەوتن ﴿وأن الذين آمنوا﴾ و بێگومان ئەوانەش ئیمانیان هێنا بوو ﴿اتبعوا الحق من ربهم﴾ شوێن ئەو هەڵە کەڕانەبوون کە لەلایەن پەروەردگاریانەوە هاتووە ﴿كذلك﴾ ئاوەها شێوە ﴿يضرب الله للناس﴾ خوا نموونەی (کردەوەی) خۆیانیان بۆ دێنێتەوە. ٣)﴿فإذا لقيتم الذين كفروا﴾ تەنها ئەگەر (لە جەنگدا) گەشتن بەوانەی بێ باوەڕبن ﴿فضرب الرقاب﴾ ئەوە بدەن لە گەردنیان و بیانکوژن ﴿حتى إذا أثخنتموهم﴾ هەتا کاتێ کوشتاری زۆریان لێ دەکەن ﴿فشدوا الوثاق﴾ تەنها (دیلەکانیان) قایم ببەستەوە ﴿فإما منا بعد﴾ جا دواتر یا بەمنەت و چاک (بەرەڵایان کەن) ﴿وإما فداء﴾ یان بە فیدیە و بڕیتی ﴿حتى تضع الحرب أوزارها﴾ هەتا جەنگ چەکەکان (بە بێ باوەڕان) دادەنێ (یا تا جەنگ کۆتایی دێ بە ئەمانی بت پەرستان) ﴿ذلك ولو يشاء الله﴾ فەرمان ئەوەیە ئەگەر خوا بیویستایە ﴿لانتصر منهم﴾ خۆی تۆڵەی لێ دەسەندن ﴿ولكن ليبلو بعضكم ببعض﴾ بەڵام (فەرمانی پێدان بە جەنگ) تا بەیەکتری تاقی تان بکاتەوە ﴿والذين قتلوا في سبيل الله﴾ ئەو کەسانەش لە پێناو ڕێبازی خوادا کوژران ﴿فلن يضل أعمالهم﴾ ئەوە خوا هەرگیز (پاداشتی) کردەوەکانیان وون ناکات. ٤)﴿سيهديهم﴾ بێگومان ڕێنموونیان دەکات و ﴿ويصلح بالهم﴾ دڵ و بیریان ساف و خۆش دەکات. ٥)﴿ويدخلهم الجنة عرفها لهم﴾ وە دەیانخاتە ئەوبەهەشتەی بۆی باس کردون. ٦)﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إن تنصروا الله﴾ ئەگەر ئێوە پارمەتی (شاییتی) خوا بدەن ﴿ينصركم﴾ خوالێ ئێوە زاڵ و سەرکەوتوو دەکات (بەسەر کافران دا) ﴿ويثبت أقدامكم﴾ وە پێیەکانتان جێگیر دەکات (لە جەنگدا خۆڕاگرتان دەکات). ٧)﴿والذين كفروا﴾ ئەوانەش کە بێ باوەڕ بوون ﴿فتعسا لهم﴾ ئەوە ئەگبەتی و سەرلێڤی بەشیانە ﴿وأضل أعمالهم﴾ وە (خوا) کردەوەکانیان بێ ماییە دەکات. ٨)﴿ذلك بأنهم﴾ ئەو تۆڵەیان لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿كرهوا ما أنزل الله﴾ ڕقیان لەو قورئانە بوو کە خوا نارد ووەتی ﴿فأحبط أعمالهم﴾ بۆیە خوالێ کردەوەکانیانی پووچ کردەوە. ٩)﴿أفلم يسيروا في الأرض﴾ ئاخۆ ئەوانە بە زەوی دا نەگەڕاون ﴿فينظروا﴾ تا ببینن ﴿كيف كان عاقبة الذين من قبلهم﴾ ئەوانەی پێش خۆیان سەرئەنجامیان چۆن بووە ﴿دمر الله عليهم﴾ خوا لە ناوی بردن ﴿وللكافرين أمثالها﴾ بۆ بێ باوەڕانیش سەرئەنجامی ئاوا هەیە. ١٠)﴿ذلك بأن الله﴾ چونکە بێگومان خوا ﴿مولى الذين آمنوا﴾ پشتیوانی ئەوانەیە کە باوەڕیان هێناوە ﴿وأن الكافرين﴾ بێگومان کافرانیش ﴿لا مولى لهم﴾ هیچ پشتیوانێکیان نی یە. ١١)

إِنَّ ٱللَّهَ يُدْخِلُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن
تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ ۖ وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ ٱلْأَنْعَٰمُ
وَٱلنَّارُ مَثْوًى لَّهُمْ ﴿١٢﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ هِىَ أَشَدُّ قُوَّةً مِّن قَرْيَتِكَ
ٱلَّتِىٓ أَخْرَجَتْكَ أَهْلَكْنَٰهُمْ فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ ﴿١٣﴾ أَفَمَن كَانَ عَلَىٰ بَيِّنَةٍ
مِّن رَّبِّهِۦ كَمَن زُيِّنَ لَهُۥ سُوٓءُ عَمَلِهِۦ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ﴿١٤﴾ مَّثَلُ ٱلْجَنَّةِ
ٱلَّتِى وُعِدَ ٱلْمُتَّقُونَ ۖ فِيهَآ أَنْهَٰرٌ مِّن مَّآءٍ غَيْرِ ءَاسِنٍ وَأَنْهَٰرٌ مِّن لَّبَنٍ لَّمْ
يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُۥ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ خَمْرٍ لَّذَّةٍ لِّلشَّٰرِبِينَ وَأَنْهَٰرٌ مِّنْ عَسَلٍ مُّصَفًّى
وَلَهُمْ فِيهَا مِن كُلِّ ٱلثَّمَرَٰتِ وَمَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ كَمَنْ هُوَ خَٰلِدٌ فِى ٱلنَّارِ
وَسُقُوا۟ مَآءً حَمِيمًا فَقَطَّعَ أَمْعَآءَهُمْ ﴿١٥﴾ وَمِنْهُم مَّن يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ
حَتَّىٰٓ إِذَا خَرَجُوا۟ مِنْ عِندِكَ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ مَاذَا قَالَ ءَانِفًا
أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ طَبَعَ ٱللَّهُ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ﴿١٦﴾ وَٱلَّذِينَ
ٱهْتَدَوْا۟ زَادَهُمْ هُدًى وَءَاتَىٰهُمْ تَقْوَىٰهُمْ ﴿١٧﴾ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا
ٱلسَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً ۖ فَقَدْ جَآءَ أَشْرَاطُهَا ۚ فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَآءَتْهُمْ
ذِكْرَىٰهُمْ ﴿١٨﴾ فَٱعْلَمْ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا ٱللَّهُ وَٱسْتَغْفِرْ لِذَنۢبِكَ
وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ ۗ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَىٰكُمْ ﴿١٩﴾

مەڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەمیشە دەیفەرمو: (هاتیفە دەیهاتی خەڵک بەڵام ئەوانەی بەبیرەوە دەمێنن جیاوازە لەگەڵ ئەوانەی خوا خاوەنی دەڤەکات).

ئایەتی (١٨) سورەتی (المرسلات) لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) قاڵت: قاڵ ڕەسوڵ اللە (ﷺ): (خلقت الملائكة من نور وخلق الجان من مارج من النار وخلق آدم مما وصف لكم) (ڕواە أحمد ومسلم). عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاوەیەتیەوە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (فریشتەکە لە نوور و بووکانی دروست کراوە، جنۆکەش لە بڵێسەی ئاگر دروست کراوە، ئادەمیش لەوە دروست کراوە کە باسکراوە بۆتان).

ئایەتی (١٩) سورەتی (الرحمن) لە ئەبی هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) قاڵ: قاڵ النبي (ﷺ): (لكل امرئ منهم-

﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خـوا ﴿يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی باشیان کردوە دەیاخاتە باخاتی بەهەشتەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەش بێ باوەڕ بوون ﴿يَتَمَتَّعُونَ﴾ (لە دنیادا) رادەبوێرن و ﴿وَيَأْكُلُونَ كَمَا تَأْكُلُ الْأَنْعَامُ﴾ وەك ئاژەڵ دەخۆن و دەلەوەڕێن ﴿وَالنَّارُ مَثْوًى لَهُمْ﴾ وە دۆزەخ شوێنی مانەوەیانە. ١٢)﴿وَكَأَيِّنْ مِنْ قَرْيَةٍ﴾ وە(خەڵکی) زۆر شار بوون ﴿هِيَ أَشَدُّ قُوَّةً﴾ کە بەهێزتر بوون ﴿مِنْ قَرْيَتِكَ الَّتِي أَخْرَجَتْكَ﴾ لەو(خەڵکی) مەککەیە کە تۆیان دەرکرد ﴿أَهْلَكْنَاهُمْ﴾ لە ناومان بردن ﴿فَلَا نَاصِرَ لَهُمْ﴾ و هیچ پشتیوانێکیان نەبوو. ١٣)﴿أَفَمَنْ كَانَ عَلَى بَيِّنَةٍ مِنْ رَبِّهِ﴾ ئا خۆ ئەو کەسەی بەڵگەی ڕوونی لە پەروەردگاریەوە بۆ هاتبێ (کە قورئانە) ﴿كَمَنْ زُيِّنَ لَهُ سُوءُ عَمَلِهِ﴾ وەك ئەو کەس وایە کە کرداری خراپی بۆ جوان کرابێ و ڕازێنرابێتەوە ﴿وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ شوێن هەواو ئارەزووی خۆیان کەوتبن. ١٤)﴿مَثَلُ الْجَنَّةِ الَّتِي﴾ شێوەی نایابی ئەو بەهەشتە وایە ﴿وُعِدَ الْمُتَّقُونَ﴾ کە بەڵێن دراوە بەپارێزکاران و خواناسان ﴿فِيهَا أَنْهَارٌ﴾ چەندەها ڕووباری تێدایە ﴿مِنْ مَاءٍ غَيْرِ آسِنٍ﴾ لە ئاوی سازگاری تام و بۆن نەگۆڕاو ﴿وَأَنْهَارٌ﴾ وە چەندەها ڕووبار ﴿مِنْ لَبَنٍ لَمْ يَتَغَيَّرْ طَعْمُهُ﴾ لەشیر کە تامی نەگۆڕاوە ﴿وَأَنْهَارٌ مِنْ خَمْرٍ﴾ وە چەندەها ڕووبار لەشەرابی نایابی ﴿لَذَّةٍ لِلشَّارِبِينَ﴾ بەلەزەت و خۆش بۆ بنۆشانی ﴿وَأَنْهَارٌ مِنْ عَسَلٍ مُصَفًّى﴾ وە چەند ڕووباریشی تێدایە لەهەنگوینی پاڵفتە ﴿وَلَهُمْ فِيهَا مِنْ كُلِّ الثَّمَرَاتِ﴾ وە لەوێ هەموو جۆرە میوەهاتێکیان بۆ ئامادەیە ﴿وَمَغْفِرَةٌ مِنْ رَبِّهِمْ﴾ لەگەڵ لێبوردن لە پەروەردگاریانەوە ﴿كَمَنْ هُوَ خَالِدٌ فِي النَّارِ﴾ (ئایا ئەو بەهەشتیانە) وەکو کەسانێك وان کە لە ئاگری دۆزەخ دابن بەهەمیشەیی ﴿وَسُقُوا مَاءً حَمِيمًا﴾ ئاوی کوڵاو کوڵیان دەرخوارد بدرێ ﴿فَقَطَّعَ أَمْعَاءَهُمْ﴾ کە ریخۆڵەکانیان پارچە پارچە بکات. ١٥)﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَسْتَمِعُ إِلَيْكَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) هەندێ لەوانە گوێت لێ دەگرێ ﴿حَتَّى إِذَا خَرَجُوا مِنْ عِنْدِكَ﴾ بەڵام کاتێ لای تۆ دەردەچن ﴿قَالُوا لِلَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ﴾ دەڵێن بەوانەی زانیاریان پێ دراوە (لە هاوەڵان) ﴿مَاذَا قَالَ آنِفًا﴾ ئەوە ئێستە موحەممەد (ﷺ) ووتی چی؟ ﴿أُولَئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿طَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ﴾ کە خـوا مۆری ناوە بەسەر دڵیاندا ﴿وَاتَّبَعُوا أَهْوَاءَهُمْ﴾ وە شوێن هەوا و ئارەزووی خۆیان کەوتوون. ١٦)﴿وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا﴾ ئەو کەسانەی هیدایەتیان وەرگرتووە ﴿زَادَهُمْ هُدًى﴾ (خوا) شارەزای یان زیاد دەکات و ﴿وَآتَاهُمْ تَقْوَاهُمْ﴾ تەقوا و پارێزکاریان پێ دەبەخشێ. ١٧)﴿فَهَلْ يَنْظُرُونَ﴾ دەی ئایا ئەو (ناپاك)انە چاوەڕوانی چی دەکەین ﴿إِلَّا السَّاعَةَ﴾ جگە لە قیامەت ﴿أَنْ تَأْتِيَهُمْ بَغْتَةً﴾ کە کوت و پڕ یەخەیان بگرێت ﴿فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا﴾ دەی بێگومان هەندێ لەنیشانەکانی هاتوتە دی ﴿فَأَنَّى لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ﴾ کاتێ (ڕۆژی دوایی) یەخەیان بگرێت ئیتر کەی بیردەکەنەوە. ١٨)﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ﴾ کەوانە دڵنیابە و بزانە بێجگە لە ئەڵڵا هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ﴾ وە داوای لێبوردن بکە (لە خوا) بۆ گوناهی خۆت ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە بۆ (گوناهی) پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ﴾ و بێگومان خـوا دەزانێ ﴿مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ﴾ بە جم و جوڵتان (لە ڕۆژدا) و ئارام گرتنتان (لە شەیدا). ١٩)

وَيَقُولُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَوْلَا نُزِّلَتْ سُورَةٌ ۖ فَإِذَآ أُنزِلَتْ سُورَةٌ
مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا ٱلْقِتَالُ ۙ رَأَيْتَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ ٱلْمَغْشِىِّ عَلَيْهِ مِنَ ٱلْمَوْتِ ۖ فَأَوْلَىٰ لَهُمْ
٢٠ طَاعَةٌ وَقَوْلٌ مَّعْرُوفٌ ۚ فَإِذَا عَزَمَ ٱلْأَمْرُ فَلَوْ صَدَقُوا۟ ٱللَّهَ
لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ﴿٢١﴾ فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِن تَوَلَّيْتُمْ أَن تُفْسِدُوا۟
فِى ٱلْأَرْضِ وَتُقَطِّعُوٓا۟ أَرْحَامَكُمْ ﴿٢٢﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ لَعَنَهُمُ ٱللَّهُ
فَأَصَمَّهُمْ وَأَعْمَىٰٓ أَبْصَٰرَهُمْ ﴿٢٣﴾ أَفَلَا يَتَدَبَّرُونَ ٱلْقُرْءَانَ
أَمْ عَلَىٰ قُلُوبٍ أَقْفَالُهَآ ﴿٢٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱرْتَدُّوا۟ عَلَىٰٓ أَدْبَٰرِهِم
مِّنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ ٱلْهُدَى ۙ ٱلشَّيْطَٰنُ سَوَّلَ لَهُمْ وَأَمْلَىٰ
لَهُمْ ﴿٢٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لِلَّذِينَ كَرِهُوا۟ مَا نَزَّلَ
ٱللَّهُ سَنُطِيعُكُمْ فِى بَعْضِ ٱلْأَمْرِ ۖ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ إِسْرَارَهُمْ
﴿٢٦﴾ فَكَيْفَ إِذَا تَوَفَّتْهُمُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَضْرِبُونَ وُجُوهَهُمْ
وَأَدْبَٰرَهُمْ ﴿٢٧﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ ٱتَّبَعُوا۟ مَآ أَسْخَطَ ٱللَّهَ
وَكَرِهُوا۟ رِضْوَٰنَهُۥ فَأَحْبَطَ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٢٨﴾ أَمْ حَسِبَ
ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ أَن لَّن يُخْرِجَ ٱللَّهُ أَضْغَٰنَهُمْ ﴿٢٩﴾

- من أهل الجنة زوجتان، كل واحدة منهما يُرى مخ ساقها من وراء لحمها من الحسن (رواه البخاري ومسلم)، ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بۆ هەر پیاوێک - لە بەهەشتییەکان - دوو خێزان هەیە هەر یەکەیان سۆقی ئێسقانی قاچی لە پشت گۆشتی قاچی بەدیار دەبینرێت لە جوانیدا -واتە سەیری قاچی بکرێت ئێسقان و مۆخی ئێوەش دەبینرێت...-).

ئەنجامی (٣٢) سوودی (الرحيق): عن عبد الله بن قيس (رضي الله عنه) عن النبيّ (ﷺ) قال: (إن للمؤمن في الجنة لخيمة من لؤلؤة واحدة مجوفة طولها ستون ميلاً للمؤمن فيها أهلون يطوف عليهم المؤمن فلا يرى بعضهم بعضاً)(رواه مسلم). مەبەستەکەی ئەبوو قەیس (ڕەزای خوای لێ بێ) ... پەیوە-

﴿أفلا يتدبرون القرآن﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە دەڵێن ﴿لولا نزلت سورة﴾ بۆچی سورەتێك (لەقورئان) نانێردرێتە خوارەوە؟ (دەربارەی جەنگ و جیهاد) ﴿فإذا أنزلت سورة محكمة﴾ کەچی کاتێ سورەتێکی ڕوون و دامەزراو نێرابێتە خوارەوە و ﴿وذكر فيها القتال﴾ تیایا باسی جەنگ کرا بێ ﴿رأيت الذين﴾ دەبینی ئەو کەسانەی ﴿في قلوبهم مرض﴾ کە لەدڵیاندا نەخۆشی (دوو ڕوویی) هەیە ﴿ينظرون إليك﴾ تەماشای تۆ دەکەن ﴿نظر المغشي عليه من الموت﴾ وەك تەماشا کردنی کەسێك کە لە ترسی مردن لە هۆشی خۆی چووبێت ﴿فأولى لهم﴾ بۆ ئەوان وا چاکتر بوو. ٢٠﴿طاعة وقول معروف﴾ فەرمان بەردار بوونایە و قسەی جوان و چاکیان بکردایە ﴿فإذا عزم الأمر﴾ هەر کاتێکیش فەرمانی (جەنگ) درا (جێ بەجێ ی ناکەن) ﴿فلو صدقوا الله﴾ خۆ ئەگەر لەگەڵ خوا ڕاستیان بکردایە ﴿لكان خيرا لهم﴾ ئەوە باشتر بوو بۆیان. ٢١﴿فهل عسيتم﴾ جا ئایا ئێوە بەتەمان (ئەی ناپاکان) ﴿إن توليتم﴾ ئەگەر پشت هەڵکەن (لە ئیسلام و جیهاد) ﴿أن تفسدوا في الأرض﴾ لە زەویدا ئازاوە و خراپە بەرپابکەن ﴿وتقطعوا أرحامكم﴾ وە هەرچی پەیوەندی خزمایەتی یە ببڕنەوە. ٢٢﴿أولئك الذين﴾ ئا ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿لعنهم الله﴾ کە خوا نەفرینی لێ کردوون ﴿فأصمهم وأعمى أبصارهم﴾ وە کەڕی کردوون و چاوبانی کوێر کردووە. ٢٣﴿أفلا يتدبرون القرآن﴾ ئاخۆ ئەوانە ووردە ئابنەوە لە قورئان (و ئێی ناگەن)؟! ﴿أم على قلوب أقفالها﴾ (وا نی یە) بەڵکو دڵیان قفڵی لێ دراوە. ٢٤﴿إن الذين﴾ بێگومان ئەو کەسانەی ﴿ارتدوا على أدبارهم﴾ پاشە و پاش گەڕانەوە (لە ئایینەکەیان) ﴿من بعد ما تبين لهم الهدى﴾ لە پاش ئەوەی هەقیان بۆ ڕوون بووبەوە ﴿الشيطان سول لهم﴾ شەیتان خراپەکانیانی بۆ جوان و ڕازاوە کردبوون ﴿وأملى لهم﴾ وە بەهیوا و ئومێد فریوی ئابوون. ٢٥﴿ذلك بأنهم﴾ چونکە ئەوان دەیان ووت ﴿قالوا للذين كرهوا ما نزل الله﴾ بەو کەسانەی کەڕقیان بوو لەو قورئانەی خوا ناردە بووی ﴿سنطيعكم في بعض الأمر﴾ ئێمە لە هەوڵا لەهەندێ کاردا گوێڕایەڵیتان دەکەین ﴿والله يعلم إسرارهم﴾ وە خوا بە نهێنی یەکانیان دەزانێ. ٢٦﴿فكيف إذا توفتهم الملائكة﴾ ئاخۆ چۆن بێ (حاڵی ئەو ناپاکانە) کاتێ فریشتەکان گیانیان دەکێشن و ﴿يضربون وجوههم وأدبارهم﴾ لە ڕوخسار و پاشەیان دەدەن. ٢٧﴿ذلك﴾ ئەو (جۆرە گیان کێشانە) ﴿بأنهم اتبعوا ما أسخط الله﴾ لەبەر ئەوەیە کە بێگومان ئەوانە شوێن شتانێ کەوتبوون کە خوای ئیرە کرد بوو ﴿وكرهوا رضوانه﴾ پەزامەندی خواشیان پێ ناخۆش بوو ﴿فأحبط أعمالهم﴾ بۆیە خواش کردەوەکانیانی پووچەڵ کردەوە. ٢٨﴿أم حسب﴾ ئایا وا دەزانن ﴿الذين في قلوبهم مرض﴾ ئەوانەی کە نەخۆشی (ناپاکی) لە دڵیان دایە ﴿أن لن يخرج الله أضغانهم﴾ کە خوا هەرگیز ڕق و کینەیان دەرناخات و ئاشکرایی ناکات. ٢٩

وَلَوْ نَشَآءُ لَأَرَيْنَٰكَهُمْ فَلَعَرَفْتَهُم بِسِيمَٰهُمْ ۚ وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِى
لَحْنِ ٱلْقَوْلِ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٠﴾ وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ حَتَّىٰ نَعْلَمَ
ٱلْمُجَٰهِدِينَ مِنكُمْ وَٱلصَّٰبِرِينَ وَنَبْلُوَا۟ أَخْبَارَكُمْ ﴿٣١﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ وَشَآقُّوا۟ ٱلرَّسُولَ مِنۢ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ
لَهُمُ ٱلْهُدَىٰ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيُحْبِطُ أَعْمَٰلَهُمْ ﴿٣٢﴾
۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟
أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ ثُمَّ مَاتُوا۟
وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يَغْفِرَ ٱللَّهُ لَهُمْ ﴿٣٤﴾ فَلَا تَهِنُوا۟ وَتَدْعُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّلْمِ
وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ وَٱللَّهُ مَعَكُمْ وَلَن يَتِرَكُمْ أَعْمَٰلَكُمْ ﴿٣٥﴾ إِنَّمَا
ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ
وَلَا يَسْـَٔلْكُمْ أَمْوَٰلَكُمْ ﴿٣٦﴾ إِن يَسْـَٔلْكُمُوهَا فَيُحْفِكُمْ
تَبْخَلُوا۟ وَيُخْرِجْ أَضْغَٰنَكُمْ ﴿٣٧﴾ هَٰٓأَنتُمْ هَٰٓؤُلَآءِ تُدْعَوْنَ
لِتُنفِقُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَمِنكُم مَّن يَبْخَلُ ۖ وَمَن يَبْخَلْ
فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَن نَّفْسِهِۦ ۚ وَٱللَّهُ ٱلْغَنِىُّ وَأَنتُمُ ٱلْفُقَرَآءُ ۚ وَإِن
تَتَوَلَّوْا۟ يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ ثُمَّ لَا يَكُونُوٓا۟ أَمْثَٰلَكُم ﴿٣٨﴾

- ئایەتەکانی (٣٠) سورەتی (محمد) ﷺ دەربارەی (بێگومان) ئەو بەڵگانەی تیادان بۆ خوێنەری ئایەتەکە پارچە پارچە دابڕێژراوە، دروستیەکەی ئەوەیە: ئەو خوێندنەوانەی تیادان جیاوازن و هاوسەری ئایەتەکە تیادان، بەشەریانەوە دەگەڕێنە - ئەوەندە ئەبەکار هێنان - یەکانی تیادان.

ئایەتی (٣١) سورەتی (الواقعة) ﷺ قال رسول الله (ﷺ): (إن طير الجنة كأمثال البخت يرعى في شجر الجنة) فقال أبو بكر: يا رسول الله، إن هذه لطير ناعمة فقال: (أكلتها أنعم منها - قالها ثلاثا - وإني لأرجو أن تكون ممن يأكل منها) (رواه أحمد). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان باڵندەی بەهەشت وەک حوشتری بوختی وایە - جۆرێکە لە حوشتر هەڵی دەژێرە - لەبەرخۆی بەهەشت دەخۆن) ئەبو بەکریش وتی: یەرەسولی -

﴿وَلَوْ شَاءَ﴾ ئەگەر بمانویستایە ﴿لَأَرَيْنَاكَهُمْ﴾ ئەوانەمان نیشان دەدایت (کە دووڕوون) ﴿فَلَعَرَفْتَهُمْ بِسِيمَاهُمْ﴾ ئەوسا هەر بەشێوە و دیمەنیاندا دەدناسین ﴿وَلَتَعْرِفَنَّهُمْ فِي لَحْنِ الْقَوْلِ﴾ وە بێگومان بە شێوازی قسەشیاندا دەیانناسییت ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ أَعْمَالَكُمْ﴾ وە دڵنیابن خوا بە هەموو کردەوەکانتان دەزانێ. ٣٠)﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُمْ﴾ سوێند بەخوا تاقی تان دەکەینەوە ﴿حَتَّىٰ نَعْلَمَ﴾ تا دەری بخەین و دیاریێ ﴿الْمُجَاهِدِينَ مِنْكُمْ وَالصَّابِرِينَ﴾ موجاهیدان و خۆڕاگرانتان ﴿وَنَبْلُوَا أَخْبَارَكُمْ﴾ وە تا هەواڵتان چی یە ئاشکرای کەین . ٣١)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێگومان کەسانێ کە بێ باوەڕیوون ﴿وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە بەرگری (خەڵک) یان دەکرد لە ڕێبازی خوا ﴿وَشَاقُّوا الرَّسُولَ﴾ دژایەتی پێغەمبەریشیان دەکرد ﴿مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْهُدَىٰ﴾ پاش ئەوەی هەق و راستیان بۆ روون بۆتەوە ﴿لَنْ يَضُرُّوا اللَّهَ شَيْئًا﴾ هیچ زیانێک بەخوا ناگەیەنن ﴿وَسَيُحْبِطُ أَعْمَالَهُمْ﴾ وە بە زوویی (خوا پیلانەکانیان) کردەوەکانیان پووچەڵ دەکاتەوە. ٣٢)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ فەرمان بەرداری خوا و پێغەمبەرین ﴿وَلَا تُبْطِلُوا أَعْمَالَكُمْ﴾ وە کردەوە (چاکە)کانتان هەڵمەوەشێننەوە. ٣٣)﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ بێگومان ئەوانەی کە بێ باوەڕیوون ﴿وَصَدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وە بەرگری (خەڵک)یان دەکرد لە ڕێبازی خوا ﴿ثُمَّ مَاتُوا وَهُمْ كُفَّارٌ﴾ پاشان بەبێ باوەڕی مردن ﴿فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ ئەوە قەت خوا لێیان خۆش نابێت. ٣٤)﴿فَلَا تَهِنُوا وَتَدْعُوا إِلَى السَّلْمِ﴾ جا (باوەڕداران) لاوازو سست مەبن و داوای ئاشتی (و شەڕ وەستان) مەکەن ﴿وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ﴾ چونکە هەر ئێوە زاڵ و بەهێزترن ﴿وَاللَّهُ مَعَكُمْ﴾ (یارمەتی) خواش لەگەڵ ئێوەدایە ﴿وَلَنْ يَتِرَكُمْ أَعْمَالَكُمْ﴾ وە (پاداشتی) کردەوەکانتان کەم ناکاتەوە. ٣٥)﴿إِنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ بێگومان ژیانی دنیا تەنها ﴿لَعِبٌ وَلَهْوٌ﴾ کاڵتە و گەپێکە ﴿وَإِنْ تُؤْمِنُوا وَتَتَّقُوا﴾ خۆ ئەگەر باوەڕ بێنن و پارێزکارین ﴿يُؤْتِكُمْ أُجُورَكُمْ﴾ (خوا) پاداشتی خۆتان پێ دەدات ﴿وَلَا يَسْأَلْكُمْ أَمْوَالَكُمْ﴾ وە داوای بەخشینی هەموو دارایی و ماڵتان لێ ناکات. ٣٦)﴿إِنْ يَسْأَلْكُمُوهَا﴾ ئەگەر (خوا) داوای بەخشینی هەموو سامانتان لێ بکات ﴿فَيُحْفِكُمْ﴾ زۆریش داکۆکی بکات لێتان ﴿فَيَبْخَلُوا﴾ ئێوە چرووکی و ڕەزیلی دەکەن ﴿وَيُخْرِجْ أَضْغَانَكُمْ﴾ و رق و کینەی دەروونتان دەردەخات. ٣٧)﴿هَٰأَنْتُمْ هَٰؤُلَاءِ﴾ بێدارین ئێوە ئەو کەسانەن ﴿تُدْعَوْنَ﴾ کە بانگ دەکرێن ﴿لِتُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ تا لە پێناوی خوا ماڵ بەخت کەن ﴿فَمِنْكُمْ مَنْ يَبْخَلُ﴾ کەچی هەندێکتان ڕژدەی دەکەن ﴿وَمَنْ يَبْخَلْ﴾ هەر کەسیش ڕژدەیی و ڕەزیلی بکات ﴿فَإِنَّمَا يَبْخَلُ عَنْ نَفْسِهِ﴾ ئەوە بێگومان تەنها ڕژدەیی لە (دژی) خۆی دەکات ﴿وَاللَّهُ الْغَنِيُّ﴾ چونکە خوا (دەوڵەمەندە) بێ نیازە ﴿وَأَنْتُمُ الْفُقَرَاءُ﴾ هەر ئێوەن هەژار و بێ نەوا ﴿وَإِنْ تَتَوَلَّوْا﴾ جا ئەگەر ئێوە پشت هەڵکەن ﴿يَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ﴾ ئێوە دەگۆڕێ بەکەسانێکی تر(ی زۆر چاک) ﴿ثُمَّ لَا يَكُونُوا أَمْثَالَكُمْ﴾ پاشان وەکو ئێوە نابن. ٣٨)

سورة الفتح

بسم الله الرحمن الرحيم

إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا ۝١ لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنۢبِكَ
وَمَا تَأَخَّرَ وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُۥ عَلَيْكَ وَيَهْدِيَكَ صِرَٰطًا مُّسْتَقِيمًا ۝٢
وَيَنصُرَكَ اللَّهُ نَصْرًا عَزِيزًا ۝٣ هُوَ الَّذِىٓ أَنزَلَ السَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ
الْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ۗ وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَٰوَٰتِ
وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝٤ لِّيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَٰتِ
جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ
سَيِّـَٔاتِهِمْ ۚ وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ اللَّهِ فَوْزًا عَظِيمًا ۝٥ وَيُعَذِّبَ
الْمُنَٰفِقِينَ وَالْمُنَٰفِقَٰتِ وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَٰتِ الظَّآنِّينَ
بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ ۚ عَلَيْهِمْ دَآئِرَةُ السَّوْءِ ۖ وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ
وَلَعَنَهُمْ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ ۖ وَسَآءَتْ مَصِيرًا ۝٦ وَلِلَّهِ جُنُودُ
السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ۝٧ إِنَّآ أَرْسَلْنَٰكَ
شَٰهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا ۝٨ لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِۦ
وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ ۚ وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ۝٩

سورەی فەتح

خوارەوەی سورەتی (الفتح) ١ بخاری لە حەوتەی کۆیەی ئایەتەوە کە دەڵێ: عالم بڵا ئەمیر وائیل پرسیاری لێ بکەم، ئەویش وتی: ئێمە لە (سلێمانی) بووین پیاوێک هەستاو وتی: ئایا سەرجەمی ئەوانەت دڵە، کە بانگەواز دەکەن بۆ لای قورئان کەی خوای گەورە، تەماس هەڵیان بژاردە، وتت: بەڵێ، ئەمیا سەملی کەوی جوابەیف وتی

گومانی باش بە خۆتان مەبەن، سوێند بەخوا ئێمە خۆمانمان دی لە پێناو پەیمانی حوداەیبیە دا کاتێک بەدکاران بوویستابە دەمان کرد، ئەو کاتەدا هۆشەری کۆری خەتتاب هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) وتی: ئایا ئێمە لەسەر هەق نین و ئەوانیش لەسەر ناهەق نین، ئایا کوژراوەکانی ئێمە ناچێتە بەهەشت و کوژراوەکان ئەوان ناچێتە دۆزەخەوە، ئەویش (پەیامبەر ﷺ) جوابەی وتی: ئیمە بڕوامان

سورەتی ﴿الفتح﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بێگومان ئێمە سەرکەوتنێکی ئاشکرامان پێ دایت (کەڕێکەوتنی حودەیبیەیە). ١)﴿لِّيَغْفِرَ لَكَ اللَّهُ﴾ تا خوا خۆش بێت ﴿مَا تَقَدَّمَ مِن ذَنبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ﴾ لە گوناهەکانی ڕابوردوو داهاتووت ﴿وَيُتِمَّ نِعْمَتَهُ عَلَيْكَ﴾ وە نیعمەتی خۆی بەتەواوی بڕێژێت بەسەرت دا ﴿وَيَهْدِيَكَ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ وەڕێگای ڕاستت نیشان بدات (بەڕەوانەت بکات). ٢) ﴿وَيَنصُرَكَ اللَّهُ﴾ وەخوا سەرت بخات ﴿نَصْرًا عَزِيزًا﴾ بەسەرکەوتنێکی بەڵادەستانە. ٣)﴿هُوَ الَّذِي﴾ ئەو خوا زاتێکە ﴿أَنزَلَ السَّكِينَةَ﴾ ئارامی دابەزاندنە ﴿فِي قُلُوبِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ناو دڵی ئیمانداران ﴿لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا﴾ تا ئیمانیان زیاد بکات ﴿مَّعَ إِيمَانِهِمْ﴾ لەگەڵ ئەو ئیمانەی کە هەیانە ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ﴾ ئەنها هی خوایە سەربازانی ﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا﴾ وە هەمیشە خوا زانای کاردروستە. ٤)﴿لِّيُدْخِلَ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ تا پیاوان و ئافرەتانی باوەڕدار بباتە ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بەهەشتانێک کە ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بەهەمیشەیی تیایدا دەمێننەوە ﴿وَيُكَفِّرَ عَنْهُمْ سَيِّئَاتِهِمْ﴾ وەتا لەگوناهەکانیان خۆش بێت ﴿وَكَانَ ذَٰلِكَ عِندَ اللَّهِ﴾ وە ئەم (بەڵێنە) لای خوا ﴿فَوْزًا عَظِيمًا﴾ سەرکەوتنێکی گەورەیە. ٥)﴿وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ وَالْمُنَافِقَاتِ﴾ و تا سزای بدات پیاوان و ئافرەتانی ناپاک و ﴿وَالْمُشْرِكِينَ وَالْمُشْرِكَاتِ﴾ پیاوان و ئافرەتانی هاوبەش بەبڕیاکەی ﴿الظَّانِّينَ بِاللَّهِ ظَنَّ السَّوْءِ﴾ گومان بەڕای خراپ دەربارەی خوا ﴿عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ﴾ ئەوخرایەی(لەناو چوونەی چارەنوسی دەکەن بۆ ئیمانداران) هەر بەسەر خۆیاندا بێت ﴿وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ وەخوا خەشمی لێ گرتوون و ﴿وَلَعَنَهُمْ﴾ نەفرینی لێ کردوون و ﴿وَأَعَدَّ لَهُمْ جَهَنَّمَ﴾ دوزەخی بۆ ئامادە کردوون ﴿وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾ ئای چ سەرئەنجامێکی خراپە. ٦) ﴿وَلِلَّهِ جُنُودُ﴾ ئەنها هی خوایە سەربازانی ﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وەخوا هەمیشە بالادەستی کاربەجێ یە. ٧)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَاكَ﴾ بەڕاستی (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ئێمە نارد بوومە ﴿شَاهِدًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا﴾ بەشایەت و مژدەدەر و ترسێنەر. ٨)﴿لِّتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بۆ ئەوەی باوەڕ بە خوا و پێغەمبەرەکەی بێنن ﴿وَتُعَزِّرُوهُ وَتُوَقِّرُوهُ﴾ وە پشتیوانی لێ بکەن و ڕێزی لێ بگرن ﴿وَتُسَبِّحُوهُ بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ وە تەسبیحاتی خوا بکەن بە بەیانیان و ئێوارەان دا. ٩)

إِنَّ ٱلَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ ٱللَّهَ يَدُ ٱللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ ۚ
فَمَن نَّكَثَ فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ ۖ وَمَنْ أَوْفَىٰ بِمَا عَٰهَدَ عَلَيْهُ
ٱللَّهَ فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا ﴿١٠﴾ سَيَقُولُ لَكَ ٱلْمُخَلَّفُونَ
مِنَ ٱلْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَآ أَمْوَٰلُنَا وَأَهْلُونَا فَٱسْتَغْفِرْ لَنَا ۚ يَقُولُونَ
بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۚ قُلْ فَمَن يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُم نَفْعًا ۚ بَلْ كَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
خَبِيرًا ﴿١١﴾ بَلْ ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَنقَلِبَ ٱلرَّسُولُ وَٱلْمُؤْمِنُونَ إِلَىٰٓ
أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِى قُلُوبِكُمْ وَظَنَنتُمْ ظَنَّ ٱلسَّوْءِ
وَكُنتُمْ قَوْمًۢا بُورًا ﴿١٢﴾ وَمَن لَّمْ يُؤْمِنۢ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ فَإِنَّآ
أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَعِيرًا ﴿١٣﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۚ
يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ غَفُورًا
رَّحِيمًا ﴿١٤﴾ سَيَقُولُ ٱلْمُخَلَّفُونَ إِذَا ٱنطَلَقْتُمْ إِلَىٰ
مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ ۖ يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا۟
كَلَٰمَ ٱللَّهِ ۚ قُل لَّن تَتَّبِعُونَا كَذَٰلِكُمْ قَالَ ٱللَّهُ مِن قَبْلُ ۖ
فَسَيَقُولُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا ۚ بَلْ كَانُوا۟ لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿١٥﴾

- زەلیلی بەرێزتین
دەربارەی بەیعەتکەران و
پاکەڕێنیەرە کە
مژدەدا خوای
گەورە چیتری
تەعریف لە نێوانیان
دا. پێغەمبەری
خوایش (ﷺ)
فەرمووی: ئەی
کوڕی خەتتاب
دڵنیابە من
پێغەمبەری خوام و
هەرگیز پشت ناگرم
دانەنات، ئەمجا
عومەری کوڕی
خەتتاب گەڕایەوە
لە پاڵ خۆی
دەستیوردەوە و
خۆی پێی نەگیرا
هەتا چەور بۆ لای
ئەبوبەکر و

بوونی‌ەتی ئەبوبەکر؛ ئایا ئێمە لەسەر هەق نین و ئەوان لەسەر ناهەق نین؟ ئەبوبەکر بوونی: ئەی کوڕی
خەتتاب، ئەو پێغەمبەری خوایە و هەرگیز خوای گەورە لە بێجێی ناکات و دەست بەرداری ناڕێت بەو
ڕۆیەوە. سوورەتی (الفتح) هاتەخوارەوە. موسڵیمیش گێڕاویەتیەوە، لەگەڵ ئەم زیادەیەدا کە دەڵێ: کاتێک
سوورەتی فەتح هاتەخوارەوە پێغەمبەری خوا(ﷺ) ناردی بە شوێن عومەردا و سوورەتەکەی بۆ خوێندەوە.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ﴾ بەڕاستی ئەوکەسانەی پەیمان دەدە بەتۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ﴾ بێگومان ئەوانە پەیمان بەخوا دەدەن ﴿يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ﴾ دەستی خوا لەسەر دەستی ئەوانەوەیە ﴿فَمَن نَّكَثَ﴾ جا هەرکەس پەیمانەکەی شکاند ﴿فَإِنَّمَا يَنكُثُ عَلَىٰ نَفْسِهِ﴾ ئەوە بێگومان ئەو پەیمان شکاندنە تەنها (زیانی) بۆ خۆیەتی ﴿وَمَنْ أَوْفَىٰ﴾ هەر کەسیش وەفا بکات ﴿بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهُ اللَّهَ﴾ بەو پەیمانەی کەداوێتی بەخوا ﴿فَسَيُؤْتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾ ئەوە بەڕاستی خوا پاداشتی گەورەیی دەداتێ. ١٠)﴿سَيَقُولُ لَكَ﴾ بێگومان پێت دەڵێن ﴿الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ ئەو هەرەبە دەشتەکیانەی کەلە غەزا جێ مابوون ﴿شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا﴾ سامان و خاوخێزانمان مەشغوڵیان کردین (تەیان هێشت بێین بۆ غەزا) ﴿فَاسْتَغْفِرْ لَنَا﴾ لەبەر ئەوە داوا لێبوردنمان بۆ بکە ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا﴾ ئەوەی بەزمانیان دەیڵێن ﴿لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ لەدڵیاندا نی یە ﴿قُلْ فَمَن﴾ بڵێ جا کێ ﴿يَمْلِكُ لَكُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ لەبەرانبەر خوادا هیچی بەدەستە بۆتان ﴿إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا﴾ ئەگەر خوا زیانێکی بۆتان بوێ ﴿أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا﴾ یان سوودو قازانجێکی بۆتان بوێ ﴿بَلْ كَانَ اللَّهُ﴾ (وانی یەکەدەبڵێن) بەڵکو خوا ﴿بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾ ئاگادارە بەهەرچی کەدەیکەن. ١١)﴿بَلْ ظَنَنتُمْ أَن﴾ بەڵکو وا گومانتان دەبرد کە ﴿لَّن يَنقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ پێغەمبەر و ئیمانداران ناگەڕێنەوە ﴿إِلَىٰ أَهْلِيهِمْ أَبَدًا﴾ بۆ ناو کەس و کاری خۆیان بەئێجگاری (و شەهید دەبن) ﴿وَزُيِّنَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ ئەو گومانە لەدڵتاندا رازێنرابوویەوە ﴿وَظَنَنتُمْ ظَنَّ السَّوْءِ﴾ وە گومانی خراپتان دەبرد ﴿وَكُنتُمْ قَوْمًا بُورًا﴾ و بەڕاستی ئێوە گەلێکن لەناو دەچن. ١٢)﴿وَمَن لَّمْ يُؤْمِن﴾ و هەر کەس باوەڕی تەهێنا بێ ﴿بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿فَإِنَّا أَعْتَدْنَا﴾ ئەوە بەڕاستی ئێمە ئامادەمان کردووە ﴿لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا﴾ بۆ ئەو بێ باوەڕانە ئاگرێکی هەڵگیرساو. ١٣)﴿وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئاسمانەکان و زەوی تەنها موڵکی خوایە ﴿يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ﴾ لەهەر کەس کەبیەوێ خۆش دەبێت ﴿وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ﴾ سزای هەرکەسیش دەدات کەبیەوێ (لەناوانباران) ﴿وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَّحِيمًا﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ١٤)﴿سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ﴾ بێگومان بەجێ ماوان لەغەزا دەڵێن ﴿إِذَا انطَلَقْتُمْ﴾ هەرکاتێ (لەمەدینە) دەرچوون ﴿إِلَىٰ مَغَانِمَ لِتَأْخُذُوهَا﴾ بۆ گرتنی دەسکەوتەکان (غەنیمەت) ﴿ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ﴾ لێمان گەڕێن باشوێنتان کەوین ﴿يُرِيدُونَ أَن يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ﴾ دەیانەوێ ووتەی خوا (کە دەسکەوتەکانی خەیبەر بۆ بەشدارانی حودەیبیەیە) بگۆڕن ﴿قُل لَّن تَتَّبِعُونَا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ هەرگیز نابێ شوێنمان کەون ﴿كَذَٰلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِن قَبْلُ﴾ چونکە پێشتر خوا دەربارەتان هەروای فەرمووە ﴿فَسَيَقُولُونَ﴾ ئنجا دواتر دەڵێن ﴿بَلْ تَحْسُدُونَنَا﴾ (وا نی یە) بەڵکو حەسوودی بە ئێمە دەبەن ﴿بَلْ كَانُوا﴾ (وا نی یە) بەڵکو ئەوان ﴿لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾ زۆر کەم نێدەگەن. ١٥)

قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ مِنَ الْأَعْرَابِ سَتُدْعَوْنَ إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ
تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ ۖ فَإِن تُطِيعُوا يُؤْتِكُمُ اللَّهُ أَجْرًا حَسَنًا ۖ
وَإِن تَتَوَلَّوْا كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٦﴾ لَّيْسَ
عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ ۗ
وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۖ
وَمَن يَتَوَلَّ يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٧﴾ ۞ لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ
الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ
فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ وَمَغَانِمَ
كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا ۗ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٩﴾ وَعَدَكُمُ اللَّهُ
مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ
النَّاسِ عَنكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِّلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا
مُّسْتَقِيمًا ﴿٢٠﴾ وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا ۚ
وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا ﴿٢١﴾ وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا
لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا ﴿٢٢﴾ سُنَّةَ
اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ ۖ وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا ﴿٢٣﴾

- عوەبەریش دوای: ئەی پێغەمبەری خوا ئایا ئەو سوڵحە سەرکەوتن و فەتحە؟ فەرمووی (بەڵێ) ئینجا عومەر دڵی شیرازەدێتی کرد و ئاسایی بووەوە.

فەرمووی فەتحە خوا بەرووی ئایەتی (٥) سورەتی (الفتح) (وَلِلَّهِ جُنُودُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ...) ئیمامی ئەحمەد لە ئەنەسی گێڕاوەتەوە مالیکەوە دەگێڕێتەوە دەڵێ: کاتێ پێغەمبەر (ﷺ) لە حودەیبیە گەڕایەوە بۆ مەدینە و هاوەڵانیش هەفتاد بار و بێ ئاگابوون لەوەی کە پێکەوان بێ ئەوا بڕیار بەکات و بچنە ناو مالان و منداڵیان ، هەر لە حودەیبیەشدا قورئانەکانیان سەرەوژێر ئەم ئایەتەی بۆ دابەزی ﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُّبِينًا﴾ مەبەستی ﴿بِرَكَةً شُكَيْبًا﴾ پێغەمبەری خوا فەرمووی: (ئێستا نور ئایەتم بۆ دابەزیوە کەبێتم خۆشتر لەسەرتا و ئەوەی ئێوەیە) ئەنەس وتی کەپێغەمبەری خوا نور-

﴿قُل لِّلْمُخَلَّفِينَ﴾ بڵێ بەجێ ماوان لەغەزا ﴿مِنَ الْأَعْرَابِ﴾ لە عەرەبە دەشتەکی یەکان ﴿سَتُدْعَوْنَ﴾ لەمەولا بانگ دەکرێن ﴿إِلَىٰ قَوْمٍ أُولِي بَأْسٍ شَدِيدٍ﴾ بۆ (جەنگ لەگەڵ) گەلێکی زۆر بەهێزی جەنگاوەر ﴿تُقَاتِلُونَهُمْ أَوْ يُسْلِمُونَ﴾ (دەبێ) جەنگیان لەگەڵ بکەن یان خۆیان موسڵمان بین ﴿فَإِن تُطِيعُوا﴾ جا ئەگەر گوێڕایەڵی بن ﴿يُؤْتِكُمُ اللَّهُ﴾ خوا پێیان دەدات ﴿أَجْرًا حَسَنًا﴾ پاداشتێکی زۆرباش ﴿وَإِن تَتَوَلَّوْا﴾ وە ئەگەر هەڕێچی بکەن ﴿كَمَا تَوَلَّيْتُم مِّن قَبْلُ﴾ هەروەک لەپەر پێش سەرپێچیتان کرد (لە حودەیبیەدا) ﴿يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزایەکی سەختتان دەدات. ١٦﴿لَّيْسَ عَلَى الْأَعْمَىٰ حَرَجٌ﴾ بۆ کوێر گرێاد نی یە (بەشداری جیهاد نەکات) ﴿وَلَا عَلَى الْأَعْرَجِ حَرَجٌ﴾ بۆ شەلیش گوناه نی یە ﴿وَلَا عَلَى الْمَرِيضِ حَرَجٌ﴾ هەروەها بۆ نەخۆشیش گوناه نی یە ﴿وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە هەر کەس گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بێت ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ﴾ دەیباتە بەهەشتانێک ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کەڕوبارەکان بەژێریاندا دێن و دەچن ﴿وَمَن يَتَوَلَّ﴾ هەر کەسیش سەرپێچی بکات ﴿يُعَذِّبْهُ عَذَابًا أَلِيمًا﴾ (خوا) سزای سەختی دەدات. ١٧﴿لَّقَدْ رَضِيَ اللَّهُ﴾ سوێند بەخوا بێگومان خوا ڕازی بوو ﴿عَنِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ لەبڕوادارانەی ﴿إِذْ يُبَايِعُونَكَ﴾ کە بەیمانیان پێدایت ﴿تَحْتَ الشَّجَرَةِ﴾ لەژێر درەختەکەدا (لە حودەیبیە)﴿فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ﴾ جا خوا ئاگادار بوو بەوەی لە دڵیاندایە ﴿فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ﴾ بۆیە دڵنیایی و ئارامی بۆ ناردن ﴿وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا﴾ وە پاداشتی دانەوە بەسەرکەوتنێکی نزیک (کەئازاد کردنی خەیبەر بوو). ١٨﴿وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا﴾ وە غەنیمەتی زۆر کەبەدەستی دێنن ﴿وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾ وە خوا هەمیشە زاڵی کاربەجێ یە. ١٩﴿وَعَدَكُمُ اللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی پێ دان ﴿مَغَانِمَ كَثِيرَةً﴾ کەغەنیمەتی زۆر ﴿تَأْخُذُونَهَا﴾ (لە بن باوەڕان) دەگرن ﴿فَعَجَّلَ لَكُمْ هَٰذِهِ﴾ بۆیە ئەم (غەنیمەتی خەیبەرە)ی بۆ پێش خستن ﴿وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنكُمْ﴾ وە دەستی خەڵکی (بەکلکەوی) لێتان کۆتا کرد ﴿وَلِتَكُونَ آيَةً﴾ تا(ئەم پرۆسەیە) ببێتە بەڵگەیەک ﴿لِّلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ باوەڕداران ﴿وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُّسْتَقِيمًا﴾ وەتا ڕێنموونیتان بکات بۆ ڕێگای ڕاست. ٢٠﴿وَأُخْرَىٰ لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا﴾ وە چەندەها (غەنیمەتی)تر هەیە کەهێشتا دەسەڵاتتان نی یە بەسەری ﴿قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا﴾ بێگومان خوا ئاگای لەهەمووانە ﴿وَكَانَ اللَّهُ﴾ وەخوا هەمیشە ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە. ٢١﴿وَلَوْ قَاتَلَكُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەگەر ئەوانەی کافرن جەنگیان لەدژتان بکردبایە ﴿لَوَلَّوُا الْأَدْبَارَ﴾ پێگومان (پێ دەشکان و) هەڵدەهاتن ﴿ثُمَّ لَا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا﴾ پاشان دەستیان نەدەکەوت ﴿وَلِيٌّ وَلَا نَصِيرٌ﴾ هیچ دۆست و پشتیوانێک. ٢٢﴿سُنَّةَ اللَّهِ الَّتِي قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ﴾ ئەوە یاسار باوی خوایە ﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلُ﴾ کە پێگومان پێشتریش هەروا بووە ﴿وَلَن تَجِدَ لِسُنَّةِ اللَّهِ تَبْدِيلًا﴾ لەت ناگۆڕێت باور یاسای خوا هیچ گۆڕانێکی بەسەردا نێت. ٢٣)

وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِنۢ
بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا ﴿٢٤﴾ هُمُ
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَصَدُّوكُمْ عَنِ ٱلْمَسْجِدِ ٱلْحَرَامِ وَٱلْهَدْىَ
مَعْكُوفًا أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُۥ ۚ وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَآءٌ مُّؤْمِنَٰتٌ
لَّمْ تَعْلَمُوهُمْ أَن تَطَـُٔوهُمْ فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌۢ بِغَيْرِ عِلْمٍ ۖ
لِّيُدْخِلَ ٱللَّهُ فِى رَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۚ لَوْ تَزَيَّلُوا۟ لَعَذَّبْنَا ٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا ﴿٢٥﴾ إِذْ جَعَلَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟
فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْحَمِيَّةَ حَمِيَّةَ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ
وَكَانُوٓا۟ أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٢٦﴾
لَّقَدْ صَدَقَ ٱللَّهُ رَسُولَهُ ٱلرُّءْيَا بِٱلْحَقِّ ۖ لَتَدْخُلُنَّ ٱلْمَسْجِدَ
ٱلْحَرَامَ إِن شَآءَ ٱللَّهُ ءَامِنِينَ مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ
لَا تَخَافُونَ ۖ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا۟ فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ
فَتْحًا قَرِيبًا ﴿٢٧﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَرْسَلَ رَسُولَهُۥ بِٱلْهُدَىٰ وَدِينِ
ٱلْحَقِّ لِيُظْهِرَهُۥ عَلَى ٱلدِّينِ كُلِّهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِٱللَّهِ شَهِيدًا ﴿٢٨﴾

- ئايەتەكەى خوارەوە مىكرىيە دەربارەى خۆڕاگرى و فىداكارى ئەو خەڵكە ئىمانداران بوون كە لە سەرەتاى پێغەمبەرىدا خوا بڕيارى دابوو بەسەر كافرانى مەككەدا بەڵام بەهۆى ئەو پياوە چاك و ژنە چاكانەى مەككەوە كە ئىمانيان پەنهان دەكرد و ئەوانەى كە ئىمانيان ئاشكرا دەكرد ئەو بڕيارە نەدرا، ئەگەر ئەو پياوە چاك و ژنە چاكانە نەبوونايە ئەوا ئێمە ڕێگەمان دەدا بە سەركەوتنى موسڵمانان بەسەر كافرانى مەككەدا، ئەم ئايەتەى خوارەوە ئاماژەيە بۆ ئەو ڕووداوە، خوا دەفەرموێت: ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ ...﴾ واتە ئەو خوايەى كە ڕێگرى كرد لە دەستدرێژى كافرانى مەككە لە چياى تەنعيمەوە ھاتنە خوارەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) بە ئامانجى ئەوەى پێغەمبەر (ﷺ) و ھاوەڵانى شەھيد بكەن بەڵام پێغەمبەر (ﷺ) و ھاوەڵانى ھەستيانپێكرد و ھێشتنيەوە و ئەيكوشتن "بەرەڵايى كردن" بەو ھۆيەوە خوا ئەم ئايەتەى دابەزاند ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ مِن بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ ...﴾.

- ئايەتى خوارەوە ھۆكارەكەى (٢٤) سورەتى (الفتح): ﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم بِبَطْنِ مَكَّةَ ...﴾ موسڵم گێڕاوەتيەوە لە

﴿وَهُوَ الَّذِي﴾ خوا ئەو زاتەیە ﴿كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنكُمْ﴾ کەدەستی ئەوانی (کافران) لەئێوە کۆتا کرد ﴿وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُم﴾ دەستی ئێوەشی لەوان (کۆتاکرد بەڕێکەوتنی حودەیبیە) ﴿بِبَطْنِ مَكَّةَ﴾ لەناوجەرگەی مەککەدا ﴿مِن بَعْدِ﴾ لەپاش ئەوەی ﴿أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ ئێوەی بەسەر ئەواندا زاڵ کرد ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾ وەخوا بەهەرچی ئێوە دەیکەن بینایە. ٢٤)﴿هُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ هەر ئەوان (مەککەیەکان) بوون کافر بوون ﴿وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾ وەبەرگری ئێوەیان کرد (لەزیارەتی) کەعبەی پیرۆز ﴿وَالْهَدْيَ مَعْكُوفًا﴾ وە(نەیانهێشت) قوربانیە وەستێنراوەکان (لەحودەیبیەدا) ﴿أَن يَبْلُغَ مَحِلَّهُ﴾ بگاتە شوێنی سەربڕینی خۆی ﴿وَلَوْلَا رِجَالٌ مُّؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُّؤْمِنَاتٌ﴾ (خوا زاڵی دەکردن بەسەر مەککەدا لەو ساڵەدا) ئەگەر پیاوو ئافرتانی ئیماندار نەبوایە (لەناو کافرانی مەککەدا) ﴿لَمْ تَعْلَمُوهُمْ﴾ کەئێوە نەتان دەناسین ﴿أَن تَطَئُوهُمْ﴾ پێتان پیادەتان (دەتان کوشتن) ﴿فَتُصِيبَكُم مِّنْهُم مَّعَرَّةٌ﴾ جابەهۆیانەوە تووشی تاوان دەبوون ﴿بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾ بێ ئەوەی بزانن ﴿لِّيُدْخِلَ اللَّهُ فِي رَحْمَتِهِ﴾ تاخوا بیخاتە بەر بەزەیی خۆی ﴿مَن يَشَاءُ﴾ ئەو کەسەی کە خۆی دەیەوێ ﴿لَوْ تَزَيَّلُوا﴾ بەڵام ئەگەر (ئیمانداران و کافران لەمەککەدا) لەیەکتر جیابیوونایەتەوە ﴿لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ﴾ بێگومان کافراکانیانمان سزادەدا ﴿عَذَابًا أَلِيمًا﴾ بەسزادانێکی سەخت. ٢٥)﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ﴾ کاتێ ئەوانەی بێ باوەڕن دەمار گیرییان خستە دڵیانەوە ﴿حَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةِ﴾ کەدەمار گیری نەفامی یە ﴿فَأَنزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ﴾ جا خواش دڵنیایی و ئارامی خۆیی ناردە خوارەوە ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ پێغەمبەر (ﷺ) و ئیمانداران ﴿وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَىٰ﴾ وەباوەڕدانی پابەند کرد بەووشەی (لا اله الا الله محمد رسول الله)وە ﴿وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾ وەئەوان بەووشەیە شیاو تر بوون و خاوەنی بوون ﴿وَكَانَ اللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمًا﴾ وە خوا بەهەموو شتێك ئاگادار و زانایە. ٢٦)﴿لَقَدْ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ﴿صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ﴾ خوا ئەو خەوەی پێغەمبەرەکەی دیبوی بەڕاستی گێڕاو هێنایەدی ﴿لَتَدْخُلُنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ﴾ کە(ووتبوی) دڵنیابن دەچنە ناو کەعبەی پیرۆزەوە ﴿إِن شَاءَ اللَّهُ﴾ بەویستی خوا ﴿آمِنِينَ﴾ بە ئارامی و بێ ترس ﴿مُحَلِّقِينَ رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ﴾ سەرتان تاشێوە یاکورتان کردۆتەوە ﴿لَا تَخَافُونَ﴾ (لەدوژمن) ناترسن ﴿فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا﴾ جا ئەوەی (خوا) دەیزانی ئێوە نەتان دەزانی (کەخێر لەڕێکەوتن دایە) ﴿فَجَعَلَ مِن دُونِ ذَٰلِكَ﴾ وە جگە لەوە (چوونە مەککە) بڕیاری داوە ﴿فَتْحًا قَرِيبًا﴾ سەرکەوتنێکی نزیك (بۆ ئێوەیە کەڕێکەوتنی حودەیبیەیە). ٢٧)﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ﴾ خوا ئەو زاتەیە کەپێغەمبەرەکەی ناردووە ﴿بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ بەڕێنموونی و ئایینی راستەوە ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ تا بەسەر هەموو ڕێبازێکدا زاڵی بکات ﴿وَكَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾ ئەنها خوا بەسە بەشایەت لەسەر ئەمە. ٢٨)

مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ
تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ
فِي وُجُوهِهِم مِّنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ
فِي الْإِنجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَىٰ
عَلَىٰ سُوقِهِ يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ
آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُم مَّغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا ﴿٢٩﴾

سُورَةُ الحُجُرَاتِ ٤٩

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاتَّقُوا اللَّهَ
إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ
فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ
لِبَعْضٍ أَن تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ ﴿٢﴾ إِنَّ الَّذِينَ
يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ امْتَحَنَ اللَّهُ
قُلُوبَهُمْ لِلتَّقْوَىٰ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿٣﴾ إِنَّ الَّذِينَ
يُنَادُونَكَ مِن وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ ﴿٤﴾

سۆزی خاتنە خواپرووی ئیلاهی (٢٠٢١) سورەتی (الحجرات)، ڤیا ﴿ڤێن ئەنتورا لا ئەقتیمو بەینە یەدەی ئللاهی ...﴾ بوخاری لە عەبدوللای کوڕی زوبەیرەوە گێڕاویەتیەوە و دەڵێ: چەند وشەیەکی سوارەکی هۆزی تەمیم هاتن بۆ مزگەوتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەوبەکر ووتی: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) قەعقاعی کوڕی مەعبەدی کوڕی زورارە بکە بە ئەمیر و گەیەیان، عومەری کوڕی خەتتابیش ووتی: ئاخر هی کاریس بکە بە ئەمیر و گەیەیان، جا ئەبوبەکر ووتی: تۆ تەنها مەبەستت ئەوبوو پێکەبەرایەتی من بکەیت، عومەریش ووتی: تەنها مەبەستم پێکەبەرایەتی تۆ نەبوو، شیار بوونەوە ئایەتی: بیان و دەنگیان بەرزووەی لەتەنیشت پێغەمبەرەوە (ﷺ) بەدی پێغەمبەر ئەم ئایەتانە هاتنەخوارەوە ﴿یَا أَیُّهَا الَّذِینَ آمَنُوا لَا تَقْدِمُوا بَیْنَ یَدَیِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ تا کۆتایی ﴿لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِیمٌ﴾.

﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ﴾ موحەممەد (ﷺ) پێغەمبەری خوایە ﴿وَالَّذِينَ مَعَهُ﴾ ئەو (باوەڕدار)انەش کەلەگەڵیدان ﴿أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ﴾ بەرامبەر بێ باوەڕان توندو تیژن و ﴿رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ﴾ لەنێوان خۆیاندا بە بەزەیین ﴿تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا﴾ دەیان بینی (هەمیشە) لە کوڕنوش و سوژدە بردن دان ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ داوای بەهرەو رەزامەندی خوادا دەکەن ﴿سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ﴾ نیشانەیان لە ناو چاوانیاندا دیارە ﴿مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ﴾ بەهۆی زۆر سوژدە بردن (یانەوە) ﴿ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ﴾ ئەوە نموونەیانە لە تەوراتدا ﴿وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ﴾ ئەوە نموونەشیان لە ئینجیلدا ﴿كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ﴾ وەك کشتوکاڵێك وایە چەکەرەی دەرکردبێ (سەوز بووبێ) ﴿فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ﴾ ئەنجا چەکەرەکەی بەهێز کرد بێ و قایم بوو بێ ﴿فَاسْتَوَىٰ عَلَىٰ سُوقِهِ﴾ جا لەسەر لاسکی خۆی ڕێك وەستابێ ﴿يُعْجِبُ الزُّرَّاعَ﴾ (ئەوەندە جوان بێ) جوتیارەکانی سەرسام کرد بێ ﴿لِيَغِيظَ بِهِمُ الْكُفَّارَ﴾ تابە (زۆر بوونی) هەوەڵانی داخ و مەراق بدا بەکافران ﴿وَعَدَ اللَّهُ﴾ خوا بەڵێنی داوە ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ﴾ بەوانەیان کە باوەڕیان هێناوەو کردەوەی چاکەیان کردووە ﴿مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾ بە لێبوردن و پاداشتی گەورە (کە بەهەشتە). ٢٩)

سورەتی ﴿الحجرات﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لَا تُقَدِّمُوا﴾ پێش مەکەون (لە هیچ کاروبڕیارێکدا) ﴿بَيْنَ يَدَيِ اللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ لەخواو پێغەمبەرەکەی ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾ بێ گومان خوا بیسەری زانایە. ١) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تَرْفَعُوا أَصْوَاتَكُمْ﴾ دەنگتان بەرز مەکەنەوە ﴿فَوْقَ صَوْتِ النَّبِيِّ﴾ بەسەر دەنگی پێغەمبەردا (ﷺ) ﴿وَلَا تَجْهَرُوا لَهُ بِالْقَوْلِ﴾ وە بەدەنگی بەرز قسەی لەگەڵ مەکەن ﴿كَجَهْرِ بَعْضِكُمْ لِبَعْضٍ﴾ وەك دەنگ بەرز کردنەوەتان لەگەڵ یەکتری ﴿أَنْ تَحْبَطَ أَعْمَالُكُمْ﴾ نەوەکو کردەوەکانتان بەتاڵ بێتەوە ﴿وَأَنْتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾ خۆشتان هەستی پێ نەکەن. ٢) ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەوانەی ﴿يَغُضُّونَ أَصْوَاتَهُمْ﴾ دەنگیان نزم دەکەنەوە ﴿عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ لەخزمەتی پێغەمبەردا (ﷺ) ﴿أُولَٰئِكَ الَّذِينَ﴾ ئەوانە ئەو کەسانەن ﴿امْتَحَنَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ خوا دڵیان تاقی دەکاتەوە (پاکی دەکاتەوە) ﴿لِلتَّقْوَىٰ﴾ بەهۆی پارێزگاری یەوە ﴿لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ لێبوردن و پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٣) ﴿إِنَّ الَّذِينَ﴾ بێ گومان ئەو کەسانەی ﴿يُنَادُونَكَ مِنْ وَرَاءِ الْحُجُرَاتِ﴾ لە دەرەوەی ژوورەکان بانگت دەکەن (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾ زۆربەیان نەفامن و تێ ناگەن. ٤)

وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ
رَّحِيمٌ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ فَتَبَيَّنُوا
أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ ﴿٦﴾
وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ ۚ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ
وَلَٰكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ
الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ ﴿٧﴾
فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٨﴾ وَإِن طَائِفَتَانِ
مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا ۖ فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا
عَلَى الْأُخْرَىٰ فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي حَتَّىٰ تَفِيءَ إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ ۚ فَإِن فَاءَتْ
فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا ۖ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
﴿٩﴾ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ
لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ
عَسَىٰ أَن يَكُونُوا خَيْرًا مِّنْهُمْ وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ عَسَىٰ أَن يَكُنَّ خَيْرًا
مِّنْهُنَّ ۖ وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ ۖ بِئْسَ الِاسْمُ
الْفُسُوقُ بَعْدَ الْإِيمَانِ ۚ وَمَن لَّمْ يَتُبْ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿١١﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٩) سورەتی (الحجرات): ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ اقْتَتَلُوا...﴾ بوخاری لە ئەنەسی کوڕی مالیکەوە گێڕاویەتیەوە و دەڵێ: بەپێغەمبەری خوایان ووت: خۆزگە بڕۆشتبایە بۆ لای عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی، پێغەمبەریش (ﷺ) لەگەڵ کۆمەڵێک لەهاوەڵاندا ڕۆشتن بۆ لای بە زەویەکی خوێ یاوی دا کە پێغەمبەر (ﷺ) گەشتە لای، عەبدوڵڵا ووتی بەپێغەمبەر (ﷺ) دوورکەوەرەوە لێم سوێند بەخوا بۆنی گوێ درێژەکەت ناڕەحەتی کردم، ئیتر پیاوێکی ئەنساری ووتی: سوێند بەخوا بۆنی گوێ درێژەکەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە بۆنی تۆ خۆشترە، پیاوێکی خزمی عەبدوڵڵا (کە موسڵمانیش بوو) بەو قسەیە توڕە بوو جا هەردووکیان دەستیان کرد بە جانێودان -

﴿وَلَوْ أَنَّهُمْ صَبَرُوا﴾ خۆ ئەگەر چاوەڕوانیان بکردایە ﴿حَتَّىٰ تَخْرُجَ إِلَيْهِمْ﴾ تادەڕۆشتینە دەرەوە بۆ لایان ﴿لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ﴾ ئەوە چاکتر بوو بۆیان ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێبوردەی میهرەبانە. ٥) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَإٍ﴾ ئەگەر گوناهکارێ هەواڵێکی گرنگی هێنا بۆتان ﴿فَتَبَيَّنُوا﴾ ئەوە لێ ی بکۆڵنەوە (تاڕوون ببێتەوە) ﴿أَن تُصِيبُوا﴾ نەوەك زیان بگەیەنن ﴿قَوْمًا بِجَهَالَةٍ﴾ بەخەڵکێك بەنەزانین ﴿فَتُصْبِحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ﴾ ئەوسا پەشیمان بن لەوکارەی کەکردووتانە. ٦) ﴿وَاعْلَمُوا﴾ زۆر چاك بزانن ﴿أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ﴾ کە بێگومان پێغەمبەری خوا لە ناوتاندایە ﴿لَوْ يُطِيعُكُمْ﴾ ئەگەر بەگوێ ی ئێوەی بکردایە ﴿فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ﴾ لەزۆرێك لەکارەکاندا ﴿لَعَنِتُّمْ﴾ تووشی ناڕەحەتی دەبوون ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ﴾ بەڵام خوا ﴿حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ﴾ ئیمانی لاتان خۆشەویست کردووە ﴿وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ﴾ وە لەدڵتاندا (شیرین و) ڕازاوەی کردووە ﴿وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ﴾ وە بێزراوو ناشرینی کردووە لەلاتان ﴿الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ﴾ بێ باوەڕیی و تاوان و سەرپێچی فەرمانی خوا ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ﴾ هەر ئەوانەن شارەزاو لەسەر ڕێبازی ڕاستن. ٧) ﴿فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَنِعْمَةً﴾ (ئەوە) بەخشش و بەهرەیەکە لەلایەن خواوە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ خواش زانا و دانایە. ٨) ﴿وَإِن طَائِفَتَانِ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر دووکۆمەڵ لەئیمانداران ﴿اقْتَتَلُوا﴾ دژ بەیەکتر جەنگیان کرد ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوە لەنێوانیاندا ئاشتەوایی بکەن ﴿فَإِن بَغَتْ إِحْدَاهُمَا﴾ ئەنجا ئەگەر کۆمەڵێکیان دەست درێژی کرد ﴿عَلَى الْأُخْرَىٰ﴾ بۆ سەر کۆمەڵێکی تریان ﴿فَقَاتِلُوا الَّتِي تَبْغِي﴾ ئەوە ئێوە (موسوڵمانان) لەگەڵ ئەوەیان بجەنگن دەست درێژی دەکات ﴿حَتَّىٰ تَفِيءَ﴾ تا دەگەڕێتەوە ﴿إِلَىٰ أَمْرِ اللَّهِ﴾ بۆ فەرمانی خوا (ملکەچی فەرمانی خوا دەبێ) ﴿فَإِن فَاءَتْ﴾ ئنجا ئەگەر گەڕایەوە ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَهُمَا﴾ ئەوسا لەنێوانیاندا ئاشتەوایی بکەن ﴿بِالْعَدْلِ وَأَقْسِطُوا﴾ بەدادگەرانە و ڕاست و دادپەروەر بن (لەنێوانیاندا) ﴿إِنَّ اللَّهَ﴾ بێگومان خوا ﴿يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ دادپەروەرانی خۆش دەوێ. ٩) ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ بێ گومان تەنها باوەڕداران بران ﴿فَأَصْلِحُوا بَيْنَ أَخَوَيْكُمْ﴾ کەواتە لەنێوان دووبراتاندا (ئاژاوە هەبوو) ئاشتەوایی بکەن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ و لەخوا بترسن ﴿لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾ تاڕەحمتان پێ بکات. ١٠) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لَا يَسْخَرْ قَوْمٌ مِّن قَوْمٍ﴾ باهیچ کۆمەڵە پیاوێك گاڵتە نەکەن بەکۆمەڵێکی تریان ﴿عَسَىٰ أَن يَكُونُوا﴾ ڕەنگە گاڵتە پێ کراوەکان ﴿خَيْرًا مِّنْهُمْ﴾ لە گاڵتەکەرەکان باشترین (لای خوا) ﴿وَلَا نِسَاءٌ مِّن نِّسَاءٍ﴾ وە ژنانێك گاڵتە نەکەن بەژنانێکی تر ﴿عَسَىٰ أَن يَكُنَّ﴾ ڕەنگە ئافرەتە گاڵتە پێ کراوەکان ﴿خَيْرًا مِّنْهُنَّ﴾ لە ئافرەتە گاڵتەکەرەکان باشترین ﴿وَلَا تَلْمِزُوا أَنفُسَكُمْ﴾ تانە وتەشەر لەیەکتری مەدەن (لەنێو خۆیاندا) ﴿وَلَا تَنَابَزُوا بِالْأَلْقَابِ﴾ ناوو ناتۆرە لەیەکتری مەنێن ﴿بِئْسَ الِاسْمُ الْفُسُوقُ﴾ ئای چەند خراپە ناو بردنێ کە گوناهە (بە موسڵمان بڵێیت کافر، داوێن پیس) ﴿بَعْدَ الْإِيمَانِ﴾ پاش باوەڕ هێنان ﴿وَمَن لَّمْ يَتُبْ﴾ جا ئەوەی پەشیمان نەبێتەوە ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئەوە ئەوانە هەر خۆیان ستەمکارن. ١١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱجْتَنِبُواْ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ
وَلَا تَجَسَّسُواْ وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ أَن
يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ مَيْتًا فَكَرِهْتُمُوهُ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ
رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَٰكُم مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ وَجَعَلْنَٰكُمْ
شُعُوبًا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْ إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ أَتْقَىٰكُمْ إِنَّ ٱللَّهَ
عَلِيمٌ خَبِيرٌ ﴿١٣﴾ ۞ قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا قُل لَّمْ تُؤْمِنُواْ وَلَٰكِن
قُولُوٓاْ أَسْلَمْنَا وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ وَإِن تُطِيعُواْ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾
إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُواْ
وَجَٰهَدُواْ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ
ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿١٥﴾ قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ بِدِينِكُمْ وَٱللَّهُ
يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ
﴿١٦﴾ يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُواْ قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم بَلِ ٱللَّهُ
يَمُنُّ عَلَيْكُمْ أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿١٧﴾ إِنَّ ٱللَّهَ
يَعْلَمُ غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾

- بەبەڵگەی ئەوەی ئەحیا هەریەکەیان خۆیەکانی لەسەر بەجواب هاتن و قوبە بوون وە لە ئیزافیانەدا لە بەکاربردن بە پەی داڕشتوەیا و ئەهل مشتەکردۆ بەوەیا بڵیان کێبڕاسەوە کە ئەم ئایەتە بەر خڵیەوە دابەزی ﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٧) سورەتی (الحجرات): ﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ أَنْ أَسْلَمُواْ...﴾ تیرمزی لە

داوەدی گێڕیەتی ئەبی عیدەوە گێڕاویەتیەوە کە وتی: گوتم لە بوو کە ئیسلامی هێنەوەی گێڕایەوە لە ئەبی جوبەیری گێڕەی هێنەوە و وتی: گاڵتی خۆی هەریەک لە ئایەتە نوو یا سێ ئاڕی هاتبوو جا ئاڕی وایان تێدا بوو کە خاوەنەکەی پێ ی بانگ دەکرا پێ ی ناخۆش بوو و خەمی ئەدەکرد بۆیە بەر خڵیەوە ئەم ئایەتە دابەزی: ﴿قُل لَّا تَمُنُّواْ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم...﴾.

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوکەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿ٱجْتَنِبُوا۟ كَثِيرًا مِّنَ ٱلظَّنِّ﴾ خۆتان لەزۆرێك لە گومانەکان بپارێزن ﴿إِنَّ بَعْضَ ٱلظَّنِّ إِثْمٌ﴾ چونکە بەڕاستی هەندێك لەگومانەکان تاوانن ﴿وَلَا تَجَسَّسُوا۟﴾ سیخوڕی مەکەن (وبەدوای ناتەواوی یەکتردا مەگەڕێن) ﴿وَلَا يَغْتَب بَّعْضُكُم بَعْضًا﴾ لەپاشملە بەخراپە باسی یەکتری مەکەن ﴿أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ﴾ ئایا کام لەئێوە پێ ی خۆشە ﴿أَن يَأْكُلَ لَحْمَ أَخِيهِ﴾ کەگۆشتی برا (ئایینی یەکەی) بخوات؟ ﴿مَيْتًا﴾ بەمردووی ﴿فَكَرِهْتُمُوهُ﴾ بێگومان قێزتان لێ ی دێتەوەو پێتان ناخۆشە ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إِنَّ ٱللَّهَ تَوَّابٌ رَّحِيمٌ﴾ بێگومان خوا تەوبە گیراکەری بەبەزەیی یە. ١٢)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ﴾ ئەی خەڵکینە ﴿إِنَّا خَلَقْنَٰكُم﴾ بێگومان ئێمە دروستمان کردوون ﴿مِّن ذَكَرٍ وَأُنثَىٰ﴾ لە نێر و مێ یەك ﴿وَجَعَلْنَٰكُمْ﴾ وە کردومانن ﴿شُعُوبًا وَقَبَائِلَ﴾ بەچەند گەل و هۆزەوە ﴿لِتَعَارَفُوا۟﴾ تایەکتری بناسن ﴿إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِندَ ٱللَّهِ﴾ بەڕاستی بەڕێزترینتان لای خوا ﴿أَتْقَىٰكُمْ﴾ پارێزگار ترینتانە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾ بێگومان خوا زانای ئاگادارە. ١٣)﴿قَالَتِ ٱلْأَعْرَابُ ءَامَنَّا﴾ عەرەبە دەشتەکیەکان ووتیان باوەڕمان هێناوە ﴿قُل لَّمْ تُؤْمِنُوا۟﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ باوەڕتان نەهێناوە ﴿وَلَٰكِن قُولُوٓا۟ أَسْلَمْنَا﴾ بەڵکو بڵێن موسڵمان بووین (بەسەر زارەکی)﴿وَلَمَّا يَدْخُلِ ٱلْإِيمَٰنُ فِى قُلُوبِكُمْ﴾ چونکە هێشتا باوەڕ نەچۆتە ناو دڵەکانتانەوە ﴿وَإِن تُطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ﴾ خۆ ئەگەر گوێ ڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بن ﴿لَا يَلِتْكُم مِّنْ أَعْمَٰلِكُمْ شَيْـًٔا﴾ هیچ لە (پاداشتی) کردەوەکانتان کەم ناکاتەوە ﴿إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا لێبوردەی میهرەبانە. ١٤)﴿إِنَّمَا ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلَّذِينَ﴾ بێگومان ئیماندارانی ڕاستەقینە ئەوانەن ﴿ءَامَنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ﴾ کە باوەڕیان هێناوە بە خوا و پێغەمبەرەکەی ﴿ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا۟﴾ پاشان دوو دڵ نەبوون (لە ئیمانەکەیاندا) ﴿وَجَٰهَدُوا۟ بِأَمْوَٰلِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ﴾ وە بەماڵ و گیانیان تێکۆشانیان کردووە ﴿فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ﴾ لەپێناو ڕێبازی خوادا ﴿أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ﴾ هەر ئەوانەن ڕاسگۆیان. ١٥)﴿قُلْ أَتُعَلِّمُونَ ٱللَّهَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ ئایا ئێوە خوا ئاگادار دەکەن ﴿بِدِينِكُمْ﴾ لەئایینەکەتان ﴿وَٱللَّهُ يَعْلَمُ﴾ لەکاتێکدا خوا ئاگادارەو دەزانێ ﴿مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ بەهەرچی لەئاسمانەکان و زەوی دایە ﴿وَٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بەهەموو شتێك زانایە. ١٦)﴿يَمُنُّونَ عَلَيْكَ﴾ ئەوکەسانە منەت دەکەن بەسەر تۆدا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ﴿أَنْ أَسْلَمُوا۟﴾ چونکە موسڵمان بوون ﴿قُل لَّا تَمُنُّوا۟ عَلَىَّ إِسْلَٰمَكُم﴾ تۆش بڵێ منەتی موسڵمان بوونی خۆتان بەسەر مندا مەکەن ﴿بَلِ ٱللَّهُ يَمُنُّ عَلَيْكُمْ﴾ بەڵکو خوا منەت دەکات بەسەر ئێوەدا ﴿أَنْ هَدَىٰكُمْ لِلْإِيمَٰنِ﴾ چونکە ڕێنموونیی کردوون بۆ باوەڕهێنان﴿إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن (کە ئیماندارن). ١٧)﴿إِنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ﴾ بەڕاستی خوا دەزانێ ﴿غَيْبَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ﴾ نهێنی ئاسمانەکان و زەوی ﴿وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ وەخوا بینایە بەهەر کردەوەیەك کە ئێوە دەیکەن. ١٨)

سورة ق

بسم الله الرحمن الرحيم

ق ۚ وَالْقُرْآنِ الْمَجِيدِ ﴿١﴾ بَلْ عَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ
فَقَالَ الْكَافِرُونَ هَٰذَا شَيْءٌ عَجِيبٌ ﴿٢﴾ أَإِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا ۖ ذَٰلِكَ
رَجْعٌ بَعِيدٌ ﴿٣﴾ قَدْ عَلِمْنَا مَا تَنْقُصُ الْأَرْضُ مِنْهُمْ ۖ وَعِنْدَنَا كِتَابٌ
حَفِيظٌ ﴿٤﴾ بَلْ كَذَّبُوا بِالْحَقِّ لَمَّا جَاءَهُمْ فَهُمْ فِي أَمْرٍ مَرِيجٍ
﴿٥﴾ أَفَلَمْ يَنْظُرُوا إِلَى السَّمَاءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَاهَا وَزَيَّنَّاهَا
وَمَا لَهَا مِنْ فُرُوجٍ ﴿٦﴾ وَالْأَرْضَ مَدَدْنَاهَا وَأَلْقَيْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ
وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ ﴿٧﴾ تَبْصِرَةً وَذِكْرَىٰ لِكُلِّ عَبْدٍ
مُنِيبٍ ﴿٨﴾ وَنَزَّلْنَا مِنَ السَّمَاءِ مَاءً مُبَارَكًا فَأَنْبَتْنَا بِهِ جَنَّاتٍ
وَحَبَّ الْحَصِيدِ ﴿٩﴾ وَالنَّخْلَ بَاسِقَاتٍ لَهَا طَلْعٌ نَضِيدٌ ﴿١٠﴾
رِزْقًا لِلْعِبَادِ ۖ وَأَحْيَيْنَا بِهِ بَلْدَةً مَيْتًا ۚ كَذَٰلِكَ الْخُرُوجُ ﴿١١﴾ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ ﴿١٢﴾ وَعَادٌ وَفِرْعَوْنُ وَإِخْوَانُ
لُوطٍ ﴿١٣﴾ وَأَصْحَابُ الْأَيْكَةِ وَقَوْمُ تُبَّعٍ ۚ كُلٌّ كَذَّبَ الرُّسُلَ فَحَقَّ وَعِيدِ
﴿١٤﴾ أَفَعَيِينَا بِالْخَلْقِ الْأَوَّلِ ۚ بَلْ هُمْ فِي لَبْسٍ مِنْ خَلْقٍ جَدِيدٍ ﴿١٥﴾

- ئەي پێغەمبەر ئەي پالدانە ئاسمانى خەلقى خەلقىن، ئەمرىكى قەرەرى ئەيەي دەيماندانەت ئاسمانى خەلقى خەلقانە. سىنى جار ورتايەي- ومەيوداريم نۆل ئەو كەسانە بێت كەلێيان دەخۆن.

ئايەتى (٢٢) سورەتى (الواقعة)، من ابن عباس (رضي الله عنهما) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إني رأيت الجنة فتناولت منها عنقوداً ولو أخذته لأكلتم منه ما بقيت الدنيا) رواه البخاري ومسلم) عەبدوللاي كوڕي عەبباس (رەزاى خواى لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (بێگومان بەهەشتم دى جا دەستم برد بۆ هێنانەوەى، ئەوێ بەش نايدا ئەگەر بمگرتايە -هەر لێم گرىدەدەمەوە- بێگومان تا دنيا دنيا مەر لێيان دەخواردا).

ئايەتى (٢٩) سورەتى (الواقعة)، قال رسول الله (ﷺ): (لكل لا يمس: الماء والنار) رواه ابن ماجه). پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (بىز هىچ شتى ئاو دەستى لێ نەدرێت - لەبەرئەوە - ئاگر و ئاوەرێكا و ئاگر).

سورەتی ﴿ق﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ق﴾ بە (قاف) دەخوێندرێتەوە، ماناکەی تەنها خوا دەیزانێ بۆ زانیاری زیاتر سەیری سەرەتای سورەتی (البقرە) بکە ﴿والقرآن المجيد﴾ سوێند بەقورئانی بەرزو بەڕێز (تۆ نێردراوی خوای ئەی موحەممەد(ﷺ)). ١)﴿بل عجبوا﴾ بەڵام (بێ باوەڕان) سەریان سوڕماوە ﴿أن جاءهم منذر منهم﴾ لەوەی کەپێغەمبەرێکی ترسێنەریان بۆ هاتووە لە خۆیان ﴿فقال الكافرون﴾ جابێ باوەڕان دەیان ووت ﴿هذا شيء عجيب﴾ ئەمە شتێکی سەیرە. ٢)﴿أئذا متنا﴾ ئایا کاتێ مردین و ﴿وكنا ترابا﴾ بووین بەخۆڵ (چۆن زیندوو دەبینەوە) ﴿ذلك رجع بعيد﴾ ئەوە گەڕانەوەیەکی دوورەو نابێ. ٣)﴿قد علمنا﴾ بێگومان ئێمە دەزانین ﴿ما تنقص الأرض منهم﴾ زەوی چەندێ لە لاشەیان دەخوات (هیچیمان لێ وون نابێ) ﴿وعندنا كتاب حفيظ﴾ پەراوێکیشمان لایەکە پارێزەری هەموو شتێکە. ٤)﴿بل كذبوا بالحق﴾ (زیندوو بوونەوە دوورنی یە) بەڵکو ئەوان باوەڕیان بەقورئان نەکرد ﴿لما جاءهم﴾ کاتێ بۆیان هات ﴿فهم في أمر مريج﴾ بۆیە ئەوان لەناو کارێکی تێکەڵو پێکەڵدان. ٥)﴿أفلم ينظروا إلى السماء فوقهم﴾ دەی ئایا سەرنجی ئەو ئاسمانەیان نەداوە کە لەسەریانەوەیە ﴿كيف بنيناها وزينّاها﴾ چۆن دروستمان کردووەو ڕازاندومانەتەوە ﴿وما لها من فروج﴾ وەهیچ درزو کەلێنێکی تێدا نی یە. ٦)﴿والأرض مددناها﴾ زەویشمان راخستووە ﴿وألقينا فيها رواسي﴾ چەندەها شاخی دامەزراومان تیاداناوە ﴿وأنبتنا فيها﴾ تیاشمانا ڕواندوە ﴿من كل زوج بهيج﴾ هەموو جۆر ڕووەکێکی جوان. ٧)﴿تبصرة وذكرى﴾ تابەر چاو ڕوونیو پەندو بیرخەرەوە بێت ﴿لكل عبد منيب﴾ بۆ هەموو بەندەیەکی تەوبە کارو گەڕاوە بۆ لای خوا. ٨)﴿ونزلنا من السماء﴾ وە لەئاسمانەوە باراندوومانە ﴿ماء مباركا﴾ بارانێکی بەپیتو فەڕ ﴿فأنبتنا به﴾ جابەو بارانە ڕواندومانە ﴿جنات وحب الحصيد﴾ باخات و دانەوێڵە(ی ئەو کشتوکاڵانەی) کەدروێنە دەکرێن. ٩) ﴿والنخل باسقات﴾ هەروەها دارخورمای بەرزو بڵند ﴿ما طلع نضيد﴾ بە هێشووی تێک پەستراوەوە. ١٠)﴿رزقا للعباد﴾ (تابێتە) ڕسق و ڕۆزی بۆ بەندەکان ﴿وأحيينا به بلدة ميتا﴾ هەر بەو بارانە زەوی مردو (وشک) دەبوژێنینەوە ﴿كذلك الخروج﴾ زیندوو کردنەوە(ی مردوانیش) هەر بەو شێوەیە. ١١)﴿كذبت قبلهم﴾ پێش ئەمانیش باوەڕیان نەهێنا (بە پێغەمبەرەکانیان) ﴿قوم نوح وأصحاب الرس وثمود﴾ گەلی نووح و خاوەن چاڵاو بیرەکانو (گەلی) سەموود ١٢)﴿وعاد وفرعون وإخوان لوط﴾ وەگەلی عادو فیرعەون و گەلی لووطیش. ١٣)﴿وأصحاب الأيكة وقوم تبع﴾ هەروەها خاوەن باخاتە چڕو پڕەکان و گەلی توبیەعیش ﴿كل كذب الرسل﴾ هەر هەموویان باوەڕیان نەهێنا بەپێغەمبەرەکانیان ﴿فحق وعيد﴾ بۆیە هەڕەشەی (من لەدژیان) هاتەدی. ١٤) ﴿أفعيينا بالخلق الأول﴾ جا ئایا ئێمە لەدروستکردنی یەکەم جاردا دەسەوسان بووین (تانەتوانین زیندووتان بکەینەوە) ﴿بل هم﴾ (نەخێر وانی یە) بەڵکو ئەوان ﴿في لبس من خلق جديد﴾ لە گوماندان لە دروست بوونەوەیەکی سەر لە نوێ. ١٥)

وَلَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِۦ نَفْسُهُۥ ۖ وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ
مِنْ حَبْلِ ٱلْوَرِيدِ ﴿١٦﴾ إِذْ يَتَلَقَّى ٱلْمُتَلَقِّيَانِ عَنِ ٱلْيَمِينِ وَعَنِ ٱلشِّمَالِ قَعِيدٌ
﴿١٧﴾ مَّا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ ﴿١٨﴾ وَجَآءَتْ سَكْرَةُ
ٱلْمَوْتِ بِٱلْحَقِّ ۖ ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ ﴿١٩﴾ وَنُفِخَ فِى ٱلصُّورِ ۚ ذَٰلِكَ
يَوْمُ ٱلْوَعِيدِ ﴿٢٠﴾ وَجَآءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا سَآئِقٌ وَشَهِيدٌ ﴿٢١﴾ لَّقَدْ
كُنتَ فِى غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَآءَكَ فَبَصَرُكَ ٱلْيَوْمَ حَدِيدٌ
﴿٢٢﴾ وَقَالَ قَرِينُهُۥ هَٰذَا مَا لَدَىَّ عَتِيدٌ ﴿٢٣﴾ أَلْقِيَا فِى جَهَنَّمَ كُلَّ كَفَّارٍ
عَنِيدٍ ﴿٢٤﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ مُّرِيبٍ ﴿٢٥﴾ ٱلَّذِى جَعَلَ مَعَ ٱللَّهِ إِلَٰهًا
ءَاخَرَ فَأَلْقِيَاهُ فِى ٱلْعَذَابِ ٱلشَّدِيدِ ﴿٢٦﴾ ۞ قَالَ قَرِينُهُۥ رَبَّنَا مَآ أَطْغَيْتُهُۥ
وَلَٰكِن كَانَ فِى ضَلَٰلٍۭ بَعِيدٍ ﴿٢٧﴾ قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا۟ لَدَىَّ وَقَدْ قَدَّمْتُ
إِلَيْكُم بِٱلْوَعِيدِ ﴿٢٨﴾ مَا يُبَدَّلُ ٱلْقَوْلُ لَدَىَّ وَمَآ أَنَا۠ بِظَلَّٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿٢٩﴾
يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ هَلِ ٱمْتَلَأْتِ وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ ﴿٣٠﴾ وَأُزْلِفَتِ
ٱلْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ غَيْرَ بَعِيدٍ ﴿٣١﴾ هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ
﴿٣٢﴾ مَّنْ خَشِىَ ٱلرَّحْمَٰنَ بِٱلْغَيْبِ وَجَآءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ ﴿٣٣﴾ ٱدْخُلُوهَا
بِسَلَٰمٍ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ ٱلْخُلُودِ ﴿٣٤﴾ لَهُم مَّا يَشَآءُونَ فِيهَا وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ ﴿٣٥﴾

ئایەتی (١٠) سورەتی (الحدید): قال رسول الله (ﷺ): (لا تسبوا أصحابي فو الذي نفسي بيده لو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهباً ما بلغ مد أحدهم ولا نصيفه) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (جنێو مەدەن بە هاوەڵانم، سوێند بەو خوایەی گیانی منی بەدەستە ئەگەر کەسێ لە ئێوە بە ئەندازەی توحود ئاڵتون و زێڕ ببەخشێت ناگاتە مشتێکی ئەوان یا نێوەکەی [illegible] کە بەخشیوویانە).

ئایەتی (٢٢) سورەتی (الحدید): قال النبي (ﷺ): (كتب الله مقادير الخلائق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (خوای گەورە هەموو کارو باری دروستکراوەکانی نوسیوەو دیاری کردووە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی کە ئاسمانەکان و زەوی دروست بکات).

﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ﴾ سوێند بەخوا ئێمە ئادەمیمان بەدی هێناوەو ﴿وَنَعْلَمُ مَا تُوَسْوِسُ بِهِ نَفْسُهُ﴾ چاك ئاگادارین بەو خەیاڵ و خەتەرانەی دێن بەدڵ و دەروونیدا ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ﴾ وئێمە (فریشتەکانمان) لەوەوە نزیکترین ﴿مِنْ حَبْلِ الْوَرِيدِ﴾ لە شادەماری دڵی. ١٦)﴿إِذْ يَتَلَقَّى الْمُتَلَقِّيَانِ﴾ کاتێ ئەو دووفریشتە (کرداری) تۆمار دەکەن ﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ قَعِيدٌ﴾ کە لەلای ڕاست و لای چەپیەوە دانیشتوون. ١٧)﴿مَا يَلْفِظُ مِن قَوْلٍ﴾ هەر ووتەیەك لەدەمی دەرچێ ﴿إِلَّا لَدَيْهِ رَقِيبٌ عَتِيدٌ﴾ چاودێرێکی بەسەرەوەیە (و دەیتوسێ). ١٨)﴿وَجَاءَتْ سَكْرَةُ الْمَوْتِ بِالْحَقِّ﴾ ناڕەحەتی و بێهۆشی مردن دێت لەگەڵ ڕاستیەکاندا ﴿ذَٰلِكَ مَا كُنتَ مِنْهُ تَحِيدُ﴾ (پێی دەووترێ) ئەمە ئەو (مردنە)یە کە خۆت لێ دەپاراست و لادەدا. ١٩) ﴿وَنُفِخَ فِي الصُّورِ﴾ ئەنجا فوو دەکرێ بەکەڕەنادا ﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْوَعِيدِ﴾ ئەوە ڕۆژی (بەدی هاتنی) هەڕەشەکانە. ٢٠)﴿وَجَاءَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّعَهَا﴾ لەگەڵ هەموو کەسێکدا دێت (بۆ مەحشەر) ﴿سَائِقٌ وَشَهِيدٌ﴾ لێخوڕێك و شایەتێك. ٢١)﴿لَّقَدْ كُنتَ فِي غَفْلَةٍ مِّنْ هَٰذَا﴾ (پێی دەووترێت) سوێند بەخوا بەڕاستی تۆ لەمەبێ ئاگا بوویت لەدنیادا ﴿فَكَشَفْنَا عَنكَ غِطَاءَكَ﴾ جا ئێمە پەردە(ی قیامەت)مان لەسەر لادایی ﴿فَبَصَرُكَ الْيَوْمَ حَدِيدٌ﴾ ئەنجا ئەمڕۆ (کە قیامەتە) چاوت تیژەو چاك دەبینێ. ٢٢)﴿وَقَالَ قَرِينُهُ﴾ وە ئەو (فریشتە چاودێرەی) لەگەڵیدایە دەڵێ ﴿هَٰذَا مَا لَدَيَّ عَتِيدٌ﴾ ئەمە (نامەی کردەوەکانی) ئامادەیەو لای منە. ٢٣)﴿أَلْقِيَا فِي جَهَنَّمَ﴾ (خوا دەفەرموێ بەدوو فریشتەکە) فڕێ ی دەنە ناو دۆزەخەوە ﴿كُلَّ كَفَّارٍ عَنِيدٍ﴾ هەموو کافرێکی سەرکەشی. ٢٤)﴿مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ﴾ بەرگری کەر لەچاکەی ﴿مُّعْتَدٍ مُّرِيبٍ﴾ دەست درێژ کەری گوماناوی. ٢٥)﴿الَّذِي جَعَلَ مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ ئەو کەسەی کەپەرستراوی تری لەگەڵ خوادا داناوە ﴿فَأَلْقِيَاهُ فِي الْعَذَابِ الشَّدِيدِ﴾ جا هەر دووکتان (ئەی فریشتەکان) فڕێی بدەنە سزای سەختەوە. ٢٦)﴿قَالَ قَرِينُهُ﴾ ئەو (شەیتانەی لەدنیادا) لەگەڵیدا بوو دەڵێ ﴿رَبَّنَا مَا أَطْغَيْتُهُ﴾ ئەی پەروەردگارم من ئەوم سەرکەش نەکرد ﴿وَلَٰكِن كَانَ فِي ضَلَالٍ بَعِيدٍ﴾ بەڵکو خۆی لەگومڕایی یەکی دوور لەڕاستیدا بوو. ٢٧)﴿قَالَ لَا تَخْتَصِمُوا لَدَيَّ﴾ (خوا دەفەرموێ) لەلای مندا دەمەقاڵێ و مشتومڕ مەکەن ﴿وَقَدْ قَدَّمْتُ إِلَيْكُم بِالْوَعِيدِ﴾ چونکە بێ گومان پێشتر هەرەشەم (لەم بارەیەوە) ناردووە بۆتان. ٢٨)﴿مَا يُبَدَّلُ الْقَوْلُ لَدَيَّ﴾ بەڵێنی من قەت گۆڕانی بەسەردا نایەت ﴿وَمَا أَنَا بِظَلَّامٍ لِّلْعَبِيدِ﴾ وە من هیچ جۆرە ستەمێك لە بەندەکانم ناکەم. ٢٩)﴿يَوْمَ نَقُولُ لِجَهَنَّمَ﴾ ڕۆژێك دەبێ بەدۆزەخ دەڵێین ﴿هَلِ امْتَلَأْتِ﴾ ئایا پڕ بوویت؟ ﴿وَتَقُولُ هَلْ مِن مَّزِيدٍ﴾ دۆزەخیش دەڵێ ئایا کەسی تر هەیە (بیهێنن)؟. ٣٠)﴿وَأُزْلِفَتِ الْجَنَّةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بەهەشتیش (لەو ڕۆژەدا) نزیك کراوەتەوە بۆ پارێزکاران ﴿غَيْرَ بَعِيدٍ﴾ دوور نی یە (لێیان). ٣١) ﴿هَٰذَا مَا تُوعَدُونَ﴾ (پێیان دەوترێ) ئەمە ئەو (بەهەشتە)یە کە بەڵێنتان پێ درابوو ﴿لِكُلِّ أَوَّابٍ حَفِيظٍ﴾ بەهەموو ڕوو لەخوایەکی خۆپارێز. ٣٢) ﴿مَّنْ خَشِيَ الرَّحْمَٰنَ بِالْغَيْبِ﴾ ئەوەی لە خوای میهرەبان ترسابێ کە نادیارە (لەدونیادا) ﴿وَجَاءَ بِقَلْبٍ مُّنِيبٍ﴾ وە بەدڵێکی ڕوو لە خواوە گەڕابێتەوە (بۆ لامان). ٣٣) ﴿ادْخُلُوهَا بِسَلَامٍ﴾ (دەووترێ) هەمووتان بڕۆنە ناو بەهەشتەوە دڵنیا و بێ ترس بن (لەسزاو ناخۆشی) ﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُلُودِ﴾ ئەم ڕۆژە ڕۆژی ئێجگاری و نەمری یە. ٣٤) ﴿قُم مَّا يَشَاءُونَ فِيهَا﴾ لەو بەهەشتەدا هەرچیان بوێت بۆیان ئامادەیە ﴿وَلَدَيْنَا مَزِيدٌ﴾ وە لەوە زیاتریشمان هەیە (کە بینینی خوای گەورەیە). ٣٥)

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ هُمْ أَشَدُّ مِنْهُم بَطْشًا فَنَقَّبُوا فِي
الْبِلَادِ هَلْ مِن مَّحِيصٍ ﴿٣٦﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ لِمَن كَانَ
لَهُ قَلْبٌ أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ خَلَقْنَا
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ وَمَا مَسَّنَا
مِن لُّغُوبٍ ﴿٣٨﴾ فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ الْغُرُوبِ ﴿٣٩﴾ وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ
وَأَدْبَارَ السُّجُودِ ﴿٤٠﴾ وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ
﴿٤١﴾ يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ ﴿٤٢﴾ إِنَّا
نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ ﴿٤٣﴾ يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ
عَنْهُمْ سِرَاعًا ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ ﴿٤٤﴾ نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ
وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ مَن يَخَافُ وَعِيدِ ﴿٤٥﴾

سورة الذاريات

وَالذَّارِيَاتِ ذَرْوًا ﴿١﴾ فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا ﴿٢﴾ فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا ﴿٣﴾
فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا ﴿٤﴾ إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ ﴿٥﴾ وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ ﴿٦﴾

(الحديث ٨) وعن أبي (الجاثية) عن أنس (رضي الله عنه) قال: إن النبي (ﷺ) قال: (إذا سلم عليكم أحد من أهل الكتاب فقولوا: وعليك) (رواه أحمد والبخاري).

ئەنەس (ڕەزای خوای لێ بێ) لە پێغەمبەری خوا (ﷺ) گێڕاویەتی بەوەی کە فەرمووی: (ئەگەر کەسانی کتاب پێیان بڵێن - سڵاوتان لێ بێ - ئەوا پێی بڵێن - وەڵامتان وەک خۆی).

(الحديث ١٠) وعن (الجاثية) عن عبد الله بن مسعود (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا كلم الله ﷻ فلا يتكلمون الاثنان دون ساعتهما فإن ذلك يحزنه) (رواه البخاري وسلم) عەبدوڵڵای کوڕی مەسعود (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتی بەوەی کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (هەر کاتێ سێ کەس پێکەوە بوون با دوانیان بە تەنیا لە هاوڕێکەیان چوە ئەگەر وا نەکەن چونکە پێگرفتەکە ئەو چوە کاریگەر دەبێ بەسەر هاوڕێکەیان خەفەتبار دەکات).

﴿وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُم مِّن قَرْنٍ﴾ وەچەند لەمان کەل و چینی لەپێش ئەوان لەناوبرد ﴿هَلْ تُحِسُّ مِنْهُم﴾ کەسەوان لەمانەیان بەچاوی سەر بدۆزیتەوە ﴿أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ﴾ هیچ هاوار و دوانانیان بشکێنێوە گەیشتوون ﴿قَالَ مِن نَّصَبٍ﴾ تائیستا هیچ یەک لەو کافرانە هەبووە(بۆیان لەسەرخۆ). ٣٦﴿إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَذِكْرَىٰ﴾ بێگومان لەم (باسەدا) پەندو ئامۆژگاری هەیە ﴿لِمَن كَانَ لَهُ قَلْبٌ﴾ بۆ کەسێک خاوەن مێشکی (زیندوو بێت یان (دڵەین)﴿أَوْ أَلْقَى السَّمْعَ وَهُوَ شَهِيدٌ﴾ یاخود بگوێ بگرێ (بۆ قورئان) و بچرپێنی لەڵای بێ. ٣٧﴿وَلَقَدْ خَلَقْنَا﴾ سوێند بەخوا بێگومان دروستمان کردووە ﴿السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا﴾ ئاسمانەکان و زەوی و هەرچی لە نێوانیاندایە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لە شەش ڕۆژدا ﴿وَمَا مَسَّنَا مِن لُّغُوبٍ﴾ وە هیچ ماندوو بوونێکمان تووش نەبوو. ٣٨﴿فَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ﴾ کەواتە (ئەی موحەممەد (ﷺ) خۆگرێبە بەرامبەر ئەو (قسە ناپەسەندە)ی کەدەیڵێن ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ﴾ بەستایشی پەروەردگارت تەسبیحات بکە ﴿قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ﴾ پێش هەڵهاتنی خۆرو﴿وَقَبْلَ الْغُرُوبِ﴾ پێش ئاوا بوونیشی. ٣٩﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ﴾ وە لەبەشێک لەشەوەدا ستایشی پەروەردگارت بکە﴿وَأَدْبَارَ السُّجُودِ﴾ وە لەپاش نوێژەکانیش. ٤٠﴿وَاسْتَمِعْ يَوْمَ يُنَادِ الْمُنَادِ مِن مَّكَانٍ قَرِيبٍ﴾ چاو دێرێک لەخوێنەرێک نزیکەوە بانگ دەکات. ٤١﴿يَوْمَ يَسْمَعُونَ الصَّيْحَةَ بِالْحَقِّ﴾ ڕۆژێ کە هەموویەک (دەنگێکی گەورەی ترسناک) بەڕاستیی دەبیستن﴿ذَٰلِكَ يَوْمُ الْخُرُوجِ﴾ ئەو ڕۆژە ڕۆژی هاتنەدەرەوەیە (لەگۆڕەکان). ٤٢﴿إِنَّا نَحْنُ نُحْيِي وَنُمِيتُ﴾ بێگومان هەر ئێمەین دڵێنین و دەمرێنین﴿وَإِلَيْنَا الْمَصِيرُ﴾ گەڕانەوەش هەر بۆلای ئێمەیە. ٤٣﴿يَوْمَ تَشَقَّقُ الْأَرْضُ عَنْهُمْ﴾ ڕۆژێ کە زەوی لەتاست ئەوانەی(ی مردووەکان) لێیش دەبات ﴿سِرَاعًا﴾ بەپەلە (بێتە دەرەوە) ﴿ذَٰلِكَ حَشْرٌ عَلَيْنَا يَسِيرٌ﴾ ئەو کۆکردنەوە بەلای ئێمەوە ئاسانە. ٤٤﴿نَّحْنُ أَعْلَمُ بِمَا يَقُولُونَ﴾ بێگومان ئێمە ئاگادارین بەوەی کەدەیڵێن ﴿وَمَا أَنتَ عَلَيْهِم بِجَبَّارٍ﴾ تۆ دەسەڵاتت بەسەریانا نی یە ﴿فَذَكِّرْ بِالْقُرْآنِ﴾ کەواتە تۆ بەم قورئانە ئامۆژگاری ئەو کەسە بکە ﴿مَن يَخَافُ وَعِيدِ﴾ کە لەهەڕەشەی من دەترسێ. ٤٥

سورەتی ﴿الذَّارِيَات﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالذَّارِيَاتِ﴾ سوێند بەو بایانەی کە زۆر شت بڵاودەکەنەوە بە بڵاوکردنەوە. ١) ﴿فَالْحَامِلَاتِ وِقْرًا﴾ ئەوجا سوێند بەو هەورانەی کە هەڵگری باران. ٢) ﴿فَالْجَارِيَاتِ يُسْرًا﴾ ئەوجا سوێند بەو کەشتی یانەی کە بەئاسانی دەگەڕێن (لە ئاو دەڕۆیادا). ٣) ﴿فَالْمُقَسِّمَاتِ أَمْرًا﴾ ئەوجا سوێند بەو فریشتانەی کار دابەشکەرن. ٤) ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَصَادِقٌ﴾ بێگومان هەر بەڵێنێ کە پێتان دەدرێ ڕاستە. ٥) ﴿وَإِنَّ الدِّينَ لَوَاقِعٌ﴾ وە بەڕاستی (پاداش) پەخشت و تۆڵە ڕوودەدات. ٦)

وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلْحُبُكِ ﴿٧﴾ إِنَّكُمْ لَفِى قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ ﴿٨﴾ يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ
أُفِكَ ﴿٩﴾ قُتِلَ ٱلْخَرَّٰصُونَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ فِى غَمْرَةٍ سَاهُونَ ﴿١١﴾
يَسْـَٔلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ ٱلدِّينِ ﴿١٢﴾ يَوْمَ هُمْ عَلَى ٱلنَّارِ يُفْتَنُونَ ﴿١٣﴾ ذُوقُوا۟
فِتْنَتَكُمْ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَسْتَعْجِلُونَ ﴿١٤﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ
وَعُيُونٍ ﴿١٥﴾ ءَاخِذِينَ مَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ ۚ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ
﴿١٦﴾ كَانُوا۟ قَلِيلًا مِّنَ ٱلَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ﴿١٧﴾ وَبِٱلْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ
﴿١٨﴾ وَفِىٓ أَمْوَٰلِهِمْ حَقٌّ لِّلسَّآئِلِ وَٱلْمَحْرُومِ ﴿١٩﴾ وَفِى ٱلْأَرْضِ ءَايَٰتٌ
لِّلْمُوقِنِينَ ﴿٢٠﴾ وَفِىٓ أَنفُسِكُمْ ۚ أَفَلَا تُبْصِرُونَ ﴿٢١﴾ وَفِى ٱلسَّمَآءِ رِزْقُكُمْ
وَمَا تُوعَدُونَ ﴿٢٢﴾ فَوَرَبِّ ٱلسَّمَآءِ وَٱلْأَرْضِ إِنَّهُۥ لَحَقٌّ مِّثْلَ مَآ أَنَّكُمْ
تَنطِقُونَ ﴿٢٣﴾ هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَٰهِيمَ ٱلْمُكْرَمِينَ ﴿٢٤﴾
إِذْ دَخَلُوا۟ عَلَيْهِ فَقَالُوا۟ سَلَٰمًا ۖ قَالَ سَلَٰمٌ قَوْمٌ مُّنكَرُونَ ﴿٢٥﴾ فَرَاغَ إِلَىٰٓ
أَهْلِهِۦ فَجَآءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ ﴿٢٦﴾ فَقَرَّبَهُۥٓ إِلَيْهِمْ قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ
﴿٢٧﴾ فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً ۖ قَالُوا۟ لَا تَخَفْ ۖ وَبَشَّرُوهُ بِغُلَٰمٍ عَلِيمٍ
﴿٢٨﴾ فَأَقْبَلَتِ ٱمْرَأَتُهُۥ فِى صَرَّةٍ فَصَكَّتْ وَجْهَهَا وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ
﴿٢٩﴾ قَالُوا۟ كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْحَكِيمُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٠﴾

ئایەتی (١٩) سورەتی (المجادلة): عن ابن عمر (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا يقيم الرجل الرجل من مجلسه فيجلس فيه ولكن تفسحوا وتوسعوا) (رواه البخاري ومسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عومەری (ڕەزای خوای لێ بێ) لە پێغەمبەرەوە (ﷺ) گێڕاویەتی یەوە فەرموویەتی: (با هیچ کەس کەسێکی تر هەڵنەستێنێ لەو شوێنەی کە تێیدا دانیشتووە پاشان خۆی لە شوێنەکەیدا دانیشێت، بەڵکو بەجلیسەکە فراوان بکەن ڕێگەی یەکتری بکەنەوە).

ئایەتی (١٩) سورەتی (المجادلة): عن أبي الدرداء (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (ما من ثلاثة في قرية ولا بدو لا تقام فيهم الصلاة إلا استحوذ عليهم الشيطان، فعليك بالجماعة فإنما يأكل الذئب من الغنم القاصية) (رواه أحمد وأبو داود والنسائي). ئەبو دەردا (ڕەزای خوای لێ بێ) دوتی:

﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْحُبُكِ﴾ وەسوێند بەئاسمانی خاوەن ڕێگای زۆر (خاوە جوانی و ڕێك و پێكی). ٧)﴿إِنَّكُمْ لَفِي قَوْلٍ مُّخْتَلِفٍ﴾ بێگومان ئێوە لەقسەی جیاواز دان. ٨)﴿يُؤْفَكُ عَنْهُ مَنْ أُفِكَ﴾ ئەو كەسە لادەدرێت لەئیمان كەلادراوە (چونكە خۆی گومڕایە). ٩)﴿قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ﴾ دەك بەكوشت چن ئەو درۆزنانە(و نەفرینیان لێ بێ). ١٠)﴿الَّذِينَ هُمْ﴾ ئەوانە كەسانێكن ﴿فِي غَمْرَةٍ سَاهُونَ﴾ لەگێژاوی نەزانی دا بێئاگان (لەهەموو شت). ١١)﴿يَسْأَلُونَ أَيَّانَ يَوْمُ الدِّينِ﴾ (بەگاڵتەوە) دەپرسن كەی ڕۆژی دوایی دێت. ١٢)﴿يَوْمَ هُمْ﴾ ڕۆژێك (سزا دەدرێن) كەئەوان ﴿عَلَى النَّارِ يُفْتَنُونَ﴾ بەئاگری دۆزەخ دەسوتێنرێن. ١٣)﴿ذُوقُوا فِتْنَتَكُمْ﴾ (پێیان دەووترێت) سزاكەتان بچەژن ﴿هَٰذَا الَّذِي﴾ ئەمە ئەو (سزایە) ﴿كُنتُم بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ﴾ (بەگاڵتەوە) بە پەلە داواتان دەكرد. ١٤)﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ﴾ بێگومان پارێزكاران ﴿فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ﴾ وان لە باخات و كەناری سەرچەشمەی ڕەواندا. ١٥)﴿ءَاخِذِينَ مَا ءَاتَاهُمْ رَبُّهُمْ﴾ ئەوەی خوا پێی داوون وەری دەگرن ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُحْسِنِينَ﴾ (چونكە) بێگومان ئەوان لەوەو پێش چاكەكار بوون. ١٦)﴿كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ الَّيْلِ﴾ ئەوانە كەمێك لەشەودا ﴿مَا يَهْجَعُونَ﴾ دەخەوتن (شەو نوێژیان دەكرد). ١٧)﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ وە لەبەرەبەیاناندا داوای لێخۆشبوونیان دەكرد. ١٨)﴿وَفِي أَمْوَالِهِمْ﴾ وە ماڵ و دارایی یاندا ﴿حَقٌّ لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾ بۆ (هەژاری) داواكەرو داوانەكەر مافی خۆیان هەبوو. ١٩)﴿وَفِي الْأَرْضِ ءَايَاتٌ لِّلْمُوقِنِينَ﴾ وەلەزەویدا بەڵگەو نیشانە هەیە بۆ باوەڕداران. ٢٠)﴿وَفِي أَنفُسِكُمْ﴾ وە لەخودی خۆشتاندا (بەڵگەی زۆر هەیە) ﴿أَفَلَا تُبْصِرُونَ﴾ دەی ئایا بۆ وورد نابنەوەو سەرنج نادەن. ٢١)﴿وَفِي السَّمَاءِ رِزْقُكُمْ وَمَا تُوعَدُونَ﴾ وەڕسق و ڕۆزی ئێوەو ئەو بەڵێنانەی پێتان دەدرێ لەئاسمانە. ٢٢)﴿فَوَرَبِّ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ جا سوێند بەپەروەردگاری ئاسمان و زەوی ﴿إِنَّهُ لَحَقٌّ﴾ بێگومان ئەوە(ی باسكرا) هەق و ڕاستە ﴿مِّثْلَ مَا أَنَّكُمْ تَنطِقُونَ﴾ بەوێنەی ئەو قسانەی خۆتان دەیكەن. ٢٣)﴿هَلْ أَتَاكَ﴾ ئایا بۆت هاتووە ﴿حَدِيثُ ضَيْفِ إِبْرَاهِيمَ الْمُكْرَمِينَ﴾ بەسەر هاتی میوانە ڕێزدارەكانی ئیبراهیم. ٢٤)﴿إِذْ دَخَلُوا عَلَيْهِ﴾ كاتێ چوونە لای ئیبراهیم و ﴿فَقَالُوا سَلَامًا قَالَ سَلَامٌ﴾ ووتیان سەڵاو (ئەویش) ووتی سڵاو لەخۆتان ﴿قَوْمٌ مُّنكَرُونَ﴾ (ئێوە) كەسانێكی نەناسراوون. ٢٥) ﴿فَرَاغَ إِلَىٰ أَهْلِهِ﴾ جا خێرا چوو بۆلای خێزانەكەی ﴿فَجَاءَ بِعِجْلٍ سَمِينٍ﴾ ئەنجا گوێرەكەیەكی قەڵەوی (بەبڕژاوی بۆیان) هێنا. ٢٦)﴿فَقَرَّبَهُ إِلَيْهِمْ﴾ وەنزیكی كردەوە لێیان (بەڵام نەیان خوارد) ﴿قَالَ أَلَا تَأْكُلُونَ﴾ ووتی ئەوە ناخۆن؟. ٢٧)﴿فَأَوْجَسَ مِنْهُمْ خِيفَةً﴾ ئەوسا لێیان ترسا ﴿قَالُوا لَا تَخَفْ﴾ ووتیان مەترسە (ئێمە نێردراوی خوایین) ﴿وَبَشَّرُوهُ بِغُلَامٍ عَلِيمٍ﴾ وە مژگێنیان پێ دا بەكوڕێكی دانا (كەئیسحاقە). ٢٨)﴿فَأَقْبَلَتِ امْرَأَتُهُ فِي صَرَّةٍ﴾ جاژنەكەی بەقیژەوە هات و ﴿فَصَكَّتْ وَجْهَهَا﴾ دای بەروومەتی خۆیداو ﴿وَقَالَتْ عَجُوزٌ عَقِيمٌ﴾ ووتی پیرەژنێكی نەزۆك (چۆن منداڵی دەبێ). ٢٩)﴿قَالُوا كَذَٰلِكِ قَالَ رَبُّكِ﴾ (فریشتەكان) ووتیان پەروەردگارت وای فەرمووە ﴿إِنَّهُ هُوَ الْحَكِيمُ الْعَلِيمُ﴾ بێگومان هەر خوا كار بەجێ ی زانایە. ٣٠)

۞ قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ ﴿٣١﴾ قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ
مُجْرِمِينَ ﴿٣٢﴾ لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِنْ طِينٍ ﴿٣٣﴾ مُسَوَّمَةً عِنْدَ رَبِّكَ
لِلْمُسْرِفِينَ ﴿٣٤﴾ فَأَخْرَجْنَا مَنْ كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٣٥﴾ فَمَا وَجَدْنَا
فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِنَ الْمُسْلِمِينَ ﴿٣٦﴾ وَتَرَكْنَا فِيهَا آيَةً لِلَّذِينَ يَخَافُونَ
الْعَذَابَ الْأَلِيمَ ﴿٣٧﴾ وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ
مُبِينٍ ﴿٣٨﴾ فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِ وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ ﴿٣٩﴾ فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ
فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ وَهُوَ مُلِيمٌ ﴿٤٠﴾ وَفِي عَادٍ إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ الرِّيحَ
الْعَقِيمَ ﴿٤١﴾ مَا تَذَرُ مِنْ شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ ﴿٤٢﴾
وَفِي ثَمُودَ إِذْ قِيلَ لَهُمْ تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ ﴿٤٣﴾ فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ
فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ وَهُمْ يَنْظُرُونَ ﴿٤٤﴾ فَمَا اسْتَطَاعُوا مِنْ قِيَامٍ
وَمَا كَانُوا مُنْتَصِرِينَ ﴿٤٥﴾ وَقَوْمَ نُوحٍ مِنْ قَبْلُ إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا
فَاسِقِينَ ﴿٤٦﴾ وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴿٤٧﴾ وَالْأَرْضَ
فَرَشْنَاهَا فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ ﴿٤٨﴾ وَمِنْ كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ
لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ ﴿٤٩﴾ فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥٠﴾
وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ إِنِّي لَكُمْ مِنْهُ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٥١﴾

- پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرمووی:
(مریم سێ کەسێک
ئی یە لەگەڵیدایکا
یا دەوارنشینێکا
بەن و لەناویاندا
فرێدڕ بەکارهێنا
نەکرێت ئەوانە
شەیتان زۆر مەیل
بەسەریاندا
کەوتە لەگەڵ پیاو
و کارەکانیدا
چونکە بەراستی
گەورەکەناویاندا
مەیی ناکەوە بوو
دەغرات).

لەپەیتی (٩)
سورەتی
«الطور» من أبي
بكر (رضي الله عنه) قال:
قال رسول الله
(ﷺ): (لا تشرك

ما تركناه صدقة)(رواه البخاري ومسلم). كەتێ بەکار لەوەزان خوان لە مێ دونی: پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرمووبەتی: (تێمە میراسان لێ ناگیرێت، هەر چیمان بەجێ هێشت - پارە مردنسان -
خێر و سەدەقەیە - بۆ ئیمانداران -).

لەپەیتی (٩) سورەتی «الطور» عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا يجتمع غبار -

﴿قَالَ فَمَا خَطْبُكُمْ أَيُّهَا الْمُرْسَلُونَ﴾ (ئیبراهیم) ووتی: چیتان پێ سپێردراوە ئەی نێراوانی خوا. ٣١)﴿قَالُوا إِنَّا أُرْسِلْنَا إِلَىٰ قَوْمٍ مُّجْرِمِينَ﴾ ووتیان بێگومان ئێمە نێرراوین بۆ سەر گەلی تاوانباران ٣٢)﴿لِنُرْسِلَ عَلَيْهِمْ حِجَارَةً مِّن طِينٍ﴾ بۆ ئەوەی ببارێنین بە سەریاندا بەرد لە گڵی سوورەوە کراوی. ٣٣)﴿مُّسَوَّمَةً عِندَ رَبِّكَ لِلْمُسْرِفِينَ﴾ نیشانە کراو لەلایەن پەروەردگارتەوە بۆ لە سنوور دەرچوان. ٣٤)﴿فَأَخْرَجْنَا مَن كَانَ فِيهَا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾ ئینجا هەرچی بوو لەو (شارەی لووط) دا لە بڕواداران دەرمان کردن. ٣٥) ﴿فَمَا وَجَدْنَا فِيهَا غَيْرَ بَيْتٍ مِّنَ الْمُسْلِمِينَ﴾ وە نەماندی تێیدا بێجگە لەیەک ماڵی موسڵمان نەبێت (ئەویش ماڵی لووط بوو). ٣٦) ﴿وَتَرَكْنَا فِيهَا بَابَهُ﴾ وەپەند و نیشانەیەکمان تێدا بەجێ هێشت ﴿لِّلَّذِينَ يَخَافُونَ الْعَذَابَ الْأَلِيمَ﴾ بۆ ئەوانەی کە لە سزای بە ئازار دەترسن. ٣٧)﴿وَفِي مُوسَىٰ إِذْ أَرْسَلْنَاهُ﴾ هەروەها لەبەسەر هاتی مووسادا (چەند بەڵگەو پەند هەیە) کاتێ ناردمان ﴿إِلَىٰ فِرْعَوْنَ بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ بۆ لای فیرعەون بە بەڵگەی ڕوون و ئاشکراوە. ٣٨)﴿فَتَوَلَّىٰ بِرُكْنِهِ﴾ فیرعەونیش ڕوی وەرگێڕا و سەرپێچی کرد بەهۆی دەسەڵاتەکەیەوە. ﴿وَقَالَ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ وە ووتی: (مووسا) جادووگەرە یان شێتە. ٣٩) ﴿فَأَخَذْنَاهُ وَجُنُودَهُ﴾ ئێمەش خۆی و لەشکرەکەیمان گرت. ﴿فَنَبَذْنَاهُمْ فِي الْيَمِّ﴾ و فڕێمان دانە ناو دەریاوە. ﴿وَهُوَ مُلِيمٌ﴾ کە ئەو شیاوی لۆمە کردن بوو. ٤٠)﴿وَفِي عَادٍ﴾ وە لەگەڵ عاددا بەڵگەو پەند هەیە. ﴿إِذْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمُ﴾ کاتێ کە ناردمانە سەریان. ﴿الرِّيحَ الْعَقِيمَ﴾ بای (گەرمی توندی) بێ خێر. ٤١)﴿مَا تَذَرُ مِن شَيْءٍ أَتَتْ عَلَيْهِ﴾ بەسەر هەر شتێکدا بڕۆیشتایە وازی لێ نەدەهێنا ﴿إِلَّا جَعَلَتْهُ كَالرَّمِيمِ﴾ هەتا وەک ڕزیوی لێ ئەکرد. ٤٢)﴿وَفِي ثَمُودَ﴾ وە لە گەلی سەموودا (پەند و ئامۆژگاری هەیە) ﴿إِذْ قِيلَ لَهُمْ﴾ کاتێ کە پێیان ووترا ﴿تَمَتَّعُوا حَتَّىٰ حِينٍ﴾ ڕابوێرن تا کاتی خۆی. ٤٣)﴿فَعَتَوْا عَنْ أَمْرِ رَبِّهِمْ﴾ جا ئەوان سەرکەشیان کرد لەفەرمانی پەروەردگاریان. ﴿فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ﴾ ئینجا هەورە بروسکە لێیدان. ﴿وَهُمْ يَنظُرُونَ﴾ لەکاتێکدا ئەوان (تیاچوونی خۆیانیان) بەچاو دەبینی. ٤٤)﴿فَمَا اسْتَطَاعُوا مِن قِيَامٍ﴾ نەتوانایی هەستانەوەیان بوو. ﴿وَمَا كَانُوا مُنتَصِرِينَ﴾ نەیارمەتی یەکاری. ٤٥) ﴿وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ﴾ وە گەلی نووحیش لەپێش ئەماندا بوو. ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَوْمًا فَاسِقِينَ﴾ کە بەڕاستی گەلێکی بەدکارو لەسنوور دەرچوو بوون. ٤٦) ﴿وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ﴾ و ئاسمانمان بەهێزو توانایەکی گەورە دروست کردووە ﴿وَإِنَّا لَمُوسِعُونَ﴾ وە ئێمە فراوانکەری (ئاسمانین). ٤٧) ﴿وَالْأَرْضَ فَرَشْنَاهَا﴾ وە زەویمان ڕاخستووە. ﴿فَنِعْمَ الْمَاهِدُونَ﴾ جا چ ڕاخەرێکی چاکین. ٤٨)﴿وَمِن كُلِّ شَيْءٍ خَلَقْنَا زَوْجَيْنِ﴾ وە لە هەموو شتێک جووتێک (نێر و مێ)مان دروست کردووە. ﴿لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ﴾ بۆ ئەوەی بیریکەنەوە و پەندی لێ وەربگرن. ٤٩)﴿فَفِرُّوا إِلَى اللَّهِ﴾ ئنجا بەپەلە بەرەو لای خوا بڕۆن. ﴿إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی من لەلایەن خواوە ترسێنەرێکی ئاشکراو ڕوونم بۆ ئێوە. ٥٠) ﴿وَلَا تَجْعَلُوا مَعَ اللَّهِ إِلَٰهًا آخَرَ﴾ وە لەگەڵ خوادا پەرستراوی تر دامەنێن. ﴿إِنِّي لَكُم مِّنْهُ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ بەڕاستی من لەلایەن خواوە ترسێنەرێکی ئاشکراو ڕوونم بۆ ئێوە. ٥١)

كَذَٰلِكَ مَآ أَتَى ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ إِلَّا قَالُوا۟ سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ
أَتَوَاصَوْا۟ بِهِۦ ۚ بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ فَمَآ أَنتَ
بِمَلُومٍ وَذَكِّرْ فَإِنَّ ٱلذِّكْرَىٰ تَنفَعُ ٱلْمُؤْمِنِينَ وَمَا
خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ مَآ أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ
وَمَآ أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ إِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلرَّزَّاقُ ذُو ٱلْقُوَّةِ ٱلْمَتِينُ
فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَٰبِهِمْ فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ
فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِن يَوْمِهِمُ ٱلَّذِى يُوعَدُونَ

سورة الطور

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلطُّورِ وَكِتَٰبٍ مَّسْطُورٍ فِى رَقٍّ مَّنشُورٍ وَٱلْبَيْتِ
ٱلْمَعْمُورِ وَٱلسَّقْفِ ٱلْمَرْفُوعِ وَٱلْبَحْرِ ٱلْمَسْجُورِ إِنَّ
عَذَابَ رَبِّكَ لَوَٰقِعٌ مَّا لَهُۥ مِن دَافِعٍ يَوْمَ تَمُورُ ٱلسَّمَآءُ
مَوْرًا وَتَسِيرُ ٱلْجِبَالُ سَيْرًا فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ
ٱلَّذِينَ هُمْ فِى خَوْضٍ يَلْعَبُونَ يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ
جَهَنَّمَ دَعًّا هَٰذِهِ ٱلنَّارُ ٱلَّتِى كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ

- في سبيل الله وبخان جهنم في جوف عبد أبدًا ولا يجتمع الشح والإيمان في قلب عبد أبدًا (رواه أحمد والنسائي). ثم ذكر عبد الله (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) قال: (عليكم بالجهاد فإنه باب من أبواب الجنة يدفع الله به عن النفس الهم والغم) (رواه الطبراني).

قال الله (١٨) سورة (الطور) عن جبير (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (من سن في الإسلام سنة حسنة فله أجرها وأجر من عمل بها من غير أن ينقص من أجورهم شيء، ومن سن في الإسلام سنة سيئة كان عليه وزرها ووزر من عمل بها من غير أن ينقص من أوزارهم شيء) (رواه مسلم). جبير (رضي الله عنه) أن النبي (ﷺ) قال: (عليكم بالجهاد فإنه باب من أبواب الجنة -

﴿كَذَٰلِكَ مَا أَتَى الَّذِينَ مِن قَبْلِهِم مِّن رَّسُولٍ﴾ بەم شێوەیە بۆ لای ئوممەتانی پێش ئەمان هیچ پێغەمبەرێك نەهاتووە. ﴿إِلَّا قَالُوا سَاحِرٌ أَوْ مَجْنُونٌ﴾ مەگەر ووتوویانە(بەو پێغەمبەرە) جادووگەر یان شێت. ٥٢)﴿أَتَوَاصَوْا بِهِ﴾ ئایا(ئەمان و ئەوان) راسپاردەیان بۆیەکتری کردووە؟ ﴿بَلْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ (نەخێر) بەڵکو ئەمان گەلێکی سەرکەش و یاخیین. ٥٣) ﴿فَتَوَلَّ عَنْهُمْ﴾ تۆ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) ڕوویان لێ وەرگێڕە ﴿فَمَا أَنتَ بِمَلُومٍ﴾ چونکە تۆ لۆمە کراو نیت. ٥٤)﴿وَذَكِّرْ﴾ وە ئامۆژگاریان بکەو بیریان بخەرەوە. ﴿فَإِنَّ الذِّكْرَىٰ تَنفَعُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئامۆژگاری (ئەگەر سوودی بۆ بێ بڕوایان نەبێ) سوود ئەگەیەنێ بەبڕواداران. ٥٥)﴿وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ﴾ وە من جنۆکە و ئادەمیزادم تەنها بۆ ئەوە دروست کردووە کەبەندایەتی من بکەن. ٥٦) ﴿مَا أُرِيدُ مِنْهُم مِّن رِّزْقٍ﴾ من هیچ ڕۆزییەکم ناوێ لێیان. ﴿وَمَا أُرِيدُ أَن يُطْعِمُونِ﴾ ناشمەوێ خواردەمەنیم بدەنێ. ٥٧)﴿إِنَّ اللَّهَ هُوَ الرَّزَّاقُ﴾ بەڕاستی تەنها خوا خۆی ڕۆزی دەرە ﴿ذُو الْقُوَّةِ الْمَتِينُ﴾ کە خاوەن دەسەڵاتی زۆر بەهێزە. ٥٨)﴿فَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ ئنجا بێگومان بۆ ئەوانەی ستەمیان کردووە هەیە. ﴿ذَنُوبًا مِّثْلَ ذَنُوبِ أَصْحَابِهِمْ﴾ بەشێك لە سزا وەك بەشە سزای هاوڕێکانیان (لە کافرانی پێشوو). ﴿فَلَا يَسْتَعْجِلُونِ﴾ دەی با ئیتر پەلە نەکەن (لە داواکردنی سزا). ٥٩)﴿فَوَيْلٌ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ سا هاوار بۆ ئەوانەی بێبڕوا بوون ﴿مِن يَوْمِهِمُ الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ لەدەست ئەو ڕۆژەیان کەبەڵێنیان پێدراوە. ٦٠)

سورەتی ﴿الطور﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالطُّورِ﴾ سوێند بە کێوی طوور. ١)﴿وَكِتَابٍ مَّسْطُورٍ﴾ وە بەکتێبی نووسراو. ٢)﴿فِي رَقٍّ مَّنشُورٍ﴾ لە پێستی تەنکی بڵاوکراوە. ٣) ﴿وَالْبَيْتِ الْمَعْمُورِ﴾ وە سوێند بەو خانەی ئاوەدانە. ٤)﴿وَالسَّقْفِ الْمَرْفُوعِ﴾ وە سوێند بەبانی بڵندکراو (ئاسمان). ٥) ﴿وَالْبَحْرِ الْمَسْجُورِ﴾ وە سوێند بەدەریای پڕ کراو (لە ئاو یان ئاگری داگیرساو). ٦)﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ لَوَاقِعٌ﴾ بێگومان سزای پەروەردگاری (بۆ بێ بڕوایان) دەبێ. ٧)﴿مَّا لَهُ مِن دَافِعٍ﴾ هیچ بەرگری کەری نییە. ٨)﴿يَوْمَ تَمُورُ السَّمَاءُ مَوْرًا﴾ ڕۆژێك کەئاسمان زۆر توند دەکەوێتە جوڵە و هاتوچۆ. ٩)﴿وَتَسِيرُ الْجِبَالُ سَيْرًا﴾ وە چیاکان (لەجێی خۆیان) دەجووڵێن و توند دەڕۆن. ١٠) ﴿فَوَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ کەوانە لەو ڕۆژەدا هاوار بۆ بێ باوەڕان. ١١) ﴿الَّذِينَ هُمْ فِي خَوْضٍ يَلْعَبُونَ﴾ ئەوانەی کە بەقسەی پڕو پووچ یاری دەکەن. ١٢)﴿يَوْمَ يُدَعُّونَ إِلَىٰ نَارِ جَهَنَّمَ دَعًّا﴾ ڕۆژێ پاڵیان پێوە دەترێ بەرەو ئاگری دۆزەخ چۆن پاڵپێوەنانێك. ١٣) ﴿هَٰذِهِ النَّارُ الَّتِي كُنتُم بِهَا تُكَذِّبُونَ﴾ (پێیان دەووترێت) ئەمە ئەو ئاگرەیە کەئێوە بە درۆتان دەزانی. ١٤)

أَفَسِحْرٌ هَٰذَآ أَمْ أَنتُمْ لَا تُبْصِرُونَ ﴿١٥﴾ اصْلَوْهَا فَاصْبِرُوٓا
أَوْ لَا تَصْبِرُوا سَوَآءٌ عَلَيْكُمْ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٦﴾
إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى جَنَّٰتٍ وَنَعِيمٍ ﴿١٧﴾ فَٰكِهِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمْ رَبُّهُمْ
وَوَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ عَذَابَ الْجَحِيمِ ﴿١٨﴾ كُلُوا۟ وَاشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَا
كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿١٩﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّصْفُوفَةٍ ۖ وَزَوَّجْنَٰهُم
بِحُورٍ عِينٍ ﴿٢٠﴾ وَالَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَاتَّبَعَتْهُمْ ذُرِّيَّتُهُم بِإِيمَٰنٍ أَلْحَقْنَا
بِهِمْ ذُرِّيَّتَهُمْ وَمَآ أَلَتْنَٰهُم مِّنْ عَمَلِهِم مِّن شَىْءٍ ۚ كُلُّ ٱمْرِئٍۭ بِمَا كَسَبَ
رَهِينٌ ﴿٢١﴾ وَأَمْدَدْنَٰهُم بِفَٰكِهَةٍ وَلَحْمٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢٢﴾ يَتَنَٰزَعُونَ
فِيهَا كَأْسًا لَّا لَغْوٌ فِيهَا وَلَا تَأْثِيمٌ ﴿٢٣﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ غِلْمَٰنٌ
لَّهُمْ كَأَنَّهُمْ لُؤْلُؤٌ مَّكْنُونٌ ﴿٢٤﴾ وَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَسَآءَلُونَ
﴿٢٥﴾ قَالُوٓا۟ إِنَّا كُنَّا قَبْلُ فِىٓ أَهْلِنَا مُشْفِقِينَ ﴿٢٦﴾ فَمَنَّ ٱللَّهُ
عَلَيْنَا وَوَقَىٰنَا عَذَابَ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ إِنَّا كُنَّا مِن قَبْلُ
نَدْعُوهُ ۖ إِنَّهُۥ هُوَ ٱلْبَرُّ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٨﴾ فَذَكِّرْ فَمَآ أَنتَ بِنِعْمَتِ
رَبِّكَ بِكَاهِنٍ وَلَا مَجْنُونٍ ﴿٢٩﴾ أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَّتَرَبَّصُ بِهِۦ رَيْبَ
ٱلْمَنُونِ ﴿٣٠﴾ قُلْ تَرَبَّصُوا۟ فَإِنِّى مَعَكُم مِّنَ ٱلْمُتَرَبِّصِينَ ﴿٣١﴾

- دابەشی شەش
پاداشتەکانی
چاوەڕوانیەت
هەڕەشەیان
لەسەرلێدان بێ
بڕوایان بەقورئان
ئامۆژگاری بۆ
دەرچوونیان
لەپاداشتی ئەوان
کەم بێتەوە وەهەر
لەسیفەتی ئەیسلامدا
بارزکێی خراپ دابەشی
ئەو گرتەکەی بۆ
دەرچوونیان
وەگۆڕانی هەڵەر
کەسێک کەبۆی
پێویستە لەسەر ئەم
دەرچوونیان بەچی
ئاوەزی هێز لەگرتنی
ئەوان کەم بێتەوە)

لەپاداشتی (٢٤)

سورەتی (الحشر) ١٠ عن أبي هريرة (رضي الله عنه) عن رسول الله (ﷺ) أنه قال: (إن لله تسعة وتسعين اسما مائة إلا واحدة من أحصاها دخل الجنة وهو وتر يحب الوتر)(متفق عليه). ئەبو هوریرە (ڕەزای خوای لێ بێ) لەپێغەمبەری خواوە (ﷺ) دەگێڕێتەوە کەفەرمووبەتی: (بێگومان خوای گەورە نەوەد نۆ ناوی هەیە، هەر کەسێ بیانژمێرێ (و کار بەوناوانەیان بکات) دەچێتە بەهەشتەوە).

﴿ئاسڕ مدا﴾ ئایا ئەم ئاگرە جادووە ﴿أفسحر هذا﴾ یان ئێوە نابینن. ١٥) ﴿ئسڕوه﴾ بچنە ناوییەوە ﴿اصلوها﴾ ئنجا ئارام بگرن یا نەیگرن ﴿سواء علیکم﴾ یەکسانە بۆتان ﴿إنما تجزون ما کنتم تعملون﴾ بێگومان هەر تۆڵەی ئەو کردەوانەی دەشانکرد لێتان دەسەنرێتەوە. ١٦)﴿إن المتقین فی جنت ونعیم﴾ بە ڕاستی پارێزکاران لە ناو باخات و نیعمەتانی بەهەشتدان. ١٧) ﴿فکهین بما ءاتىهم ربهم﴾ چێژ لەبەر لەو شتانەی پەروەردگاریان پێی بەخشیوون ﴿ووقىهم ربهم عذاب الجحیم﴾ وە پەروەردگاریان پارێستوونی لەسزای دۆزەخ. ١٨) ﴿کلوا واشربوا﴾ (پێیان دەوترێت) بخۆن و بخۆنەوە ﴿هنیـٔا بما کنتم تعملون﴾ خۆشی گیانتان بێت بەهۆی ئەوچاکانەی لەدنیادا دەتانکرد. ١٩) ﴿متکـٔین علی سرر مصفوفة﴾ پاڵیان داوەتەوە لەسەر کۆرسی و قەنەفەی ڕیزکراو ﴿وزوجنهم بحور عین﴾ وە حۆریانی چاو گەش و چاو گەورەمان کردە هاوسەریان. ٢٠)﴿والذین ءامنوا﴾ وە ئەوانەی بڕوایان هێناوە ﴿واتبعتهم ذریتهم بإیمن﴾ وە ئەوەکانیشیان دوایان کەوتوون بەباوەڕدارێتی ﴿ألحقنا بهم ذریتهم﴾ ئەوەکانیان دەگەیەنین پێیان (لەپلەی بەهەشتدا) ﴿وما ألتنهم من عملهم من شیء﴾ وە هیچ لە کردەوەی(ی باوک)کانیان کەم ناکەینەوە ﴿کل امرئ بما کسب رهین﴾ هەرکەسە بارمتەی کردەوەکانی خۆیەتی. ٢١)﴿وأمددنهم بفکهة ولحم﴾ وە بەردەوام هەموو جۆرە میوەو گۆشتێکیان پێ دەدەین ﴿مما یشتهون﴾ لەوەی ئارەزووی دەکەن. ٢٢)﴿یتنزعون فیها کأسا﴾ لەو (بەهەشتە)دا پەردانی شەراب لە یەکتری وەردەگرن ﴿لا لغو فیها ولا تأثیم﴾ نە قسەی پووچی تێدایە و نەگوناە کردن. ٢٣)﴿ویطوف علیهم﴾ دەگەڕێن بەسەریاندا کوڕانی تەوجەوانی خۆیان ﴿غلمن لهم﴾ ئەڵێی ی مرواری ناو سەدەفن (لە جوانی وپاکی دا). ٢٤)﴿وأقبل بعضهم علی بعض﴾ بەهەشتییەکان ڕوو دەکەنە یەکتری و ﴿یتسآءلون﴾ پرسیار لە یەکتری دەکەن. ٢٥)﴿قالوا إنا کنا قبل فی أهلنا مشفقین﴾ ئەڵێن: بەڕاستی ئێمە پێشتر لەناو کەس وکارماندا دەترساین (لەسزای دۆزەخ). ٢٦)﴿فمن الله علینا﴾ ئەوەتە خوا منەتی ناباسەرماندا ﴿ووقىنا عذاب السموم﴾ وە لەسزای دۆزەخ پارێستینی. ٢٧)﴿إنا کنا من قبل ندعوه﴾ بەڕاستی ئێمە لەسەر پێش خوامان دەپەرست و هاوارمان لێ دەکرد ﴿إنه هو البر الرحیم﴾ بەڕاستی ئەو چاکەکارێکی میهرەبانە. ٢٨)﴿فذکر﴾ جا (ئەی موحەممەد (ﷺ)) یادیان خەرەوە ﴿فما أنت بنعمت ربک﴾ ﴿بکاهن ولا مجنون﴾ چونکە تۆ بەهۆی بەخشەکانی پەروەردگارتەوە نەئاپیت نەشێتی. ٢٩) ﴿أم یقولون شاعر﴾ ئەو بەڵگر دەڵێن (موحەممەد (ﷺ)) شاعیرە ﴿نتربص به ریب المنون﴾ چاوەڕوانی مردنی دەکەین. ٣٠) ﴿قل تربصوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: چاوەڕوان بن ﴿فإنی معکم من المتربصین﴾ بێگومان منیش لەگەڵتدا لەچاوەڕوانم. ٣١)

أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَٰمُهُم بِهَٰذَآ ۚ أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ ﴿٣٢﴾ أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُۥ ۚ
بَل لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٣﴾ فَلْيَأْتُوا۟ بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِۦٓ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ
﴿٣٤﴾ أَمْ خُلِقُوا۟ مِنْ غَيْرِ شَىْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ أَمْ خَلَقُوا۟
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضَ ۚ بَل لَّا يُوقِنُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ عِندَهُمْ خَزَآئِنُ
رَبِّكَ أَمْ هُمُ ٱلْمُصَيْطِرُونَ ﴿٣٧﴾ أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ ۖ فَلْيَأْتِ
مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَٰنٍ مُّبِينٍ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَهُ ٱلْبَنَٰتُ وَلَكُمُ ٱلْبَنُونَ ﴿٣٩﴾
أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٠﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ
يَكْتُبُونَ ﴿٤١﴾ أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا ۖ فَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ هُمُ ٱلْمَكِيدُونَ ﴿٤٢﴾
أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ ٱللَّهِ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٤٣﴾ وَإِن يَرَوْا۟ كِسْفًا
مِّنَ ٱلسَّمَآءِ سَاقِطًا يَقُولُوا۟ سَحَابٌ مَّرْكُومٌ ﴿٤٤﴾ فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَٰقُوا۟
يَوْمَهُمُ ٱلَّذِى فِيهِ يُصْعَقُونَ ﴿٤٥﴾ يَوْمَ لَا يُغْنِى عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا
وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿٤٦﴾ وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا۟ عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ وَلَٰكِنَّ
أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٧﴾ وَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا ۖ وَسَبِّحْ
بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ ﴿٤٨﴾ وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَسَبِّحْهُ وَإِدْبَٰرَ ٱلنُّجُومِ ﴿٤٩﴾

سُورَةُ النَّجْمِ

نایەتی (٨) سورەتی (الممتحنة): عن أسماء بنت أبي بكر (رضي الله عنها) قالت: قدمت أمي وهي مشركة في عهد قريش إذ عاهدوا فأتيت النبي (ﷺ) فقلت: يا رسول الله إن أمي قدمت وهي راغبة أفأصلها؟ قال: (نعم صلي أمك)(رواه البخاري ومسلم). ئەسمائی کچی ئەبو بەکر (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: دایکم هات -بۆ مەدینە بۆ لام- لە کاتێکدا کە بێباوەڕ بوو، لەو ماوەیەدا قوڕیش پەیمانی -حودەیبیە- یان بەستبوو، ئەنجا منیش ڕۆشتم بۆ خزمەتی پێغەمبەر (ﷺ) و ووتم ئەی پێغەمبەری خوا دایکم هاتووە بۆلام و بەتەمایە دەستگیرۆیی بکەم. جا ئایا سیلەی ڕەحمی ئەو بەجێ بێنم یانا؟ فەرمووی: بەڵێ سیلەی ڕەحمی لەگەڵدا بەجێ بێنە).

نایەتی (١٢) سورەتی (الممتحنة): عن أميمة بنت رقيقة قالت: أتيت رسول الله (ﷺ) في نساء -

﴿أَمْ تَأْمُرُهُمْ أَحْلَامُهُم بِهَٰذَا﴾ تاخۆ فامو ژیریان فەرمانیان پێ ئەدا بەم قسانە ﴿أَمْ هُمْ قَوْمٌ طَاغُونَ﴾ (تەختێ) یەکجار ئەمانە گەلێکی سەرکەش و یاخیبن. ٣٢) ﴿أَمْ يَقُولُونَ تَقَوَّلَهُ﴾ یا دەڵێن قورئان (موحەممەد (ﷺ)) خۆی هەڵیبەستووە؟ ﴿بَل لَّا يُؤْمِنُونَ﴾ (تەختێ وانییە) یەکجار بڕوا ناهێنن . ٣٣) ﴿فَلْيَأْتُوا بِحَدِيثٍ مِّثْلِهِ﴾ دە با نامیلکەیەکی هەڵبەستراوی وێنەی قورئان بهێنن ﴿إِن كَانُوا صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست ئەکەن؛ (کە هەڵبەستراوی مرۆڤە). ٣٤) ﴿أَمْ خُلِقُوا مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ﴾ ئایا ئەوان (بێ بوونیان هەبێت) لە خۆیانەوە بوونیان هەبووە ﴿أَمْ هُمُ الْخَالِقُونَ﴾ یا خۆیان بوونەکاری خۆیانن. ٣٥) ﴿أَمْ خَلَقُوا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ ئەی ئایا ئەوان ئاسمانەکان و زەویان بوونیت کردووە ﴿بَل لَّا يُوقِنُونَ﴾ (تەختێ وا نیە) یەکجار دڵنیانین و گومانمان نییە. ٣٦) ﴿أَمْ عِندَهُمْ خَزَائِنُ رَبِّكَ﴾ ئەی ئایا گەنجینەکانی پەروەردگاری تۆ لای ئەوانە؟ ﴿أَمْ هُمُ الْمُصَيْطِرُونَ﴾ یان ئایا هەر ئەوان دەسەڵاتدار و زاڵن. ٣٧) ﴿أَمْ لَهُمْ سُلَّمٌ يَسْتَمِعُونَ فِيهِ﴾ یان پەیژەیەکیان هەیە (پەیابا سەرەکەوێ بۆ ئاسمان و) گوێ دەگرن تێیدا (لە هەواڵی ئاسمان)؟ ﴿فَلْيَأْتِ مُسْتَمِعُهُم بِسُلْطَانٍ مُّبِينٍ﴾ جا (ئەگەر ڕاستەکەن) با گوێ گرەکەیان بەڵگەیەکی ڕوون بێنێ. ٣٨) ﴿أَمْ لَهُ الْبَنَاتُ وَلَكُمُ الْبَنُونَ﴾ یان ئایا کچان بۆ خوایەو کوڕان بۆ ئێوەیە؟ ٣٩) ﴿أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا﴾ یا ئایا داوا (موحەممەد (ﷺ)) داوای کرێ یان لێ دەکەی؟ ﴿فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ﴾ ئەوانیش لەبەر بارگرانی بارمان گرانە؟ ١٠) ﴿أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ﴾ یا ئایا زانیاری غەیبیان لایە؟ ﴿فَهُمْ يَكْتُبُونَ﴾ جا ئەوان (لەبەری) دەنووسنەوە. ١١) ﴿أَمْ يُرِيدُونَ كَيْدًا﴾ ئەی ئایا ئەیانەوێ فێڵ بکەن؟ ﴿فَالَّذِينَ كَفَرُوا هُمُ الْمَكِيدُونَ﴾ دەی هەرچی بارەبان فێڵ لێ کراوون. ١٢) ﴿أَمْ لَهُمْ إِلَٰهٌ غَيْرُ اللَّهِ﴾ ئەی ئایا پەرستراوێکیان هەیە بێجگە لە خوا؟ ﴿سُبْحَانَ اللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾ خوا پاکە لە هەموو هاوبەشێک کە بۆی ڕەوا دەدەن. ١٣) ﴿وَإِن يَرَوْا كِسْفًا مِّنَ السَّمَاءِ سَاقِطًا﴾ وە ئەگەر پارچەیەک لە ئاسمان ببینن بکەوێتە خوارەوە. ﴿يَقُولُوا سَحَابٌ مَّرْكُومٌ﴾ ئەڵێن: (تەمە) هەورێکی بەسەریەکدا کەوتووە (بارانمان بۆ دەبارێنێ). ١٤) ﴿فَذَرْهُمْ حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي فِيهِ يُصْعَقُونَ﴾ دەی لێیان گەڕێ تا ڕۆژی یەکلایی خۆیان بۆ دەردەکەوێ کە تیایدا لە تاو دەچن. ١٥) ﴿يَوْمَ لَا يُغْنِي عَنْهُمْ كَيْدُهُمْ شَيْئًا﴾ یەکێک کە فێڵەکانیان هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ ﴿وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ﴾ وە هیچ یارمەتییەک ناکرێن. ١٦) ﴿وَإِنَّ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا﴾ بە ڕاستی بۆ ئەوانەی ستەمیان کردووە (لە خۆیان و بێ بڕوا بوون) هەیە ﴿عَذَابًا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ سزایەک پێش سزای یەکێ دوایی ﴿وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام زۆربەیان نازانن. ١٧) ﴿وَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ چاوەڕوانی بێزاری بەروەردگارت بە ﴿فَإِنَّكَ بِأَعْيُنِنَا﴾ چونکە بێ گومان تۆ لەپێش چاو چاودێری تێبەدایت ﴿وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ﴾ هەستایت تەسبیحات بکە بە ستایشی بەروەردگارت. ١٨) ﴿وَمِنَ اللَّيْلِ فَسَبِّحْهُ﴾ وە بەبەرسنە و ستایشی بکە لە بەشێک لەشەودا ﴿وَإِدْبَارَ النُّجُومِ﴾ وە کاتێ ئەستێرەکان وون دەبن (پشت هەڵدەکەن). ٤٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّجْمِ إِذَا هَوَىٰ ﴿١﴾ مَا ضَلَّ صَاحِبُكُمْ وَمَا غَوَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يَنطِقُ
عَنِ الْهَوَىٰ ﴿٣﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ ﴿٤﴾ عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَىٰ ﴿٥﴾
ذُو مِرَّةٍ فَاسْتَوَىٰ ﴿٦﴾ وَهُوَ بِالْأُفُقِ الْأَعْلَىٰ ﴿٧﴾ ثُمَّ دَنَا فَتَدَلَّىٰ ﴿٨﴾
فَكَانَ قَابَ قَوْسَيْنِ أَوْ أَدْنَىٰ ﴿٩﴾ فَأَوْحَىٰ إِلَىٰ عَبْدِهِ مَا أَوْحَىٰ ﴿١٠﴾
مَا كَذَبَ الْفُؤَادُ مَا رَأَىٰ ﴿١١﴾ أَفَتُمَارُونَهُ عَلَىٰ مَا يَرَىٰ ﴿١٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ
نَزْلَةً أُخْرَىٰ ﴿١٣﴾ عِندَ سِدْرَةِ الْمُنتَهَىٰ ﴿١٤﴾ عِندَهَا جَنَّةُ الْمَأْوَىٰ ﴿١٥﴾
إِذْ يَغْشَى السِّدْرَةَ مَا يَغْشَىٰ ﴿١٦﴾ مَا زَاغَ الْبَصَرُ وَمَا طَغَىٰ ﴿١٧﴾ لَقَدْ رَأَىٰ
مِنْ آيَاتِ رَبِّهِ الْكُبْرَىٰ ﴿١٨﴾ أَفَرَأَيْتُمُ اللَّاتَ وَالْعُزَّىٰ ﴿١٩﴾ وَمَنَاةَ
الثَّالِثَةَ الْأُخْرَىٰ ﴿٢٠﴾ أَلَكُمُ الذَّكَرُ وَلَهُ الْأُنثَىٰ ﴿٢١﴾ تِلْكَ إِذًا قِسْمَةٌ
ضِيزَىٰ ﴿٢٢﴾ إِنْ هِيَ إِلَّا أَسْمَاءٌ سَمَّيْتُمُوهَا أَنتُمْ وَآبَاؤُكُم مَّا أَنزَلَ
اللَّهُ بِهَا مِن سُلْطَانٍ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ وَمَا تَهْوَى الْأَنفُسُ
وَلَقَدْ جَاءَهُم مِّن رَّبِّهِمُ الْهُدَىٰ ﴿٢٣﴾ أَمْ لِلْإِنسَانِ مَا تَمَنَّىٰ ﴿٢٤﴾ فَلِلَّهِ
الْآخِرَةُ وَالْأُولَىٰ ﴿٢٥﴾ ۞ وَكَم مِّن مَّلَكٍ فِي السَّمَاوَاتِ لَا تُغْنِي
شَفَاعَتُهُمْ شَيْئًا إِلَّا مِن بَعْدِ أَن يَأْذَنَ اللَّهُ لِمَن يَشَاءُ وَيَرْضَىٰ ﴿٢٦﴾

= لنبايعه، فأخذ علينا ما في القرآن: (أن لا نشرك بالله شيئا... الآية)، وقال: (فيما استطعتن وأطقتن)، قلنا: الله ورسوله أرحم بنا من أنفسنا، قلنا: يا رسول الله ألا تصافحنا؟ قال: (إني لا أصافح النساء، إنما قولي لمائة امرأة كقولي لامرأة واحدة) (رواه أحمد والترمذي والنسائي). ئومەیمەی کچی ڕوقەیقە دەڵێ: لەگەڵ کۆمەڵێ ئافرەتدا هاتینە خزمەتی پێغەمبەری خوا (ﷺ) بۆ ئەوەی بەیعەتی پێ بدەین، جا ئەویش ئەو بەیعەتەی لێ وەرگرتین کە لە قورئاندا هاتووە: (کە هیچ شتێک نەکەینە هاوبەشی خوا... تا ئایەتەکە کۆتایی دێت)، وە فەرمووی: (ئەوەندەی لەوەزتانایە و دەتوانن بیکەن) ووتمان: خوا و پێغەمبەرەکەی لە خۆمان بە بەزەیی ترن بۆمان، جا ووتمان: ئەی پێغەمبەری خوا: ئەوە =

سورەتی ﴿ النجم ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿والنجم إذا هوى﴾ سوێند بە ئەستێرە کاتێ ئاوا دەبێ. ١)﴿ما ضل صاحبكم﴾ هاوڕێکەتان (موحەممەد (ﷺ)) گومڕا نەبووە. ﴿وما غوى﴾ وە لە ڕاستی لای نەداوە. ٢)﴿وما ينطق عن الهوى﴾ وە لە هەوا و هەوەسەوە قسە ناکات (کە قورئان دەخوێنێت). ٣)﴿إن هو إلا وحي يوحى﴾ هەرچی دەیڵێ (قورئانەو) سرووش دەکرێ بۆی. ٤)﴿علمه شديد القوى﴾ (جوبرەئیلی) زۆر بەتوانا فێری کردووە. ٥)﴿ذو مرة﴾ خاوەنی بیرو هۆشی بەهێزە. ﴿فاستوى﴾ جا لەسەر شێوەی ڕاستەقینەی خۆی ڕاوەستاوە. ٦)﴿وهو بالأفق الأعلى﴾ کە بە ئاسۆی هەرە بەرزی ئاسمانەوە بوو . ٧)﴿ثم دنا فتدلى﴾ پاشان نزیک بوویەوە (لە موحەممەد (ﷺ)) ئەنجا هاتە خوارەوە. ٨) ﴿فكان قاب قوسين أو أدنى﴾ تا بە ئەندازەی دوو کەوان یان کەمتر(ی ماوە بوو لەگەڵ موحەممەددا (ﷺ)). ٩)﴿فأوحى إلى عبده ما أوحى﴾ ئینجا (خوا) سرووشی کرد بۆ بەندەی خۆی ئەوەی کە بۆی کرد. ١٠)﴿ما كذب الفؤاد ما رأى﴾ ئەوەی (موحەممەد (ﷺ)) بەچاو بینی دڵی (بڕوای پێ کرد و) بە درۆی نەزانی. ١١) ﴿أفتمرونه على ما يرى﴾ جا ئایا (بێ باوەڕان) ئێوە دەمەقاڵێ ی لەگەڵ دەکەن دەربارەی ئەوەی کە بە چاوی خۆی دەی بینێ. ١٢)﴿ولقد رآه نزلة أخرى﴾ سوێند بەخوا بێگومان جارێکی تر جوبرەئیلی بینیوە. ١٣)﴿عند سدرة المنتهى﴾ لای درەختی(سیدرەتو لمونتەها). ١٤)﴿عندها جنة المأوى﴾ کە لای ئەوەوەیە بەهەشتی نیشتەجێ بوون. ١٥)﴿إذ يغشى السدرة ما يغشى﴾ کاتێ کە سیدرەی داپۆشی ئەوی کە داپۆشی. ١٦)﴿ما زاغ البصر وما طغى﴾ چاوی ئەو (موحەممەد (ﷺ)) بەم لاو لادا نەیدەنواڕی (لە مەبەست تێ نەدەپەڕی). ١٧)﴿لقد رأى﴾ سوێند بەخوا بێگومان بینی ﴿من آيات ربه الكبرى﴾ گەورەترین بەڵگەو نیشانەی پەروەردگاری. ١٨) ﴿أفرأيتم اللات والعزى﴾ دەی پێم بڵێن ئایا لات و عوزرا (کە دووبتن). ١٩)﴿ومنوة الثالثة الأخرى﴾ وە بتی سێیەم کە مەنانە (ئایا هیچیان پێ دەکرێ). ٢٠)﴿ألكم الذكر وله الأنثى﴾ ئایا ڕاستە ئێوە کوڕتان بێ و خوا کچ؟ ٢١)﴿تلك إذا قسمة ضيزى﴾ ئەگەر وابێ دابەشکردنێکی نادروست دەبێ. ٢٢)﴿إن هي إلا أسماء سميتموها أنتم وآباؤكم﴾ ئەم بتانە هەر ناوانێکی ڕوتن کە ئێوە و باو و باپیرانتان لێتان ناون (بەبێ ناوەڕۆک) ﴿ما أنزل الله بها من سلطان﴾ خوا هیچ بەڵگەیەکی لەسەر پەرستراوی ئەوان نەناردۆتە خوارەوە ﴿إن يتبعون إلا الظن وما تهوى الأنفس﴾ تەنها شوێنی گومان و ئەو شتە دەکەون کە نەفسی خۆیان حەزی لێ یەتی. ﴿ولقد جاءهم من ربهم الهدى﴾ لە کاتێکدا کە بەڕاستی لەلایەن پەروەردگاریانەوە هیدایەتیان بۆ هاتووە. ٢٣) ﴿أم للإنسان ما تمنى﴾ ئایا مرۆڤ ئارەزووی هەرچی کرد بۆ دێتەدی (نەخێر). ٢٤) ﴿فلله الآخرة والأولى﴾ چونکە هەر خوایە خاوەنی دنیا و ئاخیرتە. ٢٥) ﴿وكم من ملك في السموات﴾ وە چەندەها فریشتە کە لە ئاسمانەکاندا هەن ﴿لا تغني شيئا﴾ تکا و شەفاعەتیان هیچ سوودی نی یە ﴿إلا من بعد أن يأذن الله﴾ مەگەر دوای ئەوەی کە خوا مۆڵەت بدات ﴿لمن يشاء ويرضى﴾ بۆ کەسێ کە خۆی بیەوێ و ڕازی بێ. ٢٦)

إِنَّ ٱلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِٱلْآخِرَةِ لَيُسَمُّونَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةَ تَسْمِيَةَ ٱلْأُنثَىٰ ﴿٢٧﴾
وَمَا لَهُم بِهِۦ مِنْ عِلْمٍ ۖ إِن يَتَّبِعُونَ إِلَّا ٱلظَّنَّ ۖ وَإِنَّ ٱلظَّنَّ لَا يُغْنِى مِنَ
ٱلْحَقِّ شَيْـًٔا ﴿٢٨﴾ فَأَعْرِضْ عَن مَّن تَوَلَّىٰ عَن ذِكْرِنَا وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا ٱلْحَيَوٰةَ
ٱلدُّنْيَا ﴿٢٩﴾ ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ ۚ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن
سَبِيلِهِۦ ۖ وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ ٱهْتَدَىٰ ﴿٣٠﴾ وَلِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا
فِى ٱلْأَرْضِ لِيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَسَـٰٓـُٔوا۟ بِمَا عَمِلُوا۟ وَيَجْزِىَ ٱلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟
بِٱلْحُسْنَى ﴿٣١﴾ ٱلَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَـٰٓئِرَ ٱلْإِثْمِ وَٱلْفَوَٰحِشَ إِلَّا ٱللَّمَمَ ۚ
إِنَّ رَبَّكَ وَٰسِعُ ٱلْمَغْفِرَةِ ۚ هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنشَأَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ
وَإِذْ أَنتُمْ أَجِنَّةٌ فِى بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ ۖ فَلَا تُزَكُّوٓا۟ أَنفُسَكُمْ ۖ هُوَ أَعْلَمُ
بِمَنِ ٱتَّقَىٰٓ ﴿٣٢﴾ أَفَرَءَيْتَ ٱلَّذِى تَوَلَّىٰ ﴿٣٣﴾ وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰٓ
﴿٣٤﴾ أَعِندَهُۥ عِلْمُ ٱلْغَيْبِ فَهُوَ يَرَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِى صُحُفِ
مُوسَىٰ ﴿٣٦﴾ وَإِبْرَٰهِيمَ ٱلَّذِى وَفَّىٰٓ ﴿٣٧﴾ أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ
﴿٣٨﴾ وَأَن لَّيْسَ لِلْإِنسَـٰنِ إِلَّا مَا سَعَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَنَّ سَعْيَهُۥ سَوْفَ
يُرَىٰ ﴿٤٠﴾ ثُمَّ يُجْزَىٰهُ ٱلْجَزَآءَ ٱلْأَوْفَىٰ ﴿٤١﴾ وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ ٱلْمُنتَهَىٰ
﴿٤٢﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ ﴿٤٣﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا ﴿٤٤﴾

= ئەوڕۆمان لەگەڵ ناکەیت؟ قسەیەوی! (من ئەوڕۆ لەگەڵ ئافرەتان-ی ئامە جەرەم-ما ناکەم، وەیلگرمان قسەم بۆ مەیان وەرگرتم- لەگەڵ سەد ئافرەت و پاد ئافرەتما وەپاد وایە).

ئایەتی (٦) سورەتی (الصف)، عن جبير بن مطعم (رضي الله عنه) قال: سمعت رسول الله (ﷺ) قال: (لي خمسة أسماء: أنا محمد، وأنا أحمد، وأنا الماحي الذي يمحو الله بي الكفر، وأنا الحاشر الذي يحشر الناس على قدمي، وأنا العاقب) (رواه البخاري و مسلم).

جوابەوی کۆی موشریکەکان دەڵێ: لەپێناوی ئەوەی (ﷺ) بیست ئەوڕۆوی! (من پێتج ناوم هەیە: من مۆحەممەدم، من ئەحمەدم، من لا یەرم کەسوا کوفرو پێیاوەریم پێ لا دەبات من کۆکەرەوەم کە — لەپاڵی موابی ما— بەشکی لەپەرویما کۆرەکرێنەوە، من کۆتا هەمیشی پێغەمبەرانم).

﴿إِنَّ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِالْآخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە باوەڕیان بەڕۆژی دوایی نامێنێ ﴿لَنَاكِبُونَ عَنِ الصِّرَاطِ﴾ فریشتەکان بە کەچی (خوا) ناو دەبەین. ٢٧﴿وَمَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ﴾ لە کاتێکدا هیچ زانیارییەکیان دەربارەی شتی یە ﴿إِنْ يَتَّبِعُونَ إِلَّا الظَّنَّ﴾ شەتها دوای گومان دەکەون. ﴿وَإِنَّ الظَّنَّ﴾ وە بەڕاستی گومان ﴿لَا يُغْنِي مِنَ الْحَقِّ شَيْئًا﴾ هیچ سوودێکی شی یە لەزانینی هەق و ڕاستی دا. ٢٨﴿فَأَعْرِضْ عَنْ مَنْ تَوَلَّىٰ عَنْ ذِكْرِنَا﴾ دەی کەوانە تۆش وازبێنە لەو کەسە پشت دەکاتە قورئان و یادی نێمە. ﴿وَلَمْ يُرِدْ إِلَّا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا﴾ وە بێجگە ژیانی دونیا هیچی تری نەوێ. ٢٩﴿ذَٰلِكَ مَبْلَغُهُمْ مِنَ الْعِلْمِ﴾ ئەمە ئەوپەڕی زانیاری و تێگەیشتنیانە لەزانیاریدا ﴿إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت چاک دەزانێ بەوەی لە ڕێبانەکەی گومڕا بووە ﴿وَهُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اهْتَدَىٰ﴾ وە چاک دەزانێ بەوەی کە ڕێنوونی بووە. ٣٠﴿وَلِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە خوا خاوەنێتی هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدایە. ﴿لِيَجْزِيَ الَّذِينَ أَسَاءُوا بِمَا عَمِلُوا﴾ تا سزای ئەوانە بدات کە خراپەیان کردووە بە پێی کردەوەکانیان ﴿وَيَجْزِيَ الَّذِينَ أَحْسَنُوا بِالْحُسْنَىٰ﴾ وە پاداشتی ئەوانە بداتەوە کەچاکەیان کردووە بەچاکەتر (لەوەی کردیانە). ٣١﴿الَّذِينَ يَجْتَنِبُونَ كَبَائِرَ الْإِثْمِ وَالْفَوَاحِشَ﴾ ئەوانەی کە لەگوناهی گەورەو کردەوەی ناڕێک خۆیان دەپارێزن ﴿إِلَّا اللَّمَمَ﴾ مەگەر تاوانی بچووک ﴿إِنَّ رَبَّكَ وَاسِعُ الْمَغْفِرَةِ﴾ بەڕاستی پەروەردگارت لێبووردنی فراوانە. ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِكُمْ إِذْ أَنْشَأَكُمْ مِنَ الْأَرْضِ﴾ ئەو لەهەموو کەس بەحاڵی ئێوە زاناترە لە کاتێکدا کە لەزەوی دروستی کردون ﴿وَإِذْ أَنْتُمْ أَجِنَّةٌ فِي بُطُونِ أُمَّهَاتِكُمْ﴾ وە لەکاتێکدا کە ئێوە کۆرپەلەن لەسکی دایکتاندا ﴿فَلَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ﴾ کەوانە خۆتان بەچاک و پاک دامەنێن. ﴿هُوَ أَعْلَمُ بِمَنِ اتَّقَىٰ﴾ خوا زاناترە بەو کەسەی پارێزکارە. ٣٢﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي تَوَلَّىٰ﴾ جا ئایا دیت ئەو کەسەی کە پشتی هەڵکرد (لەباوەڕ). ٣٣﴿وَأَعْطَىٰ قَلِيلًا وَأَكْدَىٰ﴾ (لەوەی بڕیاری دابوو) کەمێکی بەخشی و ئەوەی کەی گرتەوە. ٣٤﴿أَعِنْدَهُ عِلْمُ الْغَيْبِ﴾ ئایا (ئەو کەسە) زانیاری پەنهانی لایەو ﴿فَهُوَ يَرَىٰ﴾ و بەچاو دەیبینێ. ٣٥﴿أَمْ لَمْ يُنَبَّأْ بِمَا فِي صُحُفِ مُوسَىٰ﴾ یان ئایا هەواڵی پێنەدراوە بەوەی کە لەپەڕاوی مووسادایە. ٣٦﴿وَإِبْرَاهِيمَ الَّذِي وَفَّىٰ﴾ (وە بەوەی کە لەپەڕاوی ئیبراهیم دایە) ئەو ئیبراهیمەی کە لەپەیمانی خۆی بەجێ هێنا. ٣٧﴿أَلَّا تَزِرُ وَازِرَةٌ وِزْرَ أُخْرَىٰ﴾ (لەو پەڕانەدا هاتووە) کە هیچ تاوانبارێک گوناهی تاوانبارێکی تر هەڵناگرێ. ٣٨﴿وَأَنْ لَيْسَ لِلْإِنْسَانِ إِلَّا مَا سَعَىٰ﴾ وەبێگومان ئادەمی جگە لەکۆششی خۆی خاوەنی هیچی تر نی یە. ٣٩﴿وَأَنَّ سَعْيَهُ سَوْفَ يُرَىٰ﴾ و بێگومان پاداشتی کۆششی خۆی لە داهاتوو (قیامەت)دا دەبینرێ. ٤٠﴿ثُمَّ يُجْزَاهُ الْجَزَاءَ الْأَوْفَىٰ﴾ پاشان پاداشت دەدرێتەوە بەتێر و تەواوی. ٤١﴿وَأَنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الْمُنْتَهَىٰ﴾ وە بەڕاستی هەموو کارێک سەرەنجامەکەی هەر بۆ لای پەروەردگارت دەگەڕێتەوە. ٤٢﴿وَأَنَّهُ هُوَ أَضْحَكَ وَأَبْكَىٰ﴾ وە بێگومان هەر ئەویش بەندەکان دەخاتە گریان و پێکەنین. ٤٣﴿وَأَنَّهُ هُوَ أَمَاتَ وَأَحْيَا﴾ وە بێگومان هەر ئەوە دەیانمرێنێ و زیندووریان دەکاتەوە. ٤٤

وَأَنَّهُۥ خَلَقَ ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰ ﴿٤٥﴾ مِن نُّطْفَةٍ إِذَا تُمْنَىٰ ﴿٤٦﴾ وَأَنَّ
عَلَيْهِ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُخْرَىٰ ﴿٤٧﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ أَغْنَىٰ وَأَقْنَىٰ ﴿٤٨﴾ وَأَنَّهُۥ هُوَ رَبُّ
ٱلشِّعْرَىٰ ﴿٤٩﴾ وَأَنَّهُۥٓ أَهْلَكَ عَادًا ٱلْأُولَىٰ ﴿٥٠﴾ وَثَمُودَا۟ فَمَآ أَبْقَىٰ ﴿٥١﴾
وَقَوْمَ نُوحٍ مِّن قَبْلُ ۖ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ هُمْ أَظْلَمَ وَأَطْغَىٰ ﴿٥٢﴾ وَٱلْمُؤْتَفِكَةَ
أَهْوَىٰ ﴿٥٣﴾ فَغَشَّىٰهَا مَا غَشَّىٰ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكَ تَتَمَارَىٰ ﴿٥٥﴾
هَٰذَا نَذِيرٌ مِّنَ ٱلنُّذُرِ ٱلْأُولَىٰٓ ﴿٥٦﴾ أَزِفَتِ ٱلْآزِفَةُ ﴿٥٧﴾ لَيْسَ لَهَا مِن
دُونِ ٱللَّهِ كَاشِفَةٌ ﴿٥٨﴾ أَفَمِنْ هَٰذَا ٱلْحَدِيثِ تَعْجَبُونَ ﴿٥٩﴾ وَتَضْحَكُونَ
وَلَا تَبْكُونَ ﴿٦٠﴾ وَأَنتُمْ سَٰمِدُونَ ﴿٦١﴾ فَٱسْجُدُوا۟ لِلَّهِ وَٱعْبُدُوا۟ ۩ ﴿٦٢﴾

سُورَةُ القَمَرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ وَٱنشَقَّ ٱلْقَمَرُ ﴿١﴾ وَإِن يَرَوْا۟ ءَايَةً يُعْرِضُوا۟
وَيَقُولُوا۟ سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ ﴿٢﴾ وَكَذَّبُوا۟ وَٱتَّبَعُوٓا۟ أَهْوَآءَهُمْ ۚ
وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣﴾ وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ
مَا فِيهِ مُزْدَجَرٌ ﴿٤﴾ حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ ۖ فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ
﴿٥﴾ فَتَوَلَّ عَنْهُمْ ۘ يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ إِلَىٰ شَىْءٍ نُّكُرٍ ﴿٦﴾

هەی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١،٢) سورەتی (القمر): ﴿ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ... سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ ئەوەتا
ئاگاداری دەکەینەوە لە نزیکبوونەوەی (رۆژی دوایی) و هەستانەوەی خەڵک بۆ (لێپرسینەوە) و
پاداشتدانەوە، هەروەها ئاگادارمان دەکاتەوە لە (نیشانەکانی) ڕۆژی دوایی کە (مانگ
دوو پارچە دەبێت) بەڵام بێباوەڕان ڕوو وەردەگێڕن و دەڵێن ئەمە (جادوویەکی بەردەوامە)
ئەوانیش بەدوای هەوا و ئارەزووەکانی خۆیاندا ڕۆیشتن، هەموو شتێک (کاتی خۆی) دێت و
(کۆتایی دێت) و بەڵگەی ڕاستەقینەیان بۆ هاتووە کە (قورئانە) بەڵام (ئەنجامی) ئەو
ئاگادارکردنەوانە هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێت.

لەبارەی (١٤) سورەتی (الصف)ەوە لە جابرەوە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت: ئەگەر پێغەمبەر ﷺ بانگی لە ئێمە
(من رجل يؤذيني حتى أبلغ رسالة ربي، فإن قريشاً قد منعوني أن أبلغ رسالة ربي) (واتە: ئەحمەد
و بیهەقی). جابر (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت: پێغەمبەری خوا ﷺ لە (ئەنجامدانی) هەموو ئەرکێکی

﴿إِنَّهُۥ عَلَىٰ رَجْعِهِۦ لَقَادِرٌ﴾ وەبەراستی هەر ئەوە کە جوانترین شێوە و جۆری دروست کردووە. ٩)﴿يَوْمَ تُبْلَى ٱلسَّرَآئِرُ﴾ لەو رۆژەدا کە کاتێک دەرئەنجامەکان هەڵدەسەنگێنرێن. ١٠)﴿فَمَا لَهُۥ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ﴾ ئەوسا مرۆڤ هیچ هێز و یارمەتیدەرێکی نابێت. ١١)﴿وَٱلسَّمَآءِ ذَاتِ ٱلرَّجْعِ﴾ سوێند بە ئاسمان کە بارانی دەبارێنێتەوە. ١٢)﴿وَٱلْأَرْضِ ذَاتِ ٱلصَّدْعِ﴾ سوێند بە زەوی کە ڕووەکەکانی لێ دەڕوێت. ١٣)﴿إِنَّهُۥ لَقَوْلٌ فَصْلٌ﴾ بێگومان ئەم قورئانە جیاکەرەوەیە لە نێوان ڕاست و هەڵە. ١٤)﴿وَمَا هُوَ بِٱلْهَزْلِ﴾ وە هیچ شتێکی گاڵتەجاڕی تێدا نییە. ١٥)﴿إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا﴾ بێگومان ئەوانەی ڕقیان لە ئیسلام هەڵگرتووە پیلانێکی خراپ دادەڕێژن. ١٦)﴿وَأَكِيدُ كَيْدًا﴾ منیش پیلانێکی توند دادەڕێژم. ١٧)﴿فَمَهِّلِ ٱلْكَٰفِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا﴾ کەواتە ئەی پێغەمبەر مۆڵەت بدە بە بێباوەڕان و کەمێک چاوەڕێیان بکە. ١٨)﴿سُبْحَانَ رَبِّكَ رَبِّ ٱلْعِزَّةِ عَمَّا يَصِفُونَ﴾ پاک و بێگەردە پەروەردگارت خاوەنی هێز و شکۆ لەوەی کە وەسفی دەکەن. ١٩)﴿وَسَلَٰمٌ عَلَى ٱلْمُرْسَلِينَ﴾ سڵاو لە پێغەمبەران. ٢٠)﴿وَٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ هەموو ستایش و سوپاسێک تەنها بۆ خوای گەورەیە کە پەروەردگاری هەموو بوونەوەرانە.

سورەتی ﴿القمر﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿ٱقْتَرَبَتِ ٱلسَّاعَةُ﴾ ڕۆژی دوایی نزیک بووەوە ﴿وَٱنشَقَّ ٱلْقَمَرُ﴾ وە مانگ لەت بوو. ١)﴿وَإِن يَرَوْا ءَايَةً﴾ وە ئەگەر بێ بڕوایان موعجیزەیەک ببینن ﴿يُعْرِضُوا﴾ پشت هەڵدەکەن ﴿وَيَقُولُوا سِحْرٌ مُّسْتَمِرٌّ﴾ وە دەڵێن ئەمە جادوویەکی بەردەوامە (و موحەممەد دڵنیایان دەکاتەوە). ٢)﴿وَكَذَّبُوا وَٱتَّبَعُوٓا أَهْوَآءَهُمْ﴾ وەئەو (بت پەرستانە) باوەڕیان نەهێنا بوون هەواو ئارەزووی خۆیان کەوتن ﴿وَكُلُّ أَمْرٍ مُّسْتَقِرٌّ﴾ لەکاتێکدا هەموو کارێک سەرەنجامێکی هەیە. ٣)﴿وَلَقَدْ جَآءَهُم مِّنَ ٱلْأَنۢبَآءِ﴾ بێ گومان هەواڵی زۆر (لەناوبردنی باخییانەکان) پێ گەیشتووە ﴿مَّا فِيهِ مُزْدَجَرٌ﴾ کە بیانگێڕێتەوە (لە بت پەرستی). ٤)﴿حِكْمَةٌۢ بَٰلِغَةٌ﴾ (قورئان) هەموی حیکمەتێکی تەواوە ﴿فَمَا تُغْنِ ٱلنُّذُرُ﴾ بەڵام ترساندنی ترسێنەران (بۆ گەلی بێ بڕوا) سوودی نی یە. ٥)﴿فَتَوَلَّ عَنْهُمْ﴾ ئێستا تۆ (ئەی موحەممەد ﷺ) ڕوویان لێ وەرچەرخێنە ﴿يَوْمَ يَدْعُ ٱلدَّاعِ﴾ (چاوەڕوانی) ئەو ڕۆژە بکە کە جار دەرێک بانگی هەڵکەن دەکات ﴿إِلَىٰ شَيْءٍ نُّكُرٍ﴾ بۆ شتێکی زۆر ناخۆش(کەڕۆژی هەشر). ٦)

خُشَّعًا أَبْصَٰرُهُمْ يَخْرُجُونَ مِنَ ٱلْأَجْدَاثِ كَأَنَّهُمْ جَرَادٌ مُّنتَشِرٌ ۝٧
مُّهْطِعِينَ إِلَى ٱلدَّاعِ ۖ يَقُولُ ٱلْكَٰفِرُونَ هَٰذَا يَوْمٌ عَسِرٌ ۝٨ ۞ كَذَّبَتْ
قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ فَكَذَّبُوا۟ عَبْدَنَا وَقَالُوا۟ مَجْنُونٌ وَٱزْدُجِرَ ۝٩ فَدَعَا
رَبَّهُۥٓ أَنِّى مَغْلُوبٌ فَٱنتَصِرْ ۝١٠ فَفَتَحْنَآ أَبْوَٰبَ ٱلسَّمَآءِ بِمَآءٍ مُّنْهَمِرٍ
۝١١ وَفَجَّرْنَا ٱلْأَرْضَ عُيُونًا فَٱلْتَقَى ٱلْمَآءُ عَلَىٰٓ أَمْرٍ قَدْ قُدِرَ ۝١٢
وَحَمَلْنَٰهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَٰحٍ وَدُسُرٍ ۝١٣ تَجْرِى بِأَعْيُنِنَا جَزَآءً لِّمَن
كَانَ كُفِرَ ۝١٤ وَلَقَد تَّرَكْنَٰهَآ ءَايَةً فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۝١٥ فَكَيْفَ كَانَ
عَذَابِى وَنُذُرِ ۝١٦ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ
۝١٧ كَذَّبَتْ عَادٌ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ۝١٨ إِنَّآ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
رِيحًا صَرْصَرًا فِى يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ ۝١٩ تَنزِعُ ٱلنَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ
نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ ۝٢٠ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِى وَنُذُرِ ۝٢١ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا ٱلْقُرْءَانَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ۝٢٢ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِٱلنُّذُرِ ۝٢٣ فَقَالُوٓا۟ أَبَشَرًا
مِّنَّا وَٰحِدًا نَّتَّبِعُهُۥٓ إِنَّآ إِذًا لَّفِى ضَلَٰلٍ وَسُعُرٍ ۝٢٤ ءَأُلْقِىَ ٱلذِّكْرُ عَلَيْهِ
مِنۢ بَيْنِنَا بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ ۝٢٥ سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ ٱلْكَذَّابُ
ٱلْأَشِرُ ۝٢٦ إِنَّا مُرْسِلُوا۟ ٱلنَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ فَٱرْتَقِبْهُمْ وَٱصْطَبِرْ ۝٢٧

- (و بەدوایدا) دەمبانە بەناو خۆی تاپەیامی بەروەردیگار (کە بەم - بەخەلکی - چونکە بەراستی قورەیش بەرگریم دەکەن لەوەی کە پەیامی بەروەردیگارم (کەبەدەم).

سورەتی (الجمعة)؛ عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: أن رسول الله (ﷺ) كان يقرأ في صلاة الجمعة بسورة الجمعة والمنافقين) (رواه مسلم)، لەبەر

هەروەها (بەزانی خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) (دەزانی مەبەستی ئا - پەیامی ئایەتەکە- سورەتی (الجمعة) و سورەتی (المنافقين)ی دەخوێندەوە).

ئاماژەیە (٩) سورەتی (الجمعة)؛ عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (خير يوم طلعت فيه الشمس يوم الجمعة: فيه خلق آدم، وفيه أدخل الجنة، وفيه أخرج منها، ولا تقوم الساعة إلا-

﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ﴾ (یەس یاوەران) بەکۆچبار فسڵیی یەوە ﴿السَّمَاءِ﴾ لەگۆپەکانیان بێتنەدەرەوە ﴿بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ﴾ تەڵێی گرانەیی پەرش و بڵاوین. ۷) ﴿لِنَحْيِيَ بِهِ بَلْدَةً﴾ خێرا دوای چار دەرەکە دەکەوین ﴿وَنُسْقِيَهُ مِمَّا خَلَقْنَا﴾ یەس یاوەران دەڵێن ﴿أَنْعَامًا وَأَنَاسِيَّ﴾ تەمرۆ بازنێکی تۆز دڵزار و سەختە. ۸) ﴿وَلَقَدْ صَرَّفْنَاهُ بَيْنَهُمْ﴾ پێکی تەمان گەڵی نوح بەیەکدەی دێنە ﴿لِيَذَّكَّرُوا فَأَبَىٰ أَكْثَرُ النَّاسِ إِلَّا كُفُورًا﴾ بەڵێی نوح(ئیان بەدڵزن دانا ﴿وَقَالُوا مَجْنُونٌ﴾ وە ڕوانیان (نوح)ە هێشتەو ﴿وَازْدُجِرَ﴾ بەرگری کراو هەڕەشەی لێ کرا. ۹) ﴿فَدَعَا رَبَّهُ﴾ جا (نوح) هاواری کردە پەروەردگاری و ﴿أَنِّي مَغْلُوبٌ﴾(ڕوتی) بەڕاستی من شکستم خواردووە(یەس دەستەواتم) ﴿فَانْتَصِرْ﴾ دەبێ تۆ یارمەتیم بدە. ۱۰) ﴿فَفَتَحْنَا أَبْوَابَ السَّمَاءِ﴾ ئێمەش هەموو دەرگای ئاسمانمان کردەوە ﴿بِمَاءٍ مُنْهَمِرٍ﴾ بەئاوی بارانی لێنیە. ۱۱) ﴿وَفَجَّرْنَا الْأَرْضَ عُيُونًا﴾ وە کانیاوی زۆرمان لەزەویدا هەڵقواند ﴿فَالْتَقَى الْمَاءُ عَلَىٰ أَمْرٍ﴾ جانداری ئاسمان و زەوی بەیەک گەشتن بەو ئەندازەی ﴿قَدْ قُدِرَ﴾ کە بڕیاری لەسەر درا بوو. ۱۲) ﴿وَحَمَلْنَاهُ عَلَىٰ ذَاتِ أَلْوَاحٍ﴾ وە نووحمان (لەگەڵ شوێن کەوتووانی) هەڵگرت لەسەر کەشتیێک کە بەچەند پارچە تەختەو ﴿وَدُسُرٍ﴾ بزمار (دروست کرابوو). ۱۳) ﴿تَجْرِي بِأَعْيُنِنَا﴾ بە پێش چاوو چاودێری ئێمە دەڕۆیشت ﴿جَزَاءً لِمَنْ كَانَ كُفِرَ﴾ ئەمە پاداشتە بۆ ئەو کەسەی یاوەڕی پێ نەکرا (کە نووحە). ۱۴) ﴿وَلَقَدْ تَرَكْنَاهَا آيَةً﴾ بێ گومان ئەو ڕووداوەمان هێشتەوە تابیبێتە پەندێک. ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئایا کەسێک هەیە پەند وەرگرێ؟ ۱۵) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ دەی ئایا سزاو ترساندنم چۆن بوو؟ ۱۶) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە قورئانمان ئاسان کردووە بۆ تامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئایا پەند وەرگرێک هەیە؟ ۱۷) ﴿كَذَّبَتْ عَادٌ﴾ گەڵی هاشیش پێغەمبەرەکەیان بەدرۆ زانی ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ جاتایا سزاو ترساندنم چۆن بوو؟ ۱۸) ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا صَرْصَرًا﴾ بێگومان ئێمە بایەکی توندی سارمان ناردە سەریان ﴿فِي يَوْمِ نَحْسٍ مُّسْتَمِرٍّ﴾ لەڕۆژێکی سەختدا بەبەردەوامی. ۱۹) ﴿تَنزِعُ النَّاسَ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ مُّنقَعِرٍ﴾ خەڵکی (لە زەوی) هەڵدەگرت وەک بنە دارخورمایی لەبێخ هەڵکەندراو. ۲۰) ﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ جا ئایا سزاو هەڕەشەی ئێمە چۆن بوو (لەبێ باوەڕان)؟ ۲۱) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ﴾ بەڕاستی قورئانمان ئاسان کردووە بۆ تامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ دەی ئاخۆ تامۆژگاری وەرگرێک بێتێت. ۲۲) ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِالنُّذُرِ﴾ گەڵی سەمود باوەڕیان بە پێغەمبەرەکەیان نەهێنا (کە صالح پێغەمبەریان بوو (ﷺ)). ۲۳) ﴿فَقَالُوا أَبَشَرًا مِّنَّا وَاحِدًا نَّتَّبِعُهُ﴾ جاوتیان: چۆن ئێمە دوای ئاکنە کەسێک بکەوین لەخۆمان ﴿إِنَّا إِذًا لَّفِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ﴾ ئەگەر دوای ئاو بکەوین ئەوسا ئێمە لەگومڕایی و شکستی دایین. ۲۴) ﴿أَأُلْقِيَ الذِّكْرُ عَلَيْهِ مِن بَيْنِنَا﴾ ئایا لەنێو هەمووماندا سرووش هەر بۆ ئەو کراوە بەتەنیا؟ ﴿بَلْ هُوَ كَذَّابٌ أَشِرٌ﴾ (تەخێن) بەڵکو ئەو (صالح) پیاوێکی زۆر درۆزنی خۆبە پەسەندە و لوت بەرزە. ۲۵) ﴿سَيَعْلَمُونَ غَدًا مَّنِ الْكَذَّابُ الْأَشِرُ﴾ سبەی دەزانن کە کێ زۆر درۆزنی خۆبە پەسەندە. ۲۶) ﴿إِنَّا مُرْسِلُو النَّاقَةِ فِتْنَةً لَّهُمْ﴾ ئێمە حوشترێک دەنێرین بۆ تاقی کردنەوەیان ﴿فَارْتَقِبْهُمْ وَاصْطَبِرْ﴾ جا (ئەی صالح) چاوەڕوانی سەر ئەنجامیان بەو دان بەخۆدا بگرە. ۲۷)

وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ ۖ كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ ﴿٢٨﴾ فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ
فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ ﴿٢٩﴾ فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٠﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ
صَيْحَةً وَاحِدَةً فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ ﴿٣١﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ
لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٣٢﴾ كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ ﴿٣٣﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا
عَلَيْهِمْ حَاصِبًا إِلَّا آلَ لُوطٍ ۖ نَّجَّيْنَاهُم بِسَحَرٍ ﴿٣٤﴾ نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا ۚ
كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَن شَكَرَ ﴿٣٥﴾ وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا فَتَمَارَوْا
بِالنُّذُرِ ﴿٣٦﴾ وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ فَذُوقُوا
عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٧﴾ وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ ﴿٣٨﴾
فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ ﴿٣٩﴾ وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ
﴿٤٠﴾ وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ ﴿٤١﴾ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا فَأَخَذْنَاهُمْ
أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ ﴿٤٢﴾ أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُولَٰئِكُمْ أَمْ لَكُم بَرَاءَةٌ
فِي الزُّبُرِ ﴿٤٣﴾ أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ ﴿٤٤﴾ سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ
وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ ﴿٤٥﴾ بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ
﴿٤٦﴾ إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ ﴿٤٧﴾ يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ
عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ ﴿٤٨﴾ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ ﴿٤٩﴾

هەروەها فەرمووی خوای گەورە لە سورەتی (القمر): ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ ... خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ مرسلیم گێڕایەوە کە ئەبو هوریرە لە پەیامبەرەوە (ﷺ) دەیفەرموو: بەڵێ ئەو کەسانەی قسەیان لەگەڵ پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەپارێنەوە لە قەدەر موجادەلەیان کرد بەو ئایەتانە دابەزین ﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ... إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾.

«فی یوم السبعة» رواه مسلم. ئەبو هوریرە (رەزای خوای لێ بێ) پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (باشترین پێناسەی ئەم ئایەتانە بۆ ئێمە هەیانە بە، ئەو پێغەمبەرە ئاشنەم (ﷺ) سوونەت کردووە، وە ئەو پێغەمبەرە خراپەت: **بەعەقڵت وە** ئەو پێغەمبەرە بەڵێت دەیکردووە، وە پێت خوایش هەر ئەوپێش هەیبی دا بەرپاوەبێت).

﴿وَنَبِّئْهُمْ أَنَّ الْمَاءَ قِسْمَةٌ بَيْنَهُمْ﴾ وە هەواڵیان پێ بدە کەئاوەکە لەنێوانی (حوشترەکەو ئەو)اندا بەش کراوە ﴿كُلُّ شِرْبٍ مُّحْتَضَرٌ﴾ هەریەکەیان لە نۆرە ئاوی خۆیدا حازربێ. ٢٨) ﴿فَنَادَوْا صَاحِبَهُمْ﴾ (گەلەکەی لەم کارە بێزار بوون) جا بانگی هاوڕێ (خراپە)کەیان کرد (قوداری کوڕی سالیف) ﴿فَتَعَاطَىٰ فَعَقَرَ﴾ ئەویش دەستی دایە شمشێرو (حوشترەکەی) سەر بڕی. ٢٩)﴿فَكَيْفَ كَانَ عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ جا تۆڵەو ترساندنی من چۆن بۆ بۆیان؟ ٣٠)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ صَيْحَةً وَاحِدَةً﴾ بێگومان ئێمە دەنگێکی گەورەی ترسناکمان بۆ ناردن ﴿فَكَانُوا كَهَشِيمِ الْمُحْتَظِرِ﴾ هەموو بوون بەپووشی ژێر پێ ی ئاژەڵ. ٣١)﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی قورئانمان ئاسان کردووە بۆ ئامۆژگاری لێ وەرگرتن ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ دەسا ئاخۆ پەند وەرگرێك بێ؟ ٣٢) ﴿كَذَّبَتْ قَوْمُ لُوطٍ بِالنُّذُرِ﴾ گەلی لووط باوەڕیان نەهێنا بە پێغەمبەرەکەیان. ٣٣)﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ حَاصِبًا﴾ بە ڕاستی ئێمەش ناردمانە سەریان بایەکی بەهێز بەوردە زیخەوە (لەناوی بردن) ﴿إِلَّا آلَ لُوطٍ﴾ جگە لە کەس و کاری لووط ﴿نَّجَّيْنَاهُم بِسَحَرٍ﴾ کە لە بەرەبەیاندا رزگارمان کردن. ٣٤)﴿نِّعْمَةً مِّنْ عِندِنَا﴾ بە بەزەیی و ڕەحمەتی خۆمان ﴿كَذَٰلِكَ نَجْزِي مَن شَكَرَ﴾ هەر بەو شێوە پاداشتی سوپاسکاران دەدەینەوە. ٣٥) ﴿وَلَقَدْ أَنذَرَهُم بَطْشَتَنَا﴾ بە ڕاستی (لووط) گەلەکەی ترساند لەتۆڵەی سەختی ئێمە ﴿فَتَمَارَوْا بِالنُّذُرِ﴾ بەڵام ئەوان دەمە دەمێیان دەکرد لەو ترساندنانەدا و گومانیان هەبوو. ٣٦)﴿وَلَقَدْ رَاوَدُوهُ عَن ضَيْفِهِ﴾ سوێند بەخوا بێگومان (گەلی لووط) داوای میوانەکانیان لێ کرد ﴿فَطَمَسْنَا أَعْيُنَهُمْ﴾ جا ئێمەش چاویانمان کوێر کرد ﴿فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ دە بچەژن سزاو هەڕەشەکانم. ٣٧) ﴿وَلَقَدْ صَبَّحَهُم بُكْرَةً عَذَابٌ مُّسْتَقِرٌّ﴾ سوێند بەخوا بێگومان هێرشی بردە سەریان لەبەرەبەیاندا سزایەکی بەردەوام. ٣٨)﴿فَذُوقُوا عَذَابِي وَنُذُرِ﴾ دەی بچەژن سزاو هەڕەشەکانم. ٣٩) ﴿وَلَقَدْ يَسَّرْنَا الْقُرْآنَ لِلذِّكْرِ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئێمە قورئانمان ئاسان کردووە بۆ خوێندنەوەو ئامۆژگاری ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئاخۆ عیبیرەت وەرگرێك هەیە؟ ٤٠) ﴿وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ﴾ بێگومان هات بۆ سەر فیرعەون و کەس و کارەکەی ترسێنەران(مووسا و هاروون). ٤١)﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كُلِّهَا﴾ باوەڕیان بە هەر هەموو نیشانەکانی ئێمە نەکردو بەدرۆیان زانی ﴿فَأَخَذْنَاهُمْ أَخْذَ عَزِيزٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ جائێمەش تۆڵەمان لێ سەندن بەتۆڵەسەندنی کەسێکی زاڵی بەتوانا. ٤٢)﴿أَكُفَّارُكُمْ خَيْرٌ مِّنْ أُولَٰئِكُمْ﴾ ئایا کافرەکانی ئێوە (ئەی خەڵکی مەککە) باشترن لەم گەلانەی (کەیاسکران) ﴿أَمْ لَكُم بَرَاءَةٌ فِي الزُّبُرِ﴾ یان ئێوە ئەمان نامەتان هەیە لە کتێبە ئاسمانی یەکاندا (کەسزانادرێن). ٤٣)﴿أَمْ يَقُولُونَ نَحْنُ جَمِيعٌ مُّنتَصِرٌ﴾ یان دەڵێن ئێمە کۆمەڵێکی سەرکەوتووین و نابەزین. ٤٤) ﴿سَيُهْزَمُ الْجَمْعُ وَيُوَلُّونَ الدُّبُرَ﴾ بێگومان کۆمەڵەکەیان دەشکێنرێ و هەڵدێن. ٤٥) ﴿بَلِ السَّاعَةُ مَوْعِدُهُمْ﴾ بەڵکو بەڵێنیان رۆژی دوایی یە ﴿وَالسَّاعَةُ أَدْهَىٰ وَأَمَرُّ﴾ وە (سزای) ئەو ڕۆژە زۆر سەخت ترو تاڵ ترە. ٤٦) ﴿إِنَّ الْمُجْرِمِينَ فِي ضَلَالٍ وَسُعُرٍ﴾ بەڕاستی تاوانبارەکان لەگومڕایی و شێتی دان. ٤٧)﴿يَوْمَ يُسْحَبُونَ فِي النَّارِ عَلَىٰ وُجُوهِهِمْ﴾ ئەو ڕۆژەی کە لە ئاگری دۆزەخدا بەسەر روخساریاندا ڕادەکێشرێن ﴿ذُوقُوا مَسَّ سَقَرَ﴾ (پێیان دەڵێن) بچەژن ئازاری دۆزەخ. ٤٨)﴿إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَاهُ بِقَدَرٍ﴾ بێگومان ئێمە هەموو شتێکمان بەئەندازە دروست کردووە. ٤٩)

وَمَآ أَمْرُنَآ إِلَّا وَٰحِدَةٌ كَلَمْحٍۭ بِٱلْبَصَرِ ﴿٥٠﴾ وَلَقَدْ أَهْلَكْنَآ
أَشْيَاعَكُمْ فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ ﴿٥١﴾ وَكُلُّ شَىْءٍ فَعَلُوهُ
فِى ٱلزُّبُرِ ﴿٥٢﴾ وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ ﴿٥٣﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ
فِى جَنَّٰتٍ وَنَهَرٍ ﴿٥٤﴾ فِى مَقْعَدِ صِدْقٍ عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍۭ ﴿٥٥﴾

سورة الرحمن

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلرَّحْمَٰنُ ﴿١﴾ عَلَّمَ ٱلْقُرْءَانَ ﴿٢﴾ خَلَقَ ٱلْإِنسَٰنَ ﴿٣﴾
عَلَّمَهُ ٱلْبَيَانَ ﴿٤﴾ ٱلشَّمْسُ وَٱلْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ ﴿٥﴾ وَٱلنَّجْمُ
وَٱلشَّجَرُ يَسْجُدَانِ ﴿٦﴾ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلْمِيزَانَ
﴿٧﴾ أَلَّا تَطْغَوْا۟ فِى ٱلْمِيزَانِ ﴿٨﴾ وَأَقِيمُوا۟ ٱلْوَزْنَ بِٱلْقِسْطِ
وَلَا تُخْسِرُوا۟ ٱلْمِيزَانَ ﴿٩﴾ وَٱلْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ ﴿١٠﴾
فِيهَا فَٰكِهَةٌ وَٱلنَّخْلُ ذَاتُ ٱلْأَكْمَامِ ﴿١١﴾ وَٱلْحَبُّ ذُو ٱلْعَصْفِ
وَٱلرَّيْحَانُ ﴿١٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٣﴾ خَلَقَ
ٱلْإِنسَٰنَ مِن صَلْصَٰلٍ كَٱلْفَخَّارِ ﴿١٤﴾ وَخَلَقَ ٱلْجَآنَّ
مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ ﴿١٥﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٦﴾

ئایەتی (١٦) سورەتی (التغابن) لە ئەبی هورەیرەوە (ﷺ) دەڵێت: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئەگەر فەرمانم پێ کردن بەشێک لە کارێک کە ئەنجامی بدەن، وەکو بەشداری هەر کارێکم لێ کردن ئەوە دەیکەن بگەڕێنەوە بۆ ئەوەی پێغەمبەر دەیکەن).

ئایەتی (٢) سورەتی (الطلاق) لە پێغەمبەری خواوە (ﷺ) فەرمووی: (کاتێک پیاو هەڵدەستێتە سەر خێزانەکەی با بڕۆن بۆ سەر جێگەکەی و ئەو ژنە بەشەرمی و جلەکە بۆی دەستەبەر بکات).

﴿وَمَا أَمْرُنَا إِلَّا وَاحِدَةٌ﴾ وە فەرمانی ئێمە تەنها یەك جارە ﴿كَلَمْحٍ بِالْبَصَرِ﴾ وەك چاو تروکاندنێك (وایە لەخێراییدا). ٥٠)﴿وَلَقَدْ أَهْلَكْنَا أَشْيَاعَكُمْ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان زۆر لە کەسانی بێ باوەڕی وەك ئێوەمان لەناو بردووە. ﴿فَهَلْ مِن مُّدَّكِرٍ﴾ جا ئایا تەمێ وەرگرێك هەیە. ٥١)﴿وَكُلُّ شَيْءٍ فَعَلُوهُ فِي الزُّبُرِ﴾ وە هەر چێکیان کردووە لە نامەی کردەوەکانیاندایە. ٥٢)﴿وَكُلُّ صَغِيرٍ وَكَبِيرٍ مُّسْتَطَرٌ﴾ وە ورد و درشتی (کردەوەکانیان) هەموو نوسراوە. ٥٣)﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَنَهَرٍ﴾ بێ گومان پارێزکاران وان لە باخات و ڕووبارەکانی (بەهەشتدا). ٥٤)﴿فِي مَقْعَدِ صِدْقٍ﴾ لە نیشتگەیەکی پەسەندان ﴿عِندَ مَلِيكٍ مُّقْتَدِرٍ﴾ لای پاشایەکی بەدەسەڵاتی توانا. ٥٥)

سورەتی ﴿الرحمن﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الرَّحْمَٰنُ﴾ خوای بەخشندە. ١)﴿عَلَّمَ الْقُرْآنَ﴾ قورئانی فێرزی موحەممەد (ﷺ) کرد. ٢)﴿خَلَقَ الْإِنسَانَ﴾ ئادەمی دروست کرد. ٣)﴿عَلَّمَهُ الْبَيَانَ﴾ وە فێری گفتوگۆی کرد. ٤)﴿الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ بِحُسْبَانٍ﴾ ڕۆژو مانگ بە حسابێکی زۆر وورد دێن و دەچن. ٥)﴿وَالنَّجْمُ وَالشَّجَرُ يَسْجُدَانِ﴾ گژوگیاو درەخت (بۆ خوا) سوژدە دەبەن. ٦)﴿وَالسَّمَاءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ الْمِيزَانَ﴾ وە ئاسمانی بڵندو بەرزکردۆتەوە وە تەرازوی (عەداڵەتی) داناوە. ٧)﴿أَلَّا تَطْغَوْا فِي الْمِيزَانِ﴾(وە فەرمانی داوە) کە هەرگیز زیادە ڕەوی لەتەرازودا نەکەن. ٨)﴿وَأَقِيمُوا الْوَزْنَ بِالْقِسْطِ﴾ وەکێشانەتان ڕێك بکێشن. ﴿وَلَا تُخْسِرُوا الْمِيزَانَ﴾ لە تەرازودا کەم و کووڕی مەکەن (سووك مەیکێشن). ٩)﴿وَالْأَرْضَ وَضَعَهَا لِلْأَنَامِ﴾ وە زەوی بۆ خەڵکی ڕاخستووە. ١٠) ﴿فِيهَا فَاكِهَةٌ وَالنَّخْلُ ذَاتُ الْأَكْمَامِ﴾ تێدایە میوەهات و دارخورمای خاوەن پۆرك. ١١)﴿وَالْحَبُّ ذُو الْعَصْفِ وَالرَّيْحَانُ﴾ وە دانەوێڵەی خاوەن کاو پەل و پۆدار و ڕەیحانە. ١٢) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن؟ ١٣) ﴿خَلَقَ الْإِنسَانَ﴾ ئادەمیی دروست کرد ﴿مِن صَلْصَالٍ كَالْفَخَّارِ﴾ لەقوڕێکی ووشکەوە بووی وەك سواڵەت. ١٤)﴿وَخَلَقَ الْجَانَّ مِن مَّارِجٍ مِّن نَّارٍ﴾ وە جنۆکەی دروست کرد لە بڵێسەی ئاگرێکی بێ دووکەڵ. ١٥) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ١٦)

رَبُّ الْمَشْرِقَيْنِ وَرَبُّ الْمَغْرِبَيْنِ ﴿١٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿١٨﴾
مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ ﴿١٩﴾ بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَّا يَبْغِيَانِ ﴿٢٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ
رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢١﴾ يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ ﴿٢٢﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٣﴾ وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ
﴿٢٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٢٥﴾ كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ ﴿٢٦﴾ وَيَبْقَىٰ
وَجْهُ رَبِّكَ ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٢٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٢٨﴾ يَسْأَلُهُ مَن فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ ﴿٢٩﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٠﴾ سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ ﴿٣١﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٢﴾ يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنسِ إِنِ اسْتَطَعْتُمْ
أَن تَنفُذُوا مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ فَانفُذُوا لَا تَنفُذُونَ
إِلَّا بِسُلْطَانٍ ﴿٣٣﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٤﴾ يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا
شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٣٦﴾ فَإِذَا انشَقَّتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ
﴿٣٧﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٣٨﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُسْأَلُ عَن ذَنبِهِ
إِنسٌ وَلَا جَانٌّ ﴿٣٩﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٠﴾

فضائل سورة الطلاق: قال رسول الله ﷺ: (من قرأ قل هو الله أحد من الأرض طوقه من سبع أرضين) (متفق عليه). وفي رواية لمسلم: قال ﷺ: (من قرأ قل هو الله أحد عشر مرات بنى الله له قصرا في الجنة ومن قرأها عشرين مرة بنى الله له قصران في الجنة ومن قرأها ثلاثين مرة بنى الله له ثلاثة قصور في الجنة).

فضائل سورة التحريم: قال رسول الله ﷺ: (الإسلام يجب ما قبله، والتوبة تجب ما قبلها) (رواه مسلم). وفي رواية لمسلم أيضا: قال ﷺ: قال رسول الله ﷺ: (من سأل الله الجنة ثلاث مرات قالت الجنة اللهم أدخله الجنة ومن استجار من النار ثلاث مرات قالت النار اللهم أجره من النار).

فضائل سورة الملك: عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله ﷺ: (إن سورة من القرآن ثلاثون آية شفعت لرجل حتى غفر له وهي تبارك الذي بيده الملك) (رواه أبو داود والترمذي وقال: حديث حسن).

﴿رَبُّ الْمَشْرِقِ وَرَبُّ الْمَغْرِبِ﴾ (خوا) پەروەردگاری هەر دوو ڕۆژهەڵات و پەروەردگاری هەر دوو ڕۆژ ئاوایە. ١٧) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ١٨) ﴿مَرَجَ الْبَحْرَيْنِ يَلْتَقِيَانِ﴾ دوو دەریای بەرەڵا کردووە کەدەگەن بەیەک. ١٩) ﴿بَيْنَهُمَا بَرْزَخٌ لَا يَبْغِيَانِ﴾ لەنێوانیاندا بەربەستێک هەیە تێکەڵی پەکتر ناین. ٢٠) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٢١) ﴿يَخْرُجُ مِنْهُمَا اللُّؤْلُؤُ وَالْمَرْجَانُ﴾ لەو دووەدریایە مرواری و مەرجان دەردەچن (دروست دەبین). ٢٢) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٢٣) ﴿وَلَهُ الْجَوَارِ الْمُنْشَآتُ فِي الْبَحْرِ كَالْأَعْلَامِ﴾ وە بۆ خوایە ئەو کەشتی بە گەورە دروست کراوانەی کە وەک شاخن لەدەریادا دەگەڕێن. ٢٤) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٢٥) ﴿كُلُّ مَنْ عَلَيْهَا فَانٍ﴾ هەرچی کەس لەسەر زەویەیە نامێنێ و نیابەجێ. ٢٦) ﴿وَيَبْقَىٰ وَجْهُ رَبِّكَ﴾ وە هەر ڕووی پەروەردگارت دەمێنێ. ﴿ذُو الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ کەخاوەن شکۆی ڕێزدارە. ٢٧) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٢٨) ﴿يَسْأَلُهُ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی لەئاسمانەکان و زەوی دایە (هەموو) داوای (پێویستیان) لەخوا دەکەن ﴿كُلَّ يَوْمٍ هُوَ فِي شَأْنٍ﴾ هەموو ڕۆژێ خوا لە (بە ئەنجام گەیاندنی) کارێکی (گەشتی بوونەوەر) دایە. ٢٩) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٠) ﴿سَنَفْرُغُ لَكُمْ أَيُّهَ الثَّقَلَانِ﴾ لەمەوڵا موحاسەبەتان دەکەین ئەی گروپی ئادەمیزو جنۆکە. ٣١) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بە کام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٢) ﴿يَا مَعْشَرَ الْجِنِّ وَالْإِنْسِ﴾ ئەی کۆمەڵی جنۆکەو ئادەمی ﴿إِنِ اسْتَطَعْتُمْ أَنْ تَنْفُذُوا﴾ ئەگەر توانیتان دەرچن ﴿مِنْ أَقْطَارِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەبەشەکانی ئاسمانەکان و زەوی ﴿فَانْفُذُوا﴾ ئەوە بڕۆن دەرچن. ﴿لَا تَنْفُذُونَ إِلَّا بِسُلْطَانٍ﴾ ناڕۆنە دەرەوە مەگەر بەدەسەڵاتێک. ٣٣) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٣٤) ﴿يُرْسَلُ عَلَيْكُمَا﴾ بۆتان دەنێردرێ ﴿شُوَاظٌ مِنْ نَارٍ وَنُحَاسٌ﴾ بڵێسەی ئاگرو مسی تواوە(یاخود کەڵی ئاگر) ﴿فَلَا تَنْتَصِرَانِ﴾ ئەوسا یارمەتی بەکارتان پێ ناگرێ. ٣٥) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بڕوا ناکەن. ٣٦) ﴿فَإِذَا انْشَقَّتِ السَّمَاءُ﴾ ئنجا کاتێک ئاسمان لەت لەت بوو ﴿فَكَانَتْ وَرْدَةً كَالدِّهَانِ﴾ وەک گوڵی سوور یان ڕۆنی مەگیجاری لێ هات. ٣٧) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٣٨) ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَا يُسْأَلُ عَنْ ذَنْبِهِ﴾ ئەنجا لەو ڕۆژەدا پرسیار ناکرێت لەتاوانی ﴿إِنْسٌ وَلَا جَانٌّ﴾ هیچ ئادەمی یەک و جنۆکەیەک. ٣٩) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٤٠)

يُعْرَفُ ٱلْمُجْرِمُونَ بِسِيمَٰهُمْ فَيُؤْخَذُ بِٱلنَّوَٰصِى وَٱلْأَقْدَامِ ﴿٤١﴾ فَبِأَىِّ
ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٢﴾ هَٰذِهِۦ جَهَنَّمُ ٱلَّتِى يُكَذِّبُ بِهَا ٱلْمُجْرِمُونَ
﴿٤٣﴾ يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ ءَانٍ ﴿٤٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٤٥﴾ وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ جَنَّتَانِ ﴿٤٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٤٧﴾ ذَوَاتَآ أَفْنَانٍ ﴿٤٨﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٤٩﴾ فِيهِمَا عَيْنَانِ
تَجْرِيَانِ ﴿٥٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥١﴾ فِيهِمَا مِن كُلِّ فَٰكِهَةٍ
زَوْجَانِ ﴿٥٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٣﴾ مُتَّكِـِٔينَ عَلَىٰ فُرُشٍۭ
بَطَآئِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ ۚ وَجَنَى ٱلْجَنَّتَيْنِ دَانٍ ﴿٥٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا
تُكَذِّبَانِ ﴿٥٥﴾ فِيهِنَّ قَٰصِرَٰتُ ٱلطَّرْفِ لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ
وَلَا جَآنٌّ ﴿٥٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٧﴾ كَأَنَّهُنَّ ٱلْيَاقُوتُ
وَٱلْمَرْجَانُ ﴿٥٨﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٥٩﴾ هَلْ جَزَآءُ
ٱلْإِحْسَٰنِ إِلَّا ٱلْإِحْسَٰنُ ﴿٦٠﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٦١﴾ وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ ﴿٦٢﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٦٣﴾ مُدْهَآمَّتَانِ ﴿٦٤﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٥﴾ فِيهِمَا
عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ ﴿٦٦﴾ فَبِأَىِّ ءَالَآءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٧﴾

- فضل عائشة على النساء كفضل الثريد على سائر الطعام (رواه البخاري ومسلم). ئەبو مووسا (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (زۆر پیاوی کامڵ بوون، بەڵام لەئافرەتاندا کەسیان کامڵ نەبوون جگەلە ئاسییەی ژنی فیرعەون و مەریەمی کچی عیمران و خەدیجەی کچی خووەیلد، بێگومان زیادی عائیشە بەسەر هەموو ئافرەتاندا وەک زیادی و خۆشی گۆشتاو بە بەسەر هەموو خواردنەکانی تردایە).

سورەتی (الملك): عن أنس (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (سورة في القرآن خاصمت عن صاحبها حتى أدخلته الجنة - تبارك الذي بيده الملك -) (رواه الطبراني في الأوسط وإسناده قوي). ئەنەس - ڕەزای خوای لێ بێ - ئەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (سورەتێک لە قورئاندا بەرگری-

﴿يُعْرَفُ الْمُجْرِمُونَ بِسِيمَاهُمْ﴾ خراپەکاران بەڕوخساریاندا دەناسرێنەوە. ﴿فَيُؤْخَذُ بِالنَّوَاصِي وَالْأَقْدَامِ﴾ ئەنجا ڕاتەکێشرێن بەمووی پێشی سەریان و بەقاچیان (بۆناو دۆزەخ). ٤١) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٤٢) ﴿هَٰذِهِ جَهَنَّمُ الَّتِي يُكَذِّبُ بِهَا الْمُجْرِمُونَ﴾ ئەسە ئەو دۆزەخەیە کەتاوانباران بەدرۆیان دەزانی. ٤٣) ﴿يَطُوفُونَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ حَمِيمٍ آنٍ﴾ هاتوچۆ ئەکەن لەنێوان ئەو (دۆزەخە) و ئاوی زۆر گەرمدا. ٤٤) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٤٥) ﴿وَلِمَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ﴾ وە بۆ ئەو کەسەی لەوێستانی بەردەمی پەروەردگاری بترسێ هەیە. ﴿جَنَّتَانِ﴾ دوو باخی (خۆش). ٤٦) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٤٧) ﴿ذَوَاتَا أَفْنَانٍ﴾ (دوو باخەکە) خاوەنی میوەو درەختی زۆرن. ٤٨) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ دەی بەکام لە نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٤٩) ﴿فِيهِمَا عَيْنَانِ تَجْرِيَانِ﴾ تێیاندا هەیە دوو کانیاوی ڕەوان. ٥٠) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٥١) ﴿فِيهِمَا مِن كُلِّ فَاكِهَةٍ زَوْجَانِ﴾ هەیە لە ناویاندا لەهەر میوەیەک دوو جۆر. ٥٢) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٣) ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ فُرُشٍ﴾ پاڵیان داوەتەوە لەسەر جۆرە فەرشێک. ﴿بَطَائِنُهَا مِنْ إِسْتَبْرَقٍ﴾ کە بەرەکانیان لەئاوریشمی ئەستورە. ﴿وَجَنَى الْجَنَّتَيْنِ دَانٍ﴾ وە میوە لێ کردنەوەی ئەو دوو باخە نزیکە دەستە. ٥٤) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٥٥) ﴿فِيهِنَّ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ﴾ لەو باخانەدا هەن حۆریانێک کەتەنها چاویان بڕیوەتە مێردەکانیان. ﴿لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾ پێش ئەوان دەستی کەسیان لێ نەکەوتووە نە لە ئادەمی و نەلە جنۆکە. ٥٦) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٧) ﴿كَأَنَّهُنَّ الْيَاقُوتُ وَالْمَرْجَانُ﴾ ئەو (حۆری یانە) وەک یاقووت و مەرجان وان. ٥٨) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بڕوان. ٥٩) ﴿هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ﴾ ئایا پاداشتی چاکە هەر چاکە نی یە؟ ٦٠) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام لە نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦١) ﴿وَمِن دُونِهِمَا جَنَّتَانِ﴾ وە بێجگە لەو دوو باخەی (کەباسکران) دوو باخی تر هەن. ٦٢) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦٣) ﴿مُدْهَامَّتَانِ﴾ دوو باخی ئەوەندە سەوزن (ڕەش دەنوێنن). ٦٤) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ باوەڕن. ٦٥) ﴿فِيهِمَا عَيْنَانِ نَضَّاخَتَانِ﴾ لەو دوو (باخە)دا دوو کانی هەڵقوڵاویان تێدایە. ٦٦) ﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بە کام نیعمەتانی پەروەردگارتان باوەڕ ناکەن. ٦٧)

فِيهِمَا فَٰكِهَةٌ وَنَخْلٌ وَرُمَّانٌ ﴿٦٨﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٦٩﴾
فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ ﴿٧٠﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧١﴾ حُورٌ
مَّقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ ﴿٧٢﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٣﴾
لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ ﴿٧٤﴾ فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ
﴿٧٥﴾ مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ ﴿٧٦﴾ فَبِأَيِّ
آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ ﴿٧٧﴾ تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ ﴿٧٨﴾

سورة الواقعة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ ﴿١﴾ لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا كَاذِبَةٌ ﴿٢﴾ خَافِضَةٌ رَّافِعَةٌ
﴿٣﴾ إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا ﴿٤﴾ وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا ﴿٥﴾
فَكَانَتْ هَبَاءً مُّنۢبَثًّا ﴿٦﴾ وَكُنتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً ﴿٧﴾ فَأَصْحَابُ
الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿٨﴾ وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ
الْمَشْأَمَةِ ﴿٩﴾ وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ ﴿١٠﴾ أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ ﴿١١﴾
فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ﴿١٢﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ وَقَلِيلٌ مِّنَ الْآخِرِينَ
﴿١٤﴾ عَلَىٰ سُرُرٍ مَّوْضُونَةٍ ﴿١٥﴾ مُّتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ ﴿١٦﴾

- كلمة لسه عاوزكده - شعر كده - ده ويغرقنيت و كاري بين ممكنات- هذا بسرعة بعد شتاوه: شعر سورة ص -تبارك الذي بيده الملك-).

فهداتي (٧٢) سوهتي (البخاري) من أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن سورة في القرآن ثلاثين آية شفعت لصاحبها حتى غفر له: (تبارك الذي بيده الملك) (رواه أصحاب السنن). شعر سورة: (برداي خواي لا بين ممكن بلقصيدي خوا (ﷺ) قارسوي (بيگومان سورة تبارك الذي بيده الملك) كاسي ثابت كاتي كره لاي خوا بز ماريانه كاي (كده ديغرقنيت) تاخوا ثبي خوشبوو، كاسورتي (تبارك الذي بيده الملك) بوو).

فهداتي (٧٣) سوهتي (البخاري) من عمر بن الخطاب قال: قال رسول الله (ﷺ): (لو أنكم تتوكلون على الله حق توكله لرزقكم كما يرزق الطير، تغدو خماصاً وتروح بطاناً) (رواه الترمذي والنسائي وابن ماجه).-

﴿بِيَدِهِ الْخَيْرُ وَهُوَ﴾ لەبەر دوو (باشە)دا میوەجات هەیە تەخوازەڵ دارخورما هەنار. ٦٨)﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا کام لە نیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ دەزانن. ٦٩)﴿فِيهِنَّ خَيْرَاتٌ حِسَانٌ﴾ تیایاندا هەیە ئافرەتانی ئاکار جاکی پوالەت جوان. ٧٠)﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بێ بەروان. ٧١) ﴿حُورٌ مَقْصُورَاتٌ فِي الْخِيَامِ﴾ حۆریانی کەپەردە نشینی ئاو دەوارن. ٧٢)﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام لەنیعمەتانی پەروەردگارتان بەدرۆ ئامێنن. ٧٣)﴿لَمْ يَطْمِثْهُنَّ إِنْسٌ قَبْلَهُمْ وَلَا جَانٌّ﴾ پێش ئەوان دەستی کەسیان لێ نەکەوتووە تەلە تادەمی و تەلە جنۆکە. ٧٤)﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بە کام نیعمەتانی پەروەردگارتان بارەی ناکەن. ٧٥) ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَىٰ رَفْرَفٍ خُضْرٍ وَعَبْقَرِيٍّ حِسَانٍ﴾ پاڵ دەدەنەوە بە پشتی سەرینەوانی پارازەو لەرشی نادر جوانی ئایابەرە. ٧٦)﴿فَبِأَيِّ آلَاءِ رَبِّكُمَا تُكَذِّبَانِ﴾ جا بەکام نیعمەتانی پەروەردگارتان بارەی ناکەن. ٧٧)﴿تَبَارَكَ اسْمُ رَبِّكَ ذِي الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ﴾ پیرۆزە ناوی پەروەردگاری خاوەن گەورەیی و بەخشش. ٧٨)

سورەتی ﴿الواقعة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ کاتێک کە پووداوی گەورەی (قیامەت) پووبدا. ١)﴿لَيْسَ لِوَقْعَتِهَا﴾ لەپووداندا هیچ درۆ و گومانێک نی یە. ٢)﴿خَافِضَةٌ﴾ شۆڕ کەرەوەی (کەسانێک و) بەرزکەرەوەیە (بۆ کەسێکی تر). ٣)﴿إِذَا رُجَّتِ الْأَرْضُ رَجًّا﴾ کاتێک کە زەوی هێنرایە جوڵان بە جوڵانێکی تونند. ٤)﴿وَبُسَّتِ الْجِبَالُ بَسًّا﴾ وە شاخەکان نادر ووردە کران بەوردە کردن. ٥)﴿فَكَانَتْ هَبَاءً مُنْبَثًّا﴾ وە بوون بە تەپوتۆزی پەرش و بڵاو. ٦)﴿وَكُنْتُمْ أَزْوَاجًا ثَلَاثَةً﴾ وە ئێوە دەبنە سێ کۆمەڵ (لە دوا ڕۆژدا). ٧)﴿فَأَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ﴾ ئەدیا یارانی لای ڕاست ، کام یارانی لای ڕاست؟ ٨)﴿وَأَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ مَا أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ﴾ وە یارانی لای چەپ، کام یارانی لای چەپ؟ ٩)﴿وَالسَّابِقُونَ السَّابِقُونَ﴾ وە پێشەکەوتووەکان هەر خۆیانن پێش کەوتوو. ١٠)﴿أُولَٰئِكَ الْمُقَرَّبُونَ﴾ ئەوانەن نزیکانی (بارەگای خوا). ١١) ﴿فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ﴾ لە بەهەشتانی پڕ نازو نیعمەتان. ١٢)﴿ثُلَّةٌ مِنَ الْأَوَّلِينَ﴾ کۆمەڵێکی زۆرن لە (گەلانی) پێشینان. ١٣) ﴿وَقَلِيلٌ مِنَ الْآخِرِينَ﴾ وە کەسێکن لە پاشینان (لە ئومەتی موحەممەد ﷺ). ١٤)﴿عَلَىٰ سُرُرٍ مَوْضُونَةٍ﴾ لەسەر قەنەفە و کورسی چنراو و بە ئاڵتون. ١٥) ﴿مُتَّكِئِينَ عَلَيْهَا مُتَقَابِلِينَ﴾ پاڵ تەدەنەوە لەسەری بەرامبەر بەیەکتری. ١٦)

يَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ ﴿١٧﴾ بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ
﴿١٨﴾ لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ ﴿١٩﴾ وَفَٰكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ
﴿٢٠﴾ وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٢١﴾ وَحُورٌ عِينٌ ﴿٢٢﴾ كَأَمْثَٰلِ اللُّؤْلُؤِ
الْمَكْنُونِ ﴿٢٣﴾ جَزَآءًۢ بِمَا كَانُوا۟ يَعْمَلُونَ ﴿٢٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا
تَأْثِيمًا ﴿٢٥﴾ إِلَّا قِيلًا سَلَٰمًا سَلَٰمًا ﴿٢٦﴾ وَأَصْحَٰبُ الْيَمِينِ مَآ أَصْحَٰبُ
الْيَمِينِ ﴿٢٧﴾ فِى سِدْرٍ مَّخْضُودٍ ﴿٢٨﴾ وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ ﴿٢٩﴾ وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ
﴿٣٠﴾ وَمَآءٍ مَّسْكُوبٍ ﴿٣١﴾ وَفَٰكِهَةٍ كَثِيرَةٍ ﴿٣٢﴾ لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا
مَمْنُوعَةٍ ﴿٣٣﴾ وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ ﴿٣٤﴾ إِنَّآ أَنشَأْنَٰهُنَّ إِنشَآءً ﴿٣٥﴾ فَجَعَلْنَٰهُنَّ
أَبْكَارًا ﴿٣٦﴾ عُرُبًا أَتْرَابًا ﴿٣٧﴾ لِّأَصْحَٰبِ الْيَمِينِ ﴿٣٨﴾ ثُلَّةٌ مِّنَ
الْأَوَّلِينَ ﴿٣٩﴾ وَثُلَّةٌ مِّنَ الْءَاخِرِينَ ﴿٤٠﴾ وَأَصْحَٰبُ الشِّمَالِ مَآ أَصْحَٰبُ
الشِّمَالِ ﴿٤١﴾ فِى سَمُومٍ وَحَمِيمٍ ﴿٤٢﴾ وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ ﴿٤٣﴾ لَّا بَارِدٍ
وَلَا كَرِيمٍ ﴿٤٤﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا۟ قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ ﴿٤٥﴾ وَكَانُوا۟ يُصِرُّونَ
عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ ﴿٤٦﴾ وَكَانُوا۟ يَقُولُونَ أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا
وَعِظَٰمًا أَءِنَّا لَمَبْعُوثُونَ ﴿٤٧﴾ أَوَ ءَابَآؤُنَا الْأَوَّلُونَ ﴿٤٨﴾ قُلْ إِنَّ
الْأَوَّلِينَ وَالْءَاخِرِينَ ﴿٤٩﴾ لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَٰتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ ﴿٥٠﴾

- جومەرى كورى خەتتاب دەڵێ پێغەمبەرى خوا (ﷺ) لەبەرچاوى: (بێگومان ئەگەر بەهەشتیان بەهەشت بەستێنگی پاست و ئەوار خودا پەسن و پلەبەندیان دەدات وەك چۆن پەسن و پلەبەندیان دەدات ئەو بەستێنگانەى لەبەیانیان پەسنى خوایان و پەسنى ئەو پلانەى دەیدەدەن، كەچى ئەو ئەتوانرا بە تێپەڕ و چیڤدانى بەرچاو دەكەن).

فەرمانى (٢٢)

موسلم (الفتح): عن أنس بن مالك (رضي الله عنه) قال: إن رجلاً قال: يا رسول الله كيف يُحشر الكافر على وجهه يوم القيامة؟ قال: (أليس الذي أمشاه على الرجلين في الدنيا قادراً على أن يمشيه على وجهه يوم القيامة) [رواه البخاري ومسلم]. ئەنەسى كورى مالیك (رەزاى خواى لێ بێ دەڵێ) پیاوێك پرسى: ئەى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) چۆن ئەو كافرانەى مرۆڤیان بێ بارەى لەسەر پێخاوەرى دەبێت بۆ مەحشەر؟ -

﴿يَطُوفُ عَلَيْهِمْ بِأَنَّ مُخَلَّدُونَ﴾ تازە لاوی هەمیشەیی بەسەریاندا دەگەڕێن. ١٧) ﴿بِأَكْوَابٍ وَأَبَارِيقَ وَكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ﴾ بەپەرداخ و سوراحیی و گڵاسی پڕ لەشەرابی سەرچاوی رەوان. ١٨) ﴿لَّا يُصَدَّعُونَ عَنْهَا وَلَا يُنزِفُونَ﴾ نەسەریان پێ ی دێشێ نەسەرخۆش ئەبن پێ ی. ١٩) ﴿وَفَاكِهَةٍ مِّمَّا يَتَخَيَّرُونَ﴾ میوەهاتیش کەخۆیان هەڵی بژێرن. ٢٠) ﴿وَلَحْمِ طَيْرٍ مِّمَّا يَشْتَهُونَ﴾ وە گۆشتی هەر باڵندەیەك کەحەزی لێ بکەن. ٢١) ﴿وَحُورٌ عِينٌ﴾ وەحۆریانی چاو گەش و بەڵەك. ٢٢) ﴿كَأَمْثَالِ الْلُّؤْلُؤِ الْمَكْنُونِ﴾ وەك مرواری ناو سەدەف وان. ٢٣) ﴿جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (ئەم بەهرانە) لەپاداشتی ئەو کردەوانەی کە ئەنجامیان ئەدا. ٢٤) ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا تَأْثِيمًا﴾ نابیستن لەو بەهەشتانەدا نەقسەی بێ هودەو نەتاوانبار کردن. ٢٥) ﴿إِلَّا قِيلًا سَلَامًا سَلَامًا﴾ جگە لەوتەی سڵاو سەلام کردن (لەیەکتری). ٢٦) ﴿وَأَصْحَابُ الْيَمِينِ مَا أَصْحَابُ الْيَمِينِ﴾ وە یارانی لای ڕاست کام یارانی لای ڕاست. ٢٧) ﴿فِي سِدْرٍ مَّخْضُودٍ﴾ لەژێر سێبەری داری تاوگی بێدڕك. ٢٨) ﴿وَطَلْحٍ مَّنضُودٍ﴾ وداری مۆزی هۆنراو بەهێشووە مۆز. ٢٩) ﴿وَظِلٍّ مَّمْدُودٍ﴾ و سێبەری بەردەوام ٣٠) ﴿وَمَاءٍ مَّسْكُوبٍ﴾ وەئاوی تاڤگەی و ئاوی ڕەوان. ٣١) ﴿وَفَاكِهَةٍ كَثِيرَةٍ﴾ وەمیوەهاتی زۆر. ٣٢) ﴿لَّا مَقْطُوعَةٍ وَلَا مَمْنُوعَةٍ﴾ کە هەرگیز تەواو نابێ و قەدەغەش ناکرێ. ٣٣) ﴿وَفُرُشٍ مَّرْفُوعَةٍ﴾ و حۆری یانی باڵابەرزو بەڕێز. ٣٤) ﴿إِنَّا أَنشَأْنَاهُنَّ إِنشَاءً﴾ کەئێمە دروستمان کردون بەدروست کردنێکی زۆر جوان. ٣٥) ﴿فَجَعَلْنَاهُنَّ أَبْكَارًا﴾ وەگێڕاومانن بە کچانی. ٣٦) ﴿عُرُبًا أَتْرَابًا﴾ هاوسەرەکانیان زۆر خۆش دەوێتو هاوتەمەنیانن. ٣٧) ﴿لَّأَصْحَابِ الْيَمِينِ﴾ بۆ یارانی لای ڕاست. ٣٨) ﴿ثُلَّةٌ مِّنَ الْأَوَّلِينَ﴾ کۆمەڵێکی زۆرن لە(گەلانی) پێشینان ٣٩) ﴿وَثُلَّةٌ مِّنَ الْآخِرِينَ﴾ کۆمەڵێکی زۆرن لەپاشینان (ئوممەتی موحەممەد (ﷺ)). ٤٠) ﴿وَأَصْحَابُ الشِّمَالِ مَا أَصْحَابُ الشِّمَالِ﴾ وە هاوڕێیانی لای چەپ کام هاوڕێیانی لای چەپ؟ ٤١) ﴿فِي سَمُومٍ وَحَمِيمٍ﴾ لەناو گڕی دۆزەخ و ئاوی لەکوڵ دان. ٤٢) ﴿وَظِلٍّ مِّن يَحْمُومٍ﴾ وە لە سێبەری چڕە دووکەڵی رەش دان. ٤٣) ﴿لَّا بَارِدٍ وَلَا كَرِيمٍ﴾ نە فێنکە و نە کەڵکیشی هەیە. ٤٤) ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَٰلِكَ مُتْرَفِينَ﴾ چونکە بەڕاستی ئەمانە لەمەو پێش خۆش گوزران بوون. ٤٥) ﴿وَكَانُوا يُصِرُّونَ عَلَى الْحِنثِ الْعَظِيمِ﴾ وە بەردەوام بوون لەسەر گوناهە گەورەکە (هاوەڵ دانان بۆ خوا). ٤٦) ﴿وَكَانُوا يَقُولُونَ﴾ وەدەیان ووت ﴿أَئِذَا مِتْنَا وَكُنَّا تُرَابًا وَعِظَامًا﴾ ئایا ئەگەر مردین و بووین بەخۆڵ و ئێسکی ڕزیو ﴿أَئِنَّا لَمَبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئێمە زیندوو ئەکرێینەوە. ٤٧) ﴿أَوَآبَاؤُنَا الْأَوَّلُونَ﴾ یاخود باوو باپیرانمان (زیندوو ئەکرێنەوە). ٤٨) ﴿قُلْ إِنَّ الْأَوَّلِينَ وَالْآخِرِينَ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ بێگومان هەموو پێشینان و پاشینان. ٤٩) ﴿لَمَجْمُوعُونَ إِلَىٰ مِيقَاتِ يَوْمٍ مَّعْلُومٍ﴾ کۆدەبنەوە لە ژووانگەی ڕۆژی دیاری کراودا. ٥٠)

ثُمَّ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ ﴿٥١﴾ لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ ﴿٥٢﴾
فَمَالِـُٔونَ مِنْهَا الْبُطُونَ ﴿٥٣﴾ فَشَٰرِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ ﴿٥٤﴾ فَشَٰرِبُونَ
شُرْبَ الْهِيمِ ﴿٥٥﴾ هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ ﴿٥٦﴾ نَحْنُ خَلَقْنَٰكُمْ فَلَوْلَا
تُصَدِّقُونَ ﴿٥٧﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تُمْنُونَ ﴿٥٨﴾ ءَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ
ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٥٩﴾ نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ ٱلْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٦٠﴾
عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَٰلَكُمْ وَنُنشِئَكُمْ فِى مَا لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦١﴾ وَلَقَدْ
عَلِمْتُمُ ٱلنَّشْأَةَ ٱلْأُولَىٰ فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ ﴿٦٢﴾ أَفَرَءَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ
﴿٦٣﴾ ءَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُۥٓ أَمْ نَحْنُ ٱلزَّٰرِعُونَ ﴿٦٤﴾ لَوْ نَشَآءُ لَجَعَلْنَٰهُ
حُطَٰمًا فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ ﴿٦٥﴾ إِنَّا لَمُغْرَمُونَ ﴿٦٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ
﴿٦٧﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلْمَآءَ ٱلَّذِى تَشْرَبُونَ ﴿٦٨﴾ ءَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ ٱلْمُزْنِ
أَمْ نَحْنُ ٱلْمُنزِلُونَ ﴿٦٩﴾ لَوْ نَشَآءُ جَعَلْنَٰهُ أُجَاجًا فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ
﴿٧٠﴾ أَفَرَءَيْتُمُ ٱلنَّارَ ٱلَّتِى تُورُونَ ﴿٧١﴾ ءَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَآ أَمْ
نَحْنُ ٱلْمُنشِـُٔونَ ﴿٧٢﴾ نَحْنُ جَعَلْنَٰهَا تَذْكِرَةً وَمَتَٰعًا لِّلْمُقْوِينَ
﴿٧٣﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ فَلَآ أُقْسِمُ
بِمَوَٰقِعِ ٱلنُّجُومِ ﴿٧٥﴾ وَإِنَّهُۥ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ ﴿٧٦﴾

- يۇقىمىزنى خۇدا
(ﷻ) ئەرمىدى:
(ئايا ئىچ ۋاقىدىن
كە ئىنسانلار ئەسىرلىرى
بىر قاتار دەھشەت
يەرلىكىدا ئاتقۇزۇلۇپ
ئەيلىگەن ئوقياسىدا
ئەسىر چۈشكەنلەرنى
ۋەيران يەرلىكىدا).
ئەبۇ داۋۇد (1)
مۇرسەلى (التلخيص)
ھەسەن ۋاسىد بىن
سامىت قىلدى:
ماڭلى ئەبى ھىند
ھەدىسىنى ئاڭلىدى
ئاندىن ئۇ مۇنداق
دېدى: مەن
رەسۇلۇللاھ (ﷺ)
دىن ئاڭلىدىم: (ئەڭ ئاۋۋال
يارىتىلغان نەرسە قەلەم
ئىدى. ئاندىن ئۇنىڭغا
يېزىڭ دېدى. ئۇ:
يېزىشنى نېمە يېزاي؟
دېدى. ئۇنىڭغا:
تەقدىر يېزىڭ دېدى.
ئۇ شۇ ۋاقىتتىن
باشلاپ قىيامەت
قايىم بولغۇچە
بولىدىغان ھەممە
ئىشلارنى يازدى.
ئەبۇ داۋۇد ۋە
تىرمىزىي رىۋايىتى.
ئەلبانىي ھەسەن
دېگەن).

القدر وما هو كائن إلى الأبد» أحمد وأبو داود والترمذي. ۋەلىدىن كېيىن ئەۋلادىنى كۆرۈپ ھەسەن ھەدىسىنى دېدى: بارلىق ئادەتلەر سەۋەبچىلىك دا باغلىق كۆرسەتىلىدۇ. مەن خۇلاسە قىلىپ ئېيتقان سەۋەبلەر خۇلاسە بېسىت (ﷻ) قەرىدۇ. (يەنىكەم جاۋاب كەلمىدا يېڭىلىق بېرىلىدۇ كۆرسەتىلىدۇ. قەرىدۇ يېڭى: بىلوسىدە، ئەۋىش دېدى: چى بۇرۇنسىز ئەتى يەرۇ-ئاسمانلارنى؟ قەرىدۇ: ئاللاھ يارىتىدۇ. بۇيار ئىزاھلار ۋە دەلىللار ھەدىسنى ھەدىتايە).

﴿لَوْ إِنَّكُمْ أَيُّهَا الضَّالُّونَ الْمُكَذِّبُونَ﴾ پاشان ئێوە ئەی گومڕایانی بێ باوەڕان. ٥١)﴿لَآكِلُونَ مِن شَجَرٍ مِّن زَقُّومٍ﴾ بێگومان لە(بەری) درەختی ژەقنەمووت (دەخۆن). ٥٢)﴿فَمَالِئُونَ مِنْهَا الْبُطُونَ﴾ جا وورگی خۆتانی لێ پڕدەکەن. ٥٣)﴿فَشَارِبُونَ عَلَيْهِ مِنَ الْحَمِيمِ﴾ئەنجا ئاوی کوڵاوی بەسەردا دەخۆنەوە. ٥٤)﴿فَشَارِبُونَ شُرْبَ الْهِيمِ﴾ دەی خۆنەوە وەکو خواردنەوەی (حوشترانی) تینوو. ٥٥)﴿هَٰذَا نُزُلُهُمْ يَوْمَ الدِّينِ﴾ ئەمە میوانداری ئەوانە لە ڕۆژی قیامەتدا. ٥٦) ﴿نَحْنُ خَلَقْنَاكُمْ فَلَوْلَا تُصَدِّقُونَ﴾ ئێمە دروستمان کردون ئەی بۆ بڕوا ناکەن (بەزیندوو بوونەوە). ٥٧)﴿أَفَرَأَيْتُم مَّا تُمْنُونَ﴾ جا پێم بڵێن ئەو ئاوەی کە دەیڕێژنە ناو منداڵدانەوە؟ ٥٨)﴿أَأَنتُمْ تَخْلُقُونَهُ﴾ ئایا ئێوە دروستی دەکەن؟ ﴿أَمْ نَحْنُ الْخَالِقُونَ﴾ یان ئێمەین بەدی هێنەرین. ٥٩) ﴿نَحْنُ قَدَّرْنَا بَيْنَكُمُ الْمَوْتَ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ ئێمە لەناوتاندا مردنمان داناوە وەکەس پێش دەسەڵاتی ئێمە ناکەوێ. ٦٠)﴿عَلَىٰ أَن نُّبَدِّلَ أَمْثَالَكُمْ﴾ کە لەجیاتی ئێوە نەوەی تر بێنین ﴿وَنُنشِئَكُمْ فِي مَا لَا تَعْلَمُونَ﴾ وە دروستتان بکەینەوە بەشێوەیەك کەهیچی لێ نازانن. ٦١) ﴿وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ النَّشْأَةَ الْأُولَىٰ﴾ سوێند بەخوا بێگومان ئێوە لەبەدی هێنانی یەکەمی ئاگادارن ﴿فَلَوْلَا تَذَكَّرُونَ﴾ ئیتر بۆ بیرناکەنەوە. ٦٢) ﴿أَفَرَأَيْتُم مَّا تَحْرُثُونَ﴾ جا پێم بڵێن ئەو تۆوەی کەدەیچێنن. ٦٣) ﴿أَأَنتُمْ تَزْرَعُونَهُ﴾ ئایا ئێوە دەیڕوێنن؟ ﴿أَمْ نَحْنُ الزَّارِعُونَ﴾ یانێمەین دەیڕوێنین؟ ٦٤)﴿لَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَاهُ حُطَامًا﴾ ئەگەر بمان ویستایە ئەو (ڕواوە)مان دەگێڕا بە پووش و کا ﴿فَظَلْتُمْ تَفَكَّهُونَ﴾ ئەنجا دەستان دەکرد بەقسەی بێ کەڵك. ٦٥) ﴿إِنَّا لَمُغْرَمُونَ﴾ (دەتان ووت) بەڕاستی زەرەرایێکەوتوو ئێمەین. ٦٦) ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ بەڵکو ئێمە لە رزق بێ بەشین. ٦٧) ﴿أَفَرَأَيْتُمُ الْمَاءَ الَّذِي تَشْرَبُونَ﴾ جا پێم بڵێن ئەو ئاوەی کەدەیخۆنەوە. ٦٨)﴿أَأَنتُمْ أَنزَلْتُمُوهُ مِنَ الْمُزْنِ﴾ ئایا ئێوە لە هەورەوە دەیبارێنن. ﴿أَمْ نَحْنُ الْمُنزِلُونَ﴾ یا ئێمە دەی بارێنین. ٦٩)﴿لَوْ نَشَاءُ جَعَلْنَاهُ أُجَاجًا﴾ ئەگەر بمان ویستایە دەمانکرد بەئاوێکی زۆر سوێری تاڵ. ﴿فَلَوْلَا تَشْكُرُونَ﴾ئیتر بۆ سوپاسی خوا ناکەن. ٧٠)﴿أَفَرَأَيْتُمُ النَّارَ الَّتِي تُورُونَ﴾ پێم بڵێن ئەو گڕەی کە دایدەگیرسێنن. ٧١) ﴿أَأَنتُمْ أَنشَأْتُمْ شَجَرَتَهَا﴾ ئایا ئێوە دارەکەیتان بەدی هێناوە؟ ﴿أَمْ نَحْنُ الْمُنشِئُونَ﴾ یانێمە بەدی هێنەرین؟ ٧٢) ﴿نَحْنُ جَعَلْنَاهَا تَذْكِرَةً﴾ ئێمە ئەو (ئاگرە)مان کردووە بەهۆی یادخەرەوە(ی ئاگری دۆزەخ) ﴿وَمَتَاعًا لِّلْمُقْوِينَ﴾وە (کردومانەتە) هۆی کەڵك لێ وەرگرتن بۆ گەشتیاران. ٧٣) ﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ جا کەواتە یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بەپاکی بکە. ٧٤) ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ﴾ جا سوێندبێ بەشوێنی (هەڵهاتن و ئاوابوونی) ئەستێرەکان. ٧٥)﴿وَإِنَّهُ لَقَسَمٌ لَّوْ تَعْلَمُونَ عَظِيمٌ﴾ بەڕاستی ئەم سوێندە ئەگەر بزانن سوێندێکی زۆر گەورەیە. ٧٦)

إِنَّهُۥ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ ﴿٧٧﴾ فِى كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ ﴿٧٨﴾ لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا
ٱلْمُطَهَّرُونَ ﴿٧٩﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٨٠﴾ أَفَبِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ
أَنتُم مُّدْهِنُونَ ﴿٨١﴾ وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ ﴿٨٢﴾ فَلَوْلَآ
إِذَا بَلَغَتِ ٱلْحُلْقُومَ ﴿٨٣﴾ وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ ﴿٨٤﴾ وَنَحْنُ أَقْرَبُ
إِلَيْهِ مِنكُمْ وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ ﴿٨٥﴾ فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ
﴿٨٦﴾ تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٨٧﴾ فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ
﴿٨٨﴾ فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ ﴿٨٩﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ
ٱلْيَمِينِ ﴿٩٠﴾ فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْيَمِينِ ﴿٩١﴾ وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ
ٱلْمُكَذِّبِينَ ٱلضَّآلِّينَ ﴿٩٢﴾ فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ ﴿٩٣﴾ وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ
﴿٩٤﴾ إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٩٥﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٩٦﴾

سُورَةُ الحَدِيدِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ لَهُۥ مُلْكُ
ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢﴾
هُوَ ٱلْأَوَّلُ وَٱلْءَاخِرُ وَٱلظَّٰهِرُ وَٱلْبَاطِنُ وَهُوَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨٢) سورەتی (الواقعة): ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ موسلیم گێڕاویەتیەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) ووتی: لە سەردەمی پێغەمبەردا (ﷺ) باران باری و پێغەمبەریش (ﷺ) فەرەووی: (خەڵکی هەندێکیان سوپاسگوزار بوون و هەندێکیشیان کافر و بێ باوەڕ بوون (چونکە ئیمانداران) ووتیان ئەم باران بارینە ڕەحمەتی خوایە، بەڵام کەسانێکیان ووتیان بێگومان (بارانمان بۆ باری) چونکە فڵان ئەستێرە ئاوابوو یا هەڵیات) ئیتر ئەم ئایەتانە دابەزی ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَوَاقِعِ النُّجُومِ﴾ تا گەشتە ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾.

ئایەتی (٤) سورەتی (القلم): عن أنس (رضي الله عنه) قال: (كان رسول الله (ﷺ) أحسن الناس خلقاً) (متفق عليه).

﴿إِنَّهُ لَقُرْءَانٌ كَرِيمٌ﴾ کە بێگومان ئەمە قورئانێکی گەورە و بەڕێزە. ٧٧) ﴿فِي كِتَٰبٍ مَّكْنُونٍ﴾ لەناو کتێبێکی شاراوەدایە (کەلەو حولمەحفوزە). ٧٨) ﴿لَّا يَمَسُّهُۥٓ إِلَّا الْمُطَهَّرُونَ﴾ جگە لە (فریشتەی) پاکان کەس دەستی لێ نادات. ٧٩) ﴿تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ الْعَٰلَمِينَ﴾ نێردراوەتە خوارەوە لە لایەن پەروەردگاری جیهانیانەوە. ٨٠) ﴿أَفَبِهَٰذَا الْحَدِيثِ أَنتُم مُّدْهِنُونَ﴾ دەی ئایا ئێوە بەم قورئانە باوەڕ ناکەن. ٨١) ﴿وَتَجْعَلُونَ رِزْقَكُمْ﴾ وە لەجیاتی سوپاسگوزاری لەسەر رۆزیتان ﴿أَنَّكُمْ تُكَذِّبُونَ﴾ ئێوە باوەڕ ناهێنن. ٨٢) ﴿فَلَوْلَآ إِذَا بَلَغَتِ الْحُلْقُومَ﴾ دەی بۆچی کاتێ گیان (ی نەخۆشەکەتان) دەگاتە گەروی. ٨٣) ﴿وَأَنتُمْ حِينَئِذٍ تَنظُرُونَ﴾ وە ئێوە لەو کاتەدا تەماشا دەکەن. ٨٤) ﴿وَنَحْنُ أَقْرَبُ إِلَيْهِ مِنكُمْ﴾ لەوکاتەدا (فریشتەکانمان) لە ئێوە نزیکترن لەو (کەسەی لەسەرە مەرگدایە) ﴿وَلَٰكِن لَّا تُبْصِرُونَ﴾ بەڵام ئێوە ئێمە نابینن. ٨٥) ﴿فَلَوْلَآ إِن كُنتُمْ غَيْرَ مَدِينِينَ﴾ دەی بۆچی ئەگەر ئێوە (زیندوو ناکوێنەوەو)پاداشت نادرێنەوە. ٨٦) ﴿تَرْجِعُونَهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ﴾ ڕۆحی (مردوەکەتان) بگێڕنەوە ئەگەر ڕاست دەکەن. ٨٧) ﴿فَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ الْمُقَرَّبِينَ﴾ ئەنجا ئەگەر ئەو (کەسەی لە گیانە ڵایە) لەنزیکان بێ(لەخوا). ٨٨) ﴿فَرَوْحٌ وَرَيْحَانٌ وَجَنَّتُ نَعِيمٍ﴾ ئەوە حەسانەوەو بۆنی خۆش و بەهەشتی پڕ لەناز و نیعمەتی بۆ هەیە. ٨٩) ﴿وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنْ أَصْحَٰبِ الْيَمِينِ﴾ وە ئەگەر لەهاوەڵانی دەستی ڕاست بێ. ٩٠) ﴿فَسَلَٰمٌ لَّكَ مِنْ أَصْحَٰبِ الْيَمِينِ﴾ ئەوە سەلامەتی و بێ زیانی بۆ تۆ (چونکە) تۆ لەیارانی دەستی ڕاستی. ٩١) ﴿وَأَمَّآ إِن كَانَ مِنَ الْمُكَذِّبِينَ الضَّآلِّينَ﴾ بەڵام ئەگەر لە بێ باوەڕانی گومڕایان بێ. ٩٢) ﴿فَنُزُلٌ مِّنْ حَمِيمٍ﴾ ئەوە(شوێن) میوانداریەکەی ئێجگار گەرمە. ٩٣) ﴿وَتَصْلِيَةُ جَحِيمٍ﴾ وەچوونە ناو دۆزەخە. ٩٤) ﴿إِنَّ هَٰذَا لَهُوَ حَقُّ الْيَقِينِ﴾ بەڕاستی ئەوەی (کە لەم سورەتەدا باسکرا) حەق و بێ گومانە. ٩٥) ﴿فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ جا کەوا بوو بەپاکی یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بکە. ٩٦)

سورەتی ﴿الحديد﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەرچی لەئاسمانەکان و زەویدا هەیە تەسبیحاتی خوا دەکەن ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە هەر ئەوە باڵادەستی کار بەجێ. ١) ﴿لَهُۥ مُلْكُ السَّمَٰوَٰتِ وَالْأَرْضِ﴾ هەر بۆ ئەوە دەسەڵات و خاوەنیەتی ئاسمانەکان و زەوی ﴿يُحْيِۦ وَيُمِيتُ﴾ دەژێنی دەمرێنێ. ﴿وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە ئەو دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە. ٢) ﴿هُوَ الْأَوَّلُ وَالْآخِرُ﴾ هەر ئەوە یەکەمین و دواهەمین ﴿وَالظَّٰهِرُ وَالْبَاطِنُ﴾ وە دیارو نادیار ﴿وَهُوَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە ئەو بەهەموو شتێک ئاگایە. ٣)

هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ ثُمَّ اسْتَوَىٰ
عَلَى الْعَرْشِ ۖ يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا وَمَا يَنزِلُ مِنَ
السَّمَاءِ وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا ۖ وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنتُمْ ۗ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ
بَصِيرٌ ﴿٤﴾ لَّهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ
﴿٥﴾ يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ ۚ وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ
الصُّدُورِ ﴿٦﴾ آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَأَنفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُم
مُّسْتَخْلَفِينَ فِيهِ ۖ فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَأَنفَقُوا لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿٧﴾
وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ وَقَدْ
أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ
آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَكُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ
لَرَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿٩﴾ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ لَا يَسْتَوِي مِنكُم مَّنْ أَنفَقَ مِن قَبْلِ الْفَتْحِ
وَقَاتَلَ ۚ أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِّنَ الَّذِينَ أَنفَقُوا مِن بَعْدُ وَقَاتَلُوا ۚ
وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٠﴾ مَّن ذَا
الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا فَيُضَاعِفَهُ لَهُ وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١١﴾

٥٢٨

٤- ئەمەس (ھەرقايسى خىلدىن) ئۆز بىلىمى بويىچە (يەنىلا مەسىلەن ئوغا ﷺ خاس بەخىشىدە ئەمەس، بەلكى ھەممىگە ئورتاق بولغان) ئىلىم بىلەن بىلىدۇ.

ئايەتلىك (١١) سەۋەبلىك (ئالدىنقى) ھەدىستە ئىبن ئابباس (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) مۇنداق دېگەن: (مەن رەسۇلۇللاھ ﷺ دىن بۇ ئايەتنىڭ مەنىسىنى سورىدىم، ئۇ: «ئىككىسى ئىككىسى» دېدى. مەن: «ئىككىسى ئىككىسى» دېگىنىنىڭ مەنىسى نېمە؟ دېدىم. ئۇ: «بىرسى ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىسە، يەنە بىرسى كېيىنكى ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەيدۇ» دېدى. ئىبن ئابباس (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) مۇنداق دېگەن: (ئۇلارنىڭ) بىرسى ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىسە، يەنە بىرسى كېيىنكى ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەيدۇ، دېگىنىنىڭ مەنىسى ئۇلارنىڭ ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىگىنى ئۇلارنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى بىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ﴿٢ ص ٢٠٠﴾ ھەدىسنى تەخرىجلىگۈچى: ئىمام ئەھمەد.

ئايەتلىك (١١) سەۋەبلىك (ئالدىنقى) مۇسا ئەشئەرىي (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) مۇنداق دېگەن: (مەن رەسۇلۇللاھ ﷺ دىن بۇ ئايەتنىڭ مەنىسىنى سورىدىم، ئۇ: «ئىككىسى ئىككىسى» دېدى. مەن: «ئىككىسى ئىككىسى» دېگىنىنىڭ مەنىسى نېمە؟ دېدىم. ئۇ: «بىرسى ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىسە، يەنە بىرسى كېيىنكى ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەيدۇ» دېدى. ئىبن ئابباس (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇما) مۇنداق دېگەن: (ئۇلارنىڭ) بىرسى ئۆتكەن ئىشلار توغرىسىدا سۆزلىسە، يەنە بىرسى كېيىنكى ئىشلار توغرىسىدا سۆزلەيدۇ، دېگىنىنىڭ مەنىسى ئۇلارنىڭ ئۆتكەن ئىشلارنى بىلىدىغانلىقىنى بىلدۈرىدۇ. ﴿٢ ص ٢٠٠﴾ ھەدىسنى تەخرىجلىگۈچى: ئىمام ئەھمەد.

﴿هُوَ الَّذِي خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ﴾ (خوا) ئەو زاتەیە کەئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە ﴿فِي سِتَّةِ أَيَّامٍ﴾ لەشەش رۆژدا ﴿ثُمَّ اسْتَوَىٰ عَلَى الْعَرْشِ﴾ پاشان بەرزبوویەوە سەر عەرش و فەرمانڕەوایی گرت (باوەڕمان پێ بەتی بەو شتوەی شیاوی خوایی) ﴿يَعْلَمُ مَا يَلِجُ فِي الْأَرْضِ﴾ دەزانێت چی دەچێتە ناوی زەوی ﴿وَمَا يَخْرُجُ مِنْهَا﴾ وەچی لێ دێتە دەرەوە ﴿وَمَا يَنْزِلُ مِنَ السَّمَاءِ﴾ وەچی لەئاسمانەوە دێتە خوار ﴿وَمَا يَعْرُجُ فِيهَا﴾ وەچی بۆ سەرەوەکەوێ ﴿وَهُوَ مَعَكُمْ أَيْنَ مَا كُنْتُمْ﴾ وە لەهەر کوێ بن خوا لەگەڵتانە (بەزانیاری و ئاگادارێ) ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾ وەخوا بینایە بەهەرچی کە دەیکەن. ٤)﴿لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ خاوەندارێتی ئاسمانەکان و زەوی هەر بۆ ئەوە ﴿وَإِلَى اللَّهِ تُرْجَعُ الْأُمُورُ﴾ وە هەموو کارێک هەر بۆ لای خوا دەگەڕێنرێتەوە. ٥)﴿يُولِجُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ﴾ شەو دەبات بەناو رۆژدا (لەهاوین و پایزدا) ﴿وَيُولِجُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ﴾ وە رۆژ دەبات بەناو شەودا (لە زستان و بەهاردا) ﴿وَهُوَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ وە ئەو (خوا) ئاگادارە بەنهێنی ناو دڵان. ٦)﴿آمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ باوەڕ بهێنن بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَأَنْفِقُوا مِمَّا جَعَلَكُمْ مُسْتَخْلَفِينَ فِيهِ﴾ و بەبەشی لەو سامانەی کە خوا نێوەی کردووە بە جێ نشینی پێشینتان تیایدا ﴿فَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَأَنْفَقُوا﴾ ئینجا ئەوانەتان کە باوەڕیان هێناوە و دارایی یان بەخشیووە ﴿لَهُمْ أَجْرٌ كَبِيرٌ﴾ پاداشتی گەورەیان بۆ هەیە. ٧) ﴿وَمَا لَكُمْ لَا تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە بۆ باوەڕ بەخوا ناهێنن؟ ﴿وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ﴾ کە پێغەمبەر بانگتان دەکات ﴿لِتُؤْمِنُوا بِرَبِّكُمْ﴾ کە باوەڕ بە پەروەردگارتان بێنن ﴿وَقَدْ أَخَذَ مِيثَاقَكُمْ﴾ لەکاتێکدا کە بێ گومان خوا پەیمانی (باوەڕ هێنانی) لێ وەرگرتووین ﴿إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾ ئەگەر ئێوە باوەڕدارن. ٨)﴿هُوَ الَّذِي يُنَزِّلُ عَلَىٰ عَبْدِهِ﴾ خوا ئەو زاتەیە دەئێرێ بۆ بەندەی خۆی (کە موحەممەد ﷺ)ە ﴿آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ﴾ بەڵگە و نیشانەی ڕوونی ﴿لِيُخْرِجَكُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ تا لەتاریکستانی (گومڕایی) دەرتان بێنێ بۆ ناو ڕووناکی ﴿وَإِنَّ اللَّهَ بِكُمْ لَرَءُوفٌ رَحِيمٌ﴾ وە بەڕاستی خوا بەڕامبەر ئێوە بەسۆز و میهرەبانە. ٩)﴿وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئەوە چیتانە کەوا هیچ نابەخشن لە ڕێ ی خوادا ﴿وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لە کاتێکدا میراتی ئاسمانەکان و زەوی بۆ خوا دەمێنێتەوە ﴿لَا يَسْتَوِي مِنْكُمْ﴾ یەکسان نین ئەوانەتان ﴿مَنْ أَنْفَقَ مِنْ قَبْلِ الْفَتْحِ وَقَاتَلَ﴾ کە لەپێش گرتنی (مەککە)دا مالیان بەخشیوو جەنگاون (لەگەڵ ئەوانەی لە دوای فەتح ئەو کارانە بکەن) ﴿أُولَٰئِكَ أَعْظَمُ دَرَجَةً مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا﴾ ئەوانە پلەو پایەیان زۆر گەورەترە ﴿مِنَ الَّذِينَ أَنْفَقُوا مِنْ بَعْدُ وَقَاتَلُوا﴾ لەوانەی کە لەدوای (گرتنی مەککە) مالیان بەخشیووە و جەنگاون ﴿وَكُلًّا وَعَدَ اللَّهُ الْحُسْنَىٰ﴾ وە بەهەر دووڵا خوا پەڵێنی بەهەشتی داوە ﴿وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ١٠)﴿مَنْ ذَا الَّذِي يُقْرِضُ اللَّهَ﴾ کێیە ئەو کەسەی قەرز دەمەلت بەخوا ﴿قَرْضًا حَسَنًا﴾ بەقەرزێکی چاک ﴿فَيُضَاعِفَهُ لَهُ﴾ تا خواش چەند بەرامبەر بیداتەوە ﴿وَلَهُ أَجْرٌ كَرِيمٌ﴾ وە پاداشتی زۆر چاکی بۆ هەیە. ١١)

يَوْمَ تَرَى الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ يَسْعَىٰ نُورُهُم بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِم
بُشْرَىٰكُمُ الْيَوْمَ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ ذَٰلِكَ
هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ يَوْمَ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالْمُنَافِقَاتُ لِلَّذِينَ
آمَنُوا انظُرُونَا نَقْتَبِسْ مِن نُّورِكُمْ قِيلَ ارْجِعُوا وَرَاءَكُمْ فَالْتَمِسُوا نُورًا
فَضُرِبَ بَيْنَهُم بِسُورٍ لَّهُ بَابٌ بَاطِنُهُ فِيهِ الرَّحْمَةُ وَظَاهِرُهُ مِن قِبَلِهِ
الْعَذَابُ ﴿١٣﴾ يُنَادُونَهُمْ أَلَمْ نَكُن مَّعَكُمْ ۖ قَالُوا بَلَىٰ وَلَٰكِنَّكُمْ فَتَنتُمْ
أَنفُسَكُمْ وَتَرَبَّصْتُمْ وَارْتَبْتُمْ وَغَرَّتْكُمُ الْأَمَانِيُّ حَتَّىٰ جَاءَ أَمْرُ
اللَّهِ وَغَرَّكُم بِاللَّهِ الْغَرُورُ ﴿١٤﴾ فَالْيَوْمَ لَا يُؤْخَذُ مِنكُمْ فِدْيَةٌ وَلَا
مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا ۚ مَأْوَاكُمُ النَّارُ ۖ هِيَ مَوْلَاكُمْ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
﴿١٥﴾ ۞ أَلَمْ يَأْنِ لِلَّذِينَ آمَنُوا أَن تَخْشَعَ قُلُوبُهُمْ لِذِكْرِ اللَّهِ
وَمَا نَزَلَ مِنَ الْحَقِّ وَلَا يَكُونُوا كَالَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِن قَبْلُ
فَطَالَ عَلَيْهِمُ الْأَمَدُ فَقَسَتْ قُلُوبُهُمْ ۖ وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿١٦﴾
اعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يُحْيِي الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ
لَعَلَّكُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١٧﴾ إِنَّ الْمُصَّدِّقِينَ وَالْمُصَّدِّقَاتِ وَأَقْرَضُوا
اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعَفُ لَهُمْ وَلَهُمْ أَجْرٌ كَرِيمٌ ﴿١٨﴾

- إذا جمع الله العباد بصعيد واحد، نادى منادٍ: يلحق كل قوم بما كانوا يعبدون، ويبقى الناس على حالهم، فيأتيهم فيقول: ما بال الناس تعبروا وأنتم ها هنا؟ فيقولون: ننتظر إلهنا، فيقول: هل تعرفونه؟ فيقولون: إذا تعرف إلينا عرفناه، فيكشف لهم عن ساقه فيقعون سجداً وذلك قول الله تعالى: (يوم يكشف عن ساق ويدعون إلى السجود فلا يستطيعون) ويبقى كل منافق فلا يستطيع أن يسجد، ثم يرفعهم إلى الجنة الزواء. الديلمي). ناصر خسرو سروده: «روزى خواهى آن بى‌دين كه پيشانيش خوام (ﷺ) بيست نادرست كافر خواهى كه سجود بخشد كافرى نكوكار بيابد كه نكو سيرت كند، چار دشمنان جا خير كند و كارنيك چنان پذيرد دشمن بد آيد به لام خدا نيك خواهد خلوان دشمنند، جا نامر چار خير نيك بد آيد و دشمن نامر جهى به خسرو خدا»

﴿يوم ترى المؤمنين والمؤمنات﴾ لەرۆژێکدا کەتۆ پیاوان و ئافرەتانی ئیماندار دەبینیت ﴿يسعى نورهم بين أيديهم وبأيمانهم﴾ کەرووناکی (باوەڕیان) لەپێشیانەوەو لەلای ڕاستی یانەوە دەڕوات ﴿بشرىكم اليوم﴾ (پێیان دەڵێن) مژدەی ئێوە ئەمڕۆ ﴿جنات تجري من تحتها الأنهار﴾ بەهەشتانێکە کەڕووباری زۆر بەژێریاندا دەڕوات ﴿خالدين فيها﴾ تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿ذلك هو الفوز العظيم﴾ هەر ئەوەیە سەرکەوتنی گەورە. ١٢)﴿يوم يقول المنافقون والمنافقات﴾ لەو ڕۆژەدا پیاوان و ئافرەتانی دووڕوو دەڵێن ﴿للذين آمنوا﴾ بەوانەی کەباوەڕدار بوون ﴿انظرونا نقتبس من نوركم﴾ سەیرێکمان بکەن تا لەرووناکیتان تروسکێك وەرگرین ﴿قيل ارجعوا وراءكم﴾ پێیان دەوترێ بگەڕێنەوە بۆ دواوەی خۆتان ﴿فالتمسوا نورا﴾ وە داوای ڕووناکی بکەن بۆخۆتان ﴿فضرب بينهم بسور﴾ یەکسەر شوورایەك دەکێشرێ لەنێوانیاندا ﴿لهم باب﴾ کەدەرگایەکی تێدایە ﴿باطنه فيه الرحمة﴾ ڕووی ناوەوەی ڕەحمەتی تیایە ﴿وظاهره من قبله العذاب﴾ دەرەوەیشی ڕووی لەسزایە. ١٣)﴿ينادونهم﴾ (دوو ڕووان ئیمانداران) بانگ دەکەن و دەڵێن ﴿ألم نكن معكم﴾ ئایا ئێمە لەگەڵ ئێوە نەبوین (لە نوێژ و ڕۆژوودا) ﴿قالوا بلى﴾ ئیمانداران دەڵێن: بەڵێ لەگەڵماندا بوون ﴿ولكنكم فتنتم أنفسكم﴾ بەڵام ئێوە خۆتان خەڵەتاند (دووڕوو پیلان گێڕبوون) ﴿وتربصتم وارتبتم﴾ وە چاوەڕوانی (نەمانی باوەڕدارانتان) دەکردو دوودڵ بوون ﴿وغرتكم الأماني﴾ وە هیواو ئاوات فڕێوی دان ﴿حتى جاء أمر الله﴾ تا فەرمانی خوا هات(و مردن) ﴿وغركم بالله الغرور﴾ وە شەیتان فڕیوی دان بە لێ بوردەیی خوای گەورە. ١٤) ﴿فاليوم لا يؤخذ منكم فدية﴾ ئەمڕۆ هیچ بریتییەك وەرناگیرێ نە لەئێوە ﴿ولا من الذين كفروا﴾ وە نەلە بێ باوەڕان بۆ رزگار بوونتان ﴿مأواكم النار﴾ جێگاتان ئاگری دۆزەخە ﴿هي مولاكم﴾ ئەو ئاگرە شیاوتانە ﴿وبئس المصير﴾ ئای سەرئەنجامێکی چەند خراپە. ١٥)﴿ألم يأن للذين آمنوا﴾ ئایا وەختی ئەوە نەهاتووە بۆ بڕواداران ﴿أن تخشع قلوبهم لذكر الله﴾ کەدڵیان ملکەچی بێ بۆ ئامۆژگاری خوا ﴿وما نزل من الحق﴾ و ئەو قورئانەی کەناردویەتیە خوارەوە؟ ﴿ولا يكونوا كالذين﴾ وەك ئەوکەسانە (جوولەکەو گاوور) نەبن ﴿أوتوا الكتاب من قبل﴾ کە لەمەو پێش کتێبی ئاسمانیان پێدرا ﴿فطال عليهم الأمد﴾ وە ماوەیەکی دووڕوو درێژیان بەسەردا تێپەڕی ﴿فقست قلوبهم﴾ ئەنجا دڵیان ڕەق بوو ﴿وكثير منهم فاسقون﴾ وە زۆربەیان یاخی و لەسنووردەچوون. ١٦)﴿اعلموا أن الله يحيي الأرض﴾ بێگومان بزانن کەخوا زەوی زیندوو دەکاتەوە ﴿بعد موتها﴾ دوای مردنی ﴿قد بينا لكم الآيات﴾ بێ گومان نیشانەو بەڵگەکانمان بۆ ڕوون کردونەتەوە ﴿لعلكم تعقلون﴾ تابیربکەنەوە. ١٧)﴿إن المصدقين والمصدقات﴾ بێ گومان پیاوان و ژنانی خێرخواز ﴿وأقرضوا الله قرضا حسنا﴾ ئەوانەش قەرز دەدەن بەخوا بەقەرزێکی چاك (یارمەتی هەژاران دەدەن) ﴿يضاعف لهم﴾ چەند بەرامبەر دەیاندرێنەوە ﴿وإنهم أجر كريم﴾ وە بۆ ئەوان هەیە پاداشتی زۆر چاك. ١٨)

وَالَّذِينَ ءَامَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِۦٓ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ وَالشُّهَدَآءُ
عِندَ رَبِّهِمْ لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ ۖ وَالَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَكَذَّبُوا۟
بِـَٔايَٰتِنَآ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٩﴾ ٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَا ٱلْحَيَوٰةُ
ٱلدُّنْيَا لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ وَتَفَاخُرٌۢ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِى ٱلْأَمْوَٰلِ
وَٱلْأَوْلَٰدِ ۖ كَمَثَلِ غَيْثٍ أَعْجَبَ ٱلْكُفَّارَ نَبَاتُهُۥ ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَىٰهُ
مُصْفَرًّا ثُمَّ يَكُونُ حُطَٰمًا ۖ وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَمَغْفِرَةٌ
مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنٌ ۚ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿٢٠﴾
سَابِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا كَعَرْضِ ٱلسَّمَآءِ
وَٱلْأَرْضِ أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ بِاللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ ذَٰلِكَ فَضْلُ
ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٢١﴾ مَآ أَصَابَ
مِن مُّصِيبَةٍ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَا فِىٓ أَنفُسِكُمْ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ
مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَآ ۚ إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى ٱللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾ لِّكَيْلَا
تَأْسَوْا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا تَفْرَحُوا۟ بِمَآ ءَاتَىٰكُمْ ۗ وَٱللَّهُ
لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ ﴿٢٣﴾ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ وَيَأْمُرُونَ
ٱلنَّاسَ بِٱلْبُخْلِ ۗ وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ ٱلْغَنِىُّ ٱلْحَمِيدُ ﴿٢٤﴾

- ڕاڕهشوون بهڵام
ئێوه ئێرهدان؟
ئهمانهش دهڵێن:
ئهمه جارهبوانی
خهڵکی
بهرهڵڵاکانن
بۆیه دهڵێن:
بهرهڵڵاکان
ئهناسن؟ دهڵێن:
ئهگهر ئافرهتیان
بێنه بۆمان
دهیانناسین ئهویش
بهڵێ وهڵامی
ئهمانهی خۆی
شهیتانیان دهخاته
ئهزانیش دهست به
جێ دهکهن
بهڕووتا و سووکه
دهمێن بۆیه ئه
مانای ئهم ئایهتهیه
﴿ڕۆژێ یهکهف من
سال ڕۆژهوه تا

السعير، فلا يستطيعون﴾ بهڵام ئهوهی دوورتر بووه ئاگرهکه ئێمانداره
سووڕهوه بهرهکان دهداته بهر بۆ بهههشت.

ئاگاداری (٤٢) سووڕهتی (القلم)ا عن أبي سعيد الخدري ﷺ قال: سمعت النبي ﷺ يقول:
﴿يكشف﴾ ڕونا لهو ساڵهدا، ئیبنو کهسیر له کتێبی ڕۆژهتا ڕۆژهی من کان یسجد في الدنيا رياء وسمعة،

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ وە ئەوانەی باوەڕیان هێناوە بەخوا و بەپێغەمبەرانی ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الصِّدِّيقُونَ﴾ ئەوانە خۆیانن راست گۆیان ﴿وَالشُّهَدَاءُ عِندَ رَبِّهِمْ﴾ وەشەهیدان لەلای پەروەردگاریان ﴿لَهُمْ أَجْرُهُمْ وَنُورُهُمْ﴾ خاوەن پاداشت و نور و ڕووناکی خۆیانن ﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا﴾ وە ئەوانەی کەبێ باوەڕیوون و بەڵگە و نیشانەکانی ئێمەیان بەدرۆ زانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ﴾ ئەوانە هاوەڵی ئاگری دۆزەخن. ١٩)﴿اعْلَمُوا أَنَّمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا﴾ وە بزانن کەبێگومان ژیانی دنیا تەنها ﴿لَعِبٌ وَلَهْوٌ وَزِينَةٌ﴾ کاڵتە و کەمە و ڕازاندنەوە و ﴿وَتَفَاخُرٌ بَيْنَكُمْ وَتَكَاثُرٌ فِي الْأَمْوَالِ وَالْأَوْلَادِ﴾ خۆهەڵکێشانە لەنێوانیاندا و لاف لێدانە بەدارایی و منداڵی زۆرەوە ﴿كَمَثَلِ غَيْثٍ﴾ وەك بارانێك وایە ﴿أَعْجَبَ الْكُفَّارَ نَبَاتُهُ﴾ کە حاسڵاتەکەی جووتیاران دڵخۆش بکات ﴿ثُمَّ يَهِيجُ فَتَرَاهُ مُصْفَرًّا﴾ پاشان ووشك ببێ و بەزەردی بی بینی ﴿ثُمَّ يَكُونُ حُطَامًا﴾ لە پاشان ببێت بە پووش و پەڵاش ﴿وَفِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ شَدِيدٌ﴾ لە ڕۆژی دوایشدا سزای توند و سەخت (هەیە بۆ دنیا پەرستان) ﴿وَمَغْفِرَةٌ مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانٌ﴾ وە لێ بوردن و ڕەزامەندی هەیە لەلایەن خواوە (بۆ خوا ناسان) ﴿وَمَا الْحَيَاةُ الدُّنْيَا إِلَّا مَتَاعُ الْغُرُورِ﴾ وە ژیانی دنیا هیچ نی یە جگە ڕابواردنێکی خەڵە تێنەوە. ٢٠)﴿سَابِقُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾ (کەواتە) پێشبڕکێ بکەن بۆ (دەست خستنی) لێخۆشبوون لەلایەن پەروەردگارتانەوە ﴿وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا﴾ وە بۆ بەهەشتێك کە پانتایی یەکەی ﴿كَعَرْضِ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ﴾ بەوێنەی پانتایی ئاسمان و زەوی یە ﴿أُعِدَّتْ لِلَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئامادەکراوە بۆ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە ﴿بِاللَّهِ وَرُسُلِهِ﴾ بەخوا و پێغەمبەرانی ﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ﴾ ئەو (پاداشتە) بەخششێکی خوایی یە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ دەیدات بە هەر کەس کەخۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی گەورەیە. ٢١)﴿مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ﴾ هیچ زیان و بەڵایەك ڕووی نەداوە ﴿فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنفُسِكُمْ﴾ نە لەزەوی و نە لەخودی خۆتاندا ﴿إِلَّا فِي كِتَابٍ﴾ ئیللا لە(لوح المحفوظ) دا نوسراوە ﴿مِّن قَبْلِ أَن نَّبْرَأَهَا﴾ پێش ئەوەی بەدی بهێنین ﴿إِنَّ ذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ﴾ بێ گومان ئەوە بۆ خوا زۆر ئاسانە. ٢٢)﴿لِّكَيْلَا تَأْسَوْا﴾ تا خەفەت نەخۆن. ﴿عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ﴾ بۆ ئەوەی لەدەستتان چووە ﴿وَلَا تَفْرَحُوا﴾ وە دڵخۆش و غەڕانەبن ﴿بِمَا آتَاكُمْ﴾ بەوەی کە پێی داوون ﴿وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ كُلَّ مُخْتَالٍ فَخُورٍ﴾ وەخوا هیچ خۆ بەزل زانێکی شانازی کەری خۆش ناوێت. ٢٣)﴿الَّذِينَ يَبْخَلُونَ﴾ ئەوانەی چروکی و وڕەزیلی دەکەن ﴿وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ﴾ وە فەرمان بەخەڵکیش دەکەن ڕەزیل و چروك بن ﴿وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ﴾ وە فەر کەس پشت هەڵکات ئەوە بێ گومان خوا ﴿هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ﴾ هەر خۆی بێ نیازی سوپاسکراوە. ٢٤)

لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا بِالْبَيِّنَٰتِ وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَٰبَ
وَالْمِيزَانَ لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ ۖ وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ
بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ
بِالْغَيْبِ ۚ إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ ﴿٢٥﴾ وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَٰهِيمَ
وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَٰبَ فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ
وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٦﴾ ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ ءَاثَٰرِهِم
بِرُسُلِنَا وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَءَاتَيْنَٰهُ الْإِنجِيلَ
وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ رَأْفَةً وَرَحْمَةً وَرَهْبَانِيَّةً
ابْتَدَعُوهَا مَا كَتَبْنَٰهَا عَلَيْهِمْ إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَٰنِ اللَّهِ فَمَا
رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا ۖ فَـَٔاتَيْنَا الَّذِينَ ءَامَنُوا مِنْهُمْ أَجْرَهُمْ ۖ
وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ ﴿٢٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ
وَءَامِنُوا بِرَسُولِهِۦ يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِۦ وَيَجْعَل لَّكُمْ
نُورًا تَمْشُونَ بِهِۦ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٨﴾ لِّئَلَّا يَعْلَمَ
أَهْلُ الْكِتَٰبِ أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَىْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ وَأَنَّ
الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۚ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٢٩﴾

﴿لَقَدْ أَرْسَلْنَا رُسُلَنَا﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئێمە پێغەمبەرانی خۆمانمان ناردووە ﴿بِالْبَيِّنَاتِ﴾ بە بەڵگەو موعجیزەی ڕوونەوە. ﴿وَأَنزَلْنَا مَعَهُمُ الْكِتَابَ وَالْمِيزَانَ﴾ وە کتێبی (ئاسمانی) و تەرازوی دادمان لەگەڵ ناردن ﴿لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ﴾ بۆ ئەوەی خەڵکی بەدادگەری ڕەفتار بکەن (لەناو خۆیاندا) ﴿وَأَنزَلْنَا الْحَدِيدَ﴾ وەئاسنمان دروست کرد ﴿فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ﴾ کە ئەوەی هێزی بەتینی جەنگیی هەیە بەوە ﴿وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ﴾ وە سوودێکی زۆری هەیە بۆ خەڵکی ﴿وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ﴾ وەتا خوا دەری خات ﴿مَن يَنصُرُهُ وَرُسُلَهُ بِالْغَيْبِ﴾ و کەسێ یارمەتی (ئایینی) خواو پێغەمبەرانی دەدات کە پەنهانیشە ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بێگومان خوا بەهێزو دەسەڵاتە. ٢٥)﴿وَلَقَدْ أَرْسَلْنَا نُوحًا وَإِبْرَاهِيمَ﴾ سوێند بەخوا بێگومان نووح و ئیبراهیم مان ڕەوانەکرد ﴿وَجَعَلْنَا فِي ذُرِّيَّتِهِمَا النُّبُوَّةَ وَالْكِتَابَ﴾ وە لە ناو وەچەکانیشیاندا پێغەمبەرێتی و کتێبی ئاسمانیمان دانا ﴿فَمِنْهُم مُّهْتَدٍ﴾ ئینجا هەندێکیان ڕێنموونیان وەرگرت ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆریشیان یاخی و کافربوون. ٢٦)﴿ثُمَّ قَفَّيْنَا عَلَىٰ آثَارِهِم بِرُسُلِنَا﴾ لە پاشان بەشوێن ئەواندا دیسان پێغەمبەرانی خۆمانمان نارد ﴿وَقَفَّيْنَا بِعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ﴾ وە دواتر عیسای کوڕی مەریەممان نارد ﴿وَآتَيْنَاهُ الْإِنجِيلَ﴾ وەئینجیلمان پێ بەخشی ﴿وَجَعَلْنَا فِي قُلُوبِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ﴾ وە لە دڵی ئەوانەدا کەشوێنی کەوتوون ﴿رَأْفَةً وَرَحْمَةً﴾ سۆز و بەزەییمان دروست کرد ﴿وَرَهْبَانِيَّةً ابْتَدَعُوهَا﴾ وە گۆشە گیری یەک کە خۆیان دایان هێنا بوو ﴿مَا كَتَبْنَاهَا عَلَيْهِمْ﴾ کە ئێمە ئەوەمان لەسەر پێویست نەکردبوون ﴿إِلَّا ابْتِغَاءَ رِضْوَانِ اللَّهِ﴾ بەڵام خۆیان دایان هێنا بۆ ڕەزامەندی خوا ﴿فَمَا رَعَوْهَا حَقَّ رِعَايَتِهَا﴾ کەچی وەک پێویست بوو پارێزگاری ئەو گۆشەگیریەیان نەکرد ﴿فَآتَيْنَا الَّذِينَ آمَنُوا مِنْهُمْ﴾ ئێمەش بەخشیمان بەوانەیان کەباوەڕیان هێنا بوو ﴿أَجْرَهُمْ﴾ پاداشتی خۆیان. ﴿وَكَثِيرٌ مِّنْهُمْ فَاسِقُونَ﴾ وە زۆریشیان لە سنوور دەرچوون. ٢٧)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ﴿اتَّقُوا اللَّهَ وَآمِنُوا بِرَسُولِهِ﴾ لەخوا بارسن و باوەڕبێنن بەپێغەمبەرەکەی ﴿يُؤْتِكُمْ كِفْلَيْنِ مِن رَّحْمَتِهِ﴾ دوو بەشتان لەڕەحمەت و بەخششی خۆی پێ دەبەخشێ ﴿وَيَجْعَل لَّكُمْ نُورًا﴾ وە ڕووناکی یەکتان دەداتێ ﴿تَمْشُونَ بِهِ﴾ کە ڕێ نموونی پێبکەن ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ و لێتان خۆش دەبێت ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆشبووی میهرەبانە. ٢٨) ﴿لِّئَلَّا يَعْلَمَ أَهْلُ الْكِتَابِ﴾ تا ئەو خاوەن پەڕاوە ئاسمانیەکان بزانن ﴿أَلَّا يَقْدِرُونَ عَلَىٰ شَيْءٍ مِّن فَضْلِ اللَّهِ﴾ کە دەسەڵاتیان نی یە بەسەر هیچێک لە بەخششی خوا ﴿وَأَنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ﴾ وە هەرچی بەخشش هەیە بە دەست خوایە ﴿يُؤْتِيهِ مَن يَشَاءُ﴾ دەیدات بە هەر کەسێک کە خۆی بیەوێت ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەخششی زۆر گەورەیە. ٢٩)

سُورَةُ المُجَادَلَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ
وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ
مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي
وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ
اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ ﴿٢﴾ وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ
لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ
بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٣﴾ فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ
مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ
مِسْكِينًا ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ
وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٤﴾ إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا
كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا
عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٦﴾

[illegible] (١) [illegible] «المجادلة»: ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا ...﴾ [illegible]

[illegible] ﴿قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ ...﴾ [illegible]

سورەتی ﴿ المجادلة ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قد سمع الله﴾ بەڕاستی خوا بیستی ﴿قول التي تجادلك في زوجها﴾ ووتەی ئەو ژنەی کە لەبارەی مێردەکەیەوە گفتوگۆی لەگەڵ ئەکردی ﴿وتشتكي إلى الله﴾ وە سکالای خۆی بۆ لای خوا ئەبرد ﴿والله يسمع تحاوركما﴾ وە خوا گوێی لە ووتوویژتان هەردووکتان بوو ﴿إن الله سميع بصير﴾ بەڕاستی خوا بیسەری بینایە. ١) ﴿الذين يظاهرون منكم﴾ ئەوانەتان کە ظیهار دەکەن ﴿من نسائهم﴾ لەگەڵ ژنەکانیاندا (پێیان دەڵێن وەک دایکمان وان) ﴿ما هن أمهاتهم﴾ ئەوانە دایکی ئەوان نین ﴿إن أمهاتهم﴾ دایکی ئەوان ﴿إلا اللائي ولدنهم﴾ هەر ئەو ژنانەن کەئەوانیان لێ بووە. ﴿وإنهم ليقولون منكرا من القول﴾ وە بێگومان ئەوانە گفتارێکی خراپیی ناپەسەند دەڵێن ﴿وزورا﴾ و درۆ دەکەن ﴿وإن الله لعفو غفور﴾ وە بەڕاستی خوا لێ خۆش بوون لێ بووردەیە. ٢) ﴿والذين يظاهرون﴾ ئەوانەی ظیهار دەکەن ﴿من نسائهم﴾ لەگەڵ هاوسەرەکانیان ﴿ثم يعودون﴾ لەپاشان پەشیمان دەبنەوەو (دەیانەوێت بچنە لایان) ﴿لما قالوا﴾ لەوەی کەووتویانە (واتە خۆیا تەڵاقیان نادەن) ﴿فتحرير رقبة﴾ ئەوە پێویستە بەندەیەک ئازاد بکەن ﴿من قبل أن يتماسا﴾ لەپێش ئەوەی بەیەک بگەن (و بچنە لایان) ﴿ذلكم توعظون به﴾ ئەم کەفارەتەی (کە لەسەرتان پێویست کراوە) ئامۆژگاری دەکرێن پێی ﴿والله بما تعملون خبير﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ٣) ﴿فمن لم يجد﴾ ئینجا ئەگەر بەکێک (بەندەی) دەست نەکەوت ﴿فصيام شهرين متتابعين﴾ ئەوە با دوو مانگ لەسەریەک بەڕۆژوو بێت ﴿من قبل أن يتماسا﴾ پێش ئەوەی بچنە لای یەک ﴿فمن لم يستطع﴾ ئەگەر بەکێک نەیتوانی (دوومانگ بەڕۆژوو بێت) ﴿فإطعام ستين مسكينا﴾ ئەوە با ئانی شەست هەژار بدات ﴿ذلك لتؤمنوا بالله ورسوله﴾ ئەو (کەفارەتانە کە لەسەرتان پێویست کراوە) بۆ ئەوەیە باوەڕ بکەن بەخوا و پێغەمبەری خوا (مل کەچی فەرمانی خوا و پێغەمبەری خوا بن) ﴿وتلك حدود الله﴾ وە ئەوانە ستوورەی خوان ﴿وللكافرين عذاب أليم﴾ وە بۆ بێ باوەڕان هەیە سزای سەخت. ٤) ﴿إن الذين يحادون الله ورسوله﴾ بێگومان ئەوانەی دژایەتی و سەرپێچی خوا و پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿كبتوا﴾ ڕیسوا سەرشۆڕ دەکرێن ﴿كما كبت الذين من قبلهم﴾ هەر وەک ئەوانەی پێش ئەمان ڕیسوا سەرشۆڕ کران ﴿وقد أنزلنا آيات بينات﴾ (چۆن ئافەرمانی دەکەن) لەکاتێکدا دڵنیان کە ئێمە بەڵگەی ڕوونمان ناردۆتە خوارەوە ﴿وللكافرين عذاب مهين﴾ وە بۆ بێ باوەڕان سزای ڕیسواکەر هەیە. ٥) ﴿يوم يبعثهم الله جميعا﴾ لەڕۆژێکدا کەخوا هەموویان ئێکا زیندوو دەکاتەوە ﴿فينبئهم بما عملوا﴾ پاشان هەواڵیان پێ دەدات بەوەی کە کردوویانە ﴿أحصاه الله ونسوه﴾ کەخوا (هەموویی) هەڵیماردووە وە خۆیان لەبیریان چووە ﴿والله على كل شيء شهيد﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا ئاگادارە. ٦)

أَلَمْ تَرَ أَنَّ ٱللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ
مِن نَّجْوَىٰ ثَلَٰثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ
وَلَآ أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا۟ ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم
بِمَا عَمِلُوا۟ يَوْمَ ٱلْقِيَٰمَةِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ
نُهُوا۟ عَنِ ٱلنَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا۟ عَنْهُ وَيَتَنَٰجَوْنَ بِٱلْإِثْمِ
وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ ۖ وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ
بِهِ ٱللَّهُ وَيَقُولُونَ فِىٓ أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا ٱللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ
جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا
تَنَٰجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَٰجَوْا۟ بِٱلْإِثْمِ وَٱلْعُدْوَٰنِ وَمَعْصِيَتِ ٱلرَّسُولِ وَتَنَٰجَوْا۟
بِٱلْبِرِّ وَٱلتَّقْوَىٰ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ٱلَّذِىٓ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا ٱلنَّجْوَىٰ
مِنَ ٱلشَّيْطَٰنِ لِيَحْزُنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَلَيْسَ بِضَآرِّهِمْ شَيْـًٔا
إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۚ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ
ءَامَنُوٓا۟ إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا۟ فِى ٱلْمَجَٰلِسِ فَٱفْسَحُوا۟ يَفْسَحِ
ٱللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ ٱنشُزُوا۟ فَٱنشُزُوا۟ يَرْفَعِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
مِنكُمْ وَٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْعِلْمَ دَرَجَٰتٍ ۚ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

هەوڵی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٨) سورەتی (المجادلة): ﴿وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ ....﴾ ئەمانە کەسانێک بوون کاتێک دەیانبینی پێغەمبەر ﷺ دێتە ژوورەوە دەڵێن: جوولەکەکان بە پێغەمبەران دەڵێن سام عليك - واتە مردن بۆ تۆ - ئەمانیش دەیانووت: وعليكم السام - کەواتە مردن بۆ ئێوە - بۆچی خودا لەسەر ئەو قسەیە پێی دەڵێن سزامان نادات؛ ئەویش خواش ئەم ئایەتەی دابەزاند: ﴿وَإِذَا جَآءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ ٱللَّهُ ....﴾.

- کەسێک بوون، بەڕاستی نۆرەی ئەو سەخت و بەئێشە).

ئایەتی (٨) سورەتی (القلم): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لا ينبغي لأحد أن

﴿ الٓرٰ ﴾ ئایا نەت زانیوە﴿ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ ... وَالْأَرْضِ ﴾ کە خوا دەزانێ چی لەئاسمانەکان ﴿ وَمَا فِي الْأَرْضِ ﴾ وە چی لەزەویی دایە، ﴿ مَا يَكُونُ مِنْ نَجْوَىٰ ﴾ چیپەی هیچ سێ کەسێک نی یە ﴿ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ ﴾ کە خوا چوارەمیان نەبێ ﴿ وَلَا خَمْسَةٍ ﴾ وە چیپەی هیچ پێنج کەسێک نی یە ﴿ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ ﴾ کە ئەو شەشەمیان نەبێت ﴿ وَلَا أَدْنَىٰ مِنْ ذَٰلِكَ وَلَا أَكْثَرَ ﴾ وە نەکەمتر لەو ژمارە نە زۆرتر نی یە ﴿ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ ﴾ مەگەر خوایان لەگەڵدایە(بە زانیاریو ئاگاداری) ﴿ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا ﴾ لەهەر جێگایەکدا بن ﴿ ثُمَّ يُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ﴾ پاشان لەرۆژی دوایی ئا ئاگاداریان دەکاتەوە بەوەی کە کردوویانە ﴿ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴾ بەڕاستی خوا بەهەموو شتێک ئاگادار و زانایە. ٧)﴿ أَلَمْ تَرَ ﴾ ئایا سەرنجت نەداوە ﴿ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ﴾ بە لای ئەوانەی کە قەدەغە کران لە چیپە ﴿ ثُمَّ يَعُودُونَ ﴾ پاشان دەگەڕێنەوە ﴿ لِمَا نُهُوا عَنْهُ ﴾ بۆ ئەوەی لێیان قەدەغە کرا بوو ﴿ وَيَتَنَاجَوْنَ ﴾ وە لەگەڵ یەکتریدا بە چیپە نەوێن ﴿ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ دەربارەی گوناهو دەست درێژی و ﴿ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ ﴾ بێ فەرمانی پێغەمبەر(ﷺ) ﴿ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ ﴾ وە کاتێ بێن بۆ لات سەلامت لێ دەکەن ﴿ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ ﴾ بە شێوەیەک کە خوا بەو جۆرە سەلامی لێ نەکردوویت ﴿ وَيَقُولُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ ﴾ وە لەدڵی خۆیاندا دەڵێن: (ئەگەر پێغەمبەرە) ﴿ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ ﴾ بۆچی خوا سزامان نادات بە هۆی ئەو قسانەی کە پێ ی دەڵێین ﴿ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴾ دۆزەخیان بەسە کە دەچنە ناوی‌ەوە کە جێگایەکی زۆر خرایە ٨)﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕواتان هێناوە ﴿ إِذَا تَنَاجَيْتُمْ ﴾ کە چیپە تان کرد ﴿ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ ﴾ بە چیپە باسی گوناهو دەست درێژی ﴿ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ ﴾ و سەرپێچی پێغەمبەر مەکەن ﴿ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ﴾ وە باسی چاکە و پارێزکاری و لەخواترسان بکەن ﴿ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ وە خۆتان بپارێزن لە (سزای) ئەو خوایەی ﴿ إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴾ کە هەر لای ئەو کۆدەکرێنەوە ٩)﴿ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ ﴾ بێگومان چیپە لە شەیتانەوەیە و بەس ﴿ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ تا ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە دڵتەنگ بکات ﴿ وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا ﴾ لەکاتێکدا کە هەرچی زیانیان پێ ناگەیەنێت ﴿ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ﴾ مەگەر بە فەرمانی خوا ﴿ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴾ ئیماندارانیش بە تەنها پشت بەخوا ببەستن. ١٠)﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿ إِذَا قِيلَ لَكُمْ ﴾ کاتێک پێیان ووترا، ﴿ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ ﴾ لە کۆڕ و دانیشتنەکاندا جێگە بکەنەوە (فراوانی بکەن) ﴿ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ﴾ ئێوەش فراوانی بکەن خوایش گوشادی بە ئێوە دەدات ﴿ وَإِذَا قِيلَ انْشُزُوا فَانْشُزُوا ﴾ وە کاتێک پێتان ووترا هەستن ، ئێوەش هەستن ﴿ يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ ﴾ خوایش پایەی ئەو کەسانە بەرز دەکاتەوە لەئێوە کە بڕوایان هێناوە ﴿ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ﴾ وە ئەوانەی کە زانستیان پێ بەخشراوە بە چەند پلەیەک (پلەیان بەرز دەکاتەوە) ﴿ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی دەیکەن. ١١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نَٰجَيْتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ
صَدَقَةً ۚ ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ ۚ فَإِن لَّمْ تَجِدُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٢﴾ ءَأَشْفَقْتُمْ أَن تُقَدِّمُوا۟ بَيْنَ يَدَىْ نَجْوَىٰكُمْ صَدَقَٰتٍ ۚ فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا۟
وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيْكُمْ فَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ
وَرَسُولَهُۥ ۚ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٣﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ قَوْمًا
غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِم مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ وَيَحْلِفُونَ عَلَى ٱلْكَذِبِ
وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمْ
عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٦﴾ لَّن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ
شَيْـًٔا ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ
ٱللَّهُ جَمِيعًا فَيَحْلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَىْءٍ ۚ أَلَآ
إِنَّهُمْ هُمُ ٱلْكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ ٱلشَّيْطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمْ ذِكْرَ
ٱللَّهِ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱلشَّيْطَٰنِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱلشَّيْطَٰنِ هُمُ ٱلْخَٰسِرُونَ
﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُو۟لَٰٓئِكَ فِى ٱلْأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾
كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغْلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِىٓ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِىٌّ عَزِيزٌ ﴿٢١﴾

هەڵە هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٨) سورەتی (المجادلة) ﴿يَحْلِفُونَ لَهُ كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ...﴾ تەمام کەسێک کێبڕێ لەسەرشتێک بکەوە بەڕاستەوە (بڵێ سوێند بخوارن لای وتی) پێغەمبەر (ﷺ) و جەماعەتی موسڵمانێکی هاوڵی لە سێبەری مالێک لە مالەکانی پێغەمبەردا (ﷺ) دانیشتبوون کە سێبەرەکە هەر ئەرمنە بوو تیایدا جێیان بوو بووبوو؛ فەرمووی:

(ئەوێنکی تر کەسێک دێتە ناوتان جاوەکانی کە پیشان دەبینێ دەڵێی جاوی شەیتانە ؛ جا کە هات کەستان قسەی لەگەڵدا نەکەن) پاشان پیاوێکی چاوشین هات ، پێغەمبەریش (ﷺ) بانگی کرد و قسەی لەگەڵدا کرد فەرمووی: (لەبەرچی تۆو فلان کەس و فلان کەس (بەهەند کەسێکی تر) مێنا جارێوم پێ دەدەن) ئەر پیاوەش ڕۆیشت و ئەر کەسانەی بانگ کرد کە پێغەمبەر (ﷺ) ناوی مێنان – جا دەستیان کرد بە سوێند خواردن –

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿وَالَّذِينَ هَاجَرُوا﴾ هەر کاتێ (ویستان) قسەی پەنهانی لەگەڵ پێغەمبەردا (ﷺ) بکەن ﴿فَقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَةً﴾ ئەوە پێش چپە کردنەکەتان خێرێک بکەن ﴿ذَٰلِكَ خَيْرٌ لَّكُمْ وَأَطْهَرُ﴾ ئەمە بۆ خۆتان چاکتر و پاکترە ﴿فَإِن لَّمْ تَجِدُوا﴾ ئینجا ئەگەر هیچتان نەبوو ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خوا لێخۆش بوو میهرەبانە. ١٢)﴿أَأَشْفَقْتُمْ﴾ ئایا دەترسان (لە هەژاری) ﴿أَن تُقَدِّمُوا بَيْنَ يَدَيْ نَجْوَاكُمْ صَدَقَاتٍ﴾ پێش چپە کردنەکەتان خێرێک بکەن ﴿فَإِذْ لَمْ تَفْعَلُوا﴾ ئینجا ئەگەر خێرەکەتان نەکرد ﴿وَتَابَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ﴾ و خواش تەوبەی لێ گیرا کردن ﴿فَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ ئەوسا نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بکەن ﴿وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ وە خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١٣)﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ﴾ ئایا بۆ سەرنجێک نادەی بەلای ئەوانەی ﴿تَوَلَّوْا﴾ کە دۆستایەتی ئەکەن ﴿قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ لەگەڵ مۆرێکدا(ی جوولەکە) کەخوا غەزەبی لێگرتوون ﴿مَّا هُم مِّنكُمْ وَلَا مِنْهُمْ﴾ ئەوان نە لەتێوەن و نەلە ئەوان ﴿وَيَحْلِفُونَ عَلَى الْكَذِبِ﴾ وە سوێند دەخۆن بەدرۆ ﴿وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا خۆیان دەزانن (درۆ دەکەن). ١٤) ﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ خوا سزای دژواری بۆ ئامادە کردوون ﴿إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی ئەوەی ئەوان دەیانکرد کارێکی ناپەسەند بوو. ١٥)﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً﴾ سوێندەکانیان کردبووە قەڵغان و ﴿فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ بەرگری (خەڵک)یان کرد لەڕێبازی خوا ﴿فَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ﴾شینجا بۆ ئەوان هەیە سزای ڕیسوالکەر. ١٦)﴿لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ أَمْوَالُهُمْ وَلَا أَوْلَادُهُم مِّنَ اللَّهِ شَيْئًا﴾ مـاڵ و منـداڵیان هـیچ سوودێکی نی یە بۆیان ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە یـار و هـاوڕەمی ئـاگرن ﴿هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾ تیادەمێننەوە بەهەمیشەیی. ١٧)﴿يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا﴾ لەڕۆژێکدا کە خوا هەموویان زیندوو دەکاتەوە ﴿فَيَحْلِفُونَ لَهُ﴾ ئەوسا سوێندی بۆ دەخۆن ﴿كَمَا يَحْلِفُونَ لَكُمْ﴾ هەر چۆنێ سوێندیان دەخوارد بۆ ئێوە (لە دنیادا)﴿وَيَحْسَبُونَ أَنَّهُمْ عَلَىٰ شَيْءٍ﴾ وە وادەزانن شتێکیان بە دەستەوەیە ﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْكَاذِبُونَ﴾ با بزانن بەڕاستی هەر ئەوانن درۆزن. ١٨)﴿اسْتَحْوَذَ عَلَيْهِمُ الشَّيْطَانُ﴾ شەیتان بەسـەریانـدا زاڵ بـووە (بەجـۆرێک) ﴿فَأَنسَاهُمْ ذِكْرَ اللَّهِ﴾ کە یادی خوای لەبیر بردووتەوە ﴿أُولَٰئِكَ حِزْبُ الشَّيْطَانِ﴾ ئەوانە کۆمەڵی حیزبی شەیتانن ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ الشَّيْطَانِ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ با بزانن کە بەڕاستی هەر حیزبی شەیتان زەرەرمەندە. ١٩)﴿إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە دژایەتی خوا و پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿أُولَٰئِكَ فِي الْأَذَلِّينَ﴾ ئەوانە لە ڕیسوا ترینی خەڵکن. ٢٠)﴿كَتَبَ اللَّهُ﴾ خوا نووسـیویەتی ﴿لَأَغْلِبَنَّ أَنَا وَرُسُلِي﴾ کە بێگومان من و پێغەمبەرانم سەردەکەوین ﴿إِنَّ اللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٌ﴾ بەڕاستی خوا توانای بالادەستە. ٢١)

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ
حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ أَوْ أَبْنَاءَهُمْ
أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ
الْإِيمَانَ وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي
مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا
عَنْهُ أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

سورة الحشر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ
﴿١﴾ هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ
لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنَّهُمْ مَانِعَتُهُمْ
حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ
فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ
فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ
الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ ﴿٣﴾

- و پاکانه کردن بۆ پێغەمبەر ﷺ) شەڕ خوای کەوەڵی ئەوەش ئایەتەی دابەزاند ﴿لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ...﴾.

سورەتی حەشر

فەرموودەی ئەبەدی (١٠٢) سورەتی (الحشر) ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ .... يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾ ماناکەی و بەهەڵە کۆپڕاوەتەوە کە ماتبەشەوە (بەڵگەی خوای لە بەرامبەر دەڵێ: هەڵگرە بەشەر کەشیع کە مۆڕکە بووە لە جووڵەکە

پاش هەڵگرە بەشەر بووە هەش مانگ ، شەڕێن و خاتوو باشە خوێماکانیان لە پەنار و تۆڕە مەدینەدا بوو پێغەمبەر ﷺ کەسارەی دان تا وایان لێ هات پارێ بووە شەڕێنەکەیان چۆڵ بکەن و بڕۆن بە مەرجێ هەر هێشتە بە پارێ بووشتر مەڵگیرێت بیبەن لە هێت و مەڵە جگە لە چەک و سیلاح بەڵێنیان پێ دان کەوەش ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ تا دەگاتە ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا...﴾.

﴿لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ﴾ کەسانێکت دەست ناکەوێ کە باوەڕیان هەبێت ﴿بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ بە خواو بە ڕۆژی دوایی ﴿يُوَادُّونَ﴾ کە دۆستایەتی بکەن ﴿مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ لەگەڵ ئەوانەی دژایەتی خوا و پێغەمبەری خوا دەکەن ﴿وَلَوْ كَانُوا آبَاءَهُمْ﴾ هەر چەندە ئەو دوژمنانەش باوکیان بن ﴿أَوْ أَبْنَاءَهُمْ أَوْ إِخْوَانَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ﴾ یا کوڕ و براو خزمیان بن ﴿أُولَٰئِكَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ﴾ ئەوانە خوا باوەڕی لە دڵیاندا چەسپاندووە ﴿وَأَيَّدَهُمْ بِرُوحٍ مِنْهُ﴾ بەهێزی کردوون و سەری خستون بە قورئان و ئیمان لەلایەن خۆیەوە ﴿وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە دەیاخاتە بەهەشتانێکەوە ﴿تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە جۆگە ئاوی زۆر دەڕوات بەژێر درەختەکانیاندا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ بە هەمیشەیی تێیدا دەمێننەوە ﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ خوا لێ یان ڕازی بووە ﴿وَرَضُوا عَنْهُ﴾ ئەوانیش لە خوا ڕازی بوون ﴿أُولَٰئِكَ حِزْبُ اللَّهِ﴾ ئەوانە حیزبوڵڵان ﴿أَلَا إِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ ئاگادادر بن کە تەنها حیزبوڵڵا ڕزگار و سەرفرازن. ٢٢)

سورەتی ﴿الحشر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە بە پاکی یادی خوا دەکات ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە تەنها ئەو زاڵی کاردروستە. ١)﴿هُوَ الَّذِي﴾ خوا زاتێکە ﴿أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ بێ باوەڕانی خاوەن کتێبی دەرکرد ﴿مِنْ دِيَارِهِمْ﴾ لە ماڵ و شوێنی خۆیان ﴿لِأَوَّلِ الْحَشْرِ﴾ بۆ یەکەم کۆبوونەوە ﴿مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا﴾ بە تەمانەبوون (ئەی موسوڵمانینە) کە (لە قەڵاکانیان) دەربچن ﴿وَظَنُّوا أَنَّهُمْ﴾ خۆشیان وایان دەزانی ﴿مَا يَعْلَمُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ﴾ کە قەڵاکانیان دەیانپارێزێ لە (سزای) خوا ﴿فَأَتَاهُمُ اللَّهُ﴾ بۆیە (سزای) خوایان بۆ هات ﴿مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا﴾ لە شوێنێکەوە کە گومانیان بۆی نەدەچوو ﴿وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ﴾ وە خوا ترسێکی خستە ناو دڵیانەوە ﴿يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ﴾ کە خانوەکانی خۆیانیان وێران دەکرد ﴿بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ﴾ بە دەستی خۆیان و بە دەستی ئیمانداران ﴿فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِي الْأَبْصَارِ﴾ ئینجا پەند وەرگرن ئەی خاوەنانی بیرو هۆش. ٢) ﴿وَلَوْلَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ﴾ ئەگەر خوا دەربەدەری لەسەر بڕیار نەدانایە ﴿لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا﴾ بێگومان لە دنیادا سزای دەدان ﴿وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ﴾ لە ڕۆژی دواییشدا بۆ ئەوان هەیە ﴿عَذَابُ النَّارِ﴾ سزای ئاگری دۆزەخ. ٣)

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَآقُّوا۟ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ ۖ وَمَن يُشَآقِّ ٱللَّهَ فَإِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ
ٱلْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَآئِمَةً
عَلَىٰٓ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيُخْزِىَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَآ أَفَآءَ ٱللَّهُ
عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْهُمْ فَمَآ أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ
وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُۥ عَلَىٰ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ
قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَّآ أَفَآءَ ٱللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ مِنْ أَهْلِ ٱلْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ
وَلِذِى ٱلْقُرْبَىٰ وَٱلْيَتَٰمَىٰ وَٱلْمَسَٰكِينِ وَٱبْنِ ٱلسَّبِيلِ كَىْ لَا يَكُونَ
دُولَةًۢ بَيْنَ ٱلْأَغْنِيَآءِ مِنكُمْ ۚ وَمَآ ءَاتَىٰكُمُ ٱلرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا
نَهَىٰكُمْ عَنْهُ فَٱنتَهُوا۟ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿٧﴾
لِلْفُقَرَآءِ ٱلْمُهَٰجِرِينَ ٱلَّذِينَ أُخْرِجُوا۟ مِن دِيَٰرِهِمْ وَأَمْوَٰلِهِمْ
يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ ٱللَّهِ وَرِضْوَٰنًا وَيَنصُرُونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلصَّٰدِقُونَ ﴿٨﴾ وَٱلَّذِينَ تَبَوَّءُو ٱلدَّارَ وَٱلْإِيمَٰنَ مِن قَبْلِهِمْ
يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِى صُدُورِهِمْ حَاجَةً
مِّمَّآ أُوتُوا۟ وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰٓ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ
وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِۦ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەم سزایە بە هۆی ئەوەوە بوو ﴿شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ دژایەتی خوا و پێغەمبەریان کرد ﴿وَمَن يُشَاقِّ اللَّهَ﴾ وە هەر کەسێك دژایەتی خوا بکات ﴿فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ ئەوە بەڕاستی خوا تۆڵە سێنی بەتینە. ٤)﴿مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ﴾ ئەوی بڕیتان لە دارخورما ﴿أَوْ تَرَكْتُمُوهَا﴾ یا لێی گەڕان ﴿قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا﴾ بە وێستاوی لەسەر بنەکانیان ﴿فَبِإِذْنِ اللَّهِ﴾ ئەوە بە فەرمانی خوا بووە ﴿وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾ وە بۆ سەر شۆڕکردنی لەسنوور دەرچووان بوو. ٥) ﴿وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ﴾ ئەو (دەستکەوتانە) کەخوا سەندیەوە (بێ جەنگ کردن) ﴿عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ﴾ بۆ پێغەمبەرەکەی لە ماڵی (بەنی نەضیر) ﴿فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ﴾ ئێوە بۆ بەدەست هێنانی هیچ ئەسپ و حوشترێکیان تاو نەداوە ﴿وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ﴾ بەڵکو خوا پێغەمبەرانی زاڵ دەکات ﴿عَلَىٰ مَن يَشَاءُ﴾ بەسەر هەرکەس دا کەبیەوێت ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەسەر هەموو شتێکدا بە دەسەڵاتە. ٦)﴿مَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ﴾ ئەوەی خوا دەست پێغەمبەری خست (بەبێ جەنگ) ﴿مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ﴾ لە (سەروەت و سامانی) دێهاتی یەکان ﴿فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ﴾ ئەوە بۆ خواو بۆ پێغەمبەرە (ﷺ) ﴿وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ﴾ وە بۆ خزمان و هەتیوان ﴿وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ﴾ وە بۆ هەژاران و ڕێبوارانی کەم دەست ﴿كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً﴾ تا دەست بە دەستی پێ نەکرێ (ئەوسامانە) ﴿بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ﴾ لەناو دەوڵەمەندەکانتاندا و بەس ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ﴾ وە ئەوەی پێغەمبەر (ﷺ) پێ ی دان وەریبگرن ﴿وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا﴾ وە ئەوەی لێتانی قەدەغەکرد وازی لێ بێنن ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە لە خوا بترسن ﴿إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾ بێگومان خوای گەورە سزای سەختە. ٧) ﴿لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ﴾ (ئەو دەسکەوتەی لە بەنی نضیر گیرا) بۆ نەدارانی کۆچکەرانە ﴿الَّذِينَ أُخْرِجُوا﴾ ئەوانەی کە دەرکران ﴿مِن دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ﴾ لەماڵ و سامانیان ﴿يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا﴾ هەوڵی بەهرەی خوا و ڕزامەندی ئەو دەدەن ﴿وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە یارمەتی (ئایینی) خوا و پێغەمبەری خوا دەدەن ﴿أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ هەر ئەوانن ڕاستگۆیان. ٨)﴿وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ﴾ وە بۆ ئەو هەژارانەی کە لەپێش کۆچکەراندا تیشتەجێ بوون لە مەدینە و کردیان بە بارەگای باوەڕ ﴿يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ﴾ ئەوی کۆچ بکات بۆ لایان خۆشیان دەوێ ﴿وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ﴾ وە شك نابەن لە دڵی خۆیاندا ﴿حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا﴾ هیچ جۆرە حەسوودی و بەخیلیەك لەبەر ئەوەی بە کۆچکەران درا ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ﴾ وە باوی ئەوان ئەدەن بەسەر خۆیاندا ﴿وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ﴾ با خۆشیان زۆر پێویست بن پێ ی ﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ﴾ وە ئەو کەسەی خۆی لە ڕژەی دەروونی بپارێزێت ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ (بەڕاستی) هەر ئەوانن سەرفەرازان. ٩)

وَالَّذِينَ جَاءُو مِنْ بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا
وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا
غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ﴿١٠﴾ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى
الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ
الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ
أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ
﴿١١﴾ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنصُرُونَهُمْ
وَلَئِنْ نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١٢﴾
لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ
لَّا يَفْقَهُونَ ﴿١٣﴾ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى
مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ
جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ ﴿١٤﴾
كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ
أَلِيمٌ ﴿١٥﴾ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ
قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ ﴿١٦﴾

- هەروەها ئەو كەسانەى كە هاتوون دواى ئەوان دەڵێن: پەروەردگارمان لێمان خۆش بە و لێمان ببورە و لێمان ببورە بۆ برا باوەڕدارەكانمان كە پێشمان كەوتوون بە باوەڕ هێنان و لە دڵمانەوە كینە و بەدخواهی بۆ باوەڕداران دروست مەكە، پەروەردگارمان بەڕاستی تۆ بەبەزەیی و میهرەبانیت بۆ هەموو بەندەكانت. ﴿١٠﴾ ئایا نەتبینیوە ئەو كەسانەى كە دووڕوویی دەكەن بۆ برا بێ باوەڕەكانیان لە خاوەن كتێبەكان كە دەڵێن: ئەگەر لە وڵاتەكەتان دەرچن ئێمەش لەگەڵتان دێینە دەرەوە و هەرگیز گوێ ناگرین لە هیچ كەسێك لە بارەی ئێوەوە و ئەگەر شەڕ لەگەڵ ئێوە بكرێت بەڕاستی یارمەتیتان دەدەین، خوا شایەتی دەدات كە بەڕاستی ئەوان درۆزنن. ﴿١١﴾ ئەگەر لە وڵاتەكەتان دەرچن ئەوان لەگەڵتان دێنە دەرەوە و ئەگەر شەڕ لەگەڵ ئێوە بكرێت یارمەتیتان نادەن و ئەگەر یارمەتیشتان بدەن بەڕاستی پشت هەڵدەكەن و هەڵدێن و ئینجا یارمەتی نادرێن. ﴿١٢﴾ بەڕاستی ترسی ئەوان لە ئێوە زیاترە لە ترسی خوا، ئەمە بەهۆی ئەوەیە كە ئەوان گەلێكن كە تێناگەن. ﴿١٣﴾ هەرگیز شەڕتان لەگەڵ ناكەن بە كۆمەڵ مەگەر لە شوێنە بەهێزەكان یان لە پشت دیوارەكانەوە، هێزی شەڕكردنیان لە نێوان خۆیاندا بەهێزە، تۆ وا گومان دەبەی كە یەكگرتوون بەڵام دڵەكانیان پەرت و بڵاوە، ئەمە بەهۆی ئەوەیە كە ئەوان گەلێكن كە بیر ناكەنەوە. ﴿١٤﴾ وەكو ئەو كەسانەى پێش خۆیان كە نزیك بوون لە ئێستا، تامی سزای خراپی كارەكانیان چەشتووە و سزای سەختیشیان بۆ هەیە. ﴿١٥﴾ وەكو شەیتان كاتێك بە مرۆڤی گوت: بێ باوەڕ بە، كەچی كاتێك بێ باوەڕ بوو گوتی: من لە تۆ بێزارم، بەڕاستی من لە خوا دەترسم كە پەروەردگاری هەموو جیهانەكانە. ﴿١٦﴾

﴿وَلَقَدْ جَاءَ آلَ فِرْعَوْنَ النُّذُرُ﴾ ئەوانەش لەپاش ئەمانەوە هاتوون ئەڵێن: ﴿وَإِذَا أَنذَرَ﴾ ئەی پەروەردگارمان خۆش بێ لەتێچەو ﴿وَإِذْ قَالَتْ﴾ هەر لەو بڕیانەشمان (خۆشبێ) ﴿سَنُرِيكُمْ آيَاتِي﴾ کە پێشمان کەوتبوون لەئیمان هێنانمان ﴿وَإِذْ تَقُولُ وَلِيُّهَا هَذَا أَفْضَلُ بِالْخَيْرِ﴾ وە هیچ ڕق و کینەیەک بەشمانەوە نەمانەوە دەربارەی یارەپاکیزان ﴿وَإِذْ يَقُولُ رَبُّكَ﴾ ئەی پەروەردگارمان بەڕاستی هەرتۆی دڵسۆزی میهرەبانی ١٠) ﴿أَلَمْ تَرَ﴾ ئایا سەرنجیتک نەدایە ﴿إِلَى الَّذِينَ خَانُوا﴾ بەڵای ئەوانەی کە دووڕوو بوون ﴿وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ﴾ ئەڵێن بەو برادەرانەیان ﴿الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ کە بێ باوەڕ بوون لە (جوولەکە) خاوەن کتێبەکان ﴿لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ﴾ ئەگەر دەرپەڕێن ﴿لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ﴾ ئێمەش لەگەڵتانا دەردەچین ﴿وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا﴾ وە هەرگیز گەرمانیەوەیی کەس ناکەین لەدژی ئێوە ﴿وَإِنْ قُوتِلْتُمْ﴾ وە ئەگەر جەنگتان لەگەڵ دا بکرێ ﴿لَنَنْصُرَنَّكُمْ﴾ بێگومان ئێمە یارمەتی ئێوە ئەدەین ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾ بێگومان خوا شایەتی ئەدات کە ئەوان درۆزنن. ١١) ﴿لَئِنْ أُخْرِجُوا﴾ ئەگەر دەر بکرێن ﴿لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ﴾ ئەوان لەگەڵیاندا دەرناچن ﴿وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ﴾ وە ئەگەر جەنگیان لە دژ کرا یارمەتیان نادەن ﴿وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ﴾ وە ئەگەر یارمەتیان بدەن ﴿لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ﴾ بێگومان (تەشکێن ی) پشت هەڵدەکەن ﴿ثُمَّ لَا يُنْصَرُونَ﴾ پاشان سەرناخرێن. ١٢) ﴿لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ﴾ بەڕاستی (ئەی یارەپاکیزان) ئێوە ترسناکتر زیاترە لەدڵی ئەواندا لەخوا ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ﴾ ئەوەش لەبەرئەوەیە کە بێگومان ئەوانە ﴿قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾ کەسانێکن تێ ناگەن. ١٣) ﴿لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا﴾ (جوولەکە) جەنگتان لەگەڵ ناکەن هەموو پێکەوە ﴿إِلَّا فِي قُرًى مُحَصَّنَةٍ﴾ مەگەر لەناو دێهاتی قایم کراوەدا ﴿أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ﴾ یا لەپشتی دیوارەوە ﴿بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ﴾ دڵێرەتی نێوانیان زۆر سەختە ﴿تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا﴾ ئێ وا دەزانی کە ئەوان کۆی پێکەوەن ﴿وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ﴾ لەکاتێکدا دڵیان جیایە ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ﴾ ئەوە بەهۆی ئەوەیە کە ئەوان گەلێکی نەفامن. ١٤) ﴿كَمَثَلِ الَّذِينَ﴾ نموونەی (ئەم جوولەکانە) وەک نموونەی ئەوانەن ﴿مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا﴾ کە لە پێش ئەمانەدا بوون بە ماوەیەکی کەم ﴿ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ﴾ سەرئەنجامی کاری خۆیان چەشت ﴿وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای سەخت. ١٥) ﴿كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ﴾ (نموونەی ئەم ناپاکانە) وەک شەیتان وایە ﴿إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ﴾ کە بەمرۆڤی وت: بێ بڕوا بە ﴿فَلَمَّا كَفَرَ﴾ جا کە بێ بڕوا بوو (شەیتان) وتی: ﴿إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ﴾ بەڕاستی من بەڕوم لە تۆ ﴿إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾ بێگومان من لە خوای پەروەردگاری جیهانیان دەترسم. ١٦)

فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟
ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ
نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ
﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ
هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ
ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا
ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ
ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ
﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ
هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ
ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ
ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ
﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ
يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

سورة الحشر

- بۆ خۆمەتی پێغەمبەری (ﷺ) ئەویش فەرمووی: (خوا لەسەری بێ کارەبای خۆت و خێزانت پێکەنی یا پێی جاك بوو) ئیتر خوای گەورەش ئایەتەی دابەزاند: ﴿وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ...﴾.

- یقول: أنا خير من يونس بن متى) (رواه البخاري). ئەبو هورەیرە (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئایا) هیچ کەس باڵێ من لە یونسی کوڕی مەتتا چاکترم).

ئایەتی (٢١) سورەتی (الحشر) لە ابن عباس (رضي الله عنهما) من النبي (ﷺ) قال: (الذين حق وبر كان في سابق الدهر سبقك الذين) (رواه مسلم). مەبەستی ئەوەیە عەبباس کوڕی عەبدولموتەلیب لە پێش سڵێ پێغەمبەری (ﷺ) فەرمووی: (چاو پێسی بابەتەی هەیە وەکەسکەر هەتاکو پێش هەسەر بکەوێتە ئەبە چاوی پیس پێش دەکەوێت).

﴿ذكر ربه﴾ جا سەرنەخیاس هەرنووکیان ئەرمیە ﴿أنه لم يكن يؤ﴾ کە پێگۆمان هەرنووکا لە دۆزەخ دا ئەمێن بەهەمیشەیی ﴿وذلك جزاؤ الظلمين﴾ وە ئەمانیە سزای ستەمکاران. ١٧)﴿إن الذين ءامنوا﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە لەخوا بترسن ﴿واخشى نفس﴾ وە هەموو کەسێک با سەرنج‌جەات ﴿ما قدمت لغد﴾ (بۆ ڕۆژی) چی پێش خۆی ناوەوە بۆ پاشەڕۆژی ﴿واتقوا الله﴾ وە لەخوا بترسن ﴿إن الله خبير بما تعملون﴾ بەڕاستی خوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١٨)﴿ولا تكونوا كالذين نسوا الله﴾ وەک ئەوانە مەمێن کە خوایان لەبیرخۆیان بردۆتەوە ﴿فأنسىهم أنفسهم﴾ جا خواش ئەوانی لەبیر خۆیان بردۆتەوە ﴿أولئك هم الفسقون﴾ هەر ئەوانن دەرچوان لە فەرمانی خوا. ١٩)﴿لا يستوى أصحاب النار وأصحاب الجنة﴾ دۆزەخیان و بەهەشتیان وەک یەک نین ﴿أصحاب الجنة هم الفائزون﴾ بەهەشتیان پێگەیو سەرکەتوون. ٢٠)﴿لو أنزلنا هذا القرءان﴾ ئەگەر ئەم قورئانەمان دابەزاندایە ﴿على جبل﴾ بۆ سەر کێوێ ﴿لرأيته خشعا متصدعا﴾ (وە تێگەیشتنمان پێ بدایە) دەتبینی بەملکەچی وڵەت لەت بوو ﴿من خشية الله﴾ لەترسی خوا ﴿وتلك الأمثال﴾ ئەم جۆرە نموونانە ﴿نضربها للناس﴾ دەیان هێنینەوە بۆ خەڵکی ﴿لعلهم يتفكرون﴾ بۆ ئەوەی بیریکەنەوە. ٢١)﴿هو الله﴾ خوا هەر ئەو زاتەیە ﴿الذى لا إله إلا هو﴾ هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە بێجگە ئەو ﴿عالم الغيب والشهدة﴾ زانای هەموو نهێنی و ئاشکرایەک ﴿هو الرحمن الرحيم﴾ هەر ئەوە بەخشندەی میهرەبانە. ٢٢) ﴿هو الله الذى﴾ ئەوە ئەو خوایە ﴿لا إله إلا هو﴾ کە بێجگە لەو پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿الملك القدوس﴾ پاشا و پاک و بێگەرد و ﴿السلم المؤمن﴾ ئاشتی دەرو، دڵنیا کەرەوو ﴿المهيمن﴾ چاوەدێر و پارێزگار و ﴿العزيز﴾ زاڵ و ﴿الجبار﴾ خاوەن شکۆ و ﴿المتكبر﴾ شایستەی هەموو گەورەیی یەک ﴿سبحن الله﴾ پاکی و بێگەردی بۆ خوایە ﴿عما يشركون﴾ لەو هاوبەشانەی کە بۆی دادەنرێ. ٢٣) ﴿هو الله﴾ هەر ئەوە خوا ﴿الخلق﴾ بەدیهێنەر و ﴿البارئ﴾ دابهێنەرو ﴿المصور﴾ و ڕێنەر کێشە ﴿له الأسماء الحسنى﴾ هەر بۆ ئەوە هەموو ناوێکی هەرە جوان وپاک ﴿يسبح له ما فى السموت والأرض﴾ هەرچیی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە ستایشی ئەو دەکەن ﴿وهو العزيز الحكيم﴾ وە هەر ئەوە بالادەستی کار بەجێیە. ٢٤)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ
إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ
وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي
وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ
وَمَا أَعْلَنتُمْ ۚ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِن
يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم
بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ
يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ قَدْ
كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ ۚ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ
إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا
وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّىٰ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ ۚ إِلَّا
قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ ۖ
رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا
فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا ۖ إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾

فەرمانی هەشتەم
فەرمووی خوای بەدیهێنەر (١) سورەتی (المتحنة)، (يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوي وعدوكم ....) سورەتی ممتحنەیە لە مەدینە دابەزیوە، (٢) ئایەتی هەیە، (٣) سێ رکوعی تێدایە، (٤) سێسەد و هەشتا و شەش پیتی هەیە، (٥) سێ و نەوەد و سێ وشەی هەیە، (٦) سێ هەزار و چوارسەد و پەنجا پیتی هەیە، (٧) ئەم سورەتە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەگەر کافرێک لە کافرێکی تر بمرێت و ئەو کافرە مسوڵمان بێت ئەو مسوڵمانە میراتی لێ ناگرێت، (٨) هۆکاری دابەزینی ئەم سورەتە ئەوە بوو کە حاتبی کوڕی ئەبی بەڵتەعەی بۆ کۆمەڵێ لە بێ باوەڕانی مەککە، بۆ هەواڵی هەندێ

سورەتی ﴿الممتحنة﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يا أيها الذين آمنوا﴾ ئەی ئەو کەسانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿لا تتخذوا عدوي وعدوكم أولياء﴾ دوژمنانی من و خۆتان مەگەن بەدۆستی خۆتان ﴿تلقون إليهم بالمودة﴾ دۆستایەتی خۆتانیان بۆ بنێرن ﴿وقد كفروا﴾ لەکاتێکدا دڵنیاشن ئەوان بێ باوەڕن ﴿بما جاءكم من الحق﴾ بەو ئایینە ڕاستەی کە بۆتان هاتووە ﴿يخرجون الرسول وإياكم﴾ پێغەمبەر (ﷺ) و ئێوەش دەردەکەن ﴿أن تؤمنوا بالله ربكم﴾ (لەبەرئەوەی) کە باوەڕ دەهێنن بەخوای پەروەردگارتان ﴿إن كنتم خرجتم﴾ جا ئەگەر دەرچوون لەوڵاتی خۆتان ﴿جهادا في سبيلي﴾ بۆ جەنگ کردن لە ڕێ ی منا ﴿وابتغاء مرضاتي﴾ وە بۆ بەدەستهێنانی خۆشنوودی من (دۆستایەتی ئەوان مەکەن) ﴿تسرون إليهم بالمودة﴾ ڕازو نهێنی یان پێ دەڵێن بە دۆستایەتی ﴿وأنا أعلم﴾ لە کاتێکدا من پێ ی ئەزانم ﴿بما أخفيتم وما أعلنتم﴾ بەوەی شاردتانەوەو بەوەی ئاشکرایتان کرد ﴿ومن يفعله منكم﴾ وە هەرکەسێک لە ئێوە دۆستایەتیان بکات ﴿فقد ضل سواء السبيل﴾ ئەوە بێگومان ڕێ ی ڕاستی وون کردووە. ١) ﴿إن يثقفوكم﴾ ئەگەر تووشتان بێن ﴿يكونوا لكم أعداء﴾ ئەبن بەدوژمنی ئێوە ﴿ويبسطوا إليكم﴾ وە دەڕژێ ئەکەن بۆتان ﴿أيديهم وألسنتهم بالسوء﴾ دەستیان و زمانیان بەخراپی ﴿وودوا لو تكفرون﴾ ئاواتە خوازن کە ئێوە بێ باوەڕ بوونایە. ٢) ﴿لن تنفعكم أرحامكم ولا أولادكم﴾ نە خزمانتان و نەمنداڵانتان سوودتان پێ ناگەیەنن ﴿يوم القيامة يفصل بينكم﴾ لەڕۆژی دواییدا (خوا ئێوە و خزمەکانتان) لە یەک جیادەکاتەوە ﴿والله بما تعملون بصير﴾ وە خوا بینایە بەوەی کەدەیکەن. ٣) ﴿قد كانت لكم﴾ بەڕاستی بۆ ئێوە هەیە ﴿أسوة حسنة﴾ سەرمەشقێکی جوان و چاک ﴿في إبراهيم والذين معه﴾ لە ئیبراهیم و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون ﴿إذ قالوا لقومهم﴾ کە بەگەلەکەی خۆیانیان وت ﴿إنا برءاء منكم﴾ بەڕاستی ئێمە بێزار و بەرین لەئێوە ﴿ومما تعبدون من دون الله﴾ وە لەو شتانەش کەدەیان پەرستن ﴿كفرنا بكم﴾ لەجیاتی خوا ﴿وبدا بيننا وبينكم العداوة والبغضاء أبدا﴾ ئێمە باوەڕمان نی یە بە(ئایینی) ئێوە ﴿حتى تؤمنوا بالله وحده﴾ وە پەیدابوو لەنێوان ئێمەو ئێوەدا دوژمنایەتی و کینە بۆ هەمیشە ﴿إلا قول إبراهيم لأبيه﴾ تا کاتێک کەبڕوا بەخوای تەنیا دەهێنن ﴿لأستغفرن لك﴾ جگە لەو قسەیەی ئیبراهیم کە بەباوکی ووت ﴿وما أملك لك من الله من شيء﴾ بێگومان دارای لێخۆشبوونت بۆ ئەکەم ﴿ربنا عليك توكلنا﴾ وە من هیچم بەدەست نی یە لەبەرانبەر خوادا بۆ تۆ ﴿وإليك أنبنا﴾ ئەی پەروەردگارمان تەنها پشتمان بەتۆ بەستووە ﴿وإليك المصير﴾ وە هەر بۆ لای تۆ گەڕاوینەتەوە ﴿ربنا لا تجعلنا فتنة للذين كفروا﴾ سەر ئەنجامیش هەر بۆلای تۆیە. ٤) ﴿ربنا اغفر لنا﴾ ئەی پەروەردگار ئەمان کەیت ﴿ذنوبنا﴾ بە مایەی گومڕایی ئەوانەی نی بێ باوەڕ بوون ﴿واغفر لنا ربنا﴾ وەلێمان خۆشبە ئەی پەروەردگارمان ﴿إنك أنت العزيز الحكيم﴾ بەڕاستی هەر تۆیت زاڵی کاربەجێ. ٥)

لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِّمَن كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ
وَمَن يَتَوَلَّ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ الْحَمِيدُ ﴿٦﴾ عَسَى اللَّهُ أَن يَجْعَلَ
بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ عَادَيْتُم مِّنْهُم مَّوَدَّةً وَاللَّهُ قَدِيرٌ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿٧﴾ لَّا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَلَمْ يُخْرِجُوكُم
مِّن دِيَارِكُمْ أَن تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ
﴿٨﴾ إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ فِي الدِّينِ وَأَخْرَجُوكُم
مِّن دِيَارِكُمْ وَظَاهَرُوا عَلَىٰ إِخْرَاجِكُمْ أَن تَوَلَّوْهُمْ وَمَن يَتَوَلَّهُمْ فَأُولَٰئِكَ
هُمُ الظَّالِمُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ
مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ
فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُم
مَّا أَنفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَن تَنكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ
وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنفَقْتُمْ وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنفَقُوا
ذَٰلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿١٠﴾ وَإِن فَاتَكُمْ
شَيْءٌ مِّنْ أَزْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعَاقَبْتُمْ فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ
أَزْوَاجُهُم مِّثْلَ مَا أَنفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنتُم بِهِ مُؤْمِنُونَ ﴿١١﴾

- کاروباری پێغەمبەری (ﷺ) پێشەوەن ، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (حاطب ئەمە چی یە؟) حاطب وتی: ئەی پێغەمبەر بەڵام لێ مەگە ئەمن ئەسڵەکەم بووم خۆم هاوسێیەکم یان قوڕەیش و ئەوان ئەچووم ، بەڵام ئەو کۆچبەرانەی کە لەگەڵتان هەیووبان خزم و کەسیان هەیە مال و منداڵەکانیان هەیە بەڵام من کەس و کارم نیە یارێزگاری مال و منداڵەکانم بکات.

یتیم خۆش بوو چاکە و منداڵێکم بەسەریانەوە هەبێت کە بەقوربەرە خزمەکانم بپارێزن وە من کە ئەم کارەم کردووە وە ئەبێ بێ بارەڕ بووم یان پاشگەز بوونیتەوە لەئایینەکەم یان یارێز بووم بە بێ بارەڕی یان موسڵمان بووم، ئەنیا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (راست دەکات)، عومەر وتی: ئەی پێغەمبەر(ﷺ) لێم گەڕێ با بدەم لە گەردنی ئەمە ئایاکە، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان ئەم حاطبە بەشداری-

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِيهِمْ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان بۆ ئێوە هەیە لەئیبراهیم و بڕوادارەکاندا ﴿أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ﴾ سەر مەشقێکی جوان ﴿لِمَنْ كَانَ يَرْجُو﴾ بۆ کەسێک کە ئومێد و هیوای بێ ﴿اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ﴾ بە خوا و بەڕۆژی دوای ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ﴾ وەهەر کەسێک پشت هەڵکات ﴿فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ الْغَنِيُّ﴾ ئەوە بەڕاستی هەر خوایە بێ نیازو دەوڵەمەندو ﴿الْحَمِيدُ﴾ شایستەی ستایش. ٦) ﴿عَسَى اللَّهُ أَنْ يَجْعَلَ﴾ دڵنیا بن خوا دروست دەکات ﴿بَيْنَكُمْ وَبَيْنَ الَّذِينَ﴾ لەنێوان ئێوەو ئەوانەی ﴿عَادَيْتُمْ بَيْنَهُمْ﴾ دوژمنایەتیتان لەگەڵ کردوون لەوان ﴿مَوَدَّةً﴾ دۆستایەتی و خۆشەویستی (بەئیمان هێنانی زۆربەیان) ﴿وَاللَّهُ قَدِيرٌ﴾ وە خوا بەتوانایە ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ وەخوا لێ خۆشبوی میهرەبانە. ٧)﴿لَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ﴾ خوا ڕێتان لێ ناگرێت ﴿عَنِ الَّذِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی ﴿لَمْ يُقَاتِلُوكُمْ﴾ کە جەنگیان لەگەڵ نەکردوون ﴿فِي الدِّينِ﴾ لەسەر ئەم دینە ﴿وَلَمْ يُخْرِجُوكُمْ﴾ وە دەریان نەکردوون ﴿مِنْ دِيَارِكُمْ﴾ لەجێگەو شوێنەکانتان ﴿أَنْ تَبَرُّوهُمْ﴾ کەچاکەیان لەگەڵ بکەن ﴿وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ﴾ وەدادیان لەگەڵ بنوێنن ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾ بەڕاستی خوا ئەوانەی خۆش ئەوێ کەدادگەرن. ٨)﴿إِنَّمَا يَنْهَاكُمُ اللَّهُ﴾ بێگومان خوا ڕێ گریتان لێ دەکات تەنها ﴿عَنِ الَّذِينَ قَاتَلُوكُمْ﴾ لەوانەی کە جەنگیان لەگەڵ کردوون ﴿فِي الدِّينِ﴾ لەسەر دین ﴿وَأَخْرَجُوكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ﴾ وەدەریان کردوون لەجێگەو شوێنەوارتاندا ﴿وَظَاهَرُوا عَلَى إِخْرَاجِكُمْ﴾ وەیارمەتی یان داوە لەسەر دەرکردنتان ﴿أَنْ تَوَلَّوْهُمْ﴾ (بەرگریتان دەکات) لەوەی کەدۆستایەتی یان لەگەڵ بکەن و بەدۆستیان دابنێن ﴿وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ﴾ وە هەر کەسێک دۆستایەتیان بکات ﴿فَأُولَئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ﴾ ئا ئەوانە خۆیان ستەمکارن. ٩)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ﴾ ئەگەر ئافرەتانی ئیماندار هاتن بۆلاتان ﴿مُهَاجِرَاتٍ﴾ بە کۆچ کەری ﴿فَامْتَحِنُوهُنَّ﴾ تاقی یان بکەنەوە ﴿اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ﴾ خوا بەباوەڕی ئەوان زاناترە ﴿فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ﴾ ئینجا ئەگەر زانیتان ئەو (ئافرەتانە) ﴿مُؤْمِنَاتٍ﴾ باوەڕدارن ﴿فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ﴾ ئەوە مەیانگێڕنەوە بۆلای (مێردە) بێ بڕواکانیان ﴿لَا هُنَّ حِلٌّ لَهُمْ﴾ نەئەو ئافرەتانە حەڵاڵن بۆ ئەو مێردە بێ باوەڕانە ﴿وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ﴾ وە نە ئەو مێردانەش بۆ ئەو ئافرەتانە حەڵاڵن ﴿وَآتُوهُمْ مَا أَنْفَقُوا﴾ وە ئەوەی (مێردەکانیان) خەرجیان کردووە، بیداندەنەوە ﴿وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ﴾ هیچ گوناهێکتان لەسەر نی یە ﴿أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ﴾ کە ئەم ئافرەتانە مارە بکەن ﴿إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەگەر مارەبیەکانیان بدەنێ ﴿وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ﴾ ژنە کافرە (بێ نامە)کان لای خۆتان ڕامەگرن ﴿وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ﴾ ئێوە داوای ئەوە بکەنەوە کەخەرجتان کردووە (بۆ ژنە کافرەکانتان کە ئێستە چوونەتە لای کافران) ﴿وَلْيَسْأَلُوا مَا أَنْفَقُوا﴾ ئەوانیش با داوای ئەوە بکەن کە خەرجیان کردووە (بۆ ژنە موسوڵمان بوەکانیان کە هاتونەتە لای ئێوە) ﴿ذَلِكُمْ حُكْمُ اللَّهِ﴾ ئەمە فەرمانی خوایە ﴿يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ﴾ بڕیار ئەدا لەنێوانیاندا ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾ وە خوا زانای کاربەجێ یە. ١٠)﴿وَإِنْ فَاتَكُمْ﴾ ئەگەر لە دەستتان چوو ﴿شَيْءٌ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ﴾ یەکێک لە خێزانەکانتان (بەچوونیان) ﴿إِلَى الْكُفَّارِ﴾ بۆ لای بێ باوەڕان ﴿فَعَاقَبْتُمْ﴾ ئێوەش تۆڵەتان لێ سەندن(و غەنیمەتتان گرت) ﴿فَآتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَزْوَاجُهُمْ﴾ ئینجا (لەو غەنیمەتە)بدەن بەوانەی کە ژنەکانیان ڕۆشتووە ﴿مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا﴾ بە ئەندازەی ئەوەی کە خەرجیان کردووە ﴿وَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ وە بارسن لەو خوایەی ﴿الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾ کە ئێوە بڕواتان پێ هێناوە. ١١)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُؤْمِنَٰتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰٓ أَن لَّا يُشْرِكْنَ
بِٱللَّهِ شَيْـًٔا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَٰدَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ
بِبُهْتَٰنٍ يَفْتَرِينَهُۥ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ
فِى مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُنَّ ٱللَّهَ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ
﴿١٢﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ
قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ ﴿١٣﴾

سُورَةُ الصَّفِّ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ
﴿١﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾
كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ
ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا كَأَنَّهُم
بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ يَٰقَوْمِ لِمَ
تُؤْذُونَنِى وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ ۖ فَلَمَّا
زَاغُوٓا۟ أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ ﴿٥﴾

- غەزەلى پىغەمبەر كردوە كە چووبانايە لەوانەيە خوا تاكانەكەى بەخشاوبوانى غەزاى بەدر بێت چى دەكەن فەرمود بێتى چى ناكەن بيگومان سێ لێشان خۆش بووە) ئەمما خوايى گەورە ئەم ئايەتەى ناردە: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ...﴾.

هۆى هاتنە خوارەوەى ئايەتەكانى (١٠) سورەتى (الممتحنة): ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَامْتَحِنُوهُنَّ...﴾ بوخارى و موسليم گێڕاويانەتەوە كە پێغەمبەر

سەروانى كۆڕى هەڤاڵەكەى، دەڵێن: كە پێڤاسەيەر (عليه السلام) پەيمانى سەربەبەيەكى لەگەڵ كافرانى قورەيشدا بەست چەند ئافرەتێكى ئيمانداريان هاتن - كە هەڵاتبوون بۆ مەدينە- بۆ پێغەمبەر، خوايى گەورە ئەم ئايەتەى دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ﴾ تا ﴿وَلَا يَعْصِينَكَ﴾ كە مەبەستى كۆڕى هەڤاڵەكەى لێ پێڤاسەيە ئەو خوايى هەڵەكانى ئەوانى بۆ ئاشكرا دەكات بەڵكەيان هەڵوێستەى كۆڕى ئەو سوپايان بۆ دەكرد كە دەڕى كەشفيان هەڤاڵەكانى كۆڕى ئەوەيە ماڵەوە دەكرد).

﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿إِذَا طَلَّقْتُمُ ٱلنِّسَآءَ﴾ هەر کاتێک ئافرەتانی ئیمانداری هاتن بۆلات ﴿فَطَلِّقُوهُنَّ﴾ کە پەیمانت لەگەڵ ببەستن ﴿لِعِدَّتِهِنَّ﴾ لەسەر ئەوەی کەمانەتێن بە ماوەیەکی خوا ﴿وَأَحْصُوا۟ ٱلْعِدَّةَ﴾ مێج هێنێک و ﴿وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ رَبَّكُمْ﴾ مزگین و ئاگرتان پێبسی تەگەن و ﴿لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنۢ بُيُوتِهِنَّ﴾ منداڵانی خۆیان نەکەون ﴿وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّآ أَن يَأْتِينَ بِفَٰحِشَةٍ﴾ هیچ جۆرە بوختانێک هەڵنەبەستن ﴿مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ ٱللَّهِ﴾ لەتێوان دەست و پێ یاخۆ ﴿وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ ٱللَّهِ﴾ وە پێ فەرمانیت نەگەن لەهیچ کارێکی چاکەدا ﴿لَا تَدْرِى لَعَلَّ ٱللَّهَ﴾ تۆش پەیمانیان لەگەڵ ببەستە ﴿وَأَشْهِدُوا۟ ذَوَىْ عَدْلٍ﴾ وە لەخوا مایەی ئ خۆشبوونیان بۆیکە ﴿وَإِنَّ ٱللَّهَ لَغَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەڕاستی خوا ئ خۆشبووی میهرەبانە. ١٢)
﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟﴾ ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕیان هێناوە ﴿لَا تَتَوَلَّوْا۟ قَوْمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمْ﴾ کەسانێک کەخوا غەزەبی ئ گرتووە مەیکەن بە دۆستی (گیانی)تان ﴿قَدْ يَئِسُوا۟ مِنَ ٱلْءَاخِرَةِ﴾ بەڕاستی ئەوان بێ هیوا بوون لە (پاداشتی) ڕۆژی دوایی ﴿كَمَا يَئِسَ ٱلْكُفَّارُ﴾ هەر چۆن بێ هیوایان بێ هیوان ﴿مِنْ أَصْحَٰبِ ٱلْقُبُورِ﴾ لە مردووی ناو گۆڕستان. ١٣)

سورەتی ﴿الصف﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ﴾ بە پاکی و بێگەردی یادی خوا دەکات هەرچی لە ئاسمانەکان و لە زەوی دایە ﴿وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ﴾ وە ئەو زاڵی کاربەجێ یە. ١)﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟﴾ ئەی ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ بۆچی ئەوی ئەیڵێن ئەنجامی نادەن؟ ٢)﴿كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ﴾ زۆر مایەی ڕق و تۆڕەیی یە لای خوا ﴿أَن تَقُولُوا۟ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ کە قسەیەک بڵێن کردەوەی پێ نەکەن. ٣)﴿إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلَّذِينَ﴾ بەڕاستی خوا کەسانێکی خۆش دەوێ ﴿يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِهِۦ صَفًّا﴾ کە بەیەک ڕیز دەجەنگن لەڕێی خودا ﴿كَأَنَّهُم بُنْيَٰنٌ مَّرْصُوصٌ﴾ ئەڵێیت کۆشکێکی قایمی چەسپیوون. ٤)﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِۦ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێک کە مووسا بەگەلەکەی وت ﴿يَٰقَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِى﴾ ئەی گەلەکەم بۆچی ئازارم دەدەن ﴿وَقَد تَّعْلَمُونَ﴾ لە کاتێکدا بەدڵنیاییەوە دەزانن ﴿أَنِّى رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾ کە من ئێردراوی خوام بۆلای ئێوە ﴿فَلَمَّا زَاغُوٓا۟﴾ جا کاتێک لابان دا لەحەق ﴿أَزَاغَ ٱللَّهُ قُلُوبَهُمْ﴾ خوایش دڵی وەرگێڕان ﴿وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلْفَٰسِقِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی گەلی لەڕێ دەرچوو ناکات. ٥)

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ مُصَدِّقًا
لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِنْ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا
جَاءَهُمْ بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ
عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ
﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ
الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ
عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ
عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ
فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾
يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ
طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ
مِنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا
أَنْصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ
قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ فَآمَنَتْ طَائِفَةٌ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ
وَكَفَرَتْ طَائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٤﴾

فەرمۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-١٤) سورەتی (الصف): ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ ... فَآمَنَتْ طَّائِفَةٌ﴾ ئیمانی تەحمەد و تورەیی و حاکیم دەگێڕنەوە لە عەبدوڵڵای کوڕی سەلامەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: چەند کەسێک لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) پێکەوە دانیشتبوون قسەمان دەکرد، وێنەمان خۆزگە بمانزانیایە کام کردەوە خۆشەویستە لای خوا بمانکردایە، جا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی نارد، خوارەوە ﴿سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي ... إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُمْ بُنْيَانٌ مَرْصُوصٌ﴾ عەبدوڵڵا دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) سوپەتەکەی خوێندەوە، وێنەی ئەو ئایەتی هاتە خوارەوە.

ئایەتی (٢) سورەتی (الحاقة): قال النبي (ﷺ): (نصرت بالصبا وأهلكت عاد بالدبور) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (من یەکەمجار شەماڵ سەر خوا وەک گەلی عادیش بەرەکە بایەکی دژ چوون).

﴿وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ (بیربکەرەوە) کاتێک کە عیسای کوڕی مەریەم ووتی ﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئەی کۆڕانی یەعقوب بێگومان من ﴿رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ﴾ نێردەراوی خوام بۆلای ئێوە ﴿مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ﴾ ئەو تەورانەی کە لە پێش مندا هاتووە بەڕاستی دانەنێم ﴿وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ﴾ وە مژدەتان پێ دەدەم بە پێغەمبەرێک ﴿يَأْتِي مِنْ بَعْدِي﴾ کە لەدوای من دێ و ﴿اسْمُهُ أَحْمَدُ﴾ ناوی ئەحمەدە ﴿فَلَمَّا جَاءَهُمْ﴾ ئینجا کاتێک کە ئەو (پێغەمبەرە) بان بۆ هات ﴿بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا﴾ بە چەند نیشانەی ڕوون و ئاشکرا وە ووتیان ﴿هَٰذَا سِحْرٌ مُبِينٌ﴾ ئەمە جادوویەکی ئاشکرایە. ٦﴿وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ﴾ جا کێ لەو کەسە ستەمکارترە ﴿افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ﴾ کە درۆ هەڵبەستێت بەدەم خواوە ﴿وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ﴾ لە کاتێکدا کە بۆ ئیسلام بانگ دەکرێ ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ڕێنموونی گەلی ستەم کارناکات. ٧﴿يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ﴾ دەیانەوێ ڕووناکی دینی خوا بکوژێننەوە ﴿بِأَفْوَاهِهِمْ﴾ بە(قسەی) دەمیان ﴿وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ﴾ وە خوا ڕووناکی خۆی تەواو دەکات ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ﴾ با بێ باوەڕانیش پێ بان ناخۆش بێ. ٨﴿هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ﴾ خوا ئەو زاتەیە کە پێغەمبەری خۆی ناردووە ﴿بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ﴾ بە ڕێنموونیی و ئایینێکی ڕاست و دروستەوە ﴿لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ﴾ تا بەسەر هەموو ئایینێکدا سەری بخات ﴿وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ﴾ هەرچەندە هاوبەشی پەیداکەرانیش پێ بان ناخۆش بێ. ٩﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی کەسانێ کە باوەڕتان هێناوە ﴿هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ﴾ ئایا بازرگانیەکتان نیشان بدەم ﴿تُنجِيكُم﴾ کە ڕزگارتان بکات ﴿مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾ لە سزایەکی پڕ لە ئازار. ١٠﴿تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ﴾ (بازرگانیەکەش ئەمەیە) بڕوا بێنن بەخوا و پێغەمبەرەکەی ﴿وَتُجَاهِدُونَ﴾ وە تێبکۆشن ﴿فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ لە ڕێ ی خوادا ﴿بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ﴾ بە سامان و گیانی خۆتان ﴿ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ ئەمەتان باشترە بۆ خۆتان ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر تێبوە بزانن. ١١﴿يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ﴾ (ئەوسا خوا) لە گوناهەکانتان خۆش دەبێ ﴿وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە (لە ڕۆژی دواییدا) دەتان خاتە باخاتێکەوە ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە جۆگەی ئاوی ژێر بەژێیاندا دەڕوات ﴿وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً﴾ (وە دەتانخاتە) خانوو کۆشکی زۆری پاک و خۆشەوە ﴿فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ﴾ لە بەهەشتانی جێگای ماندەوەی هەمیشەیی دان ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ﴾ ئەمەیە سەرکەوتنی گەورە. ١٢﴿وَأُخْرَىٰ﴾ وە شتێکی تر کە حەزی لێ دەکەن ﴿نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ﴾ (کە بریتی لەیارمەتی دانە لە خوا)وە ﴿وَفَتْحٌ قَرِيبٌ﴾ وە ڕزگارکردنێکی نزیک (ئازادکردنی شاری مەککە) ﴿وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ﴾ وە (بەمە) مژدە بدە بەئیمانداران. ١٣﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ﴾ بێن بە یارمەتی دەرانی (ئایینی) خوا ﴿كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾ هەروەک عیسای کوڕی مەریەم ووتی ﴿لِلْحَوَارِيِّينَ﴾ بە هاوڕێ ئایینەتیەکانی خۆی ﴿مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ﴾ کێ یارمەتی دەری منە بۆ لای خوا ﴿قَالَ الْحَوَارِيُّونَ﴾ هاوڕێکانی ووتیان ﴿نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ﴾ ئێمە یارمەتی دەرانی (دینی) خوامین ﴿فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ﴾ ئینجا دەستەیەک لە تەورێی ئیسرائیل باوەڕیان هێنا ﴿وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ﴾ وە دەستەیەکیشیان بێ باوەڕ بوون ﴿فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئێمەش پشتیوانی ئەوانەمان کرد کە باوەڕیان هێنا ﴿عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ﴾ لە بەرانبەر دوژمنەکانیاندا ﴿فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ﴾ بۆیە سەرکەوتن و زاڵ بوون. ١٤)

سورة الجمعة

بسم الله الرحمن الرحيم

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ
الْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُوا
عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا
مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾ وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ
وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ
ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ
يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ
الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾
قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ
دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ
أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ
الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ
إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

الهوامش (٣٢) سورة (الحاقة): قال رسول الله ﷺ: (إن في الجنة مائة درجة أعدها الله للمجاهدين في سبيل الله، ما بين الدرجتين كما بين السماء والأرض...) رواه البخاري. يؤتيه من يشاء: هذه مرجوة (يؤكد) أن ليس هناك شيء يلزم الله به، شيء تأمله في الدنيا ولكن الله يعطي (يمنح) الناس (عباده) شيئا.

(٣٣) سورة (الجمعة): عن أسماء بنت أبي بكر ﷺ قالت: قال لي النبي ﷺ: (لا تُوكي فيوكى عليك). تأملي كيف كان يحثها على الإنفاق لأن الله يعطيها. ﴿ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا﴾ فريضة يقوم (يمتطي) الإنسان ظهرها ولا يعمل بها. ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ كناية عن الذي يحمل علما ولا يعمل به.

سورەتی ﴿الجمعة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يُسَبِّحُ لِلَّهِ﴾ تەسبیحاتی خوای دەکات ﴿مَا فِي السَّمَاوَاتِ﴾ ئەوی لە ئاسمانەکان ﴿وَمَا فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئەوەی لە زەوی دایە ﴿الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ﴾ (ئەو خوایەی) کە پاشایەکی پاک و بێگەردی ﴿الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾ زاڵی کار بەجێ یە. ١)﴿هُوَ الَّذِي﴾ خوا ئەو زاتەیە ﴿بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ﴾ کە ناردوویەتی لە نار نەخوێندەوارانداً (عەرەبەکانداً) ﴿رَسُولًا مِنْهُمْ﴾ پێغەمبەرێک لە خۆیان ﴿يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ﴾ دەخوێنێتەوە بەسەریاندا نیشانەکانی خوا ﴿وَيُزَكِّيهِمْ﴾ پاکیان دەکاتەوە ﴿وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾ وە قورئان و فەرموودەی (پێ سوودە)یان فێردەکات ﴿وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ﴾ هەر چەند ئەوان لەپێشدا ﴿لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾ لە گومڕاییەکی ئاشکرادا بوون. ٢)﴿وَآخَرِينَ مِنْهُمْ﴾ وە (پەوانەشی کردووە بۆ) گەلانی کەی جگە لەوان ﴿لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ﴾ کە هێشتا پێ یان نەگەیشتوون (و موسوڵمان نەبوون) ﴿وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ وە خوا زاڵی کار درووستە. ٣)﴿ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ﴾ ئەوە بەهرەیەکی خوایی یە ﴿يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ ئەیدا بە هەر کەسێک کە(خۆی) بیەوێ ﴿وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾ وە خوا خاوەنی بەهرە و بەخششی گەورەیە. ٤)﴿مَثَلُ الَّذِينَ﴾ نموونەی بەسەرهاتی ئەوانەی ﴿حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ﴾ کە تەورات‌یان درا بەسەردا ﴿ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا﴾ لە پاشان هەڵیان نەگرت (پەفتاریان پێ نەکرد) ﴿كَمَثَلِ الْحِمَارِ﴾ وەک گوێ درێژێک ﴿يَحْمِلُ أَسْفَارًا﴾ کە کتێبێکی زۆری هەڵگرتبێ (سوودی لێ نابینێ)﴿بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ﴾ شای چەند خراپە نموونەی ئەو گەلەی ﴿كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ﴾ کە نیشانەکانی خوایان بە درۆزانی ﴿وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ڕێ نموونیی گەلی ستەمکاران ناکات. ٥)﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: ئەی ئەوانەی کە لەسەر دینی جوولەکەن ﴿إِنْ زَعَمْتُمْ﴾ ئەگەر بڕێکتان وایە ﴿أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ﴾ کە بەڕاستی نێوە دۆستی خوان ﴿مِنْ دُونِ النَّاسِ﴾ بێجگە لە خەڵکی تر ﴿فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ﴾ کەوا بوو داوای مردن بکەن ﴿إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر نێوە ڕاست دەکەن. ٦)﴿وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا﴾ وە ئەوانە هەرگیز داوای مردن ناکەن ﴿بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ﴾ لەبەر ئەو (گوناهانە)ی کە بەدەستی خۆیان پێشیان خستووە ﴿وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾ وە خوا ئاگادارە بەستەم کاران. ٧)﴿قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي﴾ بڵێ بەڕاستی ئەو مردنەی کە ﴿تَفِرُّونَ مِنْهُ﴾ لێی ڕادەکەن ﴿فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ﴾ بێ گومان پێتان دەگات و تووشتان دەبێ ﴿ثُمَّ تُرَدُّونَ﴾ لەپاشان دەگەڕێنرێنەوە ﴿إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ بۆ لای خوای زانا بەناشکرا و نهێنی ﴿فَيُنَبِّئُكُمْ﴾ ئینجا هەواڵتان پێ دەدات ﴿بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ بەوەی کەدەتانکرد. ٨)

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِذَا نُودِىَ لِلصَّلَوٰةِ مِن يَوْمِ ٱلْجُمُعَةِ
فَٱسْعَوْا۟ إِلَىٰ ذِكْرِ ٱللَّهِ وَذَرُوا۟ ٱلْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ
تَعْلَمُونَ ۝٩ فَإِذَا قُضِيَتِ ٱلصَّلَوٰةُ فَٱنتَشِرُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ
وَٱبْتَغُوا۟ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَٱذْكُرُوا۟ ٱللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ
۝١٠ وَإِذَا رَأَوْا۟ تِجَٰرَةً أَوْ لَهْوًا ٱنفَضُّوٓا۟ إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَآئِمًا قُلْ
مَا عِندَ ٱللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ ٱللَّهْوِ وَمِنَ ٱلتِّجَٰرَةِ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلرَّٰزِقِينَ ۝١١

سورة المنافقون

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا جَآءَكَ ٱلْمُنَٰفِقُونَ قَالُوا۟ نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ
إِنَّكَ لَرَسُولُهُۥ وَٱللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ ٱلْمُنَٰفِقِينَ لَكَٰذِبُونَ ۝١
ٱتَّخَذُوٓا۟ أَيْمَٰنَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا۟ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ إِنَّهُمْ سَآءَ مَا كَانُوا۟
يَعْمَلُونَ ۝٢ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ ءَامَنُوا۟ ثُمَّ كَفَرُوا۟ فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ
فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ۝٣ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ
وَإِن يَقُولُوا۟ تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ
صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ ٱلْعَدُوُّ فَٱحْذَرْهُمْ قَٰتَلَهُمُ ٱللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ۝٤

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (١١) ســـورەتی (الجمعة)، (وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً ....) موســـلیم دەگێڕێتەوە لە جـابرەوە کـەوی مەبەستیان (دەزانی خوایان لە بـێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) لـــە پێش هەینی دا وتارەکەی بـەر وتـاری دەدا کاروانێـــک لـــە شامەوە هاتبوو — کە خوارد مەنی پێ بوو — بەگـەر ئەوخەڵکەی لەناو مزگـــەوتا بـــوون پاڵـــتن بـــەدەم کاروانەکـــەوە، بـە جۆرێکی وا تەنها دوانزە کەس مابوونە لـە مزگەوتەکە — جا ئەم ئایەتـەی سـورەتی جومعـە هاتە خوارەوە (وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انْفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا).

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٢) سورەتی (المنافقين)، (إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ ....) بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە زەیدی کوڕی ئەرقەمەوە (دەڵێ خوای لێ بێ) دەڵێ: ئەو جەنگەی کە ئەو تێیدا بوو —

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ﴿إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ کاتێک کە بانگەوا بۆ ئوممەتی ﴿بِن بَوَيْرِ الْمُسْلِمِينَ﴾ لە یەکێک هەڵیی ئا ﴿فَاضْرِبُوا إِلَى دَارِ الْكُفْرِ﴾ بەیەکە بچنە بۆ بەرەی خوا لە ئوممەتە هەڵیی و ﴿وَإِذَا الْتَقَيْتُمْ﴾ وا لەگەڵ و ڕووبەڕوی بچنەوە ﴿فَاضْرِبُوا خَيْرَ الْكُفَّارِ﴾ کافرەی بۆ ئێوە چاکترە ﴿إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بزانن و ئێ بگەن. ٩) ﴿وَإِذَا أَصَبْتُمُ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ جا کاتێک کە ئوممەتی هەڵیی ئەوانەبوو ﴿فَاقْتُلُوا فِي الْأَرْضِ﴾ ئێوەش بگرنەبەرە بەسەر زەویی ئا ﴿وَاقْطَعُوا بِن فَضْلِ اللَّهِ﴾ وە خوای پەسن و پاڵنەی خوا بکەن ﴿وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا﴾ زۆر یادی خوا بکەن ﴿لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾ بۆ ئەوەی ڕزگارو سەر فەرازبن. ١٠) ﴿وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا﴾ هەر کاتێکی بازرگانی یا کارێکی بێهودە ببینن ﴿انفَضُّوا إِلَيْهَا﴾ بگەڕەی ئێ بکەن بۆلای ئەو بازرگانی یە ﴿وَتَرَكُوكَ قَائِمًا﴾ وە تۆ بەجێ بهێڵن بە ڕاوەستاوی (لەسەر نوێژەکە) ﴿قُلْ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ ئەوەی لای خوایە چاکترە ﴿مِنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ﴾ لەهەڵی بێ هودەو بازرگانی ﴿وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ﴾ وەخوا باشترینی پەلنیی دەرانە. ١١)

سورەتی ﴿المنافقون﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ﴾ کاتێک کە دوورووان بێنە لات ﴿قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ﴾ دەڵێن شایەتی دەدەین کە بەڕاستی تۆ پێغەمبەری خوایت ﴿وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ﴾ وە خوایە خۆیش دەزانێ کە تۆ پەروانەکراوی ئەوی ﴿وَاللَّهُ يَشْهَدُ﴾ وەخوا شایەتی دەدات ﴿إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ﴾ کە بێگومان دوورووان درۆزنن. ٢) ﴿اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً﴾ سوێندە (درۆکانی خۆیان کردە بەقەڵغان (بۆ خۆپاراستن) ﴿فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ﴾ ئینجا ڕێ گرێ (خەڵکیان دەکرد لەڕێی خوا ﴿إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ بەڕاستی ئەوان کارێکی خراپیان دەکرد. ٣) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا﴾ ئەوە(ی کەوتوە) لەبەر ئەوە بوو کە بەڕاستی ئەوان باوەڕیان هێنابوو ﴿ثُمَّ كَفَرُوا﴾ لەپاشان بێ باوەڕبوون ﴿فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ﴾ ئینجا مۆر لەدڵەکانیان ﴿فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ﴾ تێناگەن ئەوان هیچ لێ ناگەن. ٤) ﴿وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ﴾ هەر کاتێک دەیان بینیت ﴿تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ﴾ لەش و لەڵاشیان سەرسامت دەکات ﴿وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ﴾ وە ئەگەر قسە بکەن گوێ لە قسەکانیان دەگریت ﴿كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ﴾ (لەبەر بوون) هەروەک دارێ هەڵسوێنراون ﴿يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ﴾ وا گومان دەبەن ﴿هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ﴾ هەموو هاوار و ئێرەیەک بۆسەر ئەوانە ﴿قَاتَلَهُمُ اللَّهُ﴾ هەر ئەوانن دوژمن ﴿فَاحْذَرْهُمْ﴾ کەواتە خۆیان لێ بپارێزە ﴿أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ خوا بیانگرێ (یان خوا لەناویان بەرێ) ﴿أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ﴾ چۆن وەریەگێڕدرێن (لەهەق). ٥)

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ
وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ۝٥ سَوَآءٌ عَلَيْهِمْ
أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ
اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ۝٦ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ
لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا وَلِلَّهِ
خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ
۝٧ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ
مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ
الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ۝٨ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ
أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَمَن يَفْعَلْ
ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ۝٩ وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم
مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي
إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ۝١٠ وَلَن
يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ۝١١

سُورَةُ التَّغَابُنِ

- ههیوانگی کوڕی خوێدی بوونی: مالا و داراییتان ههیه شتن بهو گهساندهی له دهوری پێغهمبهران تا باڵوهی لێ بکهن، وه سوێند بێ ئهگهر گهڕابنهوه بۆ مهدینه بهههێز دهسهڵاتدارهکان لاوازو ڕیسوایانی لێ دهردهکهن، زهید دهڵێ: منیش شهم قسهی ههیوانگم بۆ سامم یا عومهر گێڕایهوه، ئهویش ووتی بۆ پێغهمبهر (ﷺ) پێغهمبهریش منی بانگ کرد منیش قسهکهم بۆ گێڕایهوه، ئهجا

ئاڕاستهی به شوێن ههیوانگی کوڕی خوێدی و ماڵهوهکانیدا ئهرانیش دهستیان کرده سوێند خواردن که ئهیان ووتووه، ئینجا پێغهمبهر (ﷺ) باڕهوهی به قسهکهی من ئهکرد، قسهی ههیوانگیی باپیسته زانی، ئهویسا ئهرهشی داغ و خهفهتێکی بووم که ههرگیز ئهرهشم ئهبوو بوو ئینجا بۆ خۆم له ماڵما دانیشتم، سامم پێی ی ووتم ئهبێ وای لێ کردبێ ئهو قسهیه بکهیت، که پێغهمبهر (ﷺ) به دڵنیایی دهڵێت و بڕوای پێدهکهی -

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ﴾ کاتێک پێ یان بووترێ ﴿تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ﴾ وەرن بۆ لای پێغەمبەری خوا تا داوای لێبووردنتان بۆ بکات ﴿لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ﴾ (سەریانچی دەکەن) سەریان با دەدەن ﴿وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ﴾ وە دەیان بینیت ڕوو وەرگێڕن ﴿وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ﴾ لەکاتێکدا کە ئەوان خۆیان بەگەورە دەزانن. ٥)﴿سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ﴾ بۆ ئەوان یەکسانە ﴿أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ﴾ داوای لێبووردنیان بۆ بکەیت ﴿أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ﴾ یا داوای لێبووردنیان بۆ نەکەیت ﴿لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ﴾ هەرگیز خوا لێ یان خۆش نابێ ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾ بەڕاستی خوا ڕێنمووئی گەلی لەڕێ لادەران ناکات. ٦)﴿هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ﴾ ئەوان ئەو کەسانەن کە دەڵێن: ﴿لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ﴾ دارایی مەبەخشن بە ئەوانەی کە لەگەڵ پێغەمبەردان ﴿حَتَّىٰ يَنفَضُّوا﴾ تا بڵاوەی لێ بکەن ﴿وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ لەکاتێکدا هەرچی گەنجینەکانی ئاسمانەکان و زەوییە هەیە هەموی هی خوایە ﴿وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ﴾ بەڵام دوو ڕوەکان نازانن. ٧) ﴿يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ﴾(دووڕوەکان) دەڵێن سوێندیش ئەگەر گەڕابنەوە بۆ مەدینە ﴿لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ﴾ بێگومان دەسەڵاتدار و بەڕێزەکان لات و بێ ڕێزەکان لە مەدینە دەردەکەن ﴿وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ﴾ بەڵێ و کەوڕەیی تەنها بۆ خوا و بۆ پێغەمبەری خوا و ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ﴾ بۆ باوەڕدارانە ﴿وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ﴾ بەڵام دووڕوان نازانن. ٨) ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ﴾ مال و منداڵتان بێ ئاگاتان نەکەن لەیادی خوا ﴿وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ﴾ هەر کەسێک وابکات ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ﴾ تا ئەوانە خۆیان بەخەسارزەمەند. ٩)﴿وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُمْ﴾ ببەخشن هێندێ لەو ڕزقیانەی پێمان داوون ﴿مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ﴾ پێش ئەوەی مردن بەهە بە یەکێکتان بگرێ ﴿فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي﴾ ئەوسا بڵێت : خوایە خۆزگە مردنی منت دوابخستایە ﴿إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ﴾ بۆ ماوەیەکی نزیک ﴿فَأَصَّدَّقَ﴾ جا ماڵم ببەخشیایە و ﴿وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ﴾ لە چاکان بووبایە. ١٠)﴿وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا﴾ هەرگیز خوا هیچ کەسێک دوا ناخات (لەمردن) ﴿إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا﴾ کاتێک کەوەختی (مردنی) هات ﴿وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾ وەخوا شارەزایە بەوەی کە دەیکەن. ١١)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ
وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ
وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ
وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾
يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۗ وَاللَّهُ
عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ
فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ
رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا ۚ وَاسْتَغْنَى
اللَّهُ ۚ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي
لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَآمِنُوا بِاللَّهِ
وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ
يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ
صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

= ئەنجا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ... ثُمَّ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا...﴾ ئەنجا پێغەمبەر (ﷺ) ناردی بەشوێنەدا و ئایەتەکانی خوێندەوە کە دابەزیبوون و فەرمووی: (پێگومان ئەی زەید خوای گەورە ڕاستی قسەکانی تۆی دەرخست).

ئایەتی (٣٢) سورەتی (المعارج): قال رسول الله (ﷺ): (آية المنافق ثلاث: إذا حدث كذب، وإذا عاهد غدر، وإذا خاصم فجر) (رواه مسلم و بخاري). پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: نیشانەی دووڕوو سیانن: هەرکات قسە بکات درۆ دەکات، هەر پەیمان بەڵێنی بدات دەیشکێنی، هەر کات دەمە قاڵوێی لەگەڵ لەسێکدا ببێت جنێو دەدات.

سورەتی ﴿التغابن﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿سبح لله﴾ ستایشی خوا دەکات﴿ما في السموات وما في الأرض﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە﴿له الملك﴾ دەسەڵاتی تەواو بۆ ئەوە﴿وله الحمد﴾ وە هەرچی ستایش هەیە هەموو بۆ ئەوە﴿وهو على كل شيء قدير﴾وە ئەوە بەسەر هەموو شتێکدا بەدەسەڵاتە. ١)﴿هو الذي خلقكم﴾خوا ئەو زاتەیە کە ئێوەی دروست کردووە﴿فمنكم كافر﴾ ئینجا هەندێکتان بێ باوەڕن﴿ومنكم مؤمن﴾ هەندێکی تریشتان باوەڕدارن﴿والله بما تعملون بصير﴾ وە خوا بینایە بەهەر شتێك کە ئەنجامی دەدەن. ٢)﴿خلق السموات والأرض بالحق﴾ خوا ئاسمانەکان و زەوی دروست کردووە بەحەق و ڕاستی﴿وصوركم فأحسن صوركم﴾ لەجوانترین شێوەشدا ڕێنەی کێشاون﴿وإليه المصير﴾ وە سەرئەنجام هەر بۆلای ئەوە. ٣)﴿يعلم ما في السموات والأرض﴾ هەرچی لە ئاسمانەکان و زەوی دایە خوا دەیزانێ﴿ويعلم ما تسرون وما تعلنون﴾ وە شارەزایە بەوەی دەیشارنەوە وە بەوەی ئاشکرای دەکەن﴿والله عليم بذات الصدور﴾وە خوا زانایە بەوەی لەناو دڵ و دەروونایە. ٤)﴿ألم يأتكم نبأ الذين﴾ ئایا پێتان نەگەیشتووە هەواڵی ئەوانەی﴿كفروا من قبل﴾ کە بێ باوەڕ بوون لەمەو پێش﴿فذاقوا وبال أمرهم﴾ بۆیە چەشتیان تۆڵەی کاری خۆیان﴿ولهم عذاب أليم﴾ وە بۆ ئەوان هەیە سزای سەخت. ٥)﴿ذلك بأنه﴾ ئەو(سزایە) بێگومان بەهۆی ئەوە وەبوو﴿كانت تأتيهم رسلهم بالبينات﴾ کەپێغەمبەرەکانیان بۆهات بەبەڵگەی ئاشکراوە﴿فقالوا أبشر يهدوننا﴾ کە چی دەبان ووت چۆن ئەبێ ئادەمی پەك لە خۆمان ڕێ نمووتیمان بکات﴿فكفروا وتولوا﴾ ئینجا بێ بڕوا بوون و ڕوویان وەرگێڕا﴿واستغنى الله﴾ وە خوائش بێ نیازیی خواند (لە باوەڕهێنانیان)﴿والله غني﴾ وەخوا دەوڵەمەندەو شایستەی ستایشە. ٦)﴿زعم الذين كفروا﴾ بێ باوەڕان وایان دەزانی﴿أن لن يبعثوا﴾ کە (لە ڕۆژی دوایی دا) زیندوو ناکرێنەوە﴿قل بلى﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) پێ بان بڵێ بەڕێ وەڵا﴿وربي لتبعثن﴾ سوێند بە پەروەردگارم بێگومان زیندوو دەکرێنەوە﴿ثم لتنبؤن بما عملتم﴾ دڵنیابن پاشان هەواڵتان پێ دەدرێت بەوەی کە کردوتانە﴿وذلك على الله يسير﴾ وە ئەمە بۆ خوا ئاسانە. ٧)﴿فآمنوا بالله ورسوله﴾ کەواتە باوەڕ بێنن بەخوا و پێغەمبەرەکەی و﴿والنور الذي أنزلنا﴾ بەو ڕووناکی یەی دامان بەزاندووە(کە قورئانە)﴿والله بما تعملون خبير﴾ وەخوا ئاگادارە بەوەی کە دەیکەن. ٨)﴿يوم يجمعكم ليوم الجمع﴾ (یادداشتان دەنەوە) لەڕۆژێکدا کە کۆتان دەکاتەوە بۆ ڕۆژی کۆکردنەوە﴿ذلك يوم التغابن﴾ ئەوڕۆژە ڕۆژی زیانبارییە﴿ومن يؤمن بالله﴾ وە هەرکەسێك بڕوا بێنێ بەخوا﴿ويعمل صالحا﴾ وە کردەوەی چاك بکات﴿يكفر عنه سيئاته﴾ خوا چاوپۆشی دەکات لەگوناهەکانی﴿ويدخله جنات﴾ وەدەیباتە ناو بەهەشتانێکەوە﴿تجري من تحتها الأنهار﴾ کە جۆگە ئاوی ژێر بەژێریانەوە دەڕوات﴿خالدين فيها﴾ تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی﴿وذلك الفوز العظيم﴾ ئەوەیە بردنەوە و سەرکەوتنی گەورە. ٩)

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ
النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِن
مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ وَاللَّهُ بِكُلِّ
شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ فَإِن
تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ
إِلَّا هُوَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا
الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا
لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا
فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ
فِتْنَةٌ وَاللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ
وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنفِقُوا خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ وَمَن
يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُوا
اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ شَكُورٌ
حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

سورة الطلاق

هەروەک ئاماژەمان پێدا سورەتی (١٤) سورەتی (التغابن) ە، کە ئایەتی (١٤) ی تێدایە کە دەفەرموێت: ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ ...﴾ خودی گەورە و حاکیم ئاگادارمانکردەوە لە هەبوونی کەسی هەبیاسەر دوژمن: ئەم ئایەتە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ...﴾ دەربارەی کەسانێک دابەزی کە ئاگایان هەبێت بەرەو مرۆڤبوون و بە ئیمان بوون بێت بۆ خزمەت پێغەمبەر ﷺ — کە مەبەست — بەرەو خێزان و منداڵەکانیان ئایەتەکە ئاگادارمان دەکاتەوە لەوەی هەندێک جار خێزان و منداڵەکانیان ببنە بەربەستێک بۆ بەردەم خزمەتی پێغەمبەر ﷺ تا کە بیانیان مانێتەوە لەگەڵیان لەکاتێکدا هەندێک جار خێزان و منداڵەکانیان بەکەمی نەخوای گەورەیش ئەم ئایەتەی نازڵ کردووە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ...﴾.

﴿وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَعَصَوْا بِآيَاتِنَا﴾ ئەوانەی کە بێ باوەڕبوون و نیشانە و بەڵگەکانی ئێمەیان بە درۆزانی ﴿أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ﴾ ئەوانە هاوەڵی ئاگرن ﴿خَالِدِينَ فِيهَا﴾ تیا دەمێننەوە بەهەمیشەیی ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ وە سەر ئەنجامێکی زۆر خراپە. ١٠)﴿مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ﴾ هیچ ناڕەحەتی یەک تووشی (خەڵک) نابێت ﴿إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ﴾ مەگەر بەفەرمانی خوا ﴿وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ﴾ هەر کەسێک باوەڕ بێنێ بەخوا ﴿يَهْدِ قَلْبَهُ﴾ خوا ڕێ نموونی دڵی دەکات ﴿وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ وە خوا بەهەموو شت ئاگادارە. ١١)﴿وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ﴾ فەرمانبەریی خواو فەرمانبەری پێغەمبەر بکەن ﴿فَإِن تَوَلَّيْتُمْ﴾ ئەوسا ئەگەر پشتان تێ کرد ﴿فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا﴾ جا ئەوەی لەسەر پێغەمبەری ئێمەیە ﴿الْبَلَاغُ الْمُبِينُ﴾ هەر گەیاندنی ڕوون و ئاشکرای ئابینە. ١٢)﴿اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ﴾ خوا زاتێکە کە جگە لەو هیچ پەرستراوێکی ڕاست نی یە ﴿وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾ با باوەڕداران تەنها پشت بەخوا ببەستن. ١٣)﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی بڕواتان هێناوە ﴿إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ﴾ بەڕاستی هەندێ لەژنان و منداڵانتان ﴿عَدُوًّا لَّكُمْ﴾ دوژمنی ئێوەن ﴿فَاحْذَرُوهُمْ﴾ جا خۆتانیان لێ بپارێزن ﴿وَإِن تَعْفُوا﴾ وە ئەگەر (لێیان) ببورن ﴿وَتَصْفَحُوا﴾ وە واز بێنن (لێیان) ﴿وَتَغْفِرُوا﴾ وە (لێیان) خۆش ببن ﴿فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ ئەوە بێگومان خواش لێ خۆش بووی میهرەبانە. ١٤) ﴿إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ﴾ بێ گومان دارایی و منداڵتان هەرهۆی تاقی کردنەوەتانن ﴿وَاللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾ لەکاتێکدا خوا پاداشتی زۆر گەورەی لەلایە. ١٥)﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ﴾ کەوابوو لەخوا بترسن ئەوەندەی کە دەتوانن ﴿وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا﴾ وە گوێڕایەڵ و ملکەچی بن ﴿وَأَنفِقُوا خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ﴾ وە ماڵ ببەخشن کە بۆ خۆتان چاکترە ﴿وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ﴾ وە ئەوەی پارێزراو بێ لەچرووکی نەفسی خۆی ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾ هەر ئەوانن سەرکەوتوو ڕزگار. ١٦)﴿إِن تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ ئەگەر قەرز بدەن بەخوا بە قەرزێکی چاک ﴿يُضَاعِفْهُ لَكُمْ﴾ چەند بەرانبەری دەکات بۆتان ﴿وَيَغْفِرْ لَكُمْ﴾ وە لێتان خۆش دەبێ ﴿وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ﴾ وە خوا سوپاسگوزاری لەسەرخۆیە. ١٧) ﴿عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ﴾ زانای پەنهان و ئاشکراو ﴿الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾ زاڵی کاربەجێ یە. ١٨)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا
الْعِدَّةَ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ ۖ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِن بُيُوتِهِنَّ
وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَن يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُّبَيِّنَةٍ ۚ وَتِلْكَ حُدُودُ
اللَّهِ ۚ وَمَن يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ ۚ لَا تَدْرِي لَعَلَّ
اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ
بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِّنكُمْ
وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ۚ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَن كَانَ يُؤْمِنُ
بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ۚ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ
مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ ۚ وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ ۚ إِنَّ اللَّهَ
بَالِغُ أَمْرِهِ ۚ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَاللَّائِي يَئِسْنَ
مِنَ الْمَحِيضِ مِن نِّسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ
وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ ۚ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَن يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ
وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنزَلَهُ
إِلَيْكُمْ ۚ وَمَن يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

ئایەتی (٣٢)

سورەتی (النساء)، من جابر بن سمرة قال: دخل رسول الله (ﷺ) المسجد ورجل حالق متقلدين فقال: (مالي أراكم مزجين) (رواه مسلم و أبو داود). جابری کوڕی سەمورە – پەزای خوای لێ بێ – لەسەرگرتنەوا پێغەمبەر (ﷺ) هات، فەرمان لێکەرد بەجەد تاقمێک هاتبوون، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: شەرمەزەن بە پەنگ بگرن – پەریشانەن.

ئایەتی (١٠)

سورەتی (نوح)، قال النبي (ﷺ): (والذي نفسي بيده لو لم تذنبوا لذهب الله بكم، ولجاء بقوم يذنبون، فيستغفرون الله تعالى، فيغفر لهم) پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بە دەستە، ئەگەر گوناح نەکەن دەیبات و کەسانێکی تر دێنێ کە گوناح بکەن ئەنجا داوای لێ خۆشبوون لە خوای گەورە بکەن ئینجا لێیان خۆش دەبێت).

سورەتی ﴿ الطلاق ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يا أيها النبي﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) (بەئوسمەتەکەت بڵێ) ﴿إذا طلقتم النساء﴾ هەر کاتێ ویستان ژنانتان تەڵاق بدەن ﴿فطلقوهن لعدتهن﴾ با تەڵاقیان بدەن لەکاتی عیدەیاندا (ئەو کاتەی لەحەیز پاک بوونەتەوەو لەگەڵیان دروست نەبوون) ﴿وأحصوا العدة﴾ وە عیدەی (ژنەکانتان) بەوردی بژمێرن ﴿واتقوا الله ربكم﴾ وە لەخوا بترسن کەپەروەردگارتانە ﴿لا تخرجوهن﴾ ئەو ژنانە دەرمەکەن ﴿من بيوتهن﴾ لەماڵەکانی خۆیان (تاعیدەیان تەواو دەبێ) ﴿ولا يخرجن﴾ ئافرەتانیش با دەرنەچن (لە ماڵەکانیان) ﴿إلا أن يأتين بفاحشة مبينة﴾ مەگەر کارێکی خراپی ئاشکرا بکەن ﴿وتلك حدود الله﴾ وە ئەوانە سنوورانێکی خوایین ﴿ومن يتعد حدود الله﴾ هەر کەسێک لەسنوورانی خوا دەربچێ ﴿فقد ظلم نفسه﴾ ئەوە بێگومان ستەمی لەخۆی کردووە ﴿لا تدري لعل الله يحدث﴾ تۆ چووزانی لەوانەیە خوا پێشی بێنێ ﴿بعد ذلك أمرا﴾ دوا ئەوە کارێکی تر. ١) ﴿فإذا بلغن أجلهن﴾ ئینجا کە گەیشتنە کاتی خۆیان ﴿فأمسكوهن بمعروف﴾ ئەوسا یان بیانهێڵنەوە بەباشی (بیان بەنەوە بۆ لای خۆتان پیاوانە) ﴿أو فارقوهن بمعروف﴾ یان لێیان جیا ببنەوە بەباشی ﴿وأشهدوا ذوي عدل منكم﴾ وە دوو شاهیدی دادپەروەر بگرن لەخۆتان ﴿وأقيموا الشهادة لله﴾ کە لەبەر خوا ئەو شاهیدیە بدەن ﴿ذلكم﴾ ئەوانە (باسکران پەندێکن) ﴿يوعظ به من كان يؤمن﴾ کە ئامۆژگاری ئەوانەی پێ دەکرێ کە باوەڕیان هەبێ ﴿بالله واليوم الآخر﴾ بە خوا و ڕۆژی دوایی ﴿ومن يتق الله﴾ وە هەرکەسێ خواناس بێ ﴿يجعل له مخرجا﴾ خوا دەروی لێ دەکاتەوە. ٢) ﴿ويرزقه من حيث لا يحتسب﴾ وە رزق و ڕۆزی دەدات لەلایەکەوەکە بەخەیاڵیدا نەهاتووە ﴿ومن يتوكل على الله﴾ وە هەکەسێ پشت بەخوا ببەستێ ﴿فهو حسبه﴾ ئەوە خوای بەسە ﴿إن الله بالغ أمره﴾ بەڕاستی خوا کار و فەرمانی خۆی بەئەنجام دەگەیەنێ ﴿قد جعل الله لكل شيء قدرا﴾ بێگومان خوا بۆ هەموو شتێک ئەندازەیەکی دیاری کراوی داناوە. ٣) ﴿واللائي يئسن من المحيض﴾ ئەوانەی کە بێ هیوا دەبن لەکەوتنە حەیزەوە ﴿من نسائكم﴾ لە ژنانتان ﴿إن ارتبتم فعدتهن ثلاثة أشهر﴾ ئەگەر (دەربارەی زانینی عیدەیان) دوو دڵ بوون ئەوا عیدەیان سێ مانگە ﴿واللائي لم يحضن﴾ وە (هەروا) ئەوانەش کە (لەبەر منداڵی) هێشتا حەیزیان پیا نەهاتووە ﴿وأولات الأحمال﴾ وە ژنانی سک پڕ (دوو گیان) ﴿أجلهن أن يضعن حملهن﴾ عیدەیان ئەو کاتەیە کە سکەکەیان دابنێن ﴿ومن يتق الله﴾ هەر کەسێک لە خوا بترسێت ﴿يجعل له من أمره يسرا﴾ خوا کاری بۆ ئاسان دەکات. ٤) ﴿ذلك أمر الله﴾ ئەوەی (کەباسکرا) فەرمانی خوایە ﴿أنزله إليكم﴾ کە بۆی ناردونەتە خوارەوە ﴿ومن يتق الله﴾ وە هەر کەسێک خواناس بێت ﴿يكفر عنه سيئاته﴾ گوناهەکانی بۆ دائەپۆشێ و ﴿ويعظم له أجرا﴾ پاداشتی گەورەی دەداتێ. ٥)

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا
عَلَيْهِنَّ ۚ وَإِن كُنَّ أُولَٰتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ ۚ
فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ ۖ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ ۖ وَإِن
تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ
وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ۚ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا
إِلَّا مَا آتَاهَا ۚ سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ
عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا
عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾
أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۖ فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا ۚ
قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ
لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ ۚ
وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا
الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ
سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ
اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

ئایەتی (٢٨)

سورەتی (نوح): عن أبي سعيد الخدري (رضي الله عنه) قال: سمعت رسول الله (ﷺ) يقول: (لا تصحب إلا مؤمناً، ولا يأكل طعامك إلا تقي) (رواه أبو داود والترمذي). ئەبو سەعید خودری – ڕەزای خوای ئێ بێ – دەڵێ: لەپێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست فەرمووی: (تەنها هاوڕێیەتی ئیماندار بکە، وە تەنها ئیمانداری ڕاستەقینەو خواناس نانت بخوات).

ئایەتی (١)

سورەتی (المزمل): عن سعيد بن هاشم (رضي الله عنه) قال: قال عائشة (رضي الله عنه) خبرنا عن قيام رسول الله (ﷺ) قالت: ألست تقرأ (يا أيها المزمل)؟ قلت: بلى، قالت فإنها كانت قيام رسول (ﷺ) وأصحابه حتى انتفخت أقدامهم، وحسب آخرها في السماء ستة عشر شهراً ثم نزل. (رواه ابن أبي حاتم وإسناده صحيح). سەعدی کوڕی هاشم دەڵێ: پرسیارم لەعائیشە – ڕەزای خوای ئێ بێ – کرد ووتم –

﴿أَسْكِنُوهُنَّ﴾ (ژنانی تەڵاق دراو)دایان بنێن ﴿مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم﴾ لەو شوێنەی کە (خۆتان) دادەنیشن ﴿مِن وَجْدِكُمْ﴾ بە پێ ی توانانان ﴿وَلَا تُضَارُّوهُنَّ﴾ وە زیانیان پێ مەگەیەنن ﴿لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ تا تەنگیان پێ هەڵچنن ﴿وَإِن كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ﴾ وە ئەگەر دووگیان بوون ﴿فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ﴾ ئەوە خەرجیان بکێشن ﴿حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ﴾ تا سکەکەیان دائەنێن ﴿فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ﴾ ئەوسا ئەگەر شیریان دا بە منداڵەکەتان ﴿فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ﴾ ئەوا ئێوەش کرێ یان بدەنێ ﴿وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ﴾ وە لەناو خۆتاندا ڕاوێژ بکەن بەچاکی (دەربارەی منداڵەکە) ﴿وَإِن تَعَاسَرْتُمْ﴾ وە ئەگەر تەنگیتان کرد(نەسازان لە کرێکەدا) ﴿فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ﴾ ئەوە با ئافرەتێکی تر شیری بداتێ. ٦)﴿لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ﴾ بادەوڵەمەند بەپێ ی دەوڵەمەندیی نەفەقە بدات ﴿وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ﴾ وە هەر کەسێک کەم دەستوهەژار بوو ﴿فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ﴾ بابەپێ ی ئەوەی کەخوا داویتێ نەفەقەبدات ﴿لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا﴾ خوا داوا لەکەس ناکات ﴿إِلَّا مَا آتَاهَا﴾ مەگەر بە پێ ی ئەوەی کەپێی داوە ﴿سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا﴾ بێگومان خوا دوای تەنگانە ئاسانی دێنێت.) ﴿وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ﴾ زۆر لەدێهاتی (و شاری)یەکان سەرپێچی یان کرد ﴿عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ﴾ لە فەرمانی پەروەردگار و پێغەمبەرەکانی ﴿فَحَاسَبْنَاهَا﴾ ئێمەش پرسینەوەمان لەگەڵ کردن ﴿حِسَابًا شَدِيدًا﴾ بە پرسینەوەیەکی سەخت ﴿وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا﴾ وە سزامان دان بەسزایەکی دژوار. ٨)﴿فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا﴾ ئیتر ئاکامی کردەوەی خۆیانیان چەشت ﴿وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا﴾ وە سەرئەنجامی کاریان بوو بەزیانباریی و خەسارۆمەندی. ٩)﴿أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا﴾ خوا ئامادەی کردووە بۆیان سزایەکی سەخت ﴿فَاتَّقُوا اللَّهَ﴾ کەواتە لەخوا بترسن ﴿يَا أُولِي الْأَلْبَابِ﴾ ئەی خاوەنانی ژیری ﴿الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەوانەی باوەڕیان هێناو ﴿قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا﴾ بێگومان خوا قورئانی بۆ دابەزاندون. ١٠) ﴿رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ﴾ (هەروەک بۆی تاردون) پێغەمبەرێک کەدەخوێنێتەوە بۆتان ﴿آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ﴾ ئایەتەکانی خوا کە ڕوون کەرەوەن ﴿لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا﴾ تا دەربێنێ ئەوانەی کە باوەڕیان هێناوە ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ وە کردەوەی چاکیان کردووە ﴿مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ﴾ لەتاریکستانی (بێ دینی) بۆ ڕووناکی (دینداری) ﴿وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ﴾ وە هەر کەسێک باوەر بێنێ بەخوا ﴿وَيَعْمَلْ صَالِحًا﴾ وە کاری چاک بکات ﴿يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ﴾ دەیخاتە ناو بەهەشتانێکەو ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ کە بە ژێر درەختەکانیدا جۆگە ئاوی زۆر دەڕوا ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ تیادەمێننەوەبەهەمیشەیی ﴿قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا﴾ بێ گومان خوا (لەوێ) ڕۆزیی چاکی بۆ ئامادەکردووە. ١١)﴿اللَّهُ الَّذِي﴾ خوا زاتێکە ﴿خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ﴾ کە حەوت ئاسمانی دروست کردووە ﴿وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ﴾ وە بەوێنەی ئەوان زەویشی دروست کردووە ﴿يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ﴾ فەرمانی خوا لە نێوانیاندا دادەبەزێت ﴿لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ﴾ تا چاک بزانن کە خوا ﴿عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەسەر هەموو شتێکدا بەتوانایە ﴿وَأَنَّ اللَّهَ﴾ وە بێگومان خوا ﴿قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا﴾ بەزانین دەوری هەموو شتێکی داوە. ١٢)

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَآ أَحَلَّ ٱللَّهُ لَكَ ۖ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَٰجِكَ ۚ وَٱللَّهُ
غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١﴾ قَدْ فَرَضَ ٱللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَٰنِكُمْ ۚ وَٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ
وَهُوَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢﴾ وَإِذْ أَسَرَّ ٱلنَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَٰجِهِۦ حَدِيثًا
فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِۦ وَأَظْهَرَهُ ٱللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُۥ وَأَعْرَضَ عَنۢ بَعْضٍ ۖ
فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِۦ قَالَتْ مَنْ أَنۢبَأَكَ هَٰذَا ۖ قَالَ نَبَّأَنِيَ ٱلْعَلِيمُ ٱلْخَبِيرُ
﴿٣﴾ إِن تَتُوبَآ إِلَى ٱللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا ۖ وَإِن تَظَٰهَرَا عَلَيْهِ
فَإِنَّ ٱللَّهَ هُوَ مَوْلَىٰهُ وَجِبْرِيلُ وَصَٰلِحُ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ
بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ ﴿٤﴾ عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا
خَيْرًا مِّنكُنَّ مُسْلِمَٰتٍ مُّؤْمِنَٰتٍ قَٰنِتَٰتٍ تَٰٓئِبَٰتٍ عَٰبِدَٰتٍ سَٰٓئِحَٰتٍ
ثَيِّبَٰتٍ وَأَبْكَارًا ﴿٥﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ قُوٓا۟ أَنفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ
نَارًا وَقُودُهَا ٱلنَّاسُ وَٱلْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَٰٓئِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ
لَّا يَعْصُونَ ٱللَّهَ مَآ أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ ﴿٦﴾ يَٰٓأَيُّهَا
ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَا تَعْتَذِرُوا۟ ٱلْيَوْمَ ۖ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٧﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٤) سورەتی (التحریم): ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ .... وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ﴾ بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە لای زەینەبی کچی جەحش دەمایەوە هەنگوینی دەخوارد بۆیە من و حەفسە لە نێو خۆمانا ڕێکەوتین کە پێغەمبەر (ﷺ) هات بۆ لای هەرکامان پێ ی بڵێین: مەغافیرت خواردوە؟ بەڕاستی بۆنی مەغافیرت لێ دێ -مەغافیر شیلەیەکی شیرینی بۆن ناخۆشە- پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (نەخێر بەڵگو من لای زەینەبی کچی جەحش هەنگوینم خواردوە، دڵنیابە جارێکی تر نایخۆم سوێندیشم خواردوە -کە ئیتر نەیخۆم- ئەم قسەو باسە لای کەسی تر باس مەکە) جا ئەم ئایەتانە دابەزی: ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ ... وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ﴾. -

سورەتی ﴿التحريم﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ)﴿لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ﴾ بۆچی شتێك لەخۆت حەرام دەکەیت کە خوا بۆی حەلال کردویت ﴿تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ﴾ تۆ بەرامەندی ژنەکانت دەوێ ﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾ لەکاتێکدا خوا لێخۆشبووی میهرەبانە. ٢﴿قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ﴾ بێگومان خوا داناوە بۆتان ﴿تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ﴾ هەڵوەشاندنەوەی سوێندەکانتان ﴿وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ﴾ خوا کارساز و دۆستی تۆیە ﴿وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ﴾ وە ئەو زانای کاربڕوستە. ٣﴿وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ﴾ کاتێك کە پێغەمبەر(ﷺ) بەنهێنی ﴿إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا﴾ لای هەندێ لەژنەکانی قسەیەکی دەرکاند ﴿فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ﴾ ئینجا کەئەو (ژنە) قسەکەی کرد (بۆ هەوێنکەی) ﴿وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ﴾ خوا ئاگادار کرد ﴿عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ﴾ (پێغەمبەر (ﷺ)) هەندێك (لەقسەکان)ی باسکرد و پێ دەنگ بوو لە ﴿بَعْضٍ﴾ هەندێکی تری ﴿فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ﴾ ئینجا کە پێ ی ووت (ژنەکەی) ووتی: ﴿مَنْ أَنْبَأَكَ هَٰذَا﴾ کێ ئەمەی پێ گەیاندی ﴿قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ﴾ فەرمووی خوای زانای ئاگادار پێ ی گەیاندم. ٤﴿إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ﴾ (ئەی حەفسە و عائیشە) ئەگەر هەڵەوبووکتان تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆلای خودا (چێ ی خۆیەتی) ﴿فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا﴾ چونکە بەراستی دڵتان لایدا (لە حەق و ڕاستی) ﴿وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ﴾ وە ئەگەر پشتی یەکتر بگرن لەدژی پێغەمبەر (ﷺ) (سەرکەوتوو نابن) ﴿فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ﴾ چونکە بێگومان پشگیری ئەوە خوا ﴿وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ﴾ جوبرەئیل و ئیماندارە چاکەکانیش ﴿وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ﴾ دوای ئەوان فریشتەکانیش پشتیوانی ئەون. ٥﴿عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ﴾ ئەگەر پێغەمبەر ئەڵای بدات پەروەردگاری ﴿أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ﴾ لەبانی ئێوە ژنانێکی باشتر لەئێوەی دەداتێ ﴿مُسْلِمَاتٍ﴾ موسڵمانەی، بڕواداراتی ﴿مُؤْمِنَاتٍ﴾ ئزاکاراتی، تەوبەکاراتی ﴿عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ﴾ خواپەرستانی، ڕۆژووگران ﴿ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا﴾ لە بێوەژنان و کچان. ٦﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ ئەی ئەوانەی کەباوەڕتان هێناوە ﴿قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا﴾ خۆتان و کەس و کارتان بپارێزن لەئاگرێك ﴿وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ﴾ کە سووتەمەنی یەکەی ئادەمی و بەردە ﴿عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ﴾ سەرپەرشتی ئەو (ئاگرە نۆزەخەن) چەند فریشتەیەکی دڵ ڕەقی توندو تیژن وا ﴿لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ﴾ کە نافەرمانی خوا ناکەن لەوەی کەفەرمانیان پێ بدات ﴿وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ﴾ وە چ فەرمانێکیان پێ بدرێ دەیکەن. ٧﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەی ئەوانەی کە بێ باوەڕ بوون ﴿لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ﴾ ئەمڕۆ (لەڕۆژی دوایی دا) عوزر مەهێننەوە ﴿إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ چونکە بێگومان پاداشت دەدرێنەوە لەسەر ئەوەی کە دەتانکرد. ٨

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ تُوبُوٓا۟ إِلَى ٱللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ
أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّـَٔاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى
مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ يَوْمَ لَا يُخْزِى ٱللَّهُ ٱلنَّبِىَّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟
مَعَهُۥ ۖ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَٰنِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَآ
أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَٱغْفِرْ لَنَآ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٨﴾
يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّبِىُّ جَٰهِدِ ٱلْكُفَّارَ وَٱلْمُنَٰفِقِينَ وَٱغْلُظْ عَلَيْهِمْ ۚ
وَمَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۖ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿٩﴾ ضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا
لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ ٱمْرَأَتَ نُوحٍ وَٱمْرَأَتَ لُوطٍ ۖ كَانَتَا تَحْتَ
عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَٰلِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا
مِنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا وَقِيلَ ٱدْخُلَا ٱلنَّارَ مَعَ ٱلدَّٰخِلِينَ ﴿١٠﴾
وَضَرَبَ ٱللَّهُ مَثَلًا لِّلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱمْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ
قَالَتْ رَبِّ ٱبْنِ لِى عِندَكَ بَيْتًا فِى ٱلْجَنَّةِ وَنَجِّنِى مِن فِرْعَوْنَ
وَعَمَلِهِۦ وَنَجِّنِى مِنَ ٱلْقَوْمِ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١١﴾ وَمَرْيَمَ ٱبْنَتَ
عِمْرَٰنَ ٱلَّتِىٓ أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِن رُّوحِنَا
وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَٰتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِۦ وَكَانَتْ مِنَ ٱلْقَٰنِتِينَ ﴿١٢﴾

- ئەمانە دەگێڕێتەوە لە ئەنەسەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا ﷺ ئەیزانی کێ بەهێزە لە ئیمان و متمانەی بە خوا، کێ لاوازە لە ئیمان و متمانەی بە خوا - سەیری بێ ئەگەڵدا دەکرێ هاتبێتە و هەڵسەی ئەوەندە بەڕێکی پێغەمبەریان (ﷺ) گرت تا پێغەمبەر (ﷺ) لە خۆی هەرام کرد کە جارێکی تر لەگەڵی نزیک بێتەوە، ئەمجا خوای گەورەش ئایەتی دابەزاند ﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ ...﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥) سورەتی (التحريم): ﴿عَسَىٰ رَبُّهُۥٓ إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُۥٓ أَزْوَٰجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ ....﴾ ئەمەش ئەو هاتنیە گێڕاوەتەوە کە عومەری کوڕی خەتتاب دەڵێ: هەرکەس بێ گەیشت کە لە ژنان پێغەمبەرو (ﷺ) خێزانەکانیدا کێشەیەک هەیە، منیش ڕۆشتم بۆ لای یەک بە یەکی خێزانەکانی، پێم دەوتن، بسوێند بەخوا لە داوا کانی پێغەمبەر (ﷺ) وازبێنن یا خوا -

﴿إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ﴾ ئەی ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە ﴿وَإِذْ قَالَ﴾ بگەڕێنەوە بۆ لای خۆتان ﴿إِذْ نَشَرَ﴾ بە گەڕانەوەیەکی تێچگاریی ﴿هَلْ يَسْتَطِيعُ رَبُّكَ﴾ تا بەروەردگارتان لە گرنامەکانتان خۆش بێت ﴿إِذْ جَاءَهُمُ﴾ وە بتان خاتە نار باخاتێکەوە ﴿إِنَّ فِي هَٰذَا لَآيَةً﴾ کە دەڕوا بەقیامەتدا جگە ئاوی نێد ﴿وَإِذْ قَالَ اللَّهُ﴾ لەڕۆژێکدا کە خوا پێغەمبەر (ﷺ) و کەسانێ کەباوەڕیان هێناوە لەگەڵیدا سەرهەڵبڕان ئاگات ﴿وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ﴾ پووناکی (ئیمان)یان دەبوات لەپێشیانەوەو ﴿وَإِذْ تُبَيِّنُ﴾ لەلای پاستیانەوە ﴿وَإِذْ أَوَىٰ فِتْيَةٌ إِلَى الْكَهْفِ﴾ دەڵێن ئەی پەروەردگارمان پووناکی بەکەمان بۆ زیادو تەواویکە ﴿وَإِذْ قَدَّرَ لَنَا﴾ وەلێمان خۆش بە ﴿إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾ بەڕاستی هەر تۆیت بەسەر هەموو شتێکدا دەسەڵاتدار. ٨) ﴿إِنَّكَ أَنتَ﴾ ئەی پێغەمبەر (ﷺ) ﴿سَمِيعُ الدُّعَاءِ وَالنِّدَاءِ﴾ بەهۆی ئەوەی کە بیّ باوەڕانی دوور پووانە ﴿وَإِنَّهُ عَلَيَّ﴾ وەترسەوە تێیدۆ بەلەگەڵیاندا ﴿وَإِنَّهُ جَهَنَّمُ﴾ وەجێیان دۆزەخە ﴿وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾ کە سەرئەنجامێکی نێد خراپە. ٩) ﴿كَذَّبَتْ قَبْلَهُمْ قَوْمُ نُوحٍ وَأَصْحَابُ الرَّسِّ وَثَمُودُ﴾ خوا بۆ بیّ باوەڕان (ئی ئوممەتی ئیسلام) وەک بەسەرهاتی نووح و خەڵکی (ئیکاعی) دوو بەشەدا بوون ﴿إِنَّ هَٰذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾ لەبەندە چاکەکانی ئێمە ﴿وَنَفْسًا﴾ ئێمەیا خیانەتیان لەگەڵ کردن ﴿فَإِنَّا إِذًا لَّمِنَ الظَّالِمِينَ﴾ کەچی (مێردەکانیان) نەیانتوانی شتێک لەسزای خوایان لێ دوور بخەنەوە ﴿وَإِلَّا تَغْفِرْ لَنَا﴾ وەبێیان بوترا کەبڕۆنە ناو ئاگرەوە ﴿وَنَجِّ الَّذِينَ﴾ لەگەڵ ئەوانەی کەدەڕۆنە ناوبەرە. ٦٠) ﴿وَعَذَّبَ اللَّهُ بَعْضَهُمْ﴾ (هەروا) خوا هەوڵێکی تری هێنایەوە ﴿إِذْ قَالَتْ طَّائِفَةٌ﴾ بۆ ئەوانەی کە بڕوایان هێناوە ﴿إِذْ قَالَتْ زَيْنَبُ﴾ (بە) ئاسی فیرعەون ﴿إِذْ قَالَتْ﴾ کاتێک کەپرسی ﴿إِذْ قَالَ لِي﴾ پەروەردگارم پێوم دروست بکە ﴿بِعِبَادِي لَا خَوْفٌ﴾ لای خۆت مانێک لە بەهەشتدا ﴿وَإِذْ نَجَّيْنَاكُم مِّنْ فِرْعَوْنَ وَمَلَئِهِ﴾ وە پێگارم بکە لە فیرعەون و کۆمەڵەکانی ﴿وَنَجِّنَا مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ﴾ وەڕزگارم بکە لە گەڵ ستەمکاران. ٦١) ﴿وَنَجِّهِمْ إِنَّكَ جَائِرٌ﴾ وە(بە) مەڕیەمی کچی عیمران ﴿إِنِّي أَعُوذُ بِرَبِّي﴾ ئەوەی کە دڵنیایی خۆی پاک پاگرت ﴿وَنَفَخْنَا فِيهِ﴾ ئەوسا ئێمە فرمان پیاگرد ﴿مِن رُّوحِنَا﴾ لەڕۆحێک کە خۆمان بروستمان کردووە ﴿وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ﴾ وە باوەڕی هێنا بوو بە پووتەکانی پەروەردگاری خۆی و کتێبەکانی ﴿وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ﴾ وە لەپۆی فەرمانبەرداندا بوو.٦٢)

سُورَةُ الْمُلْكِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ
الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾
الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ۖ مَّا تَرَىٰ فِي خَلْقِ الرَّحْمَٰنِ مِن
تَفَاوُتٍ ۖ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَىٰ مِن فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ
يَنقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ
الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِّلشَّيَاطِينِ ۖ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ
السَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ
﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ
مِنَ الْغَيْظِ ۖ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾
قَالُوا بَلَىٰ قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِن شَيْءٍ إِنْ أَنتُمْ
إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ
السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنبِهِمْ فَسُحْقًا لِّأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾
إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُم بِالْغَيْبِ لَهُم مَّغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

- خاوەنەری چاکار
لە ئێرەی دەستی
لە جیهانی ئێرە ،
تا کۆتایی
کۆتاهەمین بیان ،
وردبینی: ئەوی
هەموو هەڵگری
پێغەمبەر (ﷺ)
شوێن کاروکاری
خێزانەکانی پێ
شاکرێ 19 شەهر
مەبەش پێ دەشک
بووم ، جا خوای
گەورە ئەم
ئایەتەی دابەزاند
﴿عَسَىٰ رَبُّهُ
إِن طَلَّقَكُنَّ أَن يُبْدِلَهُ
أَزْوَاجًا خَيْرًا مِّنكُنَّ
....﴾
سەرباری هەر
خۆشی پێغەمبەر
(ﷺ) ئەوان

بدرێ، ئەویش وتی: (یا أیها الرسول) ئەمڕۆ ئەوە دابەزیوە؟ وتیم: با ئێوەی بەدبەخت، وتی بەرە ڕاوەستە بزانم
کە لە سەرەتای سورەتەکەدا هاتووە- هەر ئێرەی پێغەمبەر (ﷺ) و هاوەڵانی -ئەبوبەکر هەر ئێوارەیان
کرد- هەتا ئاخیرەکەی تاوەکو کۆتایی سورەتەکە هاتووە- ماناکە پاش سەرەتاکەی دابەزی.

ئایەتی (٤) سورەتی (المزمل): من أنس أنه سئل من قراءة رسول الله (ﷺ) فقال -

سورەتی ﴿الملك﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿تبارك الذي بيده الملك﴾ گەورەو پیروزە ئەو زاتەی کەهەرچی دەسەڵات و پاشایی هەیە بەدەست ئەوە ﴿وهو على كل شيء قدير﴾ وەئەو دەسەڵاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا. ١) ﴿الذي خلق الموت والحياة﴾ ئەو زاتەی کەمردن و ژیانی داهێناوە ﴿ليبلوكم﴾ تا تاقیتان بکاتەوە ﴿أيكم أحسن عملا﴾ کەکردەوەی کامتان چاکترە ﴿وهو العزيز الغفور﴾ وەهەر ئەوە باڵادەست و لێ خۆشبوو. ٢) ﴿الذي خلق سبع سموات طباقا﴾ ئەو زاتەی کەحەوت ئاسمانی دروست کردووە یەک لەسەر یەک ﴿ما ترى﴾ تۆ نابینیت (ئەی تەماشاکەر) ﴿في خلق الرحمن﴾ لەدروست کراوەکانی خوای میهرەبانها ﴿من تفاوت﴾ هیچ ناڕێکی یەک ﴿فارجع البصر﴾ چاوبگێڕەو وورد بەرەوە (بزانە) ﴿هل ترى من فطور﴾ ئایا هیچ نا تەواوی یەک دەبینیت. ٣) ﴿ثم ارجع البصر﴾ دووبارە چاو بگێڕە ﴿كرتين﴾ یەک لەدوای یەک ﴿ينقلب إليك البصر خاسئا﴾ چاووت بەریسوایی و نائومێدیی دەگەڕێتەوە بۆلای خۆت ﴿وهو حسير﴾ وە ئەو (چاوەت) ماندووە تاقەتی چووە. ٤) ﴿ولقد زينا السماء الدنيا بمصابيح﴾ سوێندیێ بێ گومان ئاسمانی دنیامان رازاندۆتەوە بە چرای زۆر (ی ئەستێرە) ﴿وجعلناها رجوما للشياطين﴾ وەگێڕاوماتن بەرەجمی شەیتانەکان ﴿وأعتدنا لهم عذاب السعير﴾ وەئامادەمان کردووە بۆ ئەوان (لەقیامەتدا) سزای ئاگری هەڵگیرساو. ٥) ﴿وللذين كفروا بربهم﴾ وە بۆ ئەوانەی کەبێ بڕوان بە پەروەردگاریان ﴿عذاب جهنم وبئس المصير﴾ سزای دۆزەخ ئامادەیە، کە مەنزڵگایەکی زۆر خراپە. ٦) ﴿إذا ألقوا فيها﴾ کاتێک کە فڕێ درانە ناوی یەوە ﴿سمعوا لها شهيدا﴾ لەودۆزەخەوە لوورەو نرکەیەک دەبیستن ﴿وهي تفور﴾ وەئەو ئەکوڵێ و جۆش دەخوات. ٧) ﴿تكاد تميز من الغيظ﴾ نزیکە (دۆزەخ) لەڕقانا پارە پارە بێ ﴿كلما ألقي فيها فوج﴾ هەرکاتێ دەستەیەک فڕێ بدرێنە ناوێوە ﴿سألهم خزنتها﴾ دەرگاوانەکانی دۆزەخ پرسیاریان لێ دەکەن ﴿ألم يأتكم نذير﴾ ئایا پێغەمبەرێکی ترسێنەرتان بۆنەهاتووە (لەدنیادا). ٨) ﴿قالوا بلى قد جاءنا نذير﴾ دەڵێن بەڵێ بۆمان هاتووە ﴿فكذبنا وقلنا﴾ بەڵام بەدرۆمان دەزانی، و دەمان ووت (پێی) ﴿ما نزل الله من شيء﴾ خوا هیچی نەناردۆتە خوارەوە ﴿إن أنتم إلا في ضلال كبير﴾ ئێوە بەس لەگومڕاییەکی گەورەدان. ٩) ﴿وقالوا لو كنا نسمع﴾ وە دەڵێن ئەگەر قسەی (پێغەمبەران) مان ببیستایە ﴿أو نعقل﴾ یاتێ بگەیشتینایە ﴿ما كنا في أصحاب السعير﴾ ئەمڕۆ لەهاوڕێ یانی دۆزەخ نەدەبووین. ١٠) ﴿فاعترفوا بذنبهم﴾ ئیتر پێ یان نا لەگوناهەکەیان ﴿فسحقا لأصحاب السعير﴾ کەوابوو دووریی لەمیهرەبانی خوا بۆ هاوڕێ یانی دۆزەخ. ١١) ﴿إن الذين يخشون ربهم بالغيب﴾ ئەوانەی لەپەنهانیا لەخوای خۆیان دەترسن ﴿لهم مغفرة وأجر كبير﴾ لێ خۆش بوون و پاداشتی گەورەیان بۆهەیە. ١٢)

وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا
يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ
ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ
﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ
تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا
فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ
كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا
يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى
هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ
﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ
وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا
عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ
وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ
فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ
صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾

- (كانت مدة، ثم قرأ (بسم الله الرحمان الرحيم) بمد (بسم الله) وبمد (الرحمان) وبمد (الرحيم)) (رواه البخاري). پەيغەمبەر كىرا ئەنەسى دەرياردىن شۇبۇدىن ئوزۇنلۇقى سۈرىلىدە مەسىلە (ﷺ) ئەنەسنىڭ دېگەنلىكى: (ئوزۇنلۇقى ئوزۇندەكلىكى سۈرىلا دەكرەدەدە، ئەنەنىڭ: بسم الله الرحمان الرحيم ئى ئوزۇنلۇقىدەدە، (بسم الله)نى سۈرىلا دەكرەدەدە، (الرحمان)نى سۈرىلا دەكرەدەدە (الرحيم)نى سۈرىلا دەكرەدەدە).

ئايەتلەر (٥) سورەتى (الزلزال) دە ئائىشە (رضي الله عنها) دىن قالدى: سائل حارث بن هشام رسول الله (ﷺ)، كيف يأتيك الوحي؟ فقال: (أحيانا يأتيني مثل صلصلة الجرس، وهو أشده علي، فيفصم عني وقد وعيت عنه ما قال، وأحيانا يتمثل لي الملك رجلا فيكلمني فأعي ما يقول) (رواه البخاري و مسلم). عائشه -

﴿وَأَسِرُّوا قَوْلَكُمْ أَوِ اجْهَرُوا بِهِ﴾ ئەم وتەیە بەبەڵگەیە بۆ ئەوەی کە هەموو قسەیەک بەهەر شێوەیەک بێت خوا پێی دەزانێت، ﴿إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾ چونکە خوا زانایە بەهەموو ئەو شتانەی کە لە دڵدان. ١٣ ﴿أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ﴾ ئایا ئەو خوایەی کە هەموو بونەوەرێکی دروست کردووە ئاگای لەهیچ شتێک نییە؟ ﴿وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ﴾ لەکاتێکدا کە ئەو زۆر وردبین و ئاگادارە. ١٤ ﴿هُوَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ ذَلُولًا﴾ خوا ئەو زاتەیە کە زەوی بۆ ئێوە ڕام کردووە ﴿فَامْشُوا فِي مَنَاكِبِهَا﴾ دەی بگەڕێن بەسەریدا و لاشانیدا ﴿وَكُلُوا مِنْ رِزْقِهِ﴾ وە لەڕزقی خوا بخۆن ﴿وَإِلَيْهِ النُّشُورُ﴾ وە هەر بۆلای ئەوە گەڕانەوە. ١٥ ﴿أَأَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ئایا دڵنیان ئەو خوایەی کە لەئاسمانە ﴿أَنْ يَخْسِفَ بِكُمُ الْأَرْضَ﴾ کە بتانبات خواردەوە بەناخی زەویی دا ﴿فَإِذَا هِيَ تَمُورُ﴾ لەکاتێکدا کەزەوی (وەک دەریا) گیژ بخوات (بیتە لەرزین)؟ ١٦ ﴿أَمْ أَمِنْتُمْ مَنْ فِي السَّمَاءِ﴾ ئایا دڵنیان ئەو خوایەی کە لە ئاسمانە ﴿أَنْ يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا﴾ کە بای توندتان بێنێتێ سەر بەبەردە زیخەیە ﴿فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ﴾ ئەو دەمە ئێ دەگەن کە هەڕەشەی ئێمە چۆنە؟. ١٧ ﴿وَلَقَدْ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئەو (گەلانەی) کەلە پێش ئەماندا بوون (پێغەمبەرانی ئێمەیان) بەدرۆزن دانا ﴿فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ﴾ جا چۆن بوو بەگژیا چوونەوەی ئێمە (لەوان). ١٨ ﴿أَوَلَمْ يَرَوْا إِلَى الطَّيْرِ فَوْقَهُمْ﴾ ئایا سەیری باڵندەکان ناکەن بەزۆر سەریانەوە ﴿صَافَّاتٍ وَيَقْبِضْنَ﴾ بەباڵ کردەوەیی و مێنانەوەیەک ﴿مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا الرَّحْمَٰنُ﴾ ڕای نەگرتوون (بەر ئاسمانەوە) خوا نەبێ ﴿إِنَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ بَصِيرٌ﴾ کەئەو بەهەموو شتێک بینایە. ١٩ ﴿أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي هُوَ جُندٌ لَّكُمْ﴾ ئایا ئەوە کێ یە ئەو کەسەی کە لەشکری ئێوەیە ﴿يَنصُرُكُم مِّن دُونِ الرَّحْمَٰنِ﴾ یارمەتیتان دەدات لە جیاتی خوای میهرەبان؟ ﴿إِنِ الْكَافِرُونَ إِلَّا فِي غُرُورٍ﴾ بێ بڕوایان هەر لە فڕیو خواردنان. ٢٠ ﴿أَمَّنْ هَٰذَا الَّذِي يَرْزُقُكُمْ﴾ ئایا ئەوە کێ یە ئەو کەسەی کە ڕزقیتان دەدات ﴿إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُ﴾ ئەگەر خوا ڕزقی خۆیتان لێ بگرێتەوە؟ ﴿بَل لَّجُّوا فِي عُتُوٍّ وَنُفُورٍ﴾ بەڵکو (بەئارەزوو) درێژەیان دا بەسەرکەشی و دوور کەوتنەوە (لەڕێ ی ڕاست). ٢١ ﴿أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِ أَهْدَىٰ﴾ ئایا ئەو کەسەی بڕوا بەدەما بکەوێ باشتر ڕێ دەردەکات؟ ﴿أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَاطٍ مُّسْتَقِيمٍ﴾ یا ئەوکەسە کە قنج و لێت بەیوا بەسەر ڕێگایەکی ڕاست و ڕەواندا؟ ٢٢ ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي أَنشَأَكُمْ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: هەر خوایە کە دروستی کردوون ﴿وَجَعَلَ لَكُمُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَالْأَفْئِدَةَ﴾ وە گوێ و چاوو دڵی پێ داون ﴿قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ﴾ زۆر بە دەگمەن سوپاسی (ئەم بەخشانە) دەکەن. ٢٣ ﴿قُلْ هُوَ الَّذِي ذَرَأَكُمْ فِي الْأَرْضِ﴾ بڵێ: هەر خوایە کە ئێوەی بڵاوکردۆتەوە لە زەوی دا ﴿وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ﴾ وەهەر لای خۆیش کۆدەکرێتەوە (لەدوای دوایین). ٢٤ ﴿وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا الْوَعْدُ﴾ (بێ بڕوایان بەگاڵتەوە) دەڵێن: ئەم بەڵێنە (بەعاقبتی بۆنی دوانی) کەی دێت ﴿إِن كُنتُمْ صَادِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن. ٢٥ ﴿قُلْ إِنَّمَا الْعِلْمُ عِندَ اللَّهِ﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: زانینی ئەو بۆنە هەر لای خوایە ﴿وَإِنَّمَا أَنَا نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ وەمن تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرام. ٢٦

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا الَّذِى
كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ
أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ
ٱلرَّحْمَٰنُ ءَامَنَّا بِهِۦ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِى ضَلَٰلٍ مُّبِينٍ
﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَآؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَآءٍ مَّعِينٍۢ ﴿٣٠﴾

سُورَةُ الْقَلَمِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

نٓ ۚ وَٱلْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَآ أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾
وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَىٰ خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾
فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَيِّيكُمُ ٱلْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ
أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِۦ وَهُوَ أَعْلَمُ بِٱلْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ
ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا۟ لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ
حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّآءٍۭ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ
أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّۭ بَعْدَ ذَٰلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ
﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

- (په‌رداي خواى ئ
مێ دانێ: حاڵاتى
كسوێ هێشام
پيسيارى كرە
له‌پێغه‌مبه‌ر (ﷺ):
كه‌چۆن ئێگات بۆ
ئێت؟ ئه‌م‌ڕۆيى:
(ده‌ندۆ جار كه
ئێگام بۆ ئێت وه‌ك
زێنگه‌ڕه‌ى زه‌نگ
وايه كه‌
ئۆرسارێن چۆڵى
ئێگاب كه‌ڕۆم ئێت
جاڵگه ئه‌م
زێنگه‌ڕه‌ ئێم جۆرە
دەبێته‌وه ئێگۆمان
(جه‌ڕيوێل) هه‌ڕچى
پێ ووتووم وه‌ڕم
گرتووه ئێسى؛ وه
هه‌ندۆ جار
جه‌ڕيوێل خۆى
دەبێته سه‌ر

قسه‌ى پياوێك و سووڕه‌كه‌م پێ ڕاگه‌ياند؛ ئينجا هه‌ڕچى دانێ ئێى ئێگه‌م و ڕۆيى دەگڕێ).

ئاماژەيه (٨) سووڕەتى (المدثر)؛ قال رسول الله ﷺ: (كيف أنتم وصاحب القرن قد التقم القرن وحنى جبهته ينظر متى يؤمر فينفخ؟) فقال أصحاب رسول الله ﷺ: فما نقول يا رسول الله؟! قال: (قولوا حسبنا الله ونعم الوكيل على الله توكلنا) رواه أحمد. پاشه‌ڕۆيى ئێوا ﷺ ئه‌ڕۆيى: (چۆن ئه‌زه‌ت له-

﴿ئەتەکانیان﴾ کاتێک بێ بڕوایان ئەو سزایەیان بەدی کرد لەنزیک خۆیانەوە ﴿بەدکار﴾ ناڵ دەبێ ڕوخساری ئەوانەی کەبێ بڕوابوون ﴿ئەمە ئەوەیە﴾ وە(پێ یان) دەوترێ: ئەمەیە ئەوە(ڕۆژە)ی کەداوات دەکرد ٢٧) ﴿بڵێ﴾ بڵێ: بەڵێ بەپەروەردگارم سوێند ﴿ئەگەر خوا﴾ ئەگەر خوا ئەو(موسڵمانانە)ی کەلەگەڵمان لەناومان بیات ﴿یا﴾ یا میهرەبانییەمان لەگەڵ بکات ﴿کێ﴾ دەی کێ پەنای بێ بڕوایان دەدات لەسزای سەخت ٢٨)﴿بڵێ﴾ بڵێ: هەرئەوە خوای بەخشندە کەبڕوامان پێ هێناوە ﴿ئێمە﴾ وەهەر بەو پشتمان بەستووە ﴿دەزانن﴾ جا لە مەولا دەزانن کەکێ لە گومڕایی یەکی ئاشکرا دایە. ٢٩)﴿بڵێ﴾ بڵێ: بڕیم بڵێن ﴿ئاوەکەتان﴾ ئەگەر ئاو(ی خواردنەوە)تان ڕۆیچێ بە شاخی زەوی دا ﴿کێ﴾ دەی کێ(بێجگە لە خوا) ئاوی زوڵاڵتان بۆ دەهێنێ. ٣٠)

سورەتی ﴿القلم﴾

﴿بەناوی﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ن﴾ بە(نوون) دەخوێنرێتەوە. خوا بەمانایەکی زانراوە بۆ زیاتر زانیاری سەبارەتی سورەتی (البقرة) بڕوانە ﴿قەڵەم﴾ سوێند بە پێنووس و بەو شتەی دەینووسێ. ١)﴿ئەوا﴾ تۆ لە سایەیی بەخشینی خوایە شێت نیت. ٢)﴿وە﴾ وە بێ گومان پاداشتی نەبڕاوەوە هەیە بۆ تۆ. ٣)﴿وە بەڕاستی﴾ وە بەڕاستی تۆ لەسەر ڕەوشت و خوێەکی گەورەیت. ٤)﴿جا﴾ جا بەم زووانە تۆش و ئەوانیش دەبینن. ٥)﴿کەکامتان﴾ کەکامتان شێتن. ٦)﴿بێ گومان﴾ بێ گومان پەروەردگاری تۆ لە هەموو کەس زانتارە بەو کەسانەی کەڕێ ی ڕاستی خوای وون کردبێ ﴿وە ئەو﴾ وە ئەو زانتارە بەو کەسانەی کەڕێ ی ڕاستیان گرتبێ. ٧)﴿فەرمان﴾ فەرمان بەڕێ ئەوانە مەکە کە قسەکانت بە درۆ دەزانن. ٨)﴿وە دڵ﴾ دەزیان دەکرد کەتۆ نەرمی نیشان بدەیت ﴿ئەوسا﴾ ئەوسا ئەوانیش نەرمیی (بەرانبەرت) دەنوێنن. ٩)﴿فەرمانبەڕیی﴾ فەرمانبەڕیی مەکە بۆ هیچ سوێندخۆرێکی ﴿بەست﴾ بەست و پێسوا(ی دڵ)ڕەق. ١٠)﴿ئاگر﴾ پێنک گری ئاسنگەر بۆ قسە عێبان و بڕوێن. ١١)﴿ئێمە﴾ ئێمە بەرگری کەر لەچاکە ﴿ئەزیەتی﴾ ستەمکاری گوناهکار. ١٢)﴿ئاگر﴾ دڵ ڕەقی کەلەهەق دوای ئەوە زۆڵ. ١٣)﴿لەبەر ئەوەی﴾ لەبەر ئەوەی کە خاوەنی داراییی و کووڕی زۆرە. ١٤) ﴿کەئایەتانی﴾ کەئایەتانی ئێمەی بەسەردا بخوێندرێتەوە دەڵێ: ﴿ئەفسانەی﴾ (ئەمان) ئەفسانەی پێشینیانن. ١٥)

سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ ﴿١٦﴾ إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ إِذْ أَقْسَمُوا۟
لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ ﴿١٧﴾ وَلَا يَسْتَثْنُونَ ﴿١٨﴾ فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ
وَهُمْ نَٰٓئِمُونَ ﴿١٩﴾ فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ ﴿٢٠﴾ فَتَنَادَوْا۟ مُصْبِحِينَ ﴿٢١﴾ أَنِ
ٱغْدُوا۟ عَلَىٰ حَرْثِكُمْ إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ ﴿٢٢﴾ فَٱنطَلَقُوا۟ وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ ﴿٢٣﴾
أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ ﴿٢٤﴾ وَغَدَوْا۟ عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ ﴿٢٥﴾ فَلَمَّا
رَأَوْهَا قَالُوٓا۟ إِنَّا لَضَآلُّونَ ﴿٢٦﴾ بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ ﴿٢٧﴾ قَالَ أَوْسَطُهُمْ أَلَمْ
أَقُل لَّكُمْ لَوْلَا تُسَبِّحُونَ ﴿٢٨﴾ قَالُوا۟ سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا ظَٰلِمِينَ ﴿٢٩﴾ فَأَقْبَلَ
بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ يَتَلَٰوَمُونَ ﴿٣٠﴾ قَالُوا۟ يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ ﴿٣١﴾ عَسَىٰ
رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ ﴿٣٢﴾ كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ ۖ وَلَعَذَابُ
ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ ۚ لَوْ كَانُوا۟ يَعْلَمُونَ ﴿٣٣﴾ إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ
﴿٣٤﴾ أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٣٥﴾ مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ ﴿٣٦﴾ أَمْ
لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ ﴿٣٧﴾ إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ ﴿٣٨﴾ أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ
عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ ۙ إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ ﴿٣٩﴾ سَلْهُمْ أَيُّهُم
بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ ﴿٤٠﴾ أَمْ لَهُمْ شُرَكَآءُ فَلْيَأْتُوا۟ بِشُرَكَآئِهِمْ إِن كَانُوا۟ صَٰدِقِينَ ﴿٤١﴾
يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ ﴿٤٢﴾

...وان دەیەم کە ئیسرائیل دەمی وا بەسەر کاریانکەرە ...ەرەی ئیزم کەرەلانەرە چارەرەوان دەکات کە ...ەی فەرمانی پێ دەکرێت بەکەسەر فەرەی پیا کەلات) ئەدیا هاوڵاتی پێغەمبەر (ﷺ) وەلیسان: کەمراک فەرمانت چی بە بڵیان ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (بڵێن خوایان بەسەر خوا باشترن پشتیوانە ، ئەمنا پشت بە خوا دەبەستین).

فایدەی (٣١) سورەتی (القلم) من أبي در (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (لكل شيء حلية وحلية المجالس الحلم) وحق لها أن تتحلى بما فيها موضع أربع أصابع الا ربعك واضع جبهته لله ساجداً(رواه أحمد). ئەبو زەر (رەزای خوای لێ بێ) لەپێغەمبەرەوە (ﷺ) دەگێڕێتەوە کە فەرمووبەتی: (ئارامی (لەسەر فەرمانی) خوا) وەک خۆی جێی خۆیەتی و ئەوەی پێت چونکە جێگای هەر چوار پەنجەیەک =

﴿سَنَسِمُهُۥ عَلَى ٱلْخُرْطُومِ﴾ بەم زووانە سەری لووتی داخ دەکەین. ١٦ ﴿إِنَّا بَلَوْنَٰهُمْ﴾ ئێمە تاقیمان کردنەوە ﴿كَمَا بَلَوْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلْجَنَّةِ﴾ هەروەک لەمەوپێش خاوەنانی ئەو باخەمان تاقی کردەوە ﴿إِذْ أَقْسَمُوا﴾ کە (لەشەوا) سوێندیان خوارد ﴿لَيَصْرِمُنَّهَا مُصْبِحِينَ﴾ کەلەدەمی بەرەبەیاندا (بەرەکەی) بڕنن (تا هەژاران نەزانن). ١٧ ﴿وَلَا يَسْتَثْنُونَ﴾ هیچی (بۆ هەژاران) لێ دەرنەکەن. ١٨ ﴿فَطَافَ عَلَيْهَا طَآئِفٌ مِّن رَّبِّكَ﴾ ئینجا بەڵایەک لەلایەن پەروەردگارەوە سوڕایەوە بەسەرباخەکەدا ﴿وَهُمْ نَآئِمُونَ﴾ لەکاتێکدا کەئەوان خەوتبوون. ١٩ ﴿فَأَصْبَحَتْ كَٱلصَّرِيمِ﴾ ئەوساوەک باخێکی ڕزاوی لێ هات. ٢٠ ﴿فَتَنَادَوْا مُصْبِحِينَ﴾ لە شەبەقدا بانگی یەکتری یان کرد. ٢١ ﴿أَنِ ٱغْدُوا عَلَىٰ حَرْثِكُمْ﴾ کەهەستن بچن بۆسەر باخەکەتان ﴿إِن كُنتُمْ صَٰرِمِينَ﴾ ئەگەر ئەتانەوێ بیڕنن. ٢٢ ﴿فَٱنطَلَقُوا﴾ ئینجا کەوتنە ڕێ ﴿وَهُمْ يَتَخَٰفَتُونَ﴾ وە ئەوان بەچرپە بەیەکتریان ئەووت. ٢٣ ﴿أَن لَّا يَدْخُلَنَّهَا ٱلْيَوْمَ عَلَيْكُم مِّسْكِينٌ﴾ ئەمڕۆ هیچ هەژارێک نەبێ بەسەرتاندا لەناو باخەکەدا. ٢٤ ﴿وَغَدَوْا عَلَىٰ حَرْدٍ قَٰدِرِينَ﴾ دەمەو بەیان ڕۆین لایان وابوو کەدەتوانن بێ بەشیان بکەن. ٢٥ ﴿فَلَمَّا رَأَوْهَا قَالُوٓا﴾ کە باخەکەیان دیی (بەسوتاوی) ووتیان ﴿إِنَّا لَضَآلُّونَ﴾ ئێمە ڕێ مان وون کردووە (ئەمە باخەکەی ئێمە نی یە). ٢٦ ﴿بَلْ نَحْنُ مَحْرُومُونَ﴾ نەء بەڵکو بەش بڕاو کراوین ٢٧ ﴿قَالَ أَوْسَطُهُمْ﴾ بڕا ناوەنجی یەکەیان (لەژیریدا) ووتی ﴿أَلَمْ أَقُل لَّكُمْ﴾ مەگەر پێم نەووتن؟. ﴿لَوْلَا تُسَبِّحُونَ﴾ بۆچ یادو سوپاسی خواناکەن. ٢٨ ﴿قَالُوا سُبْحَٰنَ رَبِّنَآ إِنَّا كُنَّا﴾ هەموو ووتیان: پاک و بێ گەردی بۆ پەروەردگارمانە (ستەم لەکەس ناکات) بێگومان ئێمە خۆمان ﴿ظَٰلِمِينَ﴾ ستەم کارین. ٢٩ ﴿فَأَقْبَلَ بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ ئینجا ڕوویان کردە یەکتریی ﴿يَتَلَوَّمُونَ﴾ بە سەرزەنشت کردن. ٣٠ ﴿قَالُوا يَٰوَيْلَنَآ إِنَّا كُنَّا طَٰغِينَ﴾ ووتیان: ئەی وای بۆخۆمان بەڕاستی لەخوا یاخی بووین. ٣١ ﴿عَسَىٰ رَبُّنَآ أَن يُبْدِلَنَا خَيْرًا مِّنْهَآ﴾ ئومێدەوارین کە خوا لەجیاتی ئەو باخە باشترمان بداتێ ﴿إِنَّآ إِلَىٰ رَبِّنَا رَٰغِبُونَ﴾ بە ڕاستی ئێمە هیوامان هەر بە پەروەردگاری خۆمانە. ٣٢ ﴿كَذَٰلِكَ ٱلْعَذَابُ﴾ ئاوا یە سزا(ی خوا لەجیهاندا) ﴿وَلَعَذَابُ ٱلْءَاخِرَةِ أَكْبَرُ﴾ وە سزای ڕۆژی دوایی گەلێ گەورەترە ﴿لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾ خۆزگە بیانزانیایە. ٣٣ ﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ﴾ بێگومان بۆ پارێزکاران هەیە ﴿عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتِ ٱلنَّعِيمِ﴾ لای پەروەردگاریان باخاتی پڕ لەنازو نیعمەت. ٣٤ ﴿أَفَنَجْعَلُ ٱلْمُسْلِمِينَ كَٱلْمُجْرِمِينَ﴾ چۆن ئێمە موسڵمان و بەدکاران وەک یەک لێ دەکەین؟. ٣٥ ﴿مَا لَكُمْ كَيْفَ تَحْكُمُونَ﴾ ئەوە چیتانە چۆن بڕیارێک دەدەن. ٣٦ ﴿أَمْ لَكُمْ كِتَٰبٌ فِيهِ تَدْرُسُونَ﴾ نەخێر ئایا کتێبێکی (ئاسمانی)تان هەیە ئەمەی تیا دەخوێننەوە. ٣٧ ﴿إِنَّ لَكُمْ فِيهِ لَمَا تَخَيَّرُونَ﴾ وە لەو کتێبەدا ڕێتان پێ دراوە چیتان بوێ ئەوە هەڵبژێرن بۆ خۆتان؟ ٣٨ ﴿أَمْ لَكُمْ أَيْمَٰنٌ عَلَيْنَا بَٰلِغَةٌ﴾ یا پەیمانی بەهێزتان هەیە لەگەڵمان ﴿إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَٰمَةِ﴾ تا ڕۆژی دوایی ﴿إِنَّ لَكُمْ لَمَا تَحْكُمُونَ﴾ کەهەرچی ئێوە بڕیار بدەن بتاندرێتێ. ٣٩ ﴿سَلْهُمْ﴾ بپرسە لێ یان (بزانە) ﴿أَيُّهُم بِذَٰلِكَ زَعِيمٌ﴾ کامیان زامنی ئەم کارەن. ٤٠ ﴿أَمْ هُمْ شُرَكَآءُ﴾ ئاخۆ هاوبیریان هەیە (لەم قسەیەدا) ﴿فَلْيَأْتُوا بِشُرَكَآئِهِمْ﴾ دەبا هاوبیرەکانیان بێنن ﴿إِن كَانُوا صَٰدِقِينَ﴾ ئەگەر ڕاست دەکەن. ٤١ ﴿يَوْمَ يُكْشَفُ عَن سَاقٍ﴾ لەڕۆژێکدا خوای گەورە لاقی پێوێزی دەردەخات (باوەڕمان پێیەتی و چۆنێتیەکەی نازانین) ﴿وَيُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ﴾ وە (بە ئەوسەوە) بانگا دەکرێن بۆ نوێژکردن و سوژدە بردن و ﴿فَلَا يَسْتَطِيعُونَ﴾ ناتوانن (بی بەن). ٤٢

خَشِعَةً أَبْصَٰرُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۖ وَقَدْ كَانُوا۟ يُدْعَوْنَ إِلَى ٱلسُّجُودِ وَهُمْ سَٰلِمُونَ
﴿٤٣﴾ فَذَرْنِى وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا ٱلْحَدِيثِ ۖ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ
لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِى لَهُمْ ۚ إِنَّ كَيْدِى مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْـَٔلُهُمْ أَجْرًا فَهُم
مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ ٱلْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَٱصْبِرْ
لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ ٱلْحُوتِ ۘ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَآ
أَن تَدَٰرَكَهُۥ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِۦ لَنُۢبِذَ بِٱلْعَرَآءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَٱجْتَبَىٰهُ رَبُّهُۥ
فَجَعَلَهُۥ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَٰرِهِمْ
لَمَّا سَمِعُوا۟ ٱلذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُۥ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٥٢﴾

سورة الحاقة

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

ٱلْحَآقَّةُ ﴿١﴾ مَا ٱلْحَآقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْحَآقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
وَعَادٌۢ بِٱلْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا۟ بِٱلطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا
عَادٌ فَأُهْلِكُوا۟ بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ
سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَٰنِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا ۖ فَتَرَى ٱلْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ
كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم مِّنۢ بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

- تۆپەندا قوربانلىق قىلىنغان تۆگىلەرنىڭ ئۆرچىلىرىنى ئەسكەر ئاتلىرى ۋە سودىگەر يۈك ئېغىلىرى دەپ خاتا ئويلىغان).

ئايەتتىكى (٣٣) سوۋغىلى (اللهامة)، عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: إن ناساً قالوا: يا رسول الله هل نرى ربنا يوم القيامة؟ فقال: (هل تضارون في رؤية الشمس والقمر ليس دونها سحاب؟) قالوا: لا، قال: (فإنكم ترون ربكم كذلك) (رواه البخاري ومسلم). ئەبۇ ھۇرەيرە (رەزىيەللاھۇ ئەنھۇ) ئېيتىپ بېرىدۇ: بىر قىسىم كىشىلەر پەيغەمبىرىمىز (ﷺ) دىن: قىيامەت كۈنىدە ئاللاھنى كۆرەلەمدۇق؟ دەپ سورىدى. (ئاي ئۈستىدە ۋە يۇلتۇزلارنى ئېنىق كۆرەلەمسىلەر؟ ئارىسىدا بۇلۇت بولمىسا) دېدى. (ئۇلار: ئېنىق كۆرەلەيمىز، دېدى. پەيغەمبىرىمىز: (ئۇنداقتا قىيامەت كۈنىدە ئاللاھنى ئېنىق كۆرەلەيسىلەر) دېدى.

ئايەتتىكى (٤٠) سوۋغىلى (اللهامة)، من ماشطة بنت فرعون من رجل: إنه كان ليرق سطح بقراً ويرفع سبعة بالقرن-

﴿خەتما اللەو عەلا﴾ چاویان شۆڕو﴿وعلی سمعه﴾ ڕێسوایی دایان دەگرێ ﴿وعلی ابصارهم﴾ بەڕاستی چاوان کە بانگا دەکرێن بۆ ﴿السجود وهم سالمون﴾ سوژدەو (ئەیان دەبرد) کەساغیش بووین. ٤٣) ﴿فذرنی ومن یکذب بهذا الحدیث﴾ وازم لێ بێنە بۆ ئەوانەی کەئەم قورئانە بەدرۆ دەزانن ﴿سنستدرجهم من حیث لا یعلمون﴾ بەرەبەرە کێشیان دەکەم بە ڕەنگێک کەپێ نەزانن. ٤٤) ﴿وأملی لهم﴾ وە مۆڵەتیان دەدەم ﴿إن کیدی متین﴾ بەڕاستی پیلانی من تۆکمە و بەهێزە (لەبەرانبەر پیلانی نەوانەدا). ٤٥) ﴿أم تسألهم أجرا﴾ ئاخۆ تۆ لە بێ بڕوایان داوای کڕێ (ی کۆششی پێغەمبەرێتی) یان لێ دەکەیت ﴿فهم من مغرم مثقلون﴾ ئەوانیش لەبارەی قەرزداری گران بارن. ٤٦) ﴿أم عندهم الغیب﴾ یا ڕووبەڕەی غەیبیان لەلایە ﴿فهم یکتبون﴾ وە ئەوان لەبەرێ دەنووسنەوە. ٤٧) ﴿فاصبر لحکم ربک﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) ئان بەخۆتا بگرەو چاوەڕوانیی فەرمانی خوات بکە ﴿ولا تکن کصاحب الحوت﴾ وەک هاوڕێ ی نەهەنگەکە مەبە (کە یونس پێغەمبەرە(ﷺ)) ﴿إذ نادی وهو مکظوم﴾ کاتێک کە بانگی (خوای) کرد وە ئەو پێشی خواردبووە (لە بێ بڕوایی گەلەکەی). ١٨) ﴿لولا أن تدارکه نعمة من ربه﴾ ئەگەر میهرەبانی بەک لەلایەن پەروەردگارییەوە فریای نەکەوتایە ﴿لنبذ بالعراء وهو مذموم﴾ فڕێ دەدرایە دەشتێکی ڕووتەن، وە ئەو بەدناو دەبوو. ١٩) ﴿فاجتباه ربه﴾ ئینجا پەروەردگاری هەڵی بژاردەوە ﴿فجعله من الصالحین﴾ وە کردی (بەیەکێک) لەچاکان. ٥٠) ﴿وإن یکاد الذین کفروا﴾ بەڕاستی نزیک بوو بێ بڕواکان ﴿لیزلقونک بأبصارهم﴾ هەڵت خلیسکێنن بە چاو (ی پیس)یان ﴿لما سمعوا الذکر﴾ لەکاتێکدا کە قورئان دەبیستن ﴿ویقولون إنه لمجنون﴾ وە دەیان ووت: بە ڕاستی ئەم (پێغەمبەرە) شێتە. ٥١) ﴿وما هو إلا ذکر للعالمین﴾ لەکاتێکدا کەئەم قورئانە هەر ئامۆژگاری یە بۆ هەموو جیهانیان. ٥٢)

سورەتی ﴿الحاقة﴾

﴿بسم اللەو الرحمن الرحیم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الحاقة﴾ ڕۆژی دڵنیی. ١) ﴿ما الحاقة﴾ چی یێ ئەو ڕۆژە. ٢) ﴿وما أدراک ما الحاقة﴾ ئۆ چووزانیت ئەو ڕۆژە چی یە. ٣) ﴿کذبت ثمود والعاد بالقارعة﴾ گەلی عادو سەموود، ئەو ڕۆژەیان بەدرۆ زانی (کە دڵەکان دادەخوڕێنێ). ٤) ﴿فأما ثمود فأهلکوا بالطاغیة﴾ ئینجا (گەلی) سەموود لە ئاوبران بە ئەعرەتەیەکی زۆر گەورە. ٥) ﴿وأما عاد فأهلکوا بریح صرصر عاتیة﴾ وە (گەلی) عادیش لە ئاوبران بەبایەکی سەختی ساردی بەتینی بەگرمە. ٦) ﴿سخرها علیهم سبع لیال وثمانیة أیام حسوما﴾ (خوا) زاڵی کرد بەسەریاندا حەوت شەو و هەشت ڕۆژ بەبێ وچان (لەناوی بردن) ﴿فتری القوم فیها صرعی کأنهم أعجاز نخل خاویة﴾ ئەو گەلەت دەبینی لەو ماوەیەدا بێ گیان کەوتبوون ﴿فهل تری لهم من باقیة﴾ وەک قەدی داری خورمای گەندەڵ (ناوبراو). ٧) ﴿وجاء فرعون ومن قبله والمؤتفکات بالخاطئة﴾ ئایا کەس دەبینیت لەوان کەمابێتەوە؟. ٨)

وَجَآءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُۥ وَٱلْمُؤْتَفِكَٰتُ بِٱلْخَاطِئَةِ ﴿٩﴾ فَعَصَوْا۟ رَسُولَ
رَبِّهِمْ فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً رَّابِيَةً ﴿١٠﴾ إِنَّا لَمَّا طَغَا ٱلْمَآءُ حَمَلْنَٰكُمْ فِى ٱلْجَارِيَةِ
﴿١١﴾ لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً وَتَعِيَهَآ أُذُنٌ وَٰعِيَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِذَا نُفِخَ فِى ٱلصُّورِ
نَفْخَةٌ وَٰحِدَةٌ ﴿١٣﴾ وَحُمِلَتِ ٱلْأَرْضُ وَٱلْجِبَالُ فَدُكَّتَا دَكَّةً وَٰحِدَةً ﴿١٤﴾
فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ ٱلْوَاقِعَةُ ﴿١٥﴾ وَٱنشَقَّتِ ٱلسَّمَآءُ فَهِىَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ
﴿١٦﴾ وَٱلْمَلَكُ عَلَىٰٓ أَرْجَآئِهَا ۚ وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَٰنِيَةٌ
﴿١٧﴾ يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ ﴿١٨﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ
كِتَٰبَهُۥ بِيَمِينِهِۦ فَيَقُولُ هَآؤُمُ ٱقْرَءُوا۟ كِتَٰبِيَهْ ﴿١٩﴾ إِنِّى ظَنَنتُ أَنِّى مُلَٰقٍ
حِسَابِيَهْ ﴿٢٠﴾ فَهُوَ فِى عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ﴿٢١﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿٢٢﴾
قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ ﴿٢٣﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا بِمَآ أَسْلَفْتُمْ فِى ٱلْأَيَّامِ
ٱلْخَالِيَةِ ﴿٢٤﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِىَ كِتَٰبَهُۥ بِشِمَالِهِۦ فَيَقُولُ يَٰلَيْتَنِى لَمْ أُوتَ كِتَٰبِيَهْ
﴿٢٥﴾ وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ ﴿٢٦﴾ يَٰلَيْتَهَا كَانَتِ ٱلْقَاضِيَةَ ﴿٢٧﴾ مَآ أَغْنَىٰ
عَنِّى مَالِيَهْ ﴿٢٨﴾ هَلَكَ عَنِّى سُلْطَٰنِيَهْ ﴿٢٩﴾ خُذُوهُ فَغُلُّوهُ ﴿٣٠﴾ ثُمَّ ٱلْجَحِيمَ
صَلُّوهُ ﴿٣١﴾ ثُمَّ فِى سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَٱسْلُكُوهُ ﴿٣٢﴾ إِنَّهُۥ
كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِٱللَّهِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٣٣﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣٤﴾

فإذا قرأ: (أليس ذلك بقادر على أن يحيي الموتى) قال: سبحانك اللهم فبلى. فسئل عن ذلك فقال: سمعت رسول الله يقول ذلك) (رواه ابن أبي حاتم). عائشه (رەزای خوای لێ بێ) دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە سەر بانێک قورئانی دەخوێندەوە، دەنگیشی بەرز دەکردەوە، بەو قورئان خوێندنەکەی جا

هەر کاتێ ئەم ئایەتەی بخوێندایە (أليس ذلك بقادر على أن يحيي الموتى) دەیووت: (سبحانك اللهم فبلى) واتە پاک و بێ گەرد بۆ تۆ ئەرێ بۆ تۆ ئەبێ، دەتوانی زیندووی ئەکەیتەوە، ئەمنیش پرسیارەکەی لێ کرد دەربارەی ئەو فەرمایشتە، ئەویش پێی وتم: ئەیبێژە سبحانك (ﷺ) بێست ئەو فەرمایشتەی دەخوێندەوە.

سورەتی (الإنسان)ـ من ابن عباس (رضي الله عنهما): (أن رسول الله (ﷺ) كان **يقرأ في صلاة الصبح يوم** -

﴿وَجَاءَ فِرْعَوْنُ وَمَن قَبْلَهُ﴾ (هەر بەو رەنگە) فیرعەون و ئەوانی پێش ئەو ﴿وَالْمُؤْتَفِكَاتُ﴾ (دانیشتووان ئەو دێهاتە) سەرەو ژێرووەکان هاتن ﴿بِالْخَاطِئَةِ﴾ بە گوناهو خرایەوە ۹) ﴿فَعَصَوْا رَسُولَ رَبِّهِمْ﴾ وە بێ فەرمانیی پێغەمبەرێی پەروەردگاریان کرد ﴿فَأَخَذَهُمْ أَخْذَةً﴾ ئەوسا گرتنی بە گرتنێکی زۆر سەخت. ۱۰ ﴿إِنَّا لَمَّا طَغَى الْمَاءُ حَمَلْنَاكُمْ فِي الْجَارِيَةِ﴾ بەڕاستی ئێمە: کاتێک کەناو(ی تۆفان) سەرکەوت (بابپیرەکانی) ئێوەمان هەڵگرت لە کەشتیدا (ئەی بنی بەرایانی مەککە). ۱۱ ﴿لِنَجْعَلَهَا لَكُمْ تَذْكِرَةً﴾ تا ئەم کردەوەیە بکەینە بیرهێنەرەوە بۆ ئێوە ﴿وَتَعِيَهَا أُذُنٌ وَاعِيَةٌ﴾ وە لەگوێ ی گوێ گوێگرێکی تێگەشتوو. ۱۲) ﴿فَإِذَا نُفِخَ فِي الصُّورِ نَفْخَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ ئینجا کاتێک فوو کرا بە کەپەنادا بەتاقە فوو کردنێک. ۱۳) ﴿وَحُمِلَتِ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ﴾ وە زەوی و شاخەکان هەڵگیران ﴿فَدُكَّتَا دَكَّةً وَاحِدَةً﴾ بەجارێک دران بەیەکدا (و تەخت کران). ۱۴ ﴿فَيَوْمَئِذٍ وَقَعَتِ الْوَاقِعَةُ﴾ ئەو رۆژە رووداوی گەورە رووەدات ۱۵ ﴿وَانشَقَّتِ السَّمَاءُ﴾ وە ئاسمان لەت دەبێ ﴿فَهِيَ يَوْمَئِذٍ وَاهِيَةٌ﴾ وە ئەو لەو رۆژەدا سست و (بێ کەڵک). ۱۶ ﴿وَالْمَلَكُ عَلَىٰ أَرْجَائِهَا﴾ وە فریشتەکان لەکەناری ئاسمانەکان ﴿وَيَحْمِلُ عَرْشَ رَبِّكَ فَوْقَهُمْ يَوْمَئِذٍ ثَمَانِيَةٌ﴾ وەلەو رۆژەدا هەشت (فریشتە) تەختی پەروەردگاری تۆ هەڵدەگرن لە ژوور هەموو فریشتەکانی ئەوەوە. ۱۷ ﴿يَوْمَئِذٍ تُعْرَضُونَ﴾ لەو رۆژەدا (لەبەردەمی خوادا) هەموولتان نیشان دەدرێن ﴿لَا تَخْفَىٰ مِنكُمْ خَافِيَةٌ﴾ هیچ (کردەوەیەکی) پەنهانیتان بەنهێنی نامێنێتەوە. ۱۸ ﴿فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ﴾ ئەوسا ئەو کەسەی کە نامەی (کردەوەی) دراوە دەستی ڕاستی ﴿فَيَقُولُ هَاؤُمُ اقْرَءُوا كِتَابِيَهْ﴾ دەڵێ: ها نامەکەم بگرن و بیخوێنێنەوە. ۱۹ ﴿إِنِّي ظَنَنتُ أَنِّي مُلَاقٍ حِسَابِيَهْ﴾ بێگومان من خۆم دەمزانی کە ئورشی ئەم لێپرسینەوەیە دەبم. ۲۰ ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ﴾ ئەو کەسە لەژیانێکی بەسەندا دەبێ. ۲۱ ﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ لە بەهەشتێکی بەرزدا. ۲۲ ﴿قُطُوفُهَا دَانِيَةٌ﴾ کەمیوەی نزیکە دەستە. ۲۳ ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا﴾ (پێ بان دەووترێت) بخۆن و بخۆنەوە، خۆشتان بێ ﴿بِمَا أَسْلَفْتُمْ فِي الْأَيَّامِ الْخَالِيَةِ﴾ بەهۆی ئەو چاکانەوە کەلە ژیانی ڕابردووەدا کردووتانە ۲۴ ﴿وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِشِمَالِهِ فَيَقُولُ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کە نامە دراوە دەستی چەپی دەڵێ: ﴿يَا لَيْتَنِي لَمْ أُوتَ كِتَابِيَهْ﴾ خۆزگە هەر نامەم نەدرایەتێ. ۲۵ ﴿وَلَمْ أَدْرِ مَا حِسَابِيَهْ﴾ وە ئەم ژانیایە چی یە (سەرئەنجامی) لێپرسینەوەم. ۲۶ ﴿يَا لَيْتَهَا كَانَتِ الْقَاضِيَةَ﴾ خۆزگە مردنەکەم یەکجاری بووایە. ۲۷ ﴿مَا أَغْنَىٰ عَنِّي مَالِيَهْ﴾ سامانەکەم هیچ قازانجێکی پێ نەگەیاندم. ۲۸ ﴿هَلَكَ عَنِّي سُلْطَانِيَهْ﴾ لەدەستم چوو دەسەڵاتەکەم. ۲۹ ﴿خُذُوهُ فَغُلُّوهُ﴾ (ئینجا بەچاوەڕوانی ئۆزەخ دەووترێت) بیگرن زنجیر بکەنە دەست و گەردنی. ۳۰) ﴿ثُمَّ الْجَحِيمَ صَلُّوهُ﴾ لەپاشان بیخەن بۆ ئۆزەخ (بیسوتێنن لە ئۆزەخدا). ۳۱ ﴿ثُمَّ فِي سِلْسِلَةٍ ذَرْعُهَا سَبْعُونَ ذِرَاعًا فَاسْلُكُوهُ﴾ ئینجا بەزنجیرێکی حەفتا گەزیی بی بەستنەوە. ۳۲ ﴿إِنَّهُ كَانَ لَا يُؤْمِنُ بِاللَّهِ الْعَظِيمِ﴾ (چونکە) بێگومان ئەو بڕوای بەخوای گەورە نەدەکرد. ۳۳ ﴿وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ﴾ وەهانە هانەی کەسی نەدەدا بۆ خۆراک دان بەهەژاران. ۳۴)

فَلَيْسَ لَهُ ٱلْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَّا يَأْكُلُهُۥٓ
إِلَّا ٱلْخَٰطِـُٔونَ ﴿٣٧﴾ فَلَآ أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾
إِنَّهُۥ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ ۖ قَلِيلًا مَّا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾
وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ ۖ قَلِيلًا مَّا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنزِيلٌ مِّن رَّبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ
تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ ٱلْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِٱلْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا
مِنْهُ ٱلْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنكُم مِّنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَٰجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُۥ لَتَذْكِرَةٌ
لِّلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنكُم مُّكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَسْرَةٌ عَلَى
ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُۥ لَحَقُّ ٱلْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِٱسْمِ رَبِّكَ ٱلْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

سورة المعارج

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَأَلَ سَآئِلٌۢ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِّلْكَٰفِرِينَ لَيْسَ لَهُۥ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِّنَ
ٱللَّهِ ذِى ٱلْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَٱلرُّوحُ إِلَيْهِ فِى
يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُۥ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَٱصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾
إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُۥ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَىٰهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ ٱلسَّمَآءُ كَٱلْمُهْلِ
﴿٨﴾ وَتَكُونُ ٱلْجِبَالُ كَٱلْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْـَٔلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (١) هـــــەوڵی (الفاروق)ی، فرسان سائیل بخشی وکتێبی ئەسانی و حاکیم لـــه عەبـــدوڵڵای کوڕی عەبباســەوە (ڕەزای خـــوای لێ بێ) دەڵێن: کە دەڵێت: دەربارەی ئـەضـری کـوڕی حارث ئـەم ئایەتـه دابەزی، کە دەڵێ: (خوایە، ئەگەر ئەم قورئانە پاستە لە لایەن تۆوە هاتووە ئەی لە ئاسمانەوە بەسەرماندا ببارێنـــە) ئـەجا ئەی دەڵێی کێیە لـە پاڵتی بـەسەرما

بەسەرماندا هات و گەڕڕا وە ئەم ئایەتەی دەربارەی دابەزی فرسان سائیل بخشی وکتێبی.

- البیهقة (الم تنزیل السجدة وهل أتی علی الإنسان) (رواه مسلم). عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس (ڕەزای خوایان لێ بێ) دەڵێ: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەنوێژی بەیانیان پاڵتایی عەبێتی لە سورەتی (السجدة) و سورەتی (الإنسان)ی دەخوێند -بەشی سورەتی (الفاتحة)-).

﴿فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَٰهُنَا حَمِيمٌ﴾ ئەمڕۆ ئەویش لێرە نەدڵسۆزێکی هەیە (یارمەتی بدات). ٣٥)﴿وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ﴾ وەنەخۆراکێک مەگەر لە کێم و زووخاوی جەستەی دۆزەخی یان. ٣٦)﴿لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ﴾ کە(کەس) ناپخوات گوناهباران نەبێت. ٣٧)﴿فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ﴾ جا سوێند بەرشتانەی کەدەیان بینن. ٣٨)﴿وَمَا لَا تُبْصِرُونَ﴾ وە بەوەش کەنایان بینن. ٣٩)﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ بێگومان ئەم قورئانە فەرموودەی رەوانە کراوێکی بەڕێزو گەورەیە (لە خواوە بۆتان دایێ). ٤٠)﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ﴾ وە ئەم (قورئانە) قسەی شاعیر نی یە ﴿قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ﴾ زۆرکەم بڕوا دەهێنن (بەقورئان). ٤١)﴿وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ﴾ وە قسەی فاڵچی و جووکی نی یە ﴿قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ﴾ زۆرکەم بیر دەکەنەوە. ٤٢)﴿تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ (ئەم قورئانە) نێرراوەتە خوارەوە لەپەروەردگاری جیهانیانەوە. ٤٣)﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ﴾ ئەگەر (موحەممەد(ﷺ)) بەدەم ئێمەوە هێندێ (ووتەی) هەڵبەستایە. ٤٤)﴿لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ﴾ بێگومان ئێمە بەدەستی خۆمان تۆڵەمان لێ دەسەند. ٤٥)﴿ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ﴾ لەپاشان ڕەگی دڵیمان دەبڕیی. ٤٦)﴿فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ﴾ وە کەس لە ئێوە نەیدەتوانی بەرگری لێبکات. ٤٧)﴿وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ﴾ وە بێ گومان ئەم قورئانە ئامۆژگاری و پەندە بۆ پارێزکاران. ٤٨)﴿وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ﴾ وە بێگومان ئێمە دەزانین کەهێندێکتان قورئان بەدرۆ دەزانن. ٤٩)﴿وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾ وە بێ گومان ئەم قورئانە هۆی پەشیمانی بێ بڕوایانە. ٥٠)﴿وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ﴾ وە بەڕاستی قورئان راستو دروستە دڵنیا بەخشە. ٥١)﴿فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ﴾ کەواتە: (ئەی موحەممەد(ﷺ)) تۆش هەمیشە یادی پەروەردگاری گەورەی خۆت بکە. ٥٢)

سورەتی ﴿المعارج﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ﴾ داواکارێک داوای سزایەکی (خوایی) کرد کە(ئەو سزایە) هەر ڕوو دەدات. ١)﴿لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ﴾ بۆ بێ بڕوایان نی یە هیچ پاڵ پێوەنەرێک (کەبیان پارێزێت). ٢)﴿مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ﴾ لە (سزای) خوای خاوەن پلەو پایەی زۆر بەرز. ٣)﴿تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ﴾ فریشتەو جبرییل سەردەکەون بۆ لای خوا ﴿فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ﴾ لە ڕۆژێکدا کەئەندازەکەی پەنجا هەزار ساڵە. ٤)﴿فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا﴾ کەوابوو خۆت رابگرە (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بەخۆڕاگرتنێکی چاک و جوان. ٥)﴿إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا﴾ بەڕاستی ئەوبێ بڕوایانە ئەو ڕۆژە بەدوور دەبیینن. ٦)﴿وَنَرَاهُ قَرِيبًا﴾ ئێمەش زۆر بەنزیکی دەبینین. ٧)﴿يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ﴾ ئەو ڕۆژەی کە ئاسمان وەک مسی تواوە(یان خڵتەی زەیتی) لێ دێ. ٨)﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ﴾ کەژەکانیش وەک خوری شی کراوەیان لێ دێ. ٩)﴿وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا﴾ وە هیچ کەسێک ناپرسێتەوە لە هیچ کەسێکی خۆشەویستی خۆی. ١٠)

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾
وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ
جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَظَىٰ ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ ﴿١٦﴾ تَدْعُو
مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ ﴿١٨﴾ ۞ إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا
﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا
الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي
أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ
بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ
رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا
عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ
ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ
﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ
﴿٣٤﴾ أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ
﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ
أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

ناپەیدانی (٢)
سورەتی (الانعام):
قسەی پێغەمبەر ﷺ (من نذر أن يطيع الله فليطعه، ومن نذر أن يعصيه فلا يعصه) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: (هەر کەسێک نەزرێک بکات بۆ ئەوەی گوێڕایەڵی خوای لەسەر خۆی فەرز بکات با گوێڕایەڵی بێت، بەڵام هەر کەسێک نەزرێک بکات بۆ ئەوەی نەچێتە سەر ڕێچکەی خوا با نەکات).

سورەتی (المرسلات): عن ابن عباس ﷺ من أنه: (أنها سمعت النبي ﷺ يقرأ في المغرب بالمرسلات عرفاً) (رواه أحمد). هەروەکو لە ئیبن عەباسەوە لە پێغەمبەرەوە ﷺ هاتووە کە دەڵێت: (گوێم لێبوو پێغەمبەری خوا ﷺ لە نوێژی مەغریبدا سورەتی (والمرسلات عرفاً) دەخوێند).

ناپەیدانی (٣٩) سورەتی (المرسلات): قال النبي ﷺ: (قال الله تعالى: يا عبادي إنكم لن تبلغوا نفعي-

﴿يُبَصَّرُونَهُمْ﴾ کەنیشانی یەکتری دەدرێن ﴿يَوْمَ الْمَحْرِمِ﴾ تاوانبار ئاوات دەخوازێ ﴿لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِهِ﴾ کە بیدایە لەباتی رزگار بوونی خۆی لەسزای ئەو ڕۆژە ﴿بِبَنِيهِ﴾ بەکوڕانیەوە. ١١)﴿وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ﴾ بەژنی یەوە بە برایەوە. ١٢)﴿وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ﴾ بەهۆزەکەشیەوە کەپەنایان دەدا. ١٣)﴿وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ﴾ وە بەهەرچی کەس لەسەر زەوی یە (هەمووی بدایە و) لەپاشان هەر خۆی رزگاری بێ. ١٤)﴿كَلَّا إِنَّهَا لَظَىٰ﴾ نەخێر (وا نی یە) بەڕاستی ئاگری دۆزەخ بەبڵێسەیە. ١٥)﴿نَزَّاعَةً لِلشَّوَىٰ﴾ داماڵینەری پێستی سەرە. ١٦) ﴿تَدْعُوا مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّىٰ﴾ بانگی کەسێک دەکات کەپشتی هەڵکردبێ لەخواو ڕووی وەرگێڕابێ. ١٧)﴿وَجَمَعَ فَأَوْعَىٰ﴾ وە سامانی کۆکردبێتەوە و هەڵی گرتبێ. ١٨)﴿إِنَّ الْإِنسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا﴾ بێگومان ئادەمی دروست کراوە بەچاو چنۆکێکی تەنگەتیلکە. ١٩)﴿إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا﴾ کەناخۆشی یەکی تووش بێ هاوارو ناڵە دەست پێ دەکات. ٢٠)﴿وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا﴾ کە سامانیش ڕووی تێ بکات ئەی گرێتەوە (لەخەڵکی). ٢١)﴿إِلَّا الْمُصَلِّينَ﴾ مەگەر نوێژکەران. ٢٢) ﴿الَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ﴾ ئەوانە کە بەردەوامن لەسەر نوێژەکانیان. ٢٣)﴿وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَّعْلُومٌ﴾ ئەوانەی کەبەشێکی دیاری کراو لەدارایی یاندا هەیە. ٢٤)﴿لِّلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ﴾ بۆ هەژاری داواکەرو بێ نەوای داوانەکەر. ٢٥) ﴿وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ وە ئەوانەی کە باوەڕیان بەڕۆژی پاداشت هەیە. ٢٦)﴿وَالَّذِينَ هُم مِّنْ عَذَابِ رَبِّهِم مُّشْفِقُونَ﴾ وەئەوانەیکەلەسزای پەروەردگاری خۆیان دەترسن. ٢٧)﴿إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ﴾ چونکە بەڕاستی سزای پەروەردگاری ئەوان کەس لێ ی دڵنیا نیە. ٢٨) ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە ئاگاداری داوێنی خۆیان دەکەن. ٢٩)﴿إِلَّا عَلَىٰ أَزْوَاجِهِمْ﴾ مەگەر لەگەڵ ژنانی خۆیان ﴿أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ﴾ یا کە نیزەکێک کەبوو بن یەخاوەنیان ﴿فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ﴾ بێگومان ئەوانە لۆمە کراو نیین. ٣٠) ﴿فَمَنِ ابْتَغَىٰ وَرَاءَ ذَٰلِكَ﴾ ئینجا هەر کەسێک دوای شتی تر بکەوێ ﴿فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْعَادُونَ﴾ ئەو کەسانە ئەوانەن کەدەست درێژکەرن. ٣١) ﴿وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ﴾ وە ئەوانەی کەچاودێری سپاردەو پەیمانی خۆیان دەکەن. ٣٢)﴿وَالَّذِينَ هُم بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ﴾ وە ئەوانەی کە شایەتی خۆیان بەتەواوی دەدەن. ٣٣) ﴿وَالَّذِينَ هُمْ عَلَىٰ صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ﴾ وە ئەوانەی کە ئاگاداری نوێژیان دەکەن. ٣٤)﴿أُولَٰئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُّكْرَمُونَ﴾ ئەوانە(کەباس کران) ڕێز دەگیرێن لە باخانی بەهەشتدا. ٣٥) ﴿فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ﴾ دەی چی یانە ئەو بێ بڕوایانە (کە تۆ دەرئەکەریت ئەی موحەممەد (ﷺ)) بەپەلە دێن بۆ لات ٣٦)﴿عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ﴾ لەلای ڕاست و چەپتەوە دەستە دەستە دەبن. ٣٧)﴿أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ﴾ ئایا هەموو یەکێک لەوان بەتەمایە ﴿أَن يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ﴾ کە بخرێتە بەهەشتی پڕ لە ناز و نیعمەتەوە. ٣٨)﴿كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُم مِّمَّا يَعْلَمُونَ﴾ وا نی یە: (وەک بەتەمان) بەڕاستی ئێمە دروستمان کردوون لەوەی کە دەیزانن. ٣٩)

فَلَآ أُقۡسِمُ بِرَبِّ ٱلۡمَشَٰرِقِ وَٱلۡمَغَٰرِبِ إِنَّا لَقَٰدِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰٓ أَن نُّبَدِّلَ خَيۡرٗا مِّنۡهُمۡ
وَمَا نَحۡنُ بِمَسۡبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرۡهُمۡ يَخُوضُواْ وَيَلۡعَبُواْ حَتَّىٰ يُلَٰقُواْ يَوۡمَهُمُ ٱلَّذِي
يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوۡمَ يَخۡرُجُونَ مِنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ سِرَاعٗا كَأَنَّهُمۡ إِلَىٰ نُصُبٖ يُوفِضُونَ
﴿٤٣﴾ خَٰشِعَةً أَبۡصَٰرُهُمۡ تَرۡهَقُهُمۡ ذِلَّةٞۚ ذَٰلِكَ ٱلۡيَوۡمُ ٱلَّذِي كَانُواْ يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

سورة نوح

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِنَّآ أَرۡسَلۡنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوۡمِهِۦٓ أَنۡ أَنذِرۡ قَوۡمَكَ مِن قَبۡلِ أَن يَأۡتِيَهُمۡ
عَذَابٌ أَلِيمٞ ﴿١﴾ قَالَ يَٰقَوۡمِ إِنِّي لَكُمۡ نَذِيرٞ مُّبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ ٱعۡبُدُواْ
ٱللَّهَ وَٱتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغۡفِرۡ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمۡ وَيُؤَخِّرۡكُمۡ
إِلَىٰٓ أَجَلٖ مُّسَمًّىۚ إِنَّ أَجَلَ ٱللَّهِ إِذَا جَآءَ لَا يُؤَخَّرُۘ لَوۡ كُنتُمۡ تَعۡلَمُونَ
﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوۡتُ قَوۡمِي لَيۡلٗا وَنَهَارٗا ﴿٥﴾ فَلَمۡ يَزِدۡهُمۡ دُعَآءِيٓ إِلَّا
فِرَارٗا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوۡتُهُمۡ لِتَغۡفِرَ لَهُمۡ جَعَلُوٓاْ أَصَٰبِعَهُمۡ
فِيٓ ءَاذَانِهِمۡ وَٱسۡتَغۡشَوۡاْ ثِيَابَهُمۡ وَأَصَرُّواْ وَٱسۡتَكۡبَرُواْ ٱسۡتِكۡبَارٗا
﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوۡتُهُمۡ جِهَارٗا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّيٓ أَعۡلَنتُ لَهُمۡ وَأَسۡرَرۡتُ
لَهُمۡ إِسۡرَارٗا ﴿٩﴾ فَقُلۡتُ ٱسۡتَغۡفِرُواْ رَبَّكُمۡ إِنَّهُۥ كَانَ غَفَّارٗا ﴿١٠﴾

- فلتلقوني، ولن تبلغوا غيري فتخزوني (البداية مسلم)، يتقاصر (ﷺ) (غرموروياني: (خواي بدرد بكند غرموروياني: تبعي بدنه كانم دلتيان نفهمه هيچ كيز نتانتان بولم هيبت تا سروتم يبي بگه يدن، وه دلتيانش بن كه هيچ كيز تا نتوانن زيانتان بلم هيبت تانيدام يبي بگه يدن).

سورتي (الليلة)، من أبو صالح عن أبي هريرة (ﷺ) قال: قال رسول الله (ﷺ): (ما بين النفختين أربعون) قالوا: يا أبا هريرة أربعون يوماً؟ قال: أبيت قالوا: أربعون شهراً؟ قال: أبيت، قالوا: أربعون سنة؟ قال: أبيت قال: (ثم ينزل الله من السماء ماء فينبتون كما ينبت البقل، ليس من الإنسان شيء إلا يبلى إلا عظماً واحداً وهو عجب الذنب ومنه يُركَّبُ الخلق يوم القيامة) (رواه البخاري ومسلم). تعبير صالح لحضير هريرة (ورمزي خوايان لي برز نامزيش له

﴿فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ﴾ جا سوێند بەپەروەردگاری رۆژهەڵاتەکان و رۆژئاواکان ﴿إِنَّا لَقَادِرُونَ﴾ بێگومان ئێمە بەدەسەڵاتین. ٤٠)﴿عَلَىٰ أَن نُّبَدِّلَ خَيْرًا مِّنْهُمْ﴾ لەسەرئەوەی کە بیانگۆڕین و باشتر لەوان بهێنن ﴿وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ﴾ وە کەس لە دەستمان دەرناچێ. ٤١) ﴿فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا﴾ ئینجا وازیان لێ بێنە، با قسەی هیچ و پووچ و گاڵتەی خۆیان بکەن ﴿حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ﴾ تا دووچاری ئەو رۆژەی خۆیان دەبن کە بەڵێنیان پێ دراوە. ٤٢)﴿يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا﴾ ئەو رۆژەی کەبەپەلە لە گۆڕەکانیان دێنە دەرەوە ﴿كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ﴾ دەڵێی بۆ لای بتەکانیان ڕادەکەن. ٤٣)﴿خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ﴾ چاویان شۆڕو (سەر بەرەو ژێر) ﴿تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ﴾ ریسوایی و شەرمەزاری دایان دەگرێ ﴿ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ﴾ ئەمە ئەو رۆژەیە کە لەوەو پێش بەڵێنیان پێ درابوو. ٤٤)

سورەتی ﴿ نوح ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ﴾ بێگومان ئێمە نووحمان نارد بۆ لای هۆزەکەی ﴿أَنْ أَنذِرْ قَوْمَكَ﴾ (وەپێمان ووت) کە هۆزەکەت بێدار بکەرەوە ﴿مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ پێش ئەوەی کە سزای سەختیان تووش بێ. ١) ﴿قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُّبِينٌ﴾ (نووح) ووتی: ئەی گەلی خۆم بەڕاستی من (پێغەمبەرو) ترسێنەرێکی ئاشکرام بۆ ئێوە. ٢)﴿أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ﴾ کە هەر خوا بپەرستن﴿وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ﴾ و لێ ی بترسن وەفەرمان بەرێی من بکەن. ٣) ﴿يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ﴾ تا خوا لە گوناهەکانتان خۆش بێ﴿وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ وە (بە زیندوویی) دەتان هێڵێتەوە تا کاتی دیاری کراوی مردنتان ﴿إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ﴾ بێگومان کاتێ سزای خوا کەهات دوا ناکەوێ﴿لَوْ كُنتُمْ تَعْلَمُونَ﴾ ئەگەر بتانزانیایە. ٤) ﴿قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا﴾ ووتی: ئەی پەروەردگارم من گەلەکەی خۆمم (بەپەنهانی) بانگا کرد بە شەو و بە ڕۆژ. ٥) ﴿فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا﴾ وە تا بانگم دەکردن ئەوان زۆرتر دوور ئەکەوتنەوە لێم و هەڵدەهاتن. ٦)﴿وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ﴾ وە بێگومان من هەر کات بانگم دەکردن (بۆ بڕواهێنان) تا لێیان خۆش ببێت ﴿جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ﴾ ئەوان پەنجەیان دەکرد بە گوێچکەیاندا﴿وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ﴾ وە پۆشاکەکانیان دەدا بەسەرو چاویاندا ﴿وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا﴾ وە بەردەوام دەبوون لە بێ باوەڕی دا، وە سەرکێشیان دەکرد، چۆن سەرکێشی یەک. ٧)﴿ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا﴾ لەپاشان بەئاشکرا بانگم کردن. ٨)﴿ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنتُ لَهُمْ﴾ ئینجا (دەمێک) بۆم ئاشکرا دەکردن﴿وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا﴾ (دەمێک) بۆم پ نهان دەکردن بە پەنهان کردنێکی تەواو. ٩) ﴿فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ﴾ ئەوسا پێم ووتن: داوای لێ خۆش بوون بکەن لەپەروەردگارتان ﴿إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا﴾ بە ڕاستی پەروەردگارتان زۆر لێ خۆشبووە. ١٠)

يُرْسِلِ ٱلسَّمَآءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَٰلٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل
لَّكُمْ جَنَّٰتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَٰرًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾
وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا۟ كَيْفَ خَلَقَ ٱللَّهُ سَبْعَ سَمَٰوَٰتٍ
طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ ٱلْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ ٱلشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾
وَٱللَّهُ أَنۢبَتَكُم مِّنَ ٱلْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ
إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَٱللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا۟ مِنْهَا
سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِى وَٱتَّبَعُوا۟ مَن لَّمْ يَزِدْهُ
مَالُهُۥ وَوَلَدُهُۥٓ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا۟ مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا۟
لَا تَذَرُنَّ ءَالِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ
وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا۟ كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا ضَلَٰلًا ﴿٢٤﴾
مِّمَّا خَطِيٓـَٰٔتِهِمْ أُغْرِقُوا۟ فَأُدْخِلُوا۟ نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا۟ لَهُم مِّن دُونِ
ٱللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى ٱلْأَرْضِ مِنَ ٱلْكَٰفِرِينَ
دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا۟ عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوٓا۟ إِلَّا فَاجِرًا
كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ ٱغْفِرْ لِى وَلِوَٰلِدَىَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِىَ
مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَٱلْمُؤْمِنَٰتِ وَلَا تَزِدِ ٱلظَّٰلِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

-دەیگێڕێتەوە کەفەرموویەتی: (مارەی نێوان دوو فووەکەزی دەکرێت بەصوردا) چلە) ووتیان: چل ڕۆژە ئەبو هورەیرە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، ووتیان چل مانگە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، ووتیان چل ساڵە؟ دەڵێ: وەڵامی نەدایەوە، پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (پاشان خوای گەورە لەئاسمانەوە بارانێك دەبارێنێ، ئەوسا وەك گیا سەوز دەبنەوە (دروست دەبنەوە) هەرچی لەشی ئادەمیزادە دەڕزێت تەنها ئێسکێك نەبێ کە (عجب الذنب)ە - ئێسکێکی بچوکە لە کۆتایی بڕبڕە پشت دایە- مرۆڤ لەڕۆژی دوایدا لەو پارچە ئێسکەوە دروست دەکرێتەوە).

ئایەتی (٢٨) سورەتی (الفیا): قال رسول الله (ﷺ): (ولا یتکلم یومئذ إلا الرسل) (رواه البخاري ومسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (لەو ڕۆژدا -ڕۆژی موحاسەبە- هیچ کەس-

﴿يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا﴾ (ئینجا گەر وابکەن) بارانی خوڕەم و لێزمەتان بۆ دەبارێنێ. ١١)﴿وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ﴾ وە سامان و کوڕی زۆرتان پێ دەبەخشێ ﴿وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ﴾ وە باخ و باخاتی زۆرتان پێ دەدات ﴿وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا﴾ وە جۆگە ئاوی زۆرتان دەداتێ. ١٢) ﴿مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا﴾ ئەوە چیتانە ناترسن لە شکۆو گەورەیی خوا؟. ١٣)﴿وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا﴾ لەکاتێکدا کە دروستی کردوون بەچەند قۆناغێک. ١٤)﴿أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا﴾ ئایا نابیینن کەخوا چۆن حەوت ئاسمانی دروست کردووە نهۆم لەسەر نهۆم. ١٥)﴿وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا﴾ وە مانگی گێڕاوە لەناویاندا بەڕووناک و ﴿وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا﴾ رۆژیشی گێڕاوە بەچرا. ١٦)﴿وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا﴾ وە خوا ئێوەی رووانددووە لەزەوی بەڕووانن. ١٧)﴿ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا﴾ لەپاشان دەتان باتەوە ناوی ﴿وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا﴾ وە دەرتان دەهێنێتەوە (لێ ی) بەدەرهێنان. ١٨)﴿وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا﴾ خوا زەوی بۆ ڕاخستوون. ١٩)﴿لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا﴾ تاهاتوچۆ بکەن بەڕێگە کراوەکانیدا. ٢٠)﴿قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي﴾ نووح ووتی: ئەی پەروەردگارم بێگومان گەلەکەم بێ فەرمانیان کردم ﴿وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ﴾ وە شوێن کەسانێ کەوتن کەماڵ و منداڵی قازانجی پێ نەگەیاندوە ﴿إِلَّا خَسَارًا﴾ زیان نەبێ. ٢١)﴿وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا﴾ وە پیلان و فڕو فێڵی زۆر گەورەیان کرد. ٢٢) ﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ﴾ وە ووتیان: دەست هەڵ نەگرن لە بت و خواکانتان ﴿وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ وە دەست هەڵ نەگرن لە (پەرستنی) وود و سواع و یەغووث و یەعوق و نەسر. ٢٣)﴿وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا﴾ وە بەڕاستی ئەوانە زۆر(خەڵک)یان گومڕا کرد ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا﴾ (خوایە) ئەم ستەم کارانە لەگومڕایی زیاتر هیچی تریان بۆ زۆر مەکە. ٢٤)﴿مِّمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا﴾ بەهۆی گوناهەکانیانەوە بەزریان خنکێنران. ﴿فَأُدْخِلُوا نَارًا﴾ ئینجا خرانە ئاگرەوە ﴿فَلَمْ يَجِدُوا لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَنصَارًا﴾ ئیتر بێجگە لە خوا هیچ یارمەتی دەرێکیان دەست نەکەوت. ٢٥)﴿وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ﴾ نووح فەرمووی: ئەی پەروەردگار مەهێڵە لەسەر زەوی ﴿مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا﴾ هیچ کەسێک لە بێ بڕوایان. ٢٦)﴿إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ﴾ (چونکە) بێگومان ئەگەر تۆ وازیان لێ بێنیت: بەندەکانی تۆ گومڕا دەکەن ﴿وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا﴾ وە هەر منداڵی تاوانباری سوپاس نەکەر دەخەنەوە. ٢٧)﴿رَّبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ﴾ ئەی پەروەردگارم خۆش ببە لە خۆم و باوکم و دایکم ﴿وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا﴾ وە لەو کەسە کە دێتە ماڵم بە بڕواداریی یەوە ﴿وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ وە لەهەموو پیاوان و ژنانی ئیماندار ﴿وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا﴾ وە بەشی ستەم کاران زیاد مەکە تیاچوون و لەناوچوون نەبێ. ٢٨)

سورة الجن

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا
عَجَبًا ۝١ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ ۖ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝٢
وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۝٣ وَأَنَّهُ كَانَ
يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ۝٤ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ
وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝٥ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ
مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ۝٦ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ
اللَّهُ أَحَدًا ۝٧ وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا
شَدِيدًا وَشُهُبًا ۝٨ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ ۖ فَمَن
يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ۝٩ وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ
بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۝١٠ وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ
وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ ۖ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا ۝١١ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ
اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا ۝١٢ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ
آمَنَّا بِهِ ۖ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ۝١٣

سورەی جنەکان

بڵێ (ئەی محەمەد) وەحی بۆ کراوە کە (ئەزمەکانیان) ڕوانیان: ئەمە جبەلانە — بۆ گەیاندەرە — ؟
ئەوانیش ڕوانیان ، ڕێگای هەموان وەرگێڕانی تاسەلمان لێ گێڕاوە ، بە تیر تاسەلێوەمان بۆ ئەهاوێژدرا ،
ڕوانیان: ئێمەلا شتێک بووی نابە کە بڵێت بەڕاست لە ڕەڕی ئێوەدا کە هەموانی تاسەلمان بڕوان ، کەسێک بڕوان
گەلت خۆڕەڵات و خۆڕاگرا لە زەوی ئا بگەڕێن و سەرنجێی بەسن بڕوان و شتێک بووی نابە ، ئەوانیش-

سورەتی ﴿الجن﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ﴾ (ئەی موحەممەد(ﷺ)) بڵێ: ئێگام بۆ کرا ﴿أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ﴾ کەبێگومان چەند کەسێک لەجنۆکە گوێیان گرت (لەقورئان خوێندنەوەم) ﴿فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا﴾ ئینجا ووتیان: بەڕاستی ئێمە قورئانێکی سەیر سورهێنەرمان بیست. ١)﴿يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ﴾ ڕێ نمووێنی دەکات بۆ ڕێی ڕاست ﴿فَآمَنَّا بِهِ﴾ ئێمەش باوەڕمان پێ کرد﴿وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا﴾ وە هەر گیز کەس ناکەین بەهاوبەش بەڕوەردیگارمان. ٢)﴿وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا﴾ وە بەڕاستی -بڵندە گەورەیی پەروەردیگارمان لەشتی ناشایستە- ﴿مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا﴾ هیچ هاوسەرو منداڵێکی بۆ خۆی دانەناوە. ٣)﴿وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا﴾ بێگومان بێ ئاوەزەکەمان درۆی ناڵەبارێ هەڵدەبەست دەربارەی خوا. ٤) ﴿وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾ وە ئێمە پێمان وابوو کەئادەمیی و جنۆکە هەرگیز درۆ ناگەن دەربارەی خوا. ٥)﴿وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ﴾ بەڕاستی پیاوانێک لەئادەمیی ﴿يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ﴾ پەناپان دەبردە بەرپیاوانێک لەجنۆکە (کە بیان پارێزن) ﴿فَزَادُوهُمْ رَهَقًا﴾ کەچی زۆرتر ماندووییان دەکردن. ٦)﴿وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ﴾ وە ئادەمیی گومانیان بردووە ﴿أَنْ لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا﴾ هەروەک ئێوە -ئەی جنۆکە- گومانتان بردووە ﴿وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا﴾ کە ئیتر خوا هیچ پێغەمبەرێک نانێرێ. ٧)﴿وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ﴾ وە ئێمە دەگەڕاین بەشوێن دەنگ و باسی ئاسمانەوا ﴿فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا﴾ کەچی ئێستا پێمان پڕکراوە لە پاسەوانی بەهێزو تیژی ئەستێرەکان. ٨)﴿وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ وە بێگومان ئێمە جاران دادەنیشتین لە چەند شوێنێک لە ئاسمان بۆ گوێ گرتن ﴿فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا﴾ بەڵام هەرکەسێک ئێستا کە بەدوایە گوێ بگرێ ﴿وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ تیرێکی ئەستێرە دەبینێ لەبۆسەی دایە. ٩) ﴿وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ﴾ وە بەڕاستی نازانین ئایا خراپیی وێستراوە بۆ ئەوانەی کەلەسەر زەوین ﴿أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾ یا پەروەردیگاریان ڕێ نمووێنی و پستووە بۆیان. ١٠)﴿وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە هێندێکمان چاکێین ﴿وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ﴾ وەهێندێکمان لەوەبنزمترین ﴿كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا﴾ ئێمە جاران خاوەنی ڕێبازی زۆر بووین. ١١) ﴿وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە ئێمە دڵنیا بووین کە هەرگیز ناتوانین لەدەستی خوا دەرچین لەزەویدا ﴿وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا﴾ وەبە هەڵهاتنیش لەدەستی خوا ڕزگار نابین. ١٢) ﴿وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ﴾ بەڕاستی ئێمە کاتێ ڕێ نمووێنی (قورئان)مان بیست ئیمانمان پێ هێنا ﴿فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ﴾ ئینجا هەرکەسێک بڕوای هێنا بەپەروەردیگاری خۆی ئیتر ناترسێ ﴿بَخْسًا وَلَا رَهَقًا﴾ نەلە کەمیی (پادانەت) و نەلە زیادەی (تۆڵە). ١٣)

وَأَنَّا مِنَّا ٱلْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا ٱلْقَٰسِطُونَ ۖ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ
تَحَرَّوْا۟ رَشَدًا ﴿١٤﴾ وَأَمَّا ٱلْقَٰسِطُونَ فَكَانُوا۟ لِجَهَنَّمَ حَطَبًا ﴿١٥﴾
وَأَلَّوِ ٱسْتَقَٰمُوا۟ عَلَى ٱلطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَٰهُم مَّآءً غَدَقًا ﴿١٦﴾ لِّنَفْتِنَهُمْ
فِيهِ ۚ وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِۦ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا ﴿١٧﴾ وَأَنَّ
ٱلْمَسَٰجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴿١٨﴾ وَأَنَّهُۥ لَمَّا قَامَ عَبْدُ ٱللَّهِ
يَدْعُوهُ كَادُوا۟ يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا ﴿١٩﴾ قُلْ إِنَّمَآ أَدْعُوا۟ رَبِّى وَلَآ أُشْرِكُ
بِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٠﴾ قُلْ إِنِّى لَآ أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا ﴿٢١﴾ قُلْ إِنِّى
لَن يُجِيرَنِى مِنَ ٱللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِۦ مُلْتَحَدًا ﴿٢٢﴾ إِلَّا بَلَٰغًا
مِّنَ ٱللَّهِ وَرِسَٰلَٰتِهِۦ ۚ وَمَن يَعْصِ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ فَإِنَّ لَهُۥ نَارَ جَهَنَّمَ
خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا ﴿٢٣﴾ حَتَّىٰٓ إِذَا رَأَوْا۟ مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ
مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا ﴿٢٤﴾ قُلْ إِنْ أَدْرِىٓ أَقَرِيبٌ
مَّا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُۥ رَبِّىٓ أَمَدًا ﴿٢٥﴾ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ فَلَا
يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِۦٓ أَحَدًا ﴿٢٦﴾ إِلَّا مَنِ ٱرْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ فَإِنَّهُۥ
يَسْلُكُ مِنۢ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِۦ رَصَدًا ﴿٢٧﴾ لِّيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا۟
رِسَٰلَٰتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَىْءٍ عَدَدًا ﴿٢٨﴾

- بڕیاندرانە بە هەموو خۆرهەڵات و خۆرئاوایی زەوی ئاگەدارمان، سەرنجیان دەدا تا بزانن چ شتێک بەربەستە لە بەردەمیاندا کە شانۆنامەی ئاسمان بزانن. (هەبوولەهەب) دەڵێ: ئەدیا ئەوانەیان کە بوون بە تیامە بڕیاندران، لە ئەنجامدا چەوتە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) کە هەوڵیدەدا بەهای بۆ بارێنێ، (هُکانا) لەبەر ئاگادانا پێش فرۆشتی فرۆشی بەیانی بۆ

هاوڕێی دەکرد، چونکەئەگەر ئاگرێیان لە قوڕئان بوو ئاوڕیان لێ نەدەدایەوە، ئەوسا دوژمنان، ئاگاداری بڕیار بەربەست لە ئاسمان نێردرا هەوڵی ئاسماندا، ئێمەش لەبەر شوێنەوە، ئاگاداریم بۆ لای جنۆکەیان دوژمنان؛ ئەی جنۆکەکەمان ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْءَانًا عَجَبًا، يَهْدِى إِلَى ٱلرُّشْدِ فَـَٔامَنَّا بِهِۦ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَآ أَحَدًا﴾ بۆ خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ﴿وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا ٱلْهُدَىٰٓ ءَامَنَّا بِهِۦ﴾ ئەنجامدا بۆ پێغەمبەر (ﷺ).

﴿وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ﴾ وە بێگومان ئێمە هێندێکمان موسڵمانین و هێندێکمان ستەمکار ﴿فَمَنْ أَسْلَمَ﴾ ئینجا ئەوانەی موسڵمان بوون ﴿فَأُولَٰئِكَ تَحَرَّوْا رَشَدًا﴾ ئەوە ئەوانە ڕێ ی ڕاستیان دۆزیوەتەوە. ١٤)﴿وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ﴾ بەڵام لەڕێ ی ڕاست لادەران -ستەم کارەکان- ﴿فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا﴾ دەبنە سووتەمەنی دۆزەخ. ١٥)﴿وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ﴾ وە ئەگەر ئەوان (مرۆڤ و جنۆکە) بەردەوام بوونایە لەسەر ڕێ ی ڕاست ﴿لَأَسْقَيْنَاهُم مَّاءً غَدَقًا﴾ ئاوی زۆرمان پێ ئەنۆشین (نیعمەتی زۆرمان دەدانێ). ١٦) ﴿لِنَفْتِنَهُمْ فِيهِ﴾ تاتاقییان کەینەوە تیایدا ﴿وَمَن يُعْرِضْ عَن ذِكْرِ رَبِّهِ﴾ وە هەر کەسێک ڕووەرگێڕێ لەیادی پەروەردگاری خۆی ﴿يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا﴾ دەیخاتە ناو سزای دژوارەوە. ١٧) ﴿وَأَنَّ الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ﴾ بێگومان مزگەوتان تایبەتی خوان ﴿فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا﴾ کەواتە لەگەڵ خوادا هاوار لە کەسی بتر مەکەن. ١٨)﴿وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ يَدْعُوهُ﴾ وە بەندەی خوا (موحەممەد (ﷺ)) کەهەستا لەخوا بپارێتەوە (و بێ پەرستێ) ﴿كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا﴾ (بێ بڕواکانی مەککە) نزیک بوو دابارن بەسەریدا. ١٩)﴿قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي﴾ بڵێ: دڵنیابن من هەر خوای خۆم دەپەرستم ﴿وَلَا أُشْرِكُ بِهِ أَحَدًا﴾ وەکەس ناکەم بەهاوبەشی. ٢٠)﴿قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا﴾ بڵێ: بەراستی من نەزیان نەڕێنموونی ئێوەم بەدەست نی یە. ٢١)﴿قُلْ إِنِّي لَن يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ﴾ بڵێ: بێ گومان کەسێک نی یە کەمن بپارێزێ لە (سزای) خوا ﴿وَلَنْ أَجِدَ مِن دُونِهِ مُلْتَحَدًا﴾ وەبێجگە لەو پەناگایەک شک نابەم. ٢٢) ﴿إِلَّا بَلَاغًا مِّنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ﴾ (وەهیچم بەدەست نی یە) ڕاگەیاندن نەبێ لەخواوە و گەیاندنی پەیامانی ئەو نەبێ ﴿وَمَن يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ﴾ وە هەر کەسێ بێ فەرمانی خواو پێغەمبەری بکات ﴿فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ﴾ ئەوە بێ گومان ئاگری دۆزەخ بۆ ئەوە ﴿خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا﴾ تیا دەمێنێتەوە بەهەمیشەیی. ٢٣)﴿حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ﴾ تا بەچاوی خۆیان دەبینن ئەو سزایانەی کە بەڵێنیان پێ دراوە ﴿فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا﴾ ئینجا ئەو کاتە دەزانن، کەکێ یارمەتی دەری کەمترە و ژمارەی کەمە. ٢٤) ﴿قُلْ إِنْ أَدْرِي﴾ بڵێ من نازانم ﴿أَقَرِيبٌ مَّا تُوعَدُونَ﴾ ئاخۆ نزیکە ئەو ڕۆژی دوایی یەی کە بەڵێنتان پێ دراوە ﴿أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا﴾ یان پەروەردگارم ماوەیەکی دووری بۆداناوە. ٢٥)﴿عَالِمُ الْغَيْبِ﴾ هەر خوایە زانا بەنهێنیەکان ﴿فَلَا يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا﴾ وەکەس ئاگاردار ناکات بەسەر نهێنی خۆیدا. ٢٧)﴿إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِن رَّسُولٍ﴾ مەگەر پێغەمبەرێکی کە لێی ڕازی بێ ﴿فَإِنَّهُ يَسْلُكُ مِن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا﴾ جا بێ گومان خوا دەنێرێ لەبەردەمی و پشتی یەوە پاسەوان (لە فریشتە). ٢٨)﴿لِيَعْلَمَ أَن قَدْ أَبْلَغُوا رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ﴾ تا بزانێ کەسرووشی خوای خۆیان گەیاندووە ﴿وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ﴾ وەخوا ئاگادارە بەوەی کەلایانە ﴿وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا﴾ وە هەموو شتێکی هەڵژماردووە بەهەڵژماردن. ٢٩)

سُورَةُ المُزَّمِّلِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِّصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا
﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا
ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِي
النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾
رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ
عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ
أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾
وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ
وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا
عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ
فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ
الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنفَطِرٌ بِهِ ۚ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾
إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

سورەتی (المزمل) هاتە خوارەوە (پێنجەسەر (٢٠)) ر هەڵە، لەگەڵ ئەوەی لە (مکە) دابەزیوە، بەڵام زۆربەی ئایەتەکانی لە (مەدینە) دابەزیوە، ئەمەش بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە پێغەمبەر (ﷺ) لە سەرەتای بانگەوازی ئیسلامدا لە مکە فەرمانی پێکرا بە شەو نوێژ بکات، دوای ماوەیەک ئەم فەرمانە سووک کرا، ئینجا ئایەتەکانی سورەتەکە لە مکە و مەدینە دابەزین، ئەم سورەتە بە (المزمل) ناونراوە، چونکە خوا لە سەرەتای سورەتەکەدا پێغەمبەری بە ناوی (المزمل) بانگ کردووە، ئەم سورەتە بە (المدثر) ناونراوە، چونکە خوا لە سەرەتای سورەتەکەدا پێغەمبەری بە ناوی (المدثر) بانگ کردووە، ئەم سورەتە بە (سورەتی الفاتحة) ناونراوە، چونکە سەرەتای سورەتەکە بە (الحمد لله) دەست پێدەکات، ئەم سورەتە بە (سورەتی الإخلاص) ناونراوە، چونکە باسی تاکبوونی خوا دەکات، ئەم سورەتە بە (سورەتی المسد) ناونراوە، چونکە باسی دوژمنانی پێغەمبەران (علیهم السلام) دەکات.

لە (٦) سورەتی (النازعات) دا من أبي بن كعب من أبيه قال: (كان رسول الله (ﷺ) إذا ذهب ثلثا الليل قام فقال: يا أيها الناس اذكروا الله اذكروا الله جاءت الراجفة تتبعها الرادفة جاء الموت بما فيه جاء =

سورەتی ﴿ المزمل ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿يا أيها المزمل﴾ ئەی ئەو کەسەی کەخۆت داپۆشیووە. ١)﴿قم الليل إلا قليلا﴾ شەوبەسەلە (شەو نوێژ بکە) بەڵام کەمێکی نەبێت. ٢)﴿نصفه أو انقص منه قليلا﴾ نیوەی یا کەمێ لەنیوەی کەم بکەرەوە. ٣)﴿أو زد عليه﴾ یا کەمێ لێی زیادبکە ﴿ورتل القرآن ترتيلا﴾ وەدەوری قورئان بکەرەوە بەلەسەر خۆی (بەڕێک و پێکی) ٤)﴿إنا سنلقي عليك قولا ثقيلا﴾ بێگومانم ئێمە لەمەولا بۆت دەنێرینە خوارەوە گوفتاری (قورئان)ێ قورس و گران. ٥)﴿إن ناشئة الليل﴾ بەڕاستی هەستانی شەو دوای خەو (بۆ خوا پەرستی) ﴿هي أشد وطئا﴾ قورستروو گرانترە لە ڕووی کاردانەوە (لەهی ڕۆژ بەهێزترە بۆ دڵ) ﴿وأقوم قيلا﴾ دروستترە لەڕووی وتنەوە. ٦)﴿إن لك في النهار سبحا طويلا﴾ بەڕاستی تۆ لە ڕۆژدا لە هاتوو چۆکردنێکی زۆردایت. ٧)﴿واذكر اسم ربك﴾ هەمیشە یادی پەروەردگارت بکە ﴿وتبتل إليه تبتيلا﴾ وەخۆت بەکلاکەوە بە یەکلایی گردنەوەیەکی تەواو. ٨)﴿رب المشرق والمغرب﴾ ئەوخوای ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوایە ﴿لا إله إلا هو﴾ هیچ پەرستراوێکی بەڕاستی نی یە تەنیا ئەو نەبێ ﴿فاتخذه وكيلا﴾ کەوابوو بیکە بە بەرپرسی خۆت. ٩) ﴿واصبر على ما يقولون﴾ دان بەخۆتدا بگرە لەسەر ئەوقسانەی کە دەیڵێن ﴿واهجرهم هجرا جميلا﴾ وە وازیان لێ بێنەو لێیان گەڕێ بە وازلێهێنانێکی جوان. ١٠)﴿وذرني والمكذبين أولي النعمة﴾ وازبێنە لەمن و ئەو خاوەن نازو نیعمەتانەی کەئایینی من بەدرۆ دەزانن ﴿ومهلهم قليلا﴾ وە کەمێک مۆڵەتیان بدە. ١١)﴿إن لدينا أنكالا﴾ بێ گومان لای ئێمە هەیە کۆت و زنجیری قورس و گران ﴿وجحيما﴾ وەئاگرێ هەڵ گیرساو.١٢) ﴿وطعاما ذا غصة﴾ وەخواردنی گەرو گیر ﴿وعذابا أليما﴾ هەروەها سزای پڕ لەداخ و دەرد. ١٣) ﴿يوم ترجف الأرض والجبال﴾ لە ڕۆژێکدا کەزەوی وچیاکان دێنە لەرزە ﴿وكانت الجبال كثيبا مهيلا﴾ وە کێوەکان دەبن بە گردۆڵکە لە لمی هەڵڕژاو. ١٤)﴿إنا أرسلنا إليكم رسولا شاهدا عليكم﴾ بێگومان ئێمە پێغەمبەرێکمان بۆ ناردون کە شایەت لە سەرتان ﴿كما أرسلنا إلى فرعون رسولا﴾ هەروەک پێغەمبەرێکمان نارد بۆ فیرعەون. ١٥)﴿فعصى فرعون الرسول﴾ ئینجا فیرعەون سەرپێچی لەو پێغەمبەرەی کرد ﴿فأخذناه أخذا وبيلا﴾ ئێمەش تۆڵەمان لێ سەند بە تۆڵە سەندنێکی سەخت. ١٦)﴿فكيف تتقون إن كفرتم يوما﴾ جا ئەگەر بێ بڕوایی بکەن چۆن خۆتان دەپارێزن ﴿يجعل الولدان شيبا﴾ لە ڕۆژێکدا کە (بەترس و سامی خۆی) منداڵان پیر دەکات. ١٧) ﴿السماء منفطر به﴾ ئاسمان لەت دەبێ بەهۆی (سەختیی) ئەو ڕۆژەوە ﴿كان وعده مفعولا﴾ بەڵێنی خوا دێتەدی. ١٨)﴿إن هذه تذكرة﴾ بەڕاستی ئەم ئایەتانەی پێشوو پەند و ئامۆژگارین ﴿فمن شاء اتخذ إلى ربه سبيلا﴾ ئینجا هەرکەسێک کە بیەوێ ڕێگایەک دەگرێ بۆلای پەروەردگاری. ١٩)

۞ إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ مِن ثُلُثَيِ ٱلَّيْلِ وَنِصْفَهُۥ وَثُلُثَهُۥ وَطَآئِفَةٌ
مِّنَ ٱلَّذِينَ مَعَكَ ۚ وَٱللَّهُ يُقَدِّرُ ٱلَّيْلَ وَٱلنَّهَارَ ۚ عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ فَتَابَ
عَلَيْكُمْ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنَ ٱلْقُرْءَانِ ۚ عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ
وَءَاخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِى ٱلْأَرْضِ يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ ٱللَّهِ وَءَاخَرُونَ
يُقَٰتِلُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ ۖ فَٱقْرَءُوا۟ مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ ۚ وَأَقِيمُوا۟ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُوا۟
ٱلزَّكَوٰةَ وَأَقْرِضُوا۟ ٱللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا ۚ وَمَا تُقَدِّمُوا۟ لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ تَجِدُوهُ
عِندَ ٱللَّهِ هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا ۚ وَٱسْتَغْفِرُوا۟ ٱللَّهَ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٢٠﴾

سُورَةُ المُدَّثِّرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلْمُدَّثِّرُ ﴿١﴾ قُمْ فَأَنذِرْ ﴿٢﴾ وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ ﴿٣﴾ وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ ﴿٤﴾
وَٱلرُّجْزَ فَٱهْجُرْ ﴿٥﴾ وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ ﴿٦﴾ وَلِرَبِّكَ فَٱصْبِرْ ﴿٧﴾
فَإِذَا نُقِرَ فِى ٱلنَّاقُورِ ﴿٨﴾ فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ ﴿٩﴾ عَلَى ٱلْكَٰفِرِينَ
غَيْرُ يَسِيرٍ ﴿١٠﴾ ذَرْنِى وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ﴿١١﴾ وَجَعَلْتُ لَهُۥ مَالًا
مَّمْدُودًا ﴿١٢﴾ وَبَنِينَ شُهُودًا ﴿١٣﴾ وَمَهَّدتُّ لَهُۥ تَمْهِيدًا ﴿١٤﴾ ثُمَّ يَطْمَعُ
أَنْ أَزِيدَ ﴿١٥﴾ كَلَّآ ۖ إِنَّهُۥ كَانَ لِءَايَٰتِنَا عَنِيدًا ﴿١٦﴾ سَأُرْهِقُهُۥ صَعُودًا ﴿١٧﴾

فەرمووی خاتمە خوارەوەی ئایەتی (١-٥) سورەتی (المدثر): ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ .... وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾: بوخاری و موسلیم لە ئەبوسەلەمەوە دەگێڕنەوە کە دەڵێ: جابیری کوڕی عەبدوللا (ڕەزای خوای لێ بێ) بۆی گێڕامەوە، ووتی لە پێغەمبەری خوام (ﷺ) بیست: باسی ئەوەکەمترانی وەحی دەکرد - پاش ماوەیەکی ئەم وەحیەی سورەتی ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي

خلق﴾ - پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: لە کاتێکدا کە بەرێگادا دەڕۆشتم لە پڕ گوێم لە دەنگێک بوو لە ئاسمانەوە، منیش سەرم بەرزکردەوە و سەیرێی ئاسمانم کرد، یەکسەر ئەو فریشتەیەم بینی کە لەمەککەوتی جیراء هات بۆ لام، لەسەر کورسیی یەک لە نێوان ئاسمان و زەویدا دانیشتبوو، منیش زۆر ترسام، بەڵام گەڕامەوە بۆ ماڵەوە ووتم: داپۆشەن، داپۆشەن، ئەوانیش داپۆشیم، -

﴿إِنَّ رَبَّكَ يَعْلَمُ أَنَّكَ تَقُومُ أَدْنَىٰ﴾ بێگومان پەروەردگاری تۆ دەزانێ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) کەتۆ هەڵ دەسیت (بۆشە و نوێژ) نەختێک کەمتر ﴿مِن ثُلُثَيِ الَّيْلِ وَنِصْفَهُ وَثُلُثَهُ﴾ لەدووبەش لەسێ بەشی شەوو نیوەی یاسێ یەکی ﴿وَطَائِفَةٌ مِّنَ الَّذِينَ مَعَكَ﴾ وە دەستەیەک لەوانەی کەلەگەڵتان ﴿وَاللَّهُ يُقَدِّرُ الَّيْلَ وَالنَّهَارَ﴾ وەخوا ئەندازەی شەو و رۆژ دیاری دەکات ﴿عَلِمَ أَن لَّن تُحْصُوهُ﴾ (خوا) زانی کەئێوە ناتوانن ئەندازەی شەو نوێژ رابگرن ﴿فَتَابَ عَلَيْكُمْ﴾ لەبەرئەوە لێتان خۆش بوو ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ﴾ دەی ئەوەندەی بۆتان ئاسانە لەقورئان دەوری بکەنەوە ﴿عَلِمَ أَن سَيَكُونُ مِنكُم مَّرْضَىٰ﴾ (خوا) دەزانی کەلەمەولا کەسانێکتان نەخۆش دەبێت ﴿وَآخَرُونَ يَضْرِبُونَ فِي الْأَرْضِ﴾ وە کەسانێکی ترتان کە دەڕۆن بەزەویدا ﴿يَبْتَغُونَ مِن فَضْلِ اللَّهِ﴾ بەشوێن رۆزیی خوادا دەگەڕێن ﴿وَآخَرُونَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ وەهی تری واتان دەبن کە دەجەنگن لەڕێ ی خوادا ﴿فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنْهُ﴾ ئینجا بخوێننەوە لەقورئان ئەوەندەی کەبۆتان ئاسانە ﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ﴾ وەنوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا﴾ وەقەرز بدەن بەخوا بەقەرزێکی چاک ﴿وَمَا تُقَدِّمُوا لِأَنفُسِكُم مِّنْ خَيْرٍ﴾ هەر چاکەیەک پێش بخەن بۆ خۆتان ﴿تَجِدُوهُ عِندَ اللَّهِ﴾ لای خوا دەستان دەکەوێت ﴿هُوَ خَيْرًا وَأَعْظَمَ أَجْرًا﴾ ئەوەی لای خوا چاکتر و گەورەترە لەرووی پاداشەوە ﴿وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ﴾ وەداوای لێخۆش بوون بکەن لەخوا ﴿إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾ بەراستی خوا لێخۆشبوویەکی میهرەبانە. ٢٠)

سورەتی ﴿المدثر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿يَا أَيُّهَا الْمُدَّثِّرُ﴾ ئەی ئەوکەسەی کەخۆت پێچاوەتەوە. ١) ﴿قُمْ فَأَنذِرْ﴾ هەستە (خەڵکی) بێدار کەرەوە. ٢) ﴿وَرَبَّكَ فَكَبِّرْ﴾ وە پەروەردگارت بەگەورە بگرە. ٣) ﴿وَثِيَابَكَ فَطَهِّرْ﴾ وە پۆشاکت بە پاک رابگرە. ٤) ﴿وَالرُّجْزَ فَاهْجُرْ﴾ بەردەوام بە لەوازهێنان لە بت پەرستی و گوناه ٥) ﴿وَلَا تَمْنُن تَسْتَكْثِرُ﴾ وە شت مەبەخشە و بە زۆری بزانیت. ٦) ﴿وَلِرَبِّكَ فَاصْبِرْ﴾ وە لەبەر پەروەردگارت خۆت رابگرە. ٧) ﴿فَإِذَا نُقِرَ فِي النَّاقُورِ﴾ هەر کاتێک کە فوکرا بەکەڕەنادا. ٨) ﴿فَذَٰلِكَ يَوْمَئِذٍ يَوْمٌ عَسِيرٌ﴾ ئەو رۆژە رۆژێکی سەخت و گرانە. ٩) ﴿عَلَى الْكَافِرِينَ غَيْرُ يَسِيرٍ﴾ لەسەر کافران سووک و ئاسان نی یە. ١٠) ﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا﴾ واز لە من و ئەو کەسە بێنە کە دروستم کردووە بەتەنها. ١١) ﴿وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَّمْدُودًا﴾ وەدارایی زۆر و زەبەندەم پێ داوە. ١٢) ﴿وَبَنِينَ شُهُودًا﴾ وە کوڕانی ئامادەو بەردەست. ١٣) ﴿وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا﴾ وە هۆی ژیانم بۆ راخستووە بەچۆن راخستنێک. ١٤) ﴿ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ﴾ دوای ئەمانەش هێشتا بەتەمایە زیاتری بدەمێ. ١٥) ﴿كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا﴾ نەه، (چاوەڕوان نەبێ) بەراستی ئەو دەربارەی ئایەتانی ئێمە بێ باوەڕێکی کەلە ڕەقە. ١٦) ﴿سَأُرْهِقُهُ صَعُودًا﴾ بەم زووانە سزای سەختی پێ دەچەژم. ١٧)

إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ﴿١٩﴾ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ﴿٢١﴾ ثُمَّ نَظَرَ
﴿٢٢﴾ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ﴿٢٣﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ وَٱسْتَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ فَقَالَ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا سِحْرٌ
يُؤْثَرُ ﴿٢٥﴾ إِنْ هَٰذَآ إِلَّا قَوْلُ ٱلْبَشَرِ ﴿٢٦﴾ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ﴿٢٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ
مَا سَقَرُ ﴿٢٨﴾ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ﴿٢٩﴾ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ﴿٣٠﴾ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ
﴿٣١﴾ وَمَا جَعَلْنَآ أَصْحَٰبَ ٱلنَّارِ إِلَّا مَلَٰٓئِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لِيَسْتَيْقِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَيَزْدَادَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِيمَٰنًا
وَلَا يَرْتَابَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
وَٱلْكَٰفِرُونَ مَاذَآ أَرَادَ ٱللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا ۚ كَذَٰلِكَ يُضِلُّ ٱللَّهُ مَن يَشَآءُ وَيَهْدِى
مَن يَشَآءُ ۚ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ ۚ وَمَا هِىَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ﴿٣٢﴾ كَلَّا
وَٱلْقَمَرِ ﴿٣٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ﴿٣٤﴾ وَٱلصُّبْحِ إِذَآ أَسْفَرَ ﴿٣٥﴾ إِنَّهَا لَإِحْدَى
ٱلْكُبَرِ ﴿٣٦﴾ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ﴿٣٧﴾ لِمَن شَآءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ﴿٣٨﴾ كُلُّ
نَفْسٍۭ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ﴿٣٩﴾ إِلَّآ أَصْحَٰبَ ٱلْيَمِينِ ﴿٤٠﴾ فِى جَنَّٰتٍ يَتَسَآءَلُونَ
﴿٤١﴾ عَنِ ٱلْمُجْرِمِينَ ﴿٤٢﴾ مَا سَلَكَكُمْ فِى سَقَرَ ﴿٤٣﴾ قَالُوا۟ لَمْ نَكُ مِنَ
ٱلْمُصَلِّينَ ﴿٤٤﴾ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ ٱلْمِسْكِينَ ﴿٤٥﴾ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
ٱلْخَآئِضِينَ ﴿٤٦﴾ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿٤٧﴾ حَتَّىٰٓ أَتَىٰنَا ٱلْيَقِينُ ﴿٤٨﴾

- بەش مۆیەرە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی (إِنَّهُۥ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ... عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ) ماناکەی ئەوە کە ئەو بیرکردنەوە و ئامادەکردنەی بۆ ئایینی ئیسلام بوو بەهۆی ئەوەی بەدبەخت بێت.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١١-٣٠) سورەتی (المدثر): (ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا ..... عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ) ئەمانەیە کە عەبدوللای کوڕی عەبباس و ئەوانیتر گێڕاویانەتەوە کە ئەبو جەهل و ئەوانی دیکە کۆبوونەتەوە لە ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەبو ئەرقەم کە نزیک چیای سەفا بوو، ئەو کاتە ئەبو جەهل پێی وتن: بۆ ئەوەی موحەممەد بە ئێمە بڵێت ئێوە نۆزدە کەسن و ئێمەش سەد کەسین و هەر یەکێک لە ئێمە بە دە کەس لە ئێوە دەگرێت، ئەی ئێوە چۆن ناتوانن بە حەوت کەس لە ئێمە بگرن؟ وتیان: بۆ ئەوەی بیهێنن بە ئێمە ئەم ئایەتەی خوارەوە (وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً) بێسەروبەرە، خوایەن و هەتا وات بەڵێن، وتیان: -

﴿وَقَدْ مَكَرَ الَّذِينَ﴾ (چونکە) بیری کردەوەو هەڵی سەنگاند (قسەکەی خۆی). ١٨) ﴿فَقَدْ كَيْفَ مَكْرِ﴾ دەک بەکوشت چێ چۆنی هەڵسەنگاند. ١٩) ﴿لَمْ يَقُلْ كَيْفَ مَكْرِ﴾ دووبارە بەکوشت چێ چۆنی ئێکدارەتەوە. ٢٠) ﴿لَمْ يَقُلْ﴾ لەپاشان ئەماشایەکی کرد. ٢١) ﴿لَمْ يَقُلْ وَبَسَرَ﴾ ئەوسا ناوچەوانی گرژ و رووی ترش کرد. ٢٢) ﴿لَمْ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ﴾ ئینجا بە فیزیکەوە پشتی هەڵکرد. ٢٣) ﴿فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ﴾ جا ووتی ئەم قورئانە هیچی تر نی یە جادوویەک نەبی کەوەرگیراوە. ٢٤) ﴿إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾ ئەم قورئانە هەر گوفتاری مرۆڤە. ٢٥) ﴿سَأُصْلِيهِ سَقَرَ﴾ (ئەو کەسە) زوو دەیخەمە دۆزەخەوە. ٢٦) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا سَقَرُ﴾ تۆ چووزانیت کە دۆزەخ چی یە؟. ٢٧) ﴿لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ﴾ (ئاگرێکە) هیچ ناهێڵێتەوەو واز ناهێنێ. ٢٨) ﴿لَوَّاحَةٌ لِلْبَشَرِ﴾ (بەیەکەم هاڵاو) پێست ڕەشدەکاتەوە دەیبرژێنێ. ٢٩) ﴿عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ﴾ نۆزدە فریشتە ئەوەتان بەسەریەوە. ٣٠) ﴿وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً﴾ هەر فریشتەمان کردووە بە کاربەدەستی دۆزەخ ﴿وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾ وە ژمارەی ئەو فریشتانەمان نەگێڕاوە مەگەر بۆ تاقی کردنەوەی ئەوانەی بێ باوەڕن ﴿لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ تا ئەوانەی کتێبیان پێدراوە دڵنیابن ﴿وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا﴾ وە بڕوادارەکان بڕواکەیان زیاد بکات ﴿وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ وە هیچیان دوو دڵ نەبن ئەوانەی کتێبیان پێدراوە ﴿وَالْمُؤْمِنُونَ﴾ ئیماندارانیش ﴿وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾ وە تا بڵێن ئەوانەی کە نەخۆشی (ناپاکیی)یان لە دڵایە ﴿وَالْكَافِرُونَ﴾ وەبێ بڕواکان ﴿مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا﴾ خوا چی مەبەستە بەم ژمارەیە کە لەغەریبیدا وەک مەسەل وایە ﴿كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَنْ يَشَاءُ﴾ تا بەوجۆرە خوا ئەو کەسەی کەبیەوێ گومڕای دەکات ﴿وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ﴾ وە ئەو کەسەی کەبیەوێ ڕێ نموونیی دەکات ﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾ وە کەس ژمارەی لەشکرانی پەوەردگاری تۆ نازانی مەگەر هەرخۆی ﴿وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ﴾ وە ئەم ئایەتانە هەر ئامۆژگاری و پەندن بۆ ئادەمی. ٣١) ﴿كَلَّا وَالْقَمَرِ﴾ نەء (وانی یە) سوێند بە مانگ. ٣٢) ﴿وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ﴾ وە سوێند بەشەو کەپشت هەڵ دەکات و دەڕوا. ٣٣) ﴿وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ﴾ وەسوێند بەبەرەبەیان کەڕوون دەبێتەوە. ٣٤) ﴿إِنَّهَا لَإِحْدَى الْكُبَرِ﴾ بێ گومان سەقەر (دۆزەخ) یەکێکە لەشتە سامناکە گەورەکان. ٣٥) ﴿نَذِيرًا لِلْبَشَرِ﴾ ترسێنەرە بۆ هەموو خەڵکی. ٣٦) ﴿لِمَنْ شَاءَ مِنْكُمْ﴾ بۆ ئەو کەسەتان کە دەیەوێ ﴿أَنْ يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ﴾ پێشبکەوێت (لەچاکەدا) یادواکەوێ. ٣٧) ﴿كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ﴾ هەموو کەسێک بارمتەی کردەوەی خۆیەتی. ٣٨) ﴿إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ﴾ مەگەر هاوەڵانی دەستی ڕاست (چاکەکاران). ٣٩) ﴿فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ﴾ کەلەباخانی بەهەشتدا پرسیار لەیەکتری دەکەن. ٤٠) ﴿عَنِ الْمُجْرِمِينَ﴾ لە (حاڵی) تاوان باران. ٤١) ﴿مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ﴾ (هەرلە بەهەشتتی یەکان وەڵام ئەداتەوە کەدیوومانن و پێمان ووتوون) چی ئێوەی خستووەتە دۆزەخەوە. ٤٢) ﴿قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ الْمُصَلِّينَ﴾ (ئەوانیش) ووتیان: ئێمە لەنوێژ گەران نەبووین. ٤٣) ﴿وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ﴾ وەخۆراکمان نەدەدا بەهەژاران. ٤٤) ﴿وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ الْخَائِضِينَ﴾ وەڕۆ دەچووین لەگەڵ ئەوانەی کەڕۆ دەچوو (لە قسەی خراپەو بێ شەرعی دا). ٤٥) ﴿وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ﴾ وەباوەڕمان بەڕۆژی دوایی نەبوو. ٤٦) ﴿حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ﴾ تامردن یەخەی پێگرتین. ٤٧)

فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ
﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ
كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ
الْآخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾
وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

سُورَةُ القِيَامَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴿١﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ
الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ
يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ
﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ
أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ
يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ
مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ
وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

- بێگومان قورئان دەرئاڤێت كە من سەرپەرشت و سامانم نە، هەموویان ئاگادارە، ئەپرسیارەكەل وەرگرن، دەی ئەمەیان دەربارەی موحەممەد بكە تا قورئان، پاشی ی بگاتەوە كە ئۆ ئامۆژگاری وەرگرتن وەری ئاوری بدەنەوە وەرگرن: چی بڵێم، دەسا سوێند بەخوا كەستان تێدا نیە لەمن خاپەزاتر بێت لە هیچ وەزن قافیەی هیچ و ناسیاتی وەرنەی جێگەكەدا، سوێند بەخوا ئەپرسیارەی (٤٨) دەبێ لە هیچ كام لەمانە ناچێت و وە سوێند بەخوا ئەو وەرنەی كەدەبێت ئاگر قیژین و جیران و پەرشتگارە، سەرو خواری هاوسەنگ و ناوازەیە، بێگومان زاڵ دەبێت و ئاگر ئاگادەبێت، ئاشنابن هەرچی لەقورئانا بێت تێگەی دەشكێنێ، ئەپرسیارەكەل ئاگادەكەت لێت وازی ئاین هەتا دەربارەی وەرنەیەك نەڵێیت، وەلیە وەرنی ئاوم بپرسە تا دەربارەی بێرێكەوە ئەدەیا بێرین-

﴿فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ﴾ ئیتر تکای تکاکاران هیچ قازانجێکیان پێ ناگەبەنێت. ٤٨)﴿فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ﴾ ئەوە چیانە روو وەردەگێڕن لەئامۆژگاری (قورئان). ٤٩)﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ﴾ ئەڵێی کەرەکێوی سڵ کەرن. ٥٠)﴿فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ﴾ لەشێر، (یان لەدەست کۆمەڵی تیر هاوێژ) هەڵهاتوون. ٥١)﴿بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً﴾ بەڵکو هەموو یەکێک لەوان ئەیەوێ چەندەها نامەی کراوەی بۆ بنێردرێ (لە خواوە کەبڕوا بە موحەممەد (ﷺ) بێنێ). ٥٢)﴿كَلَّا بَل لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ﴾ با چاوەڕوانی ئەوەنەبن بەڵکو هەر ناترسن لەرۆژی دوایی. ٥٣)﴿كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ﴾ با پەشیمان بنەوە بەراستی قورئان پەندووئامۆژگاریە. ٥٤)﴿فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک بیەوێ باپەندی لێ وەرگرێ. ٥٥)﴿وَمَا يَذْكُرُونَ﴾ ئامۆژگاری قورئان وەرناگرن. ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾ مەگەر خوا بیەوێت ﴿هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ﴾ خوا شیاوی لێ ترسانە ﴿وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ﴾ وەشیاوی لێ خۆشبوونە. ٥٦)

سورەتی ﴿القيامة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ﴾ سوێند دەخۆم بەرۆژی قیامەت. ١)﴿وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ﴾ وەسوێند دەخۆم بەنەفسی لۆمەکەر (لەسەر خراپە). ٢)﴿أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُ﴾ ئایا مرۆڤ وادەزانێ کە ئێسقانە (رزیوەکانی) کۆناکەینەوە. ٣)﴿بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ﴾ بەڵێ: بەتوانایین لەسەر رێک خستنەوەی (نەقشی) سەرپەنجەکانی. ٤)﴿بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ﴾ بەڵکو ئینسان دەیەوێ تا لە ژیان دایە هەر تاوان و خراپە بکات. ٥)﴿يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ﴾ دەپرسێ: کەی رۆژی دوایی دێ؟. ٦)﴿فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ﴾ کاتێ: کەچاو ئەبڵەق بوو؟ ٧)﴿وَخَسَفَ الْقَمَرُ﴾ وە مانگ گیراو تاریک بوو. ٨)﴿وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ﴾ وە رۆژ و مانگ کۆکرانەوە. ٩)﴿يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ﴾ ئەوکاتە مرۆڤ دەڵێ: دەربازگە لە کوێ وەیە. ١٠)﴿كَلَّا لَا وَزَرَ﴾ نەخێر هیچ پەناگایەک نی یە. ١١)﴿إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ﴾ لەو رۆژەدا ئارامگا هەر لای پەروەردگاری تۆیە. ١٢)﴿يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ﴾ لەورۆژەدا ئادەمی هەواڵی پێدەدرێت لەوەی کە پێشی خستوە و دوای خستووە (لەچاکەو خراپە). ١٣)﴿بَلِ الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ﴾ بەڵکو ئادەمی ئاگادارە بەحاڵی خۆی. ١٤)﴿وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ﴾ با بڕوبیانووی زۆریش بێنێتەوە. ١٥)﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ﴾ زمانت مەجوڵێنە بەخوێندنەوەی سرووش ﴿لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ تا پەلەی نیا بکەیت. ١٦)﴿إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ بەراستی (وەک بەڵێنمان داوە) بێگومان لەسەر ئێمەیە کۆکردنەوەی لەسنگتدا و خوێندنەوەی. ١٧)﴿فَإِذَا قَرَأْنَاهُ﴾ ئینجا کاتێ کە قورئانمان بۆ خوێندیتەوە (بەهۆی جبرییلەوە) ﴿فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ﴾ تۆش شوێن خوێندنەوەی ئەو بکەوە. ١٨)﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ﴾ لە پاشان دڵنیابە روون کردنەوەشی لەسەر ئێمەیە. ١٩)

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ ٱلْآخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾
إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَن يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾
كَلَّآ إِذَا بَلَغَتِ ٱلتَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ ٱلْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَٱلْتَفَّتِ
ٱلسَّاقُ بِٱلسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ ٱلْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ
﴿٣١﴾ وَلَٰكِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰٓ أَهْلِهِۦ يَتَمَطَّىٰٓ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ
فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰٓ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ ٱلْإِنسَٰنُ أَن يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾
أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِّن مَّنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ
ٱلزَّوْجَيْنِ ٱلذَّكَرَ وَٱلْأُنثَىٰٓ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يُحْيِۦَ ٱلْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

سُورَةُ الإِنسَانِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى ٱلْإِنسَٰنِ حِينٌ مِّنَ ٱلدَّهْرِ لَمْ يَكُن شَيْـًٔا مَّذْكُورًا ﴿١﴾
إِنَّا خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ مِن نُّطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَّبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَٰهُ سَمِيعًۢا
بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾
إِنَّآ أَعْتَدْنَا لِلْكَٰفِرِينَ سَلَٰسِلَا۠ وَأَغْلَٰلًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ
ٱلْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِن كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

- کۆتایی وەحی قورئانە جاری دووەم لەپێشینانەوە وەحی گرتووەو دەیگێڕێتەوە، کە دەڵێ کۆتایەکانی ﴿لِتَرْكَبُنَّ طَبَقًا ...﴾ مانگەکەن هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٦،١٧) سورەتی (القیامة): ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ۖ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ﴾ بوخاری و موسلیم دەگێڕنەوە کە عەبدوللای کوڕی عەباس وەڵامی (ئەزای خوایان لێ بێ) کە دووبارەی دەم ئایەت ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ﴾ پێنجەمین (٧٥) بە هاتنەخوارەوەی قورئان زۆر ئارەحەت دەبوو، بەر هۆیەوە ئیزەکانی زۆر دەجوڵاند، جا عەبدوللای کوڕی عەباس وەڵامی: منیش ئیزەکانم دەجوڵێنم بەر شێوەی پێغەمبەر (ﷺ) ئیزەکانی دەجوڵاند کەهیا خوای گەورە ئەم دوو ئایەتەی نارد خوارەوە ﴿لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ، -

﴿ ... ﴾ (زیندوو کردنەوە هەر دەبێت) بەڵکو ئێوە هەر دنیاتان خۆش دەوێت. ٢٠ ﴿ ... ﴾ کوێ بەرۆژی دوایی نادەن! ٢١ ﴿ ... ﴾ ڕوو خسار لەو ڕۆژەدا گەشاوەن. ٢٢ ﴿ ... ﴾ تەماشای پەروەردگاریان دەکەن. ٢٣ ﴿ ... ﴾ وە ڕوو خساریش لەو ڕۆژەدا گرژ و تاڵن. ٢٤ ﴿ ... ﴾ دەزانن کە سزای پشت شکێن دەدرێن. ٢٥ ﴿ ... ﴾ بەشیمان بێنەوە! کاتێک کە گیان گەیشتە گەرو. ٢٦ ﴿ ... ﴾ جا دەووترێت: کێ بە چارەکەر. ٢٧ ﴿ ... ﴾ وە (تەخۆشەکە) دڵنیایە تەوە (ی تووشی بووە مردن و) جیابوونەوەیە. ٢٨ ﴿ ... ﴾ وە قاچ و ئوڵاق بەیەکدا ئاڵا. ٢٩ ﴿ ... ﴾ ڕاپێچ کردن لەو ڕۆژەدا بۆلای پەروەردگارتە. ٣٠ ﴿ ... ﴾ جا (کافر) تەبروای هێناو نە نوێژی کرد. ٣١ ﴿ ... ﴾ بەڵکو ناپیێتی بەدرۆ دەزانێ و پشتی تێ دەکرد. ٣٢ ﴿ ... ﴾ لەپاشان بە کەشخە و فیزەوە گەڕایەوە بۆ لای ماڵ و منداڵی. ٣٣ ﴿ ... ﴾ وای بۆ تۆ. (ئادەمی بێ بڕوا) ئینجا وای بۆ تۆ. ٣٤ ﴿ ... ﴾ دووبارە وای بۆ تۆ. ئینجا وای بۆ تۆ. ٣٥ ﴿ ... ﴾ ئایا مرۆڤ وادەزانێ کەهەڕوا بەڕەڵا دەگەڕێ (و پشت گوێ دەخرێ). ٣٦ ﴿ ... ﴾ ئایا نوتفەیەک نەبوو لە تووکە دەرچێندرا (بە منداڵدانەوە). ٣٧ ﴿ ... ﴾ لە پاشان بوو بە خوێن پارەیەک ئینجا مرۆستی کردو ڕێکی خست. ٣٨ ﴿ ... ﴾ ئینجا لەو تۆوە دوو جۆڕی دروست کرد ﴿ ... ﴾ نێر و مێ. ٣٩ ﴿ ... ﴾ ئایا ئەو زاتە توانای نی یە بەسەر ئەوەدا کەمردووان زیندوو بکاتەوە. ٤٠)

سورەتی ﴿ الانسان ﴾

﴿ ... ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ ... ﴾ بێ گومان بەسەر ئادەمی دا ئێپەڕی ﴿ ... ﴾ ماوەیەکی زۆر لەڕۆژگار ﴿ ... ﴾ کەشتێکی وانەبوو ناوببرێ. ١ ﴿ ... ﴾ بەراستی ئێمە ئادەمیزادمان دروست کرد ﴿ ... ﴾ لەدڵۆپێک ئاوی تێکەڵ لەگەڵێ تۆخم ﴿ ... ﴾ تاتاقیی بکەینەوە ﴿ ... ﴾ ئینجا گێرامان بە بیسەرێ بینەر. ٢ ﴿ ... ﴾ بێ گومان ئێمە ڕێ نموونیمان کرد بۆ ڕاستەڕێ ﴿ ... ﴾ سایا سوپاس گوزار وەیا ناسوپاس و سڵە. ٣ ﴿ ... ﴾ بەراستی ئێمە ئامادەمان کردووە بۆ بێ بەدایان ﴿ ... ﴾ زنجیر و تەوقی زۆر (کەدەکرێتە گەردنیان) و ئاگری هەڵگیرساو. ٤ ﴿ ... ﴾ بێگومان چاکان لە پەرداخێکدا (شەراب) دەخۆنەوە کە تاوێنەکەی لە سەرچاوەی کافوورەوەیە. ٥)

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ ٱللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا ﴿٦﴾ يُوفُونَ بِٱلنَّذْرِ وَيَخَافُونَ
يَوْمًا كَانَ شَرُّهُۥ مُسْتَطِيرًا ﴿٧﴾ وَيُطْعِمُونَ ٱلطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِۦ مِسْكِينًا
وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا ﴿٨﴾ إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ ٱللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَآءً وَلَا شُكُورًا
﴿٩﴾ إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا ﴿١٠﴾ فَوَقَىٰهُمُ ٱللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ
ٱلْيَوْمِ وَلَقَّىٰهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا ﴿١١﴾ وَجَزَىٰهُم بِمَا صَبَرُوا۟ جَنَّةً وَحَرِيرًا
﴿١٢﴾ مُّتَّكِـِٔينَ فِيهَا عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ ۖ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا ﴿١٣﴾
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَٰلُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا ﴿١٤﴾ وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِـَٔانِيَةٍ
مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا۠ ﴿١٥﴾ قَوَارِيرَا۟ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا ﴿١٦﴾
وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا ﴿١٧﴾ عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا
﴿١٨﴾ ۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَٰنٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا
﴿١٩﴾ وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا ﴿٢٠﴾ عَٰلِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ
خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ ۖ وَحُلُّوٓا۟ أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَىٰهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا ﴿٢١﴾ إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَآءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا ﴿٢٢﴾ إِنَّا
نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ ٱلْقُرْءَانَ تَنزِيلًا ﴿٢٣﴾ فَٱصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ
مِنْهُمْ ءَاثِمًا أَوْ كَفُورًا ﴿٢٤﴾ وَٱذْكُرِ ٱسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا ﴿٢٥﴾

- إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُۥ وَقُرْءَانَهُۥ﴾ قورئانت پێ لەبەردەکەین و دەیخوێنیتەوە لە بیرت ناچێت ﴿فَإِذَا قَرَأْنَٰهُ فَٱتَّبِعْ قُرْءَانَهُۥ﴾ گوێ ی لێ بگرەو پێ دەنگ بە ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُۥ﴾ ئەنجا دڵنیابە لەسەر ئێمەیە قورئان خوێندەوەی تۆ (یە ئاسانی)، دوای ئەوە پێغەمبەر (ﷺ) کە جوبرەئیل دەهات بۆ لای گوێ ی لێ دەگرت دوای ڕۆشتنی بەو شێوەی جوبرەئیل قورئانەکەی دەخوێند پێغەمبەریش (ﷺ) دەیخوێندەوە.

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٢٤،٢٥) سورەتی (القيامة): ﴿أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ، ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ﴾ نەسائی و حاکیم گێڕاویانەتەوە کە سەعیدی کوڕی جوبەیر ووتی: پرسیارم کرد لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباس ﴿أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ، ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ﴾ ئەم ووتەیە پێغەمبەر (ﷺ) لە-

﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ﴾ کە کانی یەکە (لەبەهەشتدا) بەندەکانی خوا لێ ی دەخۆنەوە ﴿يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا﴾ (لەهەر شوێنێکدا بیانەوێ) بەری دەدەنەوە چۆن بەردانەوەیەک. ٦) ﴿يُوفُونَ بِالنَّذْرِ﴾ وەفا بە نەزر دەکەن ﴿وَيَخَافُونَ يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا﴾ وەلە رۆژێکیش دەترسن کەبەدی و سەختی یەکەی هەمووان دەگرێتەوە. ٧) ﴿وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا﴾ وە خواردەمەنی بە هەژاران و هەتیوان و دیلان دەدەن با حەزیشیان لێ ی بێت. ٨) ﴿إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ﴾ (دەڵێن) بەڕاستی ئێمە خواردەمەنیتان دەدەینێ هەر لەبەر خوا ﴿لَا نُرِيدُ مِنكُمْ﴾ چاوەڕوانی ناکەین لەئێوە ﴿جَزَاءً وَلَا شُكُورًا﴾ نە پاداشت و نە سوپاس. ٩) ﴿إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا﴾ بەڕاستی ئێمە لەسزای پەروەردگارمان دەترسین لەرۆژێکی ترش و تاڵ و دژوارا. ١٠) ﴿فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ الْيَوْمِ﴾ جا خوا پاراستنی لە بەدی ئەو رۆژە ﴿وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا﴾ وە پێیدان پاراوی و خۆشی. ١١) ﴿وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا﴾ وە پاداشتی دانەوە بەهۆی خۆراگرتنیان (لەسەر چاکە و دوورکەوتنەوە لەخراپە) بەبەهەشت و (پۆشاکی) ئاوریشم. ١٢) ﴿مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ﴾ پاڵی تیادەدەنەوە لەسەر قەخت و قەنەفەی زۆر ﴿لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا﴾ نابینن تێیدا نەگەرمی رۆژ ﴿وَلَا زَمْهَرِيرًا﴾ وە نە سەرما (واتە هەوایەکی زۆر خۆشی هەیە). ١٣) ﴿وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا﴾ وە سێبەری درەختانی بەهەشت بەسەر سەریانەوەیە ﴿وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا﴾ وەهێشووی میوەکانی نزیکە دەست و ئاسان کراوە. ١٤) ﴿وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ مِّن فِضَّةٍ﴾ دەگەڕێن بەسەریاندا بەقاپی زیوبین و ﴿وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا﴾ و پەرداخی شووشە. ١٥) ﴿قَوَارِيرَا مِن فِضَّةٍ﴾ شووشە لەزیو ﴿قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا﴾ بە ئەندازەی پێویست ئامادەکراون. ١٦) ﴿وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا﴾ لە بەهەشتدا شەرابیان لە پەرداخێکدا پێ دەنۆشرێ کە زەنجەفیلی تێکەڵاوە. ١٧) ﴿عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا﴾ (کە ئەویش) کانی یەکە لەبەهەشت دا ناو دەبرێ بەسەلسەبیل. ١٨) ﴿وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ﴾ دەگەڕێن بەسەریاندا نەوجەوانانی هەمیشەیی ﴿إِذَا رَأَيْتَهُمْ﴾ کاتێک بیان بینیت ﴿حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا﴾ وا دەزانیت دانەی مرواری پرژو بڵاوون ١٩) ﴿وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ﴾ وەکاتێک بڕوانیت لەوێدا ﴿رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا﴾ ناز و نیعمەت و دەسەڵاتێکی گەورە دەبینیت. ٢٠) ﴿عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ﴾ لەبەریانایە بەرگی نەرم و نۆڵی سەوزکار و پۆشاکی ئاوریشمین ﴿وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ﴾ وە ڕازێنراونەتەوە بەبازنی زیوو ﴿وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا طَهُورًا﴾ وە پەروەردگاریان شەرابی پاک و تەمیزی پێ نۆشین. ٢١) ﴿إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً﴾ ئەم بەهەشتە پاداشتی ئێوەیە ﴿وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا﴾ وە هەموو کۆششێکتان سوپاس کراوە. ٢٢) ﴿إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنزِيلًا﴾ بێ گومان ئێمە قورئانمان بۆ ناردیتە خوارێ بەناردن (بەش بەش). ٢٣) ﴿فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ﴾ کەواتە چاوەڕوانی فەرمانی خوا بکە ﴿وَلَا تُطِعْ مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا﴾ وە فەرمانبەرداری هیچ گوناهبارو بێ باوەڕێک مەکە. ٢٤) ﴿وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ﴾ وە ناوی پەروەردگارت بێنە ﴿بُكْرَةً وَأَصِيلًا﴾ بەیانیان و ئێواران. ٢٥)

وَمِنَ ٱلَّيۡلِ فَٱسۡجُدۡ لَهُۥ وَسَبِّحۡهُ لَيۡلٗا طَوِيلًا ﴿٢٦﴾ إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلۡعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمۡ يَوۡمٗا ثَقِيلٗا ﴿٢٧﴾ نَّحۡنُ
خَلَقۡنَٰهُمۡ وَشَدَدۡنَآ أَسۡرَهُمۡۖ وَإِذَا شِئۡنَا بَدَّلۡنَآ أَمۡثَٰلَهُمۡ تَبۡدِيلًا
﴿٢٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذۡكِرَةٞۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلٗا ﴿٢٩﴾
وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمٗا ﴿٣٠﴾
يُدۡخِلُ مَن يَشَآءُ فِي رَحۡمَتِهِۦۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمۡ عَذَابًا أَلِيمَۢا ﴿٣١﴾

سورة المرسلات

بِسۡمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلۡمُرۡسَلَٰتِ عُرۡفٗا ﴿١﴾ فَٱلۡعَٰصِفَٰتِ عَصۡفٗا ﴿٢﴾ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشۡرٗا ﴿٣﴾
فَٱلۡفَٰرِقَٰتِ فَرۡقٗا ﴿٤﴾ فَٱلۡمُلۡقِيَٰتِ ذِكۡرًا ﴿٥﴾ عُذۡرًا أَوۡ نُذۡرًا ﴿٦﴾ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٞ ﴿٧﴾ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتۡ ﴿٨﴾ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتۡ
﴿٩﴾ وَإِذَا ٱلۡجِبَالُ نُسِفَتۡ ﴿١٠﴾ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتۡ ﴿١١﴾ لِأَيِّ يَوۡمٍ أُجِّلَتۡ
﴿١٢﴾ لِيَوۡمِ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٣﴾ وَمَآ أَدۡرَىٰكَ مَا يَوۡمُ ٱلۡفَصۡلِ ﴿١٤﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ
لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٥﴾ أَلَمۡ نُهۡلِكِ ٱلۡأَوَّلِينَ ﴿١٦﴾ ثُمَّ نُتۡبِعُهُمُ ٱلۡأٓخِرِينَ
﴿١٧﴾ كَذَٰلِكَ نَفۡعَلُ بِٱلۡمُجۡرِمِينَ ﴿١٨﴾ وَيۡلٞ يَوۡمَئِذٖ لِّلۡمُكَذِّبِينَ ﴿١٩﴾

- لایەن خۆیەرە وردی بە شەو بەدل و بان خوای گەورە تەسبیحاتی بکەوە بۆ ماوەیەکی درێژ ١ هەندێک وردی بکێشە (ﷺ) خۆی وردی پاڵدان خوای گەورەش بەکاریەت دەبەرزێت.

- المرسلات بما فيه جاء السورت بما فيه (الرواه الترمذي) ئەوەی گەورەی گەورەی (بەزای خوای لە بەرزی) ئەبارکیەوە گێڕاوەتەوە گەورەی: (پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەیە کەشەو دوو سێ

یەکی بڕیاشتایە لە خەو هەڵدەستا و دەیفەرمو: (ئەی خەڵکینە یادی خوا بکەن ، ئەی خەڵکینە یادی خوا بکەن بوەلەرزەی (ی پووداوی قیامەت) دێت، بوەلەرزەی دووەمیشی بەدوادا دێت (بەفڕو کردن بەسەریدا) مردن و ئەوەی لەگەڵیایە دێت مردن و ئەوەی لەگەڵیایە دێت).

لێیەتی (١٦) موسلمی (عن عائشة رضي الله عنها قالت: قال رسول الله (ﷺ): (الذي يقرأ القرآن ومو-

﴿إِنَّ لَدَيْنَا﴾ وە لە شەڕا سوڕەی بۆ بەرە (تۆبێ بکە) ﴿وَمَا يُدْرِيكَ﴾ وە ستایشی خوا بکە لەبەشیکی زۆر لەشەودا. ٣٦) ﴿إِنَّ هَٰذِهِ﴾ بێگومان ئەم بێ بڕوایانە دنیای بێ بەڵایان خۆش دەوێ ﴿وَيَذَرُونَ﴾ وە پشت گوێ ی دەخەن ڕۆژێکی قورس و گران. ٢٧) ﴿نَّحْنُ خَلَقْنَاهُمْ﴾ ئێمە ئەوانمان دروست کردو جومگەکانیانمان قایم پێکەوە بەستووە ﴿وَإِذَا شِئْنَا﴾ وە کاتێک بمانەوێت دەیان گۆڕین بەکەسانی تری وەک خۆیان چۆن گۆڕینێک. ٢٨) ﴿إِنَّ هَٰذِهِ﴾ ئەم سوڕەتە ئامۆژگاری و پەندە ﴿فَمَن شَاءَ﴾ ئینجا هەر کەسێک بیەوێت ﴿اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ﴾ ڕێگایەک دەگرێتە بەر بۆ لای پەروەردیگاری. ٢٩) ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ﴾ وە ئێوە هەرگیز ناکەن (لەگرتنی ئەو ڕێ یە) مەگەر کاتێک کەخوا بیەوێ (وە بەزۆر ناچارتان بکات) ﴿إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلِيمًا﴾ بێ گومان خوا دانای دروست کردارە. ٣٠) ﴿يُدْخِلُ مَن يَشَاءُ﴾ ئەوی (خوا) بیەوێ دەیخاتە ناو میهرەبانی خۆیەوە ﴿وَالظَّالِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ﴾ وە ئامادەی کردووە بۆ ستەمکاران سزای سەخت.٣١)

سورەتی ﴿المرسلات﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالْمُرْسَلَاتِ عُرْفًا﴾ سوێند بەبای ڕەوانە کراوی، یەک لە دوای یەک. ١) ﴿فَالْعَاصِفَاتِ عَصْفًا﴾ وە بەو با تووندانەی هەڵ دەکەن بەهەڵکردنێکی قایم. ٢) ﴿وَالنَّاشِرَاتِ نَشْرًا﴾ وە بەو بایانەی کەهەور دەبەن و بڵاوی دەکەنەوە. ٣) ﴿فَالْفَارِقَاتِ فَرْقًا﴾ سوێندیش بەو (فریشتانە)ی بەجیاکی حەق لەناحەق جیادەکەنەوە. ٤) ﴿فَالْمُلْقِيَاتِ ذِكْرًا﴾ ئەنجا سوێند بەو (فریشتانە)ی پەیامی (خوا بە پێغەمبەران) دەگەیەنن. ٥) ﴿عُذْرًا أَوْ نُذْرًا﴾ بۆ (ئەنێلانی) بەهانە (لێخۆشبوونیان) یا بۆ ترساندن. ٦) ﴿إِنَّمَا تُوعَدُونَ لَوَاقِعٌ﴾ بەڕاستی ئەوەی کە بەڵێنتان پێ دراوە (لە هاتنی ڕۆژی دوایی) دێتە دی. ٧) ﴿فَإِذَا النُّجُومُ طُمِسَتْ﴾ ئینجا کاتێک کە ئەستێرەکان تاریک بوون. ٨) ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ فُرِجَتْ﴾ وە دەمێک کەئاسمان کەلێنی تێ بووی. ٩) ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ نُسِفَتْ﴾ وە کاتێک کێوەکان لە بنیخ هێنران و تەخت کران. ١٠) ﴿وَإِذَا الرُّسُلُ أُقِّتَتْ﴾ وەساتێک کەکاتی وادە دانرا بۆ پێغەمبەران (لەگەڵ ئومەتەکانیاندا). ١١) ﴿لِأَيِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ﴾ بۆچ ڕۆژێ دواخراوە؟ ١٢) ﴿لِيَوْمِ الْفَصْلِ﴾ بۆ ڕۆژی جیاکردنەوە. ١٣) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الْفَصْلِ﴾ ئۆ چوورزانییت ڕۆژی جیاکردنەوە چییە؟ ١٤) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ١٥) ﴿أَلَمْ نُهْلِكِ الْأَوَّلِينَ﴾ ئایا گەلانی پێشینەتانمان لە ناو نەبرد ١٦) ﴿ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ الْآخِرِينَ﴾ لە پاشان گەلانی دوای ئەوانمان وەک ئەوان لێ نەکرد. ١٧) ﴿كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِالْمُجْرِمِينَ﴾ هەر بەو جۆرەش دەکەین بە گوناهباران. ١٨) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وا بۆ بێ بڕوایان لەو ڕۆژەدا. ١٩)

أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ﴿٢٠﴾ فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ ﴿٢١﴾ إِلَىٰ قَدَرٍ
مَّعْلُومٍ ﴿٢٢﴾ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ ٱلْقَٰدِرُونَ ﴿٢٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٤﴾
أَلَمْ نَجْعَلِ ٱلْأَرْضَ كِفَاتًا ﴿٢٥﴾ أَحْيَآءً وَأَمْوَٰتًا ﴿٢٦﴾ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ
شَٰمِخَٰتٍ وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا ﴿٢٧﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٢٨﴾
ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿٢٩﴾ ٱنطَلِقُوٓا۟ إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ
شُعَبٍ ﴿٣٠﴾ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ ٱللَّهَبِ ﴿٣١﴾ إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ
كَٱلْقَصْرِ ﴿٣٢﴾ كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ ﴿٣٣﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٤﴾
هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ﴿٣٥﴾ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ﴿٣٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٣٧﴾ هَٰذَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ جَمَعْنَٰكُمْ وَٱلْأَوَّلِينَ ﴿٣٨﴾ فَإِن كَانَ
لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ﴿٣٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٠﴾ إِنَّ ٱلْمُتَّقِينَ فِى
ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ ﴿٤١﴾ وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ﴿٤٢﴾ كُلُوا۟ وَٱشْرَبُوا۟ هَنِيٓـًٔۢا
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿٤٤﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٥﴾ كُلُوا۟ وَتَمَتَّعُوا۟ قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ﴿٤٦﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱرْكَعُوا۟ لَا يَرْكَعُونَ ﴿٤٨﴾ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ فَبِأَىِّ حَدِيثٍۭ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ ﴿٥٠﴾

- ساغر به سع السفرة الكرام البررة والذي يأتيه وحي عليه فقال له أجل إن الأنبياء البخاري ومسلم، عائشة (رضي خواي لة بيّ وباي: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمووی: (ئەم کەسەی قورئان دەخوێنێتەوە ئەیدا ئەم (لە قیامەتدا) دەگەل فریشتە بەڕێزە جاکەکان دایە، وە ئەم کەسەی دەیخوێنێتەوە بەلایەوە قورس و گرانە دوو پاداشتی بۆ هەیە).

فائدتان (٣٢) سورةالمرسلات (عبس) عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ) (يحشر الناس يوم القيامة حفاةً عراةً غرلاً) قالت: يا رسول الله الرجال والنساء، جميعاً ينظر بعضهم إلى بعض؟ قال (ﷺ) (يا عائشة الأمر أشد من أن ينظر بعضهم إلى بعض) البخاري ومسلم. عائشة (رضي خواي لة بێ) ئەمان پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەڵگیی لەپێشی خوایدا کاڵ و هەژارەوە =

﴿أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ﴾ ئایا ئێوەمان دروست نەکردووە لەئاوێکی بێ نرخ؟. ٢٠) ﴿فَجَعَلْنَٰهُ فِى قَرَارٍ مَّكِينٍ﴾ ئینجا خستمانە جێگایەکی بنەوەوە. ٢١) ﴿إِلَىٰ قَدَرٍ مَّعْلُومٍ﴾ تا ماوەیەکی دیاری کراو. ٢٢) ﴿فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَٰدِرُونَ﴾ ئینجا ماوەمان بۆ دانا، چاک ئەندازە گرێکیین. ٢٣) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕواتان لەو رۆژەدا. ٢٤) ﴿أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا﴾ ئایا ئێمە زەوییمان نەکردۆتە کۆکەرەوە. ٢٥) ﴿أَحْيَاءً وَأَمْوَٰتًا﴾ بۆ زیندووان و مردووان. ٢٦) ﴿وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَٰسِىَ شَٰمِخَٰتٍ﴾ وە لەناویدا شاخانی بەرزی لەنگەر داکوتاومان داناوە ﴿وَأَسْقَيْنَٰكُم مَّآءً فُرَاتًا﴾ وە ئاوی شیریینمان پێ نۆشیین. ٢٧) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ (بەم بێ بڕوایانە دەوترێت) وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٢٨) ﴿انطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ بڕۆن بۆ لای ئەو دۆزەخەی کە بەدرۆتان دەزانی. ٢٩) ﴿انطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ ذِى ثَلَٰثِ شُعَبٍ﴾ بڕۆن بۆ لای سێبەری دوکەڵێکی سێ بەش. ٣٠) ﴿لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِى مِنَ اللَّهَبِ﴾ نە سێبەرێکی فێنکەو نەشتێک لە گڕەی (دۆزەخ) بەرگری دەکات. ٣١) ﴿إِنَّهَا تَرْمِى بِشَرَرٍ كَالْقَصْرِ﴾ بە ڕاستیی دۆزەخ پزیسکی وەک کۆشک دەهاوێژێ. ٣٢) ﴿كَأَنَّهُۥ جِمَٰلَتٌ صُفْرٌ﴾ (بەرودوا دەڕۆن) ئەڵێی کاروانی حوشتری زەردن. ٣٣) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٣٤) ﴿هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ﴾ ئەمڕۆ رۆژێکە (بێ باوەڕان) ناتوانن قسەی تێدا بکەن. ٣٥) ﴿وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ﴾ وە مۆڵەت نادرێن کە بڕوبیانوو بهێننەوە. ٣٦) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٣٧) ﴿هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ﴾ ئەمڕۆ رۆژی بڕیاردانە (جیاکردنەوەیە) ﴿جَمَعْنَٰكُمْ وَالْأَوَّلِينَ﴾ ئێوەو پێشینانمان کۆکردۆتەوە. ٣٨) ﴿فَإِن كَانَ لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ﴾ سا ئەگەر فێڵ و پیلانێکتان هەیە ئەنجامی بدەن. ٣٩) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٤٠) ﴿إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِى ظِلَٰلٍ وَعُيُونٍ﴾ بێ گومان پارێزکاران لەسێبەرو (قەراغی) کانیاوی زۆران. ٤١) ﴿وَفَوَٰكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ﴾ وە لەناو میوەهاتێکدان کە حەزی لێ دەکەن. ٤٢) ﴿كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيٓـًٔا بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ﴾ (پێیان دەڵێن) بخۆن و بخۆنەوە نۆشتان بێ بەهۆی ئەوەی کە دەتان کرد. ٤٣) ﴿إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِى الْمُحْسِنِينَ﴾ بێگومان ئێمە ئاوا پاداشتی چاکان دەدەینەوە. ٤٤) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٤٥) ﴿كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا﴾ (ئەی کافران) بخۆن و بەهرەمەند ببن ماوەیەکی کەم (لەدنیادا) ﴿إِنَّكُمْ مُّجْرِمُونَ﴾ بەڕاستی ئێوەن تاوانباران. ٤٦) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٤٧) ﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا﴾ وە کاتێک پێ یان بوترێ (لەخوا بترسن و) کڕنوش بەرن ﴿لَا يَرْكَعُونَ﴾ کڕنوش نابەن. ٤٨) ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ وای بۆ بێ بڕوایان لەو رۆژەدا. ٤٩) ﴿فَبِأَىِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُۥ يُؤْمِنُونَ﴾ (ئەگەر ئەوان باوەڕ بەقورئان نەکەن) ئیتر بە ﷺ فەرموودەیەکی تر بڕوا دەهێنن هوای قورئان؟. ٥٠)

سورة النبأ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾
كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾
وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا
﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا
فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا
مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ
أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنفَخُ فِي الصُّورِ
فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ
الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِّلطَّاغِينَ
مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَّابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَّا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا
﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا
لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ
أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَن نَّزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

سورەتی (النبأ)

بەپێی ئەو ژمارەیەی لە پەراوێزی لای چەپی پەڕەکەدا هاتووە سورەتێکی مەکیی یەکسەد و چل و یەک ئایەتە، ئەگەر بە ژمارەی دووەم دابنرێت، ئەوا سورەتێکی مەکیی سی و هەشت ئایەتە، ئەگەر بە ژمارەی سێیەم دابنرێت، ئەوا سورەتێکی مەکیی سی و نۆ ئایەتە.

ناوی سورەتەکە (النبأ) بە واتای هەواڵ دێت، لەبەر ئەوەی باسی هەواڵی گەورە دەکات، کە هەواڵی زیندووبوونەوەی دوای مردنە، بۆیە بە (سورة عم يتساءلون) یش ناو دەبرێت، لەبەر ئەوەی لە یەکەم ئایەتیدا باسی ئەوە دەکات کە هاوبەشدانەرەکان لێکۆڵینەوە لە چی دەکەن؟ سورەتەکە بە (سورة عم) یش ناو دەبرێت، لەبەر ئەوەی لە یەکەم ئایەتیدا باسی ئەوە دەکات کە هاوبەشدانەرەکان لێکۆڵینەوە لە چی دەکەن؟

سورەتی (التكوير)ـیش وەک پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووویەتی: (من سره أن ينظر إلى يوم القيامة كأنه رأي عين فليقرأ: (إذا الشمس كورت) و (إذا السماء انفطرت) و (إذا السماء انشقت)) (رواه أحمد والترمذي). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووویەتی: (هەر کەس پێی خۆشە تەماشایی ڕۆژی قیامەت بکات وەک ئەوەی بە چاوی خۆی ببینێ با سورەتی: (إذا الشمس كورت) و (إذا السماء انفطرت) و (إذا السماء انشقت) بخوێنێتەوە).

سورەتی ﴿ النبأ ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿عم يتساءلون﴾ ئەوە لەچی پرسیار لەیەکتری دەکەن؟! (ئەو بێ بڕوایانە). ١) ﴿عن النبأ العظيم﴾ لەو دەنگا و باسە گەورەیە پرسیار دەکەن. ٢) ﴿الذي هم فيه مختلفون﴾ کە ئەوان تێیدا جیاوازن. ٣) ﴿كلا سيعلمون﴾ نەء با پەشیمان بنەوە، لەمەولاتێ دەگەن. ٤) ﴿ثم كلا سيعلمون﴾ دووپارە (دەڵێم) نەء لەمەولاتێ دەگەن. ٥) ﴿ألم نجعل الأرض مهادا﴾ ئاخۆ زەویمان بۆ ڕانەخستوون؟. ٦) ﴿والجبال أوتادا﴾ وە کێوەکانمان نەگێڕاوە بەمێخ؟! ٧) ﴿وخلقناكم أزواجا﴾ وە ئێوەمان دروست نەکردوە بەجووت. ٨) ﴿وجعلنا نومكم سباتا﴾ وە نوستنمان نەکردووە بەهۆی حەسانەوەتان. ٩) ﴿وجعلنا الليل لباسا﴾ وەشەومان نەگێڕاوە بەکاڵا (داپۆشەر). ١٠) ﴿وجعلنا النهار معاشا﴾ وەڕۆژمان نەگێڕاوە بەکاتی ژیان (و هەڵسوڕان و پەیدا کردنی ژیوار). ١١) ﴿وبنينا فوقكم سبعا شدادا﴾ وە حەوت ئاسمانی بەهێزمان دروست نەکردوە لە سەرتانەوە؟ ١٢) ﴿وجعلنا سراجا وهاجا﴾ وە دروستمان نەکردوە چرایەکی درەوشاوە (کە ڕۆژە). ١٣) ﴿وأنزلنا من المعصرات ماء ثجاجا﴾ وەئاوی لێزمە و بەخورمان نەناردۆتە خوارەوە لەهەورانی گوشراو. ١٤) ﴿لنخرج به حبا ونباتا﴾ تا پێ ی بڕوێنین دانەوێڵەو گژو گیاو. ١٥) ﴿وجنات ألفافا﴾ باخانی پڕوچڕ. ١٦) ﴿إن يوم الفصل كان ميقاتا﴾ بەڕاستی ڕۆژی جیاکردنەوە (ی چاک و خراپ) کاتێکی بۆ دیاری کراوە. ١٧) ﴿يوم ينفخ في الصور فتأتون أفواجا﴾ ئەو ڕۆژەی کە فوو دەکرێ بەکەڕەنادا ئینجا پۆل پۆل دێن. ١٨) ﴿وفتحت السماء فكانت أبوابا﴾ وە ئاسمان (لەهەموو لایەکەوە) کرایەوەو بوو بەدەرگا. ١٩) ﴿وسيرت الجبال فكانت سرابا﴾ وە کێوەکان خرانە ڕێ و بوون بە (تراویلکە) ڕیبگی ڕەوان (سراب). ٢٠) ﴿إن جهنم كانت مرصادا﴾ بەڕاستی دۆزەخ پەرێزگای بێ بڕوایانە. ٢١) ﴿للطاغين مآبا﴾ وەجێ گەڕانەوەی یاخی یانە. ٢٢) ﴿لابثين فيها أحقابا﴾ تێیدا دەمێننەوە هەزاران ساڵ (ماوەیەکی زۆر). ٢٣) ﴿لا يذوقون فيها بردا ولا شرابا﴾ تێیدا ناچەژن نەساردی و فێنکی و نەخواردنەوە. ٢٤) ﴿إلا حميما وغساقا﴾ مەگەر ئاوی لەکوڵ وکێم وزوخاو. ٢٥) ﴿جزاء وفاقا﴾ پاداش دەدرێنەوە بەپێ ی کردەوەیان. ٢٦) ﴿إنهم كانوا لا يرجون حسابا﴾ چونکە بێگومان ئەوان بەتەمای لێ پرسینەوە نەبوون. ٢٧) ﴿وكذبوا بآياتنا كذابا﴾ وە ئایەتەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی چۆن بەدرۆ زانینێک. ٢٨) ﴿وكل شيء أحصيناه كتابا﴾ لەکاتێکدا هەموو شتێکمان ژماردووە (لەسەریان) بەنوسیین. ٢٩) ﴿فذوقوا﴾ ئینجا بچەژن (سزای خۆتان) ﴿فلن نزيدكم إلا عذابا﴾ هیچتان بۆ زیاد ناکەین سزا نەبێت. ٣٠)

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا ﴿٣١﴾ حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا ﴿٣٢﴾ وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا ﴿٣٣﴾ وَكَأْسًا
دِهَاقًا ﴿٣٤﴾ لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا ﴿٣٥﴾ جَزَاءً مِّن رَّبِّكَ عَطَاءً
حِسَابًا ﴿٣٦﴾ رَّبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ
مِنْهُ خِطَابًا ﴿٣٧﴾ يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَّا يَتَكَلَّمُونَ
إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ﴿٣٨﴾ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَن
شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا ﴿٣٩﴾ إِنَّا أَنذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ
يَنظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنتُ تُرَابًا ﴿٤٠﴾

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا ﴿١﴾ وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا ﴿٢﴾ وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا
﴿٣﴾ فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا ﴿٤﴾ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ
﴿٦﴾ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ ﴿٧﴾ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ ﴿٨﴾ أَبْصَارُهَا
خَاشِعَةٌ ﴿٩﴾ يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ ﴿١٠﴾ أَإِذَا كُنَّا
عِظَامًا نَّخِرَةً ﴿١١﴾ قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ ﴿١٢﴾ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ
وَاحِدَةٌ ﴿١٣﴾ فَإِذَا هُم بِالسَّاهِرَةِ ﴿١٤﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ ﴿١٥﴾

ئایەتی (١) سورەتی (التكوير): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (الشمس والقمر يكوران يوم القيامة) (رواه البخاري). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (خۆرو مانگ لەڕۆژی دوایی دا دەپێچرێنەوە).

ئایەتی (٨) سورەتی (الانفطار): عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: إن رجلاً قال: يا رسول الله: إن امرأتي ولدت غلاماً أسود! قال: (هل لك من إبل) قال: نعم قال: (فما ألوانها؟) قال: حمر، قال: (فيها أورق؟) قال: نعم قال (فأنى أتاها ذلك) قال: عسى أن يكون نزعه عرق، قال: (وهذا عسى أن يكون نزعه عرق) (رواه البخاري و مسلم). ئەبو هورەیرە (ڕەزای خوای لێ بێ) وتی: پیاوێك وتی: ئەی پێغەمبەری خوا، خێزانەکەم کوڕێکی =

﴿إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا﴾ بێ گومان جێ ی پیرۆز و بەهرەمەندی هەیە بۆ پارێز کاران. ٣١) ﴿حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا﴾ باخات و هەموو جۆرە ترێ یەک. ٣٢) ﴿وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا﴾ وە کچانی تازە مەمک کردووی هاوتەمەن. ٣٣) ﴿وَكَأْسًا دِهَاقًا﴾ وەپەرداخی پڕ(لە شەراب). ٣٤) ﴿لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا﴾ قسەی بێهوودە ودرۆی تێدا نابیستن. ٣٥) ﴿جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا﴾ (پاداش دەدرێنەوە بە) پاداشتێکی تەواو لەلایەن پەروەدگاری تۆوە. ٣٦) ﴿رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ﴾ پەروەدگاری ئاسمانەکان و زەوی ونێوانی ئەوانە خوایەکی بەخشندەو میهربانەو ﴿لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا﴾ کەس توانای تکا کردنی (قسە کردنی) نی یە. ٣٧) ﴿يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا﴾ لەڕۆژێکدا کە جیبرییل و فریشتە بەڕێز دەوەستن ﴿لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا﴾ کەسیان قسە ناکەن مەگەر ئەوەی کەخوا ڕێ ی بدات و قسەی بەڕێ و جێ بکات. ٣٨) ﴿ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ﴾ ئەو ڕۆژە ڕاست و بێ گومانە ﴿فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا﴾ ئینجا هەرکەسێک ویستی ڕێگای گەڕانەوە دەگرێ بۆ لای پەروەردگاری خۆی. ٣٩) ﴿إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا﴾ بێگومان ئێمە ئێوەمان ئاگدار کرد لەسزایەکی نزیک ﴿يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ﴾ لە ڕۆژێکی وا دا کە مرۆڤ دەبینێ (پاداشی) ئەو کردەوانەی کەپێشەکی بەدەستی خۆی ناردوونی ﴿وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا﴾ وە بێ بڕوا (لەو ڕۆژەدا) دەڵێ: کاشکای گڵ بوومایە (نەک مرۆڤ). ٤٠)

سورەتی ﴿النازعات﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا﴾ سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی کافران (لە لەشیان) بە سەختی دەردەهێنن. ١) ﴿وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا﴾ وە بەو فریشتانەی کە گیانی باوەڕداران بە ئاسانی دەردێنن. ٢) ﴿وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا﴾ وە سوێند بەو فریشتانەی کە خێرا فەرمانی خوا جێ بەجێ دەکەن. ٣) ﴿فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا﴾ وەسوێند بەو فریشتانەی کە پێش بڕکێ دەکەن(لە بەجێ هێنانی فەرماندا) ٤) ﴿فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا﴾ وە سوێند بەو فریشتانەی کە تەگبیری کاروبار دەکەن (واتە سوێند بەمانە ئەوەی بەڵێنتان پێدراوە دێتە دی). ٥) ﴿يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ﴾ لەڕۆژێکدا (فوو دەگرێ بە شەیپوردا) بومەلەرزە زەوی دەلەرزێنێ. ٦) ﴿تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ﴾ (دووبارە فووی پیادەکرێتەوە) بومەلەرزەیەکی تریشی بەدوادا دێت (مردووان زیندوو دەبنەوە). ٧) ﴿قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ﴾ زۆر دڵ لەو ڕۆژەدا دەلەرزێ. ٨) ﴿أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ﴾ چاویان سەر بەرەو ژێر دەبێ. ٩) ﴿يَقُولُونَ﴾ (ئەمڕۆ بە گاڵتەوە) دەڵێن. ﴿أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ﴾ ئاخۆ ئێمە (لەپاش مردن) دەگەڕێنرێینەوە بۆ ژیانی پێشوو؟. ١٠) ﴿أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً﴾ ئایا کە بووین بەئێسقانی ڕزیبوچۆن (زیندوو دەبینەوە). ١١) ﴿قَالُوا﴾ ووتیان ﴿تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ﴾ ئا ئەوە ئەگەر وابێ گەڕانەوەیەکی بەزیانە. ١٢) ﴿فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ﴾ بێگومان ئەو زیندوو بوونەوەیە هەر یەک نەعرەتەیە. ١٣) ﴿فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ﴾ ئیتر کوت و پڕ وان لەدەشتێکی سپی کاکی بەکاکیدا. ١٤) ﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ﴾ ئایا داستانی مووسات پێ گەیشتووە. ١٥)

إِذْ نَادَىٰهُ رَبُّهُۥ بِٱلْوَادِ ٱلْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ ٱذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُۥ طَغَىٰ ﴿١٧﴾
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰٓ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَىٰهُ
ٱلْءَايَةَ ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا۠ رَبُّكُمُ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ ٱللَّهُ نَكَالَ ٱلْءَاخِرَةِ وَٱلْأُولَىٰٓ
﴿٢٥﴾ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰٓ ﴿٢٦﴾ ءَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ ٱلسَّمَآءُ بَنَىٰهَا
﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّىٰهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَىٰهَا ﴿٢٩﴾
وَٱلْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَىٰهَآ ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَآءَهَا وَمَرْعَىٰهَا ﴿٣١﴾
وَٱلْجِبَالَ أَرْسَىٰهَا ﴿٣٢﴾ مَتَٰعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَٰمِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَآءَتِ ٱلطَّآمَّةُ
ٱلْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ ٱلْجَحِيمُ
لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَءَاثَرَ ٱلْحَيَوٰةَ ٱلدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ ٱلْجَحِيمَ
هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِۦ وَنَهَى ٱلنَّفْسَ عَنِ ٱلْهَوَىٰ
﴿٤٠﴾ فَإِنَّ ٱلْجَنَّةَ هِىَ ٱلْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلسَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَىٰهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَىٰهَآ ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَىٰهَآ ﴿٤٤﴾ إِنَّمَآ أَنتَ مُنذِرُ
مَن يَخْشَىٰهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوٓا۟ إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَىٰهَا ﴿٤٦﴾

سورة عبس

سورەی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٤٢-٤٦) سورەتی النازعات : ﴿يسألونك عن الساعة أيان مرساها .... من يخشاها﴾ ئەبن حەیان و حاکیم گێڕایانەتەوە کە هاتنەخوارەوە (بەڵام خوای لە بڕیت) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) بەردەوام پرسیاری لە دەکرا دەربارەی بڕیاری خوایی تا خوای گەورە ئەم ئایەتانەی بەرزاند ﴿فيم أنت من ذكراها ، إلى ربك منتهاها﴾

= بەڵێ پێستی بوو= "بێژم وایە لەترڵانی من نیە= فەرمووی: [أوظننت فيها] دوای "بەڵێ" ، فەرمووی (پەنگیان چۆنە؟) دوای: سمعت، فەرمووی: (كالحة) پەنگی بلەز بێت؟ دوای: بەڵێ، فەرمووی (تا ئەو =سەرخترە پەنگ جیاوازە= لە کۆتایە پەیدا بووە وەڵێ هاتووە) دوای=

﴿[illegible]﴾ کاتێک کە پەروەردگاری بانگی کرد لە شەیووی پیرۆزی طوا وە. ١٦)﴿[illegible]﴾ (بێ ی ووت) بڕۆ بۆ سەر فیرعەون (چونکە) بەراستی یاخیی بووە. ١٧)﴿[illegible]﴾ وە بێ ی بڵێ: ئایا دەتەوێ پاک ببیتەوە (لە گوناە). ١٨)﴿[illegible]﴾ وە ڕێت نیشاندەدەم بۆ (ناسینی) پەروەردگارت تا لێ ی بترسیت. ١٩)﴿[illegible]﴾ ئینجا نیشانە هەرە گەورەکەی نیشان دا. ٢٠)﴿[illegible]﴾ کەچی بە درۆی زانی و سەرپێچی کرد. ٢١)﴿[illegible]﴾ لە پاشان پشتی هەلکرد و ڕۆی بە پەلە. ٢٢)﴿[illegible]﴾ ئینجا (جادووگەرانی) کۆکردەوە و بانگی کردن ی. ٢٣)﴿[illegible]﴾ ووتی: من پەروەردگاری هەرە گەورەتانم. ٢٤)﴿[illegible]﴾ ئینجا خوا گرفتاری کرد بە سزای هەردوو جیهان. ٢٥)﴿[illegible]﴾ بە ڕاستی لەم داستانەدا پەند هەیە ﴿[illegible]﴾ بۆ کەسێک کە لە خوا بترسێ. ٢٦)﴿[illegible]﴾ ئایا دروست کردنی ئێوە گرانترە یا ئاسمان؟ دروستی کرد. ٢٧)﴿[illegible]﴾ بڵندی بەرز کردەوە و ڕێکی خست. ٢٨)﴿[illegible]﴾ وە شەوی تاریک کردو ﴿[illegible]﴾ دەری خست (ڕووناکیی) ڕۆژی. ٢٩) ﴿[illegible]﴾ لە پاشان زەوی ڕاخست. ٣٠) ﴿[illegible]﴾ لێ ی دەرهێنا ئاوی و لەوەڕی. ٣١)﴿[illegible]﴾ وە شاخەکانی بتەوە دامەزراند. ٣٢)﴿[illegible]﴾ بۆ بەهرەمەندی خۆتان و ئاژەڵتان. ٣٣) ﴿[illegible]﴾ ئینجا کاتێک کە ڕووداوی گەورە هات (کە ڕۆژی دوایی یە). ٣٤)﴿[illegible]﴾ ئەو ڕۆژەی کە مرۆڤ کردەوەی خۆی تێدا بیر دەکەوێتەوە. ٣٥)﴿[illegible]﴾ وە دۆزەخ بۆ پیشان درا بۆ هەر کەسێک کە بڕوانێ. ٣٦)﴿[illegible]﴾ (لەو ڕۆژەدا جاکە و خرایە بەبێ ی کردەوە دابەش دەکرێ) ئینجا ئەو کەسەی سەکەش بووبێ. ٣٧)﴿[illegible]﴾ وە ژیانی دنیای هەلبژاردبێ. ٣٨)﴿[illegible]﴾ ئەوە بێ گومان دۆزەخ جێگایەتی. ٣٩)﴿[illegible]﴾ وە ئەو کەسەی کە ترسا بێ لە هەڵوێستگەی بەردەم پەروەردگاری و ﴿[illegible]﴾ بەرگری نەفسی خۆی کردبێ لە ناڕەزووی خرایە. ٤٠)﴿[illegible]﴾ ئەوە بێ گومان بەهەشت جێگایەتی. ٤١)﴿[illegible]﴾ پرسیارت لێ دەکەن دەربارەی ڕۆژی دوایی ﴿[illegible]﴾ کەی دەبێ. ٤٢)﴿[illegible]﴾ تۆ چیت داوە لە بیر لێ گرتنەوەی (تۆ چۆن لەم بارەوە دەدوێی)؟. ٤٣)﴿[illegible]﴾ زانینی ئەوە هەر لای پەروەردگارتە. ٤٤) ﴿[illegible]﴾ بێگومان تۆ هەر ترسێنەری کەسێکیت کە لەو ڕۆژە بترسێ. ٤٥)﴿[illegible]﴾ بێ بڕواکان کە ئەو ڕۆژە دەبینن وا دەزانن ﴿[illegible]﴾ کە تەماوەتەوە ئێوارەیەک یا چێشتەنگاوێک نەبێ لە دونیادا. ٤٦)

بسم الله الرحمن الرحيم

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١﴾ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ﴿٢﴾ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ﴿٣﴾ أَوْ
يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ﴿٤﴾ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ﴿٥﴾ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ﴿٦﴾
وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ﴿٨﴾ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴿٩﴾ فَأَنتَ
عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴿١٠﴾ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴿١١﴾ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿١٢﴾ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ
﴿١٣﴾ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴿١٤﴾ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴿١٥﴾ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴿١٦﴾ قُتِلَ الْإِنسَانُ
مَا أَكْفَرَهُ ﴿١٧﴾ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴿١٨﴾ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴿١٩﴾ ثُمَّ
السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴿٢٠﴾ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴿٢١﴾ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ﴿٢٢﴾ كَلَّا لَمَّا
يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴿٢٣﴾ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ﴿٢٤﴾ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا
﴿٢٥﴾ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴿٢٦﴾ فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴿٢٧﴾ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴿٢٨﴾
وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴿٢٩﴾ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴿٣٠﴾ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴿٣١﴾ مَّتَاعًا لَّكُمْ
وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٢﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴿٣٣﴾ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ
﴿٣٤﴾ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴿٣٥﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴿٣٦﴾ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ
يُغْنِيهِ ﴿٣٧﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴿٣٨﴾ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴿٣٩﴾ وَوُجُوهٌ
يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴿٤٠﴾ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴿٤١﴾ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴿٤٢﴾

هۆی هاتنه خوارەوەی ئایەتی (١-١٠) سورەتی (عبس): ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ....﴾ ترمذی و حاکم گێڕایانەتەوە لە عائیشەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێت: ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ، أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ....﴾ دەربارەی عەبدوڵای کوڕی شوم مەکتوم هاتەخوارەوە ، کە پیاوێکی کوێر بوو ، کە هات بۆ لای پێغەمبەر (ﷺ) و جەند جار وتی: ئەی ڕێنوێنیکراوی خوا ڕێنمایی من بکە بۆ ئیسلام ، لەو کاتەشدا چەند پیاوێک لە سەرانی قوڕەیش لای پێغەمبەر (ﷺ) دانیشتبوون، پێغەمبەریش خوالێ (ﷺ) پەیوەندی لە وەرچەرخاند و گوێی پێ نەدا ، پەیوەندی کردە لەگەڵ ئەو (سەرانی قوڕەیش) عەبدوڵا ووتی: ئەم ووتەیەی من هیچی تێدایە؟ فەرمووی : نەخێر ، جا ئەم ئایەتانە لەبارەیەوا هاتنەخوارەوە ﴿عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ، أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ....﴾.

سورەتی ﴿ عبس ﴾

﴿ عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ عَبَسَ ﴾(پێغەمبەر (ﷺ)) ڕووی گرژ کرد و پشتی هەڵکرد. ١)﴿ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ﴾که کوێرێک هاتە لای. ٢)﴿ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ﴾ تۆ چوو زانیت؟ بەڵکو ئەو(کوێرە) بیەوێ پاک بێتەوە. ٣)﴿ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ﴾ یا بیری بکەوێتەوە(ئەوەی کە لە بیری چوبێتەوە) ئەجا ئەو بیر کردنەوەیە سوودی پێ بگەیەنێت. ٤)﴿ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ﴾ کەچی ئەوی کە خۆی بێ نیاز دەزانێ. ٥)﴿ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ﴾ تۆ ڕووی تێ دەکەیت. ٦)﴿ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ﴾ وەهیچ لەسەر تۆنی یە کەئەو پێ نەپایە خۆی پاک نەکاتەوە. ٧)﴿ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کە بەپەلە دێ بۆ لات. ٨)﴿ وَهُوَ يَخْشَىٰ ﴾ وەلە خوا دەترسێ. ٩)﴿ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ﴾ تۆ خۆتی لێ هەڵە دەکەیت. ١٠)﴿ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ﴾ وانەکە! بێ گومان ئەو ڕێ نمووئی یانە(ی کەبۆت هاتووە) بیدارکەرەوە(ی ئادەمی)یە. ١١) ﴿ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ﴾ ئینجا ئەو کەسەی بیەوێ بیدێ خوا دەکات. ١٢)﴿ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ﴾ (کە ئەوێ نمووئی یانەش نوسراونەتەوە) لە چەند پەڕەیەکی ڕێزای. ١٣)﴿ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ﴾ پایە بڵندی پاک. ١٤)﴿ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ﴾ کەبەدەست نوسینەرانی. ١٥)﴿ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ﴾ بەڕێزی خێر خواوەن. ١٦)﴿ قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ﴾ بەکوشت چێ (خراپترین نەفرینی لێ بێ) ئادەمی، چەند بێ نەزانە. ١٧)﴿ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ﴾ (بیبیرنەکاتەوە بزانێ کە) خوا لە چی دروستی کردووە. ١٨)﴿ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ﴾ لەدڵۆپێک ئاو دروستی کردوە ورێکی خستووە. ١٩)﴿ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ﴾ لەپاشان ڕێگای (چاک و خراپی) بۆ ئاسان کردوە. ٢٠)﴿ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ﴾ ئینجا دەیمرێنێ و دەیخاتە گۆڕەوە. ٢١) ﴿ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ﴾ لە پاشان کاتێ کەویستی زیندووی دەکاتەوە. ٢٢)﴿ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ﴾ بەڕاستی ئەوی کەخوا فەرمانی پێ داوە هێشتا (ئادەمی) بەجێ ی نەهێناوە. ٢٣)﴿ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ﴾ دەبا مرۆڤ سەیری خواردەمەنیەکەی بکات. ٢٤)﴿ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ﴾ بەڕاستی ئێمە لە هەورەوە بارانمان داڕژاند چۆن داڕژاندنێک. ٢٥)﴿ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ﴾ لە پاشان زەویمان لەت لەت کرد (بەگیا) چۆن لەت کردنێک. ٢٦) ﴿ فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ﴾ ئینجا ڕووەکمان لەناویدا دانەوێڵە ٢٧)﴿ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ﴾ و ترێ و سەوزە. ٢٨)﴿ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ﴾ و زەیتون و دار خورما ٢٩)﴿ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ﴾ و باخاتی چڕ و پڕ. ٣٠)﴿ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ﴾ میوە و لەوەڕ. ٣١)﴿ مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴾ بۆ ژیانی خۆتان و ئاژەڵتان. ٣٢)﴿ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ﴾ کاتێک کە شاخە و شرپینە (ی ڕۆژی دوایی) هات. ٣٣)﴿ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ﴾ ئەو ڕۆژەی کە مرۆڤ ڕادەکات لە برای. ٣٤)﴿ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ﴾ و دایکی و باوکی. ٣٥)﴿ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ﴾ و ژنی و کوڕانی. ٣٦)﴿ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ﴾ هەموو یەکێک لەوان لەو ڕۆژەدا کارێکی وای هەیە کە سەر کەسی تری نەپەڕێ. ٣٧)﴿ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ﴾ ڕوخسار لەو ڕۆژەدا گەش و جوان. ٣٨) ﴿ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ﴾ دەم بە پێکەنین و شادمانن. ٣٩)﴿ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ﴾ وە ڕەش ڕوخسار لەو ڕۆژەدا. تەپوتۆزیان بەسەرەوەیە. ٤٠)﴿ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ﴾ لە تاریدا ڕەشی داگیرساون. ٤١) ﴿ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ﴾ ئەوانە ئەوانەن کە بێ باوەڕ و گوناهکار و تاوانبارن. ٤٢)

سورة التكوير

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ
سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ
﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا
الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ
﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ
أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾
الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾
إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ
ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ
﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾
فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن
يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

سورة الانفطار

- لەوانەیە لەروخانێکی پێشتر بچێتەر بەنگەکەی لەبر بکات، لەرەموی: (ئەم کتێبەش لەوانەیە لەبەکێک لەباوبایرانی بێتەش قسە بچێت- ئەر بێت بەشوێنی لەبر بکات).

لەیەتی (٦) سورەتی (المطففين)، من المقداد قال: قال رسول الله (ﷺ): (إذا كان يوم القيامة أدنيت الشمس من العباد حتى تكون قيد ميل أو اثنين؛ فتصهرهم الشمس فيكونون في العرق بقدر أعمالهم؛ فمنهم من يأخذه إلى عقبيه، ومنهم من يأخذه إلى ركبتيه، ومنهم من يأخذه إلى حقويه، ومنهم من يلجمه إلجاماً) (رواه الترمذي). مەبەست دەگێڕێتەوە، دەڵێ: پێغەمبەرەی خوا (ﷺ) لەرەموی: (لەڕۆژی قیامەتدا خۆر نزیم دەکرێتەوە لەتاوەسی بەئەندازەی میلێک یاداوان، جا خۆر (گۆشت و چەموری) لاشەیان دەتوێنێتەوە ئەوسا-

سورەتی ﴿ التكوير ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ﴾ کاتێک کە ڕۆژ پێچرایەوەو (ڕووناکی تەما). ١) ﴿وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ﴾ وە دەمێک کەئەستێرەکان هەڵ وەرین و کەوتنە خوارەوە (تارییک بوون). ٢) ﴿وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ﴾ وە کاتێک کە کێوەکان خرانەڕێ (لەشوێن خۆیان خڕێندران). ٣) ﴿وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ﴾ وە کاتێک کە وشترە ئاوسەکان وازیان لێ هێنرا. ٤) ﴿وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ﴾ وە کاتێک کەجانەوەران کۆکرانەوە. ٥) ﴿وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ﴾ وە دەمێک کە دەریاکان هەڵگیرسێنران (تێکەڵ کران). ٦) ﴿وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ﴾ وە ساتێک کە هەموو گیانێک جووتکرایەوە (لەگەڵ لاشەدا). ٧) ﴿وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ﴾ وەکاتێک پرسیارکرا لە کچانی زیندە بەچاڵ. ٨) ﴿بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ﴾ کەبەچ گوناهێک کوژران. ٩) ﴿وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ﴾ وەکاتێک کەنامە (ی کردەوە) بڵاوکرایەوە (و دابەشکرا). ١٠) ﴿وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ﴾ وە دەمێک کەئاسمان داماڵینراو پێچرایەوە. ١١) ﴿وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ﴾ وە کاتێک کەدۆزەخ هەڵگیرسێنرا. ١٢) ﴿وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ﴾ وەساتێک کە بەهەشت نزیک خرایەوە. ١٣) ﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ﴾ ئەوکاتە هەموو کەسێک دەزانێ کەچی ئامادە کردوە (بۆخۆی لەچاکەو خراپە). ١٤) ﴿فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ﴾ سوێند بەو (ئەستێرە گەڕۆکا) نەی دەگەڕێنەوە. ١٥) ﴿الْجَوَارِ الْكُنَّسِ﴾ سووڕاوەکانی خۆشارەوەکان. ١٦) ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ﴾ وە بەشەو کەتاریک دەبێت. ١٧) ﴿وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ﴾ وە بە بەیانی کە هەناسە دەدات. ١٨) ﴿إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ﴾ بێ گومان ئەو قورئانە گوفتاری ڕەوانەکراوێکی پایە بەرزە (کەفریشتەی سرووشە). ١٩) ﴿ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ﴾ بەهێزە، لای خاوەنی عەرش (خوای گەورە)، خاوەن پایەیە. ٢٠) ﴿مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ﴾ قسە ڕەوایە لەناو فریشتەدا، دەست پاکە. ٢١) ﴿وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ﴾ هاوڕێکەتان (کە موحەممەدە ((ﷺ)) شێت نی یە (وەک ئێوە دەڵێن). ٢٢) ﴿وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان (فریشتەی سرووشی) دیبوە لە ئاسۆی ڕووندا. ٢٣) ﴿وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ﴾ وە ئەو ڕژدەو چرووک نی یە لەگەیاندنی سرووشدا. ٢٤) ﴿وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ﴾ وە ئەو (قورئانە) قسەی شەیتانی دەرکراو لەبەزەیی خوا نی یە (وەک ئێوە دەڵێن). ٢٥) ﴿فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ﴾ ئەوە بۆکوێ دەڕۆن. ٢٦) ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ﴾ ئەو قورئانە تەنها ئامۆژگاری یە بۆ هەموو جیهانیان. ٢٧) ﴿لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ﴾ بۆ ئەو کەسانەی کەبیانەوێ بەڕێ ی ڕاست دا بڕۆن لە ئێوە. ٢٨) ﴿وَمَا تَشَاءُونَ﴾ ئێوە ئارەزووی (ی ڕێ ی ڕاست) ناکەن ﴿إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ﴾ مەگەر کاتێک کە پەروەردگاری هەمووان بیەوێت (وەنا چارتان بکات پێ ی). ٢٩)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ
فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ
وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي
خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾
كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا
كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ
الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ
﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ
﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

سورة المطففين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾
وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم
مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

سورەی ئاشقە
فواریوەی ئایەتی
(١) سورەتی
(المطففين)، (وَيْلٌ
لِّلْمُطَفِّفِينَ) دەمانی
و ئیبن ماجە
گێڕاویانەتەوە لە
عەبدوڵڵای کوڕی
عەباسەوە (ڕەزای
خوایان لێ بێ)
دەڵێ: کاتێ
پێغەمبەر (ﷺ)
هات بۆ مەدینە و
خەڵکی
مەدینە لە پێوانە و
کێشانەدا لە هەموو
کەس خراپ و
نالەبارتر بوون، جگە
لەوای کەمێک
نەبێ ئایەتەی
دابەزاند (وَيْلٌ
لِّلْمُطَفِّفِينَ ...) جا پاش ئایەتەکانی ئەم ئایەتە لە کێشانەو پێوانەدا زۆر چاک بوون.
مەبەستەکانی ئایەتەکانیان لەعەرەبی خۆیانەوە ئرقم دەبێ، ئایەتە ١ تا ٣ ئاڕاستەکانی عەرەبی
هاتووە، وە ئایەتە ٤ تا ٦ ئاڕاستەکانی عەرەبی هاتووە، وە ئایەتە ٧ تا ٩ ئاڕاستەی هاتووە. وە ئایەتە
عەرەبی دەگاتە دەمی ڕەش کە فاعیلیت (الفاعل) قسە بکات).

سورەتی ﴿ الانفطار ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ﴾ کاتێک کە ئاسمان لەت بوو. ١)﴿وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ﴾ وە دەمێک کە ئەستێرەکان (کەوتنە خوارەوە) بە پەرش و بڵاوی. ٢)﴿وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ﴾ وە ساتێک کە دەریاکان تێکەڵ کران. ٣)﴿وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ﴾ وە ساتێک کە گۆڕەکان ژێرەو ژوور کران (مردووەکان هاتنەدەرەوە). ٤)﴿عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ﴾ ئەو کاتە هەموو کەسێک دەزانێت کەچی لە پێشەوە ناردوەو (چیشی) دواخستوە. ٥)﴿يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ﴾ ئەی ئینسان ﴿مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ﴾ چی تۆی خەڵتاندووە بە پەروەدگاری گەورەت (بەخشندەت). ٦)﴿الَّذِي خَلَقَكَ﴾ ئەو (پەروەدگار)ەی کە دروستی کردوویت و ﴿فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ﴾ ڕێکی خستوویت و جیای کردوویتەوە (لە گیان لەبەرانی تر). ٧)﴿فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ﴾ لە هەر وێنەیەکدا کەخۆی ویستبێتی یەکی خستوویت. ٨)﴿كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ﴾ وانی یە (کەنێ ی گەیشتوویت) بەڵکو (ڕۆژی) پاداش بە درۆ دەزانن. ٩)﴿وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ﴾ بێ گومان چەند چاودێرێکتان بە سەرەوەیە. ١٠)﴿كِرَامًا كَاتِبِينَ﴾ کە بەڕێز و نووسەرن. ١١)﴿يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ﴾ هەرچی بکەن دەیزانن. ١٢)﴿إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ﴾ بەڕاستی چاکان لە ناو ناز و نیعمەت دان. ١٣)﴿وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ﴾ بێگومان بەدکاران لەدۆزەخان. ١٤)﴿يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ﴾ لە ڕۆژی پاداشدا دەچنە ناویەوە. ١٥)﴿وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ﴾ وە ئەوان لێ ی دەرناچن. ١٦)﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ﴾ تۆ چووزانیت کە ڕۆژی پاداش چی یە. ١٧)﴿ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ﴾ دووبارە چووزانیت ڕۆژی پاداش چی یە. ١٨)﴿يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا﴾ ڕۆژێکە کە هیچ کەس هیچی بە دەست نی یە بۆ هیچ کەس ﴿وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ﴾ وە فەرمان لەو ڕۆژەدا هەر بۆ خوایە. ١٩)

سورەتی ﴿ المطففين ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ﴾ هاوار بۆ ترازوو بازان. ١)﴿الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا﴾ ئەوانەی کە پێوانە بکەن (بۆ خۆیان) ﴿عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ﴾ لەسەر (ماڵی) خەڵک بەتەواوی وەری دەگرن. ٢)﴿وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ﴾ بەڵام کاتێک بۆیان پێوانە یاکێشانە بکەن کەمیان دەدەنێ. ٣)﴿أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ﴾ ئایا ئەوانە نازانن کەبێگومان زیندوو دەکرێنەوە. ٤)﴿لِيَوْمٍ عَظِيمٍ﴾ لە ڕۆژێکی گەورەدا. ٥)﴿يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ﴾ ڕۆژێک کە خەڵک لەبەر بارەگای پەروەردگاری جیهانیان دا دەوەستن. ٦)

كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ ﴿٧﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ ﴿٨﴾ كِتَٰبٌ
مَّرْقُومٌ ﴿٩﴾ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ ﴿١١﴾
وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا قَالَ أَسَٰطِيرُ
ٱلْأَوَّلِينَ ﴿١٣﴾ كَلَّا ۖ بَلْ ۜ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا۟ يَكْسِبُونَ ﴿١٤﴾ كَلَّآ إِنَّهُمْ
عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ﴿١٥﴾ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا۟ ٱلْجَحِيمِ ﴿١٦﴾ ثُمَّ يُقَالُ
هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ ﴿١٧﴾ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ
﴿١٨﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ ﴿١٩﴾ كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ ﴿٢٠﴾ يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ
﴿٢١﴾ إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ ﴿٢٢﴾ عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ ﴿٢٣﴾ تَعْرِفُ فِى
وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ ﴿٢٤﴾ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ ﴿٢٥﴾
خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ ۚ وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ ﴿٢٦﴾ وَمِزَاجُهُۥ
مِن تَسْنِيمٍ ﴿٢٧﴾ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ ﴿٢٨﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ
أَجْرَمُوا۟ كَانُوا۟ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ يَضْحَكُونَ ﴿٢٩﴾ وَإِذَا مَرُّوا۟ بِهِمْ
يَتَغَامَزُونَ ﴿٣٠﴾ وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا۟ إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا۟ فَكِهِينَ ﴿٣١﴾
وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا۟ إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ ﴿٣٢﴾ وَمَآ أُرْسِلُوا۟ عَلَيْهِمْ
حَٰفِظِينَ ﴿٣٣﴾ فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ ﴿٣٤﴾

ئایەتی (١٠) سورەتی (المطففين): قال رسول الله (ﷺ): (ويل للذي يحدث فيكذب، ليضحك الناس، ويل له، ويل له) (رواه أبو داود). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (وای "دۆزەخ" بۆ ئەو کەسەی قسەی درۆ -کاتێک- دەکات بۆ ئەوەی خەڵک پێنێتە پێکەنین وای بۆ ئەو وای بۆ ئەو - دۆزەخ هوێنەی).

ئایەتی (٨) سورەتی (الانشقاق): عن عائشة (رضي الله عنها) قالت: قال رسول الله (ﷺ): (ليس أحد يحاسب إلا هلك) فقلت: أليس يقول الله: (فأما من أوتي كتابه بيمينه، فسوف يحاسب حساباً يسيراً) قال: (ليس ذلك بالحساب، ولكن ذلك العرض ومن نوقش الحساب هلك) (رواه البخاري ومسلم). عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (هەر کەس -لەڕۆژی دوایی دا- لێپرسینەوەی لەگەڵدا بکرێت -

﴿كَلَّا إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِى سِجِّينٍ﴾ با پەشیمان بنەوە، چونکە بەراستی نامەی تاوانباران لەناودەفتەرێکی پەستی رەشدایە. ٧ ﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا سِجِّينٌ﴾ تۆ چوزانییت ئەو دەفتەرە چی یە. ٨ ﴿كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ﴾ دەفتەرێکی نوسراوە. ٩ ﴿وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ﴾ هاوار لەو رۆژەدا بۆ بێ بڕوایان. ١٠ ﴿ٱلَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ ٱلدِّينِ﴾ ئەوانەی کە بڕوا ناکەن بەرۆژی پاداشت دانەوە. ١١ ﴿وَمَا يُكَذِّبُ بِهِۦٓ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ﴾ کەس ئەو رۆژە بەدرۆ نازانێت مەگەر هەموو ستەم کارێکی گوناهبار. ١٢ ﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ ءَايَٰتُنَا﴾ هەر کاتێک کە ئایەتەکانی ئێمەی بۆ بخوێنرێتەوە ﴿قَالَ أَسَٰطِيرُ ٱلْأَوَّلِينَ﴾ دەڵێ (ئەمانە) ئەفسانەی پێشینانن. ١٣ ﴿كَلَّا﴾ نەخێر وانی یە ﴿بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾ بەڵکو ژەنگی ئەو (خراپانەی) کە دەیانکرد پەردەی هێناوە بەسەر دڵیاندا. ١٤ ﴿كَلَّآ إِنَّهُمْ عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ﴾ نەخێر بە ڕاستی ئەوان لەو رۆژەدا، بێ بەشن لە بینینی پەروەردگاریان. ١٥ ﴿ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُوا ٱلْجَحِيمِ﴾ لە پاشان بێگومان ئەوان دەچنە دۆزەخەوە. ١٦ ﴿ثُمَّ يُقَالُ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تُكَذِّبُونَ﴾ ئینجا پێ یان دەووترێت ئەمە ئەوەیە کە بڕواتان پێ نەدەکرد. ١٧ ﴿كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْأَبْرَارِ لَفِى عِلِّيِّينَ﴾ بەراستی نامەی (کرداری) چاکان لەناو دەفتەرێکی بەرزدایە. ١٨ ﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا عِلِّيُّونَ﴾ تۆ چوزانییت ئەو دەفتەرە چی یە؟ ١٩ ﴿كِتَٰبٌ مَّرْقُومٌ﴾ دەفتەرێکی نوسراو(ی ئەمەندە بەقەڕ)ە. ٢٠ ﴿يَشْهَدُهُ ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾ نزیکانی خودا دەیبینن. ٢١ ﴿إِنَّ ٱلْأَبْرَارَ لَفِى نَعِيمٍ﴾ بێ گومان چاکان لەنازو نیعمەت دان. ٢٢ ﴿عَلَى ٱلْأَرَآئِكِ يَنظُرُونَ﴾ لەسەر تەخت و بارەگاوە سەیر دەکەن. ٢٣ ﴿تَعْرِفُ فِى وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ ٱلنَّعِيمِ﴾ دەبینیت لە روخساریاندا جوانی و گەشاوەیی خۆشگوزەرانیی. ٢٤ ﴿يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ﴾ شەرابی پاکی سەر بەمۆریان پێ دەرێ بیخۆنەوە. ٢٥ ﴿خِتَٰمُهُۥ مِسْكٌ﴾ کەدوا قومی بۆنی میسکە ﴿وَفِى ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ ٱلْمُتَنَٰفِسُونَ﴾ بۆ ئەوە با پێشبڕکێ بکەن پێشبڕکێ کەران. ٢٦ ﴿وَمِزَاجُهُۥ مِن تَسْنِيمٍ﴾ تێکەڵ کراوی، لەئاوی تەسنیمە. ٢٧ ﴿عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا ٱلْمُقَرَّبُونَ﴾ کانی یەکە کەنزیککراوەکان لێ ی دەخۆنەوە. ٢٨ ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ أَجْرَمُوا كَانُوا﴾ بێ گومان ئەوانەی کە بەدکار بوون ﴿مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا يَضْحَكُونَ﴾ پێ دەکەنین بەوانەی کە بڕوایان هێنا بوو. ٢٩ ﴿وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ يَتَغَامَزُونَ﴾ وەکاتێک کەبەلایاندا برۆشتنایە چاویان لێ دادەگرتن. ٣٠ ﴿وَإِذَا ٱنقَلَبُوٓا إِلَىٰٓ أَهْلِهِمُ ٱنقَلَبُوا فَكِهِينَ﴾ وەکاتێکیش بگەڕانایەتەوە بۆ لای ماڵ و منداڵیان، بە پێکەنین و گاڵتە کردن (بە موسڵمانان)ەوە دەگەڕانەوە. ٣١ ﴿وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوٓا إِنَّ هَٰٓؤُلَآءِ لَضَآلُّونَ﴾ وە کاتێکیش بیاندینایە ئەیان ووت: ئەمانە گومڕان ٣٢ ﴿وَمَآ أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ حَٰفِظِينَ﴾ لەکاتێکدا کە (ئەوان) بەچاودێر نەنێرراون بۆسەر موسڵمانەکان (تا ئەم قسەیە بکەن). ٣٣ ﴿فَٱلْيَوْمَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا مِنَ ٱلْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ﴾ ئەمرۆ (کە رۆژی دوایی یە) ئەوانەی کە بڕوادار بوون بەبێ بڕواکان پێ دەکەنن. ٣٤)

عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ ﴿٣٥﴾ هَلْ ثُوِّبَ الْكُفَّارُ مَا كَانُوا يَفْعَلُونَ ﴿٣٦﴾

سُورَةُ الانشقاق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ﴿١﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْأَرْضُ مُدَّتْ
﴿٣﴾ وَأَلْقَتْ مَا فِيهَا وَتَخَلَّتْ ﴿٤﴾ وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا
الْإِنسَانُ إِنَّكَ كَادِحٌ إِلَىٰ رَبِّكَ كَدْحًا فَمُلَاقِيهِ ﴿٦﴾ فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ
كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ﴿٧﴾ فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ﴿٨﴾ وَيَنقَلِبُ
إِلَىٰ أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿٩﴾ وَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ وَرَاءَ ظَهْرِهِ ﴿١٠﴾ فَسَوْفَ
يَدْعُو ثُبُورًا ﴿١١﴾ وَيَصْلَىٰ سَعِيرًا ﴿١٢﴾ إِنَّهُ كَانَ فِي أَهْلِهِ مَسْرُورًا ﴿١٣﴾
إِنَّهُ ظَنَّ أَن لَّن يَحُورَ ﴿١٤﴾ بَلَىٰ إِنَّ رَبَّهُ كَانَ بِهِ بَصِيرًا ﴿١٥﴾ فَلَا أُقْسِمُ
بِالشَّفَقِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ﴿١٧﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ﴿١٨﴾
لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ﴿١٩﴾ فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ﴿٢٠﴾ وَإِذَا قُرِئَ
عَلَيْهِمُ الْقُرْآنُ لَا يَسْجُدُونَ ۩ ﴿٢١﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُكَذِّبُونَ
﴿٢٢﴾ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يُوعُونَ ﴿٢٣﴾ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٤﴾
إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٢٥﴾

- بڵاوەدەبێت -
دەمهێنێ
(ڕۆژهەڵاتوو)
مێشێ ڕووم شەی
خوا ئاگەی ڕەوی)
(بەڵام شەوەی
ئامەی کردەوکانی
بەدەستی
پاستیەوە بەدرێت
ئەو بێگومان
لێپرسینەوەیەکی
ئاسانی لەگەڵدا
دەکرێت)
قەڕەوری (ئەوە
لێپرسینەوە نیە
بەکار ئەوە ئەنها
ئەماڵدا کردنەوە
چونکە هەر کەس
لێپرسینەوەی
لەگەڵدا بکرێت تیا
دەچێ سزا
دەدرێت).

سورەتی (البروج) ١ عن جابر بن سمرة: قال: (كان النبي ﷺ كان يقرأ في الظهر والعصر (والسماء والطارق) و(والسماء ذات البروج) (رواه أحمد و أبو داود و الترمذي). جابیری کوڕی سەمورە (ڕەزای خوای لێ بێ) گێڕاویەتیەوە: پێغەمبەر (ﷺ) لەنوێژی نیوەڕۆ و عەسردا سورەتی (والسماء والطارق) و (والسماء ذات البروج)ی دەخوێند -خەمۆر وکاتی بەکەمدا باش ڕاتیەدە-.

﴿هل الا ایاد بطرون﴾ لەسەر قەتەقە و کوڕەسی وە سەیر دەکەن. ٣٥) ﴿هل ثوب الکفار ما کانوا یفعلون﴾ (ئا بزانن) ئوڵەی تەو بێ بڕوایانە دراوەتەوە، لەسەر ئەو کردەوانەی کە دەیان کرد (لەدنیادا)؟ ٣٦)

سورەتی ﴿الانشقاق﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحیم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿اذا السماء انشقت﴾ کاتێک کەئاسمان لەت بوو. ١) ﴿واذنت لربها وحقت﴾ وە مل کەچی کرد بۆ پەروەردیگاری و دەبێ وابێ. ٢) ﴿واذا الارض مدت﴾ و ساتێک کە زەوی ڕاکێشرا و یانکرایەوە (ڕاخرا). ٣) ﴿والقت ما فیها وتخلت﴾ وە شتەوێی تیایبوو فڕێ ی دا و هیچی لەناوداتەما. ٤) ﴿واذنت لربها وحقت﴾ وە مل کەچی کرد بۆ پەروەردیگاری و دەبێ وابێ. ٥) ﴿یا ایها الانسان﴾ ئەی ئینسان ﴿انک کادح الی ربک کدحا فملاقیه﴾ تۆ بێ گومان تێکۆشەر بەرەو پەروەردیگارت بەتێکۆشان! ئەوسا پێ ی دەگەیت. ٦) ﴿فاما من اوتی کتبه بیمینه﴾ ئینجا ئەوکەسەی کەنامەی (کردەوەی) درا بەدەستی ڕاستی. ٧) ﴿فسوف یحاسب حسابا یسیرا﴾ ئەوسا پرسینەوەیەکی سووک و ئاسانی لەگەڵ دەکرێ. ٨) ﴿وینقلب الی اهله مسرورا﴾ وە بەدڵخۆشی دەگەڕێتەوە بۆلای کەس و کاری. ٩) ﴿واما من اوتی کتبه وراء ظهره﴾ وە ئەو کەسەی نامەی لەپشتەوە درایە دەستی. ١٠) ﴿فسوف یدعوا ثبورا﴾ ئەوە بەزووی داوای مردنی خۆی دەکات. ١١) ﴿ویصلی سعیرا﴾ وە دەچێتە ئوزەخەوە. ١٢) ﴿انه کان فی اهله مسرورا﴾ (چونکە) بێگومان ئەو لە لەناو کەس وکاریدا دڵخۆش بووە. ١٣) ﴿انه ظن ان لن یحور﴾ وەشەو وای گومان دەبرد. کە هەرگیز ناگەڕێتەوە (لای خوا). ١٤) ﴿بلی ان ربه کان به بصیرا﴾ نەخێر وانیە بە! چونکە بەراستی پەروەردگاری ئەو ئاگادار بووە بەو. ١٥) ﴿فلا اقسم بالشفق﴾ سوێند بەسووری کەناری ئاسمان. ١٦) ﴿والیل وما وسق﴾ وە بەشەو و ئەوشتانەی کە کۆیان دەکاتەوە. ١٧) ﴿والقمر اذا اتسق﴾ وە بە مانگا کاتێک کە پڕ دەبێتەوە. ١٨) ﴿لترکبن طبقا عن طبق﴾ (ئێوە) ئێ ئەبەزن لەحاڵێکە بۆ حاڵێکی ئێ. ١٩) ﴿فما لهم لا یؤمنون﴾ ئیتر بۆچی بڕوا ناهێنن؟ ٢٠) ﴿واذا قرئ علیهم القرآن لا یسجدون﴾ وە کاتێک کە قورئانیان بۆ بخوێنرێتەوە سوژدە نابەن (مل کەچی ناکەن). ٢١) ﴿بل الذین کفروا یکذبون﴾ بەڵام ئەوانەی کە بێ بڕوان بەدرۆی ئەزانن. ٢٢) ﴿والله اعلم بما یوعون﴾ وە خوا چاک ئاگادارو زاناپە بەوەی کەلەدڵی دەگێن. ٢٣) ﴿فبشرهم بعذاب الیم﴾ کەوابێ مژدەیان بدەرێ بەسزای سەخت. ٢٤) ﴿الا الذین امنوا وعملوا الصالحات﴾ بەڵام ئەوانەی کەجێبڕوایان هێناوەو کردەوە باشەکانیان کردووە ﴿لهم اجر غیر ممنون﴾ بۆ ئەوان هەمیە پاداشتی بێ بڕانەوە. ٢٥)

سُورَةُ الْبُرُوجِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ
﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا
قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا
مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ
السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ
فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ
عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ
جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ
رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾
ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ
﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِنْ
وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الطَّارِقِ

سورەتى (البروج)، ئەبو دەردا (رضي الله عنه) رىۋايەت قىلىدۇ: (پەيغەمبەر ﷺ ئۇنى ئوقۇپ ئاخشام نامىزىدا قىرائەت قىلغان ئىدى). ئەبو داۋۇد رىۋايىتى.

سورەتى (الطارق)، جابىر (رضي الله عنه) مۇنداق دەيدۇ: (مۇئاز ئاخشام نامىزىدا بىزگە ئىمامەت قىلىپ سورەتى (البقرة) ياكى (النساء)نى ئوقۇدى - بۇ مەن بىلەن ئۇنىڭ ئوتتۇرىسىدا بىر پارچە ئىش بولۇپ ئۆتكەن ئىدى - سورەتى (البقرة) ياكى (النساء)نى ئوقۇغاندىن كېيىن - ئۇ مەن بىلەن بىللە نامىز ئوقۇغان ئىدى - ئايرىلىپ كېتىپ ئۆز ئالدىغا نامىز ئوقۇدى) دېگەن ئىدى، پەيغەمبەر ﷺ ئۇنىڭغا: «مۇئاز، سەن پىتنىگەر بولماقچىمۇسەن؟ سەن ئاخشام نامىزىدا (الشمس وضحاها) ياكى (الليل إذا يغشى) ياكى (سبح اسم ربك الأعلى) ياكى (العلق) ياكى (الطارق) نى ئوقۇ» دېگەن ئىدى.

(ئىزاھاتى (٢) سورەتى (الأعلى)، ئىمران ئىبنى ھۇسەين (رضي الله عنه) مۇنداق دەيدۇ: (ئالله ئاسمانلارنى ۋە زېمىننى يارىتىشتىن ئىلگىرى ئىككى مىڭ يىل بۇرۇن مەخلۇقاتلارنىڭ تەقدىرىنى بەلگىلىگەن ۋە ئۇنىڭ ئەرشى سۇ ئۈستىدە ئىدى).

سورەتی ﴿ البروج ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ﴾ سوێند بەئاسمانی خاوەن برجەکان. ١)﴿وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ﴾ وە بەو رۆژەی کە بەڵێنی پێدراوە. ٢) ﴿وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ﴾ وە بە هەموو بیینەر و بینراوێک (یا شایەت و شایەتی لەسەر دراو یا رۆژی هەینی و رۆژی هەرەفە). ٣)﴿قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ﴾ بەکوشت چن خاوەن چاڵەکان (لەغەمەکان). ٤)﴿النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ﴾ ئەو ئاگرەی خاوەن سووتەمەنی (و بڵێسەیە). ٥)﴿إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ﴾ کاتێک کە ئەوان دانیشتبوون بەدەوری (ئاگرەکە)دا. ٦)﴿وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ﴾ وە ئەوان سەیری ئەوەیان دەکرد کە دەیان کرد بەبڕوادارەکان. ٧)﴿وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا﴾ وە ئەم سزایەشیان هەر لەبەر ئەوە دەدران ﴿أَن يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾ کە بڕوایان هێنا بوو بەخوای بە دەسەڵاتی سوپاسکراو. ٨)﴿الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ﴾ ئەوەی کە خاوەنێتی ئاسمانان و زەویی بۆ ئەوە ﴿وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾ وە خوا ئاگادارە بەسەر هەموو شتێکدا. ٩) ﴿إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ﴾ بەراستی ئەوانەی کە ئازاری پیاو و ژنە بڕوادارەکانیان داو ﴿ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا﴾ لە پاشان پەشیمان نەبوونەوە ﴿فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ﴾ ئەوە بۆ ئەوان هەیە سزای دۆزەخ ، وە سزای (ئاگری) سوتێنەر. ١٠)﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بێگومان ئەوانەی بڕوایان هێناو کردەوە چاکەکانیان کرد ﴿لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ بۆ ئەوان هەیە بەهەشتانێک کە جۆگە ئاوی زۆر دەڕوات بە ژێریاندا ﴿ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ﴾ ئا ئەوەیە سەرکەوتنی گەورە. ١١)﴿إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ﴾ بەراستی دەست وە شاندنی پەروەردگاری تۆ زۆر سەختە. ١٢)﴿إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ﴾ بێگومان هەر ئەوە کە لە سەرەتاوە (مرۆڤ) دروست دەکات و (دوایی مردن) زیندووی دەکاتەوە. ١٣)﴿وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَلُودُ﴾ وە هەر ئەوە لێخۆشبووی میهرەبان. ١٤) ﴿ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ﴾ خاوەنی هەرش و بەرز و پایەدار. ١٥)﴿فَعَّالٌ لِّمَا يُرِيدُ﴾ هەرچی بوێ دەیکات. ١٦)﴿هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ﴾ ئایا پێت گەیشتووە باس و بەسەرهاتی لەشکرەکانی. ١٧)﴿فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ﴾ فیرعەون و سەموود. ١٨)﴿بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ﴾ بەڵکو ئەوانەی کە بێ بڕوا بوون هەمیشە لە بە درۆ زانینی (قورئان)دان. ١٩) ﴿وَاللَّهُ مِن وَرَائِهِم مُّحِيطٌ﴾ وە خواش (بە دەسەڵات و زانینی) لەپشتیانەوە دەوری داون. ٢٠)﴿بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَّجِيدٌ﴾ بەڵکو ئەوە(ی کە بەدرۆی دەزانن) قورئانێکی گەورەو بەرێزە. ٢١)﴿فِي لَوْحٍ مَّحْفُوظٍ﴾ لە لەوحێکی پارێزراو دایە. ٢٢)

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ﴿٢﴾ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ﴿٣﴾ إِن كُلُّ
نَفْسٍ لَّمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ﴿٤﴾ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ مِمَّ خُلِقَ ﴿٥﴾ خُلِقَ مِن مَّاءٍ
دَافِقٍ ﴿٦﴾ يَخْرُجُ مِن بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ﴿٧﴾ إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ﴿٨﴾
يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ﴿٩﴾ فَمَا لَهُ مِن قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ﴿١٠﴾ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ﴿١١﴾
وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ﴿١٣﴾ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ﴿١٤﴾ إِنَّهُمْ
يَكِيدُونَ كَيْدًا ﴿١٥﴾ وَأَكِيدُ كَيْدًا ﴿١٦﴾ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ﴿١٧﴾

سورة الأعلى

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٢﴾ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ
﴿٣﴾ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ﴿٥﴾ سَنُقْرِئُكَ
فَلَا تَنسَىٰ ﴿٦﴾ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ﴿٧﴾ وَنُيَسِّرُكَ
لِلْيُسْرَىٰ ﴿٨﴾ فَذَكِّرْ إِن نَّفَعَتِ الذِّكْرَىٰ ﴿٩﴾ سَيَذَّكَّرُ مَن يَخْشَىٰ ﴿١٠﴾
وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ﴿١١﴾ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَىٰ ﴿١٢﴾ ثُمَّ لَا يَمُوتُ
فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ﴿١٣﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن تَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ﴿١٥﴾

- عەلی السلام) (رواه مسلم). هەبوایەتی کەیی هەمور (پەرتاوی خوایان لێ بێ دەڵێ: پێڤەمبەر (ﷺ) فەرموویی: بێگومان خوای گەورە پەنجا هەزار ساڵ پێش ئەوەی ئاسمان و زەوی دروست بکات هەرچی دەربارەی دروستکراوەکان بڕیاری کۆتایی لە لای خۆیەتی لە هەرشەکەشی لەسەر ئاو بووە).

سوورەتی (الغاشية): من النعمان بن البشير: (أن رسول الله (ﷺ) كان يقرأ في العيدين ويوم الجمعة بـ(سبح اسم ربك الأعلى) و (هل أتاك حديث الغاشية) وربما اجتمعا في يوم واحد فقرأهما) (رواه مسلم وأصحاب السنن). نوعمانی کوڕی بەشیر (پەرتاوی خوایان لێ بێ دەڵێ: (پێڤەمبەر (ﷺ) جومعەی لە ئوزێکان و ئوزێکی هەبێتی دا بسوورەتی (سبح اسم ربك الأعلى) و (هل أتاك حديث -

سورەتی ﴿الطارق﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿والسماء والطارق﴾ سوێند بەئاسمان و ئەوەی کە لە شەوا دەردەکەوێ. ١) ﴿وما أدراك ما الطارق﴾ ئۆ چوزانیت دەرکەوتووی شەو چی یە؟ ٢) ﴿النجم الثاقب﴾ ئەستێرەی درەخشانی تاریکی کون کەرە. ٣) ﴿إن كل نفس لما عليها حافظ﴾ (سوێند بەمانە) کەس نی یە کە چاودێرێکی بەسەرەوە نەبێ. ٤) ﴿فلينظر الإنسان مم خلق﴾ دەی با مرۆڤ سەرنج بدات کە لەچی دروست کراوە. ٥) ﴿خلق من ماء دافق﴾ دروست کراوە لەئاوێکی فڕێدراو (هەڵقوڵاو) ٦) ﴿يخرج من بين الصلب والترائب﴾ کەدەردەچێ لەناوەندی پشت (ی پیاو) دانەی (پەراسووی) سنگی (ژن)ەوە. ٧) ﴿إنه على رجعه لقادر﴾ بەراستی خوا بە دەسەڵاتە لەسەر زیندوو کردنەوەی. ٨) ﴿يوم تبلى السرائر﴾ لە رۆژێکدا کە هەرچی نهێنی هەیە ئاشکرا دەکرێ. ٩) ﴿فما له من قوة ولا ناصر﴾ ئەو نەهێزێک شک دەبات و نەپشتیوانێک. ١٠) ﴿والسماء ذات الرجع﴾ سوێند بە ئاسمانی خاوەن باران. ١١) ﴿والأرض ذات الصدع﴾ وە بەزەوی خاوەن درزو قڵیپش. ١٢) ﴿إنه لقول فصل﴾ ئەم (قورئانە) ووتەی ڕاست و جیاکەرەوەیە. ١٣) ﴿وما هو بالهزل﴾ وە گاڵتە نی یە. ١٤) ﴿إنهم يكيدون كيدا﴾ بێگومان بێ بڕواکان فێڵ دەکەن چۆن فێڵ کردنێک. ١٥) ﴿وأكيد كيدا﴾ وە منیش نەخشە دەکێشم بۆ هەڵوەشاندنەوەی فێڵەکانیان چۆن نەخشە کێشانێک (بەتۆڵە لێ سەندنیان) ١٦) ﴿فمهل الكافرين﴾ ئینجا مۆڵەتی بێ بڕواکان بدە. ﴿أمهلهم رويدا﴾ منیش کەمێک لێیان دەوەستم. ١٧)

سورەتی ﴿الأعلى﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿سبح اسم ربك الأعلى﴾ بەپاکی یادی پەروەردگاری هەرەبڵندت بکە. ١) ﴿الذي خلق فسوى﴾ ئەوەی (هەموو شتێکی) دروست کردووە و رێک و پێکی کردووە. ٢) ﴿والذي قدر فهدى﴾ وە ئەوەی کە نەخشەی کێشاوە (بۆ هەموو شتێک) ئینجا شارەزای کردووە. ٣) ﴿والذي أخرج الرعي﴾ وە ئەوەی کە لەوەڕی دەرهێناوە. ٤) ﴿فجعله غثاء أحوى﴾ ئینجا دەیکات بەپوشی رەش داگەڕاو. ٥) ﴿سنقرئك فلا تنسى﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ) قورئانت) بەسەردا دەخوێنینەوەو هەرگیز بیرت ناچێتەوە. ٦) ﴿إلا ما شاء الله﴾ مەگەر ئەوەی کەخوا بیەوێت. ﴿إنه يعلم الجهر وما يخفى﴾ بێگومان ئەو بەهەموو شتێکی ئاشکراو پەنهان ئاگادارە. ٧) ﴿ونيسرك لليسرى﴾ وە یارمەتیت دەدەین بۆ رێ ی ئاسان. ٨) ﴿فذكر إن نفعت الذكرى﴾ ئینجا تۆش هەر دەم ئامۆژگاری بکە ئەگەر سوودی گەیاند. ٩) ﴿سيذكر من يخشى﴾ بێگومان ئەوی لەخوا بترسێ پەندی لێ وەردەگرێ. ١٠) ﴿ويتجنبها الأشقى﴾ وە ئەوەی زۆر خراپیش بێ خۆی لێ دوور ئەخاتەوە. ١١) ﴿الذي يصلى النار الكبرى﴾ ئەوەی دەچێتە نار ئاگری هەرە گەورەوە. ١٢) ﴿ثم لا يموت فيها ولا يحيى﴾ لەپاشان نەدەمرێ تیایدا (تا ڕزگاری بێت) وە نە دەژی (تێیدا بەئاسایی). ١٣) ﴿قد أفلح من تزكى﴾ بەراستی سەرفراز بوو ئەوی کەخۆی پاک ڕاگرت. ١٤) ﴿وذكر اسم ربه فصلى﴾ وە ناوی پەروەردگاری خۆی دەبات و کەوتە نوێژ کردن (پاڕایەوە). ١٥)

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَوٰةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْءَاخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰٓ ﴿١٧﴾ إِنَّ
هَٰذَا لَفِى الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَٰهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

سُورَةُ الغَاشِيَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰكَ حَدِيثُ الْغَٰشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ ﴿٢﴾
عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ ﴿٥﴾
لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ ﴿٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾
لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾
وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾
أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَآءِ كَيْفَ
رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ
سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَّسْتَ عَلَيْهِم
بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾

حەفتا ئایەتی دەخوێندرێتەوە جارێ وائی بووە جاڵان و هەیبەتی لەهەمان یەڵدا بووە ئەوانەو سورەتەی خوێندووە تێپەڕاندا).

ئایەتی (٢٣) سورەتی (الفجر)ە، قال رسول الله (ﷺ): (يؤتى بجهنم يومئذ لها سبعون ألف زمام مع كل زمام سبعون ألف ملك يجرونها) (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی:

(لەڕۆژی قیامەتدا دۆزەخ، دەهێنرێن حەفتا هەزار هەوسار بەدەستەی هەیە، هەر هەوسارێکی حەفتا هەزار فریشتەی لەگەڵدایە پای دەکێشن).

ئایەتی (١٤) سورەتی (البلد)ە، من سلمان بن عامر (ﷺ) قال: يقول رسول الله (ﷺ): (الصدقة على المسكين صدقة، وعلى ذي الرحم اثنتان صدقة وصلة) (رواه أحمد و الترمذي و-

﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلضَّلَٰلَةَ﴾ بەڵکو ئەوە ئەوانەی دنیایان هەڵبژاردووە. ١٦) ﴿وَمَا كَانُوا۟ مُهْتَدِينَ﴾ کەسێک (ئەوانی) دوا بڕیار باشتر پێ بڵێت. ١٧) ﴿ذَٰلِكَ بِأَنَّ ٱللَّهَ نَزَّلَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ﴾ ئەمە (بۆ ئەوە) کە خوا قورئانی بە ڕاستی دابەزاند. ١٨) ﴿وَإِنَّ ٱلَّذِينَ ٱخْتَلَفُوا۟ فِى ٱلْكِتَٰبِ لَفِى شِقَاقٍۭ بَعِيدٍ﴾ بێگومان ئەوانەی جیاوازییان هەیە لە قورئان دوور لە ڕاستی و حەقن. ١٩)

سورەتی ﴿الفاتحة﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ﴾ تایا بێت کەبێشتووە باسی ڕۆژی دوایی (داپوشەر). ١) ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَٰشِعَةٌ﴾ ڕۆژ دەم و چاو لەو ڕۆژەدا ترسناک و ڕیسوا شەرمەزارن. ٢) ﴿عَامِلَةٌ نَّاصِبَةٌ﴾ هەوڵدەرێکی ڕەنجەڕۆن. ٣) ﴿تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً﴾ دەچنە ناو ئاگرێکی هەرە گەرمەوە. ٤) ﴿تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ ءَانِيَةٍ﴾ ئاو دەدرێن لەسەر چاوەی لەکوڵ و هەرە گەرم. ٥) ﴿لَّيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِن ضَرِيعٍ﴾ خۆراکیان هەرێکی حوشتر خوار(ی ئاگرین)ە. ٦) ﴿لَّا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِى مِن جُوعٍ﴾ نە قەڵەوی دەدات نەبریسێتی لا دەبات. ٧) ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاعِمَةٌ﴾ ڕۆژ ڕوخسار لەو ڕۆژەدا پارێوە (جوان گەشن). ٨) ﴿لِّسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ﴾ وازیین لە کۆششی خۆیان. ٩) ﴿فِى جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾ وان لەبەهەشتی بەرز بڵندا. ١٠) ﴿لَّا تَسْمَعُ فِيهَا لَٰغِيَةً﴾ قسەی بێهودە و پوچی تێدا نابیستن. ١١) ﴿فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ﴾ تێیدایەتی سەرچاوەی ڕەوان. ١٢) ﴿فِيهَا سُرُرٌ مَّرْفُوعَةٌ﴾ تێیدایەتی ڕۆژ لەتەختی بەرز. ١٣) ﴿وَأَكْوَابٌ مَّوْضُوعَةٌ﴾ وەپەردەلی دانراو. ١٤) ﴿وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ﴾ وە پشتی پێڵ کراو. ١٥) ﴿وَزَرَابِىُّ مَبْثُوثَةٌ﴾ وە قاڵی ڕاخراو لەهەموولایەکەوە. ١٦) ﴿أَفَلَا يَنظُرُونَ إِلَى ٱلْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ﴾ ئەی بۆ ڕوودەنێنەوە لەحوشتر کەچۆن دروست کراوە. ١٧) ﴿وَإِلَى ٱلسَّمَآءِ كَيْفَ رُفِعَتْ﴾ وە لەئاسمان کەچۆن بەرزکراوەتەوە. ١٨) ﴿وَإِلَى ٱلْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ﴾ وە لە شاخەکان کەچۆن داکوتراون و دامەزڕێنراون؟ ١٩) ﴿وَإِلَى ٱلْأَرْضِ كَيْفَ سُطِحَتْ﴾ وە لەزەوی کەچۆن ڕاخراوە ٢٠) ﴿فَذَكِّرْ إِنَّمَآ أَنتَ مُذَكِّرٌ﴾ کەوا بوو ئامۆژگاری بکە، تۆ هەر ئامۆژگاریت. ٢١) ﴿لَّسْتَ عَلَيْهِم بِمُصَيْطِرٍ﴾ تۆ دەسەڵات دار نیت بەسەریاندا. ٢٢) ﴿إِلَّا مَن تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ﴾ بەڵام ئەو کەسەی کەپشت هەڵکار بێ بڕوا بێت. ٢٣) ﴿فَيُعَذِّبُهُ ٱللَّهُ ٱلْعَذَابَ ٱلْأَكْبَرَ﴾ ئەوە خوا سزای دەدات بەسزای ڕۆژ گەورە ٢٤) ﴿إِنَّ إِلَيْنَآ إِيَابَهُمْ﴾ بێگومان هەر بۆلای ئێمە یە گەڕانەوەیان. ٢٥) ﴿ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُم﴾ لەپاشان بەڕاستی لەسەر ئێمەیە لێ پرسینەوەیان. ٢٦)

سورة الفجر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَالشَّفْعِ وَالْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَسْرِ
﴿٤﴾ هَلْ فِي ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِي حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ
﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ الْعِمَادِ ﴿٧﴾ الَّتِي لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِي الْبِلَادِ ﴿٨﴾
وَثَمُودَ الَّذِينَ جَابُوا الصَّخْرَ بِالْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِي الْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾
الَّذِينَ طَغَوْا فِي الْبِلَادِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا فِيهَا الْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ
عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِالْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا
الْإِنسَانُ إِذَا مَا ابْتَلَاهُ رَبُّهُ فَأَكْرَمَهُ وَنَعَّمَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَكْرَمَنِ
﴿١٥﴾ وَأَمَّا إِذَا مَا ابْتَلَاهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُ فَيَقُولُ رَبِّي أَهَانَنِ ﴿١٦﴾
كَلَّا بَل لَّا تُكْرِمُونَ الْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَاضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ
الْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ التُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾
وَتُحِبُّونَ الْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّا إِذَا دُكَّتِ الْأَرْضُ دَكًّا
دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَاءَ رَبُّكَ وَالْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِيءَ يَوْمَئِذٍ
بِجَهَنَّمَ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ وَأَنَّىٰ لَهُ الذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾

- النسائي).

سەنەنى كۆرى ھەمىر (يەزدانى خواى لێ بێ) دوانى پێغەمبەرى خوا (ﷺ) دەفەرموێ: (مال بەخشين و زەكات دان بە ھەژار خێزە و بەڵ جانەبە بەئاو بەخشينى بەخێو و خوڕاك دور جانەبە: خێزە و بەجێ ھێنانى پەيوەندى خزمايەتيە).

ئايەتى (١٢) سورەتى (البلد)ە من جرير بن عبد الله (ﷺ) قال:

قال رسول الله (ﷺ): (لا يرحم الله من لا يرحم الناس) (رواه البخاري و مسلم). جەريرى كۆرى عەبدوڵا (يەزدانى خواى لێ بێ) دەگێڕێتەوە دەڵێ: پێغەمبەرى خوا (ﷺ) فەرمووى: (ئەو كەسەى بەزەيى بەخەڵكدا نايەتەوە خواش بەزەيى بەو كەسەدا نايەتەوە).

ئايەتى (٢) سورەتى (الشمس)ە: قال رسول الله (ﷺ): (يقول الله عز وجل: إني خلقت -

سورەتی ﴿ الفجر ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿والفجر﴾ سوێند بە بەرەبەیان. ١)﴿وليال عشر﴾ وە بە دە شەوەی ئەوەڵی مانگا (ی قوربان). ٢)﴿والشفع والوتر﴾ وە بەتاک و جووت. ٣)﴿والليل إذا يسر﴾ وە بەشەوگار کاتێک کە تێ دەپەڕێت. ٤)﴿هل في ذلك قسم لذي حجر﴾ ئایا ئەمانەی کە سوێندیان پێ خورا شایستەی سوێند پێ خواردن نیین لای تێگەیشتوو. ٥)﴿ألم تر كيف فعل ربك بعاد﴾ ئایا نابینیت کە پەروەردگاری تۆ چی کرد بەگەلی عاد. ٦)﴿إرم ذات العماد﴾ ئیرەم؟ خاوەنی پایە (و دەسەڵات). ٧)﴿التي لم يخلق مثلها في البلاد﴾ کە وێنەیان دروست نەکرابوو لەهەموو وڵاتدا. ٨)﴿وثمود الذين جابوا الصخر بالواد﴾ وە (چی کرد) بەگەلی سەموود ئەوانەی کە (شاخی) بەردیان دەتاشیی لەشیوو دۆڵەکاندا. ٩)﴿وفرعون ذي الأوتاد﴾ وەفیرعەونی خاوەن سنگی زۆر (وەک ئەهرامەکان بن کەوەک سنگا چوون بەزەویدا). ١٠)﴿الذين طغوا في البلاد﴾ ئەوانەی کەیاخی بوون لەوڵاتدا. ١١)﴿فأكثروا فيها الفساد﴾ وەزۆریان خراپە تیاکرد. ١٢)﴿فصب عليهم ربك سوط عذاب﴾ ئینجا پەروەردگاری تۆ دایگرتن بەقامچی سزا. ١٣)﴿إن ربك لبالمرصاد﴾ بەڕاستی پەروەردگاری تۆ لە کەمینی ستەم کاراندایە. ١٤)﴿فأما الإنسان إذا ما ابتلاه ربه﴾ جا کاتێک کە خوا ئادەمی تاقی کردەوە ﴿فأكرمه ونعمه﴾ و رێزی گرت و نازو نیعمەتی بەسەردا رشت ﴿فيقول ربي أكرمن﴾ ئەوە دەڵێ پەروەردگارم رێزی گرتوم. ١٥)﴿وأما إذا ما ابتلاه فقدر عليه رزقه﴾ وە ئەگەر تاقی کردەوەو رۆزی کەم پێدا. ﴿فيقول ربي أهنن﴾ ئەوسا دەڵێ پەروەردگارم ریسوای کردووم. ١٦)﴿كلا﴾ نەء وا نی یە (کە ئێوە بیری لێ دەکەنەوە) ﴿بل لا تكرمون اليتيم﴾ بەڵکو ئێوە رێزی هەتیوان ناگرن. ١٧)﴿ولا تحاضون على طعام المسكين﴾ وە هانی یەکتری نادەن لەسەر خواردەمەنی دان (و بەخێوکردنی) هەژاران. ١٨)﴿وتأكلون التراث أكلا لما﴾ (بەڵکو سەرەڕای ئەمەش بەشە) کەلەپور(ی بەشداران) هەمووی (بەهەڵپە) دەخۆن. ١٩)﴿وتحبون المال حبا جما﴾ وە ماڵ و سامانتان خۆش دەوێ بەخۆش ویستنێکی زۆر. ٢٠)﴿كلا إذا دكت الأرض دكا دكا﴾ تایێ وایکەن! کاتێک کەزەوی بەتوندی درا بەیەکدا و پارە پارە کرا. ٢١)﴿وجاء ربك والملك صفا صفا﴾ پەروەردگارت دێت و فریشتەکانیش پۆل پۆل (دێن). ٢٢)﴿وجاء يومئذ بجهنم﴾ وە لەو رۆژەدا دۆزەخ دەهێنرێت (بۆ ساحەی مەحشەر) ﴿يومئذ يتذكر الإنسان﴾ لەو رۆژەدا ئینسان (کردەوەی خۆی) بیر دەکەوێتەوە ﴿وأنى له الذكرى﴾ بەڵام ئەو بیرکەوتنەوەیە g سوودێک بەو دەگەیەنێت؟ ٢٣)

يَقُولُ يَٰلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي ﴿٢٤﴾ فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾
وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ٱرْجِعِىٓ
إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى ﴿٢٩﴾ وَٱدْخُلِى جَنَّتِى ﴿٣٠﴾

سورة البلد

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ
﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ
أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ
﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَٰهُ
ٱلنَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾
فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ
﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَتَوَاصَوْا۟
بِٱلصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا۟ بِٱلْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَٱلَّذِينَ
كَفَرُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

سورة الشمس

- عبادي حلفاء فباءتهم الشياطين فاجتالتهم عن دينهم (رواه مسلم).

پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (خوای گەورە دەفەرمووێ: بێگومان من بەندەکانم بەتیماندار دروست کرد، جا هەبێتانەکان هاتن لەئایینەکەیان لایان دان).

لەهەڵتی (١٩) سورەتی (اللیل)، عن النعمان بن بشیر (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (إن أهون أهل النار عذاباً يوم القيامة رجل يوضع في أخمص قدميه جمرتان يغلي منهما دماغه) (رواه البخاري).

فەرمانی کردبێ بەشتێ (پەرژانی خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان لەخەڵکی دۆزەخ سووکترین سزای سوکانە، پیاوێکە دوو پشکۆی ئاگر هەستێنن لەژێ چاڵی دوو لاقی پێی دا جا لەبەر ئەوی ئەو دوو پشکۆ، مۆخەکی دەکوڵێ - وەک (کوڵی سەر ئاگر)-.

﴿يَقُولُ يَٰلَيْتَنِي قَدَّمْتُ لِحَيَاتِي﴾ (ئینجا بەداخەوە) دەڵێ خۆزگە لە دنیادا کاری چاکەم پێش بخستایە بۆ ئەم ژیانەم. ٢٤) ﴿فَيَوْمَئِذٍ لَّا يُعَذِّبُ عَذَابَهُۥٓ أَحَدٌ﴾ ئینجا لەو ڕۆژەدا کەس سزای کەس نادات وەکو سزای خوا. ٢٥) ﴿وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُۥٓ أَحَدٌ﴾ وە کەس کەلەپچەی کەس ناکات وەکو کەلەپچە کردنی خوا (بۆ بێ باوەڕان). ٢٦) ﴿يَٰٓأَيَّتُهَا ٱلنَّفْسُ ٱلْمُطْمَئِنَّةُ﴾ (لەو ڕۆژەدا بە خوا پەرست دەووتریت) ئەی نەفسی بە ئارام. ٢٧) ﴿ٱرْجِعِىٓ إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَّرْضِيَّةً﴾ بگەڕێرەو بۆ لای پەروەردگاری خۆت بە ڕەزامەندی و لێ ڕازی بوو. ٢٨) ﴿فَٱدْخُلِى فِى عِبَٰدِى﴾ ئینجا بچۆرە ناو بەندە چاکەکانی من. ٢٩) ﴿وَٱدْخُلِى جَنَّتِى﴾ و بچۆرە ناو بەهەشتی منەوە. ٣٠)

سورەتی ﴿ البلد ﴾

﴿بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿لَآ أُقْسِمُ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ﴾ سوێند بەم شارە (کەمەککەیە). ١) ﴿وَأَنتَ حِلٌّۢ بِهَٰذَا ٱلْبَلَدِ﴾ وە تۆ لەو شارەدا نیشتەجێی (کە ئازاردانی تۆی تێدا ڕەوا دراوە). ٢) ﴿وَوَٰلِدٍ وَمَا وَلَدَ﴾ وە سوێند بە باوک و ئەوەی کەلێ ی کەوتۆتەوە. ٣) ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا ٱلْإِنسَٰنَ فِى ٱلْبَلَدِ﴾ سوێند بەخوا بەراستی ئادەمیمان دروست کردوە لەرەنج و کێشە و ناڕەحەتیدایە. ٤) ﴿أَحَسِبَ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ﴾ ئایا وادەزانێ کەکەس دەسەڵاتی بەسەریدا نی یە. ٥) ﴿يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا﴾ (بەفیزەوە) دەڵێ ماڵی زۆرم لە ناو داوەو بەخشیووە. ٦) ﴿أَحَسِبَ أَن لَّمْ يَرَهُۥٓ أَحَدٌ﴾ ئایا وا دەزانێ کەکەس نەیدیوە. ٧) ﴿أَلَمْ نَجْعَل لَّهُۥ عَيْنَيْنِ﴾ ئایا دوو چاومان نەداوەتێ. ٨) ﴿وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ﴾ وەزمانێک و دوو لێومان پێ نەداوە؟ ٩) ﴿وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ﴾ وەرێ ی چاک و خراپمان نیشان نەداوە. ١٠) ﴿فَلَا ٱقْتَحَمَ ٱلْعَقَبَةَ﴾ کەچی هێشتا (زۆرێک لەخەڵکی) پەلاماری پلەی سەختی نەداوە. ١١) ﴿وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا ٱلْعَقَبَةُ﴾ تۆ چوزانییت پلەی سەخت کامەیە. ١٢) ﴿فَكُّ رَقَبَةٍ﴾ ئازاد کردنی کۆیلەیە. ١٣) ﴿أَوْ إِطْعَٰمٌ فِى يَوْمٍ ذِى مَسْغَبَةٍ﴾ و ناندانە لەرۆژی گرانی و برسێتی دا. ١٤) ﴿يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ﴾ بەهەتیوی خزم. ١٥) ﴿أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ﴾ یا بەهەژاری خاکە سەر (کەفتەکار) ١٦) ﴿ثُمَّ كَانَ مِنَ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا﴾ سەرەڕای ئەمانەش لەو کەسانە بێ کە بڕوایان هێنایێ و ﴿وَتَوَاصَوْا بِٱلصَّبْرِ﴾ ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بەئارامگرتن ﴿وَتَوَاصَوْا بِٱلْمَرْحَمَةِ﴾ و ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بەبەزەیی و میهرەبانی. ١٧) ﴿أُوْلَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلْمَيْمَنَةِ﴾ ئەوانە هاوەڵانی دەستی ڕاستن. ١٨) ﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُوا بِـَٔايَٰتِنَا هُمْ أَصْحَٰبُ ٱلْمَشْـَٔمَةِ﴾ وەئەوانەی کەبێ بڕوا بوون بە موعجیزەو نیشانەکانی ئێمە ئەوانە هاوەڵانی دەستی چەپن. ١٩) ﴿عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ﴾ دایگرتوون ئاگری دەرگا دەخراو. ٢٠)

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ﴿٣﴾
وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا
﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾ قَدْ
أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ
بِطَغْوَاهَا ﴿١١﴾ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ
نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ
عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٥﴾

سورة الليل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣﴾
إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾
فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ
﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا
لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾

هەوڵی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٥،٦) سورەتی (اللیل)، ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ﴾ حاکیم بەدایەتی کردووە لە مەبەستی کەسێک کە ئەبوبەکری ئەبووە ئەویش لە ئەبی بارەکەوە، دەڵێ: شەبیر ئەرحانە دوانی: بەتەبیر بەکر: دەتوبەتم شەبی بەخشانەی لاواز و بێ توانان ئازاد دەکەیت؟ بەڵام

ئەوەندەم ئاگادار کەسانی بەتوانای بەهێزیت ئازاد بکردبایە ئەوە بەڕێگەی و یارمەتیدەریان ئە دەکردی، ئەبو بەکریش دوای بابە گیان من تەنها مەبەستم یارمەتی لانی خوایە ئیتر ئەم ئایەتانە دابەزین ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ، وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ﴾.

ئایەتی (١) سورەتی (الضحى)؛ من أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: (يستاني خليلي (ﷺ) بسهام -

سورەتی ﴿الشمس﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالشَّمْسِ﴾ سوێند بەخۆر ﴿وَضُحَاهَا﴾ و رووناکی پەکەی. ١) ﴿وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا﴾ و سوێند بەمانگ کەدوا بەدوای ئەو هەڵدێ. ٢) ﴿وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا﴾ و سوێند بە ڕۆژ کاتێ کەخۆر دەردەخات. ٣) ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا﴾ و سوێند بەشەو کەخۆر دادەپۆشێ. ٤) ﴿وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا﴾ و سوێند بەئاسمان و بەڕەوی دروستی کردووە. ٥) ﴿وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا﴾ وەسوێند بەزەوی و ئەوەی ڕای خستووە. ٦) ﴿وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا﴾ وەسوێند بە نەفس (ی ئادەمی) و ئەوەی ڕێک و پێک بەدیهێناوە. ٧) ﴿فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا﴾ ئینجا بە سروشت ئاگاداری کرد بە بەدکاری و پارێزکاریی خۆی. ٨) ﴿قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا﴾ دسوێند بەهەموو ئەوانە ! بەڕاستی ڕزگاری بوو ئەو کەسەی کەنەفسی خۆی پاک کردەوە. ٩) ﴿وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا﴾ بێگومان ئائومێد بوو ئەو کەسەی کەنەفسی خۆی (بەگوناە) وون و تاوانبار کرد. ١٠) ﴿كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا﴾ بەهۆی ئەهێنا هۆزی سەمودە بەهۆی سەرکەشی یانەوە. ١١) ﴿إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا﴾ کاتێک کە خراپترینیان هەستایەوە (بۆ سەربڕینی حوشترەکە). ١٢) ﴿فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا﴾ ئینجا پێغەمبەری خوا پێی ی وتن: واز بێنن لەم حوشترە خوایە و ئاوەکەی. ١٣) ﴿فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا﴾ کەچی بیوایان پێ نەکردو حوشترەکەیان سەربڕی ﴿فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا﴾ ئینجا بەهۆی ڕەگەزی ئەوان سزای ڕاست بەسەریاندا بەهۆی گوناهەکانیانەوە و لەناوی بردن. ١٤) ﴿وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا﴾ وە (خوا) ناترسێ لەپاشە ڕۆژی ئەم (تۆڵە لێ سەندنەیان). ١٥)

سورەتی ﴿اللیل﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ﴾ سوێند بەشەو کاتێک کە (زەوی) دادەپۆشێ. ١) ﴿وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ﴾ وەبەڕۆژ کاتی کە ڕووناک دەبێتەوە. ٢) ﴿وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ﴾ وەبەو زاتەی کەنێر مێ ی دروست کردووە. ٣) ﴿إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ﴾ بەڕاستی هەوڵ و کۆششی ئێوە جۆراوجۆرە. ٤) ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ﴾ ئینجا ئەو کەسەی (مال) بەبەخشێ و لەخوا بترسێت و پارێزکار بێت. ٥) ﴿وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ﴾ وەبڕوای بێ بەوەی کە چاک (لا إله إلا الله یا بەهەشت). ٦) ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ﴾ ئەو بێگومان یارمەتی دەدەین بۆ ڕێ ی ئاسان. (کەچاکەیە). ٧) ﴿وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ﴾ وە ئەو کەسەی ڕازی بکات خۆی بێ نیازدانێ. ٨) ﴿وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ﴾ وە بڕوای نەبێ بەچاک(کە لا إله إلا الله یە بابەهەشت). ٩) ﴿فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ﴾ ئەوە بێگومان ڕێ ی سەختی بۆ ئاسان دەکەین. ١٠) ﴿وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ﴾ وە سەروەت و سامانەکەی قازانجی پێ ناگەیەنێ کاتێک کەتیادەچێ. ١١) ﴿إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ﴾ بەڕاستی لەسەر ئێمەیە ڕێ نمووتنی. ١٢) ﴿وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ﴾ وە هەردوو جیهان هی ئێمەیە. ١٣) ﴿فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ﴾ من ئێوەم ترساند بەئاگرێکی بڵێسەدار (کەدۆزەخە). ١٤)

لَا يَصْلَىٰهَآ إِلَّا ٱلْأَشْقَى ﴿١١﴾ ٱلَّذِى كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٢﴾ وَسَيُجَنَّبُهَا
ٱلْأَتْقَى ﴿١٣﴾ ٱلَّذِى يُؤْتِى مَالَهُۥ يَتَزَكَّىٰ ﴿١٤﴾ وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُۥ مِن
نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰٓ ﴿١٥﴾ إِلَّا ٱبْتِغَآءَ وَجْهِ رَبِّهِ ٱلْأَعْلَىٰ ﴿١٦﴾ وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ ﴿١٧﴾

سُورَةُ الضُّحَىٰ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلضُّحَىٰ ﴿١﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ﴿٢﴾ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ ﴿٣﴾
وَلَلْءَاخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ ٱلْأُولَىٰ ﴿٤﴾ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ
فَتَرْضَىٰٓ ﴿٥﴾ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَـَٔاوَىٰ ﴿٦﴾ وَوَجَدَكَ ضَآلًّا
فَهَدَىٰ ﴿٧﴾ وَوَجَدَكَ عَآئِلًا فَأَغْنَىٰ ﴿٨﴾ فَأَمَّا ٱلْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ
﴿٩﴾ وَأَمَّا ٱلسَّآئِلَ فَلَا تَنْهَرْ ﴿١٠﴾ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ﴿١١﴾

سُورَةُ الشَّرْحِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ﴿١﴾ وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ ﴿٢﴾ ٱلَّذِىٓ
أَنقَضَ ظَهْرَكَ ﴿٣﴾ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ فَإِنَّ مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٥﴾ إِنَّ
مَعَ ٱلْعُسْرِ يُسْرًا ﴿٦﴾ فَإِذَا فَرَغْتَ فَٱنصَبْ ﴿٧﴾ وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَٱرْغَب ﴿٨﴾

هەروەها ئەگەر
خوارووی ئایەتی
(١-٤) سورەتی
(الضحى)ـیش
(وَالضُّحَىٰ ، وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ، مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ)
وەربگرین بڕیارە
و مەبەستیان لە
جوانەوەی کردنی
سورەتەکەیە کە
دەڵێت:
(پێغەمبەری خوا
(ﷺ) دوو یا سێ
شەو مەڵێنەدەسا
شەیتانۆڵە بکات،
ئەویسا ئافرەتێک
هاتە وەتی:
ئەی موحەمەد
ئومێدەوارم
شەیتانەکات وازی

لە مێناڵبیت دوو یا سێ شەوە ئایەتم نازڵ بکەن)ەوە بەڵگەوەرە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی
ناردووە: (وَالضُّحَىٰ ، وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ ، مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ).

- ثلاثة أيام من كل شهر ويكفي الشهر وإن أوتر قبل أن أرقد) (رواه البخاري ومسلم). ئەمیر
مورەبەرە (بەڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: (لقد خلف رسول الله (ﷺ) ثلاثين كريما-

﴿لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى﴾ کەس ناچێتە ناو دۆزەخەوە مەگەر خراپترین کەس. ١٥) ﴿الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى﴾ ئەو کەسەی کەبڕوای نەبێ و پشتی هەڵکردبێ (لەئایینی ڕاست). ١٦) ﴿وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى﴾ وەلێ ی دوور دەخرێتەوە پارێزکارترین کەس. ١٧) ﴿الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى﴾ ئەوی ماڵی خۆی دەبەخشێ تا (دڵ و دەرونی) پاک بێتەوە. ١٨) ﴿وَمَا لِأَحَدٍ عِندَهُ مِن نِّعْمَةٍ تُجْزَىٰ﴾ لەکاتێکدا کەس چاکەیەکی وای بەسەریەوە نی یە کەپاداشت بدرێتەوە. ١٩) ﴿إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَىٰ﴾ تەنها مەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاری بەرزو بڵندە. ٢٠) ﴿وَلَسَوْفَ يَرْضَىٰ﴾ سوێند بەخوا (ئەو کەسەی وابێت) لەمەولا ڕازی دەبێ (بەپاداشتی دوا ڕۆژ). ٢١)

سورەتی ﴿الضحى﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالضُّحَىٰ﴾ سوێند بەچێشتەنگاو. ١) ﴿وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ﴾ وە سوێند بەشەو کاتێک کە ئارام دەگرێ (بزرنگێتەوە). ٢) ﴿مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ﴾ پەروەدگارت وازی لێ نەهێناویت و لێت دڵگیرنەبووە. ٣) ﴿وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ﴾ وە (پاداشتی) دوا ڕۆژ بۆ تۆ چاکترە لەدنیا. ٤) ﴿وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ﴾ سوێند بەخوا لەمەولا پەروەدگارت ئەوەندەت پێ دەبەخشێ کە ڕازی بجیت. ٥) ﴿أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ﴾ ئایا تۆی نەدیی بەهەتیوو حەوانی تی یەوە. ٦) ﴿وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ﴾ وە تۆی نەدیی بەسەر لێ شێواو ڕێ نموونیی کردییت. ٧) ﴿وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ﴾ وە تۆی نەدیی بە هەژارو ، دەوڵەمەندی کردییت. ٨) ﴿فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ﴾ کەواتە (تۆش) هەتیوو مەچەو سێنەرەوە. ٩) ﴿وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ﴾ وە هەڵمە شاخێ بە پرسیارکەر (هەژارو سواڵکەر)دا. ١٠) ﴿وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾ وە نیعمەت و بەخششی پەروەدگارت دەربخە (بە یامەرتی هەژاران). ١١)

سورەتی ﴿الشرح﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ﴾ ئایا سنگمان بۆ ئاسوودەو گوشاد نەکردییت. ١) ﴿وَوَضَعْنَا عَنكَ وِزْرَكَ﴾ وە دامان گرت لێت ئەو بارەگرانەی. ٢) ﴿الَّذِي أَنقَضَ ظَهْرَكَ﴾ کەپشتی زۆر قورس کردبوویت. ٣) ﴿وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ﴾ وە ناوو ناوبانگتمان بۆ بەرزکردبێتەوە. ٤) ﴿فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ بەڕاستی لەگەڵ هەموو تەنگانەیەکدا خۆشی و ئاسانی دێت. ٥) ﴿إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا﴾ بێ گومان لەڕاستیدا لەگەڵ هەموو تەنگانەیەکدا خۆشی و ئاسانی دێت. ٦) ﴿فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ﴾ ئینجا کەلە کارێک بوویتەوە، خۆت ماندوو بکە (بەکارێکی ترەوە). ٧) ﴿وَإِلَىٰ رَبِّكَ فَارْغَبْ﴾ وە هەر لە پەروەدگارت بپاڕێرەوە (بۆکارەکانت). ٨)

سورة التين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾
لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ
﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾
فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

سورة العلق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ
الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ
الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ﴿٦﴾ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ
الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ
بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن
لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ
﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

سورەی عالەق
خوارەوەی ئایەتی (٦-١٨) سورەتی (العلق)، وەکو ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ..... فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ، سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ﴾ مرسیلیم و تووەتی لە عەبدوللای کوڕی عەباسەوە دەگێڕنەوە دەڵێ: (پێغەمبەر ﷺ) قوڕەیشی دەکرد، ئەبوجەهلیش هات بۆلای: من پێم ئەوتی ئایێ تۆبڵێ بگەی؟ پێغەمبەریش ﷺ) لای کردەوە و ڕۆی تووڕەبوون پیا دەناسخاوا، ئەبوجەهلیش بۆی: بێگومان ئێز دەزانیت کە لەشارێدا من لەگەڵ کەمتر لەعەسیر کەس نیەتوە؛ بەم جۆرەیە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی تارەدەخوارەوە: ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ، أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ .... فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ، سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ﴾ عەبدوللای کوڕی عەباس بۆی: وەللاهی ئەگەر ئەو کەمتەکەی بانگ بکردبایە فریشتە زەبر بە دەستەکان ئەیبران سزا دەدا و ئۆتەیان لێ دەسەند.

سورەتی ﴿التین﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ﴾ سوێند بە هەنجیر و زەیتون. ١) ﴿وَطُورِ سِينِينَ﴾ وەسوێند بە طوورەی سینا. ٢) ﴿وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ﴾ وە بەم شاری ئارام و بێ ترسە (کە مەککەیە). ٣) ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ﴾ سوێند بەخوا بەڕاستی ئینسانمان دروست کرد لە جوانترین شێوەدا. ٤) ﴿ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ﴾ لە پاشان (ئەگەر بێ باوەڕی بێ) ئەیکەین بە پەست ترینی هەموو پەستێک. ٥) ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ مەگەر ئەوانەی کە بڕوایان هێناوەو کردەوە چاکەکانیان کردووە ﴿فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ﴾ بۆ ئەوان هەیە پاداشتی نەبڕاوە. ٦) ﴿فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ﴾ جا ئیتر چی بێ بیروات دەکات بە ئایین. ٧) ﴿أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ﴾ ئایا خوا فەرمان ڕەواترین هەموو فەرمان ڕەوایانێک نی یە؟ ٨)

سورەتی ﴿العلق﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي﴾ (ئەی موحەممەد ﷺ) بخوێنە بەناوی پەروەدگارتەوە کە هەموو شتێکی دروست کردووە. ١) ﴿خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ﴾ مرۆڤی دروست کردووە لەخوێنێکی بەستوو. ٢) ﴿اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ﴾ بخوێنە، پەروەدگاری تۆ (لەهەموو کەس) بەخشندەترە. ٣) ﴿الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ﴾ ئەوەی کە (مرۆڤی) فێر (ی نووسین) کردووە بەقەڵەم. ٤) ﴿عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾ مرۆڤی شارەزا کردووە بەوشتانەی کەنەی دەزانی. ٥) ﴿كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ﴾ بەڕاستی مرۆڤ یاخی دەبێ. ٦) ﴿أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ﴾ کەخۆی ببینێ وادەوڵەمەند بووە. ٧) ﴿إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ﴾ بێ گومان هەموولای بەپەروەدگاری تۆیە گەڕانەوە. ٨) ﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ﴾ ئایا بینیت ئەو کەسەی کە جڵەو گیری ئەکات. ٩) ﴿عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ﴾ لە بەندەیەک کەنوێژ بکات؟ ١٠) ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ﴾ ئایا پێم بڵێ ئەگەر (ئەو کەسە) لەسەر ڕێی ڕاست بووبێ. ١١) ﴿أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ﴾ یا فەرمانی بدابە بەپارێزکاری (باشتر نەدەبوو). ١٢) ﴿أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ﴾ ئایا بینیت ئەگەر بڕوای (بە ئایینی بەڕاستی) نەبێ و پشتی لێ هەڵکات (ڕێگای دەبێ). ١٣) ﴿أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ﴾ ئایا ئەی زانیوە کەخوا دەی بینێ. ١٤) ﴿كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ﴾ وانی یە (کە بچێ لێ دەکاتەوە) بەڕاستی ئەگەر واز نەهێنێ ڕای دەکێشین (بەقژی) پێشەسەریی. ١٥) ﴿نَّاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ﴾ پێشەسەرێکی درۆزنی بە هەڵەدا چوو. ١٦) ﴿فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ﴾ ئینجایانەوێ هاوڕێکانی خۆی بکات. ١٧) ﴿سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ﴾ ئێمەش بانگی فریشتەی زەبر بەدەست دەکەین. ١٨) ﴿كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب﴾ نەخێر بە گوێی ی (ئەو کەسانە) مەکە. وە کڕنوش بەڕەو (لەخوا) نزیک بکەوەرەوە. ١٩)

سورة القدر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾
لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ
فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

سورة البينة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ
حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾
فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن
بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ
لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَٰلِكَ دِينُ
الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ
فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ
الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

- كە لەسەرەوە
ماناكەيدا سێ جار
بە بڵێ بەدەم
وەحیوە گەیاتی
فریشتە چیڕستنگا
بکەم؟ وە فریشتی
وەڵم بکەم پێیان
تەرەی بخەرێ).

فەرمانی (٨)
سوورەتی
(الضحى)ە: قال
رسول الله (ﷺ):
(ليس الغنى عن
كثرة العرض،
ولكن الغنى غنى
النفس) (رواه
البخاري ومسلم).
پێغەمبەری خوا
(ﷺ) فەرموویەتی:
(دەوڵەمەندی
بەقەدەر دارایی و
سامان نیە بە
بەڵکو دەوڵەمەندی بریتی یە لە بەرچاو تێری و دڵ دەوڵەمەندی).

فەرمانی (٩) سوورەتی (الشرح)ە: قال رسول الله (ﷺ): (اثنتان مكتوبتان فيها كافٍ من الناس الصلاة والفراغ) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (دوو بەخێرەی گەورە هەن نزیکە لەخەڵک بێ نیاز کەن لێیان -بەرهەمیان نامێنێ- یەکەم: نەخوێندنی و لەش ساغی، دووەم: دەست بەتاڵی و بەرواڵەت

سورەتی ﴿ القدر ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ﴾ بێگومان ئێمە قورئانمان ناردە خوارەوە لەشەوی بە بەفەڕو بەڕێزدا. ١) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ﴾ تۆ چوزانییت کەشەوی بەفەڕو ڕێز چی یە. ٢) ﴿لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ﴾ شەوی بە فەڕو ڕێز چاکترە لەهەزار مانگا. ٣) ﴿تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا﴾ لەوشەوەدا فریشتە و جیبرییلیش لەناویاندا دێنە خوارەوە ﴿بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ﴾ بەفەرمانی پەروەردگاریان لەهەموو کارویارێکدا. ٤) ﴿سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾ ئەو شەوە (کاتی) هێمنی و ئاشتیی دەبێ تا هەڵاتنی شەبەق. ٥)

سورەتی ﴿ البينة ﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾ ئەوانەی کە بێ بڕوا بوون ﴿مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ﴾ لە خاوەن نامە و ﴿وَالْمُشْرِكِينَ﴾ بت پەرستان ﴿مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ﴾ دەستیان هەڵنەگرت (لەو بێ بڕوایی یە) تانیشانە روونەکەیان بۆ هات. ١) ﴿رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً﴾ (کە ئەویش) پێغەمبەرێکە لە خواوە چەند پەڕەیەکی پاکیان (بەسەردا) دەخوێنێتەوە. ٢) ﴿فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ﴾ کەتیایانایە چەند نوسراو (سورەت)ێکی بەنرخ. ٣) ﴿وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ﴾ وە جیانەبوونەوە ئەوانەی کە پەیامیان بۆ هاتبوو ﴿إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ﴾ دوای ئەوە نەبێ کەنیشانە روونەکەیان بۆ هات (کە پێغەمبەری ئیسلامە). ٤) ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ﴾ (لەگەڵ ئەوەشدا) کە فەرمانیان پێ نەدرا بوو مەگەر بەوەی کە پەرستشی خوا بکەن ﴿مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ﴾ بەدڵسۆزی ملکەچی بۆ بکەن خۆیان بەدوور بگرن لەهەموو بیرو باوەڕێکی خوار و خێچ ﴿وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ﴾ وە نوێژ بکەن و زەکات بدەن ﴿وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ﴾ وە ئەمەیە ئاینی ڕاست. ٥) ﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ﴾ بێگومان ئەوانەی کەبێ بڕوا بوون لەخاوەن پەیام و بت پەرستەکان ﴿فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا﴾ لە ئاگری دۆزەخان تێیدا دەمێننەوە بە ئێجگاریی ﴿أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ﴾ ئا ئەوانە خراپترینی هەموو دروست کراوێکن. ٦) ﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ بەڕاستی ئەوانەی کە بڕوایان هێناو کردەوە چاکە کانیان کرد ﴿أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ﴾ ئا ئەوانە چاکترینی هەموو دروستکراوێکن. ٧) -

جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ
فِيهَآ أَبَدًا رَّضِيَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُۥ ۝٨

سورة الزلزلة

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ ٱلْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ۝١ وَأَخْرَجَتِ ٱلْأَرْضُ أَثْقَالَهَا
۝٢ وَقَالَ ٱلْإِنسَٰنُ مَا لَهَا ۝٣ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ۝٤
بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ۝٥ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ ٱلنَّاسُ أَشْتَاتًا
لِّيُرَوْا۟ أَعْمَٰلَهُمْ ۝٦ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا
يَرَهُۥ ۝٧ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُۥ ۝٨

سورة العاديات

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا ۝١ فَٱلْمُورِيَٰتِ قَدْحًا ۝٢ فَٱلْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا
۝٣ فَأَثَرْنَ بِهِۦ نَقْعًا ۝٤ فَوَسَطْنَ بِهِۦ جَمْعًا ۝٥ إِنَّ ٱلْإِنسَٰنَ
لِرَبِّهِۦ لَكَنُودٌ ۝٦ وَإِنَّهُۥ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ۝٧ وَإِنَّهُۥ لِحُبِّ
ٱلْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ۝٨ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي ٱلْقُبُورِ ۝٩

الحديث (١٩) موطأ (الطلاق) عن أبي هريرة (رضي الله عنه) قال: قال النبي (ﷺ): (الرب ما يكون العبد من ربه وهو ساجد فأكثروا الدعاء) رواه مسلم. ثم سمي سورة (زلزال) سورة لا يسع كثير وبعضي بعده وسمي بالمفصل (لأنه كثير حاله) لأنه يأتي بعده لا يأتي بعده كثير ثم كانت سورة بلا كانت ثم كانت ما قبل بيان.

الحديث (٢٠) موطأ (القدر) قال رسول الله (ﷺ): (من قام ليلة القدر إيماناً واحتساباً غفر له ما تقدم من ذنبه) رواه البخاري و مسلم. بالمفصل سمي (ﷺ) قال بعضهم: (سمي كثير قصار سمي بالمفصل بكثرة بأنه يأتي سميت بالمفصل لأنه خوا من كثرة الفواصل وهو الأصح).

موطأ (البيعة) عن أنس قال: قال رسول الله (ﷺ) لأبي بن كعب: (إن الله أمرني أن أقرأ

﴿جَزَآؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتُ عَدْنٍ﴾ پاداشتی ئەوان لای پەروەردگاریان بەهەشتانێکە جێ ی دانیشتن و مانەوەی هەمیشەیی یە ﴿تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ﴾ ڕووبارەکان بەژێریاندا دەڕوات ﴿خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ﴾ دەمێننەوە تێیدا بە تێجگاری ، خوا لێیان ڕازی بوو ﴿وَرَضُوا عَنْهُ﴾ وە ئەوان لەخوا ڕازی بوون ﴿ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ﴾ ئەمە بۆ کەسێکە کە لەخوا بترسێ. ٨)

سورەتی ﴿الزلزلة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا﴾ کاتێک زەوی هاتە لەرزە بەلەرزینی خۆی. ١)﴿وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا﴾ وەزەوی هەرچی شتی قورس و گرانی (ناوی) هەیە هەمووی فڕێ دایە دەرەوە. ٢)﴿وَقَالَ الْإِنسَٰنُ مَا لَهَا﴾ وە ئینسان لەو ڕۆژەدا دەڵێ: ئەوە زەوی چی یەتی؟ ٣)﴿يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا﴾ لەو ڕۆژەدا (زەوی) دەنگ و باسی خۆی دەگێڕێتەوە. ٤) ﴿بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا﴾ کەپەروەردگاری تۆ (وای) سرووش بۆ کردوە. ٥)﴿يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا﴾ لەو ڕۆژەدا خەڵکی دەردەچن بەپەڕاگەندە و پەشێوی ﴿لِّيُرَوْا أَعْمَٰلَهُمْ﴾ تا (پاداشتی) کردەوەی خۆیان نیشان بدرێ. ٦)﴿فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ﴾ ئینجا هەرکەسێک بە ئەندازەی هەرە ووردیلەیەک چاکەی کردبێ دەیبینێتەوە. ٧) ﴿وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ﴾ وە هەرکەسێک بەئەندازەی هەرە وردیلەیەک خراپەی کردبێ دەی بینێتەوە. ٨)

سورەتی ﴿العاديات﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿وَالْعَٰدِيَٰتِ ضَبْحًا﴾ سوێند بە ئەسپانی ناودەر (کەدەپرمێنن) چۆن پرمە یەک. ١)﴿فَالْمُورِيَٰتِ قَدْحًا﴾ وە سوێند بەئاگر هەڵگیرسێنەران لەبەرد بەناڵی سمیان. ٢)﴿فَالْمُغِيرَٰتِ صُبْحًا﴾ وە سوێند بە(ئەسپانی) هێرش بەران لەبەیانیاندا. ٣)﴿فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا﴾ کە بەوە تەپ و تۆز هەڵدەستێنن. ٤)﴿فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا﴾ وە بەو تەپ و تۆزەوە، خۆیان دەکەن بە ناوەڕاستی کۆمەڵی دوژمندا. ٥)﴿إِنَّ الْإِنسَٰنَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ﴾ بەڕاستی ئینسان بۆ پەروەردگاری نا سوپاسە. ٦)﴿وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ﴾ وە بێگومان خۆی لەسەر ئەم ناسوپاسی یە شایەتە. ٧)﴿وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ﴾ وە بەڕاستی ئینسان بۆ خۆشەویستی ماڵی دنیا زۆر بەگیرە. ٨)﴿أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ﴾ دەی ئایا نازانی کاتێک کە مردووی ناوگۆڕەکان زیندوو کرانەوە (هێنرانە دەرەوە). ٩)

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ﴿١٠﴾ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ﴿١١﴾

سورة القارعة

بسم الله الرحمن الرحيم

الْقَارِعَةُ ﴿١﴾ مَا الْقَارِعَةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ
﴿٣﴾ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ﴿٤﴾
وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ﴿٥﴾ فَأَمَّا
مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ﴿٦﴾ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ
﴿٧﴾ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ﴿٨﴾ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ
﴿٩﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ﴿١٠﴾ نَارٌ حَامِيَةٌ ﴿١١﴾

سورة التكاثر

بسم الله الرحمن الرحيم

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ﴿١﴾ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ﴿٢﴾ كَلَّا سَوْفَ
تَعْلَمُونَ ﴿٣﴾ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ
عِلْمَ الْيَقِينِ ﴿٥﴾ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ﴿٦﴾ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا
عَيْنَ الْيَقِينِ ﴿٧﴾ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ﴿٨﴾

- عليه (لم يكن الذين كفروا) قال: وسماني لك؟ قال (نعم) فبكى) رواه البخاري و مسلم).

كەنەس گێڕاوەتەوە پەروەردگار دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی بەتوبەی کەرێ کەسە: (خوای گەورە فەرمانی پێدامووم کە سورەتی (لم يكن الذين كفروا) بخوێنم بۆت) ئوبەی وتی: ناوبێی منیشم لا؟ فەرموی (بەڵێ) کەئیتا ئوبەی کە خۆشیدا- دەستی کرد بەگریان).

ئامێژەکان (٢) سورەتی (الزلزلة) لە عن عدي بن حاتم (رضي الله عنه) قال: قال رسول الله (ﷺ): (اتقوا النار ولو بشق تمرة) (متفق عليه)- عەدی کوڕی حاتەم گێڕاوەتەوە کە پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (بپارێزن لەئاگری دۆزەخ بەپارچەیەک ئەگەر بە بەخشینی- ئەوە خۆتانپێ بپارێزن).

﴿وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ﴾ وە ئاشکرا بوو هەرچی ڕازی ناودڵانە. ١٠) ﴿إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ﴾ بێ گومان پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادارە بەکردەوەیان. ١١)

سورەتی ﴿القارعة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿الْقَارِعَةُ﴾ ڕۆژی دلچڵەکێنەر (ناوە بۆ ڕۆژی قیامەت). ١) ﴿مَا الْقَارِعَةُ﴾ ئاخۆ چۆن بێ ئەو ڕۆژە؟ ٢) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ﴾ ئۆ چوزانییت ئەو ڕۆژە چی یە. ٣) ﴿يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ﴾ ڕۆژێکە خەڵکی وەک پەپولەی پەراگەندە بڵاودەبنەوە. ٤) ﴿وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ﴾ وە شاخەکان وەک خوری شیکراویان لێ دێت. ٥) ﴿فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ﴾ ئینجا ئەوەی کێشی (چاکەکانی) قورس و گران بێ. ٦) ﴿فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ﴾ ئەوە ئەو کەسە لە گوزەرانێکی پەسەندا ئەبێ. ٧) ﴿وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ﴾ وە ئەوەی کێشی (چاکەکانی) سووک بێ. ٨) ﴿فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ﴾ ئەوە جێ ی ئەو (هاویە) یە. ٩) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ﴾ ئۆ چووزانییت (هاویە) چی یە. ١٠) ﴿نَارٌ حَامِيَةٌ﴾ ئاگرێکی هەڵگیرساوە. ١١)

سورەتی ﴿التكاثر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ﴾ ئێوەی بێ ئاگا کردووە شانازیتان بەزۆریی سەروەت و سامانەوە. ١) ﴿حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ﴾ تا دەمرن و دەچن بۆ گۆڕستان. ٢) ﴿كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ وامەکەن! لەمەو لا دەزانن. ٣) ﴿ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ﴾ دووبارە وا مەکەن لەمەولا دەزانن. ٤) ﴿كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ﴾ وانی یە (وەکو خۆتان دەیزانن) ئەگەر (ئەنجامی خۆتان) بزانیایە بە دڵنیایی یەوە (وا بێ ئاگا نەئەبوون). ٥) ﴿لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ﴾ سوێند بەخوا بێ گومان دۆزەخ دەبینن. ٦) ﴿ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ﴾ دووبارە سوێند بە خوا دڵنیابن بە چاوی ڕاستەقینە دەی بینن. ٧) ﴿ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ﴾ لە پاشان سوێند بە خوا لەو ڕۆژەدا پرسیاری هەموو بەهرەیەکتان لێ دەکرێ. ٨)

سُورَةُ العَصْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ﴿١﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ﴿٢﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا
وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ﴿٣﴾

سُورَةُ الهُمَزَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ﴿١﴾ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ﴿٢﴾
يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ﴿٣﴾ كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ﴿٤﴾
وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ﴿٥﴾ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ﴿٦﴾ الَّتِي تَطَّلِعُ
عَلَى الْأَفْئِدَةِ ﴿٧﴾ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ﴿٨﴾ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ﴿٩﴾

سُورَةُ الفِيلِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ﴿١﴾ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ
فِي تَضْلِيلٍ ﴿٢﴾ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ﴿٣﴾ تَرْمِيهِم
بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ﴿٤﴾ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ﴿٥﴾

ئایەتی (١) سورەتی (القارعة): قال رسول الله (ﷺ): (نار بني آدم التي توقدون جزءٌ من سبعين جزءاً من نار جهنم) (رواه البخاري). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرموویەتی: (تەو ئاگرەی ئادەمی بەکاری دێنێ یەک بەشە لە حەفتا بەش گەرمی لە ئاگری دۆزەخ).

ئایەتی (١) سورەتی (التكاثر): قال رسول الله (ﷺ): (يقول ابن آدم: مالي مالي، وهل لك يا ابن آدم من مالك إلا ما أكلت فأفنيت أو لبست فأبليت أو تصدقت فأمضيت) (رواه مسلم). پێغەمبەری خوا (ﷺ) فەرمووی: (ئادەمی دەڵێ: ماڵەکەم ماڵەکەم ئەی ئادەمی لەماڵەکەت کامەی هی تۆیە؟! جگەلە ئەوەی کە خواردوتەو تەواوت کردووە، یان پۆشیوتەو کۆنت کردووە یان کۆنوتە بەخێرو پێش خۆت ناردوتە).

سورەتی ﴿العصر﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان، ﴿وَالْعَصْرِ﴾ سوێند بەکات. ١) ﴿إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ﴾ بێگومان هەموو خەڵکی لەزیاندایە. ٢) ﴿إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا﴾ مەگەر ئەوانەی کە بڕوایان هێنایێ و ﴿وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ﴾ کردەوە چاکەکانیان کردبێ ﴿وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ﴾ وە ئامۆژگاریی یەکتریان کردبێ بەئایینی ڕاست ﴿وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ﴾ وە ئامۆژگاری یەکتریان کردبێ بە ئارامگرتن. ٣)

سورەتی ﴿الهمزة﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ﴾ سزاو لەناو چوون بۆ هەموو نەنکا گرێکی بەدگۆ (عەیب گرێکی تا نەدەر). ١) ﴿الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ﴾ ئەوەی کەهەر ماڵ و سامان کۆدەکاتەوەو دەیژمێرێ. ٢) ﴿يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ﴾ وا دەزانێ کەماڵەکەی هەر دەیهێڵێتەوە. ٣) ﴿كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ﴾ نەخێر وا نی یە، بێگومان فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە. ٤) ﴿وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ﴾ تۆ چووزانییت ئەو ئاگرە چی یە. ٥) ﴿نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ﴾ ئاگرێکی تاو دراوی خوایی یە. ٦) ﴿الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ﴾ کەدێ بەسەر دڵاندا (هوروژم دەباتە سەر دڵان). ٧) ﴿إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ﴾ بێگومان ئەو ئاگرە داخراوە لەسەریان (و دەرچوونیان نی یە). ٨) ﴿فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ﴾ (زنجیر کراون) لەناو چەند کۆتێکی ڕاکشاودا (بەسراونتەوە وە بەچەند ستونێکی بەرزو بڵندەوە). ٩)

سورەتی ﴿الفيل﴾

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ﴾ ئایا نەتبینی کەپەوەردگارت چی کرد بەخاوەن فیلەکان؟ ١) ﴿أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ﴾ ئایا فڕو فێڵەکەیانی پوچەڵ نەکردەوە. ٢) ﴿وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ﴾ وە نادریە سەریان باڵندەی زۆر پۆل پۆل. ٣) ﴿تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ﴾ بەرد بارانیان دەکردن بەوورده زیخی گڵین. ٤) ﴿فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ﴾ سەر ئەنجام وەک کای خوراوی لێ کردن. ٥)

سُورَةُ قُرَيْشٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَٰفِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِۦلَٰفِهِمْ رِحْلَةَ ٱلشِّتَآءِ وَٱلصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا۟ رَبَّ هَٰذَا ٱلْبَيْتِ ﴿٣﴾ ٱلَّذِىٓ أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَءَامَنَهُم مِّنْ خَوْفٍۭ ﴿٤﴾

سُورَةُ الْمَاعُونِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَرَءَيْتَ ٱلَّذِى يُكَذِّبُ بِٱلدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ ٱلَّذِى يَدُعُّ ٱلْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ ٱلَّذِينَ هُمْ يُرَآءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ ٱلْمَاعُونَ ﴿٧﴾

سُورَةُ الْكَوْثَرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّآ أَعْطَيْنَٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ ٱلْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (٣) سورەتی (الکوثر): ﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ﴾ ئیبن جەریر و بەزار لە عەبدوڵڵای کوڕی عەبباسەوە گێڕاویانەتەوە دەڵێ: کەعبی کوڕی ئەشرەف پڵشت بۆ مەککە و قوڕەیشی یەکان پێیان ووت: تۆ گەورەی گەلەکەتی ئا ئەم دوابڕاوە وەجاخ کوێرە وا دەزانێ لە هەموومان چاکارە، لە کاتێکدا ئێمە خزمەتی حاجیان دەکەین و ئاویان دەرخوارد دەدەین و دەرگاوانی کەعبەین، کەعب ووتی: ئێوە لە موحەممەد چاکترن، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾ ئەی موحەممەد (ﷺ) ناحەزت دوابڕاوە.

سورەتی (الإخلاص): عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله (ﷺ): (والذي نفسي بيده إنها لتعدل ثلث قرآن) يعني ((قل هو الله أحد)) (رواه البخاري وأحمد). ئەبو سەعید خودری گێڕاویەتیەوە کە پێغەمبەر -

سورەتی ﴿ قریش ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿لإيلاف قريش﴾ (لەشکری ئەبرەهەی لەناوبرد) لەبەر هۆگری قورەیش. ١) ﴿إيلافهم رحلة الشتاء والصيف﴾ هۆگریان بەهاتوو چۆی زستانان و هاوینانەوە(تا لێ یان تێک نەچێ). ٢) ﴿فليعبدوا رب هذا البيت﴾ دەبا خاوەنی ئەم خانە(کەعبە)یە بپەرستن. ٣) ﴿الذي أطعمهم من جوع﴾ ئەو زاتەی کە لەبرسێتیدا (ڕزگاری کردن و)خواردەمەنی بۆ ناردن ﴿وآمنهم من خوف﴾ وە لەترس وبیم (پاراستنی و) دڵنیای کردن. ٤)

سورەتی ﴿ الماعون ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿أرأيت الذي يكذب بالدين﴾ ئاخۆ دیت ئەو کەسەی کە بڕوای بەئایین نی یە؟. ١) ﴿فذلك الذي يدع اليتيم﴾ ئەوە کەسێکە کەپاڵ بە هەتیوەوە دەنێ. ٢) ﴿ولا يحض على طعام المسكين﴾ وە هانی خەڵک نادات بۆ خواردەمەنی دان بە هەژاران. ٣) ﴿فويل للمصلين﴾ ئینجا وای بۆ نوێژکەران. ٤) ﴿الذين هم عن صلاتهم ساهون﴾ ئەوانەی کە لە نوێژەکەیان بێ ئاگان. ٥) ﴿الذين هم يراءون﴾ ئەوانەی کە ڕووپامایی دەکەن. ٦) ﴿ويمنعون الماعون﴾ وە یارمەتی خەڵک نادەن (هەموو چاکەیەک دەگرنەوە لە خەڵکی). ٧)

سورەتی ﴿ الكوثر ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إنا أعطيناك الكوثر﴾ بێگومان ئێمە پێمان بەخشیت شتێکی زۆر گەورە و بەفەڕ (کە پێغەمبەرێتی یە). ١) ﴿فصل لربك وانحر﴾ دەی کەوانە نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وە قوربانی سەربڕە. ٢) ﴿إن شانئك هو الأبتر﴾ بێگومان هەر ناحەزت دوا بڕاوە. ٣)

سُورَةُ الكَافِرُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ﴿١﴾ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ﴿٢﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٣﴾ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ ﴿٤﴾
وَلَا أَنْتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ﴿٥﴾ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ﴿٦﴾

سُورَةُ النَّصْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ﴿١﴾ وَرَأَيْتَ النَّاسَ
يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ﴿٢﴾ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ
وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ﴿٣﴾

سُورَةُ المَسَدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ﴿١﴾ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا
كَسَبَ ﴿٢﴾ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ﴿٣﴾ وَامْرَأَتُهُ
حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ﴿٤﴾ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ﴿٥﴾

هـــۆی هاتنـــه خوارەوەی ئایەتی (١-٥) ســـورەتی (المسد) ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ ... خَيْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾ بوخاری موسلیم لـــه عەبدوڵڵای کـــوڕی عەبباســـەوە گێڕاویانەتـــەوە، دەڵێ: پێغەمبەر (ﷺ) بانگکردن چـــوونە ســـەر کێوی صـــەفا و هـــاواری کـــرد، پاشـــان لوویەتی هـــەموو لایـــەکی کۆبوونـــەوە دووتیان ئـــەوە چیـــە، چی بەســـەرە؟ فـــەرمووی پـــێم بڵێن ئەگـــەر هەرڤانتان بەســـێ سوارچاکێ لەپشتی ئەم شاخەتانەوە بەســـەرتانا لێیا ئێوە باوەڕم پێ دەکـــەن؟ دووتیان: بەڵێ، فەرمووی: (ئەو من ئاگادار کـــەرەوەی ئێوەم لـــە ســـزای ســـەختی قیامەت – پێغەمبەرم بۆ ســـەر ئێوە–) کەپۆ لەهەب وتی: ئیاچوون بۆ ئێرە، بۆ ئەمەت ئاگرکردوە؟ جا خـــوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند ﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ....﴾.

سورەتی ﴿ الكافرون ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿قل يا أيها الكافرون﴾ بڵێ: ئەی بێ بڕوایەنە. ١) ﴿لا أعبد ما تعبدون﴾ من ئەو (بتان)ە ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن. ٢) ﴿ولا أنتم عابدون ما أعبد﴾ وە ئێوەش ئەو (خوای)ە ناپەرستن کە من دەی پەرستم. ٣) ﴿ولا أنا عابد ما عبدتم﴾ وە من ئەو خواپەرستی یە ناکەم کە ئێوە دەیکەن. ٤) ﴿ولا أنتم عابدون ما أعبد﴾ وە ئێوەش ئەو خواپەرستی یە ناکەن کەمن دەیکەم. ٥) ﴿لكم دينكم ولي دين﴾ ئایینی خۆتان بۆ خۆتان و ئایینی خۆم بۆ خۆم. ٥)

سورەتی ﴿ النصر ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿إذا جاء نصر الله﴾ کاتێک کەیارمەتی و کۆمەکی خوا هات ﴿والفتح﴾ لەگەڵ سەرکەوتن (شاری مەککە ئازاد کرا). ١) ﴿ورأيت الناس يدخلون في دين الله أفواجا﴾ وە خەڵکت دیی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئایینی خواوە. ٢) ﴿فسبح بحمد ربك واستغفره﴾ ئەو سا ئیتر پەروەردگارت بە پاک ڕابگرە بەهۆی ستایشی یەوە وە داوای لێ بوردنی لێ بکە. ﴿إنه كان توابا﴾ چونکە بێگومان ئەو زۆر گیراکەری پەشیمانی یە. ٣)

سورەتی ﴿ المسد ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان ﴿تبت يدا أبي لهب وتب﴾ لەناوچێ هەردوو دەستی ئەبولەهەب وە لەناویش چوو. ١) ﴿ما أغنى عنه ماله وما كسب﴾ سوودی پێ نەگەیاند دارایی یەکەیی و ئەوەی کە کردی (لە دوژمنایەتی پێغەمبەرا (ﷺ)). ٢) ﴿سيصلى نارا ذات لهب﴾ بێگومان لەمەولا دەچێتە ناو ئاگری بڵێسە دار. ٣) ﴿وامرأته حمالة الحطب﴾ لەگەڵ ژنەکەیدا، کە هەڵگری دارو چاووکە (بۆ نانەوەی ئاژاوە). ٤) ﴿في جيدها حبل من مسد﴾ هەمیشە گوریسێکی بادراو (لەپەلی خورمایی ئاگرین) وا لە گەرنیدا. ٥)

سُورَةُ الإِخْلَاصِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝١ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ
وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ۝٤

سُورَةُ الفَلَقِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ۝١ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ۝٢ وَمِن
شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ۝٣ وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي
الْعُقَدِ ۝٤ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ۝٥

سُورَةُ النَّاسِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ۝١ مَلِكِ النَّاسِ ۝٢ إِلَٰهِ
النَّاسِ ۝٣ مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ۝٤ الَّذِي
يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ۝٥
مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ۝٦

- (قل هو الله أحد) نامەروی (سورەتی بێ زاتەی گیانی ملی بەدەستە بێگومان سوورەتی (قل هو الله أحد) -پاداشتی خوێندنی- بەرامبەر سێ یەکی قورئانە). (قل أعوذ برب الفلق) نامەروی (تاریکی دەڵێ: ماڵئاوام ماڵئاوەم تاریکی تاریکی ئاسمانەکەت کامەی هێزە؟! چاکانە شەوەی کە خواپێوەر نەوازت کەرەوە، بان پڵنگینەو کڵێت کردووە، بان کریوە بەخێرو پڕبێ خۆت ئاوردەوە).

سورەتی (الإخلاص)؛ عن أبي سعيد الخدري قال: قال رسول الله ﷺ: (والذي نفسي بيده إنها لتعدل ثلث القرآن) يعني ((قل هو الله أحد)) (رواه البخاري وأحمد). ئەبو سەعیدی خودری گێڕاویەتیەوە کەپێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (سوێند بەو زاتەی گیانی منی بەدەستە بێگومان سوورەتی (قل هو الله أحد) -پاداشتی خوێندنی- بەرامبەر سێ یەکی قورئانە).

سورەتی ﴿ الإخلاص ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قل هو الله أحد﴾ بڵێ: ئەوە، خوای تاک و تەنیا. ١)﴿الله الصمد﴾ ئەو خوایەی بێ نیاز و جێ ی نیاز و ستوده. ٢)﴿لم يلد ولم يولد﴾ کەسی لێ نەبووە لەکەس نەبووە. ٣) ﴿ولم يكن له كفوا أحد﴾ وە هەرگیز هیچ کەس هاوشێوە و هاوتای نی یە. ٤)

سورەتی ﴿ الفلق ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قل أعوذ برب الفلق﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: پەنا دەگرم بە ڕووست کەری بوونەوەر (بەرەبەیان). ١) ﴿من شر ما خلق﴾ لە زیانی ئەوەی کە ڕووستی کردووە. ٢) ﴿ومن شر غاسق إذا وقب﴾ وە لە زیانی تاریکی کاتێک کەدایێ. ٣)﴿ومن شر النفاثات في العقد﴾ وە لە زیانی فووکەران (جادووکەران) بە گرێ یانەدا. ٤)﴿ومن شر حاسد إذا حسد﴾ وە لە زیانی بەخیل و حەسوود کاتێک کە حەسوودی ببات. ٥)

سورەتی ﴿ الناس ﴾

﴿بسم الله الرحمن الرحيم﴾ بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان. ﴿قل أعوذ برب الناس﴾ (ئەی موحەممەد (ﷺ)) بڵێ: پەنا دەگرم بەپەروەردگاری خەڵکی. ١)﴿ملك الناس﴾ پادشای خەڵکی. ٢)﴿إله الناس﴾ پەرستراوی خەڵکی. ٣)﴿من شر الوسواس الخناس﴾ لە زیانی وەسوەسە پەیداکەری خۆ پەنهان کەر. ٤)﴿الذي يوسوس في صدور الناس﴾ ئەوەی کە وەسوەسە تەخانە دڵی خەڵکی. ٥)﴿من الجنة والناس﴾ لە جنۆکەو لە ئادەمیزاد. ٦)

السورة	الترتيب	الترقيم		السورة	الترتيب	الترقيم	
الفاتحة	١	١	مكية	الروم	٣٠	٤٠٤	مكية
البقرة	٢	٢	مدنية	لقمان	٣١	٤١١	مكية
آل عمران	٣	٥٠	مدنية	السجدة	٣٢	٤١٥	مكية
النساء	٤	٧٧	مدنية	الأحزاب	٣٣	٤١٨	مدنية
المائدة	٥	١٠٦	مدنية	سبأ	٣٤	٤٢٨	مكية
الأنعام	٦	١٢٨	مكية	فاطر	٣٥	٤٣٤	مكية
الأعراف	٧	١٥١	مكية	يس	٣٦	٤٤٠	مكية
الأنفال	٨	١٧٧	مدنية	الصافات	٣٧	٤٤٦	مكية
التوبة	٩	١٨٧	مدنية	ص	٣٨	٤٥٣	مكية
يونس	١٠	٢٠٨	مكية	الزمر	٣٩	٤٥٨	مكية
هود	١١	٢٢١	مكية	غافر	٤٠	٤٦٧	مكية
يوسف	١٢	٢٣٥	مكية	فصلت	٤١	٤٧٧	مكية
الرعد	١٣	٢٤٩	مدنية	الشورى	٤٢	٤٨٣	مكية
إبراهيم	١٤	٢٥٥	مكية	الزخرف	٤٣	٤٨٩	مكية
الحجر	١٥	٢٦٢	مكية	الدخان	٤٤	٤٩٦	مكية
النحل	١٦	٢٦٧	مكية	الجاثية	٤٥	٤٩٩	مكية
الإسراء	١٧	٢٨٢	مكية	الأحقاف	٤٦	٥٠٢	مكية
الكهف	١٨	٢٩٣	مكية	محمد	٤٧	٥٠٧	مدنية
مريم	١٩	٣٠٥	مكية	الفتح	٤٨	٥١١	مدنية
طه	٢٠	٣١٢	مكية	الحجرات	٤٩	٥١٥	مدنية
الأنبياء	٢١	٣٢٢	مكية	ق	٥٠	٥١٨	مكية
الحج	٢٢	٣٣٢	مدنية	الذاريات	٥١	٥٢٠	مكية
المؤمنون	٢٣	٣٤٢	مكية	الطور	٥٢	٥٢٣	مكية
النور	٢٤	٣٥٠	مدنية	النجم	٥٣	٥٢٦	مكية
الفرقان	٢٥	٣٥٩	مكية	القمر	٥٤	٥٢٨	مكية
الشعراء	٢٦	٣٦٧	مكية	الرحمن	٥٥	٥٣١	مدنية
النمل	٢٧	٣٧٧	مكية	الواقعة	٥٦	٥٣٤	مكية
القصص	٢٨	٣٨٥	مكية	الحديد	٥٧	٥٣٧	مدنية
العنكبوت	٢٩	٣٩٦	مكية	المجادلة	٥٨	٥٤٢	مدنية

السورة	رقمها	الصفحة	
الحشر	٥٩	٥٤٥	مدنية
الممتحنة	٦٠	٥٤٨	مدنية
الصف	٦١	٥٥١	مدنية
الجمعة	٦٢	٥٥٣	مدنية
المنافقون	٦٣	٥٥٤	مدنية
التغابن	٦٤	٥٥٦	مدنية
الطلاق	٦٥	٥٥٨	مدنية
التحريم	٦٦	٥٦٠	مدنية
الملك	٦٧	٥٦٢	مكية
القلم	٦٨	٥٦٤	مكية
الحاقة	٦٩	٥٦٦	مكية
المعارج	٧٠	٥٦٨	مكية
نوح	٧١	٥٧٠	مكية
الجن	٧٢	٥٧٢	مكية
المزمل	٧٣	٥٧٤	مكية
المدثر	٧٤	٥٧٥	مكية
القيامة	٧٥	٥٧٧	مكية
الإنسان	٧٦	٥٧٨	مدنية
المرسلات	٧٧	٥٨٠	مكية
النبأ	٧٨	٥٨٢	مكية
النازعات	٧٩	٥٨٣	مكية
عبس	٨٠	٥٨٥	مكية
التكوير	٨١	٥٨٦	مكية
الانفطار	٨٢	٥٨٧	مكية
المطففين	٨٣	٥٨٧	مكية
الانشقاق	٨٤	٥٨٩	مكية
البروج	٨٥	٥٩٠	مكية
الطارق	٨٦	٥٩١	مكية
الأعلى	٨٧	٥٩١	مكية
الغاشية	٨٨	٥٩٢	مكية
الفجر	٨٩	٥٩٣	مكية
البلد	٩٠	٥٩٤	مكية
الشمس	٩١	٥٩٥	مكية
الليل	٩٢	٥٩٥	مكية
الضحى	٩٣	٥٩٦	مكية
الشرح	٩٤	٥٩٦	مكية
التين	٩٥	٥٩٧	مكية
العلق	٩٦	٥٩٧	مكية
القدر	٩٧	٥٩٨	مكية
البينة	٩٨	٥٩٨	مدنية
الزلزلة	٩٩	٥٩٩	مدنية
العاديات	١٠٠	٥٩٩	مكية
القارعة	١٠١	٦٠٠	مكية
التكاثر	١٠٢	٦٠٠	مكية
العصر	١٠٣	٦٠١	مكية
الهمزة	١٠٤	٦٠١	مكية
الفيل	١٠٥	٦٠١	مكية
قريش	١٠٦	٦٠٢	مكية
الماعون	١٠٧	٦٠٢	مكية
الكوثر	١٠٨	٦٠٢	مكية
الكافرون	١٠٩	٦٠٣	مكية
النصر	١١٠	٦٠٣	مدنية
المسد	١١١	٦٠٣	مكية
الإخلاص	١١٢	٦٠٤	مكية
الفلق	١١٣	٦٠٤	مكية
الناس	١١٤	٦٠٤	مكية

علامات الوقف وضوابط الضبط :

م تفيد لزوم الوقف

لا تفيد النهي عن الوقف

صلے تفيد بأن الوصل أولى مع جواز الوقف

قلے تفيد بأن الوقف أولى

ج تفيد جواز الوقف

مم تفيد جواز الوقف بأحد الموضعين وليس في كليهما

ـ الدلالة على زيادة الحرف وعدم النطق به

ـ الدلالة على زيادة الحرف بين الوصل

ـ الدلالة على سكون الحرف

م الدلالة على وجوب الإخفاء

ـ الدلالة على إظهار النون

ـ الدلالة على الإدغام والإخفاء

ـ الدلالة على وجوب النطق بالحروف المزوكة

س الدلالة على وجوب النطق بالسين بدل الصاد

وإذا وضعت بالأسفل فالنطق بالصاد أشهر

ـ الدلالة على لزوم المد الزائد

الدلالة على موضع السجود ، أما كلمة وجوب السجود

فقد وضع فوقها خط

الدلالة على بداية الأجزاء والأحزاب وأنصافها وأرباعها

الدلالة على نهاية الآية ورقمها